

BIBLIOTEKA
Zakł. Nar. Im. Ossolińskich
XVII
7584

SERENISSIMO
ET
INVICTISSIMO
POLONIÆ, SVECIÆ
GOTHORVM AC VANDALORVM
REGI
SIGISMVNDO III.
Magno Duci
LITHVANIÆ, RVSSIÆ, MASOVIÆ,
PRVSSIÆ, SAMOGITIÆ, LIVONIÆ,
SEVERIAE, FINLANDIAE &c.

THRACICI, MAHOMETANI
AGMINIS TERRORI,

Septentrionis, & Moſcouiæ Domitori;

Principi, Dominóque clementiſſimo.

AD Principes, aut ad Parthenios cœtus, in quibus & Principum pietas venerationi eſt, ibant libelli mei hactenus. Nunc eos porrò audere, Tua, Rex Ser^{me} regia iuſſit humanitas. Inter Reges, Te primum mihi, Rex Magne, ſupplici calamo venerandum duxi, nec vnam ſolùm ob cauſam. Non neſcio quantum inter Maieſtatem Tuam, & Sereniſſimos noſtros Boiariæ Duces candidiſſimæ amicitiæ ſit fœdus. Itaque à Septemvirali purpurâ, recto putem ordine, ad Coronam Catholicis Principibus fauentiſſimam tranſiero. Huc me impellit famæ tuæ ſanctitas, Rex pientiſſime, quæ pridem & noſtras in terras ſe penetrauit. Iam crebrioribus triumphis Tuum ſe nomen per hominum ora inuexit. Non Tuam duntaxat Poloniam illu-

as: fatetur C[illegible]ſtianus Orbis ſe Tibi plurimum debere, qui [illegible]cties Chriſtianorum hoſtem ſub iugum miſeris. Victorias & Triumphos Tuos, quibus iam ſæpius in Germaniâ applauſimus, hæc charta non capit. Hiſtoriarum materiam das Orbi: prolixioribus Annalibus opus eſt, qui bella Tua recitent, futuris pòſt ſæculis decantanda. Virtute natus ſplendor æternat. Hoc vnum maximè miramur, Nobiliſſime Regum, Togam & Sagum belli pacíſque negotium pluſquam regio artificio à Te ſolertiſſimè coniungi. Sic enim armorum ſtudio vacas, tanquam ſi hoc vnum agas: Ita Religioni ac pietati ſtudes, tanquam ſi Iani ianuæ ſemper ſint clauſæ. Sic arma pietate temperas felici connubio. Neque enim ferro magis quàm Religionis ſtudio regnum amplificas. In hæreſin non tantùm feliciſſimè pugnas, ſed & triumphas de hæreſi. Tibi debet Polonia quòd Chriſto ſuo viuat. Per Te ſuus ſtat aris honor, per Te auita floret Religio, per Te templis reddita ſacra, ſacris Pontifices, Pontificibus ſecuritas. Nimirum ad Tuum exemplum Tuus ſe Orbis componit, diſcítque à ſuo Rege cum priſcis ſapere. Arma Maieſtatis Tuæ verè pia ſunt, quæ & Turcicum ferrum, & quicquid aliunde hoſticum minatur, nouis in dies victorijs retundunt. Ita tui virtutem Tuam amant, hoſtes felicitatem timent.

Verùm hîc Panegyrin texere, & epiſtolæ ratio, & Tua me vetat modeſtia, ô altum Eccleſiæ columen, ô magna Religionis Tutela, & luculenta Regum optimorum Imago! Quamuis enim Regiâ armorum voluptate imbutus, Rex magne, Poloniam omnem trophæis ornes, nihilominus Religionis cura & Numinis cultus multò apud Te potiora cenſentur. Hinc eò precationis ac lectionis ſacræ ſtudio teneris, vt in Te, Sigiſmunde Auguſtiſſime, Theodoſium Imperatorem ad vigilantiſſimæ lampadis excubias lectitantem, aut Alphonſum Aragoniæ Regem ſacris voluminibus inhærentem agnoſcamus. Et qui Tuus eſt ad ſacra hæc animus, Aſceticos etiam libellos regijs oculis ac manibus dignaris, vnde calentem iam antè in diuina ſpiritum magis accendas. Da veniam, Rex Poten-

1974-4-313

tentiſ-

tentiſſime, nunquam libelli mei tantum ſibi ſumpſiſſent audaciæ, vt Maieſtatis Tuæ ſolium adire molirentur, niſi ſe ad regias manus Tuas admiſſos priùs vidiſſent, quàm admitti petijſſent. Inde his libellis animus creſcit: iámque adſunt & ad regias fores veneratione ſupplici procumbunt, rogántque ſubmiſſiſſimè, vt qui ſibi ſeparatim vocatis locus fuerat, is ſit coniunctim & vltro accedentibus.

Appianus refert, in C. Marij etiamnum iuvenis togam ſeptem aquilarum pullos delapſos. Quod in augurij confirmationem acceptum. nam Marius ſeptimùm Romanus Conſul iuſſus eſt. [a] Ego hîc, Ser^me^ Rex, non Aquilarum, ſed imbellium potiùs columbarum pullos, aut palumbulos; ſeptem libellos iunctim editos fero. Et quemadmodum olim columbæ appenſis litteris emittebantur tabellariæ: [b] ita libellos hoſce velut nuntios præmitto, ad regiæ Maieſtatis Tuæ veſtigia ſternendos; ego ipſe demiſſiſſimo gradu, hoc eſt, animo affectúque regiæ Maieſtati Tuæ deuotiſsimo ſubſequor, & vel abſens ampliſſimum ſceptrum tuum venerabundus exoſculor, & vnà voueo: Numinis cura, de noſtrâ ſingulorum vitâ, quicquid nobiliſſimum eſt, largiatur Tuæ.

Libellos quos diuerſis inſcriptionibus anteà ſignaui, nunc vnà omnes Tuo, Rex Ser^me^ Magno nomine inſcriptos conſigno; nec eis mali quidquam metuo, quos Tui ſceptri ac purpuræ præſidium tuebitur. Hîc autem Regia Maieſtas Tua facilè poterit exorari, quod ſubmiſſiſſimè, ídque vnicè rogo, vt Societatem noſtram omnem, quam tot annis regiâ prorſus humanitate ac munificentiâ complexa eſt, fouere non deſinat. Monachij 1. Auguſti, Anno MDCXXIIX.

Regiæ Maieſtati
Tuæ

deuotiſſimus

HIEREMIAS DREXELIVS
è Societate IESV.

a Hoc Vlyſſes Aldrouandus l. 1. Ornithol. de Aquilis pag. 36. inter apologos, aut partus monſtroſos refert. Videri poſſunt Plutarch. Plin. Ariſtot. l. 6. hiſt. Animal. c. 6. b Ita I. Lipſius docet lib. 2. Saturnal. c. 6.

XVII – 7584

SVMMA

PRIVILEGII CÆSAREI.

NOS FERDINANDVS II. Dei gratiâ electus Romanorum Imperator &c. ſeriò vetamus, ne quis P. Hieremiæ Drexelij è Societate IESV, Opera ſpiritualia à Melchiore Segen Ciue & Bibliopolâ Monacenſi coniunctim edita, intra proximum ſexennium, à primâ editionis die computandum, intra ſacri Imperij Regnorúmque ac Dominiorum noſtrorum fines, ſimili aut alio quouis charactere, coniunctim edere, aut ſic alibi edita vendere vel diſtrahere audeat. Qui ſecus faxit, præter Exemplarium confiſcationem, pœnâ ſex Marcharum auri puri, partim in fiſcum Cæſareum redigendi, partim Melchiori Segen ſine vllâ remiſſione dandi mulctabitur. Datum Viennæ, die 29. Ianuarij, Anno 1617.

Ferdinandus.

APPRO-

APPROBATIO
R. P.
PROVINCIALIS.

QVOD *P. Hieremias Drexelius, Societatis noſtræ Presbyter, iam annis aliquot ſcripſit, nominatim*

ÆTERNITATEM.
ZODIACVM.
HOROLOGIVM.
NICETAM.
TRISMEGISTVM.
AMVSSIM.
HELIOTROPIVM.

Quæ omnia ab aliquot noſtræ Societatis Theologis cenſa probatáque ſunt, ea vt in vno volumine coniunctim typis mandentur, Ego Gualterus Mundbrot, *Societatis* IESV *per ſuperiorem Germaniam Præpoſitus Prouincialis, Melchiori Segen Ciui & Bibliopolæ Monacenſi poteſtatem facio; nemini tamen ademptâ libertate, nominatos libros iam editos, aut etiam edendos ſeparatim ac ſeorſim excudendi, prout Cæſareum priuilegium edicit. In cuius rei fidem, hoc ei Chirographum dedi, & officij mei ſigillo munitum. Monachij, die 27. Iulij, Anno M.D.CXXVII.*

GVALTERVS MVNDBROT.

BENEVOLO LECTORI BIBLIOPOLA.

HOc quod agimus, Lector beneuole, iam ſæpius rogati ſumus, vt quicquid hactenus P. Hieremias Drexelius ſcripſerit, volumine vno comprehenſum exhiberemus. En, annuimus, exhibemus. Et hæc vna cauſſarum eſt huius operis ſuſcepti.

Altera: Fuerunt qui diuerſis locis P. Drexelij Aſcetica ſcripta editionibus alijs atque alijs in lucem darent, auctore non refragante. Sed non omnium par fides aut induſtria fuit. Locis compluribus errores irrepſerunt, quos auctor cuperet emendatos: Quædam etiam ſecundis & tertijs curis ab ipſo auctore ſunt addita, quæ hîc repræſentamus.

Tertia huius voluminis cauſſa eſt. Nonnulla in iſtis, quæ diximus, ſcriptis, ſine imaginum ſymbolis, à nemine ſatis intelligi poterunt. Exemplo ſit Æternitatis Conſideratio ſeptima, quæ proponit & explicat Æternitatis picturam, quam ſi non cernas, vix intelligas. Pari ratione Zodiacus, ſingula prædeſtinationis ſigna declarat ſymbolis, quæ difficulter intelligentiâ recipientur, ſi non priùs ſubijciantur oculis. Atqui hos defectus plurium alibi editionum hîc emendamus.

Quarta cauſſa eſt, Ordinis inter hos libellos conſequentia. Scriptionis totius fundamentum eſt ÆTERNITAS; viam ad Æternitatem monſtrant duodecim Prædeſtinationis ſigna, quæ ZODIACVS ponit. Dux atque comes in hac viâ longè optimus eſt, cuiuſque noſtrûm Cuſtos Angelus, quem noſſe diſcimus ex HOROLOGIO. Maximum in hac ſemitâ impedimentum, Incontinentia, quam NICETAS perſequitur. Adiumenta in hoc itinere præcipua, Quotidianum examen Conſcientiæ, Cultus & imitatio beatorum Cælitum, & Corporis non nimia cura. quæ tria TRISMEGISTVS docet. Omnium porrò actionum, ſed & dictorum atque cogitationum noſtrarum regula, non ſolùm vtiliſſima, ſed & prorſus neceſſaria eſt RECTA INTENTIO, quam AMVSSIS ſubminiſtrat. At verò Intentionis Rectæ illuſtriſſimum exemplar ac ſpecimen eſt, Velle in omnibus, quod vult Deus, quod HELIOTROPIVM exactè tradit. En, mi optime Lector, quo ordine, & quibus ſubſidijs ad beatam Æternitatem ſuauiter ducaris.

Sed & quinta cauſſa eſt, characteris æqualitas. Vario prorſus charactere Aſceſes P. Drexelij ſunt editæ, & alicubi locorum non adeò commendato. Nec defuerunt viri magni qui valde ſe cupere ſignificarent, hæc talia edi characteribus paullò robuſtioribus. Itaque recens fuſos & magis adultos adferimus, quos quibuſcunque oculis ſperamus fore non ingratos. Si quæ alia inſuper ab eodem illo auctore in lucem poſthac dabuntur, pari gratificandi ſtudio, formâ non diſſimili typis mandabimus.

Accedit cauſſa ſexta. Nulli hactenus libellis, quos hîc edimus, adiuncti ſunt Indices, à pluribus deſiderati. Hos hîc adiungimus, & quidem quadruplices. Primi erunt Librorum & Capitum: His proximi, Rerum: Tertij, Hiſtoriarum; Vltimi Dominicis ac Feſtis diebus themata ſubijcient ex hoc volumine ſumenda, concionibus & exhortationibus profutura. Cauſas alias taceo. Itaque, mi Lector, ſi rem tibi non ingratam facimus, vtere, fruere, ac bene vale.

MELCHIOR SEGEN
Ciuis & Bibliopola Monacenſis.

INDICVLVS CONSIDERATIONVM DE ÆTERNITATE.

CONSIDERATIO I.

Quid ſit Æternitas.

§. 1. *Varij veterum de Æternitate ſenſus, & pictura.*

§. 2. *Arcanus ſcripturæ ſenſus aperitur.*

§. 3. *Æternitatis locus, cur* MANSIO *dicatur.*

CONSIDERATIO II.

In quibus natura repræſentet Æternitatem.

§. 1. *Quænam apud inferos ſint æterna.*

§. 2. *Cur gehenna ipſa ſit æterna.*

§. 3. *Alij ad Æternitatem naturæ ductus.*

CONSIDERATIO III.

In quo potiſſimùm Æternitatem ſuam Romani veteres collocârint.

§. 1. *Quantum Romani à verâ Æternitatis viâ aberrârint.*

§. 2. *Melior priore ad Æternitatē via.*

§. 3. *Hanc viam ſollicitè eſſe indagandam.*

CONSIDERATIO IV.

Quomodo B. Dauid Æternitatem ſit meditatus, & quæ illius in hoc imitandi ratio.

§. 1. *Diuerſa ad Æternitatem cogitandam admonitiuncula.*

§. 2. *Omnes Arithmetica numeros & leges tranſilit Æternitas.*

§. 3. *Conſiderata Æternitatis effectus.*

CONSIDERATIO V.

Quomodo alij, etiam improbi Æternitatem ſint meditati.

§. 1. *Hominis & araneæ labores collati.*

§. 2. *Quæ in mundo ſit omnium optima quæſtio.*

§. 3. *Quomodo Deus hîc puniat, vt ibi parcat, inauditū exemplū.*

CONSIDERATIO VI.

Quomodo Scriptura, ſancti Patres, Eccleſia, Æternitatem meditandam ingerant.

§. 1. *Sanctorum Patrum, & Eccleſiæ circa hoc reſponſa.*

§. 2. *Scripturæ diuinæ clara de Æternitate teſtimonia.*

§. 3. *Omnia* MODICVM *præter Æternitatem.*

CONSIDERATIO VII.

Quomodo Chriſtiani pingant Æternitatem.

§. 1. *Chriſtus inuitans.*

§. 2. *Adam lamentans.*

§. 3. *Coruus crocitans*

CONSIDERATIO VIII.

Quomodo Chriſtianis non tam pingenda quàm meditanda ſit Æternitas.

§. 1. *Non rem tantùm ſed ſpem omnē præſcindit Æternitas.*

§. 2. *Æternitas mare eſt, triceps hydra eſt, ſed & fons eſt omnis gaudij.*

§. 3. *Æternitatis guſtus quanti ſit, illuſtri exemplo declaratur.*

CONSIDERATIO IX.
Concluſiones ſeptem, circa has de Æternitate conſiderationes.

§. 1. *Æterna mortis ſupplicium.*

§. 2. *Æterna vita præmium.*

§. 3. *Epilogus dictorum omnium.*

NOMENCLATVRA
In
ZODIACVM.

Primum Symbolum, CEREVS ARDENS. I. *Prædeſtinationis ſignum*, LVX INTERNA.

Secundum Symbolũ, CRANIVM. II. *Prædeſtinationis ſignum*, PROMPTITVDO AD MORTEM.

Tertium Symbolum, CALIX EVCHARISTICVS. III. *Prædeſtinationis ſignum*, FREQVENS SACRAMENTORVM VSVS.

Quartum Symbolum, ALTARE NVDVM, & *dedolatum*. IV. *Prædeſtinationis ſignum*. RENVNTIATIO OMNIVM.

Quintum Symbolum, FRVTEX ROSARVM. V. *Prædeſtinationis ſignum*, AFFLICTIO PERPETVA, & *exercitatio cum patientiâ.*

Sextum Symbolũ, FICVS. VI. *Prædeſtinationis ſignum*, AVDITIO VERBI DEI.

Septimum Symbolum, FRVTEX TABACI. VII. *Prædeſtinationis ſignum*, ELEEMOSYNA, *illa præſertim, quæ datur benigno affectu in egenos.*

Octauum Symbolum, CVPRESSVS. VIII. *Prædeſtinationis ſignũ*: VILIS SVI ÆSTIMATIO.

Nonum Symbolũ, HASTAE OLEAGINO SERTO CONIVNCTAE. IX. *Prædeſtinationis ſignum*, DILECTIO INIMICORVM.

Decimum Symbolum, FLAGELLVM & VIRGAE. X. *Prædeſtinationis ſignum*, DETESTATIO PRAETERITORVM PECCATORVM.

Vndecimum Symbolum, ANCHORA. XI. *Prædeſtinationis ſignum*, VOLVNTATIS IN BONVM PROPENSIO.

Duodecimum Symbolum, CITHARA. XII. *Prædeſtinationis ſignum*, MODERATIO AFFECTVVM, *ſeu*, *Victoria Tentationum.*

Coronis ſignorum de Prædeſtinatione, & de Prædeſtinatorum Paucitate.

ELENCHVS

ELENCHVS
in
HOROLOGIVM
ANGELI TVTELARIS.

PARS PRIMA.

Primâ Horâ Diei proponitur, Mors certiſſima, &, Lex patientiæ, *vnà cum orationibus, quæ horis omnibus recurrunt, ſed alia ſemper atque alia.*

Secundâ Horâ Diei proponitur, Mortis incertiſſima hora, &, Lex Obedientiæ, *vnà cum Orationibus, quæ ſemper pars tertia ſunt horarum.*

Tertiâ Horâ Diei proponitur, Pœnitentia procraſtinata, &, Lex Temperantiæ.

Quartâ Horâ Diei proponuntur, Damnatorum inania vota, &, Lex Fiduciæ in Deum.

Quintâ Horâ Diei proponitur, Aſſidua mortis rapina, &, Lex Iuſtitiæ.

Sextâ Horâ Diei proponuntur, Quotidiana plurimorum funera, &, Lex miſericordiæ.

Septimâ Horâ Diei proponitur, Temporis iactura irreparabilis, &, Lex Manſuetudinis.

Octauâ Horâ Diei proponitur, Imminentis metus Iudicij, &, Lex Veritatis.

Nonâ Horâ Diei proponitur, Maximus debitorum numerus, &, Lex Caſtitatis.

Decimâ Horâ Diei proponitur, Vſitatus defunctorum pſalmus, &, Lex Humilitatis.

Vndecimâ Horâ Diei proponuntur, Repentinæ Mortis inſidiæ, &, Lex Charitatis.

Duodecimâ Horâ Diei proponitur, Improuiſa Mortis irruptio, &, Lex Familiaritatis cum Deo.

PARS ALTERA.

Prima Noctis Hora docet MORI, & VIVERE, & ORARE, *ſicut & omnes horæ.*

Secunda Noctis Hora, ſimiliter triplex documentum ſuggerit, vti omnes aliæ horæ; triplicem inſuper quæſtiunculam ponit.

Tertia Noctis Hora, ter nouenas de Angelis meditatiunculas præmittit.

Quarta Noctis Hora, Conſideratio I. *Sanctorum Angelorum natura & numerus.*

Quinta Noctis Hora, Conſideratio II. *Quâ ratione pingantur Angeli: ſeu, Veſtes, Habitus, Forma, aſſumptum ſchema Angelorum.*

Sexta Noctis Hora, Conſideratio III. *Cantus Angelorum, & munia.*

Septima Noctis Hora, Conſideratio IV. *Angelorum in homines officia.*

Octaua Noctis Hora, Conſideratio V. *Angelorum in Chriſtū obſequia.*

Nona

Nona Noctis Hora, Conſideratio VI. *Angelus & Homo inter ſe collati.*
Decima Noctis Hora, Conſideratio VII. *Quæ Angeli in homine oderint, mirentur, ament.*
Vndecima Noctis Hora, Conſideratio VIII. *Virtutes Angelorum.*
Duodecima Noctis Hora, Conſideratio IX. *Cultus & Veneratio ſanctorum Angelorum.*
Epilogus Tutelaris Angeli, ad commiſſum ſibi hominem.

BREVIARIVM
In
NICETAM
&c.

LIBER PRIMVS.

Cap. I. *Sermonis ingreſſus.*
C. II. *Illuſtriſſimum* NICETAE *facinus, paullò fuſiùs narratũ.*
C. III. *Primum incontinentiæ inuitamentum*, OTIVM.
C. IV. *Secundum Incontinentiæ inuitamentum* MENSA LAVTIOR.
C. V. *Tertium Incontinentiæ inuitamentũ*, IMPVRI LIBRI.
C. VI. *Quartum Incontinentiæ inuitamentum*, PICTVRAE INHONESTAE.
C. VII. *Quintum Incontinentiæ inuitamentum*, OCVLI VAGI, CVRIOSI, EMISSITII.
C. VIII. *Sextum incontinentiæ inuitamentum*, VERBA PRAETEXTATA & IMPVDICA.
C. IX. *Septimum Incontinentiæ inuitamentum*, MALI SOCII.
C. X. *Incontinentiæ primi effectus* CORPVS DEBILITAT, OPES PERDIT.
C. XI. *Incontinentiæ effectus alteri*, ANIMAM NECAT, INGENIVM IMPEDIT.
C. XII. *Incontinentiæ effectus tertiũ*, FAMAM INQVINAT, VIRTVTES OMNES EXTIRPAT.

LIBER II.

Cap. I. *Geminus* NICETAE *Benedictus, illuſtriſſimo itidem facinore.*
C. II. NICETAE *pugna & victoria, Epicis deſcripta.*
C. III. *Primum Incontinentiæ Antidotum*, LECTIO SACRA.
C. IV. *Secundum Incontinentiæ Antidotum*, CORPORIS AFFLICTATIO.
C. V. *Tertium Incontinentiæ Antidotum*, PRECES, & ORANDI STVDIVM.
C. VI. *Quartum Incontinentiæ Antidotum*, CREBRA PECCATORVM CONFESSIO.
C. VII. *Quintum Incontinentiæ Antidotum*, IEIVNIA, & ABSTINENTIAE EXERCITIVM.

C.VIII. *Sextum Incontinentiæ Antidotũ*, LABORES, & AMOR EXERCITII.
C.IX. *Septimum Incontinentiæ Antidotum, ſollicita* SENSVVM *exteriorum* CVSTODIA.
C.X. *Octauum Incontinentiæ Antidotum, aſſiduè cogitata* DEI PRAESENTIA *in omni loco.*
C.XI. *Nonum Incontinentiæ Antidotum, Nouena* ÆTERNITATIS *ſupplicia.*
C.XII. *Dictorum de Triumphandâ Incontinentiâ* EPILOGVS.

SYNOPSIS
In
TRISMEGISTVM
&c.

LIBER PRIMVS.
De
Cultu Animi.

Caput I. *Ingreſſus ad ſermonem de Animi cultu, & Examine Conſcientiæ.*
Cap.II. *Examen Conſcientiæ, qui tam olim, & quomodo fecerint.*
Cap.III. *Examẽ Conſcientiæ quantæ Vtilitatis ſit, & quàm id à ſanctis impensè commendatũ.*
Cap.IV. *Examẽ Conſcientiæ quantæ ſit Neceßitatis, & quod diſpendium, illud negligere.*
Cap.V. *Examinandæ Conſcientiæ quis ſit modus.*
Cap.VI. *Examinandæ Conſcientiæ quot & quæ ſint partes.*
Cap.VII. *Examini Conſcientiæ obijci ſolita, diluuntur.*
Cap.VIII. *In Examine Conſcientiæ quò potißimum collineandum: Et, Quanta humanæ Voluntatis ſit inconſtantia.*
Cap.IX. *Examen Conſcientiæ commendatur Religioſis; Beatiſſimæ Virginis Sodalibus; Quibuſcunque demum alijs.*

LIBER SECVNDVS.
De
Cultu Cælitum.

Cap. I. *Ingreſſus ad ſermonem de Cultu Cælitum.*
Cap. II. *Cultus Cælitum contra opiniones aſſeritur.*
Cap. III. *Quinam Cælitum præcipuè colendi.*
Cap. IV. *Quânam potißimum ratione colendi Cælites.*
Cap. V. *Origo menſtruæ ſortitionis Cælitum.*
Cap. VI. *Cælitum nomen in menſtruâ ſchedâ expreſſum quid ſibi velit?*
Cap. VII. *Quo fine menſtruis Cælitibus ſententioſum dictum additur?*
Cap. VIII. *Quo conſilio preces indicantur in menſem proximum.*

Cap. IX.

Cap. IX. *In chartâ menſtruorū Cælitum, adſcripta Virtus quid moneat?*
Cap. X. *Inconſtantia in cultu Cælitum exemplo inaudito coarguitur*

LIBER TERTIVS.

De

Cultu Corporis.

Cap. I. *Animóne potiùs an corpori Cultus debeatur?*
Cap. II. *Quid ſit corpus, & vnde tam dignum coli?*
Cap. III. *Quantus noſter hoſtis, ſit* CORPVS?
Cap. IV. *Quantus labor impendatur à nobis corpori, hoſtium noſtrorum maximo?*
Cap. V. *Quàm varius ſit cultus corporis exterior?*
Cap. VI. *De cultu corporis, quid ſacra pagina, & ſancti Patres ſentiant.*
Cap. VII. *Cultus Corporis ſuperuacuus, quàm à ratione, & priſci æui legibus alienus ſit.*
Cap. VIII. *In cultu corporis, quanta maximorum virorum fuerit modeſtia.*
Cap. IX. *Cultum corporis, ſanctiſſimi homines, quàm & oderint, & fugerint*
Cap. X. *Cultus corporis, quantorum malorum cauſſa ſit.*
Cap. XI. *Dictorum ratio, confirmatio, Coronis.*

SYLLABVS
In
A M V S S I M
&c.

LIBER PRIMVS.

Cap. I. *Quid ſit* RECTA INTENTIO.
Cap. II. *Quæ ſit* INTENTIO RECTISSIMA.
Cap. III. *Quàm neceſſaria ſit* RECTA INTENTIO.
Cap. IV. *Nullam humanarum rerum actionem Deo placere, ſine* RECTA INTENTIONE. *Vbi ſtrictim de Vanâ gloriâ.*
Cap. V. *In quo potiſſimùm* RECTA INTENTIO *conſiſtat, vbi aliquid de actuali & virtuali Intentione.*
Cap. VI. *Vtrum* RECTA, *ſeu bona* INTENTIO *poſſit opus malùm, facere bonum.*
Cap. VII. *Quinam gradus ſint puræ* RECTAEQVE INTENTIONIS.
Cap. VIII. *Quid ſit* MALA INTENTIO.
Cap. IX. *Quâ ratione* MALAM INTENTIONEM *prodat operis publicatio.*
Cap. X. *Quàm varia ſit & multiplex* MALA INTENTIO.
Cap. XI. *Exemplar nobile* INTENTIONIS MALAE, *fuiſſe Herodem Magnum, Aſcalonitam.*

Cap. XII.

Cap. XII. *Quid* INDIFFERENS, *quid* NVLLA INTENTIO *à nobis vocetur.*

LIBER SECVNDVS.

Caput I. RECTAM INTENTIONEM, *eſſe bonam illam voluntatem, ab Angelis laudatam.*

Cap. II. RECTAE INTENTIONIS *actioni, à ſolo Deo perſolui poſſe pramium.*

Cap. III. RECTA INTENTIO *quantum à Diabolis impugnetur.*

Cap. IV. RECTAE INTENTIONIS *hoſtem maximum à cacodamone, eſſe Vanam gloriam.*

Cap. V. *Quid demum ſit Vana gloria, & quàm ea* RECTAM INTENTIONEM *fœdè iugulet, ut praueniatur.*

Cap. VI. *Aliquot ſuper* RECTA INTENTIONE *Quaſtiones.*

Cap. VII. *E dictis circa* RECTAM INTENTIONEM *qua conſequantur: vberiùs de Temerario Iudicio.*

Cap. VIII. *Qua ſit* RECTAE INTENTIONIS *Praxis.*

Cap. IX. *Qua ſint* RECTAE INTENTIONIS *Signa.*

Cap. X. *Aliquot de* RECTA INTENTIONE *Concluſiones.*

Cap. XI. *Adhortatio* RECTAE INTENTIONI *exercenda, Ad Religioſos, Ad Aulicos, Ad omnis Ordinis homines.*

Cap. XII. *Epilogus dictorum de* RECTA INTENTIONE.

ARGVMENTVM *ſeu* Synopſis vtriuſque Libri.

Liber I. *Noſcendam proponit* INTENTIONEM BONAM, MALAM, ADIAPHORAM, NVLLAM.

Liber II BONAE INTENTIONIS *& fautores, & hoſtes, maximè* VANAM GLORIAM *&* IVDICIVM TEMERARIVM; *Eiuſdem ſigna, Praxim, Pramia declarat,*

EPITOME

EPITOME
In
HELIOTROPIVM
&c.

LIBER PRIMVS
De
DIVINÆ VOLVNtatis Cognitione.

Cap. I. *Hypotypoſis omnium quinque librorum: Duplex etiam fundamentum ponitur, & omnes omnino pœnas à Voluntate Dei prouenire oſtenditur.*

Cap. II. *Quid, quomodo, quare, hoc illúdue permittat Voluntas Dei.*

Cap. III. *Quomodo per arcaniſſima iudicia Dei, cognoſcenda ſit Voluntas diuina.*

Cap. IV. *Quomodo Dei Voluntas in rebus omnibus agnoſci poſſit*

Cap. V. *In quibus præcipuè conſiſtat Voluntas Dei.*

LIBER SECVNDVS.
De
HVMANÆ VOLVNtatis ad Diuinam Conformatione.

Cap. I. *Ingreſſus ad Conformationem humanæ Voluntatis cum Diuinâ.*

Cap. II. *Quæ voluntas hominis ad hanc cum Dei Voluntate Conformationẽ ſit maximè idonea.*

Cap. III. *Quomodo Voluntas hominis ad Dei Voluntatem ſit conformanda.*

Cap. IV. *Quo animo precandum: Fiat Voluntas tua, ſicut in cælo, & in terrâ.*

Cap. V. *Quæ ſint indicia & ſigna humanæ Voluntatis ad Diuinam conformatæ.*

LIBER TERTIVS.
De
HVMANÆ VOLVNtatis ad Diuinam conformatæ Emolumentis.

Cap. I. *Quantam animo tranquillitatem conciliet, humanæ Voluntatis ad diuinam conformatio.*

Cap. II. *Fierine poſſit, vt quis nunquam triſtetur, & an id arte illâ impetrandum, quâ noſtram diuinæ Voluntati conformamus.*

Cap. III. *Humanæ Voluntatis cum Diuinâ conformitatem, Deo gratiſſimum eſſe ſacrificium.*

Cap. IV. *Omnem hominis perfectionem conſiſtere in conformatione humanæ Voluntatis ad Diuinam.*

Cap. V. *Conformationem humanæ Voluntatis cum diuinâ, ſummum vitæ bonum eſſe.*

Cap. VI. *Conformationem humanæ Voluntatis cum diuinâ, cœlum eſſe extra cœlum, & veram vitæ beatitudinem.*

LIBER

LIBER QVARTVS,

De

HVMANÆ VOLVNtatis ad Diuinam conformandæ Impedimentis.

Cap. I. *Conformationem humanæ Voluntatis cum diuinâ, quæ maximè impediant.*

Cap. II. *In quod exitium pertrahat Voluntas propria, ſi non patiatur ſe frangi.*

Cap. III. *Voluntas propria quâ ratione ſubiungenda ſit diuinæ, in rebus aduerſis omnibus.*

Cap. IV. *Exemplum illuſtriſsimum hominis recuſantis diuinæ Voluntati ſuam ſubiungere.*

Cap. V. *Quæ Voluntatis propriæ contumaciam maximè confirmēt.*

Cap. VI. *Quàm nihil propriæ Voluntatis retinendum, tam in omnibus rebus arduis ac difficilibus, quàm in ipsâ morte.*

LIBER QVINTVS.

De

HVMANÆ VOLVNtatis ad Diuinam Conformandæ Adiumentis.

Cap. I. *Conformationem humanæ Voluntatis ad diuinam conſiſtere non poſſe ſine magnâ in Deum Fiduciâ.*

Cap. II. *In quo Fiducia in Deum conſiſtat.*

Cap. III. *Quâ ratione in aduerſis firmanda & erigenda ſit ad Deum Fiducia.*

Cap. IV. *Quantâ in Deum Fiduciâ omnes ſancti fuerint.*

Cap. V. *Quantis præmijs Deus humanam in ſe Fiduciam remuneretur.*

Cap. VI. *Fiduciam in Deum ſine cognitione diuinæ Prouidentiæ vacillare.*

Cap. VII. *Quanta Dei Prouidentia ſit circa vita neceſſaria.*

Cap. VIII. *Quanta Dei Prouidentia ſit in amicos.*

Cap. IX. *Quanta Dei Prouidentia ſit tam in amicos quàm inimicos.*

Cap. X. *Quanta nihilominus plurimorum hominum de Deo ſit diffidentia.*

Cap. XI. *E cognitione diuinæ Prouidentiæ, magnam in Deum Fiduciam, è Fiduciâ veram cum Deo diuinâque Voluntate concordiam naſci.*

Cap. XII. *Epilogus, ſeu omnium in his quinque libris dictorum Compendium.*

ÆTERNI-
TAS.

Ser^{mis} Principibus

MAXIMILIANO

S. R. I.

Archidapifero atque Electori,

Et Ser^{mae} Coniugi

ELISABETHÆ

Comit. Palat. Rheni

Boiorum Ducibus,

Dominis meis Clementiſſimis.

ÆTERNITATEM, Sereniſſimi Principes, quam auribus accepiſtis, nunc etiam reuerente ac ſupplici manu, ſereniſſimis manibus committo. nec id facerem, niſi crederem, cogitationibus veſtris ÆTERNITATEM quotidie ſic intereſſe, vt cælum ſit in oculis, ÆTERNITAS in pectore. nec enim PRINCIPES ANIMOS alia vlla magis implere poteſt, quàm Æternitatis cogitatio. Breuius quidem opuſculum ſuſcipere nō potuiſſem, ſed nec longius. Theologis vnum NVNC & INSTANS eſt ÆTERNITAS; quo quid eſſe poteſt breuius, ac contractius? at verò etiam, hoc ÆTERNITATIS NVNC tam longum eſt, vt nullis vnquam ſæculorum tractibus ſit finiendum; quo quid poteſt eſſe longius? quæcunque temporum diuturnitas ad ÆTERNITATEM collata, breue quid eſt, & ſimillimum momento. ita omnem annorum vel extenſiſſimam ſeriem, non longiſſimis tantùm, ſed infinitis ſpatijs excedit ÆTERNITAS. Atque huius ÆTERNITATIS vmbra in vnius libelli anguſtias redacta, ad Serenitatum veſtrarum genua, vltro ſeſe atque ex debito ſubmittit, ſibíque lucem ab his geminis ſereniſſimis ſideribus perpetuam pollicetur. Permittite, Ser^{mi} Principes, huic vmbræ ſuum impetum. vmbra ſuum ſolem ſequitur; hæc eò audaciùs ad Serenitates Veſtras procurrit, quò certiùs geminos à ſe ſoles repertos credit, ÆTERNITATIS verè capaces. Sereniſſimæ ſtirpis in noſtrum ordinem innumera merita, nunc ideò non attingo, quia hoc vno iam augeri rogo, vt pictam hanc ÆTERNITATIS vmbram, Serenitates Veſtræ dignentur ſuâ clientelâ non excludere. Monachij ſexto nonas Iulij. Anno à pariente Virgine CIↃIↃCXX.

Serenitatum VV.

Infimus cliens

HIEREMIAS DREXELIVS

è Societate IESV.

LECTORI.

NECDVM, *beneuole Lector, ſcribendorum librorum finis eſt: alij alios excipiunt, & in ampliſſimas Bibliothecarum familias, quotidianis augmentis excreſcunt: qui tamen hactenus hunc ſibi laborem ſumpſerit, ſcio neminem.* ÆTERNITAS *velut in tabellâ hîc proponitur, non legenda ſolùm, ſed multò magis cogitanda, perpendenda, diu noctúque vigilantiſſimâ mente verſanda. In verbis hærendum non eſſe præmoneo: penicillo volante & rudi, hæc* ÆTERNITATIS *lineamenta ducta ſunt, & compluribus locis plus ſenſui & pietati dandum erat, quàm Latinitati. Neque verò conuenit fugientes voculas ſectari, cùm cælum quærimus, cùm domum* ÆTERNITATIS, *breui eam ingreſſuri, contemplamur. Itaque te rogo, mi Lector, ne hæc tantùm animi cauſsâ, aut leuando faſtidio inſpicias. Hæc verè ſeria, ad animum, ſalutem, cælum, immortalitatem ſpectant, in alijs iocari liceat aut nauſeare: hîc nemo ſatis vigilauerit. Vale, & viue* ÆTERNITATI.

APPROBATIO

R. P.

PROVINCIALIS.

CONSIDERATIONES, quas P. Hieremias Drexelius Societatis noſtræ Presbyter, de ÆTERNITATE ſcripſit, aliquot eiuſdem Societatis Theologis cenſas probatáſque; Ego CHRISTOPHORVS GRENZING Societatis IESV per Superiorem Germaniam Præpoſitus Prouincialis, factâ mihi poteſtate ab admodum R. P. N. Generali, MVTIO VITELLESCO, in lucem dari permitto: fidémque meâ manu facio, & more Societatis conſigno. Monachij. XIV. Cal. Ianuar. Anno MDCXIX.

Chriſtophorus Grenzing.

DE ÆTERNITATE CONSIDERATIO PRIMA.

Quid ſit Æternitas?

INTERROGATVS Simonides ab Hierone rege Siculo, *a* quid Deus ſit, diem vnum huic conſiderationi petijt, elapſo illo, nondum ſibi liquere dixit, & biduum in eandem deliberationem poſtulauit. elapſo & biduo triduum ſibi depopoſcit. denique id vnum reſpondit, quò plus cogitaret, plus cogitandum occurrere; minus atque minus expediri ſe, quò diutius in hac cogitatione luctaretur. Cogitaturis nobis de Æternitate, primum omnium illud ſe offert, quærendorum principium, quid eſt Æternitas? Boëtius ait: *b* eſſe interminabilis vitæ totam ſimul & perfectam poſſeſsionem.

Nemo ægrè feret, ſi dicamus id ſciri non poſſe, & quò plus indagetur, plus indagandum relinqui. & quomodo enim, definiri poſſit quod nullos habet fines? ſi quis vrgeat & vel vmbratilem delineationem cupiat, negando id fieri faciliùs quàm affirmando putamus: ita de Deo Plato: *c* quid Deus ſit, ait, non noui; quid non ſit, noui. Ita Hipponenſis Præſul Auguſtinus, *d* veram illam apud ſuperos beatitudinem, depingit, omnem cuiuſcunque mali contagionem ab eâ remouendo: faciliùs, ait, inuenimus quid ibi non ſit, quàm quid ſit. in cælo non eſt dolor, non triſtitia, nulla penuria, defectus nullus, non morbus, non mors, nullum malum. Ita & de Æternitate loqui poſſumus. quicquid enim in hac vitâ videmus, & per exteriores ſenſus admittimus, Æternum non eſt. quæ enim videntur (ait D.Paulus *e*) temporalia ſunt, quæ autem non videntur, Æterna ſunt. ita dicere licet; hoc meum gaudium, hæc voluptas mea & delitiæ; hic theſaurus, honor iſte; hoc ſuperbum ædificium, hæc vita mea, fluxa ſunt, caduca ſunt, Æterna non ſunt. ita quocunque digitum intendamus, moritura oſtendimus. vulgi voces ſunt: hæc ſtructura æterna eſt, hoc monimentum immortale. ita & impatiens æternos ſuos dolores eſſe queritur. Sed breues nimium ſunt æter-

a Cic. lib. 1. de Nat. Deor. b Lib. 5. de conſol. proſ. 6. c Plato in Timæo. d Serm. 64. de verbis Domini. e 2. Cor. 4.

nitates iſtæ, quas facile eſt verbis comprehendere; de verâ Æternitate quicquid dicamus, minus dicemus. Sic Auguſtinus: a quicquid vis, inquit, dicis de Æternitate: ideò autem, quicquid vis, dicis, quia quicquid dixeris, minus dicis. Sed ideò neceſſe eſt aliquid dicas, vt ſit vnde cogites, quod non poteſt dici. Triſmegiſtus in Aſclepio ſuo; Anima, inquit, horizon eſt æternitatis & temporis; quà enim immortalis, æternitatis eſt particeps, quà verò corpori à Deo infuſa, particeps eſt temporis. Antequam verò vlteriùs progrediamur, ordini ſeruando videamus quid priſci æui homines, quid Romani, Græci, Ægyptij, alijque de Æternitate ſenſerint. Certè agnouerunt hanc, & variè depinxerunt.

a In Pſal. 6.

§. I.

Varij veterum de Æternitate ſenſus & picturæ.

PRimò, repræſentârunt Æternitatem per Annulum, ſeu circulum, qui principio caret & fine. nullâ ſui parte incipit, nullâ deſinit, quod diuinæ Æternitati proprium. ita cùm Deus æternus, & ipſius duratio propriè dicatur æternitas, Ægyptijs circulus Deum ſignificabat. Perſæ olim putabant à ſe tunc quàm maximos honores deferri Deo, ſi editiſsimâ conſcenſâ turri, cæli circulum, illum appellaſſent. quin & Turcis in more poſitum (vti Pierius fuſiùs docet) manè ex altiſsimâ ſpeculâ vociferari: Deus ſemper fuit ſemperque erit: ſimul & Mahometem ſuum ſalutare. Saraceni etiam Deum circulum nominabant. Mercurius ille Triſmegiſtus quem dixi nominatiſsimus philoſophorum (qui tot libros ſcripſit quot nullus mortalium; Si Seleuco & Mæneco credimus) Deum ſphæram intellectualem eſſe dixit, cuius centrum ſit vbique, circumferentia nuſquam, quia nuſquam Maieſtas Dei & immenſitas terminantur. eâ de cauſâ veteres Dijs ſuis templa ſtruxerunt rotunda. ſic Numa Pompilius Romæ rotundam ædem fertur ſacraſſe Veſtæ, ſic Auguſtus Cæſar, Agrippæ nomine Dijs omnibus templum rotundo ambitu dedicaſſe, & inſcripſiſſe Pantheon. Hinc & Pithagoras vt Deum ſempiternum oſtenderet, à diſcipulis ſuis circumactu corporis adorari volebat, &, à Numâ, teſte Briſſonio, ſtatutum, vt Deum adoraturi in orbem ſeſe conuerterent. Ergo Deus priſcis eſt circulus, ſed circulus ſine peripheriâ ſeu circumferentiâ, cuius centrum eſt vbique, quoniam omnium principium ſimul & finis eſt Deus. Iob meritiſsimò exclamat: *a Ecce Deus magnus, vincens ſcientiam noſtram; numerus annorum eius inæſtimabilis.*

a Iob. c. 36.

Deinde repræſentârunt priſci Æternitatem per ſphæram & globum. ita Fauſtinæ Imperatrici moneta cuſa hac formâ & effigie: globus erat cui inſidebat Imperatrix, manum alteram protendens, ſceptrum tenens alterâ cum inſcriptione, Æternitas. hinc veterum multi, mundum, quia rotundus, æternum fuiſſe cenſuerunt, quibus aptè D. Baſilius reſpondet: Circularis ſit mundus, at circuli principium eſt centrum.

Tertiò Æternitatem priſcis ſignificabat & ſella, quâ æternam quietem deſignabant. Naſamones Africæ populi, maiorem partem non tantùm ſedentes expirare, ſed etiam hoc ſitu humari volebant, quaſi iam Æternitatem & longam illam à laboribus ceſſationem adijſſent. vti ſubinde hodieque Reges & Cæſares, in ſubterraneis mauſolæis componuntur ſedentes taciturnâ & lugubri maieſtate. Romanis etiam vſitatum, mortuorum Imperatorum fuſiles ſtatuas, ſimilibus ſellis effulcire, vt qui iam fruantur æternitate. Sunt homines qui ſecum ipſi ratiocinentur ſæpius in hunc modum: En ego à curis & laboribus tam malè adhuc habitus & oppreſſus, quin reſpiro, quin pauſo nonnihil, quin labores hos & moleſtos, & longos deſino? diu ſatis laboratum eſt; laborent tantundem & alij, quantum ego. quieſco iam igitur, & ceſſo. Ita ſellas ſibi ponunt & ferias indicunt, ſed o non diu duraturas! ſellam locant, & quietem amplexantur, ſed nec loco ſuo, nec ſuo tempore. quàm verè & ſanctè aureus ille de Chriſto imitando libellus aurem nobis vellicat his verbis: *a Diſpone & ordina omnia ſecundùm tuū velle & videre, & non inuenies, niſi ſemper aliquid pati debere, aut ſponte, aut inuitè, & ita crucem ſemper inuenies.* &; *Tota vita Chriſti crux fuit & martyrium, & tu quæris requiem & gaudium?* Ergo ſella in cælo locanda eſt, non hîc; inter tot turbas quieta non ſtabit, & vt parcant ſellæ huic omnia, mors demum euertet. requies vera ſperanda nulla eſt niſi æterna. ſi tamen vlla ſit quies in hac vitâ, iſta erit: totum ſe, ſuáque omnia Deo Deíque voluntati penitus committere, illi ex toto fidere, cetera omnia vana ducere. ita nos inſtruens Eccleſiaſticus: *b Confide*, ait, *in Deo, & mane in loco tuo,* extra hanc animi quietem turbæ meræ, merum mare, & magni fluctus, & præſentes inferi. ſed ad priſcos redeo.

Quartò, per ſolem & lunam adumbrata eſt priſcis Æternitas. Sol ſemper reuiuiſcit, tametſi quotidie videatur mori, & à ſeipſo ſepeliri; ſemper reſurgit licet quotidie in præceps eat, & occidat. ita & luna

a Lib. 2. c. 12. b Eccleſiaſticus c. 12.

luna nunquam non recreſcit & ditatur, poſt menſtruam ſuam paupertatem. Catullus bene monet in ſuis hendecaſyllabis:

Soles occidere & redire poſſunt;
Nobis cùm ſemel occidit breuis lux,
Nox eſt perpetuò vna dormienda.

Apud inferos certè perpetua iſthæc nox erit, ſed ſine ſomno: nemo illic dormit, quia hîc dormierunt cùm vigilandum fuiſſet: Illic ergo vigilant poſt ſomnū in peccatis non longum, quem ipſi tamen, ſi potuiſſent, longiſſimum feciſſent, imò æternum. Alia longè ratio in cælo. Eccleſia Romana canit de Chriſti martyribus: Lux perpetua lucebit ſanctis tuis, & æternitas temporum. hîc quies, hîc voluptas eſt, poſt labores & vigilias non diuturnas!

Quintò per Baſiliſcum monſtratur à veteribus Æternitas. animal hoc omnium venenatiſſimum eſt, & ſolum, ait Horus Niliacus, humaná vi manúque interfici nequit. imò tam virulentum eſt, vt herbas necet ſolo afflatu, animalia cetera fuget vel ſibilis ſuis, aues conticeſcere faciat quàm primùm adeſſe auditur. Refert Ælianus, in Africæ ſolitudine iumentum defeciſſe, & ad illius cadauer, velut ad conuiuium complures ſerpentes conueniſſe, at ſolo Baſiliſci ſibilo fugatos, arenis ſeſe abdidiſſe. Æternitas quæ vel in gaudijs, vel in tormentis erit, à nullo præcidi, minuíque, multò minus tolli aut declinari poterit. nec mirum ſi omnes, quibus eſt integra ratio, perterrefaciat, vel leuiter cogitata. infinita ſunt huius Baſiliſci volumina, immenſi & ineuolubiles gyri orbéſque. heu tremendum draconem! Hìc ad nos paululùm diuertamus. Fit nonnunquam, cùm in ſemet deſcendit quiſpiam, & inſtituendæ confeſsioni conſcientiam rimatur, vt copioſos ſerpentum nidos, & tota viperarum agmina reperiat, miretúrque ſecum ipſe; Et quæſo vnde tantum veneni in meo pectore, vnde tot pingues colubri, tot grauia, tot mortalia peccata? vnde tantus lacertulorum exercitus, vnde tot fœdæ & libidinoſæ cogitationes? horreo ipſe tam numeroſam peſtem. ne mireris, cauſam rei facilè pandemus. generandis ſerpentibus valdè aptus eſt locus & humidus, & neglectus. en, duplex cauſſa, & humor loci, & negligentia eorum qui curare deberent. idem prorſus eſt in animo humano. ſi pleraque omnis cura impendatur corpori, delicatè id tractetur, lautè nutriatur, epulis ſaginetur, voluptatibus mulceatur; animum, incolam illius in humido habitare fatendum eſt. ſi iam accedat incuria & neglectus diuinorum, vix vlla ſalutis ratio habeatur, modò ſaluum corpus, modò corpori bene ſit, quic-

quid fiat animo; ſi deinde confeſsio ſit rara, & ferè perfunctoria, quid mirum plurimos hîc naſci ſerpentes, plurimas reperiri letales noxas? At, ô bone Chriſtiane, immitte pectori tuo hunc Baſiliſcum, admitte cogitationem de Æternitate, & ſenties paullatim euaneſcere viroſas has beſtias. fateris ipſe cor tuum ſcatere his anguibus, ſignum ergo eſt te raro hactenus aut nunquam de Æternitate cogitâſſe. emenda, & vel iam incipe aſsiduè illud in animo voluere: *Momentaneum quod delectat, æternum quod cruciat.*

Sextò, in hunc denique modum pingebatur Æternitas. Antrum ſtatuebatur ingens, formidabile. hoc circumplexu ſuo cingebat ſerpens, & in reuolutione iſtâ, caudam ſibi admordebat. ad antri dextram ſtabat iuuenis, amœni & floridi vultûs, arcum dexterâ & duplices ſagittas, læuâ citharam gerens. huic in ipſo antri aditu ſenex ſedet oppoſitus, & attentum in tabellam vultum defigens ſcriptitat, ſi quid vel cæleſtis globi motus, vel adſtans iuuenis dictet ſcribendum. ad læuam huius ſpelæi matrona ſedet exercitato vultu & cano capite. ad oſtium ſpecûs quatuor ſunt gradus, alius alio altior, primus ferreus, ſecundus æneus, argenteus tertius, aureus quartus. in his ludentes & vagabundi pueruli oberrant, lapſus & periculorum ſecuri. hæc pictura eſt, picturæ ſenſus eſt iſte. Antrum Æternitatis incomprehenſibilitatem ſignificat, vipera in orbem replicata, Tempus; iuuenis, Deum, in cuius manu cælum, terra, inferi: terra & tartarum tela Numinis excipit, cælum citharam duntaxat nouit & gaudia; ſenex ille fatum, ſeu, quod Deus ab æterno effatus eſt; femina, Naturam; diſtinctas ætates & ſæcula, gradus diſtincti; puelli per gradus diſcurſantes, res creatas deſignant; maximè hominem in rebus ſuæ ſalutis ludibundum, & in ipſo Æternitatis ingreſſu iocantem. Eheu, mortales, diu ſatis luſimus in ipſis ſummis periculis: Æternitati proximi ſumus, in illius aditu conſiſtimus dum viuimus. leuiſsimo mortis impulſu fit, & iam in totâ ſumus Æternitate. non opus eſt vt mors magnis viribus in nos pugnet aut longo tempore: momento præcipitamur, & è gradibus iſtis deuoluimur in Æternitatis Oceanum. Cogitate, vos qui in gradibus his luditis, & omnia alia quàm Æternitatem cogitatis, forſan hodie aut cras in illâ futuri.

§. II.

§. II.

Arcanus ſcripturæ ſenſus aperitur.

CAput hoc de picturâ & typo Æternitatis, ſacra pagina diuinâ veritate non incommodè interpellabit. Nabuchodonoſor Rex Babylonius, cùm tres Hebræos iuuenes impia iuſſa detrectantes, in accenſam fornacem conijci iuſsiſſet, flamma ſuper fornacem effuſa eſt cubitis quadraginta nouem. *a* Res omnino miranda, nec ſine certo myſterio. ecquis rapaciſsimæ flammæ volatilem altitudinem tam accuratè menſus eſt, quis illuc aſcendit & menſoriam regulam applicuit, & cubitos non quinquagenos, ſed nouenos tantum ſupra quadragenos deprehendit? neque verò ita loqui ſolemus, ſed viginti, triginta, quinquaginta numeramus, etſi paullò plures ſint aut pauciores quos numeramus. hîc vnicus cubitus ad quinquageſimum numerum deeſſe dicitur. myſterium hîc eſt & arcanus ſenſus. Numerus quinquageſimus Iubilæum olim ſignificabat: at flammæ in Orcinianâ illâ Babyloniâ, etſi ſupra omnem modum tam in corpora quàm ipſas etiam animas ſæuiant, & immane quantum ſupra omnes huius vitæ cruciatus excreſcant, nunquam tamen eò pertingent, vt Iubilæi gratiam attingant. apud inferos Iubilæum nullum eſt, nulla venia, tormentorum finis nullus. nunc illud Iubilæum eſt, non ſingulis tantùm centenis aut quinquagenis annis; ſingulis diebus eſt, ſingulis horis, momentis. vna pars horulæ veniam nunc impetrare poteſt, quam non poteſt tota illic Æternitas. vna iam diecula plus debitorum poteſt diſſoluere, quàm in luſtralibus ignibus ipſi tot anni, aut ſæcula.

Huic & aliam diuinæ paginæ explicationem addamus. Cùm Iordanem Dei populus tranſiret, *b* aquæ inferiores in mare ſolitudinis (quod nunc vocatur mortuum) deſcenderunt, vſquequo omnino deficerent. & Ecclesiaſticus: *c Eſt*, inquit, *qui multa redimat modico pretio.* duo hæc teſtimonia ſcripturæ coniungit Galfridus *d* & ſuper ijs ſic diſſerit: ſi perennis tibi amaritudo debetur, & euadere potes, percipiens temporalem, magna vtique paruo pretio redemiſti. Fateor, mare eſt in quo nauigas, ſed mare mortuum, & quantas gratiarum actiones debes Deo, quòd mare ſalſum, inſanū, intranſmeabile merueras, & ecce illud tibi mari mortuo miſericorditer commutauit. vtinam per mare mortuum ad terram viuentium valeas pertranſire. Comparat hic ſcriptor omnia huius vitæ aduerſa

a Dan. 3. b Ioſ. 3. c Eccli. 20. d Claraualleſ. in Cant.

uerſa mari mortuo, æterna verò ſupplicia mari ſalſo & intranſineabili. nemo vtrumque euadit. aut hoc aut illud nauigandum eſt. Quid agis, ô homo (exclamat D. Chryſoſtomus) cælum paras aſcendere, & interrogas ne qua tibi difficultas occurrat. quicquid faciamus, hoc mare mortuum tranſeundum eſt. penes nos eſt an in tranquillum portum beatitudinis appellere velimus. Fons ſapientiæ, verbum Dei in excelſis, *a* & ingreſſus illius mandata æterna. Per mare hoc mortuum, in regionem viuorum, via alia non patet, quàm via mandatorum Dei. Oraculum liquidiſsimum habemus: *Si vis ad vitã ingredi, ſerua mandata:* per hos fines aditur Æternitas. Quòd ſi ab huius æui Theologo *b* quæratur. *Quid eſt ergo Æternitas?* Eſt circulus (dicet) in ſe recurrens, cuius centrum eſt SEMPER, circumferentia NVSQVAM, hoc eſt, NVNQVAM FINIRI. *quid eſt Æternitas?* eſt orbis vndique rotundus, ſuique ſimilis, in quo non eſt principium nec finis. *quid eſt Æternitas?* eſt rota quæ ſemper voluitur, & voluetur in omne volubilis æuum. *quid eſt Æternitas?* eſt annus iugiter reuolutus, qui vbi moritur & occidit, ibi & renaſcitur rurſúmque oritur. *quid eſt Æternitas?* fons iugis, in quo per meandros, aquæ ad ſuam ſemper refluunt originem, vt iterum fluant. *quid eſt Aeternitas?* perennis ſcaturigo, iuges emanans aquas, ſed aquas vel benedictionis ſuauiſsimas, vel amariſsimas maledictionis. *quid eſt Aeternitas?* Labyrinthus innumeris ſeſe gyris intorquens, qui ingreſſos perpetuò circumducit, circumagit & perdit. *quid eſt Aeternitas?* Eſt abyſſus ſpirarum & reuolutionum; eſt ſpira ſemper gyrans & circulans in immenſum. *quid eſt Aeternitas?* anguis orbiculatim in ſe reflexus, caudam ore complectens, qui in ſui fine rurſum ſemper incipit, & incipere nunquam deſinet. *quid eſt Aeternitas?* eſt duratio ſemper præſens, eſt vnum perpetuum HODIE, quod non tranſit in præteritum, aut futurum. *quid eſt Aeternitas?* eſt æuum æuorum, ait Dionyſius, *c* quod non interit, ſed eodem modo ſemper ſe habet. *quid eſt Aeternitas?* Eſt principium ſine principio, ſine medio, ſine fine, eſt iuge, interminatum, ſempérque inchoans principium: in quo beati beatam vitam continuò auſpicantur, nouíſque voluptatibus perpetuò affluunt: in quo damnati ſemper moriuntur, póſtque omnem mortem mortíſque luctam, rurſum iugiter mori & cum morte luctari incipiunt. quamdiu Deus erit Deus, tamdiu beati erunt beati, tamdiu regnabunt & triumphabunt; tamdiu damnati, infandùm ardebunt & clamabunt: *Cruciamur in hac flamma,* cruciandi & torquendi *Aeternùm.* §. III.

a Eccli. 1. b Cornelio de Lapide. c Cap. 10. de diuin. nomin.

§. III.

Æternitatis locus cur manſio dicatur.

ALexandrinus Pontifex Ioannes,[a] ſummæ pietatis vir, ad ægros viſebat ſæpius, ſocium habebat quandoque Troilum Epiſcopum, numorum magis quàm ægrotorum amantem. huic in aurem inſuſurrans Ioannes: amabo, inquit, frater, amicos Chriſti iuuemus. callidus ad hæc Troilus & animi morbum vafre diſsimulans, pecuniam omnem, quam tunc ſeruus rebus emendis alijs ſecum ferebat, egenis dari præcepit. nec ita multò poſt febriculâ cœpit tentari, quam ei creauit auaritia. Audijt hoc Alexandrinus Patriarcha, & morbi cauſam, quæ erat, facili coniecturâ aſſecutus, tantundem argenti, quantum nuper inter ægros diſtributum, ſecum ipſe ad febrientem attulit. &, producto nonnihil ſermone: iocabar, inquit, nuper, & à te ſtipem ægrotis rogabam, cùm ea ſeruo meo deeſſet. & en bonâ fide mutuos Philippeos refero, & gratias ago. Vidit Troilus præſentem Monetam, & mox docilis illa febris remittere, æſtus mitigari, & omnia iam meliùs habere, itaque & ad prandium valentior ſurgere, & vnà ire ad menſam: ſecundùm meridiem finitíſque epulis Troilus domi dormire cœpit, & ſuauiter meridiari. vidit hîc per ſomnium ampliſsimas ædes, & in illarum fronte ſupra ianuam, hunc titulum: *Manſio æterna & requies Troili Epiſcopi.* gaudet ſomnians, ſed mox aliud videt & dolet. adeſt qui adductis ſecum operis ſeriò imperans: Tollite, inquit, hanc ædium inſcriptionem, & iſtam eius loco ſuffigite: *Manſio æterna & requies Ioannis Archiepiſcopi Alexandriæ, empta libris triginta argenti.* horruit ad ſomnium iſtud Troilus, nec vanum eſſe voluit, & ex auaro atque immiti, multò liberalior, in egenos præſertim euaſit. hoc illi vel in ſomnis, *Aeterna illa manſio* viſa perſuaſit.

O beatæ manſiones, & ideò beatæ quia æternæ! Quàm cupit Chriſtus vt tabernulas noſtras, & turguriola breuî ruitura faſtidiamus, illas amemus, ad illas properemus MANSIONES ÆTERNAS: *In domo patris mei*, inquit, *manſiones multæ ſunt:* [b] nemo hinc arcetur niſi à ſeipſo; locus neminem excludit, longè quàm ampliſsimus; tempus neminem expellit, manſio illic eſt, & quidem MANSIO ÆTERNA.

O æterne miſericors Deus: ô æterna veritas, ô vera charitas, ô chara Æternitas! cæcitati noſtræ ſic medere, vt è præſentibus & breuibus ærumnis, agnoſcamus futuras, horribiles, æternas pœnas.

a De quo Leontius Neap. Cypror. epiſc. in vitâ S. Ioannis eleemoſ. c. 26. interprete Anaſtaſio S.R.E. Bibliothecario. b Ioan. 14.

duc nos & doce nos, vt bona peritura ſic poſsideamus, ne amittamus æterna; commiſſas noxas ſic lugeamus, vt ſupplicium euadamus æternum; ſic nos geramus in hoſpitio, ne Mansionibvs Æternis excidamus; ſic progrediamur in viá, ne repellamur à patriâ.

CONSIDERATIO SECVNDA.

In quibus natura repræſentet Æternitatem.

ÆTernitatem ergo agnouerunt etiam idololatræ, qualemcunque illam, quam & per certa ſigna deſcripſerunt, Deus enim illis manifeſtauit, ita vt ſint inexcuſabiles. [a] quantò iam commendatior debebit eſſe hæc cogitatio Chriſtianis, quibus Æternitas aliter longè meliúſque depingitur, propter quod inexcuſabilis es, ô homo, quiſquis ſaluberrimam hanc Æternitatis memoriam, etiam monitus, tradis tamen ſecuræ obliuioni. Sæpe tibi in oculis ſunt anuli & circuli, ſphærulæ & globi, ſellæ & ſeſſorij lectuli; ſol & luna oculos identidem incurrunt. & hæc aſpecta Æternitatis tibi memoriam ingerunt. Sed & Natura ipſa, bona mater, ea in publicum proponit, quorum aſpectu auditúque ad Æternitatem meditandam inuitaris.

Memorat Solinus, Arcadiæ lapidem (Asbeſtos dicitur) vbi flammæ ſemina conceperit, continuis pænè ignibus ardere. ideò in delubris olim & ſepulchris ex illo lampades concinnabantur. cuius etiam D. Auguſtinus meminit. [b] Addo Plinium, Volaterranum, Dioſcoridem, plures alios qui mira referunt de lini quodam genere. varij hoc nominis eſt, nam Asbeſtinum, Caryſtium, Indicum, ſed & viuum vocatur. hoc igni non tantùm non conſumitur, ſed lauatur & extergitur. Ideò Regum aliquot cadauera rogis inijcienda & cremanda, tali linteo fuerunt obuoluta, vitandæ confuſioni cinerum, & his ab illis diſtinguendis. Ex hoc lino mantile habuit Nero, quod contra gemmas atque aurum pretioſum æſtimabatur. En tibi ducem & magiſtram naturam, quæ digito id monſtret quod ſuam in ignibus mortē non reperiat. ita damnati omnes ardebunt & non deflagrabunt, vrentur perpetuum, & nunquam conſumentur, quærent in his flammis mortem, non reperient. rectè Amandus [c] exclamat: O væ æternum, nunquam finem habiturum!

a Ad Rom. 1. b Lib. 21. de Ciu. c. 5. c Horolog. ſapientiæ.

rum! O finis ſine fine, mors grauior omni morte; ſemper mori, & non poſſe vnquam emori. ita diuinus Iſaias: *a Ignis eorum non extinguetur.* Et Apocalypticus ille Angelus: *b deſiderabunt mori & mors fugiet ab eis.*

Salamandram in ignibus viuam aliquanto certè tempore durare poſſe præter Ariſtotelem, Plinium, Galenum, Ælianum, Dioſcoridem, etiam D. Auguſtinus credidit. frigidiſsimum hoc animal eſt, ex imbribus natum; ſol & ſiccitas mors illi ſunt, hinc in flammis, Plinij ſenſu, perinde vt glacies durat. è pelle illius lychni fiunt perpetuis lampadibus inſtruendis. Bonus Deus, qui Salamandram è terrâ & luto producit, formauit & hominem ex eodem ſcilicet auro, ſed naturâ longè nobiliori; minuit eum paullò minus ab Angelis: *c* certè idem illis quod Angelis regnum aſsignauit, poſt vitæ tirocinium, habitandum. Sed homo cùm in honore eſſet, non intellexit; comparatus eſt iumentis inſipientibus & ſimilis factus eſt illis *d* ſuâ ipſe malitiâ talem ſe fecit Salamandram, quæ in flammis æternis, ſeu viueret ſemper, ſeu ſemper moreretur. In Igneis illis inferorum ergaſtulis omnia æterna ſunt, ſex tamen præcipuè iſta.

a Iſ. c. vlt. b Apoc. c. 9. c Pſalm. 8. d Pſalm. 48.

§. I.

Quænam apud inferos ſint æterna.

1. DAmnatus ipſe æternus, immortalis eſt. nullus alterum, nec ſeipſum vllus poterit interimere. quærent mortem & non inuenient eam. *a* Imò hoc ipſum moriendi deſiderium, quod ſcient nunquam explendum, ingens illis tormentum erit.

2. Carcer ipſe æternus eſt. ruere non poteſt, non effringi, non ſuffodi. montibus atque rupibus obſeratus eſt. hæ ſeræ atque repagula nimiùm firma ſunt, nulli conceſſura egreſſum. Si quis damnatorum ante iudicij diem inde ad nos commeet, Deo id permittente fit, ſed ſuos ille ſecum inferos circumfert, à cruciatu non immunis. Occurrit hîc duorum Theologorum diſputatio non vana, de ſitu locóque corporum apud inferos. Illorum alter Geometer ſimul non rudis, in hunc ferè modum diſſerebat. Certum eſt è Chriſti ore, maximam hominum partem damnandam, ita vt beatorum pauci ſint futuri, ad incredibilē illum numerum damnandorū. Veritatis verba ſunt: *b Intrate per anguſtam portam, quia lata porta & ſpatioſa via eſt, quæ ducit ad perditionē, &* MVLTI *ſunt, qui intrant per eam.*

a Apocal. 9. b Matth. 7.

quàm

quàm anguſta porta, & arcta via eſt quæ ducit ad vitam, & PAVCI *ſunt qui inueniunt eam!* quæſo te, creditúrne hoc in mundo? num hæc Chriſti verba eſſe cenſentur? ſed ad inſtitutum terræ medium & centrum, inferorum ſedes eſt, & quî poſsit hæc (enimuerò dimetiamur) tot milliones hominum ſatis capere, niſi dicamus corpus illic à corpore penetrari? Non hoc neceſſe eſt, ait alter, ſed erunt ſicut haleces in dolio, inter quos arctè compreſſos ſal tantùm medius eſt: ita inter damnatos ignis; aut erunt ſicut lateres in calcariâ fornace; alter alteri hæret, flammæ vis omnes penetrat, diuina ſcriptura clarè aſſentitur, aliâ tamen ſimilitudine. *a ſicut oues in inferno poſiti ſunt, mors depaſcet eos*, non erunt vt oues in paſcuis ſed vt in macello iam iugulatæ, & in cumulum vnum proiectæ. Ergo & damnatorum locus æternus.

3. Non nimis æternum, eſt Ignis ille nullis vnqnam ſæculis extinguendus. Chriſtus apud Matthæum nimis quàm clarè præmonet: *b Diſcedite à me maledicti, in ignem æternum.* audis? ÆTERNVM. hunc ira diuina ſuſcitat nunquam ſopiendum; Iſaias atteſtatur *c* Flatus Domini ſicut torrens ſulphuris ſuccendens eam, nocte & die non extinguetur, in ſempiternum aſcendet fumus eius. Pariter relata ſunt, inquit Auguſtinus, *d* hinc ſupplicium æternum, inde vita æterna: dicere ergo vita æterna ſine fine erit, ſupplicium æternum habebit finem, valde abſurdum eſt. Quis cunctabitur plenè conuerti?

4. Æquè ac cetera æternum, Vermis eſt, & conſcientia ob præteritam vitam afflictiſsima & deſperatiſsima. Vermis eorum non moritur, prædicit Iſaias. *e* hoc olim poetæ è ſacris litteris in fabulas tranſtulerunt; quid enim aliud Virgilianus ille Tytius qui quotidie aduolanti vulturi iecur præbet erodendum ac lacerandum, quódque proximâ ſemper nocte in nouam lanienam renaſcitur: quid hoc aliud niſi vermis iſte, & conſcientia perpetuis morſibus diſcerpenda?

5. Ad eandem ſpectat æternitatem gehennæ, ſententia vltima, & omnium nouiſsimum iudicis Chriſti decretum, decretum heu irreuocabile, immutabile, æternum. nulla ab hoc ad alium iudicem appellatio aut prouocatio, nulla quæ apud Iuriſconſultos replica aut triplica, reuiſio nulla, nullæ comperendinationes, aut induciæ. quod ſemel huius iudicis ore pronuntiatum eſt, reuocari non poteſt in omnes omnino æuiternitates. mater noſtra Romana Eccle- ſia

a Pſal. 48. b Matth. c. 25. c Iſ. c. 30. & 34.
d Lib. 12. de Ciuit. c. 23. e Iſ. c. 66.

ſia *a* fideliter nos monet, ſæpiúſque illud occinit: peccantem me quotidie, & non me pœnitentem timor mortis conturbat me. *quia in inferno nulla eſt redemptio, nulla, nulla*; ſed æterna deſperatio, ſanguis Chriſti, etiam recens fuſus in Golgothæo monte, & ad ſatisfaciendum efficaciſsimus, ad damnatos tamen non pertigit. Si iugum Domini, inquit Bernardus, iugum pænitentiæ, ſuaue non creditis in ſeipſo; vel hoc non ignoratis, quia ſuauiſsimum eſt comparatione illius, de quo dicitur: Ite in ignem æternum.

6. Quod fine caret apud inferos, eſt, pœna damni, quam vocant, æterna diuini aſpectus priuatio, quæ cum omnibus alijs inferorum tormentis & cruciatibus finem nullum habebit, neque enim hîc vlla eſſe poteſt ſatisfactio, & quamuis hæc tormenta durent aliquot mille milliones annorum, tamen nec vnicus quidem dies, imò nec horula, nec momentum quieti & reſpirationi concedetur. tormentorum quidem varietas erit & viciſsitudo, ſed in maiorem pœnam & dolorem. Chriſtus diſertiſsimè præmonuit per Matthæũ, *b* non ſemel: filij regni eijcientur in tenebras exteriores, ibi erit fletus & ſtridor dentium, fletus in igne, dentiũ ſtridor in frigore & glacie. Quâ ratione igitur homo tam ſui quàm Dei, obliuiſci, & quomodo adeò in pecudem degenerare, imò in ſaxum & rupem indureſcere poteſt, vt, cùm inexplicabiles illos & infandos cruciatus æternitate totâ duraturos cogitat, nil formidet, non horreat, non ſibi ipſe dicat: re ipsâ in viâ ſum ad æternitatem, & forſan via hæc breuî finietur: in gradibus æternitatis iam ſedeo, quouis leuiſsimo impulſu hinc præcipitor in immenſam voraginem. quòd ſi tam moleſtum & intolerabile videtur, vnicam ſolùm noctem vigilantibus & inconniuis oculis, in molli tamen lecto, ſuſpirare & gemere, ob capitis aut alterius membri, ob dentium aut calculi dolores, cùm ſerum manè vix expectari poteſt, cùm ſol in viâ hærere creditur, cùm nox vna, videtur hebdomas: & tamen in plumis cubatur, ſpes eſt manſuetioris diei, ſolatium & ſubſidium à medico expectatur. Ah! quid erit ergo in flammis, mille atque mille & iterum mille annnis, noctes dieſque vigilare, eſurire, ſitire, ardere, membris omnibus extremè cruciari, refrigerium nullum, quietem nec minimam ſperare, deſperare omnia, atque ſic vlulari & torqueri per infinitas ſæculorum myriadas, & finem horum non tantùm nullum eſſe, ſed nec vllum ſperari poſſe. Ibi, inquit Thomas de Chriſti imitatione, *c* erit vna hora grauior in pœnâ, quàm hîc centum anni

C in

a Offic.mort.noct.3.R.1. b Matth.cap.7.cap.22.cap.24. c Lib.1.c.24.

in amariſsimâ pœnitentiâ. Ibi nulla requies eſt, nulla conſolatio damnatis. O Domine, ne in furore tuo arguas me, neque in irâ tuâ corripias me. [a] Delicta iuuentutis meæ & ignorantias meas ne memineris. [b] Perij niſi parcas, ô Deus.

a Pſal. 6. b Pſal. 24.

§. II.

Cur gehenna ſit æterna.

HIc ad rem naſcitur quæſtio à cunctis ſciri dignißima, quomodo fieri poſsit, vt Deus miſericors ille & bonus, & cuius miſericordia ſuper omnia opera eius, nihilominus tamen vel vnicum letale peccatum, vel momento, vel ſolâ etiam cogitatione patratum, iuſtiſsimè puniat in omnem prorſus æternitatem, ita quidem vt illud nunquam ſatis puniri queat, & quotquot annorum millia peragantur, tamen nunquam dici poſsit: iam ſatis punitum eſt hoc crimen, iam ſatisfecit reus iſte, iam cogitationem malignam quâ Deũ offenderat, eluit. Et hæc optimorum Theologorum mens eſt, ſolam moroſam delectationem mortale peccatum eſſe. delectationem moroſam vocant eam, cùm quis impuram & libidinoſam cogitationem animo voluens, non quidem ſtatuit re patrare quod cogitat, ſed cogitatu illo ſuo ſciens & volens immoratur & delectatur. Ergo cogitationi vnicæ rogos æternos Deus decreuerit? & quæ hæc æqualitas eſt, peccato momentaneo, quod nemini noceat, ſupplicium æternum ſtatuere? vt quid beatus Dauid vociferatur: [a] Confitemini Domino, quoniam bonus, quoniam in æternum miſericordia eius, vt quid hoc vicies ſepties repetit, ſi Deus tam ſeuerus eſt? Ad hæc reſpondent D. Auguſtinus, D. Gregorius, D. Thomas Aquinas, [b] alij, culpam in quouis mortali peccato ex naturâ ſuâ eſſe infinitam, quia peccatum iniuria eſt in infinitam Dei maieſtatem. accedit & illud, quòd qui moritur peccati lethalis conſcius, nec dolet admiſsi, tantundem facit ac ſi æternùm peccâſſet, ſi quidem ei æternùm viuere conceſſum fuiſſet. peccandi voluntatem non amiſit iſte, ſed vitam, ſemper peccaturus, ſi ſemper victurus; ita non peccare deſijt, ſed viuere. Inſuper & iſtud hîc conſiderandum: damnatum hominem, quantumcunque debitorum perſoluat, nunquam tamen ſatisfacere. cùm enim vt hoſtis, apud Deum in gratiâ non ſit, ſolutio eius digna non eſt quæ acceptetur, quando nec ipſe homo eſt acceptus. ſed nec debitorum quidquam perſoluit

a Pſalm. 13. b S. Thom. 1. 2. q. 87. art. 5. ad 2.

perſoluit talis, cùm nihil faciat, ſed ſolùm patiatur, eas, quibus inuitus plectitur, pœnas. ab exemplo res magis patebit. Debet quis vicino mille philippéos; quos ab illo accepit, domum ſuam cenſui perpetuo ſubijciens, penſum quot annis ſoluturus. intra viginti annos, totidem philippeos perſoluit vicino, quot ab eo accepit. num ergo ab omni iam debito liber, nil reſtat ſoluendum? totum omnino pecuniæ caput; quod tam integrè ſoluendum remanet, ac ſi nil vnquam fuiſſet exolutum. ea enim talium conuentorum lex eſt, vt numeratæ pecuniæ caput ſemper integrum permaneat, etſi reditus annuus ſemper perſoluatur. ſic prorſus damnati, quidquid demum pœnarum perſoluant, ære tamen alieno nunquam exeunt. æterni debitores, perpetui Deo tributarij. Iſaias vaticinatur: *a* Et erit fortitudo veſtra vt fauilla ſtuppæ, & opus veſtrum quaſi ſcintilla, & ſuccendetur vtrumque ſimul, & non erit qui extinguat.

Tiberium Cæſarem olim, narrat Suetonius, *b* in recognoſcendis cuſtodijs cuidam pœnæ maturitatem precanti reſpondiſſe: *Nondum tecum in gratiam redij.* Chriſtus iuſtiſsimus iudex, non tyrannus, non Tiberius eſt, ſed, etſi damnatus quiſpiam poſt mille annos in flammis exactos mortis maturitatem rogaret, idem tamen ei reſponderet: *Nondum tecum in gratiam redij.* roget hoc idem poſt alios mille annos; idem audiet: *Nondum tecum in gratiam redij.* roget hoc poſt centum millia annorum, non aliud reſpondebitur. roget hoc poſt aliquot milliones annorum, idem ſemper Chriſtus iudex opponet: *Nondum tecum in gratiam redij,* nec redibo; redire olim volui, gratiam meam millies atque millies tibi obtuli, ſed tu repuliſti eam. amicus eſſe volui, imò pater, ſed tu noluiſti eſſe filius. diſsimulaui, tacui, expectaui quadraginta, quinquaginta, ſexaginta annis, ſi forſitan mutares animum & vitam, ſed nulla ſecuta eſt ſeria aut conſtans pœnitentia; deſpexiſti omne conſilium meum, & increpationes meas neglexiſti; exoſam habuiſti diſciplinam & detraxiſti vniuerſæ correptioni meæ. comede igitur fructus viæ tuæ, tuíſque conſilijs ſaturare. *c* Ego in interitu tuo ridebo æternùm, nec aliud tibi iuſtitia mea poſt infinita ſæcula reſpondebit, quàm quòd *nondum tecum in gratiam redierim.* O ſuperi! ô Deus! ô peccatum, ô præcipitium humani generis, in barathrum tormentorum, in Æternitatis luctuoſiſsimam abyſſum! ſed iuſtus es Domine & rectum iudicium tuum. *d* iuſtum eſt, æquum eſt, vt qui per pœnitentiam oblatâ nunquam vti voluit miſericordiâ, per pœnam ſemper intentatâ puniatur iuſtitiâ.

a Iſa. c. 1. b Sueton. lib. 3. c. 6. c Prou. c. 1. d Pſal. 118.

[library stamp]

§. III.

Alij ad Æternitatem naturæ ductus.

SEd ad naturæ magiſterium redeo circa æternitatis conſiderationem. Thermæ reperiuntur *a* in montibus & ſcopulis, tanto taliq́ue ſonantium aquarum colliſione & murmure, vt qui illuc valetudinem curaturi conueniunt, ſi primo thermarum ingreſſu, certum ſymphoniæ genus, & inſtrumenta ſibi muſica ſe audire imaginentur, tam aſsiduo fragore aures illis obtundantur, vt muſica initio ſuauiſsima, imaginatione diuturnâ in faſtidium & cruciatum abeat: ij verò qui tympanum ſibi, aut ſonorum magis inſtrumentum imaginati ſunt, demum pænè inſaniant, ob moleſtiſsimum aſſiduè obturbantem ſtrepitum. Etiam hîc ad cogitandam Æternitatem ducimur, ſub montibus illis inferorum clauſtris, clamor ille, ploratus, fragor, vlulatus qui primo ingreſſu cæpit, nunquam deſinet, aures & non imaginationem tantùm cruciabit aſsiduè, nec aſſuetudine quidquam horum mitigari poterit. ita contrà inter beatos cæleſte illud Triſagion, Sanctus, Sanctus, Sanctus, non tantùm nec minimum tædij creabit, ſed nouâ ſemper voluptate audietur.

Chriſtus cum Samaritanâ feminâ collocutus, mentionem æternitatis æternæq́ue vitæ vltra quàm vigeſies iniecit. &, qui autem biberit ex aquâ quam ego dabo ei, non ſitiet in æternum, ſed fiet in eo fons ſalientis in vitam æternam. *b* vtinam & nos cum Samaritide hos fontes ſitiremus, & ſerijs precibus rogaremus: O Domine, da mihi hanc aquam, vt non ſitiam: da, ô Chriſte, vel guttulam huius aquæ, vel aliquod ſaltem deſiderium æternæ vitæ.

Sed aliud habet quod monſtret Natura. Anno poſt Virginis partum octogeſimo primo (vti Suetonius, *c* Dio & Plinius Secundus fuſiùs memorant) Calendis Nouembribus, horâ ſeptimâ ad montem Veſuuium in Campaniâ horribilis flammarum eruptio facta eſt, quam præceſsit inuſitata ſiccitas, & graues terræ motus: auditi etiam ſubterranei ſonitus velut ſi tonitrua mugirent: dein mare fremere & magnum fieri, cælum omne reſonare, quaſi montes in conflictum corruerent, tum verò ingentia ſaxa ſubſilire, miſtis fumo flammiſque, aër omnis infici, ſol ipſe occultari. vnde pleriſque perſuaſum, mundum in chaos redigendum, aut igne abſumendum. tanta namque copia cineris effuſa eſt, vt terram, mare, aërem compleret, hominibus, prædijs, pecoribus maximo illato damno, piſcibus

a Felix Faber lib. 2. de rebus Sueuicis. b Ioan. 4.
c Suet. in Tit. c. 8. Dio in Tito. Plin. ep. ad Tacit.

bus atque volucribus necatis, duabus vrbibus, Herculano & Pompeijs, dum populus in theatro ſpectaret, penitus obrutis. Atque hæc aliáque id genus cauernoſa præcipitia & montium iuga, quæ continuis ignibus flagrant, nec tamen vnquam conſumuntur aut deflagrant, viua exempla à Deo hominibus data eſſe, incendij apud inferos Æterni, quo ſontium corpora ſemper vrentur, nunquam comburentur, Tertullianus [a] imprimis, Minutius, & Pacianus declarant. Vide, mi homo, quàm etiam hîc natura ſolerter præeat & manu ducat ad contemplandam Æternitatem.

Ipſum denique tempus noſtrum, ſignum eſt & quaſi veſtigium Æternitatis. Cuperet natura, è ſigno ſignatum diſceremus, noſtróque tempore Æternitatem illam metiremur. Auguſtinus: [b] Inter temporalia, inquit, & æterna hoc intereſt, quòd temporalia plus diligantur, antequam habeantur, vileſcant autem cùm aduenerint, non enim ſatiat animum, niſi incorruptibilis gaudij vera & certa Æternitas: Æternum verò ardentiùs diligitur adeptum, quàm deſideratum; quia ibi plus adeptura eſt charitas, quàm fides credidit, vel ſpes deſiderauit. Ah! quomodo non ſordet nobis terra, breuî deſerenda, cùm cælum aſpicimus, æterno dominio poſſidendum?

a Tertul. Apol. c. 48. Minut. in Octauio. Pacian. de pœnit. & confeſſ.
b In ſent. ſent. 270.

CONSIDERATIO TERTIA.

In quo potiſſimùm Æternitatem ſuam Romani veteres collocârint.

PLinius Secundus: [a] beatos puto, ait, aut facere ſcribenda, aut ſcribere legenda; beatiſsimos verò quibus vtrumque. ita tribus modis cenſebant Romani, ſui nominis famæque æternitatem ad poſteros transmitti poſſe. Primò ſcripſerunt, & præclara & multa, ſed non præclara omnia, non caſta & ſancta vniuerſa. næuos etiam ſuos, turpitudines & libidines chartis commiſerunt, viâ ad Æternitatem non honeſtâ & regiâ. Quot etiam libri, auctores ſuos moriendo anteuerterunt, & ad Platonis animum, ſimiles fuerunt hortis Adonidis, tam citò mortuis quàm natis: non diu placebant quæ citò placebant. At vivant ſanè Romanorum omnium libri perpetuum, nemo tamen eorum à ſuo libro aliquid in ſe vitæ transferre poterit.

a Epiſt. 2. ad Tacit.

Deinde non ſcripſerunt tantùm Romani, ſed & fecerunt ſcribenda, facinora docto ac eloquenti calamo digna, & hæc varij diſcriminis. ſiquidem in plurimis æternitatem qua ſiuerunt, in nullo inueniſſe, fides noſtra nos docet. magni fuerunt, non negamus, in rebus ciuilibus & bellicis, domi foríſque; admirandi fuerunt in artibus & ſcientijs, magnifici & effuſi in ſpectaculis & donis, obſtupeſcendi in ædificijs, mauſolæis, ſepulchris, ſtatuis. exemplo ſint hæc paucula breuiſsimè perſtricta.

Ludos fecit Auguſtus ſuo nomine & ſumptu vicies quater, expenſis ærarij vicies ter, nullus horum infra quingenties aut millies HS. ſtetit. ſunt noſtræ monetæ 2500000. philippéi, ſeu, bis millies quingenta millia coronatorum; ſeſquitertius millio. & hæc tanta pecuniæ vis in vnicum tale ſpectaculum effundebatur: infimus & parciſsimus ſumptus in ſingulos ludos ab Auguſto editos, erat quingenties H S. ipſi 1250000. philippéi, hoc eſt, millies ducenta quinquaginta millia coronatorum. Nero totum theatrum illeuit auro; omne choragium & inſtrumenta comica fecit aurea. accedebant miſsilia ſeu ſparſiones, hoc eſt, ligneæ teſſeræ in vulgus ſpargendæ, quibus inſcriptæ totæ domus, agri, fundi, prædia, mancipia, ſerui, iumenta, argenti & gemmarum ſæpe maximus numerus. harum teſſerarum aliquam quiſquis exhibuit, mox id accepit, quod inſcriptio deſignauit.

Idem Nero gregario militi in donatiuum numerari iuſsit centies HS. ſunt 250000. philippei, hoc eſt, ducenta quinquaginta millia coronatorum. Agrippina mater, in menſa hunc tantum pecuniæ numerum expandi iuſsit, vt vel ſic tacitè filij effuſionem reprehenderet, & coërceret. Notauit Nero ſe moneri, & alterum tantum addi præcipiens; neſciebam, ait, me tam parum dediſſe.

Idem Imp. Teridati regi vt hoſpiti, nouem menſibus Romæ agenti, in ſingulos dies conſtituit viginti millia philippéorum, ſunt quinque milliones & quadraginta millia coronatorum in totos illos nouem menſes conſtituta. abeunti dedit viaticum, millies HS. ſeu duos milliones & medium. de ædificijs quid memorem?

Caligula Imp. mari pontem fecit ad tria milliaria. Templa Romæ fuerunt quadringenta viginti quatuor, pleraque magnifica. Domitianus in ſolam Capitolij inaurationem, ipſos ſeptem milliones impendit.

In amphitheatri ſaxeis gradibus commodè ſedere poterant ſpectatorum 87000. in ſuperiore parte per ambitum ſtare 12000. vniuerſim 99000.

Præter

Præter plurima alia, duodecim publica fuerunt balnea ab Imperatoribus ſtructa, in quibus gratis lauabatur. In thermis Antonini fuerunt è polito lapide 1600. ſellæ, & commodè tot homines ſimul lauare poterant. In balneo Hetruſci, ait Plinius, omnia fuiſſe argentea, canales, labra, ſolum ipſum. ſed ad alia.

Romæ tot ferè ſtatuæ fuerunt quot homines. præter infinitas æreas, marmoreas, eburneas, etiam argenteæ & aureæ. Domitianus in Capitolio auream habuit centum librarũ; Commodus & Claudius aureas, harum ſingulæ mille librarum. Claudius in roſtris etiã argenteam habuit. hinc Præfectus certus, Comes Romanus dicebatur, & multus ei miles, vt tantum ſtatuarum populum cuſtodiret.

Viâ Appiâ vir expeditus, quinq; diebus habuit quod percurreret, ab vrbe Capuam vſque protendebatur hæc via tam lata, vt duo currus obuij liberè commearent: tam firma, vt laxi nihil aut ſoluti appareret, perinde ac ſi ſaxum eſſet vnicum. plures tales fuerunt viæ. Incredendum eſt quod de aquæ ductibus fide digni ſcribunt. Claudius Imperator impendit in aquæ ductum ſeptem milliones auri & medium. ſexcenti homines alebantur tuendis tantùm aquis. Hæc certè magna, & quædam ob nimium luxum reprehendenda. fuit tamen quod ædificia illa ſplendidiſsima ſuperaret, vix tamen honeſti nominis. Cloacas Romæ habuerunt ſeu ſubterraneos fornices cum perfluentibus aquis, ad euehendas totius ciuitatis ſordes. Cloacarum iſtarum tam multæ, tam amplæ & longæ, vt inter orbis miracula non immeritò cenſeri poſsint. De his in ſpecimen ſatis, quæ ei, ſcio, minimè ſunt incredibilia, qui veterum Romanorum opes & potentiam primoribus labris libauit, & teſtes audiuit Suetonium, Dionem, Caſsium, Plinium, Liuium, alios.

Et hæc quidem, quæ commemoraui, ex ſe laudanda, adminiſtratio Reipub. tam prudens, quâ & in bellis maiorem partem inuicti, in ſcientijs & artibus eximij, virtute quoque illuſtres fuerunt, ita vt Cyneas Pyrrhi legatus homo facundus & intelligens cùm fruſtra ſollicitâſſet vrbem, ad fœdus Romanis non ſat dignum, regreſſus ſuo regi dixerit; Vrbem ſibi templũ, Senatores reges videri. In his talibus ergo laudandi Romani. Sed in hoc grauiſsimè & toto cælo aberrárũt, quòd homines adeò prudentes omnem ſuam æternitatẽ in rebus minimè æternantibus locârint. ſi Auguſtinũ [a] Romani, ad æternitatẽ, viæ ductorem delegiſſent, viam eis multò certiorẽ ad ipſã æternitatis regiã monſtrâſſet. Neq; enim nos, inquit ille, Imperatores eos felices dicimꝰ, qui multos Imperij ac vitæ años, vel victo-

[a] Lib. 5. de Ciuit. Dei. c. 24.

riæ triumphos, vel fortunæ theſauros numerârunt: hæc ijs etiam deferuntur munera, quibus nihil iuris eſt ad regnum illud æternum. Et quínam ergo Auguſtine, tuo animo felices cenſendi? Audite Imperatores, Reges, Principes: Auguſtini ſenſu vera æternáque felicitas à vobis obtinebitur, obſeruatione legum iſtarum:

Lex 1. Iuſtitia.

Iuſtè imperare: omnem iniuſtitiæ fucum & pigmenta odiſſe.

2. Modeſtia in ſenſu.

Tot honorantium & ſalutantium linguis non extolli, ſed meminiſſe hominem ſe eſſe.

3. Dei timor & amor.

Ad Dei cultum maximè propagandum, humanam potentiam omnem maieſtati diuinæ famulá facere, timore Numinis & amore.

4. Cæli deſiderium.

Ardentiùs amare regnum illud æternum, in quo poteſtatis conſortes nulli timentur.

5. Ignoſcendi facilitas.

Ad veniam pronum & facilem eſſe, tardum ad vindictam, & illam ſolam quam tuendæ Reip. poſcit neceſsitas.

6. Miſericors liberalitas.

Aſperiora decreta, miſericordiæ lenitate, & largitate beneficiorum temperare.

7. Continentia.

Luxuriam quantum eſſe poſſet liberior, tantò caſtigatiorem habere.

8. Moderatio affectuum.

Malle in affectus prauos, quàm in quaſuis gentes dominari.

9. Submiſſionis & orationis ſtudium.

Hæc omnia non inanis gloriæ, ſed æternæ felicitatis ſtudio facere: nobiliſsimum ſubmiſsionis & orationis ſacrificium nunquam negligere.

Has leges Auguſtinus ipſe, a ad mundi valuas ſuffixit, velut omnium Principum illuſtre ſpeculum. Nunc vos, ô Romani, quantum à ianuâ harum legum aberrâſtis? vt taceam, pro vno fermè innumeros Deos in veneratione apud vos fuiſſe. Nam Roma b ſibi magnam videbatur aſſumpſiſſe Religionem quòd nullam reſpuebat falſitatem, & cùm pænè omnibus dominaretur gentibus, omnium gentium ſeruiebat erroribus. Sed

a Dicto l. de Ciu. Dei. b S. Leo, Serm. 1. nat. Apoſt.

Sed vt hæc ſileam omnia, quàm vanum illud & ridiculum, omnẽ ſuam æternitatẽ poſt ſe relinquere velle in membranis & chartis, in marmoribus & ſaxis, in amphitheatris, pyramidibus, ſepulchris ac mauſolæis. & vbi nunc ſaxea hæc eſt æternitas? Romæ pænè idem quod Hieroſolymis contigit. Apoſtolorum vnus, magiſtro Chriſto ſtructuram Hieroſolymæi templi demonſtrans: Magiſter, ait, aſpice, quales lapides & quales ſtructuræ? reſpondit Chriſtus: *Vides has omnes magnas ædificationes? non relinquetur lapis ſuper lapidem qui non deſtruatur.* ita nihil æternum in hoc orbe. Et vbi nunc vetus vrbs Roma? quæritur: & dici poteſt, hîc fuit. vbi qui eam ædificârunt? perierunt omnes; nec cineres illorum nouimus. Et nos ipſi eâdem hac viâ ſequemur, poſt aliquot annos vmbra, puluis, nihil. Heu res mortalium vel maximorum paruæ! heu validiſsimorum inſtabiles! quid enim illa omnia nunc, aut vbi ſunt? euanuerunt. vbi ſupra fidem cumulatæ opes? defluxerunt. vbi cælo certantia opera? non apparent. ſic cuncta quæ nobis magna ſunt, vmbra ſunt & ſomnium, ſi cum æterno & æternitate comparentur. debile nimis & ex luto fundamentum eſt, ſuper quo tota vaneſcentis gloriæ fabrica extruitur. non ita ſaxis & marmoribus æternitas inſculpitur. rectè Lactantius: mortalia ſunt opera mortalium. Babylonem, Troiam, Carthaginem, Romam fuiſſe credimus: oculis fidem quod faciat, vix cadaueris pars ſupereſt. ita ſeptem orbis miracula, ſic aureum Neronis palatium, Diocletianæ thermæ, Antoniniana balnea, Seueri Septizonium, Coliſſæum Iulij, Amphitheatrum Pompeij, vix ſui veſtigium & nomen in libris reliquerunt, & hoc quàm diu?

a Marci 13.

§. I.

Quantum Romani à verâ Æternitatis viâ aberrârint.

NAzarethi in arcano ſanctiſsimæ virginis conclaui mentionem inijcit Angelus de regno, *cuius regni non erit finis.* a tale non fuit Salomonis, quod quadringentis tantùm annis durauit. vſque ad cladem Babylonicam. tale Romanorum non fuit, ſed nec Perſarum, nec Græcorum fuit tale. Vbi enim nunc regna illa ſunt, olim florentiſsima, vbi antiquiſsimæ illæ monarchiæ? quantus olim Nabuchodonoſor in Chaldæâ & Syriâ, & poſt hunc Balthaſar? ab his in Perſiam migrârunt ſceptra & Mediam, ad Cyrum & Darium. nec hîc diu permanſerunt; in Græciam translata ad Alexandrum Macedonem, Magnum Regem & diu bellicoſum, diu fortunatum.

a Luc. c. 1

natum, ſed vbi bellica virtus cecidit, etiam fortuna defecit & hinc in Italiam cum ſceptris migrauit ad Iulium Cæſarem, & Octauianum Auguſtum. At vbi nunc hi omnes? tu, mi Chriſtiane, regnum quære, *cuius regni non erit finis.* Numantiam, Athenas, Carthaginem, Spartam ſuus deleuit finis; regni, quod ſupra nos, non erit finis. Rex illius æternus eſt, æterni incolæ. *Dominus regnabit in æternũ, & vltrà.* a In quæ verba Origenes: putáſne, ait, in ſæculum ſæculi Deum regnaturum? regnabit adhuc, vel vltrà, & quodcunque dixeris, illud de regni eius ſpatijs ſemper tibi propheta dicet: Et adhuc, ſiue vltrà. Et nunc, inquit Iſidorus, *b* regnum hoc ſempiternum, immenſum, ex omni parte beatum, omni generi hominum promiſſum eſt, & tamen de illo altum inter nos ſilentium eſt, quotus enim quiſque eſt, qui vel minimam diei particulam in hoc ſecum expendendo impendat? de hoc commemoret? hoc vxori, hoc liberis, toti hoc familiæ inculcet? alia omnia garrimus; cæli vix vlla eſt mentio, aut certè rariſsima. in laudando natali ſolo plerique omnes diſerti ſumus; noſtram illam veriſsimam patriã laudare pænè erubeſcimus: in eam nimirum piæ collocutionis deſuetudinem multi deueniunt, vt niſi ſteriliſsimas nugas, ſubinde etiam laſciuas ſpurcitias turgentibus buccis effundant, inurbanos ſe & infeſtiuos haberi putent. Hoc verè eſt toto cælo errare. æterni, inhiandum eſt & corde, & ore, cogitatibus & colloquijs, nec vlla ſperanda eſt vera gloria, niſi æterna.

Hebræi proceres, vt contra Chriſti potentiam, ad politicam illam æternitatem, viam ſibi ſternerent, frequentem ſenatum adeſſe iuſſerunt, *c* & ſtolidiſsimâ prudentiâ, quod maximè metuebant, in caput ſuum decreuerunt. de his in frequenti curiâ deliberantibus eleganter Auguſtinus: *d* Pontifices, inquit, & Phariſæi ſibi conſulebant, nec tamen dicebant: Credamus. Plus perditi homines cogitabant, quomodo nocerent vt perderent, quàm quomodo ſibi conſulerent ne perirent. Et tamen timebant, & quaſi conſulebant, dicebant enim: Quid facimus, quia hic homo multa ſigna facit? ſi dimittimus eum ſic, omnes credent in eum, & venient Romani, & tollent noſtrum locum & gentem. *e Temporalia perdere timuerunt, & vitam æternam non cogitauerunt, ac ſic vtrumque amiſerunt.* Ita fit; hæc noſtrarum cogitationum vanitas eſt & affectatum ludibrium. & qui ſumus nos? quæ ſunt noſtra? Hodie floremus, commendamur, placemus. cras flos langueſcet; diſplicebimus tam ijs, quibus hactenus placuimus, quàm Deo cui nunquam placere ſtuduimus. cælum negligimus, terram

a Exodi c. 15. b Iſidor. Clarius.
c Ioan. c. 11. ℣. 47. d Tract. 49. in Ioan. ſub fin. e Ioan. c. 11. v. 48.

terram non retinemus; Dei fauorem non acquirimus, mundi perdimus, hinc & hinc deploratiſsimâ orbitate miſeri. Si mors parceret felicibus in hoc orbe, reperirent fortaſſe hîc quandam gloriam, quandam inquam, nam vera nulla eſt, niſi quæ in cælo, & æterna: ſed nulli mors parcit; in tenebris ſemper videt, nec videtur, expectat vt ex inſidijs incautos inuadat. quò deducet, ſi malè viximus? ad ſæuæ regna Proſerpinæ & iudicantem Æacum. Ibi neminem liberabit nobilitas, neminem teget potentia, neminem eripiet hominum applauſus, ſed ſolius domini fauor & gloria illa, quæ per gloriæ fugam comparata eſt. Non eſt vera gloria, niſi æterna.

Hebræus ſapiens, a Sapientiam reginam depingit, quam ponè comitantur duæ famulæ, dextrâ Æternitas, læuâ Gloria. nullius eſt pretij Gloria, ſi abſit Æternitas, quam nos Chriſtiani expectamus: manentem ciuitatem hîc non habemus, ſed futuram inquirimus, æternam in cælis. b In memoriâ æternâ erit iuſtus: ſtipem, mi Chriſtiane, das pauperi, inhianti gulæ ſubducis eſcam, caſtitatis hoſti reſiſtis; non grandia ſunt hæc opera, nec multi temporis; facti tamen memoria, ſed & merces erit æterna.

Quantillum Magdalena Chriſti pedibus impendit, quàm citò id obſequij perfecit, & tamen orbi vniuerſo innotuit. c alij alia in Magdalenâ ſuſpexiſſent, roſeam oris pulchritudinem, blandam formæ venuſtatem, amœnum iuuentutis florem; raram gratiam, opes magnas, fauores maximos, gratam affabilitatem, feſtiuos applauſus: nullam hæc ei laudem, ſed dedecus comparârunt. at officium vel pedibus præſtitum, eleemoſyna non grandis, æternam illi gloriam, immortale nomen conciliârunt. *prædicabitur in toto mundo,* Chriſto teſte. non fuit opus hoc inciſum marmori, non ære Cyprio efformatum, non in foro promulgatum, non ad tubas & tympana proclamatum, tamen hactenus durauit, durabitque æternum. *Et prædicabitur in toto mundo.* ſi actionem ſpectes, reprehendit eam auarus œconomus Iſcariotes, culpauit & turgidus Phariſæus Simon; ſi materiam, vnguentum erat, vt ſummum 30. aureorum; ſi locum, priuatus; ſi teſtes, pauci; ſi perſonam, infamis fœmina; & tamen *prædicabitur in toto mundo.* quot Imperatores victrices aquilas in hoſtiũ caſtris plantârunt? quot bellicoſi duces numeroſiſsimos exercitus laudabiliter adminiſtrârũt? quot prouidi gubernatores, ampliſsimos populos ſapienter rexerũt? quanti reges, inſignia, ſtatuas, caſtra, ciuitates condiderunt? quot viri eruditi omne cerebrũ in nouas

a Prou. 3. b ad Hebr. 3. c Matth. 24.

uas inuentiones, per calamum inſtar chymicorum diſtillârunt in chartas, vt inter memoriâ dignos reponerentur, qui tamen ſilentij nocte & obliuione inuoluti iacent. At opus iuſti vnicum, æternam confert memoriam, ab omni vetuſtate & inuidiâ immune, à ſapientibus, ducibus, regibus, Pontificibus reuerentiâ & ſilentio, auditur, legitur, *prædicabitur in toto mundo.* ſolum itaque bene & viuere & mori, via eſt ad æternam immortalitatem. Ite nunc, mei Romani, & Æternitatem in ſtatuis & marmoribus quærite, nunquam reperturi. Ego potiùs optē & malim quod D. Hieronymus in rebus geſtis Pauli Eremitæ optans: Hieronymi peccatoris, ait, memineritis, cui ſi Deus optionem daret, præferret tunicam Pauli, mallétque eam cum meritis ſuis, quàm purpuram regum cum ſuis regnis. Nos Chriſtiani ne pecuniæ noſtræ iacturam faciamus, verſurá facimus, imò ante nos in alium orbem præmittimus, cælum illam recipit. & hoc tutò fit, & à fidiſsimis tabellarijs eò defertur, ſed non alijs quàm mendicis, & pauperibus. pauca illis damus & vilia, pro his in cælo maxima recepturi. ita Chriſtus promiſit & præcepit: *Et ego dico vobis, facite vobis amicos de mammonâ iniquitatis, vt cùm defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula.* a Sed à Romanis ad alios tranſeamus.

a Luc. c. 16.

§ II.

Melior priore, ad Æternitatem via.

DArius, clade ſuâ notiſsimus ille Rex Perſarum, in exercitu ſuo decem millia Perſarum habuit, quos immortales vocauit, ideò (vti Cælius Rhodiginus a explicat) non quòd planè nunquam morerentur (vbi enim illi tales?) ſed ſi quis horum aut nece aut morbo numerum minuiſſet, confeſtim ſubſtituebatur alius, nec vnquam plures erant pauciorésue decem millibus. ita & Darius immortalitatem aliquam & muneris æternitatem confinxit, ſed breuis admodum hæc fuit, Dario totóque ipſius exercitu funditus pereunte. Dario Medo, precantur olim ſatrapæ: b Dari Rex in æternum viue. Ah! quàm inane hoc votum, & quàm curta hæc eſt Æternitas! annis ſeptuaginta, aut octoginta ſummùm viuimus, æternùm tamen nos viuere inter ſomnia optamus. Non immeritò certè Xerxes, qui ex Aſiâ ſubiugandæ Græciæ (Herodotus narrat) duos exercitus terrâ maríque ſecum eduxit, nimirum ter & vicies centena millia, ſeptemdecim millia, ſexcentos, exceptis ijs, qui militi ſeruierunt: hos omnes cùm è monte proſpiciens oculis obiret,

a Lib. 8. c. 2. & lib. 25. c. 1. b Dan. c. 6.

in lacrimas ſolutus hoc aſpectu, idcircò ſe flere dixit, quòd poſt 50. aut 60. annos è tot centenis millibus, viris tam robuſtis & ſelectis, vix vllus eſſet ſuperſtes futurus.

Æternitates neſcio quas fingere nobis poſſumus, intereà tamen omnes morimur & quaſi aquæ dilabimur in terram. a

Alius & melior beatæ typus Æternitatis excogitatus eſt Conſtantinopoli. Anno poſt parientem Virginem 459. Eccleſia Conſtantinopolitana æuo Gennadij epiſcopi, aucta eſt nouo & nobiliſſimo D. Ioanni Baptiſtæ ſacro cænobio Acœmetarum, hoc eſt, inſomnium, qui iuges & peruigiles diu noctúque laudes Deo concinere conſuêrant, hac ratione. cænobitæ omnes in tres claſſes diuiſi ſunt, vt ita cùm prima claſsis partem aliquam diuinarum laudum finijſſet, ſecunda ordiretur, ſecundâ quoq; finiente, tertia inciperet. ex hoc pio inſtituto ſuum aliquod cælum vrbs habuit, ſic illi repræſentata cæleſtis Æternitas, quâ totâ Deus ſine vllo faſtidio & nauſeâ inter ſummas voluptates laudabitur. quàm iure exclamat diuinus Pſaltes: Beati qui habitant in domo tuâ Domine, in ſæcula ſæculorum laudabunt te. omnium tunc beatorum vox erit, quæ olim in rupe Taboreiâ Petri fuit: *Bonum eſt nos hîc eſſe.* nam vti D. Bernardus in Cantica; opulentia, inquit, multa nimis eſt Æternitas. ſed & hoc addit: Æternitas niſi perſeueranter quæſita non inuenitur. Sed à te, beatiſsime Bernarde, illius quærendæ modum flagitamus. Audite igitur patris optimi documentum: b PAVPERTATE, MANSVETVDINE, FLETV, renouatur in animâ ſimilitudo quædam & imago Æternitatis omnia tempora complectentis. PAVPERTATE meremur futura: beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cælorum. vbi pauperes ſpernuntur & deſeruntur, vbi cor vnà cum pecuniâ in arcâ concluditur, vbi numi ad auaritiæ regulas expenduntur, ibi paupertatis affectus & amor nullus eſt, ſed nec vllus æternitatis. MANSVETVDINE verò præſentia nobis vindicamus: beati mites, quoniam hæreditabunt terram. Quærat hîc quiſpiam, quid homo ille in quo nihil eſt manſuetudinis aut patientiæ, è quo vix vnquam mitius verbulum auditur, quid tandem lucri habeat è ſuâ illâ intractabili impatientiâ, quid illi commodi ferat toties indignari, ſæuire, fremere, vociferari, tumultuari, omnia velle peſſundare, neminem vel paullò humaniùs affari. certè aut bonorum talis iacturam patitur, aut famæ, frequenter vtriuſque. nam quod habet opum, non poſsidet, ſed cuſtodit vt moloſſus, cuius eſt tantùm allatrare, inuadere, mordere. famam, ſi quam habet, impa-

a 2. Reg. c. 14 b Serm. 2. de om. SS.

tientiæ

pœnitentiæ titulo, non auget; cælum priuſquam habeat, amittit. Demum Lvctv, præterita quoque recuperamus, quæ prodigè amiſimus peccando. ſed hic luctus non vnius horæ aut diei ſit neceſſe eſt. quid enim de filio illo ſentiamus, qui matris funus deducit humentibus nonnihil oculis & atro pallio, eodem tamen aut altero ſtatim die, & ſiccis ridet oculis, & pullam veſtem in praſinam viridémque commutat. hoc non eſt ſeriò lugere, tam breuî finire luctum. ſimillimum nos facimus, ah, nimis frequenter. confeſsione piaculari nos hodie & communione ſacrâ munimur, dolemus peccâſſe, cras iterum hilariter peccamus, & ſæpe grauiùs. priorem vitam deteſtamur, & tamen reuocamus; eiuramus commiſſa ſcelera, & eodem die iterum patramus. ita eâdem omnino linguâ, quâ Chriſtum inſontem proclamamus, hac eum cruci addicimus, germani fratres Pontij Pilati, qui vno eodémque ore Meſsiam noſtrum & vitâ donandum pronuntiauit, & in crucem raptandum: homines prorſus inſtabiles, nec in re vllâ conſtantiores quàm in vitioſâ vitæ conſuetudine repetendâ. heu, plurimum lunæ in pectore geſtamus. ſubinde pietas tam ſeriò nobis placet, vt nulla pæne hilaritas intercedere tam ſanctis officijs poſsit. fronte deiectâ & ad omnem remiſsionem iraſcente ſupercilium induimus, ſed heu non duraturæ ſanctitatis. mox odiſſe incipimus hanc ipſam pietatem, & in contrarium acto torrente, repetimus quem omiſeramus & luxum & luxuriam. ita tam faciles amicitiam cum Deo factam ſoluimus, quàm inuiti facimus. dum hæc agimus, ecce tibi reuocata pietas adeſt, triſtique pœnitentiâ laſciuiam rurſus expellit, donec etiam illius pœnitentiæ pœnitere nos incipiat. ita raró continuis ſtudijs Probitatis laborioſam imaginem intuemur; leui nutu ad priſtinam immunditiam defluimus. hinc omnium voluptatum ac vitiorum genera menti noſtræ ſubijcit, hæc tanta vitæ inconſtantia: palàm quidem Virtutem adorare videmur; intus & in animo, operoſo cultu deueneramur Vitium. hæc via ad æternitatem non eſt, niſi ad illam quæ meros cruciatus, & tormenta habet perpetua, maxima.

Sed deligamus è Chriſtianis Catholicis vnum aliquem corporis voluptati dedidiſsimum, deducamus ad ſuccenſum & flammis tumultuantem furnum, & ex eo hunc in modum quæramus: quantum tibi voluptatis depoſcis pro eo vt in hoc furno diem vnum nudus conſumas? reſpondebit indubiè: non totum ego mundum, non omnes mundi voluptates mercede vel dono ferrem, vt in his flammis diem vnum torqueri me permitterem. at paciſcamur vlteriùs:

riùs: quid præmij petis, & medium duntaxat diem in hoc igne duras? pone, dicet, quicquid velis, delitiarum & pretij, tantis ego tormentis hoc non emo. at vt conueniamus tandem, quid præmij poſtulas aut voluptatis, & ardentem hunc clibanum ingrederis, in eóque vel horam vnicam perſeueras? reſpondebit vtique, da quicquid petere poſsit vel auariſsimus, vel impudentiſsimus, comparandum id non eſt cum vnius horæ infandis eiuſcemodi vſtulationibus & doloribus. Quòd ſi rectè rationíque congruenter reſponderit, quî fit, ô Deus, quòd ob lucrum exiguum & vile, ob honorem fallacem & fugitiuum, voluptatem ſpurcam & non longam, à tam multis parui pendatur ſupplicium æternum? vt horam vnam in ignibus ſimus, perſuaderi nobis non poteſt, poſito in præmium terrarum orbe; & æternos inferorum ignes non formidamus, modò vel lucrum inuitet, vel honor arrideat, vel alliciat voluptas. meliora, inquis, ſpero, & infinita Dei bonitas non tam malè ominari me iubet de futuris & æternis. ita loqui ſolemus, nec impia hæc verba ſunt, ſed facta reclamant. temerarium hoc eſt & nimis periculoſum, vitam in vitijs traducere, & æternitatem inter beatos expectare. ad damnationem ſatis eſt vel vnicum peccatum. An neſcis quid Chriſtus comminetur? a *qui dixerit fratri ſuo, fatue, reus erit gehennæ ignis.* An neſcis quid Chriſtus prohibeat? b *qui viderit mulierem ad concupiſcendum eã, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo.* An neſcis quid Chriſtus præmoneat? c *non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum, ſed qui facit voluntatem patris mei qui in cælis eſt.* An neſcis, quàm multos Chriſtus foràs excludat? d *qui diligit patrem aut matrem plus quàm me, non eſt me dignus: & qui non accipit crucem ſuam & ſequitur me, non eſt me dignus.* An neſcis, quàm apertè & ſeriò illud ingerat: e *Multi ſunt vocati, pauci verò electi*, PAVCI, PAVCI. An neſcis quoties ad vitæ emendationem hortetur: f *Niſi conuerſi fueritis & efficiamini ſicut paruuli, non intrabitis in regnum cælorum.* g *Si manus tua vel pes tuus ſcandalizat te, abſcinde eum & proijce abs te, bonum tibi eſt ad vitam ingredi debilem vel claudum, quàm duas manus vel duos pedes habentem mitti in ignem æternum.* h *Si pœnitentiam non habueritis, omnes ſimiliter peribitis.* & addit: *Contendite intrare per anguſtam portam; quia multi, dico vobis, quærent intrare & non poterunt.* An neſcis etiã, quàm explicatè D. Paulus recenſeat ea omnia, quæ beatam Æternitatem intercludunt: i *Manifeſta ſunt opera carnis, quæ ſunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, idolorũ ſeruitus, veneficia, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, diſſenſiones, ſectæ, inuidiæ, homicidia, ebrietates, comeſſationes, & his ſimilia,* *quæ*

a Matth. 5. b Ibid. c Matth. 7. d Matth. 10.
e Matth. 20. f Matth. 18. g Matth. 18. h Luc. 13. i ad Gal. 5.

quæ prædico vobis, ſicut prædixi, quoniam, qui talia agunt, regnum Dei non conſequentur. quòd ſi quis vel vnius ex enumeratis conſcius ſibi eſt, nec ita dolet vt modum omnem exquirat illius peccati deinceps vitandi; intereà verò vaniſsimum illud SPERO, SPERO, ſibi ipſe occentet; huius ſpes nulla eſt, ſed mera temeritas. Periculum adire plagarum & verborum, tolerabile malum eſt: centum aut mille florenos incertæ aleæ committere, non ſumma iactura eſt: caput & vitam in diſcrimen conijcere, non maximum damnum eſt: at verò ſalutem cùm corporis tum animi æternam, periculo tanto exponere, adeò in incertum viuere, verbis ſperare, factis huic ſpei contraria facere, hoc omnium malorum ſupremum malum eſt, hoc ſumma iactura, hoc damnum verè maximum; hoc audacia & temeritas pernicioſiſsima, hoc ſtultitia & dementia extrema. Intelligite hæc qui obliuiſcimini Deum: ne quando rapiat, & non ſit qui eripiat. a

a Pſal. 49.

§. III.

Hanc viam ſollicitè eſſe indagandam.

IDeò nullus ſit Chriſtiani ſanguinis homo, qui non ſæpius ſeipſum alióſque, quos Dei loco habet, interroget: quid faciam vt beatam Æternitatem conſequar? iſtáne vera eſt via quâ eo, ad illam quam quæro, Æternitatem? operis quidem aliquid facio, ſed illud quantillum eſt quámque exiguum? aſpiro quidem gaudia immortalia & æterna, ſed num hæc opera mea adeò pauca, adeò languida & frigida, præmio digna ſunt æterno? peruenire quidem ad portum cupio, ſed viam horreo paullò moleſtiorem, cùm tamen ea via ad cælum ſit tutiſsima & optima, quæ aſperrima & anguſtiſsima. hæc oris diuini Veritas pronuntiat; clamat Chriſtus & monet: a Intrate per anguſtam portam, quia lata porta & ſpatioſa via eſt quæ ducit ad perditionem, & multi ſunt (eheu multi ſunt) qui intrant per eam. quàm anguſta porta & arcta via eſt, quæ ducit ad vitam, & pauci ſunt (eheu pauci ſunt) qui inueniunt eam. nec clamare deſinit, aut monere: Contendite intrare per anguſtam portam, quia multi, dico vobis, quærent intrare, & non poterunt, b ô quam formidandum atque tremendum eſt illud, MVLTI, & illud PAVCI? intereà miſeri & in rem æternam nimis temerarij, fallimus noſmet, & in PAVCIS illis cælo adnumerandos, neſcio an ſperemus nos, an ſomniemus. Vtinam dum dies ſunt ſalutis & tempus acceptabile, attentiorem oculum in Æternitatem ſubinde emittamus, atque hunc in modum

a Matth. 7. b Luc. 13.

nobiſcum

nobiſcum ipſi ratiocinemur: quid tandem eſt hoc omne quod ego patior, aut alios pati conſpicor, quid eſt hoc totum ad Æternitatem? imò ſi cum D. Paulo enumerare poſsim tot labores & pericula, quot exantlauit ipſe, atque ijs, quæ ad Corinthios, litteris recenſuit: ſi famem, ſitimque, ſi graues inimicitias & iniurias, ſi morbos & egeſtatem tolerem: imò ſi cum Paulo lapidibus inſternar, ſi virgis cædar, ſi naufrager; quid hæc omnia ad ſupplicia æterna? In omnibus igitur aduerſis rebus cogitandum mihi erit: *Omnis conſummationis vidi finem.* a

Daniel vates, varijs recenſitis calamitatibus, ſubdit: *Et hoc, vſque ad tempus.* b Vbi, vbi eſtis ærumnoſi, afflicti, calamitoſi, quid veſtris vos lacrimis ſepelitis, quid per vanos impatientiæ queſtus vitam vobis omnem acerbam redditis? ſolatium habetis & ingens, ab ipſo tempore. diuerſæ vos calamitates exercent? ne deſpondete animum: erit hoc ſolummodò *vſque ad tempus.* contumeliæ vos lacerant, iniuriæ fatigant, mala plurima perturbant? lamenta mittite, erunt hæc omnia non niſi *vſque ad tempus*; non vſque ad infinita ſæcula veſtri ſeſe gemitus extendent; ad exiguum tempus ſtillabunt lacrimæ, non æterna ducetis ſuſpiria, breui dolore perſungemini, ad immortalem felicitatem tranſituri. clariſsimè id affirmat Eccleſiaſticus: *Vſque in tempus* ſuſtinebit patiens, & poſtea redditio iucunditatis. c Sed & vos, ô beatuli, ô cara mundi progenies, ne cornua ſumite, omnis veſtra felicitas quàm breui carcere, quámque anguſtis cancellis clauſa eſt! *Vſque in tempus* triumphabitis; *Vſque in tempus* beata veſtra durabunt ſomnia. poſt tempora non longa, iubebit vos Mors fortunæ laruam ponere, & inter turbam ſtare coget, tantò tunc verè miſeriores, quantò anteà breui figmento beatiores. Ergo *vſque in tempus* omnia. Sola nullas temporis leges admittit Æternitas. Siue ergo corpus meum patiatur ſiue animus; bona ſeu honores adimantur; dolores an triſtitia, curæ vel alia me quæpiam afflictio, interior vel exterior exerceat, picta ſunt hæc omnia, & momentanea ad æternas pœnas. nam vbi poſt extremum iudicij diem quinquagies milleni anni tranſierint, ſupererunt adhuc quinquagies milleni milliones annorum tranſituri: ijs etiam, ad noſtram numerandi rationem, tranſactis, alij atque alij, & denuò alij annorum milliones tranſigendi reſtabunt & hoc ſine fine. Et quis hæc cogitat? quis perpendit iſta? Conamur quidem aliquando æterna ſapere, ſed adhuc in præteritis & futuris rerum motibus cor noſtrum

a Pſal. 118. b Dan. c. 11. c Eccleſ. c. 1.

volitat, plenum vanitate. quis tenebit illud & affiget, vt paullulùm ſtet, & paullulùm ad ſe rapiat ſplendorem ſemper ſtantis Æternitatis? a

Optimè fecit Myrogenes, cùm Euſtachius Hieroſolymorum archiepiſcopus ad eum munera miſsitaret, modeſtè recuſans: hoc, ait, vnum pro me ora, vt liberer ab æterno cruciatu. nec Tullius b à vero aberrans: ſapienti, inquit, nihil poteſt videri magnum in rebus humanis, cui æternitas omnis totiúſque mundi nota ſit magnitudo. ſed Tullio longè meliùs Franciſcus, paupertatis ſincerus amator, & verus Æternitatis contemplator: modica, inquit, hîc voluptas, ſed pœna poſt immenſa: modicus hîc labor, ſed gloria pòſt æterna: Elige. multorum vocatio, paucorum electio, omnium retributio.

Quiſquis igitur peccato letali obſtrictus eſt vel vnico, maturet pœnitentiam; ſatiùs eſt & ſuauiùs, ait, Guerricus; c fonte purgari quàm igne. pœnitentiæ tempus nunc eſt; præoccupet pœnitentia pœná. qui timet pruinam, irruet ſuper eum nix. d qui minora detrimenta metuit, ad maxima deueniet: qui leuem pœnitentiæ laborem fugit, grauiſsimas tartari pœnas incurret. ita D. Gregorius: Nonnulli, ait, dum temporalia aduerſa pertimeſcunt, diſtrictioni ſe æternæ animaduerſionis obijciunt. huic D. Pacianus accedens: Mementote, ait, quia apud inferos exomologeſis non eſt, nec pœnitentia tunc tribui poterit, conſumpto tempore pœnitendi: feſtinate dum in viâ eſtis. ſæculares ecce ignes timemus & carnificum vngulas expaueſcimus. comparate cum his æternas torquentium manus, apicéſque flammarum nullâ ætate morientium. quæ pulchrè Ambroſius ad Virginem lapſam in hæc verba conſignat. e Pœnitentia non verbis agendum eſt, ſed actu. hæc autem ſic agitur. Si tibi ante oculos ponas de quantâ gloriâ rueris, & de quo libro vitæ nomen tuum deletum ſit; & ſi te iam credas prope ipſas poſitum tenebras exteriores, vbi erit fletus oculorum, & ſtridor dentium ſine fine. cùm hæc certâ fide, ſicut eſt, animo conceperis, quia neceſſe eſt præuaricatricem animam tartareis pœnis & gehennæ ignibus tradi; nec aliud remedium conſtitutum eſt poſt baptiſmum, quàm pœnitentiæ ſolatium, quantumuis laborem, quantumuis afflictioné ſubire eſto contenta, dummodo ab æternalibus pœnis liberêris. Vrgent ægrum morbi corporis, ad corporis purgationem; vrgeant etiam nos morbi ad animi purgationem, vrgeat ſalutis auiditas, vrgeat æternæ mortis, æternique cruciatus horror, vrgeat æternæ vitæ,

a Aug. lib. 11. conf. c. 11. b Cic. 3. Tuſc. qq.
c Serm. 4. de Purific. d Iob. c. 6. e Ambr. c. 8. ad Virg. lapſ.

tæ, æternæque gloriæ conſequendæ ſpes. quicquid animum purgat id amplectamur, quidquid inquinat fugiamus. inquinat autem in primis luteum corpus. Fideliſsima prorſus hæc D. Ambroſij admonitio eſt.

Chriſte Ieſu, da, vt omnia vana hæc & fluxa ſic fugiamus, ne perdamus æterna: ſed viam teneamus illorum, de quibus eximiè Auguſtinus: Multi, ait, deſiderio ſalutis, ſub iugum liberi veniunt, & paullò antè ſublimes ac elati, humilia affectant; cupiunt eſſe quòd ante deſpexerant, & odiſſe incipiunt quod fuerant: præſentium hoſpites, futurorum appetitores, ÆTERNAM illam patriam ſuſpirant: abſtinentiam delitijs, ſomno vigilias, paupertatem diuitijs anteponunt; arduum contra vitia laborem, voluptatem computant: inimicos diligunt, nullis iniurijs franguntur, propter ÆTERNAM retributionem. Ecquis non extremè laboret, tui amore, ô ÆTERNA RETRIBVTIO!

CONSIDERATIO QVARTA.

Quomodo S. Dauid Æternitatem ſit meditatus, & quæ illius in hoc imitandi ratio.

QVòd Deus apoſtatas Angelos, & homines in extremo iudicio damnatos, æternùm ſit puniturus, tam durum aliquibus & incredibile viſum eſt, vt etiam Origenes tanti ingenij, tam præcellentis doctrinæ, tam peritus ſcripturarum, auſus ſit in libris periarchôn docere, damnatos & dæmones gratiæ reſtituendos, poſtquã in ignibus contractam culpam ſatis eluiſſent, hunc præter cæteros D. Auguſtinus *a* erroris damnat & conuincit. reperit hic error non paucos qui aſſentirentur. per Hiſpaniam Aniti hæretici eum diſſeminârunt, diuerſis interpretationibus. Alij damnatos omnes, ſolos alij Chriſtianos, iſti Catholicos tantùm, illi ſolos eos qui largiores fuiſſent in dandis eleemoſynis, ex Orco liberandos putabant. quos tametſi Auguſtinus erroris non argueret, nimis tamen apertè diuina pagina refutaret. *b Diſcedite à me maledicti in ignem æternum. Et ibunt hi in ſupplicium æternum.* Et; *Iuſti autem in vitam æternam.* nulla hîc gloſſemata; nullæ opponi poſſunt explicationes. Vnde Pſaltes diuinus, rex Dauid, duo maximè tempora cordi habuit, nec tam præteritum quàm futurum obſeruans: *c Anticipauerunt,* ait, *vi-*

 gilias

a Lib. 21. de Ciu. Dei. cap. 23. & ſeq. b Matth. 25. c Pſal. 76.

gilias oculi mei, turbatus ſum & non ſum locutus. quid tibi ſomnum abrupit, beatiſsime Propheta? quæ hæc antelucana negotia, vnde hoc ſilentium & animi perturbatio? cauſſam audite: *cogitaui dies antiquos, & annos æternos in mente habui.* En hoc eſt, quod illi ſomnum rupit, præteritos cum futuris æterníſque annis contulit, neque hoc ſolùm fecit interdiu: *Et meditatus ſum nocte cū corde meo, & exercitabar, & ſcopebam ſpiritum meum.* Et quod huius nocturni exercitij eſt incitamentum? *Nunquid in æternum proijciet Deus, aut non apponet vt complacitior ſit adhuc?* En, vt formidet & horreat æternitatem, vt diuina iudicia pertimeſcat, ne perpetuis in ſe pœnis Deus animaduertat. Et quis meditationis iſtius eſt finis, aut effectus? *Et dixi, nunc cœpi.* ita momento pænè, ſeipſo factus eſt melior; non diſtulit, non procraſtinauit, non in deteriores annos emendationem coniecit. nunc cœpi, nunc ſanctiùs viuam, non poſt horam primùm, aut diem. Si ita poſſem, dicat quis, meditari æternitatem, vt meditatus eſt beatus Dauid, forſan etiam illud, *Nunc cœpi,* promptus & hilaris pronuntiarem. at ego curis quotidianis inuolutus, laboribus impeditus, officijs diſtractus in mille partes, inter homines ago, multum mali video audióque, ita vix locus eſt apud me tam ſalubri de æternitate cogitationi; in circulis, in conuentibus, in ſympoſijs, eius generis colloquia noſtra non ſunt, vt vagabundam per multa mentem ad æternitatis conſiderationem affigamus. in conuiuijs quidem, nugis & cyathis res agitur; ſeria iam pridem hinc exulant: conuentus & circuli tam tetrica vix admittunt. noua ex Italiâ, Gallijs, Hiſpaniâ petuntur: nimis vetera ſunt & ſæpius decantata quæ è cælo, ex inferis feruntur noua; hæc iam ſcimus. quid opus talia ad faſtidium toties repetere? ſic æternitati cogitandæ vix aptus vſpiam locus, vix commodum vnquam tempus reperitur. Veritas te amet, mi Chriſtiane, quàm hæc verè dixiſti! vtinam culpam quam agnoſcis, etiam emendes. nimis hoc clarum eſt, & oculis creditur, nullam pænè in mundo æternitatis curam eſſe, cùm tamen non deſint, quæ partim illius nos ſæpius, partim quotidie moneant.

Rom. Eccleſiæ ritualis liber in Epiſcoporum inauguratione, hæc illis verba recitanda eſſe monet: *Annos æternos in mente habe.* Cùm ſummus Pontifex recèns electus ſollenni ritu ad ſacellum deducitur, eſt qui præeat, & ardentem ſtuppam concutiens, ter hæc ingeminet: *Pater ſancte, ſic tranſit gloria mundi.* Quàm ſalubri pióque inſtituto, quotidie, ad omnium actionum initium & finem, nos ipſi nobis repeteremus: *Annos æternos in mente habe*; præſertim cùm eſt

peccandi

peccandi occaſio, cùm dæmonis ſuggeſtiones vrgent, cùm lædendæ conſcientiæ inſtat periculum, ô tunc ANNOS ÆTERNOS in mente habe.

§. I.

Diuerſæ, ad Æternitatem cogitandam, admonitiunculæ.

PHilippus Rex Macedo, per nobilem ephebum quouis manè ter ſibi dici iuſsit: *Philippe, homo es.* ſuæ mortalitatis nunquam obliuiſci voluit, quò cautiùs ageret inter mortales. Cenſeo ego, nullum debere eſſe Chriſtiani & Catholici ſanguinis hominem, qui non ſuus ipſe quotidianus ſit monitor, dicátque ſibi conſideratiùs ter minimùm; ÆTERNVM, ÆTERNVM, ÆTERNVM! quare diſpone domui tuæ, quia morieris tu, ait Ezechiæ regi propheta, & non viues. a erit veſper cuius tu poſterum manè viſurus non ſis, aut erit manè, cuius non ſis habiturus ſequentem veſperem. ita ergo tu tua negotia perage, ne lædas conſcientiam; eò te rebus perituris crede, ne per eas pereas perdáſque æterna.

Mos eſt in Germaniâ, & bonus, vt cùm ſub crepuſculum lumen infertur conclaui, ſimul etiam addatur Chriſtianum illud: Deus det nobis lucem æternam. In templis ante ſanctiſsimũ Euchariſtiæ ſacramentum, perpetui luminis lampas excubat, nuntiátque adeſſe LVMEN GENTIVM, & luminis conditorem. quid hæc niſi admonitiunculæ ad cogitandam æternitatem? Eſt etiam aliqua in carceribus æternitas, ſed infamis & horribilis. ad perpetuas triremes, ad perpetuos carceres damnari graue ſupplicium eſt, & multis ipſâ morte triſtius videtur. morbis aliiſque ærumnis preſsi, quandam itidem ſibi æternitatem imaginantur, vnde & voces illas audimus ſæpius: Nempe hoc aſsiduè? ſiccine æternùm affigar lecto? perpetui dolores iſti tolerandi? itáne ſemper vexabor & cruciabor? æternitates iſtæ breues ſunt, & ſuo fine clauduntur.

Sed ad carceres redeo eóſque perpetuos, quos multi ſponte & vltrò ingrediuntur, & omnem illic vitam volentes conſumunt. atq; hi, religioſi ſunt viri feminæque, quibus non eſt difficile Dei cauſsâ, æternùm mundo valedicere, & ſacris ſeſe ergaſtulis mancipare. Monaſterium eſt Bauariæ, quod ab S. Altone nomen trahit, & in duas claſſes virorum & feminarum diuiſum, vt ſic diſtinctum & duplex cœnobium, illud Conſtantinopolitanum, de quo anteà, ferè æquet, in continuis diu noctúque decantandis Dei laudibus. Hìc ergo moris eſt, cùm virgo ſacrum velamen in templo accipit, &

a Iſ. c. 38.

 Chriſto

Chriſto in ſponſam initiatur, finitis publicè ſacris omnibus, noua Chriſti nupta, in monaſterium deducitur per ſacrârium, præeunt illam quatuor è monialibus, & laudabili ceremoniâ feretrum præferunt; ingreſsis omnibus ſacris virginibus, fores clauduntur & obſerantur, perinde prorſus ac ſi nouæ Chriſti ſponſæ diceretur: Vide, mea Virgo, vt quod iam incipis, ritè conſtantérque perficias. Cogita te nunc viuam hac ingredi, non regreſſuram niſi mortuam. mundus, & quicquid eſt mundi, deſerendum tibi eſt, & nec cogitationibus quidem illùc ampliùs reuertendum. tuus tibi Chriſtus ſit omnia. Et en, per hanc ianuam tranſis in domum obedientiæ, nec redibis per hanc, niſi in hoc, quod vides, feretro, cùm vltimum iter facies ad ſepulchrum, ſuper humeros tuarum ſororum, ad cælum tibi via ſemper aperta eſt, hac licet expatiari & excurrere, non ad mundum, non in patriam, non in paternam domum. viuam enim te iam ſepelimus, & tu ipſa tuas is exequias. Hoc multis ſpectatoribus lugubre videtur & mæſtum ſpectaculum. Hem, inquiunt, æternâ caueâ ſic includi, vno ſemper loco deliteſcere, omnê ad parentes reditum eſſe præcluſum, voluptatibus procul degere, ante mortem ſic ſepeliri? horremus nos; præeant alij atque aliæ, non ſequimur. At dicite vos, quæſo, Mundi alumnuli, eſt quod ex vobis ſciſcitetur Iſaias vates: quis ex vobis poterit habitare cum ardoribus ſempiternis? a illud vobis videtur intolerabile, pauculis annis, ad vitam ſanctè ducendam, ad cælum tutius & certiùs obtinendum, ad beatam in cælo Æternitatem promerendam, ad aſpectum Dei æternum aſſequendum includi, cùm tamen ij qui religiosè caſtéque viuunt, ſincerius gaudium percipiant, quàm qui quotidianis delicijs & voluptatibus abundant, & diffluunt. At dicite vos etiam, nunquid damnatis ſantapila præferetur, quæ ſignificet, illos iam ablegari ad rogos, & ignis ſupplicium, ſed poſt aliquot annorum centurias, mortuos in feretro efferendos. ô quàm optata hęc eſſet & mitis ſententia. at, *expectant mortem, & non venit.* b mille & mille atque iterum mille annis expectabunt, ſed nec dum veniet, ipſi tamen expectant. etſi ſciunt ſe fruſtra expectare. quiſquis cælum & teipſum amas, maturè ANNOS ÆTERNOS in mente habe.

De non abſimili monaſterio, ſi ingreſſus ſpectetur, narrat Rufinus Aquileienſis: c Apud Thebaidem, inquit, Iſidori monaſterium tam amplum quàm nominatum eſt, laxiſsimis mœnibus ſeptum, hortis, puteis, & omnibus ad vitæ vſum neceſſarijs liberaliter inſtructum, ne vlla cuiquam anſa detur vel cauſſa cogitandi excurſus.

a Iſa.c.33. b Iob.c.3. c Rufin.l.2.c.17.

hæc

hæc enim cœnobij lex eſt immobilis, vt quà quis ſemel pedem intulit, hàc nunquam efferat ampliùs. ad cælum & ad ſepulchrum ſolùm, non aliò egreſſus patebat. Et mirum videatur, inquit Rufinus, quod hac lege ingreſſos, non legis neceſsitas, ſed ipſius vitæ beatitudo retineat. opus eorum omne eſt, precari, Deum laudare, religioſis ſtudijs nauare operam. quę omnia eâ obeunt induſtriâ vitæque ſanctimoniâ, vt multi inter eos thaumaturgi, & qui patrandorum miraculorum gratiâ polleant. Eâ verò viuunt temperantiâ & ſingulari vitæ prærogatiuâ, vt nullus inter eos morbus ſit niſi vltimus, hoc eſt, ipſa mors, quæ omnium vbique clauſtrorum ſeras vectéſque conuellit, nec ſe vllis quantumuis ferratis oſtijs ſinit excludi. Et nunquid hoc etiam monaſterium, aliquam Æternitatis vmbram præ ſe tulit? ſed progrediamur.

§. II.

Æternitas, omnes Arithmeticæ numeros & leges tranſilit.

COmmunis & notiſsima proponi ſolet circa Æternitatem Arithmetica, quam infantes in ſcholis docentur, & eſt hæc. ſit mons, aiunt, è minutiſsimis arenulis, inſtar totius terrarum orbis, aut mole & magnitudine illo maior, ſingulis verò annis non niſi granulum vnicum dematur ab Angelo. quot annorum millia, & iterum millia, & denuò millia; quot centena millia; imò quot millia millionum abibunt, donec mons ſubſidere appareat & decreſcere? ſedeat iam Arithmetices magiſter, & calculum moueat, numerúmque colligat, quot anni ſint abituri, dum mons dimidius, & dum totus abeat, ſic ab Angelo tam lentè ablatus. nos quidem vix aliter iſtud capimus, ac ſi nullus eſſet omninò futurus finis. ſed errat grauiſsimè imaginatio noſtra, & hallucinatur turpiter in eo, quod non ſatis poteſt aſſequi. re verâ iſtius tanti montis vltimum tandem numeraretur granum. at Æternitas longitudine incomparabili excedit (nihil certius) quia finiti ad infinitũ nulla eſt comparatio, proportio nulla. nullos admittit limites Æternitas, nullos fines. ergo damnati tam longo támque incomprehenſibili annorum ſpatio vrentur in aſsiduis flammis, dum mons tantæ magnitudinis, dicto modo poſſet aliò transferri. ſed tantùm abeſt vt eo tempore futurus ſit tormentorũ modus & finis, vt tunc dici poſsit, iam primum incipit Æternitas; nihil deceſsit Æternitati, adhuc eſt integra poſt mille annos, poſt centum millia annorũ, poſt mille milliones anno-

dum finis, necdum medium, nec dum principium eſt Æternitatis. ſed eius menſura eſt SEMPER.

Eandem hanc Arithmeticæ rationem circa Æternitatis negotium, eodem prorſus ſenſu, verbis paullò alijs, huius æui Theologus explicat, quæ tibi, Lector, omnia integrè & bonâ fide admetiar, neq; enim hæc vnquam ſatis aut dici aut commendari, aut inculcari poſſunt. Vide, inquit, quàm *longa* ſit *Æternitas*. quamdiu regnabit Deus & Sancti? quamdiu ardebunt damnati in gehennâ? IN ÆTERNAM, qantũ eſt ÆTERNVM? cogita centum millia annorũ, nihil cogitâſti, reſpectu *Æternitatis*: cogita decies centena millia annorum, imò ſæculorũ; nihil adhuc ex *Æternitate* decerpſiſti: cogita mille milliones annorum, æquè integra adhuc reſtat *Æternitas*: cogita mille cubos mille millionum annorum, hoc eſt 1000000000000000000000 000000000. ſunt millies, millies, millies, millies, millies, millies, millies, millies millena millia annorum: cogita, inquam, tot annos in flammis tranſigendos, & necdum inchoâſti *Æternum*: cogita tot milliones cuborum, quot ſunt guttæ in mari, necdum ad principium *Æternitatis* perueniſti, æquè *Æterna* reſtat *Æternitas* gaudiorum Sanctis, & tormentorum damnatis. O Ieſu parce, ô Ieſu, Ieſu ſerua; miſerere mei, ô bone Ieſu, ne præcipiter in hanc damnatorum Æternitatem.

Quòd ſi Deus diceret damnatis, impleatur terra arenâ minutiſſimâ, ita vt totus orbis hiſce arenæ granulis repleatur, à terrâ vſque ad cælum empyreum, & milleſimo quoque anno angelus veniat, dematque ex hoc arenæ cumulo vnum granulum, cúmque poſt tot millenarios annorum quot ſunt granula, ea exhauſerit, liberabo vos à gehennâ. ô quàm exultarent damnati; damnatos ſe non æſtimarent. nunc autem poſt omnes hos millenarios, reſtant alij, & alij millenarij, in infinitum, in Æternum, & vltrà. Hoc eſt pondus graue Æternitatis, quod opprimit damnatos: cogita, ô peccator, cogita hoc pondus tibi imminere, niſi reſipiſcas.

Guilielmus Peraldus, Epiſcopus Lugdunenſis, *b* vir perquam religioſus & doctus, hunc ipſum innumerabilem annorum numerum apud damnatos, aliâ nobis ratione meditandum ſubijcit: ſi damnati, ait, ſingulis diebus nonniſi vnam extillarent lacrimulam, cum omnibus adhuc extillandis guttis aſſeruandam, demum plus funderent lacrimarum, quàm mare habeat aquarum: Omnes enim maris guttulæ in numerum & menſuram redigi poſſunt, cùm Deo difficile

a Cornelius à Lapide in c. 15. Exodi ℣. 18.

b Tom. 1. ſummæ. Virt. part. 7. de 8. beatit.

difficile non ſit dicere; tot maris guttæ ſunt, & non plures. At verò damnatorum lacrimæ, & numerum omnem reſpuunt, & menſuram. Eheu, quàm non cogitamus iſta, & quàm peccamus liberè, totiúſque nos Æternitatis reos conſtituimus, breui plerunque, & ſpurcâ voluptatulâ.

Sed & hac ratione calculum ponamus, dum damnatorum annos expendimus. Sit è membranis ſcheda palmum lata, tam verò longa, vt totius terræ globum ambiendo complectatur: hæc continuis & arctè ſibi iunctis nouenarijs perſcribatur, ad omnem illam longitudinem, quis iam ille Arithmeticus, qui numerum hunc exprimat, quis mons qui tot grana contineat, quis Oceanus qui tot guttas poſsideat? & tamen hoc non eſt Æternitas, vlteriùs illa protenditur, neque ſic circumſcribi ſe patitur; eſt longior, eſt extenſior: quouſque tandem? IN INFINITVM. Si cor tuum, mi Chriſtiane, nondum in lapidem atque ſaxum induruit, fieri non poteſt, vt hæc cogites, & immenſum illud Æternitatis barathrum non horreas: ſi vllus in te ſenſus eſt, hîc erit. at, quod ſupra demonſtrauimus, nimium pauci hæc cogitant, & inde ſalutis tam ſecuri viuunt, ac ſi cælum nullum eſſet, nullus Deus, nulli inferi, æternitas nulla; nullum omittunt diem quem peccatis non onerent, quaſi id ſolùm laborent, vt vltimo vitæ ſuæ die, peccatorum ſummam reperiant quàm maximam. atque ſic ludibundi adeunt æternitatem, non aliter atque ſi de carcere aliquot duntaxat hebdomadum ageretur. hi tales, inquit Gregorius, lacrimarum cauſſas tripudiantes peragunt & mortis ſuæ negotium, ridentes exequuntur. O verè cæcitas, & obliuioſa inſania! pro vitâ breuiſsimâ, pro æternitatis vmbrâ, ſupra vires laboramus, pro æternitate verâ vitæ feliciſsimæ, non dico ſupra vires, ſed nec pro viribus laborare dignamur: hanc autem vitam non acquirere, eſt mortem ſempiternam incurrere, quæ iuxta quòd ſit tormentum tormentis omnibus huius vitæ grauius, ſimul etiam hoc habet, quòd æternitate totâ nulla ſit futura horula quæ quietem, ne dum finem mali adferat.

§. III.

Conſideratæ æternitatis effectus.

ET hoc eſt quod tam multos Chriſtianorum, tot ſanctorum martyrum adeò paratos, promptóſque fecit ad quoſuis cruciatus, ad quamcunque mortem, vt cùm in ſummis doloribus, in ſuomet voluerentur ſanguine, nihilominus tam animoſi & hilares, tam con-

ſtante vultu, & ridente ore tortoribus inſultârint: ANNOS ÆTERNOS in mente habuerunt.

Et hoc eſt quod tot hominum millia, & inter hæc tot priùs impios in ſolitudines egit, in monaſteria & cœnobia concluſit, à vitâ molli & voluptuariâ, ad ſeueram rigidámque traduxit: ANNOS ÆTERNOS in mente habuerunt. Et poſſent nominari homines religioſi complures, qui etiamnum viuunt, & fatentur, ex hac vnâ Æternitatis cogitatione totum ſibi mundum cœpiſſe deſipere ac diſplicere. talis fuit beata Tereſa, nouæ per terram Hiſpaniam religionis parens.

Et hoc eſt etiam quod religioſis viris ac feminis, omnibuſque alijs ſeueras vitæ leges amplexantibus, facilia reddit omnia & iucunda. hæc Æternitatis cogitatio laborem omnem leuem eſſe perſuadet & breuem: hæc eadem preces, ſtudia, vigilias commendat, & amabilia efficit. hæc famem condit atque ſitim, omnémque paupertatis defectum mitigat. hæc cilicia, rigidos lectos, flagella, & quamcunque vitæ aſperitatem facit tolerabilem & gratam. quiſquis ANNOS ÆTERNOS in mente habet, & quotidianis meditatiunculis altiùs atque altiùs illos ſibi imprimit, nulli labori cedit, nullis frangitur incommodis. huic tu ſi regnum offeras, ſi delicias & voluptates maximas, ille tamen hæc omnia ſuo ſtatu vel pauperrimo non mutet. & talis de nullâ re aut homine queritur, omnia perfert, omnibus ſe ſubmittit, nam illud aſsiduè cogitat: & quàm hoc atque hoc, & iſtud, & illud, modicum quid eſt! patiar itaque & durabo, non durabit hoc æternùm. horula eſt quâ hoſtes mei me premunt: eia pergite detractores, lacerate me inuidi, non ſubtraham me vobis; hæc eſt hora veſtra & poteſtas tenebrarum: ego diem Domini expecto; diem æternum. & quid lamentis me conficiam? tota hæc vita, vnius horulæ mors eſt, nec difficilis eſt victoria, triumphus æternus. quid furibundi maris expalleſcam minacias? iam portum video. Nunc quidem imbres & tempeſtatum furor in capita proborum detonant, at non & olim ſic erit ſemper, niſi Dei hoſtibus. Vaticinatur Daniel: *Multi*, ait, *a de his qui dormiunt in terræ puluere, euigilabunt: alij in vitam æternam, & alij in opprobrium vt videant ſemper.*

In priſcâ lege Deus Moſi præcipiens: Fac tibi, inquit, duas tubas argenteas ductiles. ſi ſemel clangueris, venient ad te principes & & capita multitudinis Iſraël. ſi autem prolixior atque conciſus clangor increpuerit, mouebunt caſtra. duabus his tubis comparandæ

a. Dan. c. 12.

geminæ

geminæ voculæ: NVNC & SEMPER. lex mundi eſt: nunc læti ſimus, nunc carpamus gaudia: nunc fruamur bonis dum ſunt; venite, nunc coronemus nos roſis antequam marceſcant, nunc vbique ſigna lætitiæ relinquamus. a qui vnum tantùm hanc tubam attendunt, & ad ſolum NVNC, aurem vtramque arrigunt, ij ſæpe viuunt perinde ac ſi illud SEMPER nunquam ſecuturum eſſet. ideò caſtra non mouent, peregrinos ſe eſſe ſuauiſsimè obliuiſcuntur, quocunque laſciua caro inuitat, beneuoli ſequuntur, toti aut in ſtruendis opibus, aut in fruendis voluptatibus. adeóque illius NVNC clangor aures illis obtundit, vt ad optima monita ſurdi, ſecuturum SEMPER non audiant. Ij verò qui vtramque hanc tubam, prout Eccleſia quotidie illis ſexcenties clangit, auribus & animo admittunt, illúdque breuiſsimum NVNC cum prolixiſsimo ac æterno SEMPER conferunt, non diu deliberant, caſtra mouent, viuunt vt peregrini, carnem ſtringunt, in itinere ſe eſſe meminerunt, diuitias & voluptates in patriam præmittunt, malunt illis SEMPER frui in cælo, quàm NVNC in terrâ. Certum eſt, quiſquis conciſum hunc & prolixiorem clangorem huius vtriuſque tubæ, mente ſeriâ attentáque percipit, & præſentia futuris, tranſitura æternis confert, ille mox abitum parat, ſepulchrum circumſpicit, funebre linteum exponit, feretrum ſibi locat, ſua omnia componit ad iter, vbique meminit in viâ ſe eſſe ad Æternitatem, illúdque eâ de cauſâ ſecum aſsiduè pertractat: Poteróne de omnibus dictis, factis, cogitatis, Deo rationem reddere? & quando redditurus ſum? quam ille ſententiam in me pronuntiabit? NVNC ergo mihi moriar, vt & mihi & Deo viuam SEMPER. Bene homini illi, qui maturè iam, ídque quotidie, Æternitatem ſic cogitat. quicquid agamus, hac viâ peruenicmus, & forſan breuî, ad portam Æternitatis, vbi totam ante nos Æternitatem videbimus: mors ſupremâ vitæ horâ, ad hoc oſtium nos ſiſtet, cogétque ingredi. hoc nos moribundi ſæpius & verbis & geſtu docent.

Obijt Anno Chriſtiano M D C V I. x. Calendas Apriles, Iuſtus Lipſius, vir eruditione & ſcriptis clariſsimus. ſæpe is ſibi cum Auguſto εὐθανασίαν & facilem mortem exoptare conſueuerat, liberũ etiam in illâ neceſsitate, & intrepidum animum. vtrumque votis accidit. nam vnis tantùm quatuor diebus, ſummum hoc egit, MORI, toto hoc tempore nec ſcriptorum à ſe, nec ſtudiorum vllum omninò verbum fecit. Imò cum ſolacij à Stoicis magnam illi materiam ſupereſſe, quiſpiam inſuſurraret: Illa ſunt vana, reſpondit, digitóque

a Sap. c. 2.

in

in Chriſti crucifixi propè adſtantem imaginem intento: *Hæc eſt,* ait, *Vera patientia* mox magno ſpiritu ſubiecit: Domine Ieſu, da mihi patientiam Chriſtianam. morbi inualeſcentis initio, prima illi cura fuit, ſacris Pœnitentiæ, Euchariſtiæ, Extremæ vnctionis, purgari, muniri, foueri ſacramentis. piorum precibus aſsiduè ardentérque expeditis, & in altum oculis manibuſque moribundis ſublatis, ſic piè ipſe precatus eſt: O mater Dei, adſis famulo tuo cum totâ Æternitate decertanti, & non me deſeras in hac horâ, à qua pendet animæ meæ ſalus æterna.

Habemus hîc, mi Chriſtiane, viri Catholici exemplum nobile: nos itidem à Chriſto Deo, & à beatiſsimâ Virgine Dei parente, eadem quotidie efflagitemus, & ardente animo de die ſæpius dicamus: O Chriſte Ieſu, ô mater Dei, adſis famulo tuo cum totâ Æternitate luctaturo, & non me deſeras in illâ horâ, à quâ pendet animæ meæ æterna ſalus.

CONSIDERATIO QVINTA.

Quomodo alij, etiam improbi, Æternitatem ſint meditati.

VEtus Patrum hiſtoria narrat, hominē religioſum, ſuper pſalmo octogeſimo nono meditatum, ad illa demum verba deueniſſe: *quoniam mille anni ante oculos tuos, tanquam dies heſterna quæ præterijt.* atque hîc hæſiſſe, nec illud ſatis potuiſſe capere, quâ tandem ratione mille anni, & vna diecula conferri inter ſe poſsint. hîc ſubmiſſam à Deo aiunt auiculam, quæ cantus dulcedine ita deliniuit hominem, vt longiſsimum, quo auſcultârat, tempus, vix fuiſſe horam putârit. Spiritus, vbi vult, ſpirat.[a] non tantum proborum multi cum S. Dauide æternitatem meditati ſunt, ſed & improbi, & pænè contra quàm volebant.

Refert Benedictus Renatus,[b] hominem vanum & impium, & ad mundi leges ex amuſsi factum, cui Fulco nomen, qui vti ieiunijs, ita vigilijs inaſſuetus, & vt in alijs, ſic & in ſomno nil ſibi deeſſe patiebatur: vna tamen nox illum deprehendit, quâ, vt aliàs, in vtramque aurem ſtertere non poterat; vigilare illum cogebat inuſitata prorſus inſomnia. è latere in latus ſe vertit, nec tamen ſomnum conciliare potuit; diem eſſe voluiſſet. hîc ſpiritus domini flare cœpit, quamuis in ignotâ terrâ, nam cogitationes bonæ in iſthoc homine

a Ioan. 3. b Lib. 5. Magni Ordin. Chriſtianor.

mine admodum erant raræ. incipit ergo è tædio vigiliarum cogitare varia. occurrit hîc animo: ecquid præmij poſcis, & ſic decumbis biennio aut triennio continuo, in tenebris, ſine amicis, in leni morbo, ſine ludo & comeſſationibus, in vinculis iſtis, ſed tamen plumeis, ſed tamen etiá ſine conuiuiali & theatrali hilaritate. Et certè ſolus ego eximius & immunis non abibo: in morbo cubare debebo, velim nolim, niſi morte repentinâ & ſubitâ obeam, quod Deus nolit (bonus hic ventus, bonæ cogitationes) quem autem lectum habiturus ſum, cùm ex iſto me mors deijciet? corpus putreſcet ſub terrâ; ita alios, ita omnes video tractari poſt mortem. quid autem fiet animâ, in altero mundo? non omnes, credo, mortales vno loco conueniunt. vbi ergo illi, vbi iſti? an non præter cælum flammæ piaculares, an non & inferi ſunt? ah, qualis ibi lectus erit damnatorum? quot annis illic iacebunt? quo, poſt initium, anno flammæ illæ ceſſabunt? Chriſtus certè in ignem æternum non ſolùm minatur mittendos impios, ſed mittit: res nimis clara, nimis certa eſt. ergo æternum in flammis ardebunt? ergo mille & iterum & iterum mille anni non ſufficient, ad eluenda breuis vitæ peccata? æternùm ergo non videbunt ſolem, non cælum, non Deum, æternùm miſerrimi? ah! ah! His talibus cogitationibus adeò inſomnis eſt factus & vigil, eóque progreſſus, vt noctes diéſque ceteros, hæc cogitata æternitas illum ſit inſectata. voluit excutere moleſtos hos animi vermes; non potuit. ludos, pocula, ſodales, ſympoſia non intermiſit: ita moroſas conſcientiæ querelas, cùm inter alios fuit, minus audijt, cùm ſolus ad ſe redijt, non effugit. inhærebat animo æternitas & vrgebat. tandem ſtatuit emendare vitam, & melioribus ſe ſtudijs dare. Et quid ego, ait ipſe ſecum, miſer hîc ago? fruor mundo, nec fruor, multa patior quæ nollem, multis careo quæ habere vellem. ſeruio: ſed quis mihi mercedem? facilè vidi hactenus quæ ſint mundi præmia, cùm diu ſeruieris. & fac frui me delicijs quaſcunque optare poſſem. & quamdiu hoc durabit? nec in craſtinum quidem certus ſum vitæ; ſatis id probant quotidiana funera, ô æternitas ſi tu non eſſes! ô æternitas ſi extra cælum ſis, vel in molliſsimo lecto iniucunda eris & acerba. ægrè quidem abſtrahimur ab ijs quibus inſueuimus. durum eſt à lautioribus epulis, largioribus poculis, carioribus ſodalibus ſic auelli. at ſi cunctemur, mors præuenit, & rapit hæc omnia. quid ergo differs? quin honeſtam tibi neceſsitatem indicis? Age, alius ero, aut nullus. vita hæc nimis mihi breuis, nimis eſt longa Æternitas. alio

nunc

nunc eundum eſt. non muto: ita pergo: Salue nunc mihi, ô Diua PERENNITAS.

Fecit quod dixit. & ſacræ Ciſtercienſium familiæ ſe addicens, probè vixit, piè mortuus eſt.

O æternitas quàm pauci ſunt qui ſic ſerio de te cogitent, quàm multò pauciores qui perpendant & inhæreant! omnia alia quæruntur, ſola vilis eſt æternitas. diuitiæ cogitantur, ſed fluxæ & relinquendę: honores ambiuntur, ſed breuî adimendi: voluptates amantur, ſed quæ malum & acerbum habent finem: quies deſideratur, ſed quæ non diuturna eſt: amicitia expetitur, ſed quam mors dirimit: conuerſatio paſsim in voto eſt, ſed non ea quæ in cælo: abundantia quæritur, ſed eo loco vbi defectura eſt. quòd ſi æternitatem cogitaremus ſæpius, certè in res tam breuis æui, noſtra minus calerent deſideria. teſtem do D. Bernardum: *Æternis inhianti, faſtidio ſunt tranſitoria.* a

Sunt autem qui neſcio quam æternitatem ore voluant, & quædam eiurent æternùm vitanda. audiuntur quandoque eiuſcemodi promiſſa. In æternum, ſuſpectum hunc & peccati fautorem locum cauebo: hominem illum, illam feminam, illum in malo ſocium, æternùm non adibo ampliùs, comeſſationes illas & iſtas choreas æternùm euitabo; ſatis eſt ſemel, ſatis eſt toties hîc & illic, cum his & illis peccâſſe. Bene, mi homo, proponis, & quia peccatum metuis, etiam peccati periculum iure fugis. ſed vtinam tam ſanctè ſerues, quàm facilè promittis. Aliquando vix dies aut horæ abeunt pauculæ, cùm idem omnino facis quod adeò eiurâſti, & execratus es. Conſideratè hîc agendum eſt, & fortiter. nil temerè Deo promittendum; quod verò promiſſum, ſanctè conſtantérque ſeruandum eſt. exemplis admodum luculentis docemur, quàm puniat Deus, ſi fidem illam datam frangamus.

a Bern. epiſt. 1.

§. I.

Hominis & araneæ labores collati.

ALia eſt æternitas, ſed peſsima, quam ſibimet pollicentur ij, qui cælum ſibi ſtruere volunt extra cælum, & beati eſſe antequam mortui. Propter hoc, ait Iſaias, a audite verbum Domini, viri illuſores: dixiſtis enim, percuſsimus fœdus cum morte, & cum inferno fecimus pactum. ô inſani, quàm nulla eſt hæc veſtra æternitas! nil ſtabile aut perpetuum in hoc carcere. Regius Vates eleganter id expli-

a Iſ. c. 28.

explicans: *Anni noſtri,* ait, *ſicut aranea meditabuntur.* a non potuiſſet breuiùs & meliùs. quid enim aliud ſunt omnes anni noſtri, niſi continua exercitatio & laborioſa meditatio? totum vitæ noſtræ tempus vanis laboribus, multis doloribus, varijs timoribus, crebris [illegible]onibus, ſollicitudinibus pænè innumeris exercetur; ſicut aranea [illegible] fila filis nectit. catenatus & continuus eſt noſter labor, con[illegible]ſpiria, iam vt illo fruamur, iam vt iſtud amoliamur à nobis. [illegible]imus & laborioſa ſuſcipimus, & heu neſcimus quod aranearum telam teximus, grandi labore, raro ſucceſſu, nullo effectu. *Anni noſtri ſicut aranea meditabuntur.* Aranea laborioſè telam ſuam orditur, diu multúmque diſcurrit, hac illàc circuit, in idem ſæpius redit, ſeipſam conſumit, dum ſuam illam multiplicium filorum rotulam abſoluat. exenterat & euiſcerat *b* ſeſe vt ſuum iſtud perflatile tentoriolum ex arte concinnet. quod vt ſublime ſuſpendat, affigat, firmetque, ſexcenties it & redit, nec viſceribus ſuis parcit, libenter ea in tenuiſsimam hanc texturam impendit. cùm verò tralucidum hoc & ſubtiliſsimum conopeum iam pendet alligatum, & textile hoc opus abſolutum eſt, ad leuem ſcoparum ductum, omnis labor intercidit & perit; miſella verò aranea vel in telâ ſuâ interficitur, vel eâ velut laqueo trahitur ad mortem, pede obterenda. ita imprudens animalculum, aut funebre ſibi ipſi linteum neuit quo inuolueretur, aut reſtim confecit quo necaretur. Ita prorſus homines, inſtar araneæ, multis ſeſe laboribus exhauriunt, vt in altum emergant, vt voluptatibus affluant, vt opes ſtruant, vt retineant, & augeant. hiſce conatibus omne ſuum ingenium impendunt, & ſæpe valetudinem. diſcurrunt, fatigantur, ſudant, eneruantur; vti aranea viſcerum egeſtu. & cùm omnia fecerint, telas aranearum habent & textrinum opus, ad capiendas muſcas. ſæpe ſuo ipſi operi immoriuntur; dies quos geniales ſperabant, fatales inueniunt; ſepulchrum eſt, quod palatium eſſe cenſebant. ſic anni noſtri velut aranea meditantur: verè maximam partem meditantur tantùm, plurima namque facturos nos proponimus, pauca facimus, & plerumque quæ rectiùs non faceremus nullam habent perpetuitatem, ad quæ tanto molimine tendimus, & plerunque non peruenimus. ita pactum cum morte, fœdus cum inferno nullum eſt. tabeſcimus omnes & morimur. hoc peſsimum, quod ita cæci adeamus æternitatem, quam nunquam exibimus.

Guerricus, cùm audiſſet in templo legi è libro Geneſeos: *c* Factum

a Pſal. 89. b Alij aliud ſentiunt: non litigo. c Cap. 5.

Factum eſt omne tempus quod vixit Adam, nongenti triginta anni, & mortuus eſt. Et facti ſunt omnes dies Seth nongentorum duodecim annorum, & mortuus eſt. Factíque ſunt omnes dies Enos nongenti quinque anni, & mortuus eſt. Et facti ſunt omnes dies Mathuſalem nongenti ſexaginta nouem anni, & mortuus eſt &c. ita mortem concepit animo, & ſe quoque moriturum, tam validè impreſsit menti, vt demum in S. Dominici leges iurârit, quò mortem ſanctiùs obiret, & tutiùs adiret beatam æternitatem, quando hîc nulla eſt reperienda Æternitas.

§. II.

Quæ in mundo ſit omnium optima quæſtio.

REfert D. Matthæus, *a* veniſſe adoleſcentem ad Chriſtum, qui quæſtionem proponeret. probus fuit hic adoloſcens, quod ex D. Marco licet conijcere, nam genu flexo venit, & ſeruatorem interrogauit in hæc verba: *b Magiſter bone, quid faciam, vt vitam æternam percipiam?* Præcepta noſti, reſpondit Chriſtus, ſi vis ad vitam ingredi, ſerua mandata. Philippis in vrbe Macedoniæ, cuſtos carceris, Paulo & Silę ad genua accidens, quærit: Domini, quid me oportet facere, vt ſaluus fiam? *c* optima quæſtio; nil melius, nil & vtilius potuiſſent hi quærere: Sed, ò bone Deus, vbi hæc quæſtio in mundo? perpetuæ vbique quæſtiones volant, hæc vna ferè nuſquam. & plerunque ſuis ſe quæſtionibus produnt homines, protrahúntque in lucem vel ſimplicitatem, vel curioſitatem, vel latentem alium animi morbum. qui adeò gnauè quærit, vbi venale ſit vinum bonum, ſatis aperit, quid curæ ſibi ſit. quærit alius, ad quod non poſsit non erubeſcere auditor; ſatis hîc patet, cor plenum eſſe eo quo os abundat. plena ſunt omnia quæſtionibus, ſed quàm rarum eſt, vt alter alterum interroget: putáſne hæc via ad cælum ducat? Omnium quidem vitiorum hoc eſt, maximæ libidinis & luxuriæ, vt cùm quis profundum petit & incipit ſubmergi, non facilè ſerio ſinceróque animo quærat: iſtóne viuendi genere beatam æternitatem obtinebo, ſiccine itur ad aſtra? ſed tamen ij omnium minimè hoc quærunt, quibus iucunda & ſuauis eſt vita; qui parum mœroris ſentiunt & afflictionis, aut ſi ſentiunt, omnia agunt, ne ſentiant. PATI, apud illos extremum malorum eſt: modò ipſis nunc benè ſit, quicquid fiat alijs, quicquid futurum ſit in illâ, de quâ nil cogitant, æternitate. quotidianum illorum carmen eſt: Cælum cæli domino, terram autem dedit filijs hominum. nec deſunt eis, corporis &

a Matth. c. 19. b Matth. c. 19. c Actor. 16. v. 20.

& animi vires, quibus hominum conatus ad momentum effugiant: ſed vt in longas illas ſummi iudicis manus ſine effugio incidant, & longiſsimas ſcelerum ſuorum luant pœnas. quod ſi Deus arcaniſsimis ſuis iudicijs hominem reijciat, reprobétque, & ex impotentis animi libidine permittat viuere, pleraque illi omnia proſperè & feliciter euenire ſinit, ne miſer bis puniatur, hîc & illic, & ſi quid boni fecit, mercedem ſtatim recipiat. de eiuſmodi malè fortunatis hominibus, verè pronuntiauit illud Pſaltes Regius: [a] In labore hominum non ſunt, & cum hominibus non flagellabuntur: ibunt in adinuentionibus ſuis, & hic eſt miſerrimus vitæ ſtatus, ſi qui eſſe poteſt. quia quem Deus deſtinauit ducere in viam beatæ illius æternitatis, huic certè non parcit, ſed *aſsiduat illi flagella.* [b] Ex innumeris teſtibus ſiſto vnicum, ſed magnum. nil ſimile multis retrò ſæculis viſum auditúmque cenſeo.

a Pſal. 72. b Eccl. 30.

§. III.

Quomodo Deus hîc puniat, vt ibi parcat; inauditum exemplum.

ANno, poſt Virginis partum, milleſimo centeſimo octogeſimo quinto, Andronicus Orientis Imperator, tertio Imperij ſui anno, ab Iſaacio Angelo victus, duabus grauibus ferreis catenis collo iniectis, & compedibus oneratus, verbis contumelioſiſsimis exceptus; ita demum ornatus ad Iſaacium perductus eſt. hic illi ſæuities & tyrannis exprobrata, factâ omnibus licentiâ, quidlibet in illum audendi. iucundum fuit irritatis, ab hoſte vindictam ſumere: itaque impinguntur ei colaphi, tergum ignominioſè pulſatur, barba vellitur, capilli trahuntur, dentes excutiuntur: in publicum deinde protrahitur, omnium ludibrijs exponitur, etiam à mulierculis pugnis cæditur. poſt dextra ei præciditur, & ſic mutilus in furum & latronum ergaſtulum detruditur, ſine cibo, ſine potu, ſine cuiuſquam officio. Paucis elapſis diebus, alter ei oculus effoditur, ipſe ſic fædè habitus, & vno tantùm oculo vnáque manu deformis, curtâ inſuper breuíque tunicellâ malè amictus, capite raſo & glabro infamis, ſcabioſo camelo auerſus imponitur, ludicrâ ex allio coronâ caput præcingitur, cameli cauda pro ſceptro leuæ inſeritur: ſic per forum triumphi formâ, lentâ pompâ deducitur, hîc plebs petulantiſsima, & circumforanea ſordida turba, efferatis animis in eum fecit impetum, nullâ habitâ ratione, quòd is nudiuſtertius fuiſſet Imperator,

regio diademate redimitus, ab omnibus laudatus, cultus, celebratus, adoratus; quódque & ipſæ iureiurando fidem ſuam & beneuolentiam erga illum obſtrinxiſſent: furor omnibus miniſtrauit arma. clauas alij in caput impegerunt, ſordibus alij nares opplêrunt; alij ſpongias, hominum pecudúmque excrementis & oleto plenas, in faciem expreſſerunt, verubus alij latera pupugerunt. illi lapidibus, hi luto petiuerunt; iſti rabidum canem, fungum alij & bardum proclamârunt. Impudens muliercula, ollam è culinâ raptam bullientis aquæ plenam, in tranſeuntis iſtius Imperatoris caput effudit: nemo erat qui ei non malè faceret. Ita demum ſummo ludibrio in theatrum perductus, & mox camelo detractus, inter duas columnas pedibus ſuſpenſus eſt. qui ſexcenta mala iam perpeſſus fuerat, virum tamen & heroëm ſe geſsit planè Chriſtianum. lamentari, & eiulare, aut fortunam accuſare auditus non eſt; & fruſtra id feciſſet. cum Deo cœpit rationes ponere, & noxarum veniam orare. illud enim ſolum identidem ingeminabat: *Domine miſerere, Domine miſerere.*

Miſer Andronice, quòd tanta ferre cogaris; felix, quòd patienter feras, & agnoſcas peccata ſic eſſe expianda. Sed nec ſuſpenſo furibunda turba, dum vixit, pepercit: direptâ tuniculâ, variè manibus agitârunt & lacerârunt. ferocior vnus enſem per pendentis aluũ ad inteſtina adegit. duo alij periculum facturi, vtrius gladius eſſet acutior, ambabus annixi manibus, auerſim corpus transfixerunt, hîc miſerrimus Imperator, mutilatam dexteram ægrè admouit ori, calidum ex eâ ſanguinem, vt multi putabant, ob recentem plagam, adhuc ſtillantem, exucturus; ſic miſerè vitam abrupit. Diebus aliquot interiectis, ex infami furcâ detractus, ſub theatri fornicem pecudis inſtar proiectus eſt, dum humaniores aliqui in locum alium tranſtulerunt, eum tamen à nemine ſepeliri permiſit Iſaacius. O Andronice, ô Imperator Orientis, quantam tibi Deus fecit gratiam, qui hæc te pati voluit paucis diebus, ne perires omnibus diebus; breui tempore miſer fuiſti, ne eſſes æternùm. nec dubitem quin A N N O S Æ T E R N O S in mente habueris, cùm hæc tam fortiter tolerâris.

Scripſit hæc qui æuo illo vixit Nicetas Choniates, qui & Andronicum ab eo commendat, quod fidei Catholicæ tenaciſsimus fuerit, ſimul & deuotiſsimus D. Paulo Apoſtolo, cuius epiſtolas, præ manibus, & nunquam non apertas habere conſueuit. Neque verò Apoſtolus iſtud obſequij gratis ſibi deferri eſt paſſus; curam geſsit

ſui

ſui cultoris, Andronici, cui cùm exitium immineret, imago Apoſtoli auro exornata & in æde ſacrâ collocata, vbertim illacrimâſſe viſa eſt. quod oſtentum, ipſe ſtatim Andronicus, non aliter atque venturæ cladis nuntium accepit.

O Chriſtiani, ANNOS ÆTERNOS in mente habete; ſic, quicquid malorum ferendum eſt, longè faciliùs perferetis: breue videbitur, quicquid cum æternitate conferetur. *Id enim quod in præſenti eſt momentaneum & leue tribulationis noſtræ, ſupra modum in ſublimitate, æternum gloriæ pondus operatur in nobis.* a hinc tam ſeriò clamat & precatur Auguſtinus: Domine, hîc vre, hîc ſeca, modò in æternùm parcas. & D. Fulgentius, etſi ſanctiſsimus, morti vicinior, ſeptuaginta diebus, antequàm finiret, itentidem clamabat: *Domine, da mihi modò patientiam, & poſteà indulgentiam.* hæ illius voces & vota fuerunt, vſque dum exhalaret. Certè Deus ijs omnium minimè parcit, quos per totam æternitatem ſecum retinere decreuit.

a 2. Cor. 4.

CONSIDERATIO SEXTA.

Quomodo ſancti Patres, Eccleſia, Scriptura, Æternitatem meditandam ingerant.

RItus Catholicus eſt, ſtatis anni diebus ſupplicare & circumire, Dei & Diuorum honori augendo. Æmulatur id dæmon: habet & ipſe ſuos qui ſupplicent & circumeant. Vidit hos regius vates: *Impij in circuitu ambulant.* a vitam ſuam ſic inſtituunt, vt à voluptate tranſeant ad voluptatem, à conuiuio ad conuiuium, à delicijs ad delicias, à ſcelere in ſcelus. hic illorum circuitus eſt; & cùm putant hunc nequitiæ circuitum pænè completum, & vtcunque circinatum libidinis ſuæ orbem, denuò incipiunt, ad priora & antiqua redeunt, dum mors ita circumeuntibus non vocata occurrat.

Liberi Iob hanc inter ſe legem ſtatuerunt, vt in orbem tranſirent dies conuiuij; alteri ab alteris inuitarentur. Optimus illorum parens probè aduertit, orbicularem hunc conuiuiorum tranſitum, ſine peccatis vix futurum: *Propterea mittebat ad eos, & ſanctificabat illos, conſurgénſque diluculo offerebat holocauſta pro ſingulis.* b Vti ergo impij voluptatum circuitione gaudent, & in bonis dies ſuos ducunt, ita Deus circuitum cum illis inſtituet, ſed perpetuum, ſed in tormentis, ſed æternũ. idem hoc beatus Dauid præuidit: *Etenim ſagittæ tuæ tranſeunt, vox tonitrui tui in rotâ.* c Fames, bellum, peſtilentia, ærumnæ,

a Pſal. 11. b Iob. 1. c Pſal. 76.

morbi, calamitates, mors ipſa, aduerſa denique omnia, quæ ante mortem primam nos premunt, Dei ſagittæ ſunt, ſed tranſuolant; alatæ ſunt, celerrimè ab his ad illos atque alios tranſiliunt. At verò vox tonitrui, vox iræ & furoris diuini in inferorum ergaſtulis, velut rota circumagetur, ídque æternis ſæculis. rota hæc veluti ſi puluere tormentario ſtipata ſit, vbi ſemel ignem conceperit, ardebit in omnes æternitates. *Ignis ſuccenſus eſt in furore meo, & ardebit vſque ad inferni nouiſsima.* a eſt alius hîc circuitus, íſque etiam æternus: ab inexplicabili frigore, ad immenſos ardores, & ab his ad illud iterum regreſſus erit. ad nimium calorem, inquit Iob, ab aquis niuium transeat. b quod expreſsiùs & ſtridor dentium, & oculorum fletus deſignat. c Horribilem hanc & incomprehenſibilem Æternitatis rotam, quò pleniùs depingamus, ordo poſtulat, vt quâ ratione ſancti Patres cum Eccleſiâ, hæc cum diuinâ ſcripturâ in hoc conueniat, oſtendamus. variæ ab his admonitiones ſunt, quas ſi attendamus, æternitatis non facilè obliuiſcemur.

a Deut. 32. b Iob. 24. c Matth. 22.

§. I.

Sanctorum Patrum, & Eccleſiæ circa hoc reſponſa.

EX omni numero ſanctorum Patrum, quinque potiſsimum audiendi ſunt qui diuerſis temporibus vixerunt. Auguſtinus, Chryſoſtomus, Gregorius, Bernardus, Laurentius Iuſtinianus.

Prima hîc eſt quæſtio, ſed quæ vana & ſtulta videatur. quid faciliùs aut tolerabilius ſit, triduo pati capitis, oculorum, dentium vel calculi dolores, vel viſcerũ tormina, vel (ſi qui alij ſunt acuti dolores) noctes diéſque ſomnum non videre, ſine omni pænè reſpiratione torqueri; aut certè de piſce, in quo fel compreſſum eſt, fruſtillum edere. ridicula prorſus & otioſiſsima quæſtio. multò quàm ſuauius eſt, totum eiuſcemodi felleum piſcem deuorare, quàm diē duntaxat vnicum tantos perpeti dolores. illa piſcis amarities nec vitam auferet, nec ex ſe morbos creabit; os ſolum, quod acerba reſpuit, maximè conqueretur. Rectè reſponſum eſt, interea verò quot hominum millia primum eligunt ſeu verbis, ſeu facto ipſo. quoties in exhortationibus, in confeſsionibus, concionibus clamatur, quàm diſertè & apertè prædicitur: En, agitur de animæ veſtræ ſalute æternâ; æterni vos cruciatus manent, ſi hac viâ porrò eatis: Chriſtus aliam monſtrauit, aliam iuit: redite, reſipiſcite, ſatis diu aberratum eſt. in voluntate veſtrâ ſitum eſt cælo frui, aut excludi? Deus volentibus

lentibus non deeſt. habent quidem amaroris aliquid abſtinentia & ieiunium, criminum confeſsio & corporis caſtigatio, ſenſuum cuſtodia & victoria ſui; vita caſta & continens, non eſt negotium cuiuis facillimum. quicquid id eſt, ferendum eſt aliquid. *Nonne oportuit & Chriſtum pati, & ſic intrare in gloriam ſuam?* ne terreat breuis labor: pauculis annis, aut forſan diebus tantùm, fortia & AGERE & PATI neceſſe eſt, quies & gaudium erunt æterna. vincit omnia qui ſe vincit, qui ſe continet, qui prauis affectibus ſuis violenter reſiſtit, idque propter cælum, propter Chriſtum, propter beatiſsimam æternitatem: Chriſtus ſuis poſt reſurrectionem, appoſuit piſcem prunis impoſitum, quo doceret, quanta forent adhuc ſuſtinenda: vitam amœnam & ſuauem non eſſe cogitandam; lapidandos, flagellandos, crucifigendos, excoriandos, hanc enim viam eſſe ad lætam olim reſurrectionem, & æternitatem inter beatos ducendam: omnia quæ videmus modica eſſe & exigua, nec comparanda cum immortali, & quæ nondum videtur, beatitudine. Hæc dicuntur, ſed hæc non curantur. Et hic ille felleus piſcis eſt, qui toties in concionibus, in libris apponitur, nam hæc aliáque his ſimilia ſæpe ſæpius ingeruntur & inculcantur, leguntur atque audiuntur, & tamen non creduntur, parui penduntur, curis alijs & obliuione ſepeliuntur. & quoties ipſa etiam conſcientia concionatoris vices agit, & ſalubria hæc monita obtrudit, inſtat, dehortatur, vellicat; nihil efficit: fruſtra omnia. nam multis nec concionator perſuadet nec conſcientia. contra obducunt illi, & ſua etiam axiomata regerunt: *modò hic bene: futura ſunt incerta: præſentia modò commodè habeant: nullus mortuorum reuertitur, non enim eſt qui agnitus ſit reuerſus ab inferis: Venite ergo fruamur bonis.* hæ illorum ſunt cantilenæ. Sed propoſitam quæſtionem definiat Auguſtinus: Melius eſt, inquit, modica amaritudo in faucibus, quàm æternum tormentum in viſceribus. ita prorſus, verè melius eſt in hoc, quàm altero mundo contracta debita ſoluere: longè ſatius eſt ſexaginta aut ſeptuaginta hîc annis, corpus exercere continuis & quotidianis ieiunijs, flagellis, cilicijs; quàm illic vel vno die in tormentis detineri. ſed alius è SS. Patribus ſuccedat.

S. Chryſoſtomus a ſecundam proponit quæſtionem. ſi quis, ait, intra centum annos, vnâ ſolùm nocte ſuaue lætúmque ſomnium vidiſſet, & centenis ob id annis puniretur, an ſomnium hoc appetendum eſſet? quod autem, inquit, eſt ſomnium ad centum annos, hoc eſt præſens vita ad futuram, imò multò minus; & quod eſt gutta ad pelagus, hoc anni mille ſunt ad futuram æternitatem. & alibi

a Hom. 20. ad pop.

hoc confirmans: *a* Tempori, ait, infinito quid conferes? quid ſunt decem millia annorum cùm ſæcula cogitas infinita? nónne quantum eſt ſtillicidium minimum, abyſſo comparatum? Noli poſt hanc vitam ſpectare finem, vbi pœnitentiæ remedium nihil valet, vbi lacrimæ cadunt, ſed nihil profuturæ; verùm etſi quis ibi dentibus fremat, etſi linguam ardentem exerat, digito guttam inſtillabit nemo, ſed audiet illa quæ diues audiuit. detur igitur quòd per totam vitam noſtram voluptati vacauerimus, ſed quid hoc ad ſæcula infinita? hîc enim & bona & mala finem habent, illic autem immortales pœnæ; hîc ſi ardeat corpus, egreditur anima, illic verò incorrupto corpore reſurgente, ſemper anima comburetur: peccatores enim incorrupti reſurgent, non vt honorentur, ſed vt immortaliter permaneant in tormentis.

Poſt Chryſoſtomum D. Gregorius, reſpondet ad illud cùm quæri ſolet, an non celerior ſeſe inſinuet ebrietas cùm in cellâ bibitur ad dolia, quàm cùm in triclinio? Gloriatur cæleſtis ſponſa, Salomonis ore: introduxit me rex in cellam vinariam, ordinauit in me charitatem. *b* in quæ verba S. Gregorius ita diſſerens: quid per cellam, inquit, vinariam congruentiùs quàm ipſam arcanam æternitatis contemplationem accipimus? Et certè quicunque cogitationem hanc de æternitate paullò altiùs in animum demiſerit, gloriari poterit: ordinauit in me charitatem; nam meliorem ſeruabit ordinem amoris, ſeipſum minùs, plùs atque feruentiùs Deum, & propter Deum, ipſos etiam inimicos amando. Sed & hoc habet iſthæc cogitatio, vt qui eam paullò largiùs delibat, ebriùs fiat, ſed ebrietate optimorum deſideriorum, quæ non eant niſi ad emendationem vitæ, ad cæleſtem patriam, ad æternas voluptates. Apoſtolis exprobratum eſt, ebrios eſſe muſto. erant certè, ſed ex hac cellâ. quamuis autem D. Gregorius æternitatis ſæpius meminerit; illud tamen ab ipſo breuiſsimè ſimul & veriſsimè dictum eſt: *momentaneum quod delectat, æternum quod cruciat* hîc merito quiuis optet cum Iobo: *c* quis mihi det vt exarentur in libro, ſtylo ferreo, nimirum hæc ipſa verba: *momentaneum quod delectat, æternum quod cruciat.* liber huic ſcripturæ aptus, cor hominis eſt; calamus aut ſtylus ferreus, ſeria meditatio: liquor purpureus, Chriſti ſanguis. & hæc verba ſic inſculpta pectori, tum maximè voluenda ſunt, & crebriùs iteranda, cùm voluptas abblanditur, cùm libido ſtimulat, cùm inuitat luxuria, cùm refragatur caro, cùm ſpiritus flacceſcit, cùm peccati occaſio eſt aut periculum.

a Hom. 28. in ep. ad Hebr. b Cant. 2. c Iob. c. 19.

S. Bernardus quarto loco venit, paullò poſt ad præmittendam quæſtionem reſponſurus. Vita humana ea eſt, vt homines ſint diuerſiſsimi ſensûs, quemadmodum diuerſiſsimi ſunt vultûs. reperiuntur qui continuè & grauiter affligantur, vt pænè ſuccumbendum putent afflictioni. hunc egeſtas, illum morbus, iſtum occulta debita, curæ alium, hunc iniuriæ aut calumniæ ita premunt & perturbant, vt qui puſillanimes ſunt & impatientes, nonnunquam mortem ſibi optent, ad flumen aut ad reſtim properent, ſic enim miſeri finem ærumnis imponendum arbitrantur, cùm earum faciant initium, cui nullus concedetur finis. Contra probi alij & ad omnem Dei voluntatem paratiſsimi, nec citò mori cupiunt, nec diu viuere. vult Deus illos mori? idem volunt & ipſi. vult citò mori? hoc ipſum & illi volunt. vult diu viuere? non reſiſtunt. ita idem illis cum Deo & *velle* & *nolle* eſt. Præter duo hæc hominum genera, pars maxima eſt, quæ longam vitam deſiderat, nec vllus ferè tam ſenex, quin ſperet & cupiat annũ adhuc vnum viuere. apud hos nulla ferme ſatietas eſt vitę. mors iſtis nimiũ properat, nimis adeſt matura, & ante tempus venire creditur. Hîc iam quæri poſſet, quinam hominũ viuant aut victuri ſint diutiſsimè? D. Bernardus in diuinum hoc promiſſum: *a* Longitudine dierũ replebo eum, admirabundus exclamat: quid tam longum, quàm quod æternum eſt, quid tam longũ quàm quod nullo fine præciditur? bonus finis vita æterna, bonus finis qui finem non habet. Addit: Verus dies qui non nouit occaſum, æterna veritas, vera æternitas, ac proinde vera æternáq; ſocietas. Ita dicendum eſt, illos ſolùm vitâ verè longâ victuros, qui nunquã morientur in cælo: & illos morte eheu nimiũ prolixâ morituros, qui ſemper morientur, qui nunquam viuent in tartaro, etſi ſemper viuant.

B. Laurentius Iuſtinianus vltimum nobis quæſitum explicabit. plurima ſunt in hoc orbe, quæ natura ita vni aſsignauit loco, vt in alijs reperiri non poſsint, aut nonniſi pars illorum. de floribus noui orbis ſolum poteſt haberi ſemen; de multis animantibus ſola pellicula. Æternitas, ita res eſt alterius Mundi propria, vt illius non niſi ſemen hîc habere poſsimus. quod ergo ſemen eſt æternitatis? Semina æternitatis, ait Laurentius Iuſtinianus, ſunt hæc; CONTEMPTVS SVI, CHARITATIS DONVM, OPERVM CHRISTI GVSTVS. contemnere alios, arbor eſt quæ totum tegit mundum, & pro inferorum incendijs excreſcit ampliſsimè. contemnere ſeipſum, & minimum eſt ſemen, & ignotiſsimũ mundo. iſtud è cælo attulit Chriſtus,

a In Pſalm. 90. ſerm. 17. b Lib. de obed. c. 26.

ſtus, *qui exinaniuit ſemetipſum, formam ſerui accipiens: & factus obediens*, non tantùm vſque in ſtabulum, in præſepe; ſed vſque in Caluariam, vſque in crucem, ad mortem, in ſepulchrum, in limbum, *propter quod & Deus exaltauit illum.* En, creuit hoc ſemen in latiſsimam propaginem, in arborem omnium altiſsimam. de CHARITATE idem beatus Patriarcha mentionem faciens: *a* iuxta CHARITATIS, inquit, menſuram, æternæ retributionis eſt gloria. nam cui minùs dimittitur, minùs diligit. *b* minus obtinet gratiæ, qui minus habet charitatis; vbi verò minor eſt gratia, minor & erit gloria. ita omnino, quantò magis Deum amas, tantò magis æterna tibi præmia cumulas. tota lex, eſt AMOR, ſed purus, caſtus, diuinus. Tertium erat, GVSTVS OPERVM CHRISTI. ſcitum eſt de ijs qui ſtudent Rhetoricæ: proficere cenſendos eſſe illos, quibus Cicero ſapit, ita prorſus affirmari poteſt, in virtute progredi eos, quibus diuina Chriſti documenta non deſipiunt. quiſquis in Chriſti verbis, factis, vitâ, vix quidquam guſtus inuenit, non afficitur, non delectatur, non mouetur ijs quæ ad animum & pietatem, quæ ad beatitudinem & diuina ſpectant: at verò comedere, bibere, ambulare, ridere, iocari, ludere, perquàm ſapiunt; is tutò ſibi ipſe dicat: ô mi Deus, quàm nullum eſt in me ſemen æternitatis! cùm enim in memet deſcendo, manifeſtè in me deprehendo, quos ego patiar manes, quò meus me inuitet affectus: choreas ducere, conuiuijs hilareſcere, ad pocula vigilare, fritillum & teſſeras mouere, inanijs & fabulis auſcultare, impuras pagellas lectitare, ad cantiunculas Venereas plaudere, ſocijs paria facere, hoc poſſum, hoc mihi iucundum eſt & volupe. at verò multa de Chriſto, de diuorum vigilijs & ieiunijs audire vel legere, hoc iniucundum eſt & inſuaue; ægrè totâ duro concione, vna illius horula, ceteris longior videtur, & ideò vel ſomno vel colloquio fallenda. de hoc tali homine ſententiam pronuntiare facile eſt: OPERVM CHRISTI nullus eſt hîc GVSTVS. ſed Eccleſiæ de Æternitate ſenſum videamus.

Tanti facit Eccleſia memoriam Æternitatis, vt nullus ſit pſalmus, precatio, hymnus, quem non finiat Æternitatis memoriâ. hinc perpetuæ & ſollennes pſalmorum clauſulæ: Gloria Patri, & Filio, & Spiritui ſancto: Sicut erat in principio (ante omne ſcilicet principium ab æterno, abſque omni principio) & nunc, & ſemper, & in ſæcula ſæculorum, infinita, innumera, incomprehenſibilia. taceo veſtes, ritus atque ceremonias ſacras, quarum non paucæ, eandem Æterni-

a De diſcipl. & conuerſat. Monaſt. b Luc. 7.

Æternitatis memoriam ingerunt. ſed à riuulis ad ipſum fontem progrediamur.

§. II.

Scripturæ diuinæ, clara de Æternitate, teſtimonia.

TRes ſolùm teſtes produco; Prophetam, Apoſtolum, Euangeliſtam.

Quanti quotidie gemitus eunt hominum abiectorum & deſpectorum ab omnibus? paſsim reperias qui dicat; miſerum me, quàm paucos ego, quia pauper, amicos numero; apud omnes inhonorus iaceo, vbique ſpernor, omnium pænè pedibus proteror. expecta, mi homo, pauliſper, & patere, nondum omnium dierum ſoles occubuerunt: promiſſum diuinum attende; Baruch pronuntiat: a *Circumdabit te Deus diploide iuſtitia, & imponet mitram capiti, honoris æterni.*

Sunt alij qui naturam accuſent, & vitam cornicibus longam, breuem nimis conceſſam homini querantur. Audite queruli, adhuc alia ſupereſt vita, vbi breuis hæc & vana deſierit; Beato Paulo credite teſtificanti: b *Scimus quoniam ſi terreſtris domus noſtra huius habitationis diſſoluatur, quòd ædificationem ex Deo habemus, domum non manu factam æternam in cælis.* quæ ergo tanta iactura eſt, ſi luteum hoc tuguriolum noſtri corporis corruat, cùm palatium aureum nobis paratum ſit, nunquam ruiturum? Prophetæ & Apoſtolo, teſtis accedit Euangeliſta Matthæus, cuius ore in hæc verba Chriſtus loquitur: c *Si manus tua vel pes tuus ſcandalizat te, abſcinde eum & proijce abs te; bonum tibi eſt ad vitam ingredi, debilem vel claudum, quam duas manus vel duos pedes habentem mitti in ignem æternum. Et ſi oculus tuus ſcandalizat te, erue eum & proijce abs te: bonum tibi eſt vnum oculum habentem in vitam intrare, quàm duos oculos habentem mitti in gehennam ignis.* ô ignis! ô gehenna! ô Æternitas! quodcunque damnum temporis, ad damnum Æternitatis collatum, lucrum eſt, non damnum. hoc ſenſu dat Chriſtus, oppignerationis ſeu ſtipulationis chirographum, D. Matthæi verbis conſignatum: *Et omnis*, inquit, *qui reliquerit domum, vel fratres, aut ſorores, aut patrem, aut matrem, aut vxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet & vitam æternam poßidebit.* d. an non hæc clara ſatis eſt promiſsio de beatâ æternitate, cùm in pignus detur illud centuplum? Cùm verò Chriſtus apud eundem Euangeliſtam, de ſupremo iudicio præmonet, æternitatis ter facit diſtinctam mentionem; ſupplicij æterni, ignis æterni, & æternæ vitæ.

a Cap. 5. b 2. Cor. 5. c Matth. c. 18. d Matth. c. 19.

Expendit hęc profundiore meditatione Pachomius,qui poſt tot labores in vaſtâ eremo ſuſceptos, nouum dormiendi, imò potius vigilandi genus excogitauit. quindecim annis non admiſit vnquam ſomnum, in tugurio ſuo decumbens aut iacens; neque vlli fulcro incumbens, ſed in medio cellulæ ſedens, vndequaque liber, adeò vt nec tergum aut latus parieti acclinaret, ſed, ſi quidem ſomnus vincere vellet, ſic vinceret non deiectum,non ſuauiter recubantem, & recuſantem vinci. Plurimum quidem, hac vigiliarum obſtinatione vir ſanctus affligebatur, æquo tamen ferebat animo difficillimam hanc contra ſomnum luctam, ſpe prælibans æternam illam in cælo requiem. Eò Pachomium perpetuæ quietis meditatio deduxit, vt etiam humi cubare, & terram pro lecto habere, inter delicias numerârit.

Cùm ergo ſancti Patres, Eccleſia,& Scriptura variè nobis Æternitatem proponant perpendendam; noſtrarum nunc partium eſt, vt quiſquis æternus eſſe vult in cælo,ſeriò cogitet: ô mi Deus,quàm raro hactenus & quàm frigidè de Æternitate cogitaui, præterquam quod horis ſingulis Æternitati fiam vicinior. deinceps in re tam ſeriâ minus ludam, & ſi quidem mihi multa ex voto fluere, réſque meas proſperè & feliciter euenire aduerto, proximum erit, vt cogitem: & quàm diu hoc durabit? eritne ſemper tam ſerena tempeſtas, itáne ſemper Phæbus & fortuna ridebunt? & quid mihi mercedis rependet,ſecutura mox Æternitas,pro hac ſuaui ſed breui,pro gratâ hac ſed periculosâ felicitate? quòd ſi verò res meæ ſint turbidæ, ſi multa contra votum eueniant; ſi affligar, ſi crucier, ſi hinc illinc mala & infortunia in me coniurent, irruant,exagitent,illud vnicum aſsiduè cogitabo: Sine tantùm; ſine,peragat mandata fatorum tempeſtas, inhorreſcat hoc mare magnum & iratum, fremant afflictionis venti,impellant turbationum vndæ,nubes tentationum minentur, tenebræ mœroris inuoluant, fractus licet illabatur orbis: non ſemper ruinæ, non ſemper procellæ: hi venti aliquando ponent; ſubſident fluctus, nimbus & grando diſpellentur; quicquid demum hîc patiar,non durabit æternùm: cadet mea crux, ſaltem cùm ego morti cecidero victima. at verò procellis omnibus procelloſius eſt flammis addici æternis, hoc longum tormentum eſt: alia omnia quæ extra Æternitatem ſunt, breuia,volucria, momentanea ſunt. Vmbræ ſunt & ſomnium (ait Chryſoſtomus) qualiacunque ſint: illa ſperemus & expectemus. Et quomodo Chriſtus diſcipulis ſuis illud MODICVM inculcat? omnes cruciatus ſuos, & acerbiſsimam

mam in cruce mortem MODICVM vocat, omnes Apoſtolorum labores & violentam per ſupplicia necem, MODICVM appellat. cur ergo non & mihi MODICVM videatur, quicquid patior, tametſi centum id annis patiar. *Adhuc enim modicum aliquantulúmque qui venturus eſt, veniet, & non tardabit.* a ſic igitur pergam, & illud porrò vnum iudicabo eſſe neceſſarium, vt nil agam contra conſcientiá, nil contra Deum. omnia ei ſalua ſunt, cui ſalua eſt beata ÆTERNITAS.

a ad Hebr. c. 10. v. 37.

§. III.

Omnia MODICVM *ſunt, præter Æternitatem.*

VErè nimis quàm MODICVM eſt, quicquid hîc ſeu laboris ſeu doloris perferendum eſt. Auguſtinus: a hoc modicum, inquit, longum nobis videtur, quoniam adhuc agitur; cùm finitum fuerit tunc ſentiemus quàm modicum fuerit.

Sapientiſsimus hominum, vt omnem humanæ vitæ periodum, vel ad centum annos ampliatam, proprio penicillo depingeret, minutiſsima rerum ſibi ſumpſit exprimenda; ita enim dilucidè affirmat Eccleſiaſticus: b *Numerus dierum hominum, vt multum centum anni: quaſi gutta aquæ maris deputati ſunt, & ſicut calculus arenæ, ſic exigui anni in die æui.* En, quid vobis, ò longæui & centum annorum ſenes plauditis? omnes anni noſtri quid ſunt? lapillus arenarius & marina guttula. & quid lapillus eſt ad altiſsimos arenæ montes? & quid eſt guttula ad profundiſsimam maris voraginem? ita quinquaginta, ſexaginta, ita centum anni veſtri, ô ſenes, MODICVM ſunt, nihil ſunt ad illum æui & æternitatis diem. Et tamen cum hoc lapillo, cum hac guttulâ ſic triumphamus. ô vani & miſeri! lapillus eſt vita noſtra, at non pretioſus lapillus, non auri & gemmæ, ſed arenæ; guttula eſt vita noſtra, at non dulcis aquæ guttula, ſed ſalſiſsimi maris: Cuncti dies eius doloribus & ærumnis pleni ſunt, nec per noctem mente requieſcit. ait Eccleſiaſticus. c Verè Auguſtinus: d Recole, inquit, annos ab Adam vſque in hodiernum diem; percurre ſcripturas: heri pæne Adam ille de paradiſo lapſus eſt. vbi enim ſunt præterita tempora? ſi toto illo tempore viueres, ex quo Adam de paradiſo dimiſſus eſt vſque in hodiernum diem: certè videres vitam tuam non fuiſſe diuturnam quæ ſic auolâſſet. vnius autem cuiuſque hominis vita quanta eſt? adde quantoslibet annos, duc longiſsimam ſenectutem, quid eſt? nonne aura eſt matutina? Veriſsima ſunt hæc omnia. Dic enim quæ-

a Tract. 101. in Ioannem. b Eccl. c. 18. c Eccl. c. 2. d In Pſ. 36. ſo,

ſo, vbi nunc Adam? vbi Cain iam? & vbi longæuus Mathuſalem? vbi Noe? vbi Sem? vbi Heber? & vbi obedientiſsimus Abraham? vbi Iacob? vbi Ioſeph? vixerunt: fuerunt Troës, ſic tranſit vita, ſic tranſit mundi gloria. ô ros! ô vanitas! quid ambis, quid longa ſperas? breue eſt, MODICVM, vile eſt, quicquid hîc vides. In ictu oculi clauduntur omnia: omnis conſummationis vidi finem, latum mandatum tuum nimis. Quid ergo tempus vllum, dicimus eſſe *longum?* præteritum enim iam non eſt; futurum, nondum eſt; præſens verò quódnam eſt? ipſa vna horula fugitiuis particulis agitatur; quicquid eius auolauit, præteritum eſt; quicquid eius reſtat, futurum. Vbi eſt ergo tempus quod *longum* vocamus? a non immeritò ſuis Bernardus (& ego tibi, mi lector) inculcauit, veriſsimum illud Diui Hieronymi monitum: Nullus labor durus, nullum tempus longum debet videri, quo gloria Æternitatis acquiritur.

Quantumcunque verò modicum ſit viuendi ſpatium & breue, ad æternitatem collatum, damnatorum tamen nemo Deum accuſare poterit, quòd vitam non dederit longiorem; ſeipſos damnabunt quòd vitam non vixerint meliorem. *Non enim eſt in inferno accuſatio vitæ.* b ſatis diu viuerent damnandi, ſi ſatis piè.

Hîc libet, mi Chriſtiane, liberiùs paullo ac fidentiùs tecum agere, & rem oculis clariſsimè cernendam ſubijcere. Ais, te cælum ſæpius cogitare, & magnis votis Æternitatem aſpirare. Ais tu hoc? ego verò nego & pernego id te facere. mihi ipſi hoc de me affirmanti iuberem te non credere. Et qui, fieri poſsit, ô mi bone Chriſtiane, vt ego túque cælum ſæpiùs & feriò cogitemus, & tantis, vti nos iactamus, votis Æternitatem aſpiremus, interim tamen viuamus tam torpidi & frigidi, tam lenti & fracti ad bonum, tam viuaces & feruidi ad malum, tam parati ac lubentes ad omnem petulantiam; homines queruli & oſcitabundi, nunquam minus ſegnes quàm cùm iraſcendum eſt, nunquam magis puſilli animi quàm cùm patiendum eſt: quauis afflictione, quouis verbulo turbamur & deijcimur, ad vnam voculam, omnis noſtra patientia liqueſcit, & defluit; nunquam deſperatiores quàm cùm multa contra voluntatem accidunt. tacebo ceteras libidinis & inuidiæ latentes in animo vomicas. Et tamen nos tales, tam belli homines; tam audaces cùm timendum eſſet, nihilo minus gloriamur, ſæpe nobis Æternitatis gaudia in mente & in votis eſſe. Crede mihi, creditu hoc difficillimum eſt, nos cælum & Æternitatem in animo crebriùs voluere,

&

a Aug. lib. 11. Conf. 15. b Eccl. c. 41.

& interim moribus non melioribus viuere: da veniam verbo, hoc impoſsibile eſt. Et iſtud iam demonſtro.

Iacob Patriarcha auunculo ſuo Labano, pro filia Rachele ſeptem annis ſeruiuit, *& videbantur illi pauci dies, præ amoris magnitudine*.[a] audis hoc, homo queribunde: tu ſeruis non impoſtori, qualis Laban, ſed Deo conditori & promiſſori fideliſsimo, nec pro vxorculâ ſeruis, ſed pro toto cælorum regno, non pro vxoriâ formâ, ſed pro æterno Dei aſpectu, non pro vxorijs blandimentis, ſed pro cæleſtibus, æternis delitijs. Et tamen vel vnius dieculæ moleſtia te ſic eneruat, vt ſubinde tuus omnis in cælum, in Deum amor, frigere incipiat: quàm primùm aduerſa ingruunt, mox in fuſiſsimas querelas prorumpis, cælum & terram inclamas, ſpiras vindictam, fortè nec ipſi ſemper diuinæ iuſtitiæ querimonia tua parcit: quandoque verò ſic te abblandiens voluptas emollit, vt ſeruitij diuini oblitus, & peccati labyrinthum à fronte amœnum ingreſſus, in letalem ſomnũ reſoluaris. En, hæc tua eſt vigilantia? En, hæc amoris tui heroica magnitudo eſt? vbinam arduum illud ſeptennium in diuino ſeruitio exantlatum? O Simon, Simon! ſiccine non potes vnâ horâ vigilare cum tuo Domino? Sed audi plura de Iacob Patriarchâ. Deceptus hic à Labano per lippientis Liæ coniugium, pro deſponsâ ſibi Rachele, ſeruiuit apud eundem impoſtorem ſeptem annis alijs. nec dubium, quin & hi ſeptem anni, viſi ſint illi pauci dies, præ eâdem amoris magnitudine. & credibile eſt eum ſubinde ab opere fatigatum, in Rachelis formam obliquâſſe oculos, ſecúmque tacitè dixiſſe: digna eſt certè hæc forma, quamuis moleſtâ & Septenni ſeruitute; atque ſi neceſſe, alijs inſuper ſeptem annis, illius gratiâ duram hanc ſeruitutem ſeruire non recuſabo. ita amoris impetus omnem laboris ſenſum mitigabat.

Capis iſta delicatè Chriſti miles? & adhuc murmuras? tu Deo, pro Deo ipſo ſeruire, pro æternâ quiete iuberis laborare; ad tolerantiam atque patientiam prouocaris pro immortali beatitudine, & adhuc ignauus dormitator conquereris? Numera ſis quæſo annos, quos in Dei famulatum totos expenderis; vide num annis viginti ita tu Deo, ſicut Iacob Labano fideliter & induſtriè ſeruieris: vix totidem menſes aut dies reperies; numera peruigilatas in precibus noctes, recenſe dies in laboribus pijs exhauſtos: poteríſne tu Deo, quod Iacob ſocero dicere: die noctúque æſtu vrebar & gelu, fugiebátque ſomnus ab oculis meis: ſicque per viginti annos in domo tuâ ſeruiui tibi, quatuordecim pro filiabus, & ſex pro gregi-

[a] Gen. c. 9.

bus

bus tuis. túnc ita, mi Chriſtiane, annis viginti Deo ſeruijſti? noſti, quæ tui laboris futura ſit merces; non filiæ Labani, non greges ouium: ſeruitutis tuæ præmium Deus ipſe erit, animi corporíſque beatitudo; vndequaque tibi erit optimè, delicijs afflues innumeris, maximis; ſine omni defectu, ſine vllo faſtidio, ſine fine; natabis quaſi liquidiſsimis immerſus voluptatibus. Et tamen, aſpice manus tuas ad opus languidiſsimas, intuére pedes tuos ad templum lentiſsimos, inſpice cor tuum inuidiâ tabidum, irâ & vindictâ æſtuans, ſpurcis cogitationibus verminans, ſocordiâ & impatientiâ ignauum. ſiccine Deo ſeruis pro cælo, pro immortali vitâ, pro æternâ beatitate? quin facis quod Iacob, & promiſſam tibi Rachelem aſpicis, cùm ſuſcepti laboris tædium obrepit. quotieſcunque igitur ægrè tibi eſt, & vel aduerſa premunt, vel proſpera ſeducunt, vel labores oneri ſunt, oculos cælo attolle, & teipſum ſic ſolare: En, illa tua Rachel eſt, formoſa nimis & decora! tota pulchra eſt, nec macula in eâ vlla eſt. en cælum, en domum quietis & voluptatis æternæ; ſuſtine nunc paullulum non ſummos dolores, non maximos labores, & breui illic eris. tantò tunc lætior & beatior, quantò nunc triſtior & afflictior; tunc quies illa tibi erit iucundior, quò nunc vita fuerit operoſior. ergo & AGE fortiter, & PATERE conſtanter; digna eſt his omnibus beata ÆTERNITAS. Si ſic, mi Chriſtiane, teipſum ſæpius animares, ſi talibus oculis cælum frequentiùs ſuſpiceres, ſi hoc affectu Æternitatem quotidie cogitares, crede mihi, pauci tibi ſeruitutis dies viderentur, *præ amoris in* ÆTERNITATEM *hanc magnitudine*: laborem omnem tibi facilem diceres, moleſtias omnes gratiam computares, aduerſa omnia inter lucra numerares. Vitam præſentem hòc quiſque ſanctiùs inſtituit, quò attentiùs futuram Æternitatem expendit.

CON-

CONSIDERATIO SEPTIMA.

Quomodo Chriſtiani pingant Æternitatem.

Hæc dicit excelſus et ſublimis, habitans ÆTERNITATEM. Is. c. 57.

ÆTERNITATEM amiſit Adam reparauit Chriſtus, ad hanc inuitant Angeli, ab hac auocant diaboli: quos ſequaris, vide.

PEr tenebroſam domum pedetentim incedendum eſt, parieteſque palpandi. ſi humanus intellectus in æternitatem ſeſe velit immittere, iter reperiet tenebris & caligine obſeptum, nec vnquam in hac vitâ penetrandum. via quidem ad eam breuis eſt, ſed exitus interminabilis. & quamuis nemo hominum Æternitatem ſic animo conceperit, vt quid ipſa ſit, liquidò poſsit dicere, eius tamen immenſitatem ſimilitudinibus & picturis, quaſi quibuſdam vmbrarũ lineis licet proponere. Vmbra prorſus eſt & vmbrarũ vmbra, quicquid vel ſcribitur, vel pingitur de Æternitate. neque enim omnia tempora in vnum coaceruata, eius latitudinem exhaurient: non ho-

ræ,

træ, non dies, non hebdomades, non menſes, non anni; non luſtra, non olympiades, non Indictiones, non Iubilæa, non ſæcula, non anni Platonici, & tardiſsimi octauæ ſphæræ motus. etſi hæc per quemuis numerum numerantem, millenarium aut millionem multiplicentur, aut cuicunque numero numerato comparentur, vt ſtellis cæli, arenulis Oceani, herbulis terræ, fluuiorum guttulis, Æternitatis tamen numerus non indagabitur.

Nautæ demiſsâ bolide, maris profunditatem explorant; nos item ſubmiſsâ & reuerenti cogitatione, impenetrabile profundum Æternitatis tentemus; & quò id melius expendamus, hæc à Christianis propoſita imago iuuabit. ea ſic habet.

Chriſtus puerulus, quaſi à præſepi & cunis pænè nudus & inueſtis, ſtat inter nubes. aptam humeris ſuis fert cruculam. nubibus vnicum hoc verbum inſcriptum viſitur, ÆTERNITAS. infra Chriſti pedes in terrâ, humi ſedet cadauer oſſeum, pilis & cute nudum, ſolâ barbâ dignoſcendum, læuâ membranam tenet in quâ perſcriptum, MOMENTANEVM QVOD DELECTAT; dextrâ pomum extollit, iuxta coruus eſt, roſtro cochleam admordens. ſua illi vox adſcripta, CRAS, CRAS. è terrâ hiante flamma ſeſe in altum emergit, in quâ voces illæ deſcriptæ ÆTERNVM QVOD CRVCIAT. Chriſtum ex æthere prodeuntem, flexis genibus adorant è diſpari ſexu gemini homines, loco omnium hominum: pone hos fluens clepſydra, & apertus geminâ facie liber eſt: alterâ pagellâ ſcriptum: *ducunt in bonis dies ſuos, & in puncto ad inferna deſcendunt.* a altera verò: *quis me liberabit de corpore mortis huius?* b iuxta ſtant cæleſtes genij & cernentium oculos manu regunt, eóſque ad diuinum puerum erigere iubent. hæc pictura eſt, ſenſus illius iſte.

a Iob. c.21. b Ad Rom. 7.

§. I.

Chriſtus inuitans.

CHriſtus, æterni Dei æternus filius, non aliâ quàm nos Veſte, hoc eſt, nudus in hunc orbem ingreſſus eſt. veſtem immortalitatis & innocentiæ per inobedientiam nos amiſimus. nunc omnes heu quàm malè veſtiti, in hanc lucem prodimus? Chriſtus nobiſcum, imò pro nobis luit, quod non deliquit. Sed quid crux in humeris diuiniſsimi huius puelli? lectulus eſt, in quo in mortem obdormiuit; pro cubiculo Golgotha, pro ceruicali ſpinæ, pro toro crux fuit. multi è ſanctis hoc exemplo ducti, vltro per annos ali-

quot voluerunt incommodè cubare, & malè parciſsiméque dormire, modò læti ad diem æternum ſurgerent. Certè D. Bononius abbas, pro culcitrâ plumeâ terram, pro lodice cilicium, pro ceruicali ſaxum habuit. S. Lupus Epiſcopus, viginti annis, S. Edmundus archiepiſcopus triginta annis, extra omnem lectum dormierunt. tacebo Nicolaos, Baſilios, Vdalricos, alióſque quàm plurimos, quibus operæ pretium viſum non eſt, talibus delicijs ſomnum paucorum annorum fouere. alia illis quies & longior in mente fuit. ideò nec ad ſatietatem, nec ad delectationem, extra cælum quieſcere placuit. quot feminis etiam, idem animus fuit? S. Clara pro puluillo ligneum trunculum capiti ſubiecit. S. Hedwigis culcitram ſtramentitiam non niſi pro delicijs admiſit. S. Brigitta ab obitu mariti, triginta annis & cilicium aſsiduè geſtauit, & nunquam niſi humi dormiuit. omitto alias.

Et quid veteres narramus? quot hodiéque viri religioſi, semeſo ſtramini libenter & ſuauiter indormiunt, nec plumas petunt cùm beatam Æternitatem ſperent, quam quotidie cogitant. Sed ad Chriſtum redeamus. mortem is oppetijt, eámque & acerbiſsimam & ignominioſiſsimam, ſed vt mortem æternam à nobis arceret. omnes quidem morimur, ſed mors hæc breuiſsima eſt. ictu oculi, momento à corpore diuellitur anima, & totum hoc factum eſt, quod Mori vocamus. non ita res agitur apud inferos. tormenta illa omnes mortis angores & dolores longiſsimè ſuperant, non tantùm quia multò grauiora, ſed quia incomparabiliter diuturniora, cùm ſint æterna. itaque illic iſta pati, eſt *continuè mori.* & ab hac perpetuâ morte liberauit nos puer ille. qui in nubibus pictus progreditur. ſub pedibus diuini huius pueruli exeſum cadauer ſedet, quod primi omnium parentis eſſe, pluribus indicijs ſciri poteſt. audite nunc poſteri, & ſeri nepotes Adami, parentem veſtrum, vos ſic affantem.

§. II.

Adam lamentans.

O Filij, felices futuri, ſi parens veſter ſciuiſſet felicitate vti: nunc verò miſeri hoc ipſo, quòd mei filij. ego vos necaui prius quàm genui. propter me antè damnati eſtis, quàm nati. Deus eſſe volui, vix homo manſi. omnes in me perijſtis, antequàm perire poſſetis. ita neſcio, patrem me appelletis an parricidam & tyrannum. vitioſos vos eſſe quid miror, aut conqueror? à me tales eſſe

didiciſtis. inobedientes vos eſſe doleo, ſed tamen eſſe docui, ipſe Deo inobediens. intemperantes & guloſos vos auerſantur ſuperi; ah, paternum hoc eſt vitium. ſuperbia veſtra exoſos vos Deo facit. ego primus veſtrûm, ab hoc monſtro triumphatus cecidi, factáque eſt ſuperbia à me victo ſuperbior. hoc à me patrimonium habetis, miſeriarum cumulum, cælum vobis magni Dei nutu tranſcriptum erat, & certiſsimâ ſponſione. ego turbaui omnia, & hæreditatem omnium veſtrûm abliguriui bolo vnico. vxorem & pomum pluris ego feci quàm vos omnes, quàm cælum, quàm Deum: hem malum & execrandum prandium, poſt quod aliquot millibus annorum, mihi cenandum fuit apud inferos! In horto degebam ſupra quàm cogitari & fingi poteſt amœno: omnibus quæ animo collibuiſſent, frui licebat, vnicam ſi ſtirpem declinaſſem. omnium animantium rex eram, ſapiens & pulcher, valens & robuſtus: delicijs innumeris affluebam. cælum æquabili clementiâ nouis coniugibus fauebat, & in cæruleâ veſte nitidum, continuè ridebat: ſoles nonniſi puriſsimos illic vidimus. nil niſi amœnum & floridum incurrebat oculos. aures ſuos habebant muſicos, auiculas: terra crocum & cinnamomum halabat; vndique me voluptas incredibilis ambiebat: viuebam procul omni curâ, tædio, metu, labore, morbo, morte: Deus aliquis eram in terrâ, hanc felicitatem cælites ipſi mihi gratulabantur; ego vnus eam mihi maximè inuidebam. & quia diuinæ legi non parui, & vetitum malum admordi, omnia in me mala irruerunt. paradiſo exturbatus, & Deo profugus, pudore plenus latebras captaui. labor, dolor, mœror, pauor, lacrimæ, calamitates, mille miſeriæ fatigare me cæperunt vos ſentitis, quotquot ex meâ familiâ eſtis. & quod finis ærumnarum eſſe creditur, mors, ſæpe eſt initium, & quidem æternarum. O mei filij, meo veſtróque damno ſapite, & vel vnum hoc à me diſcite, Peccatvm Odisse. en prorumpentem iuxta me flammam; hæc eodem quo peccatum tempore cæpit vrere, nunquam in æternum extinguenda. omnia alia ſupplicia in leui ponenda ſunt; & breuî finiuntur, hæc reos ſemper cruciabit. ſed eam euadere iam poſſumus, modò ipſi velimus. vltra quinque millia annorum, mihi meiſque liberis omnibus, porta cæli occluſa fuit: nunc reſerata eſt per illum, qui, quod ego liber malè rapui ex arbore, ipſe ſuffixus in arbore, totum liberaliſsimè perſoluit, & nobis omnibus *moriendo reſtituit rem.* cunctis iam cælum patet, ſed eò non ducit niſi via pœnitentiæ, non admittit niſi porta crucis. qui hac viâ, & per hanc portam venit

nit ad gaudia, ſecurus venit, & certus habitationis æternæ: non excludetur illinc ampliùs: nemo illi lædi poteſt aut lædere. ô poſteri, ÆTERNITATEM cogitate, breui immortales futuri, aut inter damnatos, aut inter beatos. Hæc ad poſteros monita ſunt Adami, qui,

Quam meruit pœnam ſolus, digeſſit in omnes.

Thomas Morus, Angliæ Cancellarius, vir quà pleraque omnia ſummus, cùm re nullâ flecteretur ad aſſenſum regiæ libidini præbendum, ſubmiſſa eſt ad eum in carcerem vxor, ſi ea fortè virilem animum, quà precibus quà lacrimis emolliret. preces ergo quàm blandiſsimas admouere cœpit, & per ſacra omnia rogare, ne ſe, ne liberos, ne patriam & vitam, quâ multis annis inſuper liceret frui, ſic iret perditum. Cùm verba lacrimis etiam commendaret, & plura de prolixiore vitâ ingereret, Et quamdiu (ſubiungit Morus) ô mea Aloyſia, frui hac vitâ potero? Tum illa: ô mi optime marite, inquit, ipſis facilè viginti annis. Cui Morus: Vis ergo, inquit, vt æternitatem viginti annis commutem? næ tu imperita es mercatrix. ſi viginti annorum millia dixiſſes, aliquid tu quidem dixiſſes & videri poſſes cum ratione inſanire. ſed hæc ipſa viginti millia annorum ad æternitatem quid ſunt? *modicum* & breue quid, punctum, momentum, nihilum. Ideò ego carcerem, & quicquid malorum in me coniurârit, totâ vitâ perpeti malo, quàm Æternitatis beatæ vel tantillam iacturam facere. Sic Æternitatis obiectu & hunc arietem inconcuſſus ſuſtinuit.[a] Sed nigrum alitem iam conſideremus.

a Thom. Stapleton. in vitâ illius c. 16.

§. III.

Coruus crocitans.

PRoximè hoc protoplaſti cadauer, coruus appictus eſt, qui non leuiter facit ad *Æternitatem* integrè repræſentandam. notum D. Auguſtini dictum eſt: *cras, cras, corui vox eſt, geme vt columba & tunde pectus.* hanc ferè ob cauſſam beatam *Æternitatem* plurimi amittunt, quòd illam hodie quærendam, cras quæſituros ſtatuunt, nihil enim promptiùs in incertiſsimum CRAS reijcimus ac pœnitentiam, quam vt à nobis honeſto nomine amoliamur, identidem promittimus:

Cras hoc fiet. idem: cras fiet. quid, quaſi magnum.
Nempe diem, donas? ſed cùm lux altera venit,
Iam cras heſternum conſumpſimus. ecce aliud cras
Egerit hos annos, & ſemper paulum erit vltrà. a

a Perſ. ſat. 5.

ita Cras illud tam longâ ſponſione cunctatur, dum vitæ tempus eripitur, & repentè miſeri ad *Æternitatem* ſed horrendam & ſubterraneam deuoluuntur. Ipſa eſt res, ait Auguſtinus, quæ multos occidit, cùm dicunt: Cras, Cras, & ſubitò clauditur oſtium. Salomon identidem inclamat; a *non tardes conuerti ad Dominum, & ne differas de die in diem, ſubitò enim venies ira illius, & in tempore vindictæ diſperdet te.* verè dixit Romanus ſapiens, Seneca: Magna pars vitæ elabitur, malè agentibus; maxima nihil agentibus; tota aliud agentibus. atque veluti Archimedes, dum Siracuſæ caperentur, domi ſuæ in puluere circinum ſecurus rotabat: ita plurimi hominum, dum illorum æterna ſalus agitur puluerem illi ſuum tractant, vanis litibus, pecuniarijs negotijs, & non profuturis laboribus diſtenti. Æternitatem nunquam cogitant, aut rariſsimè, ídque perfunctoriè tantùm, velut canes è Nilo bibunt, O Martha, Martha, quàm vanè turbaris & diſtraheris in plurima! *porrò vnum eſt neceſſarium, beatitudo*, ſed non hæc breuis in terrà, ſed illa in cælo Æterna.

Antequam laborem ſumamus, notam illam regulam ſæpe applicamus, & nobiſcum ipſi quærimus: éſtne hic labor ad panem lucrandum? An non potiori iure Chriſtianus cuiuſcunque operis initio, ſeipſum ſerius interroget: éſtne hoc ad cælum lucrandum; conducítne iſtud ad beatam Æternitatem promerendam? ſed nos has tales curas in aliud atque aliud tempus reijcimus, nimirum iſtud de labore noſtro tunc quæſituri, cùm non ampliùs poterimus laborare. Sed hoc omnium peccatorum eſt, ait Auguſtinus; omnis peccator dicit; *aliquando, ſed non modò.* Ah, cur non modò, ſi aliquando?

Dionyſius Rex Siculus, Apollini auream chlamydem abſtrahens: nec æſtati, inquit, nec hiemi veſtis hæc conuenit, in æſtu grauat, in frigore non calefacit, ſic multi, ait Ambroſius, cum animâ ſuâ ludunt, & cum Deo. iu ueni, dicunt, ad mundi leges viuendum eſt: ad calices & choreas, ad equos & palæſtram exercitatus ſit, aprico gaudeat & ſocijs: eremum & templa tetricis ſenibus permittimus, & cùm ſenectus adrepſerit frigida & morbida, non hæc, inquiunt, à ſenibus poſtulanda; per vires non licet: quies illis indulgenda: valetudinem curent, & ſatis agunt, ita & æſtas ætatis noſtræ tranſit & hiems, & ad futurum æternum ver nihil laboratur, ergo dum tempus habemus, operemur bonum, nec per coruinum illud, Cras, Cras, & hodiernum & craſtinum & æternum elabi ſinamus. craſtina dies non eſt noſtra, ſed hodierna. *Ecce nunc*, inquit Apoſto-

a Eccl. 5.

Apoſtolus, *a qui dicitis, hodie aut craſtino ibimus in illam ciuitatem, & faciemus ibi quidem annum, & mercabimur, & lucrum faciemus, qui ignoratis quid erit in craſtino. quæ eſt enim vita veſtra? vapor eſt, ad modicum parens, & deinceps exterminabitur.* Rectè Meſſodamus, quod Guido Bituricenſis narrat, inuitanti ad epulum poſteræ lucis: mi amice, inquit, cur in craſtinum vocas? ab aliquot iam annis, diem ſecuturam mihi nunquam polliceri ſum auſus, quia in horas ſingulas mortem expecto. Nemo certè mortem ſatis cauet, niſi qui ſemper cauet. nimis ille temerarius eſt, & Æternitatis manifeſtus contemptor, qui cum letali peccato it cubitum, & in plumas ſeſe abijcit, totòque proflat de pectore ſomnum. ah! quanta eſt humanæ mentis & cæcitas, & temeritas? quàm frequens ſit & crebra, mors repentina, ſcimus; ipſos etiam homines nouimus, qui pridie valentes & ſani cubitum ierint, manè inuenti ſint mortui, forſan è plumis, Deus ſcit, in flammas tracti. ipſi etiam vidimus, qui ſubitâ vi tacti, ſimul ægrotare cœperint & mori, intra partem horæ ſani, ægroti, viui, mortui, & tamen adhuc procraſtinamus, & de die in diem (parum eſt hoc) de anno in annum, emendationem vitæ differimus, interim mors adeſt non expectata, & toti nos tradit Æternitati.

Viriliter in ſe cunctabundam hanc lentitudinem expugnans Auguſtinus: Sentiebam, inquit, me ab eis teneri, & iactabam voces miſerabiles. quamdiu, quamdiu cras & cras? quare non hac horâ finis turpitudinis meæ? dicebam hæc & flebam amariſsimà contritione cordis mei.

Magnus ille Antonius, teſte D. Hieronymo, ſuos ad virtutem exhortatus, iugi meditatione aiebat retinendum eſſe monitum illud: Sol non occidat ſuper iracundiam veſtram. *b* neque tantùm ſuper iracundiam, ſolem occidere non debere dicebat, ſed & ſuper peccata alia omnia, ne vnquam ſcelerum noſtrorum teſtes Sol & Luna diſcedant.

Ioanni Alexandrino Patriarchæ, *c* litigij quid fuerat, cum Nicetâ Patricio vrbis primate: ad forum res ſpectabat, in quâ ille potiùs pauperum, hic nummorum magis curam gerebat. Fuit vt vnum in locum conuenirent, pacem, ſi quâ ratione poſſent, inituri. clamatum eſt diu acriter, nec ſine ſtomachi aut bilis indicio; neuter, ſuas partes deſerere, æquum cenſebat. ita in ſeras horas conflictus hic verborum abijt, nec ampliùs profectum eſt, quàm vt animi paullò

a Iac. 4. b Epheſ. 4. c Leontius Cypriorum epiſc. in vitâ illius c. 14.

quàm anteà eſſent offenſiores. quando ergo neutrius animus ad alterius conditiones accedere voluit, diſceſſum eſt lite pendente & integrâ. Patricius iure pecuniario cedere iniquum putabat, Patriarcha Dei cauſſam ſibi agere videbatur, nihilominus tamen, cùm iam abijſſet Patricius, pertinaciæ ſeipſum damnans integerrimus Præſul: nec in optimâ quidem cauſsâ (ait ipſe ſecum) hanc inflexibilem iræ contumaciam Deo placere putes: & iam etiam adulta nox imminet; itáne ſolem ſuper iracundiam noſtram occidere ſinemus? impiorum hoc eſt, & contra præceptum Apoſtoli, nec quieuit optimus antiſtes, & quàm primùm ſacerdotes primarios complures, ad Nicetam Patricium ſubmiſit, eíque renuntiari iuſsit, hæc ſolùm: *Domine, ſol ad occaſum eſt.* quæ paucula verba Patricij animum improuiſo aggreſſu ſic immutârunt, & adeò peruicaciam omnem expugnârunt, vt turgentibus oculis prorupturas lacrimas, ægrè in ſtatione contineret. nec diſtulit; abeuntes clericos è veſtigio ſecutus, ad ſuum Pontificem Ioannem, quàm importunus tam gratus irruit. & ſtatim: Sancte Pater, exclamat, in tuâ poſthac ero poteſtate. quo dicto in mutuos amplexus, & vnà in concordiam iuerunt ambo. ita pacem, quam longa verborum velitatio nequijt, vnicum hoc dictum integrauit: *Sol ad occaſum eſt.* Ita omnino, quiſquis peccati mortalis conſcius ſibi eſt, veſperi hoc ipſum ſæpius apud ſe animo reuoluat: *Domine, Sol ad occaſum tendit;* fortaſsis de vita tua. atque ſi hac nocte moriaris, quod nec nouum nec rarum eſt, in qua te futurum putas *Æternitate?* diuorum an damnatorum? conſcientia tibi ita hoc dicet: quare ago quod agis. *Sol ad occaſum tendit,* caue occidat ſuper libidinem & luxuriam tuam, ſuper tuam iniuriam & blaſphemiam, ſuper detractionem tuam & furtum, ſuper peccatum tuum mortale vel vnicum. Deus bone, ſi veſtis, ſi vultus, ſi pileus leui ſorde maculetur, mox abſtergimus aut eluimus; ergo veſtis aut pilei, ergo vultus maculam tolerare non poſſumus, & animi turpiſsimos næuos tam diu toleremus? is dies, ea hora expiationis eſto, quæ eſt peccati. agenda eſt pœnitentia, ait Ambroſius, [a] non ſolùm ſollicitè, ſed etiam maturè, ne fortè Euangelicus ille paterfamilias, qui arborem ficum plantauit in vineâ ſuâ, veniat & quærens fructum in eâ, ſi non inueniat, dicat cultori vineæ, *ſuccide illam.* hoc vltimum vulnus arbori inflictum, prorſus eſt immedicabile. ergo quibus licet, & dum licet, medeamur. ipſæ animantes hoc docent. ceruus ſagittâ confixus, ad dictamnum notam ſibi herbam properat. hirundo ſi pullos excæcauerit,

a Lib. 2. de pœnit. c. 1.

rauerit, nouit illos oculare rurſus de ſuâ chelidoniâ. nos, heu, miſeri pænè quotidie vulneramur, & ſæpe letaliter, & tamen medicinæ cura nulla eſt. ad menſam, ad confabulationem, ad lectum vti aſſueuimus, properamus: & quis ad pœnitentiam, ac confeſsioē?

Si tutelaris Angeli (nam & hi in hoc Æternitatis typo expreſsi adſtant) monita audiremus, nunquam niſi prius Deo reconciliati, cubitum abiremus. cuſtos hic noſter ſæpius monet clepſydræ ad finem defluentis, monet iudicij iam imminentis. at nos viâ quâ cœpimus, pergimus. fluat clepſydra, immineat iudicium, Orcus minetur, moneat Angelus, mors inſtet, nos verò pergimus, & in dulcem declinamus lumina ſomnum. ô miſer, quiſquis es

——— *potes hoc ſub caſu ducere ſomnos:* a

potes conſcientiam peccati mortalis ream ad lectum deferre, potes in tanto æternæ mortis periculo ſoporem, mortis fratrem admittere? poſſum, inquis, poſſum; nec aliquid mali mihi vnquam euenit. ne fidas, vnicâ horâ euenire poteſt, quod mille horis non euenit: nondum euaſiſti. & cogita obſecro, quanto ſpatio anima tua diſtet à morte, ab inferis, ab æternitate? vnico certè halitu. veriſsimè tu quoque dices: vno tantum gradu, ego, mórſque diuidimur. non magno apparatu opus eſt, vt mors te ſternat, neque tota telorum pharetra exhaurienda, vt cor tuum transfigat: vnius ſagittulæ mucro, vitâ te omni ſpoliabit. Ecce aura malignior & corruptior te afflat vel humor aliquis è cerebro in pectus ſubſidit, vel aliquod alicubi oſtiolum in corpore obſepitur, aut cordis calor ſubitò ſuffocatur, aut arteriæ pulſus intercipitur, & totum tuum viuere concidit, túque te priùs ad æternitatem abreptum eſſe miraberis, quàm metueres abripiendum. mille ſunt non tantùm tardæ, ſed & repentinæ mortis viæ. mors illa maximè improuiſa eſt, cuius vita præcedens non fuit prouida. mors impræmeditata, mors peſsima. ideò ſalubriter conſultum eſt omni ætati, vt omnem diem ſibi credat vltimum, imò omnem horam putet extremam. Quot hominum ſubitò ſunt extincti, lapſu, laqueo, veneno, gladio, flammis, vndis, leonis vnguibus, aprorum dentibus, equorum calcibus, mille mortis cauſſæ, quotquot corpori ſunt, non dicam ſenſus, ſed & pori, tot & morti ſunt feneſtræ, per quas irrepat & iugulet. Natus es, ait Auguſtinus, certum eſt, quia morieris. & in hoc ipſo quia mors certa eſt, dies mortis incertus eſt. nemo noſtrûm ſcit, quam propè verſetur terminus. *neſcio*, ait Iob, b *quamdiu ſubſiſtam, & ſi poſt modicū tollat me factor meus*. mediâ vitâ in morte ſumus, quam in ſinu ſemper

a Virg. 4. Æneid. b Iob. 32.

 circum-

circumgeſtamus, & cui exploratum eſt ſe ad veſperam victurum? huic hominum latroni, Morti dico, mille nocendi artes, innumera fulmina, tonitrua, ignes Phrygij & Græci, ſagittæ, gladij, falaricæ, falces, fundæ. exemplis opus non eſt quæ à priſcis petamus, ſat recentium habemus. nónne multi, nobis non ignoti, dum dormierunt, mortem ipſam obdormierunt, non excitandi ante ſupremum diem. non ſemper Mors nuncios aut Feciales mittit, qui aduentum ſuum ſignificent; ſæpiſsimè adeſt inexpectata, & ſine omnibus ceremonijs inertem hominem inuadit, ſternítque. vigilate itaque quia neſcitis neque diem neque horam. Eſt quidem in inferno pœnitentia, ſed non vera, & ſera nimis. nunc tempeſtiuus clamor eſt: *Facite fructum dignum pœnitentiæ.* a venit nox, quando nemo poteſt operari; b operamini ergo dum dies eſt dies, inquit Origenes, c huius ſæculi ſpatium eſt. qui quidem dies nobis longus, ſed ſi cum Æternitate conferatur, eſt breuiſsimus, quam tamen diei breuitatem, infinita ſequitur Æternitatis prolixitas. ô mi homo, tu præſertim, qui peccati grauioris conſcius tibi es, *Æternitatis* oſtium contemplare, & mortem cogita. incertiſsimum eſt quo te illa loco expectet, tu itaque illam omni loco expecta. qualem te inuenerit Dominus cùm vocauerit, talem pariter & iudicabit.

a Matth. 3. b Ioan. 9. c Orig. hom. 10. in Matth.

CONSIDERATIO OCTAVA.

Quomodo Chriſtianis non tam pingenda, quàm meditanda ſit Æternitas.

ORdo poſtulat, vt à pſalte regio, aliíſque Æternitatem meditantibus, in nos ipſos deſcendamus; nobiſcum ipſi habitemus, & ſaltem ſubinde domi, & apud nos ſimus; nimis procul à ſe ſuáque ſalute abit, qui quod tranſit, videt; æternorum obliuiſcitur.

Nôrunt Iuriſconſulti, ius illud quod de ſolis tribus obolis eſt, deſerendum non eſſe, ſi ius ſit perpetui & æterni cenſus. magnum ineſſe cenſetur pretium tribus tantùm quadrantibus, ſi ſingulis ij annis ſint ſuo domino pendendi, tanti eſt rei vel viliſsimæ perpetuitas. quòd ſi ius trium obolorum perſequeris, mi homo, & quî fit quòd in hæreditate regni æterni adipiſcendâ, tam ſocors ſis & oſcitabundus? De tribus obolis bellum alteri moues, & prolixum inſtituis litigium; cælum alijs rapiendum permittis: nimirum res vi-

lis

lis eſt cælum; certè apud te, qui tam parum pro cælo laboras. omnia alia tanto quæris ambitu, tanto conatu & ſudore: de æternis, vt quæ procul diſtare videantur, vix cogitare vacat, & cùm vacat, non libet. res moroſa videtur, mentis oculum fatigare in ijs quæ peruideri nequeunt. vicina & præſentia magis delectant.

Hîc, ſi ſapimus, mirabimur noſtram ipſi cæcitatem, aut veriùs inſaniam, quòd cùm in pleriſque omnibus, præſertim vbi pecuniaria cauſſa eſt, velimus eſſe certi, at verò cùm de theſauris æternis agitur, nulla quæratur, cùm haberi poſsit aliqua certitudo, vel, vt vocant, aſſecuratio. quis mutuas dat pecunias, qui non in vicem litteras poſtulet, aut pignora? omnium hoc in ore eſt: certus eſſe volo, cupio aſſecurari; viam ibo tutiorem, aleam ſubire non placet: præſentia & certa vbique præpollent incertis & longè diſsitis; melior eſt paſſer vnus in manu, quàm decem aut viginti in tecto; charior nobis eſt regulus in caueâ, quàm aquila in nubibus. nimirum cum Plauto ſentimus, & tum credunt manus noſtræ cùm ſunt oculatæ. Itáne, ô mortales, certitudo vobis quæritur rerum incertiſsimarum, & tunc maximè fallentium cum manu tenentur; de vitâ æternâ tam non curatis eſſe certi: nôrunt Chriſtiani quam hic aſſecurationem aut certitudinem poſuerit Rex cæli, Chriſtus: Si vis ad vitam ingredi, *ſerua mandata.* a qui ſeruat, ingreditur: res certiſsima, via ſecuriſsima eſt: at verò qui vel in vnicum ex his præceptis peccat, pœnitentiam inſuper differt, nec eâdem quâ peccauit horâ, offenſo ſe Deo reconciliat, is ſe ſuáque omnia, is corporis & animæ ſalutem æternam, aperto committit diſcrimini. tribus digitis (ſed nec tantùm) à morte abeſt, cùm mille mortis cauſſas intra ſe contineat, & tamen in illo damnationis ſtatu temerarius perſiſtit, in quo ſi mortem obiret, periret in omnem æternitatem. an non hoc eſt temerariè agere, & aleæ periculoſiſsimæ, quam facilè vitare poſſet, æternas diuitias committere.

Quòd ſi tot anni in inferorum cruciatibus eſſent explendi, quot peccata quis patrâſſet, aut etiam quot horis vixiſſet, quàm id eſſet tolerabile? at reuera ſic plures viuerent inimici & hoſtes Dei; ſi ad certos tantùm annos ignis ille duraret; nam plurimi ne ſic quidem terrentur, cùm ſciant ſupplicia illa æternùm, & in infinitos annos duratura, eáque eſſe tanta támque immania, vt pars horæ in ijs conſumpta, videatur annus, nam ſi conflaretur in vnam quaſi maſſam id quod homo centenis annis in hac vitâ perpeti poteſt, putâſne annum vnum apud inferos exigendum æquaret? ſiccarij, latrones,

a Matth. 19. Luc. 18.

parricidæ, & quorumcunque ſcelerum rei triduo aut quatriduo, omne ſibi debitum ſupplicium exhauriunt: diriſsimè quidem torquentur, ſed intra paucos dies omnis hæc ſtat tortura, & tota vnius circumactu hebdomadis abſoluitur. At verò damnatorum tormenta non vno anno, nec ſæculo vno alteróue concluduntur: Deus hoc ſemper punit, neque vnquam ſatis punit, etſi totâ puniat Æternitate.

§. I.

Non rem tantùm, ſed & ſpem omnem Æternitas præſcindit.

SPes in hac vitâ ſic habet, vt ſæpe ſola hominem, in miſerijs ſoletur, ad ſubleuandam enim hominum laſsitudinem, ſpe nihil eſt efficacius, & diuina lenitas plerunque aliquam in aduerſis ſpem ſalutis reliquam facit. ægroto dum anima eſt, ſpes eſt. poſt hanc vitam, hoc vltimum rerum aduerſarum ſolatium, damnatis penitus ademptum eſt: ſpe ſublatâ, ſola remanet æterna deſperatio. Vidit & audiuit Daniel Propheta, clamantem Angelum: *a Succidite arborem, & præcidite ramos eius: excutite folia eius, & diſpergite fructus eius. Veruntamen germen radicum eius in terrâ ſinite.* florem, inquit Ambroſius, & folia decutit, radicem ſeruat. deliciæ hîc auferuntur, pœnæ infliguntur; ſpes tamen non adimitur. en, radix ſeruatur: ſpes manet. Apud inferos, radicitus & ſtirpitus euulſa eſt. non relinquet eis germen, neque radicem, clamat Malachias. *b* Iobus etiam dolens: *Et quaſi auulſæ,* inquit, *arbori abſtulit ſpem meam c* Spes impiorum peribit. *d* Ergo, dum poſſumus, ſed ſimul etiam id quod debemus, ſperemus. Ouidius olim monet:

Omnia ſunt hominum tenui pendentia filo,
Et ſubito caſu, quæ valuere, ruunt.

His ergo fidendum non eſt, nec ſperandum in his. Bernardus viam monſtrat meliorem, his verbis *e* Dicit fides, parata ſunt magna, inexcogitabilia bona à Deo fidelibus ſuis: dicit ſpes, mihi illa ſeruantur: nam tertia, charitas: curro ego, ait ad illa. ſpes vera, vti D. Gregorius affirmat, in æternitatem animum erigit, & idcircò nulla mala exteriùs, quæ tolerat, ſentit. Spes vera, omnia *modicum* quid, & *momentum* eſſe non neſcit. ſed ô *momentum*, à quo tota pendet ÆTERNITAS! ô hora mortis & extremi agonis dies propriè momentum illud eſt, & illa pretioſa margarita, ob quam prudens mer-

a Dan. c. 4. b Malach. c. 4.
c Cap. 19. d Prou. c. 10. e Serm. 10. in Pſal. 91.

cator omnia vendit, vt illam emat. ſed pauci norunt huius vnionis pretium. D. Hieronymus affirmat, & ; pro æternâ ſalute, inquit, omnis admodum homo negligens eſt. ſed vnde neglectus iſte in re ſummi momenti? oculos, miſeri, habemus imbecilles & malos. cominùs ſatis videmus, eminùs vix quidquam. de adultis & ſenibus non loquar: pueri puellæque à cunis recentes, & quibus nondum omnes dentes nati, vitiorum elementa accipiunt, & minimas auaritiæ ſordes ediſcunt: mox acquirendi docentur inſatiabile votum; nòrunt itaque quid lucro, quid crumenæ, quid penori faciat; de mercimonijs loqui poſſunt, & vina iudicare, & veſtium peregrinas formas dictare nôrunt, nimirum

Hoc monſtrant vetulæ pueris poſcentibus aſſem,
Hoc diſcunt omnes ante alpha & beta puellæ;
Inde ferè ſcelerum cauſſa —— a

Inde etiam tanta rerum æternarum aut inſcitia, aut obliuio; iuuenes ſenéſque numi pretium probè intelligunt, cæli & Æternitatis ignorant. Sed pergamus vlterius.

a Iuuenal. ſat. 14.

§. II.

Æternitas mare eſt, triceps hydra eſt, ſed & fons eſt omnis gaudij.

EX te potiſsimùm, mi Chriſtiane, qui concioni ſæpe interes, ſed fortaſſe raró attentus es, quæritur. ſi tu ad mare ſtes, illúdque minuto cochleari exhaurire inſtituas, in proximum à latere vicino riuulum, qui tamen ipſe etiam mare influat, & ſic omnia quæ mari ademeras, à mari reſorbeantur; dic iam, quamdiu in exhauriendo mari laborabis? quòd ſi dolio haurire liceat, & in flumen aliorſum deriuatum effundere, quot annis vel hac ratione hauriendum tibi eſſet, dum in alium alueum mare transfunderes? intereà temporis in flammis ſedere, infandum eſſet tormentum, damnatis tamen gratiſsimum pactum, & moram dicerent non longam, modò demum ſic finiendam, vt euadere liceret Æternitatem.

Finxerunt priſci tricipitem neſcio quam hydram, cui reſecto vno capite, mox aliud atque aliud ſubnaſceretur hydra hæc verè apud inferos eſt, ſi eſt vſpiam, illic enim æternitas triceps, quæ ad pœnam damni, pœnam ſenſus, & vermem conſcientiæ nunquam moriturum, velut trigemina capita præfert. heu miſeros nos &

rerum

rerum maximarum improuidos, qui viam habemus tam breuem quàm periculoſam, in eâ tamen adeò hilares ſumus & petulanter læti, perinde atque ſi per paradiſum & amœniſsima tempe deambulemus, ſecuri ab hoſtibus, iam iam in patriâ tutò locandi. neſcire tamen ſine culpâ non poſſumus, peruenturos nos demum ad geminas portas duplicis Æternitatis, quarum illa beatorum, hæc damnatorum eſt; per harum alterutram ingrediendum, prout nimirum in viâ nos geſſerimus,

Laurentius Iuſtinianus hanc hilarem viatorũ inſaniam miratus: *ô mortalium,* inquit, *lugenda conditio. quæ cùm ſit exul à patriâ, exultat in viâ!* differamus ergo tantiſper vaniſsima gaudia, dum patriam contingamus, & hoc vnum agamus, vt per illam admittamur portam, quæ principium eſt æternæ beatitatis. Creauit nos quidem Deus ad delicias potiùs quàm ad labores, verùm hîc neque locus neque tempus eſt deliciarum, ſed laborum. Æternitatem Deus delicijs aſsignauit, huius verò vitæ ſpatium ad delicias illas promerendas conceſsit. Et quò, inquis, obſequio eas promerebor? Oraculum nôſti? Regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud. a Cogita tecum: Egóne violentus ille? nimirum in plumis, in poculis, in tripudijs, in delicijs. Ah! certandum eſt generosè, currendum ſtrenuè, dum viuimus, & vigemus, vt in vltimo vitæ articulo, in ipſo Æternitatis horizonte, qui nos in perpetuum ab hac vitâ diſterminabit, & in aliam, quæ totius Æternitatis eſt, tranſcribet, de vitâ tranſactâ gaudere, de futurâ optimè ſperare poſsimus. Laboremus, ergo, laboremus, & vim nobis inferamus. ſic latentem in tempore ſempiternam quietem, & æternam ſub paucis diebus occultatam gloriam aſſequemur.

Verum ſolidúmque gaudium non in vanis his delectatiunculis, ſed in æternis voluptatibus quærendum eſt. Aſcendit hedera ſuper caput Ionæ vt eſſet vmbra ſuper caput eius. *Et lætatus eſt Ionas ſuper hedera, lætitia magna.* b Et quid demum eſt omnis huius Mundi ſeu voluptas, ſeu vanitas? an non virens hedera, quæ textili ſiluâ per parietem inſerpit, lætámque ſupra caput vmbram explicat? Lætantur opulenti lætitiâ magnâ, ſub vmbrâ ſuæ hederæ, ſuarum opum: lætantur guloſi & ebrioſi ſub vmbrâ ſuarum menſarum: voluptuoſi ſub vmbrâ deliciarum ſuarum. at extrema lætitiæ, luctus occupat. Parauit Deus vermem & percuſsit hederam, & exaruit. vbi nunc, mi Iona, tua eſt hedera, & vbi lætitia tua? exaruit & illa, & iſta, ita prorſus hederæ noſtræ exareſcunt, ſimúlque cum illis omne

a Matth. 11. b Ion. 4.

omne illud vmbratile gaudium. gaudium enim hypocritæ ad inſtar puncti eſt; *a* æternorum bonorum gaudium eſt æternum.

a Iob. 20.

§. III.

Æternitatis guſtus quanti ſit, illuſtri exemplo declaratur.

VIdit hoc, & maturè, Theodorus, *a* annis adoleſcens, ſed certè iudicio ſenex. Chriſtianis ortus parentibus. Hic, die toti Ægypto feſtâ, cùm in ampliſsimâ parentum domo riſus, cachinni, tripudia perſonarent, cùm geniales menſæ ad epulas inuitarent, ipſe clauſo ſed caſto ingemiſcens vulnere, ſecum ipſe ſic expoſtulare cœpit: Infelix Theodore! & quod inde tibi lucrum, ſi mundum lucreris vniuerſum? multa habes, & quamdiu habebis? abundas, epularis, tripudias: & quamdiu hæc omnia? equidem placeret & ſaperet hæc viuendi ratio, modò diu placere poſſet & ſapere. ecquid autem? delicias has retineam, perdam æternas? dic Theodore, num hoc Chriſtianæ legis eſt, in terrâ ſibi cælum effingere, & per delicias ad delicias tranſire velle? aut ego me valdè fallo, aut Chriſtus per ſpinas eundum dixit. Abrumpe, & breuibus gaudijs præfer æterna. Dixit, & madentibus oculis in penetralem domum ſe recipiens, ibíque ſolo ſe abſternens, ſic precari cœpit: Deus æterne, cor meum tibi patet, meus ad te orator, meus eſt gemitus. quid à te petam, aut quo modo, vix ipſe ſatis ſcio. hoc vnum, ô mi Deus, vnicè deprecor, ne me mori ſinas, æternâ morte. Domine, tu ſcis, quia amo te, & cupio eſſe apud te, & laudare te æternùm: Domine miſerere. Dum hæc orat, interuenit mater, & rubicundulos madidóſque oculos, curioſa obſeruatrix ſtatim animaduertit, &: vnde, inquit, hic mœror mi fili? & quæ hæc tua ſolitudo hoc die? iam menſa te vocat; tu vnus deſideraris. cui Theodorus: quæſo te mater, inquit, meam à menſâ abſentiam honeſto purga nomine: nauſeanti ſtomacho cibum vel potum obtrudere, nec ipſa tu ſuaſeris. Ita clementi dolo matrem à ſe remouit, ipſe ſolus cum ſolo Deo penitiùs in æternitatis adyta eſt ingreſſus, cœpítque vitæ ſuæ ſtatum omnem attentâ cogitatione rimari; &, Quis (inquit ipſe ſecum) hactenus fui, aut potiùs, quis deinceps eſſe volo, ſi quidem Æternitatis regno nolim excidere? varia ad cælum via eſt, alius hac it, alius aliâ. modò perueniatur, quid refert, quâ? quando tamen non omnes viæ ſimiles, & nos quoque diſsimiles, deligenda cuique ea eſt, quam ſibi nouit commodam. Alia breuior, alia longior ac periculoſior.

a Vita S. Pachomij c. 29.

Si timeam in longâ ac periculoſâ, ſupereſt breuis ac ſecura, quam ſi eligam, ſine dubio mecum gaudebunt Angeli. At mei triſtabuntur? initio quidem, poſteà verò forſan & ipſi gaudebunt. Age Theodore, modò non in longum differ, & noli nimis cedere. Spero ſanè me fore fortem, vbi fortes aduerſarios inuenero. quid ſi habiturus ſim molles, blandientes, illacrimantes? hîc plus mihi metuo: Sed, obſirma animum, & quem a naturâ flexilem habes, à Chriſto infractum impetra. At, quid ſi mater vbera oſtendat? ſcis, quid S. Hieronymus dicat? ad vexillum crucis euola, virtus eſt in hac re eſſe crudelem. Aliam habes & maiorem matrem, quæ ſua pariter oſtendit, & eſt illa patrona tua beatiſsima Virgo, quæ tibi deinceps inſtar mille matrum erit, ſi tu fueris eius filius. At res ardua eſt, hæc vitæ mutatio, præſertim in ipſo æui flore. Eſt ardua, fateor. Sed experientia loquitur: plerique hoc ipſo malè Deo ſeruiunt, quòd ſerò ſeruiant. rectiſsimè omnium illi, qui ab adoleſcentiâ Domini iugum portare deuicerunt. At, delicatè hactenus nutritus ſum, nunc aſperam vitam ingrediar? ferre potero? Spero. ſed quam diu? in annum vnum alterúmue? hoc ſatis non erit, vltrà tendendum eſt, & ad finem vitæ. Perpende itaque, & aut non incipe, aut ſini. Puto me in his ſuperandis ſolum non fore ſed cum ſocio Deo. Verum id quidem eſt, at contra aſſueta tendere difficillimum eſt hactenus vitam duxi nobilem & liberam, nunc humilem & ſeruilem ducam? quamdiu ducam? non licet breuem hîc comœdiam cogitare, vt vnum aut alterum diem, hanc perſonam ſuſtineam; hîc vltimus actus agitur, cùm agitur anima. Longa erit theatri huius moleſtia, & ad ſericum aut purpuram redire, non conceſſum, niſi vbi indueris immortalitatem & veſtem gloriæ. ô Theodore, quid facies in hac tam diuturnâ ſcenâ? Ad alios actores attendam; inter ceteros video Chriſtum Dei filium, ignobilem, humilem ac ſimplicem quæuis ſeruilia pati & agere. quid mihi faciendum, nunquid illo ſum melior? At reuera durum eſt in has ſeſe anguſtias redigere, & quendam quaſi carcerem ingredi: Vide, voluntas tua in poſterum erit alterius, & facies quod volet alter. Hîc quoque quem ſequar Chriſtum habeo, qui non venit ſuam facere voluntatē, ſed patris qui in cælis eſt. Nec mihi difficile fuerit alienum ſequi ductum, ſi ducentem intuear. quis eſt, qui iubet? homo vocem profert, Deus imperat, cui ſi obedientiam non promitterem, deberem. At profectò nimis alta hæc philoſophia eſt, à locuplete in pauperem tranſire vitam: quid facies? mendicandum

dicandum tibi erit, qui mendicantibus dare poteras. delicias quas non habebis, noli quærere.

Quid me diu mecum ipſe litigo? quid fluctuo in hoc ſpei & timoris Euripo? exemplum domini mei non ante me cerno? non in oculis eſt Chriſtus cruci ſuffixus, illuſus, infanda paſſus? Ille, cæleſtibus relictis theſauris, in hanc inopem venit terram. quid habuit? ortus & occaſus eius oſtendunt; in illo non habuit, quò diuerteret, in hoc non habuit quo ſe tegeret: Nudus obijt. Per vitam qualis? in fugâ, in itinere, in ſiti, in æſtu; quàm agendo indefeſſus, quàm patiens perferendo! quæ docuit, hæc & fecit. quis tam attentus ad paupertatem, tam promptus ad labores, tam mitis ad contumelias? Iſtius me ducis pudeat, inter huius me comites cenſeri erubeſcam? aut Theodorus non ero, aut ero talis, qualem me eſſe vult Dominus meus Ieſus. paratus ſum amore illius & algere, & eſurire, & ſitire; paratus contemni, vinciri, vri, ſecari: breuia ſunt hæc, nec poſſunt eſſe diuturna: ſola Æternitatis vel gaudia vel tormenta verè ſunt diuturna. ite caduca, flocci vos facio, ſola mihi in voto eſt ÆTERNITAS.

Adeò incaluit hoc cogitationum æſtu, vt iam ſolam arderet Æternitatem in cælo. Itaque decreuit, numis, parentibus, delicijs, longum & æternum dicere VALE. firmando huic ſuo decreto non tam præcipitanter egit quàm conſtanter. non ſtatim is fuit, qui eſſe cupiebat, ſed tandem fuit, hoc eſt, Pachomij diſcipulus. Tragœdia hunc prologum non vna eſt ſecuta, ſed contra morem tragœdiæ, poſt triſte principium læto exitu. Ita Theodorus, ipſis Æternitatem medullis combiberat, vt mundo fieri fabula non recuſaret, modò ille non crederet cum mundo, fabulam eſſe Æternitatem.

Vultis, mei Chriſtiani, à Theodoro, imò à magno Paulò, imò ab ipſo Chriſto audire verbum verum & ſerium? Sic plerique viuitis, ac ſi fabula ſit omnis Æternitas. Lata porta eſt & ſpatioſa via, quæ ducit ad perditionem, & multi ſunt qui intrant per eam: certè non intraturi per hanc, ſi crederent, illic quâ intrârunt, æternùm ſe permanſuros. ita vobis pia fabula eſt Æternitas. At credimus (dicetis) Æternitatem, ſperamus, cupimus. Quæſo vos, quantilla hæc ſpes, aut fides, quàm frigida hæc eſt cupiditas? præſens voluptas, moneta in manu, blandimenta carnis tam ingenioſè fallunt multos, vt in eis omnem Æternitatis amorem ſuaui obliuione paullatim extinguant. Millies quidem clamatur: *Hæc dicit Dominus, hæc præcipit Deus*: millies hoc auditur, ſed & millies negligitur. di-

eat Dominus, præcipiat Deus, hæc via nobis placet, *poſt cogitationes enim noſtras ibimus, & vnuſquiſque prauitatem cordis ſui mali faciemus.* [a] Ideò hæc dicit Dominus: *Interrogate gentes, quis audiuit talia horribilia:* an illi ſine Deo populi, ſi hæc ÆTERNITATIS arcana ſciſſent, eadem ſic contempſiſſent? Bene eſt, mei mortales; clamaui, & non audiſtis, vocaui, & renuiſtis; extendi manus meas, & non aſpexiſtis: ego quoque in interitu veſtro ridebo, cùm irruerit repentina calamitas, & interitus quaſi tempeſtas ingruerit; [b] cùm tota vos oppreſſerit ÆTERNITAS. Si vos hoc in ſtatu mors feriat, iam lata eſt ſententia, iam clauſa eſt ianua: abite, æternùm miſeri, æternùm damnati.

Euigilate itaque, Chriſtiani, euigilate: ad ianuam ſtat iudex: momento fiet quod tota doleat Æternitas. Magnus ille Antonius in quadam ad ſuos concione: Hîc, ait, mei fratres, ſunt æqualia rerum pretia, in vendendis rebus & emendis. tu mihi decem das aureos, tantiuis pretij ego tibi do aromata. quinquagenos ego tibi florenos numero, tantidem tu mihi frumentum rependis. alia longè ratio eſt, in ijs quæ æterna ſunt, comparandis. æterna vita, vili prorſus ſtat pretio. obolus vnicus, cum toto auri millione, iuſtiùs comparari poteſt, quàm omnis labor noſter, cum cæleſti beatitudine. in pſalmis lego: [c] dies vitæ noſtræ ſeptuaginta anni, ſi multum, octoginta: quidquid reliquum eſt, labor & dolor. quocirca ſi octoginta, aut ſi centum, vt plurimùm, annis, Deo fideliter & feruenter ſeruierimus. omnium ſæculorum regnum obtinebimus, & non centum duntaxat annis regnabimus; cælum hæreditabimus non terram. Ergo, filioli, non vos aut tædium fatiget, aut vanæ gloriæ delectet ambitio. non enim ſunt condignæ paſsiones huius temporis, ad ſuperuenturam gloriam, quæ reuelabitur in nobis. nemo, cùm mundũ deſeruerit, ingentia ſe reliquiſſe arbitretur, omnia enim terrarum ſpatia, ad cælorum infinitatem comparata, breuia ſunt & anguſta. & licet opes noſtras retineamus, lege mortis ab illis diuellemur inuiti. quin ergo virtutem teximus è neceſsitate, vel breuî amittenda, ſponte amittimus vti exigua, maxima recepturi? hæc fuſiùs narrat Athanaſius. [d]

S. Pachomio vſitatiſsimum fuit, & perpetuum, vt quotieſcunque mentem illicita titillaret cogitatio, eam Æternitatis memoriâ repelleret; recurrenti opponeret æternas pœnas, dolores ſine fine vrentes, ignem inextinguibilem, & vermem nunquam omnino morientem.

a Hierem. c. 18. b Prou. c. 1. c Pſal. 89. d In S. Antonij vitâ cap. 15.

tem. quare conſiderationem iſtam hic ipſe D. Pachomius verbis ſuis finiat: ante omnia, inquit, præ oculis habeamus diem vltimum, & momentis ſingulis, ſupplicia timeamus dolorũ ÆTERNORVM.

CONSIDERATIO NONA.

Concluſiones aliquot, dictorum de Æternitate.

I. *Concluſio.*

NOn tantùm non eloqui, ſed nec cogitatione ſatis aſſequi poteſt vllus hominum, infinitam ÆTERNITATIS longitudinem. inter hominem verum & ſculptum, ignem verum & pictum, maxima eſt differentia, & tamen hæc etiam ſuo ſibi modo ſimillima dicuntur. at inter noſtrum & tartareum ignem, inter noſtros & tartareos dolores, nulla eſt, nulla penitus comparatio, nam illorum menſura TEMPVS eſt, iſtorum ÆTERNITAS. Chriſtus id in palmite eleganter exprimens: *a Si quis*, inquit, *in me non manſerit, mittetur foràs ſicut palmes. & areſcet, & colligent eum, & in ignem mittent*, ET ARDET. hic ÆTERNITAS breuiſsimè, vnico nimirum verbo, & optimè deſcripta eſt. omnia alia Chriſti verba futuri habent diſcrimen; areſcet, colligent, mittent; non ardebit, ſed ARDET. iſte damnati hominis ſtatus erit. ibunt mille anni, ET ARDET. iterum mille anni tranſibunt, ET ARDET, ſicut in principio. iterum atque iterum milleni anni præteribunt, ET ARDET, ſicut cœpit. quòd ſi poſt aliquot annorum milliones quæratur; homo ille ante tot millia annorum damnatus, quid facit, quid eo fit? reſponderi aliud non poterit quàm hoc ipſum, ARDET, ardoribus continuis, infandis, æternis: ex æuo in æuum ſic erit. In hunc locum pulchrè Auguſtinus: *b* Vnum de duobus palmiti congruit, aut vitis aut ignis: ſi in vite non eſt, in igne erit. vt ergo in igne non ſit, in vite ſit.

a Ioan. c. 15. b Tract. 81. in Ioan.

II. *Concluſio.*

SI ſcirent, qui in peccato mortali ſunt, quàm vicini ſint ÆTERNITATI, & tormentis æternis, cùm poſsint vnico Dei nutu (ſic loquimur) morti, & ab hac diabolo tradi, totum Hiſpaniarum regnum, omnes Aſiæ theſauros, totum mundum donari ſibi nollent eâ lege: vt vel vnicam horam confeſsionem & pœnitentiam differ-

rent, multò minus vt cum peccato tali, cubitum faceſſerent. quid enim prodeſt homini ſi totum mundum lucretur, animæ verò ſuæ detrimentum patiatur? a omnia ſi perdas, ô homo, animam ſeruare memento. Omnia pænè membra amiſit, Arialdus Mediolani diaconus, homo patriâ nobiliſsimus, nam Marchionis frater fuit, ſed & vitâ ſanctiſsimus, vt qui conſtantiſsimè hæreticis, aliíſque flagitioſis hominibus reſtitit, demum ad necem ductus eſt: aures ei præſectæ, ſuperiora labra mutilata, præciſæ nares, lingua ſub gutture euulſa, oculi effoſsi, dextra amputata, taceo cetera. hic Diuus in corpore verè perditiſsimo, ſeruauit animam, & vitam vt acquireret, vitâ perdidit. b Anno à pariente virgine, milleſimo ſexageſimo ſexto.

a Matth. 16. b Syrus presbyt. in eius vitâ. ad Rudolph. abb. Vallis vmbr.

III. *Concluſio.*

PArs magna Chriſtianorum etiam Catholicorum, gehennæ & cæli ÆTERNITATEM eſſe, non credunt. certè aliter viuerent, ſi id verè crederent. in hos illud conuenit: a *Filius hominis veniens, putas fidem inueniet in terrâ?* ſunt qui videri velint id credere: verbis aiunt, factis negant. hi ÆTERNITATEM aut nunquam, aut rariſsimè cogitant, & cogitant tantùm, non perpendunt, non inhærent, non examinant, intellectum & voluntatem non concitant, imaginationi nil imprimunt: vix incipiunt, & mox aliò euagantur, & ſi quid forſan ſcintillæ bonæ ex hac cogitatione natum eſt, id omne protinus curis, negocijs, voluptatibus, velut aquâ ſuffocant. ita plurimi clauſis oculis, & obturatis auribus, viam ineunt ÆTERNITATIS ad mortem. quod SS. Patres in Euangelico epulone obſeruant, eum tunc primùm leuâſſe oculos, cùm eſſet in tormentis: totâ vitâ oculos habuit clauſos, maximè pauperibus, ſed & omni pietati: apud inferos primùm aperuit, ſed nimis ſerò. nec eſt quòd miremur, multos ita cæcos, manibus & pedibus properare in domum æterni luctus. via admodum ampla eſt, amœna, lata, plana. in viâ hac nemo errat, ſed in viæ fine. via pluribus placeret, ſed diſplicet terrétque viæ terminus. ideò prudenter malunt viam aliquamdiu aſperam, quæ tamen ducat ad hoſpitium perpetuò beatum, quàm viam breui amœnitate ridentem, ſed quæ ducat ad carcerem, perpetuis lacrimis & cruciatibus deſtinatum. verè Iob: b *Sicut*, inquit, *conſumitur nubes & pertranſit, ſic qui deſcenderit ad inferos non aſcendet, nec reuertetur vltrà in domum ſuam, neque cognoſcet eum ampliùs locus eius.*

IV. *Concluſio.*

a Luc. 18. b Iob. c. 7.

IV. *Concluſio.*

QVIſquis ſubinde ſeriò in ÆTERNITATIS cogitationem deſcendit, is non tantùm non licenter & petulanter viuere, ſed nec effusè ſæpius ridere & cachinnari deprehendetur. quotquot ex mortuis, alterius vitæ rationem inſpexerūt, & rediuiui ad nos redierunt, non facilè riſiſſe viſi ſunt. id ſingulariter in illo Chriſti amico, è Bethaniâ Lazaro eſt obſeruatum. potuerunt hi omnes cum Eccleſiaſte de ſe affirmare: *a Riſum reputaui errorem & gaudio dixi, quid fruſtra deciperis?* iure timidum in hoc fatetur ſe Cyrillus Alexandrinus, &; gehennam, inquit, timeo, quippe interminatam, peſtiferum vermem formido, quippe perennem. Vtinam ſaperent & intelligerent ac nouiſsima prouiderent! *b* Quem hæc ÆTERNITATIS cogitatio ad meliora non impellit (dicam breuiter, ſed dicam verè) aut is fidem non habet, aut, ſi fidem habeat, cor certè & ſenſum non habet. Non abſurdè olim vir doctus affirmauit, nuptias eſſe breuem & lætam cantionem, ſed habere longum & mœſtum epiphonéma. ſic veriſsimè dicemus: peccati voluptas omnis, breuis & hilaris eſt cantiuncula, ſed longiſsimum habet & triſtiſsimum epiphonéma, tormentum ÆTERNVM: ô Æternitas, ô Æternitas, Æternitas!

a Eccl. 2. b Deut. 32.

V. *Concluſio.*

CVm de Æternitate ſermo eſt, nemo nimium dicere, aut rem nimium augere poteſt. quicquid dicatur, nulla eſt hîc exaggeratio, nulli nimis extenſi numeri, ſemper minus dicitur, quod de infinito & æterno dicitur. nam hoc habet ÆTERNITAS, integra eſt quicquid inde demas. demantur tot anni quot ſunt ſtellæ cæli, guttæ maris, arenæ granula, folia arborum, terræ gramina: adhuc tota eſt: addantur tot, non erit maior. quamdiu Deus erit, tamdiu damnatos puniet. hoc aliquot ſimilitudinum vmbris ſuprà demonſtrauimus; addamus nunc aliam è D. Bonauentura. *a* Si damnatorum quiſpiam ita ploraret, vt ſingulis centenis annis, non niſi vnam lacrimulam funderet: hæ autem guttulæ tot annorum centuriјs aſſeruarentur, vt demum mare aliquod æquarent; eheu, quot annorum milliones erunt reuoluendi, dum vel riuulus, ne dicam Oceanus fiat. & tamen tunc verè dici poterit, ÆTERNITAS primùm incipit. ſed fiat hoc iterum, & alius ſeu fluuius, ſeu mare, ex his tam raris guttulis colligatur, iterum toto illo tempore ex-

a Bonau. de inf. cap. 49.

acto dicendum erit, nunc incipit ÆTERNITAS, & ſic deinceps in *infinitum*. nihil hîc eſt quod quis addubitet, nam finiti ad infinitum nulla eſt proportio. At hoc nobis ideò mirabile videtur & incredibile, quia id imaginatio noſtra non capit; nequit aſſequi tam remota; non penetrat hîc, infinitum eſt, impenetrabile eſt. & hæc etiam cauſſa aliqua, quòd intellectus noſter ad cogitandam ÆTERNITATEM tam difficulter adducatur, quia erubeſcit quodammodo, aut indignatur in eo ſe fatigari, quod penetrare non poſsit. ſed huic malæ verecundiæ cedendum non eſt. impellendus & cogendus eſt intellectus, vt ſaluberrimam hanc cogitationem quotidie ſuſcipiat, & ſaltem in his talibus ſimilitudinibus perpendendis ſeſe exerceat. nunquam errabit, nunquam nimis multos, nunquam tot annorum milliones cogitabit, quin ſint plures atque plures in infinitum. res hæc certa eſt & extra controuerſiam.

Daniel vates quò ÆTERNITATIS incomprehenſibilem extenſionem meliùs efferret, hoc pronunciauit: a *Qui autem docti fuerint, fulgebunt quaſi ſplendor firmamenti, & qui ad iuſtitiam erudiunt multos, quaſi ſtellæ in perpetuas Æternitates.* quod ita enunciauit, ac ſi dixiſſet: ad explicandam ÆTERNITATEM verba non ſuppetunt; non poſſum plus dicere, etſi plus eſſet dicendum. in quo tamen, auxeſin duplicem verbis addidit Propheta, cùm ÆTERNITATES, dixit, & PERPETVAS. & quidem, ſi vna eſt interminabilis, quid erunt duæ, decem, centum, mille, imò perpetuæ? quod ſi annum, aut annos MAGNOS millies multiplicatos ÆTERNITATI conferamus, ecquam illius partem explicabimus? aiunt octauum cæleſtem orbem pluſquam lentiſsimè moueri, & licet quotidie primi mobilis raptu circumuoluatur, ſuo tamen motu non niſi ſingulis triginta ſex millibus annorum, in orbem plenè circumuoluendum. & hoc temporis ſpatium, *Annum magnum, annum vertentem & Platonicum* appellant. comparemus hoc totum cum ÆTERNITATE, & ad illam nonniſi momentum, inſtans, horologij minutum erit. Verè dixit Boëthius: inſtans ſeu punctum temporis, & decem millia annorum, ſibi ſimiliora ſunt, quàm decem millia annorum & ÆTERNITAS. S. Ioannes: b *Filioli*, inquit, *nouiſsima hora eſt.* & tamen hoc ante mille ſexcentos annos dixit. veriſsimè ergo, dixit D. Auguſtinus: c omnis res quæ finem habet, breuis eſt. ÆTERNITAS in verbo quatuor ſyllabis conſtat, in ſe ſine fine eſt. Ama æternitatem; nullo fine regnabis cum Chriſto, ſi finis tibi Chriſtus eſt.

a Dan. 12. b 1. Epiſt. c. 2. c In Pſ. 145.

VI. *Concluſio.*

VI. *Concluſio.*

CRedibile non eſt, hominem, præſertim priſcâ religione imbutum, tam impotentis & effrænati animi reperiri (modò non viuat vt pecus & ſtudio in præceps eat; nam, impius cùm in profundum peccatorum venerit, contemnit) *a* qui ſi ſemel de die, vel horulæ partem, huic ÆTERNITATIS meditationi tribuat, imò ſi quauis hebdomade vel ſemel de ÆTERNITATE feriò cogitet, non mutet vitam in longè meliorem, & homo fiat alius, è ſuperbo ſubmiſſus & modeſtus, ex iracundo mitis & manſuetus, ex impuro caſtus & continens, ex ebrioſo temperans & ſobrius. imò hic talis, verè religioſus fiet, animo certè, ſi non veſte. Sed non raptim, non obiter & perfunctoriè hîc tranſeundum; trutinanda res eſt & perpendenda, affigenda eſt cogitatio, & animo reuoluendum identidem ÆTERNVM, ÆTERNVM, ÆTERNVM. quod nunquá habebit finem, nunquam, nunquam; quod ſæculis innumeris, incomprehenſibilibus, infinitis durabit, & non ceſſabit vnquam durare. hoc, inquam, attentiùs conſiderandum, & velut cibus ruminandum. cibus etſi pretioſus & ſalubris, ſi non teratur dentibus, & digeratur, venenum eſt non alimentum; omnis generis morbos creat, hæret aliquamdiu in corpore, ſed nil boni ſucci generat. ita prorſus, ſalubres ſunt & ſanctæ cogitationes de morte, de iudicio, de cælo, de inferis, longè tamen ſaluberrima eſt cogitatio de ÆTERNITATE, quæ meritò dici poteſt quinta eſſentia: ſed hæc veluti pretioſus cibus, non ingerenda tantùm, ſed & digerenda eſt. homo ſolus, curis vacuus, attentus, hæc talia inter ſe conferat. quod niſi fiat, pænè omnis rerum diuinarum lectio, & auditio erit ſine fructu, & in ventos dabitur. multi conciones multas audiunt, quædam & ipſi legunt, vix quidquam inde proficiunt, quia nec lecta nec audita expendunt. tranſeunt omnia, & antequam in opus prodeant, elabuntur. immorandum eſt nonnihil auditis & lectis. & voluntas ijs erudienda. hoc à beatiſsimâ virgine Dei matre diſcimus: *Maria autem conſeruabat omnia verba hæc, conferens in corde ſuo. b*

a Prou. 18. b Luc. c. 2.

VII. *Concluſio.*

NEmo credit, aut certè nemo intelligit & perpendit, hæc Chriſti clariſsima verba: *a, Intrate per anguſtam portam, quia lata porta & ſpatioſa via eſt quæ ducit ad perditionem, & multi ſunt qui intrant per eam. quàm anguſta porta & arcta via eſt, quæ ducit ad vitam, & pauci ſunt qui*

a Matth. 7.

inueniunt eam! & repetit hoc idem per os D.Lucæ. *a Contendite intrare per anguſtam portam, quia multi, dico vobis, quærent intrare, & non poterunt.* quicunque, ait Auguſtinus, *b* irridet hanc fidem, vt ideò putet non ſibi eſſe credendum, quia non videt: quando venerit quod non credebat, erubeſcit, confuſus ſeparatur, ſeparatus damnatur.

Refert Hieronymus Platus, *c* non longè poſt inſtitutam à D. Franciſco nouam familiam, Bertoldum eiuſdem familiæ virum inſignem, eâ dicendi vi atque libertate, contra certum quoddam vitium, pro ſuggeſtu diſeruiſſe, vt femina eius ſibi conſcia, in mortuam conciderit; mox vniuersâ concione in preces procumbente, exanimem reuixiſſe, & cur in vitam redire ſit iuſſa, & quid in orbe alio viderit, in hunc modum narrâſſe. Cùm ſtarem ad tribunal Dei, ſteterunt vnà mecum ſexaginta millia animarum, quæ ex omnibus mundi partibus diuerſo mortis genere ad iudicem euocabantur. ex omni hoc numero, tres ſolùm piacularibus flammis ſunt addictæ, in reliquas omnes, æterni ſupplicij lata eſt ſententia. Eheu! huic feminæ narranti non crederem, niſi prius credidiſſem Chriſto tam ſeriò affirmanti: *d Spatioſa via eſt quæ ducit ad perditionem, & multi ſunt qui intrant per eam: arcta via eſt, quæ ducit ad vitam, & pauci ſunt qui inueniunt eam.* quis verò credat, non ſexagenis, ſed tot alijs millenis millibus hominum æternum ſupplicium à Deo decretum eſſe, niſi hoc perſuaderet ſumma & infinita Dei maieſtas, & peccati contra hanc inexplicabilis malitia, & diuinæ ſcripturæ apertiſsima teſtimonia. Iobus trepidat: *e Vbi nullus ordo, ſed ſempiternus horror inhabitat.* Matthæus affirmat: *f Diſcedite à me maledicti, in ignem æternum.* Eccleſia pronunciat: *g Peccantem me quotidie & non me pœnitentem, timor mortis conturbat me, quia in inferno nulla eſt redemptio,* NVLLA, NVLLA, ſed nec vlla conſolatio, nec aquæ guttula, extremo digito pendula, illuc inferri permittitur. Quod ſi & ij, qui in gratiâ Dei viuunt, bonæ mentis & voluntatis homines, ſatis caperent, quantis tormentis eſſent die iudicij, per iudicis ſententiam liberandi, & quantis gaudijs æternùm permanſuris cumulandi, nec horam quidem differrent, quin vana vanis, mortuos mortuis, & ſuis mundum amatoribus relinquerent, & ipſi eam potiſsimùm religionem amplecterentur, in quâ Deo maximè placerent, Deúmque plurimùm & amarent & laudarent per omnem vitam, ob illud conferendum ſibi æternum, duplex beneficium, in liberatione à gehennâ, in donatione

a Luc. 13. b Serm. 64. de verbis Dom.
c Lib. de bono ſtat. relig. c. 5. d Matth. c. 7. v. 13. e Iob. c. 10.
f Cap. 25. g Offic. mort.

tione paradiſi. Affirmat hoc D. Gregorius: a Mala, inquit, vitæ præſentis tantò duriùs animus ſentit, quantò penſare bonum quod ſequitur, negligit. & quia non vult præmia conſiderare quæ reſtant, grauia æſtimat eſſe quæ tolerat. at ſi ſemel quiſque ad æterna ſe erigat, atque in his quæ incommutabiliter permanent, oculum cordis figat, propè nihil eſſe hoc conſpicit, quicquid ad finem currit. Idē: b carmen in nocte, inquit, eſt lætitia in tribulatione. quia etſi preſſuris temporalibus affligimur, ſpe tamen de Æternitate gaudemus.

Eodem prorſus modo ratiocinatus eſt diſertè Auguſtinus: c cùm attenderis, inquit, quid ſis accepturus, omnia tibi erunt vilia quæ pateris, nec digna æſtimabis pro quibus illud accipias. nam vtique fratres pro æternâ requie, labor æternus ſubeundus eſſet. æternam felicitatem accepturus, æternas paſsiones ſuſtinere deberes. ſed ſi æternum ſuſtineres laborem, quando venires ad æternam felicitatem? ita fit vt neceſſariò temporalis ſit tribulatio tua, quâ finitâ venias ad felicitatem infinitam. & appende mille annos contra æternitatem: quid appendis cum infinito quantumcunque finitum? decem millia annorum, decies centena millia, ſi dicendum eſt, & millia millium, quæ finem habent, cum æternitate comparari non poſſunt. Huc accedit, quia non ſolùm temporalem voluit laborem tuum Deus, ſed etiam breuem: aliquot duntaxat diecularum eſt tota vita hominis. Licet ergo quis per omne vitæ ſpatium, laboribus, ærumnis, doloribus varijs atteratur; carcerem & plagas, famem & ſitim nullo non die toleret, ad diem vſque vltimam; exigui temporis moleſtiam ſubijſſe dicendus eſt: pauci dies ſunt tota vita hominis, & leuis & breuis labor eſt, quo tranſacto, regnum æternum ſuccedet, ſine fine felicitas; veniet æqualitas angelorum, veniet hæreditas Chriſti, veniet cohæres Chriſtus. pro quanto labore quantam mercedem accipimus?

Idem Auguſtinus d alibi: nimis profundæ factæ ſunt cogitationes Dei. vbi eſt cogitatio Dei? ad præſens habenas laxat, ſed poſteà aſtringet. noli gaudere ad piſcem, qui in eſcâ ſuâ exultat, nondum traxit hamum piſcator. nam ille iam habet hamum in faucibus, & quod tibi videtur longum, breue eſt: omnia citò tranſeunt. quid eſt longa vita hominis ad Æternitatem Dei? vis eſſe longanimis? vide Æternitatem Dei. nam attendis ad dies tuos paucos, & diebus tuis paucis vis impleri omnia? vt damnentur omnes impij, & coronentur omnes boni. iſtis diebus tuis vis hæc omnia impleri?

a Lib. 10. moral. c. 12.
b Lib. 26. mor. 102. in c. 35. Iob. c In Pſal. 39. d In Pſal. 91.

ri? implet ea Deus in tempore ſuo. æternus eſt, tardat, longanimis eſt: tu autem dicis: ideo ego non ſum longanimis, quia temporalis ſum. ſed in poteſtate habes: iunge cor tuum æternitati Dei, & cum illo æternus eris. Si iam Chriſtianus es, & bene eruditus, dicis; Deus iudicio ſuo reſeruat omnia. Boni laborant, quia flagellantur vt filij, mali exultant, quia damnantur vt alieni. Duos filios habet homo; alterum caſtigat, alterum dimittit. facit vnus malè & non corripitur à patre: alter mox vt ſe mouerit, colaphis cæditur, flagellatur. Vnde ille dimittitur, & ille cæditur? niſi quia huic cæſo hæreditas ſeruatur, ille autem dimiſſus exhæredatus eſt. videt eum non habere ſpem, & dimittit eum, vt faciat quod vult. puer autem qui flagellatur, ſi cor non habuerit, & imprudens fuerit & ſtultus, gratulatur fratri ſuo qui non vapulat, & gemit de ſe, & dicit in corde ſuo: tanta mala facit frater meus, quicquid vult facit, contra præcepta patris mei, & nemo facit illi durum verbum, ego mox vt me mouero, cædor. Stultus eſt, imprudens eſt: attendit quid patitur, & non attendit quid illi ſeruetur.

His ex eodem ſanctiſsimo & doctiſsimo præſule, rectè coniungamus iſta; tanquam hactenus dictorum epitomen. *a* Qualis miſericordia Dei? non dicit, decies centena millia annorum labora: non dicit, vel mille annis labora: non dicit, quingentos annos labora: cùm viuis, labora, in paucis annis. inde iam requies erit, & finem non habebit. Et paucos annos laboras, & in ipſis laboribus non deeſt conſolatio: non deſunt gaudia quotidiana. Sed noli gaudere in ſæcula: gaude in Chriſto, gaude in verbo eius, gaude in lege eius. Verum eſt ergo quod dixit Apoſtolus: Etenim quod ad præſens eſt, temporale eſt, & leue tribulationis noſtræ, iuxta incredibilem modum, & in incredibilem modum, æternum gloriæ pondus operatur in nobis. Ecce quantum pretium damus, quodammodo vnam ſiliquam, ad accipiendos theſauros ſempiternos: ſiliquam laboris, ad requiem incredibilem. Gaudes ad tempus? noli ibi fidere: triſtis es ad tempus? noli deſperare, non te corrumpat felicitas, & non frangat aduerſitas. promittit Deus vitam æternam, contemne temporalem felicitatem: minatur ignem æternum, contemne dolores temporales.

Concludamus hæc cum eodem diuino ſcriptore: *b* Ergo amemus vitam æternam, & ex eo nouerimus quantum pro vitâ æternâ laborare debeamus, cùm videmus homines amatores præſentis vitæ temporalis atque finiendæ, ſic pro illâ laborare, vt quando venerit

a In Pſ. 93. *b* Serm. 64. de verbis Domini.

nerit metus mortis, quicquid poſſunt, faciant, non vt auferant, ſed vt differant mortem. quantum laborat homo, quando mors imminet, fugiendo, latendo, quicquid habet, dando, & ſe redimendo, laborando, cruciatus moleſtiáſque ſuſtinendo, medicos adhibendo, & quicquid aliud homo poteſt. Videte quàm conſumptis laboribus & facultatibus ſuis, vt aliquantum viuat, poteſt facere; vt ſemper viuat, non poteſt. Si ergo labore tanto, tanto conatu, tantis impendijs, tantâ inſtantiâ, tantâ vigilantiâ, tantâ curâ agitur, vt aliquantulum plus viuatur: quomodo agendum eſt vt SEMPER viuatur? Et ſi prudentes dicuntur, qui omnibus modis agunt vt differāt mortem, & viuant paucos dies, ne perdant paucos dies: quàm ſtulti ſunt qui ſic viuunt, vt perdant diem æternum.

Cogitate hæc, ô mortales, & antequam æterni ſitis, ſiue in gaudijs, ſiue in tormentis, ÆTERNITATEM præuidete. omnia tranſeunt, ſola reſtat, nec tranſibit ÆTERNITAS.

§. I.

Æternæ mortis ſupplicium.

CArcerem habuerunt Meſſenij ſubterraneum, auræ lucíſque ignarum, plenum ſtygij horroris ſed vt locum funeſtiſsimum, eleganti velarent titulo, *Theſaurus*, is vocatus eſt, nullæ huic carceri fores erant, ſed reus per funem demiſſus, immani ſaxo claudebatur. In hunc *Theſaurum* etiam magnus ille Græciæ Imperator Philopœmen reconditus eſt, ibíque vitam veneno finijt. Et Deus *theſaurum* habet ſub terrâ, ſed heu qualem? ſceleratorum, damnatorum, deſperatiſsimorum hominum.

Actiolinus Patauinorum olim tyrannus (Iouius narrat) *a* multos habuit carceres, ſed omni miſeriarum & cruciatuum genere adeò infames, vt in ijs mors inter delicias haberetur, nec facilè prius veniret, quàm ſępius vocaretur. quotquot eò detruſi, multo ferro onuſti, fœtore, fame, ſqualore, miſerabilem in modum, & lentè necabantur: verè ſentiebant ſe mori. hîc nemo non miſerrimus cenſebatur, niſi cui mori contigiſſet. morte grauius ſupplicium erat, cùm cogerentur viui inter mortuos habitare. nam cumulabantur illic in aceruos putreſcentia cadauera, tantâ narium peſte, vt verè diceretur, hîc mortui viuos occidunt.

At horum carcerum teterrimus, cum inferorum ergaſtulis collatus, paradiſus eſt & amœnum palatium. quæcunque toleres in Actiolini carcere, tolerabilia ſunt omnia, quia breuia ſunt, quia ſuum ſibi

a Paul. Iou. lib. elog. in Actiolino.

ſibi finem proſpiciunt, quia cum vitâ deſinunt, quia in morte omnia euaneſcunt. At verò ille *Theſaurus* damnatorum, qui Dei carcer eſt, nullum habet à cruciatuum breuitate ſolatium, mortem excludit, exitum neſcit, nullum admittit finem, nullum, nullum, eheu nullum. Veriſsimè Caſsiodorus: Vti mortalium, inquit, nemo intelligit, quid præmium ſit æternum, ita nemo capit, quid tormentum ſit ſine fine duraturum.

Apud Perſas talis fuit carcer, vt in eum facilis quidem ingreſſus, egreſſus perdifficilis, aut nullus concederetur, ideóque Lethe dictus eſt. Ad inferos facilis deſcenſus, ſed ſemel ingreſsis, exitus nullus reperitur; gradum inde nemo vnquam reuocauit. hic Dei carcer, vero nomine LETHE dicitur; ſeu OBLIVIO, ſic enim Deus damnatorum obliuiſcitur, vt eorum ad gratiam recordaturus non ſit, in omnem ÆTERNITATEM. Infernus verè obliuionis terra eſt, ídque (quod pius & eruditus ſcriptor obſeruat) *a* duplici de cauſsâ. quia, inquit, qui illic ſunt, non ſunt ampliùs Dei memores in bonum, neque vllam habent priorum memoriam, niſi quæ affligat. omnium enim pomparum, voluptatum, deliciarum, aut obliuio eſt, aut non ſine cruciatu recordatio. Sed & à Deo atque Angelis flammea hæc damnatorum regio obliuioni data eſt, quia qui illic degunt, nunquam inde ſunt educendi. Inter nos & vos, clamat Abraham, chaos magnum firmatum eſt, vt hi qui volunt hinc tranſire ad vos, non poſsint, neque inde huc tranſmeare. *b* O chaos metuendum! ô tormentorum æternitatem horrendam! Sepulchra eorum, domus illorum in æternum. *c* talia ſibi ipſis ſtruunt palatia impij: mortuus eſt autem & diues, *& ſepultus eſt in inferno.* ô profundum ſepulchrum! hoc mauſolæo, hic Lazari tortor eſt conditus, cui pro lectulo flamma, ſitis pro nectare, pro dapibus ſulphur, pro tripudijs eſt deſperatio. Carcere dicuntur clauſi ſperare ſalutē; hîc nulla ſalus, ſed nec ſpes ſalutis vlla, ſed deſperatio ÆTERNA.

Concionem non tam longam quàm horrendam dictauit Ezechieli Deus, in hæc verba: *Et dices ſaltui meridiano: audi verbum Domini, hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego ſuccendam in te ignem, & comburam in te omne lignum viride, & omne lignum aridum: non extinguetur flamma ſuccenſionis. d* quot nunc cedri, quot impij homines in hac vitâ & virent fortunæ ſucceſſu, & arent virtutum inopiâ. Audite ergo vos, & virentia, & arida ligna, ſuccendetur ignis, & flamma ſuccenſionis non extinguetur. In gehennâ, quò vos properatis, nulli dies feſti

a Franciſc. Titelman. in Pſal. 87. b Luc. c. 16. c Pſal. 48. d Ezech. c. 20.

feſti ſunt, quibus ſuccenſa fornax interquieſcat. æternus dolor, æterna mors, æternus luctus, nullis intermiſcendus vnquam ſolatijs, noctes atque dies, inſopita, peruigil, inextincta in vos flamma vindicabit; viuetis ad aſsiduam, perpetuam mortem. Auguſtino id credite, tam diſertè quàm grauiter monenti: a Habebunt, inquit, impij in cruciatibus vitam: ſed qui viuunt in tormentis, cupiunt (ſi fieri poſſit) finire talem vitam, & nemo eis dat interitum, vt nemo auferat cruciatum. Sed vide ſcripturam loquentem & diſcernentem, non eſt dignata talem vitam vocare vitam. In cruciatibus, in tormentis, in ignibus ſempiternis, noluit appellare vitam, vt ipſum nomen vitæ laudis ſit, non mœroris; vt vbicunque audis vitam, tormenta non cogites. nam in tormentis eſſe ſemper, æterna mors eſt, non aliqua vita. Ipſam vocant ſcripturæ mortem ſecundam, poſt hanc primam, quam omnes humanæ conditioni debemus. Etiam mors ſecunda, mors vocatur, & nemo tamen ibi moritur: ſatiùs & meliùs dixerim, nemo ibi viuit. In doloribus enim viuere, non eſt viuere. Ergo illa vita in tormentis, non eſt vita; & illa vita ſola eſt, quæ beata; nec beata eſſe poteſt, niſi fuerit ÆTERNA. hoc ipſum alibi ſic conſignat: Si anima in pœnis viuit æternis, quibus & ipſi ſpiritus cruciabuntur immundi; mors illa potiùs æterna dicenda eſt, quàm vita: nulla quippe maior & peior eſt mors, quàm vbi non moritur mors.

Simillimum huic teſtimonium fert Gregorius: b In gehennâ miſeris erit mors ſine morte, finis ſine fine, quia ibi mors viuit, & finis ſemper incipit. Idem ſubmonens Innocentius. Tunc, inquit, erit mors immortalis. ô mors quàm multò dulcior eſſes, ſi vitam adimeres, quàm cùm cogis ſic viuere! Sic eſt: numerus annorum apud inferos, abſque numero eſt, nulli numerabilis. Deus ipſe annum eius vltimum, in numerando illo non inueniet. poſt mille millia millionum annorum numerata, totidem ſupererunt numeranda; his etiam enumeratis, non ſolùm vltimus non inuenietur, ſed ſinguli erunt, quaſi eſſent primi. Caino poſt quinque millia annorum, quos illic vixit, aſsiduè moriendo, tam adhuc integer reſtat luctuoſorum annorum numerus, ac ſi hoc primùm die, in flammeũ iſtud ergaſtulũ detruderetur. Et poſt aliquot annorum milliones, ex hoc numero conſumptos, non magis decreſcet ipſe numerus, quàm ſi hac primùm horâ inciperet ardere. Et quamuis Euangelici illius opulenti heluonis tormenta ad duo millia annorum accedant, tamen ardet adhuc & æternùm ardebit, & nec guttulam, pridem poſtulatam, æſtuanti linguæ impetrabit vnquam. Hæc

a Tom. 10. ſerm. 112. de Mar. Maſſâ candidâ. b lib. 9. mor. c. 49.

Hæc audimus, hæc cogitamus, & ridemus? nimirum res leuis eſt, æternis flammis immori. Hîc queri poſſet non immeritò: *Vbi lacrimæ veſtræ, ô ridiculi mortales?* tales certè ſumus: ob paucos obolos, ob paruam iacturam, lacrimarum grandes guttas fundimus: immenſum, irreparabile damnum, hilari cachinno decoquimus. Ad iudicem hominem euocati, trepidamus; ad Dei tribunal, magnis quotidie paſsibus, vel nolentes imus, & in viâ liberè iocamur: mare nauigaturi, pericula formidamus; ad ipſam totam ÆTERNITATEM, ridibundi currimus.

Votum eſt B. Bernardi æquiſsimum: Vtinam, inquit, ſaperent, vtinam, vtinam. & quorſum hæc nobis, Bernarde, ſapientia? Vt æternitatis imago reformetur in nobis: videlicet, vt præſentia moderemur per ſapientiam, præterita per intelligentiam dijudicemus, nouiſsima prouideamus ad cautelam. a

Diuini Pauli non votum hîc habemus, ſed præceptum, nec enim Epheſijs optat, ſed imperat: *Videte itaque fratres, quomodo cautè ambuletis: non quaſi inſipientes, ſed vt ſapientes, redimentes tempus, quoniam dies mali ſunt.* b circumſpectè, diligenter, accuratè negotium ſalutis curandum eſt; inſipientiſsimi ſunt, qui breue hoc tempus, felici Æternitati comparandæ conceſſum, non expendunt, ſed prodigunt, in vaniſsimas oblectatiunculas; iocando, ludendo, otiando cælum mercaturi, non fabulis redimendum eſt tempus, non otio vel poculis, ſed crebris precibus, ſerio labore, conſtanti induſtriâ. Auguſtinus, profanis etiam negotijs, nonnihil temporis ſuffurandum docens: quando, inquit, aliquis tibi litem infert, perde aliquid, vt Deo vaces, non litibus; id enim quod perdis, pretium eſt temporis. Sicut enim das numos, & panem emis: ſic perde numos, vt emas tibi quietem, & tempus vacandi Deo, hoc enim eſt tempus redimere. Ita quarumuis rerum diſpendio, bene agendi opportunitas eſt comparanda, quoniam dies mali ſunt. dies vitæ hujus pleniſsimi ſunt doloribus, periculis, tentationibus, ærumnis, quæ bene agendi occaſionem vel adimunt, vel minuunt, inquit Anſelmus. quòd ſi occaſionem iſtam elabi, & vitam noſtram in meris melioris vitæ propoſitis ſinamus effluere, non erit vel momentum ampliùs, quo neglecta reparemus. Vita noſtra, inquit Nazianzenus, c quaſi mercatus eſt, cuius dies cùm abierit, tempus amplius non erit emendi quæ velis. Nunc ergo emendum eſt, dum ſunt nundinæ, nunc piè viuendum eſt, dum vires ſuppetunt. hoc ipſum Eccleſiaſtes identidem inculcat: *quodcunque facere poteſt manus tua, inſtanter operare.* d

a Ser. de SS. Ap. Petro & Paul. b Eph. c. 5. c In ſentent. d Eccl. c. 10.

hoc

hoc ipſo temporis & occaſionis ſtimulo ſæpius nos vrget Apoſtolus: *Dum tempus habemus, bonũ operemur ad omnes, quia hora eſt iam nos de ſomno ſurgere.* a Tu dormis, inquit Ambroſius, & tempus tuum non dormit, ſed ambulat, imò volat. Bene illi, bene illis omnibus, qui hæc non cogitant tantùm, ſed & opus monſtrant, & ita viuunt, vti vixiſſe ſe volent, cùm moriendum erit, faciúntque ea, quæ in æternitate conſtituti, feciſſe ſe gaudebunt. LEVIS NVNC NEGLECTVS, ÆTERNVM FIT DISPENDIVM. ſemel cogitatum, dictum, factúmque ſemel, ÆTERNVM eſt.

a Gal. c. 6. Rom. c. 13.

§. II.

Æternæ vitæ præmium.

VIta in cælo verè vitalis, & perfecta vita eſt, quà animalis, quà humana, quà angelica, quà diuina eſt. Viuit ibi memoria, recordatione omnium præteritorum: viuit intellectus, cognitione & viſione Dei: Viuit ibi voluntas, omníque bono fruitur, ídque ſine omni amittendi metu. Pari modo viuit ibi appetitus tam concupiſcibilis, quem vocant, quàm iraſcibilis: viuunt ſenſus omnes, ſuíſque fruuntur delicijs: nullus illic gemitus, nullum lamenti aut luctus indicium vel minimum eſt. meriſsimum ibi mel gaudiorum, omni triſtitiæ felle eiecto. tacete hîc oculi, nil ſimile vidiſtis; tacete aures, nil ſimile audiſtis; tace cor, nil huic vitæ cogitâſti ſimile. Hæc vita delicias omnes, opes, honores & omnium vitarum, ſenſuum, potentiarum oblectamenta includit. Summo huius vitæ deſiderio æſtuans Auguſtinus exclamat: a *Quanta erit illic felicitas, vbi nullum erit malum, nullum latebit bonum: vacabitur Dei laudibus, qui erit omnia in omnibus. Beati qui habitant in domo tuâ, Domine, in ſæcula ſæculorum laudabunt te. Omnia membra & viſcera incorruptibilis corporis, proficient in laudibus Dei. Vera ibi gloria erit, vbi laudantis nec errore quiſquam, nec adulatione laudabitur. Verus honor, qui nulli negabitur digno, nulli deferetur indigno, ſed nec eum ambiet vllus indignus, vbi nullus permittetur eſſe niſi dignus. Præmium virtutis erit ipſe, qui virtutem dedit, & qui ſeipſum, quo melius aut maius nihil poßit eſſe, promiſit. quid eſt enim aliud, quod per prophetam dixit? Ero illorum Deus, & ipſi erunt mihi plebs, ego ero quæcunque ab omnibus honeſtè deſiderantur & vita, & ſalus, & victus, & copia, & gloria, & honor, & pax, & omnia bona: ſic enim & illud rectè intelligitur, erit Deus omnia in omnibus; ipſe finis erit deſideriorum noſtrorum. Atque id etiam beata ciuitas illa magnum in ſe bonum videbit, quòd nulli ſuperiori vllus inferior inuidebit, ſicut in corpore non vult oculus eſſe,*

a Lib. 22. de ciuit. Dei cap. 30.

eſſe, qui eſt digitus; cùm membrum vtrumque contineat totius carnis patēta compago. & ſubdit: *Ibi vacantes in Sabbato requiei, videbimus, quoniam ſuauis eſt Deus, quo pleni erimus, quando ipſe erit omnia in omnibus. O ergo chara veritas, vera æternitas, æterna felicitas, Deus meus!*

Auctor libro de ſpiritu & animâ, *a* eandem hanc vitam ſic compellat: *Non eſt in te corruptela, nec defectus, nec ſenectus, nec ira; ſed pax perennis, gloria ſolennis, lætitia ſempiterna, ſolennitas continua. Verè tantùm gaudium & exultatio, flos & decus iuuentutis, & perfectæ ſalutis. Non eſt in te heri nec heſternum, ſed eſt idem hodiernum. Tibi ſalus, tibi vita, tibi pax eſt infinita, tibi Deus omnia. Glorioſa dicta ſunt de te, ciuitas Dei: ſicut enim lætantium omnium habitatio eſt in te. nullus in te timor, triſtitia nulla: deſiderium omne tranſit in gaudium, dum præſtò eſt quicquid optatur, & quicquid deſideratur abundat. Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ, ô Deus, & torrente voluptatis tuæ potabis eos. quoniam apud te eſt fons vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen, cùm videbimus te in te, & nos in te, & te in nobis, viſione continuâ & felicitate perpetuâ.*

Hæc tamen perpetua felicitas, breuiſsimo tempore, & labore non adeò magno, à quolibet hominum comparari poteſt. Ingemiſcens Chriſtus in plebem: *b* Miſereor, inquit, ſuper turbam, quia ecce iam triduò ſuſtinent me. Suauiſsime Ieſu, triduum nunc numeras, quo ſuſtinemus te, & cur, Chriſte bone, non numeras æternitatem dierum, quibus in cælo, perpetuaturus es nobis immortale gaudium? en, quàm facilè ſit, breui labore, æternam mereri gloriam? minima Deus obſequia numerat, & in pretio habet: pilos numerat per caput ſparſos, & guttas ſanguinis pro ſe fuſi non numerabit?

Liceat ergo cum B. Hieronymo proclamare: O quanta beatitudo, pro paruis magna recipere, æterna pro breuibus, & habere Dominum debitorem! At durum eſt, inquis, tam multa quotidie pati, durum eſt mori, ſint licet cetera facilia omnia. Quid, mi Chriſtiane, & inaniter quereris, & pueriliter? an neſcis illud? ſcio me aſcendere, vt deſcendam; virere, vt areſcam; adoleſcere, vt feneſcam; viuere, vt moriar; mori autem, vt ſim beatus æternùm: Spera ergo in Domino, in ſæculis æternis, in Domino Deo forti in perpetuum. *c*

Auguſtinus adhuc mihi in mente eſt, qui de verbis Domini: *d* Concluſit, inquit, Dominus, cùm hæc verba diceret, ſic: *Ibunt iſti in ambuſtionem æternam, iuſti autem in vitam æternam. hæc eſt vita æterna quæ nobis promittitur, quia amant homines viuere in hac terrâ, promiſſa eſt illis vita: & quia multum timent mori, promiſſa eſt illis, æterna vita. quid amas? viuere, hoc habebis. quid times? mori, non patieris. Sed & illi*

quæ

a Tom. 3. operum S. Auguſtini c. 60.
b Marc. 8. c Iſ. 26. e Serm. 64.

qui torquebuntur in pœnis, velle habent mori & non poſſunt. non ergo magnum eſt, diu viuere; aut ſemper viuere, ſed magnum eſt BEATE VIVERE.

Ergo in cælo viues, non moriturus: illic beatè viues. nam nec mala patieris, nec pati poteris. Ibi quod optabis, poſsidedis, & poſſidere deſiderabis; pelli poſſeſsione non poteris, & hoc te ſatiabit. Ideò certè famem & ſitim ſuam omnem differens Dauid: Satiabor, inquit, cùm apparuerit gloria tua, *a* noua & mira vox in rege: menſam cibis offertiſsimam habet, & quaſi famelicus ſaturitatem ſperat, ex menſâ non ſuá. prorſus eſuriebat Dauid alienas dapes, & ardenter ſitiebat cæleſte nectar. quid enim eſt omnis regum omnium luxus: inopia meriſsima, & mendiculorum ollulæ, ſi cæleſte cogitetur epulum. Comedite, dicet rex cæli, & bibite, & inebriamini chariſsimi. *b* Conuiuium hoc finem non habet; nihil illi triſte ſuccedet; quod hodie eſt, æternum erit. Neque hîc ſe continet Auguſtinus, quin iterum exclamet: *c O vita vitalis, vita ſempiterna, & ſempiternè beata, vbi gaudium ſine mœrore, requies ſine labore: opes ſine amiſſione, ſanitas ſine languore* (verè nil tale in hac vitâ) *abundantia ſine defectione, vita ſine morte, perpetuitas ſine corruptione, beatitudo ſine calamitate, vbi omnia bona in charitate perfecta, vbi plena ſcientia in omnibus & per omnia, vbi præſens maieſtas Dei conſpicitur, & hoc vitæ cibo, mens intuentium ſatiatur; vident ſemper, & videre deſiderant, ſine anxietate deſiderant, & ſine faſtidio ſatiantur.*

Et vt ſcias, mi Chriſtiane, hanc tam excellentem gloriam, has tam ſublimes opes, hoc regnum emi poſſe, audi eundem Auguſtinum. *d Venale eſt,* ait Auguſtinus, *venale eſt, quod habeo, dicit tibi Deus: eme illud. Quid habes venale? Requiem, inquit, venalem habeo; eme illam, dicis ei: quantum valet? pretium eius labor eſt. quanto labore digna eſt requies quæ non habet finem? Si verum vis comparare, & verum iudicare, æterna requies æterno labore rectè emitur. Verum hoc eſt: ſed noli timere; miſericors eſt Deus. Si enim haberes æternum laborem, nunquam peruenires ad æternam quietem. Ergo, vt aliquando peruenias ad id quod emis, non in æternum laborandum eſt; non quia non valet tanti, ſed vt poßideatur quod emitur. Digna eſt quidem emi labore perpetuo, ſed neceſſe eſt vt labore temporali ematur.* Ergo, ad laborem ô Chriſtiani, nos ipſos cum eodem exhortemur. *e*

Ponamus nobis ante oculos talem vitam, cùm promittitur ÆTERNA, *et remoueamus ab illâ, quidquid hîc moleſtum patimur: facilius enim inuenimus quid ibi non ſit, quàm quid ibi ſit. Et tamen venale eſt. eme, ſi vis. nec multum exæſtues de re magnâ, propter pretij magnitudinem. tantum valet,* *quantum*

a Pſal. 16. b Cant. c. 5. c Manual. c. 7. de gaud. parad.
d In Pſal. 93. poſt med. e De verbis Domini. Serm. 64. c. 2.

quantum habes. noli quærere quid habes, ſed qualis ſis. Res iſta te valet; tantum valet, quantum es tu. Te da, & habebis illam. quid exæſtuas? quid turbaris? numquid quæſiturus es te, aut empturus es te? Ecce tu qui es, qualis es, da te, & habebis illam. Sed malus ſum inquies, & fortè me non accipit? Dando te illi, bonus eris. Vt huic fidei promiſsionique te des, hoc eſt bonum eſſe. Cùm autem bonus fueris, pretium ipſius rei eris, & habebis non quod dixi ſolùm, ſalutem, incolumitatem, vitam, & ſine fine vitam: non hoc ſolùm habebis. adhuc alia tollo. Non enim ibi erit laſſari & dormire, eſurire & ſitire, creſcere & ſeneſcere; quia nec naſci erit, vbi numeri integri manent. Numerus qui eſt, ipſe eſt, nec opus eſt vt augeatur, quia non ibi ſit vt minuatur. Ecce quanta tuli, & nondum dixi quid ibi erit; quia illud nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit. a *Vnde enim aſcenderet in cor meum, vt dicerem, quod in cor hominis non aſcendit?*

Et quia hîc per Auguſtini libros, quaſi per hortos ad cæleſtem paradiſum deducti ſumus, eiuſdem diſertiſsimi & ſanctiſsimi doctoris verbis priora conſignemus. *Si quotidie,* inquit, b *oportet omnia nos tormenta perferre, ſi ipſam gehennam longo tempore tolerare, vt Chriſtum in gloriâ ſuâ videre poſſemus, & ſanctis eius ſociari, nónne dignum eſſet pati omne quod triſte eſt, vt tanti boni tantæque gloriæ participes haberemur? Inſidientur ergo dæmones, parent ſuas tentationes frangant corpus ieiunia, premant carnem veſtimenta, labores grauent, vigiliæ exiccent, clamet in me iſte, inquietet me ille, frigus incuruet, conſcientia murmuret, calor vrat, caput doleat, pectus ardeat, inſletur ſtomachus, palleſcat vultus, infirmer totus. deficiat in dolore vita mea, & anni mei in gemitibus, ingrediatur putredo in oſsibus meis, & ſubter me ſcateat, vt requieſcam in die tribulationis, & aſcendam ad populum accinctum noſtrum. Quæ enim erit iuſtorum gloria? quàm grandis ſanctorum lætitia, cùm vnaquæque facies fulgebit vt ſol? cùm ordinibus diſtinctis populum ſuum Dominus in regno patris ſui cœperit recenſere, & meritis atque operibus ſingulorum promiſſa præmia reſtituet, pro terrenis cæleſtia pro temporalibus ſempiterna.*

Cogita ergo dies antiquos & ANNOS ÆTERNOS in mente habe: ÆTERNITATEM COGITA, ô mi homo, COGITA, COGITA æternantes pœnas & æternantia gaudia, nec vnquam (ſecurus polliceor) de vllâ re aduerſâ conquereris; vox illa tibi nunquam excidet: hoc graue nimis, hoc intolerabile, hoc nimis durũ eſt: omnia tolerabilia eſſe dices & facilia, nec vnquam tibi magis placebis, quàm cùm eris afflictiſsimus.

Refert Ioannes Moſchus, c Olympium ſingularis patientiæ ſenem, in cœnobio Geraſimi ad Iordanem quaſcunque moleſtias patientiſsimè tuliſſe, intuitu æternorum. cúmque eum de viâ neſcio quis religioſus hoſpes conueniſſet, nec ſine admiratione obieciſſet: Et

a 1. Cor. 2. b Manual. c. 15. c Cap. 141.

Et quomodo tandem, mi Olympi, in hac caueâ, in tanto æſtu, inter cyniphes & muſcarum examina, durare potes? ſubiecit Olympius, &; fili, inquit, hæc leuia ſunt: iſta tolero, vt cruciatus illos intolerabiles, æternos euadam; cyniphes patior, vt vermem effugiam immortalem; hos æſtus perferre facile eſt ei, qui ignem metuit æternum: hæc mea, etſi moleſta ſint, ſunt tamen breuia, & finem habebunt, illa nullum. Veritas te amet, Olympi, & ſapientia; tam enim hæc ſapienter, quàm verè dixiſti. Vtinam eſſent multi qui hæc tecum cogitarent, multi quoque forent qui hæc tecum tolerarent.

§. III.

Epilogus dictorum omnium.

ZEuxes inter priſci æui pictores laudatiſsimus, operi ſuo moroſiùs & diutius quàm artifici tam eximio conueniret, immorari dicebatur; cúmque interrogaretur; cur tam exactè quaquauersùm omnia, & tam moroſo lentóque penicillo effingeret? Diu, reſpondit, pingo, *quia æternitati* pingo. Et nos quoque omnes *æternitati pingimus*, quidquid enim operũ facimus, ſic ad æternitatem ſpectat, vt quiuis verè dicere poſsit: ÆTERNITATI ſcribo, lego, canto, oro, laboro; quidquid facio, dico, quidquid etiam cogito, ÆTERNITATI cogito. quod ſi hæc noſtrorum laborum omnium eſt ratio, non ergo volante aut oſcitante, ſed attentâ pingamus manu, vt perfectè elaborata opera, in ÆTERNITATEM transmittamus. omnia certò eò mittenda ſunt, vel ad ſupplicium, vel ad præmium. Repeto, millies repetenda & inculcanda: ſemel cogitatum; dictum factúmque ſemel, ÆTERNVM eſt.

S. Gregorius: a Vigilanti curâ, inquit, per cuncta opera, intentio nobis noſtra penſanda eſt, vt nil temporale, in his quæ agit, appetat, ſed totam ſe in ſoliditate ÆTERNITATIS figat. In omnibus ergo operibus tuis eſto perfectus: ora, ſtude, patere, certa, labora Æternitati; viue Deo, viue cælo, viue ÆTERNITATI.

Verè D. Bernardus: b Non tranſeunt, inquit, opera noſtra vt videntur, ſed temporalia quæque, veluti Æternitatis ſemina iaciuntur: ſtupebit inſipiens, cùm ex hoc modico ſemine, copioſam viderit exurgere meſſem, ſeu bonam ſeu malam, pro qualitate ſementis. hoc qui cogitat, nullum paruum putat eſſe peccatum, eò quòd futuram meſſem potiùs æſtimet quàm ſementem.

O periculoſam & miſerabilem filiorum Adæ inſaniam! ad infinitorum

a Lib. 11. in Iob. b Serm. 15. ad Cler.

nitorum ac æternorum bonorum poſſeſsionem conditi ſumus; vt quid nos ipſos toto affectu ad fugaces vaniſsimáſque reculas abijcimus? Deus nos cæli hæredes, Æternitatis poſſeſſores ſcripſit, quid tam auidè terram inhiamus, in vanitatum noſtrarum inuolucris miſerè perituri? Sapiamus, dum licet & *viuamus Æternitati*, magníſque quotidie paſsibus ad eam tendamus. Via breuis & anguſta, terminus eſt ampliſsimus.

Sed ô miſeros nos, aut fatuos! Æternam obtinere vitam volumus & nolumus viam inſiſtere ad vitam: illic eſſe cupimus, illuc ire refugimus. Nemo eſt qui beatus eſſe nolit. Nemo eſt, inquit Auguſtinus, quocunque genere vitæ electo, qui non beatam vitã cupiat.[a] *Beata ergo vita communis eſt omnium poſſeſsio, ſed qua veniatur ad eam, quà tendatur, quo itinere tento perueniatur, in controuerſia eſt: ac per hoc ſi quæramus beatam vitam in terris, neſcio vtrũ inuenire poſsimus; non quia malum eſt, quod quærimus, ſed quia non in loco ſuo quærimus. Alius dicit: Beati qui militant. negat alius, & dicit: Beati qui agrum colunt. & hoc negat alius, & dicit: Beati qui in foro, populari claritate verſantur, cauſáſque defendunt. & hoc alius negat, & dicit: Beati qui iudicant & poteſtatem habent audiendi & diſcernendi. negat hoc alius & dicit: Beati qui nauigant multas regiones, diſcunt multa, colligunt lucra. Videtis, chariſsimi, in omni illa multitudine generum viuendi, non placere vnum omnibus, & tamen beata vita placet omnibus.*

Beatitudo ergo non hìc expectanda, ſed alibi quærenda, nec niſi per bonam mortem inuenienda. Etiam mali bonam mortem appetunt, ſed bonam vitam fugiunt. bene mori felicitatis eſt; bene viuere, laboris: illud ſine iſto non obtinetur. *Æternitas* à morte pendet, mors à vitâ bonâ vel malâ. elige nunc: perijſſe ſemel, *Æternùm* eſt perijſſe.

Anni ſunt non multi, cùm vir alti ſanguinis, & perſpicacis ingenij, ſed religionis nouitiæ, interrogatus, quid de auſterâ religioſorum hominum, quid de aliorum licentiore vitâ ſentiret: reſpondit cum iſtis mallem viuere, cum illis mori mallem. argutè hoc quidem; ſed etiam Chriſtianè ſic reſpondere potuiſſet: Cum ijs viuere volo, quibuſcum moriturum me cenſeo. Sic & Balaami votum non malum fuit: [b] *Moriatur anima mea morte iuſtorum* ſed prudentius, ſibique vtiliùs dixiſſet Balaam: *Viuat anima mea vitâ iuſtorum, vt moriatur morte iuſtorum.* quiſquis enim vitam piorum viuit, mortem quoque piorum obibit: quiſquis vitam degit impiorum, eorundem & morte interibit, ídque ſemel, & ſemper, & ÆTERNVM.

Lama-

a Serm. de Mart. qui Maſſa candida vocantur. c. 2. & 3. b Num. c. 23.

Lamachus Centurio, *a* admiſsi erroris increpabat militem, qui vt culpam dilueret, deinceps nil tale admiſſurum ſe promiſit. Cui Centurio: In bello, inquit, bone vir, non licet bis peccare. In morte, eheu, nec vel ſemel quidem peccare licet. nam hoc tale peccatum, eſt irreuocabile. ſemel mortuus es, ſemper mortuus es: ſemel malè mortuus es, ſemper damnatus es. hanc mortem corrigere, hanc damnationem excutere, per omnem Æternitatem non poteris.

Turpem, aiebat Iphicrates, Imperatoris eſſe hanc vocem: *non putâram.* Turpior eſt & longè damnoſior hæc Chriſtiani: *non putâram*, inter caſtam & voluptariam vitam tanti intereſſe; *non putâram*, ab eâ totam pendere Æternitatem; tam citò me moriturum ſanè *non putâram.* Eheu quàm ſomnolenter *Æternitatis* negotium agimus! cùm mortalis hæc vita noſtra, nec momentum quidem ſui certum habeat: certòque ſit certius hinc eſſe emigrandum, & quidem incertiſsimâ horâ, cùmque hora illa venerit, non tam vixiſſe tibi videberis, quàm momento ad mortem euolâſſe. Inquilinus es, non poſſeſſor: domus locata eſt tibi, non donata; etſi nolis, migrabis. non habemus hîc manentem ciuitatem. *b*

Quærit Baruch diuinus vates: *c Vbi ſunt principes gentium, & qui dominantur ſuper beſtias quæ ſunt ſuper terram? qui argentum theſaurizant & aurum, & non eſt finis acquiſitionis eorum?* nunquid regna ſua & gloriam adhuc retinent? Et reſpondet ipſe ſibi Propheta: *Exterminati ſunt, & ad inferos deſcenderunt, & alij loco eorum ſurrexerunt.* migrârunt, inquit, nam inquilini erant, non poſſeſſores; domus eorum alijs locatæ ſunt, illis eiectis, & ad inferos ablegatis. Si quæratur, vbi ſint cæli principes, qui empyreum illud ſublime palatium incolunt, reſponderi non poteſt, exterminatos eſſe, & alios eorum loco ſurrexiſſe, ſed in regno cæleſti permanere, nec ab vllis vnquam ſucceſſoribus extrudendos.

Coronemus nos roſis *d* aiunt illi ſolutæ & deploratæ vitæ homines; nimirum roſis ſeſe coronant perituri, quarum & decor & odor die vno euaneſcit. at gemmis coronantur beati, & lapillis pretioſiſſimis, quarum venuſtas non perit. In capite admirandæ illius feminæ *e* corona eſt non roſarum ex horto, non gemmarum è mari, ſed ſtellarum è cælo. ſicut ergo cæleſtes orbes ſunt incorruptibiles, ita qui illos habitant, ſtabiles & immortales: *Iuſti autem in perpetuum viuent. f* mundana omnia caduca, cæleſtia ſunt ſempiterna:

a Plutarch. in Lacon.

b Auguſt. in Pſal. 148. c Cap. 3. d Sap. 2. e Apoc. 12. f Sap. 5.

hîc labor nos fatigat non longus, illic quies nos excipit æterna. Et quid quietem ambimus ante finem laboris? adhuc in arenâ, in puluere, in curſu ſumus; ſudandum, perrumpendum, eluctandum eſt.

Optimè D. Gregorius: a Si conſideramus, inquit, quæ & quanta ſunt quæ nobis promittuntur in cælis, vileſcunt animo omnia quæ habentur in terris. Quæ autem lingua dicere, vel quis intellectus capere ſufficit, illa ſupernæ ciuitatis quanta ſint gaudia; Angelorum choris intereſſe, cum beatiſsimis ſpiritibus gloriæ conditoris aſsiſtere, præſentem Dei vultum cernere, incircumſcriptum lumen videre, nullo mortis metu affici, incorruptionis perpetuæ munere lætari? Sed ad hæc audita inardeſcit animus, iámque illic cupit aſsiſtere, vbi ſe ſperat, ſine fine gaudere. Sed ad magna præmia perueniri non poteſt, niſi per magnos labores. Vnde & Paulus egregius prædicator dicit: *Non coronabitur niſi qui legitimè certauerit.* Delectet igitur mentem magnitudo præmiorum, ſed non deterreat certamen laborum. progrediendum eſt, & in progreſſu perſeuerandum, nec viæ aſperitas, ſed patriæ beata æternitas conſideranda. quod idem ſanctus doctor eleganter explicans: b hoc, inquit, ſpeciale ſpecimen electorum eſſe ſolet, quòd ſic ſciunt præſentis vitæ iter carpere, vt per ſpei certitudinem nouerint iam ſe ad alta perueniſſe, quatenus cuncta quæ præterfluunt, ſub ſe eſſe videant, atque omne quod in hoc mundo eminet, amore æternitatis calcent. hoc enim eſt quod ſequenti ſe animæ dominus per Prophetam dicit: *Suſtollam te ſuper altitudines terræ.* nam quaſi quædam inferiora terræ ſunt: damna, contumeliæ, egeſtas, abiectio, quæ ipſi quoque amatores ſæculi, dum per latæ viæ planitiem ambulant, vitando calcare non ceſſant. Altitudines autem terræ ſunt, lucra rerum, blandimenta ſubditorum, diuitiarum abundantia, honor & ſublimitas dignitatum, quæ, quiſquis per ima adhuc deſideria incedit, eo ipſo alta æſtimat, quo magna putat. At ſi ſemel cor in cæleſtibus figitur, mox quàm abiecta ſint, cernitur, quæ alta videbantur. nam ſicut qui in montem conſcendit, eò pauliſper cetera ſubiacentia deſpicit, quà ad altiora greſſum ampliùs tendit; ita qui in ſummis intentionem figere nititur, dum anniſu ipſo nullam præſentis vitæ gloriam eſſe deprehendit, ſuper terræ altitudines eleuatur, & quod prius in imis deſiderijs poſitus, ſuper ſe credidit, pòſt aſcendendo proficiens, ſibi ſubeſſe cognoſcit.

Huic beati Gregorij ratiocinationi, aureum diui Auguſtini documentum

a Hom. 37. in Euang. b Lib. 31. moral. c. 34.

cumentum non erit incongruens: *a* quod aliquando per neceſsitatem amittendum eſt, pro æterna remuneratione ſpontè diſtribuendum eſt. Diu vixit Moſes, *b* & ſanus vixit, tandem viuere deſijt. diutius vixit Mathuſalem, ſed & is tandem è viuis abijt, & mortuus eſt. Hoc omnium noſtrûm epitaphium: *Et mortuus eſt.* Omnes morimur, & quaſi aquæ dilabimur. *c* Animus immortalis eſt & æternus, in æternum viuet, vel ad præmium vel ad ſupplicium. Hîc aleam iacimus, aleam ÆTERNITATIS irreuocabilem. ô felix æternitas, ô æterna felicitas! quî fit quòd tam rarò, tam modicè, tam obiter de te cogitemus. quî fit quòd tui cauſsâ non magis laboremus, non magis ſolliciti ſimus? ô Deus meus & omnia, aperi oculos noſtros, vt cognoſcamus quid ſit, quàm immenſa ſit, quàm felix vel miſera ÆTERNITAS. Creâſti nos ad te, creâſti nos ad ÆTERNITATEM, quia tu es ÆTERNITAS, tuæ nos ÆTERNITATIS participes facere voluiſti, iuſsiſti, ſanxiſti. da vt momentum hoc temporis piè ſanctéque expendamus, vt in eo laboremus ÆTERNITATI, patiamur & certemus ÆTERNITATI; útque idem omnibus inclamemus, & quotquot poſſumus, animas in æternum perituras, ſeruemus. Audite Chriſtiani, audite Pagani, audite Reges, & Principes, audi Germania, audiat orbis:

Nulla ſatis magna ſecuritas, vbi periclitatur ÆTERNITAS.

O longa, ô profunda, ô abyſſalis, ô æterna ÆTERNITAS! Beati qui habitant in domo tuâ Domine, in montibus æternis. per infinitas ſæculorum myriadas laudabunt te.

Moſes funeri ſuo iam proximus, fauſtis Iſraëlem precationibus Deo commendans, vltimo loco Aſeritarum genti ſic valedixit: *d* *Benedictus in filijs Aſer, ſit placens fratribus ſuis, & tingat in oleo pedem ſuum, ferrum & æs calceamentum eius: ſicut dies iuuentutis tuæ, ſic & ſenectus tua. Non eſt Deus alius, vt Deus rectiſsimi: Aſcenſor cæli auxiliator tuus. Magnificentiâ eius diſcurrunt nubes, habitaculum eius ſurſum, & ſubter brachia ſempiterna.* ita per cælum Deus, in immenſum protendit potentiæ ſuæ brachia, & ſub hiſce eius brachijs, omnis hic mundus, omne tempus, omnéſque res huius mundi continentur, decurrunt & diriguntur: Ita Deus ab initio, imò ab æternitate prædeſtinationis ſuæ, habitaculum fuit omnium proborum, quos & complectitur, protegítque quaſi quibuſdam æternis, & continuis brachijs. Aſcende igitur & ingredere hoc habitaculum tuum, ô anima, quæ hîc cum glebâ & luto luctaris. extende & aſcende ad aſcenſorem cæli, ad Deum tuum qui habitat in altiſsimis montibus

a Tract. 3. de 12. abus. grad. b Deut. c. 34. c 2. Reg. 14. d Deut. 33.

Æternitatis. Ibi in tuto locata, in terram deſpice, & vide quàm modica ſint, quæ hîc te ſui vel cupiditate alliciunt, vel terrore percellunt. vide quàm exilia ſint omnia, quæ hoc terræ puncto continentur. vide quàm præ Deo, præ Æternitate creata omnia ſint vana, ſint infirma, ſint breuia, imò quàm vile & magnum inane, quàm imò *grande nihilum* ſint Omnia. vnum ergo ſummum & immenſum bonum ambi, cetera parui æſtima: Deo nitere, in Deo dilatare: pedibus tere quicquid ſub ſole, ſub lunâ, vel blandum allicit, vel terribile minatur, æterna cogita, illúdque beati Hieronymi a pud animum tuum aſsiduè reuolue: nullus labor durus, nullum tempus longum debet videri, quo gloria Æternitatis acquiritur.

Cacodæmon olim Camelum obſidens, ad diuinum illum Hilarionem adductus, *a* terribilem in modum cœpit furere, quaſi virum ſanctum iamiam deuoraturus. Cui Hilarion: non me terres, inquit, diabole, tantâ mole corporis, in vulpeculâ & in camelo, idem & vnus mihi es. mox ferociens hic camelus, coram eo corruit, & in ridiculam manſuetudinem abijt omnis prior truculentia. Talia ſunt omnia blandimenta, omnia tentamenta Mundi, & terriculamenta omnia. quid ſperas? quid times? quid amas? Aſcenſor cæli auxiliator tuus: ipſe brachijs ſuis ſempiternis te complectitur; ijſdem & hoſtes tuos qui te vel alliciunt vel territant, ſic arctè ſtringit, vt omnes vno nutu, velut muſculas poſsit elidere. Ergo libidinis aut gulæ voluptas te ſollicitat? modica eſt, deſpice, æternam voluptatem cogita. terrent te minæ, premunt ærumnæ, contemptus affligit, infeſtat morbus, fatigat occulta paupertas? modica ſunt hæc omnia, & quò acerbiùs in te ſæuiunt, hoc & breuiùs: deſpice hæc, & cælum ſuſpice, æternitatem cogita. *Non contriſtabit iuſtum quicquid ei acciderit. b* ſi vel cælum ruat, impauidum illum ferient ruinæ. Ergo nunquam triſtis iuſtus? ergo nulla illum incurſat tribulatio? nequaquam; multæ tribulationes iuſtorum, *c* ſed illi mala eiuſmodi omnia, pro ludicris habent; ſolum illud verè malum exiſtimant, quod æternum eſt, quod à Deo ſeparat, vti ſeparat peccatum, & peccati ſtipendium *æterna mors. Non contemplantibus nobis, quæ videntur, ſed quæ non videntur* (ait doctor Gentium) *d* ea demum verè magna ſunt, ſeu bona, ſeu mala.

At nos qui tam rarò contemplamur quæ non videmus, quàm adulti aut quàm ſenes pueri ſumus? ob excuſſam manibus glaciem ploramus, quam retinere non poſſumus: circa vmbras attoniti ſtamus,

a S. Hieron. in vitâ Hilarion. c. 18.

b Prou. c. 12. c Pſal. 33. d 2. Cor. 4.

ſtamus, & in ſomnijs altùm ſapimus; tabeſcimus in ijs, quæ non tantùm tranſibunt paullò poſt, ſed & iam tranſeunt. non præteribit figura huius mundi, ſed iam præterit; in ipſo eſt tranſitu: & ſicut bona iſta omnia, quibus hîc afficimur, inſtabilia ſunt, ſic mala omnia, quibus premimur, non diuturna. ſola illa quæ non videntur, perennem habent ſtatum, finem ignorant, terminum non admittunt, mutationem neſciunt, ſtabilia, immota, æterna ſunt. Repeto, millies, & vſque millies repetendum Hieronymi monitum: Nullus labor durus, nullum tempus longum debet videri, quo gloria Æternitatis acquiritur.

Symphorianus, a Chriſtianus adoleſcens, non ſimplici flagrorum lanienâ defunctus, cùm iam ad vltimum ſupplicium Auguſtoduni duceretur, occurrit in viâ mater, ſed ſaluis capillis, ſed tecto pectore, nec muliebriter eiulans, verùm prout heroidem decebat Chriſtianam: Nate, exclamat, mi nate, memento æternæ vitæ, cælum ſuſpice, & ibi regnantem intuere: non eripitur tibi vita, ſed mutatur meliore. Maternâ hac voce animatus iuuenis, ferro iugulum conſtanter præbuit.

Et nos, ô mei Chriſtiani, iam *ducimur*, ad mortem, ſupplicium ſupremum, omnes iam imus, ſed paſſu lentiore; cuncti nobis cœlites acclamant: *Mementote æternæ vitæ, cælum ſuſpicite; & hic regnantem intuemini.* hîc te Symphorianum gere, quiſquis Chriſtianus es; teipſum labori & luctæ ne ſubtrahe, & vel ferrum, ſi opus, pro Chriſto tuo fortiter excipe. hîc aude, hîc animum oſtende, & cùm tentaris, cùm doles, triſtaris, angeris; cùm contemneris, rideris, infamaris; cùm ſpoliaris, varièque ſupra Iobum cruciaris, Symphorianum & mille Chriſtianos alios imitare, & conſtanti pectore, vel millies liberam hanc vocem erumpe: quicquid hoc eſt, MODICVM eſt; BREVE eſt; valete mihi OMNIA, tu ſola iam mihi ſalue ÆTERNITAS.

a Sur. 22. Auguſti.

Finis libri;

ÆTERNITATIS nullus.

ZODIACVS CHRISTIANUS

ſeu

Signa XII. Diuinæ

PRÆDESTINATIONIS;

TOTIDEM

Symbolis explicata.

ILLVSTRISSIMO PRINCIPI
AC
Domino, Domino

IOANNI

COMITI IN HOHENZOLLERN, SIGMARING ET WÖRINGEN;

Domino in Haigerloch, & Wehrſtain:
SACRI ROM. IMPERII
Camerario hæreditario; Cæſ. Maieſt.
& Ser[mo] Bauariæ Duci ac Electori à Conſilijs ſecretis

EIVSDEM
Supremo, & Præfecto Aulæ, & Camerario.

EDITIONEM priorem Zodiaci Chriſtiani, Ill[me] Princeps, nomini tuo ſacraui: hanc tertiam eidem conſecro, ídque lubens meritò. Gracilis eſt hic libellus, & formâ quàm antè contractior, re tamen auctior & emendatior. De humaniſſimâ tuâ beneuolentiâ nil licet ambigere, quin ea, hoc etiam quantumcunque tenue obſequij genus, prono affectu proſecutura ſit. Seneca ad Liberalem Æbucium: Neminem vnquam vidi, ait, tam benignum, etiam leuiſſimorum officiorum æſtimatorem. a Idem ego de te, Ill[me] Princeps, iure affirmem. Nimirum ea maximorum virorum indoles eſt, vt donantis tenuitatem, humanitatis ſuæ opulentiâ non grauatè locupletent, neque enim neſciunt mores pauperum, qui cùm nequeunt offerre thura, lac ferunt, aut idem etiam ſæpius donant: iſtud ego hic facio. Reuertor igitur ad Ill[mam] Celſitudinem tuam, & hoc prædeſtinationis arcanum, coram Ser[mo] Electore Maximiliano, & Ser[mâ] Coniuge Eliſabethâ explicatum, denuò in tuas manus trado, tuis prius auribus acceptum. Atque hac ratione Zodiacum illuſtriſſimi Nominis tui tutelâ defenſum, in publicum reduco. Monachii, die B[mæ] Virginis ab Angelo ſalutatæ. Anno MDCXXV.

Ill. Celſit. Tuæ

obſequentiſſimus cliens

HIEREMIAS DREXELIVS
è Societate IESV.

a Sen. l. 5. de benefi. c. 1.

LECTORI S.

HABES, *pie Lector*, XII. *Signa diuinæ* Prædeſtinationis, *è SS. litteris & SS. Patribus, ſubſeciuo ſtudio collecta, & memoriæ iuuandæ, totidem ſymbolis aſſignata. Permiſi quidem antehac, rogantibus amicis, Zodiacum edi de his ipſis* Prædeſtinationis *ſignis: ſed extemporalem illam & tumultuariam ſcriptiunculam, nunc abolitam cupio & expunctã. Per te id liceat, mi Lector, obſecro: & abiecto priore illo Zodiaco, hunc non tantùm correctiorem, ſed & altero tanto auctiorem ſubſtitue. Et hoc tibi ſpeculum ſume quotidie inſpiciendum. Tuum hîc erit conſiderare, quot in te* Prædeſtinationis *ſigna deprehendas: an omnia, an nullum; vnum, an pauca. Ex quo proinde facilis erit coniectura, cui libro,* Vitæ *an* Mortis, *tuum nomen ſit inſcriptum. Supremo Mundi die, hi libri etiamnum clauſi, aperientur. Et qui non fuerit inuentus in libro* Vitæ *ſcriptus, mittetur in ſtagnum ignis.* a *Hi verò* quorum nomina ſcripta ſunt in cælis, b *immenſùm gaudebunt &* æternum.

a Apoc. 20. b Luc. 19.

APPROBATIO
R. P.
PROVINCIALIS.

ZODIACVM CHRISTIANVM LOCVPLETATVM, quem P. Hieremias Drexelius, Societatis noſtræ Presbyter, de duodecim Prędeſtinationis ſignis conſcripſit, aliquot eiuſdem Societatis Theologis cenſum probatúmque; Ego CHRISTOPHORVS GRENZING Societatis IESV per Superiorem Germaniam Præpoſitus Prouincialis, factâ mihi poteſtate ab admodum R.P.N Generali, MVTIO VITELLESCO, in lucem dari permitto: fidémque meâ manu facio, & more Societatis conſigno. Monachij III. Idus Septembres. Año M DCXXI.

Chriſtophorus Grenzing.

I.um PRÆDESTINATIONIS SIGNVM.

I

SYMBOLVM PRIMVM.

CEreus ardens, quo deſignatur *Lux interna*, quæ beneficia Dei, vanitatem mundi, vitæ breuitatem, peccatorum cœnum, voluptatum omnium vaneſcentes vmbras ſic oſtendit, vt qui hæc videre incipit, cælum iam ſuſpiret & exclamet cum regio vate: ſitiuit anima mea ad Deum fortem, viuum; quando veniam & apparebo ante faciem Dei? *a* Multi dicunt, quis oſtendit nobis bona? ſignatum eſt ſuper nos lumen vultûs tui, ô Deus, & in hoc vultûs tui lumine ambulabimus. *b*

a Pſal. 41. b Pſal. 4. & 88.

§. I.

Habemus magiſtrum intra nos, lumen rationis, quod liberaliſſimus Deus, à ſuomet vultu deriuatum, in meliore hominis parte collocauit. Hoc lumen non tantùm à beſtijs nos ſecernit, ſed Deo iubet eſſe ſimiles. Hoc lumen menti humanæ impreſſum, indelebilis

bilis eſt concio, quâ identidem monemur; *faciendum alteri non eſſe, quod nobis ab alijs fieri nolimus.* ab altero enim ſperandum, quod alteri fecerimus; quâ menſurâ menſi fueritis, remetietur vobis. *a* proinde nec vi nec dolo, neque bona, neque pudicitiam aliorum temerendam. Hoc lumen & creata omnia, & ipſum nobis (ſub velo tamen) monſtrat creatorem Deum habentem omnia, perfectum, beatiſsimum, æternum, ipſum ſibi cunctíſque ſufficientem, principium & medium & terminum, qui lucem habitat inacceſſam, qui operibus & muneribus tam amabilis, quàm potens, cuius idem ſit & VELLE & FACERE; qui totus miſericordia ſit & bonitas; idem tamen ſanctus, ſeuerus, incorruptus, inadulabilis iudex, idem totus iuſtitia; qui formâ & magnitudine nobis ſit inenarrabilis, cui nihil ſimile nec videamus, ſed nec ſuſpicari aut conijcere poſsimus viuros, præ quo venuſta omnia & pulchra, meriſsimæ ſint tenebræ & vilis vmbra: quæ quidem amabiliſsima & ſumma pulchritudo, nihil ſibi gratius habeat quàm *amari.* Hoc idem lumen, noſtri nobis conditoris oſtendit opera, alternum diei noctíſque imperium, oculeam ſtellatámque cæli maieſtatem, longiſsima ſolis lunæque itinera, florulentum terræ gremium, ſpatioſiſsimos fluminum errores. tremendum maris dominium, animalium nationes, prouentus fructuum, quæ omnia non manibus nec labore vllo fecerit Deus, ſed quia voluerit hæc fieri, facta ſint omnia.

Hoc quoque rationis & fidei lumen ſupremam hominis felicitatem in eo ſitam commonſtrat, ſi ſuo ſe opifici quàm maximè aſsimilet homo, gratum namque ſemper eſſe omne quod eſt ſimile: certè enim imagini nil fieri poſſe melius, quàm ſi exemplari ſuo ſit quàm ſimillima, & hoc demum etiam futurum, ſed alijs in terris, in orbe alio, in regione viuorum. nondum apparuit, inquit Ioannes, quid erimus; ſcimus, quoniam cùm apparuerit, ſimiles ei erimus, quoniam videbimus eum ſicuti eſt. *b* Ex affulgente hoc lumine, è cogitatione tali, ingens exiſtit in voluntate lætitia, ſpes ſeſe in altum attollit, magnus in Deum caléntque affectus conſurgit. quid enim dulcius, quàm ſeipſum viuam infinitæ pulchritudinis imaginem circumſpicere; ſcire, ſuo ſe exemplari eſſe chariſsimum? quia verò non omnibus hoc lumen ita liberaliter affulget, beatus Dauid, non eandem etiam omnium eſſe lætitiam expertus, de prærogatiuo hoc munere ſibi plurimum gratulatur, &: Signatum eſt, inquit, ſuper nos lumen vultûs tui Domine: dediſti lætitiam in corde meo. *c* non in corde omnium, ſed in meo, eorúmque qui à te, ô bonitas, præ-

a Luc. 6. b 1. Ioan. 3. c Pſal. 88.

deſtinati

deſtinati ſunt ad vitam, ideò in hoc lumine vultûs tui ambulabimus, & in nomine tuo exultabimus totâ die, læti emerſiſſe nos è tenebris, vt quotidie magis ac magis in ſanctiſsimæ voluntatis tuæ notitiâ erudiamur, & arcaniorem in dies tecum ineamus amicitiam: Beati ſumus, ô Iſraël, quia quæ Domino placent, manifeſta ſunt nobis. *a* Iobus, cùm ei omnia è terrâ, è cælo aduerſarentur, huius tamen luminis iucundè recordatus: *b* ſplendebat, ait, lucerna eius ſuper caput meum, & ad lumen eius ambulabam in tenebris. Ergo vos, inquit Eccleſiaſticus, *c* qui timetis Dominum, diligite illum, & illuminabuntur corda veſtra: *d* Lux veſtra in tenebris orietur, & requiem dabit vobis Dominus ſemper & implebit ſplendoribus animas veſtras. quòd ſi deflexeritis à Deo, Ægyptijs vndique tenebris inuoluemini. Nam error & tenebræ peccatoribus concreatæ ſunt. *e*

a Baruch. c. 4. b Iob. c. 29. c Eccli. c. 2. d Iſ. c. 58. e Eccli. c. 11.

§. II.

TAlia, inquit diuinus ſpiritus, *a* dixerunt in inferno hi, qui peccauerunt. quænam illa? neque enim otioſa videtur aut inutilis curioſitas, noſſe, quæ apud inferos loquantur damnati. quæ apud exteras nationes, in regum palatijs, in principum curijs agantur, audire audimus; ſcire, quæ apud inferos fiant, ſi non ingratum, multò minus erit inutile; præſertim cùm hæc non incerta ſit, vti plerunque rerum nouarum narratiò. qui ergo damnatorum ſermones ſunt? *Ergo errauimus à via veritatis, & iuſtitiæ lumen non luxit nobis.* *b* *Ergo errauimus.* hæc quidem conſequentia eſt, ſed vbi antecedens? *Venite & fruamur bonis, quæ ſunt: Vino pretioſo & vnguento nos impleamus, & non prætereat nos flos temporis, coronemus nos roſis, antequam marceſcant: nullum pratum ſit, quod non pertranſeat luxuria noſtra.* Ad prata ſe inuitant; quid amplius facerent boues & vaccæ? En, iſtud eſt *antecedens*, quod fecerunt in mundo, *conſequentia* primum facta eſt in inferno. Heu, peſsimi dialectici! vbi enim antecedens poſuerant, ibi & conſequentiam debuiſſent ſubiungere: *Venite, fruamur bonis quæ ſunt.* mox fuiſſet concludendum: *Ergo erramus.* nam aut in hac vitâ pœnitendum, aut ardendum in alterâ; pœnitendum hîc eſt, non ſine fine peccandum; cruces iam cogitandæ non delitiæ; certandum hîc eſt, alibi triumphandum. *Ergo erraſtis*: conſequentia bona eſt & vera, ſed nimis ſera: *& iuſtitiæ lumen non luxit nobis.* Et quodnam hoc iuſtitiæ lumen? Si iuſtitia eſt, vti legumlatores volunt, ius ſuum cuique tribuere, iuſtitiæ quoque munus erit debitam rebus omnibus

a Sap. c. 5. b Ibid. v. 6.

omnibus æſtimationem non negare, illud ergo animi lumen, quod cuiuis rei congruam aſsignat æſtimationem, iuſtitiæ ſeu intelligentiæ lumen meritò dicetur.

Et hoc eſt, quò ſe caruiſſe damnati queruntur. generoſa vina dignoſcere, corollas capiti, epulas ventri ſeligere, per vireta delitias ſectari, hæc quidem omnia exactè ſciuerunt; ſed hæc eadem delitias æternis, nequaquam eſſe præferenda, ſuauiter neſcire voluerunt. pudendas & breues oblectatiunculas tanti fecerunt, vt præ illis omnia beatorum gaudia non magni viderentur eſſe pretij. vina ſua, ſuas epulas, Veneres, roſas ſuas tam tenerè amarunt, vt audacter ſpernerent ipſas etiam cæleſtes delitias. adeò chara fuit illis peccandi libertas, vt vilis eſſet omnis *æternitas.* Sed hæc eſt iniquiſsima rerum æſtimatio: contrarium docet intelligentiæ lumen, quod vnam & vnicam ſummi vult æſtimari *æternitatem*, vili pendi cetera omnia. *Ergo errauimus?* Res ipſa loquitur. *Ergo iuſtitiæ lumen non luxit nobis?* Nimis iam certum eſt. Multi ſunt, qui nolunt intelligere vt bene agant: *a* Voluntariâ ſed blandâ ſemet ignorantiâ decipiunt; omnem viam non bonam ingrediuntur. Ex horum numero & *Vos* fuiſtis: noluiſtis intelligere vt bene ageretis. Ergo clamate iam, & vlulate miſeri; hæc veſtra per totam æternitatem erit cantiuncula: *Ergo errauimus, ergo iuſtitiæ lumen non luxit nobis.* hic inferorum pſalmus eſt, hæc eorum flebilia carmina æternùm ploranda.

a Pſal. 35.

§. III.

Attenditè Chriſtiani, & miſſos cælo radios ne excludite: det Dominus virtutem nobis, & illuminet oculos noſtros, *a* hoc intelligentiæ lumine immiſſo, facilè cuiuis patet, non pluris faciendos eſſe homines quàm Deum, nec diuitias quàm conſcientiam, nec pluris humanum quàm diuinum fauorem: ſed nec voluptatem quamcunque cælo præferendam, nec fluxa hæc æternis eſſe anteponenda. Et verè non habet (ait Chryſoſtomus) quod ſuper terram amet, qui cæleſtem dulcedinem deguſtauit.

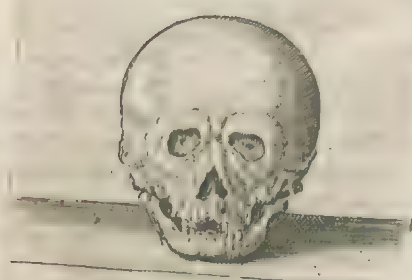
Hoc intelligentiæ lumen bonus Deus Auguſtino liberaliſsimè voluit allucere: Admonitus inquit, redire ad meipſum, intraui in intima mea, & vidi qualicunque oculo animæ meæ, lucem Domini incommutabilem; qui nouit eam, nouit æternitatem. Et inueni me longè eſſe à te in regione diſsimilitudinis. *b* Ab hoc intelligentiæ ac iuſtitiæ lumine non multum diſcrepat lumen deuotionis,

a Baruch. c. 1. b lib. 7. confeſſ. c. 10.

tionis, de quo D. Bernardus: *a* Roga, inquit, dari tibi deuotionis lumen, diem ſereniſsimam & ſabbatum mentis, in quo tanquam emeritus miles in laboribus vniuerſis viuas abſque labore, dilatato nimirum corde currens viam mandatorum Dei, vt quod prius cum amaritudine & coactione tui ſpiritus faciebas, de cetero cum dulcedine peragas & delectatione. ad idem inuitans nos regius pſaltes: Accedite, inquit, ad eum, & illuminamini: guſtate & videte, quoniam ſuauis eſt Dominus. *b* amœnum hoc cordis lumen eſt, & plena voluptatis flammula, quæ Deum homini maiorem in dies atque maiorem oſtendit. Ad hoc lumen in humano pectore accenſum, quotidie creſcit (res mira) incrementi omnis incapax, immenſus Deus.

a Sermon. 3. de circum. Domini. b Pſal. 33.

IIum PRÆDESTINATIONIS SIGNVM.

II

SYMBOLVM SECVNDVM.

CRANIVM ſeu CALVA, quâ declaratur *animus ad mortem quamcunque illam ſemper paratus.* Et vos, inquit Chriſtus, ſimiles eſtote hominibus expectantibus Dominum ſuum quando reuertatur à nuptijs,

nuptijs, vt cùm venerit & pulſauerit, confeſtim aperiant ei. Pulſat Dominus, inquit Gregorius, *a* cùm per ægritudinis moleſtiá mortem vicinam eſſe denuntiat. cui confeſtim aperimus, ſi eum cum amore ſuſcipimus. aperire pulſanti iudici non vult, qui exire de corpore trepidat, & videre illum, quem contempſiſſe ſe meminit, iudicem formidat. qui verò ſpe & operatione ſecurus eſt, pulſanti mox aperit, vocari ſe gaudet, & ob futuri præmij gloriam vel inter lacrymas hilareſcit. quin ergo *b* diſſolui cupimus & eſſe cum Chriſto, multò id meliùs, quàm ſi prolongetur noſter hic lugubris incolatus. *c* Non poteſt malè mori qui benè vixerit, nec benè mori qui vixit malè. *d* Et quid illud eſt, quod nobis eripi adeò formidemus? vita quid eſt? niſi ludibriorum ſcena & mare miſeriarum. quacunque veharis naui, aureâ an argenteâ, gemmeâ ſeu ligneâ, aſsilientes fluctus non declinabis, in aduerſantes ſcopulos ſæpius impinges, in periculoſis vadis crebriùs obhæreſces. beatus ille qui mare hoc tranſijt, beatus qui enauit, & iam in portu eſt. quòd ſi quis ad mortem ante ſeros annos perueniat, non magis conqueri debet, quàm qui citò nauigauit. Quid ergo mortem, laborum finem, præmiorum auſpicium metuamus? hoc iudicium à Domino omni carni. prioribus ſæculis nemo euaſit, ſed nec futuris euadet vllus: quotquot anteceſſerint, omnes ſequentur; ad hanc legem nati ſumus, & eò imus, quò eunt omnia: mors, omnibus eſt finis, multis remedium, probis etiam votum; ijs certè qui ad vitam prædeſtinati ſunt: mors omnium dolorum & ſolutio eſt & terminus, vltra quem mala eorum non exeunt. inſaniæ foret, optimi Domini decreto reſiſtere, ac tributum nolle pendere quod pendunt omnes, libertatémque ambire, quæ nulli conceditur. Altior eſt Theologia Chriſtianorum, quæ vitam in patientiâ, mortem habere nouit in deſiderio. Cygnus, ſi Solino credimus, *e* in vitâ gemit & triſtatur, in morte lætatur & canit. itidem electi faciunt, dum viuunt, gemunt; cantant in morte, æternùm in cælo lætaturi. ita octogenarius ille olor cecinit, Simeon: Nunc dimittis ſeruum tuum in pace. *f* Et cur lamentemur ruente niguriolo noſtro? ſcimus quoniam ſi terreſtris domus noſtra huius habitationis diſſoluatur, quòd ædificationem ex Deo habeamus, domũ non manu factam, ſed æternam in cælis. *g*

a Hom. 13. in Euang. b Phil. 1. c Pſal. 119. d Auguſtin. de doctr. Chriſt. e Solin. de mirabilib: mundi. f Luc. 2. g 2. Cor. 5.

§. I.

Et quis è rigido ſtrato non ſurgat promptiùs? ij ſolùm cunctantur;

tur, qui in plumeo calore molliùs foti, difficulter deſerunt calentem nidum. ægrè tibi eſt in hac vitâ? ergo non inuitus, puto, tranſibis ad meliorem. bene tibi eſt? ergo maturum omnino eſt vt mox finias, ne te proſperitas, vti multos, præcipitet ſerâ quidem, ſed graui ruinâ. non ergo timendum eſt, inquit Tertullianus, quod nos liberat ab omni timendo. longum Deus adimit tormentum homini, cùm vitam ei concedit breuem. ideò generoſus martyr Cyprianus, auditâ Valeriani Imperatoris contra ſe ſententiâ: *Thaſcium Cyprianum gladio animaduerti placet*, elatis cælo manibus & oculis: DEO GRATIAS, reſpondit, *qui me à vinculis huius corporis dignatur abſoluere.* Miratur Ambroſius, a quoſdam, cùm moriendum, extrudi velle potiùs è ſuo carcere quàm educi. &: quid, inquit, eſt in mundo & vitâ hac, niſi pugna cum irâ, libidine, gulâ? Eiuſdem animi Chryſoſtomus: b quid, inquit, dicis homo? ad regnum vocaris, ad regnum filij Dei, & oſcitabundus es totus, ac deſidum more ſcalpis ac torpes? Si namque ſingulis diebus vel in mille mortes inſiliendum eſſet, an non omnia ferre oporteret? atqui principatus gratiâ nihil non faceres, cùm verò conſors futurus ſis regni vnigeniti Dei, non obijcies te vel mille gladijs, non inſilies in ignem? at tu luges etiam quòd abiturus hinc es, & præſentibus libenter immoraris, plus æquo corporis curam agens. quidnam hoc eſt? & mortem etiam horrendum quid eſſe putas. Horum verè cauſſa ſunt delitiæ & vitæ remiſsio, alioqui qui vitam viuit acerbam, auolare quoque vellet & ab hac vitâ liberari. ita idem nobis euenit, quod pigreſcentibus auium pullis, ſempérque in nido hærere cupientibus, ſed quantò diutius hæſerint, tantò redduntur imbecilliores: Nidus quidam eſt præſens hæc vita ex feſtucis & luto compactus. etſi magnificas mihi oſtenderis ædes, etiam ipſas regias auro multo & lapidibus pretioſis ſplendidas; nihil tamen illas ab hirundinum nidis putabo differre. Ingruente namque hieme ſponte ſuâ cadent OMNIA.

Ita fit prorſus, Chryſoſtome, auree orator: cadunt tandem omnia, & nos cum ipſis plerumque hoc ipſo tutiùs quò citiùs. hinc gratulatur ſapiens, raptum eſſe iuſtum, ne malitia mutaret intellectum eius. hinc & Angelus mori timentem increpans: pati, ait, timetis, exire non vultis, quid faciam vobis? Fidem reſurrectionis non habet, qui ad meliora non feſtinat. Si domus ruinam minetur, nónne prompti ex eo migramus? ſi nauis inter procellas periclitetur, nunquid animo toti ſumus in portu? mundus hic ingentibus vbique

a Lib. de bono mortis. b In c. 1. ad Coloſſ.

vbique ruinis fatiſcit, vbique fluctus & procellæ: quin ergo portum cogitamus, quin migramus ad patrem? vbi nos charorum turba expectat, de ſuâ ſalute ſecura, de noſtrâ ſollicita. O beati mortui qui in Domino moriuntur, *a* quia in Domini ſinu quaſi morientes conquieſcunt, & ſic quieſcendo ſuauiter in mortem obdormiſcunt. ita Stephanus *b* inter ipſos ſaxorum nimbos, in tanto lapidantium tumultu & fremitu, obdormiuit tamen in Domino. ita Lazarum *c* amicum ſuum Chriſtus obdormiſſe dixit. ita & Moſes *d* ſeruus Domini mortuus eſt iubente Domino. & ſicut mater infantulum brachijs ſuis indormientem deoſculatur & ſic in lectulo, taciturna molliter reponit, ita ſunt qui dicant, ſcripturæ ſenſu Moſen ceu dormientem infantem à Deo per oſculum & amplexum in ſinu Abrahæ quaſi in lectulo collocatum. Nimirum, cùm dederit dilectis ſuis ſomnum, ecce hæreditas Domini. *e* Ter beati ſunt hi mortui: amodò iam dicit Spiritus vt requieſcant à laboribus ſuis, opera enim illorum ſequuntur illos, *f* tanquam famuli ſuum Dominum, filij ſuum patrem, nobiles ſuum principem; ſequuntur vſque ad tribunal Dei, deducunt & comitantur vſque ad ſupremam Dei curiam, quò ſolùm nobiles hi famuli intromittuntur. quiſquis ergo ad vitam prædeſtinatus eſt, mortem vt optimum naturæ inuentum prædicat, cùm non aliâ viâ illuc ſe peruenturum ſciat, & quia eiuſmodi homo nunquam non paratus eſt mori; ſic ſecum ipſe ratiocinatur:

a Apoc. c. 13. b Act. c. 7. c Ioan. c. 11. d Deut. c. 34. e Pſal. 126. f Apoc. c. 13.

§. II.

Quid mori trepidem? iter patrum, imò omnium latam tritámque ſemitam ingredior, quid ſolus ego mihi neſcio; quid aliud malim? libens faciam, quod facerem etiam nolens: ſcio, quicquid fit à volente, fit leuius, & deſinit eſſe neceſsitas, cùm accedit voluntas. Sed nec tergiuerſandi cauſam habeo, cùm eſſe deſino, quod inuitus fui, mortalis, ideò corpus hoc accepi vt redderem, & ideò reddam, vt denuò recipiam cum fœnore. hactenus à conſpectu Dei mei detentus ſum per mortales has moras, quibus illi vitæ meliori præluditur. nam lux iſta quam velut extremam multi reformidant, æternæ natalis eſt: veniet iterum qui me in lucem reponat dies, & ideò æquiſsimo animo, rediturus exibo. ò quàm lætus amplectar diem, qui meo me domicilio aſsignet; qui me hinc ereptum, & omnibus laqueis exutum reſtituat paradiſo! In multis me reum

non neſcio, ſed miſericordia tua, ô mi Domine, Oceanus eſt & immenſiſsimum mare. In hunc ego me Oceanum, in hoc mare præcipitabo, cùm me voluerit mors de hoc vitæ colliculo deijcere. ſic vnico meiipſius in ſinum miſericordiæ iactu, omnes vitæ moleſtias abrumpam. & vtinam mors nullas in viâ moras nectat: quandocunque veniat, volentem me inueniet, & paratum quieſcere. non ſic odi quietem, vt reſpuam malorum ferias. Et cur non potiùs tunc gaudeam, cùm vitam hanc miſeriarum innumerabilium officinam licebit claudere, mortis & fortunæ iugum excutere, diem ordiri nullâ nocte finiendum. Felix nuntius cùm me Rex meus vocaturus eſt, & ex hoc carcere liberaturus: multa ſciam ſolutus quæ vinctus nullo vnquam ſtudio didiciſſem. Auiculâ, apertâ caueâ non eijcitur, ſed euolat, ſic ego in apertas illas & cæruleas plagas libens emigrabo, vitæ iam pridem ſatur. De loco mortis meæ, de tempore nil angor penitus. faciat ille qui me fecit, quicquid vult. *Voluntas* illius vnica mihi vitæ mortíſque eſt regula: nil mali ab eo aut acerbi metuo qui ipſa eſt bonitas. Et nónne figuli in manu eſt, vaſculum leui rotâ effingere, & idem frangere? Vaſculum ego ſum à magno illo Figulo: quid querar, ſi qui me finxit, velit frangere, imò refingere & ex miſero reddere beatum? viuere me vult? quamdiu vult, volo. vult me mori? nullas mortis inducias nec ad momentum poſco. initium meum & finis ab illo ſunt, quicquid ille immiſerit, excipiam non libenti tantùm, ſed & hilari fronte: mihi viuere Chriſtus eſt & mori lucrum. a Amo te, ô mi amantiſsime Deus, cupióque ardentiùs amare; hac amoris flammâ cor meum penitus liquefiat: nihil extra te me beat. Et quando, mi Deus, & quando ad te hinc euolabo? ſequor te, benigne parens, ſequor, & eò promptiùs cùm propiùs ad te vocas.

a Philip. c. 1.

§. III.

Ita ſentit qui alibi viuere, & cum Chriſto eſſe cupit: neque iſtud noui quid eſt, nam ſicut medicus, inquit Theophylactus, cùm videt ægrum faſtidire cibos & pharmaca, prior ea ipſe ſumit, vt ægrum ad eadem ſumenda inducat: ita Chriſtus prior ipſe guſtauit mortem, vt eam guſtare non horreat Chriſtianus. Cur iam, mi Chriſtiane, etſi naturâ timidus ſis, & mori te ſentias, non priorem illum, quem loquentem audijſti, æmuleris, & intrepido ac fidenti animo tu quoque in has voces erumpas: Calicem ſalutaris accipiam & nomen Domini inuocabo: a calix iſte amarior quidem eſt,

a Pſal. 115.

eſt, illum tamen bibit ipſe meus Seruator & ex cruentâ cruce eundem mihi exhauriendum propinauit. Calix iſte fatale mortis poculum eſt, quod Chriſtus ſponte, quod omnes omnino homines perhauriunt ineuitabili neceſsitate; cur ego hoc ſolus recuſem? quiſquis cœpit viuere, deſinere debet, vt denuò incipiat, & quidem illam vitam quam nunquam deſinat. quid ergo tibi vis vane timor, quid reuocas damnoſa mœſtitia? calicem, quem dedit mihi Pater, quem Chriſtus mihi miſcuit, & ipſe bibit, non vultis vt bibam illum? mortalis ego ſim, & mori non didicerim? Cùm apud Alexandrum Macedonem grauiùs decumbentem aliquot malè anxij amici Philippum medicum de veneno porrigendo inſimulaſſent, Rex Philippum cum paratâ potione ad ſe venientem ſic excepit: alterâ manu amicorũ illi litteras porrexit, alterâ pharmacum ab illo accepit: dúmque medicam potionem ori admoueret, oculos in Philippi vultu defixit, ſi quas fortè in illo, ob commiſtum toxicum, conſcientiæ notas deprehenderet: cùm egregiam in ſe medici fidem è facie diſceret, intrepidus porrectum poculum perhauſit. ita & ego faciam: poculum quod me inquietem & longiorem ſomnum daret, Ieſus meus medicus & Seruator meus mihi temperauit, & porrexit ebibendum: ego, dum illud exhaurio, oculos ab hoc meo medico non dimittam; vultum meum firmabo in crucifixi Domini mei vultu, in quo ſummum in me amorem inſcriptum legam, ſimúlque conſtans & imperterritus hunc calicem perhauriam, qui tantò plus habet ſalutis, quò plus amaroris. Ita, mi Chriſtiane, mors ipſa cùm venerit, facilè vincitur, ſi priuſquam veniat, ſemper cogitetur, nunquam timeatur.

III.um PRÆDESTINATIONIS SIGNVM.

III.

SIMBOLVM TERTIVM.

AVREA EVCHARISTIAE HIEROTHECA, quâ exprimitur. *Frequens Sacramentorum, Confeſsionis & Communionis vſus.* Olim, erant perſeuerantes in doctrinâ Apoſtolorum, & communicatione fractionis panis.a Obſeruatum eſt autem luculenter, quò magis hic Eccleſiæ primææ mos intepuit, eò magis ardor ſpiritûs, charitatis ignis, ſanctitas omnis refrixit. Hîc omnes cacodæmonis aſtus & conatus mirificè deſudant. Hoc agit, hoc laborat impigrè veterator, vt à frequenti Euchariſtiæ vſu quàm plurimos retrahat. Et quos ille non ponit obices? quæ non fingit impedimenta? quot obſtacula molitur; nunc fidei dubia ingerit; vbi non auditur, fucatam reuerentiam perſuadet, aut maiorem in eâ re guſtum, ſi rariùs fiat. nunc plurimorum conſuetudinem in exemplum trahit, qui etiam boni Chriſtiani ſint, licet hîc infrequentes. modò ſermones hominum & dentes opponit, modò molem negotiorum. iam inuſitatas vagationes animi, angores conſcientiæ, iam inimicitias & alter-

a Act. 2. 42.

na inflammat odia. huic aridam reddit mentem, & ab omni cæleſti ſenſu exſuccam, iſti præparationem efficit moleſtam, difficilem, tædio plenam. in alium totos variarum cogitationum exercitus immittit, vt vel ſic viam intercludat ad diuinum hoc epulum: ſunt, quos neſcio quo religionis prætextu decipit, vt ſaltem differant, quod non cenſent omittendum. ita mille fucos facit, & tricas tricis nectit malignus impoſtor; ita de die in diem confeſsionis & communionis ſacramentum differtur, ita mora moræ nectitur, propoſitum propoſito adiungitur, & dies alius poſt alium conſtituitur, ita hebdomades eunt & menſes & anni, cùm ad Chriſtum non niſi rariſsimè, & ferè inuiti ac coacti venimus.

§. I.

Et cœperunt ſimul omnes excuſare. *a* hic villam emit, hic boues; iſte vxorem ducit: nemo vacat, cùm ad Chriſtum veniendum. palliolata hæc eſt & honeſta titulo, ſed re non parua inſania. Et cur nec ad horulam quidem, curas villæ, boues præſepi, vxorem fornaci relinquimus, & nos ea agimus, quæ ſalutis noſtræ ſunt? ſi ad colendos agros, aut ad vineas paſtinandas vocaremur, eſſet cur dormire mallemus quàm fodere, at iuſsi diſcumbere, & vnà cum Chriſto conuiuari, nec alium cibum quàm Chriſtum ipſum ſumere, quòd fugâ tam agreſti nos ſubducamus, hoc demum dementiæ eſt inſignis aut impudentiæ. Deum iratum ſi fugeremus, Adami nepotes nos fateremur, *b* ſed Deum miſericordem & placatum, Deum vocantem & ad paratiſsimam cæleſtiúmque delitiarum pleniſsimam menſam ſuauiſſimè inuitantem ſic auerſari, hoc ferarum eſt non hominum. Sed vt excuſationes noſtræ ſuos habeant colores, culpam & torporem noſtrum non fœdis aut illicitis prætexímus, non furta aut adulteria cauſſæ noſtræ, ſed honeſtiſsima quæque obtendimus, quid enim mali, coniugium inire, rem familiarem curare, pecora aut prædia emere? & quid verò in his, mi homo, boni eſt, ſi nos hæc auocent à ſummo bono, ab animi ſalute? ſic curandum eſt corpus, ne peſſum eat animus; ſic emenda eſt villa, ne perdatur cælum. Ad cenam magnam vocamur, tantiſper ſeponenda ſunt cetera omnia, dum adſumus vocati: quieſcant interim & villa & boues, & vxor, negotia cuncta curæque ſileant, dum nos in cenâ hac magnâ, cum Angelorum rege loquimur. at nos eò ſæpè impudentiæ progredimur, vt non vereamur dicere:

a Luc.c.14. *b* Gen.3.

non poſſum venire. veriùs diceremus: *nolo venire*. ita pergite, mei Chriſtiani, ita vobis Deum conciliabitis. Ah, miſerabiles & nemini quàm nobiſmetipſis damnoſiores! Algemus & ignem fugimus; ægri ſumus & medicum ſpernimus, cùm tantò magis medico egeamus, quò minus ægros nos eſſe ſentimus: nimirum cepas & allium ore patulo inhiamus, faſtidimus ſuauiſsimum Manna. Edixit olim Deus per Moſen, *a* colligeret Manna populus per ſingulos dies, ſolo ſabbato feriaretur. & nos noſtrum habemus Manna, idque longè præſtantiùs; illo frui licet dum viuimus, & vſque dum mors nobis ſabbatum indicat. Sed & hîc patriſſamus miſeri. Adam, ait Gerſon, è ligno vitæ edere noluit cùm potuit: iure punitus eſt; non potuit cùm voluit, ſic & nos dum poſſumus, adeò contumaciter nolumus, vt ad aliorum conuiuatorũ menſas alioqui promptiſsimi confluamus, ſolùm ad hanc diuinam Chriſti menſam, non niſi ægrè & rarò pertrahamur. ſic in nullo fermè quàm in ſalutis noſtræ negotio ſomniculoſiùs agimus, in ceteris alacres, hîc pigramur. Ad formicas Deus pigritiam noſtram ablegans: Vade, inquit, ad formicam ô piger, & diſce ſapientiam. *b* illa cùm naturæ ductu præſciat, cibos hieme non poſſe colligi, æſtate quærit, quæſitámque annonam ſeruat hiemi. hoc & nos ſtudioſiùs deceret facere. Immortalitatis alimoniam proponens Chriſtus: ſi quis manducauerit, inquit, ex hoc pane, viuet in æternum. Ad æternam hanc vitam prædeſtinati, quamdiu mortis hiemem non ſuperarunt, vitalem hunc cibum aſsiduè quærunt. Et hoc ipſe voluit qui dedit ſanctiſsimum iſtud Sacramentum, non tantùm adorandum ſed & manducandum, vt cibum cibo identidem repetito vitam tueamur corpori, alioquin ab inſito nobis calore conſumendi; cibo etiam frequentiùs ſumpto animæ ſeruanda eſt vita, aliter ab impuro concupiſcentiarum æſtu peſsimè depaſcendi. Ideò D. Innocentius monet: cauendum eſſe, ne ſi nimium huius Sacramenti ſumptio differatur, mortis periculum incurratur. idem omnino monens D. Hilarius: timendum eſt, inquit, ne diu abſtractus à Chriſti corpore, alienus remaneat à ſalute: qui peccare quieuerit, communicare non deſinat. Sed hoc ipſum eſt quod volumus, hæc noſtra ſunt impedimenta: communicare potiùs deſinimus, quàm peccare ceſſemus, hanc potiùs menſam vitamus, quàm petulantiam noſtram; ad ſanctos caſtoſque mores nec ſic quidem ſuauiſsimè duci ſuſtinemus. ſerpenti olim, Deos nos fore mentienti credidimus, nunc Deo nos in ſe mutandos affirmanti vix fidem habemus. promittit Chri-

ſtus,

a Exod. c. 16. b Prou. c. 6.

ſtus, qui manducat meam carnem & bibit meum ſanguinem, in me manet & ego in eo. a audimus promiſſum, at lentiſsimè credimus. præcipit Chriſtus hoc faciendum in mortis ſuæ memoriam, nec dubium quin eam velit eſſe quàm creberrimam: præceptum nobis videtur æquum, ſed, contra quàm Chriſtus voluit, non crebrò exequendum. Suadent omnes ſancti Patres, hanc menſam frequenter accedere; conſilium illorum non diſplicet, ſed præualet conſuetudo noſtra. Prælucent tot pij homines exempli ſui facem: videmus, non ſequimur.

a Ioan. c. 6.

§. II.

Si quoties Euchariſtiam quis ſumit toties mille numûm aureorum adijceretur auctarium, ſuaſorijs verbis nil opus foret ampliùs, rationes has aureas nemo non caperet; arcenda eſſet multitudo non accerſenda. heu humanam cæcitatem! aurum cernimus, & capimur; latentes Euchariſtiæ theſauros quia non conſideramus, ſpernimus. Arenularum pauxillulum eſt omne aurum, ſi huic gemmæ conferatur; pretium illius nemo ſatis æſtimauerit. Euchariſtia peccata leuiora delet, grauiora cauet, impetus animi vitioſos enervat, intelligentiam illuſtrat, voluntatem incitat, conſcientiam exhilarat, contra cacodæmonem armat, in aduerſis, ne deficiamus roborat; in proſperis ne cadamus adiuuat, in meliore tramite vt progrediamur confirmat. Euchariſtia dat pignus futuræ gloriæ, & cum eo ſimul, mortis contemptum, cæli deſiderium, affectuum moderationem, vitiorum horrorem, virtutum amorem, ſuiipſius victoriam, in rectè cœptis perſeuerantiam.

Sed animus, inquis, mihi aridus, vanus, frigidus, immundus eſt: non audeo accedere, aut nulla hæc eſt excuſatio aut mala, eóque minus differendus acceſſus, quò magis es talis. immundus es? accede; Euchariſtia fons eſt puritatis. æger es? medicina eſt, & certiſſimum omnium animi morborum antidotum. eſuris? en panem Angelorum. letali torpes gelu? ne differ, hîc ignis eſt. tui te hoſtes exercent? ne diffide, hîc panoplia & armamentarium eſt inſtructiſſimum. triſtis es & mœrore conſumeris? hîc vinum eſt, quod lætificat cor hominis. delitias quæris? nuſquam veriores ſunt, quàm in hoc epulo quod delitias præbet etiam regibus. patriam adſpiras? en viaticum pretioſior tibi datur viatica cena ad cælum tendenti, quàm Eliæ ad montem Horebum eunti, quòd ſi ſanguinis fluxum ſtitit illicò, Chriſti veſtis vel tacta tantùm, quid Chriſti corpus non

poterit? Sed indignus ſum, inquis, qui toties paſcar tam diuino cibo, nec dignam aduerſus illum reuerentiam exhibere poſſum. Obſecro, Chriſtiani, pigritiam noſtram reuerentiæ nomine ne coloremus: melius eſt ex amore accedere, quàm ex timore abſtinere, inquit D. Thomas. *a* D. Ambroſius, verba Domini, *Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie,* de Euchariſtiâ interpretatus: *b* ſi quotidianus, inquit, eſt panis, cur poſt annum illum ſumis? accipe quotidie, quod quotidie tibi proſit. ſic viue vt quotidie merearis accipere: qui enim non meretur quotidie accipere, non meretur poſt annum accipere. Si enim quotieſcunque (inquit loco alio *c*) ſanguis Chriſti effunditur, in remiſsionem peccatorum effunditur, debeo ſemper illum accipere, vt mihi peccata dimittantur; qui ſemper pecco, ſemper debeo accipere medicinam. Gennadius Maſsilienſis: *d* quotidie, inquit, accipere Euchariſtiam, nec laudo nec vitupero; omnibus tamen dominicis diebus communicandum ſuadeo & hortor, ſi tamen mens ſine affectu peccandi ſit. quæ præcipi poſſet facilior præparatio, quàm affectum ad flagitia ponere, hoc eſt, deinceps Deum odiſſe nolle. certè nimis illiberalis eſt in ſuum conditorem, qui hoc peſtilenti ad turpitudinem affectu carere non vult, in gratiam ſui conditoris. His talibus non immerito iratus paterfamilias: dico vobis, inquit, quòd nemo virorum illorum guſtabit cenam meam. quid ais, Domine? illi-ne ipſi ſunt, qui cenam tuam guſtare nolunt, & id tu eis in contumaciæ ſupplicium ſtatuis? ita prorſus, id quod ipſi volunt, ſit ipſis in pœnam, & peſsimum eorum velle, ſit ipſis in ſupplicium. Cùm graui fame laboraret Samaria, & Eliſæus viliſsimam annonam rei frumentariæ propediem futuram promitteret, vnus è regijs ſatrapis vt vanum hoc vaticinium irridens; *e* ſi nubes, inquit, prægnantiſsimæ frumento pluant, nunquid ideò farina tam vilis erit pretij? Cui Eliſæus: videbis, inquit, oculis tuis, & inde non comedes. omnia ex ordine ſunt facta. Multorum hodiéque pœna hæc eſt, vident diuini panis abundantiam, ſed inde non comedunt. videbis, frigidiſsime Chriſtiane, ſub re diuinâ panem hunc in altum attolli, ſed inde non comedes; videbis per plateas ad ægros deferri, ſed inde non comedes; videbis plurimos illo in templis refici, ſed tu inde non comedes: excluſus es ab hac menſâ, quia teipſum excluſiſti.

§. III.

a Par. 3. q. 80. a. 10. ad 3. b Lib. 5. de ſacram. c. 4.
c Lib. 4. de Sacram. c. 6. d Lib. de dogmat. Eccleſ. c. 53.
e Lib. 4. Reg. 7.

§. III.

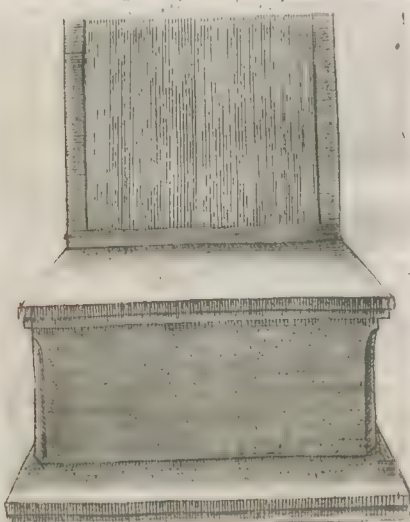
At verò prædeſtinati, velut germani Dei filij, hoc pane diu carere, grauiſsimam patris iram interpretarentur. ita nullam illius fruendi occaſionem negligunt, non enim neſciunt quàm benignè prouidentiſsimus Deus cunctis animantibus ſuum cuique cibum pararit, aquilis aues, leonibus feras, equo auenam, boni fænum, gramen ouibus, ceto piſces, homini panem è terrâ; ſi qui hominum velint eſſe filij, panem è cælo. hunc illi cæleſtem, hunc filiorum, hunc Angelorum panem, magno deſiderio, ſubmiſsâ reuerentiâ, ardente affectu ſumunt creberrimè, malúntque piè impudentes filij quàm malè verecundi hoſtes videri. Ex horum prædeſtinatorum numero ſi quem Chriſtus in magnâ hac cenâ ſic alloquatur: Attende quid amore tui pro te fecerim. Spinas in capite meo numerabis, non item dolores alios in corpore. flagella & claui corpus meum ſauciarunt, at verò cor meum iniuriæ innumeræ. ipſam pænè mortem pro te paſſus ſum in horto; angores me priùs flagellârunt quàm milites, tuum iam eſt cogitare, quid hoſtes fecerint, cùm etiam amiciſsimi læderent. ſcis, in quàm duro lectulo pro te mortem obierim. Amor meus (vt diſceres, quantus fuiſſet) acerbiſsimâ omniũ & ignominioſiſsimâ morte defungi voluit, ſed ignominioſior illâ crucis & acerbior reperiri non potuit. En, pro te mortuus ſum, & millies pro te mori non recuſaſſem. Tu verò pro me quid patieris? ſi vis vt meus in te amor ſit perpetuus, fac vt ſit mutuus, amantem te ama. Ego te amaui ad mortem, ad crucem vſque, & quouſque tu me amabis? Quis prædeſtinatorum illorum non ſinceriſsimis infuſus lacrimis reſpondeat? Etiam ad mortem vſque ô mi amantiſsime Domine, etiam ad ipſam vſque crucem te amabo, ſi ſic tibi placeat. Et quis mihi tribuat, vt ego moriar pro te, mi Ieſu, ô Ieſu mi ſuauiſsime: quis ego ſum, vt pro te mori ſim dignus: & quis tuus hic eſt amor, vt hæc pati, vt ſic mori pro me, ſine me, ô vita mea, volueris? Hi tales gemitus, caſtiſsima hæc ſuſpiria crebræ communionis epulatoria ſolent eſſe colloquia; ſic animus Deo ſuo intimè vnitur.

Et idcircò communionem crebram (modò ſinceros ea habeat affectus, etſi non ardentiſsimos) magnum prædeſtinationis ſignum ponimus. Verùm, quidquid vel libri clament, vel cathedræ, pars magna Chriſtianorum tam graui malæ conſuetudinis veterno premitur, vt nullis piorum exemplis, nullis ſanctorum monitis excitari queat, & ad frequentiorem ſacramentorum vſum permoueri.

O Chri-

O Chriſtiani quæ glacialis rupes, quod letale frigus pectora veſtra conſtringit, vt ſic refugiatis amœniſsimum hunc ſolem? non aduertitis, hoc meras eſſe technas cacodæmonum, qui omnem diuini amoris ignem in nobis cupiunt extinctum, vt hoc animi peſsimo frigore obrigeſcentes, viuamus velut mortui, pereamus in ſordibus, nec in illam viuorum regionem perueniamus. At qui perſeueranter Chriſtum amat, nil magis quàm ſæpe cum Chriſto eſſe deſiderat, vt veriſsimè dixerit Caſsiodorus: inaudita eſt dilectio quæ amicum amat, & præſentiam eius non amat.

IV.um PRÆDESTINATIONIS SIGNVM.

IV.

SYMBOLVM QVARTVM.

ALTARE NVDVM ET DEVELATVM, per quod ſignificatur *Renuntiatio omnium*, proclamat ſeruator noſter; qui non renuntiat omnibus quæ poſsidet, non poteſt meus eſſe diſcipulus. a Renuntiare iuſsit omnibus, ſuaſit relinquere omnia. ita dicat, qui Chriſtiani

a Luc. 14.

ſtiani ſanguinis eſt: pauperrimus eſſe malo quàm Dei inimicus; malo bonis omnibus quàm diuinâ gratiâ ſpoliari.

Paupertas multos fecit mercatores non aromatum aut panni, ſed cæli. Simile eſt, inquit Chriſtus, regnum cælorum homini negotiatori, quærenti bonas margaritas; inuentâ autem vnâ pretioſâ margaritâ, abijt & vendidit omnia quæ habuit, & emit eam.*a* mercator iſte non damnum cenſet, ſed maximum quæſtum, omnes opes ſuas amiſiſſe. imò certè non amiſit, ſed vendidit, quia pro illis maximi pretij gemmam recepit. reculas ſuas dedit, & Chriſti chirographum acquiſiuit, quo vno erit olim beatiſsimus: aurum contempſit, & totum ſibi cælum iam habet oppigneratum: prædiola ſua non deſeruit, ſed paratus erat deſerere, & ampliſsimum ſibi regnum comparauit. qui margaritam habet, inquit Chryſoſtomus, nouit ſe diuitem eſſe, etiamſi ignotum illud ſit, cùm paruo in loculo margarita recondatur. Certè negotiandi cauſsâ viuimus, non otiandi. neque vllus tam rerum egenus eſt, qui hanc gemmarum mercaturam nequeat facere, nos enim quærit Deus, non ſine nobis noſtra, inquit Auguſtinus, *b* neque verò etiam vllus tam abundans rerum eſt & diues, cui difficile videri debeat, emendis vnionibus illis parui facere ſua omnia. Mercatus hic non exigit, vt opes amittat, ſed vt paratus ſit, ſi neceſſe, amittere; negotiationis huius ratio non eſt, vt pecuniam omnem eroget, ſed vt ſi opus, malit animæ parcere quàm pecuniæ, & multò promptiùs mendicus eſſe velit quàm Dei inimicus. non enim animam pro pecuniâ, ſed pecuniam pro animâ deponere conuenit, ſeu ſponte largiendo, ſeu patienter amittendo. Et hoc eſſe ſignum prædeſtinationis affirmamus. huc nos non tantùm Chriſtiana fides, ſed & ratio ducit.

a Matth. 13. b Lib. euang. qq. in Matth. q. 35.

§. I.

Stilpon captâ patriâ, ereptis liberis, amiſsâ *vxore*, cùm ex incendio publico ſolus & tamen beatus exiret, interroganti Demetrio, nunquid omnia perdidiſſet? nihil, aiebat, perdidi; omnia mea ſunt mecum. idem, amiſsis omnibus, auſus eſt dicere Bias: pectore enim illa geſtabat, non humeris, nec oculis videnda, ſed animo æſtimanda. Hoc generoſi pectoris nota ſit in idololatrâ; in Chriſtiano certæ *prædeſtinationis* ſignum eſt ad vitam. Ille Chriſto facit ſtipendia, qui cùm amiſit plurima, dicere tamen audet: omnia mea mecum porto: Deus meus, & omnia.

Sanctiſsimum virum, Franciſcum Aſsiſinatem accepimus, no-

ctes

ctes ipſas quatuor verbulorũ horum commendatione & creberrimâ repetitione, ſummâ cum animi ſui voluptate tranſegiſſe. ſanctiſſimum hunc virum liceat imitari, & in omni egeſtate gloriari: *Deus meus, & omnia.* alij alia quærant, alia deſiderent, alijs oblectentur. vnum ego Deum quæro, Deum deſidero, Deo me delectabor. *ô Deus meus, & omnia!* opes alijs & honores, voluptates alijs vniuerſas relinquo: Deum ego habeam, & omnia habeo. totos ego alijs mundos concedo; aureos & gemmeos montes non inuideo; exquiſitiſsimas eorum delicias non ambio; mihi Deus meus eſt omnia. nihil ita bonum, nihil ita pulcrum aut iucundum eſt, quin ſummum illud, & primum; ac ſupremum bonum, & melius, & pulchrius, ac amœnitate incomparabili ſit iucundius, *ô Deus meus, & omnia!* quàm me varia ſæpe accendunt deſideria, quàm diuerſis quandoque ignibus ardeo. quàm multis æſtuo cupiditatibus? ita vt cum lunatico illo adoleſcente, *a* modò in ignem, modò in aquam rapiar. Sed quænam illa tanta bona ſunt, quæ ego tam anxiè appeto? heu vana, fluxa, ſæpe turpia, & quæ non poſſunt eſſe diuturna, ſic vt ſuum Dominum & amatorem vel moriendo præuertant, vel deſerant morientem. Deus meus, amor meus, gaudium meum, & mea omnia, quid tandem eſt quod appetere poſsim, cuius loco non tu mihi ſis, ô Deus, & ſis omnia? mihi cibus, mihi potus, mihi quies, mihi gaudium & voluptas, meus mihi maximus honor eſt Deus, Deus mihi omnia, & pluſquam omnia. nam etſi cibis quos inhio, veſci: potu, quem cupio, refici: voluptate quam ardeo, frui liceat: quid tamen illud veſci, quid illud frui eſt & refici? *Deus meus & omnia,* te frui, à te reſici, eſt perfectiſsimè recreari, eſt frui omnibus bonis. At interim premit labor, dolor affligit, curæ diſtrahunt, opes minuunt, fauor ſubtrahitur, vita decreſcit, homines turbant & exagitant. Nihil horum vereor, proclamat Paulus, nec facio animam meam pretioſiorem quàm me, dummodo conſummem curſum meum. *b* neque enim hæc omnia, etiamſi ſimul ingruant, mala ſunt, ſi ſummum illud bonum opituletur, Deus: *Deus meus, & omnia.* tu mihi ô bone Deus, ô bonitas, in ipſis laboribus es quies, in doloribus voluptas, in curis ſecuritas; in paupertate vera es opulentia; tu mihi ab omni hominum inſultu, propugnaculum es tutiſsimum, tu mihi, quicquid malorum fugiam, es refugium; tu mihi es omnia, quæcunque tandem deſiderare poſſum, vel optare. Omnis copia quæ Deus meus non eſt, egeſtas mihi eſt. quid impuros riuulos ſectemur, ipſum fontem habemus eúmque limpidiſ-

a Matth. 17. b Actor. 20.

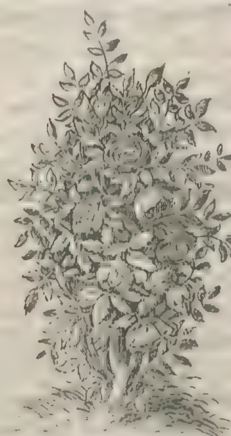
pidiſsimum: Deum habemus, omnia habemus, quæcunque habere concupiſcimus. ſi quem paupertas flagellat, ſi cui fortuna iraſcitur, minus quidem is gaudet, ſed & dolet minus: ſuum ab hoc fortuna repetere non poteſt, nec alienum mors auferre.

§. II.

Huic tamen eo modo pauperi, felicitate non cedit diues ille, qui cùm plurimum bonorum poſsideat, nihil amat: opes arcâ claudit, non corde, triſtitiâ nequaquam extinguendus, etſi perdat vniuerſa. nam ſine dolore amittitur, quicquid ſine amore poſsidetur: quæ verò ardenter diligimus habita, grauiter ſuſpiramus ablata, ait D. Gregorius. Bonum quo quis verè bonus eſt, nemo inuitus accipit, nemo amittit inuitus, bonum enim cenſendum non eſt quod eripi poteſt. I nunc Satan & tabellarium te finge, nondum omnis patientiſsimi Iobi familia eſt exdiſtincta, etiamnum viuunt qui renuntiare poſsint omnibus: Curre ergo, nuntia tali, clama altùm: res tua & pecunia tua omnis eſt perdita. reſponſum nunc audi: Niſi ego illam, fortaſsis illa me perdidiſſet; iam in viam ad cælum ero expeditior. Exonerauit me Deus, charo quidem ſed periculoſo pondere, & tutiore poſuit loco, damnum non putabo, quod Deus mihi voluit eſſe remedium. Et cur me fruſtra & vanè affligerem? habui iſta tanquam perditurus: nunc ego magis meus ſum, cùm iſta non ſunt mea ampliùs. Auditis hæc Chriſtiani, auditis Orciniana vulpes? ſic ſentit, ſic & loquitur, quiſquis cælo prædeſtinatus eſt, nec vnquam tantum bonorum poteſt perdere, quin liberam hanc vocem retineat: Iactura non eſt, ſed verſura, cùm lucrum ingens diſpendio leui comparamus, cùm terræ glebulis mercamur cælum.

V^{ta}. PRÆ-

V.um PRÆDESTINATIONIS SIGNVM.

V

SYMBOLVM QVINTVM.

FRVTEX ROSARVM, ſpinis ſeptus vndique per quem monſtratur *Afflictio perpetua, & exercitatio cum patientiâ.* Abraham Euangelico epuloni in flammis hoc ſignum opponit: Recordare fili, quia recepiſti bona in vitâ tuâ, Lazarus ſimiliter mala; in vitâ lætabaris, Lazarus cruciabatur: nunc tu cruciaris, lætatur Lazarus. ſic vertuntur vices certâ Dei lege. *Patiendum eſt,* aut *hîc,* aut *ibi* in alio prorſus orbe & verè *nouo*. Alterutrum nunc maturè eligendum; nemo euadit. D. Chryſoſtomus: *a* quem videris, inquit, virtutis ſtudioſum, innumeris tamen affligi moleſtijs, beatum hunc puta, vt qui commiſſa peccata hîc diluat, & illic paratam habeat mercedem.

Impoſsibile eſt vt qui malis indixerit bellum, preſſuris careat. nefas eſt pugilem Dei vacare delitijs, non licet epulari luctantem; luctanen enim ſunt præſentia omnia, certamen, bellum; preſſura, anguſtia, ſtadium: aliud eſt quietis tempus, hoc ærumnis deputatum eſt atque ſudoribus, nullus, vbi ad certamen ſe exuit, vnctúſque eſt, requiem quærit. Si enim requiem quæris, cur te exuiſti? cur libidinibus ac naturæ bellum indixiſti? Nihil horum te perturbet,

a Orat. 3. de Lazaro.

bet, ſi quidem illi in quiete, tu in tentationibus viuas. *a* Alioquin erroris damnandum eſt beati Iacobi hortamen: Omne gaudium exiſtimate, fratres mei, cùm in tentationes varias incideritis. *b* Nihil eo infelicius, cui nihil euenit aduerſi. argumentum eſt talem à Deo contemni vt imbellem & ignauum. *c* amphitheatrum honoris eſt, inter aduerſa luctari. Certa beatitudinis teſſera eſt, poſſe in perpeſsionibus gaudere, & circumlatrantibus vndique malis, hilarem cælo animum attollere, etſi per genas copiosè fluant lacrimę. Sciuit equidem Chriſtus nos ingenti ærumnarum aceruo locupletes, gaudium ſolidum, præter ſpem futuræ mercedis habere nullum, & tamen tanquam beatis: GAVDETE, ait, ET EXVLTATE. *d* At nos quoties vanè lamentamur cùm affligimur? ſæpe puerilem in modum querimur, ac ad omnem pænè ictum trepidi expaueſcimus, nec agnoſcimus paternam Dei & medicam manum vulnerantis, cùm tamen & pueri ſciant, vulnus quod à chirurgo eſt, medicamentum eſſe & initium valetudinis. vt medeatur & ſanet, vulnerat Deus, non vt iugulet. teſtis horum beatus Pętrus: ſi quid patimini, ait, propter iuſtitiam, beati. hæc eſt enim gratia, ſi propter Dei conſcientiam ſuſtinet quis triſtitias, patiens iniuſtè. quæ enim eſt gloria, ſi peccantes & colaphizati ſuffertis: ſed ſi benefacientes patienter ſuſtinetis, hæc eſt gratia apud Deum. *e* ita & beatus Gregorius: ſæpe contingit, inquit, vt electus quiſque, qui ad æternam felicitatem ducitur, continuâ hîc aduerſitate deprimatur, à cunctis deſpicabilis cernitur, & huius mundi gratia indignus æſtimatur: ſed tamen ante occulti iudicis oculos virtutibus emicat, vitæ meritis coruſcat; honorari metuit, deſpici non refugit; corpus continentiâ afficit, ſolâ in animo dilectione pingueſcit; mentem ſemper ad patientiam præparat, & erectus pro iuſtitiâ de perceptis contumelijs exultat.

a Idem Chryſ. in epiſt. 2. ad Tit. c. 3. b Iac. 1. c Senec. lib. de prouid. Dei. d Matth. 5. e 1. Pet. 3.

§. I.

Verè æterna prouidentia, hominem probum in delitijs non nutrit, experitur, indurat, ſibi illum præparat, ita tamen vt ſimul ei promittat: *a* Cùm tranſieris per aquas, tecum ero, & flumina non operient te: cùm ambulaueris in igne, non combureris & flamma non ardebit in te. Nimirum in vndas immittit nos Deus & in flammas, vri ſinit & mergi, æſtu ſuos explorat & gelu, ſed quos ad vitam prædeſtinauit, non comburi permittit aut ſubmergi. Fidelis Deus

a Iſ. c. 43.

eſt, qui non patietur vos tentari ſupra id quod poteſtis, ſed faciet etiam cum tentatione prouentum, vt poſsitis ſuſtinere. a

Eximiè, ſi quiſquam de hac prædeſtinationis notâ videtur ſenſiſſe Ludouicus Bloſius, b qui planiſsimè affirmans: non eſt vllum, inquit, certius ſignum diuinæ electionis, quàm ſi quis afflictionem, vel quicquid aduerſorum à Deo immittitur, non tantùm non repugnanter, ſed ſubmiſsè atque patienter ſuſtineat, cùm homini vtilius nihil eueniat quàm AFFLIGI. Et hic eſt ille inæſtimabilis gemmæ anulus quo Deus deſponſam ſibi animam donat. tanti eſt, vel minimam moleſtiam pro Deo perpeti, vt Chryſoſtomus velut decretum proclamet: c Nihil eſſe melius, quàm malè pati propter Deum. De torrente nunc electi bibunt in viâ, propterea caput exaltabunt in cælo: d nunc deprimuntur, & calcantur, vt olim aſſurgant & extollantur ad inſtar palmarum. Vult nos Deus probè ſcire, arduum eſſe bonum, & infinitum quod quærimus, pro quo obtinendo laboramus, vt veriſsimè dixerit Marcus anachoreta: Deus conſcius imbecillitatis noſtræ, nemini ſolet magni quid conferre, niſi præuiâ calamitate. Moſen Deo vocanti obtemperantem & aulâ egreſſum, glomeratâ clade inuaſerunt paupertas, ignominia, contemptus, inſidiæ regis, pericula mortis, fuga, exilium. Electos Dei cernimus, inquit Gregorius, & pia agere, & crudelia pati: hinc ergo colligitur, diſtrictus iudex quanta illic feriat diſtrictione quos reprobat, ſi ſic cruciat quos amat. Erras, mi Chriſtiane, erras, ſi cogitas te integrum & non bene contuſum, peruenturum ad cælum. Circumſpice, & videbis, quòd plerumque qui ditiores ſunt virtutum, locupletiores ſint afflictionum: qui vitijs opulenti, crebrò etiam numis & fortunæ fauore. nimirum pecudes macello deſtinatæ, libertimè ſaltant per paſcua, alijs in opere ſudantibus: ſic & homines cælo aſsignati, non laſciuiunt in pratis, ſed hinc illinc gemunt in angulis, adeò vt veriſsimè quoque Ludouicus Bloſius ex magni viri ore pronuntiet: *Quemcunque Deus potioribus donis exornare ſublimitérque transformare decreuit, eum non blandè & molliter lauare, ſed totum in mare amaritudinis immergere conſueuit.*

a 1.Cor.10. b Inſtit.ſpirit.c.8. c Hom. 8. in c.4. ad Epheſ. d Pſal.109.

§. II.

Galenus & Hippocrates retinere docuerunt animam & fouere, Chriſtus odiſſe docuit & perdere, ita vt quod dixiſſe fertur Themiſtocles, omnes olim cælites ſint dicturi: perieramus, niſi perijſſemus. plurimis ſaluti eſt, perire: reuerà multi malè perierant, niſi à

Deo

Deo perditi bene perijſſent. hinc Paulus, cùm perditus alijs, ſibi tunc maximè reſtitutus videbatur: *a* placeo mihi, ait, in infirmitatibus, in contumelijs, in neceſsitatibus, in perſecutionibus, in anguſtijs pro Chriſto: cùm enim infirmor, tunc potens ſum. Bernardus quærendo Deo quaſi fatigatus: Circumire, inquit, poſſum Domine cælum & terram, mare & aridam, & nuſquam te inueniam, niſi in cruce: ibi dormis, ibi paſcis, ibi cubas in meridie. Igitur Dominum ſerui ſequamur, & breui moleſtiâ cruciatus æternos redimemus. Athanaſius ab Iuliano Apoſtatâ in exilium abire iuſſus, cùm Alexandriæ illacrimantes circa ſe cerneret Chriſtianos: Bono animo, inquit, eſtote; nebula enim eſt, quæ breuî euaneſcet. *b* verè nebula ſolùm eſt, quicquid horroris habet hæc vita, ſed nebula breuî diſsipanda, per æternam ſerenitatem. Priſci, ſi qui ex illis laborioſi, nullum diem volebant eſſe ſine linea: Chriſtiani, quotquot probi ex illis, nullum diem ire cupiunt ſine nubeculâ, vt habeant ſemper quod amore ſui domini patiantur. Iobo cælum fuit non tantùm nubilum, ſed & ferreum, & tamen omnem patientię ſpeciem, vti Tertullianus loquitur, *c* aduerſus omnem diaboli vim expunxit, quem non abacti greges, non filij vno ruinæ impetu adempti, non corporis cruciatus à patientiâ excluſit: quale in illo viro feretrum Deus de diabolo extruxit? quale vexillum gloriæ erexit? cùm ille homo ad omnem acerbum nuntium nihil ex ore promeret, niſi DEO GRATIAS? quid? ridebat Deus. quid? diſſecabatur Satan. hinc omnia duplicia recuperauit. Itaque dum patimur, grandi paſſu in patriam proficiſcimur.

a 2. Cor. 12. b Sozom. l. 5. c. 14. c lib. de patient. c. 13.

§. III.

Diuerſæ ad cælum viæ ſunt, tutiſsima eſt omnium & certiſsima, regia via *crucis*. Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei. *a* Et vti vaſa figuli probat fornax, ſic homines iuſtos tentatio tribulationis, *b* ſed in fornace ardet palea, aurum purgatur; illa in cinerem vertitur, illud ſordibus exuitur. Fornax eſt mundus, aurum iuſti, ignis tribulatio, artifex eſt Deus. quòd ſi auro vox ſit & ſenſus, ſic loquetur: quod vult ergo artifex, facio; vbi me ponit artifex, tolero. ardeat licet palea ad incendendum & conſumendum me, illa in fumum abit, vt ego ſordibus caream. *c* Videte ergo paleæ, videte & vos qui aurum eſtis; in eodem igne palea fumat, aurum rutilat; in eâdem afflictione improbus blaſphemat Deum aut accuſat, patiens laudat, & ex ipſis aduerſis vires ſumit, vti ig-

a Act. 14. b Eccl. 27. c Auguſt. in Pſal. 60.

qui flatu impetitur & creſcit, atque vnde extinguendus creditur, inde roboratur. creſcit aduerſis agitata virtus. Numera mihi ab orbis incunabilis omnes Dei amicos, & in omnibus hanc *prædeſtinationis* notam reperies. Deus tentauit eos, & inuenit illos dignos ſe. *a* Abraham exercetur variè, & affligitur, Ioſeph à fratribus venditur, Dauid à filio iniquiſsima patitur: Iſaias ſerrâ medius ſecatur, Ezechias eliſo cerebro per ſaxa raptatur, lapidatur Hieremias, Michæas gladio feritur, Amos ſecundum tempora clauo transfigitur, Daniel leonibus obijcitur, Naboth ſaxis obruitur: Eliſæus deridetur, Iob vlceroſus, etiam conſpuitur, Tobias excæcatur, Suſanna innocens damnatur. paucos dixi, & quid malorum non ſubijt Paulus? Apoſtolorum ceteri flagellantur, crucifiguntur, necantur. Nemini ſuorum parcit Deus, quem enim diligit Dominus caſtigat, flagellat autem omnem filium quem recipit, omnem, omnem. *b* Omnes enim qui piè volunt viuere in Chriſto Ieſu, perſecutionem patientur. *c*

a Sap. 3. b Hebr. 12. c 2. Tim. 3.

§. IV.

At hoc habet pro certo omnis qui te colit (ô Deus) quòd vita eius ſi in probatione fuerit, coronabitur, quia poſt tempeſtatem tranquillum facis, & poſt lacrimationem & fletum, exultationem infundis. *a* Ergo beatus homo qui corripitur à Deo. *b* ſi enim ſuſtinemus & conregnabimus. *c* quare nemo flagellari timeat, ſed timeat exhæredari. ad hæreditatem æternam flagellis erudimur, ne dum delectamur in viâ, obliuiſcamur quod deſiderabamus in patriâ. Si exceptus es, inquit Auguſtinus, à paſsione flagellorum, exceptus es à numero filiorum. Noli eſſe iniquo ſenſu & puerili, vt dicas: plus amat pater meus fratrem meum, cui permittit facere quicquid vult, quàm me, quia ſi me mouero contra eius iuſsionem, flagella inuenio. potiùs gaude ſub flagellis, quia tibi ſeruatur hæreditas; illis ad tempus parcit, quos in æternum damnabit. *d* tanquam per amœna prata ad carcerem venit, qui per præſentis vitæ proſpera ad interitum currit. Obſeruant aliqui roſam iuxta allium plantatam reddi fragrantiorem. ſuas habet & cæleſtis hortulanus fragrantiſsimas roſas, homines paradiſo deſtinatos. Has ipſe roſas plerumque ſic plantat, vt noxiarum herbarum vicinia illis ſit toleranda, quò enim quiſque probior, hòc in eum improborum inſultus audacior, hòc etiam variarum ærumnarum incurſus crebrior. ſic fra-

grantia

a Tob. 3. b Iob. 7. c 2. Tim. 2. d S. Greg. in Iob. 5.

grantia roſarum, allij fœtoribus eſt acuenda. quin & hoc aiunt, roſam quæ per artem ſine ſpinis naſcitur, etiam ſine odore eſſe: virtutum odor, præſertim patientiæ fragrantia nulla eſt, vbi nulli ſunt rerum aduerſarum aculei. Nemo ſanè quantum profecerit niſi inter aduerſa cognoſcit: nondum ſe noſſe cœpit, qui necdum cœpit eſſe miſer. noctu lucent ſtellæ, de die latent: ſic vera virtus quæ ſæpe in proſperis non apparet, in aduerſis eminet. Nec tam placent cæleſti Domino famuli rebus præclarè gerendis, quàm aduerſis alacriter & cum fiduciâ perferendis. Aquila pullos ſuos obiectu ſolis explorat, metalla argentarius coticulâ, Chriſtus famulos ſuos camino afflictionis. Præ Romanis ergo potiori nos iure dicimus: *Et facere & pati fortia, hoc Chriſtianum eſt:* nam quâ viâ caput præceſsit, hac ſubſequendum eſt membris.

VI.um PRÆDESTINATIONIS SIGNVM.

VI

SYMBOLVM SEXTVM.

FIcvs, quam Chriſtus in ſuis concionibus non tantùm nomina-

 uit

uit ſæpius, ſed quæ diuino verbo iuſſa comas ponere & exareſcere, momento paruit. fidelem diceres diuini verbi auditricem, ideò hac deſignatur *Auditio Verbi Dei.* An non illuſtre hoc Prædeſtinationis ſignum ex ore Chriſti? Qui ex Deo eſt, verba Dei audit. *a* eximiè id declarans Ambroſius: *b* Quomodo, inquit, poſſunt verba Dei dulcia eſſe in faucibus tuis, in quibus eſt amaritudo nequitiæ? Facilè agitur, quod libenter auditur, *c* ſed illi veri ſunt diuini verbi auditores, de quibus Seruator: Beati, inquit, qui audiunt verbum Dei, & cuſtodiunt illud. fruſtra cuſtoditur memoriâ, quod non cuſtoditur & vitâ. Sunt qui audita ſic retinent ne obliuiſcantur, hoc tamen agunt viuendo ne corrigantur. *d* Mens prædeſtinati diuina & ſacra cupidè anhelat, ſeponi iubet negotia, ludos abrumpi, epulas etiam quandoque deſeri præcipit, ad templum, ad concionem vrget, nec excuſationes admittit, pluuium cælum non metuit, ſerenum etiam negligit, aprico & campis templorum fornices præponit, ſatagit audire, nec ſatiatur auditis. Auris bona audiet cum omni concupiſcentiâ ſapientiam, *e* quæ vtique certior haberi nequit quàm è verbo Dei. Quærit anima verbum, inquit Bernardus, cui conſentiat ad correctionem, quo illuminetur ad cognitionem, cui innitatur ad virtutem, quo reformetur ad ſapientiam, cui conformetur ad decorem, quo fruatur ad iucunditatem. *f* Animus hoc cibo paſtus, quoties cum Hieremiâ Prophetâ ſucclamat? Inuenti ſunt ſermones tui, & comedi eos, & factum eſt mihi verbum tuum in gaudium & in lætitiam cordis mei. *g* Nam D. Chryſoſtomo teſte, vti eſurire ſignum eſt valetudinis in corpore, ſic amare diuina eloquia, indicium maximum ſanitatis in animâ. *h*

a Ioan. 8. b in Pſal. 118. c Iſidor. ſoliloq. d Auguſt. in Pſal. 118.
e Eccl. c. 3. f Ser. 85. in Cant. g Hierem. c. 14. h Chryſ. hom. 14. in Gen.

§. I.

Et quis eum credat valere animo, qui aduerſas à veritate aures, ad fabulas laxiſsimè ſinit excurrere, &, dum in templis vitia verbis caſtigantur, ille factis domi exercet, & in piæ exhortationis vicem, vel calicem trahit, vel fritillum & teſſeras mouet, aut otioſis ambulatiunculis diem imminuit, aut cum canibus agros & ſyluas pererrat, aut dum concionator in ſuggeſtu ſudat, ipſe languidiſsimus dormitator, adhuc dum inter plumas volutatur, nec erubeſcit ſomniculoſus glis, à ſole iam penè meridiano, in plumeo ſepulchro deprehendi. turpe eſt de Chriſtianis hoc ſcribere, ſed longè turpius Chriſtiano, hoc facere. hæc ſigna non ſunt niſi pereuntium: longè

gè alijs noſcuntur prædeſtinati. Factum eſt autem, ait Lucas, *a* cùm turbæ irruerent in eum, vt audirent verbum Dei &c. Non ſynagogis aut templo, ſed nec ciuitatis mœnibus hæc audiendi ſancta fames coërceri poterat: in camporum ampliſsimam planitiem ſeſe effundebat. ſed nec ſolitudines horrebant viri feminæque, modò liceret audire concionatorem eum quem ſequebantur quoquò ibat. Nos templis vicini habitamus, & ſæpe nec pedem mouemus audiendis ijs quibus meliores fiamus, ne dum vt impranſi & incenati ad ſolitudines, ad mare properemus. ita fit vt plerumque nihil magis faſtidiamus quàm diuina. hoc æuo ſanè non deſiderantur qui dicant, ſed qui audiant; concionatorum ſatis eſt, non ita ſemper auditorum. ſexcentas fingimus abſentiæ cauſſas: nec deſunt qui audire nolint, ideò ne fortè dormientem excitent conſcientiam; qui enim ſe reum nouit, etiam ſe iudicem formidat, & tribunal horret propriæ conſcientiæ.

Defleuit Hieremias, vias Sionis lugere, eò quòd non ſint qui veniant ad ſolennitatem: non minùs viæ ad templa, ſæpe nunc lugent, dum in vijs ad tabernas plauditur. non denſæ nimium concurſationes fiunt ad auditionem diuinæ legis: at ſi ridiculus hiſtrio, nouam ſpectaculi venuſtatem promittat, ſi nuptialis pompa per vrbem incedat, ſi nundinalis curioſitas alliciat, mox vſum pedum recipimus, & quicquid oculorũ habemus, adferimus; concurritur inſolitâ ſtipatione. Dei verò nuntij ſi non vt olim ſubſannantur, certè parui penduntur. ſermones illorum, quòd grauiter pagina ſacra queritur. *b*

Non quidem negandum eſt, multos eſſe qui conciones audiant, ſed & illud tamen fatendum erit, paucos eſſe, qui animo deſiderent, à concione auditâ redire emendatiores. Aures habent, manibus carent, audiunt & non faciunt. non abeunt indè vel tantillo meliores. ſunt qui audiant, vt piæ curioſitati non obſiſtant, alij vt tempus fallant, quidam ne peccent in conſuetudinem; iſti vt doctiores fiant non vt meliores, hi vt charos oculos quos alibi minus commodè poſſent, in templis videant; at iſti vt videantur, & aliorum in ſe oculi conuertantur: ſunt qui dicentis voculas excipiant in riſum aut calumniam; ſunt etiam qui confabulaturi, aut certè dormituri accedant, aut aures præbituri, ſed iam onuſtas. pauci ſunt, & ij demum verè probi auditores, qui animum adferunt excipiendis monitis paratiſsimum, nec aliam ob cauſſam veniunt, quàm vt recedant ſeipſis meliores: non ſcholæ diſcunt, ſed vitæ; audiunt vtrâque aure vincti, nec vnquam facilè audire deſinunt, niſi

a Luc. c. 5. b 2. Par. c. 36.

 virtuti

virtuti iam procliuiores. Nemo adeò ferus eſt qui non miteſcere poſsit, ſi modò culturæ patientem aurem accommodet. Et Chriſti ouiculæ ab alienis dignoſcendæ, cauma ſeu ſignum in aure geſtant, verbum diuinum auidè audiunt & obediunt.

§. II.

Norunt prædeſtinati quàm ſollicitè monuerit Auguſtinus: Non minus reum eſſe qui verbum Dei negligenter audierit, quàm qui corpus Chriſti in terram negligentiâ ſuâ cadere permiſerit. non ergo tam attendendus eſt, qui dicit, quàm qui dictat, & dicenda imperat Deus: Ego quid ſum, inquit Auguſtinus, *a* niſi cophinus ſeminatoris? Ille in me ponere dignatus eſt, quæ vobis ſpargo. nolite attendere ad vilitatem cophini, ſed ad claritatem ſeminis, & poteſtatem ſeminatoris. Chriſtianus vbique inuenit quod diſcat, ſempérque proficiat, atque hoc etiam ſuæ prædeſtinationis indicium agnoſcat, ſedere ad pedes Domini, & cum Magdalenâ audire verbum Dei; neque ob domeſtica miniſteria, nec ob ſororis murmura, non etiam ob amiciſsimorum auocamenta, ab ore loquentis pendentem auelli poſſe. Neque verò electionis nota eſt, audire tantùm, ſed & meminiſſe, ſed & exequi. quorſum eſt comedere, ſi quod comeſtum, mox indigeſtum reuomatur? in Chriſti matre maximæ laudis erat, quod conſeruarit omnia verba hæc, conferens in corde ſuo, *b* In corde meo, ait Pſaltes Regius, abſcondi eloquia tua, vt non peccem tibi. Terræ bonæ conferuntur ij, qui in corde bono & optimo audientes verbum retinent, & fructum afferunt in patientiâ. *c* Nam vti legere & non intelligere, ſic audire & audita memoriâ non cuſtodire, ferme tantundem quod negligere eſt. otio abutitur pictor, qui lymphatis coloribus quidlibet in tabellâ, magno ſtudio pingit, quod mox ſpongiâ detergat: ſic turpe Chriſtiano eſt, audire, & mox omnium obliuiſci. ſic meminiſſe conetur, vt memoria non ſit ignaua, ſed efficax & ſtrenua, quæ fieri vrgeat, quod meminit faciendum. Si hæc ſcitis, beati eritis, ſi feceritis ea. *d* SCIVISSE neminem ad cælum extulit, ſed FECISSE; facere autem non vult, qui recuſat ſcire facienda. Fons ſciendi puriſsimus, libri diuini. Et quamuis ex eodem diuinæ ſcripturæ fonte diuerſi hauriant, idque ſæpius, nemo tamen vnquam poterit totas has opes eruere. Ea eſt huius opulentiæ natura, vt quò foderis altiùs, hoc magis exundent diuini ſenſus; fons eſt nunquam deficiens. *e* quemad-

a Hom. 26. in lib. 50. hom.

b Luc. 2. *c* Luc. 8. *d* Ioan. 13. *e* Serm. 4. de Lazaro.

quemadmodum verò formica pabulum in hiemem, æſtate ſibi colligit, ſic Chriſtianus in tranquillo verbum Dei excipit, vt inde in rebus turbidis paſcatur. Conſtat, eos qui hac in re contemptores, ſic quandoque puniri à Deo, vt & ipſi ſentiant ſe puniri, & videant alij. Alium ab alio doceri; alterum alteri ſubmitti vult Deus. Sapientiſſimus erat rex Dauid, præceptorem in plurimis habebat Spiritum ſanctum, probè ſciebat adulteria & homicidia eſſe vetita, & tamen pœnitentiam prius non egit, quàm de eâ diſſerentem Nathanem audijt. Chriſtus Paulo *a* è nubibus concionatus eſt, & tamen erudiendum illum ad Ananiam miſit. Cornelio *b* nuntiauit Angelus, preces eius & eleemoſynas Deo probari, ſed ſimul ei Petrum à quo inſtrueretur, monſtrauit. Reginæ Candaces quæſtori Iſaiam in curru legenti, non Angelus in præceptorem, ſed Philippus à Deo aſsignatus eſt. *c* Moſes, quem iure diceres Deo à ſecretis fuiſſe, & ſupremum intimúmque Numinis conſiliarium egiſſe, nihilominus à ſocero ſuo tametſi alienigenâ inſtituitur velut puer, nec ſine acri verborum caſtigatione, modum docetur gubernandi populi. *d* Chriſtus ipſe, æterna ſapientia, medius doctorum ſedet & interrogat. *e* Nullus hominum ſexus, nullus ordo & ſtatus, audiendarum concionum immunis eſt.

a Actor. 9. b Actor. 10. c Actor. 8. d Exod. 18. e Luc. 2.

§. III.

At inter doctos, inquis, cenſeor: nil noui audiam; quæ dicturus eſt Eccleſiaſtes, iam antè ſcio. En humani ingenij eruditam ſuperbiam! & quis eò peruenit ætatis & doctrinæ, vt non plura neſciret quàm didiciſſet? Sed fac, omnium te eſſe doctiſsimum, nec doctiorem è concione rediturum: ita quidem intelligentia antecelles omnibus. Sed quid voluntas & memoria? an non mouenda illa & inflammanda, monenda iſta erit & iuuanda? memoriæ facillimum eſt falli, proniſsimum voluntati errare, niſi quotidianis ſubſidijs dirigantur, illa vt firmetur, hæc vt ab erroribus liberetur. Ergo non vtilè tantùm, ſed & neceſſarium eſt omnibus, conciones audire; malis, vt corrigantur; bonis, ne corrumpantur; ignaris, vt doceantur; doctis, vt commoneantur, & vt noua diſcant, aut certè vetera memoriâ recolant: audiens ſapiens ſapientior erit, *a* &, auris ſapientium quærit doctrinam. *b* Herodes multis ſceleribus clarus, tam barbarus tamen, aut fatuus non fuit, quin aulicum concionatorem ſuum, *& libenter audiret, & audito eo multa faceret.* *c* in Herode

a Prou. 1. b Prou. 18. c Marc. 6.

non libentia tantùm audiendi fuit, ſed & longa quoque patientia. multa enim ex Ioannis concionatoris ſui præſcriptione facere non potuiſſet, niſi concionatorem ſæpius, & de multis audijſſet. neque per catalogum duntaxat enumerando, vitia regis Ioannes caſtigaſſe cenſendus eſt, ſed rationibus & copioſè egiſſe, vt non tantùm indicaret mala, ſed & potenter diſſuaderet. Non poterant regis adulterium, & tot eius flagitia, vnicâ Ioannis concione ſatis elui. ſingula ſingulas conciones, imò ſingula plures exigebant; mens ſceleribus obfirmata, crebro ariete quatienda erat: Et tamen *libenter eum audiebat*. Et quamuis ei Ioannes in os & in faciem obijceret publicè: non licet tibi habere vxorem fratris tui, ídque oratione indubiè longâ probaret, tamen *libenter eum audiebat*, tantum in Herode fuit audiendi ſtudium, nec deſtitit Ioannes; cetera omnia Herodis facinora ſilentio politico non inuoluit. clarus teſtis beatus Lucas: a Herodes autem, inquit, tetrarcha cùm corriprretur ab illo, de Herodiade vxore fratris ſui, & de omnibus malis quæ fecit. Itaque Ioannes in Herodis tyrannidem, in cædes, in tributa tam auarè collecta quàm prodigè in omnem luxum diſsipata inuehebatur liberè, & tamen *libenter eum audiebat*. tanta in Herode fuit concionatoriæ obiurgationis patientia, vt non primâ illâ vehementiore, non ſecundâ, nec tertiâ, non multis concionibus ſequentibus fuerit offenſus, *libenter eum audiebat*. Herodi Ioannes nunquam neque nimis ſæpe, neque nimis prolixe, neque nimis ſimpliciter aut populariter, neque ſeuere nimis, aut acerbè viſus eſt concionari, *libenter eum audiebat, & audito eo multa faciebat*, modò facere perſeueraſſet, queri certè non potuit quód fortuna ſibi veritatem inuideret. queritur id olim Seneca, b &: monſtrabo, inquit, tibi, cuius rei laborent magna faſtigia, quid omnia poſsidentibus deſit. Scilicet ille qui verum dicat. Non vides, quemadmodum illos in præceps agat extincta libertas, dum nemo ex animi ſui ſententiâ ſuadet diſſuadétque, & vnum amicorum omnium officium eſt, vna contentio, quis blandiſsimè fallat. non fefellit Herodem Ioannes, tam candidi pectoris, támque aperti oris monitorem ſe præſtitit, vt nil minus poſſe ſit viſus, quàm veritatem tacere. regias aures aſſiduè vellebat, quibus & flagitium illud itentidem occinebat; Non licet tibi, Herodes, non licet tibi. Vbi mihi nunc illi delicatuli & prurientes auribus, qui ſi vno verbulo, etiam ſæpe detorto & perperam intellecto, notatos ſe putent, & concionatorem execrantur, & cathedram. Herode parricidâ & adultero, neſcio an in hoc

a. Luc. 3. b Lib. 6. de benefic. c. 3.

hoc non deteriores ſint, qui quamuis vitia, vt ipſe, non fugiant, fugiunt tamen conciones quæ vitijs medelam faciunt, quod non faciebat Herodes. Seductori dat manum qui dare diſsimulat præceptori, & ſtulto diſcipulum committit, qui ſe ſolum pro præceptore agnoſcit: quiſquis iam adeò ſibi ſapit, vt neminem docentem audire, niſi ſe dignetur, plus elationis oſtendit, quàm eruditionis. nec poteſt in eo virtutis eſſe amor, in quo cæleſtis doctrinæ odium eſt aut neglectus. Initium recedendi à Deo eſt, faſtidium audiendi diuina, nec Deum diligit, qui pia monita non eſurit. Lapis lydius explorat aurum, Euangelium Chriſti reuelat cogitationes hominum.

VII.um PRÆDESTINATIONIS SIGNVM.

VII

SIMBOLVM SEPTIMVM.

FRVTEX TABACI. Saluberrimum hoc fruticis genus eſt, vlceribus præſertim & vulneribus curandis illuſtre. grande vlcus corporis eſt, paupertas: grandius animi, peccatum. vtrique perſanando mirificè conducit *eleemoſynæ, illa præſertim quæ datur benigno affectu*

in egenos. & hæc per Tabaci fruticem repræſentatur. Ab Apoſtolo id diſcimus: Induite vos, inquit, viſcera miſericordiæ ſicut electi Dei. *a* non dantis manum duntaxat, ſed & affectum requirit. Verè beatus qui intelligit ſuper egenum & pauperem, in die malâ liberabit eum Dominus. *b* Diuinæ ſcripturæ ſyllogiſmo id firmatur. qui accipit mutuum, ſeruus eſt fœnerantis. *c* ſed ditiſsimus Deus per pauperem accipit mutuum. facilis eſt iam concluſio. alteram ſyllogiſmi partem confirmans Salomon: Fœneratur, inquit, Domino (ſeu, quod idem, Dominus accipit mutuum ab eo) qui miſeretur pauperis. *d* Auguſtini ore Chriſtus ſic ſtipem mendicat: Da mihi ex eo quod dedi tibi, de meo quæro: da & redde; habuiſti me largitorem, fac me debitorem, habeam te fœneratorem: temporalia mihi das, æterna tibi reſtituam, teipſum tibi reddam, quando te mihi reddidero. Gregor. Nazianz. orat. de amore pauperum: Fac calamitoſo ſis Deus, Dei miſericordiam imitando, nihil enim tam diuinum homo habet, quàm de alijs bene mereri: tibi derelictus eſt pauper, velut Deo, talis in terra Deus Iob fuit: Pater eram pauperum, & cauſſam quam neſciebam, diligentiſsimè inueſtigabam. Oculus fui cæco & pes claudo. *e* Tobias Deo chariſsimus: eleemoſyna, inquit, ab omni peccato & à morte liberat, & non patitur animam ire in tenebras. Fiducia magna erit coram ſummo Deo eleemoſyna, omnibus facientibus eam. *f*

a ad Coloſſ. 3. b Pſal. 40. c Prou. 22. d Prou. 19. e Iob. 29. f Tob. 4.

§. I.

Chryſoſtomus melius: *a* Melius eſt, inquit, hanc artem dandi eleemoſynam ſcire, quàm eſſe regem. hæc enim domos ædificat in cælis ſemper manſuras, hæc docet quomodo Deo poſsis ſimilis fieri. Magna res eſt homo, & pretioſa, vir miſericors. Qui pronus eſt ad miſericordiam, benedicetur, de panibus enim ſuis degit pauperi. *b* Ergo beneficentia, vt eodem ore aureo loquar, Deo ſimiles facit. & hæc charitatis mater, Chriſtianæ virtutis proprium inſigne, per quod diſcipuli Chriſti noſcuntur: hæc noſtrorum ſcelerum eſt medicina, hæc animæ ſordes emundat, hæc ſcala quæ in cælum vſque porrigitur. *c* Chriſtus præcipit: Theſaurizate vobis theſauros in cælo. *d* Audite, ô diuites, nouam è cælo artem: nouus colligendi theſauri modus eſt, SPARGERE. Erraſtis hactenus; nam dando diteſcimus, non corradendo & ſeruando. Theſauros in orbe illo ſupero

a Hom. 33. & hom. 36. ad pop.

b Prou. 22. c Chryſ. hom. 6. in c. 3. epiſt. ad Tit. d Matth. 6.

ſupero ſtruit, qui pauperibus eos in hoc infero diſtribuit. imò nec opus quidem, plenas auro manus in egenos excutere; date obolos & aſſes; date panis fruſtilla (modò beneuolus affectus accedat) & in fœnus recipietis pleniſsima horrea, opulentiſsimum ærarium. Cenſores olim luſtrabant ciuium ædes, & num ſi quæ tineæ in veſtibus, vermes in carnibus, mures in panibus reperirentur, indagabant. non caſſus hic labor, hodièque forſan inuenirentur qui mallent hoc genus animalium paſcere, quàm pauperes. Sed iam inuentus eſt locus, patétque cunctis ad eum aditus, vbi nulli mures, non tineæ, nulli vermes. theſaurizate vobis theſauros in cælo, vbi neque ærugo neque tinea demolitur, & vbi fures non effodiunt nec furantur. *a* Manna non corrumpebatur niſi quod in diem alterum ſeruabatur; numi non amittuntur, niſi quos amittere nolumus: tutiùs ſeruari non poteſt, quàm quod perit inter manus mendiculorum. Ventres pauperum ampla ſunt horrea, quicquid hic reconditur, incendij ſecurum augetur, multiplicatâ vſurâ. Si Abſalomus auream cæſariem ſuam attondiſſet, crines capite, non funes geſsiſſet: ſi fortunatiores rem ſuam in pauperum ſubſidium acciderent, tot amicos arcâ clauderent, quot numos; nihil dando hoc agunt, vt periculoſiores ſint inſidiæ, quò plures pecuniæ. Perde pecuniam propter fratrem & amicum tuũ, & non abſcondas illam ſub lapide in perditionem, ſuadet Eccleſiaſticus. *b* Chriſtus: *c* Date & dabitur vobis. Puteus, ſi ſua non amittat, luteſcit: vberior fluit, & purior, ſæpe hauriendo. Cælo deſtinati cùm ſtipem dant, ſi poſſent, cor adderent, adeò benigno ſenſu in egenos feruntur, idcircò beatos pronuntiauit Chriſtus miſericordes, non eos ſolùm qui poſſent quàm plurimum elargiri, ſed qui vellent omnium miſereri. Pythagoras olim docuit, ſimilia non niſi à ſimilibus comprehendi; hoc vitæ mercatu, non niſi ſimile ſimili paratur, oleum emitur oleo. miſericordiam vis conſequi? hamum iace, miſericordiæ opus. At dando alijs, egebo ipſe? Puſilli animi homo, & qui mauis diffidentiæ tuæ credere, quàm ſyngraphæ Chriſti? quantos auaritia ad incitas redegit? nullos eleemoſyna. certat Deus cum liberalitate noſtrâ, nec munificentiâ ſinit ſe vinci: Date & dabitur vobis. *d* Sareptana vidua *e* non tantos fecit ſumptus, in ſiccum prandiolum Eliæ, quantos lucrata eſt. Eliſæi hoſpita *f* plus recepit quàm hoſpiti ſuo contulit.

§. II.

a Matth. 6. b Eccl. 29. c Luc. 6. d Ibid. e 3. Reg. 7. f 4. Reg. 4.

§. II.

At ſunt, non è numero prædeſtinatorum, qui rarò dant, niſi dent malignè. Malignè dant qui quæ nauſeant, quibus carere malunt; quæ vix eſui ſunt, aut vſui ampliùs, pauperibus elargiuntur: ſi quid in domo verminoſæ carnis, ſi quid mucidi panis, ſi quid fugientis vini, aut morientis aceti; ſi quid putridi, ſi quid fœtidi quod vix cani porrigas, mox ad pauperes abit, munificâ donatione. Heu Chriſtiani, quàm ſæpe blandâ perſuaſione nos fallimus! hoc non eſt oleum, ſed (quod Baruch *a* exprobrat) oliuarum oſſa offerre. Deus ad Chain *b* & munera eius non reſpexit, quia viliſsima de terræ fructibus offerebat, qui poterat meliora. Parum potes? ſufficit multum voluiſſe. Multum potes? caue velis parum dare. Si re non potes, pauperem ſpe bonâ, & miti alloquio iuua: ſaltem animo miſerere. Spreti non ſunt Iſraëlitæ illi qui ſimilam, ſetas, aut caprarum pilos obtulerunt; meliora deerant: ſed ſi aurum habuiſſent, & iſta obtuliſſent (ait Chryſoſtomus *c*) maledicti protinus fuiſſent. Quidam non malignè dant, ſed oleum miſericordiæ, ſordibus luxuriæ vitiant; tam faciles ad eleemoſynam quàm in libidinem proni. Anazarbæi Ciliciæ populi, opimam regionis oliuitatem, virginum ſuarum caſtimoniæ tribuunt, quæ ſolæ illic plantant oleas, & oliuas legunt. Chriſtianis certiſsimum ſit, oleam hanc noſtram & Veneris myrtum, inimiciſsimas eſſe arbores, nec in eodem plantario iungi poſſe. ingrata eſt Deo eleemoſyna, quam fœda carnis voluptas comitatur, nec ſimul placere poſſunt, manus munifica, & libidinoſus animus. Sunt alij, qui quidem hoc carnis luto non merguntur, ſed quia videri amant & laudari, oleum ſuum ſteriliſsimo labore effundunt. Et cur, mi Chriſtiane, ſcit læua tua, quid dextera tua faciat? Iobus *d* oliuæ te comparat florem proijcienti. hæc enim arbor, inquit Gregorius, *e* etſi largè floreat, ſi tamen immoderatâ ſtringatur nebulâ, fructum omnem deſperari iubet. ita qui tunc maximè miſericors eſt, cùm ſpectatores habet, vel vt habeat, fructum operis perdit, ex nebulâ fauoris. Hominis prædeſtinati eleemoſyna, vnicum obſeruat oculum, ſed omnia cernentem; nec laudem expectat, niſi à quo & præmium, ab vno ſolo Deo: Et quamuis aureas habeat alas eleemoſyna, Chryſoſtomo *f* docente, non tamen pauonis inſtar, admiratores ſibi deligit in terrâ, cùm muneratorem habeat in cælo, eò ſuis aureis alis ſubuolat, & Chriſto ſe ſiſtit, quem in mendico agnoſcit. Eleemo-

ſyna

a Baruch. c. 6. b Gen. c. 4.
c Hom. 32. in epiſt. ad Hebr. d Iob. c. 15. e Greg. l. 12. mor. c. 26. f Hõ. 12.

ſyna tam non cupit eſſe nota, vt ſi poſsit, etiam clam domino ſuo latere velit, nam homo verè miſericors, non laborat vt à multis ſciatur quantum dederit, modò ſciat is vnus, qui poteſt danti reddere. ideò D. Cyprianus hunc beneuolum in egenos animum, ſecuritatis noſtræ ſalutare vocat præſidium, quo Deum debitorem conſtituimus, & Chriſtum iudicem demeremur.

§. III.

Supremo fatalis iudicij die, de miſericordiâ rigidum examen erit, & quæſtio, ij quibus cor immite, durum, immiſericors fuit, terribile velut in tabellâ decretum legent: *a Ite maledicti in ignem æternum.* At ij quos iam ab æterno diuina deſtinatio Angelorum ſocietati adſcripſit, fidentiùs loqui poterunt cum iudice; licebit illis dicere: da quia dedimus; da te, quia tuâ cauſsâ dedimus: miſerti ſumus aliorum, tu noſtri miſerere: fecimus quod iuſsiſti, redde quod promiſiſti. non erubeſcit hæc poſtulata iudex, & debitorem ſe libenter fatebitur. Cernent electi patulum in Chriſti latere hiánſque & roſeum vulnus, ínque eo velut gemmis ſcriptum: *Venite benedicti, poſſidete* regnum. impetraſtis quicquid petitis, agnoſco promiſsionem meam, laudo miſericordiam veſtram, quæ iure ſiſtere ſe præmio poteſt; accipite præmium quod pretio æſtimari non poteſt. quicquid vlli meorum feciſtis, mihi factum eſt. Veſtra me commiſeratio cibo potúque ſæpius refecit: veſtris ego veſtibus tegebar, ad veſtras ego ædes peregrinus diuertebam; veſter in me amor, ipſos ad me carceres penetrauit; veſtrâ miſericordiâ vixi: *Venite benedicti.* fragmen panis famelico dediſtis? En, menſam parauiſſimam, venite æternùm epulaturi. peregrinos tecto non excluſiſtis? Angelorum ciues vos eſſe iubeo. ſeminudorum algentibus membris lanam inieciſtis? adeſte, immortalitatis purpurâ velandi: *Venite benedicti.* O quæ hæc rerum commutatio pro centonibus, pro obolis, pro menſarum miculis, paludamentum gloriæ, theſauros cæli, delicias non finiendas recipere? omnis miſericordia faciet locum vnicuique ſecundùm meritum operum ſuorum, & ſecundùm intellectum peregrinationis ipſius. *b* Hæc, ſi quàm vera, tam eſſent omnibus perſuaſa, nemo foret qui non tam vili vellet cælum emere. Veriſsimè dixit Auguſtinus: Si vis mercator eſſe optimus, da quod non potes retinere, vt recipias quod non poteris amittere; da modicum vt recipias centuplum, da pau-

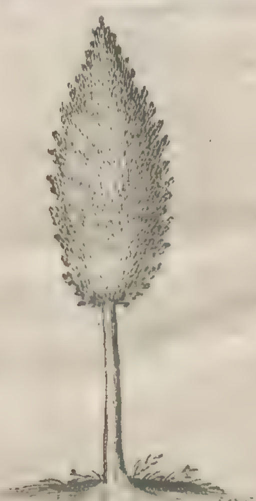
a Matth. 25. b Eccl. 16.

peri

peri numum, vt à Chriſto impetres regnum, da bucellam vt obtineas peccatorum veniam, da veſtem vt mereatis gloriæ ſtolam,[a] da vilia vt conſequaris æterna. quæ autem ſtultitia, inquit Chryſoſtomus,[b] illic tua relinquere vnde exiturus es, & illuc non præmittere, quò iturus es? Illic ergo tua repone vbi tuam habes patriam.

a Cæſ. Arelat. hom. 131 b In Matth. 6.

VIII.um PRÆDESTINATIONIS SIGNVM.

VIII.

SYMBOLVM OCTAVVM.

CVPRESSVS. hæc perpetui viroris & iucundi odoris arbor putredinem in ſe non admittit, ab alijs etiam cadaueroſum fœtorem prohibet; hac non immeritò *vilis ſui æſtimatio* ſignificatur, quæ latentem ſuperbiæ vermiculum interſicit, nec hominem ita corrumpi ſinit & putreſcere, vt ſibi placeat. mala certè ſanies, placere ſibi ipſi. Odi ſuperbos & arceo, clamat Dauid; non habitabit in medio

medio domus meæ qui facit ſuperbiam. *a* Rarum aiunt eſſe generoſum pharmacum, cui non inſit veneni aliquid aut ſacchari: nullum certè vitium eſt, in quo non aliquid ſuperbiæ. percenſe omnia, & ſic eſſe deprehendes. Initium omnis peccati eſt ſuperbia, & qui tenuerit eam, replebitur maledictione, & ſubuertet eum in finem. *b* Superbia peſsimi ingenij fomes, funeſtis ac multiplicibus vitijs in diuerſa prorumpit, odij, amoríſque & ſuper omnia inuidiæ ſupplicijs obnoxia. Nec alij magis anxij aut perpetui motus ſunt, quàm hominum non tam quærentium laudem, quàm hanc ſibi deberi credentium. Et contemni ſe facilè ſuſpicantur, & hanc aliorum, vt putant, contumaciam, in ſe acerbiſsimis curis vindicant. Iam ſua vitia neſciunt, iam virtutes aliorum. Sic inflatis & turgentibus, pietas, fides & quicquid in hominibus ſacrum, infra famam honorúmque cupiditatem iacet. Et ceterorum quidem vitiorum materies ſæpe viliſsima, plerumque nobiliſsima eſt ſuperbiæ, quæ quoduis præclarum facinus, eruditionem omnigenam & virtutem, omnem ſanctitatem audet arrodere, prorſus ad inſtar vermium, qui non niſi optima pyra aut poma perrodunt. non eſt qui diaboli mores venuſtiùs exprimat ſuperbo. ille altiſsimo par eſſe nitebatur, iſte non exæquari vult alijs, ſed præferri. Sed nuſquam non reſiſtit ſuperbis Deus, *c* vti miles ſtans in pinnis mœnium, quotquot aſcendunt, romphæâ deturbat: quandoque tamen etiam vi nullâ ſuperbus à Deo ſternitur, perinde ac ſi regius olitor excreſcentes in altum herbulas ludentibus digitis attondeat. Saul humilis in regem euectus, ſublimis deiectus eſt. Sunt qui naturâ cepas, ſunt qui araneas aut feles horreant natiuo odio: hæc natura Dei eſt, ſuperbos horrere & execrari: Abominatio Domini *d* eſt omnis arrogans: Immundus eſt apud Deum omnis qui exaltat cor ſuum. *e*

a Pſal. 110. b Eccl. c. 10. c Iac. 4. d Prou. c. 16. e Prou. c. 10.

§. I.

Sed veluti peſtifera lues, variâ corporis parte ſe prodit, ſic ſuperbia non vnâ moratur ſede: quorundam occupat oculos, aliorum linguam. horum manus inuadit, plurimorum veſte ſe inuoluit: ſunt quorum collari tam pacata ſedet & immobilis, vt illam nec centum concionatores loco moueant. Sunt quos ſui negligentes, & iuratos ſuperbiæ hoſtes diceres, niſi ſuas epulas ædificia ſua, liberos ſuos atque familiam, ipſam ſupellectilem ſuam ſuperbire docerent, arcano magiſterio. Sic variè ſuperbiam ſpiramus, ſubtili

prorſus ventulo: quandoque ipſi nos deijcimus infra quamlibet vilitatem, roſas & mulſa loquimur, aulæ byſsina verba iactamus, omnium genibus aduoluimur, vt malè ſuper alios efferamur: in alto iam poſiti, nec ſuperiorem ferimus, neo parem. Quid ſuperbis puluis & cinis? leui te mors afflatu diſperget. quid tibi places Suffene? fœtes hominibus, fœtes Angelis, fœtes Altiſsimo, terram ſpiras (ô lutum priſci Adami!) & Luciferi fœtorem ſpargis. Si tibi non odor tantùm cupreſsi, ſed & altitudo placeat; age, aſcende, ſed præter te ſolùm, neminem deſpice. hoc grande & præclarum eſt, in alto non altum ſapere; cùm extolleris, teipſum deprimere, & (quod prædeſtinatorum eſt proprium) meritis cælum attingere, & opinione ſuâ circa ſolum repere. Bernardus: a ſemper, inquit, diuinæ gratiæ familiaris eſſe ſolet humilitas. quæ eſt hæc tam ſublimis humilitas, quæ cedere non nouit honoribus, inſoleſcere gloriâ neſcit? non eſt magnum in abiectione eſſe humilem, magna & rara virtus eſt, *humilitas honorata*. Auditis hæc reges & principes, rerum Domini? Auditiſne iſta vos viri tam docti quàm ſuperbi, vos tam faſtuoſi quàm numoſi? rara virtus eſt, *humilitas honorata*. Veræ autem humilitatis hoc eſt proprium, vt quò quis, cælo teſte, ſanctior, eo ſe iudice vilior cenſeatur. Abraham Deo commendatiſsimus, nónne ſibi *cinis & puluis*. b Petrus Eccleſiæ petra, nónne ſe palàm & ex animo profeſſus *hominem peccatorem*? c Paulus vas electionis & Apoſtolorum princeps, nónne ſibi *abortiuum & indignus vocari Apoſtolus*? d Verè aliud exaltationis principium non eſt quàm humilitas, & viliſsima ſui æſtimatio. Ad rem dixit Gregorius: Euidentiſsimum ſignum reproborum ſuperbia eſt, electorum humilitas, proptereáque à Domino dictum eſt: Niſi efficiamini ſicut paruuli, non intrabitis in regnum cælorum. e

a Hom. 4. ſuper miſſus eſt. b Gen. 18. c Luc. 5. d 1. Cor. 5.
e Greg. l. 34. mor. c. vlt.

§. II.

Superbia virtutum omnium ruina, & altiſsimum hominum & Angelorum præcipitium. qualis, ô Deus, inter cælum & terram facta eſt olim commutatio! pulcherrimus omnium angelus cælo præcipitatur, & miſerrimus omnium mendiculus, in cælum ab angelis deportatur. nam vnde Lucifer ſuperbus cecidit, eò vlceroſus Lazarus aſcendit, quem credibile eſt ſæpius ſua vlcera numeraſſe, quàm ſuas virtutes, nec dubium quin cunctis patientior ſit viſus quàm ſibi, genuino ſui contemptu. non illepidè & verè dixit Sanctorum

ctorum quiſpiam: parum valet, qui ſe aliquid valere cenſet; nil penitus valet, qui ſe multũ valere autumat. huic aſſentitur Bernardus, &: omnia, inquit, illi deſunt, qui nihil ſibi deeſſe putat. addi poteſt: cęlo natos non videri, quibus ſua tantùm placent, qui alienę vitæ ſuperbiſsimi cenſores, ſuæ vaniſsimi æſtimatores, tam falluntur circa aliena, quàm in proprijs cæcutiunt, iucundâ lippitudine. Abite, ô vani, cælum eiuſcemodi patrones non admittit: cælo prædeſtinati, nullius vitam ita rigidè cenſent ac ſuam, nullius mores toties damnant quàm ſuos; facilè indulgent omnibus, nunquam ſibi; in neminem ſeueriores quàm in ſeipſos. miſeri nos, puluis ſumus & vmbra, breui ad plures abituri, & tamen origines noſtras, & maiorum imagines longâ oſtentatione percenſemus, tanquam ſi magis homines ſint, qui plures auos numerant. Homo vanitati ſimilis factus eſt, dies eius ſicut vmbra prætereunt. a quoquò vertamus oculos, lacrimas noſtras cernimus. cælum tuemur? patriam quidem eminùs videmus, ſed in exilio nos eſſe ſentimus. terram deſpicimus? foueam illa nobis minatur, & licet eam pedibus calcemus; caput tamen noſtrum ſibi ea pollicetur, paullò poſt pro libitu tractandum. Nos ipſos aſpicimus? ô pulchrum & rubicundulum pomum! ſed vermiculus latet. putredo, ſanies, mors penitis viſceribus deliteſcũt. cor ipſum inſpicimus? ô profundam ſpecum, & fœdam! quantum hîc anguium & colubrorum agmen? heu, vitijs ſcatemus, nobis tamen necdum vileſcimus. miſerijs, ſtultitiâ, peccatis obruti iacemus, & tamen beati, ſapientes, docti videri volumus, ac digito monſtrari. Prædeſtinatos vniuerſa hæc ad maximam ſui vtilitatem compellunt, ita vt quò magis ſe ſuaque conſiderant, tantò magis in dies ſibi ipſis ſordeſcant, & his ex facili, vti beato Paulo, ſordent omnia, qui ſibi prius ipſis ſordere incipiunt, nec difficulter omnia contemnũt, qui ante omnia ſeipſos. quiſquis beatus eſſe vult, diſcat contemni, &, præter Deum, contemnere vniuerſa. Norunt prædeſtinati quàm verè ſit dictum à Chryſoſtomo: b Minimum de ſe ſenſiſſe tam magnum eſt, quàm res maximas feciſſe. Norunt clamantis vocem: qui veſtrûm maior eſſe voluerit in regno cælorum (ſi tamen eò perueniat) minor eſt futurus. Viam humilitatis norunt eſſe confragoſam, & initio nonnihil difficilem, ſed planiorem paullatim & commodiorem: colliculum ſibi eſſe ſuperandum ſciunt. hunc quærunt & ab alijs oſtenſum auidè ſcandunt: amant contemni, occaſiones arripiunt: cùm ſe deſpici vident, lætantur, ſibique ipſis plus quàm vllus inimicorum inſultant. horum nemo, ſui deſpicientiam

a Pſal. 143. b Hom. 3. in Matth.

cientiam gladio ſe vindicaturum minatur; nec verbo vindicant: nemo manum, nemo pugionem intentat contemptori, vt qui plus commodi ferat quò plus contemptus. Prædeſtinati in ſcholâ Chriſti altè combiberunt, ſe hominum iannis non decreſcere, nec contemptu fieri minores. Tantus eſt vnuſquiſque, quantus eſt in oculis Dei, *a* non pilo maior, nec iuxta hominum intuitum Deus iudicat. *b* paruì Deo ſumus, ſi magni nobis: grandes ipſi, ſi nobis exiles. puteus quò eſt profundior, hoc illius aqua purior; æſtimatio ſui quò vilior, hoc Deo gratior. defodiendi ſunt immodici, ingentes animi deprimendi, atque vniuerſa noſtra ſuperbia, miſeriarum, inſcitiæ, defectuum noſtrorum mole obruenda. moſchum aiunt in locis graueolentibus amiſſum odorem recuperare: ita nos ſi feriò nobis ob ſordes noſtras vileſcamus, non quem hactenus dedimus, ſed quem oportuit, emendatioris vitæ odorem exhalabimus.

a Imit. Chriſti lib. 3. c. 50. b 1. Reg. c. 16.

§. III.

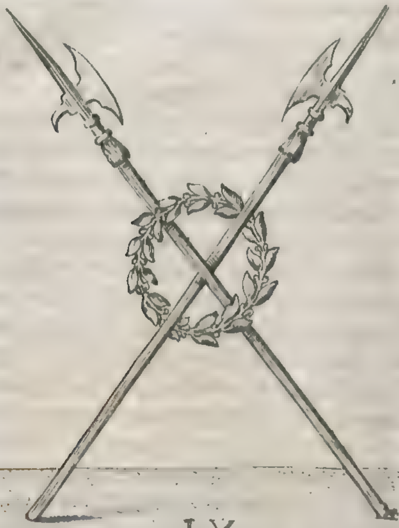
Rogatus vir religioſiſsimus, quam potiſsimum ad cælum viam inueniſſet, reſpondit: *Si ſe homo ſemper accuſet.* Hoc pænè tota Chriſtianorum diſciplina eſt, inquit Auguſtinus. *a* Ambroſius: *b* ſignum, inquit, electorum eſt, male de ſe ſentire, & vulnus ſuum agnoſcere. Gregorius *c* reproborum ait, eſt proprium, ſemper praua agere, & nunquam quæ egerint retractare. Omne enim quod faciunt, cæca mente pertranſeunt, factúmque ſuum niſi puniti, non agnoſcunt. Electi actus ſuos quotidie ab ipſo cogitationis fonte diſcutiunt, nec inde ſecuri ſunt, quia videri à Deo in ſe, quod ipſi non vident, agnoſcunt. Eccleſiaſtici *d* conſilium eſt: quantò magnus es, humilia te in omnibus, & coram Deo inuenies gratiam, quoniam magna potentia Dei ſolius, & ab humilibus honoratur. Verè maxima in omnibus perfectio, ſuæ imperfectionis cognitio: & longè laudabilior eſt animus, cui nota eſt infirmitas propria, quàm qui eâ non reſpectâ, mœnia mundi, vias ſiderum, herbarum vires, fundamenta terrarum & cælorum faſtigia rimatur. Cogitas magnam conſtituere fabricam celſitudinis? de fundamento prius cogita humilitatis: omnes delectat celſitudo, ſed humilitas ad eam gradus eſt. Excelſa eſt patria, ſed humilis eſt via, qui ſeriò inquirit patriam, non recuſat viam. *e* At verò, quod D. Hieronymus meritò deplorat: *f* multi humilitatis vmbram, veritatem pauci ſectantur: pauci ſed hi beati & cælo

a Lib. de virg. c. 31. b Apol. de Dan. c. 4. c in c. 5. Iob. d Eccl. c. 3. e S. Auguſt. de verb. Dom. f Hier. ep. 27.

cælo prædeſtinati, qui quò magis ſeipſos vident, tantò magis ſibi ipſis diſplicent, tantò pretioſiores Deo, quantò ſibi viliores; *a* qui minus ſe vident, minus ſibi diſplicent. Multi ſciunt multa, ſeipſos neſciunt, tantò minores in Dei oculis, quantò maiores in ſuis. Magnus & tutus ad Deum aſcenſus eſt, propriæ vilitatis agnitio. Et veriſsimè dixit Caſsiodorus: *b* Deſcendendo, cælum aſcenditur.

a Greg. lib. 35. mor c. 5. b In Pſal. 6.

IXum PRÆDESTINATIONIS SIGNVM.

IX

SYMBOLVM NONVM.

HASTIS PER OLEAGINVM SERTVM CONIVNCTIS repræſentatur *Dilectio inimicorum.* Oliuæ ramus, priſcis notiſsimum pacis ſignum fuerat. Plexilis hîc oliua haſtas hoſtiliter concurrentes conciliat, & in amplexum cogit, vti amor inimicos. Serium Chriſti præceptum eſt: ego autem dico vobis, diligite inimicos veſtros,

ſtros, benefacite his qui oderunt vos, & orate pro perſequentibus & calumniantibus vos, vt ſitis filij patris veſtri qui in cælis eſt. [a] Opus hoc, inquis, arduum eſt & difficile. Sed quo difficilius, hoc Deo gratius & nobis vtilius. Multa ſunt genera eleemoſynarum, quæ cùm facimus, adiuuamur vt nobis dimittantur peccata, ſed eâ nihil eſt maius, quàm cùm ex corde dimittimus peccata ijs qui offenderunt nos. [b] Chriſtus iam in alto pendens, linguam ſolam à flagris & clauis habuit immunem, & hanc in ipsâ cruce primò omnium ſoluit, in patrocinium eorum qui ſe manu aut linguâ crucifixerunt. Diſertus & potens ſuiſmet hoſtibus aduocatus. Et diſcipulos in hoc habuit hic in cruce Magiſter, ſed paucisſimos. Stephano pro inimicis oranti cælum panditur, velut ſi ad nobile hoc ſpectaculum cælites omnes ſint intenti. Idem ſanctiſsimus protomartyr pro ſe, ſtans, pro inimicis vtroque genu flexo precatur, & ſimul patefactum intuetur cælum, ſtantemque Ieſum à dextris virtutis Dei. [c] Si liceat quærere: Domine, quid hoc agis? priúſne præmium & triumphus, quàm prælium? nondum os Stephani aperitur, & iam cæli ianuæ reſerantur? nondum viuere deſijt hic Leuita, & te iam videt? nunquid nemini bene meritorum te finis eſſe aſpectabilem, niſi in ſupremo tui domicilij receſſu? quid ergo eſt quod Stephano exeat obuiam beatitudo, & extra cæli ianuas procurrat? nondum ex arenâ hic miles abijt, adhuc in puluere luctatur, etiamnum orat, & quidem pro ſuis hoſtibus. O felix & potens oratio! ſed perpendamus cauſſam ſic accelerantis præmij. Tam grata Deo eſt iniuriarum remiſsio, & ſeria deprecatio pro inimicis, vt mitiſsimus Deus omnem hîc maieſtatem ponat, ampliſsimam legis gratiam faciat, nec ad regium ſolium primùm coronare athletam velit, ſed præueniat, iubeátque pulcherrimam beatitudinem ad ipſas palatij valuas, imò extra domus limina prodire, vt feliciſsimus hic pugil, qui hoſtes infenſiſsimos ac ipſos interfectores ſuos amauit, próque eis & lacrymans & moriens ſupplicauit, præter legem honorificentiſsimè ad triumphos euocetur. & hoc eſt æterni Regis priuilegium, ijs qui iniuriarum volunt eſſe immemores, conceſſum; adeò non malè pati, ſed malè facere eſt malum perpeti. Mitiſsimus Dauid, qui cum vrſis & leonibus pugnabat, & vincebat; ille ſic ſtrenuus & nullo timore perterritus, cùm hoſtem capitaliſsimum Saulem ſub haſtæ cuſpide, non ſemel teneret, parcere tamen maluit quàm occidere, illúdque veluti armorum ſuorum inſigne cantabat: ſi reddidi retribuentibus mihi mala, deci-

a Matth. 5. b Aug. in Enchir. c Act. 7.

dam meritò ab inimicis meis inanis. *a* Fortiſsimus Paulus qui armatorum cuneos, qui mortem, qui inferos ipſos in certamen vocabat, in inimicos adeò clemens erat & benignus, vt diceret: *b* maledicimur & benedicimus: perſecutionem patimur & ſuſtinemus: blaſphemamur & obſecramus.

a Pſal. 7. b 1. Cor. 4.

§. I.

Nobiliſsimum & generoſiſsimum vindictæ genus eſt, ignoſcere cùm poſsis vlciſci: & longè glorioſiùs eſt tacendo vincere inimicum, quàm reſpondendo: honor eſt homini qui ſe ſeparat à contentionibus *a* Ambroſius: *b* Vindicare ſe, inquit, non eſt actus fortitudinis, ſed abiectionis, & timiditatis: Vincitur ab inimico, non vincit, qui ſe vindicat. nec aliter ſentit philoſophorum princeps: *c* Sicut debilis eſt ſtomachi, ait, cibum duriorem non poſſe concoquere, ita hominis puſillanimis eſt, verbum duriuſculum non poſſe ſuſtinere. Nemo luculentiùs probat ſe Chriſtianum eſſe, quàm qui amat inimicum. virtuti exercendæ aut ſinceriſsimo amico eſt opus, aut aſperrimo inimico, cui nemo vnquam ſic nocuit, vt non magis ſibi ipſi. Chryſoſtomus, *d* Vindicta, inquit, in corde poſita, nocentior eſt viperâ, neque enim minus malum eſt, referre iniuriam quàm inferre. inimicum feris? teipſum letaliter iam læſiſti. & hoc eſt prunas è foco rapere, ſed omnium primò ſibi manus amburere, dein alios ijs perfundere. ſic ſemper prima pars malorum in auctorem ſuum vertitur, interdum etiam nouiſsima, cùm ſæpe interim ſit illæſus, in quem pernicies parabatur. *e* quiſquis alium odit, primum animæ ſuæ vulnus infligit. qui non diligit, manet in morte. *f* At durum eſt, quicquid dicant alij, durum eſt, inimicum amare: ſed erit longè durius inter innumeros inimicos apud inferos ardere. Difficile eſt eum diligere quem vix odio dignum cenſeas: ſed difficilius erit audire ab iride clamantem: *Abite maledicti in ignem æternum.* Nimis arduum eſt, illæſum eum ſinere qui toties læſit: montem non ſcandet, qui vitat ardua: cælum fugit, quiſquis inimicum odit. Peregrinabundi huc illuc ſæpe currimus, ſubinde deteriores redimus; templorum aras cerâ cumulamus, nos interim ſaxea pectora gerimus: impetrando Iubilæo ſatagimus, nec tamen vindictam vrgere deſinimus. ô mi Chriſtiane, Iubilæum Deus in ædium tuarum veſtibulo tibi ſtatuit,

a Prou. 20. b lib. 1. offic. c. 35. c Ariſt. lib. 4. ethic. c. 3.
d Hom. 41. in Act. Apoſt. e Lactant. de irâ Dei. f 1. Ioan. 3.

tuum facis vel verbulo. dic: *Ignoſco*, & noxarum omnium veniam impetraſti: Dimitte, & dimittetur tibi, [a] nam ſi tradideris corpus tuum ita vt ardeas, charitatem autem non habueris, etiam erga inimicos, nihil tibi prodeſt. [b] Diues cenſetur, qui multos numerat debitores: inimici in te iniurij multa tibi debent, ideò ab illis diteſces ſi velis. Subduc modò ratiunculam, quantum tibi ſit æris tui, quantúmque alieni: diues es ſi non reddis ijs quibus debes. quot nomina apud Deum contraxiſti? & iam negligentiâ tuá factus es non ſoluendo. quin tu ergo Deum ad debitores tuos remittis, & tua nomina, quæ nunquam poſſes, per illos expungis? Dimitte & dimittetur tibi. Relinque proximo tuo nocenti te, & tunc deprecanti tibi peccata ſoluentur. [c] ingentia tibi debita condonat Deus, ſi tu alijs parua. notum illud Hieronymi: O formidoloſa ſententia! ſi parua fratribus non dimittimus, magna nobis à Deo non dimittuntur. Veniam quam quis habet inimico, hanc à Deo ſperet.

a Luc. 6. b 1. Cor. 13. c Eccl. c. 28.

§. II.

Ergo ſaltem tui miſerere, ô homo, & ne teipſum oderis, ama inimicum. Vltionis non longa eſt delectatio, miſericordiæ ſempiterna. Noli, obſecro, vinci à malo, ſed vince in bono malum. [a] ſi eſurierit inimicus tuus, ciba illum: ſi ſitierit, da ei aquam bibere, prunas enim congregabis ſuper caput eius, & Dominus reddet tibi. [b] vince in bono malum. De hac victoriâ Chryſoſtomus: [c] In olympicis, ait, certaminibus Diabolo conſecratis lex eſt, malè faciendo vincere: in ſtadio Chriſti, omnino lex eſt contraria; hîc enim non eum qui percutit, ſed qui percutitur, coronari decretum eſt. Si manſuetudinem exhiberemus, eſſemus omnibus inſuperabiles; nec vlla ad nos iniuria perueniret. Ergo, ne dicas, reddam malum. expecta Dominum & liberabit te. [d] ne dicas, quomodo fecit mihi, ſic faciam ei. [e] & cur damno tuo nocere cupis alteri? O canis quid lapidem mordes? cum manu age quæ miſit lapidem. ô bubo, ô cæce, quid furis in aduerſarium? dimitte eum vt maledicat: Dominus enim præcepit ei vt malediceret tibi. [f] Ad mortem damnatus carnifici non indignatur, ſed iudici. & cur, miſelle homo, carnificem tu tuum inuadis? iudicem attende. Deus eſt qui talem in te antagoniſtam immiſit, ſed bono tuo, plectendis delictis tuis. Iobo Diabolus nec vnam quidem ouiculam ademiſſet, niſi Deus id permiſiſſet. Dominus dedit, & Dominus etiam abſtulit, [g] non diabolus.

a Rom. 12. b Prou. c. 25.
c Ho. 12. ad Rom. d Prou. 20. e Prou. 24. f 2. Reg. 16. g Iob. c. 1.

bolus. Non haberes poteſtatem aduerſum me vllam, niſi tibi datum eſſet deſuper, reſpondit Pontio Chriſtus. *a* idem prorſus inimico tu tuo reſponde. Plurimis plus inimici profuere quàm amiciſsimi. tyrannos tolle, non erunt martyres: non ſint inimici, tollentur plurimorum præmia. non minus Diocletianus Eccleſiam ampliauit immanitate & gladio, quàm Conſtantinus liberalitate & auro. Euangelicus ille paterfamilias, voluit frumentum & lolium vnà ſurgere: Sinite, inquit, vtraque creſcere, ſed vſque ad meſſem. *b* At nos præproperi & in perniciem noſtram feſtinantis ingenij homines, vt primùm noxiam herbulam conſpicamur, mox clamamus: carduos ad ignem, ad flammas lolium, inimicos ad Orcum. Lentiùs, ô boni, lentiùs; non ſic licet ante meſſem in agros graſſari. tempore meſsis dicetur meſſoribus: Colligite primùm zizania, & alligate ea in faſciculos ad comburendum. Cur ergo vota noſtra damnamus ipſi, tam malè feſtinato impetu, quid inimicos ad pœnas raptamus? hoc genus lolij, falcem & ignem non euadet, ſed nondum eſt meſsis. Chriſtus cùm ſuos orare, ac ſeptemplicem petitionem diuino patri offerre docuiſſet, *c* è ſeptenis his petitionibus non ſine cauſsâ ſolam illam de condonandis iniuriarum debitis repetijt, explicauit, & quid explicatione hac aliud declarauit, quàm, quædam monſtranda eſſe, quædam etiam inculcanda. nec enim vnquam nimis dicitur, quod nunquam ſatis diſcitur. Et vel inde diuinam legem dilaudans Dauid: Latum, inquit, mandatum tuum nimis. *d* verè latiſsimum, quod notos ignotóſque, tam benefactores quàm hoſtes, dignos & indignos, inimicos perinde atque amicos amari præcipit. Nemo torque aureâ collo affuſâ, tam certò ſe vel diuitem, vel doctum, aut nobilem probat, quàm certò quis Dei ſe filium eſſe demonſtrat, qui inimicos amat. *e* Sed quis ita ſemper apud ſe eſt, cùm iræ fluctus inſurgunt, qui non peſsimis execrationibus inimicum liberali ore deuoueat? At Chriſtiani eſt, imperare iræ & motos eiuſcemodi fluctus componere. pulchrè Auguſtinus: *f* Audiſti, ait, conuitium? ventus eſt. iratus es? fluctus eſt. vento igitur flante, fluctu ſurgente periclitatur nauis, periclitatur cor tuum, audito conuitio vindicari vis, & ecce vindicando te, feciſti naufragium, & quare hoc? quia dormit in te Chriſtus, oblitus es Chriſtum. nimirum excidit tibi, Chriſtum, cùm crucifigeretur, inimicis ſuis non crucem, ſed veniam à patre lacrimis exoraſſe. En ergo Chriſtus in te dormit, qui pro ſuis hoſtibus, non vigilare tantùm,

a Ioan. c. 19. *b* Matth. 13. *c* Matth. 6. *d* Pſal. 118. *e* Chryſ. hom. 2. in epiſt. ad Phil. *f* Ser. 3. inter 17. hō.

ſed & mori te docuit. Excita ergo in te Chriſtum, & dic tibi ipſe: Et qui ſum ego vt vlciſci me velim? forſan prius ego mortem, quàm inimicus vltionem meam ſentiet. hinc verò migrantem animam repellet à ſe Chriſtus, qui manſuetudinem docuit non furorem; ſubmiſsionis præceptor, non vltionis; charitatis atque veniæ magiſter, non odiorum & vindictæ.

§. III.

Sed ſine oculis, ſine auribus eſt vltio, ſurda & cæca fertur, quò eam rapit impetus, vt iure priſcus poëta indignetur:

——— Verùm ita ſunt iſti noſtri diuites
Si quid benefacias, leuior pluma eſt gratia:
Si quid peccatum eſt, plumbeas iras gerunt. a

Nempe plumbeo plerique ſunt obtuſóque & iacente animo, qui rebus omnibus, præterquam iniurijs indormiunt. qualibet offenſionis aurâ, gratiam auolare iubent & euaneſcere, contumeliam grandi odio, velut appenſo plumbo in pectus altiſsimè demittunt. Date veniam, Chriſtiani, ab ipſis idololatris ſuperamur: eorum & teſtimonia & exempla nos lapidant, vt ſupremo mundi die, nulla nobis futura ſit excuſatio. Sanè Pompeio magno non magis laudi datum lego, quòd tribus ampliſsimis triumphis tres orbis terrarum partes complexus ſit, quàm quòd eſſet, vt Paterculus b ſcribit amicitiarum tenax, in offenſis exorabilis, in accipiendâ ſatisfactione faciliimus. Auguſtus Imperator Cinnam necem ſibi machinantem vitâ donans: O Cinna, inquit, iterum tibi vitam do, prius hoſti, nunc inſidiatori ac parricidæ, eíque conſolatum obtulit. vis exitum? Cinnam habuit perpetuò amiciſsimum, & ſolus illi hæres fuit. Phocion innocentiſsimus, & Imperator, iam capite damnatus, cùm lictor ei venenatum calicem porrexiſſet, rogatus à cognatis, quídnam ad filium mandaret? Mando, inquit, vt obliuiſcatur huius poculi, quod ab Athenienſibus propinatum nunc epoto. Iulius Cæſar nihil vnquam præter iniurias oblitus dicitur. At quis noſtrûm hîc videri aut eſſe vult obliuioſus? quàm firmâ plerique omnes memoriâ ſumus, cùm iniuriarum res agitur? Beneficia pulueri, ſilici verò iniurias inſcribimus, manet altâ mente repoſtum, nemo cedit, nec Deo quidem imperante. Iam olim Deus vindictam omnem præhibuit, & ſeuerè prorſus edixit: *Mea eſt vltio, & ego retribuam in tempore.* c nihilominus quotuſquiſque eſt, qui non impiè reclamet: *Mea, Domine, eſt vltio, & ego retribuam.* opponit iterum

a Plaut. in Pæn. Act. 3. ſcen. vlt. b Lib. 2. hiſt. c Deut. 32.

rum Deus: *Mihi vindicta: ego retribuam.* a obluctatur iterum homo: *Mihi vindicta, Domine, ego retribuam: tu nimis es exorari facilis, ſera nimis tua eſt vltio.* Sic improbiſsimo & pluſquam temerario auſu, Dei munus inuadimus; gladium in inimicos noſtros ab ipſo ſtringendum flagiosè præripimus, pars læſa cùm ſimus, iudicis ſeueritatem induimus.

a Rom. 12.

§. IV.

Narrat Rufinus Aquileienſis *a* (& complures alij Græcorum interpretes *b*) &: ad Siſoium, inquit, religioſiſsimum ſenem iniuriam quidam paſſus ſe contulit, & contumeliæ genus, ore, vt ſit, tragico exponens: obſecro, inquit, permitte mihi pater, vt homo ſim, & me vindicem. At ſenex multis apud eum precibus inſtitit, ne ſic homo eſſe vellet, vt diabolus fieret. Nimirum Deo id curæ futurum; Deo vindictam omnem permitteret, ſat fortem eſſe hunc vltorem; iniuriarum reum diuinas manus non euaſurum. At ille: mihi certum eſt, inquit, hoc ei non condonare, nec deſiſtam dum par pari reddidero. Cui ſenex: quæſo te, inquit, homo ſis, ſed Chriſtianus, & quid ratio dictet, non quid impetus velit, attende. Et verò ratio, inquit iſte, hoc ſuadet, vt ei non parcatur, qui nec ipſe pepercit alijs. Contra Siſoius: ſed hoc tuum non eſt, inquit, aut velle, aut facere. ius gladij in hac cauſsâ penes ſolum Deum eſt. Deus vltionum Dominus, Deus vltionum liberè egit. *c* nobis hæc agendi libertas negata eſt. Et noſti, credo, quid Chriſtus non conſilij ſed præcepti dederit: inimicis non tantùm veniam, ſed & preces, amorem, beneficia deberi. Pater, inquit iſte, animus meus commotum mare eſt, nec quieturum dum me vindicâro. Quandoquidem ergo, inquit Siſoius, obfirmaſti animum, ſaltem non præcipita; obſecro prius oremus. Ambo ſimul ſubmiſerunt genua, & vocem præiuit ſenex, in hæc verba: Deus, tuum nobis auxilium iam non eſt neceſſarium, nec vt pro nobis ſollicitus ſis, rogamus: nos ipſi omnia curabimus; noſtra eſt vltio, & nos retribuemus, iámque in eo ſumus vt inimicos noſtros ponamus ſcabellum pedum noſtrorum. *d* Adeò perculerunt hominis animum hæc verba, vt mox toto corpore ad ſenis genua prouolutus, humentibus oculis promiſerit, illatam iniuriam nec verbulo à ſe vindicandam. Hoc iuſti iuſtorum præceptum eſt; hæc germana filiorum

a Rufin. l. 3. n. 77.
b Paſchaſius c. 10. n. 2. Pelagius libell. 16. n. 10. Pallad. in appen. lauſiac. hiſt. n. 13. c Pſal. 93. d Pſal. 109.

filiorum Dei nota, non grauatè dare veniam offendenti, inſuper etiam offenſam beneficio redimere: Videte, inquit Paulus, [a] ne quis malum pro malo, alicui reddat, ſed ſemper quod bonum eſt ſectamini inuicem & in omnes, nulli malum pro malo reddentes. [b] hæc Paulus, ſed hæc Chriſtus [c] apertiùs etiam, longéque ſeueriùs iniungit: vobis, inquit, dico qui auditis, diligite inimicos veſtros, benefacite his qui oderunt vos: benedicite maledicentibus vobis. Et prout vultis, vt faciant vobis homines, & vos facite illis ſimiliter. Et ſi diligitis qui vos diligunt, quæ vobis eſt gratia? nam & peccatores diligentes ſe diligunt. Et ſi benefeceritis his qui vobis benefaciunt, quæ vobis eſt gratia? ſiquidem & peccatores hoc faciunt: Veruntamen diligite inimicos veſtros, & erit merces veſtra multa, & eritis filij altiſsimi, quia ipſe benignus eſt ſuper ingratos & malos. Hæc quidem iuſtè imperas, & liberaliter promittis, ſed, ô bone Domine, quàm multi ſunt qui te non audiunt, nec lex tua apud illos tanti eſt, vt finem ponant odijs; fatentur nolle ſe in iſtam ignoſcendi facilitatem effeminari; nil ſibi fore iucundius quàm præſenti & pari monetâ factam iniuriam perſoluere: atque ſi optio illis, quæ Salomoni, [d] fieret poſtulandi quod vellent, non ſapientiam peterent, ſed vindictam. horum nemo non clamaret: da mihi Domine inimicorum meorum animas: cetera relinquam tibi. Hic germanus vindictæ ſpiritus eſt, Dei legem non curare, Dei minas parui ducere, iniuriam non tantùm non perferre ſed reddere, totam bilem ad vnum verbulum euomere, furentis ex dolore animi impulſum ſequi, votis omnibus inimicum perdere. Hæc vlciſcendi libido, inquit Tertullianus, [e] negotium curat, aut gloriæ, aut malitiæ: ſed gloria vbique vana eſt, & malitia Domino odioſa, hoc quidem loco maximè, quia malum duplicat quod ſemel factum eſt. quid enim refert inter prouocantem & prouocatum, niſi quod ille prior in maleficio deprehenditur, iſte poſterior, vterque læſi Domini reus eſt. Dominus monet, verberanti te in faciem, etiam alteram genam obuerte. fatigetur aliena improbitas patientiâ tuâ: plus improbum illum cædis ſuſtinendo, ab eo enim vapulabit cuius gratiâ ſuſtines. Et quem honorem litabimus Domino, ſi nobis arbitrium defenſionis arrogauerimus? Sequeſter patientiæ eſt Deus, ſi iniuriam depoſueris penes eum, vltor eſt: ſi damnum, reſtitutor eſt: ſi dolorem, medicus eſt: ſi mortem, reſuſcitator eſt.

a 1. Theſſ. 5. b Rom. 12. c Luc. 6. d 3. Reg. 3.
e lib. de patientiâ c. 8. 9. 10. 15.

§. V.

§. V.

Sed objicias: Semper ego auditor tantùm, nunquámne reponam, vexatus toties? Ita, mi Chriſtiane, tu nunquam repones, etſi centies, etſi millies vexatus. Si vis eſſe Dei filius, tuo patri hanc cauſſam committe: tu ſile & patere. Nocentes peribunt qui te vexauerunt, & qui gratulati ſunt in tuâ ruinâ, punientur. *a* qui iniuriam fecit, recipiet id quod iniquè geſsit. *b* Sed inquis: Iniuriam condono, non oblittero; non obliuiſcor. Itáne? hæc tua liberalitas eſt? nec tu aliam apud Deum quære, homo homini, inquit Eccleſiaſticus, *c* reſeruat iram, & à Deo quærit medelam? in hominem ſimilem ſibi non habet miſericordiam, & de peccatis ſuis deprecatur? ipſe, dum caro ſit, reſeruat iram, & propitiationem petit à Deo? quis exorabit pro delictis illius? Clementiæ vaniſsimus fucus eſt, nolle vlciſci, nec tamen obliuiſci velle: ſi quid donas, ex integro dona, aut cælum deſpera. noſti, quid minetur Chriſtus: *d* ſic & pater meus cæleſtis faciet vobis, ſi non remiſeritis vnuſquiſque fratri ſuo DE CORDIBVS VESTRIS. Sed dicas: Ego quidem non difficilis forem ignoſcendo: at publicum mihi munus commiſſum eſt, impunè nemo iniuriam mihi fecerit, honorem meum eo defenſum. Obſecro, Chriſtiani, non argutemur in tam ſerio ſalutis negotio: auferte hæc picta vocularum ludibria. Munus publicum gerebat & Stephanus, nullum lapidem in hoſtes regerebat, neque honorem ſuum ita defendebat, quin ſinceriſsimo pectore clamaret: *Domine Ieſu, ne ſtatuas illis hoc peccatum.* Ieſus crucifixus, non quà hominis tantùm, ſed quà Dei filius, ſupplices lacrimas pro hoſtibus ad patrem mittebat: *Pater dimitte illis.* tantæ maieſtatis non eſt vllus mortalium, vt turpe ſibi putet, iniurias præſertim proprias ex toto ignoſcere. Non quæras vltionem, nec memor eris iniuriæ ciuium tuorum. *e* Sed nulla, inquis, offenſionis cauſſa illi nebuloni à me data eſt. Si cauſſam dediſſes, iniuria non eſſet quam tolerares; parilis vtrinque foret læſio. quid de cauſſâ diſputas? quid Ioſeph fratribus nocuit, cùm ſomnium ſuum narrauit? & tamen iniuriam omnem iam Ægypti prorex generoſo ſilentio concoxit. Sed non eſt, inquis, leuicula iniuria quæ illata mihi eſt. quid iam iniuriæ grauitatem exaggeras? nec præmium erit eximium, ſi dimiſſa offenſio ſit leuis. virtute nunquam magnus eris, niſi magnis iniurijs exercearis. Hieronymum audi: *f* Deus faber eſt: inimici lima ſunt & mallei, quibus nos ille expurgat ſanctóſque ſculpit. Sed nunquid cum Paulo iam

a Baruch. c. 4. b Coloſſ. c. 3.
c Eccl. 28. d Matth. 18. e Leuit. c. 19. f Hier. in c. 5. Matth.

iam lapidatus, aut cum Chriſto flagellatus, & in crucem ſublatus es? Sed nobilis ſum ego, vilis ille homuncio eſt, & terræ filius. O teſta Samia! de eodem luto es, de quo tuus inimicus, aut paullulum meliore. Si vindictæ libido te vincit, non nobilium es filius, ſed peccati ſeruus. Ergo potius memento nouiſsimorum & deſine inimicari, *a* Etſi non vindicem, inquis, vt tamen vindicare me nolim, eam mihi vim facere non poſſum. Potes, modò velis, ſed quamdiu odijs alimentum in animo miniſtras, quicquid cogitas, merum eſt abſynthium: vrticas, tribulos, ſentes geris in pectore, quibus cruenta conſcientia miſerrimè vritur. Ardeo, inquis, vindictâ. Niſi maturè hunc ignem ſopias & extinguas, cæli ianuam tibi iam obſeraſti, & magnis paſsibus ad ignes ſtygios tendis, vbi æternùm ardeas. Porta cæli iniuriarum perpeſsio eſt, at qui vindicari vult, à Domino inueniet vindictam, & peccata illius ſeruans ſeruabit. *b* At nulla, inquis, quies mihi eſt, non ſomnus, non cibus, aut potus ſapiunt, dum Mardochæum ſedentem video & intactum, dum inimicum talia in me molientem cerno & indemnem. Pulchrè, mi homo, in caput tuum deciperis. Narrat Ezechiel de quibuſdam militibus *c* qui poſuerunt gladios ſuos ſub capitibus ſuis, & deſcenderunt ad infernum cum armis ſuis. En nouum ceruicalis genus, gladium! tali ceruicali ſomnum ſuum fulciunt omnes vindictæ cupidi, qui nullam ſibi quietem niſi à conuitijs, à manu, à gladio petunt. Sic primus diaboli diſcipulus (ita Cainum vocat Baſilius) in fratrem iugulatrice manu ibat, vt extinctâ fratris gloriâ, ſuam ſibi ſtabiliret. contrarium euenit. Eſau, Saul, Antiochus diuinam miſericordiam non ſine lacrimis implorarunt, non auditi. Eſau non inuenit locum pœnitentiæ, quamuis cum lacrimis inquiſiſſet eam, *d* ita Saul, ita & Antiochus, ab ara miſericordiæ, ad quam confugerant, reiecti, & iure: nec ipſi parcere volebant ijs quos inimicos ſibi ſtatuerant. Iudicium ſine miſericordiâ fiet ei, qui non fecerit miſericordiam. *e* Rex Dauid fœdo lapſu peccatum duplicauit, & libidinem ſanguine miſcuit, quamprimum tamen pœnitentiæ ſignum edidit, & vix geminas voculas, *peccaui Domino*, pronuntiauit, mox à Nathane audijt: *f Dominus peccatum tuum tranſtulit.* quoties Antiochus peccaſſe ſe faſſus, non ſine grandi eiulatu clementiam Numinis implorauit, templo donaria vouit, emendatiſsimos mores in reliquam vitam promiſit, ſed repulſam tulit. nec mirum: longè aliter Hebræus ille rex, & aliter Aſſyrius tyrannus iſte,

a Eccl. c. 28. b Ibid.
c cap. 32. d ad Hebr. 12. e Eccl. 28. f 2. Reg. 12.

iſte, in aduerſarios ſe geſsit. Dauid nullo regum inferior bellando & vincendo; omnibus tamen longè ſuperior parcendo, vt qui nihil minus ſibi voluerit licere, quàm vlciſci, benignior vel in hoſtes ſuos, quam in ſuos ciues Antiochus, qui non niſi gladios, ignes, ſanguinem, vltionem, cædes ſpirabat.

§. VI.

Ægrotos medici non deſerunt, donec videant proſtratas vires ad tumbam fatiſcere. eſt tamen morbi genus, cuius primo intuitu medicus dicat: ſepulchrum aperite; hic homo moritur. ita prorſus, licet nullius improbi hominis deſperanda ſit ſalus, dum exhalârit: in hoc tamen ægritudinis genere, cùm putrida viſcera felle natant, cùm animus odijs & vindictæ cupidine laborat, apertè Ioannes *a* Apoſtolus pronuntiat: ſepulchrum aperite huic miſero; eſt peccatum ad mortem, non pro illo dico vt roget quis: rarò reſipiſcunt qui ſemel obſtinarunt animum in vindictam. Non eſt ſenſus, vbi eſt amaritudo. *b* Sed etſi clament omnes ſapientes, minentur omnes Prophetæ, hortentur omnes Angeli, vt ſepultâ iniuriarum memoriâ, in mutuos amplexus ruamus, adhuc tamen audaciſsimè conciliationem omnem auerſamur, adhuc talionem poſtulamus. Sapientum denique omnium ſapientiſsimus homo, Prophetarum doctor, Rex Angelorum, auctoritate maximâ, poteſtate ſummâ venit, non vt ſuadeat hanc vnionem, ſed vt præcipiat, non vt conſilium offerat, ſed vt legem figat, & adhuc impudentiſsimè refragamur. Audite Chriſtum regem præcipientem, audite reluctantes ſubditos: Stat Chriſtus & patris nomine imperat: *c Ego autem dico vobis, diligite inimicos veſtros.* Stant rebelles ſubditi, & clamant: O Chriſte, fruſtra hæc dicis, fruſtra imperas. *Vobis dico, vobis Chriſtianis.* Nos ab Ethnicis in hoc ſtamus; non audiris Chriſte. *Diligite inimicos veſtros.* Vix vllus eſt qui obtemperet. *Ego autem dico vobis non reſiſtere malo.* Ignaui dicemur & imbelles. *Orate pro perſequentibus & calumniantibus vos.* Rara eſt hæc oratio & nimis frigida. *Vt ſitis filij patris veſtri qui in cælis eſt.* Nimis carò venalis eſt hic titulus. *Benefacite his qui oderunt vos.* Contra naturam, Domine, imperas; manda faciliora. *Dimittite & dimittetur vobis.* Non poſſumus, vt id ſcias Chriſte, non poſſumus, hoc eſt, nolumus iram cohibere, dentes reſtringere, manum continere; & quis cogitationibus imperet? *Si dimiſeritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis pater veſter cæleſtis delicta veſtra.* parati ſumus perire, modò ſimul pereat inimicus.

a 1. Ioan. 5. b Eccl. c. 25. c Matth. 5. Luc. 6.

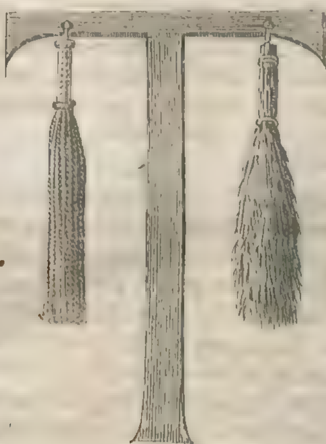
§. VII.

O Chriſtiani, adeóne cælum odiſtis, vt ſic velis remíſque ad inferos properetis? Vbi veſtrum illud? Dimitte nobis debita noſtra *ſicut* & nos dimittimus? aut ergo inimici vobis veſtri amandi ſunt, aut toties vobis ipſi laqueum injjcitis, quoties hoc à Deo poſtulatis: ſicut nos alijs dimittimus, ita tu nobis, ô Deus dimitte. Sed nos nihil condonamus, omnia vindicatum, omnia imus punitum, odio implacabili. Ergo & tu in nobis nil impunitum relinque. Impiorum eſt hoc ingenium non prædeſtinatorum, nam hi tam grauiter lædi non poſſunt cùm clament: Pater dimitte illis, Ne ſtatuas illis hoc peccatum; Ego omnia condono, omnia remitto, nihil vlturus. hæ voces prædeſtinatorum ſunt. Sed priuſquam finiam, obſecro vos omnes, qui hæc legitis, nec tamen inimicos diligitis, creditíſne hæc vera eſſe? vera, dicetis, niſi Veritas mentiri & Chriſtus decipere potuerit. Si ergo vera ſint iſta, vti ſunt veriſsima: quæ tandem impia hæc eſt contumacia, quæ hæc tam obſtinata diuinæ legis irriſio, quis iſte tam proteruus iubentis Dei contemptus? Clamat Chriſtus & præcipit: Ignoſcite, dimittite, diligite non amicos tantùm, ſed & quoſcunque inimicos. Adhuc veſtra ſtat peruicacia, adhuc inimicos odiſtis? nondum ignoſcitis, nondum maleuolos obtrectatores amatis? nec tanti apud vos Chriſtus? nec tanti eſt Deus? nec tanti cælum eſt, & æterna ſalus? & necdum extorqueri à vobis poteſt vel vnicum, ſed ſerium & ex pectore promptum verbulum: Ignoſco, dimitto; condonet Deus, quicquid in me à quocunque peccatum eſt. Adhuc, ſaxa ſtatis ſine ſenſu, ſine voce, ſine motu vllo ad veniam? adhuc ferreus veſter animus ſpirat vindictam? adhuc clamatis: inimico mala crux, inimico mala omnia? adhuc vociferamini: inimicis vltio, inimicis mors, inimicis omnes diræ? Ergo adhuc in inimicum durant odia? ergo necdum imperantem Chriſtum auditis? Ite iam, ite vos tales Chriſtiani, quacunque libet viâ, non errabitis: ſecurè & certò, ad illud quò tenditis, diaboli regnum peruenturi. ite compreſsis oculis; ad inferos iam quæuis ſemita vos ducet: ad hunc viæ terminum non certiùs itur, quàm errando. & certiſsimum eſt eſſatum iſtud:

Non poteſt amare Deum, qui non ceſſat odiſſe inimicum.

Xum. PRÆ-

X.um PRÆDESTINATIONIS SIGNVM.

X. SYMBOLVM DECIMVM.

FLAGELLO ET VIRGIS monſtratur *Deteſtatio præteritorum peccatoris.* Facinus abominabile iudicat eſſe Auguſtinus, præteritorum peccatorum meminiſſe, & inde gloriari ac gaudere, cùm de illis magnoperè dolendum ſit, & contra nitendum; nam vt idem Auguſtinus verè affirmat: qui pectus ſuum tundit, nec ſe corrigit, peccata ſolidat, non tollit. *a* Lugens Dauid de ſe pronuntiat: Peccatum meum contra me eſt ſemper, ideóque Deum tam efflictim rogat: Cor mundum crea in me Deus, & ſpiritum rectum innoua in viſceribus meis. *b* Beati qui ſic lugent & odio tam generoſo peccata deteſtantur, hoc ipſum dolentes quòd non ſatis doleant; ex hoc ipſo triſtes, quòd minus quàm par ſit triſtentur. Et hæc quæ ſecundùm Deum triſtitia eſt, pœnitentiam in ſalutem ſtabilem operatur. *c* in ſtabilem ſalutem, inquit Apoſtolus, quod attentiſsimè conſiderandum. Multi ſalutem per pœnitentiam recuperant, ſed heu non ſtabilem ſalutem. Ideò Chriſtus diſertiſsimè monet: *d* niſi pœnitentiam habueritis, omnes ſimiliter peribitis. explicatè præcipit,

M non

a Lib. 5. de lib. arbitr. b Pſal. 50. c 2. ad Cor. 7. d Luc. 13.

non agendam tantùm, ſed habendam eſſe pœnitentiam, eámque retinendam. Nec enim vt ſtati temporis mutuum, quærenda eſt pœnitentia, non tranſuolare permittenda, ſed certò perſeuerandi propoſito firmanda. Ita D. Thomas Aquinas: *a* Vera, inquit, & ſeria pœnitentia, non tantùm à peccatis præteritis expiat, ſed etiam præſeruat à futuris. non habet pœnitentiam, qui non habet propoſitum firmiſsimum non ampliùs in priores noxas relabendi.

a 3. par. q. 84. art. 8.

§. I.

Chriſtus paralytico, quem ſanarat, præcepit lectulum vt tolleret: Et mox ſuſtulit grabatum ſuum, & ambulabat. *a* occaſiones peccati cauendæ, tollendæ, remouendæ ſunt, & ſic ad honeſti rectíque metam currendum. Euangelicus prodigus extremâ fame tabeſcens: Surgam, inquit, & ibo ad patrem meum. Nec tantùm dixit iturum ſe, ſed iuit. Et ſurgens venit ad patrem ſuum. Hîc plerique omnes & manuum & pedum vſum, noſtrâ culpâ amittimus. linguâ valemus, non opere: ore ſtrenui, languidi manu. arcum intendimus, nec tamen ſagittam emittimus: proponimus facturos, non facimus. poſt commiſſas noxas gemimus, ſed ne committamus, oſcitanter cauemus. nimirum vulnus obductum cupimus, & ſanguinem non ſiſtimus. peccatis medelam admouemus, & affectum ad ea non tollimus. differendo & procraſtinando ſeneſcimus. ita dum proponimus & promittimus, abit vita, & inter merum & pigrum *velle*, tota euaneſcit. ſic demum in longis nos propoſitis mors deprehendit, ridétque tot annis voluiſſe facere, feciſſe nunquam. Auguſtinus olim talis, ſed non diu talis, maturè fecit ídque ante ſenium, quod vidit ſibi eſſe faciendum. Dicebam, inquit, apud me intus: ecce modò fiat, modò fiat. & cum verbo iam ibam in placitum, iam pænè faciebam & non faciebam, nec tamen relabebar in priſtina, ſed de proximo ſtabam & reſpirabam. Retinebant me nugæ nugarum & vanitates vanitatum, antiquæ amicæ meæ, & ſuccutiebant veſtem meam carneam & ſubmurmurabant. Dimittiſne nos? *c* Dimiſit certè & excuſsit iugum: vitam priorem omnem ſic deteſtatus eſt, vt aliam viueret.

a Ioan. 5. Marc. 2. c Lib. 8. Confeſſ. c. 11.

§. II.

Nos ſæpe quidem meliorem vitam incipimus, ſed hoc tantùm, nec telam hanc pertexímus, in cœptis non modò non pergimus, ſed & in antiquam ſiluam redimus. Sunt, quis dubitet, multorum pij conatus.

natus, ſanctæ cogitationes, optima conſilia, caſtiſsima propoſita: ſed plerique Athenienſes ſumus, optimè decernimus, peſsimè exequimur, aut certè in exequendo non perſiſtimus. modos viuendi honeſtiſsimos ac planè ſalutares nobis præſcribimus, ſed cuiuis mox tædio moleſtiæque cedimus: ſancta proponimus & grandia, ſed vbi rebellem carnem, inuitantes ſocios, allicientem Dæmonem ſentimus, non inuiti manus damus, & ad priores vitæ ſordes, nos retrahi non prohibemus, inſtabili prorſus & nimium breui pœnitentiâ. Decreuiſti, mi optime Chriſtiane, vitam inſtituere caſtiorem, occaſiones cauere, oculis in amore ducibus imperare, carnis petulantiam edomare? rectè cœpiſti verecundè loqui, paginas impuras auerſari? pulchrè. propoſuiſti bilem ſubſtringere, & iræ moderari, omne odium deponere, inuidiam omnem animo pellere? optimè. inſtituiſti linguam coërcere, ſilere cum alij verbis detrahunt, ſuſtinere cum dicterijs laceſſunt? omnia præclarè, & ad normam veræ pœnitentiæ. quantò verò præclariùs, in hoc vitæ curriculo perſeuerare? quàm multi ſe heri continuerunt, linguam & libidinem repreſſerunt, iram fregerunt, ſeipſos vicerunt, qui ſe hodie in priorem vitæ licentiam effundunt, linguæ & libidinis iugum ſubeunt, iræ habenas ſoluunt, vitijs vt ante ſeruiunt, non eſt vera, quæ non eſt firma & ſtabilis pœnitentia: inconſtans hæc & deſultoria mentis leuitas eſt. O quales gladiatores ſumus, qui doctè quidem ventilamus, eruditè præludimus, ſed cùm mucrone pugnatorio vtendum, cùm in gradu ſtandum, & celeres ictus eludendi ſunt, ignaui recedimus, & vulnera in ſtatu euitanda, in abitu accipimus. O quales curſores nos, qui primo itinere brachia iactamus, pedes incitamus, pœnè iam ſudamus: paullò poſt, ante viæ medium hæremus, deficimus, ſuccumbimus. Ah quoties præclara conamur, inchoamus cum laude, pergimus aliquamdiu ſpe bonâ, languemus paullatim, cadimus tandem, iacemus in fine. Arbor fruſtra flore ſuo triumphat, & fructus promittit, niſi & proferat. Architectus fundamenta incaſſum iacit, ſi ea non in parietes & muros excreſcant. quid nauarchum iuuat malum erigere, antennas aptare, vela explicare, applicare remiges, ſi littore nauim non ſoluat, aut ad littus quàm primùm redeat? Ita nos cum architectis fundamenta iacimus, & nullum ſurgit ædificium: cum oratoribus crebrò exordimur, vix vnquam peroramus: ſæpe vela damus cum nautis, ſed ingruente procellâ, ad littus vnde ſoluimus, redimus. Illud nobis in ore continuum: volo facere, volo me emenda-

re; nihil facimus, nunquam ſeriò emendamus. per ſacramenta ritè percepta carceribus quidem euolamus, ſed medio curſu frangimur, cadimus, iacemus. & iam nullum amplius extat argumentum promiſsi noſtri quod fecimus, aut diuini epuli quod acceſsimus. ita quàm memores iniuriarum ſumus, tam obliuioſi propoſitorum noſtrorum. prudentiſsimum animalium cenſetur homo. at ſibi ſtultiſsimum videri, aiebat Polybius. Nam ceteræ animantes vbi ſemel offenderint, cauent; non vulpes ad laqueum, lupus ad foueam, canis ad fuſtem temerè redibunt: ſolus homo ab æuo in æuum peccat ferè in ijſdem incautum, obliuioſum animal.

§. III.

Per Iſaiam queritur Deus. *a* Non poſuiſti hæc ſuper cor tuum (ô anima) neque recordata es nouiſsimi tui. Et dixi, cùm feciſſet hæc omnia: ad me reuertere, & non eſt reuerſa. *b* Pœnitudo, inquit Bernardus, ſine correctione non proderit. Vnus ædificans & vnus deſtruens, quid prodeſt eis niſi labor? *c* qui enim baptizatur à mortuo, & iterum tangit eum, nihil proficit lauatio eius. *d* verè pœnitentiæ comes eſt correctio, vt iam coërceas gulam, iugules luxuriam, ſuperbiam deprimas, & facias ſeruire corpus ſanctitati, quod iniquitati antè ſeruierat. Hæc nos omnia facturos pollicemur; vix dies abit, ſæpe nec hora, & iam pollicitorum obliti, redimus ad ingenium, & quod Iſaias *e* deplorat, è ſalubri luctu malè hilareſcimus: Venite ſumamus vinum & impleamur ebrietate, & erit ſicut hodie, ſic & cras, & multò ampliùs. Simillimi ſumus cum Pharaone ingenij: Videns autem Pharao *f* quod ceſſaſſet pluuia, & grando & tonitrua, auxit peccatum. ita nos poſt impetratam veniam, ſæpiſsimè augemus culpam. quoties manè ouiculæ ſumus, leones veſperi, & ſub humanâ fronte tigrides! quoties manè Angeli, veſperi vix homines eſſe deprehendimur: ita laruam aliam ex aliâ ſumimus, & illa nobis ſæpe familiarior eſt, quæ turpior: ita è vaſis gloriæ in vaſa contumeliæ mutamur, heu crebrâ nimium viciſsitudine. Sicut autem ægrotantes, inquit Chryſoſtomus, *g* niſi ſemper ordinatè vixerint, nulla ipſis diſciplinæ per tres aut quatuor dies ſeruatæ vtilitas: ſic & peccantes, niſi ſemper ſobrij ſint, nihil proderit ipſis duorum vel trium dierum correctio. Pulli gallinacei iam plumantes, ſæpe per domeſticum atrium muſculas & vermiculos, pabuli ſui delitias venantur, interim eos ſublimis per aërem miluus curioſè numerat, atque

a Iſ. c. 47. b Hier. c. 3. c Eccl. c. 34.
d Serm. 3. In vig. nat. Dom. e Iſ. c. 56. f Exod. 9. g Hom. 3. ad pop.

atque cùm iam volans ille fur, cunctabundo motu, eodem pænè loco pendulus circumtuetur, & quærit quorſum in prædam ſupernè ſeſe ruat fulminis vice, de cælo improuiſus adeſt, & incurioſam ex his auem roſtro transfodit, ſecúmque trepidantem ſub vngue cibum auehit. at pulli ceteri, metu celeres ſub matris alas coëunt, ſed non diu latent; mox metum omnem obliti & tegi recuſantes, è plumatili latibulo ſecurè prouolant, totâ areâ in paſtum, vt prius effuſi. Sed adeſt iterum alatus prædo, & pullum alterum ſubitò abripit. diffugiunt iterum pauidi, & notum aſylum, maternas alas repetunt. Sed hic mali metus nunquam eſt diuturnus, & tamdiu luſus iſte vtrimque luditur, dum pullis area vacuatur. non impari luſu nobiſcum mors ludit: hîc vicinum nobis, illic cognatum, amicum ibi abripit. ingemiſcimus, & quia propinquum malum non ſine cauſâ credimus, trepidamus etiam, moréſque ſanctiores promittimus. Sed quamdiu hæc pia trepidatio, quamdiu hi gemitus? it vnus aut alter dies, & iterum vermiculos paſsim ſequimur, iámque & lacrimarum & gemituum obliti, ad hilares cachinnos & calices, ad lucella iniuſta, ad eiuratas libidines, ad vitiorum noſtrorum circulum redimus, & ad priſtinam vitæ conſuetudinem liberè prouolamus, tamdiu malè ſecuri, dum vltimæ nobis fluant lacrimæ, & mortis vngues iam noſtro hæreant pectore. tunc velle facere nimis ſerum; feciſſe ſolùm iuuat; & quod durum erat pati, tunc meminiſſe dulce eſt. Sed hæc neque alijs, neque nobis ipſis ſatis credimus: peccata deteſtamur quidem hodie, cras eadem, ſæpe plura, & grauiora repetimus. ludimus cum bono Deo, vix facta defleuimus, mox iterum deflenda facimus. ita catenam nectimus è vitijs. quod deflet Iſaias a & minatur: Væ qui trahitis iniquitatem in funiculis, & quaſi vinculum plauſtri, peccatum. hic mos noſter eſt, peccata alia atque alia, alijs atque alijs peccatis accumulare, ac plerunque in peius proficere. & quemadmodum Antiochus Epiphanes bonus puer, ſed malus iuuenis, & vir peſsimus fuit: ſic ijſdem pænè gradibus & nos abimus in profundum. deletis námque per pœnitentiam & exomologeſin culpis, primâ forſan hebdomade calemus, alterâ tepeſcimus, frigemus tertiâ, demum omnis bonus ſpiritus euaneſcit, & rurſum morimur. O lunas, non vno duntaxat menſe nec hebdomade vnà, ſed vno quandoque die creſcentes & decreſcentes, opulentas & inopes. & quot Euripos in anguſto pectore circumgeſtamus? quoties è bonâ oliuâ in oleaſtrum turpiter degeneramus? heu volubilitatem & inconſtantiam, non fortunæ tantùm,

a Cap. 5.

 ſed

ſed & voluntatis humanæ, quæ ſenſim fit peſsima, cùm eſſe bon deſinit. impius facit opus inſtabile. a

Iuſtorum autem ſemita quaſi lux ſplendens procedit & creſcit vſque ad perfectam diem, b prædeſtinati ſic deteſtantur, vt ea penitus auerſentur; non tutum arbitrantur, hunc cum Deo luſum reciprocare, vt peccata commiſſa defleant hodie, cras iterum deflenda committant. Dei ſemel offenſi nunquam obliuiſcuntur, nec ſine gemitu recordantur condonatæ offenſæ. hinc ampliſsimam à Deo gratiam ineunt. Offenſum ſe Deus obliuiſcitur, ſi nos offenſi cum dolore recordemur.

a Prou. c, 1,1, b. Prou. c. 4.

XI^um^ PRÆDESTINATIONIS SIGNVM.

XI.

SYMBOLVM VNDECIMVM.

ANCHORA, eſt, *voluntatis in bonum propenſio*, quæ ſeſe tunc demum exerit, cùm quis firmiſsimè ſtatuit, nullum vnquam grauius peccatum committere, etſi bonorum omnium ipſiúſque vitæ facienda ſit iactura. Iuraui & ſtatui cuſtodire iudicia iuſtitiæ tuæ. a quòd

a Pſal. 118

quòd ſi cor noſtrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum.[a] Ludouicus Granatenſis: reprobationis, inquit, ſignum mihi certum videtur, facilitas letaliter peccandi, ſine doloris ſenſu. Nimis eſt malus, qui quod bonum eſt, nec ſerio quidem vult velle: magna pars bonitatis eſt, velle bonum fieri. Cælo prædeſtinati, vt nil vnquam mali velint, id volunt vnicè, quod vult Deus. omni horâ & momento clamant cum Paulo: Domine quid me vis facere?[b] non eſt quidquam quod pro te pati recuſem: nihil mihi nimis acerbum aut arduum, nihil difficile nimis erit aut inexpugnabile: omnia ſuperabo tolerando, peruincam & expugnabo omnia, Deo meo duce & adiutore, & quicquid viribus non potero, id ardentiſſimis deſiderijs conſequar: quocunque me pedes non tulerint, cò cogitationum alæ perducent: & vti ſolares herbæ ad ſuum ſolem, ſic ego ſemper ad tuam, Domine, voluntatem me vertam. In capite libri ſcriptum eſt de me, vt facerem voluntatem tuam,[c] Deus meus volui & legem tuam in medio cordis mei, in medio memoriæ, intellectus, & voluntatis meæ illam repóſui. Bernardus[d] ad hoc diuinæ voluntati præſtandum obſequium promptiſsimus: Pauperculus ego, inquit, non habeo niſi vnum minutum, voluntatem meam, & non dabo illam ad voluntatem illius, qui toto ſe, totum me comparauit? Æquum omnino eſt, vt *voluntas diuina* regula ſit humanæ voluntatis & anchora. Epictetus:[e] Conſtitui, inquit, & conformaui voluntatem meam diuinæ. vult me febricitare? & ego volo. aliquid aggredi? volo. potiri? volo. non potiri? nolo. mori? volo. quis iam igitur prohibere me aut cogere præter voluntatem poteſt, non magis quàm ipſum Deum? Turpe, hæc olim à priſcis in cæcâ nocte verſantibus viſa, à Chriſtianis ad clariſſimum ſolem cæcutientibus non videri. *Fiat voluntas tua; tua*, o mi Deus, *tua voluntas fiat, ſicut in cælo & in terrâ.* Quare accingimini & eſtote filij potentes, vt pugnetis aduerſus nationes (contra inſultus vitiorum) ſicut autem fuerit voluntas in cælo, ſic fiat.[f]

a Ioan. 3. b Act. 9. c Pſal. 39. d. Serm. de quad. deb. e diſſ. 3. c. 26. f. 1. Machab. 3.

§. I.

Horologia vrbica, primarium vnum ſequuntur omnia, cur non & omnium hominum voluntates, velut minuta horologiola, ad illud cæleſte magnum, ad vnicam diuinam voluntatem dirigantur? ſicut fuerit voluntas in cælo, ſic fiat. Dici non poteſt quàm hoc Deo ſit gratum. gratulatus ipſe ſibi Deus velut de re maximâ: In-

ueni, inquit, Dauid filium Ieſſe, virum ſecundùm cor meum, qui faciet omnes voluntates meas. *a* Ergo diu quæſiuit Deus, quæritque eius animi & voluntatis hominem, qui id ſolum, in omnibus, ſempérque aut nolit aut velit quod ipſe. Hoc tali reperto homine, gaudium non diſsimulat, benigniſsimus pater: Inueni qui faciet omnes voluntates meas. Ideo & ipſe Dei filius omnem ſuam ad patris voluntatem compoſuit: Deſcendi de cælo, non vt faciam voluntatem meam, ſed voluntatem eius qui miſit me. *b* Ab hac bonæ rectæque voluntatis normâ nimis remotus eſt, qui non tantùm non ad nutum, ſed nec ad imperium obedit. Sapiens timet & declinat à malo, ſtultus tranſilit & confidit. *c* hoc eſt comedere, ac tergere os ſuum, & dicere, non ſum operatus malum. *d* Qui huius animi eſt, oppignerat animum diabolo, & ridet; cælum perdit, nec damnum ſentit, tanquam inter omnia damna leuiſsimum.

a Act. 13. b Ioan. 6. c Prou. 14. d Prou. 30.

§. II.

At contra, cælo deſtinati ſic animum in bono ſtabiliunt vt omnẽ mali ſpeciem, & vel vmbram peccati perhorreſcant: non ſinunt id ſibi placere quod Deo diſplicet, in id ſolum totâ mente proniſsimi, quod, etſi diſpliceat omnibus, modò vni ſciant placere Deo, hoc cogitant, hoc & loquuntur. nec dubium quin ſæpius eorum voluntas ſic igneſcat, vt præ Epicteto longè religioſiùs exclament: Deus meus, amor meus! abſit hoc à me, vt quod tu vis, ego nolim; aut quod tu non vis, velim ego, tua voluntas, mea eſt voluntas; imò mea iam ampliùs mea non eſt, quia tua eſſe cœpit; & ideò tua mihi iam ſequenda eſt, quia mea eſſe cœpit. idem ego velle debeo, quod tu, & verò etiam, ô Domine, volo. Ægrotare me vis? volo. pauperem eſſe? volo Domine. Doloribus affligi? hoc volo. contumelijs & iniurijs affici? etiam volo. contemni atque deſpici? & hoc volo, quantumuis id grauiter ſentiam. Vis me deſtitui ſolatijs? volo. animi anguſtijs premi? volo, etiamſi tu mi Domine id me velis ad extremũ vſque iudicium perpeti. Vis me rebus chariſsimis ſpoliari? difficile eſt quidem amata relinquere, tecum tamen hoc ipſum volo. Etiam mori me vis? inter difficilia omnia, difficillimum hoc eſt, tamen centies mori non recuſo, modò diuinis ſanctiſsimæ voluntatis tuæ brachijs immoriar. Vis me præmaturè mori? volo, vel reluctante naturâ. Vis me cælo adſcribere? volo, ô Domine, volo. inferno addicere? Ah, bone Ieſu, vt tu tuâ hoc velles ſententiâ,

tiâ, factis ego meis volebam & merebar, ſed vt ego hoc nollem, & volebas tu & merebaris tuo ſanguine. Atque ſi fieri poſſet (vti ſanè non poteſt) alterutrum iſtorum, aut æquiſsimam tuam voluntatem eſſe irritam, vt ego beatus ſim; aut me damnatum eſſe, vt iuſtiſsima tua voluntas ſit rata; proclamo: melius eſt damnari me, & ſeruari quod tu vis, ô Deus. Sed ô bonitas, mortem meam, ſcio, non vis, qui filij tui mortem ideò volebas, vt poſſes non velle meam. per illam ergo filij acerbiſsimam mortem te rogo, ô pater, ab æternâ morte me ſerua. en vulnera, en ſanguinem quo tibi pro me litatum eſt: filio nolebas parcere, vt poſſes ſeruulo. Ego mancipium tuum. O rex immortalis, ad omnem arbitrij tui motum verſari me patiar: ſuaue mihi erit quicquid à voluntate tuâ euenerit. paratum cor meum, Deus, paratum cor meum. *a* Hos amat cæli monarcha famulos qui heriles nutus oculo tam vigilante obſeruant, vt Domini voluntas, lex fiat ſerui, qui ſemper explicatâ fronte dicat: Dominus eſt, quod bonum eſt in oculis ſuis faciat. Nihil enim melius eſt quàm timor Dei, & nihil dulcius quàm reſpicere in mandatis Domini. *b*

a Pſal. 107. b Eccl. c. 23.

§. III.

Suum illud nobile monitum commendent Græci: Ne quid nimis. Tu ſanè, ô Deus, tu mundaſti mandata tua cuſtodiri *nimis.* *a* Seruos ſuos vult Deus ad omne præceptum, & ad omnem nutum paratos promptos, qui vel vno etiam die, vel etiam afflictiſsimi, millies tamen corde & ore dicant, *quod Deus vult.* ita quicquid hi tam bonæ mentis homines volunt, hoc vult & Deus, nam illi conſtantiſsimè nolunt, quod Deum auerſari ſciunt & nolle, ita hi tales, quicquid deſiderant, impetrant, quandoquidem non aliud vnquam deſiderant, quàm vt ad vnam & vnicam Dei voluntatem ſe conforment; ſciunt enim quàm verè Hieronymus de obitu blæſillæ ſcripſerit ad Paulam: Bonus eſt Deus, & omnia quæ bonus facit, bona ſint neceſſe eſt. nec illi bonæ voluntatis homines pro malo habent quicquid à bono Deo eſt. Sani ſunt? gratias referunt conditori. languent? & in hoc Domini ſui voluntatem agnoſcunt & laudant. Charorum orbitas irrogatur? plangunt quod accidit; ſed quia ſic placere norunt Domino, animo ſuſtinent æquiſsimo. Vnicus rapitur filius? durum quidem, ſed tolerabile; quia ſuſtulit ille qui dedit. Imminet dura pauperies, aut grauior pauperie morbus?

a Pſal. 118.

contemptus affligit aut contumelia? iniuriarum agmen laceſsit? alias ſibi voces elabi non ſinunt quàm iſtas: *Sicut Domino placuit, ita factum eſt, ita bene factum eſt; etiam in hoc laudetur Deus.* Benedictus Deus in æternum: Hac bonâ voluntate, velut anchorâ, ſtabiles ſupremam expectant horam & breue putant omne malum, quod finis melior ſubſequetur.

XII.um PRÆDESTINATIONIS SIGNVM.

SYMBOLVM DVODECIMVM.

CITHARA, quâ exprimitur *moderatio affectuum*, ſeu *victoria tentationum.* Qui Chriſti ſunt, carnem ſuam crucifixerunt cum vitiis & concupiſcentijs ſuis, liberè clamat Paulus. a Eleganter Bernardus de Chriſto nos ad ſe inuitante: Qui vult venire poſt me, abneget ſemetipſum, ac ſi dicat: qui me deſiderat, ſe deſpiciat; & qui vult facere voluntatem meam, diſcat frangere ſuam. b Quod autem pugnantem fatigat, vincentem coronat. Et hoc eſt lucrari vitam, quotidie ſibi, ſuiſque affectibus mori. Vbi affectus viuunt,

a ad Gal. 5. b. Serm. de S. Andreâ.

viuunt, ibi aut cæca, aut mortua eſt ratio. ideò ſanctiſsimus Dauid: Reuela oculos meos & conſiderabo mirabilia de lege tuâ, *a* ſcio Domine in lege tuâ magna & ſublimia ſecreta contineri, ſed ego homo ſum, carne preſſus, & varijs affectibus obnoxius, nec ignoro, quanta ſit vis illorum qui mentem meam turbant, & excæcant: tuæ igitur pietatis ſit aperire oculos meos, & offuſam ab affectibus caliginem diſpellere. Verè de affectibus Seneca. *b* Facilius eſt initia eorum prohibere, quàm impetum regere. nam ſicut in præceps dato corpori, nullum ſui arbitrium eſt, nec reſiſtere nec ſiſtere deiectum poteſt, ſed omne conſilium irreuocabilis præcipitatio abſcidit. ita animus ſi in iram, amorem, alióſue affectus ſe proiecerit, non facilè reprimet impetum; rapiet illum ad imum, vitiorum procliuis natura. Optimum igitur ipſis repugnare ſeminibus, cuiuſcunque demum malignioris affectus. In confinibus arcendus eſt hoſtis, nam vbi portis ſe intulerit, modum à captiuis non accipiet. O quanto melior eſt patiens viro forti, & qui dominatur animo ſuo, expugnatore vrbium. *c*

a. Pſal. 118. b. Epiſt. 85. & 116. c Prou. 16.

§. I.

Auguſtinus: *a* Beati pacifici, inquit, in ſeipſis, qui omnes animi motus componunt & rationi ſubijciunt: beati qui carnis concupiſcentijs edomitis, regnum fiunt Dei, in quo nihil non ordine agitur, in quo mens imperat, non reluctantibus famulis, corporis ſenſibus. hæc illa pax ab Angelis, naſcente Chriſto, proclamata, ſed ea nonniſi per arma & pugnas obtinetur. Cur enim Deus *b* inter bellicos tubæ clangores Moſi legem in manus tradidit? num mitior & ſuauior muſica, religioni Eccleſiaſticæ, quò lex ſpectabat, non fuiſſet conuenientior? caſtris tuba quàm templis eſt aptior. Et nos, mi Chriſtiane, ad caſtra vocamur, & ad conflictus ab eo, qui legem dedit. legem non ſeruabit, quiſquis contra legis hoſtes pugnare detrectauerit. carnem ſuam nemo vicit blandiendo: ſuadentem Diabolum, Mundum ſeu blandientem ſeu ſæuientem ſine pugnâ nemo ſuperauit; reſiſtendum eſt & luctandum cum omni affectu, quem hoſtes diuinæ legis concitant. qui ſuis ſolùm noxis iraſcitur & affectibus indulget, is malæ arboris ramos amputat, ſed ſaluâ radice: rami repullulabunt. ita Chryſoſtomus Chriſti verba expendens: qui viderit mulierem ad concupiſcendũ eam, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo. non modò, inquit, morbũ, ſed & morbi radi-

a lib. 1. de ſerm. Dom. c. 2. b Exod. 19.

nem euellit Chriſtus. Radix adulterij concupiſcentia eſt impudica. quare non ſolùm plectit adulterium, ſed & concupiſcentiam, matrem adulterij. Ita non tantùm cædes prohibet, ſed & iram ad illas ducem, ſed & contumelioſa verba iræ fomenta. Iracundia & amor, duo violentiſsimi affectus ſunt, nec leges admittunt, niſi ſerias & ſeueras; blandis præceptiunculis vix emendantur. Ira non aliorum vitiorum more ſollicitat animum, ſed abducit, imò præcipitat. Et quamuis nemo velit tam grauiter ferire hoſtem, vt manum in vulnere relinquat, ſeque ab ictu reuocare non poſsit: tale tamen telum eſt ira, vix retrahitur cùm longiùs excurrere cœperit. Ira non abhorret ab vllo ſcelere, & ſi quem ſibi deſtinarit ſuo fulmine tangendum, non niſi letali plagâ lenitur. Iracundus, velut pyrites lapis, quacunque ſui parte cum ſilice collidatur, ignem vomit. Vir iracundus prouocat rixas, & qui ad indignandum facilis eſt, erit ad peccandum procliuior. *a* Ira & furor vtraque execrabilia. *b* Et vix vlla peſtis humano generi pluris ſtetit. nam virum ſtultum interficit iracundia, & paruulum occidit inuidia. *c* Itaque fratres amantiſsimi, inquit Auguſtinus, *d* ne obſecro tantum malum nobis inducamus; animæ morbum, rationis tenebras, à Deo alienationem, obliuionem familiaritatis, principium bellorum, plenitudinem calamitatum, dœmonem peſsimum. qui quidem tantò magis cauendus eſt, quò plures quotidie inuadit. In omnes perſonas, inquit Seneca, *e* hic exardeſcit affectus: tam ex amore naſcitur, quàm ex odio: non minus inter ſeria quàm inter luſus & iocos. Nec intereſt ex quàm magnâ cauſſâ naſcatur, ſed in qualem perueniat animum. Sic ignis non refert quàm magnus, ſed quò incidat. nam arida ſcintillam quoque fouent vſque in incendium. Atqui nihil eſt, ait, tam difficile & arduum *f* quod non humana mens vincat, nullique ſunt tam feri & ſui iuris affectus, vt non diſciplina perdomentur. *quodcunque ſibi imperauit animus, obtinuit.* quantum verò eſt effugere maximum malum, Iram & cum illâ rabiem, ſæuitiam, crudelitatem, furorem, & alios comites eius affectus.

a Prou. 29. b Eccl. 27. c Iob. 5. d lib. 4. de ciuit. c. 6. e Epiſt. 18. f lib. 2. de irâ. c. 12.

§. II.

Quod Romanus hic ſapiens dixit de irâ, idem hoc de notiſsimis furijs Superbia & Inuidiâ, idem de nequiſsimis ſororibus Luxuriâ & Gulâ, déque omni vitioſorum affectuum exercitu dicendum: quantum eſt, hæc mala maxima effugere, & ad beatam tranquillitatem,

tranquillitatem, & quandam quaſi harmoniam, ac omnium cupiditatum concordiam, animum componere. Beatus ergo ille, qui tantò minorem affectibus libertatem indulget, quantò minus ipſe vult ſeruire vitijs: & vt rationi ſuum ſtabiliat ſceptrum, crucem ſtatuit affectibus. Ad triremes damnati, certas habent, tametſi breues remorum ferias, ſubinde ſua membris eſt quies: qui affectibus ſeruiunt, quieto nunquam viuunt animo: vnus ex alio cogitationum tumultus naſcitur: Seruietis dijs alienis die ac nocte, qui non dabunt vobis requiem. *a* idcircò Eccleſiaſticus: *b* Poſt concupiſcentias, inquit, tuas non eas. Equus refractarius fræno coërcendus; ſeſes, calcaribus vrgendus. idem affectibus faciendum, quorum aliquos impellendo, pleróſque retinendo meliùs regas. Nemo magis odiſſe ſe poteſt, quàm qui ſic perditè ſe amat, vt in voluptates immodicè ſolutus, nec imperare ſibi, nec negare quidquam poſsit. Sed ſciant hi, quid eis vaticinetur Apoſtolus: *c* Si, inquit, ſecundùm carnem vixeritis, moriemini; ſi ſpiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis. Nemo maius obtinet imperium, quàm qui ipſe ſui eſt Dominus; non eſt miſerior ſeruitus quàm ſuis ſeruire affectibus; nec illuſtrior eſt triumphus, quàm partâ de ſeipſo victoriâ. breuis hìc conflictus, præmium æternum, affectus ſuos vicit qui eis ſeruire non vult. At ſeruit, ait Ambroſius, *d* quicunque metu frangitur, vel delectatione irretitur, vel cupiditatibus ducitur, vel indignatione exaſperatur, vel mœrore deijcitur. nec vlla ſeruitus turpior eſt, inquit Seneca, *e* quàm voluntaria, cùm alius libidini, alius auaritiæ, alius ſeruit ambitioni. Bonus, Auguſtino teſte, etiamſi ſeruiat, liber eſt: malus, etiamſi regnet, ſeruus eſt; nec vnius hominis, ſed quod grauiùs, tot dominorum quot vitiorum. Cupiditatum verò non magis vnum genus ac ratio eſt, quàm vultus humani & formarum, quæ, cùm ex æquo homines ſimus omnes, maximam habent varietatem, ſic alij alijs rebus afficimur, neque omnes ijſdem æqualiter delectamur. hic in libidines exæſtuat, ille auro capitur, hunc ſtrangulat inuidia, iſte potando ſibi quærit exitium, alius otiando aut ludendo. nemo eâ quam ſibi fingit, perire ſe putat beatitudine, perinde atque ſi minus ſuffocaretur qui in vino ſubmergitur, quàm qui in aquis. Rectè diuus Gregorius *f* aſſerit: reprobæ menti valdè placet quod concupiſcit, ſed in æternâ pœnâ, quod ei modò eſt dulce, amareſcit. O miſer, ſpecies te decipit, *g* & concupiſcentia ſubuertit cor tuum, vt aquas fugaces ore decepto appetas. Et quæ hominis

a Hier.c.16. b Eccl.c.18. c Rom.8.
d l.2.de Iacob. & vitâ beatâ. e Sen.epiſt.47. f l.4.in 1.Reg.c.4. g Dan.c.13.

hominis beatitudo ſit libido? de quâ Ambroſius: febre, inquit, libido flagrantior eſt, grauiúſque inflammat, & præcipitat: ſed vbi quis reſipuerit à furore, tunc conſcientiæ viſus aperitur, & ſui vnuſquiſque facinoris pudendam turpitudinem erubeſcit. Tunc Deus timetur, & peccator ſe celare cupit, ſed non poteſt; patet deformitas, nudum enim eſt Deo omne ſecretum, & peccator diuinum mente conſciâ iudicium formidat. Pecuniæ fames, ad omne ſcelus egregium calcar, non ſedatur lucro, ſed incitatur, nec minus animum quæſitis torquet quàm quærendis, cúmque cetera vitia ſeneſcente homine ſeneſcant, ſola iuueneſcit auaritia. Odium porrò & inuidia pertinaciſsimi morbi, nec quâ reliqui affectus facilitate ſanabiles, niſi in cunabilis pereant. Gulæ verò qui ſeruiunt, malam certè dominam habent, quæ tantò fit imperioſior, quò fideliorem nacta eſt ſeruum, & quia cognatam habet Laſciuiam Gula, tantò plus ea nocet caſtimoniæ, quò plus illecebris nutritur. Quis iam ille, & laudabimus eum, qui cum Tobiâ a glorietur: mundam ſeruaui animam meam, ab omni concupiſcentiâ: hoc enim eſt omnes citharæ fides in concordiam componere.

a. Tob. c. 3.

§. III.

Saul Agagum regem carcere damnauit, quem Dei iuſſu, capite debuiſſet. a nos quoque non minus turpi clementiâ in affectus noſtros ſtatuimus, & iugulandos non necamus, ſed ſolo mulctamus carcere, cùm id potiſsimùm cauemus, non vt extirpentur, ſed ne fœdè prorumpant foràs, licet intus ſæuiant. ita dum latenti hoſti parcimus, eum in nos ipſos armamus, vt quod principio lapſus fuerat & error, paullatim mos fiat & conſuetudo, ex quâ demum vitioſiſsima oriatur neceſsitas. ita ſenſim ab hoſte domeſtico vndique oppreſsi, clamamus: non poſſum me hîc vincere: aſſuetis carere non poſſum, mori me cogit, qui hanc mihi delectationem eripit. ſic errores noſtri in mores abeunt; & quia malignos affectus non in herbâ opprimimus, ſed creſcere permittimus, tandem ſiluam creuiſſe cernimus, & ingens dumetum, quod nullis pænè viribus ampliùs conuelli poſsit. Sed neque hîc deſperandum, cùm etiam conſuetudo expugnari queat conſuetudine meliori, & tantò futura ſit corona pretioſior, quò difficilior pugna: volenti cum bono Deo vincere, certa eſt victoria. Modò Moſes b marinos fluctus

a 1. Reg. 15. b Exod. 14.

ctus virgâ increpet, cetera curabit Deus, & tutus tranſibit Iſraël, & tota mergetur Ægyptus. Amorrhæus & Chananæus noſtris confinibus exterminabuntur, modò manus à capulo non recedat, modò diſcamus certare cum hoſtibus, & habere conſuetudinem præliandi. *a* Militia eſt vita hominis ſuper terram. *b* Nemo ſibi ipſi fidat, periculoſiorem etenim inſidiatorem & hoſtem nemo habet, quàm ſeipſum, cum quo nullæ ſatis tutæ poſſunt eſſe induciæ: neque ſecurum eſt, priùs claudi hoc hominis armamentarium, quàm aperiri ſepulchrum. ſemper in armis excubet, cui cordi eſt reportanda de tot hoſtibus victoria. pulchrè Cyprianus: *c* voluptatem, inquit, viciſſe, voluptas eſt maxima; nec vlla maior eſt victoria, quàm ea quæ à cupiditatibus refertur. qui enim hoſtem vicit, fortior fuit, ſed altero: qui verò libidinem repreſsit, fortior fuit ſeipſo. Citharœdus tamdiu diſcordes inter ſe chordas ad muſicam legem attemperat, dum in ſymphoniam conſentiant: Prædeſtinatus tamdiu turbatos inter ſe affectus conciliat, dum religioſæ paci non contradicant. Si Platoni credimus, corpus noſtrum Cithara eſt, citharœdus eſt animus, cui nunc hæ, nunc illæ fides tentandæ; modò lex oculis, modò linguæ ponenda; modò aures, modò manus aſtringendæ; nunc luxuriæ, nunc impatientiæ affectus, ad debitam normam reuocandi. peritus ſanè citharœdus fuit qui dixit: Caſtigo corpus meum & in ſeruitutem redigo. *d* Prædeſtinati princeps cura eſt, vt quotidie citharam ſuorum affectuum examinet: & iam cum iracundiâ ſuâ litigat, nunc inuidiam reprehendit, modò ſuam ſomnolentiam extimulat, mox lætitiam refrænat, inde triſtitiam mitigat: ſemper his ſuis chordis oberrat, totiéſque vel remittit, vel ſeueriùs intendit, donec in harmoniam conſpirent. Nihil ſuis affectibus indulget prædeſtinatus, nemini minus parcit quàm ſibi, deprehenſam in ſe ream cupiditatem, non niſi ad crucem abſoluit. Signum itaque prædeſtinationis eſt & iſtud: Qui Chriſti ſunt, carnem ſuam crucifixerunt cum vitijs & concupiſcentijs ſuis.

a Iudic. 3. b Iob. 7. c l. de bono pudic. d 1. Cor. 9.

SIGNORVM

SIGNORVM
De
PRÆDESTINATIONE
Et
PRÆDESTINATORVM PAVCITATE
CORONIS.

DIctis addat coronidem mellifluus doctor, Bernardus: Nouit Dominus, inquit, qui ſunt eius, *a* & ſolus ipſe ſcit quos elegerit à principio, quis verò ſcit hominum, ſi eſt dignus amore vel odio? quod ſi, vt certum eſt, certitudo nobis omnino negatur; nunquid non tantò delectabiliora erunt, ſi qua fortè electionis huius ſigna poſsimus inuenire? quam enim requiem habere poteſt ſpiritus noſter, dum *prædeſtinationis* ſuæ nullum adhuc teſtimonium tenet? Fidelis proinde ſermo & omni acceptione dignus, quo ſalutis teſtimonia commendantur. Hoc ſanè verbo & electis conſolatio miniſtratur, & ſubtrahitur reprobis excuſatio. cognitis ſiquidem ſignis vitæ, quiſquis hæc negligit, manifeſtè conuincitur, in vano accipere animam ſuam & pro nihilo habere terram deſiderabilem. Iure nemini niſi ſibiipſi culpam impingit, qui nullum in ſe *prædeſtinationis* ſignum deprehendit. non cæcâ ſortitione, cælo vel inferis, hos illos prædeſtinauit Deus. Notum à ſæculo eſt Domino opus ſuum. *b* Ita *ex præuiſis omnium meritis*, vel his præmium, vel ſupplicium illis decreuit, vt rectiſsimè dixerit D. Proſper: *c* Non ex eo neceſsitatem pereundi habuerunt, quia prædeſtinati non ſunt; ſed ideò prædeſtinati non ſunt, quia tales futuri ex voluntariâ præuaricatione præſciti ſunt. conſentit Auguſtinus: Non odit Deus Eſau hominem, ſed Eſau peccatorem. *d* nihil enim in homine Deus aliud odit, niſi peccata. idem: *e* Solum, ait, peccatum viam obſtruit ad cælum. Omnes quidem metam ad vnam properamus, ſed heu quàm diuerſis ſemitis & imus, & currimus, & perimus! arcta via Vitæ; mollis, roſea, & *lata perditionis*: aſperitas montium illic, hîc vallium decliuia. *facilis deſcenſus Auerni.* Clamat Veritas, monet & adhortatur: *Intrate per anguſtam portam, quia lata porta & ſpatioſa*

a Serm. 2. de octau. Paſch. b Act. 15.
c Reſp. 3. ad cap. obiect. Gallicar. d lib. 1. ad Simplic. q. 2. e epiſt. 105.

ſtoſa via eſt, qua ducit ad perditionem, & Mvlti ſunt, qui intrant per eam: quàm anguſta porta & arcta via eſt qua ducit ad vitam, & Pavci ſunt qui inueniunt eam! a idem denuò ingerit: *Contendite intrare per anguſtam portam, quia multi, dico vobis, quærent intrare, & non poterunt.* Verè anguſta hæc eſt ſemita quâ non niſi vni & ſine comite licet incedere: Vnuſquiſque noſtrûm pro ſe reddet rationem Deo: vnuſquiſque onus ſuum portabit: vnuſquiſque propriam mercedem accipiet ſecundùm ſuum laborem. b Et hoc eſt quod ingemiſcens Chriſtus: Mvlti *ſunt*, inquit, *vocati*, Pavci *verò electi*. c Hoc vnicum verbulum, Pavci, velut horrendum & inauditum tonitru, magnam orbis partem è vitiorum veterno excitauit; ex vrbibus in antra atque horridas ſolitudines, non paucos expulit: & quot centena Martyrum millia in cataſtas & equuleos, in rotas atque rogos, in cruces & beſtiarum fauces, in armatas tortorum manus egit? vox vna erat illorum omnium: Mori nobis facile eſt, modò demum viuere liceat, inter Pavcos illos Electos: ludat gladius iugulis noſtris, modò Pavcis illis ſed Beatis annumeremur. Et quis eorum non auſus dicere? ſi vnus ego vel centum cruces veſtire poſſim, non abnuam; ſi vnus ego poſſim vel centum ceruices ſecuri porrigere, nullam ſubtraham: centies mori, iocus mihi erit, tormenta pro fomentis habebo, modò ad illam Pavcorvm in paradiſo ſocietatẽ admittar. Hinc illa Ignatij martyris generoſiſsima vox: *Ignis, crux, beſtia, tota in me tormenta diaboli veniant, tantùm vt Chriſto fruar.* Hoc idem ore Chriſti miſſum tonitru, hæc eadem vocula Pavci, tot impuræ vitæ homines è viridantibus luxuriæ pratis, in domum luctus & pœnitentiæ compegit; ſatius illis viſum eſt inter paucos ſeruari, quàm cùm plurimis perire, non enim minus perit qui perit in turbâ. Et hæc ſaluandorum paucitas, omni æuo propoſita nobis in cautelam. De hac ipsâ, iuſtitiæ præco Noë (ſic appellatur à Petro Apoſtolo) d centenis annis & ampliùs concionatus eſt ante diluuium. at omnibus in ſcelere obſtinatis, octo ſolùm animæ ex omni hominum numero, in ligneo illo ſeu carcere, ſeu nauigio ſunt ſeruatæ: & inter hos pauculos, impius Cham erat. Nam vti ſemper odoriferis proxima ſpina roſis iungitur, ità rariſſima proborum ſocietas eſt, ſine mixturâ improborum. e Quòd ſi Deus Sodomæam terram euerſurus, vel decem probos reperiſſet, ad Abrahami preces omnibus alijs deperciſſet, ſed omnis illa terra nec denarium quidem iuſtorum aluit. Verè tunc ſteriliſsima

N fuit

a Matth. 7. v. 27. & Luc. 13. v. 23. b Rom. 12. Gal. 6. 1. Cor. 3.
c Matth. 20. & 22. d 2. pet. 2. e Geneſ. 7.

fuit probitatis annona. *a* Igitur Lotho ab Angelis præcipitur: *feſtina & ſaluare. b* Ita maximo huic incendio, quo florentiſsimæ Sodomorum & Gomorrhæorum ciuitates deflagrarunt, non niſi tres homines ſunt ſubducti: iræ diuinæ ſigna hodiéque illic locorũ extant. Sed & illud ſeruandorum paucitatem clarè prænuntiabat: *c* Cùm Moſes ſexcenta millia virorum peditum, abſque paruulis & mulieribus, educeret Ægypto, & vulgus promiſcuum innumerabile ſequeretur, duo tantùm è tanto numero in fertiles illas terras peruenerunt, ceteris omnibus eremus pro capaciſsimo tumulo fuit; in hoc velut vnicum conditorium tot millia mortuorum deſcenderunt. At verò Ægyptius tyrannus qui populum è fugâ retracturus inſecutus eſt, cum vniuerſo exercitu, rubri Oceani fluctibus ſepultus eſt. *d* En, quot millia viuorum in vaſtiſsimo hoc ſepulchro ſint condita? quis non timebit te, ô rex Gentium! *e* Porrò propter adoratum idolum, proclamat Moſes: Si quis eſt Domini, iungatur mihi, & eodem die cæſa ſunt viginti tria millia hominum. *f* Magna profectò ſtrages quam edidit vnicus ex auro vitulus. tanti eſt coram Deo vel vnicum peccatum. Cùm Ioſue ciuitatem Hiericho, circumeundo & clamando expugnaſſet, quicquid & hominum & iumentorum in eâ fuit, flamma gladióque perijt; vrbs ipſa demum quaſi vnius cadaueris buſtum, in altiſsimos cineres deflagrauit, *g* vnica domus à cæde vrbíſque incendio ſeruata eſt immunis. Duce Gedeone Madianitas impugnaturo, è triginta duobus millibus militum, trecenti tantùm ſelecti ſunt ad pugnam, reiectis ceteris omnibus. *h* Nullum Deus numerum curat, niſi bonorum: nec via ad inferos longa eſt; vnico itur anhelitu, vnico letali crimine, rei læſæ Maieſtatis efficimur, & digni æternis rogis. ita olim propter vnicum libidinoſum facinus, *i* quadrãginta millia Hebræorum; Beniamitarum quinquaginta millia & ſexcenti iugulati ſunt. Bethſamitæ arcam Domini curioſiùs tantùm intuiti, quot millium ſtrage hanc oculorum licentiam luerunt. *k* non minus clarè in ſacrâ Regum hiſtoriâ, hæc prædeſtinatorum raritas oculis ſubijcitur. *l* Abſalomo rebellem exercitum in patrem ducente, peruolat curſor, ad Regem Dauid, nuntiátque: *Toto corde vniuerſus Iſraël ſequitur Abſalon.* Cúmque etiam Seba furioſam multitudinem in ſuum regem concitaſſet, mox alius ſuperuenit rumor: *ſeparatus eſt omnis Iſraël a Dauid, ſecutúſque eſt Seba. m* Mundum inſpice, & idem

a Geneſ. 18. b Geneſ. 19. c Exod. 12.
d Exod. 14. e Exod. 32. f Hierem. c. 10. g Ioſue c. 2.& 6.
h Iud. 7. i Iud. 20. k 1. Reg. 6. l 2. Reg. 15. m 2. Reg. c. 20.

idem nunc pænè fieri dices. Chriſtus, alter Dauid, viam nobis ſignat ſuo ſanguine cruentiſque veſtigijs, opertum ſpinis gerit caput, infamem crucis trabem fert humeris, ſanguine mixtim lacrimiſque natant moribundi oculi, & hoc habitu Caluariæ montem conſcendit, ſed vt ſequamur, hortatur. Sed heu, quàm raros habet comites, qui cum ipſo, eo quo poſſunt modo, velint crucifigi? liceat dicere: totus mundus in maligno poſitus, toto corde ſequitur non Seba, ſed Satanam: paucorum iter eſt in montem Golgotha cum Chriſto. Huc illud quoque pertinet, *a* quòd cùm Dauid Rex elatiore ſpiritu populum cenſeri iuſsiſſet, ſeptuaginta hominum millia peſte ſunt conſumpta. Et iſta quidem omnia, futurorum vmbræ, & velut prologus ſeu exordium fuerunt concionis illius, quam Chriſtus de paucitate prædeſtinatorum erat habiturus. Iudæos iam mihi numera ab Abrahamo vſque ad diem mundo vltimam, & illa in Apocalypſi centum quadraginta quatuor millia, vix pars erunt milleſima omnium ſimul numeratorum, ita vt ex omni eorum numero milleſimus Iudæus inter prædeſtinatos non veniat numerandus. Et quod de Hebræorum, idem de omnium aliorum hominum numero, ſaluâ proportione, rectè aſtruitur, nam quod Chriſtus *b* prædixit, Iudæis & omnibus alijs commune eſt, nec enim paucos tantùm ex Iudæis arcto tramite ad vitam iturus, ſed abſque diſcrimine pronuntiauit; PAVCI *inueniunt eam.* Huic veritati confirmandæ, Prophetæ plerique omnes acclamant. Iſaias: *c Dilatauit infernus animam ſuam, & aperuit os ſuum abſque termino*, quia *ſuccenſa eſt velut ignis impietas, vepres & ſpinam vorabit & ſuccendetur in denſitate ſaltus, & inuoluentur ſuperbiâ fumi. d Vepres enim & ſpinæ erunt in vniuerſâ terrâ. e* Et vbi quæſo libidinis atque luxuriæ vepres non in ſiluam excreſcunt? vbi non ſurgunt denſiſsimæ ſpinæ curarum, & ſollicitudinum pro nummis, non pro cælo; Verè *terra infecta eſt ab habitatoribus ſuis, quia tranſgreſſi ſunt leges, mutauerunt ius, diſſipauerunt fœdus ſempiternum. f omnes in viam ſuam declinauerunt, vnuſquiſque ad auaritiam, à ſummo vſque ad nouiſſimum. g* Hieremias non minus flebili quæſtu hanc proborum paucitatem deflens: *h Circuite*, inquit, *vias Hieruſalem & aſpicite, & conſiderate, & quærite in plateis eius, an inueniatis virum facientem iudicium, & quærentem fidem? æs & ferrum, vniuerſi corrupti ſunt. i* non diuites tantùm, ſed quòd mireris, pauperes quoque ſuperbire ſciunt & laſciuire; iam-

a 2. Reg. 24. b Matth. 7. Luc. 13. c Iſ. c. 5. d Iſa. c. 9. e Iſa. c. 24. f eod. c. 24. g Iſa. c. 56. h Hier. c. 5. i Hier. c. 6.

que etiam paupertas didicit cum vitijs habere amicitiam: vniuerſi corrupti ſunt, æs & ferrum, argentum & ſtannum. & vt mali originem exploraret Propheta: *Attendi, ait, & auſcultaui, nemo quod bonum eſt loquitur a* (nimis verum noſtro hoc æuo) *nullus eſt qui agat pœnitentiam ſuper peccato ſuo, dicens, quid feci? omnes conuerſi ſunt ad curſum ſuum. quaſi equus impetu vadens in prælium.* Væ terræ, væ hominibus, *adulteris repleta eſt terra. b* Michæas æquè lamentatur hanc virtutis orbitatem; *c Væ mihi,* ait, *non eſt botrus ad comedendum: periјt ſanctus de terrâ, & rectus in hominibus non eſt.* Dauidi hæc conſideranti, exundantes lacrimis oculi, ad inſtar fonticulorum cœperunt fluere: *Deus,* inquit, *de cælo reſpexit ſuper filios hominum, vt videat ſi eſt intelligens aut requirens Deum. Omnes declinauerunt ſimul inutiles facti ſunt, non eſt qui faciat bonum, non eſt vſque ad vnum. d* Conſideret quis lacrimabilem huius æui ſtatum, variámque morum corruptelam, & cum regio vate ſentiet, dicétque redijſſe Noëmi tempora, aut ſimillima illis, Nam, *ſicut erant ante diluuium comedentes & bibentes, nubentes & nuptus tradentes, vſque ad eum diem quo intrauit Noë in arcam, & non cognouerunt donec venit diluuium & tulit omnes. e* ita & nunc Virtus vbique terrarum aut exulat, aut vbi admittitur, non habitationis lege vt inquilina, ſed hoſpitii gratiâ vt peregrina recipitur, non nimis diu retinenda. At vitium ampliſsimi iuris & dominii, regna ſua non ampliùs numerat; latè nimis dominatur. Palliata iniuſtitia, oculatiſsima inuidia res ſuas audacter hîc agunt, & multò quàm audaciſsimè, exoſum cælo vitium, ſpurciſsima luxuria. Sic demum proborum numerus ad paucos redigitur, qui ad improborum myriadas collatus, Biantis dictum confirmat: *Rari boni, praui plurimi.* huic accedens Ambroſius: In comparatione, inquit, reproborum, exigua eſt turba electorum. Nam vbique multitudo peccantium, vbique turba pereuntium. Verè lugent viæ Sion, at rident ſemitæ Babylon. *f* profectò, ſi quis mentis oculos in viam quæ præcipitio ad inferos imminet, intendat, aduertet eam tam eſſe viatoribus frequentem & celebrem, vt alius alium impellat ac trudat gratioſâ compreſsione. ita cuncti ad gehennæ flammas, velut ad nuptias alternis exemplis properant. Non pronum iter eſt tantùm ad vitia, ſed præceps. Ad virtutem via ducit ardua, ſed viatores, hîc pauci, & ferè ignoti. Præſago luctu commonens Iſaias: *g* hæc erunt, inquit, in medio terræ, in medio populorum, quomodo ſi paucæ oliuæ quæ remanſerunt, excutiantur ex oleâ, & racemi,

a Hier. c. 8. b Hier. c. 23. c Mich. 7. d Pſal. 13. & 52.
e Matth. 24. f Thren. c. 1. g Iſ. c. 24.

mi, cùm fuerit finita vindemia. hoc vaticinio, bonorum raritas racemulis & oliuis pauculis, quæ poſt copioſam oliuitatem & vindemiam pauperibus in prædam relinquuntur, improborum verò copia abundanti vuarum & oliuarum ſegeti conferri poteſt. Non eſt enim veritas, inquit Oſeas, & non eſt miſericordia, & non eſt ſcientia Dei in terrâ. *a* Maledictum, & mendacium, & homicidium, & furtum, & adulterium inundauerunt, & ſanguis ſanguinem tetigit. Nimis quàm apertè proborum paucitatem Prophetæ deplorauerunt.

Poſt Prophetarum lacrimas, eandem hanc beatorum paucitatem, in lege nouâ deplorant Apoſtoli. Ioanne affirmante: *b Mundus totus in maligno poſitus eſt.* Petrus quærit: *c Si iuſtus vix ſaluabitur, peccator & impius vbi parebunt?* Paulus luget: *d omnes quæ ſua ſunt quærunt, non quæ ſunt IESV Chriſti,* Hoc ipſum ſæpiùs repetit. Chriſtus ipſe: *e Regnum cælorum,* inquit, *vim patitur, & violenti rapiunt illud.* nec interim minari deſinit: *f Væ nobis diuitibus quia habetis conſolationem veſtram: Væ vobis qui ſaturati eſtis, quia eſurietis: Væ vobis qui ridetis nunc, quia lugebitis & flebitis.* Nec auribus tantùm quæ audiant, ſed & oculis quæ videant, opponit B. Lucâ narrante, *g* pars boni ſeminis in ſaxa iacitur exiccanda, pars alia in dumos & vepres ſpargitur ſuffocanda, pars etiam in viam abijcitur conculcanda, quarta pars duntaxat terram bonam ſortitur. Sic è decem leproſis iam curatis, vnicus regreſſus agit gratias. *h* Inuitati ad laudatiſsimam cænam, cœperunt ſimul omnes excuſare. *i* Motâ piſcina è tot morbidis vnicus ſanatur. *k* Vnicus Nicodemus inter Hebræos ſenatores, liberiùs paullò pro Chriſto loquitur. *l* E tot diuitibus & auaris Hierichuntinis ciuibus, è tot ſcilicet onuſtis camelis, vnicus Zachæus depoſitâ gibbi ſarcinâ (ſic Beda loquitur) *m* hoc eſt, opũ onere relicto & per anguſtam portam ingreſſus, rem iniuſtè partam reſtituit, è telonio vnicus Matthæus, vnica Magdalena è proſtibulo ad vitæ innocentiam narrantur tranſijſſe. *n* Paulus ante Philippos vrbem Macedoniæ, concionatur, auditores multi, factores ferè nulli; vni Lydiæ Chriſtiana lex placet. *o* Idem Paulus Athenis in curiâ de Chriſto diſſerit: auditores non tantùm multi, ſed & docti, multi etiam irriſores, qui tamen Paulo crederet, non fuit niſi Dionyſius & Damaris. *p* In celeberrimo ſeptuaginta duorum concilio, vix vnus aut alter reperti, qui Chriſti ſanguinem non ſitirent.

a Oſ. c. 4. b epiſt. 1. c. 5.
c ep. 1. c. 4. d ad Phil. 2. e Matth. 11. f Luc. 6. g Luc. 8.
h Luc. 17. i Luc. 14. k Ioan. 5. l Ioan. 7. m lib. 5. c. 77. in Luc.
n Luc. 19. o Act. 16. p Act. 17.

rent. *a* Sic ante crucem Domini, ſpectatores multi, amatores crucis aut imitatores pauci. ſic & hodie conciones multæ, mutationes morum raræ: tanguntur vitia, non extinguuntur; notari ſe vix ferunt, ne dum eradicari: MVLTI *vocati*, PAVCI *electi*, *eheu* PAVCI. Ad fidem, inquit Gregorius, *b* multi veniunt, ſed ad cæleſte regnum pauci perducuntur. Ecce enim ad hodiernam feſtiuitatem, quòd multi conuenimus; Eccleſiæ parietes implemus; ſed tamen quis ſcit, quòd pauci ſunt, qui in illorum electorum Dei grege numerantur? Nimirum in areá plus palearum eſt quàm tritici, plura ſunt arborum folia quàm fructus: multi in vite pampini, paucæ vuæ, multæ in roſetis ſpinæ, paucæ roſæ; multi vbique ſilices, paucæ gemmæ; ſic & numerus eorum quos diuina prouidentia, ad beatitatem prouchet, ad improborum multitudinē collatus, eſt exiguus. Quàm verè vaticinatus eſt Hieremias: *c deſolatione deſolata eſt omnis terra, quia nullus eſt qui recogitet corde.* qui *corde* ſcilicet, *corde* recogitet: nimis volatiles ſunt cogitationes noſtræ, nec bono honeſtóque affigi ſe diu patiuntur: quà lubet expatiantur. hinc exiguus gehennæ metus aut nullus, hinc frigidum cæli deſideriũ aut inconſtans. In Chriſtianos etiam hæc cadit accuſatio: *d pro nihilo habuerunt terram deſiderabilem.* quid cælo deſiderabilius? ſed quia cogitationes noſtræ, raro illuc commeant, hoc etiam beatorũ regnum, vt rem ignotam faſtidimus, aut certè frigidiſsimè appetimus. & hinc ſpes & vires creſcũt tartareo giganti Behemoth, vti de eo Iob: *e Ecce abſorbebit fluuiũ, & nõ mirabitur, & habet fiduciam quod Iordanis influat in os eius.* Ideò idem iſte patientiſsimus virorum: *f Verebar*, inquit, *omnia opera mea, ſciens quod non parceres delinquenti:* Omnia dicta factáque mea, imò & cogitata ſuſpecta mihi fiunt, dum inexorabilem Dei iuſtitiam cogito. Et hoc eſt quod notus ille Hilarion (de quo Hieronymus) *g* in morte trepidat, & iam iam tribunali Iudicis Chriſti ſiſtendus, pauet. Modicus adhuc calor tepebat in eius corpore, nec præter ſenſum quidquam viui hominis ſupererat, & tamen apertis oculis loquebatur: Egredere, quid times? egredere anima mea, quid dubitas? ſeptuaginta propè annis ſeruijſti Chriſto, & mortem times? non tam mortem timuit animus, quà imminens ſibi iudicium expauit. Ite nunc mei Chriſtiani, & dum ſanctiſsimi viri de ſalute ſuâ trepidant, vos ſecurè delitiamini, auri argentíque aceruos ſtruite; alternis inuidiæ morſibus voſmet lacerate, & conſumite: honorum venationes & gloriarum aucupia inſtituite; indulgete genio hilariter: cælum cæli Domino, terram autem dedit filijs hominum, hîc eſte ciues: ſit ſua libertas

a Luc. 23. *b* hom. 19. in Euang. *c* c. 12.
d Pſal. 105. *e* Iob. c. 40. *f* c. 9. *g* in vitâ illius c. 38.

libertas oculis, ſit & cogitationibus, ſit omnibus affectibus: excurrant ij quò volunt: quicquid lubet, licere vobis credite, nullam corpori voluptatem negate, curate vt vobis *hic* bene ſit & ſuaue: Ambulate in vijs cordis veſtri, & in intuitu oculorum veſtrorum, *& ſcitote quid pro omnibus his adducet vos Deus in iudicium.* a *Et quamuis annis multis vixerit homo, & in his omnibus lætatus fuerit, meminiſſe debet tenebroſi temporis, & dierum multorum, qui cùm venerint, vanitatis arguentur præterita.* b Ergo potiùs *ſatagite, vt per bona opera, certam veſtram vocationem & electionem faciatis.* c Diuinæ Prædeſtinationis ſigna quæ ſint, audiſtis. 1. Non amici tantùm, ſed & inimici ſunt amandi. 2. Subleuandi pauperes, non argentea tantùm manu, ſed & pleno miſericordiæ affectu. 3. Aduerſa omnia ſic toleranda ſunt, vt Dei voluntas, in his etiam laudetur, & patientia continuetur. 4. Fortunæ bona præ cælo nihili facienda. 5. & 6. Admonitiones autē ſiue interiores Dei, ſiue hominum exteriores parum eſt ei exaudire, qui obedire detrectat. 7. Porrò prioris vitæ delicta ſic deteſtanda ſunt, ne nouis identidem cumulentur. 8. Neque vllus placere ſe putet Deo, qui ſibi nondum diſplicet. 9. Nec Chriſtum à ſe amari credat, qui in ſe Chriſti præſentiam non amat. 10. Affectibus vitioſis, principiò præſertim fortiter obſiſtendum, nam hìc eſſe poteſt, quiſquis volet, imperator. 11. Sic denique voluntas in bono firmabitur, alioqui ſemper vacillatura. 12. Sic & mors eò minus erit formidini, quò ſæpius fuerit obiecta meditationi: non inuitus morietur, qui ſe moriturum quotidie & ſeriò cogitauerit. Et hæc via eſt ad illam ſine morte vitam. Suam nunc quiſque conſcientiam interroget, num hæc prædeſtinationis ſigna in ſe obſeruarit, vnde ſperare poſsit, ſe viâ proborum quæ ad cælum ducit, non errare. Via peccantiū complanata lapidibus, & in fine illorū inferi & tenebræ. d Et tamen hac ſub initium facili, planâ & amœnâ viâ, denſiſsimum agmen ita confertim ruit ad interitū, vt vel oculi teſtari cupiát, veriſsimè à Chriſto dictum eſſe: *lata porta & ſpatioſa via eſt quæ ducit ad perditionem, & multi ſunt qui intrant per eam. multi, multi.* Complurium ſcriptis narratur anchoretæ per extaſin viſas animas, denſæ niuis inſtar aut pluuiæ ad inferos delabi: adeò vt damnati manes (narrat id Luſitanus orator) e non immeritò quærere poſsint: numquid mundus vt anteà perſeuerat? tot enim animæ in hunc locum tormentorum veniunt, vt vix credibile, tot homines in mundo eſſe poſſe.

Sanctus Vincentius Ferrarius Valentinus, è ſancti Dominici fa- miliâ

a Eccl. 11. b Idem. c 2. Petr. 1. d Eccl. c. 21. N 4
e Philip. Diez. tom. 5. con. 2. die B. Virg. ad Niu. S. Ant. 3. par. hiſt. tit 24. c. 9. §. 2. Hier. Plat. l. 1. de bono ſtat. rel. c. 15.

miliâ religioſiſsimus, & verè igneus eccleſiaſtes de paucitate Prædeſtinatorũ publicè pro ſuggeſtu diſſeruit, dictáque confirmauit celebri exemplo. Tanti auctoris verba mutare religioni duximus; ea fideliter adnumerata, hæc ſunt: Antequam Chriſtus veniret in hunc mundũ in humanâ carne, tranſierunt vltra quinque millia annorũ, & totus mundus damnabatur, exceptis paucis de populo Iſraël, qui ibant ad limbum ſanctorũ Patrum. Item tempore legis Moſi, cogitate quod infantes mortui ſunt abſq; circumciſione. Sic modò tempore legis Chriſti, quot moriuntur abſque baptiſmo, & de his nullus ſaluatur. Item, quot Iudæi, quot Agareni, quot pagani & infideles. Item, quot mali Chriſtiani, quia fides & baptiſmus cum bonâ vitâ ſaluat hominẽ, aliàs non. Quot Chriſtiani ſunt, qui licet habeant fidem, tamen ſunt ſuperbi, auari, luxurioſi, & ſic de alijs peccatis &c. Nota hîc de Archidiacono Lugdunenſi, qui per quadraginta annos fuit in eremo in magnâ pœnitentiâ, poſtquam reſignauit ſua beneficia, qui poſt mortem apparuit Epiſcopo Lugdunenſi, qui quæſiuit ab eo vt diceret ſibi aliquid de alio Mundo, qui reſpondit, quòd in die quâ ipſe obijt, mortui fuerunt in Mundo triginta millia, de quibus ſolùm quinque fuerunt ſaluati, ſcilicet ipſe, & beatus Bernardus, qui etiam illâ die obierat, qui ſtatim ſine purgatorio aſcenderant ad paradiſum, & tres deſcenderant ad purgatorium, alij quidem deſcenderunt ad infernum. Propterea dicit Chriſtus: Intrate per anguſtam portam. Anguſta porta paradiſi, Voluntas Dei eſt. Ad iſtam oportet ſe reſtringere, qui paradiſum vult intrare. Lata porta eſt, Voluntas propria. Via ſpatioſa inferni, conuerſatio mundanalis, bene comedere, bene bibere, luxuriari, delectari, vindicare ſe de iniurijs &c. Pauci ſunt electi. *b* Hæc cohortatio beati Vincentij, cui alium addimus Euangelicum oratorem. Bertoldum memorant è D. Franciſci familiâ, diſertum æuo ſuo per Germaniam concionatorem, cùm pro ſuggeſtu certum quoddam vitium grauiſſimis verbis inſectaretur, feminam eius ſibi conſciam, tantis animi doloribus hauſtam, vt in mediâ circumſtantis populi coronâ, velut exanimis repentè corruerit, mox tamen ad populi preces redierit ad ſe recenſuerítque quæ ad Dei tribunal vidiſſet, illud cumprimis: adducta illuc ſexaginta millia, vario mortis genere defunctorum, ex omni gente, Chriſtianis, barbaríſque, ac tres duntaxat animas ex ingenti

a Hîc alij aliter ſentiunt.

b S. Vincent. Dominica Septuag. Serm. 6. poſt initium. Sed plures hoc idem narrant. Quid hac in re ſentiendum, vide Iacobum Granadum Theol. in 1. Partem D. Thomæ tom. 2. tract. 12. diſp. 4. mihi pag. 719. Putat hic auctor è Chriſtianis plures ſaluandos; à quo non diſſentimus.

genti hoc numero ad breuius ſupplicium relegatas, ceteras ignibus addictas æternis. O verè MVLTI qui intrant per eam, per latã & ſpatioſam viã perditionis. Hoc ſenſu Chriſti, Ioannes Chryſoſtomus a auſus eſt ſcribere & dicere: Multò ſunt plures geheñam ingredientes, ſed maius eſt Dei regnum, licet habeat paucos. Et; quot eſſe putatis in ciuitate noſtrâ qui ſalui fiant? infeſtum quidem eſt quod dicturus ſum, dicam tamen: non poſſunt in tot millibus centum inueniri qui ſaluentur: quin & de his dubito, quanta enim in iuuenibus quæſo malitia? quantus in ſenibus torpor? &c. hæc Chryſoſtomus, vir prudentiſsimus & ſanctiſsimus, Eccleſiæ doctor, lumen orbis; idq; dixit de Antiochiâ vrbe longè populoſiſsimâ, ídq; eo tempore quo primæuæ Eccleſiæ ſpiritus nondum intepuerat. quis iam miretur, Paulum adeò ſollicitum monere: *cum metu & tremore veſtram ſalutem operamini*; b quando Chriſtus ipſe tam apertè præmonuit: *Contendite intrare per anguſtam portam.* c Contendite, clamat Veritas, contendite, enitimini, adlaborate, conamini omnibus viribus, vt hanc portam dignis pænitentiæ fructibus penetretis, d Vacillantibus & ludibundis paſsibus huc non venitur: vigilantiſsimo conatu opus eſt, & qui velit difficultates quaſcunque perfringere. niſi enim mentis intentio ferueat, ait ex Gregorio e Beda, & vim ſibi ipſe inſigniter homo faciat, facilè gradum reuocat, haud valens portæ anguſtias pertranſire, præ eâ quam patitur effræniũ carnis concupiſcentiarum effuſione: vt prætercam tentationes perſecutionéſque, quos dæmon & mundus ijs mouent, qui portam hanc traijcere conantur. Et vti remiges aduerſus flumen ſcaphã impellentes, omni quo poſſunt conatu remis incumbunt: ſi quid contra tot hoſtium inſultus animam ad cælum impellunt, toto pectoris anniſu virtuti incumbere, impetúmque impetu maiori vincere neceſſe eſt: ſi nolint, anima perinde vt ſcapha, vi fluminis in errorem irreparabilem abripietur. *Euigilate itaque iuſti, & nolite peccare.* f is autem vigilare cenſendus eſt qui ſic ſemper & vbique viuit, vt vnamquamque lucem tanquam vltimam & non rediturã conſumat: qui in omni cogitatu & facto ſic ſuam obſeruat conſcientiã, quaſi hodie moriturus. Faciamus ergo dum poſſumus, quod feciſſe vellemus, cùm nõ ampliùs poterimus. *quæ ſeminauerit homo, hæc & metet:* g *quoniam qui ſeminat in carne ſuâ, de carne & metet corruptionem: qui autem ſeminat in ſpiritu, de ſpiritu metet vitam æternam.*

a tom. 3. pag. 522. hom. 24. & tom. 5. pag. 248. hom. 40. in Act. Apoſt. tit. de pœn.
b ad Philip. 2. c Luc. c. 13. d 1. Cor. 9. Gal. 5. Col. 3. Matth. 3.
e lib. 22. mor. c. 26. in nou. exempl. f 1. Cor. 15. g Gal. 6.

FINIS.

HOROLO-
GIVM

AVXILIARIS, TVTELARIS

ANGELI.

LIBELLI ORDO THEMA DEDICATIO PROPONITVR.

ANGELO SVO TVTORI, AVCTOR.

HVnc ego libellum, ô mi optime, ô mi amantiſsime Cuſtos, beatiſsime Angele, vniuerſis in cælo Angelis; tibi præcipuè conſecro, tibi inſcribo, ídque facio ex intimo pectore, è penitiſſimis animi mei medullis, proniſſimo in te affectu, & primi grati animi cenſu. Et quid ni hoc ita faciam? innumeris me tibi beneficijs deuinxiſti; necdum deſeris, pridem indignum & immerentem: viuere me cogis, & mori ingratum ô chariſsime Tutor, tametſi gratus eſſe aſsiduò conitar. Verè tu tantò melior es, quantò tuus cliens eſt deterior. Somnolentum prorſus & indocilem diſcipulum nactus es, ô cuſtos vigilantiſsime. Sed hæc tuorum commilitonum & tua eſt bonitas, etiam de peſsimis optimè mereri. Et quid ego rependam pro tot annorum fidiſsimis excubijs? meliora non habeo; tua tibi reddo pro munere. Docuiſti me ſæpe ſæpius, variè inſtruxiſti; admonuiſti fideliter, correxiſti frequenter, diu noctúque me defendiſti, conſtanter rexiſti: verbo dicam, planè perſeueranter in me bonus es. En, ego tua hæc monita, quaſi ab ore tuo, in confuſam licet memoriam excepta, in chartam, vt potui, digeſſi, complurium bono. Tu verbis quidem meis, at ego ſenſu hîc tuo ſæpius loquar. Ita perge, mi optime Tutor, me porrò docere: doce me, mecúmque alios ORARE; VIVERE nos doce; doce mori. Hæc ſcire, eſt omnem neceſſariam ſcientiam habere. In pleriſque alijs, ignoratio vtilior eſt quàm ſcientia, & quid eſt, quod neſcire nos pœniteat, ſi hæc ſciamus? Quare, mi ſuauiſſime Angele, doce nos ORARE, VIVERE, MORI.

ANGELVS TVTOR SVO CLIENTI.

NONNE duodecim ſunt horæ diei? [a] *aduerte igitur animum horis ſingulis, cùm diurnis tum nocturnis, in tribus hiſce poſtulatis, ídque pro captu, quàm breuiſſimè te inſtruam ſed prorſus inuerſo, ac tu petĳſti, ordine. Primùm docebo te* MORI: *negotium hoc eſt negotiorum omnium maximum, in quo nonniſi ſemel erratur, ſed error ſemper luendus. neque verò etiam Deo vnquam incipies* viuere, *niſi antè tibi moriaris. Deinde docebo te* VIVERE: *bene mori cupere, & malè viuere, ridiculum & puerile votum eſt. Sed nec vnquam bene orare diſcet, qui non prius dediſcat malè agere: Inanis eſt oratio, vbi praua eſt actio. Poſtremò* ORARE *te docebo. Si Auguſtino credis: Verè nouit rectè viuere, qui nouit rectè orare. ita*

Docebo te { VIVERE / MORI / ORARE } ídque horis ſingulis.

Hæc quiſquis ignorat, alia fruſtra ſcit.

Quòd verò libellum hunc mihi, cunctiſque Angelis inſcribis, honori id noſtro factum interpretor: ſed cuius hic vſui cedet? Si me audis, volo ſiue iubeo, vt eum integerrimis adoleſcentibus, iuuenibus, viris, MARIÆ *filĳs, in parthenium B. Virginis cœtum adſcriptis, dices & inſcribas. Plurima inter nos illóſque amicitia eſt; neque nobis alia vlla gratior, præ hac caſtiſſimâ cum illis familiaritate. Igitur pro more & lege amicitiæ, omnia noſtra, illorum eſſe volumus. Si nos amant, quòd certè faciunt, & noſtra hæc monita in amorem admittent.*

[a] Ioan. c. 11.

ADOLESCENTIBVS, IVVENIBVS, VIRIS; OMNIBVS PER SVPERIOREM GERMANIAM

B.mæ V.is MARIÆ Sodalibus ſalus à *Domino & Domini matre, æterna.*

VIRGINEM beatiſſimam, Domini matrem, vniuerſi vos colitis, ſancto & ſanè antiquiſſimo inſtituto. Cultus veſter & ſodalitium ſub Cruce Domini cœpit in monte Golgothæo. Primum ſodalem & filium hæc Virgo habuit Ioannem, chariſſimum Domino diſcipulum. Ab illo vos omnes, & ſodales & filij eſtis, huius & Virginis & matris, quia tamen eius præſentia, quâ Ioannes fruebatur, vobis ſubtracta, & magna hæc mater celſius cunctis Angelorum ordinibus ſic euecta eſt, vt eam Eccleſia meritò Angelorum Reginam ſalutet, nec iniucundum vobis erit nec Inutile, etiam in Angelorum familiaritatem vos quàm intimè inſinuare. Sunt Angeli Magnæ matris (nec negare audemus) proximi filij: & pro magno nobis ducendum, ſi nos in fratres admittere non dedignentur. Illorum certè amicitia ijs eſt neceſſaria, qui & ipſi haberi volunt filij tam opulentæ matris. Ad hanc vos amicitiam, optimi ſodales, aſpirare, & vt pares ijs filij ſitis, Angelos eſſe cupere, nil dubito. Et hæc cauſſa eſt, cur iſtud ANGELI TVTELARIS HOROLOGIVM, in omnium veſtrûm manus promptiſſimè tradam. Quòd ſi ſepem, vt aiunt, in horti gratiam ſalutemus, Angelos ob Angelorum Reginam venerari, cuius proniſſimum erit. Facilè patronam ſentiet, hanc cæli Dominam, qui amicos habebit hos cæli aulicos. Itaque ſingulos ac vniuerſos vos, integerrimi Sodales, obſecro, vt hanc Angelis & Angelorum Regi ac Reginæ ſacram ſcriptionem, beneuolis oculis ac manibus admittere non grauemini. Gratis à vobis non colentur Angeli, nam & hæc amicitia ſi pares non accipiet, certè faciet. Monachij, ipſo die S. MICHAELIS Archangeli. ANNO Chriſtiano MDCXXI.

Omnium veſtrûm

Seruus in Chriſto

Hieremias Drexelius; è Societate IESV.

CHRISTIANO LECTORI.

TVVM, *mi Lector, votum eſſe reor, quod olim Poeta fuit, & nunc, credo, eſt omnium: quicquid dicas, quicquid ſcribas, dic breuiter, ſcribe compendio. Iſtud hîc facere, in animo mihi eſt; atque breuiter, ordine, compendio docere te tria: bene* MORI, VIVERE, ORARE. *& hæc omnia in honorem ſanctorum Angelorum, præcipuè Angeli Tutelaris: quiſquis Angelos amas, hunc libellum, oro te, ne oderis. eius tibi vſus hoc erit frequentior, quo tuus amor in ſanctos Angelos fuerit maior.*

DIEI HORÆ.

HORA I.ma DIEI.

Diſce MORI: *id te doceat*

MORS CERTISSIMA.

MEMENTO, homo lutum, venturum manè illud (& forſan breui) cuius tu veſpere victurus non ſis, aut venturum veſperem, cuius tu manè non ſis viſurus. Quare, dic tibi ipſe dormituro. Potes non expergiſci: dic experrecto. Potes non dormire ampliùs. Dic exeunti, Potes non reuerti: dic redeunti, Potes non exire ampliùs. Mors vbique proximè te eſt. a Statutum eſt hominibus, ſemel mori. Debemur morti nos, noſtráque omnia. At verò diſcere qui vult MORI, omnibus id horis neceſſe eſt diſcat. Et quid longas ſpes præcipis, quid magnis cogitationibus animum imples? cras forſitan futurus fauilla & cinis. Cautos fige pedes, ô homo; illa atra Diua, Mors, cuique noſtrûm ſuper caput quotidie adſtat, & vltimas vitalis clepſydræ arenulas, inſopito & vigili oculo expectat. Age, ſi quid agis; abibis breuî: virtus, ſi quam amâſti; vitia, quæ patrâſti, tecum ibunt, nec alios hinc habebis comites: memento mori.

a Hebr. 9.

Diſce VIVERE: *id te doceat lex*

PATIENTIÆ.

IVre prima hæc tibi virtus ſit, quia ſummè neceſſaria. vitam hanc bene noueris; ſunt vbique ferenda plurima. Bonam vitam ego puto, ait Bernardus, mala pati & bona facere, & ſic perſeuerare vſque ad mortem. Qui pati non vult, viuere recuſat. noſtri ad Deum pædagogi ſunt, MOEROR & DOLOR. Affligi & non murmurare, eſt cælum iam cominus ſalutare. Magnum ſanè malum eſt, non poſſe perferre malum. vulneris feruorem, nihil tam exaſperat, quàm ferendi impatientia. Deus ſi ſæpe ferire, at ſæpiſsime etiam mederi conſueuit, præſertim ſi quis leniter, & cum gratiarum actione moleſtias perferat, nec eum, à quo immittuntur, oderit, aut cum Dei prouidentiâ expoſtulet; nec in ſecundis tantùm rebus bonum ſe præbere didicerit. Sæpe protrahitur labor pugnæ, vt creſcat corona victoriæ. PATIENTIA thorax ferreus eſt, impenetrabilis &

Virtus dum patitur, vincit. Optimum, cùm pateris, canticum eſt: SIT NOMEN DOMINI BENEDICTVM. Omnis impatientia hoc habet lucri, proprium malum auget, promiſſum præmium perdit, ſupplicium nouum commeretur. Ergo tolera quod non vis, vt aſſequaris quod vis: tormentis præmia creſcunt.

Diſce ORARE: *id te doceat actus* CONTRITIONIS.

DOmine 1 IESV Chriſte, verus Deus & homo, creator ac redemptor meus; pœnitet 2 me ex toto corde, quòd offenderim te Dominum meum & Deum meum, quem 3 amo ſuper omnia. Et propono 4 firmiter, amplius non peccare, omnéſque peccandi occaſiones deuitare, confiteri, & implere pœnitentiam, quæ mihi fuerit iniuncta. Et in ſatisfactionem peccatorum meorum, offero 5 tibi paſſionem tuam, merita B. MARIÆ ſemper Virginis, & omnium Sanctorum tuorum, atque omnia opera mea, & totam vitam meam. Et confido 6 in bonitate & miſericordiâ tuâ infinitâ, quòd per merita pretioſi ſanguinis ac mortis tuæ, mihi remiſſurus ſis omnia delicta mea. & gratiam 7 vberem largiturus, quà vitam ſancte inſtituere, tibíque perfectè vſque in finem ſeruire valeam. Qui cum patre ſanctoque ſpiritu viuis ac regnas Deus in ſæcula benedictus, Amen.

Includuntur hac ratione.

1. actus fidei. 2. dolor de peccatis. 3. amor Dei ſuper omnia. 4. propoſitum de futuro. 5. oblatio ſui per Chriſtum. 6. ſpes veniæ per Chriſtum. 7. petitio gratiæ & auxilij Dei.

Admonitiuncula IN *Contritionis actum.*

CONTRITIO adeò res eſt pretioſa, vt momento vel mille, grauiſsima etiam peccata extinguat. hominem Deo, homini Dei gratiam reſtituat, ac beatam æternitatem tribuat, ſi quem (ſublatâ confeſsionis occaſione) ſic mori contingat. *Sacrificium Deo, ſpiritus contribulatus; cor contritum & humiliatum Deus non deſpiciet.* a Contritio verò maximè nititur amore Dei ſuper omnia, continétque tres actus.

Ius eſt DOLOR ob offenſum Deum, qui digniſsimus eſt, vt ab omnibus, ſuper omnia & ametur, & colatur: hinc, bonum quod quouis letali peccato perditur, infinitum eſt, maius eſt omnibus bonis: hinc, & malum quod quouis letali peccato incurritur, infinitum eſt, maius eſt malis omnibus, proinde tanti boni iactura, & mali tanti perpeſsio, maiorem dolorem meritò inurat, quàm ſi bona cuncta, pecunia omnis, valetudo, fama, vita, cetera omnia ſint perdita.

a Pſal. 50.

dita. Interire millies, iocus eſt, *ſi æternis* inferorum ignibus conſeratur, quibus nos peccatum vel vnicum obſtringit.

IIus eſt Propositvm, non ampliùs nec amore, nec timore delinquendi, atque ſi quid contra ius faſque ſit acquiſitum, reſtituendi. Ex hoc firmo animi decreto, ita paratum ſe quis offert ad omnes Dei leges ſeruandas, vt dicat: dixi, Domine, cuſtodire legem tuam: quicquid præcepiſti, ô mi Deus, faciam quàm poſſum integerrimè.

IIIus eſt Spes Veniae, & Petitio Gratiae ad ſeriam vitæ emendationem. Accuſare ſe & ſe non emendare, eſt Deum tentare: nec quidquam valet à malis veniam poſcere, & mala de nouo iterare. Sanguis autem & mors Domini Ieſu, hanc nobis fiduciam ingerit, vt hæc ſperemus, petamus tanta, ſeriam ſcilicet emendationem vitæ, poſt tam graues ac multiplices offenſas.

ACCVSATIO SVI
ET
PROPOSITVM EMENDANDÆ VITÆ,

vbi quis in culpam, quam ſciuerat ſibi maximè cauendam relapſus eſt.

O Mi amantiſsime Deus, ego ingratus, ego perditus homo ad te redeo, poſtquam ſatis à te per illicita ſum euagatus: nunc te amicum quæro, quem ipſe mihi hoſtem feci. Iterum deliqui, & poſt mille iam caſus, iterum cecidi. Ah! Domine, peſsimas illas cogitationes, iterum in animum admiſi; illa peſsima verba iterum dixi. Ah, in culpam illam, quam ſciebam tibi plurimùm diſplicere, mihi maximè nocere, in hanc ipſam iterum relapſus ſum. quantùm mihi hæc cauenda eſſet, præſciebã, & tamen non cauebam. ita Maieſtatem tuam, ô Deus, offendi, gratiam tuam perdidi, cœli amiſi meipſum damnaui, ob viliſsimã delectatiunculam. Scio, Domine, tu mihi ſuper omnia es amandus: agnoſco, mi Deus, quòd lex tua & tuus honor, cariora mihi eſſe debeant rebus creatis omnibus: & iam perditè meipſum amo, vt meum honorem, lucellum meum, meámque libidinem, tibi, tuæ legi, tuóque honori prætulerim iam ſæpiſsimè. Ah! quàm adhuc carnalis ſum! & licet ego negem, opera mea loquuntur. Mundus non tantùm mihi nondum crucifixus eſt, ſed totus in me viuit & ſpirat. plenus ſum prauis motibus, fœdis concupiſcentijs & deſiderijs; & tamen probus ac bonus haberi cupio. Vita mea merus eſt Euripus, meriſsima inconſtantia, & mutabilitas, ſenſus mei exteriores, quoquò volũt, liberrimè expatiantur:

quàm variæ & quàm fœdæ imagines animo meo inſident? quàm ego, ô mi Deus, dura & immobilis cautes ſum, cùm de pœnitentiâ agitur! ad loquendũ tam promptus ſum, quam incautus: ſurdus ad monita, ad fabulas & ſtultiloquium attentiſsimus; quæ de cælo, de Deo dicũtur, nimis peregrina mihi ſunt & faſtidioſa: ad lucri rationes ſatis vigilo. cùm orandũ eſt, totus nauſeo; cùm epulandum, totus anhelo & propero. ad cultum diuinum teſtudo ſum, ad luſum & petulantias pernix aquila. ad honeſta repo, ad vetita volo, ad inuidiá & ſuſpiciones proniſsimus ſum; vix tangor, & iraſcor & ferio, certè linguâ, cùm manu non poſſum. nemo me lædit, in quem non vltionem mediter & vindictam. Libidinis ignes, ô Deus tu nôſti, quàm mihi ſunt vicini: hîc ergo quidẽ diſsimulo & tego, tibi tamẽ, ô mundi ocule, aperta ſunt omnia: nullum cordis ſecretum eſt, quod tibi celari poſsit. O quoties & quanta facturũ me propono & ſpondeo! mox omnia in ridiculam, imò in flagitioſam obliuionẽ euaneſcunt.

Iure igitur doleo, me dolenda toties committere: imò vel hoc ipſum doleo, me non magis dolere, nec ſatis vt par eſt, propriá ſentire miſeriá. Et quamuis hactenus ad omnẽ pietatẽ lentiſsimus fuerim, & heu nimis alacer & feſtinus ad vitia, tamẽ talis deinceps non ero: *Dixi, nũc cœpi.* iter ad cælũ nemo benè perficit, niſi qui quotidie incipit.

Igitur firmiſsimè ſtatuo, ope tuâ, Domine, confiſus, priores culpas illas, & omnem peccandi occaſionem quàm diligentiſsimè cauere. Iam ero alius, ita me cælites iuuent. O Dominus meus, & Deus meus, cor mundum & caſtum in me crea: innoua, oro, in me ſpiritum rectum, vt tandem aliquando vitam ſeriò emendem, ex animo te amem, & ad finem vitæ ſic perſeuerem.

Pro veniá peccatorum.

MISERERE mei Deus, miſerere mei miſerrimi peccatoris, indigna agentis, & digna patientis; aſsiduè peccantis, raro dolentis, & tua flagella impatienter ferentis. Iuſtus es Domine, & rectum iudicium tuum: grauius eſt quod commiſi, leuius quod tolero, non in'uſtè nec crudeliter nos affligis, ô miſericors Deus. Scio Domine & certus ſum vitam noſtram non temerarijs motibus raptari, ſed à te Deo noſtro diſponi & gubernari: tibi cura eſt de omnibus, præcipuè de ſeruis tuis, qui omne deſiderium ſuum in ſanctiſsimo beneplacito tuo collocârunt. Ideò ego ad aram miſericordiæ tuæ confugio, & oro ſupplex, non me punias ſecundùm peccata mea, ſed parcas ſecundum magnam miſericordiam tuam. flagellari, mi Deus, non recuſo: tu modo da patientiam. ſub ipſis, Domine, flagellis, & bonitatem tuam laudem, & vitam meam emendem. Miſerere mei, Domine, miſerere mei & adiuua me, ſicut tu nôſti: ſcis omniá, Domine, potes omnia, qui viuis in ſæculorum ſæcula.

Pro omnibus Dei beneficijs.

BENEDICANT te, Domine, omnes Angeli tui, Archangeli, & Principatus laudent & glorificent te in ſæcula.

Benedicant te Poteſtates, Virtutes, & Dominationes, laudent & glorificent te in ſæcula.

Benedicant te Throni, Cherubim, atque Seraphim, laudent & glorificent te in ſæcula.

Benedicite Patriarchæ & Prophetæ Dominum, laudate & glorificate eum in ſæcula.

Benedicite Apoſtoli & Euangeliſtæ Dominum, laudate & glorificate eum in ſæcula.

Benedicite Martyres & Confeſſores Dominum, laudate & glorificate eum in ſæcula.

Benedicite Virgines & Sancti omnes Dominum, laudate, & ſuperexaltate eum in ſæcula.

Fideles tuos, Deus, benedictio deſiderata confirmet; quæ eos & à tua voluntate nunquam faciat diſcrepare, & tuis ſemper indulgeat beneficiis gratulari, Per Chriſtum Dominum noſtrum.

HORA II.da

Diſce MORI: *id te doceat*

MORTIS INCERTISSIMA HORA.

MEMENTO, homo vmbra, nullum eſſe in orbe artificem, qui tale concinnet horologiolum, quod tibi ſupremum vitæ diem aut horam indicet, *futura nullo ſcire potes nuntio.* a Mors vbique tibi minatur, diabolus ſemper inſidiatur, & tu tamen torpes & nugaris? quid annos proponis, & neſcio quam vitæ seriē? nulla tibi horula à morte ſecura fluit. Incertū prorſus eſt, quo te mors loco expectet. itaq; tu illam expecta omni loco. Suauis ſed periculoſa eſt dementia, longam vitam ſperare, & de bonâ vitâ vix vnquam cogitare. Magna res eſt, & diu diſcenda, cùm aduentat hora illa tam ineuitabilis quàm incerta, æquo animo abire. *Neſcit homo finem ſuum, ſed ſicut piſces capiuntur hamo, & ſicut aues laqueo comprehenduntur, ſic capiuntur homines in tempore malo, cùm eis extemplo ſuperuenit.* b Mors: memento mori.

a Eccl. c. 8. b Eccleſ. c. 9.

Diſce VIVERE: *id te doceat lex*

OBEDIENTIÆ.

Q*Vi reſiſtit poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit: qui autem reſiſtunt, ipſi ſibi damnationem acquirunt.* a Gratæ olim erant victimæ Deo, ſed multò gratior ſemper Obediētia. Qui ſuas à Deo preces audiri vult, vocem ipſe imperantis audiat, & obedire diſcat: Citiùs exauditur

a ad Rom. c. 13.

vna obedientis oratio, quàm decem millia contemptorum. Non attendit verus obediens, quàm ſuaue ſit quod præcipitur, hoc ſolo contentus, quia præcipitur, niſi quid contra Deum præcipiatur. Virtutibus cæteris dæmones oppugnamus; obedientiâ vincimus. Parêre cùm didiceris, imperare ſcies, certè in cælo.

Diſce ORARE: *id te doceant tres iſtæ*

PRECATIONES TAM BREVISSIMÆ quàm optimæ.

1.

Benedictus Deus in æternum.

2.

Miſerere mei Deus, ſecundùm magnam miſericordiam tuam: etſi, Domine, minor ſum cunctis miſerationibus tuis.

3.

O Dominus meus, & Deus meus, ego me tibi offero, in omne tuum beneplacitum: fiat voluntas tua.

Obſeruationes

IN

Tres illas oratiunculas.

1ma

ORATIVNCVLA prima ſumpta eſt ex ore Dauid & Zachariæ, Prophetarum. 1.Reg. c.25. & Luc. c. 1. Secunda ex ore Dauid regis & Iacob Patriarchæ. Pſal. 50. & Gen. c. 32. Tertia ex ore Chriſti, & Thomæ Apoſtoli. Matth. c. 6. & Ioan. c. 20. Eædem compluribus alijs ſacræ ſcripturæ locis repetuntur.

2da

Omnem bonæ orationis perfectionem continent hæ tres oratiunculæ: Laudem Dei, gratiarum actionem, opis implorationem, veniæ petitionem, demiſſionem animi, oblationem ſui, reuerentiam Numinis, voluntatis ſacrificium, principem amoris effectum, omnium bonorum deſideriorum ſummam.

3ia

Hæ oratiunculæ, tres ſunt ſagittæ aureæ, quæ vbi non è labris, non

non ab ore ſolo, ſed ex ipſo corde hominis auolârint, non feriantur nec ceſſant, dum ipſum Dei cor (ſic loquimur) attingant & penetrent.

4ta

Folles ſunt hæ precatiunculæ, quibus ignis ſinceriſsimi amoris in Deum, aſsiduis quaſi flabris conſeruari, foueri, excitari, augeri poteſt. Incredibile dictu eſt, quàm hoc Deo gratum, vtile homini, aſsiduis hiſce talibus oratiunculis, mentem ad Deum erigere, ac cum Deo vnire.

5ta

De his veriſsimè dici poteſt: *quò crebriùs, hoc meliùs.* millies de die iterúmque millies non nimis crebrum ſit; *quò crebriùs, hoc meliùs.* ſi tamen cordis & oris diſsidium non ſit; modò cor conſentiat, & non ſolius linguæ ſit labor. nam vti fieri non poteſt, quin ignis exiliat, cùm pyrius puluis & igniarius fomes conueniunt, ita harum orationum vel vnica, & cor humanum, nunquam ſimul erunt, quin diuini amoris igniculus ſubſultet.

6ta

Nec neceſſe eſt ſemper omnes tres ſimul, aut linguâ pronuntiare, aut animo cogitare: ſæpè vnica harum ſufficit, præſertim prima, quæ aliquod centenis per diem iterationibus aſsiduè ingeminanda eſt, præcipuè duæ hæ voculæ: *Benedictus Deus, Benedictus Deus, &c. &c.* nec etiam neceſſe, ſemper illas efferri linguâ (quamuis id bonum) ſed ſatis animo eas identidem agitari.

7ma

Hominibus negotioſis, ægris, calamitoſis, ærumnoſis, conuenientiſsimæ ſunt hæ piæ ad Deum præcatiunculæ. durum eſt longas ab eis preces exigere; preces tunc penitus intermittere, impium eſt, & Chriſtus vetat: *quoniam oportet ſemper orare, & non deficere.* Luc. c. 18. Ergo hæc optima cuiuis hominum lex ſit: quò plus labor vrget, dolor vrit, quò magis tædium aut mœror, aut ægritudo, aut afflictatio quæcunque premit, hoc & ſæpius & ardentiùs clamandum: *Benedictus Deus, Benedictus Deus in æternum, &c.* vel, *Miſerere mei Deus, miſerere.* vel, excellentiſsimum illud: *Fiat Voluntas tua; fiat, fiat: tua, Domine. Voluntas, tua fiat, tua non mea.* ô mi amantiſsime Domine, FIAT VOLVNTAS TVA. Hoc ardenter, tunc præſertim repetendum, cùm noſtræ voluntatis contumaciam aduertimus.

8ua

Sunt qui corde & ore aſsiduè hæc voluant, & quò rariùs, hoc ſibi

peiùs; quò frequentiùs repetunt, hoc ſibi meliùs eſſe fateantur. Certè mirificum quid viri ſancti in his talibus iaculatorijs, vt vocant, orationibus & ad Deum aſpirationibus ſenſerunt. Alatæ ſunt hæ preces, quæ mentem euehunt, & in ſereno locant, ſuaui amoris afflatu accendunt, diuinam humanámque voluntatem ſic vniunt, vt tandem amarum ſit homini, velle quod nolit Deus, aut nolle quod Deus velit. S. Chryſoſtomus (vti de eo Nicephorus l. 13. c. 37.) animam acturus, in hæc vltima verba expirauit: *Gloria tibi Domine, de rebus omnibus.* Optima vox plebis fuit (Marc. c. 7.) *Bene omnia fecit.* Ergo, *Benedictus Deus in æternum. Benedictus centies, Benedictus millies, infinities, Benedictus in æternum.*

9na.

Nemo terreatur, ſi hæc initio aut non tam ſuàuia videantur, aut non tam vtilia. Nihil principio ſui poteſt perfici. vſus & perpetua eiuſdem iteratio, & facilem faciet & vtilem hunc orandi modum, modò non ſolius linguæ ſit hoc officium; cordis ſolius eſſe poteſt. vox ſi adſit, ne deſit cor: iunctæ operæ cordis & oris, nunquam non fructuoſas preces Deo admouebunt.

10ma.

Et quia bona (quam vocant) intentio, in omnibus actionibus noſtris ſummè neceſſaria eſt, poteſt triplici oratiunculâ illâ, triplex ad Deum eáque omnium optima intentio renouari. Prima eſt, omnia velle facere, ad maiorem Dei honorem & gloriam. Et hanc ſignificat illud: *Benedictus Deus in æternum.* Altera; omnia ſua cogitata, dicta, facta, cum ijs quæ Chriſtus pro nobis cogitauit, dixit, fecit, coniungere vnire, & ſic Deo Patri offerre. Et hanc deſignat iſtud: *Miſerere mei Deus, ſecundum magnam miſericordiam tuam,* &c. Verè maxima omnium miſericordia Dei fuit, filium dare vnigenitum. Tertia, ſua omnia ad Dei voluntatem diuinúmque beneplacitum referre. Cuius nos monet hoc: *O Dominus meus, & Deus meus, ego me tibi offero in omne tuum beneplacitum: fiat voluntas tua.*

AD

Omnes SS. Angelos, pius gemitus.

ANGELI, Archangeli Throni, & Dominationes, Principatus, & Poteſtates, Virtutes cælorum. Cherubim atque Seraphim Sanctique omnes, intercedite pro me, nunc & in horâ mortis meæ.

HORA

HORA IIIª.

Diſce MORI: *id te doceat.*

POENITENTIA PROCRASTINATA.

MEMENTO, homo fænum, & emendationem vitæ (vti facis) ne differ de die in diem, de hebdomade in hebdomadem, de menſe in menſem, de anno in annum: ſera nimis eſt craſtina, incipe hodie. Pars magna ſanitatis eſt, morbum agnouiſſe, & pars magna bonitatis eſt, velle bonum fieri. in morbis peſsimum eſt, non habere mali ſenſum. ecquid miſerius miſero ſeipſum non miſerante? Initium eſt ſalutis, notitia peccati. nam qui peccare ſe neſcit, corrigi non vult. Rem tuam age maturè; mors tua non claudicat, ſed volat, aderítque ſubitò. Craſtinam diem ſuſpectam habe, & nunc dole, nunc emenda. Hoc eſt, ait Auguſtinus, quod multos in exitium trahit, cùm dicunt CRAS, CRAS; & ſubitò clauditur oſtium; memento mori.

Diſce VIVERE: *id te doceat lex*

TEMPERANTIÆ.

MVlta ſunt quæ *ſuſtineas*, ſed plura pænè, à quibus *abſtineas*. peccatum ſemper in foribus eſt, niſi tu ipſe aperias, non intrabit. Temperantia, ſuam rebus omnibus menſuram ponit, victum iubet eſſe ſobrium, veſtitum honeſtum, ſomnum non ſine parſimoniâ, omnia cum modo. id namque in omnibus cautè obſeruat: *ne quid nimis*. nil tutum eſt quod modum excedit: Optimus eſt modus cupidorum, non quantum velis, ſed quantum debeas, ſumere. Satius eſt indormire ſtramini, & conſcientiam tranquillam tenere, quàm lecto aureo recubare, & perturbationibus agitari. guloſo, modulus vitæ, culina & gula eſt; ſobrietas, abſtinenti. Menſam ſumptuoſam fortuna, frugalem apponit Temperantia. Temperanti, lex Deus eſt, & ratio; voluptas, aut venter, intemperanti.

Diſce ORARE: *id te doceat*

OFFICIVM PARVVM CVSTODIS ANGELI.

AD MATVTINVM.

Verſ. Angelis ſuis Deus mandauit de te, vt cuſtodiant te in omnibus vijs tuis.
Reſp. Amen.

Domine labia mea aperies, & os meum annuntiabit laudem tuam.
Deus in adiutorium meum intende, Domine ad adiuuandum me feſtina.
Gloria Patri, & Filio, & Spiritui ſancto: Sicut erat in principio, & nunc & ſemper & in ſæcula ſæculorum, Amen. Alleluia.

A Septuageſima vſque ad Paſcha, loco Alleluia *dicitur,* Laus tibi Domine, Rex æternæ gloriæ.

Hymnus.

Cuſtodes hominum pſallimus Angelos,
Naturæ fragili quos Pater addidit
Cæleſtis comites, inſidiantibus
Ne ſuccumberet hoſtibus.

Antiphona.

Sancti Angeli cuſtodes noſtri, defendite nos in prælio, vt non pereamus in tremendo iudicio.
Verſ. In conſpectu Angelorum pſallam tibi Deus meus.
Reſp. Adorabo ad templum ſanctum tuum & confitebor nomini tuo.

OREMVS.

DEVS qui ineffabili prouidentiâ ſanctos Angelos tuos ad noſtram cuſtodiam mittere dignaris: largire ſupplicibus tuis, & eorum ſemper protectione defendi, & æternâ ſocietate gaudere. Per Dominum noſtrum IESVM Chriſtum filium tuum, qui tecum viuit & regnat in vnitate Spiritus ſancti Deus, per omnia ſæcula ſæculorum, Amen.

AD PRIMAM.

Verſ. Angelis ſuis Deus mandauit de te, vt cuſtodiant te in omnibus vijs tuis.
Reſp. Amen.
Deus in adiutorium meum intende, Domine ad adiuuandum me feſtina.
Gloria Patri, & Filio, & Spiritui ſancto: Sicut erat in principio, & nunc, & ſemper & in ſæcula ſæculorum, Amen. Alleluia.

Hymnus.

Nam quòd corruerit proditor Angelus,
Conceſſis merito pulſus honoribus,
Ardens inuidiâ pellere nititur
Quos cælo Deus aduocat.

Antiphona.

Sancti Angeli cuſtodes noſtri, defendite nos in prælio, vt non pereamus in tremendo iudicio.
Verſ. In conſpectu Angelorum pſallam tibi Deus meus.
Reſp. Adorabo ad templum ſanctum tuum & confitebor nomini tuo.

OREMVS.

DEVS qui ineffabili prouidentiâ ſanctos Angelos tuos ad noſtram cuſtodiam mittere dignaris: largire ſupplicibus tuis, & eorum ſemper protectione defendi, & æternâ ſocietate gaudere. Per Dominum noſtrum IESVM Chriſtum filium tuum, qui tecum viuit & regnat in vnitate Spiritus ſancti Deus, per omnia ſæcula ſæculorum, Amen.

AD TERTIAM.

Verſ. Angelis ſuis Deus mandauit de te, vt cuſtodiant te in omnibus vijs tuis.
Reſp. Amen.
Deus in adiutorium meum intende, Domine ad adiuuandum me feſtina.
Gloria Patri, & Filio,& Spiritui ſancto: Sicut erat in principio,& nunc,& ſemper, & in ſæcula ſæculorum, Amen, Alleluia.

Hymnus.

Huc cuſtos igitur peruigil aduola,
Auertens patriâ de tibi creditâ,
Tam morbos animi, quàm requieſcere
Quidquid non ſinit incolas,

Antiphona.

Sancti Angeli cuſtodes noſtri, defendite nos in prælio, vt non pereamus in tremendo iudicio.
Verſ. In conſpectu Angelorum pſallam tibi Deus meus.
Reſp. Adorabo ad templum ſanctum tuum & confitebor nomini tuo.

OREMVS.

DEVS qui ineffabili prouidentiâ ſanctos Angelos tuos ad noſtram cuſtodiam mittere dignaris: largire ſupplicibus tuis, & eorum ſemper protectione defendi, & æternâ ſocietate gaudere. Per Dominum noſtrum IESVM Chriſtum filium tuum, qui tecum viuit & regnat in vnitate Spiritus ſancti Deus, per omnia ſæcula ſæculorum, Amen.

AD SEXTAM.

Verſ. Angelis ſuis Deus mandauit de te, vt cuſtodiant te in omnibus vijs tuis.
Reſp. Amen.
Deus in adiutorium meum intende, Domine ad adiuuandum me feſtina.
Gloria Patri, & Filio, & Spiritui ſancto: Sicut erat in principio,& nunc,& ſemper, & in ſæcula ſæculorum, Amen. Alleluia.

Hymnus.

Chriſte ſanctorum decus Angelorum
Rector humani generis & auctor,
Nobis æternum tribue benignus.
Scandere cælum.

Antiphona.

Sancti Angeli cuſtodes noſtri, defendite nos in prælio, vt non pereamus in tremendo iudicio.
Verſ. In conſpectu Angelorum pſallam tibi Deus meus.
Reſp. Adorabo ad templum ſanctum tuum & confitebor nomini tuo.

OREMVS.

DEVS qui ineffabili prouidentiâ ſanctos Angelos tuos ad noſtram cuſtodiam mittere dignaris: largire ſupplicibus tuis, & eorum ſemper protectione defendi,& æternâ ſocietate gaudere. Per Dominum noſtrum IESVM Chriſtum filium tuum, qui tecum viuit & regnat in vnitate Spiritus ſancti Deus, per omnia ſæcula ſæculorum, Amen.

AD NONAM.

Verſ. Angelis ſuis Deus mandauit de te, vt cuſtodiant te in omnibus vijs tuis.
Reſp. Amen.
Deus in adiutorium meum intende, Domine ad adiuuandum me feſtina.
Gloria Patri, & Filio, & Spiritui ſancto: Sicut erat in principio, & nunc, & ſemper, & in ſæcula ſæculorum, Amen, Alleluia.

Hymnus.

Angelum pacis Michaël ad iſtam,
Cælitus mitti rogitamus aulam;
Nobis vt crebrò veniente creſcant
Proſpera cuncta.

Antiphona.

Sancti Angeli cuſtodes noſtri, defendite nos in prælio, vt non pereamus in tremendo iudicio.
Verſ. In conſpectu Angelorum pſallam tibi Deus meus.
Reſp. Adorabo ad templum ſanctum tuum & confitebor nomini tuo.

OREMVS.

DEVS qui ineffabili prouidentiâ ſanctos Angelos tuos ad noſtram cuſtodiam mittere dignaris: largire ſupplicibus tuis, & eorum ſemper protectione defendi, & æternâ ſocietate gaudere. Per Dominum noſtrum IESVM Chriſtum filium tuum, qui tecum viuit & regnat in vnitate Spiritus ſancti Deus, per omnia ſæcula ſæculorum, Amen.

AD VESPERAS.

Verſ. Angelis ſuis Deus mandauit de te, vt cuſtodiant te in omnibus vijs tuis.
Reſp. Amen.
Deus in adiutorium meum intende, Domine ad adiuuandum me feſtina.
Gloria Patri, & Filio, & Spiritui ſancto: Sicut erat in principio, & nunc, & ſemper, & in ſæcula ſæculorum, Amen. Alleluia.

Hymnus.

Angelus fortis Gabriel, vt hoſtem
Pellat antiquum, volitet ab alto,
Sæpius templum veniens ad iſtud
Viſere noſtrum.

Antiphona.

Sancti Angeli cuſtodes noſtri, defendite nos in prælio, vt non pereamus in tremendo iudicio.
Verſ. In conſpectu Angelorum pſallam tibi Deus meus.
Reſp. Adorabo ad templum ſanctum tuum & confitebor nomini tuo.

OREMVS.

DEVS qui ineffabili prouidentiâ ſanctos Angelos tuos ad noſtram cuſtodiam mittere dignaris: largire ſupplicibus tuis, & eorum ſemper protectione defendi, & æternâ ſocietate gaudere. Per Dominum noſtrum IESVM Chriſtum filium tuum, qui tecum viuit & regnat in vnitate Spiritus ſancti Deus, per omnia ſæcula ſæculorum, Amen.

AD COMPLETORIVM.

Verſ. Angelis ſuis Deus mandauit de te, vt cuſtodiant te in omnibus vijs tuis
Reſp. Amen.
Conuerte nos Deus ſalutaris noſter, & auerte iram tuam à nobis.
Deus in adiutorium meum intende. Domine ad adiuuandum me feſtina.
Gloria Patri, & Filio, & Spiritui ſancto: Sicut erat in principio, & nunc, & ſemper & in ſæcula ſæculorum, Amen. Alleluia.

Hymnus.

Angelum nobis medicum ſalutis
Mitte de cælis Raphaël: vt omnes
Sanet ægrotos, pariterque noſtros
Dirigat actus.

Antiphona.

Sancti Angeli cuſtodes noſtri, defendite nos in prælio, vt non pereamus in tremendo iudicio.
Verſ. In conſpectu Angelorum pſallam tibi Deus meus.
Reſp. Adorabo ad templum ſanctum tuum & confitebor nomini tuo.

OREMVS.

DEVS qui ineffabili prouidentiâ ſanctos Angelos tuos ad noſtram cuſtodiam mittere dignaris: largire ſupplicibus tuis, & eorum ſemper protectione defendi, & æternâ ſocietate gaudere. Per Dominum noſtrum IESVM Chriſtum filium tuum, qui tecum viuit & regnat in vnitate Spiritus ſancti Deus, per omnia ſæcula ſæculorum, Amen.

Has horas canonicas cum deuotione
Dixi, cuſtos Angele, tui ratione:
Precor me cuſtodias mortis in agone,
Et præſens me deducas cæli regione.

Angele Dei, qui cuſtos es mei,
Me tibi commiſſum pietate ſupernâ,
Hodie illumina, cuſtodi, rege, guberna, Amen.

HORA IV[ta].

Diſce MORI: *id te doceant*

DAMNATORVM INANIA VOTA.

MEMENTO, homo bulla, & ſeriò expende, quanti emerent damnati horulam noſtri temporis vel vnicam, quarum tu tam multas liberaliſsimâ ſocordiâ ludibundus prodigis. Viue memor leti; fugit hora, & nihil eſt annis velocius. rigidum ius mortis eſt, & ineuitabile. Moriendũ eſt: cùm naſcimur, huic tributo ſubijcimur; moriendum eſt. Quid ad ineptias & luſus vacas: ingens tibi negotiũ in manibus eſt: moriendum eſt. Veniet dies, qui de omnibus annis

nis noſtris laturus eſt ſententiam. Quid egeris, tunc apparebit, cùm animam ages: quid profeceris in vitâ, mors dicet. Ergo dum licet, operare & profice, eſt qui reddat labori tuo præmium. Habes operis tui perpetuum & attentiſsimum ſpectatorem Deum, qui ſicut capillos, ita & minimos cogitatus tuos numeratos habet, aut ad præmium, aut ad ſupplicium, idque ÆTERNVM; memento mori.

Diſce VIVERE: *id te doceat lex*

FIDVCIÆ IN DEVM.

QVò magis teipſum diffidere neceſſe eſt, tantò minus Deo, cui ſemper, & in omnibus fidendum. *Qui confidunt in Domino ſicut mons Sion non commouebitur in æternum.* a Fide Deo, fide affectu quàm potes generoſiſsimo. ecquid trepidas modicæ fidei? Deus prouidebit. b Dominus regit te, & nihil tibi deerit. quid angeris? etſi membra tua dilaceret inimicus, capillos tamen tuos dinumerat Deus. ne ergo timeas iacturam membrorum, quando ſecuritatem accipis de numero capillorum. c Mihi hoc crede: proborum vita, etiam per ſingula rerum ac temporum momenta, à Deo ſic temperatur ac regitur, vt omnia in eorum cedant bonum. Securè nauigat, qui fiduciæ ſuæ anchoram in Deum iactat, Deóque fidit in omnibus.

a Pſal. 124. b Gen. 22. c Aug. ſerm. 4. de feſt. Mart.

Diſce ORARE: *id te doceant*

SS. ANGELORVM LITANIÆ.

KYrie eleiſon, Chriſte eleiſon,
Kyrie eleiſon, Chriſte audi nos,
Chriſte exaudi nos.
Pater de cælis Deus, Miſerere nobis.
Fili redemptor mundi Deus, Miſerere nobis.
Spiritus ſancte Deus, Miſerere nobis.

Ora pro nobis:

Sancta MARIA regina Angelorum,
Sancte Michael qui populo Dei ſemper defenſor fuiſti,
Sancte Michaël qui Luciferum cum complicibus rebellibus de cælo deturbaſti,
Sancte Michaël, qui accuſatorem fratrum noſtrorum in profundum inferni deieciſti,
Sancte Gabriël qui Danieli viſionem patefeciſti,
Sancte Gabriel qui Ioannis Baptiſtæ ortum & miniſterium prænuntiaſti,
Sancte Gabriel, qui Incarnationis Verbi diuini nuntius extitiſti,
Sancte Raphaël, qui Tobiam ſaluum duxiſti & reduxiſti,
Sancte Raphael, qui dæmonium à Sarâ depuliſti,
Sancte Raphael, qui Tobiam ſeniorem illuminaſti,

Sancti

Sancti Seraphim
Sancti Cherubim
Sancti Throni
Sanctæ Dominationes
Sanctæ Virtutes
Sanctæ Poteſtates
Sancti Principatus
Sancti Archangeli
Sancti Angeli
Qui ſuper Dei ſolium excelſum & eleuatum ſtatis,
Qui iugiter Deo Sanctus, Sanctus, Sanctus, concinitis,
Qui diſcuſſis tenebris mentem noſtram illuminatis,
Qui diuina hominibus nuntiatis,
Qui hominum cuſtodiam à Deo accepiſtis,
Qui ſemper faciem Patris, qui in cælis eſt, videtis.
Qui ſuper vno peccatore pœnitentiam agente gaudetis,
Qui Loth de medio peccatorum eduxiſtis,
Qui per ſcalam Iacob aſcendiſtis & deſcendiſtis,
Qui in monte Sina diuinam legem Moyſi tradidiſtis,
Qui Chriſto nato gaudium hominibus annuntiaſtis,
Qui Chriſto in deſerto miniſtraſtis,
Qui Lazarum in ſinum Abrahæ deportaſtis,
Qui iuxta Chriſti ſepulchrum in albis ſediſtis,
Qui Chriſto in cælo aſcendente, eius diſcipulis apparuiſtis,
Qui Chriſtum ad iudicium venturum cum ſigno crucis præceditis,
Qui electos in fine ſæculi congregaturi eſtis,
Qui malos de medio iuſtorum ſeparabitis,
Qui orantium preces ad Deum defertis,
Qui morientibus aſſiſtitis,
Qui animas iuſtorum ab omni labe purgatas ad cælum deducitis,
Qui prodigia & miracula virtute Dei perpetratis,
Qui hæreditatem ſalutis capientibus in miniſterium mittimini,
Qui ſuper regna & prouincias conſtituti eſtis,
Qui hoſtium exercitus ſæpe diſſipaſtis,
Qui Dei famulos ex carceribus & alijs vitæ periculis ſæpe liberaſtis,
Qui ſanctis martryribus in tormentis ſæpe ſolatio fuiſtis,
Qui Eccleſiæ Prælatos & Principes eiuſdem nutritios peculiari curâ fouere ſoletis.
Omnes ſancti beatorum ſpirituum ordines,

Orate pro nobis.

A cunctis periculis, per ſanctos Angelos tuos, Libera nos Domine.
Ab inſidijs diaboli, Libera nos Domine.
Ab omni hæreſi & ſchiſmate, Libera nos Domine.
A peſte, fame & bello, Libera nos Domine.
A ſubitanea & improuiſa morte, Libera nos Domine.
A morte perpetua, Libera nos Domine.
Peccatores, Te rogamus audi nos.
Per ſanctos Angelos tuos, Te rogamus audi nos.
Vt nobis parcas, Te rogamus audi nos.
Vt nobis indulgeas, Te rogamus audi nos.
Vt Eccleſiam tuam ſanctam regere & conſeruare digneris, Te rogamus audi nos.
Vt domnum Apoſtolicum & omnes Eccleſiaſticos ordines, protegere digneris, Te rogamus audi nos.

Vt

Vt Imperatori noſtro, Regibus & omnibus Principibus Chriſtianis pacem & vnitatem largiri digneris, Te rogamus audi nos.

fructus terræ dare & conſeruare digneris, Te rogamus audi nos.

omnibus fidelibus defunctis requiem æternam donare digneris, Te rogamus audi nos.

Agnus Dei qui tollis peccata mundi, Parce nobis Domine.
Agnus Dei qui tollis peccata mundi, Exaudi nos Domine.
Agnus Dei qui tollis peccata mundi, Miſerere nobis.
Chriſte audi nos, Chriſte exaudi nos.
Kyrie eleiſon. Chriſte eleiſon,
Kyrie eleiſon. Pater noſter &c.

Pſalmus ex varijs Pſalmis.

LAVDATE Dominum de cælis, laudate eum in excelſis.

Laudate eum omnes Angeli eius: laudate eum omnes virtutes eius.

Benedicite Dominum omnes Angeli eius: potentes virtute, facientes verbum illius, ad audiendam vocem ſermonum eius.

Benedicite Domino omnes virtutes eius: miniſtri eius qui facitis voluntatem eius.

Benedic anima mea Domino, & noli obliuiſci omnes retributiones eius.

Qui redimit de interitu vitam tuam, qui coronat te in miſericordia & miſerationibus.

Quoniam Angelis ſuis mandauit de te: vt cuſtodiant te in omnibus vijs tuis.

In manibus portabunt te: ne fortè offendas ad lapidem pedem tuum.

Super aſpidem & baſiliſcum ambulabis, & conculcabis Leonem & Draconem.

Immittet Angelus Domini in circuitu timentium eum, & eripiet eos.

Gloria Patri, & Filio, & Spiritui ſancto; Sicut erat in principio & nunc & ſemper, & in ſæcula ſæculorum, Amen.

Verſ. In conſpectu Angelorum pſallam tibi Deus meus
Reſp. Adorabo ad templum ſanctum tuum & confitebor nomini tuo.
Verſ. Domine exaudi orationem meam.
Reſp. Et clamor meus ad te veniat.

ORE MVS.

OMnipotens & miſericors Deus, qui nos Angelica cuſtodia munire dignatus es, concede quæſumus, vt tantâ protectione ſecuri, & à prauis cogitationibus liberemur in mente, & ab omnibus aduerſitatibus eruamur in corpore. Per Dominum noſtrum IESVM Chriſtum filium tuum, qui tecum viuit & regnat in vnitate Spiritus ſancti Deus, per omnia ſæcula ſæculorum, Amen.

HORA

HORA V^ta.

Diſce MORI: *id te doceat*

ASSIDVA MORTIS RAPINA.

MEMENTO, homo vanitas, non moriturum te, ſed MORI quouis die, quâuis horâ. Vitæ huius principium, mortis eſt exordium: prima hora quæ vitam dedit, eandem etiam carpſit & mutilauit; hunc ipſum quem agis diem, cum morte diuidis. quicquid facis, reſpice finem. Breues dies hominis ſunt, numerus menſium eius apud Deum eſt: conſtituti ſunt termini eius qui præteriri non poterunt; non poterunt eheu non poterunt. a Et non tantùm non præteriri, ſed nec ſciri poſſunt, quàm ſint vicini. Vis eſſe immunis à morte ſubitâ? mortem aſsiduè cogita. ſemper diſcendum eſt, quod an ſciamus, experiri non poſſumus: meditare mortem. Nemo improuisò moritur, qui ſemper ſe moriturum cogitauit: memento mori.

a Iob. c. 14.

Diſce VIVERE: *id te doceat lex*

IVSTITIÆ.

VIrtutis eſt proprium, iniuſtitiam odiſſe, & omnem iniuſtitiæ comitatum, inſidias, fraudes, iniurias: has accipere malis, quàm inferre. Non mundi, ſed Chriſti lex eſt: Rapturo pallium, etiam tunicam adijciendam in auctarium. & quod illud lucrum ſit, argentum in arcâ, damnum in conſcientiâ? lucro turpi iactura longè præferenda eſt: *quid enim proderit homini, ſi lucretur mundum totum, & detrimentum animæ ſuæ faciat?* a Sed ijs iam moribus viuitur, vt iuſtitiæ nomen religiosè adoretur, res ipſa ad cuiuſuis ſenſum aut commodum torqueatur: iuſti haberi volunt plurimi, pauci eſſe. Pars magna iuſtitiæ eſt, vt, quod alijs vitio vertis, ipſe non committas, & quod tibi fieri non vis, alteri non facias.

Diſcite iuſtitiam moniti (ô mortales) & non temnere Diuos.

a Marc. c. 8.

Diſce

Diſce ORARE: *id te doceant*

TRES ORATIONES ISTÆ.

1mà

DEVS, qui miro ordine Angelorum miniſteria hominúmque diſpenſas, concede propitius, vt à quibus tibi miniſtrantibus in cælo ſemper aſſiſtitur, ab his in terrâ, vita noſtra muniatur. Per Chriſtum Dominum noſtrum.

2à

BEnigniſſime Deus, cuius immenſa bonitas & ſapientia, in omnibus ſanctis Angelis tuis mirificè relucet, te rogo ſuppliciter, vt Angelicis pro me interuenientibus ſuffragijs, omnia opera mea & placatus ſuſcipias, & ad ſalutem meam prouenire concedas. Per Chriſtum Dominum noſtrum.

3à

O Æterne Deus, bonitatem tuam per omnium ſanctorum Angelorum atque Archangelorum preces & merita, humiliter imploro, vt quod meo in te amori deeſt, illorum in te ardentiſſimus amor compenſet. Per eundem Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum filium tuum, qui tecum viuit & regnat cum ſancto Spiritu, in ſæcula ſæculorum.

HORA VItà

Diſce MORI: *id te doceant*

QVOTIDIANA PLVRIMORVM funera.

MEMENTO, homo putredo, quot hac non dicam die, ſed horâ, è viuis citandi ad tribunal ſummi iudicis, & quot ex eis damnandi. ita non tantùm ſæpe, ſed aſsiduè mortalem te cogita. nil æquè tibi proderit ad temperantiam omnium rerum, quàm frequens cogitatio breuis æui huius & incerti. *Noli de mortuo inimico tuo gaudere, ſciens quoniam* OMNES *morimur.a* attende ergo tibi & vitæ tuæ. Ortum quidquid habet, finem timet: *ibimus omnes, ibimus.* Illi, & iſti, & iſti præcedunt, nos ſinguli, quo quemque mors ordine vocauerit, ſequemur. attende tibi: Vitam lucrari eſt, in ſingulos dies mori: memento mori.

a Eccleſ. c. 8.

Diſce VIVERE: *id te doceat lex*

MISERICORDIÆ.

EDICIT Veritas: *Miſericordiam volo, & non ſacrificium. a* æquum eſt egentibus ſubueniri, non diuitibus. effundit, qui in plenum mittit:

a Matth. c. 9.

mittit; illud potiùs reconditur, quod vaſis vacuis commendatur. Laudent te eſurientium viſcera, non ructantium opulentia conuiuia. Ter mirum! in pleniſsimo reſurgentium conuentu, coram vniuerſis Angelis, tacet Chriſtus quòd Abel primus martyr fuerit, quòd Abraham obedientiâ excelluerit, quòd Moſes legem tulerit, quòd Petrus crucem Ieſu primus aſcenderit, hæc inquam, tacet Iudex, & ſolùm proclamat, quis ſibi pauperi cibum dederit, quis nudo veſtem obtulerit, quis domo fouerit. En, quicquid datur pauperi, non eſt donum, ſed mutuum; quicquid enim tribuitur, tam pulchro quàm magno fænore recipitur. quæſtuoſiſsima omnium ars eſt, eleemoſyna, & cæli ianitoribus notiſsima. Eleemoſyna verò aurea, & ſumma eſt, INIMICOS DILIGERE.

Diſce ORARE : *id te doceant*

ORATIONES DE S. MICHAELE Archangelo.

1ª.

Beati Michaelis Archangeli tui, quæſumus Domine, interceſſio glorioſa nos ſemper & vbique protegat, & ad vitam perducat æternam. Per Chriſtum Dominum noſtrum.

2ª.

Princeps glorioſiſſime, Michaël Archangele, eſto memor noſtri, hîc & vbique ſemper, precare pro nobis filium Dei.

3ª.

Beati Archangeli tui Michaelis, commemoratione lætantes, humiliter te Domine deprecamur, vt quod noſtris meritis non valemus, eius interceſſione conſequamur. Per eundem Chriſtum Dominum noſtrum.

HORA VII^ma.

Diſce MORI : *id te doceat*

TEMPORIS IACTVRA IRREPARABILIS.

MEMENTO, homo fauilla, non verba ſolùm, ſed & tempus volare, irreuocabile. in domus combuſtæ vicem, ſurgit alia: in temporis combuſti pretium, nulli vniones ſunt computandi. paleæ ſunt, gemmæ omnes præ hoc temporis cenſu. nec furum vllus damnoſior eſt, quàm qui hoc ipſe ſibi furatur, aut malè agendo, aut nihil agendo. Aliqua eſt rerum omnium recuperatio, nulla temporis:

mille florenos perdere, magnum damnum cenſetur; famam amittere, multò maius; tempus otio comburere, multò maximum. & quò plus temporis in vanum auolat, hôc mors formidabilior propinquat: memento mori.

Diſce VIVEE: *id te doceat lex* MANSVETVDINIS.

FILI, *in manſuetudine opera tua perfice, & ſuper hominum gloriam diligêris.* a quicquid dicas, faciâſue, ſuper omnia vultus & verba accedant bona: *Beati mites.* Cæleſtis vrbs Hieruſalem non eſt ſpolium bellatorum, ſed ſperata hæreditas *manſuetorum.* Mites ſunt, qui improbitati cedunt, & malo non reſiſtunt, ſed vincunt in bono malum. Sunt quidam mites, ſed quamdiu cuncta fiunt pro eorum arbitrio: tange montem, mox cernes fumum. nimirum, qualis quiſque apud ſe lateat, illata contumelia probat. Magni animi proprium illud eſt, vt ſciat eſſe placitus, vt norit iram ſubſtringere, iniurias atque offenſiones, ſerenâ ſemper fronte digerere. Verè manſuetus, eſt vt tractabilis cera, mitis columba, tranquillum oleum.

a Eccl. c. 3.

Diſce ORARE: *id te doceant Orationes* AD CVSTODEM ANGELVM, CHRISTI matrem, Chriſtum.

I.

Ad Angelum Cuſtodem.

SAluto te, ô ſancte Angele Dei, Princeps nobilis, cuſtos meus fidelis, cui me gubernandum diuina bonitas tradidit, quàm multa ſecundùm Deum, tibi tuæque charitati debeo, quod indigno mihi tot annis, totque modis fideliter atque clementer aſſiſtis, & animi corporiſque mei ſalutem procuras. Commendo me tibi hodie, vt aduerſus malignum hoſtem, te duce illæſus conſeruer, & in gratiâ Dei, ad extremum vſque halitum firmus & conſtans perſeuerem, & tecum in cælo Dominum noſtrum, laudem in æternum.

2.

Ad Bmam Virginem MARIAM.

Salutationes XII. totidem ſtellis aſſimilatæ.

AVe mundi decus, lampas inextinguibilis.

Aue

Aue mundi ocule, cælorum ianua, Seraphinorum gloria.
Aue mater puriſſima, quam nulla vnquam ſequior inuaſit cogitatio.
Aue ingens & portentoſum mundi miraculum.
Aue ornatiſſimum ſupremi Regis palatium.
Aue armarium vitæ, pratum totius fragrantiæ Spiritus ſancti.
Aue latens theſauræ gratiæ, quæ ſola portas Verbum, quod portat omnia.
Aue vas electionis admirabile; Aue Mater Filij, filia Patris, Sponſa ſancti ſpiritus.
Aue nubes lucida, Aue columna ignea, qua populum Dei per deſertum mundi deducis.
Aue vellus mundiſſimum de cælo humectatum, per quam & in quâ ouem induit paſtor.
Aue doctrinæ ſceptrum, deuotionis templum, donorum omnium gazophylacium opulentiſſimum.
Aue noui Adami paradiſe: Aue vrna aurea cæleſte manna continens.
Aue fax fidelium, infiniti circumdatrix, caſtarum animarum ara: Aue gaudium, ſemper & in æternum ineffabile.

NOMINA PATRVM

è

Quibus hæ ſtellæ ſunt exceptæ.

CYRILLVS *Alexandrinus, Epiphanius, Elias Cretenſis, Fulgentius, Gregorius Nicomedienſis, Gregorius Neocæſarienſis, Hildefonſus Toletanus, Origenes, Proclus, Sophronius, Theodoretus, Methodius, Olympius. Inter hos velut duodecim Apoſtolos, decimus tertius eſſe cupit Bernardus, vti ſuit & Paulus. Nec ſe continet Bernardus, & ad* DOMINI MATREM *ſuccclamat: Ex totis anima viribus te ſaluto ac compello:*

Aue Virginum Regina: Aue mare gemmis pleniſſimum.

Nec hoc ei ſatis; totum inuitans orbem, ad matris iſtius venerationem: Totis ergo, *inquit,* medullis cordis veneremur Mariam, quia ſic eſt voluntas eius, qui totum nos habere voluit per Mariam.

3.

Ad Chriſtum.

IESV bone, ego nimis imperfectè tibi ſeruio, nimis frigidè te laudo & diligo. Ah, quàm longè adhuc abſum à verâ mei abnegatione; à verâ Humilitate Patientiâ, & charitate. Te ergo rogo, vt quod minus eſt in me, tu digneris ſupplere pro me, & diuinum cor tuum amoris pleniſſimum, patri offerre pro corde meo, amoris egentiſsimo.

Domine Ieſu Chriſte, amem te ſolum propter te, & nihil amem niſi in te.

Domine Ieſu Chriſte, auge mihi laborem & dolorem, modò augeas patientiam & amorem.

Domine Ieſu Chriſte, da mihi vt in diuino beneplacito tuo, & in ſanctiſſimâ tua uoluntate vnicè delecter, & in ea ſuper omnia requieſcam.

HORA VIII^ua.

Diſce MORI : *id te doceat*

IMMINENTIS METVS IVDICII.

MEMENTO, homo puluis, conſcientiámque tuam interroga: ſi hac te horâ, ad tribunal ſuum euocaret Deus, num paratus fores reddendæ rationi? ne dicas: *cras ero.* emendationi tuæ indulgentiam promiſit Deus, ſed tuæ dilationi diem craſtinum non promiſit. Heu, heu, nos miſeros, quàm totus homuncio nil eſt? O theatrum & ludum quidquid in hoc orbe VIVERE vocatur! Age, valedic rebus humanis, & ad reddendam rationem te para, tribunal te vocat. nullam hîc moram, nullas inducias, nullam comperendinationem quære. hinc abeundum eſt; nec tergiuerſare: ratio reddenda eſt, ne excuſa. qualis vixeris, talis & iudicaberis: memento mori.

Diſce VIVERE : *id te doceat lex*

VERITATIS.

ANTE *omnia opera, verbum verax præcedat te.* a *Veritatem enim requirit Dominus.* b Iurare & mentiri neſciat lingua tua. Veritati ſic ſtudeas, vt quicquid dixeris, iuratum putes. Non eſt ſinceri, non eſt probi hominis, aliud pectore clauſum, aliud linguâ promptum habere. Veritas, ſicut vbique mater eſt ſanctitatis, ſic vbique amanda eſt. Nullæ duæ res tam inter ſe concordes ſunt & cognatæ, vt VIRTVS & VERITAS. Premi quidem ſolet veritas, non opprimi; emergit tandem: impugnatur ſæpe, non vincitur. Veritatis amatori nullus reprehenſor eſt metuendus, aut enim reprehenſurus, inimicus eſt, aut amicus: inimicus ſi inſultat, ferendus; amicus ſi errat, docendus; ſi ipſe doceat, audiendus eſt. Tegere, polire, fingere, comere, fucare Veritatem, eſt dehoneſtare: mentiri, eſt animam necare. *os enim quod mentitur, occidit animam.* c

a Eccl. c. 37. b Pſal. 30. c Sap. c. 1.

Diſce ORARE : *id te doceat*

ORATIO, EXERCENDIS DIVINÆ amoris actibus.

XIII.

Actus amoris in Deum.

O Mi amantiſſime Deus, 1 Ad te ſummum bonum, toto cordis affectu feror.

In

In 2 immenſiſſima bonitate tua exulto, 3 & gaudeo, quod te omnes Angeli adorent, beati omnes honorent & laudent. 4. O mi Creator, quàm ego cupio, vt omnes homines te agnoſcant & colant; tibi vni omnes ſeruiant! 5 Ah, quàm me pœnitet omnium peccatorum meorum! 6 Et ideò firmiſſimè ſtatuo legem tuam poſthac in omnibus obſeruare. 7 Omne ſolatium meum in ſanctiſſimo tuo beneplacito quæram; 8 Auerſabor, quicquid tibi diſplicuerit. Mi 9 Deus, omnia mea tua ſunt, tibi omnia conſecro: Propter 10 te aduerſa omnia libentiſſimè tolerabo: 11 Permiſſione & diſpoſitione tua ſemper contentiſſimus ero. 12. O bonitas, tuum in me amorem adauge. 13 O Charitas, te nunquam amare deſinam.

Explicatio

Præcedentis Orationis.

Cùm virtutis laus omnis in actione conſiſtat, amoris in Deum tendentis actiones interiores, à Theologis plerumque hæ ſoſent aſsignari.

1ª. Deum, tanquam SVMMVM BONVM, videndum ac fruendum pronisſimo affectu deſiderare.

2ª. Sua Deo omnia velle, nec aliam ob cauſſam, niſi quia bona Dei ſunt, vti ſunt ſapientia, bonitas, potentia, &c.

3ª. Impensè gaudere, Deo ab Angelis beatis, probis omnibus, ſeruiri.

4ª. Deſiderare vnicè, vt res creatæ omnes, gloriæ honoríque diuino ſeſe impendant.

5ª. Animo dolere ob omnes in Deum iniurias, & à ſe, & ab alijs commiſſas.

6ª. Seriò conſtituere, omnem Dei legem exactè obſeruare.

7ª. Vnicam in omnibus Dei voluntatem ſibi ſequendam proponere.

8ª. Auerſari omnia, quæ quis Deo diſplicere cognôrit.

9ª. Omnia ſua Deo liberaliſsimâ ſubmiſsione offerre.

10ª. In res aduerſas omnes, Dei causâ tolerandas, promptum animum obfirmare.

11ª. Diuini regiminis prouidentiam vbique agnoſcere, & extollere.

12ª. Fateri, ſe diuinis fauoribus minus reſpondere, & amoris augmentum poſcere.

13ª. Beatam in Dei amore perſeuerantiam, aſsiduis precibus efflagitare.

CIRCA HAS DIVINI AMORIS ACTIONES, duo maximè notanda.

1m. Letales animi plagas non perſanant, niſi AMOR aut DOLOR, ſiue, vt Theologorum ore loquamur, duo tantùm ſunt actus, qui perditam Dei gratiam recuperent, actus charitatis, & actus pœnitentiæ; quorum alter alterum includit. Publicanus dolendo potiſſimùm, Magdalena diligendo præcipuè omnem animi peſtem deterſit: *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum*, Luc. 7.

2m. Primaria diuini amoris actio, eſt, ſeriò & ex animo velle omnibus Dei præceptis parere. *Qui habet mandata mea, & ſeruat ea, ille eſt qui diligit me.* Io. 14. *Hæc eſt enim charitas Dei, vt mandata eius cuſtodiamus.* 1. Io. 5. Ad hanc amoris diuini actionem exercendam quiuis hominum obſtringitur, in triplici ferè periculo. Primùm cùm quis grauiter à dæmone impugnatur, aut alijs ad vitia illecebris inuitatur. & hæc ſint exemplo: videt quis auream ſine cuſtode monetam; deprehenſum habet ſub vnguibus inimicum; cernit oblatam explendæ libidinis occaſionem; hîc cacodæmon ingenti conatu ſuggerit: Sic elabi ſines pulcherrimam hanc occaſionem? en numos aureos, en opportunam vltionis horam, en paratas delitias; aude aliquid, fruere, & opportunitate, dum licet vtere. Hîc neceſſarium omnino, vt qui letale crimen horret, ſuum in Deum amorem ſic teſtetur: Domine Deus, lex tua & tuus honor, chariora mihi ſunt, quàm lucrum meum, quàm turpis & vetita voluptas, quàm totus orbis. niſi is, qui in hoc lubrico ſtat, ſic egerit, Deum perdidit, gratiâ Dei excidit, cælum amiſit; aut ergo tunc Deum amabit, aut à Diabolo vincetur. quòd ſi hominem clandeſtinæ mentis, aut furtiuæ corporis libidini deditum interrogem: mi homo, amáſne Deum? amare ſe affirmabit. Sed an decalogum nôſti? noui, dicet. etiam præceptum ſextum tenes? dicet, teneo. nunquid eo libidinem omnem prohiberi cenſes? cenſeo, reſpondebit, nec aliter poterit. Et tu tamen in hanc expreſsiſsimam Dei legem, nihilominus tam petulanter, toties peccare audes? ergo tua tibi muliercula, tui tibi furtiui amores, tuæ tibi oblectatiunculæ præ Deo, præ Dei lege, præ honore Dei, longè ſunt chariora: ergo in te nec ſcintilla viuit diuini amoris, quamdiu hos mores & impurum hunc amorem perſeueras. *Hæc eſt enim charitas Dei, vt mandata eius cuſtodiamus.* quid eſt, inquit Auguſtinus, quòd diligo regem, ſi odio habeo eius legem? & veriſsimè Gregorius: Verè, inquit, [illegible] quia ad mandata eius à ſuis ſe voluptatibus coarctat: qui per

illicita

illicita deſideria diffluit, profectò Deum non diligit, quia ei ſuâ voluntate contradicit.

Deinde, ad eandem diuini amoris actionem, quemque obligat, alterum hoc periculum, cùm quis prudenter ſibi metuit, ne ratione loci quò iturus, aut hominum, quibuſcum acturus, grauiùs delinquat, tunc ſanè opus, animum Dei amore ſic inflammet & muniat, vt cum Pſalte regio ſincerè pronuntiet: *Scrutabor legem tuam Domine, & cuſtodiam illam in toto corde meo*, Pſalm. 18. *Hæc eſt enim charitas Dei, vt mandata eius cuſtodiamus.*

Poſtremum denique corporis animíque periculum, idem quod dixi, diuini amoris, argumentum poſtulat, vt, cùm quis fatalem ſibi horam imminere ſentit, hoc ipſo in ſuum conditorem amore feratur, ídque non pœnæ formidine, non præmij ſpe, ſed quòd agnoſcat, hoc à ſe SVMMO BONO modis omnibus deberi. hac certè ſupremâ vitæ horâ, ſi vnquam, lex illa, quàm integerrimè poteſt, obſeruanda: *Diliges Dominum Deum tuum, ex toto corde tuo, & ex totâ animâ tuâ, & ex omnibus viribus tuis, & ex omni mente tuâ*, Luc. c. 10. *Charitas nunquam excidit* Ergo, *in charitate, creſcamus in illo per omnia*, 1. Cor. 13. & Epheſ. 4.

Proteſtatio

Ad Deum, ſaltem ſemel per hebdomadem dicenda.

SI quidquam, ô mi Deus, cogitauero, dixero, fecero per imprudentiam, quod diuino beneplacito tuo repugnet: coram te, Domine, totaque curiâ tuâ cæleſti proteſtor, id præter & contra voluntatem meam fieri. Si aliter accidat, Miſerere, Domine, & errantem illicò reuoca, cadentem ſubleua, & ne id contingat, per bonitatem tuam rogo te miſericordiſſime Deus, vt benedictione tuâ me præuenire, & tanquam rem tuam poſſidere ac regere digneris. Arbitrij mei libertatem tibi ſic ſubijcio, vt illam à te, ſi opus, etiam cogi cupiam, & vinciri, ne contra te rebellet, aut contra voluntatem tuam vel minimum quid committat. Vnicè velim, mi Deus, quod tu vis; & quod tu non vis, id & ego vnicè nolim. Hæc mea vnica ſit voluntas, voluntatis tuæ beneplacitum quærere, ac facere in omnibus. Si quid, Domine, à te petam, ne largiaris petenti, quod honori tuo deroget, quod tuæ voluntati repugnet. Scio, ô bonitas, ſcio: id mihi ſolum obeſt, quod tibi non placet. Ergo te, per omnes ſanctos Angelos tuos oro, da mihi odium mei, & tui in omnibus amorem.

Gemitus

Deum anhelantes; amoris pleniſſimi.

AMo te, mi Deus, cupióque ardentiùs amare. Hac amoris flammâ, cor meum penitus liqueſiat. Nihil extra te me beat. Et quando, mi Deus, & quando ad te hinc euolabo?

HORA IX^na.

Diſce MORI: *id te doceat.*

MAXIMVS DEBITORVM NVMERVS.

MEMENTO, homo ſpuma, immenſo ære alieno te laborare. cogita peccata tua omnia, & in vnum ea cumulum compone: tot laſciuas cogitationes, tot verba non otioſa tantùm, ſed contumelioſa, fœda, detractoria. tot facta improba nullo iure excuſanda. intuere hos tantos noxarum aceruos, & fateri cogêris: Magnus debitor ſum, multorum millium talentorum, & heu, ſi me ſic obæratum mors meo aduerſario tradat: certum eſt; carcere non exibo, dum ad teruncium ſoluero. Maturè hæc cogita & alijs ſæpe ignoſcito, tibi nunquam: qui ſe cognoſcunt, vti ſemper peccant, ita ſemper plorant. Vis nunquam eſſe triſtis? bene viue. beatus ille homo, qui ſemper & vbique ſic viuit, vt vnamquamque diem velut vltimam, & non redituram conſumat: memento mori.

Diſce VIVERE: *id te doceat lex*

CASTITATIS.

F*Ructus Spiritus eſt charitas, continentia, caſtitas:* a *omnis autem ponderatio, non eſt digna continentis animæ* b Nemo iactet pudicum animum, ſi impudicum habeat oculum: nemo de caſto corpore glorietur, cuius caſta non ſit cogitatio. Optimus Iob, ideò cum oculis ſanciebat fœdus, vt poſſet etiam cum cogitationibus: *Pepigi*, ait, *fœdus cum oculis meis, vt ne cogitarem quidem de virgine.* c *quam enim partem haberet in me Deus deſuper?* Oraculum accipe à beato Hieronymo editum: quacunque, ait, virtute polleas, quibuſcunque operibus niteas, ſi cingulo caſtitatis careas, omnia per terram trahis. Et crede mihi, mi homo, ſi te peſtilens libidinis vrédo adurat, nec reſiſtas, perijſti. Corpus, animus, pecunia, fama, omnia tibi tua perierunt: valedic cælo, & morere. Ergo principijs obſta, & caput obtere huic colubro, ne caudâ te veneneт.

a Gal. c. 5. b Eccl. c. 26. a Iacob. c. 31.

Diſce ORARE: *id te doceat.*

Oratio B. Franciſci,

DEVS MEVS ET OMNIA.

B. Franciſcum accepimus noctes ipſas quatuor verbulorum horum commendatione & creberrimâ repetitione, non ſemel ſummâ

ſummâ cum animi ſui voluptate tranſegiſſe. Igitur voce præeuntem ſequere, & dic:

DEVS MEVS ET OMNIA.

Millies hoc dicam, millies hoc cogitabo, millies hoc, & vſque, & vſque, & vſque millies repetam. neque enim vel dicere vel cogitare maius poſſum aut melius, quàm hoc ipſum, Devs Mevs, Et Omnia. alij alia quærant, alia deſiderent. vnum ego Deum meum quæro, Deum deſidero: ô Devs Mevs, et Omnia. opes alijs & honores; voluptates alijs vniuerſas relinquo: Deum ego habeam, & omnia habeo. totos alijs ego mundos concedo: aureos & gemmeos montes non inuideo; ſummas delicias permitto; mihi Deus meus eſt omnia. nihil ita bonum, nihil ita pulchrum aut iucundum, quin ſummum illud & primum bonum, & melius ſit, & pulchrius ſit ac iucundius. Devs Mevs, et Omnia! quàm me varia ſæpè accendũt deſideria, quàm diuerſis ſubinde æſtuo cupiditatibus! ita vt cum lunatico illo adoleſcente, modò in ignem, modò in aquam rapiar. Sed quænam illa tanta bona ſunt, quæ ego tam anxiè appeto? num hoc vel illud genus edulij aut potionis? Deus meus, cibus meus, potus meus, & omnia. num hoc vel illud genus relaxationis aut voluptatis? Deus meus, gaudium meum, voluptas mea, & omnia. num hoc vel illud genus honoris aut dignitatis? Deus meus, honor meus, mea dignitas, & mea omnia. quid eſt tandem quod appetere poſsim; & cuius loco, mihi non Deus ſit, & ſit omnia? mihi epulatio, mihi oblectatio, mihi quies, mihi theſaurus Deus eſt, mihi Deus eſt omnia, & plus quàm omnia. nam etſi cibis, quibus inhio, veſci: potu, quem ſitio, refici: voluptate, quam ardeo, frui: honores, quos ambio, aſſequi liceat: quid iſtud veſci eſt, quid illud refici, & frui, & aſſequi? Devs Mevs, et Omnia: te frui, à te refici, eſt perfectiſsimè refici, eſt frui omnibus bonis: Devs Mevs, et Omnia. at verò labor premit, dolor affligit, curæ diſtrahunt, homo turbat, & exagitat. Nil horum metuendum; neque enim hæc omnia, etiamſi ſimul ingruant, mala ſunt, ſi ſummum iſtud bonum opituletur, Deus. Devs Mevs, et Omnia. tu mihi, ô bone Deus, ô bonitas, tu in labore quies, in dolore voluptas, in curis ſecuritas, tu mihi ab omni hominum inſultu propugnaculum tutiſsimum; tu mihi ab omni malo refugium; tu mihi es Omnia, quæcunque tandem deſiderare poſſum. Ergo, quandocunque in poſterum, & quodcunque bonum appetiero, hoc ipſe mihi ſemper

occinam: Devs Mevs, et Omnia. Deſine, ô homo, impuros riuulos ſectari, cùm fontem puriſsimum habeas; Deum habes, omnia habes, quæcunque habere concupiſcis.

Oratiunculæ ſelecta.

A D

Chriſtum Dominum.

1ma

DA mihi obſecro, Domine, diabolica vitare contagia, & ad te meam, etiam rebellem, compelle propitius voluntatem.

2da

OMnipotens æterne Deus, fac me tibi ſemper, & deuotam gerere voluntatem, & maieſtati tuæ, ſincero corde ſeruire.

3ia.

TVa, me, quæſo, Domine, gratia ſemper & præueniat & ſequatur, ac bonis operibus iugiter faciat eſſe intentum. qui viuis in ſæcula ſæculorum.

Vna voluntas

Dei, aduerſa, morbum, mortem inferentis.

&

Hominis iſta perferentis.

DEus meus, amor meus, abſit, vt quod tu vis, ego nolim; aut quod tu non vis, velim ego. tua voluntas, mea voluntas: imò iam ampliùs mea non eſt, quia tua eſſe cœpit, imò tua iam mihi ſequenda eſt, quia mea eſſe cœpit. idem ego velle debeo, quod tu: & verò etiam, ô Domine, volo. vis me ægrotare? volo. vis me depauperari? volo. tabeſcere? volo. doloribus affligi? volo. ſolatijs. deſtitui? volo. aduerſis plurimis exerceri? volo. mori etiam? & hoc volo. vis me cælo adſcribere? volo quàm maximè. inferis addicere? Ah! bone Ieſu, vt tu hoc velles, volebam ego merebar: vt ego hoc nollem, & volebas tu & merebaris. Atque ſi fieri poſſet (vti ſanè non poteſt) horum alterutrum: aut ſanctiſsimam tuam voluntatem irritam eſſe, vt ego beatus ſim; aut me damnatum eſſe, vt ſanctiſsima voluntas tua rata ſit; proclamo: melius eſt damnari me; & ſeruari, quod tu vis, ô Deus. Sed, ô bonitas, mortem meam, ſcio, non vis, qui filij tui mortem ideò volebas, vt poſſes, non velle meam. Per illam ergo filij mortem te rogo, ô Pater, à morte æternâ me eripe. En vulnera, en ſanguinem, quo tibi pro me litatum eſt. filio nolebas parcere, vt poſſes ſeruulo. Quia ergo & potes, & vis miſereri,

veri, ô immenſa, ô tremenda maieſtas, miſerere mei, parce mihi, peccaui; negare non poſſum; ſed tu potes condonare, quicquid peccaui. Seruâ me Deus, quem creâſti: opus tuum ſum, & te meum opificem videre & æternùm laudare cupio. Potes quidem inſtar figuli, me luteum vaſculum, & ſub ſui auctoris manu parum obſequens frangere, & (pridem id meritus ſum) in flammas abijcere, ſed quia maior eſt tua bonitas, quàm malignitas mea, parce, Domine, parce, parce viuam amando te, quî breui moriar, hoc per vltimum halitum rogando te: MISERERE.

Annotatiunculæ

De

Diuinæ & humanæ voluntatis conformatione.

1ma

PEr omnem ſacram paginam, nihil commendatius eſt, quàm hæc diuinæ & humanæ voluntatis vnio. Chriſtus vtique omnium hominum optimè orare nouit; ſic autem orauit. *Pater, non mea, ſed tua voluntas fiat.* Sed nec nos aliter orare docuit: *Fiat voluntas tua, ſicut in cælo, & in terra.* Mille alia bibliorum pro hoc teſtimonia ſunt.

2a

Vnicam in omnibus Dei voluntatem attendere, eſt compendium & ſumma optimæ ac tranquilliſsimæ vitæ.

3a.

Extra omnes tempeſtatum furias, ſupra nubes ſecurus degit, quicunque ſua omnia ad vnicam Dei voluntatem collineat. Amicis, ſummum precandi genus eſt VELLE: Deo amicum facit, idem in omnibus ſemper VELLE cum Deo.

4ta.

Quæcunque in orbe fiunt, aut verè mala, & in Deum peccata ſunt, aut certè mala non ſunt, quia nec peccata ſunt: in prioribus illis Dei permiſsio, in his diſpoſitio ſemper admirabilis elucet. Nam omne malum pœnæ, vti Theologi loquuntur, poſitiuè & effectiuè à Deo eſt, illius etiam quæ è peccatis naſcitur. Ipſe Deus harum pœnarum omnium, clariſsimè auctorem ſe fatetur, Iſaiâ proclamante (c.45.) *Ego Dominus & non eſt alter: formans lucem & creans tenebras, faciens pacem & creans malum: ego Dominus faciens omnia hæc* Amos hoc ipſum confirmans: *Si erit malum*, inquit, *in ciuitate, quod Dominus non fecerit?* a Ergo quaſcunq; demum, ſubeamus pœnas, æquo & fidenti animo dicamus: Dominus eſt, quod bonum eſt in oculis ſuis faciat, 1

1. Reg. 3. a Amos, c. 3. 5. Ideò

5a.

Ideò ſapienter Epictetus: ne poſtules, inquit, ea quæ fiunt, ita fieri, vt tu vis: ſed, ſi ſapis, ita velis ea fieri, vt fiunt. ſic omnia ſecunda tibi accident (Enchir. c. 13.) Sapientiùs Thomas à Kemp. Homo internus citò ſeſe colligit, & ſicut res eueniunt, ſic ſe illis accommodat (lib. 2. c. 1.) Sapientiſsimè Salomon: Non contriſtabit iuſtum quicquid ei acciderit (Prou. c. 12.) quid enim triſtetur ille, qui in omnibus ſummam Dei prouidentiam, & ſanctiſsimam eius voluntatem agnoſcit?

6a.

In omni fortunâ, ſecundâ & aduersâ, in quauis turbatione aut tentatione, in quibuscunq; procellis, tutiſsimum & optimum, vnicam ſibi Dei voluntatem ſequendam proponere; vniuerſa & ſingula, quæ facienda & ferenda, in vnam Dei voluntatem reducere. hâc quiſquis iuerit, tutiſsimus ibit.

7a.

In morbo & morte non eſt vtilius exercitium vllum (Ludouico Bloſio teſte, in conſol. puſill. pag. 328.) quàm vt quis ſeipſum ex integro diuinæ voluntati ſubmittat, & immenſam Dei bonitatem ac miſericordiam, HVMILITATIS & CHARITATIS brachijs ampleꝍatur.

HORA Xma.

Diſce MORI: *id te doceat*

VSITATVS DEFVNCTORVM PSALMVS:

MEMENTO, homo aura, quid tibi omnes è tumulis defuncti acclament: MIHI HERI; ET TIBI HODIE: *Memor eſto iudicij mei, ſic enim erit & tuum.* a Hic ille communis mortuorum pſalmus eſt, quo inuitamur ad tumulum. Imus huc omnes, nec ſeiungimur, ſed leniter alter alterum anteimus. Hæc lex eſt vniuerſi: naſci, ſurgere, languere, mori. *Omnes morimur, & quaſi aquæ dilabimur in terram quæ non reuertuntur.* b Ideò ſæpè cogitandum eſt, quod ſemel faciendum eſt. Quare ſarcinulas collige, breui aderit qui te ducet ad PLVRES. iter hoc nec auro, nec prece, nec pretio, arte nullâ redimes. Eundum eſt, eundum, & in alium orbem migrandum: ſi mortem metuis æternam, vide vt tua ante te vitia moriantur: memento mori.

Diſce

a Eccli. c. 38. b 2. Reg. c. 14.

Diſce VIVERE : *id te doceat lex*

HVMILITATIS.

G*Loriam præcedit Humilitas. a* Et qui ſine Humilitate virtutes congregat, in ventos puluerem iactat. Verè modeſtus & humilis, non vult modeſtus & humilis, ſed vilis videri. cùm affligitur & contemnitur, ſibi ipſe identidem occinit: HIS OMNINO DIGNVS ES. Cadere vult, non aſcendere, qui ad alta non per infima tendit: perire vult, qui ſe in ſuperbiam & pretium ſui præcipitat. *quantò magnus es, humilia te in omnibus. b* Et quæſo cur ſpectatores tibi deligis in terrâ, cùm theatrum habeas conſtructum in cælo? quid ſterilem gloriolam aucuparis, cui gloria æterna promittitur? Nihilominus Humilitatis vmbram multi, veritatem pauci ſectantur. Humilem oſtendit indefeſſa patientia, & generoſus ſuimet contemptus. Et hoc tibi longè ſit certiſsimum de teipſo: Tanto maior eris in oculis Dei, quantò minor fueris in tuis: tantò Deo pretioſior, quantò tibi ipſe vilior.

a Prou. c. 15. b Eccl. c. 3.

Diſce ORARE : *id te doceat*

COMMENDATIO ANIMÆ IN manus Creatoris.

IN

Manus tuas, Domine, commendo ſpiritum meum.

IAm commendo ſanus & valens, vt commendatum habeas, ô Chriſte, quando illum commendare non potero ampliùs, etſi ſuis vinculis nondum ſolutum. Timeo tempus illud, quo inter viuos ero, nec eſſe me ſciam. videmus in pleriſque moribundis id fieri, ſpirant, viuunt, & viuere ſe neſciunt. quis palpitantem tunc ſpiritum & migrare trepidantem, tandem tamen ex amico carcere migrantem recipiat, ſi tu excludas, orbis Conditor? Chriſte patientiſsime recordare, etiam te in extremis illis anguſtijs lacrimatum, & deſeri queſtum eſſe, ſpiritum Patri commendâſſe, exclamâſſe, expiraſſe. Ad te ego iam clamo, vt tu meus ſeruator ſpiritum meum ſuſcipias, quocunque morbo, tempore, loco, è corpore abeuntem. Recordare, bone Ieſu, in cruce te brachia expandiſſe, pectus apernuiſſe, caput inclinâſſe. Ecce anima mea à rebus creatis omnibus deſerta, refugium quærit: in illa tua brachia ſeſe immittit, in tuum illud pectus ſeſe ingerit: admitte, obſecro, miſeram, & ne inde exturba,

turba, donec ira Dei tranſeat. hîc ſecura, hîc ab inferorum ſatellitibus tuta lateat. Ergo, in manus tuas, Domine, commendo ſpiritum meum, imò tuum, quia tu eum creâſti & reparâſti: Figmentum tuum, ô Deus, ne deſpice.

ASPIRATIONES AD *Chriſtum pro felici obitu.*

NOn intres in iudicium cum ſeruo tuo, dulciſsime IESV, *quia non iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis viuens.* *Pſal. 142.*

Ne memineris, bone IESV, *iniquitatum mearum, citò anticipent me miſericordiæ tuæ, quia pauper factus ſum nimis.* *Pſal. 78.*

Illumina, manſuetiſsime IESV, *oculos meos, ne vnquam obdormiam in morte, ne quando dicat inimicus meus, præualui aduerſus eum.* *Pſ. 12.*

Domine IESV *Chriſte, fili Dei viui, pone paſsionem, crucem & mortem tuam, inter iudicium tuum & animam meam*

O mi amantiſsime Domine IESV *Chriſte, ob honorem & virtutem tuæ benedictæ paſsionis, iube me adſcribi in numerum electorum tuorum.*

AD *Omnes SS. Angelos ardens ſuſpirium.*

SVccurrite, ſubuenite, ô vos omnes beatiſſimi Spiritus, ſancti Angeli Dei, & cùm in extremis, veſtram opem non ampliùs implorare potero, ne me deſerite.

HORA XI^ma.

Diſce MORI: *id te doceant*

REPENTINÆ MORTIS INSIDIÆ.

MEMENTO, homo ſomniuin, cùm cubitum te confers, quàm plurimos ſomnum inchoâſſe & vſque continuaſſe, morte ſubitâ extinctos. ita Siſara, *ſoporem morti ſocians defecit, & mortuus eſt,* [a] quot ſani cubitum ierunt, reperti mortui? quot inter colloquendum, cenandum, ridendum ſubitò abrepti? mille modi ſunt Leto. vnica venenata herbula, vulnuſculum neglectũ, puſtula vix conſpicua, acinus vuæ, tecti tegula, piſcis ſpinula, guttula medicata, tenuiſſimus pilus, ipſa etiam vel paullò corruptior aura, necat hominem: ad vitam rapiendam innumeros habet aditus, inſidioſiſsima

a Iudith. c. 4.

MORS. ideò dies omnis & ordiendus cautiſsimè, & claudendus: optimus ordo eſt, à Deo diem incipere, & cum Deo finire; nec prius plumis ſe mergere, quàm rationes ſint poſitæ, de luce tranſactâ. nimium temerarius eſt, qui offenſo & nondum propitiato Deo audet obdormire. Sic ſomnum ſemper inchoa, ac ſi quis auri inſuſurret: *Hac nocte repetent à te animam tuam.* a Memento mori.

a Luc. c. 12.

Diſce VIVERE: *id te doceat lex* CHARITATIS.

D*Iligentibus Deum, omnia cooperantur in bonum*, a omnia. Beatus, ô Domine, qui amat te, & amicum in te, & inimicum propter te. Cauſſa diligendi Deum, Deus eſt; modus, ſine modo diligere. Vbi theſaurus tuus, ibi & cor, & amor tuus eſt. vis nôſſe, vbi tuus theſaurus ſit? attende quid ames. vis nôſſe quid ames? attende quid cogites. ibi theſaurum condis, quò crebras cogitationes mittis. Vbi Dei obliuio eſt, ibi Deus theſaurus non eſt. Sed nec Deum amat, qui vllum hominem odit. Paulinum dogma nôſti: *Si charitatem non habuero, nihil ſum*, etſi habeam alia omnia. &; *ſuper omnia autem charitatem habete*. b Licet ergo tota horrea, totas vineas, aureos montes, gemineas domos in ſtipem eroges, ſi vel vnicum hominem odiſti, nihil dediſti Nunquam enim concordiam habebis cum Chriſto, ſi diſcors eſſe volueris cum Chriſtiano. Tota lex Chriſti tribus literulis includitur: AMA. Deum ama & omnes leges ſeruâſti.

a ad Rom. c. 8. b 1. Cor. 13. Col. 3.

Diſce ORARE: *id te doceat Oratio* PRO *Felici vita fine.*

SAnguine tuo, Chriſte Ieſu, à peccatis omnibus laua me, & concede vt anima mea, cùm è corpore migrauerit, ante tribunal tuum appareat munda. O bone Ieſu, ne deſeras me, in vltimis anguſtijs, in ſuprema mortis luctâ, à quâ tota pendet ÆTERNITAS. O mi redemptor, in manus tuas ſpiritum meum iam commendo. Tua, ô mi Deus, ſanctiſſima voluntas in me ſemper fiat, & in æternum.

AD
Chriſtum crucifixum.

ADoro te, Ieſu Chriſte, & benedico tibi, quia per crucem tuam redemiſti mundum: Saluator mundi ſalua me, qui per crucem & ſanguinem tuum redemiſti me. Trahe me ad te, ò bone Ieſu, qui dixiſti, cùm exaltatus fuero à terrâ, omnia traham ad meipſum; deprecor per pretioſum ſanguinem tuum, quem pro me peccatore effundere voluiſti, vt abluas omnes iniquitates meas. Creator & redemptor meus, Chriſte Ieſu, totum me tibi trado, non me reijcias; ad te venio, non me repellas. Ne proijcias me à facie tuâ, & Spiritum ſanctum tuum ne auferas à me. Ne perdat me iniquitas mea, quem creauit omnipotens bonitas tua.

AD
Omnes SS. Angelos
Hominis moribundi gemitus;
&
Impendentis iudicij memoria.

O Vos omnes, puriſsimi Spiritus, Sancti Angeli Dei, reſpicite in me. Hîc ego iaceo gemens & ſuſpirans, quia manus Domini tetigit me. mors mihi in oculis eſt: mortalium iam nemo ampliùs, vos ſoli poteſtis ſuccurrere. iudicij dies mihi iam eſt indictus; eheu, comparendum eſt, coram ſummo Deo, & reddenda ratio de cogitatis, dictis, factíſque omnibus. Scitis, ò beatiſsimæ mentes, me vílem terræ vermiculum quotidiè honori veſtro dicere aliquid aut facere conatum eſſe. Ah, ne me deſerite, in his ſummis anguſtijs meis, in hac vltimâ neceſsitate, à quâ mihi tota pendet Æternitas. Momentum illud iam imminet, in quo ſalus mea omnis, aut perenne ſtat exitium. Ah! iuuate, & ante regem regum pro me ſupplices procumbite, & meum mihi obſecro conciliate iudicem. Sententiam ego nunc expecto ſupremam; vos impetrate, vt ea mitis ſit & ad vitam. Mortem quam ego meritus fuiſſem æternam, per veſtras preces meritáque liceat deprecari. Subuenite ſancti Angeli Dei, ſubuenite, ſuccurrite, iam iam aderit iudex, Chriſtus Ieſus. Miſerere, ò Ieſu, miſerere: per omnes ſanctos Angelos túos te rogo, Ieſu Miserere.

HORA

HORA XII.[ma]

Diſce MORI: *id te doceat*

IMPROVISA MORTIS IRRVPTIO.

MEMENTO, homo nihilum, vti fures in domum illam nuntiare non ſolent, quam hora noctis duodecimâ, aut primâ, aut ſecundâ effringere vel ſuffodere ſtatuerunt; ſic nec mortis mos eſt, certis nuncijs præmonere, ſe tali die aut horâ venturam. vbique mors eſt, & ſemper in propinquo. Vigilate itaque, ô mortales, omni die, omni horâ. *Ipſi enim diligenter ſcitis, quia dies Domini, ſicut fur in nocte, ita veniet.* a Iacob moriturus, collegit pedes ſuos ſuper lectulum, & mortuus eſt. Animum tu tuum, ô homo, tuum ſpiritum tu collige: ibis breuî, ibis in domum ÆTERNITATIS. Punctum eſt quod viuimus, & adhuc puncto minus. Vita quam exſpectamus verè diuturna, æterna eſt: memento mori.

a 1. Theſſ. 5.

Diſce VIVERE: *id te doceat lex*

FAMILIARITATIS CVM DEO.

A*Ppropinquate Deo, & appropinquabit vobis.* a non metuenda eſt hîc familiaritas nimia; quò quis Deo familiarior erit, hòc erit & Dei reuerentior. Amicos facit animorum coniunctio; & conſiliorum communio. Amicus Deo nemo ſit, niſi purgatiſsimis moribus. Hîc ego, mi homo, ſummè oro, tracta cauſſam tuam omnem cum tuorum amicorum optimo. cum Deo tuo bene tibi eſt? de hoc ſucceſſu, Deum conſule. malè tibi eſt? de hoc ipſo, nil ſine Deo tuo ſtatue: omnia cum hoc amico tuo delibera; tam fidenter cum ipſo loquere, quàm tu ipſe tecum. Suauiſsimus eſt hic amicorum & fideliſsimus, ſed animæ ſolum Deum quærenti. Dei quotieſcunque minùs fueris memor, mox redi & clama. O mi Deus, ô meorum amicorum amantiſsime, diem perdidi, quia præſentiam tuam amiſi, tui memoriam neglexi. Scio, eum qui amicus eſt, omni tempore diligere: nec ei quidquam eſſe ſuauius, quàm eſſe cum amico. Amicitia quæ vera eſt, eſt ÆTERNA. Nam *omni tempore diligit, qui amicus eſt.* b

a Iac. 4. b Prou. c. 17.

Diſce ORARE: *id te doceat*

EXAMEN CONSCIENTIÆ.

Quotidianum, practicum.

TAntò, inquit Gregorius, ſecuriùs quis Dominum expectat, quantò quotidie vitam ſuam ſuſpectiùs examinat. Eleganter huius officij ſubmonens Auguſtinus: in tribunal, inquit, mentis tuæ aſcende contra te, & te reum conſtitue ante te: noli te ponere poſt te, ne Deus ponat te ante te.

Sapienter & Chriſtianè Seneca. *a* Deprehendas, inquit, te oportet, antequam te emendes. Inquire in te: accuſatoris primùm partibus fungere, deinde iudicis, nouiſsimè deprecatoris. Ideò, quantum potes, teipſe coargue. Aliquando te etiam offende.

Quotidianum examen conſcientiæ, orationem eſſe longè vtiliſſimam, omnium ſapientum vox eſt. multi, quinque illius aſsignant capita, nemo eſt qui hunc orandi modum ſic doceat, vt is nemini videri poſsit difficilis. at erit facillimus volenti doceri: tu modò ſic ora, & hoc ſolùm obſerua, vt poſt duas primas oratiunculas nonnihil ſubſiſtas, & quomodo diem expenderis, cogites.

Epiſt. 28.

ERGO

Si ſic oraueris, rem penè omnem factam habebis.

I.

O infinita bonitas, gratias tibi ago pro omnibus beneficijs tuis, quæ mihi hodie & totâ vitâ meâ contuliſti. tibi laus & gloria in infinitas ſæculorum myriadas.

2.

O immenſa Maieſtas, da vt quicquid tibi hodie in me diſplicuit, id mihi in memoriam integrè redeat.

3.

Hic exacta diei cogitata, dicta, facta in memoriam reuoca, & quid in Deum peccâris, expende.

4.

O inexhauſta Miſericordia, ignoſce mihi quicquid hodie peccaui contra te. Ego omnes offenſas huius diei, & totius vitæ meæ, in abyſſum miſericordiæ tuæ depono, & per mortem filij tui te precor, ô Deus, dimitte mihi quicquid vnquam in te peccaui.

5.

O æterna ſapientia, Chriſte Ieſu, firmiſſimè propono non peccare ampliùs.

Et

Et hoc quotidianum eſt examen conſcientiæ: Addi poſſunt hæc.

Pater æterne, per vitam & mortem filij tui, per omnem bonitatem tuam te rogo, concede mihi vt in bono perſeuerem, & in gratiâ tuâ moriar.

Bone IESV per extremas illas in cruce voces, quibus Patri ſpiritum commendâſti, te rogo, ſuſcipe ſpiritum meum in fine vitæ meæ.

Spiritus ſancte Deus, miſerere mei, & ſanctâ inſpiratione tuâ me ſemper, & potiſſimùm in horâ mortis meæ adiuua.

Sanctiſsima Trinitas, vnus Deus, miſerere mei, nunc & in fine vitæ meæ.

AMEN.

HORÆ NOCTIS.

Exegimus HORAS DIEI; *ſuperſunt* NOCTIS, *quæ vti quietior, ita meditationi, quàm dies aptior eſt. Idcircò quem per diem docuimus orare, per noctem meditari & conſiderare docebimus: prius tamen cauſſas aſſignabimus, quare Angeli tanto amore, tótque officijs meritiſſimò ſint colendi.*

CAVSSÆ

Cur ſancti Angeli, præ ceteris beatorum ordinibus, ſummè venerandi.

I. CAVSSA, SACRA BIBLIA.

PLenæ ſunt diuinæ litteræ teſtimonijs & elogijs, de feliciſsimo ſtatu, déque plurimis SS. Angelorum in nos beneficijs.

II. VETVS HISTORIA.

Omnis vetus hiſtoria, amantiſsima circa nos Angelorum miniſteria, variè deprædicat.

III. NVMERVS ANGELORVM.

Angelorum numerus nobis infinitus, ſoli Deo eſt numerabilis. ita innumeros in cælo amicos habere poterit, quiſquis eos ſibi conciliare voluerit.

IV. ANGELI, DEI VICARII.

Tam in priſcâ quàm in nouâ lege, vices Dei funguntur Angeli frequentiſsimè, promittit Deus: mittam Angelum meum: præcedet te Angelus meus; immittet Angelus Domini, &c.

V. Nobis Addictiſsimi.

Angeli nobis beneuolentiſsimi ſunt: & hoc vnum omnibus ſuis officijs agunt, vt breuî eis quàm ſimillimi ſimus.

VI. Nostri Sine Nvmero Patroni.

Vnico venerationis [illegible] tot centena millia beatiſsimorum ſpirituum; innumeros nobis patronos conciliamus.

VII. Adversariorvm De Eis Testimonia.

Ipſi etiam aduerſarij Lutherus, Caluinus, admodum honorificè de Angelis ſcripſerunt. Caluinus, etſi neget alios Diuos & beatos; Angelos tamen expreſsè docet, inuocari poſſe, vt patronos & cauſidicos noſtros. lib.3.Inſtitut. c.20. §. 23.

VIII. Experientia Qvotidiana.

Multos hominum quotidiana docet experientia, quàm aſsiduas pro nobis & fideles agant excubias beati Angeli, in noſtrûm omnium tutelam attentiſsimi.

IX. Volvntas Dei.

Deus Angelos curandæ noſtræ ſaluti præfecit: prouinciam cuſtodiendi nos in omnibus vijs, Deus Angelis demandauit: Angeli ſunt Pædagogi hominis, vt Baſilius loquitur, & vt Auguſtinus,[a] Angeli ſunt domeſtici Dei, cæli Ciues, Principes Paradiſi, ſcientiæ Magiſtri, Doctores ſapientiæ. Angelis Eccleſia theatrum eſt, in quo & Dei ſapientiam mirentur, & ignorantiæ noſtræ opitulentur. Mille nos Angeli afficiunt beneficijs; mille nos Angelos afficiamus obſequijs.

a Tom. 10. pag. 914.

HORA I.ma NOCTIS.

Diſce Mori: *& cogita*

Nunquid non & mihi migrandum erit tandem, & moriendum? Cur ergo vaſa non colligo?

Diſce Orare.

Anima 1 Chriſti ſanctifica me, Corpus Chriſti ſalua me, ſanguis Chriſti inebria me; 2 Aqua lateris Chriſti laua me; paſſio 3 Chriſti conforta me. O bone 4 Ieſu exaudi me; intra 5 vulnera tua abſconde me; ne 6 permittas me ſeparari abs te; ab hoſte 7 maligno defende me; in hora 8 mortis meæ voca me, & 9 iube me venire ad te, vt cum 10 ſanctis tuis laudem te in æternum; Amen,

Breuis

Breuis eſt hæc oratio, ſed exercendæ virtuti decem illuſtria documenta ſuggeruntur cogitanda, prout indicant numeri.

1. Communio crebra. 2. Confeſsio frequens. 3. Paſsionis Dominicæ meditatio. 4. Oratio aſsidua. 5. Iudicij metus. 6. Perſeuerantia. 7. Fortitudo in tentationibus. 8. Memoria mortis. 9. Deſiderium cæleſtis patriæ. 10. Æternitatis meditatio. *Et hæc ego tibi, vnà cum adiunctis duobus alijs documentis, per duodecim Noctis horas, breuiſsimè explicabo. Faciamus initium hac horâ.*

Diſce VIVERE: *tua verò ſit* VITA.

COMMVNIO CREBRA. Niſi manducaueritis carnem filij hominis &c. non habebitis vitam in vobis (Io. c. 6.) Amicum non amat, qui eius præſentiam odit: nec ſanè Chriſtum diligit, qui eius conuiuium fugit.

HORA II^da.

Diſce MORI: *& cogita*:

Quid me fiet poſt mortem? quo anima deueniet? Incertum eſt. Cur ergo tam ſecurus viuo, velut iam certus cæli?

CONFESSIO FREQVENS. Ampliùs laua me à peccatis meis. (Pſal. 50.) Operum bonorum initium, eſt confeſsio malorum. quotidie peccamus, peccata ſi non quotidie, ſaltem crebriùs eluamus: peccatum enim quod pœnitentia non diluit, ſuo pondere mox ad aliud trahit.

Diſce ORARE, *& conſiderare.*

ORatio vera, eſt cordis, non oris, aut labiorum: neque enim verba deprecantis Deus intendit, ſed orantis cor aſpicit, ait Iſidorus. Itaque paullatim, mi homo, & in minutioribus docebo te corde orare, hoc eſt, meditari, & quæuis, diuina maximè, attentiùs conſiderare: optimè orat, qui res ſuæ ſalutis hoc modo conſiderat. Pro more ſic orauerat Iſaac: *Et egreſſus fuerat ad meditandum in agro, inclinatâ iam die* (Gen. c. 24.) Nihil eſt quod non aſsidua meditatio facillimum reddat. Primum quod tuæ conſiderationi ſubijciam, interrogatiunculæ ſunt, quas tu ipſe iam diu aues proferre. nunc licet tuarum partium ſit quærere, mearum reſpondere.

Tres quæſtiunculæ.

1. Q. O mi Angele, cur Deus pro lapſis Angelis, non itidem factus eſt Angelus, vti pro lapſis hominibus factus eſt homo?

1.um ℞. Ah, noli quærere: RVINAM Angelorum, & LAPSVM hominum. tu nunquam ſatis intelliges, niſi cùm hominem exueris. & inter Angelos vixeris. quis fando explicet aut cogitando ſatis indaget, decretum illud quo mitiſsimus Deus, tot milliones nobiliſſimorum ac pulcherrimorum ſpirituum cælo proſcripſit, in omnẽ æternitatem. & quis ille inter homines monarcha, qui inter trecentos Principum aut Regum filios, ad gladium damnet, & in ferale theatrum productos ſecuri percuti iubeat, ob culpam, multorum iudicio, leuiſsimam? & quid ſint, ignoſce mihi, mille Cæſarum filij, ad Angelum vnicum? tot tamen centenis Angelorum millibus, ipſa bonitas recuſauit parcere. & delictum quod erat? vnica cogitatio, vnicum NOLLE.

Verè vigilat rex noſter, tam ad iuſtitiam quàm ad miſericordiam, vt indulgeat, & vt puniat. Creauit quidem Deus tot pulcherrimos Angelos, eos tamen ab æterno præſciuit fore fœdiſsimos diabolos. At ſicut Deus (vt rectè Auguſtinus) naturarum bonarum eſt optimus conditor, ita malarum voluntatum eſt iuſtiſsimus ordinator, vt cùm illi malè vtuntur naturis bonis, ipſe bene vtatur voluntatibus etiam malis. Apoſtatarum Angelorum ſedes iam hominibus decretæ ſunt, ſi eas velint facere ſuas, bene viuendo: ita Luciferi ruina humanæ genti cauſſa eſt ſublimioris aſcenſûs. non vanè Origenes: Si earum, inquit, virium eſſem, vt Luciferum vincerem, Luciferi in cælo ſolium obtinerem, quò quis enim fortiorem ac callidiorem ſuperauerit diabolum, hòc celſiorem inter Angelos occupabit locum. Quis autem hominum, in principis Angeli ſede ſit collocandus; tua non refert ſcire; hoc ſcias, eum illic ſublimiſsimum fore, qui antè hîc fuerit veræ ſubmiſsionis ſtudioſiſsimus. Hæc ſanctitatis regula non errat: Is apud Deum ſanctiſsimus eſt, quiſquis eſt apud ſeipſum humillimus.

2a. Q. Num, oro, mi Angele, tot hominum in cælum ſunt euehendi, quot Angelorum inde præcipitati? extant libri qui hoc conſtanter, nec ſine ratione affirment.

2um ℞. Et hoc velim omittas quærere: pia malim tibi placeant, quàm curioſa. Sed eſt humanæ gentis vitium, CVRIOSITAS. Veriſsimè dixit Eccleſiaſtes: a *Solummodò hoc inueni, quòd fecerit Deus hominem*

a Eccl. 7.

hominem rectum; & ipſe ſe infinitis miſcuerit quæſtionibus. Tu hoc potiùs quære, quibus alis ad Angelorum cætus eueharis. E diuinis libris nôſti, nouem illorum eſſe ordines: infimum Angelorum, proximum Archangelorum, ſupra hos, Principatus, Poteſtates, Virtutes, Dominationes, Thronos, Cherubim, Seraphim. Vni horum inſeri cupias. Sed quæris, quo modo id poſsis? Beata Mechtildis a diuinitus edocta, in hunc ſenſum de hac re loquitur. Ad primos ANGELORVM ordines, viam ſibi ſternunt, qui egenis, ægris, peregrinis, Dei cauſsâ inſeruiunt. Ad ſecundam ARCHANGELORVM coronam contendunt, qui orationi rerúmque diuinarum meditationi ſe dedunt. Ad PRINCIPATVS ſpectant, qui omnem in ſe noxiam cupidinem expugnant. Inter POTESTATES cenſentur, qui alijs eâ quâ par eſt curâ, amore, vigilantiâ præſunt. VIRTVTIBVS annumerantur, qui opibus paupertatem præferunt; qui ſe patientiæ ac obedientiæ totos emancipant. Ad DOMINATIONVM chorum anhelant, qui deuotiſsimis ſtudijs, omnẽ ſuam voluntatem ad diuinam in omnibus conformant. THRONI dicendi ſunt, qui aſsiduis rerum cæleſtium meditationibus, cor ſuum dignam Deo ſedem faciunt. Ad CHERVBINOS extollendi, qui, quod in Deo per meditationem vident; quod in operoſâ hac mentis quiete diſcunt, in aliorum animos ſermone transfundunt. Seraphinis accenſentur, qui Deum toto pectore amant, ardéntque, & ipſos etiam, propter Deum, inimicos; ſi quid amant aliud, in Deo amant; ſolius Dei iniuriâ percelluntur. Et hæc via eſt ad ſublimes illas Angelorum Hierarchias.

3ª. Q. Et cur, mi optime cuſtos, nullus vnquam ſanctorum Angelorum (quod ego ſciam) chari hominis corpus inſedit? quod tamen transfugæ Angeli ſæpe ſæpius ſunt auſi. quandoque multa millia diabolorum, vnius hominis membra, velut tabernam publicam ſubierunt, vix multâ vi pellendi. cur non idem meliore humanitate audeant beati Angeli?

3um ℞. Homo, templum eſt Numini ſacrum; Angeli, reuerentiâ & amore ducti, principis ſui conclaue, ſuo ingreſſu nolunt temerare: impudentis famuli eſt, ſpectante Domino, aut ſellam, aut equum ſui Domini inſidere: Angeli verò conſeruos ſeſe non diffitentur. Accedit, quòd cùm Deus hominis originem adeò nobilitârit, admirando diuinæ & humanæ naturæ connubio, tam nihil ſibi in hominem licere volunt Angeli, vt non tantùm Numinis, ſed & hominis ſeruos ſe dici tolerent, nihil niſi iuſſu Domini in hominem moliantur.

a Reuel. l. S. Mecht. c. 54.

Angelus exul, Dei æmulus, modò Deus non abnuat, omnia vi agit, & crudeli impudentiâ. Atque huic Deus ſæpe annuit, puniendo homini, qui ſi Deo neget hoſpitium, hanc ab Orco hoſpitem iubetur admittere. Gemina in corde hominis conclauia non ſunt: vnicum eſt, in quo aut Deus hoſpitatur, aut diabolus: ſi Deo locus non ſit, certè eſt Diabolo: ſic vbi peccatum regnat, illic exulat VIRTVS.

HORA III.ª

Diſce MORI: *& cogita:*

Quo morbo, quo tempore, quo loco, mors me inuadet? Hæc nemini prænuntiantur. Cur ergo non quouis loco, & omni tempore expecto?

Diſce VIVERE: *tua verò ſit* VITA.

MEDITATIO DOMINICAE PASSIONIS. Chriſto paſſo in carne, & vos eâdem cogitatione armamini (1.Petr.4.) ab omni hoſte tutus eſt qui in vulneribus Domini Ieſu, ſe nouit abſcondere: nec ſentit ſua deuotus miles, cùm ſui ducis intuetur vulnera.

Diſce ORARE: *& conſidera.*

Meditatiunculæ

TER NOVENÆ, QVIBVS COMPENDIO è ſacris paginis, aut benignus Angelorum Amor,

Aut iuſta in nos ira proponitur.

ANGELI.

1. Liberant è carcere.

APoſtolos in carcerem à principe ſacerdotum coniectos, è vinculis educens Angelus: *Ite*, inquit, *& ſtantes loquimini in templo plebi, omnia verba vitæ huius* (Act.c.5.) Nec audiendus, nec timendus eſt homo, cùm aliud iubet Deus.

2. Seruant in flammis.

Hebræos tres iuuenes in flammis Babylonicis, quartus ipſe ſer-

uauit

uauit illæſos Angelus (Dan. c. 3.) Innocentia vbique tuta eſt: innocentibus flammæ pro rore ſunt, leones pro agnis.

3. Vindicant à gladio.

Iſaacum ſub patris gladio conſtitutum, iam iam feriendum liberauit Angelus. *Et ecce Angelus Domini de cælo clamauit dicens: Abraham, Abraham, qui reſpondit, adſum. dixitque ei: non extendas manum tuam ſuper puerum, neque facias illi quidquam.* (Gen. c. 22.) Laudatiſsima eſt obedientia quæ in arduis præſtatur.

4. Inter leones protegunt.

Agnellum vnum, ſeptem impaſtis leonibus obiectum, Angelus defendit intactum, quod de ſe confirmat Daniel: *Deus meus miſit Angelum ſuum, & concluſit ora leonum, & non nocuerunt mihi* (Dan. c. 6.) inter leones velut inter agnos ſecura degit caſtitas, quam Angeli tuentur.

5. In vndis defendunt.

Moſen in fiſcellâ ſcirpeâ, Nilo innatantem, ab exitio protexit Angelus, & educationem ei velut reginæ filio impetrauit (Exod. c. 2.) Pallio pro nauigio vtitur per furibundum mare, qui Angelum habet nauarchum.

6. E vinculis educunt.

Ad Petrum Angelus geminis catenis vinctum, velut Sol irradians penetrauit, & dormientem impellens: *Surge*, inquit, *velociter & circumda tibi veſtimentum tuam & ſequere me* (Act. c. 12.) Omnium ſerarum claues habent Angeli, omnia penetrant: vinciri non poteſt, quem Angelus in libertatem aſſerit.

7. Incendio vicino ſubducunt.

Lothum proximo iam Sodomæo incendio, educentes duo Angeli: *Salua*, inquiunt, *animam tuam: Noli reſpicere poſt tergum, nec ſtes in omni circa regione, ſed in monte ſaluum te fac, ne & tu ſimul pereas.* (Gen. c. 19.) Bonis moribus nocentiſsimum venenum eſt, malorum ſocietas: cum his verſare, qui te meliorem facturi ſunt.

8. A mortis ſupplicio eripiunt.

Angelus caſtiſsimam Suſannam, cùm iam duceretur, à morte liberauit, per ſpiritum innocentiſsimi adoleſcentis Danielis, qui in impuros ſenes publicè proclamauit: *Manet Angelus Domini gladium habens, vt ſecet te medium & interficiat vos* (Dan. c. 13.) Nemo gratis fidit Deo: in ſummis periculis, quò minus humanum, eò præſentius habet diuinum auxillum.

9. *Imminentem cladem auertunt.*

Angelus velut Imperatorius caduceator, vt inferendam vaſtitatem cohiberet, proclamat: *Nolite nocere terræ & mari, neque arboribus, quoadusque ſignemus ſeruos Dei noſtri in frontibus eorum* (Apoc. c. 7.) Vaſa etiam vacua honori ſunt, quando ſic ſignata ſunt.

ANGELI.

1. *Contumaciæ reſiſtunt.*

BAlaamum aſinâ vehentem, ſtricto gladio inuaſit Angelus, &: *Ego veni*, inquit, *vt aduerſarer tibi, quia peruerſa eſt via tua, mihique contraria*, iuſsitque eum aliud non loqui, quàm quod ei præceperit. (Num. 22.) Pronum eſt homini errare, modò errorem monitus, non recuſet emendare.

2. *Inobedientiam reprehendunt.*

Vniuerſum Iſraëlis populum acerrimè obiurgans Angelus: *Noluiſtis*, inquit, *audire vocem meam, & cur hoc feciſtis?* concionem hanc non tantùm magnus omnium fletus, ſed & magna morum emendatio ſecuta eſt (Iud. c. 2.) Noxas ridiculè plorat, qui deploratas mox iterum patrat.

3. *Superbiam puniunt.*

Angelus Herodem veſte regiâ nitentem, pro tribunali ſedentem, & concionantem ad populum, *percuſsit eò quòd non dediſſet honorem Deo, & conſumptus à vermibus expirauit* (Act. c. 12.) Exoſa eſt ſuperbia vel ipſis ſuperbis, & quâ ratione ſuperis placeret?

4. *Hoſtium caſtra euertunt.*

Angelus vnicus, magnum mare Aſſyrij ſanguinis fudit: *Deiecit caſtra Aſſyriorum, & contriuit illos Angelus Domini.* (Eccl. c. 48.) Vnica maledica lingua (qualem Senacherib habuit) & ſuum Dominum, & innumeros alios trahit in exitium.

5. *Plurimos peſte perimunt.*

Angelus 70000. Iſraëlitarum, triduo peſte necauit: cùmque Hieruſalem etiam, eâdem lue laboraret, *Miſertus Dominus ſuper magnitudine mali: imperauit Angelo qui percutiebat: Sufficit, iam ceſſet manus tua. Leuánſque Dauid oculos ſuos, vidit Angelum Domini ſtantem inter cælum & terram, & euaginatum gladium in manu eius, & ceciderunt tam ipſe, quàm maiores natu, veſtiti cilicijs, proni in terrâ* (1. Par. c. 21.) quàm ſeuerus eſt Deus in peccantes, tam mitis eſt in dolentes de peccato.

6. In

6. In bellis terrori ſunt.

Iudam Machabæum Angelus eques, candidatus, armis aureis coruſcus, contra hoſtes præceſsit, eúmque militibus ſe ſequentibus animum iniecit, vt in hoſtes leonum more irruerent, parati muros ferreos penetrare (2. Mach. c. 11.) Sub tali duce, quantumcunque paruis copijs, certa eſt victoria.

7. Pro amicis ſe opponunt.

Angeli in monte Dothain, adeò formidandam & flammeam aciem explicuerunt, vt Eliſæus ſeruulo ſuo trepidanti dixerit: *Noli timere, plures enim nobiſcum ſunt, quàm cum illis, & ecce mons plenus equorum & curruum igneorum, in circuitu Eliſæi* (4. Reg. c. 6.) Veniant Xerxis copiæ, & inuadant me: veniant vniuerſæ diabolorum cateruæ, & irruant in me: ridebo tutus, dum me vel vnicus tueatur Angelus.

8. Belli duces conſtituunt.

Angelus Gedeonem belli ducem ſalutans: *Dominus*, inquit, *tecum, virorum fortiſsime: Vade in hac fortitudine tua, & liberabis Iſrael de manu Madian. ſcito quòd miſerim te; Ego ero tecum* (Iud. c. 6.) Per Angelos nemo non fortis eſt, ſi velit eſſe.

9. Futurum exitium prædicunt.

Angelus fortiſsimus, ſaxum molare ingens ſuſtulit (ſpectante id Ioanne) & in pelagus excuſsit, clamauitque: *Hoc impetu mittetur Babylon, ciuitas illa magna, & vltra iam non inuenietur.* (Apoc. c. 18.) Cauete Babylonij, vos balneum hoc expectat.

A N G E L I.

1. Facundiam donant.

Iſaiæ Prophetæ labra calculo ignito, quem forcipe tulerat de altari, attrectauit Angelus (Iſ. c. 6.) Facilè eſt ei facundos ignes in frequens auditorium ſpargere, qui ſub tali magiſtro Rhetoricam addiſcit.

2. Ægrotos ſanant.

Aquam Hieroſolymis, intra Salomonis porticus concluſam, Angelus per annum ſæpius (vt plerique cenſent) in gratiam tot ægrotorum mouit, vt qui primus in eam deſcendiſſet poſt motum, ſanus exiret (Ioan. c. 5.) Non plebeius hic medicus eſt, qui aquam duntaxat turbat, & ægros ſanat.

3. *Fatigatos reficiunt.*

Eliam Prophetam ſub vmbra iuniperi dormientem, è ſomno excitans, & cum fontana panem apponens Angelus: *Surge, inquit, comede: grandis enim tibi reſtat via* (3. Reg. c. 19. Valeant regum deliciæ, valeat falernum omne, præ hac aquâ, quam talis è cælo pincerna miniſtrat.

4. *A caris vinci ſe ſinunt.*

A Iacob Patriarchâ vinci ſe luctando permiſit Angelus, & victorem ſuum à fratris intentatis minis tutatus eſt, (Gen. c. 32.) Dum viuimus, luctandum & pugnandum eſt: beatus es, ſi pugnando moriaris, quia mortuus mox coronaberis.

5. *Afflictos ſolantur.*

Angelus, Abrahami ancillam Agar, à deſperatione reuocans: *quid agis,* inquit, *Agar? noli timere*, ſimul vicinum fontem deſperatæ vitæ remedium monſtrauit (Gen. c. 21.) Miſer & infelix eſt, qui non fuerit infelicitate tentatus.

6. *Ad benefaciendum hortantur.*

Angelus Philippum hortatus; *Surge*, inquit, *& vade contra meridianum, &c.* Voluit Angelus occaſionem arripi, per quam Candaces Æthiopum reginæ quæſtor, religione verâ imbueretur, (Act. c. 8.) Occaſio bene de alijs merendi, non quærenda tantum, ſed ſæpe rapienda eſt.

7. *E cælo in terras commeant.*

Angeli tam in priſcâ quàm nouâ lege, officioſo aſcenſu & deſcenſu cælum terraſque petunt. *Vidit Iacob in somnis ſcalam ſtantem ſuper terram, & cacumen illius tangens cælum: Angelos quoque Dei aſcendentes & deſcendentes per eam* (Geneſ. c. 29.) Chriſtus ſimillimum Angelorum huc illuc commeandi ſtudium prædicens: *Videbitis*, inquit, *cælum apertum & Angelos Dei aſcendentes & deſcendentes ſupra filium hominis* (Ioan. c. 1.) Errare cupit, qui viam ad cælum, ab his cæli tabellarijs diſcere negligit.

8. *Orantes animant.*

Vxor Manue, ſimplici narratione viro referens: *Vir Dei, inquit, venit ad me, habens vultum angelicum, terribilis nimis.* cúmque iterum vtrique coniugi ſeſe videndum exhiberet Angelus, ac de nomine interrogaretur: *Cur, ait, quæris nomen meum, quod eſt mirabile?* (Iudic. c. 13.) Et terret probos, & ſolatur Deus, omniáque in eorum bonum vult cedere.

9. *Caſtos*

9. Caſtos vbique ardentiſſimè amant, & propugnant.

Caſtiſsima Iudith pudicitiam ſuam inter vngues Aſſyrii prædonis Holofernis ſeruatam, nulli niſi Cuſtodi Angelo in acceptis referens: *Viuit Dominus*, inquit, *quoniam cuſtodiuit me Angelus eius, & hinc euntem, & ibi commorantem, & inde huc reuertentem, & non permiſit me Dominus ancillam ſuam coinquinari* (Iudith c. 13.) Amica Angelis eſt Obedientia, amica Patientia, amica Demiſsio, ſuper omnia amica illis eſt CASTITAS.

HORA IV^ta.

Diſce MORI: *& cogita:*

An non plurimi morte repentinâ ſublati ſunt? & quò migrârunt? Cur ergo ego mihi tam pacificam & lentam mortem polliceor?

Diſce VIVERE: *tua verò ſit* VITA.

ORATIO ASSIDVA, quoniam oportet ſemper orare, & non deficere, (Luc. cap. 18.) Meditatio docet quid deſit: oratio, ne deſit, obtinet.

Diſce ORARE: *& conſidera.*

CONSIDERATIO I^ma

Sanctorum Angelorum naturæ & numerus.

CAPVT I^um

CONſidera mirificam in Angelis naturæ excellentiam, ob quam Angelus, perfectus homo; homo, imperfectus Angelus dici queat. Angeli beatiſsimè viuunt, ſine omni corporeâ fæce, corruptionis omnis expertes. Summâ inſuper præditi ſunt rerum omnium notitiâ & abditiſsimâ cognitione, excepto ſolo cordis ſecreto. [a] *Tu ſolus noſti corda filiorum hominum*, ô Deus. quamuis ad hoc pectoris arcanum penetrare, facile eſt Angelis: è ſignis plurima rimantur; & ſigna non ſint, Deum cuncta ſcientem & videntem vident, & in Deo omnia. Patent eis vniuerſa naturæ myſteria. nec vnum ex alio, vti nos, ratiocinando deducunt, momento & ſimul capiunt innumera. In gratiâ diuinâ firmati, intellectu ſuo Deum ſemper aſpiciunt, idque ſine velo, ſicut illum nos olim (prout Pau-

a 2. Par. 6.

lus loquitur) facie ad faciem videbimus. Voluntate Deum ſolum ardent, amoris diuini pleniſsimi. Hos, ſtellas matutinas rectè dixeris, aut puriſsimos ſoles. quòd ſi ſolem, beatorum quilibet, ſepties auctiore ſplendore vincet, quantò magis hi proximi Deo aulici, immenſo radiabunt iubare? Verè terſiſsimo nitidiſsimóque ſpeculo ſunt ſimillimi, in quo æterna ſapientia, bonitas, potentia, & amor conditoris clariſsimè relucent. Hi, illa ſunt candidiſsima lilia, inter quæ cæleſtis ſponſus, *a* ſupra omnem amœnitatem paſcitur. Hi, montes illi optimorum aromatum fertiliſsimi. *b* Hi ſunt velut amœniſsimum pratum, in quo mille millia florum, inter quos tamen (quod obſtupeſcendum) duo eiuſdem coloris, formæ, odoris nuſquam reperiantur. ita D. Thomas Aquinas exiſtimat Par. 1. q. 50. art. 4. nec tamen ſecus ſentientes reijciendi.

a Cant. 2. b Cant. 6.

CAP. II^um

NVmerus eorum tantus, vt (quod de eo verè Nazianz. orat. de natiu. Dom.) mundum nouum conſtituant, qui noſtrum numero longiſsimè ſuperet. nam vti cælum ea omnia quæ complectitur, magnitudine; ſic cælites, vniuerſa numero excedunt. Et nunc Angelorum numerum nec intelligentiâ comprehendi, nec linguâ pronuntiari poſſe, è diuinis paginis liquet. Iob *a* quærit: *nunquid eſt numerus militum eius?* Lacedæmonum reges, trecentos ſelectiſſimorum militum; reges Macedonum, mille in corporis cuſtodiam habuerunt. omnia hæc numerabilia. Sed nunquid eſt numerus militum Dei? Daniel conatur ſub calculum vocare: *b Millia millium,* inquit, *miniſtrabant ei, & decies millies centena millia aſsiſtebant ei.* nimirum hoc affirmat Propheta: Angelorum numerum eſſe prorſus innumerabilem. ita clarè B. Gregorius: Supernorum, inquit, ciuium numerus, apud ſanctum Iob infinitus eſt, & apud Danielem definitus exprimitur, vt qui Deo numerabilis eſt, eſſe hominibus innumerabilis demonſtretur. Accedit huic ſententiæ regius Propheta: *c* Currus Dei decem millibus multiplex.

Chriſtus in oliuarum horto præferuidum Petrum inhibiturus: *d An putas,* inquit, *quia non poſſum rogare Patrem meum, & exhibebit mihi modò plus quam duodecim legiones Angelorum?* tuo, mi Petre, & ſociorum tuorum auxilijs non indigeo. quieſcant gladij Apoſtolorum; cùm reſpuam defenſionem etiam Angelorum: ab alijs propugnari ſi vellem, non vos duodecim diſcipulos meos, ſed duodenas An-

gelorum

a Cap. 25. b Pſal. 67. c Idem. d Matth. 26.

gelorum legiones à Patre meo exorâſſem: fuiſſent 72000. Angelorum, vti beatus Hieronymus numerat. Albertus Magnus eâdem ratione hoc ſupputans: in vnâ, inquit, legione ſint Angeli 6000. Chriſtus Dominus in monte oliuario, à ſeptuaginta duobus millibus, vtique ſatis defenſus fuiſſet, ſi ſic defendi voluiſſet. Chriſto nato, ait S. Lucas *a* factus eſt cum Angelo multitudo militiæ cæleſtis. milites vocat Angelos, quemadmodum Iob, vt qui ſemper ad prælium, & ad honorem Imperatoris ſui defendendum, promptiſſimi ac paratiſsimi. Zacharia etiam teſte: *b* Circumdabo domum meam ex his qui militant mihi, euntes & reuertentes. Hi milites tam cari ſunt Deo, vt nomen ſibi titulóſque ſumpſerit, non ab aureo cæli palatio, non à terræ maríſque theſauris, non à tremendo inferorum imperio, ſed à ſuis militibus vocari voluerit: DOMINVS EXERCITVVM.

Paulus Apoſtolus in eandem it ſententiam, &: *c Acceſsiſtis*, inquit, *ad ciuitatem Dei viuentis Hieruſalem, & multorum millium Angelorum frequentiam.* Ioannes Apoſtolus, arcaniſsimorum conſcius. *d Et vidi*, ait, *& audiui vocem multorum Angelorum in circuitu throni, numerus eorum millia millium.* Luculenta ſunt hæc teſtimonia, numerum Angelorum maiorem eſſe quàm vel capere vel dicere poſſimus. Dionyſius Pauli Apoſtoli diſcipulus, *e* tantam innuit eſſe Angelorum multitudinem, vt eam numeris noſtris quamuis in immenſum multiplicatis non facilè ſimus definituri. Aliquot Thomæ Aquinatis diſcipuli, eam aiunt fuiſſe mentem magiſtri, vt aſſerant plures eſſe Angelos ſideribus cæli, auibus aëris, Oceani guttulis, arenæ granulis, terræ herbulis & floſculis, plures imò ipſis atomis, minutiſsimis corpuſculis; demum plures quàm ſint omnia in orbe, vt vocant, indiuidua. B. Gregorij Nyſſeni verba non diſcrepant: *f* Sunt, inquit, infinita millia Angelorum. Eiuſdem prorſus animi eſt S. Bernardinus Senenſis. *g*

Mediolanenſis præſul, Ambroſius, *h* quoſdam ſentire, ait, numerum Angelorum nonagies nouies maiorem eſſe omni numero hominum, idque confirmari è capite decimo quinto D. Lucæ, vbi de paſtore ſermo, qui 99. oues deſerit, vt errabundam vnicam reperiat. ita Chriſtus, aiunt, Angelos deſeruit, & in hanc incultiſsimam eremum demigrauit, vt humanum genus ab errore reuocaret.

a Cap. 2. b Cap. 9. c ad Hebr. c. 12. d Apoc. 5.
e Cœl. Hier. c. 14. f l. de creat. hom. c. 18. g Tom. 4. ſerm. 49.
h Epiſt. ad Antioch.

caret. ità ſentit D. Hilarius. *a* S. Brigita: *b* tot, inquit, millia millium ſeruiunt Deo, vt ſi ab Adamo primo, homines vniuerſi, ad vſque vltimũ numerentur, omnibus & ſingulis hominibus, plures quàm decem Cuſtodes Angeli aſsignari poſſent. Hoc certum videtur, & diuinis teſtimoniis congruum, multò maiorem eſſe numerum Angelorum quàm hominum. quot eorum verò legiones, quot milliones ſint, nouit rex ille *qui numerat multitudinem ſtellarum, & omnibus eis nomina vocat. c* Ipſi Angeli numerum ſuum in Deo, vt in ſpeculo cernunt, mortalibus hæc arcana nondum ſcienda.

a c. 18. in Matth. b l. 4. reuel. c. 11. c Pſal. 146.

CAP. IIIum

SVbmittamus ergo curioſi ingenii alas & ſcire hoc noſtrum tantiſper differamus, dum in alium beatorum Orbem deueniamus: beata nos interim ſpes ſoletur, & extimulet, vt eò votis omnibus contendamus, vbi non tantùm Angelorum numerum nôſſe, ſed & Angelos, eorum medii videre poſsimus. Intereà loci, numeroſiſsimam hanc ſupremi Regis aulam, aſsiduè vel ſic eminùs contemplemur, cui Salomonis effatum pulchrè congruit: *a In multitudine populi dignitas eſt Regis.* Æquiſsimum prorſus, vt Rex Regum in immenſo cæli regno, copioſiſsimam alat familiam, quam obſtupeſcens Dauid exclamat: *b Deus qui glorificatur in concilio Sanctorum, Magnus & terribilis ſuper omnes qui in circuitu eius ſunt.* Mirum illud: in orbe noſtro, à ſuâ Rex cuſtodiâ defenditur; illic ſuam Rex defendit cuſtodiam: Regum noſtrorum vires, in multo milite ſunt; Rex ſummus, ſuis ipſe dat vires militibus. Et quod obſtupeſcendum, innumera hæc militiæ cæleſtis agmina, eo inter ſe amore vniuntur, ac ſi omnibus voluntas vna, vnicus ſit intellectus. Heu! quàm diſpar cæli terræque facies! vbique hic lites, diſcordiarum & diſſenſionum vbique plurimum, omnia rixarum plena; turbæ è turbis, catenata bella, vndique bella. Pax in terrâ, pax ſit, ſed pax hominibus BONAE VOLVNTATIS.

a Prou. c. 14. b Pſal. 88.

HORA Vta.

Diſce MORI; *& cogita:*

Quid mortem facit maximè formidabilem? mala conſcientia. Cur ergo nunc eam non tranquillam reddo, ac bonam?

Diſce

Diſce VIVERE : *tua verò ſit* VITA.

IVDICII METVS. Omnes ſtabimus ante tribunal Chriſti. Itaque vnuſquiſque noſtrum pro ſe rationem reddet Deo (ad Rom. c. 14.) Omnia tempus habent, tempus nunc miſerendi, tunc verò tempus erit vlciſcendi; dies illa, dies iræ.

Diſce ORARE : *& obſerua.*

CONSIDERATIO II[da]

Quâ ratione pingantur Angeli: Seu VESTES, HABITVS, FORMA, ASSVMPTVM ſchema Angelorum.

CAP. I[um]

FAciem florentiſsimi ac formoſiſsimi iuuenis, penicillum eis rectè aſsignat: iuuenes ſunt, nec vllum eos ſenium, aut morbus, aut annorum ſeries corrumpet. De feminis Chriſtum vncturis Marcus: *a Introeuntes*, inquit, *in monumentum, viderunt iuuenem ſedentem in dextris.* Forma eorum, omnium etiam venuſtiſsimorum hominum formas ita extinguit, vt ſol ſtellas. Angelorum forma non fragile bonum eſt, rugis aut canis non fœdatur, ſuperbiam aut laſciuiam penitus ignorat: immortalis eſt, nec vnquam florere deſinet. Duplicem hîc nobis cogitationem inſpiret, noſter in Angelos amor. Prima; ſi infimus atque minimus Angelorum, omnẽ humanam formam ita ſuperet, vt illa cum hac nec conferri quidem velit; quæ olim in cælo voluptas erit, tot centena millia, tot milliones Angelorum, non eminùs aut caligante oculo, ſed perfectiſsimo intuitu æternùm aſpicere, nec vllum ſatietatis tædium ſentire, ab hoc ſuauiſsimo aſpectu: & tamen pars hæc beatitudinis erit minima. Secunda; cura noſtra ſit quotidie iuueneſcere, non annis, ſed caſtiſsimis deſiderijs, ac ſanctis propoſitis omni die ſpiritus innouandus eſt, & ſenium deſidioſi languoris exuendum. Cadimus millies? millies reſurgamus. Dauid Rex quotidie factus ſeipſo iunior: *Dixi*, ait, *nunc cœpi. b* Nobis ipſis idem de die ſæpius occinamus: *Dixi, nunc cœpi*, NVNC, NVNC. quod intra decem, viginti, triginta aut quadraginta annos neglexi; hodie, hac horâ. NVNC faciam. ita in nouam quotidie recoquemur ætatem, viginti, triginta, aut quadraginta annis iuniores. S. Carolus Boromæus

a Cap. 16. Marc. b Pſal. 76.

mæus, petenti è ſuis, quâ viâ optimè iretur ad cælum? hoc dedit documenti: Ad cælum ſic eas, vt quotidie de integro ire incipias.

CAP. IIum

VEſtis Angelorum rutilans, & plerunque niuei candoris viſa, & talis etiam pingitur. Auguſtinus, a Angelum ad ſalutandam Binam Virginem miſſum, ait veniſſe, facie rutilante, veſte coruſcante, ingreſſu mirabili. quid ni albam veſtem gerant, innocentiſſimi, puriſſimi ſpiritus? decet illos hæc textilis & decora nix. neque verò atrati & in pullis veſtibus prodire debent, cùm ſummis ſemper affluant voluptatibus, cùm eorum vita meriſſimum ſit gaudium. Nocte quâ Chriſtus natus, non ſine lætiſſimo fulgore Angelus, opilionibus primum ferens nuntium: *Euangelizo*, inquit, *vobis gaudium magnum.* Viſi tamen etiam Angeli in armis, & vt noſtri milites ferro, ſic illi auro quandóque cataphracti. Machabæorum hiſtoria narrat: b Cum irruente Lyſiâ Iudas Machabæus, ſuis auxiliatum iret, *Apparuit præcedens eos eques, in veſte candidâ, armis aureis, haſtam vibrans.* Contra Timotheum c verò, Aſiatici exercitus ducem cum pugnaretur, *apparuerunt de cælo viri quinque in equis, frenis aureis decori, ducatum Iudæis præſtantes: ex quibus duo, Machabæum medium habentes, armis ſuis circumſeptum incolumem conſeruabant: in aduerſarios autem tela & fulmina iaciebant.*

Hîc

Tuam, mi Lector, meditationem cum veniâ interpellare liceat, & recens Angelorum, (ſic arbitror) in bellis ſubſidium, modeſto compendio narrare: Angelis certè proprium ſemper, militiæ curare.

Cùm Sereniſſimus Boiariæ Dux MAXIMILIANVS, Anno cIɔ Iɔc xx. in rebelles Bohemos moueret, non procul Bilſnâ, in vili pago (Lithiz ei nomen) per aliquot dies caſtra habuit, hoſte ſatis vicino, & ad inſidias variè procurrente. multis fruſtra tentatis, noctem vnam, quæ opportunior viſa, delegit ſibi hoſtis, forſan non minimam cladem illaturus, ſi inferre illi tam conceſſum quàm deſtinare. mens erat Sermum MAXIMILIANVM Ducem, & omnem illic militem, vi repentinâ opprimere; & vt cruenta hæc fraus certiore iret ſucceſſu, ſelectiſſimos quoſque milites ad ſigna euocabant primipili. ibat agminis caput, quod & belli, Fridericus, quondam Elector Palatinus, cuius regiam dignitatem, annuum magiſtratum fuiſſe, euentus docuit: ibat Dux Anhaltinus, ibat & Ducis

a Serm.14. de nat.Dom. b Mach.l.2.c.11. c l.2.c.19.

Ducis Anhaltini filius, ibant præſtanti animo & numerò duces complures, cum ſuis quiſque ſelectis copijs. Primum agmen Comes ab Hollach ducebat, coniunctis ex omni turmâ ſelectis equitibus & Moſquetarijs, vt eſſent mille trecenti. hos Vngari, illos Auſtrij, iſtos alij atque alij ſequebantur. Principis Anhaltini filius (qui hæc ſuâ manu conſcripſit) regem proximus antecedebat. Hi omnes caſtris ſuis, horâ ſeptimâ primæ noctis, cœperunt egredi. Decem millium inſidioſa hæc phalanx fuiſſe creditur. Euntibus nox fauebat, Sermum Ducem MAXIMILIANVM locus non defendebat, nec adeò numeroſus, puto, miles qui hoſti par eſſet, vigilabat; vigilabant tamen pro eo inſomnes Angeli, qui (quod ipſis facilè) confuſiſsimum hoſtem, & iam inſidias metuentem quas ſtructurus venerat, in caſtra repulerunt; re non tantùm infectâ, ſed nec quidem incœptâ. Triplex hoſti obiectum impedimentum. Primum: à viâ aberrârunt, qui apud illos, viæ duces peritiſsimi habebantur. facillimum eſt errare, cùm Angeli ſeducunt. Alterum; tantæ viarum anguſtiæ occurrebant, vt vniuerſum agminis ordinem turbârint & ſoluerint. Tertium: terror planè Panicus viam omnem coëgit relegere, nam eæ inter Vngarorum præſertim ordines ortæ ſunt turbæ, vt hoſtem quem quæſiuerant oppreſſuri, iam fugerent velut proditi perditique. Atque hæc vel ipſorum hoſtium teſtimonio vera eſſe comperta ſunt. nam omnia quæ narraui, Principis Anhaltini filius, gallico idiomate accuratè perſcripſit, ſed in vltimo prælio & ipſe & bellici ipſius commentarij ſunt capti.

Attexo narrationem (in rem ipſam iudicis partes non ſumò) & duorum colloquium, è quo pronum ſit opinari, in vltimâ dicti anni & decretoriâ pugnâ, milites è cælo ſuppetias aduenisſe, & luculentam opem tuliſſe Catholicis ſignis. Non ita diu poſt memorabiliſsimam illam cæſis rebellibus victoriam, Auguſtæ in eodem hoſpitio conuenerunt, miles vnus religione Catholicus, & gente nobilis; ª alter dux belli è Wirtembergiâ oriundus, qui rebellium Bohemorum caſtra ſequebatur. Hic miles: quæſo, inquit, ſtrenue domine, fas mihi ſit quærere, qui tandem fieri potuerit, vt omnis adeò animus in pedes vobis conciderit? An non vobis æquè ac Catholicis copioſus exercitus? An nō vobis locus multò æquior quàm Catholicis? An non penes vos Moraui equitatus robur? An nō vos tormentorū curulium numero illic loci ſuperiores? an non feſſum Catholicorum agmen, vos iam diſpoſitâ per quietem acie excepiſtis? an non vobis vrbs à tergo munimen? vicinum pallatiū? Stella

ª nominari poteſt, nec ignotus eſt.

nomine, propugnaculum? Vnde ergo Catholicis victoria, vobis fuga? Ignoſcat mihi, Domine, tuus genius pænè auſim dicere, feminæ fuiſtis, quia noluiſtis vincere. Audijt hæc è Wirtembergiâ militiæ dux. Et: ſi finîſti, inquit, quæ in nos promere volebas, & me audi. Pugnæ ratio hæc fuit: Nos nec noſtras nec hoſtium vires ignorauimus; quis vtrimque numerus eſſet legionum, ſciuimus, & ita equitatum equitatui, turmas turmis, legionem legioni oppoſuimus, prout licuit; certè hîc ducum nec induſtria poteſt accuſari, nec prudentia: arma nobis cum hoſte paria fuerunt; locus, fateor, nobis æquior fuit, ac opportunior quàm hoſti; ex edito pugnabamus in ſubeuntes. Sed & alia, non nego, Bohemorum parti contra Bauarum militem fauebant. ideóque victoriæ iam ferè certi, non ſicut illi, diu deliberandum de ineundo conflictu cenſuimus; è re noſtrâ eſſe, viſum eſt pleríſque omnibus, CONFLIGERE: At verò poſt aliquod pugnæ felix initium, noua nobis ex aduerſo caſtra ſtare, gens incognita, & nunquam viſa ſe opponere, legio ſe oſtendere de quâ nihil vnquam nobis innotuit. hic, mihi crede Domine, ea omnium animos inuaſit conſternatio, vt nemo niſi fugam cœperit circumſpicere. nec eſt quòd quis adeò id nobis vitio vertat: ipſi equi ſtabant, & tremebant. mox partes noſtræ labare, dein multum inclinare, inde ruere, demum omnes apertiſsimè fugere: & ſanè plures è noſtris in fugâ cæſi, quàm pugnâ.

Et quæ autem hæc inuiſa fuit legio, quæ acies illa incognita, quæ noua caſtra? nos qui præſentes fuimus, vetera nouimus, non noua hæc, niſi ea fuerint è cælo: certè nullus militum è formidandâ & fulminatrice hac legione, ſtipendium à noſtris ducibus vllum exegit. Si Angelos à non nemine noſtrorum viſos, pro nobis pugnâſſe dicamus, nimium in rem noſtram honorificè locuti videbimur. Sed ſuum hoſti teſtimonium non refutamus: nobiliſsimum veritatis argumentum eſt, quod aduerſarius ſuppeditat.

——— fas eſt, & ab hoſte doceri.

Addo tertium, & recentius. Anno M D C X X I I. Durlacenſis Marchio, Georgius Fridericus, contra Bauaricam aciem ad Neccarum flumen inter Wimpffen & Hailbrun ſe oſtendit, magnis copijs, nec minoribus minis. nam prædam (vti fertur) à ſe Monachij in foro breuî diuidendam ſpondebat. Bauariam certè omnem, bonus Marchio ſpe iam deuorârat: nec vires deerant. miles ei copioſus; multorum millium cenſebatur. Atque hic illius exercitus, planè inſtructiſsimus fuit ab omni apparatu bellico. Tormenta

menta curulia, & maiores balliſtas grandi numero ſecum aduexerat. Fuit qui vbi hæc omnia oculis ſpectâſſet, dicere non eſt veritus: ad vrbem Pariſiorum oppugnandam, hunc talem apparatum ſatis futurum. Ita Marchio hic, Poliorcetes dici potuiſſet, ſi ei ſucceſſus perinde reſpondiſſet.

Porrò Catholicum agmen gemino, ſed non adeò numeroſo conſtabat milite, Bauaro, & Hiſpano, illi Tillius ſupremus Dux, virtute ſuâ, nec vnâ victoriâ Orbi iam notus, huic Conſaluus Corduba præerat. Et vt partes Catholicæ, vel ante pugnam vincerentur metu, ijs pridie commiſsi prælij, Durlacenſis miles, victoriæ iam certus, nuntiari iuſsit: operirentur modò, diem craſtini; cæſum iri ad vnum, omnes, & nec nuntium cladis euaſurum.

Ergo pridie Nonas Maias, poſtridie aſcendentis Domini in cælum, vtrinque velitationes præmiſſæ, conſueta prælij exordia. Inde conflictus cœpit, acer, vehemens, cruentus, & qui ad ſex horas tenuit. Diu anceps ſtetit Victoria: Demum ex equeſtrium numero vnus, vndeunde aduectus (*Albatum equitem dixere quòd equo candido niueóque ſit vſus*) initium fecit victoriæ à parte Catholicâ ſtaturæ. Admiranda in hoc equite fuerunt complura. Primum illud: equus ei non ſolùm niueus, ſed adeò pernix & Pegaſeus, vt hoſti non tam currere quàm volare crederetur. Alterum: in hunc vnum equitem plures quàm quadringentæ plumbeæ glandes conuolabant, à Moſquetarijs aduerſæ partis emiſſæ, nulla læſit, ſed nec vlla tetigit. Tertium: auſu incredibili hoſtilem aciem omnem preteruectus, à tergo hoſtium, pulueri pyrio ſubiecit ignem. Atque ita victoriæ nobiliſsimæ præluſit. Nam vbi hoſtes volantem à tergo flammam viderunt, velut feræ indagine clauſæ, collapſis metu animis, ad fugam animârunt pedes. Sed vindicem Numinis iram non effugerunt, eóque tunc numero ſunt cæſi, vt campi cadaueribus ſtrati, lugubri ſpectaculo docerent, inſultantem ſuperbiam detumuiſſe, minas recidiſſe in auctorem: non armis & viribus fidendum eſſe, ſed *Domino exercituum*, cui ludus eſt vel Xerxianas copias, vnico è ſuis milite debellare. Qui verò facinoris illius animoſiſsimi auctorem ſe ferret, qui vnà cum equo illo candido, duci ſe ſiſteret, qui præmium poſceret, nullus fuit.

Hæc mihi viſa ſunt ſilentio non inuoluenda, quæ ipſorum hoſtium teſtimonijs ſunt firmata. De re, plura ego non diſputo, nec aduerſariorum narrationem conuello, quæ ſi è ſolido vera eſt, facilè liquet, *albatum*, illum, vt vocabant, *equitem* fuiſſe Angelum, qui Catholico exercitui aſpectabilis venerit ſuppetias.

Angelis certè nil noui, militiæ gratuitis ſeruire ſtipendijs. felicia caſtra quæ vel vnico tali gaudent milite! & quantam olim nocte vnâ, Angelus vnicus, in caſtris Senacheribi regis ſtragem edidit? pænè ducenta millia hominum iugulauit, vnicus talis è cælo archiſtrategus. Atque huius ipſius Angeli, qui Aſſyriorum caſtra tantis funeribus oppleuit, fuſilem è cerâ ſtatuam, ante mille ducentos & ampliùs annos Chryſoſtomus *a* ſpectauit, non ſine ſuaui ſenſu, & pijs lacrimis. Ita pace belloque Angeli ſuam nobis probant obedientiam & inuictum robur; neque tantùm ſcipionem ferunt vt peregrini, ſed & clauam vt milites, & duces; pacem offerunt & bellum, vti olim Q. Fabius Carthagine in Curiâ, ſinu è togâ facto: PACEM, inquit, & BELLVM PORTAMVS; VTRVM PLACET? Pacem ferunt Angeli HOMINIBVS BONAE VOLVNTATIS; bellũ rebellibus.

Albati porrò crebriùs viſi ſunt Angeli, non quod eis alius coloris veſte vti non liceat, quod neſcio quis Seuerus Antiochenus ſomniauit, perinde ac ſi eis purpura, vti olim Romanis feminis, eſſet interdicta. ridiculum figmentum. Candor placet Angelis, & in veſte, & in mente. Candidatos illos eſſe conuenit, apud quos perpetui feſti ac nuptiales dies, continuum gaudium, æterna conuiuia. Sed laxiùs paullò euagati ſumus: à FACIE & VESTE Angelorum ad ALAS deueniamus, quod tertium meditationis caput eſt.

a. Orat. quod vet. & noui teſtam. vnus ſit legiſlator.

CAP. IIIum.

ALAS appingi ait Angelis, diuinus ille Areopagita Dionyſius, quod nihil in eis lutei aut ſordidi è terræ fæcibus. Sed nec vllum corporis pondus eos moratur, quin momento ſint, vbi eſſe volunt. Eâ etiam amoris dulcedine inhærent Deo, ac ſi in aëre penderent indefeſsâ voluptate. Meminit alarum in Angelis Chryſoſtomus, *a* rectéque Gabrielem Archangelum alatum pingi aſſerit, non quòd Deus alatum creârit, ſed vt nos grati ſemper recordaremur, mirandi volatûs è cælo, in beatiſsimæ Virginis Nazarethanum conclaue; vbi legationem obijt Angelus, & Dei vice, aſſenſum Virginis expetijt, in orbis reparationem.

Pernices alas auium, ſagittarum, ipſorum etiam ventorum, curſus ceruorum, aut tigridum, volatus aquilarum, velocitatem nubium, rotatus orbium cæleſtium, ſi cum Angelorum alis conferamus, res tarda eſt & morarum plena. nimium quantum præuertunt Angeli, vel ipſos ventos. multò celerrimos habet tabellarios, magnus

a Hom. 3. de incomp. nat. Dei.

gnus ille Dominus, Rex cæli. quà Dei nutus viam deſignat, hàc momento eunt Angeli, in omnem obedientiam proniſsimi. Obſtupeſcit hoc pſaltes regius: *a Domine Deus meus magnificatus es vehementer! qui ambulas ſuper pennas ventorum: qui facis Angelos tuos ſpiritus, & miniſtros tuos, ignem vrentem!*

a. Pſal. 103.

CAP. IVum.

GEMMAS tribuunt Angelis, & SERTVM cruce inſignitum imponunt capiti pictores. congruè id faciunt rationi, & litteris diuinis. Ezechiel *a* de omnium Angelorum pulcherrimo locutus: *Omnis lapis pretioſus*, inquit, *operimentum tuum*. nobilis gemma eſt, Obedientia: at quia hanc Lucifer excuſsit, gemmas ſuas omnes perdidit. Conſtantinus Magnus, B. Damaſo teſte, in æde D. Ioannis ad Lateranum (Baſilica Conſtantiniana olim dicebatur) præter innumeros ex auro & argento iconas, quatuor prægrandes ex argento Angelos, varijs gemmarum ignibus collucentes ſtatuit. horum ſinguli libras argenti centenas quinas pondebant. Donum prorſus regium.

Fronte crucem præferunt Angeli, quia hanc dierum vltimo, vel ut labarum ac trophæum ſui Domini, ad iudicij locum deuehent. Prædixit hoc Chriſtus: *b Et tunc parebit ſignum filij hominis*: ſigniferi erunt Angeli; qui crucem ſui Domini amant, non quòd cruce ſic ab interitu ſeruati, vti nos (quamuis ſint optimæ notæ ſcriptores, qui dicant Chriſtum etiam Angelis & gratiam & gloriam promeruiſſe) ſed quia Rex illorum, cacodæmonem debellauit cruce. ideò & Seraphim à B. Franciſco, non niſi crucifixus ſpectari voluit, vt eo nos ſpectaculo ſuauiter ſubmoneret: Omnes amores noſtros, ad cruci fixum Ieſum debere tendere, vt animo ſæpius ingeminemus: AMOR MEVS, CRVCIFIXVS; imò nos à nobis ipſis quotidie crucifigi debere, neque enim diuini amoris aurum, ad aliam coticulam certiùs exploratur, quàm ad crucem: IN AMORE, NON VIVITVR SINE DOLORE.

a. c. 28. Ezech. b Matth. c. 24.

CAP. Vum.

EXcalceati pinguntur Angeli, nubibus inambulantes. Nihil hoc inſolitum in Dei legatis, hæc pedum onera abijcere. fecit id Moſes, Iſaias, Apoſtoli: ſed & alij viri ſancti, quorũ mens cælo iam inerrabat, calceis potuerunt non egere, per annos aliquot nudis pedibus

incedentes, vti Nicolaus Tolentinas, & complures olim Chriſtiani. Angelorum per nubes ambulatio modum edocet, quo aduerſa tranquillè vincamus. leuiſsimum quid nubes eſt, & nonniſi denſatus vapor, quem ventus agitat: omnis fulgurum & fulminum intemperies in nubibus luctatur, quæ igneos hos partus in inferiora eijciunt. vltra nubes ius nullum eſt tempeſtati. ij quorum *conuerſatio in cælis eſt*, adeò tenaci amore inhærent Deo, vt eos inde nulla fortunæ ſerenitas, nulla triſtitiæ tempeſtas auellat: Deum curant & conſcientiam, cetera omnia non pluris quàm fungum æſtimant. atræ nubes impatientiæ, inuidiæ, iracundiæ eos non turbant; ipſi ſupra nubes ſunt, & calcant eas imperio mentis. & hoc eſt cum Angelis, nubibus inambulare.

CAP. V Iium.

ZOnam Angelorum vidit Daniel vates, eſſe non holoſericam, ſed aurum obryzum. Zona hæc caſtimoniæ nota eſt: *erunt*, inquit Chriſtus, *ſicut Angeli Dei*. D. Gregorius: a lumbos præcingimus, inquit, cùm carnis luxuriam per continentiam coarctamus. Neque lumbos tantùm, ſed & pectus cingulo ſtringunt Angeli, neque enim corporis ſolùm, ſed & cordis eſt caſtitas. Sed heu, quàm ſæpe vilem cenſemus huius vtriuſque cinguli iacturam?

Sunt luſores, qui vbi pecuniolam omnem per luſum decoxerunt, eò aguntur ludendi libidine, vt veſtes quoque committant aleæ, & plerumque primum eſt cingulum, vt quo facilius carere ſe poſſe putant, quàm pallio aut pileo. Ita quicunque concupiſcentiam, in ſocietatem luſus admittit, iam pudicitiæ iacturam fecit: modò hoc, modò illud concupiſcet miſer; nunc hanc, nunc illam, & breuî aliam atque aliam indagabit oblectatiunculam, eò minus ſatur, quò plus animum impleuerit turpitudine. Peritiſsima ludendi eſt *Concupiſcentia*, fraudem ex fraude ſtruit, blandè trahit, ſuauiter illaqueat, retinétque planè viſcoſis manibus. nam è ſuggeſtione cogitatio, è cogitatione affectio, ex affectione delectatio, è delectatione conſenſus, è conſenſu operatio, ex operatione conſuetudo, è conſuetudine deſperatio, è deſperatione peccati defenſio, è defenſione gloriatio, è gloriatione demum damnatio. pulcher luſus! poſt multa, hoc luſu perdita, proxima eſt Zona pectoris, ſeu, caſtimonia mentis. hac amiſsâ, procliue eſt, & lumborum cingulum, ſeu, caſtitatem corporis prodigere.

Ludit mundus, mihi credite, cum hoc vtroque cingulo caſtitatis,

a Hom. 13. in Euang.

tis. O Caſtitas, inquit Ephrem, mater pulchræ dilectionis, & angelicæ vitæ ratio! O verè beata Virginitas, quæ cum Angelis de gloriâ certat, imò ſuperat, virtute non felicitate.

Radix eſt odorifera, inimica peſti, quam ANGELICAM vocamus: verè ANGELICA hæc, eſt Caſtitas, quæ venenum cordis, cogitationes impuras, altiùs non ſinit imbibi; reſiſtit & pellit hanc animi peſtem, & Angelos nunquam non amicos habet. Ambroſius: a quo quiſque purior eſt, ait, eò magis eſt cuſtoditus & circumdatus ab Angelis, qui ob ſimilitudinem, quam virgines caſtíque cum eis gerunt, plurimùm cum eis verſari delectantur. oderunt diſcinctos Angeli, nec eorum ſocietatem amare poſſunt, qui fluentem veſtem per omne genus ſordium trahunt. Repeto illud Hieronymi: quacunque virtute polleas, quibuſcunque operibus niteas, ſi cingulo caſtitatis careas, omnia per terram trahis. fideliſsimè de hoc admonens Christus: b *Sint, inquit, lumbi veſtri præcincti.* HANC FACIEM, VESTEM; ALAS, GEMMAS, SOLEAS, ZONAM pictura dat Angelis, quæ, niſi cæci ſumus & ſurdi, formandis noſtris moribus, taciturna, ſed erudita eſt concio.

a Lib. 1. de virg. b Luc. c. 12.

HORA VI[ta].

Diſce MORI: *& cogita:*

Qualis tandem, quà mores & vitam, à morte reperiri cupio? Cur ergo nunc talis non ſum?

Diſce VIVERE: *tua verò ſit* VITA.

PERSEVERANDI STVDIVM. Eſto fidelis vſque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ. (Apoc. c. 3.) Plus operis in eo eſt, vt propoſita quis cuſtodiat, quàm vt bona proponat: exiguum eſt bene incipere, niſi & bene finias. Scias diabolum ſoli ſemper Perſeuerantiæ inſidiari, quam ſolam virtutum ſcit coronari. Tolle Perſeuerantiam, nec obſequium mercedem habet, nec beneficium gratias, nec laudem fortitudo. Non cœpiſſe, nec feciſſe virtutis eſt, ſed perfeciſſe.

Diſce ORARE: *& conſidera.*

CONSIDERATIO III^a.

Cantus Angelorum & officia.

CAP. Ium

CONCENTVM CAELI QVIS DORMIRE FACIET? quærit Iobus. a Eam nos vitam viuimus, vt ſemper extrema gaudij luctus occupet. Subinde noſtras aures, ſuaues moduli permulcent; putamus canere Sirenum concordiam, ſed hoc quamdiu? tandem ſatietas, tædium, nauſea priorem ſuauitatem expellunt; aut certè dum muſicos concentus auidiſsimè audimus, & adhuc integra eſt audiendi fames, ceſſatur, & omne illud mel aurium vaneſcit in ventum: ſic ſua perit vel inuitis auribus dulcedo, & tantò poſt duriùs cruciantur ſilentio, quantò plus antè fidium & vocum delectabantur inani ſonitu.

Aliter in cælo canunt Angeli, & prolixiorem faciunt ſuæ muſicæ voluptatem. incipiunt & nunquam finiunt; ſatiant nec tædium creant: poſt aliquot millena millia annorum, ſymphonia hæc tam grata erit auditu, ac primâ fuit quâ cœpit audiri horâ: ſymphoniæ huius ſuauitas, mortalium aures nunquam attigit, immortalibus & iam beatis ſemet infundit. Sed quid canunt Angeli, quis audijt cantantes?

Iſaias audijt, & cæleſtis illius odarij verba deſcripſit: *b Seraphim clamabant alter ad alterum: Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus exercituum, plena eſt omnis terra gloriâ eius.* Hoc idem ſacrum triſagion canunt irrequieta illa & inſomnia animalia, quæ Apocalypticus ille Angelus vidit & audijt clamantia: *c Sanctus Dominus Deus omnipotens, qui erat & qui eſt, & qui venturus eſt.* Conferat quis obſecro nobiliſsimos hos Dei cantores, & auletas, cum tot impijs in terrâ hominibus, tot damnatis ſub terrâ diabolis, & ſpiritibus, qui nefarijs execrationibus & blaſphemijs continuis, eundem optimum Deum inceſſent æternùm. Heu, quàm diſpar eſt beatorum ac damnatorum pſalmus!

a Iob. c. 38. b Iſa. c. 6. c Apoc. c. 4.

CAP. IIum

IOannes etiam, ille Domini oculus, ille cariſsimus diſcipulorum, hos Angelorum in cælo concentus audiens: *a Et vidi, ait, & audiui vocem multorum Angelorum in circuitu throni & animalium, & ſeniorum:*

a Apoc. c. 7.

rum: & erat numerus eorum millia millium, dicentium voce magnâ: Dignus eſt Agnus qui occiſus eſt accipere virtutem & diuinitatem & ſapientiam, & fortitudinem & honorem, & benedictionem. Sed & alibi narrat, quæ in celſiſsimâ illâ æternæ voluptatis arce viderit & audiuerit: a *Et omnes Angeli ſtabant in circuitu throni, & ſeniorum, & quatuor animalium; & ceciderunt in conſpectu throni in facies ſuas & adorauerunt Deum, dicentes, Amen. Benedictio & claritas, & ſapientia, & gratiarum actio, honor, & virtus, & fortitudo Deo noſtro in ſæcula ſæculorum, Amen.* Neque dubium eſt, quin & Angelicum innumeris illis beatorum agminibus, lætiſsimum illud celeuſma cantent, *Alleluia.* O cælum, ô domus amœnitatis & gaudij! quis non nauſeet vel etiam ſuauiſſimos hominum concentus, velut inconditos pecudum mugitus, cùm de te tuâque cogitat, non dulciſsimâ tantùm, ſed æternæ dulcedinis ſymphoniâ! O mors veni, & transfer me è valle flentium, in arcem canentium, auelle me ab hominibus, vt coniungar Angelis.

a Apoc. c. 7.

CAP. IIIum

Officium Angelorum ferè quintuplex. SVNT CANTORES, ſunt ORATORES, LEGATI, PROTECTORES, BELLI DVCES. Primum & princeps eorum munus eſt, Deum ſemper amare, & nunquam non laudare. Sic amant vt ardeant Deum, ſic amant vt peruigili & inſopitâ laudis harmoniâ collaudent. En, aulicos cantores indefeſsis obſequijs, ſuo Domino adſtantes! Et tanti Deus hoc aulæ ſuæ officium facit, vt ſupremos Angelorum & nobiliſsimos, voluerit eſſe præcentores. Diuinum illud melos, SANCTVS, SANCTVS, SANCTVS, Seraphini præcinunt, Iſaiâ teſte, & dum canunt volant, vti per aërem cantando alaudulæ aſcendunt. Summi hoc deſiderij argumentum eſt, & ardentiſsimi affectûs, Deum ardentiùs atque ardentiùs amandi, & ſic quaſi propiùs ac propiùs accedendi: interim alis conuelant pedes & faciem, ſummæ reuerentiæ ſigno. Omnibus Deum precaturis, duo hæc maximè neceſſaria ſunt: REVERENTIA & AMOR. Supremi hoc faciunt Angeli: & quid nos infimi vermiculi? *Seruite Domino in timore, & exultate ei cum tremore:* hortatur Rex Dauid. Laus ſine amore friget; amor ſine reuerentiâ ſordet: amari vult Deus, ſed caſtè & reuerenter.

Alterum Angelorum munus: ORATORES ſunt. Preces & vota hominum, offerunt Deo. Teſtes ſiſto ipſos Angelos, è quibus vnus aliquis primarius Tobiæ: a *Ego,* inquit, *obtuli orationem tuam Domino,*

a Tob. c. 12. hoc

hoc ipſum alius ex Angelis, Cornelio Centurioni affirmans: a *Orationes tuæ*, inquit, *& eleemoſyna tua aſcenderunt in memoriam in conſpectu Dei*. idem à ſe viſum, narrat ille arcaniſsimorum conſcius, & verè Dei primicerius Ioannes: b *Stetit Angelus ante altare, habens thuribulum aureum, & data ſunt ei incenſa multa, vt daret de orationibus Sanctorum omnium*. In hunc modum & ſancti Patres loqui didicerunt, è diuinis paginis. Vnus, omnium loco ſit Bernardus: c Solent, inquit, Angeli adſtare orantibus & delectari in his, quos vident leuare puras manus in oratione. Rabbini fabularum pleni, & hîc nugas ſuas ingerunt; caput primum Geneſeos ſic exponunt: Firmamenti facies, aiunt, ſunt volucres quæ Deo referunt omnia. Aliquid veritatis inuoluit deliramentum iſtud. Sed oculis Patriarchæ Iacob, clauſis etiam & ſopitis plus cerdimus. Vidit is d aſcendentes & deſcendentes Angelos negotioſo ſanè miniſterio, quaſi cæli & terræ internuntios, & regios curſores, vt qui è cælo litteras ferant in hanc vallem, & hinc ab hominibus illuc referant reſponſa, ſpectatores calamitatis noſtrę, auditores ſuſpiriorum ac gemituum, teſtes lacrimarum & precum noſtrarum. Sed quid deſcenſus aut aſcenſus iſte, quid hæ precum noſtrarum oblationes? an Deo nuntiant quod antè neſciat? quæſo te, mi homo, cùm tu oras, cùm tuam in precibus ægrimoniam deploras, nunquid Deo, quod antè ignoret, explicas? ſciuit hæc, antequam ordireris, & ab æterno ſciuit. ergo non orandum, ergo tollendæ preces? idem de Angelis cogita: Deo viſum, ſic ordine fieri, vt immenſa Dei maieſtas magis innoteſcat, dum in eius cultu operas iungunt, cæli terræque incolæ. ideò Deus omnes fecit *adminiſtratorios ſpiritus*, e bonitati ac potentiæ ſuæ luculentiùs nobis demonſtrandæ. *Mittam*, inquit, *Angelum meum, qui præcedat te, & cuſtodiat in viâ, & introducat in locum quem præparaui*. f Aliam aſsignans cauſſam Bernardus: g quis, inquit, dabit mihi per vos, ô benigni principes, petitiones meas innoteſcere apud Deum? non Deo, cui etiam cogitatio hominis confitetur, ſed ijs qui cum Deo ſunt, beatis Virtutibus ac ſolutis carne ſpiritibus. Sed & alia inſuper huius eſt ratio: Precibus noſtris ſuas iungunt Angeli, & hiemem noſtrarum orationum, igne ſuo temperant. Hilarius affirmans: h Angelis, inquit, non eget natura Dei, ſed imbecillitas noſtra; nihil eorum quæ agimus, ignorat Deus, ſed infantia noſtra ad rogandum & promerendum hos tales deſiderat oratores. Sed cur preces tantùm, non opera alia dicuntur offerre?

Inter

a Act. c. 10. b Apoc. c. 8. c Serm. 3. ſuper Miſſus eſt &c. d Gen. c. 28. e ad Hebr. c. 1. f Exod. c. 23. g Serm. 7. in Cant. h In Pſal. 129.

Inter opera bona, optimum eſt oratio, & aliorum principium. Addo & hoc: Ab Angelis orare diſcimus. Bernardus: Homines, inquit, docent Deum quærere, Angeli adorare, Solus Spiritus ſanctus eſt qui doceat inuenire. Nec illud omittendum; non preces tantùm, ſed & eleemoſynas ab Angelis offerri Deo, diuina teſtantur oracula. At quo tandem modo exhibent preces noſtras, cùm non videant cogitationes noſtras? quid precemur? facillimè ſciunt, aut noſtri aſpectu aut Dei. quis eſt qui oret, & non ſimul gemat, ſuſpiret, pectus tundat, etſi verba non formet? ſagaciſsimis ſpiritibus his facilè eſt aſſequi, quid clauſum ſit animo. At nil penitus in nobis obſeruent, in Deo certè rerum omnium obſtupeſcendo ſpeculo vident omnia, ea præſertim quæ ad ſui clientis curam pertinent. Gregorius: a quid eſt, inquit, quod ibi neſciant, vbi ſcientem omnia ſciunt? Tempore eodem, diuerſiſsimis locis orabant Tobias & Sara, hæc in Rages vrbe Medorum, ille in Niniue vrbe Aſſyriorum, tamen vno hoc eodémque tempore vtriuſque preces, Deo quaſi prælectæ ſunt, ſic enim liber Tobiæ loquitur: *b Miſſus eſt Angelus Domini ſanctus Raphaël, vt curaret eos ambos, quorum vno tempore ſunt orationes in conſpectu Domini recitatæ.* quis recitauit, quis recitatas commendauit, quis commendatas obtulit, ſi non Angeli? Et hoc probis omnibus ſummo eſt ſolatio: oratores ſuos, ſuæque cauſſæ patronos & actores habent in cælo; quicquid patiuntur aut agunt, quicquid precis aut ſtipis fundunt, hac Angeli commendatione Deo ſit commendatius.

Tertium Angelorum munus: Legati ſunt, ídque in ſummi momenti negotijs. cùm Dei filius hominem indueret, cùm in cruce obiret, in ſepulchro ad vitam rediret, cùm à nobis in cælum abiret, prompti parati erant, ad omne obſequium Angeli. non egebat illorum ope & operâ, ſed hoc agebat bonus Deus, vt animus noſter caperet, quantam ille noſtræ ſalutis gereret curam. Solet nimirum amantiſsimus Deus, ſic noſtris conatibus quotidie intereſſe, vt ad noſtros mores & ad noſtram intelligendi rationem, ſeſe quàm plurimùm attemperet, mirificis ſummi in nos amoris argumentis.

Quartum Angelorum munus: Protectores ſunt. Regius Pſaltes: *c Angelis ſuis*, inquit, *mandauit de te, vt cuſtodiant te in omnibus vijs tuis:* in vijs, non in præcipitijs: gradientem, non volantem cuſtodiet te Angelus tuus: perire qui vult, pereat. Vti verò quiuis hominum; ita quæuis regio, prouincia, regnum ſuum habet tutorem Angelum. & ſic duo reges in quouis regno, ſic in quauis diæceſi,

a lib. 4. Dial. c. 33. b Tob. c. 23. c Pſal. 90.

ceſſi, duo ſunt epiſcopi, ſed illi è cælo epiſcopi & reges, ſecretâ maieſtate, humanis ſeſe oculis non exponunt.

Quintum munus Angelorum: Belli Dvces ſunt, & tales, vt quoties velint, à parte ſuâ ſtantem habeant victoriam. ſine tormentis, ſine commeatu, ſine impedimentis, ſine copijs pugnant, & copias quantumcunque maximas leui difflant halitu. *Cùm eſſet Ioſue in agro Vrbis Iericho, leuauit oculos, & vidit virum ſtantem contra ſe euaginatum tenentem gladium, perrexitque ad eum & ait: noſter es an aduerſariorum? qui reſpondit. nequaquam; ſed ſum princeps exercitus Domini, & nunc venio.* a O veni beatiſsime Angele; etiamnum bellorum turbines, modò hanc modò illam prouinciam inuoluunt. Populo ſuo promittens Deus: *Et mittam*, inquit, *præcurſorem tui Angelum, & eijciam Cananæum, & Amorræum, & Hethæum.* b *&c.* Etiam nunc conferti malorum cunei in bonos irruunt, ſed feliciter pugnat in quemcunque hoſtem, qui non legionem horum, ſed vnicum legionarium talem pro ſe habet pugnantem.

a Ioſue c. 5. b Exod. c. 33.

HORA VII^ima^

Diſce Mori: *& cogita:*

Si mihi hac ipsâ horâ moriendum eſſet, quid facerem? Cur ergò id ipſum iam non facio?

Diſce Vivere: *tua verò ſit* Vita.

Fortitvdo In Tentationibvs. Reſiſtite diabolo & fugiet à vobis (Iac. 4.) Viriliter agite, & confortetur cor veſtrum, omnes qui ſperatis in Domino. (Pſal. 30.) Ibi homo plus proficit, vbi magis ſeipſum vincit.

Diſce Orare: *& conſidera:*

CONSIDERATIO IV^ta^

Angelorum, in homines officia:

CAP. Ium

ANgelus tutelaris, naſcentes nos in ſuam fidem recipit. Videtur bonus Deus, præcipua Angelorum in nos beneficia, in Raphäele

phaële Archangelo, velut in imagine, oculis voluiſſe ſubijcero: duxit is Tobiam iuniorem, & reduxit incolumem ad parentes. Principium fidiſsimæ familiaritatis in Raphaëlem & Tobiam ſic factum eſt. *Egreſſus Tobias*, a *inuenit iuuenem, ſplendidum, ſtantem, præcinctum, & quaſiparatum ad ambulandum.* Infans materno vtero vix prodit, & en adeſt Angelus, quem ei Deus in tutelam aſsignauit ab æterno. Teſtis locuples Hieronymus: b Magna, inquit, dignitas eſt animarum, quòd habeat vnaquæque ab ortu natiuitatis, in cuſtodiam Angelum delegatum. hic ille ſplendidus iuuenis eſt, noſtræ peregrinationis comes. ſplendorem vnius ex hoc numero iuuenis, deſcribens Matthæus: c *Aſpectus eius*, inquit, *ſicut fulgur, & veſtimentum eius ſicut nix.* Stat iuuenis iſte præcinctus, & paratus, ad ambulandum, iter monſtraturus ad cælum.

a Tob. c. 5. b in c. 18. Matth. c Matth. c. 28.

CAP. I^um

SVam nobis tutelam & fidem obligat. Tobiam ſeniorem ſalutans: *Gaudium*, inquit, *tibi ſit ſemper.* a Hoc ſanè votum eſt cuſtodis Angeli, hoc ipſi curæ & cordi, vt nunquam non gaudeamus, etiam cùm lacrimæ fluunt oculis, cùm luror & mœror in ore ſedet, etiam inter tormenta: *Non contriſtabit iuſtum, quidquid ei acciderit* b ruat cælum, impauidum ferient ruinæ. Audiſne Tobia, *gaudium tibi ſit ſemper*, etſi te paupertas premat, etſi cæcitas affligat, vxor obturbet, irrideant cognati: *gaudium tibi ſit ſemper.* idem Theſſalonicenſibus inculcat Paulus: c *Gaudete ſemper.* Quæ autem cauſſa gaudij, præſertim continui? Fidem ego meam tibi obligo, ait Angelus: *Ego ducam & reducam.* Hæc illa ſinceri cauſſa gaudij eſt; ſuo ſe nobis chirographo deuincit Angelus, *ducturus & reducturus*, officiúmque fidiſsimi comitis prę̃ſtiturus. Fidamus huic ſponſori: non fallet. ducet, modò non reluctemur: reducet, modò ſequamur.

a Tob. c. 5. b Prou. c. 12. c 1. Theſ. c. 5.

CAP. II^um

SOlatur nos. Dum hîc degimus, & hanc ſeu vitalem mortem, ſeu mortalem vitam viuimus, ſolatio egemus aſsiduo. Nunquam deeſt quod patiamur. In ſingulos non tantùm dies, ſed & horas, in ſingula, pænè dixerim, momenta, eſt qui nos vellicet vermiculus, & quandoque omnem ſpei ac gaudij noſtri hederam depaſcitur. Sed ſint tranquilla ac fauſta omnia, fluant ad nutum vniuerſa, ſolus tamen metus amittendi, ſat grande eſt patibulum, felicitati noſtræ torquendæ. Sic nunquam ex toto feriamur à malis; aut enim

corpori ægrè eſt, aut animo. Hæc vitæ lex, cui annexum dolere in omni ſorte. Ideò perpetuum nobis ſolatij rorem inſtillans Angelus: *Fortis animo eſto*, inquit, *in proximo eſt, vt à Deo cureris.* Ne ſalutem deſpera, vicina eſt: vno ſolo fit halitu, & totam poſsides inter beatos ÆTERNITATEM. Neque tamen lacrimas ſemper abſtergit Angelus, quandoque etiam elicit refractario Iſraëlis populo, a cui rebellem contumaciam exprobrauit. Verùm ad ſolandum & exhortandum proniores ſunt, quàm ad obiurgandum, cæleſtes hi ſacerdotes, qui aſsiduè illud nobis ingerunt: *fortes animo eſtote, in proximo eſt, vt à Deo curemini.*

a Iudic. c. 2.

CAP. IVum

CAcodæmonis technas detegit, *Audi me* (ait Tobiæ Angelus) a *& oſtendam tibi, qui ſunt, quibus præualere poteſt dæmonium.* quantæ nobis quotidie, ab hoc optimo tutore noſtro, ſunt admonitiones? quoties blandè ſuggerit? hîc caue, omitte hoc; fuge illinc, & ictus cupidineos exi, fuge, fuge, hinc tibi periculum, hinc & exitium impendet. hac parte te muni, quâ debilior es: huc ne acceſſeris, latet anguis in herbâ; hunc lapidem ne tange, ſcorpius ſub eo ſe occulit. abijce hoc, quod vides, non aurum eſt, ſed lutum, non lux ſed fumus: hàc cautus gradere, aut ſenties pedicas, dimitte voluptatem hanc magno luendam, &c. ita centies, ita millies nos monet; at multi & centies & millies ad hæc monita obſurdeſcunt. Luemus miſeri, ſtudioſam hanc ſurditatem: non audiemur perituri, qui toties, ne periremus monentem, audire detrectauimus.

a Tob. c. 6.

CAP. Vum

A Cacodæmonis inſultu defendit. Vociferabatur Tobias, inſtare immanem cetum, perire ſe. cui acclamans Angelus: *apprehende*, inquit, *branchiam eius & trahe eum ad te.* adeò trepidabat Tobias, ad aquatilis huius belluæ occurſum, vt ſe iam in eius faucibus hærere crederet: exemit metum Angelus, & voce iuuenem adeò animauit in cetum, vt quem horrebat aſpicere, iam tangere non formidaret. Sapientiſsimè Apoſtolus Iacobus: *a reſiſtite diabolo & fugiet à vobis.* Diabolus ſimillimus eſt crocodilo, qui, vt aiunt, inſequentem fugit, & fugientem inſequitur. ergo, mi Tobia, apprehende ceti branchiam: reſiſte diabolo, magno animo te illi oppone, & fugabis hunc formidabilem crocodilum, aut certè ille te, niſi præ-

a Iac. c. 4.

præoccupes. Aude tantùm, & ſocium atque adiutorem Angelum cogita; viciſti, ſi vnà cum illo pugnes. neque enim Tobiam à ceto ſolum, ſed & à diabolo illæſum vindicauit. *a Tunc Raphael Angelus, apprehendit dæmonium, & religauit illud in deſerto ſuperioris in Ægypti.* ita & diabolum, optimus hic tutor noſter compeſcit, vt iam non magis ab illo lædi poſsimus, quàm à cane catenis adſtricto. latrare hic poteſt, mordere non poteſt, ni propius accedentem.

a Tob. c. 8.

CAP. VIum

VT fratres nos habet, adeò tenerè amat. *Tobia frater, ſi placet itaque tibi, præcedamus.* Sed & alius, probabili coniecturâ Angelus, gratulatus nobis: *Nunc*, inquit, *facta eſt ſalus, quia proiectus eſt accuſator fratrum noſtrorum.* Obſerua, vjator, comitis tui, aut, tui fratris honeſtiſsimas blanditias: *ſi placet itaque tibi, præcedamus frater.* Secum te vult præcedere, ſed mente ac deſiderio, & ad illam cæleſtem patriam. quis viatorum non præmittit oculos, ad viæ ſuæ terminum, etiam cùm eum oculis nondum licet contingere? at vbi vel eminùs illum conſpexerit, cor ſalit, & oculi præuolant, iámque ibi ſunt, quò pedes contendunt. ita, mi frater, PRAECEDAMVS, mens noſtra iam ibi ſit, quò breuî ſecuturum & corpus ſperamus. Amemus noſtram quietem, ſed eam ſolam, quæ nos, finitis tumultibus, & turbis omnibus, exceptura eſt in cælo.

CAP. VIIum

IN periculis omnibus tuetur. Redux Tobias, narrauit patri ordine, quanta ſanctus ille vir (ſic eum vocabat) in ſe beneficia contuliſſet, quantis à periculis liberaſſet: dæmonium, inquit, compeſcuit: meipſum à deuoratione piſcis eripuit. quàm certi ſint, hi cæli principes, amici noſtri, quis eſt, qui non id expertus in rebus ſæpe incertiſsimis? quoties manus, crura, ceruicem fregiſſemus, ſi horum amicorum nobis auxilia defuiſſent. Si bene calculum ponamus, vbique naufragium eſt, & periculum. quot pori corporis, tot oſtiola mortis, per quæ improuiſa irrepat, nec ſudamus, nec algemus abſque periculo; nec menſam, nec lectum à periculis ſecuri adimus. cibus auidum ſtrangulat; fames ieiunum necat. hunc bellum rapit, illum penatum ſuorum ruina ſepelit. in equis, in naui, in ſiluis; domi, foris; terrâ & mari vndique pericula, & verè ſub omni lapide ſcorpius dormit. At vigilant in rem noſtram cuſtodes Angeli: hi Ionam in ventre ceti, Paulum in vndis pelagi, Danielem in leonum

foueâ, in ſcirpeâ fiſcellâ Moſen, Iudithain in hoſtium caſtris, Hebræos tres iuuenes in ipſis flammis ſeruare nôrunt. Abſque horum ope fuiſſet, centies & nos perijſſemus. Teſtor ego qui hæc ſcribo volare me nunquam didiciſſe, ſed præcipitem è ſcalis in ſaxa: præcipitem è cliuo & curru euerſo in Danubium, penitus incolumem euaſiſſe (vt alia pericula taceam) non ſine opitulante Angelorum manu: Teſtor præſentiſsimam Angelorum opem me ſexcenties expertum.idem,aliorum quoque confeſsione conſtare credo. Verè integerrimos amicos habemus Angelos; tum maximè præſentes, & ſollicitos, cùm plurimum vrgent pericula.

CAP. VIIIum

ALijs docet benefacere. Raphaël, exenterato piſce, fel tradidit Tobiæ, &: *a* *lini*, ait, *ſuper oculos eius ex felle iſto piſcis, quod portas tecum. Scias enim quoniam mox aperientur oculi eius, & videbit pater tuus lumen cæli.* Præterquam quòd à Gabelo pecuniam, à Raguele filiam, & omnem ex aſſe hæreditatem, ſuo Tobiæ impetrârit Angelus, etiam artem docuit, quâ parenti oculos reſtitueret. Veriſsimè dixit Nazianzenus: Nihil tam diuinum homo habet, quàm de alijs bene mereri. & ſcimus neminem ſibi naſci, neque nos nobis tantùm viuere. Sapientiſsimus hominum *b* venuſtè ſubmonens: *Deriuentur*, inquit, *fontes tui foras, & in plateis diuide aquas tuas.* Samaritis illa, *c* cæteroqui non optimæ famæ femina, vbi à Chriſto meliores vitæ leges accepit, mox ciues ſuos ad eandem pertraxit concionem. Maximæ laudis eſt, cum Eccleſiaſtico *d* gloriari poſſe: *Reſpicite, quoniam non mihi ſoli laboraui.* Nemo gratis quamuis ingratiſsimum beneficijs afficit: quò minus mercedis ac laudis habet ab homine, tantò plus remunerationis ac præmij expectet à Deo. Ab Angelis diſcamus bene facere, vt Angeli fiamus.

a Tob. c. 13. b Prouerb. c. 5. c Ioan. c. 4. d Eccl. c. 33.

CAP. IXum

AD omnigenas virtutes inducit. Orandi, ieiunandi, ac largiendi ſtudium, non vt mercator merces, quas vult extrudere, commendat Raphaël, ſed ſuâ hoc vtilitate noſcendum proponit, &: *Bona eſt*, inquit, *oratio cum ieiunio, & eleemoſyna, magis quàm theſauros auri recondere, quoniam eleemoſyna à morte liberat, & ipſa eſt quæ purgat peccata, & facit inuenire miſericordiam, & vitam æternam. qui autem faciunt iniquitatem & peccatum, hoſtes ſunt animæ ſuæ. a* Libello breuiore, omnes omnino virtutes docere non potuiſſet. Hæc virtutum

a Tob. c. 12.

trias, omnes actiones bonas includit. Oratio nos Deo reddit: noſ ipſos nobis ieiunium reſtituit; pauperes Dei amicos, & noſtros eſſe eleemoſyna facit. Oratio velut aquila eſt, quæ mentem ad Deum euehit, ſed ſine geminis ieiunij & ſtipis, ſeu, Temperantiæ ac Miſericordiæ alis, conatu inani in altum ſe librat, & decidit, antequam incipiat aſcendere. multum orare, & gulam non frenare, ſtipem egenis negare, eſt æthiopem lauare. *Bona eſt oratio, ſed cum ieiunio & eleemoſynâ.* thus ſine prunis nec odores ſpargit, nec ſublime petit; oratio friget, quam abſtinentia & debita frugalitas, quam miſericordia & pia liberalitas non commendat.

CAP. Xum

OMni bonorum genere nos cumulat. Tobias, tot ſui comitis beneficia ordine patri enarrans, vt plurima compendio diceret: *a bonis*, inquit, *omnibus per eum repleti ſumus.* idem dicere habuit & Cornelius de Angelo, *b* qui ei viam ad fidem & ad cælum patefecit, familiariſsimo colloquio: *bonis omnibus per eum repletus eſt.* idem prorſus & noſtrûm quiſque de ſuo tutore Angelo, ingenuè fateri cogitur: *bonis omnibus per eum repleor.* quid enim malè nos doceant, hi ſanctiſsimi alites, hi oculi caſtiſsimi, hæ puriſsimæ flammæ, quæ identidem & exemplo ſuo & hortatu, dies noctéſque illud vnicum nobis ingerunt: Deum ama, ama Deum, cetera omnia niſi ob Deum non amanda; mi homo, creatorem tuum ama, à quo tantis impendijs es amatus. Audiamus modò ſapientiſsimos hos doctores noſtros, *bonis omnibus per eos replebimur.* nil boni deſiderabimus quod per eos non aſſequamur. Amicos quærimus? fideliores his non inueniemus. conſiliarijs egemus? intelligentiſsimi ſunt, peruident omnia. patronos deſideramus? hi ſunt, & diſertiſsimi. propugnatores ambimus? Angeli ſunt, & potentiſsimi. benefactores optamus? his liberaliores non habebimus: *bonis omnibus per eos replebimur.*

a Tob. c. 12. b Act. c. 10.

CAP. XIum

IN mortis luctâ defendit. Raphaël ſuo Tobiæ valedicturus: *a Tempus eſt,* inquit, *vt reuertar ad eum, qui miſit me; pax vobis, nolite timere.* Non eſt quod quis addubitet, mendico Lazaro (cuius chirurgi & medici, canes erant) Angelos adfuiſſe in morte, qui eum poſt mortem tam honorificis exequijs detulerunt, in ſinum optimi patris. *Factū eſt, vt moreretur mendicus, & portaretur ab Angelis in ſinū Abrahæ.* b

 Angelo-

a Tob. c. 12, b Luc. c. 16.

Angelorum ope nunquam magis egemus, quàm cùm mors inſtat, & iam tota in oculis eſt ÆTERNITAS. hîc gelidus ſudor, hîc trepidæ conſcientiæ vulnera, hîc omnis generis anguſtiæ premunt. hîc frendet & furit dæmon, omnéſque nequitiæ ſuæ vires exerit. non neſcit, ſi hoc horulæ vltimo vincatur, aliam nullam de homine illo ſperabilem eſſe victoriam. ideò ne tot annis actum egerit, tunc agit omnia, in omnem terrendi aut fallendi occaſionem attentiſſimus. Sed æquo animo eſto, mi moribunde, ſeu iuuenis, ſeu ſenex; tuus tibi defenſor adſtat: non expugnaberis, modò defendi velis. mille nos lupi cingant, hunc paſtorem non mordebunt; multa diabolorum millia nos impugnent, ſat defendet vnus Angelus. Aſpice, mi homo, quò tibi tuus hic propugnator digitum intendat? In Chriſtum crucifixum. huc oculi tui, huc tui gemitus, huc omne tuum ſuſpirium eat. hic patientiam diſce, huc fiduciam erige, huic Domino tuo, pro te in crucem acto, teipſum ſummâ ſubmiſsione offer. dic centies, repete millies: fiat voluntas tua, Domine, fiat voluntas tua, fiat, fiat. paratus ſum viuere, ægrotare, mori, ſicut vis. peccata mea me turbant, ſed ſanguis tuus inſtaurat; mea vita me damnat, tua ſolatur: ſicut vis, bone Ieſu, ſic fiat. Hæc animo aſsiduè volue, & tuo te Angelo ac Angelorum regi committe: perire vix poteſt, qui hac viâ tendit ad Æternitatem.

CAP. XIIum.

POſt mortem etiam inſeruit. Eſt credibile Angelos ijs, quos flamma piacularis cælo parat, aliquid quandoque ſolatij affundere. Sed illud plurium teſtimonio firmatum eſt, ſupremi iudicij die, cineres omnium noſtrûm ab Angelis legendos, ita quidem vt ſinguli, eorum hominum oſſa ſint congeſturi; quorum olim geſſerunt curam. [a] Sic demum à longo nos ſomno excitabunt, aut ad æternas in paradiſo nuptias, aut ad perpetuas in flammis vigilias & pœnas. *Ipſe Dominus in iuſſu & voce Archangeli deſcendet de cælo.* [b] Vox erit tunc vna omnium Angelorum ad Iudicis amicos: [c]

Benedicite Deum cæli, & coram omnibus viuentibus
(hic præſentibus & iudicandis) *confitemini ei, quia fecit vobiſcum miſericordiam ſuam.*

a Franc. Suar. tom. 2. diſp. 50. Sect. 4. b 1. Theſſ. c. 4. c Tob. c. 12.

HORA

HORA VIIIua.

Diſce MORI; *& cogita:*

Quid me feciſſe aut pertuliſſe optarem annis prioribus, ſi mors iam immineret? Cur ergo iam, & agere & pati fortia recuſo.

Diſce VIVERE: *tua verò ſit* VITA.

MEMORIA MORTIS, ſeu, conſideratio finis. Et vos eſtote parati, quia quâ horâ non putatis, filius hominis veniet (Luc.c.12.) Potentiſsimum in omnia vitia pharmacum eſt, aſsidua mortis memoria. Quid egeris, tunc apparebit, cùm animam ages: Mors de nobis pronuntiatura eſt.

Diſce ORARE: *& conſidera.*

CONSIDERATIO Vta.

Angelorum, in Chriſtum obſequia.

CAP. Ium.

DEum hominem futurum nuntiant. Gabriel in Galilæam, Nazarethum miſſus, caſtiſsimæ Virgini, illud è cælo AVE tulit, gratiâ plenam pronuntiauit, Dei in vtero concipiendi modum explicauit, filij naſcituri nomen & ſtabile regnum prædixit, Eliſabethæ cognatæ fęcunditatem expoſuit: a. *O beati mundo corde! quoniam ipſi Deum videbunt.*

a Luc. c. 1.

CAP. IIum.

CHriſtum natum euulgant. Illuſtrius Angelorum gaudium, in orbe noſtro, nunquam nec auditum, nec viſum, quàm cùm rex illorum, in eo eſt natus. Aliàs, aut vnus ſolùm, aut duo ſeſe videndos exhibuerunt; hic ingens exercitus, & viſus, & auditus eſt, illam de pace odam concinere: *Gloria in altiſsimis Deo, & in terrâ pax hominibus bonæ voluntatis.* a Sed & opiliones in colloquij ſocietatē adſciuerunt, nec erubuerunt regis ſui tugurium, & viles panniculos. *O beati, ſpiritu pauperes! ipſorum eſt enim regnum cælorum.*

a Luc. c. 2.

CAP. IIIum.

CHriſto fugam adornant. Dixiſſes Angelos, nimium quantum

pro diuino hoc infante ſollicitos. non tantùm tres illos ex Oriente dynaſtas, Herodis hoſpitium, in reditu declinare iuſſerunt, ſed & cæleſtem puerulum iam gladio deſtinatum, ab Herodianâ ſicâ defenderunt. Ioſephum porrò ire, & in Ægyptum ſecedere, monens Angelus: a *Accipe*, inquit, *puerum, & matrem eius, & fuge in Ægyptum, & eſto ibi vſque dum dicam tibi.* tantumdem fuit, ac ſi apertè diceret: Nos equidem pro rege noſtro ſolliciti ſumus. ne tibi graue ſit, mi Ioſeph, patriam terram exilio mutare; vtriuſque orbis theſaurum tecum vehis. Sed ne longiorem in Ægypto moram ſentias; opportunè iterum monebimus; inter Ægyptios, princeps hic noſter, non conſeneſcet. Extincto igitur Herode monitor rediјt, & hoſtes pueri iam funeratos nuntiauit, viámque aperuit in terram Iſraël. *O beati, qui perſecutionem patiuntur, propter iuſtitiam! illorum eſt enim regnum cælorum.*

a Matth. c. 2.

CAP. IVum

ESurienti Chriſto miniſtrant. a Poſt Domini tam longum ieiunium, poſt tot eſuriales dies in eremo exactos: poſt triplicem ſui ducis cum cacodæmone congreſſum; poſt obtentam ter victoriam, poſt hoſtis receſſum, præſtò fuerunt ſiderei hi ephebi, & velut dapiferi, eſurienti ſuo Domino menſam poſuerunt. Ah! quàm malim ego, ex hac quantulumcunq; frugali cenulâ, vel miculas corradere, quàm in lautiſsimo Herodis vel Tiberij epulo, lætus conuiua accumbere. *O beati, qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam! quoniam ſaturabuntur.*

a Matth. c. 4.

CAP. Vum

MÆſtum, & orantem in horto Chriſtum ſolantur. Cùm Dominus ad cliuum olearum, etiam ante crucem & flagra, ſuo iam ſanguine maderet, triſtis, pauidus, tantùm non exanimis, inter preces & mortem luctaretur, velut viuum funus, in terram ſe abiјceret, angoribúſque ſupremis circumflueret, *apparuit illi Angelus de cælo, confortans illum* (ait Lucas a) illum ipſum à quo creatus, à quo in æternum beatus conſeruatur. Heu, ſpectaculum! cæli Dominum, terræ affuſum, viribus delinquentibus labantem, pallidum, ſuomet ſanguine ſudantem, triſtitiâ oppreſſum, iam morti proximum cernere! *O beati qui lugent! quoniam conſolabuntur.*

CAP.

a Luc. c. 22.

CAP. VIum

CHriſtum rediuiuum annuntiant. Dum in cruce, rex cæli animam ageret, Angeli velut mærore abſentes, inter impios ſicarios, in ſceleratâ terrâ videri recusârunt. nec mirum: ipſa gemebant ſaxa, terra trepidabat, omne cælum exequias parabat, atratæ ſtellæ in funus prodibant & lugebant, ſol ipſe pudibundum à tanto flagitio vultum auertebat, & velo tegebat; ergo & Angeli, prout dignum erat, mœrebant. Sed enim Chriſto reuiuiſcente, lugubri veſte poſitâ, ſplendentem & candidam ſumunt, crucifixum Nazarenum ad vitam rediiſſe nuntiant, ſepulti amictus lineos oſtendunt, reſurgentis locum monſtrant, pauere vetant, diſcipulis lætum nuntium afferri, & vt in Galilæam migrent, dici imperant. Liceat dicere: poſt grandem luctum, inter varios applauſus officioſiſsimi ſunt Angeli. *O beati, mites! quoniam terram poſsidebunt.*

CAP. VIIum

CHriſtum in cælum aſcendentem comitantur. Admirandum prorſus fuit hoc iter Domini ad cælum. Hominem per aëra ſeu volare, ſeu gradi poſſe, primi viderunt Apoſtoli, dúmque fixiſſimis oculis obſtupeſcendam hanc in cælum profectionem ſpectarent, & ſubmiſſa nubes, velut ſella regia, ſuum Dominum exciperet, ſpectantiúmque oculis ſubduceret: *Ecce duo Viri adſtiterunt iuxta illos, in Veſtibus albis, qui & dixerunt: Viri Galilæi, quid ſtatis aſpicientes in cælum, hic Ieſus, qui aſſumptus eſt à Vobis, ſic Veniet, quemadmodum eum Vidiſtis euntem in cælum.* a En iterum duo Angeli (alios omnes in occurſu ſui regis occupatos cogita) in hilari feſtâque veſte, triumphum ſui Domini comitaturi adſunt, ſimul etiam indicunt reditum ad tribunal, & iudicium. *O beati pacifici! quoniam filij Dei Vocabuntur.*

a Act. c. 1.

CAP. VIIIum

VEnturum Chriſtum iudicem ſtipabunt. Nil certius hoc iudicis aduentu, iudex ipſe præmonuit: *Cùm Venerit filius hominis in maieſtate ſua, & omnes Angeli cum eo, tunc ſedebit ſuper ſedem maieſtatis ſuæ.* a Nullus ergo Angelorum deerit, qui Chriſtum non comitetur, *& omnes Angeli cum eo.* Aderunt vniuerſi, & velut comitatus aulicus, parebunt. Coniectura eſt veriſimillima, Angelos in corporibus ſupra humanam dignitatem & formam elegantibus, omnium ſe aſpectui exhibituros. Cùm enim iudicium hoc apparatu maximo, ſummâ gloriâ ſit tranſigendum, æquum erit vt aſſeſſores & miniſtri iudicis

a Matth. c. 25.

cis, eum habitus ſplendorem præ ſe ferant, qui augendæ iudicij huius maieſtati, omnium oculis cernatur. quòd ſi verè tubis vſuri ſint Angeli, [a] & Domino ſuo crucem prælaturi, credibile eſt in aſſumptis corporibus hæc facturos. *O beati tunc miſericordes! quoniam miſericordiam conſequentur.*

a Franciſc. Suar. tom. 2. diſp. 57. Sect. 3.

HORA IX[na]

Diſce MORI : *& cogita :*

Et quanti cùm moriendum mihi erit, omnes orbis delitias ac voluptates æſtimabo ? Cur ergo illas tanti nunc æſtimo ?

Diſce VIVERE : *tua verò ſit* VITA:

PERPETVA MORS. Mortificate membra veſtra, quæ ſunt ſuper terram (Coloſſ. c. 3.) Ille demum cenſendus eſt optimè viuere, qui quotidie vitijs, ſibíque ipſi magis magíſque moritur.

Diſce ORARE, *& conſidera.*

CONSIDERATIO VI[ta]

Angelus & Homo, inter ſe collati.

Diſcrimen I[um]

ANgelus, velut filius in arce regiâ natus, & educatus rex eſt, verus regni hæres: nunquam deliquit, parentem ſibi nunquam habuit offenſum. Homo, IRAE filius, heu quàm ignobili & fœdâ prodit origine! non ſine ingenti labore, aſsiduâ luctâ, continuis miſerijs ac ærumnis, Dei fauorem & cæli regnum emeretur. & niſi longos ac catenatos labores & dolores, finis optimus coronet, fruſtra tulit fecítque omnia. Ergo Angelis vt filijs, hominibus vt militibus obtingit regnum.

Diſcrimen II[um]

ANgelus, vnico rerum intuitu, penetrat, peruidétque omnia: nos vnum ex alio colligimus, nec ſine tædio & moroſè ratiocinamur: & adeò anguſti oris eſt mens noſtra & intelligentia, vt ſi quid pluſculum ſublimius, guttatim ei ſit inſtillandum. Terra cælo comparata,

comparata, punctum: homo Seraphino collatus, formica eſt. Theologorum eruditiſsimi, ad infimum Angelum pueruli ſunt balbutientes & alphabetarij, quàm verè Eccleſiaſtes: a *Cuncta res, inquit, difficiles; non poteſt eas homo explicare ſermone.* multa ſcrutamur & indagamus,& nec ea quidem penetramus cogitando,quæ oculos incurrunt. miſelli, hæc infima non capimus, & qui tandem illa cæli arcana rimando perueſtigabimus? blandâ & ſuaui cæcitate noſmet fallimus, & crebrò vaniſsimas coniecturas, aut ignorantias, pro venerandis ſcientijs adoramus. Scire noſtrum nihil eſt, niſi pleraque omnia neſcire nos ſciamus.

a Eccleſ. c. 11.

Diſcrimen IIIum

LOco, ah, quàm diſpari Angeli habitant & homines? Celſiſsimam illi arcem,ab omni hoſte vndique ſecuram incolunt; Nos paradiſi exules, in ſordente & vliginoſo viculo; in combuſto pago degimus, & tamen genus atque proauos noſtros, noſtras terras, & palatia iactamus. Animam Deus affixit corpori, vt ſuum illa carcerem, perpetuò ſecum circumferret, miſerè compedita. Angelus è cælo in terram, inde in cælum, & quaquà vult, liberrimè commeat & celerrimè. Angelus à Deo conditore, primæuâ nobilitate donatus, ſex minimùm diebus præuenit hominem, cuius dimidia pars (erubeſcimus) merum lutum eſt, ſed ſcitè compactum. Angelus ab omni tabe immunis,nullum pendit vectigal morti.homo, ipſa putredo, ad mortem ſenſim defluit; tandem fit cadauer, & abijcitur; nec antehac vllus reſtitit, quin ſeſe præberet vermibus, expectatum epulum. Spes ſola nos alit, tales futuros olim, quales nunc ſunt Angeli: *Oportet mortale hoc induere immortalitatem.* a

a 1. Cor. 15.

Diſcrimen IVum

VOluntas Angeli efficaciſsima, memoria tenaciſsima, iudicium electióque rerum immobilis. hîc nos omni infante prorſus infantiores ſumus, malè iudicamus, ſæpe peius eligimus: numum aureum piro,equum fiſtulâ mutare, lucrum putamus: humana diuinis, caduca æternis anteferre, conſuetam & facilem iacturam cenſemus. VELLE noſtrum, & pigrum, & inſtabile eſt: *Vult & non vult piger.* a Memoria noſtra, pænè dixerim, nulla eſt, in ijs planè labilior, quæ vtiliſsimè retinerentur. quoties vix à ſacro confeſsionis tribunali abimus, & eiurata mox repetimus; peccata ſobriè de-

a Prou. c. 13.

fleta, breuî velut ebrij. denuò perpetramus, damnoſiſsimâ obliuione. Ob hoc ipſum Chryſoſtomus, auditores ſuos non ſemel, verborum mordaci aceto perfudit. a Erant Antiochiæ frequentes terræ motus: videbantur ijs etiam pectora moueri, & in pœnitentiam flecti. Sed quamdiu durabat hæc morum emendatio? quamdiu ferè terræ motus. paucis poſt diebus, omnia in ventum & vanam obliuionem abibant; iterum vt antè paſsim omnes in vetitum ruebant. Sic viuimus; hæc memoriæ noſtræ labes eſt: iam peccâſſe dolemus, mox iterum hilariter peccamus. Sic pigrum VELLE, facillimè ſepelit maligna obliuio. Accuſare ſe, nec ſe tamen emendare, eſt Deum ad ſumendum de ſe ſupplicium incitare.

a Hom. 3. ad pop.

Diſcrimen Vum.

FOrmam noſtram quandoque ipſi adeò ſuſpicimus, veluti cælo delapſos homines, aut inſtar Deorum vel Dearum, nos coli non indignemur. Sed hem quo purpuriſſo rubicundulas genas, vel leuis tingit febricula? mors & morbus, omnem oris purpuram extinguunt, & vultum vel venuſtiſsimum lurore cereo ſic fœdant, vt non tantùm non alij, ſed nec ipſi nos ampliùs nôrimus, & ad ſpectaculum quæramus, QVIS ES TV? Vbi nunc quæſo formoſiſsimi Adonides, vbi laudatiſsimæ Helenæ? fuerunt. Non tantùm fragile, ſed breue quid eſt humana forma, & ad formam Angeli, ah neutiquam accedit. Confer in vnum humanas elegantias omnes, & vna fiat, nondum ſat digna erit, vel infimo Angelo. Nitet quidem etiam aurichalcum, ſed quàm illud exiguæ dignitatis eſt, auro collatum? Angelorum pulchritudini, cùm hominum formâ minus conuenit, quàm auro cum aurichalco. Narrat Guilielmus Baldeſanus, à Franciſcâ Romanâ miræ ſanctitatis & pudicitiæ feminâ, tutores eius Angelos (duos habuit) viſos ſæpius. veſtis illorum niuis aut cæli colorem habuit, brachia in crucem pectori appreſſa, oculi cælo elati, aurea cæſaries, vultus decorâ maieſtate longè fulgentiſsimus, & qui verè deceret Angelum. Si vlla Dei ſit effigies, Angelus erit. De Lucifero Ezechiël: a *Tu ſignaculum*, inquit, *ſimilitudinis Dei, plenus ſapientiâ & perfectus decore, in delitijs paradiſi Dei fuiſti.* Sic omnis hominum venuſtas, cinerea ac lutea deformitas eſt, Angelorum formæ collata.

a Ezech. c. 28.

Diſcri-

Diſcrimen VIum

FOrtitudo & vires Angelorum eæ ſunt, vt ipſi gigantes ſint. nos imbecillimi pumilliones. Sapiens quidem aſtris dominari dicitur, ſed heu quàm debile hoc, & remotum eſt dominium. Stellis & orbibus cæleſtibus ius dicunt Angeli, qui vti Thomas Aquinas loquitur, admiranda poſſunt. facillimum illis, ventos, pluuias, tempeſtates, tenebras, terræ tremores, momento producere; flumina ſiſtere, fontes durare, montes diluere, ſidera extinguere, tartarum illuminare, cælum deponere, terram ſuſpendere, poſſunt vnico, ſic loquimur, digituli motu. elementorum certè partes, ſi non tota, de loco in locum transferre poſſunt. Æquè facilè illis eſt, homines, pecudes, ſanare, necare; annonæ caritatem aut vilitatem inducere. incendia ſine aquis præfocare, famelicos leones ieiunium docere, corpus ex aëre formoſiſsimum momento efformare, & æquè celeriter in auras diſſoluere. claues habent Angeli ad omnes ſeras & repagula: atque hæc omnia cæleritate conficiunt incredibili. Vnicus Angelus ſummum cælum tot millibus annorum, velut per otium circumducit, rotatu tam aſsiduo ac præcipiti, vt ſol horâ vnicâ 260000. ducenta, ſexaginta millia milliarium Germanicorum percurrat, & hic ſupremi cæli curſus eſt, quo & orbes ceteros ſecum rapit. incredibili prorſus velocitate, quam ei confert Angelus, & quàm lacertoſum hoc brachium ſit, quod immenſam hanc molem ſic gyret! Et quæ noſtræ ſunt vires, quæ illa potentia noſtra? Iſaias exprobrans: a *Væ*, inquit, *qui potentes eſtis ad bibendum vinum, & viri fortes ad miſcendam ebrietatem*. Hæc fortitudo ac potentia humana, copioſum vinum dolijs egurgitare in ventrem. cetera tam debiles ſumus, vt Iob miratus dixerit: b *contra folium, quod vento rapitur oſtendis potentiam tuam, & ſtipulam ſiccam perſequeris.*

a Iſa. c. 5. b Iob. c. 13.

Diſcrimen VIIum

ERgo, quid nos homunculi, viles formiculæ, potentiam aut genus, aut ſcientiam noſtram crepamus? delira vanitas eſt. & quæſo ponamus criſtas; Angelos cognatione proximâ ſanè non attingimus, neque de nobis pronuntiauit illud rex Dauid: a *Minuiſti eum paullo minus ab Angelis*: Parum ad nos laus iſta; propria Chriſti eſt. Paulus id diſertiſsimè affirmat: b *Eum autem*, inquit, *qui modico quàm Angeli minoratus eſt, videmus Ieſum, propter paſsionem mortis, gloriâ*

a Pſal. 8. non deſunt, qui ſic interpretantur pſaltem; nos tamen communem ſententiam non reijcimus. b ad Hebr. c. 2.

riâ & honore coronatum. Nos verò Angelis multò inferiores ſumus, nihilominus tamen Angeli, nobis tanquam dominis ſuis, inſeruiunt fideliſsimè. Angelis toga candida, pacis ac lætitiæ ſignum; nobis gladius, galea, clypeus, lorica conuenit. *Militia eſt vita hominis ſuper terram. a* quotidie in acie ſtandum, quotidie tela tentationum excipienda, nunquam non pugnandum. Angeli ſuo nectare & ambroſiâ fruuntur, gaudijs æternùm non deſituris. ob noſtras dapes ingemiſcens Dauid: *b Cibabis,* inquit, *nos pane lacrimarum, & potum dabis nobis in lacrimis, in menſurâ.* Iſaias: *Dabit vobis Dominus,* ait, *panem arctum & aquam breuem. c* Certè nunc Angelis quâ plurima diſsimillimi ſumus. Spes vnica ſolatur: olim in plurimis fore quàm ſimillimos. Veritatis oraculum eſt: *In reſurrectione neque nubent, neque nubentur, ſed erunt ſicut Angeli Dei in cælo. Matth. c. 22.*

a Iob. c. 7. b Pſal. 79. c Iſ. c. 30.

HORA X^ma^.

Diſce MORI: *& cogita:*

Quos maximè hoſtes, & quos potiſsimùm amicos habebo in morte? Diabolos & Angelos. Cur ergo nunc amicis iſtis non aſſentior? his hoſtibus non reſiſto?

Diſce VIVERE: *tua verò ſit* VITA.

DESIDERIVM CAELESTIS PATRIAE. quàm dilecta tabernacula tua, Domine Virtutum, concupiſcit & deficit anima mea in atria Domini. (Pſal. 83.) Ah, cui non ſordeat terra, cùm cælum cogitat? Mens, cælum, aut Deum, ſemper cogitans, quidquid affligit, requiem putat.

Diſce ORARE: *& conſidera.*

CONSIDERATIO VII^ma^.

Quæ Angeli in homine oderint, mirentur, ament.

CAP. I^um^.

AVerſantur quidem Angeli, quidquid vitium redolet, maximè tamen oderunt in vitijs CALOREM, FVMVM, FAETOREM. Calorem in *Iræ & inuidia*, fumum *Superbiæ*, fætorem *Luxuriæ*. IRAE calor

lor quandoque tantus eſt, vt verè dicat Chryſoſtomus: Ira quaſi fulmen in animam irruit, ſeruientémque ſibi reddit amentem. Iratus nihil niſi crimina loquitur, & merum vomit venenum. Iratus (ait illud os aureum) dæmone plenus, dicenda & non dicenda effundit; quandoque etiam voces per iugulum redituras protrudit. Iracundus, ferrum ſemper in igne habet; vbi vel verbulo læditur, proſilit, & impugnat. De irâ affirmatè dixit Seneca: Nulla peſtis humano generi pluris ſtetit. Eiuſdem animi Iob: *a Virum ſtultum*, inquit, *interficit iracundia, & paruulum occidit inuidia.* Ira, vehemens & furibunda fera eſt, ferreos habet vngues & fauces igneo veneno plenas. Ideò ſuos Auguſtinus enixè rogans: Ne obſecro, inquit, fratres amantiſsimi, ne tantum malum nobis inducamus, animæ morbum, alienationem à Deo, principium bellorum, plenitudinem calamitatum, dæmonem peſsimũ. Paulus, & rogans & imperans: *b Omnis*, inquit, *amaritudo, & ira, & indignatio &c. tollatur à vobis: eſtote autem inuicem benigni.* Nam, *ſicut carbones ad prunas, & ligna ad ignem, ſic homo iracundus ſuſcitat rixas, c* Malum calorem, peſsimus ignis ſequitur: illum & hunc oderunt Angeli.

Æquè calorificum & letale toxicum eſt INVIDIA, oculos & cor inuidi conſumit. Salomon: *d Vita carnium*, inquit, *ſanitas cordis, putredo oſsium*, INVIDIA. Hominum plerumque peſsimi ſunt, qui aliorum ærumnis læti, alienis iacturis diuites, calamitatibus locupletes, funeribus immortales. Et quid alteri alteros flagellamus? Et cui tandem inuidemus? bono? ergo & bonis dignus eſt. malo? ſua illi malitia laqueus eſt, & interitus: quid opus illum ſæpius perire? Qui liuoris & inuidiæ peſte carere vult, illam hæreditatem diligit, quam cohæredum numerus non minuit, quæ & omnibus vna eſt, & ſingulis tota: præſtans inuidiæ antidotum, eſt amor ÆTERNITATIS. Cælum vis aſcendere? non his moribus illic viuitur: inferiores gaudent ſuperiorum bono. ideò nec Angeli hanc a diabolo luem, in nobis tolerant, ſibi quoque id dictum putant: *e neque cum inuidiâ tabeſcente iter habebo, quoniam talis homo non erit particeps ſapientiæ.* Aut ergo inuidiam pone, aut Angelos & cælum amiſiſti.

a Iob. c. 5. b Ad Epheſ. c. 4. c Prou. c. 26. d Prou. c. 14. e Sap. 6.

CAP. IIum

NEc SVPERBIAE FVMVM ferunt Angeli, ne miremur; nec Dauid rex eum ferre potuit: *a Non habitabit*, inquit, *in medio domus meæ, qui facit ſuperbiam.* Et vnde Angelos ſuperbiæ noſtræ ami-

a Pſal. 100.

cos

eos ſperamus? in regibus hanc oderunt, in æqualibus ſuis eam non tulerunt. turpiſsimum monſtrum eſt, ſuperbus pauper. habuit Lucifer vnde ſuperbiret, ſed habuit etiam vnde ſuperbus rueret. nos verò mendiculi, vnde turgemus? vnde tam altum nobis ſupercilium; miſerijs & ſpurcitijs ſcatemus, & faſtu extollimur? ſuperbi pauperes, turpiſsima monſtra ſumus. quid lutum ſe iactat? quid homo ſuperbit? cuius vita, naufragium; cuius eſſe, momentum; mors finis & exodium. Sic Angelorum non delitiæ, ſed nauſeæ erimus. Veriſsimè Auguſtinus: vix toleratur, inquit, ſuperbus diues, pauperem ſuperbum quis feret? & nemo miretur, adeò inimicos eſſe Angelos ſuperbis: adhuc trepidant ob veterem ſuorum ruinam. Ex Angelo facit diabolum ſuperbia, omnium malorum fæcunda mater. hæc turres euertit, linguas confudit, Goliathum proſtrauit, Amanum ſuſpendit, Nicanorem diſcerpſit, interfecit Antiochum, Pharaonem ſubmerſit, iugulauit Sennacherib, Herodem pediculis confecit; omnes hactenus filios ſuos præcipitauit, & malè perdidit SVPERBIA.

CAP. IIIum

NEc LVXVRIAE FAETORES tolerare poſſunt Angeli; indignantur & horrent, quidquid in caſtitatem inuerecundè peccamus: oculei toti ſunt, imò oculi iique puriſsimi, qui ſordes noſtras celerrimè, & cum indignatione notant. Aſmodæus & Gabriel non bene conueniunt in vno cubiculo, multò minus in vno pectore. O homines, nolite fieri ſicut equus & mulus. Tobiæ arcanum hoc pandens Raphaël: *Audi me*, inquit, *& oſtendam tibi qui ſunt, quibus prævalere poteſt dæmonium. qui Deum a ſe & à ſua mente excludunt, & ſuæ libidini vacent, ſicut equus & mulus: habet poteſtatem dæmonium ſuper eos*. Angeli verò homines in amicitiam adſciſcunt, non pecudes: diuinus è cælo ſponſus, nuſquam ſuauius eſt, quàm inter odorifera caſtitatis lilia; eos ſolum in amplexus admittit, qui omnem penitus à ſe Veneris & Cupidinis ignem excuſſerunt. caſtas amat & virgineas mentes, Virginis filius: abite impuri; odio eſtis, & Angelis & Angelorum regi. Narrat Antonius, a Angelum humanâ ſpecie tectum, iter feciſſe cum anachoretâ. tranſierunt fortè cadauer in viam temerè proiectum: anachoreta nares preſsit, non ita ſocius. paullò poſt obuium habuerunt hominem ſupra ornatiſſimas imagines cultum, ſed qui occultâ libidine laborabat. cetera poliſ-

a Par. 4. Sum. theol. l. 1. c. 6. §. 1.

politiſsimus, & inceſſu venuſto pedes ad legem & numerum ponebat. quin & cinnama fragrans, & balſama vorans, odoros poſt ſe ventulos trahebat: optâſſet quis naſus fieri cum Catullo. Sed Angelus velut mephitim fœdiſsimam declinaturus, vultum preſſaſque nares auertit cauſſam à ſocio rogatus: Homo libidinoſus, inquit, olentiſsimum cadauer eſt. Dixit & euanuit, LVXVRIAE FAUTORES non ferunt Angeli, procul ô procul Cupidinis ignes, à caſtiſsimis Angelorum ſacris. neminem oderunt magis, quàm quem in libidinis cœno volutari cernunt. O mi iuuenis, aut libidinis amicus non ſis, aut hoſtes habebis omnes Angelos.

CAP. IVum.

EST quod Angeli ſummè in nobis mirantur. Hoc Eſdræ ſacerdoti exponens Angelus: a tranſierunt, inquit, dolores, & oſtenſus eſt in fine theſaurus immortalitatis: Noli ergo adijcere, inquirendo de multitudine eorum, qui pereunt, nam & ipſi accipientes libertatem, ſpreuerunt Altiſsimum, *& quidem ſcientes quoniam moriuntur.* Hæc Angelorum ſumma admiratio eſt, quòd ſciamus, non tantùm morituros nos, ſed mori, nec tamen animæ interitum ſentiamus, aut exitium horreamus aut mores corrigamus. Nil noui, ſi fur furetur, cùm ſolus eſt, & extra lictoris oculos, & tutam credit occaſionem. Sed furem iam iam ducendum, in ipſo carcere caliculum in manticam retrudere, hoc noui quid eſt. & certè reperti tales, qui, cùm patibulum iam in oculis eſſet, imò ſub ipſâ furcâ, & riſerint, & impiè iocati ſint. Nos, tales ſumus; grandi paſſu ad mortem imus, imò morimur, atque dum morimur, audacter peccamus, & aut furtiuas libidines animo agitamus, aut in alios linguam ſtringimus, aut manu nocemus. Eheu, iam in fatalibus ſcalis ſtamus, mox deturbandi, & necdum petulantiam noſtram deſinimus? *Scientes, quoniam morimur,* adhuc vitia in nobis viuere conniuemus. Verè hoc Angelorum admiratione digniſsimum eſt.

a 4. Eſdr. 8. quamuis hic liber non eiuſdem cum ceteris, ſit ordinis.

CAP. Vum.

SEd eſt etiam, quod Angeli, ſaltem in aliquibus noſtrûm, admodum ament, SANOS OCVLOS. Oraculum à Chriſto eſt, oculi ſanitatem in totum corpus redundare: a *Si oculus tuus ſimplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit.* Angeli vbi demum locorum ſint, peruigili & nunquam interrupto obtutu Deum aſpiciunt. Sunt inter homines, qui eo quo poſſunt modo, id æmulentur: Deus illis aſsiduè

a Luc. c. 11.

duè in oculis eſt. E Sanctis quidam monuit, piſtori nos ſimiles eſſe debere, qui dum farinam aquâ ſubigit, dum brachia iactat, dum totus formandæ maſſæ incumbit, nihilominus iucundè garrit, & in colloquentem ſubinde oculos reflectit. Ita nobis, non ideò, vt Deum videamus, labores deſinendi, ſed dum laboramus, oculi in Deum aſsiduè & ſuauiter emittendi. & hoc Tobias ſenex filium docens: *Omnibus*, ait, *diebus vitæ tuæ in mente habete Deum.* a hoc Dauid ſe feciſſe gratulatus: *Prouidebam*, b inquit, *Dominum in conſpectu meo* SEMPER nimirum ſaniſsimos oculos habuit Rex Dauid. Lippientes ſunt illi oculi, & multo puluere corrupti, qui in vijs, in domibus, in templis, in angulos omnes emiſsitij excurrunt & interim mentis oculi, altiſſimum Deum non quærunt. Tunc bona eſt actio, cùm manus eſt in opere, oculus in Deo. Multa ſæpe agimus, ſed ignauè & oſcitanter. Oramus: ſed vbi attentio? ſtipem damus: ſed vbi affectus? ieiunamus: & vbi Deo placendi ſtudium? nimirum vti nos Deum non videmus, ita nec videri nos à Deo cenſemus: ita quædam ſegniter, alia turpiter, & incompoſitè facimus, quia Deum ſpectatorem noſtrum non aſpicimus. Attende tibi, ô homo, & fixos ſemper oculos, intende Deo. *Non præterit illum omnis cogitatus, & non abſcondit ſe ab eo vllus ſermo* c Laſciua cogitas, & non erubeſcis? *Deus videt.* impudica loqueris, nec te pudet? *Deus audit.* illuc rapacem, huc libidinoſam manum extendis, nec cohorres? *Deus præſens eſt.* quidquid agas, quidquid cogites, quibuſcunque te latebris condas, memento te vbique deprehenſum. Epictetus: d Tamen etiam cuſtodem, inquit, cuique noſtrûm addidit, & Genium curatorem. Cùm igitur fores obduxeris, & tenebras intus feceris, ne ſuccurrat dicere: Solus ſum. non enim es: ſed Deus intus eſt, & Genius noſter intus eſt. quibus quid opus illato lumine, vt videant quid facias? Clemens Alexandrinus: e hac ſolùm, inquit, ratione fit, vt quis nunquam labatur, ſi Deum ſibi ipſi ſemper adeſſe exiſtimet. Doſitheum, optimum fecit monachum ex diſſolutiſsimo milite, hoc vnicum beati Dorothei præceptum: *Cogita ſemper Deum præſentem, & te coram illo ſtare.* Verè *in omni loco oculi Domini contemplantur bonos & malos:* f *Spirituum ponderator eſt Dominus; omnia nuda & aperta ſunt oculis eius.* g Supremi iudicij die quot abdita peccata, quot arcana ſcelera, quot monſtra noxarum in lucem & publicum protrahentur, quæ nunc aut ſimulationis mantelo, aut arcanâ parietum fide, aut tenebrarum ſilentio

a Tob. c. 4. b Pſal. 15. c Eccl. c. 42. d lib. 1. c. 14. e lib. 3. pædag. c. 5. f Prou. c. 15. g ad Hebr. c. 4.

lio reguntur? omnia Deus audit, vidétque omnia: & quomodo grauiùs vnquam delinquat, qui intuentem ſe Deum non deſinit intueri? quidquid agis, ô homo, videri te ſcias, & audiri; memento te in omnibus deprehenſum.

HORA XI.[ma]

Diſce MORI: *& cogita:*

Annon in extremo morbo, omnibus ignoſcam, & omnes mihi cupiam ignoſcere? Cur ergo nunc tam longas nutrio iras, tam implacabilem ſpiro vindictam?

Diſce VIVERE: *tua verò ſit* VITA:

CONSIDERATIO PRAESENTIAE DIVINAE. opera omnis carnis coram illo, & non eſt quidquam abſconditum ab oculis eius. (Eccli. c. 39.) Deo nihil clauſum eſt: & veriſsima vox Auguſtini: Deus, totus oculus eſt, quia omnia videt; totus manus eſt, quia omnia operatur; totus pes eſt, quia vbique eſt.

Diſce ORARE: *& conſidera.*

CONSIDERATIO VIII.[ua]

Virtutes Angelorum.

Virtus I.[ma]

PVritas, innocentia, caſtitas ſumma. Cæleſtes hi genij nullam vnquam labem contraxerunt, conſtantiſsimi Numinis amici. hos enim allocutus Deus: *a Venite,* inquit, *deſcendamus, & confundamus ibi linguam eorum.* Angelos ad hunc deſcenſum tam humaniter inuitatos, Auguſtinus affirmat. *b* Amat Deus ſuos hos innocentiſsimos ephebos, poſt tot millium defectionem. Infans in cunis, innocens Angelus dicitur; tamen in paradiſo, alienâ manu deliquit, & primus eius auus, fur fuit. In nullum beatorum ſpirituum hoc dici poteſt, quos & Chriſtus laudans: *Erunt,* inquit, *ſicut Angeli Dei.* quòd ſi noſtram in alijs ſimilitudinem amemus, Angelis hòc quis carior erit, quò caſtior, quia ſic ijs ſimilior. Ideò pudiciſsimam Iudith in caſtris hoſtium ſingulariùs defenderunt; caſtiſsimam Suſannam

a Gen. c. 11. b lib. 16. de ciu. c. 5.

ſannam inſidijs ſenum eripuerunt; Cæcilias, Agnetes, Theodoras luporum dentibus ſubtraxerunt. Vbi cor caſtum, ibi delitiæ Angelorum.

Virtus IIda

OBedientia promptiſsima. *Nónne omnes ſunt adminiſtratorij Spiritus?* a cùm iuſſa acceperint, dictum factum. confirmat hoc pſaltes regius: *b qui facit Angelos ſuos ſpiritus, & miniſtros ſuos, flammam ignis.* ad nutum, eò quò mittuntur, celerrimè feruntur, ad inſtar volatilis ignis. *Nunquid mittes,* ait Iob, *c fulgura, & ibunt, & reuertentia dicent tibi: Adſumus?* pluribus imperijs non fatigantur; parati ſæpius ire & redire. *Videbitis,* ait Ioannes, *d cœlum apertum, & Angelos Dei aſcendentes & deſcendentes ſupra filium hominis.* vti fulgura eunt redeúntque Angeli, & nouis ſeſe officijs offerendo dicunt: ADSVMVS. hæc omnium obedientium vox eſt: adſum, ecce me, præſtò ſum; paratus ire, promptus facere, quidquid imperabitur. Tardè velle, nolentis eſt proprium eſt libenter facientis, citò facere. e

a ad Hebr.c.1. b Pſal.103. c Iob.c.38. d Ioan.c.1. e Senec.l.2.de benef.

Virtus IIIa

AMor in Deum, & nos maximus. Angelus Iſaacum à gladio vindicauit: ancillam viliſsimam ſolatus eſt Angelus, luctatus cum Iſaaci filio & vinci non indignatus. Angelus incendio Lothum eripuit: Tobiam incolumem velut tabellarius duxit & reduxit; Eliæ & Danieli Angelus à ferculis fuit, illi panem & fontem, huic delitias meſſorum appoſuit. Angelus Philippum ad Reginæ Candacis quæſtorem Æthiopem miſit. bono ægrotorum pauperum Angelus aquam Hieroſolymis turbauit. Angelos amor pænè veſpillones fecit; mendiculum in ſinum Abrahæ, non vnus tantùm Angelus deportauit. Suis nos manibus portant, ne offendamus, vti maiores natu filij fraterculos ſuos minores brachijs quandoque circumgeſtant. Nemo tam impius eſt, quin gaudium creet Angelis, reſipiſcendo. Lacrimæ pœnitentium, vinum ſunt Angelorum, ait Bernardus. Ab Angelis beatiſsimam Dei matrem, & Ioannem Baptiſtam cibos accepiſſe, ſcriptorum complures aſſerunt. a Amore noſtri, viliſsima miniſteria nunquam recuſârunt Angeli. O Caritas! quanta Virtutum Regina es, quàm tamen vbique paſsim, inhonora & contempta iaces!

Virtus

a Franc. Suar. diſp. 24. ſect, 3. in part. 3. D.Thomæ.

Virtus I-Vta

SVbmiſsio admiranda. In lege priſcâ, adorari ſe paſsi ſunt Angeli. aduoluit ſe ad illorum genua, pronúſque imò humi abiectus adorauit ternos è cælo ſibi parentes nuntios, ingens ille Abrahamus: non prohibuerunt. Binos adorauit & Lothus: non interdixerunt. Adorârunt eóſdem Ioſue, Tobias, Manue: non reprehenderunt. Sed & alij hos ipſos adorârunt: non obſtiterunt. Sed neque in ſubmiſsionem deliquerunt; temporis decoro paruerunt. In nouâ lege, ſui Regis exemplo moti, & velut ſi profeciſſent, facti ſubmiſsiores, poſt tantam Domini abiectionem, hunc ſibi cultum deferri, ſeque adorari vetuerunt. Viderant enim ſummum Deum ad infimorum hominum pedes, non procumbentem tantùm, ſed & lauantem. Ad hoc nouum inuiſumque cælitibus ſpectaculum, ſe quodammodo attemperârunt, intráque ſuam naturam ac morem deſcenderunt. Ita Ioannem in Pathmo iam procumbentem, iam adorare molientem, è terrâ erigens Angelus: a *Vide*, inquit, *ne feceris, conſeruus tuus ſum & fratrum tuorum habentium teſtimonium Ieſu; Deum adora.* En ipſos cæli principes, quodammodo ſeipſis factos eſſe meliores. miratur Gregorius, &: quid eſt, inquit, quòd ante Redemptoris aduentum ab hominibus adorantur & tacent: poſtmodum verò adorari refugiunt: niſi quod naturam noſtram, quam prius deſpexerant, poſtquam hanc ſupra ſe aſſumptam conſpiciunt, proſtratam ſibi videre pertimeſcunt. Imò etiam à nobis mendicant iam Angeli, &, quòd Cæſares & Reges ſubinde feciſſe conſtat; veſte peregrinâ ignoti, hoſpitium apud nos rogant. Sanctorum virorum complures (prout eorum res geſtæ teſtantur) opulentiſsimos hos mendicos ſuâ menſâ non ſemel refecerunt. In beatis illis mentibus nec næuulus quidem hæret ſuperbiæ. inde amor illorum & reuerentia in pauperes. nam Chriſti nati feliciſsimum nuntium, ſolis pauperculis opilionibus detulerunt. nec vnquam in terris maiore numero viſi, quàm cùm Rex illorum in extremâ egeſtate, inter beſtias hoſpitaretur: non erubuerunt ætherei hi prætores, ſui Domini viles panniculos, & ſtramineas cunas.

Prædixit Chriſtus: b *qui me erubuerit & ſermones meos, hunc erubeſcet filius hominis, cùm venerit in maieſtate ſuâ & patris, & ſanctorum Angelorum.*

a Apoc. c. 19. b Luc. c. 9.

Virtus Vta

TOlerantia conſtantiſsima. Illos etiam curandos ſuſcipiunt Angeli, quos damnandos ſciunt. neque ideò minus laborant in erudiendo homine, etſi nôrint ſe fruſtra laborare. *Curauimus Babylonem, a* aiunt, *& non eſt ſanata; derelinquamus eam.* hominem autem prius non deſerunt, quàm eum diabolus ſui iuris factum, ad carceres abripiat æternos. Quis olitor in horto ſuo, quis vinitor in ſuâ vineâ colendâ tam patiens, vt cùm illum aut illam votis non reſponſuram ſciat, nihilominus tamen & illum colendo, & iſtam fodiendo exerceat? eius tamen tolerantiæ ſunt Angeli, vel etiam in deſperatiſsimos. ipſe quoque Antichriſtus ſuum habebit monitorem Angelum. Vidit quidem Iulianus Apoſtata ſuum à ſe Genium abire; ſed hoc monendo illi factum, vti mater fugam ſimulat, vt infantis contumaciam frangat. Iulianus tamen ita monitus, non reſipuit; vnà & ſanguinem & blaſphemiam, & execrandam animam eiecit. Nos, ſi quem officij bis térue moneamus, abundè monitum cenſemus, & ceſſamus: Angelorum ingenium longè à noſtro diuertit; Angeli & centies & millies monent: quæſo te, omitte hoc; oro, fac hoc. & quò præfractè magis omittenda facimus, aut facienda omittimus, eò conſtantior eſt, eorum patientia, cuius tamen etiam imitatores habent.

Ammoni & ſeni & ægro, *b* Ioannes Thebæus, totis duodecim annis, mirabili & patientiâ & ſedulitate ſeruijt. nunquam eum tetricus ſenex vel mitiore verbulo dignatus eſt: ſed morti iam proximus, coram alijs compluribus, prehensâ Ioannis manu: hic iuuenis, inquit, non homo, ſed Angelus eſt. fateor equidem, vix vnquam illum humaniùs ſum affatus, tot annis tamen ægrotanti mihi, mirâ & induſtriâ & tolerantiâ inſeruijt. Moſes patientiâ, non Angelus tantùm, ſed & Deus, tam Pharaonis quàm Hebræorum eſt factus. Angeli quam exercent, hanc & amant in nobis tolerantiam.

Narrat Pelagius Diaconus è Græco, *c* quod mirificè roboret firmétque patientiam in rebus omnibus.

In horrenti vaſtâque ſolitudine habebat cælo notiſsimus ſenex, & qui Dei cauſsâ plurima iam didiciſſet & FACERE & PATI. Domus illius magnam partem cælum fuit, cubile terra, ſomnus vigiliæ, cibus ieiunium, colloquia ſilentium, caſula palatium. ſuſtentandæ vitæ deficiebant illi pleraque omnia, maximè tamen aqua, elementum publici quidem vſus, ſed non vbiuis locorum adeundum.

Ergo

a Hier. c. 51. b Vitæ Patrum lib. 7. c. 13. c Libel. 7. num. 31.

Ergo, ſi quando ſiti mederi voluit, extremè priùs fatigari debuit,& ad fontem, quaſi in mercatum proficiſci, ad emendum Falernum; neque ante aquam bibit, quàm viam longam deuorauit. Hoc illi ſitim pretioſam valdè, imò & exoſam faciebat, maluiſſétque eſurire bis térue, quàm vel ſemel ſitire, nam ita extra omnem aquæ viciniam habitabat, vt, quoties hydriam ſuam implere voluit, milliare priùs integrum pedibus emetiri debuerit: neque tamen recentem & frigidam vnquam bibebat, niſi continuò illic bibiſſet, vbi fontem reperiſſet. Hæc virum cælitibus carum ſæpius turbârunt, atque ad indignationem etiam concitârunt. Fuit vt aſſueto iam calle ad notum ſibi fonticulum, inſtar ſitientis cerui properaret. pedibus alas addebat non timor, ſed ſitis, at viâ nonnihil vltra dimidiam decursâ, fauces arere, lingua faucibus hærere, vox aſperari, brachia languere, pedes ſuccumbere, anhelitus deficere, corpus pænè totum corruere, & ſolo aſterni. itaque fracto iam planè & fatigato greſſu incedebat, meditationis, quàm antè, aptior. multa igitur ſecum diſputare, partes in omnes verſare animum, ita demum ſecum ipſe confabulari cœpit: Et quis tandem, inquit, potum tibi feret, cùm te non ferent pedes ampliùs? Et fac immortalem te eſſe, neque vnquam morbo tentandum, quæ tamen hæc pænè quotidiana cum tantâ laſsitudine excurſio? vt taceam diſpendium temporis, quo interim legere, meditari, precari commodiùs poſſem, dum ego toties, tam laborioſè, tantum itineris conficio. Cui Creticum ſuum tanto ſtat pretio, quanto mea mihi aqua? quàm me per æſtatem æſtus frangit, per hiemem frigus eneruat? Et cuius hîc duret patientia, in tantis támque aſsiduis moleſtijs? ignoſce mihi, mi Deus, non poſſum non indignari, & iraſci habitationi meæ tam incommodæ.

Sed an nihil conſilij eſt, quo riuulum mihi aut ſalientem aquulam viciniorem efficiam? Sempérne tot mille paſſuum decurram, vt bibam? profectò huius vini cella nimium à me diſsita eſt. quid ſi ego illi fierem vicinior? illa certè mihi non poteſt, neque enim nouo alueo ad me deriuatus fons curret. ita prorſus, ita agam: ſedem ego meam migrabo, & iuxta ſcaturientes latices domicilium mihi figam: ita demum compendium reperero immenſi laboris. quid neceſſe eſt, ita quotidie fatigari? Et ô me infelicem, aut incogitantem, qui non pridem in hoc conſilium iuerim.

Vix hæc effatus, cùm à tergo leuiſsimum inſequentis ſtrepitum aduertit, & reſpicit in ipſo ambulationis motu, vidétque iuuenem

 ſequi,

ſequi, qui omnes, quotquot ipſe paſſus faceret, accuratè numeraret. ad quem illi. ô ſenex: heus tu, inquit, quod ſeſſo ſeni tacitum conuitium facis, vt omnia veſtigia mea paſſuſque in digitos mittas? non ſumus inceſſu pares, vt olim cùm & mihi virerent genua; deſine hoc ludibrium. Ne ſæui, (ait Angelus, quem ille iuuenem credebat) ne ſæui, mi optime ſenex. cælo miſſus ſum, vt paſſus omnes & ſingulos numerarem, quotquot facis ad fonticulum illum: ſimul & præmia in numerum cogerem, pro his vel ſingulis paſsibus, ſed olim, ſed in cælo rependenda. Dixit & ex oculis ſe ſubduxit. Cùm eremicola cæleſti hoc affatu attonitus, in terram atque in preces funditur: &, ô mi Deus, exclamat, quæ tua hæc bonitas in ſeruulum viliſsimum! egóne impatiens ille, & iracundus; ego deſes ille, & ceſſator famulus, tantò tibi vendam pretio, veſtigia vel ſingula? ignoſce, ô mi conditor, huic & iracundiæ, & impatientiæ meæ; ſit venia fatuo prorſus conſilio. reuoco & damno quod cogitaui, quod & dixi tuguriolum meum magis à fonte in poſterum diſtabit quàm hactenus, vt cum viâ creſcat patientia. Atque vt verbis manum adderet, mox ad demoliendam ſuam caſam ſeſe accinxit, illámque dimidio inſuper milliari à fonte remotam denuò excitauit, vt ita plus paſſuum numeraret Angelus, plus præmiorum redderet Deus.

Et te, mi homo, quiſquis es, tuus ſemper Angelus inſequitur: nunquam à te abit; omnem inceſſum tuum, paſſúſque ſingulos ad numerum reuocat. paſſus tantùm? cogitatus etiam, vel latentiſsimos; verba omnia, facta omnia, minima maxima, in numerato habet. En, quàm fidum tu habeas amanuenſem! quidquid agas, actiones ille omnes numerat. precaris tu? voces ille vel ſingulas dinumerat: ſtipem erogas? numerat obolos: flagellis te caſtigas? numerat verbera: ieiunijs te maceras? numerat abſtinentias, & omnes bolos, quibus genium fraudas: de ſomno quid ſubtrahis? numerat vigilias: Cupidinem Venerémque vincis: numerat victorias: carnē cilicio domas? numerat horas: animum meditatione piâ inſtruis? hìc vel puncta horæ numerat: mentem confeſsione purgas? hìc ille dies numerat: legis, denuo, ſcribis, laboras? nec hic ille ſuū numerandi munus negligit; modò tu Deo laudādo legas, ſcribas, labores.

At ſcito habere te latronem etiam alium, imò verum ex Orco latronem, qui non pecuniæ tuæ, ſed tuæ animæ inſidiatur. hic exſortis cælo ciuis, æquè atque tutelaris Angelus, in ſuos pugillares refert omnia quæ facis, dicis, cogitas. Si iuras aut peieras, verba; ſi

laſciua

laſciua loqueris, ſyllabas; ſi fœda meditaris, cogitationes; ſi rem diuinam negligis, horæ quadrantes; quando demum peccato letali te maculas, etiam momenta numerat, dum momentum illud veniat, quo te inimicum Dei, exhæredem cæli, Diuorum hoſtem, in ſuum regnum caſu irreuocabili præcipitet. Ah! mi homo, per ſalutem tuam te oro, tu quoque (ſi ſapis) numerare incipe, annos quos conſumpſiſti, dies quos neglexiſti, horas quas perdidiſti: ſed & futuros dies horáſque in numerum digere, ſi potes, cùm nec hanc ipſam, quâ tecum loquor, horulam mortis ſecuram habeas. demum ÆTERNITATEM quam numerare non potes, ſaltem cogita. Non abſurdè dicebat olim vir doctus: *Nuptias eſſe breuem & lætam cantiunculam, ſed habere longum & triſte epiphonéma.* Sic nos veriſsimè dicemus: peccati cuiuſcunque voluptas, breuis & hilaris eſt cantiuncula, ſed longiſsimum habet & triſtiſsimum epiphonema, tormentum ÆTERNVM. *O æternitas, ô æternitas, æternitas!* quàm ſæpe turpiter peccamus, quia te vix vnquam ſeriò cogitamus! O ÆTERNITAS! aut in delitijs inter Angelos, aut in ſupplicijs inter diabolos ducenda, & nunquam finienda! Attende, mi homo, horum an illorũ amicitiam nunc ambias: Et hoc ſcito, tum denique te fore Angelis amicum, cùm tu fueris TOLERANTIAE & CASTITATI.

HORA XII^ma.

Diſce MORI: *& cogita:*

An non à mortis meæ momento, tota mihi pendet ÆTERNITAS? ſupremum halitum, aut æterna ſalus, aut exitium excipiet æternum. Puncto conſtat Æternitas. Cur ergo nunc per bonam vitam, ad optimam mortem me non diſpono? tutiſsimum eſt, vt quicquid in extremo deceſſu, ſe quiſque vellet feciſſe, id modò ſanus incipiat facere.

Diſce VIVERE: *tua verò ſit* VITA.

CONSIDERATIO ÆTERNITATIS. Cogitaui dies antiquos & annos æternos in mente habui. (Pſal. 76.) Quidquid in mundo eſt, vanum, breue, merum nihilum eſt, ÆTERNITATI collatum. Et ſolus ille omnium ſapit, qui caducis his ſpretis, vnam atque vnicam ſibi præfigit in terrâ cogitandam, in cælo aſſequendam ÆTERNITATEM.

Diſce ORARE, *& conſidera.*

CONSIDERATIO IX^na

Cultus & veneratio ſanctorum Angelorum.

CAP. Ium

TObias pater filio & oculis ſibi reſtitutis, Tobiam filium acceɼſens: *quid poſſumus*, inquit, *dare viro iſti ſancto?* Cui filius: *Pater*, ait, *quam mercedem dabimus ei, aut quid dignum poterit eſſe eius beneficijs?* & cœpit ea narrando percurrere. demum iterum: *quid*, inquit, *illi adhac poterimus dignum dare?* quicquid demus, minus quàm promeruerit, dabimus. *Et vocantes eum rogare cæperunt vt dignaretur dimidiam partem omnium quæ attulerant, acceptam habere.* Et quid nos, noſtro tutori Angelo rependemus, pro tantis beneficijs, per tot annos in nos collatis? Eccleſiaſticus: *a Si eſt*, inquit, *tibi ſeruus fidelis, ſit tibi quaſi anima tua.* & quo loco nobis erit, fideliſsimus hic cuſtos, qui curâ & fide ſinceriore nos tuetur, quàm reges & principes poſsit omne regium ſatellitium.

a. Eccl. c. 33.

CAP. IIum

ANgeli, eo honore cultúque poſſunt affici, quo ceteri Diuorum, quos precibus, ſtipe, ieiunijs; tanquam Dei amicos deueneramur. Angeli Deum aſsiduis frequentant laudibus; hoc crebrior apud nos æmuletur oratio: Angeli, criminis omnis puriſsimi, caſtiſsimam integritatem abſque næuo traducunt; huic illorum virtuti æmulandæ, frequentiora nos iuuabunt ieiunia; Angeli beneficiorum in nos largiſsimi ſunt; id eleemoſynis noſtris piè imitari conemur.

Conſtantinus Imperator verè pius, apud Conſtantinopolim in vtroque maris Euxini littore, illuſtriſsima duo templa condidit, Michaëlis Archangeli honori. Imperator Iuſtinianus, eidem Archangelo Michaëli, alijſque ſanctis Angelis, ſex magnifica templa à fundamentis erexit, rectè perſuaſus, ſi hunc alatarum legionum ducem, qui tot potentiſsimos perduelles in cælo ſub iugum miſerat, amicum haberet, bellum facile & felix ſe cum Vandalis habiturum. Seraphicus ille Franciſcus, præter quadraginta diale ieiunium Eccleſiæ, alios inſuper quadraginta dies inediâ ſe macerauit, pro honore & cultu ſancti Michaëlis Archangeli. Anno à pariente Virgine, milleſimo, Otho III. Imperator Romanus, teſte Petro Damiano,

miano, a Româ in Apuliæ montem Garganum, ad ædem ſancti Michaëlis, nudis pedibus contendit (ſunt 50. milliaria Germanica) idque ſuaſu S. Romualdi, vt crimen paullò antè commiſſum, hac corporis afflictatione expiaret.

a In vitâ S. Romualdi.

CAP. IIIum

CVm Angeli ſint integerrimi ſpiritus, ab omni ſorde carnis eximij, vtique illis ſummo eſt gaudio & honori, cùm quis eâdem ſeſe caſtæ integritatis veſte amicit, ſeque illis, quantum conando poteſt, reddit quàm ſimillimum, fitque caſtitate Angelus. Quot ſanctorum hominum caſtam & cælibē vitam quaſi cælitem agnouerunt? nec in alio etymo Grammaticis magis credendum. verè dixit Hieronymus: Eſſe Angelum, felicitatis eſt; eſſe virginem, virtutis. Narrat Baſilius, a Diocletiano & Maximiano in Chriſtianos ſæuientibus, Theophilam virginē, formâ & proſapiâ nobiliſsimam, cùm à lictoribus in lupanar vi traheretur, in viâ ſic eſſe precatam: Mi Ieſu, amor meus, ô ſponſe mi, ô fons caſtitatis, matura opem, & ſponſæ tuæ pudicitiam ſerua. Hoc cor, hoc os, & oculi lacrimis pleni loquebantur. proſtibulum ingreſſa, Euangelium, vt mos erat Chriſtianis, lectura protulit. Fuerunt quidem qui irruere auderent, nemo qui tangere. Sedebat Virgo & legebat, verecundiſsimo vultu ad omnem modeſtiam compoſito; adſtabat iuuenis è cælo, pulchritudine inenarrabili, amœniſsimos ignes oculis ſpirabat, itáque ſtrictorum oculorum maieſtate terrebat ingreſſos, vt impuram vim omnem à virgine arceret. Et hic adoleſcens, inquit Baſilius, Virginis protector fuit, vti virgineus Daniel Suſannæ. Nemo amat Angelos, qui caſtitatem oderit: vita caſta, gratiſsimus Angelorum cultus eſt.

a Tract. de verâ virgin.

CAP. IVum

QVo porrò cultu affici velint, æthereæ mentes, cæleſtes hi Legati, facilè id ſuo nos exemplo docent. Beati Pauli ſenſu, omnes adminiſtratorij ſpiritus ſunt, pleni officijs & obſequijs. tales & eos eſſe cupiunt, quos inſtruunt.

Ioannes Carrera, a caſtiſsimus iuuenis, inflammato ſemper ſtudio, erga tutelarem Angelum rapiebatur. cum hoc tanto erat támque familiari coniunctus vſu, vt velut intimo cum amico, ſua conſilia ſermonéſque conferret, ſæpe ad eum de rebus ſuis dubijs arduíſ-

a Hiſt. Soc. lib. 11. n. 35.

que referret, ſæpe interrogaret, exquireretque conſilium. Denique in eam ſancti Angeli familiaritatem venerat, vt ab eo quotidie horis antelucanis, ad orationem excitaretur è ſomno. quamquam hanc aliquando conſuetudinem Angelus intermiſit, quòd excitatus à ſe, languore victus, non è cubili protinus ſurrexiſſet. Sed ſi hæc culpa fuit, certè per dies plurimos occultante ſe Angelo, pœnas dedit. cuius præſentiæ deſiderio multis ad Deum placandum precibus ac ieiunijs adhibitis, tandem aliquando quod amiſerat, recuperauit. Receptum in priſtinam familiaritatem Angelus monuit, idcircò ſuam ſe occultâſſe præſentiam, quòd ad orationem ſe ſuſcitantem, non protinus audiſſet: Deúmque ab eo pœnas voluiſſe repetere, vt documentum ei eſſet in poſterum, ne in ſurgendo moras necteret.

Non Muſis tantùm, ſed & Angelis amica eſt aurora: manè cum Deo, interdiu de Deo loqui nos volunt: Nec tamen officiorum erga alios obliuiſci. Sui cultum interpretantur, cùm in alios obſequioſi ſumus. vrgent meritò, vt quod operæ alijs impendimus, id & *promptè & libenter* impendamus. iuuitâ & lenta miniſteria vix meliora ſunt turpi otio. Placere non poteſt obſequium, quod *alacritas & promptitudo* non commendet. duplicem fert opem, qui celerem fert.

CAP. Vum.

SVnt qui templa, varijs muneribus colant. hi ceram, illi oleum, iſti cereos; alij aras, pretioſam veſtem, artificioſas imagines, calices aureos donant. Auguſtinus: [a] æquum eſt, inquit, monitos nos à pſalte regio, & VOVERE & REDDERE: duplici modo id fiet. Sunt qui ceram, oleum, telam, ſimilam, odores, aurum dent. Sed hæc niſi à ditioribus non expectes. nobiliora his munera habemus, è pauperum etiam arculis depromenda, quæ Angelis oblata, non poterunt non eſſe gratiſsima. Ea verò ſic ordine numerat Auguſtinus, auro prorſus & cedro ſcribenda.

1m Quicunque iram, in alterum conceptam, ſubſtrinxerit, & Dei amore illatam iniuriam oblitterârit; votum obtulit iſte, oleum puriſsimum.

2m Si quis luxuriæ cæno volutari conſuêrit, reſipiſcat tandem, & excutiat ſordes ſuas, & animo ad Deum ſecretiùs clamet: Benigniſsime Domine, miſericordiſsime Deus; ſufficiat, hactenus luſiſſe tecum: huc vſque peccaui, te contempſi, legem tuam abieci, carnis meæ fœtoribus ſatisfeci: nunc, ô mi Deus, ad te redeo, &

voueo

a Inter ſermones S. Auguſtini de Tempore, ſerm. 7.

voueo nequitiam meam me deſiturum. Et hic obtulit candidiſsimam virginem ceram vtque cariſsimum munus Angelis.

3^{m}. Si quis inuidiâ laboret, ærumnis aliorum exhilaretur, felicitate alienâ tabeſcat, quod eſt peccatum, inquit Auguſtinus, vſque ad mortem. promittat & ipſe animo, actus amoris potiùs, quàm liuoris & inuidiæ ſe meditaturum. Et iſte votum obtulit, calice aureo donauit Angelos.

4^{m}. Si quis iniuriam intulerit alteri, aut etiam cædem fecerit, animum veneno plenum abſtinentiâ cruciet & luctu, nec panem Angelorum tangat, dum ſe Deo, læſos ſibi reconciliârit integrè. Et hic votum offert: collapſam reſtaurat aram Angelis.

5^{m}. Si quis aliorum actiones carpere, ſuas non inſpicere, omniũ honori detrahere, maledicos dentes nemini non infigere ſit ſolitus; Deo & Angelis ſic voueat. Huc vſque de alijs dixi, me non inſpexi: ego eram miſerior, & alios miſeros exiſtimabam. Satis, ô mea lingua, ſatis méque alióſque perdidiſti; arctioribus te poſthac vinculis conſtringam; ſeriò laſciuiam tuam emendabo. Et hic obtulit votum: grandem ex optimo ære ſtatuam locauit Angelis.

6^{m}. Si quis ſe obſeruet eleemoſynæ parcum, in egenos aſperum, in domeſticos tenacem, in omnes iracundum. voueat hic Deo & Angelis, manſuetam liberalitatem. Iſte quoque munificum ſoluit votum, ſacrificam ex auro veſtem dedit Angelis.

7^{m} Si quis ſe humanæ laudis percupidum, arrogantem, iactabundum, inſolentem aduertat: voueat is ſubmiſsionem & modeſtiam. Periſtromata hic offert & tapetia, Angelorum æſtimatione, pretioſiſsima.

8^{m}. Si quis vino plus æquo indulgeat, & caliculis epotandis ſtudeat, voueat is ſobriam & frugalem menſam. grande votum obtulit & iſte: aliquot vini veteris vrnas ſacrauit Angelis.

9^{m} Si quis languidum ſe fractúmque, & ad exercitia pia eneruem & lentum ſentiat, alacritatem is voueat, & ad diuina feruorem. Pretioſum & hic votum obtulit: argenteam, balſamóque ardentem lampadem ſuſpendit Angelis.

Deuota hæc Angelis munera, eiuſdem Auguſtini verbis conſigno. Et cùm hæc omnia, inquit, feceritis chariſsimi, offertis Deo votum placitum, & quaſi remuneratis Chriſtum. Et poſt hæc veniet vobis benedictio, & vota veſtra offerentur ante tribunal Chriſti. Putamus, quàm dulce erit, quando vota noſtra talia, qualia dixi, Angeli ante conſpectum diuinæ Maieſtatis obtulerint.

CAP.

CAP. VIum.

SIngularis & Angelis conuenientiſsimus, eorúmque alumnis vtiliſsimus cultus eſt, *præſentiam illorum plurimùm ſemper venerari.* rectiſsimè Bernardus: *a* in quouis angulo, Angelo tuo reuerentiam habe. tune audeas illo præſente, quod vidente me non auderes? Sanè cuſtos iſte, caſtiſsimos oculos ſuos & aures (hominum more loquimur) peruigiles, ſempérque intentos habet, in omnia noſtra facta, dicta, cogitata. Senecæ nil efficacius viſum eſt, extirpandis vitijs, quàm viri grauis præſentiam aſsiduo cogitatu ſibi proponere. ijſdem, mi homo, verbis te compello, quibus ſuum Lucilium Seneca: Accipe, inquit, & quidem vtilem, & ſalutarem clauſulam, quam te affigere animo volo. Aliquis vir bonus (& quis melior cuſtode Angelo?) nobis eligendus eſt, ac ſemper ante oculos habendus, vt ſic tanquam illo ſpectante viuamus, & omnia tanquam illo vidente faciamus. Magna pars peccatorum tollitur, ſi peccaturis teſtis aſsiſtat. Aliquem habeat animus quem vereatur, cuius auctoritate etiam ſecretum ſuum ſanctius faciat. O felicem illum, qui non actus tantùm, ſed & cogitatus emendat. Sapienter idem in aliâ epiſtolâ inculcans: *b* Sic certè, ait, viuendum eſt, tanquam in conſpectu viuamus: ſic cogitandum, tanquam aliquis pectus intimum inſpicere poſsit; & poteſt: quid enim prodeſt ab homine aliquid eſſe ſecretum? nihil Deo clauſum eſt; intereſt animis noſtris, & cogitationibus medijs interuenit. Sic interuenit, dico, non tanquam aliquando diſcedat. Nil veriùs aut ſapientiùs, à calamo hominis non Chriſtiani, doceri potuiſſet. Verè omnium actionum noſtrarum Deum, Deíque legatos Angelos & arbitros & teſtes habemus, & quid enim neſciant, aut non videant Angeli, qui videntem & ſcientem omnia, ſciunt vidéntque obtutu perſpicaciſsimo, perenni?

a Serm. 12. in Pſal. 90. b Epiſt. 83.

CAP. VIIum.

CVpiet fortaſsis, bonæ mentis homo, facili compendio noſſe, quid operis quotidie fieri poſſet, ſanctis Angelis honorandis. Vt huic ſatis fiat, breuem ei tabellam exhibemus eorum, quæ ſingulis diebus, aut certè crebriùs, honori ſanctorum Angelorum præſtanda.

1um Quotidie Dominicam orationem, & Angeli ſalutationem nouies attentè pronuntiare.

2um Lita-

2um Litanias, Officium, aliáſue preces, SS. Angelis inſcriptas, quotidie recitare.

3um Quotidie aliquid boni operis, aut aliquam ſui victoriam, Angelis offerre.

4um Cùm è ſcripturis ſacris conſtet, nouem eſſe Angelorum ordines, nouenarium numerum, in pijs præſertim exercitijs, ſtudioſiùs attendere.

5um Caſtitati, ab Angelis commendatiſsimæ virtuti, ſingulariùs ſtudere.

6um Cultum eorum & venerationem apud alios propagare.

7um Templa ijs ſacra frequentare, dies eiſdem feſtos obſeruare, præſertim octauum Maij, vigeſimum nonum Septembris, & Dominicum diem Angelo cuſtodi ſacrum.

8um Odium atque inuidiam omnem, & quidquid in mente contra alios fellis, quicquid inuidiæ, quicquid odij atque alienationis eſt, in gratiam illorum ponere. pleni namque diaboli ſunt inuidiâ, amore Angeli.

9um Præſentiam illorum aſsiduè; ſæpiſsimè ſaltem de die illam cogitare: in omnibus aduerſis & periculis, Angelos atque Angelorum Reginam, Domini matrem, in ſubſidium ac patrocinium vocare.

De Angelorum apud nos præſentiâ opportunè hîc addo, quod in ruborem det Chriſtianos, qui præſentes ſibi Angelos veneratione vix vllâ proſequuntur. Ille à Madaurâ Philoſophus Angelorum circa nos præſentiam his omnino verbis deſcribit: Plato autumat ſingulis hominibus in vitâ agendâ teſtes & cuſtodes ſingulos additos, qui nemini conſpicui ſemper adſint (*vota voces*) arbitri omnium, non modò actorum, verum etiam cogitatorum. [a] At vbi vitâ editâ remeandum eſt, eundem illum, qui nobis præditus [b] fuit, raptare, & trahere cuſtodiam ſuam ad iudicium, atque illic in cauſsâ dicendâ aſsiſtere: Si qua commentiatur, redarguere: ſi qua vera dicat, aſſeuerare, proinde illius teſtimonio ferri ſententiam (*hoc nos particulare iudicium vocamus*) proinde vos omnes, qui hanc Platonis diuinam ſententiam me interprete auſcultatis, ita animos veſtros ad quæcunque vel agenda, vel medidanda formate, vt ſciatis nihil in homine præ iſtis cuſtodibus nec intra animum, nec foris eſſe ſecreti, quin omnia curioſè ille participet, omnia viſat, omnia intelligat, in ipſis penitiſsimis mentibus vice conſcientiæ diuerſetur. Hic quem

a De cogitationibus, quid ſentiendum, ſupra monuimus. b Præſtitutus.

quem dico, prorſus cuſtos, ſingularis præfectus, domeſticus ſpeculator, proprius curator, intimus cognitor, aſsiduus obſeruator, indiuiduus arbiter, inſeparabilis teſtis, malorum improbator, bonorum probator, ſi ritè animaduertatur, ſedulò cognoſcatur, religiosè colatur (*quid aliud dixerint Chriſtiani?*) ita vt à Socrate iuſtitiâ & innocentiâ cultus eſt, in rebus incertis proſpector, dubijs præmonitor, periculoſis tutator, egenis opitulator: qui tibi queat tum in ſomnis, tum in ſignis, tum etiam fortaſſe coram, cùm vſus poſtulat, mala auerruncare, bona proſperare, humilia ſublimare, nutantia fulcire, obſcura clarare, ſecunda regere, aduerſa corrigere.a Hæc Maudarenſis.

Vnde obſecro tam luculenta de cuſtodibus Angelis cognitio ad eos penetrauit, qui nullam Chriſtianæ religionis diſciplinam acceperunt? Quantò iam firmiore aſſenſu amplectimur quod priſci Patres, auctores locupletiſsimi, quod paginæ ſacræ de Angelis loquuntur. Quanto iam proniore animo Bernardum audimus ita diſſerentem: Angelis mandauit de te! Mira dignatio, & verè magna dilectio charitatis. Quis enim? Quibus? De quo? Quid mandauit? Studiosè conſideremus, diligenter commendemus memoriæ hoc tam grande mandatum. Quis enim mandauit, cuius ſunt Angeli? Cuius mandatis obtemperant: Cuius obediunt voluntati? Nempe Angelis ſuis mandauit de te, vt cuſtodiant te in omnibus vijs tuis. Nec cunctantur, quin etiam in manibus tollant te. Summa ergo maieſtas mandauit Angelis, & Angelis ſuis mandauit de te. Illis vtique ſublimibus tam beatis, tam proximis ſibi cohærentibus, tam familiariter adhærentibus & vere domeſticis Dei mandauit de te. Tu quis es? Domine quid eſt homo, quòd memor es eius, aut filius hominis quoniam reputas eum? Quaſi verò non ſit homo putredo, & filius hominis vermis. Sed quid putas, mandauit de te? vt cuſtodiant te in omnibus vijs tuis. Quantam tibi debet hoc verbum inferre reuerentiam, afferre deuotionem, conferre fiduciam? reuerentiam pro præſentiâ, deuotionem pro beneuolentiâ, fiduciam pro cuſtodiâ. Cautè ambula, vt videlicet cui adſunt Angeli, ſicut eis mandatum eſt, in omnibus vijs tuis. *Addit*: An præſentem eſſe dubitas, quem non vides? Quid ſi audires? Quid ſi tangeres? Quid ſi olfaceres? Vide, quia non ſolo viſu rerum præſentia comprobetur. Si fidem conſulas, ea tibi Angelicam probat præſentiam non deeſſe. Nec dixiſſe piget, quoniam fides probat,

a Philoſ. Madaur. ap. de Deo Socratis poſt med.

bat, quam nimirum Apoſtolus Argumentum non apparentium eſſe definit. Adſunt igitur, & adſunt tibi, non modò tecum, ſed etiam pro te: Adſunt vt protegant, adſunt vt proſint. *a* Quis iam dubitandi locus, Angelos noſtrûm ſingulis eſſe præſentiſsimos? Nunquam ſoli ſumus, etiam cùm nos maximè ſolos eſſe credimus. Quin illos igitur in actionibus omnibus, omni loco veneramur & obſeruamus? Oraculum diuinum ſic præcipit: *b* Obſerua eum, & audi vocem eius, nec contemnendum putes, quia non dimittet cùm peccaueris, & eſt nomen meum in illo. Quod ſi audieris vocem eius, & feceris omnia quæ loquor, inimicus ero inimicis tuis, affligámque affligentes te, præcedétque te Angelus meus.

a Bern. in pſal. 90. ſerm. 12. b Exodi 23. v. 22. & 23.

EPILOGVS

TVTELARIS ANGELI

AD

Commiſſum ſibi hominem.

DOcvi te, mi homo, quam Moriendi maximè, quam Vivendi, quam etiam Orandi legem ſequereris. At nôſti; ſcire hæc, & non facere, eſt bis delinquere. nota vox Domini: ſeruus, heri voluntatem intelligens, eam tamen negligens, vapulabit multis. Chriſtiani hominis non eſt, de multitudine legum conqueri: paucas habet, imò vnicam: Deum amet, & omnes omnino leges ſeruauit. quicquid ceterarum legum eſt, in vnâ illâ continentur omnes. Genti Hebrææ, numeroſum præceptorum onus fuit impoſitum. Aiunt Hebræi Doctores, in illo quintuplici Moſis volumine, ſexcenta tredecim præcepta comprehendi, ſic diuiſa, vt illorum, quæ imperant faciendum quid, tot ſint, quot humani corporis partes à chirurgis aſsignantur, ducenta ſcilicet quadraginta octo: tot verò eorum, quæ fieri quid vetant, quot annus dies numerat, nempe trecenta ſexaginta quinq;. ſic vniuerſæ ſexcentæ tredecim leges Iudæis fuerunt conſtitutæ. Ex his omnibus, vnam fecit Chriſtus Dominus: Ama Devm, & legibus vniuerſis paruiſti. qui diligit, legem impleuit. *a* Quare, mi homo, cùm vnam atque vnicam habeas legẽ, eámque naturâ ſuauiſsimam, cur auerſus à Deo in voluntarium

a ad Rom. c. 13.

ruis præcipitiũ: *Miſerere animæ tuæ placens Deo, & contine, & congrega cor tuum in ſanctitate eius.* a Vel tuæ, inquam, ipſius animæ miſerere. multa quæris, multa ambis: vnum quære, vnum ambi, Deo placere. & quæſo te, delectatiunculæ quibus crebrò æſtuas, quàm viles, quàm turpes, quàm & breues ſunt? an cælum deſperâſti? vita hæc, momentum eſt: delitiæ ſequuntur æternæ; illis te ſerua, & contine cor tuum à tot noxijs, tot impuris ac fœdis, tot acerbis ac liuidis cogitationibus. at nunquam ſatis in officio continebis cor tuũ, niſi & linguam, niſi & aures ac manus, niſi & oculos tuos contineas. pudicus animus, & impudicus oculus, mihi crede, nunquam conueniunt; verecunda mens, & laſciua manus, amicitiam non contrahunt; petulantem linguam, & cuſtoditum cor ſimul non reperies. Ergo, vt cor tuum continere poſsis, linguam tu tuam, tuas tu manus, tuos contine oculos, vigilantiâ, quantâ potes, maximâ. Vt ſcias; tibi tecum maximè luctandum eſt, ſed ita luctandum, vt victoriam omnem in abſtinendo & fugiendo, omne robur in patiendo ponas. Fuge, quicquid libidinem, & vel leuem libidinis ſuſpicionem olet; fuge, fuge. Vbique fugere luxuriam, eſt vincere. Si quid verò moleſti & turbidi te lædat. hîc vir eſto, hîc dura: mala omnia ſuperabis, tolerando: aduerſa nemo vicit meliùs, quàm qui patientiùs tulit: quamdiu æquor hoc vitæ nauigas, tamdiu fluctus & procellas ſenties; & interdum ſerenum aliquod ſi blanditur, decipit, & ferè tempeſtas maior ſuccedit; alia & alia tibi cogitanda. Vt flores quidam ſunt, qui nonniſi ad ſolem ſe vertunt: ſic tu mentem à nubilis iſtis auerte ad diuina, ad æterna.

Sed vnam hîc velim ſalutis tuæ remoram tollas, & ſi quidem ſeriò bonus eſſe vis, obſecro te, ne tardè velis; ne differas, ne procraſtines. Fatuas virgines quid à cæli foribus excluſerit, non ignoras: diſtulerunt, dormitârunt. horam ex horâ traxerunt. non malum erat conſilium illarum, ſed nimis tardum. ita pleroſque cernes perire, qui mores emendare cogitant, ſed nondum; vitiorum illecebras abdicare, ſed nondum; diuina & æterna ſapere, ſed nondum; ſeruire Deo, prius tamen diabolo & Mundo. ita non tantùm in antiquam, ſed in infinitam ſiluam itur & reditur, & plerìſque agitur vita per luſum, dum Mors occurrat improuiſa, & ſubitò præſcindat longiſsimam procraſtinationis telam. Hiſtoriam profanam conſulis? hoc idem te docet.

O Alexander Macedo vbi es? cuius illud innotuit, victorem fuiſſe; *nihil differendo*. Tu ergo, *miſerere animæ tuæ*, & hoc ipſo ſanctiùs

a Eccl. c. 30

ctiùs te moriturum crede, quò citius ad mortem te compoſueris. Cùm vita tam breuis & contracta, mors tam incerta ſit, temerarium prorſus & fatuum eſt, in negotio ſalutis tam periculoſo differre, cunctari, procraſtinare. Ah, miſeri homines, de beatâ vitâ in conſpectu mortis agitis, & ſæpe cum iam iam migrandum eſt, tunc primùm, quò migrandum ſit, quæritis. Aurem tibi iam ſæpius vellicaui: memento mori, memento ô nimium obliuioſe homo. mille tibi horæ ſi parcant, vna ſternet, & ea quidem, quam tu nunc minimè ſuſpectam habes. Vbique mors eſt, ab homine, ferâ, domo, tegulâ, arbore, aquâ, vento, aurâ, herbâ, cibo, potu, & quid excipiam? non ipſum te qui eam non cogitas. At nunquid vis, vt ea omnia, quibus te ad MORTEM meliorem, ad VITAM ſanctiorem, ad puriores PRECES inſtruxi, in compendium conferam? Ergo,

Diſce MORI, & eſto paratus, quia neſcis diem neque horam. a Isboſeth dum ſuauiter meridiatur, dormiente ad oſtium ancillâ, trucidatur à ſiccarijs. b ita mors & peccatum iugulabunt te, ſi mortis in te dormiat memoria: audaciſsima quidem mors eſt, rarò tamen niſi incautos adoritur, & velut à tergo. Samſon, dum Dalilæ gremio indormit, vires omnes amittit. I, nunc voluptati te crede, & tuam, è Samſonis fortunâ, metire. Suis olim viribus mors pugnauit in homines, vt ſenectâ, peſte, morbis alijs. nunc etiam alienis armis vtitur, cibo, potu, crapulâ, libidine. multos in aquis ſubmergit, ſed multò plures in vino: omni loco inſidiatur. Tu ergo *diſpone domui tuæ, quia morieris,* c & à rebus humanis toto alio orbe diſiungêris. Et quàm ſeriò Chriſtus Dominus præmonuit! *Sint lumbi veſtri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus veſtris, & vos ſimiles hominibus expectantibus Dominum ſuum, quando reuertatur à nuptijs* d Morti paratus occurres, ſi tria hæc, Domini iuſſu, tibi maturè compares: Cingulum, Facem; Tintinnabulum. An recordaris, quæ de Caſtitatis cingulo, ſuprà te monuerim horis pluribus? ſed millies inculcandum tibi eſt, beati Hieronymi monitum: *Si cingulo caſtitatis careas, omnia per terram trahis.* cinge lumbos: eorum mors turpis eſt & mala, quos diſcinxit luxuria. Facem manu præferes, ſi decalogum non ſolùm ſcias, ſed & ſerues. At verò Tintinnabulum tua tibi conſcientia eſt; hæc ſæpius imò quotidie velut campanula concutienda eſt, & quem ſonum edat, an legi diuinæ conſonum, exploranda. Deſcende in te, & vitam tuam inſpice, & teipſum quoti-

a Matth. c. 24. b 2. Reg. 4. c Iſa. c. 38. d Luc. c. 12.

die ad tribunal cita, nec tantùm quid facturus ſis, ſed & quid feceris, creberrimè cogita. ita tuum hoc tintinnabulum pulſa, conſcientiam tuam de cogitatis per diem, dictis, factíſque tecum quotidie rimare & excute. Sic inducijs, quas imminente morte, fruſtra peteres, nunc conceſsis vtere; diſce MORI: aut idem tibi cogar occinere, quod Angelorum vnus Carthaginienſi Epiſcopo grauiùs decumbenti obiecit. a *Pati timetis, exire non vultis, quid faciam vobis?* Ergo, *miſerere animæ tuæ*, & mortem, quò illa venit inſidioſiùs, hòc tu frequentiùs cogita.

Sed & VIVERE diſce, caſtè & cautè viuendo. Si cautus non ſis, nec caſtus eris. Iobus, tolerantiæ ſpeculum, non tantùm caſtimoniam noluit, nam & cum oculis fœdus pepigit, vt ne cogitarent quidem de virgine, ſed & idem cautiſsimus vixit. magna in illo morum ſanctitas elucebat, & tamen timebat, trepidabat, cauebat. *Verebar*, inquit, *omnia opera mea, ſciens quòd non parceres delinquenti:* b ſuſpectum illi erat, quicquid faciebat, ne fortè faceret, quod Deo minus placeret. ſciebat vir integerrimus, alia longè hominum, alia Dei eſſe iudicia. Hanc ob cauſſam, opera ſua omnia verebatur, verè & caſtus, & cautus. diſce, & imitare, vt tantò viuas caſtior, quantò in omnibus cautior, & circumſpectior: *Miſerere animæ tuæ, placens Deo.*

Sed & ORARE diſce. Rex noſter Chriſtus, non crebras tantùm, ſed & aſsiduas à te preces exigit: *quoniam oportet ſemper orare.* c & quàm fideliter ſæpius exhortatur! *Videte, vigilate, & orate; neſcitis enim quando tempus ſit;* d *ſine intermiſsione orate.* e Ergo, *non impediaris orare ſemper.* f Excellentiſsimam hanc ORANDI artem non diſces, niſi & ſæpe ores, & feruidè. hoc ipſo multorum languida eſt oratio, quia rara. fabri fiunt fabricando, veri coram Numine oratores, ſæpius orando. ſatius tamen eſt, breues eſſe preces & feruidas, quàm longas & languidas. vix vllarum eſt virium oratio, quæ nihil habet ignei. oratio marcens & torpida, idem eſt ferè quod ignis frigidus. Paulus oraturus, calidos ſpirabat ignes. quibus ſuſcitandis: *Orabo*, inquit, *ſpiritu, orabo & mente.* g quid prodeſt labiorum ſtrepitus, vbi cor eſt mutuum? ignita verò cenſetur precatio, quam ardentes gemitus, & ad Deum crebra comitantur ſuſpiria: oratio vana & frigida eſt, vbi hoc tam graue negotiũ ſoli committitur linguæ. Ergo, vt rectiùs diſcas VIVERE, diſce feruentiùs ORARE: neutrum difficile eſt, volenti.

Et

a S. Cypr. ſerm. 4. de mortalit. Baron. tom. 2. An. 256.
b Iob. c. 9. c Luc. c. 18. d Marc. c. 13. e 1. Theſſ. 5.
f Eccl. c. 18. g 1. Cor. 14.

Et vt compendiariâ prorſus te viâ ducam ad cœlum, hanc verborum meorum ſummam teneto, & duplex hoc monitum, nullâ vnquam obliuione deleto.

I^m. Aſſiduè cogita, te quotidie propiùs atque propiùs, ad ipſam totam immenſam ÆTERNITATEM accedere, quæ tibi vel in flammis inter damnatos, vel in delitijs inter beatos agenda erit. ſic bene MORI condiſces.

II^m. Deum tibi ſemper præſentem ex oculis nunquam dimitte. ita ſcies rectè VIVERE.

Ad maiorem Dei, Deiparæq́ Virginis, & omnium SS. Angelorum honorem & gloriam.

F I N I S.

NICETAS

ſeu

TRIVMPHATA

INCONTINENTIA.

B.^{ma} V.^{nis}

MARIÆ

NOBILISSIMIS SODALITATIBVS.

INGOLSTADIANÆ	FRIBVRGENSI HELV.
MONACENSI	BRVNTRVTANÆ
DILINGANÆ	CONSTANTIENSI
AVGVSTANÆ	EYSTADIANÆ
RATISBONENSI	ENSISHEMIANÆ
OENIPONTANÆ	NEOBVRGENSI
HALENSI	FRIBVRGENSI BRISG.
LVCERNENSI	

à

DEO DEIQVE MATRE VIRGINE,

Felicitas ſempiterna.

ETIAMNVM meus in vos affectus calet (proſapiâ, eruditione, Virtute Nobiliſſimi Domini Sodales) nec eſt quod malim quàm vobis quàm plurimum prodeſſe, vt cùm plurimum à vobis acceperim, id demum redeat ad ſuos fontes. Quicquid ego adoleſcens vel litterarum vel pietatis hauſi, id B. Virginis Sodalitati acceptum refero, & hoc Orbi teſtor. Vobis debeo, & veſtris cœtibus, quòd Virginis filius IESVS, in ſuam me ſocietatem prorſus indignum admiſerit. Ingenuè fateor, abſque ſodalitio veſtro fuiſſet, perijſſem & mecum plures alij. Sed perire vix poteſt inter vos, niſi pereundi cupidus animum à vobis in perniciem voluntariam abducat. Nec in ſcholis quidem vtiliter quis diſcit, niſi à veſtro conſortio hoc ipſum diſcat, quemadmodum & quàm ſobriè diſcendum ſit. Virtus & aliorum ſcientia eſt, & ſui. Veriſſimè Romanus Sapiens, & Marianis cœtibus accommodatè: Nulla res magis, inquit, animis honeſta induit, dubióſque & inclinabiles reuocat ad rectum, quàm bonorum virorum conuerſatio. paullatim enim deſcendit in pectora, & vim præceptorum obtinet, frequenter audiri, adſpici frequenter. a Sanè vel ipſe occurſus veſter & adſpectus iuuat ad virtutem. & eſt aliquid quod quis à vobis vel tacentibus proficiat. Poſſim ego in laudem de veſtris Congregationibus iure optimo affirmare, quod priſcus Poëta de vrbe Româ per cauillum dixit:

Hic fiunt homines ——— b

Et niſi quis inter vos diſcat hominem agere, & homo fiat verecundus, ſapiens, pudicus, operam perdidit, & ſub humanâ ſpecie pecudem, ſæpe non vnam abſcondet. Scholas & lycea occupabit iſte, & inde vel bonus Grammaticus, vel diſertus Rhetor, vel argutus Philoſophus; aut etiam doctus Medicus; aut inſignis Iureconſultus prodibit: At his omnibus valere, licet ad parandam farinam faciat; ad emendum cælum illa omnia ſciuiſſe, caſſus labor. Bonum Chriſtianum, probum

a *Sen. ep. 94. circa med.* b *Iuuenal. ſat. 2. verſ. 167.*

bum ſodalem fieri, hoc artis eſt & ſapientiæ. In hanc rem vna virtus eſt, quam ſi quis inter B. Virginis ſodales non didicerit, vitia ſine Magiſtro diſcet auidâ docilitate. Sanè in Marianis ſodalitijs varia viget virtus, *hîc fiunt homines*, ad normam Virtutis. Illi in ſuum exitium peſſimè cauti, & ferè nunquam niſi caſu boni, qui cætus hos fugitant, qui huic diſciplinæ nomen ſuum dare recuſant, aut vbi dederint, publicos congreſſus declinant, & nuſquam minus quàm in conuentu ſodalium conſpiciuntur, perpetui emanſores, & nec ad numerum quidem augendum beneuoli: Hi tales, inquam, hoc vnum agunt vt nullum habeant cum virtute commercium, tantò liberius vitioſi, quantò remotiores à caſtis oculis. Tanti eſt cum bonis conſortium, cui quidem me omnia debere fateor; & vt hoc teſtato dicam per orbem, ſcriptionem hanc iam alteram, & nouam, ad veſtra ſubſellia, Ornatiſſimi Domini Sodales, meâ voluntate animóque libentiſſimo depono, grati animi vel tenue monimentum.

Libello huic nomen eſt *Triumphata Incontinentia*. Hîc nemo malè ominetur, cum nomini veſtro inſcribi. Non hoc agit libellus iſte, perinde ſi vos aduſeret Incontinentia, ſed ne adurat. Vti medicinam facimus, illis in remedium, iſtis in leuamentum, in antidotum alijs: ſic etiam remotis vitijs, quá ratione caueri ea poſſint, diſcendum eſt. Et quia difficillimum, duram iam & veterem animis peſtem extrahere, prouidè omnino facit qui præmedicatus, non hoc laborat vt ægrotus eſſe deſinat, ſed vt maneat ſanus. In hunc finem ad vos libellus iſte properat, non vt Incontinentiæ morbum adimat, ſed vt non admittat.

Sed cur non librum mitto grandiorem, decentius munus foret? Ignoſcite, oro, dantis tenuitati, ſed & vitijs noſtri æui. hoc ſi placeat inſpicere, magnam morum euerſionem, & Incontinentiæ plurimum vbique ſparſum eſſe non negabitis; liberè dicetis: Ægrotat Orbis, & potiſſimum ab Incontinentiâ. Atqui ægroto non grandes boli, aut in amplis patinis tuceta craſſa ſunt anteponenda; iuſculis atque ſorbitiunculis iuuandus eſt. Idem hîc faciendum. atque ſi æui noſtri genium conſideremus, ægrè aliter iuuari nunc Orbis poterit.

Volumina & prolixos codices nauſeabundum hoc ſæculum vix admittit; & iam ſalutaria, pænè in tranſitu inſtillanda. Libelli & ſcriptiunculæ etſi minus perpolitæ, modo ſuccinctæ, honeſtatis obliuionem facilius corrigent. Quicquid autem alij vel dixerint vel ſcripſerint, hoc vitium Incontinentiæ ſine modo, ſine fine perſequendum eſt, nam illi quoque nec finis eſt, nec modus. Et quoniam Incontinentia, voluptarium hoc ſed peſtilentiſſimum venenum, maximam orbis partem inficit, ad plurimos, optem, medicus hic libellus perueniat, qui ideò breuis eſſe debuit, ne malum quod ſanare vult, moroſâ prolixitate potius offendat. Quòd ſi etiam Beatiſſimæ Virginis Sodales ſpectem, quorum honori & bono libellus hic ſcriptus eſt, ne ſic quidem laciniofas adhortationes his obtudere debui. Sunt quidam ex hominibus tam egregiam ſortiti indolem, vt in ea quæ tradi ſolent, perueniant ſine longo magiſterio, & honeſta complectantur, cùm primùm audiunt. Hæc tam rapacia virtutis ingenia & ex ſe fertilia, in hac Beatiſsimæ Virginis familiâ minimè rara ſunt. Quare, obſecro, Sodales integerrimi, huic libello, nouo hoſpiti locum præbete: non amplum petit nec lautum, ſed quem libellis pijs negare non ſoletis. Et quia Caſtitatis ac Continentiæ amore vos ardere non dubito, hoc victæ ac triumphatæ Incontinentiæ ſpectaculum beneuolis oculis & auribus accepturos, prorſus confido. Veſtrûm omnium caſtiſſimis precibus ſubmiſſe me commendo. Monahij, die Beatiſſimæ Virginis luſtratæ. Anno Chriſtiano CIↃ.IↃCXXIV.

Omnium veſtrûm

Seruus in Christo

HIEREMIAS DREXELIVS
è Societate IESV.

BENEVOLO LECTORI.

FACTVM, mi Lector, ab omni ſæculo inauditum, omnibus poſt ſæculis obſtupeſcendum fero. NICETAS, Ægyptius iuuenis, ſui & libidinis victor, ſingularis, admirabilis, ſtratagemate vicit in omne æuum admirando. Putem ego in omni re Chriſtianâ nil reperiri ſimile. Poſſumus ſanè, quod ille de Vlyſſe, de hoc iuuene longe verius affirmare: Scyllam præternauigauit, nec abreptus eſt; Charybdi conſpectus eſt, nec conſeptus eſt; Circes poculum bibit, nec mutatus eſt; ad Lotophagos acceſsit, nec remanſit; Sirenes audiuit, nec acceſſit. a Adam ego: vinctus eſt, ligatus eſt, armis omnibus ſpoliatus eſt, nec vinci potuit. Imò Sirenem fallaciſſimam & audijt & acceſſit, ſeu, accedere coactus eſt, & tamen ſubmerſus non eſt. Linguâ pugnauit, linguâ vicit, quâ pænè omnes vincimur; nec vicit concitando linguam in eloquium, ſed mutilando in tormentum. Vis noſſe, Lector, generoſiſſimi ſtratagematis incomparabile conſilium? hunc libellum lege: ſed quæſo te quietus lege, & animo proficiendi. Mores hîc componimus, non verba, & animis hæc ſcripta ſunt, non auribus. Scriptionis huius finis eſt, quem & tuum eſſe cupimus, illud extremum malorum, capitaliſſimam peſtem, vitiorum omnium largiſſimam ſcaturiginem INCONTINENTIAM expugnare. Incontinentia omnium vitiorum fœcunda mater, in omnes ſcelerum formas ſe diffundit. Qui caſtitatis hoſtis eſt, omnium propè vitiorum amicus eſt: nec vllus vnquam pudicitiæ bellum indixit, qui non priùs fœdera iunxiſſet cum non ſimplici nequitiâ. Cui mens eſt vitia per compendium diſcere, in Laſciuiæ diſciplinam ſe tradat, & breuî ſe magiſtrum ex diſcipulo mirabitur. Nemo ſanctè vixerit, qui non & caſtè.

Et ne te fallas, ô mi optime Lector, non ſolis iuuenibus, non virginibus ſolis, nec tantùm Parthenijs ſodalibus hæc ſcripta ſunt. Ad omnem ſtatum, ordinem, ſexum, ætatem attinet hæc ſcriptio, & multum quidem. Suam & viduæ, ſuam coniuges, ſuam ſponſi & ſponſæ caſtimoniam colant neceſſe eſt. Coniugij leges malè ſeruabit qui ignorarit Caſtitatis, imò auſim dicere, Caſtitatis leges exactè ſciendas illi, qui ſeruare voluerit coniugij. Nulli hominum ordini, ætati nulli Pudicitiæ ſepta tranſilire fas eſt. Et quomodo ei bene conueniat cum Virtute, cui quidem lis ſit cum Virtute, cui quidem lis ſit cum Verecundiâ, Virtutis ſede? Ita hæc quæ de vitandâ Incontinentiâ dicuntur, nemini non neceſſaria ſcitu ſunt.

Addo: plurima hoc libello doceri quæ ad omnigenæ Virtutis cultum faciant. Et vt ſcias, mi Lector, quod hîc ſacræ inſtitutionis ſummarium tibi proponam: Quicquid Anno 1621. coram Ser. Electore MAXIMILIANO, & Ser. coniuge ELISABETHA, de Dei Præſentiâ in omni loco, per ſacros Dominici Aduentûs dies diſſerui, eius tibi ſummam & velut expreſſum ſuccum libro ſecundo, capite decimo propino. Et quicquid Anno 1623. coram ijſdem Ser. Bauariæ Ducibus, & aulico comitatu de nouemplici ÆTERNITATIS inferæ tormento pro ſuggeſtu dixi, eius tibi ſynopſin & epitomen do, eodem libro poſteriore, capite vndecimo. Et quamuis hæc ſcriptio tantæ molis non ſit, non tamen properata aut ſeſquidie elucubrata eſt. Horatij præceptum eſt, nouennio premendum, quod luci & publico velis committere. b Seruaui, & auctarium adieci. Argumentum libelli & ordo, Vt iam oſtendi, hic eſt.

Viginti quatuor omnino capita libris duobus aſſignantur. Liber primus per capita duodecim exponit, quæ ſint cùm inuitamenta tum effectus Incontinentiæ. Secundus per totidem capita eidem vitio præbet antidota. Origo & cauſſa, ſed & tenor ac clauſula ſcripti NICETAS eſt, miraculum Continentiæ, & dignum cælo ſpectaculum. Hæc te ſcire volui, Lector, & cum lucro legere.

a *Madaurenſ. de Deo Socr ſine.* b *De arte Poet. propiùs finem.*

LIBER PRIMVS

Cap. I.

Sermonis ingreſſus.

PARTHENIVS ET ÆDESIMVS colloquuntur.

PARTHENIVS. In manu mihi erat his diebus Hieronymus, ille linguarum totiúſque antiquitatis doctiſsimus ſcriptor, & orbis Oraculum, de quo non immeritò ferebatur illud: *Neminem ſciſſe, quod* HIERONYMVS *ignoraret.* ÆDESIMVS. Breuiter ſimul & copiosè laudas, doctorem laude digniſsimum, cuius ſi vel epiſtolas ſolùm euoluas, magnum eruditionis theſaurum inuenies eruendum. PARTH. Has ipſas legi, quibus ille libro tertio miſcet res geſtas Pauli, primi anachoretæ, vbi mentionem inijcit Ægyptij iuuenis, cuius heroicam virtutem, nulla, putem, vnquam ſæcula ſatis obſtupeſcent. ÆDES. Hoc ipſum non ita pridem, & legi, & pænè in ſaxum ſteti. quid nos, Partheni, ad Heroas iſtos? PARTH. ita eſt; ſed quæſo te, ſi quidem plura ſuper hoc libet diſſerere, hanc tu mihi ſellam occupa, ſedentes cœptum ſermonem pertexemus. nam noui te è gente Peripatheticorum non eſſe, & Dion olim putat, vti arcum & lyram, ita & homines quiete vigere. & Stagyritæ [a] ſcitum eſt, ſedendo & quieſcendo animum fieri prudentem. ÆDES. Sed num Partheni de Caſtitate diſſerturis quies adeò eſt commendanda? noſti illud de Ægyſtho adultero: *deſidioſus erat.* PARTH. Quietem, mi Ædeſime, non otiū, non deſidiam ſuaſi. Sed ad rem, & NICETAE noſtri palæſtram propiùs inſpiciamus. ÆDES. Sed hac lege, vt tu mihi Theſeus ſis per omnem hunc explicandi labyrinthum. ego Hieronymum ſumo, & ad verbum lego, te auditurus interpretem.

[a] Ariſtot. l. 7. phyſ.

§. I.

Alium iuuenili ætate florentem, in amœniſsimos hortulos præcepit adduci: ibíque inter cadentia lilia & rubentes roſas, cùm leni murmure aquarum iuxtà ſerperet riuus, & molli ſibilo arborum folia ventus præſtringeret, ſuper extructum plumis lectum reſupinari iuſsit: &, ne ſe inde poſſet excutere, blandis ſerico nexibus irretitum

retitum relinqui. quò cùm, recedentibus cunctis, meretrix ſpecioſa veniſſet, cœpit delicatis colla ſtringere complexibus, vt corpore in libidinem concitato, ſe victrix impudica ſuperiaceret. Quid ageret miles Chriſti, & quò ſe conferret, neſciebat. Quem tormenta non vicerant, ſuperaret voluptas? Tandem cælitus inſpiratus, præciſam morſu linguam, in oſculantis ſe faciem expuit: ac ſic libidinis ſenſum, ſuccedens doloris magnitudo ſuperauit.[a] PARTH. O factum, ſuperi omnibus retrò ſæculis inauditum! omnibus poſt ſæculis obſtupeſcendum! Hoc eſt pugnare, hoc vincere, hoc triumphare! Eandem ego hiſtoriam ex Nicephoro[b] verbis nonnihil alijs conſcripſi nuper, exercendo ſtylo. libétne audire? ÆDES. libet quàm maximè: millies hoc mihi narra, nunquam ſatiabis has aures. PARTH. Ergo recitare iubes? ÆDES. Et iubeo & volo: recita, recita. PARTH. Ergo animum & aures aduerte.

a Hieron. in vitâ S. Pauli primi Erem. c. 3. Baron. Anno. 253. Decij Imp. primò.
b lib. 7. c. 13.

CAP. II.

ILLVSTRISSIMVM NICETÆ *facinus, paullò fuſiùs narratum.*

IACTAT priſcum æuum ſui Anaxarchi libertatem, qui in vinculis tortus, linguam dentibus præciſam in tyranni os expuit. Ne ſuperbi, mi Anaxarche: Viros ego tecum vel cum Mutio, aut Aquilio, aut Regulo comparem? pueri & mulierculæ noſtræ, vobis ſæpe non pares tantùm, ſed ſuperiores longè, & vel in arctiſsimis vinculis liberiores ſunt. Satis id oſtendit Ægyptius ille iuuenis, NICETAS, cuius plus quàm heroicam libertatem & fortitudinem, nemo ſatis, non dicam, laudet, ſed nec miretur ſatis. Felicem te, dicebat Rex Macedo de Achille, qui virtutis tuæ præconem nactus es Homerum. idem ego de hoc iuuene veriùs: Felicem te, NICETA, qui tuæ virtutis panegyriſten nactus es Hieronymum. Et videte mihi obſecro inter quot & quàm inſidioſas catenas, libertatem ſuam ſit profeſſus, caſtiſsimus hic Achilles noſter, cui longè periculoſior ſcena fuit inſtructa quàm ſocio. Lectus erat ſupra omnem Sardanapali plumam & Heliogabali olorinam culcitram mollis & delicatus; in hunc abiectus iuuenis, non ferreis ſed bombycinis vinculis ligabatur. iam actum eſſe dixiſſes de retinenda pudicitiâ inter tot inſidias. circum circa Voluptas ſua inuitamenta diſponebat, quibus pudica mens ſuæ caſtitatis propoſitum vix potuit

tuit non vendere. Stabant foliorum germine renidentes arbores, quæ cum hilari odore, gratas diffundebant vmbras, & clementi brachiorum motu, dulces ſuſurros obſibilabant. Has inter loquax riuulus & omni cryſtallo nitidior errantibus ludebat aquis, & querulo rore lapillos vexabat, vnde pænè muſico concentu pulſabatur; vtrinque flores & copioſa Zephyri familia. Hinc è viridi prato argentea ridebant lilia, illinc purpuraſcentes roſæ promicabant; iſtinc Narciſſorum niuem & ebur, Hyacinthorum ſanguis & aurum acuebat; ventulus ab omni parte placidiſsimus aſpirabat. Heu! quid facies Chriſtiana libertas? vndique ad voluptatem inuitaris, in tot florum laſciuiâ, in tantâ odoris fragrantiâ; & inuitatrici huic voluptati reſiſtes? & quomodo tot pedicas abrumpes? En, adrepit etiam petulanti vultu femina, quæ tot in tę iaciet vincula, quot verba, &, vt baſiliſcus, ſolis oculis necabit. Heu! miſerande iuuenis, quomodo ab hac te viperâ ſeruabis illæſum? nulli vnquam ſua magis captiua fuit libertas quàm tibi. oculos aperis? à formâ tibi laqueus eſt. hos claudis? aures patent, per quas veneni ſatis inſtilletur. ſed neque manus pugnis, aut pedes calcibus caſtitati tuæ ſuccurrere queunt. Ah! amiſſa videtur integritas, & expugnatum tot machinis pudicum pectus. Credibilius videtur Romanum parricidam in culeum cum cane, ſerpente, gallo gallinaceo atque ſimiâ inſutum, à vulnere ſeruari poſſe innoxium, quàm te, ô iuuenis miſerande, à libidinis peſte immunem. quicquid agas, conſtrictus teneris, nec patet vel ſpes euadendi vlla. Laſciuus Cupido ab omni parte tibi imminet, atque iam iam, quod in te venenauit telum, emittet. At, at, ante victoriam cecinit triumphum Venus, reperit Conſilium Chriſtianus hic Athletes, in letali hac arenâ. Inuenit ſibi viam quâ victrix Caſtitas hoſtem ſuum triumpharet. Nam, dum ſic vndique oppreſſus iuuenis viciniſsimum periculum contuetur: Quin, ait ipſe ſecum, exurgis la ſe pudor, & quibuſcunque potes armis, teipſum defendis? ſola lingua vinculum non ſentit. Rectè eſt: lingua mihi telum erit: malo eſſe mutus, quàm parum caſtus: Dixit, & generoſiſsimo vulnere, mediam ſibi linguam præmordit, eámque in frontem lupæ quæ fronte caruit, ſanguinolentam eiaculatus eſt. O Niceta, ô macte virtutis & animi iuuenis, qui tot ex Orco compedes rupiſti, & virginei pudoris libertatem, in tutum aſſeruiſti, fauce pro pharetrâ, linguâ pro ſagittâ fortiſsimè vſus.

§. I.

§. I.

ÆDES. O cælum, ô terra, & ô maria Neptuni! quid ſimile in omni hiſtoriâ, profanâ & ſacrâ; veteri, nouâ; Romanâ, Græcâ reperire eſt: verè huic iuueni acclamari potuit: FACTVM BONVM, factum admirandum, præſigne, obſtupeſcendum. Nihil ad hoc Lacon ille adoleſcens fecit, qui bello captus, identidem clamabat: *non ſeruiam*, & vt primùm iuſſus ſeruili & contumelioſo miniſterio fungi, illiſum parieti caput rupit. Quid Mutij dextera ardenti foculo caſtigata? ſed neque ſicam Lucretiæ ſanguine ſtillantem miror: caſta illa eſſe voluit, cùm caſtitatem amiſit. PARTHEN. Habuit quidem & priſcum æuum magna Caſtitatis exempla: Xenocratem laudo, Scipionem prædico, Alexandrum Macedonem ob hoc veneror, Spurinam & Democlem admiror, ſolum NICETAM obſtupeſco. Xenocrates, illius fuiſſe dicitur verecundiæ, vt ſi quid vel in beſtijs impudici videre contingeret, auerſis illud & retortis oculis continuò damnaret: Scipio commendatiſsimæ formæ virginem ſponſo, vti eam acceperat, intactam reſtituit, tam ſui quàm libidinis victor. Alexander Rex, Darij filias & coniugem, miræ elegantiæ feminas, nec oculis quidem voluit attingere. Spurina proprij vultûs elegantiam vulneribus confudit, ne alios ea vreret: Democles in bulliens ahenum inſiluit vt ſtuprum effugeret, vterque Caſtitatis generoſus propugnator, neuter tamen cum NICETA noſtro conferendus. Et quia Circum hunc ingreſsi ſumus, libétne pedem protollere, & quà poſſumus, hoc ſtadium emetiri? ÆDES. Vacamus ambo: nec eſt quod recuſem, præſertim ſi tu manu ducas. PARTH. Sed ſi errem, veniam dabis. incidi nuper in verſiculos, pauculos illos, atque ſi verba ſpectes, parum delicatos & teretes, ſed ſenſu opulentos, & neſcio an breuius quid legeris, & ſimul vtilius. triplex illis inſcriptio, nec niſi ſex vniuersè ſunt: En recito.

INCONTINENTIÆ ET LIBIDINIS
inuitamenta:

Otia, Menſa, Libri, Vaga Lumina, Verba, Sodales;
Hæc tolle, hanc minue, hos muta, hæc claude, hæc fuge, vita hos.

INCONTINENTIÆ ET LIBIDINIS
effectus:

Corpus, Opes, Animam, Ingenium, Famam, Virtutes;
Debilitat, perdit, necat, impedit, inficit, aufert.

INCON-

INCONTINENTIÆ ET LIBIDINIS antidota:

Lectio, Flagra, Preces, Confeſsio, Lympha, Labores,
Portarum excubia, Chriſti præſentia, Pœna.

ÆDES. Memoriæ iuuandæ facti ſunt, nec diſplicent: ſed quia tu me hodie manu ducis: incipe Partheni, & explica illa tuorũ verſuum ænigmata, ne cui Arabicè locutus videaris. PARTH. Admitte iam paucos hos Epicos: alios pòſt ſubdam de NICETA meo, qui, niſi luxuriæ malum ingens habuiſſet cognitum, non illud adeò fuiſſet deteſtatus, vt cum ſummo dolore balbus eſſe maluerit, quàm cum paratâ voluptate impudicus:

CAP. III.

PRIMVM INCONTINENTIÆ inuitamentum OTIVM.

NIhil ad vitia ſeu diſcenda, ſeu committenda procliuius, quàm otioſa vita. In ludo Vitij, OTIVM Magiſter eſt & primarius doctor. Et ne mireris: Draconis lege, qui Otij damnati eſſent, capite mulctabantur. Ad libidinem maximè trahunt:

Otia, menſa, libri; vaga lumina, verba, Sodales.

En, anteſignanum OTIVM. non eſt quòd hîc quidquam controuertamus; omnium vitiorum vſitatum puluinar eſt Otium, quid ni etiam ſit luxuriæ? Et oraculum eſt, quod olim affirmatè Diogenes edens: Libido, inquit, eſt otioſorum negotium. portentum eſt profectò, homo otioſus & caſtus. atque vti cognata ſunt vitia, *mentiri & furari.* illicò enim ego tibi furem oſtendam, ſi tu mihi mendacem; ita prorſus proxima ſibi ſunt *nihil agere*, & *malè agere*; tempus perdere, & Caſtitatem non retinere; *otiari*, & *luxuriari*. Ouidianum illud tritiſsimum noſti:

Quæritur Ægyſthus quare ſit factus adulter?
In promptu cauſſa eſt, deſidioſus erat,

A deſidiâ, pleraque libidinum incendia excitantur. Otium fauilla libidinis. Atque vtinam parentes & magiſtri hîc attenti vigilent, ſuis vt torporem omnem excutiant: exemplo præit, parens ille apud ſatyricum, a

——— at nunc
Poſt finem autumni mediâ de nocte ſupinum
Clamoſus iuuenem pater excitat, accipe ceras.

a Iuuenal. ſat. 14. verſ. 190.

Scribe puer, vigila. cauſſas age, perlege rubras
Maiorum leges, aut vitem poſce libello.

Magni Imperatores, cùm malè parere militem vident, aliquo labore compeſcunt, & expeditionibus detinent. nunquam vacat laſciuire diſtrictis. *a* Reuerâ,

Otia ſi tollas periere Cupidinis arcus,
Contemptæq; iacent, & ſine luce faces.

ſiquidem eodem magiſtro monente:

Quàm Platanus riuo gaudet, quàm Populus vndâ;
Et quàm limosâ, canna paluſtris, humo:
Tam Venus otia amat ———

Otioſus enim, vti veriſsimè Romanus ſapiens, *b* non ſibi viuit, ſed quod turpiſsimum eſt, ventri, ſomno, libidini.

a Senec. epiſt. 56. b Senec. epiſt. 55.

§. I.

Sed grauiores tibi teſtes adduco. Mellifluus doctor, Bernardus: Sicut, inquit, per rimam ſentinæ, aqua latenter intrat & excreſcit, donec nauis per nautarum incuriam demergatur: ita ex otio atque ignauiâ cogitationes prauæ, & concupiſcentiæ multiplicantur, donec nauis cordis eis ſuccumbens, in peccato periclitetur. *a* Otij hoſtem capitaliſsimum ſcias fuiſſe Bernardum, qui feriò ſubmonens: Omnium, inquit, tentationum & cogitationum malarũ colluuies eſt otium, ſumma mentis malitia, malorum omnium ſentina, mors animæ. *b* Et vt ſciretur quàm cauendum eſſet Otium caſtitatis ſtudioſo: Luxuria, inquit, citò decipit homines otio deditos, & grauiùs vrit ſi quem otioſum inuenit; induſtriæ & labori cedit. *c*

Laurentius Iuſtinianus, vir perinde ſanctus ac doctus: ſicut aqua, inquit, quæ caret decurſu ac iacet in foueis, putreſcit; ita & corpus otij tabe confectum concupiſcentiarum ac voluptatum carnalium parit ac nutrit inſaniam. *d* Id alibi confirmans: *e* quemadmodum, inquit, ex temporato labore carnis incendia cohibentur, ſic ex otio fouentur & creſcunt. In magnatum culinis, pigritia coquorum id compendij reperit, cùm ignis ſegnior eſt, butyrum affundunt, vt ad flammam irritent. Idem pænè diaboli calliditas facit: cùm libidinum ignis in nobis fractior eſt, tunc & oleo, & pice, & butyro illum reddit viuaciſsimum: cibus potúſque copioſior eſt oleum; pix, libri obſcœni; molle butyrum, turpe otium; ad hæc fomenta facilis exurgit flamma. Qui caſtitatem odiſſe vult, amet otium.

§. II.

a Serm. de S. Andrea. b Epiſt. ad fratres de monte Dei.
c Ser. 51. de modo bene viu. d lib. de perfect. grad. c. 9. e lib. de ligno vitæ c. 5.

§. II.

Otium & Reges ſimul, & beatas perdidit vrbes. *a* Otium iners & languidum, ſolam requiem complectitur, quo nil fœdius, nil ſimilius eſt ſepulchro. Otium ſine litteris, mors eſt & viui hominis ſepultura. *b* Proximæ ſanè agnitionis ſunt OTIVM & VITIVM, *Multam enim malitiam docuit Otioſitas, c* vt rectè mater nugarum, & omnium virtutum nouerca dicatur. Nullus fructus eſt Otij, ſed diſpendium ſemper maximum: Otium, res vna omnium diſciplinæ inimiciſsima eſt. Otium non tantùm non acquirit noua, ſed etiam acquiſita conſumit: & vix quidquam eſt, quod viam ad gehennæ fauces æquè facilem planámque reddat atque Otium, quod etiam fortiſsimum quemque in diuerſa vitia ſuauiter impellit, *Multam malitiam docuit Otioſitas.*

Præclarè ſcripſit Portius Cato, neceſſe eſt vt ſua cuique vitæ ratio conſtet; id certè niſi operoſo & laboris amanti contingere non poteſt. & ſanctioris quidem vitæ ratio proceſſu gaudet & creſcit; ceſſatione torpeſcit & deficit. Cui verò vitam per dedecus placet exigere, Otium ſectetur, & à ſcopo ſuo quàm minimè aberrabit. Decliuis & ad omne flagitium compendioſa via eſt Otium. Vis veram huius monſtri deſcriptiunculam? Pulcherrimum omnium vitiorum breuiarium & epitoma eſt Otium. Mens otioſa in mille facinorum furias diſcurrit; *Multam malitiam docuit Otioſitas.* ÆDES. Plerique omnes contra OTIVM diſerti ſumus, & nonnunquam ore tragico in illud declamamus: at interim ſuauius nobis eſſe credimus, cùm vacamus, Otium melius reprehendimus quàm fugimus. Videmus meliora & probamus; deteriora ſequimur. PARTH. tantò peiores ſumus, quantò dulcius nobis eſt hoc peſsimum malum. Verè, *Multam malitiam docuit Otioſitas.* Hactenus in otium dixiſſe, ſatis ſit.

a Catull. ad Lesb. b Senec. epiſt. 82. c Eccl. c. 33. v. 29.

CAP. IV.

SECVNDVM INCONTINENTIÆ incitamentum, MENSA LAVTIOR, SATVRITAS, GVLA.

RES in aperto eſt, & pridem certa: ſine Cerere & Libero frigere Venerem. Cùm enim totum illud domicilium interioris hominis, eſcâ ſtipatum, vino inundatum, decoquendis excrementis inæſtuat, quid tam in propinquo ſupereſt, quàm ad Laſciuiam ſapere?

ſapere: tunc enim libidinoſus nec tenebras expectat, tunc impudicus morbum publicat; tunc petulans nuſquam manum continet: & licet omne vitium detegatur in ebrio, libido tamen plurimùm. ita cùm corpus fartum eſt, & cuticula bene curata, ante omnia vitia reſurgit libido, quæ annis ſæpe integris iacuerat emortua, aut certè ſopita languerat, vires reſumit, maximè dum adulterijs cælata vaſa propinant vinum, tanquam per ſe parum doceat libidinem temulentia, vt neceſſum proinde ſit vinum ex libidine haurire, ſi laſciuire lubeat. Nec vulgi dictum hîc errat: *poſt epulas chorea*, cui & ſacra pagina adſtipulatur: *Sedit populus manducare, & ſurrexerunt ludere: a* ſed luſum non bonum, luſum impium. ideò vigilanter monet gentium Doctor: Nolite inebriari vino, in quo eſt luxuria. *b* Et noſti, mi Ædeſime, quod veteri & vero adagio dicimus: *Nunquam fames adulteria genuit.* quod diuinus Ezechiel clariſsimè pronuntians: *c* Hæc, inquit, fuit iniquitas Sodomæ; ſuperbia, ſaturitas panis, & abundantia, & otium ipſius, & filiarum eius.

a Exod. c. 32. v. 6. b Epheſ. c. 5. v. 18. c Ezech. c. 16. v. 49.

§. I.

Ita plerumque poſt lautiorem menſam, poſt ſaliares cenas, poſt epulas copioſiores, ab homine nonnihil diuertimus, & quandoque etiam in pecudes degeneramus: Impinguatus eſt dilectus & recalcitrauit. incraſſatus, impinguatus, dilatatus, dereliquit Deum, factorem ſuum, & receſsit à Deo ſalutari ſuo. *a* Ita lex vitiorum certa eſt, vt ſaginæ ſubſtructa ſit laſciuia. vt non mireris apud eos incontinentiam, apud quos reperis offertam menſam. Et quæſo te, vel rationem tu tuam interroga, faméſne an ſaturitas Virginitati ſit amicior. Tutiùs, puto, habitat pauperum tabernas Caſtimonia, quàm Regum turres & aulas. Tibias ſcis tum maximè ſtridere, cùm maximè inflantur & plenæ ſunt vento: ita prorſus corpus humanum habet; tunc potiſsimum in laſciuam petulantiam exæſtuat, cùm plurimùm ab epulis vinóque calet. Optimè Gregorius: *b* Ex vno Gulæ vitio, innumera vitiorum agmina, ad conflictum animæ producuntur. Vnum quidem Gulæ vitium eſt, ſed aculei libidinis innumeri ſunt, qui præcedentem illum quaſi regem ſequuntur, qui læta quidem ſuggerunt, ſed ad æterni fletûs lamenta perducunt. Hoc totidem verbis Gregorius, qui, ſilere ſi velit, loquetur experientia. Quàm multi perdiderunt pudicitiam, quia noluerunt vincere Gulam. Vnde vox illa caſtiſsimi Hilarionis: Paleis te paſcam, aſelle,

a Deut. c. 32. v. 15. b In libris Reg. lib. 5. c. 1.

aſelle, non hordeo. Itâque opimiores menſas adeò abhorret Caſtitas, vt dum demum victoriam ſperet, cùm corpori, velut iumento, delitiæ omnes negantur.

Verùm ab hac lege, nimium quantum recedit hoc æuum noſtrum. Atque iam ſæpe animum meum ſubijt cogitare, an non priſca illa ſæcula, ſanè non aurea, ſed ferrea vel plumbea redierint, de quibus diuinus Lucas: In diebus Noë, ait, edebant & bibebant, vxores ducebant & dabantur ad nuptias vſque in diem, quâ intrauit Noë in Arcam, & venit diluuium, & perdidit omnes, a Æuum hoc noſtrum conſidera, & fateberis pariſsimum eum illo veteri Noëmi. Editur, bibitur paſsim, affluenter & ſaliariter. neque hoc ſatis (venia ſit à tuis auribus mi Ædeſime) vomitur & luditur certatim, qualem ſcilicet luſum luſerat, Vdo ille infeliciſsimus Magdeburgenſis antiſtes. Nuptiarum etiam & chorearum vbique ſatis eſt (vrbes ingredere, & mecum ſenties) vbique Hymenæus & Thalaſſus perſonant. Hos mores, credo, perſeuerabit Orbis, dum veniat non Noëmus, ſed Chriſtus, & ab iridis tribunali decretoriam ſententiam pronuntiet in omne humanum genus.

a Luc. c. 17. v. 27.

§. II.

Ergo, ſi Veneream hanc flammam imminutum vis ire, menſæ ſaginam minue, cibum potúmque tibi adime. Luxuriam ſubinde videmur fugere, dum fouemus. Canem tibi moleſtum vis abigere, & panem proijcis? Libidinem vis vincere, & ventrem refercis? Hoc eſt operam ludere. quid caſtimoniam inter epulas & delitias quæris quam Hieronymus inter prolixas abſtinentias & plagas ægrè reperit. Ergo quantum potes, circumſcribe corpus tuum, & animo locum laxa. a Id agere debemus, vt irritamenta vitiorum quàm longiſsimè profugiamus. Indurandus eſt animus, & à blandimentis voluptatum procul abſtrahendus. b Iſæus Aſſyrius, teſte Philoſtrato, interrogatus: ecquas epulas iudicaret ſuauiſsimas? iſta, reſpondit, curare deſij. Vtinam & nos, Ædeſime, has curas corporis deſierimus curare; mens rectiùs haberet. Imperio animi, corporis ſeruitio vtendum, nec plus fidendum huic ſeruo quàm hoſti. Hieronymus certè ſol ille ſolitudinis, integrarum hebdomadum inediâ, maligniorem in ſe flammam compreſsit; oculos cælo inhærentes, & quaſi cauêâ ſuâ egreſſos, lacrimarum pluuiæ ſequebantur. En tibi, & aquâ pugnauit in hunc ignem, & alimenti ſub-

X tractione

a Sen. epiſt. 15. b Sen. epiſt. 51.

tractione. Sed pertexamus cœptum verſiculum; ita is habet: Otia, Menſa, libri —— Æ DES. Attentum habes auditorē: ſecurus perge.

CAP. V.

TERTIVM INCONTINENTIÆ inuitamentum, IMPVRI ET OBSCOENI LIBRI.

PEſtis ipſiſsima ſunt, hi tales libri, & certiſsimum venenum legentium. Et quod longè peſsimum, vbique obuium eſt, hoc genus toxici, & liberaliſsimè quacunque ſparſum reperies, neque enim vno tantùm idiomate obſcœnitas in libros irrepſit; omnibus graſſatur linguis: Germanicâ, Italicâ, Gallicâ, Hiſpanicâ, Belgicâ, Latinâ, Græcâ; ſolutâ & ligatâ oratione, ſuntque hoc fœdo ſcribendi genere, priſcorum & recentium plurimi infames, è quibus alij hiſtorias texunt, alij ſatyras ſcribunt, alij poëmata pangunt, illi fabulas concinnant, iſti alium ſcribendi Circum ingrediuntur, in quo cùm veris, tum fictis narrationibus, hiſtorijs & fabulis hoc vnum agunt, vt lectorum animos Veneris lue venenent, & vt minimùm ad cogitationes impuras, ſi non ad laſciuos ſermones, & ipſos auſus pelliciant. In hos tales iure commotior Tullius: a Molliunt, inquit, animos noſtros; neruos omnes virtutis elidunt. In horum albo ſunt plerique omnes priſci poëtæ, fabulatores, ſatyrici: non nomino, ne noſſe doceam. Horum omnium ſcripta ſi caſtigata non ſint, & ab obſcœnitatis ſordibus eluta, lectori meriſsimum venenum ſunt. non tanget hos, quiſquis Caſtitatem cordi habet. Ouidius ipſe ob hoc ab Auguſto in exilium relegatus, nec à Tiberio reuocatus, cautè id monet:

Eloquar inuitus, teneros ne tange poetas;
Submoueo dotes impius ipſe meas.

Audiſne; ipſe peſtilens poëta vociferatur: ne me attingas, abi, recede. prædicit periculum, malum antè denuntiat, proclamátque: fuge, procul eſto, ne inficiaris. Tu verò infers te, & irruis; & nec amicorum reuocantium, nec hoſtium repellentium voces audis; tangis, legis, relegis, expendis magis ſerius quàm diuinas paginas. Ergo iure vox è cælo intonat: quis miſerebitur incantatori à ſerpente percuſſo, & omnibus qui appropiant beſtijs? b Tu igitur, ne tange hos, quiſquis infici non vis, & perire. neque enim hi peſtilentiſsimi codices aliud ſunt Origeni, quàm ranæ Ægyptiæ, Hieronymo glandes

a Lib. 2. Tuſcul. qq. b Eccli. c. 12. v. 13.

glandes & ſiliquæ porcorum, Auguſtino flumen Tartareum, in quo miſerè deuoluuntur ad inferos, humanæ gentis pars magna.

§. I.

At verò dicas: hinc verba diſco, hinc ſtylum acuo, hinc eloquentiam haurio, & ritus veteres cognoſco. Nimirum, diſcere vis bene loqui, & malè viuere; imò verò & malè loqui, & malè viuere. ex abundantiâ enim cordis os loquitur.[a] & quid opus aurum in hoc luto quærere? Itáne mi iuuenis, ex oleto iſto tantum tibi eruditionis accedet? perinde atq; ſi Muſæ natæ ſint & denatæ cum his Venereis ſatellitibus. Et deinde, ſit ita, mi iuuenis, ſine his eruditionem parari non poſſe; nunquid ſatius eſt iacturam facere doctrinæ quàm pudicitiæ? & velle potiùs minus eruditum, quàm minus caſtum eſſe? At iſtud mantelum eſt & prætextus vaniſsimus, ſine hoc obſcœnorum ſcriptorum lenocinio ſcientiam, ſtylum, eloquentiam non conſtare.

Si ego tibi, mi Ædeſime, Falernum capaci auro vel gemmâ propinem, priûs tamen fœdum araneum in hoc generoſi potûs carcheſio commoluiſſem: reſponderéſne propinanti? tantíne apud te eſſet Opimianum vinum, vel rari artificij Chryſendeton, vt oculis tuis certum periculũ nuntiantibus non crederes, ſed allicienti gulæ parêres? tam fungi te & fatuum non credo. ſimillimum prorſus in his libris eſt: phraſis, ſtylus, elocutio, velut aurea patera blandiuntur oculis: veſtis inſuper libri, purpurâ & auro nitens, icones in æs inciſæ, dictio vernans & florida, fabulę etiã & facetiores hiſtoriolę, ritus priſci æui, velut vinum edentulum, & centum annorum Opimianũ, inuitant ad hauriendũ, ad legendum. Sed cogita quàm pinguis hîc innatet araneus: laſciuia, obſcœnitas, libido hîc latent: mors in hæc pocula ructauit: præſtat hîc ſitim ferre, quàm mortem bibere.

Libri certè inhoneſti quauis colubrinâ ſanie peſtilentiores ſunt & pernicioſiores. namque obſcœnus ſcriptor, omnium horarum leno eſt, nullóque non tempore ad impuros cogitatus motúſque inuitat, & letali peſte inficit, quos obſequentes habet, atque in exitium ſuum curioſos. Ita fit vt multò maxima ſit horum librorum, & turpium picturarum pernicies, cùm illi tectæ fœditatis ingenioſo inuolucro alliciant, iſtæ tenaci oculorum viſco decipiant, & Caſtimoniam ſuauiter expugnent. Neque talium librorum auctores aliud faciunt, quàm qui fontes publicos veneno inficiunt, tot funerum rei, quotquot inde biberint.

a Matth. c. 12. v. 34.

§. II.

Surena, Parthorum Dux, Craſſo vnà cum plurimo milite atque filijs interfecto, inter prædam, Ariſtidis Mileſia reperit, & ob id Romanis plurimùm inſultauit. Quid cacodæmon faciet in morte, cùm Ouidios & Amadiſios &c. moriturorum oculis ingeret, quos ſani tantis ſtudijs legebant, forſan etiam re diuinâ ob id facilè temeréque neglectâ. Scis, mi Ædeſime, quid olim Hebræi ad Romanum tribunal ſucclament: *Non hunc, ſed Barrabam.* Itidem prorſus ſpurcorum ſcriptorum lectores faciunt, & grandi voce, hoc eſt, opere ipſo ſucclamant: Non hunc, non libellum de Imitatione Chriſti, non ſtimulos Virtutum, non Claudium Viexmontium de Pœnitentiâ, non Dominicum Candelam de Virginitate, non Franciſcum Brunum de Chriſto, aut Chriſti matre, non Ludouicum Granatenſem pro pietate plurima ſcribentem, non Franciſcum Arias de imitandâ beatiſsimâ Virgine differentem, non Ludouicum Richeomum de Peregrino Lauretano loquentem: non hos volumus; apage cum talibus. ſed neque Didacum Stellam de Mundi contemptu, neque Gabriëlem Inchinum de omnium Nouiſsimis, non opus Marianum Martini Delrij, non ſacras meditationes Ludouici de Ponte; nullum horum, ſed Barrabam, ſed Amadiſium Gallicum, copioſum illum & illuſtrem ſcriptorem, qui vltra vicenos quatuor libros conſcripſit, da Heliodoros, Arbitros; da Madaurenſes, Fauſtos, hos volumus, non illos alteros moroſos ſcriptores. itáne vos, Chriſtum & Chriſtianas lucubrationes tam facilè repudiare, admittere Barrabam, parricidas libros in exitium veſtrum petere & fouere? Dixi iam ſuprà, obſcœnas has chartas ranis Ægyptijs ſimiles, quæ abſono carmine perſtrepebant in omni domo, ipſas etiam menſas fœdabant, ipſa etiam cubicula turbabant. ita ſacra pagina: *a* quæ ingredientur domum tuam, & cubiculum lectuli tui, & ſuper ſtratum tuum &c. Rectè, in ſtratum, nam & dormituro, imò & dormienti hæ tales obſcœnæ ranæ ſeſe ingerunt. Et hinc, mi Ædeſime, etiam cùm dormimus, ſæpe culpâ non caremus: ſomnus etiam in noxam nobis abit, quia cùm vigilaremus, ſine noxâ non fuimus. Et quæſo, quæ tandem hæc noſtra inſania eſt? iam proximus ardet Vcalegon, ac flammas vomit caminus noſter, & nos reſinam & oleum affuſuri accurrimus, quid opus, libidinem his libris accendere? iam ante ſæuit nimium quantum in humanis membris, à protoplaſti letali morſu. ſatius profectò foret vel oculis carere, quàm illis tam malè vti.

a Exod. c. 8. v. 3.

§. III.

§. III.

Narrat Ioſephus, [a] Theopompum mente motum fuiſſe, diebus triginta, quòd fuiſſet circa legem diuinam curioſior: Theodectæ verò poëtæ, cùm aliquid è ſacro volumine tragœdiæ ſuæ inſerere tentaſſet, oculos glaucomate ſuffuſos caligaſſe. quòd ſi nec ſanctæ quidem (ſic loquar) curioſitati ſit venia, quæ erit impiæ illi & fœdæ? non bene conueniunt, nec in vnâ ſede morantur, Virginitas & Curioſitas, hæc præſertim in laſciuis paginis. Conſuluit ſibi Nonnus poëta, qui Dionyſiaca ſua diſcerpſit, & ſtylũ ad ſacra conuertit. Æneas Syluius, dein Pius II. Pont. Max. dum illi virebant genua, quædam licentiore calamo in lucem dedit, quæ maturioris iam æui, primus ipſe iudex damnarit; plurimum etiam, vt ea omnia ſuppreſſum iret, laborauit, hinc eiuſdem voces illæ & preces: Seni magis quàm iuueni credite: & Pontificem pluris, quàm hominem priuatum facite; Æneam reijcite, Pium ſuſcipite. Ioannes Picus Mirandula libros amorum ab ſe compoſitos exuſsit. Noui ego, qui ſub vitæ finem verſiculos eiuſcemodi molliores hoc verſu damnarit: Ite mali verſus animam qui perditis, ite. Æuo noſtro Laurentius Gambara, Petrus Bembus, Franciſcus Petrarcha, Torquatus Taſſus, Petrus Ronſardus; plures alij acerbè demum deplorârunt, quidquid olim calamo minus verecundo exarârunt. Ita hi libri nuſpiam tutiore ſunt loco, quàm cùm in flammâ ſunt. Sed ex te, quiſquis eiuſcemodi chartas reuoluis quæro. admitteréſne in ædes tuas lenonem aut lenoniæ artis vetulã? apage tu mihi hos tales hoſpites in honeſtâ domo, reſpondebis credo. Atqui, mi iuuenis, obſcœni libri & imagines omni lenone peiores ſunt, vt qui omnibus horis pelliciant. Malus homo ſubinde boni conſilij eſt auctor, at ex libro malo & laſciuo honeſtatem nunquam condiſces. Hic, vti venenata beſtia tolli poteſt, mutari non poteſt, idem ſemper & vbique ſibi ſimilis, peſtilens, animorum corruptor, euerſor candoris, pudoris, ſanctitatis, vniuerſæ virtutis; doctor proteruiæ, inuerecundiæ, laſciuiæ, vitiorum omnium. nulla Circe, nullæ Sirenes, nulla Hydria aut Harpyia tam viroſa aut noxia fingitur, atque ſunt impura volumina. Quare Concilium Lateranenſe & Tridentinum, à Chriſtianis oculis & manibus, ea meritò ſeuerâ lege arcent. Si enim ſanctiſsimus vir Hieronymus ad Chriſti tribunal flagellatum ſe aſſerit, quòd Ciceronianus eſſet, quid tu Catullianis, Propertianis, Amadiſianis, futurum cenſes? ÆDES. Perſuades,

 Partheni,

[a] Lib. 12. Antiq. Iudaic. c. 2. proximè finem; cùm ſit longiſſimum.

Partheni, nec differo quin hodiernâ aut craſtinâ luce bibliothecu-lam meam recenſeam. ſi quos huius notæ libros reperero, expel-lam hoſpitio. ſed quid de picturis cenſes, quæ cum veſte honeſta-tem exuerunt.

Cap. VI.

QVARTVM INCONTINENTIÆ inuitamentum Picturæ Inhonestæ.

PArth. Quod de libris obſcœnis dixi, idem de picturis talibus affirmatiſsimè aſſero: peſtem & venenum immittunt per ocu-los in animum. Cùm tentatio deeſt, pictura ſupplet. Multa olim idola proponebantur adoranda, quæ vel aſpicere honeſti oculi de-dignarentur. Ideò diuina Sapientia clamitat: *a Initium fornicationis eſt exquiſitio idolorum, & adinuentio illorum corruptio vitæ.* Inſani morta-les, turpitudinem quam picti Dij Deæque præ ſe ferebant, eam ipſi honeſtatem interpretati ſunt, nec ſibi vetitum credebant quod Dijs licuiſſet. Ab his fontibus tales riuuli. Ab inhoneſtis picturis, fa-cilis gradus eſt ad actus inhoneſtos. Ædes. Nec tamen omnes eiuſcemodi picturas damnabis, mox ad Vulcanum ablegandas: quandoque artificio parcendum. Pictores & ſculptores, hominem ideò ſæpè fingunt inueſtem, vt humani corporis eniteat artificium, quà ſtructuram prorſus admirabile. Parth. quid? tu his patroci-nare? quaſi verò artificium pereat, niſi pereat pudor. laudatiſsimi pi-ctores fuerunt, qui tamen caſto ſemper penicillo ſunt vſi. quales Tu-tianus & Tintoretus, Veneti; qualis Chriſtophorus Schwarz Mo-nacenſis? eorum opera ſummi artifices etiamnũ mirantur: ij nun-quam inuerecundis coloribus pinxerunt. Tintoreti quidem opus, Chriſtus à Romanis militibus crucifixus, in Venetâ Curiâ, ſermone muto hodiéque concionatur. At verò Chriſtophorus Schwarz, quicquid artis (vt ipſe faſſus) quicquid ſenſûs, animi, affectûs, ve-nuſtatis habuit, in vnam Beatiſsimæ Virginis ſedentis & puellum filium genibus fouentis imaginem ita conſumpſit, vt ſibi demum ſatisfecerit. & hæc Monachij in aulâ Scholarum Societatis Ieſu etiamnum ſpectatur. ſed (quod admirandum) nulli artificum eſt imitabilis, quamuis eximij pictores tentârint non ſemel parem ef-fingere, ſucceſſu tamen prorſus impari. Et hæc pictura eò nobilior, quò artifex ille ingenium omne atque artificium, non in amorum Deam, ſed in *Domini* matrem pingendam impendit.

a Sap. c. 14. v. 12.

Pictores

Pictores illi ſine fronte, venatores ſimul ſunt, ſed diaboli; his talibus picturis velut retibus incautos oculos illaqueant. Incredibile, quantum malorum in orbem inuehant, laſciuæ hæ imagines, & tamen vbique pænè locorum, hoc oculorum virus reperire eſt. in cubiculis, diætis, cænaculis, in hortis, fontibus, in propylæis, veſtibulis, triclinijs, in ipſis poculis, in vijs publicis; libros etiam cùm eruditos, cùm eos quos ſtemmatum vocant & amicitiæ, inficiunt. Et quot oculi ad hos ſcopulos fœdè impingunt?

§. I.

Caligula Romæ, publico epulo, ſeruum ob detractam lectis argenteam laminam, carnifici confeſtim tradidit, vt manibus abſciſſis, atque ante pectus à collo pendentibus, præcedente titulo, qui cauſſam pœnæ indicaret, per cætus epulantium circumduceretur.[a] Sulpicius Galba numulario, non ex fide monetam verſanti, manus etiam amputauit, & ad pecuniariam abacum affixit. Digni prorſus hoc ſupplicio ſunt pictores, qui adeò verecundiæ obliuiſcuntur, vt plurimorum oculos in eandem ſecum trahant inuerecundiam: Libros obſcœnos multi non legunt, quia non habent; imagines laſciuas plurimi aſpiciunt, quamuis eas non habeant. Et velut auiculæ quæ viſcatis virgis falluntur, quantò magis alas his applaudunt, tantò magis inhæreſcunt; ſic oculi hoc diaboli viſco tenaciùs retinentur, quò diutius ſpectant. Certè vel ipſis idololatris picturæ tales minimè probabantur: ſi quis inter eos prudentior aut honeſtior, fœdas has oculorum illecebras plurimùm ſemper deteſtatus eſt.

Ariſtoteles in ſuis politicis:[b] Cùm verò, inquit, dicere quidquam tale interdixerimus, clarum eſt quòd & aſpicere, & picturas & actus deformes prohibemus: ſit igitur cura magiſtratibus, nullam neque picturam, neque ſtatuam eſſe talium rerum imitatricem. Sed, ô mi optime Ariſtoteles, iam pridem vapulas; philoſophia tua moralis, dudum exulare iuſſa eſt; nos aliter mores inſtruimus. ſi hodièque fas tibi foret, ô mi philoſophe, Chriſtianorum ædes obire & pictas in ijs tabellas inſpicere, è plurimis ablegatam verecundiam omnem pronuntiares. Hæretici certè adeò iam depuduerunt, vt Chriſti crucifixi effigiem cubiculis & hypocauſtis eijciant, Faunos pictóſque Cupidines, Veneres & Fortunas ad menſæ parietem affigant, vt vnà prandeant & cenent libidines. Sed nec in tem-

a Sueton. in Calig. c. 32. & lib. 7. in Galba. b lib. 7. polit. c. 17.

plis, Chriſti Diuorúmque icones tutæ ſunt; illinc etiam exturbantur, à manſuetiſsimo Caluini ſpiritu. Imagines laſciuæ raram patiuntur proſcriptionem; nec vnius alteriúſue loci exilium horrent, cùm alibi tantò ampliore hoſpitio recipiantur. At verò caſtiſsimæ Catharinæ certamen, integerrimæ Vrſulæ triumphi, verecundiſsimæ Agnetis victoria, tot mille fortiſsimorum martyrum depicta ſupplicia procul amandantur; euocantur contra ex inferis Deæ omnem impudicitiam profeſſæ, earum imagines ſub aſpectum collocantur, vt perire volenti, vbique pateat pereundi occaſio. Indignum dictu eſt, à Chriſtianis talia ex Orco monſtra in pretio haberi, & Seruatoris, Deiparæ, Diuorum imagines, velut neſcio quam idololatriam ſapiant, eliminari, & ex omni ædium loco proſcribi: Beatiſsimæ Virginis effigiem nullâ domûs parte tolerari, fœdiſsimæ Veneris imaginem loco editiore honorari.

§. II.

Vnius è ſodalibus Marianis Ingolſtadij eximia virtus fuit in abolendo hoc malo. Compererat hic, clam per vrbem vænire, à neſcio quo propolâ, obſœnas imagines, quæ oculos honeſtos ſeque ipſas erubeſcerent. Conſtituit eas adoleſcens tollere: abijt: coëmptáſque ad vnam omnes, ne quos aſpectu vrerent, flammis combuſsit: teſtatus, nihil ſe neque lucro maiori emiſſe, neque diſpendio minori perdidiſſe. a O factum bonũ, & ad leges Pudicitiæ! Laceret, vrat inuerecundas imagines, qui diſcerpi non vult, & comburi animum. Tales picturæ, mihi crede, ſæpe peiores multò ſunt colloquijs impuris: dictio dicta perit, auolant leuiſsima verba; littera ſcripta manet, turpitudo picta perſeuerat, & ex his oculis in alios atque alios oculos ſeſe inſinuat. Ita imagines ſpurcæ, aræ ſunt diaboli, in quibus oculi, cogitationes, & cor, huic Orci domino ſacrificantur. Damnum, vix quiſpiam ſatis æſtimet, quod ab impuris his ſimulacris infertur, tam illorum auctori quàm ſpectatori. Narrauit mihi nuper celeberrimus calcographus & pæne catalogum texuit eorum tantùm pictorum atque ſcalptorum qui artificioſè quidem, ſed inuerecundè pinxerunt aut ſcalpſerunt; demum ad incidas redacti aut præmaturo funere ſublati finierunt miſerrimè. Adeò nemo impunè vel conficit vel aſpicit hæc libidinum irritamenta. Procul ergo, procul Ariſtidis vel Pauſaniæ, aut etiam Nicophanis infames labores, quos meretricios pictores antiquitas vocabat, qui votum ſuum in picturâ confitebantur. Apage hoc artificium

a Anno 1614. factum.

cium quod oculis ſe vendit, & pudorem eripit. ÆDES. Pictorum cauſſam, Partheni, non agis. PARTHEN. Imò verò maximè, ſed eorum quorum colores artificium monſtrant, non laſciuiam docent. ÆDES. Equidem tecum ſenſi, vt rem fatear, antequam iſta in picturas inuerecundas diſſereres: nec quiſquam eſt, puto, tam ferreæ frontis, qui non fateri cogatur, has tales imagines concitatandæ libidini plurimùm facere. Et hoc tibi de me perſuade, ſi quid ego minus verecundè pictum in muſeo meo, aut inter meos libellos, aut in cetera ſupellectile repperero, hodie in igne erit. PARTH. Sic oportet: melius eſt ardere telam aut chartam, quàm animam. ÆDES. Sed promoueamus pedem, ad vagos oculos.

CAP. VII.

QVINTVM INCONTINENTIÆ *inuitamentum*, OCVLI VAGI, CVRIOSI, EMISSITII.

PARTH. Inter libidinis inuitamenta, poſui *Vaga lumina*. Verſiculum meum teneto:

Otia, menſa, libri, vaga lumina ——

Libidinis malum non vno tantùm oſtiolo in animum irrepit: ſæpe per aurium patulas portas, at ſæpius & pernicioſiùs per oculorum geminas feneſtras aſcendit. Vix opus hîc teſtibus, malo noſtro id experimur. Sanctiſsimum Prophetam Dauid, in duo ingentia ſcelera præcipitârunt incauti oculi. Vidit & exarſit; factus adulter & homicida, ſolo lauantis mulieris aſpectu. *a* Ideò Iob præcipitium hoc & metuens & cauens: Pepigi fœdus, inquit, cum oculis meis, vt ne cogitarem quidem de virgine. quam enim partem in me haberet Deus deſuper, & hæreditatem omnipotens de excelſis? *b* rectiſsimè cum oculis fœdus pepigit, cum oculis enim paciſcendum eſt ei, qui tueri vult Caſtitatem. nam niſi oculi certâ lege & fœdere obligati ſint ac conſtricti, nullum erit tam firmum Caſtitatis propoſitum, quod oculorum fraus, vel importunitas, vel etiam negligentia, & leuitas non labefactet. Ephremi dictum eſt: Aquæ ductus confractus perdit aquas; oculorum diſtractio mentem caſtam deſtruit. *c* Hinc Chriſtus vt oculorum procacitatem comprimeret, legem tulit tam ſeueram: Qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo. *d* Per Moſen, inquit Gregorius,

a 2. Reg. c. 11. v. 2.
b Iob. c. 31. v. 1.
c tom. 2. tract. de Humil.
d Matth. c. 5. v. 28.

gorius, luxuria perpetrata, per auctorem munditiæ Chriſtum, etiam cogitata damnatur. *a* Hinc tot monita, tot præcepta oculis data: ne reſpicias mulierem &c. Virginem ne conſpicias &c. Auerte faciem tuam à muliere comptâ, &c. *b* Hinc illa multò prudentior quàm ſeuerior Zaleuci Locrenſium legiſlatoris lex de eruendis oculis adultero, vt qui ſint adulterij vel duces, vel ſuaſores. Oculum, primam amoris viam eſſe, non abſurdè dixit Lucianus. Oculus, Amoris principium eſt, Platoni: Amoris ſedes, Philoſtrato.

Si neſcis, OCVLI, *ſunt in amore duces.* c

Ea, inquit Nazianzenus, oculi impudici & auidi attingunt, quæ nefas eſt attingere: ſunt enim Organum auidiſsimum atque promptiſſimum. hinc eleganter Baſilius; Oculis, inquit, velut *manibus incorporeis*, quicquid volumus, attingimus. *d*

a In Iob.c.31. b Eccl.c.9.v.3.5.8.9. c Propert.lib.2.eleg.15.
d lib.de vera virginitate.

§. I.

Quod de Naphtâ, ſulphureo bitumine Plinius: Huic, inquit, magna cognatio ignium, tranſiliúntque protinus in eam vndequaque viſam; *a* hoc quoque de ardentibus oculorum tædis, & concupiſcentiæ igne affirmare licet. ideò continenda omnino ſunt lumina, ne alienam videant formam & pulchritudinem, eſt enim his oculorum ignibus cum pulchritudine maxima cognatio; tranſiliunt in illam vndecunque viſam. Decor naturâ ſuâ, inquit Tertullianus, *b* libidinis inuitator eſt. ÆDES. At viri boni aut feminæ pudicæ forma non lædet me. PARTH. O mi Ædeſime, multa bona ſunt, multa ſunt optima, ſed non tibi, non mihi, non illi alteri. Suſanna bona erat, & ſancta, ſed non ſenum illorum oculis: bona erat (puto) & honeſta Betſabee ſed non bona oculis Dauid: bonus erat, optimus erat Hebræus Ioſeph, & tamen oculos dominæ adußit: bona erat arbor Paradiſi, ſed ſuos illic oculos amiſit Eua. Inſani hominis eſt, oculos eruendos præbere, eâ tamẽ lege, ſi gladiolo eruantur aureo, virginea forma gladiolus eſt aureus curioſo ſpectatori, ſed oculos non minus perdit, qui ſic perdit. Magnus ad concupiſcentiá aditus eſt, hoc vnum, VIDERE. nam quod Clemens Alexandrinus ſapienter monet; dum laſciuiunt oculi, caleſcunt appetitiones. *c* Sic prima fornicationis ſagitta, eſt oculus —— vrítque videndo, femina. *d* Non tam eleganter quàm verè multis ſæpius occinendum: Caue tibi, tuîſque oculis; caue animo tuo: Eſt mulier tactu viſcus, viſu baſiliſcus. ÆDES. ſed reuerà difficilè eſt, hos ſcintillantes capitis

a Plin.l.2.c.10.5. b Tertul. l.de cult.fem.
c Clem.L3.pædag.c.11. d Virg.3. Georg.

tis noſtri orbiculos, tam ſeueris ſemper legibus adſtringere. Natura illos in capite, velut in animatæ turris vertice collocauit, tanquam ſpeculatores, vt imminente malo reliqua membra præmonerent, & periculo ſubducerent. ita oculi aperti ſint neceſſe eſt, cuſtodes enim ſunt noſtri corporis. Parth. Non nego eſſe, ſed de his cuſtodibus, cum Iuuenale a ſæpe quis quærat ——— ſed quis cuſtodiet ipſos Cuſtodes? Ergo faciant officium oculi, corpus cuſtodiant, ſed ita, ne hoſti prodant animum, quem clauſi aut modeſtè depreſsi melius ſeruabunt, quàm hiantes & aperti. erigere ſe volunt? cælum aſpiciant; ſubmittere? terram tueantur. Ædes non adeò pulchrũ cenſeam, ſic deiecto ſemper vultu inter homines verſari, quaſi furti reum. Parth. imò verò pulcherrimum; ſed nec decentior alius Verecundiæ habitus eſt, quàm oculos deprimere, & in terram figere. & ſcíſne ſanctiſsimo viro Ephremo, quid circa hoc documenti dederit muliercula? Ædes. aueo ſcire, enarra ſis.

a Iuuen. ſat. 6. verſ. 345.

§. II.

Parth. Edeſſam tendebat Ephrem, a in viâ Deum ſic precabatur: Domine, tu meum hoc iter ſic dirige, vt primo vrbis ingreſſu, in eum virum incidam, qui mecum diſſerat ſuper ijs, quæ ſint iuuando & excolendo animo, cúmque iam citatiore greſſu portæ immineret, ſecum ipſe cœpit diſquirere, & quas viro illi quæſtiones poneret, quæ primo, quæ loco vltimo interrogaret. dum ſic ſuis merſus cogitationibus incedit, en tibi mulier leuicula, ſub ipſam portam illi fit obuia. Ephrem fixis in eam oculis, quaſi emotæ mentis ſubſtitit: turbabatur nimirũ vir ſanctus hoc feminæ occurſu, dolebátque votis Deum non annuiſſe; ita triſtes & indignantes oculos, in feminæ vultu ſtatuit. non minus illa, eum ſic ſtantem obtutu acerrimo cœpit contemplari. Vbi ſic inter mutuos aſpectus aliquandiu ſilentium tenuit, demum prior Ephrem, pudorem femellæ incuſſurus: non erubeſcis, inquit, procacula, tam fixis oculis me petere? Non erubeſco, inquit illa, mi bone vir: licere mihi reor te ſic aſpicere; ex te tuóque latere ſumpta ſum. Tibi verò conuenit, non feminas, ſed terram, matrem tuam aſpicere, è quâ ſumptus es, & in quam reuerſurus es. Audijt Ephremus inexſpectatam prorſus concionem, & ipſe ſibi tacitus dixit: *Hoc habes*, mi Ephrem, & nunc votis tuis ſatisfactum. Petijſti à Deo, vitæ magiſtrum, & nactus es. huic feminæ minerual debes, & gratias. idem Deus

a Sozom. l. 3. hiſt. Eccl. 16. Sur. tom. 1. Feb. 1. è Metaphraſe.

Deus viri, idem feminæ ore loquitur, habes abundè ſatis in hunc diem, habes in multos annos quod diſcas, & exerceas: oculos cuſtodi, feminis eos claude, terræ aperi, & ſepulchrum circumſpice. Et nos, mi Ædeſime, aut cælo attollamus oculos, aut terræ defigamus: ita *volare* docendi ſunt oculi, & *repere*; volare ad Deum, repere ad ſepulchrum. Grande bonum, oculus tranquillè pudicus,

Et caſtigatæ collecta modeſtia frontis.

ÆDES. Permitte, vt te turbem, & interfari liceat. Et cur oculi in humani corporis formaturâ, vltimi omnium vitam accipiunt (ſic fertur) & amittunt primi, cùm moriendum? PARTH. Optimè id conſtituit natura, vt quò maius eſt ipſorum periculum, eò minus ſit nocendi ſpatium; & ſapientiſsimè Deus, oculos fletûs inſtrumentum eſſe voluit, vt quo vitiorum ſordes hauriuntur, eodem per lacrimas diluantur. Nec enim amori tantùm, ſed & omnibus vitijs in animum per oculos via eſt, vt rectè affirmat Fabius. a Huic adulterium monſtrant, huic inceſtum, huic domum quam concupiſcat; irritamenta vitiorum ducéſque ſcelerum ſunt oculi: adeòque pars innocentiæ eſt cæcitas, quâ cupiditatibus innumeris via inciditur. Samſon ille abſtemius, & magno Dei dono natus, vt Dalilam vidit, perijt; iam cæcus perditum robur reparauit, quod malè oculatus perdiderat. Homo libidinis amans, compedes gerit in oculis quibus vinciat, glutem quo affigat, hamum quo inuncet, flammas quibus adurat, ſagittas quibus confodiat, & ſuum animum, & aliorum. his compedibus vinctus, hoc hamo inuncatus, his flammis adustus, his ſagittis confoſſus eſt Aſſyrius Holofernes. vidit Iuditham, & vitam perdidit: *Cúmque intraſſet ante faciem eius, ſtatim captus eſt in ſuis oculis Holofernes.* b

a Quintil. declam. 1. b Iudith. c. 10. v. 17.

§. III.

Alexandri Macedonis non tam miror inuictam dextram, quàm pudicos oculos: Darij vxorem, inquit Plutarchus, a quia formoſiſsima dicebatur, noluit in ſuum venire conſpectum. Oculorum peſtem quia prudenter timuit, fortiſsimè cauit, magis victor, Darij coniugem non videndo, quàm Darium vincendo. Periclem Athenienſium principem hoc quoque nomine laudatiſsimum nō tranſeo. Hic, cùm in præturâ collegam haberet Sophoclem, ac is publico officio vnà diſtrictus, prætereuntis pueri formam impenſiùs laudaſſet, intemperantiam eius perſtringens: Prætoris, inquit, non ſolùm manus à pecuniæ lucro, ſed etiam oculi à libidinoſo aſpectu debent

a Libell. de curioſit.

debent eſſe continentes. *a* Væ nobis Chriſtianis, ſupremi iudicij die: leges noſtras tam exactè nouimus, quàm facilè in eas delinquimus. Clamat legislator Chriſtus: Si oculus tuus ſcandalizat te, erue eum, & proijce abs te; bonum tibi eſt vnum oculum habentem in vitam intrare, quàm duos oculos habentem mitti in gehennam ignis. *b* Seria lex: ſed apud multos petulantia oculorum ab eâ non cadit; iocum putant, emiſsitios ſuos oculos, velut pecus ſuum, in omnem libidinem agere. Rari hodie Iobi viuimus, qui cum oculis fœdus ineamus, vt ne cogitent quidem de virgine: Salomones potiùs ſumus, & oculos noſtros penitus exleges facimus. Omnia, inquit Salomon, quæ deſiderauerunt oculi mei, non negaui eis. *c* Et quam tu ab eo vitæ ſanctimoniam ſperes, qui ſuos ipſe oculos ſic hortatur: Ite mei oculi; & quaquà lubet, expatiamini liberrimè; licet vobis, quidquid libet. Videte vt intuendo exſatiemini, pro cupidine; nullius iucundæ rei conſpectum vobis eripiam: vna vobis lex eſt, LIBERTAS. Vbi tanta oculis licentia permittitur, actum eſt de animo. Vetus Patrum dictum: Incuſtoditus viſus, incuſtoditæ mentis eſt nuntius. Et ſicut domus munda non erit, cuius effractæ feneſtræ, omne genus auium admittunt: ita nec mens pura, ſi mentis feneſtræ oculi, ad omnem pateant curioſitatem.

a Valer. Max. lib. 1. c. 3. b Matth. c. 18. v. 9. c Eccl. c. 2. v. 10.

§. IV.

ÆDIS. Si tanta ſunt animo pericula ab oculis, non immeritò ſollicitus precatur Dauid: *Auerte oculos meos, ne videant vanitatem. a* PARTH. Et nos, ſi Caſtitas & pudicitia nobis ſit curæ, quotidie fœdus cum oculis inire, quotidie Deum rogare inſiſtemus: *Auerte oculos meos, ne videant vanitatem*: iuuabit Deus iuuari volentes, ſed ſeriò & conſtanter volentes. Scis quid Auguſtinus, de Alipio ſuorum ſodalium optimo narret. *b* Auerſabatur is omnem ſpectaculorum turpitudinem, ſed cùm ad amicorum blandiſsimos inuitatus & preces inuictus, iam etiam traheretur familiari violentiâ: Ad amphitheatrum, inquit, non totum Alipium pertrahetis: animus & oculi ibi non erunt: itáque abſens adero. Venitur, conſidetur, feruet opus: Alipius oculos, vt ſtatuerat, comprimit; animum, quantum poteſt, auertit ad alia. vtinam & aures obturaſſet. ita quidem cœpit, non ita finijt. ſubitò ingens populi clamor coortus eſt: hîc bonus Alipius curioſitate victus, noluit eſſe cæcus ampliùs, nec erat iam

a Pſal. 118. v. 73. b lib. 6. confeſſ. c. 8.

iam ille qui venerat, ſed vnus de turbâ, ad quam venerat. ita oculos diu preſſos reſerauit, ſpectauit, clamauit, exarſit, abſtulit inde ſecum inſaniam, quâ ſtimulabatur, non redire tantùm cum illis à quibus antè trahebatur, ſed etiam præ illis, & alios ſecum trahere. Hanc tamen poſteà inſaniam, ad Auguſtini monita, ope diuinâ correxit. Adeò nunquam non orandus Deus: *Auerte oculos meos, ne videant vanitatem.* Solent medici, cùm morbos habent curandos ſæuiores, ægrum à quorundam ciborum non ſolùm vſu, ſed & aſpectu arcere, ne vlla inter os & oculos committatur proditio, putétque æger ſalubre ſibi eſſe, quod ſuaue futurum credit. ita (è Caſsiani ſententiâ) is ſecum ipſe agat, quem blandiens Caro ſæpius infeſtat, oculos à re gratâ quidem, ſed noxiâ, conſtanter abducat. Nam Auguſtino teſte, ſolus aſpectus via recta eſt ad opus. Oculi raptores ad culpam, vt Gregorius loquitur, præuertendi ſunt rationis imperio, & mature, obductis quaſi valuis, ab aſpectu cohibendi.

§. V.

Vxorem Lothi, vel etiam hac de cauſsâ, exemplo tam inuſitato punitam arbitratur Ambroſius, quòd vrbem impudicam & gentem laſciuam, regreſsis illuc oculis eſſet intuita. Quandoque non eruendus tantùm eſt oculus, ſed & proijciendus, *erue eum & proijce abs te.* a Sunt qui petulantiorem oculum eruant; ſed minimè abijciant: libidinem aliquamdiu intermittunt, ſed libidinis occaſiones non fugiunt. Non ita caſtiſsimus Ioſeph, qui oculum eruiſſe non contentus, eum etiam à ſe proiecit: fauores dominæ atque minas, non tantùm contempſit, ſed & blandiſsimâ vi trahentem eluſit, profugitque abiectâ veſte. Quot caſtiſsimi homines, non tantùm eruerunt, ſed ita proiecerunt curioſiorem illum, & *ſcandalizantem* oculum, vt nec matrum quidem vel ſororum conſpectum ſuſtinerent. Pior Ægyptius, ipſis quinquaginta annis ſolitudinem habitauit, Angelis quàm hominibus notior, vix demum Obedientiæ lege compulſus, ad ſpeluncæ limen prodijt, & à ſorore anu ſe conſpici paſſus eſt. Huic complures alij, ob eandem oculorum verecundam noctem, annumerandi. Nec defuerunt qui oppidò ſeueras, & ſanguine ſcriptas leges oculis ſuis dictârint.

Lucia, religioſiſsima virgo, facinus retro ſæculis inauditum eſt auſa, & ob hoc NICETA noſtro non multùm inferior. Audijt illa, impurum amatorem à ſuis oculis peſtem traxiſſe, & vri; nec diu cunctata: itáne, inquit, meos ille oculos ardet? Rex Britannorum? adeóne

a Matth. c. 18. v. 9.

adeóne illi placent mei oculi? oculos meos habebit. mox vtramque hanc lucentem ſtellam à cælo ſuo reuulſit: oculum vtrumque eruit, & proco tranſmiſit, maluítque perire ſua quàm ſe. a An non Domini legem, *crue eum, & proÿce abs te*, fortiſsimâ ſimplicitate ſeruauit? non eruit? non proiecit? nec vnum tantùm, ſed ambos oculos, etiam inſontes, non quòd deliquerint videndo, ſed ne viſi alios iuuent delinquere. Amans Caſtitatis nec videre vult, ne videri; oculos cæcitate ſanctâ caſtigat.

a Matth. Raderus plura de hac, par. 3. Viridar. SS. c. 9, de cæcis Sanctis, & Iacob. Bidermannus l. 2. epigram. ep. 28. & 29.

§. VI.

Æ d e s. Ah, quantis nos interuallis abſumus à tam illuſtri & forti pudicitiâ oculorum? P a r t h. ſed nec opus vt ferro ſcrutemur, & eruamus oculos: *claude*, & eruiſti; *contine*, & proieciſti; præſtabit olim, fuiſſe luſcum & cælo recipi, quàm vagis oculis liberè vſum, & gehennæ addici. nimis quàm clarè legislator noſter edicit: a *Si oculus tuus dexter ſcandalizat te, erue eum & proÿce abs te: expedit enim tibi vt pereat vnum membrorum tuorum, quam totum corpus tuũ mittatur in gehennam.* Luciæ factum fortaſſe non ſit mirabile, habemus & alia quæ imitemur. In rebus geſtis S. Caroli Borromæi admiranda ſunt multa, inter prima non immeritò numerem iſtud. Habitauit vir ſanctus aliquanto tempore ad forum, vbi ob hominum frequentiam, largiſsimum ſemper pabulum habere potuiſſet curioſitas, ſed adeò ille fluentem ad omnia curioſitatem auerſatus eſt, vt non tantùm totos dies ad feneſtras non combuſſerit (qui plurimorum ſæpe mos eſt) ſed nec horas, nec horæ partes proſpiciendo conſumpſerit, imò proſpexit nunquam, ac ſi deſertum aut carcerem habitaret, æternæ noctis damnatum. Hunc, mi Ædeſime, hunc virum, oculorum ſuorum dominum appellemus, quem conſtat & affectuum fuiſſe, & magnum ſui in omnibus victorem. Viris non cedit ſexus infirmior.

Sara virginum ſacrarum Antiſtita, in monaſterio agebat Scythiotico, quod loco non inamœno ſitum limpidiſsimus fluuiolus alluebat. Amnis hic placido meatu ibat illimis, & perlucidus vndis cryſtallinis, per quas numerabilis altè, calculus omnis erat; viridis margo mitiſsimum hunc amnem ad oculorum amœnitatem veſtiebat: quiſquis vidit, laudauit hoc tam leniter ambulans vitrum. Sara argenteam hanc aquam commendari ſæpius audiuit, & vt fit, videndi cupiditatem ei fecit laudantium multitudo. At illa potens

a Matth. c. 5. v. 29.

ſui, ſuorúmque oculorum verè domina & imperatrix, hanc ipſa ſibi legem ſtatuit: Riuulum illum præterlabantem vt videas (aiebat illa ſecum) nulla neceſsitas cogit; ad perennes ſuper aſtra fontes peruenire poteris, illo non viſo. Sunt in orbe maioris amœnitatis plurima, quæ tamen tuos oculos nunquam attingent. inter hæc ſit & iſte riuulus. Quare ſeriò tibi edico, feneſtram ad hunc proſpectum nunquam aperies. Dixit, & fecit: atque annis ſexaginta, proximè hanc aquam habitauit, eam tamen ſpectauit nunquam. Ab hoſte non potente certamen longum & difficile, victoria illuſtris, quam obtinuit oculorum continentia. Hoc ferro fodiamus oculos, *Contioentiâ.* quæ tunc religioſior ſit neceſſe eſt, quò maius ruinæ ac lapſûs eſt periculum.

§. VII.

Et nunquámne audiſti quid monoſtichon non inuenuſtum moneat faciendum, cum oculis periculum eſt, ab illice mulierum formâ, Attende: cano.

Quid facies, facies Veneris, ſi Veneris ante?
Non ſedeas ſed eas; ne pereas per eas.

Capis? ſi virginei vultûs elegantia oculos tuos incipiat laceſſere, tu aut abi aut peri: qui abire non vult, vult perire. Aedes. oculos claudam, & manebo. Parth. claudere potes, quamdiu manes. bonum eſt operire oculos, optimum & tutiſsimum abire. Alipius cautè ſe geſsit in ſpectaculis, ſed non conſtanter. diu aſſedit cæcus cum laude, hanc tamen omnem perdidit, vitioſè oculatus in fine. Nimis, quàm ſæpe Alipij ſumus, oculis fidimus, & imminente periculo, modeſtè in latebras receſſuros ſperamus. fallimur; hi proditores tunc minimè ſeruant fidem, cùm maximè deberent. Oculis ergo ne fide; bonum eſt illos claudere, & perſuadere ne velint videre, ſed melius eſt & longè tutius; illos abducere, ne poſsint videre, etſi velint. Bernardus, antequam Religioni ſe addiceret, feminam ſemel fixioribus oculis eſt intuitus: mox, vt ad ſe redijt, adeò ſuam ipſe curioſitatem erubuit, itáque exarſit hanc in ſe quàm celerrimè vindicare, vt neglectâ longiore deliberatione, rigente cælo, aquæ gelidiſsimæ ſtagnum inſilierit. hîc collo tenus vſque eò conſtitit immerſus, dum exſanguis pænè conglaciaret. ita omnem in ſe libidinis calorem extinxit.

Habes, Niceta, ſanctiſsimum tui facinoris æmulatorem, qui licet linguam dentibus non conuulſerit, licet cruento bolo non pugnârit,

gnârit, Cupidinem tamen egregiè triumphauit, & ob vnicum molliorem flexum oculorum omnia corporis membra ad pœnam rapuit; ſeipſum fortiter expugnauit, & *vicit.* Hoc eſt oculos docere alienâ formâ non lædi. ſed ab oculis ad os deſcendamus.

Cap. VIII.

Sextvm incontinentiæ inuitamentum, Verba Prætextata et Impvdica.

NOlite ſeduci: corrumpunt mores bonos colloquia praua. *a* Ah, quanti iuuenes hac vnâ peſte perierunt, qui venenum, quod fortè reſpuebant oculis, hauſerunt auribus. & vti parum intereſt quâ parte letalis plaga veniat, ſi mortem inferat; ita non multum refert, per oculos an per aures pereas, modò pereas. Ægyptij, Harpoçrati facturi clamabant: *Lingua fortuna, lingua dæmon.* b *Vita & Mors* verè in manibus linguæ ſunt; *c* & plerumque aut Angelus aut diabolus illam inſidet.

Lingua laſciua, ſepulchrum patulum, ſpurcitiâ & fœtoribus plenum: Sepulchrum patens eſt guttur eorum. *d* Miratur hîc Chryſoſtomus, quòd, cùm cadauera terræ mandentur, & ne vicino putore nos lædant, altè defodiantur, verba tamen putida, laſciua, obſcœna toties eruantur è pectore; & ſæpe pluribus audientibus, vt damnum latiùs ſerpat, in medium efferantur. Sepulchrum patens & fœtens, os impurum. O mi Deus, quantus vbique horum ſepulchrorum numerus! Orbem, Ædeſime, percurre; domorum angulos rimare, vbique fermè reperies procaciores linguas, quæ nō otioſa tantùm, ſed & fœda ac ſpurca inſtillent auribus; vbique ſibilant hi colubri, vbique ſermunculi, ad quos honeſta frons ſe contrahat. Hieremias iam olim queſtus: *e* Attendi, ait, & auſcultaui, nemo quod bonum eſt loquitur. Tale prorſus eſt noſtrum hoc æuum: adeò vt ſi quis immundiſsimi mundi penitus deſerendi cauſſam non habeat aliam, hæc ſatis impellat ad fugam; ſcilicet exire tot impudicos ac ſpurcos ſermones. Ab vrbibus iam pridem exulat Verecundia verborum; quandoque vix ſatis tuta in religioſorum penetralibus. quamuis in his nunquam putem audiri talia, & non puniri. Inter profanos verò tanta verborum turpitudo, quanta libertas; tanta obſcœnitas, quanta licentia & impunitas: vix

a 1.Cor.15.v.33.
b Plutarch.de Iſ. & Oſir. c Prou.c.18.v.21. d Pſal.13.v.3. e Hier.c.8.v.6.

vſpiam inuenias qui vel verecundo gemitu, aut ſeueriore aſpectu flagellet has colloquiorum ſordes.

§. I.

ÆDES. O mi Partheni, tu nunquam in nouos mores refinges mundum, riſum ferunt & plauſum, non gemitus, nupta hæc & prætextata verba. PARTH. hoc eſt quod queror & doleo: lætantur cùm malè fecerint, & exultant in rebus peſsimis. *a* Auguſtinus in ſeipſo ſuiſque ſodalibus grauiſsimè hoc damnat: mutuis illi ſeſe adhortationibus vrgebant: Eamus & faciamus, & pudet non eſſe impudentem. *b*

Diuina pagina, verborum alioqui parciſsima, huic tamen ſermonis petulantiæ caſtigandæ, omnem expromit facundiam: Lingua, inquit, conſtituitur in membris noſtris, quæ maculat totum corpus, & inflammat rotam natiuitatis noſtræ, inflammata à gehennâ. *c* Spurci ſermones verè ſulphuratæ tædæ ſunt ex inferis, quæ mentes etiam caſtas & pudicas, nonnunquam prouocant ad impuros ignes. Cognata prorſus ſunt, turpia dicere, & turpia facere; & properè agitur quod libenter auditur: Melleus ſcriptor Bernardus: *d* vti ſunt, inquit, elingues & muti, ſic etiam ſunt facundi & loquaces diaboli, inter hos ſignifer eſt laſciuus dæmon, cuius officium eſt, colloquia his verborum ſpurcitijs aſpergere, inuerecundos ſales vbique miſcere. Guilielmus Peraldus, vir egregiè doctus & ſanctus, Lugdunenſis Antiſtes, hos tales ſermones, *diaboli ſputa*, rectiſsimè vocat; nimirum ſuo rem titulo proponit. Omnino diabolorum vomitus, & ſputa ſunt, omnes hæ verborum fœditates, nec aliud agit impurus fabulator, quàm vt os ſuum diabolo locet pro nido; è quo quid boni ſperes, quid honeſti? Verborum turpium licentia, omnis impudentiæ nutrix eſt, neque hoc in loquentis tantùm perniciem vergit, ſed eos etiam qui hæc talia loquentem audiunt, aſpergine lutulentâ inficit: paullatim pudor omnis per verba diſcutitur. Vnus eſt, inquit Bernardus, *e* qui loquitur, & vnum duntaxat verbum profert, & tamen illud vnum verbum, vno in momento audientium dum aures afficit, animas interficit. Sed fortè Peraldos aut Bernardos non audias, alium oppono, cui nefas contradicere. Diuinus Paulus, ſeuerè hîc imperat. Omnis ſermo malus ex ore veſtro non procedat. *f* & vt ſcias quem maximè ſermonem malũ nominet: Fornicatio, & omnis immunditia, aut auaritia,

a Prou.c.2.v.14. b lib.2.conf.c.3.& 9. c Iac.c.3.v.6.
d Serm.de 7.ſpirit. e Serm.24.in Cant. f ad Epheſ.c.4.v.29.

ſitia, nec nominetur in vobis, ſicut decet ſanctos, aut turpitudo, aut ſtultiloquium, aut ſcurrilitas quæ ad rem non pertinet. *a* Obſerua: *nec nominetur in vobis.* nam vti optimè Tullius: pudici, ait, etiam cùm de pudicitiâ loquuntur, erubeſcunt; & ſi quidem rem odiſſe debemus, ipſa etiam rei nomina nobis ſunt auerſanda. quod enim loquimur, non immeritò & cogitare, & concupiſcere arguimur. è labiorum ſciſſurâ febris argumentum ſumunt medici: è verbis turpibus mentem impudicam haud vanè coniectamus. Et quamuis omnis loquacitas pudori ſit inimica, deuehit enim curioſitatem libidinem vehiculum, ea tamen præcipuè, quam Paulus immunditiam & turpitudinem vocat, ſimúlque rogans: Et nolite, inquit, contriſtare Spiritum ſanctum Dei. Obſcœni oris homo tam eſt odio ſuperis, vt vel ipſum lætitiæ auctorem Deum, afficeret triſtitiâ, ſi eâ Deus poſſet affici.

a ad Epheſ. c. 5. v. 3.

§. II.

Caluinianam illam pietatem meritò deteſtamur quæ ſacros calices in profana pocula liquat, eáque impudicis ex Ouidianâ metamorphoſi fabellis inſignit. Et putes tu, mi Ædeſime, Deo probari, ſi quis ore ſuo, per quod dominicus Angelorum panis toties infertur, petulanter abutatur ad narrationes, iocos, cantiones Venereas, & animi ſui veſtibulum quo diuina Euchariſtia excipitur, in lupanar mutet & proſtibulum diaboli. Fœdum piaculum: linguam cæleſtis epuli ſedem, Veneris facere interpretem. Propter hæc venit ira Dei. *a* Et ſerum nimis eſt in flammis clamare, *vt refrigeret linguam meam.* *b* Neque tantùm cruciatur lingua, quòd nimium eduliorum admiſerit edendo, ſed quòd nimium verborum profuderit garriendo: nam prima, inquit Gregorius, malè conuiuantibus famulatur culpa loquacitatis, & plerumque parùm caſtæ.

Petrus Damianus tam ſanctus quàm facundus, linguam laſciuam eleganter turdo confert, cui idem quod alimento, hoc etiam exitio eſt. nam ex eo quod edit & egerit, viſcus prouenit, quo & ipſe & aues ceteræ capiuntur: ita prorſus impudicè garrulus, viſcum excernit ore, quo eum ſtygij aucupes affigant. Contemnabit te os tuum, inquit Iobus, *c* & labia tua reſpondebunt tibi. Plinius ſterileſcere affirmat oleam, ſi eam capra linguâ tondeat, aut lambat tantùm. *d* Sanè ſi olidus caper talis, illoti oris homo, colloquijs interueniat, iuuenũ animos velut adoleſcentes oleas facillimè ita corrumpit,

a ad Epheſ. c. 5. v. 6.
b Luc. c. 16. v. 24. c Iob. c. 15. v. 6. d Plin. lib. 15. c. 8. & lib. 17. c. 2.

rumpit, vt quod ſemel malè audierunt, eius per omnem vitam peſſimè recordentur. quod libenter auditur, celerrimè excipitur, eóque grauiùs nocet, quò ſuauiùs inſtillatur. & quamuis non ſtatim officiat, ſemina tamen in animo relinquit, ſequitúrque auditorem, reſurrecturum poſteà malum.

Bernardinus gente nobilis, patriâ Senenſis, tam verecundus à puero fuit, vt quoties ſordidum eiuſcemodi verbum audiſſet, non aliter colorem duceret, quàm ſi quis ei vultum colapho percuſsiſſet. vnde coæui pueri, ſi quando ſordidè locuti, viſo eo: tacete, dicebant, tacete; Bernardinus venit. Vtinam, ô vtinam plures hoc æuo Bernardini ſint, qui acetum porrigant, ore tam illoto garrientibus. Sed quod mireris, etiam inter idololatras hoc acetum venale fuit. Epictetus: a periculoſum eſt, inquit, ad oris obſcœnitatem progredi: Cùm igitur tale quippiam inciderit, obiurgabis eum qui talem ſermonem iniecerit; aut taciturnitate ſaltem, & rubore vultúque oſtendes, eam tibi orationem diſplicuiſſe.

Nil dictu fœdum viſúque hac limina tangat,
Intra quæ puer eſt. procul hinc, procul inde puellæ
Lenonum, & cantus pernoctantis paraſiti b

Et veriſsimè Plautus: Ego, inquit, illum perijſſe duco, cui perijt pudor. Ergóne, ô bone Ieſu, ô iudex orbis, etiam ab idololatris apud tribunal tuum damnabimur? ergo etiam hoſtes tui ſententiam in nos dicent? perijmus, niſi nos vel hinc etiam perire ſentiamus. Vicinum eſt exitium, ni illud caueamus omni verborum circumſcriptione.

a Enchir.c.55. b Iuuenal.ſat.13.v.44.

§. III.

ÆDES. Partheni, rigidus cenſor es in has proteruiores linguas, & nefas per te, liberiores facetias ferere. PARTH. non per me, ſed per Chriſtianam legem. & quaſi verò facetus eſſe nemo poſsit, niſi & laſciuus ſit? ſæpe, dum facetias aut vrbanitatem affectamus, modeſtiam exuimus. At, ea demum iucunda nobis ſint, quæ honeſta. Sed multi, vt flagitium honeſto nomine prætexant, iſtam oris ſpurcitiem, aulicam comitatem appellant. Hoc eſt bis peccare, peccatum virtutis titulo vendere. Paulinum, imò diuinum tibi edictum iterum occento: *Profana autem & inaniloquia deuita, multum enim proficiunt ad impietatem.* a neque enim in hoc hæreticorum ſutelis & fallacijs, verborum ſpurcities multum impar eſt, ſermo eorum vt cancer ſerpit. Cancer, ſeu, gangræna, horribilis & edax morbus, viuas

a 2.Tim.c.2.v.17.

viuas carnes fædè depaſcitur; ita prorſus petulantiores hæ narratiunculæ, fabulæ, cantiunculæ nimium quantum ſerpunt, & quidquid caſti pudoris reperiunt, vitiant. Abominationes Domini, cogitationes malæ, & purus ſermo pulcherrimus. *a* qui loquitur iniqua, non poteſt latere, nec præteriet illum corripiens iudicium. *b* non abſcondit ſe ab eo omnis ſermo. *c*

Refert Surius, *d* Wallericum abbatem iter feciſſe hieme, & frigoris ſæuitie compulſum, è viâ diuertiſſe in ædes hominis quem minimè profanum credebat. ſed hîc multò acerbius frigus virum optimum excepit, vbi nec ſcintillam diuini amoris reperit. Paterfamilias & loci iudex, non in otioſos tantùm, ſed & obſcœnos ſermones erumpere cæperunt. hîc Wallericus: vtique, ait, Euangelij legem meminiſtis? quoniam omne verbum otioſum quod locuti fuerint homines, reddent de eo rationem in die iudicij. *e* At effrontes illi monitorem cachinno eludere, audaciùs loqui, & fœdiora etiam effutire. cùm iterum Wallericus: volebam, inquit, caloris hîc aliquid haurire corpori fouendo, ſed linguę veſtræ grauiùs adurunt quàm vllum frigus; expellor. vos videritis, qui hanc oris impuritatem ad Dei tribunal purgetis. At illi, iręt modò bonis auibus, vt qui etiam inuocatus veniſſet; nec vllus noſtrûm, inquit alter, penulam tibi ſcindet vt maneas. abi licet, abi. Sed & abeuntem dicterijs impuris impetebant. Non diſtulit vltor Deus, & obſcœnam linguæ petulantiam vindictâ manifeſtariâ caſtigauit: illum quidem cæcitas, hunc inguinaria lues inuaſit. vrgebant miſeri, & iam reuocatum volebant, quem linguis eiecerant: fruſtra. hunc fœda corporis putredo citò extinxit, ille diutiùs vixit, ſed productiore ſupplicio cæcus.

a Prou. c. 15. v. 26. b Sap. c. 1. v. 8. c Eccli. c. 4. v. 20.
d Sur. 1. April. de S. VVallerico. e Matth. c. 12. v. 36.

§. IV.

Non immeritò Rodulphus epiſcopus Eugubinus, *a* vir ſanctiſſimus, fratrem ſuum natu iuniorem, Petrum, flagellari, & quadraginta diebus, omni vino abſtinere iuſsit, quòd in familiari colloquio verbum laſciuius protuliſſet. Elzearius Comes Ariani, *b* dynaſta integerrimus, has aulæ ſuæ leges condidit.

1. Diebus ſingulis, rei diuinæ intereſſe.
2. Singulis hebdomadibus, de peccatis confiteri.
3. Singulis menſibus, diuinam menſam accumbere.

 4. Aut

a Zach. Lipeloo. 26. Iunij de S. Rodulpho. b Idem 27. Septemb.

4. Aut caſtè viuere, aut domo cedere.
5. Non teſſeris ludere, nec alio ſimili luſu ſe oblectare.
6. Iuramentis, verbíſque inhoneſtis ac turpibus penitus abſtinere.

O præclaræ leges & dignæ quæ ad omnium ædium Valuas fingantur, vnde & iuuenes ſenéſque diſcant, & magis ſapere, & cautiùs loqui. Mature igitur, animũ & os ad omnem verecundiá is componat, cui curæ eſt Caſtitatis eminentiſsima nobilitas. ÆDES. Sed quid in menſâ, in conuiuijs, in circulis, in plurium conſeſſu faciendum, cùm hæ verborum ſordes plenis faucibus ſparguntur? PARTH. Noſti quid ſuadeat Siracides? Sepi aures tuas ſpinis, & linguam nequam noli audire. a Claudendæ ſunt aures impuris vocibus, & quidem primis, nam cùm initium fecerunt admiſſæque ſunt, plus audent. Qui ſermones ſpurcos non inuitis auribus admittunt, ij caſtaneis ſimiles ſunt, ſed in ignem coniectis & violatis, quæ velle iam ſciſsâ non ſe produnt, non crepant, non ſubſiliunt, quod tamen faciunt integræ, & quarum tunica nondum rupta eſt. Ita prorſus ij quos libidinis ignis iam aduſsit, cùm laſciua audiunt, nihil obſtrepunt, non reprehendunt, tacent, ſubrident, nec frontem contrahunt, & quàm hæc talia ſibi non diſpliceant, improbo ſilentio ſatis oſtendunt. His longè deteriores ſunt, qui ſpurcè loquentem non tantùm benignè audiunt, ſed & iuuant, atque de ſuo addunt, faciúntque huic veſti propudioſam laciniam. Diogenes obſeruans duos è ſcholaſticis in viâ ſermonem & capita conferentes, interrogauit alterum, in quod colloquium cum altero veniſſet; cùm is quid ſibi narratum eſſet, exponeret, vtrique plagas infligi iuſsit, alteri, quòd tale quid narraſſet, alteri quòd audiſſet. rectè factum. Nec Chriſtianis hoc ignarum, quandoque tam grauiter delinquere audientem quàm recenſentem. Et quod de obtrectationis vitio, hoc etiam de impuro ſermone verè dicetur: diabolum æquè in obtrectatoris ore, quàm in auditoris aure deſultare: idem hîc, & dicere talia, & audire, piaculum eſt.

O Clitomache, ô nobilis athleta vbi es, qui, ſi quis ſermones inieciſſet amatorios, ſurgere ſolebas & abſcedere. b Ita, ſi quis importunior, prætextata verba iaciat, repercutias illum ſæuiore vt minimum vultu, aut cum Clitomacho ſubtrahas te ab ore impuro, ſi quidem carere velis hac aurium maculâ. In perpetuâ apud te ſtatione rubor excubet, verecundiæ ſignum, Caſtimoniæ præambula certáque teſtatio: oſtende ſaltem & tibi diſplicere, quod Deo nunquam

a Eccli. c. 8. v. 28. b Plutarch. l. 7. quæſ. con. 7.

quam placere poteſt. Paulum tibi denuò huc ſiſto: Nunc autem, inquit, deponite & vos omnia: iram, indignationem, malitiam, blaſphemiam, turpem ſermonem de ore veſtro. extremum hoc commendat, vt altiùs infigat. Mirum! erupturam tuſsim comprimimus, & fœdiſsimam hanc ſaliuam vi erumpimus, eáque omniũ aures conſpuimus. Ædeſime, ſicut cenſorius Dei oculus vbique nobis obſeruandus, ita cenſoriæ Dei aures nunſquam non metuendæ: ſic loquamur, vt ſermo noſter, ſi non eloquentiâ, ſaltem pretioſus ſit verecundiâ.

Cap. IX.

SEPTIMVM INCONTINENTIÆ inuitamentum, MALI SOCII.

VTi ſpeculum, etiam terſiſsimum, maculam trahit ab anhelitu: ſic homo cetera optimus & caſtiſsimus, à malorum ſocietate næuos recipit. Qui communicauerit ſuperbo, induit ſuperbiam. a In quibuſdam corporis morbis vehemens eſt contagio, ſed nihil contagioſius eſt corruptis moribus: facillimè hi addiſcuntur, adhæreſcunt, transfunduntur ab vno in alterum, mali mores, contagioſiſsima lues, nec vllus efficaciùs perſuadet, quàm qui vitia docet exemplo. Veriſsimè Seneca: b verſat nos, inquit, & præcipitat traditus per manus error, alieniſque perimus exemplis. nemo ſibi tantùm errat, ſed alij erroris cauſſa & auctor eſt. Primæuum hoc malum eſt. vix Eua deliquit, & mox in ſocietatem peccati attraxit maritum. Hæc omnium ferè vitioſorum natura eſt, nolle ſolum eſſe, ſed velle cum ſocio atque comite perire. Age cum improbo, & breuì ſenties, quàm blandè inuitet vt ſequaris, quò ille præit. Proclamat Moſes: c Recedite à tabernaculis hominum impiorum, & nolite tangere quæ ad eos pertinent, ne inuoluamini in peccatis eorum. idem proclamat & Iſaias: d recedite, recedite, exite inde, pollutum nolite tangere; exite de medio eius.

Ægyptius ſeruator Ioſeph tam exoſus eſt improborum ſocietatem, vt nec mortuus quidem, inter eos morari ſuſtinuerit. ideò ſuos ex Iſraële hæredes iureiurando adegit, vt ſi quando Ægyptum migrando dereſerent, ſecum inde cadaueris ſui reliquias aſportarent. Voluit magnus hic Ægypti prorex, nec cineres ſuos illaudatæ familiaritatis notam contrahere: & vti Ægyptios mores non probabat imitationi, ſic nec terram ſepulturæ: conſortium malorum

a Eccli. c. 13. v. 1. b Sen. l. de vitâ beatâ. c. 1. c Num. c. 16. v. 26. d Iſ. c. 52. v. 11

lorum omni modo fugiendum iudicabat. Certum, qui tetigerit picem, inquinabitur ab eâ. *a* Vnicus prauæ vitæ iuuenis, quàm plurimos poteſt corrumpere:

——— ſicut grex totus in agris
Vnius ſcabie cadit, & porrigine porci:
Vuáque conſpectâ liuorem ducit ab vuâ. b

Paſtoris eſt, morbidam ouem illicò ſeparare, ne dum parcit ouiculæ, perdat gregem: cauti hominis eſt, omnem declinare amicum; omnes fugere ſocios, qui labem moribus affricare poſsint. ea enim rerum natura eſt, vt cùm bonus improbo ſe iungit, non improbus à bono emendetur, ſed bonus ab improbo contaminetur. Inter malos bonum eſſe, eſt contra torrentem natare. quod quandoque fieri poſſe non negârim, ſed tam difficulter quàm rarò. Veriſsimè Romanus ſapiens: *c* Sumuntur, inquit, à conuerſantibus mores: & vt quædam in contactos corporis vitia tranſiliunt, ita animus mala ſua proximis tradit. Ebrioſus, conuictores in amorem vini traxit: impudicorum cœtus fortem quoque & ſiliceum virum emollijt: auaritia in proximos virus tranſtulit.

Dum ſpectant læſos, oculi, læduntur & ipſi. d

Idcircò, mi Ædeſime, melius eſt habere malorum odium quàm conſortium. Nemo vitioſus non aliquod nobis vitium aut commendat, aut imprimit, aut neſcientibus allinit: ſunt vitia quæ commendantur exemplo, alia imprimuntur ſermone, plurima allinuntur conuerſatione. tutiſsimum eſt omnes ſuſpectæ vitæ amicos ac ſodales cauere, & diſceſsionem ab ijs maturè facere. proximus periculo, diu tutus non erit. qui amat periculum, in illo peribit. *e*

a Eccli.c.13.v.1. b Iuuenal.ſat.2.v.80. c Senec,l.3.de ira. c.8. d Ouid.l.2.art. d Ecci.c.3.v.27.

§. I.

Minuta quædam animalia, vt ait Phædon, cùm mordent, non ſentiuntur, adeò tenuis illis & fallens in periculum vis eſt: tumor morſum indicat. Idem pleriſque omnibus in conuerſatione malorum euenit. non deprehendunt quemadmodum, aut quando ſibi nocuerint, nocuiſſe deprehendunt. Ideò beatus Paulus ſeuerè interdicens: Ne, inquit, commiſceamini fornicarijs: ſcripſi vobis, cum huiuſmodi nec cibum ſumere. *a* Idcircò, antè circumſpiciendum eſt, quibuſcum edas aut bibas, quàm quid edas aut bibas. Neſcitis, addit Paulus, quia modicum fermentum totam maſſam corrumpit? *b* Omni æuo ſic fuit: cum peruerſo peruertêris. Salomon,

a 1.Cor.c.5.v.6. b Ibid.v.8.

mon, patrem induens ſapientiſsimè monet: *a* Fili mi, ſi te lactauerint peccatores, ne acquieſcas eis. ſi dixerint: veni nobiſcum &c. ſortem mitte nobiſcum, marſupium ſit omnium noſtrûm. fili mi, ne ambules cum eis, prohibe pedem tuum à ſemitis eorum, pedes enim illorum ad malum currunt. Viua vox & conuictus ad docenda vitia, & ſuauis & potens eſt perſuaſio. habet enim vim præcepti frequenter aſpici, audiri frequenter. Socium ergo improbum aut imiteris neceſſe eſt, aut inſecteris. vtrumque vitandum eſt, ne aut malis ſimilis, aut multis inimicus fias, malorum enim vbique plurimos inuenies. Cum his verſare, qui te meliorem facturi ſunt; hos admitte, quos tu potes facere meliores, aut illi te. Æqualium quidem vſus dulcior, ſed ſenum aut hominum religioſorum tutior eſt. Mulierum familiaritatem damnat Baſilius, non quia ipſæ ſint malæ, ſed quia earum familiaritas: danda, inquit, eſt opera, vt mulierum colloquia funditus fugiamus. *b* Memento ſemper, ait Hieronymus, *c* quòd paradiſi colonum de poſſeſsione ſuâ eiecerit mulier. Remoue paleas, nondum extinctus eſt ignis, clamat Vrſinus. *d* ÆDES. Liceat interfari. Sæpe ardua nimis erit hæc diſceſsio à coniunctiſsimis ſodalibus. PARTH. Sit ardua, quia tamen neceſſaria, omnino facienda eſt. Arduum remedium eſt vt vitam ſerues, brachium aut crus dare præſecandum: Chriſti tamen præceptum eſſe non negabis; *Si manus tua vel pes tuus ſcandalizat te, abſcinde eum & proijce abs te. e* quid ſibi coniunctius quis habet, quàm ſua membra? ea tamen ſæpe ſunt amputanda. immedicabile vulnus enſe recidendum eſt, ne pars ſincera trahatur. Sic & amicus, Ædeſime, ſic & ſodalis aut ſocius quicunque amputandus eſt, ſi tibi noxius eſt. & quid hic cunctandum? multò melius eſt, familiaritatem amico quàm Chriſto renuntiare, & iacturam facere amicitiæ potiùs quàm animæ.

a Prou.c.1.v.10.14.15.16. b Baſil. in conſt.mon. c.4. c ad Nepotian. d S.Greg.l.4.dial. c.11. e Matth.c.18.v.8.

§. II.

O Petre, Petre! ô Eccleſiæ Petra, nec inferorum machinis ceſſura, vnius tamen ancillæ voculâ quaſſata! nimirum petra erat Petrus, quamdiu erat inter bonos. vix ab ijs digreſſus, improborum contubernium adijt, & en tibi iam non petram, ſed arundinem. verbulo ſternitur, quæſtiuncula vnicâ deijcitur, ad vocem feminæ virum exuit, & ex animoſo in timidiſsimum mutatur; negat eum ſibi notum, pro quo paullò ante millies mori obſtinârat; cuius ante

pauculas horas ſanguinem hauſerat in menſâ, cuius corpus epulatus fuerat, noſſe tamen negat quem illâmet ipſâ horâ ferro propugnârat; tamen noſſe negat eum cui illo ipſo veſpere lauandos ac tergendos pedes porrexerat, paratus etiam manus & caput offerre huic balneo; & tamen noſſe negat, cui carceris & mortis ſocietatem ſanctiſsimè pollicitus fuerat, & tamen, eheu, & tamen hunc ipſum amantiſsimum omnium & notiſsimum hominem negat ſibi notum, negando iurat, iurando deteſtatur. O Petre, inter Apoſtolos cordatiſsimus eras Domini defenſor, inter facinoroſos timidiſſimus es deſertor. Nempe aliud eſt aula Caiphæ, aliud cænaculum Meſsiæ; aliud Apoſtolorum, aliud ſunt colloquia ſicariorum: inter illos noſcitur Chriſtus, inter hos negatur. Tantum habet momenti ſocietas bonorum vel improborum; illa virtutis, vitiorum hæc magiſtra eſt. & etiam nunc veriſsimum hoc: cum electis electi, cum peruerſis peruerſi ſumus. Fugiamus, & illos tales moribus nigros caueamus ardenti ſtudio. Nominatim verò fugiendi nobis ſunt, qui & ipſi fugiunt, ſed conciones in templis, litterarias exercitationes in ſcholis; qui piorum librorum lectionē, ſacramentorum frequentationem negligunt, qui popinas & ganeas, qui conuiuia & ſympoſia, qui mulierum amicitias, ſaltationes, choreas ſectantur, non ſine certo tam ſtudiorum quàm ſalutis diſpendio, & vt verbo præcipiam, quiſquis otium non fugit, hunc tu maximè fuge. Otioſus ad omne vitium tam diſcendum quàm docendum aptiſsimus eſt. otioſus nec pios libellos, nec ſacras conciones, nec ſacramenta curat, nec templa. pro libellis chartulas luſorias, pro concionibus compotatiunculas, pro templis choreas frequentat: & vt tempus ſuauiùs fallat, nunc ſolem ſomno excludit, & mero meridie ſtertit, nunc ambulatiunculas inſtituit, muliercularum fabellas excipit; omnia agit vt nihil agat:

——— *hic niger eſt, hunc tu Romane caueto.*

Otioſus nemo eſt, qui non & vitioſus ſit: hunc talem vt vicinam peſtem conſortio noſtro excludamus maturè.

§. III.

Quòd ſi etiam famæ nominiſque rationem habeamus, deterioris notæ ſocios quàm maximè auerſemur, niſi & tales habere velimus, quales illi ſunt, aut illis contemptiores. Inualuit iam opinio, ab ijs viuendi nos accipere ſimilitudinem, quibuſcum verſandi hauſerimus cupiditatem. nec falluntur qui ſic opinantur; teſtem habent

bent Salomonem: Qui cum ſapientibus graditur, ſapiens erit: amicus ſtultorum ſimilis efficietur. *a* Et vti vinum dilutum colorem mutat, etſi nō omnem vini virtutem perdat: ſic boni nominis ac famæ colorem amittit, qui admittit ſocios tam dilutæ probitatis. Hieronymus: *b* Tales, inquit, habeto ſocios quorum contubernio non infameris: non ornentur veſte, ſed moribus, non calamiſtro criſpent comas, ſed pudicitiam habitu polliceantur. Talis quiſque cenſetur, qualis eſt, quicum verſatur. Noſti; aues concolores ſimul volant. Vis noſſe hominem? attende quorum familiaritati aſſueſcat. amicitia pares, aut accipit, aut facit. Ergo qui probus, qui honeſtus vult videri, & proborum & honeſtorum amicitiam amet, & ambiat: qui penſi non habet famam, & omnium indiſcriminatim amicus fit, breuî plurimos numerabit titulos, ſed parum ſpecioſos.

Auguſtinus ſenex, de ſeipſo iuuene queritur, &: *c* Præceps ibam, inquit, tantâ cæcitate, vt inter coætaneos meos puderet me minoris dedecoris quàm audiebam eos iactantes flagitia ſua, & tantò gloriantes magis, quantò magis turpes eſſent: libebat malum facere, non ſolum libidine facti, verùm etiam laudis. quid dignum eſt vituperatione niſi vitium? ego ne vituperarer, vitioſior fiebam: fingebam me feciſſe quod non feceram, ne viderer abiectior quò eram innocentior, & ne vilior haberer, quò eram caſtior. Ecce cum quibus comitibus iter agebam platearum Babyloniæ, & volutabar in cæno, tanquam in cinnamomo & vnguentis pretioſis. O nimis inimica amicitia! ÆDES. Non adeò metuendi ſunt, quia niſi me fallo, pauci ſunt, nec ferè in numerum veniunt, qui tam profeſſæ ſint impietatis, vt primâ fronte flagitiorum licentiam vendant. PARIH. Vt vt eſt, eorum certè pauci non ſunt, qui lupum ouinâ pelliculâ tegunt, & in quorundam familiaritatem eò blandiùs ſe primò inſinuant, quò deinde pernicioſiùs inſtigant ad peſſimam libertatem. in hos aptè conuenit illud: *Homo, homini lupus.* Fugiamus, Ædeſime, fugiamus blandientes hos lupos. turpis & plerumque ſera nimis eſt cantilena: *Societas me perdit.* At ridebimur vt inhumani & agreſtes? rideant, modò non noceant: carior nobis ſit pudicitia & integritas, quàm vt ob eorum riſum, fieri velimus fletu & lacrimis digniſsimi. Qui vitare vult farinam, & veſtium pullarum candidos næuos, nonne molam vitat? qui vultûs atrorem metuit, nónne Cyclopum fornaces, & fabrorum ferrariorum officinas declinat? idem & nobis hìc faciendum, ídque tantò magis, quia vitia

a Prou. c. 13. v. 20. *b* ad Nepotian. *c* Aug. l. 2. confeſſ. c. 3. 9. & 10.

vitia pelliciunt, ſerpunt, tranſiliunt. Apollonius Thyanæus ſapienter hoc vnum à Dijs petijſſe fertur: *a Noſſe bonos, malos vitare.* Optimæ preces. Nos idem, ſed à Deo precemur: bonos & noſſe & imitari, improbos & odiſſe & fugere.

a Alex. ab Alex. l.4.c.7. Genial. dier.

CAP. X.

INCONTINENTIÆ PRIMI EFFECTVS: CORPVS DEBILITAT, OPES PERDIT.

FIniui, Ædeſime, primos duos verſiculos, qui Incontinentiæ inuitamenta continent:

Otia, Menſa, Libri, vaga Lumina, Verba Sodales:
Hæc tolle, hanc minue, hos muta, hæc claude, hæc fuge, vita hos.

Verſuum horum ænigmata & ſcrupos, vti petieras, in lucem dedi. Et ſi quidem ænigmatiſtes tuus eſſe debeam, etiam alteros illos verſiculos aliquâ luce perfundam; ſunt iſti:

Corpus, Opes, Animam, Ingenium, Famam, Virtutes:
Debilitat, perdit, necat, impedit, inficit, aufert:

Iubes pergere? ÆDES. quæſo te, Partheni, ceremonias & delitias omitte, ſi permittis, iubeo: ſi reſiſtis, oro & obſecro. Et hoc de me ſcias velim, moras à me non ſentiri, dum tu differis: ab ore narrantis pendeo, nec tibi faſtidio ſit, auditorem habere vnicum: nos alter alteri ſat amplum theatrum ſumus. PARTH. Ergo deducamus ſermonem, ad vſque vmbilicum diei, pòſt verbis ſaturi, è patinis pranſuri.

Primula verba vtriuſque verſiculi, ſunt,

CORPVS DEBILITAT.

Non in animum tantùm libidinis toxicum graſſatur; ipſum etiam corpus eneruat & fœdat, cui & vires & valetudinem bonam ſubducit. Hîc ego falcem meam ſubſtringo: medicorum hæc res eſt, & illorum pronuntiatis affirmanda. Vnicum produco teſtem, qui vnus pro mille dicat, quàm Venus inimica ſit valetudini. Hippolytus Guarinonius, vir inter medicos etiam ſcriptis clarus, Anno Chriſtiano milleſimo ſexcenteſimo decimo librum typis vulgauit, in quo humanæ gentis multiplicem, quà vitam, quà mores interitum deplorat: Hic libro quinto, ſexageſimo capiti, hunc præfigit titulum: Naturalis demonſtratio & confirmatio, nullam peſtem ad corruptionem humanarum virium, deflorationem iuuentutis, & inexpectatam humanæ vitæ præciſionem, æquè facere quàm Venerem.

nerem. Eiuſdem libri, capiti ſexageſimo ſecundo, hanc præmittit inſcriptionem: Præclara & illuſtria teſtimonia phyſices & Medicinæ Antiſtitum, quòd maius in orbe malum non ſit ad immaturam & præproperam mortem accelerandam, quàm Venus. Eiuſdem libri quinti, capitis ſexageſimi tertij hoc eſt proloquium: Continentiam & Caſtitatem ad diuturnam valetudinem & vitam, non optimum ſolum & præſtantiſsimum eſſe remedium, ſed multò nobilius quid, humanæque rationi conuenientiùs digniúſque, quàm illicitam Venerem, aut etiam licitum coniugium. Audis, mi Ædeſime, quod nominatiſsimus & regius olim medicus, pro cælibe vitâ contra Veneream improbitatem teſtimonium dicat, vel in fronte ſolùm dictorum capitum? Rationum & argumentorum pondus hîc omitto.

§. I.

Chryſoſtomum huic teſtem adiungo. agnoſce illius verba: a Qui in delitijs & luxuriâ vitam ducunt, reſoluta quidem corpora, & omni cerâ molliora circumferunt, atque agmine quodam infirmitatum repleta, & eis eſt vita ſemper cum medicis & medicamentis: ſenſus autem ipſi tardi, graues, obtuſi, & quodammodo iam ſepulti. Magnus teſtis in rem præſentem. Contra verò non animi tantùm bona, è limpidiſsimo pudicitiæ fonte promanant, ſed etiam flos, venuſtas, vires corporis, vita ſanior, ſenectus tardior. Non immeritò & Continentia illud glorietur: Flores mei, fructus honoris & honeſtatis; in me gratia omnis vitæ. b Ex te nunc, Ædeſime, ſciſcitor, ecquid ſentis de tot Anachoretis, qui in tantâ cibi potúſque & parſimoniâ & penuriâ, tot annis produxerunt vitam: non illis hanc longæuitatem à Caſtitate potiſsimùm conceſſam cenſes?

Simeon Stylites, illud Orbis miraculum, ille perdius atque pernox ſtator, per continua ieiunia, ad annum centeſimum nonum peruenit, at vt ſcias, vxorem nunquam habuit.

Antonius Magnus, cui Orbis pro libro fuit, centum & quinque annis vixit: at coniugem ignorauit.

Paulus, primus Eremicola, centeſimum decimum tertium annum attigit: at ſemper virgo permanſit.

Hilarion, pauperrimus monachus, & à ſole nunquam comedere viſus, vitæ annis octoginta quatuor, nullam vxorem duxit.

Panuphius,

a tom.5.hom. quòd nemo læditur &c. b Eccl.c.24.v.23.& 35.

Panuphius, qui plurimis annis ſolo pane victitauit, nonagenarius euaſit, & coniugium neſciuit.

Macarius, annum nonageſimum exceſsit perpetuis ieiunijs: nuptias nunquam celebrauit.

Arſenius Arcadij & Honorij Imperatorum Præceptor, ad centum viginti annos ætatem detulit; epithalamium ei nemo cecinit.

Romualdus Italus gente, hanc ipſam ætatem attigit, cultu victuque aſperrimo: virginitatem ſemper coluit, & animi candorem iugalibus illecebris longè prætulit.

Franciſcus de Paulâ, ſemel de die, pane & aquâ ſe refecit, idque poſt occaſum ſolem, nonageſimum tamen annum ſuperauit, & iugi Caſtitate floruit.

Hieronymus Stridonenſis laborioſam & exhauſtam fame ſenectutem, ad octogeſimum annum protulit, Caſtitatem tam ſeruauit integrè, quàm copioſè laudauit.

Beda ab ætatis ſuæ anno ſeptimo, ad nonàgeſimum ſecundum, in Religione virgo vixit, coniugij penitus ignarus.

Remigius, Pontificis Rhemenſis officium geſsit (quod rarum, & neſcio an cuiquam alteri conceſſum) annos totos ſeptuaginta quatuor. Vnde Iubilæus nominabatur. vniuersè nonaginta ſex annorum fuit, cùm obijt; torum maritalem nunquam attigit.

Martinus Turonenſis, octoginta ſex æſtates, Vdalricus Patauienſis Præſul centum quinque, Epiphanius centum quindecim autumnos vidit. crebra his ſanctiſsimis viris obſeruata ieiunia, Virginitas perpetua.

Longum, nominare ſexcentos alios, quos parſimonia, & eorum quæ auiditatem euocant, modus, & Caſtimonia ad longam ſenectutem perduxerunt. Reperies hodièque non paucos qui venerandam ſuam eruditámque canitiem partim abſtinentiæ, partim Caſtimoniæ, iure optimo adſcribant. Cœnobia ingredere & hominum Religioſorum ædes, inuenies complures, qui ſexaginta, ſeptuaginta, octoginta, etiam nonaginta hiemes tolerârint, vitæ tantò longioris, quantò continentioris. Ante annos non multos, ad materteram meam in pauperrimo cœnobio monialem reuiſi, & vt ſermo ibat, quæſiui, quot iam annis illic ſeruijſſet Deo? reſpondit: quadraginta. obſtupui ad hanc vocem, & mox eam ſeriò intuitus, ex oculorum fide, viginti annorum virginem pronuntiaſſem. Igitur Deo, inquam ego, gratias ampliſsimas memineris: extra Religionem nec virium illarum, nec huius coloris eſſes; iam obijſſes,

ſes, aut tumbam proximè ſpectares. hoc etiam vitæ continentis merces eſt, quæ quos cælibes, hos & longæuos facit. Et quis enim ille, dic Ædeſime, tam ferreus & aheneus, qui coniugij vinculis implexus, inter tot quotidie recurſantes curas, mœrores, angores, infortunia, æquè ſanus ac vegetus viuat, quàm is qui hoc vnum curat, vt Deo ſuo placeat. illis alijs tot corpora ſunt veſtienda, tot ventres ſaturandi, tot morbi curandi, tot calamitates deplorandæ, tot funera lugenda, toties pænè moriendum, quoties liberorum aut nepotum vnus extinguitur.

Sed mittamus valetudinis & vitæ diſpendia in coniugio: quot adoleſcentum & iuuenum ſanitas & vita in hoc vno malignæ Veneris Euripo naufragata eſt? dic mihi, vnde bubo, ſcabies Gallica, aliique innumerabiles morbi in humanum genus, velut ex inſidijs prorumpunt, niſi ex hoc vno libidinis latibulo?

§. II.

De opibus, quas vti vires, licentior & libidinoſior vita ambedit, vix eſt quod addam. Verè, prout verſiculus monet, OPES PERDIT Incontinentia. res liquet, peras & marſupia mirum quantum ab impuro amore exenterari. caſtus amor ſine impenſis eſt, gratuitus inter duos pluréſque reciprocator: ſpurcus & Venereus, tam manus auro inijcit quàm animo. hîc illa cantilena occinitur: aut da, aut non ama. ah! quot miſeri amatorculi pòſt paupertati fecere ſtipendia, qui priùs Veneri. Euangelicus ille prodigus, quàm bellè & quàm facilè omne ſuum patrimonium, inter impuræ vitæ homines decoxit? Iacta ipſi eſt alea, cuncta abſorpta ſunt; perierunt vniuerſa, non naufragio, non ægritudine, non ſiniſtro caſu, ſed *viuendo luxuriosè*. non tot abſorpſit rates charybdis vorax; non tot abſumpſit noxios Athenienſe barathrum, quot emunxerunt tales amicæ aureos in eiuſmodi luxu. ita bonus ille iuuenis, porcorum demum conuiua factus eſt, vbi meretricum ſympulo eſſe deſijt. Prodigium eſt, quod addo. Fuit priſco æuo iuuenis, cui Mundus nomen (nihil minus ei conueniebat) qui Paulinam pudicam matronam ad inhoneſta ſollicitauit; eius pudicitiam vt auro expugnaret, viginti drachmarum myriadas, hoc eſt, viginti millia Philippeorum ſpopondit, ſi votis ſuis haberet obſequentem. Vah! quod hoc inauratæ petulantiæ portentum eſt? Noſti quid Demoſthenes prudentiſſimè, Laidi pro nocte decem millia drachmarum ſtipulanti reſponderit? *tanti pœnitere non emo* Quàm verè hoc à te dictum, mi facundiſsime

diſsime orator, inhoneſtæ voluptati indiuiduum comitem ire POENITENTIAM. Quis vnquam Veneri vel horam, vel momentum ſeruiuit, quem impuræ ſeruitutis huius non pœnituerit, & puduerit? ÆDES. Oraculum fundis, Partheni: & priſcis etiam illis notum fuit, vbi mel eſt, ibi & fel eſſe; & vbi vber, ibi tuber reperiri. PARTH. Atque, vt eſt in fabulis, litigârunt olim Ioue iudice, Voluptas & Dolor; neque illa huic, neque hic illi in vllo ceſſurus videbatur. Ad quos Iupiter: Bene eſt, inquit, ita vos componam, vt dirimi nequeatis. atque ita diſsidentes adamantino & inenodabili vinculo colligauit, velut fugitiuos ſeruos, vt neuter neutrum poſsit effugere, inde nunquam non ſimul ſunt. Mirum quàm eleganter Mediolanenſis Pontifex Ambroſius, Voluptatem producat, hunc in modum facundam: Ille apud me primus, qui omnium perditiſsimus; ille meus eſt, qui ſuus non eſt; ille mihi gratior qui ſibi nequior. Calix aureus Babylonis in manu meâ, inebrians omnem terram; ex poculo meo biberunt omnes gentes. Et Hipponenſis Præſul Auguſtinus quàm verè: O voluptates, inquit, quàm faciles aditus habetis, dum ſuadetis! & quàm difficiles exitus habebitis, cùm perimetis? Dum ſuadetis, inungitis; ſed poſtquam ſuaſeritis, vſque ad mortem animæ pungitis. Habemus ergo iam illuſtria duo præmia libidinis: Corpus effætum, & depletum exhauſtúmque marſupium.

CAP. XI.

INCONTINENTIÆ EFFECTVS ALTERI: ANIMAM NECAT, INGENIVM IMPEDIT.

NEc ſola hæc, nec ſumma mala ſunt impuræ Veneris. Parùm illi eſt vires & valetudinem corpori, crumenæ numos ſubtrahere: Nobiliore prædâ, & verò ſpolijs opimioribus triumphat: Animam impuri peſſundat, & necat. Hoc illi quidem cum ceteris vitijs commune eſt, animum *Æternæ mortis* reum ſtatuere. ſed hoc & faciliùs & celeriùs facit, quàm verè vllum vitiorum. Hîc enim vel vnâ atq; vnicâ cogitatiunculâ impurâ, eâque ſolâ quam noſtrates Theologi, delectationem moroſam nominant, æternis flammis obnoxij reddimur. Abſit facinus, abſit patrandi facinoris voluntas, æternæ tamen morti ille ſe obijcit, qui vel ſolum impuriorem cogitatum, in oblectationem ſciens volens admittit. Hoc Auguſtino credes, apertiſsimè id pronuntianti: a Totus homo, ait, damnabitur, niſi hæc, quæ ſine voluntate operandi; ſed tamen cum voluntate

a lib. 12. de Trin. c. 12. 2. ſent. d. 24.

luntate animum talibus oblectandi, ſolius cogitationis ſentiuntur eſſe peccata, per mediatoris gratiam remittantur.

Rectè caſtiſsimus Bernardus, cùm flagitioſas per puellam inſidias ſibi ſtrui aduerteret, *latrones, latrones*, exclamauit. Sanè latro eſt omnis Venerea libido; latronum ritu amplexatur vt perimat; oſculum mentitur cum Ioabo, vt ſicam infigat in Amaſam quem ſalutat. Et Senecæ monitum eſt: *a* Voluptates præcipuè exturba, & inuiſiſsimas habe latronum more, in hoc nos amplexantur vt ſtrangulent. Ah! quanti perierunt ab hac vnâ peſte. Et quod lacrimis dignum, etiam fortiſsimi, etiam ſapientiſsimi, & quod miris, vel etiam ſanctiſsimi; Samſones, Salomones, Dauides, hoc vno telo corruerunt. Et nos qui ſtabimus qui nec Samſone fortiores, nec Salomone ſapientiores, nec ſanctiores Dauide ſumus; præſertim cùm pericula noſtra ſic amemus, vt in ea proni, magnóque niſu ruamus, & plerumque toti procumbamus in voluptatem.

Memini ego & horreo, quoties id memini, à Præceptore meo me audire, ſi centeni iuuenes inferorum flammis addicantur, è centenis iſtis nonaginta nouem, ob hoc, de quo loquimur, vitium carnis damnari, centeſimum demum ob aliam aliquam grauiorem noxam. ÆDES. Coniectura hæc mihi non incredibilis eſt. PARTH. nec mihi certè. immobilis ſtat ſententia in impuros iam lata: Hoc enim ſcitote intelligentes, quòd omnis fornicator, aut immundus, aut auarus, quod eſt idolorum ſeruitus, non habebunt hæreditatem in regno Dei. *b*

a epiſt. 51. in fine. b ad Epheſ. c. 5. v. 5.

§. I.

Memoriam quoque & ingenium ab hac fœdiſsimâ lue afflari & corrumpi, nimis quàm certum eſt. & veriſsimè Philoſophorum Deus Ariſtoteles, *a* Venerem amentiæ præfectam ait. Scholas obſecro & gymnaſia luſtremus: hîc tu mihi adoleſcentem aut iuuenem da, qui vnà & Veneri litet & Apollini, qui ſit ingenioſus ſimul ac eruditus, & tamen parùm caſtus. monſtrum hoc mihi foret, albo ſimillimum coruo. Non ſine myſterio Muſæ Virgines finguntur à Poëtis: malè ſimul habitant libido & eruditio. De talibus veriſsimè Comicus: *b*

Neque ius, neque bonum aut æquum ſciunt;
Melius, peius, proſit, obſit; nihil vident
Niſi quod libido ſuggerit ———

a l. 2. Rhet. c. 24. b Terentius Heautſ. act. 4. Scen. 1

Et Claudianus meus, poëtarum ocellus, aſſentitur:

Luxuries predulce malum, quæ dedita ſemper
Corporis arbitrijs, hebetat caligine ſenſus.

Et verò ſi lubet, bibliothecas obeamus, & gnauè indagemus, an plus librorum ſcripſerint cælibes & caſti, an verò vinculis vxorijs attenti. Et quî poſsit, fac velle, Venereis facibus vel leuiter aduſtus, eâ tranquillitate animi & ſerenitate, quâ opus eſt, tractare libros? quid ſani ſenſûs, aut eruditæ cogitationis, è tali cloacâ (da veniam verbo) effodias? in impuro & ſordente vaſe malè ſeruaueris opobalſamum, & diuinæ paginæ oraculum eſt: In maleuolam animam non introibit ſapientia, nec habitabit in corpore ſubdito peccatis. a In fonte cænoſo ac turbido, nil liquidò ſatis ac perſpicuè cerni poteſt.

a Sap. c. 1. v. 4.

Cap. XII.

INCONTINENTIÆ EFFECTVS TERTII: FAMAM INQVINAT, VIRTVTES OMNES EXTIRPAT.

AD gemini verſiculi finem, & vnà ſermonis antemeridiani, tendimus. Incontinentia in famam & Virtutes graſſatur; illam *inquinat*, has *extirpat*. Hieronymi voces hîc iure vſurpem: O luxuria, ô ignis infernalis, cuius materia gula, cuius flamma ſuperbia, cuius ſcintillæ praua colloquia, cuius fumus *infamia*, cuius cinis immunditia, cuius finis gehenna. De iacturâ famæ non eſt quòd longè diſſeram; res ipſa loquitur. nullum certè vitium eſt, quod plus erubeſcere nos cogat quàm hoc, de quo ſermo eſt. Meritò plurimum pudoris habet & ignominiæ, quod plurimum habet inſaniæ & turpitudinis. nec ægrè credam, plurimos hominum, tum demum perfidè mutos eſſe incipere, cùm hoc genus flagitij in confeſsione prodendum eſt. nec crebriùs violari Pœnitentiæ ſacramentum, quàm ab ſilentio commiſſæ obſcœnitatis. O tetrum flagitiũ! quod non tantùm letalem plagam imponit, vt alia, ſed & medelam excludit, & hoc vnum agit, vt quem ſemel nexuit, nunquam manu mittat. Nec illi ſatis corpus læſiſſe, pecuniam abſtuliſſe, ingenium fregiſſe, memoriam hebetaſſe, iugulaſſe animam, niſi demum & famam rapiat, probíque nominis theſaurum interuertat crudeli prædatione. Neque hoc mirum in hoſte omnigenarum Virtutum, & amico Vitiorum omnium. Æ DES. Enimuerò, Parthenì, hoc vltimum nondum

dum ex toto perſuaſiſti. habent Virtutes ſuum quæque hoſtem, habent & Vitia ſuum quodlibet aduerſarium. Parth. At ego te, mi Ædeſime, hîc quidem inoffenſo pede ire velim, nec quidquam ſubſiſtere, aut addubitare. non retracto quod dixi, idque leui operâ planum facio. Libido ſic immutat hominem, vt nec homo quidem maneat, verè iam pecus, poſt exutum turpiter hominem. Da mihi iuuenem, eiuſmodi ſpurcitiarum amantem, & vide quid in illo ſolidæ virtutis reperias? exulant virtutes, vbi libido victrix imperat. Canit olim Venuſinus vates, de iuuene ſui iuris facto:

Cereus in vitium flecti, monitoribus aſper.

Veriſsimum id eſt de homine obſcœnarum ſordium non puro: Cereus is eſt, non in vnum aliquod, ſed in omne prorſus vitium. Principio quidem, non negabis, credo, ſi ſuperbiæ eos ſtudere dicam qui laſciuis oculis probari ſe cupiunt; qui comptuli, qui munduli, & nitiduli è meris pigmentis & nitelis formam ſibi adſtruunt, & hoc maximè agunt vt placeant. At auari forſan hi tales non eſſe videbuntur: non ſint etiam; at erunt certè prodigi, quod æquè vitioſum eſt & turpe. imò quod monſtroſiſsimum meritò dicas, frequenter iſti, & auari ſunt ſimul & effuſi. Ab his pecunias auariſsimè compilant, vt habeant quod in iſtos per prodigentiam effundant, parentibus rapiunt, meretricibus donant. Inuidiâ plenum eſſe amorem Venereum nemo neſcit. veteres tibi tragœdias recantari vis? Troiæ labores & excidium, ſed & plurium ciuitatum, imò & regnorum euerſiones id ſatis loquuntur. De gulâ, non eſt quod multis aſtruam. in aperto eſt, monſtrum eſſe libidinem ſine gula. Sed neque familiariores amicos reperies quàm deſidiam & luxuriam, otium & Venerem. Conſigno cum Tullio, qui in Catone Maiore, Archytæ Tarentini verba ſic refert: Nullam capitaliorem peſtem, quàm corporis voluptatem hominibus à naturâ datam. Nec multo poſt ſubiungit: In Voluptatis regno Virtus conſiſtere non poteſt. quocirca nihil tam deteſtabile, támque peſtiferum quàm voluptas, ſiquidem cùm maior eſt & longior, omne animi lumen extinguit. At verò Salomoni magis credes quàm Ciceroni, aut Deo de Salomone. Hunc vbi libido triumphauit, vitiorum omnium mater idololatria turpiſsimè ſub iugum miſit. Quid virtutis remanſit in Herode, poſtquam victas manus dedit Herodiadis petulantiæ, cuius inceſtum non lacrimis, ſed cruoris riuulis deplorauit inſontiſsimi Baptiſtæ præciſum caput. O luxuriam! ô charybdin quæ omnes animæ vires, imo & corporis, quin &

omnem virtutem gulosè abſorbet abligurítque. Æ d e s. perſuades, Partheni, & me in tuam ſententiam trahis vel inuitum.

§. I.

Parth. Ædeſime, ſuboleo quid velis. Epilogum expectas, & vt loqui deſinam. Dentes, credo, tibi pruriunt in cibum. nec mirum ——— ſextâ iam linea tangitur vmbrâ. meridiem eſſe, & mihi ſtomachi mei horologium dicit. Sed quæſo te, patere, vterque ſuam prius & memoriam & patientiam exerceat, quàm menſam accumbat. Reuocemus in cumulum & ſynopſin, quicquid horis antemeridianis ſuper Nicetae noſtri victoriâ prorſus obſtupeſcendâ diſſeruimus. Et niſi me fallit memoria, ordinem hunc ſeruauimus.

Sermonis caput Nicetas fuit, verè victor, verè maior elogijs noſtris quibuſcunque. Quidquid illecebrarum, quidquid artis aut fraudis, quidquid machinarum Incontinentia, ſeu, Libido habuit, in Nicetam expediuit. Omnia tentauit fœdiſsimus Cupido, omnia ſuperauit caſtiſsimus Nicetas, dolos, artes, fucos, fraudes, vim omnẽ expunxit; technas, illecebras, machinas eluſit vniuerſas. Nouo auſu & robore planè admirando ſuum debellauit hoſtem. Hanc ei victoriam dum mirabundi gratularemur, ſermo nos ſuauiter ad Incontinentiæ armamentarium deduxit. Hîc duplicis generis arma reperimus, *Inuitamenta & Effectus* Incontinentiæ: illis oppugnat, iſtis iugulat. Ita primum laceſſentis Incontinentiæ telum eſt Otium., horribilis catapulta contra omne genus bonarum actionum. Alterum Incontinentiæ telum oleo litum, vt ſit penetrabilius, Gula eſt. de hac notum illud Ambroſij: Saturitas Caſtitatem prodigit.[a] Et ſanè plures occidit Gula quàm gladius, fuítque ea ſemper plurimorum malorum fomes. Tertium & Quartum Incontinentiæ telum, Libri, & Picturae laſciuæ. Rariſsimum eſt his tangi, & inuulneratũ viuere. Quintum, Oculorum Libertas. abundè reor, demonſtrauimus, quantum veneni per oculos attrahamus in animum. Beatus ille, qui oculorum ſuorum dominus, ſeduci ſe ab illis non ſinit. Sextum Incontinentiæ volatile illicium Sermo Impudicus. multiplex hîc malum, & audientium & loquentium. Septimum trabale telum Incontinentiæ Societas Prava. contra piceatam hanc tragulam, nemo nimium munitus erit aut cautus. alienis exemplis & ſocietate plurimi pereunt, qui perire ſe neſciunt.

§. II.

a Serm. 40.

§. II.

Atque his armis oppugnauit NICETAM Libido. Initium pugnæ ab illo hortenſi Otio cœpit, cùm fortiſsimus iuuenis, ad molliſsimum lectulum deduceretur, tanquam illic ſuauiſsimè meridiaturus, vbi hortus variam voluptatem velut offertam epulis menſam iam explicâſſet. Poſtquam ergo reſupinus in toro iuuenis, blandè alligatus eſt, petulantiſsimæ mulieris compta facies, libris & picturis ad nocendum longè peſtilentior, caſtiſsimis illius oculis ſeſe impudenter ingeſsit. Hîc, audire aut aſpicere; hîc tangi aut tangere, extremi res erat periculi. ad fallendos oculos forma, ad inducendum animum verba incitabant compoſitiſsima. & quid ſocietate hac poterat eſſe periculoſius, quàm ſolum à ſolâ ſic deprehendi? Vicit tamen, vicit NICETAS vniuerſa hæc Incontinentiæ inuitamenta. in lectulo delicatiſsimo, etſi vinctus, minimè tamen otioſus, voluptatem paratiſsimam penitus exoſus, ad pictam ſupra omnes imagines feminam neutiquam curioſus, ad omnes oculorũ illecebras cæcus, ad mellitos verborum globulos ſurdus, Venereæ huius ſocietatis fortiſsimus aduerſarius, inuictus, inexpugnabilis. Quia ergo Incontinentiæ tela, quibus expugnare ſolet, incaſſum ceciderunt, arma etiam, quibus ſolet iugulare, fruſtra fuerunt. Recordaríſne, Ædeſime, quos Incontinentiæ ſtatuerimus *Effectus*? & hi arma ſunt illius, quibus, quos expugnârit, necat. Primus ergo Incontinentiæ *effectus*, corpus viribus; alter, crumenam numis exhaurire: Tertius, animum occidere: Quartus, ingenium hebetare: Quintus, famam inquinare: Sextus demum, virtutes omnes extirpare. Atque de his, etſi ſtrictim & ordine nonnihil inuerſo, prout verſiculi ſuggerebant, iam egimus.

Nunc menſa & prandium nos vocat: Adeſdum, meus hodie conuiua eris, ſed non aſymbolus. Tres tibi quæſtiunculas ponam, quæ à propoſito ſermone, ſimul & à menſâ non abhorreant. Prima erit: cur Apiculæ volucres innubæ, & virgines auiculæ, Cereris famulæ vocentur; quos illæ flores non tangant, quos homines non pungant, quo flore maximè gaudeant? quo etiam ſpectat quid mel virgineum, quid charta virgo, quæ virginea ſit membrana? ÆDES. num hæc vna eſt quæſtio? PARTH. vna, ſed conglobata. Altera: quæ herba, & oculos acuat, & Caſtitatem; & quæ auium tam viuæ quàm mortuæ, ſeu, tam naturâ ſuâ quàm eſu noſtro, ſint caſtiſsimæ, & quid apud homines religioſos lactuca & hordeum,

quotidiana pęne fercula ſibi velint? ÆDES. vt video, mille me quæſtionibus petes. PARTH. ne diffide: reperiemus reſponſa. Poſtrema, quæ rerum delicatiſsimæ, quæ irreparabiles? in vtroque ordine numerabis, iam præſciſco, Virginitatem. Eamus: niſi tu Chamæleon ſis, & aëre viuas. De ceteris, iam pranſi colloquemur.

LIBER SECVNDVS.

CAPVT I.

GEMINVS NICETÆ BENEDICTVS, Illuſtriſſimo itidem facinore.

PARTHEN. In ſanctuarijs Mithridatis maximi Regis deuicti (Plinius memorat [a]) Cn. Pompeius inuenit in peculiari commentario, ipſius manu compoſitionem antidoti, è duabus nucibus ſiccis, ficubus totidem, & rutæ folijs viginti, ſimul tritis, addito ſalis grano: & qui hoc ieiunus ſumat, nullum ei venenum illo die nociturum. Satis veneni congeſsimus ante meridiem. vis, Ædeſime, huic ſuum etiam antidotum quæramus? ÆDES. fruſtra hoc rogas: epulis tuis ſatur ſum, nondum tuis verbis. Pertexe telam, mi Partheni, quam orſus es. Venena noſſe, te auctore didici: diſcam etiam noſſe obſiſtentia venenis Pharmaca. tu mihi Mithridates ſis. Marſos, Ophiogenes, Pſyllos terrori ſerpentibus fuiſſe, narrat idem Plinius, & tactu ipſo ſuctúue medico percuſſos leuaſſe. Anguis eſt Incontinentia, fœcundiſsima veneno, & quos non icit? Partheni, è Pſyllorum familiâ te virum præſta, & ictis aut iciendis tactu medico ſuccurre. PARTH. blandè cogis.

Ergo progrediamur ſermone cœpto, & iam alterum à NICETA exordium ducamus, cui nemo non acclamet:

Vicit NICETAS; exultet, triumphet NICETAS. Quod Seneca de ſuo Mucio, ego veriùs affirmârim de NICETA noſtro: Confecit bellum inermis ac mancus, & linguâ truncâ totum Veneris exercitum profligauit. Vicit. ÆDES. Vicit excellentiſsimè; tranſcendit pænè omnem laudum noſtrarum apicem: inimitabilis eſt. Et quis talem pugnam expetat, vt talem coronam referat? nil periculoſiùs, quàm ſic pugnâſſe; nil tamen etiam glorioſius, quàm ſic viciſſe.

Parem

a lib. 23. nat. hiſt. c. 8.

Parem, puto, Nicetas, in hoc neminem habet; facinus illius eſt incomparabile.

Parth. Sed habeat parem, conferri cum illo poſsint alij, hoc ipſum illius laudi accedit, quòd ſic pugnârit, vt & alios ad ſimilem pugnam animârit, & pugnare docuerit exemplo. Benedictus, Magnus ille ſanctiſsimæ familiæ Patriarcha, poſt Nicetam feliciſſimè pugnauit. Hoſtem ex aduerſo ſtantem, & quem oculis deſignaret, non habuit; ſeipſum vicit, Cupidinem triumphauit, quem non vidit. Vis narrem & hoc prælium? Ædes. & niſi ſponte animi faceres, conarer cogere. Tu perge modò; quò diutius hæc audio, hòc auidiùs. Parth. Neque Benedictus ſine ſanguine pugnauit, in hoc pænè ſuperior Niceta, quòd non os ſolum, ſed omne corpus cruentârit, magnanimo volutatu per ſpinas. Et quæſo liceat per te, Ædeſime, pugnam hanc Benedicti, penicillo paullò moroſiore depingere.

§. I.

Sed antequam gradum promoueam, non nemini ſatisfaciendum cenſeo. Quid? (dicat aliquis) viro ſceleris tam puro, vitæ tam integro, aries tam impurus inſultet? Benedictum etiam, ſpurcus Cupido laceſſat? repugnat hoc tam ſublimi ſanctimoniæ. Imò propugnat hoc tam ſublimem ſanctimoniam, quæ nunquam fuiſſet tanta, niſi ſic fuiſſet tentata. Ne mireris, ò bone, & ſi neſcis, vel è priſco ſcriptore hoc diſce. Hos itaque Deus, inquit Seneca, [a] quos probat, quos amat; indurat, recognoſcit, exercet: bonum virum in delitijs non habet: experitur, ſibi illum præparat. quid miraris, bonos viros, vt confirmentur, concuti? non eſt arbor ſolida, niſi in quam frequens ventus incurrit. ipsâ enim vexatione conſtringitur, & radices certiùs figit. Et cuius virtus ſine aduerſario non marcet? laceſsita verò, multum ſibi adijcit; erigitur cùm tangitur, & impellitur: omnia aduerſa exercitationes putat.

Talis Benedictus, qui molliter habendus non fuit, quandoquidem in tantum belli ducem eligendus. Deinde, bella hæc & rebellionem carnis, vetare quî poſſumus? non magis quàm Pandari ſagittam Menelaus arcere, quam ille furtim & à ſocijs tectus immiſit. Et quamdiu duæ illæ partes, animus & corpus, iunctæ concordiâ quadam diſcordi, quamdiu diuinæ auræ, moles illa cibo tantùm (vt Poſsidonius) recipiendo habilis adtexitur, tamdiu inter eas

a lib. de Prouidentiâ.

malè conuenit vtique cùm de imperio agatur, aut ſeruituteRegnum vtraque pars exambit, & magis illa quæ non debet. terra attollere ſe ſupra ignem ſuum conatur, & cænum hoc ſupra cælum. hinc in homine diſsidia, turbæ, & velut aſsidua quædam velitantium inter ſe partium pugna, cui Duces & Imperatores, *Ratio & opinio.* illa pro animo, & in animo: hæc pro corpore, & in eo pugnat. Senſit hanc pugnā & Benedictus, quia homo, quia mortalis, quia vnus ex nobis. Sed ſenſit, non conſenſit. deprehendit inteſtini belli motus, ſed nec è ſtatu ſuo excеſsit, nec trepidus ſe vinci permiſit. Stetit, pedē contulit, manus conſeruit, & contra ſeipſum vires ſuas expertus eſt, quæ nunquam certam dare fiduciam ſui poſſunt, niſi plurimæ difficultates hinc & illinc irruerint. Sic verus animus, & in hoſtis ſui arbitrium non venturus, probatur; hæc eius obruſſa eſt. Videte ergo mihi quomodo Benedictus contra Benedictum, hoc eſt, ſeipſum pugnet: præluſionem attendite.

§. II.

Adeſt auicula, ſed nigella, & quales in Plutonis caueâ ſunt. adeſt ex Orco ſubmiſſa, tanquam vna ex velitibus, & quæ prælio exorſum daret, docta prius à nigro illo magiſtro, qui ipſi ſtygium χαῖρε expediuit. exequitur ergo quæ iuſſa, & vices ſuas bellè fungitur. vultum viri ſancti circumuolat, alis decorè remigat, & neſcio quid blandum ſuſurrat. blandiri eam diceres, quæ inſidias ſtruebat, iugulum & ſalutem petebat. Pergit illa, & circa Benedicti caput, aſsiduo volatu auram circinat. coruum crederes qui eſurienti Thesbitæ Cererem deportârat. nec ſeſe ingerere ceſſat vel inuito, adeò vt manu capi poſſet; ſed cruce, quam manus benè cauta efformarat, cedere cogitur, & in infernas caueas, vnde ſubuolârat, remeare. Pugnam finitam creditis? nondum cœpit. anteludium hoc fuit & initium pugnæ: luſorijs tantùm telis ater ille cornicen pulſus: & nondum vulnus, neque vera congreſsio. puræ ſolùm à ferro haſtæ, vt olim & obtuſi gladij in auras iactati. Iam primùm decretorios ſtylos & pugnatorios mucrones cernetis, & à ludicris tranſitum ad vera & *verſa* arma.

Vix auolauit illa cocyti merula, cùm Acherontis Imperator claſſicum canere, omnem Veneris exercitum conuocare, inflammare in prælium, inſtigare in Benedictum: illatam ſæpius ab illo iniuriam exaggerare, prædicare ſuorum vires, Benedicti extenuare, omnes dolis & fraudibus armare, tandem amandare, & victoriam pollice-

ri. Ruit immunda phalanx, ipſâ Cypride duce,& facibus Auernali ſulphure ſtipatis, caſti pectoris mœnia it expugnatum. Ah, Benedicte! in te vadit pedes iſte Venereus,ni validus occurras, victus es. plures in te conuolant Cupidines,quàm olim Arceſilaus circa marmoream leænam effigiârit: E poëſi hoc natum putas, Ædeſime,& vnum aliquod è ceteris figmentis? rem dixi, de modo quo dixi, non laboro, nec aliud ſacri codices loquuntur, qui ſæpe plures cacodæmonas; quid aio? legiones totas in vnicum hominem immiſſas aſſerunt. Et certè in Benedictum non ab vno tantùm impetus; acies totæ in illum videntur pugnaſſe. adeò enim faces illas tartareas ſenſit; adeò pectus exæſtuauit flammis non puris. vt vix ampliùs durare ſibi viſus, contra tam latè populans incendium, & propè fuit vt loca illa deſerta deſertum iret, & in vrbem rediret.

§. III.

Sed adeſt auxiliatrix manus,& qui voluit Benedictum impugnari, expugnari vetuit .adeſt Numen & animum fatiſcentem, in prælium reſtaurat. mox ipſe Diuus recepto animo, & quaſi aquâ è languido refocillatus, ſemetipſum affatur, &: Benedicte, inquit,cedis? & potior tibi fugaciſsimæ voluptatis vmbra quàm cælum, quàm Deus? nec exitum ſpectas? quò ruis? hæc olim polliceris, nempe ceſſurum voluptati, quæ pænè antequam venit, aufugit. tam vile tibi cæli præmium? tam iucunda inferorum incendia? vbi robur? vbi per tot annos, ſapientiæ meditata ſtudia, vbi ille animus, qui poſsit dicere: *ſi fractus illabatur orbis*, non expaueſcam. & quæſo, pudorem longâ inediâ, crebrâ inſomniâ, multâ tolerantiâ adhuc ſeruatum, momento perdes? Non ita. Et tu pecus (carnem ſuam compellat) hæc adfectes contra rationem, contra leges, contra Deum? hæc in me cudas pericula? tu me hoſti prodere, cælo extrudere, infero draconi glutiendum obijcere? mercedem feres, ne dubita, te dignam. mulceberis: & curabo vt hodie bene tibi ſit. Dum hæc fatur, obliquos vtrinque ſecus dimittit oculos, & arma circumſpicit, quibus in rebellem carnem vindicet. Et en tibi proximè circumſpicientem denſi ſpinarum nexus, & crudele ſenticetum, quod ſine contactu ſauciet vel tantùm ſpectantes oculos. Et bene eſt, inquit Benedictus, etiam de lectulo tibi prouiſum, mea Caro; blanditer per illum volutaberis. quin ergo te, dignam hoc toro, molliuſculè illic repono?

Primi quidem in omnibus prælijs vincuntur oculi: & ſæpe priùs

fugæ quàm pugnæ locus quæritur. At Benedicti oculi etſi dumorum aſpectu pauidi, non tamen fugitiui. neque vllus cunctationi locus in eo conſilio, quod non poteſt laudari niſi peractum. mox enim Benedictus, poſt amarulentos in carnem iocos, piè iratus & ſanctè crudelis, vultum aſſeuerat, virum ſe gerit, & lacinijs deueſtit, neque latus obdit, vt olim pugiles, ſed toto corpore ad veprium ictus expoſitus, nullam partem ſpineto interdicit. Et videre quàm non hæreat, quàm ſecum non multa putet, quàm ſibi non ignoſcat: melius eſt, inquit, corpus ardeat quàm animus, laceretur illud quàm iſte. Vix hæc fatus, inerme corpus & nudum, hilari iactu in horridum dumetum præcipitat, & ſacros artus horrentibus vndique paliuris fortiſsimè induit. Currunt ex omni parte cruoris riuuli, & virides ſpinarum gladios liberaliter purpurant.

§. IV.

Huc iam oculos, & ſpectate mihi purpureum corpus in mucronato hoc lectulo. huc & aures, non quæ lamenta & queſtus, ſed quæ herois inuictas voces audiant & adorent. Iacet inter ſpinarum ſcorpiones; non lacrimat, non eiulat; nec ingemit quidem. ſed ipſe ſui tortor & ſpectator, quod olim gladiatoribus Romani: *Repete ictum, repete*; hoc ipſe ſibi acclamat, & ſuæ voci obſecundans, transfixa membra magis verſat, & quaſi extricando ſe laboret, altiùs intricat, ſentéſque toto & profundo corpore admittit, & noua vulnera infligit. ſiue ampliat antiqua. Nec ſatis, corpus quod vepres, etiam verba lancinant: Iam, mi care aqualicule, inquit heros, iam volutari licet & ſatiari. explica tenellos artus, amplexare hos flores, & petulantiæ tuæ hîc indulge, quantum ſatis. Tandem, vti ſolebant Quirites victo gladiatore, exclamat, *Hoc habet.*

Ah, Benedicte (ſed quid triumphis ingemiſco?) ô magne athleta, iam tibi licet vocem illam emittere: *Vici*; & quidem victores gentium, ardores prauos. Et tu ille ſapiens es, qui licet vratur, crucietur, in Phalaridis tauro ſit, dicat tamen: *Quàm ſuaue eſt hoc; quàm hoc non curo! beatus ſum.* Hæ voces in ipsâ officinâ Voluptatis auditæ; cur ergo incredibiles ſint apud eos qui virtutem colunt? Quàm benè Seneca: licet corpus, plenum bonâ conſcientiâ, ſtillet, placebit illi ignis, per quem bona fides collucebit. verè:

Latiùs eſt, quoties magno ſibi conſtat HONESTVM.

Et

Et Chriſtianus doctor hæc conſignans Ambroſius: Non frangitur, inquit, ſapiens doloribus corporis: ſed etiam in ærumnis beatus manet. Etiam & tu Benedicte: imò beatus non manſiſſes, niſi quàm ſibi corpus beatitudinem fingit, abieciſſes: Viciſti peccatum, quia tranſtuliſti incendium. O rubi, nulli minùs quàm Benedicto erubeſcendi! vos Veneri pudorem incuſsiſtis & ruborem. illa in rubis victa, quæ rubos venerat ſatura. flammas ex Idâ tulit in Caſsinatem, ſed flammis pulſa eſt; æſtuabat in voluptates Benedicti animus, ſed hic æſtus vrticarum incendio repreſſus, ſentibus impunè licuit venas rimari, ne merſa viſceribus libido, penitas medullas ſorberet.

§. V.

Fingit Theocritus impurum Cupidinem ab apiculâ punctum, flentem ad Cytheren rediјſſe, & voces illas: Perij, mater, occidi: ſæpius iteraſſe. Quàm veriùs ego: Cupidines omnes quotquot Benedicto inſultârunt, à ſuo victore diſceſsiſſe, nec ſine amaro ploratu. Et hoc illud è carduis vallum eſt, in quo vir ſanctus hoſtem ſuum ſeipſum, exarmauit; ſanguinem ſuum ſenticeto guſtandum propinauit, triumphauit Venerem turpémque ignem frigere iuſsit. Sic miles iſte vulnerato corpore, animum reddidit inuulnerabilem, incendium non quidem euitauit, ſed mutauit, mentem ſeruauit, cùm calcauit carnem. quòd ſi huic peperciſſet, tyrannus fuiſſet in illam. vulneribus ergo vulnera perſanauit, & flammis reſtrinxit flammas. iracundis tribulorum manibus corpus obiecit lacerandum, vt ab vredine integrum ſeruaret animum. quòd ſi noluiſſet eſſe ſaucio corpore, fuiſſet animo, & hunc non effeciſſet ſanum, niſi prius inſanum illud. mirum & nouum ſanandi genus, ſanitatẽ amittere, & ô nouum artificium lucrandi, iacturam facere! quamuis hîc ne iacturâ quidem, niſi luti ſanguine mixti, Corporis. Et ſit damnũ, corpus hoc, quod, Solone teſte, cùm oritur, putredo, cùm viuit, bellua; cùm moritur, vermium eſca eſt: ſit, inquam, damnum, hanc belluam, an eſcam belluarum? lædere: quantulum hoc eſt, & quàm nihil præ victoriâ quæ ex hoc naſcitur. Bis vincit: qui ſe vincit; neque pulchrior, addo, neque opulentior eſt victoria, quàm de ſeipſo. Innumerabiles ſunt qui vrbes, qui populos habuere in poteſtate, paucisſimi qui ſe. Neque mihi iactes vſtulatam dexteram tuam Scæuola. faceſſe: talis actor non fuiſſes, niſi tales ſpectatores habuiſſes. Benedictus, Nicetas, ſexcenti alij, teſte cælo, ſpectatore

Deo,

Deo, & ſolo, non aſpirarunt gloriam; ſed profligârunt, tantò illâ digniores, quantò minus eſſe voluerunt: Ite Mutij, ite Lucretiæ, vos violentas vobis manus attuliſtis iam violatæ. noſtri hi athletæ ne violarentur. non diſputo, quo iure ſibi vitam eripiat, qui non dedit. Benedictus, Nicetas, alij ſeruârunt vitam, vel rectiùs, viuam mortem membris intulerunt, vt animi mortem effugerent, tantò clariores cunctis alijs, quantò fortiores. Secum luctati ſunt; ſpinas & ſupplicium ſibi attemperârunt; pigrum illis viſum ſudore acquirere, quod poſſent ſanguine; verè petierunt.

——— Pulchram per vulnera mortem.

Mortem, aio, non corporis, ſed Cupidinis impuri; mortem omniũ vitiorum. viam ad cælum non voluptariam, non ſtratam roſis, non quæ plano pede aditur, ſed dumis aſperam oſtenderunt: nec oſtenderunt ſolùm; ſed iuerunt illam, peruenerunt per illam, quo plerique cupiunt peruenire, non ire. Sinitur nimirum per blandimenta corpus valeſcere, langueſcere animus, vegetandus eſt hic, frænandum illud atque vti pugio vetuſtate obtuſus aſperatur ſaxo, & mucro ardeſcere iubetur: ſic corpus ſæpe, quò non vult, ſtimulis adigendum. turpe certè eſt comitatui, vt rectè Tacitus, virtutem principis non adæquare. Factum Benedicti aut Nicetæ admiramur? & imitari poſſumus. neque vlli, Iobo ſic proclamante, miſsio prius indulgetur ex hac militiâ, quàm è vitâ. Inquietus puer eſt, imò ipſa inquies, cæcus ille Deus, quietos tamen & cæcos ferit, aut feriendos cæcos facit. impiâ ſagittâ Benedictum tetigit, non proſtrauit. infamem ſibi repulſam tulit, telúmque retulit retuſum, imò fractum, & pro victoriâ lacrimas habuit & pudorem, qui illum extorquere voluit. At nimium durum eſt, inquis, rubos inſilire, membra ſpinis amicire, excire ſanguinem. vis leniora? *Aude hunc hoſtem ſeriò fugere, & viciſti.*

CAP. II.

PVGNA NICETÆ ET VICTORIA Epicis deſcripta.

ÆDES. Illuſtriſsima prorſus fuit, & hæc Benedicti de ſeipſo victoria. Sed neſcio quid maioris admirationis habeat, ſi vincat vndequaque vinctus, quemadmodum vicit NICETAS. Benedictus cùm pugnare cœpit pugnam illam, liber fuit & ſolutus, nec in eo tam bulliens iuuentæ ſanguis, neque vlla tunc ei femina blandientes manus iniecit, ſed nec vlla ſuis, oculos illius vſsit; nulla tunc impudica

pudica Siren, illius aures vulnerauit; omnis hoſtis arietauit in animum. At contra NICETAE & oculi, & aures, & manus, & Nares, & quicquid in NICETA vixit, pænè prius expugnatum fuit lenocinio Voluptatis, quàm NICETAS arma circumſpiceret. vinctus, ligatus (obſtupeſco) ab hoſte oppreſſus vndique, vincendi ſpe præciſâ, vicit tamen, & auſim dicere, plura potuit quàm poſſet. De milite Luſitano qui dentem pro plumbeâ glande in hoſtem bombardâ excuſſerit, legi: qui linguam dentibus præſectam in hoſtem blandiſsimum expuerit, nec legere me memini, nec audire. Et quis vnquam ſuo ſanguine pro armis vſus? mirabile certamen, in quo hoſtem conſpuiſſe, viciſſe fuit: mirabilis catapulta quæ ore potuit abſcondi: mirabilis Caſtitatis triumphus, quem cruentum linguæ fruſtulum obtinuit. PARTH. Mira prorſus, ter mira hîc pleraque omnia, & neſcio an in omni Romanâ, Græcâ, barbarâ, Chriſtianâ hiſtoriâ, quidquam huic par inueniatur. Et hoc etiam mihi puero ſtimulos addidit, hanc NICETAE pugnam metro & numeris includere. Placet audire? aut potiùs tu lege, audiam ego. Carmen generoſi & ſani coloris ne expectes; à diſcipulo ſcriptum ſcias, non à Magiſtro: Lege:

Ergóne tanta animos ſubigit veſania noſtros
Caſtra mouere foràs, alióſque inuadere fines;
Arma domi bellúmque pati, atque in mœnibus hoſtem?
Hinc mouet Idalias in nos Cytheræa phalanges,
Inde Cupidineis irrumpunt agmina peltis.
Ergo age quiſquis adhuc deſudas integer almæ
Virgo pudicitiæ, Caſtúmque tueris honorem,
Sub mea ſigna veni; certam victoria laurum,
Certa trophea dabit; ſolam me deſine pugnam,
Inq; hoſtes ferus eſto tuos; ego bella docebo.
NICETAE, *vires Deus ingeret, arma voluntas.*
Hic matutino ſurgebat nobilis auo
Floſculus, atque alias ſuauem ſpirabat odorem.
Ante roſas, nam Chriſte tuis noua plantula in hortis
Exiruit, gratam redolens è virgine nardum
Pectore, cùm toto diffuſus in ore niteret
Integritatis honos, & pulchro in corpore virtus
Diuáque Parthenijs regnaret gratia labris.
Quid memorem verno concluſum flore virilem
Cæleſtémque animum? ipſe ſuis excelſior annis
Ibat, & ingenio præſignis, & indole clarus,
Nec pietate minor: felix cùm fortè procaces

Non

Non premerent oculi; iam nunc afflata malignè
Vritur aduerſis roſa fragrantiſſima ventis.
Quippe ambire omnes, omnes ardere decorem,
Admirari oculos, caſtiſſimáque ora tueri.
Denique peius amare, placet puer omnibus, vni
Diſplicet ipſe ſibi, vultique inſontiſſimus vni
Poſſe placere Deo, roſa & eſſe, & nulla videri.
Mox ciet infernas tanta hæc conſtantia turmas,
Cocyti vulgus, formidatámque Megæram:
Sicíne felicem patimur florere iuuentam,
Quam comitatur amor, quam fama & gloria veſtit?
Nicetámne meis non poſſe occumbere telis?
Cœpimus imbellem, ſi dulce ligamen amoris
Vertimus in laqueos; annis & viribus infans,
Ingenio puer eſt, ſtygijs aptiſſima technis
Materia, & noſtra ſeges haud incommoda prædæ:
Ipſa ego flammabo Veneres, ego Cypridis arcus
Ipſa venenabo, nec bellum imbelle mouebo.
Dixit, & effrani tumefacta libidine terris
Inuehitur, blandúmque ferit Dea ſæua venenum,
Hinc clandeſtinas ductura in prælia turbas,
Hinc Paphios raptura greges. Poſtquam agmina certo
Effudere loco Cyprias, denſo imbre, ſagittas;
Heu mihi quæ pugna facies? vno impete lenæ
Lenonéſque ruunt caſtum expugnare pudorem.
Ipſe etiam Decius certat, rabidíſque rebellem
Aggreditur furijs, & ſcortum in virgine quærens
NICETAM *inſequitur,* NICETAM *morſibus angit;*
Qualis odoriſequus Spartanâ è gente Melampus
(Si qua fames auguſta vocat, dominúmque ferinæ
Delicium inuitat) denſis erraticus antris
Militat in prædam, ſtrictóque minatur hiatu.
Sic Decius rictu NICETAM *attentat auaro*
Examinare; iris laudes & laudibus iras
Suggerit, hinc blandis iuuenem ſermonibus inſtat,
Inde metu, tumidáque Iouis ceu fulmine, mitrâ.
Iam tua virginea tam rara encomia miles
Deplorata videntur, & intermortua fama.
Protinus in plumam, lecto religatur eburno,
Sardanapale tuam, vincitúrque inter odoras
Membra ſupina roſas, & ſerica texta tapetes;
Vincula virgineas nectunt bombycina palmas;
Ferrea ſint, clamat, vel ſint adamantina: porrò
Mollis olorinis fulcitur culcitra plumis,

Eheu quàm malim vitreis incumbere teſtis.
Hortus erat varijs veſtitus honoribus, olim
Ante Semiramios fortunatiſſimus hortos.
Siue locum, ſeu dona loci tuearis, amœno
Peruius aſpectu; roſeis huc gratia gemmis
Nympharúmque chorus, Venerúmque exercitus vnam
Deuenêre domum vimis argentea pratis
Sidera reſplendent, & mollis amaracus albis
Crinitur violis, rubras noua lilia lambunt
Intermixta roſas, ſuauique fruuntur amomo.
Hic paſſim pingues Panchaia nutrit odores
Totáque mellifluis interuiret Hybla roſetis;
Purpureas Narciſſus opes, Hyacinthus eburnas
Certatim oſtendunt, & grato errore duellant.
Haud procul arboreis illudit blandula ſcenis
Et pariter dulces obſibilat aura ſuſurros.
Paſſim hedera ſerpunt, grauidaq; in collibus vua
Maturantur, & arboribus circum intexuntur:
Celſior erectam contra decertat oliuam
Cedrus, odoriferam diffundit amygdalus vmbram,
Garrula quas inter ludentibus vndula lymphis
Ambulat, & querulos collidit rore lapillos
Ductus aquæ dulcis; nec ſoli ſacra palato
Fiſtula, demiſſis ſtat peruius humor ocellis.
Hic Zephyrique Eurique iocos, hic bella fauoni,
Æſtatiſque domos, & veris regna videres,
Heu loca grata alijs, ſoli loca iniqua Pudori.
Quippe vbi NICETAS *blandis cum fraude catenis*
Ductus in hortenſes proſternebatur odores,
Continuè totis florum laſciuia caſtris
Militat in iuuenem, & malè ſano corpus amomo
Afflat odoriferi redolens fragrantia lecti.
In ſcelus aſpirant auraq;, & ſtridula tortis
Flumina vorticibus, pictis erratica riuis.
Quid facies tanto miles fortiſſime bello?
Arma aciémque vides in te conuerſa; ſed arma,
Heu nulla arma vides pro te! Quæ machina blanda
Abrumpet pedicas? quæ vis bombycina franget
Vincula ſarta dolis? nullo manus obuia ferro eſt.
Fune ligata manus, Samſonis robur haberet,
Rumperet irato fallacia fila lacerto,
Non habet & proprijs exuta eluditur armis.
Porrò vbi mentito iuuenis diademate vinctus
Et prope victus erat, petulantis fœmina vultu

Inſuper

Inſuper adrepit, ſtygiæ non degener hydræ
Femina, laſciuis importuniſſima verbis.
Monſtrum horrendum, ingens, tot ſancta ſpicula mellis
Quot mala verba iacit: nunquam ſic flamma noceret
Miſſa oculis Baſiliſce tuis, quàm mollia lenæ,
Heu ſcelus! alloquia; occultum male ſuta venenum
Parturit, & præſentem inſpirat vipera mortem.
Quid facis infelix? quibus amolire malignam
Peſtem armis? quáue arte feram certabis in hydram?
Nulli adeò extremo ſtetit intermortua bello
Quàm tibi libertas; heu ludicra paſcis inanes
Fabula Sirenes, & nulla relinquitur orba
Virtutis ſpecies. oculos aperire, perire eſt,
Et laqueum reperire oculis. hos claudere, fruſtra;
Vtraque recluſa eſt auris, ſatis ampla veneno
Ianua femineo: nec ceram pauper Vlyſſes
Extremum medicamen habet; nec carcere vincta
Auribus auxilium ſpondent & opercula palmæ.
Nulla manus pugnis, nullis pes calcibus hoſtes
Proturbare valent; ipſi inter byſſina ſudant
Vincula, compedibus ceu luctarentur ahenis.
Deſperata tua iuuenis caſtiſſime dixi
Serta pudicitiæ, tantiſque his molibus vnum.
Expugnari animum & Cypriis ſuccumbere telis.
Non ita Romano vecors homicida duello
Angitur inter aquas, geminis dum morſibus vrgent
Et canis & ſerpens, criſtatóque addita gallo
Simia: maiores (olim impenetrabilis) hoſtes
Suſtinet integritas, nec ſpes ſuper vlla ſalutis.
Quidquid agat (cane preſſa fera eſt, indagine cincta)
Fruſtra agit, Ionio paſſim puer imminet arcu,
Atque Cupidineis admixta venena ſagittis
Proximus intorquet: ſolum victoria plauſum
Hactenus expectat, magnáque Venus fruitur ſpe.
Iámque ſuo iactat ſeſe laſciua theatro,
Letheóſque canit verſus, & carmine dirum
Non ignara mali celebrat victrix Hymenæum.
Atqui inconſultum mulier ſine fronte triumphum
Turpis Erynnis agit, nam quæ viciſſe ſuperba
Crediderat, victa eſt, dubiâ prope feſſus arenâ
Nobilis athletes cælo tutore ſecundum
Reperit auxilium, reperit quâ victor iniquam
Arte triumpharet laſciuo pectore lenam.

Namque

Namque vbi vicinis obſeptus vbique periclũ
Iam dare iamque manus mox cogebatur inermes:
Quin, ait ipſe ſibi, prorumpis & arma requiris
Læſe pudor, dabit arma dolor, dabit arma voluntas.
At fruſtra in vinclis gladium quæſiueris; vnam
Fortè tibi teneris non faſcinat improba filis
Linguam mollities, ergo hac pudor vtere linguâ
Pro gladio quocunque potes, tibi maior honeſtæ eſt
Cura pudicitiæ, quàm vana gloria linguæ.
Dixit, & admorſam generoſo vulnere linguam
Demetit, inque lupæ turpem vomit oſcula frontem
Oſcula ſanguineo effrontem pingentia riuo.
Macte animi iuuenis magnæq; ampliſſima famæ
Materia, & ſanctis noſtrorum annalibus vnus
Annumerande ducum, ſtygium qui viribus hoſtem
Et Phlegethonteos tanto in certamine funes
Inuicto rupiſti animo, qui talibus auſis
Partheniúmque decus, libertatémque perennem
Seruâſti innocuam, doctus pro fœnore vitam
Virgineo poſuiſſe tuam, tu ſpicula torto
Libràſti neruo, faucéſque fuêre pharetra,
Linguæ ſagitta fuit Paphiique diremptio belli,
Imò corona fuit, tanti fuit anſa triumphi.

Æ DES. O NICETA! ô victor glorioſiſsime! qui omnibus retro ſeculis obſtupeſcendus, in omnem poſthumam memoriam omni poſt æuo colendus & venerandus, omnium vocibus es decantandus.

Sed, ain' tu hoc carmen diſcipuli? cras credam, hodie non. In os, mi Partheni, te laudare non cogito, ne palpem. ſomniâſti feliciter in bicipiti Parnaſſo. PARTH. Mittamus hæc ſomnia, & ad rem redeamus. nemo noſtrûm NICETAS erit, ſi ſciamus ſolùm, in hoc Circo viciſſe alios, niſi & artem calleamus, quâ & ipſi vincamus. Diſſeruimus ſuper *Inuitamentis* & *Effectibus* Incontinentiæ, reſtant *Antidota*. Tenes bellos illos & rotundulos verſiculos? ſed non tales Naſoni aut Maroni. ſunt iſti:

Lectio, Flagra, Preces, Confeſsio, Lympha, Labores,
Portarum excubiæ; Chriſti preſentia pœnæ.

Ne videamur, vt iam ſuprà monebas, Arabicè loqui, voces ſingulas exponamus. Hîc omne Incontinentiæ pharmacum, velut in nuce Ilias continetur: Ordiamur.

CAP. III.

QVINTVM INCONTINENTIÆ *Pharmacum* LECTIO SACRA.

PArum erit, Ædeſime, libros impuros amouiſſe, niſi & meliores ſubſtituamus: nec virtutis eſt, noxia non legere, ſi profutura ſpernamus. Piorum libellorum lectio, tam vtilis quàm neceſſaria eſt. Cùm oramus, cum Deo loquimur; quando legimus, Deus loquitur nobiſcum. *a* Lectio ſacra pharmacopolium eſt, è quo ſuam cuique vitio medicinam petamus. Conciones, ſtatis duntaxat, & non niſi feſtis diebus nos erudiunt: à libris, taciturnis his concionatoribus, quotidie doceri poſſumus, imò debemus. Segetem non colliget, qui per plures hebdomades, vnam alterámue tantùm ſpiculam infert horreo: nec multum pietatis addiſcet è libris, qui eos vix ſæpius quàm menſtruâ lectione conſuluerit. quòd ſi ſimplici vice parciùs, ſæpius tamen pij aliquid legendum eſt. Ægrotis in hoc non abſimiles ſumus: ne bibant ij largiùs vno ductu, iubentur frequentiùs bibere. ita nos non multa ſimul ingeramus, ſed multum. ÆDES. hoc non ſatis aſſequor. PARTH. breuî explicatiùs id tradam. hoc iam ago, crebram, imò quotidianam lectionem ſacram eſſe vtiliſsimam.

D. Bernardus, elegantis ingenij, & admirandæ doctrinæ antiſtes, multa illuſtria, quædam etiam pænè diuina ſcripſit; nullo aiunt magiſtro vſum: ſolâ precandi & lectitandi aſsiduitate, ad hoc eruditionis culmen aſcendit. Vt legeret, intelligendi fecit cupiditas; vt intelligeret, oratio impetrauit; vt verò impetraret, quid niſi vitæ ſanctitas promeruit? Sic cupiat, ſic oret, ſic & viuat, qui ſic proficere deſiderat. Soli ferè lectioni ſacræ debemus duos illuſtres Patriarchas, Dominicum & Ignatium; quorum ille ſanctitatis ſuæ primordium, Collationibus Patrum; iſte Vitis Sanctorum iure adſcribat. vtrumque non mutauit tantùm pia lectio, ſed alios fecit homines.

Audierat Magnus ille Antonius, ex Euangelio legi: *b* Vade, vende quæ habes & da pauperibus, & habebis theſaurum in cælo: & veni, ſequere me. Hîc ille cæleſti oraculo ſibi hoc dictum interpretatus, mox rebus caducis æternum Vale dixit, & Mundum res ſibi ſuas habere iuſsit. Illud ingenij miraculum Auguſtinus, Auguſtinus certè nunquam fuiſſet, niſi talis eſſe cœpiſſet à ſacrâ lectione.

a Aug. in pſal. 65. b Matth. c. 19. v. 21.

ctione. ipſe de ſe teſtis: a Sentiebam, inquit, me ab eis teneri (vitæ ſuæ ſordes accuſabat) & iactabam voces miſerabiles: quamdiu, quamdiu cras, & cras? quare non modò, quare non hac horâ finis turpitudinis meæ? Dicebam hæc, & flebam amariſsimâ contritione cordis mei. Et ecce audio vocem de viciniâ domo cum cantu dicentis & crebrò repetentis quaſi pueri, an puellæ, neſcio: Tolle Lege: Tolle Lege.

Nec diſtulit; arripuit ſacrum codicem, aperuit, legítque quò primum coniecti erant oculi: Non in cubilibus & impudicitijs, non in contentione & æmulatione: Sed induimini Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, & carnis curam ne feceritis in deſiderijs. b Hic legentis pectori lux admiranda ſeſe infudit, & prior Auguſtinus eſſe deſijt, vbi nouus cœpit.

O quoties otioſis illis fabulatoribus occinendum hoc ipſum: Tolle Lege: Tolle Lege. libellum pium arripe ſomniculoſe ceſſator; inſpice, lege aliquid, oſtende ſis te oculos nondum perdidiſſe. quid totos dies vaniſsimis colloquijs comburis?

a lib.7.conf.c.12. b ad Rom.c.13.v.13.

§. I.

Commendat ſacra pagina quæſtorem Candaces Æthiopum Reginæ, ab induſtriâ ſacræ lectionis: *Et reuertebatur ſedens ſuper currum ſuum, legénſque Iſaiam Prophetam* a Mirantur Chryſoſtomus & Hieronymus, b tam pium támque ſedulum legendi ſtudium: En, aiunt, homo barbarus, diſtentus curis, ſeptus vndequaque negotijs, cogitationibus innumeris inuolutus, legebat tamen, & quamuis non intelligeret quem legebat, nihilominus tamen legebat, idque in viâ, in curru. Si talis in ipſo itinere, qualis in quiete domi fuiſſe credendus eſt? Nec defuêre Principes, Reges, Imperatores, qui hanc ipſam viam præiuerint illuſtri exemplo. Nota eſt Theodoſij Imperatoris iunioris vigilantiſsima lampas, c quam adeò artificioſa concinnauit manus, vt certis libramentis monita motáque, ſuum ipſa ſibi pabulum ſufficeret, nec alienas vocaret manus, quæ oleum affunderent, ſed ad Domini ſui peruigiles lectiones non interruptâ ſeruiret flammulâ. Noluit lectionis ſtudioſiſsimus Princeps, vlli ſuorum famulorum ſomnũ frangere, qui ſuum ſibi in multam ſæpe noctem omnino adimebat. Alphonſus Aragoniæ Rex, non minùs ſacræ lectionis auidus, vtrumque Teſtamentum, vetus nouúmque

a Actor.c.8.v.28. b Chryſ.hom.de Lazaro. Hieron.epiſt.130.ad Paulin. c Niceph.l.14. c.3.

que quater decies (repeto) quater decies, neque curſim aut obiter, ſed preſſo veſtigio, & vnà cum commentarijs euoluit. *a* Quid nos, Ædeſime, quid ſimile præſtamus? in Regum & Cæſarum manibus ſacros codices ſpectamus, & nos otioſuli, tot bonas horas tam malè perdimus, quas vtiliſsimæ lectioni piorum libellorum impenderemus.

Scripſit Magni Antonij res geſtas Athanaſius, ille per Orbem, Chriſti cauſsâ, exul & profugus. Legit hoc ſcriptum & Auguſtinus, atque alto ſpiritu de eo id pronuntiauit: Quid eſt hoc? quid audiſti? ſurgunt indocti & cælum rapiunt: & nos cum doctrinis noſtris ſine corde, ecce vbi volutamur in carne & ſanguine? an quia præceſſerunt, pudet ſequi? *b* Eiuſdem, beati Antonij vita, duobus ex Imperatoris Theodoſij aulâ, ſanctiorem vitam perſuaſit, tam celeri quàm admirabili prorſus metamorphoſi. Mens ijs erat horas pomeridianas deambulando frangere. Atque dum hi duo apricis vagantur campis, æſtui declinando ad monaſteriolum egenum deflectunt. ingrediuntur, paupertinam ſupellectilem otioſè circumſpiciunt. hic alter fortè fortunâ beati Antonij vitam languidâ manu prehendit. aperire, inſpicere curioſitas ſuaſit: etiam legere cœpit fallendo tempori. miratur primò, ſubſiſtit aliquoties, meditatur nonnihil, delectari incipit, paullatim trahitur, ſenſim inflammatur, eâ demum lectione ſic incaluit aulicus hic lector, vt defixis in ſocium oculis; quæſo te, inquit, quid ambiunt vniuerſi labores noſtri? altius faſtigium omnis ſpes noſtra non habet, quàm gratiam Cæſaris, & iſtud quamdiu? per quot pericula itur ad periculum grandius? Mundi mancipia ſumus, & ſæpe diaboli Martyres ſimus, & vbi ætatem, valetudinem, vitam impenderimus vaniſsimo huic otio, quod inde nobis præmium? Amicus Dei ſi fieri volo, nunc eſſe queo. Dixit, iterúmque legere cœpit, arduum quid voluens animo. Tandem exclamat: Abrupi, ſeruire Deo iam ſtatui, ídque hac ipsâ horâ, hoc ipſo loco aggrediar. Et ad ſocium; libétne, inquit, Domine adiungi & imitari: ſaltem ne aduerſari velis: non muto. Cui alter: Comes ero indiuiduus; vſque ſequar te. Cœperunt bene, ſanctè perſeuerârunt, optimè finierunt. Sponſas habebant ambo, quæ mutatione hac admirandâ & ipſæ mutatæ, deuotâ Deo Virginitate, in cæleſtes thalamos denupſerunt. Hæc tantò credibiliora, quantò teſtis locupletior Auguſtinus. *c*

§. II.

a Ant. Panorm. in vitâ. lib. 1. b lib. 8. confeſſ. c. 8. c lib. 8. conf. c. 6.

§. II.

En mi Ædeſime, quid in mentem hominis poſsit pia lectio. Veriſsimum eſt effatum Auguſtini: Cùm legimus, Deus nobiſcum loquitur. Qui legendo nil proficit, ne dicat, ſecum Deum non loqui, ſed Deum loquentem à ſe non audiri. Qualis rerum lectio, talis legentium profectus: non tam multa legenda ſunt quàm vtilia. Maronem & Ciceronem non aio penitus abdicandos, ſed Thomam à Kempis alioſque ſcriptores pios eſſe miſcendos, ne ad Chriſti tribunal cum Hieronymo Ciceroniani accuſemur potiùs, quàm Chriſtiani. Auguſtinus inter Dialecticos Sophiſtas diu indagauit verum, quod non ſolùm illic non reperit, ſed in Manicheum etiam delirium incidit; nec ab hoc prius reſipuit, quàm Pauli Tarſenſis epiſtolas legit.

ÆDES. Quos ergo potiſsimùm legendos ſuades? vix eſt, quin plurimi adoleſcentû atq; iuuenum in librorum delectu grauiter errent, neq; enim in libris idem eſſe puto quod in cibis, vt ij plurimùm nutriant, qui maximè ſapiant. PARTH. rectè ſentis; non ad guſtum ſed fructum, legendum eſt, neque vt doctiores inde fiamus, ſed vt meliores. Piorum librorum equidem hoc æuo magnus eſt numerus, & qui in dies auget. Sed en, breuiſsimum tibi ſyllabum do eorum librorum, quos ego adoleſcentibus, iuuenibus, Viris, præ millenis alijs vtiliſsimos cenſeo:

I. Stimuli Virtutum.
II. Conſiderationes de Æternitate.
III. De imitatione beatiſsimæ Virginis Mariæ.

Vltimum horum ſcripſit Franciſcus Arias, cuius viri alia itidem opuſcula omnia tibi commendo. Sed primus ſit, quem primo loco nominaui, *Stimuli Virtutum*; de quo hoc ſentio, neſcire me quis è plurimis Orbis bibliothecis videri debeat præ iſto iuuenibus vtilior. ita primus ſit iſte: ab hoc ad alterum progredere, & illi fundamento, ÆTERNITATEM impone. Verùm, cùm illos paucos ſuadeo, non nego alios itidem vtiliſsimos lectu eſſe, vti ſunt, Dux Peccatorum Ludouici Granatæ, & ipſius alij eruditi ſanè & pij libri; Praxis ſpiritualis Antonij de Sales; Imitatio Chriſti Thomæ de Kempis; Vitæ ſanctorum à Zachariâ Lippeloo ſcriptæ; Zodiacus Chriſtianus de XII. Prædeſtinationis ſignis; Horologium Auxiliaris tutelaris Angeli; Aſcenſio mentis in Deum Roberti Cardinalis Bellarmini; Eiuſdem de Æternâ felicitate Sanctorum; Eiuſdem

de gemitu Columbæ; Eiuſdem ars moriendi; Albertus Magnus vel Iacobus Aluarez de Virtutibus; Lucæ Pinelli pars prima & ſecunda Operum ſpiritualium; Manuale Sodalitatis à Franciſco Veron editum; Franciſci Bruni partes quatuor de beatiſsimâ Virgine, Vitâ, & morte Chriſti; Ludouici de Ponte partes ſex Meditationum. En cumulum, & paucos nominaui: tu ſelige. Pleroſque illorum & leui ſumptu emes, & lectione breui euolues. ita fac Æ. deſime: mei te conſilij non pœnitebit. ÆDES. parebo: ſed à te legendi leges, etiam expecto. PARTH. paucas dabo, nec plures, quàm libros. Tria mihi maximè in lectione ſacrâ videntur cauenda.

I. CELERITAS.
II. VARIETAS.
III. VANITAS.

Et ne ænigmata putes eſſe hæc nomina, explico.

§. III.

Pio lectori ante omnia, & primò cauenda eſt CELERITAS. dixi iam: non multa, ſed multum legat, qui profectum amat. Apage mihi lectores illos qui per libros volant, vti gallus gallinaceus per prunas, raptim multa euoluunt, nuſpiam inſiſtunt, nihil meditatè legunt. Sacra lectio penſiculata ſit, & crebriùs interrupta, vt quod legeris, meditando expendas, & recolendo meliùs intelligas. Sunt qui non edunt, ſed vorant, & vt de ijs propriè Plautus, tuburcinantur; grandes bolos properanter ingerunt, nec mandunt, ſed mox glutiunt. his cibus non tam alimento eſt quàm detrimento: ita qui multum ingerit legendo, nihil autem digerit expendendo, vitiosè legit, & cum noxâ. Pluuia eſt quàm Stillam vocant, quæ cælo placidè & guttatim rorante, terram fæcundo illapſu penetrat: nimbus vehemens, & ſubitus, plerunque parum fertilitatis adfert: ita lectio properata, meditatiunculis non diſtincta, velut repentinus imber, animum ad fæcunditatem non irrigat, ſed obruit & non penetrat. Si quid legis, quod formandæ vitæ magis faciat, patere obſecro vt penetret: cogita num ad id temporis talis fueris, num futurus ſis talis. fruſtra legis, ſi non penſiculatè legas.

Deinde VARIETAS, in omni pænè lectione improbanda. Ferculorum multitudo, multis ceteroqui ſanis valetudinem adimit; multitudo pharmacorum plurimis iam ægrotis, vitam præſcindit: Sic omnino librorum faſtidioſa varietas, ſolidum profectum impedit. Vagum & inſtabile quid habet, omnis generis voluminum lectio.

Nuſquam

Nuſquam eſt qui vbique eſt; ſed nec ſanitati conducit remediorum crebra mutatio. Faſtidientis eſt ſtomachi, multa deguſtare, quæ vbi varia ſunt & diuerſa, inquinant non alunt; multos morbos multa fercula faciunt: ita & lectoris vitium eſt voluptatem potiùs in libris quærere, quàm vtilitatem. Hos tales Polybius catillonibus, & guloſis conuiuis æquiparat, qui appoſitos cibos variè & carptim delibantes, neque in præſentiâ voluptatem ſolidam, neque fructum aut alimoniam in poſterum ferunt. Ita legamus, mi Ædeſime, vt non quæ ſapiunt, ſed quæ inſtruunt & proſunt; vtilia magis quàm plauſibilia ſectemur.

Sed & VANITAS in legendis libris damnanda. Vanitatem voco, legere, non vt facias, ſed vt ſcias; ſcholæ diſcere, non vitæ. Ah, mi Ædeſime, *ſcire* noſtrum cælo non probabitur, ſed noſtrum *facere*. quid multa lego, ſi facturus non ſim, quæ legi. quid iuuet ſacra lectio, ſi profana ſit noſtra omnis actio? quid pios codices terimus, ſi nullam in nobis pietatis imaginem exprimimus? quid præcepta Caſtitatis accipio, ſi ea ſequi recuſo? Sacra lectio nunquam ordienda eſt ſine ingenuo firmóque animi decreto, exequendi quacunque in re, quicquid faciendum vel omittendum inſtinctus diuini per librum dictârint. Angelus coram Ezechiele & Ioanne, non ſolum *librum expandit*, a ſed illos etiam comedere volumen iuſsit, & viſceribus abdere. Vaniſsima lectio eſt quam opus non conſignat, poſt lectionem tales incipiamus eſſe, quales eſſe præcepit liber. Alioqui copioſum ſpargimus ſemen, & nulla meſsis ſequitur. Et malè illi, qui faienda ſciuerit tantùm, non fecerit. Hortatus nos Chriſtus: Ille, inquit, ſeruus qui cognouit voluntatem domini ſui, & non præparauit, & non fecit ſecundùm voluntatem eius, vapulabit multis. b

a. Ezech.c.3.v.1. Apoc.c.10.v.9. b Luc.c.12.v.47.

§. IV.

Beatiſsima Virgo, Domini mater (cuius ſanctiſsimos mores nullus vnquam ſatis laudauerit) à nonâ diei horâ, ad primam vſque facem diuinas paginas perlegit, plúſque profuit (vt Sabellicus loquitur) vni virgunculæ, ſingularis lectio ad beatitatem & decus, quàm omnibus ſapientibus omnes bibliothecæ.

Syluia Ruffina Alexandriæ Præfecti filia in Thebaidis ſolitudine, id adepta eſt aſsiduâ lectione, vt non ſola eſſe ſibi videretur, cùm maximè ſola eſſet. & quorum virtutes legebat, illas ad profectum æmulata, in ſe conabatur effingere.

Alcibiades iuuenis (vti memorant) ſcholam olim ingreſſus, Ilia-

dem Homeri à magiſtro petere inſtitit. Negauit Magiſter eius libri copiam ſibi eſſe. cui audax iuuenis non verba ſed colaphum rependit atque abijt, hoc vnum apud ſe muſſans: Ludimagiſter ſit, & Homerum non habeat? Forſan, mi Ædeſime, Beatiſsimæ Virginis ſodales reperias, quos ſi interroges, num libellum de Imitatione Chriſti lectitent, etiam habere ſe negabunt. An non & his iure obijcias: ſodales ſint, & ſacrum hunc ſcriptorem non habeant? Non poteſt eſſe maior vitioſitas, quàm optimis eſſe inimicum. Alphonſus olim eximius ille regum interrogatus, qui eſſent optimi conſiliarij? Mortui, reſpondit, libros ſcilicet intelligens, qui nihil blandientes, nihil celantes, veritatem, & inſtitutionem ſinceris documentis exprimant.

Sanus eſſe vix poteſt qui ſalubres cibos auerſatus, gulam ſuam in ceraſa & omne genus pomi effundit: ita nec ſanctus erit, qui pios libellos exoſus, audiendis aut lectitandis fabellis ſe paſcit. Vtilia & pia legenda ſunt, & niſi ea crebrò legantur, nec vtilitatem nobis, nec pietatem conciliabunt. Atque hoc dicere habui de primâ voculâ verſiculi (Lectio) ſequitur altera (Flagra) Ædes. Iam mihi tergum horret. Sed perge, mi Partheni: nondum deſij attentus eſſe.

Cap. IV.

SECVNDVM INCONTINENTIÆ antidotum, Corporis Afflictatio.

Parth. *Reſiſtite diabolo, & fugiet à vobis.* a Ædeſime, Caſtimonia ſine bello nulla eſt, pugnare non vis? Caſtitatem non amas. Res geſtas omnium Sanctorum inſpice, pugnas videbis admirabiles. Vix vlli non magno ſtetit ſua Caſtitas. Notum illud D. Chryſoſtomi: Virgo à bello nunquam ceſſat. b Hoſtis tam blandus & ſubdolus, quàm propinquus eſt. Quiſque ſibi non ſolùm viciniſsimus eſt hoſtis, ſed & peſsimus. Diabolus & Mundus licet totis nos caſtris oppugnent, fruſtra ſunt, ſi proditor inquilinus, eorum parti non faueat. Nec ignorat cacodæmon, victorias ſuas pænè omnes carni referendas in acceptis. Facili molimine vincit dominam *Rationem*, ſi expugnauerit ancillam *Carnem*. Hæc ſui amore ſtultiſſimo decepta, vt aliquot mellis guttulas emat, cælum vendit: æternùm perire non curat, modò ei ſuauè ſit pauxillo temporis. Inſaniam hanc extremè damnás Siracides: Quid, inquit, nequius quàm quod excogitauit caro & ſanguis? c

Hîc

a Iac. c. 4. v. 7. b Chryſ. tom. 5. hô. 5. de pœnit. mihi pag. 758. c Eccl. c. 7. v. 30.

Hîc mihi Iahelem, Cinæam feminam, tam dolis quàm manu robuſtam conſidera. *a* Ad tentorium illius venerat, militiæ Dux Siſara, bello iam fractus, & ex fugâ feſſus. Iahel in occurſum egreſſa, ſuaui verborum fuco, & blandiſsimis beneuolentiæ figmentis hominem inuitans: Ingredere, inquit, mi Domine, non eſt quod formides, ingredere. Ille, perinde ſi bos macellum ſubeat, ingreſſus, frigidam petere inſtitit. Illa, velut in hoſpitem, vltra preces liberalior, etiam lac propinauit, & pellibus contectum, ad ſomnum ſuauiter compoſuit. ſic ſopitum & iam altiùs dormientem aggreſſa, trabalem ei clauum trans tempora adegit. ita miſer ſomnum quem cœpit, necdum finijt. Iaheli ſimillima, imò peior illâ eſt *Caro* noſtra, petulans, procax, fallaciarum pleniſsima, & mille verſutijs ad decipiendum inſtructiſsima; animo ſitienti lacteam propinat promulſidem, varias *Carnis* oblectationes & voluptates ingerit. Et quamuis hæc potio letali toxico ſit miſta, tamen eſt grata æſtuanti animo, quem & pellibus cooperit conciliando ſopori. hic genius *Carnis* eſt, mollia ſemper & delectabilia offerre, reijcere quidquid aſperum aut laborioſum. His lenocinijs Magnus ille dux *Animus* in ſomnum datur; dum dormit, ſuíſque rebus tam nihil inuigilat, trabali luxuriæ clauo, terram affigitur & occiditur. O Siſaram!, O Animum miſerrimum! ita & ſomnum, & mortem ſimul incipis, & quidem æternam.

O Ædeſime, non hic arripimus flagra, & nequiſsimam hanc deceptricem, prout meretur, contundimus? *Cibaria, & virga, & onus aſino: panis & diſciplina, & opus ſeruo: operatur in diſciplinâ & quærit requieſcere; laxa manus illi, & quærit libertatem.* b

a Iudic. c. 4. v. 18. & ſeqq. b Eccl. c. 33. v. 25.

§. I.

Narrat Plutarchus, *a* agaſonem ab irato iam iam percutiendum exclamaſſe: Athenienſis ſum, Athenienſis ſum. Ille irâ in aſinum callidè versâ: Tu verò, inquit, Athenienſis non es. mox miſerum iumentum liberali fuſtuario mulctauit. *Animus* noſter originem è cælo trahit, hæc ei patria, hic ciuis eſt: *Caro* terræ filia, ſordidiſsimis prodit natalibus. Et quid ei tamen parcimus? Athenienſis non eſt, è cælo non eſt, *Animus* eſt. Cur ergo in hoc iumentum tam faciles & benigni ſumus? vitioſa hæc & fatua eſt manſuetudo. Sed, modò *Carni* bene ſit, modò huic iucunda & mollia non ſubtrahantur; modò plagas euadat *Caro*: ſordeſcat *Animus*, pereat; quid refert?

a Plut. de Irâ.

Hîc paria omnino facimus Neronis matri Agrippinæ. Conſulenti huic ſuper Nerone filio, reſponderunt Caldæi; fore vt imperaret, matrémque occideret. Atque illa impiè: *Occidat*, inquit, *dum imperet.* a Ita nos in *Carnem* damno noſtro indulgentes & placidi, ſcommate impio ſanctiſsimos monitores eludimus. Monet Chriſtus, clamant Prophetæ, Apoſtoli hortantur, vrgent Eccleſiaſtæ, Diui omnes exemplo docent: non ſecundùm carnem ambulandum, ſed ſecundùm ſpiritum. b prudentiam carnis mortem eſſe: ſapientiam carnis inimicam eſſe Deo: eos qui in carne ſunt, Deo placere non poſſe: debitores nos eſſe non carni, vt ſecundùm carnem viuamus: morituros nos, ſi ſecundùm carnem vixerimus, ſi autem ſpiritu facta carnis mortificauerimus, victuros. Quid nos ad hæc? Moriar, peream, occidar; modò imperet *Caro.* modò ſua omnia ſalua ſint carni, quidquid fiat animo. Redeunt monitores illi & contentiùs exhortantur: Carnis curam ne feceritis in deſiderijs: c caro & ſanguis regnum Dei poſſidere non poſſunt. d mundemus nos ab omni inquinamento carnis. e Spiritu ambulate, & deſideria carnis non perficietis. Manifeſta ſunt opera carnis, quæ ſunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria,&c. fructus ſpiritus eſt Charitas, Continentia, Caſtitas, &c. Qui autem ſunt Chriſti, carnem ſuam crucifixerunt cum vitijs & concupiſcentijs. Hæc audimus, ô Ædeſime, & adhuc differimus flagra, & Carnem multemus? nimirum aſinum miſsione donamus, & impuniſsimè dimittimus; Angelorum ciuem, Animum, heu peſſundamus nequiſſimis blandimentis: *Virga, & onus aſino, Virga, Virga.*

a Tacit.l.14.Annal.poſt initiũ. b ad Rom.c.8.v.4.6.7.8.12.13. c Ib.c.13.v.14. d 1.Cor.c.15.v.50 e 2.Cor.c.7.v.1. Gal.c.5.v.16.19.22.24.

§. II.

In mari ſi quando Nauarchus eminus proſpiciat,aut Maurorum Liburnicam, aut Turcarum triremem celerrimo curſu contra ſe ferri, ſi ſe viribus imparem ſentiat, & fugam capeſſendam cogitet, mox ad remiges aduolat, quos ſi lentiores deprehendat, aut remigare non velle, lorum ſeu flagellum quàm primùm corripit, & horribili fremens voce, identidem clamat: *remiga Canis, remiga, remiga.* Si nec flagrorum metus, operis celeritatem perſuadeat, ponit flagrum Nauclerus, & gladium ſtringit: nec multa præfatur, mox contumaciori manum aut brachium amputat. dein proximum quemque priori carmine ſalutat: *remiga Canis, remiga, remiga.* Et nos, mi Ædeſime, in mari ſumus procelloſo, furibundo, ventis & fluctibus

fluctibus in ludibrium expoſiti: hîc ſyrtes, hîc ſcopuli, hîc ſcyllæ & charybdes interitum minantur. cùm vndique eluctamur, piratæ cingunt, qui hoc vnum agunt, vt viam ad cælum præcludant. Inter pericula hæc innumera, Caro contumax, perfida, quietis & otij amantiſsima, puluillos & lectulos circumſpicit, non niſi ferias & delitias quærit, periculorum ſecura & incogitans, luſibus & nequitijs incumbit. Et cur hîc non viri ſumus? quid ceſſamus? cur non flagellis & loris ad remigandum beſtiam adigimus? cur non vociferamur? *Vapula Caro, Vapula pecus, Vapula, Vapula.* Aliter certè hoc vile mancipium tractandum non eſt. Parua corpori facta indulgentia, rapit & euertit dominium rationis. Diſcat ergo ſubeſſe & ſeruire; laborare diſcat, & Caſtimoniam tueri. ſed hoc ei rationibus aut blanditijs non perſuadebitur: verberibus & vi agendum eſt.

Indigna res, ſanctiſsimi viri, Caſtitati tuendæ acerrimè luctantur; Benedictus inter vepres, inter niues Franciſcus, in lacu frigidiſſimo Bernardus; ſexcenti alij totas horas, dies pænè totos flagellis & loris ſe lacerant, [a] vt ſuam ſibi caſtitatem defendant. Vnus Dominicus Loricatus, [b] vnâ ſolùm quadrageſimâ (plures autem habebat annuas) toties & ad preces tam prolixas ſe virgis atque loris acerrimè cecîdit, vt incuſſorum verberum numerus, ad quadraginta quinque millium excreſceret. Et nos in periculis longè grauioribus, quàm illi tales, conſtituti, ad omnem inertiam & languorem proni diffluimus; cùmque ambabus manibus feriendum eſſet, timidiſsimè parcimus. ita ex facili à libidine triumphamur. Ah, mortales, hæc via non eſt ad aſtra, ad cælum non eſt. Et quæſo te, Ædeſime, nomina mihi è tot millenis millibus Sanctorum vel vnicum, qui ſuo corpori non fuerit nouerca, qui non illud parcè ac duriter aluerit, & exercuerit ad omnem tolerantiam. Dominicus, quem dixi, Loricatus ſolebat dicere, ſe ad hos verberationis voluntariæ faſtigium paullatim aſcendiſſe. idem cuiuis alteri, opitulante Deo, poſſe contingere. vt enim peruigilijs aſſueſceret, vigilare cœpiſſe: nam ſomnus, aiebat, inuitat ſomnum, & ex vigilijs faciliùs trahuntur vigiliæ. ſic abſtinendo diſcimus abſtinere. Ergo incipiendum eſt: difficilia ſunt quidem initia, ſed à cœptis non ſtatim reſiliendum; progreſſus eſt facilior. Tu, ne cede malis —— hîc aude, aut Caſtitatem perdis. Vſus certè flagellorum duo habet eximia. Primum eſt: carnis petulantiam nimium ſubſultantem velut aſperum frænũ inſigniter coërcet. Alterum: Chriſti flagellis cæ-ſi, ſpinis redi-

a Vide Iacob. Gretſer. de diſciplin.

b Ex Pet. Dam. Surius tom. 5. ad 14. Octob. in vitâ.

miti, in crucem acti cruciatus nemo ſatis cogitat, qui flagella, doloréſque ſimiles non guſtat. quòd ſi funuculos noſtros, nec iratâ quidem manu incuſſos, adeò tamen ſentimus, iam cogita quî hoſtiles dextræ hamatis loris armatæ, in Domini corpus ſæuierint. Mare dolorum fuit; infandi cruciatus. Ergo licet morigeram quis carnem habeat, ſi tamen patientis Chriſti ſummos dolores seriò velit perpendere, exiguos ipſe non reſpuet; vtetur flagris, quæ Dominus in noſtros vſus, ſuo iam ſanguine ſacrauit. Nobis dictum putemus à Salomone: a Noli ſubtrahere à puero diſciplinam: ſi enim percuſſeris eum virgâ, non morietur. tu virgâ percuties eum, & animam eius de inferno liberabis.

a Prou.c.23.v.13.

§. III.

Quandoque tamen flagellis præferenda ſunt cilicia. ſubinde caro lentis rigoribus frangenda eſt. hoc cameuniæ veſtes & cilicia præſtant. Hæ moleſtæ tunicæ, olim plurimi vſûs fuerunt, etiam in priſcâ lege. nec plebi tantùm, ſed & regibus vſitatæ. Achab, Dauid, Ioram, a aliique reges hanc hiſpidam veſtem, ad carnem indutui geſſerunt. Illud Hebræum ſidus Iuditha, caſtitatem atque pudicitiam ſuam cilicio inſigniorem fecit & tutiorem. In lege nouâ apud ſanctiſsimos viros feminâſque nil vſitatius his ipſis aſperis induſijs. Omnis ætatis, ordinis, ſtatûs, conditionis, ſexûs homines ea geſtarunt, & etiamnum geſtant domandæ & vexandæ carni. Fuerunt qui, viginti, triginta, octoginta continuis annis dies noctéſque, hoc ſetoſo amictu, carnis rebellionem omnem in ſe compreſſerint.

S.Lupus Trecenſis Pontifex, qui humi ſomnum capere, nec annis vicenis vlli vnquam lecto indormire ſuſtinuit, qui alternas noctes vigilijs & precibus exegit, qui vnâ ſolùm tunicâ ſe operuit, cilicium aſsidue geſtauit, nec imitatoribus caruit. nam idem S.Maximus Rhegienſis Præſul, idem alij fecerunt. Abrahamus eremita, qui ex ampliſsimo patrimonio, patris ex aſſe hęres, præter cilicium, ſtoream, poculum ligneum, nihil ſibi retinuit, veſtem cilicinam quinquaginta annis geſtauit, nec vnquam mutauit. S.Amatus abbas, non aliam quam e cilicio culcitram admiſit, eâdem in morbo & morte vſus. Comes Elzearius, ſerico thorace cilicium velauit. idem ad quinquageſimi pſalmi (Miſerere) ſingulos verſus, tribus ictibus ídque catenulis ferreis ſe cecîdit. Notum Caroli Magni Imperatoris cilicium. Franciſcus Borgias Dux Gandiæ, etiamnum

a 3.Reg.c.21.v.27. Pſal.34.v.13. 4.Reg.c.6.v.30.

num ſui iuris & extra Religionem, viſitaturus feminas, cilicio ſe armauit. S.Thomas Cantuarienſis Archiepiſcopus, piloſam veſtem ad genua pertingentem geſtans: ſi corpori meo, aiebat, præeſſe nequeam, & quî tot alijs præero? S.Edmundus, in eodem ſolio ſucceſſor, cilicium extra quadrageſimam, in quadrageſimâ loricam ferream geſtauit. Ad hoc eum mater aſſuefecit à puero, quæ, quoties ei Pariſios recentia induſia, lotum ſimul miſit ciliciolum, ſuadens biduo triduóue quot hebdomadibus vteretur. ÆDES. da veniam quæſtiunculæ: & quis primum cilicium induit? PARTH. primus homo, Adam cum coniuge: *conſuerunt folia ficus, & fecerunt ſibi perizomata a* Aſpera ſunt hæc folia, nec blanda nudis. ſic cilicium ab arbore ſumptum in paradiſo cœpit eſſe vſui. Imitatus Iacob, qui cruentam filij tunicam cernẽs, *ſciſſis veſtibus, indutus eſt cilicio. b* Imitati innumeri alij, qui piloſo hirtoque hoc texto in carnem pugnârunt. Notum Eccleſiæ canticum: Cilicio Cæcilia membra domabat, Deum gemitibus exorabat. nec ipſe nuptiarum dies hanc ei hiſpidam interulam potuit detrahere: aureis quidem radiabat veſtibus, latente tamen cilicio mordebatur; dúmque Feſcennini canerentur, ſuam ipſa virginitatem Deo commendabat. Hac non inferior Editha Anglorum regis filia, quæ vt cilicij, quod dies noctéſque geſsit, vexationem ſanctè diſsimularet, veſtem cultúmque regium non abhorruit. Vidit eam ſic regiè comptam, S.Ethelwoldus, & ſubſtrictâ fronte: non ſic, inquit, non ſic, ô mea filia, ad cælum itur. cæleſtis ſponſus hunc nitorem, hos radios non curat. Illa modeſtè: Sancte Pater, inquit, & hoc eſt quod me ſoletur, cor à Deo non veſtem æſtimari. Senſit vir ſanctus mentem bonam, non ſemper à veſte iudicandam. Radegundem Clotarij Regis, Kunegundem Henrici Imp. coniugem omitto, quarum iſta non indormire tantùm, ſed & immori voluit cilicio.

a Gen.c.3.v.7. b Gen.c.37.v.34.

§. IV.

Quid multis? hoc vnum egerunt *omnes Sancti*; vt continuam corpori facerent iniuriam. Omnes in hanc rem mirè ingenioſi fuerunt, cauerúntque vnicè, ne ſub nomine neceſsitatis, ſubreperet voluptatis nequitia. Hinc prolixæ illorum vigiliæ, humicubationes rigidæ, inedia perpetua, inſulſi & inſuaues cibi, acerbæ potiones, veſtitus aſperrimus, mira in rebus omnibus patientia. Ludebant cum corpore, ne ludus ei fieret animus: Vis, aiebant, ô mea Caro

dormire?

dormire? hîc poteris, ſed aut ſtando aut ſedendo, proût vis; hic le-ctus pro te nimis durus eſt. aut ſi mauis iacendo quieſcere, en hîc optimum puluinar, ſaxum. Vis prandere, cenare? & hoc potes. en herbas, en radices optimas, cum condimento etiam, cinere; acetum, ſal, oleum tibi non conueniunt. Sitis, ô mea Caro: en aquam criſtallinam, argenteam, licet nonnihil tepidam, ne gelu tibi noceat. Ita in corpus amariſsimè iocati, redegerunt illud in ſeruitutem. Et aſsiduas has pugnas contra carnem ſummâ contentione aggreſsi ſunt, ſciebant enim bellum eſſe intutiſsimum, cùm hoſtis eſt intra muros. Idcircò ſuum quiſque corpus, velut beneuolum inimicum (ita Nazianzenus loquitur [a]) aut inſidioſiſsimum amicum frangere laborauit precationibus, laboribus, vigilijs, inediâ, cilicijs, flagris, rigoribus alijs innumeris. Religioſiſsimâ in ſeipſos tyrannide ſeruârunt illud Caligulæ: *ſic feri, vt ſentiat ſe mori.* ſic tractârunt corpus, vt ſeruum ſe commeminiſſet, non dominum; ſic carnem exercuerunt, vt ex aduerſo pugnaret medicina cum morbo, dolor ſensûs cum voluptate carnis.

At nos tenelli ac delicatuli (certè tales ſumus, ad illos comparati) nos mollicelli hoc vnum agimus vt ſuauiter pereamus. id omne ſtudioſiſsimè amolimur quod carni non blanditur. Ecquid parcimus huic aſino? non eſt Athenienſis, cæleſtis ciuis non eſt, Animus eſt. ecquid hanc vermium prædam tam blandis obſequijs in noſtram perniciem demulcemus? an ignoramus, nullam peſtem efficaciorem eſſe ad nocendum, quàm hoſtem domeſticum? [b] Carnem, capitaliſsimum nobis hoſtem imminere, quâuis, non dicam die experiri licet, ſed horâ, ſi libeat explorare. Caro enim concupiſcit aduerſus ſpiritum, ſpiritus aduerſus carnem: hæc enim ſibi inuicem aduerſantur. [c] Perpetuâ hîc rixa & luċta eſt. & quò crebrior Carnis eſt victoria, hòc maiores illius ſunt vires. At ibi ſemper vincit, vbi nunquam creditur eſſe hoſtis. Ah vani, ah miſeri! quantum mortalia pectora cæcæ noctis habent! quid delitias & voluptates quærimus, nec ſuo tempore, nec loco ſuo. In alium & meliorem orbem migrandum eſt delitiarum auido. in orbe hoc noſtro appetentia voluptatis, plena eſt anxietatis, ſatietas verò pleniſsima pœnitentiæ. Triſtes eſſe voluptatum exitus, quiſquis reminiſci libidinum ſuarum volet, intelliget. hinc morbi & dolores quaſi quidam nequitiæ fructus referuntur. ita demum voluptas omnis in tormentum vertitur.

In

a Greg. Naz. de paup. curâ. b Boëth. l. 3. de conſ. phil. c ad Gal. c. 5. v. 17.

In id verò ſolùm ingenioſa eſt *Caro*, vt *onus*, *& virgam*, *& opus* à ſe remoueat, & quiete fruatur delicatâ & voluptabili. Ergo, mi Ædeſime, ex æquo & iuſto: *onus, & virga, & opus* huic pecudi conuenit, aut illam profectò habebimus refractariam. Ad finem capitis huius, illuſtriſsimæ & prorſus ſeueræ continentiæ admirandum ſpeculum extollo. Adeſte ſpectatores; huc & oculos & animum.

Ioannes Godefridus Bambergenſis & Würzburgenſis Pontifex, Anno MDCXXII. quarto Calendas Ianuarias, Ratiſponæ in Comitijs defunctus, per omnem vitam adeò ſe totum Caſtitati conſecrauit, vt homines libidinum ſuarum mancipia, velut ipſos diabolos auerſaretur & fugeret: neque vnquam induci potuit, vt cum his talibus vel paullò familiariùs ageret. Iam inde à paruulo Godefridus, cilicio conſueuit vti totis diebus ac noctibus, integris etiam hebdomadibus; diebus Veneris, Sabbati, & pridie dierum Chriſto, beatiſsimæ matri Virgini, aut patronis dicatorum, flagellis ſe acriter cæcidit. Omnibus annis, quibus Epiſcopum egit, ſtramini tantùm, quod linteamine texerat, indormijt, multas noctes nudâ humo, rudi panno ſubſtrato, exegit: ad ſolidas preces mediâ nocte ſæpiſsimè ſurrexit. Ad rem facit quod addo: Omnibus Veneris ac Sabbati diebus cibo abſtinuit, vnicâ panis bucellâ & hauſtu modico contentus. Si quando his diebus hoſpitalitatis ius, aliáue cauſſa eum menſæ admouiſſet, vt abſtinentiæ ſuæ conſtantem rigorem ſanctè diſsimularet, cibos ab opſonij magiſtro ſeu ſtructore diuiſos, tanquam cenaturus accipiebat, paullò poſt, alijs id minus obſeruantibus, famulo intactos velut neglectim porrigebat. Die Chriſti patientis, & aliàs per annum crebriùs omnis cibi abſtinens, præter panem & aquam guſtauit nihil. & hoc tunc maximè fecit, cùm omne alieni oculi arbitrium vitare licuit. Quadragintadiali ieiunio nil è piſcibus aut alijs animalibus eſitauit, herbis ſolùm, leguminibus, & rapis contentus. Per omnes Dominici Aduentûs dies nil carnium in cibum admiſit. Sanè non paruo ei ſtetit, Caſtitatis tam ſincerus amor. Quod vel hinc etiam luculentè pateſiat.

Adoleſcens etiamnum, liberali admodum & venuſtâ erat facie, ita tamen vt in eo nobiliſsimam fecerit mixturam Pudicitia & forma. Hoc eius virgineum decus cacodæmon iſto ſibi ſtratagemate ſumpſit expugnandum. E gynecæo feminæ magni nominis, inſigni iuuenis pulchritudine in beneuolentiam parum pudicam inflexæ, ad conuiuium Godefridum ſpecie honoris vocarunt. Adeſt vocatus, nec tamen ſolus (vt res tam periculo careret, quàm ſuſpicione:

cione: ſed vnà ſecum vitæ ſuæ moderatorem adducit. Hunc præ omnibus benignæ inuitationes & crebra pocula petebant. hoc enim nequiſsimâ vafritie agebatur, vt is omnium minimè greſſum è domo moliri poſſet, qui primus deberet, itáque cogeretur cum commiſſo ſibi iuuene illic pernoctare. Res è voto ſucceſsit, nam probè appotum & iam vacillantibus veſtigijs, articulíſque ſubſidentibus labentem, in proximum conclaue, blandè cubitum trahi iuſſerunt. ita & iuuenis eâ nocte pedem domo efferre prohibitus eſt: & quia nil mali ſuſpicabatur, ipſe quoque ad lectum tali hoſpite dignum deduci ſe paſſus eſt. Cùm verò adultâ iam nocte quies & ſilentium teneret, cubiculum ſopiti iuuenis furiæ illæ libidine accenſæ laneo paſſu irrepunt, iámque proximæ lectum quà verbis quà geſtibus, adoleſcentis innocentiam ad flagitium inuitant. Hic caſtiſsimus iuuenis, velut ad ſtygij monſtri aſpectum euigilat, & mox horrendum vociferans, è lecto, vt erat lineis ſolùm femoralibus & induſio veſtitus, proſilit, impuris manibus ſemet extorquet, & omni veſte aliâ relictâ, ex inſidiosâ domo euolans, in vicini ædes, velut in aſylum transfugit, vbi reliquum noctis inter preces & gratiarum actionem, pro obtentâ Caſtitatis palmâ exegit. O factum dignum æternis annalibus! O Niceta, ſunt qui tecum ſaltem certare velint, ſi ſuperare non poſsint! O Ægypti prorex Ioſephe, tuæ virtutis æmulam agnoſce! O Ædeſime, pænè rediuiuum Nicetam tibi ſiſto in hoc iuuene. Proniſsimum mihi eſt credere, Godefridum poſt tam nobilem victoriam, eum à Deo fauorem impetraſſe, quem Thomas Aquinas, cui lumbos ſtrinxerunt Angeli, vt aut nullam deinceps carnis rebellionem ſenſerit, aut facili negotio repreſſerit. Neque tamen noxiâ ſecuritate caſtimoniæ ſuæ fiſus, diaboli technas timere deſijt. ſciuit, quod ſupra monuimus, virginem â bello nunquam ceſſare. Ideò in domum ſuſpectæ pudicitiæ aliàs inuitatus: Malim, inquit, leprotrophium ſubire, & cum leproſis cenare, quàm vel ſemel caſtitatis periculo, ædes illas ingredi, méque ſponte in ignem præcipitare. Nec aliter fecit quàm dixit, & rigidæ virtutis exemplo perpetuam ſibi Continentiam ſtabiliuit, in ſui corporis tormentum variè ingenioſus. Solebat namque cingulum ferreum, inſuper aculeis aſperum ad nudos lumbos appreſſum geſtare. Armillæ ipſæ, ſi quando ijs vſus, non laſciuiæ inſtrumenta ſed Caſtimoniæ, oſtentationem nullam præferebant, ſed virtutem tegebant. Siquidem ſub hoc tortili auro carnificina manuum latebat, quæ maluiſſent metallo tam nobili non indui,

quàm

quàm abditis ſub eo aciculis aſsiduè compungi. Godefrido certè ſua Caſtitas non gratis conſtabat: verberibus, iejunijs, aliíſque rigoribus, corporis animíque florem & emeruit, & retinuit. *a* Sed verſiculus monet: Lectio, flagra, preces ——— diximus. Ad preces me verto.

a Ex funebribus orationibus Dn. D. Friderici Forneri &c. & P. Ioannis Salleri.

CAP. V.

TERTIVM INCONTINENTIÆ antidotum, PRECES ET ORANDI STVDIVM.

ANachoretam ſenem (vti Pelagius refert è Græco *a*) conſulens quiſpiam de animi ſui latente malo: ecquid ego, inquit, faciam? cogitationes meæ non niſi ad libidinem me trahunt; nulla mihi ab eis eſt quies, nec per horulam quidem. & hoc non leniter me affligit. Cui ſenex: Quando, inquit, dæmones eiuſcemodi cogitationes ingerunt, ne colloquaris cum animo tuo, quia dæmonum eſt talia ſuggerere; tuum, ſuggeſta identidem regerere. penes te eſt, hos hoſpites aut admittere, aut ingredi volentes eijcere. Modò reſiſtas, inuito tibi conſenſum vi nullâ extorquebunt. Ad quæ iuuenis: Atqui, mi pater, inquit, debilis ſum, & tam potenti affectui vix reſiſto; vincor. Atqui nemo, inquit ſenex. hîc vincitur, niſi volens. Et ſcis quid fecerint Madianitæ? *b* filias ſuas ad omnem illecebram comptas & ornatas, in oculis Iſraëlitarum quaſi venales propoſuerunt. Ita quidem allicere potuerunt ad turpe nefas, neminem cogere. Iſraëlitis omnibus integrum erat, non perire. Multi, quibus lex diuina cordi fuit, non tantùm Venereum hoc illicium contempſerunt, ſed alios etiam, illecebroſo ſpectaculo captos, vltione laudabili puniuerunt. Sic & nobis agendum. Fucatas tibi diabolus cogitationes proſtituit? Contemne, non reſponde, deſpue in illas ſordes; ſurge, ora, & clama: Fili Dei miſerere mei. Ad hæc iterum iuuenis: Ecce pater, inquit, & oro, & meditor, & clamo, ſed ſine omni guſtu; lapis ſum, non moueor. Tu tamen, inquit ſenex, nihilominus & ora, & meditare, & clama. Incantator ſæpe vim verborũ quæ pronuntiat, ignorat, at ſentit eam incantatus ſerpens, & velit nolit, humanæ voci ſe ſubijcit. Ita nobis quantumuis ſaxeum cor ſit, & preces inſenſile, ſentit tamen eas cacodæmon; terretur, & fugatur. Tu igitur ora, etſi ſilex tibi videaris.

a libell. 5. n. 32. b Num. 25. v. 2.

§. I.

Salomon, illud opulentiæ & ſapientiæ prodigium, & ſi ſolus hîc loquatur, ſatis perſuadeat: Sciui, ait, quia aliter non poſſem eſſe continens, niſi Deus det, & hoc ipſum erat ſapientiæ, ſcire cuius eſſet hoc donum: adij Dominum & deprecatus ſum illum.[a] Nobiliſſima gemma eſt Caſtitas & pudicitia, tolerabili tamen & leui venditur pretio: emit, qui petit; pete illam à Deo, & iam emiſti. Omnis quidem virtus, munus à Deo eſt, ſingulari tamen ratione Caſtitas, idcircò precibus ardentiſsimis petenda eſt à liberaliſsimo Domino, qui ſic rogatus, menti allucet, vt vicina pericula præuideat; voluntatem afficit, vt congrua malo remedia conſtanter adhibeat; infrenem appetentiam ſub legis imperium compellit, luctantem hominem confirmat ne ob pugnæ difficultatem, vincendi ſpem deſpondeat, ſed opem cælo affuturam erecto animo confidat: qui denique nouas identidem vires ſubminiſtrat, vt is qui cœpit, hoc Caſtitatis ſtadium decurrat, promiſsúmque Caſtitati præmium obtineat. Hæc Auguſtino cauſſa fuit, ſic efflictim precandi: Deus meus, accende me. Continentiam iubes; da quod iubes & iube quod vis.[b]

Ille Paradiſi hoſpes, caſtiſsimus Paulus, Virginitatis adeò erat amans, vt omnes ſibi cuperet quàm ſimillimos, tamen & ipſe has feces luteas ſenſit:[c] Datus eſt, inquit, mihi ſtimulus carnis meæ, Angelus Satanæ, qui me colaphizet, & quâ tandem ratione diuinus hic homo ab hac carnis iniuriâ ſe vindicauit? *Precibus*, & quidem ter repetitis: Propter quod ter Dominum rogaui, vt diſcederet à me. Ea demum oratio impetrat quæ perſeuerat, quæ ignes ſpirat: Preces languidæ, nec hominem quidem ad aſſenſum flectunt, nedum Deum. Spiritus eſt Deus, & eos qui adorant eum, in ſpiritu & veritate oportet adorare.[d] Falſitas eſt illa, & turpe diſsidium, cùm lingua preces & verba demurmurat, mens interim à precibus aliena, ad ludos & choreas euolat. precari putes hunc hominem; os certè occupat: cor otiatur, aut peiora tractat otio, & neſcio quid aliud nugatur. Atqui hoc non eſt *in ſpiritu adorare*: his precibus Caſtitatis gemmam nemo impetrauerit. Sanctiſsimus Dauid precationibus aſsiduis exæſtuans: Ad te, inquit, leuaui oculos meos, qui habitas in cælis: Ecce ſicut oculi ſeruorum in manibus dominorum ſuorum; ſicut oculi ancillæ in manibus dominæ ſuæ, ita oculi noſtri ad Dominum Deum noſtrum, donec miſereatur noſtri.[e] In manibus, inquit, domini, ſtant oculi ſeruorum, non in facie. nimirum

a Sap.c.8.v.21. b lib.19.conf.c.29. c 2. Cor.c.12.v.7. d Ioan.c.4.v.24. e Pſal.122.v.1.& 2.

tum hic oculorum coniectus petit vt accipiat; ad heri dextram, peruolat, vt eam aperiat ad dandum. Ita nos prorſus oculos noſtros in Dei manu ſtatuamus, & Caſtitatis vnionem pretioſiſſimum, violentiâ Deo gratâ extorqueamus.

§. II.

Militiæ Dux, cui caſtrum commiſſum eſt defendendum, ſi quando videat à vicinis iam hoſtibus caſtrum obſidione cingendum, litteras quàm primùm perſcribit ad arcis dominum: hoſtem in propinquo eſſe, de arce agi, ſe cum ſuo milite in periculo verſari, niſi quàm celerrimè ſubmittatur auxilium; proinde rogare ſe, vt ſi quidem Dominus arcem ſuam velit ſaluam, maiores copias & recentem militem, quàm citiſsimè poſsit, ſuppetiatum mittat. Militiæ viuimus, mi Ædeſime, & caſtrum ſuſcepimus propugnandum, Animum. varius hanc arcem incurrit hoſtis maximè Cupido, Venereus ille iaculator, qui ſecum ingentia trahit agmina, tot occaſionum, illecebrarum, tentationum. heu cingimur ſæpe, ac vndique magnis copijs obſidemur. Quid hîc conſilij? primum eſt, non differre. proximum, litteras exarare, & cum ijs tabellarium quàm primum amandare ad Dominum. Nuntius noſter, noſtra eſt oratio; litteras ſcribimus, cùm ad Deum preces fundimus. Hîc iuuat, expeditum & celerem eſſe quàm primùm in periculo eſt Caſtitas, cùm occaſiones inuitant, illecebræ blandiuntur, cùm tentationes incitant, mox ad Deum peruolet epiſtola: mox ardentiſsimæ preces concipiendæ in hunc ferè modum: & ſatis eſt quandoque vel vnicâ tali precatiunculâ opem diuinam poſcere.

Libera me de ſanguinibus Deus, Deus ſalutis meæ. Pſal. 50. v. 16.

O mi amantiſsime Domine, ſuccurre, pereo ſerua me.

Deus in adiutorium meum intende, Domine ad adiuuandum me feſtina. Pſal. 69. v. 2.

O Ieſu caſtiſsime, de animæ meæ ſalute agitur, cuſtodi me nè peream.

Ad te Domine leuaui animam meam: Deus meus in te confido, non erubeſcam. Pſal. 24. v. 1.

O mi Ieſu, O Ieſu fortiſsime defende me; à Satânæ laqueis erue me.

Illuſtra faciem tuam ſuper ſeruum tuum; ſaluum me fac in miſericordiâ tuâ. Pſal. 30. v. 17.

O mi Deus, fons puritatis, amator caſtitatis, crea in me cor mundum & caſtum.

In te Domine ſperaui, non confundar in æternum; in iuſtitiâ tuâ libera me. Pſal. 30. v. 1.

O Ieſu puriſsime, in cordis puritate conſerua me.

Complaceat tibi Domine, vt eruas me; Domine ad adiuuandum me reſpice. Pſal, 39. v. 14.

O Ieſu deſiderabiliſsime; totum me trahe ad te.

Potens eſt telum in cacodæmonem ardens oratio. quòd etiam hinc diſcas. Vnus è ſodalitate Virginis beatiſsimæ fuit (mihi rebus omnibus coniunctus) qui clam admotis facibus in flagitium agebatur. Ter illum nocturnâ molitione cacodæmon impetiuerat; iam in virum procerus; mox intra puſionis modum contractus; denique virgine aſsimulata nihil virgineum meditabatur. In his anguſtijs deprehenſus adoleſcens, quicquid armorum habuit hoſti obijcere, Præſidem ſuam aliquando ingeminare; rurſum cruce præcordia notare velle, ſed irrito ferme conatu; nam torpebat exanimis pollex, & manus nihil virium retinebat. Ad vltimum lingua ſuppetias tulit, vt inclamato Numine redirent manus ad officium, & Sirenum ora in fumum dilaberentur. Nec reſtinctum tamen eâ fugâ incendium eſt; ſed viuentibus adhuc flammis adoleſcens conflagrabat. Ergo lecto ſe corripit, abiectúſque humi ipſe plectere ſe incipit. Vbi cùm per horam decubuiſſet, tandem ab incendio triumphauit. a

Chriſtus, quotidie precari nos iuſsit; *Et ne nos inducas in tentationem.* ſed & clauſulam addi præcepit: *Sed libera nos à malo.* Tam rogandus eſt Deus ne incurramus periculum, quàm, vt euadamus. Et hæc oratio non à ſummis labris veniat, ſed à pectore, & intimo ſenſu.

a Anno 1614. factum.

§. III.

Hîc mihi duos velim conſideres, in extremis pudicitiæ periculis, precantes: Ioſaphatum Regem, & Thomam Aquinatem tibi ſiſto. Decreuerat Thomas, primum ætatis florem Deo ac pudicitiæ dicare. Parentes, vt hoc animi decretum reſcinderent, blanditijs, minis, promiſsis, inauditis artibus caſtiſsimum pectus ſibi ſumpſerunt expugnare. Ictus vani, & in ventum abiere omnes. Obdurabat filius, deſtinati conſilij tenax. Ergo validiore ariete quatiendus fuit hic paries, dum corrueret; nec conſilio defuit vigilantiſsimus

Satan.

Satan. Solum ſe agere putabat Thomas in conclaui, quod demum carcerem eſſe ſenſit periculoſiſsimum. Eò enim immiſſa eſt puella, melioris formæ quàm pudicitiæ, ipſo vultu petulantiam confeſſa. cœpit ea variè & blandè verecundiſsimum adoleſcentem, ad flagitium inuitare. Omnia in eâ loquebantur, vox, forma, geſtus, oculi, veſtes, veſtium odor. quot verba, tot iacula; quidquid dixerat, venenum erat.

O Thoma, quot in te ſagittæ volant? ſingulæ mortem ferunt; vel vnam admiſiſſe, plaga letalis erit. Equidem ſenſit eximius adoleſcens ad cor penetrare blandiſsimum hoc toxicum. Hîc, velut in arenâ gladiator, conſilium capit, æmulator NICETAE, & mox ad Chriſtum: Ne quæſo ſinas, exclamat, Domine Ieſu, & tu ſanctiſsima Virgo Maria, vt in oculis tuis turpiſsimum ſcelus committam. O mi Caſtiſsime Ieſu, ne permittas, vt ob ſpurcam libidinem, æternas cæli delitias vendam. Dixit, & è foco titionem rapuit, inſidiatricem fugauit, cubiculo extruſit, occluſit oſtium; vicit. Opportunius hæc pugna ſubſidium non habuit, quàm preces ex ardenti pectore petitas.

§. IV.

Scenam habuit periculoſiorem Rex Ioſaphat, Regis Abenneri filius, & niſi eximia illius virtus, in eodem quaſi theatro bis viciſſet, plauſum ab Angelis non tuliſſet. a Sacra Chriſtiana regius hic iuuenis à Barlaamo eremitâ didicerat: iámque mores alios & caſtiores præ ſe ferebat, quàm dum idola coleret. Abennero patri ſeuerior hæc vita filij non probabatur, vt qui aliud cælum non noſſet, quàm in ſordibus volutari, & mergi voluptatibus. Cùmque filium non vnis machinis tentatum, ſentiret inexpugnabilem, magorum ſuaſu hoc eum ſtratagemate inſtituit adoriri. Remouit ab eo famulitium omne aulicum, & ſolas quæ iuueni ancillarentur, puellas ſubſtituit. Hîc mihi Samſonem da; da Dauidem, da Salomonem, & videamus, num duret ſceleris purus inter tot corruptelas. Nec Ioſaphato pectus adamante aut chalybe ſtetit, cœpit ſentire pellacias, cœpit æſtuare; tale demum libidinis incendium pectore circumtulit, vt huic extinguendo ſe parem non crederet. Generosè quidem contra tot hoſtes luctatus eſt: & iam Deum obiectabat animo, iam Dei leges: modò inferos cogitabat, modò cæleſte præmium; non minus tamen Venereæ faces animum incendebant. ita nec Deus, nec inferi, nec cælum, neque ſpes, neque metus impu-

a Damaſc. l. de Barl. & Ioſ. c. 30.

ram flammam multum adeò mitigabant. Vltimum & præſentiſſimum viſum eſt mali remedium, in preces ſe ſternere. Ergo manus oculóſque cælo attollens: O Deus, inquit, ſpes deſperatorum, reſpice & miſerere: tu omnia potes, miſericors in omnes. vide, Domine, quæ patiar; meæ me cogitationes occidunt. perij, niſi tu adiuues, cordis & corporis pudicitiam ſeruare cupio, ſed expugnor, niſi tu defendas. O mi Deus, tuus ſim; pereuntem à lapſu reuoca: tibi viuam, tibi moriar. Adfuit benignus Deus ſic calidè oranti, & impurarum cogitationum agmen ſubitò euanuit. nec tamen precari deſijt iam victor iuuenis, ſed ab eo tempore (valedicebat iam dies) ad alterum vſque ſolem in precibus peruigilabat.

§. V.

Sed nec dum omni periculo defunctus eſt Ioſaphat. acerbior & longè periculoſior inſtabat pugna. Abennero patri iam antè dono venerat puella, regis filia; bello capta, ſed pulchritudinis tam eximiæ, vt omnem eius æui formam extinguere, & pænè Dea eſſe crederetur. Et hæc tragœdiæ caput ſtatuebatur, mago regio ſtrenuè adlaborante. hic, vt certior veniret victoria, carmine magico cacodæmonem in puellam immiſit, vt ſic iunctis operis inſtrueretur ſtratagema, nulli eludendum. Adeſt ergo perſonatus diabolus ſub venuſtiſsimâ laruâ, & vt immitiùs pugnaret, blandiſsimam prætendebat pacem. Puella ad omnem dolum ingenio verſatili erudita, religionis Chriſtianæ cupidiſsimam ſe dextrè ſimulabat. Volebat Orcinianus piſcator, Satan, eam hamis eſcam imponere, quam ſciebat appetituros hos tales piſciculos. Ioſaphatus iuuenis, præclaram hanc ratus occaſionem, ſeruandi ab Orco hominis: nihil equidem ſe malle aiebat, quàm vt plurimi ſecum ab idolis ad Chriſtum tranſirent. In eam rem vtrinque prolati ſermones. Puella ſenſim veritati cedere, & expugnari ſe callidiſsimè mentita, in ſe quidem nil futurum moræ, quin ſacro fonte luſtranda, in leges Chriſtianas iuraret, ſi modò regius iuuenis, reginæ coniugium dignaretur non aſpernari. fortunam ſibi regiam, non ſanguinem deeſſe. putare ſe verò, à Chriſtianis non fortunam, ſed virtutes & animum in dote numerari. parentes ſibi, & auos, atque atauos, & horum maiores fuiſſe reges. opulentiam regiam bello nonnihil accifam, aut mutatam eſſe: credere ſe tamen, non ſine dote venturam, ſi probitatem coniugi futuro adferret. (Ah, Ioſaphate, ah, ah! non periculo tantum, ſed ruinæ vicinior nunquam fuiſti.)

Stabat iuuenis, & venuſti ſermonis prudentiam non ſine tacitâ commendatione mirabatur, & vt fit, oculos ſuæ ſtationis oblitos, in loquentis vultum ſubinde obliquabat. Et ne adeò alienus foret ab honeſtiſsimis nuptijs, cœpit fallaciſsima Siren, neſcio quas Sententiolas (à magiſtro diabolo eas didicerat) ex Euangelijs in medium recitare, ipſius Chriſti præſentiâ nuptias commendatas aſſerere, honorabile coniugium & immaculatum torum *a* extollere, multa demum in coniugij laudes garrire.

Ad aures & ad oculos talem oratorem admittere, & non perſuaderi, diuinæ eſt potentiæ, non leuitatis humanæ. Forma vel muta, eloquentiſsima eſt oratio; quod vult, impetrat. vbi iam verborum mel affunditur, & eblandiens animum ſuada facundia coniungitur, ſine vi, quidquid dicitur perſuadetur. Saxum anteà videri poterat Ioſaphatus, & immotâ rupes ad omnem libidinis impetum, ſed laſciuus dæmon tantâ ſordentium flammarum vi hanc rupem vallauit, vt & ipſa inſtar ſolutæ arenæ defluere cœperit, & minui. Nondum quidem proſtratus Ioſaphat, hoc vno tamen victoriâ ſibi fecit ancipitem, quia cœpit dubitare. Decretum erat ei anteà intactũ ſeruare corpus ab omni feminâ; iam verò vacillare, turbari, anxius hæſitare, nec turbationi ſatis reſiſtere, nec dubitationem expedire.

a ad Hebr. c. 13. v. 4.

§. VI.

Digreſſâ ab ſe Oratrice illâ peſtilentiſsimâ, quia ipſe vnus, & accuſatoris, & patroni partes ſuſtinuit, ideò ipſe ſibi & obijcere, & obiecta diluere, ſecúmque ipſo plurimùm luctari cœpit, & in vtramque partem fluctuare, demum ſe ſolum ſic affari: Nil, inquit, inhoneſti à te petitur; coniugium proponitur, & quidem non diſpar: Regina eſt quæ ſponſum quærit. nec leges Chriſtianæ contradicũt.

Id quidem verum eſt, ſed meminiſtin', quid te docuerit Barlaamus? Omnis ponderatiò non eſt digna continentis animæ. *a*

At hîc occaſio eſt lucrandæ animæ, & puellæ regiæ ad Chriſtum traducendæ.

O mi Ioſaphat, hoc non eſt lucrari animas, tuam negligere, vt acquiras alienam. noſti illud: Quid prodeſt homini, ſi mundum vniuerſum lucretur, animæ verò ſuæ detrimentum patiatur? *b*

Sed non eſt omnium, viuere vt virginem, vt Angelum. Rectè hoc quidem dicitur, ſed qui declinat virginum certamina, nec præmia deſideret virginibus promiſſa.

a Eccli. c. 26. v. 21. b Matth. c. 6. v. 10.

At durum eſt in continuâ luctâ viuere; ſibi ipſi ſemper contradicere. Durum eſt, ſed glorioſum eſt, & res vna omnium Deo dignisſima.

Credibile tamen eſt, multos ſanctisſimos homines in coniugio fuiſſe ſeruatos, qui alioqui periјſſent. At non minus credibile, multos in coniugio periјſſe, qui ſi caſti vixiſſent, ſeruati fuiſſent.

Sed fac, prout deſtinaui, ſic incipiam: quis ſcit an ſic finiam? aliud eſt inchoare, aliud ad finem perſeuerare. At iſtud Deo permittendum eſt, hoc ipſi erit curæ. qui ſuaſit incipere, iuuabit etiam finire.

Sed repugnat natura. Corrupta, non integra: & Deus naturâ longè potentior eſt.

Sed quid faciam? vror, ardeo; cogitationibus peſsimis, iam diu mens incenditur: ſæuit in medullis fax ſtygia. At hunc æſtum, igne Chriſti ſuperare potes: hoc tale incendium Chriſti ſanguine potes extinguere.

Sed nunquid vnus aliquis ex Apoſtolis dixit? qui matrimonio iungit virginem ſuam, bene facit. Ita eſt, ſed idem omnino Apoſtolus addidit: & qui non iungit, melius facit, & bonum eſt homini mulierem non tangere. a

Sed an non aliqui Apoſtolorum, vxores habuerunt? Habuerunt, ſed inter alia omnia quæ Chriſti cauſsâ reliquerũt, etiam vxores fuerunt: ſic Apoſtoli omnes, vel erant virgines, vel poſt nuptias continentes.

Sed an non Pauli vox eſt? melius eſt nubere quàm vri. Eiuſdem tamen & hæ voces ſunt: Volo autem omnes homines eſſe ſicut meipſum: Dico autem non nuptis & viduis; bonum eſt illis ſi ſic permaneant, ſicut & ego. b

Heu quid faciam? vtinam, virginem illam regiam nunquam ad aures, nunquam ad oculos admiſiſſem. Hoc forſan melius fuiſſet, ſed nec ſic quidem omnis victoria deſperanda eſt.

At forma illius animo meo identidem oberrat. At nunquid non formoſior eſt Deus, à quo rerum omnium forma & pulchritudo, velut è mari ſtilla vnica, aut guttula eſt.

Ah, ferendo non ſum, ſi diutius duret tam vehemens cogitationum pugna.

Hic Deus prouidebit; feramus hodie, quod nos ferre vult Deus, ipſi cura eſt de craſtino.

Sed

a 1. Cor. c. 7. v. 38. b Ibid. c. 7. v. 6. & 8.

Sed num miſellam illam virginem in ſtygij draconis faucibus hærere ſinam?

Sed num etiam oblitus es, quantis te periculis obiecerit mulierum familiaritas? vix euaſiſti, & regreſſum cogitas? nemo veriùs periculum iudicat, quàm qui expertus eſt.

Sed Chriſtianum eſt, alienæ ſalutis curam agere. Suæ, ante omnia: ſpecioſiſsimos titulos excogitat caro, quibus ſuam turpitudinem velet: mille verſutias inſtruit vt fallat.

Diu ſecum ipſe in hunc modum luctatus eſt, reciprocâ contentione. Demum, inuenit virtute viam, & ipſa ſibi neceſsitas reperit exitum. Ad preces iterum, velut ad ſacram anchoram confugit. Precibus & lacrimis diu intentus, in ſoporem ſoluitur. hic ea vidit, vt experrectus, & fleret præ lætitiâ, & præ Numinis reuerentiâ tremeret. Inde omnis, inquit Damaſcenus, conſpectæ mulieris pulchritudo, cæno & ſanie fœdior ipſi viſa eſt. Ita cacodæmonũ inſultus acerrimi repreſsi ſunt precibus. Ergo, mi Deus, continentiam iubes, da quod iubes, & iube quod vis. Sed precibus rectè iungitur Confeſsio.

Cap. VI.

QVARTVM INCONTINENTIÆ antidotum, Crebra Peccatorvm Confessio.

QVi diligit cordis munditiam, propter gratiam labiorum ſuorum, habebit amicum Regem. a Nihil æquè fauores diuinos emeretur, quàm nitidam ſemper ac terſam habere conſcientiam. Conſcientiam verò ita puram non facilè conſeruabit, niſi qui eam crebriùs emaculauerit. id frequens peccatorum confeſsio poteſt: hæc autem vix erit integra, ſi ſit rara, vt veriſsimè dixerit Bernardus; *computatio dilata, multa facit obliuiſci.* Qui rationes ſuas raró inſpicit, vix eſt vt non aliquid pertranſeat conniuente oculo: & ſicut accuratiores illi ſunt, qui, ſi non quot diebus, quot hebdomadibus ſaltem ſuarum rationum libellum relegunt, ita vitæ plerunque puriores ſunt, qui Conſcientiæ næuos, ſingulis hebdomadibus ad ſacerdotis aures deponunt: Velox confeſsio, velociter medicinam facit. b Et hæc prima frequentioris Confeſsionis cauſſa eſt. Do & alteram:

Sunt quotidiana delinquendi pericula, quibus expoſiti viuimus.

a Prou.c.22.v.11. b Bern.l.med.c.37.

Diabolus, Caro, Mundus, noti hoſtes: tentant, vellunt, rogant, alliciunt; renitentes vrgent, trahunt, tantùm non cogunt, & hoc vnum agunt ne *boni* ſimus, nec Conſcientiæ maculas tam ſtudioſè obſeruemus, eáſque non niſi tardè & ſegniter eluamus. Quid tibi cum tam delicatâ & tenerâ conſcientiâ (aiunt illi deceptores noſtri) habebis ſemper quod agas. æternum tibi creas negotium, & ſimul moleſtiſsimum; ſemper erit quod abſtergas, & nullum laboris reperies finem. Non ſubolet hîc tibi quid machinentur hoſtes tui? hæc conſilia ſunt ſecreta diaboli in amicum veſtiti. ſi nolis ea tibi obeſſe, detege, qui denudat arcana amici, fidem perdit. a Amicitiam ſimulat cacodæmon; tu cuncta eius arcana pande, confeſsione quàm creberrimâ, & laruatum hunc amicum facillimè vitabis. Quod Bernardus de Communionis, idem ferè de ſacramento Confeſsionis aſſeri poteſt: Duo illud ſacramentum, inquit, operatur in nobis, vt videlicet & ſenſum minuat in minimis, & in grauioribus peccatis tollat omnino conſenſum. b Concilium Tridentinum affirmat eos qui hoc ſacramentum debitâ præparatione obeunt, cuſtodiri ne ſtatim ſuccumbant tentationibus, & multò faciliùs in viâ virtutis, cautiores iam & vigilantiores progrediantur. Ipſa verò (ſunt verba Concilij) huiuſmodi Confeſsionis difficultas, ac peccata detegendi verecundia, grauis quidem videri poſſet, niſi tot tantíſque commodis & conſolationibus leuaretur, quæ omnibus dignè ad hoc ſacramentum accedentibus per abſolutionem certiſsimè conferuntur. c Locuples teſtis experientia eſt, ijs in vrbibus, vbi crebrioris confeſsionis vſus, multos per omnem vitam ſine grauioribus peccatis agere.

Sed & tertiam cauſſam ſubijcio, cur conſcientia crebriori confeſsione purganda ſit. Id luminis hoc pœnitentiæ ſacramento acquiritur, quo peccata eorúmque origines longè faciliùs dignoſcuntur. Initium eſt ſalutis, notitia peccati. nam qui peccare ſe neſcit, corrigi non vult. deprehendas te oportet, antequam emendes, exiſtimas tu, aliquid de remedio eos cogitare, qui mala ſua virtutum loco numerent? quidam vitijs gloriantur. Ideò quantum potes, te ipſe coargue. inquire in te. accuſatoris primùm partibus fungere, deinde iudicis, nouiſsimè deprecatoris. aliquando & te offende. d Votum eſt vatis regij: Illumina oculos meos, ne vnquam obdormiam in morte, ne quando dicat inimicus meus: præualui aduerſus eum. e Conciones publicæ ſi quos feriant ad emendationem, hoc

a Eccl.c.27.v.17. b In cœnâ Dom.de Bapt.& ablut.ped.
c Seſſ.14.c.5 & 6. d Senec.epiſt.28.fine. e Pſal.12.v.4.

hoc ipſo minus feriunt, quòd feriant multos; ea verò monita quæ à Confeſſario ſuggeruntur cauendis vitijs, in concionis vicem ſunt, tantò efficaciora, quantò minus multis dicuntur, cùm vni ſoli dicantur. *Cum diſpoſitione initur bellum, &, erit ſalus, vbi multa conſilia.a* Bellum tibi pro pudicitiâ diu felix non erit, niſi ad illud te diſponas exomologeſi crebriore, in quâ etiam conſilium capias de Caſtimoniæ hoſte feliciùs vincendo. hoſtis certè vaferrimus eſt, & ferè inquilinus, nec in vllâ vſpiã arenâ, tam præſenti opus conſilio quàm in hac.

a Prou. c. 24. v. 6.

§. I.

His quarta accedat cauſſa. Piacularis confeſsio nunquam repetitur ſine nouo diuinæ gratiæ augmento. Quantum Deo diſplicet impudentia peccantis, tantum ei placet verecundia confitentis. Verè Bernardus: Omnis, inquit, ſpes veniæ & miſericordiæ in confeſsione eſt, nec poteſt quis iuſtificari à peccato, niſi prius fuerit confeſſus peccatum. Ex eo enim vnuſquiſque iuſtus eſſe incipit, ex quo ſui accuſator extiterit. a Ideò Pipinus ſub Dagoberto Galliarum Rege, Maior Domûs, hoc eſt, aulæ Præfectus, & à rege proximus, vir probatiſsimæ vitæ, famæq́ue integerrimæ, & qui non immeritò *diſciplina regum* vocaretur, quoties de noxis confeſſurus venerat, ſacrum hoc tribunal, nudis pedibus accedere ſolebat, in ſignum ſeriæ pœnitentiæ. b

Vis etiam quintam cauſſam? Qui recuſat eſſe cautus, nec caſtus erit. Caſtiſsimos pleroſque videas quos cautiſsimos. Caſtitas & Pudicitia omni vitro Veneto tenerius quid ſunt, & illiſu leui aut vitiantur, aut perduntur. At verò cautelas huic cryſtallino vaſi ſeruando neceſſarias, maximè docet frequens Confeſsio, ideò cacodæmon, ille technarum & mille artium magiſter, adeò laborat, vt confeſsionem faciat inuiſam & grauem, tædia ingerit, negotia obtrudit, varia cauſſatur, omnem mouet lapidem, vt confeſsio & rara ſit, & frigida: Hæc, inquit veterator, exigua ſunt; quid opus in minutiſsimis trepidare? quam tu conſcientiæ lanienam patieris, ſi tantâ ſcrupuloſitate obſerues quæuis minutula? Tu verò, mi iuuenis, etiam minutiſsima caue, ni ad maiora velis prolabi. Qui ſpernit modica, paullatim decidet: c nec cauebit magna, ſi negligat ea quæ videntur minuta.

Huic ſextam etiam cauſſam adiungo. Quies & gaudium Conſcientiæ, non niſi à crebrâ confeſsione eſt. Omnia, inquit Bernardus,

a De inter. dom. c. 1. b Stephanus abb. de eo lib. 1. c. 2. c Eccl. c. 19. v. 1.

dus, in confeſsione lauantur, conſcientia mundatur, amaritudo tollitur, peccatum fugatur, tranquillitas redit, ſpes reuiuiſcit, animus hilareſcit; poſt baptiſmum nullum aliud nobis conſtitutum eſt remedium, quàm confeſsionis refugium. *a* Quotidie ſordium aliquid contrahimus, quotidie inquinamur (ea huius vitæ ratio eſt) & niſi contractas ſordes eluamus creberrimè, nimium quantum augent, & pænè in immenſum excreſcunt; fit è granis non multis, arena maris. Regum optimus fuerat & ſanctisimus, Dauid, quia tamen pœnitentiam diſtulerat, ſeipſo teſte, ab innumeris malis deprehenſus: Circumdederunt, inquit, me mala, quorum non eſt numerus: comprehenderunt me iniquitates meæ, & non potui vt viderem. multiplicatæ ſunt ſuper capillos capitis mei. *b* Eius generis ſunt hæ ſordes animi, vt, niſi quàm primùm expurgentur pœnitentiâ, mox aliæ atque aliæ ipſis accreſcant. Inde fit, vt, qui in ſordibus eſt, ſordeſcat adhuc. *c* Et quæ Conſcientiæ quies ſit aut hilaritas in perpetuo harum ſordium augmento? Puram effice Conſcientiam, ſi eam ridere velis: tolle nubes tot noxiarum, ſi ſerenam eam cupias: tranquilla non erit, inter hos peccatorum morſus; tolle vermes qui eam lacerant. Sed: Leuia, inquis, peccata, pacem animi non diſturbant.

Suas habet etiam leue peccatum morſiunculas: quamdiu has ferre mens cogitur, tamdiu ſuauis ei quies non erit, ſed nec vnquam ſeriò hilareſcet. Secura mens quaſi iuge conuiuium. *d* At verò ſecuram habebis nunquam (ſanctiſsimè affirmo) niſi ab illo veræ ſecuritatis præſidio, Pœnitentiæ ſacramento, eóque quàm creberrimè repetito. Tum demum iucundo fruêris epulo, cùm vellicantes animi vermes occideris. ſi diu hos viuere ſinas, perit tibi tuum hoc conuiuium. Vbi puncturæ, ibi moleſtiæ: nec ſeriò ſe hilarem credit conſcientia, niſi ab omni verme, qui lancinat, ex integro ſit libera. iugi conuiuio illo non fruitur, niſi *ſecura mens* ſecura non erit, niſi pura ſit, & quaſi ſemper à confeſsione recèns lota.

a l.med.c.37. b Pſal.39.v.13. c Apoc.c.22.v.11. d Prou.c.15.v.15.

§. II.

Hîc ſeptimam attexo cauſſam, priori affinem. Plurimi ſanctorum hominum, viri feminæque, quibus cordi erat conſcientiæ quies & tranquillitas, Confeſsionem, quantum licuit, creberrimè iterârunt. Fuerunt qui quotidianâ confeſsione animum luſtrarent: ſæpius voluiſſent, ſi per alios licuiſſet.

Birgerus, homo nobilis & potens, D. Birgittæ parens, [a] ſingulis diebus Veneris ad ſacerdotis pedes ſe abiecit, confeſsioni faciendæ. eúmque facti rationem aſsignans: ita, inquiebat, mea hodie cum bono Deo componam & tranſigam, vt quidquid moleſtiarum ceteris diebus in me ille immiſerit, æquo ego animo id perferam. Idem fecit per omnem vitam, & Birgeri filius, qui illam inſuper clauſulam adiunxit, vt confeſsionem voluntaria ſui diuerberatio exciperet. Idem fecit & Birgitta filia, eúmque ſibi morem à teneris annis indixit. In eandem legem iurauit Birgittæ maritus Vlpho Idem alij religioſiſsimæ huius familiæ præſtiterunt. Idem prorſus beatæ Lydwinæ auus in more habuit, qui vbi die Veneris animum Confeſsione purgâſſet, poſtero ſabbato corpus ieiunijs exercuit, nec in cibum aliud, quàm panem & aquam admiſit. Ea ſemper integerrimorum hominum mens fuit, aut nullam conſcientiæ labem admittere, aut incuriâ qualicunque admiſſam, quàm primùm abſtergere.

Ab his in diuerſum abeunt illi, quibus volupe & iucundum eſt, ſordibus mergi, qui liberrimè peccant, quibus in vili frons eſt & pudor: at verò cùm de peccatis inſtituenda eſt confeſsio, hîc illi frontem induunt aheneá, & hoc *verecundiam* vocant, nimirum flagitioſè erubeſcunt fateri, quod patrare minimè verebantur: ad flagitia effrontes, ad noxium ſilentium peſsimè verecundi.

Hîc mihi in mentem eſt, nec ſine gemitu recordor, quis ante annos centenos, Lutheri æuo, rerum ſtatus fuerit. O ſæculum, planè non aureum! difficilè tunc erat ab hæreticis Catholicis dignoſcere. Sacramentorum vſus vix vllus. Confeſsio quot annis erat vna, eáque frigidiſsima, aut Confeſsionis mera puta ceremonia. Hæc enim talia plerunque quò rariùs, hoc peius facimus. Ita tunc omnia inuaſerat languor, vt ſæpius quàm ſemel anno toto diuinum epulum accumbere, ad inſtar piaculi haberetur. In arcto, & velut in extremâ tegulâ ſtabat tunc temporis Religio & Pietas, & pudori erat nolle ſapere cum inſanis. Hæc planiſsima via erat, ad graſſantiam hæreſin. Quid facilius plurimis, quàm nunquam ampliùs de noxis confiteri, qui anteà ſemel tantùm in anno id facere conſueſſent. Quod rariſsimè fit, non difficulter penitus omittitur, illud præſertim quod plus tormenti habet quàm oblectamenti. Sed, propitio Deo, ita iam mutârunt tempora, vt affirmare audeam, quiſquis noſtro hoc æuo, annuam duntaxat confeſsionem inſtituit, hoc omnibus de ſeipſo ſuadet, ne ſe alium eſſe credant quàm frigidiſsimum

[a] Sur. tom. 4. die 23. Iulij.

diſsimum Chriſtianum, qui, niſi lex vrgeret, nec ſemel quidem per annum, conſcientiam expiaret, ſuis ſordibus contentus. Fugiamus, Ædeſime, fugiamus letalem hunc veternum; ſæpe peccamus, ſæpe etiam peccaſſe doleamus.

§. III.

Ædes. Sed quò confeſsio tam crebra? an non abundè ſatis menſtrua? Parth. Vix eſt vt credam hîc te ſerium eſſe. Sed an non cauſſas recitaui eius quod affirmo? Obſecro te, vel tantùm humanæ voluntatis inconſtantiam & prauitatem cogita; niſi ea nouis quotidie ſtimulis agatur ad rectum, in obliqua tendit, ad vetitum abit, diffluit ad inhoneſta & noxia. Vides hoc horologium concinnè & affabrè factum? niſi pondera quotidie attrahantur, otiabitur velut mutus & elinguis excubitor, nec indice nec tintinnabulo loquitur. Vides illic in angulo textilem rotam aranearum? parietis diu non abſterſi argumentum hoc eſt. Vitant araneæ cubicula illa ditiorum quæ ſedulitas ancillarum creberrimè deuerrit. Vides hanc citharam exaſciatam dexterrimè? ſed niſi fidium diſcordia, ad muſicæ leges ſæpius concilietur, diſſonâ voce pulſanti reſpondebit. Vides, hanc mei ſtrophioli lineam niuem? vſu ſordidatur, & in atrorem declinat, ni ſæpius lauetur. Ea prorſus conſcientiæ noſtræ ratio eſt, niſi eam confeſsione ſæpius laues, mox in eâ maculas, impuritatem, ſordes videbis. Quare vitia ſua nemo libenter confitetur? quia etiam nunc in illis eſt. Somnium narrare, vigilantis eſt: & vitia ſua confiteri, ſanitatis indicium eſt. Expergiſcamur ergo, vt errores noſtros coarguere poſsimus. a

Sed, num libet audire, octauam etiam cauſſam? breuiſsimè id perſtringo, cuius iam ſuprà mentionem feci. Diabolus, inſomnis, peruigil, ſepticeps draco, monſtrum inquietiſsimum, alijs atque alijs inſultibus noſtram præcipuè pudicitiam incurſat, millies victus, aliquam tandem acquirendam victoriam non deſperat: via verò quâ tot hoſtiles incurſiones auertas aut etiam anteuertas, certior vix eſt vlla, quàm pœnitentiæ ſacramentum, & frequens Confeſsio. Cùm proditur hic hoſtis, vincitur; quàmdiu latet, victoriæ partem obtinet. Æuo Ioannis Chryſoſtomi, horrificus leo magnam agris, pecori, villis, hominibus cladem intuliſſe fertur. venerunt ad optimum Pontificem qui ſuppetias peterent. ille pro ſuggeſtu reſpondit, non aliam ſibi eius vaſtitatis cauſſam fingerent, quàm diuinæ legis contemptum, qui paſsim inter ipſos inualeſceret. Auertendas autem

a Seneo. epiſt. 53.

autem huic cladi pœnitentiam & peccatorum confeſsionem ſuaſit.

Volant quandoque per orbem querelæ: Num ergo diabolus omnes rupit catenas, omnia fregit repagula? an omnibus vinculis exutus liberè graſſatur, & iam non rogat, ſed imperat? ita videtur fuiſſe eo tempore quo Dei filius in crucem actus eſt; ipſe Chriſtus teſtatur: *Hac eſt hora veſtra, & poteſtas tenebrarum.* a Videri tunc potuit cacodæmon omnes ſui carceris clathros effregiſſe. Huius mali præſcius bonus Ieſus, diſcipulis pedes lauit, Euchariſtiam porrexit, vigilare iuſsit, & orare. Tali certè tempore, talia ſunt quærenda remedia. Ergo, cùm ſtygiæ procellæ in te ruunt ſæuiore impetu, pedes laua, affectus & conſcientiam purga, ad Euchariſtiam propera; vigila, & ora.

a Luc.c.22.v.35.

§. IV.

Finio, ad Nonam & vltimam crebræ confeſsionis cauſſam. Omnia nobis tuta ſint, nunquam erit vita. Mors incertiſsima eſt, & ſubiti caſus, eo ſæpe loci ac temporis, quô minimè veremur, nos opprimunt, quoties, quàmque ſollicitè prorſus, & omnium Euangeliſtarum voce, Chriſtus monuit: in omne temporis momentum paratos nos eſſe. neque ferè aliud æquè inculcauit, quàm hoc vnum, Vigilate. Ore Matthæi clamat: Vigilate, quia neſcitis quâ horâ Dominus veſter venturus ſit. a Vigilate itaque, quia neſcitis diem neque horam. b Vigilate & orate, vt non intretis in tentationem. c Per beatum Marcum, non minùs contentè nos inclamat: Videte, vigilate, & orate, neſcitis enim quando tempus ſit. d Vigilate ergo, neſcitis enim, quando Dominus domûs veniat, an mediâ nocte, an galli cantu, an manè; ne cùm venerit, inueniat vos dormientes. quod autem vobis dico, omnibus dico, Vigilate. Quæſo te, quî ſinceriùs nos & ardentiùs exhortetur ad indefeſſas vigilias? At idem prorſus per ſanctum Lucam impenſiſsimè commendat: Vigilate itaque omni tempore orantes, vt digni habeamini fugere iſta omnia quæ futura ſunt, & ſtare ante filium hominis. e Quid crebriùs monet beatus Paulus, quàm hoc ipſum: Propter quod vigilate. f Vigilate, ſtate in fide. g Igitur non dormiamus ſicut ceteri, ſed vigilemus & ſobrij ſimus. h Quoties diuus Petrus hoc ipſum admonuit: Vigilate in orationibus: Sobrij eſtote, & vigilate, quia aduerſarius veſter diabolus, tanquam leo rugiens circuit,

a Matth.c.24.v.42.
b Matth.25.v.13. c Matth.c.26.v.41. d Marc.c.13.v.33.36.& 37.
e Luc.21.v.36. f Act.c.20.v.31. g 1.Cor.16.v.13. h 1.Theſſ.5.v.6.

circuit, quærens quem deuoret. *a* Nec aliud vigilantiſsimus Ioannes vociferatur: Eſto vigilans: ſi non vigilaueris, veniam ad te tanquam fur, & neſcies quâ horâ veniam ad te. *b* Beatus qui vigilat & cuſtodit veſtimenta ſua. En, mi Ædeſime, nihil tam neceſſarium nobis quàm VIGILARE. atqui malè in rem ſuam vigilat, qui tam raro per Pœnitentiæ ſacramentum, ad Mortis aduentum ſe parat. Non exhorret mortem; promptus paratus eſt migrare, qui de peccatis frequenter confeſſus, vitæ ſuæ rationes ſæpius inſpexit. *c* Produnt hiſtoriæ, ſacerdotem quendam, virum admodum religioſum, quotidie confiteri ſolitum, antequam ſacris operaretur. Hic ad extrema deductus monetur, vt ad exomologeſin ſe paret, vitæ ſuæ vltimam. Ille, accepto hoc nuntio, ſublatis in cælum quà oculis quà manibus: Ergo, inquit, benedictus ſit Dominus meus Ieſus: triginta iam annis ſunt & plures, ex quo quotidie aliter confeſſus non ſum, quàm ſi confeſsio alia non eſſet ſubſecutura; ac proinde ſatis mihi modo erit confiteri, tanquam mox à Confeſsione ſacrum facturo. Hoc, VIGILARE eſt. Optimum Auguſtini conſilium eſt: Præueni Deum: non vis vt ipſe puniat, tu puni. puniendum eſt peccatum: ſi puniendum non eſſet, nec peccatum eſſet. *d* Non te pudeat coram vno dicere, quod te non puduit forſitan coram multis facere. Nam vti Bernardus loquitur, ſimulata confeſsio, non eſt confeſsio, ſed duplex confuſio. *e* ÆDES. Quod obducam, Parthemi, ſanè non habeo niſi meum vnicum & pigrum NOLLE. ſed connitar vt id in me VELLE fiat. perſuaſum me tenes. PARTH. Ergo ad Lympham tranſeo.

a 1. Petr. 5. v. 9. & c. 4. v. 9. b Apoc. c. 3. v. 2. & c. 16. v. 14.
c Alphonſ. Rodriq. par. 1. tract. 2. de perfect. c. 5.
d Aug. in Pſal. 44. & l. 2. de viſit. infirm. c. 5. tom. 9. e Bern. l. med. c. 73.

CAP. VII.

QVINTVM INCONTINENTIÆ antidotum, IEIVNIA & ABSTINENTIÆ EXERCITIVM.

IGnis qui valentem materiam occupauit, aquâ, & interdum ruinâ extinguendus eſt: ille qui alimentis deficitur, ſuâ ſponte ſubſidit. *a* Subtrahe ligna foco —— & fugâ vix notabili euaneſcet ignis. Ignis ex Orco eſt Luxuria, quæ ipſum etiam corpus inflammat. oppreſſam vis hanc flammam? pabulum corpori ſubtrahe, & licet extingui non ſentias hunc ignem, certè ſenties extinctum. Fames, amica

a Senec. epiſt. 30.

amica eſt Virginitati. Sputum ieiuni hominis fugat ſerpentem, *a* ieiunij virtus ſtygium draconem. Hæc vna omnium ſanctorum Patrum vox eſt. Baſilius: *b* Ieiunium, inquit, contra exercitum dæmonum dat arma. Chryſoſtomus: *c* Aduerſus dæmonum naturam, inquit, conſtitutum eſt ieiunium. Hieronymus: *d* Pulchra res eſt, inquit, ieiunium quod dæmones terret. Origenes: *e* Cùm ieiunatis, inquit, dæmones vincitis, omnémque illius claſſem malignam retrorſum agitis, mala deſideria effugatis. Athanaſius: *f* Ieiunij vim, ait, ſpiritus mali metuunt. Ambroſius: *g* Nullum, inquit, remedium maius contra inimicum ſerpentem poteris inuenire, quàm ieiunium. Quid multa? diabolum nemo vicit ſine ieiunio. Iobus, illud cæli ſpectaculum, iam vndique infeliciſsimus, ipſis ſeptem diebus ieiunauit, Origine affirmante, *h* Ioannes, Domini prodromus, venit non manducans, neque bibens, *i* adeò enim parci cibi potúſque fuit, vt nec comedere nec bibere videri potuerit. De Apoſtolorum ieiunijs, prædixit Chriſtus: Auferetur ab eis ſponſus, & tunc ieiunabunt. *k* Paulus, non vnum alterúmue ieiunij diem ſibimet indixit, ſed in ieiunijs multis, in fame & ſiti, *l* corporis rebellionem expugnauit. Antonius per omnem vitam (Athanaſius id prædicat *m*) adeò pertinacis fuit ieiunij, vt nonnunquam biduo triduóque impranſus & incenatus ageret, & quartâ demum die, panis aliquid, ſed parciſsimè guſtaret: ſal ei pro omni condimento, pro generoſo cretico fuit frigida. Hilarion quindecim annorum iuuenis, vt omnem in ſe carnis petulantiam expungeret, eiuſdem æmulus abſtinentiæ, poſt occaſum ſolem, quindecim caricis, neſcio an famem fallere, an irritare ſit ſolitus. túmque nec ſic quidem omnẽ libidinis ſcintillam in ſe ſopitam crederet, ieiunium adeò intendit, vt triduum & quadriduum ſine omni alimento duceret, vſque dum vix ampliùs ſpirare poſſet.

a Plin.l.28.c.4. b Hom.1.de ieiun. c Tom.5.ſerm.2. de ieiun. d lib.2.contra Iouin. e hom.4.in diuerſ.in Matth. f lib.de Virginit. g lib.6.Hexam.c.4.ad finem. h tract.3.in Iob. i Matth.c.11.v.18. k Matth.c.9.v.15. l 2.Cor.11.v.27. m In vitâ Antonij.

§. I.

Sunt morbi, in quos medici liberè pronuntiant: mittatur è vena ſanguis, nec priùs ſiſtatur, dum linquatur animus. morbi vehementia lene remedium contemnit. Hoc idem ſecum Hilarion egit, ita ſuccurrendum putabat animo, dum deficeret caro, neque enim hæc ſaluâ ſanum ſibi ſpiritum promittebat. Herbarum ſucco, in-

quit Hieronymus, & paucis caricis poſt triduum vel quatriduum, deficientem animam ſuſtentabat, & ieiuniorum laborem labor operis duplicabat, ſic attenuatus, & in tantum exeſo corpore, vt vix oſsibus hæreret. Verum eſt omnino beati Ambroſij effatum: quod nocet corpori, iuuat ſpiritum. & Chriſti veriſsimum: *Hoc genus non eijcitur, niſi per orationem & ieiunium.* *a* Acriora enim dæmonia (inquit Hieronymus *b*) docuit Dominus, non niſi oratione & ieiunio poſſe ſuperari: Certè ſic eſt: acerrimus ille Luxuriæ ſpiritus, hoc genere armorum eneruatur, de quo Auguſtinus: *c* Videte, inquit, chariſsimi, quanta ſit ieiunij virtus, vt id facere ieiunium valeat, quod Apoſtoli nequiuerunt. Inde pulcherrimè atque validiſsimè ratiocinatus Ambroſius: *d* Videte ergo, ait, quæ ſit ieiunij vis, quantam homini ſuo præſtet gratiam, quod tantam præſtat alteri medicinam: Videte quomodo propriũ ſanctificet hominem, quod ita purificat alienum. Mirum, ter mirum: alter ieiunat, & alteri prodeſt ieiunantis abſtinentia; ille pharmacum ſumit, & ille vi pharmaci curatur. Quod etiam D. Leo Pontifex admiratus: tam grata eſt, inquit, Deo, quàm terribilis diabolo ieiunantis oratio. Quòd ſi ea eſt virtus ieiunij, vt qui illo munitur, inſeſſorem dæmonem ex alieno pellat corpore, quantò magis poterit impugnatorem è ſuo? alieni vim ieiunij, in eo quem iam occupat, non ſuſtinet cacodæmon, & quomodo ſuſtinebit proprij in eo quem tantùm impugnat? Eccleſia ergo rectiſsimè canit: *Qui corporali ieiunio vitia comprimis.* Diabolus intemperantiâ & gulâ vitijs omnibus pandit aditum, ideò gulam Ambroſius *e* vocat, *primum diaboli ſpiculum:* Hieronymus: *f prima dæmonum arma*: Baſilius: *g primam malorum cauſſam, & vniuerſale venenum:* Chryſoſtomus: *h rem ſummè gratam dæmoni.* ideò Hieronymus: *i* cùm cibo, inquit, abundanti carnem reficimus, oleum igni affundimus, vt maiores effundat flammas: & notum illud Auguſtini: Affluentiam ciborum, comitari ſolet inſolentia verborum; ſaturitatem ventris, ſequitur leuitas operis, & vanitas mentis. Inter epulas & delitias intutiſsima eſt Caſtitas: eſurire diſcat, qui Caſtitatem amat.

a Matth.c.17.v.21. b lib.2.contra Iouin. c Serm.65.de temp. d Serm.25. e lib.de Eliâ c.1. f epiſt.22.ad Euſtoch. g Hom.1.de ieiun. h Hom.71.ad pop. i Epiſt.ad Furiam.

§. II.

ÆDES. Ingrata eſt concio quæ famem laudat. & quæſo te, comedere, bibere, ſatiari, quid demum mali eſt? PARTH. quid hoc mali

mali ſit neſcio, omnium malorum initium fuiſſe ſat ſcio. Noëmi æuo, cùm *omnis caro corrupit viam ſuam*, cùm *corrupta eſt terra coram Deo, & repleta iniquitate*, a hoc ipſum omnis nequitiæ principium erat, *edere & bibere*. Chriſtus clariſsimè teſtatur: b Sicut enim erant in diebus ante diluuium comedentes & bibentes, nubentes & nuptui tradentes. En, quàm bene iunguntur menſæ & nuptiæ, epulæ & nequitiæ, ſaturitas & libido, Bacchus & Venus. Mihi crede, vbi ieiunium exulat, ibi nullo in pretio eſt Caſtitas. nam, vti veriſsimè Seneca: c Honeſtum ei vile eſt, cui corpus nimis carum eſt. qui famem odit, Caſtitatem vix amabit. Diui Ambroſij oraculum eſt hoc: Paſcitur libido conuiuijs, nutritur delitijs, vino accenditur, ebrietate inflammatur. Sic eſt prorſus: laſciuæ corporis illecebræ non aliunde quàm ab immodicâ ſaturitate manant. Aptam huic malo medicinam paſsim docet Hieronymus. Cùm enim virginem Euſtochium doctor ſanctiſsimus erudiret, dicere non dubitauit, caſtitatem diuturnam firmámque eſſe non poſſe, niſi temperantia eam defendat, ciborúmque vſus parciſsimus, vt (ita ipſe loquitur) ſtomachum potiùs quàm mentem dolere malimus, & crura magis quàm pudicitiam vacillare. Paleis aſellum, paleis paſcendum eſſe non hordeo, monuit iam ſuprà caſtiſsimus Hilarion.

Luxuriæ currus (vti etiā aliqui depingunt) quatuor habet rotas: *Veſtium mollitiem, Otij deſidiam, Dormiendi prolixitatem, Ventris ingluuiem*, à geminis equis trahitur, *Proſperitate vitæ, & abundantiâ rerum*. duo his præſunt aurigæ, *Luxus & Languor*. Ariſtoteles hæc confirmans: d Venus, inquit, comes & pediſſequa eſt Satietatis. Ergo ieiunij & ſobrietatis comes erit Caſtitas. eadem enim eſt ſcientia contrariorum, vt eidem philoſopho placet. Verbum tam vetus quàm verum repeto: Nunquam fames adulteria genuit. Nimirum ſine Cerere & Baccho friget Venus. e

Hoc eſt quod Iſraëlis populum in libidines & vitia egit præcipitem: Sedit populus manducare & bibere, & ſurrexerunt ludere. f Hic ordo rerum eſt, poſt epulas choreæ. hæ enim lautioris menſæ ſunt appendices.

Æneas. Ergo etiam choreas prohibes? Parth. Non ego, ſed lex Pudicitiæ. Noſtri æui choreas attende, & eas plerunque non aliud eſſe dices, quàm diaboli theatrum, & palæſtram aut præludiū Veneris. Tripudia ſæpe totius hilaritatis velut vltima lenamenta

a Geneſ. 6. v. 11. & 12. b Matth. c. 24. v. 38. c Epiſt. 14.
d in Problem. ſect. 10. e Terent. in Eunuch. f Exod. c. 32. v. 6.

ſunt. Scilicet poſt menſam, etiam laſciuiæ ſacra fiunt, temulento motu obeunda.

Corpus animam & tegit, & detegit; membris tegit, ſed ijſdem etiam detegit, nam manuum iactatio, pes mobilis, oculus vagus ac petulans tale aliquid arguunt eſſe in animo qui non cernitur, quale in ipſis eſt quæ cernuntur. In choreis multa fiunt vrbanitatis ſpecie quæ Caſtitatis neruos incîdunt. Liberæ hîc manus, liberi oculi, liberæ volant voces. hæc ſunt quæ pudorem labefaciunt, hi ſunt libidinis ſtimuli, hæc laxamenta licentiæ. Appoſitè quidam de choreis hæc pronuntiauit: Chorea eſt circulus cuius centrum eſt diabolus, & circumferentia omnes angeli eius. Sanè illic variè offenditur Caſtitas, & quandoque tam ſpectando quàm ſaltando, in illam delinquitur. Cum hoc exactè congruit dictum Chryſoſtomi: *a* vbi laſciuus ſaltus, ibi diabolus. Rex Alphonſus non illepidè aiebat, ſaltatorem & ſtultum eo tantùm diſtingui, quòd ille totâ vitâ, iſte dum ſaltet, ſtulteſcat, cùm hoc vnum agat, vt ad numeros & tibiarum voces ſcitè inſaniat. Apud Iobum, petulantiam olet & libidinem, exultate luſibus. *b* Et cùm liberior muſica choreis applaudit, certè non ſpiritum ſanctum, nec caſtas cogitationes animis inſtillat. Saltando, Ædeſime, nec ſancti fiemus, nec caſti, nec ſi fuimus, tales manebimus. ludus vocatur, quod veriùs appellaretur ſcelus, aut ſceleris feſtiuum irritamentum: & quis redit à choreis caſtior? Eo nomine choreas rectè quoque dixeris, diaboli aucupium, è quo auceps iſte vix vnquam abit vacuus, & ſine prædâ. ÆDES. Sed vereor, Partheni, ne fruſtra moneas, nec retrahas illos tam auidos ſaltationis. PARTH. ſi ſic illis collubitum eſt, pergant, & ad Orcum deſcendant ſaltando. Ego foueam & præcipitium monſtraui currentibus; ſi nolint hunc curſum ſiſtere, ſibi culpam imputent, qui ſibi cupiunt perire. Ad inſtitutum redeo.

a Hom. 29. in c. 13. Matth. b Iob. c. 21. v. 11.

§. III.

Abſtinentiâ & ieiunijs, laſciuire dedidiſcit caro. Hieronymus mihi iterum in mente eſt: Omnis caro, inquit, *a* concupiſcit quidem ea quæ carnis ſunt, & quibuſdam illecebris, ad mortiferas animam voluptates trahit. Sed noſtrum eſt voluptatis ardorem maiore Chriſti amore reſtinguere, & laſciuiens iumentum frænis inediæ ſubiugare, vt non libidinem ſed cibos quærat, & ſeſſorem ſpiritum moderato ac compoſito portet inceſſu.

Daniel ieiunus, inter ſeptenos & quidem impaſtos leones, velut inter

a Epiſt. 9. ad Saluin. c. 5.

inter agnellos, ſex continuis diebus illæſus agit. *a* & ipſos etiam leones ieiunare docet, ait Baſilius. Hoc tu miraris? inquit Chryſoſtomus, ieiunium interroga, à quo hæc virtus. Ideò D. Petrus contra rugientem ex Orco leonem aliud non præcepit, quàm: Sobrij eſtote, & vigilate. *b* Ideò ſanctiſsimus ille Hebræus rex: Operui, ait, in ieiunio animam meam. *c* Bonum animi operimentum, ſubiungit Ambroſius, *d* ieiunium. qui non ieiunat, nudus & intectus eſt; patet vulneri. Adam ſi ieiunio ſe texiſſet, nuditatem ſuam non erubuiſſet. Cùm ieiunat Noë cunctis pereuntibus ſuperſtes eſt, cùm vini vim ignorat & potat, ſui filij fit ludibrium. Loth ſobrius incendium euadit, temulentus inceſtum incurrit. Dum Samſon ieiunium ſeruat, leones ſternit, mille militiæ cædit, ciuitatis portas velut plumam tollit, vincit & perrumpit omnia, ipſe inexpugnabilis: iam vini & feminæ illecebris captus, robur amittit, in hoſtium poteſtatem venit, oculos, vires, vitam, omnia perdit. Sciuit hæc Dauid, & idcircò pugnæ ſe parauit, & ne cui hoſtium aditus pateret ad rapiendum, vulnerandum, occidendum, ieiunij operimentum arripuit, eòque ſe munijt: Operui in ieiunio animam meam. Caſtitatem defendere, & ſeruare vis? Operi te ieiunio: Abſtinendo vinces. Illud Diui Ambroſij *e* ſæpius iterandum: Fames amica eſt Virginitati, inimica laſciuiæ: Saturitas verò prodigit Caſtitatem, nutrit illecebram. Eâ de cauſsâ, idem hic ſanctiſsimus Præſul, ieiunium vocat, delictorum excidium, ſalutis remedium, fundamentum Caſtitatis. Et Diui Auguſtini præconio: Ieiunium purgat mentem, ſubleuat ſenſum, carnem ſpiritui ſubijcit, concupiſcentiæ nebulas diſpergit, libidinum ardores extinguit, Caſtitatis lumen accendit.

Audis hæc? & etiamnum Abſtinentiam repellis? vel teſtium numero te obruam. Athanaſius: Vide, inquit, quid faciat ieiunium: dæmones fugat, malas cogitationes expellit, cor reddit purgatius, corpus ſanius. Petrus Rauennas: ſcimus, ait, ieiunium eſſe Dei arcem, Chriſti caſtrum, Caſtitatis ſignum, ſanctitatis trophæum. *f* In aperto eſt & extra litem, Abſtinentiam plurimùm & *Sanitati* & *Caſtitati* facere. id enim quod noxij & nimij eſt in corpore, abſumit, caput ſerenat, animum ad ſaniores cogitationes diſponit. Et hæc Salomoni cauſſa fuit, de genio fraudando conſilium capere: Cogitaui, inquit, in corde meo abſtrahere à vino carnem meam

 transfer-

a Dan. c. 14. v. 30. b 1. Pet. c. 5. v. 8. c Pſal. 68. y. 13. d de Eliâ. c. 4.
e Serm. de quadrag. f Serm. de ieiun.

transferrem ad ſapientiam, deuitarémque ſtultitiam. *a* Ita Enos, Henoch, Mathuſalem, Noë, non minùs ſapientes fuerunt quàm abſtinentes. ita Nazaræi ac Recabitæ à ſapientiâ æquè ac abſtinentiâ commendantur. Iuditha tam ſapiens quàm caſta. formam & pudicitiam ſuam cilicijs & ieiunijs propugnauit. Quid memorem illos Terræ Angelos, tot millia eremicolarum, monachorum, cœnobitarum. quorum omnis vita fuit abſtinere, & Deo ſapere? Vere anima ſicca & ſobria, anima ſapiens & caſta.

a. Eccl. c. 2. v. 3.

§. IV.

Nec idololatras hoc latuit. Priſci Perſæ, ſi Xenophonti credimus, ad panem nil niſi naſturcium adhibere ſoliti ſunt, & variâ tunc virtute floruerunt, Orbis Domini per annos ducentos, à Cyro ad Darium, qui inter delitias & vina, imperium & vitam perdidit. Priſcos Ægypti ſacerdotes Chæredemus aſſerit, carne, ouis, vino & lacte ſemper abſtinuiſſe, vt & libidinis ardorem reſtinguerent, & diuinis intentiùs puriúſque vacarent. Iudæorum Eſſæni vino & carne ſibi interdixerunt. Delitias, maximam hominis peſtem iudicauit Socrates, ideò virtutis ſtudioſos ad colendam abſtinentiam crebriùs hortabatur, eáque de re interrogatus, quid ſolus ipſe à ceteris adeò diſcrepare mallet: Alij, reſpondit, viuunt vt edant, ego verò edo vt viuam.

At mittamus vetera: longè illuſtriora præ his ſunt recentia. Sed noſti me, catalogum non texam, paucos nominabo, ſed Magnos. Inter ipſos ſæpe abſtinere aut eſurire, mihi ſemper maximum fuit. Terror ille Romanorum Hannibal, ſæpe tunc minimè bibit cùm maximè ſitijt. Et vt ſitim ſuam redderet docilem, aquam quandoque ſpectauit, ſed nec guttam libauit inde. Silius: Exercétque ſitim, & ſpectato fonte recedit. Magnum hoc eſt, ſed Hannibalem non ideò inter Magnos numero. alios & maiores ſpecto.

Notus ille [illegible] Daniel, quinquageſimus ſeptimus Archiepiſcopus Moguntinus, Elector quadrageſimus primus, qui Anno Chriſtiano MDLXXXII. obijt, vir ſanè in omnibus Magnus, hôc multis ſuperior. Ieiuniorum erat obſeruantiſsimus. ſuaſerant ei medici, aliique complures ad ieiunium vernum meliùs tolerandum, vt, quando quidem piſce non veſceretur, carnes in menſam admitteret. Pontifex etiam, eum ieiunij lege ſoluerat. ſolus ille ſibi minimè indulgebat, atque cum vnicam eámque exquiſitam menſam

ſam accumberet, ouis ſolùm & iuſculis contentus, à ieiunij legibus nec latum vnguem abibat.[a] S. Ambroſius Mediolanenſis Pontifex, annis compluribus nunquam prandit, de die ſemel duntaxat refectus. S. Carolus Borromæus, Romanæ Curiæ purpuratus ſenator, dignus Ambroſij in tam alto ſolio ſucceſſor, delicatè quidem educatus, eo tamen ſe aſſuefecit; vt vltimis vitæ annis ſolo pane & aquâ viueret; ſolis diebus feſtis aliquid obſonij addidit, nihil tamen eorum quæ gulam mulcerent; nam carne, piſce, ouis, vino ſemper abſtinuit: per quadragintadiale ieiunium etiam panem ſibi negabat, fabis tantùm & ficubus famem mitigabat, non explebat, hebdomade ſanctâ non niſi lupinis (amarorum piſorum genus eſt) victitabat. Hem, tantus Princeps, tam rigidas ieiunij leges ipſe ſibi ſtatuat, & nos ad ipſum collati, mera mendicabula, iuuenes robuſti & vegeti, quibus ſanguis in variam petulantiam ebullit, abſtinentiam & ieiunium ſic horreamus? Nimirum, niſi venter bene fartus ſemper nobis turgeat, mox morbum & mortem ſomniamus, cùm fames in omne morborum genus validiſsimè pugnet.

a Nicol. Serar. l. 5. hiſt. Mogunt. in Daniele. c. 22.

§. V.

In Italiâ certè peritiſsimorum medicorum, primum in omni morbo pharmacum eſt, fames & inedia. Rationi hæc admodum conuenienter faciunt, primum enim omnium morborum ſeminarium eſt ingluuies & oppletio, cui ſola abſtinentia optimè medetur. Sicut ergo fames omnibus corporis affectibus conducit, ſic eadem omnium in animo vitiorum eſt Antidotum. Non cernis, vt elato frangat ceruicem fames? Auaro, rubiginoſos educere theſauros fames perſuadet. Iracundus ſi egeat, fit mitior. Otio torpentem ad opus extimulat fames: qui enim vitat molam, vitat & farinam. & quia fames faſtidioſa non eſt, guloſum à lautitijs ad frugalitatem, luxurioſum à ſpurcitijs ad continentiam perducit. Omnibus vitijs reſiſtit fames, luxuriæ plurimùm. Perpeſsi ſunt exercitus, inquit Seneca,[a] inopiam omnium rerum, vixerunt herbarum radicibus, & dictu fœdam tulerunt famem. hæc omnia paſsi ſunt pro regno (quò magis mireris) alieno: & dubitabit aliquis ferre famem, vt animum libidine liberet?

Narrat Ruſinus Aquileienſis, dignum memoratu.[b] Ad religioſum ſenem reuiſit quiſpiam, &: Mi pater, inquit, quid faciam? non ſum ampliùs ſuſtinendo tot impuras cogitationes, adeò animum

a Epiſt. 17. b lib. [illegible] apud Roſ[illegible] c. 31.

mum meum implent ſordibus. Cui ſenex: ad ſimiles cogitationum ſordes non memini me trahi. Ægriùs id verbi accepit homo, & id fieri vix poſſe iudicauit. & quomodo, inquit, hoc fieri potuit, vt nunquam ab importunis hiſce cogitationibus impugnareris? Senex ad iſta: Ex quo, inquit, monachum indui, nunquam ſatis panis comedi, nunquam ſatis aquæ bibi, nunquam ſatis ſomni admiſi. ita prorſus, quia nunquam ſatur, cibum potius aut ſomnum appeto; nihil moleſtiæ mihi faceſsit libido. Audijt iuuenis, & plurimum profecit ex modeſtiſsimâ hac Abſtinentiæ commendatione. Repeto meum, & finio: Fames amica Virginitati.

CAP. VIII.

SEXTVM INCONTINENTIÆ *antidotum*, LABORES & AMOR EXERCITII.

ÆDES. Satis multa de ieiunio. PARHT. plura debuiſſent. ſed capere te puto, quàm cognata ſit Caſtimoniæ Abſtinentia. Sed num recordaris verſiculi noſtri?

Lectio, Flagra, Preces, Confeſsio, Lympha, Labores.

Lympham expoſui. Sanè quod lympha eſt igni, hoc Abſtinentia eſt libidini. Sed progrediamur, paucis te docebo, tam amicos Caſtitati labores eſſe, quàm inimicum otium. Reperias forſan, qui nequaquam ferant, otioſorum titulo inſigniri ſeſe, illi ipſi tamen ſic laborent, vt dubium ſit, otiari præſtet an ſic laborare. Garriunt, & fabulantur vaniſsima, & hoc colloqui vocant & ſeria conferre, ludunt deambulant, potant, libros non legunt ſed luſtrant, otio nauſeam demunt, ſexcentis ineptijs diem frangũt, & omnia agendo, nihil agunt. Homines, inquit Seneca, [a] inter oleum & vinum occupati: quibus ad votum dies eſt actus, ſi bene deſudauerunt; qui, quantum ſudoris effluit, tantum potionis ingerunt. Et hoc illorum eſt LABORARE: hæ ſteriliſsimæ confabulationes CONVERSATIO vocantur. O quanta pars vitæ nobis elabitur nihil agentibus, quanta malè agentibus! Ego verò alios tibi labores ingeram tuendæ Caſtitati.

Noſti Dianam ideò fingi virginem, quòd otium odiſſet, ſeque cum ſuis aſsiduo venatu exercuiſſet. Apud virgineum hunc cætum malè audijt, Salmacis Nympha, quòd ceteris perpetuo in opere deſudantibus, ſola illa ignauiſsimas ſectaretur occupatiunculas, &

a Epiſt. 15.

& vel crines pecteret, vel vultum erugaret, vel genas ſtibio fucaret. vel ſpeculum conſuleret, vel in veſte plicas emendaret, vel flores legeret; illa tamen ſibi viſa plus omnibus agere, & ſe neminem eſſe occupatiorem. Venuſtè de hac Ouidius: a

Sæpe ſuas illi fama eſt, dixiſſe ſorores:
Salmaci, vel iaculum vel pictas ſume pharetras,
Et tua cum duris venatibus otia miſce.
Nec iaculum ſumit, nec pictas illa pharetras,
Nec ſua cum duris venatibus otia miſcet.

Eædem hæ voces, iuueni tam malè occupato ſæpius ingerendæ: Quid ceſſas dormitator? Age aliquid, age, age: chartam explica, calamum ſume, nota, ſtylum exerce, epiſtolas concinna, orationes compone, poëmata pange. Scripſiſti? nunc librum arripe, lege, memoriæ manda. Legiſti? Nunc ora, cum Deo age, pia & ſacra meditare. Oraſti? Ad lectionem, ad ſcriptionem teipſum reuoca. Nil ſine magno labore mortalibus natura dedit: aſsiduus labor, longáque exercitatio docent omnia.

Neque ego te iubeo aſsiduè imminere libro aut pugillaribus; dandum eſt aliquod interuallum animo, ita tamen vt non reſoluatur, ſed vt reſpiret, & remittatur. Reſpiraſti? Ad labores redi; calamos, chartas, libros reſume, vrge, opus. Hîc vitæ noſtræ circulus eſt, aut laborandum, aut à labore nonnihil reſpirandum, nec in ipsâ tamen reſpiratione penitus otiandum, éſtque in ipſo otio cauendum otium.

a lib. 4. metamorph.

§. I.

Subijt aliquando eremi tædium Antonium, dubiúſque clamaſſe fertur: Seruari cupio, ſed meæ mihi cogitationes aduerſantur. Dum ſic animo fluctuat cernit in vicino hominem monachi veſte, nunc calathos texentem, nunc ad preces in genua ſubſidentem, nunc alia facientem; ſimul & vocem audijt: ita & tu fac Antoni. Oraculum ſecutus Antonius, per has orationis & operationis vices, omnem ſolitudinis moleſtiam abſterſit perſeuerantiâ inexpugnabili. Inſtar refectionis eſt, mutatio laboris, & generoſos animos nutrit labor. ÆDES. Et quorſum continua hæc cum laboribus lucta? PARTH. vt *Caro* tam quietis quàm libidinis appetentiſsima, hoc ſtratagemate diſtineatur, ne quieſcere incipiat, & ſimul laſciuire. Nimis ei prónum eſt, à quiete ad laſciuiam defluere. Plerunque enim, cùm manus ab opere ceſſat, mens ſeſe cogitationi-

bus impuris occupat. Eâ re Hieronymi monitum eſt, ſanè ſapientiſſimum: Nunquam te diabolus non occupatū inueniat. Eâ de cauſsâ per totam Ægyptum nulli monachorum ferebantur otioſi; a ſuum quiſque ſibi victum labore parabat, nemini grauis, cùm nec oblata quidem ab alijs admittere liceret. Tu tibi labora, dicebant, tuæ te manus nutriant, nō alienæ: non eſt viri ſudorem timere. Hinc eorū omnes induſtriæ fuerūt, vt nō ſolùm ſibi, ſed & peregrinis atq; hoſpitibus cenulā inſtruere poſſent. Imò etiam per loca Libyæ quæ fames preſſerat, & per diuerſos carceres plurimū alimoniæ, liberaliſsimis ſubſidijs partirentur. quæ omnia labor illis ſubminiſtrauit.

Inde inter eos vulgatiſsimum erat, velut oraculum: Qui laborat, ab vno ſolùm dæmone vellicatur; deſes & ceſſator ab innumerabilibus exagitatur. Ex illorum numero vnus, probatiſsimæ vitæ, Paulus Abbas, tametſi palmarum fructibus & hortuli ſui prouentu abundè reficeretur, & ideò colligendæ cenæ ſecurus feriari poſſet, ne tamen innumeros in ſe diabolos conciret otiando, & caſtitatem periculo exponeret, ſportulas texebat, & quotidianum à ſe penſum exigebat ſeueriſsimè. Tam remotus autem ab vrbe degebat, vt ſi merces ſuas venum voluiſſet extrudere, maius vecturæ quàm omnium ſporteilarum pretium fuiſſet. Ita elapſo anno cùm antrum ſuum vimineis textis impleſſet, ignem ſubiecit, & vnius anni laborioſam ſolertiam Vulcano vendidit. Neque enim vllus, aiebat, aut caſtas habebit cogitationes, aut cor mundum retinebit, aut diabolum vincet feriando. b

a Caſſian.l.10.inſtit.c.22.& 23. b Ibid.c.24.

§. II.

Iter pigrorum quaſi ſepes ſpinarum. a quaquâ it otioſus, ſpinas oſtendit; omnes eius ſemitæ impurarum cogitationum ſentibus ſunt obductæ, & hoc otioſi labor eſt, turpia cogitare: has ille corbes contexit, quas poſteà petulante linguâ pro libitu quibuſcunque venales obtrudit. vix enim à ſpurcis ſermonibus temperat, qui eiuſcemodi cogitationes non refrænat. O Salmaci, O piger, ſume pharetram, iaculum cape, & tua induſtrijs conatibus frange otia. Age aliquid, labora, opus adorna, aut te mille, aut te innumerabiles diaboli exagitabunt.

Pelagius memorat, b fuiſſe qui cupiuerit à moleſtiſsimis *Carnis* & *Diaboli* ſuggeſtionibus liberari, ſeriò tamen reſiſtere nunquam animum induxerit, Hunc religioſiſsimus ſenex aggreſſus: O curſor,

a Prou.c.14.v.19. b libell.5.n.5.

ſor; inquit, teſtudinee, tantum nobis vacat? iam viuere, iam mori ſcimus? O athleta dormiens, vis ſaluari? vade, labora; vade, affligere; vade, vigila, pulſa. An neſcis quid faciant Pancratiaſtæ? ad certamen vocati, proiectis altè brachijs conſiſtunt, capútque & os manibus oppoſitus quaſi vallo præmuniunt: membra eorum omnia aut ad vitandos ictus cauta ſunt, aut ad faciendos parata. & calce, & pugno ferire nörunt. Ita & nos oportet animo ſemper eſſe prompto atque intento: ſtandum eſt, modiſque omnibus contra nitendum; cor ſanctioribus cogitationibus firmandum. faciamus nos quod in nobis eſt, & dominus pugnabit pro nobis.

Sic eſt: nobis laborandum eſt, nec vnquam ab opere ceſſandum, cetera bono Deo committenda. Quòd ſi necdum, ô piger, ad laborem incaleſcas, vel Paulum ad opus ſtimulantem attende: ijs autem qui eiuſcemodi ſunt, denunciamus & obſecramus in domino Ieſu Chriſto, vt cum ſilentio operantes, ſuum panem manducent. quoniam ſi quis non vlut operari, nec manducet. *a* Peritiſſimus medicus iſte, pharmaco vnico plurimorum morborum cauſſas incîdit, quot enim vlcera ab vnâ radice otij emergunt, tot vno illa omnia operis cataplaſmate curantur. Quam verò alijs legem tulerat, eius ille prior obſeruantiſsimus fuit: Ipſi enim ſcitis, inquit, quemadmodum oporteat imitari nos: quoniam non inquieti fuimus inter vos, neque gratis panem manducauimus ab aliquo, ſed in labore & in fatigatione, nocte & die operantes, ne quem veſtrûm grauaremus. *b*

En tibi Tarſenſem Paulum, vbi claſsicum illud inflârat, quo partem multò maximam humanæ gentis ad Chriſti ſigna traduxit, alimenta manu quæſijt; funes texuit, ſcenas & tentoria concinnauit. Ipſa Domini mater, quàm nunquam otioſa fuit! nulli pulchriùs diurna vitæ ratio conſtitit, quam Beatiſsimæ huic Virgini, quæ à primâ luce ad tertiam diei horam placando Numini vacabat ſedulò, inde ad meridiem lanificio, mox a cibo, qui illi parciſsimus fuit, reliquum diei diuinarum rerum lectionibus applicabat.

a 1.Theſſ. 3. v. 12. b Ibid. v.7. & 8.

§. III.

Quòd ſi Apoſtoli, ait Hieronymus, *a* habentes poteſtatem de Euangelio viuere laborabant manibus ſuis, ne quem grauarent, cur tu in vſus tuos ceſſura non præpares? Facito aliquid operis, vt te ſemper diabolus inueniat occupatum.

O Salmaci, Salmaci! ô pigrû pecus! ad laborem nati ſumus, nec

a Epiſt. 4. ad Ruſt. mon.

vlla

vlla nobis ſine labore obtingit virtus. Scis, dum ſe Dauid exercet in militiâ, non inſultabat ei luxuria: cum cœpit abundare otio, cœpit etiam laborare adulterio: Salomon dum templum ædificat, luxuriam ſuperat, ab opere quietus, & Aſtartem Deam colit, & Venerem. Agamus, Ædeſime, agamus ſemper aliquid, vt nos diabolus nunquam non occupatos inueniat. Conceſſum nobis otium, vertamus in negotium, nulla nobis prætereat expers laboris, non dies duntaxat, ſed nec hora, ſed nec pars horæ, ij quibus vacare lubet & feriari, nondum didicerunt *noſſe tempus*. quod Pittacus monebat.

Tempus, pretioſiſsimum eſt impendium, nec alterius vllius rei grauior eſt quàm temporis iactura. Perdi poteſt tempus, reparari non poteſt. aliquid temporis amiſiſſe, damnum eſt irreparabile. Idcircò ipſi Parthorum reges ne deſidiâ torpeſcerent, telorum cuſpides acuere conſueſſe, ſedulóque id feciſſe traduntur; vt non ſolùm animi oblectationem ex eâ re ſibi quæſierint, ſed & laudem. Satius profectò eſt aliquid agere, quàm nihil agere, modò id quod agitur, honeſtè fiat. qui nihil agit, eſſe omnino non videtur, niſi cadauer culcitræ incumbens & torpore multo ſepultum.

Plinius Maior, cùm nepotem ſuum cerneret otioſè diem imminuere deambulando: Poteras, inquit, has horas non perdere. Ah (non ſine dolore gemo) ah quoties videre eſt iuuenem aut virum his ipſis vocibus compellandum: poteras has horas, hos dies; poteras imò has hebdomades, hos menſes non perdere. Breue eſt vitæ huius curriculum, inquit Hieronymus, hoc ipſum quod loquor, quod dicto, quod ſcribo, quod emendo, quod relego, de tempore meo mihi aut creſcit, aut deperit. Nihil æquè vitam hominum aut aptiùs inſtruit, aut validiùs confirmat, quàm honeſta operatio, & ſolers induſtria. ignauiâ hebeſcunt animi, torpeſcunt corpora, fiúntque morbis impenſiùs obnoxia: vtrumque tuetur diligens exercitatio. Omnis in actu virtus ſita eſt, nec effugit diaboli pedicas, quiſquis fugit laborem. Labor eſt materia virtutis & gloriæ; illum qui reijcit, eijcit iſtas: non poteſt paruo res magna conſtare. a Ad rem noſtram veriſsimè Laurentius Iuſtinianus: quemadmodum, inquit, temperato labore carnis incendia cohibentur, ſic otio fouentur & creſcunt. b Centies repetendum: Aſsiduè age aliquid, vt te diabolus ſemper inueniat occupatum. Sequitur: *Portarum Excubia.*

a Senec. epiſt. 19. b lib. de ligno vitæ c. 5.

CAP.

CAP. IX.

SEPTIMVM INCONTINENTIÆ *antidotum, ſollicita* SENSVVM *exteriorum* CVSTODIA.

OCulos pudicè claudendos, ſupra demonſtrauimus. Verùm vrbs illa hoſtem non excludet, quæ vnam obſerauerit portam apertis ceteris: omnes claudendæ ſunt. Pars magna innocentiæ eſt, opportunè velaſſe oculos, ſed plures ſunt ianuæ per quas illabatur hoſtis. nares odorem, ſermonem aures, guſtatus ſaporem admittunt, manus tactione gaudent. Ad omnes has portas intentiſsimis excubijs eſt opus. parùm eſt hîc vigilare ianitorem, niſi & pugnare ſciat, atque hoſtiles ingreſſus vi arcere. De his quinque corporis ſenſibus nō inuenuſtè Nicetas Serronius. *a* Senſus, inquit, niſi probè regantur, ad vitium faciles ſunt viæ peccatique ianuæ; per eos enim ad vitia nobis aditus patet, ac per eos in animum influit peccatum. Hi ipſi ſenſus humani ſæpiſsimè lenones ſunt, qui blandis illecebris mentem in vitium flectunt; nuntij ſunt, qui ad voluptatem inuitant; raptores ſunt, qui animum ad res creatas abripiunt; feneſtræ ſunt, per quas omnium ſcelerum contagio irrepit; oſtia ſunt, per quæ animus ſemet ſibi ſuffuratus, clanculum euolat ad prohibitam pabulationem. Idcircò Gregorius Magnus, *b* ad coſtodiendam, inquit, cordis munditiem, exteriorum ſenſuum munditiès ſeruanda eſt. Mors per feneſtras aſcendit, & domum ingreditur, cùm concupiſcentia per ſenſus corporis habitaculum mentis inuadit. Sic perimus miſeri: rimarum ſæpe ac feneſtrarum pleni ſumus, & quacunque voluptas veniat & ingreſſum roget, beneuoli eam ac faciles admittimus, non aliter quàm Troiani fatalem illum equum, qui tunc demum cœpit eſſe exitium vrbis, cùm vrbe receptus eſt. Multa recipimus per exteriores ſenſus, quæ primâ fronte amicitiam præ ſe ferunt, recepta hoſtilem in nos ſæuitiem exercent, & animum necant. Quis delicatas epulas, generoſum vinum, bellaria exquiſita non applaudente guſtatu recipit? ingrediuntur blandè, ſed in nouiſsimo mordent vt coluber, & ſicut regulus venena diffundunt. *c* Quis ſuauiſſimam Sirenum ſymphoniam non auidis haurit auribus? At non ſemper pudica & caſta eſt muſica; aliquos quandoque ad bellum efferauit, alios tamen etiam ad libidinem incitauit. Quis Sabæos odores

a In comment.in orat.38.Nazianz. b Initio cap.31.Iob. c Prou.c.23.v.32.

odores & fragrantia cinnama non patulis trahit naribus? Quis tactu mollia non promptis attrectat manibus? ſæpe tamen hæc talia neſcio quam mollitiem affricant animo. Quis elegantis formæ decus non beneuolentiſsimis tuetur oculis? ſed heu, quoties decepto lugendum fuit: Vt vidi, vt perij, vt me malus abſtulit error!

§. I.

Ita frequentiſsimè *Videre* noſtrum, & *Audire* noſtrum, & *Odorari*, *Guſtare*, *Tangere*, in apertum nos non periculum modò, ſed exitium clandeſtinâ proditione perducit. Salomon monuit: Omni cuſtodiâ cuſtodi cor tuũ, quia ex ipſo vita procedit. *a* At cordis nulla erit cuſtodia, niſi quinque illorum ad cor oſtiorum cuſtodita ſint clauſtra. ÆDES. cui ergo claues ad quintuplex hoc oſtium committendæ? PARTH. aut *Neceſsitati*, aut *Vtilitati*; alterutri ſanè, nunquam *Voluptati*. Hoc aſſero: ſi quid videre velis, ſi quid audire, ſi quid alijs ſenſibus admittere, aut *Neceſsitas* te cogat, aut *Vtilitas* impellat; ſi ad ſolum *Voluptatis* nutum hæ portæ pandantur, vel etiam vnica illarum, non cuſtodis cor tuum, ſed prodis: proditorem tui te caſtri non gubernatorem fuiſſe, breuî ſenties. *Voluptas* enim vbi has claues nanciſcitur ad cordis penetralia, turbam intromittit promiſcuam, & plures hoſtium quàm amicorum. inde animus heu quantis ineptijs, phantaſijs, ſtultitijs impletur! omnium rerum imagines, pleræque vanæ, turpes, obſcœnæ ad cor conuolant. ita *Voluptas* agit, cùm clauium, ad illas quinque ianuas ſit domina. omnia ſúſque déque vertuntur, illúdque vnum agitur, vt animus à *Voluptate* delinitus atque perſuaſus, ſuis ſe concupiſcentijs vendat, nec abhorreat ab vllâ cogitationum turpitudine. Eò ſpectant beati Baſilij verba: *b* oblectationis appetitus è carne, velut ex fonte manat & per omnes ſenſus tanquam per flumina diffunditur. Idem: *c* aſpectum, inquit, æquè ac auditum exæqua cum profectu inde conſecuturo. Sic oportet: quiſquis ad aurium voluptatem metitur audienda, innumeris noxis vel ſolo auditu obſtringet animum. Leuia forſan creduntur, arrigere aures ad vana, curioſa, ridicula, noua; ad nugas, fabulas, laudes proprias; & quis hîc ſurdus aut ſomniculoſus eſt, cùm talia in ſermonem veniunt? vnica illa vox *noua*, *noua*, aures nobis longiſsimas facit. Sed ignoſcat mihi tuus genius, qui rerum nouarum narratiunculis delectatur, mendacijs paſcitur; qui nugis & fabulis tam benignas aures porrigit, ventos reti venatur, hinc quandoque gradus

a Prou.c.4.v.23. b lib.de verâ virginit. c ſerm.de abdicat.

gradus ſit, vt aures ſponte pateant ad ſcurrilia etiam colloquia, laſciuos ſermones, fœdas cantiones, infames detractiones, qualia non rarò tam audiſſe noxium quàm dixiſſe. Nota eſt Bernardi cenſura in hos auditores: *a* Porrò, inquit, detrahere & detrahentem libenter audire, quid horum damnabilius ſit, non facilè dixerim. Nec fallitur Hieronymus, *b* qui: Si deſint, ait, audientes, non inuenientur detrahentes. ſapiens erit, qui paſsimæ huic turbæ verborum clauſerit aures, quibus ceram parum eſt obdere. Firmiori ſtipamento opus eſt, quàm vſum in ſocijs Vlyſſem ferunt. Aures tuas non cereâ, ſed ſpineâ ſepe muni, & quandoque tui amantiſſimis ſurdum te præſta. *c*

a lib.2.de conſid.fine. b ad Celant. c Senec.epiſt.31.

§. II.

Odoratus etiam ſuis eget cuſtodibus. ÆDES. Quid ſi me hortorum flores, ſi templorum odores & thureæ nubes inuitent, num vis vt nares obſtruam? hîc ego totus cum Catullo cupiam naſus fieri. PARTH. Catullianum eſt hoc votum, ſcio, ſed parùm Chriſtianum. dixi iam: ſenſuum exteriorum claues, non *Voluptas*, ſed aut *Neceſsitas* habeat aut *Vtilitas*. Si ſuos tibi aut templum, aut hortulus odores afflet, non vt nares conſtringas, iubeo, ſed vt ſimul mentem dilates, & meminerîs dicti Paulini: Chriſti bonus odor ſumus Deo. *a* & Dauidici: dirigatur oratio mea ſicut incenſum in conſpectu tuo. *b* Cogita phialas aureas plenas odoramentorum, quæ ſunt orationes Sanctorum. *c* Sic ſine noxâ ſeu thuribula, ſeu florum agmina, ſuos tibi odores propinabunt. Alti hîc animi Auguſtinus: De illecebrâ odorum, inquit, non ſatago nimis; cùm abſunt, non requiro, cùm adſunt, non reſpuo, paratus etiam eis ſemper carere. *d* Quòd ſi ſolius hîc negotium ſit *Voluptatis*, ſi moſchum, ſi muris peregrini folliculos, ſi ambram & cybettam veſtis, chirotecæ, manus, cubicula ſpirent, hic iam noxa, & irritamentum libidinis, & culpandæ deliciæ. Harum appetitus incontinentiæ notam ſubit, præſertim ſi vehemens. Et huius generis oblectamenta plerunque videbis vel fœda eſſe vel leuia. Aſſyrij, Arabes, & Sabæi noſtris armis domiti, ſuis nos odoribus expugnant. Reuerâ omne hoc bene olendi artificium, non boni odoris argumentum, ſed latentium ſignum eſt defectuum: turpius eſt enim artificioſis quàm ſimplicibus aſſueuiſſe: omne autẽ quod turpe eſt, quò fit artificioſius, eò fit turpius. Meminiſti iuuenis, qui cum Veſpaſiano Principi pro

a 2.Cor.2.v.15. b Pſal.140.v.2. c Apoc.c.5.v.8. d lib.10.confeſſ.c.32.

pro collatâ præfecturâ gratias acturus, factitijs eiuſcemodi odoribus halaret, ſtomachatus Imperator, acri ſupercilio & voce asperâ: Mallem, inquit, allium oboluiſſes, ſic increpitum ſine honore, reſciſsis conceſſæ iam gratiæ litteris, bene olidum dimiſit. Ita dedecori ſunt odores eiuſmodi; interdum etiam damno. Muleaſſes Rex Tunetorum; contra Amidam filium, regni recuperandi cauſsâ pugnauit, ſed infeliciter: cúmque immiſtus fugientium turbæ Muleaſſes facilè ſe regem diſsimulaſſet, cruore & pulueribus fœdatus, ſolo vnguentorum odore agnitus, & è fugâ reprehenſus eſt. Capto filius vtramque oculorum pupillam candenti ſcalpello rimatus, miſerum parentem æternæ noctis damnauit. Plura his non abſimilia commemini. Horrificum illud quod Petrus Damianus prodit de feminâ Venetâ. *a* non repeto; eius narrationi hoc vnum addo cum Poëta: Optimè olet, qui nihil olet. *b* Et ab experientiâ diſcimus, eorum cadauera grauiſsimè fætere, qui, dum viuerent, optimè olebant. Fugiat has delitias, qui rerum vilium & vltimarum dedignatur eſſe mancipium. Vnguenta quidem penetrabilia, ſed penetrabiliora ſunt vitia, quæ hac viâ celerrimè ad nos ſe penetrant.

a epiſt. ad Blancam comitiſſ. de inſtitut. monial. c. 11. Baron. tõ. 10. Añ. 998. n. 20.
b Cic. ad Attic. 2. Plaut. Moſtel.

§. III.

Vti ad viſum, ad Auditum, atque Odoratum, ſic ad Guſtatum conſtituere nefas eſt clauigeram *Voluptatem*. De pernicioſis menſarum lautitijs, & Abſtinentiâ iam egimus. Quàm autem guſtatui, eiúſque appetentiæ, non ad *Voluptatis* leges agendum ſit, inſigniſsimè docens Auguſtinus: *a* Sicut æger, inquit, ad medicinam, ſic ad ſumendas dapes debet quiſque accedere, nequaquam videlicet in illis *Voluptatem* appetens, ſed *neceßitati* ſuccurrens. Et hanc guſtatûs legem à Deo ſe accepiſſe gratulatus: *b* Hoc me, inquit, docuiſti, vt quemadmodum medicamenta, ſic alimenta ſumpturus accedam. Non ego immunditiam opſonij timeo, ſed immunditiam cupiditatis. Scio Eſau lenticulæ concupiſcentiâ deceptum, & Dauid propter aquæ deſiderium à ſeipſo reprehenſum, & Regem noſtrum non de carne, ſed de pane eſſe tentatum. Et hæc illum philoſophia non dicere docuit, ſed facere. Nam Auguſtinus, eſu carnium ferè abſtinuit, ſed & alijs ciborum lautitijs menſâ ſuâ interdixit, menſas alienas & conuiuiâ ſtudioſè declinauit, itáque ſe hîc in ordinem

a tom. 9. de conflictu. vitiorum c. 18. b lib. 10. conf. c. 31.

ordinem redegit, vt de ſeipſo teſtetur: Quotidianum bellum gero in ieiunijs, ſæpius in ſeruitutem redigens corpus meum. *a* Wolſtanus, Wigornienſis antiſtes, *b* non minus guſtatum inſigni victoriâ triumphauit. Fuit vt poſt rem diuinam in abdito loco pr[illegible]xioribus precibus vacaret. hîc ad eius nares, aſſæ carnis [illegible] odor pertigit, & vnà appetitus edendæ. turbari ſenſit a[illegible] ſanctus, & à precibus in culinam ad ollas trahi. Tunc ipſe ſecum: Hóccine, inquit, precari eſt? hóccine eſt cum Deo loqui? dum lingua voces depromit, dum manus cælo attolluntur, mens per culinam vagatur. lues hoc commiſſum, ne dubita. An non libenter eſitares carnes aſſas? ego tibi eas condiam, vt ſapiant. Sic ſtatuo: nec illas quarum ad te odor peruenit, nec vllas alias libabis in poſterum vnquam. ſic ſancio lege irreuocabili. Dixit, & fecit: tam tenax & perſeuerans exequendi propoſiti, quàm concipiendi. Hoc vno guſtatûs triumpho maximum gradum fecit, ad omnem vitæ ſanctitatem. miraculis illuſtris, obijt Anno Chriſtiano MLXVII.

Hoc ſanctiſsimorum quorumque hominum primum fuit negotium, Gulam odiſſe, & Guſtatum velut proditorem, tam blandum quàm noxium, modis omnibus perſequi. Non ſolus Iſidorus ſacerdos, nunquam ſatur è menſâ ſurrexit: plures hac lege vixerunt, NVNQVAM SATIARI. Magnus, Daniel vates, magni ſocij eius hoc ipſo, quòd vino regio & ferculis delicatioribus abſtinuerint, contenti frigidâ & parabili victu. ita non Gulâ tantùm, ſed & ipſis flammis ſuperiores facti. Nos in contrarium nitimur, quos tantò ſecuriùs Gula in preceps agit, quantò frequentiùs honeſto neceſsitatis nomine ſe tegit. ita ſæpe flammam flammæ addimus, & oleum ardenti camino affundimus, qui calorem naturalem in vitia ſponte protuberantem multo vino animamus. Vinum largiùs hauſtum, malus eſt conſiliarius. Ergo gulam frena, & omnem carnis appetitum faciliùs frenabis. *c*

a lib. 10. conf. c. 31. b Sur. de eo. 19. Iunij. c Thom. de Kemp. lib. 1. c. 19.

§. IV.

Claues ad *Viſum*, *Auditum*, *Odoratum* & *Guſtatum* negauimus *Voluptati*; multò minus concedemus ad *Tactum*. Senſus hic totum corpus permeat, omnium oblectationum vaferrimus auceps; frequenter alios ſenſus, quorum ille operâ ad ſuas voluptates aucupandas vtitur, vnà ſecum trahit in exitium. Baſilius hoc aduertens: Tactus, inquit, omnium ſenſuum deterrimus, ſocijs ab-

blanditur, vt eos adiutores habeat ad ſectandam vitiorum dulcedinem. Cautè hîc, cautè prorſus agendum, & pro normâ honeſti, monitum hoc habendum: *quod non licet concupiſcere, noli tangere.* Tactioni non ſatis eſt, corpus veſtiri, niſi & molliter veſtiatur; nec ei ſatis, cubare, cùm dormit, niſi & molliter cubet. Hoc primæ tactionis curæ ſunt, vt omnia vbique reperiat mollia, & blanda, îdque, vt patet, ad voluptatem. At hoc pridem damnatum à Chriſto: Ecce qui mollibus veſtiuntur, in domibus regum ſunt, *a* ſed eorum qui in terrà, non regis ſummi & æterni. Et Ioannem Zachariæ filium, Iordanis accolam, non à molli, ſed ab aſperâ & ſetosâ veſte commendauit. Neque diuinus Lucas purpuratum epulonem à veſtium mollitie accuſaſſet, niſi eam cælites eſſent exoſi, qui malè tecti Lazari funus frequentârunt, alterum in purpurâ mortuum, in Orco ſepultum, nullo dignati ſunt honore. Mollem & delicatum habitum Caſtitas certè non amat; hæc libidinis aut inſignia ſunt, aut incitamenta.

Simplici cultûs munditie gaudet pudicitia, illic plerunque pretioſus eſt cultus & mollis, vbi pudor eſt vilis. Auguſtus Imperator licentioſiore habitu filiæ grauiter offenſus, comptam hanc in veſte mollitiem, inſigne vocabat ſuperbiæ, & luxuriæ nidum. Sed hæc omnia ſectatur tactionis ſenſus, niſi ad Chriſtianas leges ſeueriùs coërceatur. ſi quando indulgentiùs habetur tunc & mollem poſtulat veſtem, & molliorem lectum, neque ſomnum ſperat facilem, niſi plumis profundiùs mergatur. Ab his initijs vitioſiorem licentiam proficit, & demum in leges verecundiæ impudenti audaciâ delinquit. vel nominaſſe, pænè nimium eſt, inuerecundos tactus, amplexus, oſcula: ſatis dixi, & iuuabit forſan vel ſolo nomine perſtrinxiſſe hæc dedecora. Cautè, mi Ædeſime, cautiſsimè hîc agendum, ſi velis caſtè. è leui ſæpe tactu, non leuis ſecuta eſt turpitudo. Rogatus Aurelius Auguſtinus, quid eſſet quòd nollet cum ſorore habitare, ita occurriſſe fertur: quia non ſunt mihi ſorores, quæ cum ſorore meâ ſunt. Enimuerò malum eſt videre feminam, peius alloqui, peſsimum attingere. Ideò Nicetius, *b* ex optimo ſacerdote, Lugdunenſis Pontifex, amantiſsimus puritatis, ſuos aſsiduè monebat, & tactus & verba cauerent obſcœna: ipſe ſui maximè memor, vel infantium etiam membra nudâ manu tangere verebatur: neminem hîc nimis cautum cenſebat, vbi *voluptas*

ſeſe

a Matth.c.11.v.8. b Greg.Turon.in vitis PP.c.8.Sur.1.April.

ſeſe tam celeri dolo inſinuaret. Cùm ferrum tángit ſilicem, exiliunt ſcintillæ; cùm tangitur ſerpens, mox caput replicat, vt mordeat tangentem: quò caſtior quis eſt, hòc & cautior eſt, ne carnem tangat, non ſuam, vnde ſua vratur; néue ſerpentigena luxuria, mox vbi tactus impudicos ſenſerit, morſum inferat, & vulneri venenum inſtillet.

Editha *a* Edgari Angelorum Regis filia non ſolùm regio ſanguine, ſed virtutibus illuſtriſsima, poſt mortem Dunſtano epiſcopo per ſomnum viſa, de corpore ſuo monuit. & ne hoc vanum duceret, addidit illud: etiamnum ab omni tabe illæſum reperiendum, oculis ſolùm, manibus atque pedibus in cineres ſolutis, quibus olim puellari leuitate eſſet abuſa. dextrum verò pollicem quo toties crucem ſignâſſet, remanſiſſe integrum, vt eluceret clementiæ diuinæ benignitas in partibus ſeruatis; iuſtitiæ ſeueritas in abſumptis. Rectiſsimè ergo Baſilius: *b* Sit virgo, inquit, virgnis auditus, & viſus, & guſtus, & tactus; iugulando quidquid à verâ virginitate degenerat.

a Sur. 16. Septemb. vixit circa an. 980. b lib. de verâ virgin.

§. V.

Submoneor hîc beati Iacoponi, è S. Franciſci familiâ, viri integerrimi. hic perquam eleganter, quinque hominis ſenſus exteriores in hunc modum deſcripſit. *a* Virgo erat, & huic quinque fratres. Primus Pictor: alter, Muſicus: tertius, Cocus: quartus, Pharmacopola: Vltimus, Caupo, homines exigui censûs. horum ſororem fecit opulentam nobiliſsimus vnio. Hunc pauperculi fratres precibus extorquere certatim inſtiterunt. Muſicus: noſti, ait, rem meam eſſe tenuem; da gemmam tuam, & ſeruâſti vitam meam. pro eâ ego modos muſicos faciam quos laudes: Tu verò tibi mi frater, inquit virgo, tantillo pretio gemma mihi mea venalis non eſt.

Pictor, vt gemmam impetraret, picturam promiſit, quam haberet, elegantiſsimam. ſed repulſam tulit. Idem tentauit & pharmacopola, neſcio quid nouæ fragrantiæ pollicitus, ſed eâdem repulsâ dimiſſus eſt.

Nec aliud tulit reſponſum cocus, etſi Iouis cerebrum, & delitias exquiſitiſsimas ſponderet. Caupo, homo impudens, ſcire ſe aiebat lectiſsimos iuuenes, qui omnes eius eſſe cuperent mariti: hac in re ſolertẽ ſe fore actorem recepit. Minimè placuit qui maxi-

a Virid. Raderi par. 2. de contemptu ſui c. 8.

mam ſperabat gratiam, ex templo reiectus. Hanc demum gemmam Optimas obtinuit, in cuius vnà thalamum denupſit Virgo. Hoc, ita Iacoponus explicabat: Anima, Virgo eſt: Voluntas, gemma: Virginis fratres, ſenſus exteriores, viſus Pictor, auditus Muſicus, odoratus Pharmacopola, guſtatus Cocus, tactus Caupo. Sed an non inſigniter deliràſſet Virgo, ſi pro reculis viliſsimis, ſuâ ſe gemmâ priuâſſet? Optimati, Chriſto Domino erat ſeruanda. Atqui nos longè ſtultiores ſumus, & vero nomine, inſani, qui Arbitrij noſtri, ſeu, noſtræ Voluntatis pretioſiſsimum vnionem, pro delitijs eſcarijs, pro obſcœnis narratiunculis, pro Venereis delectatiunculis, pro vitreis fractis & pupis, verè pro ſcarabæi vmbrâ, non vendimus, ſed turpiſsimè abijcimus. Ille vt cupita ſibi liceat videre, innocentiam perdit: iſte, vt gulam ſaginet, Caſtimoniam offendit: hic, vt omnis generis ſordes per aures recipiat, pudicitiam expellit: alij, vt omnem odorationi & tactioni libertatem permittant, verecundiæ leges negligunt. Ita noſtram nobis gemmam, Voluntatem ſeu aſſenſum, illi peſsimi quinque fratres extorquent & ſubducunt. Ad extremam ſpiritûs inopiam deuoluimur odorando, tangendo, guſtando, maximè videndo & audiendo.

Memini me legere de homine ægro, ſed rectiſsimè ſibi conſcio, qui in mortis viciniâ, velut orator ad ſeipſum, omnibus corporis ſenſibus meritam gratiam retulit in hunc modum: O mei oculi, amo vos de hac re, quòd paſsi eſtis noctem vobis & cæcitatem perſuaderi, quotieſcunque vanitatis aut laſciuiæ aſpiciendæ fuit periculum: hæc mihi nox, hæc cæcitas ſæpe fuit ſaluberrima. O meæ Aures, gratias vobis habeo, quòd artificio extemporali obſurduiſtis, ad omnem inhoneſtum, obtrectatorium, noxium ſermonem: hæc mihi ſurditas ſæpiſsimè fuit ſaluti. O Manus meæ, vobis memori mente adſcribo, quòd delitias & tactui iucunda potuerim aſpernari: veſtra mihi ad hoc profuit continentia.

O mi Olfactus, & tuis beneficijs reſpondeo; tuæ fuit virtutis, & odores gratos ſpernere, & ingratos perferre Dei cauſsâ: multũ me iuuit tua patiens induſtria. Et ô mi Guſtus tibi quoque me gratum præbeo, tibi acceptas refero victorias plurimas; pars ſalutis meæ maxima in te ſtetit: potuiſti & dapibus carere, & inter dapes eſurire; potuiſti & in copiâ abſtinere, & ſuſtinere inopiam: fateor, abſque te fuiſſet, mei hoſtes me millies ſub iugum miſiſſent: abſtinendo & ſuſtinendo promouimus. Igitur, ô meum corpus, ſine me breui temporis ſpatio à te abeſſe: iungemur iterum, & vnà fruemur

mur præmio inexplicabili, felicitate non finiendâ. Vtiliſsima monita, ſi ſint qui ijs pareant.

Pelagius refert, *a* ſanctam Syncleticam dicere ſolitam: Sobriè viuamus, quia per ſenſus corporis noſtri fures ingrediuntur. Verè: & ſæpe non vnus aliquis furunculus, ſed furum & prædonum ingens turba, cogitationum & imaginum fœdarum magnus numerus. Hinc lugubris ille gemitus clamantis prophetæ: Deprædatus eſt oculus meus, animam meam. *b* Voce præeuntem ſequamur; clamet pro ſe quiſque: heu præda factus ſum oris, & oculorum meorum, aurium, & manuum mearum! deprædatus eſt animam meam viſus meus, auditus, tactus, guſtatus meus. Cor ſine ſenſuum cuſtodiâ, vrbs eſt ſine mœnibus, domus ſine oſtio, hortus ſine ſepe: illam hoſtes tranſiliunt, hanc fures expilant, iſtum conculcant feræ.

a libell. 11. n. 32. b Thren. c. 3. v. 51.

CAP. X.

OCTAVVM INCONTINENTIÆ *antidotum, aſſiduè cogitata* DEI PRÆSENTIA, *in omni loco.*

ÆDES. Partheni, dimittis me plenum ingentis fiduciæ ad ſanctiores mores. inſtitutis, diſputas, doces, aduerſus omnem vim vitiorum me munis. PARTH. ſi laudare velis, hoc eſt, adulari, ego interrumpi nolo: pede quo cœpi, pergam, iam enim finem proſpicio. reſtant pauca, at profectò, ſi rem ſpectes, non paucis explicanda. verſiculum tenes?

Portarum excubiæ, Chriſti præſentia, Pœna.

Suas portis excubias dedimus. nunc Dei præſentiâ contemplemur.

Et principiò quidem mirari ſubit, nos in plurimis non circumſpectiores eſſe, quos *oculus Domini* vigilantiſsimus, obſeruat omni momento, omni loco. ÆDES. ergo hîc Deus ad linguam, ad oculos, ad manum meam? PARTH. dubitas? etiam intra oculos, linguam, manum tuam eſt, qui cor tuum vndequaque penetrat Deus. quid clariùs, quid crebriùs inculcat ſacra pagina, quàm hanc ipſam Numinis præſentiam in omni loco? digitum, pro more meo intendam ad pauculos fontes. Salomon, apertiſsimè pronuntiat. *a* In omni loco *oculi Domini* contemplantur bonos & malos. Inſomnes ſunt hi oculi, nullo temporis puncto clauduntur. Idem affirmat Siracides.

a Prou. c. 15. v. 3.

des. *a* *Oculi Domini* multò plus lucidiores ſunt ſuper ſolem; circumſpicientes omnes vias hominum, & profundum abyſsi; intuentes in abſconditas partes. O verè nimium quàm lucidiores omni ſole *Oculos*! ſol excludi poteſt, ſexcentis modis, nullo diuini oculi, qui omne profundum rimantur, qui parietes omnes vel etiam ferreos penetrant. nihil eis clauſum eſt. Omnium luculentus teſtis, diuinus Paulus: Et non eſt vlla creatura inuiſibilis in conſpectu eius. omnia autem nuda & aperta ſunt oculis eius. *b* Cuius oculi (verba ſunt Hieremiæ Prophetæ *c*) ſuper omnes vias filiorum Adam, vt reddat vnicuique ſecundùm vias ſuas, & ſecundùm fructum adinuentionum eius.

a Eccli.c.23.v.28. b ad Hebr.c.4.v.13. c Hier.c.32.v.19.

§. I.

Abimelechus Rex, cùm Saram Abrahami coniugem mille argenteis donâſſet, iſtud moniti adiunxit: Et quocunque perrexeris, memento te deprehenſam. *a* Auro prorſus hoc, & cedro ſcribendum: *Memento te deprehenſum.* Nulla tam abſcondita cogitatio, tam furtiua libido nulla eſt, nullum tam clandeſtinum furtum, quin & illam, & iſtam, & iſtud *Dei oculus* deprehendat. Quidquid dicas faciáſue; quidquid vel arcaniſsimi ſecreti etiam cogites, *memento te deprehenſum.* Vbi vbi locorum, & quidquid denique rerum agas; etſi tam ſolus ſis, vt nec muſca tecum ſit, tamen *memento te deprehenſum*, ab oculo omnia cernente.

Hæc ignorantiæ noſtræ labes eſt, ad Deum velut longè diſsitum ſuſpirare. Proximè nos eſt, imò in nobis eſt, & nos in ipſo, velut piſcis in mari, auis in aëre, in circulo punctum. quoquò iſtud ſe mouerit, clauſum eſt, quoquò piſcis natauerit, aquis circumfuſus eſt, quoquò volauerit auis, ab aëre circumtecta eſt. Suum hunc errorem, qui Deum velut remotum fingit, damnans Auguſtinus: *b* Erraui, ait, & multum laboraui, quærens te extra me, & tu habitas in me; mecum eras, & tecum non eram; male quærebam foris, quod erat intus. in iſta formoſa, quæ feciſti, ego deformis irruebam. ea me tenebât longè à te, quæ eſſe non poterant niſi in te.

Æᴅᴇs. Sed num Deus ſic præſens, etiam in impijs? Pᴀʀᴛʜ. Te hominem albæ mentis! præſentiſsimus eſt, etiam in impijſsimis, & quidem, vt Theologorum ore loquamur, per eſſentiam, per præſentiam, per potentiam ſuam, ſolùm non per ſuam gratiam. Deus cum omni ſanctitate & ſapientiâ ſuâ, cum omnibus ſuis theſauris, æquè totus ac præſens fuit in Iudâ Chriſti proditore, quàm

a Gen.c.20.v.15. b Soliloq.c.31.

quàm in Petro Chriſti defenſore. Miſeri nos & cæci, quàm non cogitamus iſta! momentis ſingulis, diuinâ manu ſuſtentamur, & quaſi aſsiduè recens creamur. ceſſet Deus vel puncto temporis benefacere, & omnia, quæ noſtra vocamus, in tenue nihilum euaneſcent. Pulchrè Bernardus: Idcircò, inquit, ſicut nullum eſt momentum, quo non fruamur Dei miſericordiâ, ſic nullum ſit momentum, quo eum præſentem non habeamus in memoriâ. Momento nos Deus, vel ignibus æternis addicere, vel cælo adſcribere poteſt. inſtillet modò vel vnicam ſcintillam luminis, quod gloriæ vocant, & in cælo iam erimus, etſi extra cælum ſimus. Nuſquam à Deo nec latum vnguem recedimus. Et dic, quæſo te, mihi: Si quis ſtaret vndequaque flammis præaltis, & in orbem cinctus, ſcirétque, illicò pereundum ſibi, ſi ſcintillâ vel vnicâ tangeretur, quàm parcus ei riſus foret, quàm modeſtus ſe contraheret, quàm pauidus trepidaret? atqui verè in Deo, igne illo immenſiſsimo ſtamus, mouemur, deambulamus, quidquid rerum agimus, agimus in illo, ab illo vndique circumdati. nec neſcire poſſumus, quòd vnicum Dei *velle*, nutus vnicus, aut in cineres redigere nos, aut ad inferos momento præcipitare poſsit: & tamen cum hoc igne intelligentiſsimo pugnamus, hunc conſpuimus, hunc impio ferro fodimus, hunc nouis quotidie iniurijs laceſsimus, & nequitias noſtras (quo quid dementius?) non obſeruari credimus. Heu miſeri, à Deo vndique deprehenſi, támque morti, quàm inferis vicini, quid compreſsis oculis cæci ruimus in exitium? In omni loco *oculi Domini* contemplantur bonos & malos. Ah! quàm cautè & quàm ſubmiſsè ſe gerere par eſt, in *oculis* tanti *Domini*, quos nec ad momentum vel exire licet, vel declinare. *Quocunque perrexeris, memento te deprehenſum.*

§. II.

Vnicus hîc, & ad omne flagitium acerrimus eſt ſtimulus, credere ſe non videri: I, modò, & furem interroga: quid hæc audeat? arbitrabar, dicet, me non videri. Sed & adulterum adi, & quære: Túne alienam domum inuadere, coniugem non tuam violare impuriſsime? ſi Deum non metuis, etiam magiſtratûs vindictam negligis? trepidè reſpondebit: Putabam, neminem huius fore conſcium. Sed ad plures te mittam. Accede ſilentiô, improbiſſimi oris hominem, & dum Dominum ſuum diris omnibus execratur, interroga: in quem hoc linguæ virus euomat: territus di-

cet: credebam me ſolum eſſe, & à nemine audiri. Hæc via ad inferos rectiſsima eſt, ita viuere, tanquam ſi nullius oculo notetur, à nemine videatur. Hinc impiorum voces illæ: quomodo ſcit Deus, & ſi eſt ſcientia in excelſo? *a* Et dixerunt: non videbit Dominus: nec intelliget Deus Iacob. Contra hos acriter inſurgens regius pſaltes: Intelligite, inquit, inſipientes in populo, & ſtulti aliquando ſapite. qui plantauit aurem, non audiet? aut qui finxit oculum, non conſiderat? Dominus ſcit cogitationes hominum, quoniam vanæ ſunt. *b* En, cogitatus tuos nouit, vel latentiſsimos, & ignorabit auſus & facta? Sed hunc talem tenebrionem, qui humanos ſolùm oculos, amotos à ſe cupit, diuinos non curat, ſic loquentem producit Siracides: *c* Quis me videt? tenebræ circumdant me, & parietes cooperiunt, & nemo circumſpicit me. quem vereor? delictorum meorum non memorabitur Altiſsimus. Impijs his vocibus opponit iſtas: Et non intelligit quoniam omnia videt *Oculus* illius, quoniam expellit à ſe timorem Dei, huiuſmodi hominis timor. ÆDES. noſtra nos fides docet, nihil clam Deo fieri, omnes & omnia ab ipſo videri, æquum proinde eſt, vt quis omnibus ſeipſum ſic excitet: ATTENDE TIBI. PARTH. rectè: ſed vide, mi Ædeſime, quò hominem malignior affectus, aut laſciuior appetitus non pertrahat, & abducat ab illâ fide. Homo impurus & libidinis ſectator (eadem eſt omnium vitiorum ratio) ante ſe habet hæc duo: Carnis petulantiam, & Fidei notitiam. fœda petulantia illa vult in opus prodire quod cogitatur; non vult Fides, & à Deo cuncta cerni affirmat. Ergo ne ille crimen deſerat, deſerit fidem, & vt adulter ſit, fit hæreticus facto. Idem vel ſolis fit cogitationibus. Cogitat quis obſcœna, nec tamen neſcit has in ſe ipſas cogitationes à Deo videri. En hîc fidem, quæ identidem pungit, vellicat, monétque: Deus videt iſta quæ cogitas; cor tuum Deus penitiſsimum peruidet: eijce has & imaginum & cogitationum ſordes. quid hîc miſer? ne cogatur ſuas expellere cogitationes, expellit à ſe fidem, & tantundem facit, ac ſi dicat: non cernit hæc Deus, quæ cogito, quæ mente aſpicio. ita pergit infelix, & eiectâ aut ſepultâ fide, cogitationes & imaginationes ſordidiſsimas retinet, fouet, & quia ipſi pulchræ ſunt, cum ijs ludit, & ſic obſcœnâ ſuauitate ſeipſum perimit. Huc malorum, huc deducit impium illud: *Nemo me videt.* Quàm nobile fuit par illud nequiſsimorum ſenum, qui Suſannæ pudicitiam tentârunt? totum nequitiæ pallium, quo ſcelus ſuum vellârunt, hoc ipſum

a Pſal. 72. v. 11. b Pſal. 93. v. 7. c Eccli. c. 23. v. 26.

ſum fui: Oſtia pomarij clauſa ſunt, *& nemo nos* videt. *a* Hinc omne flagitium accenditur, & animos ſumit, dum diabolus ad aures delinquentis ſuauiter occentat: *Nemo te videt*: Aude feliciter: *Nemo te videt*. ita perge conſtanter, *Nemo te videt*. ita etiam pergimus miſeri, parietes nobis circumdatos iudicamus, vt non tutiùs viuamus, ſed vt occultiùs peccemus. quid autem prodeſt recondere ſe, & oculos hominum auréſq; vitare? ſi honeſta ſunt, quæ facis, omnes ſciant, ſi turpia, quid refert neminem ſcire, cùm tu ſcias. *b* Heu, ſtultiſsimi mortales, quàm hîc vltrà beſtias nihil ſapimus! mugiles & lampretæ, piſces marini, qui, Plinio teſte, *c* ſi caput vndis immergant, reliquum corpus patere oculis non putant. Eadem & perdicis ridicula ſtultitia eſt. hæc ſi ſolum abſcondat caput, iam ſe totam credit oculis ſubductam. Eundem hunc luſum & infantes ludunt: ponè ianuam, mantili caput obuoluunt, & licet pedes emineant, à nemine tamen videri ſe credunt, quando ipſi vident neminem. Tales nos infantes, tales imò beſtiæ ſumus, modò hominum oculos à noſtro ſcelere amoliamur, oculos Dei parum curamus, & ſic à nemine nos obſeruari credimus. Hinc illæ voces: hoc meus Dominus, hoc parens meus, hoc meus magiſter non videt, iſtud ille non reſciet, ſalua omnia. Erras, mi homo, nil ſaluum illi qui diuinos oculos non veretur, ſui ſceleris obſeruatores. Neque cogitâſti in corde tuo, quia ego tacens, & quaſi non videns, & mei oblitus es. *d* ita per Iſaiam queritur Deus. Ergo, *quocunque perrexeris, memento te deprehenſum*. Videris, audiris: vbicunque es, totus in *oculis Dei* es.

a Dan. c. 13. v. 20. b Senec. epiſt. 43. c Plin. l. 9. c. 19. & c. 23. d Iſ. c. 57. v. 11.

§. III.

Quemadmodum verò, improborum plurimos, in vitijs audaces fecit, ſtultiſsimum illud: *Nemo te videt*. ita innumeros alios ad illuſtrem vitæ ſanctitatem prouexit, vnicum iſtud: *Deus videt omnia*. Primus & martyr, & Virgo, frater Caini Abel, ex hac vnâ præſentiæ diuinæ notitiâ, ad omnem virtutis cultum profecit. clariſsimus teſtis Ioſephus: Abel, inquit, iuſtitiam colebat, & omnibus actionibus ſuis Deum præſentem ratus, virtuti operam dabat. Hîc te verbulo monuerim: in biblijs, *ambulare cum Deo*, non aliter explicandum, quàm Deum vbique præſentem iugi memoriâ proſequi, neque enim ſolemus aut poſſumus cum alio, niſi cum præſente ambulare. Hinc nobile illud priſcorum Patrum encomium, *cum Deo ambulârunt*. Poſt mundi originem laudatiſsimus Henoch,

a lib. 1. antiq. c. 3. initio.

Ambulauit cum Deo, & non apparuit, quia tulit illum Deus. *a* Noë vir iuſtus atque perfectus fuit in generationibus ſuis, *cum Deo ambulauit. b* Hoc ipſum Abrahamo iam nonagenario præcipitur: *Ambula coram me*, & eſto perfectus. *c* Moſes, ille Deus Pharaonis, qui & Numini à ſecretis conſilijs fuit, dux infiniti populi, vatum maximus, non aliâ re magis diuinam in ſe liberalitatem emeruit, quàm aſsiduâ diuinæ præſentiæ veneratione. Paulus id affirmans: fide, ait, reliquit Ægyptum (Moſes) non veritus animoſitatem regis, inuiſibilem enim tanquam videns ſuſtinuit. *d* Hoc illi aſsiduò in mente fuerat: *Deus videt omnia.* hinc tantarum moleſtiarum patientiſsimus, inuictus perſeuerabat. Rex Ezechias (liceat dicere) hac arte vnâ, quindecim vitæ annos à Deo emendicauit, in paucis perſuadens quod rogabat: Obſecro Domine, inquit, memento quæſo, quomodo *ambulauerim coram te* in veritate, & in corde perfecto, & quod bonum eſt in *oculis tuis* fecerim. *e* Prophetæ omnes in priſcâ lege, Reges aliquot, omnes virtutis ſtudioſi, plurimum in omni pietate promouerunt, ex hoc vno effato: *Deus videt omnia.* Admirandus in hoc rex Dauid. regiorum quidem negotiorum mole premitur, & tamen in hoc vno eſt aſsiduus: Oculi mei ſemper ad Dominum. *f* perinde atque ſi dicat: vix mihi quidquam abit temporis, quo non meminerim præſentis Numinis. & affirmatiùs longè de ſeipſo teſtatus: Prouidebam, inquit, Dominum in conſpectu meo ſemper: *g* aſsiduus mihi in oculis eſt Deus. Inde ingentis animi auſu: Etſi ambulauero, inquit, in medio vmbræ mortis non timebo mala, *quoniam tu mecum es. h* Neque ſatis hoc illi, obtutu continuo in Dei præſentiâ oculos defigere, omnes alios ad hoc ipſum ardenter inſtigans: Quærite, inquit, Dominum, & virtutem eius; quærite faciem eius ſemper. *i* & idem ingeminat. quærite Dominum, & confirmamini, quærite faciem eius ſemper. *k* Cúmque à ſeipſo minus hoc obſeruatum deprehendiſſet, largiſsimis lacrimis id deplorans: Tibi ſoli, ait, tibi ſoli peccaui, & malum coram te feci. mi Domine, præſentiam tuam non obſeruaui, oculos tuos reueritus non ſum, te inſpectantem neglexi. Vriæ quidem oculos non admiſi, cùm flagitium illud commiſi, ſed tuos, ô conditor, excludere non potui. Tu, ô Deus, vides omnia: Tu adfuiſti, idiſti, tabellis id tuis inſcripſiſti. ideò peccaui, ſed *tibi ſoli* & coram ſolo grande hoc malum feci: Ah: in oculis tuis, te inſpectante auſus

a Gen.c.5.v.22. b Gen.c.6.v.9. c Gen.c.17.v.2. d ad Hebr.c.11.v.17.
e Iſa.c.38.v.3. f Pſal.24.v.15. g Pſal.15.v.8. h Pſal.22.v.4.
i 1.Par.16.v.10. k Pſal.140.v.4.

auſus ſum hoc flagitium deſignare. ſi te præſentem cogitâſſem, adulter non eſſem, parricida non vocarer. O mortales exemplo meo ſapite, *Deus videt omnia*. Iobus, eiuſdem prorſus animi: Nonne, inquit, ipſe conſiderat vias meas, & cunctos greſſus meos dinumerat? *a* &: obſeruâſti omnes ſemitas meas, & veſtigia pedum meorum conſiderâſti *b Deus videt omnia*, & capillos hominis numerat, & paſſus. Suſanna caſtiſsima extremis anguſtijs conflictabatur: hinc probroſum facinus, illinc, ni conſentiret, mors ei certa ſic imminebat, vt exclamârit: Anguſtiæ ſunt mihi vndique. *c* aſſentior? letali me noxâ obſtringo, reſiſto? capitis ſupplicium incurro. Et quî tandem ex his ſyrtibus eſt eluctata? Ante Deum ſe ſtare cogitauit; Deum præſentem & ſui certaminis ſpectatorem eſt intuita. inde tantum criminis horrorem hauſit, vt liberrimam hanc vocem proruperit: Sed melius eſt mihi abſque opere, incidere in manus veſtras, quàm peccare *in conſpectu Domini*. vos quidem pomarium clauſum, nullum hîc arbitrum, à nemine vos videri dicitis: at: *Deus videt omnia*; malo ſubire mortem, quàm Deum omnia cernentem offendere. O voces cælo inſcribendas, vt, quemcunque carnis laſciuia vellicare cœperit, cælum ſuſpiciat, iſtúdque legat: *Mori malo, quàm peccare in conſpectu Domini*; *Deus videt omnia* NICETAS, cùm impugnaretur, ſolus erat, nec tamen ſolum ſe eſſe credidit, Deum præſentem vidit, præſentis opem petijt, centies mori maluit, quàm vel ſemel coram Deo aſſentiri flagitio. Hinc cruenta pugna, hinc victoria glorioſa. *Deus hac vidit omnia*. Ædeſime, ſunt qui muſeum aut cubiculum picturis impleant, tu tuum obſecro imple ſcripturis, & hoc vnum vel centies omnibus appinge parietibus *Deus videt omnia*.

a Iob.c.31.v.4. b c.13.v.26. c Dan.c.13.v.22.

§. IV.

Hoc ipſum: *Deus videt omnia*, homines etiam ſceleratos quandoque attonuit, & retraxit à præcipitio vitiorum. Thais Alexandrina, *a* femina tam malè quàm bene nota, vt grauiùs periret, multos ſecum perituros in voraginem traxit libidinis. Pereuntium miſertus Paphnutius, & militem indutus, Thaidem adit, & vnum ſe ſimulat aduentorum. dein loci ſecretum ſtipulatur, nolle enim ſe à quoquam videri. Inducit illa in cubiculum, negat ille ſatis arcanum locum. itur in aliud interius; moram eandem obijcit. demum in domûs penetrale perducitur, vbi perſonatus miles huc illuc

circum.

a S. Antonin. part. 2. hiſt. tit. 15. c. 10. §. 3.

circumſpiciens: quæſo te, inquit, num hîc ſecuri ſumus, & ſine omni arbitro? Quid dubitas, inquit illa, hîc nemo nos audiet, videbit nemo, niſi Deus aut diabolus. Excepit vocem Paphnutius, & tanquam ad eam exhorruiſſet, quærit: Credíſne Deum? credo, ait illa. quærit ampliùs: etiámne credis, eum vbique præſentem, omnia cernentem? & hoc credo, reſpondit illa: ſubdit Paphnutius: an non improbis decreuit ignes æternos? ita, inquit illa. mox ille iterum: Ergo, ait, hæc credimus, & tamen in oculis iuſtiſsimi iudicis omnia ſpectantis tam turpiter peccemus? Et quid tu temeraria, impia, ſalutis æternæ prodiga, hoc vnum laboras, vt vnà tecum tot alij æternùm pereant? tantíne eſt corporis ſpurciſsima voluptas? an duos illos, Deum & diabolum, non vereris? iudicem illum, hunc accuſatorem non times? an non *Deus videt omnia?* Icta mulier dicto, altùm ingemiſcere, excuſationis nil reperire, ſordes ſuas erubeſcere: iámque & oculi lacrimas parturire, ipſa demum in genua procumbens, pœnitentiam & emendationem promittere. Dixit, & fecit, nec multò poſt omnem muliebrem mundum, libidinis ſuæ inſtrumentum combuſsit, ipſa in Virginum cœnobium tranſijt, arctiſsimo habitaculo clauſa, fonte ſolùm & pane vixit, Dei nomen pronuntiare non auſa, vnum hoc aſsiduè repetijt: Tu qui creâſti me, miſerere mei. Triennio ſic acto, ſimul & iſto, & corporis carcere abſoluta, in meliorem orbem migrauit. Magni Antonij diſcipulus, Paulus, in cælo ei paratum torum conſpexit. ita cæleſtem thalamum feliciter poſſedit, quia impudicum aliquando poſſediſſe dolenter tulit. Mirum hoc, ſed non ſemel duntaxat factum. Eodem illo pronuntiato, *Deus videt omnia*, beatus Ephrem, æquè profligati pudoris mulierculam ad pudicos mores traduxit.

Et certè niſi in beſtias aut in ſaxa degeneremus, fieri non poteſt, quin, ſi ſæpius ſerióque cogitemus, *Deus videt omnia*, in officio nos contineamus. Bernardus: quomodo, inquit, negligens poteſt fieri, qui intuentem ſe Deum non deſinit intueri? Si negligentiam, quomodo non etiam luxuriam à ſe repellat, qui diuinos oculos in ſe defixos obſeruat? Dorotheus vir religioſiſsimus, in familiam ſuam cooptauit iuuenem ſpei non magnæ. erat is libertati aſſuetus, vanus, vitijs plenus, & tamen monachum profiteri omnimodo contendebat. Facile erat Dorotheo cogitare, hunc talem iuuenem præceptis & legibus non obruendum; ita vnicam dedit, ſed auro exarandam: *Cogita ſemper Deum tibi præſentem, & te coram illo ſtare.* Doſitheus (hoc nominis accepit in cœnobio tiro ille) ex vnâ hac lege

lege, eos in virtute progreſſus fecit, vt elapſo quinquennio, non in meliorem tantùm, ſed in alium prorſus hominem mutauerit, iam ceterorum non tardus imitator, ſed anteſignanus, & Virtutis ſpeculum. tantum ei profuit, aſsiduè cogitaſſe: *Deus videt omnia.*

§. V.

Phengites, miri nitoris lapis, ea etiam quæ à tergo fiunt, monſtrare dicitur. Domitianum Imperatorem eo vſum affirmans Suetonius: a Tempore, inquit, ſuſpecti periculi appropinquante, ſolicitior in dies, porticuum in quibus ſpatiari conſueuerat, parietes, Phengite lapide diſtinxit, è cuius ſplendore per imagines, quidquid à tergo fieret, prouideret. Eius generis lapidem habuiſſe fertur Maximilianus I. Imperator. Huic celeberrimam Germaniæ vrbem ingreſſo, gratulatum aduenit Magiſtratus, & chryſendeton aureis plenum obtulit in monimentum debiti obſequij. Erat tum Imperator in conclaui, non procul à foro, vbi ſpectacula parabantur. digreſſo inde Magiſtratu ciuico, initium eſt datum ludorum equeſtrium. Aulici famuli plerique omnes huc illuc dilapſi, occupando commodiore loco. Secutus Imperator cum paucis, cratere aureo in menſâ relicto, & ianuis per quas tranſierat, apertis. Iam omnibus in ludos intentis, familiarium vnus in cæſareum conclaue obrepit ſilentio, aureos credo, numeraturus, ſed ſuæ crumenæ. Ergo poculum inuadit, nec parcâ manu extrahit partem aureorum non minimam, ratus ſe à nemine videri. Interim Imperator Phengitem ſuum diſsimulanter ante ſe mouet, omnia à tergo videt, & hunc furem. Reditur in conclaue: magna hîc omnium expectatio partiendi muneris. Iubet Cæſar ſingulos dominorum pro ſe quemque accipere. Etiam ille, qui antè inuocatus venerat, vocatus eſt & iuſſus extrahere, quantum manu prenderet. initio ille modeſtè tergiuerſatus, tandem pauculos aureos verecundis digitis attollit. Hîc Imperator: numera, ſis, inquit, quot traxeris. numerat. Cæſar iterum: Iam, inquit, & illos prome quos nobis abſentibus traxiſti: videamus, num anteà, an iam fueris cordatior. Fit funus miſer, balbutit, contremiſcit, vocē vix expedit, muſſat, deprecatur. expromit tandem aureos è furtiuo ſacculo, & numerat, ſed longè plures eſſe comperti, quos prius clepſerat, quàm quos iuſſus excerpſerat. Tum Imperator: tolle, inquit, omne hoc, tuum eſt, ſed ſub oculos meos non redi. Tu, ſi ſapis, cum magnatibus (multo minus cum Deo) non ludis; à tergo etiam habent *oculos*. Et an neſcis longas

a. in Domit. c. 14.

gas Regibus eſſe manus, acutiſsimos oculos, plurimas aures? an neſcis, Deum merum eſſe *Oculum*, meram manum? diſertè Auguſtinus: a Deus, inquit, totus oculus eſt, quia omnia videt; totus manus eſt, quia omnia operatur; totus pes eſt quia vbique eſt. Hoc nempe ſeruulorum linguas & manus coërcet, vt nec floſculum carpant, nec pomulum ex horto rapiant, nec fruſtulum panis ſublegant, ſi nullam ſibi herilis abſentiæ ſecuritatem polliceri queant. hinc crebriores querelæ illæ: Dominus meus ſemper mihi à tergo hæret; loco quo minimè formido, deprehendor. Et quis vſpiam vnquam oculos Dei cuncta cernentis euitare potuit? *Deus videt omnia*. Ergo, quocunque perrexeris, *memento te deprehenſum*.

Pauſanias in Corinthiacis refert, Iouis ſimulacrum trinoculum celebrari, ob triplex in ſuperos, medios, inferos, imperium. Mittamus figmenta. An non Deus noſter triplices habet oculos, quibus omnia cæli, terræ, maríſque, & inferorum vel minutiſsima peruidet? Auguſtinus: Oculos, inquit, Dei ſimul vniuerſa cernentis, non abdita locorum, non parietum ſepta ſecludunt; nec ſolùm ei acta & cogitata, verùm & agenda & cogitanda ſunt cognita. *Deus videt omnia*, tam præterita & futura, quàm præſentia.

a Epiſt. 111.

§. VI.

Hoc altè animo imprimere, & in laboribus roborat, & in moleſtijs atque doloribus erigit mirificè. Eò quiſque contentiùs laborare ſolet, quò plures habet & nobiliores ſui laboris ſpectatores. In Hieroſolymorum obſidione, nulla præmia Romanos æquè in hoſtem animare potuerunt, atque Titi Cæſaris in bello præſentis oculi. fidem facit Ioſephus his verbis: Romanos hortabatur conſuetudo vincendi, & quia vinci non aſſueuerant. Ante omnia verò Titus, ſemper, vbique præſens. nam & inertia, ſpectante atque opitulante Cæſare, grauiſsimum facinus videbatur, & ei qui bene decertâſſet, teſtis aderat qui rependeret præmium. Præterea fructus erat, vel cognoſci ſolùm Principi, virum fortem. idcircò multorum maior viribus alacritas demonſtrata eſt. a En, oculus Domini

a De bello Iud. l. 6. c. 8.

Domini ſaginat equum : En, oculus Titi magnanimos facit milites, qui velut viri ferrei, ſtant inexpugnabiles. Potuerunt hoc oculi Titi Cæſaris? multò magis id poterunt oculi præſentis vbique Numinis. De Iudâ Machabæo, eiúſque copijs ſacra hiſtoria hoc prodidit : Erant manu quidem pugnantes, ſed Dominum cordibus orantes, proſtrauerunt non minus triginta quinque millia, *præſentiâ Dei* magnificè delectati. a Vicerunt, quia Deum ſibi præſentem fecerunt precando. & hæc illis cogitata Dei præſentia, famem ſitimque, fatigationem & puluerem, vulnera, plagas, mortis pericula, facilia omnia reddidit. Quòd ſi milites hi inter tubas & tympana, inter armorum fragorem, inter vulneratorum, cæſorum, morientium clamores & vlulatus, ita ſibi Deum ſtatuerunt præſentem, vt eius præſentiâ *magnificè delectarentur* : nos quoque vel in turbatiſsimis etiam negotijs, præſentis Dei meminiſſe poterimus, ſi velimus. Proinde, ſi quis adeò delicatâ & parcente manu laboret, ſimilis ſomnum meditanti, elumbis, lentus, fractus & oſcitans, non immeritò illum proximus quiſque ſic extimulet : quid agis ignaue? vbi manus, vbi opus tuum? num ideò ſic ſolutè & ſegniter, ſic remiſsè & perfunctoriè laboras, quia te ſolum putas, & à nemine videri?

— Sed luna videt, ſed ſidera teſtes, Intendunt oculos
— ſed vident Angeli, ſed videt Deus. Dei oculos non reformidas? non te pudet, ſpectatore Deo, eò languoris prolabi, vt inſtar brutæ pecudis, non feſtines niſi ad quietem & ſomnum? Reſpice piger, & ſi quidem humanos negligis, diuinos ſaltem oculos reuerere : *Deus videt omnia*, tam alios induſtriè & feruenter, quàm te languidè & oſcitanter laborantem : operoſos Deus contemplatur, & ceſſatores : ipſe nouit & decipientem, & eum qui decipitur. b *Deus videt omnia.* Seneca de hoc non Chriſtiana tantùm, ſed pænè (fas ſit dicere) diuina ſcripſit. Et quàm hoc propriè ac verè ad Lucilium : Propè eſt, inquit, à te Deus, tecum eſt, intus eſt. Ita, dico, Lucili, ſacer intra nos ſpiritus, ſedet, malorum bonorúmque noſtrorum obſeruator & cuſtos, hic prout à nobis tractatus eſt, ita nos ipſe tractat. Nihil Deo clauſum eſt, intereſt animis noſtris, & medijs cogitationibus

nibus

a Mach. c. 15. v. 27.
b Iob. c. 12. v. 16.

nibus interuenit. Deus vbique & omnibus præſto eſt. *a* Obſtupeſco tantum lucis huic viro in tenebris alluxiſſe. Idem: *b* Sic fac, inquit, omnia, tanquam ſpectet aliquis. prodeſt ſine dubio, cuſtodem ſibi impoſuiſſe, & habere quem reſpicias, quem intereſſe cogitationibus tuis iudices, &: *c* Magna pars peccatorum tollitur, ſi peccaturis teſtis adſiſtat. Aliquem habeat animus, quem vereatur, cuius auctoritate, etiam ſecretum ſuum ſanctius faciat. O felicem illum qui non actus tantùm (alij libri, aſpectus, tactus; omnia rectè) ſed etiam cogitatus emendat! O felicem illum, qui ſic aliquem vereri poteſt, vt ad memoriam quoque eius ſe componat atque ordinet! Ergo, ſic viue cum hominibus, tanquam Deus videat, ſic loquere cum Deo, tanquam homines audiant. *d* Præclariſsimè omnia. & hoc homo non Chriſtianus ſcripſerit? Ieſu bone, quid in ſupremo iudicio reſpondendum Chriſtianis? iam conuicti ſumus vel mille teſtibus. Scimus, *Deum videre omnia*; ſed aliter non viuimus, quàm ſi nihil videret ex omnibus.

a Epiſt.51.init. b Epiſt.24.med.ferè. c Epiſt.11.propiùs fin. d Epiſt.10.fine.

§. VII.

Oculos hominum tantò magis obſeruamus, quantò minus Dei. Et hoc eſt, ex mente Chryſoſtomi, quod nos in exitium rapit. Humanis nos oculis commendare, ſtudioſiſsimè ambimus, oculos diuinos negligimus, perinde atque ſi nullus ſit Deus qui nos videat. In ſceleribus (os illud aureum iure queritur *a*) Deo contempto homines formidamus; homine præſente nemo fornicaretur, ſed pudore hominum, affectûs violentia vinceretur: cùm autem Deus videat, & hoc audemus, & longè grauiora. Nónne hoc ſolum ſatis eſſet, quò cælitus innumeris peteremur fulminibus? Hinc omnia orta ſunt mala, quòd in rebus turpibus, non Dei oculos ſed hominum timemus. Nihil eſt opertum, quod non reuelabitur, & occultum quod non ſcietur. *b* Ambroſius tam hîc diſertus eſt & ſerius, vt ſi quis vllum conſcientiæ ſenſum retinuerit, non poſsit non moueri: Detur mihi, ait, captus adulterinæ cupiditatis intemperatiſsimo æſtu, qui nolit repugnare ſuæ carnis appetentiæ, incurioſus iuſtitiæ, tamen ſollicitus famæ, erubeſcens teſtimonium erroris, qui ipſum non erubeſcit errorem. Si quem fortè ſpectatorem nouerit facinoris ſui, verecundiâ ſequeſtrat intemperantiam, & pudore inceptum ſcelus deſerit. Ah! quantò magis, ſi conſideret plena eſſe Angelorum omnia; aërem, terras, maria, eccleſias quibus præſunt Angeli.

a in epiſt. ad Corinth. b Matth. c. 10. v. 26.

Angeli. hominem vereris præſentem, Dei præſentiam non vereris? Sed cùm tibi dicitur, quia Deus nouit occulta hominum, ideò non vis audire, ne incipias ſcire quod timeas, & timere ne pecces. Sed an putas, quòd in lupanari te Chriſtus non videat, quem videt lupanar ingredientem? in flagitio te non deprehendet, quem videt flagitium cogitantem? Sed fac (quod fieri non poteſt) quòd nequitias tuas videre noluerit Deus; vidit Belial, vidit legio dæmonum, qui te impulerunt. Ne putes quòd tibi præſtet colludium ſilentij, qui tecum habebit conſortium ſupplicij. ſtudet plurimos ſui ſimiles videre, & hæc eius eſt gloria, quòd plures perdat. Ergo, *quocunque perrexeris, memento te deprehenſum, Deus videt omnia.*

Humanis oculis fucum facere, & (vt Plautus loquitur) glaucoma obijcere, res eſt facillimi negotij; oculos Dei fallere nulla vnquam ars potuit. Hoc priſci explicabant apologo iſto: Ceruus inſequentes venatores fugiens, metu delatus eſt in ſtabulum. hic mulum rogauit: tantillum ſibi ſpatij non inuideret, quo fugam liceret diſſimulare, dum tranſuecti eſſent venatores. Cui mulus: Hic, inquit, parùm eris ſecurus; breuî aderunt & herus, & famulus. Ceruus opinionis ſuæ tenax: Videbo, ait, quas fugæ meæ latebras aptem, modò tu me non prodas. Vix in tutum ſe recipit, & famulus irrumpit, ceruum tamen profundiore fœno vtcunque iam ſepultum non obſeruat; ſicque abijt. Ceruus mirè ſibi gratulatus, quòd famuli oculos fefelliſſet, iam penè victor omnem periculi metum ponebat. Cui mulus: mi frater, inquit, hanc talpam decepiſſe, non artis fuit, ſed fortunæ: væ tibi, ſi venerit herus, lynceos is habet oculos: hunc ſi fefelleris, triumphum cane.

Breuî & ipſe herus adeſt, dumque omnia ſagaci luſtrat oculo, ceruinũ cornu è fæno prominens deprehendit, & ſimul fugitiuum hoſpitem. mox comploſis manibus, ſeruos inclamat. ita miſer carcerem eſſe ſenſit, quod aſylum putabat. Mens fabulæ iſta eſt: Serui ſunt, quotquot mortales viuunt; Dominus omnium ſolus Deus eſt. ſeruorum iſtorum oculos decipere, nimis quàm facile eſt; mille laruæ ſunt quæ fraudem faciant; Dominum, qui merus eſt oculus, nemo fefellit vnquam. Scrutatur corda & renes Deus. *a* de quocunque homine dixeris: renum illius teſtis eſt Deus, & cordis illius ſcrutator eſt verus, & linguæ eius auditor. *b* Homo videt ea quæ parent, dominus autem intuetur cor. *c* Ergo, *quocunque perrexeris, memento te deprehenſum, Deus videt omnia.*

a Pſal. 7. v. 10. b Sap. c. 1. v. 6. c 1. Reg. c. 16. v. 7.

§. VIII.

Rhetoricæ figura eſt, quæ *Conuerſio* dicitur, hæc quæſtiones complures vno reſponſo diluit. Eâ vſus Baſilius, a varium quæſitum verbo diſſoluit. Quærebant Baſilij diſcipuli: quis omnium facillimè & creberrimè iraſcitur? quis in re diuinâ cenſendus eſt pigerrimus? quis animo maximè vagus in precibus? quis leuiſsimus in geſtu? ecquis omnium inquietiſsimus eſt dicendus? Verbo ad omnia reſpondebat Baſilius: Qui non ſemper cogitat, ſuarum actionum & cogitationum inſpectorem eſſe Deum.

Sed denuò quæritur, & qui fieri poſsit, vt quis irâ nunquam incaleſcat? quis cogitationes ſic cohibeat, vt non euagentur? quis in tetrico negotio animi & ſpiritûs, æquè ſemper vegetus ſit & alacer, atque in luſu & choreis? quis tam cautus in moribus, vt nullam ſtultitiæ mixturam prodat? quis adeò ſemper apud ſe & domi ſuæ, vt omnia dicta factáque compoſita habeat, & ad decorum expolita? Vnum iterum ad omnia reſponſum eſt Baſilij: hæc omnia ei facilia ſunt, qui Deum ſemper præſentem aſpicit. Eccleſiaſticus b Si non in timore Domini, inquit tenueris te inſtanter, citò ſubuertetur domus tua. Deum non metuit qui abſentem credit. Idcircò Auguſtinus: c Deus, inquit, timendus eſt in publico; ipſo in ſecreto. procedis? videris. intras? videris. lucerna extincta eſt? videt te. lucerna ardet? videt te. cubile ingrederis? videt te. in corde verſaris? videt te. Illum ergo time, cui cura eſt vt videat, & vel timendo caſtus eſto. Cognouit enim Dominus omnem ſcientiam (vt Siracides loquitur d) abyſſum & cor hominum inueſtigauit, & in aſtutiâ eorum excogitauit: tandem fraus omnis ad ſolis teſtimonium publicatur: *Deus videt omnia.*

Ferdinandus I. Imperator, mirè delectabatur horologiolis affabrè factis & rotundatis. erat ei magnus horum numerus, & artificioſa varietas. Fuit, vt animi gratiâ loquaci hoc auro menſam oppleret, & velut mercem venditurus, ordine collocaret, gratum aulico comitatui ſpectaculum. Vbi ſatis datum oculis, ad colloquium factus ſeceſſus. Vnus interim non ſpectator tantùm ſed emptor, furandi libidine an occaſione impulſus, vnum ex horologijs raptim in caligas abdidit ſagaci manu. Obliquo id oculo deprehendens Cæſar, hominem ad ſe vocatum, vario ſermone, ad id horæ detinuit, dum ſonorum illud aurum intra caligas loqueretur, & horam nunciaret. Erubuit miſer vel inuitus, & totam faciem minio perfuſus

a in quæſtion. fusè explicatis. q. 20.
b Eccli. c. 27. v. 3. c Serm. 46. de verb. Dom. d Eccli. c. 42. v. 18.

perfuſus, ſine voce confeſſus eſt furtum. Cæſar rubore contentus, liberaliſsimâ conniuentiâ, reum furti abſoluit. Et nos, mi Ædeſime, huic furi ſimillimi ſumus: quoties nos aut fucata mendacia, aut clanculariæ confabulationes, aut furtiuæ mentis libidines oblectant? miſeri, latere nos credimus. Tandem, tandem, elapsâ vitæ horulâ, horologium noſtrum, noſtra conſcientia loquetur; Oculus Dei non obliquus, ſed rectiſsimus atque fixiſsimus, in nos aſsiduè intentus factorum nos omnium conuincet. Nam, in omni loco, oculi domini contemplantur bonos & malos: a *omnia videt Deus*. Nunc temporis diſsimulat, & hunc furari, & illum adulterari ſinit Deus: quid iſte, quid ille, quid nos, quid omnes omnino homines cogitent, videt, & tacet. Erit tempus, cùm ſingulis obiecturus hic iudex: hæc feciſti, & hæc, & hæc etiam, & illa, & iſta etiam, & tacui. b nunc tua te prodit conſcientia, nec teipſo iudice abſolui potes. Heu, quid tunc miſer ſum ducturus, quem patronum rogaturus, cùm vix iuſtus ſit ſecurus? Infernus & perditio coram Domino, quantò magis corda filiorum hominum? c Si homini, ait Ambroſius, inficiaris, Deo fateris; etſi volueris negare, tuæ te cogitationes reuincũt. Lactantius huius rei optimè commonefaciens: d quid agis, inquit, quid machinaris, quid abſcondis? Cuſtos te tuus ſequitur. Putas tibi contigiſſe vt oculos omnium effugias demens? quid tibi prodeſt non habenti conſcium, habenti conſcientiam? *Patemus Deo vndique.* Ergo, *quocunque perrexeris, memento te deprehenſum: Deus videt omnia.*

a Prou.c.15.v.3. b Pſal.49.v.21. c Prou.c.15.v.11. d lib.6.de vero cult.c.24.

§. IX.

ÆDES. Faſne mihi quærere? PARTH. iuberem, ni ſponte faceres; interim reſpiro ego. ÆDES. Vnde obſecro tot, tam fœda, & tam quotidiana inter Chriſtianos flagitia? an non ea omnia credunt, quæ de Deo vbique locorum præſente diſſeruiſti? PARTH. credunt ſanè, ſed fide otioſiſsimâ, nec plus faciunt quàm ſi non credant. Curſorem veredarium noui ego, proiectæ audaciæ hominem, qui aſſuetus diu noctúque iter facere, equum quandoquè per inuia deuia, per ſaxa & ſentes agebat; monitus periculi, & ſaltem vitæ ſuæ, ſi non ſuo equo, parceret. Irridens ille: oculos, inquit, comprimo, & omnia vbique plana ſunt. Huic, ij ſimillimi, qui Deum vbique præſentem eſſe credunt, ſed nil prorſus, diuinâ præſentiâ dignũ faciunt: oculos comprimunt, & quâ data porta, ruunt: tales, nebulones illi vetuli, alieni matrimonij ſubſeſſores, Suſannæ

 pudicitiam

pudicitiam ſollicitantes, *exarſerunt in concupiſcentiam eius, & euerterunt ſenſum ſuum, & declinauerunt oculos ſuos, vt non viderent cælum, neque recordarentur iudiciorum iuſtorum* a

Dauid Salomoni filio, hoc ipſum grauiſsimè commendans: Tu autem Salomon, inquit, fili mi, ſcito Deum patris tui, & ſerui ei corde perfecto, & animo voluntario. omnia enim corda ſcrutatur dominus, & vniuerſas mentium cogitationes intelligit. Si quæſieris eum, inuenies; ſi autem dereliqueris eum, proijciet te in æternum. *b* Concio, regum auribus digniſsima. Sed Salomon paternæ diſciplinæ immemor; alienigenarum mulierum libidines affectatus, eò delirij & impietatis prolapſus eſt, vt Deum patris ſui cœperit neſcire. Ita cuticula placet aliena, vt animula diſpliceat propria. Hæc vitæ labes inde eſt, quòd Deum aut noſtra non videre, aut facilè condonaturum viſa, ſtultè & improbè perſuadeamur. O tenebras humanæ mentis! Oculus ille qui videt omnia, & à nemine videtur, in lucem olim protrahet quæcunque arcana & abdita. Hic Oculus oſtendet quos mortuos nocte ſepelierit Tobias. Hic Oculus monſtrabit, quot palàm, quot clam iugulauerit Herodes. Hic Oculus pandet Orbi, quis Nicolaus ille fuerit, qui furtiuis beneficijs, pudicitiæ periclitanti alienæ ſubuenerit. Hic Oculus humano generi prodet, non à Ioſepho dominam, ſed à dominâ Ioſephum ad flagitium fuiſſe inuitatum. Oculus iſte declarabit, Eliſabetham Vngari regis filiam, in abdito horti ſui angulo, ſcabioſi mendici caput lauiſſe. Secretiſsima omnia ad ſolem producet hic Oculus. Res nunc in orbe ſæpe geruntur inæqualiſsimè, ſubinde etiam iniquiſsimè: illi ficus deuorant, & accuſant iſtos: reis venia datur, vexat cenſura inſontes; corui delinquunt impunè, columbæ mulctantur. non latebit. non eſt occultum quod non manifeſtetur, nec abſconditum quod non cognoſcatur, & in palàm veniat. *c* Ideò Chriſtus: Et Pater tuus, inquit, qui videt in abſcondito, reddet tibi. *d* Ergo, *quocunque perrexeris, memento te deprehenſum; Deus videt omnia.* non præterit illum omnis cogitatus, non abſcondit ſe ab eo vllus ſermo. *e* Vt verò huius nulla nos vnquam capiat obliuio, certa memoriæ ſtatuenda ſunt ſigna, quæ quotidie moneant, ſeu ſit imago cubiculi, ſeu dictum illuſtrius muſeo inſcriptum, ſeu pars veſtis aſpectui expoſita, ſeu digito inſertus annulus, ſeu quotidianum illud ſacerdotis in ſacro: *Dominus vobiſcum* quidquid illud ſit, monendi ſumus aſsiduò, Deum vbique præſentẽ videre omnia. Addo clauſulam

a Dan.c.13.v.9.
b 1.Par.c.28.v.9. c Luc.c.8.v.17. d Matth.c.6.v.18. e Eccli.42.v.20.

ſulam viri docti, & ſancti martyris Seuerini Boëthij qui aureum illud de conſolatione Philoſophiæ opuſculum, his ipſis verbis conſignauit: Magna vobis eſt, ſi diſsimulare non vultis, neceſsitas indicta probitatis, cùm ante oculos agitis, iudicis cuncta cernentis. *a* Aut ſaxa ſumus, aut his mouemur: *Deus videt omnia.*

a lib. 5. conſol. phil. fine libri.

CAP. XI.

NONVM INCONTINENTIÆ antidotum, Nouena ÆTERNITATIS *ſupplicia.*

Hic flere malim quàm loqui. quicquid dixerimus, minus æquo dicemus; verbis non aſſequemur, ſed nec cogitationibus quidem, inexplicabilem illam damnatorum Æternitatem. Scio multos & multa de damnatorum tormentis ſcripſiſſe, ſed vana eſt ſcriptio, inanis eſt omnis dictio, vbi non eſt attenta & profunda cogitatio: Legimus iſta, audimus talia, cernimus picta, cogitamus futura, ſed hæc omnia breuî euaneſcunt, niſi ea vigilantiſsimâ mente ſæpius expendamus, & imaginationi ſeriæ infigamus. Eheu, quàm multa ſunt, inferorum infanda ſupplicia, quæ hîc mihi, Ædeſime, tibíque meditanda ſubijciam, compendioſo ordine.

PRIMVM

Supplicium inferorum, tremendum, INFANDVM;

TENEBRAE. primus hîc cruciatus eſt, & maximus omnium, & verè *infandus.* Sed audi quas ego tenebras dicam. Deum poſſe aſpicere per totam Æternitatem, ô quantum erit liquidiſsimæ voluptatis? hominem formoſum intueri, aliquam parit voluptatem, quæ mox ad amorem trahit. Creet iam Deus, vti poteſt, infinitè formoſiorem, quàm ſit homo vel formoſiſsimus in orbe; quàm ille in ſui ſpectatoribus amœnum amorem prouocabit? hunc tu mihi homunculum vnicum cum Angelo, Angelum, imò Angelos omnes cum Deo, eiúſque infinitâ pulchritudine confer, ecquid iam ſentis? omnis pulchritudo florum, hominum, Angelorum, & rerum omnium pulchrarum, ad Dei pulchritudinem collata nox eſt, & meræ tenebræ, & deformis caligo. Ab huius ergo immenſæ pulchritudinis aſpectu excludi, idque æternùm, inexplicabile, infandum, incomprehenſibile tormentũ eſt. & hoc Theologi, *pœnam*

damni nominant. Chryſoſtomo mille gehennæ minus ſunt, quàm ſic à Deo reijci. Verba illius adnumero; hæc ſunt. *a* Noui autem, quòd plurimi pertimeſcant tantùm gehennam, ego tamen illius gloriæ amiſsionem, multò amarius quàm ipſius gehennæ dico eſſe ſupplicium. *& pauculis interiectis* Intolerabilis quidem res eſt etiam gehenna: quis neſciat, & ſupplicium illud horribile non perhorreſcat? tamen ſi mille aliquis ponat gehennas, nihil tale dicturus eſt, quale eſt à beatæ illius gloriæ honore repelli, exoſumque eſſe Chriſto, & audire ab illo: *Non noui vos.* Eſt enim ſatius vel mille fulmina ſuſtinere, quàm vultum illum manſuetudinis pietatíſque plenum, nos tamen auerſantem videre, & illos placidiſsimos oculos nequaquam nos aſpicere ſuſtinentes. Quid ergo luctuoſius eſſe poterit, quàm horrendum illud tonitru, vocem audire diuinam, ſic repellentem: Diſcedite à me maledicti: Foris canes, & impudici. *b.* Ah, quàm non capimus hoc irreparabilis damni ſupplicium, & interiores (ſic vocemus) tenebras, quæ intelligentiam, voluntatem, memoriam hominis omnem fœdâ cæcitate obruent. Quicquid memoria ſecum repetierit, affliget; quicquid cogitauerit intellectus, malum erit & execrabile, in tormentum cogitantis; voluntas obſtinatione ſuâ ſtupebit, neque enim vnquam velle poterit quod Deus: ita in ſe ſemper ſuæ malignitatis habebit pœnam. Verè Auguſtinus; exterioribus, inquit, deputati tenebris, nullo illuſtrabuntur interiori lumine. O tenebræ formidandæ!

His, exteriores illæ iunguntur, de quibus clarè Seruator: Inutilem, inquit, ſeruum eijcite in tenebras exteriores. *c* & hæ, denſiſsimas illas Ægyptiorum tenebras longè ſuperabunt. Si quid luminis habebunt damnati, in grauiorem id pœnam erit, vt videant, vnde plus crucientur: parentes, filij, amici, cognati, fratres ſolatio non erunt, ſed ſupplicio. O verè terram tenebroſam, & opertam mortis caligine! ô terram miſeriæ & tenebrarum, vbi vmbra mortis & nullus ordo, ſed ſempiternus horror inhabitat! *d* Hîc diſcant libidinoſi oculi, ad ſalubres nunc tenebras ſeipſos vltrò damnare, & omnem à ſe Veneris petulantiam excludere. Beati mundo corde, quoniam Deum videbunt.

a in c.7.Matth. hom.24. b Matth.c.25.v.41. Apoc.c.22.v.15.
c Matt.c.25.v.30. idem. Matt.c.8.v.12.& c.22.v.14. d Iob.c.10.v.21.& 22.

SECVNDVM.

FLETVS, & STRIDOR DENTIVM; vlulatus, & rugitus horribilis, lamentabilis. Poſt oculorum tormentum, ſequitur aurium. Propone

pone hîc tibi omnes aurium cruciatus, clamores hominum, fremitus beſtiarum, fragores nubium, deiectus aquarum, & quicquid in odium poteſt aures adducere, id omne damnatorum fletus ſuperabit. Apertiſsimè præmonens Chriſtus: Ibi erit fletus, inquit, & ſtridor dentium: *a* multi enim ſunt vocati, pauci verò electi. Hic damnatorum fletus, vlulatus, rugitus velut pecudum ex acerbiſsimo dolore proueniet, qui vel ſaxeis pectoribus deſperatiſsimam hanc complorationem excutiet.

His odis atque modulis, miſerorum illorum aures aſsiduè torquebuntur. Auctarium huius muſicæ erit *ſtridor dentium* à nimio frigore. Hæ vices erunt apud inferos, ſed abſque omni doloris lenimine: Ad nimium calorem tranſeunt ab aquis niuium. *b* O atrociſsimam febrim damnatorum, quæ nullam habet declinationem! ſempiternus hîc horror inhabitat. terror, tremor, ploratus, angor vndique opprimet captiuos illos. & quia hoc non aliquot annorum centurijs, non vicenis ſolùm aut quinquagenis, aut etiam centenis annorum millibus patiendum erit, ideò Iobus *ſempiternum horrorem* nominat. Annus videtur quandoque nox vnica, quam quis ſolus in tenebris, ſine ſomno, dolore acuto compunctus, tametſi inter plumas, tranſigit: & quàm is anxiè horas numerat, quàm auidè finem expectat tam acerbæ noctis, qui ſic inſomnis peruigilat? & quid fictus hic annus, quid nox hæc, licet expers ſomni, licet plena dolorum: ecquid centum, quid mille noctes dolorum pleniſſimæ ad illam ſint æternitatem in Orco, vbi mœror, vbi fletus & dolor ſempiternus? Ah! quàm horrendum eſt incidere in manus Dei viuentis! *c* O immittamus nos iam in manus & brachia Chriſti Domini in cruce mortui. Delete aures, quicquid ad hoc temporis libidinum admiſiſtis; deinceps vos ſpinis ſepiri non recuſate. Nimis horrendum eſt, in manus Dei viuentis incidere.

a Luc.c.13.v.28. Matth.c.22.v.14. b Iob.c.24. v.19.
c ad Hebr. c. 10. v. 31.

TERTIVM.

FAMES & SITIS incredibilis. Vbi culpa, ibi pœna. Quantas à gulâ noxas trahimus, heu fame ſitique acerbiſsimâ luendas! Purpuratus epulo ardentem linguam exerens: Crucior, exclamat, in hac flammâ, *a* & vel extremi digituli ſtillâ linguá refrigerari poſtulat. non dolium frigidâ plenum petijt, ſed guttulam, illam tamen nõ impetrauit. En, eò deuenit inopiæ opulentus ille gulo, vt non calicem, ſed digiti extremum; non Falernum, ſed aquæ guttã; non pin-

a Luc.c.16.v.24.

cernam nobilem, ſed Lazarum mendicum flagitaret. hæc tamen ei negata omnia. ita omnis ſolatij ſpes illic præciſa eſt, quacunque vel manus vel oculos moueant damnati, nuſquam à dolore quies eſt vel minima. velut qui in mare lapſus eſt, vndis vndequaque inuoluitur, nec inuenit vbi pedem figat; fruſtra iactat brachia; fugitiuam aquam incaſſum captat, fallit illa miſerum, & eludit: ſic infelices illi in tormentorum pelago ſubmerſi, nullum vſpiam à tormentis effugium reperiunt. Nihil eſt eo loci quod famem aut ſitim mitiget. Recepiſtis, ô miſeri, bona veſtra, in vitâ veſtrâ. nil vobis debetur amplius, niſi tormentum, idque æternum, olim epulati eſtis, iam dies ſunt ieiunij; nunc epulantur alij, qui quondam ieiunârunt. Propter hoc, hæc dicit Dominus Deus. Ecce ſerui mei comedent, & vos eſurietis: ecce ſerui mei bibent, & vos ſitietis: ecce ſerui mei lætabuntur, vos confundemini: ecce ſerui mei laudabunt præ exultatione cordis, & vos clamabitis præ dolore cordis, & præ contritione ſpiritûs vlulabitis. *a* Vobis olim, ſed ſurdis, prædicebatur centies, delitias ſupplicijs luendas: Nemo audijt: vocaui & non reſpondiſtis; locutus ſum, & non audiſtis; & faciebatis malum in oculis meis, & quæ nolui, elegiſtis. *b* Nunc longâ, nunc æternâ fame hilaris ſed breuis inſania digerenda eſt; voluptates fugaciſsimæ ſiti perpetua piandæ ſunt. Nimis iam ſerum eſt, huic fami ſitique mederi velle. poſt tale prandium, talis cena ſequitur; ſaturitatem meritò fames excipit, temulentia iuſtiſsimè torquetur ſiti. Hæc gulæ debetur merces. O Deus! gehennam profectò euitat, qui gehennam ſæpius cogitat.

a Iſaiæ c.65.v.13. b Ibid. v.12.

QVARTVM.

FOETOR intolerabilis. Omnes exteriores ſenſus peccatum inficit, omnes vindicta punit. Olim pluit Dominus ſuper Sodomam & Gomorrham ſulphur & ignem. *a* His pluuijs extinguendus erat æſtus libidinis. igni ſummus ardor, maximus fœtor ineſt ſulphuri. qui ergo laſciuâ carnis concupiſcentiâ fœtebant, igne & ſulphure peribant, vt ex animaduerſione iuſtâ diſcerent, quid ſpurcâ libidine commeruiſſent. Sic, pluet ſuper peccatores laqueos: ignis, ſulphur, & ſpiritus procellarum pars calicis eorum. *b* Duplex, libidinoſus & impurus ſupplicium meretur: dum viuit, ſeipſum magis atque magis luxuriæ laqueis irretit; cùm viuere deſinit, in lacum ſulphureum tranſit. Quantus eſt autem vel vnius cadaueris fœtor?

a Gen.c.19.v.24. b Pſal.10.v.6.

& quantus erit inter innumera damnatorum cadauera: omnis apud nos mephitis crocum ſpirat, ſi cum graueolente Auerno conferatur. Apocalypticus ille Angelus, ſæpius minatur ſulphureum ſtagnum: pars illorum erit in ſtagno ardenti igne, & ſulphure. *a* Ite iam, Christiani, & delitijs affluere ſupremam felicitatem credite, cras forſitan mergendi ſulphureis his vndis. Et quid tunc proderunt delitiæ, cùm vos inferorum ſepelient flammæ? cùm peregrinos odores ſulphureus expellet fœtor? Ah! ſapiamus, dum licet; ne dulce momentum, amariſsima comitetur Æternitas.

a Apoc.c.21.v.8.

QVNTVM.

Ignis, nullo ſæculorum tractu extinguendus. nimis quàm clara ſunt quæ prophetæ, quæ magiſter prophetarum Chriſtus, de hoc igne prædixit: Diſcedite à me maledicti, in ignem æternum. *a* Paleas comburet igni inextinguibili. *b* Bonum eſt tibi claudum introire in vitam æternam, quàm duos pedes habentem mitti in gehennam ignis inextinguibilis, vbi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur. *c* Omnis arbor non faciens fructum bonum, excidetur, & in ignem mittteur; *d* ignem illum inextinctum, qui omnes tangendi ſenſus nimium quantum cruciabit. Non tantùm mala eſt arbor, quæ verminoſa fert poma, ſed etiam quæ nulla. Sæpe culpandi ſumus, non quòd grande malum patremus, ſed quòd nihil boni. & plerunque citiùs ad ignem trahitur arbor, quæ nulla, quàm quæ calculoſa fert pira, vti non tantùm ille ſeruus vapulat qui nocuit, ſed etiam qui otiando non profuit: non tantùm pungentes ſpinæ, ſed & virens lolium & Zizania colliguntur, & alligantur in faſciculos ad comburendum. *e* Sic erit in conſummatione ſæculi: exibunt Angeli, & ſeparabunt malos de medio iuſtorum, & mittent eos in caminum ignis: Ignis eheu, ignis, & quidem ignis æterni. Humana crudelitas in pœnas ingenioſa, exquiſitiſsima inuenit ſupplicia, nullum tamen acutius, nullum vehementius eſt igne: Sed vti nullum eſt quod acrius torqueat, ſic nullum eſt quod citius torquere deſinat, & conſumat. Quis ergo ignis ille, qui & acutiſsimè cruciat, & cruciare nunquam deſinet? Sanè ſi hæc credantur, cogitentur attentiùs, nemo peccati letalis ſibi conſcius à gemitu & lacrimis temperabit, nemo procraſtinabit pœnitentiam. Ædeſime, nihil agimus, niſi flammas illas immortales, quantum fas

a Matth.c.25.v.42.
b Matt.c.3.v.12. c Marc.c.9.v.45. d Luc.c.3.v.9. e Matt.c.13.v.3 & 49.

fas, velut libemus atque tangamus, & oculis, & manibus. O quiſquis es, cùm te vrit libido, admoue, oro, extremum digitum gracili cereo, nec eum prius flammulæ illi ſubtrahe, quàm orationem dominicam ſemel duntaxat pronuntiâris. quid cunctaris id experiri? ecquid iniectum digitum ſubitò retrahis? vix duas voculas pronuntiâſti, & mox intolerabilem ais eſſe cruciatum. Perdura, & redde digitum igni. At negas id poſſe fieri, ob nimium dolorem. Ah, mi Deus, ah, ah, per centeſimam aut milleſimam horulæ partem, digiti extremum igniculo admouere, incredibilem, nimium, intolerabilem dolorem dicimus; & quis erit ille dolor, cùm totum corpus non pictis his igniculis, ſed in tremendis illis gehennæ flammis ardebit, non horæ partem, non tantùm horam, non diem tantùm; non tantùm menſem vnum aut annum; nec ſæculum tantùm aut olympiadem, aut per decem millia, aut etiam per centum millia annorum tantùm: ſed nec per centum millia millionum annorum tantùm, ſed per annos innumerabiles, infinitos, in omne æuum, in æternum. Ah! ô mi Deus, & ô mi Ædeſime, quiſquis hoc ſeriò vel ſemel per hebdomadem cogitat, aut viuet vt hominem rationis compotem decet, aut iam in merum ſaxum diriguit, aut certè degenerauit in pecudem. Silex eſt, quem tremendum hoc, & verè infandum inferorum ſupplicium non percellit cogitatum. Sed communis inſania, & ſenſum nobis eripit, & quidquid eſt ſanæ cogitationis. Nam his ſæpe non plus mouemur quàm ſi pictas fabulas cerneremus, Communis, inquam, hæc hominum inſania eſt, qui beatam vitam cùm petunt, fugiunt; æternam mortem quam videntur fugere, non perhorreſcunt, & fugiendi laborem recuſant.

O ignes! ô gehennæ flammas! ô inferorum incendia, nullis ſæculis extinguenda! vnius membri, vnicus ſolùm acutior dolor, ſeu ille ſtomachi ſit, ſeu capitis, pedis, pectoris, ſeu dentis, oculi, quàm inquietas noctes, quàm dies efficit acerbos? Verùm, ſit æger qui varijs doloribus, membris omnibus torqueatur; ſuus ſit omnibus corporis articulis cruciatus; ſit homo vndequaque miſerrimus & pleniſsimus dolorum, & qui vel ſilicem ad miſerationis ſenſum emolliat: hîc tamen adeò diues tormentorum, nondum ſcit, quàm infandi ſit doloris gehennæ flamma ad quam noſter ignis, pictus videri poſsit; præ quâ noſtri dolores ludicrum quid, & leues morſiunculæ dicantur. Minimum apud inferos tormentum, maius eſt quàm ſit maximum in orbe noſtro. Magnos cruciatus habent morbi,

morbi, ſed hos tolerabiles interualla faciunt, quæ illic nulla. Summi doloris intentio, cito hîc inuenit finem, & tunc deſinimus dolorem ſentire, ſi nimium ſentiamus: Nemo poteſt valdè dolere, & diu niſi apud inferos. ſic enim natura diſpoſuit, vt dolorem aut tolerabilem, aut breuem faceret. a In gehennâ, & intolerabilis eſt dolor, ſimul & longiſsimus, nunquam deſiturus, æternus. Ignis eorum non extinguetur. b

a Senec. epiſt. 78. b Iſ. c. 66. & vlt. v. 24.

SEXTVM.

Laniena Conscientiae miſerabilis. Vermis eorum non morietur, affirmat Iſaias. a ijſdem verbis conſignat hoc Chriſtus: Vbi vermis eorum non moritur, & ignis eorum non extinguitur. b & hoc ipſum pauculis interiectis (vt id ſtupor noſter capiat) tertium repetit: Vbi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur. Rea hæc damnatorum conſcientia, velut rabidus canis aſsiduo latratu & morſu, in deſperatiſsimam rabiem aget miſeros. Inde omnes illi, ſceleratæ ſtultitiæ ſeipſos accuſabunt; ſua cuique conſcientia identidem hoc exprobrabit: En, perditiſsime, inter iocos & luſus perdidiſti regnum: potuiſſes eſſe felix æternùm, modò voluiſſes: breui ac leui labore beatam immortalitatem tibi parâſſes, ſed noluiſti. En ſtultiſsime, pro carnis voluptatulâ & ſpurcâ, & momentaneâ, immenſas vendidiſti voluptates: Nimirum, tua tibi caro quàm cælum carior erat. Sentis iam, quas delitias ſectatus fueris? prædixi, monui, vellicaui, nihil profeci, nunc res & ſpes abs te ſegregant, ſed tuâ ſolius culpâ. En, impuriſsime, vt oblectatiunculas ſordidiſsimas aliquamdiu retineres, perdidiſti omnia. Procul nunc à te honores, theſauri, voluptates beatorum, ad quas omnis tibi via intercepta eſt. A cæli delitijs vndique excluſiſsimus es, quia eſſe voluiſti. hæc tibi tormenta libidines tuæ parârunt, in hos ignes tua te præcipitauit Incontinentia: tuam illam hilarem ſed breuem inſaniam, nunc luis æterno luctu: Deſperatè ploras paradiſi gaudijs te priuatum? tu te priuâſti. Acerbiſsime doles, perenne, cæleſte neglectum epulum? tu neglexiſti. Obſeratam tibi cæli ianuam lamentaris? tu eam ipſe tibi obſerâſti. ex toto beatiſsimus iam eſſes, modò eſſe voluiſſes. facili operâ cælum emereri licuit: ſed differendo, & negligendo, huc ſponte irruiſti, cæcus & amens, hinc nunquam exiturus. nulla hîc

libertas

a Iſ. c. 66. v. 24. b Marc. c. 9. v. 44. & 45. & 49.

libertas, nulla ſalus: deſpera centies, millies, æternùm deſperaturus, æternùm moriturus, & ad mortem nullis ſæculis peruenturus. Tu vnus & ſolus, omnium quæ pateris tormentorum, cauſſa es. damnatus es quia damnari voluiſti: à vultu Dei proiectus es, quia teipſum ab illo auertiſti. non alienâ, ſed tuâ culpâ peris, æternùm periturus. Hæ conciones erunt conſcientiæ, ſed ſeræ nimis & acerbæ. Dum viuimus, oblatrantis conſcientiæ morſus arte variâ eludimus, aut delinimus, nunc legendo, nunc colloquendo, nunc dormiendo; modò laborando, modò hilarius comeſſando. ſed apud inferos non ſomnus, non quies, nulla lectio, nullæ comeſſationes, nulla conſolatio; dies noctéſque conſcientiæ vermis laniatum vndique pectus corrodet. In ſeipſos furenter exardeſcent damnati, & tabeſcent; aſsiduò ſibi ipſis lugubrem hanc cantilenam occinent: O tempus, ô dies aureos, quò euanuiſtis, non redituri æternùm? O cæcos nos, & excordes, obſtructis oculis & auribus, libidine furebamus, & mutuis nos exemplis trahebamus ad interitum. Huc properauimus infelicisſimi, & ſpretis monitis cucurrimus ad mortem, heu mortem, heu mortem æternam. Quid nunc iuuant omnia quæ fallaciſsimus mundus offerebat: oblectationum priorum non ſine dolore recordamur, voluptas omnis auolauit, & euanuit. & quamuis eâ frui licuiſſet, aliquot annorum centurijs, quid fuiſſent vniuerſa illa cum his tormentis comparata æternis? vmbram ſolùm captauimus amaræ voluptatis. Quis nos tam crudeliter faſcinauit, vt huc certatim rueremus? O ſi annis ſingulis vel ſemel Æternitatem ſeriò perpendiſſemus! O vel dieculam, ô vel horulam vnicam impetrare liceat! ſed fruſtra ſunt hæc vota; actum eſt, ſpes omnis præciſa eſt. Maledictus ergo dies quo nati, maledictus Deus à quo conditi &c. Hìc ſubſtringo calamum, & infandas blaſphemias remitto ſub Orcum. hoc vnum repeto. Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur. Maturè ſapiat, & caueat, quiſquis hæc ſupplicia formidat.

SEPTIMVM.

Locvs & Societas deteſtabilis. Locus ille à ſedibus beatorum nimium quantum remotus eſt. Clamat ex alto Abrahamus: Inter nos & vos, Chaos magnum firmatum eſt, vt hi qui volunt hinc tranſire ad vos non poſsint, neque inde huc tranſmeare.[a] Et tamen Abraham in cælo nondum degebat.

Conclauia

[a] Luc. 17. v. 26.

Conclauia aut cubicula, ſed nec ergaſtula, qualia noſtra, Orcus habet. ſepulchra eorum, domus illorum in æternum. *a* nec aliter illic habitant vel opulentiſsimi. Mortuus eſt autem & diues, & ſepultus eſt in inferno. *b* O ſepulchrum nimis profundum! hoc illius nunc ædes, & arces, & arcus triumphales, hoc balnea, hoc theatra, & palatia. hîc tamen habitant non ſoluti & liberi, ſed vincti & ligati. Chriſtus imperans: Ligatis, inquit, manibus & pedibus eius, mittite eum in tenebras exteriores. *c* non ambulare, ſed nec mouere ſe poterunt damnati quò volent; manus pedéſque vincti, & velut infixi verubus ardebunt miſerandum ignis pabulum. Quantum tormentum eſt ægroto, febri æſtuare, & loco ſe mouere non poſſe? quod ſupplicium illud fuit Marci Arethuſij *d* ſanctiſsimi martyris, qui arctiſsimè colligatus, & perunctus melle, ad ardentiſsimum ſolem expoſitus eſt nudus, muſcarum, culicum, veſparum morſibus ſic pungendus, vt diu ſentiret ſe mori. Sed, ô Chriſtiani, picti ſunt hi cruciatus ad illos inferorum. Sua fuit & huic tormento iucunditas: ſolabatur martyrem & breuitas temporis quo hæc paſſurus, & perennitas gaudij quod in cælo conſecuturus. ſciebat vtique, id quod in præſenti eſt tribulationis noſtræ, & leue, & momentaneum eſſe. ita durabat athleta Domini & quo plus doloris ſentiebat, hôc maius præmium ſperabat. At verò damnati nil penitus leuaminis habent, nec à præſenti tempore, nec à futuro loco. vbi torqueri cœperunt, illic ſemper torquebuntur; ab æuo in æuum ſic erit. Accedit conſortium execrabile: Apud ſuperos, felicitatis pars magna eſt, inter Angelos degere: apud inferos, pars magna infelicitatis, inter diabolos ardere. Hæc diuinæ iuſtitiæ lex eſt, vt tortores illos & hoſtes ſentiant improbi, quos ſuaſores & amicos antè fuerant ſecuti.

a Pſal. 48. v. 10. b Luc. 16. v. 22. c Matth. c. 22. v. 13.
d refert S. Greg. Naz. orat. 1. in Iulian.

OCTAVVM.

DESPERATIO extrema bonorum omnium. Beatitudo, compendium eſt omnium gaudiorum, ſic Orcus ſuppliciorum & dolorum omnium ſummarium eſt, & epitome. quidquid vſpiam acerbum, illætabile, luctuoſum eſt, apud inferos inuenitur: quidquid vſpiam eſt amœnitatis, gaudij, voluptatis, apud ſuperos inter offertiſsimas delitias reperitur. In orbe noſtro nullum tam grande malum eſt, cui non aliquid poſsit eſſe leniminis: nunc ratio, nunc tempus

pus

pus, nunc menſa, & ſomnus, nunc amici, nunc alij ſimilia experti, nunc denique ſpes finis, refrigerationis quiddam affundit afflictio. In Tartaro portæ ſolatijs omnes ſunt occluſæ, omnes vel minimis leuamentis aditus ſunt intercepti. opem illi neque è cælo, neque è terrâ; non á rebus præſentibus, non à futuris vllam expectent: quocunque oculos vertunt, acerbiſsimæ mortis ſpicula in ſe torqueri cernunt: vndique luctus & anguſtiæ, mœror vndique & dolor, vndique innumeri cruciatus. Verè, *circumdederunt* eos dolores mortis. a verè, tribulationem & dolorem inuenerunt, & quidem tam varium ac multiplicem, vt ſuum cuique flagitio reſponſurum ſit ſupplicium.

Nemo ſibi ſuæque carni plus æquo indulgeat. hæc ipſa caro prout deliquerit ſic punietur. Hæc caro, corpus iſtud, ſi ampliora ſibi atria quàm Deo templa ſtruxerit; ſi laquearium, columnarum, ſpecularium magnificentiam, ſi hortorum ac nemorum amœnitatem nimio ſtudio quæſierit, in terram relegabitur tenebricoſam, & opertam mortis caligine. Huic carni, ſi balneis calidis ad voluptatem, vel cum vitæ aut pudoris periculo, frigido gurgite ad laſciuiam abuſa, *præparata eſt Tophet profunda, & dilatata*; cuius *nutrimenta ignis & ligna multa, flatus Domini ſicut torrens ſulphuris, ſuccendens eam.* b Hanc carnem, ſi comendo & poliendo ſe, pretioſum manè immi-nuerit, ſi veſte variâ ſuperbierit, putredo & vermes hæreditabunt. c Hæc caro, ſi otio inerti, ſi ſomno diſciplinarum hoſti ſic indulſerit, vt pulchrum & ſuaue duxerit in medios dormire dies, vigilijs tunc perpetuis, inſomniâ æternâ cruciabitur. Hæc caro, ſi choreis ac ſaltationibus impudicis ac libidinoſis ſe oblectârit, omnium tunc membrorum contorſione, tractione, conuulſione, non ad ſuaues fidium modulos, ſed ad terrificos dæmonum rugitus affligetur. Hæc caro, ſi ebrietati & temulentiæ ſe mancipârit, ſi ſic vixerit vt ederet & biberet, dirißimâ fame ſitique torquebitur. Hæc caro, quæ ocellos emiſsitios, turpitudinis & nequitiæ præcones, quaquà lubebat, euolare permiſerit, nullum tunc formæ aut pulchritudinis florem delibabit, ſed terribilem Behemoth, formidandum Leuiathan, fœdam & truculentam draconis effigiem inuitis oculis ſpectabit. Hæc caro quæ florum delitias, & odorum illecebras naribus venabatur, cadauerum putore, ſulphuriſque graueolentiâ ſaturabitur: Hæc caro, quæ aures ſalubribus monitis, & ſacris concionibus occluſas, ſcurrilibus verò fabellis, carminibus obſcœnis,

a Pſal. 114. v. 3. b If. c. 30. v. vlt. c Eccli. c. 19. v. 3.

obſcænis, cantionibus impuris, laſciuis colloquijs apertas habuit, lætum epithalamium in flebilem leſſum, iucundum Io & Euge, in Væ & Eheu perpetuum commutabit. Hæc caro, quæ tactum varijs libidinum formis collutulauit, fœdiſsimorum monſtrorum amplexibus obijcietur, liquatâ pice velut vnguento perfundenda. Hæc ipſa caro, & non alia vicaria, pro ſingulis quas contraxerit, noxis, cruciatus perferet inenarrabiles, innumerabiles, eheu æternos. Per quæ quis peccat, per hæc punietur. *a* & pro menſurâ peccati, erit & plagarum modus. *b*

a Sap.c.11.v.17. b Deut.c.25.v.2.

NONVM.

ÆTERNITAS, nullius intelligentiâ comprehenſibilis. Hæc vna vel ex leuiſsimo tædiolo, intolerabile demũ, & infinitum facit tormentum. Æternitatis conſideratio, tam ſerius labor eſt, vt in carminis leges ægrè tranſiturus videatur. Obſeruat tamen prudenter Seneca, &: quemadmodum, inquit, ſpiritus noſter clariorem ſonum reddit, cùm illum tuba per longi canalis anguſtias tractum, patentiore nouiſsimè exitu effudit: ſic ſenſus noſtros clariores carminis arcta neceſsitas efficit. Eadem negligentius audiuntur, minúſque percutiunt, quamdiu ſolutâ oratione dicuntur: vbi acceſſere numeri, & egregium ſenſum adſtrinxere certi pedes, eadem illa ſententia velut lacerto excuſſa torquetur. *a* Sic prorſus credo fieri, & idcirco, quò tenaciùs animo hæreret Æternitatis immenſitas impenetrabilis, eam nuperrimè verſiculis, quà licuit incluſi. Et ne amicus eſſe deſinam, etiam Ædeſimum meum ad huius carminis auditionem audeo inuitare. An aures vacant? ÆDES. Ambæ, quàm maximè. Lege, obſecro, lege, lege. Nunquam iſta ſatis nec dicuntur, nec ſcribuntur, nec leguntur, nec cunctantur, nec pinguntur. PARTH. lego: ſed tu verbis & metro ne nimium inhære; rem & ſenſum expende.

a Sen. ep. 118.

LACRIMÆ ÆTERNITATI SACRÆ.

I. *Eheu; quid hoc? cor æſtuat,*
Elinguat ora terror,
Concuſſa mens percellitur,
Horrórque quaſſat artus.

II. *Fons emicat per lumina,*
Genæ natant in vndis;
Has lacrimas, hæc flumina
Vox vna concitauit.

III. *Tremenda*

III. *Tremenda vox horrenda vox*
Ingens malum minatur,
Quod nulla lux, quod nulla nox
Quod aſtra nulla claudent.
IV. *Vox vna, ſed vox ferrea,*
Immitiórque ferro,
Graſſatur hauſta pectore
Per oſſa, per medullas.
V. ÆTERNITAS, *eſt illa vox,*
Vox illa fulminatrix,
Tonitruis minacior,
Fragoribúſque cæli.
VI. ÆTERNITAS, *eſt illa vox*
Metâ carens & ortu,
Mortalium que pectora
Ad auerna ducit.
VII. *Hæc vox, totondit Cæſares,*
Et induit cucullis;
Hæc antra cæca rupium,
Impleuit inquilinis.
VIII. *Hæc mille Lauras condidit,*
Sepſitque mille Mandras;
Strinxitque ſetis corpora,
Et veſtijt camelis.
IX. ÆTERNITAS, ÆTERNITAS
Me lancinat, necátque.
ÆTERNITAS, ÆTERNITAS
Me torquet atque mactat.
X. *O tempus abſque tempore,*
O finis abſque fine!
Perennis heu ÆTERNITAS,
ÆTERNITAS *perennis!*
XI. *Deſcende ſis ad Tartara*
Non vt coquare flammis,
Sed mente flammas penſita,
Vt exeas ab illis.
XII. *Voluam rotas Ixionis,*
Ætnáſque ſuſtinebo,
Paſcámque fibrâ vultures,
Omnes ſubibo pœnas:
XIII. *Araneos, & viperas*
Pleno ore deuorabo,
Et Scorpios, & excetras,
Et noxias rubetas.
XIV. *Miſce cicutam toxico,*
Picémque mî propina,
Metálla da liquentia,
Aurúmque Craſſianum!
XV. *Succos draconis hauriam*
Caldas bibam fauillas.
Venena nulla reſpuam,
Peſtem, ſtygémque nullam.
XVI. *Quin toſtus in ſartagine*
Frigar, verúque figar,
Rogóque viuus concremer
Vel torrear caminis:
XVII. *Tauros, ahena, ſulphura,*
Famem, ſitim, gelúque,
Tunicas moleſtas induam,
Vncóſque culeóſque;
XVIII. *Et ſæculis hæc perferam*
Mille, alteriſque mille,
Dum ſpes ſequatur termini,
Finiſque ſæculorum.
XIX. *Tormenta nulla territant,*
Quæ finiuntur annis,
ÆTERNITAS, ÆTERNITAS
Verſat, coquitque pectus:
XX. *Hæc inferos, hæc Tartara*
Facit, crucéſque tendit,
Augétque pœnas in dies,
Centuplicátque flammas.
XXI. *Eheu quid eſt* ÆTERNITAS?
ÆTERNITAS *perennis?*
Non hora, menſis, ſæculum,
Centúmue vel trecenta.
XXII. *Nec mille ſunt, aut millies*
Millena ſæcla Phœbi.
Cùm claudit orbem temporum
Orditur orbis orbem:
XXIII. *Sic itur in perennia,*
Curſus perennitatis,
Æternitatis ſæcula:
Sic itur, haud reditur.

XXIV.

XXIV. *Nam finis eſt exordium,*
Exordiúmque finis:
O vita morte triſtior,
O mors, ſed abſque morte!
XXV. *I, mœche nunc ad inferos,*
Sed inde non redibis;
I, venter; I, lauernio,
Perennè ſic peribis?
XXVI. *Deſcenſus eſt proniſſimus,*
Aſcenſus inde nullus,
Quos rictus hauſit Tartari
In Tartaro manebunt.
XXVII. *Relatus inter cælites*
Hos inter vſque plaudet;
Reſcriptus inter inferos.
Hos inter eiulabit.
XXVIII. *Nec finis vllus gaudia,*
Palmáſque terminabit;
Nec finis vllus lacrimas
Abſterget, aut leuabit.
XXIX. *Sed illud Orci pabulum*
Ardebit heu perennè,
Perennè cum tortoribus.
Et flebit, & dolebit.
XXX. *Viuant beati cælites,*
Viuant, canant, triumphent,
Plorent ſtygis catharmata
In ÆVITERNITATEM.
XXXI. *Ad aſtra, ad aſtra tendite:*
Non ſemper hæc patebunt:
Nunc ſunt adhuc induciæ,
In morte ſiniendæ.
XXXII. *Foràs Canes, cum Cerbero*
Ceſſate, vel latrate.
Ad Caſtitatis regiam
Soli vocantur Agni.
XXXIII. *Vultur foràs, Promethei*
Prandebis in macello;
Paratur iſtud candidis
Conuiuium columbis:
XXXIV. *Sed dum beatos hoſpites*
ÆTERNITAS *ſaginat,*
Excluſa turba prandio
Quid rodet in canino?

XXXV. *Micam fami, guttam ſiti,*
Sed vnicam rogabit;
Cælum tamen gulonibus
Hanc ſportulam negabit.
XXXVI. ÆTERNITAS *perenniũ*
Pincerna lacrimarum,
Has præter vndas flentibus
Nec guttulam propinat.
XXXVII. *Hoc, hoc bibent, quod fleuerint,*
O aridi bibones!
Nam quot propinquum lacrimæ
Siccantur ad caminum?
XXXVIII. *Sed lacrimarum fontibus*
Succedet vrna fellis,
Heu vrna nunquam ad vltimum
Exhaurienda fundum!
XXXIX. *Fellis bibent plus quàm volent,*
Vrget Modimperator,
Et ingerit vomentibus;
Ah, ſuauiùs ſitirent!
XL. *Hæc ſola Bacchanalia*
Sunt longiora voto;
Bibes: abire non licet;
Cur ſymbolam dediſti?
XLI. *Conuiuialem teſſeram*
Nunquam remittet hoſpes,
Hic nemo caupones ſtygis
Fœdifragos vocabit.
XLII. *Nec prima menſa tollitur,*
Nec ponitur ſecunda:
Pridem ſatur, nondum tamen
Promulſidem ebibiſti.
XLIII. *Æterna Liberalia*
Dat Liberalis Orcus;
Malè, malè Liberalibus!
Malè Liberalitati!
XLIV. *Procraſtinator improbam*
Cane corue cantilenam;
ÆTERNITATIS *vltimum*
Cras corue non videbis.

F . . . . Ah!

Ah! Æternitas! & quis te non dicam, capit, ſed laborat capere? Ille immortali memoriâ digniſsimus Godefridus Bambergenſis & Würtzburgenſis Præſul, quem ſupra diximus, ille vnus ex millibus, & penè ſolus cepiſſe videtur, quid ſit *Æternum*, nam *Æternitatis* aſsiduè memor, dicere ſolebat: Omni momento ſto ad oſtium *Æternitatis*. In eum finem pictas, ſculptas, cerâ fictas, tumulis etiam effoſſas calauerum caluas habuit, per omnia conclauia quæ habitabat, ſic diſpoſitas, vt certiſsimæ mortis & ſecuturæ poſt hanc *Æternitatis* nunquam liceret obliuiſci.

Legiſtine libellum de Æternitate? tremendum eſt, quod ille aſſerit, & tamen veriſsimum eſt, nec negari poteſt. Si rectè memini, hæc habet ad verbum: *a* Cogita mille cubos mille millionum annorum, hoc eſt, millies, millies, millies, millies, millies millies, millies, millies millena millia annorum (tam horribile hoc cogitatu eſt quàm facile pronunciatu) Cogita ergo tot annos in igne tranſigendos; ſimul tamen etiam cogita, hoc omne temporis ſpatium etſi duplicatum, triplicatum, etſi centuplicatum, *nec principium* quidem eſſe Æternitatis: poſt tot annorum reuolutum tempus, necdum incepiſſe dici poterit Æternitas. Ædepol me, niſi hæc cogitatio ſanctiores nos reddat, pecudes, ſaxa, merus chalybs ſumus: nil eum mouet, quem non mouerit æternitas, immenſa illa, interminata, ſine fine, perpetua, *ſemper* duratura, nullis nec innumeris deſitura ſæculis. Quamdiu viuet Deus tamdiu morientur damnati. Sed ô mortem immortalem, ô vitam mortiferam! neſcio quo te nomine appellem, vitæ an mortis? ſi Vita es, cur crudelius morte afficis? ſi Mors, cur crudelitatem tuam non finis? neutro te dignabor nomine. Et vita & Mors boni quippiam habent: in vitâ requies in morte terminus eſt; ſolatio ſunt hæc duo in malis omnibus. Tu verò nec requiem habes, nec habes finem quid igitur es? & vitæ malum es & malum es mortis: à morte cruciatus habes ſine requie. O Æternitas damnatorum, ô mare amaritudinum!

Nec tamen Deus vllius crudelitatis eſt arguendus, quòd peccato letali vel vnico, ſupplicium decreuerit æternum. Deus, quia mitiſsimus, miſerorum cruciatu non paſcitur, quia tamen & iuſtiſsimus eſt, impiorum ſupplicijs non placatur. factus eſt malo dignus æterno, qui in ſe bonum peremit æternum. Pœnas dabunt in interitu æternas à facie Domini, & à gloriâ virtutis eius. *b* Iuriſconſultorum ſcitum eſt: reprobata pecunia non liberat ſoluentem.

Pœnitentia,

a Conſid.4.§.2. b 2.Theſſ.c.1.v.9.

Pœnitentia, pecunia eſt ſoluendis debitis apta: tamdiu durat pretium huius monetæ, quamdiu mercatus vitæ. hoc finito, pœnitentia omnis, reiecta, adulterina eſt pecunia. apud inferos eſt quidem pœnitentia, ſed neutiquam vera, quia ſera nimis, & plena blaſphemiæ & furoris. Nec mirũ damnatos ſemper torqueri: continuè blaſphemant, & ſic quaſi ſemper peccant, ſemper ergo plectuntur: dum viuerent, corrigi noluerunt, ſemper peccaturi, ſi ſemper victuri, ergo iam ſemper puniendi, æternùm cruciandi. voluiſſent vtique ſine ſine viuere, vt poſſent ſine ſine peccare. Ad iudicantis ergo iuſtitiam ſpectat, vt nunquam careant ſupplicio, qui, dum viuerent, nunquam, volebant carere peccato. Quid viui dixerint, ſcimus: Venite, fruamur bonis; venite frangamus diem pocalis; venite, choreæ nos vocant, inuitant horti, ludendi eſt occaſio venite. Hæc viui loquebantur. Quid verò iam dicunt ad inferos deiecti? aliæ illorum ſunt voces: O Æternitas, inter intolerabilia omnia, intolerabiliſsimum! O Æternitas cæleſtis, breui tempore, leui labore redimenda! O Æternitas tartarea, ſolâ ſocordiâ, & ſpurcâ voluptate quæſita! O Æternitas luctuoſiſsima, & longè acerbiſsima, quàm facile te vitaſſemus, ſi te ſæpius cogitaſſemus! O Æternitas modò poſt nongenta millena millia annorum, vel dimidium tui liceret cernere! O Æternitas in deſperatione aſsiduâ deſperatiſsima! O Æternitas, Æternitas, ô omnium tormentorum multò atrociſsimum tormentum, Æternitas!

Quis, ô Ædeſime, Æternitatem hanc capere, quis eam ſatis obſtupeſcere, ecquis de eâ dignè diſſerere poſsit? nulla hîc ſuſpiria, nulli gemitus, nullæ ſufficiunt lacrimæ; verba omnia, quin & ipſæ hîc deficiunt altiſsimæ cogitationes.

Æternùm, ô mi Deus, æternùm in flammis viuere? tuo conſpectu æternùm priuari, infandis doloribus excruciari æternùm, ah æternum? Heu inſaniam extremam hominum! quàm volucri decipimur bono, ô quàm doloſo ludibundi poculo ſenſim venenum combibimus! ita velut ebrij, voluptatum auidi, beatitatis immemores, æternitatis obliti, velut per iocum mergimus noſmet in omnium ærumnarum barathrum, in immenſiſsimum æternitatis Oceanum.

In vaniſsimam gloriam, in aurum, in Venerem æſtuamus miſeri, & illos ignes, illos æternitatis rogos, heu non cogitamus: Nullus eſt, heu nullus eſt, qui recogitet corde. *a* Ædeſime, ſi quid adhuc hominis retinemus, hoc vnicũ aſsiduò cogitemus, ÆTERNVM.

a Hier. c. 12. v. 11.

CAP. XII.

DICTORVM

De Triumphandâ Incontinentiâ Epilogus.

HOrribile dictu eſt, quod ſanctiſsimus Rhemenſis Præſul Remigius de Incontinentiâ & Libidine pronuntiauit: Demptis paruulis, inquit, ex adultis, propter carnis vitium, pauci ſaluantur. Conſidera iam mihi orbis ſtatum, & miraberis, totum pæne mundum hoc Auernali igne ardere. Vix eſt vllum vitium, quod pluris ſtetit humano generi, quam hoc libidinis & Incontinentiæ. Hydra eſt, aut draco, non trium, nec ſeptem tantùm, ſed nouem capitum; ad ſingula tibi digitum iam intendo.

I. C.

Libido & Incontinentia, vitium eſt INSATIABILE. Catenam ſtygiam rectè appelles, anulus ex anulo pendet; turpitudinis & cupiditatum hîc ſeries eſt, altera ex fine alterius naſcitur. ſi ſemel huius vitij iugum receperis, dura patiere imperia, quibus nec vllâ ſeruitute facies ſatis. nunquam expletur voluptas; plurimum licet ingeras, ſemper plus appetet: Ætnam montem æmulatur, perpetuis ardet ignibus, nec tamen decreſcit. Obſequeris voluptati hodie? maiora cras imperabit: negas? vim faciet: cælum proponis: diſtrahet: gehennam monſtras? aliò auertet. Ideò Princeps Apoſtolorum: Chariſsimi, ait, obſecro vos, tanquam aduenas & peregrinos, abſtinere vos à carnalibus deſiderijs, quæ militant aduerſus animam. a *Militant*, inquit, neque enim breui res hæc velitatione conficitur, ſed vbi vel ſemel huic hoſti parueris, tam diuturno quàm miſerabili bello intricaberis. Canis, cùm in heri manu os videt, adulatur, lambit, blanditur caudâ, dum oſſe potiatur, vbi hoc obtinuit, i nunc, eripe, & minaces dentes videbis, non mulcentem caudam. Ita diabolus, cerberus ille trifaux, callidiſsimus, quantis blanditijs caſtimoniam ſollicitat? vbi hanc nobis extorſerit, heu quàm difficile fuit multis, denuò eâ potiri! Ergo canem hunc bene noueris, quò blandior hoc nequior, tunc maximè mulcet cùm turpiſsimè decepturus venit. Et hîc quoque facilius ſæpe fuit non labi, quàm ſurgere. Tenaciſsimum eſt hoc vitium, vbi ſemel inhæſerit, ægerrimè reuellitur.

Ergo principijs obſta, & primos aditus libidini omni conſtanter nega.

a 1.Pet.2.v.11.

nega. Quòd ſi collum ei ſubmittas, tuam tibi libertatem tollet, rationem adimet. & vt verbo dicam, rapiet te tibi, & quidquid in te hominis eſt; omni verecundo ſenſu exuet te, & induet beſtiâ. Hem, quis hoſtis in quemquam tam contumelioſus fuit, quàm in quoſdam voluptates ſuæ ſunt, obſcœnæ illæ, & vetitæ? quibus tamen miſeri ſic ſe mergunt, vt ijs in conſuetudinem adductis carere vix poſſe videantur. & ob hoc miſerrimi ſunt, quòd eò peruenerunt, vt illa quæ ſuperuacua fuerant, facta ſint pænè neceſſaria. Seruiunt itaque putidæ carni, & mala ſua, quod malorum eſt vltimum, amant. Tunc aut conſummata eſt improbitas, vbi turpia non ſolùm delectant, ſed etiam placent; & deſinit eſſe remedio locus, vbi quæ fuerant vitia mores fiunt. *a* Fuge, ah fuge, fuge, quicquid aduerſatur pudicitiæ.

a Senec. epiſt. 39. in fine.

II. C.

Vitium carnis ferme IMMEDICABILE eſt. Noëmi æuo, totus orbis in omne vetitum, maximè tamen in libidinem ruebat. hinc illæ Dei querelæ: Non permanebit ſpiritus meus in homĩne in æternum, *quia caro eſt. a* Vniuerſi homines (Noëmo excepto) tantùm carnem ſapiebant, toti caro. Auerſabatur Deus hanc illorum obſcœnitatem, & profuſam intemperantiam. vindictam tamen quingentis annis diſtulit; intereà temporis per Noëmum variè monuit, fabricandam Arcam dictauit, omnes extremæ malitiæ damnauit, omnium interitum prædixit; crebriùs minatus eſt, vniuerſum humanum genus, niſi reſipiſcerent, vndis extinguendum. Nemo reſipuit, nec vnicus quidem. ita omnes vitiorum dulcedini ſuccubuerunt, vt quidquid diceret aut moneret Noë, omnia illi cachinnis & ſibilis digererent, neminem ſuæ turpitudinis pœnituit, nemo doluit peccaſſe. Tandem Deus, vti decreuerat, ſigno dato imbres emiſit, qui quadraginta continuis diebus & noctibus ruerent, dum terra omnis in faciem pelagi mutaretur. atque ita genus illud vniuerſum libidini deditum aboleuit, vt aliud nouum & à vitijs purum inſtauraret. Hæc libidinis natura eſt, remedia ſpernere, monita contemptim proculcare. hinc eam Clemens Alexandrinus, *b* congruente titulo vocat *morbem immedicabilem.* Chriſtus beati Marci ore: *c* Deceptio, inquit, diuitiarum, & circa reliqua concupiſcentiæ introëuntes, ſuffocant verbum, & ſine fructu efficitur. Cùm ſiluam ignis corripit, nil opus eſt igni pabulum ſuggerere

a Gen.c.6.v.3. b lib.1.pædag. c Marc.4.v.19.

gerere, quo ſeipſe paſcat, abundè inuenit. Et nos ſiluæ inſtar ſimus miſeri, quos ſi libidinis ignis carpere incipiat, noua identidem in nobis fomenta reperit, quibus in nos magis ac magis inualeſcat.

Nullum profectò vitium tam pertinaciter & obſtinatè diuino ſpiritui reſiſtit. Siracides teſtatur luculentè: Verbum ſapiens audiuit luxurioſus, & diſplicebit illi, & proijciet illud poſt tergum ſuum. *a* Huic accedens Oſeas: Non dabunt, inquit, cogitationes ſuas vt reuertantur ad Deum, quia ſpiritus fornicationum in medio eorum, & Deum non cognouerunt. *b* Ideò auerſare, fuge, execrare, quidquid Venerem olet, aut libidinem: ſuſpecta tibi ſit omnis Incontinentia. Hæc eſt voluntas Dei ſanctificatio veſtra. *c*

a. Eccli.c.21.v.18. b Oſ.c.5.v.4. c 1.Theſſ.4.v.3.

III. C.

Vitium carnis, vitium eſt COMMVNISSIMVM. non errâro, ſi orbem pænè totum dixero, hoc igne peſtilentiſsimo ardere. non palatia duntaxat regúmque turres luxuria ſubit, ſed & tuguria paupcrúmque tabernas ingreditur, non in plumis tantùm, ſed & in paleis infeſtat, non ætatem ſolùm florentiorem, ſed quandoque etiam effœtam ſenectutem ad turpe probrum alligat. Tantò ergo magis ab omni ætate ac ſexu, ab omni hominum ordine cauendum, ac reſpuendum hoc vitium, quantò magis apud omnem ætatem, ſexum, hominúmque ordinem ſeſe inſinuat. Senſus & cogitatio humani cordis, in malum prona ſunt ab adoleſcentiâ ſuâ. *a* Nunquam æui ſenio libido moritur, nunquam crimen hoc temporibus obruitur, nunquam ſcelus iſtud obliuione ſepelitur. Hoc vitium ſine modo, ſine fine perſequendum eſt, nam illi quoque nec finis eſt, nec modus: & eò corruptela morum alicubi progreſſa eſt, vt deteſtandæ verborum ac geſtuum turpitudines, comitatis ac vrbanitatis nomine inſigniantur. Multi, vt oris ſpurcitiem honeſto nomine prætexant, humanitatem aulicam appellant. Hoc eſt bis peccare, peccatum virtutis titulo vendere. Nimirum in laudem ex crimine creſcimus, cóque feſtiuior quis vocatur, quò iudicatur turpior. Si poſsis, inquit Cyprianus, *b* in ſublimi ſpeculâ conſtitutus oculos inſerere ſecretis, recludere cubiculorum occultas fores, occulta penetralia reſerare, conſcientiam hominum rimari, aſpicias ab impudicis geri, quod nec poſsit aſpicere frons pudica; videas, quod crimen ſit & videre. & quanta vbique libidinum probra domeſticis parietibus obſepta, quorum quò ſecretior culpa, hoc maior eſt audacia. Verè,

a Gen.c.8.v.21. b lib.2. epiſt.2. ad Donat.

rè, Mundus totus in maligno poſitus eſt. *a* & maximè in hoc impuritatis & libidinis maligno. O fugiat mundum, quiſquis vult viuere mundus: impuritatem omnem execretur, quiſquis affectat beatitatem. Sint lumbi veſtri præcincti. *b*

a Ioan.5.v.19. b Luc.c.12.v.35.

IV. C.

Vitium carnis, Angelis eſt INVISISSIMVM. O extingue Veneris ignes, & rebellantes carnis motus compeſce, quiſquis Angelos amas, & reuereris. Qui autem in carne ſunt, Deo placere non poſſunt. *a* Sed nèc poſſunt placere Angelis Dei. Angelum & porcum in vnam aliquam amicitiam compingere difficile eſt. At verò porcum induit, qui puritatem exoſus in libidinis cœno volutatur: contrahendam cum Angelis ſocietatem ne ſperet talis. Mentes illæ caſtiſsimæ, puriſsiméque ſpiritus, quò ſibi ſimiliores cernunt, hòc integriùs diligunt; oderunt & auerſantur omnes impuros. nulla eis familiaritas, ſocietas nulla, niſi cum caſtis & puritatis amatoribus: hircos illos & porcos extremè abominantur. ſi quem caſtitatis ſciunt ſtudioſum, hunc in ſuam, eámque intimam amicitiam cooptant, & Angelum faciunt: Tales ſunt, ſicut Angeli Dei in cælo *b* —— melius nil cælibe vitâ. Quàm ei facilè eſt fieri Angelum, quiſquis ſe cupit præſtare caſtum. Nam, ſi Chryſoſtomo credimus, Virtutem Angelorum tulit è cælo Chriſtus. Et ſanctorum Patrum ſcitum eſt: Vita caſta, vita eſt Angelorum. *c* nec errant: *Omnis ponderatio non eſt digna continentis animæ. d* Nota, mi Æ deſime, nota: Omnis ponderatio, omnis, omnis cum caſto animo in comparationē venire non poteſt. Tu iam aureos & gemmeos Pompeij Magni triumphos, tu turres Baſilij Imperatoris auro ſtipatas, tu omnes Perſicas gazas, & Cræſi theſauros; aureos imò montes propone, nondum animę caſtæ pretium vel leuiter expreſſeris. Non eſt digna continentis animæ omnis ponderatio. Nos tamen, ſtultiſſimi mercatores, quadrante vno aut teruncio, non tam vendimus quàm abijcimus caſtitatem, & breui voluptatulâ deliniti, perdimus pretium incomparabile. Nemo hîc Cypriano credit, cuius illud præclarum extat: Voluptatem viciſſe, voluptas eſt maxima. Verè Chriſtiani eſt, ſummam voluptatem in voluptatum faſtidio, ſummam gloriam in carne inattaminatâ ponere, & Angelos habere amicos: ſummum eiuſdem dedecus eſt, ab Angelis, hominum alioqui amantiſsimis

a ad Rom.c.8.v.8. b Matth.c.22.v.30. c Chryſ.hom.23.in ep.ad Epheſ. Ambroſ.l.1.de virginib.. Baſilius de vera virgin. Caſſian.l.6.inſtit.c.6.& lib.12.c.11. Bern.epiſt.42. d Eccli.c.26.v.20.

mis non amari, & hoſtes experiri omnes cælites. Laſciuiam ne amet, qui odium metuit Angelorum.

V. C.

Vitium carnis FVGACISSIMVM eſt. Momentaneum eſt quod delectat, ſed quod cruciat æternum. De hoc omnium turpitudinum fugaciſsimo tranſcurſu, nemo ſignatiùs atque expreſsiùs mihi videtur locutus præ Tertulliano, qui: cogitabant, inquit, interdum vnde cecidiſſent, & poſt libidinum *vaporata momenta* cælum ſuſpirabant. *a* Quàm pulchrè putidas carnis voluptates *momentum* appellat, & *vaporatum* quod priùs euaneſcat, quàm quis illud ſatis aduertat. Diuinè hoc ipſum expreſsit in metris ſuis Boëthius. *b*

Habet omnis hoc voluptas,
Stimulis agit furentes, c
Apiúmque par volantum
Vbi grata mella fudit,
Fugit, & nimis tenaci
Ferit icta corda morſu.

Adoleſcentia & voluptas vana ſunt, inquit Eccleſiaſtes, *d* Ioannes Apoſtolus: Mundus tranſit, & concupiſcentia eius. *e* Et Carnis, & Mundi gaudia, hoc ſibi commune habent, celerrimè tranſire, & quandoque priùs ſinire, quam plenè incipere; dulci vino ſimillima, quod in annum alterum non fert ætatem, ſed aceſcit antequam exhauriatur. Verè, & in puncto ad inferna deſcendunt. *f* Fuge ergo, fuge mi homo, fuge fugaciſsimas illas voluptates.

a lib de mulier.hab.c.1.& 2. b lib.de conſol.phil.metro.7. c Alij: fruentes. d c.11.v.10. e 1.Ioan.c.2.v.15. f Iob.c.12.v.21.

VI. C.

Vitium carnis DAMNOSISSIMVM eſt. Hinc ſanè damna & incommoda nata, qualia à nullo vitio. Quantas libido gentes, quàm validas, hoſtibus tradidit? quanta patefecit propugnacula? quantos ad ferrum ignémque impauidos fregit, & edomuit? ad quæ non pudenda, nec antè cogitata, compulerit viros magnos, ignorare non poteſt, niſi qui Samſonē, Dauidem, Salomonem ignorat.

Ob hoc vitium vrbs Sichimorum euertitur, vrbis princeps & omnes incolæ trucidantur. *a*

Ob hoc vitium è Beniamitis viginti quinque millia, ex Iſraëlitis quadraginta millia virorum in prælio cadunt. *b*

Ob

a Gen.c.34.v.25. b Iudic.c.20.v.21.& 35. & 45.

Ob hoc vitium ſapientiſsimus mortalium, cultor fit idolorum. *a*

Ob hoc vitium potentiſsimus regum Dauid innumeris plagis afficitur. *b*

Ob hoc vitium ſeptem mariti Saræ à diabolo necantur. *c*

Ob hoc vitium improbi ſenes, Suſannæ pudicitiam ſubuertere aggreſsi lapidantur, ſtato in tales ſupplicio. *d*

Ob hoc vitium viginti quatuor millia fornicantis populi in Moab, plagâ vnâ perimuntur. *e* Ad hiſtorias veteres te non reuoco: quotidianis exemplis ſat diſcimus, quantum libido & Incontinentia ſingulis etiam hominibus obſit, quibus vires, valetudinem, opes, memoriam, ingenium, famam, vitam admutilat: & relinquat hæc omnia, animam tamen & cælum rapit; pro iacturâ horum omnium reddit infernum. Romæ olim Veneris & Libitinæ templa meritò coniuncta ſunt, cùm à Venere ad mortem, animi præſertim, viâ curratur proximâ. Quot iuuenes, prius Angeli, poſt diabolo ſimillimi, caſtis moribus exutis in præceps vitiorum anhelo curſu ruerunt! Ideò Eccleſia rectiſsimè, velut mater, filiorum ſaluti metuens, aſsiduè precatur: *A ſpiritu fornicationis libera nos Domine.* Sed quæſo te, Ædeſime, quid iam diu ſiles? dic etiam tu aliquid, vt duo ſimus. quâ lege omnes loquendi vices mihi tradis? Quid me loquente proficias, neſcio: hoc ſcio; à te tacente me plurimum diſcere, cumprimis inſignem patientiam in me audiendo. Sed ne abutar illâ, iam iam dictioni finem impono. Et verò etiam ſerus veſper, velut præco, ſuprema dicta pronuntiat: *Actum eſt, licet.* ÆDES. Obſecro, per te liceat, etiam hoc tempus non perdere meis quæſtiunculis. tu perge. PARTH. tria ſolùm capita hydræ illius reſtant demonſtranda.

a 3.Reg.c.11.v.14. b 2.Reg.c.12.v.10. c Tob.c.6.v.17.
d Dan.c.13.v.62. e Numer.c.25.v.10.

VII. C.

Vitium carnis FALLACISSIMVM eſt, præterquam quòd vix vlla peſtis exitiabilior ſit humano generi. Luxuria dulcis Siren, venenum voluptarium, letale mel, feliciſsimus diaboli hamus, quo totum pæne orbem & ineſcat, & trahit, vt perimat æternùm. Concupiſcentia cùm conceperit, parit peccatum; peccatũ verò, cùm conſummatum fuerit generat mortem. *a* Ideò voluptas non veniens ſed abiens conſideranda: acceſſus illius blandus eſt, receſſus amariſsimus; à fronte mulcet, à tergo viperat, peſtis tam ſubdola, quam noxia. Id Bernardus egregie demonſtrans: Hæc peſtis, inquit,

a Iac.1.v.13.

inquit, eò ad nocendum procliuior, quò ad repellendum difficilior, quæ nolenti etiam ſe ingerit, blandè oneroſa, diſplicendo placens. Subtiliter intrat, & mentem occupat, & niſi ſubitò repellatur, allicit, & incendit, & quaſi virus peſtilentiæ, per totum corpus paullatim ſe diffundit: cogitationes prauas multiplicat, affectiones malas generat, mentem illicitâ delectatione afficit, & ad conſenſum turpitudinis, animum inflectit; omnes animæ virtutes corrumpit. Hac peſte, qui adſtrictus tenetur, diuelli ab eâ vix poteſt, quoniam ſtimulos eius confiteri aut neſcit, aut erubeſcit, tam ſubtiles & turpes ſunt. Adiuua me Domine Deus, vt huic tam peſtifero & morifero vitio reſiſtere poſsim. Scio, quod reſiſtentem fatigat, vincentem coronat: Scio, ſi mentem cogitatione immundâ inquinâro, tibi qui munditiæ auctor es, placere non valeo. Cor mundum crea in me Deus. *a*

Iulius Solinus memorat, Phalangium (aranei genus eſt, quod & Tarantulam dicimus) dirum eſſe animalculum, tactu peſtilens atque ſi niſum quæras, nulla ei vis eſt, ſi vim & poteſtatem lædendi, hominem ictum veneno interficit. & cum æſtu anni flagrantiſſimo aſsiduus ſol campos Apuliæ torret, tum maximè ſeu afflatu noxio, ſeu æſtu accenſa hæc phalangia, tam exitiali licentiâ in humanos artus graſſantur, vt, quotquot ab hac peſtiferâ lue libantur, irrequieti vel canant, vel lacriment, vel delirent, aut tam letali ſtupore preſsi taceant, vt membra omnia ſeneſcente tabo putiſcant, & ſic animum extrudant. Phalangium eſt, libido, peſtilentius neſcio an fraudulentius, ijs maxime infeſtum, quibus minutum malum cenſetur: blandè ſerpit, celerrimè inficit, ſuauiter occidit. tacti ab hac peſte in tam irrequietam inſaniam prolabuntur, vt id vnum aſsiduè appetant, quod maximè noceat. Ita Phalangium iſtud non tam vulnerare & lædere ſentitur, quàm vulneraſſe & læſiſſe.

a de inter. dom. c. 29.

VIII. C.

Vitium carnis, probro plenum; TVRPISSIMVM eſt. Præ ceteris vitijs omnibus tam ſingulariter fœdum & turpe eſt, hoc de quo agimus, peccatum, vt propriè, & ſuo nomine vocetur TVRPITVDO. Vndequaque vitium hoc monſtroſum & ſpurcum eſt, ideò tenebras & angulos quærit, & pænè ſeipſum exhorreſcit. Optimi parentes Suſannæ, vti Danielis hiſtoria memorat, *a* Helcias & vxor eius, laudauerunt Deum, pro filiâ ſuâ Suſannâ cum Ioachim marito

a Dan. c. 13. v. 63.

marito eius, & cognatis omnibus, quia non eſſet inuenta in eâ *res turpis.* Caſtiſsimus Paulus, Epheſijs præcepit, ne nominarent quidem hanc *turpitudinem.* a In eâ quam ad Romanos ſcripſit epiſtolâ, vbi de iniquitate & immunditiâ mentionem inieciſſet: quem ergo, inquit, fructum habuiſtis tunc in illis, in quibus nunc erubeſcitis? b Nullum eſt vitium quod adeò ruborem incutiat, & pudore ſuffundat, atque turpiſsima hæc bellua, quæ diem non fert, nocti amiciſsima.

Eximiè laudatur Hebræus rex Aſa, quòd inuerecundam idoli ſtatuam, *ſimulacrum turpiſsimum* confregerit, combuſſerit, & ſubmerſerit torrente cineres. c Vbi libido, ibi turpitudo; vbi pudicitia, ibi corporis mundities, & mentis pulchritudo. Deformis eſſe Caſtitas non poteſt; ſicut nec formoſa vnquam Incontinentia: illa roſas & lilia, vrticas hæc & ſpinas proſeminat; illi nonniſi munda & ſancta probantur, huic cœnum & ſordes placent. Chriſtus Virginis filius, omnis generis tulit conuicia; at incontinentiæ noluit inſimulari, tam hoc fœdæ notæ probrum eſt. E priſcis ille ſapienter dixit: Vti nec cælum reſpicit, nec margaritum quærit porcus, ſic & animus dulcedine voluptatis captus, & in luxuriæ cænum delapſus, difficile poteſt cæleſtia cogitare, & aliquid Deo dignum ſapere. Turpitudinis mater eſt Incontinentia; è ſordibus naſcitur, ſordibus paſcitur, inter ſordes educatur, & moritur. Nimirum talis eſt riuus, qualis eſt fons & origo riui, nec à lutoſâ ſcaturigine limpidus amnis ſolet profluere: ita quidquid ab Incontinentiâ emanat, ſordet, & notam poſt ſe trahit TVRPITVDINIS.

a Epheſ. c. 5. v. 4. b ad Rom. c. 6. v. 22. c 3. Reg. c. 15. v. 13.

IX. C.

Vitium carnis, vitiorum omnium COMPENDIVM eſt. Nimis parum dixi, cùm Phalangio etſi peſtilentiſsimo animalculo libidinem contuli: bellua eſt, eáque truculentiſsima. Mantichora a (ſi Cteſiæ credimus) apud Indos fera eſt, cui omnium belluarum feritas ineſt, nec vnquam ab humanâ manu manſueſcit: triplex ei ordo dentium pectinatim coëuntium, corpus & magnitudo leonis, auriculæ & facies humana, oculi cæſij & ardentes, cauda ſcorpionis bifida, miſsili aculeo armata, color ſanguineus, vox fiſtulæ non abſimilis, velocitas cerui. & hæc fera humanæ carnis eſt appetentiſsima. Huic belluæ informi & horribili ſimillima eſt libido, vt quæ omnium verè vitiorum noxam & venenum participat; plerunque nullâ

a Vide Conr. Geſ. l. 1. de quadrup. pag. 631.

nullâ cicuratur arte, quamdiu viuere permittitur. Triplex libidini ſeries dentium; primâ crumenæ & corporis bona conficit, vires & opes; alterâ famam nominíſque honeſtatem diſcerpit; tertiâ omnia animi bona fœdè commolit. Libidini leonina eſt truculentia; diuinas & humanas leges perrumpit, monita omnia peſſundat. at verò faciem hominis habet; inter omnia vitia humaniſsimum videtur; initium illius blandum, ſuaue, iucundum, ſed caudâ ferit vt ſcorpio, morſum conſcientiæ infigit acerbiſsimum. Oculos habet ardentes, quos in omnes ſordes eiaculatur videndo. Colore ſanguineo eſt hoc vitium, neque enim aliud præ ſe fert, quàm quod ſanguis & caro appetunt. Vox libidinis, vox fiſtulæ: fiſtula dulcè canit, volucrem dum decipit auceps: blanditur turpitudo, dum irretiat, idque facit celeritate incredibili, quandoque enim iactu oculorum vnico, in animum tranſilit libido. Qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, iam mæchatus eſt eam in corde ſuo.[a] Quód exponens Auguſtinus: Etiamſi, inquit, non ſequatur factum; rea tenetur in conſenſione conſcientia.[b] Hem, quàm immanis, atrox bellua! hanc niſi cauiſti, mi homo, perijſti. Optima ſuadens Cyprianus: Primis, inquit, titillationibus diaboli obuiandum, nec fouendus eſt coluber, donec in draconem formetur. Reperias non rarò, de quo dicere liceat: hic homo & frequenter orat, & ſtipem libenter erogat; non eſt potator, non luſor, non decoctor, non perfidus, non maledicus, non contumelioſus, non ebrioſus; imò officioſus, induſtrius, obſequioſus eſt, ſed ſimul eſt libidinoſus. Ah, laudem priorem omnem perdidit. à diabolo ſatis captus eſt, quiſquis libidine vinctus eſt: omnem virtutem vitiat libido; imò nullam habet virtutē, quiſquis habetur ab hoc vitio. Quicunque totam legem ſeruauerit, offendat autē in vno, factus eſt omniū reus.[c] Nullâ ſui parte liber eſt, quicunque in hæc vincula coniectus eſt.

Hoc carnis vitium, velut Pantomimus, omnium ſibi vitiorum laruas aptabit, niſi ab illo maturè te vindices, & in libertatem aſſeras: Fors comere te neſcis & ſuperbire? hoc te Vitium iſtud docebit; calamiſtratos facit & comptulos, quos in familiaritatem recipit. Numis alienis inſidiari, tuos dilapidare forſan neſciebas anteà? hinc diſces. Dies totos otioſâ vrbanitate comburere, fortaſsè non ſolebas? iam aſſueſces & otiari, & in vtramque aurem ſecurus ſtertere; ſi quid diei ſuperfuerit à ſomno & otio, id ſibi curioſa lectio depoſcet. Bono animo; omnes vitiorum formas condiſces, ſi magiſtram habueris Incontinentiam. Et licet horreas quodcunque

a Matth. c. 5. v. 29. b lib. 12 de Trin. c. 13. c Iac. c. 2. v. 10.

que turpe facinus, licet auerſeris fœditatem omnem quæ oculos incurrit, modò ſordida cogitare non recuſes, modò ſcintillam libidinis animo conceptam non extinguas, modò phantaſijs & imaginationibus impuris hoſpitium non neges, hoc tibi ſatis erit ad interitum; ſatis perit, qui ſic ſine ſtrepitu perit; ſatis malus eſt, qui ſic occultè recuſat eſſe bonus. nec ſanè ad cælum aſpirat, quiſquis in his cogitationibus ſeſe oblectat. Verbulum otioſum vel vnicum, in examen trahetur, & cogitationes obſcœnæ immunes erunt ab hoc tribunali? Animus puritatis amans vel leuiſsimas etiam cogitatiunculas extinguit, quàm primum illas à Caſtitate alienas deprehendit. O Caſtitas (exclamat Ephrem *a*) Angelicæ vitæ ratio, quæ homines Angelis reddis ſimiles! O Caſtitas, cui delitiæ, cui luxus veſtium, & cura corporis pudori ſunt & odio. O Caſtitas oculorum frenum, quæ totum corpus è tenebris transfers in beatam lucem! O Caſtitas in quotidianis prælijs imperterrita, & in tuos hoſtes animoſa atque vigilans! O Caſtitas, cæleſtis prudentia, & cæleſtium capax, O Caſtitas, currus igneus, cultores tuos in ſublime euehens, O Caſtitas, & pulchra pretioſa poſſeſsio, donum Dei opulentiſsimum, O Caſtitas, mater innocentiæ, morum ornamentum, quæ proborum omnium in te gratiam concilias, quæ vel hoſtibus tuis es venerationi aut admirationi! O Caſtitas, tuum ipſa decus, beata, & efficiens beatos, quæ in medio corporis animique velut roſa flores, & amœnum fragras! O Caſtitas, in quâ diuitias æternas recondidit, puritatis amator Deus!

His Cyrillus Hieroſolymitanus ſubſcribens: *b* Non ignoremus, inquit, Caſtitatis gloriam; Angelica eſt corona. parcamus corporibus quæ lucere debent ſicut ſol. parua eſt ad horam voluptas, ſed ex peccato æterna verecundia, & pœna.

Caſtitatem, mi Ædeſime, docebunt nos tot millia virginum ſub gladio, in patibulo, ſtipite, leone, axe, incendio & rogis: vt virginitatem ſeruarent, vitam perdiderunt, ita quò ſublimior virginũ cura, maior gloria. Teclæ caſtimoniam adorat leo, Alciones impudicitiá vindicat ciconia. Puellæ Romanæ non paucæ, Veſtæ de virginitate cenſebantur: ſed & quæ Delphis inſaniebant, nubere neſciebant: ſed & quæ Dianæ Scythicæ, quæ Iunoni Achaicæ, quæ Cereri Eleuſię pro ſacerdotibus ſeruiebant, matrimonium à ſe abdicârunt. Erubeſce Caro, quæ Chriſtum in lauacro induiſti: illis diabolus continentiam præcipit, & auditur: tibi Apoſtolus Caſtitatem prædicat, optátque Chriſtianos omnes virgines eſſe, *c* & negligitur. Ah, vel duas

a tom. 1. in Enc. caſt. b Cathecheſ. 12.
c 1. Cor. 7. v. 7. volo omnes homines eſſe, ſicut meipſum.

duas ſolùm has voculas penſita improbè acturus, *quid ago?* ita caſtiſſimus Ioſephus: quomodo poſſum, aiebat, hoc malũ facere & peccare in Dominum meũ? *a* ita confortabitur cor tuum, eò quod Caſtitatem amaueris, & eris benedictus in æternum. *b* Quoniam bonũ eſt homini ſic eſſe, *nam* mulier inupta & virgo cogitat quæ Domini ſunt, vt ſit ſancta & corpore & ſpiritu. *c* O mi homo, quiſquis NICETAM miraris, vel in hoc vno imitare, &, Teipſum caſtum cuſtodi. *d*

Fructus ſpiritus eſt Charitas, Continentia, Caſtitas. *e* Fructus carnis libido, *Incontinentia*, turpitudo. Ædeſinne, audiſti hactenus *triumphatam* in horto *Incontinentiam*, audi, obſecro eandem in horto *triumphantem*; ſed vnà tecum audiant, velim, omnes in orbe iuuenes, audiant viri, Orbis audiat, & *Incontinentiam* omnem, vt turpiſsimam vitæ labem, & animi peſtem certiſsimam, modis omnibus deteſtari diſcat. Audi tragœdiam inauditam.

In celeberrimâ ciuitate Lubecenſi matrona erat venerabilis, & Conſulis vxor, quæ vno partu tres filios edidit, quorum vnus elephantiaſi, alter in aquis, tertius, de quo nobis ſermo, ſuâ manu perijt. Sed quo is modo, quóue ordine tam tetram mortem obierit, ſincerè conſcripſit ille, qui & ipſum, & germanos ipſius, & omnem illam familiam optimè nouit.

Erat tertius hic iuuenis elegans formâ, ingenio acer, auro diues, veſte nitidus, nec incultus moribus, ſed, quo fœdauit omnia, libidinoſus. Vnde poſt variam Incontinentiam, impegit in vnam earum, quæ formâ vincere credebatur omnem Lubecenſium feminarum pulchritudinem. Hæc miſerum inuerecundi amoris vinculo nexum, in ſua caſtra ſic captiuum duxit, vt eum nec numorum diſpendium, nec fractæ libidine vires nec Dei timor, nec terror gehennæ, nec publica honeſtas, nec amicorum priuata correptio, à turpi conſuetudine potuerint abducere. Quâ ex re factum, vt crumenâ iam depletâ, etiam neceſſarijs inciperet egere. Quod vbi mater aduertit (pater iam naturæ conceſſerat) filium indignam natalibus pauperiem incurriſſe, materno affectu mota bis terque, iterum atque iterum æs grande filio donauit, ſimulque monuit illacrimans, memor eſſet Dei, generis item & honoris: memor ſalutis æternæ, probroſam conſuetudinem renuntiaret, atque de cetero laſciuiæ ſuæ impetus cohiberet virili animo. Sed heu! fulſere cæco lumina; ſurdo cecinit philomela. Voluit infelix, & non voluit; languidè conatus eſt, & ideo è libidinum cæno eluctatus non eſt.

Tandem

a Gen.c.39.v.9.
b Iudith.c.11.v.11. c 1.Cor.c.7.v.26. d 1.Tim.c.5.v.22. e ad Gal.c.5.v.22.

Tandem cùm videret mater, quicquid largiretur, in filij perniciem abire, animum obdurauit, & clauſit manus. Iuuenis, animum & vultum matris mutatum obſeruans, egeſtate & libidine conſultricibus peſsimis vſus, ſtricto enſe in matrem irruit non ſemel, & (horreo dicere) calcibus etiam protriuit, ſeuerè minatus, iam confodiendam, ni ocyus promptâ pecuniâ duræ neceſsitati ſuccurreret. Miſerrima mater ſub filij velut ſub hoſtis gladio contremuit, & territa tam præſenti periculo, quicquid exigebatur, quamuis inuita, donauit. Neque auſa eſt ſui parricidæ crudelitatem ad cognatos aut magiſtratum deferre, verita ne fortè primores ciuitatis, quorum rigida æquitas iam innotuiſſet Orbi, filium tantæ improbitatis reum ſeuerâ ſententiâ fulminarent. Tacuit ergo, & quanto potuit ſilentio rem preſsit. ſed breui neſcio cuius linguæ vitio, tanti facinoris fama per omnium aures ſpargebatur. Quocirca conuenerunt cognati, & conſilijs agitatis, iuueni ſub pœnâ capitis interdixerunt de ſimili auſu gladium vnquam ampliùs in matrem ſtringeret, aliáue iniuriâ eam afficeret. At ipſe, etſi ons alioqui, ad Manlianum hoc edictum erubeſcens, ſtatim maternis ædibus excedere, & vnà matris oculos exire inſtituit. Et ne ſolus erubeſceret, in totius familiæ notam & dedecus, ipſe cum infami muliercula in proſtibulo habitare cœpit. Hîc poſt ſericas veſtes conſumptas, poſt diſsimulatam diu famem, poſt marſupia omnia exhauſta, æger animi, & dolore vix conſolabili tabeſcens, ſine re, & propè iam exſpes, partim febri æſtuare, partim omnia deſperare, & inferendæ ſibi necis conſilium coquere. Cúmque malum in dies creſceret; nec mali remedium vllum occurreret, iam impar ægrimoniæ, morte decreuit tam acerbam vitam abrumpere. Verùm ne quis tam funeſtæ tragœdiæ epilogum impediret, mulierculam quam ad id temporis deperibat, cum fictis negotijs aliò amandauit. Illâ domum egreſsâ, ille iam ſolus & abſque arbitris, è culina cultrum rapit, & ſecedit in hortum, vbi ſcilicet *Incontinentia* ſuum ſibi triumphum ſtatuerat. hîc vagum lumen in omne latus circumferens, in ſolitudine ſe deprehendit. Itaque diffibulato raptim thorace, palladium morbo pectus nudauit, & cultri manubrium infixit parieti ligneo, tantóque ſeſe impetu in aduerſum mucronem impulit, vt oſſeâ crate pectoris transfoſsâ, dorſi quoque ſpinam violaret. Hoc vulnere ſaucius in terram corruit, viſóque ſanguinis effluuio, ſæuioribus furijs agitabatur, quòd inuiſum ſpiritum tam acerbis impulſibus exturbare non poſſet. Heu triſte ſpectaculum!

ſtaculum! Et en quo furore ſuimet carnifex hærentem etiamnum pectori cultrũ in orbem rotet (vt è ſignis in cadauere patuit) viſcera laceret, & ſceleſtum animum non tam emittat, quàm eijciat.

Redijt interim domum infelix femina, & in horto demum reperiens amaſium in ſuomet ſanguine volutari: expalluit & linquente animo humi collapſa eſt. Tandem, reſumptis viribus cùm ad ſe redijſſet, omnem viciniam fœdo eiulatu conciuit. Vicinis in hortum cateruatim irruentibus, ipſa lacrimis infuſa, quo habitu cadauer reperiſſet, narrauit. Mox fama per vrbem, & ad matrem euolat. Ad hunc nuntium mater, velut leæna raptis catulis irrugiens, pallore ſuffundi, & pænè alterum funus fieri, mox ad hortum non ire, ſed currere. hîc inter ſpirantes flores tam fœdè extinctum filium offendit, & mox primo aſpectu, animâ deficiente, velut cum filio moritura in herbam procubuit. In fletum adduxit ſpectatores iam pænè geminum, aut triplex funus. Mater è defectione recreata, vberrimis perfuſa lacrimis, & madentes oculos in filij pellicem obuertens: O mulier, inquit, quid feciſti? meum mihi ſanguinem tu ſeduxiſti; horum omnium cauſſa tu es, infeliciſsima.

Alterâ luce cognati vix plurimâ pecuniâ impetrarunt, liceret ſibi miſerabile funus terræ mandare, quod leges flammis dari voluiſſent. ita hic iuuenis ſui ipſius carnifex in profano ſepulchreto humatus eſt. Nocte vnicâ poſt ſepulturæ honorem exactâ, tumuli terrâ ita ſubſedit repentinâ labe, vt non nemo conijceret, cacodæmones, qui animam rapuerant, etiam corpus abſtuliſſe. Ipſe ego (inquit ſcriptor rei geſtæ) vidi congeſtam in glebam in eminentiorem tumulum: at verò poſterâ die, tantum terræ dehiſcebat, vt difficile fuerit credere, hominem illic ſepultum eſſe.

Et hunc tam exitialem exitum habuit iuuenis illius libido & Incontinentia, in luculentum exemplum omni poſteræ memoriæ, vt norint omnes, quâ malorum voragine ij ſeſe præcipites mergant, qui habenas libidini laxant.

Hoc illud nobile trophæum eſt Incontinentiæ in horto triumphantis, quæ pariter in horto à Niceta noſtro glorioſiſsimè & victa, & triumphata eſt. Diſcant iuuenes diſcant viri, diſcat Orbis alienâ clade ſapere, laſciuiæ cupiditates frenare, conſortium omne, quod libidini faueat, declinare.

Verùm, quod nos in Libidinis labyrinthum inducit, quod in Luxuriæ abyſſum præcipitat, eſt noxarum quotidianarum & crebrò repetitarum neglectus: *In pigritijs humiliabitur contignatio, & in*

infirmitate

infirmitate manuum perſtillabit domus. a Cùm domus rimas accipit, & ſtillas admittit, in ruinam vergit, niſi rimæ obducantur, auertantur ſtillæ.

Plurima ſunt quæ nos minuta credimus, & quoniam ea per oſcitantiam non cauemus, ab his minutis in maximum ſæpe malum prolabimur. Non magni nobis eſt vna libidinoſa cogitatio, aſpectus feminæ curioſior, aliquot verba liberiùs prolata. res hæc, vt putamus, leuicula eſt. ita cogitationes augentur & creſcunt, aſpectus iterantur, verba non iam licentiam tantùm, ſed & laſciuiam olent: ab his paullatim tranſitus fit ad alia, quæ inter leuia quoque numeramus, vt ſunt litteræ parùm virgineæ, anuli, chirothecula, floſculi, bullæ aureæ, munuſcula alia dono miſſa, aut accepta: inde lectiunculæ, & cantilenæ parum pudicæ, inde tactus inuerecundi, inde alia atque alia, mihi nec quidem nominanda: & vt cæno mergamur profundiore, hæc omnia tanquam non maxima facinora in nobis leniter vindicamus. Nimirum per has rimas & ſtillas, ruinæ paratur domus. *Qui modica ſpernit, paullatim decidet.* b Quamuis illa minimè ſint modica niſi contemptori, cui ſolenne eſt dicere: quid tum poſteà? cogitationes ſunt, aſpectus & verba ſunt, humanitatis indicia ſunt. Per has rimas ſatis grandes, letale libidinis venenum inſtillatur. En, domum malignis imbribus perfluentem, breuì & cadentem cernes,

Sanctus Iob, cùm ſtatuiſſet apud ſe, ne cogitare quidem de virgine, mox huius propoſiti rationem reddens; *quam enim partem,* inquit, *haberet in me Deus deſuper?* c perinde ac ſi diceret? niſi ita ſeriò cauerem, niſi occaſiones tam ſtudioſè declinarem, niſi omnem malam cogitationem mox animo proſcriberem, niſi denique parua magni facerem, aliquod haud dubiè laſciuum deſiderium in me oriretur, per quod diem amitterem.

In quo cacodæmon exercitatum furem feliciter ſæpe imitatur, hic namque clauſam domum expilaturus ſi quod foramē vel feneſtellam ſibi patefaciat, quæ tamen hominem adultum non admittat, puerum per illam immittit, vt is hac ratione in domum illapſus, magiſtro ſuo ianuam reſeret, quò rem ſuam intus agat. Pari modo diabolus, cogitationes impuras, iactus oculorum curioſos, lectionem incautam, voces & geſtus parum verecundos veluti furunculos præuios intromittit in animum, qui veluti oſtium pandant, viámque faciant ingreſſuro. Vnde maximi refert, ſummâ

g hîc

a Eccleſ.c.10.v.18. b Eccli:c.19.v.1. c Iob.c.31.v.1.

hîc cautione vti, occaſiones etiam eminus cauere, nihil velut rem paruam negligere, nec tantùm libidinem omnem, ſed & libidinis vmbram auerſari, & fugere. *In pigritijs humiliabitur condignatio, & in infirmitate manuum perſtillabit domus.* Verè, domini ignauia, eſt domus ruina, nam ſi ſarta tecta non conſeruentur, fiet vt tandem arceri non poſsit pluuia. Par ratio eſt animi, quædam velut non magna negligentis; in eo his initijs libido creſcit. Veriſsimè diuus Gregorius: Si, inquit, curare parua negligimus, inſenſibiliter ſeducti, audenter etiam maiora perpetramus. quia igitur à leuioribus malis incipitur, & ad grauiora peruenitur, vanitas mentem obnubilat, iniquitas cæcat. [a] cognata prorſus ſunt turpia cogitare aut dicere, & turpia facere; properè agitur quod libenter auditur. Ædeſiſsime, qui incipit cogitationibus non reſiſtere, incipit perire: cui ſuaue eſt, iam hoc, iam illud, & iſtud audere, huic durum non erit toto pectore libidinem haurire. Ita demum fœdiſsimis imbribus *perſtillabit domus* tota. Nemo ergo dicat: hoc non grande facinus eſt, hoc modicum quid eſt, modò grauioribus abſtineam, tolerabile erratum hæc cogitatio, & hæc, & hæc etiam; ferri poteſt hîc oculorum, aut linguæ, aut etiam manuum error, poſſunt iſthæc ſic abire.

Non poſſunt, mi homo, non poſſunt, nam ſi iſta ſic abeant, alia atque alia ſequentur, & ſemper grauiora ac fœdiora; tandem tota *perſtillabit domus.* Illud Gregorij repeto: Si parua non curamus, inſenſibiliter ſeducti, maiora perpetramus: Ergo hîc omnia caue, etiam quæ videri minuta poſſent, aut nihil cauebis.

Sed ad te redeo, tecúmque finio, ô Chriſtiane Samſon, caſtiſsime Niceta, qui victæ in horto Incontinentiæ trophæum & triumphum nobiliſsimum deportaſti.

O Niceta reuiuiſce in nobis; pugna & triumpha in nobis, ô Victor illuſtriſsime. Tuum nos exemplum, tua nos pugna & victoria, in certamen animet, accendat, inflammet. Audeamus cum Niceta, pugnemus, vincamus. Is certam hîc habet victoriam, qui ſeriam non detrectat pugnam. pugnandum eſt: nullâ hîc ſine pugnâ obtinetur victoria, hic nullum ſine luctâ venit præmium: pugnandum eſt. Inæſtimabilis pretij theſaurus eſt Caſtitas, æternis muneranda præmijs. Nec poteſt gratis conſtare Caſtitas. Hanc ſi magno æſtimas, omnia paruo æſtimanda ſunt.

Omnis autem ponderatio non eſt digna continentis animæ. [b]

a Greg.l.10.mor.c.9.fine. b Eccli.c.26.v.20.

FINIS.

TRISMEGISTVS CHRISTIANVS,

SEV

TRIPLEX CVLTVS

CONSCIENTIÆ

CÆLITVM

CORPORIS.

B.^{mæ} V.^{nis}

MARIÆ NOBILISSIMIS SODALITATIBVS.

INGOLSTADIANÆ
MONACENSI
DILINGANÆ
AVGVSTANÆ
RATISBONENSI
OENIPONTANÆ
HALENSI
LVCERNENSI
FRIBVRGENSI HELV.
BRVNTRVTANÆ
CONSTANTIENSI
EYSTADIANÆ
ENSISHEMIANÆ
NEOBVRGENSI
FRIBVRGENSI BRISG.

à

DOMINO ET MATRE DOMINI ſalus Æterna.

EXpromiſſo ad vos redeo (Proſapiâ, Eruditione, Virtute ornatiſſimi Domini Sodales) vnáque adduco *Triſmegiſtum Chriſtianum*, in vno tres viros, aut in tribus vnum. Hic, meo iuſſu, tria vobis deferet munera: LIBRVM vt Philoſophus, THVRIBVLVM quia ſacerdos, tanquam Rex CORONAM. Librum Sapientiæ, Thuribulum Pietatis, Coronam Regni ſymbolum eſſe non ignoratis. De triplici hoc ſymbolo, apud vos, bonâ veniâ veſtrâ, Chriſtianus hic *Triſmegiſtus* diſſerere cupit. Opportunè, puto, apud eos optimæ vitæ fundamenta iaciuntur, quibus omnis virtus amabilis eſt.

Veriſſimè olim Romanus ſapiens dixit: Non dat Natura virtutem. ARS eſt bonum fieri. a Hanc artem inter Chriſtianos vix quiſquam exactè diſcet, qui Libro illo, qui Thuribulo ac Coronâ illâ vti neſciet. E Libro hoc Conſcientiam tractare, à Thuribuli vſu Cælites venerari, ab vſu Coronæ Corpus regere, ſuaui compendio, quiſquis voluit, didicit. Fabius hoc rectè: Breuis eſt, inquit, inſtitutio vitæ honeſtæ beatæque, ſi credas. Natura enim nos ad optimam mentem genuit: adeoque diſcere volentibus promptum eſt, vt verè intuenti illud magis mirum ſit, malos eſſe tam multos. b Breuem hanc ad integerrimos mores inſtitutionem vobis exhibet *Triſmegiſtus*, qui ad triplex ſolùm documentum aures & animos petit beneuolos.

Primum eſt: Conſcientiam ſcienter diſcutere.
Alterum: Cælites religioſo cultu proſequi,
Tertium: Corpori nimium cultum detrahere.

Primam *Triſmegiſti* partem demonſtrat Philoſophi Liber, ſcrutandæ Conſcientiæ ſignum, hac enim viâ ad veram Sapientiam itur. Res ſanè maximi momenti eſt, ſeipſum non aſſiduè fugere, ſtatis horis à ſeipſo inueniri, & cum Conſcientia ſua

peritè

a *Sen. Epiſt. 90.* b *Fab. l. 12. Inſtit. c. vlt.*

patitè loqui poſſe. Malorum hoc proprium eſt, alienam conſcientiam declinare quam non timere. Nam, vt beatus Zeno Veronenſis Antiſtes dixit: Qui ſuam conſcientiam non timet, is eſt qui Deum non timet. a Optimè aureus orator Chryſoſtomus: Et ſi te, inquit, omnes accuſauerint; tu vero teipſum non condemnaueris, neque ipſa conſcientia reprehenderit, beatus es. itaque ne modicum & exile tibi videatur illud propriæ conſcientiæ forum. b

Mihi credite, ſodales, nihil tam neceſſarium, neque magis cum cura dicendum eſt, quam qua ratione conſcientiam ad examen quotidie vocemus. Ad omnia vitia perſananda, tam certum ac potens pharmacum vix eſt, quàm frequens diligenſque ſui diſquiſitio. Hanc quiſquis temerè negligit, vitiorum dulcedini non inuitus ſuccumbit. nec enim praua emendat, nec noxia proſpicit, nec pœnitenda præcauet, ſed cæco quodam impetu in illa proruit, & ignorantia ſui, velut atra nube inuolutus in præcipitium non vnum deuoluitur. Certè à quotidiani huius examinis neglectu certiſſima ſequitur *Ignoratio ſui*, quæ miſero homini eas tenebras offundit, vt aciem in cæleſtia intendere vix valeat, ſed perpetuis erroribus ac labyrinthis inerret, è quibus ſe vix vnquam explicabit, cæleſti ſole ſubtracto. Facili negotio malus eſt, qui non quotidie ſeriò vult eſſe bonus. niſi enim mens noſtra hoc quaſi continuo freno contineatur, identidem ad aſſueta & erubeſcenda dilabitur. Succumbunt vitijs virtutes ſi illa non cito odiſſe properaueris. Nunquam ex integro ſanus erit, qui morbos à ſuperficie tantùm curarit, nec ad mali fontes deſcenderit: ita nec vnquam ex ſolido probus erit, qui non ſæpius in ſeipſum redierit, atque à ſe dicta factaque, ſed & cogitata ad vnguem explorarit. Ex habitu peccare faciliimè diſcit, quicunque ſe perraro ac negligenter diſcutit. hinc enim neceſſe eſt vitia habituſque praui in dies augmentum ſumant, & fœdorum motuum ac turbarum cauſſæ creſcant, vnde proxima ruina eſt in varias vitæ labes.

At verò ſeria, & non perfunctoria conſcientiæ diſcuſſio, & mala retegit, & malorum cauſſas. hinc cuiuis perfacile ad eorum remedia deuenire. Hinc etiam ſanctioris vitæ primarium ſubſidium eſt *Notitia ſui*. nemo autem fortuitò ſe ſuaque cognoſcet. Magnum hîc ſtudium aſſiduáque diligentia neceſſaria eſt, quam ij adhibent qui ſua omnia ad quotidianam incudem reuocant. Perſuadet deinde hæc conſcientiæ diſcuſſio rem omnium difficillimam, *Contemptum ſui*, magnámque animi ſubmiſſionem, cùm in miſeriarum noſtrarum cognitionem nos deducat, milléque ſubmiſſiſſimæ mentis cauſſas præbeat, ac quadam verecundiâ totum hominem perfundat.

Et hinc altera pars *Triſmegiſti* exurgit, pia *Cælitum Veneratio*, Sacerdotis Thuribulo deſignata. Quò quis enim egentiorem ſe agnoſcit, eò ſtudioſiùs ditioribus amicis ſe commendat, & quo plus ſuæ cauſſæ diffidit, hoc potentiores inuocat patronos. Ita qui conſcientiam ſuam luſtrans, à virtutibus inopem ſe deprehendit, ad illos cæli theſauros, ad beatos cælites confugit, ſuæ inopiæ conſulturus. Quâ in re diuinis honoribus nihil ſubtrahitur. Alexander Macedo nil gloriæ ſuæ derogatum cenſebat, cum Siſygambis Darij mater, Hephæſtionem corpore cultúque præſtantem pro Alexandro ipſo nunquam viſo ſalutaſſet. cúmque illa tandem ad Alexandri pedes prouoluta, ignorationem nunquam anteà viſi Regis excuſaret, Alexander manu eam alleuans: Non erraſti mater, inquit, nam & hic Alexander eſt. c Nec Deo diſplicet, per amicos adiri & rogari, de quibus ipſemet: Ego dixi, Dij eſtis. d Sanè ſancti Angeli, ceterique Cælites libellorum ſupplicum velut magiſtri, Deo preces noſtras offerunt, ſuáſque addunt. Cuicunque igitur ſua conſcientia quotidianos errores & lapſus exprobrat, is meritò in eam rem vnicè ſolicitus eſt, vt cauſſæ ſuæ patronos apud Deum quàm plurimos inueniat.

a *S. Zeno ſerm. de Fide.* b *Chryſ hom. 26. in epiſt. ad Rom*
c *Curtius lib. 3. c. 24.* d *Pſal. 81. V. 6.*

niat, quò diuinam largitatem *multiplicatis interceſſoribus* (prout Eccleſia precatur) faciliùs in ſe deriuet. Ita *Notitia ſui* prouocat *Venerationem Cælitum*. At ſeria, & quæ imitatione potiſſimùm conſtat, Cælitum veneratio, illud cumprimis exigit, vt, qui cæleſtes animos debito cultu velit proſequi, corpus ſuum non nimium colat, & herile imperium ſeruo nequaquam committat.

Atque hinc Tertia *Triſmegiſti* pars emergit, quam Regis Corona ſignificat. Verè Rex eſt qui nouit regere ſeipſum, nec ſe ancillæ arbitrio permittit. Ancilla eſt, *Caro*, ſed malæ fidei, & in exitium ſui domini nunquam non ingenioſa. Hîc opus imperio ſeueriore: indulgere velle & parcere, ſæua bonitas, blandum & affabile odium eſt, neque hic aliud quis agit quam vt peſſimè clemens ſceptrum amittat, & carnem amando animum occidat. An illum dicamus Regem cui muliercula imperat, cui pecuniola, cui gloriola, & alij animorum tyranni? Ille verè Rex eſt, & ſui potens dominus, qui imperat ſibi & ſuæ Carnis malignis cupiditatibus. En tibi Regem: non vitijs, non affectibus, non proprijs blanditijs ſubiectum, & qui omnium minimè ſeruiat corpori. Magnæ libertatis eſt, & verè Chriſtianæ, audere corpori negare quæ iniquè petit. Corpus naturâ querulæ impudentiæ eſt, & hos modo cibos, has modo veſtes ſibi poſtulat. Si alterutrum duntaxat adipiſci liceat, mauult lautius veſtiri quàm cenare. Et hæc æui noſtri labes eſt, patrimonia veſtibus impendere. Obſecro, Sodales optimi, vrbium mores corruptiſſimos conſiderate, & vnà mecum liberè pronunciabitis, vix quemquam vſpiam reperiri, quem veſtium luxus aut luſus tam varius nunquam deceperit. Sanè rariſſimæ iam virtutis eſt, modeſtiæ leges non calcare, & intra fortunam ſuam veſtiri velle. Olim forſan veſtimentorum vſui præſcripſerit Temperantia fines terminoſque; iam nulli ſunt. A nimis leges petimus. tam nitidam quiſque nunc veſtem habet, quàm opulentam arcam, ſtatûs ordiniſque vix vllum à veſte diſcrimen ſibi contrat. Cui plurimum nummorum, ſæpe plurimum & veſtium eſt, etiā nec ſanguine is, nec eruditione inter ceteros emineat. Nec eſt ferè vllum genus vitij, in quo tantâ varietate, & luſu tam multiplici paſſim exorbitemus. Non enim multitudine tantùm veſtium, ſed & pretio ac formâ, ſed & nouitate ac curioſitate, aliiſque modis delinquimus. Ita quandoque Cælites nimis quam ſobriè & parca manu colimus in noſtri corporis cultum crumenas totas effundimus: tum demum nobis ipſi liberales viſi, ſi in corporis ornamentum exhauſerimus marſupium. Nec vllus ferè tam ſtupidus eſt, cui in ſtultam hanc ſolertiam non multum ingenij ſuppetit. Hic *Triſmegiſtus* coronam ſuam quatit, monetque Chriſtianos, meminerint in quam ſpem nati ſint, ne dum corpus tam operosè colunt, perdant incultum animum.

Hæc ego ad vos, Nobiliſsimi domini Sodales, ſub Triſmegiſti nomine ſcribo, non vt vllius hîc culpæ vos arguam, ſed vt illos quos caſtiſſimi veſtri mores tacitè arguunt, vnà vobiſcum reprehendā publica voce. Hoc certè ago, vt quàm plurimos alios, ad æmulam veſtræ virtutis modeſtiā prouocem, idque diuerſis monitis. Ideo liber iſte triplicem præfert faciem, Philoſophi, Sacerdotis, Regis. Philoſophus Conſcientiam examinare, Sacerdos Cælites venerari; Rex Corpori imperare docet. Ad omnigenam virtutem compendio diſcendam, triplex hæc facies mihi viſa eſt ſemper momenti plurimùm habere. Et id quoque eſt cauſſæ cur eam vobis potiſſimùm proponere in animum induxerim: effigiem veſtram ad virtutis leges compoſitam non inuiti agnoſcetis. Atque, ó vtinam, meum omnem in vos affectum vobis quàm pleniſſime poſſim impendere. nimis mihi exiguum eſt, quicquid veſtro aut honori aut vtilitati laboro. Imò dum vetus apud vos nomen conor expungere, nouum facio. *Horologium Tutelaris Angeli*, veſtro nomini conſecraui: plus reddidiſtis, quàm acceperitis. Sacræ liberalitati veſtræ vt gratias agerem, *Nicetam* ſubmiſi. hîc iterum plurima precum veſtrarum remuneratio ſecuta.

ta. Sic iam minus quàm antè ſoluendo ſum. nam & illud inter veſtra in me beneficia numero, meas ſcriptiunculas tam beneuolè à vobis accipi. Neque mihi iam aliud ſupereſt, quàm ingenuè fateri. vos veris beneficijs, me pænè ſolo affectu certare, atque adeò a vobis longè ſuperari. Cedo facilis: ſuaue mihi eſt ſic vinci, ſed ne ingratus moriar, *Triſmegiſtum Chriſtianum*, quem ſcripſi, libens meritiſſimo iam vobis offero conſecróque. Sit illi, oro, locus inter vos, qui prioribus meis libellis fuit. Scriptio non tantæ molis, nec ampla eſt. At hoc me ſolatur: Semen quamuis ſit exiguum, cùm occupauit idoneum locum, vires ſuas explicat, & ex minimo in maximos auctus diffunditur. Idem, ſpero, facient hæc *Triſmegiſti* monita. eadem enim eſt horum quæ ſeminum conditio, non latè patent, ſed in opere creſcent: non multa ſunt quæ traduntur, ſed ſi illa animus veſter planè idoneus exceperit, & in ſe traxerit, conualeſcent & exurgent.

Itaque, Sodales optimi, ſcriptionem hanc obſecro, non ab eruditionis cenſu, ſed ab affectu meo æſtimate. Omnium veſtrûm caſtiſſimis precibus ſubmiſſiſſimè me commendo. Monachij, die S. Michaelis Archangeli. Anno Chriſtiano MDCXXIV.

Veſtrûm omnium

Seruus in Chriſto

HIEREMIAS DREXELIVS,
è Societate IESV.

BENEVOLO
LECTORI.

V*idiſti, Lector, in libri fronte* Triſmegiſti *nomen. Veniam dabis tam grandi titulo, ſi cauſſam audieris. Noſti,* Triſmegiſtum *priſco æuo celeberrimum & philoſophum, & ſacerdotem, & regem fuiſſe. Nam apud Ægyptios, ſicut mos maiorum ferebat, ex omni numero philoſophorum ſacerdotes, è ſacerdotibus reges legebantur.* Triſmegiſtus, *vti philoſophos ſapientiâ, ita religione ſacerdotes, ita & reges ſuperiores omnes iuſtitiâ ſuperauit, doctus philoſophus, religioſus ſacerdos, æquus rex. Triplicem hanc perſonam ex decoro agere, prima laudis eſt, in hoc Orbis theatro. Ideò præcepta quæ huic inſtituto fauent, minimè ſpernanda.*

Et hoc, mi Lector, hi tres libri agunt, vt te faciant & philoſophum, & ſacerdotem, & regem: Philoſophum, arcana rimando; Sacerdotem cælites venerando; Regem, corpus gubernando. Arcana philoſophia eſt, conſcientiæ receſſus penetrare, & diſcere ſeipſum noſſe. Arcanorum arcaniſſima arcana hic latent, nec vnquam deeſt quod ſcruteris. Prauum eſt cor hominu & inſcrutabile: quis cognoſcet illud? a *Sacerdotium eſt nemini non competens, ſupremum cæli Dominum. beatóſque cælites religioſo cultu proſequi. Eâ ra-*

a Hier.c.17.v.9.

 tione

tione diuinus Petrus, omnes Chriſtianæ profeſſionis, genus electum, regale ſacerdotium, gentem ſanctam, populum acquiſitionis appellat. b *Regnum eſt omnibus regnis maius, in ſeipſum habere maximam poteſtatem, & corpori non ſeruire. An non regem cenſes qui liberrimâ voce proclamat: Caſtigo corpus meum & in ſeruitutem redigo* c *Non tibi rex videtur, qui generoſo ſpiritu: Maior ſum, inquit, & ad maiora genitus, quàm vt mancipium ſim mei corporis. Nunquam me caro iſta compellet ad metum, nunquam ad indignam bono ſimulationem, nunquam in honorem huius corpuſculi mentiar. Cùm viſum fuerit diſtraham cum illo ſocietatem, & nunc tamen dum hæremus, non erimus æquis partibus ſocij: animus ad ſe omne ius ducet. Contemptus corporis ſui, certa libertas eſt.* d *An non hæ voces ſunt regiæ? Talem te regem, mi Lector, talem te ſacerdotem, talem & philoſophum te formare mens eſt. Ita tripartita hæc diſſertatio mihi prorſus non videbatur diſiungenda, & in vno hominis capite vultus triplex oſtendendus. Cælites perfunctoriè colet, qui ſui negligens, aut nullum animo cultum, aut, quod tantumdem eſt, omnem impendit corpori, hæc omnino inter ſe nexa ſunt.*

Hoc igitur eſt eruditè philoſophari, conſcientiæ latebras explorare, & in dies proficere notitiâ ſui: hoc piè ſacrificare eſt, Deum atque cælites, ritè venerari: hoc regiè imperare eſt, corporis ſeruitutem detrectare. Hunc talem Triſmegiſtum *ſibi formandum ſumpſit hæc ſcriptio. Summa illius & ordo hic eſt.*

Primi Libri, Nouem capita, de cultu Animi, & examine conſcientiæ agunt.

Secundi, Decem capita, cultum Cælitum exponunt.

Tertij, Vndecim capita, cultum corporis nimium perſequuntur.

En tibi triginta vniuerſè capita, cultum Corporis, Animi, Cælitum complectuntur, & quaſi per tres gradus neceſſariò ſibi cohærentes eunt. Cælitibus locum medium vt honoratiorem iure aſſignauimus; Vltimum corpori, vt ſeruo & mancipio; Primum Animo, vt hero & domino. Hoc te ſcire, Lector, ſed, & illud rogare volui; vt ſi tibi quandoque faſtidire lubuerit aut nauſeare, non liberet hæc legere. In lectione ſacrâ ſerium & attentum lectorem multa effugient, ne dum oſcitantem & faſtidioſum. Sacra, & ea quæ ad Animum ſunt, non tantùm legi, ſed & capi ac intelligi, ſed & cogitari ac expendi volunt. Ita fac, mi Lector, & bene vale.

a Hierem.c.17.v.9. b 1.Pet.2.v.9. c 1.Cor.9.v.27.
d Seneca epiſt.65.proximè finem.

Argumentum

Argumentum

TRISMEGISTI CHRISTIANI

LIBER I.

Animi cultum, & rationem docet erudiendæ conſcientiæ, per quotidianum illius examen.

LIBER II.

Modum tradit colendorum cælitum, cùm per menſtruam illorum ſortitionem, tum per alia pietatis exercitia.

LIBER III.

Corporis cultum ſuperuacuum, & veſtitûs inſolentiam caſtigat.

LIBER PRIMVS.

CAPVT I.

Ingreſſus ad ſermonem

De

Animi cultu, & Examine Conſcientiæ.

POLICHRONIVS

ET

GERARDVS

colloquuntur.

POLICHRONIVS. Animi cultum is minimè negligit, qui conſcientiæ curam religiosè gerit: at verò conſcientiam is optimè curat, qui quotidiano eam examine à vitijs aſsiduè purgat. Porrò examen conſcientiæ, vti res eſt vna omnium vtiliſsima, virtuti per compendium aſſequendæ, ſic forſan à paucis bene fit, ab innumeris omnino non fit. Quærere,

quid Examen conſcientiæ ſit, quæſtio mihi ſuperflua cenſetur. optandum, eius vſus tam notus nobis eſſet, quàm eſt natura vel definitio. quid ſit, ſcimus; quantum proſit, vix ſcire laboramus. Atque adeò qui conſcientiam ſuam veſperi perfunctoriè & quaſi aliud agentes examinent, fortaſsis multos reperias, eos qui examen hoc vtiliſsimum penitus intermittant, difficile eſt numerare. Romanus ſapiens queritur olim, & verè ſic eſt: Hoc nos peſsimos facit, quòd nemo vitam ſuam reſpicit. quid facturi ſimus, cogitamus. & id rarò: quid fecerimus, non cogitamus. atqui conſilium futuri ex præterito venit. *a* Atque eò iam incuriæ plerique progredimur, vt examen iſtud, quod appellamus *quotidianum*, vocari poſsit *menſtruum*, aut etiam *annuum*, quando id aliqui vix ſingulis menſibus ſemel, alij vix ſemel ſingulis annis inſtituunt. Ger. Ne mireris, Polychroni: ſeipſum accuſare inſuaue negotium eſt, & tamen hoc examen aliter non conſtat. Pol. Neglecti huius examinis plures ſunt cauſſæ, non nego hanc vnam earum eſſe. Omnino *ſui ipſius accuſatio*, tam pulchra eſt quàm rara virtus. Hinc ſanctus ille ſenex, Paſtor, omnes virtutes ad vnius domum commigrâſſe aiebat, extra quam fruſtra quis deſudet in quærendis virtutibus. rogatus, quænam illa eſſet virtus? Seipſum, reſpondit, ſeriò ac iugiter accuſare.

Et hoc docet examen conſcientiæ, in quo quiſque reum ſe citat ad tribunal ſuæ mentis, quod ad vitã probam compendioſa via eſt.

a Senec. epiſt. 83. initio.

§. I.

D. Baſilius, poſt documenta plurima ſuis tradita, demum ſic concludit: Quæ quotidie feceris opera, veſperi tecum commemora, & cum ijs, quæ feciſti pridie, conferto. *a* Ita voluit, vt omnes cum conſcientiâ ſuâ priùs loquerentur quàm ſomno ſe permitterent. Ratus hoc vnum, optimum fore ſtimulum ad illa omnia, quæ ab ipſo didiciſſent, in opus producenda.

D. Bernardus: *b* Multæ, inquit, ſcientiæ hominum, ſed nulla melior eſt illâ quâ cognoſcit homo ſeipſum. Beatus homo qui ſe poteſt cognoſcere, probare, & improbare. Nam qui ſibi diſplicet, Deo placet; & qui ſibi vilis eſt, Deo carus eſt. Itaque tibi ipſi carus nõ ſis, accuſa teipſum. Omnem animi morbum hoc emplaſtrum & malagma perſanat. Tardus es ad preces? in precibus vagus & oſcitans? plumbeus es ad iuſſa? volas ad menſam? effuſus es in riſum & confabulationes, fractus ad laborem, ſtudioſus libertatis, incurius tui officij?

a Baſ. ſerm. commonit. ad mon. b Bern. de int. do. c. 28. & 29.

ficij? ſæpius forſan de die auribus,linguâ & oculis peccas? huic malo remedium non eſt opportunius, quàm veſperi conſcientiá conuenire,diei errores in numerum aut certè in cumulum redigere, & quid, quáue ratione ſequenti luce ſit cauendum,ſtatuere,& niſi hoc modo, quotidie teipſo fias melior, ſecurè credas, aut conſcientiam ſæpius non examinatam, aut obiter tantùm & perfunctoriè. Si ferueat hîc induſtria,non poteſt ei non par fructus reſpondere. Quòd ſi leui brachio,anhelus ad lectum & ſemiſopitus,oculis in ſomnũ iam turgentibus, ſolùm in ceremoniæ morem, hoc conſcientiæ iudiciũ inſtituas,non erit hoc verum,ſed mentito nomine iudicium, aut iudicium,aut iudicij larua,ſocors & ignaua cogitationũ diſcurſatio.ex hoc fonte talis emanabit riuus: Eâdem poſt menſes & annos in te viuent vitia quæ priùs: æquè pronus in irá,facilis ad impatientiá,inſtructus ad ſuperbiá, æquè procax in verbis, aſper & mordax in dictis,diſſolutus & leuis in moribus,verbo,eris antiquus *Dormitantius.* Et in promptu cauſſa eſt; nunquam domi tuæ es,nunquã te deprehendis, nunquam te obſeruas, teipſum nunquã ſeriò accuſas: viuis in tranquillo frigore,omnia fluere ſinis,vt fluũt. pacificus homo es, ſed malo tuo. Vitijs tuis quietem non turbas,cum defectibus tuis nõ litigas,cum concupiſcentijs tuis non pugnas.quid multis? pacificus homo es,in tuam maximam perniciem.alges & torpes; tunc ſolùm viuaciſsimus, cùm aut comedendum eſt, aut ludendum, aut etiam iraſcendum. hîc in te viuunt omnia, hîc vir, hîc athleta es, & heros.

§. II.

Ger. In me hæc omnia declamas, an in abſentem alium? Pol. Gerarde, ne metuas. nihil hæc contra te; niſi tu binominis ſis, & non tam *Gerardus*, quàm *Dormitantius*, audias. In *Dormitantium* omnia à me dicta ſunt & dicentur: illum, inquam, qui qualis olim fuit, talis eſt & hodie; qui in placido ignauiæ ſtatu perennat, qui nunquam obedientiorem habet ſomnum, quàm cùm ei cum conſcientiâ loquendum,qui in ſe nunquam aut raró admodum deſcendit: qui omnia alia ſcire ſatagit, præter ſe, miſerabili neglectu animi: verbo, qui dormit, cùm vigilandum foret. At hac ratione nemini familiaris fit virtus. non enim natura dat virtutem, multò minùs ſocordia; ars eſt, bonum fieri, hanc artem dat exacta ſui notitia, & quotidiani profectùs ingens deſiderium, iſtam autem & iſtud non docet niſi examen conſcientiæ nullo die neglectum. Initium ſalutis, notitia peccati. qui peccare ſe neſcit, corrigi non vult.

vult.[a] Ideò D. Bernardus tam ſollicitus in ſuos paterfamilias: Vnde, inquit, rogo dilectiſsimi fratres, vt vnuſquiſque veſtrum intret in cubiculum ſuum, ſcopet conſcientiam ſuam, ſe quærat in angulis cordis, circumeat latebras mentis.[b] Idem inculcans alibi: Redeamus, inquit, ad nos & diſcutiamus conſcientiam noſtram.[c] Ger. Sed quæ lex, à quo, & quibus lata eſt, conſcientiæ diebus ſingulis examinandæ? Pol. Vt video, Gerarde, ex Volonibus non es, ſi lege vis cogi. Sed veniam da; ſenſim eò te ducam, vt ad ſolem cernas, quod etiamnum inter nubila videtur abditum. Primum erit ſcire, quàm hoc prorſus nouitium inuentum non ſit. Certè ab omni æuo fuerunt, qui ſicut vltimam, ita primariam diei actionem eſſe voluerunt, ſuam veſperi conſcientiam excutere, eóque vel ipſius naturæ lege ac luce præeunte ducebantur. Paucos è priſcis, nominabo, tuendæ huic veritati.

a Sen. ep. 28. b Bern. ſerm. 11. in cœna Dom. c Proem. de int. do.

Cap. II.

EXAMEN CONSCIENTIÆ Qui olim, & quomodo fecerint.

RAtio prorſus & Natura huc impellunt. & auſim dicere, hoc naturæ ſcitum eſſe: acto die diei acta cum animo ſuo repetere, ſimúlque deſpicere quid in lucem poſteram aut omiſſu ſit futurum optimum, aut factu. Indi ſapientes quos Gymnoſophiſtas dicebant, nullum ſuæ diſciplinæ adoleſcentem ad menſam admittebant, niſi is prius conſcientiæ ſuæ ſubijſſet examen. imò quod pudorem nobis meritò incutiat, menſam ijs accumbere non licebat, qui in tertio huius examinis capite (ad morem noſtrum loquor) non pulchrè ſtetiſſent. impranſus, impotus, incenatus eijciebatur domo, qui nil præclari à ſe geſtum commeminiſſet. luculentè id teſtatur ille à Madaurâ philoſophus. verba illius integra tibi admetiar:[a] Igitur, vbi menſa poſita, priuſquam edulia apponuntur, omnes adoleſcentes ex diuerſis locis & officijs ad dapem conueniunt. Magiſtri perrogant, quod factum à lucis ortu, ad illud diei, bonum fecerint? hîc, alius ſe commemorat inter duos arbitrum delectum, ſanatâ ſimultate, amicos ex infenſis reddidiſſe: inde alius ſeſe parentibus quippiam imperantibus obediſſe: alius, aliquid meditatione ſuâ reperiſſe; vel alterius demonſtratione didiciſſe. qui nihil habet afferre cur prandeat, impranſus ad opus foràs extruditur.

O pulchrum inſtitutum! & nunquid vel apud Chriſtianos me- lius

a lib. 1. Floridor.

lius poſsit? O legem ſaluberrimam, quæ ſi hodie vigeat, multi dies plurimis ieiuni forent ducendi, quòd ſeſe his iudicibus vel non ſiſterent, vel peiùs ſtarent in iudicio. En legem, Gerarde, breuem & ſtrictam: *aut non prande, aut priùs conſcientiæ rationem redde.* Vis eſſe? oſtende priùs te laboraſſe. Et cur nos ipſi nobis non dicamus veſpere: Vis dormire? antè cogita, quàm benè vigilaueris. Feſtinas ad lectum? priùs tecum diſquire, qualis in templo, in foro, in domo, qualis in menſâ, qualis alibi fueris. Adeóne verò à recto ſenſu degeneramus, vt quod ſciuerunt fecerúntque idololatræ, id neſciant Chriſtiani, aut (quod peius eſt) facere nolint quod faciendum ſciant?

§. I.

Phocylides, ſi ſtobæo *a* fides, primus omnium mortales docuit quotidie ſeipſum ad hoc conſcientiæ tribunal citare. Pythagoras certè nominatus ille è porticu philoſophus, tam occupatus non fuit aut ſomniculoſus, quin prius in ſeipſum deſcenderet, quàm ſomnum caperet; & quicquid die toto egiſſet, ſe iudice damnaret vel abſolueret. vnde apud Pythagoréos, pulcherrimum hoc inſtitutum vsûs quotidiani fuit, *quid quoque die dixeris, audiueris, egeris, veſpere commemorare.* Et hoc eſt apud conſcientiam ſuam examen inſtituere, & ſeipſum ſibi velut cenſorem aut iudicem ferre.

Quid prætergreſſus? quid geſtum in tempore, quid non? *b*

Faciebat hoc idem conſcientiæ examen, & P. Sextius, eo ipſo vir optimus, & adeò ſibi nihil indulgebat, adeò & ſomnum vincere, & negotia differre, & cogitationes in poteſtate habere potuit, vt conſummato die, cùm ſe ad nocturnam quietem recepiſſet (cum Senecâ loquor *c*) interrogaret animum ſuum: Quod hodie malum tuum ſanâſti? cui vitio obſtitiſti? quâ parte melior es? O Pythagora, ô Sexti! quàm nos Chriſtiani non paria vobis facimus, in conſuetudine tam Chriſtianâ! Ah! quàm hîc congruè illud Chriſti vociferarer: Viri Niniuitæ (viri idololatræ) ſurgent in iudicio cum generatione iſtâ, & condemnabunt eam. *d*

Noſti, quid Vir bonus (hic titulus carminis eſt apud Maronem) de hoc quotidiano examine conſcientiæ moneat. Ille igitur Vir bonus

Iudex ipſe ſui, totum ſe explorat ad vnguem.
Quid proceres, vanique ferat quid opinio vulgi
Securus; iuſto trutina ſe examine penſat,

a Stob.ſerm.6.
b Laërt.in Phytag.S.Hieron.l.3.apol.adu.Ruff.c.10.Auſon.Eydil.8.
c lib.3.de Ira c.36. d Matth.c.12.v.41. Luc.c.11.v.32.

Ne quid hiet, ne quid protuberet, angulus æquis
Partibus vt coëat, nil vt deliret AMVSSIS
Sit ſolidum quodcunque ſubeſt: nec inania ſubtus
Indicet admotus digitis pellentibus ictus.
Non prius indulcem declinat lumina ſomnum
Omnia quam longi reputauerit acta diei:
Quæ præter greſſus; quid geſtum in tempore, quid non:
Cur iſti facto decus abfuit, aut ratio illi.
Quid mihi præteritum: cur hæc ſententia ſedit,
Quam melius mutare fuit. miſeratus egentem
Cur aliquem fracta perſenſi mente dolorem:
Quid volui quod nolle bonum foret: vtile honeſto
Cur malus ante tuli: num dicto aut denique vultu
Perſtrictus quiſquam: cur me natura magis quàm
Diſciplina trahit: ſic dicta, & facta per omnia
Ingrediens, ortóque à veſpere cuncta reuoluens,
Offenſus prauis, dat palmam, & præmia rectis.

En Virum, verè bonum: tales ſimus. Neque vnus tantùm alterue (quod quis obijciat) è Romanis Græcíſque hoc fecit, & conſcientiam veſperi diſcuſsit; plures in hac claſſe numeramus, inter quos & laudatiſsimus ille L. Annæus Seneca, qui viros religioſos multos, qui Sodales Parthenios pleroſque, auſim dicere, aut æquauit in hoc, aut ſuperauit.

§. II.

Erat Seneca, potens in aulâ, Imperatoris doctor & moderator, inter ſtrepitus & diſcurſus aulicos, & tamen examen hoc conſcientiæ non omittebat: erat in coniugio cum vxore; & tamen veſperi conſcientiam ſuam ſuper diei actis audiebat: erat in ſtudijs ſemper aut negotijs, neque tamen ſtudia aut negotia potiora habebat, hac vtiliſsimâ in ſeipſum animaduerſione: erat inter ampliſsimas opes, atque ſi voluiſſet, inter maximas voluptates & delitias, & tamen ſub noctem, ſepoſitis omnibus, ſolius conſcientiæ negotium tractabat. Ipſum tibi teſtem ſiſto locupletiſsimum. de fide non eſt quod quidquam ambigamus: malim ego Senecæ narranti credere, quàm multis alijs iurantibus. Vtor, inquit, hac poteſtate, & quotidie apud me cauſſam dico. cùm ſublatum è conſpectu lumen eſt, & conticuit vxor, moris mei iam conſcia, totum diem mecum ſcrutor facta ac dicta mea remetior. Nihil mihi ipſe abſcondo, nihil tranſeo, quare enim quidquam ex erroribus

meis

meis timeam, cùm poſsim dicere: Vide ne iſtud ampliùs facias, nunc tibi ignoſco. *a*

Obſtupeſco, quoties hæc lego, nec ſine admiratione & rubore vnquam legi. Homini tot negotijs, tot ſtudijs, nobili etiam vxore diſtricto, hæc tam arcta & quotidiana in ſeipſum inquiſitio fuerit? Et, obſecro te, Gerarde, conſidera mihi, quæ vir iſte incomparabilis, examinis huius capita ſibi ſtatuerit, quos in ſeipſo errores notârit, quid in dictis ſuis factíſque culpârit. Sic ſeipſum accuſans: 1. *In illâ*, inquit, diſputatione pugnaciùs locutus es. Audite litigioſi. 2. Illum liberiùs admonuiſti quàm debebas: itaque non emendâſti ſed offendiſti. de cetero vide, non tantùm an verum ſit quod dicis, ſed an ille cui dicitur, veri patiens ſit. Audite critici, & omnium cenſores. 3. Minus honorato loco poſitus, iraſci cœpiſti conuiuatori, vocatori, ipſi, qui tibi præferebatur. *b* Audite ſuperbi & iracundi. 4. Non æquis quendam oculis vidiſti, quia de ingenio tuo malè locutus eſt. *c* Audite Inuidi ac maleuoli, & oculos atque dentes continere diſcite. En, quantus vir, quàm opulentus, neque tam ad opes ſuas, quàm ad ſuam conſcientiam fuit attentus. Poſſedit Seneca (quod ei Suillius opprobrat *d*) ter millies HS. is modus nobis eſſet 7500000. hoc eſt, ſeptuagies quinquies centenamillia philippicorum: ipſi ſeptem milliones auri cum dimidio. Opes pænè regiæ, fateor. Sed ô virum dignum opum vi maiore! qui diuitias, & quidem tantas in ſinu poſitas & circumfuſas ſibi potuit non adorare, potuit ridere, contemnere. ô virum omni laude maiorem, qui potuit in diuitijs paupertatem non odiſſe, ſemetipſo & ex ſe naſcentibus bonis contentus eſſe. Diuitiarum contubernio non corrumpi, ſanè tam præclarum quàm rarum eſt, quod Annæus hic noſter habuit, qui non cum ſuis numis, ſed cum libellis ſuis, ſecum ipſe aſsiduè locutus eſt, & quod nos alijs libentiſsimè facimus, hoc ipſe ſibi fecit, hoc eſt, de ſe apud ſe malè exiſtimauit.

Ita, mi Gerarde, Seneca examen conſcientiæ, perinde ac ſi lex cogeret, quotidianum ſibi eſſe voluit; nec ſine profectu. Nam ipſe de ſe: Hoc mihi ſatis eſt, inquit, quotidie aliquid ex vitijs meis, demere, & errores meos obiurgare. *e* O virum vel hoc ipſo argumento non tantùm magnum, ſed verè bonum! & qui non ſcripſit ſenſítque ſolùm talia, ſed fecit. Et homines Chriſtiani, Sodales Parthenij, viri Religioſi hunc ſtimulum virtutis reijciant?

CAP.

a Sen. l. 3. de Ira. c. 36. b loc. iam cit. c. 36. c & c. 37.
d apud Tacit. l. 13. Annal. e Sen. de vit. beat. c. 17.

Cap. III.

EXAMEN CONSCIENTIÆ

Quantæ vtilitatis ſit, & quàm id à ſanctis impenſè commendatum.

VTilitatem huius ſanctiſsimæ in ſeipſum inquiſitionis neſcire non poteſt, niſi qui cæli & tartari ſecurus, viuit in diem, & paſſim coruos ſequitur; nec vllum poſt mortem tribunal aut iudicem pertimeſcit. Viri mali, inquit Salomon, [a] non cogitant iudicium. Talem mihi da, & videbis quàm is vel ab ipſis idololàtris longè ſuperetur: da, inquam, talem & dices: hic homo non inſiſtit viam, quæ ducat ad cælum. iocando, ridendo, cachinnando totos dies traducit, ſecurus mortis, & poſt illam ſecuturi iudicij. tranſacto die cenat idem hilariter, cenam confabulatio, confabulationem ſomnus excipit. hunc ille ordinem, hunc diei methodum ſeruat.

O curuæ in terris animæ & cæleſtium inanes! [b]

O mi homo, quid demum habes quod hîc obducas? ſanctiſſimos illos eremi angelos Antonios, Hilariones, Onuphrios imitari non vis? Senecas ſaltem & Sextios, & Pythagoras, te meliores eſſe non ſinas. Et quæ tuæ occupationes tantæ, vt hoc non poſsis quod potuerunt occupatiſsimi? priſcis illis perſuaſiſsimum fuit, diem peſsimè ſiniri, niſi ſic finiretur: pænè perijſſe ſibi cenſebant diurnas horas quæ non haberent hanc diei clauſulam, hoc ſomni præludium. Nimirum hinc maximum ad probos mores emolumentum capiebant, hanc vnam ad virtutem viam compendioſiſsimam credebant, in hoc continuæ tranquillitatis portu perſiſtebant. Ecquid enim pulchrius ſimul & vtilius hac conſuetudine excutiendi totum diem? qualis ille ſomnus poſt recognitionem ſui ſequitur? quàm tranquillus, altus, ac liber? cùm aut laudatus eſt animus, aut admonitus, & ſpeculator ſui cenſorque ſecretus cognoſcit de moribus ſuis. [c] Detumeſcet ſenſim ſuperbia; mens auara ſe latiùs expandet; libido frænum recipiet; miteſcet ira eritque moderatior; omnia vitia minus ſibi licere credent, ſi ſciuerint ſibi quotidie ad iudicem eſſe veniendum. Sed in digitos mitto huius examinis veſpertini commoda.

a Prou.28.v.5. b Perſ.ſat.2. c Sen.l.3.de Irâ.c.36.

§. I.

1. Somnus etſi tranquillus eſſe poſsit & placidus, tutus eſſe non poteſt, niſi præmittatur ei hoc conſcientiæ examen. nam pænè

idem

Idem eſt, ignis in ſinu, & peccatum in conſcientiâ. is demum ſecurè dormit, cui dicere licet: iam rationes poſui cum Deo meo; promptus paratus ſum ad omnem Dei nutum, nec viuere recuſo, nec mori pertimeſco; bonum *Dominum* habemus. Huic ego me, meáque omnia quàm integerrimè committo. Ades, ſomne, & fac officium; iam tuus ſum. Hoc eſt, mi Gerarde, inter brachia Chriſti Domini ſuauiter obdormire.

2. Aurora inſequens tantò erit iucundior, quantò fuerit compoſitior præcedens veſpera. Nam poſterum manè felicitatis ſuæ partem trahit à præterito veſpere. matutinas cogitationes nec lætas habebit nec ſanctas, qui pridiè cum nugis aut prauis quietem auſpicatur. Hinc in cœnobijs lex pia & perpetua, Completorio, quod vocant, finito, linguæ ferias indicere, & altum ſilere quies & taciturnitas tunc omnibus imperatur. vult quis loqui? Deum habet, cum illo ſermones miſceat: vult quis deambulare? in cælo poteſt, ſat amplum deambulationi hoc pratum eſt: cupit quis eſſe cum ſocijs? innumeros habet Angelos, illis ſe iungat, ſed ſilendo & precando. ſi ſecùs fiat, nec proximæ noctis nec ſecuturæ diei preces ſuccedent; quicquid enim pridiano veſpere viderit quis, dixerit, egerit, recurret, & omne orationis & actionis bonæ vim turbabit & elidet. Ergo, ne manè malus ſis, veſperi bonus eſſe incipe.

3. In omne genus vitij nil æquè pugnat, quàm firmum animi decretum ac propoſitum CAVENDI, idque crebriùs reſtauratum. Atqui animus nitoris ſui amans, non opportunius hoc apud ſe ſtatuet, quam vbi veſperi errores ſuos ipſe recens deprehenderit. Hîc decernat, hîc ſanciat ac proponat quàm firmiſsimè CAVERE in poſterum, quæ toties male non cauerat. iuret, hoc eſt, firmiſsimè ſtatuat cuſtodire iudicia iuſtitiæ Dei: non vno alteróue duntaxat die, ſed per omnem vitam, æternùm. Ad hanc animi deſtinationem facit, diſquirere ſecum, quo loco, quá ſocietate, quibus occaſionibus, ad noxas priores committendas, ſit inductus, & has conſtanter euitare, conatu generoſiſsimo inſiſtat. Id ſi quotidie (inquit Chryſoſtomus *b*) diligenter facies, terribili futuri iudicis tribunali lætus aſſiſtes. Hoc modò Paulus ſeipſum mundauit, ac ideò dicebat: Quòd ſi noſmetipſos dijudicaremus, non vtique iudicaremur. *c*

a Pſal. 118. v. 100. b in c. 12. Matth. hom. 43. c 1. Cor. 11. v. 21.

§. II.

4. Maximi res momenti eſt, gratum eſſe Deo, ídque ſi non ſin-

gulis horis, diebus ſaltem ſingulis· momento quouis in nos Deus beneficus eſt. quid magni reddimus, ſi nos in ipſum grati ſimus, quouis die ſemel ſub veſperê? Æſtimare beneficium, magna hoſtimenti pars eſt, & referre cœpit, qui debere ſe confeſſus. Liberaliſsimus Deus eſt, nec vinci ſe patitur liberalitate; nouis nos beneficijs aſsiduè cumulat, quoties nos ea gratè accipimus. Hîc veriſsimè dicitur, *Gratia gratiam parit*; a neque nos vnquam meritam Deo gratiam referimus, quin nouam identidem gratiam obtineamus. Certat nobiſcum Deus, ſed armis imparibus; ille beneficia conferendo, nos ſolùm gratias referendo, ſeu agendo, nec iſtæ vnquam tot ac tantæ ſunt, quin illa & multò maiora ſint & plura. Ita felicitatis noſtræ eſt, hîc ſemper ſuperari. Et quando autem commodiùs Deo gratos nos præbebimus, quàm in veſpertino examine conſcientiæ, cuius primum caput eſt GRATIAS AGERE.

5. Quoties diſſenſiones, lites, inimicitiæ planè letales oriuntur interdiu? iurgiorum ſane & diſcordiarum vbique plurimũ eſt, nec vllus finis rixandi. orto igitur incendio tali, & nondum ſopito, cubitum ire & ſomno ſe committere, facinus eſt audaciſsimum, & exitioſa planè temeritas. Si hac nocte ſubitò (plurimis contigit) mors te configeret, ah! quò iret miſer? quò migraret animus?

Eſt veneni genus lene, & quod non ſtatim ſæuiat, ſed eo hauſto ſomnus letalis eſt. Et tu, mi Chriſtiane, venenum hauſiſti, quod tibi Rixa, quod Odium & Diſcordia, quod Libido & Incontinentia propinârunt, & iam dormis? nec priùs pharmacum adhibes, nec prius hoc toxico conſcientiam liberas? Num tibi videris in plumis cubare? Mihi crede, ad ipſas inferorum fauces dormis: leui fit impulſu, & in imum præcipitaris. Ergo prius venenum expue, conſcientiam purga; ingemiſce, pete veniam, & ſic demum ſomnum admitte.

6. Eadem eſt ratio omnium letalium noxarum. Conſcium ſibi eſſe vel vnici letalis criminis, nec illud pœnitentiâ delêſſe, nihilominus ſe ſomno committere, extremæ temeritatis eſt, & periculum proximum morti, ídque æternæ. Et quis magis mortuus eo (vt Bernardus loquitur) qui portat ignem in ſinu, peccatum in conſcientia? nec ſentit, nec excutit, nec expaueſcit. Vide, mi homo, ſi tibi Hiſpaniarum regnum, ſi Turcarum imperium, ſi totius Orbis dominium offerretur in præmium, vt vel nocte vnicâ ſomnum caperes, letalis noxæ conſcius, hæc tamen tibi omnia velut fruſtillũ fungi, reijcienda forent, præ illo formidabili periculo quod adires.

a Sophocl. in Oedip.

adires. Et diſcrimen non vides? aliquid quidem lucrari poſſes, ſed infinitè plus poſſes perdere. Iam verò nullum tibi præmium ponitur, minæ ingeruntur, ſupplicium proponitur, ídque æternum, tu tamen ludibundus, hilaris, iocabundus, potulentus in plumas te abijcis, aſque vllo Numinis pauore; nullâ conſcientiæ curâ, nullo inferorum metu. ô crebram, ſed nimis periculoſam inſaniam! At verò qui læſam conſcientiam, prout par eſt, veſperi curandum ſumit, & malè acta deplorat, etſi fortè per diem letali næuo ſe inquinârit, eâque nocte vi ſubitâ extinguatur, tamen *a in refrigerio erit*, a ſupplicium ſaltem æternum euadere cenſendus eſt. Et hoc verè eſt breui dolore, cruciatus æternos redimere.

a Sap. c. 4. v. 7.

§. III.

Eſt ergo hæc conſcientiæ exploratio, noſtri in virtute profectûs incitamentum primarium, & vt tale ſanctiſsimi quique ac doctiſsimi viri iam olim id nobis commendant. Hanc ſuis legem tulit Baſilius, *a* vt quouis veſpere, ſuam quiſque conſcientiam rimaretur. Idem Antonius, idem Bernardus, Bonauentura, Caſsianus, Ignatius auctor Societatis IESV, aliique ſuis impensè commendarunt. *b* Caſsiani verba ſunt: *c Quamobrem ita nobis aduerſus hæc arripienda ſunt prælia, vt vnuſquiſque vitium quo maximè infeſtatur, explorans, aduerſus illud arripiat principale certamen, omnem curam mentis ac ſollicitudinem erga illius impugnationem obſeruationémque defigens.* At verò de vitijs exploratè iudicare, nunquam ſciemus, niſi in quotidiano conſcientiæ examine naturam eorum noſſe didicerimus. Mercator ad incitas redigetur, niſi quà damni, quà lucri calculos celerrimè ſubducat. & hic quidem ſi induſtrius ſit, tam acceptæ quàm expenſæ pecuniæ rationes quotidie inſpiciet. ita prorſus Ephrem Syrus faciendum ſuadet ijs qui dum viuunt, lucrari cupiunt: *d* diebus, inquit, ſingulis veſperi & manè diligenter conſidera, quo pacto ſeſe habeat negotiatio tua, ac mercimonij ratio, & veſpere quidem ingreſſus cubiculum cordis tui, examina teipſum ac dicito: Putáſne hodie Deum in aliquo exacerbaui? num in re aliquâ fratrem irritaui? num alicuius famam detractionibus laceraui? &c. deprehenſis noxis gemitum, dolorem & lacrimas iubet ſuperfundi.

De matutino examine: facto iam diluculo, inquit, rurſus eadem tecum meditare & dicito: Quomodo, putas, iſta mihi nox præterijt; Lucratus ſum in eâ mercimonium meum? numquid improba

a hom. 1. de inſtit monit.
b l. 50. homiliar hom. 24. De int. dom c. 65. c collat. 5. c. 14.
d Ephrem tom. 3. ſerm. alter.

ac ſordidæ cogitationes inuaſerunt me, atque illis libenter immoratus ſum? Eodem prorſus modo Dorotheus: [a] quo pacto, inquit, per ſingulos dies, nos ipſos purgare & propemodum expiare debeamus exactiſſimè, docuerunt maiores & Patres noſtri. Nempe vt veſperi ſedulò quiſque perquirat & inueſtiget, quomodo pertranſierit diem illam. Rurſus manè examinet, quomodo exegerit noctem illam, & pœnitentiam agat ac reſipiſcat coram Deo, ſi quo pacto (vt fieri poteſt) peccatum aliquod admiſerit. Chryſoſtomus, de hoc ipſo conſcientiæ tribunali diſſerens: Hæc, inquit, fiant ſingulis diebus, nec prius dormieris, ô homo, quàm mente verſaueris, quæ à te interdiu perperam acta ſunt: & die ſequenti eris omnino tardior ad ea ipſa rurſus aggredienda. [b] Poſt paucula interiecta: Singulis diebus, inquit, veſperi ab animâ rationem exige, & cogitationem quæ peccauit, condemna eam, veluti in ligno ſuſpende, & torque, & iube ne amplius ea aggrediatur. [c] Quid clarius? Et an, Gerarde, notaſti, illud, *ſingulis diebus*, bis inculcari? Neque etiam neſcis, hæc à Chryſoſtomo, non monachis, ſed ciuibus, ſed Chriſtianis omnibus ſeriò dicta.

a Dor.ſer.11. b Chryſoſt.tom.1.in Pſal.4.poſt med. c ib.tom.1.pag.619.

§. IV.

Sed num vis, Gerarde, aliorum etiam Patrum teſtimonia recitem? GER. Satis me iſtis lapidaſti Polychroni, & liquere puto, de huius exercitij vtilitate; *in ore duorum vel trium teſtium ſtet omne verbum.* [a] Fateor, rem vnam omnium vtiliſsimam videri: modò ea etiam aut iucundior nobis videretur, aut facilior. Et quis enim eſt qui non in ſe deprehendat & maximam procliuitatem peccandi, & peccatorum facillimam obliuionem? vtrique malo, non dubitem, inſigniter medetur quotidiana hæc conſcientiæ perſcrutatio. POL. Rem dicis, Gerarde: hinc & hinc miſeri ſumus, hinc nimis temerè delinquendo, illinc properè nimis obliuiſcendo delicta. Opus foret propemodum facere, quod illi apud Climacum, [b] qui pendentem à cingulo libellum chartaceum ferrebant, in quem ſuas etiam cogitationes quotidie referebant. Et hæc viris ſanctiſsimis cauſſa fuit, non ſemel tantùm de die in ſeipſum inquirere, & in iſtud conſcientiæ ius ambulare: vno die ſæpius id factitârunt. Societatis Ieſu patriarcha, ſanctus Ignatius, horis interdiu ſingulis animum conſuêrat colligere, ac ſepoſitis curis examine conſcientiam vrgere. Tum, ſi vis afferretur, quæ horam ei conſuetudini negâſſet, proximâ

a Matth.c.18.v.16. b Clim.gr.4.

proximâ confeſtim reſarcire. *a* Ignatij ſodalis, magiſtri ſui feliciſſimus imitator, ſanctus Franciſcus Xauerius, eodem prorſus ſtudio feruens, de die ſæpius accuratâ perſcrutatione intimos animi receſſus inſpiciebat, & ceteros ad idem faciendum magnoperè hortabatur, ratus in eo perfectæ vitæ cardinem verti. *b* Rari exempli ſicus Franciſcus Borgias, eodem magiſterio eruditus, non ſatis habuit bis quotidie conſcientiam pertentare, ſingulis horis diurnis ſeipſe ad vnguem excutiens explorânſque, memoriâ repetebat dicta, facta ac prætermiſſa; inquirens in ſe grauiter. *c* Ab his exemplis, in legem res tranſijt, vt omnes in Societatem Ieſu adſcripti, quotidie bis examinandæ conſcientiæ accuratam nauent operam. Sunt & alij hodiéque religioſi homines, qui hanc legem tam exactè obſeruant, vt non tantùm bis quotidie conſcientiam examinent, ſed huic ſoli examini horam integram diebus ſingulis impendant.

a Ribald.l.5.vitæ S.Ign.c.1. Maff.l.3.c.1. b Turſel. l.6.vitæ Xauerij c.6. c Schot.l.4.vitæ Borg.c.4.

§. V.

Re verâ, niſi quotidie animi noſtri hortulum ingreſsi, ſubnaſcentes in eo ſteriles herbas quàm primùm extirpemus, breuî ſiluam non hortum habebimus. Quiſque ſibi dictum putet diuinum illud: Conſtitui te hodie, vt euellas & deſtruas, & diſperdas, & diſsipes, & ædifices & plantes. *a* Et niſi hoc ſemel minimùm de die fiat, infelix lolium & ſteriles auenæ dominabuntur, ſurget gramen inexpugnabile. Nónne pigri & malè feriati hominis domum ſtillicidia tandem demoliuntur? *b* Nónne cum dormiret Isboſeth, à latronibus iugulatus eſt? *c* Nónne hoc pacto Zizania dormiente patrefamilias excreuerunt? *d* *Tranſiui*, inquit Hebræus ſapiens, *per agrum hominis pigri, & per vineam ſtulti, & ecce totum repleuerant vrticæ, & operuerant ſuperficiem eius ſpinæ, & maceries lapidum deſtructa erat.* *e* Talis eſt animus hominis; ſilueſcit & fit deſertum vepribus fertiliſsimum, niſi conſcientia identidem & quotidiana induſtriâ repurgetur.

Neglectis vrenda filix innaſcitur hortis. f

Hîc ligo nunquam manu mittendus, aut mox ſpinæ ſe prodent. Ligo iſte aut ſarculum, eſt examen conſcientiæ, ad omne vitium, antequam ætatem & vires acquirat, ex animo euellendum. Bernardus: quamobrem, inquit, noueris te, vt inter anguſtias, quæ non deſunt, fruaris conſcientiæ bono magis autem vt ſcias quid deſit tibi.

a Hierem.c.1.v.10. b Eccli.c.10.v.18. c 2.Reg.4.v.5. d Matth.c.13.v.28. e Prou.c.24.v.30. f Horat.ſerm.l.1. ſat.3.

tibi. nam cui non deſit: omnia illi deſunt qui nihil ſibi deeſſe putat. a Neque ſatis, vt menſtruum ſit hoc examen, aut vt quot hebdomadibus, ſed vt quot diebus fiat, quod Clareuallenſis ille Antiſtes grauiſsimè vrgens: Diſce, inquit, in eo ſecundùm communis inſtituti leges tu tibi præeſſe, vitam ordinare, & mores componere, & temetipſum iudicare: teipſum apud teipſum accuſare, ſæpe etiam condemnare, nec impunitum dimittere. Sedeat iudicans iuſtitia, ſtet rea & ſeipſam accuſans conſcientia. Nemo te plus diligit, nemo te fideliùs iudicabit. Mane præteritæ noctis fac à temetipſo exactionem, & venturæ diei tu tibi indicito cautionem. Veſpere diei præteritæ rationem exige, & ſuperuenientis noctis fac indictionem. Legem hanc quam alijs tulit Bernardus, eandem & ipſe ſeruans: Propterea, inquit, ſtatuam me ante me, & iudicabo meipſum, vt illius extremæ & tremendæ diei iudicium euadere poſsim. b

Et hæc examinis iſtius ingens eſt vtilitas, in ſupremo iudicio beata ſecuritas. Si nos ipſos iudicaremus, non iudicaremur à Domino, quem, vti D. Gregorius loquitur, c tantò quis ſecuriùs expectat, quantò quotidie vitam ſuſpectiùs examinat.

a lib. 2. de conſid. b. de int. do. c. 31. c lib. 25. mor. c. 5.

CAP. IV.

EXAMEN CONSCIENTIÆ Quantæ ſit neceſſitatis, & quod diſpendium, illud negligere.

DIXI iam de vtilitate; attexam paucula de neceſsitate, quæ hîc tanta eſt, vt affirmare auſim, in plerisque omnibus fruſtra nos agere, niſi & hoc agamus. Poteſt concionator clamare & clamando raucescere; frangentur pulpita, rumpentur columnæ, trement ſedilia: omnia fruſtra, nec in te quidquam ferè proficiet, niſi tu ipſe tibi veſperi concioneris, tuam ipſius & reprehenſionem & adhortationem audias. Fruſtra monetur, qui ſe vult negligere; fruſtra cuſtoditur, qui ſe vult perdere. Sic & confeſſarius docebit te, ſed fruſtra; monebit & incitabit, fruſtra & hoc; inſtabit & præſcribet pœnam, fruſtra omnia. ſæpius tibi dicet: hoc vitium nominatim fuge; hos ſodales, has ædes ſingulariter caue; hac viâ, vt ſcias, ad cælum non itur. hîc teipſum vince, hîc abſtine, hîc tuos impetus coërce; hîc autem generoſè ſuſtine, hîc dura, hîc te virum gere, hîc

hîc te Chriſtianum oſtende, &c. omnia hæc futura ſunt fruſtra, niſi tu ipſe tui curam geras, niſi hoc ipſum velis aut nolis, quod velle aut nolle iuberis, niſi noctu quotidie tuam ipſius confeſsionem audias, & à te confeſſario vel abſoluaris vel damneris. Sic & magiſter in ſcholâ commendabit quidem diligentiam in ſtudijs, parſimoniam temporis laudabit, probitatem in moribus maiorem deſiderabit, pietatem in omnibus conſtantiorem à diſcipulo poſtulabit, ſed quo effectu aut fructu? niſi tu tuus ipſe ſis præceptor veſperi temet inſtruendo, examinando, puniendo, non hilum proficies; perdidiſti mineruam.

Sic & prætor, aut iudex, ſeu alius quis magiſtratus, vinculis te addicet aut eximet; non tamen ideò verè liber eris, aut nexus, niſi tu ipſe tibi laxes carcerem, aut obſeres; niſi cauſsâ cadas vel vincas teipſo iudice. Atque ita conciones, correctiones, admonitiones, caſtigationes pleræque fruſtra ſunt, niſi tuus ipſe ſis & concionator, & confeſſarius, & præceptor, & iudex, quod eſſe potes, & debes in quotidiano examine conſcientiæ. Optima illa diſciplina eſt quam quiſque ſibi ipſe neceſſariò adhibet, ſaluberrima mulcta quam quis ipſe ſibi imponit. Multam, inquit Siracides, inueni in meipſo ſapientiam, & multum profeci in eâ. *a* Ah, quid tandem ſapientiæ inuenit in ſeipſo vel ſapientiſsimus, niſi ſeipſum noſſe, & ad æquam iudicij trutinam appendere? quod tum fit, cùm quis ſuam conſcientiam ad vſque fundum penetrat, & boni maliqúe congeriem ſecernit diſtricto examine. Hæc illa *multa ſapientia* eſt, quam cuiuis in ſeipſo licet inuenire, in eáque quotidianis incrementis proficere. Vanum eſt in omnibus alijs altum ſapere, abſque hac ſapientiâ.

a Eccl. c. 51. v. 22.

§. I.

Refert è Græco, Pelagius *a* interpres, aſcetam ſenem apud religioſum iuuenem de domo conſcientiæ ſemper purgandâ ſic diſſeruiſſe: Diabolus eſt inimicus, & tua conſcientia domus. Igitur ingenium inimici tui nôris, nunquam non ſordes tractat, gaudetque vnicè ſi illas, quas odit, domos ſordibus oppleuerit. hoc ergo agit, vt quicquid poteſt immunditiarum, in te effundat. Tuarum verò partium eſt, immiſſas ſpurcitias continuò regere, & conſcientiæ domũ ſolertiâ quotidianâ conſeruare mundam. Si neglexeris, tua tibi domus illuuie tantâ implebitur, vt ad eam vix ipſe reperias aditum.

a libell. 11. n. 48.

Igitur principijs obſta, & ſicut inimicus tuus quotidie aliquid ſordium in te conijcit, ita tu quotidie, quicquid inquinamenti per diem reſederit, hac velut ſpongiâ deterge, ſuum illi cænum nullo non die remitte. ſic nitidam ſeruabis domum: ceſſet hæc cura, mox hara fiet conſcientia, & immundum cubile vitiorum. In nauigij ſentinâ quid fiat, nôſti: vti ea ſemper aliquid aquarum recipit, ita eſt qui ſemper exhauriat, quod perſtillantium vndarum receptum fuit, aut nauis paullatim illabentibus & creſcentibus aquis ſuauiter ſubmergitur. Eodem prorſus modo cum quotidie aliquid praui operis, aut incauti ſermonis, aut immundæ cogitationis, nobis etiam vigilantibus ſubrepat, neceſſarium omnino eſt, vt id quotidie hoc velut hauſtro, in dies ſingulos egurgitemus, aut ſanè in dulcem ſuccumbemus interitum. Ergo tuam veſpere, mi homo ſentinam exhauri; tempus eſt, exhauri ſentinam. I modò, & vide, reperies ſemper aliquid illabentium aquarum. Bernardus, de hac ipsâ mentis ſentinâ differens: In illud ſiquidem repoſitorium, inquit, velut in ſentinam aliquam tota decurrit abominatio, & immunditia tota defluit. a Tu itaque exhauri, ne per noctem proximam, in nauim excurrat ſentina & mergaris. Ergo exhauri, veſper eſt, exhauri. Non facilè peribit, qui quouis die seriò cauet, ne pereat.

a I. ad mil. de perſecut. ſuſt.

§. II.

Si ligno aut ſaxo ſimiles eſſemus, hoc luſtrandæ toties conſcientiæ labore facilè ſuperſedere poſſemus. Aſſer dolabrâ ſemel dedolatus, lapis ſcalpro ſemel leuigatus permanent, quales eos vel aſcia vel cauatorium ferramentum fabri formauit. At nos, hoc ipſo miſeri ſumus, quia tam mutabiles ſumus & varij. Vno anno, vnâ ſæpe hebdomade, quandoque etiam die vno, & Virtuti & Vitio ſacrificamus; eâdem frequenter horâ & in ridiculum furorem excandeſcimus, & ad manſuetudinem non duraturam deſcendimus: Stomachum ſubinde nobis mouet luxuria: citò tamen cum illâ redimus in gratiam. Sic arbori creſcenti, aut luxurianti palmiti ſimiles, ſumus. hæc duo ſæpius putanda, & circumcidenda ſunt, ne nimium luxurient, ac in vitioſam ſeſe amplitudinem diffundant, aut inutili fronde, aut pampino ſuperfluo. Seipſam vermibus pro domo locat arbor, quæ nulla vnquam brachia olitoris cultro præbet præſecanda: in ſiluam degenerat vitis, quæ lacrimare non vult, quæ ſecari non ſuſtinet. Legibus ſuis pareat hortulanus neceſſe eſt,

& nec viti parcat nec arbori: ſecet, ſtringat, vulneret, incîdat, amputet, quicquid vitioſi germinis ſubnaſcitur, nulli ſtirpium libertas ſit à purgante ferro, ſi quidem non flores tantùm deſiderat olitor, ſed & fructus. Sic & homo (niſi ſui nimium ſit amans) in ſeipſo nunquam non reperit, quod purget, quod inſerat, quod reſecet, quod excutiat. Et ſicut humanis membris, inquit Theologus ille, *a* ab euaporatione fuliginoſi & mali humoris per poros, ſemper aliquid ſordium accreſcit, ita ſi caput non pectas, laborabis porrigine; ſi oculos non colluas, lemis; ſi dentes non defrices, ſcabritie; ſi faciem non laues, illuuie; ſi vngues non reſeces, in imo fient rediuioſi, à ſummo nigreſcent & excreſcent aquilarum more: ſi pedum curam negligas, pedore obſoleſcent. Sic animus & conſcientia, ob concupiſcentiæ fomitem perrenni ſcaturigine inhærentem, paullatim contaminabitur, & facies illius in carmbonē mutabit. ita imago illa & ſimilitudo Dei nobiliſsima, Chriſti ſanguine lota & reſtaurata, ſenſim fœdabitur, & prototypo ſuo fiet diſsimillima. Tam neceſſaria eſt huius examinis cura: contra nihil pernicioſius eſt eius negligentiâ & omiſsione, quæ reuera tabes quædam eſt animum exedens; eſt quædam ſcabies, ſeu potiùs clancularia lepra, quæ minutâ ſed crebrâ letalium puſtularum congerie animum malè infectum conficit.

Facilis pereundi mòdus eſt, minuta non cauere, & paullatim prolabi ad grandiora: Nec ille vnquam næuis carebit, qui ſeipſum rarò aut nunquam reprehenderit.

a Delrius ſacrâ lect. 12. de ſui not.

§. III.

Rex Hebræus: Lauabo, inquit, per ſingulas noctes lectum meum. *a* Lectus hic quotidie lauandus, conſcientia eſt. nam vti lectulus fatigatis & ſanis quies eſt & dulce fomentum, ſic ægris ingens tormentum; hos vrit, hos affligit & cruciat, illos recreat & ſuauiter ſopitos, molli gratóque calore circumtegit. Ita prorſus conſcientia, ægro à vitijs animo vrens lectus. aut cataſta & equuleus eſt, animo à vitijs libero & ſano gratiſsimus thalamus eſt, cui ille quietem ſuam omnem in acceptis referat. Veriſsimè ille è D. Auguſtini familiâ: *b* Gaudebis, inquit, ſemper veſpere, ſi diem expendas fructuosè. Vigila ſuper teipſum, excita teipſum, admone teipſum; & quicquid de alijs ſit, non negligas teipſum. Neque hoc nimis crebrum putes; quotidie lauanda ſunt, quæ quot diebus ſordeſcunt.

a Pſal. 6. v. 5. b Thomas à Kemp. l. 1. de Imit. Chriſti. c. vlt. fine.

deſcunt. Laua ergo hunc tuum lectulum quotidie, *per ſingulas noctes*, quouis veſpere. Niſi hoc à te impetres, vt ille tuus lectulus ſemper quaſi recens ſit lotus, nunquam tu quietus eris. Et quæ illa conſcientiæ quies ſit, optimos dies totóſque ſoles fabulis, iocis, poculis, nugis, deambulatiunculis frangere, noctu ad lectum, velut feſſus equus ad ſtabulum, feſtinare, vix paucas voculas precari, & in ſomnum defluere, conſcientiâ fruſtra inſuſurrante: perdidiſti diem, homo, diem perdidiſti, iacturam cogita, fòrs ſequenti die aſportandus es ad tumulum. Hanc ſurdo fabulam occentat conſcientia; non audit ille, iam ſomno ſepultus ſtertit, de craſtinâ luce ſecuriſſimus. Hóccine viuere eſt, & conſcientiæ tranquillitati ſtudere? vnam quamlibet rem vix ad perfectum adducit aſsidua vigilia & intentio, vbi iam in vtramque aurem dormire quis incipit, antequam ad rem ſuam vigilare, nil vnquam præclari operis prodibit. Statuarium aut lapicidam mihi conſidera, centies vno die regulam ſuam applicat, ne quid in artis ſuæ leges peccet, ne quid curui relinquat, ne quid debitam menſuram excedat: Et nos nec ſemel quidem de die ad conſcientię noſtræ lineam opera noſtra reuocemus? Aſpice mihi Chryſoſtomum & vide quàm ſolerter, ad ſuam ille regulam opus ſuum diurnum examinet! Expendimus, inquit, diem ô anima, quid boni fecimus? aut quid mali operati ſumus? Et ſi quid boni feciſti, gratias age Deo; ſi quid mali, de cetero ne facias.[a] Nihil eſt, inquit Auguſtinus, quod ſic quiſque debeat cogitare, niſi vt in ſemetipſum oculos conijciat, ſe diſcat, ſe diſcutiat, ſe inſpiciat, ſe quærat, & ſe inueniat; & quod diſplicet, necet; & quod placet, optet & plantet.

Hoc eſt quod regius Pſaltes ſuaſit, *& in cubilibus veſtris compungimini.*[b] Spinis indormit, qui læſam conſcientiam ad lectum defert.

a hom. 2. in Pſal. 50. b Pſal. 4. v. 5.

CAP. V.

EXAMINANDÆ CONSCIENTIÆ

Quis ſit modus.

Diuinus vates Hieremias, modum examinis huius inſtituendi, breuiſsimo effato docens: ſtatue, inquit, tibi ſpeculam: pone tibi amaritudines: dirige cor tuum in viam rectam.[a] Speculam principiò vult collocari, è quâ Dei beneficia die illo nobis impenſa contueamur, & pro iiſdem gratias agamus, ſed non cum Phariſæo

a Hier. c. 31. v. 21.

ſæuo illo, qui dum gratus fuit in ſuis, maledicus extitit in alienis. Verùm de gratiarum actione poſteà.

§. I.

Cenante *Domino* cum ſuis vltimùm, & iam iam ſuum corpus in cibum, in potum ſanguinem porrecturo, cœptum eſt examen Conſcientiæ. Nec enim quidquam dubitem, quin Apoſtolorum quilibet, excepto Iſcariote, ſuam priùs conſcientiam, dein & Chriſtum interrogârit: *Nunquid ego ſum Domine? a* Perinde ac ſi pro ſe quiſque diceret: Ego, mi Domine, modò meam conſcientiam ſuper vaticinio tuo examinaui; nil illa horum fatetur, nec me reum dicit, ſi quid tamen in me, me forſan inſcio, proditionis lateat, velim, Domine, mihi non parcas, ſed proditorem tuum, quiſquis ille ſit, palàm nomines, etiamſi me nominâris: erubeſcere non recuſo, ſi reus ſim. ſi mihi tantum flagitium celarit conſcientia, te, Domine loco conſcientiæ appello, & fidenter interrogo; *Nunquid ego ſum.*

En mi Gerarde, quâ ratione corpus Dominicum epulaturi Apoſtoli, ſuam priùs conuenerint conſcientiam, ſi quid occultæ proditionis in eâ deprehenderent. Dixerat Seruator: Amen dico vobis, quia vnus veſtrûm me traditurus eſt. At illi ob hoc lugubre vaticinium triſtes, ſe reos eſſe, nec fateri nec negare auſi, quæſiuerunt ſinguli: *Nunquid ego ſum Domine?*

Ita nos veſperi cubitum ituri, à nobis ipſis quæramus: *Nunquid ego ſum Domine,* qui hodie preces multas recitaui, & ad illas nihil auſcultaui, linguâ garriente, corde abſente: *Nunquid ego ſum Domine?* qui hodie meas ipſe laudes tam liberali ore decantaui, alios ſpreui, me cælo extuli: aliorum famæ detraxi, meam immodice auxi, liuidos dentes alijs infixi, mihimet blandè indulſi, verbis incautus, leuis, ſordidus, maledicus. *Nunquid ego ſum Domine?* qui tot impuras hodie ac fœdas cogitationes hoſpitio non excluſi, cum ijs, tamquam id nemo cerneret, colluſi, vetitæ delectationis auidus, & occultus caſtitatis hoſtis. *Numquid ego ſum Domine?* qui diem hunc perdidi, & tam malè tot bonas horas, partim colloquijs vaniſsimis, partim luſu & otio ſteriliſsimo combuſsi. *Numquid Domine ego ſum?* qui Gulæ hodie ventríq; cibo potúque nimio ſacrificaui; qui cæcus & furens irâ, in hos & illos fulmina miſi, ad Orcum illos, ſi licuiſſet, detruſurus. Ah, mi Domine, numquid ego ſum piger ille & plagis digniſsimus ſeruulus? Multis quandoque ſic interrogantibus, Chriſti nomine, reſpondebit conſcientia: TV DIXISTI: agnoſce & corrige.

a Matth. c. 26. v. 22.

Hic

Hic occurrit, cuius primo loco videmur monendi, vt ſcilicet hoc cognoſcendæ conſcientiæ negotium conficiatur INTEGRE. ſuum illi tempus aſsignemus, & tantiſper alia omnia mittamus, dum hoc perfecerimus. Optimus hic modus eſt, vt quiſque totum diem ſecum ſcrutetur, factáque & dicta illius diei omnia noctu remetiatur, vt vbi viderit, quo maximè morbo laboret, ei potiſsimùm mederi curet. Quicquid in ſe non ſani deprehenderit, eò magis illud perſanare conetur, quò minus id videtur ſanabile; & hoc ipſum fortiùs ſemper aggrediatur & quatiat, quo contumaciùs reſiſtit. Nullum ſit tam potens aut frequens & familiare nobis vitium, in quo dediſcendo deſperemus. modò id quod facimus, faciamus integrè, quà modum; quà tempus, quà omnes huius examinis partes. Pleræque res hoc ipſo non bene fiunt, quia fiunt non integrè.

Neque tamen integrè ſolùm, hæc veſpertina in conſcientiam quæſtio inſtituenda, ſed & accuratè, vt iam dicam.

§. II.

Hebræorum regum optimus, Dauid, non ſolùm deſignauit tempus explorandæ conſcientiæ, ſed quàm accuratè id faciendum, exemplo ſuo docuit. Non ignorabat rex ſapientiſsimus, quanti referret hic vigilare, ideò quæſtor ſui quotidianus: *Meditatus ſum*, inquit, *nocte cum corde meo, & exercitabar, & ſcopebam ſpiritum meum.* a Neque id feci obiter, non leui brachio, non incurioſè, non oſcitanter aut perfunctoriè, ſed intentus operi, attentè, & accuratione magnâ, omnes conſcientiæ meæ angulos rimabar, & quicquid ſordium ac minimi puluiſculi reperiebam, id totum cum ramento euerrebam. *Nocte cum corde meo meditatus ſum*, ita vt integras quandoque noctes conſumpſerim, mecum ipſe colloquendo, *& exercitabar* cogitando, varieque ſuper delictis meis ratiocinando, *& ſcopebam ſpiritum meum*, huc atque illuc quaſi ſcopis cogitationum verſabam illum, animúmque partes in omnes diuidebam, penitiſsimos mentis meæ receſſus ſcrutabar. Non auri venas in ſuffoſis montibus, ſed animi noxas ſcrutatus eſt Dauid, de quo pulchrè Auguſtinus: quanta, inquit, homo habet intus, & non fodit? Scrutabatur iſte ſpiritum ſuum, & cum ſpiritu ſuo loquebatur, ſeipſum enim interrogabat, ſeipſum examinabat, in ſe iudex erat. *b* Verè non blandiebatur ſibi rex iſte potentiſsimus, non excuſabat, ſed Catonianam in ſeipſum cenſuram inſtituebat, & omne

pectoris

a Pſal. 76. v. 7. b Auguſt. in Pſal. 76.

pectoris ſui arcanum rimabatur exactiſsimè, & quicquid hic latentium ſordium deprehenderat, atroci conatu effodiebat. Cenſet Gregorius hoc nobis imperari ab Iſaia, *a* qui ſucclamans: Ingredere, inquit, in petram, abſcondere in foſsâ humo à facie timoris Domini. Petram ingreditur qui cordis ſui duritiem penetrat: à facie timoris Domini defoſsâ humo abſconditur, qui cogitationes terræ inhiantes egerens, in imo ſuæ vilitatis, magnâ ſubmiſsione ſe contrahit. O cor humanum! ô rupem Marpeſiam! ô ſurdum ſaxum & immobile! ô duram petram, præſertim cùm monitis pulſatur! Vociferatur è cathedrâ eccleſiaſtes, inſtruit in pœnitentiæ tribunali ſacerdos, hortantur probi, exempla inuitant, funera monent, libri docent, leges vrgent, clamat Chriſtus, & tamen cor hominis, velut duriſsima petra, ad hæc omnia obſurdeſcit. ſic petra iſta, nec voces, nec vociferationes illas, nec monita nec clamores hos audit, niſi quis hanc ſuam ipſe petram ſubeat, & in omnia à ſe dicta, cogitata, cupita, omiſſa ſeuerus iudex inquirat. Et hoc alterum eſt, quod ad iſtius examinis motum pertinet, vt id fiat ACCVRATE.

a In Iob.l.31.c.21. b Iſ.c.2.v.20.

§. III.

Tetium in huius examinis modo ſpectandum, vt id fiat cum ſenſu & DOLENTER. Hieremias propheta ad hoc cohortatus: *Pone*, inquit, *tibi amaritudines.* a Hoc iubet vates, vt cum quis præteritæ diei noxas & errores deprehenderit, non illos tegere, non excuſare, non defendere conetur, ſed ſeipſum accuſet, & omnem in ſe culpam deriuet, doleátque, toties, tam proteruè & petulanter, tam procaciter & impudenter, Deum offendiſſe. Et quæ animi noſtri leuitas eſt? pecuniolam perdimus, aliquot obolorum aut rei viliſſimæ iacturam facimus, & lacrimis maximè ſerijs damnum deflemus: Deum lædimus, tempus prodigimus, cælum amittimus, & etiamnum ludentibus oculis hilariſsimè ridemus, nec damni magnitudinem ſentimus; ſtat etiamnum exporrecta & ſerena frons, nec vllum luctûs indicium ſe prodit. O audaciſsime mortalium, *pone tibi amaritudnes.* Deum offendiſti? ingemiſce, dole, pectus tunde, de teipſo pœnam exige, & quantum ex immoderato vſu rerum habuiſti delectationis, tantum tibi nunc doloris ſcias eſſe animo capiendum. Rex Ezechias accuratè hoc obſeruans: Recogitabo, inquit, omnes annos meos in amaritudine animæ meæ. *a* Ita quiuis veſperi ſeriò dicat: omnes horas quas per otium expendi, omnia

a c.31.v.21. b. Iſ.c.38.v.15.

nia momenta quibus Deum offendi, in amaritudine animæ meæ recogitabo, nec antè lætitiam animi reſumam, quàm Deum peccatis meis propitiauero. Iobus infenſus ſibi ipſi: *Nunc autem*, inquit, *oculus meus videt te idcircò ipſe me reprehendo, & ago pœnitentiam in fauilla & cinere.* a Ah quoties, mi Gerarde, poſsim ego veſperi dicere: O mi Deus, tui oblitus ſum die iſthoc integro: vagabar huc illuc, quò me vel oculorum curioſitas, vel mentis libido egit: hîc colloquijs miſcendis, illic pecunijs numerandis intentiſsimus, iſtic libri & chartæ, hîc alueus luſorius & teſſeræ me ſibi totum rapuerunt: tu mihi, ô mi conditor, nunquam in oculis, nunquam in memoriâ eras hac totâ die. *Nunc autem oculus meus videt te*; vix ſerò tandem; & ſub exitum diei, recordor tui, ô mi amantiſsime Domine, *idcircò ipſe me reprehendo* & ago pœnitentiam, ob tam turpem & prolixam tui obliuionem.

De hoc conſcientiæ dolore præclariſsimè ſanè differit Bernardus, cuius verba omnia, prout omnino digna ſunt, fideliſsimè recitabo: De diuerſis igitur mundi partibus, inquit, in quibus cor vagum & profundum tenetur, vel vanè occupatur, ad ſeipſum redeat, & ſeipſum diſcutiat, cùmque inuenerit culpam, timeat pœnam. Quærendo autem culpam, nuſquam illam niſi in ſe reperiat: repertâ autem culpâ & pœnæ cauſâ, ſeipſum puniendo, ſe ante ſe ſtatuat, & tanquam alium ſe iudicet. Se equidem culpatum, ante ſe afflictum: ſe reum, ante ſe iudicem ſeuerum: ſe impium, ante ſe ad pietatem reuerſum: proponat ſe ante ſe, decernat quid à ſe faciendum ſit de ſe, iuſtè in ſe iniuſto infligat iuſta flagella. Loquatur etiam ſic ſibi: Quia pacem deſeruiſti apud Dominum Deum tuum, & bellum incurriſti apud teipſum, ſciſſuram pateris, vt tu à teipſo condemneris, quia pactum pacis rupiſti. Vis quod non vis, & non vis quod vis, à teipſo condemnaberis. Nolenda vis, volenda non vis. Ecce de ore tuo te iudico ſerue nequam. Affligе itaque te, & ſtatue contra faciem tuam, vt aſpicias turpitudinem tuam, & recogites ſtultitiam tuam. Sic igitur in miſerijs ſuis ad ſeipſum conuertitur cor, & ſiſtitur cor ad cor. b

Audis, Gerarde? priùs nobis miſeriæ noſtræ guſtandæ quàm quies. Nemo ſomnum ſuauiùs aut ſecuriùs admittit, quàm qui tale pœnitentiæ & doloris præmittit exordium. Ergo conſcientiæ næui, cum ſenſu, & DOLENTER abſtergendi: hîc omnis ex animo eradenda eſt nequitia. ergo, vt idem Bernardus monet, baptizemus

a Iob.c.24.v.6. b Bern. de int. Dom. c. 24.

mus lacrimis conſcientiam noſtram : *a* abſtergamus & eradamus, quicquid ei vitioſitatis inhæret.

a Bern.ſerm. 10.de modo bene viu.

§. IV.

Amaritudines ſibi poſuiſſe, vti Hieremias vates loquitur, ſatis non eſt, niſi & illud quod addit, ſequatur: *Dirige cor tuum in viam rectam, in quâ ambulâſti.* a Præteritam culpâ horres? ergo & futuram caue. agnoſcis morbum? ergo & de remedijs iam cogita. Deprehendiſti forſitan cor tuum procul à cælò, procul à Deo in vias auias euolâſſe; retrahe,& dirige in viam rectam. erit fortaſsis cùm accuſante conſcientiâ fateri cogêris: hodie bis litigaui, vnum aliquem in viâ prætereuntem irriſi, conuitia ieci non pauca in domeſticum, abſentiũ nomen detractionibus laceraui quinquies, vni amicorum beneficium exprobraui, ter imprudenter & incautè reſpondi, diras omnes & deuotiones peſsimas in alios deprecatus ſum ſexies, temerè iuraui vltrà quàm decies, ſemel iterúmque verbum laſciuius mihi excidit, in menſâ mihi contradicentem audaci dicterio momordi, vt minimùm quater mentitus ſum,ad moroſius imperium eloquenter & copioſè obmurmuraui, in cenâ virtutes meas neſcio quas vaniſsimâ oſtentatione iactaui, & diues fui promiſsis quibus nunquam ſtare cogitaui: Sed & illud memini, quod in amici aures plauſtrum querelarum exonerauerim, ſimul & ſuſurronem egerim, atque ab vno audita ad alium detulerim amicitiæ diſſociandæ. Sed & illud recordor, quod in colloquentium circulo duorum mores temerariâ cenſurâ vituperarim: porrò verborum otioſorum nullum eſt inirè numerum.

Et hæc tot peſtes à ſolâ linguâ ſunt: quid iam oculi, quid aures, quid manus, quid ingentia cogitationum agmina die vno non delinquent? Dirigam ergo cor meum, & cum eo meos oculos, aures, & manus meas, meámque linguam in viam meliorem. ita propono, ita ſanctiſsimè ſtatuo, neque ſolùm memoriæ hoc tradam, ſed & in opere tentabo. nunquam probus ero, ſi ſciuero tantùm hæc cauenda, niſi & cauero, & fugero vitia. hoc eſt enim eſſe ſanctum, non ſi à ſceleribus abes, ſed ſi ea refugiſti. hunc laudemus, *qui potuit tranſgredi & non eſt tranſgreſſus, facere mala & non fecit.* b Ergo hoc vnum agam, vt in ea quæ iam deteſtor, non recidam, aut id pœnâ præſenti luam: certè toties mentiri, iurare, malè imprecari, alijs detrahere, ſimiliáq; vitia quæ me toties implicuerũt, poſthac ſtudioſiſſimè fugiam. & in hoc obſtinabo animũ: dixi cuſtodire legem tuã:

a c.31.v.21. b Eccl.c.31 v.10.

Iuraui & ſtatui cuſtodire iudicia iuſtitiæ tuæ. a Scio, tantum quiſque proficit, quantum conatur, & vult. Huc ergo cunctas faciendi & non faciendi rationes dirigam. etiamſi laborioſum erit, faciam tamen, quod faciendum iam video, & quod facturum me recipio. Simili ratione, quicquid iam turpe iudico, etiam ſi pecuniam, etiamſi voluptatem ferat, tamen non faciam ab honeſti amore re nullâ deterrebor; ad turpia ſpe nullâ inuitabor. decretum eſt, non committere, vt in antiquas ſordes reuoluar. Dixi, ſtatui, iuraui, huius tenoris mei permanere & hanc animi obſtinationem quotidianis ſtimulis vrgere. Et modò hoc exercitij genus seriò tentemus; vſu ipſo fiet facile. acerrimus quiſque labor ſæpe ad oblectationis dulcedinem manſueſcit; nec quidquam eſt quod principio ſui poſſit perſici. quod aliquanto tempore vix vllum ſucceſſum habet, tandem ſuccedit. Et quem vnquam iſta deſtituere tentantem? cui non faciliora apparuere in actu? Non quia difficilia ſunt, non audemus: ſed quia non audemus, difficilia ſunt. ergo audendum & incipiendum; ergo perſiſtendum in cœptis & perdurandum. Et hoc eſt CONSTANTER, ac nouis quotidie ſanctionibus animum ad optima quæque impellere. Alioqui deſultoria eſt noſtra probitas, & nos ridiculi iudices ſumus, qui in dies mutamus & noſtra decreta ipſi conuellimus; grandes pœnas minamur, ſed minamur tantùm, & cùm iam tenemus fatentem reum, muſsitamus occultè: *ſit venia facto; diſsimuletur hoc; cur meus ne ſim carnifex?* Hoc non eſt CONSTANTER agere. Sed hoc ipſum paulò luculentiùs octauo capite demonſtrabo.

a Pſ. 118. v. 57. & 107.

§. V.

Vltima eſt, ſed primaria ratio examinandæ conſcientiæ, vt illi vitio magis inſiſtas, à quo magis infeſtaris. Et hoc ego appellem, conſcientiæ ACCOMMODATE mederi. Quid digitum obligas, cùm ſtomacho labores? quid pedi applicas malagmata, cùm in pulmone ſit vitium? quid pilos præſcindis, cùm membrum reſecandum eſt, ne pars ſincera trahatur. illam partem potiſsimùm cura quâ æger es. quid tecum ipſe litigas, quod incautus ſomno ceſſeris, quod die vetito iuſculum è carne neſcius ſorbueris, quo læuo pede è lecto ſurrexeris, pranſurus manus non laueris, die Veneris vngues ſecueris? quid in his tricaris? ſi te luxuria vrit; ſi te coquit inuidia, ſi accendit ira, ſi pungit auaritia, ſi inflat ſuperbia. Medere tu priùs tuæ libidini, aut ambitioni tuæ; malum expugna robuſtius. Quid

Gabao-

Gabaonitas obſides? Hethæos, Gergezæos, Amorrhæos. Chananæos, Pherecæos, Heuæos & Iebuſæos impugna, hos pete, hos ad internecionem cæde, hos extingue, ſed paullatim & per partes.

Ego quidem minores noxas non aio negligendas, ſed vitia maligniora potentiùs ſubigenda. qui omnem conatum confert ad extirpationem vnius capitalioris vitij, is vnà etiam tollit radicem & fibras aliorum multorum. Quiſquis itaque ſeriò vult proficere, ante omnia nôrit, cui vitio ſit procliuior, in quem animi morbum propenſior. Nam vti ſua cuique crux eſt, quam ſeruator commendat portandam, ita ſuum cuique eſt vitium, quod idem imperat ſuperandum, In multis offendimus omnes.

Nam vitijs nemo ſine naſcitur: optimus ille eſt
Qui minimis vrgetur ——— a

Quotuſquiſque eſt, cuius inter illuſtria decora non aliquis næuus extet? Hic non penitus iracundiæ, ille non linguæ eſt potens. Alteri in curando corpore neceſsitatis imponit ſpecies, non nemini ſpecies diuinæ laudis in ſuis factis virtutibúſque commemorandis. Vir vſquequaque ſui Dominus, perrarus eſt. errare, labi, decipi humanum eſt. ſuus cuique næuus, ſuum cuique domeſticum eſt vitium. Huc vires, huc conatum & induſtriam, huc machinas & arma transfer ad expugnandum in hoc vincendo & penitus extirpando quotidie teipſo ſias fortior. Ira te inflammat? ad iram ergo, ſub imperium & poteſtatem rationis cogendam totus incumbe, crebrâ eam manſuetudine retundere, vires illius & impetum alorſum diuertere, omnia ei fomenta ſubtrahere illam denique quomodocunque comprimere, ídque quotidianis victorijs aſſequi ſtude. Superbia te tumefacit? ad ſuperbiam ergo euertendam, quantus es inſurge eámque frequenti ſubmiſsione ex alto deijcere, & nullo non die ſub iugum mittere conare. ad ima deſcende, vbicunque ſupercilium & faſtus in altum te inuitat; in omnibus ſubeſſe diſce. Libido te ſtimulat? ad libidinem ergo coërcendam omne conſilium confer. hoc cogita, hoc meditare, quibus artibus hanc peſtem à te penitus excutias: caue & fuge, quicquid vel libidinis ſuſpicionem olet. Quæcunque pudica, quæcunque caſta ſunt, grata tibi ſint & amabilia. ſentiat te libido capitalem hoſtem, & ſibi nuſquam non aduerſari. Quâ verò ratione contra libidinem vnoquoque die fias robuſtior, ſub noctem cum tuâ ipſe conſcientiâ expende. Idem aſſero faciendum cum alijs vniuerſis vitijs. Præclarè dixit Muſonius,

a Horat. l. 1. ſerm. ſat. 3.

nius, a eos qui ſani eſſe velint, ita viuere debere vt perpetuò curentur. Niſi hoc agimus, fruſtra agimus. Nunquam non intenti ſimus in hanc animi curam. qui animo valere vult, diligentiam aſsiduam conferat in hanc valetudinem. Illud autem caput rei eſt, noſſe in quod quiſque vitiũ feratur procliuiùs. Si ſic, Gerarde, inquilino malo mederi vellemus, è facili & breũi poſſemus ſanari.

At nos ſæpe decimamus mentham, & anethum, & cyminum, & relinquimus quæ grauiora ſunt legis: excolamus culicem & glutimus camelum. b Terrores conſcientiæ neſcio quos in minimis fouemus, & negligimus maxima, integro brachio emplaſtrum imponimus, cùm exulcerati renes ſuppurent. Quid agis homo? tu tuum vlcus cura: tu tuam iracundiam perſana, tu faſtum & tumorem tuum deprime, tu tuam libidinem extingue: at tu inuidiam tuam digere, tu gulam ſubſtringe, & de hoc tecum ipſe loquere. Quid autem, inquit Seneca, tecum loquaris? quod homines de alijs libentiſsimè faciunt, de te apud te malè exiſtima. Aſſueſce & dicere verum, & audire (præſertim à teipſo) Id autem maximè tracta, quod in te infirmiſsimum ſenties. c Nota, Gerarde, nota: ei parti præcipuè medendum iudicat Romanus ſapiens, quam ſenſerimus infirmiſsimam. Et hoc inde liquet, nota habet quiſque corporis ſui vitia: itaque alius medicamentis exterſorijs leuat ſtomachum, alius frequenti cibo fulcit, alius interpoſito ieiunio corpus exhaurit & purgat. Hi quorum pedes dolor repetit, aut vino abſtinent aut balneo, in cetera negligentes, huic à quo ſæpè infeſtantur, occurrunt. Sic in animo noſtro ſunt affectæ partes, in pectore collectio & vomica eſt, cui adhibenda curatio. Quales vomicæ, quàm maligna vlcera, Superbia, Libido, Auaritia, Inuidia? Quocirca quotidie vlcus tuum cura, vomicam tuam exterge, aut creſcente malo interibit animus. Et hic eſt modus ſua dicta facta per diem exactè recognoſcendi, ſi quis conſcientiam ſuam INTEGRE, ſi ACCVRATE, ſi DOLENTER, ſi CONSTANTER, ſi deniquẽ ACCOMMODATE, vt iam diximus, conetur excutere. Vnum hoc ſupereſt, non ſcire hæc tantùm ſed exequi, & vſu quotidiano facere faciliora. GER. Etiam de partibus huius examinis dicturum te ſpero.

a Plutarch. de Irâ cohib. b Matth. c. 23. v. 24. c Sen. ep. 68.

CAP. VI.

EXAMINANDÆ CONSCIENTIÆ

Quot, & quæ ſint partes.

§. I.

POL. Res pridem nota; plerique omnes, quibus de hac re ſermo, partes aſsignant QVINQVE, quas nunc paullò explicatius proponemus.

Pars prima: *Gratias agere conditori, pro acceptis beneficijs.* D. Baſilio teſte,[a] optimus precum prologus eſt, gratiarum actio. Et hæc, vel eâ etiam de cauſsâ, loco principe ponenda, vt noſtra improbitas liberalitati diuinæ collata, vehementiorem nobis pudorem incutiat. Hac prorſus methodo diuinus Nathan, vnà cum Hebræo rege Dauide conſcientiæ examen orſus eſt. Primo loco quæ Deus in eũ beneficia confertâ manu effudiſſet, recenſens: Rex, inquit, vnctus es, inſidias Saulis euaſiſti, domum epulentiſsimã nactus es, imperium tibi in Iſraëlem & Iudam commiſſum eſt: & ſi quidẽ tibi parua hæc videtur, paratus eſt Deus adijcere maiora. En, quàm ſuauiter & aulicè (ſi dicam) rex iſte inuitatur ad agendas gratias. Hoc primũ illius examinis caput. Alterum: mox enim cæcitatis illum inſimulare, & oculos adhuc clauſos vi diducens: *quare,* inquit, *contempſiſti verbum Domini, vt faceres malum in conſpectu meo?*[b] Hoc ſecundum examinis caput, cui mox adiunctum & tertium hoc modo: Vriam occidiſti, vxorẽ illius rapuiſti, adulter & ſicarius, gemini ſceleris compendio. Ergo, primum in hac conſcientiæ tractandâ cauſsâ, caput eſt, agere Deo gratias. Omnia faciẽda ſunt vt Deo quàm gratiſsimi ſimus. Et quid enim Numini magis debemus quàm gratiarum actionem. Dei beneficia noſtris non tantùm non vincere, ſed nec exæquare; non tantùm paria ijs, ſed nec inferiora poſſumus reddere. Tanti nos non ſumus, vt in Deũ poſsimus eſſe benefici. penes nos ſola eſt poteſtas referendæ gratiæ. Quotidie, quauis horâ (quid dico?) quouis momento, alia atq; alia beneficia confert in nos Deus, qui ſingulis momentis hoc agit, perinde ſi nos recens & denuo creet, atque inſuper donis auget quàm plurimis. Et quod hoc monſtrũ ingrati animi, in tantorũ beneficiorũ mari natare, & nec ſemel quidẽ per diẽ benefactoris meminiſſe? miſelli, nec digitũ quidẽ mouemus, Deo nõ iuuante, à quo nobis cibus, potus, veſtis, corpꝰ, animus, bona omnia. Quid

a In conſtit. mon. c. 2. poſt initium. b 2. Reg. 12. v. 1. & ſeqq.

autem hoc magni ſit, ſemel per diem oculos cælo attollere, & benefactorem ſuum venerari his voculis, Ago Gratias. Num poſſumus liberaliſsimè danti, minus reddere? qui meminit, ſine impendio gratus eſt. Pluit in nos beneficijs Deus, ídque ſine mercede, & nobis grande quid videatur aut graue, veſpere fateri & dicere: Accepimvs. O mortales tam beneficiorum auidi quàm ijs ingrati! quoties hominem exuitis & in beſtias degeneratis? ſit verbo venia, ſic ſolent porci ſub ilice paſcentes: in deiectum pabulum cupidiſsimè feruntur, quis deiecerit, curæ ipſis non eſt; quicquid oculorum habent, in glandibus hæret, ad paſtorem ſuum in arbore non ſuſpiciunt. ita nos nouis ſemper cupiditatibus occupati, non quid habeamus, ſed quid petamus, inſpicimus, non in eum qui dat, ſed in illud quod datur, intenti. Nihil cariùs æſtimamus quàm beneficium quam diu petimus: nihil viliùs, cùm accepimus. Sæpe apud nos & gratia beneficij, & memoria omnis adeò intercidit, vt nec confeſsione quidem grati ſimus. Quod in primâ parte animi poſitum eſſe deberet & ſemper occurrere, ita ſeponimus & abijcimus, vt in obliuionem ac ignorantiam vertatur. Inde non mirum, inter plurima maximáque vitia nullum eſſe frequentius, quàm ingrati animi crimen. Ger. Putem ego, Polychroni, plurimos hominum non improbitate ingratos eſſe, ſed obliuione. Pol. Et hoc tibi videtur non grandis culpa? Ingratus eſt, ſi Senecæ credimus, a qui beneficium accepiſſe ſe negat, quod accepit: ingratus eſt qui diſsimulat: ingratus qui non reddit: ingratiſsimus omnium qui oblitus eſt. En obliuioſum infra omnes deprimit: & apparet, illum non ſæpe de reddendo cogitare, cui quidem obrepit obliuio. Et hanc turpiſsimam obliuionem pars prima in examine conſcientiæ nobis eximit, quæ hoc vnum apertiſsimè monet: Age Deo Gratias.

a Lib. 3. de benef. c. 1.

§. II.

Pete Lvmen A Deo, cernendis erroribus per diem illum commiſsis, pars altera eſt examinis iſtius, & quidem ſummè neceſſaria. In vitijs alienis lynces, in perſpiciendis proprijs talpæ ſumus. Næuos noſtros ab alijs videri aut notari non ferimus, nec eos ipſi videmus, nec tamen cæcutire nos fatemur. In his tenebris lumine è cælo nimis quàm egemus, vt cernamus tandem erràſſe nos. Eò hoc conſcientiæ iudicium inſtituitur, vt quis meliorem ſe ipſe quotidie faciat, vt aliquid ex erroribus ſuis ponat, vt intelligat ſua eſſe vitia, quæ putârat aliorum. Iucundè narrat Seneca a onus hæreditarium

a ep. 50.

reditarium ſibi in domo remanſiſſe, vxoris ſuæ fatuam, Harpaſten. hæc ſubitò deſijt videre, neſciebat tamen ſe cæcam eſſe, & ſubinde pædagogum ſuum rogabat vt migraret, neque oculis ſuis ſed ædibus culpam impingebat, aiebat enim domum eſſe tenebroſam. Hoc, inquit Annæus, quod in illâ ridemus omnibus nobis accidere, liqueat tibi, nemo ſe auarum eſſe intelligit, nemo cupidum.

Crebræ ſunt conciones, quæ in Auaritiam, in Superbiam, in Libidinem, in Iracundiam & Inuidiam, in Vſuram & improbum Fœnus, in fraudes & dolos diſertiſsimè inuehuntur, ſed quàm paucos reperias qui ſibi ipſis oggerant: Hæc tibi dicuntur, tu ille Auarus, tu Superbus ille es, tua Libido damnata eſt, tua Iracundia, Inuidia tua hodie flagellata eſt, tu es ille nequam, fœnerator: hoc ſibi nemo inſuſurrat, nemo. Plerique omnes dicere ſolemus: Euclionem illum ſordidiſsimum hodierna concio inſigniter perſtrinxit; litigioſum vicinum meum optimè notauit Eccleſiaſtes; ſuis elogijs hodie ac titulis inſigniti ſunt ſuperbi; contra Venerem acriter hodie dictum eſt, Iracundos hodie frigidâ perfudit concionator; certè Inuidis excuſsit dentes; notus ille in foro vſurarius non immeritò è cathedrâ vapulauit. Ita ſuauiter à nobis, ſaluberrimam concionis acrimoniam in alios deriuamus, nec fatemur nos tales eſſe quales depinguntur. & quis eſt qui in ſe commotior ſibi dicat? *Tu es ille vir qui feciſti hanc rem.* a Cæci ſumus, & tamen, cùm cæci ducem quærant, nos ſine duce erramus, & dicimus: Non ego ambitioſus ſum, nemo aliter Monachij, nemo Auguſtæ aliter poteſt viuere: vrbes ipſæ magnas impenſas exigunt. non eſt meum vitium quòd iracundus ſum, quod peſsimos non laudo, quòd liberior viuo; illud natura, hoc adoleſcentia facit. ita difficillimè ad ſanitatem peruenimus, quia nos ægrotare neſcimus, aliena diſcutientes, vt loquitur Chryſoſtomus, b & propria non inſpicientes. Dic tu iam, Gerarde, an non opus ſit lumen à Deo petere, vt noſtros ipſi errores deprehendamus, accuſemus, puniamus? Et hæc veſpertini examinis, vt dixi, pars altera eſt, cupere ſuum malum nôſſe. GER. Veniâ tuâ, Polychroni, hæc inter prima litterarum rudimenta puer didici. Agendas Deo gratias, ſcimus: petendum à Deo lumen, & hoc ſcimus. ſed, an ſolâ mente an conceptis verbis id faciendum, hoc, arbitror, multi neſciunt, quod tu tamen nondum docuiſti; hanc à

a 2.Reg.12.v.7. b Hom.43.in Matth.

te inſtitutionem ſperabam, cùm de modo explorandæ conſcientiæ diſſereres. POL. Num vidiſti, obſecro, libellum, cuius frons hanc præfert inſcriptionem, HOROLOGIVM TVTELARIS ANGELI? Hoc Opuſculum, horâ diei duodecimâ (hæc eius eſt partitio per horas) verbis conceptiſsimis docet, quî vtrumque illud ſit præſtandum. Repetam id in tuam gratiam. Deo agendæ ſunt gratiæ, hoc modo.

O infinita Bonitas, gratias tibi ago pro omnibus beneficijs tuis, quæ mihi hodie & totâ vitâ meâ contuliſti, tibi laus & gloria in infinitas ſæculorum myriadas.

Lumen à Domino ſic petendum:

O immenſa Maieſtas, da vt quicquid tibi hodie in me diſplicuit, id mihi in memoriam integrè redeat.

En tibi precandi formulas. Aut, ſi mauis, cum Iobo Deum ſic alloquere: Quantas habeo iniquitates & peccata? ſcelera mea, & delicta mea oſtende mihi. a habes meliores? vtere ijs. cupis prolixiores? inuentis addere, non magnæ artis eſt. vis breuiores? hoc te velle vix puto, niſi omnino nolis precari. ſatis breues ſunt precatiunculæ iſtæ, ſed & longæ ſatis, modò non in ſolis labris naſcantur, ſed magno & ardente affectu, è corde ad Deum rectà euolent. ideò enim tam breues proponuntur in exemplum, vt in eas minus poſsit licere vagis illis & importunis cogitationibus.

a Iob.c.13.v.23.

§. III.

Tertia pars in trutinandâ conſcientiâ eſt, ſecum hoc diſquirere: QVID FECI? quæſtionem hanc ſequatur altera: QVID DIXI? ſed & vlteriùs progrediendum interrogando: QVID COGITAVI? imò etiam quærendum: QVID NON FECI? quid omiſi, quid neglexi faciendum? Vbi hæc tuam conſcientiam interrogâris, audi & tace; attende quid illa reſpondeat. Conſcientia naturâ ſuâ tam eſt facunda & impatiens ſilentij, vt iuſſa dicere, mox quicquid ſciuerit, eloquatur. Citharædus aut fidicen ſi vel digitulo vno chelyn ſuam aut teſtudinem carpat, vocem illa protinus reddit: ita conſcientia velut garrula & ſonora chelys, vix tacta reſpondet, & ſuam homini malitiam exprobrat diſertè. Reticere illa & cælare non nouit, niſi prolixâ nequitiâ & ſcelere continuato exſurdata, & iam propemodum extincta. Si ſana ſit; modò ei dicendi ſit locus, non tacebit, præſertim interrogata: modò ei veſpere loquendi detur ſpatium, fideli narratione totius diei geſta percenſebit: vbi dubitauerit, hoc ipſum, dubitare ſe, candidè fatebitur. Ergo ſuam quiſque con-

ſcientiam

ſcientiam loqui ſinat veſpere, non experietur mutam. quòd ſi vel ſola Lingua & Oculi ad hoc conſcientiæ tribunal citarentur, ſatis eſſet rerum diſcutiendarum. Quid die vno vnica Lingua malorum aut etiam peſsimorum verborum non effundit? quid non delinquunt oculi, lenones omnium vitiorum, & raptores ad culpam? Et quantâ egent diſcuſsione vel tantùm preces noſtræ? An non hîc quærendum? Num me ad precandum diſpoſui? an preces ſtatas & debitas recitaui? an ad id quod precabar attendi: an cogitationibus meis liberam euagationem & excurſum permiſi? an oculos inter orandum continui? an verba præcipiti linguâ deproperaui? an voces faſtidiosè & frigidè pronuntiaui? an ſub precibus in ſomnum declinaui? an inſtar ſomniantis, ſine ſenſu & affectu, ore ſolo, quod cor neſciret, demurmuraui? Crede mihi, delicata res eſt, ſerium ac plenum formidinis negotium, cum Deo colloqui. Si vſpiam in vllâ re, hîc certè attentatione opus vigilantiſsimâ: Deus non irridetur. [a] Ita longa ſatis & intricata eſt quæſtio, QVOMODO ORASTI? Vbi iam ceteri errores per diem & lapſus? Ego quidem exiſtimo, noxas quotidianas pleraſque omnes hoc breuiſsimo indiculo contineri. En illum:

Qualis { In precibus, & re diuinâ, / In occupationibus, / In verbis & ſermone, / In menſâ, } fuiſti?

An nihil hodie temporis perdidiſti?
An nulli detraxiſti, neminem offendiſti?
An nunquam iratus, nunquam impatiens extitiſti?
An omnes malas, acerbas, impuras cogitationes repuliſti?
An quod heri ſtatueras tibi faciendum, aut cauendum, feciſti hodie, aut cauiſti?

Si quæ grauiora ſunt rixarum, periuriorum, furtorum, ebrietatis, libidinis & luxuriæ peccata, in memoriam facilè reuocabit conſcientia; modo illa loqui permittatur, non diſsimulabit has animi labes; producet in medium hæc monſtra, vt plectantur. Conſcientia, fideliſsimus eſt antigrapheus noſter, à Deo aſsignatus, qui, quotieſcunque poſtulatur, rerum à nobis geſtarum commentarium producit. Ita pars tertia examinis veſpertini hoc præcipit: EXPENDE QVID PECCARIS.

[a] ad Gal. c. 6. v. 7.

§. IV.

Priorem illam ordine naturæ ſequitur hæc quarta pars: Peccatorvm Veniam Precare. Formulæ, quibus & anteacta deprecemur, & futura conſtituamus, hæ ſunt.

O inexhauſta Miſericordia, ignoſce mihi quicquid hodie peccaui contra te. Ego omnes offenſas huius diei, & totius vitæ meæ, in abyſſum miſericordiæ tuæ depono, & per mortem filij tui te precor, ô Deus, dimitte mihi quicquid vnquam in te peccaui.

Emendationis conſilium & conatus ſic reſtaurandus.

O æterna ſapientia, Chriſte Ieſu, firmiſſimè propono, non peccare ampliùs.

Quarta ergo huius examinis pars eſt ſupplicium promeritum ab ſe deprecari. *Pœnitentiam itaque age ab hac nequitiâ tuâ, & roga Deum ſi fortè remittatur tibi hac cogitatio cordis tui.* a Ah, quoties toti dies nobis effluunt, quibus nec ſemel quidem recordamur Dei, æquiſsimum prorſus vt vel ſerò tandem, ſub finem diei, cum dolore & gemitu vagabunda mens redeat ad Deum. Moyſes Deo familiariſsimus, promittens: *Cùmque quæſieris,* inquit, *ibi Dominum Deum tuum, inuenies eum, ſi tamen toto corde quæſieris eum, & totâ tribulatione animæ tuæ.* b

Quæri vult offenſus Deus, vult & inueniri, ſed ab ijs qui quantâ poſſunt induſtriâ quærunt: inuenies eum, ſi tamen toto corde quæſieris eum, & totâ tribulatione animæ tuæ. Non ignorârunt hoc puræ conſcientiæ amatores. quantis enim lacrimis ſanctiſsimi homines deflêrunt næuos non grandes, crimina non ſumma, verbulum imprudentius, molliorem offenſam, riſum leuiorem, copioſiorem cenulam, aſpectum incautiorem, negotium ſolutiùs curatum, temporis exigui diſpendium, cogitationem tardiùs expugnatam, ſanctioris operis licet non imperati neglectum, aliáque eiuſcemodi piacula minora. Hinc ille manum, hic linguam, iſte oculum pœnis mulctat grauiſsimis poſt errorem non magnum. Euagrius ſacerdos, ob neſcio quod detractionis verbum ſemel prolatum, dies quadraginta, perdius & pernox ſub dio perdurauit. Euſebius monachus ob oculos in agricolarum opus euagatos licentiùs, & hos & omne corpus ſeueriſsimis legibus caſtigauit. c Moyſes abbas reſponſum duriuſculum horribili luit ſupplicio. d Maurilius epiſcopus, quòd pueri mortem ſacro fonte non præueniſſet, ſeipſum ſede ſuâ emouit, & peregrinationis pauperrimæ damnauit. Maria Ogniacenſis, in commemorandis veſperi actionibus ſuis, ſi vel minimas noxas deprehendiſſet, acerrimo dolore in eas vindicauit. e

Timeri

a Act. c. 8. v. 22. b Deut. c. 4. v. 29. c Theodor. in hiſt. SS. PP. ſect. 4.
d Caſſ. l. 7. coll. c. 27. e Iac. de Vitr. l. 1. vitæ illius c. 6.

Timeri vult Deus, etiam ab amiciſsimis. Proclamat Dauid: Timete Dominum omnes Sancti eius.[a] iniuriæ Deo illatæ,etiam minimæ, dolore non perfunctorio expiandæ ſunt; ex imo pectore trahatur gemitus. quo peccatum abolere cupimus. Placari ſe ſinit Deus,ſed *tota tribulatione animæ*. Regij vatis monitum eſt: Et in cubilibus veſtris compungimini.[b] Niſi dolor de diurnis lapſibus conceptus pungat animum atque fodiat, vanus eſt,& obtuſus ſine mucrone gladius, non penetrat ſaxeam mentis duritiem. Tale ſequetur CRAS alterum, quale præceſsit HODIE. ſic multa agendo nihil proficimus, ſemper diſcentes, & nunquam ad ſcientiam veritatis peruenientes.[c] Dolor de offenſo Deo ſincerus & pungens, non ſolùm noxas præteritas delet, ſed & cauet futuras: Satis eſt, ait, lapſum eſſe, tu iam prouide, ne lapſu repetito gemines malum; attende tibi, ne poſthac tanti emas pœnitere. Nota vox Caligulæ, cùm occidendum iuberet lentiùs torqueri: *ſic fieri, vt mori ſe ſentiat.* Idem & huic dolori eſſet imperandum: *ſic punge, vt ſentiat ſe peccâſſe.* Idcircò non ſemper ſatis erit dolere, niſi & ſentias vnde plus doleas. Adiungendus erit quandoque comes Dolori,afflictatio voluntaria. Fecerunt id integerrimæ vitæ homines. Fuit, qui vbi deprehendiſſet veſperi crebriùs ſe verbo lapſum, dentibus linguam acriùs commordendam obijceret. Germanis verbum vetus eſt: tu ſuauiùs digitum admordeas, quàm hæc talia linguâ effutias. Fuit, qui errores ſuos, quos noctu obſeruaſſet, flagris expiaret, & pœnam hanc ad delicti modum attemperaret. S.Agathon vt ſilere diſceret, ipſo triennio lapillum ore verſauit.S.Ignatius Loiola circa initia ſanctioris vitæ, contra riſum ſic dimicauit, vt quoties per diem ſe riſiſſe numeraret, tot ſibi plagas ante ſomnium infligeret.

Non ſatis eſt, mi homo, vt tuus ipſe ſis accuſator, & teſtis, & iudex, niſi ſis ipſe tuus & carnifex. Multi ſunt errores, quos etſi defleas, eoſdem tamen facillimè repetes, niſi & punias. Eius genij eſt Caro, vt vbi aliquid furtiui mellis guſtârit, ad furtum identidem redeat, niſi flagellata diſcat, deinceps nolle furari. Mos erat priſcis monachis, ſi quis ſilentij leges violâſſet, triduo ſine menſâ ſimul ei prandium & cenam (ſed poſt quam non ſunt lauandæ manus) hoc eſt,panem cum frigidâ apponere. Nimirum tacere citiùs non diſcit incontinens lingua quàm ab hoc pharmaco.

His inſuper afflictationibus voluntarijs, offenſo Deo facilè ſatisfacimus, & fauorem illius ad ampliora emeremur. Parum habet

 obſequij

a Pſal.33.v.9. b Pſal.4.v.5. c 2.Tim.3.v.7.

obſequij & meriti, quod ab inuito, quod à coacto fit. Honeſtum voluntarium eſt: admiſce illi pigritiam, querelam, tergiuerſationem, metum, quod habet in ſe optimum, perdidit. a *Voluntariè ſacrificabo tibi.* b Hoc nomine Daniel vates ſe ſuáſque preces mirè Deo commendauit. Nam & Angelus recreando illi ſubmiſſus: *Noli*, inquit, *metuere Daniel: quia ex die primo, quo poſuiſti cor tuum ad intelligendum vt te affligeres in conſpectu Dei tui, exaudita ſunt verba tua:* impetrâſti quod rogabas, quia precibus rogâſti armatis. Suauiſsimus Deus facillimè ſe ſinit expugnari, ſi preces armentur ieiunijs, aliíſque corporis caſtigationibus. Infantulus, ſi lacteum fontem à matris vbere, ſigno ſolùm aut plaudentibus manibus poſcat, ſæpe fert repulſam, nam ſubinde aut negat mater, aut differt, at ſi ploratu & contentioſis lacrimis agat, ac ſeipſum affligat flendo, non continent ſe diutius materna viſcera, iubent dari quod ſic flagitat. Ita ferè nobiſcum bonus Deus ſolet agere. Optimæ ſunt preces illæ: Domine, da mihi conſtantem patientiam. Mi Domine, largire donum Caſtitatis. Da, ô Deus, victoriam in hoc prælio. Amem te, mi bone Iesv. O Chriſte, fac me mitem & humilem. Optimi deſiderij ſunt hæ petitiones, ſed ſi ſolis conſtent verbis, interdum repulſam, frequenter dilationem patientur. Suos Deus impenſiſsimè amat, tunc autem maximè, cùm cernit eos ſponte afflictos. Hinc illa tam crebrò imperata: c *Affligetis animas veſtras. Omnis anima quæ afflicta non fuerit die hac, peribit de populis ſuis. Si vouerit & iuramento ſe conſtrinxerit, vt per ieiunium vel ceterarum rerum abſtinentiam affligat animam ſuam, &c.* In quæ verba Origenes: O mira, inquit, feſtiuitas! dies feſtus vocatur, animę afflictio, vide ergo ſi vis diem feſtum agere, ſi vis vt lætetur Deus ſuper te, affige animam tuam, & humilia eam: non ei permittas explere deſideria ſua, nec concedas ei laſciuijs euagari: cùm enim afflicta fuerit anima & humiliata in conſpectu Domini; tunc repropitiatur ei Deus. Ita omnino ſolet optimus Deus; ſibi chariſsimos in delicijs non nutrit, ſed aſsiduè mergit dolorum & amaritudinum mari. Ergo, cui animus eſt dolore peccata expungere ſeriò doleat, & vt ſentiat ſe dolere, vltro ſubinde addat, quod fodicet refractariam Carnem. Videat reus ad hoc tribunal conſiſtens, vt gemitibus, ſuſpirijs, lacrimis, quandoque & flagellis, aut alijs ad inſtitutum aptis ſupplicijs, quibus hîc decernendis proprius locus eſt, labes animi expientur: hoc agat vnicè vt cum Deo ſuo in gratiam redeat & offenſum placet, quacunque

a Sen. ep. 66. b Pſal. 52. v. 8. c Leuit c. 16. v. 29. & 31. & c. 23. v. 27. & 29. Num. c. 29. v. 7. & c. 30. v. 14.

cunque de ſeipſo ſumptâ vindictâ : non expectet vltorem Deum, ſed volũtarijs pœnis ſæuiora ſupplicia deprecetur. Nec prius in dulcem declinet lumina ſomnum, quàm Deum & cælites ex offenſis propitiatos ſibi habeat atque reconciliatos. Et hæc quarta pars huius examinis : PECCATORVM VENIAM PRECARI.

§. V.

Sequitur vltima : EMENDATIONEM QVAM MAXIME SERIAM PROPONE. Vis omnis & efficacitas nocturni huius iudicij, non in audiendis teſtibus ſita eſt, ſed in ſanctâ erubeſcentiâ, in dolore legitimo, in ſeuerâ ſui ipſius vindictâ, in ſolerti culparum caſtigatione, in generoſo animi propoſito, non deflectendi amplius à vero rectóque tramite Virtutis. Hîc quiſque cor ſuum dirigat in viam rectam : ſtatuat apud ſeſe, alius eſſe alijs atque alijs diebus, & in eam rem, pænam ſibi ſanciat, ſi, quæ rectè propoſuit, tardius aut nunquam exequatur. Deprehendit quis forſan hodie minus pudicum oculum, magis effrenem linguam, illi pudicitiam, huic ſilentium imperet, in vtroque membro nimiam libertatem caſtiget. Fuit fortaſſe alius quis in precibus ſomniculoſus aut vagus, ad fabulas attentus & vigil : ſomni & cibi plus æquo liberalior, ſtipis erogandæ parcior : forſan obedire iuſſus non paruit, ſilere monitus non tacuit, ad meliora inſtructus non audiuit, ad diuina cogitanda incitatus, faſtidiuit : iam ergo apud animum ſuum decernat, in precibus vigilare; aure ſurdâ fabulas & quicquid eſt obſcœni colloquij tranſire; ſomnum & cibum ad dimenſum ſibi dare; ſtipem liberaliùs erogare; negotium ſalutis contentiùs curare, æterna præ his fluxis auidiùs aſpirare. Quòd ſi Athenienſem ſe eſſe obſeruet, qui ſemper decernat, nunquam faciat quod decreuit, mulctam etiam addat, & à ſeipſo pænas exigat. Ita duo iuuenes illi Beatiſsimæ Virginis matris Sodales fecêre, qui ante quindecim annos litteris atque Virtuti nauantes, examen conſcientiæ hunc in modum inſtituerunt. Ille quidem prior in minimas etiam labeculas ſeuerè vindicauit, nec ſibimet ignouit, nec timidam cenſuram exercuit, rigidus in ſe teſtis, & accuſator, & vindex. quotquot enim noxas in pugillares ſuos referebat, tot ſibi reo colaphos infringebat generoſâ manu. O dextram heroicam, & præ ambuſtâ illâ Sceuolæ robuſtam! Nam niſi Mutius ſpectatores habuiſſet, ad ardentem foculum dextram non rapuiſſet : iuuenis ille quia ſolus & ſine teſte, ſuâ in ſe manum armauit, ſpectatores habere meruit & laudatores ſuperos Diuóſq; omnes. Idcircò Poëta, ſuũ illud de hoc veriſsimè pronunciârit:

Ille

Ille dolet verè, qui ſine teſte dolet. a

Alter, huic non multum impar, quotquot vana ſeu otioſa verba per diem proximum excidiſſe ſibi annotaſſet, tot terræ fixit oſcula, ſimul & minatus ſibi ſuæque dicacitati Virgilianum illud:

Poſt mihi non ſimili pœnâ commiſſa luetis.

Et; redeas modò, aiebat ipſe ſecum, cum tot linguæ delictis, non ea os tantùm; ſed & tergum ſentiet. Hoc eſt ſeipſum glorioſè in triumphum ducere pompâ non magnâ. Addo & tertium, ſi libet audire. GER. totus iam auris ſum. POL. Miles fuit, qui in peſſimam iurandi, & quod huic vicinum, peierandi conſuetudinem deflexit: tandem adducto in conſilium animo, ſic ipſe ſecum loquebatur: Vide, animam venalem circumfers, & mors tibi in oculis ſemper eſt; quocunque ſtes loco, ſepulchrum tuum calcas: vel vnius tantùm glandulæ ſibilus te tangat, & totum hoc egiſti, MORI. At quò ires ſi ſic obires in tantâ viuendi, iurandi præſertim & peierandi licentiâ (ô bonam conſcientiæ propriæ accuſationem!) quid animâ tuâ fieret? Agedum, legem tibi figo, quam aut violes, nunquam, aut illicò violatæ des pœnam, Lex hæc erit: Nunquam in poſterum iurare, aut terram toties oſculo ſalutare, quoties iurare contigerit. Et hanc ego legem ſi vir, ſi miles ſum, ſanctiſsimè ſeruabo, ita me Deus amet & hoc meum decretum fortunet ac firmet. Sed audi, obſecro rei euentum admirabilem. Conflictus inſtabat cruentus & atrox, nec niſi multorum ſanguine finiendus. Concurrunt tandem acies geminæ, & ſuas quiſque vires in altero experitur: illi cominus acriter inſtare, iſti haud timidi reſiſtere, inter quos & noſter hic miles fuit. Volant vtrinque glandes ferreæ, incerti ictus, vulnera improuiſa, vtrinque cædes & funera plurima. Inter hæc miles ille, quem dixi, legis ſuæ immemor, deuotiones peſſimas deprecari, diris hoſtem omnibus execrari, omnia demum alia contra animi ſui propoſitum & dicere & agere. At en, in ipſo prælij ardore. legis à ſe latæ recordatur, nec differt aut deliberat, ſed mox pronus ruit in terram toto corpore, & matrem ſuam oſculatur. Dum hoc facit, glans ignita ferrea ſupra tergum iacentis volat, ictu certiſsimo traiectura ſtantem, quem iacentem impunè tranſijt, & ſine omni noxâ. Non multò poſt prælium inde diremptum, ille ſaluus è cruento campo digreſſus, & narrauit ipſe, & ab alijs narrari audijt quod in ſe obſeruaſſent: Deum etiam miraculi prouidentiſſimum auctorem veneratus eſt, hâncque ſibi legem æternam eſſe voluit, vt toties pronus in terram rueret, eámque lingua lamberet, quoties

a Martial.l.1.epigr.ep.30.

quoties linguâ peccâſſet. Factum egregium, & conſcientiæ probum examen. imitari poſſumus, imò debemus, aut cælum fugimus. Nam Paulinum illud æternum & inconcuſſum manet: Quòd ſi noſmetipſos dijudicaremus, non vtique dijudicaremur.[a] Iudicis autem eſt, non tantùm abſoluere, ſed & damnare, & mulctam dicere. Accuſatores & teſtes ridiculi ſumus, niſi ſimus & iudices in noſmetipſos, & plectamus quidquid malè delirauimus. Vtique vtiliſsimum eſt, & emendationis ſeriæ principium, pro noxarum modo & numero, etiam pœnam iniungere, exemplum nobis poſitum ſit huiuſmodi, mulctam ſibimet irrogantis.

1. Orationem dominicam & Angeli ſalutationem iam quinquies recitato.
2. Pſalmum quinquageſimum (Miſerere, &c.) paſsis brachijs, & lentè, mox pronuntiato.
3. Precum hodie ſegniter omiſſarum neglectum, nunc compenſa.
4. Ob tale delictum iam toties repetitum, cenâ ſemel abſtineto.
5. Carnis petulantiam, aut nunc flagro, aut cras mitiga cilicio.
6. Grauiora meritus, terram nouies oſculare, & ſepulchrũ cogita.
7. Quia famæ aliorum detraxiſti, nunc tuæ detrahe pecuniæ, & tot ſeſtertios cras in ſtipem expendito.
8. Pro ijs quos offendiſti hodie, craſtinâ tot preces perſoluito.
9. Inter tot oculorum, linguæ, aurium, cordis & operis noxas, confeſsionis & Euchariſtiæ ſacramenta, ad illum aut illum diem repetito.

Hæc verò in ſpecimen duntaxat propoſui monſtrandæ rationi, quâ quis ſeipſum vt reum ſuo bono puniat, ſi quidem proficere cupiat ad virtutem. Alia atque alia pro grauitate aut numero culparum, alijs atque alijs diebus ſibi quiſque imperet. Ita quinque ſunt partes, vt iam demonſtratum eſt, veſpertini huius iudicij.

1. Age Deo gratias.
2. Pete lumen à Deo.
3. EXPENDE QVID PECCARIS.
4. Peccatorum veniam precare.
5. Emendationem quàm maximè ſeriam propone.

Sed quæſo te, Gerarde, dic etiam tu aliquid, vt duo ſimus: nolo mihi tradas omnes loquendi vices. GER. Si ita vis, Polychroni, loquar equidem, ſed contra te: multa hîc habeo obducere. Examen conſcientiæ multa ſunt quæ ſuadeant, neque id nego, ſed æquè multa ſunt quæ impediant. Sit hoc genus ſacri ſtudij vtiliſsimum, ſit

[a] 2. Cor. c. 11. v. 31.

omnino neceſſarium, quàm id autem multis ſit factu difficile, facilis coniectura eſt. Pol. Age, Gerarde, aduerſare quantum places: oppoſitionum plauſtro non terrebis.

Cap. VII.

EXAMINI CONSCIENTIÆ Obijci ſolita diluuntur.

GER. Optimè te dixiſſe affirmarem, ſi ad examen conſcientiæ inſtituendum, tantum mihi ſemper otij eſſet, quantum animi. Pol. Itáne verò, Gerarde, tam occupati ſumus? tam non vacat, parare ſe cælo? Et quis noſtrûm æquè multis diſtrictus eſt, atque fuerat rex Dauid? & tamen mediâ nocte ſurgebat, ſingulis noctibus conſcientiam excutiebat, ſepties de die preces fundebat. Sunt hodieque optimates, principes, reges, qui quotidie veſperi multum temporis huic curæ impendunt. Illis hoc tempus ſupereſt, & nobis deſit? præ illis nos in otio ſumus, & vacamus. Et quod illud negotiorum aut occupationum genus tam varium ac multiplex, vt ante ſalutem animi curandum ſit? Et quamuis tempus deforet ad petendum cordis ſui ſecretum veſperi, pars tamen ſtudijs potiùs aliiſue negotijs detrahenda eſſet, quàm omittendum illud. Adeò vilis eſt nobis animi ſalus? ecquid ei minus demus? pretioſiſsima gemma eſt Fama bona, at ſi hanc retinere non poſsim niſi velim perdere conſcientiam, dico liberè; abi Fama, abi, abi: mea mihi carior eſt conſcientia. Et hìc illud Annæi libenter exaudio: Nemo, inquit, mihi videtur pluris æſtimare virtutem, nemo illi magis eſſe deuotus, quàm qui boni viri famam perdidit, ne conſcientiam perderet.*a* Verè magnum & maius bonis omnibus eſt TRANQVILLITAS ANIMI. Tranquilla conſcientia eſt, inquit Bernardus, quæ omnibus dulcis eſt, & nulli grauis, vtens amico ad gratiam inimico ad patientiam, cunctis ad beneuolentiam, & quibus poteſt ad beneficentiam.*b* Huic comparandæ non ego partem horulæ libens quotidie impendam? Abite literæ, ſi non poſsim eſſe doctus, niſi ſimul ſim impius, Abite. Quid mihi cum Grammaticorum libris, quando meæ conſcientiæ librum inſpicere oportet? illi de litteris, accentibus, ſyllabis, diſpunctionibus altercantur, iſte me vitijs docet obſiſtere. quid mihi ſyllabarum enarratio, verborum diligentia fabularum memoria, quid verſuum lex ac modificatio, ſi meipſum ignorem? Quid mihi cum hiſtoricorum, poëtarum, philoſophorum

a Sen. epiſt. 81. circa med. b Bern. c. 21. de int. dom.

phorum libris, qui non rarò vana, ridicula, ſpinoſa, incerta, falſa, obſcœna propinant. Procul, ô procul omnes hos codices, ſi propter illos conſcientiæ meæ liber ſit negligendus. Quid mihi medicorum, quid iuriſconſultorum aut theologorũ volumina, ſi nequeam conſcientiæ meæ inextricabile volumen quotidie inſpicere: illa alia febrim pellere, aut litem componere, aut religionem propagare me docent, at verò hic conſcientiæ codex docet me quî meipſum noſſe poſsim, & melior fieri. Clariſsimè de hoc Bernardus: Vnicuique, ait, liber eſt ſua conſcientia, & ad hunc librum diſcutiendum & emendandum omnes alij libri inuenti ſunt. Anima verò cùm de corpore egreditur, nullum alium librum præter librum conſcientiæ ſecum poterit portare, atque in illo cognoſcet quò debeat ire, vel quid debeat recipere. Ex his quæ ſcripta erunt in libris noſtris, iudicabimur. a Illos ergo aliorum ſcriptorum libros reijcere non debeo, ſed hunc quem Deus ſcripſit in corde meo, præferre. Ergo cedant alij, cùm iſte mihi legendus & corrigendus eſt.

a Bern. lib. de conſc.

§. I.

Ger. Legendum hunc librum non nego, ſed legendum in quiete, procul turbis & ſtrepitu. At impediri multos & turbari ſæpius, facilè crediderim, & ego id domi meæ ſatis experior. Pol. Quæ demum hæc impedimenta, quæ turbæ? Si conſcientiæ ſit locus, vt plurimùm aut fabulæ nos impediunt, aut ſomnus, nam ita quidem cenare ſolent, vt menſam inter fabulas claudant, vbi fabularum ſatis eſt, iámque ſomnus inuitat, & ocelli nictant ac clauduntur, tum verò rectiſsimâ viâ itur ad lectum. Hîc raptim vnóque tractu diffibulatur thorax, volat collare, excutiuntur pedibus ſoleæ, fluunt reliquæ veſtes omnes, ita denique excuſsis abiectíſque lacinijs, vno ſaltu lectus inſilitur, operítque ſuũ Curtium mollis hic & plumeus hiatus. O feſtinationem alibi malam, hîc peſsimam! quis ita ad ſcholam vti ad menſam, ad templum vti ad lectum, ad laborem vti ad ſoporem properat? an non priùs figendi humi poplites, cælo manus attendendæ, preces ad Deum fundendæ, elapſæ diei acta omnia repetenda ſunt? ita beſtiæ ſomnum ineunt, vt vbi notũ cubile obtinent, primo ingreſſu terræ affundantur, membríſque proiectis, corpore toto ſomnum admittant. Vincere has debet, qui homo eſſe vult, ne dicam Chriſtianus, Catholicus, Religioſus. Somnus licet vrgeat ac inuitet blandiſsimè, morã tamen is ferre & pati imperium poteſt; diurna licet fatigatio lectũ monſtret, & quietem anhelet, illa tamen ad horulæ partem dilata non ſuccumbet.

§. II.

§. II.

Ger. At difficilis eſt lucta contra blandientem ſomnum; fatigato protracta quies, crux eſt maxima. Pol. Sed obſecro cogitemus, mi Gerarde, quotieſcunque ſerus nobis obtingit veſper, adſtare tutelarem Angelum, adeſſe cæli Reginam, Chriſtum ipſum in aurem dicere illud: *Non potuiſti vnâ horâ vigilare mecum?* Túne has voces audies, & in lectum ac ſomnum corrues? Angelum cuſtodem contemnes, Domini matrem repelles, Chriſtum monentem negliges? Itáne non poſsis vigilare, non dicam vnâ horâ, ſed parte horulæ vel vnicâ, cum tuo & in gratiam tui Angeli, tuæ dominæ, tui Principis, imò in gratiam tuam, tuíque animi? Quin ergo in teipſum excandeſcens, his temet ipſe verbis alloqueris: Excute noctem dormitator; cauſſa tibi dicenda eſt; adeſdum, iudici te ſiſte; præteritæ lucis facta, dicta, cogitata tecum expende: differ pauxilliſper ſomnum: libellos profanos remoue; fabellas inutiles abrumpe; cum Deo colloquere, diuina beneficia recole, noxas tuas inſpice, & ingemiſce, emendationem promitte. Niſi tecum ipſe ſic egeris, verè dicere poteris cum Tito, imò veriùs quàm Titus: Amici Diem Hunc Perdidi. multum enim perdit, imò perdit omnia, qui nunquam ad calculos ſedet, cui ratio expenſi & accepti non conſtat: multum perdit, qui quod lucrari poteſt negligit, multum perdit, qui debita cùm poteſt, non diſſoluit. Talis omninò is eſt qui dies, & menſes, & annos ita traducit, vt ephemeridas & diaria ſua raró, & non hallucinante & conniuente oculo inſpiciat, qui quotidie plurimum delinquit, nihil dolet de delictis, beneficia plurima accipit, nec gratias agit pro acceptis, plurimam ad exercendas virtutes occaſionem habet, nec hanc arripit, nec illas acquirit, ſtertit ad commoda ſua, in perniciem ſuam vigilat. Tale quid omnino examen conſcientiæ eſt; ephemeris eſt & diarium vitæ, in quod redigenda ſunt omnia quæ facimus, loquimur, cogitamus: codicillus eſt tam peccatorum quæ ipſi committimus, quàm beneficiorum, quæ à Deo accipimus; ſtimulus & inſtrumentum eſt ad omnem virtutem aptiſsimum. Is verò nuſquam eſt, qui raró domi ſuæ eſt: facultates perdit, qui conficiendas rationes negligit.

§. III.

Ger. Hominis conſcientiam ſuam fugientis & ſomniculoſi perſonam cœpi agere, hanc ſuſtinebo, dum miſsionem dederis, Polychroni, ex hoc theatro. Vis vt ignauorum pulcherrima dicta congeram?

congeram? tuum erit ea diſſoluere. Pol. Placet; audiamus. Sed verbis, Gerarde, vapulabis, prædico. Ger. non recuſo. vapulem ego, modò alij ſentiant. Pol. Ergo hoc dico: Veſperi domi tuæ ſis, in teipſum deſcende; inquire in teipſum, rationes collige & diſpunge. Ger. Vellem, modò poſſem. Pol. Pigrorum hic clypeus eſt. Sed tuas tibi voces reddo: poſſes modò velles. *Nolle* in cauſsâ eſt: *non poſſe* prætenditur. quid enim? occupationes impediunt? at hæc differri poſſunt. negotia remorantur? vix hæc tanta erunt, vt horæ partem tibi non relinquant. Ger. At tot preces nimium ſibi temporis petunt. Pol. ſi ſomno, ſi deſidiæ, ſi ſphæriſterijs, ſi confabulationibus, ſi diſcurſationibus, ſi iocis, luſibus, ſympoſijs temporis partem ſubtraheremus, eſſet quod animo, quod huic examini, quod Deo daremus. Ger. At quandoque imperium heri aut iuſſa patrisfamilias obſiſtunt. Pol. fac quod iuberis, ſed hoc non omitte: Dei iuſſa potiora ſunt quàm hominum. Ger. Domeſticis parendum eſt. Pol. Pare illis, magis tamen, & ante omnia Deo. Ger. At ſocij quietem obturbant. Pol. Tu tibi peſſimus es ſocius. quòd ſi ſocius hic velit eſſe frugi, nemo intercedet. Hìc ego pænè idem inſuſurrem tibi quod olim Diogenes iuueni ſe ſecum loqui affirmanti, tacitè ingeſſerat: Vide ne cum malo homine loquaris. Ger. At turbæ domeſticæ mea me agere non ſinunt. Pol. Inter ipſas turbas, in medio vrbium fremitu breuis tibi ſolitudo quærenda eſt: animus ſibi ſit intentus, & nulla vox te tibi excutiet; omnia licet foris reſonent, dum intus nihil tumultûs ſit, dum inter ſe vagæ cogitationes non rixentur. nam quid prodeſt totius regionis ſilentiũ, ſi affectus fremunt? a Ger. Commodus locus deeſt. Pol. Non multum ad hoc locus confert, niſi ſe ſibi præſtet animus. qui ſecretum; & in occupationibus medijs ſi volet, habebit. Ger. At vnde mihi cera vel ſeuum? candelæ deſunt. Pol. Húccine rerum deuenimus, vt etiam noctem accuſemus? in tenebris teipſum melius reperies, & ſincerius iudicabis, vt olim Areopagitæ. Ger. At tempus eſt eundi cubitum, & lectus iam vocat. Pol. Reſponde tu, poſt horæ partem te venturum, modò tibi eſſe quod cum Deo tranſigas. Ger. At ſomnus inuitat. Pol. Excute ſomnum, & caue venientem annuentibus oculis excipias. Ger. Obrepit incauto. Pol. rectè dicis incauto: cauere hanc poſſes & vincere, ſi velles. Ger. At oculos ex inſidijs inuadit, & reluctantes claudit. Pol. Parua hic lucta eſt, vbi hoſtis ceremonijs tam blandis recipitur. Ger. At opprimit me & terræ affundit. Pol. Nimirum cedentem ipſi

a Sen. ep. 54.

& volentem vinci. Si vir ſis, ſurges, ſtabis, in genua procumbes, ambulabis, pectus tundes, ſuſpiria duces, de debitis ſoluendis, de noxis eluendis cogitabis, non de ſomno, non de lecto, niſi de eo qui apud inferos damnatis ſternitur è flammæ purpurâ.

§. IV.

Et quæſo quæ illa temeraria ſecuritas, & exitiabilis ſocordia eſt, cubitum faceſſere & ſomnum capere cum letali peccato? Satius eſſet noctem illam inſomnem ducere, aut virulentiſsimam viperam ad dormituri latus applicare, quàm ita in ſtratum ſe abijcere, vt ſi ſomni ſoror Mors lectum inuadat, à ſomno tranſeundum ſit ad vigilias, ſed ærumnoſas, ſed tartareas, ſed æternas. Ah! audax & temerarium hominum genus!

Mirabatur Auguſtus Imp. olim, equitem Romanum ducenties HS. hoc eſt, quinquaginta millia philippicorum *a* debuiſſe, & dormire potuiſſe: adeò illi creditorum voces ſomnum non rumpebant. Quare, vbi ſupellex mortui, voci præconis & haſtæ ſubiecta eſt, ex omni eâ Imperator ſolum ſibi emi voluit ceruical, cui conſuêſſet indormire tantus debitor. *b* Et quæſo quodnam ceruical, quinam puluilli ſunt iſti, quænam hæ culcitræ, quæ hominem poſt contractam, nec priùs deletam letalem noxam, ſecurum iubeant ſomnum ducere, niſi extrema ſalutis incuria, cœli obliuio, inferorũ irriſio, mortis incogitantia, impia denique vitæ ſecuritas, & Numinis contemptus? Hæ ſunt illæ culcitræ, hi puluilli quibus indormiunt, qui conſcientiâ per diem læsâ, nec per nocturnã pœnitentiam ſanatâ, plumis ſeſe immerſos ſepeliunt, & ſoporem in altiſsimã lucem deducunt. At hoc cum Deo ludere eſt, & cælo per iocum valedicere. Neque tamen intereà talis à conſcientiæ ſtimulis & vulture cor fodicante penitus liber aget; recurſabunt ſubinde domeſtici teſtes, & à ſuis conſcientia furijs infeſtabitur, quibus quidem ſubinde ſe ſubducere, eas tamen nunquam poterit omnino effugere, niſi per vnicum & ſummè neceſſarium hoc amuletum, *veſpertinam conſcientiæ cenſuram*. Pulchrè & verè Minucius Felix contra idololatras diſſerens: Apud nos, inquit, & cogitare peccare eſt: Vos, conſcios timetis, nos etiam conſcientiam ſolam, ſine quâ eſſe non poſſumus. neque enim conſcientiam ſuam decipit, qui fallit alienam. *c* Et ô felicem illum qui eam ſic tractat quotidie, vt nec aliorum elogia deſideret, nec monitis egeat aut reprehenſionibus,

a Seu 500000. philip.

b Macrob. lib. 2. Saturn. c. 4. c Minuc. in Octau. propiùs finem.

ribus, dum eam factis mereri laudem conatur, quàm etſi ab alijs non impetret, à conſcientiâ tamen nunquam non obtineat, dúmque ijs ſeipſum obiurgationibus vrget, quas etſi ab alijs non audiat, hæ tamen occultæ ad emendationem ſufficiant. *Gloria noſtra hæc eſt, teſtimonium conſcientiæ noſtræ.* a

a 2. Cor. c. 1. v. 12.

§. V.

Ger. At ſi quis diem optimè expenderit, & nihil næuorum reperiat? Pol. *Si dixerimus, quoniam peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus, & veritas non eſt in nobis.* a Nemo noſtrûm non peccat, neque enim eſt homo qui non peccet, b homines ſumus. Septies in die cadet iuſtus, & reſurget. c Verùm ſit ita, nullos die aliquo næuos tibi videaris contraxiſſe, non tamé ideò ſuperfluus hic labor, qui eò ſuſcipitur, non vt ſemper reperias culpanda, ſed ne reperias. Ger. Sed ſicut ſtultitia eſt, venatum ducere inuitos canes, aut inuitos boues plauſtro inducere, quemadmodum nauſeanti ſtomacho cibum obtrudere non expedit, ita hîc prorſus putem, minimè ſuccedere quòd à nolentibus extorquetur. quid in nauſeâ & faſtidio vexanda conſcientia? Pol. Etiam ij qui ſe nari ſe credunt, nauſeant & euerſi ſtomachi tributum fideliter mari pendunt, neque tamen cœptam viam deſinunt; progrediuntur, & ſpe contingendi portûs ſolantur ſtomachum, contemnunt nauſeam. Virtutis eſt cunctis faſtidijs inchoatum opus pertexere. Triumphat diabolus ſi eam inducat nauſeam, vt à precibus abducat. Nondum precari didicit, qui tædio cedit. Quod reſiſtentem fatigat, vincentem coronat. d Ger. At ſubinde ingens & monitorum impatiens obrepit tædium. Pol. Vincendum eſt, & illud prius excutiendum quàm conſcientia. Si precari nolis, niſi voluptatem inde trahas, & velut mel lingas, multi quandoque dies ſine precibus abibunt. Si veſperi plura non poſsis, dic corde, & ex animo: Deus propitius eſto mihi peccatori. Aut; Miſerere mei Deus ſecundùm magnam miſericordiam tuam; deinceps ero alius, ô mi Deus. Ger. Sed quid opus præterita in mentem reuocare? quæ quidem retro ſunt obliuiſcens; inquit Paulus, ad ea verò quæ ſunt priora, extendo meipſum. e Pol. quàm hoc argutè! vana eſt, fateor, præteritorum memoria, ſi nulla eis, aut ex eis fieri poſsit medicina. Hic verò errorum cum dolore meminiſſe, eſt errores tollere. An nòn ſapientiſsimè Seneca, de quo iam ſuprà: Hoc nos, inquit, peſsimos facit quòd nemo vitam

a Ioan. c. 1. v. 8. b 2. Par. c. 6. v. 36. c Prou. c. 24. v. 16. d Bern. c. 25. de int. Dom. e Phil. c. 3. v. 13.

vitam ſuam reſpicit. quid facturi ſimus, cogitamus, & id raro: quid fecerimus non cogitamus. atqui conſilium futuri ex præterito venit. GER. At pauci ſunt, puto, qui quotidianâ hac cenſurâ ſe notent, & peractam diem ad calculos reuocent. POL. Vox iſta, PAVCI, tantum abeſt vt hic terreat, vt etiam animet. Quoties proclamat Chriſtus: Arcta eſt via ad vitam, & PAVCI inueniunt eam. Præſtat cum paucis cælo recipi, quàm cum plurimis perire. GER. At durum eſt, ſeipſum reprehendere & reprehenſum inſuper pœnis coërcere. POL. Durum ſit; at pulchrum eſt & vtile, & via recta ad vitæ ſanctimoniam. Vis eſſe ſanctus? Circa tuam vitam eſto auſterus, circa alienam autem benignus & mitis: Ignoſce alijs plurima, tibi nihil. Sed diſcuſſæ videntur pigrorum voces & querelæ. Ignauorum perſonam, Gerarde, inſigniter egiſti, dignus cui lucar, perſoluam. Supereſt videre, quo fine conſcientia ſit vrgenda, aut quò potiſsimùm in examine conſcientiæ animus ſit attendendus.

CAP. VIII.

IN EXAMINE CONSCIENTIÆ

Quò potiſſimum collineandum,

ET

Quanta humanæ voluntatis ſit inconſtantia.

LAmijs aiunt exemptiles eſſe oculos, quos tunc primum fronti inferant, cùm foràs prodeundum eſt. Lamias, Gerarde, ſæpe imitamur, & domi noſtræ ad noſtra vitia malumus carere oculis, quàm ea cernere, & dolere: at verò cùm ædes alienæ ſunt penetrandæ, cùm vitia non noſtra ſeſe offerunt, tunc tales fronti oculos imponimus, vt ſuos videri poſsit mutuos dediſſe ſerpens Epidaurius. Hinc tam promptè vitioſitatem alienam damnamus, quàm callidè excuſamus noſtram. Vitia noſtra quia amamus, defendimus, & malumus excuſare illa quàm excutere. a Quid culpis vana nomina prætexímus, miſeri, & deformitatem noſtram augemus, elegantiam affectando inconſtantiſsimam? Homines ſumus, miſerijs, defectibus, vitijs ditiſsimi, & hoc vno nomine verè miſerabiles, quia non tantùm vitioſi, ſed & in vitijs cernendis cæci ſumus, plurimáque lippis oculis tranſimus quæ ſtirpitùs ſunt

a Sen. ep. 116.

ſunt euellenda. Oculatam hanc cæcitatem emendat Examen Conscientiae, ſi eo quo debet inſtituatur ſine, qui ferè triplex. Primus vt culparum numerus decreſcat, ſiántque ex multis defectibus pauciores, & paullatim nulli. Alter, vt errores anteà magni, tranſeant in minores, & ſenſim, quantum id fieri poteſt, in nullos. Tertius ne ſemper ſint ijdem: eandem enim culpam iterum iterúmque ac ſæpius repetere, eodémque luto hærere, magnæ ſocordiæ argumentum eſt. Hìc, Gerarde, hîc Rhodus, hîc ſaltus; hoc opus, hic labor, vt non ſolùm Velle noſtrum, ſed & Facere vires habeat. Sæpe multa proponimus facturos, at opus inter obliuionem & tædium ſubinde breuî euaneſcit.

§. I.

Vult & non vult piger, inquit Salomon. a Nouum hoc auditu, & quod vix capi poſsit. Si enim vult, & quomodo non velle affirmatur? quòd ſi non vult, quâ ratione velle aſſeritur? Hieronymus eleganter in hæc verba diſſerens: Imperare vult, inquit, cum Chriſto, non ſubeſſe pro Chriſto; præmium amat, non prælium. Vult ergo deſidioſus ille, victoriam ſine prælio, coronam ſine certamine, ſine luctâ præmium, ſine ſudore gloriam. Vis, ò bone (te compello, qui nunquam talem geris, qualem promittis) vis cælo admitti? Volo. Vis pecuniam non tuam reddere? Non poſſum. Rectiùs dixiſſes, Volo. Vis beatis adſcribi? Volo. Vis vitijs finem imponere, peccandi occaſiones fugere? Volo, ſed nondum. Vis vitam immortalem auſpicari? Volo. Vis palinodiam canere, & ereptam famam reſtituere? Non audeo. Vis Chriſto placere? Volo. Vis inimico parcere? Nec poſſum, nec volo. Vis virtutes adipiſci? Volo. Vis adipiſcendis illis neruos intendere, induſtriam omnē adhibere? Nimis hoc operoſum eſt. En tibi, vult & non vult piger, ſimillimus Balaamo ſic optanti: Moriatur anima mea morte iuſtorum, & fiant nouiſsima mea horum ſimilia. b Improbus erat Balaam, proborum tamen obitu decedere volebat: in vitijs vitam agere, cum virtute mortem obire cupiebat. Perinde vt ille qui olim interrogatus, vter eſſe mallet, Cræſus an Socrates? in vitâ, inquit, Cræſus; in morte Socrates. Vult & non vult piger; finem optimum, non item ea quæ ducunt ad finem. Deus per Iſaiam de his grauiſſimè queſtus: Me etiam, inquit, de die in diem quærunt, & ſcire vias meas volunt, quaſi gens quæ iuſtitiam fecerit, & iudicium Dei ſui non dereliquerit: rogant me iudicia iuſticiæ, appropinquare Deo

a Prou. c. 13. v. 4. b Num. c. 23. v. 10.

Deo volunt. *a* Sed nolunt cum labore, ſed nec vitia, quibus aſſueuerunt, deſerere volunt. Hoc verè & velle, & nolle eſt. Tu quiſquis hanc notam ſubire non vis, eſto firmus in viâ Domini. *b* Sed ſcholaſticæ inconſtantiæ clarum paradigma tibi nunc ſubijciam, è quo facile erit perſpicere, quantum noceat inconſtantia in corrigendis moribus, ſi ea ſic obſit in diſcendis litteris.

a. Iſ. c. 58. v. 2. b. Eccli. c. 5. v. 12.

§. II.

Cernimus quotannis adoleſcentibus non paucis in ſtudiorum inſtauratione, toto virium complexu diſciplinas arripi, chartarum integra volumina, quaſi totos muſarum campos exaraturi ſint, parari, ſtilos centum, calamos ſexcentos exacui, aures arrigi, magiſtros attendi, dicta bibi, dictata ſcribi, multa extra ordinem notari, lectitari, ſcriptitari, vigilari, & propè peruigilari, denique tantum improbo labore promitti, vt iures vno die, eademque horâ Corinthum peruenturos, tanto diſcendi œſtro percuſſi ad ſtudium ingrediuntur. Sed vbi labor & opera ſenſim creſcunt, prælectiones geminantur, ſcriptiones, diſputationes, exercitationes duplicantur, vbi magiſter vel poëmatis condendi hypotheſin ſubijcit, vel orationi ſtruendæ quæſtionem proponit, vel ſuorum auditorum ingenia periclitari & tentare incipit, & nunc latinæ, nunc græcæ, nunc ſolutæ, nunc ligatæ ſcripturæ penſum exigit, iubétque ſuo quemque Marte quæ dicenda inuenire, inuenta loco & ordine componere, compoſita perpolire, tum diſcipulus in muſeo domi quærere, hærere, vngues rodere, caput ſcabere, libellos voluere, nihil reperire, faſtidire, proijcere, ſurgere, teſtudinem aut chelyn arripere, fides tentare, an melius quàm libri reſpondeant: aut ſi indoctus lyræ, pilam vel luſorias chartulas promere, numos deponere, calicem ducere, potare, ludere, ridere, dormire, & pro armis viriſque canere.

Tityre tu patulæ ſtertens ſub tegmine plumæ.

Nec corpus leuare, donec clarum manè feneſtras intret, & in lecto pandiculantem oſcitantémque deprehendat. Siccine itur ad aſtra, ó adoleſcentes, hoc ſtudere eſt? hoc ſudare, algere, vincere? Quid deinde cùm in gymnaſio claſsica canunt? Muſis magiſtríſque morbos excuſare, pedes, caput, dentes, oculos dolere; negotia prætexere, heros, populares, parentes, ne ferulam ſubeant, adducere, de litteris & progreſſu nihil curare, alia omnia cogitare, imò deſperare.

rare. Ita qui primis menſibus Cleanthes omnes & Demoſthenes ſuperaturi videbantur, tertio, quarto, quinto, & ſequentibus, fracti animis,& luxu abducti, lurcones fiunt, Endymiones imitantur, glires ignauiâ vincunt. Nimirum, aliud eſt incipere, aliud incepto non abire: felix principium ducere,& finem non diſparem ſubiungere. En, Gerarde, quàm breuî tempore ſcholaſticus hic feruor elangueſcat! Idem in moribus eſt obſeruare. Par enim ferè ratio eſt vitæ & virtutis, piorúmque operum & litterariæ palæſtræ. Et quamquam hæc, quæ in bonis artibus inconſtantia, ingens detrimentum inferat, tanti tamen non eſt, quanti ea, quæ in bonis moribus. A litteris ceſſare, tametſi turpe adoleſcenti, cuius hoc vnum eſt ſtudium vt ſtudeat, in eo tamen fortunæ Græciæ ſitæ non ſunt, non vita, non ſalus, non beata ac perennis immortalitas hîc periclitatur. Abſque librorum comitatu viam ad cælum reperies,ſed non abſque virtute, vitæ ſanctitate, morum innocentiâ; cuius elegantiam ſi corrumpas, & ab integritate deficias, ſimul ſpem & rem, & omnia perdas. Hîc opus conſtantiâ.

§. III.

Verùm, ô quoties optimis deſiderijs turgemus, velut prægnantes ac fæti copioſâ prole videmur mira parituri, magnam morum emendationem, & ſeriam ad Deum conuerſionem: tandem turpiter abortimus, & auram atque ventum parimus. Statuimus grandia, & nihil fit; promittimus multa, & æquè nihil fit. ſancta ſunt quidem propoſita noſtra, ſed nullum ſortiuntur effectum; proles abortiuæ quæ lucem non aſpiciunt, ſed ante partum extinguuntur. Iuramus Deo, hæc, & hæc & hæc etiam non ampliùs facturos, ſed breuî frigeſcente hoc iuramento redimus ad eiuratas ſordes. Laudatur Iſraëlis populus ab hoc facto: iurauerúntque Domino voce magnâ in iubilo & clangore tubæ, & in ſonitu buccinarum, omnes qui erant in Iudâ, *cum execratione: in omni enim corde ſuo* iurauerunt, *& in totâ voluntate ſuâ* quæſierunt eum, & inuenerunt. [a] Iurant multi, ſed non *in omni corde ſuo*; quærunt Deum, ſed non *in totâ voluntate ſuâ*; damnant peccatum, ſed non *cum execratione*, nec iſtud ſeriò & ex animo deteſtantur,hinc facilis ad illud regreſſus. Ægyptio tyranno Pharaoni ſimillimi ſumus, hac tantâ voluntatis inconſtantiâ. Quoties improbus ille ingemiſcens: Peccaui, ait, in Dominum Deum veſtrum, & in vos. Sed nunc dimitte peccatum mihi, *etiam hac vice.* [b] Sunt qui ſæpius in anno,

a 2.Paral.c.15.v.14. b Exod.c.10.v.17.

confeſsione piaculari ſe luſtrent, eadem tamen vitia plerumque referant, & illud *etiam hac vice* ſexcenties occentatum, identidem adhuc ingeminent, *etiam hac vice.* Condonat illis Deus delicta, *etiam hac vice*, ſed illi ad ingenium redeunt *etiam hac vice*, & condonatam culpam omnem repetunt *vicibus innumeris*. Monuit quidem Pharaonem Moyſes, & : Veruntamen, inquit, noli vltrà fallere, vt non dimittas populum ſacrificare Domino. *a* Veruntamen fefellit vltrà non ſemel, ſed ſæpius. Monet & nos ſacerdos auctoritate diuinâ : Veruntamen noli vltrà fallere, vt toties repetita, & quæ pridem emendâſſe oportuit, repetas: Ecce ſanus factus es; iam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat. *b*

At nos poſt paucos dies, poſt paucula ſæpe horas, & vltrà fallimus, & noxas ſexcenties condonatas repetimus, millies ſanati, nos ipſos iterum iterúmque vulneramus, & quicquid demum nobis accidat, ex integro animosè peccamus. O volubilem rotam, o globum erraticum humanæ voluntatis! Lunam mutabilitate vincimus, & modò tam nobis promptũ eſt *Nolle*, quàm erat anteà *Velle*.

a Exod.c.8.v.29. b. Ioan.c.5.v.14.

§. IV.

Inſiſtendum eſt cœptis, ne deſit manus vltima; vrgenda ſunt ſanctiora propoſita; magnis conatibus agendum vt in opus exeat, quod pulchrum erat ſtatuere. Clauum per parietem adacturus, non eum ſemel duntaxat iterúmue malleo leniter ferit, ſed tamdiu ictus ingeminat, ac toties reducit malleum in caput claui, dum is totus aſſerem penetrârit, & iam fixus firmúſque hæreat. Ita non ſatis eſt qualecunque propoſitum obtinendæ virtuti. Propoſuiſſe, ô mortales, non ſufficit; vlteriùs tendendum eſt, & propoſita perſequenda. Parum eſt ſtatuiſſe *facere*, niſi cùm licuit, *feciſſe* conſtet quod fuerat ſtatutum. Eò ſpectet quotidianus conatus, vt è rebus omnibus quæ cernuntur, audiuntur, leguntur, cogitantur, maius atque maius in dies eruatur peccati odium. Hoc quantò magis creuerit, tantò feliciore incremento ſe prodet Virtus. Atque vt his veſtigijs tenacius inſiſtamus, hoc ſibi quiſque certiſsimũ perſuadeat, ſi in libræ lancem vnam mala & ſupplicia ſimul omnia, quotquot adhuc ab Orbe condito fuerunt, ſi egeſtas, ſi ærumnæ, carcer, catenæ, ſi cruces, rotæ, ignes, ſi membrorum lacerationes, ſi morbi, dedecus, dolores, ſi mors, ſi omnes humanæ vitæ formidines, ſi vniuerſi inferorum cruciatus, in vnam, inquam, lancem componantur, in alteram verò vnum atque vnicum letale peccatum

immittatur, ab hoc vnico, illa prorſus omnia, immani pondere ſuperanda. a Eheu! ô IESV mi amantiſsime! Et nobis tamen iocus eſt, peccato letali ſe obſtringere. Parum eſt cæcos nos appellari; inſaniſsimus, & cum inſanientibus furimus. Atque vt nos ipſos ampliſsimè decipiamus, benignè perſuademur, ad animi ſalutem ſatis id eſſe, ſi vel olim valetudinem redituros ſtatuamus. Perinde atque ſi omnia vitæ noſtræ momenta noſtri ſint arbitrij, vt quamdiu lubuerit, liceat inſanire, & tum demum ad bonam mentem redire, cùm viſum nobis fuerit, inſaniam deſinere. Ah! miſeri, quid voluptatis eſt, ſic eruditè falli, & ſolis ſe ſolari propoſitis? Qui nunc modus peccatorum eſt, olim & ſuppliciorum erit.

a Ita Ludou. Granat. l. 2. Duc. Peccat. c. 3

§. V.

GER. Liceat interfari. Bene proponere, & nunquam exequi, aut malè, cùm obliuionis, tum imbecillitatis humanæ ſigna ſunt. POL. Verum te dicere credam, ſi addas, cùm pigritiæ tum malitiæ probra ſunt. Aliquid, non negem, boni propoſiti decerpit obliuio, aliquid imbecillitas hominis & corruptior natura: non minus tamen honeſtum propoſitum ſubuertit pigritia; nequitia verò plurimum. Hinc menſibus, hinc annis ſingulis eadem atque eadem vitia, ſæpe plura & grauiora ad ſacerdotis aures redeunt, quia licet bene incipiamus, cœptis tamen deſumus, aut nouo languore victi, aut veteri peruerſitate.

Apologum tibi recitabo ſapienter factum, in noſtrorum propoſitorum vanitatẽ. Lupo in caulâ deprehenſo mortem minatus eſt opilio. Lupus ad doloſæ facundiæ artes confugiens: Mi Domine, inquit, non redibo huc ampliùs, ſed & greges tui poſthac à me tutiſsimi erunt. ita promitto, ita ſpondeo, & fidem meam do. Cui paſtor: non me, inquit, decipies nequiſsima beſtia. & verò tunc non redibis ampliùs, cùm te iugulauero. nimis crebrò fefelliſti fidem. Et cur ego tibi parcerem, cui non ſatis eſt meos agnos & oues in campis lacerare, ſed & in ſtabulum clam ſubrepere, & ſolâ nocendi libidine, fame non vrgente, inſontes pecudes diſcerpere. Nunc lues, non parco, Ad hanc vocem lupus: Agnoſco, inquit, mi Domine vecordiam meam. & quid vis? habes confitentem reum, ſed quem nequitiæ ſuæ pœniteat ex animo. & patieris, ſcio, me bonum fieri. deinceps alijs viuam moribus, nec quidquam rapiam, niſi cogente fame. & licet dira me fames coëgerit, non tamen niſi ſeptem obolos cenabo.

Motus paſtor tam ſincerâ confeſsione, támque amplâ pollicitatione: Ergo abi, inquit, ſed memento te vitam liberalitati meæ debere: vide ſtes promiſsis.

Abit lupus; & iam dulcius ei erat viuere, poſt hanc vitæ factam gratiam. In itinere ſecum meditatur frugaliorem abſtinentiam, & menſam ſeptem obolorum. dúmque cogitationibus merſus lentiore paſſu progreditur, en tibi veruex pinguiſsimus venit obuiam. O nimium potentes illecebræ! quis hic tam lapis ſit, vt dentes ſaluâ natantes ſubſtringat? Ergóne, inquit lupus, mihi vltro prandium occurrit? nefas videtur fortunam tam propitiam non ſalutare. Sed quî palpum obtrudam opilioni in ius trahenti? quo nomine hanc culpam purgabo, ſi fidem frangam, ſi fœdus negligam? Ponamus ergo rationes: iſte veruex nihil valet; ego certè illum non emerim tribus obolis. hoc tantùm triobolare eſt prandium. itaque prandere non differo. mox veruecem inuaſit, diſcerpſit, deuorauit. Altero ab hoc die bouem & vnà paſcualem vitulum habuit obuium. Hîc lupus priore facinore iam audacior: bene eſt, inquit, bos iſte quatuor obolis cenſeri poteſt, vitulus tribus. hac ratione tota cena ſeptem obolos non excedet. Hoc ioco & iſtud ſcelus prætexuit. Quid tibi videtur, Gerarde, an non mutato nomine de nobis fabula cantatur? An non multi ſub humanâ ſpecie lupo illi paria faciunt? Hos vbi arcanus iudex, ſacerdos cauere iubet; exitium æternum his talibus imminere, ipſi omnia ſe facturos recipiunt; ille furtum, hic rapinam, iſte adulterium deteſtatur; crederes eos iurare in leges ſanctimoniæ. Sed enim quid iam? pauculi dies abeunt, redeunt occaſiones priſtinæ delinquendi, inuitant ſocij, blanditur caro, cacodæmon inſtigat; ita miſeri paullatim audent antiqua omnia, & ne conſcientia vehementiùs reclamet, repetitam culpam, vt lupus, varijs pigmentis extenuant. Eſt qui ad popinam aut choreas inuitet. Cui alter: comitarer, inquit, ni promiſiſſem, eò loci me non rediturum. Mox prior: Non, inquit, tabernam, ſed crapulam, ſed luxuriam inter prohibita numeremus. mens ſubinde à ſerijs auocanda eſt: eamus. Itur, & in ſeram noctem bibitur, dum

——— iam vertigine tectum
Ambulet, & geminis exurgat menſa lucernis. a

Multò latentiùs libido ſollicitat; tenuiſsimis ſæpe principijs inſerpit animo. Munuſcula, cantiunculæ, epiſtolia, picturæ & libelli

molliores

a Iuuen. ſat. 6. v. 304.

mollìores placere incipiunt: laudatur aliena forma, colloquia quæruntur petulantiora, & inſidioſa blandimenta aurium, & quò præuclant oculi, paulatim ſequuntur manus. ita demum omne caſtimoniæ propoſitum corruit. Ita in alijs etiam vacillamus, & animi noſtri decreta ipſi facillimè conuellimus.

§. VI.

Hunc luſum Hebræi millies luſerunt cum Deo. quantam ſæpius promiſerunt obedientiam? mox ad ingenium redierunt, & ad iam notam perfidiam: *Citò fecerunt, obliti ſunt operum eius, & non ſuſtinuerunt conſilium eius.* a Cùm hoſtis hæreret à tergo, cùm ſerpentes ignei morderent, cùm varia eos neceſsitas premeret, quantis clamoribus apud Deum egerunt, vt ſeruarentur? *Et clamauerunt ad Dominum cùm tribularentur, & de neceſsitatibus eorum eripuit eos.* b Nihilominus: *Exacerbauerunt eloquia Dei, & conſilium Altiſsimi irritauerunt.* tales poſt correctionem, quales anteà. Ab hac tam flagitioſâ inconſtantiâ non multum nos abludimus; nimium frequenter Iudæi ſumus. In morbo, vitiorum omnium inimici videri poſſumus: at vbi morbus valedixit, nos ſenſim cum vitijs in gratiam redimus, poſtliminio morbi, nouam iungimus amicitiam cum antiquâ Superbiâ, aut Libidine, aut Auaritiâ. Si facerent ſani, quæ facturos ſtatuunt ægroti, breuî Chriſtianus Orbis faciem indueret meliorem.

Videns Pharao quòd ceſſaſſet pluuia, & grando, & tonitrua; auxit peccatum. c Ita nos, cùm aduerſis vrgemur, grande odium indicimus peccatis; cùm redit fortunæ ſerenitas, hilari cachinno peccatum reſalutamus, & hoſtem toties eiectum, largiore, quàm antè, beneuolentiâ recipimus. Et hoc eſt non tantùm parentum ſuorum, aut ſui nominis obliuiſci, vt Meſſala Coruinus, ſed ſui ipſius, quæ omnium eſt damnoſiſsima obliuio.

Hebræis inter alia monimenta plurima, & fimbriæ violaceæ erant in veſte, ne ſui ipſorum Deíque obliuiſcerentur. Ita Deus Moſi: *Recordentur*, inquit, *omnium mandatorum Domini, nec ſequantur cogitationes ſuas & oculos, per varias res fornicantes: ſed magis memores præceptorum Domini, faciant ea, ſintque ſanctì Deo ſuo.* d Iſaias: *His*, inquit, *qui habitauerint coram Domino, erit negotiatio eius, vt manducent in ſaturitatem, & veſtiantur vſque ad vetuſtatem.* e Pœnitentiâ & ſanctioris vitæ

a Pſal. 105. v. 13. b Pſal. 106. v. 6. 13. 19. 28. c Exod. c. 9. v. 34.
d Num. c. 15. v. 38. &c. e Iſa. c. 23. v. vlt.

deſiderijs ſæpius bene veſtimur, ſed non *vſque ad vetuſtatem*. Non licet per nos his veſtibus ad ſenium pertingere: vix eas induimus, mox petulanti manu laceramus. Inde meritò nobis obijcitur: *& neſcis, quia tu es miſer, & miſerabilis, & pauper, & cæcus, & nudus.* a Petulantiæ tuæ age gratias, quòd optimam veſtem innocentiæ tam citò lacerâris, & hoc egeris, vt iam virtutum indumentis careas. Ita poſt initia ſæpe bona, progreſſus malus, peſsimus exitus.

a Apoc. c.3. v.17.

§. VII.

Ah! quæ noſtra eſt hodie rerum gerendarum inconſtantia? Non ſic, quicunque vllâ in re clari magníque fuêre, ſeſe tractauere. Philoſophiæ princeps euaſit ille Stagirita, ſed viginti totos annos audiuit Platonem. Celebrati Pythagoréi, ſed annis pluribus tacere priùs quàm loqui didicere, quanquam rectius ſemper tacuiſſent, quàm poſt multos etiam annos ita locuti. Laudatur hodie Apelles, ſed nullum abire diem ſine ductâ lineâ paſſus eſt. Ageſilai dictum mihi ſummoperè ſemper placuit. Hic admonitus; ipſe ſibi parceret ob incertam fortunam: at ego, inquit, meipſum aſſuefacio, vt in nullâ mutatione admittam mutationem.

Iuſſerat Dionyſius, notus ille ab Siliciâ tyrannus, vt omnes qui conuiuio intereſſent, in veſte purpureâ ſaltarent. Recuſauit Plato id facere, neque enim philoſopho hoc tale veſtimentum conuenire. At verò Ariſtippus & veſtem eam induit, & imperatas choreas ingreſſus: Qui verè, inquit, pudicus eſt, nec inter bacchanalia corrumpitur. Vterque Chriſtianè & conſtanter, iſte dicendo, ille faciendo.

Atqui hæc ego profanis relinquo. In Chriſtianâ Republicâ, Superi, quæ conſtantiæ ſuppeditant exempla? tacebo veteris memoriæ Abrahamos, Iacobos, Moſes, Ioſephos, Iobos, Tobias, Iudithas. Paulum noſtrum, Eccleſiæ columen, gloriantem audi, qui immenſis laborum, ærumnarum, periculorum malis terrâ marique exantlatis exclamat: Curſum conſummaui, fidem ſeruaui, de reliquo repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ, quam reddet mihi Dominus, in illâ die iuſtus iudex. a

Fortiſsimas innumerabilium martyrum legiones, ad mortem & vltima ſupplicia decertantes intuere, ô vagi & inconſtantis animi homo. Anachoretarum patientiam conſtantiámque vix credendam contemplare, videbis multos ad quinquageſimum, octogeſimum, centeſimum annum in ſummâ vitæ egeſtate, penuriâ, aſperitate,

a 2. Tim. c.4. v.7.

aſperitate, labore, æſtu, frigore, ſiti, fame conſtantiſsimè perdurasſe. Noti nobis Pauli, Antonij, Macarij, Hilariones, Simeones, Danieles Stylitæ, quorum æternæ ſtationes, eſuritiones, precationes, peruigilia omnem omnium ſæculorum poſteritatem in admirationem ſummam adducunt. Hæc magna, hæc præclara, hæc diuina ſunt. Nos ægrè ſubinde per cineralia, per menſem, per diem, ne dicam per horam, prauos animi affectus in officio continemus. Ita ſæpe quidem inchoamus, initium ducimus, facienda deſtinamus, ſed deſtinatis non inſiſtimus. Non tantùm in fine, ſed & ante finem corrumpimus. *a*

a Pſal. 74. v. 1. ſeu tit.

§. VIII.

Hîc te, Gerarde, velim eſſe prolixæ patientiæ. Nihil hîc nimium dicitur, quia, quod dicitur, vix vlli ſatis creditur; nil nimium inculcatur, ea eſt huius morbi pertinacia & malignitas. Et plerique omnes hoc malo corripimur: Sumus promiſſores grandi hiatu, hoſtes noſtros debellamus ſuper menſam vno halitu, at vbi conſtanti conatu & ardore progrediendum eſt, terga vertimus, & laborem exoſi reuoluimur ad eandem ſegnitiem. Noſti quid dicat Thomas à Kempis: O quanta fragilitas humana, quæ ſemper prona eſt ad vitia! Hodie confiteris peccata tua, & cras iterum perpetras. Nunc proponis cauere, & poſt horam agis, quaſi nihil propoſuiſſes. *a*

Fingebant priſci Tithonum immortali æuo ab Aurorâ donatum, cum tamen & ſenuiſſe & defeciſſe; in cicadam denique mutatum eſſe. Et nos quandoque propoſitis noſtris immortales nobis videmur & æterni. Eſt cùm & noſtrûm quis audet has voces iactare: Non mouebor in æternum. *b* Ita Dauid tot victorijs clarus: Dixi, inquit, in abundantiâ meâ non mouebor in æternum. At mox ſubiecit: Auertiſti faciem tuam à me, & factus ſum conturbatus. Paullo antè ſerenitas, lux, decus, felicitas me circumdabant; fortiſsimus mihi videbar, & maximarum virium. Sed heu, robur hoc meum, à me non erat, à Deo erat: vertit ille ſe, & ego iam leui ventulo impugnor & deijcior. Princeps ille Apoſtolorum quantus erat ante pugnam, & quàm ingentibus promiſsis alacer? etiamſi oportuerit, inquit, me mori tecum, non te negabo. *c* Vix abierunt tres horulæ: cùm iam plenus trepidatione, & ad ancillæ ſibilum exterritus, timidiſsimas voces ſpargit: Non ſum, non noui hunc hominem, neſcio quid dicis. Et ceteri quid? dilapſi ſunt, fugerunt, latebras

a Imit. Chriſti l. 1. c. 22. n. 6. b Pſal. 29. v. 7. & 9. c Matth. c. 26. v. 55. & 34.

latebras quæſiuerunt. Sed an non omnes in mortis ſocietatem cum *Domino* coniurârunt? ita prorſus: *Similiter & omnes diſcipuli dixerunt.* a Sed aliud eſt dicere, aliud facere; aliud proponere, aliud quæ propoſueris, in opus producere. Et ne miremur adeò ſibi diſsimiles fuiſſe diſcipulos Domini intra pauculas horas. Moniti erant & VIGILARE & ORARE; neutrum fecerunt. hinc in pugnâ victi, quia ante pugnam imparati. Mala in pace ſecuritas, incertam facit in bello victoriam.

Dicere ſolebat Cato: illum ſibi militem, omnium minimè probari, qui ambulans manus moueret, pugnans pedes, clariúſque ſterteret quàm inclamaret. Nunquid, Gerarde, nos tales ſumus? qui antequam in conſpectum hoſtis veniamus, grandia ſpiramus facinora, & pænè iam cælum rapimus magna proponendo: At vbi cominus ſalutandus hoſtis, vbi ardua fortitudinem, dura patientiam, abiecta ſubmiſsionem, illecebroſa continentiam noſtram deſiderant, hem, non iam manus, ſed pedes agitamus, & imbelli fugâ præcipites abimus ad impatientiam, ad Languorem, & Faſtum, ad Luxuriam. O athlethas! ô milites, qui hoſtes ſuos inter pocula exarmant! Non coronabitur, niſi qui legitimè certauerit. b At neminis vllius certamen legitimum fuiſſe dixeris, quod ad finem debitum non fuerit perductum.

a Matth.c.26.v.55.& 56. b 2.Tim.2.v.5.

§. IX.

Arbor, quamuis primo vere in frondes ſeſe induat, flore triumphet, fructúſque vberrimos polliceatur, niſi tamen ad maturitatem baccas prouehat, aut ſperatum cultori pomum largiatur, inutilis habetur ac penitus extirpatur: Vites quamuis gemmantes ſpem lætam vinitori oſtendant, niſi mites vuarum botros educent, à radicibus conuulſæ Vulcano conſecrantur: Architectus quamuis alta palatiorum turriúmque fundamenta rectè iaciat, ſubſtructiones moliatur, parietes erigat, ſi deficiat in tecto, exponit ſe ludibrio. Par ferè ratio vitæ & virtutis; frondemus, floremus, fructus ſpondemus, nullos damus; fundamenta iacimus, ſed domum ad tecti faſtigium non perducimus; Cum Oratoribus ſæpe exordimur; cum nautis ſæpe vela damus, ſed ingruente procellâ, ad littus, vnde ſoluimus, redimus; carceribus euolamus cum curſoribus, ſed medio in curſu frangimur, languemus, labimur, iacemus. Primus & vltimus eſt Cacodæmonis aries quem admouet, vt à bene

cœptis retardet, vbi hoc impetrauit, ſenſim ſine ſenſu ad alia atque alia, & ſemper ad deteriora pertrahit. ita quouis die ſi non peiores, ad malum certè proniores euadimus, niſi cœpta conſtantiſsimè vrgeamus.

Quoties victrices manus cum Moſe tollimus, a ſed mox ad primam fatigationem, victas iterum demittimus, ſic nunquam ſeriò vincimus. Heu vitam conſumimus ædificando, deſtruendo, & ſaxum Siſyphi voluendo, quod vbi ad montis vmbilicum aſcendit, quaſi pœnitens tam ardui itineris, repentino lapſu ad imum reuoluitur. Ita nos identidem poſt breuem pietatem ad molitas conſuetudines reuertimur, velut diuturnioris ſanctimoniæ iurati hoſtes. Ita Penelopes telam ſemper teximus, ac reteximus; ita omnis ætas elabitur incipiendo, & nunquam finiendo.

Læditur, inquit Iobus, quaſi vinea, in primo flore botrus eius, & quaſi oliua proijciens florem ſuum. b Flos oliuæ delicatiſsimus, quamcunque cæli iniuriam non ſine grandi damno accipit. Reflorescimus nos, velut oliua, quoties peccâſſe ingemiſcimus, & mores emendatiores promittimus; at vbi vel ſtrictior malignæ impugnationis, vel mollior amœnæ occaſionis aura nos tangit, mox omnẽ floris opulentiam excutimus, arbores nimis delicatæ. quæcunque temporis iniuria aut viciſsitudo vrere nos aut deijcere poteſt. Vide mihi Danielem vatem quotidie ter conſtantiſsimè orantem. non eum æmulorum inſidiæ, non leges regiæ, non capitis periculum ab hoc vitæ inſtituto poterat abſterrere. ita decreuerat facere, & quod rectè à ſe decretum fuerat, in eo conſtantiſsimâ mente cenſuit eſſe perſeuerandum. Nos crebrò decernimus piè viuere, ſed decretis noſtris non diu, non pertinaciter inhæremus, corpus habemus, ſed neruos non habemus: ſidera ſumus, ſed errantia; manus quidem aratro, ſed oculi tergo inhærent. Nimirum ſtultus ſicut luna mutatur: homo autem ſanctus in ſapientiâ manet ſicut ſol. c Vox illa priſci de Chriſtianis hîc veriſsima eſt: Manè pſalterium, meridie conuiuium, veſperi conuitium & propudium. Nimirum his gradibus ad cælum nos aſcenſuros ſomniamus. Sic ſtulti ſumus vt cùm ſpiritu cœperimus, carne conſummemur. d Non ſic, ô Chriſtiani, non ſic ad alta peruenitur; hoc non eſt aſcendere. Attendite vobis, in diſciplinâ perſeuerare; e eſt facilis deſcenſus Auerni. Qui in viâ ad Æternitatem non continuò aſcendit,

a Exod.c.17.v.11. b Iob.c.15.v.33. c Eccli.c.27.v.12.
d Gal.c.3.v.3. e Hebr.c.12.v.7.

dit, atque de die in diem proficit, is ſanè in decliue fertur, & de die in diem deficit. In Dei obſequio non progredi, eſt regredi. Quatuor animalia illa Ezechieli viſa, illuc gradiebantur, quò ſpiritùs impetu ferebantur, & non reuertebantur. a In hoc itinere velle conſiſtere, eſt velle reuerti. Luna creſcit, dum ad plenum orbem ditescat, flumina currunt dum in mare ſe prouoluant, aſcendit ignis dum ad ſuam ſphæram pertingat. Sic omnino dum viuimus, neceſſum eſt creſcere, currere, aſcendere conſtanti Virtutis cultu. Ariſtotele monitore, ad virtutem requiritur: firmiter & immobiliter operari. b Qui monitis his parent, ibunt de virtute in virtutem. c

a Ezech.c.1.v.12. b Ethic.c.4. c Pſal.83.v.8.

§. X.

Ger. Optimè dicis, Polychroni, & veriſsimè dicis. Sed quicquid dicas; Homines ſumus, qui ad aſſueta vſque & vſque, & vſque relabimur. & quàm facile eſt conquiniſcere, cùm ſic ſomnus vrget? Pol. Hoc ipſum nos vrgeat vt hunc animi lethargum acriùs expellamus, cùm ille nos tam nullâ vi vincat. Si minus huic hoſti pareremus, eſſet aliqua ceſſationi noſtræ venia, nunc verò cùm conſtet, nihil nobis facilius eſſe quàm à bene cœptis deficere, & malè agere, quid eſt quod adeò in noſtram perniciem torpeamus? An genium noſtræ voluntatis ignoramus? quæ vbi virtutis conſortium declinare incipit, in vitiorum amicitiam mox tranſit. Putei ſitulam miſſi conſidera. hæc etſi iam ad ſupremum os fontis aſcenderit, ſi tamen manum ab eâ retinendâ ſubducas, mox impetu deorſum ruit in imam ſcaturiginem: ita voluntas noſtra ſibimet permiſſa, ſine duce ruit in vetitum, ...in dies aut peior aut certè ad bonum remiſsior. Idcircò illi Deo familiares viri quotidianis incrementis ſe vni conſtantiæ parabant. Iſaacum, Moſen, Dauidem aſpice ſeipſis quotidie fortiores. Non eſt bonus qui non vult eſſe melior, & vbi quis incipit nolle eſſe melior, ibi & bonus eſſe deſinit. Quæ quidem retro ſunt, inquit Apoſtolus, obliuiſcens, ad ea verò quæ ſunt priora, extendens meipſum, ad deſtinatum perſequor. a Perſequar inimicos meos (iurat Dauid) & comprehendam illos. & non conuertar donec deficiāt. b O malè fundatos conatus noſtros, quos aut robur aut conſtantia deſtituit. Vitia noſtra, hoſtes noſtros quandoq; cædimus, ſed non perſequimur cædendo, non comprehendimus; conuertimur & deficimus. Pachomius ſuorum aures aſsiduè obtundebat hoc monito: Fruſtra ad ſalutis brauium currimus, niſi ſic

a Phil.c.3.v.13. b Pſal.17.v.38.

currimus vt comprehendamus; fruſtra cum hoſte confligimus, niſi certemus vt vincamus. *a* Hoc ipſum nobis aſsiduiſsimè & quot horis occentemus: vrge negotium, vrge vrge: cœpiſti manſuetus eſſe? perſeuera hanc manſuetudinem. cœpiſti caſtus eſſe? laſciuiam ne repete, retine caſtimoniam: cœpiſti è pigro laborioſus fieri? perpetua laborem: multas vitiorum ſordes euomuiſti? ne redi ad vomitum. Hoc negotium vrge, hîc tibi ſis ſimilis, hanc telam pertexe & in bene cœptis perdura. Petrum Aldobrandinum purpuratum Romanum ſenatorem ferunt ſolitum dicere: Perſeuerantia eſt virtutum baculus, quo niſi nitantur omnes, corruunt. Pars certè magna profectus eſt, quotidie, ídque ſeriò velle proficere. Bilanx aurifabri tam mobilis eſt, vt leuiſsimâ quauis feſtuculâ deprimatur: ita nos vel ipſa occaſionis vmbra, aut aſperior iracundiæ ventulus ab honeſti rectique viâ depellit, & iam iterum ad vitæ prioris ſordes reuertimur, & cùm probè circumſpexerimus, nos in ipſis principijs viæ bonæ deprehendemus, quos pridem longius progreſſos putabamus. Ita demum fama de nobis non bona in cœlo inter Angelos ſpargitur: *Quia hic homo cœpit* ædificare, & non potuit conſummare. *b* exorſus eſt bene, progreſſus eſt aliquamdiu, collapſus eſt ad extremum. Geminæ illæ boues ad arcam Domini trahendam iunctæ, nec dextrâ, nec læuâ declinabant per viam Betſames; *c* & licet vituli matrum abſentiam inclamarent, illæ tamen cœptum iter perſeuerabant. Iugum Domini ah quoties in nos recipimus, & virtutis viâ incedimus, ſed heu breuì illud excutimus & ad vitulos noſtros redimus. Quid agis, non bos, ſed homo? progredere, non deſiſte; vt cœpiſti, ſic perge: mugiant licet concupiſcentiæ, inuitet notum ſtabulum, tu perge: & quamuis conſuetudo reclamet, ſocij aliò trahant, tu verò perge & nec reſponſo dignare auocantes. Paulinum illud aſsiduè cogita: Fratres nolite deficere benefacientes. *d*

a Metaphraſt. & alij b Luc. c. 14. v. 30. c 1. Reg. 6. v. 12. d 2. Theſſ. c. 3. v. 13.

§. II.

Ergo, bonum facientes non deficiamus, tempore enim ſuo metemus non deficientes. *a* In morte, bonum fuiſſe, non ſufficiet, ſed ad mortem bonum permanſiſſe. Beatus ſeruus ille, quem cùm venerit Dominus, inuenerit ita facientem, *b* non ita feciſſe. Si prudentia Samſonis & ſapientia Salomonis ad ſuum finem ematuruiſſent; nec ille vires amiſiſſet, nec iſte regnum ſcidiſſet. *c*

a Gal. c. 6. v. 9. b Luc. c. 12. v. 43. c 3. Reg. 11. v. 11.

In Chriſtianis non principium, ſed finis attenditur. malè cœpit Paulus, bene finijt; bene cœpit Iudas & malè finijt. Currit incaſſum qui priùs ſuccumbit, quàm curſum abſoluit. Ad deſertum cum Hebræis perueniunt multi, in terras illas fertiles vix vllus. Monſtroſum opus, cuius principium eſt ratio, finis libido. Centauros & chimæras enitimur, habent hi partus noſtri caput humanum, ſed pedes equinos & leoninos. Initia Saulis fuerunt optima, ſed quia in rectè cœptis non perſtitit, morte peſſimâ finiuit. Vxor Lothi vitæ & ſaluti conſuluit vrbem egrediendo, vitam & ſalutem & omnia perdidit ad vrbem reſpiciendo. a Sunt qui icti ſapere incipiant, & fallaciſsimas mundi vanitates execrari; at mox cum Lothi coniuge curioſum oculum ad vetitas oblectatiunculas reflectunt: vident, ardent, vincuntur, pereunt. O miſeri! breuis eſt labor, præmium erit æternum; momento ſtat pugna, æternitate totâ permanet corona.

Narrat ſacra pagina virum Leuiten apud ſocerum ſuum diuerſatum, lautè & humaniter habitum eſſe triduo. quarto demum die Leuites, ne hoſpitis ſui liberalitate abuteretur, profectionem adornauit. Cui valedicenti ſocer: *Guſta prius*, inquit, *puſillum panis, & conforta ſtomachum, & ſic proficiſcêris. Sederúntque ſimul, ac comederunt & biberunt.* Veſperaſcente die rogat iterum ſocer. *Quæſo te, vt hodie hîc maneas, paritérque lætemur.* Leuites, *cœpit* quidem *velle proficiſci*, ſed non profectus eſt, ſic eâ die, hoſpitali domo pedem non extulit: manſit, lætatus eſt. Poſtero manè; parabat rurſum Leuites iter, quem denuo ſocer blandè detentans: *Oro te*, inquit, *vt paululum cibi capias, & aſſumptis viribus dum increſcat dies, poſteà proficiſcêris.* Perſuaſus iuuenis blandiſsimâ hoſpitalitate, ientare cœpit, ſed hoc ientaculum nec ad meridiem finijt. Atque vbi ſolem pomeridianum notauit, ſubitò è menſâ conſurgens itineris iam certus valedixit. Cui rurſum ſocer: *Conſidera*, inquit, *quòd dies ad occaſum declinior ſit, & propinquat ad veſperum: mane apud me etiam hodie, & duc lætum diem, & cras proficiſcêris.* b Talis omnino eſt, Gerarde, profectio noſtra in patriam, veram illam & beatam. moramur & tricamur dum dies abit. Iam hoc, iam illud vitium ſuauiſsimè inuitans: *Mane apud me*, inquit, *etiam hodie, & duc lætum diem, & cras proficiſcêris.* Quid nos ad hæc? incipimus *velle proficiſci*, non tamen proficiſcimur, manemus etiam hodie, & ducimus lætum diem. Altero manè profectionis occaſio vrget, conſurgimus velut iam iam abituri, cùm autem tantâ

a Gen.c.19.v.26. b Iudic.c.19.v.5.& ſeqq.

tâ humanitate ad ientandum inuitamur, non difficillimè perſuademur; manemus iterum, etiam hodie; & cras (dicimus) proficiſcemur. Ita craſtino & perendino, ita quinto & ſeptimo, ita multis diebus alijs manemus. Et licet quandoque pedem domo proferamus & in viam nos demus, mox redimus, & veterem noti hoſpitij beneuolentiam inquirimus. Sic iter nullum abſoluimus, etſi plurima ineamus, conſtanti ſeu rectiùs pertinaci inconſtantiâ. Hoc illud voluntatis noſtræ contagium eſt. O vacillantes animi! ô homines ventoſiſsimi! Attendite, obſecro, ad extremam patientis Domini vocem: CONSVMMATVM EST. Hæc vox è cruce in paradiſum iter aperuit. Standum, perſeuerandum, conſummandum eſt. Patientiæ ſoror eſt Perſeuerantia, illam ſibi non conciliat, qui hanc à ſe procul amandat.

§. XII.

Abrahamum ſacrificio intentum, ſubito agmine volucres aduolârant, turbaturæ virum, ſi ille ſe turbari fuiſſet paſſus, ſed enim in ſacrificij parte ponebat Abraham, conſtantiam non perdere, aues abigere, & carnes ab ijs intactas ſeruare. Et quanta cogitationum agmina nos inuadunt, cùm preces fundimus, & Numini ſupplicamus? Tu verò abige muſcas, perge precari, orationis exordio ſuum epilogum annecte, quod inchoaſti perfice. Verùm, IN IMAGINE PERTRANSIT HOMO. a Imago hominis quem pictor ſedentem aut ſtare parantem pinxit, nunquam ſurgit, nunquam ſtat, etiamſi videatur velle ſurgere & ſtare. Millies hanc imaginem intuere, & nunquam ſurrexiſſe cernes, ſed ſurgere tantùm molientem. Tales plerique omnes pictæ imagines ſumus, videmur velle ſurgere, velle ſtare, non ſurgimus, nec ſtamus. Surgere nos iubet dies Chriſti Naſcentis, molimur ſurgere, non ſurgimus: ſurgere nos iubet dies Chriſti Reſurgentis, nec iam aliud quàm anteà facimus: ſurgere nos iubent & alij per annum ſacratiores dies, ſed nos moris noſtri ſumus, æquè lenta ſunt noſtra molimina ad ſurgendum, nec tum ſurgimus, aut certè mox iterum ſedemus, cadimus, iacemus. ita ſanè, *In imagine pertranſit homo*: cadit vt viuus, ſurgit vt pictus.

Apud Ægyptias Thebas, Memnonis ſtatuam olim fuiſſe aiunt è nigro lapide ad ortum ſolis conuerſam. Hæc imberbem adoleſcentem referebat, cuius ambæ manus ſedi ſic innitebantur, vt hominis ſurgere volentis ſimilitudinem exprimerent: videbatur enim ſaxeus ille adoleſcens orienti ſoli velle aſſurgere

a Pſal. 38. v. 7.

Oculorum autem & totius oris conformatio, hominem iam iam locuturum repræſentabat. Et ſunt qui dicant ab hac ſtatuâ ſonum edi ſolitum, cùm illam ſol oriens radijs ſuis attigiſſet. *a* Huic ſimulacro nos prorſus ſimillimi ſumus. In molli vitiorum ſede, dies & annos velut clauis affixi hæremus. Et licet ſurgere velle videamur, & abitum moliri, nunquam tamen ſurgimus, à vitijs nunquam ſeriò abimus. Videmur etiam velle loqui, & commiſſas noxas velut non ampliùs repetendas efficaciſsimè deteſtari. Sed heu quàm fractè loquimur! inanis ſonitus non ab imo pectore, ſed à ſummis labris euolat. languidas aliquot voculas ab ore fundimus: *Doleo, nollem feciſſe, inconſideratè egi.* Vbi dicta illa robuſtiora? Ex animo me pœnitet omnium noxarum, extremè damno quod feci, mallem fluxa hæc omnia perdidiſſe, quàm Deum offendiſſe: ſed ſtatuo, cum pſalte iuro, firmiſsimè propono, iuſtificationes Domini cuſtodire, & has noxas non ampliùs repetere: mori malo quàm talia denuò patrare: totis poſthac viribus in mei emendationem incumbam.

Paucorum hæ voces ſunt, & ſint licet, verbis tamen non reſpondent facta, nec ſermo cum vitâ concordat; dicimus & non facimus, ſtatuimus & nil perficimus, decernimus & non exequimur. Nimirum ſaxei homines ſumus, in prauas conſuetudines peſsimè obſtinati. & hoc ipſo illi lapideo adoleſcenti non abſimiles, quod ad maturam ſanctioris vitæ ſenectutem vix vnquam pertingamus, atque ita maneamus lapides.

In veſtis Aaronicæ orâ infimâ inter campanulas aureas, mala punica purpuraſcebant; hæc inter arborum fœtus excellunt, & rectè virtutum præmijs conferuntur, ſed illa non ad ſupremum veſtis marginem, non ad vmbilicum ſed imam fimbriam appendebantur: ita præmium virtutis non inſpicientibus, non progredientibus, nec in medio hæreſcentibus, ſed finientibus cedit. Eſto fidelis vſque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ. *b*

Itaque in omni bene beatéque agendæ vitæ inſtituto conſtare nos nobis ipſis decet, vt ſemper ijdem ſimus, imò & meliores ſimus, eadémque animi & maiori ſemper alacritate curramus quâ cœpimus. Si quo fortè vitij diuerticulo iuſtitiæ iter fuerit interruptum, rurſum ad illud per pœnitentiam reuertamur. quoniam autem reuertendi facultas interdum morte præciditur, diuertere periculoſiſsimum, continuare ſemper tutiſsimum. Seruiamus illi in

a Pauſanias in Atticicis l.35.c.7. Philoſtratus, Suidas, Strabo, alij.
b Apoc.c.2.v.10.

in ſanctitate & iuſtitiâ coram ipſo, *Omnibus diebus noſtris.* a At nos neſcio quàm moroſè vitæ noſtræ ſeriem numeremus; longum nobis videtur triginta aut ſexaginta annis, integros, caſtóſque mores perſeuerare; pænè tot ſæcula quot annos computamus. adeò leui morulâ noſtra omnis elangueſcit Conſtantia. O homines puſilli animi! Noëmum videte, iuſtum, perfectum, cum Deo ambulantem. b Hic cum moliendæ arcæ manum admoueret, quingentorum annorum erat. Finito ſæculari opere illo, ſexcentas iam æſtates viderat; cùm morti concederet, annos vitæ numerabat nongentos quinquaginta. Eò æui conſtantiſsimam innocentiam perduxerat maturus hic cælo ſenex. Vbi iam anni noſtri pauculi, è quibus vel vnicum, innocentiæ integrum donare, nimia nobis videtur liberalitas. A cuſtodiâ matutinâ vſque ad noctem ſperet Iſraël in Domino. c melius eſt non cæpiſſe, quàm non finiuiſſe. d Nihil eſt quod non expugnet pertinax opera, & intenta ac diligens cura. e Hæc Chriſtianorum vera demum eſt gloria, cum Chriſto poſſe dicere: opus conſummaui, quod dediſti mihi vt faciam. f

a Luc.c.1.v.75. b Gen.c.6.v.9. c Pſal.129.v.6. d Aug.de Contin.
e Sen.ep.66. f Ioan.c.19.v.30.

Cap. IX.

EXAMEN CONSCIENTIÆ commendatur

RELIGIOSIS.

§. II.

VOs ego nunc maximè appello (ſed reuerenter & ſubmiſsè) quorum leges quotidianum eſſe volunt hoc conſcientiæ tribunal. Hîc ego oro & obſecro (nihil enim in me imperij) ſi quid facitis, id rectè & integrè facite. Animus domi ſuæ ſit, vigilent oculi, perſeuerent genua, lingua ſuis partibus ne deſit, opus ſuum faciant & manus, atque in pugillares, chartam, tabellas referant, ſi quid debitorum contractum, aut ſi quid rerum aliarum huc ſpectantium ſubnotandum eſt.

Inter profaniſsima veterum ſacra clamabat olim præco: Hoc Age. Hoc ipſum quiſque ſibi ſub noctem ſeueriùs occlamitet: Hoc Age, conſcientiam tuam rimare, & omnes illius angulos excute. Neque vnquam deerit quod rimeris & excutias. Si Bernardo credimus, Conſcientia tam noſtra quàm aliena abyſſus & nox eſt im-

perſcrutabilis. a Ergo, inquire in teipſum, de teipſo fer ſententiam non conniuente oculo, attentíſque auribus, Hoc Age. Sed actum te agere ſcias, niſi iam hoc vnum, ídque seriò agas. Ergo hunc diem tuum recognoſce, affectus inſolentiores compeſce, marcentia in te excita, ſoluta conſtringe, contumacia doma, cupiditates tuas iugula: & iſtis dicentibus: Quouſque eadem? reſponde, Ego debeo dicere, Quouſque eadem peccabitis? remedia antè vultis quàm vitia deſinere. ego verò eò magis dicam, & quia recuſatis, perſeuerabo. b

Hoc ergo agendum eſt, vt, quod cenſuram meretur, reprehendi & extirpari; quod laudem, commendari poſsit, & altiùs animo inſeri. beatus, qui

Iudex ipſe ſui ſe totum explorat ad vnguem,
——— nil vt deliret amuſsis:
Cogitat, & iuſto trutinæ ſe examine penſat. c

Antequam veniat tibi ſomnus, inquit Chryſoſtomus, profer in medium, codicem Conſcientiam tuam, & reminiſcere peccata tua, ſi quid in verbo ſeu in facto, vel in cogitatione peccâſti. d Cum Romano Sapiente hîc quiuis optimè dixerit: Hoc mihi ſatis eſt, quotidie aliquid ex vitijs meis demere, & errores meos obiurgare. e O quoties per diem noſmet amittimus, & vagâ licentiâ errantes, velut perditi aut in iræ, aut in Impatientiæ, vel in Socordiæ dominium impingimus. Veſperi quiſquis voluerit reuocare gradum, poterit, & à tam barbarâ ſeruitute ſe vindicare. Inæſtimabile bonum eſt, ſuum fieri, & in ſeipſum habere maximam poteſtatem, nec vlli rei affectu nexum eſſe, niſi vni Deo, cui an mens hominis ſe ita donârit, non otiosè ad conſcientiæ tribunal diſquirendum. Hoc opus, hic labor, vt quod tunc faciendum, non oſcitanter, non perfunctoriè, non ſomniculosè fiat. quis enim non dixerit ſtultitiæ proprium eſſe, illud quod quis curâ & ſtudio vix rectè faciat, hoc ignauè ac ſegniter facere, & aliò corpus impellere, aliò animum. Quicquid obſequij Deo defertur, id quàm poteſt, ſtudioſiſsimè & accuratiſsimè deferendum eſt: digniſsimus eſt Deus, in cuius cultum nerui omnes, cùm animi tum corporis intendantur. nec in leui negligentiâ ponendum, quicquid hîc paullò negligentiùs curatur. Diuinus Paulus precaturus: Orabo, inquit, ſpiritu, orabo & mente. f Nimirum in alijs ſatis fuerit partem hominis fatigari, hîc totus homo nunquam ſatis laborauerit. Sedulos miniſtros vult Deus, & qui id quod

a Bern. ſerm. 4. de adu. Dom. b Senec. epiſt. 89. propiùs fin. c Auſon. Eidyl. 8. d Hom. 2. in pſ. 50. poſt med. e Sen. de beatâ vitâ, c. 17. f 1. Cor. 14. v. 15.

quod agunt, toti agant. O Religioſi! an non ſæpe hoc Conſcientiæ negotium remiſsè agitur, cùm tædium, nauſea, faſtidium ſe inſinuant, cùm ſomnus & torpor obrepunt, cùm curſim & obiter conſcientia inſpicitur? Gratiæ aguntur Deo, ſed languidè; Lumen à Deo petitur, ſed in oculis nictantibus & ſemiſopitis iam nox eſt; Culparum venia rogatur, ſed frigidè & mente alibi occupatâ; Emendationis in poſterum fit promiſsio, ſed ea nec firma nec valdè ſeria. Ita hæc Conſcientiæ quæſtio & cauſſa per tranſennam agitur, & dormitante iudice, à quo meritò prouocatio fiat ad vigilantem; ita rei accuſatio, damnatio, caſtigatio ſomniculosâ celeritate deproperatur. iámque pedes ad lectum feſtinant. O Simon, dormis? ô ſerui Numinis, hæc actæ diei clauſula eſt, hoc ineundæ noctis exordium? Aliquando ad vnumquemque horum talium, vox veniet non blanda: O Religioſe, ſic non potuiſti, non dicam horâ, ſed nec vnâ horulæ parte vigilare mecum? Nunc mors tibi dies & horas computat, tu cogita an non annis præteritis ſexcenties & ampliùs, Conſcientiæ cauſſam dormiens tractâris? difficile tibi non erat ad rerum nouarum narratiunculas attentiſsimis auribus vigilare, at mecum per horulæ partem rationes componere, faſtidij plenum videbatur. O Religioſe, rebus tuis conſule, ne & illa vox te feriat: quia te non videns placuiſti tibi, diſplicebis & mihi, cum iudicaberis & tibi cum ardebis.

Idcircò ſui muneris eſſe quiſque credat cum Iſaiâ profiteri: Super ſpeculam domini ego ſum, ſtans iugiter per diem & ſuper cuſtodiam meam ſtans totis noctibus:[a] Confitebor aduerſum me iniuſtitiam meam, & dominus remittet impietatem peccati mei.[b]

Dorothei conſilium eſt, non fibras tantùm noxarum amputandas, ſed ipſas etiam vitiorum radices indagandas & extirpandas, quòd ſanè nunquam fiet, niſi quotidiana Vigilantia Conſcientiæ hoc examen quàm exactiſsimè inſtituatur. Ergo, ô Religioſi, Hoc Agite quod agitis, non ſatis hîc inæqualem ſuperficiem vtcunque complanâſſe; ardentiore conatu opus, altiùs fodiendum eſt, & ad ipſas errorum origines penetrandum. Vigilijs hæc res agenda & ſolertiſsimâ curâ, nec parcendum operæ: Nemini vnquam ſua probitas paruo ſtetit. Sanè dormiendo vitia non dediſcimus. Summũ vitæ gaudiũ bona conſcientia; ſummũ vitæ ſupplicium mala conſcientia; maximum vel in gaudijs tormentum, conſcientiæ laniatus; maximum vel in dolore leuamentũ, pax & tranquillitas conſcientiæ. Hanc quiſq; tanto curat impenſiùs, quantò ſinceriùs amat.

a Iſ.c.21.v.8. b Pſal.31.v.5.

§. II.

Idem

Beatiſſimæ Virginis Sodalibus commendatur.

LEges etiam veſtræ, ô Sodales integerrimi, hanc vobis lineam ducunt ad quam omne opus diurnum exigatis. At ſi bene calculum pono, triplex ferè inter vos eſt factio. Sunt qui dicant: conſcientiam ſub quemlibet veſperem examinare, non vacat. Alij paulò proteruiùs: non lubet etſi vacaret. Demum vero nomine ſodales: Et lubet, inquiunt, & vt vacet, nos curabimus. Sed neſcio an primi illi, his alteris cenſendi meliores. inter illos & iſtos exiguum eſt diſcrimen, niſi quòd illi excuſationis mantelum præpandant culpæ, non vacat, aiunt; iſti ſocordiam apertè profeſsi, diſsimulare nolint vitium, non lubet, inquiunt. Itáne vobis, ô boni, non vacat? nimirum ad alia omnia vacamus, prætorquam ad ſalutis negotium. ſuas horas ſtudijs, ſuas luſibus, & ſomno ſuas ídque liberaliſsimè partimur; ſua menſa habet, vna conſcientia nec horæ quadrantem ſibi vlla ratione impetrat. Ad quaſcunque nugas abundamus tempore, cùm verò à maculis eluenda conſcientia, Non Vacat. Sic tempus auariſsimâ tenacitate Virtutis ſtudio negamus, quod turpiſsimâ prodigentiâ, in ſomnum, in ludos, in confabulationes effundimus. Cùm ſalutis res agitur Non Vacat; cùm ſordes animi detergendæ, Non Vacat; cùm actiones præteritæ diei magno emolumento remetiendæ, Non Vacat; cùm horæ quadrans ſuberrimæ ſui ipſius notitiæ dandus, tam anguſtum nobis tempus, vt nec dum vacet. ſic ad virtutem contendimus inter vitia diſtricti. pudet dicere: honeſta non colimus, niſi quantum vacat. At quantum præmium nos expectat ſi occupationes noſtras & mala hæc tenaciſsima abrumpamus: *Has ergo habentes promiſsiones, chariſsimi, mundemus nos ab omni inquinamento carnis & ſpiritûs, perficientes ſanctiſicationem in timore.* a *Non enim vocauit nos Deus in immunditiam, ſed in ſanctiſicationem; Hæc eſt voluntas Dei ſanctiſicatio veſtra.* b

At ſunt, quibus ſua placet ſegnities, etiam ſine pallio. nil excuſationis opponunt; hoc labore ſuperſedere ſe poſſe autumant, modo dicant, Non Lvbet quod tantundem eſt dicere, ac nolo facere quod otij mei eſt, ſodalium legibus parere non volo, conſcientiæ tranquillitatem tanti non facio, vt eam his impendijs emam. Ah! miſeri, quouſque tandem veſtrum illud ignauiſsimum, Non Lvbet?

a 2.Cor.c.7.v.1. b 1.Theſſ.c.4.v.3.& 7.

ret ?Filij hominum vſquequò graui corde! a Conſcientiæ puritas tanti eſt, vt operæ pretium ſit omnino, eam vel maximis laboribus, vel quantauis moleſtiâ redimere. Suppliciorum extremum eſt, in vitio ſibi facere delitias, & mentem cauterio reſectam gerere. Beatus Gregorius: quiſquis, inquit, vitæ ſuæ cuſtodiam negligit diſcutere, quæ agit, quæ loquitur, quæ cogitat, aut deſpicit aut neſcit, ſibimetipſi præſens non eſt, quia ſemetipſum quotidie exquirere atque cognoſcere ſollicitus non eſt. Ille autem veraciter ſibi in præſenti eſt, qui ſe in ſuis actibus tanquam alium attendit. Nam ſunt multa peccata quæ committimus, ſed idcircò grauia nobis non videntur, quia priuato nos amore diligentes, clauſis oculis in noſtrâ nobis deceptione blandimur. b

E veteri memoriâ in vos teſtes non producam: videte obſecro vel tantùm ſodales veſtros alios, quibus hoc vnicè curæ & cordi eſt, conſcientiam quotidie in ſincerum nitorem repurgare: nullum illi diem finiunt, cui hanc clauſulam non apponant: nullam illi noctem inchoant, cui hanc præparationem non præmittant; nunquam illi priùs in lectum quàm in ſeipſos deſcendunt: errores ſuos quotidie obiurgant, quotidie aliquid ex vitijs ſuis demere conantur. De his optimè, quem modo dixi Gregorius: Electorum eſt, inquit, actus ſuos quotidie ab ipſo cogitationis fonte diſcutere, & omne quod turbidum profluit, ab intimis exiccare. Metuunt in his quæ ſe egiſſe meminerunt, & puniunt flendo, quod perpetraſſe ſe intelligunt: timent ſubtilia diuina iudicia etiam de his quæ in ſemetipſis intelligere fortaſſe non poſſunt. Vident enim videri diuinitùs, quod ipſi in ſe per humanitatem non vident. Atque in hoc ſecreto interioris iudicij ipſâ mentis ſuæ executione conſtricti pœnitendo feriunt, quod ſuperbiendo commiſerunt. Ibi namq; aduerſum ſe, quicquid ſe impugnat, enumerant, ibi ante oculos ſuos omne quod defleant coaceruant: ibi quicquid per iram diſtricti iudicis decerni poſſit intuentur: ibi tot patiuntur ſupplicia quot pati timent, nec deeſt in hoc iudicio mente concepto, omne miniſterium quod punire reos ſuos pleniùs debeat. c

Mercatores ſunt qui maria terráſque aſsiduis itineribus circulantur, nunc Romæ, nunc Mediolani degunt; iam Pariſios, iam & Conſtantinopolim appellunt, domi ſuæ vix vnquam ſunt. Pace veſtrâ dixerim tales & vos eſtis, vagâ curioſitate omnium domorum incolæ, vnâ conſcientiæ domo pertinaciter deuitatâ, ita vix vnquam

a Pſal.4.v.3. b Greg.hom.4.in Ezech. c Greg.l.25.mor.c.6.

domi & apud vos ipſos eſtis. O Sodales, nuſquam eſt qui vbique eſt, foris Argus, domi talpa. Quàm autem hoc congruum rationi, vt qui per diem cum tot alijs, veſperi ſecum ipſe, & cum ſuâ conſcientiâ loquatur. Ingredere & includere in medio domus tuæ; monet Ezechiel. *a* Tuta domus, arcanum conſcientiæ: miſer eſt, & nec Deo nec ſibi viuit, qui hac domo habitare neſcit, qui cùm conſcientia conuenienda eſt, inertiſsimum illud obijcit, NON LVBET. Sibi dictum putet vnuſquiſque ſodalium, quod Hugo Victorinus in hæc verba ſubmonet; Redi ad cor tuum, & ſubtiliter diſcute teipſum: conſidera vnde venis, quò tendis, quomodo viuis, quid agis, quid amittis, quantum quotidie proficis *vel* deficis, quibus cogitationibus magis incurſaris, quibus affectibus tangeris, quibus tentationum machinis à maligno *ſpiritu*, acriùs impugnaris: & cùm totum interioris & exterioris hominis ſtatum plenè cognoueris non ſolùm qualis ſis, verùm etiam qualis eſſe debeas de cognitione tui poteris ſubleuari ad contemplationem Dei. *b* Conſcientiæ rationes quiſquis bene vult ſubducere, quotidie ſubducat: hoc ipſo malè curatur conſcientia quia rariùs. Ah, quàm malè eſt extra legem viuentibus, quicquid meruerunt ſemper expectant. *c* Nam conſcientia accuſat, ratio iudicat, timor ligat, dolor excruciat. quod iudicium eò certiùs punit, quò interiùs ſæuit. *d* Præclariſsimè Bernardus: Conſcientia mala, inquit, contriſtat animam, eámque Deo exhibet immundam, angeliſque & hominibus fœdam & ſibi ipſi turbatam & inquietam. Nulla enim pœna maior eſt malâ conſcientiâ. Omnium ſiquidem delictorum noſtrorum ipſa eſt teſtis, ipſa iudex, ipſa tortor, ipſa carcer. *Ipſa* accuſat, ipſa iudicat, ipſa punit, ipſa damnat. At verò conſcientia bona templum eſt Salomonis, vt idem Bernardus loquitur, ager benedictionis, hortus delitiarum, aureum reclinatorium, gaudium Angelorum, Aula Dei, habitaculum Spiritûs ſancti, liber ſignatus & clauſus, & in die iudicij aperiendus. Nihil eſt iucundius, nihil tutius, nihil ditius bonâ conſcientiâ: premat corpus, trahat Mundus, terreat diabolus, illa erit ſecura vſque in finem. *e*

§. III.

a Ezech.c.3.v.24. b Hugo l.3.de animâ. c Arb.ſatyr.
d Greg.l.25.mor.c.6. e Bern.l.de conſc.proxime finem.

§. III.

Idem

Alijs quibuſcunque commendatur.

NEmo hîc præmoliatur, ſe lege non teneri. Piacularis confeſſionis lex neminem habet eximiam. Atqui verò huic ritè inſtituendæ, neceſſarium prorſus eſt, conſcientiam excutere & in notitiam deducere delictorum. Iſtud ſanè quò rariùs, hoc & peius fiet atque remiſsiùs; ipsâ exercitatione in hanc induſtriam roboramur. Qui in re familiari neglectum omnem cauere vult, expenſarum rationes quotidie inſpicit, vbi moræ & dilationes creſcunt, rem familiarem decreſcere neceſſe eſt. Idem prorſus hic. ſeipſum noſſe non diſcit, qui ſeipſum rarò inſpicit. Horologij æquabilis ordo directricem manum quotidie poſtulat: conſcientiæ ſanitas quotidianis vult ſubſidijs fulciri. Epictetus pulchrè ſubmonens: quemadmodum, inquit, in ambulando caues ne clauum calces, pedémue diſtorqueas, ſic in degendâ vitâ caue, ne gubernatricē actionum mentem tuam lædas. Quòd ſi in re vnaquaque obſeruabimus, omnia cautiùs aggrediemur. At ſi ſpinam aut clauum pede indueris, an non eâ mox horâ, eo certè die extrahes ne pars læſa in malignum vlcus ſuppuret? ita pedi conſulis. Et conſcientiam ſi læſeris (ſepties enim in die cadet iuſtus *a*) non eodem mox die medicinam facies? mucronem ſubtiliſsimum pedi eximis, & letale vulnus tolerabis in conſcientiâ? Videte itaque fratres quomodo cautè ambuletis, *b* vt ambuletis dignè, Deo per omnia placentes. *c* In quæ verba inſigniter Auguſtinus: Dicitis, inquit, quid eſt ambulare? Breuiter dico, *proficere*, ne fortè non intelligatis, & pigriùs ambuletis. Proficite, fratres mei, diſcutite vos ſine dolo, ſine adulatione, ſine palpatione. Non enim eſt aliquis intus tecum, cui erubeſcas & iactes te. Eſt tibi, ſed cui placet humilitas, ipſe te probet. Proba teipſum tu ipſe. Semper tibi diſpliceas quod es, ſi vis peruenire ad id quod nondū es. Nam vbi tibi placuiſti, ibi remanſiſti. Si autem dixeris, *ſufficit*, & periſti. Semper adde, ſemper ambula, ſemper profice. Noli in viâ remanere, noli retro redire, noli deuiare. Remanet qui non proficit; retro redit qui ad ea reuoluitur vnde iam abſceſſerat; deuiat qui apoſtatat. Melius it claudus in viâ, quàm curſor præter viam. *d*

Laudata illa Moabitis Ruth, vt ſacræ paginæ teſtantur, *e* *collegit in agro vſque ad veſperam, & quæ collegerat, virga cædens & excutiens, inuenit*

a Prou. c. 24. v. 16. b Epheſ. c. 5. v. 15. c Coloſſ. c. 1. v. 10.
d Aug. ſerm. 15. de verb. Apoſt. e Ruth. c. 2. v. 17.

nit hordei tres modios. Conſtantiæ monet pertinax hic labor, & exigendæ ab animo rationis ſub ſerum veſperem. Quiſquis es, hoc tibimet tutò perſuade, non vſquequaque omnia ex amuſsi & ad vnguem te facturum, quin à te facta limam admittant, imò exigant: quantumcunque induſtrius & ſolers ſit, tamen tam puri ſeminis aceruum non colliges, quin collectum diligenter excutere oporteat, quando multa facimus, quæ velut caſſa nux omni nucleo carent, & præter ſolam virtutis ſpeciem nil habent in ſe pretioſi. Quàm multi quærunt ſcientiam, & pauci conſcientiam! *a* Verendum ſanè, ne olim cùm reddenda erit ratio, eueniat nobis quod infelicibus illis Ephratæis, Iordanem tranſire molientibus. Hi namque à Galaaditis intercepti & interrogati an Ephrætæi eſſent, illis negantibus, imperatum porrò, vernaculi idiomatis notam ederent, pronuntiréntque vocem *Schibboleth*, hoc eſt, ſpica granis plena. Hîc miſeris inaſſueta lingua non parebat, neque illi aliud enuntiare poterant quàm, *Sibboleth*, hoc eſt, culmus grano vacuus. è vocali hoc ſigno, hoſtes eſſe noſcebantur, ideóque *ſtatim apprehenſi iugulabantur in ipſo Iordanis tranſitu. b* Et nos in itu perpetuo atque tranſitu ſumus, è noſtro in orbem prorſus alium & nouum: neque fas tranſire vlli, quem non excipiat ſeuerum examen, in quo ſola virtus non reijcitur. Animus à virtute vacuus, velut ſterilisſimus culmus ad incendia æterna deijcitur. At verò quemadmodum ſpicæ licet prægnantes granis, ob paleæ tamen ſterilem ſocietatem flagellis excutiuntur, ita vix vlli actus humani tam puti puri ab omni defectu & ſorde, quin & in his pretioſum à vili, ſincerum ab impuro ſit ſecernendum. Ergo teipſum, tuáſque actiones, mi Chriſtiane, cæde & excute; reijce paleam, remoue omnia quæ maculant. Et ſanè par eſſet, vt, quod Ruth fecit, trium modiorum menſuram quotidie comportares. Hos ſacri interpretes aiunt eſſe cogitationis puritatem, locutionis veritatem, optimæ operationis ſinceritatem, vt diem totum ſibi rapiant & ſanctæ cogitationes, & colloquia vtilia, & honeſtisſimæ actiones vnius Numinis honori editæ. Et hoc ipſum nocturnæ diſcuſsionis pars erit, videre, nũ tres modios iſtos repleueris.

Omnes igitur cordis noſtri receſſus (inquit Caſsianus) iugiter perſcrutandi ſunt, & aſcendentium in eos veſtigia indagatione ſagacisſimâ retractanda. *c* Aureus ille orator ad idem grauisſimè ſuos hortatus: Et ne, inquit, ita ſimpliciter ieiuniorum hebdomade prætereânt, ſcrutemur ſuam quiſque conſcientiam, & rationem exami-

a Bern. c. 21. de int. dom. b Iud. c. 12. v. 6. c Caſſ. coll. l. 1. c. 12.

examinemus, & conſideremus quidnam in hac hebdomadâ probè actum ſit, quid in aliâ, & quale augmentum fecerimus ad ſequentē, quas in nobis affectiones correxerimus. quòd ſi vitam noſtram non inſtituerimus, magnam animæ noſtræ curam habentes, nihil nobis vſui erit ieiunium vel media quam toleramus, præſertim ſi comperti fuerimus inferiores his, qui tantum ſtudium colligendis opibus impendunt. *a* Opus ſuum probet vnuſquiſque: vnuſquiſque enim onus ſuum portabit. *b* Suum opus, inquit Anſelmus, non alterius examinet, vt Phariſæus publicani. Neque tantùm peccata, ſed & actiones alias, quantumuis bonæ videantur, examinari vult Paulus. Deus quàm primùm lucem creauit, inſpicere illam & experiri voluit: *Et vidit Deus lucem, quod eſſet bona. c* Quid luci cum huiuſmodi experimentis? an non de bonitate illius conſtabat, maximè cùm à Deo eſſet creata? Conſtabat omnino, ſed oſtendit hîc bonus Deus, quâ ratione noſtra nobis opera tentanda ſint & experienda, quantumcunque bona illa & lucida videantur. Sunt quæ nitorem, non tamen naturam auri habeant.

Chriſtus diſcipulos ſuos ſuper ſamâ ſuâ examinans: Quem, inquit, me dicunt eſſe turbæ? *d* Idem & noſtrûm quiuis de ſe interroget: Et quem me aiunt eſſe ciues mei? Quem? expecta ſis, mi homo, reſpondebo. Aiunt te eſſe hominem potulentum & madidum, vini amantiſsimum, & in dies pænè ſingulos ebrium: & forſan tu ſolus hoc ignoras? Aut dicunt te Veneris eſſe mancipium, ad omnem petulantiam & libidinem proiectum, ore, oculis, manu inuerecundum: & forſitan tu ſolus hæc neſcis? Aut non negant te cetera probum, ſed deparcum, ſordidum, auarum Euclionem qui multæ pecuniæ longè ſit appetentior quàm puræ conſcientiæ, auidior numi quàm cæli: & fortaſsis te ſolum hæc latent? Aut, conſtanter aſſerunt te hominem eſſe turgentis ſupercilij, ore aſperum, geſtu inflatum, ceremoniarum & pompæ cupidiſsimum, oſtentatione & arrogantiâ plenum: & fortè tibi vni hæc ignota ſunt? Aut, non equidem diſsimulant te pacis & concordiæ inimicum, omnis iniuriæ impatientem, ad arma & iram præcipitem ruere; difficillimè placari: & tu forſan te talem ad hoc temporis non credebas?

Aut, plerique affirmant te dandis conſilijs illuſtrem, politicum, comem; cetera te hominem tui ſenſûs & cerebri eſſe, pertinacem & æneæ ceruicis nec religionis adeò tenacem: & fieri poteſt vt tibi ſoli hæc nunquam innotuerint. Aut vox verè omnium eſt, te quietis

a Chryſ. hom. 11. in Gen. ante med.
b Gal. c. 6. v. 4. & 6. c Gen. c. 1. v. 4. d Luc. c. 9. v. 18.

tis tam amantem, vt nihil tibi dulcius ſit quàm feriari & otio diffluere: & tu fortè hoc virtutis in te non notâras? Aut, fatentur plurimi, te precum quidem ſtudioſum, ſed patremfamilias incurioſè agere, & pecuniam vtrâque manu inſigniter dilapidare: & forte an tibi hæc à nemine obiecta? Aut, nemo eſt qui non accuſet liuidos dentes tuos & oris mordaciſsimum acetum, quo omnium famam perfundi dicunt: & tu fors edentulum te credebas & manſuetæ linguæ hominem?

Quid ergo contra ſermones hos obducis? omnéſne falſi? Sæpe fit, mihi crede, vt hominem ſibimet ignotiſsimum, intus alij & in cute nôrint. Tu ergo tuam conſcientiam quot diebus interroga, non mentietur: ſi illa te reum pronuntiârit, errores ne defende, ſed emenda & corrige: ſi inſontem te abſoluerit, rumores populi generoſâ patientiâ contemne, Conſcia mens recti, famæ mendacia ridet.

Auguſtinus olim intrepidè de ſeipſo: Senti de Auguſtino, ait, quicquid lubet, ſola me in oculis Dei conſcientia non accuſet.a Idem, quicunque alius ſerenæ conſcientiæ homo liberrimè dicat: Loquantur de me alij quod volunt, modò me ad Dei tribunal defendat conſcientia. At quomodo defendet eum à quo neglecta, oppreſſa, vix vnquam loqui permiſſa? Hîc fortè dicas, quanti ſunt, qui vix ſemel in anno, conſcientiæ ſuæ poteſtatem faciunt loquendi: & nos quotidianas illius accuſationes toleremus? Et quid oro, Chriſtiani, malæ cauſſæ argumentis peioribus patrocinamur? Non eſt bonitas peſsimis eſſe meliorem, aut effrenatiſsimis moderatiorem; non inde conſcientia noſtra erectior eſt, quòd ab alijs calcetur, neque nos culpæ eximit tantus aliorum neglectus. Iobus conſilijs ſanioribus vſus: Veruntamen, inquit, vias meas in conſpectu eius arguam, & ipſe erit ſaluator meus. & annexâ cauſsâ: Verebar, inquit, omnia opera mea, ſciens quòd non parceres delinquenti.b Vt tuum, ô mi Deus, iudicium præuerterem, diebus omnibus meipſum iudicaui, & velut à deprehenſo reo pœnas repetij.

Pulcherrimè & ex naturâ rei de hoc differens Chryſoſtomus: Eſt tibi tribunal, inquit, multum habens emolumentum, & nullam referens accuſationem. Conſtitue ſuper conſcientiâ iudicantem rationem, & in medium omnia tibi patrata propone, animæ tuæ peccata ſcrutare, & pœnas exige diligenter, & dic: Quamobrem hoc, & hoc auſa es? Et ſi hæc quidem fugiat, aliena diſcutiat, dic ad eam:

a Epiſt. ad Secundinum Manich. b Iob. c. 13. v. 15. & c. 9. v. 28.

eam: Non de his te iudico, non pro his veniſti te purgatura, quid enim ſi ille malus? quare tu hoc, & hoc amiſiſti? Reſponde, noli accuſare, tua conſideres, non aliena, & eam in hanc anxietatem agas continuè. Poſteà, ſi nihil quod dicat, habeat, ſed refugiat: dilania flagellans eam quaſi quandam ancillam inſolentem, & fornicantem: & quotidie iudicium huiuſmodi conſtitue (*quotidie, nota Gerarde, quotidie*) & ignis flumen deſigna, veneniferum vermem, tormenta reliqua: nec eam ampliùs ſinas diabolo copulari, nec impudenter loquentem toleres: Ille venit ad me, ipſe mihi tendit inſidias, ipſe me tentat, ſed dic ei: Niſi tu velis, illa omnia ſuperflua. Quòd ſi rurſum dicat: Corpori connexa ſum, carnem induta, mundum habito, in terrâ commoror, dic ad ipſam: Hæc omnia ſunt excuſationes & prætextus. Nam & ille carnem erat indutus, & ille mundum habitans, & in terrâ conuerſans, probabilis fuit; quin & tu ipſa, cùm bene te geſſeris, carne circumdata id facis. Quòd ſi doleat hæc audiens, ne tollas manum: non enim morietur, ſi percuſſeris, ſed eam ex morte erues. At ſi rurſum dixerit, quòd ille exacerbauit, ei reſponde: ſed tibi licebat non exacerbari. certè frequenter iram compreſsiſti. Si dixerit, quòd illius ſpecies me ſubleuauit, dicas ei, ſed tu poteras continere, propone victos, propone primam mulierem quæ dixit: Serpens decepit me, nec à crimine liberatam. Cùm autem hæc examinaueris, adſit nemo, nemo tumultuetur: ſed ſicut iudices ſub velis iudicant ſedentes: ſic & tu pro velis, quietis tempus & locum inquire. Et paruorum magnas exige pœnas, ne magnis vnquam approximes. Si per ſingulos hoc feceris dies (obſerua iterum Gerarde, ſingulos dies) cùm fiduciâ ſtabis ante tremendum illud tribunal. *a*

Ita verbum è verbo expreſsit Chryſoſtomus, qui vnà grauiſsimè queſtus: Sed nos, inquit, non ita facimus, ſed omne contrarium. nam ſimul atque reclinati ſumus, omnia verſamus ſæcularia, & hi quidem immundas inferunt cogitationes, hi verò fœnora & commercia, & corruptibiles curas. *b* Ita ſomnũ peſsimè auſpicamur, inter vanas, auaras, inuidas; inter impuras & ſordidas cogitationes. ita nec dormimus quidem ſine vitio, cùm tam vitioſè obdormiſcimus.

Hoc eſt quod Chriſtus toties repetitis clamoribus inculcat: Vigilate & orate, quia neſcitis diem neque horam, quâ Dominus veſter venturus ſit. *c* Et vos eſtote parati, quiâ quâ horâ non putatis, filius hominis veniet. *d*

a Chryſ. tom. 5. hom. 48. ad pop. Antioch.
b Chryſ. ibid. c Matth. c. 24. v. 42. d Luc. c. 12. v. 40.

Peſti-

Peſtilentiſsimæ incogitantiæ, & inexplicabilis audaciæ eſt, conſcientiam ægram, & letalis culpæ, vel vnicæ ream, ad lectum deducere, ac plumis ſe ſepelire, nec priùs Numinis offenſas deprecari, & cum Deo in gratiam redire. O mortalium miſerrime, perijſti, æternùm perijſti, ſi nox hæc tibi ſit vltima. Et cuius promiſsis ſecurus, poſt hanc plures tibi noctes polliceris? Diebus pænè ſingulis immatura efferuntur funera; morte ſubitâ hinc illinc plurimi rapiuntur ad tribunal, & tu nihilominus offenſo & irato tibi Deo, lectũ temerarius irruis? Ah, infelix, quàm non ludendũ eſt cum *Æternitate*! leui obſtaculo aut concuſſu, momento vnico ſpiritus intercipitur, & omne tuum viuere conſumptum eſt: cras cadauer tuũ in *ſandapilâ*, animus erit in gehennâ, ſi non priùs peccatum excludas, quàm ſomnum admittas. His ſeſe periculis ſubducit, qui ſopori ſe permiſſurus, antè ſeriò euigilat, & quicquid per diem noxarum næuorúmque contraxit, dolore abſtergit, & emendationis *propoſito*.

Hic talis licet eâ nocte vitam finiat, vitâ tamen beatiore non excidet. Ergo vigilate, quia neſcitis neque diem neque horam: Eſtote parati, quia quâ horâ non putatis, filius hominis veniet.

Sermonem, Gerarde, vnà cum die finiamus. Lux hæc abijt, ſed non ſine lineâ, quod tibi mihíque gratulor. Longus fui, fateor, ſed prædixi hoc futurum, & ideò longam à te patientiam poſtulaui. Ego quidem oppidò feſſus ſum dicendo, ſed non dubitem, quin tu etiam audiendo. Vtrique fatigationem ſomnus eximet, ſed ſomnus quem præceſſerit Examen Conſcientiæ, vt non doceamus tantùm facere, ſed & faciamus.

LIBER SECVNDVS.

CAPVT I.

Ingreſſus ad Sermonem *De* CVLTV CÆLITVM.

Polychronius, Gerardus.

POLYCHR. Diem primum ad Conſcientiæ tribunal exegimus: hunc alterum Diuis Cælitibus dicabimus. Ante omnia velim audire ex te, & quæſo ignoſce quæſtioni, Gerarde: Chriſtianus es?

GER.

Ger. Sum. Pol. Catholicus? Ger. Sum. Pol. Ergo iam perorauimus magnam partem. Nemo Catholici ſanguinis fuit vnquam, qui Cælites negaret eſſe venerandos. An nos damnabimus, quicquid omnia retro annorum ſæcula probârunt? Laus Sanctorum, Laus Dei, qui omnis ſanctitatis fons eſt & origo. Quicquid honorandum aut commendandum in Diuis eſt, Dei donum eſt. quicquid igitur honoris aut cultûs Cælitibus impenditur, id omne in omnium auctorem Deum meritiſsimâ penſione refunditur. Laudatio ſerui, honor eſt domini. Quod beatus Hieronymus diſertè affirmans: Honoramus, inquit, reliquias martyrum, vt eum cuius ſunt martyres, adoremus. honoramus ſeruos, vt honor ſeruorum redundet in dominum, qui ait: qui vos ſuſcipit, me ſuſcipit. a In eandem ſententiam beatus Gregorius Nazianzenus concedit, &: Athanaſium, inquit, laudans, virtutem laudabo, quoniam omnes virtutes complexu ſuo tenet. Virtutem autem laudans, Deum laudabo, à quo virtus ad homines promanat, cuiúſque beneficio nobis contingit, vt ad eum per cognatam illuminationem euehamur, vel potiùs reuehamur. b

a Hier. epiſt. 53. ad Ripar. b Greg. de laud. S. Athanaſ. Alex. Archiep.

§. I.

Salomon humanæ ſapientiæ miraculum, in eum errorem à feminis faſcinatus eſt, vt pro vno, plurimos Deos venerari cœperit. Roma caput Orbis, & veræ religionis nunc Antiſtita, olim eò prolapſa eſt abominandæ pietatis, vt diuerſorum Deorum ipſa triginta millia perceníuerit nominatim & coluerit. Proh quæ iſta eſt & quàm vilis Deorum annona! alij longiùs etiam progreſsi infinitos pænè Deos poſuere; alij nullos: prouidentes alij, aliqui otioſos. Nos, quotquot Chriſtiani ſanguinis cenſemur, Deum vnum agnoſcimus, Diuorum longè vltra triginta millia veneramur. Sed aliud eſt Deus, aliud Diuus, qui quicquid honoris habet & ornamenti, habet à Deo.

Priſco æuo diuerſi generis amici numerabantur. Erant, quos *Primæ admiſsionis* amicos dixere: Alij ſecundæ, tertiæ alij vocabantur, ſcilicet ex ordine quo admittebantur. Tiberius Imperator, ipſe amicos ſolitus deſcribere in tres claſſes; & ab hoc more admiſsiones dictæ. Si hæc infima diuinis fas conferre, Deus etiam amicos numerat, ferè triplici claſſe diſtinctos. Amicos tertiæ admiſsionis dixeris, qui in gratiâ ſunt apud Deum, ſed etiamnum inter morta-

les degunt. Iſtos verò ſecundæ admiſsionis nuncupâris, qui vitâ functi & cælo deſtinati, ſed nec dum cælo admiſsi. At illos velut primæ admiſsionis familiares iure veneramur, quos Deus cælo iam recepit, beatiſsimis ſedibus locauit, & verè *admiſit* in conſpectum. Et hos ſciamus auxiliari nobis & nôſſe, & velle, & poſſe. Preces noſtras audiunt, miſerias & ærumnas noſtras vident, ídque in eo qui videt audítque omnia. Deus illis voluntarium ſpeculum, & theatrum longè quàm ampliſsimum eſt, in quo eis vniuerſa prout ſunt, repræſentantur. Hæc illi aſsiduè contuendo, incredibili prorſus voluptate perfunduntur. Beati vtique immortali lumine circumfuſi, & plura & clariùs cernunt in Deo, quàm vllus olim Prophetarum. Atqui Prophetæ ea viderunt quæ eſſe deſierant, & præuiderunt quæ nondum erant.

§. II.

Cur ergo Cælites, qui omnigenâ felicitate circumfluunt, ea neſciant quæ ad ipſos ſpectant, quæque ab ipſis ſciri cupiunt ij, qui opem illorum implorant? Helias clariſsimus Hebræorum *vates* iam in ſublime curru igneo fuerat euectus, & tamen quid Ioramo Regi euenturum eſſet cognouit, & ad eum ſuper futuro ſtatu litteras ſcripſit. *a* Diuinus Paulus à Corinthijs corpore aberat, iiſdem tamen præſens animo; & iſte nunc cæleſtis gloriæ iubar indutus, rerum inſcientiâ laboret? An non primus à Chriſto Pontifex Petrus Chriſtianis promittit, non modò ſe dum viueret, ſed & mortuum vniuſcuiuſque illorum memorem fore? Dabo autem operam, inquit, & frequenter habere vos POST OBITVM MEVM, *vt horum memoriam faciatis. b* Iſtud promiſsi probè cœpit Chryſoſtomus, eáque de cauſsâ, die Principibus Apoſtolis Petro & Paulo natali, ſuis Petrum verbis compellat, monétque fidei & pollicitationis, vt qui ſuis diſcipulis promiſiſſet, eorum ſe haud immemorem, poſt diſceſſum è vitâ futurum. Ergo nôrunt beati quinam opem illorum implorent; ergo nil obſtat quà notitiam hanc, quò minus auxiliari nobis poſsint. At iam cælo iniuriam fecerit, qui beatiſsimam illius familiam non quidem neget id noſſe, ſed nolle affirmet: *Caritas nunquam excidit.* c Caritas apud illos nunc auctior, inuiolabili curſu Æternitatis manet intemerata. Et nos proniſsimam eorum in mortales voluntatem in dubium vocemus? Verè & venuſtè Cyprianus: Magnus, ait, illic carorum numerus expectat, parentum,

a 2.Paral.c.21.v.12. b 2.Pet.c.1.v.13. c 1.Cor.c.13.v.8.

rentum, fratrum filiorum, frequens nos & copioſa illic turba deſiderat, iam de ſuâ immortalitate ſecura, & adhuc de noſtrâ ſalute ſollicita.a Quis autem cum ratione ambigat de ampliſſimâ eorum poteſtate gratiâque apud Deum, à quo, vt canit vates Regius, *Conſtituti ſunt principes ſuper omnem terram.* b Ita ijs ipſis olim per Ioannem arcaniſsimorum conſcium promiſit: Qui vicerit & cuſtodierit vſque in finem opera mea, dabo illi poteſtatem ſuper gentes, & reget eas.c Ergo iuuare nos norunt, & volunt, & poſſunt.

a Cypr. lib. de mortalit. b Pſ. 44. v. 17. c Apocal. c. 2. v. 26.

Cap. II.

CVLTVS CÆLITVM

Contra opiniones aſſeritur.

GERAR. Obſecro, Polychroni, bonâ tuâ veniâ, liceat mihi, ſicut heri pigrum, ſic hodie hæreticum agere, & quæ ſtrictim in fundamentum à te prolata, tricorni ariete concutere.

Placidiſſimam quietem Diuorum turbari neceſſe eſt, ſi ad hominum vota vocéſque animum debeant attendere, cùm alioqui immenſiſsimæ voluptatis ſuauitudine ſic abſorbeantur, vt aliò mentem nequeant auocare. Hoc primum: en & alterum cornu. In Chriſtum Seruatorem eâ ratione iniurij erimus, ſi alijs inſuper aduocationem noſtram committamus. En & tertium. Nullum eſt in diuinis oraculis edictum quod ab eis opem & tutelam iubeat expoſcere.

§. I.

POLYCHR. Goſſipio, non ferro præfixus eſt hic tuus aries. Et ô fatuam religionem! beatarum mentium, quæ Deo feliciſsimè potiuntur, vim & efficientiam eo modulo metiri velle, quo noſtros animos corporum cuſtodiâ & concretione impeditos. Quid in mortalitatis mala ſuperos adoptamus? hac quidem ratione Angelis, vix liberum vllum tempus aut ſolutum foret, ſi humanæ calamitates illorum continuæ felicitati obſtruerent. Sic & alij Cælites æternis delicijs immerſi, vix mutuos in ſe aſpectus flectere auderent, ſi hac reciprocati amoris beneuolentiâ, à diuinis amplexibus abſtraherentur. Somnia ſunt hæc, quæ noſtros mores affingunt cælo, & quod terra patitur, id fieri putant inter ſidera. Alij mores ſupra nos ſunt, & vitæ ratio noſtræ longè diſsimillima: Beatiſsimæ cùm Angelorum tum hominum mentes, in eo quem

nunquam videre deſinunt, dilucidè vident, quæ ad illos pertinent omnia, tanquam lineas in ſuum centrum coëuntes, cùm inferior hic mundus perfectè contineatur & diſtinctè repræſentetur, in archetypo illo infinitæ capacitatis mundo. Gregorius de Angelis: Interiùs, inquit, exteriúſque ſciendo diffuſi ſunt, quia ipſum ſcientiæ fontem contemplantur. quid enim de his quæ ſcienda ſunt, neſciunt, qui ſcientem omnia ſciunt? *a* Et de beatis alijs: Quia, inquit, in æternâ hæreditate omnes communi claritate Deum conſpiciunt, quid eſt quod ibi neſciant, vbi ſcientem omnia ſciunt? *b*

a Lib.1.moral.c.2. b Lib.4.dial.c.33.

§. II.

Sed tui arietis cornu alterum retundo. Palàm & liberrimè fatemur cum doctore Orbis: Vnus Deus, vnus & mediator Dei & hominum, homo Chriſtus Ieſus. *a* Hic humanæ gentis Aduocatus, Mirabilis, Vnus, Abſolutus eſt, qui ſuo & nomine & auctoritate loquatur. Sed negare inferiores alios velut ſequeſtres & proxenetas, quos eo produxerit ſuprema Chriſti auctoritas, diuinis paginis planè non repugnat. An non Moſes ſuâ ſe voce diuulgans: Ego, inquit, ſequeſter & medius fui inter Dominum & vos, in tempore illo. *b* Propter hanc eandem rationem Baſilius in Nicæno Concilio ſecundo laudatus, Apoſtolos & Martyres vocat Mediatores, eorúmque opem implorandam docet his verbis: Qui aliquâ premitur anguſtiâ, ad hos confugiat; qui rurſus lætatur, hos oret; hic vt à malis liberetur, ille vt duret in rebus lætis. *c* Eleganter Gregorius Nyſſenus Theodorum clariſſimum Martyrem obſecrat, vt immanitatem Scythicam armatóſque cuneos Orienti iam imminentes ſuis precibus auertat: Vt miles, inquit, pugna pro nobis, vt martyr pro conſeruis; vtere libertate loquendi, &c. Admone Petrum, excita Paulum, Ioannem theologum ac diſcipulum dilectum, vt pro Eccleſijs quas conſtituerunt, ſint ſolliciti. *d* Chryſoſtomus, Regum & Principum, Conſtantini Magni præcipuè pietatem in Diuos dilaudans: Et ille, inquit, qui purpuram geſtat, ad ſepulchra illa ſe confert, vt ea exoſculetur, abiectóq; faſtu ſtat ſupplex, ſanctóſque obſecrat, vt ipſi apud Deum præſidio ſint. *e* Sed mens mihi non eſt priſcorum Patrum, qui luculentè idem teſtantur, ſyllabum hîc texere. Quòd ſi cenſura ſit ingeniorum, ijs ego facile crediderim, quibus perſuaſum eſt neminem vllum Origenis aut Auguſtini ingenio

a 1.Tim.c 2.v.5. b Deut.c.9.v.5. c Baſil.orat.20.in 40.Martyres.
d Greg.Nyſſ.orat.in Theod.mart. e Chryſ.hom.26.in ep. ad Cor.

ingenio par vnquam habuiſſe. Igitur quid Origenes, quid Auguſtinus hac in re ſenſerint, narratione breui, ſed fideliſsimâ pandam. Origenes: Incipiam, inquit, me genibus proſternere & deprecari vniuerſos ſanctos, &c. O ſancti Dei, vos lacrimis & fletûs pleno dolore deprecor, vt procidatis miſericordijs eius pro me miſero &c. Heu mihi Pater Abraham deprecare pro me. *a* O beate Iob viuens in perpetuum apud Deum, & victor permanens in conſpectu regis Domini, ora pro nobis. *b* Auguſtinus multò clariſsimè hanc in Diuorum poſcendâ ope religionem firmat, & Iobi verba ſic interpretatur: Miſeremini mei, ſaltem vos amici mei. Angelos videtur poſtulare, vt pro eo deprecentur, aut certè ſanctos vt pro pœnitente orent. *c* Et Auguſtinus ipſe diui Cypriani auxilium implorans: Adiuuet itaque nos, inquit, orationibus ſuis in iſtâ carnis mortalitate, tanquam in caliginosâ nube laborantes, vt donante Domino, quantum poſſumus, bona eius imitemur. *d* In opere illo nobiliſsimo de Ciuitate Dei, hanc formulam conſuetæ precationis (ô Sancte, memor eſto mei) ore omnium Chriſtianorum vſurpari affirmat his verbis:

Quique ſui memores alios fecere merendo:

Prorſus tanquam eis diceret, quod frequentatur ore Chriſtiano, cùm ſe cuique Sanctorum humilis quiſque commendat & dicit, memor eſto mei, atque vt id eſſe poſsit, promerendo efficit. *e* &: Cùm itaque recolit animus vbi ſepultum ſit cariſsimi corpus, & occurrit locus nomine martyris venerabilis, eidem martyri animam dilectam commendat recordantis & precantis affectus. *f* Ideò idem Auguſtinus, ad ſubſidium à conſtantiſsimo martyre Stephano petendum hortatur, faciliùs enim orationes illius pro orantibus quàm pro lapidantibus admittendas. *g* Et: Iniuria eſt, inquit, orare pro martyre, cuius nos debemus orationibus commendari. *h* Nam, ſanctorum martyrum orationibus propitiatur Deus peccatis populi ſui. *i* Omnes martyres qui cùm Deo ſunt interpellant pro nobis. Non tranſeunt eorum interpellationes, niſi cum tranſit gemitus noſter. *k* Gaudeant de vobis qui orant pro vobis. *l* Num tibi, Gerarde, ſolem claro meridie illuſtrioribus radijs vis allucere? nihil capit qui hæc non capit.

m 3 §. III.

a In lament. ad finem Περὶ ἀρχῶν. b lib. 2. in Iob.
c Aug. tom. 4. Annot. in c. 19. Iob. v. 21. d lib. 6. contra Donatiſt. c. 1.
e tom. 5. lib. 21. de ciuit. Dei, c. 27. proximè finem.
f tom. 4. lib. de curâ pro mortuis gerendis. c. 4. g ſerm. 1. de S. Stephano.
h ſerm. 17. de verb. Apoſt. i q. 108. in Exod. k tom. 8. in Pſ. 85. paul. ante fin.
l in Pſal. 88. in fine.

§. III.

Quod tertio loco diuinas paginas requiris, en dictorum teſtes. Vates Hebræus Baruch: Domine omnipotens, inquit, Deus Iſraël, audi nunc orationem mortuorum Iſraël, & filiorum ipſorum qui peccauerunt ante te. *a* Obſerua mihi verba, *orationem mortuorum*. Ergo etiam mortui orant? Vtique, ſed ij qui iam viuunt ſupra cæruleas illas ſtellarum plagas. Laudatiſsimus dux, Iudas Machabæus per quietem vidit Oniam Pontificem paſsis manibus pro populo ſupplicantem. Proximè hunc alius ſenio & maieſtate venerandus aſsiſtebat, quem Onias velut digito deſignans: Hic eſt, inquit, qui multum orat pro populo, & vniuerſâ ſanctâ ciuitate, Hieremias Propheta Dei. *b* Quin & ipſe purpuratus epulo in flammis pro fratribus rogat, ne & ipſi veniant in locum illum tormentorum: *c* Et Petrus ac Paulus in ſummis beatorum delitijs, iam ex toto ſecuriſsimi, tacebunt? Hoc ſenſu Hieronymus ratiocinatus: Sanctus Paulus Apoſtolus, inquit, ducentas ſeptuaginta ſex animas ſibi dicit in naui condonatas, *d* & poſtquam reſolutus, eſſe cœperit cum Chriſto, nunc ora clauſurus eſt, & pro ijs, qui in toto Orbe ad Euangelium ſuum crediderunt, mutire non poterit? *e* Diuino pariter imperio Iobi tres cognati ad Iobum ſic ablegantur: Sumite vobis ſeptem tauros, & ſeptem arietes, & ite ad ſeruum meum Iob, & offerte holocauſtum pro vobis, Iob autem ſeruus meus orabit pro vobis: faciem eius ſuſcipiam, vt non vobis imputetur ſtultititia. *f* Ergo Numinis iram mitigabit homo, etiamnum ſceleribus obnoxius, & ciuis iam cælo donatus, iam Numini proximus, id non poſsit? Tot in cælo potentiſsimi oratores nullam mortalitati noſtræ gratiam exorabunt? tam copioſæ fragrantiæ nubes fœtoribus noſtris mederi non poterunt? quid autem ſunt cælitum preces, niſi odorum ſuauiſsima congeries? Hoc eis nomen tribuit beatiſsimus Ioannes, &: Habentes, inquit, ſinguli citharas & phialas aureas plenas odoramentorum, quæ ſunt orationes Sanctorum. *g* Ergo, Gerarde, hæreticam laruam quam ſumpſeras, iam tutò ponere licebit iterum, & certam Diuorum opem agnoſcere. Ger. Si ergo Cælites colendi, an non cum delectu id faciendum? an non alij præ alijs, veneratione afficiendi! num alius alio non ſublimior eſt in ſedibus beatorum.

CAP.

a Bar.c.3.v.4. b 2.Mach.c.15.v.12. c Luc.c.16.v.27.
d Act.c.27.v.24.& 37. e Hier.tom.4.contra Vigilant.
f Iob.c.42.v.8. g Apoc.c.5.v.8.

Cap. III.

Quinam Cælitum præcipuè colendi.

POLYCHR. Hîc videri poſſumus in ipſo limine offendere & errare, dum quærimus ne erremus. Audio ſcriptorem ſacrum qui moneat: Noli etiam inquirere de meritis Sanctorum, quis alio ſit ſanctior, aut quis maior fuerit in Regno cælorum? Quidam Zelo dilectionis trahuntur ad hos vel illos ampliori affectu, ſed humano potiùs quàm diuino. Magnum eſt vel minimum eſſe in cælo, vbi omnes Magni ſunt, quia omnes filij Dei vocabuntur. a Sed pace tuâ, ô magne, & ô ſancte ſcriptor, præceptis tuis nil refragatur noſtra quæſtio: Non illorum dignitates diſtinguere, ſed noſtrum obſequium inſtruere animus eſt. Nec malè hîc credam, me omnium voce loqui, ſi dicam ſecundùm Chriſtum Ieſum qui orbem reſtaurauit ſuo ſanguine, matrem Chriſti, & beatiſsimas illas mentes Angelos, præcipuo cultu eſſe venerandos. Hoc ratio, hoc auctoritas ſacræ paginæ, hoc priſcorum Patrum volumina, hoc omnis antiquitatis conſenſus docet. Sit, qui neminem Diuorum nôrit, matrem Dei, Deóque proximum famulatum, Angelos ignorare non poteſt. Non neſcio Chryſoſtomum in beati Pauli tutelam mirifico affectu tranſijſſe, cuius & iconem in ſuo muſeo aſsiduè oculis voluit obuerſari. Scio ſanctos Philippum & Ioannem Baptiſtam à Theodoſio Imperatore præcipuâ veneratione cultos. Noui, Paulum Elcanum ſancto Nicolao & ſanctæ Catharinæ deuinctiorem quàm Diuis alijs. Non me latet à beatâ Eliſabetha Haſsiæ Landtgrauiâ, Ioannem Euangeliſtam in Diuum tutelarem adſcitum; & regem Anglorum Eduardum, nulli huius Apoſtoli nomine petenti, quidquam negare ſolitum. Non ignoro, Hungum regem Pictorum diuo Andreæ, Carolum Siciliæ regem diuæ Magdalenæ, Conſtantiam Conſtantini Imperatoris filiam diuæ Agneti virgini, Zimiſcam Imperatorem diuis Georgio & Theodoro martyribus, Vrbanum II. Pontificem diuo Benedicto ſingulariter deuotum extitiſſe. Pari ratione alij alios ſibi patronos delegerunt. omnes bene & piè. Sed neque noſter, puto, errabit amor, ſi præ Diuis alijs omnibus, ad Beatiſsimæ Virginis, Dei matris, ſanctorúmque Angelorum patrocinium confugiamus. Gerarde, ſi piè viuere & ſanctè mori in animo nobis eſt, à matre Dei & ab Angelis deprecationem efflagitemus: perire non poteſt,

a Thom. de Kemp. l. 3. Im. Chriſt. c 58. n. 2. 3. & 9.

qui tales ſibi conciliauerit patronos. Ita ego quidem inter Cælites Matrem Domini, & ſanctos Angelos ſingularibus obſequijs cenſeo nobis in amorem deuinciendos, vtrumque paullò explicatius nunc docebo.

§. I.

Virgo beatiſsima, Dei mater Maria, nullius preces aſpernatur, in omnes beneficiorum diues eſt. Quò maior rogantis eſt miſeria, hoc amplior dantis miſericordia. Pulchrè & cum ſenſu Bernardus: Ipſam, inquit, ſequens non deuias; ipſam rogans non deſperas; ipſam cogitans non erras; ipsâ tenente non corruis; ipsâ protegente non metuis; ipsâ duce non fatigaris; ipsâ propitiâ peruenis. a Ille ſolus huius virginis laudes ſileat, qui fideli prece appellatam, ſuis neceſsitatibus ſenſerit defuiſſe. Illud in hac Virgine admirandum, & opulentiſsimæ gratiæ illuſtriſsimum argumentum. Adeò in huius Virginis vultu & auguſta Venuſtas, & verecunda Maieſtas certabant, vt vel ſolo aſpectu, vel ipſis tantùm oculis etiam muta concionaretur, & aſpicientis ſe animo caſtiſsimam flammam ſubijceret. neque ſolùm omnes ſui ſpectatores, ad pudicitiam mirificè accendebat, verùm etiam ſi quid obſcœni ignis in ſpectantium mente ſæuiret, protinus ſuo vultu, velut frigidâ, extingueret. Auctores huius & teſtes complures ſunt. b Hinc forſan antiqui Patres, contra carnis maligniores illecebras, Virginis huius imaginem, velut Virtutis ſpeculum, aſpicere, tam potens quàm ſuaue remedium cenſebant. Hinc illa Claræuallenſis Præſulis aſſidua exhortatio: Reſpice Stellam, voca Mariam. Proxima Numini hæc Virgo eſt, quæ Numen peperit, quæ terris Deum dedit. Cùm hanc Virginem laudamus, feliciori encomio ad Deum aſſurgimus. Et quam laudem hac Virgine dignam humani oris paupertas reperiat? Sole clarior, Lunâ pulchrior; cælum premit, ſideribus cingitur. Verè hortus concluſus, & paradiſus voluptatis, imò horto floridior, & paradiſo amœnior eſt. Propinquo Numine potentiſsima, virginitatis flore pulcherrima, in totâ rerum vniuerſitate eminet; quàm pulchra tam benigna, quàm potens tam propitia. Vt Deum caperet, cælo maior eſſe debuit: ſic Deum concepit vtero, & enixa eſt, vt cælum in terram traheret, & caſtiſſimis viſceribus auream immenſamque cæli maieſtatem vinceret.

At cùm de Virgine hac dixerimus omnia, tacuiſſe plura videbimur:

a Bern. ſerm. 2. ſuper Miſſus, &c. b S. Thom. part. 3. diſt. 3. q. 1. art. 2. S. Bonau. q. 2. & 3. Gabriel, Halenſis, alij poſt D. Ambroſium.

mur: innumeris & æternis virtutum facibus collucet. Quicquid præconij & laudis, quidquid ornamentorum & nominum per quoſcunque titulos ingreſsi, in hanc Diuam congeſſerimus, maius tamen elogium non ſuppetet, quàm vnum illud naturæ ipſi obſtupeſcendum, Mater & Virgo, Mater Dei, Virgo perpetua, Virgo ſine exemplo, Virgo ſine pari, omnibus antiſtans, nec primam habere ſimilem viſa, nec ſequentem; inter ſanctas ſanctiſsima, inter puras puriſsima, cæleſte prodigium, Virtutis ſpeculum, mundi miraculum, Orbis vtriuſque gaudium.

§. II.

Vaticinatur olim de ſe Virgo beatiſsima: Beatam me dicent omnes generationes. *a* Ab æuo in æuum ſic erit. Vel hoſtes tui, ô Virgo, præconium tuum augebunt. Tu illa Regina cæli, terræ, maris: Tu Angelorum hominúmque Domina: Tu fons miſericordiæ vberrimus. Tu intemerata mater, & humani generis ſoſpitatrix perpetua, ſemper fouendis mortalibus munifica, dulcem matris affectionem miſerorum caſibus diſpenſas. Nec dies, nec quies vlla, ac ne vix momentum quidem tenue tuis tranſcurrit beneficijs otioſum, quin eos qui tuam opem inclamant, mari terráque protegas, & depulſis vitæ procellis ſalutarem porrigas dexteram. Te ſuperi colunt, obſeruant inferi. Tu ſolem luminas, Orbem exhilaras, tartarum calcas. Tibi reſpondent ſidera, ancillatur terra, ſeruiunt elementa. Supra te nihil niſi Deus eſt, infra te eſt, quicquid Deus non eſt. Tu luna ab illo ſole proxima. *Beatam te dicunt omnes generationes.* Quot enim librorum volumina, quot per orbem templa, quot diuites templorum aræ, quot facundi titulis ac donis parietes, quot ſacrorum hominum cætus, quot piorum iuuenum ſodalitia te colunt, tuas laudes commemorant, tuis honoribus deſeruiunt? *Beatam te dicunt omnes generationes.* Omnibus retro ſæculis, omnes hominum ordines, vbique terrarum & locorum te *Domini Matrem*, religioſiſsimo cultu venerantur. Vna vbique Virgo es, ſed materni diuinique affectûs ignem locorum varietate multiplicas: templa ornas, ſcholas erudis, domos protegis, imples Orbem beneficijs, virtutibus, gratijs, miraculis. Nimirum ab vno iubare innumeri emanant radij. O ſtella maris, quot naufragos ſeruaſti? quot perditos in ſalutis regnum reuocaſti? Mater es omnium qui cupiunt eſſe filij. O magna, ô admiranda! quæ in omnes eſſe benefica per te vis, per filium autem potes: ô verè animatum cælum.

a Luc. c. 1. v. 48.

lum, ô abyſſus gratiæ, ô Mater Dei! Nemo hanc matrem coluit, & ſeruus fuit; agnoſcit illa nomen ſuum amabile, & in cultores deriuat: reddit affectum, & filios appellat.

Et hanc Diuam, Gerarde, præ Diuis omnibus colamus, aſſiduâ ſed non perfunctoriâ pietate. Totis, inquit Bernardus, medullis cordium, totis præcordiorum affectibus, votis omnibus MARIAM veneremur, quia ſic eſt voluntas eius, qui totum nos habere voluit per MARIAM. *a* Si viæ duces hîc quæris, ſi exempla deſideras, ſanctiſsimos homines, auguſtiſsimos Imperatores, Reges, Principes, Virgini matri deuotiſsimos, his ipſis veſtigijs præeuntes obſerua, & ſequere.

At Angelorum Reginam tantò potentiùs nobis demerebimur, quantò ſtudioſiùs & Angelos reuerebimur. Huc Ambroſius digitum intendens: obſeruandi ſunt, inquit, Angeli pro nobis, qui nobis ad præſidium dati ſunt. *b*

a Bern.ſerm.de Natiu.B.Virg. b Amb.t.4.lib.de viduis.

§. III.

GER. Mihi ſanè placet, quòd vnà & Angelos, & Angelorum Reginam à nobis coli oportere doceas. Regina cæli ſupra omnes Angelorum ordines ſublimis, illis præſidet, per Angelos ergo tranſeundum eſt ad eorum dominam ſua vota contendenti. POT. Totus hoc ſentio, beatiſsimam Virginem ab eo rectiſsimè coli, qui & Angelorum amicitiam ambiuerit: & quiſquis Angelos amauerit, Reginam eorum vtique amore proſequetur. Guilielmus Baldeſanus, ſcriptor inſigniter eruditus, & pius hoc ipſum disertè docet, ante Cælites alios omnes, beatiſsimam Matrem Virginem, & ſecundùm hanc, puriſsimos illos genios, nobiliſsimos cæli ephebos, Angelos, veneratione ſingulari afficiendos. *a* Multum debemus Angelis, multum ſupra omnem modum, & præſertim ſuo cuiſque tutelari Angelo. Hic nobiſcum quaſi naſcitur, & ad cunabula noſtra mox vigilare non dedignatur. Hic nutricem fideliſſimam longè ſuperat, & infantem ſæpius, quem nutricis negligentia necaret, tutiſsimis manibus (ſic loquar) excipit. Poſt cunas cuſtoditas, pædagogum agere, vile ſibi non putat. Semina maximè & veluti fundamenta virtutum, præalto affectu inſinuare clientulo ſuo laborat. Simul vitiorum auerſandam fœditatem proponit; intemperantiæ, mendacij, fraudis, inobedientiæ, libidinis turpitudine, velut inſolentiâ prodigiorum exterret, faſtigium præmiáque Virtuti monſtrat: præcipuè vim Numinis venerari docet, nunc beneficio,

a Lib.3.ſtim.Virt.c.12.& c.13.

cio, nunc vindictâ ſuſpiciendam. Et hoc ipſum non atroci aut moleſtâ ratione vrget: Suauiſsimis impulſibus, hæc prima rectæ diſciplinæ initia, in ſui clientis animum ſtillatim transfundit. Vbi lenibus his rudimentis pueritiam initiauit, ad virilem cautámque virtutem exhortatur.

Quòd verò admirandum, & in ſummis beneficijs æſtimandum, quantumcunque indocilem & refractarium diſcipulum ſit nactus, eum tamen magiſterio ſuo non excludit, ſuâ ope non deſtituit, non ſubtrahit ſaluberrimos inſtinctus, diurnas nocturnáſque excubias non laxat, non ſubducit ſe; hominē quantumuis improbum & contumacem ad vſq; ſupremū halitum conſtantiſsimè tuetur & erudit.

O mi Deus, ô mi amantiſsime Tutor Angele, quantis beneficijs per momenta pænè ſingula obruimur, nec ſentimus, incogitantis animi ſtupore defixi; morimur ingrati.

§. IV.

Nos miſellos, viles vermiculos, tanti Deus æſtimat, vt iugi caſtrorum incinctu prouidiſsimè tueatur. Baſilius Magnus, illud regij vatis, *Immittet Angelus Domini in circuitu timentium eum*, a ſic exponens: Omni, inquit, in Chriſtum credenti Angelus aſsiſtit. Conſidera igitur quanta ſit Angelorum natura, quoniam vniuerſo exercitui, & caſtris numeroſæ hominum multitudinis vnus aſsimilatur Angelus. Ob magnitudinem itaque eius qui te cuſtodit, caſtra tibi, munitionéſque præbet Deus: propter Angeli verò virtutem, veluti circumuallat te vndique ſecuritate, quæ eſt per illum.

Quot ergo nominibus huic caſtrorum vigilantiſsimæ fidelitati obſtringimur? Et quinam Cælites in priſcæ nouæque legis ſacris voluminibus crebriùs laudantur quàm Angeli? Non eſt liber è diuinis, qui Angelorum elogia non recitet. Angeli per tota biblia largiſsimè commendantur. Vix quidquam olim patrauit Deus, quod effectum non ſit actoribus Angelis, qui ſemper vigilantiſsimis ſtudijs noſtræ ſaluti curarunt. Et hæc, mihi crede, Gerarde, cauſſa fuit cur meipſum Angelis arctiſsimâ deuotione in omnem vitam obſtrinxerim. Non reperio per omne cælum nec plures numero, nec origine nobiliores ſeu miniſtros Numinis, ſeu amicos. Ab his mihi tibíque omnem beneuolentiam fidentiſsimè polliceor. Angelorum in nos beneficia & plurima ſunt, & maxima ſunt, & ſunt perpetua. Nihil eis ſordet in miniſterijs & obſequijs erga nos, dum proſint nobis.

Et num me periturum trepidem, ſi pro me in extremis conſti-

a Baſil. in Pſ. 33. v. 8.

tuto, iam iámque animam acturo, infinita pænè millia Angelorum, admotis precibus Deo fiant ſupplices? Num in hoc tribunali ſalutarem mihi litteram non exorent, tot apud iudicem gratioſiſsimi deprecatores? Num cauſſæ meæ alioqui non bonæ diffidam, ſi tantos habeam aduocatos & Oratores? Ita dico: Beatiſsimæ Virgini & Angelis amicus, perire non poteſt, niſi quem ipſa pereundi libido præcipitat. Non perit illis, niſi qui priùs ipſe ſibi.

§. V.

Illud tamen vnum hîc monuerim, quòd à priſco philoſopho diſcamus. Epictetus ille origine quidem vilis, ac debilis corpore, ſed mente nobiliſsimus, & qui inter omnis æui lumina refulſit; cuius lucerna fictilis, illo mortuo, mille drachmis, ſeu, centum philippeis vænijt, in memoriam & honorem viri, & ob diuinas ſcriptiones, quas ad lucernam illam elucubrauit: non eſt ſanè inter priſcos illos qui bonam mentem magis aut trahat aut formet, tam docta ſcripſit, tam & ſalutaria. Hic, inquam, philoſophus de tutelari Angelo diſſerens: Procuratorem, ait, vnicuique addidit, genium cuiuſque, eúmque illi cuſtodiendum tradidit: & tali quidem qui nec dormiat nec decipiatur. Cùm igitur fores clauſeritis, & conclaue tenebroſum effeceritis, cauete, ne vnquam dicatis, vos eſſe ſolos; neque enim eſtis, ſed Deus intus eſt, veſter genius intus eſt. [a] Non erubeſcimus ad has voces, Gerarde? hoc viderit philoſophus in illius æui tenebris? ita Deum, ita cuſtodem Angelũ præſentem eſſe monuerit? Nos Chriſtiani, nos Beatiſsimæ Virginis ſodales, tam inſana libertate in vetitum ruamus, ac ſi Deus, ac ſi cuſtos Angelus longiſsimè remoti, nihil noſtri ſceleris arbitrarentur? O temeritatem furialem! O impure, ô libidinoſe, quiſquis es, quid impium illud Solvs Svm, in laſciuam turpitudinem te animat? ah, cogita, vbicunque es, nuſquam Solvs Es. Quibuſcunque vel tenebris vel latebris tegaris, nunquam Solvs Es. Habes tui ſceleris vel ſecretiſsimi ſpectatorem Deum, & cuſtodem Angelum, & eum quidem cuſtodem (vti Epictetus) qui nec dormiat nec decipiatur. Ergo attende tibi, & obſcœnarum cogitationum vel primos aſpectus exhorreſce: Non Es Solvs, etiam cùm ſolas cogitationes animo verſas, Deus intus eſt, intra tuum animum præſens eſt, libidinem tuam omnem vel latentiſsimam cernit. Ah, non Solvs Es, vbique Deprehensvs Es; ipſa te conſcientia nuſquam deſerit, vbique comitatur, omnium actionum teſtis & accuſatrix, nuſquam Solvs Es.

Cap. IV.

a Epict. l. 1. diſput. c. 14.

Cap. IV.

Quanam potiſſimùm ratione colendi Cælites.

NOn eſt dignior litatio ſanctis, quàm Sanctorum imitatio. Satis illos coluit, quiſquis imitatus eſt. Auguſtino teſte, ſumma religio eſt, imitari quod colimus. Atque: Si ad conſortium, inquit, ſanctorum martyrum peruenire volumus, de imitatione martyrum cogitemus: Sollennitates enim martyrum, exhortationes martyriorum ſunt, vt imitari non pigeat quos celebrare delectat.[a] Neque arduum nimis videatur, eos qui hac viâ præceſſerunt, eâdem & ſequi. Illi ipſi iam beatiſsimi cælites ijſdem, quibus nos initijs creuerunt, ijſdem, quibus & nos elementis adoleuerũt, eaſdem quas nos, moleſtias ſenſerunt, & ſæpe maiores; ab ijſdem hoſtibus impugnati, ſimillimis illicijs ad vitium inuitati, ijſdem nobiſcum periculis obnoxij, nec alijs quàm nos ſupplicijs & pœnis caſtigati. neque ipſis pectus ferro aut chalybe ſtetit; corpus eorum æquè ac noſtrum fragile, & ad omnem iniuriam proiectum; tam ipſos quàm nos Mundi rabies allatrauit; ipſis non minus refractaria fuit caro quàm nobis; Satanas in eos non mitior, quàm eſſe ſolet in alios omnes. At illi vincendis ſuis hoſtibus, rationem monſtrârunt, quâ noſtros & nos debellaremus, ſi velimus eſſe victores. Illiſne Deus adfuit? aderit & nobis. Vim eis & robur ſacramenta contulerunt? & nobis conferent. Aliorum illis Diuorum fauor auxilio fuit? nec nobis deerunt, tam illorum quàm horum coniuncti fauores. Diuos igitur venerari conemur potiſsimùm *imitando*. Porrò nobiliſsimum hoc venerationis genus ferè triplici capite conſtat, oratione, carnis caſtigatione, ſacrâ lectione. de his, ſi ita tibi videatur Gerarde, libabo paucula, vt paullò copioſiùs diſſerere liceat de menſtruâ Diuorum ſortitione, de quâ hîc dicere inſtitui.

Ger. Nihil contradico.

a Serm. 30. de Sanctis, & ſerm, 47. qui Auguſtino tribuuntur.

§. I.

Pol. Oratione nobis conciliamus Diuos, ſi tamen oratio è puro caſtóque pectore Deum anhelet. Nos ſæpe generoſum Creticum propinamus, ſed poculo tam illoto & fœdo, vt id etiam vehemens ſitis auerſetur. Quandoque optimas preces ſuperis allegamus, ſed animus interim ſuo hæreſcit luto. *Non eſt ſpecioſa laus in ore peccatoris.*[a] Beatiſsima Virgo, Dei mater, vti narrant,[b] vni adoleſcentum

a Eccli. c. 15. v. 9. b Præcipuè Albert. Caſtell. de roſario.

leſcentum per quietem ſeſe ſpectandam dedit hac ratione. Vinum ei, vt videbatur, generoſiſsimum porrigebat, ſed poculo immundo. miratus adoleſcens tam nobile donum in vaſe tam ſordido. Cui Virgo: Vide, inquit, fili; roſarij tui preces mihi gratæ ſunt & inſtar optimi potûs, ſed Calix quo hunc offers, non placet. Oratio tua bona eſt, non item vita tua; pulchrè precaris, ſed turpiter viuis: vt in vtroque placeas, caſtiùs viuas. Motus adoleſcens tam ſalubri ſpectaculo, caſtiores mores induit, vt ſe cælo probaret tam viuendo quàm precando.

Illud autem frequentiſsimum, vt precantis quidem animum tam fœdæ ſordes non inuoluant, eum tamen cogitationes plurimæ pluſquam Metium Suffetium diſtrahant, & à precibus amabili fraude abducant. ita ſæpe animus nihil minus cogitat quàm quod orat, ſeque ipſum ſibi blandiſsimâ vi ſuffuratur. *Appropinquat populus iſte ore ſuo, & labijs ſuis glorificat me, cor autem eius longe eſt à me.* a Nec tantùm puræ, neque attentæ tantùm, ſed & conſtantes ſint preces noſtræ. Heu, nimium lunæ in ſuſceptâ pietate oſtendimus. Sæpe die vnum alterúmue, vnam alterámue hebdomadem magno precum numero fatigamus cælum: mox elangueſcit ac hebeſcit pietas, & iam vel pauca tædet precari. Conſtantiùs obſecro, conſtantiùs, nec enim in re vllâ laudabilior eſt conſtans importunitas quàm in precibus. *Deus non faciet vindictam electorum ſuorum clamantium ad ſe die ac nocte?* b *Et ſi ille perſeuerauerit pulſans*, ait Chriſtus, *dico vobis, dabit illi quotquot habet neceſſarios* panes. c Ergo orationi inſtate vigilantes in eâ, d orantes omni tempore in ſpiritu. e GER. Odi ego meam ipſe inconſtantiam, nec tamen arceo: cœpi nuper Angelos quotidianis precibus venerari. Sed heu quod mihi anteà quotidianum erat, iam vix eſt menſtruum. POL. Nos ipſi nobis ſæpe peſsimo exemplo ſumus, ſed en meliora & maioris conſtantiæ.

Bernardinus patriâ Senenſis, qui iam à paruulo in Virtutis leges iurârat, annis compluribus, idque quotidie, & nudis genibus, ad Beatiſsimæ Virginis effigiem precare ſolitus eſt. Eadem fuit plurium aliorum ſanctiſsima in his conatibus pertinacia. Sed vicina & recentia neſcio delectent magis an moueant. Prodigium eſt pænè, quod noſtri æui teſtimonium habet. S. Carolus Borromæus, Pij Quarti, Summi Pontificis nepos, è ſtirpe nobiliſsimâ, Romanus purpuratus ſenator, vir ad omnem virtutem à teneris factus,

a Iſ.c.29.v.13. b Luc.c.18.v.7. c Luc.c.11.v.8.
d Coloſſ.c.4.v.2. e Ephes.c.6.v.18.

factus, præter quotidianas prolixas ſacerdotum preces, Officium & Coronam beatiſsimæ Virginis quotidie, ídque flexis genibus recitare conſueuit, & nec in itinere quidem moris ſui negligens fuit. En, tantus præſul, Cardinalis, Archiepiſcopus, tantâ mole negotiorum preſſus, nihilominus velut otij abundans, diebus ſingulis, flexo poplite ſuas matri Virgini laudes liberaliſsimè admetitur. Idem ſanctus Antiſtes, quandocunque æris campani ſignum ad Angeli ſalutationem audiret, quocunque loci eſſet, in vitâ etiam fractâ & cænoſâ, mox in genua ruebat, ab equo etiam deſiliebat, & humo poplites figebat, ſalutans cæleſtem Virginem. Pari pietatis officio, ſi quem per compita ſacerdotem, qui ægro Angelorum ferculum deferret, offenderet, cœptum iter deſerebat, & Chriſtum Dominum per omnem viam deducebat, nec prius abſcedebat, dum in templo Euchariſtia in ſuum locum reciperetur. Ger. Quid nos, viles animæ, quid nos ſimile? eſt ſanè quod colorem ducere & erubeſcere ad hæc talia velimus. Pol. Iure meritò, *in* quibus nec vmbra tam magnificæ virtutis elucet. Nec tacendus nobis vir ille doctiſsimus, Martinus Nauarrus, qui ſexaginta ampliùs annis roſarij quotidie recitandi conſuetudinem habuit.[a] Quis noſtrûm hoc vnquam fecit tamdiu, quis facturus? vtinam longè faciliora non ſubterfugeremus. Sine incuriâ non præterierim, illum beatiſsimæ Virginis cultorem eximium, Ioannem Godefridum Bambergenſem & Würzburgenſem Epiſcopum, qui diuæ matris officium & roſarium, quantiſcunque negotijs diſtineretur, etiam in itinere, præter ſtatas ſacerdotum preces quotidie recitauit, ídque adeò conſtanter, vt illâ ipsâ quâ obijt nocte, Canonicas preces (Matutinum & Laudes) vnà cum officio & roſario beatiſsimæ Virginis recitarit, quod & S. Carolus Borromæus morti iam proximus feciſſe perhibetur.

Porrò Ioannes Godefridus ad diuæ Virginis Dettelbacenſis ædem, duobus milliaribus diſsitam, ſupplicationem crebriùs inſtituit, nudis pedibus. Diui quoque Caroli Borromæi exemplo, quotidie horâ vnâ poſt cenam, æris campani ſigno omnem aulicam familiam conuocari iuſsit, vt in ſacello litanias vnà recitarent, & examinarent conſcientiam. En, quanti hàc præeant; quin ſequimur?

§. II.

a Miſcellan. 24.

§. II.

Sed hîc, Gerarde, velim vnà mecum in ſaluberrimam conſuetudinem non conſentias tantùm ſed iures. Solent beatiſsimæ Virginis, & ſuæ ſalutis amantiores ſingulis horis, ad cuiuſque horæ principium, verbis Gabriëlis Matrem *Domini* ſalutare, eidémque illud præſertim, NVNC, *& in horâ mortis noſtræ*, ardentiùs commendare. Mos hîc vtiliſsimus quot horis Angelicam ſalutationem recitandi, etiam ſummorum Pontificum ſacrâ liberalitate ſtabilitus eſt. Leo Decimus piæ memoriæ, Chriſtianis omnibus mille dierum indulgentias impertijt, qui horæ ſigno audito, illam Angeli ſalutationem pronuntiarent. Idem, piæ memoriæ Paulus Quintus Pontifex Max. Anno milleſimo ſexcenteſimo vndecimo confirmauit. Putem ego, decere admodum, ſi id loci ac temporis ratio ferat, ſubmiſsis genibus hoc facere. Gerarde, eſt quod tibi hîc, in aurem, imò è meo pectore in tuum mihi amiciſsimum pectus transfundam, ſi tamen ſilentium ſpondeas. GER. fidiſsimum. & ſaxo dictum credas, quod dicturus es. POL. Ego quandocunque domi in muſeo meo, aut alibi ſolus ago, mox atque horam audio, in genua procumbo, & oratiunculam Aue Maria &c. pronuntio; addo quæ ex Horologio Tutelaris Angeli didici: Benedictus Deus in æternum. Miſerere mei Deus, ſecundùm magnam miſericordiam tuam: etſi Domine minor ſum cunctis miſerationibus tuis. O Dominus meus, & Deus meus, ego me tibi offero in omne tuum beneplacitum: fiat voluntas tua. Ita Deo Deíque matri, me, mea, meúmque obitum horis ſingulis commendo. Hoc tu alios docere quidem poteris. de me nec verbulum poteris effutire, quia fidem tuam mihi obligaſti in ſilentium.

Ceterum piam hanc induſtriam etſi facillimam, multis alijs precandi exercitijs prætulerim, modò quod inſtituimus facere, faciamus conſtanter. Et quid enim neceſſarium magis, aut magis optandum nobis, quàm bona vitæ clauſula & felix obitus? Hunc vno die millies & vnicè à Deo flagitemus, neque enim aliter quàm precibus impetrari poteſt, hoc prorſus gratuitum donum. hunc ipſum obitum noſtrum diuinæ matri quot horis ardentiſsimè commendemus: *& in horâ mortis noſtræ.* Ah, ab hoc mortis momento tota nobis pendet *Æternitas.* Hoc ergo momentum, Gerarde, momentis ſingulis proſpiciamus, & vel ſingulis ſaltem horis ſeriò precemur: *& in horâ mortis noſtræ.* Vix malâ morte defungetur, qui

omnibus

omnibus antè horis, illam vltimam præuidit, nec præuidit tantùm, ſed in eam cæleſte ſibi præſidium comparauit. Ger. In tuam ſententiam me omnino pertrahis, nec inuitum. Felici obitu nil felicius in hac vitâ, nec vllum operæ pœniteat, horis omnibus ſupplices preces cælo admouiſſe. modò vnicam illam ſupremam horam impetret ſibi benignam ac propitiam. Igitur, *ô ſancta* Maria, *mater Dei ora pro nobis, nunc, & in horâ mortis noſtræ.* O Maria, *mater gratiæ, mater miſericordiæ, Tu nos ab hoſte protege, & horâ mortis ſuſcipe.*

Sic ſtatuo: hac horâ, & deinceps horis omnibus, ad vſque horam vltimam, hoc vnum aſsiduè rogare non deſinam: ita me iuuent omnes Cælites.

§. III.

Pol. Prima ergo ratio, Diuos Cælites colendi, oratio eſt. Altera, Carnis caſtigatio. Hactenus nobis de Dei matre, & ſanctis Angelis ſermo eſt, de quibus & hæc dicta volo quæ ſubiungo. Diuus Bonauentura memorat, Angelorum Reginam cum deuotâ ſibi matronâ (is Eliſabetham fuiſſe autumat) in hæc ferè verba locutam: Dico tibi filia, ſine magno labore, continuâ oratione, ardenti deſiderio, profundâ deuotione, multis lacrimis & afflictione, nihil gratiarum aut donorum me obtinuiſſe, gratiâ ſanctificationis exceptâ. Scias igitur nullam gratiam cælo in animam deſcendere, niſi per orationem & corporis afflictionem. a

Sanè iam olim ſaxeos illos Iudæos toties Deus vrget: Affligetis animas veſtras: Omnis anima quæ afflicta non fuerit die hac, peribit de populis ſuis. b Hoc & Angeli inculcant: *bona eſt oratio*, ſed, *cum ieiunio.* c Teſtudinis fides niſi admonitæ & pulſatæ non reſpondent: hominis corpus niſi ſeueriùs habitum rationi non obedit. Res geſtas omnium Sanctorum euolue, & fateberis neminem illorum non nouercam fuiſſe in ſeipſum. hoc omnium certamen erat, corpori non blandiri.

S. Carolus Borromæus, quem paullò ante nominaui, non precibus tantùm, ſed & ieiunijs, ac inſolitis alijs rigoribus gratiam diuinæ matris ambijt. Et quamuis frugalitatem nunquam non amarit, hoſtis lautitiarum, inſuper tamen, omnibus Deiparæ peruigilijs pane ſolùm & aquâ ex more victitabat tantus princeps, velut pauperrimus mendicus. Nec in eo vno fuit hic abſtinendi ardor. Non lubet hîc eorum catalogum texere qui ſingulis ſabbati diebus, beatiſsimæ Virginis honori cenâ abſtinuerunt, & etiamnum id faciunt.

a Bonau. c. 3. med. vitæ Christi. b Leuit. c. 16. v. 29. & c. 23. v. 29. c Tob. c. 12. v. 8.

unt. Fecerunt hoc ſanctiſsimi homines, potentiſsimi Principes. S. Nicolaus Myrenſis Pontifex etſi quauis hebdomade diebus Lunæ, Mercurij, Veneris non cenaret, nihilominus tamen diuæ Virgini honorandæ, omni ſabbato præter aridum panem & fontanæ hydriam in opſonium nil admittebat. Idem fecit iam inde à puero S. Bernardinus Senenſis, idem S. Didacus Complutenſis, qui pariter omne ſabbatum ac peruigilium Virginis, fonte & modico pane traducebat. Illuſtriſsimum illud ſidus, in comitijs extinctum,[a] Ioannes Godefridus Bambergenſis & Würtzburgenſis Pontifex per omnem vitam, omnibus Sabbati diebus, beatiſsimæ Virginis honori, cibo abſtinuit. Idem omnino fecit, qui in eodem ſolio præceſsit Nythardus Bambergenſis Antiſtes, qui quouis ſabbato circa veſperam à negotijs iam magis vacuus eſſe voluit, vt Virginem Matrem impenſioribus ſtudijs coleret, Bono igitur omine, die ſabbati natus, Pontifex creatus, inauguratus; eo demum die vitâ functus, eo ſepultus eſt, ſingulari vtique Beatiſsimæ Virginis fauore ac patrocinio. Beatus Aloyſius Gonzaga caſtiſsimus iuuenis, è Societate IESV, ſabbato cenare nefas ſibi duxit, ob amorem eiuſdem ſanctiſsimæ Virginis. Idem fecerunt alij complures, quorum exemplo ducti idem hodiéque faciunt, non tantùm religioſorum hominum plurimi, ſed & reges, & principes maximi.

a Ratisbonæ, Anno 1622.

§. IV.

Hîc ego nil arcani euulgo; vrbs tota Monachium eius rei conſcia, iam pridem tacitâ veneratione ſuſpicit, Sereniſsimum ſuum Ducem & Electorem Maximilianum cum Sereniſsimâ coniuge Eliſabethâ, omnibus per annũ ſabbatis cenam reijcere ſolere, Virginum Virgini colendæ. Et quis Monachij neſcit, omnibus itidem ſabbatis, eoſdem Sereniſsimos principes, cum aulicâ familiâ in hypogeum (Beatæ Virginis cryptam nominant) deſcendere conſueſſe, atque illic, dum res diuina fit, in pauimento humi genibus nitis locum ipſum etſi ab aulico Palatio remotiorem ſæpe pedibus adire, ita diuinæ Matri ſe deuotiſsimos in rebus omnibus approbare. Quâ in re & illud illuſtri argumento eſt. Cùm Sereniſsimus Elector, Dux Boiariæ Maximilianus rebelli Auſtriæ ac Bohemiæ arma inferret, in labaro aulico, quod ſuum dominum fidelibus auſpicijs præcedebat, Beatiſsimæ Virginis imago eleganter depicta viſebatur, cum hac inſcriptione: *Da mihi virtutem contra hoſtes tuos.* Verè dedit,

dedit, toto expeditionis tempore, præcipuè ad vrbem Pragam, fugatis, cæſis, debellatis hoſtibus, victoriâ æternùm memorandâ; vtrâque Auſtriâ, Bohemiâque iam domitâ & in Cæſaris poteſtatem redactâ. Poſſem plura tenerrimi in Dei matrem affectûs ſymbola in medium dare, ab ijſdem Sereniſsimis Principibus petita: ſed arcanum non temero.

En, Gerarde, quantis exemplis ad diuinæ Virginis & Virtutis cultum trahimur! Nec deſunt aliorum principum, Regum, Imperatorum imitanda in hoc facinora.

Illa cælo digniſsima Luſitaniæ Regina Eliſabetha, Petro Perpiniano teſte, [a] non tantùm preces plurimas, ſed & plurima ieiunia Angelorum Reginæ in obſequium deferebat. Incredibile pænè eſt, quàm illa in orando fuerit aſsidua. Siquidem diebus ſingulis ſacerdotum preces ad omnes horas, Pontificum inſtitutis comprobatas, ſeptem Pſalmos pœnitentiæ ſcriptos, Officium defunctorum, vnà cum Officio Beatiſsimæ Virginis recitauit. Nec ei ſatis erat annuum vernum quadragintadiale ieiunium, huic inſuper alterum duplex & geminatum, æquè diuturnum adiecit. Nam in honorem Matris Virginis à die feſto D. Ioannis Baptiſtæ, vſque ad diem Virginis in cælum aſſumptæ, quadraginta omnino diebus, & ab hac beatiſsimæ Virginis die ad S. Michaëlis Archangeli feſtum diem, diebus planè totidem, ſi dominicos demas, pane tantùm & aquâ ieiunium perpetuauit. Idem omnibus diebus Dominici Aduentûs, omnibus S. MARIAE, & Apoſtolorum peruigilijs, idem diebus Veneris & Sabbati fecit, idem multis alijs diebus quos ipſa priuatâ quadam religione, propter certorum Sanctorum merita delegit. Præter hæc ſtata definitáque anni tempora tribus hebdomadæ cuiúſque diebus à cibo ſe continuit. Ita Regina hæc, vt ſummam ieiuniorum ineamus, poſt omnes Aduentûs dies ieiunio tranſactos, triplex inſuper quadragintadiale ieiunium ſeruauit. Addidit per annum omnia beatiſsimæ Virginis & Apoſtolorum multorúmque aliorum Sanctorum peruigilia, omnes dies Veneris & Sabbati, quibus diebus omnibus communi continentiæ more non contenta, non ſolùm carnes lautioréſque cibos remouit, ſed nihil obſonij adhibuit, pane tantùm & aquâ vitam ægrè tolerauit. Tu iam numera, quibus diebus per annum non abſtinuerit, & eos pænè digitis computabis. GER. Repeto, quod antè dixi, iam

a Perpin. l. 1. laudationis, orat. 3. in D. Eliſab. ante med.

multò confirmatior: quid nos ſimile, quid obſecro tantæ virtuti aſſine facimus? neſcio quid magni præſtare nos credimus, cùm leges non contemnimus. Illuſtriſsima certè ſunt illa, & magni nominis exempla, quorum nos nec vmbram aſſequimur.

Pol. Quid iam aliorum voluntarias afflictationes memorem? Henricus Imperator verè pius, verè Diuus, quotieſcunque Romam adijt, primam ſemper noctem in baſilicâ S. Mariæ maioris peruigil inter preces exegit. a Maria de Oegnies quotannis ad ædem Deiparæ, duobus milliaribus domo diſsitam, vnicâ ancillâ comite, nudis pedibus, aſperâ & rigente hieme reuiſit, impranſa & incenata biduo illo durauit, noctem totam in Virginis templo precando inſumpſit. Eadem vnius diei noctiſque ſpatio millies & centies in genua procubuit Æternam Virginem ſalutatura; & hoc ſalutandi officium ſubinde quadraginta diebus, ardore mirifico perſeuerauit. Sed iſta me libaturum dixi. Orationi, & corporis afflictationi, ſacram lectionem ſubiungo.

a Iob. Naucler. gener. 34.

§. V.

Quàm neceſſarium ſit piæ lectionis ſtudium, id nos etiam Nicetas, ſeu, Triumphata Incontinentia docet: notum tibi libellum nomino. Hîc tantùm, quos de beatiſsimâ Virgine & SS. Angelis legamus, digito monſtrare inſtituo. Franciſci Albertini de Cuſtode Angelo libellum non ignotum tibi reor. Horologium Tutelaris Angeli, heri, me ſpectante manibus verſabas. Hos perge crebrâ lectione terere, neque enim Ambroſios aut Auguſtinos, ingentia volumina præcipio legenda. Libelluli, quos dixi, nec lectoris faſtidium obruunt, & virtutum radices quotidianis incrementis erigunt. Hac ergo ſuauiori lectione animum irriga quàm creberrimè, nunquam non eruditior, aut melior lectionem deſines. De Matre *Domini* duos itidem ſcriptores præ ceteris tibi commendauerim: Franciſcum Arias, &, Petrum Antonium Spinellum: Ille Imitationem, iſte Amorem Deiparæ Virginis conſcripſit, vterque magno emolumento legendus. Sed, quæſo te, vidiſtine illud libri miraculum? Verſus eſt vnicus, nec pluriùm quàm octo vocularum, & librum implet. In tenui ſcriptione ingens diuæ Virginis encomium eſt; in opere puſillo æternum argumentum. Poëta hic, totum verſu vno complexus eſt cælum. Ger. Hæc ænigmata tua, ego ſanè non capio. Pol. Explico: Bernardus Bauhuſius, verſum ſcripſit vnicum, hunc ipſum quem recito:

Tot

Tot tibi ſunt dotes, Virgo, quot ſidera cælo.

Hunc verſum quatuordecim ſyllabarum, millies, bis & vicies mutauit, iiſdem prorſus verbis, ſenſu, & metro ſeruatis. Quis hoc ſcriptionis prodigium non obſtupeſcat? Verſus quidem mille viginti duo numerantur, ſed vnicus eſt: in vno mille, in mille vnus. Res inaudita & inuiſa, verſum pangi qui magnitudine ſuâ liber atque volumen ſit. Vulgus ſtellarum numerum, quem confuſum cernit, infinitum facit, quia oculis credit. E doctis alij iam olim ad calculos cælum vocârunt, ſtellas numerare auſi, hodiéque non plures quàm mille viginti duæ recenſentur. Hunc ſtellarum numerum poëta expreſsit verſu vnico, qui in mille viginti duos verſus diducitur, & planè in librum dilatatur. O admirandum voluminis compendium, nouo prorſus & inaudito carminis miraculo: faciem mutat & pulchritudinem ſeruat, numerum auget nec à monade recedit. Hic ſeu Verſus, ſeu Liber, Proteus Parthenius inſcribitur, & iure, nam mille viginti duas facies ſuſtinet. Huic Erycius Puteanus vir eruditiſsimus, Thaumata pietatis adiunxit: ſcriptum terſum, elegans, admirabile. Ger. Oro te, Polychroni, quæ officina venalem habet hunc librum? non morabor vel centum aſsibus emere. Pol. Hoc volui: capta eſt hæc auicula. decepi te, fateor, credebam enim hac offa te facilè ineſcandum. Vbicunque noui quid aut curioſi emergit, huc manibus pedibúſque certatim aduolamus. O vitium humanæ gentis! O Curioſitas! quàm blandè & ſuauiter rebus planè omnibus te inſinuas? Pietas ipſa technis tuis capitur. Ger. Feci quod multi, & rei nouæ paullò appetentior fui. Pol. Hic noſter morbus eſt. In pleriſque omnibus curioſa maioris apud nos pretij ſunt quàm vtilia, quàm pia. Adoleſcentulis in ludo litterario ſimillimi ſumus, quibus non tam placent ſolida quàm picta, qui potiùs pulchra quàm docta ſectantur, nec tam agentia diligunt quàm ſonantia, & vt verè Chryſologus, magis gaudent foliorum amœnitate conſpergi, quàm fructuum vbertate nutriri. a Æqua eſt, & illius ſcriptoris b querimonia: O quanti veritatem quærunt non in veritate, ſed in vanitate: quæſitam inueniunt non ad veritatem, ſed ad vanitatem, & quod miſerrimum eſt, in verbis vitæ, lucra mortis negotiantur! Ita, mi Gerarde, pij eſſe volumus, ſed ſimul curioſi; eruditionem ſectari, ſed curioſitatem non negligere; in libros ſtudioſè incumbere, ſed ſimul etiam curioſè: amamus pia, ſed vana non ſatis odimus. Ergo vt famam hanc ſequiorem

 declinemus,

a Prolog. ſuper Matth. b Richardi de S. Vict.

declinemus, eos libellos noſtræ lectioni deſtinemus, qui nos facturi ſunt meliores. Hiſtoriam ad ſolam contemplationem legere, otioſa voluptas eſt; imitari autem laudatos olim viros, vera & publica eruditio. Da veniam libertati meæ: quærere, vbi Franciſcus Arias de diuæ Virginis imitatione vendatur, hoc decet huius Virginis ſodalem. Formandis moribus, non fallendo tempori hæc talia legenda ſunt. Nec multa ſimul aut raptim luſtranda, ſed vti cibum bene manſum, in ſtomachum traijcere, ſanitati conducit; ita lecta bene expenſa, in animum demittere, probitati. Vnica ſubinde ſententiola menti fideliùs impreſſa, magna dedit incrementa Virtuti. Eò ſpectant gnomæ menſtruis Diuis ſubſcribi ſolitæ. Hîc nobis oſtium ſponte reſerat: ſi placet, ingrediamur, & quia de Cælitum cultu dicere inſtituimus, hoc agamus, obſecro, & de menſtruâ Diuorum electione ſeu ſortitione breuiter, ordine, compendio diſſeramus. Ger. hoc ipſum auidus expecto audire. etiam hîc curioſitatem paſcere licebit; res eſt noua, nec mihi audita, nec ab alijs, puto, dicta. Et hoc ſpero, non leuiter faciet ad cultum Cælitum vberiùs promouendum. Sed agamus lege inter nos iam notâ: magiſtrum alium quàm te, Polychroni, hîc neminem admitto: ex linguâ tuâ prorſum captus ſum. Pol. Hoc quidem auribus das. Sed quæſo, oſtende ex interuallo, te linguæ vſum nondum perdidiſſe. nimis ſtrictè Pythagoræus es: loquere & tu interdum. Ger. Pœnitet me audaciæ, quâ iam toties te loquentem interrupi. Incipe Diuis fauentibus. Pol. Sed nunquid prius metas ducimus, & dictionem noſtram ſeptis includimus? Ordo & perſpicuitas, vagum dicendi genus & extra ſuos limites effuſum non amant. Certos ergo fines ſtatuamus: & ne ſaltemus extra oleam, per hæc nobis capita eundum. Primum, quæ origo ſit ſortitionis iſtius menſtruæ. Alterum, quid ſibi velit Diui Cælitis nomen in menſtruâ ſchedulâ expreſſum. Tertium, quo fine addatur ſententioſum dictum. Quartum, quo conſilio preces imperentur per menſem proximum. Quintum, adſcripta Virtus quid moneat.

Cap. V.

Origo menſtruæ ſortitionis Diuorum Cælitum.

INter complura colendorum Diuorum pia incitamenta, primarium videri poteſt, menſtrua ſortitio Sanctorum, tam Parthenio-rum ſodalium, quàm religioſorum cætuum conſuetudine recepta. Origo illius hæc.

Franciſcus

Franciſcus Borgias, Gandiæ Princeps, vir ſanè magnus quacunque ſpectetur. Opibus florebat, doctrinâ non carebat, virtute præſtabat, gratiâ pollebat. Nam à Carolo Quinto Imperatore Maximo in aulam adſcitus, honoribus & latifundiorum terrarúmque cenſu auctus eſt. Inter has ille diuitias atque delitias, inter has illecebras aulæ Sirenúmque cantus, ieiuniorum famem, flagellorum ſæuitiem, ciliciorum aſperitatem non intermittebat, diuina frequentabat aſsiduè, pius magis in aulâ quàm multi in cœnobio. Si quando ille aucupio vacabat, vincendi ſui cauſsâ, ſæpius captas iam volucres generoſo animo liberas rurſum auolare permittebat, & miſsionem dabat: aut etiam dum alijs minorum gentium auibus caſſes & retia intendebat, tantiſper animo volutabat, quàm non diſsimili fraude cacodæmon miſeros homines in ſuas pedicas pertraheret. Inter hæc tam varia pietatis exercitia, illud etiam minimè neglexit. Erat ſolenne familiæ Borgiæ vetere inſtituto, vt è Diuorum numero aliquem quotannis ſorte educerent. Hunc illi toto quidem anni ſpatio, ſed illo præcipuè die qui è Diuo ſacer eſſet, ſingularibus obſequijs colebant ſibique demerebantur, adhibito ad lautas epulas certo mendicorum & pauperum numero, quos vicatim colligebant, ijſdémque ad menſam miniſtrabant. Seruabat religioſè hunc morem, etiamnum adoleſcens Franciſcus, qui poſteà felici ingenio reperit, vt quot menſibus Diuorum ſinguli, ſingulis ſchedis inſcriberentur diſtribuendi.

Atque hanc ſortiendorum Diuorum rationem Borgias, poſtquam in ſancti Ignatij Loiolæ familiam tranſiuit, Societatem Ieſu amplexus, in eandem ſecum migrauit & omnium ſuffragijs hoc ſanxit, vt eo quo dixi modo ſingulis menſibus ſuum quiſque Diuum ſorte caperet, vario cultu afficeret, eíque ſe quotidie per menſem illum impenſiùs commendaret & deuoueret. Ger. Neſciueram ſanè tantum virum conſuetudinis iſtius auctorem, qui olim Dux Gandiæ, Gotholaniæ Prorex, tertius in Societate Ieſu Generalis fuit: vir magnæ virtutis & vel inde notus, quòd cùm iuuenis obeſo admodum & craſſo eſſet corpore, pòſt aſsiduis ieiunijs ciborúmque abſtinentiâ, à cenâ temperans, adeò ſe ipſe macerauit, vt ventris cutem duplicaret, & pellem togæ inſtar, quò vellet, traheret; vt rem dixiſſes eſſe inanem. Pol. Hanc tu abſtinentiam miraris? nec immeritò: ego tamen magis animi demiſsionem miror & obedientiam, quæ vtraque virtus in hoc viro verè admiranda. Habemus igitur auctorem menſtruæ illius ſortitionis, quæ ſuam nobilitatem ſuo debet inuentori.

CAP. VI.

Cælitum nomen in menſtrui ſchedâ expreſſum, quid ſibi velit.

INdagauimus originem & caput piæ iſtius conſuetudinis, nunc porrò videamus, quid in his ipſis ſchedulis perſcribatur.

Primum quod in oculos incurrit, eſt nomen Cælitum, ſeu, Patroni menſtrui aut patronæ, appoſito vt à menſis die qui eidem dies mortis & vltimus fuit, ſeu natalis & primus vitæ quam adijt immortalem. Hîc ego te, mi optime Sodalis, aut quiſquis alius menſtruum Sanctum capis, ad examen cito quæróque: Amabo te, mi iuuenis, mi vir, quid cogitas, cùm in menſtruali chartulâ (vt agamus de eo, in quo agimus menſe) Diuum tibi in auxiliarem patronum deſignatũ legis, & vel Miſnenſis Pontificis, & Monacenſis Tutelaris Patroni Bennonis, vel Pontificis Auguſtani Vdalrici, vel magni Apoſtoli Iacobi, vel Chriſti amatricis Magdalenæ, vel Mundi deceptoris Alexij, vel nobiliſsimi medici ac martyris Pantaleonis nomen intueris, quæ hîc animi tui ſenſa, quæ tuæ cogitationes ſunt? An verò ſatis eſſe putas Diuum menſtruum accepiſſe, reuerenti oſculo ſalutaſſe, nomen inſpexiſſe, perlegiſſe reliqua: Mox, vbi domum ventum eſt, obuio libello abdere, aut pulpito velut captiuum includere, aut etiam contemptim vt vilem chartam abijcere, menſem elabi ſinere, nec menſe toto vel ſemel porrecti ſancti nomen aſpicere, imò nec meminiſſe quidem accepti. Hoc non eſt honorare, non eſt hoc colere cælites: ſatius eſſet hoſpitem hunc è cælo nunquam domo admittere, quàm ſic habere irreuerenter, aut turpiter eijcere. Aliud ſibi poſtulat menſtrua ſortitio Sanctorum. Atque ideò omnium primò in hunc modum cogitationes tuas formabis: En, nouam vitæ meæ mortíſque tutelam. En, D. Chriſtophorus, en D. Margarita, aut en D. Ignatius piâ ſorte mihi aſsignatus eſt in patronum. Et hic quidem homo fuit perinde vt ego, quem fames ſitíſque exercere, quem frigus & calor vrere, quem humanæ miſeriæ omnes, æquè vt me affligere, quem mors denique ſuperare, ſolum verò Peccatum expugnare non potuit. Non quòd ille ab omni prorſus labeculâ eximius vixerit, ſed quòd prauorum affectuum, & ſui ipſius victor inſignis, nullum in ſe grauius delictum admiſerit, aut admiſſum maturè gemitibus & oculorum fontibus eluerit. En (dices tibi ipſi) hic Diuus, aut hæc Diua iam ſupra eſt, in illo meliori orbe, in illo cæruleo palatio, in arce illâ ſtellatâ & aureâ,

aureâ, in immenſo Diuorum theatro, Angelorum cognatus, imò ipſe Angelus, Deo fruitur, Chriſtum videt, Chriſti matrem intuetur, ambroſiâ paſcitur & nectare, vitam viuit immortalem & beatam. ô quantum mutauit ab illo! non hoc futurum credebant qui illum olim contumelijs, irriſionibus, conuitijs impetebant: mori videbatur, & ecce viuit non moriturus æternùm. Hæ, mi Sodalis, mi Religioſe, cogitationes tuæ primæ ſint, quoties in manus ſumis ſchediaſma menſtruum.

§. I.

Proximum eſt, Sanctorum res geſtas libris comprehenſas adire, & in ijs, quem tuus ille Diuus vitæ tenorem ſeruârit, exquirere. Quâ in re Surios, Lipomanos, Baronios, alióſque complures habemus luculentos ſcriptores, & Diuorum diſertos encomiaſtas, è quibus tu tibi vnum delige, qui omnia ex ordine, patroni tui acta & virtutes percenſeat, oſtendátqne quà illum imitari poſsis, quà debeas. Vbi mores illius ſanctiſsimos & omnem viuendi periodum peruidiſti, tecum ita deinceps ſtatue. Ergo huic aut conſtantiſsimo martyri, aut caſtiſsimæ Virgini, huic Cæliti defenſori meo, hoc menſe has quotidie preces adnumerabo; hæc illi ieiunia, has illi flagellationes, has eleemoſynas, hæc alia atque alia ipſius honori ſacrabo, ſimúlque certâ die quâ alioqui non ſolerem, vbi prius omnem animum per confeſsionem purgâro, diuiniſsimum epulum accumbam, in quo mihi eum in amicum & patronum magis conciliem atque propitiem, per illum ipſum cæli regem dominúmque, quem linguâ meâ perinde vt alimoniam ſum excepturus.

§. II.

Hîc ego te, Gerarde, rem vnam bene & in ſolidum velim capere. De cultu Cælitum agimus & quidem tali, qui & ipſis placeat, & nobis proſit. In quo mihi videntur ij præclariſsimè & ſibi conſulere, & Sanctis plurimum deferre, qui feſtis diebus omnibus Chriſti Domini, ſanctorum Angelorum, diuorum Apoſtolorum, notiorum Martyrum, celebriorum Virginum, diuinam menſam frequentant, Regem Sanctorum omnium ſuſcipiunt, & tam illum ipſum Dominum quem ſuſcipiunt, quàm per illum, illius diei Diuum, ad vitæ ſuæ horam vltimam, ad ſupremam cum morte luctam inuitant. Ger. Conſilium mihi non diſplicet, ſed quæſo, explicatiùs hoc trade. Poi. Obſequor quantum poſſum: auſculta. Sit dies Chriſto naſcenti, aut è ſepulchro Reſurgenti, aut in cælum Aſcen-

denti ſacer: ſit dies Matri Virgini aut Natæ, aut Luſtratæ, aut ab Angelo ſalutatæ, aut cælo receptæ feſtus: ſit dies Diuo Michaëli Archangelo, aut ſancto Bartholomæo Apoſtolo, aut generoſiſsimo martyri Laurentio, aut doctiſsimæ Virgini Catharinæ, aut cuicunque alteri è notioribus Diuis Natalis: hoc tali die, ita Chriſtum, ita & Cælites meo bono venerabor. Animi ſordibus per confeſsionem expiatis, ſanctiſsimæ Euchariſtiæ diuinum epulum accedam, & vbi cæleſtem hunc panem iam in ipſam linguam recepero, ſi dies ſit Chriſto Nato ſolennis, ſic precabor: *O mi amantiſsime IESV, ego te per teipſum, quem ore iam fero, & per hunc Natalem diem tuum humillimè rogo, ſis mihi in vltimo deceſſu meo propitius iudex.* Quòd ſi dies Diuo Michaëli Archangelo, & vniuerſis in cælo Angelis ſit ſacer, preces illas paullulùm variabo in hunc modum: *O beatiſsime Archangele Michaël, &, O Sanctiſsimi Spiritus, Angeli Dei, per hunc Dominum meum & veſtrum, vniuerſos vos ad agonem meum vltimum inuito, adeſte tunc mihi, & in extremis meis iuuate me.* Hæc ego in ſpecimen ſolùm propono: addi his poteſt quicquid tunc temporis melior ſenſus aut affectus ſuggeſſerit. Quòd ſi dies feſtus ſit, aut vni Apoſtolorum, aut alicui è Martyrum, vel Virginum cætu, aut quibuſcunque demum Diuis alijs, tum ego preces meas ſic inſtruam: *O beati Apoſtoli Philippe & Iacobe*, aut, *O beate Georgi Martyr*, aut, *ô beate Ioannes Baptiſta, per hunc ipſum Dominum, quem linguâ gero, ardentiſsimè te precor, adſis mihi morienti, & a bono Deo hanc vnam pro me gratiam impetra, vt in obitu meo cum Deo ſim in gratiâ.* Vix vllus ab omni ſenſu tam ſterilis eſt, quin his & plura & meliora in rem ſuam precari poſſit, ſi animum attendat. Et hoc ego magni momenti duco, ſic pijs ſic prouidis curis ad vltimum cum morte luctamen, ad fatalem illam neceſsitatem, ad illum Æternitatis ingreſſum ſe ſuáque maturè diſponere. Si quid ego iudico, vix gratiâ diuinâ excidet, qui gratiam illam tam laudabili ambitu quæſierit; non pauebit ad Æternitatis oſtium, qui tot viæ duces ac comites habuerit; diabolorum rabiem non formidabit, qui tot Angelos obtinuerit defenſores: vix cauſsâ cadet ad vltimum tribunal, cui tot patroni ſuppetias venerint; viuet, qui ſic mori conabitur. Et hoc quoque arcanum è meo, mi Gerarde, in tuum mihi cariſsimum cor libuit transferre. Scis; conſilia bona, tunc primùm bona ſunt cùm fiunt. Nec ignoras, neminem gratis ſeruire Deo, aut Diuis. quicquid officij Cælitibus impenditur, ampliſsimo redit fœnore. Audi rem miram & veram, cui conſignatæ tabulæ fidem tribuunt. Eſt certè, vt dixi: Cælitum cultus nunquam indotatus, nec ſine præmio abit.

§. III.

§. III.

Henricus ab Haiden Canonicus Treuirenſis, pari morum elegantiâ & nobilitate iuuenis, cùm ab extremâ pueritiâ ſeptem annos in Collegio Germanico Romæ egiſſet, inſtanter requiſitus à ſuis, reditum parabat in patriam: ſed veram illi patriam Deo deſtinante incidit in febrim, quæ octauo die attulit mortem. Monitus à ſacerdote de neceſsitate vltimâ (iam antè ſe generali confeſſione præmunierat) ad Apoſtoli Andreæ corpus quod Malphi colitur, pro valetudine peregrinationem vouet: certam dein pecuniam ad crucem argenteam ponendam in æde S. Apollinaris, is eſt Collegij patronus: itémque ad pallium, quo altare operiretur Deiparæ Virginis, in cuius erat Sodalitio, reliquit. His rebus ita diſpoſitis, eum ſomnus multis præſentibus oppreſsit. poſt paullò euigilans, accerſito ſacerdote, qui erat ei à confeſsionibus: O pater, inquit, ô mi pater, quæ ego vidi? Quæ? interrogat ille. Cui æger? Quæ nec oculis, inquit, nec auribus, ſed nec vllo ſenſu percipi poſſunt. Cum commouiſſet expectationem, & iungerentur omnium preces, ſubiecit inter attonitum lætúmque, ſed propior læto: Salus mea fuit in anguſto: at benignitas MARIAE Virginis Sanctorúmque Andreæ, Apollinaris, & Martyrum noſtrorum tutelarium in tempore ſuccurrit. à dæmone ſum ductus ad iudicem. magna vis (cùm ſolus eſſem) circumſtabat accuſatorum, varia crimina obiectantium, iam iámque exactor ſupplicij me pertrahebat ad gehennam. Cùm abeſſet propè nihil quin eſſem miſerrimus, adſtitit miſericordiæ parens, & ad illos conuerſa: Quò vos iſtum? quid vobis cum illo, qui tot annos mihi in meâ Congregatione ſeruiuit? Conſecutus deinde Andreas, idem indignans, titulum oſtendebat mei patrocinij, quam voueram ad eius tumulum peregrinationem. Sanctus poſtremò Apollinaris cum ceteris martyribus, quorum ſacra lipſana in æde noſtrâ ſunt, vim inhibuit aduerſariorum, memorans crucem, quàm proximè mandaui faciendam. ita, quæ Deo eſt gratia, periculo ſimul ſomnóque ſolutus ſum. Hæc cùm dixiſſet exultans, quartâ ferè poſt horâ animam reddidit conditori. [a]

Ita nemo gratis colit Cælites, quiſquis eos animo colit ſincero.

CAP.

[a] Anno MDLXXXVI.

CAP. VII.

Quo ſine menſtruis Cælitibus ſententioſum dictum addatur.

ALterum, quod poſt Diui nomen in menſtruâ hac tabellâ perſcribitur, eſt pronuntiatum (nos, ſententiam dicimus) vel ex ipſis diuinis biblijs aut è ſanctorum Patrum monumentis, aut piorum ſcriptorum libris. quod quidem dictum etſi vnum ſit, & plerunque breue eſſe ſoleat, ſæpe tamen ei cui ſorte obtigit, plus attulit emolumenti, quàm ſi is omnia Abulenſis præſulis Toſtati volumina euoluiſſet. Paucæ ſæpius voculæ, miros in animis hominum effectus dederunt.

§. I.

S. Antonius etiam iuuenis, cùm in templo illud Chriſti promiſſum decantari audijſſet: *Centuplum accipiet & vitam æternam poſſidebit*, a vix è ſacrâ æde digreſſus patrimonij ſui rutilantem aceruum hilari ore inuaſit, & maximam illius partem ambabus manibus in pauperes tribuit, totum daturus, ni ſoror obſtitiſſet. breuî poſt idem in templo, euangelico illo monito: *Nolite ſolliciti eſſe in craſtinum.* b ſic attonatur, vt nihil iam ampliùs cunctandum ratus, moræque omnis impatiens, continuò toti Mundo, rebus ſuis omnibus, ſibíque ipſi dixerit æternum Vale, multarum gentium in Ægyptiâ eremo factus pater. Seraphicus Franciſcus prima verba dominicæ precationis: *Pater noſter qui es in cælis*, attentiùs ſecum expendens, mox patri ſuo & matri, mox opibus & voluptatibus omnibus renunciauit, & ad trophæum crucifixi Regis peruolauit nudus. Notum eſt & illud in eiuſdem Diui ore frequentatiſsimum *Deus meus, Deus meus & omnia*, S. Hieronymum aſsiduâ formidine perculſum tenebat vnica illa ſententiola: *Surgite mortui, venite ad iudicium.* hoc illi epulas omnes perfudit amariſsimo cinere. Chriſtus, è rudi piſcatorum plebe Orbis oratores, & cæli Principes fecit, duabus ſolùm voculis iſtis, *Sequere me.* Simeon Stylites audit in templo à ſacerdote cani: *Beati qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur*, & protinus opilionem exuens, monachum induit, vitámque egit omnibus póſt ſæculis admirandam. S. Eucherius proſapiâ nobiliſsmâ oriundus, cùm legendo in illud D. Pauli dictum deueniſſet: *Sapientia enim huius mundi, ſtultitia eſt apud Deum*, c loco quàm primùm

a Matth.c.19.v.29. b Matth.c.6.v.34. c 1.Cor.3.v.19.

primùm conſurrexit, & ſuas Mundum res habere iuſsit, meliori ipſe domino ſeruiturus. S. Paulinus, vir complurium voce laudatiſsimus, cùm illud Chriſti dictum ad opulentum iuuenem: *Si vis perfectus eſſe, vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cælo: & veni ſequere me.* a penſiculatiùs cogitaſſet, vitam priorem deſijt, & ordiri nouam, meliorem, ſanctam, aggreſſus eſt, atque in Gemetico cœnobio, cæleſti philoſophiæ ſe totum emancipauit. Quot hominibus ſalutem attuliſſe credendum eſt breuiſsimum illud, *Noſce teipſum?* S. Ignatius Loiola, quantum ſibi, ſuis, Orbique toti profuit illo breui effato: *Omnia ad maiorem Dei gloriam.* Neque dubium eſt quin multos improborum vehementi ſæpius horrore affecerit ſerium illud & ſeuerum de Euangelici Epulonis ſepulturâ pronuntiatum. *Et ſepultus eſt in inferno.* b O profundum ſepulchrum! exclamat Auguſtinus. Et quis ille animus in ſaxum ita obriguit, vt ad tales voces & monita, non viuat ac ſentiat?

a Matth.c.19.v.21. b Luc.c.16.v.22.

§. II.

Vir olim religioſus quiſpiam ad molliſsimum iuuenem, & pænè alterum Smindyridem, vitijs vnà & delitijs omnibus innutritum, aliâ lege aditum ſibi aperire non poterat, niſi priùs promitteret, de rebus pijs, diuinis, cæleſtibus mentionem ſe nullam facturum; de morte nihil, multò minus de inferis quidquam locuturum: lex autem erat paribus poculis ſi certare collubitum eſſet, veniret, propinaret, reſponderétque propinanti, diceret quæcunque vellet, tantùm non pia aut ſacra. conditionem etſi iniquam prudenter accepit homo religioſus, nec dubitauit iuuenem illum parte aliquâ patere, quâ ſaluberrimè feriri poſſet. Adeſt ergo, & ſano conſilio multa diſſimulat, & vt pacta conuenta erant, nec de Deo, nec de diabolo quicquam ſermoni aſpergit. aſsidet lætus, ad riſum etiam verba componit: iocatur ſimul, ſed pudicè, meridiatur vnà ſed parcè, reſpondet propinanti ſed ſobriè. demum abeundi veniam extorquet. Sub digreſſum, occaſionem captat quâ in animo incauti vel vnicum pietatis aculeum defigat. cúmque bonâ fortunâ iuuenis ille lectum ſuum ſelectâ plumâ turgentiſsimum abituro monſtraret, tum Pater: Nobilis domine, inquit, Iſaias vates nouam lecti rationem deſcribens: *Subter te, inquit, ſternetur tinea, & operimentum tuum erunt vermes.* a Atque cum hoc dicto valedixit, & placidi ſomni propitiam noctem precatus eſt. Mox iuuenis, id verò con-

a Iſ.c.14.v.11.

tra

tra pacta & legem actum eſſe pronuntiat, alio ſe tempore de cō pœnas ſumpturum, delicti piaculum fore prægrande ſalutatorium poculum, quod in mulctam ei vni foret exhauriendum. cetera iam valeret. atque ita hominem religioſum dimittit; voluiſſet quidem iiſdem foribus illud de vermibus dictum excludere, ſed id nequaquam potuit. hærebat illud animo & reluctantem trahebat, fodicabat, impellebat, ſtimulabat, vrgebat, miſeris demum modis angebat; inquieti vermes omnem ei quietem turbabant. Hic iuuenis tam inſolentis & occulti concionatoris impatiens, remedium huic malo circumſpicere: itáque ad ſolitas compotationes redire, ambulationes iterare, ſociorum numerum etiam augere, nouos luſus excogitare, choreis plus indulgere, iocis effuſiùs hilareſcere, hoc demum agere vt à ſole nunquam ſobrius conſpiceretur, quò hæreſcentem animo moleſtiam detergeret, abigerétque importuniſſimum conſcientiæ monitorem, & vel ſic tandem moleſtiſſimos hos vermes excuteret. non eualuit tamen, quidquid egit contra domeſticum hunc carnificem. agmen hoc vermium inſuperabile, animo expellere non potuit, quocunque conatu. Dum ridebat, dum bibebat, dum ludebat, vermes illi, & illæ tineæ conſcientiam identidem peruellebant arrodebántque. Euigilauit tandem miſer iuuenis, & prioris vitæ veternum excuſſit hoc ſecum inſtituto ratiocinio: Et quid, inquit ipſe ſibi, proficimus: dies noctéſque contra importuniſſimam hanc & vermiculoſam cogitationem pugno, nec inducias vllas aut quietem impetro, nec aliud hactenus egi reſiſtendo, quàm vt altiùs inhæreret; quo magis repugno, hoc minùs excutio. Quòd ſi ſola de vermibus cogitatio animū ita compungit ac lacerat, quid vermes ipſi facient, præſertim ſtygij, & nunquam morituri? quid facient illi æterni mortis miniſtri vultures? Sed mittamus hæc moroſa & triſtia. Si poſſem, equidem vellem. Da te lætioribus & gaudijs cum gaudentibus. Sed ah, quàm vanis, & ſimul quàm breuibus gaudijs inhiamus? hodie genialiter viuimus, cras inter alienas lacrimas perimus. Ita eodem ſæpe loco quo luſerunt nauigia, ſorbentur. Et quis tandem finis, vbi amabili inſaniâ diu luſerimus? & ipſi demum ludibrium ſumus immitiſſimæ mortis. Ergo: Ergo: dixi; nunc cœpi. Alius fui, alius ero in poſterum. Vela feci ad gehennam, nunc ad cælum remigabo. Munde vale; diu ſatis ludos me feciſti. habes alios quos ludificeris: ego me maturè ſubduco. dixit, & fecit. & eodem quo cœpit pede ex magno Mundi proſtibulo in caſtra Chriſti tranſijt, vnicâ illâ breuiſſimâ comminatione permotus.

§. III.

§. III.

En tibi quàm diſerta fuerit & efficax concio, vel vnica ſententiola. Laudatiſsimus ergo Partheniorum cætuum mos eſt, ſingulis tutelaribus ſanctis, ſingulas adſcribere ſententias, quas quiuis non ſemel tantùm legat (hoc enim parum, hoc nihil eſt) ſed toto illo menſe accuratiùs in omnem partem ſenſúmque ſecum exputet. Nunquam ſine fructu eſt, quæ de talibus inſtituitur cogitatio, nec fruſtra ſcribitur quod ad pietatem eſt calcar. Teſtimonio eſt luculentum huius rei exemplum.

Ante annos certè non multos *a* Ingolſtadij iuuenis fuit, qui vt vel morbi ſæuitiem, vel certè Mundi blanditias euaderet, Deo ſeſe deuouit & religioſo ſtatui. Morbus abijt, & breuî poſt bonum hoc propoſitum cum illo. Senſim enim quicquid pietatis in morbo hauſerat, euanuit. & ita iuuenis iſte poſt reſtitutam corporis valetudinem ægrotare primùm cœpit animo, & poſt perſanatum morbum peius habere. Principiò quidem feruebat & volebat, pòſt paullo lentiùs ibat, deinde ſtabat, ſed nec diu nec impigrè; mox languere incipiebat, tandem apertè vitiorum dulcedini ſuccumbebat. Nam mundi facies, quæ priùs terrebat, iam arridere; religioſus ſtatus qui anteà placebat, iam terrere; ſocietas bona quâ gaudebat, diſplicere incœpit. ita miſer tam ſuauiter & facilè obliuiſci potuit primùm voti ſui, dein ſui ipſius, poſteà cæli, demum ipſius Dei. ita paullatim per gradus ibat, ſed non ad cælum: tendebat in præceps, ſed viâ molli & clementer decliui. neque enim repentè peſsimus factus eſt, vt qui hodie fuit aureus, cras vix argenteus repertus eſt: breuî pòſt æreus, exinde ferreus, denique factus eſt luteus, & ipſum cænum. Ita prodigus ille Euangelicus primò patrimonium repetijt: hoc impetrato in regionem longinquam abijt, parentíſque oculis ſe ſubduxit: neque hîc ſtitit, prauæ etiam ſocietati ſe iunxit. nondum finis. ea tandem fecit quæ ſocij & ſociæ; gula & luxuria in quotidianos mores tranſierunt. Ita ad mentem Siracidæ, eſt proceſsio in malis viro indiſciplinato. *b* Hoc planè modo, iuuenis ille de quo cœpi dicere, ſenſim ſeipſo deterior factus eſt, & è ſancto, progreſſu temporis in improbum, mutatus: hoc ferè ſolum retinuit boni, quòd beatiſsimam Virginem & Marianæ Congregationis cętum non penitus deſeruerit, ſed ſubinde ſe præſentem ſtiterit, ſaltem in ceremoniam. Ita factum eſt, vt ſtato die cum ceteris menſtruum ſanctum acceperit, & quidem ſorte

a Anno 1606. *b* Eccli. c. 20. v. 9.

ſorte prorſus diuinâ. Nam ſententia quæ pronuntiata eſt, dùm ille ante crucifixi ſignum ex more flectit genua, è mellifluo doctore Bernardo tranſcripta erat, hiſce omnino verbis: Quid tardas ipſum, quem iam dudum conceperas, ſpiritum parturire ſalutis? nil mortalibus vel morte certius, vel incertius horâ mortis. quomodo viuere potes, vbi mori non audes? a Audijt hæc iuuenis, tacitus quidem, ſed quaſi fulmine ictus, monitorem è cælo agnouit, & illo ſtatim die fugam è lubrico in tutum parauit, alterâ verò luce hilaris & alacer ad Religioſam domum contendit, iiſque ſeſe aggregauit quos diu fugerat, victurus illic vbi mori non trepidaret.

a Bern. ep. 105. ad Romanum Rom. curiæ ſubdiaconum.

§. IV.

En tibi vel vnica iterum ſententiola, menſtruo Diuo ſubſcripta, apud iuuenem iſtum tantum euicit, quantum vicenæ aut tricenæ conciones non potuiſſent. Ergo probo inſtituto menſtruis Cælitibus ſacrum aliquod plerumque effatum ſubſcribitur: ſed illud malo contemptu ſæpe non legitur, aut lectum non perpenditur. impius ſanè neglectus hic eſt cùm concio tam breuis non auditur, aut obliuione quàm primùm ſepelitur. Hoc ergo fine, Diuorum nomini in menſtruis illis chartulis, dictum aliquod de dictis melioribus ſubiungitur, vt aurem vellicet legenti, cúmque officij moneat, addatque ſtimulum ad vitam emendatiorem. Non multùm abſimili modo ſortem olim captabant è diuinis oraculis, quod vel ex hoc pateat, quod ſubiungo. Merouęus Regis Francorum Chilperici filius, homo regij quidem ſanguinis, ſed probroſæ ambitionis, & qui ſcelus etiam per pietatem quæreret. Hic Turone D. Martini ſepulchro tria ſacra volumina, Pſalmorum, Regum, & Euangeliorum impoſuit, eáque nocte totâ illic peruigilans, ſanctiſsimum Antiſtitem Martinum rogauit, oſtenderet quid euenturum, & an regno potiri poſſet. Huic peruigilatæ nocti triduum inſuper adiecit, quod ieiunijs, precibus, vigilijs exegit. O ambitio quid non mortalia cogis pectora! Exacto hoc triduo ad Diui tumulum regreſſus; ſacram hiſtoriam Regum aperuit, primus autem explicatæ paginæ verſus hic erat: *Pro eo quòd dereliquiſtis Dominum Deum veſtrum, & ambulaſtis poſt Deos alienos, nec feciſtis rectum ante conſpectum Dei, ideò tradidit vos Dominus Deus veſter in manibus inimicorum veſtrorum.* Primus Pſalmorum verſus erat iſte: *Veruntamen propter dolos poſuiſti eis mala: deieciſti eos dum alleuarentur. quomodo facti ſunt in deſolationem? ſubitò defecerunt: perierunt propter iniquitates ſuas.* Ex Euangelijs,

gelijs, in capite paginæ hoc legendum occurrerat: *Scitis quia poſt biduum paſcha fiet, & filius hominis tradetur vt crucifigatur.* Ad hæc librorum reſponſa Meroueus, qui regnum iniquè affectârat, rubore & lacrimis confuſus, aſſumptis in comitatum quingentis viris, diſceſsit loco. in viâ ab Erpone Regis Gũthramni duce captus eſt, vti Gregorius Turonenſis memorat[a]. Quemadmodum verò ſacri codices olim per vſitatam ſortem conſulti, de futuris quandoque monuerunt, ita fit nonnunquam, vt in menſtruo Diuorum ſortitu, & oraculi vim habeant & vaticinij, quæ è ſacris codicibus exſcripta traduntur.

Vt vt ſit, minimè negligendum eſt breue illud monitum in chartâ menſtruâ perſcriptum: quãtò enim minoris eſt operæ, illud quotidie perlegere, tantò maioris eſt negligentiæ, in re etiam tam facili torpere. Sed pergo.

[a] Hiſt. Franc. lib. 5. c. 14.

Cap. VIII.

Quo conſilio preces indicantur in menſem proximum.

Tertium, quod in ſchedâ menſtruâ viſitur, eſt orandi ſcopus, nos intentionem dicimus, quæ aliud non eſt quàm propoſitum & pia voluntas pro iſtis atque illis preces ad Deum allegandi, quandoquidem in tabellâ menſtruâ cuiuis ſodalium ſuauiter imperatur, pro quibus illò potiſsimùm menſe debeat precari. Ita pro omni ſtatu ſexúque, pro ætate omni & ordine, pro regnis & prouincijs, pro amicis pariter & inimicis, probis improbis, viuis mortuis deprecationes inſtituuntur; ita ad omnem virtutem impetrandam, ad auertendam omnem noxam, & peſtem quamcunque, certi precandi fines præſcribuntur. Inter hos tamen ij ſingulariter obſeruandi, qui preces nobis indicunt pro ijs in quorũ incolumitate vel interitu maximarum rerum momenta vertuntur: Par eſt omnino, in precibus nobis commendatiſsimi ſint principes Chriſtiani omnes, in quorum manu ſalus & exitium plurimorum ſita ſunt. ita vigilantiſsimos oratus à nobis poſtulant tota regna & prouinciæ, afflicta bellis Hungaria, fœcunda martyrum Iaponia, vexata hæreſi Germania, reuocanda ad fidem Anglia. ſic & pro magnis Regibus Hiſpaniæ, Galliæ, Poloniæ omni ſtudio Numini ſupplicandum. Et quis obliuiſci poſsit vel letaliter peccantium, vel manium in purgante flammâ luentium, vel infantium de luſtrali fonte periclitantium? Pro his talibus precari quicunque menſis initio admonetur,

is certè ſine culpâ ſic imperatas preces penitus negligere non poteſt; quanti enim cenſendum eſt vel vni infantulo ſuis precibus cælum donare; animam vel vnicam ex igne luſtrali euocare; ei qui delicto letali obnoxius eſt, reſipiſcendi gratiam impetrare, & ſic è turpitudinis cæno extrahere? Quantæ item neceſsitatis eſt pro dono caſtitatis, ſibi aliíſque conſequendo, Deum & frequenter & feruenter rogare, pacem & concordiam poſcere, ad Indos & extremos Sinarum populos ſuſpiria mittere, benefacta his gratijs referre, inimicis iniurias hac talione compenſare, homines ad petulantiam & laſciuiam obſtinatos cælitibus ſeriò commendare, poſtulare denique perſeuerantiam nobis maximè neceſſariam. Ita verè Antiochenus orator Chryſoſtomus dixit: a pro ſe precari neceſsitas cogit, pro alijs charitas hortatur; pro ſe orare, naturæ eſt, pro altero autem, gratiæ. Dulcior eſt autem ante Deum oratio, non quam neceſsitas rei tranſmittit, ſed quam charitas fraternitatis commendat.

a Chryſ. tom. 2. hom. 14. in c. 6. Matth.

§. I.

Ger. Hîc ego forſan non malè obiecerim: Quantulus ſum ego vnus, aut quæ ſunt precatiunculæ meæ, vt ijs vel vniuerſam Galliam, vel latiſsimam Hiſpaniam, vel ampliſsimam Germaniam, aut Italiam totam, aut principes Chriſtianos omnes fulciam? non earum ſunt virium preces meæ, vt ego Atlas ſim & humeros ſupponam ruenti cælo. Pol. Atqui audi, mi Gerarde, non tuis ſolius precibus, ſed aliorum etiam tribuendum eſt, ſi ijs toti alicui prouinciæ opituleris. Deus tam bonus eſt vt ad paucorum caſtas puráſque preces maximis quandoque populis pepercerit: neque dici poteſt quantum virtus vnius etiam, & ſolius homunculi poſsit, ſi Deus eam poſſe velit: Recente mundo vnicus Abrahamus Deo ſupplicat pro quinque ciuitatibus, & benigniſsimè auditur. Et profana conſideras? Vnus ſolúſque erat Horatius Cocles qui bello contra Porſenam, in ponte ſublicio toti exercitui ſe oppoſuit, magnâ ſui gloriâ & ſuorum bono. Q. Mutius Scæuola vnus ſolúſque & primus è trecentis coniuratis Hetruſcum Regem à Romano Capitolio auertit. Vnus ac pænè ſolus Camillus fuit qui Romam iam propè buſtum factam, de manu Brenni, & Gallorum ferro liberauit. a Vnus ſolúſque Hercules fuit qui monſtris Orbem inauditis repurgauit. Sed vt hos taceam. Vnus ſolúſque Ioſeph fuit qui fame perituram Ægyptum ab interitu ſeruauit. Vnus ſolúſque Moſes tot centenis millibus Hebrææ plebis toties ſaluti fuit, ſuis partim conſilijs

a Liuius Decad. 1. lib 5.

partim precibus. Hieroſolyma funditus euerſa in magnum cadauer corruiſſent, ſed vnus ſolúſque Mathathias cùm lugendo & ſuadendo, tum hortando & agendo reſtituit rem. Iſraëlis populus vniuerſus idolis litaſſet, niſi per vnum & ſolum Eliam Thesbiten à tam immani ſcelere fuiſſet reuocatus. Daniel vnus ſolúſque fuit, & iuuenis, cùm ſenum plebíſque decreta reſcidit, & Suſannam paratæ neci eripuit, ipſóſque iudices morte mulctandos æquiſsimè iudicauit. Vnus ſolúſque Dauid fuit, tunc etiam adoleſcentulus & contemptus, cùm carneam illam & loquentem Philiſtæam turrim, & quaſi ſedem belli Goliathum, in oculis trepidantis exercitûs fundâ ſaxóque expugnauit. Vnus ſolúſque Samſon fuit, tantùm aſini mandibulâ, non ære aut ferro armatus, cùm tot ſimul Philiſtæos trucidauit. Vnus ſolúſque Ioannes Baptiſtes fuit qui tacentibus vniuerſis auſus eſt Herodem omnium facinorum quæ patrârat, arguere. Quid? etiam vna & ſola mulier Hebræa Holofernem, tunc terrorem Orbis, ſuo ſibi gladio iugulauit, itáque Aſſyriam militiam vniuerſam vna illa ſuperauit. Vnus Mardochæus & vna Eſther omnem Iudæorum gentem à certo interitu ſeruarunt. Vno Ambroſio ſublato florens Italiæ ſtatus magnam partem corruit. Vnus fuit ſolúſque Leo Magnus, cùm illud Dei flagellum, Attilam, Romanis arcibus iam iam imminentem, oratione non modò ſtitit, ſed & in Pannoniam redire perſuaſit.

§. II.

At verò vt neque Danieles, neque Abrahami, neque Samſones nos ſimus, certè ij eſſe poſſumus qui fuerunt auo etiam noſtro vel pueri & mulierculæ. Vnica ancillula, vti narrat illuſtriſsimus Baronius, ſuis precibus & cilicio, quo multos ſanârat, totam gentem Iberum ad Chriſti fidem perduxit.[a] Carolus V. Imperator, cùm Thomam Morum, qui Regis Angli fuit Cancellarius, capite plexum inaudijſſet, dixiſſe fertur: Henricus Rex totius Angliæ caput præcidit. Tanti erat vniuerſo regno, virum hunc, vnicum amiſiſſe. Vna Ioanna, Tullienſis virgo, pudica & ſancta, ab obſidione plurimos liberauit.[b] Melior eſt enim vnus timens Deum quàm mille filij impij. Ab vno ſenſato inhabitabitur patria.[c] Vnus itidem & ſolus Laurentius Iuſtinianus Venetorum vrbem ab excidio ſuis precibus ſeruauit. nam quo tempore bellum inter Venetos & Mediolanenſes arſerat, in Corcyrano nemore Eremicola vatici-

a Baron. tom. 3. An. 327. n. 11. b Aub. Myreus An. 1429. c Eccli. c. 16. v. 3. & 5.

nijs clarus degebat. Hunc è Venetis optimatibus vir nobilis adijt quæſiuítque, cui parti bellum illud feliciter ceſſurum eſſet? huic reſpondens Anachoreta: Deus, inquit, vrbi Venetorum vehementer iratus, quòd nulla morum emendatio poſt tot admonitiones, poſt tantos clamores ſequatur, illam perinde vt Palæſtinæ Pentapolin iam dudum deleſſet, niſi vnicus illorum Patriarcha, ſuis precibus vindictam diuinam auertiſſet. [a] Idem pæne de Simeone Salo Leontius Neapolitanus Præſul commemorat. Fuit enim, vt ciuis Emeſanus Hieroſolymam iret, quò illic ſe precibus abbatis Ioannis commendaret. Ioannes Simeonis olim ſocius, cùm illum Emeſâ ad ſe veniſſe cognôſſet: Atqui quàm maximè miror, inquit, te tantùm viæ tam caſſo labore confeciſſe. Ecquid eſt, quòd me Hieroſolymis quæras cùm Emeſæ habeas Simeonem, cuius precibus non ego ſolùm, ſed & orbis totus indiget. Deus bone, quæ tua ſunt iudicia! quem hominem vt fatuum & ſtultum mundus totus deridiculo habebat, huius precibus mundus totus egebat. Ergo vnius atque vnici hominis ad Deum emiſſæ preces, non tantùm vnum aliquod regnum, ſed & orbem terrarum vniuerſum ſuſtentare poſſunt. Ergo & ſodalis ille, qui cùm alios innumeros iuuare poſsit, tamen id tam temerè negligit, innumeris nocere cenſendus eſt. verè enim nocet, qui cùm poſsit non prodeſt.

a Bern. Iuſtinianus orator, nepos illius apud Zach. Lippeloo tom. 1. die 8. Ianuarij

CAP. IX.

In chartâ menſtruorum Cælitum adſcripta Virtus quid moneat.

VLtimum denique quod menſtruis ſchedis inſcribitur, vna aliqua Virtus eſt per illum potiſsimùm menſem crebriori actu exercenda. Campum dicendi hîc nullum ingrediar, cùm exitum ſpectet mea dictio. hîc ſolùm mirari multa debeo, ac etiam indignari. Et quâ tu fronte, ô frigidiſsime Sodalis, quiſquis es, quâ conſcientiâ ſanctum menſtruum domi tuæ ſordeſcere ſinis, & pulueribus ſitûque obduci, aut libello clauſum & malè ſepultum non colis vt ſanctum, ſed cuſtodis tantùm vt vinctum, totóque menſe illius nomen nec ſemel quidem aſpicis legíſque?

Memoriæ mihi eſt, Gerarde, ante annos aliquot [illegible] nos Oeniponto litteras, quæ defuncti Brixinenſis Pontificis [illegible] nobis commendarunt, ſimul etiam de huius Principis virtu[illegible] illuſtria quædam narrarunt, inter quæ illud eximium & imitandum. Siquidem

dem Brixinenſis iſte Præſul, ſuum ſibi Diuum quot menſibus Oeniponto ad ſe mitti, eundémque nunquam niſi flexis genibus accipere voluit. quis ambigat quin religiosè coluerit, quem excepit tam piè. Noui ego beatiſsimæ Virginis ſodales, qui omnium Diuorum Cælitum, quos vnquam per menſtruam ſortitionem acceperunt, ſyllabum & litanias confecerunt, quas & ipſi ſingulis menſibus ordinatè percurrerunt, & in mortis viciniâ ſibi ab alijs prælegi petierunt. Bona vtique & iucunda eſt morituro hæc prælectio, ſi tamen eos quot nominari audit Cælites, in vitâ ſibi familiares fecerit frequentiore cultu. Sed nobis nunc de virtute menſtruis Cælitibus adſcriptâ ſermo eſt.

§. I.

O Gerarde, quàm longè aliud eſt dicere aut docere, aliud facere. Quoties apud nos virtus laudatur, & alget? Omnis in actione conſiſtit virtus, nec vlla eſt ſine labore. Virtutem in chartulâ menſtruâ notatam circumferre, virtutis ſanè non eſt. Quid porrò de ijs dicendum, quibus in diſtributione menſtruâ è virtutibus Patientia obtingit, ipſi verò vel aſperiore verbulo afflati, velut vento peſtilente correpti, fremunt, frendent, furunt, calcaturi omnia ſi poſsint, laceraturi & peſſundaturi omnia, adeò largiter bilem effundunt. ô mi iuuenis, & ô mi vir, quid menſtrua te ſchedula docet? an non illa hortatu tacito aſsiduè tibi occinit: *Patientia, Patientia, Patientia.* quid ais? an omnem adeò patientiam conſumpſiſti, vt nec leuem iniuriam, aut innocentem iocum, nec paucas voculas, aut obliqui oculi minas poſsis concoquere? ô te heroëm, qui ad pulicis morſum, Herculem inclamas! Quis vnquam cælo ſe dignum fecit impatientiâ? quis non probè contuſus in illam patriam peruenit? quis non omnia vincere poteſt ſilendo & patiendo? quid indignaris, quid ſæuis, quid minaris? hi mores cælo non conueniunt. Sapientiæ comes eſt Patientia, quæ dolori cuicunque fert remedium. Iter ad cælum ſine patientiâ nunquam reperies. Ergo ſchedam tuam inſpice, lege, & centies relege: hæc tua lectio voce vnicâ conſtat, PATIENTIA.

§. II.

Et quid de ijs ſentiendum, quibus in menſtruis chartis Obedientia præſcribitur, at ipſi nihil minus faciunt quàm quod imperatur: quibus ieiunium ſuadetur, illi nec vnico bolo genium ſuum fraudant: quibus Veritas conſulitur ſequenda, at illi technas, fucos, ſutelas,

las, mendacia conſarcinant. Sic auditorum vbique multos reperias, factores paucos. An non ij auditores ſolùm, apud quos pax publicè laudatur, rixis illi ac iurgijs turbant omnia: examen conſcientiæ iubetur, illi toto menſe nec ſemel quidem in ſeipſos deſcendunt: quatuor nouiſsimorum meditatio proponitur, illi mortis & iudicij immemores, cæli & inferorum ſecuri viuunt: vigilantia præcipitur, illi venientem ſolem horâ ſeptimâ in lecto ſalutant, vbi vbi tandem ſit ſacrum: pia lectio commendatur, illi libellos pios nec habere quidem ſtudent, ne dum legere: frequens confeſsionis vſus inculcatur, vix illi vt hoc quouis bimeſtri ſemel faciant, adducuntur. Et de illis quid dicas, quibus Virginitas & pudicitia colenda indicitur, obſcœnos illi Catullos pro ſtimulo Virtutum legunt. O mi ſodalis, an non iſte menſis identidem tibi occentat *Caſtitas, Caſtitas, Caſtitas.* Vide obſecro quàm caſti ſint tui oculi, quàm verecundi geſtus, quàm pudica verba, vide ante omnia quàm puræ & mundæ ſint cogitationes tuæ; ſi hæ libidinis cœnum admittant, ne mireris & oculos, & geſtus, & verba eodem luto infici. vbi cor libidinem olet, vbi cogitationes caſtæ non ſunt, nec lingua, nec vultus, nec oculi cordis indices caſtimoniam ſpirabunt. Ergo & tu menſtruam tabellam tuam inſpice, lege atque relege centies, ſexcenties; lectio tua finitur verbo, *Caſtitas, Caſtitas, Caſtitas.*

§. III.

Quid porrò de ijs cenſendum qui menſtruali ſchedâ Sobrietatis monentur, illi diem mero frangere, & crumenam in calices ſtudent exhaurire. Quid de ijs videtur quos pia illa ſors, ad deſiderium patriæ cæleſtis erigit, illi in variam curioſitatem effuſi, omnibus ſe vanitatibus indulgent. Quos putes eos, quibus ſcripta traditur Carnis afflictatio, illi hoc vnum agunt, vt Carni faciant bene, vt corpus mulceant & ſaginent. Quid de his, inquam, omnibus ſentiendum? qui prorſus in contrarium nituntur, & alia omnia faciunt quàm quæ ſancti menſtrui monent, ſuadent, iubéntque. De te, Gerarde, tua me virtus meliora vult ominari. In eos dixi hactenus, qui torporem & deſidiam nec alienis quidem degunt oculis, qui ſuo ſe officio functos credunt, cùm conſuetudini paruerunt, tametſi menſe toto nec Diui cura, nec ſtatæ preces, nec ſpecimen virtutis vllum ſe prodat. Ita alios atque alios Sanctos, ita plurimos accipiunt colendos, nullum colunt, tunc maximè ſenſuri quàm malum ſit Diuos Cælites negligere, cùm ſerum nimis erit velle coluiſſe,

cúmque

túmque nihil vltra reſtabit quàm vt tam profanæ ſocordiæ fruſtra pœniteat. Non ſatis eſt,ô iuuenes; ô viri,nō ſatis eſt menſtruas ſchedas flexo poplite, reuerenti manu, pióque oſculo excipere, perlegere, retinere, niſi & Diuos in ijs deſcriptos colere, & virtutem in ijs notatam placeat exercere. Nemo virtuti fauet, niſi qui eam ſequi poteſt, & Cælites nemo experitur propitios cùm moritur, qui eos ſibi amicos non conciliat dum viuit.

Ger. Sæpe cœpi, ſed ſæpe etiam deſij Diuis menſtruis honorem habere, nunc obliuione, nunc etiam tædio victus. Pol. Vix eſt vbi altioribus clamoribus ſit opus, quàm cùm bene cœptorum Conſtantia docenda. Animus humanus ingenerato pondere nunquam non deflectit in praua, varius ſemper & mutabilis: virtutem præſentem ſæpe non odimus, ſed negligimus. ita virtutum radices non rarò antequam adoleſcant, ſterili frigore exareſcunt, vt iam ſupra demonſtratum eſt. Sed quidquid dixerimus, minus ſemper quàm par erat, dixiſſe videbimur. Et quia de Conſcientiæ,de Cælitum, de Corporis cultu agimus, hunc nobis laborem neceſſario ſumemus, Gerarde, vt belluam iſtam huic triplici cultui infeſtiſsimam pro viribus impugnemus. Sanè ab hac animi leuitate & inconſtantiâ admirandæ metamorphoſes, & ſæpe monſtra vitiorum horrenda proueniunt, quæ ab ijs eduntur qui quandoque ſanctiſsimè incipiunt, finiunt ſceleratiſsimè, ab Angelis, ſuo vitio,in diabolos mutati. Hæc enim inconſtantia, & lentus ad vitium deſcenſus, non vnam aliquam virtutem eneruat,ſed vniuerſas. Audi funeſtam tragœdiam, in quâ hiſtrio ſeu actor, & conſcientiam & Cælites religioſiſsimè cœpit colere. ſuum etiam corpori, qui conueniret,cultum tribuere: ſed quàm ſanctè incœpit, tam impiè finiuit. Audi miram, bis miram cataſtrophen.

Cap. X.

INCONSTANTIA.

In Animi & Cælitum cultu, exemplo inaudito coarguitur.

VNus quidam adoleſcens, & honeſto loco natus, & à fortunis felix atque copioſus, melioris ſanctioríſque vitæ ſtudio incenſus, parentem obnixè rogauit, liceret ſibi rebus mortalibus abdicato, Chriſtum & immortalia ſequi. Negauit hoc ei pater. Inſtitit rurſum ac ſæpius filius: cùm actum agere ſe putaret, propin-

quos in parentem immiſit, vt id à parente extorquerent. Impetrauit tandem ab inuito poteſtatem abeundi, & mox in cænobium ſe incluſit, in quo tam magna & illuſtria continentiæ & abſtinentiæ quotidie documenta ceteris dedit, vt haberent omnes quod imitarentur. Cùm aliquamdiu in cœpto vitæ curſu profeciſſet, ratus ſe perfectiorem quàm erat, affectat ſolitudinem, & à Cænobiarchâ ſecedenti copiam flagitat. dehortatur iuuenem prudens hoſtilium technarum pater, pericula proponit, inſidias exponit, enumerat damna ex eo diſceſſu ſecutura, nec perſuadet tamen iuueni, quem jam perſuaſit, imò abripuit affectus. Si ergo, inquit Præſes, audendum eſt, dabo ſocios qui comitentur. ita diſcedenti comites geminos è contubernio ſuo adiungit, qui nouo eremicolæ locum opportunum quærant. Faciunt vnà iter diem vnum atque alterum, ac per vaſtam ſolitudinem feſsi oberrant, æſtúque tandem ac labore fracti in terram corpora abijciunt, ſomno pauxillum vires refecturi. Cùm aliquamdiu placidè omnes quieuiſſent, ecce tibi ales ſtreperis aduolat pennis, è clangore alarum excitat ſopitos. Hîc comites; en, inquiunt, ſociene, Dominus cælitem tibi miſit, ſequere ducentem. Ille de prouidentiâ Dei mirè lætus, ſalutatis comitibus, ſequitur præuiam ductricem. Ales poſt pauca ſpatia ſemel atque iterum ſubſidit, ac vaneſcit, in quo loco nouus incola ſiluæ antrum reperit, iuxtáque ſalientem ad ſedandam ſitim, & dactylos ad pellendam famem. Intellexit eam ſibi regionem à Deo per auem deſignatam, vbi Deo preces aſsiduas ſterneret, & vitæ curſum feliciter perageret. Ergo totum ſexenniũ in ſummâ vitę innocentiâ & ſanctitate ſolus & vnicus traducit. Etiam de tironis felici progreſſu nõ parum ſollicitus erat cacodęmon, timebátq; ne tam altas virtutis radices ageret, quas non poſſet ampliùs conuellere. Aggrediendũ itaque ſibi militem aduocatis in conſilium conſuetis artibus decernit, perſonam inculti & horridi natúque grandis anachoretæ ſumit, tironẽ adit, ſeſéque ſpectandum primùm exhibet. horret iuuenis, & aſpectu inuſitati hoſtis percellitur, nam intra ſexennium mortalium neminem aſpexerat. Dat ergo ſe in preces, precatur vnà in ſpeciem vaferrimus inſidiator, ſurgentémque hortatur, vt denuò ſecum etiam votis Deum conueniat. Tum perſonatus ille dæmon: quamdiu, inquit, hîc degis? Sexennium inquit iuuenis. O infelicitatem, inquit hoſtis; quî te tam vicinum tamdiu ignoraui! non ampliùs quatriduum eſt cum hîc eſſe te cognoui, ſtatímque conſurrexi loco, & ſalutatum te perrexi, vti de ijs inter nos rebus, quæ ad vtriuſque

que ſalutem pertinerent, ageremus. Quid agimus hîc in tam vaſtis & deſertis ambo ſaltibus, à ſacris Chriſti myſterijs, à diuino Euchariſtiæ epulo excluſi? vereor equidem ne ab eius quoque regno excludamur. Ad decimum quintum hinc lapidem duo ſita ſunt cœnobia, quæ licebit nobis feſtis diebus adire, ac perceptâ ſacrâ ſynaxi redire. Viſa res imperito tironi ſalutaris ac neceſſaria, ſpecum deſerit cum ipſo dæmone, quem virum ſanctum exiſtimabat, & dominico die monaſteria petit. Templum ingreſſus, & in preces fuſus cùm paullò poſt circumſpiceret, & ſocium ac ductorem ſuum requireret, nuſquam inuenit. Quærit ex cœnobitis vbi comes ſuus & pater eſſet: neminem, inquiunt illi, niſi te & prorſus incomitatum huc aduentantem vidimus. Tum demum ſenſit ſe à veteratore circumuentum, & per dolum è cubili ſuo extractum, neque tamen nimium doluit, ad homines poſt tantum temporis, reuiſiſſe. Ergo ad latibulum ſuum reuerſus progreditur in conſueto vitæ inſtituto. Sed adeſt rurſus ſtropharũ fabricator dæmon, verùm iam aliâ longèviâ perniciẽ incauto machinatur. Iuuenis formam induit, habitum ciuilem & patrium finxit, vt cui ſemel illuſerat, eundem denuò falleret, ac tandem à loco, pietate, religione penitus auerteret, ac in ſempiternum exitium præcipitaret. Adeſt ergo & in latebrã ſedentem ad ſui ſpectaculum elicit, nihil effatus, ſed perinde ac ſi è patriâ, quæſitum religioſum iuuenem veniſſet: adſtat, intuetur curioſè, hæret & modò vultum, modò alias corporis partes reſpicit, vt ad ſciſcitandum prouocet tacentem. Nec fruſtra; rumpit ſilentium prior imperitus anachoreta, &: Quid, inquit, ades, quid me tam exquiſitè contemplaris? Hîc architectus mendacij: haud videris me noſſe ampliùs, religioſiſsime domine, poſt tantam temporis intercapedinem. Ego ſum vicini patris tui filius, Pater tuus ita audiebat, hoc nomen erat matri, hoc ſorori: Sed mater quidem ac ſoror ante biennium naturæ conceſsêre, pater hoc anno defunctus, te hæredem ex aſſe ſcripſit, vt tu veluti pius ac religioſus filius relictum aurum ac theſaurum omnem, pro vtriuſque ſalute in egentes diſpertias, miſitque, qui te perueſtigarent, nec hactenus ab vllo reperiri potuiſti, quod equidem vehementer gaudeo, mihi eam felicitatem diuinitus oblatam, vt in te inciderem. Reſpondet anachoreta religioſè, modò etiam conſtanter: Ego verò pecuniæ cauſſa locum hunc deſerturus non ſum. Et ille: Quid enim mali ſuadeo? non ſum auctor tibi vt opes poſsideas, aut retineas, ſed in pauperes tribuas, ac relictam ſolitudinem quàm primùm repetas. Quid reſpondebis,

ſpondebis, de neglectâ & direptâ tantâ pecuniæ ſummâ, ſummo iudici? quid patri? quid egenis ac miſeris quos tantâ miſericordiâ priuas? Huic anachoreta. Ego, inquit, hactenus rerum caducarum curam penitus nullam habui: conſcientiam ſolùm, & cælum atque Cælites curaui. Et hoc eſt (inquit laruata vulpes) conſcientiam & cælum atque Cælites curare, parentibus in cauſsâ præſertim tam piâ ſuccurrere, pauperibus per occaſionem tam bonam non deeſſe. qui hæc non curat, conſcientiam negligit, & cælum atque Cælites contemnit. Ad hæc anachoreta iterum: An non ſunt, inquit, alij, an nemo ſupereſt cognatorum qui me abſente, bona hæreditaria in egenos diuidat? Si tu deſis, inquit impoſtor, auariſsimus quiſque aduolabit, & prædam faciet pro libitu: interim mendicorum turba lugebit & abibit inanis, cuius culpam tu ſuſtinebis. Ductus & victus his dolis ſimplex & ſtolidus iuuenis, ſurgit, pedem quem retulit nunquam, ex ædiculâ profert, ſolitudinem ſimul ac cælum Cæliteſque deſerit, viam init, patriam repetit. In viâ non pauca nec leuia nequitiæ rudimenta accepit à viæ ſocio, à quo inſigniter & cum fallaci venuſtate malus eſſe didicit, antequam id ſe doceri crederet. In patriam vbi peruenit, ecce domum paternam ingredienti pater ipſe, quem dæmon finxerat mortuum, occurrit, miratur nouum hoſpitem, nec agnoſcit filium, ſed probè filius patrem. Quærit pater, quis, vnde domo, quid adeſſet? Attonitus propè filius, quòd videret viuum, quem audierat defunctum, fingit (tantum in itinere ex comitis ſocietate profecerat) fingit inquam, ſe deſiderio patris extremum videndi & ſalutandi adeſſe. agnitum pater in ædes admittit, & amiciſsimè vt filium tractat. Sed non diu in ædibus paternis verſatus, Mundi mores & leges exactè addidicit, fortaſsè illas nunquam ſatis oblitus, tantò iam appetentior vanitatis, quantò antè pietatis ſtudioſior, perinde ſi doleret tamdiu vitijs non ſeruijſſe, ita ſapere cœpit miſero peccandi licentia. Conſcientiam quam anteà quotidiano examine ſolebat explorare, iam opprimere, eíque ſilentium imperare: Cælites quos priùs aſsiduiſsimis obſequijs conſuerat colere, iam contemptim negligere, & faſtidire; corpus quot aliquot annis laboribus & inediâ macerarat, iam verè colere, & molliſsimè procurare cœpit. his gradibus in præceps ibat, ſeipſo deterior factus in dies. adeò dulcis ei erat vitiorũ libertas, quâ tamdiu carere ſe potuiſſe mirabatur. Sic per ſummum ſcelus, pudorem & innocentiam amiſit, turpiſsimiſque ſeſe flagitijs contaminauit, ita vt à parente plagis etiam multatus,

tus, tamen non reſipiſceret, ſed infelicem animam in ſceleratâ vitâ exhalaret.

O prodigium! ô portentum! quis vnquam hoc ſanctiùs incœpit, quis flagitoſiùs finiuit? Mali origo eſſe ſolet: melioribus non parere, ſibi fidere, ſeipſum non noſſe. hinc iſtæ lacrimæ. Verùm quid huic miſero iraſcor? mihi deberem. Et ego hunc luſum in alijs atque alijs quotidie ludo: Et hoc, & iſtud, & illud incipio, nullum finio.

§. I.

Tales Protei ſumus, hodie conſcientiam luſtramus, & purgamus, & vix craſtinum expectamus, cùm eandem nouis ſceleribus implemus: hodie Diuorum genua aduoluimur, ijſdem cras tergum obuertimus. Iſaiæ vaticinium in nos planè non quadrat: *current & non laborabunt; ambulabunt & non deficient.* a Nos ambulamus quidem, ſed breuî deficimus; currimus, ſed medio ſæpe curſu laſſeſcimus; quandoque etiam finem iam vicinum, iam proximum ſtultiſsimâ præcipitatione corrumpimus. Saul regum optimus, ſi eius principia ſpectes, à Samuele iuſſus ſeptem diebus expectare, dum victimas ſimul immolarent. Expectauit omnino ad vſque ſeptimæ diei ſerum veſperem, cúmque populus ab eo dilaberetur, tanquam coactus ſacrificauit. Et en eo ipſo tempore aduolans Samuel: *Stultè*, inquit, *egiſti: nequaquam regnum tuum vltra conſurget.* b Heu lacrimabilem iacturam regni! ſex diebus Saul expectauerat, & vndecim horis ſeptimi; anguſtijs tandem compulſus, & de Samuelis aduentu diffiſus, ipſâ vltimâ horâ priorem perſeuerantiam omnem corrupit, defecit, itáque ſibi poſteríſque regnum perdidit. ex quo tempore per eos ſcelerum gradus cœpit non ire ſed ruere, vt poſt mortale regnum amiſſum, immortale quoque amiſerit & æternum. c Quàm tutum eſt alienis malis ſua dediſcere, & aliorum ruinâ cognitâ, in ſtatu firmiore ſe componere. Et ſanè vltima vitæ perſeuerantia plurimum ab eâ pendet quæ quotidianis actibus roboratur. Qui bene cœpta toties támque facilè deſerit, in ſupremo vitæ actu ægrè ſibi conſtabit. Ideò ſanctiſsimus Rex Dauid: Inclinaui, ait, cor meum ad faciendas iuſtificationes tuas in æternum & : in æternum non obliuiſcar iuſtificationes tuas. *d* Nil magis neceſſarium nobis, quàm quotidie firmiſsimè ſtatuere ac proponere.

Quid

a Iſ.c.40.v.31. b 1.Reg.10.v.1.& c.13.v.8.
c Ita ſentiunt Toſtatus Abul. Thomas Aquin. Bernardus, Hieronymus, alij.
b Pſal.118.v.112.& 93.

Quid autem iuuet quotidie proponere, ſi licet propoſitum quotidie deponere? Nihil hoc eſt aliud, quàm felici manu ſubſtructa, ridiculâ pœnitentiâ deſtruere, aut molem Siſypheam in rupis faſtigium educere, mox in infimam vallem rotatu præcipiti reuoluendam. Ger. Hæc labes noſtræ mortalitatis eſt, non diu eadem conſilia probare. Pol. Amamus mixtas pœnitentiæ voluptates, & bona ſemper placitura vix admittimus. Ger. Statui iam ſæpe, nullo die conſcientiæ diſcuſsionem intermittere: propoſui quot menſibus oblatos ſorte Cælites ſtudioſiore cultu proſequi: decreui iam crebrò corpori minus indulgere, oculorum incendia cauere, linguæ peſtilentes impetus coërcere: cœpi non ſemel inſaniam amabilium nugarum & ſordium mearum deteſtari. Et tamen, quæ ſtatui non feci; quæ propoſui neglexi; quod decreui violaui; quod deteſtatus ſum, rurſum amaui. quæſo, vnde hic morbus, nunquam facere, toties ſtatuere? Pol. Mi Gerarde, forſan non ſatis firmè ſtatuis. perfunctoriè ac leniter leuitérque velle, non animi decretum, ſed impetus eſt, qui vti citò vires acquirit, ſic citò amittit. ſubita cæli ſerenitas, ſubitis nimbis fœdatur, herbæ ac flores celeriter nati, celeri morte ſubducuntur. Firmum propoſitum non eſt, quod in cerâ aut arenâ ſcribitur: rigido metallo commendandum eſt quod diuturnum eſſe cupimus. Iobus hoc fecit; quod ſtatuit, perinde ſi exaraſſet id ære, ſic executus: donec, inquit, deficiam & moriar, non recedam ab innocentiâ meâ: iuſtificationem meam & virtutem quam cœpi tenere, non deſeram. a

a Iob. c.27.v.2.

§. II.

Narrant hominem generoſi ſanguinis, ſed vitæ profligatiſsimæ, latrocinijs inſuper infamem, eius ſibi conſuetudinis inuiolabilem legem dixiſſe, vt nullus iret dies, quo ſe Matri Dei non commendaſſet Angeli ſalutatione. Quantula ſcintilla pietatis, in vaſto mari flagitiorum! Habuit hic miræ & prolixæ fidelitatis famulum, qui ipſis quatuordecim annis induſtriè illi ſeruijt. Patuit tandem famulatum hunc fuiſſe inſidioſiſsimum. Siquidem vir ſanctus qui in caſtro illo captiuus detinebatur, hunc famulum adegit Iesv Chriſti nomine, fateretur quis eſſet. Ille vim imperij ſentiens, demum ſe diabolum faſſus eſt ſub humanâ ſpecie tot annis illic ſeruijſſe, idque in mandatis habuiſſe, vt ſi quo die herus ſalutandæ Virginis conſuetudine momitteret, ſuffocatum abriperet

riperet ad impiorum carnificinam, verùm ad id temporis nullum omnino diem abijſſe quo herus Dei Matrem pro more non coluiſſet. a Hæc ego fide complurium aliorum recitaui. Hoc liquet, mirificè placere Deo cuiuſque boni operis conſtantiam. Sicut natura indefeſſa operatrix ab exili plantâ arborem educit admirandæ altitudinis, non ſubitis incrementis, ſed diu & continuè operando: aquæ guttulæ lapidem cauant, non vi ſed ſæpe cadendo; ignis immortalitas tamdiu durat, quamdiu ſubminiſtrantur alimenta; ſemper viuit flamma, ſemper vorando: ſic Deus, aſsiduè operatur benefaciendo, ſic homo probus ad immortale faſtigium exurgit nunquam ignauè ceſſando.

Felicem Pilatum ſi quo pede cœperat, decurriſſet. Turpe eſt cedere oneri, & luctari cum officio quod ſemel receperis. Poſito fundamento, imponenda eſt & coronis. Virtus boni operis perſeuerantia eſt, quâ vbique eſt opus.

Orpheus Euridicen ab inferis reducturus accepit conditionem, ne inconſtanti curioſitate duci ſe ſineret, & retro torqueret oculos. At miſer,

——— auidúſque videndi
Flexit amans oculos, & protinus illa relapſa eſt. b

Orphei & nos ſumus (ingemiſco cùm cogito) & vix parta, mox iterum perdimus inconſtantiâ miſerabili. Et quoties ſuam quiſque animam ab Orco reuocat pœnitentiâ? verùm quia ad priſtinos amores cor iterum reflectimus, iterum etiam atque iterum, relapſam ad Orcum animam damnamus. Quid iuuat, hodie in caſtimoniæ leges iurare, cras iterum libidinis cœno ſe mergere? quid prodeſt, hodie infra omnes ſe ſubmittere, cras grande ſupercilium reſumere, & omnes alios deſpicere? quid magni, hodie præclarum patientiæ ſpecimen edere, cras omne patiendi ſtudium abijcere? hodie frugali quadrâ viuere, cras helluari & græcari; hodie agni manſuetudinem induere, cras in lupum efferari; hodie cælum atque Cælites ſolicito cultu ambire, cras Veneri & Pluto ceteriſque inferorum monſtris applaudere. Gerarde, ſi Dei Matrem, ſi Diuos alios venerari cœpimus, quæſo, non hoc ſolùm die aut hebdomade, non hoc tantùm menſe aut anno veneremur: conſtemus nobis, noſtríſque cœptis, & cras ſimus quales hodie fuimus.

§. III.

a Iacob. de Vorag. archiepiſc. Ianuenſ. Hercules Vincemala lib. 1. mirac. mir. 14. Pet. Anton. Spinelli de Amore Deiparæ c. 5. fine.
b Ouid. l. 10. metam.

§. III.

Equidem multa ſunt quæ nos ad conſtantiam hanc accendant. Nota tibi non ingeram vel aliàs audita. Illuſtre & prorſus inauditum apponam pro clauſulâ. Narrat is qui & auribus ſuis & oculis non immeritò vult credi. Nuperrimè in ſcriptoris huius notitiam deueni, è cuius fide hæc ego tibi fideli narratione pandam.

Franciſcus Retzanus rerum diuinarum conſultus, è S.Dominici familiâ, in Auſtriæ Academiâ Viennenſi triginta ſex annis ſacras litteras docuit. Hic à teneris vnguiculis beatiſsimæ Virginis cultor tam feruidus quàm conſtans fuit. Quotieſcunque Dei matrem vel nominari ſolùm audijt, vel eam ipſe nominauit, mox occaſione proximâ ſalutationem Angeli ſubmiſsè pronuntiauit. Idem fecit, quotieſcunque illius imaginem, & quocunque loco tranſiret. Eâ de cauſsâ non tantùm in muſeo ſuo, ſed & alibi diuinæ Matris iconem voluit eſſe frequentiſsimam. Preces, ſeu, Officium Mariæ Virginis vel vnico die intermittere nefas duxiſſet. Pecuniam omnem quam docendi munere fuiſſet promeritus, in beatiſsimæ Virginis cultum expendi voluit. Singulis Sabbati diebus dimidiam prælectionis partem decorè & cum gratiâ in laudem diuinæ huius Virginis deflexit, & frequenter eo ſenſu, vt vberes lacrimæ verba dicentis interciperent. In precibus, quas magno numero quotidie huic beatiſsimæ Matri adnumerauit, ingenti affectu animum omnem in hanc cæli Reginam intendit. Medullis ac viſceribus ei hærebat pietas in iſtam matrem. Neque verò interim quæ ſui muneris eſſe nôrat, negligebat. Sic ad annum octogeſimum quartum ætatem prouexit, vir miræ abſtinentiæ & hoſtis ſui corporis, quo nudo telam lineam non attigit, culcitræ non niſi laneæ indormijt, religioſi ſilentij ſemper obſeruantiſsimus. Si quando è cubiculo in bibliothecam, aut triclinium, aut templum iret, aut domo ad ſcholas prodiret, ne tantilli temporis iacturam faceret, Dei parentem Angeli verbis aſsiduè ſalutabat. Poſt lucubrationes plurimas & libros à ſe compoſitos, in illa Salomonis verba: *Per me principes imperant* &c. digreſſus, tria bene magna volumina conſcripſit in laudem cæleſtis Virginis Mariæ, cuius in cælum Aſſumptæ die, ſuum ipſe laborem elimare cœpit, & curis ſecundis perficere. Dum ergo manum habet ad tabulam, en febricula ſcribentem occupat. tantiſper ergo calamum ponit, dum impetus morbi ſolueretur. At vbi febris in dies recurrebat auctior & grauior, æger ad ſocium conuerſus: quid hoc ſibi vult, inquit, Virgo beatiſsima, quòd me ſuis

ostendi-

octodialibus feſtis ſuóque opere diſtentum, æſtu febríque iactari ſinat? ſed feramus, quicquid in nos Dei bonitas decernit. Et hoc etiam ſcribere eſt, hoc etiam eſt Deum Déique matrem laudare, non repugnanter pati. ergo patiamur. Fecit, vt dixit. Iamque dies beatiſsimæ Virginis Natæ aderat, cum ſacramentis omnibus confirmatus Franciſcus, viſu tamen (quod rarum in hoc ætatis) auditu ac mente integrâ conſiſteret. Horam nouiſsimam præſentiens, more ſuo ſalutationem Angeli recitare cœpit, & licet in vltimis eſſet, iámque animam ageret, nihilominus tamen verba formabat, quantumuis exili ſpiritu ac intermortuis vocibus, illúdque ſuum (ſancta Maria mater Dei, ora pro nobis) continuè pronuntiabat, vſque dum labra non ampliùs contrahere aut diducere valeret. ſic extremum vitæ ſpiritum in ipſo matris deſideratiſsimæ affatu edidit. In extincti facie nil horroris, ſed hilaritas & propè vitalis decor ſpirabat, qui ad gaudium inuitaret ſpectatores.[a] En, Gerarde, inſigniſsimam in Deiparæ cultu conſtantiam per tot vitæ ſpatia ad ipſum vſque quartum & octogeſimum annum. Et quid miremur tam lenem & felicem exitum, poſt vitam in huius dominæ tam pio famulatu exactam?

a Ioan. Nyder. l. 4. formic. c. 7.

§. IV.

Huic omnino geminum & planè recens addo, quod non ita pridem Pater quidam è Societate Ieſu mihi narrauit, & ego nunc tibi. Paulus Hoffæus, quem incanum egomet ſæpiſsimè vidi, neque enim adeò multi anni ſunt cùm naturæ conceſsit. Hic in Societate Ieſu ſacerdotem egit vltra quinquaginta annos, muneribus & curis varijs exercitus. Cúmque à Collegij Rectore moneretur, pro veterum more, primum ſacrum in templo publicè repeteret, vir modeſtus & ſubmiſsi animi, omníſque honoris & applauſus fugiens, priuatim & in ſuo Bethlehemo (ſic appellarat extemporaneum ſacellum, quod ipſius ſenio excitatum eſt) ſacrum illud [illegible]it. Poſt plurimos labores otioſus repertus eſt nunquam. Mane diebus ſingulis ante horam tertiam ſurrexit: totum tempus vſque ad ſextam meditando & orando traduxit. meditationibus ſacrum, ſacro lectiones & ſcriptiones illius ſacræ ſucceſſerunt. Tam in verbis ſemper conſideratus & cautus, quàm in cibo potúque omni abſtinens & moderatus fuit, quo effecit vt infeſtam po-

dagram vltra ſeptuageſimum annum à ſe diſtinuerit. Et teſtati ſunt medici, vitam ipſi in tot annos ideò prorogatam, quòd tam contumaci & ſeuerâ abſtinentiâ ſeſe exercuiſſet. Cibos delicatos etiam in morbo auerſatus eſt, facilè parabiles & communes alijs omnibus amauit. Patientiæ fuit tantæ vt ſæuiſsimos dolores calculi & podagræ, ſubinde etiam iocularibus dictis tegeret. Paupertatis religioſæ ſic amans, vt ob res leuiſsimas facultatem à maioribus petere ſit ſolitus. Manes ſæpius (res ei iam nota erat) ad cubiculi fores auxilium ab ipſo flagitârunt. Eundem vitæ terminum habuit magnus vir iſte, quem prior ille, de quo dixi, nam pariter ad octogeſimum quartum annum ætate proceſsit. Hæc ideò noſſe intereſt vt ſciamus quantæ virtutis viri in clientelam fidémque cæleſtis Reginæ confugerint. Quantum verò hic ipſe Paulus Hoffæus beatiſsimam Virginem Matrem amarit & coluerit, vel ex eo ſolùm conijcias. Omnibus diuæ Virginis peruigilijs ieiunium religioſiſsimè ſeruauit. & quem ſenem non facilè vllus vnquam cantantem audijt, is ipſe paucis diebus ante mortem carmen de beatiſsima Virgine præter omnem morem cecinit. Dixiſſes octogenarium olorem funeri ſuo præludere. Mortuus, ſubridenti ſimilis, tâmque amœno erat vultu, vt ab eo vocem expectaſſes.

§. V.

En, mi Gerarde, adultos iſtos & propè nonagenarios Æternæ Virginis clientes, & cultores conſtantiſsimos. His, Franciſco & Paulo, qui Angelorum Reginam præcipuè coluerunt, ſubiungo Franciſcum & Philippum, qui Angelos. De S. Philippo Nerio facile eſt conijcere quo honore affecerit Angelos, cùm eum tanto affecerint Angeli. Nam in eam ſeſe humilitatem ſubmiſit Angelus erga Philippum, vt ab eo etiam ſtipem petere, mendici habitu dedignatus non ſit, dixerítque, cùm perſonam aperiret; *Videram experiri, quid facturus eſſes.* Eundem hunc integerrimum virum in altiſsimam foueam noctu prolapſum, penitus illæſum eduxit Angelus. Idem vir ſanctus ſuauiſsimè concinentes Angelos audiuit, vti in eius rebus geſtis teſtatur Antonius Gallonius. a At verò Franciſcus Aſsiſias, ille pænè vnus ex Angelis, ardentiſsimo ſimul ac conſtantiſsimo affectu complexus eſt Angelos. Atq; vt omnibus beatarum mentium ordinibus ſe verè deuotiſsimum probaret, à die beatiſsimæ Virginis in cælum euectæ quadraginta continuos dies ieiunio &

a In vitâ S. Phil. Nerij pag. 45, 46, 47. & pag. 381.

& inediâ traduxit. Et quia Franciſcus animorum ſalutem mirè ardebat, Michaëlem Archangelum, cui ius aliquod in animos corpore ſolutos, ſingularibus obſequijs ſibi demereri ſtudebat. Tantorum exemplis ducimur, ad præſtantiſsimam in cultu Cælitum conſtantiam. Magni prorſus momenti eſt in omni actione nobiliori, non temerè ordiri, non leuiter & citò deſinere. Atque hîc præclariſsimi documenti loco ſit, quod Mathois abbas dicere ſolitus: Malo, aiebat, aliquod leue opus & continuum, quàm graue & citò finiendum. *a* Vt autem bene cœpta continuemus, neceſſarius eſt planè in rebus agendis ordo. D. Ambroſius id ſignificans: Animum, inquit, relaxaturi, videamus ne omnem harmoniam & quaſi concentum bonorum operum ſoluamus. *b* Concentus iſte vt conſtans ſit, plurimum refert, ſi omnes diei occupationes eo fiant ordine, vt primarijs hora conueniens aſsignetur, ad quam ſtatim deſignati operis capiatur initium. Hunc diues ille Booz ſuorum meſſorum labori præfiniuit modum, vt horam noſſent, quâ ad meſſem venirent, quâ cibum ſumerent, quâ ad opus redirent, quâ quietem interponerent, quâ demum veſperi labores finirent. *c* Ne turbulenter facias, quicquid facere vis conſtanter. ordine fiat quicquid diu faciendum eſt.

Sed meminiſti, Gerarde, de triplici nos cultu cœpiſſe diſſerere. De Cultu Conſcientiæ & Cælitum, ego meam tibi ſententiam peregi: quàm bene, tui hoc arbitrij facio. Reſtat de cultu corporis agere. Sed hoc noſtræ lucis opus erit. Iam Heſperus os cælo exerit, & dies flectit in noctem. Ego in craſtinum promitto, vt quod cæpimus finiamus, & conſtantiam doceamus non verbis, ſed re.

a Pelagius interpres è Græco, libell. 7. num. 11. apud Roſvveid.
b Ambr. l. 1. off. c. 20. c Rut. c. 2. v. 14.

LIBER TERTIVS

De CVLTV CORPORIS.

CAPVT I.

Animóne potiùs, an Corpori cultus debeatur.

Polychronius, Gerardus.

POLYCHR. Ergo nos diem auſpicamur, ad ſolis occaſum, cum

p priſcis

priſcis Ægyptijs? a GERARDVS. Quid hoc verbi, Polychroni? num tibi ſol breuî obiturus eſt? mihi vix ortus eſt. POL, Hoc aio: diem hodiernum non hodie, ſed heri exorſi ſumus ad ſolem iam decumbentem. An non heſternus veſper hodierno ſermoni dedit initium? ſi quidem vterque de *Cultu corporis* nos acturos condiximus. GER. Iam capio, & ſic eſt: lucem hodiernam heri ſub noctem inchoauimus, prorſus ad Ægyptium ritum. POL. Hoc igitur habemus: Cœpimus. vt autem amici finiamus, præmoneo, tuam à me patientiam explorandam variè. & timeo ne ſubinde feriam vitalia, & de viuo quid reſecem. Sed noſti, Gerarde: Conſtans nunquam erit, qui non didicerit eſſe patiens. De *Cultu corporis* agere, res tam delicata quàm ſeria eſt, quare ne in limine offendamus, & præmaturè ſerij ſimus, Deo Fabulino priùs hoſtiam feramus.

Fabula eſt; quam refert Lactantius, Cererem, cùm Proſerpinam filiam quæreret, veniſſe ad Eleuſium regem, cuius vxor Meganira puerum peperit Triptolemum, ſéque nutricem ſimulaſſe. Hanc regina libens filio ſuo recepit. Ceres cùm alumnum ſuum immortalem vellet, interdiu lacte diuino nutriebat, nocta clam igne obruebat. itáque præterquam ſoliti erant mortales, creſcebat. Cùm hoc pater miraretur, nocturno tempore obſeruauit nutricem, & cùm Ceres puerum igne perfunderet, pater expaueſcens & filio metuens exclamauit. Irata illa Eleuſium exanimauit, ac Triptolemo alumno ſuo æternum beneficium contulit: fruges ei propagandas & currum draconibus iunctum dedit, quibus ille victor orbem terrarum frugibus obſeuit. Ineſt non rarò ſua fabulis ſapientia. fictæ illæ ſunt quidem, ſed ad docendum, non ad decipiendum, ſi fictas eſſe intelligamus. Ego profectò, ſi hac de re ſententiam rogarer, quòd Ceres hanc Triptolemo curam fecerit, factum bene, dicerem. Verum equidem eſt, illud primum quod curetur, occurrere, cui natura ipſa primum ſuum conſecrauit laborem. Nam cùm animo conſtemus & corpore, animus aptum ſibi domicilium à Naturâ vult extrui quod occupet. Idcircò natura primam corpori curam exhibet, animo tunc nondum præſenti non poteſt. At nos incipere debemus, vbi natura deſijt: diuiſam operam cum illâ habemus, vt ſicut illa ſedula fuit, fecítque quod debuit inſtar fidiſsimæ nutricis, ita nec nos deſimus muneri noſtro: corpus illa aptauit animo, nos animum aptemus, vt rectè præſit corpori. Dignior eſt animus cui ſeruiatur, qui imperet, qui colatur. nam & ab ipſo Naturæ conditore homini

a Alex. ab Alex. l. 4. dier. gen. c. 20. initio.

mini datus eſt tanquam rector. Venit ille ad corpus nudus ab ornamentis omnibus, & ſuppetias à nobis expoſtulat, vt ad immortalitatem, ſublimem illam & beatam, creſcat & ornetur. immortalitas nobis cum Cerere curanda, ſeu lacte ſit opus ſeu igne, ſiue animus eruditione nutriendus, ſiue exercendus pietate. Ecquis rectè ſentiens denegabit operam animo, quàm corpori non denegat? Magnificum eſt aulas principum ſeruitio colere: & cur nos nulla huius ſeruitutis gloria titillat? cur non magni facimus, ſi magnum ſeruitium præſtemus animo? eſt ille à magno illo Deo vere magnus, & aliquo modo illum refert, ad cuius imaginem conditus eſt.

§. I.

Nihilominus corpus origine ſuâ longè viliſsimum, nimium ſibi iuris tribuit in animum, eodem ferè dolo quo vſus eſt Amaſis. Hic Ægypti rex factus, ob natales obſcuros ægrè tolerabatur ab incolis. maluiſſent illi viuere ſub illuſtriori domino. Aduertit hoc Amaſis, & ne qua fortè ob id oriretur ſeditio, cautum voluit eruditâ calliditate. Pelluuium habebat aureum, ex eo hoſpitibus veſtigia & manus abluebantur, immundúmque reddebatur ab immundâ aquâ, hoc in ignem coniectum conflauit fecítque ex eo ſtatuam, tum in publico tanquam Deum adorandum propoſuit. Circumfluxit ingens venerabunda turba, & materiam eandem quam anteà vt ſordidam cum ſtomacho aſpexerunt, iam oſculis attriuerunt. Nec diù cunctatus Amaſis, aduocatâ concione huiuſcemodi verba fecit: *Viri Ægyptij & qui habitatis regna noſtra, quod videtis, etiam noſcite. Peluis erat antè, receptaculum ſordium, oculi vix ferebant nauſeabundi, nemo coluit: at verò poſtquam arte purgatum, & formatum in hanc ſtatuam eſt, induítque Dei ſimilitudinem, omnibus eſſe honori cœpit meritiſsimo. Sic quoque mea nunc vitæ conditio eſt. fui olim vnus ex vobis, imò pleriſque inferior, & meritò à vobis contemptus: at poſtquam ornamenta regia ſuſcepi, & ſceptro veſtro potitus ſum, alius eſſe cœpi, quòd alia geſtem inſignia. ſimilis iam ſum alijs regibus; in eorum numero iam habete ſimilem, quem alioqui iuſtè aſpernari poſſetis.*

Egregius hic regis ſermo, etiam nobis Gerarde, vtilis eſt, ſi attendamus. Si animus è fæce hac terreâ concretus eſſet, ſi ex affi-

nitate & cognatione animorum mortalium prodiret, eſſet fortaſſe cur cunctaremur, eſſet fortaſſe cur tanquam plebeio denegaremus famulatum, ſed cùm ſupremi Regis gerat imaginem, omni officiorum genere colendus eſt. Corpus, quod luto proximâ cognatione iunctum, pro ſeruo tractandum eſt. At pænè ſimile quid contingit corpori noſtro, quod Amaſis pelluuio. Corpus à naturâ ad ſeruitutem abiectum eſt, ſed praui amoris ignis, & neſcio quis adſcititius veſtium ſplendor illud ſic immutat, vt à multis pro Deo habeatur, & in animum dominetur. ſed veriſsimè dixit ille, nullos dominari deterius quàm quos ad ſeruiendum natura creaſſet. Ger. Sed antequam, quid corpus ſit, explices, quæſo quid eſt animus? quid enim colam hoſpitem ignotum?

§. II.

Pol. Heu quam multa ſunt quæ eſſe concedimus; quæ & qualia ſint, ignoramus. Habere nos animum, cuius imperio & impellimur & reuocamur, omnes fatebuntur: quid tamen ſit animus, ille rector dominúſque noſtri, priſcorum philoſophorum turba nunquam ſatis expediet. Alius illum dicet eſſe ſpiritum, alius concentum quemdam, alius vim diuinam & Dei partem, alius tenuiſſimum aërem, alius incorporalem potentiam. Non deerit qui ſanguinem dicat, qui calorem. Adeò animo non poteſt liquere de ceteris rebus, vt adhuc ipſe ſe quærat. Empedoclem fero, ſi negligat culturam animi, quem nihil aliud eſſe contendit, quàm cordi ſuffuſum ſanguinem. Zenoni ignoſco, qui animum ignem eſſe docet, ignis autem colendus non eſt, niſi fortaſſe à Perſis qui illum pro Deo habent. Democrito quoque venia danda, ſi hac in parte hallucinetur, corpúſq; præponat animo, quem ex viliſsimis atomis conflatum ſomniat. Pherecrates etiam pacatè viuat, imò hilariter, & cuticulam demulceat. quid enim ad animum attenderet, qui vt ipſe eum definit, nihil eſt. At verò nos meliùs & peritiùs animum noſcimus, rem diuinam & immortalem, originis nobiliſsimæ ſpiritum, & propè Deum in humano corpore hoſpitantem: par igitur erit eum pro dignitate colere, corpori autem tanquam ſeruo herilem maieſtatem nunquam induere, aut id in ſolium attollere.

Habuit Iſocrates inter ſuos diſcipulum, quem aduertit horti colendi ſtudioſiſsimum eſſe, ceterùm in ornandis moribus languere, nec ferè quidquam in ſtudijs proficere. Ideò aggrediendum ſibi hominem ratus: Obſecro, inquit, ne hortum habeas cultiorem

quàm

quàm animum. Breuis exhortatio, ſed ſeria, & omnium auribus ingerenda, eorum præcipuè qui ſuos hortos, qui domos ſuas, qui ſua corpora, qui alia ſua omnia colunt potiùs quàm animum. de quibus iure conqueſtus Demonax: Stultiſsimi mortalium, inquit, omnem ſolicitudinem ſuam ponunt, in extruendis ædibus, & hominum qui ædes illas habitaturi, nullam penitus rationem habent. Et quid magis miremur, quàm cùm omnes & cupiant optimè viuere, & ſciant non aliâ re quàm animo ſic viui, nec fieri poſſe, quin ſi optimè viuant, animus colendus ſit, tamen animum ſuum minimè colant. ᵃ Sunt qui villas opiparè extruunt, & domos ditiſsimè exornant, & familias numeroſè comparant: ſed in iſtis omnibus, in tantâ rerum affluentiâ, nihil eſt cuius illos minùs pudeat quàm inculti animi. Habent igitur omnia cumulata, omnia affluentia, omnia opulenta, culta omnia & ornata præter animum, quem velut alienum & rem non ſuam negligunt. ea contra quæ aliena ſunt, inter laudes ſuas numerant. Et quid, mi homo, de bonis non tuis te iactas? Nobilis, generoſus es? parentibus age gratias. Diues es? Fortunæ non credas. Honoratus es? ab honorante hoc habes. Validus es? ægritudine fatigaberis. Pernix es? abibis in ſenectutem. Formoſus es? expecta paulliſper, & non eris. Animus tibi cultus & eruditus eſt? Hoc tuum eſt. hoc enim nec à patre hæreditarium, nec à caſu pendulum, nec à fortunâ mutuum, nec à ſuffragio annuum, nec ab ætate varium, nec à corpore caducum eſt. hoc à te, hoc verè tuum eſt. Animus cultus proprium cuiuſque & reuera magnum ac ſolum bonum eſt. Animus neglectus & incultus, intima, inhærens nimis, & verè ſumma paupertas eſt.

a Madaur, de Deo Socratis, fine.

§. III.

De modo colendi animi, vt video, Gerarde, quæſiturus es. An non nudius tertius abundè de hoc actum? conſcientiam curare, eſt, animum colere. Hoc tu, ſiue conſcientiæ, ſiue (quod fortè vſitatius) Animi cultum appelles; per me licet. Sed vt iam de cultu corporis ſermo ſit planior, de Animo colendo ſummam rem complectar. Ceres etiamnum mihi in animo eſt. quid fecit illa? alumnum ſuum, quem curauit, igne perfudit, vt immortalem redderet, nec Cereri duntaxat hæc ad immortalitatem viſa fuit via. Nam & ipſam Thetin indignatam ſe Deam mortali Peleo in ma-

trimonium collocatam, filios, quotquot oriebantur, in ignem exurendos conijcere ſolitam tradunt mythologi, quòd ita rebatur mortalitatem exuri, & quod immortale eſſet, perpurgari & conſeruari, vti aurum ære confuſum ignis ope purgatur. atque ita ſex iam filios conſumpſerat, donec ad Achillem ventum, quem pater ſuperueniens ab igne exemit. Vtraque mulierum iſtarum animum curarunt per ignem, & eam hominis partem immortalem cupiuerunt, quæ eſſe poterat. Duæ nobis pariter pro excolendo animo conſtituendæ ſunt nutrices, quænam illæ? Pallas & Pietas. Pallas ſe primam offert ſed inermis & onuſta libris, hæc ſuos quos informandos recipit, igne perfundit, vt æternet. quis ille ignis quem affundit? Doctrina eſt, mente hominéque digna; nam cùm omnis doctrina deriuetur ab æterno illo doctore, & cæleſtis quædam quaſi flamma ſit, quid ni mortalitatem in animo comburat, & ad illas beatorum ſedes erigat? Sed tamen hic ignis ſatis puſillus eſt, quantus quantus eſt, ſi virtus eius ſpectetur; inſtar ſcintillarum duntaxat vrit, parum aut nihil in animis excoquit, niſi & Thetis, hoc eſt, Pietas accedat, quæ non ſolùm ſtricturas nobis inſpergat, ſed totos in focum præcipitet. abſque his flammis crudi manent animi & confuſa maſſa. Pietas verum ignem habet, & luminoſum purúmque, quo debiles & cæcas mentes roborat & illuſtrat. Ad cæleſtia & diuina animi noſtri non aliter ſe habent quàm argillaceæ Promethei ſtatuæ, quæ etiam ſolis radijs expoſitæ nec vigorem tamen habebant, nec mouebantur. At verò vbi conſcenſo olympo virgulam ſoli admouit & incendit, redíxque in terras flammam ſuperis ereptam, ſtatuis inſeruit, illico in membris motus & in ſtatuis greſſus ſequebatur, ita mentes noſtræ vecordes & ſtatuis immobilitate ſimiles, etiamſi doctrinæ igne perfundantur & colluſtrentur, tamen niſi cæleſtis & diuinior illa lux ſuperueniat, nullus animo vigor, nullæ ſunt vires. Sed interuenit non nemo qui Thetin hanc impediat, qui culpet, qui exclamet & damnet. eam iam ætatem viuimus, in qua nec pietatem apud alios ferimus, nec in nobis ipſis colimus, q... à nobis facimus per ſcelera extorrem. Tandem quid ſumu... pulchræ ſtatuæ, quemadmodum Stilpon interrogatus, quem ſtatuis ſimillimum conſeret? Hominem, inquit, ſtupidum, & animi ſui negligentem.

Verùm, extra chorum ſalto. Recepi dicturum me hodie de corporis cultu, non de Animi, quamuis ille ab iſto pendeat. Nos

eo ipſo animum negligimus, quia nimium colimus corpus. ita cultum hero debitum, iniquiſsimâ permutatione transferimus in ſeruum. Quicquid ſapientum voces moneant, nos ſæpe in ſolius corporis curam intenti, mirè inſanimus in exornando hoc mancipio. Et hoc eſt quod ſeuerâ caſtigatione digniſsimum. Suum corpori cultum non eripiemus, ſed nimias ei phaleras detrahere conabimur. Et quid eſt corpus, vt in illud potiùs quàm in animum, omnem benignitatem tantis blanditijs effundamus? Sit ergo nobis hæc altera quæſtio: quid eſt Corpus?

CAP. II.

Quid ſit corpus, & vnde tam dignum coli?

GER. An non hæc quæſtio ſuperuacua? quid quærimus, quod videmus, quod tangimus? POL. Equidem videmus, ſed fallacibus oculis, equidem tangimus, ſed manibus in adulationem corruptis, hinc hoſti noſtro etſi noxioſiſsimo, honeſtiſsimos tamen titulos imponimus, & pro amico colimus, odijs digniſsimum. Auxiliator noſter videtur eſſe Corpus, ſed non minus inſidiator eſt; adiutor cenſetur, magis tamen impugnat quàm vllus hoſtium. quid ergo eſt CORPVS?

§. I.

Corpus hominis ſepulchrum eſſe affirmabant priſci. GER. Itáne ſepulchrum? POL. Ita prorſus. GER. quid ergo nos ornamenta ei adijcimus, & ſpecioſam facimus miſeriam noſtram? atra & triſtia illud melius decerent. POL. Corpus græcè σῶμα dicitur, quòd rectè Plato [a] vocauit σῆμα, hoc eſt, ſepulchrum, quaſi animus in corpore deliteſcat ſepultus. [b] Corpus certè ſimillimum ſepulchro, mephitim exhalat vndique. Hem! quàm vanus eſt labor noſter! popina vermium, taberna ſerpentum, buſonum hoſpitium, ſordium ſentina, ita ſplendeat, ita curetur, ita ſuperbiat? infelix hæc terræ gleba tam ſordida, tam putris ita tegatur? tanto labore inſeruiatur famulæ carni, relicto hero Animo, nudo & intecto?

Qui corpus ſepulchrum vocant, honeſtiore nomine id afficiunt. fuere qui tartarum & inferos illud appellarent. Cælius Rhodiginus: Corpus, inquit, eſſe velut tartarum ſcripſere; in quo fluxiones graues infeſtent, & perflatus tumultuentur non

[a] Plato in Gorgiâ. [b] Macrob.l.1.in ſom.Scip.c.11.

abſque æſtuoſis ardoribus, ſitque planè mortuorum conceptaculum ac verius ſepulchrum. Adijciunt & illud auctores ſanctiſsimi, multorum animas corpore tanquam mylone quodam, hoc eſt, piſtrino eſſe obuolutas occluſáſque. Et primi illi theologi nil aliud inferos putarunt quàm ipſa corpora, quibus incluſi animi, per omnium incommodorum, ægritudinum, dolorum ſpecies raptantur. *a* Auctor huius ſententiæ Macrobius: Antequam, inquit, ſtudium philoſophiæ ad tantum vigoris adoleſceret, qui per diuerſas gentes auctores in conſtituendis ſacris ceremoniarum fuerunt, aliud eſſe inferos negauerunt, quàm ipſa corpora, quibus incluſæ animæ, carcerem fœdum tenebris, horridum ſordibus & cruore patiuntur. Hoc animæ ſepulchrum, hoc Ditis concaua, hoc inferos vocauerunt. Obliuionis fluuium errorem dicebant animæ obliuiſcentis, diuinæ originis maieſtatem: Phlegethontem, ardores irarum & incendia cupiditatum: Acherontem humanæ varietatis dolorem & ægritudinem animi fluctuantis: Cocytum, quicquid homines in luctum lacrimáſque compellit: ſtygem, quicquid inter ſe humanos animos in gurgite mergit odiorum. *b*

a Rhodigin.lib.7.antiq.lect.c.9. b Macr.lib.1.in ſom.Scip. c.10.11.& 12.

§. II.

Neque verò hi adeò aberrarunt à vero, cùm corpus hoc quà mortale, & mille tam vitiorum illecebris, quàm incommodorum ſupplicijs obnoxium, animi carcerem & inferos nominarunt, quod & Hebræo Sapienti *animam aggrauans* vocatur. *a* Hoc corpus, quod nos palatium aut paradiſum cenſemus, pro carcere habuit ſapientiſsimus pſaltes, nam velut carcerem hunc exoſus in vinculis exclamat: Educ de cuſtodiâ animam meam. *b* Num carcerem in quo Samſon molebat, iſto fuiſſe moleſtiorem putas? aut Ioſephi lacum, aut Hieremiæ foueam, aut Danielis inter leones ſpecum, aut Petri geminis catenis vincti militarem cuſtodiam? non arbitror.

Cur igitur ſepulchro, carceri, piſtrino, tartaro, inferis tam pretioſum cultum, tam delicatum paſtum in noſtram perniciem impendimus? Hoc ſciamus, à nullo noſtrorum hoſtium tam nobis cauendum eſſe, quàm à noſtro corpore. Vis plura & ſpecioſiora corporis elogia? Cælius, quem ante nominaui, ſua corpori pigmenta conquirens: Imprimis verò, inquit, quam circumfers veſtem,

a Sap.c.9.v.15 b Pſ.141.v.10.

ſtem, exuere oportet (corpus deſignat) indumentum inſcitiæ, prauitatis fundamentum, corruptionis vinculum, velamen opacum; viuam mortem, ſenſiuum cadauer, ſepulchrum circumuertile, domeſticum denique furem, qui dum blanditur, odit; dum odit, inuidet, vmbraculum inimicum, ad ſeipſum raptans deorſum, ne forte conſpicias veritatis decorem, & eius oderis prauitatem. *a* Hoc eſt, CORPVS ſuâ laude ornare. Et tamen domeſticum hunc furem tam operosè nos & veſtimus, & alimus, vt, ſi fortè parcior ſit aut lentior furando, noſtris ſubſidijs creſcat in maiorem audaciam. Hoc non eſt aliud quàm furi ſuam rapiendi licentiam non tam laudare quàm imperare, quin & modum docere quo peſsimas artes factitet liberiùs.

a Cæl.l.3.antiq.lect.c.9.

CAP. III.

Quantus noſter hoſtis ſit CORPVS.

NOn tantùm rem nobis & excellentiâ noſtrâ indignam facimus, cùm corpori ſeruimus, ſed etiam pernicioſam. Noſtíne, Gerarde, ingenium Crocodili? Audi obſecro. Penes mulierem Ægyptiam crocodili catulus educabatur: hanc Ægyptij beatam putabant, quòd ſcilicet Deum nutriret, ideóque & mulierem & alumnum demulcebant. mulieri huic erat filius cum crocodilo educatus & ludens: deus verò ille cicur erat, dum infirmis adhuc erat viribus, at aucto corpore ingenium detexit, puerúmque illum occidit. atque hic finis fuit amicitiæ illius infidæ. has ſcilicet gratias altrici ſuæ retulit perfida beſtia, quæ, antequam puerum ſorberet, lacrimas profudit ſceleris futuri teſtes. Quid nos aliud curamus & educimus niſi crocodilum, ſi corpus tantùm curamus? ſuppetias ferimus hoſti, & cùm poſteà pugnandum eſt, vincimur à ſubſidio noſtro. Nec poteſt eſſe miſerabilior clades quàm proprijs armis confici. Verè nullus maior hoſtis hominis quàm CORPVS, cùm illud amicum habemus & amicè tractamus: blanditur nobis, dum nos illi blandimur, & quantò nos magis candidè & fideliter, tantò magis ſubdolè illud atque perfidè, crocodilo animalium nocentiſsimo ſimillimum. Imò, quod peius, non ſuis tantùm, ſed & alienis pugnat viribus, vt iam oſtendam.

§. I.

Rem mihi dixiſſe viſus eſt, qui Corpvs, diaboli Vallum & propugnaculum dixit, è quo ille in nos pugnat opportunitate maximâ. Vndequaque patemus hoſti, ad omnem incurſum, ad omnem ictum, & ne fruſtra ſudet hoſtilis calliditas, corpus noſtrum operam ſuam adiungit, & nos vinci, gratiam interpretatur.

Semiramis olim regij vernæ apud Babylonios ancilla fuit: captus illius formâ rex Ninus, adeò eam deamauit, vt illa tandem temerè quiduis auderet petere, ille negare non auderet. Illa in hanc occaſionem prona, velut leue quid poſtulans, vnicum ſibi diem à rege indulgeri petijt, quo ſceptri & ſolij ius penes ſe eſſet. Facilè rex annuit, in preces, vt videri poterant, tam modeſtas. Itaque poſcenti conceſsit, in ſolio ſuo ius diceret, eiúſque iuſsis omnes parerent. Hæc, poteſtatis quidem auida, primò tamen leuiora imperat fieri. Fiunt. Dein ſeria magis mandat perfici. Perficiuntur. Tandem regem comprehendi iubet; comprehenditur: vinciri, vincitur, interfici; interficitur. Sic ancilla ex diurno diuturnum principatum adepta eſt. *a* Æquè improbâ vafritie Corpus ſceptrum eripit malè conniuenti rationi. Initium à blandimentis ſumitur, his fraudes ſuccedunt, inde vis & Manliana imperia. Nec facile eſt Corpus ab aſſuetis deducere, malè ſeruit hoc mancipium, poſtquam dominari aſſueuerit. Quicquid ei vel ſemel per indulgentiam conceſſum eſt, hoc vt debitum exigit. ſubinde morbos ſimulat aut inualetudinem, vt abſtinentiæ legibus fraudem faciat: iam piſces recuſat, & ſtomachum cauſſatur; iam inediam non fert ſtrictioris ieiunij; iam has iámque illas veſtes exigit: & vt delicijs ac pompæ honeſtum titulum prætexat, id ad ſtatûs ſui decentiam ſpectare pertendit. Hoc agit Corpvs vt imperet, & rationem, quam tollere non poteſt, ad turpiſsimos aſſenſus emolliat.

Iobus de homine corpori nimium indulgente diſſerens: *Dulcedo illius vermes*, inquit, *non ſit in recordatione, ſed conteratur quaſi lignum infructuoſum* b In quæ verba Gregorius: Poteſt, inquit, apertiùs vermis nomine caro deſignari, vnde, *homo putredo, & filius hominis vermis* dicitur. *c* Sanè, quiſquis putidas corporis voluptates anhelat, quid niſi vermes amat? corpus agnatione proximâ vermibus iunctum eſſe, ſepulchra fatentur ſincerâ veritate. Ita *dulcedo*

a Muret. lib. 6. var. c. 17. è Græcorum commentarijs.
b Iob. c. 24. v. 20. c Greg. l. 16. mor. c. 29.

dulcedo illius vermes. Hinc fœdo cupidini vincendo plurimum facit, vt hoc quod viuum quis diligit, quale ſit mortuum expendat. Fecit hoc Anachoreta, vti Hugo memorat, qui ad abolendam memoriam mulieris, quam dæmon illius animo identidem repræſentarat, tumulum iam ſepultæ & tabeſcentis clam reſerauit, & ablatam inde cadaueris partem toties naribus oppoſuit, quoties animum titillaret libido: & en, aiebat ipſe ſibi, *dulcedo tua vermes.* a Ita præſigni victoriâ ſeipſum triumphauit. Verè omnium luxuriæ deditorum *dulcedo vermes*, hoc eſt, corpus, breuî objjciendum vermibus pabulum. & quia homines impuri ac libidinum ſuarum ſerui, talem amant dulcedinem, & in eâ felicitatis ſuæ ſummam collocant, *non erunt in recordatione* apud Deum, vt ab eo præmium beatitudinis accipiant, *ſed contererentur velut lignum infructuoſum*, in flammas ſtygias deijciendum.

a Hugo Cardin.in c.24.Iobi.

§. II.

Europa regis Agenoris filia, vt in fabulis eſt, ad littus Tyrij maris in prato nitidiſsimum taurum conſpicata, quamuis primò contingere metueret, tamen vbi mitem & abblandientem nec minarum quidquam habentem vidit, dempto metu adire, tangere, manu demulcere ſuſtinuit; herbas etiam & flores in pabulum porrexit. Taurus variè alludens, & nunc blandus ſtare, nunc in genua procumbere; modò collum & palearia manu palpanda præbere, modò cornua ſerto impedienda offerre, iam etiam niueum tergum ſubijcere, & velut ad ſeſsionem inuitare. Tam humanam pecudem experta virgo regia, auſa eſt etiam, neſcia quem premeret, tergo conſidere. Hîc taurus ſenſim atque fallaciter à ſicco littore abducere, & in primis vndis falſa veſtigia ponere, inde ſubito impetu per medium æquor, cum inſidente ſibi prædâ natâre. Miſella littus relictum fruſtra reſpicere, [illegible] nimis ſui luſûs audaciam damnare. Veriſsima hæc effigies [illegible]inis, carnis blanditijs iam capti. Plato (vti Auguſtinus Cæ[illegible] refert a) Europam regis filiam, Animam Dei ſponſam interpretatur. Nam, ſicut regia illa virgo, etſi patriam humentibus oculis reſpectaret, tamen à tauro, cui nimium blandita fuerat, à patriâ abducebatur; eodem prorſus modo anima æterni Regis filia, maximo ſalutis periculo, per medios huius vitæ vortices, per procelloſum hoc mare, ab indomito tauro, à ſuomet corpore

a Auguſt. Cæl. l. 59.

in vitiorum præcipitia abripitur; & licet illa cælum, ſuam patriam, licet illa Deum, conditorem & parentem ſuum ſæpius reſpiciat, tamen à furente hac beſtiâ, longè à patre abducitur. Sed ſibi culpam illa imputet: cur tam facilis & blanda fuit in hoc pecus, cur ſe illi permiſit, cur fictæ illius manſuetudini fidem habuit? ſic agit corpus, vbi ſuis nequitijs vires acquirit, ſic abducit miſeram animam, ſic ingemiſcentem abripit per voluptatum fluctus, in lacrimabile exitium. Caro & ſanguis regnum Dei non poſsidebunt. *a* Nam, qui in carne ſunt, Deo placere non poſſunt. *b* Huic ergo fallaciſsimo tauro, ô regis filia ne fide, ne blandire, ne illum poppyſmis demulce, ne ſagina, aut tuum in te hoſtem incitas beneficijs nuſquam peiùs collocatis.

a 1.Cor.15.v.50. b Rom.8.v.8.

§. III.

Eliſabetha, ſanctiſsima illa Luſitaniæ regina, quid non fecit tulitque (iam ſupra demonſtratum eſt) vt huius tauri impetum frangeret, furorem frenaret, rabiem coërceret, vt denique hanc beſtiam immanitate teterrimam perdomaret. Neque verò aliud quàm hoc ipſum ſe feciſſe diuinus Paulus tam animosè proclamat: Caſtigo corpus meum, & in ſeruitutem redigo. *a* Hic ei cultus, hæc illi beneficia debentur, his obſequijs cicuratur in melioris diſciplinæ cautionem. eadem enim corpori conueniunt quæ mancipio, quæ aſino, flagellum, onus, ſeuera caſtigatio. Nam, debitores ſumus non carni, vt ſecundùm carnem viuamus. *b* Et certè, qui Chriſti ſunt, carnem ſuam crucifixerunt cum vitijs & concupiſcentijs ſuis, *c* quoniam qui ſeminat in carne ſuâ, de carne & metet corruptionem. *d* Ideò vel millies nobis ingerendum monitum illud ſaluberrimum: Si ſecundùm carnem vixeritis, moriemini: ſi autem ſpiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis. *e* Nemo à vitijs liber eſt qui corpori ſeruit. nam vt alios dominos, quos nimia pro illo ſolicitudo inuenit, tranſeas, ipſius corporis dominium quàm moroſum & delicatum eſt! Ger. Ergo negligendum eſt corpus, imò & iniurijs afficiendum? At tu, Polychroni, dicturum te promiſeras, quâ ratione colendum ſit corpus, non quâ vexandum aut affligendum. Pol. Ergo tibi, mi Gerarde, agricola ille non cenſebitur agrum colere, qui eum aratro proſciderit, qui ſteriles herbas euulſerit, qui effætum ſolum mille vulneribus fauciârit? Nunquid non hoc colere eſt terram, ferro eam ſubigere? hæc cultura debetur agro,

a 1.Cor.9.v.27.
b Rom.8.v.12. c Gal.c.5.v.24. & c.6.v.8. e Rom.c.8.v.13.

agro, alijs alia, cuique ſua. Certe vix quidquam eſt in orbe, quod non ſilueſcat, ſi abſit cultura. Sterileſcit ager niſi in exercendo illo aſsiduæ manus defatigentur: ſordeſcit domus, niſi eam à ſordibus cura peruigil defendat: obſoleſcit veſtis, & turpes næuos contrahit, ſi illam aquæ non lauent, non purgent ſetæ. Deſit cultura, plantæ non ſurgent, flores non erumpent, arbores in directum non creſcent, ſegetes non emergent, paſcua non vireſcent; lapideſcent & ſilueſcent omnia. Adſit cultura, plantæ ſtabunt, flores pullulabunt, arbores triumphabunt, reſpondebunt meſſes, ridebunt campi, vireburit & gaudebunt omnia. Tanti eſt in pleriſque omnibus cultura. Atqui ſi iſta humanam & operoſam manum poſtulent, à quâ colantur, homo ipſe ſine cultu erit? Primus eſt qui coli debeat, & ante alia omnia. At cùm homo corpore conſtet & animo, corpus autem animum degrauet, impediat, mille damnis afficiat, tu nihilominus illud præ animo & ſuaui quidem ac benignâ humanitate colendum cenſebis? Hîc me ſine non elinguem eſſe, & liberè profari quæ ad natam quæſtionem erunt. non omittam dicere quæ dedecent corpus, dum ea, quæ decent, dixero. Oſtendam hoc ipſo coli corpus optimè, ſi non nimium colatur.

Cap. IV.

Quantus labor impendatur à nobis corpori, hoſtium noſtrorum maximo.

HErus fuit, qui duos in ſuo famulatu ſeruos numerabat, planè diſpares; æthiops alter, noctis colorem æmulabatur corpore; genere obſcurus, doctrinâ rudis, artificij omnis indoctus; contumax etiam, vecors, ignauus, & qui non ſemel de Domini nece cogitabat, iámque aliquoties impactâ ſicâ grauiter ſauciabat: Alter verò proſapiâ nobiliſsimus, ſcientiarum amantiſsimus, elegantiſsimus formâ; natus ad omnia magna, & qui heri ſui ſalutem curabat vt ſuam. & hic quidem ab hero extremè neglectus, non niſi laceris [illegible]lis, & vix quidem tegebatur: cùm alter ille fœdus æthiops [illegible] plurimum amatus, non niſi pinguibus & pretioſis tunicis ſuperbiret, & iuſſu heri in formoſum illum iuuenem exerceret iniquum imperium. Subolet tibi credo, quid velim, Gerarde. Duæ ſunt homini partes tanquam ſeruientes, Animus & Corpus, ille è cælo, hoc è cæno, & tamen cænum iſtud ſe ſupra cælum ſuum erigit, mancipium ingenuo, corpus animo præfertur. Ah, contra oportet,

oportet, & grandis iniuria eſt, Animi nobilitatem ſic abiicere, vilitatem corporis ſic attollere. Ornatius eſt corpus, quò minus ornatur, & tunc eſt longè cultius, quò magis præ illo colitur animus. Ger. Atqui ego hic putem, centones & mendiculorum tegetes, depexas & pertuſas tunicellas, crines incomptos & ſine lege errantes, vultum fame corrugatum, exercitatum labore, puluere & ſudore madidum, illuuiem, pædores, aliámque ſimilem ſorditudinem inter ea verè numerari quæ corpus dedeceant. Pol. O bone, quàm facis, quod ego ſæpe, & erras! iſta ſint dedecora humani corporis, quæ quandoque etiam inter ornamenta illius numeranda? Ergo, tu idem ille purpuram auro crepantem, capillos ſurgentes & ſcitè contortos, vultum longâ ſaginâ nitidum, ſtibio & cerusſâ perunctum, ad vitreum oraculum ſæpius examinatum, veſtes concinnas & ad omnem oſtentationem factas: hæc, inquam, affirmas corporis eſſe decora? O quàm rem tetigiſſes, ſi contrarium dixiſſes. Ger. Atqui, hic omnium ſenſus eſt, qui meus. Pol. Atqui ego velim feriò ſciant omnes, nihil magnum aut præclarum eſſe quod omnibus placeat. Communis furoris mala eſt defenſio, furentium multitudo.

§. I.

Certè aliter de cultu corporis ſentit Romanus ſapiens, quàm ſentiant iſti tui omnes: Hanc ſanam, inquit ille, & ſalubrem formam vitæ tene, vt corpori tantum indulgeas, quantum bonæ valetudini ſatis eſt. Duriùs tractandum eſt, ne animo malè pareat: cibus famem ſedet, potio ſitim extinguat, veſtis arceat frigus, domus munimentum ſit aduerſus infeſta corpori. Hanc vtrum ceſpes erexerit, an varius lapis gentis alienæ, nihil intereſt. Scito hominem tam bene culmo quàm auro tegi. Contemne omnia quæ ſuperuacuus labor velut ornamentum ac decus ponit. Cogita in te præter Animum nihil eſſe mirabile, cui magno nihil magnum eſt. a Animus certè ſi nobilitatem ſuam noſſe velit, corporis velut oneris neceſſarij non amator ſed procurator erit, nec ſe illi cui impoſitus eſt, ſed illud ſibi ſubijciet. Et hoc Senecæ iudicium eſt, cui qui ogganniunt, non è ſapientiæ ſcholâ prodijſſe cenſendi, ſed è tabernâ illiteratæ plebis, quæ nihil minus hodie negligit quàm quod deberet maximè, quæ noctes & dies ſudat pro corpore.

Conferamus nos paullisper in hoc magnum orbis theatrum; diſpiciamus mortalium conatus, quid actitent inquieti. Hinc inundant

a Senec. epiſt. 8.

undant inſlite campi, hinc inſtitorum turbâ feruent ſemitæ, hinc maria ſternuntur claſsibus, hinc in montibus anxiâ & crudeli diligentiâ aurum effoditur; illinc concurrunt acies, & ferreis nubibus obtexunt cælum, vnde, vt Papinius canit

—— ſtant ferrea cælo
Nubila, & copioſa telorum grando volat.

Vrbes ingrediamur, & videamus quæ non fiant in corporis gratiam, iſtic curiæ litigantium vocibus pænè rumpuntur, illinc opere aſsiduo æſtuant officinæ, hinc ſummis contentionibus agitur, ſudatur, curritur; omnia ſtrepunt plena negotijs. nihil vacat ab operoſis mortalibus; & moliuntur, & ſatagunt, & contendunt. Quò verò tot labores, tanta rerum impendia pertinent niſi ad corpus? cui hoc terræ punctum ferro & igni inter tot gentes diuiditur.

§. II.

Nunc verò parum ad nos redeamus, nóſque ipſos noſtrámque domum inſpiciamus. Non edimus vt animus viuat, ipſe immortalis eſt, ſed vt corpus ſuſtentetur; bibimus non vt mens madeſcat, ipſa non bibit, ſed vt corpus refocilletur; dormimus non vt Animus perpetuetur, qui mori non poteſt, ſed vt conſeruetur corpus. Quæ verò alia noſtra ſtudia? quærimus gaudia, ſed corporis; opes ambimus, ſed corporis; ædificia ſtruimus, ſed corpori; thermas ædificamus, ſed corpori; viuaria, piſcinas, viridaria, hortos grandi ſumptu molimur, ſed omnia corpori. quicquid ferè in nobis vigilat curarum, id vigilat corpori, maximè paſcendo, veſtiendo, ornando, comendo. Quotidiana cura noſtra omnis quò tendit niſi ad corpus? quò veſtitus tam vanus, niſi ad hoc ipſum corpus, propter quod nouus dies nouas veſtes videt. Ecquid vani ac miſeri noctes & dies pro corpore ſudamus? Quorſum omnis noſter labor & molimentum ſpectat niſi ad corpus & corporis commoda cultúmque? A naturâ luxuria pridem deſciuit, quæ quotidie eiuſam incitat, & tot ſæculis creſcit, & ingenio adiuuat vitia. Primò ſuperuacua cœpit concupiſcere, inde contraria, nouiſsimè corpori animum addixit, & illius deſeruire libidini iuſsit. Omnes illæ artes quibus aut exercitatur ciuitas aut ſtrepit, corporis negotium gerunt, cui omnia olim tanquam ſeruo præſtabantur, nunc tanquam domino parantur. Itaque hinc textorum, hinc fabrorum, illinc ſartorum officinæ ſunt, hinc odores coquentium, hinc molles corporis motus cantúſque docentium. Receſsit enim ille naturalis

naturalis modus deſideria ope neceſſariâ finiens: iam ruſticitatis & miſeriæ eſt, velle quantum Sat eſt. Sic multa concupiſcendo, omnia amittimus, & neceſſaria ignoramus, quia non neceſſaria diſcimus. Ita dum corpori nimium indulgemus, & corpus & animum perdimus.

Hîc mihi in mentem eſt quod Reginaldetus narrat hunc ferè in modum. Duo fratres vnà iter fecerunt, quorum vnus intelligens & prouidus, alter non ſanæ mentis, homo rudis & bardus. Delati ad biuium litigare cœperunt, quà eundum eſſet. Amens ille viam primâ fronte delectabilem ingrediendam ratus: heus tu, inquit ad fratrem, hàc eamus; inuitat iucundiſsima ſemita, en merum viridarium. At ille prouidus: Mi frater, inquit, hæc viæ facies non diſplicet, amœna eſt: at exitus viæ me terret, ad peſsimum hoſpitium deducit. itaque tibi mihíque ſuaſerim, hanc potiùs nonnihil aſperam inſiſtamus; principij & progreſsûs moleſtiam hilari fine penſabit, ad hoſpitium ducet nobiliſsimum. At fatuus ille ſuæ ſententiæ tenaciſsimus: Ego, inquit, oculis meis malo quàm tibi credere: hàc eo, ſequere. Sic alter quamuis inuitus, ne fratrem deſereret, comes iuit. Dum progrediuntur, in prædonum inſidias deueniunt. ab his in carceres ſed diuerſos rapiuntur. Poſt aliquantum temporis, è vinculis educti, ad neſcio quod tribunal ſiſtuntur iudici. Hîc alter fratrum, prudens ille & ſanæ mentis: Mi domine, inquit, in has ærumnas frater iſte meus, homo fatuus me coniecit. viam adijmus bonam & tutam, at ille ſtultitiæ ſuæ potiùs quàm verbis meis fidem habere maluit, & aliam, per quam infeſta ſunt itinera, ingreſſus eſt. ita refractarium ſecutus ſum alterâ viâ, amœnâ quidem ſed intutâ, & hæc latronum nos prædam fecit. itaque ſi moriendum eſt, ille horum omnium cauſſa pro me moriatur. Contra fatuus: Imò, inquit, non mihi ſed fratri meo moriendum. nam ſi tam ſapiens eſt, qualem ſe gerit, cur me tam facilè ſecutus eſt? cur perſuaderi ſe paſſus eſt, cur reluctatus non eſt? cur viam iuit quam ſciebat latronibus infeſtam? Ad hæc alter: O domine iudex, inquit, verba mea contumaciter reiecit; nullâ ratione ab errore abduci potuit. Cui ſtolidus: Si me, ait, reclamante tu viam tenuiſſes tutiorem, ego vel inuitus redijſſem, & te ſecutus fuiſſem: tu meæ mortis es cauſſa. Mox prudentior: Tu ſtolide, inquit, tu cauſſa es meæ mortis. Ita vtrinque verbis acriter certatum eſt.

His auditis iudex ſententiam in hæc ferè verba pronunciauit:

Tu fatue noluiſti ſapienti credere, & tu ſapiens ſecutus es fatuum, ideò pœnas mihi dabit vterque. *a*

Ita prorſus, mi Gerarde, ita ſupremo iudicij die, cùm *Corpus* & *Animus* ad Chriſti iudicis tribunal ſtabunt inter reos, in vtrumque ſententia dicetur: Quia *Corpus* fatuum, omne conſilium Animi ſpreuit, & *Animus* ſapiens omnem petulantiam corporis tulit, damnationem vterque meruit: Ite maledicti, ite, ite: ſimul deliquiſtis, ſimul luetis: Ite, in ignem non vnius horæ, nec vnius diei vel anni, non vnius nec mille luſtrorum, non vnius vel centum millium ſæculorum, ſed, Ite in ignem æternum. Verè de iudicis iſtius ore *gladius vtraque parte acutus exit*, *b* qui & Corpus & Animum feriat: Corpus quòd Animi monitiones non admiſerit, Animum quòd Corporis libidines non coërcuerit. Ideò iudex ipſe fidelíſsimè nos præmonens: Nolite, inquit, timere eos qui corpus occidunt, animam autem non poſſunt occidere: ſed potiùs timete eum, qui poteſt & animam & corpus perdere in gehennam, ita dico vobis hunc timete. *c*

Sed ad Corporis curam redeo, quâ & Corpus perit & Animus.

a Petrus Reginald. in ſpeculo final. ret. lib. b Apoc. c. 1. v. 16.
c Matth. c. 10. v. 28. Luc. c. 12. v. 5.

§. III.

Chryſoſtomus, hanc pro corpore nimiam curam meritò caſtigans: Animæ, inquit, nobilitas quanta ſit, nobis ſeriò cogitandum, ne quid eâ indignum operemur, ne coinquinemus eam illicitis operibus, ne ſub carnis ſeruitutem eam ſubiugemus, ac tam nobilem, tantáque dignitate ſublimem ſic crudeliter & immiſericorditer tractemus. *a* Sed nos conciones iſtas tanti non facimus, vt hoſti noſtro minus faueamus: dulce nobis videtur cum corpore non rixari. & ſiue amicum illud alij dicant ſiue inimicum, id nobis curæ non eſt, ſed hoc pænè ſolum laboramus, ne Corpori malè ſit. Idcircò Bernardus, noſtrum hunc hoſtem ipſummet ſeriò allocutus: propterea, inquit, noli, ô corpus, noli præripere tempora: potes enim impedire animæ tuæ ſalutem, tuam ipſius operari non potes. Omnia tempus habent. Patere vt nunc anima pro ſe laboret, magis autem etiam collabora ei, quoniam ſi compateris & conregnabis. Quantum eius impedis reparationem, tantum impedis tuam: quòd nimirum antè reparari non poteris, donec ſuam in eâ Deus imaginem videat reformatam. Nobilem hoſpitem habes, ô Caro, nobilem valdè, & tota ſalus tua pendet de eius

a Chryſ. hom. 12. in Gen.

ſalute. Da honorem hoſpiti tanto. Tu quidem habitas in regione tuâ: anima verò peregrina & exul apud te eſt hoſpitata. Quæſo te, quis ruſticus, ſi forte nobilis & præpotens quiſpiam apud eum voluerit hoſpitari, non libenter in angulo domûs ſuæ, aut ſub gradibus ſuis, vel in ipſis cineribus accubabit, cedens hoſpiti ſuo locum (ſicut dignum eſt) potiorem? Et tu ergo fac ſimiliter. *a*

Sed ô beate Bernarde, non facit hoc, Corpus, non facit, recuſat ſubeſſe ruſticiſsimum hoc mancipium, nec dat honorem hoſpiti, non cedit, non reueretur, non obedit; omnia turbat agitque pro libitu. Animus verò inſipiens, tametſi ſatis ſciat vix vllũ pernicioſiorem ſibi eſſe hoſtẽ quam Corpus, nihilominus & connivet, & blanditur, & indulget, ac hoſti ſuo in ſuum exitium benignè facit: nec grande damnum reputat, vnà cum perfidiſsimo ſeruo ſuauiter perire. Quicquid vel cælum ſpondeat, vel inferi minentur, modò corpori bene ſit. hæc vnica pæne actionum omnium norma eſt & regula: modò corpori bene ſit. Animus quidẽ millies & ſuæ originis & offiçij ſui monetur, ſed diſsimulat ille, & modò corpori bene ſit, male ſibi eſſe tolerat. Corpus ipſum, quicquid ei minarũ ingeras de morte, de domicilio poſt mortem; quicquid ei de diabolorum crudelitate, de cruciatuum atrocitate, de tormentorum æternitate proponas, hoc vnum contumaciter agit, ac ſi reſpondeat, id ſcilicet curat Corpus, modò corpori bene ſit. Sic viuimus, ſic obimus, ſic interimus.

a Bern. ſerm. 6. de Aduent. Dom.

§. IV.

Pachomius, Tabennenſis abbas, *a* nobiliſsimis olim præceptis Animum inſtituit, & velut dictat, quâ ratione is corpori ſuo quotidie concionetur: Cùm, inquit, veſperi venitur ad lectum, ſingulis membris ſui corporis dicat: Suadenti mihi optima, obſecro, morem gerite, dum in loco meliore ſimul ſimus; Domino mecum alacriter ſeruite. Suis quoque manibus dicat: Erit tempus, cùm veſtra iactantia cadet, cùm pugnus ab iræ collectus ſoluetur, cùm digiti ad res furtiuas extenſi, rigeſcent. Dicat & pedibus: Erit, cùm omnia vobis itinera obſepientur, cùm ad omnem petulantiam excurſus negabitur, velitis, nolitis. Sed & alia membra ſua pariter alloquatur: Eia, quæſo, antequam mors nos dirimat, certemus fortiter, ſtemus perſeueranter, viriliter dimicemus; ſeruiamus Deo ſine pigritiâ, vſque dum abſterſis ſudoribus, ad beatam æternitatem nos euocet. Et quid mihi vobiſque proderit, omnem vitæ ſuauitatem guſtaſſe,

a In vitâ eius. c. 46.

guſtaſſe, ſi qua tamen eſt vlla ſincera ſuauitas, in tantis vitæ miſerijs? Quid vultis vos labori ſubtrahere, nata & educata ad laborem? Quid recuſatis pati? breuî vobis moriendum eſt, & ſub terram eundum. Quid mollitiem & delitias quæritis? illic, illic in cælo reperietis, ſi tamen hæc prius velitis perdere. Iactura in loco, pro lucro habenda. Non hoc delitiarum tempus, non locus eſt, ſupra eſt inter beatos. Hoc velim vos exactiſsimè capere, per delitias iri ad flammas non ampliùs extinguendas, at per ſpinas perueniri ad delitias non ampliùs finiendas, & æternas. Quid contra me toties querimini & tyrannum vocatis, cùm ieiunia, cùm vigilias, aut preces impero? Indulgentia mea præſentiſsima vobis peſtis eſt. Nemo vnquam alteri ſic nocuit ſæuiendo, quantum ego vobis parcendo. Hoc meum parcere, eſt & vos & me in exitium ſempiternum conijcere. Si mitior eſſem, veſtram vobis gloriam & beatitudinem, quam mecum pariter habebitis, inuiderem. Vultis mecum vna quieſcere? vnà etiam laborate: vultis mecum ſimul gaudere? ſimul etiam pati & dolere ne recuſate. quæ ſocietas fuit in luctu & labore, ea etiam erit in gaudijs & honore. Rem vobis dicam: Si vos iuſsis meis reclamare & obſiſtere, ego contumaciæ veſtræ parcere velim ac indulgere, & me & vos ſupplicia manent æterna. Et quæ iſta inſania veſtra eſt, breuiſsimo tempore, momento, laborem non ſummum, dolores patibiles ſufferre nolle, & tormenta ſempiterna non formidare? Quare obſecro patientiam ne rumpite. Laborum vix bene initium facietis, & beatus finis labores veſtros excipiet. breuis eſt luctus, gaudium immortale; leuis eſt pugna, præmium æternum.

Hanc membris concionem ab Animo quotidie haberi, ſapienter ſuaſit Pachomius. Et ſanè ſi hæc capiat pars ignobilior hominis, nullum quantumuis aſperum imperium abnuet, nullum quantumuis vile tegumentum reſpuet.

Hæc generatim & vniuersè dicta ſint de cultu qui corpori debetur. nunc manum propinquiorem admoueamus ad prauum, curioſum, perniciosum cultum, qui corpori planè non debetur. Sed vide, Gerarde, vt nec patientia tua deficiat, nec conſtantia.

CAP. V.

Quàm varius ſit cultus Corporis exterior?

VEriſsimè proclamat priſcus poëta: [a]

Auferimur cultu ———

[a] Ouid. l. 2. de arte.

 Nec

Nec in alio magis aſſentior Auguſto Cæſari, quàm cùm inſigniorem corporis cultum, & amictum plus æquo nitidiorem ſuperbiæ vexillum & Luxuriæ nidum vocauit.[a] Verè ſic eſt, Decipit hac oculos Ægide diues amor. Et vti orexin quantumlibet dormientem excitant odores, ſapores, colores, & exotica ciborum condimenta; ſic libidinem quamuis languentem & ſopitam reſuſcitant hæc ornamenta, lenocinia, pigmenta corporis. O quanta vbique & quàm incredibilis eſt veſtium tam varietas quàm pretium! Chriſtus ad Magnatum palatia nos amandans: Ecce, inquit, qui mollibus veſtiuntur, in domibus regum ſunt.[b] Aulas ingredere, & videbis illic nitere veſtes Attalicas, veſtes pictas, palmatas, cycladatas, polymitas, phrygias, vndantes, ſegmentatas, fimbriatas, patagiatas, raſiles, conchyliatas, ſurriculatas, auro virgatas. Et vtinam hæc veſtium monſtra inter aularum ſepta ſe modò continuiſſent: in alias etiam domus iam pridem immigrarunt. Támque nos alij, etiam è plebe dociles ſumus, vt quicquid in veſte ingenioſa oſtentatio inuenit, felici genio quàm primùm imitari ſciamus, antequam didicerimus. Inde ingens & copioſiſsima ſupellex vel ſoli capiti comendo reperta. Noſti, Gerarde, Sycophantam Plautinum ſic olim gloriari ſolitum: Tam longum eſt nomen meum, vt ab aurorâ ad concubiam noctem ſi ambules, vix ad finem perueneris. Cui aptè ſenex ſubijciens: Opus eſt, inquit, face & viatico ad tuum nomen, vt tu prædicas. Hîc ego prorſus idem dixerim, & iure meliore: viatico & face opus eſt ad iter tam longæ narrationis, quæ omnem colendi corporis inſtructum & mundum explicet. Singula pænè membra ſuum ſibi, eúmque ſingularem cultum vendicant. Hinc modo lunulâs, modò torques, modò armillas & monilia poſcimus: nunc mitellas, nunc murenulas, nunc diſcriminalia, nunc olfactoriola, nunc dextralia, nunc palliola depromimus: iam veſtem ſericam, ſubſericam, holoſericam, iam byſsinam, iam bombycinam, iam cymatilem,[c] praſinam, ruſſeam, xerampelinam, caltulam, crocotulam & carbaſinam hoſti noſtro aptamus: iam & anulos, & inaures, & gemmas fronti appendimus: iam & ſpecula, & acus, & vittas, & ſindones, iam theriſtra & Zonas, & faſcias pectorales, & periſcelides cum curâ & ſtudio, nimirum ornando noſtro carceri diſponimus. Omnino face & viatico eſt opus, dum colores, formam, pretium, materiam, imò & odores veſtium diſtinguimus. Infinita res eſt cùm de corporis cultu

a Sucton. in Aug. c. 3. b Matth. c. 11. v. 8. c alij cumatilem.

cultu agitur. Et ſanè priſcis in hoc genere non multum concedimus. Incredibile videri poſsit quod Athenæus & Plutarchus, *a* inter Græcos ſcriptores celeberrimi memorant, conſueſſe Sybaritas ad conuiuia, aut etiam ad ſacrificia, annum antè inuitare feminas, ne quid temporis deeſſet, corporis cultui parando. Nec Perſæ Reges feminam admittebant, niſi per annum priùs lotam, comptam, politam, pumicatam, delibutam exornatámque. *b* Et id etiam ſacra Eſtheris hiſtoria confirmat. *c* Nulla ſunt apud nos hæc miracula; ſubinde audemus maiora. Nec noſtro æuo rarum, dies & annos, & pænè ſæcula in vnius corporis cultum, vaniſsimis laboribus impendere.

a Athen.l.12.Dypnoſoph.c.6. Plutarch.tom.1.opuſc.in conu.7.ſapient.
b Vide Perer.tom.3.in Gen.diſp.3.c.12.. c Eſth.c.2.v.12.

§. I.

Et quantus olim vel in pedibus ſolùm priſcorum luxus fuit? Quantum veteres Romani ſtemmata & proſapiam lunatis calceis iactitabant, quos aut elegans lunula inſigniebat, aut corniculans fibula mordebat. Varius certè luxus veterum, vel in hac infimâ & viliſsimâ parte humani corporis. Antiochi regis Syriæ cæcam & amentem luxuriam imitatus exercitus, magnâ ex parte aureos clauos calceis ſubiectos habuit. *a* Agnon Teius aureos quoque clauos crepidis ſuppactos ſolitus fuit geſtare. *b* Fuerunt qui gemmas & vniones calceis adderent. Tertullianus teſtis; & in peronibus, inquit, vniones emergere de luto cupiunt. *c* Teſtis & tranquillus: Nec crepidarum tantùm obſtragulis, inquit, margaritas ponunt, ſed totis ſocculis addunt. *d* Teſtis & Plinius: Tolerabiliorem tamen fecit (*Pompeius Magnus*) Cauſſam Caij Principis, qui ſuper omnia muliebria, ſocculos induebat è margaritis. *e* Fuerunt qui pedi altiuſculos calceos inducerent, vt incrementum darent ſtaturæ. Et habuerint priſcorum feminæ elegantes illos Sicionios calceos, habuerint mulleos patricij, ſoccos alij aut ſocculos, crepidas, cothurnos: Nos ſanè neque hîc cedimus, imò ſuperare contendimus, qui hanc humani corporis partem ad lutum damnatam, ſæpe ſumptuoſiùs tegimus quàm caput. Face mihi denuò ſit opus & viatico ad commemorandas tot nouas, tot deſitas formas calceorum. E rebus geſtis complurium Diuorum diſcimus, quàm pertinaci luxu ſuperioribus ſæculis repandi & roſtrati calcei paſsim

a Valer.Max.l.9.c.1. b Ælian.l.9.var.hiſt.c.3. c Tert.l.6.de pall.
d Suet.in Vitell.Imp. e Plin.l.47.c.2.initio.

apud omnes obtinuerint. Clamabant quidem contra hos à ſuggeſtu concionatores diuerſi, ſed multis clamoribus parum proficiebant, valentior erat oſtentationis iſtius pertinacia quàm vt verbis cederet. *a* Huic tandem calceorum formæ, ſeu illa ſponte diſplicere cœperit, ſeu placuerit noua, aliæ atque aliæ ſucceſſerunt. Nec dum finis eſt cogitandi nouas in annos pænè ſingulos. Nam modò acuminati placent, modo lati à fronte, modò feneſtrati & diſſecti, modo illos ſine vulnere malumus. Ante paucos annos è ſimplici ſoleâ depreſsi fiebant, nunc paſsim cothurnos, & frangendo cruri perquam aptos videas. hic noſtri æui furor eſt, altiuſculum lignum calceis addere, & vt audiaris quaquà incedis, & vt pedem niſi cautè figas facilè frangas.

Sed nec idem color in calceis placet: pleriſque nigri, alijs candidi aut crocei præferuntur. tam varius eſt luſus, in hac pedum, vt Tertullianus loquitur tutelâ. *b* Et vti non idem color omnibus, ita nec eadem omnibus placet materies. Aliquibus ſordet corium, & pro eo holoſericum ſubſtituunt. Taceo Tyrrhenicum & Hetruſcum ſandalium Italis Hiſpaniſque feminis vſitatum. Eò iam luxus alicubi locorum abijt, vt aliqui, pænè phæcaſiati, velut antiſtites & Præſules, incedant. Proximis annis vſque eò calceorum precium excreuit, vt olim totidem florenis veſtem toti corpori velando faciliùs præſtinaſſes, quàm nuper tale par calceorum. Neque verò luxus, remittente annonâ, remittit, & aliquibus vix menſtruum militare ſtipendium in calceos ſufficit, tot futuris & elegantijs eſt opus. Neque temerè & ſine delectu omne corium admittimus, nam ſæpe delicatâ curioſitate tam corij patriam quàm vini exquirimus. Et niſi calceus ad pedem ſtrictus, ſine rugâ & plicâ niteat, velut noſtro pede indignum reijcimus: imò pedem vri & miſerè torqueri malumus, quàm calceum paullò laxiorem admittere. Quid ni hos tales, tam ſtultæ patientiæ homines, diaboli martyres vocemus?

Quid iam de calceamentorum vinculis dicam? olim anſulæ è polito ferro, aut etiam argento in vſu erant: his corrigiæ, obſtragula, ligulæ, ſucceſſerunt. Iam verò & hæc euiluerunt. & quod mireris, periſcelides à genibus migrarunt ad imum crus in calceos. nam ſericas faſcias quibus olim vtrumque poplitem vincire poteramus, nunc in calceis luculentiùs oſtentamus; nonnunquam ex eodem ſerico roſas apponimus, & ſuam pedibus æſtatem facimus. Vniuersè, ſuperbiam & luxum non tantùm pedibus non calcamus,

ſed

a Perald. tom. 2. pag. 130. b Tert. c. 6. de pall.

ſed in regnum & ſupra caput attollimus. Sed quæſo, Gerarde, liceat ab imis veſtigijs ad hominis verticem aſcendere. GER. Sed & priùs quæſo, Polychroni, hoc diſcamus, num olim etiam has ſeu veſtium ſeu calceorum oſtentationes ſic amarint? POL. Etiam olim, mi Gerarde, ſed nec olim quoque deerant, qui vanam hanc elegantiam reprehenderent. Quantum aureus orator Chryſoſtomus contra hanc in calceis pompam ſtomachatus ſit, audi, ſed audi patienter; tam prolixus quàm diſertus eſt. Ego nec verbulum Chryſoſtomi mutabo.

§. II.

Vultis igitur, inquit, vt largas orationi habenas mittamus, ac dedecus huius rei præ oculis ponamus? Sed nolite, oro, iraſci, imò verò etiamſi iraſcimini, parua mihi cura eſt. non enim ipſe, ſed vos huius moleſtiæ cauſſa eſtis, qui cùm nec peccata quidem iſta putetis, ad reprehendendum acriùs tale prodigalitatis genus impellitis. Age igitur diligentiori vſi examine quale malum hoc ſit. Quantum vobis dedecus eſſe putatis, cùm ſerica licia calceamentis veſtris, quæ nec veſtibus quidem vir probus vnquam ſubtexerit, diligenter inſeritis: quantis hoc dignum cachinnis arbitramur? Quòd ſi huic noſtræ ſententiæ non acquieſcitis, audiatis Paulum quantâ hæc cum acrimoniâ reprehendat, & auctoritate ipſius, turpitudinem rei cognoſcite. Quid igitur hac de re Paulus ſcribit? Non in tortis crinibus, inquit, aut auro, aut margaritis vel veſte pretioſâ. Quam igitur veniam habere poteris, cum neque vxori tuæ, iubente Paulo, pretioſæ veſtes permittantur: tu calceos luxurioſiſsimè polias, ac ita conſtruas, vt nimum attentus ad ridiculoſa dedecora eſſe videaris? Nonne vides naues fabricari, eligi remiges ac gubernatores, vela dari ventis, maria nauigari, ac mercatores patriâ, vxoribus & liberis relictis, ac vitâ contemptâ & fluctibus commiſsâ; ad extremas barbarorum partes mille periculis peruenire propter ſerica hæc licia, vt tu ſcilicet calceis tuis ipſa inſeras, & corium exornes? Dic, oro; quid hac abſurditate peius? Non erant veterum talia indumenta, ſed viris probè conuenientia. Quare ipſe timeo ne tempus veniat, in quo adoleſcentes apud nos veſtibus atque calceamentis ſine pudore aliquo mulierum vtantur. Illud autem moleſtius differendum eſt, quòd iuuenum parentes, cùm indifferentem hanc rem cenſeant, non increpent, non expoſtulent. Vultis vt afferam quod grauiſsimum mihi videtur, quòd pecunijs ita abutimini,

cùm multi inediâ laborent, cùm eſuriens Chriſtus ac nudus in medio veſtri verſetur, captus, catenis etiam vinctus nonnunquam: & quibus non iſta digna ſunt fulminibus? Illum quidem cibo neceſſario indigentem negligentes, vos ſericum calceis inſeritis. Ipſe cùm diſcipulos ſuos legibus inſtituebat, nullos illis calceos permittebat: nos autem non dico nudis pedibus, ſed viriliter calceatis deambulare non ſuſtinemus. Quâ turpitudine atque ritu quid peius fiet? Magnam enim animi mollitiem hoc oſtendit, atque etiam ſæuitiam & crudelitatem, magnam denique leuitatem vnà cum curioſitate temerariâ. Nam quando rebus poterit, qui tantis defluit luxurijs, diligenter vacare? quando animæ ſuæ curam habebit? imò verò, quando ſe omnino habere animum cognoſcet? puſillanimis enim omnino eſt, atque abiectus qui hæc admiratur. Atrox etiam atque crudelis, qui hac de cauſsâ pauperes negligit. Virtutis quoque penitus expers, qui ſtudium ſuum ad hæc contulit vniuerſum. Nam qui gloriam ſerici, qui florem coloris, qui ad aureos intextus curioſè perſpicit: quando in cælum ſuſpiciet, quando illam pulchritudinem admirabitur, qui tincturas iſtas reſpiciens, & ad terram flexus altiùs ſe non poteſt erigere? Et Deus quidem cælum extendit, ac ſolem accendit, vt oculos tuos ſurſum erigat: tu verò ad terrena quaſi porcus, diaboli artibus perſuaſus deuolueris. Hæc enim omnia ille excogitauit, vt illâ tu beatitudine priuatus, ad hæc miſerrima detrudaris. Ita Deus qui cælum tibi offert, à diabolo ſerica tibi licia offerente ſuperatur: imò verò nec iſta offert diabolus, opera enim hæc etiam Dei ſunt ad mollitiem, luxum, atque maleficas artes, quibus oppreſsi adoleſcentes aſpicere terram coguntur, qui cælorum philoſophiæ ſtudere iuſsi ſunt, magis calceis ſuis gloriantur, quàm ſi nouas res atque inauditas geſsiſſent. Digitis enim pedum ſubleuatis deambulant in plateis, nimio plerunque inde mœrore confecti, ne cæno in hieme, aut puluere in æſtate, calcei ſui maculentur. a

a Chryſ. tom. 2. hom. 50. in c. 14. Matth. pag. 373. & ſeq.

§. III.

Pol. Hæc tota Chryſoſtomi dictio eſt, & ſtudio prolixam hanc facundiam in medium expromere volui, vt euidens & perſpicuum nobis ſit, quam ab illo æuo longè diuertamus. quæ olim vt piacula habebantur, nos velut inane ludicrum ridemus: noſtro an temporis vitio? Hinc liquet quædam à priſcis patribus ſeueriſsimè

inè caſtigata, quæ nos inter minuta numeramus. Chryſoſtomus hac ipſâ oratione, eius rei cauſſam reddens: Nam etſi, ait, parua hæc peccata videantur, ac ideò negligantur, maiorum tamen delictorum cauſſas nobis præbent. Quòd hîc prorſus veriſsimum. Illud etiam iam clarum ex hac obiurgatione Chryſoſtomi, quàm non otiosè nos contra nimium & vitioſum corporis cultum agamus; res digna eſt acerrimâ inſectatione. Sed permittes, credo, Gerarde, Chryſoſtomum quod cœpit, pertexere: ſic in eundem luxum differendo pergit. Quid facis homo? animam hac luxuriâ in cœnum conjeciſti. eam in terrâ negligis detineri, & calceamentorum tanto mœrore angeris: diſcas vſum ipſorum, & tanti ea facere pudebit. Quòd ſi tu ab huiuſcemodi labe munda cupis calceamenta ſeruare, ceruicibus tuis aut capiti connecte. Ridetis hoc audientes; mihi autem lacrimandum potiùs videtur, cùm ſtudia in his rebus veſtra & veſaniam conſidero, cúmque intelligam corpus nos malle luto, quam calceos deturpare. Ita puſillanimi, ac penitus molles hinc iuuenes efficiuntur, erunt etiam aliâ ratione pecuniarum auidi. Nam qui veſtibus, calceis, ceteríſque huiuſmodi valdè inhiare ſoliti ſunt, cùm multa in his rebus conſumant, magno indigent pecuniæ cumulo: quòd ſi acciderit, vt ambitioſum etiam & oſtentatorem patrem quiſpiam habeat, tunc verò hac turpiſsimâ captus cupiditate, acrioribus ſeruitutis vinculis coarctatur: ſin verò auarum, cogitur ad alia peiora confugere, vt ſibi pecuniam ad impendia iſta conquirat. Hac ratione multi ex adoleſcentibus ætatis florem perdiderunt, & gnathones atque paraſiti diuitum conſtituti, vt huiuſmodi cupiditatem atque animum ſuum expleant, turpia nimium miniſteria ſubierunt. Quòd igitur auarus, effeminatus, puſillanimis atque otioſiſsimus ſit, & ad omnem luxuriam pronior qui hæc optat, manifeſtum ex iſtis fecimus; quod autem etiam crudelis, ac inanis gloriæ cupidus, quis vnquam non inſanus dubitabit? Crudelis enim eſt, quia cùm viderit pauperem, tantâ ſui ornatus curâ detinetur, vt nec aſpexiſſe quidem videatur: ſed auro quidem atque ſerico ſeipſum ornat, pauperem autem fame deperire ſinit. Inanis verò gloriæ cupidus eſt, qui vel minimarum rerum gloriam aucupatur. Ego quippe ſic arbitror, Romanorum vnquam Imperatorem fuiſſe, qui ſe tantum propter trophæa ſua iactaret, quantum luxu perditi adoleſcentes, ob calceorum ornatum, ob veſtes ſcitè conſtrictas, ob Cæſariem in modum pilæ tonſoris opere circumductam: nec pudet alienis

artficum operibus gloriari. Adderem alia his grauiora, &c. a Et hæc Chryſoſtomi hac de re ſententia eſt. Cui noſtra diſſertatio, Gerarde, bilem mouerit, huic ego litem non intendam; id vnum à me audiet: Ad Chryſoſtomum abi, cum Chryſoſtomo litiga, Chryſoſtomus reſpondebit. Nunc, vt dixi, à pede & calceis, aſcendamus ad caput.

a Eod.tom.2,hom.50.in c.14.Matth.

§. IV.

Verùm, omnia capitis ornamenta inſequi, mei inſtituti non eſt. Vix vlla fax aut viaticum ad tam longam narrationem ſufficiat. E capitis cultu id duntaxat ſumam, quod nos collare appellamus, translatâ voce à canum vinculis. Collaria noſtra, vt ſcias, ferè cum lunâ mutant, ita vt ſingulis pænè menſibus, aliqua collarium nouitas ſe prodat. Perpetua hîc mutatio, & ſepe ridicula. Iam collare denſum, & multo ſindonis volumine impeditum, iam è ſimplici telâ collo affunditur; iam in orbem, iam pænè quadrangulum diſponitur: iam ferro aut chalybe à prunis calente, iam aſſericulis ligneolis in plicas & ſinus ordinatur, iam à lotione temerè plicatum collo iniicitur. Memini, etſi facies mea nondum computet annos, cùm è ſimplici byſſo collaria in pectus vſque, geminum cornu protenderant; nec ita multò poſt dempti ſunt apices, & cornua illa quaſi forſice præſecta: quamuis & hoc pridem deſitum. cœperunt deinde collaria nimium quantum in humeros expatiari, & tergum etiam veſtire, crediſſes mantilia ceruicibus circumpoſita. Nec iſtud diu placuit. Vidimus dein è Galliâ aut Italiâ collaria aduolare, quæ velut alæ collum ambiebant, & linei candoris radijs cingebant. Sed neque iſta ætatem tulerunt, iámque alia atque alia, ſempérque nouæ formæ in conſuetudinem veniunt. Paſsim iam videas collare multiplici plicâ grauidum, quod inſtar valli collum ambiat. Pleraque ſegmentata, rugata, & ſtriata liberaliter.

Quid, quòd nec idem color in collaribus placeat qui olim: Ante annos aliquot nemini niſi candor in collari probabatur, & quò illa candidiora & magis niuea erant, hoc mundulis illis placebant magis. Iam verò & cærulea, & nigricantia & purpurea paſsim videas, ſeu filo, ſeu tincturâ ſic facta. Ger. Equidem ſpero ad id ætatis me peruicturum, vt etiam praſina cernam & viridia collaria. Pol. Olim pepla crocea, pulcherrima cenſebantur, quod æui ſui muliebre iudicium Guilielmus Peraldus Lugdunenſis Antiſtes acriter perſtringit.

perſtringint. Sed tædet me prorſus omnem huius inſaniæ prodigentiam percenſere, & ſæculi noſtri pudorem tam multiplici delirio onerare. Illud conſtat, neque id ipſi rei inficiari poſſunt nimium laboris & pretij in hoc luxûs genere collocari. Femina fuit noſtro æuo, nummorum quàm pietatis ditior, quæ eò delitiarum & luxûs proceſsit, vt in vnicum collare lauandum, explicandum, & ad certas leges componendum, ipſos quinquaginta Philippeos expenderit ſolitâ mercede. Prodigium omnino nobile, & ſuſpiciendum portentum in re tam paruâ tam magni luxûs! Sed nauis & mulier nun jam ſatis ornatitur, dicebat Cató. Ceterùm maiorem partem videre eſt in viris feminiſque protenſa nimium & in humeros excurrentia collaria, nimis exquiſitè & operosè fimbriata, in quibus nimium & operæ & pecuniæ ponitur: neque aliò nomine hæc culpa purgatur, niſi quòd plerunque dicant, ita moris eſſe; hos, & illos, & iſtos idem facere, ſe illis non æquales tantùm ſed & ſuperiores eſſe tam cenſu quàm ſanguine, aut dignitate; ſi illis hæc & hæc liceant, eadam ſibi potiori iure licitura. Sic ad aliorum mores pridem damnatos, componimus noſtros; peccatis à peccantium multitudine patrocinium quærimus, atque per aliena exempla perire pulchrum ducimus.

§. V.

Et quid de aliarum veſtium faſtu, laſciuiâ, luxu, nouitatibus innumeris dicemus? Repeto; face iterum & viatico foret opus ad narrationem tam prolixam. Auſim iterare quod dixi: nouus dies, nouas veſtes videt, adeò nihil neque nimium, neque ſatis diu bellum & elegans nobis videtur; pænè quotidie nouitia repertura emergit, quæ pretium ſæpe à nouitate metitur. Adijcit ornatus proxima quæque dies.

Pileus iam faſtigiatus caput circumtegit, iam depreſſus; iam acuminatus placet, iam in rotunditatem planus: iam cum ſpirâ, iam ſine ſpirâ elegantior habetur; iam cinerei, iam candicantis, iam muſtelini aut ceruini coloris præfertur. Pallium modò ſimplex, modò alatum eſt, iurares veſpertilionis exuuias eſſe. Et an non iſtud inſignioris luxûs nobile argumentum, cùm pallium è lanâ, quantum quantum eſt holoſerico ſubducitur, quaſi tegere velimus expenſarum ſuperbiam, dum maximè oſtendimus. Et quis thoracis patriam inueſtigauerit, quem modò ex Galliâ, modò ex Italiâ, ex Hiſpaniâ modò petimus, iam diſſectum, iam inſtitis obductum gerimus,

gerimus, quandoque ſingularem elegantiam cenſemus, veſtis materiem omnem ſimbriarum numero cælare. Manicæ quæ? modò amplæ, modò arctiſsimæ, & ab brachium ſtrictæ. Et quis omnes caligarum figuras explicet? Caligæ nunc ad genu, nunc infra, nunc ſupra genua clauduntur; nunc laxæ, nunc adſtrictæ ſunt: jam volitant & genibus illudunt, iam in globum aptantur: modò follicant, modò craſsâ farcturâ intumeſcunt; aliqui Gallos caligis, alij Anglos ijs æmulantur. Ligulæ olim in eum duntaxat vſum erant, vt caligas thoraci necterent: nunc numeroſa ligularum agmina, totis caligis ſparſa, puerilem pro-ſus & ridiculam concinnitatem exhibent. Verè, vt vetus verbum habet, Afræ aues ſumus. Omnia hîc varia & pænè in dies noua, infinita ſeries eſt mutationum cum ſtatim moriturâ nouitate. Neque tantùm ſe circumſpectat qui has nouitates excogitare, ſed & qui ſequi ſcit & imitari. Sed & alius atque alius in veſte color placet: ater, nimis lugubris eſt; lanæ natiuus, ſimplex nimis. Luxuria, veſtibus quoque prouocauit eos flores qui colore commendantur. *a* Veſtes quærimus non ſolùm quæ muniant per pinguedinem, ſed quæ mulceant per mollitiem: nec ſolùm quæ per mollitiem tactum mulceant, ſed quæ per colorem oculos ſeducant. Tertullianus eleganter & facetè, verſicolorum veſtium & purpuræ vſum perſtringens: Nimirum Deus, inquit, demonſtrauit ſuccis herbarum, & concharum alueis incoquere lanas. Exciderat illi, cùm vniuerſa naſci iuberet, purpureas & coccineas oues mandare. *b*

Et ô quoties, veſtium partim pondere, partim tormento miſerè vexamur! Illum calceus vrit, tolerat tamen; iſtum thorax conſtringit, tamen diſsimulat; hunc frigus vltro aduocatum contrahit, non tamen queritur, ne ſua veſti pereat venuſtas.

O curas hominum! reliqua taceo, quæ ipſa per ſe oculis loquuntur: ſileo aurium vulnera, olim vſitata, quaſi ſatis anulorum digiti non caperent: omitto nebulas lineas, ventos textiles, togas vitreas, vt Arbiter & Varro loquuntur: oratione nemo ſatis euoluat tot tænias, tot redimicula, tot ſtrias & fimbrias, tot vndas & vncinulos, tot globulos & clauos. Nam habitu ad omnem nouitatem mollis elegantiæ aſsiduè correcto, peregrina ſemper magis æſtimamus quàm noſtra: modò aliunde ſit forma veſtis quæcunque, mox in laudem trahitur. nec formam tantùm, ſed & materiam veſtis peregrinam amamus. lanam, & rudioris naturæ beneficium

a Plin. l. 21. nat. hiſt. c. 8. b Tertul. de cult. fem.

ficium ſpernimus. Peregrinitas vbique gratiam reperit, à quâ res quæque pretium poſsidet. Quis veſtes parat in quod inuentæ ſunt? victum cultúmque ad noua identidem exempla componimus. Hinc luxus noſter tranſalpino ſerico pretium fecit; hinc non molliſsimis tantùm pellibus contecti, ſed ſerico ſplendore ad luxuriam vibrantes, veſtium ambitioſa pretia mirè augemus. Non eſt locus vt defleam ſatis, aut vt ſatis execrer ludibria hæc externorum habituum, quos nobis ab extremis mundi finibus furibunda præſens ætas intulit, & etiamnum quotidie infert.

Minatur Deus per Sophoniam: Viſitabo ſuper principes, & ſuper filios regis, & ſuper omnes qui induti ſunt veſte peregrinâ. *a* Diuus Leo Pontifex de Româ vetere: Hæc ciuitas, inquit, ignorans ſuæ prouectionis auctorem, cùm pænè omnibus dominaretur gentibus, omnium gentium ſeruiebat erroribus: & magnam ſibi videbatur aſſumpſiſſe religionem, quia nullam reſpuebat falſitatem. Idem ego pænè auſim dicere de Germaniâ, quæ cùm ſuos in omnium nationum terras emittat, omnium nationum ritus recipit, & magnum ſibi videtur adſciſcere ornamentum, ſi nullum reſpuat peregrinum habitum. Vis videre veſtitu Gallos, Italos, Hiſpanos, Anglos, Polonos, tantùm Germaniam luſtra, & videbis. Iuſſerat ſibi, vt ferunt, Turcarum imperator, omnium gentium habitum veſtitúmque pingi. Pictor, vbi plurimarum nationum diuerſiſsimas veſtes expreſsiſſet, hominem induſio tectum ſtatuit, & iuxta varij generis pannos. Hanc picturam ſuam interpretari iuſſus: Hi, inquit, Vngari ſunt, hi Poloni, hi Galli, hi Britanni, Itali iſti, ita & de alijs. vbi ad hominem illum inueſtem deuenit, hic, inquit, Germanus eſt; certâ veſtitûs formâ pingi non poteſt, nam quotidie nouam excogitat. Rem dixit hic pictor. Hinc videre eſt peregrinas omnis ſtultitiæ ineptias, & exoticum laſciuiæ habitum ornatúmque, vnde ferme nec in moribus quidquam patrij ac vernaculi ſuper eſt. Tanquam originis pudeat, hoc vnum omnes agunt, vt videantur à maioribus deſciuiſſe. *b* Et hæc illa ornamenta ſunt, quibus ſuperbus cinis neſcio quàm altum ſtemma mentitur, & pænè Adamum tranſilit.

a Sophon. c. 1. v. 8. *b* Comus Erycij Put. pag. 137.

§. VI.

Interiungamus hîc paulliſper. Ecquid, Gerarde, hoc libri eſt quod in manu tenes? GER. En nomen auctoris in fronte. POL. Non hoc quæro. GER. quid ergo? POL. quod gaudeo me non reperire.

GER.

Ger. ergo ſuſpicabaris mali quid latere? Pol. metus potiùs quàm ſuſpicio erat. & quid apud te diſsimulem? mores æui noſtri corruptiſsimos iam noſti; nihil non audemus. Hinc aliquibus non ſatis eſt domi, horas optimas peſsimè conterere inſpiciendo ſpeculo, libellis etiam inſeri, & vnà compingi curant ſpeculum, vt vbi demum locorum ſint, vitrei huius iudicis reſponſa in promptu habeant. Et quoties aliqui de die domeſticum hoc oraculum conſulunt, quantâ patientiâ reſponſum quamtumuis prolixum præſtolantur, quàm ſollicitè oculos in omnem partem flectunt, ne quid nævuli induſtriam oculorum effugiat. Vah! vanitatem vaniſsimam! O vane quid ſpeculum conſulis? mores tuos intuere, conſcientiam tuam inſpice, in Chriſtum crucifixum oculos conijce. hoc tibi ſpeculum & opifex ſplendor ſit, in hoc non fabram læuitatem, ſed cruenta tubera, & alta vulnera conſidera. Quid vis Speculum omni occaſione conſulere, anxiè inſpicere, cùm tamen cognito Deo & ademptâ placendi voluntate, per luxuriæ vacationem, omnia illa vt otioſa vt hoſtilia pudicitiæ recuſantur. Nam vbi Deus, ibi pudicitia, ibi grauitas adiutrix & ſocia eius. *a* Tertullianus, quaſi pudicitiæ nundinatrices eas feminas habet, quæ (vt loquitur) conſilium formæ à ſpeculo petunt. *b* Potiori iure & in viris hoc ipſum reprehendit. Veriſsimè Seneca: Iam ſpeculum, inquit, ornatus tantùm cauſſâ adhibitum, nulli non vitio neceſſarium factum eſt. *c* Scis, Gerarde, quid olim Pudens in oratione cenſoriâ velut grande crimen deteſtetur, & clamitet: Habet ſpeculum Philoſophus, poſsidet ſpeculum Philoſophus. An nos non vehementiùs vociferemur? Habet ſpeculum alumnus Parthenius, poſsidet ſpeculum ſodalis beatæ Virginis, inſpicit ſpeculum iuuenis Marianus. Quid hoc, mei iuuenes, ad pietatem aut litteras facit, formam ſuam ſpectaculo aſsiduo explorare? Socrates quidem philoſophus, ſuis ſuaſiſſe fertur, vt ſemet in ſpeculo contemplarentur, ſed in morum ac diſciplinæ, non in formæ gratiam id ſuaſit. hoc enim volebat vir ſapiens, vt ſi quis ſuorum à pulchritudine commendaretur, impendio procuraret ne dignitatem corporis malis moribus dedecoraret: qui verò minus ſe commendabilem formâ putaret, ſedulò operam daret, vt virtutis laude turpitudinem tegeret. Non iuſsit Socrates, ad ſpeculum curioſiùs comam ſtruere, non capillamentum in ſtatione diſponere, non crines velut ſuggeſtum ædificare, non

turres

a Tertull. d.l.

b Tert. de virg. vel. c. 12. & de cult. fem. c. 8. c Sen. l. 1. nat. qq. c. 17.

turres ſublimibus cincinnis in occipitio excitare, non denique tempus nobiliſsimum apud vitreum hunc cenſorem perdere, quod nos iniuſsi ſæpe facimus. Grauiſsimè queritur Seneca contra otioſos hos fucos, quibus apud tonſorem multæ horæ tranſmittuntur, dum decerpitur ſi quid proximâ nocte ſuccreuit, dum de ſingulis capillis in conſilium itur, dum aut diſiecta coma reſtituitur, aut deficiens hinc atque illinc in frontem compellitur. Quomodo iraſcuntur ſi tonſor paullò negligentior fuit? quomodo excandeſcunt, ſi quid ex iubâ ſuâ decîſum eſt, ſi quid extra ordinem iacuit &c. Quis eſt iſtorum qui non malit rempublicam turbari, quam comam ſuam? qui non ſolicitior ſit de capitis ſui decore, quam de ſalute? qui non comptior eſſe malit quàm honeſtior? Hos tu otioſos vocas inter pectinem ſpeculúmque occupatos? *a* Si hæc Seneca non immeritò exprobrat, ignoſcendum Cyrillo Alexandrino exclamanti: Væ calamiſtratis ad lædendas & vulnerandas animas. Crede mihi, hæc talia omnia, ſpeculum, & ad ſpeculi examen vibratus capillus, cirri, cincinni, gypſatiſsimæ chirotecæ, peregrini odores, moſchum, ſmigmata, tot quæſitæ elegantiæ, tam diuerſæ amictûs deliciæ, hæc, inquam, omnia caſtitatis & pudicitiæ amorem non olent. Qui caſtimoniam amat, hæc fugit & vitat omnia: optimus odor in corpore, eſt nullus. *b* Iam olim minatus Iſaias: Et erit, inquit, pro ſuaui odore fœtor, & pro Zonâ funiculus, & pro criſpanti crine caluitium. *c* Mirabilis mutatio! illis ego carere malim, quàm cum iſtis mutare: alterutrum neceſſarium. Qui illis abſtinere non vult, audiet tandem horrendum iſtud: Quantum ſe glorificauit, & in delitijs fuit, tantum date illi tormentum & luctum. *d* Neque tantùm grauiorem cenſuram incurrunt hæc talia, vbi honeſtas Chriſtiana viget; ſed & ab idololatris honeſti amantibus damnantur. Flauio Veſpaſiano Imperatori iuuenis quidam gratias egit pro impetratâ præfecturâ. At hæc gratiarum actio minimè placuit Cæſari, eâ ſolùm de cauſâ: iuuenis ille plus æquo comptus videbatur, & quia etiam vnguento fragrabat, Veſpaſianus ſeuero eum nutu contemnens: maluiſſem, inquit, allium oboluiſſes, mox & litteras conceſſas reuocauit.

Optimè olet, qui nil olet, & ſatis formoſus eſt, qui formæ iudice ſpeculo poteſt non egere.

a Sen.l.de breuit.vitæ c.12. b Sen.ep.108. c Iſ.c.4.v.24. d Apoc.c.18.v.7.

§. VII.

§. VII.

Ger. Si ſpeculum damnes, Polychroni, multò magis pigmenta damnabis, quæ ad ſpeculum prælinuntur vultui. Pol. Optimè mones; omiſeram pænè nobiliſsimum genus colendi corporis. Fui tamen, fateor, in errore antehac: feminas noſtri æui fuco non vti credebam. Ger. Errabas ſanè, ô mi Polychroni, pridem reuixit Iezabel, nec iam vna tantùm ceruſſatas buccas oſtentat. In vrbibus tales inuenire eſt, quæ ſibi ipſæ non placerent, niſi purpuriſſatum os ſpeculo propinarent. Noui feminas quæ vt tutiore nequitiâ hanc artem factitent, maritos id velle fingunt. Pol. Pulchrè conueniunt, fingere & ſtibio ſe pingere, quid enim figmentum, niſi falſitatis ſtibium? Sed ô miſeræ, & in propriam perniciem vafræ! velint nolint, iubeant non iubeant mariti, ceruſſatam cutem nunquam ſatis excuſabitis. hîc ratio & Chriſtianæ leges reclamant. Audite, oro, quid priſci æui Patres in peſsimum hoc pingendi ſe ſtudium pronuntiarint.

Tertullianus non ſine ſtomacho: In illum, inquit, delinquunt, quæ cutem medicaminibus vngunt, genas rubore maculant, oculos fuligine collinunt. diſplicet illis nimirum plaſtica Dei, in ipſis redarguunt, reprehendunt artificem omnium, reprehendunt enim cùm emendant, cùm adijciunt, vtique ab aduerſario artifice ſumentes additamenta iſta, id eſt, diabolo. Quod naſcitur, opus Dei eſt, ergo quod fingitur, diaboli negotium eſt. Quantum autem à veſtris diſciplinis & profeſsionibus aliena ſunt, quàm indigna nomine Chriſtiano, faciem fictam geſtare, quibus ſimplicitas omnis indicitur, effigiem mentiri, quibus linguâ non licet appetere quod datum non ſit, quibus alienum abſtinentiam in ſpeciem exercere: quibus ſtudium pudicitiæ eſt.

Atque vtinam miſerrimus ego in illo die Chriſtianæ exultationis vel inter calcanea veſtra caput eleuem, videre, an cum ceruſſa, & purpuriſſo, & croco, & in illo ambitu capitis reſurgatis, an taliter expictam Angeli in nebulâ ſubleuent obuiam Chriſto.[a]

De cetero cultu corporis moderando ſic monet Tertullianus: Quamobrem erga veſtitum quoque, & reliqua compoſitionis veſtræ impedimenta, proinde vobis curanda eſt amputatio, & decuſſio redundantioris nitoris. Nam quid prodeſt, faciem quidem frugi, & expeditam, & ſimplicitate condignam diuinæ diſciplinæ exhibere, cetera verò corporis, lacinioſis pomparum & deliciarum ineptijs occupare:

a Tertull. de cult. fem.

occupare? Hæ pompæ quàm de proximo curent luxuriæ negotium, & obſtrepant pudicitiæ diſciplinis, dignoſcere in facili eſt. a

Clemens Alexandrinus non minus acerbus in tam ſterilem ſolertiam: Turpe eſt, inquit, pudicam facere flauentes pilos, ſed & genas fucare, & oculos depingere. Non intelligunt autem miſeræ, ſe propriam perdere pulchritudinem dum externam inducunt. Summo itaque manè ſe lacerantes & extendentes, variiſque ac confuſis mixtionibus effingentes, viuum quidem cutis colorem refrigerant, carnem autem venenis effodiunt, curioſiſque ac ſuperfluis abſterſionibus proprium decoris florem corrumpunt, & marcidum efficiunt. quocirca à cataplaſmatibus quidem pallidæ cernuntur, à morbis autem facilè arripiuntur, vt quæ adumbratam carnem venenis iam liquefactam habeant: hominum opificem contumeliâ afficientes, tanquam qui pro meritis non fuerit eis largitus pulchritudinem. Iure ergo quod ad domum ſeruandam & adminiſtrandam familiam attinet, ignauæ fiunt, vt quæ ſedeant, veluti depictæ ad ſpectaculum, non natæ ad domûs cuſtodiam familiæue adminiſtrationem. Quo autem nihil dici aut fingi poteſt abſurdius, fictæ iſtius ſuæ formæ, perinde ac ſi res ab eis bene geſta & confecta ſit, ſpecula excogitarunt, cùm huic fraudi eſſet potiùs admouendum operculum. *Et paucis interiectis.* Si ergo naturalem corporis pulchritudinem minus quàm pulchritudinem animæ æſtimat Dominus, quid ſentiet de adulterinâ, qui quicquid fictum eſt, omninò expulit. b

Vt autem huius probroſæ artis primum magiſtrum fuiſſe diabolum ſciamus, Cyprianus hoc fucandi artificium grauiſsimè deteſtatus: Quæ omnia, inquit, peccatores & Apoſtatæ angeli ſuis artibus prodiderunt. Illi, & oculos circumducto nigrore fucare, & genas mendacio ruboris inficere: mutare crinem adulterinis coloribus, & expugnare omnem oris & capitis veritatem corruptelæ ſuæ impugnatione docuerunt. *Addit*: Manus Deo inferunt, quando id quod ille formauit, reformare & transfigurare contendunt: neſcientes quia opus Dei eſt omne quod naſcitur, diaboli quodcunque mutatur. Quòd ornari te putas, quòd putas comi, impugnatio eſt iſta diuini operis, præuaricatio veritatis. Et: Num ſinceritas perſeuerat & veritas, quando quæ ſincera ſunt, polluuntur colorum adulterijs, & medicaminum fucis in mendacium vera mutantur? Dominus tuus dicit: Non potes facere capillum vnum

a Idem in eodem lib. poſt init. b Clem. Alex. l. 3. pædag. c. 2.

album aut nigrum; & tu ad vincendam Domini tui vocem vis te eſſe potiorem? Audaci conatu & ſacrilego contemptu crines tuos inficis, &c. Non metuis, oro, quæ talis es, ne cùm reſurrectionis dies venerit, artifex tuus te non recognoſcat, & ad ſua præmia & promiſſa venientem remoueat & excludat; increpans vigore cenſoris & iudicis dicat: opus hoc meum non eſt, nec imago hæc noſtra eſt, cutem falſo medicamine polluiſti, crinem adultero colore mutaſti; expugnata eſt mendacio facies, figura corrupta eſt, vultus alienus eſt. Deum videre non poteris, quando oculi tui non ſunt, quos Deus fecit, ſed quos diabolus infecit. Illum tu ſectata es, rutilos atque depictos oculos ſerpentis imitata es; de inimico tuo compta, cum illo pariter & arſura. *a*

Seria ſunt hæc, ô Deus, & altè cogitanda! Atque de corporis colendi ſtudio, vniuersè ſic ſentit Cyprianus: ornamentorum, inquit, ac veſtium inſignia, & lenocinia formarum non niſi proſtitutis & impudicis feminis congruunt. Et; etſi ipſa non pereas, alios tamen perdas, & velut gladium te & venenum videntibus præbeas, excuſari non potes, quaſi mente caſta ſis & pudica, redarguit te cultus improbus, & impudicus ornatus. *b*

Gregorius Nazianzenus: Quod ſi ob adſcititiam formam, inquit, ita inſoleſcis, nunquam certè pudicum animum habebis, vtpote qui fucum auerſatur. *c*

Chryſoſtomus, huic vitio verecundam honeſtatem opponens: quæ vnguentis, inquit, delibuta non pergit, quæ faciem nequaquam fucis atque coloribus pingit, quæ Dei contenta opificio nihil ex ſe addere quaſi arte molitur. Quid enim ſtudium tuum, quid artem conſummato à Deo opificio admouere præſumis, atque ad auctoris iniuriam ornaris? *d*

Sed & profani ſcriptores hunc corporis cultum vituperant. Optimè dixit priſcus ſatyricus: *e* Color arte compoſitus, inquinat corpus, non mutat.

Theophylactus Sophiſta feminam ætate progreſſam, ſuaui vituperio abſtracturus ab hac inſaniâ: Naturale, inquit, ornamentum tibi præterijt, & ad rugas properat elegantia. Tu verò veritatem obſcurare conaris fictitio ornatu. quid frontem ſputo & ceruſsâ ſignas? obtempera tempori. Non enim decent prata in autumno flores. Memineris etiam mortis, cui vicina es, & modeſtiam ex

necessitate

a Cypr. de hab. virg. b Cypr. l. de diſcipl. & hab. virg. medio ferè. c Arbiter in ſat.
c Carm. de orn. mul. d Chryſ. hom. 4. in 1. epiſt. Tim.

neceſsitate diſce colere. Alioqui ſenium & iuuentam afficis iniuriâ: hanc enim promittens, fruſtraris, illud autem poſsidens adulterare conaris. *a*

En, vndique vapulant purpuriſſatæ genæ: ſacri iuxta & profani ſcriptores ſtibium & ceruſſam ab honeſtis matronis remouent. Ergo vilior ei honeſtas eſt, cui purpuriſſum & fucus tantopere commendatus eſt.

Finio cum Tertulliano qui hîc agmen duxit: Quare, inquit, meditemur duriora, & non ſentiemus: relinquamus lætiora, & non deſiderabimus. Stemus expediti ad omnem vim, nihil habentes quod relinquere timeamus. Retinacula iſta ſunt ſpei noſtræ: proijciamus ornamenta terrena, ſi cæleſtia optamus. *b*

Multa dixi hoc capite, ſed in ſummam colligam, quæ dixi. Quicquid carnem olet, nihil ſanctimoniæ ſpirat: quod Corpori iucundum & pulchrum, Animo plerumque noxium: Conſcientiam non curat, Cælites parum honorat, qui corpus nimium amat.

a Simocathes Theano Euridicæ epiſt. 5. b Tertul. loc. cit.

Cap. VI.

De cultu Corporis

Quid ſacræ paginæ, & ſancti patres ſentiant.

E Veſte virum noueris. Nam, *amictus corporis, & riſus dentium. & ingreſſus hominis enunciant de eo.* a Vt riſus, vt ſermo, vt inceſſus, animi cogitationúmque character & nota ſunt, ſic & habitus non immeritò eſſe perhibetur. Veſtitus leuis, leuem; muliebris, effeminatum; monſtroſus, monſtroſum; plus æquo nitidus oſtentationis amantem: ac viciſsim grauis prudentem, modeſtus continentem arguit: atque vt ille probrum, ſic iſte laudem Domino ſuo conciliat. Minatur olim Deus ſeuerè, omnem cultum corporis auferendum, &: In illâ die, inquit Iſaias, auferet Dominus ornamentum calceamentorum, & lunulas, & torques, & monilia, & armillas, & mitras, &c. *b*

Eſther, quamuis reginarum ampliſsima, tamen imminente ſuis fatali periculo, veſtem regiam omnémque mundum muliebrem ponens, & indumentis ad luctum veſtita, has Numini preces ſupplex admouit: Tu ſcis neceſsitatem meam quòd abominer ſignum ſuperbiæ & gloriæ meæ, quod eſt ſuper caput meũ in diebus oſtentationis

a Eccl. c. 19. v. 27. b Iſ. c. 3. v. 18.

tationis meæ, & deteſter illud. *a* Quibus illa verbis luculentè teſtata eſt orbi, quantum oderit cultum corporis, qui verè ſignum eſt ſuperbiæ. Hîc ego non diſſiteor, terreri me ſæpiùs illo Chriſti monito, de Epulone purpurato: *Homo quidam erat diues, & induebatur purpurâ & byſſo. b* Tantíne res flagitij eſt, ô Chriſte, byſsinâ & oſtrinâ veſte amiciri? neque enim aliena vi aut dolo rapuit, vt purpuram & byſſum emeret, nec opifices manupretio fraudauit, nec mercedem famulis negauit, nec inuaſit aliena; è ſuis loculis, ære ſuo hæc ſibi comparauit, & vt videtur, dignitati & opibus congruâ ſe veſtijt. Et tamen ſepultus eſt in inferno, in hoc ei ſepulchrum viam ſtrauit, è byſſo & purpurâ veſtitus. Horreo cùm cogito. hunc mihi horrorem augent Diui Gregorij verba: Sunt, inquit, non nulli qui cultum ſubtilium pretioſarúmque veſtium non putant eſſe peccatum. quòd ſi videlicet culpa non eſſet, nequaquam ſermo Dei tam vigilanter exprimeret, quòd diues qui torquetur apud inferos, purpurâ & byſſo indutus fuiſſet. Nemo quippe veſtimenta pretioſa niſi ad inanem gloriam quærit, vt honoratior ceteris eſſe videatur. *c*

a Eſth.c.14.v.16. b Luc.c.16.v.19. c Greg.hom.40.in Euang.

§. I.

Ger. At decorum eſt egregiè veſtiri. Pol. Mos eſt, nec tu id ignoras, vilia & fœda coloribus & fuco venalia facere. Hoc illuſtrium veſtium callidum munus eſt, vt viles & abiectos animos velent illuſtri fuco. Ita profundiſsimum cænum veſtit fragilis indignâ fronde ceſpes; ita fimum niues induunt; nec ipſis anguibus pulchrum veneni tegmẽ verſicolore tergo, & ſquamis fulgentibus deeſt. *a* Ger. Honori eſt, exquiſitè indui. Pol. Pudebit te cultûs exterioris, quoties quid eo tegatur, cogitabis. inſana enim eſt ambitio, fimum operire purpurâ. Ger. Ecquis reprehendat veſtes quàm mundiſsimas habere? Pol. Non audiſti quid ille vir fortiſſimus apud Criſpum dicat: Munditiem mulieribus, laborem viris conuenire. Et quamuis ſequiori illi ſexui diuus Paulus pluſculum quid ornamenti conceſsit, aurum tamen & argentum & veſtem pretioſam adimens: Non in tortis crinibus, inquit, aut auro, aut argento, aut margaritis, vel veſte pretioſâ, ſed quod decet mulieres promittentes pietatem per bona opera. *b* Eiuſdem animi & diuus Petrus: Quarum, inquit, non ſit extrinſecus capillatura, aut circumdatio auri, aut indumenti veſtimentorum cultus. *c* Ger. At veſtitus

a Madaurenſ.l.1.Mileſia. b 1.Tim.c.2.v.9. c 1.Pet.c.3.v.3.

veſtitus inſignis auctoritatem addit. Pol. Sæpiſsimè minuit, dum ſuſpicionem auget, eum vaniſsimâ curâ placendi laborare, qui has ſibi phaleras circumdat. Et ſæpe cultus corporis qui ad famam quæritur, riſum mouet: nec vllâ re peiùs ſibi conſulit deformis homo, quam cùm formoſus vult videri: quòd ſi natura ei formam non inuiderit, quid adſcititijs his pigmentis naturalem gratiam corrumpit? Ger. An non feſti dies plus cultùs indulgent corpori? Pol. Cadaueri, dicas. Pono in feretro aureo cadauer pallidum, gemmis illud oſtróque circumda, quo plus ornatûs, plus & horroris erit. Et ne ad iniuriam trahas quod dixi, origo hominis inquirenda eſt. Cadauer à cadendo dicitur: mortui corpus cecidit, viui caſurum eſt, caditque continuè, ſemper enim morimur quamdiu viuimus. ita exili diſcrimine, iſtud ab illo diſcedit. Hoc ſenſu Iacobus Apoſtolus: Agite nunc diuites, inquit, plorate, & vlulate in miſerijs veſtris, quæ aduenient vobis. Diuitiæ veſtræ putrefactæ ſunt, & veſtimenta à tineis comeſta ſunt. a Factum dicit, quòd certò & proximè futurum erat vt fieret.

Tertullianus interrogans: Quo pacto, inquit, pudicitiam ſine inſtrumento eius, id eſt, ſine grauitate tractabimus? quomodo autem grauitatem adminiſtrandæ pudicitiæ adhibebimus, niſi & in facie, & in cultu, & in totius hominis contemplatione ſeueritas circumferatur? Nam, vt idem teſtatur, pudicitiæ Chriſtianæ ſatis non eſt, eſſe, verùm & videri. At verò quâ rationè in illo videatur, qui tantopere ſtudet, vt Tertullianus loquitur, ſeſe *expingere*.

a Iac. c. 5. v. 1.

§. II.

Magnus Baſilius, hîc velut legem condens ſaluberrimam: quicquid neceſsitatis, inquit, vſum excedit, vitandum, neque corpori plus ornatûs dandum eſt, quàm quantum animæ proſit. a Non minus eleganter & verè Ambroſius: Neglecta, inquit, decoris cura plus placet, & hoc ipſum quòd nos non ornamus, ornatus eſt. b Eximius hac in re Bernardus nobiliſsimè de cultu corporis philoſophatur, &: Serica, inquit, & Purpura, & tincturarum fucus, decorem habent, ſed non præbent. quicquid tale applices corpori, exponit ſpeciem ſuam, non deponit. Secum denique tollit, cùm tollitur ipſum. Porrò decor qui cum veſte induitur, & cum veſte deponitur, veſtis procul dubio eſt, non veſtiti. Tu ergo noli æmulari in malignantibus & mendicantibus pulchritudinem alienam, vbi perdide-

a Baſ. de leg. lib. gent. hom. 24. b Amb. l. 1. de virg.

perdiderint ſuam. *a* Eiuſdem diuini doctoris ſenſu, mollia dicuntur veſtimenta, quia mollem faciunt, aut eſſe oſtendunt. Mollia, inquit, indumenta, animi mollitiem indicant. Mollibus veſtimentis delectatur regis curia: aſperis verò & humilibus delectatur Chriſti Eccleſia. Talia debent eſſe veſtimenta ſeruorum & ancillarum Dei, in quibus nihil poſsit notari nouitatis, nihil ſuperfluitatis, nihil vanitatis, nihil quod pertineat ad ſuperbiam, aut ad vanam gloriam. Nam, quantò ampliùs in compoſitione corporis lætamur, tantò magis à ſuperno amore diſiungimur. *b*

Orabat ſapientiſsimus Salomon, tantùm victui ſuo tribui neceſſaria, non ſuperflua. *c* Habentes (inquit Apoſtolus *d*) victum & veſtitum, non ornatum. Alius quidam Sanctorum: ſi dederit, inquit, mihi Dominus panem ad manducandum, & veſtimentum quo operiar. *e* Nota, quo operiar. Sic ergo & nos, inquit Bernardus, contenti ſimus veſtimentis quibus operiamur, non quibus laſciuiamus, non quibus ſuperbiamus, non quibus muliercvlis vel ſimilari vel placere ſtudeamus. GER. Sed hoc faciunt ij quibuſcum habito: ſi non facio quod cæteri, notabor quaſi numero velim eximi, & eſſe ſingularis. POL. Licétne, Gerarde, tuâ veniâ Bernardi reſponſum addere? GER. cur per me non liceat? non eſt auditoris, magiſtro legem dicere. POL. Addo ergo; querelæ tuæ Bernardus ſic reſpondet: Propterea exi de medio eorum, ne aut in vrbe notabiliter viuas, aut exemplo pereas aliorum. quid agis in vrbe delicate miles? Commilitones tui quos fugiens deſeruiſti, pugnant & vincunt, pulſant & intrant, cælum rapiunt & regnant, & tu ſedens ſuper ambulatorem tuum, indutus purpurâ & byſſo, circuis plateas, vicos perambulas? Purpura non propulſat libidinem, non ſuperbiam, non auaritiam repellit, & ſi qua ſunt alia ignea inimici iacula non extinguit. Denique quos magis metuis, febrem non prohibet, mortem non arcet. Vbi ſunt arma bellica, vbi ſcutum fidei, vbi galea ſalutis, vbi patientiæ lorica? *f* Laurentius Iuſtinianus operoſiorem cultum corporis graui cenſurâ notans: Sicut, inquit, continens ac pudicus vilibus induitur veſtimentis, vt ſe oculis diuinæ maieſtatis exhibeat mundum: ita impudicus ac incontinens, vt videatur magnificus, ſatagit veſtiri pretioſioribus ac mollibus. *g* Ephrem hic aptè interrogans: Quid

lucrabi-

a Bern. epiſt. 113. ad Sophiam virg.
b Idem de modo bene viu. ſer. 9. init. & fine plura in Apol. ad Guil. abb. ante fina
c Prou. c. 30. v. 8. d 1. Tim. c. 6. v. 8. e Gen. c. 28. v. 20.
f Bern. epiſt. 2. ad Fulconem. g Laur. iuſt. de ligno vitæ c. 5.

brabimur, inquit, veſtimentorum cultu, & ornato elationis amictu niſi inextinguibilem? *a*

a. Ephr. l. 1. de luctâ Spir. c. 2.

§. III.

Gregorius Magnus originem indagans cultûs qui corpori impenditur: Res ipſa, inquit, teſtatur, quòd pro ſolâ inani gloriâ veſtimentum pretioſius quæratur. Nemo vult ibi pretioſis veſtibus indui, vbi ab alijs non poſsit videri. *a* Diuus Hieronymus de Pauli defuncti Anachoretæ tunicâ, velut de opimis ſpolijs triumphans: Vos, inquit, in tunicis aurum texitis, ille ne viliſsimum quidem veſtimentum habuit mancipij veſtri. Sed è contrario illi quidem pauperculo paradiſus patet; vos auratos gehenna ſuſcipiet; ille veſtem Chriſti, nudus licet, tamen ſeruauit; vos veſtiti ſericis indumentum Chriſti perdidiſtis. *b* Aureus ille Conſtantinopolitanus orator Chryſoſtomus, tam diſertè quàm copioſè de cultu corporis hæc pronuntians: Audiant, inquit, opulenti & qui luxuriantur in vermium operibus, & veſtiuntur ſericis, diſcántque quomodo ab initio humanam naturam miſericors Deus docuerit. Pelliceas veſtes fecit eis vt confuſionem tegerent, quò docuit nos vt mollem & diſſolutam vitam fugiamus, nec interim & remiſſam ſectemur, ſed magis auſteram amplexemur. Itaque veſtium amictus continuum nobis ſit monimentum, quo memores ſimus quantis bonis exciderimus, & diſcamus quanto ſupplicio humanū genus ob inobedientiam ſit affectū. Dicant igitur nobis qui tanto vtuntur apparatu, vt iam vſum lanæ prorſus audire nolint, ſed ſerico veſtiantur, eóque inſaniæ peruenere, vt aurum veſtibus intexant. Inprimis autem mulieres huic mollitiei deditæ ſunt. Quare, dic obſecro, corpus ita ornas, & gaudes eiuſcemodi ambitu? Non cogitas quòd pro magno ſupplicio, propter tranſgreſsionem, tegmen hoc excogitatum eſt? Et quare non audis Paulum dicentem: Habentes victum & amictum illis contenti ſimus? Vides quod vnius duntaxat rei habenda ſit hîc cura, videlicet, ne corpus nudum ſit, ſed vt tegatur. Num adhuc de veſtium varietate oportet ſollicitum eſſe? *c*

Ger. O mi optimè Chryſoſtome, quàm apud multos tam ſacros quàm profanos, tam Eccleſiaſticos quàm politicos, antiqua nimis eſt & ſimplex hæc tua oratio. hæc illi monita, etiam millies ingeſta, & occentata millies, non penſi habent. Te in cathedrâ claman-

a. Greg. hom. vlt. in Euang. b Hier. t. 1. in vita Pauli ſub finem. c Chryſ. tom. 1. hom. 18. in c. 3. Gen.

clamantem non turbant; audiunt monita, ac interim domi, non quod tu mones aut iubes, ſed quod illis lubet, faciunt, & pro more noſtri æui dicunt: Fuit vehemens oratio. Hic omnis illorum profectus eſt, concionem frigidiſsimè laudare: cetera nec hilo meliores, in eodem hærent luto; nemo eſt qui dicat: rei ſumus, emendemus nos. Pol. Sed non terretur Chryſoſtomus, qui omnem luxum peroſus, ſic pergit: Quali venia dignandi ſunt, qui & in veſtimentis multam vanitatem oſtendunt, & quod grauiſsimum, in his ſuperbiunt? Si omnia quæ intus repoſita habent, indigentibus diuites diſtribuerent, neque ſic ſupplicium effugerent eorum peccatorum (nota, Gerarde) quæ in delitijs veſtium & conuiuiorum admittunt, quo enim ſupplicio non ſunt digni, qui modis omnibus dant operam vt ſericis & auro intertextis induantur; & poſt ſe pompam trahunt in foro, Chriſtus verò nudus obambulat neceſſario alimento deſtitutus. Poſt pauca: Quot pauperum ventres poterant inde paſci? quot corpora nudè agentium poterant contegi ex his quæ à ſolo collo & humeris pendent, nullius alterius vſus gratiâ, quàm in damnum & nocumentum animæ? Et vt dictorum cauſſam reddat: Hoc enim ſtudium, inquit, in ornando corpore internam indicat deformitatem, & huius delitiæ illius manifeſtam faciunt famem, & huius veſtium ſumptus illius indicat nuditatem. Impoſsibile enim eſt aliquam agere curam animæ, & tanti facere corporis pulchritudinem ac ornatum; ſicut & impoſsibile, in externo illo cultu tantopere occupatum, illius agere curam. Ita, Chryſoſtomi ſenſu fieri non poteſt, vt is exteriorem cultum adeò curet, cui quidem curæ ſit animus. Ger. Chryſoſtomus hæc ſolis mulierculis obijcit. Pol. Ignoſcat mihi tuus genius, mi Gerarde, erras luculentè: etiam viros ob hanc colendi corporis inſaniam acriter reprehendit. & en verba Chryſoſtomi tomo quarto, homiliâ vigeſimâ octauâ in caput XII. epiſtolæ ad Hebræos. Lege, lege, hæc illius verba ſunt: Non enim mihi ſermo ad ſolas mulieres dirigitur, ſed etiam ad viros. omnia enim reliqua quæ habemus, ſuperuacua ſunt. Soli pauperes ſuperuacanea & vana non poſsident, fortaſsis autem etiam ipſi ex neceſsitate. ceterùm ſi liceret, neque illi prorſus abſtinerent. Ita Chryſoſtomus ad verbum. Si quis contradicat, huic ego non aliud, quàm quòd ſupra, inſuſurrem: Ad Chryſoſtomum abi, cum Chryſoſtomo age, Chryſoſtomus reſpondebit. Ger. Do manus; magis à te victus ſum quàm ab Apolline Marſyas. Pol. Ergo iam ad alia.

a Chryſ.tom.1.hom.37.in c.13.Gen.

CAP.

Cap. VII.

CVLTVS CORPORIS NIMIVS,

Quàm à ratione, & priſci, noſtrique æui legibus alienus ſit.

SOlebant Indi Reges maiorum ſuorum cadauera igni ſiccare, deinde in palatij penetrali pretioſis funibus ſuſpendere, auro & gemmis ornare, ſic ornata ſeruare, & pænè adorare. Ridenda ſuperſtitio, ſed an nos non etiam in illâ ſumus, qui corpus in cadauerosam tabem breuî abiturum ſic comimus, ſic ornamus, ſic excolimus? Num hoc cum ratione, & rectè fieri dicendum? Sed hîc opportunè monuerim, nullum mihi ſermonem eſſe de habitu cuiuis hominum ætati & ordini conueniente. Sunt ceteræ inter homines (quis neſcit) diſtinctiones & gradus ab ætate, ab nobilitate, ab eruditione & virtute, ab officijs & dignitate, ſunt & certa pro his gradibus veſtium diſcrimina, de quibus ego hîc nihil; neque illos philoſophos audio, qui omnes attrito pallio ſuo amiciunt; hoc ſolum contendo, nec omnem, nec nimium cultum corpori eſſe indulgendum. quod probè ſolo rationis ductu intellexit Saladinus, ille Chriſtianorum olim terror, qui cùm Syriam, Ægyptum, & Africæ bonam partem ſubegiſſet, morti iam vicinus in cogitationem hanc ſeriò deſcendit, & ſolam interiorem tunicam, pro omni pompá funebri, in haſtâ ſublimem ferri iuſsit, cum acclamatione: *Hoc vnum ex domitore Orientis reſtare.*

§. I.

Obſecro te, quicunque corpori plus æquo faues, & rationi tam audacter inſultas, intuere Adami purpuram; ouem habebat indutui, ſed non oſtro rubefactam. Non malè Demonax quondam purpurato alicui inſolentiùs ſeſe iactanti, ad aurem immurmurans: Heus tu, inquit, hoc antè geſtabat ouis. Et quoties ſub tali oue ferocia lupina, pigritia aſinina, vulpina aſtutia, ſuperbia pauonina delitescit? Sunt in Palæſtinâ poma Gomorrhæa, quorum intrinſecus fauillaceam fuliginem, extimæ cutis ambitus elegans & formoſus quidem continet, at ſi hæc vel leui tactu premantur, fumum exhalant, & in vagum puluerem fatiſcunt. Simillimum huic pomo corpus humanum eſt, quod ſæpe cinnama fragrans, balſama rorans, & vario comptu elegans eſt: ſed prematur nonnihil ſepulchro purpuraſcens hoc pomum, quid exprimetur præter puluerem, fœ-

torem, ſaniem? Non immeritò caſtigat olim Athenienſes ſuos Græcus Cicero, quòd cùm in Philippum Macedonem eundum eſſet, cùm aggeres muniendi, miles colligendus, exercitus inſtruendus, ipſi turres & mœnia dealbârint. Quid nos facimus aliud? carcerem noſtrum dealbamus, cùm in ſtygium draconem iuratum & æternum hoſtem nunquam non ſit pugnandum, cùm mille alia potiùs agenda ſint? Num hoc rationi congruum? Refert è Senecâ Auguſtinus, ille antiſtitum Antiſtes, apud Romanos in Capitolio idolis ex more lumina accenſa, velut in tenebris agentibus, ſalutantium nomina pronuntiata tanquam audientibus, ſpeculum quaſi videntibus oſtenſum, capillamenta pexa, vti ſentientibus; eaſdem etiam illas ſtatuas aquis lotas, ſtrigilibus frictas, vnguentis permulſas, linteis exterſas, velut veros homines. a Quàm imitamur auidè hanc impiam religionem! Idolum habemus *Corpus*; hoc lauatur, hoc vngitur, hoc comitur, hoc colitur. Vbi ſpeculum animo, vbi lauacrum, vbi vnguentum? Ah, ſordeſcit Dominus, dum ſeruus bene nitidus incedit; herus calcatur, dum extollitur mancipium; princeps conſpuitur, dum ſubditus adoratur; rex cruciatur, dum epulatur famulus; necatur imperator, dum triumphat gregarius miles. Et hoc prorſus contra omnem rationem. O improbum mancipium, ô execrandum idolum! quod in ſuum Dominique ſui malum tantis impendijs exornatur, quod videri vult & conſpici, quod locum ambit eminentem, quod omnibus ſeruitijs vult coli; proximum eſt vt faces ei accendamus, & adoremus. An non hîc & ratio & veterum exempla grauiſsimè reclamant? GER. Optimè hæc quidem à ratione ducis, ſed non æquè ab exemplis veterum, qui ab hac ſapientiâ longiſsimè diuerterunt. & ſi quidem de corporis cultu ſit ſermo, quæ non hîc portenta habuit priſcum æuum?

a Auguſt. l.6. de ciuit. Dei c.10. Senec. epiſt.105. poſt med. I. Lipſ. l.2. elect. c.18.

§. II.

Feminæ fuerunt, teſte Antiphane, quæ crocodili excrementis faciem polirent. hem, eruditam inſaniam, & ô dignas quæ hoc vultûs ſui medicamen etiam glutirent. Clemens Alexandrinus iure grauiter indignatur: Ter enim, inquit, non ſemel dignæ ſunt vt pereant, quæ crocodilorum excrementis vtuntur, quæ ſpumâ ſepiarum vnguntur. a Poppæa Domitij Neronis Imp. coniux quingentas ſecum per omnia trahens fætas aſinas, balnearum ſolio totum

a Clem. Alex. l.3. pædag. c.2.

tum corpus illo lacte macerabat, extendi quoque cutem & vultûs candorem ſeruari credens, aiunt enim ab hoc lacte faciem erugari & tenereſcere, *a* Hæc eadem, etiam in exilium relegata, ſuas ſecum aſinas trahebat. Affirmat Plinius, notum eſſe quaſdam etiam è Romanis feminis, quotidie quingentas aſinas cuſtodito numero in hanc ipſam curam fouere. *b* O ſcyllas & charybdes patrimoniorum, quæ per hunc vnum corporis cultum profuſiſsimâ luxuriâ ſorbentur. Et quod illud monſtrum, non femina, quæ, vt Vmber poëta canit

——— incedit cenſus induta nepotum.

Plinius viſam à ſe ait Lolliam Paullinam Caij Principis matronam, ne ſerio quidem ac ſolenni ceremoniarum aliquo apparatu, ſed mediocrium etiam ſponſalium cenâ ſmaragdis margaritíſque opertam, alterno textu fulgentibus, toto capite, crinibus, ſpiris, auribus, collo, manibus, digitíſque, quæ ſumma quadringenties HS colligebat: ipſam confeſtim paratam nuncupationem tabulis probare. *c* Portentum & prodigium in Oceanum deportandum! vna mulier, vno corporis cultu decies centena millia philippeorum *d* geſtet ſibi circumpoſita? Queritur iure Seneca, &: Video, inquit, vniones non ſingulos ſingulis auribus comparatos; iam enim exercitatæ aures oneri ferendo ſunt: iunguntur inter ſe, & inſuper alij binis ſuperponuntur. non ſatis muliebris inſania viros ſubiecerat, niſi bina ac æterna patrimonia auribus ſingulis pependiſſent. *e* De Chriſtianis feminis Tertullianus: Aiunt & de frontibus draconum, inquit, gemmas erui, ſicut & in piſcium cerebris lapidoſitas quædam eſt. Hoc quoque deerit Chriſtianæ, vt de ſerpente cultior ſiat. ſic calcabit diaboli caput, dum de capite eius, ceruicibus ſuis aut ipſi capiti ornamenta ſtruit. *f* Neque hic ſexus immodico tantùm pretio ſubinde, ſed & nimio ſtudio animi ergaſtulum adornat, & hoc anxiè agit vt omnia corporis æquabiliter ſint ad regulam, vt inceſſus ad artem compoſitus, veſtigia nihil extra menſuram aberrantia dirigat, vt caput aliquot horis ornatum decorè emineat, vt denique omnia cultum præ ſe ferant & gratiam, velut ſi de arcâ prodirent, aut vt Seneca loquitur, de capſulâ totæ. *g*

§. III.

a Plin.l.11.c.41.Nat.hiſt. b Plin.l.28.c.12. c Plin.l.9.c.35.
d 1000000. Silbertronen / ſiue zwaintzig Bätzner. tanti enim philippeus, quod hic & alibi notandum. e Gell.l.7.de benefic.c.9.
f Tertul.de hab.mul. g Senec.ep.115.initio.

§. III.

At ne ſolæ feminæ in ius ambulent, & luxum luant, etiam viri olim in hac noxâ ſunt. Quis neſcit quàm ſolicitè nitorem & venuſtatem veſtitûs conſectati ſint Demoſthenes & Hortenſius, quorum iſte diem collegæ dixit, quòd ei in loco anguſtiore fortè obuius, togæ ſtructuram diſturbauerat. *a* Ita, mi Polychroni, veteres ne nimium lauda: leges ijs non malæ ſed victrix legum audacia, in colendi corporis ſtudium certatim ſe effudit. Pol. Quid cum prodigijs aut laruis luctemur? quòd ſi à priſci æui moribus patrocinium quæras cultui corporis, fruſtra es, & tuo te iaculo ſauciatum videbis. ijſdem tibi nominibus occurro. Conſtat, illum ipſum oratorem Græciæ Demoſthenem propter nimis accuratum exquiſitúmque cultum, probris ſæpe laceratum fuiſſe. fecit ergo quod nec illius quidem ſæculi homines probabant. Hortenſium item Cenſorum & reprehenſorum voculas ob nimiam munditiem, nimíſque affectatum decorem haud effugiſſe. ſi rem æuo ſuo dignam Hortenſius feciſſet, in hanc reprehenſionis notam non incurriſſet. Quin & ipſis feminis Romæ lex Oppia, nec veſte varij coloris vti, nec auri plus ſemiunciâ habere permittebat. Et noſtro æuo an non bonæ leges, & praui mores inter ſe pugnant? quàm præclarè multarum vrbium ſanctiones ſunt in hoc veſtium luxu abolendo? Promulgantur, & non ſeruantur, tabulæ figuntur & negliguntur. Quàm ſeriò edixit Auguſtiſsimæ memoriæ Imperator Carolus V. ne quis fraudem faceret legi ſeu latæ ſeu ferendæ circa rem veſtiariam. Edita eſt Auguſtæ Vindelicorum, Anno 1548. Reformatio politiæ Imperialis, quæ vt legis dicendæ cauſſam exponat, veſtitûs inſolentiam his ipſis omnino verbis perſtringit: *Modus autem veſtium ac ornamentorum, cùm in tantum luxum degenerit creueritque inter dominos, equites, nobiles, ciues, & colonos ſeu agricolas, hoc pacto modóque, vt idcircò non ſolùm priuatæ perſonæ, verùm etiam nationes, & prouinciæ inde extenuentur, egentioréſque efficiantur: videlicet cum per aurea, argentea, ſericáque indumenta, per Damaſena, Attalaſena, Byſſina, alióſque peregrinos pannos, mitras, margaritas, vniones, qui hodie abuſus ad luxum magnus eſt multúſque in Germanicâ natione, ex quâ traijcitur atque auehitur in peregrinas & alienas regiones ingens pecuniarum copia: vt interim de liuore, odio, atque inuidiâ in diminutionem ac detrimentum Chriſtianæ dilectionis conticeſcamus. Quandoquidem igitur in tantâ luxuriâ, & vt ita dicam, pretioſitate & prodigalitate immodeſtia exuberat, ſic vt inter Principem & Comitem, inter Comitem & Nobilem,*

a Gellius l.1.Noct.Attic.c.5.

Nobilem, inter Nobilem & ciuem, inter ciuem & colonum ſiue agricolam, nullum diſcrimen nulláque agnoſcatur differentia. Idcircò &c. Quid aliud diceret è cathedrâ religioſus Eccleſiaſtes? Ne igitur commune malum deſiere ſolùm videatur Imperator, & inaniter queri, etiam imperat & coërcet: inter cetera & hoc quod maximè mireris: *Porrò* (verba legis ſunt) *Nobiles, ſericas, aut carmaſinas atlaſinas veſtes non gerant.* Ergo Nobiles ſerico *a* abſtineant? ergo natales ſuos corio aut panno patrio abdant? ergo nefas ijs veſte ſericâ aut holoſericâ vti? certè ſic lex iubet. Sed quis legi paret? iam enim textores, cerdones, ſartores in totas ſibi veſtes holoſericum conſcindunt, quod viris nobilibus, in fimbrias ſolùm lex permittit, quæ & addit: Nobilibus torques aureos non niſi inuolutos, pro veteri ritu, nec vltra ducentorum florenorum licere geſtare: euolutos torques & ſine faſciâ, tantùm equeſtri dignitate auctis permitti. Eadem lex Baronibus & Comitibus veſtes intertextas, ſeu, Attalicas penitus interdicit, & nec fimbrias quidem tales aſſui concedit. *b* Tu illic reliqua vide, & miraberis legibus tam probatis, mores tam corruptos inualuiſſe, quamuis etiamnum maximorum virorum modeſtia ſibi conſtet, & communem furorem exemplis luculentis damnet. Sed hoc ipſum vberiùs iam demonſtramus.

a Sammat. b Conſtit. Imperiales, in Reform. Polit. c. 9. 10. 11. 12. 13. ad finem tomi.

Cap. VIII.

In cultu corporis quanta maximorum virorum fuerit modeſtia.

MOdeſtiam cultûs appello eam virtutem, quæ decorem in cultu corporis, & alio rerum externarum apparatu ſeruat. *a* Alexander Rex Macedo, hoc etiam nomine magnus, & iure laudandus, quòd ei cultus corporis habitúſque paullulum à priuato abhorrens fuerit. Cúmque corpus à labore calidum adhuc & ſudore perfuſum, in Cydno amne pararet abluere, decorum quoque futurum ratus eſt, ſi oſtendiſſet ſuis, leui & parabili cultu corporis ſe eſſe contentum. *b* Auguſtus Imperator, vel hoc ipſo nomine auguſtior, quò modeſtior in hoc cultu. Hic tantus monarcha, non verbis tantùm ſumptuoſas illas veſtium elegantias exagitauit, ſed & exemplis damnauit modeſtiſsimis. nam nec toro cubitauit niſi humili & modicè inſtrato, nec temerè aliâ quàm domeſticâ veſte, ab vxore, ſorore, & filiâ neptibúſque confectâ vti conſueuit. *c* Has ſartrices,

a Leſſius de Iure & Iuſt. lib. 4. dub. 14. b Curtius l. 3. c. 10. c Sueton. in Aug.

ſartrices, ditiſsimus hominum, Romanorum Imperatorum maximus domi aluit, & compendio admirando eandem & coniugem ſuam & ſartricem, eaſdem & filias & netrices ſuas habuit. En, cunctorum dominus, paucas quidem ſibíque iunctiſsimas feminas occupabat: nos, aliorum ſerui, diſiunctiſsimas fatigamus gentes. Equidem nobis Chriſtianis, addo, nobis & mendicis ad Auguſtum collatis, turpiſsimum eſt à tanto principe moderatione in hoc ſuperari. Neque verò alij non ſecuti ſunt poſt ipſum Imperatores. Hadrianus Cæſar frequenter vili tunicâ contextus proceſsit in publicum, baltheo præcinctus in quo nihil eſſet auri. Septimius Seuerus Imp. humili amictu contentus, ſic factum defendit: Imperatoria Maieſtas virtute conſtat, non corporis cultu. Veſpaſianum etiam ſcimus veſte & habitu neglecto fuiſſe, & vix à gregario milite diſtante. Neſcio an non præcipuus adſtricti moris auctor Aurelianus Imp. qui non modò veſtem holoſericam in veſtiario ſuo non habuit, ſed nec alteri vtendam dedit. Quid ni etiam Alexandrum Seuerum nominem, quem conſtat veſtes holoſericas nunquam induiſſe: ſubſericam nunquam donaſſe. Imò quod gemmarum ei fuit, vendidiſſe, aurum autem in ærarium contuliſſe, dicto addito: gemmas viris vſui non eſſe. Quid Tacitum Imperatorem memorem, qui holoſericâ veſte viris omnibus interdixit; togâ quâ ipſe priuatus fuerat vſus, nonnunquam in Imperio vtebatur. Verùm, ne fabulas à me narrari putes, etiam noſtri æui Principes, Reges, Imperatores in cultu corporis modeſtiſsimos, paullò poſt tibi ſiſtam.

§. I.

Nec omittendum illuſtre Cari Imperatoris exemplum, quia nec vulgatum. Narrat hoc Syneſius, ſed quod ille de Carino homine ignauo per errorem affirmat, hoc ad Carum qui in Perſas mouit, referendum. Carus ergo Imperator, cùm ad Armeniorum limites peruenisset, militem corpus curare iuſsit, & cibum è ſuo commeatu capere, breuî ex hoſtico (ſimul elatâ manu Parthorum agros oſtendebat) petendum. Dum id agit miles, ecce adſunt hoſtium legati, neque tamen ſperant ſe illicò ad Imperatorem admittendos: opinabantur ſcilicet futurum, vt primò ad proceres quoſdam aulicos deducerentur; deinde dierum aliquot interuallo ad ipſum belli ducem. At ille ad ſe rectà iubet adduci. Cenabat tum caſu, cùm ingreſsi ſunt. Et vide, mi Gerarde, quæ in victu veſtitúque

tanti

tanti Imperatoris pompa fuerit. Iacebat in herbâ Carus, frequens miles circumſtabat, ſed argento vel auro nil cultus. Veſtis Cari erat punicea chlamys; cibus, vetus aliquot & nigrum pulmentarium; & in eo fruſtula quædam ſalſæ ſuillæ carnis. Atque vt vidit oratores illos ad ſe ita iacentem ingreſſos, nihil omnino turbatus, & illos ad ſe vltro vocans: Scio, inquit, quid veſter hic aduentus velit, hic ipſe Carus eſt qui vobis quæritur. Sed redite, & iuueni veſtro regi renunciate, niſi reſipiſcat, futurum vt intra vnam Lunam omnis illius ager, tam glaber ſit & nudus, quàm hoc meum caput, & ſimul cum dicto pileum ſuſtulit, & caput tam glabrum oſtendit, quàm galea eius fuit quæ adiacebat. Vos verò manum in ollam mittite, & mecum pultem haurite, ſi quidem appetitis: ſin minus, ſtatim abite, & extra Romana caſtra eſte, tanquam legatione omni iam defuncti. Ita me Deus amet, iſta virum olent, imò heroëm, qui in comitatu ſuo, qui in victu, qui in omni vitâ quàm minimum voluit eſſe tragædiæ & pompæ.

§. II.

Neque Græcia viris caruit, qui cultum in animo, non in corpore poſuerunt. Ageſilaus dignus rex Spartâ, ſenex iam in Ægyptum Regi Tacho ſuppetias iuit, & cùm naui vehens propinquaret, ingens Ægyptiorum turba in portum ſe effudit, ad celebrem illum ducem ſpectandum. Præceperant animo, maieſtatis plenum virum, veſte, comitatu, ipſo corpore ſpectabilem. At ille prodijt vili & defloccato palliolo, gregalibus ſuis non multum aſpectu cultúque abſimilis. Non impar huic Philopæmenes, Achæorum præſtantiſsimus dux, de quo non ſine lepore Plutarchus hæc narrat. Megaram iuit hic Philopæmen ad quemdam ſuorum familiarium, cui ſe veſpere affuturum conuiuam prænunciari iuſsit. Ciuis ille Megarenſis lætus ob talem hoſpitem, curam vxori demandat vt quàm celerrimè domi paret, verrat, ſternat, nec quicquam eorum omittat quæ tanto hoſpiti conueniant: ipſe in forum officioſus properat vt obſonet. Dum abeſt & rerum ſuarum ſatagit, adeſt Philopæmenes obſoletâ amictus chlamydula, & comitibus poſt ſe relictis, hoſpitam inquietam ſalutat, illa reſalutat, ſed vt erat curarum plena, virum non agnoſcit, ſed de cultu eius & corpore vnum aliquem ex miniſtris & antecurſorem ſuſpicata: heus tu, inquit, manum admoue, & adiuta; feſtinamus. en, paratum tibi laborem, quæſo te, hæc mihi ligna finde. & vnà porrigit ſecurim. ne-

que

que ille moratur; chlamydem abijcit, & vt rogatus ſeu iuſſus, ligna ſcindit impiger. Superuenit intereà ille de foro, & attonitus exclamat: Quid hoc rei eſt, Philopæmen, ita te & me dedecoras? Subridens ille: pœnas, ait, do cultûs & vultûs mei. adeò non indignatus eſt ſe pro ſeruo habitum, vt vltro in ſe ſit iocatus. a

Quàm nos, ad hunc virum delicati ſumus! vbi vel ſuſpicio eſt noſtram dignitatem lædi, mox ira & impotens ſui animus ſe prodit. ſuperbire ſcimus exactè, quid ſui diſpicientia ſit, planè neſcimus Auctoritate florere volumus inuiolabili: nemo nos tangant; honoris vel minimi derogationem non ferimus ſine ſtomachi nauſeâ. Verbo, belli homines ſumus, & præterea nihil. Sed Caci & Philopæmenis modeſtiæ comites damus.

a Iuſt.Lipſ.lib.2.monit.Polit.c.15.

§. III.

Quinque & quadraginta magiſtratus geſsit Phocion, ille Athenienſium clariſsimus, ſed quo ſit veſtis genere interim vſus, calceandi ratio in eo demonſtrat. Nam, inter vrbanos in prouerbium ceſsit, vt cùm immenſum frigus & intolerabile ſignificare vellent, Phocion, dicerent, calceatus eſt. Omitto hîc Synopæum Diogenem Cynicæ diſciplinæ aſſeclatorem, qui pallio vixit vnico contentus, tantò rigidior Antiſthene, qui eius ſectæ princeps, pallium duplicauit. Reipsâ hi tales viri docuerunt, etiam in hoc veſtitûs genere veriſsimum eſſe illud: Natura paucis contenta.

Portius Cato (vt Romana Græcis miſceamus) qui à nobiliſsimâ cenſurâ quam geſsit, Cenſorij cognomen tulit, nunquam togâ vſus eſt pluris quàm drachmis centum emptâ. a Apud nos mediaſtini & atrienſes famuli lautiùs veſtiuntur. Nec Catone ſumptuoſior eſſe voluit, Thebanus dux Epaminondas, tot victorijs clarus, qui tam exactæ fuit continentiæ, vt vnicâ veſte contentus ætatem fuerit, & ſi quando vetuſtate detritam reſarcire opus foret, domi ſe clauſum continere cogebatur, dum ſarta veſtis rediret. Huic tam rerum inopi, quàm fortitudinis & prudentiæ diuiti, cùm rex Perſarum magnam vim auri dono miſiſſet, modeſtè repudiauit. In quâ quidem munerum abſtinentiâ, vt mea fert opinio, celſiore animo fuit is qui tantùm auri potuit non accipere, quàm qui potuit offerre. b Epaminondâ & Catone ditior eſſe noluit Ageſilaus, ſextus Lacedæmoniorum rex, qui ſub eâdem veſte & æſtiuos calores, & brumæ frigus pertulit. Porrò Dionyſius Siculorum tyrannus,

a Sunt tantùm XIII. floreni, & X. ſeſtertij b Ælian.l.5.var.hiſt. c.5.

nus, cetera illaudatiſsimus, hoc vno tamen in præconij partem venit, quòd cùm ſicarios aut depeculatores, grauibus ſupplicijs afficeret, ijs tamen qui ſplendidarum veſtium aut ornamentorum fures eſſent, iram donare difficilis non eſſet, quò ſcilicet faciliùs Syracuſani laſciuam habitûs elegantiam dediſcerent.

Ergo iam ſatis liquet, priſco etiam æuo exquiſitum corporis cultum veſtiumque luxum, & exemplis præclariſsimis, & honeſtiſsimis legibus damnatum fuiſſe. Neque tibi, Gerarde, ampliùs integrum negare, quòd veſtium curioſitas, vt Bernardus loquitur, & morum iudicium ſit, & mentium deformitas. [a]

a Bern.lib.3.de Conſid.

§. IV.

Priſcorum in habitu modeſtiam, etiam noſtri æui magnates ſanxerunt. Benedictus XI. ſummus Pontifex, humili loco natus, cùm ad hoc dignitatis faſtigium euectus eſſet, non erubuit ſuæ paupertatis rudimenta. Mater illius, dum is inter monachos ageret, pannos lauit. Hanc, creatus iam Pontifex ad ſe venire iuſsit. Venit illa, ſed pænè alia quàm ante fuerat. Matronæ illam, vt Pontificis matrem, ſummis honoribus extulerunt, & veſtibus in diuerſam à priori feminam mutarunt, decere hoc ratæ, pro magnificentiâ ſummi principatûs in filio. Ita in conſpectum filij producta eſt. Pontifex, vbi eam aſpexit, agnoſcere diſsimulans: quid, inquit, facitis errando? meam mihi matrem adducite; hanc ego dominam non noui. mea mater lotrix eſt, cum hac colloquar: ite. Obruebantur pudore, qui honoris cauſsâ matrem deduxerant. Detracto igitur omni mundo muliebri, pannuciam illi ſuam reddidere, ac denuò reduxerunt. Tum eam amplexatus Pontifex: In hoc, inquit, veſtium apparatu matrem meam reliqui, ſic iam noui, ſic recipio. [a] O tempora, & ô mores, nouos quidem ſed malos! ab antiquis illis moribus quantum mutatum eſt? Quis iam è ditioribus illis non ruborem ducit, ad occurſum pauperculorum parentum aut cognatorum? ita tenuitatis noſtræ primordia erubeſcimus; veſtes & numos humaniùs ſalutamus quàm cognatum ſanguinem. Hos mores graui cenſurâ notans beatus Iacobus: Etenim, inquit, ſi introierit in conuentum veſtrum, vir aureum anulum habens, in veſte candidâ; introierit autem & pauper in ſordido habitu, & intendatis in eum qui indutus eſt veſte præclarâ, & dixeritis ei: Tu ſede hîc bene: pauperi autem dicatis: Tu ſta illic; aut

a Albert.Crant.l.8.metrop.c.48.

ſede ſub ſcabello pedum meorum: nónne iudicatis apud voſmetipſos, & facti eſtis iudices cogitationum iniquarum? «

a Iac. c. 2. v. 2.

§. V.

Poſt Pontifices, Imperatores & Reges maximi, maius ſibi decus pararunt aſpernando cultum corporis quàm vſurpando. Rudolphus I. Auſtriacus, Imperator, in veſtitu adeò moderatus fuit, vt à plebeio nihil differret. & accidit vt Moguntiaci quodam manè ſolus egreſſus piſtoris domum ingrederetur, & ſe ad prunas furno eiectas conferret, tremulas manus (aura frigidior erat) calefacturus. Hîc à piſtoris vxore, cùm pro milite haberetur, non tantùm audaces calumnias in Imperatorem iactas audiuit, ſed tandem etiam vaſe aquario in prunas coniecto, vapore, fumo, cinere perfuſus, domo eiectus eſt, nec re minimâ vltus eſt. O verè virum qui adeò omnem corporis ſplendorem contempſit, vt ob illum etiam contemni non indignaretur. Ger. Sed iſte cultus eius priuatim fuit; non dubitem, quin publicè plus oſtenderit Imperatorij ſplendoris. Pol. Prorſus imperitè iudicas; parce dicto. Nec in publico quidem ornatior fuit Rudolphus. Quis dies lætior, & aptior pompæ, quàm cùm victum Ottocarum, Bohemiæ regem, ad ſe vocatum, excepturus erat, & fidem ab eo (homagium vocant) accepturus? « Rex Ottocarus cum magno & ſplendido comitatu veniebat: viri & equi, auro, gemmis, ſerico nitebant. Dictum Rudolpho, talem, taliter aduentare, & ſedulò à quibuſdam additum: Pararet ſe, veſte & cultu ornatiore, tantum Regem admiſſurus. Rudolphus renidens: Imò rex Bohemiæ, inquit, griſeam b meam veſtem ſæpe deriſit, nunc ipſum veſtis mea griſea deridebit. At vos arma & equos expedite, & accincti inſtructique, vt ad pugnam, ſtate. Decus Teutonicorum armorum, non veſtium, aduenis illis oſtendite: hoc me vobíſque dignum eſt. Ottocarus certè illi vili cultui ſe & aurum ſuum ſubmiſit, & ad genua ſupplex acceſsit. Imperatorem nimirum, non veſtem veneratus eſt.

Carolus Quintus Imperator Auguſtiſsimus, vt ſanguinem ab eo, ſic & hanc virtutem traxit, in omni vitâ temperans, maximè verò in cultu. Veſtium adeò fuit incurioſus, vt non temerè aliâ quàm amiculo laneo plebeióque vteretur. Oſtendit hoc in primo & ſolenni ingreſſu Mediolanum. Nam cùm viæ omnes aulæis, tabulis, frondibus ſuperbirent, ciues verò veſtibus quàm cultiſsimi cum aureâ

a Anno 1277. b Latinis, cineream, aſchenfarb.

aureâ vmbellâ obuij venirent, ille & Imperator, & non ſemel Rex ac Princeps, in laneâ & nigrâ penulâ, viliſque pileolo ſub aureum illud cælum ſe dedit. Videbant illum & tamen quærebant quem videbant. paſſim audiſſes interrogari: Iſténe Carolus, iſte Imperator eſt? cultu tam modicus? Vana plebs veſtes auro illuſas, & fulgentes in veſtibus gemmas expectabat.

Macti virtute Imperatores! magni fuiſtis, quò minus corporis cultu magni eſſe voluiſtis.

§. VI.

Secundùm hunc, Carolus Alberti Neapolitani Regis parens, tam eminuit hac modeſtiâ, vt præter reſtrictam, & ſubductam vilem tunicam, tegumentum aliud non admiſerit. Ludouicus ſecundus Rex Gallorum, gloriâ regnóque, inprimis liberalitate, quantum vllus ſuperiorum regum, ingens, victorijs etiam clarus, lanâ aut bombyce induebatur, cùm alij reges ſerico & auro radiarent. Denique Ludouicus XI. Galliæ, Matthias Pannoniæ, & Alphonſus Neapolis ac Siciliæ, Reges, nihilo fuere à vulgo elegantiores hoc corporis mundo. Et Alphonſus quidem notatus à quopiam quòd parum regiè veſtitus eſſet; reſpondit; Malle ſe moribus & auctoritate regem videri, quàm diademate & purpurá. Vox magnifica & rege digna. Fuitque hoc magnorum aliquot principum laus, plebi virtute eminere, cultu conſentire.

Sed quàm diſpares ab his, Imperatores Græcanici, quos luxus & deliciæ ad cultum vix virilem traduxerunt, quod Nicetas Choniates narrat de Alexio Angelo Byzantino principe. Hic cùm inaudijſſet ab Henrico Quinto Imperatore legatos ad ſe mitti, ſuos omnes quàm ornatiſsimos, auratos & geminatos adeſſe imperauit, ipſe à capite ad calcem nil niſi ſplendor & nitor fuit, rarum vel in templo aliquo ſpectaculum, quo legatorum oculos præſtringendos putauit. Germani verò vt venerunt, Germanos ſe oſtenderunt, hoc eſt, viros, & tantum abfuit vt hoc aſpectu in metum adducerentur, vt etiam ad prædæ cupidinem incitarentur, nihilque iam magis vellent quàm cum effeminatis iſtis quàm primùm manus conſerere. Accedentes interim Græculi, cubitis eos tangebant, & loquente digito hortabantur: viderent gemmeam Imperatoris veſtem, quâ ille vt floridum pratum, variè nitebat. At Germani luculentè probarunt ſe his ſpectaculis minimè terreri: tempus eſſe, vt Græci his ſepoſitis aurum commutent ferro, nam ſi legatio ſit irrita,

 rita,

rita, Græciæ pugnandum non cum pauonibus, ſed cum viris verè Martijs & infracti animi. Hæc Germani ad Græcos iam tum verbis territos. quid ſi ad rem ventum fuiſſet? & fuiſſet, niſi mors Henrici Imp. ſubſecuta, conſilia iſta turbaſſet. Hæc, maiorem partē doctiſsimi Lipſij verbis percenſere volui, qui aurum & gemmas non digna ſatis ornamenta magno Principe agnoſcit. a Et præceſſerunt æuo ſuperiore, magni faſtigij exempla, quæ doceant, vt dixi, virtute plebem vincere, non veſte. Narrauit mihi vir fide dignus, inuentas alicubi in vetuſtâ chartâ ſubductas rationes; in his inter expenſa cetera, & iſtud ſtudiosè annotatum: Item, Cæſaris thoraci reficiendo 6. cruciferi expenſi. O Deus! hæc priſcam frugalitatem ſapiunt; hæc illa tantorum Principum adoranda modeſtia; hæc longè plus ſuſpicienda poſteris, quàm ſi legant: Pro pallio nuptiali expenſa tria millia Philippeorum, pro criſtis & pilei ornamento mille floreni, pro thorace & caligis mille ducenti aurei, pro cetero mundo corporis octingenti Philippei, præter vniones & gemmas ſparſim additas. Et hæc erubeſcendi luxûs egregia ſunt ſpecimina: mirabuntur poſteri lecturi talia, & ad audenda maiora animabuntur. Hæc forſan admirationi ſint apud imperitos, laudi nunquam erunt apud prudentiores. Et ſanè quiſquis ſeriò laudari vult, non à veſte, aut corporis cultu, ſed aliunde laudem colligat. quod illuſtri facto, priuſquam caput hoc finiat, ob oculos ponam.

a Lipſ. l. 2. Monit. Polit. c. 15.

§. VII.

Elegans cumprimis & ſcitu dignum eſt, quod Ioannes Damaſcenus vir miræ ſanctitatis & eruditionis, in hunc ferè ſenſum commemorat. Iter faciebat Rex Magnus, numeroſâ ſatellitum manu ſtipatus. In viâ viri duo ſordente & lacero habitu, ora macie confecti, exangues & pallidi obuios ſe tulerunt. Non ignorabat rex à corporis voluntariâ afflictatione & laboribus, Dei cauſſâ toleratis, hunc oris pallorem contractum. Vt igitur eos cominus vidit, è curru deſiliens, & prono in terram corpore illos veneratus, mox humaniſsimè complexus ſalutauit. Iniquis oculis id tulerunt aulæ proceres, alienum hoc rati à regio faſtigio. Ita germanum regis ſubornarunt, moneret fratrem, ne diadematis maieſtatem ad infimorum hominum pedes deprimeret. Hæc à fratre monitus rex, verbis ambiguis & obſcuris reſpondit. Mos autem illic locorum erat, vt ſi quis capite damnandus, mortis præco tubicen ante illius

fores

fores canere iuberetur. Rex igitur ſub veſperem ad fratris ædes letalem hanc tubam, velut extremi ſupplicij nunciam miſit. Audijt regis frater, & cohorruit ad fatale hoc claſsicum. Proximo manè atratus & lacrimis perfuſus, cum omni familiâ ad fores palatij adeſt. Rex ad ſe accitum aſperius affatus: O demens, inquit, ſi fratris, cum quo idem tibi ſanguis, & honor pænè par, præconem ſic exhorruiſti, quamuis nullius tibi criminis conſcius, ecur mihi vitio vertebas, quòd ſupremi regis ſummíque iudicis olim affuturi præcones, ego non vnius ſceleris reus, nuper ſubmiſsiùs ſalutarim? Tuæ ergo dementiæ caſtigandæ hoc factum: in poſterum non è facie, non è veſte iudicabis hominem: ſed & illi faxo errorem ſuum intelligant, qui hanc tibi mentem iniecerunt; nunc ſaluus abi. Fratre ſic correcto, quatuor arcas ligneas fieri iuſsit, quarum duas auro veſtiri, ſed cadauerum oſsibus referciri; duas alias pice & bitumine oblini, ſed ſelectis vnionibus & vnguentis impleri præcepit, atque has ita compactas proceribus ſuis, intempeſtiuis illis monitoribus propoſuit, vt ſuam vtrique æſtimationem facerent. Illi duabus auro inductis pretium ingens impoſuerunt, vt quæ indubiè coronam & ornamenta regia continerent, ijs verò quas bitumen obduxerat, pretium leue fecerunt. Quibus Rex: O boni, inquit, erratis largiſsimè; nec me fugiebat hanc à vobis cenſionem ſtatuendam. mox arcas omnes aperiri iuſsit. Et en, ait, ſtultitiæ veſtræ præſens argumentum: oculis nimium crediditis, & hinc viros his diebus mihi obuios, ab exteriori habitu imperitiſsimè iudicaſtis. Sed ite iam; non ſic feretis impunè tá impudentis iudicij errorem.ᵃ

Sapienter prorſus rex iſta. Quemadmodum enim ſtultus eſt qui empturus equum, non ipſum inſpicit, ſed ſtratum eius & frenum: ſic errat qui hominem ex veſte aut conditione, quæ modo veſtis nobis circumdata eſt, æſtimandum putat. ᵇ Hoc non philoſophia tantùm arguit, ſed ratio, & Senecam teſtem adiungo: Equum empturus, inquit, ſolui iubes ſtratum; detrahis veſtimenta venalibus, ne qua vitia corporis lateant: hominem inuolutum æſtimas? Mangones, quicquid eſt quod diſpliceat, aliquo lenocinio abſcondunt. Itaque ementibus ornamenta ipſa ſuſpecta ſunt: ſiue crus alligatum, ſiue brachium aſpiceres, nudari iuberes & ipſum tibi corpus oſtendi. Vides illum Scythiæ Sarmatiæue regem, inſigni capitis decorum? ſi vis illum æſtimare, totúmque ſcire qualis ſit, faſciam ſolue: multum mali ſub illâ latet, quid de alijs loquor? ſi

a Damaſc. hiſt. Ioſ. & Barl. c. 6 b Marcob. l. 1. Saturn. c. 11.

perpendere te voles, ſepone pecuniam, domum, dignitatem: intus te ipſe conſidera. Nunc qualis ſis, alijs credis. a Imò, mi Seneca, veſtibus & noſtris & alienis credimus, & tunc demum nos, aut alios, quaſi magnos ſuſpicimus, cùm lautè veſtitos cernimus. Abſurdè fallimur; & hoc eſt in emendis equis phaleras conſiderare, & baltei polimina inſpicere, & ornatiſsimæ ceruicis diuitias contemplari. b Quoties ſub ſordido palliolo culta latet ſapientia? quoties in vaginâ aureâ, plũbeus abſconditur gladius? ſed progrediamur.

a Sen epiſt. 80. fine. b Madaurenſ. de Deo Socr.

Cap. IX.

Cultum corporis, Sanctiſſimi homines quàm & oderint, & fugerint.

NATVRA, omnium parens & opifex ſolertiſsima, abundè ſatis docuit hominem, ſi vnum id animal non ſeipſum obliuiſceretur, quàm non operoſo ſit opus velamento ad tegendum corpus. Niſi quis hanc vocare malit nouercam (quod nefas dicere) vt quæ ceteris animantibus variè tegumenta tribuerit, teſtas, cortices, coria, ſpinas, villos, ſetas, pilos, plumam, pennas, ſquamas, vellera: truncos etiam arboréſque cortice, interdum gemino, à frigoribus & calore tutata ſit: ſolum hominem nudum, & in nudâ humo natali die ad vagitus ſtatim & ploratum abiecerit. Atqui ſapientiſsimè hoc egit natura, velut ſolerter prouidens, non diu placiturum homini quicquid demum tegminis ei aſsignaſſet. Itaque nudum ſtatuit hominem, docuit tamen quo fine, quibus legibus veſtes ſibi appararet ipſe, nimirum vt eæ tegerent & velarent, aëríſque iniurias defenderent. At homo legibus naturæ procul relictis, eò proceſsit, vt per furorem & inſaniam, non iam veſtitum qui tegat, ſed qui oneret & torqueat humana corpora, inter ignotas feras, inter peregrinos vermes & maris belluas, tam ſtultè quàm laborioſè quærat.

Protoplaſtorum hominum prima veſtis, è ficu folia fuerunt, huic crudæ pelles ſucceſſere. Nec multò cultiùs vixit Ioannes Zachariæ filius, Iordanis accola, camelorum ſetis amictus, ſcorteâ Zonâ cinctus. Chriſto, Regi ſummo, Mariæ Virginis filio, veſtes quidem mundæ fuerunt & honeſtæ, ſed, vti Iſidorus Peluſiota loquitur, qualibus vſi ſunt pauperes in Galilæâ. a Si harum pretium ſpectaſſent Pilati milites, Chriſtum ijs amictum crucifigere potuiſſent, tam non fuerunt pretioſæ. Sed altius hîc Æternæ Prouidentiæ conſi-

a Iſid. l. 1, epiſt 74.

conſilium, quæ in noſtros vſque annos ſeruari voluit veſtem illam quæ arte ineffabili contexta veriùs quàm ſarta; cuius magnum in opificio miraculum, maius in vſu, neque enim perpetuo veſtitu atrita, neque minus habilis, ſed ad corporis modulum augeſcebat: digniſsima prorſus, quæ vaticinijs multò antè laudaretur, & in Caluariâ rupe in ſortem abiret, ne ſcinderetur. Sed enim, hanc in cultu ſobrietatem, quàm admirando ſpectaculo docuit Chriſtus in cruce nudus, in præſepi linteolis obuolutus? Inuenietis, inquit Angelus, infantem pannis inuolutum, & poſitum in præſepio [a] Iam tum diuinus infans vel mutus concionabatur, & mortalium in veſtitu vaniſsimas curas damnabat, ſed eâ exhortationis dulcedine, vt delicatos illos iure pudeat nõ perſuaderi. Et en ſuauiſsimus puer, noſtrum nobis luxum non exprobrat, nec amarulentis verbis faſtum noſtrum vt intolerabilem perſtringit; hoc vnum agit vt oſtendat pompam noſtram ſibi non placere.

Quid ſeruuli cunctamur, has Domini veſtes minimè pretioſas, hunc regis habitum modeſtiſsimum æmulari? Clamant in ſtramineis cunis viles pannuli, clamat in cruentâ cruce nuda & extrema paupertas. heu nimis potenter inuitamur ad veſtitum modeſtiorem. Sed confer mihi obſecro, Gerarde, has Chriſti faſciolas & inelaboratas telas cum veſtium noſtrarum laſciuo & ſubinde monſtroſo ambitu. Rem miram audi, & planè monſtrum pretioſæ elegantiæ. Fuit Anno à pariente Virgine milleſimo quingenteſimo decimo octauo Princeps ſacri ordinis (nomen prætereo) qui talarem tunicam habuit, ſuffultam pellibus, quas pellio è carduelium ſeu acanthidum capitellis, opere prorſus incredibili, confecit. [b] Hem, quot centurijs, quot millibus auicularum, ad vnam hanc togam conuolandum erat? nimirum vt vnicus homo ad raram venuſtatem veſtiretur, tot auium turmæ, ſuis veſtibus erant ſpoliandæ. Adeò multum apud nos poſſunt Chriſti exempla & monita? Veriſsimè dixit Bernardus: In ſignum poſiti ſunt panni tui, domine IESV, ſed in ſignum cui à multis vſque hodie contradicitur. [c] Sed nos ad lineam.

a Luc. c. 2. v. 12. b Auß Stigellitzen köpflen.
c Ber. ſerm. in Natali. Dom.

§. I.

Nota lex Chriſti, quam diſcipulis tulerat, ſinguli ſingulas haberent veſtes, non arcas veſtiarias ſecum traherent, è quibus modò

has, modò illas indutui ſumerent. Iacobus Alphæi filius, qui ob faciem ſimilitudinis indiſcretæ, Chriſti frater dictus, è matris vtero ſanctus, ſanctior dein Chriſti diſciplinâ factus, nunquam balneo vſus, nec vnguento vnctus, nunquam attonſus, qui eſu carnium penitus abſtinuit, vinum & ſiceram non bibit, de quo Chryſoſtomus: Aiunt, inquit, genua eius obduruiſſe callo, tantámque in eo carnis incuriam fuiſſe, vt adhuc viuentis omnia ferè membra morerentur, atque orationis aſsiduitate, iugíque ad pauimentum corporis proſtratione, frontem quoque eius callo ſimiliter (*quod mirandum*) obductam, vt nihil ferè à cameli genibus, ſi duritiem ſpectes, diſcreparet: *a* hic ſanctiſsimus vir, non laneis veſtibus, ſed amiculo lineo vſus eſt, tam membris ſuis quàm membrorum tegumentis piè iratus. Petrus, ille Apoſtolorum Princeps & Eccleſiæ caput, ille primus à Domino Pontifex, nihil amplius tegumenti habuiſſe creditur, præter tunicam & pallium, nihil aliud calceamenti, præter caligas. Illud Clementis liber, hoc Apoſtolorum Actus teſtantur. Rideant hanc tenuitatem, qui ignorant Eccleſiam ab ipſo fundatam, olim in paupertate gloriantem, poſtquam cumulari diuitijs cœperit, virtutibus decreuiſſe. Nemo diuitum nunc ægrotos verbo ſanat, tunc autem ſeminudi Pontifices etiam mortuos reuiuiſcere iuſſerunt. Nec alios Domini diſcipulos delicato aut eleganti ſerico veſtitos crediderim. Nec multum ab his diuerſus Aurelius Auguſtinus, gemmâ Præſulum, qui veſtitu calceatúque indiſcreto vixit cum ijs, quibus ſanctitate, ſcientiâ, dignitate longiſsimè antiſtabat. Si quis ei veſtem excultiorem obtuliſſet dono, acceptam venum iubebat dari, vt pecuniam inde exactam cum alijs communicaret, quandoquidem veſtis ipſa communis eſſe non poſſet. itaque Clericis ſuis officio præſtitit, habitu par fuit. Facile eſt ei veſtium pompam ſpernere, qui purpuram immortalitatis ambit.

Paulus, qui primus eremum habitauit pietatis ſtudio, non laneam, non ſcorteam, non lineam habuit veſtem, ſed quam inculta ſolitudo ſuppeditare poterat, è palmæ folijs contextam, illuſtri exemplo humanæ luxuriæ à naturâ repudiatæ, quando ipſa tam modicis contenta eſt. Antonius abbas, qui Paulum ope leonum velut veſpillonum terræ reddidit, defuncti pallium adeò in delitijs habuit, vt illud feſtis duntaxat diebus indueret, tam memorabili exemplo quàm Hieronymi optatu clarum, qui maluiſſet in vilibus exuuijs Pauli quàm in regum oſtro conſpici. Nam; ſi mihi Dominus, inquit,

a Chryſ. hom. 5. in c. 1. Matth.

quit, optionem daret, multò magis eligerem tunicam Pauli cum ſuis meritis, quàm regum purpuram cum regnis ſuis. Porrò Timotheum anachoretam non folia, ſed capilli texerunt, adeóque humanam ei ſpeciem ademerunt, vt à Paphnutio in ſolitudine repertus, immanis fera primo aſpectu, non homo ſit creditus. vox inde hominem aperuit, quem cultus efferatior inuoluit. Felix Timothee, cui ſua veſtis in capite nata eſt. Haud multum abſimilis huic Onuphrius, & ipſe eremi incola, qui conſumptâ veſte, quæ illi vnica fuit, folijs ſe texit. Satis indutus eſt, qui ſic cum Chriſto nudus eſt. Animam Onuphrij ab Angelis, aſpectabili obſequio ſideribus illatam tradunt. Quis noſtrûm rudiores pannos aſpernetur, cùm nudi etiam ab Angelis honorentur. Hilarionem taceo, tótque alios viros ſanctos, qui generoſiſsimum, quo feruebant, ſpiritum ſacco velabant. Patientiſsimus Iobus hoc exemplo illuſtris: Saccum, inquit, conſui ſuper cutem meam. *a* Non minus aſpera fuit interior lorica illius Hebræi Regis, qui: Ego autem, inquit, cùm mihi moleſti eſſent, induebar cilicio. *b* Quo etiam vt veſte vſus: Et poſui, ait, veſtimentum meum cilicium. *c* Sed hæc aliquantò vetuſtiora; nec recentioribus & notis deſtituimur. Franciſcus Aſsiſias rigidæ paupertatis cultor ſtudioſiſsimus, non in eremo vaſtâ, vt illi, ſed medio in luxu, craſsi, natiuíque panni tunicam nudo induxit corpori, inductam fune compreſsit, nudis pedibus ligneas ſubiecit ſoleas, vt quantum liceret, animum à corporis contagione ſeduceret, & cæleſtibus donaret. Omitto innumeros Franciſci cum virtute æmulatores.

a Iob.c.16.v.26. b Pſal.34.v.13. c Pſal.68.v.12.

§. II.

Norbertus tam ſanctitate quàm ſubmiſsione ſingulari clarus, dictus iam Magdeburgenſis Pontifex, quia aſpernabili togulâ & excalceatus inceſsit, à ianitore velut mendicus repulſus eſt. *a* Clareuallenſis abbas Bernardus, tenui etiam & deſpicatiore tunicâ eſt vſus, ceterùm minimè ſordida, cuius illud ſcitè dictum: Veſtem ſordibus obſoletam, ſocordiæ teſtem eſſe. Ad tantorum virorum tam eximiam in habitu modeſtiam, an non ruborem ducant, quibus parum eſt, ſi veſtis munda ſit, niſi ſit & nitida. Hìc veniam & pacem præfari oportet, neque verò aliena vineta cædere, aut cuiquam importuniùs inſultare mihi mens eſt, ſed monere ſolùm, idque ſuccinctâ modeſtiâ. Scio; admoneri bonus gaudet: peſsimus

a Zach. Lippeloo 6. Iunij.

quiſque correptorem aſperrimè patitur. a Reperias forſan, Gerarde, noſtro hoc æuo viros ſacros & eccleſiaſticos, homines religioſos & Deo deuotos, Antiſtites & ſacris titulis inſignes, qui magiſtri morum audire velint, qui Chriſti paupertatem & Euangelium verbis ampliſsimis doceant, ſed exemplis pænè contrarijs confutent, quibus panniculi Chriſti & ſtramineæ cunæ ſordent, qui legum ſuarum obliti, paullatim in profanos cultus degenerant, qui comam accuratiùs ſtruere, barbam curâ & arte pectere, collari leges ſuas dicere, indumentum aut colore non congruum, aut filo nimis pretioſum, aut formâ parum religioſum, aut opere vltra quàm decet, ſumptuoſum geſtare ſolent, qui nitorem à templis & aris in corporis cultum, aut menſarum apparatum, aut equorum phaleras transferre religioni non habent: qui mappas à cenis ſuis repudiarent, quas Dominico Corpori ſubſterni nimis modeſtè ferunt, qui numos in pauperes erogandos, in pompam effundunt, variâ ſed malâ liberalitate. Ego hîc quidem digitum labellis impono, ſed clamat pro me Bernardus; audite ſanctiſsimi viri iuſtas querelas: Nobis autem, inquit, eſt pro victu ſatietas, nec veſtitum appetimus ſed ornatum. quæritur ad induendum, non quod vtilius, ſed quod ſubtilius inuenitur, non quod repellat frigus, ſed quod ſuperbire compellat: non denique (iuxta regulam) quòd vilius comparari poteſt, ſed quod venuſtiùs, imò vaniùs oſtentari. Et paucis interiectis: Ecce enim habitus noſter (quod & dolens dico) qui humilitatis eſſe ſolebat inſigne, à monachis temporis noſtri, in ſignum geſtatur ſuperbiæ. Vix iam in noſtris prouincijs inuenimus quo veſtiri dignemur. Subijcit: Vanum cor vanitatis notam ingerit corpori, & exterior ſuperfluitas interioris vanitatis indicium eſt. b

Indumenta molliora & animi mollitiem indicant. c

a Sen.l.3.de Irâ c.37. b Bern.Apol. ad Guilielm. abb. c Monoſt. Trochaic.

§. III.

Hîc cum Bernardo non immeritò quis quærat: Vbi ſenatus principis Chriſti per vrbem Hieroſolymorum aſinâ vehentis? Vbi ſanctiſsimi Ioannis Baptiſtæ hirſuta tunica à camelo mutua? Vbi ſaccus Hilarionis, vbi melota Serapionis, vbi cilicium Benedicti? Laudamus veteres, & noſtris vtimur annis. Ex eiuſdem diui Bernardi epiſtolâ vnicâ, quàm ad Henricum Senonenſem archiepiſcopum dedit, quid vetat paucula delibare, vbi de ſacerdotum officio:

Honorifi-

Honorificabitis autem, inquit, miniſterium veſtrum, non cultu veſtium, non equorum faſtu, non amplis ædificijs, ſed ornatis moribus, ſtudijs ſpiritualibus, operibus bonis *a* Quàm multi aliter? Cernitur in nonnullis ſacerdotibus, veſtium cultus plurimus, virtutum aut nullus, aut exiguus. Vide cùm vacat, Gerarde, quæ ſequantur. Illis addit: Verùm tu ſacerdos Dei altiſsimi, cui ex his placere geſtis, mundo an Deo? Si mundo, cur ſacerdos? ſi Deo, cur qualis populus, talis & ſacerdos? Nam ſi placere vis Mundo, quid tibi prodeſt ſacerdotium? nec enim potes duobus dominis ſeruire. qui autem vult amicus eſſe huius mundi, inimicus Dei conſtituitur &c. Sed etſi ego ſileo, clamatur tamen in Eccleſiâ, non in veſte pretioſâ. Nunquid etſi ego non loquor, ſua cuique non loquitur conſcientia? quid ſi alius audacior me, illud gentilitium ingerat: Dicite Pontifices, non quidem in ſancto, ſed freno quid facit aurum? quàm tolerabiliùs cernitur in ſancto, quàm in freno! Hoc me etiam tacente, etſi non curia regum, tamen penuria pauperum clamat: Sileat licet fama, ſed non fames. clamant nudi, clamant famelici &c. noſtrum eſt quod effunditis, nobis crudeliter ſubtrahitur, quod inaniter expenditis, noſtris neceſsitatibus detrahitur, quicquid accedit vanitatibus veſtris. Duo denique mala de vnâ prodeunt radice cupiditatis, dum & vos vanitando (*ignoſcamus hanc vocem Bernardo*) peritis & nos ſpoliando perimitis. Plura addit Bernardus, & æquè ſeria. & crede mihi, non ſunt è pelui hæc tonitrua. Vera hæc eſſe, ſatis loquuntur oculi; improbanda eſſe, abundè teſtantur ſacri codices. Hi tantùm? etiam monita priſcorum. Carolus IV. Imperator, cùm Moguntiæ ageret, *b* fortè in colloquium venit cum Archiepiſcopo Gerlaco. *c* Vna tum aderant, honoris cauſsâ, aliquot è Canonicorum numero. Hîc Imperator paulò attentiùs circumſpiciens, obſeruauit vnum aliquem profanæ elegantiæ hominem, cuius pileus maximè, auro & gemmis nitebat. Dicebatur is Cuno ab (ſed familiæ, quia notæ, parco) hunc Imperator humaniter accedens pileum ei, velut per facetias blandâ manu detraxit è capite, & ſuo impoſuit. & quæ comitas eius erat: mi Domine, inquit, dic obſecro, quis tibi nunc videor, ſacerdoti an militi ſimilior? Et ad Moguntinum Pontificem conuerſus: Domine Archiepiſcope, inquit, tempus & neceſsitas flagitat, vt diſciplina Cleri corrigatur, & hi veſtium abuſus

a Bern. epiſt. 42.

b Anno 1359. Naucler. volum. 3. generat. 46. Serarius hiſt. Mogunt. l. 5.

c Qui Elector 26. Archiepiſcopus 42. Epiſcopus. 82.

abuſus tollantur. Parere nolunt? nec ſacerdotijs fruantur. O Carole, Imperator Magne, ô veniant dies qui corrigant mores: qui tollant veſtium abuſiones, qui faciem meliorem reſtituant Orbi!

§. IV.

Ger. Liceat hîc paucula. Ergo nitelam omnem à veſte proſcribis., ergo nefas ornari? Et an non veſtium mundities curandæ? Pol. Non ego ornatum omnem accuſo, laſciuiam accuſo. Eò iam ventum, vt munditiem ſolâ pompâ æſtimemus, & veſtis non veſtis ſit, niſi pretioſa. In corporis cultu plerunque non ſordes fugimus, ſed aularum delitias adumbramus, nec tam veſtiri volumus quàm ornari; non calorem in habitu, ſed colorem quærimus. Diui Hieronymi monitum eſt: Elegantias & ſordes pari modo fugiendas, quia alterum delitias, alterum gloriam redolet. a Neſcis illud Auguſtini? Etiam in ipſis ſordibus luctuoſis poſſe eſſe iactantiam, & eò periculoſiorem, quò ſub nomine ſeruitutis Dei decipit. b Hoc nomine non immeritò reprehenſus Antiſthenes, qui cùm depexum & pertuſum palliolum ſpectatoribus vaniùs iactaſſet: aſpicio, aiebat Socrates, per pallij ſciſſuram, animi tui vanitatem. quin deſinis teipſum oſtentare? c Idem Diogeni fuit animus. hic cum Olympiam veniſſet, adoleſcentes quoſdam Rhodios illic conſpicatus, cum riſu: hoc nihil eſt, inquit, niſi faſtus. Rurſus cùm in Lacedæmonios incidiſſet, vilibus tuniculis ac ſordibus opertos: En, inquit, alius faſtus. tam enim Spartani ſqualore, quàm Rhodij ornatu ſeſe iactabant: illi, ſe iuſto plus colebant, iſti ſe iuſto plus negligebant. Nec affectatæ ſordes, nec exquiſitæ delitiæ laudem pariunt. pulcherrimum eſt, nec turpia velle, nec nimia. Itaque non culpauerim quod pulchram, aut decenter ornatum, ſed quod inane, quod redundans, quod faſtum, mollitiem, delitias, luxum, laſciuiam, pompam præ ſe fert, hoc vitupero, & mecum ſentit Bilbilicus vates: Pectere te nolim, ſed nec turbare capillos;

Splendida ſit, nolò, ſordida nolo cutis. d An neſcitur medium à beatis teneri, virtutem in medio, & modum in rebus eſſe? Sed & hoc addo: Meminiſſe me apud Hieronymum legere, Sordes veſtium candidæ mentis indicia eſſe. e & beatus Hilarion ſaccum quo ſemel amictus fuit, nec lauit vnquam, nec mutauit, ſuperuacaneum aſſerens, munditias in cilicio quærere. Plures omnino inuenias, in ſacris

a Hier. epiſt. ad Nepot. b Aug. t. 4. l. 2. de ſerm. Dom. c. 12.
c Ælian. l. 9. var. hiſt. c. 35. d Mart. l. 2. epigr. in Pannicum. ep. 29.
e Epiſt. ad Ruſt. mon. quæ incipit: Nihil Chriſtiano felicius &c.

ſacris paginis, & ſapientum libris, ab illo munditiei & lotionum contemptu laudari, quàm ab earundem ſtudio. Et pars quædam pœnitentiæ eſt, neglectus polituræ, omniúmque harum concinnitatum & elegantiarum. Iſaias olim proclamat: Deſcende, ſede in puluere virgo filia Babylon, ſede in terrâ. *a* Lauat ſe Dauid, ſed poſt fletum. Lauat faciem Ioſeph, ſed poſt lacrimas, quas viſo Beniamino fuderat. Lauat ſe Iudith & ornat, ſed Aſſyrium ducem Holofernem hoc laqueo deceptura. Sanè veſtitus mollis & pumicata illa ac polita mundities, libidinum fomes, oculorum rete, animorum ſuauis eſt pernicies. Hinc Ambroſius, ſerius hac iure cenſor auſus dicere, mulierem comptam, domum eſſe omnium infernalium dæmonum. *b* Hinc & Siracides clamat: Auerte faciem tuam a muliere comptâ, & ex hoc concupiſcentia quaſi ignis exardeſcit. *c* Hinc regina Eſther has tales elegantias ſignum ſuperbiæ nominat. *d* Hinc & Hieronymus: Ingrediuntur, inquit, expolitæ libidinum victimæ. *e* Hinc omnes ſancti, & quibuſcunque cordi fuit pœnitentia, hunc corporis cultum velut libidinis incitamentum, adeò & oderunt & fugerunt, vt inter prima ſemper pœnitentiæ ſpecimina fuerit, ſuas corpori plumas & ornatum detrahere, veſtem mutare, ſacco ſe operire.

a Iſ.c.47.v.1. b Ambr.l.de virgin. c Eccli.c.9.v.8.& 9. d Eſth.c.14.v.16. e Hier.l.aduerſ Heluid.

§. V.

Sapiens illa mulier, & regum progenies Eliſabetha, plerunque tritâ & panniculis ſartâ veſte amiciebatur, geſtiebátque magis mendici centonibus, quàm Regum oſtro ſpectari. Fuit, vt hæc ſollenniori die, publico ſe commiſſura, exquiſitè in reginam ornaretur, & auro, gemmis, inſuper regiâ coronâ irradians ad templum, rem diuinam auditura deduceretur à frequenti familiâ. Primò ferè ingreſſu templi, crux Dominica, & ex eâ pendentis Chriſti cruenta imago incurrit oculos. Hoc illa aſpectu feriri grauiter, & animo ſauciari, hîc altùm ingemiſcere & velut pudefacta erubeſcere, lacrimas demum vi prorumpentes non continere. Mox varij cogitationum æſtus in animo ſe prodere: En creator, dicebat illa ſecum, en ſeruator meus Ieſus, nudo corpore, flagris laceratus, ſpinis redimitus, ſanguine perfuſus, in altâ trabe mortem pro me obijt ignominioſiſsimam: At ego miſera tot vitijs immunda, tot delictorum rea, byſſo tamen auróque, purpurâ gemmíſque culta niteo. heu vitam diuinis beneficijs indignam perdo magis, quàm ago. Ah,

diuinum

diuinum illum verticem in Pilati domo ſertum ſpineum perforauit: ah, Domini mei aures opprobria innumera ſaturarunt. At verò caput meum corona cingit aurea, me numeroſum circumdat famulitium, cuncti venerantur, ſuſpiciunt, pænè adorant. Me mulierem infelicem! ſiccine præceptis Domini obtempero? itáne Dei beneficia recogito? iſtâne viâ Chriſti veſtigia ſequor? ô membrum ſub ſpinoſo capite nimis delicatum! ô me nimis diſsimilem meo Domino! Adeò mentem intimam cogitationes hæ penetrarunt, vt Eliſabetha iam ægriùs reſpirare, pallorem in ore trahere, animo linqui, humi demum defectis viribus collabi. Nec priùs ad ſe rediјt, quàm gelidæ aſperſione fuiſſet recreata. a

Vna hæc regia mulier altiùs aliјs videtur cepiſſe, quis cultus corporis eos deceat, qui Chriſti diſciplinam profitentur, regi Crucifixo auctorati. Eliſabetham reginam ſibimet iraſcentem intuemini vos expoliti pauones, cultiſsimæ imagines, vos pompæ fercula, quibus nil magis curæ eſt quàm ſpeculorum, anulorum, inaurium, ſtrophiorum, cycladum & huiuſmodi nugarum vaniſsima ſupellex. Vobis, ô munduli, pectunt, vobis nent, vobis texunt, Belgæ, vobis Perſæ, vobis Seres, vobis Indi; vobis Tyrius murex natat, vobis fragrans bacca hiſpidis pendet arbuſculis, vobis oues Britannicæ albicant, vobis Indica ſandix rubet, vterque vobis ſudat Oceanus. Eò vſque decreuit apud vos virtus, creuítque ſuperbia, vt iam pudor ſit imitari ſanctiſsimos viros feminâſque Norbertos aut Eliſabethas; iam optimis contemptis abire placet poſt peſsimos: ſed nec Auguſtum Imperatorem in veſtitu frugalem prorſus & ſobrium ſequi lubet, ſed Caium & reliquos quorum nec ciuilis vnquam, nec virilis, nec Romanus certè, nec humanus, ſed inſanus & nunc femineus, nunc diuinus, ab omni autem parte profuſus atque monſtrificus cultus fuit. b Hæc ſocietas eſt vitiorum, & nouæ cupiditati inhærentium oculorum, pérque varios illecebrarum motus volitantis animi: ſic virtus atteritur, ſic animi corporíſque vires expugnantur.

Qui exemplis vult viuere, ne periculoſa ſit imitatio, honeſtiſsima ſectetur.

CAP.

a Sur.tom.7.Nouemb.19.c.7.p.447.
b Franc.Petr.l.1.de vtraque fort.dial.20.

Cap. X.

CVLTVS CORPORIS.

Quantorum malorum cauſſa ſit.

CVltus corporis nimius, non ſolùm peccatum eſt, ſed multorum malorum vel cauſſa vel effectus, & argumentum eſt. Peccatum eſſe arbitratus Gregorius: Nemo, inquit, exiſtimet in luxu & ſtudio pretioſarum veſtium peccatum deeſſe: quia ſi hoc culpa non eſſet, nullo modo Dominus Ioannem de veſtimenti ipſius aſperitate laudaſſet: ſi hoc culpa non eſſet, nequaquam Apoſtolus feminas à pretioſarum veſtium appetitu compeſceret dicens: Non in veſte pretioſâ. *a* Iſaias ſanè Hieroſolymorum vrbi inter grauiores culpas, & hoc opprobrans: Et ornaſti, inquit, te regio vnguento, & multiplicaſti pigmenta tua. *b* Chriſtus ipſe hanc circa cultum corporis, ſolicitudinem & curam manifeſtè damnans: Nolite, inquit, ſolliciti eſſe, dicentes; quid manducabimus, aut quid bibemus, *aut quo operiemur?* Et: *de veſtimento quid ſolliciti eſtis? c* Idololatrarum hoc eſt non Chriſtianorum, diffidentiæ hoc argumentum eſt non fiduciæ. *hæc enim omnia gentes inquirunt.* Quod quid aliud eſt quàm ordinem rerum turbare, & rei vaniſsimæ curam diuino cultui anteponere: *Primùm quærite regnum Dei.* Quòd ſi Deo diſplicet ſolicitudo circa neceſſaria, quantò magis curioſitas circa ſuperflua? Atque, ſi quidem theologos audiamus; peccatum etiam letale eſt, ſi quis corpus eo animo colat, vt ad libidinem ſpectatores pertrahat: aut ſi propter cultum hunc ita ſemet extollat, vt alios deſpiciat, ſalutem aliorum nihili pendat, ne curet perniciosum exemplum prodere: aut ſi quis alios ideò ſuppilare, debita non ſoluere, eleemoſynam non erogare, aut aliâ demum ratione ob corporis ornatum grauiùs delinquere non detrectet. *d* Neque Deus in his puniendis tardus vindex. Prætextatæ matronæ nobiliſsimæ, cùm Euſtochium virginem, coniuge Hymetio etiam iubente, ad ſui ſæculi laſciuam venuſtatem componeret, manus arefactæ ſunt, euidenti vindictâ Numinis. & vbi per quietem monita, necdum ornatrices manus à virgine abſtineret, vincere cupiens & virginis propoſitum, & matris deſiderium: en tibi, quinto pòſt menſe, miſerabili & præmaturo interitu ſublata eſt. Huius rei narrationem Hieronymus in hæc verba concludit: Sic gemmas & pretioſa ornamenta Chriſtus defendit. *e* Veriſsimùm

in

a Greg. hom. 6. in Euang. & hom. vlt. in ead.
b Iſ. c. 57. v. 9. c Matth. c. 6. v. 31. d Leſſ. de Iure & Iuſt. l. 4. c. 4. dub. 14.
e Hier. ep. ad Lætam de Inſtit. filiæ.

in hac cauſſâ, quod de aliâ quapiam Cyprianus affirmat: Tormenta paucorum, exempla ſunt omnium.

§. I.

GER. Quid cauſſæ eſt, hæc minuta ſic puniri à Deo? POL. Cauſſam rogas, & minuta vocas? Expecta ſis, & grandia dices, & cauſſarum ſatis, has ad digitos numeremus.

Prima: Exterior hic cultus corporis, animi neglecti pænè certum eſt indicium. Vti auis è pennis noſcitur, ſic homo è veſte. Dilucidè Bernardus: Quantò ampliùs, inquit, corpus foris propter vanam gloriam componitur atque ornatur, tantò interiùs anima fœdatur & ſordidatur. Non ita curaretur corporis cultus, niſi priùs neglecta fuiſſet mens inculta virtutibus. *a* Chryſoſtomus: difficile eſt, inquit, difficile, ô dilecti, fortaſſe autem etiam fieri non poteſt, vt ſic ornato corpore, ſimul quoque ornetur anima. ſed neceſſe eſt, vt ſi alterutrum curetur, alterum negligatur. non eſt enim eiuſmodi eorum natura, vt ſimul ſiant. *b* De Paulâ non minus ſanctâ quàm nobili matronâ Hieronymus: Si vidiſſet, inquit, comptiorem aliquam, contractione frontis & vultus triſtitiâ arguebat errantem, dicens: Munditiam corporis atque veſtitûs, animæ eſſe immunditiam. Venuſtè & grauiter, vt ſolet, Ambroſius: Neglecta, inquit, decoris cura plus placet, & hoc ipſum quod nos non ornamus, ornatus eſt. His ſubſcribens Cyprianus: Sericum, inquit, & purpuram indutæ, Chriſtum induere non poſſunt: auro & margaritis & monilibus adornatæ, ornamenta cordis ac pectoris perdiderunt. Quis non id execretur & fugiat, quod alij fuerit exitio? quis id appetat & aſſumat, quod ad necem alterius pro gladio fuerit & telo? &: Nullarum ferè pretioſior cultus eſt, quàm quarum pudor vilis eſt. *c*

Ita corporis cultus, animi parum culti ſignum eſt. Nec id veteres neſcierunt. Philippus rex Macedo quendam ex Antipatri *familiaribus* in iudicum ſubſellia extulit: verùm vbi eum neſcio quo fuco barbam & capillos tingere reſciuit, officio mouit, & cauſſam hanc dedit, eum in rebus gerendis non videri dignum cui fidatur, qui in capillis fidus non eſſet. Auguſto Imperatori, conuiuiorum & veſtium luxus, ægrotantis Reipublicæ ſignum fuit. Hic idem Imperator licentiore veſtitu filiæ grauiter offenſus, cùm illam poſtero die, veſte mutatâ vidiſſet: quantò, inquit, probabilior eſt hic cultus

a Bern. in Apol. ad Guil. abb. &, ſuper Miſſus &c.
b Chryſ. hom. 18. in ep. 1. ad Cor. c Cypr. lib. de diſcipl. & hab. virg. med.

tus tam honeſtus in filiâ Auguſti! ᵃ Hanc ob cauſſam Auguſtinus: Verus, inquit, ornatus Chriſtianorum, non tantùm nullus fucus mendax eſt, verùm nec auri quidem veſtiſque pompa, ſed mores boni. Ergo, plerumque vbi corpus ſic nitet, ſqualleт animus. Omnis gloria eius, filiæ regis ab intus. ᵇ

Ger. Ne tamen, Polychroni, tot honeſtiſsimas feminas in turbam earum conijciamus, quas parum laudauimus, feminæ factum audi prorſus illuſtre, nec ab antiquo ſæculo petitum. Hoc ipſo anno ᶜ nobiliſsima matrona, non ſanguine tantùm & opibus, ſed & ingenio florens, nouum veſtimenti genus inuenit tantæ concinnitatis & elegantiæ, vt omnium oculos in ſui ſpectaculum raperet. Mirabantur aliæ feminæ; non ſolum veſtis pretium & artificium, ſed tantam ingenij felicitatem quæ hoc artificij reperiſſet. Palla erat perquàm ſpatioſa è purpurâ ſericâ; hanc acu pinxerunt ex auro tres Phrygiones, qui annum & amplius huic veſti aſsiduam operam impenderunt. Ad Cycladem hanc ſeu pallam, quam dixi, additus eſt thorax feminæ habilis, ex eodem purpureo ſerico, aureis filis pariter pictus. Primo autem die quo hanc veſtem matrona illa indutui gerebat, obſeruauit nimium in ſe oculos conuolare, timuítque ne aliæ atque aliæ noui artificij curioſitate ductæ, imitari vellent quod vidiſſent, peteréntque eius conficiendæ modum ſibi dictari. Itaque ne facere rogaretur quod recuſare vix poſſet, hortante vehementer conſcientiâ, omnem hanc imitationem maturè præcauit. Ergo veſtem illam, vnico die ſpectatam & ſemel exutam, nunquam induit ampliùs, ſed pio conſilio, quod ſuperbiæ fuerat inſtrumentum, religioſæ liberalitatis & eleemoſynæ ornamentum eſſe voluit, & illum omnem mundum Mariæ Magdalenæ in templo quodam obtulit ſacrauítque. Porrò ex hac vnâ tam pretioſâ veſte, altari ſacrum frontale ſeu pallium, ſacerdoti ſacrificanti indumentum, calici velum, libro miſſali tegumentum, ſanctiſsimæ Euchariſtiæ amiculum confectum eſt. En, Polychroni, etiam feminæ in triumphum ducunt ſuperbiam. Pol. Vtinam, quibus luxum illum ſectari placet, norint & hanc frugalitatem ſuíque victoriam imitari. Sed cauſſam alteram addo.

a Macrob. l. 2. Saturn. c. 5. b Pſal. 44. v. 14. c Anno 1624.

§. II.

Altera cauſſa: Veſtimentorum luxus, non tantùm animi corrupti eſt index, ſed & corruptor, fons, origo malorum multorum.

Apertè Chryſoſtomus: Nunc autem, inquit, multa etiam alia mala naſcuntunr ex nimiâ ornandi ſui curâ, manifeſtæ ſuſpiciones, ſumptus intempeſtiui, blaſphemiæ, auaritiæ, & plura habendi cupiditatis occaſiones. *a* Teſtem locupletem addo Tertullianum: Quid alteri periculo ſumus, inquit, quid alteri concupiſcentiam importamus: neſcio an impunè abeat, qui alicui fuerit cauſſa perditionis. Perit enim ille ſimul in tuâ formâ, ſi concupierit, & admiſit iam in animo quod concupiuit, & facta es tu gladius illi. *b* Eâ cauſsâ diuus Antonius Florentinus Archiepiſcopus, feminas petulantiore habitu, velut illicium diaboli, in templis non ferebat. *c* Appoſitè quærit Chryſoſtomus: Quid enim ornaris, dic quæſo? vt viro placeas? Igitur domi hoc facias. At verò contrarium fit, incultior domi, foràs prodis cultiſsima. Vtinam hîc tam modeſtè peccaremus, vt culpa ſe domi contineret. Sed malum hoc publicari vult, vt pluribus noceat, quò plurium oculis hanc vanitatem ingerit. Quis eam quam nulli oſtenderet, induit purpuram? nemo oculis ſuis lautus eſt, ſed alienis. His implendis, aut ſaltem in admirationem rapiendis tot hominum omnes pænè cogitationes laborant. Hoc mihi nemo perſuaſerit apud hos comptulos multum profundæ, aut piæ cogitationis reperiri; prima virtus, quæ apud hos exulat, notitia ſui eſt. Et ſicut ligno putrido innati vermes, lignum magis corrodunt: ſic è ſuperbiâ, vanitate animi, cupiditate oculorum, ſuperfluus cultus, & veſtium luxus naſcitur, idémque pòſt luxus ſuperbiam auget, erigit, conſummat. Ab artifice diabolo ſunt hæc irritamenta, quæ de proximo curant laſciuiæ mercimonia, & obſtrepunt pudicitiæ diſciplinis. Hinc illa Laconum ſeuera lex, cuius ſeruandæ curam gerebant Ephori (ſupremus magiſtratus) vt quotidie obirent inſpectiones veſtimentorum, ſi quid in illis fortè à decenti iuſtóque ornatu alienum inueniretur. *d* Eandem ob cauſſam apud Syracuſanos lege cautum erat, ne mulieres auro, veſte floridâ, contextu purpureo vterentur, niſi quæ pudicitiam vulgaſſent. ne quis etiam vir ſuperuacuâ veſte modum excederet. Factum bonum: nam ſi Tertulliano credimus, pudicitia non tantùm in carnis integritate, ſed & cultûs ſimplici munditie conſiſtit. *e* Non nimus præclara lex illa veterum Francorum, quam totidem verbis exſcribere non piguit. Hæc eſt:

Nemo

a Chryſ.hom.in epiſt.ad Coloſſ. b Tert.l.de cultu fem.
c Sur.tom.3.in vita illius. d Ælian.l.14.var.hiſt.c.7.
e Tert.l.de cult.fem.c.1.

Nemo pluris vendito aut emito, quàm ſagum optimum & duplum XX. ſolidis: ſimplex X. Vilnos autem minoris: Roccum Martrinum ſeu Lutrinum optimum XXX. ſolidis. Siſmuſimum optimum X. ſolidis. Qui ſecus faxit XL. ſolidis multator, & delatori XX. ſolidos exſoluito.

GER. Priſca hæc ſunt, & ad Euandri matrem pertinent. POL. Ergo etiam noſtri ſæculi vis ſpecimen? Antuerpia Europæ oculus, inter plurimos laudum titulos, hunc quoque tulit à ſuo encomiaſtâ, qui de nobiliſsimâ hac vrbe: Magna, inquit, vbique maieſtas oculorum, inceſsûs, oris, veſtium: in quibus nihil quod libidinis negotium curet. nulla hîc purpura multo ſaturata conchylio, intexta auro, coloribus diſtincta; aut ſanè non niſi perquam rara. Plurimûm pullâ veſte gaudent: & reſpondet innatæ morum grauitati & modeſtiæ. veſtitus enim pudoris prænuntius eſt, nam mores ferè habitus prænunciat. grauitatem ergo hic & quamdam maturitatem ſapit. nihil leue, nihil quod matronalem, nihil quod virginalem pudicitiam dedeceat. a Itaque honeſtatis exempla non deſunt, ſed imitatores.

a Carolus Scribanius in Antuerp. tit. 5.

§. III.

Tertia cauſſa, diſpendium temporis, quod corporis cultum ſequitur. Notum illud Comici: Dum moliuntur, dum comuntur, annus eſt. Sanctus Nonnus Heliopolitanus Præſul, cùm videret Pelagiam, mulierem vulgarem ad vnguem vndequaque gemmis & auro cultiſsimam, fortè tum tranſeuntem, in eius contemplatione aliquantulum oculis defixus, dein ad circumſtantes verſus: Et quot, inquit, horas putatis hæc mulier expendit, dum ſe in cubiculo comit, lauat, vngit, componit, ornat, dum ſe omnium oculis quàm exactiſsimè polit? & nos quantillum temporis neque id ſine nauſeâ, inſumimus, vt Deo placeamus? Cum dicto in lacrimas & preces ſolutus eſt. Et certè à Deo hoc impetrauit, vt Pelagia ex impurâ, in caſtam & pudicam mutata, longè aliter finierit quam cœperit, vitæque peſsimæ clauſulam optimam appoſuerit. a O temporis iacturam irreuocabilem! quanti horulam emerent vel vnicam ad inferos deiecti? & nos tot horas optimas prodigentiâ peſsimâ perdimus magis quàm viuimus. Bernardi querela eſt æquiſsima: Tempore nihil eſſe pretioſius, ſed eo nihil aut vilius haberi, aut peius expendi. Tranſeunt, inquit, dies ſalutis, & nemo

 recogitat:

a Sur. in vitâ S. Pelagiæ. Herib. Rosvveidus in vitis Patrum. lib. 1. pag. 377.

recogitat: nemo ſibi non reditura momenta periſſe cauſſatur. a Cùm re verâ tamen diſpendium temporis vel modicum, damnum ſit grauiſsimum, damnum irreparabile, nec vllo auro reconcinnandum. Crede mihi, Gerarde, ſi cultus corporis aliud malum non inureret, niſi hanc temporis amiſsionem nullo cenſu ſat æſtimandam, dignus eſſet vtique quem modis omnibus deteſtaremur. Thomas Morus, ille martyrum æmulus & Angliæ gemma, litteris & pietate clariſsimus vir dicere ſolebat: *Quàm plurimos in hac vitâ eo labore infernum mercari, cuius vel dimidio cœlum lucrati fuiſſent.* b Cúmque hic ipſe vir ſanctus interueniret virgini ad ſpeculum ſtanti, quæ multo cum labore, nec ſine dolore comas nodo cogebat, & tunicam, quò gracilior videretur, arctiſsimè ſtringebat, tam feſtiuè quàm ſapienter interpellans: *Niſi Deus*, inquit, *tibi pro hoc tuo tanto labore infernum reddat, magnam tibi profectò iniuriam faciet.* Ita eſt; hi tales labores malo otio peiores ſunt, nam & temporis pretium auferunt, & peſtem afferunt non vnius vitij.

Alexandriam contenderat Pambus c eremita, ab Athanaſio Epiſcopo accitus: occurrit in viâ mulier ſumptuoſiùs ac delicatiùs ornata, quæ omnium oculos in ſui ſpectaculum flexerat. Hanc vt Pambus tacito ſtupore conſpexit, attonito ſimilis hæſit, vti Nonnus, & protinus in lacrimas ijt. Rogantibus ſocijs, quid hæ lacrimæ ſibi velint? duplex mihi cauſſa flendi, reſpondit: vna, quòd videam hanc mulierem ſibi aliiſque exitio eſſe: altera, quòd ego ah neutiquam tantum ſtudij ac curæ adhibeam, vt mihi proſim & Deo placeam, quantum femina illa, vt ſibi obſit & Deo diſpliceat. d Certè hoc paullò aliquid ſupra dementiæ malum eſt, fatigari in ſuam perniciem. Apage ſis hunc impium laborem, ſi non poſsim corpus colere, niſi velim tempus perdere.

a Bern. in Euang. Ecce nos reliquimus omnia &c. multum ante finem.
b Stapleton. in vita Mor. c. 12 c Alij; Pammon.
d Rufin. Aquil. apud Roſvveid. num. 164.

§. IV.

Quarta cauſſa: Cultus corporis non alium vllum aut fructum quærit aut finem reſpicit, quàm *vanam gloriam.* Sæpe plus expendimus vt oculos paſcamus quàm vt ventrem. Veriſsimè Seneca: Non ſunt, inquit, homines ad popinam dentibus, & ventre, & ore contenti, oculis quoque guloſi ſunt. a Nec ille inſcitè dixit: Mundum eſſe animal mirabile, quod maiores habeat oculos quàm ventrem. Ergo, vt os hominum meramur, oculis placere cupi-

a Sen. Nat. qq. l. 3. c. 18.

cupimus, & vt laudatores habeamus, ſpectatores ambimus, & tum demum operæ pretium feciſſe credimus, cùm voces illas audimus: En, quàm ſcitè, quàm eleganter, quàm venuſtè veſtitus eſt! en hominem ad omnem gratiam excultum! Nimirum tanti eſt Deum lædere, vt ab homine lauderis. quâ vnâ re vti nihil in ſe vanius, ita diuinæ legi, & Chriſtianæ diſciplinæ nil repugnantius. Meo iudicio liberaliſsimè deſipit, qui ob cultiores veſtes vult aut ditior, aut doctior, aut ceteris dignior videri, quaſi verò equum phaleræ faciant generoſum? aut quaſi verò interior domus ideò ſpecioſa ſit, quòd foris magnificâ ſe ſpecie oſtentet? Helenam olim pingebat vnus aliquis è tironibus Apellis, eámque picturam auro liberaliùs quàm artis erat obduxerat: vidit hoc magiſter, & iſtud pingendi compendium minimè probans: O adoleſcens, inquit, cùm non poſſes pingere pulchram, pinxiſti diuitem. Tales ſunt qui ab exteriore corporis cultu formam ſibi quærunt, & neſcio quod nomen vel auctoritatis ſplendorem venantur, ſimillimi templis Ægyptijs, de quibus eruditè Clemens Alexandrinus: Apud Ægyptios, inquit, templa, porticus, veſtibula ac luci magnificè inſtructi, & atria multis columnis cincta ſunt. Parietes autem lapidibus externis & artificioſè depictis reſplendent, ita vt nihil deſit. Ædes enim auro, argento & electro collucent, & ex Indiâ ac Æthiopiâ varijs fulgentibus lapillis: adyta verò intextis auro adumbrãtur peplis. Sed ſi penetralia templi ambitus ſubieris, & ad ejus quod præſtantius eſt, ſpectaculũ properans, imaginem quę templum habitat, quæſieris, non inuenietur Deus qui quærebatur & expectabatur ſub tanto apparatu, ſed felis, vel crocodilus, vel ſerpens indigena, vel aliqua eiuſmodi bellua, quæ templo quidem eſt indigna, ſed antro ſpeluncæ, ac cæno magis congruit. [a] Ita corpus noſtrum, velut templum, variam ſibi venuſtatem adſciſcit à crine, à pigmentis, à veſte, filiæ eorum compoſitæ, circumornatæ vt ſimilitudo templi. [b] En templum, ſed Deum intus quære huius ædis incolam, & reperies animum ignorantem, indoctum, rudem, puſillum, abiectum, ſordidum, impurum: en crocodilum, en felem, en colubrum in cultiſsimâ domo habitantem. Vir magnus & eruditus (nuperrimè mihi narratum) iuuenem cetera cultiſsimum, ſed indoctum & Romani ſermonis penitus ignarum, latinè inſtituit examinare. hîc miſero nec vox erat nec ſenſus. Cum cantharo & poculis loqui didicerat bonus iuuenis, non cum viris doctis: Bacchum nouerat & Cupidinem, non

a Clem. l. 3. pædag. c. 2. b Pſal. 143. v. 12.

Muſas, ita vel piſce magis mutus ſtabat, & ne omnino feriaretur, terram pede terebat. Vbi hominem vir ille doctus tam amuſum vidit: pulchra eſt, inquit, beſtia; ſed dolendum, eam nil didiciſſe quàm ſuperbire. De hoc tali homine veriſsimè dixeris: ô pulchram ſtatuam, modò ei cerebrum non deeſſet! ô plumbeum gladium in aureâ vaginâ! ô elegans templum, ſed in quo Ignorantia pro Deâ colitur!

Innocentius Pontifex hoc ipſum ſapienter adſtruens: Quid, inquit, aliud eſt pretioſior ornatus, quàm ſepulchrum foris dealbatum, intus ſpurcitia. *a* Cræſus rex Lydiæ regiè ornatus, ſublimi ſolio reſidens, Solonem interrogauit, an pulchrius vnquam ſpectaculum vidiſſet? Vidi, reſpondit, in gallis gallinaceis, phaſianis, atque pauonibus. *b* Certè pauones ſumus; ſpectari volumus, & ab hoc ſpectaculo quod alijs præbemus, laudari. Xantippe olim, Socratis vxor, lautiùs ſe veſtierat. à marito cauſſam eius rei interrogata, reſpondit ſe ſpectatum prodituram. ô mea coniux, inquit ille, non vt ſpectes, ſed vt ſpecteris, ſic veſtiris. Vanitas vanitatum, dixit Eccleſiaſtes (oſtenduntur enim iſtæ res, non poſsidentur, & dum placent, tranſeunt) vanitas vanitatum, & omnia vanitas. *c* Ecquid vanius ijs hominibus, qui quò meliorem habent togam, eò ſibi meliores & ipſi videntur. quâ vnâ in re bis errant. neque enim minus falluntur quòd meliorem putent togam ſuam quàm quòd ſe: Cur enim ſi veſtis vſum ſpectes, tenuioris fili lana præſtat craſsiori? At illi tamen tanquam naturâ non honore præcellant, attollunt criſtas, & ſibi plus pretij credunt accedere ab ornatu, honorémque quem vilius veſtiti ſperare non eſſent auſi, elegantiori togæ, velut iure ſuo exigunt, & prætermiſsi negligentiùs, indignantur. *d* Vanitas vanitatum! Et hanc Anglus quiſpiam non è plebe, tam feſtiuè quàm opportunè oculis ſubiecit. Londini in Angliæ metropoli moris eſt, vt ciues primarij, præſertim exdecuriones, ſtatis diebus apud Prætorem vrbis prandeant, etiam inuocati. Ad has ergo Prætoris ædes, ciuis honeſtè quidem, ſed non delicatè veſtitus venit, cum ceteris pranſurus. Verùm à ianitore, velut è cætu indignus, repulſam tulit. Ille cauſſam erroris facilè addiuinans, domum rediјt, veſtem mutauit, ſtructiùs proceſsit, & priorem aditum denuò tentauit. Iam notus, iam gratus hoſpes admittitur, accumbit, prandet. Prandio iam expirante, & ceteris gratiarum actionem parantibus, ille togam ſibi detractam imponit menſæ, & obſeruantiâ

a Lib. de vilit. condit. hum.
b Laert. l. 1. de vit. Phil. c. 2. c Eccleſ. c. 1. v. 2. d Th. Morus Vtop. l. 2.

tiâ ſingulari venerabundus, ſuæ veſti ob prandium illud gratias agit ampliſsimas. Alijs inſolentiam facti mirantibus, ſui conſilij rationem memorauit cum riſu & applauſu omnium. Vanitas vanitatum! quæ nos gloriæ ſed vanæ, ſed ſtultæ facit mancipia. Pulchrè Chryſoſtomus: Gloriantur, inquit, in re quam vermes & gignunt, & perdunt. *a* Noſti, Gerarde, aues in nuptijs Aquilæ indigniſsimè tuliſſe, vpupam auem paſtu aliàs obſcœnam, tamen ob verſicolores pennas & plicatilem criſtam ceteris præferri. Non minus ſtultum eſt laudare vel honorare quempiam, ob veſtem potiùs aut formam, quàm virtutem. Hinc ille, *b* non immeritò in ſuas ipſe veſtes ſæuijt, quamuis ridiculâ crudelitate. Expertus is fuerat ſibi in obſoletiore togâ ad forum deſcendenti, honorem illum minimè deferri, qui tamen in nitidâ veſte prodeunti, magno ceremoniarum apparatu deferebatur ab omnibus. Idcircò cùm è publico domum redijt, veſtem humi abiectam pedibus calcans: Eſne tu honoratus ille vir, inquit, an ego? tibine honor iſte tribuitur, an mihi? Vanitas vanitatum, & omnia vanitas.

a Chryſ.hom.3.in epiſt.1.ad Tim. b Germaunus Buſchius.

§. V.

Cauſſa quinta: Veſtium luxus & numos diſsipat, & rem domeſticam frangit. Pecuniæ comparcere difficile eſt, vbi tam multiplex imperium iubet effundere. Crumena ſæpius hiet neceſſe eſt, vbi corpus ſtudioſiùs ornari cæptum eſt. Iam hoc iam illud deeſt, aut certè deeſſe fingitur, modò iſtud, modò aliud argento penſandum. Res tam nota quàm mira eſt, neminem egenum eſſe, cùm ſuperbiæ negotium agitur. Petunt pauperes? non ſuppetunt numi. Corpus ornari poſtulat? iam abundamus. Opem pecuniariam rogant amici? iam pridem ipſi egemus. Noua veſtis commetienda eſt? iam turget marſupium. Opificibus merces ſoluenda eſt? differri hoc poteſt in aliud tempus. Nouum collarium genus repertum? ſimile quàm primùm conficiatur. Neceſſarium quid domeſticis emendum? expectent; pecunia deficit. Nuperus & nouitius corpori cultus parandus? paretur; ſupereſt loculis quod dent. Ita paupertatem nunquam peiùs odimus, quàm cùm veſtium nitori aduerſum it. Tunc opulenti ſumus, cùm ſumptus faciendi in corporis lenocinium. Iure Bernardus queritur: Inueniunt curioſi quo delectentur, & non inueniunt miſeri quo ſuſtententur; cum periculo animæ acqui-

runt, vnde oculos hominum delectent. Neque hîc formidamus nomina facere, & æs alienum cogere, modò veſtis ſplendeat, quiſquis nomina expungat, aut ære alieno nos leuet. Fit quandoque vt quis in veſte ſe iactet quam adhuc ſartori & mercatori debet. neque iniuriarum agi poſſet qui accederet & moneret: heus tu, hæc veſtis nondum eſt tua, quid te in alienâ vendis? tuus creditor ſuam appellat. Et quàm turpe eſt corniculæ plumis non ſuis ſuperbire? Sed ea eſt libido quorundam ſumptuosè ſe veſtiendi, vt nullas expenſas ſeu ſuas ſeu alienas vereantur. Hinc monſtra illa & prodigia: Nero nullam veſtem bis induit: Heliogabalus gemmas ab optimis artificibus ſculptas in calceamentis ferebat, quæ nunquam iterabat; ſed nec linteamen lotum vnquam attigit, mendicos dicens qui lotis vterentur. Nec noſtro æuo talium monſtrorum inopia eſt. Gualterus Raiolæus ille apud Anglicanam Cleopatram nimis gratioſus homo, viſus eſt in aulâ crepidas geſtare ita gemmis diſtinctas, vt 6600. *hoc eſt*, ſex millium ſexcentorum aureorum & amplius æſtimarentur. Ante annos non adeò multos, cùm feminarum ſyrmata etiamnum in vſu eſſent, ſed minimè laudabili, Comitiſſa quædam in materiam vnius huiúſce ſyrmatis, florenorum duo millia & quingentos, opifici verò in manupretium & pro opere faciendo centum quinquaginta florenos numerauit liberali manu. Sunt, quibus fortunas omnes veſte baiulare ac deterere pulchrum eſt, tantâ ſtultitiâ contemnere audent opes, qui iactant; qui gerere malunt quàm poſsidere. Sic aliquibus omne in ornatu patrimonium eſt. Et eò iam luxus veſtiúmque pretium excreuerunt, vt quo veſtitu olim Comites, Marchiones, Duces vſi fuerunt, illo nunc noui homines & infimæ nobilitatis viri feminæque vtantur, & qui anteà nobilium erat habitus, is iam plebeculæ & mechanicis vix approbetur. Hinc pretia rebus ſic inflammantur, vt iam inter maximos ſumptus numeretur, TEGI. Veriſsimè Satyricus etiam de noſtro hoc æuo:

Hîc vltra vires habitûs nitor; hîc aliquid plus
Quàm ſatis eſt: interdum alienâ ſumitur arcâ.
Commune id vitium eſt, hîc viuimus ambitioſâ
Paupertate omnes ——— a

Quando ergò Principes ſuum famulitium ſplendore & ſumptu veſtium ægrè ſuperare queunt, rectiſsimè ſapiunt, qui ſumptuoſiſſimum hoc certamen detrectant, & quos luxu nequeunt, vincere conantur modeſtiâ. Olim qui mollibus veſtiebantur, in domibus Regum

a Iuuenal. Sat. 3 v. 180.

Regum erant. Deſierunt iam iſta ſæcula, alijs nunc moribus viui-tur. Etiam in tabernis, tugurijs, caſis ſunt qui molliſsimè veſtiantur, quique potiùs ſordidè & parcè cenare, quàm minùs ſumptuosè veſtiri velint. multi malunt malè eſſe, modò bene & opiparè veſtiantur, adeò etiam gula multum ſuperatur à ſuperbiâ. Mirum! ſaccus optimo tritico refertus, trioboli fune ſtringitur; ſaccus noſter, corpus noſtrum immunditijs plenum, non tam veſtimentis quàm ornamentis ſumptuoſiſsimè vult cingi.

Vociferatur Amos Propheta: Væ vobis optimates capita populorum, ingredientes pompaticè domum Iſraël.ª Quantis hodie clamoribus ageret vates, ſi cerneret quo apparatu, quantâ pompâ, non optimates ſolùm, ſed è plebe vterque ſexus in templa ſeſe inferret. Numen ſuppliciter exoraturi, quantâ poſſunt oſtentatione in ædes ſacras, velut ad choréum conueniunt; ad diuinum cultum properant, ſed vt ſuum oſtendant. Num hoc, Gerarde, mores Chriſtianos ſapit? Theophylactus velut templi cuſtos, comptiorem feminam examinans: An ſaltatura, inquit, ad Eccleſiam pergis? nunquid hîc nuptias & laſciuiæ oblectamenta conquiris? num vt tui ſpectaculum præbeas aduenisti? Non iſte ſupplicis eſt habitus, acceſsiſti vt Deum pro peccatis tuis depreceris, vt cum gemitu & lacrymis veniam petas; quid teipſam ornare improbo & intempeſtiuo ſtudio contendis? Profectò hæ curæ nec domos ditant, nec templa ornant; illæ ſumptibus exhauriuntur, hæc leuitatibus & petulantijs implentur.

a Amos. c. 6. v. 1.

§. VI.

Cauſſa ſexta: Oſtentatio hæc veſtium ſine modo eſt, nec finem inuenit. Audi obſecro muſteum prorſus, recénſque prodigium. E Cæſaris noſtri rebellibus, vnus aliquis Princeps (nomini parco) qui militiæ his annis occubuit, veſtem ſibi fieri iuſsit, ſed eâ lege, ne ſimilis in vllo aulicorum alio conſpiceretur. Hîc iam frequens Senatus ſartorum coijt; & de re omnium grauiſsimâ ſeriò, vt omnino par erat, deliberatum eſt. Id pro ſe quiſque ſtuduit in medium conſulere, quod nouæ inuentionis auctorem faceret. In dicendis ſententijs plurimæ veſtium formæ ſunt explicatæ, quæ vel arte, vel ſumptu excellerent. quibus tamen hoc vnum deeſſe videbatur, quod non ſatis venuſtæ raritatis videri poſſent. Demum vnus è pedarijs his ſenatoribus ſartor: Hoc, inquit, agamus viri, & veſtem

conficiamus, quæ complurium ſartorum manus fatiget: conficiendæ modus ſit iſte: ſumamus, ait, holoſericum ſeu purpurei, ſeu violacei coloris; ſed hanc materiam omnem aurei teretes ſubtileſque funiculi ſic tegant aſſuti, vt gratioſiſsimâ nouitate fallamus oculos, qui veſtem holoſericam, iurabunt eſſe auream. Omnium calculis in huius ſententiam itum eſt. Ita pallio, thoraci, caligis, non limbos aut latiores regulas, ſed ex auro funiculos aſſuere decretum, opere ſic partito. huic quidem thorax, illi caligæ, pallium iſti conficiendum ceſsit. ſed necdum ſatis diuiſus labor: ipſi ſartorum Magiſtri, in alios iterum atque alios operoſiſsimam hanc elegantiam ita diſtribuerunt, vt huic pallij ala, iſti thoracis manica vna, illi pars altera caligarum committeretur funiculis operienda. Exaſciatum eſt denique venuſtum opus, & ſanè dignum in quo tot hominum laſſarentur manus. Tu iam addiuina, mi Gerarde, quot funiculorum vlnæ, in hanc vnam veſtem ſint conſumptæ? Sex millia vlnarum Viennenſium. Et quæſo, ne hoc incredibile videatur: nam miror ego numerum non fuiſſe grandiorem. & cogita amplisſimum pallium, thoracem capacem, & laxas caligas, quibus hi funiculi ſic aſſuti, vt alter alteri proximus hæreret. Hinc mirè ponderoſa fuit hæc veſtis. neque nos tamen miramur, quòd dominum inuenerit, qui baiulus eſſet tam patiens: Iam ſcimus ſuum ſibi tormentum eſſe ſuperbiam. O verè prodigium ſeu veſtis, a ſeu hominis qui hanc veſtem dictauit, aut geſtauit.

Hic dubites, quid hæc veſtis ſibi voluerit, an pecuniam perdere, an eius contemptum oſtentare, an dominum ſuum onerare? Quærimus nimirum non quo inuoluamur, ſed quo numos proijciamus: vſque adeò fortunas perdere magnum eſt. Ita lubet, & ſe & alios fallere, magnifico veſtium nitore. O miſeri! In paradiſo inueſtes viximus; ignorabat veſtem innocentia; peccatum veſtiuit; quid pœnâ extollimur? Quam fruſtra dixit Siracides: *In veſtitu ne glorieris vnquam.* b Hæc maxima eſt noſtra gloria, *ſplendidè* veſtiri. Et quis ille eſt, qui placendi ſtudium per veſtium decorem non quærat? à veſtibus venerationem venamur, qui à virtute non poſſumus. Eſt ergo quod dixi: hæc veſtium pompa & oſtentatio ſine modo eſt, & finem planè nullum inuenit. Quod præclarè docuit Clemens Alexandrinus. Ebrioſum eſſe, inquit, & vinoſum, etſi ſunt magna vitia, non tamen tanta, quantum eſt nimium

mium

a 6000. elen güldiner Schnürlein bey einem eintzigen Klaid. Vlnæ Viennenſes Monacenſibus pares. b Eccl. c. 11. v. 14.

nimium ſui ornandi ſtudium. Menſa plena & frequentes calices ſatis ſunt implendam ingluuiem. Ac qui auri, purpuræ & gemmarum nimio ſtudio tenentur, ijs nec quod ſuper terram, nec quod ſub terrâ eſt, aurum ſuffecerit. Dum ergo cupiditatis limites ſibi non conſtituunt, in impudentiam impingunt. his enim opus eſt & theatro, & pompa, & ſpectatorum multitudine, & errore in ſacris, & diuturnâ morâ in triuijs, vt ſint manifeſti omnibus. Ita vitia nec finem habent nec modum, iuuátque ludere impendijs, & luſus hos geminare, dum quotidie aliquid nouitatis ſumptuoſiùs adijcitur. Linum aut byſſum patriam pridem faſtidimus, peregrinam quærimus, Belgicam aut Batauam quantouis pretio mercamur, muſcus quo chirothecæ aut veſtes imbuendæ, ab vltimâ Thule & terræ finibus apportetur neceſſe eſt; omnia vicina & quæ vilioris pretij ſunt, ſordent. Sic earum veſtium ſumma commendatio eſt, quarum odor inuitet etiam aliud agentes. O Gerarde, malè olet quicquid carnem olet, etiamſi moſchum oleat. Sed & hoc ſpectamus in cultu corporis, vt is plus artificio debeat quàm naturę, & maius pretium ſartor exigat quàm mercator, labore materiem ſuperante. Noui virum doctum dicere ſolitum: à Iuriſconſultis quibuſdam minores ſumptus fieri in libros & Iuris codices, quàm à multis feminis in mundum & concinnitudines. Finem non inuenit, & modo caret ambitioſus hic veſtium cultus, qui iam olim excogitauit quâ ratione aranearum textura in amictum tranſiret. diſertè Plinius affirmans: Telas, inquit, araneorum modò texunt, ad veſtem luxúmque feminarum, quæ bombycina appellatur.[a] Telas illas raritate texturæ, & macularum peruiâ latitudine tralucidas, ſeu veſtem Coam, cum araneorum opere confert Plinius. Sed an non hoc extra modum eſt, ſic veſtiri quaſi araneos textores habueris, & eorum retia in veſtem aptaris? O quantum à loricâ diſceſſere mores, vt oneri ſint etiam veſtes! ô quàm commodè poſſemus veſtiti eſſe ſine commercio. Serum & exoticis his delicijs! Prudentius olim iure quærit & indignatur:

Num pudet eſſe viros? quærunt vaniſſima quæque
Queis niteant: genuina leues vt robora ſoluant,
Vellere non ouium, ſed Eoo ex orbe petitis;
Ramorum folijs fluitantes ſumere amictus
Gaudent, & durum ſcutulis perfundere corpus:
Additur ars, vt fila herbis ſaturata recoctis
Illudant varias diſtincto ſtamine formas.
Vt quæque eſt lanugo ferè molliſſima tactu

a Plin. l. 11. c. 22.

Pectitur,

Pectitur, hunc videas laſciuas præpete curſu
Venantem tuniças, auium quoque verſicolorum
Indumenta nouis texentem plumea telis.

D. Hieronymus ad Lætam de inſtitutione filiæ in eandem hanc nimiam & pellucidam mollitiem inuectus: Spernat, inquit, bombycum telas; Serum vellera, & aurum in fila lenteſcens. talia veſtimenta paret, quibus pellatur frigus, non quibus veſtita corpora nudentur. [a] In Marcellæ viduæ epitaphio ad Principiam virginem: Solent enim, inquit, purpuriſſo & ceruſsâ ora depingere, ſericis nitere veſtibus, ſplendere gemmis, aurum portare ceruicibus. Noſtra vidua talibus vſa eſt veſtibus quibus arceret frigus non membra nudaret, aurum vſque ad anuli ſignaculum repudians. At nos plerunque omnia noſtra, bona & pulchra eſſe malumus, quàm nos ipſos & animum noſtrum. Vir nobilis & opulens Ariſtippum [b] philoſophum in ædes ſuas introduxit, & circumduxit quaqua verſum. Varia vbique & pretioſa ſuppellex, ſummus in omni angulo nitor, & accuratiſsima vbique munditíes. Et iam gratiæ agendæ erant ab eo qui ſic humanè fuiſſet deductus: cùm ecce philoſophus ſputum colligit, & in ipſius heri barbam iacit. Ille, quaſi coniecto in ſe Tiſiphones angue, totus in fermento eſſe & ardere irâ. Philoſophus vt huic incendio, verborum lymphas affunderet: quæſo te, inquit, ignoſce; totam domum luſtraui, nec angulum reperi qui immundior eſſet hac horrente tuâ barbâ. videbar ergo rectè facturus, ſi in locum domûs tuæ ſordidiſsimum has oris ſordes eijcerem. Ger. Hîc ſilentium rumpo, vel te inuito. Quanta & quàm incredibilis huic philoſopho fuerit audacia! Pol. Longè maior eſt ſed tectior diabolo. vaferrimus hic philoſophus ex Orco, vbi in homine omnia compta videt & exculta, præterquam animum hominis, varijs eum ſuggeſtionibus conſpuit, & hoc prolixè agit, vt tantò magis ſordeſcat animus, quantò magis niteſcit corpus. Erubeſcat ergo ſeipſum homo malum & turpem, inter res ſuas bonas & pulchras. Et ſanè veſtes pudori nobis ſint potiùs quàm honori. Nam veſtis apertiſsimum ſignum eſt, primum omnium parentem fuiſſe furem. niſi vetitum malum è paradiſo ſublectum fuiſſet, natiuâ etiamnum pulchritudine gauderemus. Quis verò ſtigmaticorum, ſtellantem & cauterio inuſtam frontem in laude ponit? Neque ad claudi aut loripedis gloriam facit, ligneo pede gradi vel argenteo, cùm defectûs fulcrum ſit, non argumentum

a de hoc queritur Seneca l.7.de benef. c.9. & in Conſol.ad Helu.c.15.& epiſt.90.
b Alij: Diogenem, quiſquis fuerit.

tum roboris; neque eſt quòd ſcabioſus triumphet ſi ſcabiem panniculis nitidioribus velet. & quid ægrotus cataplaſmatum aut medicamentorum copiâ ſuperbit? Quid ergo nos veſtes notiſsimi furti argumentum inter decora noſtra numeramus? Ger. At veſtes ornant nos. Pol. Hoc laudis eſſet, ſi nos illas ornaremus.

§. VII.

Cauſſa vltima: Iactura nominis & famæ. Nos laudem aucupamur ambitioſo habitu; plerunque contra fit, & vituperium reportamus, aut in ſuſpicionem ſiniſtram venimus. Rex Ochozias, nuntios ſuos ad ſe redeuntes interrogauit, cur ſpe citiùs reuerterentur? At illi remiſſos ſe aiebant à viro, qui occurrerit in viâ. Inſtitit porrò rex quærere, cuiúſnam habitus eſſet vir ille qui occurriſſet, & mox è viri veſte colligens quis eſſet: Elias, inquit, Thesbytes eſt, hic ipſus eſt.[a] O mi Gerarde, ſi te viderint alij adeò comptum, & velut pumice expolitum, non te dicent Eliam, ſed Thraſonem, ſed pauonem, ſed cultam ſtatuam. Animum noſtrum reſeramus ijs qui nos vident; defectus noſtros aperimus ſpectatoribus noſtris, eóſque qui fortè nos frugales & ſapientes cenſebant, erraſſe oſtendimus. Latentis in animo vanitatis indicium eſt, ambitioſior corporis ornatus. quàm verò prona & facilis, poſt hæc indicia, ſuſpicio? Salomon dum ſe tantopere in ſui cultu occupat, Dei obliuiſcitur, & ſenſim per tot corporis lenocinia ad gentium idola turpiſsimè deflectit. Verè *dedit maculam in gloriâ ſuâ*, [b] & ſapientiam ſtultitiâ confudit. Quando nux ante tempus corticem abijcit, intus ſe corruptam oſtendit. Quando Chriſtianus exteriorem habitum diſciplinæ Chriſtianæ congruum reijcit, hæreſcentis in animo vermiculi cariem prodit.

Vulgare feretrum efferendis cadaueribus aſsignatum, nunquam decentiùs veſtitum cernitur, quàm cùm cadauer in illo recumbit: ah multi tales, & huic feretro ſimillimi ſunt, qui corpus ſuum tunc maximè ornant, cùm animum letali culpâ emortuum circumgeſtant. In hunc talem Abacuc iam olim pronuntians: Ecce iſte, inquit, coopertus eſt auro & argento, & omnis ſpiritus non eſt in viſceribus eius. [c] Tam varia támque diſparia ſimul ex æquo curare non poſſumus; corpus comere, & animum excolere vix eiuſdem hominis eſt. In nimium diuerſas curas hæc agunt, quantóque plus ſolicitudinis huic impenditur, tantò plerunque minus alteri.

ita

a 4. Reg. c. 1. v. 2. b Eccli c. 47. v. 22. c Abac. c. 2. v. 19.

ita dum corpus curâ & diligentiâ noſtrâ complectimur, animum otioſi & negligentes ferè tranſimus: nimirum vt ſeruus niteat, herus in ſqualore eſt. Arca teſtamenti erat intus obducta auro, et foris cooperta cilicio: ſit animus noſter amore diuino plenus, parum intereſt, qualem ſe oſtendat exterius. Cordis penetralia virtus occupet, nec anxius eris quâ veſte corpus alienis oculis commendes. Commemorat Paulus probatiſsimos homines priſcæ legis, camelorum & caprarum pelles vice veſtium habuiſſe. *a* Sciebant ſe nudos in hunc orbem prodijſſe, nec aliter diſceſſuros.

Neſcit natura diuites, inquit Ambroſius, quæ omnes pauperes generat. neque enim veſtimentis induti naſcimur, nec cum auro argentóque generamur. Nudos fudit in lucem egentes cibo, potu, amictu, nudos recipit terra quos edidit; neſcit fines poſſeſsionum, ſepulchro nos includit ceſpes anguſtus, qui & pauperi abundat & diuiti, & terra viuentis quem non cepit affectum, iam diuitem capit. *b* Eodem ſenſu Seneca: Nemo, inquit, naſcitur diues: quiſquis exit in lucem, viſus eſt lacte & panno eſſe contentus. At iſta non cogitat; alios mores ſapit qui veſtes lautiuſculas tam prouidè quærit, atque hoc vnum agit vt placeat, ſed plerunque hoc vnum minimè omnium imperrat*c*: ſæpiſsimè alia omnia dicuntur quàm ſæpe in laudem. En, aiunt, politiſsimam ſtatuam, en pauonem ſpecioſè ingredientem; en, veſtitûs inſolentiam, en cultum cenſu maiorem! Vnde huic homini ad hanc lautitiam tam diues crumena? tam magnificè non incederet, niſi & aliena marſupia emungeret. en oſtentationem inaniſsimam. en pompam idoli! Et quis tandem eſt hic Thraſo, quâ domo, quâ gente, quinam ipſius progenitores? homines è pago, ruſtici, gens aggreſtis: ille ipſe olim olus vendidit, & nares brachio abſterſit, noluiſſes de manu eius panem accipere, nunc quantus, quàm ſublimis eſt? Hæc illa ſunt elogia, hi ſpecioſi tituli, quibus liberaliſsimè afficiuntur ij qui ſui ſtatûs & ordinis rationem ignorantes, in veſtitûs elegantias plus expendunt quàm laudari poſsit. Ita melioris notæ famam non auget, qui corporis cultui tam religioſè ſtudet: malignas ſuſpiciones non effugit, qui ſeipſum tam affectatè comit. Pulcherrima deformitatis excuſatio eſt, veſtitûs decentia & honeſtas.

CAP.

a Abac.c.2.v.19. b Hebr.c.11.v.37. c Ambr. tract. de Nabuchodon.

CAP. XI.

Dictorum ratio, confirmatio, coronis.

GER. Et cur, mi Polychroni, aut vnde tam diſertus es in veſtium luxum, & quidem facundiâ tam prolixâ? POL. In aurem tibi dicam ipſiſsimam veritatem: Hoc vitium multa ſecum trahit vitia, curioſitatem, delitias, vanam gloriam, peſsimam liberalitatem, temporis iacturam, & poſt hæc omnia, re verâ potens Libidinis fomentum eſt. Non venit de integrâ conſcientiâ hoc ſtudium placendi per decorem, quem naturaliter inuitatorem libidinis ſcimus. Ita Hieronymus ſentit, &: Si vir, inquit, vel mulier ſe ornauerit, & vultus hominum ad ſe prouocauerit, etſi nullum inde ſequatur damnum, judicium tamen patietur, quia venenum attulit, ſi fuiſſet qui bibiſſet. a Eſt ita, vt dicit: concinno veſtitu alienos oculos vulnerare facillimum. GER. Abſit hoc. POL. Ita loqui ſolemus, ſed commune nobis vitium eſt, aliter dicere & aliter facere, vt meritò idem Hieronymus moneat, aut loquendum nobis vt veſtiti ſumus, aut veſtiendum vt loquimur. Linguâ caſtitatem iactamus, veſte leuitatem aut impudicitiam ſæpe non diſsimulamus. GER. Modò in leges diuinas non peccemus. POL. Vbi politicæ calcantur, nec diuinæ in honore ſunt. at politicas hîc ſperni, vel oculi loquuntur. O Lex Oppia quàm dudum exulas! O leges veſtiariæ tot vrbium & prouinciarum, quàm dudum expiraſtis! iam pridem nullos limites patiuntur effuſiſsimi ſumptus in veſtium pompam. Et quoſo te, Gerarde, dic quæ biblia docent cineres ſerico velandos, cænum auro tingendum, fimetum purpurâ operiendum? & an non corpus noſtrum cinis, cænum, fimetum? Cur iſtud, mi homo, ſic operis, ſic comis? ſubter te ſternetur tinea, & operimentum tuum erunt vermes. b Pulchrè Ambroſius: Audi, inquit, omnes naſcimur nudi & morimur: nulla diſtinctio inter cadauera mortuorum, niſi fortè quia grauiùs fætent corpora diuitum diſtenta luxurie.

Voluit bonus Deus, ſpiritum hominis, velut diuinæ particulam auræ, & ſui ſimulacrum nullo pretio ſat æſtimandum, nihilominus vili ſacco corporis abſcondere: cui iam veroſimile videatur, opificem hunc voluiſſe, corpus quod viliſsimum eſt, pretioſo tegmine inuolui, qui ſpiritũ inæſtimabilis pretij tam vili tegumento circumſcripſit? Et cur ipſe Deus protoplaſtis pelles in veſtem dedit, ſi nos

a Hier. ad Nepot. b Iſ. c. 14. v. 11.

auro

auro & gemmis veſtiri voluit? Aut igitur miſerabili virtutis inſcitiâ laboramus, aut inſaniam hilarem inſanimus.

§. I.

Quæſijt nuper è Dionyſio cognato meo quiſpiam, quos ille in ſtultorum nauigio primâ ſede putaret honorandos? Hæſit nonnihil Dionyſius ad ſubitam quæſtionem, &; res hæc, inquit, multæ cogitationis eſt. At tu luce craſtinâ redi, & reſponſum à me auferes: interim ego ſenatum in animum aduocabo, vt ſuis momentis quæſtio tam ſeria ponderetur. Redijt alter poſtero manè, &; an reſponſum, inquit, reperiſti meæ quæſtioni? Cui meus cognatus: Reperi, ait, & vt ſcias ſecretâ æſtimatione rem probè penſiculaui, demum hoc ſtatui: In ſtultorum triremi primos omnino videri aut primis proximos, qui à veſtium luxu magnum ſibi ornamentum crederent accedere. Cúmque alter eiuſmodi reſponſionis rationem ſibi non liquere dixiſſet, ſubiecit cognatus meus: tu ergo vide quid fieri dementius poſſit, quàm operimenta, quæ dedecoris noſtri & infamiæ, à primis parentibus contractæ, certa ſunt indicia, in laudem & ornatum velle trahere? niſi verò tu dicas nebulonem numellis, aut furem ornari fune? Addo: cùm à lapſu protoplaſti, libido & omnis generis fœdæ concupiſcentiæ in membris noſtris iam antè nimium quantum exardeſcant, nos inſani huic incendio pabulum inſuper ſufficimus, & ardenti camino prælargè oleum affundimus; colimus & comimus nos, & ſic cultos comptóſque mutuis aſpectibus propinamus, vt ſi fortè ſopita dormiat laſciuia, ad has illecebras reuiuiſcat. Memini, etſi nondum ſenex, cùm non tantùm corpora, ſed & veſtes ipſæ honeſtiſsimè tegerentur: Viri ſuas promiſsiore nigro pallio, ſuas matronæ nigrâ & per totum corpus defluente pallâ tegebant. At nunc tantùm abeſt vt veſtes tegantur, vt pænè etiam detegantur corpora, & initium alicubi iam factum eſt, ritu planè non Germano, ſed extero & inuerecundo. Non ſatis eſt pompaticæ oſtentationis curioſitatem omnem oculis ingerere, iam etiam, quæ olim velata, nudamus, & paullatim pectus aperimus. quod quid aliud eſt quàm pudicitiam aperto Marte oppugnare? Quid hoc aliud quàm irritare cupiditates hominum iam antè incitatas? an non hoc nobile ſpecimen eſt flagitioſæ ſtultitiæ, & quæ primas mereatur? Quicquid dicas; hæc in veſte lenocinia non ſunt pudoris tegumenta, ſed irritamenta libidinis. Luculenta hæc eſt & manifeſtaria inſania. ad mortem damnati

damnati ſumus omnes, capitis ſupplicium nemini non impendet, ex quo natus eſt: iam ducimur, in viâ iam ſumus ad ſupremum exitum, & tamen etiamnum de curioſiore cultu ſoliciti ſumus! Et quàm illud ſolers ſed grandis ſtultitia eſt, domum quæ iam vitium facit & ruinas minatur, foris magno ſumptu depingere, intus nil opitulari ruituræ. Quid corpus, ruinoſum hoc tugurium tam exquiſito veſtium nitore, tot pigmentis obducimus? iam ad ruinam inclinat; breue abijcietur in tumbam, terrâ obruendum. Cyprianus obiecturo hîc occurrens: At locupletem, inquit, te dicis & diuitem; & vtendum putas ijs quæ poſsidere te Deus voluit. vtere, ſed ad res ſalutares: vtere, ſed ad bonas artes: vtere, ſed ad illa quæ Deus præcepit, quæ Dominus oſtendit. Diuitem te ſentiant indigentes. Patrimonium tuum Deo fœnera, Chriſtum ciba; commenda illic theſauros tuos, vbi fur nullus effodiat, quò nullus inſidians graſſator irrumpat. *a*

a Cypr. l. de diſcipl. & hab virg.

§. II.

Vix credi poteſt, quantum poſt Apoſtolos viri doctiſsimi, Apoſtolorum imitatores laborarint, vt Chriſtianos quà cultum corporis, in modeſtiæ officio continerent, præſertim cùm idololatræ in eos qui neglectioris habitûs erant variè iocarentur & dicteria ſpargerent, vti diuus Hieronymus commemorat, cuius verba hæc ſunt: ſi tunica non canduerit, ſtatim illud è triuio: Impoſtor, aut Græcus eſt. *a* Laborandum ergo fuit ne Chriſtiani vitandis his conuicijs, corpus potiùs excolerent quàm mores. Hinc Tertullianus de cultu feminarum, Cyprianus de habitu virginum ſcripſit; hinc Ambroſius, Hieronymus aliique complures ad hanc ipſam in cultu corporis modeſtiam grauiter cohortati ſunt. Sed ante hos omnes Iuſtinus martyr iam olim in eas declamat, quæ arte doloſâ tentarent quod feminis Chriſtianis eſſet interdictum, atque has ita obiurgat: Vſu venit quibuſdam ſeipſas fallentibus, vt cùm apertè vultum pigmentis fingere non audeant, arte id faciant. Nam in vndam aut oleum facie inclinatâ deſpicientes de ſeipſis iudicant, an aduerſus caſtitatem belligerare poſsint. *b* E quibus facile eſt ſcire, Chriſtianas pudicas feminas nec ſpeculo quidem licenter vti ſolitas, cùm eæ, quas Iuſtinus perſtringit, legem eluderent arte. Nec diſſentit Tertullianus, qui eas pudicitiæ nundinatrices nominat (ſupra expoſui) quæ conſilium formæ à ſpeculo pe- tant

a Hier. ad Marcell. epiſt. 3. b Iuſt. ad Seren. de vit. Chriſtian.

tunt. *a* Et quæſo quid Numinis & naturæ ordinem inuertimus? Cur ſeruum ornamus ad ſpeculum comimus, & delitijs paſcimus, dum herus & Imperator fœdâ macie tabeſcit? Bernardo, magna abuſio eſt, & nimis magna, dominam ancillari, & ancillam dominari. Apud Romanos olim ſtati dies Saturnalium erant, quibus per ludum & iocum, ius herile ſerui occupabant: At nos Chriſti Saturnalia totis annis agimus, & corpus mancipium, ſupra dominum extollimus, vt & de nobis verum ſit, quod Eccleſiaſtes notans: Vidi ſeruos, inquit, in equis & principes ambulantes ſuper terram quaſi ſeruos. *b* Incredibile dictu eſt quàm acri pœnitentiæ ſtudio. quantis oculorum fontibus, illud viduarum decus Romana Paula, hanc in ſe culpam expugnarit, monita namque, parceret oculis, néue illos effleret, reſpondit: Turpanda eſt facies, quam contra Dei præceptum purpuriſſo, & ceruſsâ, & ſtibio ſæpe depinxi; affligendum eſt corpus, quod multis vacauit delitijs; longus riſus perpeti compenſandus eſt fletu; mollia linteamina, & ſerica, & pretioſa, aſperitate cilicij commutanda: quæ viro & ſæculo placui, nunc Chriſto placere contendo. *c*

Eiuſdem animi fuit Edildrida Anglorum Regis filia. Hæc, extremâ ætate ſacrarum virginum antiſtita, è colli tumore magnos dolores capiebat, quos non tantùm moderatè & placidè, ſed & egregiâ animi alacritate, & voluntate ſummâ tolerans, dicere ſolebat: Rectè omnino mecum agitur, rectiſsimè; quibus membris delinquimus, his punimur. Memini me iuuenculam ſuperuacua monilium pondera geſtaſſe collo, iure igitur pœnas expendit ſui peccati collum. Tuum hoc, ô mi Deus, beneficium auſterum quidem eſt, ſed ſaluberrimum: Animi pharmaca ſunt, tua, mi Ieſu, vulnera: his plagis docemur modeſtiam.

a Tert. de cult. fem. c. 8. lib. de virg. veland. c. 12. b Eccleſ. c. 1[illegible]
c Hieron. in epitaph. S. Paulæ.

§. III.

Thomas Morus, ſidus illud Anglicum, ille ſupremus Regis Henrici Cancellarius, tantò maiorem meretur laudem, quanto minorem ipſe curam ſui corporis geſsit. Sileo, in menſâ eum vno tantùm cibi genere, quod vt plurimum bubula caro fuerat, veſci ſolitum. Veſtis ei ſimplex, & tunc ſolùm ſerica, cùm publici magiſtratus officium cogeret. Vnâ eadémque ſemper vtebatur, niſi cùm famulus mutandam moneret diceretque: here, hodie curiam ingredimur; paullò melior veſtis ſumenda. Ita herilis habitus arbi-

[illegible]

trium omne penes famulũ erat, qui calceos, caligas, aliáque in hunc vſum neceſſaria præſtinabat. Hunc eâ de cauſâ *tutorem* ſuum ſolebat vocare Morus, cúmque die aliquo calceis admodum attritis & pænè pertuſis prodiret, monitus eſt, veteres ſoleas nouis emutaret: Et tu, inquit, meum tutorem roga, alios mihi emat.[a] Denique in his quæ corporis curam cultúmque attinebant: maluit vir illuſtriſsimus, religioſorum hominum more, alienis imperijs parere, quàm ſuo nutu agere, ſiue vt animus excelſiſsimus ad hæc tam minuta non deuocaretur, ſiue vt principem hominis Chriſtiani virtutẽ, ſubmiſsionem & modeſtiam inſignius in ſe exprimeret. Verè, nuſquam in minore pompâ magnæ virtutes, quàm hîc habitarunt. Saxoniæ Dux Guilielmus, honeſti habitûs amantiſsimus, in aulicâ familiâ hominem habuit vetuſtæ ſtirpis, ſed mentis vanæ, & qui nouitio ritu, prout nunc verè mos eſt, veſtem gerebat. Hunc affatus princeps: quæſo te, inquit, ne recuſes mihi gratificari: ſartorem adi, & ex optimo panno veſtiri te iube meo ſumptu, ſed more meo, & ſciſſas has veſtes depone. At ille aliquantulum præceps & bilioſus: & cur, inquit, illuſtriſsime princeps, non meo me arbitrio veſtiam? Et cur, ſubiungit dux, non meo te arbitrio aulâ ſubmoueam? Atque mox miſsione datâ, alium ſibi Dominum iuſſus eſt quærere. Non iniquum imperium, & ad priſci æui modeſtiam attemperatum. Certè & Lacedæmonij hoſpitem Mileſium, in veſtitu ſumptuoſiorem, quàm pro Spartanâ conſuetudine, iuſſerunt ciuitate excedere, & domi ſuæ, aut vbi demum vellet, modò extra vrbem ſuam, Mileſiam exercere. Auguſtus etiam Cæſar habitum veſtitúmque priſtinum reducere ſtuduit. Ac viſâ pro concione pullatorum turbâ indignabundus & clamitans: En, ait, Romanos rerum Dominos gentémque togatam! Itaque negotium ædilibus dedit, ne quem poſthac paterentur in foro circóue niſi poſitis lacernis, togatum conſiſtere. Optima pudicitiæ cuſtodia, veſtitûs honeſtas.

Epictetus, philoſophorum longè clariſsimus, & pænè dixerim, Chriſtianus, eleganter prorſus cum iuuene confabulatus: O adoleſcens, inquit, quem vis pulchrum facere? Cognoſce prius quis ſis; ac tum te ornato. Homo es, hoc eſt, animal mortale, quod viſis cum ratione vtitur. Ratio verò quid eſt? quod naturæ fit congruenter ac perfectè. quid ergo eximium habes? Animal? Non. Mortale? Non. Vti viſis? Non. Rationem babes eximiam, hanc ornato & expolito; comam verò relinquito ei qui illam finxit, vt ipſe voluit.

[a] Th. Staplet. in vitâ illius c. 6.

voluit. *Et ad capitis finem*. Sed vide quid Socrates dicat omnium pulcherrimo & elegantiſsimo Alcibiadi: Dato, inquit, operam vt formoſus ſis. Quid ei dicit: finge comam tuam, veſti tuæ nitorem adde? Abſit. Sed ornato voluntatem tuam, malas opiniones abijce. *a* In hanc Epicteti ſententiam præclarè dixit Iulianus Imperator: Turpe eſſe ſapienti, cùm animum habeat, captare laudes ex corpore. Quòd ſi tantopere ſericum, pigmenta, byſſum, purpuram amemus, Tertullianum ſequamur, qui, quâ ratione hæc in laudem venire poſsint, ingenuè docens: Veſtite, inquit, vos ſerico probitatis, byſsino ſanctitatis, purpurâ pudicitiæ, taliter pigmentati Deum habebitis amatorem. Nec eſt quod quis addubitet nitidas & numeroſas veſtes, ad animi profectum & ad cultum virtutis parum facere. Certum eſt enim vanitatis aut infirmitatis argumentum, *pluribus indigere*. Prorſus ad viuendum velut ad natandum, is melior, qui onere liberior. *b* Cui pulchrum eſt corpus, & anima mala, bonam habet nauim, ſed malum gubernatorem.

a Epict.l.3.diſſert.c.1. b Madaurenſ.l.1.Apol.

§. IV.

Sed vitijs facilè fucum inuenimus, vel quod peius eſt, ea quoque importuno patrocinio tueri non dubitamus. Paſsim reſponderi audias, diues ſum, nobilis ſum, in magiſtratu ſum; ſponſus, conuiua, paranymphus ſum, ſum iuuenis. Quiſquis demum ſis, mi iuuenis, homo es, lutum es; & ad te mihi nunc potiſsimum ſermo, nec indignaberis, ſi cum priſco pedeſtri Satyrico *a* pauca ex te quæram: Dic quæſo, quò ſpectant flexæ pectine comæ? melius flectitur peruicacia: quò facies medicamine attrita? animus magis indiget: quo crines in fronte refugi, & in altum erecti? mens erigitur rectiùs: quid facit gemma in articulo? ſi neſcis, in ſcriptis pulchriores ſunt gemmæ quàm in digitis: quid tot faſciæ pedes implicant? faciliùs ferrent ſuum truncum abſque his impedimentis. Aſpice mihi mendiculum diſparibus & malè conſarcinatis centunculis ſemiamictu, & purulentam manum ad excipiendam ſtipem porrigentem. ſquallent horréntque comæ, ſine nitore vultus eſt, extant nuda & ſole peruſta membra; an ideò illum ex hominum cætu exturbabis, velut extremum buſti cadauer, velut primum vitæ dedecus, ſolum Orci faſtidium? Flecte oculos ad longa retro ſæcula; primus homo inueſtis & nudus ſtetit ſuo figulo, imò nudus non fuit, nam ſatis tectus eſt quem tegit innocentia. deinde ſit nudus qui in ponte mendicat,

a Arbitro.

mendicat, an neſcis tales nec à decem quidem palæſtritis ſpoliari poſſe, & ſæpe tantò minus vitiorum habere, quantò minus numorum. Ade, pares omnes naſci, pares mori, licet quod temporis intercurrit, in illis purpura fulgeat, gemma niteat, aurum ſplendeat, alios vix trita tegat lacerna. Nemo tamen tam nudus fuit, tam vilibus tectus, quàm cùm naſceretur; illud momentum æquauit omnes. de morte quid dicam? Omnium idem exitus & idem domicilium. Corpus hoc ſub quacunque purpurâ ſudauerit, areſcet in puluerem; ſub quacunque gemmâ ſuſpirauerit, tenuabitur in cinerem; ſub quocunque odore fragrauerit, in nidorem pudorémque laxabitur. Nunc ergo beatos cenſebis illos qui gemmâ bibunt, qui in oſtro dormiunt, in argenteâ ſpondâ recumbunt, qui manus auro, ceruicem monilibus onerant, qui delectantur catenis & vinculis, dummodò auro ligentur; nec putant onera eſſe ſi pretioſa ſint, neque vincula eſſe putant, ſi in his theſauri corruſcent: Apud quos & gemmæ ſua habent pondera, & veſtes ſua habent frigora; qui in gemmis ſudant, in ſericis algent: hos tu beatos dixeris? nil horum exterret mortem. tam certâ manu hos rapit, quàm infimæ fortunæ mendiculos. Mors nec blandiri didicit, nec blanditias admittere.

§. V.

I, nunc conuerte calamiſtro crines, vultum vnguentis enubila, byſsinis & hyacinthinis lænis corpus amici, ventos balſaminos poſt te trahe, & quaquà incedis, vias imple, idem tamen gurguſtiolum ſortieris, quod hominum poſtremiſsimi. Sepulchra eorum, domus illorum in æternum. a Specus ſubterranea, ad corporis modulum anguſtiſsima, breuî tuum palatium erit. Et ſcíſne, mi iuuenis, quam beſtiam ita colas comáſque, cùm corpus colis comíſque? qualem in oculis vix feras, fœdum ſerpentem. Nam audi Plutarchum & Plinium, quorum iſte affirmatè docet è medullâ quæ tergi ſpinâ clauditur in homine, ſerpentem enaſci. Attende ſis, caput integrum è Plinio recitabo. Ger. Modò non longum ſit. Pol. En iterum dolo te cepi. Hæc noſtra legendi & audiendi patientia eſt; ſæpe nauſeamus, & damnamus antequam audire vel legere incipiamus. Ger. Audio, mi Polychroni, audio, tu tantùm recita. Pol. vix ſunt viginti voculæ; ſic Plinius loquitur. b Anguem ex medullâ hominis ſpinæ gigni, accepimus à multis. pleraque enim occultâ & cæcâ origine proueniunt, etiam in quadrupedum genere. Hoc totum caput eſt, & dignum ſcitu. Plutarchus verò in vitâ Cleome-

a Pſal.48.v.12. b Plin.lib.10.c.66.

nis hæc habet: Cùm compeririſſet Ptolomæus, Cleomenem ſuâ ipſius violentâ manu trucidatum, cadauer detractâ pelle in crucem ſuſtolli iuſsit, & cum curâ cuſtodiri. Ponuntur aliquot dies in hac cuſtodiâ, animaduertunt tandem milites circa ſuſpenſi caput, miræ magnitudinis ſerpentem repere, & ſaginam ſibi ex adeſis artubus inſtruere. Inceſsit regi Ptolomæo trepidatio, & cum eâ quoque ſuperſtitio, ne fortaſsis innocentem & humanâ ſorte maiorem in furcam extulerit. Alexandrini quoque ad ſupplicij locum confluunt, & viperam illam per cadaueris caulas (vt loquitur Lucretius) liberè vagantem, curioſè ſpectant, Cleomenem heroëm appellant, & Deorum filium. ſed erepta illis hæc mens eſt ab eruditis aliquot viris, qui liquidò docuerunt, è putreſcente boue apes, ex equo veſpas, ex aſino ſcarabæos, ex hominis medullâ ſerpentes progigni. En quantos theſauros veſtes contegant. an non meritò pretioſæ ſint, quæ ſemen tam pretioſum, nempe viperinum conuelant. Plutarcho & Plinio fidem vix negabis: ſed alium do teſtem & recentiorem.

§. VI.

Fuit hoc noſtro æuo nobiliſsimus iuuenis, & qui Hyacinthus alliquis, aut Damocles haberi poterat, ob eximiam oris venuſtatem. At cùm moriendum eſt, eximius nullus eſt: neque ille iuuenum formoſiſsimus cæcum furorem mortis tam eleganti & luculento vultu à ſe abſtinuit; moriendum fuit. Hîc locus induciarum nullus eſt. Venit ergo ad extrema in ipſo ætatis flore, & dum naſceretur hæc roſa, conſenuit. Adſunt cognati, lectum ſepiunt, diuerſa plorant, precantur multa, illud tamen maximè, vti poſteris vultûs ſui vel ſic exhauſti & palleſcentis effigiem velit non inuidere. ita rogant omnes, hoc ſibi monimentum relinquere non grauetur.

Surdus eſt æger ad has preces (vti olim ad ſimiles fuiſſe dicitur Ageſilaus) hoc ſolum illis annuit, vt pluſquam pluſculos dies cum matre ſuâ Terrâ fuerit, ſepulchrum aperirent, & eam quam tum reperirent formam, penicillo excipi ac depingi curarent. Maluiſſent equidem cognati obſecrationem ſuam non repudiari, pondus tamen & momentum habuit apud illos hæc iuuenis iuſsio quia extrema. Faciunt ergo vt iuſsit, extinctum terræ inhumant, certoſque dies, vti edixerat, expectant. Tandem vrnam pandunt; ſed heu quàm fœdè mutatam offendunt! Illam paullò antè venuſtiſſimam faciem certatim vermes lacerant, diaphragma ſeu dorſi ſpinam

nam aliquot ſerpentes occupant; macellum dixiſſes è quo carnes emerent eſurientes colubri. Horrent conſanguinei tanquam ad reuelatam Perſei parmam, & pænè lapideo frigore obrigeſcunt, nec iam vel oculis vel naribus viciniores eſſe ſuſtinent, & quia id morienti datis dextris promiſerant, fidem verentur fallere. Pictorem ergo adducunt qui iuuenem non iuuenem ſed ſepulchralem laruam depingat. Extat adhuc hodie in illuſtri Germaniæ loco lacrimanda hæc effigies, quæ vt ætatem ferret, ſaxo etiam inciſa eſt.

Etiamnum dubitamus, cui impendamus ſeruitium & cultum, cùm corpus colimus? Sed amor corporis ad illam ſubinde dementiam excreſcit, vt malimus perire, quàm non ſeruire corpori. Et vt lignum occulta teredo conſumit, ſic animum vitiat paullatim & exedit ignaua & ſe vnam contemplans luxuries. Hinc ad inſaniam concupiſcimus, quidquid corpori placet. Apud pleroſque tandem piaculi loco eſt, corpori non in omnibus obſequi.

Sed antequam tertiam hanc veſperam claudamus, alter in alterius ſinum, Gerarde, ſuauiter & candidè rem magnam confabulemur.

Ecquis eſt hodie, obſecro, qui cum inſanientibus, non dico, inſaniat, ſed non inſanierit aliquando? Contemplare mihi hominem non exquiſitiſsimè cultum, quantum tamen etiam iſte in cultu exhibet inaniarum. Vide pileum è pilo canis Pontici, vnà cùm pilei cingulo ſexcenties iam mutato: vide comam curioſè ſtructam, barbam in peregrinos ritus attonſam, neque hîc tamen vlla conſtantia: collare, oculorum fabula, innumeris gaudet mutationibus, hoc ſolo venuſtum, quod nunquam idem, quod varium ſemper & mutabile: thorax ſuam patriam ignorat, nam in pluribus prouincijs domi eſt: caligæ toties in nouam formam tranſeunt, quoties hero ſuo delirare lubet. Et quid tibi, quæſo, de ligulis videtur, quarum totus exercitus caligis illudit mirâ ridiculæ elegantiæ vanitate. Ligularum harum ea lex eſt, vt ſolutæ caligis inuolitent, non adſtrictæ. An hos tales, non dicas pueros, ſolutis ligulis iam paratos, ad excipiendam betulam? Alicubi his caligarum ligulis præfigunt aurum, vt fures eſcam habeant cui inſidientur: tintinnabula ijs commodiſsimè appenderentur, ad conuocandos ſpectatores. Gerarde, fateor, improbum votum hîc mentem ſubit. Velim vrbes illas plenas eſſe furibus, ſed qui tantùm has auro armatas ligulas, & ſi quid harum nugarum eſt, dextrè præſcindant, arriſuro vtique Mercurio. Sed poſt caligas tot ligulis non ligatas, ſed

pænè ad volatum paratas, etiam periſcelides inſpice,quæ modò ante genu dependent, iam ad latus, iam etiam pone genua in globum adſtringuntur. De calceis nihil habeo dicere,cùm pænè nullus illorum ampliùs ſit vſus, niſi inter pauperrimam plebem. Iam cothurnos gerunt viri feminæque. Ignotum tibi eſſe haud poteſt nouum calceamenti genus, vtrinque liberaliter feneſtratum, & baſi ligneolâ ſuſſultum. Ita cothurnati iam incedimus, & calceos caprinos oſtentamus. Non abſurdè, hiſtriones & mimos nos dixeris, ad agendam in ſcenâ fabulam conductos. Ecquis non hodie, aut Heraclitum induat oculis iugi fonte rorantibus, aut Democritus fiat petulanti ſplene cachinno? adeò multum ridiculi, multum & laſciui habet veſtitus noſter.

In feminarum comptu res infinitæ obſeruationis eſt. Ambitioſæ ligulæ etiam per illarum capita iam ſerpunt, ſed adſtrictæ. Cetera quis narret? Illud cui riſum non moueat? Olim collaria largiùs excurrentia filis ferreis aut argenteis fulciebantur, a iam neſcio quis ſericus paries à ceruice in obliquum ſeſe attollit; iam collo geruntur propugnacula,quibus ſtructiſsimum collare quietâ ſtatione recumbat.

Hoc tam multiplex lŭxûs choragium innumera infert damna, vt iam demonſtrauimus. b Rem hîc in compendium conferam. Veſtitus ad huius æui mollitiem factus, Caſtimoniam, Tempus, Pecuniam occultis, ſed maximis viribus ſuffuratur, & vbique ſpargit nequitiæ ſemina. De Caſtimoniâ res in aperto eſt: ad libidinem ſæpe potentiùs inuitat petulantia adſcititiæ polituræ, quàm præſtantia formæ; imò hæc ſine illâ quandoque ſpernitur. ita laſciuiæ negotium maximè agit oculis blandiens veſtitus. De Tempore quid controuerſi? Ille omnium minimè temporis parcus eſt, qui ſui corporis ſeruus eſt. Horæ integræ in otioſiſsimos hos labores inſumuntur, nec id in damno ponitur, quod longè damnoſiſsimum eſt. Quiſquis horam aufert vel vnicam,nil dignum tanto impendio redditurus eſt. Pecuniam varijs meatibus illic diffluere, vbi veſtium luxus in pretio eſt, nemo non experitur. Mihi nuper maximæ vrbis patricius ingenuè faſſus eſt, ſe ſuóſque ciues occultâ ſed ambitioſâ paupertate incredibiliter laborare, atque ſi cui ciuium etiam primariorum mille anteà floreni fuiſſent, iam nec centenos ſupereſſe. Hîc ego interpellans: Quo ergo, inquam, omne aurum diffluit? Non in menſas primas, nec ſecundas, reſpondit ille, ſed in arcas veſtiarias: quamquam & conuiuia apud nos olim

a Kreßbter. b Proximo c.19.

& rariora fuerint, & frugaliora, Tanti eſt Vestiri. Hæc noſtra eſt patientia; ne luxus decreſcat, patimur decreſcere diuitias.

Sed num ſcire cupis, Gerarde, quid Chriſtianos Hieroſolymis, quibus olim potiebantur, eiecerit? Compendio dicam. Princeps Saracenus, Admiraldum vocant, in Chriſtianos humaniſsimus, Canonico Traiectenſi Guilielmo quondam narrauit, Chriſtianorum leges inde ſibi notas, quòd puer educatus eſſet Hieroſolymis; in eâ tamen vrbe mores tunc viguiſſe corruptiſsimos: Gulæ & Luxuriæ cognatis vitijs neminem non deditum; veſtitus verò inſolentiam fuiſſe tantam, vt verbis æquari vix poſsit, tam variè & formâ, & colore, & pretio exorbitatum. Quantum iſtud me offenderit, aiebat, veſtes meæ pro me dicent. Eæ profectò nec auro nec ſerico virgatæ, ſine plicis, ſine artificioſis ſuturis, nihil curioſitatis aut artis præferebant. Addidit: Ecce, hæc illa ſunt vitia, ob quæ Deus Palæſtinam Chriſtianis denuò ereptam, alijs commiſerit. Ita nos non tam noſtris viribus vos illinc eiecimus, quàm veſtris vitijs. Hæc Canonicus ille Traiectenſis Guilielmus, qui poſteà ſacræ Ciſtercienſium familiæ ſe adiunxit, fideli narratione aperuit. [a]

En, Gerarde, etiam ab hoſtibus noſtris ſapere docemur, modò ſint qui diſcere non recuſent. At nos, poſt clades etiam noſtras, cladium cauſſas amamus, tam altè nobis hæret inepta & miſera vanitas. Pedi ligneo in aureâ crepidâ, vt verbum eſt, ſimillimi ſumus.

Fuit in Aſiâ vir opulentus, cui calamitoſo caſu, cùm per niues iter faceret, putrefactus frigore vterque pes deperijt. Ille tam miſerabilem fortunam expertus, vt infelicitatem ſuam ſolaretur, mutilo corpori aptauit pedes ligneos, quos & calceis texit; ipſe famulis innixus, nouo ſed ægro inceſſu ſeſe inferebat. Vbi hoc inſuper ridiculum comminiſcebatur, vt crepidas pulcherrimas ſemper & nouas haberet, quibus ſcilicet ſpecioſam faceret miſeriam ſuam. [b] O nobilem compoſitionem! *Pes ligneus in aureâ crepidâ.* Iſtud nos feliciſsimè æmulamur: Miſeriarum, vitiorum, ignorantiarum ſcatemus, claudâ mente & ſenſibus ficulneis ſumus, planè *pedes lignei.* Veſtibus tamen, ſupellectile, libris, ac ædibus ſpecioſis ſtudemus nitere. Nimirum, vt magis conſpicua ſit noſtra inſania, & miſeria ſpecioſior, libet cum ratione inſanire. Ita humanæ ſtultitiæ præclarum ſtat trophæum & ſymbolum, *Pes ligneus in aureâ crepidâ.* Quid tu ad hæc, Gerarde?

u 5 §. VII.

a Fusè narrat Cæſarius Heiſterbach. l.4. de mirac. c.15.
b Lucianus aduerſus indoctos.

§. VII.

Ger. Tot ictus infers, Polychroni, vt vel ſuperbiſsimam quercum deieceris. Tam à me quàm ab alijs emendationem ſpera. Pol. Si modò ſperare liceat conſtantem. Mores noſtros noſti; Apriles dies imitamur, quorum ſæpe ſerenus ortus, occaſus pluuius; id iam ſupra demonſtrauimus, de Conſcientiæ & Cælitum cultu. Sed omnibus horis dicendum eſt, quod nunquam ſatis dici poteſt. Nimium flexibiles ſunt hominum voluntates, inſtabiles nimium mobiléſque. Leuiter incipimus, variè imus, inconſtanter progredimur, diſsimiliter finimus. Volaticus eſt ſępe conatus noſter, qui à ſe ipſo breuî deſciſcit. Itaque aſsiduiſsimè ingerendum nobis eſt illud: Constanter.

Fons eſt in Idumæâ, vt refert Iſidorus, qui ter in anno mutat colorem. Parum eſt hoc noſtræ inconſtantiæ; ter in hebdomade, ſubinde ter in die ſincerum Virtutis colorem mutamus, ſicut lacus ille qui apud Troglodytas eſſe dicitur, ob maleficam vim inſanus appellatus. Hic ter de die fit amarus ſalſúſque, ac deinde dulcis, totiéſque noctu etiam mutat, ſcatétque albis ſerpentibus vicenûm cubitorum. a Ab huius aquæ genio non multum diſsident mores noſtri, qui tam inæquabili motu feruntur, vt iam blandi, iam aſperi, aliquando profuſi, mox ſordidi ſimus; iam vehementer amemus, iam ſupra modum oderimus, nunc ſanctimoniam induamus, iam toti prolabamur in vitium: omnis dies, omnis hora nos mutat. Sed non eſt quòd huius rei culpam aut diabolo impingamus, aut Mundo. Neminis alterius vitio mali ſumus, ſed noſtro. Illud Spartani dictum mihi etiam nunc ſemper in animo hæret: Athenienſes ſcire equidem quæ recta eſſent, ſed nolle facere. Athenienſium nos prorſus ſimillimi ſumus, quæ agenda ſint, exactè ſcimus, ſed agere ea nolumus: Noluit intelligere vt bene ageret. b Ignorantiam culpæ prætexere non poſſumus, cùm ignorantiâ voluntariâ laboremus: voluntariè ignorat, qui diſcenda diſcere non curat, aut ſi quæ rectè didicit, didiciſſe malè diſsimulat. Atque his quidem decretum eſt non bene agere, ſed modò hunc, modò illum voluntatis impetum ſequi. Vt Chamæleon, quoniam aurâ (vt aiunt) non cibo veſcitur, hianti ſemper eſt ore: ſic illi variarum cupiditatum vento inflantur; hoc volunt, hoc nolunt; hoc hodie ſpernunt, cras appetunt. & vt rami aut tigilla quæ fluminibus innatant, temere impingunt in hanc illámue partem: ita nos variè fluctuamus, ſæpe nec icti ſapimus, vel beſtijs magis excordes. Memini me legere,

a Plin.l.31.c.2.med. b Pſal.35.v.3.

gere, a viro nobili in aulâ Wirtenbergenſi canem fuiſſe, qui vbi vel ſemel tantùm ab aulicis canibus malè acceptus eſt, iniuriæ damnique memor, deinceps herum ſuum ad veſtibulum tantùm arcis aulicæ comitatus eſt, & mox domum ſe recepit in tutum. Obſeruauit Dominus ſui canis tam circumſpectum obſequium, & : verè, inquit, meus canis plus me ſapit: ego in aulâ toties peſſimè habitus, in dies tamen vſque redeo.

Et nos quoque, moniti toties, rogati, caſtigati toties in eaſdem iterum culpas impingimus, frequenter grauiùs quàm antè, *& mentitur iniquitas ſibi.* b Ita fit ſubinde vt ad aliquam habitûs ſobrietatem nos componamus, corporique detrahamus ſuperflua. Et quamdiu hoc? dum nos pœniteat fuiſſe hac in re ſobrios & frugales. tunc autem eiuſcemodi pœnitentiæ obnoxij ſumus, cùm videmus alijs non eandem in veſte modeſtiam placere, cùm veremur ne minus opulenti, aut parci ſordidíque habeamur. Sic noſtra probitas ad aliorum oculos ſe fingit; ad ſermones aliorum huc illuc ſe vertit, & quod erat, eſſe deſinit, ſic modò palliati, modò togati, modò frugi ſumus & graues, modò prodigi & vani; mutamus ſubinde perſonam, & contrariam ei ſumimus quam exuimus; planè multiformes ſumus. Magnam rem puta, vnum hominem agere. c Malæ mentis indicium eſt hæc fluctuatio, ac inter ſimulationem virtutum, & amorem vitiorum aſsidua iactatio. Vſquequò claudicatis in duas partes (clamat Elias) ſi Dominus eſt Deus, ſequimini eum, ſi autem Baal, ſequimini illum. d Quid ora hominum pauemus, quid mortalium oculos reformidamus, ſi Deus eſt Dominus noſter, ſi modeſtia in cultu placet, cur Deum offendere, modeſtiam abijcere non veremur? Diui Bernardi ſoror, hac in re animo fuit planè non femineo. e fortiter incœpit, conſtanter perfecit incœpta. Petiuerat illa in colloquium cum fratre admitti; ſed quia comptior erat quàm fratris oculis probari poterat, ab aditu monaſterij repellebatur. Hanc illa iniuriam mitiùs ferens, fratri renunciari iuſsit, ſi delinquentem reijceret, ſaltem admitteret corrigi volentem. Admiſſa eſt. Hîc ei Bernardus grauiſsimis verbis, & in os illum veſtium luxum & vaniſsimum lenocinium obiecit: Chriſtianæ feminæ non eſſe, corpus breuî in putredinem iturum ſic perornare. Profuit illi hæc audijſſe; nec diſtulit ad frugem ſe corrigere: mox pretioſam veſtem, mitras, armillas, monilia, inaures, vittas, ſpeculum, diſcerniculum, anulos, gemmas, & omnem mundum exilio damnauit

a Io. Manl. tom. 3. collect. pag. 196.
b Pſal. 26. v. 22. c Sen. ep. 120. d 3. Reg. c. 18. v. 21. e Vita S. Bern. l. 1. c. 7.

æterno,

æterno, iuſsítque Pompam & Voluptatem res ſibi ſuas habere, ipſa Domino deinceps ſeruitura. modeſtiam quam cœpit, hanc & finijt. Non languidè ad virtutis difficultatem exurgendum: alacriter incumbendum eſt inchoatis. Vera modeſtia non tam principium inueniſſe gaudet, quàm finem addidiſſe; in extremo actu non corruit, vſque ad *Plaudite* perſiſtit; à carceribus ad metam decurrit.

§. VIII.

At nos, ô arundines vento agitatas, ô homines mollibus veſtitos! quibus tunc demum modeſtia in cultu placere incipit, cùm numi in fundo ſuſpirant, imò ſæpe ne tunc quidem. nam multis ſuauius eſt nomina contrahere, quàm aliquid pompæ veſtium detrahere. O Iordanis accola, ô Ioannes Baptiſta! quàm conſtanter rigidiſsimam tui veſtitûs modeſtiam, ad vſque vltimum vitæ actum retinuiſti! cameli pellem, non purpurâ, non ſerico vnquam emutaſti. Nos verò indociles diſcipuli, nec monita ſequimur magiſtri, nec exempla: annis & ſæculis in eâdem claſſe hæremus, aut ſi paullulum promouimus, mox ad eandem recurrimus.

Cleobulus in conuiuio ſeptem ſapientum appoſitè narrans apologum: Luna, inquit, à matre petijt, tunicam ſibi ſuíſque annis conuenientem texeret. Cui mater: Et quâ ratione id poſsim, ô mea filia; cùm te modò grandem & obeſam, modò gracilem & perparuam videam? mutabilitatem eiura, & veſtem à me ſpera. Lunæ nos germani fratres ſumus, & iam decentem in veſte modeſtiam ſapimus, iam pompam & faſtum ſpiramus, frequenter in hoc etiam expiramus. Indubiè, Gerarde, noſti, quem exitum ſortita ſit, nobiliſsima illa Campaniæ Comitiſſa, Maria Ludouici Pij Galliarum regis filia, ſed moribus non perinde ſimilis parenti. Hæc, licet vidua, nihilominus ambitioſiſsimum corporis cultum non deſinebat, dum mors pulſaret fores, & irrueret importuna. Iam ergo moribunda Perſaniæ abbatem acciri iuſsit, cui conſcientiam aperiret. verùm cùm ille aduenitſet, illa iam è vitâ diſceſſerat. Neque hîc morati famuli; rerum ſuarum quiſque ſatagebat, hic veſtem, hic vaſa; ille culcitras, iſte tapetia diripuit. ſed nec mortuæ parſum eſt. nam infimæ ſortis homo, dominæ ſuæ cadauer lecto euolutum, in terram pronum eiecit, & ſibi linteamina in ſpolium rapuit. Admiſſus, demum abbas in defunctæ conclaue, vbi miſerabile hoc ſpectaculum vidit, & corpus illud, cultiſsimum olim, iam malè opertum & abiectum humi reperit, exclamauit: Venite, cernite nobiliſsimæ Comitiſſæ pompam: En, hic rerum humanarum exitus

exitus, hæc fides eſt fallacium voluptatum, hanc habent clauſulam, mortalium triumphi. ô vanitas, ô ludibrium! a Ita, mi Gerarde, ita qui hodie florent, in autumno ſuo decident, & fortaſsis etiam calcabuntur. Viderit, quem iuuat de carne gloriari.

a Thom. Cantiprat. l. 1. mirac. c. 7.

§. IX.

GER. Licétne interrumpere? huic non abſimilem euentum nuperrimè mihi recitari audij. POL. dic liberrimè. GER. Camberiæ in prouinciâ Lugdunenſi, anno milleſimo quingenteſimo octogeſimo ſeptimo, matrona nobilis, amœniore cultu, quàm decebat, delectabatur dum viueret. Admonebat eam frequenter ſacerdos, qui ei à confeſsionibus fuit, meliori daret operam ornatui, quo placeret non humanis oculis, ſed Deo. Illa, vt erat ingenio liberiore, ſerium ſermonem familiari ioco eludens, ſolebat rogare, corporis colendi curam ſibi relinqueret, aliud nunc æuum, alios eſſe mores, ſciret, & ſibi, animi ſui ſalutem cordi eſſe, quare hoc vnum potiùs orare, vt in extremo vitæ tempore adeſſet morienti. Sacerdos, adfuturum ſe recepit, ſi quidem vllo modo poſſet. Et verò etiam adfuit, ſed illa ſibimet non ſatis aderat, nam morbus miſeræ audiendi vſum abſtulit. ita æquo Dei iudicio factum videtur, vt quæ ſalutaria ſacerdotis monita noluit audire cùm potuit, nec audire quidem poſſet, cùm velle debuit. POL. Igitur, vt audio, mortua eſt ſurda & tacens, ſed nunc etiam viuit exemplo & inclamat imitatores ac imitatrices, vt ſint in cultu moderatiores.

Quin ergo iſta contemnimus, propter quæ vulgus inſanit? Satis paruimus corpori, reddamus nos tandem in diſciplinam Virtuti. Pæclarè Romanus ſapiens: Fateor, inquit, inſitam eſſe nobis corporis noſtri charitatem; fateor nos huius gerere tutelam, nec nego indulgendum illi, ſeruiendum nego. Multis enim ſeruiet qui corpori ſeruit, qui pro illo nimium timet, qui ad illud omnia refert. Sic gerere nos debemus, non tanquam propter corpus viuere debeamus, ſed tanquam non poſsimus ſine corpore. Huius nos nimius amor timoribus inquietat, ſolicitudinibus onerat, contumelijs obijcit. Et hoc ipſum tam verè quàm ſapienter in hæc verba conſignat: Honeſtum ei vile eſt, cui corpus nimis carum eſt. a Et ſicut plerunque quorum corpora in ſaginâ, eorum animi in macie & veterno ſunt, ſic etiam quorum curæ adeò feruent in colendo corpore, horum in ornando animo ſtudium ferè nullum eſt. Vt catuli ad venandum inepti ſunt, qui ſaltare & eiuſmodi delicias

a Senec. epiſt. 14 & 88.

norunt:

norunt: ſic ad exercitia magis ſeria & ſacra parum apti, qui in curioſiore ſui cultu operam ponunt. Simplici curâ conſtant neceſſaria; in delicias laboratur: ſed labore non vano tantùm, ſed & noxio.

Dionyſius olim rex Siculus, Archidami filias multi pretij veſte donauit, quas tamen Archidamus modeſtè recuſans aiebat: Vereri ſe ne ſuæ filiæ tam inſolenti amictu turpes videantur. Intellexit vir prudens virgines nullo cultu meliùs ornari quàm ſimplici. Sanè vt luxus veſtium animum parum ſobrium arguit, ſic ſpectatores ad libidinem ſuaui fallaciâ inuitat ac pertrahit. Decet autem vt homo caſtitatis amans & virgo, vndique virgo ſit, nec vllâ ex parte ſignificationem det corruptæ mentis. Cur ergo vitijs iam antè in nos graſſantibus ſubſidium feramus, labore tam ſumptuoſo? Optimè dixiſſe mihi videtur Muſonius, qui eodem modo vtendum eſſe aiebat veſte, quo armis, nimirum tutando corpori, non oſtentando. Sicut igitur ea optima ſunt arma quæ firmiſsima, non quæ nitidiſsima; ſic optimus eſt amictus, qui corpori commodiſsimus, non qui ſplendidiſsimus, aut qui ſpectantium oculos in ſe rapiat, ſed qui ſeueritatem redoleat, qui pudicitiam teſtetur.

Quid ergo vani agimus, quid corpori, hoſti noſtro ſplendorem quærimus tot ſumptibus? quid ingenioſi ſumus in perniciem noſtram? Deum culpâ offendimus, hominibus exemplo nocemus, egenos ſubſidijs fraudamus, rem familiarem frangimus, tempus pretioſiſsimum, irrecuparabile, dilapidamus. Apage mihi hanc veſtem, ſi aliter placere alijs nequeam, niſi diſpliceam Deo; malo diſplicere omnibus, vt vni placeam Deo. Gerarde, ſanctè potiùs quàm ſcitè veſtiri velimus, &, vt Auguſtinus loquitur, a non affectemus veſtibus placere, ſed moribus.

Et hæc de cultu *Conſcientiæ, Cælitum, Corporis* dicta ſint. triplex funiculus eſt ruptu difficilis. b hæc trias mihi viſa eſt inſeparabilis. Cælitum cultus illic exiguus eſt, vbi nullus eſt cultus conſcientiæ vel animi, & multus corporis. Qui corpus tam ſtudioſè colit, conſcientiam profectò negligit; porrò qui conſcientiam ſilueſcentem habet & incultam, quomodo colet Cælites? Ergo, mi optime Gerarde, vt non negligamus conſcientiam, minus colamus corpus, & plus Cælites.

a In reg. tom. 1. fine. b Eccl. c. 4. v. 12.

FINIS.

AMVSSIS

Omnium

HVMANARVM

ACTIONVM

RECTA INTENTIO.

Ser[mis] Principibus

MAXIMILIANO

S. R. I.

Archidapifero, Electori;

Et Ser[mæ] Coniugi

ELISABETHÆ

Comitibus Palatinis Rheni,

Boiorum Ducibus,

Dominis meis Clementiſſimis.

CAPITIS ornamentum olim (ſi Suida credimus) fuit Tiara. Hanc *ſoli Reges rectam ferebant* apud Perſas, Duces autem inclinatam. a Demaratus Rex Spartæ, ſed tunc exul, regum potentiſſimo Xerxi, quid è re foret ſuſcepti belli prudenter ſuaſerat. Xerxes iam non vnâ clade ſapere doctus, Demarato gratias egit, quòd ſolus ſibi verum dixiſſet, & permiſit petere quod vellet. Petijt ille, vt Sardes maximam Aſiæ ciuitatem curru vectus intraret, *rectam capite tiaram gerens.* Id ſolis datum Regibus. b Recta Intentio Ser. Principes, non ſolum oſtendit Reges, vti Tiara recta, ſed & facit, nec tantùm ornamentum eſt capitis, ſed & caput humanarum actionum omnium. Sine hac Tiarâ, ſeu, Cidari rectâ, nemo beatum illud in alto regnum adibit.

Et quamuis non malè Recta Intentio, huic Regum inſigni, rectæ Cidari conferri poſſit, eam tamen longè melius Seruator noſter *Oculo* comparauit, & quidem *ſimplici*. Hic oculus inſtar regulæ eſt, quâ omne Rectum probari ſolet. Mille errores ſunt, quibus inuoluimur, ſi vel momento deflectamus oculos ab hoc ſeu oculo, ſeu hac amuſſi & regulâ. Ab hac ſanè pendent omnia, ad hanc omnia examinanda ſunt. Eam ob cauſſam neceſſaria prorſus eſt exactiſſima cognitio Rectæ Intentionis, ſeu, noſtri finis in rebus agendis omnibus. Et Plato cenſuit *inutilem omnem ſcientiam, ſine notitiâ optimi finis.* c Et quamuis plurimi non neſciant, omnia ad Deum dirigenda, ijs tamen euenit quod aliquibus, qui neſciunt ſe ſcire quod ſciunt, quemadmodum id ſæpe quærimus quod manu tenemus: ita plerumque non tam ignoramus, quid Recta Intentio ſit, quàm exercere illam negligimus. Hæc cauſſa fuit, quæ non impulit ſolùm, ſed coëgit me penè illud quod dixiſſem, etiam ſcribere, vt rei ſummè neceſſariæ vſus non ſolùm optimè ſciretur, ſed etiam exactè & aſſiduè adhiberetur. In plurimis errabit, imo in omnibus, qui aut neſcierit quid Bona, quid Mala ſit Intentio, aut illam actionibus omnibus applicare, hanc repudiare in omnibus neglexerit. Tanti eſt, non tam facere quod decet, quàm reſpicere quò oportet. Ad illum oculum omnia videntem, omnium oculi erigantur neceſſe eſt. Nihil videt, aut certè cum noxâ videt, quiſquis oculum illum non aſſiduè intuetur. Inter illos in cælo Reges nunquam cenſebitur, qui Tiaram hanc

aut

a *Suidas in hiſtor. mihi pag. 966.* b *Seneca l. 6. de benef. c. 31.*
c *Plato in Theat.*

aut inclinatam geſſerit aut recuruam : Intentio à recto detorta paruum efficit ; quicquid contingit. Nec vnquam dici poterit Bonum, quod Intentione factum eſt Malâ. Intentio actionum prorſus omnium AMVSSIS eſt.

Et hanc Amuſſim, Ser. Principes, hunc ſimplicem Oculum, Sereniſſimis oculis Veſtris velut rem ſuam expectantibus, hîc defero. Orbi liquere puto, quàm Serenitates Veſtræ hunc Rectæ Intentionis Oculum, vel ſuis oculis longe habeant chariorem, quàm in omnibus Deum & Diuina ſpectare, quàm ſincere Dei honorem quærere, quàm denique ſua omnia ad diuinæ voluntatis nutum dirigere ſoleant. Hæc illa Rectæ Intentionis argumenta non fallacia ſunt, hic ille *ſimplex Oculus* eſt, adeò commendatus ab ipsâ Veritate. Hunc igitur oculum, cùm Sereniſſimis oculis offero, non tam mea do, quàm ſua illis reddo, & ad ſe ſpectantia. Et vtinam hoc facere ſcirem congruè tantorum Principum faſtigijs. Erubeſcit hic liber tam tenuiter excultus, Sereniſſimos oculos ac manus adire, atque, ſi liceret ſuum autorem non proderet. Verùm à ſua fronte ſumit audaciã ; ſolatur illum & in ſpem erigit, præfixus ſibi titulus *Recta Intentio.* Hæc enim viliſſima etiam munuſcula commendare nouit.

Notum è veteri hiſtoriâ, Sinætam, hominem paganum regi Artaxerxi aquam è Cyro flumine cauis manibus obtuliſſe. In auream phialam exceptum hoc munus, & in pretioſiſſimis numeratum eſt. a Tam tenue donum, gratum vtique non fuiſſet, niſi tam *Bona Intentio.* Regi Galliarum Ludouico XI. Conon agricola rapam inſigniorem obtulit. munus fuit & hoc gratiſſimum, auróque repenſum. b Sed quis rapæ hoc pretium poſuit ? *Bona Intentio.* Siquidem nec argentum nec aurum, nec quidquam eorum, quæ pro maximis accipiuntur, beneficium eſt, ſed ipſa tribuentis voluntas. Et hoc eſt, Ser. Principes, quod mihi meoque libro animum addidit, vt mea ſe voluntas explicare auderet per tam tenue obſequium. Non enim refert quid detur, ſed quâ mente : quia non in eo quod fit aut datur, obſequium conſiſtit, ſed in ipſo dantis aut facientis animo, ſeu *Bonâ Intentione.* Sicut nec in victimis (ait Romanus Sapiens) licet optimæ ſint, auroque præfulgeant, Deorum honos eſt, ſed pia ac recta voluntate venerantium. c Hac ipsâ, Ser. Principes, hanc ego Amuſſim, hunc Oculum ſimplicem Serenitatibus Veſtris offero dicoque. Liceat, obſecro Sereniſſimi nominis ſplendore frui & hunc librum, qui tum demum quorumcunque oculorum noctem non metuet, cùm ei talium Principum oculi ſereniſſimum diem ſuum non negauerint. Monachij Anno Chriſtiano MDCXXVI.

Serenitatum VV.

Infimus cliens

Hieremias Drexelius è Societate IESV.

a *Ælian. l. 1. Var. hiſt. c. 32.* b *Io. à Cock l. 2. Aphor. c. 17.*
c *Sen. l. 1. de benefic. c. 6.*

LECTORI.

DE Oculis, Lector, litem mihi non mouebis, ſpero, Hîc ſæpiuſcule Vallam iubemus valere, ſeu quemcunque comptioris ſermonis auidum. Animus eſt piè diſſerere; quid refert, ſi minus ſcitè? De RECTA INTEN-

* TIONE

loquimur; hanc alius finem appellet, aut ſcopum, mentem vocet aut metam: nomen rei tribuat quodcunque placuerit, nos rem curamus, neque enim hic diſcere cupimus loqui, ſed ſapere. Nec neſcimus, non tantùm vitij eſſe, non intelligi, ſed & agrè intelligi. Ita minus compte loqui non refugimus, modò poſsimus clare. Et vtinam redeat Auguſti Caſaris aeuum, quo hominibus verba ſua nondum periculoſa erant. a

Diſſertatio noſtra, Summam rerum, omnium humanarum actionum regulam & caput complectitur, INTENTIONEM RECTAM. *Hanc tibi vocem, licet huc non è Latio adductam, millies ingerimus, vt, Chriſto monente,* b *importunitas ſaltem perſuadeat, quod nequit ratio.*

INTENTIO RECTA *virtutum omnium caput, & dux; caſtrum, & arx, & metropolis non malè appelletur, vt quæ omnes ampliſsimis viribus aſſi-dat. Quia verò nec ipſa ſuos ignorat hoſtes, ideò duo ingentia mala humani gentis,* VANAM GLORIAM, & TEMERARIVM IVDICIVM *bonæ intentionis hoſtes capitaliſsimos iure inſectamur. Hæc verò, mi Lector, coram Sereniſsimo Electore* MAXIMILIANO, & *coram Ser. eius coniuge* ELISABETHA, *Bauariæ Ducibus, Anno* 1623. *dicta; tuo autem bono, quicunque legis, ſcripta ſunt. Si lubet, fruere. Atque vt ſcias,* RECTAE INTENTIONIS *notitia, ars eſt, quæ compendio doceat,* nunquam ce-rare. *Artes cetera pani, hæc cælo lucrando facit. Hanc artem neſciſſe, eſt cæ-lum perdidiſſe.*

Quare, mi optime Lector, in rem tuam vigila, & diſce ſine impenſis cœ-lum emere: tantò melior erit omnis tua actio, quantò ſanior INTENTIO. *Hoc te volui ſcire, & saluere.*

a Senec. l. 3. de benef. c. 27. b Luc. c. 11. v. 8.

APPROBATIO
R. P.
PROVINCIALIS.

DVos libros, quos P. Hieremias Drexelius, Societatis noſtræ Preſbyter, de RECTA INTENTIONE ſcripſit, ab aliquot eiuſdem Societatis Theologis cenſos probatóſque; Ego Gualterus Mundbrot, Societatis IESV per Superiorem Germaniam Præpoſitus Prouincialis, factâ mihi poteſtate ab admodum R. P. N. Generali Mutio Vitelleſco, in lucem dari permitto.

In cuius rei fidem auctori chirographum hoc dedi, officij mei ſigillo munitum. Landſpergæ. 25. Aprilis. ANNO MDCXXV.

Gualterus Mundbrot.

LIBER

LIBER PRIMVS.

INTENTIONEM BONAM, MALAM, ADIAphoram, Nullam explicat.

CAPVT I.

Quid ſit RECTA INTENTIO.

DARIVS, clade ſuâ & Alexandri Macedonis fortunâ, notiſsimus rex Perſarum, acinacem habuit, cui ex gemmâ erat vagina, quem Zonâ aureâ muliebriter cinctus ſuſpenderat. a Nobilis gladius modò virilem dexteram fuiſſet ſortitus. Celeberrimus eſt multorum ſcriptis gladius Georgij Caſtrioti, quem Scanderbegum vocabant, qui hominem medium ictu tranſuerſo vnico diſſecare potuiſſe ferebatur. Noti ſunt è ſacris voluminibus Goliathi & Saulis gladij: Celebres ſunt ab eruditis paginis complures alij equeſtrium virorum gladij, nonnunquam ſuperſtitioſâ religione culti.

At verò nullius herois gladius vnquam tam vitalis fuit famæ, atque Hebræi Moſis Virga: Illa tot miraculorum, tot ſtupendorum prodigiorum operatrix Virga. Quæſierat è Moſe Deus, quid manu teneret? Virgam, reſpondit. Cui Deus: *Proijce eam*, inquit, *in terram. Proiecit, & verſa eſt in colubrum.* Iuſſerat iterum Deus, extenderet manum, & apprehenderet caudam colubri. *Extendit, & tenuit; verſáque eſt in virgam.* b

Hic pulchrè ſubiecit oculis Deus, bonas & malas actiones ſic à nobis eſſe, vt ſi terram & res terræ ſpectemus cùm agimus, colubri ſiant; actus malitiæ veneno tincti; ſin animum cælo attollamus, virga Moſis, opera cæleſti præmio digna exiſtant. Tanti refert, quomodo Moſaicus iſte ſcipio tractetur, an manu teneatur, an humi proijciatur. Hic ſcipio, hæc Moſis virga omnium Magorum virgas deuorauit; hæc flumina in ſanguinem mutauit; hæc rupem in fontem diluit; & è duri ſilicis venis ſubitum torrentem elicuit; hæc marinos fluctus in tutiſsimos parietes diuiſit. potuit dicere Moſes, hoc baculo duce, & ſaxa, & maria penetro; omnia mihi peruia ſunt. Hac Moſis virgâ ſacri Doctores deſignatam aiunt

a Curtius l. 3. poſt initium. b Exodi c. 4. v. 2. 3. 4.

RECTAM in omnibus humanis actionibus INTENTIONEM, cui penetrabilia ſunt omnia. Hìc autem, prima omnium quæſtio, quid ſit RECTA INTENTIO.

Chriſtus Dominus RECTAM INTENTIONEM appellat OCVLVM SIMPLICEM. Cur Oculum? cur ſimplicem? DEVM Theologi *ſubſtantiam ſimpliciſſimam* vocant, in quâ nulla ſit compoſitio aut mixtura: nil aliunde collecti aut emendicati, nihil enim in Deo eſt, quod non eſt Deus. Sic oculus, ſic & Intentio ſimplex dicitur, cui nihil impuri, nullus ſui amor, non fatuus timor, non ſpes vana ſit admixta, ſed quæ pura, nec vllis eiuſcemodi ſordibus turbata, ad Deum ſolum directa, eo ſolo contenta ſit.

Ergo, Intentio Recta eſt, quæ cùm operatur, operis ſui finem conſtituit Deum, ſeu, quæ omnia ad Dei gloriam & honorem reuocat. Explanat id ſanctus Ambroſius Aquilæ ſolertiâ. Hæc pullos ſuos inuolucres exploratura, & à legitimis ſeparatura ſpurios, vngue ſuſpenſos tenet in aëre, eóſque opponit ſolaribus radijs: qui irretortis & hiantibus oculis excipiunt ſolem, ij agnoſcuntur in filios, ſubmittuntur in nidum, fouentur & aluntur. perinde ſi dicat mater: hi mei filij ſunt; ſtirps Aquilina, digni quos nutriam. cęteros qui ſolem tremulis ac palpitantibus oculis, idque ægrè admittunt, vt degeneres nido præcipitat, & vt genus non ſuum exhæredat miſerabili lapſu. Ita & ij prorſus qui Deum obtu tu aſsiduo ſic poſſunt reſpicere, vt omnes ſuos actus SINCERE ac INTEGRE ad Dei honorem dirigant, vnicam voluntatem diuinam in omnibus ſectentur, veriſsimi Dei filij ſunt, his SIMPLEX OCVLVS eſt.

§. II.

Fuit è priſcis Aſcetis vnus aliquis, qui quotieſcunque operis aliquid erat aggreſſurus, ſubſiſtebat aliquantiſper cogitanti ſimilis. Interrogatus quid hoc ageret: opera noſtra, reſpondit, ex ſe nulla ſunt, velut informis trabs, niſi recto fine ſinceráque intentione velentur ac veſtiantur. Et velut qui ſagittis ad ſcopum eiaculandis certant, non emittunt antè ſagittam, quàm oculo collinearint ad metam: ſic & ego, quicquid demum acturus ſim, ad Deum finem & ſcopum noſtrum vltimum, intentionem meam dirigo. & hoc eſt, ait, quod ago dum ſubſiſto, id enim Deus à nobis exigit. a Optimè factum dictúmque.

Rectè ſentit Bernardus, inſulſam eſſe Deo noſtram omnem & obedientiam & patientiam, niſi omnium quæ agimus vel patimur,

a Vitæ Patrum.

mur, ipſe ſit cauſſa. Et quemadmodum qui propoſito præmio bombardas explodunt in eundem orbem ligneum, quò minus ab orbis centro aberrent, oculum læuum plerumque claudunt, ſolo vſuri dextro, quò vegetior ſit acies & certior feratur in vmbilicum ſcopi: ita prorſus claudendus & nobis eſt ſiniſter oculus tot humanorum reſpectuum, tot peſsimarum obſeruationum, tot inanium ſcientiarum, ſolus verò dexter largiſsimè aperiendus aſpiciendo Deo per ſinceram intentionem.

Sederat ad fontem Seruator noſter à viâ feſſus, fame ſitíque exhauſtus, & vbi colloquium cum Samaritide finijt, diſcipuli ea quæ emerant, anteponentes: *Rabbi,* aiunt, *manduca.* Quibus Dominus: *Ego*, inquit, *cibum habeo manducare quem vos neſcitis.* Nec tamen inter ſe quærere omittunt diſcipuli, &: *Nunquid,* aiunt, *aliquis attulit ei manducare?* Tandem apertè Chriſtus, *Meus cibus eſt*, inquit, *vt faciam voluntatem eius qui miſit me, vt perficam opus eius.* a Hic itidem cibus eſt omnium Deo ſeruire cupientium, *vt perficiant opus eius.*

Atque ſi rem ad calculos reuocemus, omnes ex eâdem patinâ cenamus, herus & famulus, opulentus & egenus, doctus indoctúſque, vnus omnium cibus eſt, vnica Dei voluntas, vnicus Dei honor; támque contentus ſit ſorte ſuâ primus & ſummus, quàm ſuâ poſtremus & infimus, quando omnium vna debet eſſe actio, vnam, atque vnicam Dei gloriam in omnibus ſpectare.

a Io.c.4.v.41.& ſeqq.

§. III.

Ratio viuendi, inquit Baſilius, in homine Chriſtiano, verum ſibi ſcopum habet propoſitum, Gloriam Dei. a Et diuini Pauli præceptum eſt: *Non ad oculum ſeruientes quaſi hominibus placentes, ſed vt ſerui Chriſti, facientes voluntatem Dei ex animo.* Et vt hoc altiùs infigat animo, idipſum ingeminat: *cum bonâ voluntate ſeruientes, ſicut Domino & non hominibus.* b Amandus eſt Deus operando, & amando Deum, operandum eſt propter Deum. ab exemplo id patebit.

Honeſtæ vitæ matrona, cùm reducem habet è viâ maritum, ſoſpitem & ſanum, qui vtrum viueret ignorabat, à quo diu nullas acceperat litteras, cùm præſentem videt, ingentia edit lætitiæ ſigna: hîc famulæ vices obire, ocreas detrahere, pedes abluere, non infra ſortem ſuam reputat. Scit quidem hoc ancillarum aut ſeruorum eſſe; ſed illa ſeruilem hanc operam præoccupans, & amorem teſtari vult & gaudium. non vile videtur ei obſequium, quod amor facit

a Orat.16.de ebriet.& ingluuie. b Epheſ.c.6.v.6.& 7.

facit tam ſuaue: honori ducit ſi à ſeipsâ abijci. Pari modo, ſi nos quicunque ſimus, noſtrum duntaxat munus, laborem, officium, fortunam attendamus, facilè obrepet tædium, & oneri erit etiam facillimus labor; grauiter queremur quoties non iucundè licuerit quieſcere: At verò ſi oculos aliò mittamus, & Deum reſpiciamus, *ſeruientes ſicut Domino, & non hominibus*, nullum nec vilem nimis, nec nimis grauem cenſebimus laborem; quies erit moleſtiæ. Opifices cùm ipſis Dominis ſe laborare ſciunt, ſolertiâ longè maiore id faciunt. thoracem accipit ſartor reficiendum: hîc prima quæſtio eſt, cuinam? ſi Domino, mox ſepoſitis tantiſper alijs, ipſe magiſter hanc operam præſtat, quam alioqui puero imperaſſet. Ergo, non nos, ſed Dominum attendamus, *ſeruientes ſicut* DOMINO; *& non hominibus.* Pura erit Intentio, inquit Bernardus, ſi in omni actione noſtrâ aut honorem Dei, aut vtilitatem proximi, aut bonam conſcientiam quæramus. *a*

Præclariſsimè Seneca: Non poteſt, inquit, quiſquam beatè degere, qui ſe tantùm intuetur, qui omnia ad vtilitates ſuas conuertit: alteri viuas oportet, ſi vis tibi viuere. *b* Quodlibet vitium ſic à Deo abducit hominem, vt is ſibi viuat, ad ſua commoda vigilet, ſtertat ad aliena. Vbi ergo Intentio anhelat ad æs & nummos, ibi carior hoſpes non eſt quàm pecunia: vbi intentio carnem ſapit, illic voluptas inter intimos amicos numeratur: vbi verò in altum ſuſpirat intentio ad honores & dignitates, iſtic anxiâ ſedulitate colliguntur pennæ quæ euehant ad alta, nec vllus gratius fert munus, quàm qui alas donat huic ambitioſo volatui idoneas. En, vt horum oculi auerſi abeant à Deo in res vaniſsimas, quas ocultâ Intentione concupiſcunt. ita ſibi ipſis viuunt. At, nequit Deo viuere, qui vult viuere ſibi.

Ergo, Oculus ad Deum perſeueranter reflexus, hic demum SIMPLEX; Intentio Deum vbique obſeruans, nec aſpiciens quidquam niſi ſimul aſpiciat Deum, hæc demum & RECTA & SINCERA eſt Intentio. Per hanc viuimus Deo, vti Hebræo pſaltæ iucundiſsimum erat dicere: *Et anima mea illi viuet.* c Hinc pulcherrimum illud à ſeipſo impetrans: *Non proponebam*, inquit; *ante oculos meos rem iniuſtam.* d

CAP.

a Bern. in ſentent. b Sen. epiſt. 48. initio.
c Pſal. 21. v. 31. & Pſal. 100. v. 3. d Ibid.

CAP. II.

Quæ ſit

INTENTIO RECTISSIMA.

TRiplici ferè modo Intentionem noſtram dirigimus ad Deum. Primo: ſeruit quis Deo, & à noxis grauioribus ſe continet, formidine pœnæ; inferorum ignes, æternos cruciatus metuit. hic talis ſubinde audet aliquid non carcere tantùm aut breuibus Gyaris, ſed inferis dignum: audet, inquam, aliquid, & rem in caſum dat, nam cogitat: nondum tam vicinus inferorum ergaſtulis ſum, quin lætiuſculè hoc aut illud audeam: debitum quo me forſan obſtricturus, confeſsione piaculari tollere, noxam quam fortaſſe contracturus, iterum delere potero: audeamus ergo; perendie licebit redire ad officium. Ah, oculus iſte ſimplex non eſt, nec, ſi ſit, diu talis eſt, non enim ſolum Deum reſpicit. Si manes & inferi fabula eſſent, homo ille cælum ſibi extra cælum ſtrueret, & beatum ſe crederet, ſi licenter & ad ventris curas abiectus viueret vt pecus. Hæc Intentio eorum eſt ferme, quos Paulus homines vocat *Animales*, qui non percipiunt ea quæ ſunt ſpiritûs Dei. *a*

Altero modo, Intentio ad Deum dirigitur: Seruit quis Deo, quia cupit inter beatos viuere. cælum ei dulce: merces æterna, merces magna nimis. inclinat cor ſuum ad faciendas iuſtificationes propter retributionem. *b* Intentio hæc primâ multò melior eſt, nec tamen optima eſt: melior, inquam, nam iſte qui cæli gaudia concupiſcit, cautior eſt, quàm ille qui orci tormenta ſolùm metuit, neque ea metuit ſemper, ſed quandoque ſuæ formidinis oblitus, ruit in vetitum.

Tertio modo, Intentionem ad Deum rectiſsimè dirigit, qui ſic animo ſentit: Seruio Deo, & ideò ſeruio, quia hic Dominus digniſsimus eſt, vt ei ſeruiatur ab omnibus, & quia me beneficijs eximijs, innumeris præuenit; omnia ipſi debeo. Huic placere cupio, & propter hunc omnia facio, quæcunque facio: de præmio & mercede nihil omnino ſolicitus ſum: Ego Deo ſeruio, ſeruiámque dum vixero, vbi vbi demum ſit remuneratio.

Hæc omnium optima, hæc RECTISSIMA eſt Intentio, non ſui, ſed Dei; non Vtilis, ſed ſolius Honeſti aſpectu facere omnia. De hac Intentione gloriatus Hebræus Rex Dauid: Voluntariè, inquit, ſacrificabo tibi, & confitebor nomini tuo, *quoniam bonum eſt*. c

a 1. Cor. 2. v. 14. b Pſ. 118. v. 14. c Pſal. 53. v. 8.

Facundiſsimè hîc Auguſtinus: Quare, inquit, voluntariè? quia gratis amo quod laudo. Laudo Deum & in ipsâ laude gaudeo, ipſius laude gaudeo, quo laudato non erubeſco. Gratuitũ ſit, & quod amatur, & quod laudatur. quid eſt gratuitum? ipſe propter ſe, non propter aliud. Quod præmium accepturus es à Deo, ô Auare? Non tibi terrâ ſed ſeipſum ſeruat, qui fecit cælum & terram Voluntariè ſacrificabo tibi; noli ex neceſsitate. Si enim propter aliud laudas Deum, ex neceſsitate laudas: ſi adeſſet tibi quod amas, non laudares Deum. Vide quid dicam. Laudas Deum, verbi gratia, vt tibi det amplam pecuniam. Si haberes aliunde amplam pecuniam, non à Deo, nunquid laudares Deum? Si ergo propter pecuniam laudas Deum, non voluntariè ſacrificas Deo, ſed ex neceſsitate ſacrificas, quia præter illum neſcio quid aliud amas. Contemne omnia, ipſum attende, ipſum gratis dilige, quia melius ab eo non inuenis quod det quàm ſeipſum. Et confitebor nomini tuo, Domine, quoniam bonum eſt. Ob nihil aliud, niſi quia bonum eſt. Nunquid ait, Confitebor nomini tuo Domine, quia das mihi fructuoſa prædia, quia das mihi aurum & argentum, quia das mihi latas diuitias, excellentiſsimam dignitatem: non. ſed quid? *quoniam bonum eſt.* Melius nihil inuenio quàm nomen tuum, ideo confitebor nomini tuo Domine, quia bonum eſt. *a*

a Aug. tom. 8. in Pſal. 53.

§. I.

En, ſeruire Deo propter Deum, hoc demum verè Deo ſeruire eſt. Sic enim & Deus nos amat, ſic & ipſe nobis ſeruit, vti per Oſeam promittens: Diligam, inquit, eos ſpontaneè, *a* hoc eſt, merè gratis. Idem à nobis iure exigit, neque enim vult vt nos ſeruiamus ſibi, ſicut canis ſeruit ſuo Domino pro oſſe aut offâ. nam ſi Deo ſeruiamus pro cælo, cælum nobis charius eſſe Deo, ſatis monſtramus. Appoſitiſsimè huc Seneca: Inueniuntur, inquit, qui honeſta in mercedem colant, quibúſque non placeat virtus gratuita: quæ nihil habet magnificum, ſi quidquam habet venale, cùm virtus nec lucro inuitetur, nec abſterreatur damno, adeóque neminem ſpe ac pollicitatione corrumpat. Calcatis vtilitatibus ad illam eundum eſt, quocunque vocauit, quocunque miſit, niſi reſpectu rei familiaris: interdum etiam ſine vllâ ſanguinis ſui parſimoniâ vadendum, nec vnquam imperium eius detrectandum. Quid conſequar, inquis, ſi hoc fortiter, ſi hoc grate fecero? quod feceris. Nihil tibi extra promittitur. Si quid fortè obuenerit commodi, inter acceſ-

a Oſe. 14. v. 15.

ſtiones numerabis. Rerum honeſtarum pretium in ipſis eſt. a Præclariſsimus teſtis in hanc rem venit Ludouicus Bloſius, qui hoc ipſum confirmans: Dominus, inquit, ad ipſam Gertrudem virginem aliquando dixit: Vellem electis meis perſuaſum eſſe, quòd eorum bona exercitia & opera mihi omnino placeant, quando ipſi ſeruiunt expenſis ſuis. Illi autem expenſis ſuis mihi ſeruitium præſtant, qui licet ſaporem deuotionis minimè ſentiant, fideliter tamen (vt poſſunt) orationes & alia pia exercitia ſua peragunt: confidentes de pietate meâ, quod ego illa libenter & gratè ſuſcipiam. Plerique ſunt, quibus ſi ſapor & conſolatio interna concederetur, non eis prodeſſet ad ſalutem, & meritum ipſorum valdè minueretur. b

Hanc igitur Intentionem vt optimam & puriſsimam probamus, quâ quis facit quippiam, quia Deo ſic placet, quia Deus vult, quia Deus ob immenſam bonitatem ſuam digniſsimus eſt, vt eius honori fiant omnia. Quare ſecum quiſque ſic ſtatuat: Seruio Deo propter Deum, qui TANTVS eſt, vt ſi cælum non ſit, nec ſint inferi, ſolus tamen digniſsimus ſit, cui omnes Angeli, cui gens humana, cui quicquid creatum eſt, ſeruiat quàm accuratiſsimè.

Facile autem eſt deprehendere, num quis animo ſic ſentiat. Fit enim non raro vt alteri alteros temere aſpernemur, & contemptim dicamus: ecquid magni habet hæc ſcriptio, hæc dictio? quid egregij in hoc conſilio, hac actione, hoc opere? mandetur hoc alijs, quiuis id poſsit. His cauillis Rectæ Intentionis homo minimè turbatur, ſed generosâ mente: Domine mi, ait, parum ego laboro tibi hoc diſplicere. non hoc feci vt tu laudes; tibi & mille alijs non placeat, id mihi curæ non eſt, modò vni Deo non diſpliceat. Mihi maxima laus eſt & merces, rectè feciſſe. Probet hoc Deus, etſi vniuerſus Orbis improbet, id ego ſcilicet nec flocci facio; contemnere & contemni iam didici. Sciant homines eum me eſſe quem offendere ſine periculo poſsint. Scio quem debitorem appellem poſt laborem; in ſinu gaudere ſcio. Hæc Amuſsis rectæ Intentionis docet.

Quòd ſi quis res ſuas ab alijs non magni fieri, grande ſupplicium putet, turbetur, doleat, triſtetur & animo concidat, dicatque: ergo poſthac penitus feriabor, vt non habeant hi ſcioli quod damnent; otiari mihi ſuauius erit, quàm hæc tam iniqua iudicia ſubire. En, miſer, hîc deprehenderis in flagranti delicto. nam ſi recta tibi eſſet ad Deum Intentio, in minimis poneres te tuáque ab alijs non commendari, aut ſiniſtris iudicijs atque ſermonibus flagellari. hæc puræ

a Sen. l. 4. de benef. c. 1. b Bloſ. Monil. ſpirit. c. 3. ante med.

Intentionis hominem nunquam deijciunt gradu: ſpernit ſe ſperni, Deum reſpicit, cui vni ſe ſuâque probare cupit. Hem, quàm eſſemus miſeri (& ſumus certè) qui aliorum iudicia in tormenta noſtra vertimus, alijs diſplicere ſupremum malum credimus, laudem ex plurium aſſenſione venientem maximum bonum cenſemus, nec vnquam nobis ſuaue eſt laborare, niſi cùm alij nos incipiunt laudare, aut certè laborem noſtrum beneuolè ſpectare. An ignoramus, ægrè & raro ſatisfieri humanis oculis, qui ſolum opus quod vident, æſtimant, animum cæci prætereunt? Deo ſeruire & iucundum eſt, & facile. Deus enim cor, vt Gregorius loquitur, & non ſubſtantiam penſat, nec cogitat quantum, ſed ex quanto quis operetur.

§. II.

Arboris radix aut fructum dulcem facit, aut amarore inficit; nam prout radicis ſuccus dulcis aut amarus eſt, ſic & fructus. *Si radix ſancta, & rami.* [a] Et ſicut riuulorum aqua eiuſdem cum fonte saporis eſt; ſic & humanæ actiones, eiuſdem bonitatis aut malitiæ cum Intentione, quæ illarum & radix, & fons eſt. Optimè, ſimulque breuiſsimè Auguſtinus: Non, inquit, valdè attendas, quid homo faciat, ſed quid, cùm facit, aſpiciat. [b] Donauit aliquis magnam pecuniam: ſed diues, ſed non ſenſurus impendium. Donauit alius: ſed pauper, ſed parte patrimonij ceſſurus. Summa eadem eſt; beneficium idem non eſt; Intentio variat. Seneca velut vnus ex integerrimis Chriſtianis præclariſsima hac de re monita ingerens: Quoniam quidem, inquit, non in facto laus eſt, ſed in eo quemadmodum fiat. Exemplis hoc firmat: eadem res ſi gulæ datur, turpis eſt: ſi honori, reprehenſionem effugit. Amico ægro aliquis aſſidet? probamus. at hoc ſi hæreditatis cauſsâ facit, vultur eſt, cadauer expectat. Eadem & turpia ſunt, & honeſta: refert, quare, aut quemadmodum fiant. Ergo infigi debet perſuaſio (nos Intentionem vocamus) ad totam pertinens vitam: qualis hæc perſuaſio fuerit, talia erunt quæ agentur, quæ cogitabuntur: qualia autem hæc fuerint, talis vita erit. M. Brutus dat multa præcepta & parentibus, & liberis, & fratribus. Hæc nemo faciet quemadmodum debet, niſi habuerit quò referat. Proponamus oportet finem ſummi boni, ad quem nitamur, ad quem omne factum noſtrum dictumque reſpiciat (nemo Chriſtianorum magis Chriſtianè hoc dixerit) velut i nauigantibus ad aliquod ſidus dirigendus eſt curſus. Vita ſine propoſito vaga eſt. [c] Quid poſſet dici religioſius.

Publius

a ad Rom. c. 11. v. 17. b Aug. in Pſ. 31. c Sen. longiſſ. ſed aureâ ep. 95. circa med.

Publius Mimus ſuccinctè quidem ſed præclarè quoque dixit: Malus eſt vocandus, qui ſuâ cauſſâ eſt bonus. Ergo non tantùm non licet mihi eſſe malum propter me, ſed nec bonum etiam propter me; propter Deum omnia. Ad finem ſummi boni, vt Seneca loquitur, omne factum dictúmque noſtrum reſpiciat.

§. III.

Iuſtum deduxit Dominus per vias rectas, & oſtendit illi regnum Dei. a Sed quâ id ratione verum? An non Paulus, cùm orbis eccleſiaſtes eſſet, iuſtus fuit? quantas tamen per ambages, per quot anfractus, quàm curuis itineribus ductus eſt ad cælum? Principiò, Iudæus erat Phariſæorum diſcipulus, ſectæ ad quam formabatur tenaciſſimus. Deinè diſcipulo magiſter, feruens Phariſæus, pertinax Rabbinus. Tertiò, factus eſt Chriſtianorum inſecutor & tortor, præſes lictorum, *vt ſi quos inueniſſet huius via viros ac mulieres, vinctos perduceret in Hieruſalem.* b Quartò, fit denuò diſcipulus, ſed Ananiæ optimi Chriſtiani. Quintò, fit & ipſe Chriſtianus, & Chriſtianorum Orator. Sextò, in omnem Orbis plagam emiſſus à Deo, terras tranſilijt & maria, terram ex terrâ, mare ex mari mutans. An non flexuoſæ ſunt hæ viæ? Quot præterea caſibus, quantis quotidie periculis, quàm pænè innumeris vrgebatur ærumnis? nunc ei mortem minatur mare, nunc falſi fratres, nunc latrones in Pauli caput coniurant; modò gentes infeſtant, modò Iudæi vexant, iam in naui, iam in carcere, iam in ſolitudine, iam in vrbibus contrarios experitur euentus: nunc virgis cæditur, iam lapidibus inſternitur, quotidie ferè moritur. Septimò demum Romam venit, & illic caput amittit. Quis has ſemitas non dicat ſinuoſas? Sed audi, mi bone homo, via hæc tam tortuoſa, recta via non eſt ad cælum. Potuiſſet alius, non Paulus, æquè multum & plus Paulo perpeti, & tamen aberrare à cælo. Ergo, rectiſsima via Pauli ad cælum, fuit eiuſdem puriſsima ac ſinceriſsima Intentio ad Deum: in illis perferendis omnibus, vnicum Dei honorem ſpectabat. Hæc amuſsitata ad cælum via eſt; hanc omnes Sancti tenuerunt, ab hac nullus proborum hominum obliquo tramite ingreſſus eſt: *Iuſtum deduxit Dominus per vias rectas.* At illi tam varij caſus, tam multiplices ærumnæ, tam incerti ac mali euentus, quibus omnis vita pleniſsima eſt, militiæ morem à nobis obſeruari volunt. In bello nil noui aut miri eſt tortuoſos aggeres moliri. imò quandocunque dux belli ad vrbis mænia vallum ducere inſtituit, non rectis lineis ſed incuruis

a Sap. c. 10. v. 10. b Act. c. 9. v. 2.

flexuoſum

flexuoſum ducit. Hæc ad obſidendam vrbem directa via eſt, quæ tam curua eſt & impedita. Ita nos Deus per omnigenam calamitatum varietatem ad cælum ducit, at quoniam in hoc ipſo tam flexuoſo calle, rectiſsima eſt proborum ad Deum Intentio, veriſsimè affirmatur: *Iuſtum deducit Dominus per vias rectas.* & quod huic proximum: *Iuſti in perpetuum viuent, & apud Dominum eſt merces eorum, & cogitatio eorum apud altiſsimum.* a Quia illi hoc aſsiduè cogitant, hoc vincè curant, placere Deo, non hominibus; ideò & à Deo præmium capient ampliſsimum. Hæc ergo, vt Bernardus loquitur, puritas Intentionis eſt, vt quicquid feceris, propter Deum facias, & ad locum, vnde exeunt gratiæ, reuertantur, vt iterum fluant. b

a Sap.c.5.v.16. b Bern.in vig.Natiuit.Dom.ſerm.3.med.

CAP. III.

Quàm neceſſaria ſit

RECTA INTENTIO.

SI diuinæ paginæ de neceſsitate rectæ Intentionis altùm alibi ſilerent, ab vnico Seruatoris dicto abundè conſtaret, quàm illa omnibus ſit neceſſaria. Apertiſsimè Chriſtus: Si, inquit, oculus tuus fuerit ſimplex, totum corpus tuum lucidum erit. a Affirmat Auguſtinus, Chriſtum Dominum hîc propriè locutum de RECTA INTENTIONE, vt qui paullò antè de precibus, eleemoſynis, ieiunio diſſeruerit. Ne quis ergo ſuarum precum, ſtipis, aut ieiunij vim omnem eliderет aucupandis rumuſculis, addit Seruator ſaluberrimam inſtitutionem de oculo, qui aut ſimplex & purus, aut multiplex & nequam eſt.

Sicut ergo, cùm oculi nitidi ſunt, clari, acres, atque vegeti, corpus ſibi ſuum habet diem, & ſolem ſuum circumfert ſecum; quaquà vult ſe mouet, & in luce eſt. At verò ſi oculi ægri & affecti, ſi pæti aut luſcioſi, ſi lippientes aut tunicis obducti, omne corpus miſerum eſt, & infra domeſticas nebulas ingemiſcit: Ita prorſus ſi Intentio ſincera ſit, & ab omnibus falſæ gloriæ vmbris libera, preces, eleemoſynæ, ieiunia à vitiorum fæce ſincera ſunt; ſin mala ſit Intentio, omnes hominis actiones tales ſunt. Quid per oculum, inquit Gregorius, exprimitur, niſi opus ſuum præueniens cordis Intentio? quæ priuſquam ſe in actione exerceat, hoc iam quod appetit, contemplatur. Et quid appellatione corporis deſignatur, niſi vnaquæque actio, quæ Intentionem ſuam quaſi intuentem oculum ſequitur

a Luc.c.11.v.34.

ſequitur: Lucerna itaque corporis eſt oculus, quia per bonæ Intentionis radium, merita illuſtrantur actionis. a

a Greg. l. 28. mor. c. 6. propè finem.

§. I.

Optimè ſolitus dicere Ambroſius: Quantum intendis, tantum facis. Nimirum tanti pretij eſt tuus labor, quanti eſt tuus iſte oculus qui laborem præcedit. Si recta ſit Intentio, recta erit & actio, certè in oculis Dei, nam hîc millies oculi humani falluntur. De his pulchrè dixit Bernardus: Opera probant, quæ cernunt, ſed vnde prodeant, non diſcernunt. a

Ita omnium actionum noſtrarum Amuſſis, & fundamentum, & baſis eſt Intentio. Clarè de hoc Gregorius: Baſes, inquit, vniuſcuiuſque animæ ſunt Intentiones ſuæ. Nam ſicut fabrica columnis, columnæ autem baſibus innituntur: ita vita noſtra in virtutibus, virtutes verò in intimâ Intentione ſubſiſtunt. Et quia ſcriptum eſt: Fundamentum aliud nemo poteſt ponere, præter id quod poſitum eſt, quod eſt Chriſtus Ieſus: tunc baſes in fundamento ſunt, cùm Intentiones noſtræ in Chriſto roborantur. b Tales omnino ſumus, qualis eſt noſtra Intentio: Virtutis laudem, aut vitij notam ab Intentione ſortimur, ſi Intentio terram ſpectet, terrei ſimus; ſi cælum, cæleſtes. Et plerunque vbi deeſt finis Virtutis, ibi ſe miſcet vanus, aut naturalis, aut vitioſus.

Præclarè Laurentius Iuſtinianus: In cunctis operibus, inquit, quicunque animi ſalutem exoptat, Intentionis ſuæ componat obtutum & ad illum quem diuina lex mandat dirigat finem, vt non caſſo labore deſudet. Addit: Parum prodeſt ardua tractare negotia, cum Principibus & Regibus familiariter conuerſari, ſanctitatis & ſcientiæ celebre nomen acquirere, & obliquâ Intentione hoc agere. c Richardus Victorinus: Quod eſt, inquit, corpus ſine vitâ, hoc eſt opus ſine Intentione bonâ. d Quælibet actio quamuis bona videatur, tamen quaſi mortua iudicantur, ſi non per Intentionem bonam animatur.

a Bernardus tract. de grad. Humil. grad. 5. b Greg. d. l. in c. 38. Iob. ad finem. c Laur. Iuſt. de Regim. Prælat. c. 22. d Rich. de ſtatu inter hom. c. 7.

§. II.

Quotieſcunque ferè Chriſtus illud ſuum, Attendite, proclamat, vti cùm monet; Attendite à Scribis, Attendite à fermento Phariſæorum, Attendite à falſis Prophetis, a plerunque periculum

graue

a Luc. c. 20. v. 46. Luc. c. 12. v. 1. Matth. c. 7. v. 15.

graue imminet, & cautiſsimè tunc agendum. Hac voce Chriſtus nos omnes altum inclamans: ATTENDITE, inquit, ne iuſtitiam veſtram faciatis coram hominibus. a Cautos pedes figite, ponè vos inſerpit lauernio detracturus pallium: vbi reſpexeritis, amiciſsimum ſe finget, manum deoſculabitur, mille obſequia ſimulabit. Ecquis fur iſte, quis hic lauernio? Intentio, ſed obliqua illa hominibus placendi, hominum oculos implendi, humanas laudes emerendi. Ideò Chriſtus ſignatè addidit: *Vt videamini ab eis.* Auguſtinus: Videant, inquit, bona facta veſtra, & glorificent non vos, ſed Deum. Nam ſi propter vos glorificandos facitis opera bona, reſpondetur vobis quod ipſe dixit de quibuſdam talibus: Amen dico vobis, perceperunt mercedem ſuam. Ergo, inquies, debeo abſcondere opera mea, ne faciam coram hominibus? Non, ait Dominus, diuerſa iubeo. Finem attende, in finem canta: quo ſine facias, vide. Si ideò facis vt tu glorificeris, hoc prohibui: ſi autē ideò vt Deus glorificetur, hoc iuſsi. Pſallite ergo non nomini veſtro, ſed nomini Domini Dei veſtri. Vos pſallite, ille laudetur; vos bene viuite, ille glorificetur. b

Sanctus Gregorius, illud Domini monitum de tegendâ ſtipe exponens: Sic ſit opus, inquit, in publico, quatenus Intentio maneat in occulto; vt & de bono opere proximis præbeamus exemplum, & tamen per Intentionem, quâ ſoli Deo placere quærimus, ſemper optemus ſecretum. c Ergo Intentio bona ſummè neceſſaria eſt, quæ ſola manticularios hos eruditè nouit declinare. Ergo ATTENDITE.

a Matth.c.6.v.1. b Auguſt.tom.8.in Pſal.65. c Greg.hom.11.in Euang.

§. III.

Inter priſci fœderis ceremonias, quas Deus ab Hebræis exigebat, commendandis ſacrificijs, & illa è præcipuis erat, *Victimæ manum imponere.* Ita lex imperabat: ponet manum ſuam ſuper caput hoſtiæ, & acceptabilis erit. a Quærunt interpretes: Ad quid Deus hanc manûs impoſitionem exigat, quo ſacrificium & ſibi gratum, & offerenti foret vtile. Oleaſter: Voluit Deus, inquit, vt ſacrificaturus non ſolam hoſtiam offerret, ſed ſeipſum inſuper, cor, voluntatem, Intentionem adiungeret. Hoc omnino neceſſarium eſt, nam ſolæ pecudes nec Deo acceptæ, nec offerenti fructuoſæ. Hinc Auguſtinus, in illud regij vatis, *In me ſunt Deus vota tua:* Quæris, ait, quid des Deo? non animalia aris oblata: de cordis arcâ, de cellario bonæ conſcientiæ, de teipſo profer teipſum. b Ita prorſus, voluntatem,

a Leuit.c.1.v.4. b Aug.in Pſal.55.v.13.

luntatem, animum, cor tuum offer; dic Deo: In me ſunt, mi Deus, vota tua: quæ enim exigis à me intra meipſum ſunt: hæc tu, mi Domine, in ſacrificium tibi poſtulas, non illa exteriora cordis & Intentionis vacua.

Chryſoſtomi ſenſu, vera Chriſtianorum ſacrificia ſunt eleemoſynæ, oratio, temperantia. At Deus hæc non nuda vult, ſed vt ſeipſum quis addat, vnde holocauſtum fiat medullatum. Nam regius pſaltes apud ſeipſum ſtatuens: Holocauſta, inquit, medullata offeram tibi. a Quid eſt, inquit Auguſtinus, medullata? Intus teneam charitatem tuam: non erit in ſuperficie, in medullis meis erit quod diligo te. Nihil enim interius medullis noſtris. Carne interiora ſunt oſſa, medullæ interiores ſunt ipſis oſſibus. Quiſquis ergo in ſuperficie colit Deum, magis placere vult hominibus, quàm Deo. Aliud autem intus ſentiens, non offert holocauſta medullarum: cuius autem medullam inſpicit, ipſum totum accepit b

Illa igitur opera medullata ſunt holocauſta, quibus voluntas ſeu Intentio bona ineſt. Nullo modo vult Deus oſſa exucca, arida, emedullata. Reperias multos qui frequenter orent, ſacris etiam interſint, non raro inediâ ſe macerent, ſtipem dent, ſed heu quàm nihil medullæ ineſt his operibus! ſunt hæc quidem velut candida nitidáque oſſa, ſed deeſt medulla, ſpiritus, recta Intentio, pius affectus, qui hæc opera ſubuehat ad Deum.

Inter omnia ſacrificia, primas habuit holocauſtum; alia, in bonum etiam offerentium cedebant, illud Deo eiúſque honori totum cremabatur. Et quemadmodum ſacrificia olim erant diſtincta, ita nunc noſtra opera: quædam & nobis etiam commoda ſunt, vt eſſe, bibere, dormire, deambulare, legere, ſcribere, monetam numerare: bona ſunt hæc opera ſi bene fiant, & vt debent: alia ſolùm honori diuino inſtitui ſolent, veluti holocauſta, vt orare, inediam tolerare, rei diuinæ intereſſe, confeſsione ſe luſtrare, diuinum epulum accumbere. Illa primi generis apud pleroſque raro medullata ſunt: nam cùm hora vocat, ad menſam itur, nec vltra cogitatur; cùm ſomnus inuitat, ad lectum properatur, nec aliud animo agitatur quàm quies; cùm cæli fauor in campos euocat, exitur, nec aliud in corde verſatur quàm hilaris deambulatio: ita multi edunt, bibunt, garriunt, ad negotia incumbunt, nec aliò reſpiciunt; ſatis eſt illis hæc fieri, animum cum Deo in his non vniunt, Intentionem ad Deum non attollunt. Non ſunt hæc ſacrificia medullata, non ſunt. Sed mirandum magis, & grauiùs culpandum, quòd

a Pſ. 65. v. 15. b Aug. tom. 8. in dictum pſ.

ipſa holocauſta nihil habeant medullæ, quòd oratio ſine attentione, ieiunium ſine emendatione, eleemoſyna ſine commiſeratione, Dominici corporis communio ſine deuotione; è labris preces, è crumenâ ſtipem fundimus, ſed vbi calentes affectus, vbi mentis ardor, vbi Deo placendi ſtudium, vbi medulla? Ergo qui Numini gratum quid offerre vultis, holocauſta offerte medullata. Effundite coram illo corda veſtra: a Intentione plenâ totâque Deum honorate.

Quærit Cyrillus Alexandrinus, cur Deus victimæ ſanguinem vetuerit edi, illúmque omnem iuſſerit ad aram effundi? b His ita reſpondet: Sanguis ſedes animi; qui ſanguinem, is & animum adimit. Voluit ergo Deus in omni ſacrificio voluntatem, cor, Intentionem velut ſanguinem effundi coram ſe, nec guttulâ in alios vſus reſeruatâ. Cùm ergo ſacrificamus, cùm oramus, aut ieiunamus, eò ſolùm tendat Intentio vt Deo placeamus, & quicquid huic contrarium, reijciamus.

a Pſal.61. v.9. b Leuit.c.3. v.17.

§. IV.

Ex his Euſebius Emeſenus duo hæc ſtatuit. Primum: Opus bonum quodcunque tanti eſt apud Deum, quanti hæc cordis effuſio, & Intentio in homine. Alterum: Nobis opus bonum aggreſſuris ſumma ſit cura rectæ Intentionis, ſeu, Voluntatis bonæ. a Lex olim edicebat b: Omnis æſtimatio ſiclo ſanctuarij ponderabitur. & hæc enim ſola pondera fallaciarum erant expertia. Ita prorſus & opera noſtra, non ponderanda nec æſtimanda ſunt ex opinione vulgi, aut nitore exteriori, aut oculorum fide & indicijs ſæpe fallaciſſimis, ſed è ſolâ cordis Intentione. Quoties nobiliſsima opera vix vnius drachmæ cenſentur, quæ à Deo æquiſsimo rerum æſtimatore velut centenarium argenti pondus recipiuntur? Æra duo minuta Hebrææ viduæ quantilli pretij credebantur, ad illam argenti molem, quæ à Phariſæis iactabatur? & tamen hanc illa longè ſuperabant. Quàm ponderoſæ videri poterant Phariſæi in templo ſe laudantis preces, ieiunia, eleemoſynæ? vix æquabant diſcolorem lapillum: frigidiſsimis hominum elogijs omnia penſari poterant.

Non neſcit hoc cacodæmon; exactiſsimè perſpectum habet, omne operi pretium à rectâ Intentione accedere, propterea omnem mouet lapidem, & extremè laborat, vt Intentionem rectam vel ſubtrahat, vel inficiat, ſatis gnarus, tum nos incaſſum fatigari, & agendo

a Euſeb.Emeſ.in c.6.Matth. b Leuit.c.27. v.25.

agendo multa nil agere, ac fruſtra expectare præmium, vbi tam ingratus Deo labor præceſsiſſet. Certè Deus hoc ſimplici oculo mirè ſe capi luculentè faſſus: Vulneraſti, inquit, cor meum, ſoror mea ſponſa, vulneraſti cor meum in vno oculorum tuorum, & in vno crine colli tui. *a* Idiomate Hebræo: rapuiſti cor meum. Tertullianus hoc expendens: Salomon, inquit, morem mulierum in Oriente attendit, quæ honeſtati tuendæ prodibant opertâ facie, oculo vnico detecto. Sponſus ergo hunc morem tanquam honeſtatis argumentum commendans, ab vno hoc oculo in amorem ſe raptum fatetur. At verò alij hoc miniſterium profundiùs eruentes, commendatam hîc aiunt admirabilem oculorum ſeu vnionem ſeu vnitatem, vterque enim pari ſemper paſſu graditur, nec iſte ab illo vnquam diuerſus abit, vnà idem ſemper aſpiciunt, nec poteſt eſſe inter eos tanta diſſenſio, vt ille cælum, hic terram contueatur: eadem & capillorum eſt vnitas, cùm omnes in eum ordinem compoſiti ſunt, vt vnus videri poſsit capillus. Oculi cordis, affectus & Intentio capilli, cogitationes ſunt. Hîc nil deformius quàm diſcors horum oculorum varietas, ſi huc iſte, aliò feratur ille; ſi cupiamus placere Deo, ſed & Mundo non diſplicere; ſi hoc oculo cælum, illo lucrum aut luxuriam, aut aliud vetitum quid ſpectemus. Tunc amore Numinis cor vulneratur, cùm hominis vnus eſt oculus, iſque in Deo fixus; vna Intentio, eáque ad Deum erecta.

Et hoc Deus in Abrahami ſacrificio pulcherrimè declarauit, in quo & aues & animantes alias iuſſus eſt offerre, has quidem diuiſas & conciſas in fruſta, illas minimè. *b* quo ſignificatum eſt, quamuis partiri quis poſsit curas ſuas in vxorem, liberos, familiam, ſubditos, Intentionem tamen quam aues deſignabant, nullo modo diuidendam eſſe. Attendat pater filijs, merces cogitet mercator, oues paſtor, ciues conſul, pecuniam numularius; in omnium horum animis innumeræ cogitationes ſe prodent capillis denſiores, hi tamen capilli ſint vniti, hæ cogitationes omnes vnum quid ſpectent, Deum, Dei honorem, Dei obſequium. Vnus hic crinis, oculus vnus ante omnia neceſſarius. Hac ratione cor ſupremi regis ſuauiſsimè vulneratur *in vno oculorum, & in vno crine colli.*

a Cant. c. 4. v. 9. b Gen. c. 15. v. 10.

CAP. IV.

NVLLAM HVMANARVM RERVM actionem Deo placere ſine RECTA INTENTIONE: *Vbi ſtrictim de Vanâ gloriâ.*

SVmmi ſacerdotis Aaronis veſtis, in quâ diuino cultui operaba-
tur, tanti pretij & pulchritudinis erat, non ſolùm quâ materiâ, ſed
& quâ arte, vt omnium Regum ac Imperatorum veſtes cum eâ nu-
quaquam conferri poſsint. Beſeleel, maximus artifex veſtem illam
confecit: ſed maiorem ſe artificem habuit, Spiritum ſanctum, q-
dictauit, qui conficiendæ modum præſcripſit, & ipſi magiſtro ve-
puero manum duxit. a De hac veſte Siracides: *Sic pulchra, in*
ante ipſum non fuerunt talia vſque ad originem. Gloria honoris &
fortitudinis; deſideria oculorum ornata. b Quicquid in hoc genere
nuſti vel curioſiſsimus oculus deſiderarit, id in vnâ hac veſte ſ-
ctare potuit: *Deſideria oculorum.* Omnem vel auidiſsimi oculi cu-
dinem ſatiauit hæc veſtis; nil pretioſius, nil & pulchrius in op-
non maximo videre quiſquam optarit.

Hoc bonus Deus eo fine voluit, vt ſummus ſacerdos ad tem-
plum progreſſus, omnium ad ſe oculos raperet: eâ etiam de cau-
ad huius veſtimenti imum marginem, trecenta ſexaginta ſex a-
tintinnabula iuſsit appendi, vt ipſo ſacerdos inceſſu ad hoc ſpe-
culum vndequaque omnes conuocaret. Nec erat qui non ocu-
ſuos in hoc ſpectaculo libenter perderet. Intereà tamen huic ipſi
ſummo ſacerdoti, qui omnium in ſe oculos conuertit, in nemi-
oculos emittere licuit; ab omnibus aſpiciendus neminem ipſe d-
buit aſpicere. Voluit enim Deus, vt iuncti ſacerdotis oculi in
cum ineffabile Dei nomen irent, quod eâ de cauſâ ſacerdos aureæ
laminæ inſculptum fronte præferebat.

Nobiliſsimum hoc paradigma eſt hominis ex aſſe probi. Ho-
ſeriò bonus in ſe ſpectandum præbeat, quicquid caſtis oculis vide-
re in voto eſt: *In omnibus teipſum præbe exemplum bonorum operum.* c
In hoc tali homine opulenti videant exemplum piæ Liberalitatis,
afflicti & pauperes, Patientiæ; Iracundi & pugnaces, Manſuetud-
nis; impuri & intemperantes, Continentiæ; Ignaui, & deſides i-
duſtriæ: ſit denique talis, *deſiderium oculorum ſanctorum*: Sic luce-
lux veſtra coram hominibus, vt videant opera veſtra bona.

Enimuerò qui aliorum oculos vitæ ſanctioris exemplo ad ſe
trahunt,

a Exod.c.13.v.2.& 3. b Eccleſiaſt.c.45.v.14. c Ad Tit.c.2.v.7.

trahunt, ipſi ſuos oculos nequaquam in ſui ſpectatores emittant, vt ipſis placeant, ſed vt ab ipſis diſcant: vnum atque vnicum Dei honorem ſpectent in omnibus, velut Aaron ſolum frontale ſuum oculis admittebat. Ita hi ſolum Deum obtutu aſsiduo contemplantes, laudem etiam oblatam reſpuant, & à ſe deriuent in Deum, quantùmque ſibi ipſis diſplicent, tantum ſoli Deo cupiant placere, per veram, ſincerámque in omnibus Intentionem, de quâ proximo capite dictum, quàm ſit neceſſaria, nunc porrò demonſtrabitur, quàm nulla noſtrarum actionum ſine hac Deo poſsit placere.

§. I.

In epithalamio diuino, a regiæ Virginis oculos mirificè commendat regius è cælo ſponſus, ſed per ſimilitudines diſsimillimas, ita vt homo cæleſtium arcanorum rudis, non immeritò quærat: quæſo, an ſponſus hic temulentus eſt, quibus verbis ſponſam laudat? *Oculi tui*, inquit, *columbarum*: Et: *Oculi tui ſicut piſcinæ Heſebon.* Ecquid oculis columbinis cum piſcinâ? quid minus ſibi ſimile quàm oculus & ampliſsimum ſtagnum? Myſterium texit diuinus ſpiritus eleganti inuolucro. Oculi columbinis oculis ſunt ſimiles, vt videant; piſcinis Heſebon conferuntur, vt videantur. Heſebon, vrbs regia, Hieronymo teſte, viginti milliaribus diſtabat à Iordane. Ad huius portam vnam duæ erant nobiliſsimæ piſcinæ, cryſtalli æmulæ. Huc populus feriatis diebus cateruatim effundebatur animi cauſsâ, ad ſpectaculum cryſtallini maris. His ergo piſcinis pænè quotidianum erat, *Videri*. Et hinc ſanctus Spiritus oculos ſibi placentes & piſcinis confert, & columbarum oculis. Et principiò quidem comparat oculis columbinis. Columba omnium gentium ſenſu ſymbolum erat mutuæ fidelitatis coniugum, cùm alter alterum pari fide reſpicit. Et hoc cæleſtis ſponſus in animâ caſtâ dilaudat, oculos eam habere columbinos: Oculi tui, ait, columbarum; oculi fideles & caſti, quos in me ſolum deflectis, & quos ego ſolus expleo, neque enim agendo, alium quàm me reſpicis, *Et ad me conuerſio tua.* b Et velut alteruter coniux oculos à coniuge diuertens, adulteræ mentis ſuſpicionem mouet: ſic Anima ſi oculum Intentionis in aliud quid quàm in Deum conijciat, fidem fallere, & alijs à Deo placere ſe velle oſtendit. nam quæ fidelis eſt, illud aſsiduè ingeminat: *Tibi dixit cor meum, exquiſiuit te facies mea, faciem tuam Domine requiram.* c oculi mei tam & amplæ ſimul & anguſtæ capacitatis

a In Canticis canticorum ſæpius. b Cant. c. 7. v. 10. c Pſal. 26 v. 8.

capacitatis ſunt, vt præter te, mi Deus, capiant neminem, nec vl-
lius oculis ſeruiant quàm tuis. Eam ob cauſam tam fideles colum-
barum oculi, etiam piſcinis Heſebon conferuntur. vult enim Deus
ſibi caros ab omnibus videri, vult omnium oculos in illis defigi,
vt ſuperbus in ijs intuendis diſcat, quàm eximia ſit virtus Humili-
tas, vt auarus cernat, quid poſsit Liberalitas, vt impurus videat
quàm decora ſit Caſtitas; vt iracundus norit quid præſtet Manſue-
tudo & Placabilitas. Vult Deus amicos ſuos eſſe velut piſcinas He-
ſebon, quas plurimi contemplentur, è quibus hauriant, à quibus
virtutum exempla capiant. Et quamuis hæ piſcinæ videantur, no-
tamen ſentiant ſe videri, neque alios ita videant, vt ijs placere cupi-
ant, prorſus vt Aaron qui omnium in ſe oculos recepit, ipſe ſuos i
neminem auſus emittere.

Ergo alijs placere non cupiat, qui cupit Deo; nec Intentio
oculum in rem creatam vllam defigat, qui creatoris in ſe amore
concitare deſiderat. Hîc rerum cardo vertitur, vt Deum omnium
actionum ſuarum finem aſsiduè obſeruet homo. Certè officium
Chriſtianum non ab initijs metiendum eſt; poteſt quis è viliſsimo
tugurio Romam ire in Summi Pontificis palatium, ex hoc pariter
ad pauperrimam caſam tendere, & ab his viæ terminis æſtiman-
dum eſt & illud, & iſtud iter. Sicut autem viator Romam itur
cum animo ſuo aſsiduè voluit Romam, Romam diu noctúque
cum agitat, Romam ſomniat, hæc eum cogitatio & cubitum eun-
tem & ſurgentem non deſerit. Roma enim viæ terminus eſt: ſic
omnibus noſtris actibus finem nobis noſtrum præſtituamus: qu
uis ipſe ſibi dicat quotidie, quo tendo? quid quæro? propter qu
me fatigo?

Hæc Intentio tam neceſſaria eſt volenti piè viuere, atque nece-
ſarium eſt ſpiritum ducere volenti naturaliter viuere, idque dupli-
ci de cauſſâ. Prima, arcendæ Vanæ gloriæ: Altera, augēdis meritis.

§. II.

Vana gloria vitium ſimul & periculoſiſsimum & ſubtiliſsimum
tam multiplici vafrамento inſidioſum, vt euitari poſsit difficillim
Alia vitia inſidiantur nobis in terrâ, hoc etiam in ipſo pænè cæ
pedicas tendit, vndique virtutibus occupatum inuadit. Imò qu
ſanctiùs quis viuit, hoc maiorem illud ſibi ſumit licentiam tantóq
irruit audacius, quantò plus contra ſe cernit præſidij; è virtutib
noſtris creſcit, & acquirit vires. Omne genus inſectorum, ve
ranæ,

ranæ, ſcarabaræi, mures, cimices, vermes, & id genus animalculorum è putri materiâ naſcuntur: at verò fœdiſsimus hic vermis, Vana gloria, ſemine prodit recenti & generoſo, è largâ eleemoſynâ, è rigido ieiunio, è feruidis precibus ortum ducit, & nulli loco, vt Hieronymus loquitur, nulli ſtatui, ætati; ordini, aut ſexui parcit, & victum in victorem inſurgit vehementiùs. Vana gloria, vehemens hectica eſt medullas exugens, & vix vnquam, ſi quem occupauit, deſerens, primum & vltimum vitium nobis ſuperandum, Auguſtini ſenſu.

Quàm ſuaue fuit Prophetæ Ionæ ſub vmbroſâ hederâ meridiari? vnicus vermiculus omnem amœnitatem illam turbauit. Virent ſubinde opera noſtra, velut arbor feracia diffundens brachia, ſed quamprimum vermiculus ſuperbiæ hanc arborem admordet, momento exareſcunt omnia. Vermiculus iſte ſic ſe nouit abdere, ſic furtim rodere, vt ij ipſi qui Vanâ gloriâ turgent, non tantùm id non notent, ſed nec credant notanti, & monenti: Vermiculus iſte abigi ſe patitur, & cedit incantationi, ſed mox redit. Non ſatis eſt Vanam gloriam ſemel effugiſſe, centies redit, millies redit, & ſæpe impetu maiore. Ideò venenatus hic anguis quotidie, & ſæpius ſacris carminibus vrgendus eſt. Vera contra hanc peſtem incantatio eſt illud regij vatis: Non nobis, Domine, non nobis, ſed nomini tuo da gloriam. [a] Dum viuimus, monente [b] Bernardo, è corde & ore non abeat iſtud Hebræi regis ſacrum carmen.

At quis ſemper ad hoc cantandum tam alacer? is qui in omnibus eſt ſinceræ rectæque intentionis: hæc excitat & impigrum facit, hæc docet bene agere, & ſibi aſsiduè præcinere: Non nobis, Domine, non nobis, ſed nomini tuo da gloriam: tuo, Domine, non noſtro nomini, nec noſtris meritis, ſed tuis. Sanctus Ignatius Loiola, chariſsimum ſibi ſymbolum habuit: *Omnia ad maiorem Dei gloriam.*

a Pſ. 11. v. 9. b Bern. ſerm. 5. de Sanct.

§. III.

Adeò neceſſaria eſt recta Intentio, vt ſine hac nemo effugiat Vanam gloriam, quam rectè Cyprianus vocat ſubtiliſsimum malum, quod reconditiora cordis arcana penetrat, & ſpiritualioribus mentibus inſenſibiliter ſe infundit. [a] Eleganter Petrus Chryſologus: Vana gloria, inquit, ſecretum virus, virtutum fucus, tinea ſanctitatis. [b] Optimè Ioannes Chryſoſtomus: O nouæ, inquit, calami-

a Cypr. l. de Tent. & ieiun. initio. b Chryſol. ſerm. 7.

tatis genus, ô furioſam hanc turbationem, quæ tinea corrodere non poteſt, nec fur violare, ea inanis gloria omnino diſpergit. Hæc eſt tinea cæleſtis theſauri, hic eſt fur qui æterna regna furatur, qui immarceſsibiles à nobis diuitias aufert, qui tanquam contagioſus morbus omnia corrumpit. Ita quoniam proſpexit diabolus tam latronibus & vermibus, quàm alijs machinis inexpugnabile illud eſſe præſidium: per inanem gloriam hoc expugnat. a.

En etiam cælum ab his vermibus tutum non eſt. Suadet Chriſtus: theſaurizate vobis theſauros in cælo. b & tamen ne ſic quidem penitus ſecura ſunt quæ illic reponuntur; Vana gloria furtiuo meatu ſurrepens, theſauros cælo iam repoſitos clanculum aſportat, niſi cuſtos apponatur recta Intentio, quæ nec latum vnguem abeat à commiſsis ſibi diuitijs. Quicquid vnquam boni fecimus, quicquid facturi ſumus, Intentione rectiſsimâ vndique communiamus, niſi nos delectet fruſtra laborem ſumere.

Nullius ſunt meriti difficillima etiam & excellentiſsima opera, niſi accedat Intentio bona: vanus eſt omnis labor, quem non recta Intentio commendat. Hanc Deus ſpectat in omnibus actionibus noſtris, huic daturus eſt præmium. Haud maius, nec magis memorandum facinus eſt, quàm alterum alteri vitam impendere: ſed etſi quis ſuo corpore centenas cruces veſtiat, ſexcentas rotas induat, mille ſecures purpuret, & moriatur millies, niſi id fiat pro Chriſto, Dei cauſsâ, ſanctâ Intentione, mori poterit, ſed martyr nunquam erit, ad cæleſtem gloriam id ei nihil proderit. Non pœna, ſed cauſſa, ſed Intentio facit martyres, vti Hieronymus teſtatur. c

Eadem eſt ratio, in alijs maximi momenti rebus; Intentio baptizat, Intentio conſecrat &c. cum è mille panibus ſacerdos in Dominicum corpus, verbis Domini commutat, quem Intentione ſibi deſtinat.

Omnis meriti noſtri, quà nos, fundamentum eſt Intentio, ideò Chriſtus orationis Dominicæ caput eſſe voluit: *Sanctificetur nomen tuum*, ne ſcilicet vnquam alio agendi principio moueremur, quàm Dei honore. Cùm ergo tantæ ſit nobilitatis Intentio, iure in diuinis paginis Cor vocatur. Cor initium eſt vitæ; talis vita, quale cor. homo in pecudem migrat, ſi ei cor pecudis inſeratur; pecus in hominem tranſit, ſi ei cor humanum addatur.

Nabuchodonoſorem Regem voluit Deus fieri *beſtiam*, & inter illas velut vnam ex illis agere. ideò iuſsit: *Cor eius ab humano commutetur.*

a Chryſ. in c. 22. Matth. hom. 72. propiùs finem. b Matth. c. 6. v. 20.
c Hier. in c. 5. ad Gal.

tetur, & cor feræ detur ei, a Sed voluit bonus Deus vt hæc beſtia denuo in hominem mutaret. factum eſt, & : *ſuper pedes ſuos quaſi homo ſtetit, & cor hominis datum eſt ei. b* Talis eſt Intentio, cor omnium eorum, quæ agimus.

a Dan.c.4.v.13. b Dan.c.7.v.8.

§. IV.

Conſiderate hîc mihi obſecro eandem ſententiam in duabus curijs pronuntiatam. In Curiâ Hieroſolymitanâ, Præſide Caiphâ ſummo Pontifice, pleno conſeſſu Senatorum dictum eſt: Expedit nobis vt vnus moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat. *a* Hoc ſummus Pontifex decreuit, ſubſcripſerunt cæteri. Idem prorſus in curiâ cæleſti à ſanctiſsimâ Trinitate decretum eſt: Expedit vt vnus moriatur homo pro populo. Hæc autem eadem decretoria ſententia, in Hieroſolymitano quidem concilio ſummæ fuit ſtultitiæ & iniuſtitiæ; in concilio cæleſti ſummæ ſapientiæ & iuſtitiæ; illic ferinum cor Caiphæ & Senatorũ eius odio & inuidiâ incitabatur, *in hunc vnum hominem*, hîc verò cor diuinum *in eundem hominem* ſummo amore ferebatur. Ita cor principium vitæ; & ſicut corde læſo, vicina eſt mors omnibus cordis functionibus: ita nullum hominis opus dici poteſt viuum, quod non ſit propter Deum: intermortuus eſt labor omnis, quicunque hac viuâ Intentione deſtituitur.

Rem miram narrat Appianus Alexandrinus de duplici victimâ excorde. Iulius Cæſar eo die quo in Curiâ occubuit, ſenatum ingreſſurus, de more fecit: apertâ victimâ cor defuit. Extiſpice neſcio quid vaticinante de Imperatoris obitu, irriſit Iulius, & aliam admoueri iuſsit, ſed & hæc corde caruit. *b* Mirum prorſus, bis mirum. Et quâ ratione viuat animal ſine corde, an tunc primùm abſumpto, an verò anteà deſiderato? ſi anteà, & quomodo vixit? ſi tunc, & quomodo conſumptum eſt? Quicquid id eſt, victima ſine corde, certus mortis nuntius; ſic & opus ſine Intentione rectâ opus mortuum, inutile, nullum.

Ergo, omni cuſtodiâ ſerua cor tuum, quia ex ipſo vita procedit. *c* Ergo quotieſcunque laborem nobis ſumimus, aut precaturi, aut rem diuinam audituri, aut eleemoſynam daturi, aut quiduis aliud acturi, hoc vnicè curemus & ante omnia, vt agentibus hoc tale cor non deſit, vt per Intentionem rectam ad Dei honorem agamus,

a Ioan.c.11.v.50. b Quamuis id Cicero l.2.de diuin.eludat. c Prou.c.4.v.23.

agamus omnia. Non eſt virtus, non eſt vllum rectè factum, cui deeſt pars optima, Intentio recta. Videte volmetipſos ne perdatis quæ operati eſtis, ſed vt mercedem plenam accipiatis. *a*

a Ioan. epiſt. 2. v. 8.

Cap. V.

IN QVO POTISSIMVM CONSISTAT Recta Intentio: *Vbi aliquid de actu & habitu Intentionis.*

NOuum pacti genus & pænè inauditum; ſi quis cum altero ſic paciſcatur: Amicitiam coibimus, ſed in mutui fœderis ſtabilitatem ego te denaſabo: tuus mihi naſus loco litterarum, & ſigni, & ſubſcriptionis erit. Hoc tamen cruentum & Scythicum pactum tolerabilius foret, quàm fuit illud Ammonitarum regis Naas cum viris Iabes Galaad, qui rogarunt haberi ſe fœderatos, & ſic ſeruituros regi. Quibus Naas Ammonites: In hoc, inquit, feriam vobiſcum fœdus, vt eruam omnium veſtrûm oculos dextros. *a* Volebat ſæuus rex miſeros ad bellum prorſus inutiles reddere, ſiniſter enim oculus tegebatur ſcuto, dextrum volebat erutum. Itáque hoc agebat, vt non tantùm neſcirent vincere, ſed & pugnare.

Rex inferorum Lucifer non aliâ lege amicitiam init cum homine, quàm vt ſinat ſibi erui oculum dextrum *bonæ Intentionis*, oculum illum ſimplicem, ad Deum dirigendum. Vbi fœdus hoc admittitur, triumphum canit Satan; hominem facillimè vincit, eúmque ſibi facit mancipem, nam oculo illo caret, quo ſolo vtendum eſt contra hoſtem. De dextro hoc oculo, quem Chriſtus ſimplicem vocat, hactenus actum, quid ſit oculus iſte ſimplex quàm neceſſarius, & quàm ſine hoc nihil Deo placeat. Nunc porrò explicabimus, quid huic oculo ſit gratiſsimum, ſiue, in quo potiſsimum recta Intentio conſiſtat.

a 1. Reg. c. 11. v. 2.

§. I.

Fuit vt Chriſtus reprehenderet ſuos, in quo minimè videbantur commeruiſſe reprehenſionem. Reuerſi ſunt, inquit Lucas, ſeptuaginta duo, cum gaudio, dicentes: etiam dæmonia ſubijciuntur nobis. *a* Nimirum præclarè rem geſſerant, & miracula quoque patrarant; num igitur eis triſtandum ob hoc, aut flendum? ſubijcit tamen Chriſtus illa narrantibus: *Veruntamen in hoc nolite gaudere:*

facta,

a Luc. c. 10. v. 20.

facta, ô mei diſcipuli non improbo, ſed hoc in factis ſanè ſpectandum non eſt, huc veſtra Intentio non eat, neque enim ſat purus eſt iſte fons gaudij, quamuis rarum ac magnum ſit hoc donum, mirabilis & magnifica hæc poteſtas in cacodæmones, non tamen veſtrum hoc opus eſt, ſed mea gratia; nec ad veſtram ſalutem ſpectat ſpiritus vobis ſubijci, ſed ad aliorum. alia ſunt & potiora dona de quibus ſolidè gaudere liceat. Hoc vnum vobis maximi faciendum, vos bono loco eſſe apud patrem meum: *Gaudete autem, quòd nomina veſtra ſcripta ſunt in cælis*; huc omnis actio veſtra, huc veſtrum gaudium collineet.

En vt cæleſtis medicus ſuorum oculos malignè humidos terſerit, & fluxum Intentionis non commendandæ ſiccarit. Intentio mala ſemper caducum vacuúmque ſpectat, eóque vitioſè contenta eſt. Intentio bona puráque, non niſi æternantia deſiderat, atque ſi ſit puriſsima, ſolum Deum.

Diximus capite ſecundo, cauere culpam eo tantùm animo, ne culpâ in flammis ſit luenda, Intentionem eſſe non damnandam, ſed nequaquam puram, nec adeò magni pretij æſtimatori Deo. Et quemadmodum ciuis ille tam probæ notæ non eſt, qui ciuicam legem de ſympoſijs extra vrbem non inſtituendis religioſè quidem ſeruat, non tamen reuerentiâ legis, ſed nummorum amore; crumenæ parcit non famæ. nam altero tanto cariùs potaret in paganis tabernis: itaque potiùs in vrbe helluatur: Ita nec illa omnino puriſſima Intentio eſt, diuinæ legi parere, ideò, vt vitam agere liceat æternam in gaudijs: Bona eſt quidem, & melior priore, ſed aliquem ſui amorem ſapit. Optima & puriſsima eſt Intentio, & verè *ſimplex oculus*, qui Deum ſolum reſpicit tam fixè, vt qui habet hunc oculum, ſinceriſsimè de ſe pronuntiet: ſeruiam Deo propter Deum. Hoc ſenſu vociferatur olim Hebræus rex, &: quid mihi eſt, inquit, in cælo, & à te quid volui ſuper terram? Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum. a Propter te ſolum, mi Domine, omnia libenter vitabo, quæ vitari iuſſeris; omnia hilariter & faciam & patiar, quæ mihi facienda venient, aut patienda.

Illud vnicum: *propter te, Domine, propter te*, ô mi Domine, *propter te*, vſque & vſque ſexcenties, & vſque millies, imò aſsiduè ingeminandum. Nullus dies abeat, ſed nec horâ quâ non & labori, & cuicunque demum moleſtiæ nos promptè ſubmittamus; iſthoc identidem per calentem affectum repetito: *propter te, Domine, propter te.* & ab hoc abſtinere, & ſuſtinere illud: hoc agere & iſtud perpeti paratus

a Pſal. 72. v. 26.

 ratus

ratus ſum, ſed *propter te, Domine, propter te.* Nam *propter te mortificamur totâ die.* a a Pſal.43.v.22.

§. II.

Rectè Bernardus, purus amor, inquit, non eſt mercenarius. a Mercedem operis ſecuturam non neſcit, ſed eo nunquam reſpicit neque ideò bene loquitur vt bene paſcatur, nec ideò ſanctè agit vt copiosè id exſoluatur: Amor purus imitandum ſibi proponit Deum, qui vniuerſa propter ſemetipſum operatus eſt, & propter gloriam ſuam. *b* Æquum omnino eſt, vt homo propter hunc eundem dominum, & conditorem ſuum nihil facere, aut ferre detrectet. Talis erat illa cæleſtis ſponſa, quæ omnia poma, noua & vetera, dilecto ſe ſeruaſſe ait. Noui recentéſque fructus ſunt, ea quæ in nouâ lege à diuinâ gratiâ oriuntur, vt ſunt Deum amare, in Deum credere, ſperare, precari, inediam & vigilias, aliáue aſpera propter Deum tolerare, & hoc eſt vitiorum ex Adamo traduces crucifigere, & hi ſunt fructus horni. Poma vetera ſunt illa naturæ opera, edere, bibere, loqui, dormire &c. quæ tamen vnà cum nouis offerenda, vt etiam hæc facturi nunquam non dicamus, *propter te, Domine,* edam & bibam, *propter te,* dormiam, *propter te* omnia faciam, vt tibi vni placeam, etſi hominibus vniuerſis diſpliceam.

Et quamuis difficile non ſit illa primi generis opera propter Deum facere, difficile tamen eſt illa generis ſecundi, cùm vis animę inferior, ac deprauatior natura, incredibili affectu ad ſe trahat quicquid nouit ſibi eſſe commodum & ſuaue, huc tota feſtinat, & id vnum agit ne malè ſibi ſit: atque ſi ibi ipſa relinquatur, ſibimet ſeruit fideliſsimè. Itaque vi adigenda eſt, vt illa omnia Deo permittat fieri; vt quis ideò tantùm velit edere, bibere, loqui, dormire, quod id placeat Deo. Et hoc eſt quod diuinus Paulus tam ſeriò commendans: ſiue ergo manducatis, inquit, ſiue bibitis; ſiue aliud facitis, omnia in gloriam Dei facite. *c* Tertullianus apud Chriſtianos in more poſitum fuiſſe aſſerit, ad principium cuiuſque operis cruce ſe ſignare. *d* quod tantundem erat ac dicere: hoc fiat ad gloriam Dei, In nominę Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.

a Bern. ſerm. 83. b Prou.c.16.v.4. c 1.Cor.ç.10.v.31.
d Tert. l. dę Coron. mil.

§. III.

Quærit Baſilius, *a* quâ tandem ratione quis poſsit, edere, & bibere ad Dei gloriam? Huic ſuæ quæſtioni reſpondet in hunc modum:

a Baſ. in reg. breuior. reg. 196.

dum: Menſám accedat animo non nimium ſoluto,& in ſolũ cibum hiante,qui tantùm imperet : affer,affer,cibus eſt meus, meam quadram lambo, è meo penore viuo,ideò curabo vt mihi bene ſit,& ſentiam me viuere. non ſic loquendum, neq; ſic edendum,ſed iſtud animo voluendum : Inſpectorem habeo Deum,ergo cibum ita ſumam, vt nullus inde offendatur, Dei gloria non minuatur : nolo ventris mei eſſe mancipium,vt ſolam hîc voluptatem ſecter,neque cum vino vt edam,ſed edo vt viuam,& par ſim ferendis laboribus. Verbo,qui refici vult ſine culpâ, nunquam edat & bibat, quin hoc ipſum in Dei laudem faciat. *Propter te, Domine, propter te* comedam & bibam ; te meum finem in omnibus quæram.

Sed num hoc nobis cogitandum eo ipſo tempore quo menſam accedimus? Notandum, hîc aliam eſſe Intentionem, quæ dicitur ACTVALIS, aliam quæ VIRTVALIS. Actualis eſt, cùm quis Deo offert quod facit dum facit, aut dum facere incipit. Hac certè Intentione omnis nobis dies eſt ordiendus, antequam quidquam agamus, offerendo diuinæ gloriæ, quicquid acturi ſumus. Sed expedit non confuſam operum turbam & conglobatim,ſed explicatè & præmeditatè futuræ diei actiones ſic Deo ſiſtere : Mi Deus, quicquid ego hoc die dixero, fecero ; quicquid etiam cogitauero, id omne tibi offero. Ego has & has preces, illum & illum laborem, iſta atque iſta negotia mea tibi conſecro, nec aliud cupio, quàm vt quicquid hodie horis omnibus acturus ſum,id omne cedat in tuum honorem,mi Deus. Hæc Intentio dum manè ſuſcipitur *actualis* eſt, tunc enim voluntas eſt in opere. Hac ita ſuſceptâ abit quis in templum , in forum,in curiam , in ſphæriſterium, nec ampliùs cogitat,pro Dei honore illuc aut illuc ſe iturum : atq; tunc Intentio quæ manè erat *actualis*, incipit eſſe *virtualis*, ſi tamen vis eius aliqua remotis illis actionibus hæreat impreſſa , ſicut lapis manu excuſſus , ſurſum per aerem volitans , non ſuâ mole, ſed manûs impulſu regitur ac mouetur.

§. IV.

Hîc notandus perpetuus mos Sanctorum,qui minimè contenti matutinâ illâ Intentione,omnia opera velut in cumulum congerere,& ſic Deo in plenum tradere,ſed inſuper quotieſcunque noui operis aliquid ſumunt , toties Intentionem illam reſtaurant, illud aſsiduè ſecum ingeminantes : Domine, hoc propter te faciam ;

ciam;propter te,Domine,orabo; propter te laborabo; hoc propter te cogitabo; nunc propter te tacebo, nunc & propter te loquar: Quemadmodum homo potulentus quoties ferè bibit, toties combibonum vni propinat, & plerumque poculum exſiccat; ita homo probus ad cuiuſcunque operis initium, illam actionem ſuam quaſi Deo propinans ait: Domine, omnis hic meus labor tuus eſt, hæc lectio, Domine, hæc ſcriptio, hæc mea meditatio tua eſt; tibi Domine, & propter te hæc omnia facio. Hæc proborum hominum perpetua eſt conſuetudo, & ſunt Theologi qui vnicam illam matutinam Intentionem negent ſufficere, ad omnes diei actiones Deo conſecrandas. Nam Intentio *virtualis* actionem ſaltem impellat & promoueat neceſſe eſt: at quis impulſus eſt à matutinâ Intentione, cùm quis meridie ad menſam ſine vllâ Dei aut diuini honoris memoriâ, à tempore, à fame, à conſuetudine monitus venit? Non eſt in illo matutino propoſito vis alia, quàm vt ex eo bona cenſeantur, quæ illius velut iuſſu fiunt, fiunt autem illa ſola quæ hinc non interruptâ vi oriuntur: eam autem interrumpit obliuio, cogitatio, vel actio naturalis diuerſa.

Hinc liquet non ſufficere homini iuſto ad promerendam ſingulis actionibus gratiam & gloriam, principio diei totum ſe Deo offerre, cum propoſito omnia ad ipſius gloriam faciendi: ſed neceſſe eſt vt hoc propoſitum efficax ſit, & verè cauſſa operum quæ poſteà fiunt, ad quod generalis Intentio non ſatis eſt, ſed requiritur vt peculiariter conſtituatur, exempli cauſsâ, ſumma pecuniæ danda pauperibus, quæ deinceps vi illius propoſiti erogetur. hæc Theologorum mens eſt. a Hinc etiam liquet, cur Chriſtus bonis actionibus mercedem gloriæ promiſerit, non tamen ſine hac appendice, ſi fiant propter nomen ſuum. Eſt quidem propoſitum initio hebdomadis aut diei conceptum, ob Dei amorem omnia ad eius gloriam agendi, actus Charitatis ac Religionis, tantò præſtantior maioríſque meriti, quantò amplius & extenſius obiectum habet, non tamen omnibus illius diei aut hebdomadis actionibus ſuam nobilitatem induit. Nam vt opera ſequentia ex tali actu promereantur diuinam gratiam & cæleſtem gloriam, neceſſe eſt vt ſint effectus illius. E bonâ Intentione ſeu actuali ſeu virtuali ſunt, quæ vi illius prodeunt, velut arbor ſurgit è ſemine: Vt ſi quis peregrinationem inſtituat ad locum Deo ſacrum, omnes actiones in viâ exercendæ, aut perferendi labores, præclari erunt meriti, ſi exerceantur

a S.Thom.1.2.q.114.art.4. S.Bonauent.diſt.41.art.1.q.3.& aliorum.

ceantur illæ, iſti perferantur ex vi ac neceſsitate propoſiti illius nunquam reuocati. Et vt ſummatim dicamus: Opus hominis iuſti, æternam gloriam tunc promeretur, ſi ab actu Charitatis ſeu Rectâ Intentione imperetur, atque in Deum vt finem vltimum referatur, ſiue per præſentem actum bonæ Intentionis (quod eſt actu referri) ſiue per præteritum, à quo tanquam cauſsâ mouente opus procedat, quod eſt referri virtute.

Ergo, ſi proborum exempla æmulari, ſi ex virtute agere, ſi omnes actiones noſtras Deo conſecrare cupimus, huius operæ non laborioſæ nos minimè tædeat, quin propoſito matutino ſæpius per diem inſtaurato, & Intentione actuali (quæ certiori pede graditur quàm virtualis) omnia dirigamus ad Deum. Quoties mechanici opifices opus ſuum ad certam normam, amuſsim, regulam examinant? quoties de die faber lignarius, aut cæmentarius regulâ longitudines, normâ angulos, altitudines libellâ explorant? quoties ſtatuarius, latomus, marmorarius canonem applicant? quoties Architecti, pictores, Mathematici ad chorobatam aut lineam vndequaque omnia menſurant? Ita Chriſtiani ſingulos actus ſuos ad diuini beneplaciti perpendiculum exigant, ne fallantur aut errent néue obliqua Intentio ſubrepat, & optima quæque deprauet.

§. V.

Gratiſsimum eſt Deo, actionibus omnibus & ſingulis, diuini honoris lineam dictâ ratione applicare. Refert Ludouicus Bloſius, Gertrudem ſanctam virginem à Chriſto monitam, ſua ſibi opera omnia minutatim conſecraret, nec tantum lectionem omnem, aut ſcriptionem, ſed voces quas lectura, characteres quos ſcriptura; neque tantùm cibum aut potum quem ſumptura, ſed bolos quos comeſtura, verba omnia quæ locutura, greſſus omnes quos poſitura, anhelitus omnes, quos & vigilans & dormiens ductura, ſingulari affectu offerret.[a] Quid hoc aliud eſt, quàm exigere, vt centum floreni, qui vt æs alienum debentur, per ſingulos aſſes aut obolos numerentur. Sed cur id Deus à nobis exigit? Noſtrum non eſt quærere, cur hoc aut illud velit Deus (quis enim dicere poteſt, cur ita facis?[b]) Sed tamen ratio in promptu eſt: Vult Deus homines ſui ſeruitij exquiſitè ſedulos, vigilantes, induſtrios, & in omne ſuum obſequium eſſe attentos, qui non obiter, perfunctoriè, & oſcitanter faciant quod debent, qui nunquam in officio claudicent, nullámque

a Bloſ. inſtit. ſpir. c. 9. mihi. pag. 392. b Iob. c. 9. v. 12.

que rem diſſolutè conficiant, ſed qui ſtudioſiſsimè omnia diligentiſsiméque curent, qui noctes & dies nihil aliud agant, quàm vt Domino ſuo placeant, qui omnibus neruis ac facultatibus contendant, vt ei ſe probent cui placere cupiunt.

Hæc hominis contenta induſtria, Deo accepta eſt, etiam in minimis. Palladius Helenopoleos epiſcopus, de ſeipſo iuuene: Quodam die, inquit, conueni Macarium Alexandrinum valdè anxius, dixíque: Ecquid faciam, pater, affligunt me cogitationes meæ, illud aſsiduè ingerentes: nihil facis, recede hinc, fruſtra ſunt tua omnia. Ad hæc Macarius reſpondit: Dic tu tuis cogitationibus, propter Chriſtum cuſtodio parietes. [a] Quid obſecro faciliùs quàm parietes cuſtodire, qui non tantùm non aufugiunt, ſed nec aſportari queunt, & tamen hæc ipſa parietum cuſtodela magni æſtimanda, ob ſimplicem illum oculum in Chriſtum conuerſum.

Duo ſunt in omni peccato *Auerſio & Conuerſio*. Qui agit contra rationem, conſcientiam, Dei legem, auertit ſe à Deo, vt degener filius reluctante patre & altùm reclamante: mane fili, mane hîc, mane. Ille nihilominus domo excurrens in tabernam à parente vetitam ſe penetrat. Dupliciter delinquit refractarius hic iuuenis: à patre abit, & ſubit ganeam prohibitam. Eadem prorſus ratio eſt omnium grauiùs peccantium. Cui ſua libido, aut dignitas, aut crumena potior eſt quàm Dei lex, hic è facili diuina iuſſa contemnit, rei amatæ aditu arceri non vult, ideò auerſus à Deo abit, & excurrit ad illicita, hic quidem ad pecuniam, iſte ad mulierculam, ille ad alias vetitas voluptates.

Sed vtrum in contemptoris filij delicto grauius eſt? num excurſus & fuga è paternâ domo, an ingreſſus tabernæ? grauior certè videtur fuga hæc à patre, velut cauſſa culpæ ſequentis: Ita prorſus in omni peccato, Auerſio à Deo grauiſsimum malum, & malorum omnium inde prouenientium origo.

Eodem planè modo in quauis virtute duo ſpectanda ſunt. exemplo ſit pia liberalitas in pauperes, in quâ cernitur, & benefica manus in egenum, & conuerſa mens ad Chriſtum, cui placere vult, & cuius legi ſatisfacere cupit is qui ſic in egenos liberalis eſt. Atqui hæc ad Chriſtum conuerſio præ illo altero maioris eſt meriti, & plurimum gratiæ conciliat omni actioni. *Tantum ergo facis, quantum intendis.*

[a] Pallad. c. 20.

CAP.

CAP. VI.

VTRVM BONA, SEV, RECTA INTENTIO poſſit opus malum, facere bonum?

DEVS Abrahamo ſacrificium imperans: *Sume*, inquit, *mihi vaccam triennem, & capram trimam, & arietem annorum trium, turturem quoque & columbam.* a Columbam ſolam non vult Deus, niſi iungatur ei turtur, ea ſcilicet auis quæ ſpectet ad cognationem: non vulturem, non vpupam, non accipitrem in hanc ſocietatem admittit, ſed turturem. Nimirum exigit Deus, vt omnibus quæ ipſi offerimus, columbam addamus, ſinceram Intentionem: at ſi quis huic columbæ iungat fætentem vpupam, ſacrum faciet ingratiſsimum. Sit turtur cum columbâ; ſit opus vt minimè non malum cum Intentione bonâ: alioqui columba & vpupa in coniugium conueniunt inæquale. Bona Intentio, & opus malum, exoſum Deo ſacrificium.

Hinc liquet quàm Deo non gratum munus veniat ab eo, qui aufert donandi gratiâ; qui pauperes veſtit, ſed pannum ac corium furatur pro his veſtibus; exuuijs diuo Petro detractis, diuo Paulo induuias præſtat. Hoc aliud non eſt quàm columbam & vpupam in idem ſacrificium cogere, opus malum bonâ Intentione veſtire velle.

Sed non immeritò quæras: Cur bona Intentio non poſsit malum opus reddere bonum? cùm tamen mala Intentio poſsit opus bonum reddere malum? Vnde tantum quæſo roboris intentioni malæ, vt opus etiam optimum corrumpat, cùm Intentio bona tantarũ viriũ non ſit, vt operi malo mederi poſsit? opus bonũ intentione malâ contaminatur, & quî ſit quod opus malum Intentione bonâ non emendatur? ſi nullius eſt pretij ieiunium ex auaritiâ, cur non alicuius ſit meriti plagium ex miſericordiâ? clariſsimè Chriſtus: ſi oculus tuus, inquit, fuerit ſimplex, totum corpus tuum lucidum erit; ſi autem oculus tuus nequam fuerit, totum corpus tuum tenebroſum erit. Videtur ergo ex æquo iure bonam Intentionem præſtare poſſe in opere malo, quod mala poteſt intentio, in opere bono. Reſpondemus,

a Gen. c. 15. v. 9.

§. I.

E diui Bernardi ſenſu: Duo mala robuſtiora ſunt vno bono. Vbi non bona eſt Intentio, etſi bonum ſit opus, ibi duo ſunt mala, ma-

la ſci-

la ſcilicet Intentio, & fallax error. Exempli gratia: triduum ferè à potu tempero, & quàm parciſsimè bibo, venturus eſt enim ad me potator inſignis, vt huic reſpondere poſsim viribus non imparibus, iam minus bibo, vt poſteà poſsim bibere largiùs. Hîc duplex malum. Primum: Intentio mala, ſitio in gratiam ebrietatis. Alterum: error fidei qui perſuadet vt credam hanc potûs temperantiam Deo non diſplicituram. Atque hîc opus bonum eſt duplici malo coniunctum, intentioni & errori, quod Bernardus eleganter: Vt oculus, inquit, ſit verè ſimplex, requiritur charitas in Intentione, & Veritas in electione. *a*

At verò vbi opus malum eſt, cum bonâ Intentione, bonum vnicum eſt Intentio, cetera mala ſunt omnia. Hinc fermentum illud, etſi bonum, tam potens non eſt, vt maſſam malam penetret aut transmutet in meliorem. Notum illud: In aſymbolis, vti ſunt ignis & aqua, non facilis eſt tranſmutatio: bene opinari & malè facere, maximè ſunt aſymbola. Ad actionem bonam non ſatis eſt, putare illam bonam eſſe; neceſſe eſt etiam, abſit & error, & dolus. Ad malam actionem ſatis eſt ſi pars eius vnica ſit mala. Vulgatiſsimum eſt illud diui Dionyſij: bonum conſtat ex integrâ cauſſâ, malum verò è quouis defectu. Quod confirmans Seneca: Adijce nunc, inquit, quod nihil honeſtè fit, niſi cui totus animus incubuit atque affuit, cui nullâ parte ſui repugnauit. *b* Ad bene ambulandum, inquit Hieronymus, mediâ tritâque viâ eundum eſt: bonum agere malâ intentione, eſt nimium ad dextram flectere; malè agere bonâ Intentione eſt nimium ad læuam declinare. Vtrum fiat, non multum curat diabolus, modò fiat alterutrum, modò viator abducatur à medio, cùm ſit vbique virtutis modus; æquè peccat quod excedit, quàm quod deficit. Paulus monet: Et non (ſicut blaſphemamur, & ſicut aiunt quidam nos dicere) faciamus mala, vt veniant bona, quorum damnatio iuſta eſt. *c*

a Bern. l. de præcept. & diſpenſ. *b* Sen. ep. 82. propiùs finem. *c* ad Rom. c. 3. v. 8.

§. II.

Gregorius Nazianzenus confirmans dicta: quis dubitet, inquit, maioris eſſe artis valetudinem ægro reſtituere, quàm adimere ſano; difficiliùs amariſsimum liquorem dulceſcere, quàm dulciſsimum vinum amareſcere, ad hoc enim paucis guttulis opus, ad illud grande dolium vix ſuffecerit. Dialecticis lex eſt: Concluſio ſequitur debiliorem partem. vbi Intentio bona, & opus malum eſt, concluſio tota mala eſt.

Ita fucus eſt, & mera fraus, actionem ex ſe malam bono fine honeſtare velle, Vitium bonâ Intentione ſic cupere veſtire, vt id DEVS velut virtutem probet. Optime Gilbertus: Quid cùm opus bonum prætenditur, inquit, & non ipſum bonum, ſed aliud totum intenditur. Oculúſne iſte tenebroſus dicetur ex toto, an ex parte caligans? Mihi quidem magis tenebroſus ex toto videtur. Nam etſi lux deputetur in opere, nulla tamen agnoſcitur in Intentione. Quomodo autem Intentio bona, quæ bonum non optat: aut quomodo ſimplex, quæ ſub boni velamine ſeipſam occultat? a

Qui ſtatum priorum annorum, ab 1618. ad 1625 annum in memoriam reuocat, perpendítque horribiles Romani Imperij turbas, & grauiſsimam tot prouinciarum rebellionem, in eam fortè ſententiam benignè deſcendet, vt perſuaderi ſe patiatur, multos rebellium honeſtiſsimo fine deluſos fuiſſe. Quantus tunc clamor ad arma vocantium, ſeque mutuis adhortationibus animantium! ſed quo fine, quâ Intentione? Quantos audiſſes dicere: *Vt Verbum Dei creſcat, Vt Euangelium propagetur.* multi, non dubitem, ſanctiſsimis ipſe vocibus fefellerunt, quibus hoc vnum in ore: *Deo pugnamus, & Euangelio.* Sed, ô boni, ſiquidem Deo pugnatis & Euangelio, cur in legitimum magiſtratum inſurgitis? cur indictâ cauſsâ, in hos & illos tam ſæuè animaduertitis? Hoc contra Deum, contra Dei verbum eſt, hoc vetat Euangelium. Verbum Dei non gaudet ſeditionibus, non tumultibus, non rebellionibus. Neque mali quid patrandum, vt inde aliquid boni eueniat. Ergo ſpecioſiſsimos titulos omittite, bonâ, vt putatis, Intentione opus peſsimum nunquam ſatis velabitis. Malè iunguntur finis bonus, & medium malum; Vpupa & columba ingratum Deo ſacrificium; malâ vi auferre vni quod des alteri, vetitum eſt. Operi malo bona Intentio veram honeſtatem nunquam induet.

a Gilbert. ſerm. 22. in Cantica. D. Bernardo in hoc labore ſuccenturiatus.

§. III.

Pari modo, an non & illi qui Apoſtolos iugulabant, Intentione optimâ factum purgabant? Chriſtus clariſsimo vaticinio præmonens: Venit hora, inquit, vt omnis qui interficit vos, arbitretur obſequium ſe præſtare Deo. a Nimirum ideò necabantur Apoſtoli, ne religio nouaretur, néue peregrina ſacra introducerentur in prouincias, ita grauiſsimum crimen honeſtiſsimo nomine prætexebant, vix enim vllum iniuſtitiæ genus eſt, quod honeſtatis mantelo

a Ioan. c. 16. v. 2.

velari non poſsit. Clariſsimè hoc videre eſt in Saule rege Hebræo. Iuraſſet quis à Samuele Prophetâ magis impetu quàm ratione regem obiurgatum eſſe, Saulem prouidè & bono animo egiſſe. res ita habuit. Præceptum eſt Sauli regi: *Vade & interſice peccatores Amalec, & demolire vniuerſa eius.* a Volebat Deus homines & pecudes mixtim ad internecionem deleri. At, *pepercit Saul & populus, Agag, & optimis gregibus ouium, & armentorum, & veſtibus, & arietibus, & vniuerſis quæ pulchra erant, nec voluerunt diſperdere ea, quicquid verò vile fuit & reprobrum, hoc demoliti ſunt.* b Adeſt ergo Samuel, &: *quæ*, inquit, *eſt hæc vox gregum quæ reſonat in auribus meis, & armentorum quam ego audio?* Cui Saul: *De Amalec adduxerunt ea*, inquit, *pepercit enim populus melioribus ouibus & armentis, vt immolarentur Domino Deo tuo, reliqua verò occidimus.* Quid hîc obſecro mali? an non hæc optima Intentio, *vt immolarentur ea Domino Deo tuo?* An non hoc prudenter eſt agere, melioribus parcere in vſum ſacrificij, ceterorum viliſsima quæque deſtruere?

At verò Samuel aliâ lance hoc factum trutinans: *Quare*, inquit, *non audiſti vocem Domini, ſed verſus ad prædam es, & feciſti malum in oculis Domini: Imò audiui vocem Domini*, ait Saul, *& ambulaui in via per quam miſit me Dominus.* Cui Samuel: *Nunquid vult Dominus holocauſta & victimas, & non potius vt obediatur voci Domini?* Timuiſti populum? at Deum magis debuiſſes. Obtuliſti ea Domino? at *melior eſt obedientia quàm victimæ.* Putaſti Dei iuſſa mitius interpretanda? At *quaſi peccatum ariolandi eſt repugnare.* Arbitratus es Deum id non tam rigidè imperare? At *quaſi ſcelus idololatriæ eſt nolle acquieſcere.* Summa, ſummarum hæc eſt, ſtultè egiſti, mi Saul: Inobedientia Intentione bonâ defendi nequit: corium ſublegere, & calceos egenis diuidere, eleemoſyna patibulo digna eſt.

Eiuſdem generis eſt & hoc. Iubet herus accerſiri ad ſe ſeruum, qui tunc crapulâ plenus, nec pedibus valet conſiſtere. huic excuſando ſeruorum alter: here, inquit, malè habet. Hic honeſtè, vt putat, mentitur. Num hoc licitum? nequaquam. mendacium veritatis hoſtis eſt, vitium eſt, etſi palliolum bonæ Intentionis ei inijcias. Verum quidem eſt, quod Bernardus monet, Intentio bona dictum factúmque non adeò bonum excuſat, ſi non à toto, ſaltem à tanto, vt minor culpa ſit in eo, qui bonum diligit, & malum neſcius agit. c Ita minus peccat, qui alterius honori ſeruando aliquid fingit, ſed tamen peccat. Omne mendacium eſt peccatum, nec bonâ Intentione penitus depurgari poteſt.

§. IV.

a 1.Reg.c.15.v.3. b Ibid.v.9. c Bern.l de præcept.

§. IV.

Quantis anguſtijs premebatur caſtiſsima Suſanna, à ſubſeſſoribus vetulis deprehenſa in horto ſola? famæ vitæque amiſsio verſabatur ob oculos, neque tamen vt famam & vitam non perderet, committere potuit adulterium, *a* & rectam ad Deum Intentionem amittere.

Eodem modo quærit quis relaxationem animi. rem quærit hic non illicitam; bona Intentio. ſed ſi duos in mutuum iurgium & pugnam committat, factum malum bonâ Intentione non defendet. Idem facit, qui feras alit vt licitam venationem inſtituat, ſed hoc cum damno vicini, & plurium aliorum, quorum ſegetes conculcat, & agros vaſtat: bona hic quidem Intentio, ſed actio mala nunquam excuſabilis, perinde vt furtiuum corium, & ex eo calcei pro ſtipe dati.

Diſertè hæc omnia confirmans Auguſtinus: Inter eſt plurimum, inquit, quâ cauſsâ, quo fine, quâ intentione quid fiat. Sed ea quæ conſtat eſſe peccata, nullo bonæ cauſſæ obtentu, nullo quaſi bono fine, nullâ velut bonâ Intentione facienda ſunt. Et vt opera ex ſe mala, ab alijs neque bonis ex ſe, neque malis diſtinguat, ſubdit. Ea quippe opera hominum, ſicut cauſſas habuerint bonas ſeu malas, nunc ſunt bona nunc mala, quæ non ſunt per ſeipſa peccata. Cùm verò iam opera ipſa peccata ſunt, ſicut furta, ſtupra, blaſphemiæ, vel cetera talia, quis eſt qui dicat cauſsis bonis eſſe facienda, vt vel peccata non ſint, vel quod eſt abſurdius, iuſta peccata ſint. Quis eſt qui dicat, vt habeamus quod demus pauperibus, faciamus furta diuitibus, aut teſtimonia falſa vendamus, maximè ſi non inde innocentes læduntur, ſed nocentes potiùs damnaturis iudicibus eruuntur? duo enim bona fiunt huius venditione mendacij, vt & pecunia ſumatur vnde inops alatur, & iudex fallatur, ne homo puniatur. Teſtamenta etiamſi poſſumus, cur non vera ſupprimimus & falſa ſupponimus: vt hæreditates vel legata non habeant indigni, qui nihil ex eis operantur boni, ſed hi potiùs à quibus eſurientes paſcuntur, nudi veſtiuntur, peregrini ſuſcipiuntur, captiui redimuntur, eccleſiæ conſtruuntur? Cur non fiant illa mala propter hæc bona, ſi propter hæc bona nec illa ſunt mala? Quis iſta dicat, niſi qui res humanas omnéſque conatur mores legéſque ſubuertere? *b*

Ergo Auguſtini ſenſu, nihil mali faciendum eſt, etſi multiplex

a Dan.c.13. *b* Auguſt.tom.4.l.contra mendac.c.7.ante med.

inde ſperetur ſecuturum bonum. Sed ipſe Auguſtinus ſibi obijciens: Dicet aliquis, inquit, ergo æquandus eſt fur quilibet, ei furi qui miſericordiæ voluntate furatur. Quis hoc dixerit? ſed horum duorum non ideò eſt quiſquam bonus, quia peior eſt vnus. peior eſt enim qui concupiſcendo, quàm qui miſerando furatur: ſed ſi furtum omne peccatum eſt, ab omni furto abſtinendum eſt. a Eodem prorſus modo cum Auguſtino dicere licebit: ſi mendacium omne delictum eſt, ab omni mendacio refugiendum eſt, ſeu mendacium honoris, ſeu officij, ſeu commiſerationis ſit. Nam, eodem Auguſtino teſte, ſi hanc peccatis aperimus viam, vt committamus minora, ne alij maiora committant, lato limite, imò nullo, ſed conuulſis & remotis omnibus terminis, infinito ſpatio cuncta intrabunt atque regnabunt vitia. Hoc ſapere, quid eſt aliud niſi decipere, vel potiùs inſanire?

a Ibid.c.8

§. V.

Quàm ergo parentes ſibi ſuiſque liberis malè conſulunt, dum in omne genus lucri inhiant, ne prolem minus opulentam relinquant. Bonus finis, liberorum facultates augere, ſed actio mala, pauperum reculas diripere, publica valetudinaria ſpoliare, varium vſuræ genus exercere, omne lucrum venari.

Anno nongenteſimo quadrageſimo nono, Taxis Rex Vngarorum ingenti exercitu Italiam inuaſit. Berengarius rex Italam terram liberare, & hoſtem repellere cogitabat. bonus finis, optima Intentio, modò bonum etiam modum huic rei adhibuiſſet. Rationem certè inijt non bonam: templa & egenorum domos adeò exhauſit, vt immenſum theſaurum vndequaque corraſerit, è quo Vngaris, decem modios nummorum facilè potuit admetiri. Quicquid remanebat, ſibi retinebat, factus vel ab hoſte ditior. a

Sic etiam, cùm quis ſanari cupit, & à morbo reualeſcere, finis optimus: ſed mittit ad fatiloquos & vaticinatores, ad diuinos & hariolos, ad coniectores & magos, hoc iam peſsimè agit, nec peccatum purgabit honeſto fine. Sic ambit quis officium, munus, dignitatem; cupit emergere, finis in ſe non malus: *ſi quis epiſcopatum deſiderat, bonum opus deſiderat.* b at ſi hoc ſatagat ne pauperior, vel aptior præueniat, ſi monetam & munera ſpargat, ſi poſt plurima data, plura promittat, & ita per argenteos gradus in ſublime aſcendat, aut ſi etiam alium loco moueat, vt ipſe in eum ſuccedat, actus ſunt peſsimi, tametſi illud quod cupit malum non ſit.

sic

a Luitprand.Ticin.l.5.hiſt.c.15. b 1.Tim.c.3.v.1.

Sic alius quis cauſſæ iudiciariæ finem appetit, rem certè bonam appetit, ſed quia his atque illis manus argento oblinit, & donis in ſuam partem trahit, ideò bonum finem peſsimâ liberalitate corrumpit & deſtruit. Non ſunt facienda mala, vt eueniant bona: in conclaue ingredi, licitum mihi, ſed non per feneſtras.

Sic omnes actiones quæ Chriſtianâ prudentiâ carent, veræ virtutis honeſtâtem nunquam induent, etſi optimâ Intentione fiant. Sine prudentiâ nullus actus bonus: Eſtote prudentes, ſicut ſerpentes.[a] Nec excuſat dicere: putaui ſic agendum, non putaui ſecuturum hoc damnum, putaui hunc hominem caſtigandum. Erat omnino, vt dicis, caſtigandus, ſed non infamandus, non tam inſolenter tractandus. Multi, *æmulationem Dei habent, ſed non ſecundùm ſcientiam.*[b] Iudæi eo ardore ferebantur in legem Moſaicam, vt vbicunque poſſent, honorem Chriſti extinctum vellent: en ſub magno Zelo legis, odium latebat legislatoris. Hæreſiarchæ, & horum aſſeclæ habuerint Zelum Eccleſiæ in priſtinum nitorem reformandæ: Bonus erat hic finis, bona Intentio. At verò in omnis ordinis & ſtatûs homines maledicta congerere, magiſtratum contumelijs lacerare, minuere maieſtatem, odio inſaturabili in Pontificem pugnare, plebem in proceres armare, concitare bella, alia ex alijs mala proſeminare, non erat hoc aliud facere quàm quod fecit Thracius ruſticus, qui cùm vicinum putantem vites oleáſque vidiſſet, ipſe à ſtirpe omnes incîdit: ita illi; neque excuſari poterunt hæc talia, vel millies ingerendo: putaui omnia meliùs ceſſura, non putaui tantum damni ſecuturum.

Frigidiſsimum hoc, *Non putaui,* Virtutis patrocinium ſuſcipere non poteſt. Turpiſsimam aiebat Fabius Imperatori excuſationem eſſe, *non putaui*: ego turpiſsimam cenſeo homini Chriſtiano, cuius eſt talem imprudentiam omnem cauere.

Quòd ſi bona Intentio malam actionem nequeat in ſolidum corrigere, quid erit Intentioni malæ malum opus addere? ſi bonis malè vti malum eſt, malis malè vti peſsimum erit. Laudatur cæleſtis ſponſa à genarum pulchritudine: Pulchræ ſunt genæ tuæ.[c] Nemo pulcher, Bernardi æſtimatione, cui altera gena nimium tumet, aut ceræ ſimilis eſt, vtraque neceſſe eſt amabili colore viuat: Stude, inquit, ambas ſpecioſas habere has genas tuæ Intentionis.[d] Nam ſatis non eſt Intentionem eſſe bonam, ſed & actio inſuper bona requiritur, aut quæ ſaltem mala non ſit. Huc nobis collineandum, vt

a Matth. c. 10. v. 16.
b ad Rom. c. 10. v. 2. c Cant. c. 1. v. 10. d Bern. ſerm. 40. in Cant. poſt med.

omnia fiant à nobis Intentione quàm ſinceriſsimâ. nec decipi amemus tam ſpecioſis nominibus: *Tamen bonæ Intentionis ſum, eius mi rationes mihi ſunt & cauſſæ; iſtud aut illud, hîc illóue inductu facio.* Quæſo non fallamus nos ipſos: actionibus noſtris honeſtatem verbis non conciliabimus. parùm bonus eſt, qui ore tantum eſt bonus. Et verendum certè, ne ſæpenumero præter blandam nobíſque illudentem aſſentationem, nihil virtutis ſit. Nimis quàm frequenter iudicium affectus interpellat. Et quoties vel conſuetudine, vel impetu non bono, in hoc aut illud ferimur, nihilominus vanè iactamus iſtud: *Ad Dei gloriam.* Scrutare quæſo, teipſum, mi Chriſtiane. veréne Dei gloria ad hoc te impulit? an non aliunde id voluiſti: an non conſuetudo aut tuus te affectus huc duxerunt? Et qui fit te ad menſam, ad ambulationes, ad animi relaxationes ſic properare, imò & currere; ad ea verò quæ tui muneris, quæ virtutis ſunt, vix ire, imò & ſerpere: ſiccine omnia pari paſſu ad Dei gloriam aggrederis? Crede mihi, hæ tales loquendi formulæ ſæpe meri ſunt prætextus, quibus malè facta Deo nunquam purgabimus. Repeto quod dixi: Deus columbæ vult iungi turturem, non vpupam.

Cap. VII.

QVINAM GRADVS SINT PVRÆ Rectæqve Intentionis.

EXperientia docet aquam ex alto defluentem, quamuis multis ambagibus curſum ſuum exerceat, tandem tamen ad primæ originis altitudinem aſcendere, & cum ortu ſuo æquari. Idem penè obſeruare eſt in humanis actionibus, quæ omnes ab Intentione dimanant, hæc illarum ſcaturigo & fons eſt, nam cum ratione nemo agit qui ſine Intentione. quò iam altior eſt Intentio, hoc & actio. Enimuerò actiones noſtræ quandoque in imam voraginem ſe demittunt, decurrúntq; in profundam vallem, & velut ſeipſas amittũt.

Quot hodiéque ſunt homines religioſi, qui delicatè nutriti, veſtibus non niſi pretioſis, menſæ non niſi lautæ, actionibus ſolùm honorificis aſſueti, ſcopas anteà tractare, pauimentum verrere, ollulam vel vnicam tergere, grandiſsimum duxiſſent piaculum. At cùm religioſam vitam amplexi ſunt, illa omnia & longè abiectiora promptiſsimè facere, honori ducunt & voluptati. Ita ſanctus Ioannes Damaſcenus, regius antè præfectus aulæ, pòſt pannoſus monachus, etiam latrinas purgare deprehenſus eſt à magno viro. En in

quam

quam profundam altitudinem hæc aqua ſeſe præcipitarit? Verùm, ſicut torrens ex edito delapſus, ad ſuum fontem recurrit, ſic & actiones iſtæ licet viliſsimæ, quia originem habent altiſsimam, quia propter Deum ſuſcipiuntur (ex hac enim Intentione promanant) ideò ſuam originem repetunt, redeúntque ad primum fontem; à Deo à quo ſumpſerunt exordium, etiam finem capiunt & præmium. Tanti refert actionibus etiam abiectiſsimis ad maximam nobilitatē extollendis, altiſsimam habere Intentionem, ipſum Deum. Atque de hac locuti ſumus hactenus: ſupereſt certos in eâ gradus, & quidem tres oſtendere; ſupremum horum, omniúmque celſiſsimum aſcendere, difficile non erit *volenti*. Hos gradus nunc ordine aſsigno.

§. I.

Primus eſt: In omnibus rebus vnicum Dei honorem ſic attendere, vt omnis affectus ad caduca hæc iuguletur, id ſolum ſpectando, quid placeat Deo. Qui ſudo cælo, itinere longo fatigatus domum redit, omne veſtium onus defluere ſinit, pileum deponit, pallium excutit, thoracem aperit, collare & cingulum ſoluit, ſoleas deſtringit, ita captandæ auræ ſe exponit. Pari modo, cuius animus Deo æſtuat, is facilè affectum exuit, quem in hæc fluxa priùs gerebat. Bernardus de domo interiore: quomodo enim, inquit, perfectè diligis, aut diligeris, ſi in ſummorum deſiderio ad ſuperna non raperis? Collige teipſam ad temetipſam, & in ſolò diuinitatis deſiderio requieſce. *a* Atque hîc dictum Auguſtini veriſsimum: Minus te amat, Domine, qui tecum aliquid amat.

Eſther illa imperatrix potentiſsima, quæ Aſſuerum centum viginti ſeptem prouincijs imperantem ſuæ poteſtatis habuit, quæ omni voluptatum genere (modò voluiſſet) affluere potuit, nihilominus tamen: Tu ſcis Domine, inquit, quòd nunquam lætata ſit ancilla tua, ex quo huc translata ſum, vſque in præſentem diem, niſi in te Domine Deus Abraham. *b* Atque hic primus eſt puræ Intentionis gradus, *rerum conditarum obliuio.*

a Bern. de Do. int. c. 69. fine. b Eſth. c. 14. v. 18.

§. II.

Secundus eſt, *obliuio ſuiipſius.* Hæc docet quâ ratione quis poſsit ſuimet non meminiſſe, & ſolam inter voluptates numerare in ſolâ Dei voluntate acquieſcere. Sicut enim beatis in cælo ſummæ voluptati eſt, videre Dei voluntatem per vniuerſum Orbem pérque

pſos inferos velut inoffenſo pede progredienté, nec vſquam quidquam reperiri, quod diuinæ poſsit reſiſtere voluntati. Imò, quod mirisſimũ, voluptas illa non ſic eos afficit, quòd bona poſsideant nunquam amittenda, quàm quòd Deus in illos beneuolentiſsimus ſit, illis maximè cupiat, illorum gaudijs plurimum faueat. Et hoc eſt, quod rex Hebræus Dauid exclamat: Confitemini Domino, *quoniam bonus. a* Confitemini Domino, non quia me regem fecit ex opilione, non quia me pauperem ditauit, nec ideò quia tanta inſuper daturum ſe mihi promiſit, ſed, Confitemini Domino, *quoniam bonus,* quoniam in ſæculum miſericordia eius. Hic alter puræ Intentionis gradus eſt, ab illo tamen non facilè ſuperandus, quem regium carmen ſic notat: *Confitebitur tibi cùm benefeceris ei. b* In hoc ergo gradu & relinquit, & obliuiſcitur quis ſeipſum, quod non omnibus tam in expedito eſt. Non enim arduum relinquere ſua, ſed valde arduum relinquere ſe. Virtute conſtat, hæc *ſui obliuio.*

a Pſal.117.v.1. b Pſal.48.v.19.

§. III.

Tertius eſt, cùm quis ſeruit Deo, non ſolùm vt id Deo placeat, hoc enim neſcio quid humani etiamnum retinet, ſed quòd ſibi ſic ſeruienti placeat Deus, vel quia Deus tam bonus eſt, vt noſtrum obſequium dignetur approbare, eóque ſe capi ac deliniri oſtendat. Diuinus pſaltes: Introibo, inquit, in potentias Domini, memorabor iuſtitiæ tuæ ſolius. Deus docuiſti me à iuuentute meâ, & vſque nunc pronuntiabo mirabilia tua. *a* Ego quidem homo doctus non ſum, *quoniam non cognoui litteraturam*, ſed Dei omnipotentiam ac iuſtitiam ita capio, vt nil aliud crebrioribus vſurpare poſsim ſermonibus. Huic igitur Domino tam bono, tam potenti, tam iuſto promptiſsimè ſeruiam, & ideò ſeruiam, quia tam & bonus, & potens, & iuſtus eſt. Bernardus: O pura, inquit, & defæcata Intentio voluntatis! eò certè defæcatior, quo in eâ de proprio nil iam admixtum relinquitur. Sic affici deificari eſt. *b*

Chriſtus primum Pontificem iuſſurus, quàm accuratè puriſsimam hanc Intentionem in eo excitans: Petre, inquit, amas me? Hoc iam ago, vt tibi mei muneris vicariam operam commendem, meáſque oues committam paſcendas; at hoc officio fungi, & meas partes ſuſcipere non poteris, ſine puriſsimâ Intentione. Ergo, mi Petre, amas me? Nec ei Chriſtus antè hoc munus aſsignauit, quàm Petrus ter apertè pronuntiaſſet, quò ſuum cor, oculi, Intentio irent,

a Pſ.70.v.16.& 17. b Bern.de dil.Deo.

irent, dixiſſetque: Domine, tu ſcis, quia amo te. Demum Chriſtus: Ergo, mi Petre, ſi ego tibi adeò placeo, & ſeruire mihi vis propter me, nunc tibi meum gregem committo, Paſce oues meas. a

O Præſules, ô Epiſcopi & Antiſtites, ô Principes, ô magiſtratus & Præſides, ô Iudices & populi Paſtores, attendite, quò veſtri oculi, quo mens & intentio veſtra feratur; videte quid quæratis, an vos ipſos & prædam è ſubditis, an verò ſalutem & bonum ſubditorum: aduertite an veſtram potiùs cauſſam agatis, an Reipublicæ: conſiderate, obſecro, num Deum Deique gloriam Intentione puriſsimâ in omnibus ſpectetis. *Et nunc Reges intelligite: erudimini qui iudicatis terram.* b

a Ioan.c.21.v.15.& ſeqq. b Pſal.2.v.10.

§. IV.

Auguſtus Imperator iuueni olim non optimè ſe gerenti miſſionem dedit è bello, cúmque iuuenis quæreret, quid domi reſpondendum eſſet parenti? Auguſtus ei iterum: Dic, inquit, me tibi non placere. voluit dicere: tu mihi non places, ideò tuâ operâ carere poſſum. Nos Chriſtiani ſic agamus cum Deo, vt pro ſe quiſque ſic ſentiat: Domine, ſeruire tibi cupio, & ſeruiam tibi pro viribus, quia mihi places in omnibus eximiè; ideò, mi Domine, ideò prorſus, & hac omnino Intentione tibi ſeruiam, quoad vixero, atque in hoc vnũ neruos omnes contendam, vt ſeruitijs tuis omnem affectum meum, méque totum impendam, quia tu mihi non potes non placere.

Hæc verè ſincera puráque Intentio, hæc Midæ virgula, inaurans omnia quæ tangit. Sed hæc Intentio quia tam pura, ideò etiam tam delicata & omnis mixturæ impatiens eſt. Norunt hortulani quoſdam fructus ſolo ad terram caſu vitiari. formoſum pomum pirúmue vix vllum ex arbore decidit, quin næuum contrahat, & læſum ſe monſtret. Intentio ſincera tener fructus eſt, & vnico ad terram illiſu corrumpitur. Seruire Deo, metu ſupplicij æterni, non vetitum, nec metus hic malus eſt, ſed tamen ſeruilis eſt. niſi bonus eſſet, Dauid non bene rogaſſet: Confige timore tuo carnes meas. a Aiunt tamen Theologi, peccaturum eum qui ſic ſentiret; ſi inferi non eſſent, peccatum hoc committerem: talis enim voluntatis eſſet peruerſæ. Seruire Deo ſpe præmij æterni, melior eſt Intentio priore illâ, nec tamen optima, Inclinaui cor meum ad faciendas iuſtificationes tuas in æternum propter retributio-

a Pſ.118.v.120.

butionem. *a* Seruire Deo propter Deum, hæc omnium optima & puriſsima eſt Intentio: Confitemini Domino, quoniam bonus, quoniam in ſæculum miſericordia eius. *b* Hæc poſtrema Intentio continuò inculcanda eſt omnibus, ſummi enim refert, quâ quis Intentione ſua omnia faciat; hîc agitur de mercede ac præmio inexplicabili, æterno.

a Pſal. 118. v. 120. b Pſal. 117. v. 1.

§. V.

Fuit qui amicorum optimo bene ſuaſurus, ex eodem prius quæreret: Quæſo te habéſne argentum infectum & purum? Cui amicus: Habeo, inquit, plus minus quingentorum florenorum. Ille iterum: ſi me audias, ait, non id in monetam cudes, ſed parabis in dona. Donem? ait iſte, non hoc mearum opum eſt. Ille denuò: Mi optime amice, inquit, hac ratione donabis, & donando diteſces. Crede mihi, fœnerari eſt, donare in loco. Hoc tu ages, meo conſilio, malluuium vnà cum perfuſorio fieri curabis è tuo argento, & donabis huic Principi. Primâ à dono hebdomade, quinque millia philippeorum ad te redibunt, vnà cum gratiâ & amplis fauoribus. niſi ſic fiat, domum meam oppignero: dominus iſte nil minus ferre poteſt, quàm gratis ſibi aliquid donari, omnémque in ſe liberalitatem tanto fenore compenſat, vt donum ipſi oblatum decuplo tanto pluris, quàm quanti eſt, æſtimari poſsit. Huic ergo dona, ſi vis rem tuam augere amittendo. Iſte ingentes egit gratias, & eius conſilijs ſe vſurum promiſit. Intellexiſtis hoc? Eadem prorſus eſt ratio Intentionis: Aliqui Deo ſeruiunt, & vt viles abiectæque animæ plagas metuunt, gehennam formidant, verè mancipia. Alij faciunt quod alimentarij, qui vt cibaria ſibi publicè locentur, omnem pecuniam expendunt, ſic enim alimenta perpetua ſibi comparant: ita plurimi ſpe præmij Deo ſeruiunt pro cælo tanquam mercede, propriè ſerui. Alij denique Deo ſeruiunt amore, vt parenti amantiſsimo filij. Filius impuber cum parens conuiuium celebrat, inter vernas quidem adſtat, & conuiuis miniſtrat, non tamen vllam mercedem cogitat, nam filius eſt, qui à patre ſuauiſsimum illud ſæpius audit: *Fili, tu ſemper mecum es, & omnia mea tua ſunt. a*

Tales, ô Chriſtiani, tales omnino & nos ſimus in Deum, non mancipia, non ſerui, ſed filij, quando Deus ipſe nos homunculos, terræ vermiculos honore tanto dignatur, Nam, Videte qualem charitatem dedit nobis pater, vt filij Dei nominemur & ſimus. *b* Nunquid

a Luc. c. 15. v. 31. b 1. Ioan. c. 3. v. 1.

Nunquid non & ſeruus qui pluſculum ingenuitatis habet, maximi æſtimat, domino ſuo à ſe ſatisfieri, & famulatum ſuum probari? hoc illi contra aurum carum eſt. filius ergo non maximas opes cenſeat, placere patri? Chryſoſtomus: Aliam adhuc, inquit, præter hoc ipſum quod placere meruiſti, mercedē requiris? verè ignoras, quantum bonum ſit, placere Deo. *a* Eſtote igitur imitatores Dei ſicut filij chariſsimi. *b* Iucundum vobis ſit, omne argentum bonorum operum Deo non vendere ſed donare, nec mercedem pro ijs aut præmium exigere: ita non tantùm mille floreni pro centenis, ſed & pro obulo tot & plures redibunt. Aptiſsimè monens Chryſoſtomus: Ne putemus, inquit, nos præmio carituros, ſi pro præmio non laboremus, imò ob hoc ipſum, præmium erit maius. *c* Omne enim opus, quò minus operantis lucrum ſpectat, hòc puriorem habet Intentionem, ipſumque eſt perfectius. *Si filij & hæredes, hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi.* d

Deus promptior eſt vt donum pro dono reddat, quàm vt argentariam faciat & nummum commutet.

Pharaonis Ægypti regis filia, mercede conduxit matrem Moſis, vt paruulum illum ſibi educaret, at illa non nummis perſuaſa, ſed amore materno inducta promptiſsimè fecit quod rogabatur. Hos tales oculos, hanc amoris Intentionem vult Deus. Nam qui Deo ſeruiunt præmij ſpe, aut ſupplicij terrore, ſic ei ſeruiunt, vti nos pani & vino, non propter ipſa, ſed propter nos. hîc ſe miſcet plurimus ſui amor, quem Chriſtus ſuis coloribus depingens: Quæritis me, inquit, non quia vidiſtis ſigna, ſed quia manducaſtis ex panibus, & ſaturati eſtis. *e*

a Chryſ. l. 2. de compunct. cord. b ad Epheſ. c. 5. v. 1. c Chryſ. hom. 5. in ep. ad Rom. d ad Rom. c. 8. v. 17. e Ioan. c. 6. v. 26.

§. VI.

Diabolus hac in re nihil non tentat vt Intentionem aut vitiet, aut quam vitiare non poteſt, ſaltem terreat. Duo quidam in eremo Deo magis viuebant quàm ſibi, magnâ concordiâ, nec minore profectu. Inuidit illis cacodæmon has vitæ diuitias in tantâ paupertate, & vt tragulam inijceret, Angelum induit nitidiſsimi vultûs. ita ſe ſeniori ſiſtens, vt tectiùs falleret: Nuntij non boni, inquit, baiulus tibi ſum, aut certè ſocio tuo. Nam iuuenis ille, tuus in hac Dei palæſtra commilito & ſocius, à Deo præſcitus, æternis flammis iam deſtinatus eſt, ideò quantumcúnque bene agat, fruſtra agit omnia. Cohorruit ad hanc vocem ſenex, & : ô terribilem, inquit,

nuntium!

nuntium! Ergóne peſſum eant huius iuuenis conatus & labores tam præclari? ah, animo miſereor. Hìc iterum angelus ex Orco: Sciebam, inquit, non ſine dolore ac gemitu te auditurum iſta; verùm diuina decreta reſcindi non poſſunt. ita oculis ſe ſubduxit venuſtiſsima larua. Inde factum vt ſenex iſte ſocium iuuenem nunquam ſine præſago ſuſpirio intueretur. Obſeruauit id tandem iuuenis, nec diſtulit quærere, quid cauſſæ eſſet, quòd, quotieſcunque ſe aſpiceret, ſimul etiam ingemiſceret? ad quæ denuò altùm ingemiſcens ſenex? quid iubes, inquit, infandum dolorem renouare? hîc me potiùs tacere velis quàm loqui. Ipſa hæc ſenis tergiuerſatio ſtimulabat iuuenem ad extorquendum reſponſum. Multis ergo precibus fatigatus ſenex, vt quicquid id eſſet eloqueretur, non ſine gemitu tandem: ſignificatum mihi eſt, inquit, te damnandum, fruſtra pro cælo laborare. Hîc iuuenis ſingulari alacritate; ô mi pater, inquit, hoc te non turbet neque affligat: Ad hoc temporis Deo ſeruij, non vt mercenarius pro cælo, ſed vt filius ex debito, quia ipſe ſummum bonum eſt, cui ego me totum debeo, quicquid demum ille in me ſtatuat. Admiratus ſenex tam ſinceræ Intentionis animum: Seruiamus, inquit, Deo quàm poſſumus fideliſsimè: bonus ille pater non poterit patrem exuere: ipſi curæ eſt de nobis.

Neque verò diſtulit Deus paternum animum monſtrare in filios tam obſequentes. Breuì poſt ſubmiſit verum Angelum qui moneret ſenem, impoſtoris diaboli mendacijs ne crederet, iuuenem illum æternis præmijs à Deo deſtinatum eſſe, Deóque ſingulariſsimè placere tam generoſum illius in ſeruiendo animum.

Vult ergo Deus ſibi à nobis ſeruiri, non ideò vt æternos carceres euadamus, neque ideò vt cæleſtia tempe habitemus, ſed quia ipſe digniſsimus eſt omnium hominum & Angelorum obſequijs. Quapropter maxima rectè factorum merces eſt, *Deo placuiſſe*. Eſt quidem tantæ bonitatis atque liberalitatis Deus, vt etiam mancipiorū inferos timentium, & ſeruorum cælum ſperantium officia non reijciat, ſed ſi qui ſeruiant voluntariam prorſus & gratuitam ſeruitutem, hos vt verè amantiſsimos filios complectitur, horum ſingulis amabiliſsimum illud reſpondet; *Fili, omnia mea tua ſunt.*

CAP. VIII.

QVID SIT MALA INTENTIO.

Exile animalculum eſt crabro, illud tamen membrum quod læſerit, quàm dolet & ardet, quàm vritur! multò exilius volatile eſt culex;

lex; quàm illi roſtellum gracile? eo tamen velut ſiphunculo ſugit ſanguinem, & pars quam vulnerauit, mox intumeſcit. Quid ſubtilius ſcorpionis aculeo? vix oculis deprehenditur, illo tamen velut gladiolo vix viſibili totus homo iugulatur. Exiguum fermenti quantam farinæ maſſam permeat paucis horis? vnicus aceti caliculus, aut modicum fellis, totum generoſi vini dolium corrumpit.

Intentio MALA venenum tam potens eſt & malignum, vt optimam quamque actionem deprauet. Egimus hactenus de Intentione bonâ, quid ea ſit, & quàm neceſſaria: Nunc porrò agemus de Malâ, & oſtendemus, quâ ratione hoc fermentum, & fel iſtud peſſimum optima quæque vitiet, quomodo ſubtiliſsimus hic ſcorpionis aculeus ſine tumultu occidat.

§. I.

Statua Nabuchodonoſori regi viſa, prodigium erat quà pretij, materiæ magnitudinis, inuiſa prorſus turris ex auro, argento, ære, ferro. Sed quia imum ſtatuæ firmum non erat, quia pedes erant lutei ac fictiles, ideò pretioſam hanc molem lapillus vnicus ſic contriuit, vt nec teſtula quidem fuerit relicta, quæ poſſet eſſe vſui: *Tunc contrita ſunt pariter ferrum, teſta, æs, argentum & aurum, & redacta quaſi in fauillam æſtiuæ areæ, quæ rapta ſunt vento.* a Ita prorſus Mala Intentio bonum opus quodcunque ſic conterit, vt ei nil penitus relinquat boni. Cuius finis malus eſt, & ipſum quoque malum eſt.

Seditioſi illi ducenti quinquaginta proceres ſynagogæ thus obtulerunt; quilibet horum ſuum habuit thuribulum. Dixiſſes tot eſſe ſacerdotes, quot erant factionis huius capita. è regione horũ vnicus ſtabat Aaron. Ita vtrinque idem fecerunt, tanquam ſi certarent quis melius hoc officio fungeretur. Vtra pars ergo vicit? vtra magis Deo placuit? Illos omnes extremè auerſatus eſt Deus, non quòd eorum thuribula parùm pretioſa, *b* aut thus minus fragrans, ſed quòd Intentio illorum fuerit peſsima, quâ Moſen & Aaronem in odium populi trahere conabantur. Quocirca omnes hauſti ſunt à terrâ vindice, *deſcenderúntque viui in infernum operti humo, & perierunt de medio multitudinis.* c Thuribula eorum in laminas producta & altari affixa, vt hoc æternum monimentum eſſet Iſraëlitis, quo commonerentur, Deum non ad actionem, ſed ad Intentionem reſpicere. Cuius finis malus eſt, & ipſum quoque malum eſt.

a Dan. c. 2. v. 35.
b Nam Aaronis thuribulum ex auro puriſſimo erat, horum autem ænea. Vide Iacob. Salianum tom. 2. Annal. vet. teſt. Anno mundi 2547. n. 1.
c Num. c. 16. v. 33.

Ab omni æuo quanta ſunt facta, & quanta etiamnum fiunt per Orbem, quæ humanis oculis videantur optima, ſanctiſsima, cùm eadem vt peſsima damnent oculi diuini cernentes omnia. Et videte mihi, obſecro, regium iuuenem Abſalonem, quàm is humanus, quàm obſequioſus, quàm & modeſtus fuit? primo diluculo ſtetit ad portam regiam velut ianitor, & vbi quiſpiam acceſsit ſalutaturus illum, extendebat Abſalon manum ſuam, & apprehendens oſculabatur eum. a Quis vnquam regij ſanguinis iuuenem æqualis vidit eſſe humanitatis? nam ſi quis & negotia in aulâ tractaturus veniſſet, eum humaniſsimè ad ſe vocatum interrogabat, è quâ ciuitate adeſſet. quod vbi cognouiſſet, familiariſsimè ſolatus hominem: videntur mihi, aiebat, ſermones tui iuſti & boni, ſed non eſt qui te audiat conſtitutus à rege. O mitem, ô & benignum Dominum, & quàm olim idoneus erit qui ad regni gubernaculum ſedeat, & imperet! Nam audite: quis me, inquit, conſtituat iudicem ſuper terram, vt ad me veniant omnes qui habent negotium, & iuſtè iudicem? b En, tam laboris quàm iuſtitiæ amantiſsimum.

Sed quis non videat ſub hoc lapide ſcorpionem latere, qui vniuerſas Abſalonis actiones inſidioſiſsimè venenet. Quorſum enim omnis illa manſuetudo, & prolixa humanitas, quorſum tot blanda obſequia? quorſum tam manè ſurgit, aduentores & hoſpites manu prenſos oſculatur, ſe iudicem promittit, niſi vt coronam regiam parentis capiti decutiat, & imponat ſuo? Cuius finis malus eſt, & ipſum quoque malum eſt.

Quid porrò ſanctius quàm vouere Deo & reddere? hoc ipſum fecit probus iſte, ſic dicam, veterator Abſalon. ſacrificium & peregrinationem vouit, eâque de cauſsâ à domino parente abeundi veniam petens: Vadam, inquit, & reddam vota mea quæ voui domino in Hebron. vouens enim vouit ſeruus tuus, cùm eſſet in Geſſur Syriæ dicens: Si reduxerit me Dominus in Hieruſalem, ſacrificabo Domino. Nunquid non eximius hic eſt actus, quis illo melior? *Vouens*, ait, *Voui. & ſacrificabo Domino.* Omnia laude digniſsima videntur. Sed quæ horum omnium Intentio? Furtiua, peruerſa, impia. Vt optimum patrem ſolio pelleret, & ipſe imperaret, iſta excogitauit; nimirum huc ibant omnia. Hinc votum peſsimum, peſsima peregrinatio, ſacrificium peſsimum. Cuius finis malus eſt, & ipſum quoque malum eſt.

§. II.

a 2.Reg.c.15.v.5. b Ibid.v.4.

§. II.

Eiuſdem pictæ nequitiæ fuit illa vulpes Galilæa Herodes. Peregrinationem quoque rex iſte ſimulauit à ſe inſtituendam Bethlehemum, nouo regi Iudæorum adorando. Vt & ego, inquit, veniens adorem eum. *a* Nunquid non ſanctum hoc iter fuiſſet? imò verò, ſed quá Intentione veniſſet? vt infantulum recèns natum in cunis iugularet. Cuius finis malus eſt, & ipſum quoque malum eſt.

Quàm verò iſtud in aulis Principum frequens, quàm pænè quotidianum eſt, ſimulare & diſsimulare, manus oſculari & ampliſsimè porrigere, ad aliorum genua ſe ſubmittere, mille delicias facere, ceremoniarum nil omittere, omne obſequium polliceri, amiciſsimum ſe fingere, verba ſeſamo & papauere ſparſa ingerere, merum mel loqui. Sed vbi cor & Intentio? Lingua in melle, cor in felle; manus quidem beneuolæ ſunt, plenum obſequij os, vultus amicitiam promittit, ſed aliud ſuſurrat Intentio. hæc ſæpe patibulum, laqueos, diabolum, & omnem malæ fortunæ comitatum apprecatur. Lingua quidem humaniſsimè ſalutat: non eſt, mi frater, quem alium malim cernere, quàm te. Intentio addit, ſed in patibulo. Lingua, prout docetur, familiariſsimè garrit: nil magis cupio quàm Domino meo ſeruire. Intentio ſubdit: ſed meo commodo. Lingua officioſiſsimè optat: Vtinam fratri meo amantiſsimo quàm plurimum gratificari poſsim. Intentio explicat: ſed ſine labore meo. O Herodes, ô vulpes! quàm longè aliud eſt, dicere, aliud etiam ſentire quod dixeris. Verba vendere facile eſt, Intentionem bonam dictis factíſque omnibus adiungere, hoc virtutis eſt.

Optimè Publius Mimus: Non aſpicias, inquit, quàm plenas quiſque manus Deo, ſed quàm puras admoueat. In huius rei teſtimonium, duos ſimul Oratores propono, Ezechiam & Phariſæum, qui ex eodem precatorio libello Numini ſupplicant. Rex Ezechias: Obſecro, Domine, inquit, memento quæſo quomodo ambulauerim coram te in veritate & in corde perfecto, & quod placitum eſt coram te, fecerim. *b* Phariſæus: Deus gratias ago tibi, inquit, quia non ſum ſicut ceteri hominum. Quid hoc aliud eſt dicere, quàm ambulaſſe ſe coram Deo, in veritate & corde perfecto, quod & Ezechias de ſe dixit. Pergit Phariſæus: ieiuno bis in ſabbato, decimas do omnium quæ poſsideo. *c* Vterque ſe laudat, eadem vtriuſque precatio. Cur ergo illius placuit, huius diſplicuit? Hoc dubium diuus Gregorius explicans: Sæpe, inquit, contingit vt iuſti

&

a Matth. c. 2. v. 8. b 4. Reg. c. 20. v. 3. c Luc. c. 18. v. 11. & 12.

& iniuſti habeant verba ſimilia, ſed tamen cor ſemper diſsimile: & ex quibus dictis Dominus ab iniuſtis offenditur, in eiſdem quoque à iuſtis placatur. Ecce Phariſæus iuſtificat ſe in opere, Ezechias etiam in cogitatione, vnde ergo hic offendit, & iſte placat? Omnipotens Deus ſingulorum verba à cogitationibus penſat, & in eius auribus ſuperba non ſunt, quæ humili corde proferuntur.

§. III.

Sed duos alios propono ſimillimè facientes, diſsimillimè ſentientes, Thomam Aquinatem virum ſanctiſsimum, & Troianum adulterum Paridem. Beatus Thomas, vti de eo memorant, aſſidens in conuiuio, feminam venuſti vultûs fixioribus oculis aſpexit. Eius rei cauſſam rogatus à ſocio nonnihil ob hoc offenſo: Admirabar, inquit, mundi creatorem: ſi enim rebus creatis tantum eſt formæ ac pulchritudinis, ipſe opifex & creator, infinitè pulchrior ſit, & formoſior neceſſe eſt. Si caduci homunciones adeò vultu præſtant in hoc Xenodochio, quales erunt beati poſt Reſurrectionem in cælo? a Ita Thomas Aquinas, conſcientiâ illæsâ, & bonâ Intentione ſurrexit è menſâ, creuitque Dei amore. Et fortè hic ſanctus vir, non minus egit ex virtute quàm Pior Abbas, qui contrarium fecit, qui nec ſuam quidem ſororem, ægrotam & viduam anum in oculos voluit admittere, ſed ſe illi ſpectandum præbuit clauſis oculis. Thomæ Aquinati ſimilis fuit facto, non Intentione, Paris laſciuus iuuenis, qui vix aliud fecit quàm Thomas, in Menelai menſâ, vbi Helenam coniugem non ſuam continuò aſpexit, ſed oculis non caſtis, ſed in dedecus ſuum ſuorúmque æternum, nam raptum, nequitiam, adulterium cogitauit. Cuius finis malus eſt, & ipſum quoque malum eſt.

Propono tres alios homines, Matrem Chriſti, diſcipulum Chriſti, quem ipſe diabolum vocauit, & Chriſti hoſpitam, quorum actio eadem pænè, Intentio fuit diſsimillima. Mater Chriſti millies vtique in cunis filium reuerenti oſculo ſalutauit: Magdalena pari reuerentiâ pedes Domini oſculata eſt, cùm Simon Phariſæus, ob neglectum hoc officium reprehenſus eſt: ſed & Iudas Iſcariotes ori Dominico fixit oſculum. Tam hîc impar meritum quàm Intentio. Mater diuini fauoris & amoris ingens augmentum obtinet: Magdalena delictorum veniam, Iudas gehennam. Vnde hæc tanta inæqualitas in matre, diſcipulo, famulâ, eundem prorſus hominem oſculantibus? Mater, amore caſtiſsimo: Magdalena,

a Vide Specula P. Ioan. Dauid. Spec. 9. pag. 111.

dalena, affectu religioſiſsimo; Iudas, prodendi ſtudio nequiſsimo hoc fecit. Cuius finis malus eſt, & ipſum quoque malum eſt. Idem in alijs plurimis videre eſt. Aſsidet quis ægrotanti amico, non quia bonus amicus eſt, & officij memor, ſed quia captator, imò quia vultur eſt, qui laſſa morbo pecora & caſura è proximo ſpeculatur; imminet morti & hæreditatem exſpectat. En vt bonam actionem fœdiſsimè corrumpat Intentio mala. Pari modo, & Herodes & Zachæus, Chriſtum videre cupijt; eadem fuit vtriuſque actio, diſpar Intentio. Chirurgus hominem ægrum arctè alligat, brachium vulnerat, manum amputat, pedem ſecat, illi tamen gratiæ aguntur, & rependuntur aurei: prædo hominem etiam mutilat, ſed in præmium ei debetur rota. & ratio eſt, ille vt læſum ſanet, hic vt ſanum lædat, ferrum expedit. Eâdem ratione homo pius lapidem tollit, vt ad templi ſtructuram conferat; homo iratus tollit & ipſe lapidem, ſed vt illum, cui ſtomachatur, eo feriat: Duo vnà Romam eunt, ille religionis exercendæ, iſte inimici iugulandi cauſsâ; illi merces è cælo, iſti ab Orco debetur. Mercedis diſcrimen facit Intentio. Fuit, qui alterum ferro læſurus, tuber aperiret. Num ideò huic gratiæ agendæ, aut reddendum præmium, quòd vomicam quam medicorum manus reformidauerant, diuiſerit, & eum, cuius vitij cupidus erat, ſanarit nocendo? Vides? non eſſe magnum in actione ipsâ momentum, ſed in agentis Intentione. Ita non videtur dediſſe beneficium, qui malo animo profuit. Casûs enim beneficium eſt, iniuriâ hominis. a

a Vide Senec. l.2. de benefic. c.19. initio. Ciceronem l.3. de Nat. Deor. Valer. Max. l.1. c.8. Plutarch. de Vtilitate ex inimicis capiendâ.

§. IV.

Inobedientia ex obliuione, negligentiâ, errore, plagas meretur non ita multas. At verò cùm accedit Intentio & repugnandi ſtudium, hoc plagis vix centenis expiabitur. Iſtud enim pertinaciæ & contumaciæ, ariolandi peccatum eſt. Pulchrè & verè Bernardus: Elatio, inquit, contemnentis, & obſtinatio impœnitentis, in minimis quoque mandatis, culpam facit non minimam. a Hîc admodum cauendum ne in vllo delicti genere ad negligentiam, incuriam, inobedientiam accedat ſuperbia, contemptus, pertinacia, hac enim ratione vitia mirè ſe multiplicant, & in immenſum excreſcunt. & quandoquidem illa, quæ dixi, latentia ſunt crimina, mirâ celeritate grauitatem eis addit fœdiſsimam Intentio mala. Ideò diabolus non tam curat quid boni vel mali faciamus, modò hoc ob-

a Bern. l. de præcept. & diſp.

tineat, vt bonum faciamus Intentione malâ. De hâc diaboli vafritie Gregorius: Totam arborem, inquit, fructus ſibi ferre conſpicit, quam veneni dente in radice vitiauit. Et Bernardi ſenſu bonum hominem prorſus condemnat Intentio praua. Chriſtus ipſe clariſsimè: Si oculus tuus, inquit, fuerit nequam, totum corpus tuum tenebroſum erit. *a*

Sed eſt perſonatorum grex, vbique terrarum reperiendus, quem Deus cælo nunquam admittet, ſcilicet Opera bona malam Intentionem induta. De his diaboli laruis dici poteſt: Lupus ſub pelle ouinâ furit, Vitium virtutis palliolo incedit, Satanas Angelum lucis ſe gerit.

Iobus: Abominabuntur, inquit, me veſtimenta mea. *b* Tam fœdus ſum & purulentâ tabe plenus, vt ipſæ me veſtes meæ horreant, velut tangere recuſent tam impurum hominem. Veſtes, exteriora ſunt opera bona, hæc illum, qui intus & in animo tam vlcerosus eſt, maliſque intentionibus ſcatet, abominantur, damnant, refugiunt, velut ſi doleant hominem foris tam eſſe nitidum, intus plenum ſordibus. *Si oculus tuus nequam fuerit, totum corpus tuum tenebroſum erit:* etſi ouinam pellem, aut Virtutis palliolum, etſi Angeli veſtem ei circumponas. Gregorius: Cum peruerſâ intentione, inquit, vel rectum quid agitur, etſi ſplendere coram hominibus cernitur, apud examen tamen interni iudicis obſcuratur. *c*

a Luc.c.11.v.34.Matt.c.6.v.23. b Iob.c.9.v.31. c Greg.lib.28.mor.c.6.

§. V.

Et hoc Devs, quandoque luculentè oſtendit. Rem miram narrat idem ſanctiſsimus ſcriptor Gregorius, in hunc modum. Tudertinus Pontifex Fortunatus vir miræ ſanctitatis, diabolum humani corporis inſeſſorem precibus expulit. Diabolus hoſpitio pulſus, vt iniuriam ſuam ſarciret, Deo ſic annuente, habitum hominis peregrini induit, quem ex arte ſimulans vrbem obijt ſub crepuſculum, & velut exul egénſque contra Fortunatum epiſcopum querelas cœpit ſpargere, &: En, inquit, quàm ſanctus vir ſit Fortunatus epiſcopus veſter; ecce quid fecerit. hominem peregrinum, & à fortunâ peſsimè habitum hoſpitio inſuper excluſit. quò tendam? non eſt qui miſerum domo recipiat. Dum hæc queritur, audijt ea ciuis, ad prunas cum vxore & filiolo conſidens, & mox inuidâ curioſitate ſciſcitatus eſt preſsiùs, quid iniuriæ illi feciſſet epiſcopus? Vbi vaferrimi peregrini querelas audijt, liberaliter ei domum ſuam in

in hoſpitium obtulit, non tam vt peregrino faceret bene, quàm vt epiſcopum, cui peſsimè volebat, traduceret. Sic laruatum dæmonem vnâ ſecum pertraxit ad prunas. Hîc vbi multa confabulati, exiliens ſubitò peregrinus, filium hoſpitis arripuit, & vi maximâ in ignem excuſsit, eliſitque animam. *a* Heu miſerrime parens agnoſce demum, vel quem tu domo receperis; vel quem Antiſtes tuus domo exegerit. Laudatiſsima virtus eſt Hoſpitalitas, ſed ſi eam Intentio deprauet mala, à virtute degenerat in vitium; peregrinos hoſpitio ſuſcipere, etiam in magno illo Abrahamo commendatiſsimum fuit, ſed ſi bona deſit Intentio, tam facilè diabolus recipitur quàm Angelus. Eadem eſt ratio virtutum aliarum omnium, quibus ſi praua ſeſe inſinuet Intentio, cacodæmon apertam inuenit tabernam, quam occupet pro libitu, facitque hominem idololatram, vt ſuum ipſe ventrem, pecuniam ſuam, ſuam arcam nummariam, aut eſcariam menſam adoret, quod fieri conſtat in omni lethali noxâ.

Si oculus tuus fuerit nequam, totum corpus tuum tenebroſum erit. *b* Ah, quàm hîc circumſpectè attendendum, ne fruſtra nos fatigemus, & operam ludamus, ne meritum bonis actionibus obtinendum perdamus omne, Intentione non bonâ. Ideò cum Hebræo pſalte precandum aſsiduè: Cor mundum crea in me Deus, & ſpiritum rectum innoua in viſceribus meis: *c* vt tibi ſeruire cupiam, tibi in omnibus placere.

a Greg.l.1.Dial.c.9. b Matth.c.6.v.23. c Pſal.50.v.12.

CAP. IX.

QVA RATIONE MALAM INTENTIONEM *prodat operis publicatio.*

Exploratores Hebræi, à militiæ duce Ioſue miſsi, vrbem Hiericho ingreſsi, notiſsimæ feminæ Rahab hoſpitium ſubierunt. Excepit illa, abſcondit, aluit. Illi vt hoſpitæ ſuæ gratias meminiſſent, rem magni momenti promiſerunt, eâ tamen lege: *Si tamen*, inquiunt, *non prodideris nos. quòd ſi nos prodere volueris: & ſermonem iſtum proferre in medium, erimus mundi ab hoc iuramento, quo adiuraſti nos.* a Norant homines prudẽtes fieri vix poſſe, vt penitus laterẽt. Et certè vicini latebras has odorati, rem ad magiſtratum mox detulerunt. At Ioſuani plus non exigebant, quàm hoc ipſum: *tu ne prodideris nos:* nam ſi euulgetur per te, nos hîc eſſe, tuum tibi hoſpitium nec quadrante ſoluemus, promiſsis neutiquam ſtabimus.

a Ioſ.c.2.v.14.& 20.

Opera bona exploratores ſunt, & ad cælum tabellarij, qui in orbe hoc peregrini ciuibus omnibus exoſi ſunt. Inter ciues ſuos Mundus numerat Dolum, Iniquitatem, Vitium, Fraudem. Porrò exploratores illi promittunt nobis inaudita & inuiſa præmia, à magno illo Ioſue Chriſto tunc danda, cùm Hiericho, hoc eſt, orbem ſuccenſurus aduenerit: Eam tamen illa conditionem requirunt: *Si non prodideris nos.* Cùm facis eleemoſynam, monet Chriſtus, noli tubâ canere ante te. *a* Virtutes proditæ euaneſcunt.

Enimuerò tam garrula eſt Iactantia & Inanis gloria, vt nihil non ſimul, & prodat, & perdat. Huic ergo tam garrulo monſtro non tantùm os, ſed manus pedéſque ſunt ligandi, ne vllum dare poſſit ſignum cæleſtium nunciorum, operum bonorum latentium. Hoc Chriſti præceptum crebriùs ingerit: Attendite ne iuſtitiam veſtram faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis. *b* Cùm tamen in eâdem concione imperet: Sic luceat lux veſtra coram hominibus, vt videant opera veſtra bona. *c* Quâ ratione iſta conueniant, & quis noſtrorum operum bonorum proditor ſit, nunc exequemur.

a Matth.c.6,v,2. b Matth.c.6.v.1. c Matth.c.5.v.17.

§. I.

Quærit è Iobo, cognatorum vnus, &: Nunquid viuere, inquit, poteſt ſcirpus abſque humore, aut creſcere carectum ſine aquâ? *a* Scirpi in paludibus & piſcinis virent, neque enim ſine humore ſcirpus, neque ſine aquâ carectum proficit. Sed inutiles ſunt hæ ſtirpes; nullæ inde ficus colliguntur, nec quidquam quod in humanos vſus ſit. Ita multos reperias, quorum habitus exterior planè decens & compoſitus, qui multa præclarè & dicunt & faciunt, ſed ideò quia & auditores & ſpectatores habent: itaque creſcunt & virent dum videntur & laudantur. hoc ſcirpum facit virere, humor humanæ laudis; cùm hi tales deſinunt laudari, deſinunt & virere. Quia enim, inquit Gregorius, ſine Intentione rectæ cogitationis bona ſtuduit agere, indicat ſe ſine radice floruiſſe. *b* Idcircò ingemiſcens hic idem vir ſanctiſsimus: Magna, inquit, vecordia eſt, laborioſa agere, & auræ laudis inhiare, forti opere præceptis cæleſtibus inſeruire, ſed terrenæ retributionis præmium quærere. Vt enim ita dixerim, qui pro virtute quam agit humanos fauores deſiderat, rem magni meriti vili pretio venalem portat. Vnde cæli regnum mereri potuit, inde nummum tranſitorij ſermonis quærit. Vili ergo pretio opus vendit, quia magna agit, ſed minima recipit. *c*

Plato,

a Iob.c.8.v.11. b Greg.l.8.mor.c.24.ante finem. c Greg.ib.c.25.initio.

Plato, cùm nobiliores aliquot amicos ad cenam inuitaſſet, tricliniúmque ornari iuſsiſſet non omnino ſordidè, irrupit Diogenes Cynicus, & ſpurcis ſuis cænoſiſque pedibus cœpit lectulos conculcare. Ingreſſus cum conuiuis Plato: Quid agis, inquit, ò Diogenes? Calco, ait ille, Platonis faſtum. Calcas, reſpondit Plato, ſed alio faſtu maiore. Iactantia certè in Diogenis animo impotentior erat, quòd inops eſſet, quàm in Platonis, qui cultum illum amicorum oculis dabat, non ſibi. Ita inuenias ſuperbos plurimos ſimul & egenos, qui hoc tantùm nomine meliores & ſanctiores bonis ſed diuitibus ſibi videantur, quòd nihil habeant: ceu verò modicum cenſum laudarit Dominus, non modicum animum, & tanquam virtutis ſit egere, & non potiùs egeſtatem æquanimiter ferre.

Idem ille Diogenes perpeſſu aſpera tolerabat multa, ſed eo animo, vt omnium oculos ad ſe ſuſpiciendum raperet. Idcircò cùm mediâ hieme frigidiſsimâ lauaret aquâ, frequénſque populus ad id ſpectaculi conflueret, & verò etiam aliqui hominis miſerti rogarent vt ſibi parceret, Plato inter ſpectatores exclamauit: *Si vultis miſereri, abite.* Nouerat Plato ingenium huius morbi, qui tunc ſuis viribus deſtituitur, cùm alienis oculis aut auribus caret.

§. II.

Attendite ne iuſtitiam veſtram faciatis coram hominibus, VT VIDEAMINI AB EIS: quantum alij humanos oculos quærunt, tantùm vos fugite. Ariſtoteles quidem magnanimum putat eum, qui nec maiore nec minore vult honore, quàm ſibi conueniat, affici.[a] At in Chriſti Academiâ hæc præceptio exploditur: Chriſtus magnanimum iudicat: qui omnem honorem poteſt ſpernere, inſuper & ſeipſum. Certè honor quicunque, non ſat dignum virtutis præmium erit. Volucre fugáxque bonum eſt honor, & inter res extrarias euaneſcit, nec in honorati poteſtate, ſed in honorantis eſt. Ideò Chriſtus infantiæ noſtræ miſereſcens, tam ſollicitè monet: Attendite, ne virtutes veſtras viliſsimo pretio vendatis: Si VIDERI vultis ab hominibus, oculos à vobis auertet Deus, Attendite, alioqui mercedem non habebitis apud patrem veſtrum qui in cælis eſt. Ergo, ne velitis decipi; Maximus honor pro opere bono minimo, impar prorſus & indigna merces eſt.

Equidem Seneca hoc probè intellexit, ídque in epiſtolis vrgens: Virtutum, inquit, omnium pretium in ipſis eſt: rectè facti merces eſt, feciſſe. Nemo mihi videtur pluris æſtimare virtutem, nemo

a Ariſt.l.1.mor.c.25.

illi magis eſſe deuotus, quàm qui boni viri famam perdidit, ne conſcientiam perderet, *a* Maximi quidem eſt bonum nomen, at pluris bona conſcientia. At dicas, commendari à ſolis hominibus non cupio, ſed à Deo hominibúſque. O mi bone, Deum nondum noſti, ſi tibi non ſufficit laudari à ſolo Deo. En, ne fallaris, terrarum orbis & Deus, non maius quid ſunt Deo. Arca Dei & idolum Dagonis non plus ſunt quàm arca: Tantum ergo tibi ſit Deus, quantum Deus & alia ſimul omnia. Scis etiam Chriſtum & mundum amicos non eſſe, quid ergo ditari vis aut commendari ab inimico Chriſti? neque neſcis Deum tui curam habere, ſi tibi id proſit, ſpoliabit is Ægyptum vt te honoret: Virtutis maximum præmium eſt, quòd latere ſuos non ſinit; producit illos ad gloriam, ſed ſuo tempore. Interim patere omnem tibi noxium honorem ſubmoueri, & ne queraris: *non honoror, prout meritus ſum, alia me decuret generatio, &c.* vaniſsimæ ſunt hæ querelæ; *Attendite.* Imò tam non vult Deus humanos fauores & honores à nobis amari, vt permiſerit ſuum etiam filium dici Beelzebub; nec ferè vllum eſt contemptûs aut iniuriæ genus, quo affectus non ſit ſeruator Mundi, illi qui vt omnem humanam laudem nobis redderet inuiſiſſimam, illâ nobiliſsimâ concione, quam Matthæus deſcripſit, hoc pænè vnum perſuadere conatus: *Te autem*, inquit, *faciente eleemoſynam, neſciat ſiniſtra tua, quid faciat dextra tua.* b Vultus Chriſtiani totus introrſum reſpiciat, nunquam curioſè foràs exeat cum Dinâ, non quærat alienigenam cum Samſone, non Ægyptiam cum Salomone. Eccur humanis laudibus, tanquam ridentibus hæredibus noſtrorum virtutum opes permittamus? ridendo rapiunt omnia. *Neſciat ergo ſiniſtra tua, quid faciat dextra tua.*

a Sen. ep. 81. b Matth. c. 6. v. 3.

§. III.

Contendit Chriſtus, & pluribus modis inculcat, Omne opus Intentione puriſsimâ propter Deum eſſe faciendum, neque hîc quærendum, quid nobis ſapiat, quid placeat, aut adlubeſcat: *Neſciat ſiniſtra tua.* Plurimum ſanè laborum noſtrorum perdimus, dum in ijs ſolummodo guſtum & ſenſum ſectamur, & vt vocamus, deuotionem noſtram quærimus: Si hæc deſint, & noſtras preces, & functiones noſtras, & hoc atque illud temere omittimus, quia guſtum operis non habemus; at verò cùm hic adeſt, cùm ſapit quod facimus & oramus & laboramus, hoc eſt ſibi ſacrificare, non Deo.

Si pueri diſcere nolint, niſi butyrum & ſimilagineus panis ad ſcholas ferendus detur, ſerò doctores fient. Opera noſtra plerumque tum plurimum habent meriti, cùm minimum delectationis, cùm noſmet piâ vi ad ea adigimus, cùm in ijs moleſtiam & nauſeam ſentimus, illam tamen vincimus.

Neſciat ſiniſtra tua quid faciat dextra tua. Subinde & ipſe qui iuuatur fallendus eſt: vt habeat, nec tamen à quo acceperit, ſciat. Optimus quiſque cælo & Deo teſte contentus eſt, & cum Iobo ſe ſolatur: Ecce enim in cælo teſtis meus, & conſcius meus in excelſis.[a] Hoc noſtræ ſtultitiæ pars eſt, cùm videmur nobis fruſtra laborare, niſi ſint multi ſpectatores, & teſtes laboris noſtri. Deus, ô vani, theatrum ſuum in tenebris habet, quid vos lucem & publicum ambitis? Sed quærat quis: quid mali eſt, ſi ſeruus ſuo domino placere, ſeque illi probari cupiat? Aio, quiuis ſuo munere ſic fungatur, quemadmodum iubetur: cùm ambigit, quid velit dominus, facienda quàm accuratiſsimè poteſt, faciat; de cetero anxius non ſit, placuerit an diſplicuerit, alioqui humanis tantùm oculis ſeruijſſe cenſebitur.

Gedeonis milites in Madianitas pugnaturi, læuâ lagenam, in quâ lumen, dextrâ buccinas tenebant. Ac vbi res congreſſum & prælium ſpectabat, buccinis clangebant, & lagenas frangebant, atque vnà conclamabant: DOMINO & GEDEONI.[b] Nos itidem, cùm lagenam frangimus, & de cropore ſupplicium ſumimus; cùm buccinis clangimus, & Chriſti religionem in templis extollimus, lux effulget: præclarè hæc omnia, modò nemo clamet: MIHI & GEDEONI. Non ita, ſed DOMINO & GEDEONI. Non nobis Domine, non nobis, ſed nomini tuo da gloriam: non mihi, ſed CHRISTO: non mihi, & meo guſtui, ſed GEDEONI & aliorum plurimorum ſaluti. Solam Dei gloriam, & Deo ſoli quæramus, non nobis; tam alieni à noſtrâ, vt *neſciat ſiniſtra quid faciat dextra noſtra*: Petrus Rauennas: Si teipſum, inquit, vult neſcire, quantò magis alium? Auguſtinus, dextram appellat amorem & puram Intentionem ad Deum; læuam, obliquum oculum ad vmbras falſæ gloriæ.[c] Hebræus pſaltes: Si oblitus fuero, inquit, tui Hieruſalem, obliuioni detur dextera mea.[d] Cùm cæli non meminimus, obliuiſcitur noſtri dextra noſtra, nec iuuat nos, perinde ac ſi eâ prorſus careamus; cùm dextra hæc vacat, tunc

 viget

a Iob. c. 16. v. 20. b Iudic. c. 7. v. 20. c Aug. ſerm. 60.
d Pſal. 136. v. 5.

viget ſiniſtra. Sed nunquid infantes corripimus cùm ſalutanti læuam porrigunt, cùm læuâ cibum eximunt; quis illis non obijcit: pudeat te non manu honeſtiore vti. ſed nec in adultis id diſsimulamus, cùm Scæuolas eſſe cernimus. At verò in rebus animi, læuâ vti & rumorem aucupari, longè turpius eſt, neque ſolam poſt ſe trahit turpitudinem, ſed & noxam. At ſicut infantibus ligatur læua, dextrâ liberâ: ſic qui obſeruat Intentionem ſuam in multis ſiniſtram, liget illam conſideratione damni, quod inde maximum & æternum emergit.

§. IV.

Pulcherrimè Petrus Chryſologus: Iuſtitia, inquit, quæ ſe humanis oculis locat, diuini Patris mercedem non expectat. Voluit videri, & viſa eſt; voluit hominibus placere & placuit; habet mercedem quam voluit; præmium quod habere noluit, non habebit. *a* Et quàm congruè Chriſtianæ legi Seneca: Pacem, inquit, demus animo, quam dabunt actus boni, & intenta mens ad vnius honeſti cupiditatem. Conſcientiæ ſatisfiat, nihil in famam laboremus, ſequatur vel mala, dum bene merearis. *b* An non hæc eadem diuinus Paulus ſæpius inculcat? Sed iam paſsim (quod Plinius annotat) multi famam, conſcientiam pauci verentur. Plerique non attendunt, quàm ipſi bene agant, ſed quàm alij de ipſis bene ſentiant: quàm promptè applaudant; modò in ore hominum ſint, modò laudentur, quàm laudanda faciant, hæc apud illos curarum minima eſt.

Longè aliter ſponſa cæleſtis: Læua eius, inquit, ſub capite meo: & dextra illius amplexabitur me. *c* Centum hîc myſteria, ſed noſtrum hoc eſt: Læua ſub capite cerni non poteſt, amplexantem verò dexteram cernit is qui amplexu ſtringitur. Læuam ergo ſponſa non videt, videt tamen dextram. In ſponſi læuâ diuitiæ ſunt & gloria, ſed cum tempore peritura; in dextrâ longitudo eſt dierum, beatiſsima æternitas. Hinc fidelis ſponſa oculos ſuos in æternitatem à ſe defixos; opes autem & honores, veluti læuam manum à ſe non aſpici affirmat. Quod ergo Chriſtus imperat, Neſciat ſiniſtra tua, hoc & ſponſus mandat: Læuam meam ſub capite habeto, dextram in oculis.

Quemadmodum autem ille fidelis ſeruus eſt, qui multa millia florenorum numerat ſuo domino tantâ fide, vt nec vnicus quidem

a Chryſol.ſerm.9. b Senec.l.3.de Irâ.c.41. c Cant.c.2.v.6.

dem quadrans piceatis vnguibus adhæreſcat : ita is optimâ fide agit cum Deo, qui quicquid humanæ laudis accipit, huic domino ſuo in ſolidum adnumerat, nec ſibi vel minimum inde reſeruat. De quo inſigniter Chryſoſtomus : Maxima virtus eſt, inquit, omnia Deo adſcribere, nihil ſuum eſſe ducere, nihil ſuæ gloriæ cauſâ facere, ſed ad Dei voluntatem perpetuò intentam oculorum aciem habere. Hic enim eſt qui vitæ actæ rationes exacturus eſt. Nunc verò rei ordo inuerſus eſt; atque illum quidem qui pro tribunali ſeſſurus ac rationes repetiturus eſt, non valdè metuimus; eos autem qui nobiſcum ſtabunt, ac iudicium ſubituri ſunt, expaueſcimus. a

Fit quandoque vt litteræ reddantur non illi domino ad quem ſcriptæ ſunt, ſed alteri. has ſi prudentior quis accipiat, quam primum litterarum frontem inſpexerit, ſtatim : hæ litteræ, dicet, ad me non pertinent; hæc tituli præfatio non me alloquitur, nec mihi tam grandia nomina conueniunt : ita prorſus facit qui laudes non ſibi ſed Deo deberi agnoſcit, qui omnem à ſe gloriam in Deum deriuat, hic demum fidelis ſeruus, Deo ſincerè ſeruit, huius ſiniſtra ignorat, quid dextra faciat.

a Chryſ. hom. 5. in ep. 2. ad Cor.

§. V.

Sic autem neſciat ſiniſtra noſtra, quid faciat dextra, non vt nihil in publico faciamus, nec vllum noſtrorum operum ab alijs videri, ſed vt non velut noſtrum commendari velimus. Non eſt ingrata Deo, inquit Chryſoſtomus, quæ viſa fuerit ab hominibus eleemoſyna, ſed quæ ideò facta eſt vt viſa ſit. a imò ij quibus eminens & publica perſona impoſita eſt, quædam publicè faciant, eóq; exemplo alios animent ad audenda ſimilia. Neque hîc timidi ſint aut puſilli animi : Nam, vt præclarè Auguſtinus, ſi times ſpectatores, non habebis imitatores : videri debes, ſed non ad hoc facere, vt videaris; opus publicum, Intentio ſecreta. b Vt glorificent patrem veſtrum qui in cælis eſt. c

At qui debili eſt virtute, huic Propertianum illud ingerendum :

——— diſce manere domi, d

Quod & Gregorius optime monens : Sed valdè perfectorum eſt, inquit, ſic oſtenſo opere, Auctoris gloriam quærere, vt de illatâ laude,

a Chryſ. in Matth. hom. 9. b Aug. tom. 9. tract. 8. in Ep. S. Ioan.
c Matth. c. 5. v. 6. d Propert. l. 2. eleg. Heſternâ, mea lux &c.

laude, priuatâ neſciant exultatione gaudere. Tunc ſolùm namque innoxiè hominibus laudabile opus oſtenditur, cùm per deſpectum mentis veraciter laus impenſa calcatur. Quam quia infirmi quique perfectè contemnendo non ſuperant, reſtat neceſſe eſt, vt bonum hoc quod operantur, abſcondant. Sæpe enim ab ipſo oſtenſionis exordio, propriam laudem quærunt, ſæpe verò in oſtenſione operis, Auctoris patefacere gloriam cupiunt, ſed excepti fauoribus, in laudis propriæ cupiditatem rapiuntur: cúmque ſemetipſos dijudicare interius negligunt, ſparſi exterius ignorant quid agunt, eorúmque opus ſuæ elationi militat, atque hoc ſe impendere obſequio Largitoris putant. *a*

Atque his quidem triplex hoc documentum ſeruandum. Primum: in Deum vbique præſentem mentis oculos intendant, ſiue priuatim quid agant, ſiue publicè: Optent ſoli Deo placere, quaſi ſolus Deus in Orbe ſit. quamuis infirmioribus iſtis difficile ſit Dei præſentiam in publico non amittere. Alterum: non edant ſigna rectè factorum: publicare virtutem, eſt perdere. publicatio hæc eſt tuba conuocans ſpectatores, qui ſpectent & laudent. Chriſtus hoc prohibens: Cùm facis, inquit, eleemoſynam, noli tubâ canere ante te. *b* Sic & ieiunia vult tegi, ne illa tanquam in vultu deſcribantur: Tu autem cùm ieiunas, vnge caput tuum, & faciem tuam laua, ne videaris hominibus ieiunans, ſed patri tuo qui eſt in abſcondito, & pater tuus qui videt in abſcondito, reddet tibi. *c* Sic bona noſtra introrſus ſpectent. Tertium: non tantum publicum fugiant hi tales, & ſua laudatoribus oculis occultent, ſed fugiant ſeipſos, & operis ſui obliuiſcantur, ne fortè ſibi ipſis placeant: Neſciat ſiniſtra tua quid faciat dextra. Optimè Iobus: Etiamſi, inquit, ſimplex fuero, hoc ipſum ignorabit anima mea. *d* Spiritus, mi Chriſtiane, ſpiritus bonus & rectus ſciat quid facturus ſis, hic opera tua dirigat, nec multum ſuper ijs cum Carne deliberet, alioqui mille repugnantijs & pertinacijs implicaberis, aliæque Intentiones carnem & terram olentes miſcebunt ſe innumeræ, ita te potiùs quæres quàm Deum. Sic ergo opus tuum perfice, Carne illius non conſciâ, & hoc vnum ſpecta vt velis quod vult Deus.

Neſciat ergo ſiniſtra tua, quid faciat dextra tua: eleemoſyna tua, & alia tua opera bona, ſint ſecretiſsima, prorſúſque oſtentationis expertia. Manus autem tunc quaſi ſtipis eſt conſcia, quando ad erogandam

a Greg. l. 8. mor. c. 30. poſt med. b Matth. c. 6. v. 2.
c Ibid. v. 17. & 18. d Iob. c. 9. v. 21.

erogandam illam adhibetur. Quare ſi dexteram eius rei conſciam fieri ſufficiat, non adhibeatur etiam ſiniſtra. Vſque adeò ergo abſis ab omni oſtentationis ſtudio, iſtóque hypocritarum affectu, qui actiones ſuas hominum oculis ingerunt, vt tu, quantum ad te, prorſus velis ea quæ facis latere, neque deſideres teſtes; ſed & ipſe ſcire nolis quæ rectè agis, neque memineris eorum diutius quàm dum operi incumbis, móxque tradas obliuioni quod feciſti, ne tibi ipſi hoc nomine placeas quod feceris, *ea quæ retro ſunt obliuiſcens, ad ea quæ ſunt priora, teipſum extendens.* a Quod ſi maior quàm par ſit boni operis noſtri conſideratio in animum admittatur, ſi res facta voluatur verſetúrque mente, nobis ipſis noſtrorum operum ſpectatoribus, admiratoribus, laudatoribus oblectabimur, quod aliud non eſt, quàm ſi altera, quâ minimè opus eſt, manus adhibeatur. Ad rem planè Chryſoſtomus: Nihil, inquit, æquè inania reddit benefacta diſperditque, atque eorum quæ nos rectè fecimus, memoria, duo enim parit mala; negligentiores facit, & in arrogantiam tollit. *b*

Præcepit olim Deus altare ſibi ſtrui è lapidibus non ſectis: Quod ſi, inquit, altare lapideum feceris mihi, non ædificabis illud de ſectis lapidibus. Si enim leuaueris cultrum ſuper eo, polluetur. *c* Ecquid hîc tantæ religionis? multum ſanè. Lapides ſecantur vt videantur; intra parietis ſitum locandi, hoc ferri polimine non egent: ita Deus in hominis animâ velut arâ ſibi ſtructâ, illas virtutes probat, quæ ſimplici & purâ Intentione fiunt. quæ verò ideò fiunt vt videantur, ceu ſecti lapides ad hanc aram idonei non ſunt. Omnibus bonæ mentis hominibus, ſatis eſt, ſatis ſupérque ſua rectè facta extremo die iudicij ſcienda ab omnibus & Angelis, & hominibus. Hic demum verus erit honor, bene egiſſe, ídque laudari ab Orbe vniuerſo.

a ad Phil. c. 3. v. 13. b Chryſ. hom. 12. in ep. ad Philip. c Exod. c. 20. v. 5.

CAP. X.

QVAM VARIA SIT ET MVLTIPLEX MALA INTENTIO.

Salamandra non grandis fera, ſed variegatæ & verſicoloris pelliculæ animalculum eſt, vt ſtellio, tantum tamen veneni theſaurum ſecum vehit, vt ſi radicem arboris contingat, fructus omnes in

radice

radice iugulet, & arbori adimat omnem vitam. Diabolus, Orci-nianus ſerpens, veriſsima Salamandra, nullo igne conſumenda, ſi fœcundæ arboris radicem admordeat, totam corrumpit. Radix omnium operum noſtrorum eſt Intentio noſtra, hanc ſi contingat diabolus, & prauæ Intentionis veneno inficiat, tota ſterileſcit ar-bor; omne opus inutile, peruerſum, venenatum redditur, quod-cunque hac cacodæmonis fraude læditur. Notum eſt illud: Cùm peruerſa eſt Intentio quæ præcedit, prauum eſt omne opus quod ſequitur. Si oculus tuus fuerit nequam, totum corpus tuum tene-broſum erit.

Oſtendimus proximo capite quàm affine ſit Malæ Intentioni opus ſuum publicare: nunc explicandum, quàm varia ſit Mala In-tentio, & quàm è diuerſis fontibus hoc veneni genus ſcaturiat.

§. I.

Vix quidquam è terrâ naſcitur, quod adeò contra hiemem ſe muniat & inuoluat atque cæpe: ſeptem ei tunicæ non ſufficiunt, inſuper etiam caput defigit terræ. His ita tunicatis cæpis, non ab-ſimiles ſunt illorum oculi, de quibus Siracides: Oculi inſipientium ſeptemplices: a multas habent tunicas, vti cæpæ. Tales oculi mi-nimè ſimplices ſunt, prout eos Chriſtus eſſe voluit. His oculis, & his tam bene veſtitis cæpis ſimillima eſt Intentio Mala, huic ſi v-nam tunicam ademeris, adeſt mox alia. hanc etiam demis? conti-nuò alia atque alia ſe prodit. Et vti cæpæ ſe abdunt, ſic & Mala Intentio: nemo mortalium hanc ſatis excuſſerit, aut penetrarit. Mala Intentio, mala videri non vult; omnigeni colores & prætex-tus ei non deſunt. Reprehendit Chriſtus Phariſæos quòd ſtipem daturi iuberent ante ſe tubâ cani. illi honeſtiſsimæ excuſationis tunicam obijcientes: Non hæc, aiebant, facimus, vt eleemoſy-nam noſtram commendemus, ſed vt pauperes conuocemus, non vt nos alij liberales dicant, ſed vt egeni ad ſtipem confluant: Oculi inſipientium ſeptemplices: Intentio mala multiplex, verſicoloris & variegati tergoris eſt, vt Salamandra.

Scire naturâ omnes cupimus, quàm eſt autem varia & multi-plex Intentio in hoc vnico ſciendi deſiderio? Pulcherrimè Ber-nardus: Sunt, inquit, qui ſcire volunt, eo fine tantùm, vt ſciant, & turpis curioſitas eſt. Sunt qui ſcire volunt, vt ſciantur ipſi, & turpis vanitas eſt. hi profectò non euadent ſubſannantem ſatyri-cum, & illis talibus occentantem: Scire tuum nihil eſt, niſi te ſcire hoc

a Eccl. c. 20. v. 14.

hoc ſciat alter? *a* Et ſunt qui ſcire volunt; vt ſcientiam ſuam vendant, verbi cauſsâ, pro pecuniâ, pro honoribus, & turpis quæſtus eſt. Sed ſunt quoque qui ſcire volunt, vt ædificent, & charitas eſt. Et ſunt item qui ſcire volunt, vt ædificentur, & prudentia eſt. Horum omnium ſolùm vltimi duo non inueniuntur in abuſione ſcientiæ, quippe qui ad hoc volunt intelligere, vt bene faciant. *b*

En, quàm ſit multiplex in re vnâ Mala Intentio; en, quàm multi non vitæ ſed crumenæ diſcant! & quantos vanitas ac voluptas, quæſtus ac curioſitas ad libros trahat? Idem obſeruans Seneca; Quidam, inquit, veniunt vt audiant, non vt diſcant, ſicut in theatrum voluptatis cauſsâ ad delectandas aures, oratione vel voce, vel fabulis ducimur. Magnam auditorum partem videbis, cui philoſophi ſchola, diuerſorium otij ſit. Non id agunt vt aliqua illic vitia deponant, vt aliquam legem vitæ accipiant, ad quam mores ſuos exigant, ſed vt oblectamento aurium perfruantur. Aliqui tamen & cum pugillaribus veniunt, non vt res excipiant ſed verba, quæ tam ſine profectu alieno diſcant, quàm ſine ſuo audiant. *c*

a Perſ. ſat. 1. b Bern. ſerm. 36. in Cant. med. c Sen. epiſt. 108. poſt init.

§. II.

Æquè propemodum diuerſa eſt Intentio eorum qui concionem audituri in templo coëunt. Quidam veniunt non vt diſcant, nec vt meliores euadant, ſed tantùm vt audiant. Alij vt tempus fallant, & moram ad prandium minus ſentiant: alij vt conſuetudini ſatisfaciant, iſti vt dormiant, & ante meridiem ſuauiter meridientur; concionator illis pro tibicine eſt, ſomnum blandè conciliante: Porrò alij concionibus interſunt vt garriant, & commodiùs modò cum hoc, modò cum illo confabulentur: alij vt imperio herili pareant, neque enim aliter poſſunt; velint, nolint, adiguntur ad hoc genus obſequij. Si quis iam quærat: Vnde obſecro poſt tot conciones, poſt tantos clamores, poſt tot ſerias exhortationes, non aliam probitatis faciem Orbis induit? facile eſt reſpondere. Plurimi ad conciones omnino non veniunt, plurimis alijs, etſi veniant, deeſt Intentio; curioſitate, conſuetudine, neceſsitate trahuntur, nam multi, ſi ſui iuris eſſent, penitus emanerent. & ex illis ipſis qui conciones frequentant, quotuſquiſque eſt, qui animū vacuum adferat, qui aure vtrâque audiat, qui non innumeris phantaſijs ſcateat, qui auditis animum ſeriò aduertat, qui denique velit

eſſe

eſſe melior. Difficile reperies auditorem ex toto, ad audiendum compoſitum. Hinc illæ lacrimæ, quia Intentio bona euntes ad templum non comitatur, aut in viâ mutatur in aliam, & in malam facillimè flectitur. Præclariſsimè Seneca: Qui, inquit, ad philoſophorum ſcholas venit, quotidie ſecum aliquid boni ferat: aut ſanior domum redeat aut ſanabilior. *a* Idem prorſus ego dixerim de Chriſtianorum concionibus: qui ad templum eccleſiaſten auditurus venit, ſemper boni aliquid ſecum ferat, & aut ſanior domum redeat, aut certè ſanabilior. Redibit autem, quiſquis ſic redire voluerit, ea enim eruditionis Chriſtianæ vis eſt, vt omnes ſinceræ Intentionis auditores plurimùm iuuet. Qui in ſolem venit, licet non in hoc venerit, colorabitur: qui in vnguentariâ tabernâ reſederunt, & paullò diutius commorati ſunt, loci odorem ſecum ferunt: & qui apud eccleſiaſten fuerunt, traxerint aliquid neceſſe eſt, quod prodeſſet etiam negligentibus. Attende quid dicam: negligentibus, non repugnantibus. Quid ergo? non nouimus quoſdam, qui plurimis annis in concionibus perſederint, & ne colorem quidem duxerint? Hi tales nunquam voluerunt proficere, ſed tantùm audire. Attalus & ſubtilis & facundus philoſophus dicere ſolebat: Idem & docenti, & diſcenti debet eſſe propoſitum; vt ille prodeſſe velit, hic proficere. Hinc nemo miretur è tot concionibus ſe nihil profeciſſe, ſed miretur nihil proficere voluiſſe. Intentionis bonæ & ſerij conatûs hoc negotium eſt. Sed vlterius progrediamur.

a Seneca Ibid.

§. III.

Amor ſui omnibus pænè actionibus ſeſe nouit quàm molliſsimè inſinuare, & dum bonam Intentionem ſenſim ac blandè ſubtrahit, ſubſtituit malam. Amor ſui amicus omnium delectationum eſt, & hoc vnum efficaciſsimè docet, ſeipſum quærere. Hic verus fons, hæc origo & radix omnium malarum Intentionum eſt. Trahit ſua quemque voluptas: Nemo non benignus ſui iudex eſt, qui nihil minus poſsit quàm ſeipſum odiſſe. Intentio mala ſemper aut delitias quærit, aut diuitias, aut eminentias, ſed non æternas. Nam inter bonam & malam Intentionem hoc diſcriminis eſt: bona nunquam non æterni quid ſpectat: caducis & fluxis contenta eſt mala; vna ei cura geritur, ſe intueri & ſuum commodum. Et hoc quidem ſubtilis eſt idololatria, & adoratio occultiſsima; quam reperire eſt in omnibus peccatis letalibus, cùm in re creatâ finis vltimus ponitur, in ſolo Deo reponendus. Sed vix eſt tam grande

ſie piaculum, modò ſit occultum, cui innocentiæ fucum allinere non poſsit variegata illa & multicolor Salamandra. Habet Intentio mala ſuos prætextus, colores, nomina, titulos, laruas, quibus ſe pulchram fingat. Et vbi ſe quæſo non oſtentat Auaritia ſub palliolo Parſimoniæ? Sub Neceſsitatis nomine veſtium pompa, & menſarum affluentia, & omnis Intemperantia ſe vendidat: ſub ſchemate officij, muneris, auxilij Ambitio proſerpit: de iuſtiſsimæ indignationis titulo Inuidia ſibimet gratulatur. Mala Intentio ſemper rimam reperit quâ euadat, eſt enim ſubtiliſsima. Sed exemplis rem demonſtremus.

§. IV.

Principiò, ob humanos reſpectus, ah quantum boni ſæpiſsime omittitur, & quantum committitur mali? Quotuſquiſque eſt qui non alios potiùs attendat quàm ſe, nec tam quid ſui officij, quàm quid alieni ſit iudicij, perpendat. Quàm multi cetera non vitioſi, alijs tamen ad probitatem plus adiumenti adferre deberent, ſed his ipſis reſpectibus impediuntur: Et quid iſte & ille diceret, aiunt, quàm illi & iſti hoc non probarent, quàm toruis oculis me peterent? mille talia ſunt in quæ oculi ſeptemplices aſsiduo volatu feruntur. Oculus ſimplex vnum atque vnicum Dei honorem ſpectat. Is qui ſimplicem habet oculum: hoc, ait ipſe ſibi, Iuſtitia, hoc conſcientia mea; hoc curæ, & hoc officij mei eſt; quicquid hic aut ille obiectet, huic aut illi placeat, id ego parum moror. hoc faciendum eſt, & ideò aliorum iudicium circa hoc curandum non eſt: Deum reſpicio, non homines. quicquid dixerint mortales, ſi aliud Rex immortalis iubeat, hunc ſequor.

Deinde & quod ſecundo loco ponendum: Ob ſolum lucrum quanta non fiunt? Pauperiem fugiens Mercator currit ad Indos. Taceo cædes innumeras & latrocinia. Mundi lex eſt: Lucri odor bonus eſt, ex qualibet re, & quolibet modo. Vnius lucelli gratiâ infinita facimus, quæ ſi Intentione rectâ, Dei cauſsâ faceremus, cælũ centies promereremur. Veriſsimè dixit ſanctus ille vir: Pro modicâ præbendâ longa via curritur, pro æternâ vitâ, à multis vix pes ſemel à terrâ leuatur. Vile pretium quæritur; pro vno numiſmate interdũ turpiter litigatur: pro vnâ re & paruâ promiſsione die noctuque fatigari non timetur. a Iethro Moſen olim generum ſuũ increpans: Non bonã, inquit, rem facis: ſtulto labore conſumeris. b Idem prorſus

a Thom. à Kemp. l. 3, c. 3. n. 2. b Exod. c. 18. v. 18.

prorſus omnibus illis lucrionibus quæſtui ſeruientibus ingerendum eſt; vnuſquiſque horum ſic monendus: Quid agis, ô homo, ſtulto labore conſumeris: non bonam rem facis. ſed vt facias bonam, bonâ Intentione vtere. vt lucreris, dimitte lucrum, præſertim omne non honeſtum, aut quod bona conſcientia odiſſe ſolet.

§. V.

Tertiò, quantum toleratur in gratiam ſuperbiæ? Veriſsimum illud: Aut ſuperbus non ſis: aut ſis patiens, Multi frigere ſe diſsimulant, ne venuſtam gracilitatem veſtium turbent; nolunt vt ruſtici fartas & pingues tunicas induere, Calceus modò niteat & ſinuoſis pedi ſtrictus hæreat, etſi vrat, non refert. Hunc è ſuperbis collare ſtringit, illum thorax. Iſte vt ſuperbiæ ſuæ genium exprimat, etiam onera veſtium non recuſat, hic vt ad æui luxum ſe veſtiat, etiam famem tolerat. Quin imò & cretam vorare iam didicimus, vt vultui decorum pallorem perſuadeamus. quid cetera narrem huius inſaniæ tormenta? Hæc aliáque infanda patiens ſuffert Superbia, ſed ſibi ſuffert, & in ſui gratiam, quæ ſi propter Deum rectâ Intentione perferrentur, quanta inde rediret merces? Sed & huic tali ad ſuperbiæ leges patienti verè occinitur: Stulto labore conſumeris. Thomas Morus æquè ſanctus ac doctus vir, Angliæ magnum decus, fortè fortunâ virginem in conclaui reperit coram vitreo iudice, ſpeculo, quæ multo labore atque etiam dolore comas plicabat, vt frons lata; & mammillare amictorium ſtringebat, vt ipſa gracilis videretur. huic Morus: Niſi Deus, inquit, tibi pro hoc tuo tanto labore infernum reddat, magnam tibi profectò iniuriam faciet. Affirmabátque ſeriò, perſuaſiſsimum ſibi eſſe, quàm plurimos in hac vitâ eo labore infernum mercari, cuius vel dimidio cælum lucrati fuiſſent. Cuiúſnam rei defectu hoc fieri cenſendum, niſi ſolius Intentionis bonæ?

§. VI.

Quartò, quid non fit acquirendæ, retinendæ, augendæ gratiæ? hîc nulli labori parcitur, nulla moleſtia recuſatur, nihil intolerabile æſtimatur, totos dies dominorum obſequio apparere, graue non cenſetur. Viri ſancti olim in columnis ſtabant annis compluribus, inde & nomen traxerunt Simeon Stylita, Daniel Stylita, Alipius & Theodulus Stylitæ. Hi dies noctéſque ſtabant colendo Deo, & corpori affligendo. Hæc religio Stylitarum annis aliquot conti-

continuis ſtantium deſijt, non item eorum qui continuis horis aliquot perſtant, & ſæpe ſolam gratiam expectant, quæ tamen in ſaxo lubrico & veſtigium fallente ſita eſt, & longè citius perdi poteſt, quàm acquiri.

Ioſeph Ægypti prorex in ſummâ gratiâ fuit apud ſuum Pharaohem, ab illo proximus, ſed ſucceſsit rex alius qui Ioſephum noſſe recuſauit. Quàm charus Dario Daniel, & tamen omnis Darij gratia Danielem à leonum foueâ ſeruare non potuit. Achitophel Abſalonis topanta, gratiſsimus conſiliarius fuit, ſed hæc gratia collo eius non aureum torquem, ſed laqueum iniecit. Aman gratiâ potentiſsimus; & pænè alter Aſſuerus, ſed per hos aureos gratiæ gradus altiſsimum patibulum conſcendit. Et quis Beliſarius ſub Iuſtiniano, tot victorijs illuſtriſsimus Dux? tandem non gratiam tantum, ſed & oculum vtrumque perdidit, ad extremam mendicitatem deuolutus. Quis ſub Tiberio Seianus? iam pænè alter Tiberius, & gratiam ſimul & vitam amiſit, vnco tractus & in Tiberim abiectus eſt. Dies priùs finiat, quàm ego tragœdiarum iſtarum vel tantùm nomina expreſſero. Habeat Argus mille oculos; Gratiam nemo negauerit mille habere alas quibus auolet. Et tamen hæc tam fallax & incertiſsimæ fidei gratia, tantis deſiderijs ac votis expetitur, tot laboribus ambitur, tantis ſudoribus quæritur, tot ſolicitudinibus & curis, vix tandem & ægrè obtinetur: vt obtenta retineatur, non minus laborum & ſolicitudinum impenditur, mente ſemper pauidiſsimâ, & in omnem partem ſe torquente, ne, quod tantis impendijs impetratum eſt, leui flatu diſsipetur. Ita videas hos gratiæ aucupes ſemper trepidos & anxios, ſemper ſolicitos, & gratiæ iacturam, velut ſupremum malum, formidantes; terret eos ſonitus folij volantis:[a] pænè vt lepores apertis dormiant oculis, adeò ad omnẽ gratiæ auram trepidant. Nam (quod magnum malum eſt) incipit illis opus eſſe fortunâ: ſequitur vita anxia, ſuſpicioſa, caſuum pauens, temporúmque ſuſpenſa momentis. Nunquam dant virtuti fundamentum graue, immobile, ſed iubent illam in loco volubili ſtare. Hæc obſecro notate Aulici. Et quæ iſta tam rigida ſeruitus eſt, hæc diu noctúque & pati, & agere, in vnius Gratiæ gratiam? Qui hæc & pateretur & ageret Intentione bonâ, Dei cauſsâ, quantum is præmij reportaret? Dum hoc autem & iſte, & ille, & alius, atque alius negligit, vnicuique illorum occinendum eſt: Non bonam rem facis; ſtulto labore conſumeris, ſtulto prorſus, ſtultiſsimo, hoc enim agis vt tibi ipſe importunè noceas, & cum tædio.

a Leuit. c. 26. v. 36.

§. VII.

Quintò, quid non tolerant alij extra aulas famuli, & ancillæ? non ijs verba tantùm ſed & colaphi ſæpè glutiendi ſunt. Quoties herus aut hera ſtomachoſi clamant, furcifer, trifurcifer, ſtulte, beſtia, flagrio, aſine, flagitium. poſt hæc vocum tonitrua frequenter & fulmina ſequuntur à manu venientia, volant fuſtes, & quicquid armorum ira furorque miniſtrat. Et quid miſeris inde lucri eſt? merces exigua, victus tenuis & plerumque intempeſtiuus, ſæpiſsimè & frigidus. Qui hæc ideo fert, tantùm vt viuat, ſtulto pariter ſtultiſsimo laboré conſumitur. Quòd ſi ancilla vel famulus generoſo animo hæc omnia offerat Deo, dicátque: Domine, propter te fatigari me patiar & vexari, propter te, mi Domine, hæc feram omnia, ſcio equidem te mitiorem & liberaliorem eſſe Dominum quàm cui me mancipaui: à te, mi Deus, expectabo præmium. Hic profectò ſapit, qui ſuos labores ſic vendit, quemadmodum diuinus Paulus hoc genus hominum præclariſsimè his inſtruit: Non ad oculum ſeruientes, quaſi hominibus placentes, ſed vt ſerui Chriſti, facientes voluntatem Dei ex animo. a

Sextò, quid mechanici opifices non ferunt miſeriarum? Ad grauiſsimos labores ſummo manè redeunt, eóſque vrgent in ſeram & adultam noctem, ſæpe tamen vix mucidum panem pro ſe ſuiſque extundunt: æſtum, fætores, gelu, incommoda plurima tolerant, commodici lucelli gratiâ, quis pauperior iſtis, ſi ſolum ſpectemus corpus? & quis ijſdem ditior, ſi quis horum ſubinde animô dicat: mi Deus, hunc ſudorem meum in tuam manum effundo, labores meos omnes tibi offero; tibi fatigor, mi bone Domine. tu diues ille paterfamilias es, qui tuorum famulorum labores nunquam non ſuperas mercede, nec gratis tibi quidquam fieri permittis: opellas noſtras præmijs excedis infinitè. Omnes ergo meos cum filij tui laboribus tibi conſecro & dono. De his talibus ſua omnia Deo ſic offerentibus verè Paulus: Diuites, inquit, facti eſtis in illo, in omni verbo. b

a ad Epheſ.c.6.v.6. b 1.Cor.c.1.v.5.

§. VIII.

Si omnes hominum ſtatus ordinéſque luſtremus, in omnibus & ſanè perferenda plurima reperiemus. Et vos ipſi, quos vt diuites & beatos ſalutamus, & pænè adoramus, an non moleſtiarum & ærum-

ærumnarum ſatis abunde habetis? quis veſtrûm queritur deeſſe ſibi quod patiatur? Virtutis eſt, cùm ſanctiſsimus quiſque licet afflictiſsimus, audet generoſo ſpiritu dicere: Domine, da plura, immitte grauiora quæ patiar. Apud hunc hominem res optimè habent, hæc talis poſtulatio puræ Intentionis luculentum indicium eſt. Sed vos alij, ò beatuli, ò Magni & omni opulentiâ inſtructi, & quâ ratione vos afflictiones veſtras toleratis? variè vos affligi, nil penitus dubito, etſi negent id oculi, quibus hîc nulla fides habenda. Imò perſuaſum habeo, vos ſæpe acerbiùs, licet occultiùs, torqueri quàm vllos religioſos homines, quorum vitæ tenor, merus eſt pœnitentiæ labor: Vobis quidem molliores ſunt lecti quàm religioſis, ſed quæſtio ſit, vos an illi quietiùs dormiant, non enim dormitum imus, vt bene cubemus, ſed vt bene dormiamus: ſomnum veſtrum prolixiorem eſſe, quàm illorum ſit, non negem, ſed neſcio an credam eſſe tranquilliorem, & ſuauiorem: plurima ſunt quæ veſtrum, illorum verò ſoporem minimè turbant.

Cibi vobis & multò plures, & longè meliores, ſed iterum quæſtio ſit, quibus hi meliùs ſapiant, neque enim dubitem quin religioſorum hominum plurimis oluſcula ſua & auenaceæ pulticulæ, ixum hordeum & lactucula iucundiùs ſapiant, quàm vobis galli ladones merâ ſimilagine & lacte paſti, ac ipſum Iouis cerebrum. Veſtes vobis pulchriores quàm illis & plures, ſed & hîc interrogem, quibus ſint habiliores, qui in ijs minus frigeant, minus ſtringantur? Religioſos viros rariſsimè premunt calcei, vos ſæpius: accedunt occulta cilicia, vobis etiam inuitis iniecta, quæ animum vexent, fodiant, lacerent.

Vobis largius otium & plures ſunt feriæ, ſed forſan multi ſuauiùs laborant, quàm vos otiemini. Vobis denique libertas longè maior eſt quàm religioſis, ſed veſtram libertatem multa comitantur vincula, morſus animi, & laniena conſcientiæ incredibilis. In ſummâ, cruces quas feratis minimè deſunt, ſed fortaſſe deeſt Patientia & Intentio recta, quâ cruces ſunt perferendæ.

Hîc igitur, obſecro, attendite an propter Chriſtum, an verò propter Lazarum Bethaniam veniatis; an quæ vobis ſuſtinenda, eo quo par eſt animo ſuſtineatis.

In monte Golgothæo duo iuxta Chriſtum vtrinque pendebant, vterque latro, vterque crucifixus, vterque in vno hoc eodémq; ſupplicio mortuus eſt: at ille paradiſo, iſte tartaro receptus eſt. Quid quæſo æquè reos, æquali ſupplicio affectos tam inæquali ſorte ſe-

parauit? Intentio. Ille Chriſto domino mortem ſuam obtulit, iſte auerſus à Chriſto in impatientiâ finijt. Hæc è ſimillimâ cruce, ir regna diſsimillima eſt via, ſi tam diſsimilis ſit Intentio.

§. IX.

Itaque valdè cauendum, ne ſimus Martyres Mundi, Confeſſores Diaboli, Mammonæ diſcipuli, Veneris alumni. Amor ſui mille fraudes comminiſcitur, blandiſsimè quod vult perſuadet, ponitque pro ſcopo proprium iudicium, curioſitatem, propriam voluntatem; hoc agit vt Intentionem reddat obliquam, non ſinceram, à Deo alienam, & quam Deus iure auerſetur. Si cui admodum æſtuanti & ſitienti lactis optimi florem propines, è tali tamen catino, in quo plurimæ muſcæ innatent, an rem gratam te facturum ſperas? quis ſtatim bibat, etſi valdè ſitiat? niueus potus inuitat quidem, ſed innatantes beſtiolæ abſterrent: nigellas auiculas prius eijce, dein lacteam promulſidem propone. Sic opera bona velut candida ſuauíſque potio, velut fercula præſtantiſsima, Deo tamen grata nunquam erunt, ſi ea fœdet Vana gloria, Voluntas propria, curioſitas, auaritia, ſui amor & æſtimatio: Muſcæ morientes perdunt ſuauitatem vnguenti. *a* Sic omnis Intentio non ſincera & recta nobiliſsimum quodque opus corrumpit & deſtruit.

Quis non riſerit hoſpitem illum, qui peregrinum hominem lautiſsimis verbis in ſuam tabernam inuitans: mi Domine, aiebat, ad me obſecro diuerte, vinum mihi prorſus generoſum eſt & nobile, niſi quòd nonnihil aceſcat. Apage tu cum tuo hoc generoſo vino, quod aut acidum ſit, aut dilutum, vel dubium. Hoc ipſum queritur olim Deus per Iſaiam: Vinum tuum miſtum eſt aquâ. *b* De multis idem dici poteſt: hæc illius actio, hæc opera, hoc obſequium illius, hæc induſtria, hic conatus vinum bonum eſſet, niſi aquâ malæ Intentionis miſtum eſſet. Cùm peruerſa eſt Intentio, quæ præcedit, prauum eſt omne opus quod ſequitur, quamuis rectum eſſe videatur. *c*

In priſcâ lege cùm leproſorum quiſpiam ſanitati reſtituendus fuit, dextra eius auricula & pollices dextræ manûs ac pedis oleo tingebantur. *d* Quid hoc ritu Deus magis commendat, quàm vt miſericordiæ oleo vſuri, & ſtipem daturi, nil læuum tangamus, nil ambitionis, iactantiæ, aut vllius ſiniſtræ Intentionis ſe miſceat. Neſciat ſiniſtra tua, quid faciat dextra tua.

Ad

a Eccl.c.10.v.1. b Iſ.c.1.v.22. c Greg.l.1.Dial.c.9 d Leuit.c.14.v.14.

Ad Salomonis tribunal duæ feminæ litigabant de infante; vtraque quidem prolem habuit, ſed illa viuam, hæc mortuam, vt quam dormiens oppreſſerat. Nos inſtruit lis iſta, ſi aduertimus. Nos quidem oramus, ſtipem damus, conſilijs aut manu iuuamus, inediam aliáque toleramus; hos velut liberos gignit bona Actio, ſed niſi ad hæc omnia vigilemus, niſi ſemper Intentio ſincerìſsima liberos iſtos defendat, incurioſo ſomno eos opprimimus, orationem noſtram, & eleemoſynam, & inediam, & omnem tolerantiam noſtram ſomnolentiâ perdimus, & ita quicquid illis virium & vitæ inerat, adimimus. Nam, vt præclarè Richardus Victorinus: Quod eſt, inquit, corpus ſine animâ, hoc eſt opus ſine Intentione bonâ.[a] Si ergo hi liberi noſtri nobis ſint chari, ſi nolimus fruſtra laborare, ita ſemper laboremus, vt illa faciamus, non quia ſic nobis placet ſapitque, nec ſolùm quia ſic moris eſt, aut quia fit ab alijs, ſed quia ſic placet Deo. Oculus ſimplex ad vnum atque vnicum Dei honorem collineet in omnibus, in quibus errare refugit. Deus in cauſsâ ſit, quare hæc faciamus, iſta fugiamus, illa perferamus. Si iam, quod ſæpe fit, operam noſtram alijs locatam, parciùs illi quàm par eſt, compenſent, Deum vadem & ſponſorem habemus. Quod Deus Abrahamo dixit, hoc omnes bonæ Intentionis ſibi à Deo dictum cenſeant: Ego protector tuus ſum, & merces tua magna nimis.[b]

a Rich. tract. 1. de ſtatu int. hom. b Gen. c. 15. v. 1.

CAP. XI.

EXEMPLAR NOBILE INTENTIONIS MALÆ *fuiſſe Herodem Magnum, Aſcalonitam.*

A DIVO Ludouico Galliarum Rege miſſus eſt ad Damaſci Sultanum Orator è ſancti Dominici familiâ Iuo, vir doctus & religioſus. Huic in itinere mirum quid contigit, & quod credibile, ſtudio id adornatum eſt, complurium inſtructioni, hac ratione. Anus Iuoni loco quodam occurrit, alterâ manu hydriam aquâ plenam, alterâ vas cupreum prunis refertum geſtans. Miratus Iuo inſolitum occurſum vetulæ, aquam & ignem geſtantis, quærit quid hæc ſibi velint? Cui mulier: Prunas, inquit, fero vt ijs paradiſum incendam & comburam: aquam defero, vt eâ flammas inferorum extinguam, & Orcum aboleam. Iámque magis miratus Iuo reſponſum tam inſperatum, interrogat vltra, quid hæc moliri cogi-

tet, & cui bono? Illa, vt in poſterum, inquit, omnis Intentio non recta aut non pura ceſſet, vt nemo probus ſit ſolùm ſpe cæli & præmij; nemo etiam peccare oderit formidine pœnæ & inferorum horrore, ſed ſolo Dei amore, & deſiderio placendi Deo.

Ad Chriſti pueri præſepe atque ſtramineas cunas, tres ab Ortu magni Principes venerunt: Itinere toto tam apud Herodem hoſpitem, quàm alibi nihil æquè frequenter audiebantur reſpondere, quàm illud rectiſsimæ Intentionis: *Et venimus adorare eum.* Sed & Herodes idem prorſus grandi ore pronuntiabat: *Vt & ego veniens adorem eum.* Hic nulla ſpes præmij, nullus pœnæ metus ſe miſcuit, nec enim vlla vel inferorum vel cæli fit mentio: Vnicus itineris Bethlehemitici finis eſt, diuinus cultus & adoratio. Tam Herodes quàm illius hoſpites, in vnam illam verè ſanctam Intentionem conſpiraſſe videntur. Adſunt adoraturi, nec metu ſupplicij vllo, nec ſpe præmij prouocati. Et quis Herodem non idem ſentire dixerit, quod pios illos aduenas? Verum, iam demonſtrabimus, inter Herodis & trium hoſpitum Intentionem, tantum eſſe diſcriminis quantum inter cælum terrámque. Et apparebit Herodem Malæ Intentionis egregiam ideam exiſtere.

§. I.

Philoſophorum ſcitum eſt: Vltimum in actione, primum eſt in Intentione. Finis eſt ad quem referuntur omnia. Ab experientiâ quotidianâ id conſtat. Sumit ſibi quis diuerſiſsimos labores; hac hebdomade calcem conuehit, alterâ lateres & ſaxa, arenam tertiâ, aſſeres quartâ, dein cum amicis deliberat, modò hoc modò illud ad regulam reuocat, iam circinum rotat, iam & nummos numerat, modò cum architectis agit, iam cæmentarios accerſit, modò vitriarium, & ferrarium fabrum conducit. Et quorſum hæc omnia? Ad domum. Finis omnium domus eſt, prima quidem Intentione, ſed Actione vltima.

Narrat Matthæus, tres ex Oriente dynaſtas iter ingreſſos Hieroſolymam verſus. iter hoc longum, difficile, laborioſum, & magnarum impenſarum fuit. Ecquis huius itineris finis & ſcopus? Noui Regis adoratio. *Et venimus adorare eum.* a Hoc, toto itinere agitabant ſecum, *Venimus adorare eum.* Hæc illorum Intentio iter indixit, hæc diuerſa munera congeſsit, hæc in viam neceſſaria præſcripſit, hæc Hieroſolymam Iudææ metropolim duxit, hæc hoſpitium Herodis quæſiuit, hæc præeunti ſideri fideliſsimè obtemperauit.

a Matth. c. 2. v. 2.

rauit. Finis hæc omnia dictauit, finis ſanè optimus ac laudatiſsimus. *Et venimus adorare eum.*

Sed & Herodes idem ait, & quidem verbis iiſdem: *Vt & ego*, inquit, *veniens adorem eum.* Quis non credat Herodem, & illius regios hoſpites vnius eſſe animi, æqualis propoſiti, eiuſdem prorſus Intentionis? Sed videte, obſecro, quantum tellus & aſtra diſsident, tantum Herodis & trium Magorum animus, propoſitum, Intentio diſcrepant. Horum longè optimus, illius longè peſsimus finis fuit. Argumenta huius clariſsima hæc ſunt.

Principiò, *Audiens autem Herodes rex turbatus eſt.* a Res iam ſuſpecta, & en primum Malæ Intentionis argumentum, turbari. Homo bonæ Intentionis, nunquam totus turbatur, vt vt res eueniant, etſi omnia teterrimè cadant, ſibi conſtat, ſui ſimilis eſt. Non contriſtabit iuſtum, quicquid ei acciderit. b Nam bonâ, quàm habet, Intentione non poteſt excidere. Herodes ideò turbatus eſt, quia regno pelli metuebat. Sed vnde hic metus? ſibi ipſi nimium amicus, ſeipſum nimis ardenter & amabat & quærebat.

Anno 1414. tres erant Pontifices (ea erat æui labes) Ioannes, Benedictus, Gregorius. In his turbis è purpuratorum Patrum numero Ioannes Dominicus, vir integerrimus, animum ſuum Intentionémque verè optimam diſsimulare non potuit. Nam licet is vnus omnia apud Gregorium poſſet, ab eo etiam ad illud faſtigii euectus fuiſſet, nihilominus tamen Gregorium monere non deſijt, deſcenderet ſponte ſuâ ipſemet de tam ſublimi ſolio, in quod viâ negatâ & non legitimâ perueniſſet. Paruit tam ſincerè monenti Gregorius: Alij duo hac ſede vi ſubmoti ſunt. Quo facto Ioannes Dominicus purpuratus ſenator, & ipſe ſeſe in ordinem redigere aggreſſus, Concilium Conſtantienſe adijt, purpuram ſuam digniori dandam exuit, & infra epiſcopos ſe locauit. En, quàm variè & quàm feliciter Ambitionem triumpharit recta Intentio! Herodes quia tam ambitioſus, hinc etiam tam turbatus. Si quis illius auribus dies noctéſque ingeſsiſſet, natum eſſe quidem Meſsiam, non tamen vel minimâ ex parte nociturum, neque enim veniſſe vt regna eriperet, ſed vt daret: nihilominus Herodes turbatiſsimus aſsiduè timuiſſet, nec aliud animo voluiſſet, quàm regis infantuli properatam cædem. Quòd ſi Herodi vel vnica bonæ Intentionis venula fluxiſſet, ſic ſecum fuiſſet ratiocinatus: Si natus puer verè Meſsias

a Matth. c. 2. v. 3. b Prou. c. 12. v. 21.

& Chriſtus ſit, aderit illi Deus; ſin autem, Deum à me ſtatutum confido. Sed nihil tam ſanæ cogitationis admiſit rex impius: hoc vnum ei erat in animo: Moriatur hic puer, moriatur; & etſi per mille, etſi per quatuordecim millia corpora *a* mihi configendus ſit, configatur, trucidetur, moriatur. Et tamen hunc parricidam animum tam pijs vocibus vultúque velans: *Vt & ego*, inquit, *veniens adorem eum.* Bene locutum, peſſimè cogitaſſe, primum ſignum prodidit, Turbatio: *Audiens autem Herodes rex turbatus eſt.*

a Tot occiſorum infantium fuiſſe, optimorum auctorum aſſertio eſt.

§. II.

Secundò, *Et congregans omnes Principes ſacerdotum & ſcribas populi ſciſcitabatur ab eis, vbi Chriſtus naſceretur.* a Quæ hîc Herodis Intentio? Noſſe locum nati pueruli. Quid verò hoc mali? Iſtud certè, quod nihil hîc boni ſit. Scire velle, ex ſe quidem indifferens, vt vocatur, Intentio eſt, quæ nec bona nec mala; huic ſi iungatur actio mala, neutrum bonum dici poterit. Et cur Herodes Chriſti nati patriam noſſe voluit? an vt ſalutaret, munera ferret, adoraret? Vt iugularet. Hæc mens illius, hæc erat Intentio.

Tertiò, *Tunc Herodes clam vocatis Magis, diligenter didicit ab eis tempus ſtellæ.* b Neque hoc bonæ Intentionis ſignum eſt. Vocare Magos, nil vitij erat: clam vocare, parum virtutis, & vitio proximum eſt. Omnis enim qui malè agit, odit lucem, & non venit ad lucem, vt non arguantur opera eius. *c* Hoc cuiuis certum ſit ſignum Intentionis non bonæ, ſi quid adeò laboret occulere, contegere, ſupprimere, vt nullo modo ab alijs ſciri velit: odit lucem iſte, & latere cupit non ſe, ſed ſua vitia.

Multa quidem clam fiunt, quæ fido ſilentio committuntur; ſua ſunt arcana curiæ, ſua & militiæ, & tamen in his ipſis conſcium habere nemo reformidat, ſi id expedire ſciat. Quantum eleemoſynæ clam datur, auctore vix vni, ſæpe nemini noto? piè hoc, ſanctè, & ad Chriſti mentem. Si tamen ij qui dant, ſcirent ad maiorem Dei honorem facere, ſciri ſe, vtique non ſupprimerent has voces: ego ſum, ego do. Non eadem in vitijs eſt ratio. ſunt enim receſſus & latebræ vbi luditur, vbi potatur, vbi furtiuè amatur, vbi contra leges laboratur: hi latebricolæ, luſores iſti, potatores, aut amatores nequaquam ſciri volunt. Quis Orator his talibus perſuaſerit fore ad Dei honorem ſciri, quinam ipſi ſint, qui ſocij illorum. Nihil audiunt, ſed omnibus minaciter imperant, aut ſile, aut peri. Nemo eſt

a Ibid. v. 4. b Ibid. v. 7. c Ioan. c. 3. v. 20.

eſt illorum, cui vocem illam extorſeris: Ego ſum luſor, ego ſum potator, ego procus & decoctor. Hæc furtim & *clam* fieri conſuêrunt. Sed hoc ipſum Clam, euidens eſt indicium, hæc omnia fieri Intentione non bonâ. Tecta, plerumque ſuſpecta. Herodes ergo dum Magos *clam* accerſit, ſe palàm malæ Intentionis ſuſpectum reddit. Ab hac vitiatâ radice ſimiles enati ſunt rami. Quicquid hîc egit Herodes, vitioſè egit. Cùm peruerſa eſt Intentio quæ præcedit, prauum eſt opus omne quod ſequitur. Vbi ergo clam Magos vocaſſet, tempus ſtellæ ab eis diligenter didicit, amandauit eos in Bethlehem, de ſingulis ſolerter interrogari, & ſibi renuntiari mandatut; omnia malignè & cum noxâ, nam addidit fucatiſsimam ac nequiſsimam Intentionem: *Vt & ego veniens adorem eum.* En diabolum, ſed pulchrum, & Angeli veſte decorum! O vulpes callidiſſima, non ſine cauſsâ Herodianæ ſtirpi hoc nomen tribuit Seruator. Vulpinâ vafritie cruentum, immanem, ſceleſtum animum poſſe tegi ſperabant.

§. III.

Herodis verò ſacri ſenatores & Patres conſcripti, cuiúſnam animi & Intentionis fuerunt? Variæ. Cùm enim ſenatus indiceretur extra ordinem, credibile eſt ex ijs fuiſſe qui dicerent: Quis diabolorùm exteros hos homines ab orientis oris adduxit, tanquam ſi abſque illis non ſatis negotiorum nobis eſſet? Alium audiſſes dicere: Velim idololatræ iſti domi maneant, & noſtram nobis pacem non turbent. Alius peſsimè precatus, forſan dixerit: In malam rem abeant hi homines, pudore nos affecerunt maximo: in Arabiâ hoc ſciant, & nos neſciamus in Iudæâ? Alij, paullò modeſtiùs: Ex officio, aiebant, hoc Regi debemus, cui nos in omnem hanc operam obligauimus. ergo libros adire, & inquirere oportet, quæ Chriſti ſit terra patria. Sed neque hi adeò erant laudandæ Intentionis. Nam Intentio bona raró impellit, cùm vis & neceſsitas cogit. Non eſt virtutis bene iubenti dicere: Nolo quidem, ſed debeo. Licet ergo curiam Herodis omnem ſcrutemur, vix vllam Intentionem rectam in eâ inueniemus, & quod ſequitur nullam actionem bonam. Illa enim omnia, conuenire, inquirere, libros conſulere, reſponſa dare, ſunt politicum quid, & actiones adiaphoræ, quibus ſi non iungatur Intentio bona, nil cæleſtis præmij aſſequuntur.

Porrò illa Herodis turbatio, Rabbinorum conſultatio, trepidatio Vrbis, tres illos ex Oriente reges admodum dubios reddere, imò

in errorem trahere, & re infectâ regreſſum eis perſuadere potuiſ-ſet. Promptum enim illis fuiſſet dicere: Quàm nos infantes ſumus, & digni regum cachinnis! En in ipſo Iudææ meditullio, de hoc Iudæorum rege quem quærimus, nihil ſcitur, & nos tam temerè mutum ignem ſecuti, noſtris regionibus deſertis, in peregrinas has oras noſmet eiecimus: turbauimus Herodem regem, regijs conſiliarijs negotium faceſſiuimus, vrbem Hieroſolymam fruſtra commouimus: quid vani hoc itinere nobis voluimus? Nihil harum cogitationum, nihil admiſerunt, ſed quo cœperunt pede, Intentione bonâ quâ orſi, eâ etiam conſtanter progreſſi, hoc vnum omnibus reſponderunt: *Venimus adorare eum.* Si quis illorum aliquem in antro Bethlemitico interrogaſſet: Et quid hæc veſtra ſibi munera volunt? quid humilis procidentium habitus, quid prona in terram corpora? non aliud vnquam reſpondiſſent, quàm hoc ipſum: *Venimus adorare eum.* huc nos neque metus, neque vis, aut vlla neceſſitas adegit, non ſpes opum vlla impulit, hoc vnum nos domo exciuit; *Venimus adorare eum.* Et quem illum ô viri, quem veniſtis adorare? Illum ipſum, aiunt, cuius ſtellam vidimus, cui parent ſidera, qui nobis facem cælo extulit, hunc *Venimus adorare.*

Tandem aſſecuti ſuum finem, *& procidentes adorauerunt eum.* Poterat pro ſe quiſque dicere: Ego gloriam meam non quæſiui, ſed nati Regis Hebræi, huc animum intendi, eâ de cauſsâ hoc iter ſuſcepi, hoc fine munera hæc attuli: vna mens & vox vna omnium *Venimus adorare eum.* Delati demum, ſidere duce, ad viliſsimum tuguriolum, ad pecudum ædes, ad puerulum pauperrimum, nec diuini quidquam præ ſe ferentem, nihilominus, *procidentes adorauerunt eum*

En, mi Chriſtiane, quid mala, quid bona doceat Intentio: En quàm fucata illa & trepida, quàm hæc conſtans & erecta ſit, & quàm ſeſe vtraque ſuis vtcunque prodat indicijs! Herodes, licet homo abſtruſus & tectus, ex arte truculentum animum diſsimulare nouerit, vitiatæ tamen Intentionis ſigna edidit ſatis aperta. Tres ab exortu Magi aberrarunt nonnihil, hoſpitem quærendo Herodem, ſed hic ipſe error bono eis fuit, ob bonam Intentionem: profuit ſic erraſſe. Quando ergo Intentione optimâ ferebantur ad Chriſti nati cunabula, non tantùm ſtellam ducem habuerunt, ſed & Angelum monitorem; qui fideliſsimè inſtruxit, perfidum hoſpitium ſtudioſè declinarent, ad Herodem ne redirent, aliâ viâ domum

remea-

remearent, ne Intentionem optimam, quâ venerant, deprauarent. Neque enim Magi aliâ mente ſecuti ſunt ſtellam, quàm vt illius ſe voluntati ac nutui, qui ſtellam in ducem miſerat, ex integro ſubmitterent.

Hæc vera & prorſus pura eſt Intentio, *Dei voluntatem in omnibus ſequi.* De hac noſtri æui Theologus: a Qui ſic animatus eſt, inquit, vt nihil aliud expetat, niſi Dei voluntatem explere, eum DEVS nunquam poteſt deſerere. Ingens promiſſum.

Hæc ergo hominis Chriſtiani ſit Intentio in rebus agendis omnibus, vt ſincero corde hoc apud ſe aſsiduè voluat: Domine, tuo honori facio omnia, tuæ voluntati parere cupio in omnibus, ſiue illa mihi facilia ſint factu, ſiue difficilia, aſpera an iucunda, *Venio adorare te*, non vt Herodes, ſed vt tres ab Ortu reges, te Domine ſemper, & omnibus actionibus meis adorare cupio; eam ob cauſſam viuo, ideò edo, bibo, dormio, laboro vt tibi ſeruiam, tibi placeam, tuæ voluntati obſecundem vbique, ſemper, in omnibus: ſic viuam, ſic moriar.

a Matth. Tymp. in ſpec. epiſc. ſigno 117.

CAP. XII.

QVID INDIFFERENS, QVID NVLLA INTENTIO *à nobis vocetur.*

QVamuis nulla ſit actionum voluntariarum, quæ non originem trahat ex Intentione aliquâ; quicquid enim volentes & ſcientes agimus, deſiderio alicuius conſequendi finis agimus: nihilominus multa tam ambiguè, plurima tam oſcitanter, incuriosè, properanter facimus, vt in multis adiaphoram vel indifferentem, in plurimis nullam habere Intentionem videri poſsimus. Quam autem Intentionem vocemus Indifferentem, quam Nullam, dilucidè iam explicabimus.

§. I.

INDIFFERENS appellatur Intentio, ſeu Adiaphora, quæ neo bona eſt in ſe, nec mala, nec ad probitatem, nec ad improbitatem confert, & hæc plerunque actiones merè naturales pro fine habet, vti ſunt, edere, bibere, ambulare, dormire. Lucem hîc allucebit Seneca, qui ſenſu prorſus Chriſtiano: Indifferentia, inquit, eſſe dico, nec bona, nec mala, tanquam morbum, dolorem, paupertatem, exilium, mortem: nihil horum per ſe glorioſum eſt, nihil tamen ſine his. Laudatur enim non paupertas, ſed is quem non ſub-

mittit,

mittit, nec incuruat: Laudatur non exilium, ſe qui hoc non doluit: laudatur non dolor, ſed quem nihil coëgit dolor. Nemo mortē laudat, ſed eum cui mors antè abſtulit animum quàm conturbauit. Omnia iſta per ſe non ſunt honeſta, nec glorioſa: ſed quicquid virtus ex illis adijt tractauítque, honeſtum & glorioſum facit. Illa in medio poſita ſunt: intereſt, vtrum malitia illis, an virtus manum admouerit. [a] Et vt liquidò ſciamus quid Indifferens, quid bonum, quid malum ſit, Addit Annæus: Omnis res quod non habuit decus, virtute additâ ſumit. Cubiculum lucidum dicimus; hoc idem obſcuriſſimum eſt nocte: dies illi lucem infundit, nox eripit. Sic iſtis quæ à nobis indifferentia ac media dicuntur, diuitijs, viribus, formæ, honoribus, regno: & contra morti, exilio, malæ valetudini, doloribus, quæque alia aut minus aut magis pertimuimus, aut malitia aut virtus dat boni vel mali nomen. Maſſa per ſe nec calida nec frigida eſt: in fornacem coniecta concaluit, in aquam remiſſa refrixit. [b]

Ergo, ſola virtus, bonum: ſola malitia, malum: Indifferentia, per ſe nec bona, nec mala: vſus dat ijs nomen, ſiue cùm virtus, ſiue cum malitia acceſsit. Ita ingenium, ars, ſcientia, ſanitas, vires, opes, gloria, nobilitas, indifferentia ſunt, quia naturalia ſunt, nec altiùs exurgunt quàm quò ea erigit bona Intentio, quæ ſi & ipſa intra naturæ fines ſe contineat, nec ad Deum ſubuolet, indifferens manet & ſine præmio. Hinc ire, ſtare, ſedere, currere, loqui, laborare &c. bona non ſunt, nec promeriti nomen acquirunt, niſi à bonâ Intentione, quæ actiunculam etiam minimam ac viliſsimam in altiſſimum dignitatis gradum extollit. quod vt optimè capiamus, Ludouicus Bloſius præclarè nos inſtruit hunc in modum: Quæ agenda ſunt (etiam dum manducare, bibere, dormire, vel quoduis aliùd ſolatium carni indulgere oportet) tu tali conſideratione præueni, vt ea ipſa purè ad Dei honorem facere deſideres. Nam quemadmodum opus quod ex ſe grande ac magni momenti videtur, Deo prorſus diſplicet, ſi operantis Intentio impura fuerit: ita opus quod ex ſe frigidum, nulliúſque momenti iudicatur, Domino plurimùm placet, ſi operantis Intentio fuerit recta. Etiam ſi pietate ductus ceruicem tantùm inclinaueris ante crucifixi IESV imaginem, vel ad altare Dei genitricis Mariæ floſculos obtuleris, aut pedem moueris propter charitatem; non fruſtraberis à ſpe iuſtæ mercedis. [c] Et hoc poteſt Intentio bona; Intentio indifferens horum nihil poteſt, ſed actionem, cui iungitur, nec deteriorem reddit, nec meliorem, vt infrà pluribus dicemus. §. II.

a Senec. epiſt. 82. med. b Idem Ibid. c Bloſ. in Can. vitæ ſpirit. c. 30. initio.

§. II.

Intentio Nvlla, vocatur à nobis ea, cùm quis ex conſuetudine temere hoc illúdue facit, nec ſibi vllum actionis ſuæ finem propoñit, & quaſi caſu viuit. Ingens hoc vitæ malum eſt, & omnium laborum cæca vorago. Iuſtiſsimè queritur olim Seneca, & : Neceſſe eſt, inquit, multum in vitâ noſtrâ caſus poſsit, quia viuimus caſu. Quoties, quid fugiendum ſit, aut quid petendum, voles ſcire, ad ſummum bonum, & propoſitum totius vitæ reſpice. Illi enim conſentire debet quicquid agimus. non diſponet ſingula, niſi cui iam vitæ ſuæ ſumma propoſita eſt. Nemo, quamuis paratos habeat colores, ſimilitudinem reddet, niſi iam conſtet quid velit pingere. Ideò peccamus, quia de partibus vitæ omnes deliberamus, de totâ nemo deliberat. Scire debet quid petat ille, qui ſagittam vult mittere: & tunc dirigere, & moderari manu telum. errant conſilia noſtra, quia non habent quo dirigantur. Ignoranti quem portum petat, nullus ſuus ventus eſt, a Omnia præclariſsimè; & verè ignorat quem portum appellat, qui Intentione Nullâ incaſsùm ſe fatigat. Vbi certus actionis ſcopus & finis deeſt, illic confuſio, & omnia indigeſtum ac rude chaos.

Deus olim præcipiens: *Omnis adeps*, inquit, *Domini erit iure perpetuo in generationibus, & cunctis habitaculis veſtris.* b Quid mirum, inquit Hychius, aruinam & adipem tam ſeuerè à Deo exigi: Adeps iſte, recta eſt Intentio, in omnibus ad Deum dirigenda; hanc Deus nemini remittit. Qui verò nullam ſuis actionibus Intentionem præſtituit, is quod optimum eſt ſacrificij, Deo ſubtrahit hic talis, quicquid facit, aut ex inclinatione, aut ex conſuetudine facit, neſcit enim quare faciat, aut quorſum, & cui faciat. Miſerrimum eſt hoc genus hominum, quibus poſt varios labores, nulla ſperanda eſt merces.

a Sen. epiſt. 71. initio. b Leuit. c. 3. v. 16.

§. III.

Pueris trimulis aut quadrimulis quis inquietior? totos dies huc illuc oberrant, nec vnquam vno loco diu conſiſtunt: nunc equitare ſe putant, nunc volantem plumam agitant, iam domunculas ædificant, iam per ſedilia ſurſum deorſum ſaltant. ita ſeſe plurimùm fatigant, in ſummo otio nunquam otioſi. & vbi totum diem ad laſsitudinem, diu multúmque ſemet agitauerint, quid tandem eſt omnis hic labor & laſsitudo? Nugas egerunt, muſcas depulerunt,

runt, cribro aquam hauſerunt, in aquâ ſementem fecerunt, in-fantili & inani operâ. His infantibus ij omnes ſimillimi ſunt, qui actiones ſuas nullâ Intentione regunt: ardua vix attingunt; ſi ta-men ea tangant, leui decurrunt manu, & ſuperficiem potiùs ra-dunt, quàm latentia petant. Quærit ex his appoſitè nebuloſus ſatyricus:

Eſt aliquid quò tendis, & in quo dirigis arcum?
An paſſim ſequeris coruos teſtaque lutoque,
Securus quò pes ferat, atque ex tempore viuis? a

Num tibi certus eſt finis quò omnia referas? an in diem viuis ſi-ne propoſito, ſine prouidentiâ, prout natura ſuggerit? Et quis ille tabellarius, qui quærenti, *quorſum tendis?* reſpondeat, *verè ipſe te-neſcio.* O ſtolidum caput! redi domum, ridicule homo, redi & prius quò tendas cogita, quàm exeas.

In hac vitâ, ô Chriſtiani, non licet nobis vanos ambulatores age-re, & quò pes fert, excurrere: ſingulis horis cogitanda eſt hora vlti-ma, & vitæ terminus, omnibus pænè momentis Intentio recta re-ſtauranda eſt. maximi refert, quomodo res appetamus, an virtu-tum amore, an noſtri; nudas edere operas minimè laudabile eſt. Vbi autem Intentio recta non eſt, ibi aut mala aut nulla eſt. Inge-nium quod virtutibus non impleueris, vitijs vacat, veluti ceſſante cultu ager, quem meſsibus onerare timueris, ſe inutilibus herbis ſponte exhauriet. Ita plerunque vbi bene agere ceſſamus, incipi-mus agere malè. De hoc etiam eximiè Seneca: Putemus aliquem, inquit, facere quod oportet: non faciet aſsiduè, non faciet æquali-ter, neſcit enim quare faciat. Aliqua vel caſu vel exercitatione exi-bunt recta, ſed non erit in manu regula ad quam exigantur, cui cre-dat recta eſſe quæ fecit. Non promittet ſe talem in perpetuum, qui caſu bonus eſt. Deinde præſtabunt tibi fortaſſe præcepta, vt quod oportet, facias: non præſtabunt, vt quemadmodum opor-tet, facias: & ſi hoc non præſtant, ad virtutem non perducunt. Fa-ciet quod oportet monitus, concedo: ſed id parum eſt, quoniam quidem non in facto laus eſt, *ſed in eo quemadmodum fiat.* b Excel-lentiſsimè prorſus, & ad regulam diuinæ paginæ: Verè non in fa-cto laus eſt, ſed in eo quemadmodum fiat. Non tantùm facere, ſed nec benefacere ſatis eſt, niſi hoc ipſum bonâ fiat Intentione. Tanti ergo ducamus *oculum ſimplicem* omni tempore, & omni loco inten-dere in Deum.

Sed an non ſæpe omni puero ſtultiores ſumus qui in tantâ luce caligamus,

a Perſius ſat. 3. b Sen. epiſt. 95. med.

caligamus, imò nobis omnia tenebras facimus, & ſubinde nihil videmus, nec quid noceat, nec quid expediat totâ vitâ incurſitamus, nec ob hoc reſiſtimus, aut circumſpectiùs pedē ponimus. Quis verò neſcit quàm ſit furioſa res, impetus in tenebris? At nos certè id agimus vt longiùs reuocandi ſimus: & cùm ignoremus quò feramur, velociter tamen huc illuc, quocunq; demum, cæco impetu ruimus.

§. IV.

Fideliſsimè Deus per Aggæum prophetam commonefaciens: *Ponite*, inquit, *corda veſtra ſuper vias veſtras. Seminaſtis multum & intuliſtis parum: Comediſtis, & non eſtis ſatiati, bibiſtis & non eſtis inebriati: operuiſtis vos, & non eſtis calefacti. & qui mercedes congregauit, miſit eas in ſacculum pertuſum. Hæc dicit Dominus exercituum: Ponite corda veſtra ſuper vias veſtras.* a En, quàm vrgeat Deus illud: *Ponite corda veſtra ſuper vias veſtras*, quàm velit conſiderari quâ viâ, & quò eamus; En, quàm vbique Intentionē bonam requirat? Omnibus verò hoc negligentibus occinitur: *Seminaſtis multum & intuliſtis parum*. Sunt qui nummos ſeminent, tantum ſcilicet pecuniæ in menſam erogant, tantum in veſtes & ſupellectilem, tantum in recreationes, luſus, conuiuia, tantum etiam in rerum nouarum auditionem, tantum in varias animantes, tantum in libros quos nec ipſi legunt, nec alijs legendos permittunt, ſed cuſtodiunt vt canis præſepe; tantum æris inſuper expendunt in adulatores, ſanniones, mimos, paraſitos, moriones; tacebo aliam hominum impuram fæcem; tantum etiam inſumunt in artificioſa curioſa, & ſæpe pernicioſa, tantum in alias vaniſsimas inſanias, tantum denique in ſtipem & eleemoſynam exponunt, & modò id Intentione ſanâ fiat. Hi ſanè plurimum argenti ſeminant: de vnoquoque horum rectè dixeris, DISPERSIT, non autem *dedit pauperibus*, ſed iam antè diuitibus; aut dedit ſartoribus, dedit cocis, cupedinarijs, palponibus, geſticulatoribus, ſuſurronibus: dedit his, & illis, & iſtis vt eos in ſuam cauſſam traheret, vt corrumperet, vt os illorum ſibi emeret. O miſeri! *ſeminaſtis multum, & intuliſtis parum*, quia Intentione non debitâ ſeminaſtis, hinc meſsis tam modica, tam nulla: dimidio pecuniæ veſtræ cælum emiſſetis, ſed altero tanto maluiſtis emere gehennam.

Comediſtis, & non eſtis ſatiati; bibiſtis & non eſtis inebriati. Sunt qui comedant & bibant, ſunt qui de rebus diuinis multa & præclara audiant,

a Agg. c. 1. v. 5. 6. 7.

audiant, virtus eis variè ſuadetur: & vt coci ſolent qui modò lixa modò aſſa, modò frixa; iam ſicca, iam iuſculis perfuſa, iam frigida, iam fumantia & calida apponunt, vt edendi appetitum acuant: ſic faſtidioſis his rerum ſacrarum auditoribus, amabili varietate virtus commendanda eſt; audiunt illi, & velut audita comedunt, auidos ſe oſtendunt, ſed mox aliud eſuriunt, audita celeri obliuione ſe-peliunt, & animum aliò conuertunt. inde nec habitiores nec robu-ſtiores fiunt, nam ſacris admonitionibus non eâ Intentione auſcul-tant vt meliores ſanctioréſque euadant. O miſeri! *comediſtis, & non eſtis ſatiati.*

Operuiſtis vos & non eſtis calefacti. Sunt qui etiam virtuti quando-que operentur; templum frequentant, orant, exomologeſeos & Euchariſtiæ ſacramentis ſe muniunt, nec tamen inde caleſiunt, par-tim quia hæc per ſinceram & feruidam Intentionem ad Deum non dirigunt, partim quia ſe frigori mox iterum exponunt; è templo, ab oratione, à confeſsione vix digreſsi, ad antiquum libi-dinis volutabrum redeunt, priſtinam iurandi & imprecandi con-ſuetudinem repetunt, peſsimas occaſiones non fugiunt. Ita mo-res inolitos nunquam deponunt, in aſſuetis noxis frigidi, vt antè, perſiſtunt. O miſeri! *Operuiſtis vos, & non eſtis calefacti.*

Et qui mercedes congregauit, miſit eas in ſacculum pertuſum. Liberaliſ-ſimus eſt Deus in tribuendis muneribus, quæ nos ſacculo noſtro excipimus, ſed ſæpe pertuſo. Mens noſtra velut ſacculus tot habet foramina per quæ cæleſtes dotes excidant, quod occaſiones non vitat, quæ ad nequitiam inuitant. Hæc omnia pulchrè complexus Gregorius: Multum, inquit, cordi ſuo ſeminat, qui de mandatis cæleſtibus, vel legendo, vel etiam audiendo multa cognoſcit, ſed negligenter operando pauca fructificat. Comedit & non ſatiatur, qui verba Dei audiens, lucra vel gloriam ſæculi concupiſcit. Bene autem non ſatiari dicitur, quia aliud mandit, & aliud eſurit. Bibit, & non inebriatur, qui ad vocem prædicationis aurem inclinat, ſed mentem non mutat. a

Deus olim Ezechieli: Fili hominis, inquit, venter tuus come-det, & viſcera tua replebuntur volumine iſto, quod ego do tibi. b Ventris autem viſcera, inquit, Gregorius, quid ſunt aliud niſi men-tis interna, id eſt, recta Intentio, ſanctum deſiderium, humilis ad Deum, pia ad proximum voluntas? Penſemus, chariſsimi fratres mei, quàm ſit pia iſta promiſsio. Multi enim legunt, & ab ipſa lectione

a Greg. l. 1. in Ezech. hom. 10. poſt. init. b Ezech. c. 3. v. 3.

lectione ieiuni ſunt. multi vocem prædicationis audiunt, ſed poſt vocem vacui recedunt. quorum etſi venter comedit, viſcera non replentur: quia etſi mente intellectum ſacri verbi percipiunt, obliuiſcendo & non ſeruando quæ audierint, hæc in cordis viſceribus non reponunt. *a* O miſeri! *mercedes congregatis, ſed eas in ſacculum pertuſum mittitis.* Hîc idem beatus Gregorius: In ſacculo, inquit, pertuſo videtur, quando pecunia mittitur, ſed quando amittitur non videtur. qui ergo quanta largiuntur aſpiciunt, ſed quanta rapiunt non perpendunt, in pertuſum ſacculum mercedes mittunt: qui profectò has in ſpem ſuæ fiduciæ intuentes congerunt, ſed non ... tuentes perdunt. *b*

Ita demum fruſtra laboramus, quia laboris animam INTENTIONEM non curamus. Id quod boni facimus, ante oculos nobis ſtatuimus, Intentionem rectam quam negligimus, nihili pendimus: ita *mercedes congregamus, & in ſacculum pertuſum mittimus.*

a Greg. locô proximè cit. b Greg. par. 3. curæ paſtoral. c. 22. fine.

§. V.

Non eſt moleſtior labor, quàm labor irritus & ſine effectu: nemo eſt qui velit operam ludere. Enimuerò aliqui vt aſini laborant, multa grauiáque in ſe onera recipiunt, & omnem laudem in eo ponunt, vt operæ quàm plurimum ſumant: Iſſachar aſinus fortis &c. ſuppoſuit humerum ſuum ad portandum, factúſque eſt tributis ſeruiens. *a* At hi non ſibi laborant ſed alijs, cùm Intentione careant, ... Deo laborem ſuum vendant. Aliqui porrò patiuntur vt Martyres, ſed non cantabitur de illis: Gaudent in cælis animæ Sanctorum qui Chriſti veſtigia ſunt ſecuti. *b* Miſerandi prorſus, & fletu tantò digniores, quantò numerò plures. Ah, quanti ſunt qui ponderoſis crucibus premuntur, & tamen in viâ ad cælum vix quidquam promouent, ſolo Intentionis defectu. Grandia patiuntur, ſed ideò, quia pati coguntur. Tergiuerſantur quidem, torquent ſe miſerè, reſiſtunt vt poſſunt, quia verò impoſitam crucem excutere nequeunt, vacillando pergunt. Hoc non eſt pati pro Chriſto: hoc eſt in aëre remigare, frigido furno panes immittere, in arenâ ædificare.

Baalami Sacerdotes quid tandem laboris omiſerunt, vt Eliam ſacrificando vincerent? bouem impoſuerunt aræ, & inuocarunt Deum ſuum à primo manè vſque ad meridiem, continuò vociferantes, Baal exaudi nos, Baal exaudi nos &c. *transſiliebántque altare quod*

a Gen. c. 49. v. 15. b Eccleſiæ offic. in 2. veſp. de mart.

quod fecerant. Cúmque eſſet iam meridies, illudebat illis Elias, dicens: Clamate voce maiore. Clamabant ergo Voce maiore, & incidebant ſe iuxta ritum ſuum cultris & lanceolis, donec perfunderentur ſanguine. a Nulla tamen Baalami vox, nullus igniculus, ſucceſſus rei nullus ſe prodidit. Debuiſſent amentes ſacrificuli prius ignem excitaſſe in animo (quod fecit Elias) Intentionem extimulaſſe ad Deum, hac ratione ignem euocaſſent è cælo. Mundus velut alter Baal variè ſuos exercet, fatigat, vexat; iſtos ad omnem nequitiam, illos ad quamcumque ſeruitutem rapit: exagitantur miſeri eundo, ſtando, currendo laboribus ſæpe odioſis, difficilibus, moleſtis, improbis, inſanis, indignis exercentur. qui mundo ſeruiunt debent glutire poſſe omnis generis inuectiuas, conuitia, reprehenſiones, vituperia, morſus acerbos, crebros deſpectus: & ſicut hiſtriones arte geſticulatorum deuorant cultros, ita hi tolerare coguntur & glutire, velint, nolint, acerba multa & admodum aculeata dicta. Habent hi ſuos obtrectatores, æmulos aduerſarios, maleuolos, & inuidos antagoniſtas: nihilominus tamen horum genibus aduolui, manus oſculari, mille ceremonijs & delitijs hos ipſos venerari adiguntur, aut Mundo ... uitium obnuntiare. neque verò deſunt curæ, ſolicitudines, perturbationes, rei familiaris anguſtiæ. Hæc omnia ſimul ſumpta inſtar obeſi & in fruſta diſſecti bouis eſſent, modò non deeſſet ignis, modò Intentio recta, velut cæleſtis flamma, ea delibaret. Verùm quia multi talia ferunt, ſed impatienter; ferunt, ſed Deo illa non offerunt, patiuntur iſta, ſed ſine Intentione rectâ; patiuntur non propter Chriſtum, ſed propter ſe, in ſuam & Mundi gratiam. hinc nihil hîc promeriti aut mercedis cogitandum: nebulas diuerberant, & in ſaxis ſeminant, nullam à Deo gratiam merentur.

De his eleganter & verè Bernardus: Væ, inquit, portantibus crucem, non ſicut Saluator ſuam, ſed ſicut ille Cyrenæus alienam. Duplici quippe contritione conteruntur, qui huiuſmodi ſunt, quando & hîc pro temporali gloriâ temporaliter ſe affligunt, & in futuro pro internâ ſuperbiâ ad ſupplicia æterna pertrahuntur. Laborant cum Chriſto, ſed non regnant cum Chriſto. De torrente bibunt in viâ, ſed non exultabunt caput in patriâ: lugent nunc, ſed tunc non conſolabuntur. *b* Ita maledicus ille latro iuxta Chriſtum quidem crucifixus, ſed è cruce in paradiſum cum Chriſto non migrauit. Pari ratione multi multum laborant, ſed fruſtra; multa ſuſtinent, ſed & fruſtra; virtutes etiam, vt videtur, exercẽt, ſed fruſtra hæc omnia, imò cum damno, quia rectâ in his omnibus Intentione carent.

Oſeas

a 3. Reg. c. 18. v. 26. & ſeqq. b Bern. in Apol. ad Guil. abb. initio.

Oſeas vates Hebræus hos ipſos deſignans: Vitula, inquit, docta trituram. [a] Qui abſque Intentione certâ & rectâ laborant, bobus ſimiles ſunt qui triturant. hi etſi ab opere ſoluantur, redeunt tamen vltro; iam aſſueuerunt huic operi, quo etiam fruuntur, nam ſubinde os mergunt auenâ, & ſic lubentes perpetuant hunc laborem, iugúmq; facillimè recipiunt. Non aliter agunt illi Mundi alumni, quos inſigniter notans Gregorius: Pro Mundi gloriâ, inquit, cunctis ſudoribus libenter inſeruiunt, & grauiũ laborum iugo colla deuotiſsimè ſubmittunt. Et quæ merces operis? os plenum auenâ, marſupiũ non adeò turgens pecuniâ. Certè vituli docti trituram, laborant vt iumenta plauſtralia aut molaria, vel vt equi cæci in fullonicâ. hi ab vnico puero voce & flagello aguntur, currúntque toto die. & quò tandem veſperi perueniunt? in eodem omnino loco ſunt, quia in orbem acti ſunt: Sic qui rectâ carent Intentione, verè cæci ſunt, & in virtutibus progreſſum nullum faciunt; hodiernus, craſtinus, perendinus dies nullo illis diſcrimine veniunt. Hi boues ſemper in eâdem areâ triturant, & hunc laborem ſuum pro mercede habent, ideò à Deo aliam non expectent. Hæc eſt cauſſa, cur Paulus tam ardentè præcipiat: Omne quodcunque facitis, in verbo & in opere, omnia in nomine Domini Ieſu Chriſti, gratias agentes Deo & Patri per ipſum. [b] Idem æquè grauiter inculcans: ſiue ergo, inquit, manducatis, ſiue bibitis, ſiue aliud quid facitis, omnia in Dei gloriam facite: [c] Omnia, omnia. Sic edendum, ſic bibendum, ſic aliud quiduis faciendum, vt Deus honoretur, nullus hominum lædatur, aut offendatur. Chryſoſtomus Paulinum hoc præceptum explicans: Etiamſi, ait, ſpirituale quid fuerit, ſi tamen propter Deum non fiat, cum primis illum lædit qui facit. [d] Et ſicut cæmentarij amuſsim ſuam ab Angulo ad angulum ducunt; ſic noſtrarum actionum amuſsis ſit diuinum illud Pauli effatum: ſiue manducatis, ſiue bibitis, ſiue aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite.

Itaque rectiſsimè Laurentius Iuſtinianus: Prima vox, inquit, prima cogitatio, primus affectus diuinam reſonet laudem, ignitam ad Deum dirigat ſupplicationem. [e] Dimidium facti, qui bene cœpit, habet.

a Oſ. c. 10. v. 11. b ad Coloſſ. c. 3. v. 17.
c 1. Cor. c. 10. v. 31. d Chryſ. tom. 5 orat. Calendis dict.
e Laur. Iuſt. de diſcipl. & perfect. mon. c. 10. fine.

LIBER SECVNDVS.

BONÆ INTENTIONIS ET FAVTORES ET HOSTES, maximè verò Vanam gloriam, & Iudicium temerarium; Eiuſdem ſigna, praxin, præmia declarat.

CAPVT I.

RECTAM INTENTIONEM ESSE bonam illam voluntatem, ab Angelis laudatam.

BONA voluntas, actionis anima eſt, bona voluntas nunquam non diues eſt, bona voluntas omnia poteſt. Nocte naſcentis Chriſti nouam, inauditam oden cecinerunt in terrâ cæleſtes genij. Horum è cælo cantorum auditores erant opiliones; odeum, campus; ôde ipſa: *Et in terrâ pax hominibus bonæ voluntatis.* a Et quid eſt *Bona Voluntas?* Obſecro, tantùm nobis otij ſumamus, vt ex omnibus illis qui ad Chriſti nati ſtramineas cunas obſequioſè ſeſe ſtiterunt, hoc ipſum quæramus, quid ſit *Bona Voluntas?* Interrogationis noſtræ initium petamus ab ipſis Angelis.

a Luc. c. 2. v. 15.

§. I.

O puriſsimi, beatiſsimíque Spiritus, quid agmine facto ad tuguriola noſtra deſcenditis, quid in terrâ quæritis, quod deeſſe poſsit in cælo? nullum apud nos eſt dignum vobis hoſpitium. Ad hanc quæſtionem noſtram Angelorum omnium vna vox eſt:

O mortales, loci genium & incolas probè nouimus, neque hoc aduentu noſtro illuſtria facinora, raras inuentiones, exoticas artes, artiſicia peregrina, neque aurum aut gemmas quærimus, ſed Bonam Voluntatem, quæ & auro, & gemmis omnibus pretioſior eſt, nobíſque charior.

Et in hoc quidem feciſſe mihi videntur angeli, quod magnates aliquando ſolent in pauperculam cereuiſiariam cauponam peregrè delati. Caupo namque ſi generoſum Baronem aut illuſtrem Co-

mitem

mitem videat ſuum eſſe hoſpitem, primum omnium inſtituit hoſpitij tenuitatem excuſare, cupedias & delitias apud ſe nullas reperiri, lectos tanto hoſpite non ſat dignos eſſe, panem & Zythum ſuppetere, cetera pænè omnia negari, neque verò aliam ruri viuendi rationem eſſe: ſi tamen libeat manere, dominus modò imperet, ſe quidem promptiſsimè daturum, quicquid omni domo poſsideat. Comes homini animando modeſtè & placidè: Scio, ait, mi vir, quas ædes ingreſſus ſim; ſi mihi par ouorum, & tuæ cereuiſiæ hauſtum tuleris, in hanc cenam ſatis appoſuiſti. neque ego huc comeſſaturus veni; ignotus hoſpes latere cupio, & te relinquere ditiorem. vis hoc? Caupo lætitiæ plenus, & renidenti ore: quid ni velim, inquit, ô mi domine, quid ni velim hoc votis omnibus? manda, iube, impera; ego, meíque iuſſa faciemus pro viribus. Hanc animi promptitudinem, paratiſsimam hanc voluntatem potentiſsimi illi ab æthere dynaſtæ Angeli quæſierunt in Orbe hoc inferiore, ídque noſtro commodo vt nos relinquerent, longè quàm anteà ditiores. *Et in terrâ pax hominibus bonæ voluntatis.* Sic Otho Imperator ad Romualdum viſere, cellulam illius non tantùm ingredi, & vnà cibum ſumere, ſed etiam in Romualdi paupere ac duro lectulo cubare voluit tanta Maieſtas. *a* Sic alij Reges, & Principes, deſertiſsimas quandoque caſas ingreſsi, fonte ſolo & pane pænè ſaxeo in cenam vſi ſunt non ſine voluptate. Sic & Angelorum apud nos voluptas, eſt bona voluntas, rectáque Intentio. Sed & ex Ioſepho quæramus, quâ ipſe Intentione Bethlehemum venerit.

a Hier. Platus l. 2. de bono ſtat. rel. c. 37.

§. II.

O ſanctiſsime Paterfamilias, caſtiſsime Ioſeph, quid hoc itinere quæris, tam & longo, & difficili tempore præſertim tam alieno? quid Bethlehemum migras, omnia vbique hoſpitia occupata ſunt, tibi nec angulus patet, excluſiſsimus es vndique; mille domos adeas locum requiémque petens, mille domos occludent feræ, tuámque coniugem nulla recipiet. Ergo potiùs iter relege, & Nazarethi habita: hîc nemo te hoſpitẽ ſalutabit, multò minus honorario vino donabit. Ioſephus Intentionis ſanctiſsimæ plenus: Non refert, inquit, nullam mihi patere habitationem hominum: ergo pecudum ſubibimus, neque enim huc migrauimus, vt laxè commodéque habitemus, ſed vt voluntati diuinæ obtemperemus, id

quod quærimus, eſt obedientia, huic omnem animum intendimus. ſequemur, quacunque nos vocauerit voluntas diuina.

Sed cum bonâ veniâ tuâ, ô mi optime Ioſeph, videris errare à limine: non hæc voluntas eſt Dei, ſed ſuperbia Imperatoris Romani. Cuperet Auguſtus Cæſar noſſe vires ac potentiam ſuam. eâ de cauſâ regiones & prouincias omnes turbat, vt quantus ſit ſciat, & inde magis ſuperbiat.

Ioſephus contra: Hanc ipſam, inquit, ſuperbiam hominis idololatræ, Deus ſuæ voluntati perficiendæ aptum reperit inſtrumentum. *Dominus eſt: quod bonum eſt in oculis ſuis faciat.* a Quandoquidem ergo Auguſtus Cæſar, ſummus magiſtratus, Dei nutu edixit per Orbem, vt quiuis in ſuæ tribus ciuitatem ſe conferret, ideò & nos hoc iter ſuſcepimus, vt huic edicto pareremus. Hæc mea, & commiſſæ mihi Virginis eſt Intentio, quam æquè commodè in humillimâ casâ, in viliſsimo angulo, in ſtabulo exequemur, quàm in Herodis Regis, aut Annæ Pontificis palatio. Sed ipſam etiam beatiſsimam Virginem matrem ſuper hac ipsâ re interrogemus.

a 1. Reg. c. 3. v. 18.

§. III.

O Virgo beatiſsima, te ſi matrem Dei dixero, omnem in te laudem congeſſero. Tu verè digniſsima mater es, ad cuius virgineum puerperium è cælo deſcendant Angeli: quid obſecro, Virgo diuina, quæris in natali loco proſapiæ? An neſcis? cognatos pauperes nemo nouit. Et valde verendum, ne hoc tuum iter fruſtra ſuſceptum ſit, nam ditiores è ſtirpe Dauidicâ, omne vrbis diuerſorium præoccuparunt, vobis aut in publico habitandum, aut redeundum eſt. Gentiles veſtros vobis loco ceſſuros ne ſperate. nemo erit ex his qui ad vos reuiſat, qui cibum potúmque honorarium mittat, qui vllum honorem deferat; cognationem nemo agnoſcet. humanitas omnis hinc pridem exulat, nec vllum vos diuerſoriolum recipiet. Contemnuntur qui pauperes ſunt, etſi optimi ſint. Et verè dicitur: Mortuus viuos frequentat, pauper inter diuites. a Quare, ô Virgo integerrima, aut publica platea domus tibi erit, aut via quâ veniſti, erit repetenda.

Adhæc virgo puerpera: Meus Ioſephus, inquit, & ego, non quærimus cognatos, nec noſtri ſtemmatis reuerentiam, neque commodum habitationis locum, ſed vnam atque vnicam Dei voluntatem, quam nobis Deus declarauit per Auguſtum Cæſarem. Sed,

a Vet. monoſt. Troachic.

Sed, ô beatiſsima Mater, ſit verbo venia, non hæc videtur eſſe voluntas Dei, ſed hominis Deo inimici. nam quòd pauperes tam miſerè & ſine cauſsâ fatigentur, iuſſu Cyrini præſidis ſit, hic vir hic eſt qui vniuerſam Syriam inquietat, & obturbat, iſte eſt qui vniuerſos ſuis ſedibus huc illuc euocat. Ad quæ Virgo: ſed quis, inquit, Cyrino id permiſit? Putem, inquam ego, Auguſtum Cæſarem. Virgo iterum: Ecquis permiſit Auguſto Cæſari? DEVS vtique, reſpondi. Hîc demum Virgo cæleſtis: Huius ergo, inquit, permiſſum diuinum ſequimur, huius voluntati paremus, hac Intentione iter iſtud ſuſcepimus. De diuerſorio iam anxij non ſumus: Deus prouidebit. *a* Si locum negent homines, forſam pecudes non recuſabunt: Fiat voluntas Dei. Sed & ex ipſo diuiniſsimo infante iſtud quærere iucundum ſit.

a Gen. c. 22. v. 8.

§. IV.

O infans omni Salomone ſapientior, ô Rex Angelorum, quid tandem hîc quæris inter exules, quod non millies melius reperias inter tuos ciues Angelos? num animi gratiâ peregrinum & paganum panem guſtare placet? num cæleſtia tempe cum horridiſsimâ hac ſiluâ commutare delectat? O Domine, Mundus non nouit te, & niſi te aliter patefacias, omnigeno contemptu te calcabit.

Ad hæc Chriſtus puer, vel ſolo nutu oculorum, vel lacrimis ſolis, reſponſionis ſat dedit hoc ſenſu: Honores ego non quæro, nec voluptates, nec vllam menſæ lauticiam deſidero, Cibus meus eſt, vt faciam voluntatem eius qui miſit me, vt perficiam opus eius. *a* Alijs cibis omnibus carere, facile mihi erit, illum verò cibum gratiſsimum, cibum verè meum auidiſsimè confector, hunc quæro. hic meus eſt finis, hæc Intentio. Vti verò nunc cernitis præſepi me incumbere, ita olim cernetis cruci. Et hoc omne ad paternæ voluntatis regulam fiet. Nam ſicut Pater meus Imperatoris Romani ſuperbiâ, & meorum cognatorum inclementiâ eò vtitur, vt iam in fœdiſsimum hoc antrum detrudar, ita vtetur Hebræorum Ponficum inuidiâ, vt olim in trabem ignominioſiſsimam extollar. Meus cibus eſt vt faciam voluntatem eius qui miſit me. *b* quia non quæro voluntatem meam, ſed voluntatem eius qui miſit me. *c* quia deſcendi de cælo, non vt faciam voluntatem meam, ſed voluntatem eius qui miſit me. *d* Hoc Chriſti ad nos reſponſum eſt.

a Io. c. 4. v. 34. b Io. c. 4. v. 34. c Io. c. 5. v. 30. d Io. c. 6. v. 38.

§. V.

Quid ergo eſt, Voluntas bona, cui Angeli pacem imprecantur? Optimè ad hoc quæſitum ſanctus Leo: Chriſtiano, inquit, vera pax eſt, à Dei voluntate non diuidi. Horis omnibus ex animo dicendum: Domine, fiat voluntas tua: fiat, & in me, & in omnibus hominibus, perfectiſsimè, omni tempore, ſicut in cælo. Hæc, ô Chriſtiani, bona voluntas eſt, in rebus omnibus toto pectore hoc vnum velle: Domine fiat voluntas tua. Hanc voluntatem, Intentionem hanc animi commendant Angeli. de hac verè D. Gregorius: Nil ditius, inquit, offertur bona voluntate. *a* Hæc voluntas veram conciliat pacem. Voluntatem hanc ad Chriſti cunas attulerunt paſtores: Voluerunt ire & quærere, iuerunt & quæſiuerunt illum ipſum infantem, quem quærendum ſuaſit Angelus, hinc illorum mutuæ cohortationes: Tranſeamus vſque Bethlehem, & videamus hoc verbum quod factum eſt, quod Dominus oſtendit nobis. Et venerunt feſtinantes. *b* Hac voluntate penitus caruit callidiſsima vulpes illa, Herodes Aſcalonita, qui & ſe venturum, imò & adoraturum promiſit: nimirum pueri iugulum petiturus, non genua oſculaturus veniſſet.

In hac demum bonâ voluntate rectâque Intentione quies & pax vera conſiſtit. Quicquid agas, ô Chriſtiane, mille turbas in rebus alijs omnibus inuenies: nihil vſpiam ſatis pacati extra hanc bonam voluntatem: inquietatio & moleſtiæ innumeræ à corpore, ab animo, ab amicis, à conſanguineis, à liberis, à ſubditis, à ſeruis, ab officio, à negotijs; turbæ domi, foris, in templo, in publico, in aquis, in ſiluis, turbæ in ipſis relaxationibus & voluptatibus; turbarum vbique affatim te circumſiſtet. Et licet omnia componas ad pacem, nihilominus nuſquam reperies pacem niſi in hac tantùm bonâ voluntate, quæ voluntati diuinæ vinculo inſolubili ſeipſam alligat. Et hoc cælum eſt extra cælum, ſeu cæli veſtibulum. Pax hominibus bonæ voluntatis, pax bona, conſtans, tuta; pax vera, & nemini pœnitenda.

In plurimis alijs illud vulgi vſurpare quis poſsit: Malo bonam guerram, quàm malam pacem, ſi ſpiritus velit cum carne pacem inire, cupiditatibus illius indulgere, omnem contumaciæ noxam diſsimulare, pax peſsima, & longè peior bello & diſcordiâ. Pax ergo nemini aut tuta aut bona eſſe poteſt, niſi hominibus bonæ voluntatis, rectæque Intentionis.

CAP.

a Greg. hom. 5. in Euang. b Luc. c. 2. v. 15.

CAP. II.

RECTÆ INTENTIONIS ACTIONI *à ſolo Deo perſolui poſſe præmium.*

GEmmarium olim acceſsit homo pretioſæ illius mercis imperitiſsimus, & auidè quærens: Quanti æſtimas, inquit, hunc lapillum bone vir? Gemmarius ad hæc promptè in hunc modum reſpondit: Hæc margarita meritò vænit, centum & quinquaginta millibus coronatorum. a (Hanc gemmam donauit Iulius Cæſar Seruiliæ, matri Bruti à quo occiſus eſt; b & hæc, vt dictum, æſtimabatur ſexagies HS.) Miratus ſupra modum ille qui interrogarat, &, O ſuperi, ait, quid virtutis aut fortunæ in hoc lapide? Sed & denuò quærens de alio cimelio: Quanti ergo, inquit, hos ſimul lapillos æſtimas? Cui Gemmarius: Pretio, inquit, exſolui vix poſſunt: dimidium regni dederis, nondum tamen perſolueris: cimelium eſt inæſtimabilis pretij. Hîc ille primùm ſeriò in admirationem rapi, & non capere, tanti vænire lapides.

Stephanus, flos martyrum, *Vir plenus fide & ſpiritu ſancto*, c merces propoſuit ſolos lapides & quamuis nec pyropos, nec adamantes, nec topazios venales habuerit, ſed meros ſilices ſanguine tinctos, eo tamen pretio indicauit, vt tam diues emptor repertus non ſit, qui pretio vel minimum lapillum potuerit facere ſuum. Quis non miretur cum imperito illo, ad hoc dignitatis & pretij peruenire potuiſſe ſilices, vt etiam contra gemmas ſint chari. Siliceos hos lapides Stephani, Bethlehemiticus infans præſenti demum monetâ emit, omniúmque pretium liberaliſsimè perſoluit.

Sub hac Stephani protomartyris, & Chriſti diuiniſsimi infantis imagine nunc explicabimus, omnem actionem bonam etiam viliſſimam, rectâ tamen Intentione ſuſceptam, tanti eſſe pretij, vt id ſolus Deus infinitè diues poſsit perſoluere.

a Sunt 150000 Silbertronen ſeu Zwaintzigbätzner.
b Sueton. Budæus de Aſſe. c Act. c. 6. v. 5.

§. I.

Ad hoc lapidum mercimonium, quod Stephanus Leuita venale propoſuit, principio matrona graui vultu, & honeſtiſsimo habitu acceſsit, PHILOSOPHIAM nominant. Hæc Stephanum miris argutijs fatigauit, vt ſuos illi lapides extorqueret. *Surrexerunt quidam de Synagogâ quæ appellatur Libertinorum, Cyrenenſium, Alexandrinorum, &c. diſputantes cum Stephano*, a in ſuas illum partes pertrahere conabantur.

a Actor. c. 6. v. 9.

conabantur. Sed fruſtra. Suos Stephanus lapides acerrimè defen-dit, certò eos amiſſurus, ſi cum illis ſentire voluiſſet. *Et non poterant reſiſtere ſapientiæ & ſpiritui qui loquebatur.* Ita ab emptione abijt *Phi-loſophia*, de quâ Paulus optimè monet: Videte ne quis vos decipia per Philoſophiam, & inanem fallaciam. *a*

Secuta PVSILLANIMITAS, anus rugosâ fronte, exangui & mor-tuali vultu, tremulis manibus, támque pauidè videbatur emere, ac ſi aſſem porrigeret elephanto. Hæc vt purpuratos illos lapides iuris faceret: O mi Stephane, inquit, mille teſtibus conuictus es omnium ſententiæ contra te eunt. Nunquid vniuerſo ſenatui te op-pones? Cauſſam licet optimam tuearis, non ſat tibi virium eſt, vt inſtitutæ rei exitum expedias. Dogmata quæ propugnas, ni-mium noua ſunt, permitte illa tempore adoleſcere & firmari: In-tia hæc lentè volunt tractari; aliquanto tempore hos impetus tuo diſsimula. Sed nihil obtinuit trepida hæc anus, *Stephanus autem ple-nus gratiâ & fortitudine*: b Tametſi, ait, ſenatorum altero tanto plu-res ſint, animo non cadam. Hæc Domini cauſſa eſt, hîc non lice eſſe pauidum; faceſſe à me Puſillaminitas.

Hac vix digreſsâ, adfuit INCONTINENTIA procax femina, ipſo vultu laſciuiam profeſſa, & facilè apparebat non ſeriò illam emptu-ram. Ne tamen Stephani lapidibus nullum pretium poſuiſſe vide-retur, hoc vnum anxiè agebat, vt iuueni perſuaderet coniugium. Quid tergiuerſaris, mi Stephane, inquiebat, quin tu more priſco-rum Patrum matrimonium contrahis? æmulare ſanctiſsimos ma-iores tuos Abrahamum, Iſaacum, Iacobum, Moſen, Aaronem, S ne ſperne nuptias. Ad maiora natus es, quàm vt ſolùm menſis ſer-uias. Hæc, vt eam decuit, breue reſponſum tulit: Procul inde face-ſeret, ſtare animo, non nubere, ſed virgineam integritatem tuer *Et intuentes eum omnes qui ſedebant in concilio, viderunt faciem eius tan-quam faciem Angeli.* c

Poſt illam, mox adrepſit VANA GLORIA, omnium oculos ſpi-deuorans, alijs omnibus præmercatura. Hæc, contra morem em-ptorum, merces quas emptura videbatur, impenſiſsimè laudauit garrulam mercatricem dixiſſes, nam poſt copioſè recitata Stepha-ni elogia: O ſanctiſsime iuuenis, inquit, tota Hieroſolymorum vrbs in te vnum conuerſa, te ſpectat, te veneratur; omnium ciuium ora de te loquuntur. In luce ſunt prodigia quæ patras (*faciebat pro-digia & ſigna magna in populo.* d) At noſti te tibi maximum eſſe de-bitorem,

a ad Coloſſ. c. 2. v. 8. b Actor c. 6. v. 8. c Ibid. v. 15. d Ibid. v. 8.

bitorem, in famâ præſertim & nomine ſeruando. Ergo Spartam nam actus es, tuere, & orna. Fauentiſsimum tibi ſenatum habes, lipotes illi eſſe non inimicus. Non tulit Stephanus loquaciſsimæ puellæ fabulam, ſed eâ protinus reiectâ: Fallaciſsima eſt, inquit, omnis gloria, quæ à mortalibus offertur: Cor meum, meóſque oculos aliorſum defixos teneo, gloriam cæleſtem iam eminus proſpicio, in Chriſtum Dominum omnis mea fertur Intentio: *Intendens in cælum vidit gloriam Dei.* a

Prioribus illis repulſis, VIOLENTIA nota furia ex Orco irruit; non tam emptura lapides, quàm ereptura. varijs iſtud machinis aggreſſa eſt. 1. *Tunc ſubmiſerunt viros qui dicerent, ſe audiuiſſe eum dicentem verba blaſphemiæ in Moſen & Deum.* b En teſtes; veri an falſi, nil intereſt. 2. *Commouerunt itaque plebem, & ſeniores, & ſcribas: & concurrentes rapuerunt eum.* Et hæc quidem vis expugnabit iuuenem; patietur Stephanus frangi pertinaciam ſuam. 3. *Audientes autem hæc, diſſecabantur cordibus ſuis, & ſtridebant dentibus in eum.* c Concluſus eſt Stephanus inter fulmineos apros; non euadet. 4. *Et impetum fecerunt vnanimiter in eum.* d Stephane quid agis? tu toto ſenatu ſis ſapientior? cede ſententiâ. 5. *Et eijcientes eum extra ciuitatem lapidabant.* Ita vincendus eſt, qui neſcit cedere.

Sed fruſtra fuêre omnia. O imbecillem VIOLENTIAM, nec vnico quidem iuueni expugnando ſatis robuſtam! merces veniſti raptura Stephano, imò dediſti.

a Act.c.7.v.55. b Act.c.6.v.11. c Ibid.v.12. d Act.c.7.v.54.57.& 58.

§. II.

Ita ſeruauit Stephanus ſuos ſibi lapides, à peſsimis his nundinatricibus; nulla eos, nec vi, nec pretio, potuit extorquere. Demum paruulus ex oppido Bethlehem, ad iſtas merces acceſsit, & hos ipſos lapides ſanguine pictos liceri cœpit. Cui Stephanus: Mi diuiniſſime puer, inquit, placéntne tibi? accipe, tui ſunt. Noui equidem, parentem habes opulentiſsimum, qui ſolus poteſt & hos lapides æſtimare, & dignum ijs pretium rependere; omnes ergo tibi dono: *Ecce video cælos apertos, & filium hominis ſtantem à dextris Dei.* a Ad illum Dei oculum inſomnem, & omni momento peruigilem mei affixi ſunt oculi. Pro veritate, & pro Chriſto hunc ſaxorum nimbum ſuſtineo, hos lapides Deo, eiúſque honori conſecro.

Ita PATI, ita & AGERE oportet, ô Chriſtiani; bonæ actionis cuiuſcunque pretium, omnibus alijs, etiam Angelis, præterquam

a Act c.7.v.69.

Deo eſt inſolubile. Loquimur hîc de ijs tantùm actionibus, à qui-bus, vt ſuprà docuimus, abeſt malitia, quibus adeſt gratia, nec dee-Intentio recta. Et huiuſcemodi quidem actiones, cetera viliſsim-tanti ſunt pretij, vt ſermone nemo vnquam expreſſerit vel mini-boni operis valorem. Terrarum orbem da, imò da cælum, non-dum ſatis dederis, niſi des Deum. Imperium in cæleſtes orbe-& ſidera, in omnes omnino Angelos, non æquat dignitatem-actionis cum virtute coniunctæ. Exempli gratia: Obolus mendi-co porrectus, ſed ſanâ rectâque Intentione, quanti, putas, in cæl-æſtimatur? Confer in vnum regna omnia, & Turcicum, & Siner-ſe, & Perſicum; Hiſpanicum & Gallicum, cum omni eorum opu-lentiâ, cum omnibus imò voluptatibus, & nondum obolo illo di-gnum pretium ſtatuiſti. Ratio huius euidentiſsima eſt: vniuerſa-illa vti principium habuerunt, ſic & finem ſuum reperient; ſui-vtrinque terminis vrgentur: At obolus ille mendiculo datus pre-tium acquiſiuit æternum. Momentaneum & leuè tribulationis no-ſtræ; ſupra modum in ſublimitate, æternum gloriæ pondus ope-ratur in nobis. a Quid minus dixeris, quàm, *momentaneum & leue*? Ita vnicum ad Deum ſuſpirium, ſerius ob priores noxas gemitus, acus fracta pauperi data, frigidæ calix ſitienti propinatus (an vilius quid dicam) mercedem emerentur ſupra omnem modum maxi-mam, æternam: *æternum gloriæ pondus operantur.* Omnium regum aurum in vnum locum congeſtum, vnius hebdomadis ſpatio facilè totum ad libram examinetur, neque enim infinitæ molis eſt; At verò illud oboli, quod diximus, pretium, per omnem æternitatem appendi non poteſt, infinitum eſt.

Sed vnde hic obolus tam pretioſus? A diuinâ gratiâ quod veriſ-ſimè affirmans Auguſtinus: Omne, inquit, meritum noſtrum in nobis non facit, niſi gratia: Et cùm Deus coronat merita noſtra, nihil aliud coronat quàm munera ſua. b Dei gratia animam Deo iungit vt ſponſam. Aſſuerus regum potentiſsimus, centum vi-ginti ſeptem prouinciarum Imperator Eſtherem pauperculam, parentibus orbam, captiui Iudæi cognatam, ſuam tamen coniu-gem eſſe voluit, & reginam fecit. Nec cauſſam pete: Sic illi pla-cuit. Quis iam Aſſueri & Eſtheris filios, regni hæredes neget? Mens noſtra à ſe pauperrima (*cùm non ſufficientes ſimus cogitare aliquid à nobis, quaſi ex nobis.* c eam tamen Deus in ſponſam ſibi adſciſcit admirandâ gratiæ benignitate. Et hinc regni hæreditas in liberos noſtros,

a 2.Cor.c.4.v.17. b August.epiſt.105.ad Sixtum. c 2.Cor.c.3.v.5.

noſtros, hoc eſt, in actiones noſtras deriuatur; hinc nos olim futuri *diuinæ conſortes naturæ.* a Ipſe enim ſpiritus, teſtimonium reddit ſpiritui noſtro, quòd ſumus filij Dei. ſi autem filij; & hæredes. *b*

a 2.Pet.c.1.v.4. b ad Rom.c.8.v.17.

§. III.

Solus ergo Deus, illi quem diximus, obolo perſoluere poteſt præmium, nec vult aliâ ſolutione, quàm ſeipſo. Ille Theologiæ ſol Thomas Aquinas, inter preces olim è terrâ [illegible]tus, voces illas audiſſe dicitur: *Bene ſcripſiſti de me Thoma. quam ergo recipies pro illo laboris mercedem?* Ad quæ Thomas promptiſsimè: *Domine, [illegible] [illegible]am præter te.* Vtique probè cepit vir ſanctiſsimus, dignum actione bonâ præmium, Deum eſſe. Ideò diuinus Paulus accuratiſsimè commonefaciens: Non ceſſo, inquit, gratias agens pro vobis, vt Deus Domini noſtri Iesv Chriſti, pater gloriæ, det vobis ſpiritum ſapientiæ & reuelationis in agnitionem eius, illuminatos oculos cordis veſtri, vt ſciatis quæ ſit ſpes vocationis eius, & quæ diuitiæ gloriæ hæreditatis eius in ſanctis. *a* Hæc Apoſtolus aſsiduè precabatur, daret illis Deus *ſpiritum ſapientiæ & reuelationis*; ſiquidem tale præmium à Deo aſsignatum eſt cuiuis bonæ actioni, vt id omnis philoſophorum ſapientia non capiat. *Quicunque potum dederit vni ex minimis iſtis, calicem aquæ frigidæ, tantùm in nomine diſcipuli, amen dico vobis, non perdet mercedem ſuam.* b Proponit Dominus perſonas abiectiſsimas, & rem viliſsimam, calicem aquæ non calidæ, hæc enim ſine impenſis non calefieret; ſed frigidæ ſic è fonte manantis: *Non predet mercedem ſuam*, quâ gaudeat æternùm.

Maxima fuerunt munera quæ duo Reges, ſed iam temulenti promiſerunt. Aſſuerus à vino calidus: Quæ eſt, inquit, petitio tua Eſther, vt detur tibi? etiamſi dimidiam partem regni mei petieris, impetrabis. *c* Herodes pænè idem ſaltatriculæ pollicitus: Quicquid petieris, inquit, dabo tibi, licet dimidum regni mei. *d* En, maximum regis donum, dimidium regni, ſed perituri. Deus liberalior Rex, in operis boni vel minimi, in vnius oboli præmium, daturus eſt totum regnum ſuum, nunquam periturum, ſeipſum. *Vocauit vos in ſuum regnum, & gloriam.* e Nunc temporis Deus pleráque omnia tribuit per res creatas, per cælum, ſidera, terram, terræ germina, per miniſtros Angelos. At verò, *cùm euacuauerit omnem Principatum, & poteſtatem, & virtutem,* f tunc rerum creatarum miniſteria ceſſabunt, tunc Deus omnigenas voluptates beatis affe-

a ad Epheſ.c.1.v.16. b Matth.c.10.v.42. c Eſth.c.7.v.2.
d Marci c.6.v.23. e 1.Theſſ.2.v.13. f 1.Cor.c.15.v.14.

ret ſeipſo, in bonarum actionum præmium; *Erit omnia in omnibus*. Ideò Chryſoſtomus, illum in ſeipſum crudelem tyrannum iudica qui poteſt alio contentus eſſe præmio, quàm Deo. *b* Et ſanè h talis multò ſtultior eſt illo qui nobiliſsimum adamantem quinque ſeſtertijs, aut aliquot pomis commutat.

a 2.Cor.c.15.v.18. b Chryſ.hom.21.in Matth.

§. IV.

Si ergo præmium cuiuis bonæ actioni decretum eſt infinitum, inexplicabile, æternum, Deus ipſe: vel, vt clariùs loquamur, ſi pro quouis opere bono vel minimo, ſperanda merces æterna: Nil iam miri quòd Stephanus ſuos lapides, neque Vanæ gloriæ, neque Violentiæ, nec ex illis emptricibus vlli vendere voluerit, nemo enim eos digno pretio ſoluere poterat, niſi Pater illius infantis, cuius cunæ Bethlehemi, præſepe & paleæ fuerunt. At nos, infantes, ſtultiſsimi (parùm dixi) tyranni in noſmet atrociſsimi, tot præclaras actiones, pro pomulo, pro teſtulâ, pro vitreis fractis aut pictis apinis, imò pro breui gloriolæ fumo, pro leui fauoris aurâ vendimus vel oculis, vel auribus, aut linguis eorum quibus placere cupimus. Ita tota merces eſt, viſum eſſe, auditum eſſe, laudatum eſſe. Quàm verè ſanctus Gregorius: Qui pro virtute, inquit, quam agit humanos fauores deſiderat, rem magni ac ingentis valoris vili pretio venalem portat: Vnde cæli regnum mereri potuit, inde nummum tranſitorij ſermonis quærit. *a* Eâ de cauſsâ tam ſerio hortatus Paulus: Serui obedite per omnia, inquit, dominis carnalibus, non ad oculum ſeruientes, quaſi hominibus placentes, ſed in ſimplicitate cordis timentes Deum. Quodcunque facitis, ex animo operamini ſicut Domino, & non hominibus: Scientes quod à Domino accipietis retributionem hæreditatis: Domino Chriſto ſeruite. *b* Hoc igitur vnicè caueamus ne noſtra obſequia hominibus duntaxat probare ſtudeamus, eorúmque præſentiæ ſolùm atque oculis ſeruiamus, ſed animi potiùs ſingulari quodam candore, cum diuino timore coniuncto, omnes noſtri muneris partes expleamus. Quocirca quicquid fecerimus, verè atque ex animo agamus, certóque nobis perſuadamus, non nos hominibus ſed Deo bonorum omnium auctori ac Domino ſeruitutem ſeruire. Et quoniam certum nobis atque exploratum eſſe debet, ſempiternam illam beatorum ſedem, noſtris laboribus ac conatibus, tanquam palmam, præmium, ac mercedem eſſe propoſitam, æquum profectò eſt,

a Greg.l.8.mor.c.28.ad finem. b ad Col.c.3.v.22.

eſt, vt in vnum Chriſtum noſtra omnis feratur Intentio, in Chriſtum hi noſtri eant oculi, Chriſto liberalitate tantâ emere volenti, noſtra omnia quàm promptiſsimè vendamus.

Cap. III.

RECTA INTENTIO QVANTVM *à diabolis impugnetur.*

IOANNES ille Apocalypticus Angelus, vidit feminam ſole veſtitam, lunâ calceatam, coronatam ſideribus, & hanc parturientem. Coram hac ſtabat draco ſepticeps, & expectabat dum peperiſſet, vt abreptum filium glutiret: ſed expectauit fruſtra, & inani diam. Nam femina illa, *peperit filium maſculum, & raptus eſt filius eius ad Deum, & ad thronum eius: & mulier fugit in ſolitudinem, vbi habebat locum paratum à Deo.* a Ita famelicus draco eluſus eſt.

Incredibile eſt, quantum diabolus draco peruigil laboret, quàm ſubtili artificio hoc vnum agat, vt bonam Intentionem in prauam, aut inutilem detorqueat: hic expectat hians beſtia, dum edatur in lucem fætus, vt eum mox glutiat. Vix Petro nouum Pontificis officium detulit Chriſtus, cùm ſtatim *conuerſus Petrus: Domine*, inquit, *hic autem quid?* b O Petre, quid hæc obſecro ad te? teipſum aſsiduè obſerua, teipſum reſpice. Eſt qui in inſidijs obſeruet, vt munus delatum turbet: *Quid ad te, tu me ſequere*: tui oculi attendant meos; tui pedes meis hæreant, *tu me ſequere.*

Vt ergo bonam Intentionem ab huius ſepticipitis draconis vi tueamur, diui Ioannis viſum iam explicandum eſt, & vnà demonſtrandum, quàm variè, quámque ſolicitè cacodæmon neruos omnes in eo contendat, vt rectam Intentionẽ aut adimat, aut vitiet.

a Apoc.c.12.v.5. b Ioan.c.21.v.20.

§. I.

Mulier illa prægnans à Ioanne viſa, Animam deſignat, quæ in gratiâ eſt apud Deum. Huic Animæ omnia ſeruiunt, ipſa ei ſidera famulantur, ſol & luna obſequium ferunt; cæli in ei tranſcriptum eſt. Talis Anima nunquam non parturit optima deſideria, fideliùs & accuratiùs Deo ſeruiendi, neque tantùm parturit, ſed & partum emittit, & ſanctiſsima propoſita in opus deducit, enititur feliciter, & præclariſsima quæque opera in lucem edit. Et velut femina prægnans delicatiſsimi faſtidij eſt, nauſeátque ſæpe quæ antea merum ei mel videbantur, appetitque quæ priùs iudicabat

fellea.

fellea. Ita mens hominis caſtis deſiderijs grauida, omnes carn voluptates, Mundum omnem faſtidit; At verò aduerſa quæcun que & vniuerſum patiendi apparatum magno affectu amplectitu Hîc vigilat draco ſepticeps, & omni momento inſidiatur, vt men tem illam inficiat vel occultâ ſuperbiâ, vel ſubtili auaritiâ, vel ca inuidiâ, vel clandeſtinâ luxuriâ, aut etiam pietate ſed fucatâ, au aliâ quauis pictâ quidem, ſed ſiniſtrâ Intentione. Sic armatus c luber ex Orco ante parturientem feminam, excubat. Quid erg hîc agendum Animæ, ſi vel minimo indicio, læua Intentio ſe pro dat, quâ ratione reſiſtendum? Rapiatur filius *ad Deum & ad thr num eius*, Intentio ad creatorem ſe ſuſtollat his precum alis: M Domine, tui ſolius amore hoc fecerim, & facturus ſim. *Et mulie fugiat in ſolitudinem.* Dicat huius filij parens: Non cupio, mi Do mine, videri, non ſciri, non laudari affecto: nolo in foro id procla metur, nolo tanquam magnum aut rarum commendetur: ſic illu factum volo, velut ſi feciſſem in extremâ ſolitudine, in eremo de ſertiſsimâ: modò tu, mi Deus, id ſcias, vti ſcis omnia: tu ſolus ſati amplum theatrum es omnibus meis actionibus.

Cornelius Centurio, ille notus ſuperis miles, omnes filios ſuos filiáſque, hoc eſt, opera bona ſua omnia, ante ſe præmiſit in cælum, ideò Angelus eum humaniſsimè affatus: *Orationes tuæ*, inquit, *& eleemoſynæ tuæ aſcenderunt in memoriam in conſpectu Dei.* a Vir enim erat *religioſus ac timens Deum, & deprecans Deum ſemper.* Ita filij eius omnes rapiebantur *ad Deum, & ad thronum eius*, eluſo dracone ſty gio, qui prædones, piratas, latrones omnes longè ſuperat. Hic enim prædator nunquam non in inſidijs ſubſidet, viatorem obſeruat an tequam tranſeat, & in ipſo quoque tranſitu. Indefeſsi laboris eſt diabolus, ſæpe initio actionis, quandoque medio, non rarò in fine Intentionem rectam conuellere nititur, quòd diſertè Gregorius ex ponens: Sciendum eſt, inquit, quod bona noſtra tribus modis an tiquus hoſtis inſequitur, vt videlicet hoc quod rectum coram ho minibus agitur, in interni iudicis conſpectu vitietur. Aliquando in namque in bono opere Intentionem polluit, vt omne quod in actione ſequitur, eò purum mundúmque non exeat, quò hoc ab origine perturbat. Aliquando verò Intentionem boni operis vitia re non præualet, ſed in ipsâ actione ſe quaſi in itinere opponit, vt cùm per propoſitum mentis ſecurior quiſque egreditur, ſubiuncto latenter vitio, quaſi ex inſidijs perimatur. Aliquando verò nec In tentionem vitiat, nec in itinere ſupplantat, ſed opus bonum in fine actionis

a Act.c.10.v.4.

actionis illaqueat: quantóque vel à domo cordis, vel ab itinere operis longius receſsiſſe ſe ſimulat, tantò ad decipiendum bonæ actionis terminum aſtutiùs expectat: & quò incautum quemque quaſi recedendo ſecurum reddiderit, eò illum repentino nonnunquam vulnere duriùs inſanabiliúſque transfigit. Intentionem quippe in bono opere polluit, quia cùm facilia ad decipiendum corda hominum conſpicit, eorum deſiderijs auram tranſitorij fauoris apponit, vt in his quæ recta faciunt, ad appetenda ima, fortitudine Intentionis inclinentur. Vnde rectè ſub Iudææ ſpecie de vnaquaque animâ miſerę Intentionis laqueo captâ, per Prophetam dicitur: Facti ſunt hoſtes eius in capite.ᵃ Ac ſi apertè diceretur: Cùm bonum opus non bonâ Intentione ſumitur, huic aduerſantes ſpiritus ab ipſo cogitationis exordio principantur, tantóque eam pleniùs poſſident, quantò & per initium dominantes tenent. b

Imò, quod Chryſoſtomus c annotauit, diabolus quandoque repoſita iam apud Deum opera, per malam Intentionem etiam nunc vitiat. Atque ſi opus obiectis difficultatibus nequeat impedire, Intentionem laceſſit eámque vitiare conatur. Necdum aſtus ſuccedit? actionem ipſam varijs perturbationum machinis adoritur. Nec ſic quidem quod vult, efficit? actionis finem ſtudet peruertere.

a Thren.c.1.v.5. b Greg.l.1.mor.c.19.initio.
c Chryſ.hom.1.in illud: Vidi Dominum.

§. II.

Narrat Horatius de comite importuniſsimo, quem vt à ſe amandaret, varia negotia hic illic conficienda ſimulauit. At ille importuniſsimè illud vnum reſpondit —— vſque ſequar te. Nil habeo quod agam, & non ſum piger: vſque ſequar te.ᵃ Sic diabolus, qui non habet aliud quod agat, quàm vt nos impugnet ac vexet, & verè non eſt piger: hic velut comes indiuiduus, aſsiduè illud muſſat —— vſque ſequar te, vſque, & vſque te inſectabor: vſque tenebo te, & perſequar: non interquieſcam, non ceſſabo, non deſinam dum Intentionem tuam aliò deflectam, ne ſic recta tendat ad Deum; vſque ſequar te. Certò ſic agit, quem inani gloriâ nequit fallere, hunc decipit per Iram aut per triſtitiam, aut impatientiam, aut etiam per lętitiam, aut immoderatum feruorem, aut nimium languorem. Mille nocendi viæ. Si labor malè ſuccedat, reddit puſillanimem: ecquid dicetur de te? nihil fies, rideberis ab omnibus, hoc certè tibi

a Horat. l. 1. ſerm. Sat. 9. poſt init.

damno erit. Sin è voto ſuccedat labor, adeſt iterum vulpes O... niana: En artificem, en artificium! bellè, præclarè, eximiè; ... potuit melius, quid iſte aut iſte ſimile? nemo eſt qui hoc opus ... tetur; omnes laudabunt. Ita cæcus homo tam bellus ſibi vide... tam ſibi placet inſigniter: aures vt aper, vbique arrigit quid al... ſe ſentiant, quàm laudent auditurus: nempe vaniſsimo homini ... gnum eſt, & pulchrum eſt digito monſtrari, & dicier, hic eſt. a

O miſerum! verè, *facti ſunt hoſtes eius in capite.* Principium ... caput operis eſt Intentio, huc diabolus collineat, in hanc fron... ſaxum dirigit, quod Dauid Goliatho fecit. Si caput hoc la... bonus affectus ad Deum corruptus aut extinctus ſit, ruit omnis ... liqua moles. Hoc caput ſibi defenſum gloriatus Dauid: Dom... inquit, Domine, virtus ſalutis meæ, obumbraſti ſuper caput me... in die belli. b

Narrat Plinius, Erodium c aſtutiſsimam auem ad aquas ... viuere hoc modo. Ad illas aues, quæ ſe mari mergunt, aduol... capita illarum morſu corripit, donec capturam extorqueat. d ... mines probi volucribus non abſimiles, in edito quidem habita... pabulatum tamen ad aquas deſcendunt, úſque ſeſe immittunt: ... ras, ſolicitudines, labores, exercitationes varias non refugiunt. ... ſeſe fluminibus mergunt, neque enim aliter opera bona con... ſudore opus & induſtriâ: nemo cum virtute inediam tolerat, ... corpus id ſentiat; nemo prout oportet, orat, niſi vigilet, anim... que excitet ad attentionem: Ita probi, ſui ſpiritûs alimenta ... comparant. At diabolus, inſtar Erodij, harum volucrum ca... *intentionem* impetit. Cernit orantem? Intentionis rectæ regu... conuellit, &: Multi, ait, te vident, eant nunc & dicant te oratio... non eſſe amantem. Videt ſtipem in manu? Hîc oculos ad eleem... ſynæ ſpectatores rapit, aut aures ad mendici clamores importun... trahit, vt dum ſtipem dat, conuitium addat, dicátque en, impro... canis, ceſſa latrare. *Multi homines miſericordes, virum autem fidel... quis inueniet?* e Obſeruat in te aliquid patientiæ, charitatis, obedien... tiæ? Mox commendatitias litterulas quærit, laudantium vocul... excipit, & tibi in aures inſtillat: en, bono es nomine, placuit he... domino tua ſubmiſsio; profectò hoc in laude ponendum. Mille ... les morſus infigit hic ex orco Erodius, dum caput vulneret, Inte... tionem rectam confodiat. Ideò in omnibus actionibus, illud ... uerſetur

a Perſ.ſat.1.v.28. b Pſal.139.v.9. c Alijs Pelecan, Platea, Platalæa nominat.
d Plin.l.10.Nat.hiſt.c.40. e Prou.c.20.v.6.

ouerſetur animo: *ad Deum, & ad thronum eius.* alioqui ſtygium rodium non effugiemus, niſi omnis fœtus noſter, omnes bonæ tiones noſtræ, rapiantur *ad Deum, & ad thronum eius.*

§. III.

Mirandum eſt quod in rebus geſtis ſancti Seuerini Colonienſis Pontificis memoratur. a Fuit æuo Seuerini præſulis eremicola è principum ſtirpe oriundus, delitijs omnibus innutritus iuuenis, qui cum ad nuptias contrahendas iam emâturuiſſet, ſponſam opibus & ſanguine non imparem accepit. Iamque totis ædibus perſonabat Hymenæus, iámque nouos coniuges nuptialis thalamus vocabat, cum ſponſus ſubitò pauore correptus, vidit iuuenem formoſiſſimum lateri ſuo hærentem, qui eum hilari vultu affatus: Si ego, inquit, maiores tibi delitias, & gloriam longè illuſtriorem ſpondeam, velléſne præeuntem me ſequi? Vellem, ait ſponſus, ſi ſpondeas his ampliora. Cui perſonatus Angelus: Spondeo, inquit, delitias cæleſtes & immortalem gloriam, ſi tamen tu vir ſis, & præſentia iſta noris contemnere. Mox ſponſus, totâ ambitione promiſſis inhians, & ſponſoris amore captus: En, inquit, virum: ſponde, & duc quò lubet, ſequor. Dixit, & fecit: nec aliud quidquam ex omni theſauro ſuo, præter vaſculum ligneum, aſportauit. Tam generosè ſequentem Angelus, in remotum ab omni humano conſortio locum perducens: Hîc, inquit, Deo & tibi vaca: cetera curare omitte. Ita ſe oculis illius ſubduxit. In hoc theatro nouus hic actor perſonam quam ſuſcepit, præclarè diu egit, & Deo Angeliſque ſpectatoribus, auſteram vitæ rationem annis compluribus perſeuerauit, precandi aſsiduitate, inediâ, vigilijs admodum exhauſtus. Tandem inceſſit hominem cupido cognoſcendi quis æqualis ſecum præmium eſſet accepturus in cælo, vitam enim viuebat penè immutabilem. Reſponſum eſt ei cælitus, Colonienſem epiſcopum parem ipſi futurum in ſedibus beatorum. Admiratus eremicola hanc præmij æqualitatem in vitæ ſtatu tam inæquali. Oſtendi ergo ſibi hunc virum, ſummis precibus contendit. Nec mora, idem ille qui eum illuc duxerat, ſe ſtitit, monſtrauítque viam quâ ad illummetipſum epiſcopum perueniret. Ita inſtructus eremicola ſollenni die Coloniam venit, & rei diuinæ interfuit, è templo digreſſus, in epiſcopi triclinium etiam ſpectatũ admiſſus eſt. Vidit hîc anachoreta, epulum, tametſi non ad noſtri æui genium ſaliare, tamen lau-

a Surius tom. 5. die 23. Octobris. claruit Seuerinus circa Anno. 400.

tum & liberale. hoc vrbis proceribus Colonieſiſis Pontifex dedi
Ferculorum copia, delitiarum varietas, argenteæ ſupellectilis op
lentia, illo æuo rari luxûs exemplum cenſebatur. Hîc ipſe ſecu
in animo fabulari cœpit religioſus ſpectator: Ergóne ego cum lit
driolâ meâ, inquit, cum pane arido, radiculis & oluſculis inſulſi
ieiunijs quotidianis, precibus pæne continuis, & hanc lauticiem
omnem ſponte deſerendo, non plus apud Deum emeruerim gr
tiæ, quàm hic epiſcopus in tanto luxu? quid ago, ſi non plus ap
quàm rerum & delitiarum diues hic Præſul? O mi optime A
choreta, ſapienter forſan ratiocineris, ſed non ſanctè; audi, obſe
& reſponſum admitte à tuo ductore Angelo, cuius hæc ſunt v
ba: Hic quem cernis, epiſcopus, minus afficitur omni ferculor
pompâ, quàm tu ligneo tuo vaſculo. Capis iſta? Magnus ille e
qui fictilibus ſic vtitur, quemadmodum argento: nec ille mi
eſt, qui ſic argento vtitur, quemadmodum fictilibus. a Agnouit
prudens Aſceta, quâ ratione Deus non tam actiones, quàm age
tium Intentiones ponderaret, nec æſtimaret quantum quiſque
ceret, ſed ex quanto. Sic eſt prorſus:

Quicquid agant homines, Intentio iudicat omnes.

Et en, vt Acheronticus Erodius Seuerino, per omnem luxu
extorquere nequiuerit, affectum & Intentionem optimam
Deum: Colonienſis hic Antiſtes, omnes actiones ſuas, tanqu
ſuos liberos, ante ſe præmiſit *ad Deum & ad thronum eius* Atque h
ſtratagemate, vigilantiſsimo draconi ſubduxit, quicquid piet
exercuit. Sed quis eſt qui imitetur? Rariſsimæ virtutis eſt, inter
uitias & delitias non corrumpi, cùm etiam rigidiſsima Pauper
inueniat quo bonam Intentionem nonnihil offendat. Nam hu
alteri, eremi cultori cetera ſancto, & qui vitæ fuit laudatiſsimæ, a
quid tamen bonæ Intentionis, & melioris affectûs in ligneum illu
vaſculum exciderat. Adeò in rebus etiam minimis, non minimum
quid aut amittimus aut acquirimus, prout ſcilicet ad Creatorem
aut ad res creatas noſtra vergit Intentio. Habet Satan plurimas &
pænè inobſeruabiles pedicas, quas irretiendæ rectæ Intentioni la
tenter recondit. His ſeſe retibus implicandos deliciarij ſenſus no
ſtri, & ſui amor immodicus offerunt vltro. ſuaue illis eſt ſic cap
Quicquid ergo actionum noſtrarum non quàm primùm *ad Deum
& ad thronum eius* emittitur, mox à celerrimo dracone irretitum
glutitur.

§. IV.

a Sen. ep. 5.

§. IV.

Hebræus vates Ezechiel, quatuor vidit animalia, quorum & alæ & capita attollebantur cælo: *Et facies eorum, & pennæ eorum extentæ ſuper.* a Non aliud monet erectus hic animalium & vultus, & volatus, quàm hoc ipſum, à dracone illo nil ſatis tutum eſſe, quicquid non mox ſubuolet ad Deum, alis bonæ rectæque Intentionis. Perit, quicquid non hac ratione draconi ſe ſubtrahit. Ideò Richardus Victorinus, eum qui bona quidem opera malâ tamen Intentione patrat, filiorum ſuorum homicidam appellat. Hîc duo notatu digniſsima occurrunt.

Primum: In quæſtione ſit, in quo medulla, nucleus, vis & robur, ſeu neruus Intentionis bonæ conſiſtat; quò hîc maximè collineandum. aut quis vnquam hominum optimam habuerit Intentionem? Chriſtus humanæ gentis reparator, de quo Pater ab æthere pronunciauit: Audite illum. b Hic præceptor noſter, tres potiſsimùm habuit Intentiones. Prima fuit *Obedientiæ.* Hoc mandatum, inquit, accepi à Patre meo. c Nam primo momento quo in virginis viſceribus hominem induit, Patris præceptum ei propoſitum fuit: *Crucifigendus es*, ita Pater imperat. Huic imperio paterno Chriſtus obedientiſsimè ſe ſubiecit. Hinc verè dici poteſt: Seruator Mundi triginta quatuor annis pependit in Cruce. Nam Intentio Chriſti per omnem vitam ibat ad crucem, hærebat in cruce: *Hoc mandatum accepit à patre.* Altera *fuit Reuerentiæ in paternum honorem.* Ego autem, inquit, non quæro gloriam meam, ſed honorifico patrem meum. d Tertia fuit *Dilectionis & amoris* in paternam Voluntatem. Ego, inquit, quæ placita ſunt ei, facio ſemper: Ita pater, quoniam ſic fuit placitum ante te. Veruntamen, non ſicut ego volo, ſed ſicut tu, fiat voluntas tua. Triplex hæc Intentio re quidem pænè eadem eſt, ſed tamen in eâ etiam differentia videri poteſt. Aliud enim eſt, ideò quid facere, quia ſic imperatur: aliud, quia in alterius honorem cedit: atque aliud demum quia alteri ſic placet. Qui huius animi eſt, vt alterius voluntatem & nutum etiam obſeruet, ac paratiſsimum ſe offerens, dicat: Quid opus eſt, iuberi? non vi, non imperio, non legibus cogendus ſum, vltro hoc faciam, eo ſolo perſuaſus, quia ſcio id illi Domino placere, illius voluntatem eò ferri. ſiquidem illius *velle*, eſt meum *facere*, voluntas illius mihi inſtar mille mandatorum eſt. Et hic, arbitror, apex & culmen eſt omnis bonæ Intentionis. Atque iſta fuit Chriſti Domini Intentio in

a Ezech.c.1.v.11. b Marc.c.9.v.7. c Ioan.c.10.v.18. d Ioan.c.8.v.49.& 50.

in vitâ, in cruciatibus, in morte, in rebus omnibus, *Voluntas Patri*. Sicut mandatum dedit mihi Pater, ſic facio. *a* Qui miſit me Pater, ipſe mihi mandatum dedit quid dicam, & quid loquar. Et ſcio quia mandatum eius vita æterna eſt. quæ ergo ego loquor, ſicut dixit mihi Pater, ſic loquor. *b*

Hinc nec ab ore, nec à corde noſtro illud abeat: *O Dominus meus, & Deus meus, ego me & mea omnia tibi offero; ad omne beneplacitum tuum.* c Vel illud: *Ita Pater, quoniam ſic fuit placitum ante te, Ita Pater, Ita Pater &c.* Vel illud: *Veruntamen, non ſicut ego volo; ſed ſicut tu: fiat voluntas tua.*

Alterum etiam quæſtionis eſt, & quidem creberrimæ, inter homines pauidæ conſcientiæ, quos illa variè angit pungitque. Sæpe audias dicentem: Modò ſcirem quo loco res meæ eſſent apud Deum, an ego in gratiâ, & ſeruus Deo charus, num illi ſapientiſſimo cordium ſcrutatori actiones meæ placerent: modò hoc mihi conſtaret, libentiſsimè, quidquid à me exigitur, præſtarem. O mi Chriſtiane, auéſne hoc ſcire? Intentionem tu tuam interroga: expende tantùm qualis tua ſit Intentio, quàm ſincera & pura, quantò enim hæc ſincerior eſt & purior, quantò voluntati diuinæ conformior ac coniunctior, tantò tu melior es, tantò Deo gratior & charior, ne dubita. An neſcis? quicquid agant homines, Intentio iudicat omnes. Fieri non poteſt, vt tu ſinceræ ſis Intentionis, & optimo animo in Deum, Deo tamen non placeas, niſi Deum velis eſſe iniuſtum. Dei vox eſt: *Ego diligentes me diligo*: d & non contineo me, nec aliter poſſum, quin tam bene erga me affectos, benigno itidem affectu complectar.

a Ioan.c.14.v.31. b Ioan.c.12.v.50. c De quo vide Horolog. Angeli tutelaris, editione ſecundâ pag.18. d Prou.c.8.v.17.

§. V.

Tu ergo, mi Chriſtiane, hoc vnum age, vt ad omnem diuinæ voluntatis nutum, ſemper ſis paratiſsimus; Dei VELLE, ſit tuum & VELLE, & FACERE. Ita vulnerabis cor diuinum aureo amoris telo. *a* Hoc enim adeò diuinos fauores emeretur, vt lucrari plurimum poſsimus, non tantùm dicendo & agendo, ſed & omittendo & patiendo. Ludouicus Bloſius, verè pius ſcriptor: Si quis, inquit, propter DEVM, voluntati ſuæ in rebus etiam minimis reluctetur, rem ipſi Deo gratiorem præſtat, quàm ſi multos mortuos (Notetur) ad vitam reducat. Et vt rem firmet exemplo: Duo, inquit, vnà iter faciunt, in viâ vterque elegantem floſculum cernit.

a Cant.c.4.v.9.

ſternit. & alter quidem iam in eo eſt, vt illum carpat, deliberans tamen, ipſe ſibi imperat: manus ab hoc flore, propter Deum abſtine. Alter, nihil præmeditatus, florem illum carpit. Et hic quidem nil delinquit decerpendo, ſed ille prior eundem non attingendo, tantum præ altero promeritus eſt, quanta eſt diſtantia cæli à terrâ. Quòd ſi Deus pro tantillo obſequio tantum daturus eſt præmium, quantum dabit ijs qui maiora fuerint auſi pro Deo? [a]

Ita paratus promptus ſit neceſſe eſt in alijs omnibus, qui voluerit eſſe bonæ Intentionis, vt ſi norit Deum quippiam velle, hoc ipſum & ille velit, quantumcunque voluntati ſuæ aduerſetur. Idcirco frequenter (vti Bloſius inſtruit) ſecum ipſe dicat: Propter te, Domine, nolo illud videre, cùm neceſſe non ſit, vt id videam: propter te nolo illud audire, nolo illud guſtare, nolo illud loqui, nolo illud tangere. Domine, ſi tibi mea veſtis, ſi menſa, ſi negotia, labores, aut negotiatio mea diſpliceant, non recuſo craſſo ſabano veſtiri, pane & aquâ victitare, hæc & illa procul à me amandare.

Sed nos, ô quoties longè aliter & agimus, & loquimur? audias quandoque qui dicat: Mei iuris & arbitrij ſum, quem Dictatorem timeam? ita ego ſoleo, hoc meæ conſuetudinis eſt: è meâ crumenâ hic ſumptus; meam quadram lambo: quid ego morer alios? ſic ego volo; hîc mihi nemo modum conſtituerit &c. Hoc non eſt ad diuinæ voluntatis nutum ſeſe attemperare. O ergo ter beatum qui vnam atque vnicam in omnibus Dei voluntatem, Intentione ſinceriſsimâ ſectatur, iſte demum peruigilis draconis oculos & vngues exit, & quicquid cum virtute agit, ſaluo commeatu præmittit *ad Deum & ad thronum eius*.

CAP. IV.

RECTÆ INTENTIONIS HOSTEM maximum a cacodæmone, eſſe Vanam Gloriam.

HIc hoſtis rectæ Intentionis, iure omnibus metuendus eſt: omnium virtutum præmia ſubducit Vana gloria, & ſupplicijs damnat grauiſsimis.

Herodes Agrippa, non degener nepotulus à maiorum ſuorum flagitijs, Iacobum Zebedæi filium, virum ſanctiſsimum occidit, diſsimulauit id DEVS: Petrum in vincula rapuit, neque ob hoc à

a Bloſ. Inſtit. Spirit. c. 2. propiùs finem.

Deo punitus eſt; alia prioribus flagitia iunxit, necdum vindicauit id Deus: At cùm concionaretur, veſte regiâ coruſcus, non populi docendi, ſed ſui oſtendandi cauſsâ, plébſque acclamaret: *Dei voces & non hominis, Confeſtim percuſſit eum Angelus, eò quòd non dediſſet honorem Deo: & conſumptus à vermibus expirauit.* HABET: homini vitam ademit, & tacuit Deus, Deo gloriam rapere voluit, hîc defendit ſe Deus. *& conſumptus à vermibus expirauit.* Tanti conſtabat ventus. In Herodem rectè pronunciat Auguſtinus: Qui laudari vult Domine de tuo dono, & non quærit in illo tuam gloriam ſed ſuam, hic licet propter tuum donum laudetur ab hominibus, à te tamen vituperatur, quia de dono tuo ſuam non tuam gloriam quæſiuit. Qui autem ab hominibus laudatur vituperante te, non defenditur ab hominibus iudicante te, nec liberabitur condemnante te. *a*

a Aug. in medit.

§. I.

In cunctis Dei operibus duo quædam reperienda ſunt, Vtilitas & dignitas: homini Deus vtilitatem cedere voluit, dignitatem ſibi ſeruauit. Veluti pictor celeberrimus, imaginem à ſe factam facilis cedit alteri, vnum illud ſuum eſſe ducit quod ſubſcribit, Protogenes inueniebat, Timanthes faciebat, Apelles pingebat. Ita Deus: eâ etiam de cauſsâ ſacrificia olim ſic iuſsit fieri, vt cum carnibus, frugibus, panibus, ſimul thus illucidiſsimum offerretur, partitione tam benignâ, vt quicquid hîc commodi eſſet, in ſacrificantium vtilitatem abiret, ſibi thuris ſuffitum ſolummodò depoſcebat. Et velut cùm duo mercatores ſocietatem coëunt, vterque in negotiationem expendit, quod facultates ſuggerunt. Subinde vnus expenſas omnes, alter induſtriam; quandoque pares aut pecuniæ aut mercium portiones exhibent, lucrum quod negotiatio facit, diuidunt; neutri totum debetur. Ioannes DOMINI oculus, affirmat ſanctos habere *ſocietatem cum Deo.* a hæc ſocietas eò coitur, vt æterna beatitudo, tanquam lucrum obtineatur. Non ſolus Deus hanc mercaturam facit, nec homo ſolus. Notum Auguſtini dictum: Qui enim fecit te, ſine te, non ſaluabit te, ſine te. Ad hanc negotiationem Deus expenſas omnes tribuit, Deus eſt enim qui operatur in nobis & velle, & perficere, pro bonâ voluntate, *b* homo ſolam adfert induſtriam quicquid ex hac negotiatione lucri prouenit, inter Deum & hominem diuidendum eſt: Deus ſolo honore & gloriâ contentus, quicquid beatitudinis & opum eſt, homini

a 1. Ioan. c. 1. v. 7. b ad Phil. c. 2. v. 13.

homini aſsignat. Fiat igitur bona diuiſio: Gloria ſit in altiſsimis Deo, homini pax, & omnium bonorum poſſeſsio. Qui iam ſibi arrogat quod Deo debetur, iniquiſsimè agit, & ſocietate hac eijci, ac priuari bonis vniuerſis meretur. Vniuerſa propter ſeipſum operatus eſt Dominus. *a* Hic rerum omnium opifex, honorem velut tributum ab omnibus ſuis operibus exigens: Gloriam meam, inquit, alteri non dabo. *b* Hoc Deo vectigal fideliſsimè reddit Intentio recta; hoc idem nequiſsimè rapit inanis gloria.

Ecquis autem ferat vaniſsimè ſe iactantem de ſuo ædificio, quod tamen è marſupio non ſuo eduxit. quid gloriaris ſuperbe, qui nec lapillum contuliſti è tuo, ad hanc ſtructuram; alienis ſumptibus ædificare cuiuis facile eſt. Pari modo quid nos miſelli, actiones & promerita noſtra, velut grandia ædificia iactamus? à Deo ſunt omnes impenſæ quibus ædificamus, in vſum noſtrum, non in præconium. Clariſsimè Chriſtus: Sine me, inquit, nihil poteſtis facere. *c* Quid ergo gloriamur? ædificium habitare permittimur, honor qui ædificij fabricam ſequitur, ſolius Dei eſt. Ergo, Attendite ne iuſtitiam veſtram faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis, alioquin mercedem non habebitis apud patrem veſtrum qui in cælis eſt. *d* Ideò autem tam ſolicitè monet Chriſtus, quia hoc vitium Cenodoxiæ, ſeu inanis gloriæ, & ſubtiliſsimum eſt, & ipsâ ſuâ ſubtilitate nocentiſsimum. Climacus: Omnibus, inquit, ſtudijs Cenodoxia aggaudet. Verbi gratia: ieiuno? inaniter glorior. ſi latendi cauſsâ ſoluo ieiunium, tanquam prudens iterum glorior. Si ſplendidè veſtitus; vincor eâ peſte. Si viliùs induar, denuò glorior. Si loquar, hac ſuperor, ſi taceam, iterum ſuperatus ſum. quocunque hunc tribulum ieceris, erecto perſiſtit aculeo. *e* Eiuſmodi verò glorioſus, eſt fidelis idolorum cultor, qui Deum quidem colere & venerari videtur, hominibus verò non Deo placere ſtudet.

Dixi iam, ſubtiliſsimum eſſe hoc vitium, & prorſus ſic eſt. Perſæpe gloria vt acquiratur ſpernitur, & ab ipſo gloriæ contemptu inanis gloria enaſcitur, & eos quandoque qui omnem gloriam iam pridem videntur proculcaſſe, fortiſsimè aggreditur. Nihil hîc meo ſenſu definiam. Vir maximus, noſtri æui Theologus, *f* hac de re

 ſic

a Prou.c.16.v.4. b Iſ.c.42.v.8.& c.48.v.12. c Ioan.c.15.v.5.
d Matth.c.6.v.1. e Climac.Grad.21.de Cenodox.initio.
f Hieron.Bapt. de la Nuza Theologiæ Doctor, in S. Dominici familiâ Prouincialis, nunc epiſcopus Barbaſtenſis tom.1. Tract.2.part.2.§.5. de recto affectu in Deum.

ſic diſſerit: Fit ſæpius, vt cultiſsima femina ex omni mulíebri mundo; aut eques torquatus ex omni ſuarum veſtium nitore tantopere ſibi non placeat, quantum monachus pauper, pannoſus, in paupertini monaſterij angulo deſidens, è pannis, è cucullo lacero & malè ſarto, à nudis pedibus, à vacuâ cellulâ, & ab ipsâ pomparum omnium victoriâ, ſibimet placet & applaudit. O verè miſer, quem Cenodoxia honoribus nequiuit fallere, per ipſam decipit humilitatem.

Ita nemini parcit Inanis gloria, omnes hominum ordines inuadit, ſed, vt diuus Baſilius loquitur, leniter, blandè, ſuauiter, inſenſibiliter, & antequam aduertatur, omne bonum opus inficit, totámque illius pulchritudinem conſumit. Imperitis dulce quid eſt, Vana gloria, dulcis animorum prædo. *a* Multi occultè ſeipſos quærunt, in rebus quas agunt, & neſciunt. *b* Et ſæpe, inquit Gregorius, bono operi dum laus humana obuiat, mentem operantis immutat, quæ quamuis quæſita non fuerit, tamen oblata delectat. cuius delectatione cùm mens bene operantis reſoluitur, ab omni Intentionis intimæ vigore diſsipatur. nam qui bona agere videtur, & per hæc non Deo, ſed hominibus placere deſiderat, Intentionis ſuæ faciem deorſum premit. *c* Eâ de cauſsâ ſanctiſsimi quique homines vigilantiſsimè in illam pugnarunt.

a Baſil. de Conſtit. Mon. c. 11. b Thom. de Kemp. l. 1. c. 14. n. 2.
c Greg. l. 1. mor. c. 10. poſt initium, & l. 1. in Ezech. hom. 4.

§. II.

Narrat Laurentius Surius, &: Cùm fortè, inquit, Pachomius inter ſui Ordinis ſenes conſideret, monachus duas ſtoreas eo die à ſe confectas attulit, poſuítque è regione ſedentium, vt commodè ſpectarentur, ſperabat enim à Pachomio ſe auditurum: En fratris diligentiam, diurnum opus ſibimet duplicantis, duáſque ſtoreas texentis, cùm alij die vno non niſi vnam conficiant. At verò Pachomius ob vaniſsimum hoc laudis aucupium, feriò ingemiſcens: Patres, inquit, iſte frater à ſummo manè ad hoc diei multum laborauit, ſed omnem ſuum laborem diabolo conſecrauit, ſiquidem laudem humanam prætulit diuinæ. Hominem igitur ad ſe accerſitum grauiſsimis verbis obiurgans: Alijs, inquit, ad orationem euntibus, tu tuas ſtoreas in humeros recipe, & clama: Obſecro Patres Fratréſque, Deum mihi miſerrimo homuncioni exorate, quia duas ſtoreas pluris feci quàm cælum. Fecit vt iuſſus. Præcepit deinde Pachomius, vt alijs ad cenulam vocatis, iſte plus æquo ſedulus homo,

mo, incenatus medio triclinio ſtaret cum ſuis ſtoreis. Sed neque dum ſatisfactum arbitratus Pachomius, hominem cellæ includi iuſſit, & quinque totis menſibus ſolo pane, ſale & aquâ parcè refici. ſimul etiam quotidie duas ſtoreas plecteret, imperauit, vetuítque ſic clauſum ab vllo adiri aut ſalutari. *a* His machinis expugnanda eſt Cenodoxia, malum alioqui ferè inexpugnabile, & quod poſt omnia vitia expugnata, valentiùs inſurgit, & ab ipſis virtutibus ſumit incrementum. Rectè Climacus: Gaudet deſperationis ſpiritus, inquit, cùm videt multiplicari vitia, Cenodoxia verò cùm virtutem multiplicari videt. Obſerua diligenter, & vſque ad mortem & ſepulchrum inuenies hanc nefariam labem veſtigijs tuis hærere. *b* Addit: Qui in prærogatiuis naturalibus, puta acumine, peritiâ, lectione, pronunciatione, ingenio, ceterîſque omnibus, quæ nobis ſine labore noſtro proueniunt, extollitur, hic nunquam eis, quæ ſupra naturam ſunt, bonis potietur. qui enim in modico infidelis eſt, in multo quoque infidelis erit. Eiuſmodi verò eſt ſeruus inanis gloriæ.

Pulchrè Gregorius hoc ſenſu dixit: Quiſquis ſe, beneficus in alterum extollit, maiorem culpam ſuperbiendo incurrit, quàm mercedem largiendo acquirit, ſitque nudus dum nudum veſtit, & dum ſe meliorem putat, deterior euadit. minus quippe inops eſt, qui veſtem non habet, quàm qui Humilitatem. *c* Græcus & ſanctus Orator Chryſoſtomus, in hanc peſtem facundiſsimus, & pro cathedrâ eam ſæpiſsimè flagellans: Et quomodo, inquit, non hoc extremæ ſtultitiæ eſt, hominum mente adeò corruptorum, & temerè omnia agentium, gloriam quærere? cùm oporteat ad oculum qui ſemper eſt inſomnis confugere, & ad illius ſententiam aſpicientes, omnia facere & dicere. Nam iſti quidem etiamſi laudauerint, nihil nos iuuare poterunt. Ille autem ſi ea, quæ fiunt, fuerint ei accepta, & hîc reddit claros & illuſtres, & in die futuro impertietur bonis ineffabilibus. *d* Eiuſdem & hæc ſunt: Quare, ſi gloriam adipiſci ſtudes, repelle gloriam. quòd ſi eam aucuperis, eâ excides. Ac ſi lubet, hunc ſermonem in ijs quoque, qui promiſcuum huius vitæ genus ſequuntur, ventilemus. Ecquos enim cauillis inceſsimus? An non eos qui ipſam expetunt? Itaque ipſi maximè ſunt, qui eâ carent, vt qui innumeras reprehenſiones habeant, atque ab omnibus contemnantur. Ecquos rurſus, dic quæſo, ſuſpicimus ac prædicamus? An non eos qui hanc ſpernunt ac pro nihilo putant? Ergo hi ſunt qui gloriâ afficiuntur. Quemadmodum

a Sur. tom. 3. die 14. Maij. b Clim. d. l. Grad. 21. de Cenod.
c Greg. l. 21. mor. c. 14. d Chryſ. hom. 12. in 1. ep. ad Cor. fine.

modum enim is demum diues eſt, non qui multis, ſed qui nullâ re indiget: ſic clarus ille & celebris eſt, non qui gloriæ cupiditate æſtuat, ſed qui eam contemnit, ac nihili ducit. Vmbra enim gloriæ eſt hæc gloria. Nemo autem picto pane conſpecto, etiamſi millies fame teneatur, picturam attinget. Eodem igitur modo tu quoque minimè committe, vt vmbram conſecteris. vmbras enim ſequi hominis eſt inſaniâ laborantis. *a* Fieri non poteſt, vt quiſquam magnus, & excelſus ac ſtrenuus ſit, qui non ab inani gloriâ immunem ſe præſtat, verùm humi ſerpat, ac multa labefactet neceſſe eſt, dum ſceleſtæ Dominæ, ac barbaro quouis crudeliori ancillatur. Et quid enim eâ truculentius eſſe queat, quæ tum maximè ſæuit & efferatur, cùm maximè colitur atque obſeruatur? Atqui hoc ne feræ quidem habent, ſed multo obſequio deliniuntur. At contra prorſus inanis gloria; contempta enim miteſcit, honore affecta exaſperatur, atque aduerſus eum à quo honore afficitur, arma ſumit. *b* Qui eſt in ſeruitutem redactus inanis gloriæ, non ſolùm non poterit videre, quod alijs, ſed nec quod ſibi eſt vtile. *c* Et vt hæc omnia à ſe dicta conſignet Chryſoſtomus: Mater gehennæ, inquit, eſt inanis gloria, ignémque illum vehementer accendit, vermémque peſtiferum confouet. Et huius rei rationem aſsignans: alia, inquit, vitia finiuntur morte, hæc & in mortuis vires obtinet. *d* Aſpice ſepulchrum plus æquo ſumptuoſum, & obſeruabis quàm id ſubtili flatu ſpiret inanem gloriam. O demens, quid tibi prodeſt tam ambitioſè quæſita memoria? ſi vbi es, torqueris; & vbi non es, laudaris.

a Hom.29.in ep.2.ad Cor. b Ibid. c Hom.35.in ep.1.ad Cor.
d Hom.17.in ep.ad Rom.

§. III.

Non minus eleganter ſanctus Valerianus, Maſsilienſis Antiſtes: Stultitiæ genus eſt, inquit, vt cùm alij debeas vitæ beneficium, tibi adſcribas ornamenta virtutum. Ecce hic honore extollitur, ille ſibi de corporis integritate blanditur: hic diuitias labori ſuo imputat, ille ſcientiam doctrinæ vigilijs adſignat. O miſeri, vacillat humanum ſtudium, vbi non requiritur Dei auxilium: noſtrum eſt bonum velle, Chriſti verò perficere. Totum perdidit quod laborauit, qui proprijs virtutibus fructum ſanctitatis adſcripſerit. *a* Ita prorſus eſt, nam vt ſumma omnia habeas, eruditionem, eloquentiam, ingenium, prudentiam, munificentiam, formam imperio dignam, ſi res tantas inani gloriâ, tanquam ſale condias, arbitreris ſtillicidia mellis de canali venenato fluere, vt omnis venuſtas, opinio

a Valerian.hom.11.fine huius ſerm.

hio, amor priorum pereat, vnâ gloriæ vanitate tanquam toxico in mortem temperato. Sis licet bonus cantor, bonus ſcriba, bonus pictor, bonus pugil, bonus poëta, bonus orator &c. ſi horum omnium malus ſis æſtimator, omnia perdidiſti: at verò malè hæc æſtimat, qui ea inani gloriâ deprauat. Et quamuis ita ſe vitia nonnunquam prodant, vt nullus ſit negandi locus, ſupereſt tamen fucus quem illinamus noſtræ famæ; hîc nemo tam tardi oris eſt, quin promptè oggerat: Ille me magis claudicat, balbutit, delirat, cæcutit, atrior eſt. Ita nobis formam aſtrui putamus, ſi non numeremur inter deformiſsimos.

Plebs Iſraëlis Ægypto educta, impio conſilio vitulum aureum quem fecit, pro Deo colendum propoſuit cum acclamatione: Hi ſunt Dij tui Iſraël, qui te eduxerunt de terrâ Ægypti. *a* Vix aliud ab his faciunt, qui ſe ſuorum operum magiſtros magnifico ſupercilio circumſpiciunt, & quicquid conſilio, arte, induſtriâ efficiunt, velut pro Dijs haberi volunt. O idololatræ! Soli Deo honor & gloria, proclamat Paulus: *b* Soli Deo, ſoli, ſoli honor & gloria: *c* noſtra eſt operum vtilitas, Dei eſt dignitas.

Agaſicles ab Halicarnaſſeis extorris factus eſt, quòd tripodem, quem ipſe ludis obtinuerat, non dedicaſſet Deo, ſed donum hoc domum retuliſſet. *d* Omnis gloria rectè factorum à Deo eſt, & ſoli Deo tribuenda.

Dijs te minorem quòd geris, imperas.
Huc omne principium, huc refer exitum. e

Nihilominus omni infante infantiores ſumus, ſicut enim pueri tam ſe alios credunt in nouis veſtibus, vt ſibi perſuadeant notiſsimos etiam oculos ab ornatu ſuo decipi: ita nos quinquaginta aut centum annorum pueri, rebus etiam minimis ac viliſsimis ambitionem induimus. Ille ſe iactat, quòd ceremoniam venuſtiùs adhibeat, iſte quòd cibos elegantiùs carpat, hic quòd alijs erectior incedat. infinita ſunt oſtentationum genera. Sed & ad probra & pudendas artes deſcendimus, atque dedecore noſtro ſuperbimus:

Malus numerat ſceleſtè facta in gloriam. f

Ille ſe vnum ex omni numero plurimum vini capere gloriatur: iſte cuiuſcunque luſûs peritiſsimum aſſeuerat: hic ſe omnium nequitiarum magiſtrum oſtentat. Verè infantes, ſed nequiſsimi, & qui Zabulo ſacrificant. Zabulus aleam fertur inueniſſe primus. Hic non

a Exod.c.32.v.4. b 1.Tim.c.1.v.17.
c Omnis enim honor & gloria quâ homines aſſiciuntur, ſolidè in Deum vt in auctorem & vltimum finem referenda eſt:
d Herod.l.1. e Horat.l.2.ode.6. f Vet.Iamb.

non modò inſigni ſe ſtatuâ conſecrauit, cuius in gremio tabula luſoria cernebatur, ſed ſibi quoque ſacrificari ab aleatoribus voluit, antequam ludum aggrederentur. *a* Nimirum improbi, non ſolum vitiorum fomites nefariâ quærunt ſolertiâ, ſed ijs inuentis triumphant, *& exultant in rebus peſsimis.* b Alij paullo altiùs ſe credunt ſapere, peccántque modeſtiùs, à quibus voces illas ſpargi audias: Hoc conſilium à me eſt, bardis illis id nunquam occurriſſet: hoc prudentiæ meæ, iſtud meæ fuit vigilantiæ: Abſque me fuiſſet, negotium hoc finem nullum vidiſſet: eſt quod mihi agantur gratiæ, hoc ego effectum dedi: hoc quidem artis eſt, ſed à me repertæ: officio meo, ſi quiſquam alius, fungi ſcio: noui equidem neminem mihi in hoc genere parem: operam meam, ſat ſcio, quanti deſiderent. Eſt qui clamet: Omnes voco gladiatores contra: Ille, & ego conſiliarios omnes: Hic, & ego omnes doctores: Iſte, omnes ego torquatos equites: Alius, & ego cunctos voco artifices contra. O vanitas, ô ſomnia, ô quantum eſt in rebus inane! Amore inanis gloriæ quid inanius? Optimè Siracides de vaniſsimis his oſtentatoribus: Vana ſpes, inquit, & mendacium viro inſenſato, & ſomnia extollunt imprudentes. *c* Omnis hominum laus, fauor, gratia, honor, commendatio, quid niſi ventus, aura, flatus, bulla, fumus, vanitas, merum ſomnium? Nam, ſi quis exiſtimat ſe aliquid eſſe, cùm nihil ſit, ipſe ſe ſeducit. *d* Cùm exiguntur mella, fumo abiguntur apes. Fumus eſt vana gloria quo ſparſo dæmon liquentia bonorum operum mella diripit, vt verè dixerit Baſilius: Odium quo apes fumum proſequuntur; ſignificat, eos qui Deo mellificant, re nulla æquè offendi quàm humanarum laudum fumo. *e* Eò dixit Iſidorus: Pompa & faſtus, & inanis gloria, cum cæleſti luce non bene congruunt. *f* Supremo omnium die, non tantum non proderunt iſta, ſed multis plurimùm oberunt. quoniam tu benedices iuſto. *g* In quæ verba Chryſoſtomus: Quid enim, inquit, damni accipit, ſi homines contemnant, & vniuerſus Orbis terrarum, quando Dominus Angelorum eum laudat, & prædicat? quemadmodum, ſi ipſe non benedicat, etſi omnes laudant qui terram & mare habitant, ei nihil prodeſt. Nam etiam beatus Iob, & in ſterquilinio ſedens, & vulnerum ſanie exulceratus, & innumerabilibus ſcatens vermium fontibus, & illa indigniſsima patiens, vt qui à ſeruis conſpueretur, eíque ab amicis & inimicis, & ab vxore inſidiæ tenderentur,

a Cyprianus; de Alcatoribus. b Prou.c.5.v.14. c Eccleſiaſt.c.34.v.1.
d Gal.c.6.v.3. e Baſil.in Aſcet. f Iſid.Peluſiota epiſt. 197. g Pſal.5.v.15.

rentur, & ad inopiam, famem; & immedicabilem ægritudinem illam eſſet redactus, erat omnium beatiſsimus, quoniam Deus ei benedicebat, dicens: Homo à reprehenſione alienus, iuſtus, verus, pius, ab omni re malâ abſtinens. *a*

Diuinam minimè aſſequitur, qui humanæ ſeruit gloriæ.
Eſſe quæris glorioſus? gloriam omnem deſpice.

a Chryſ. tom. 1. in Pſ. 5. propius finem.

§. IV.

CHRISTVS Dominus non habuit in more poſitum, ad riſum aut ad vultus hilaritatem ſuos auditores prouocare, multò minus luxum ijs ſuadere, nihilominus tamen permiſit, imò præcepit, diſſimulando ieiunio, vnguentis ritu patrio vti: *Vnge caput tuum,* a Vt odore & nitore vultûs ieiunium tegas, *ne videaris hominibus ieiunans.* Phariſæi cùm ieiunium obſeruarent, omnia ſibi hilaritatis ſigna interdicebant, vt omnibus teſtatum facerent, ſe voluptatum contemptores, luctuoſo aſperóque ieiunio dare operam. Seruator in contrarium iubet, ne quidquam inſolitâ vitæ ratione mutemus, oſtendendo ieiunio, quin potius pro more regionis, vultu ſimus læto, hilari, amœno, ad occultandum ieiunium, vt ſecreti ſinceríque operis à Deo referamus præmium. Ne igitur alij noſtram laudent continentiam, hanc potiùs præ nobis feramus lætitiam: præſtat vngi & nitere, quàm abſtinentiam præ ſe ferre, & videri velle. ſæpiſsime namque virtutum officia publicare eſt perdere: præſentium laudes, adulationes ſunt, laudes non ſunt.

Inter prodigia recenſens Plinius: Inuenimus, inquit, natas ſine folijs vitem & malum punicam ſtirpe fructum tuliſſe, non palmite aut ramis. *b* Hoc viri boni, & Humilitatis ſtudioſi faciunt: fructus, hoc eſt, actiones ſanctas occultant, cauéntque maximè ne in publicum emanent. Ita virtus eorum eſt tutior, & minus obnoxia inſidijs dæmonum, qui ad explicatas merces vno agmine proſiliunt. Vis virtutes tuas augere? noli prodere. Viue tibi, & longè nomina magna fuge.

Viatores, vt, quod portant aurum, cuſtodiant, an non illud calceis etiam, aut caligis, cingulo, thoraci, pileo inſuunt, aut baculo infundunt; in ipſum denique ventrem, vt olim Iudæi, in obſidione Hieroſolymis, recondunt? ecquid opus metallum tam pretioſum ſic abdere? Hoc ipſo quia pretioſum, ab hoſte nunquam tutum eſt; vt ſeruetur, occultatur: Gregorius: Qui in iti-

nere,

a Matth. c. 6. v. 17. b Plin. l. 17. nat. hiſt. c. 25.

nere, inquit, de prædari formidat, abſcondat neceſſe eſt bona quæ portet. *a* Ita prorſus actiones cum pietate ſuſceptas longè intutiſsimum eſt oculis aut auribus, non dicam alienis, ſed & ſuis exponere: neſciat ſiniſtra tua quid faciat dextra tua. Sic Hebræus rex Ezechias, theſauros ſuos perdidit, quia oſtendit.

Præclariſsimè monet Hieronymus, & : Conueniat, inquit, vnuſquiſque cor ſuum, & in omni vitâ inueniet, quàm rarum ſit fidelem animam inueniri, vt nihil ob gloriæ cupiditatem, nihil ob rumuſculos hominum faciat. neque enim ſtatim qui ieiunat, Deo ieiunat; aut extendens pauperi manum, Deo fœnerat: vicina ſunt vitia virtutibus. difficile eſt Deo tantùm iudice eſſe contentum. *b* Hieronymo accedit Ioannes Sariſberienſis, *c* Carnotenſis Præſul, vir eximiè doctus, qui Vanæ gloriæ proſapiam deſcribens: Si quempiam, inquit, inanis gloria ſtimulat, neceſſe eſt vt per abrupta vitiorum præceps ruat. hoc eſt autem quod nobile cenſetur vitium, adeóque humanæ fragilitatis demulcet ingenium, vt vix ſit vel à præclaris mentibus alienum, nam & ortum nobilem habet, ſuíque diſpendij proceſſum neſcit, antequam à faſtigio corruat quod optauit. nam & de ſe inuicem vitia oriuntur. At inanis gloria etiam in virtute originis ſuæ figit radicem, in quo enim quiſque præ ceteris pollet, in eo, niſi adſit moderatrix gratia, faciliùs intumeſcit. Vix tamen eſt qui Vanæ gloriæ non inſiſtat, & eam quæ ab hominibus eſt, non concupiſcat laudem. Ad hanc alij virtute, alij virtutis imagine, alij naturæ aut fortunæ beneficio proficiſcuntur. *d*

Gloria ambitio, virorum morbus eſt felicium.

a Greg.l.8.mor.c.30. b Hier.contra Lucif.c.6. c Obijt An.1182. d Sarisb.l.8. Policrat.c.2.

§. V.

Deplorauit hunc morbum ſecum ipſe Gregorius Magnus, ille oculus Eccleſiæ, nec eum ſine lacrimis deplorans: Dum ipſam, inquit, ſubtiliter radicem meæ Intentionis inſpicio, Deo quidem ex eâ me ſummopere placere voluiſſe cognoſco. Sed eidem Intentioni quâ Deo placere ſtudeo, furtim ſe, neſcio quomodo, Intentio humanæ laudis interſerit. quod cùm iam poſtmodum tardéque diſcerno; inuenio me aliter agere, quod ſcio me aliter inchoaſſe. Sic etenim ſæpe Intentionem noſtram, dum ante Dei oculos rectè incipitur, occultè ſibi ſubiunctа, & eam velut in itinere comprehendens, Intentio humanæ laudis aſſequitur: ſicut pro neceſsitate

quidem

quidem cibus ſumitur, ſed in ipſo eſu, dum furtim gula ſubrepit, edendi delectatio permiſcetur. Vnde plerunque contingit, vt refectionem corporis, quam ſalutis cauſſa cœpimus, cauſsâ voluptatis expleamus. Fatendum eſt igitur, quòd rectam Intentionem noſtram, quæ ſoli Deo placere appetit, nonnunquam Intentio minus recta, quæ de donis Dei, placere hominibus quærit, inſidiando comitatur. Si autem de his diuinitus diſtrictè diſcutimur, quis inter iſta remanet ſalutis locus, quando & mala noſtra, pura mala ſunt, & bona quæ nos habere credimus, pura bona eſſe nequaquam poſſunt. *a*

Obijcias: Quid ergo Deus homini appetitum dedit gloriæ, ſi gloria omnis ab homine ſit repudianda? quid viri maximi fruſtra ſe fatigant in obtinendâ gloriâ, ſi eam obtinuiſſe piaculum ſit? Non omnem, mi homo, gloriæ appetitum damnamus, ſed inordinatum & illicitum, qui ſuaui ſed furtiuo illapſu vbique miſcere ſe ſolet. Inordinatum aio & illicitum, qui hoc agit, vt homo gloriæ cupidus, gloriam quærat è virtute quâ caret, aut è re cui tale præmium non conuenit. Vt noris; Gloria vmbra virtutis eſt: inuitos etiam comitatur. *b* At nos hanc vmbrã & ſollicitè nimis quærimus, & nimis cupidè amplexamur: gloriam non à Deo, ſed ab hominibus expectamus, acquiſitam non ad Dei honorem, ſed ad noſtrũ conuertimus. Veriſsimè dixit Seneca: O quàm ignorant homines gloriæ cupidi, quid illa ſit, aut quomodo petenda. *c* Et quæſo, dic quibus in terris, & inter quos homines inueniendus eſt honoris appetitus vndequaque moderatus? Res rara prorſus —— coruo quoque rarior albo. Facilius, gloriam omnino fugere, quàm rite quærere.

Ita ſanctiſsimos etiam viros feminâſque inanis hæc aura quandoque afflauit, ſed afflauit tantùm, non infecit, non proſtrauit. Dominicus certè, illud ampliſsimæ familiæ ſidus illuſtre, acriter in peſtilentem hanc auram pugnauit. Nam cum Toloſæ plures Chriſto adiunxiſſet, Carcoſiæ tamen potiùs figebat domicilium. Eius rei cauſſam rogatus: Quia, inquit, plures ibi me honorant; hîc verò me omnes impugnant. Credidit vir ſanctus, inter odia hominum tutiùs habitari, quàm inter blandimenta & encomia, maluítque ſe vexationis, quàm inanis gloriæ ſtimulis conficiendum exponere. *d* Honoris repulſa, magna eſt gloriæ eminentia. Raræ virtutis eſt, magna facere, & magnum ſe neſcire; ſanctitatem omnibus manife-

ee ſtam

a Greg. l. 35. moral. c. 16. & vlt. b Sen. ep. 79. fine. c Sen. ep. 95. fine.
d Vita ipſius l. 4. c. 10.

ſtam ſolum latere auctorem. Nil difficilius quàm omnem c[illegible] gloriam. Ea tamen etiam à feminis inſigniter triumphata eſt

Sara ſacrarum virginum Antiſtita, admirandæ ſanctitatis [illegible] tredecim annis ab impuro cacodæmone impugnabatur a[illegible] nec aliud volebat laſciuus Satan, quàm vt ſe hominem fateret Sara, vellétque ſuauiſsimè vulnerari. At virgo conſtantiſsimè obſtitit, nec hoſtem vnquam intra portas recepit, illæſo ſemper Caſtitatis propugnaculo. Idcircò diabolus alio ſtratagemate rem agendam ratus, vt, quam laſciuiâ non potuiſſet, Cenodoxiâ ſaltem expugnaret. Nec dubitauit vaferrimus hoſtis, quin animum huius teli non metuentem occultiſsimâ plagâ sauciaret. Itaque ei Parthorum more, à fugâ placuit petere victoriam, vt, quam ſtando nequijſſet, fugiendo vinceret. Ideò viſendam ſe Orciniana larua præbuit, & velut iam abitum deſperatâ victoriâ moliretur, horrendum vociferari cæpit: Viciſti me, Sara, viciſti, viciſti. At virgo non ignara hoc etiam telum exire: Non ego, inquit, te vici, ſed Dominus meus Ieſus: Hæc eſt vera gloria, gloriam omnem velut rem minimè ſuam ad Deum remittere: Soli Deo, ſoli; ſoli honor & gloria. Hinc ſibi nemo prædam ſine crimine pollicetur.

§. VI.

Accipiter olim, vt eſt in fabulis, irriſit Trochilum, illam litoralem auem, quòd cùm ſibi colore non abſimilis, tam anguſti tamen pectoris ſit, vt vermiculis & viliſsimo paſtu malit viuere, quàm ſuauibus aliarum auium carnibus veſci. Cui Trochilus: Non eſt, inquit, quòd tibi tantoperc gratuleris, mi frater, de cibis non tuis, & quos iniquiſsimum tibi aucupium parat. ego viliore menſâ contentus, maiore quàm tu pace fruor, & erit forſan cùm gulam tam delicatam malè lues, & ſerò nimium te pœnitebit, venationes has nullo iure licitas inſtituiſſe. Vates videri potuit hæc auis. Nam paucis poſt diebus Accipiter, in ipsâ venatione à ruſtico, cuius columbas inſectabatur, captus, & more ceterorum, ex altâ turri, alijs in terrorem ſuſpenſus eſt. Trochilus, pendulum funus vel eminus vidit, & mox aduolans: O mi frater, inquit, quàm vitæ tuæ longè fuiſſet conſultius, vna mecum vermiculos in cibum legere, quàm alienas aues inſectari, & omnium auium ludibrium fieri. ſi venari noluiſſes, iam viuere poſſes.

O miſer, ò inanis gloriæ venator! mutato nomine de te, fabula cantatur. Tu ille Accipiter es: ſed quid rumuſculos & præconia, quid

quid applauſus & gratulationes, quid fauorem & gratiam, quid blandientes voculas & commendatiunculas, quid popularem famam, & ſpecioſos titulos venaris? nullo tibi iure permiſſa eſt hæc venatio, ô Accipiter. Non eſt hæc gloria quam quæris; non eſt; umbras conſectaris gloriæ, & quidem falſæ, idque in tuum exitium. Quantò tibi ſatius foret Trochilum æmulari, & victitare vermibus; illis, inquam, quos ſepulchrum tuum, quò properas, claudit. hos tu vermes cogita, & aues alienas, laudes humanas facilè ſpernes. Pulcherrimè Auguſtinus: Melius eſt, inquit, vel de paruo Dei dono gratias ipſi agere, quàm ſibi agi velle de magno. [a] Ecquid in orbe hoc magni ſperas aut æterni? nulla hîc diuturna poſſeſſio eſt. Armis, eruditione, opibus, ſolertiâ, fraudibus, etiam virtute paratus honos verè prius euaneſcit, quàm in plenum eo fruaris. Floris inſtar ſolſtitialis eſt tota humana gloria. ecquid ſudorem ſudore cumulas? fugitiua adeóque & volatica omnis laus & gratia eſt; non tenetur corpore, ac ne pennâ quidem, ſed neque inuita teneri poteſt, non magis quàm rapidiſsimum flumen. Quid ergo cogitationes in elogia & famam iacularis? neſcis mortalium cuncta incerta eſſe, quantóque plus adeptus fueris, tantò te magis in lubrico ac fragili verſari?

Vitam agit leporis quicunque vanus auceps gloriæ eſt.

Et vt votis reſponderit euentus, ac in poſſeſsionem te fortuna deſideratorum immiſerit, quanta hæc erunt, & quamdiu? fors cras, fors hodie, fors hac ipsâ horâ poſteritati fabula iacebis, & præda vermibus.

Narrat Plinius, ad extremos fines Indiæ gentem Aſtomorum degere ſine ore, corpore toto hirtam, veſtiri frondium lanugine, halitu tantùm viuentem & odore quem naribus trahant. [b] Cenodoxi ſeu inanis gloriæ ſtudioſi, os nullum habent, quo vel Deo laudes debitas pendant, vel homines bene meritos ſeriò laudent, à veri honoris ornamentis inueſtes ſunt, nec quidquam habent præter pilos & folia, hoc eſt, humanarum laudum quiſquilias; halitu tantùm viuunt, aurâ ſcilicet vanæ gloriolæ quam naribus trahunt, cùm ore careant, & nunquam cenent lautiùs, quàm dum laudantur. Alij, quibus os & frons eſt, tunc plurimùm erubeſcunt & verecundantur, cùm eis hæc aura largiùs in cibum apponitur. Optimè religioſiſsimus ille ſcriptor: Qui veram, inquit, & æternam gloriam deſiderat, temporalem non curat. Et qui temporalem

a Auguſt. epiſt. 32. ad Paulinum. b Plin. l. 7. nat. hiſt. c. 2. propius finem.

requirit gloriam, aut non ex animo contemnit, minus amare conuincitur cæleſtem. Magnam habet cordis tranquillitatem, qui nec laudes curat, nec vituperia. a

Gloriæ vmbra, eſt parua magnis, puſillis maxima:
Si compendio aſſequi vis gloriam, contemnito. b

In theatro es vacuo eóque anguſtiſsimo, quid hic plauſum expectas? altum illud & ampliſsimum cæli theatrum ſuſpice, & frigidiſsimos hos plauſores ridebis.

Auctior redit, ſpreta in tempore gloria.

Quid? quòd ſicut temerarijs iudicijs, ita inanibus elogijs peccant homines frequentiſsimè, quorum hic ſolennis error eſt, laudanda vituperijs, vituperanda laudibus afficere. Inde Chriſtianus ſapiens: Nolo, inquit, ab his laudari, quorum laus vituperium eſt: nec ab his culpari vereor, quorum criminatio laus eſt. Quid? quòd ijs ſæpe minimè placemus, quibus placituros nos maximè ſperamus. Refert Herodotus, c Agariſtam Cliſthenis filiam vario ambitu plurimorum, in coniugem poſtulatam. Certabat inter florentiſsimos Græciæ iuuenes, Tiſandri filius Hippoclides, qui ſaltandi peritiſsimâ venuſtate ſe nemini ſecundum ſibi perſuadebat. Itaque impetrandæ coniugi, omnem artem in illud tripudium conſumendam cenſuit, & mirè geſticulatus eſt. Diſplicuit multis, cumprimis Agariſtæ parenti, qui deſaltato cantico: O Hippoclida, inquit, perdidiſti coniugem ſaltando. Cùm tamen ſtultus iuuenis ſe omnium crederet ſcitiſsimum, & ſibi vni virginem deberi. Ita nos vani frequentiſsimè credulâ perſuaſione fallimur, quando alijs nos admodum placere credimus, quia ipſi nobis adeò placemus priùs, vt ſibi quiſque ſit miraculum. Eccleſiaſtes quiſpiam inſigniter ſe dixiſſe autumat, & nulli placuit: Muſicus, omnes ſibi applauſuros opinatur, & nemo laudat: Pictor ſibi mirè gratulatur de ſui operis elegantiâ, & plurimi reprehendunt: Dux militiæ coronas & triumphos expectat, & vix æquis oculis aſpicitur: Palatinus, miros principis fauores ſomniat, & proximè abeſt, vt excludatur aulâ: Choragus neſcio quem plauſum ſperat, & nauſeam oſtendunt ſpectatores: Paraſitus, adulator, ſannio omnes à ſe hilarandos putant, & nemo ridet: Calamiſtratus aliquis Iopas, aut ad omnem venuſtatem excultus Hortenſius, admirationem ac laudes ſibi promittit, & omnes irrident, ita miſeri ſæpiſsimè ijs nauſeam mouemus, quos inanijs noſtris maximè deliniendos ſperabamus: coniugem perdimus ſaltando. Demoſthe-

a Thom. de Kemp. l. 2. c. 6. n. 2. b Monoſt. Trochaic. c Herod. l. 6. ante fin.

Demoſthenes antequam eloquio Græco innotuiſſet, operoſioris cultûs nitorem appetijſſe dicitur. ſciebat enim à purpurâ vendi cauſsidicum. At poſtquam facundiæ famam aſſecutus eſt, togâ viliore contentus dictitabat, ſe velle ſibi à ſe potiùs quàm à veſte aut cultu exquiſito conſtare gloriam. quem enim ſuus attollit honor, vilitas aliena non deprimit; ſed nec alienus erigit honor, quem ſua vilitas humo affligit. Emendicatum nec vlli honeſtum laudis ſuffragium eſt, quod totum extrinſecus accerſitur. Chryſoſtomi verbis hæc conſigno: Præſentis temporis gloria & nulla eſt, & inſtabilis fluctuat: & ſi aliquamdiu permaneat, repente tandem extinguitur. *a*

Sequitur fugientes gloria, ſequentes fugit.

a Chryſ. hom. 3. in 1. ep. ad Tim.

§. VII.

At, difficile eſt, inquis, non amare, non ſequi gloriam, etiam vanam hanc & inanem. Omnibus inſidet opinio ſui & pretium, viútque etiam in optimis quibúſque viris neſcio cuius gloriæ aculeus, quippe rarò ita in plenum emoritur, vt nulla ſuperſint ſemina, quæ fota in herbam & fruticem non exurgant. Ah, quoties ad famam potiùs, quàm ad conſcientiam laboramus? Ah, quanti acerba omnia ſuperarunt, turpiſsimè ſuperati ab inani gloriâ? Identidem ad nos redimus, & in noſtrum honorem reuoluimur. Gloriæ cupido hominibus exuitur nouiſsima. *a*

Et vbi quæſo reperias eos, qui laudem omnem auerſentur? Superbiam palàm omnes deteſtamur, noſtra tamen encomia ſine aurium vulnere audimus. Vanæ gloriæ ſtudium nemini probatur, cùm interim hoc pænè omnibus hæreat, quod omnibus diſplicet. Et ſæpe dum laudari nos prohibemus, tacitè inuitamus, ne qui cœpit, tam citò deſinat: difficile eſt odiſſe gloriam, laudem omnem & laudantis fauorem ſpernere, difficillimum. Nemo ſuæ vnquam refragatus gloriæ eſt.

Hic mihi Chryſoſtomus etiamnum in mentem eſt: Quomodo ergo, inquit, ab hac durâ ſeruitute liberabimur? Si aliam gloriam adamauerimus, nempe eam quæ vera eſt gloria. quemadmodum enim eos qui corpora amant, alia ſplendidior facies viſa, à priore ſeparat: ſic & eos qui gloriam hanc depereunt, ſplendida illa cęleſtis gloria conſpecta ſi fuerit, ab iſtâ abducere poterit. Vanæ gloriæ cupidus, ſimilis illis eſt qui tempeſtates ferunt, ſemper tremens,

a Monoſt. Trochaic.

ſemper

ſemper timens, innumeróſque dominos obſeruans. Qui verò extra illam eſt tyrannidem, rectè comparatur ijs, qui in portu conſtituti, integrâ iam libertate potiuntur. Alius verò non item, ſed quàm multis eſt cognitus, tam multos habet dominos, omnibus ſeruire coactus. *a*

Vniuerſis ſingulíſque ſeruit ſeruus gloriæ. b

Inter hos non poſtremus ille ab aulâ Dominus. *c* Obuium is habuit quendam è regiâ domo, ad quem ſuperbâ fronte: heus tu, inquit, quiſnam de me in aulâ ſermo? Alter rubore ſuffuſus: Nullus, inquit, Domine, neque qui ad laudem faciat, neque qui aduerſus eam. Audijt hoc homo gloriæ appetentiſsimus, qui ſe per omnium ora volitare credebat, & adſtantium oculis notari indignatus, mox hominem inſontem fuſtibus excipi; poſt plagas, quinquaginta aureis donari iuſsit, quibus ipſe dictum inſuper hoc adiecit: iam tibi materies & laudis eſt, & vituperij; vtere, & adhibe in palatio. Hunc tu ſui Dominum dixeris? mille heris ſeruit, quicunque gloriæ: Imò eſt omnium ſeruus, quiſquis eſt gloriæ, Nam

Gloriæ ſeruire, mentis non niſi abiectiſsimæ eſt:
Gloriæ ſeruus nihil rectè inchoat, nil perficit.

Rectè, ne finis ſuo principio non reſpondeat. Vnum igitur, inquit Chryſoſtomus, intueamur, ſolum ad id tota noſtra dirigatur Intentio, quo ſcilicet pacto, Dei mereamur ore laudari. Non laudat te ille aut ille? nihil inde amittis: & ſi vituperet quiſpiam, nihil omnino te læſit: ſiue enim laus, ſiue vituperatio, ex Deo tantùm emolumentum habet, aut detrimentum. Ceterùm humana omnia ſunt prorſus inania. *d* Verè, inaniſsima.

Hæc erat mens, hæc doctrina Seruatoris Chriſti Ieſu, cuius eruditionem cùm admirarentur Iudæi, diceréntque: Quomodo hic ſcit litteras, cùm non didicerit? Ad iſtud verus Magiſter Humilitatis: Mea, inquiebat, doctrina, non eſt mea, ſed eius qui miſit me. *e* Ita cùm admiranda patraret, & homines valetudinis deſperatiſsimæ curaret, plerunque ne cui dicerent, imperabat. Noſtræ hoc inſtitutioni factum, vt ſi gloriari velimus, in Domino gloriemur, non enim qui ſeipſum commendat, ille probatus eſt: ſed quem Deus commendat. *f*

Ergo, quod præclariſsimè monuit Seneca, Conſcientiæ ſatiſfiat, nihil in famam laboremus. Et verò ſeipſum ad hoc adigens Annæus:

a Chryſ. hom. 17. in ep. ad Rom. circa finem. b Vet. troch.
c Ego non nomino, ſed Floreſta, qui de illo. d Chryſ. hom. 2. in epiſt. ad Tit.
e Ioan. c. 7. v. 16. f 2. Corinth. c. 10. v. 18.

Annæus: Nihil, inquit, opinionis cauſsâ, omnia conſcientiæ faciam. a Bernardus hæc explicatiùs confirmans: Pura erit Intentio, inquit, ſi in omni actione noſtrâ aut honorem Dei, aut vtilitatem proximi, aut bonam conſcientiam quæramus.

Deus olim ſub pœnâ capitis ſanxit, rem primo intuitu minutam, ne quis ſcilicet odores diuino cultui deſtinatos vſu profano incenderet: *Talem compoſitionem non facietis in vſus veſtros, quia ſanctum eſt Domino. Homo quicunque fecerit ſimile, vt odore illius perfruatur, peribit de populis ſuis.* b Pretioſum thymiama eſt Gloria, ſed Deo debetur, & ſoli: quiſquis homo es, caue tangas hos odores, capitis res eſt: Soli Deo honor & gloria.

Vigilanti igitur curâ, inquit Gregorius, per cuncta opera, Intentio nobis noſtra penſanda eſt, vt nihil temporale in his quæ agit, appetat: totam ſe in ſoliditate *Æternitatis* figat, ne ſi extra fundamentum, actionis noſtræ fabrica ponitur, terrâ dehiſcente ſoluatur. c Quiſquis bonam Intentionem amat, gloriam inanem odiſſe debet, aut cælum non magni æſtimat.

Fuſiùs diximus de hac peſte rectæ Intentionis. Sed vt capite ſequenti, hac ipsâ de re plura diſſeramus, exigit tam obſtinati, & vbique vulgatiſsimi morbi malignitas.

a Sen.l.3.de Irâ c.41. & de vit.beat.c.20. b Exod.c.30.v.vlt.
c Greg.l.28.mor.c.6.propiùs finem.

CAP. V.

QVID DEMVM SIT VANA GLORIA, & quàm ea RECTAM INTENTIONEM *fœdè iugulet, ni præueniatur.*

INanis gloria, ſcopulus eſt immanis, ad quem vix vlli hominum non naufragium, aut certè damnum patiuntur. Ecquis ille tam peritus nauta, qui ſatis caueat, ne nauim ad hunc ſcopulum illidat? Quàm autem ipſa in ſe varia eſt inanis gloria, tam diuerſa ſortitur nomina à priſcis ſcriptoribus. Baſilius: Fugiamus, inquit, dulcem ſpiritualium operum exploratricem, iucundum animarum noſtrarum hoſtem, tineam virtutum, blandiſsimam bonorum operum deprædatricem, eandémque mellis illitu, veneni coloratricem. a Tituli digni quos expendamus: *Dulcis*, inquit, *ſpiritualium operum expoliatrix*, ſimilis deceptrici Dalilæ, quæ humaniſsimis blanditijs Samſonem viribus exuit, & obiecit hoſtibus.

a Baſil. de Conſtit. Mon. c. 11.

bus. *Iucundus animæ hoſtis*, grauiùs necat, quò plus delectat. &, vt apud Cyprianus, dum extollit, emollit: & pungit, cùm vngit. *Putatur tinea*, Inanis gloria. Sicut autem e pretioſiore veſte, robuſtior naſcitur tinea, quæ ſuos parentes lacerat, & corrodit, ſic è virtute nobiliore gloria naſcitur vanior & pernicioſior, mors ſuæ matris. *Blandiſsima bonorum deprædatrix*, allicit & delectat, erigit & demulcet, vt iugulet, & animo bona ſua rapiat omnia. *Veneni colorati* ... Ah! quis hominum tam religioſus, & ſanctus, vt omnes Vanæ gloriæ inſidias deprehendat & caueat? Sanctus Ignatius Loiola hoc vno vir ſanè magnus, quòd ſingulari Dei fauore conſecutus dicatur, vt annis compluribus ante mortem, nullam inanis gloriæ nec cogitationem quidem habuerit. Imò tam ſui & cognitor, & contemptor erat, vt nullum ſe vitium diceret minus extimeſcere, quàm turgidæ huius vanitatis. *a* Audite filij, & parentis ſanctitatem, vel hoc vno æmulamini.

a Ribaden. l. 5. vitæ, c. 2.

§. I.

Quàm autem hoc vitium ſupra cetera ſit audax, & noxium, egregiè Chryſoſtomus: Nihil, inquit, ab hoc inimico ſecurum, qui tanquam contagioſus morbus omnia corrumpit. Chriſtus Dominus hortatus fuit, vt theſauros noſtros in cælo reconderemus, quò fur non appropinquat, & vbi tinea non demolitur. Nihilominus inanis gloria eò pertingit, & ſæpe quæ quis in cælo per bonorum operum fructum theſaurizauerat, vnius inanis gloriæ impetus perdit, conſumit, & expugnat. *a* Eodem prorſus modo Baſilius: Callida inſidiatrix, inquit, Vana gloria, vel in ipſius cæli conuexis, inſidiarū aduerſus nos collocatrix. *b* Non minus eloquenter de hac peſte Petrus Chryſologus: Subtile malum eſt, inquit, ſecretum virus, venenum latens, virtutum fucus, tinea ſanctitatis. Aduerſa omnia nituntur ſuis viribus, armis ſuis pugnant, impugnant palàm; vnde & cauentur tam facilè, quàm videntur: hæc tamen crudeli arte virtutes runcat mucrone virtutum, ieiunium ieiunio perimit, oratione orationem euacuat, miſericordiam miſeratione proſternit: hoc vitium de remedijs creat morbos, & de medicinâ conficit languorem. *c*

Eleazarus Hebræus, ille heroum gemma, vt vnus ipſe totum vinceret exercitum, elephantem regium ſibi ſumpſit ſternendum, nam *viſum eſt ei quod in eo eſſet rex.* d Itaque pugione armatus, generoſiſsimo curſu ſubter beſtiam ruit, ferróque ventrem medium, quà

a Chryſ. hom. 72. in Matth.
b Baſil. Mon. Conſtit. Mon. c. 11. c Chryſol. ſerm. 7. d 1. Machab. c. 6. v. 43.

quà mollior eſt, rupit, ſed ſub ipſo elephante quem occidit, & ipſe occubuit, remanſitque, vt Ambroſius loquitur, *a* ſuo triumpho ſepultus. Facinus mirandum! In prælio & nos verſamur, ſed contra nos ſtant Vitia pugnántque diuerſo impetu. Primus & maximus hîc labor eſt, noſtræ Carnis elephantum deijcere. Sed heu miſeros nos, quos ipſa ſæpe victoria opprimit, & extinguit, dum ſub hoſte quem ſuperamus, cadimus. Ieiunijs, vigilijs, alijſque rigoribus laſciuientem carnem vincimus, ſed hoc ipſo triumpho noſtro vincimur, & ſepelimur, non à carne, ſed ab inani gloriâ cæſi. Nimius ſui ſuſpectus, & inſitum mortalitati vitium, ſe ſuáque mirandi & æſtimandi, nos iam victores iugulat. Facinus miſerandum! Epictetus hîc nobile documentum ſuauiter ingerens: Sicut ſol, inquit, preces aut blandimenta non expectat vt exoriatur, ſed ſtatim fulget, & ab omnibus ſalutatur: Sic tu nec plauſus expecta, nec ſtrepitus vel laudes, vt bene facias, ſed ſponte bene facias, & pariter ac ſol charus eris. *b*

a Ambroſ.l.1.offic.c.40. b Stobæus de Magiſtrat.

§. II.

Struthio auis, nobile ſymbolum ſtultitiæ, mole corporis non inæqualis camelo, vnde & Struthiocamelus dicitur, ſed capite, inſtar anatis, exiguo; pennas habet amplas vt accipiter, ſed nunquam volat, velut quadrupes beſtia. Mirâ fœcunditate parit oua, eorum tamen plurima non fouet, ſed in puluere viatoribus calcanda deſerit. Pullos ouis excluſos ſummè amat, hos ipſos tamen truculenter negligit. Qui laudes humanas ambit, ſtultitiâ Struthioni non cedit, pennas habet Herodij pennis ſimillimas. Hominum ſanctorum alæ quibus in ſublime feruntur, ſunt orationes, eleemoſynæ, ieiunia, vigiliæ, quæ Struthionibus illis non deſunt, ſed ijs in altum non tolluntur, terræ hærent, nec aliud cupiunt, quàm VIDERI, & licet fœtus edant, pias actiones, quas & ipſi amant æſtimántque plurimùm, & ab omnibus amari ac æſtimari volunt, nihilominus chariſſima hæc pignora, locis non abditis miniméque ſecuris commendant; publicum expetunt, & quæ faciunt, videnda exponunt. *Amant in ſynagogis & in angulis platearum ſtantes orare vt videantur ab hominibus: exterminant facies ſuas, vt pareant hominibus ieiunantes.* a Cainum per Inuidiam, Abiron per ſuperbiam, Zambri per Luxuriam, Iſcarioten per Auaritiam, Purpuratum epulonem per Gulam, Virgines fatuas per Socordiam, ad inferos ruere nil mirum: hoc mirum eſt, bis mirum, eſſe non paucos qui per preces, abſtinen-

a Matth.c.6.v.5.& 16.

 tiam,

tiam, eleemoſynas, per nobiliſsimos labores tendant ad Erebum. En ſtultiſsimos Struthiones! Ergo, *Non efficiamur inanis gloriæ cupidi.* a Chryſoſtomus: Si gloriam amas, inquit, magis eam ama quæ à Deo eſt.b Quàm ſtultus ſit athleta vel pugil qui certaminis ſui ſpectatores habet Regem, & omnem regium comitatum, in præmium verò propoſitum cernit coronam auream gemmis diſtinctam, is tamen mendiculum cæcum interrogat, num placuerit, & ab eodem pugilatûs ſui mercedem poſtulat, nitentem ſcarabæum, aut verſicolorem lapillum. In ſtadio & nos ſumus, quotquot viuimus, ſpectaculum facti Mundo, & Angelis, & hominibus, c ſed vani ac fatui, quàm præclarè nos geſſerimus ex ijs quærimus, qui abditæ virtutis actus cernere nequaquam poſſunt; ab ijſdem etiam in præmij locum laudatiunculas frigidiſsimas auidè acceptamus. Numquid non inſigniſsimæ ſtultitiæ hoc eſt, laborioſa agere, vt Gregorius loquitur, d & auræ laudis inhiare, forti opere præceptis cæleſtibus inſeruire, & terrenæ retributionis præmium quærere. *Non ei placebit vecordia ſua, & ſicut tela aranearum fiducia eius.* e Aranea huc illuc excurrit, & mirè ſe fatigat, ítque redítque ſexcenties, è ventre ſtamina deducit, f & irretiendis tenuiſsimis animalculis venabulum conficit, atque in retis ſpeciem diffundit. textrinum hoc opus araneę, multi laboris & miræ ſubtilitatis eſt, ſed huic penitus deſtruendo non opus malleis, non ſecuribus, aut bombardis; aura paullulùm concitatior omnem laborem auehit. Aſpice obſecro actuoſorum hominum ſudores & diſcurſus; vt nituntur, vt ſatagunt, vt moliuntur, ídque toto corpore, atque omnibus, vt dicitur, vnguis! varijs ſe laboribus frangunt, & exhauriunt, officinas ingredere, curias adi, ſcholas luſtra, Aulas inſpice, & miraberis multorum miſerandam ſedulitatem. Tot menſium, tot & annorum labores ſæpe puncto temporis intereunt, nam vbi recta Intentio deficit, in ventum labor omnis euaneſcit; aura humani fauoris omnia tollit *& ſicut tela aranearum fiducia eius.*

a Gal.c.5.v.26. b Chryſ.hom.2.& 28.in Io. c 1.Cor.c.4.v.9.
d Greg.h.ſupra.cit.maximè l.8.moral.c.25.& c.26.initio. & c.30.
e Iob. c.8.v.14. f Scio alios aliter ſentire.

§. III.

Narrat qui oculis fidem habuit, a viſum à ſe illuſtriſsimum Comitem, qui grauiter admodum offenſus à filio, cùm non opportunum duceret in ipſum è veſtigio filium vindicare, tale ſupplicij genus inuenit. Effigiem filij fortè conſpicatus, eam à pariete ſoluit, &

a Hieron.Nuza.tom.1.tract.2.part.2.

& mox in fruſta concerpſit, æquiſsimum paternæ iræ argumentum præ ſe ferens. Hanc filio ſapientiam præire voluit vt is denique fateretur, ſibi hanc pœnam fuiſſe perſoluendam, quam ſua effigies dependeret. Aiunt & Perſas cùm ſupplicium de illuſtri viro ſumpturi ſunt, veſtem & tiaram ei detrahere, eáque ſuſpenſa verberare vt hominem ipſum. Non multùm abſimili pœnâ Chriſtus Dominus vanæ gloriæ cupidos puniuit. Viderat Seruator in viâ ficum folijs abundantem, ſed carentem fructibus. ideò ſeuerè in eam pronuntians, & vitam ei omnem adimens: Nunquam, ait, ex te naſcatur fructus in ſempiternum. Et arefacta eſt continuò ficulnea. *a* Hæc arbor, comis tam decora, pomis vacua, germana corũ effigies eſt, qui ad ſpeciem valent, ſed carent rectâ Intentione. Hos vt Chriſtus terreret, dum eis parceret, effigiem illorum exſecrationibus lacerauit, vt indignationem quam ipſi promeruerant, in ſuâ imagine cernerent.

Miramur primos omnium parentes ob malum vnicum admorſum ſupplicio tam graui affectos. Quis enim Diocletianus aut Phalaris, ob pauculas ficus, aut aliquot floſculos, aut vnicum pomum, mille homines in crucem rapuit? Cur igitur Deus non mille homines, ſed innumeros hominum milliones æternæ mortis damnauit, ob arbuſculã vnam, non ſolo exciſam, ſed pomo priuatam, & quidem vnico? Puerile præceptum, inquit Theodoretus, *b* & infantibus conueniens videri potuiſſet illud: De ligno hoc ne comedas. cur ergo tam diuturnâ ſeueritate punitur tranſgreſsio? Meritò ſanè, quòd imperium hoc expeditiſsimum, & nec pueris difficile, detrectauerint tamen Protoplaſti. Si grandia Deus & difficilia imperaſſet, habuiſſent quo culpam purgaſſent. At verò cum illis amœniſsima libertas in omnes paradyſi arbores eſſet, exceptâ vnicâ, facinus fuit intolerabile, & tanto ſupplicio dignum, nec ab hac quidem vnicâ tam ſeriò vetitâ velle manus abſtinere. Hinc iã liquet, quàm Deus & illos deteſtetur, qui gloriam, quam ſibi vnam vult deberi, iniquiſsimè præreptum eunt: odit Deus omnes vitioſos, ſed ſuperbis & arrogantibus etiam reſiſtit, *c* quos ſcilicet infecit vitium idololatriæ cognatum. Pro teſte ſtat Veritas, &: Quomodo, inquit, vos poteſtis credere, qui gloriam ab inuicem accipitis, & gloriam quæ à ſolo Deo eſt, non quęritis? *d* O miſeri, theatrum vobis in cælo conſtitutum eſt, in terrâ tamen ſpectatores colligitis. *e*

§. IV.

a Matth.c.21.v.19. b Theod.ſer.10.de prouid. c Iac.c.4.v.6. d Ioan.c.5.v.44. e Chryſ.in epiſt.ad Rom.hom.17.ante ſin. vbi plura huc facientia licet videre.

§. IV.

Auguſtinus veterum Philoſophorum turbam, telo ab ipſis accepto, feriebat in hunc modum. *a* Picturam illi talem ſtatuerant. Regina, nec veſte, nec vultu eam dignitatẽ decente, ſublimi tamen ſolio ſedebat; Reginæ nomen VOLVPTAS. Adſtabant nobiliſsimæ virgines, VIRTVTES, velut ancillæ ad omnem herilem nutũ paratæ: Has varijs imperijs fatigabat proterua domina, & modò Prudentiæ, modò fortitudini, modò Temperantiæ dictitabat, quid in rem ſuam curatum vellet. Bene, inquit Auguſtinus, hac picturâ expreſſerant Philoſophi, quod volebant, ſed ad laudis appetitum, quo ipſi maximè laborabant, pulchrè conuincendum.

Ergo ſimillimam priori tabulam pingamus, ſed pro voluptate, VANAM GLORIAM ſubſtituamus, cui pariter imperanti Virtutes ſic ancillentur, vt nihil prouideat Prudentia, nihil diſtribuat Iuſtitia, nihil toleret Fortitudo, nihil Temperantia moderetur, niſi quòd à Vanâ gloriâ iubeatur, & aliorum oculis placiturum ſperetur. Et quid, oro, improbo hoc dominatu iniquius? Fœdiſsimum illud monſtrum, illa veræ gloriæ larualis vmbra, ampliſsimis reginis, Virtutibus ſic illudat, & vel inuitas cogat ſub imperium prorſus deteſtabile? Ita ſanè fit, ſic viuitur, ſic ſeruitur: hæc mundi ſunt ſpectacula, hæc illius miracula, operoſa, fateor, & ſæpe multi ſudoris, ſed laudis appetitui non difficilia: ſub Vanæ gloriæ amabile imperium fluunt omnia; ipſæ Virtutes ad hanc ſuauiſsimam vim degenerant, & generoſam ſuam contumaciam, hic expugnari non valde nolunt, tranſeúntque in arbitrium fucatæ Gloriæ. Sed, *Amen dico vobis, receperunt mercedem ſuam.* b Romani rerum domini, quàm præclarè geſſerunt multa, quanti armis togâque? quàm laudata eorum Iuſtitia, quàm exquiſita Prudentia, quàm Clementia celebris, quàm inuicta Fortitudo, quàm Temperantia illuſtris, quàm caſta & impenetrabilis Pudicitia, quàm admiranda Conſtantia? Sed *receperunt mercedam ſuam.* Locupletiſsimus teſtis Auguſtinus: Honor, inquit, & gloriâ quâ Deus Romanos fecit illuſtriſsimos, merces fuit bonorum operum quæ egerant, nec eſt quòd de ſummi & veri Dei iuſtitiâ conquerantur. *c* Eximia illorum erant opera, ſed præmium ſe dignum retulerunt. Gloriam ambierunt, & certè obtinuerunt. Fines imperij Romani, Orbis & Oceanus, ita vt quicquid opportunum fuit aut dignum vinci, vicerint. Itaque terminos ſibi fecerunt Orientem & Occaſum, exceptis locis inacceſ-

a Aug.l.5.de Ciuit.c.20. b Matth.c.6.v.2.5.16. c Aug.l.5.de Ciuit.c.15.

inacceſsis aut inhabitatis vel ignobilioribus: *Receperunt mercedem ſuam.* Æquiſsimus Deus, nihil vitij, nihil & virtutis ſine ſupplicio & præmio tranſmittit. Vnde actionibus illis melioribus, quibus tamen cælum debere non vult, congruam, & extra cælum remunerationem aſsignat: recipiunt mercedem ſuam, ſed ita vt non recipiant æternam. Ah, quantum vbique laboratur, ſed nihil ad cælum hi labores. Obſecro, vel Aulas tantùm inſpiciamus, quàm hîc varij generis ſeruitia ſunt, quàm exactæ ſedulitatis, quàm comptæ patientiæ, quàm pictæ fidelitatis, quàm operoſæ ſolertiæ! totos dies & ſæpe in adultam noctem ſtare, aut ad omnem laſsitudinem huc illuc excurrere, plurimorum inuidiam tolerare, omnes heriles nutus obſeruare, illic quotidiani vſus eſt. Et ſunt qui hæc omnia religioſiſsimâ vrbanitate faciant, ſed præter pecuniam & gratiam nil expetant: *Receperunt mercedem ſuam*, non enim quàm Deo, ſed quàm Principi chari eſſent, laborarunt. Alij ad negotia & curarum ſubtilitatem in aulis admoti, vigilantiſsimos oculos in omnem partem emittunt, ne quid regijs gazis aut honoribus decedat, ſed ſæpe hi boni viri, dum attentiſsimâ ſolicitudine curant omnia, animum ſuum inter curanda non numerant; modò crumenam farciant, modò Principis gratiam non perdant, tantiſper ſui ac cæli negligentes eſſe, licitum credunt, & ſeipſos vix vnquam conueniunt, cum conſcientiâ ſuâ rariſsimè, & non niſi obiter loquuntur, ſuam in rebus agendis Intentionem non examinant: ceterùm de rebus omnibus ſuauiſsimè confabulari norunt, de cælo per horam diſſerentem, audire ægerrimè ſuſtinent: verbo dicam, non ſolent eſſe domi ſuæ, & ſecum loqui, omnibus alijs fideliores quàm ſibi. Et hi quoque, *Receperunt mercedem ſuam*, humani fauoris auram, & aurum ſplendentis terræ particulam, heu mercedem poſt funera non duraturam! Ergo, *Videte vosmetipſos* (ô Aulici, ô quicunque alij) *ne perdatis quæ operati eſtis, ſed vt plenam mercedem accipiatis.* a Seduli eſtis, & diligentes in officijs veſtris? bene hoc quidem: Sed quòd diligentes videri vultis, hoc iam malè: imò hoc iam peſsimè, quòd ſæpe vobis curæ non eſt, quàm fideles & induſtrij ſitis, ſed quàm eſſe videamini. Videte ergo voſmetipſos, ne & vos olim audiatis: *Receperunt mercedem ſuam.*

a 2. Ioan. 6. v. 8.

§. V.

Occurrit olim Iephtæa Virgo parenti è bello reduci, laudes amantiſsimi patris decantatura, & vnà victoriam ac triumphum

gratulatura.

gratulatura. Audijt Iephte quantis patrem præconijs afficiceret filia, ſed tamen hanc laudatricem, quamuis inuitus, pro laudum præmio iugulauit. *a* Facinus ingens, & nobis prorſus imitandum qua licet. In bello ſumus & nos, nec vnquam non ſatis hoſtium eſt: omnis diabolorum impetus deſæuierit, ſola tamen Caro nunquã non refractaria, bellum mouet continuum. Poſtquam rem præclarè geſsimus in hoc bello, noſtra nobis filia prodit obuiam, pulcherrimis nos elogijs affectura. Hæc eſt, vt Origenes explicat, *b* Inanis gloria, quæ tunc maximè apparet laudibus inſtructa, cùm res ſtrenuè & feliciter geſta eſt: Cùm Xenodochium locupletaſti, cùm templum condidiſti, cùm prolixas preces inijſti, cùm pauperculam virginem dotaſti, cùm liberaliorem ſtipem dediſti, cùm ſtrictius ieiunium obſeruaſti, tunc blanda illa filia ſeſe fert obuiam, ore pleno, quicquid factum dilaudans, & velut ſuaue carmen, hæc talia ingeminans: Quàm præclarè; quàm piè hoc & laudabiliter; quàm iſtud religiosè & ſanctè; quàm hæc res boni exempli? factum nobile, quis negauerit? viciſti teipſum, res loquitur: ſic decuit, & vtinam multi te imitentur: inſigniter egiſti. His victori applaudit blandiſsima hæc filia. Quid hîc agendum? Tu, ſi vir es, & labores tuos non vis eſſe caſſos, hîc grandem affectum indue, & laudatricem hanc generosâ manu iugula; quicquid à te factum, vnà cum omni laude integerrimè ad Deum remitte, & rectam Intentionem quam actionis initio tibi ſumpſeras, ardenter reſume. Auguſtinus ad hoc adtendens animum: Huic cupiditati, ait, melius reſiſtitur ſine dubitatione, quàm ceditur. Non enim huius hoſtis vires ſentit, niſi qui ei bellum indixerit; quia etſi cuiquam facille eſt laude carere dum denegatur, difficile eſt eâ non delectari cùm offertur. Tantò quiſque eſt Deo ſimilior, quantò ab hac immunditiâ mundior. *c*

Sed quis ille vir qui omnem Vanam gloriam ſatis cauerit? Iephte quò minus filia prodiret in occurſum, impedire vix potuit, ſed efficere potuit, vt non caneret, aut priùs vitam quàm cantum abſolueret, vocem ei & animam ſimul auferendo: Sic homo quantumcunque religioſus & ſanctus, vetare vix poteſt, quin poſt plurima bene geſta, Vana gloria occurrat, quin canere, quin titillare incipiat, ſed prohibere poteſt, imò debet, cantum finiri. Hunc igitur occurſum deteſtari, laudantis carmen auerſari, ipſam incantatricem hanc gloriam rectâ Intentione confodere nil cunctetur, ſi Deo

potiùs,

a Iudic.c.11.v.39. b Orig.hom.5.in Gen.ad f.
c Aug.l.5.de Ciuit.c.14.ipſo initio.& epiſt.64.ad finem.

potiùs, quàm ſibi placere malit. Omnem rectam Intentionem Vanagloria iugulat, ni præueniatur, & occurſu primo ipſa iuguletur. Verè, Vanagloria, vt optimè Chryſoſtomus, ſæua eſt bellua, horrendus dæmon, peſtis Orbis terræ, venenata vipera, quomodo enim illa beſtia vnguibus vterum matris diſcerpit, ita etiam hoc vitium parentem dilacerat. *a* Et quàm eximiè Thomas ille à Kempis: Verè, inquit, inanis gloria, mala peſtis, vanitas maxima: quia à verâ trahit gloriâ, & cæleſti ſpoliat gratiâ. Dum enim homo complacet ſibi, diſplicet tibi: dum inhiat laudibus humanis, priuatur veris virtutibus. Quærant Iudæi gloriam quæ ab inuicem eſt: ego hanc requiram quæ à ſolo Deo eſt. Omnis quidem gloria humana, omnis honor temporalis, omnis altitudo mundana, æternæ gloriæ tuæ comparata, vanitas & ſtultitia eſt. *b* Atque ſi Climaco credimus, Inanis gloria eſt laborum diſsipatio, ſudorum perditio, theſaurorum inſidiæ, perfidiæ alumna, ſuperbiæ præcurſor, in portu naufragium, in areâ formica, quæ etſi tenuis eſt, laboribus tamen omnibus & fructibus inſidiatur. Expectat formica dum perficiatur triticum, Cenodoxia verò dum congregentur opes: gaudet illa vt furetur, hæc autem vt diſsipet. *c* Operarius ebrioſus, inquit Siracides, non locupletabitur, qui quod actione honeſtâ colligit, per ebrietatem vanæ gloriæ diſsipat. *d*

Sed vereor, ne multi hæc monita non ſatis capiant. Hos mores hoc æuo amamus, vt cùm vitium aliquod perſtringitur, neminem facilè reperias, qui illo ſe laborare fateatur; nec mille teſtibus ſinceram ei confeſsionem expreſſeris. Et quis eſt qui ſe arrogantem credat & doleat? Cùm tamen Auguſtinus Antiſtes longè ſanctiſſimus, huius ſe culpæ minimè immunem pronunciarit, nam ſeipſum diſertè accuſans: Hoc mihi ipſe, inquit, canto quotidie, & tamen vehementer cum aduerſario dimicans, ſæpe ab eo vulnera capio, cùm delectationem oblatæ laudis mihi auferre non poſſum. *e* Nos quidem Inanem gloriam damnamus omnes, non omnes fugimus. nemo eſt, nemo qui hunc morbum non peritè diſsimulare ſe credat: plurimi ab hoc morbo ſaniſsimos ſe iurabunt, cùm maximè ſint infecti, ebrijs illis ſimillimi qui tunc ſibi maximè ſapere, & animo conſtare, ac bellè omnia facere videntur. cùm & lingua titubat, & pedes: ita gloriolæ vanæ ſitientes, tunc ſe primùm velut religioſiſsimos homines circumſpiciunt, cùm ex hoc mulſo

probè

a Chryſ.hom.12.in ep.2.ad Cor. b Thom.de Kemp. l.3.c.40.n.4. & 6.
c Clim.grad.21.de Cenod. d Eccli.c.19.v.1. e Aug.ep.64.ad Aurel.epiſc.fin.

probè ſunt appoti. Idcirco Chryſoſtomus: Intolerabilis, inquit, quædam ebrietas eſt, Inanis gloria, quicquid facit, aliorum tantùm gratiâ facit. *a* Eâ de cauſsâ Chriſtus illud ſuum Attendite, tam fideli præmonitione ingeminat, vt Inanem gloriam, velut furem vaferrimum, & furandi peritiſsimum omni ſtudio caueamus. Ergo, Attendite. Omne bonum quod per concupiſcentiam laudis oſtenditur, occulti aduerſarij iuri mancipatur, inquit Gregorius. *b* Spoliari vult, quiſquis ab hominibus vult videri.

a Chryſ.hom.2.in Ioan, b Greg.l.8.mor.c.30.

Cap. VI.

ALIQVOT QVÆSTIONES SVPER Recta Intentione.

DEo ſeruire, non tantùm omnibus legibus, & omni rationi congruum, ſed & nobiliſsimum ac optimum obſequium eſt in Orbe, & res prorſus neceſſaria obtinendo cælo. Illa verò ſolatij dulcedo quam multi ſentiunt, qui Deo ſeruiunt, mel eſt è cælo, & res ſanè pretioſa. Nihilominus Deo ſeruire ad emerendam hanc animi dulcedinem, exiguæ laudis eſt, & à ſanctioris iudicij viris habita ſemper eſt hæc Intentio vitioſa. Adeò delicata res eſt Intentio Pvra, & ſui ipſius amori nunquam non inimica, quacunque demum ratione is ſeſe inſinuet. Eſt autem ſui ipſius amor omnium delectationum amicus, earum etiam quæ minimè profanæ cenſentur. Et quia Devs ſibi non temperat, quin ſuis fidelioribus ſeruis aliquid eiuſcemodi mellis è cælo ſtillet, amor proprius mox illud excipit, & ob hanc ipſam guſtationem, in ampliora ſeruitia ſe offert. At hoc non eſt Deum quærere, ſed ſeipſum, nec in donantis ſed doni gratiam laborare. Quod quidem à vitio non penitus immune cenſetur, neque enim aliud eſt, quàm ſi ſeruus aut ancilla operam ſuam locet cauponi, quòd ſperet ſeu honorarios ſeu furtiuos caliculos, & crebriores dominicæ cenæ reliquias: aut ſi quis in ſeruitutem ſe tradat pharmacopæo, aut dulciario, aut cupediario ob mellita cruſtula ſæpius lambenda. Hoc amor ſui ipſius tam occultè agit, eſt enim ſubtiliſsimus artifex, vt aliquando ſeriùs, ab induſtrio etiam homine deprehendatur tam tecta impoſtura. Deprehendi tamen poteſt, & tunc maximè cùm preces & labores, cùm quicquid virtutis eſt, ideò in faſtidio eſſe incipit, quia mel illud deficit. Atque ſi talem interroges, cur non oras, cur non laboras, ſicut

ſicut nuper feceras? reſpondebit: non ſapit, nauſeo, inamœna res eſt oratio, tædet laboris. Verùm qui Intentionis eſt ſinceræ, his minimè mouetur: etſi eum laboris tædeat, laborare tamen ſuſtinet, etſi orationem faſtidiat, orare tamen non deſinit; etſi moleſtiæ cumulentur, eas tamen tolerat, neque enim Deo ſeruit propter cælum, ſed propter Deum. Et hoc puræ atque ſinceræ Intentionis proprium eſt, quod enucleatiùs videtur exponendum, ideò nunc aliquot ſuper hoc ipſo quæſtiunculas ponemus.

I. QVÆSTIVNCVLA.

Quid minus aut facilius poſſet à nobis exigere Deus, quàm hoc ipſum, rectam Intentionem? Nimirum id à nobis poſtulat quod nullus hominum cuiuſcunque ſtatûs, ordinis, ſexûs, quantumcunque æger & pauper ſit, negare poſsit. Quid creditor minus exigat à ſuo debitore, quàm hoc ipſum, velle ſeriò ſatisfacere? hoc ipſum poſcit à nobis Deus: vis ſoluere quod debes? iam partem maximam ſoluiſti, nam apud me etiam velle, eſt facere. Et cui non conceſſum eſt VELLE? hoc voluntatis ærarium ægerrimus ac pauperrimus, hoc afflictiſsimus quiſque penes ſe habet. Iure olim Deus contra illos queritur, qui vel leniſsimum imperium detrectabant: Mandatum hoc, inquit, quod ego præcipio tibi hodie, non ſupra te eſt, neque procul poſitum, nec in cælo ſitum, vt poſsis dicere: quis noſtrûm valet ad cælum aſcendere, vt deferat illud ad nos, vt audiamus atque opere compleamus? Neque trans mare poſitum, vt cauſſeris & dicas: quis è nobis poterit transfretare mare, & illud ad nos vſque deferre, vt poſsimus audire & facere, quod præceptum eſt? ſed iuxta te eſt ſermo valde, in ore tuo, & in corde tuo, vt facias illum. a Idem prorſus de rectâ Intentione dici poteſt, *iuxta te eſt valdè.* Intentio illa, *in ore tuo & in corde tuo*, quid autem tibi propinquius quàm os & cor tuum? Pauperem veſtire nequis? da duos obolos; adde deſiderium ingens & ſerium omnibus egenis propter Deum opitulandi; & en pauperem veſtijſti. Orationes prolixas fundere, tuarum virium non eſt? fac quod potes, ſed adde affectum validum, ſemper laudandi Deum: & en prolixiſsimè oraſti. Huius rei teſtem locupletiſsimum tibi ſiſto Chryſoſtomum, qui diſertè hoc confirmans: Non parantur, inquit, hæc ſumptu, non labore, non ſudore: ſufficit velle, & confecta ſunt omnia. b

a Deut. c. 30. v. 11. 12. 14. b Chryſ. hom. 24. in ep. ad Hebr. fine.

II. QVÆSTIVNCVLA.

Num quis poteſt plures actiones bonas ſimul eodémque tempore exercere? Poteſt omnino, & leui operâ, ſolâ Intentione. Non omnibus quidem facile eſt, de vnâ fideliâ duos dealbare parietes, varium pulmentum eodem pultario ſimul coquere; diuerſos colores ex eâdem conchâ promere: At hoc bonæ Intentioni facillimum eſt, non duobus tantùm parietibus, ſed decem, opus albarium ſuperinducere ex eodem vaſe. Vtiliſsimum prorſus eſt, ad operis initium plures ſibi fines ſeu Intentiones præſtituere. In exemplum ſit hoc. Ad rem diuinam, & ad ſacrum eo. 1. Ex obedientiâ in Dominum meum, quem ex officio comitari debeo, vti Aulica Nobilitas ſuum principem. 2. Obſequium meum volo ſincerum ſit, non enim deducam tantùm Dominum, vt aliquorum mos eſt, qui poſt primum ingreſſum templi, mox ſe ſubducunt, ad finem præſentes ſe ſiſtunt Domino, tanquam ſi ſemper adfuiſſent: talem ego hypocritam non agam. 3. Ex obedientiâ in Eccleſiam, cui hoc Dominicis & Feſtis diebus debeo. 4. E grato animo in Deum, vt illi gratias agam ob accepta tot beneficia. 5. Cùm hodie cælum rigeat, & tempeſtas perfrigida ſit, patientiam exercebo. 6. Cùm non deſint qui me peſsimè oderint, pro his inimicis meis Numen ſeriò deprecabor. 7. Fidam Deo; haberem equidem abundè quod domi agerem, ſed Deus hanc à domo abſentiam occulto fenore penſabit. En tibi ſeptenas Intentiones, ſeu, ſeptem virtutis actus, duplicis Obedientiæ, Sinceritatis, Grati animi, Patientiæ, Charitatis, Fiduciæ in Deum. Addi poſſent totidem alij: Hoc nimirum eſt, Virgula fumi ex aromatibus myrrhæ & thuris, & vniuerſi pulueris pigmentarij. a At dicas: Mihi difficile nimis eſt tot actus multiplicare, & vno quaſi halitu tam multa intendere animo. Hoc ergo conſilij tibi do, mi homo, vnam atque vnicam Dei voluntatem animo tuo amplectere, & quicquid agas, hoc ſemper præmittas: *Propter te Domine*, & hoc, & illud, & iſtud, & omnia faciam: propter te Domine, tuo honori, tuæ voluntati, tibi ſit quicquid demum à me fit.

Qui tamen æmulari vult illos Deo familiariores viros, ducem habet qui viam monſtret, ad ſubliniorem hanc ſapientiam. Sanctiſſimus rex Dauid, in ſuis actionibus & tam immenſi populi gubernatione, plures indubiè ſanctas Intentiones iungebat, nam quos ſuæ fidei & ſceptro commiſſos ſuſcepit, *pauit eos in innocentiâ cordis ſui, & in intellectibus manuum ſuarum deduxit eos.* b Quid hoc? nunquid & manibus

a Cant. c. 3. v. 6. b Pſal. 76. v. 76.

manibus eſt intellectus? Etiam plures, ſed tales quos Dauid ſuis manibus inſerebat. Vtique ſapientiſsimus, optimus rex in ſuis actibus, quos ille manus nominat, præſtantiſsimos diuerſi generis affectus in Deum copulabat. Quid ſacra regis huius carmina ſunt aliud, quàm nobiliſsimorum affectuum medulla, ſeu, theſaurus ſanctiſsimarum Intentionum? quid frequentius ſuſpirauerit rex Dauid, quàm hoc ipſum: O ſi tibi placeam Domine: populum mihi commiſſum rectè gubernem: cultum tuum vndique terrarum augeam: Vtinam, mi Deus, te nunquam non laudem: Vtinam omnia membra mea linguæ fiant decantandis tuis laudibus. Exultabunt labia mea cùm cantauero tibi. *a* Miſericordias Domini in æternum cantabo. *b* Etiam impios docere non recuſo, vt redeant ad te, ô mî Deus. Viliſsimus ſim & abiectiſsimus, modò ſim in tuâ domo, mi Domine. Malè ſit, malè hoſtibus Dei, malè omnibus qui oderunt Deum: Bene ſeruis, bene amicis Dei, bene omnibus qui diligunt Deum. En præclariſsimos piarum manuum intellectus! mille talia ſpirabat animus illius Hebræi monarchæ. Verè, *in intellectibus manuum ſuarum*, deduxit velut oues populum ſuum; innumeris bonis Intentionibus cælum fatigauit. Hæc illa pia vis eſt cælo cum virtute inferenda. Cælum rapit, Deum expugnat, qui hoc modo, qui toties ad cælum, ad Deum aſpirat.

a Pſal. 70. v. 23. b Pſal. 88. v. 1.

III. QVÆSTIVNCVLA.

Quid rectam Intentionem plurimùm vitiat? AMOR SVI. Verbo dicam: cùm quis omnia ſuaui meatu ad ſe deriuat, & hoc vnum animo agitat: Mihi hoc placet, hoc mihi ſapit, mihi hoc prodeſt; hoc meo bono, meo commodo, hoc ad meum ſenſum & ſubitum ſit, hoc mihi iucundum & volupe, hoc demum me mihi reddit. Hic *amor ſui* ſilueſtris taurus eſt, fera peſsima, quatuor cornibus arietat in rectam Intentionem. Cornu primum, honoris, titulorum, laudis Auiditas, quæ hoc vnum magni æſtimat, eminere, & præ alijs videri. Cornu alterum, Auiditas delectationis, quæ docet cibum potúmque ſumere, non tam neceſsitati quàm voluptati, neque menſam accumbere, vt ſedetur fames, ſed vt Gula propitietur. idem in alijs corporis oblectationibus obſeruat. Cornu tertium, Auiditas opum, quæ labores ingerit multos & graues, eo ſolùm nomine, vt magis magíſque intumeſcant marſupia. Cornu quartum, Auiditas damni alieni, hæc multiplici fraude inſtructa, dicit facit-

que quod alijs noceat, ſaltem quod moleſtiæ, quod offendiculo, quod nauſeæ ſit: neque tamen ſemper apertâ molitione in aliorum perniciem laborat, nonnunquam enim tam commodè, tantóque circuitu peccat, vt nihil minus videatur velle, quàm eos quos odit lædere. Aſsiduum & exitiabile Principibus malum, apud quos gratioſi, prætextu iuuandi aut monendi, ſatiant inuidiam, & interdum æmulos laudibus attollunt, vt maligna deinde inſerentibus ſit pronior fides. Ita *ſui amor* cornuta beſtia eſt, & omnem bonam Intentionem quadruplici hoc cornu ferit, ac deijcit, caueto. *Peſsimum* veri affectus venenum eſt, ſua cuique vtilitas.

Itaque *amor ſui* hoc ſpectat, vt vbique in ſagniâ ſit; ipſe ſe paſcit, ſe curat, facítque quod ille olim, de quo Gellius memorat. Cùm quidam corpulentus ac nitidus equum haberet macilentum ac ſtrigoſum, rogatus quid eſſet in cauſsâ quòd ipſe longè curatior ſit, quàm equus ipſius? reſpondit, mirum non debere videri, ſi equo ſuo eſſet habitior, quandoquidem ipſe ſe curaret, equum Statius ſeruus. a Ita prorſus *Amor ſui*, quicquid non ſuum putat, aut id alijs mandat, aut leuiſsimè curat: ad commoda ſua ſudare, hoc eſſe ſui muneris putat. Certùm: tantò miſeriùs peſſùm it bona Intentio, quantò feliciùs *Sui amor* inualeſcit.

a Gel.l.4.Noct.Attic. c.20. ſeu vlt.

IV. QVÆSTIVNCVLA.

Cur in diuinis paginis tam multa æſtimationis alioqui viliſsimæ adeò exaggerantur? vt incautior Arcæ tactus, ligna ſabbato collecta, multitudo ſubditorum numerata, calix frigidæ porrectus, laſciuior feminæ aſpectus, &c. Moſes olim proclamans: Hæc autem ſunt, inquit, quæ accipere debetis, aurum & argentum, & æs, hyacinthum, & purpuram, cocciumque bis tinctum, & byſſum, pilos caprarum, &c. a Inter munera cenſeri aurum & argentum, nil miri. Sed quo pretio inter hæc ſunt pili caprarum, donum prorſus ignobile? Etiámne Deo chara tam vilia & minuta? Quantilla res, pugillus farinæ & paullulum olei Eliæ obſequio impenſum? b Quid duo illi numuli viduæ, num tantum poſtulabant elogium, quantum tulerunt? Sederat Chriſtus & tanquam ad maximè ſerium ſpectaculum intentus, ſpectabat turbam quæ in ſacrum gazophylacium ingentia munera iactabat. Inter tot opulentos vidua quædam paupercula plus non attulit quàm æra duo minuta, vnicum quadrantem, in hanc Dominus benigniſsimè pronuncians: *Verè dico vobis*, inquit,

a Exod.c.25.v.3. b 3.Reg.c.17.v.12.

inquit, *quia vidua hæc pauper plus quàm omnes miſit.* a Exiguum fuit quod illa muliercula in ærarium contulit, ſed ampliùs non potuit: multóque gratius venit quod tam facili quàm quod plenâ manu dabatur. nam hæc munera non in rebus, ſed in ipsâ benefaciendi voluntate conſiſtunt. plurimum dat qui pauca etiam dat magnificè, & regum opes æquat animo, qui exiguum tribuit ſed libenter: qui paupertatis ſuæ obliuiſcitur, dum alienam reſpicit: qui accipere ſe putat beneficium cùm largitur: qui dat tanquam non recepturus, qui occaſionem quâ proſit, & occupat & quærit, hic & ditiſsimus eſt, & liberaliſsimus, ob rectam Intentionem. Quid igitur, obſecro, adeò commendauit illos numulos, quid farinulam illam, quid caprarum pilos? vna atque vnica RECTA INTENTIO. hæc eſt quæ omnium penora, theſauros, æraria, quæ omnes Perſicas gazas ſuperet. Nil ditius Rectâ Intentione.

a Luc. c. 2. v. 3.

V. QVÆSTIVNCVLA.

Num quis dormire ſimul & precari poteſt? Equidem Seruator ſerio præcepto exigens: Quoniam, inquit, oportet ſemper orare & non deficere. *a* Ergóne etiam dormientes orare poſſumus? Poſſumus, ſi velimus, ídque hac ratione. Quieti præmittenda eſt oratio, & ipſa quies in Dei obſequium offerenda, eiuſcemodi ferè verbis: Cupio, mi Deus, vt, quoties hac nocte animam duxero, toties ſingulæ reſpirationes meæ te laudent, tanquam ſi ſemper illud pronunciem, Benedictus Deus in æternum, Benedictus Deus, Benedictus, &c. Aut: Cum tuo, mi bone Ieſu, ſomno, quem tu in terrâ cepiſti, iungo & meum, tibíque vnà offero. Qui ſic ad ſomnum ſe parat, ſemper orat.

Ludouicus Bloſius huius rei mentionem faciens: Dominus, inquit, ad virginem Mechtildem dixit: Quando quis ſomnum capere vult, meditetur aliquid de me, aut mecum loquatur. Ita enim licet corpore dormiat, mente tamen vigilabit ad me. Etiam dormiturus quiſque deſideret, vt ſingulas reſpirationes, quas nocte illâ faciet, tanquam eximiam mei laudem ſuſcipiam, & ego qui ſanctis votis piæ amantíſque animæ deeſſe non poſſum, in veritate deſiderium eius implebo. *b*

Sanè non ſatis capere videmur quantum emolumenti adferat, ſic omnia in diuinos honores reducere. Nullo non temporis momento lucrari poſſumus. Et quàm ſuaue hoc virtutis compendium

a Luc. c. 18. v. 1. b Bloſ. Monil. ſpirit. c. 9. mihi pag. 93.

eſt edendo etiam, bibendo ac dormiendo poſſe emereri cælum. Solâ profectò Intentione poteſt quis vno die plus promereri quàm alius quiſpiam toto anno. In vineam laboraturus ſerò venit, qui horâ diei penultimâ venit, non minùs tamen denarium accepit quàm qui à primo manè in ſerum veſperem ſudarunt. a Aliud eſt operam impendere prolixam, aliud intentam. Non tam ſpectat Deus, quamdiu quis laborarit, ſed quàm bene.

Nec rarum eſt, vt facillimum quid factu & viliſsimum, maioris ſit pretij ob rectam Intentionem, quàm actio quæuis excellentiſſima, ſed illâ Intentione deſtituta. Et cui non placeat ars, quæ ingenioſam diteſcendi celeritatem doceat? Hæc eſt ars illa, *Recta Intentionis notitia*, hæc illa Midæ virgula eſt, quæ quicquid tangit, inaurat.

Hoc ſanctum Ignatium Loiolam mouit, vt ſuis omnibus aſsiduum rectæ Intentionis ſtudium altiſsimè voluerit impreſſum, hac ipsâ lege: *Omnes rectam habere Intentionem ſtudeant: non ſolum circa vitæ ſuæ ſtatum, verùm etiam circa res omnes particulares; id ſemper in eis ſincerè ſpectantes, vt ſeruiant & placeant diuinæ bonitati propter ſeipſam.* b

a Matth.c.20.v.9. b Reg.17. Summarij.

VI. QVÆSTIVNCVLA.

Quodnam opus Deo gratiſsimum? Si nos hac in re poſsimus æſtimatores eſſe, cenſemus illud omnium præclariſsimum, cui plurimum ineſt diuini amoris, ſeu, quod à feruentiſsimâ Intentione vni Deo placendi prouenit. Ludouicus Granata hac de re diſſerens: illud opus, inquit, Deo gratiſsimum, quod ſolis eius oculis conſpicuum, ei qui operatur nec vtilitati, nec honori, ſed nec voluptati eſt, niſi hoc ſolo nomine, quòd Dei cauſſa ſit factum. Quantis ſæpe deſiderijs pectora ſanctorũ æſtuant ampliandi diuini honoris, etſi decies, etſi centies impendenda ſit vita. Hæc ipſa deſideria tam ardentis in Deum affectûs, inter maxima virtutũ opera ſunt recenſenda.

Reperiuntur actores Comici, qui in gratiam vnici alicuius domini totam exhibent comœdiam; ſed vnus ille liberalius lucar perſoluit quàm aliorum ſpectatorum plurimi: Sic homo integerrimæ Intentionis quotidie diuinis obſequijs ſe offerens: Tuis, inquit, ſolis oculis, mi Domine, ſpectaculum edo, tibi ſpectatori actor ſum horis omnibus: aliorum ſpectantium oculos & aures penitus non curo: quicquid illi de me dixerint, ſenſerint, ſuſque déque habeo, modò tuis oculis, modò tuis me auribus probem; omnes res poſteriores pono, atque operam tibi do, tuum, mi Deus, honorem curo.

Priſcis

Priſcis celeberrimum erat: Alter alteri ſatis magnum eſt theatrum vir probus. Epicurus cùm vni ex conſortibus ſtudiorum ſuorum ſcriberet: Hæc, inquit, ego non multis, ſed tibi: ſatis enim magnum, alter alteri theatrum ſumus.a Homini probo nimis quàm magnum theatrum eſt Deus; Deo quoque ſat amplum theatrum eſt probæ Intentionis homo. qualia theatra fuerunt Deo vnius Abraham, vnicus Paulus, qui ſinceriſsimæ erant Intentionis?

a Senec. epiſt. 7. fine.

VII. QVÆSTIVNCVLA.

Quoties renouanda eſt recta Intentio: Sanctus Bernardus: Si quis diem, inquit, ita conſumat, vt omnibus actionibus graue Dei odium miſceat, peracto die quot gehennas promeruerint toties repetita flagitia? Contra verò ſi quis diem ſic tranſigat, vt in cunctis actibus ſincerum Dei amorem exerceat, quàm altam in cælo ſedē hic obtinuerit? eſt enim Deus pronior ad danda præmia, quàm ad irroganda ſupplicia. Ita Bernardi conſilium eſt, rectam Intentionem quàm creberrimè de die inſtaurare, quod nos iam ſuprà demonſtrauimus.

Chriſtus Matthæi ore: Qui recipit prophetam, inquit, in nomine prophetæ, mercedem prophetæ accipiet: & qui recipit iuſtum in nomine iuſti, mercedem iuſti accipiet.a Non tantùm hoſpitium concedi vult Chriſtus, ſed & certam Intentionem adiungi. Quid enim magni facis, ſi domum peregrino pandas, & obſtruas cor? Ex quo colligere eſt, quàm vtile ſit & neceſſariū cęleſtis lucri auido, Intentionem bonam ſæpius inſtaurare, nam tanti præmij non eſt hoſpitio prophetá accepiſſe, quanti eſt optimâ Intentione id feciſſe.

Quòd ſi quis innouandæ Intentionis ſtatam horam noſſe cupiat, quinque præcipuè tempora de die obſeruanda iudico. Primum eſt, poſt quietem, matutinum. Alterum, meridianum, ante menſam, & poſt illam. Tertium, ante preces, maximè verò ſub re diuinâ. Quartum, ante labores & quæuis negotia. Quintum, ante ſomnum. Per hæc potiſsimùm interualla diei, Animus ſuæ poteſtatis fiat, & ad ſeipſum ſeſe recipiat, Conditorem ſuū velut reſpirans adoret, atque ita rectam Intentionem innouet. Nemo tam negotioſus eſt, quin id facillimè poſsit ac commodiſsimè: tribus ſolùm voculis hoc negotium omne perficitur. Faciles Deus habet aditus, nec vllum noctis aut diei momentum eſt, quo ſui copiam neget. Itaque rectam Intentionem innouaturus, præſente animo horum aliquid dicat:

a Matth. c. 10. v. 41.

dicat: Domine, propter te: Honori tuo Domine: In tuam gratiam: Ad tuam gloriam: Tuo nomine: Ob amorem in te: mi Deus, hoc faciam, hoc dicam, hoc perferam, tibi omnia. Incredibile dictu eſt, quàm hoc actiones noſtras commendet, quàm opulentet. Nullum enim merè naturale opus, vt Theologi loquuntur, meritorium eſt vitæ æternæ, qualia ſunt, ieiunare ſolùm valetudinis, laborare mercedis, deambulare ſanitatis, edere, bibere vitæ duntaxat ſeruandæ causâ. Niſi hæc per Intentionem cant ad Deum, nihil ſunt ad lucrandum cælum. Et hæc crebriùs repetita Intentio, plurimis vitijs aditum intercludet, alioqui miſerè in nos graſſaturis. ſimul & vanitatem, quæ ſe rebus omnibus blandè inſinuat, fugabit vnico deſiderio placendi Deo.

VIII. QVÆSTIVNCVLA.

Quomodo è muſcâ fiat elephas? Si peccata alioqui leuiora, Intentione fiant non remiſsè improbâ. Huius rei certiſsimus teſtis venator Eſau, cui tantopere vitio vertitur, rufum pulmentum comediſſe, tanquam ſi neſcio quas Apicij delitias fuiſſet conſectatus. Quid tandem mali eſt, lentis edulium abſumere, præſertim fame ſic ſtimulante? At Eſau velut venaticus canis tam auidè coctas lentes inuaſit, vt gulâ dominante rationi locus non fuerit, vt propter pulticulam ius primogeniti vendiderit, & quod turpius, vendidiſſe parui duxerit. [a] Ita quorundam gula plus peccat in viliſsimis cibis quàm aliorum temperantia in exquiſitiſsimis epulis: & quandoque plus ſuperbiæ latet ſub rudiſsimo panno, quàm ſub aureâ togâ. Animus & Intentio hîc ſpectatur, non ferculum aut tegumentum. Et quemadmodum maiori cum laude orat, qui breuiùs quidem ſed tamen ardentiùs orat, quàm qui prolixiſsimas fundit preces, ſed ſine vllo igne: ita ſæpe grauiùs peccat qui in rem ceteraleuiorem, maiore tamen ardore impetúque fertur, quàm qui languidè, & velut aliud agens in culpæ ſocietatem venit deteriorem.

a Gen. c. 25. v. 34.

IX. QVÆSTIVNCVLA.

Quotuplex emolumentum ſit rectæ Intentionis? Sparſim, iam ſuprà demonſtratum, quàm Intentio recta ſit cognoſcentibus ſe iucunda, vtilis, neceſſaria. Hoc loco breuiter & ſummatim ſeptemplex emolumentum percenſendum venit.

Primum eſt: Deo hac ratione pro culpis ſatisfacimus. Pœnas

&

& ſupplicia peccatis deberi non neſcimus, & hæc vel olim certè dependenda; horum partem tollimus, quoties animum bonâ Intentione à rebus caducis quaſi ſeducimus, & erigimus ad Deum.

Alterum: Magna virtutibus fit acceſsio, & ingens gratiæ incrementum, non tantùm ab exercitijs pietatis, ſed etiam à quotidiano vitæ tenore. Rectæ Intentionis homo nunquam fruſtra laborat, ſiue enim legat, ſcribat, audiat; ſiue vendat, emat, iter faciat, negotia tractet; ſiue comedat, bibat dormiat, quicquid denique rerum agat, modò Dei honorem, ſuum ſibi finem in omnibus præſtituat, quæſtus ſemper facit honeſtiſsimos. Re verâ ſalutis initium, ſincera Intentio.

Tertium: miram vim addit precibus recta Intentio. Hæc enim illa eſt ſuada conciliatrix, quæ Deum flectere ſcit, & in vota precantis deducere, Intentio recta non tantùm orare nouit, ſed & impetrare. Vſque modò non petiſtis quidquam in nomine meo: Petite & accipietis. a Neruus orationis recta Intentio. Diligentiam ſuo iure virtutum omnium fæcundiſsimam vocant; idem pænè, aut amplius de rectâ Intentione meritò prædicauerim: Intentio recta virtutum omnium & fæcundiſsima, & coram Deo facundiſſima.

Quartum, Intentio bona mirabili nexu hominem vnit cum Deo. Præclarè de hoc Rusbrochius: Simplex Intentio ea eſt, inquit, quæ nihil ſpectat niſi Deum, & omnia in ordine ad Deum. Ipſa virtutum omnium finis, initium, decus, & ornamentum eſt. Ipſa fictionem, hypocriſin, & duplicitatem omnem pellit: vires animæ diſperſas in vnitate ſpiritûs colligit & adiuuat, *ipſumque ſpiritum Deo adiungit.* Ipſa naturam peſſum premit, atque proculcat, virtuteſque omnes incolumes conſeruat, & pacem, ſpem atque confidentiam in Deum, tam hîc quàm in die iudicij præſtat. Quamobrem danda tibi opera eſt, vt in cunctis actionibus tuis illam retineas & colas. b Ingens theſaurus recta Intentio, & ſeriò volenti inexhauſtus.

Quintum: Perpetuum gratiæ canalem à Deo deriuat ad hominem recta Intentio, ídque tunc maximè apparet, cùm toleranda ſunt aduerſa. Bonum aut malum corium in pluuijs potiſsimùm ſe prodit; bonus aut malus homo in aduerſis. quàm patiens & Dei obſeruans eſt homo probus, tam impatiens, & Deo contumax eſt improbus. Eximiè hoc Auguſtinus declarans: Vnde, inquit, in

a Io. c. 16. v. 24. b Rusbroch. in farrag. Inſtit. apud Ludou. Bloſ.

eâdem afflictione, mali Deum deteſtantur atque blaſphemanti boni autem precantur & laudant. Tantum intereſt non qualia ſed qualis quiſque patiatur. Nam pari motu exagitatum & exhalat horribiliter cœnum, & ſuauiter fragrat vnguentum. a

Sextum: Intentio recta in hoſtes pugnat ſtratagemate nunquam fallaci, ſempérque victoriam reportat. Dum in rupe Moſes cælo extolleret manus, vicit Iſraël & Amalecitas fugauit memorabiliſſimâ victoriâ. Quamdiu Intentio ad Deum ſtat erecta, tamdiu nullis ſuccumbit hoſtibus, inuincibilis, inexpugnabilis eſt: vbi laſſata terram ſpectare incipit, mox vires amittit, & à ſuis hoſtibus triumphatur.

Non omiſerim hîc, quod mirum videatur. Fit nonnunquam, vt duo litigent coram Iudice: quiſquis ſuam agit cauſſam, ille affirmat, negat iſte, vterque ſuis certat legibus, vterque ius petit ab iudice: Si cauſſam ſpectes, vterque vincere non poteſt; ſi Intentionem, vterque ſæpius euadit victor, tunc ſcilicet cùm neuter dolo malo controuerſiam intendit, cùm iuſtitiam damnantem neuter odiſſe vult, paratus litem perdere aut euincere, prout iuſtitiæ viſum fuerit. Sic ambo vincunt, non cauſsâ, ſed Intentione, quæ in ambobus admodum laudabilis eſt.

Septimum: Intentio recta in rebus omnibus ingens ſolatium eſt, illâ præcipuè horâ quæ de annis omnibus fert ſententiam. Equidem reor ſupremo vitæ tempore, nil moribundo fore iucundius, quàm omnia per vitam præteritam Intentione optimâ egiſſe. Securiſsimè profectò morietur, quiſquis vixerit ſinceriſsimè. Si enim bonus Deus tam liberalem munificentiam decreuit in ſingulas quantumcunque viles actiunculas, ſibi tamen bonâ Intentione oblatas, quàm largis muneribus excipiet omnem vitam ſibi ſemper ſincerâ mente deuotam?

Sed quis horror & tremor occupabit miſerum, cui conſcientia omnem vitæ ſeriem pandet ex ordine, illúdque flebili exaggeratione vociferabitur: Nec inter homines, nec cum Deo egiſti ſincerè: ſæpe alios, teipſum ſemper turpiſsimè fefelliſti: alius videri volebas, alius eras: honeſtatem verbis præferebas, non animo: quoties amicitiam geſtu & ore mentiebaris, mente capitalis hoſtis? quoties actionibus tuis pulcherrimam laruam induebas, vt eâ Intentionem improbam velares? mulſum & mera mella loquebaris, mens inuida nouaculam acuebat: variegatâ pauonis tunicâ te creberrimè oſtentabas, animo miluum & vulturem fouebas, tam pulcher

a Aug. l. 1. de ciuit. c. 8. fine.

pulcher foris, quàm turpis intus. Sed teipſum decepiſti, non Deum cui patent omnia. Væ tibi, væ omnibus qui Intentione ſæpius nullâ, frequenter non purâ, plerumque malâ, actiones ſuas non Deo, ſed ſuo genio, ſibíque offerunt, & perdunt.

Supremo die iudicij plurimis illud poterit opprobrari: Argentum tuum verſum eſt in ſcoriam: Vinum tuum miſtum eſt aquâ: *a* Equidem nitebant opera tua, velut purum putum argentum, ſed quia tam frequentem malæ Intentionis miſturam admiſerunt, in argentum reprobum, imò in ſcoriam mutarunt. Quàm igitur aſsiduè clamandum: Non nobis, Domine, non nobis, ſed nomini tuo da gloriam. *b* Chriſti præceptum eſt: Sic luceat lux veſtra coram hominibus, vt videant opera veſtra bona & glorificent (non vos, ſed) patrem veſtrum qui in cælis eſt. *c* Ergo, *benedicite omnia* opera Domini Domino, laudate & ſuperexaltate eum in ſæcula. *d* Omnia omnino opera noſtra, minima, maxima benedicant Deo in æternum.

a Iſa.c.1.v.22. b Pſal.113.v.9. c Matth.c.5.v.17. d Dan.c.3.v.57.

Cap. VII.

E DICTIS CIRCA RECTAM INTENTIONEM quæ conſequantur: vbi vberiùs

De

Temerario iudicio.

PLures ſunt artium pulchræ quidem, & minimè plebeiæ, at quia nil faciunt ad farinam, aut lucrandum panem, ideò non magno ambitu frequentantur: quid prodeſt, aiunt, hæc ſcire, & eſurire? Multa inter doctos, multa etiam in templis pro ſuggeſtu diſputantur, de quibus illud verè pronuncies, *non eſt de pane lucrando*, imò, *non eſt de lucrando cælo*. Cui bono eſt, facundiſsimè temporum ſeriem percenſere, quid iuuat ſtellarum numerum & ortus noſſe, quid prodeſt orbium cæleſtium motiones ſcire, ſi neſcias artem quæ te ſupra ſtellas euehat? Quàm multi potientur cælo, tametſi nunquam audierint dubitari, an conſiſtat cælum, moueatur terra.

At verò ars hæc, quæ docet quâ ratione tractanda ſit omnium humanarum actionum AMVSSIS, vt maximè facit ad lucrandum panem, panem Angelorum, panem in regno Dei manducandum. *a* De pecuniâ vetus eſt precatiuncula, Et genus & formam regina

a Luc.c.14.v.15.

pecunia donat. Vertamus, & rectiùs cantabimus. Et genus & formam regina Intentio donat. Intentio ſincera rebus omnibus conciliat cæleſte pretium; abſque hac omnes etiam nobiliſsimæ actiones iacent inhonoræ & nullius pretij. Ad huius rectæ Intentionis ampliorem cognitionem neceſſarium prorſus eſt oſtendere iam quid ei ſit è dictis conſequens. Itaque aliquot ordine conſecutiones ſubiungam.

I. Consecvtio.

Qui errat in Intentione, errat in omnibus. Res tota in aperto eſt, & mille teſtimonijs hoc vnũ certius eſt: *Si autem oculus tuus fuerit nequam, totum corpus tuum tenebroſum erit.* a totum corpus, totum. Quid clariùs? Qui in itinere aberrat â viâ, quò plus progreditur, grauiùs errat: ſic quò quid vehementiûs agitur, aut quò nobilior actio ſuſcipitur, hoc peiùs fit, ſi bona Intentio deſit. Omnibus actionibus nobilitatem impertitur Intentio; ſi hæc ignobilis ſit, & carnem vel terrã oleat, quî alijs dabit, quo ipſa caret? Qui tractat litteras tantùm vt ſciat, qui religionem ambit, ne panis deſit; qui aulam ſectatur, vt diteſcat, vel extollatur, qui ſacerdotium quærit, vt culinam inueniat; toto cælo aberrat: horum omnium quia nequam oculus eſt, totum corpus tenebroſum eſt. Rectè Gregorius: Lucerna itaque corporis eſt oculus, inquit, quia per radium bonæ Intentionis, merita illuſtrantur actionis. Et ſi oculus tuus ſimplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit. quia ſi rectè intendimus per ſimplicitatem cogitationis, bonum opus efficitur, etiamſi minus bonum eſſe videatur. Et ſi oculus tuus nequam fuerit, totum corpus tuum tenebroſum erit: quia cum peruersâ Intentione quid vel rectum agitur, etſi ſplendere coram hominibus cernitur, apud examen tamen interni iudicis obſcuratur. b Addit: Vide ergo, ne lumen quod in te eſt tenebræ ſint. Si lumen quod in te eſt, tenebræ ſunt, ipſæ tenebræ quantæ erunt? quia ſi hoc quod bene nos agere credimus, ex malâ Intentione fuſcamus, quanta ipſa mala ſunt, quæ mala eſſe, etiam cùm agimus, non ignoramus. c

a Matth. c. 6. v. 23. b Greg. l. 28. mor. c. 6. ſpropiùs finem. c Ibid.

II. Consecvtio.

Opus bonum bonâ Intentione omitti poteſt, ſed malum fieri non poteſt. Thomas à Kempis: Pro nullâ, inquit, re mundi, & pro nullius hominis dilectione, aliquod malum eſt faciendum, ſed pro vtilitate tamen indigentis, opus bonum liberè aliquando intermittendum

mittendum eſt, aut etiam pro meliori mutandum. *a* Hîc ſæpe grauiter impingimus nec ſentimus. Sunt quibuſdam in dies ſingulos ſtatæ precatiunculæ, ſunt certæ, quas vocant, deuotiones, his quandoque tam pertinaciter inhærent, vt fame ſitique alios potiùs perire, quàm aliquid ſuæ conſuetudinis intermittere velint. Hanc ego piam malitiam vocauerim, quâ ſæpe ad infamiam laboramus: nulla aliorum curâ tangimur, in noſtram duntaxat rem ſapimus: quicquid fiat alijs, noſtra nobis ſemper potiora ſunt: hîc deuotiones, & precatiunculæ noſtræ nemini cedunt. Sed quantò ſatius eſſet, charitati Chriſtianæ, quàm pietati tam obſtinatæ morem gerere, quantò maiore lucro hæc talia aut omitterentur, aut certè differrentur? Fuerunt plurimi inter priſcos Aſcetas obſeruantiſsimi ieiuniorum, reperti tamen ex his, qui in gratiam hoſpitum ſexies, aut ſepties poſſent prandere, & ſemper eſurire. In rebus animi longè vilisſimum eſt, vtilitates ſuas in tempore omittere; & ſæpe maximum eſt commodum, nullam ſui commodi rationem ducere. Optimè in rem Gregorius: Plerumque enim virtus, inquit, cùm indiſcretè tenetur, amittitur: cúmque diſcretè intermittitur, plus tenetur. *b* Hinc aptè deducitur.

a Thom. de Kemp. l. 1. c. 15. n. 1. b Greg. l. 28. mor. c. 6.

III. Consecvtio.

Hòc purior eſt Intentio, quò quis minùs quærit ſeipſum, & hòc impurior quò quis magis rem ſuam ſapit & agit. Abel primus & martyr, & virgo ſacrificaturus Deo, optima quæque ſacrificio deſtinauit, daturus meliora ſi potuiſſet. *Abel quoque obtulit de primogenitis gregis ſui, & de adipibus eorum.* a Miram hîc Abelis Deum in liberalitatem obſeruans Chryſoſtomus: Non tantùm, inquit, de ouibus, ſed de primogenitis, de optimis & ſelectiſsimis obtulit, & ex his ipſis quod præſtantiſsimum erat, ſelegit, *& de adipibus eorum* pinguiſsima quæque altari ſecreuit. Nil ſimile fecit Cainus, ſed, *factum eſt autem poſt multos dies, vt offerret Cain de fructibus terræ munera Domino*, arborum fætus, & obuia quæque ad ſacrificium rapuit. Itaque Abel quaſi conuiuium inſtruxit Deo, Cain conuiuij epilogum poma, nuces, pira, agreſte munus congeſsit. De hoc pulchrè Auguſtinus: Cain, inquit, non rectè diuiſit, quia malè viuens, dedit Deo aliquid ſuum, ſibi autem ſeipſum.

In Moſe, Deuteronomium prædicat: Non caligauit oculus eius, nec dentes illius moti ſunt. *b* Interpres vetus: Nube malitiæ, inquit,

a Gen. c. 4. v. 4. b Deut. c. 34. v. 7.

quit, intuitus piæ Intentionis à recto non deuiauit: Moſes enim Deum quæſiuit, non ſe. hinc Intentio illius tam pura & firma.

Bernardus illud de paſchatis agno præceptum explicans: Cuſtodit Dominus, inquit, omnia oſſa eorum, *a* vnum ex his non conteretur, quia nunquam propoſitum cordis eorum, nunquam ſalubris Intentio conteritur, vt concuſpiſcentiæ titillanti detur aſſenſus. Intentionem igitur & propoſitum mentis eâ ſollicitudine cuſtodiamus, fratres, quâ vitam animarum noſtrarum. Tantò igitur, ô Chriſtiane, ſincerior eſt tua Intentio, quantò minor tui ad teipſum affectio.

a Pſal. 33. v. 21.

IV. Consecvtio.

In rebus plurimis ſola Intentio, præmio aut ſupplicio afficitur. Nimirum cùm deeſt facultas, mercedem accipit voluntas. In omni officio, magni æſtimatur dantis voluntas: promptè dedit, qui citò voluit; plurimum contulit, qui plura non potuit. Sciebat Plato faſtidiri ſe à Dionyſio rege Siculo. Quapropter admitti petijt, & aures ſibi dari. Admiſſus, ſic fari cœpit: Rex potentiſsime, num impunè ſineres abire, ſi quis Siciliam fuiſſet ingreſſus eo animo, vt grande tibi malum inferret, tametſi obiectis impedimentis mali nihil intuliſſet? Ad hæc Dionyſius: Nequaquam, ô Plato, inquit, nam hoſtium non tantùm mala facinora, ſed & conſilia ac propoſita mala ſunt punienda. Hîc Plato ſubiungens: Quòd ſi quis, inquit, veniſſet in Siciliam, Maieſtatis tuæ honori, & bono, plurima facturus, impediretur autẽ non ſuâ culpâ, ſed occaſionis & fortunæ, num æquum foret, hunc talem ſine omni gratiâ, cum dedecore & ignominiâ dimittere? Ecquis eſt iſte, ait Rex. Mox Plato: Æſchines, inquit, vir ſinceriſsimus, tam fidus Socratis amicus quàm vllus alius, & qui eos omnes, quibuſcum conſueuit, poſsit facere meliores. Hic plurimum maris enauigauit, commune acturus negotium, & alios quoque artis ſuæ facturus participes, hactenus tamen neglectus eſt. Breuis hæc peroratio ſic affecit Dionyſium regem, vt Platonem anteà exoſum amare, Æſchinem lautè tractare cœperit. *a* En etiam homines ſolam puniunt Intentionem, aut munerát, quantò magis Deus? ſi voluntas prompta eſt, ſecundùm id quod habet, accepta eſt, non ſecundùm id quod non habet. *b*

Quantâ cum laude exaggerauit Deus illud Abrahami facinus illuſtriſ-

a Laërt. l. 3. b 2. Cor. c. 8. v. 12.

hiſtriſsimum? Et non pepercisti vnigenito filio tuo propter me. *a* Tamen parentis gladius filium non attigit, non pilum ei læſit. Voluntate Abrahamus, filio non pepercit, animo illum iugulauit, Intentione iam ſacrificauit. Hoc Deus in ſacrificium perfectiſsimum acceptans, *Nunc,* inquit, *cognoui quòd timeas Dominum.* b Tu non pepercisti ob meum iuſſum, ego autem peperci ei ob tuum obſequium: ſatis eſt mihi, Abrahame, te hoc voluiſſe, ideò non minus amplè remunerabo tuam Intentionem, quam remuneraturus fuiſſem tuum factum.

Noëmus vix Arcâ egreſſus mox aram ſtruxit tumultuariam, *& tollens de cunctis pecoribus & volucribus mundis, obtulit holocauſta ſuper altare,* c certò ſciens voluntatem bonam, animíque Intentionem in his Deo plurimùm probari. *Odoratúſque eſt Dominus odorem ſuauitatis.* En etiam nidorem & fumum ſacrificij gratiſsimum fecit Intentio. *d* Non æſtimauit Deus aues aut quadrupedes, ſed odorabatur in eis fragrantiſsimum quid, affectum Noëmi. Qualecunque, inquit Chryſoſtomus, noſtrum ſacrificium ſit, ſiue oremus, ſiue ieiunemus, ſiue eleemoſynam demus, hic illius ſacrificij ſit odor qui ſolus placet. Hoc ſenſu dixit Bernardus: Sola interdum bona voluntas ſufficit, cetera non proſunt, ſi ſola defuerit. Valet itaque Intentio ad meritum, actio ad exemplum. *e* Exemplo, quod dicimus, ſic oculis ſubijciamus. Videt quis mendicum miſerrimum, ipſe non diues, animo dolet huius vicem, ſuſpicit cælum, agitque Deo gratias ob ſibi conceſſa, &, ô ſi, ait ipſe ſecum, & huius mendici penuriam ex integro ſubleuare poſſem, quàm id facerem hilariter! Hic talis, etiamſi nihil, aut exiguum quid det, mercedem tamen, ac ſi dediſſet, recipiet.

Pari modo ſi æger, ſeriò & ardenter exoptet, & preces fundere, & inediâ corpus affligere, aut alia pietatis opera exercere, ea tamen virium defectu præſtare nequeat, non minus Deum ſibi debitorem habebit, quàm ſi omnia illa quæ optarat facere, feciſſet. modò animus cum Deo ſic agat: Mi Deus, quàm ego in tuum honorem hoc libens facerem! ſed tu ſcis Domine, id in meâ poteſtate non eſſe. hoc ergo deſiderium & voluntatem meam in locum operis tibi ſubmiſiſsimè offero.

Hinc Chryſoſtomus ingenti plurimorum ſolatio affirmans: Da, inquit, indigenti, ſi minus habueris, vel ſuſpirium ſi profers,

omne

a Gen.c.22.v.12. b Ibid. c Gen.c.8.v.20.
d Seu bonus affectus, quem cum Intentione ſubinde confundimus.
e Bern.l.de grat. & lib.arbitr.

omne tribuiſti. nam in ſomnis ille oculus videt te dediſſe quod habueras. *a* Hinc & Gregorius: Ante Dei oculos, inquit, nunquam eſt vacua manus à munere, ſi fuerit arca cordis repleta bonâ voluntate. *b* Ideò & à fortunis pauperrimi, & à morbis afflictiſsimi tam opulenta & præclara poſſunt Deo ferre munera, quàm ditiſsimi atque ſaniſsimi. Non hoc opum aut virium negotium eſt, voluntatis eſt, quæ ſi verè bona ſit, & opes, & vires, & omnia exæquat. Quo modo eſt diſertus etiam qui tacet, fortis etiam qui compreſsis vel alligatis manibus: quo modo gubernator, etiam qui in ſicco eſt: ita & liberalis, & laborioſus, & obſequioſus eſt, qui vult tantùm, nec habet huius voluntatis ſuæ vllum alium, quàm ſe teſtem. Regius pſaltes: In me, inquit, ſunt Deus vota tua quæ reddam laudationes tibi. *c* Etſi, ô Deus, extra me non reperiam, quod aræ imponam, in meipſo tamen inuenio, quod tibi offeram: in memoriâ, in intelligentiâ, maximè verò in voluntate meâ repoſita ſunt, quæ tibi oblata, nunquam accepta non ſunt.

Hæc omnia diſertiſsimè confirmans Chriſtus: Quicunque, inquit, potum dederit, vni ex minimis iſtis, calicem aquæ frigidæ, *tantùm in nomine diſcipuli*, Amen dico vobis, *non perdet mercedem ſuam.* d Scio non eſſe omnium, hoſpitium præbere, & vitæ neceſſaria ſubminiſtrare, ergo quod pauperrimis quibúſque in manu eſt, hauſtum frigidæ præbeat ſitienti, *non perdet mercedem ſuam.* Ergo nemo per inopiam ſe excuſet, quò minùs ijs, qui Chriſti ſunt, ſubueniat, cùm ijs etiam beneficijs, quæ nullius ſunt æſtimationis, tam nobile ſit promiſſum præmium, *non perdet mercedem ſuam.* Et ne quis ſumptum lignorum in dandâ calidâ pro abluendis pedibus cauſſari poſsit, det ſolùm frigidam, nihilominus ob tam tenue & facile officium, ob rem etiam tantillam, *non perdet mercedem ſuam.* Non enim in hoc beneficij genere opulenta liberalitas, ſed pia voluntas, & recta Intentio attenditur. Æſtimat Deus opera magis è ſtudio & conatu, quàm è rei magnitudine, magis ex affectu dantis, quàm è doni pretio. Hinc etiam minimum quid & viliſsimum, in Chriſti honorem datum *non perdet mercedem ſuam.* In vilioribus iſtis fruſtra nos fatigari, puſillanimitatis noſtræ cogitatio eſt, non intelligentium, quanti Deus faciat, beneficium etiam viliſsimum, bonâ tamen Intentione collatum.

Hac de cauſsâ Auguſtinus: Deus, inquit, coronat bonam voluntatem.

lunta-

a Chryſ. hom. 7. de pœnit. ad finem. b Greg. hom. 5. in Euang.
c Pſal. 55. v. 12. d Matth. c. 10. v. 42. e Aug. in Pſ. 105.

luntatem, quando non inuenit facultatem. a Eiuſdem animi Bernardus dixit: Deus indubitanter tribuit bonæ voluntati, quod deſuit facultati. Quid planius, quàm quod volumus, pro facto reputetur, vbi factum excludit neceſsitas. b Nec ſine cauſsâ Parthenius cœtus beatiſsimæ Virginis Matris, menſtruis ſchedis ſubſcribi iubet, *Deſiderium Martyrij*. Quiſquis vult, fieri poteſt Intentione Martyr. Magni eſt vtique, Deum animo ſic affari: Quàm vellem, mi Deus, tibi è meo ſanguine propinare purpureum poculum: paratus ſum caput meum, & omnem vitam certæ morti obijcere, propter te. Profectò hic talis, cui non voluntas moriendi, ſed facultas deeſt, *non perdet mercedem ſuam*, eámque ampliſsimam mercedem. Sæpius in magnis vel voluiſſe ſat eſt.

At ſunt homines ignaui quibus æterna hyems eſt in pectore, ex horum numero ſi qui aut leui tuſsiculâ tententur, aut caput ſentiant grauatius, aut ſi aura afflet ſtrictior, voces tam pias vſurpare ſolent: ſacris hodie intereſſe non poſſumus, itaque manebimus domi, piè voluiſſe bonus Deus propriè feciſſe munerabitur; cùm deeſt facultas, ſufficit voluntas. Eâdem loquendi formulâ cùm Auaritia, tum Pigritia multorum ſe ſolatur. Cùm pauperes iuuandi ſunt: non poſſumus, aiunt, itaque voluiſſe iuuare ſat erit. Cùm ieiunium tolerandum: valetudo impedit, non poſſumus ferre inediam; itaque dies eſuriales, in nos nihil imperij ſibi vendicent. Cùm difficultas ardui operis, generosè perrumpenda: en, inquiunt, quis hoc poſsit? veniat ergo in locum operis Voluntas.

O ignauas pecudes non cælo natas! ò impiam hyemem expirantis animi! ſiccine veſtram vobis inertiam purgare, & à re diuinâ pro libitu abeſſe, ceteráque ad arbitrium omittere licet? nihil hæc ſocordiæ veſtræ patrocinantur. Aliud eſt, ô boni, difficulter & ægrè quid poſſe; aliud omnino non poſſe. Si ea omnia negemus nos poſſe, quæ difficulter poſſumus, quid tandem erit inter honeſta & pulchra quæ nos poſſe fateamur? pleraque enim omnia difficilia, quæ pulchra. Iſtud igitur (*cùm deeſt facultas, ſupplet Voluntas*) cauſſæ veſtræ nil penitus fauet: poſſetis, modò velletis. Si, quicquid non facilè fit, liberè omitti poſſet, quid demum honeſti aut præclari vnquam in opus exiret? habent hæc omnia ſuas quæque difficultates, quas qui fugit, præmium perdit. Pelecanus auis fluuiatilibus conchis ſe complet, eáſque ſtomachi calore concoctas remouit, eligitque ex his quæ ſunt eſculenta. Ita, ô torpidi Chriſtiani, ſi quid difficultatis

a Aug. in Pſal. 105. b Bern. ep. 77.

difficultatis & laboris deuorare volueritis, etiam difficilia vos poſſe ab effectu comperietis. Qui nucleum eſſe vult, frangat nucem. Non detrectat pugnam, qui amat victoriam: non metuit plagas, nec certamen refugit, qui lauream appetit. Quod autem negatur poſſe, hoc ſaltem ſeriò velle, ſit promptum. Sed progrediendum.

V. Consecvtio.

Summæ temeritatis eſt, vllum hominem iudicare, aut damnare ſceleris, non aperti, cùm Intentio quà omnes vel abſoluimur, vel damnamur, ſoli Deo ſit nota. Accerſebatur olim Moſes abbas, vt in fratrem qui deliquerat, ſententiam diceret. Venit ergo, ſed ſaccum arenâ plenum humeris detulit. Rogatus quid illud ſpectaculi ſibi vellet? Peccata, inquit, mea ſunt, quæ nec noſſe ſatis & vix ferre valeo; iam de alienis quomodo iudicauero?

Extremæ hoc prorſus audaciæ eſt, & vitium longè inuiſiſsimum Deo, animi arcana rimari velle, & ipſas aliorum cogitationes ad tribunal rapere, ac ſententiam in eas dicere. Tu quis es qui iudicas alienum ſeruum? Domino ſuo ſtat aut cadit. *a* Dominus illius, cor illius ſcrutatur; ſi Domino ſuo probetur, quid tu hîc te ingeris? propter quod inexcuſabilis es, ô homo, omnis qui iudicas, in quo enim iudicas alium, teipſum condemnas. Quot actiones ab omni æuo viſæ ſunt peſsimæ, quæ tamen ob Intentionem, non tantùm non malæ, ſed & laude fuerunt digniſsimæ. Ambroſius vir integerrimus lupanar ingreſſus eſt, ſed vt ſacros honores fugeret. Abraham eremita, veſtem mutauit velut apoſtata, & ſolitudinem deſeruit, ſed vt rediret ſanctior, ſed vt neptem à flagitijs abſtraheret. Pynuphius anachoreta ad Thaidem Alexandrinam diuertit, ſed vt eam à Veneris cultu auerteret. Quotuſquiſque noſtrûm eſt, ſi illorum aliquem ad infames latebras contendentem vidiſſet, qui non peſsimè ſuſpicatus, mox vt iudex proſiluiſſet cum dicto: Videte hominem impurum, qui ſub fornice laſciuas delicias quærit. Proniſsimum nobis fuiſſet hoc iudicare, ſed an non falſiſsimum fuiſſet hoc iudicium? Ergo, Quicquid agant homines, Intentio iudicat omnes. Quod verè dixit Bernardus: Intentionis propoſitum culpas diſcernit, & merita. *b*

a ad Rom.c.14.v.4. b Bern.epiſt.69.ad Guid.abb.

§. I.

In diuinis paginis res hæc longè clariſsima. Iacob Iſaaci filius, ille Abrahamo digniſsimus nepos, patrem maternis artificijs indu-

xit,

xit, fratrem ſpe amplisſimâ fraudauit, & tamen fauſtisſimam patris precationem impetrauit. Fuit vtique Iacob Intentionis optimæ, qui & hoc quoque meruit elogium: *Iacob autem vir ſimplex.* a

Phinees duos homines vnà confodit, nec tamen rotâ laceratus, aut in crucem actus eſt. facinus illius mirè Deo placuit: *Stetit Phinees, & placauit, & ceſſauit quaſſatio, & reputatum eſt ei ad iuſtitiam.* b Cain Abelem, Dauid Goliathum & Vriam, Ioab Abnerum & Amaſam, Herodes Magnus Aſcalonita, Bethlehemiticos infantes, Herodes Antipas Ioannem Baptiſtam, Herodes Agrippa Iacobum, Petrus Ananiam & Sapphiram interfecerunt: mera homicidia & vel manu vel iuſſu facta, ſed eorum Intentiones & cauſſæ longè diuerſisſimæ. Eodem modo Apoſtolus vnus, & quatuor Reges illam dolentium vocem pronunciarunt, PECCAVI. Dixit hoc Pharao, dixit & Dauid, nec non & Saul hoc dixit, hoc idem prorſus & Manaſſes rex, & Iudas Iſcariotes dixerunt, ſed heu quàm non pari effectu! nam vti diſpares prorſus Intentiones erant, ſic & effectus disſimillimi. Verisſimum etiamnum illud: Quicquid agant homines, Intentio iudicat omnes.

Et quantæ actiones videri poſſent laudatisſimæ niſi eas Intentio peſsima vitiaret. Illud Romani nominis inſigne dedecus, Catilina, ab opere cenſeri potuiſſet Apoſtolus, non ab Intentione. Æſtûs, frigoris, inediæ, ſitis patientisſimus erat. Iſta tolerabat, inquit Auguſtinus, vt immanisſimas expleret cupiditates: Apoſtoli vt eas premerent, & dominanti rationi ſeruire cogerent. c. Stirps Herodiana huius rei ſpecimen præbuit luculentum. Herodes Aſcalonita: *Vt & ego veniens*, inquit, *adorem eum.* veniſſet certè, ſed pugionem cruentum retuliſſet. Herodes Antipas Baptiſtæ parricida, Chriſto, quem Pilatus tranſmiſerat, viſo lætatus eſt quidem, ſed non vt Zachæus; hanc ei lętitiam curioſitas creabat; prodigium expectabat. Herodes Agrippa interfector Iacobi, concionatorem egit. nam, *concionabatur ad eos.* d ſed non vt populum erudiret, ſed vt ſeipſum in ornatu regio ſpectandum proponeret, ideò in ipſâ cathedrâ ab Angelo interfectus eſt. Quicquid agant homines, Intentio iudicat omnes.

Cùm ergo Deus non tam opus attendat quàm operantis Intentionem, Intentio autem ſciri nequeat niſi à ſolo Deo, nimium quàm audax & intolerabilis temeritas eſt, vllius hominis actiones, etſi peſſimæ videantur, iudicare. Hoc enim facere, eſt perinde atque dicere: Ego cerno hominis iſtius cogitationes, ego Intentioné illius intueor,

a Gen c.25.v.27. b Pſ.105.v.30. c Aug.l.2.de mor.Manich. d Act.c.12.v.23.

tueor, ego Chriſtus ſum, ego renes & corda ſcrutor, ego ſum Deus. Ex Orco hi tales iudices vociferantur: Nos inſenſati vitam illorum æſtimabamus inſaniam, & finem illorum ſine honore: ecce quomodo computati ſunt inter filios Dei, & inter ſanctos ſors illorum eſt. *a* Exteriora aſpeximus, & ab his interiora iudicauimus, ita noſter tam temerarius, támque fatuus error. Iobus in grauiſsimis illis ærumnis mira prolocutus, nunc diſputare cupiebat cum Deo, nunc peccata ſua appendi, & examinari trutinâ, nunc ſcire ſe aiebat quod nihil impij geſsiſſet: eiuſcemodi verba malignâ interpretatione cognati exceperunt, nec aliter iudicarunt, quàm eum velut hominem flagitioſum iure merito puniri à Deo, qui tamen Deo fuerat chariſsimus. O iudices temerarij & improbi! Atque hi tales, vt probè noſcantur, cùm in ſuis ſint cæci, in alienis ſunt oculatiſsimi: monſtro ſimile. Domeſtica & è propinquo ſua non vident; aliena etiam remotiſsima, vſque ad oſsium medullas ſcrutantur. Quin etiam vident in alio quæ nuſquam ſunt: ſolis ſuſpicionibus in aliorum vitia defigunt oculos, in quorum laudibus carent oculis. Si quid tenebrarum eſt, vident, noctémque non rarò in alieno ea inueniunt, in quo plena lux eſt, diem eſſe in denſiſsimâ nocte ita credunt. ita in nocte diem, noctem in die reperiunt, prodigioſo vbique errore. minima in alijs vitia, apud illos maxima ſunt; vitia ſua virtutes arbitrantur. quò fit vt in grauiſsimos errores labantur. nec mirum, oculos habent nequaquam ſimplices, ſed in alienis inuidia ac odio, in ſuis amore ſui grauidos. O non Areopagitarum, ſed cæcum nimis iudicium!

Cur in amicorum vitijs tam cernis acutùm,
Cum tua peruideas oculis malè lippus inunctis? b

Erraſti, & errabis hîc millies. Quicquid agant homines, Intentio iudicat omnes.

a Sap. c. 5. v. 4. & 5. b Horat. l. 1. Sat. 3.

§. II.

At hæc iudicandi libido totum Orbem turpiſsimè infatuat: Verè dixit Chryſoſtomus: Non facilè reperies quemquam expertem huius erroris. Omnes homines vt thronum non conſcendant, vt carnifices, vt fidiculas, ac compedes minimè habeant, attamen & ipſi quoque eos quos peccare intelligunt, iudicant in colloquijs, in communibus cœtibus, in conſcientiæ calculo. *a* Et Auguſtinus: Maxima, inquit, pars generis humani, indiſcreto iudicio ad reprehendendum

a Chryſ. hom. 5. in c. 2. ad Roman. ante med.

hendendum prompta, & parata eſſe probatur. cùm tamen non ita velit ab alijs iudicari, quomodo vult alios iudicare. a

Ita eſt prorſus; alteri alteros temerarijs iudicijs continuè flagellamus. Neque in ea tantùm, quæ mali ſpeciem præ ſe ferunt, ſententiam proferimus, ſed in ea etiam quæ benignam interpretationem non tantùm admittunt, ſed & exigunt, iniqui iudices ſumus. Quantum Roma vetus in Fabio Maximo hallucinata eſt; tantum, nec minus in Minutio. In hoc temeritatem pro fortitudine, in illo prudentiam pro timiditate grauiter auerſata eſt. vna tamen hora docuit, multitudinis eſſe proprium, nihil ſapere, temeréque iudicare, vt vbi conſilio eſt opus, euentum requirat. Sed omitto profana, quando ſacris teſtibus abundamus.

Cùm Moſes ex Æthiopiâ vxorem ſibi accepiſſet, mox ſoror connubium hoc malè interpretata, fratrem mordaci iudicio perſtrinxit. Neque ſanctiſsimus rex Dauid ſuæ coniugis acerbiſsimum iudicium potuit euitare.

Si quis patrij moris ignarus aut libidinoſus, vidiſſet Iacobum ad fontem Racheli ferentem oſculum, de læsâ caſtitate haud dubiam hauſiſſet ſuſpicionem, aut Iacobum ſibi ſimilem, hoc eſt, libidinoſum iudicaſſet. Quis Iuditham adeò comptâ in Aſſyrij ducis caſtra properantem intuitus, non ſimul peſsimè de illâ fuiſſet ſuſpicatus?

Longè aliter Ioſephus, ille beatiſsimæ Virginis caſtiſsimus ſponſus. Vterum geſtabat Domini mater, æterna Virgo, Ioſephus quia coniugem ſuam Angelo ſimiliorem norat quàm homini, in eam ſententiam adduci non potuit, vt ab eâ quidquam contra coniugij fas actum crederet. ita rem omnem iudicio diuino commendabat. Et quamuis argumentum ab oculis validiſsimum mouendæ ſuſpicioni vrgeret, huius tamen arcani iudex eſſe nequaquam ſuſtinuit. Et verò Chriſtus ipſe, iam morti proximus, cùm immaniſsimum facinus illorum qui ſe crucifixerant, negare non poſſet, excuſauit malitiam, & ſcelerum nefandam ſeriem, miti nomine appellauit ignorantiam.

Ita omnes verè Chriſtiani, cùm factum non poſſunt, Intentionem excuſant; cùm nec Intentio videtur excuſabilis, ſibi tamen iudicandi auctoritatem non ſumunt, ſed id omne, omnium iudici Chriſto transſcribunt. Hi ſanè norunt quàm verè dixerit religioſus ille ſcriptor: b In iudicando alios, homo fruſtra laborat, ſæpius errat, & leuiter peccat.

§. III.

a Aug. de temp. ſerm. 202. b Thomas à Kempis l. 1. de Imit. Chriſti. c. 14. n. 1.

§. III.

Narrat Anaſtaſius Sinaita, fuiſſe hominem in cœnobio, veſte quidem religioſum, moribus tamen minimè probatum, vt qui plurimum vitæ per otium & torporem exegit. Venit is ad extrema, iámque vicinus morti, nihil tamen formidinis aut horroris oſtendit. Sollicitos hoc habuit adſtantes, qui malè metuebant homini, ne vitæ parum emendatæ clauſulam apponeret non bonam. Itaque præſentium cordatior vnus: Mi frater, inquit, quantâ deſidiâ hucuſque vitam egeris non neſcimus, & ideò miramur, vnde tibi hæc ſecuritas tam periculoſa: gemitus & lacrymas hoc ſibi tempus poſcit, non intempeſtiuam hanc lætitiam. Ad hæc moribundus: Ita eſt, Patres, nec ego nego, inquit, vitam traduxi turpi ſocordiâ, nec vllas iam virtutes numero. Verùm, hac ipsâ horâ, omnium noxarum mearum chirographum attulerunt ad me Angeli, & verò etiam interrogarunt, num meas eſſe agnoſcerem? Quibus ego: Agnoſco, inquam, & doleo. Vnicũ tamen eſt, quod iudicem mihi promittat mitiorẽ. Ex quo monachum indui, niſi me fallat memoria, *Neminem vnquã iudicaui, nec vllius iniuriæ meminiſſe volui.* Obſecro igitur, mihi reo patrocinentur verba Domini dicentis: *Nolite iudicare, & non iudicabimini: dimittite & dimittetur vobis.* His auditis Angeli, peccatorum meorum chirographum lacerarunt. Hinc ego nunc hilaris & ſpei bonæ pleniſsimus, in Orbem alium migrabo. Hæc vbi moribundus fractâ voce narrauit, extremum vitæ ſpiritum edidit placidiſsimè. Et ne meam hîc fidem appelles, Lector, en eam ſignatis tabulis exhibeo. *a* Tanti eſt, ô Chriſtiani, tanti eſt vel vnicum hoc velle & poſſe, NEMINEM IVDICARE. Plurimum poterit apud iudicem Chriſtum, quiſquis poterit non iudicare apud ſeipſum. Ergo, Nolite iudicare, & non iudicabimini. *b* Quiſquis errare metuit, iudicare formidet.

Sed quis eſt qui hos errores velit cauere? Precabatur olim Anna, & ardentes preces largiſsimis diſtinguebat lacrymis. Vidit hanc Heli ſacerdos, & precantis os obſeruans, atque temulentam ratus: Vſquequo, ait, ebria eris; digere paulliſper vinum quo mades. *c* Iniquiſsimo iudicio feriebat, ſuſpicioſus hic ſenex, optimam feminam, quæ *cùm eſſet amaro animo, orauit ad Dominum flens largiter. Porrò Anna loquebatur in corde ſuo, tantúmque labia illius mouebantur, & vox penitus non audiebatur.* Hunc orantis habitum conſiderans ſacerdos, iudicauit

a S. Anaſtaſius in oratione de ſacrâ ſynaxi. Baronius tom. 8. Ann. 599. n. 14.
b Luc. c. 6. v. 37. c 1. Reg. c. 1. v. 12. & ſeqq.

iudicauit illam probè appoſitam, vano labiorum motu demurmuraſ-re verba. Tam falſum quàm temerarium iudicium; nec illo minus tale quod ſequitur.

Miſerat Hebræus rex Dauid ad Ammonitarum Principem qui ſuo nomine dolerent obitum parentis nuper defuncti. Credidit ille non officij cauſsâ ad ſe miſſos, ſed vt ſua omnia explorarent. In hanc ſententiam deductus, barbam ijs qui miſsi fuerant contra ius gentium abraſit, & veſtes turpiter circumcidit. Temeritas ingens, & quæ non impunè illi ceſsit. Enimuerò legatis barbam ademit, ſibi autem regnum. I, nunc, & optimæ mentis conſilia peſsimè interpretare. Pulchrè Gilbertus: Et praua Intentio, inquit, & peruerſa interpretatio, vtraque malignatio eſt, vtraque fellea, vtraque falſa, nihil habens cum columbarum naturâ commune. Oculi columbarum ſunt, qui nec falli volunt, nec fallere norunt. a

At Chriſtus ipſe, actionum noſtrarum omnium multò excellentiſsimum exemplar, heu quàm crebra, quàm & iniqua ſubijt iudicia! Phariſæi captatores acerrimi, cenſores impudentiſsimi, nequiſsimi iudices aſsiduè in ſpeculâ excubabant, ſi quid fortè in verbis factiſque Domini deprehenderent, quod inuido dente lacerarent. Seipſum ſubinde non vocatum ad cenas inuitabat Seruator: mox è ſuâ ſpeculâ proclamabant Phariſæi: Ecce vobis prophetam, vini amantem, comeſſatorem, menſarum aſſeclam. Cùm Dominus nobiliſsimam illam de paſtore & ouibus diſſertationem inſtitueret, multi auditorum non verebantur dicere: *Dæmonium habet, & inſanit; quid eum auditis?* b Si cui Chriſtus ſabbato valetudinem reſtituiſſet: mox iterum è ſpeculâ ſuâ prorumpebant Phariſæi, &: En, clamabant, hic homo ſabbatum audaciâ manifeſtâ violat. Quicquid demum egiſſet aut dixiſſet Ieſus, Phariſæa gens quàm primum maligniſsimam interpretationem apponebat. Nec mitiora iudicia in Domini diſcipulos ferebantur. cùm fame adacti ſpicas vellerent, cùm manus ſuperſtitioſè non lauarent, cùm ieiunium non vt alij obſeruarent, mox rigidâ cenſurâ notabantur: cùm denique diuino ſpiritu afflati facundiſsimè ſimul & conſtantiſſimè de Chriſto rediuiuo perorarent, fuerunt qui nequiſsimâ criſi facundiam hanc cauillati dicerent: quid miramini? facundi calices hoc poſſunt: boni viri largiùs obbibentes immaduerunt muſto, hinc tam diſerti.

 §. IV.

a Gilb.ſerm.40.in Cant.fin. b Ioan.c.10.v.20.

§. IV.

Nemo eſt qui hæc temerariorum iudicum ſubſellia poſsit effugere. Si quis paullò lautiore veſtitu incedat, mox eum ad iudicium raptamus, & more noſtro quærimus: Vnde huic quæſo tantum æris eſt, vt ſic ad omnem pompam ſeſe exornet? credibile, ipſum & dominum ipſius ex eodem viuere marſupio, & quod domino ſubtrahitur, in veſtes expendi. Si quis tritiore veſte contentus, curam omnem ad mores transferat; mox adſumus, &, O hominem auarum, dicimus, nec ſibi nec alijs bonum; vt numis parcat, veſtitum obſoletum ac humilem probat. Si quis Confeſsionis & Communionis ſacramenta plus alijs frequentet; mox eum cenſuræ & calumniæ ſequuntur, nec deſunt qui dicant: En ſimulatam ſanctitatem; alijs non minùs nequam eſt, ſed alium fingit ſe eſſe quàm ſit. Si quis crebriùs inediâ ſe maceret, mox ſibili & notæ: En abſtinentem Phariſæum, vt laudetur eſurit. Si quis fractis viribus & incommodâ valetudine ieiunium indictum non obſeruet; mox iterum peſsimæ voces, & nigrum theta: En hominem gulonem & ventri natum, qui ab vnius diei inediâ mortem metuit. Si quis ſolitudinis & ſilentij amantior, vitam cogitet religioſam, breui adeſt non vnus tantùm, qui eum his vocibus lapidet: Otium ſectatur iſte, & bonos dies; labor ei ſordere cœpit, aut deſperatio illum ad hæc conſilia protruſit. Si quis prauorum ſodalium fugiens, moribus viuere ſanctioribus conetur: hîc varij & inconditi clamores oriuntur; illi adulatorem, hypocritam iſti, miſanthropum alij nominant. Nemo tutus à volantibus his pugionibus, quibus multorum nomen turpiter configitur. Si quis cogitationibus ſuis immerſus tranſeat nec aperiat caput honoratiori, illicò proſilit iudex, &: En, exclamat, faſtum hominis & grande ſupercilium! Si quis obuium amicum non ſalutet, aut duriuſculum ſe faciat, in promptu eſt accuſatio, & iudicium: En, vociferantur, quàm iſte odium & hoſtilem animum non diſsimulet, en quàm dedignetur noſſe pauperes! Verè Auguſtinus: In homine, inquit, carnali tota regula intelligendi, eſt conſuetudo cernendi. a Sanctus Caſsius Narnienſis Antiſtes, vultu fuit rubicundiore, mox eum Totila ſacerdotem potulentum iudicauit. Vt autem omnibus liqueret iudicij huius falſitas, Caſsius in conſpectu Totilæ famulum eiuſdem à malo dæmone inſeſſum, ſigno crucis liberauit. b Vitalium integerrimæ vitæ monachum lupanari egreſſum, colapho excepit homo temerarius.

a Aug. ſerm. 147. de temp. b Greg. l. 3. dial. c. 6.

merarius. at mox deformis æthiops colaphum illum liberaliter rependit, & ipſe viri ſancti percuſſor furijs agitantibus amens & ſpumans, tandem ad ipſum Vitalium perductus eſt. Vitalius omnem iniuriam ſanctiſsimâ obliuione oblitterans, hominem ab impuro genio vindicauit. Interim alij curioſiores tugurium Vitalij luſtrantes, in chartâ repererunt perſcriptum: Viri Alexandrini, nolite ante tempus iudicare, quoadusque veniat Dominus. a O vocem in concionem omnium mortalium emittendam! Nolite iudicare, nolite, O viri Monacenſes, viri Auguſtani, viri Ratisbonenſes, &c. iudicare nolite.

Nihilominus, ah quoties, quàm temerè religioſorum hominum cœtus & iudicantur & damnantur, tam ſuperbiæ quàm auaritiæ, aliorúmque vitiorum? Quò quis ore promptior & audacior, hoc ſeuerior in eos iudex decretoriam ſententiam pronunciat inexorabilis; defenſionem non admittit, rationes non audit, nemini niſi ſibi aut ſui ſimilibus credit. Verè, Et nos in vitium credula turba ſumus.

Hinc fulminatrices illæ iudicum voces: crux ſuperbo huic Ieſuitæ; auarum illum Oeconomum ad leonem; ad ſcalas Gemonias improbum hunc monachum.

O mortales, quantum ſupplicij vobis imminet ab his iudicijs? Orbem pænè totum ad interitum trahunt, & impudica Venus, & temeraria Criſis: illic incontinentiâ homines & libidine furunt, iſtic iudicij ſupercilio in alienos lapſus ſæuiunt. Adeò vafer eſt diabolus, vt quos velut ſanctiores ad ſpurcam pecudum voluptatem pertrahere nequit, hos temerarij iudicij conſuetudine facillimè irretit. Nemo ferè eſt qui alijs hac in re norit parcere. Quanti reperiuntur qui vbiuis locorum ceram miniatulam, tanquam omniũ cenſores ſecum circumferant, & vbi demum quod diſpliceat vident, audiũntue, mox miniatulâ illud inſigniunt.

a Fusè. ſed paullò aliter hoc narrat Leontius Neap. Cypror. epiſc. in vitâ S. Ioannis Eleemoſ. c. 35.

§. V.

At dixeris: ſi quid narret fide digniſsimus, ſi quid hiſce meis oculis videam, ſi quid audiam his ipſis auribus meis, nihilominus ſententiam promere non audeam? Non audes, mi homo, nam & ſic falli potes, & ante te falſi ſunt hac ipſâ ratione innumeri. Ad Paſtorem presbyterum venit religioſorum quiſpiam, rogauitque veniam ſibi daret è cœnobio migrandi, nolle enim ſe cum

fratre illo qui tam malè audiret, diutius verſari. Cui Paſtor: Ne facile, inquit, malum credideris, quod audiuiſti. Ille contra è viri fidelisſimi relatu id ſe accepiſſe, & ideò abitionem vrgere. Ad hæc optimè Paſtor: Si, inquit, fidelis eſſet, nunquam id tibi dixiſſet. Suſurronum & detractorum nequitiam dextrè notauit. Sed licet quippiam ipſe videris & audiueris, tu tamen (ni tui officij ſit) iudex in viſa & audita eſſe non poteris. Si ſapis, dices: Hoc eſſe factum, ſcio, quo id animo, quâ Intentione, quas ob cauſſas, quibus impulſibus ſit factum, neſcio. Si tamen (quod fieri non poteſt) omnia tibi liquido forent percognita, tu nihilominus ſubſtringe iudicium, & Dorotheo *a* monente, dic apud teipſum: Heu mihi, quia ille hodie deliquit, ego forſan craſtinâ. ſtare mihi videor, cras forſitan caſurus & illum quidem fors facti iam pœnituit, quod mihi de me polliceri ſanè non poſſum. Bernardus: Etiamſi, ait, perperam actû quid deprehendas, nec ſic iudices proximum, magis autem excuſa. Excuſa Intentionem ſi opus non potes: puta ignorantiam, puta ſubreptionem, puta caſum. Quòd ſi omnem omnino diſsimulationem rei certitudo recuſat, ſuade nihilominus ipſe tibi, & dicito apud temetipſum: Vehemens fuit nimis tentatio. Quid de me illa feciſſet, ſi accepiſſet in me ſimiliter poteſtatem? *b*

Lex Chriſtiana non tantùm imperat: noli furari, noli fornicari, ſed & noli iudicare. Qui manducat, non manducantem non ſpernat: & qui non manducat, manducantem non iudicet. *c* Mirum, ter mirum! nos miſelli ad abſtruſisſimos angulos noſtri pectoris penetrare non poſſumus, & tamen parietes perfodere, atque aliena ſecreta ſcrutari tentamus; in noſtris marcente ac hebeti viſu ſumus, & vel cominus cæcultant nobis oculi (nam *delicta quis intelligit?* d) Et tamen alieni pectoris penetralia eminus peruidere, & de ijs iudicium ferre aggredimur. Hîc ego cum Chryſoſtomo vociferor: Vitam tuam, ô homo, animaduerte, in tuam ipſius conſcientiam deſcende. Quid vides feſtucam in oculo fratris tui; & trabem in oculo tuo non vides? Aut quomodo dicis fratri tuo: ſine, eijciam feſtucam de oculo tuo; & ecce trabs grandis, trabs ingens eſt in oculo tuo: Hypocrita eijce primùm trabem de oculo tuo & tunc videbis eijcere feſtucam de oculo fratris tui. *e* In quæ verba Chryſoſtomus: Qui tam acer, inquit, in alienis fuiſti, vt etiam exigua denotares, quemadmodum in tuis tam negligens extitiſti, vt etiam magna tranſcurreres. Velut ſi aliquis ſæuiſsimo hydrope, vel quolibet

a Dor.ſerm.6. b Bern.ſerm.40.in Cant.fine.
c Ad Rom.c.14.v.13. d Pſal.18.v.13. e Matth.c.7.v.3. & Luc.c.6.v.41.

libet inmedicabili languore conſtrictus, hunc quidẽ etiam negligat, eum verò culpet, qui exiguum in aliquâ corporis ſui parte non curat tumorem. Si verò malum eſt propria peccata non cernere, duplex iam aut triplex malum eſt iudicare alios, & in ſuo oculo trabẽ abſque dolore geſtare.*a* Verùm ita nos ſolemus, hic mos noſter eſt: diſsimulare propria negligenter, & inſultare impudenter alienis.

Quid agis, iudex temerarie? cùm nec auribus tuis, ſed neque tuis oculis tutò poſsis credere; imò ſi vel Angelus è cælo tibi narret quid alter fecerit, ne ſic quidem ſemper ſententiam in alterum dicere poteris, cùm nec Angelus humani pectoris arcanum rimari queat. Solus Deus eſt, *Dominus ſcrutans corda & probans renes.* b huic vni omnium hominum Intentiones perſpectæ ſunt. Cùm autem ab Intentione pendeat quàm quiſque nocens vel innocens ſit, quæ hæc temeritas noſtra eſt, ſuo Deum tribunali emouere, imò extrudere, & noſmet in eo reponere audaciâ incredibili: quæ hæc, inquam ego, temeritas, & quàm digna vltricibus flammis, Dei partes vſurpare, ſententiam in quoſuis liberrimè proferre? Hinc illa Iacobi Apoſtoli grauiſsima commonitio: Qui detrahit fratri, aut qui iudicat fratrem ſuum, detrahit legi, & iudicat legem. Tu autem quis es qui iudicas proximum? c

a Chryſ tom.5.orat.de prouid.& tom.2.in c.7.Matth.hom.24.poſt init.
b Hier.c.17.v.10. c Iac.c.4.v.11. & 13.

§. VI.

Tam autem fœdum eſt hoc & graue quàm commune ac vſitatum flagitium. Totus Orbis laborat exitiali hac, ſed ſuaui peſte. Iucundum eſt & volupe pleriſque omnibus, tam licente cenſurâ quoſuis notare. Ita vix vllum eſt vitium in hac vitâ frequentius, nec in vllâ vitæ parte denſior exiſtit humanæ mentis caligo, nuſquam maior ignorantia. Nam incerta pro certis affirmamus, aut ſi certa ſint, ad nos certè non pertinent; aut ſi pertineant, occulta pro manifeſtis iudicamus; aut ſi etiam manifeſta ſint, quo tamen animo ea facta ſint, ignoramus, nihilominus tanquam perperam facta perſequimur. Et eò ſæpe audaciæ progredimur, vt ob vnicum proditorem Iudam omnes Apoſtolos, totum Chriſti collegium; ob aliquot malos Præſules, omnes Pontifices, & Epiſcopos; ob religioſos aliquot exleges, totos religioſorum cætus; ob aliquot improbæ vitæ ſacerdotes, Clericos omnes & presbyteros; ob diſcordes aliquot coniuges, omnes matrimonio iunctos, ob infames aliquot virgines & viduas, omnem cælibem vitam; ob merca-

tores

tores aliquot iniuſtos, omnia mercimonia; ob perditos aliquot ciues aut opifices, totam ciuitatem; ob paucos Senatores aut Conſules non bonos, totum ſenatum; ob Principes aliquot, Reges, & Imperatores illaudatos, omnia magnatum faſtigia, iniquiſsimâ temeritate damnemus. Heu nimium hîc audaces ſumus, & pluſquam dici poteſt, temerarij qui noſtro iudicio æternum iudicem præuenire non formidamus. Veniet Chriſtus, vt iudicetur Mundus: quiſquis præuenit, non Chriſtus, ſed Antichriſtus eſt. Magiſtratus interpretes Dei ſunt, neque illis, tanquam diuinis oraculis, de quoquam, niſi quod auctore Deo cognouerint, pronuntiare licet. Si aliter faciant, ſuiſque affectibus ſeruiant, iudicium & ipſi ſeuerifsimũ ſubibunt. Hominibus vt hominibus iudicare vetitum.

Prohibuit Deus in priſcâ lege, ſacerdotem de leprâ iudicium ferre, ante diem ſeptimum. Tantæ res moræ fuit in diſcernendo morbo, qui tamen oculis cernebatur: & quomodo permittet bonus hic Deus, vt alter alterius iudicet Intentionem, quæ nulli patet oculo niſi diuino.

Fœderis Arcam non violarunt Betſamitæ, ſed paullò curioſiùs ſpectarunt. At ſuam hanc curioſitatem, quæ leuiſsima poterat videri, aut etiam pia, ſupplicio tamen luerunt longè grauiſsimo. Nam è primoribus ſeptuaginta, è plebe quinquaginta millia hominum vnâ ſtrage perierunt. [a] Quantò maius arcanum, obſecro, eſt Cor humanum, quàm arca illa lignea? Et tu tamen, quiſquis es, temerarie, hoc Dei archiuum non curioſo tantùm oculo, ſed & improbo iudicio reuelare audes, & alijs etiam in ſpectaculum vel irriſum proponere?

Liberrimè hîc iuxta & veriſsimè Chryſoſtomus: Si nullum, inquit, peccatum à nobis aliud fuiſſet admiſſum, pro hoc ſolo gehennæ nos tradi, ſatis abundéque ſufficeret. Quippe qui in aliorum delictis ſeueri & amariſsimi iudices reſidemus, noſtras autem trabes, oculis infixas proprijs non videmus: qui aliena, etiam minima ſollicite perſcrutamur, & ad condemnandum ceteros, omne vitæ noſtræ tempus abſumimus: à quo vitio neque ſæculi hominem, neque monachorum vllum facilè inuenies liberum. Et quidem cùm tanta ſit in hoc poſita comminatio, diuina enim ſententia dicit: In quo iudicio iudicaueritis, etiam ipſi iudicabimini. Cùm ergo mali huius pœna quidem tanta ſit poſita, libido verò aut voluptas, vt in ceteris ſolet peccatis, ex hoc nulla ſumatur, omnes tamen feſtini ac præcipites huic ſe vitio ſubiugarunt, tanquam ſi ſtudium nobis &

a 1. Reg. c. 6. v. 19.

& certamen eſſet propoſitum, quis ad hoc malum prior omnium perueniret. *a*

a Chryſ. tom. 4. l. 1. de compunct. cordis. circa med.

§. VII.

Ergo, quod præclariſsimè Seneca monet, Tollenda ex animo ſuſpicio & coniectura, fallaciſsima irritamenta: Ille me parum humanè ſalutauit, ille inchoatum ſermonem citò abrupit, ille ad cenam non vocauit, illius vultus auerſior viſus eſt. Nunquam deerit ſuſpicioni argumentatio: ſimplicitate opus eſt, & benignâ rerum æſtimatione. Nihil niſi quod in oculos incurret, manifeſtúmque erit, credamus: & quoties ſuſpicio noſtra vana apparuerit, obiurgemus credulitatem, hæc enim caſtigatio conſuetudinem efficiet non facilè credendi. *a* Addo nec temerè iudicandi. Porrò ij qui de omnibus malè ſentiunt, & quicquid egeris, vitio vertunt, non abſimiles ſunt cucurbitulæ medicæ, quæ eò tantùm facta eſt, vt impuriorem ſanguinem eliciat: ita temerarij hi iudices, optima relinquunt intacta, ſi quid autem inter aliorum virtutes non laudandum, ſi quid in alijs praui conſilij latet, in lucem, vt putant, protrahunt; ſimul omnia vitiorum virtutúmque nomina turpiſsimè confundunt: Demiſsi animi hominem, inertem aut ſimulatorem vocant; piè ſimplicem, fatuum; ſobrium, nimis auſterum; abſtinentem, delirum; ſerium in delinquentes, crudelem: ingenioſæ quieti vacantem, ignauum appellant; prouidum, cunctatorem & timidum nominant; parcum auaritiæ notâ inſigniunt; fortis & magnanimus illis contentioſus eſt; taciturnus pro illiterato habetur; modeſtus, inſiceti nomine infamatur: Contra verò adulatorem pro amico venerantur, & adulationem, amicitiam interpretantur; temeritas ab ijs ſub titulo fortitudinis laudatur; temulentia ſub hilaritatis ſchemate commendatur; pro cauto timidus; prodigus pro liberali; ſordidus & inhumanus pro parco & frugali accipitur; auarus induſtrij fert nomen; inuidus & iracundus in magnanimorum ſocietatem tranſeunt; ambitioſus & turgidus inter generoſos cenſentur; fraudulenti prudentium, ſuperbi conſtantium, garruli & laſciui affabilium titulos ſortiuntur; ceſſatores otioſiſsimi, inter quietos, velut Dij referuntur.

Súſque déque omnia vertuntur his iudicijs tam temerarijs, quibus magnam irrogamus Deo iniuriam, nam temerè nobis arrogamus quod ad ſolum Dei tribunal ſpectat. Et ſicut in Reipublicæ damnum

a Sen. l. 2. de Irâ c. 24.

nimum inſigne cedat, ſi quiſque ſibi iudicis auctoritatem aſsignet, controuerſias inter ciues ortas ſuo calculo diremptururus; aut ſi profani tribunalis iudex hominum ſacrorum cauſſas vi ad ſe trahat: Sic temerarium prorſus eſt, Chriſti iudicis, (cui ſoli perſpectiſsimum, quo quæque animo fiant) officium ſibi minime commiſſum liberrimè vſurpare. *Vnus eſt Legislator & iudex, qui poteſt perdere & liberare. Tu autem quis es, qui iudicas proximum?* Tu domi tuæ cadauer habes, cui lacrimas tuas impendas & tamen domum alienam quæris, vt in eâ mortuum defleas. ô miſer,

I, nunc, & noctes diſce manere domi.

Tuos priùs defle mortuos. Nox alta ignorantiæ te premit in cernendis rebus proprijs, & tu tibi diem polliceris in alienis?

Et quæ hæc audacia veſtra, ô Chriſtiani, *Nunquid faciem Dei quaſi laruam, accipitis, & pro Deo iudicare nitimini?* a Et quæ turpior ſit temeritas, quàm abditiſsima illa, vti eſt Intentio, quæ nemini vnquam præterquam ſuo Domino ſatis cognita eſſe poteſt, dijudicare? *Quis enim hominum ſcit, quæ ſunt hominis, niſi ſpiritus hominis qui in ipſo eſt?* b Imò & ipſummet hominis ſpiritum multa prætereunt, quæ diuinus ſolùm ſpiritus nouit, cui omnia patent pectoris penetralia. *Homo videt ea quæ parent, Dominus autem intuetur cor.* c

Rectiſsimè Franciſcus Aſsiſias Seraphicus, comitis ſui oculos in alienam mentem audaciùs immiſſos ſic retraxit. Iter egit Franciſcus, & obuium habuit in viâ hominem vultu lurido, & seminudum. Ingemuit altiùs hoc aſpectu vir ſanctus, doluítque ſibi non largiſsimam ſtipem ſuppetere. At Franciſci comes: Quid, inquit, mœrore afficeris pater? egeat indumentis hic homo, at forſan concupiſcentijs abundat? Franciſcus ad hæc ſeriâ frontè: Itáne frater, inquit, ſic tu de alijs iudicare? tuam illi veſtem quamprimùm da, ſed & abi, atque ad hominis genua ſupplicem te prouolue, ac dicti veniam pete. Ita diſces in poſterum non tam temerè ferre iudicium. Optimè factum: *Dominus intuetur cor*, non homo.

a Iob.c.13.v.8. b 1.Cor.c.2.v.11. c 1.Reg.c.16.v.7.

§. VIII.

Cùm ergo humanus oculus ad hæc interiora minimè pertingat, is qui temerè iudicat, vltione non humanâ homines ſed diuinâ flagellat. Super quo queſtus Iob: *Quare*, inquit, *perſequimini me ſicut Deus?* a Imò hæc vltio diuina non eſt, ſed eſt prorſus diabolica. Diabolus namque præcipiti iudicio Iobum incurſans: *Nunquid Iob, ait, fruſtra timet Deum?* b En, re incognitâ ſuſpicio ac iudicium falſum

&

a Iob.c.19.v.22. b Iob.c.1.v.9.

& iniquum. Quapropter Deus ipſe (quod Gregorius obſeruat a) quò noſtram iudicandi proniſsimam temeritatem coërceret, in Sodomæas turpitudines & flagitia, non priùs ſententiam pronuntiare voluit, quàm vndequaque ad amuſsim omnia exploraſſet. Ideò: *deſcendam*, inquit, *& videbo vtrum clamorem, qui venit ad me, opere compleuerint: an non eſt ita, vt ſciam.* b Quâ loquendi ratione declarauit Deus, ſe non relatu ſolo, aut leuibus coniecturis, ſed rebus penitiſsimè perſpectis in ius vocare.

At nos, non Dij, non Angeli, nec dum beati, ſed homines vaniſsimi, tribunal hoc non modeſtè conſcendimus, ſed impudenter inuadimus & irruimus; ſi quis obſtet, irrumpimus vi, & occupamus. Ita de occultis aſſeueranter, de incertis confidenter, de ambiguis indubitanter, de plurimis ad nos nihil ſpectantibus arroganter, de omnibus denique prauè & impiè iudicamus, cùm initiſsimi ſumus, minimùm ſuſpicamur. At hæc ipſa ſuſpicio, iudicium eſt, ſed nonnihil dubium, & leuibus coniecturis nixum.

Hanc autem tam temerariam ſuſpicandi ac iudicandi conſuetudinem, ingentia ſequuntur damna: Quiſquis ita iudicas, perſuaſiſsimus ſis, tibi grauius imminere iudicium, non ab hominibus tantùm, ſed à Deo. Vt enim peccata tua diligentiùs examinentur, ait Chryſoſtomus, legem priùs ipſe poſuiſti, ſeueriùs de his quæ proximus peccauerat, iudicando. Fidelis hîc monitor etiam Bernardus: Ita clemens eſto, inquit, in alienis delictis, ſicut in tuis, nec quemquam diſtrictiùs quàm te iudices: ſic alios iudica, vt ipſe iudicari cupis. Lex tua te conſtringit: iudicium quod alijs imponis, ipſe portabis. c In quo iudicio iudicaueritis, iudicabimini. d

Phariſæus qui vnà cum Publicano templum ſubierat, & precando quaſi certauerat, victus & damnatus eſt, non quòd Deo pro beneficijs gratias egiſſet, ſed quòd Publicanum temerè iudicaſſet, impium eum arbitratus quem pœnitentia iam expiauerat. Atquè vt præceps hoc iudicium ipſi Phariſæo plurimùm, ita nihil Publicano nocuit. Sic ſæpe, inquit Auguſtinus, e iudicandi temeritas nulli plus nocet quàm ipſi iudici. Pulchrè dixit abbas Paſtor: Sunt qui linguam contineant & ore ſileant, ſed quia intus non tacent, & corde iudicant, ideò ſine ceſſatione garriunt, ſed neminem iuuant, & ſibi plurimùm obſunt. f Et fit frequenter vt in eadem incidamus ipſi, quæ prius damnaueramus in alijs, vt vel ſic inſania noſtra diſcat erubeſ-

a Greg. l. 19. mor. c. 14. b Gen. c. 18. v. 21. c Bern. de inter. domo. c. 45. d Matth. c. 7. v. 1. e Aug. l. 2. de ſer. Dom. in monte c. 6. f Pelag. lib. 10. n. 51.

erubeſcere. Ita ſenex ille Machetes (Caſsiano memorante *a*) in ſeipſum queſtus : Reprehendi, aiebat, fratres meos in tribus, & in ijſdem ipſe grauiter deliqui.

Illud verò frequentiſsimum, vt, qui tam lynceus iudex eſt in culpis alienis, in ſuis noctua ſit & talpa. feſtuculam alieno inhærentem oculo educit ſolertiſsimè, trabem è ſuo tantum abeſt vt eximat, vt nec quidem videat. Hic temerarij iudicij mos eſt, nemini parcere, obuium quemque cenſurâ perſtringere, peſsima quæque de alijs ſuſpicari, omnium Intentiones rimari & examinare, ſuum penitus ignorare. Quod deplorans Gregorius : Stulti tantò [illegible], inquit, de alijs iudicant, quantò ſua profundiùs ignorant. *b* Siracides veriſsimè : Pes fatui facilis, inquit, in domum proximi. *c* quia ſuis neglectis, alienas ædes irruit & ſcrutatur.

Huc omnino ſpectat quod de comitijs Athenienſium, quiſpiam olim dixerat : Sapientes ac docti proponunt, indocti verò ac ſtulti iudicant & decernunt. Idem hîc fit : Homines modeſti & prudentes plurima quidem obſeruant, ſed iudicium ſemper continent, & ſubſtringunt ; ſtolidi & temerarij pauca capiunt, & omnia continuò iudicant. Euidente hoc indicio, à fatuis facillimum eſt diſtinguere modeſtæ ſapientiæ viros ac feminas. Et quemadmodum Apes cælo pluuio, & ſparſis per aërem nebulis, in aluearia conticiendo melli ſe recipiunt : ita homines bonæ mentis, & oris minimè venenati, in ſeipſos deſcendunt, ſecum ipſi habitant, & optimarum cogitationum mel faciunt, nec in apertum ſuo periculo euolant, cùm in rebus humanis omnia plena nebularùm cernant. Rectiſsimè prorſus : quid enim denſioribus nebulis inuolutum quàm humani cordis Intentio : Sermones audimus, actiones cernimus, Intentiones latent, nec vllius Lyncis oculi ad illam vnquam penetrauerint. Quicquid agant homines, Intentio iudicat omnes.

Ictericis, & ijs qui regio morbo laborant, omnia videntur eſſe cerei ac flaui coloris. huic ſanando morbo chelidonium plantæ pedis ſupponitur. Noxa hæc iudiciariæ temeritatis, Icteros eſt animi quæ omnibus hoc morbo laborantibus, non ſuo, ſed maligno colore omnia repræſentat. Qui ſanari cupit, à pedibus ſuis, hoc eſt, à ſuis affectibus medendi ducat initium. Affectum in alios non moroſum, non difficilem, non ſtomachoſum, non odioſum, non inhumanum, non hoſtilem gerat ; ſed potiùs mitem, benignum, facilem, qui omnia molliore contegat interpretatione, qui vitium oderit,

a Caſſ.l.5.inſtit.c.30. b Greg.l.14.mor.c.1. c Eccli.c.21.v.25.

oderit, non vitioſum, qui dicat: alia erit ipſius & melior Intentio quàm ſit actio: ſed errauerit, fòrs illum erroris iam pœnituit? Nobiliſsimũ hoc miſericordiæ genus eſt, non tam dando multa, quàm nihil iudicando beneuolum ſe alteri præbere. Qui ſuccum Ophiuſæ Æthiopicæ bibunt, ſerpentes à ſe & neſcio quæ terrifica monſtra putant videri? Qui ſuperbiæ, ambitionis, inuidiæ aut odij ſuccos hauſerint, omnia quæ viderint & audiuerint, carpent & damnabunt, ſeipſos duntaxat mirabuntur & extollent, tam ſibi ipſis pretioſi, vt dicere non vereantur: Non ſum ſicut ceteri hominum. *a* Morbus hoc ipſo peſsimus, quòd plerunque ſpernat remedia.

a Luc. c. 18. v. 19.

§ IX.

Et hoc eſt quod diuinus Paulus grauiſsimè inculcat, hoc illud eſt quod acerrimè nos dehortatus: Itaque nolite, clamat, nolite ante tempus iudicare: quoadusque veniat Dominus, qui & illuminabit abſcondita tenebrarũ, & manifeſtabit conſilia cordium. *a* Quid iudicatis præproperi, lis etiamnum pendet, & tota eſt ſub iudice. Adhuc dum ſecretiſsimâ quæque conſilia cordium in archiuo diuino latent, quò nulli hominum acceſſus; nondum dies dictus, necdum producti teſtes, aut peroratæ cauſſæ. Sed ſit tempus dicendi ſuis, non tamen hoc veſtrum, ſed Dei eſt, Deus *illuminabit abſcondita tenebrarum*. Tantiſper ergo, dum iudex omnium adſit, iudicia veſtra continete.

Hoc idem Chriſtus ipſe, contentiſsimè vociferatur: Nolite iudicare, & non iudicabimini: nolite condemnare, & non condemnabimini: Dimittite & dimittemini. *b* Ergo, *Nolite iudicare*, nolite dicta factáue dubia ſiniſtrè interpretari, vel delicta leuia exaggerare, vel crimina etſi certa diuulgare, vel calumnijs benefacta impetere, vel delinquentem deſperatæ ſalutis proclamare, nam hoc temerè iudicandi vitium Phariſæis eſt familiariſsimum, qui ſibimet omnia ignoſcunt, nihil alijs: *Nolite iudicare*, nam quiſquis in alios curioſus, ſeuerus, iniquus eſt cenſor, tales experietur cenſores & ſuæ vitæ, qualis ipſe fuerit alienæ: *Nolite iudicare*, alioqui ſubeundum erit vobis apud Deum quoque iudicium exactum, ſeuerum, rigidum: *Nolite iudicare*, nam adeò benignus eſt Deus, vt vel hoc ipſum Nolle veſtrum ampliſsimè remuneraturus ſit; hoc veſtrum erit præmium, *Non iudicabimini*: Vos orbis Iudex non vt reos gehennâ damnandos, ſed vt amicos cælo donandos humaniſsime affabitur die omnium ſupremo.

a 1. Cor. c. 4. v. 5. b Luc. c. 6. v. 37.

Aſcetarum aliquis, Ioſephum abbatem interrogabat in hunc modum: Quid obſecro, mi Pater, faciam? ſtipem quam largiar, non habeo; tot moleſtias ægerrimè tolero, quid ergo mihi faciendum ſuades? Ad hæc Ioſephus: Si horum, inquit, nihil poſsis facere, hoc age, & neminem iudica: multum fecit, quiſquis hoc potuit. *a* Sed quàm multi ſunt, qui hoc, etſi facillimum, nolunt potiſ. In quos Chryſoſtomus meritò excandeſcens, in illa Domini verba (Nolite iudicare) ſic diſſerit: Si ergo non per vnam, ſed per omnes, vt ita dicam, vias, & per omnes aditus currimus, & feſtinamus occupare gehennæ ignes, & non ſolùm pro his, quæ laboris aliquid & continentiæ videntur exigere, proni in ea ruimus, ſed etiam pro ijs quæ leuia ſunt, & neque neceſsitatis aliquid, neque illecebra quidquam continent aut voluptatis, pari lineâ vtrobique præuaricationis damnamur. Arguimur enim ex his facilibus & leuibus quòd etiam in illis quæ videntur laborioſa eſſe, propriâ ignauiâ deſidiâque delinquimus. Nam dic mihi, quid laboris habet, vt non iudices alium, neque peccata aliena diſcutias, neque condemnes proximum tuum? imò verò magis in diſcutiendo & perquirendo aliena commiſſa labor eſt, & iudicare de alterius mente, ſumma difficultas. Quis verò hoc audiens credere aliquando poſsit, quòd cum poſsimus ſine labore ſeruare mandatum, laboramus, & nitimur, vt præuaricemus. Si per otium & negligentiam peccaremus, eſſet fortaſſe aliquid veniæ his qui laborare nequiſſent. Vbi verò laboratur vt peccetur, ſtudiúmque adhibetur & contentio, quatenus prætereatur mandatum, quis eſt qui pro hoc malo veniam ſperet? Hoc enim eſt contendere aduerſus eum qui præcepta dedit, & bellum legibus eius inferre. *b*

Ex hac Chryſoſtomi ratiocinatione liquet, illam iudicandi temeritatem eâ de cauſsâ inter grauiora flagitia cenſeri, quòd ea legem ſeruatu facillimam procaciter euertat. Quiſquis à ſe illud vnicum, NOLO IVDICARE, impetrauit, iam obtemperauit legi. Quòd ſi te tanta iudicandi libido ſtimulat, audi obſecro eundem Chryſoſtomum optimè ſuadentem his verbis: Vis iudicare? tua iudica. Nemo te accuſat, ſi teipſum condemnes: accuſat autem ſi non iudices; accuſat, ſi teipſum non arguas; accuſat ſtuporis. Vides quempiam iraſci, irritari, aut aliquid aliud facere graue & indignum? ſtatim etiam tu quoque cogita, quæ ſunt tua, & ita nec illum valdè condemnabis, & à peccatorum onere te liberabis. Si ſic

a Pelagius è Græco libell. 10. n. 51.
b Chryſ. tom. 5. l. de compunct. cordis circa med.

ſic vitam noſtram componamus, ſi eam ſic exerceamus, ſi nos ipſos condemnemus, non multa fortè peccata admittemus, multa autem bona & præclara faciemus, ſi mites ſimus & modeſti. a

Hæc de iudicijs temerarijs neceſſariò erant interſerenda. Et pænè certum, quò quis minùs ſuam examinat Intentionem, tantò promptius iudicat alienam, ſed ſuo damno, quod plerunque tantò eſt grauius, quò minus ſentitur.

a Chryſ. hom. 21. fine in ep. ad Hebr.

CAP. VIII.

QVÆ SIT RECTÆ INTENTIONIS *Praxis.*

MAthematicis figura rotunda omnium perfectiſsima eſt, cuius idem & principium, & finis eſt: Actiones hominis nobiliſsimæ ſunt, quæ vno gaudent & principio, & fine, Deo, Deique honore. Qui tam puram & candidam mentis ſinceritatem actionibus ſuis omnibus induit, nunquam non plurimum emeretur: & facillimum eſt huic tali, plus vno die promereri, quàm alius poſſit anno integro. Sanè oblata Deo, vti Saluianus loquitur, non pretio ſed affectu placent. Hoc eſt quod egregiè Theologus ille dixit: a Chriſtianos non per verba, ſed per aduerbia cælum adipiſci: cum non attendendum, vt actio bona ſit, quàm vt bene fiat, neque enim ieiunare ſolum, aut orare, & eleemoſynas dare, aut aliud præclari quippiam patrare, cælum obtinet, ſed rectè ieiunare, benè orare, piè eleemoſynas dare, omnia ſanctè facere: duplici Eliæ ſpiritu; geminis bobus ad portandam Arcam; duobus pullis ad perficiendum ſacrificium eſt opus, ſcilicet opere bono, & bonâ Intentione.

Ceterùm reſtat exponere, id quod in rebus animi & ſalutis præcipuè ſpectandum, vt ſcilicet non tam laboremus, quâ ratione ſalubria monita capiamus, aut memoriæ tradamus, quàm quo modo audita in opus educamus, & ſic iſta diſcamus, vt quæ fuerunt verba, fiant opera, & vt inſtitutionem probemus rebus. b Facere docet lex Chriſtiana, non dicere. Ergo hoc iam agamus, & quomodo reipsâ actionibus diuerſis, Intentio iungenda ſit, exponamus.

a Phil. Boſq. par. 4. Acad. conc. 14. n. 11

b Sen. epiſt. 20. initio.

§. I.

Ad auſpicium diei.

Initium ergo ſumamus à lucis exordio. Prima omnium cogitatio quouis die ad Deum eat. Præclarè Laurentius Iuſtinianus: Prima vox, inquit, prima cogitatio, primus affectus diuinam reſonet laudem, & illi ſe ſincero corde committat. a Atque ſi de verbis agatur, hæc eſſe poſſunt.

O mi amantiſsime Deus, totius diei huius actiones, ad gloriam & honorem tuum tibi offero, In nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, Amen.

Addi poteſt:

O bone Ieſu, per paßionem tuam te rogo, ab omni prauâ Intentione, hodiè me conſerua.

Nec aliud quàm hoc ipſum ſomni principium ſit. Neque enim ſine culpâ ignorare poſſumus, diabolum in hoc diei aut noctis confinio eſſe occupatiſsimum, quando hoc ſatagit veterator, vt hominem ſemiſomnem peſsimis cogitationibus ſuauiter præoccupet, & in eo vel inuidiæ, vel libidinis, vel impatientiæ ſemina ſpargat in totum diem plurimùm valitura. Nouit Orciniana hæc vulpes, dimidium facti ſe habere, ſi tam induſtriè cœperit. Idcircò vigilandum tam ad diei principium, quàm ad finem, nam & noctem cacodæmon ex voto habet, ſi noctis initium fecerit ſuum. His igitur temporibus potiſsimùm, caſtiſsimis cogitationibus muniendum eſt pectus, ne illud hoſtis priùs expugnaſſe ſentiatur, quàm obſediſſe.

a Laur. Iuſt. l. de diſcipl. c. 10.

§. II.

Ad ſingulas horas.

Vtiliſsimum prorſus exercitium eſt, & magni momenti, horis ſingulis ſe Deo Deíque matri commendare, exitum vitæ cogitare, atque ita rectam Intentionem reſtaurare. Huic fini commodiſsimum, ſingulis horis Dominicam orationem, aut, Angeli ſalutationem recitare, illúdque (Nunc, & in horâ mortis noſtræ) affectu excitatiore pronunciare. Et quî enim poteſt benigniſsimus Deus illi non optimum vitæ finem concedere, qui eum aliquot annis, omnibus horis petijt? Poteſt quidem Deus, neminis debitor, hoc ipſum æquiſsimè negare, ſi velit, tametſi quis mille annis nullâ non horâ id petijſſet. Verùm, *Sentite de Domino in bonitate*: a *Pater veſter de cælo dabit ſpiritum bonum petentibus ſe*: b Omnia quæcunque petierimus in oratione credentes, accipiemus. c Ergo qui ſibi quàm optimè

a Sap. c. 1. v. 1. b Luc. c. 11. v. 13. c Matth. c. 21. v. 22.

optimè conſultum volet in nouiſsimâ vitæ horâ, id horis ſingulis à Deo Deíque matre flagitet. Ad hanc vtiliſsimam pietatem promouendam Leo D. Pontifex Max. omnibus qui quot horis ſalutationem Angeli pronunciarent, mille dierum indulgentias conceſsit. Paulus V. in eodem ſolio ſucceſſor, Anno Chriſtiano M. D C. X I. hoc ipſum confirmauit. a Rectiſsimè fecerit, qui ad priorem illam, tres precatiunculas iſtas adiunxerit:

Benedictus Deus in æternum.

Miſerere mei Deus, ſecundum magnam miſericordiam tuam.

O Dominus meus, & Deus meus, ego me tibi offero in omne tuum beneplacitum.

Hæc ideò addenda, quia tunc maximè renouatur bonæ Intentionis ſtudium, cùm quis ſeipſum diuinæ voluntati quàm integerrimè committit. Ludouicus Bloſius teſtatur, ſanctam Gertrudem diuinitùs eius rei admonitam, trecenties ſexagies quinquies hæc verba pronunciaſſe: *Non mea, ſed tua voluntas fiat, ô amantiſſime Ieſu.* b Hoc nemini non imitabile eſt, ídque cum laude, vti præclarè idem Bloſius: Nulla, inquit, præſtantior oratio eſt, quàm vt quis petat gratiſsimam Dei voluntatem, in ſe, & in omnibus alijs fieri. c

Cui tale nullum eſt exercitium, huic eunt horæ, & dies, huic hebdomades, & menſes, & anni effluunt, quibus tamen rariſsima Dei memoria eſt, vix vnquam & non niſi frigidè de Deo cogitatur, quod non tantùm nō Chriſtianum, nec humanum, ſed ferinum eſt.

Si quis autem omnes actiones ſuas, ad generalem Intentionem, velut ad regulam, cupiat dirigere, hanc ei formulam damus Intentionis optimæ.

O mi amantiſſime Deus, ego me meáque omnia, ad ſanctiſſimam voluntatem tuam in omnibus conformare vnicè deſidero.

Hæc vna, omnes bonas Intentiones complectitur, nec eſt quidquam homini ad veram tranquillitatem & felicitatem expeditius, quàm idem in omnibus velle quod Deus. Quiſquis ad hunc apicem pertingit, ſupra omnes procellas eſt, & proximus cælo.

a Vide Triſmegiſtum Chriſt. l. 2. c. 3. §. 2. b Bloſ. Monil. ſpirit. c. 11.
c In Inſtit. ſpirit. c. 8.

§. III.

Ante orationem, ſacrum, examen conſcientiæ, confeſſionem, communionem.

ORATVRVS ſic animo ſecum ſtatuat. 1. Orabo vt Deum honorem, colam, & laudem. 2. Vt Deo placeam, & gratum ei ſacri-

ficium exhibeam, & ſic in eius gratiâ me conſeruem. 3. Vt Deo meo grrtias agam, pro illius in me liberalitate, & beneficijs innumeris. 4. Vt ſatisfaciam pro noxis meis. 5. Vt animo & corpori neceſſaria impetrem; vires, valetudinem; animi lumen, mei ipſius notitiam, 6. Vt obtineam virtutis augmentum in hac vitâ, gloriæ in alterâ, 7. Vt voluntatem meam cum diuinâ magis magiſque vniam. Perfunctoriè non orabit, qui ad orationem tam feriò ſe præparabit.

Fuit ſacerdos qui horarijs precibus has Intentiones ſanè pias præfixerit.

Preces MATVTINAS dixit in honorem ſanctiſsimæ Trinitatis, pro conuerſione omnium in peccato letali exiſtentium.

LAVDES, vt vocant, recitauit in honorem omnium ſanctorum Angelorum, pro omnibus ſuis inimicis, & obtrectatoribus.

PRIMAM, in honorem Chriſti Ieſu ad columnam flagellati, pro ſuorum peccatorum veniâ, & virtute ſibi maximè neceſſariâ impetrandâ.

TERTIAM, in honorem Chriſti Ieſu ſpinis coronati, pro Regibus & Principibus Chriſtianis omnibus.

SEXTAM, in honorem Chriſti Ieſu eâ horâ crucifixi, pro omnibus eo die ſingulariter afflictis.

NONAM, in honorem Chriſti Ieſu eâ horâ exſpirantis, pro omnibus eo die animam agentibus.

VESPERAS, in honorem beatiſsimæ Virginis Mariæ exanimem filium tunc complectentis, pro omnibus eo die defunctis.

COMPLETORIVM, in honorem omnium Sanctorum Cælitum, præcipuè tutelaris Angeli & Patroni, pro felici perſeuerantiâ in bene cœptis.

Nobiliſsimum hoc orationis condimentum eſt, ſi ſint qui eo velint vti ſeriâ imitatione, piáque conſuetudine. Bloſius ſacerdoti hanc precatiunculam ante Canonicas preces dicendam ſuggerit: *Domine* IESV, *ego pro tui honore humiliter obedire, & tibi fideliter ſeruire, téque purè laudare deſidero, in vnione illius perfectiſsimæ attentionis quâ tu patrem oraſti & laudaſti in terris: & quia ſine te nihil poſſum, adiuua me gratiâ tuâ.*

AVDITVRVS ſacrum, eaſdem quas Oraturus, Intentiones ſibi proponere, ſed & has addere poterit. 1. Sanctiſsimum hoc ſacrificium, ô Deus, cum ſacerdote tibi offero, vt teſter te eſſe Deum, Dominum, Conditorem meum, cui omnia méque totum debeo. 2. Vt

particips

particeps fiam tanti myſterij, in quo verum Chriſti corpus & ſanguinem offerri firmiſsimè credo. 3. Vt pro viuis ac defunctis orem.

Examinatvrvs conſcientiam, hæc præmittat. 1. Rationes à conſcientiâ meâ exigam, vt meipſum noſſe diſcam. 2. Vt conſcientiæ puritatem obtineam. 3. Vt tam crebros relapſus in priſtinas noxas ſtudioſiùs caueam. 4. Vt apud Deum in gratiâ maneam, & per hanc actiones meas illi commendem. 5. Vt confeſſioni faciendæ hac ratione me præparem. Qui diligit cordis munditiam, propter gratiam labiorum ſuorum habebit amicum regē. a

Obitvrvs Confeſsionem, hæc ſibi proponat. 1. Firmè ſtatuo animum meum ſacerdoti aperire integerrimè. 2. Meipſum accuſando ſubmiſsionem exercebo. 3. Cum Deo in gratiam redire cupio. 4. Turpi mole mearum ſordium, & pœnis ob eas debitis liberari appeto. 5. Conſcientiæ tranquillitatem, & ardentiorem ſpiritum in diuinis obſequijs obtinere deſidero.

Perceptvrvs Euchariſtiam, ad hæc animum intendat. 1. Diuinum epulum accedam, vt Dominicæ Paſsionis memoriam in meipſo reuocem, iubente Domino: Hoc facite in meam commemorationem. b 2. Vt Chriſto meo per amorem quàm arctiſsimè vniar. 3. Vt contra diaboli tentamenta, & inſidias omnes meipſum muniam. 4. Vt Deo meo verè deuotiſsimus & ſubiectiſsimus fiam. 5. Vt omnigenam gratiam, omniúmque virtutum, præſertim Humilitatis, Patientiæ, & Charitatis incrementum conſequar.

a Prou. c. 22. v. 11. b Luc. c. 22. v. 19.

§. IV.

Ante quaslibet virtutum actiones.

Gratificatvrvs gratiam alteri, præſertim non adeò benemerito, hæc apud animum ſuum voluat. 1. Huic homini, ô Deus, gratiam hanc præſtabo pro ſingulari quo in te ſum affectu, & vt te Dominum meum, qui in omnes etiam hoſtes benigniſsimus es, pro viribus imiter. 2. Vt ego maiorem apud te gratiam ineam, & poſt hanc vitam, ampliorem gloriam obtineam. 3. Vt tibi morem geram, qui mihi charitatem in alios, etiam inimicos, tantopere commendaſti & præcepiſti.

Datvrvs ſtipem, hos ſibi fines conſtituat. 1. Benignè faciam egenis, ad maiorem Dei gloriam, vt vniuerſis illius beneficijs me gratum exhibeam. 2. Vt quod mihi fieri velim, id alijs faciam, & vt mendiculorum vtilitati ſeruiam, eóſque Chriſtianâ charitate

complectar. 3. Vt Orbis iudex æquiſsimus, mei quoque miſereatur, quando ipſemet miſericordibus promiſit miſericordiam.[a] 4. Vt pro noxis meis ſatisfaciam. 5. Vt meritum ac præmium æternum, quantum in me, augeam.

Porrò expedit ſummopere, vnam eandémque actionem pluribus ad Deum Intentionibus dirigere, hoc enim mirabile dat incrementum amori diuino. Nam cùm multiplicantur actus, augetur habitus. At verò recta Intentio amoris actus eſt, igitur his actibus amoris multiplicatis, neceſſe eſt amor ipſe mirificè augeatur. Vt autem rerum omnium quas Numinis honori agimus, plures Intentiones velut in parato habeamus, paradigma ſubijciemus, ad quod omnes actiones alias licebit conformare. Hoc ſit exemplo: Eſt qui extra legem & eſuriales dies ieiunium velit ſeruare; vt autem iſtam à cibo abſtinentiam Deo reddat commendatiorem, hanc precatiunculam præmittet.

O mi amantiſsime Deus, hoc ieiunium tibi offero. 1. Ad gloriam tuam & ad Ieſu Chriſti crucifixi honorem, in vnione omnium ieiuniorum, quæ filius tuus Dominus noſter, cùm in deſerto, tum alibi tolerauit. 2. Ita nunc ieiunare ſtatui, ob amorem in te. 3. Et vt tibi gratior ſim. 4. Dignè reſque tibi gratias agam ob innumera tua in me beneficia. 5. Vt etiam maiorem gratiam & ſublimiorem paradiſi gloriam promerear. 6. Eaſque virtutes quæ mihi in hac vita neceſſariæ ſunt, impetrem. 7. Vt pro peccatis meis pœnitentiam agam, pœniſque mihi perferendis me exonerem. 8. Vt immoderatam cibi vel potûs appetentiam refrenem. 9. Vt caſtitatem, ſtatui meo conuenientem, illibatam conſeruem. 10. Vt Chriſti Domini mei veſtigijs inſiſtam, qui, vt mihi exemplo eſſet, ieiunauit.

O mi Deus, ego tibi hoc ieiunium, omnes afflictiones ac miſerias meas, & quicquid animo vel corpore paſſus aut paſſurus ſum, ſimul etiam omnia omnino opera mea, tam cogitationes, quam dicta & facta tibi offero, ad tuum honorem, per merita Chriſti Ieſu Domini mei, qui tecum viuit & regnat in ſæcula ſæculorum, Amen

Cùm ab Eccleſiâ, confeſſario, aut alijs præceptum eſt ieiunium, decem ſuperioribus illis, addi poteſt hæc vndecima Intentio.

11. Vt obediam, & Eccleſiæ legibus ſatiſfaciam.

Sed & hæc duodecima.

12. Vt hoc (illúdue) beneficium, quod peto, à te impetrem.

Eadem hæc oratiuncula, pauculis mutatis, præmitti poteſt quibuſcunque alijs virtutum actionibus. Atque vt huius rei ſpecimen demus: Eſt qui actum heroicum, quem vocant, actum generoſum, difficilem, arduum velit exercere, & ſuam Deo caſtitatem aſſerere, hanc oratiunculam velut ſcutum objiciet:

a Matth.c.5.v.7.

O IESV

O IESV *caſtiſſime, ſtatuo cum tuâ gratiâ caſtitatem ſeruare inuiolatam. omnibúſque carnis irritamentis pro viribus repugnare. 1. Vt ſanctiſſimo nomini tuo plus inde honoris accedat. 2. Vt ego tibi magis magiſque placeam, & accuratiùs inſeruiam. 3. Vt tot ſanctiſſimarum Virginum, tot aliorum caſtiſſimorum hominum, tótque puriſſimorum Angelorum ſuauiſſimâ ſocietate gaudeam, & ſic vberiori gratiæ me præparem. 4. Vt eſſeni tibi vnis motus, & omnem carnis petulantiam retundam atque ſic noxas priores eluam. 5. Vt præmium ſingulare, cæleſte, æternum caſtis omnibus promiſſum obtineam.*

Eſt porrò, cui cum iracundis, peruicacibus, præfractis hominibus agendum ſit, hic ergo vt Chriſtianâ ſubmiſsione & manſuetudine omnem verborum contumeliam poſsit concoquere, his ſeſe Intentionibus præmuniat, & precatiunculam opponat iſtam:

O IESV *mitiſſime, ego iram & omnem verborum acerbitatem deteſtor, cupióque cum omnibus manſuetè & benignè agere. 1. Vt gloriam tuam amplificem. 2. Vt te magiſtrum meum imiter, qui tuis diſcipulis omnibus hoc vnicè commendas: Diſcite à me quia mitis ſum, & humilis corde.* a *3. Vt omnibus bono ſim exemplo, neminem lædam, nec vllum ad iram aut impatientiam prouocem. 4. Vt in meipſo tranquillitatem animi, cum alijs amicitiam & pacem conſeruem. 5. Vt extremâ vitæ horâ te iudicem eò benigniorem experiar. 6. Vt te Dominum meum ſponſorem ac debitorem habeam à quo manſuetis promiſſum: Beati mites, quoniam ipſi poſſidebunt terram,* b *beatam ſcilicet illam viuentium. 7. Vt eò altiùs euchar in cælo, libenter omnibus me ſubmittam, cùm ſciam illud longè certiſſimum: Qui ſe humiliauerit, exaltabitur.* c

Eſt qui tetricum, ſeuerum, rigidum habeat dominum, aut ſimilem huic dominam, aut etiam plures non tam dominos quàm reges, ſiue humaniores tyrannos. Hic ergo vt generoſâ obedientiâ hero ſuperbo etiam & imperioſo pareat; ſemetipſum adigit ad obſequelam, his Intentionibus:

O mi Deus, voluntatem tibi meam offero, & conſtituo ijs omnibus quibus obligor, promptè, integrè, ſincerè obſequi. 1. Vt dum homini obedienter ſeruio, tuæ voluntati tuíſque iuſsis obtemperem, nam noui à quo mihi dictum ſit: Qui vos audit, me audit, & qui vos ſpernit, me ſpernit. *d* 2. Vt tot mala immorigeris & rebellibus imminentia euitem. nam & illud, noui, quis dixerit: Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit. non eſt enim poteſtas niſi à Deo. quæ autem ſunt à Deo ordinata ſunt. Itaque qui reſiſtit poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit. qui autem reſiſtunt,

a Matth.c.11.v.29. b Matth.c.5.v.4. c Matth.c.23.v.12.
d Luc.c.10.v.16.

ipſi ſibi damnationem acquirunt. *a* 3. Vt victoriâ mihi præſcriptâ meipſum triumphem, nam nec iſtam iuſsionem ignoro: Serui ſubditi eſtote, in omni timore, dominis non tantùm bonis & modeſtis, ſed etiam dyſcolis. hæc eſt enim gratia, ſi porpter Dei conſcientiam ſuſtinet quis triſtitias, patiens iniuſtè. *b* 4. Vt à veſtigijs Domini & Seruatoris mei non abeam, qui propter me, factus obediens vſque ad mortem, mortem autem crucis. *c* 5. Vt promiſſum ingens obedientiæ præmium adipiſcar, ſcio namque quanti Deus hanc vnam virtutem æſtimet, Melior eſt enim obedientia quàm victimæ. *d* Et: Vir obediens loquetur victoriam. *e* Tanti eſt Ludouico Bloſio, ſuam alterius voluntati ſubijcere, vt dixerit: Qui relictâ propriâ voluntate, facit humiliter ad honorem Dei, voluntatem alterius in re licitâ, magis Deo placet, quàm ſi multo tempore corpuſculum ſuum pane & aquâ tantùm ſuſtentaret, aſperíſque flagellis cruciaret ex voluntate propriâ. Victoriam loquetur vir obediens. Sed & illud addit Bloſius notatu dignisſimum, & quod rectæ Intentionis ſtudium mirificè commendat: Acceptius obſequium, inquit, homo præſtat Deo, quando à vano & non neceſſario viſu, auditu, olfactu, guſtu vel tactu diſcretè abſtinet, voluntatem ſuam in huiuſmodi rebus, putè propter Deum, mortificans, quàm ſi mortuos ad vitam temporariam reuocaret. *f*

Eſt qui carnem ſubinde ſentiat refractariam. vt ergo hanc beſtiam cicuret, & dicto faciat audientem, vario illam ſtratagemate adoritur: nunc cibo fraudat. nunc ſiti cruciat, nunc edulia præſtantiora vilibus emutat, nunc ad offertam ferculis menſam eſurire docet; iam vigilijs torquet, iam flagris coërcet, iam laboribus vexat, iam moleſto itinere fatigat; modò ei veſtem ſetis horrentem inijcit, modò in rigidum cubile illam abijcit, modò alijs rigoribus exercet: vt hæc omnia & Deo grata, & animo ſint ſalutaria, harum Intentionum induſtriâ ſeipſum extimulat:

Hanc pœnitentiæ myrrham è cruce tuâ collectam, mi bone IESV, tibi offero; hanc egomet mihi vim inferam. 1. Vt tuum honorem dilatem. 2. Vt meum in te amorem augeam. 3. Vt tuam in me beneuolentiam mihi magis deuinciam. 4. Vt tuis in me beneficijs maximis, continuis reſpondeam. 5. Vt improbam carnis rebellionem comprimam. 6. Vt ſcelerum meorum pœnas, meipſo iudice & vindice, dependam. 7. Vt hac tam piâ vibeatorum ſedes expugnem.

a ad Rom.c.13.v.12. b. 1 Pet.2.v.18. c ad Phil.c.2.v.9. d 1.Reg.c.15.v.22.
e Prou.21.v.28. f Bloſ.in Tabellâ ſpirit. mihi pag.576. col.2

gnem. Ad hanc Seruatoris dictum me animat: Regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud. a

a Matth. c. 11. v. 12.

§. V.

Ad labores aut etiam dolores rectè tolerandos.

Laboratvrvs, aut negotium ſuum quodcunque curaturus, hæc animo verſet. 1. Hunc laborem meum, ô Deus, quem cum curâ, impigrè, fideliter & accuratè obibo, tibi ad tuum honorem offero. 2. Vt vitam meam in obſequium tuum impendendam ſuſtentem. 3. Vt ad obedientiam me exerceam (ſi labor præſcriptus ſit aut imperatus.) 4. Vt charitatem in alios demonſtrem (ſi labor alijs etiam profuturus ſit.) 5. Vt ad ſubmiſsionem me excolam (ſi opus ſit abiectum, & ignobile.) 6. Vt patientiam diſcam (ſi labor moleſtus, difficilis, & incerti euentûs ſit.) 7. Vt carnem otio & petulantiæ pronam, opere frangem & edomem.

Cùm aduerſa ingruunt, cùm moleſtiæ, tædia, difficultates, afflictiones, anxietates fatigant, çùm quid obtingit graue & perpeſſu aſperum, tunc maximè vigilet Recta Intentio. Quando autem vix quiſquam eſt qui non vel vnico die centenas habeat occaſiones exercendæ patientiæ accuratiſsimè hoc agendum, vt eâ quâ par eſt Intentione cuncta perferantur. Plurimos reperias, qui & valetudinis, & facultatum, & famæ nominiſque iacturam faciant; ægri, inopes, contempti, ſed quia nihil tranquillè, nihil patienter, nihil non repugnanter patiuntur, quia omnia non aliter ferunt, quàm quòd cogantur ferre, nunquam non impatientes & queruli, ideò nihil promerentur, niſi ſupplicia & pœnas, intolerantibus debitas. Nam quod illis Deus ſubmittit in pharmacum, hoc illi mutant in venenum. Hîc ergo negotium ſuum ſedulò agat Intentio recta, vt quod ferendum eſt, cum lucro & quæſtu nobili perferatur, fiátque è neceſsitate virtus.

Quotieſcunque igitur res incommodæ & aſperæ; graues, afflictæ, turbidæ ſunt, qui lædi non vult, his Intentionibus ſe armet. 1. Hoc quicquid eſt, mi Deus, patienter tolerabo, vt ad tuam ſanctiſsimam voluntatem, meam conformem, cùm certò ſciam, hoc à te, meo bono, in me immiſſum eſſe. 2. Iſtud, mi Ieſu, libenter perferam, tui amore, & vt tuis veſtigijs, quæ mihi hanc viam ſignarunt, inhæream. 3. Aduerſa omnia hilariter & excipiam, & patiar,

tiar, vt priorem vitæ improbitatem luam, Dei fauorem, & gloriæ futuræ præmium augeam. Maximæ artis eſt, quælibet MALA BENE PATI poſſe. Sed & maximi lucri eſt erudita hæc patientia. Optimè Ludouicus Bloſius: Etiam exigua moleſtia, inquit, propter Deum æquanimiter tolerata, incomparabiliter præſtantior eſt, quàm ſint multa & grandia bonorum operum exercitia. a

a Bloſ. in Inſtit. ſpirit. c. 8.

§. VI.

Ante ſtatûs mutationem; ad ſacerdotium, aut Religionis ingreſſum.

Orta eſt quondam inter eruditos ac Religioſos viros quæſtio, quis omnium Ordinum ſit rigidiſsimus? Varij varia ſuper eâ quæſtione pronunciarunt: illi, S. Brunonis, hi, S. Franciſci rigidos fratres, alij alios vitam maximè auſteram viuere cenſebant. Tandem vnus auditis omnium ſententijs: Pace, inquit, veſtrâ dixerim, viri: quà de ſcientiâ non malè, quà de experientiâ iudicaſtis peſsimè: Non eſt in orbe Ordo magis adſtrictorij rigoris, quàm ſit matrimonium: ídque argumentis diuerſis firmare ingreſſus eſt. Veriſsimè hic omnium videtur dixiſſe, ſi quidem non eâ quâ par eſt Intentione matrimonium ineatur. Qui aut Reginam pecuniam, aut Dominam Formam, aut Heram Nobilitatem tantùm in coniugem adſciſcit, miſerijs ſeſe implicat innumeris; Verè in ordinem hic ſeſe redigit, ſed rigidiſsimum: Vxorem ducit, Libertatem vendit. Ita ſolet Deus ſæpiſsimè corruptam Intentionem punire (experientia loquitur) vt qui delicias, aut diuitias Intentione peruerſâ quæſijt, rixas & diſſenſiones inueniat perpetuas. Heu quid æquè miſerum eſt, quàm toties vel ab inuito confeſsionem hanc edi: Nec poſſum tecum viuere, nec ſine te.

Hoc tale coniugium inteſtinis bellis afflictum, rectè dixeris viuum inferorum ectypon, *Vbi nullus ordo, ſed ſempiternus horror inhabitat.* a Videte igitur qui coniugium cogitatis, vt illud Intentione quàm ſaniſsimâ ordiamini. Non proſapiæ ſolùm, neque ſolùm formæ, aut pecuniæ nubendum eſt: optimi ac probiſsimi mores quærendi ſunt. Imprimis illud curandum, ne impares iungantur. Hæc enim imparitas non poteſt non eſſe ſeminarium litigij. Ante omnia recta ſit oportet vtriuſque coniugis Intentio, ne Achab & Iezabel, ſed vt Tobias & Sara, vt Ioacim & Suſanna conueniant. *Hi namque qui coniugium ita ſuſcipiunt, Vt Deum à ſe & ſuâ mente excludant,*

a Iob. c. 10. v. 22.

ſtudeant, & ſua libidini ita vacent, ſicut equus & mulus, quibus non eſt intellectus, habet poteſtatem dæmonium ſuper eos a Ergo non antè in coniugium mutua eat conſenſio, quàm recta Intentio. Huius Intentionis formulam dat Tobias iſtam: Domine, tu ſcis quia non luxuriæ cauſsâ accipio coniugem, ſed ſolâ poſteritatis dilectione, in quâ benedicatur nomen tuum in ſæcula ſæculorum. *b* Sed ad ſacerdotes & homines religioſos me verto.

Hîc gemitus velim & ſuſpiria pro me loqui. Heu vereor, ne fortè ſint qui in Sacerdotium veniant, non vt pium officium, ſed vt largius alimentũ inueniant, vt penum congerant, vt culinam inſtruant, vt cellam impleant. taceo peiora, quæ tamen obliquè ſuggerere ſolet Intentio praua, etiam tunc cùm ad honeſtiſsima tendimus. Vetus ſed æqua eſt querela de ſacerdotibus. Dei loco clamat Malachias: *Quis eſt in vobis qui claudat oſtia, & incendat altare meum gratuitò? non eſt mihi voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum, & munus non ſuſcipiam de manu veſtrâ.* c Perinde ſi dixiſſem, quamuis miniſtrorum meorum labores nolim eſſe ſine ſtipendio quo ſe alant, nolo tamen eos officium ſuũ, ob finem adeò vilem præcipuè facere. Obſequio meo cumprimis ſtudeant, commodum ſuum pro additamento habeant. Hinc liquet letalem eſſe noxam, diuinum officium, & huiuſcemodi munia, eâ præcipuè Intentione exequi, ne reditus annui cenſuſque amittantur. Pari modo ad ingreſſum Religionis ſummè neceſſaria eſt ſinceritas Intentionis. Ah, metuo ne forſan aliqui, etiam ad Religionem properent, non vt religioſè viuant, aut infra omnium vilitatem ſe abijciant, ſed vt parentum aut cognatorum auaritiæ non diſpliceant, vt dies quietos & ſuaues reperiant, vt tandem emergant, & inter ceteros emineant, vt in ſolium, eò alioqui nunquam peruenturi, conſcendant: imò tam ſubdolæ nequitiæ eſt mala Intentio, vt nonnunquam per ipſam vitæ auſteritatem delitias quærat, & illic indulgere velit genio, vbi omnes ſeruiunt Chriſto.

O Sacerdotes, ô Religioſi (vos appello quoſcunque non ſincera huc agit Intentio) hoc eſt toto cælo aberrare, & non in vno delinquere, ſed in omnibus. Si vobis hac viâ libeat pergere, ad inferos rectà tenditis. Ergo aut ſemitam aliam inſiſtite, aut Intentionem peſsimam mutate. Hàc ire, & hoc animo, perire eſt.

Quiſquis ergo ſacerdotium aſpirat, non ſuum, ſed Dei honorem ſincerâ Intentione quærat, non tondere oues aut deglubere velit, ſed paſcere, non meliorem victum, ſed ſanctiorem vitam cogitet.

Quiſquis

a Tob.c.6.v.17. b Tob.c.8.v.9. c Malah.c.1.v.10.

Quiſquis in religioſam familiam adſcribi deſiderat, in vnam atque vnicam Dei gloriam totus intendat, nec quidquam aliud precupiat, quàm Deo perfectiùs ſeruire, fortiter agendo, & ſuſtinendo plurima. Cui non in voto eſt, quotidie multum perpeti pro Chriſto, ad Chriſti ſcholam ne veniat. Qui pati non vult, ineptus eſt diſcipulus in hoc lyceum. Abite, delicati abite, abite: procul hinc impatientes & queruli; ſed omnium primi hinc recedite ſuperbi. Exeſte religioſi, qui cathedras, qui claues, aut mitras quæritis. Omnia vitia odit Religio, ſed ante omnia Superbiam, è quâ omnium vitiorum propago eſt. Angelos & diabolos cælum vnum non capiebat, nec vnum cœnobium aut collegium Humiles & Superbos.

Nimia hæc morum diſcrepantia eſt; in veram ſocietatem nunquam coalitura.

Igitur, ô Sacerdotes, ô Religioſi, videte, cauete; æternæ ſalutis negotium non cæco impetu aggrediendum eſt. Ad hæc ſacra dux eſſe non poteſt niſi recta, ſincera, puráque Intentio. Quiſquis ad ſacerdotiũ, quiſquis ad religionem alio venit duce, vel comite, quàm bonâ Intentione, aut hinc ad priſtina redibit, aut hîc certè interibit.

§. VII.

Chriſti actionibus noſtras eſſe iungendas.

Incredibile dictu eſt quantum conferat in hoc bonæ Intentionis exercitio, ſuas Chriſti actionibus iungere, & ſic eas diuino Patri offerre. Hortatus ad hoc Paulus: Omne, inquit; quodcunque facitis, in verbo aut in opere, omnia in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti. *a* Sanctiſsimè fecerit qui cum hoc auctario nobiliſsimo, ſua omnia diuinæ Maieſtati obtulerit. In exemplum ſint hæc paucula:

O mi Deus, hunc ego laborem meum tibi offero, cum omnibus filij tui Domini mei laboribus.

AVT.

Iſtud quod ego patior, cum omnibus ijs, quæ in terrâ paſſus eſt filius tuus, tibi conſecro.

AVT.

Hanc ego actionem, hanc orationem, hanc fatigationem meam ad filij tui actiones, orationes, & fatigationes velut guttulam in mare deferens, appono, ſimúlque tibi omnia immolo.

AVT.

Pater æterne, hanc ego neceſſitatem, hanc miſeriam, hoc grauamen, hoc impedimentum, hunc mærorem, hos dolores, hanc tentationem, calumniam

a ad Coloſſ. c. 3. v. 17.

tem, tribulationem, vnitam Paſsioni & ærumnis Vnigeniti tui, tibi offero, ad æternam tuam gloriam.

AVT.

O mi amantiſsime Deus, ego me meaque omnia tibi offero, per vnicum filium tuum, ad omnium hominum ſalutem & laudem nominis tui æternam a

Sic actiunculæ noſtræ etiam viliſsimæ, ſic miſeriæ & calamitates noſtræ vniuerſæ, Chriſti actionibus, iniurijs, doloribus & cruciatibus coniunctæ ſummi pretij dignitatem induent, nec poterunt cæleſti Patri non eſſe acceptæ. Hoc nil aliud eſt, quàm plumbi granulum in liquatum aurum immittere, & auream illi nobilitatem donare: aut aliquot aquæ guttulas in dolium generoſiſsimo Falerno plenum ſpargere, & ad vini dignitatem attollere: ſic & opera noſtra ex ſe imperfecta, frigida, defectuum plena Chriſti operibus iuncta, pretium acquirunt maximum; ab vnione hac tam excellenti. hoc eſt enim veſtibus Eſau optimis induere Iacob. *b*

Hac de re præclariſsimè Bloſius: Conſueſcat, inquit, tam illa quæ agit, quàm ea quæ patitur, coniungere atque vnire operibus & doloribus Chriſti per orationem ſiue deſiderium. Sic enim ipſa opera & grauamina, eius, quæ ex ſe vilia, obſcura, atque imperfecta ſunt, nobiliſsima, clariſsima, Deóque gratiſsima erunt. Ineffabilem namque dignitatem ex meritis Chriſti, quibus vnientur, accipient. Et: Bona opera illius qui iſtud piè obſeruat, excellunt incomparabiliter bona opera eius qui non obſeruat. *c* Idem hoc ipſum in ſuo ſpeculo confirmans: Si bona opera, inquit, & exercitia tua copulaueris vnieríſque actibus & exercitijs Chriſti, atque ita obtuleris illa Deo in laudem æternam: erit ſanè iſta oblatio ipſi domino longè gratiſsima, & opera tua claritatem dignitatémque ineffabilem recipient, ex actibus Chriſti quibus vnientur. Plumbum tuum (vt ita dicam) mutabitur in aurum optimum, & aqua tua in vinum excellentiſsimum. *d* Ita omnia Dominus familiariſsimis amicis ſuis reuelare dignatus eſt, vt nos hac ratione opera noſtra reddamus nobiliſsima; hac ratione noſtram inopiam ex inexhauſto meritorũ Chriſti theſauro ſubleuemus, & animas noſtras eiuſdem Chriſti meritis exornemus: hac denique ratione pro peccatis noſtris facillimè ſatisfaciemus. *e*

Hoc ſacrificij genus ita placet diuinis oculis, vt Chriſtus voluerit ſibi à beatâ Gertrude, omnes omnino actiones minutatim etiam offerri.

a Bloſ. Monil. ſpirit. c. 3. fine. & Inſtit. ſpirit. c. 9.
b Gen. c. 27. v. 15. c Bloſ. Inſtit ſpirit. c. 9. initio. d In ſpec. ſpir. c. 5. fine.
e In Inſtitut ſpirit. c. 9. fine.

offerri, eâ nimirum ratione, vt vel litteras quas pictura, bolos quos ſumptura, verba quæ dictura, paſſus quos factura, anhelitus quos captatura fideli obſequio quaſi adnumeraret. a Ecquid Deus hæc minutim poſtulat? Vt homines ſuis obſequijs intentos, & fideles faciat ac diligentes, qui etiam minimos in rebus Domini neglectus caueant. Quia verò noſtra Intentio ſubinde dormitat, & actiones noſtræ ſæpe ſteriles ſunt ac languidæ, vult ſuauiſsimus Dominus nos compendio hoc vti, & noſtras ſuis actionibus, Intentionem noſtram ſuæ, quam ipſe in terrâ habuit, coniungere, ſicque diteſcere. Hinc illud Eccleſiæ quotidianum & perpetuum Per Chriſtum Dominum noſtrum. Hæc autem noſtrorum cum Chriſti operibus coniunctio fieri poteſt, non tantùm actionis principio, ſed etiam fine, aut medio. Quemadmodum recta Intentio non ſolùm initio, ſed & medio, ac fine vitiari poteſt. Aliqui bona Intentione incipiunt, pergunt aliquamdiu, vbi autem occaſionem cernunt exerrandi, de facili ſeipſos inueniunt, & Deum quem ante quæſiuerant, corruptâ Intentione deſerunt. Aliquot huius farinæ homines ipſi Chriſto in diſciplinam ſe tradidere. Intentione vtique bonâ cœperunt, perrexerunt aliquanto tempore, inter Domini diſcipulos cenſi. Tandem eâ dicendi vi perorauit Chriſtus de pane viuo, ſed & ſpiritum eſſe qui viuificet, carnem non prodeſſe quidquam, vt hoc *multi audientes ex diſcipulis eius dixerint, durus eſt hic ſermo, & quis poteſt eum audire?* Hîc illorum recta Intentio vacillare, hîc ad caſum inclinare, hîc cadere. *Ex hoc multi diſcipulorum eius abierunt retro, & iam non cum illo ambulabant.* b En, non incepiſſe tantùm, ſed & finijſſe rectâ Intentione virtutis eſt.

Ideo continuâ hîc opus eſt reſtauratione, nunquam hîc ceſſandum, recta Intentio continuè vrgenda, manè præſertim, ſub ſacro, ad cuiuſuis laboris initium, & ante ſomnum his interuallis diei recta Intentio renouanda, hîs ſaltem pauculis verbis: Domine, *hæc* omnia propter te. Aut: Tuo honori, Domine, hoc faciam. Aut: In tuam gratiam, mi Domine, hoc patiar. Ah, ingemiſco cùm cogito, nos à beſtijs etiam in ruborem dari. Narrant Eelphantem fuiſſe in vrbe Colchin, qui operas diurnas præbere ſolitus erat ad portum & res marinas. Eum fortè vrbis Præfectus vrgebat, vt Liburnicam (nauim) quam commouere cœperat, deduceret porrò in mare. Ille abnuere, inſtare alter multis blanditijs; elephas laborem hunc conſtanter auerſari, ad extremum Præfectus, ſaltem in gratiam

a Vide ſupra l.1.c.5. §. 5. b Ioan.c.6.v.61. & 67.

gratiam Luſitaniæ regis id vellet, orare. Hîc immane dictu, Elephas, clarè hæc duo verba ingeminat, *Hoo, Hoo*, quod Malabarum linguâ eſt, *Volo, Volo*; ac ſine morâ nauim traxit in mare. a Tanti erat elephanto, regis Luſitani gratiâ laborare. Quid nos ratione præditi, diſciplinæ capaces homines? quoties præfractè reſiſtimus, & imperata etiam leuia detrectamus, etſi millies inuitemur: *Eia quæſo, in gratiam Chriſti Domini, Ad voluntatem regis cæleſtis, Ad gratiam Ieſu crucifixi.* Ne ſic quidem mouemur: ad nobiliſsima hæc inuitamenta obſurdeſcimus, vel beſtijs contumaciores.

At quibus ſalua eſt ſemper ſinceritas Intentionis puræ, cùm quid faciendum, in ſupremi regis gratiam, promptiſsimè illud vel centies ingeminant: *Volo, Volo.* Propter te, mi Domine: Et quamuis ad hoc præſtandum, me nulla vis adegerit, licet nullum præmium, nec ſupplicium vllum hoc mihi perſuaſerit, nihilominus tamen in Chriſti gratiam, hoc libenter præſtabo; Propter te, mi Domine, hæc faciam, hæc omittam, hæc perferam, propter te Domine.

In omnium poteſtate eſt, hæc dicere, hæc ſentire & velle: nec valentibus, nec ægris hæc difficilia. Alioqui agendo multa, nihil agimus. Sine mercede labor eſt, quandocunque eſt ſine rectâ Intentione. Qui perdere non vult operam, aſsiduam gerat rectæ Intentionis curam.

a Chriſtoph. à Coſta in hiſt. aromatum. operâ Caroli Cluſij, editus Antuerpiæ An. 1582.

CAP. IX.

QVÆ SINT SIGNA RECTÆ INTENTIONIS.

HEbreæ plebis homines magnam partem rudes & aſperi, tamque obtuſo captu erant, vt ægerrimè crederent, quod non oculis cernerent. Vt ergo ſuis ipſi oculis exploratiſsimum haberent, quid ſit Intentio mala & præuaricatrix, voluit Deus vt manna quod ex præſcripto in ſabbatum collegiſſent, integrum, recens, incorruptum ſeruaretur. quod verò contra legem aut vitioſè prouidi, aut repetendi laboris pertæſi, in alios etiam dies collegerunt, id omne mox corruptum, vermibus cœpit ebullire. Hîc neque locus, neque vas in quo cæleſte hoc alimentum aſſeruabatur, neque ipſum manna in culpâ fuit, ſed ſola voluntas & Intentio praua, legi ſe ſubijcere dedignata.

Hoc Deus Hebræorum oculis ſic obiecit, tanquam ſi è cælo

proclamaſſet: Cernitis tandem immorigeri, quid voluntas poſsit in homine, quid ſit velle aut nolle obedire, quid bona maláue Intentio progignat? hi vermes rebellionis veſtræ teſtes ſunt. hos fructus producit contumax voluntas veſtra, & peruerſa Intentio. ſpectate hæc oculis, attrectate manibus increduli.

Cum Chriſtianis Deus poſt Filij tot conciones, aliâ ratione agit: bonæ malæque Intentionis ſigna ijs etiam proponit, ſed magis recondita, & non tam oculis quàm animo cernenda.

Si quis corporis oculos conſideret, eos admodum eſſe garrulos, quamuis ſine voce comperiet. Illi namque ſuâ garrulitate dominum ſuum ſæpiſsimè produnt, cùm ex oculis valetudinem & morbum, hilaritatem, & mœrorem, odium & amorem deprehendere ſit facillimum: latentes hos affectus oculi euulgant. Porcus quà interiora corporis, ſimillimus homini, morbum ſuum linguâ & oculis detegit aſpicienti. Si ferendum ſit iudicium quàm ſana ſit hominis actio, interrogandus eſt interior illius oculus, Intentio: Si oculus tuus ſimplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit. En tibi, ab oculo diſcitur, quod de toto corpore pronuntietur.

At ſicuti nil artis eſt ſcire, morbum in oculis deprehendi, niſi & ſciatur quibus ſignis & indicijs deprehendatur: ita non ſatis eſt noſſe vitæ probitatem ab Intentione probâ colligi, niſi etiam nouerimus, quæ probæ Intentionis ſigna ſint & indicia, de quibus nunc agendum eſt. Igitur vt fidem ſibi quiſque habeat, & rectâ ire viâ ſe credat, duodecim ordine ſigna numerabimus, è quibus ſuam cuiuis facile erit Intentionem æſtimare.

I. SIGNVM BONÆ INTENTIONIS.

Non facilè turbari, non tumultuosè aut turbulenter rem aggredi. Indoles eorum non bona eſt, qui inconſultâ leuitate ad labores accedunt, qui cum impetu agunt omnia, & in res non veniunt, ſed rapidè feruntur; æſtuant, manus pedéſque iactant, anxij trepidant, ac ſi ſuis curandis defuturum ſit tempus; inquietiſsimi diſcurſant, tanquam primo aggreſſu omnia deproperaturi. Quid opus hac æſtuatione & impetu? Feſtina lentè, mi homo. Conſilio eſt opus, non impetu, Quinto Curtio monente. Qui principio tam contentè currit, citò deficit: qui gradu clemente ac preſſo incedit, etiam progreditur, & minùs fatigatur. *Qui feſtinus eſt, pedibus offendet.* a Temperanter ſumendum eſt illud priſcorum: Sis in conſilijs cochlea,

a Prou. c. 19. v. 2.

lea, in factis aquila. Itaque ſub initium plerunque placidè inceden- dum, dum ab ipſo inceſſu accreſcat vigor. Nota nobis verba ſunt à præceptis de Chriſti Imitatione: Quòd homo non ſit importunus in agendo. *a* Et: Sint actiones tuæ ſub te &c.

Qui ſinceræ Intentionis eſt, in negotijs etiam impeditiſsimis hoc verſat animo: Deus mihi hæc negotia dedit curanda; vtique dabit etiam tempus & gratiam ad ea conficienda: Deo laboro, & eius honori, facióque quod mearum virium eſt: bonus Deus curabit cetera. Itaque quod etiam poëtæ monent, Permitto Diuis cetera. *b*

a Imit. Chriſti l. 3. c. 39. b Horat. l. 1. Carm. ad Taliarch. Odâ 9.

II. SIGNVM BONÆ INTENTIONIS.

In omni actione ſic affectum eſſe, vt ſi quæreretur, quorſum hæc? Promptiſsimè reſponderet: Ad maiorem Dei gloriam. Quorſum illa? Ad hanc ipſam. Quorſum iſta? ad eandem. Sicut viator interrogatus quà viam teneat, ſine morâ reſpondet, Ingolſtadium, aut Viennam, aut Pragam, aut Romam. Atque ſi vel leuiter itinere ſe deceſsiſſe intelligat, quàm primum in viam regiam redit. Qui ſolùm animi cauſſâ deambulaturus exit, ſæpe nec panem, nec pecuniam ſecum defert, nec enim tabernam ingredi in animo eſt. At qui peregrè ituri, aut nummos ſumunt in viam, aut panes; vti ferè ſolent homines à pago, & cùm venter iam mugire & magnũ inane queri incipit, annonam ſuam è ſacciperio extrahunt, & ſolantur oblatrantem ſtomachum. Ita prorſus homo rectæ Intentionis, qui ſe nunquam nõ meminit peregrinum eſſe, cùm in opere fatigatus vitæ moleſtias grauiùs incipit ſentire, mox ſecum ipſe Intentionem rectam renouans: Et cui hæc facio, inquit, cui laboro, cui lego & ſcribo, cui ſto & curro? Nunquid Deo? an non propter Deum hæc omnia tolero? Abi ergo torpor, abi tædium; Abi otium & deſidia, Abi procul impatientia; abite peſsimæ peſtes. Si cuncta hæc Deo fiant, prout par eſt illi ſoli hæc fieri, ergo & patienter, & promptè, & libenter faciam atque patiar hæc vniuerſa. Ita pergo, propter te Domine; omnia mihi & facilia & iucunda, ô Domine, propter te. Secus faciunt illi, quibus vita velut deambulatiuncula tranſigitur, qui nec panem ſecum ferunt nec pecuniam; & ſeriâ & ſincerâ carent Intentione: homines vani, in omne genus illecebrarum proni, quibus anima pro ſale data eſt. horum viuere, eſt animi cauſſâ deambulare, quò pedes ferunt, quò affectus præcurrunt. Non ita veri illi peregrini, quibus & panis eſt & pecunia, Intentio non tantùm ſeria, ſed & ſincera.

III. SIGNVM BONÆ INTENTIONIS.

Non angi, nec ob agenda diſtrahi in curas, quæ hominem à precibus, à conſcientiæ curâ, à Dei memoriâ auocent. Qui ſinceræ Intentionis eſt, hoc agit vt facultati & viribus ſuis agat conuenienter. Obſeruat Chryſoſtomus, eum ab hero Euangelico æquè laudari, qui duo accepit talenta, atque illum qui quinque. *a* Sed dicas: cur vtrique par honor habitus? Quia in vtroque par fuit diligentia, tametſi circa imparem pecuniam. Hoc creberrimè contingit, vt duo in eâdem re operam ſuam ponant, ſed effectu prorſus inæquali, illo ab hoc longiſsimè ſuperato: fieri tamen poteſt, vt æquale præmium promeritus ſit vterque, certè apud Deum, qui non attendit quale opus, ſed à quali conatu & induſtriâ prodierit. Sunt qui viribus aut ingenio, aut prudentiâ polleant, & quæ alijs difficillima, ipſi velut per iocum faciant. Sunt & alij quibus aut fractæ vires, aut infelix & pingue tardúmque ingenium, hi quamuis ſudent & conatum omnem exerant, omnémque induſtriam in opere conſumant, tandem tamen vrceus exit, opus ſine omni gratiâ & Venere. quinam horum maiore digni præmio? ſæpe illi, quorum opus velut nimis inelaboratum ab omnibus ſpernitur. Ab humanis longiſsimè diſtant iudicia diuina. Et hoc ijs qui aut ingenij celeritate præſtant, aut ad omnia fauentes habent gratias, ſuperbiæ alas meritò incidat; iſtos erigat, iíſque animum addat, cùm nullius momenti ſit humanis oculis placuiſſe, maximi diuinis. Præclarè Thomas ille: Si Deus, inquit, ſemper eſſet pura Intentio noſtri deſiderij, non tam facilè turbaremur pro reſiſtentiâ ſenſus noſtri. *b*

a Chryſ.hom.41.in Gen. b Thom.à.Kemp.l.1.c.14.n.1. Imitat.Chriſti.

IV. SIGNVM.

Opere peracto non diſcurſare, aut ſollicitè aliorum iudicia expiſcari. Sunt qui inſtar comicorum hiſtrionum, dramate peracto quærunt: quî placuimus? nemóne plaudit? ita iſti quærere ſolent: quid ſentiunt Domini de me, meóque opere? num ſatisfeci, num placui? quid tacent? Intentionis corruptæ ſignum euidens. Nam qui ſinceræ Intentionis eſt, ita ſecum ipſe loquitur: Scio, cui credidi, & certus ſum quia potens eſt depoſitum meum ſeruare in illum diem. *a* Ego quidem feci quod potui, ídque ſincero animo in diuinum honorem: laus inde ſequatur, an non, mihi perinde eſt; ſcio quàm ſeriò volenti facile ſit, & ſeruire & placere Deo.

Fuit qui anulum gemmatum ſummi pretij inuenit, quem mox ad

a 2.Tim.c.1.v.12.

ad proximum ſutorem deferens: dic quæſo, inquit, mi magiſter, quanti æſtimas hunc anulum cum hoc lapillo? Cerdo, cui corium notius quàm aurum & gemmæ: Inſignis, inquit, ſplendor eum forſan euexerit ad trium florenorum pretium. Ecquis, obſecro, horum amborum ſtultior, an qui talem interrogauit, an qui talia reſpondit? Certè inuentor anuli videtur ſtultitiæ palmam præripuiſſe, quòd ad imperitiſsimum gemmarum iudicem, gemmam æſtimandam detulerit. Gemmæ ſunt pretij prorſus inæſtimabilis, opera bonâ Intentione edita: quid verò de his hominum aures oculóſque interrogamus? minùs hæc æſtimare norunt quàm ſutor vniones; præſertim cùm Intentio, à quâ pretium actioni accedit, nemini vnquam ſatis poſsit eſſe cognita. Nux & cælum, guttula & Oceanus, lapillus & terrarum Orbis, mutuam inter ſe comparationem ægrè admittunt: minùs tamen quod bonâ Intentione factum eſt, comparari ſe ſinit cum eo quod malâ. Et quomodo tandem hîc poſsint iudices eſſe oculi, cur apud hos de margaritarum noſtrarum nobilitate vaniſsimè litigamus? Deus ſolus eſt qui hæc æſtimet, huius iudicio permittenda ſunt omnia, huius ſtandum. Ab hominibus virtutes ac vitia plerunque non ex merito æſtimantur, ſed ex populari iudicio. Hinc longiſsima ſeries errorum.

V. SIGNVM.

Euentu rei aut laboris minus ſecundo non turbari aut concuti, cùm Deus, ad quem Intentione collineandum, non tam ſpectet quid effectum, quàm quomodo, quâ Intentione, quâ diligentiâ quippiam factum ſit. Magnus ille Apoſtolus Iacobus, totâ Hiſpaniâ, vt narrant, non plures Chriſtianis ſacris imbuit quàm octo homines, ita velut ab irrito conatu reuerſus Hieroſolymam, Herodis gladio caput præbuit ſecandum. An Deus Iacobo non idem præmium daturus quod ceteris Apoſtolis, qui reges & regna integra ad diſciplinam Chriſtianam traduxerunt? Idem vtique, & forſan maius. Neque enim illi Deus quid efficeret, ſed quid faceret imperauit: ab Apoſtolo ſemen ſpargendum erat, ſeminis incrementum penes Deum fuit.

Hoc probæ Intentionis homo altè combibit, ſuum eſſe laborare; Dei, labori aſpirare. Itaque cùm ars decipit, cùm nihil procedit, cùm aliquid in perniciem ei vertit, cùm ſpes ad irritum cadit, vix quidquam turbatur, hoc enim, inquit, non in meâ eſt poteſtate, ſed Dei. Feci quod licuit, quod debui, quod decuit. res aliter ceſsit?

humanarum hæc natura rerum eſt. Atque hoc admodum neceſſarium eſt ſcitu, neque enim infrequens eſt vt operam ludat etiam laborioſa diligentia, & ſine effectu ſit præclarus quique labor. Num quis ideò diſcrutietur animo? Nequaquá: Si bonæ Intentionis eſt, tam ſecundos quàm aduerſos euentus Deo committet, diuini conſilij ſecurus. Chriſtus ipſe poſtremis quatuor vitæ annis, quot obſecro ſibi, diuiniſsimis ſuis concionibus adiunxit? non adeò multos numerabis. longè plures Apoſtoli ad noſtras religiones permouerunt.

Pari modo qui nihil non ſanctâ Intentione aggreditur, quamuis in ſeipſo plurima deſideret, tametſi prauitates & errata in ſe deprehendat, non tamen continuò abijcit animum, non conſternatur, non exanimatur, ſed quàm illum ſua miſeria deprimit, tam erigit Dei miſericordia, neque tam malè vnquam res vertunt, vt bonam Intentionem mutet. Inter aduerſa & proſpera idem ei animus, hoc eſt, ad Deum ſemper erectus. Cetera omnia velut nubes infra ſe calcat, firmat animum in fortuita, & in omnes caſuum impetus; omnia æquo ac hilari aſpicit oculo. Animus ei ſemper æqualis, & qui ſecundo curſu eat, placidóque ſtatu maneat. Itaque eò peruenit, vt magnum illud Deóque vicinum obtinuerit, NON CONCVTI. Non contriſtabit iuſtum, quicquid ei acciderit. a

a Prou. c. 12. v. 21.

VI. SIGNVM.

Re quapiam peractâ, Inanem gloriam, & omnem cogitationum vanitatem fugere. Quis eſt hic, & laudabimus eum, qui ſibi ipſe nunquam applaudat domi, cui ſuus labor apud ſe non ſit in pretio, qui à ſeipſo non audiat: bene, bellè, præclarè, ecquis melius? Hoc verò aliud non eſt quàm totis hebdomadibus corbes plectere, & operam tam longi temporis Vulcano conſecrare. Euanuerunt in cogitationibus ſuis & obſcuratum eſt inſipiens cor eorum. a

Sunt qui ſua duntaxat laudent, aliena aut damnent, aut ſilentio tranſeant; laudes ſuas etiam ab imperitis auidè excipiant, aliorum deiecto vultu, fronte, oculis hauriant, & cùm improbare non poſſint, nunquam tamen probent. Hi non Deo, ſed famæ ſuæ tantummodò nati, ingentes arrogantiæ montes ſub modeſtâ fronte tegunt. neque aliunde prouenit parca hæc alienarum virtutum laudatio, quàm ab animo laudis ſuæ auido, qui cùm aliorum commendationibus detractum iri veretur ſuis, ſeriò cauet ne quid elabatur

a Rom. c. 1. v. 21.

batur in alio laudandum: odit pares in potiundâ gloriâ. Ad rem hîc ſubmonens Annæus Seneca: Illud, inquit, adhuc tibi affige, quòd paullò antè dicebam: nihil ad rem pertinet, quàm multi æquitatem tuam nouerint. Qui virtutem ſuam publicari vult, non virtuti laborat, ſed gloriæ. Non vis eſſe iuſtus ſine gloriâ? at mehercules ſæpe iuſtus eſſe debebis cum infamiâ. Et tunc, ſi ſapis, mala opinio bene parta delectat. a

Iacob Patriarcha moriturus: Fiat Dan, inquit, coluber in viâ, ceraſtes in ſemitâ, mordens vngulas equi, vt cadat aſcenſor eius retro. b Ceraſtes, ſerpens non ſpatioſi corporis, ſabulo ſe abdit, equi illac tranſituri vngulam admorſurus, vt is dolore furens excutiat ſeſſorem. Diabolus Ceraſtæ ſimillimus, dum nos arctiore viâ virtutis incedimus, ille humanæ laudis puluere ſe occulit, vt equi vngulam, hoc eſt, Intentionem rectam vitiet, & ſic per falſæ gloriæ imaginem præcipitet. Qui bonæ Intentionis eſt, hunc Ceraſten cautiſsimè declinat, & vbique locorum aſsiduè ingeminat: Non nobis, Domine, non nobis, ſed nomini tuo da gloriam: c Soli Deo gloria: Dominus virtutum ipſe eſt rex gloriæ.

a Sen. ep. 113. fine. b Gen. c. 49. v. 91. c Pſal. 113. v. 1. Pſal. 8. v. 10.

VII. SIGNVM.

Nec inuidiolâ quidem tangi. Qui diuino tantùm honori ſtudet, parum curat, etiamſi in artibus aut ſcientijs pares, vel etiam ſuperiores habeat: nullam rem à ſe ſolo tantùm vult confici, neque hoc vnquam in votis habet, ab alio non ſuperari: nunquam inuidet altiùs ſtanti; quod in alijs magnum, non deprimit, vt ſua extollantur. Nobiliſsimum huius rei ſpecimen præbuit Moſes. Venerat ad illum adoleſcens inuidiam in alios concitaturus, nam eos inſoliti vaticinij accuſauit. Diuina pagina rem ſic narrat: Cucurrit puer & nunciauit Moſi, dicens, Eldad & Medad prophetant in caſtris. Statim Ioſue ait: Domine mi Moſes, prohibe eos. At ille: quid, inquit, æmularis pro me? quis tribuat vt omnis populus prophetet, & det eis Dominus ſpiritum ſuum? a Fit in aulis Principum, vt legati, aut aliud aliquod munus obeundum ſit, & forſan ad id deligitur qui minimè putabatur, negligitur qui ſe maximè deligendum ſuſpicabatur: hîc rem magnam facit, qui poteſt non inuidere. Idem inter religioſos contingit: varia apud eos officia gubernandi, docendi, concionandi, hoc illúdue curandi. hîc ille magnæ virtutis, & Intentionis optimæ cenſendus, qui tam æquis oculis alium gubernantē, docentem,

a Num. c. 11. v. 27. & ſeqq.

docentem, concionantem, hoc aut illud curantem aſpicit quàm ſe. Sed quandoque alius ſeſe affectus prodit. Quoties accidit, vt alicuius inopiam leuari velimus, ſed à nobis ipſis; inſcientiam doceri, ſed à nobis ipſis; vitium corrigi, ſed à nobis ipſis; confeſsiones excipi, ſed à nobis ipſis; hos aut illos officiosè ſalutari, ſed à alio nemine quàm à nobis ipſis, conciones ad populum haberi, ſed non ab alijs, cùm nos ipſos æquè bene aut meliùs id præſtituros non diffidamus. Quàm rari hodie Moſes ſunt qui ſeriò clament: quis tribuat vt omnis populus prophetet? Vt omnes ſint legati, aut legatorum curatores: Vt omnes ad gubernandum, ad docendum, ad concionandum ſint apti, quis tribuat?

Eodem modo cùm alij ab induſtriâ, ab ingenio, à fidelitate, ab eruditione ab alijs naturæ atque animi, ſcientiæque dotibus largiùs laudantur, ſi quis has laudes æquis auribus admittere, & inuidiolâ poſsit non tangi, & ipſe quoque rem magnam fecerit. Quiſquis autem bonæ Intentionis eſt, ad hæc omnia ex animo dicet: Velit Deus, vt mille tales ſint, & iſtis, & illis non inuideo: Velit Deus, vt dominus meus, huic laudatiſsimo famulo tot ſimiles habeas alios quotquot optat; ego, quod in me erit, fideli operâ præſtabo, ab hoc aut illo me vinci abſque inuidiâ patiar. Hæ probæ notæ voces ſunt, & longè meliores iſtis: Tam fidelis & diligens non eſt hic homo, atque eſſe creditur: Iſte reuerà non ſummâ eruditionem habet: Ille non tantæ virtutis eſt, quantæ putatur. Hoc eſt inuido dente alienas laudes conuellere, & tunc demum ſe circumſpicere vt Magnum, cùm præ ſe omnes alios in paruo cenſu poſuerit. Quæ omnia à bonâ Intentione longiſsimè abhorrent.

Sed ô Inuidia, ô malum peſsimum! quot aulas, quot, penè dixerim, religioſas domos aut euertis, aut inficis? O Inuidia alienis incrementis ſemper inimiciſsima! Hinc illud eſt tædium, & nuſquam reſidentis animi volutatio, & conceſsi otij triſtis atque ægra patientia. Inde mœror marcórque, & alienorum proceſſuum auerſatio, & mille fluctus mentis incertæ: inde ille affectus otium ſuum deteſtantium, querentiúmque nihil ipſos habere quod agant; alios ſe neglectis ad honorificas functiones produci. Hæc ſecum agitat animus ſibi relictus, nec ſibi ſufficiens. Et quis eſt, qui ſi aliquid præclarè fecerit, & facti honos ad alterum etiam redundet, non ſtatim cum ſtomacho vociferetur: Hos ego verſiculos feci, tulit alter honores: Per me victorem triumhpant alij, ego ſub iugum mittor.

Verùm

Verùm alienis delectari malis, voluptas non hominis, ſed diaboli eſt; alienis bonis torqueri, æterna miſeria eſt. Hi æmulationis & inuidiæ non riuuli, ſed flumina à prauæ Intentionis fonte exundant, ad RECTAM INTENTIONEM exareſcunt.

VIII. SIGNVM.

Iudicia hominum poſſe contemnere. Hæc vna maximarum, & maximè neceſſariarum artium eſt. Nunquam vir erit, quiſquis hoc poſſe non exactè didicerit. Hoc nobis omnes ſapientes ex omni domo conclamabunt, iudicia hominum non formidanda. Infra Chriſtianam nobilitatem eſt, ab hominum iudicijs huc illuc agitari, & malum ſanè ingens, ex alienâ opinione tanquam è filo pendere. Quæ enim eſt tam modeſta felicitas, quæ maligniores cenſuras vitare poſsit? Priſcorum monitum eſt: ſi vis beatus eſſe, cogita hoc primum, contemnere & contemni. Nondum es felix, ſi nondum te turba irriſit. Sed longè præclariùs Thomas à Kempis: Iacta cor tuum, inquit, firmiter in Domino, & humanum ne metuas iudicium, vbi te conſcientia pium reddit & innocuum. Bonum eſt & beatum taliter pati. [a] Non es ſanctior ſi laudaris: nec vilior, ſi vituperaris. Quod es, hoc es; nec maior dici vales, quàm, Deo teſte, ſis. Si attendis quid apud te ſis intus, non curabis quid de te loquantur homines. homo conſiderat actus, Deus verò penſat Intentiones. [b]

Qui ſinceræ Intentionis eſt, ideò hos iudices non veretur. 1. Quia exploratum habet quàm illi grauiter fallantur in plurimis, & hoc vel à ſeipſo diſcit, toties in alijs iudicandis decepto. 2. Scit ab his iudicijs nihil ſibi accedere, nihil demi. Notum Seraphici Franciſci dictum: Talis quiſque eſt, qualis eſt in oculis Dei, & non amplius. Verè non ampliùs, quamuis illum nemo non oneret encomijs. 3. Quia conſcientiam habet teſtem, quòd agat ſincerâ Intentione. 4. Scit neminem vſquam placere poſſe omnibus, nec Petrum, nec Paulum, nec ipſum Chriſtum. 5. Scit etiam eximiæ virtutis eſſe, hæc iudicia Chriſtianâ nobilitate poſſe concoquere, quod certè potuit Tarſenſis Paulus, qui etſi omnibus omnia factus, tamen liberè proclamabat: Mihi autem pro minimo eſt, vt à vobis iudicer aut ab humano die. [c] 6. Quia Deus olim hæc iudicia ad certiſsimam amuſsim iudicabit exactiſsimè. Hæc cùm probè ſciat bonæ Intentionis homo, hominum iudicia velut minorum

[a] Th. de Kemp. l. 3. de Chr. imit. c. 37. n. 21. [b] Idem l. 2. c. 6. n. 3. [c] 1. Cor. c. 4. v. 3.

canum latratus facilè contemnit, nec vnquam laborat qualis alijs videatur, ſed qualis Deo & ſibi.

IX. SIGNVM.

In omnibus quæ carni blandiuntur, moderatum valde ac continentem eſſe, ſin minus, certum pænè indicium eſt, aliquem ſibi ipſi nimis eſſe pretioſum & charum. Amor ſui ipſius rectiſsimus eſt, ſimul & callidiſsimus: amor ſui, cùm inualuerit, nec humana nec diuina penſi habet; ad æterna præmia, ad ignes æternos planè cæcus eſt: omnia benignâ interpretatione ad ſeipſum trahit; commodis ſuis vbique impenſiſsimè ſtudet, in omnibus ſibimet ignoſcens liberaliter indulget, præcipuè verò mollia amat & curioſa; hos duos bolos, velut ſoporatam offulam, & corpori obijcit, & animo. Animum vt ſibi conciliet, curioſiſsima quæque ingerit; corpus vt demulceat, ad omnem mollitiem inuitat, idque cauet vnicè, ne quid duri aut aſperi offendat tam bonum amicum. Atqui veriſsima D. Gregorij, imò virorum SS. omnium vox eſt: Sicut carne quieſcente ſpiritus deficit, ita eâ laborante conualeſcit: & quemadmodum carnem mollia nutriunt, ita animam dura ad alta ſuſtollunt: illa namque delectationibus paſcitur, hæc amaritudinibus vegetatur. [a] Spiritus deficit, vbi caro requieſcit: vt enim caro mollibus, ſic anima duris nutritur. Si quis ergo ad mollia & curioſa inclinet animum, ſignum de ſe præbet impuræ Intentionis, quâ non Dei honorem, ſed ſuum commodum attendit, vti ancilla quæ piſtori ſuam operam locat ob panem ſimilagineum. Hic talis vt primum aſperiora ſenſerit, manum retrahit, & ad mollia flectit, deligitque in ignauâ potius commoditate ſordeſcere, quàm per ardua viam ad meliora ſternere: aut ſi quando ad difficilia dextram porrigat, non extendit conatum ad maiora, quàm quò eum honoris ac dignationis propriæ libido impellit. Bernardus eiuſcemodi hominem ſub religioſâ veſte latitantem depingens: Ad omnia ſua ſtrenuus, inquit, ad communia piger; vigilat in lecto, dormit in choro. Sic & Philautia ad ſua omnia maximè ſtrenua eſt, & quicquid ſibi opportunum credit, blando ambitu ad ſe trahit. Hîc ſeipſum bonæ Intentionis homo rigidiſsimè coërcet, illúdque ſibi aſsiduè occentat: Non teipſum, ſed DEVM quære.

X. SIGNVM.

a S. Greg. tom. 2. in 3. pſ. pœnit. v. 16.

X. Signvm.

Æquè libenter priuatim quid agere ac publicè, & æquè diligenter ab aliorum oculis remotum laborare, quàm ſi oculi omnium in ipſum conuolarent; neque etiam ſuos ſpectatores, auditores, laudatores numerare. Sunt qui lacrimas fundunt vt oſtendant, & toties ſiccos habent oculos, quoties ſpectator defuit. Sunt qui laborent diligenter & impigrè, quamdiu aſpiciuntur, deme illis teſtes ſpectatoréſque, non placebit labor ſecretus. Seneca hominem nimis amantem publici, & ſpectari volentem præclariſsimè inſtituens: Non eſt, inquit, quod te gloria publicandi ingenij producat in medium, vt recitare iſtis velis, aut diſputare. Cui ergo, inquis, iſta didici? Non eſt quod timeas ne operam perdideris, ſi tibi didiciſti. Sed ne mihi ſoli hodie didicerim, communicabo tecum quæ occurrerunt mihi egregiè dicta circa eundem ferè ſenſum tria (Notate hæc obſecro, vos illi quibus ſumma votorum eſt, à multis videri vel audiri, notate hæc) Democritus ait: Vnus mihi pro populo eſt, & populus pro vno. Bene & ille, quiſquis fuit, cùm interrogaretur, quò tanta diligentia artis ſpectaret ad pauciſsimos peruenturæ? Satis ſunt, inquit, mihi pauci, ſatis eſt vnus, ſatis eſt nullus. Egregiè hoc tertium. Epicurus cùm vni ex conſortibus ſtudiorum ſuorum ſcriberet: Hæc, inquit, ego non multis, ſed tibi: ſatis enim magnum alter alteri theatrum ſumus. Iſta, mi Lucili, condenda in animum ſunt, vt contemnas voluptatem, ex plurium aſſenſione venientem. a Sic noſtrûm quilibet dicat: Vnus mihi Angelus, vnica conſcientia, Deus vnus pro vrbe, pro regno, pro Orbe toto, pro omnium oculis & auribus eſt: Satis mihi eſt, ſi pauci, ſatis eſt ſi vnus, ſatis ſi nullus ſciat, quæ ego hactenus cùm perfecerim, tum pertulerim. Sic Chriſtianorum quiuis ad Chriſtum: Alter alteri ſat magnum theatrum ſumus; Chriſte tu mihi longè ampliſsimum theatrum es Obedientiæ, Amoris, Patientiæ, & omnium virtutum: Ego tibi theatrum copioſiſsimæ miſeriæ ſum, & omnium ferè vitiorum. Hæc ſincera eſt Intentio, quæ ſolis diuinis oculis laborat, & omnia ijſdem tolerat; humanos oculos, abſint, adſint, perinde æſtimat.

a Senec. epiſt. 7. ad finem.

XI. Signvm.

Vituperijs non deijci, nec innumeris aliorum reſpectibus deterreri à bene cœptis.

Notum, quid reſponſi Bernardus in cacodæmonem aptiſsimè regeſſe.

regeſſerit. Laudarat illum diabolus largiſsimè, & quàm tu hoc præclarè facis, quàm inſigniter! cùm non moueretur, vertit ſtylum veterator, &, quàm nihil eſt quod agis, quàm ineptè & inſulsè agis omnia: ceſſa, muſcis domicilia ſtruis. His ſanctus ille vir hoc vnum reſpondit: Propter te non cœpi, nec finiam propter te. a Hanc bona Intentio loquendi formulam habet: Non incœpi vt laudarer, nec deſinam cùm vituperor. At dicas, ſi herus, aut hera, aut alius quis, in cuius gratiam laboratur, & cui meritò probetur placeátque labor, eum tamen tantopere ſibi diſplicere non obſcurè ſignificet; quis id non ægrè ferat? Id ſanè non ægrè feret puræ Intentionis homo, ſed ita ſecum ipſe ratiocinabitur: feci quod potui, ídque optimâ mente, quòd verò huic aut illi non ſatisfecerim, iacturam non grandem interpretor, modò Deus & ego amici ſimus; hîc, niſi valdè me fallo, extra culpam ſum. Vaniſsima ſpes eſt omnibus ſe placiturum ſperare. Num ideò ad reſtim properem, quòd laudatus non ſim, quòd diſplicuerim? propter hæc crepundia non cœpi, non finiam propter hæc. Mihi Deus & laboris merces, & laus eſt, & omnia eſt. Ita bona Intentio philoſophatur. Et verè, magnam habet cordis tranquillitatem, qui nec laudes curat nec vituperia. b Felix qui hoc elogij meretur: *Non eſt tibi cura de aliquo, non enim reſpicis perſonam hominum.* c Verbum vetus eſt & verum, Deſpectus, ſuſpicio, & reſpectus euertunt Orbem. Non eſt ſimplicitatis, ſic alios reſpicere, vt obliuiſcaris tui: Eſtote ſimplices ſicut columbæ. d Lothi vxor ad Sodomam & igneum imbrem reflexit oculos, & perijt: Stephanus à ſaxeâ grandine auertens oculos ad Chriſtum ſuſpexit, & ſanctiſsimè finijt. Chriſti vox eſt: *Quid ad te? tu me ſequere.* e Culpent te alij an laudent, quid ad te? ad Chriſtum ſuſpice, hunc ſequere, aliorum vituperia rectâ Intentione deſpice. Non eſt vitij vituperari, ſed vituperanda facere.

a Res geſtæ S.Bern. Dicti huius vſum oſtendit S.Ignatius, l.Exercit.de dignoſc. ſcrup. b Imit.Chriſti l.2.c.6.n.2. c Matth.c.22.v.16. d Matth.c.20.v.16. e Ioan.c.21.v.22.

XII. SIGNVM.

Ad vtrumque ſemper promptum paratum eſſe. Philippus III. Hiſpaniarum rex, hoc ſibi familiare habuit ſymbolum, AD VTRVMQVE, quod leo expreſſerat qui dextro pede crucem & oleam, altero equeſtrem haſtam præferebat. Bonæ mentis & Intentionis homo, ſic AD VTRVMQVE paratus eſt, vt apud eum nullo ferè diſcrimine ſint, aduerſa & proſpera, opes & inopia, honor & contemptus, fauor & neglectus ſui, valetudo & morbus, longa & breuis vita: huic

tali.

tali perinde eſt, in diuitijs aut paupertate, in morbo aut integris viribus, ridente aut ſtomachante fortunâ vitam exigere; circa hæc omnia indifferens eſt, prout ea Deus ex alto immiſerit: Deum quærit iſte, hac an illâ viâ ad Deum peruenire poſsit, illius non intereſt, modò perueniat. Qui aliquid tam paratè facit, non eſt dubium, quin libenter faciat.

Mathematicorum eſt de numeris, lineis, dimenſionibus, & circinationibus agere, an verò figuras mathematicas chartæ, an ligno, plumbo, an argento, aut etiam arenæ imprimant, quod Archimedes fecit, id ipſis curæ non eſt, cùm omnis eorum diſſertatio circa quantitatem abſtractam, quam vocant, ſeſe occupet. Sic omnes, quotquot ſeriò virtuti ſtudent, Intentione totâ feruntur in Deum, Deíque honorem: ſi iam ipſis tam expeditum ſit per aduerſa hanc metam contingere, quàm per proſpera, per inualetudinem quàm per ſanitatem, per egeſtatem quàm per abundantiam, nil ſanè altercantur, ſorte ſuâ contenti, & parati AD VTRVMQVE. faciles in omnia; æquo certè ferunt animo cuncta quæ eueniunt: nemo horum eſt qui non vel vno die centies dicat: Paratum cor meum, Deus, paratum cor meum. a Proniſsimus in tuam abeo voluntatem. Quod ſi omnis generis aduerſa, ſi paupertas, ignominia, dolor, breuiorem illis tutioremque ad Deum tramitem monſtrent, quàm proſpera, quàm opes, honor, voluptas, hîc illis deliberatiſſimum eſt, præ opibus, honore, voluptatibus, paupertatem, ignominiam, dolorem obuijs vlnis amplecti, nec queri quicquam de difficultate viæ, cùm ad tantam ducat amœnitatem vitæ, & quidem æternæ.

Quiſquis hanc rerum notitiam adeptus eſt, perſuaſiſsimum ſibi habet, omnia quæ in Mundo ſunt, optimè à Deo adminiſtrari; ſcit, omnia hæc ad quæ gemimus, quæ expaueſcimus, eſſe tributa vitæ, quorum immunitas nec ſperanda ſit, nec petenda, cùm non accidant iſta, ſed decernantur. Et iſto quidem modo tam rectæ Intentionis homo ad id faſtigij aſcendit, vt iam incipiat nil optare, aut ſperare, nil appetere, timere nihil niſi Deum & peccatum, illum vt ſummum bonum, iſtud vt omnium malorum malum maximũ.

Si horum omnium ſignorum ſumma ſit ineunda, compendio hæc numerantur. 1. Nil turbulenter aggredi. 2. Continuo affectu ad bonam Intentionem duci. 3. Ob agenda non anxium eſſe. 4. Rebus peractis non ſollicitè indagare quid alij ſentiant. 5. Euentu laboris improſpero non turbari. 6. Inanem gloriam omni modo

a Pſal. 56. v. 8.

do fugere. 7. Ab inuidiâ immunem ſe tueri. 8. Iudicia humana poſſe contemnere. 9. In omnibus quæ carni grata, temperatiſſimum eſſe. 10. Non publicum, non ſpectatores vel auditores ambire. 11. Opinionibus non ſeduci, vituperijs non deijci. 12. Circa omnem vitæ tenorem, ad vtrumque paratum & indifferentem eſſe. Quàm bonus Iſraël Deus, his qui recto ſunt corde! a qui vnum in vnicè laborant, vt hæc ſalutis ſigna in ſe deprehendant.

a Pſal. 72. v. 1.

Cap. X.

ALIQVOT CONCLVSIONES

De

RECTA INTENTIONE.

OPinabantur veteres, præcipuam hominis pulchritudinem in oculis eſſe, cùm in his primariam ſibi ſedem delegerit frontis elegantia. Nam etſi totius vultûs ſymmetria & proportio requiratur ad formam, nulla tamen pars in facie eſt, per quam animus animique affectus ita traluceant, ſicut per oculos. Certè per vitreos hos globulos cor perlucet. Hinc priſci poëtæ, Dearum formam laudaturi, ab oculis laudarunt. Homero Minerua γλαυκῶπις, Iuno βοῶπις, Muſæ ἑλικώπιδες dicuntur.

Hæc veterum opinio, formoſiſsimum in homine ineſſe oculis, longè certiſsima eſt, ſi de interiore hominis pulchritudine ſit ſermo. Si oculus tuus ſimplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit. a Hi oculi admirandam homini conciliant pulchritudinem, & totum reddunt formoſum. Per oculum, Intentionem hominis deſignari, iam ſupra demonſtratum eſt. Nunc illud reſtat, vt omnes has de Bonâ & Malâ Intentione præceptiones in compendium conferamus. Idcircò concluſiones ſiue decreta, & placita theologorum ſuper hac re, ſubiungemus.

a Luc. c. 11. v. 34.

Prima Concluſio.

Operis boni cuiuſcunque quod mercede dignum ſit, tres ſunt conditiones. 1. Abſit malitia. 2. Adſit gratia. 3. Non deſit Intentio recta. Si vna harum defuerit, opus nec Deo gratum, nec homini vtile, ac ſine merito eſt. Quod primam conditionem attinet, excludit hæc omnia opera ex ſe, ſeu ex obiecto (vt loquuntur) mala, vt eſt luxuria, inuidia, &c. nunquam bonum pannum dicentur, cuius

ius ſtamina & licia omnia ſunt mala. Altera conditio boni operis & vt illius auctor apud Deum ſit in gratiâ, quæ omnium meritorũ fundamentum eſt: quamdiu quis Dei hoſtis eſt, tamdiu non agit quod gratum ſit Deo. Tertia, Intentio bona, nam vti quinque illæ dormitatrices fatuæ, ſine oleo admittendæ non erant à ſponſo, ita nec opera noſtra probantur Deo ſine rectâ Intentione. Inanibus votis pulſamus cælum, ſi nobis bonæ Intentionis deſit oleum. Si oculus tuus fuerit nequam, totum corpus tuum tenebroſum erit. a

a Matth. c. 6. v. 23.

Altera Concluſio.

Omnia indifferentia opera, Recta Intentio efficit æternæ vitæ meritoria. Indifferentia opera iam ſuprà diximus ea eſſe, quæ ex ſe nec bona nec mala, vti ſunt comedere, bibere, legere, ſcribere, ambulare, pingere, dormire, laborare, negotiari, nundinari, &c. hæc enim omnia vltra naturæ vim nihil habent: at ſi bona Intentio iis iungatur, nouam induunt dignitatem, & promerentur æternum præmium, modò diuina gratia omnis meriti fons non abſit. Ita prandendo, cenando, dormiendo, &c. promereri nos poſſe cælum benigniſsimus Deus voluit. Nam in hac tali actione tria illa, quæ dixi, coniunguntur. 1. Abeſt malitia; edere enim, bibere, dormire, &c. ex ſe nihil mali habent. 2. Adeſt gratia; hoc enim ponimus. 3. Non deeſt Intentio bona; & en cælum pro his vult debere Deus. Sic viliſsimæ quæque actiunculæ, quæ vix nomen laboris habent, vt fila facere, explicare, conuoluere, bacillos cuſpidare, pecuniam numerare, menſæ adſtare, imò & parietes cuſtodire propter Chriſtum (quod Magnus ille Macarius Palladium iuſsit facere a) æternam beatitudinem emeretur. An non Deum iure meritiſsimo Bonvm, an non æquiſsimo nomine Patrem appellemus, qui cælum venale fecit pretio tam tolerabili, tam vili? Quod ſi humanarum actionum infimas illas, ad tantam euehit dignitatem Dei gratia, & Intentio recta; meliori iure illas ex ſe commendabiles, vt orare, ſtipem dare, obſequium præſtare, cæleſti præmio reddent digniſsimas.

a Pallad. c. 20. apud Roſvveid.

Tertia Concluſio.

Triplex eſt hæc concluſio. 1. Mala Intentio actionem quamcunque, licet excellentiſsimam ita vitiat, vt nullius omnino ſit pretij. Quid generoſiùs quis audeat, quàm vt ſeipſum viuum flammis objiciat? At ſi gratia Dei, aut recta Intentio deſit, nihil habet laudis,

nihil

nihil virtutis hoc facinus. Clariſſimè Paulus: *Si tradidero*, inquit, *corpus meum ita vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt. Et ſi diſtribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, nihil mihi prodeſt*, a ſi charitatis actus, recta Intentio defuerit.

2. Mala Intentio quodcunque opus indifferens mox malum efficit. Nam ſi bonas, imò optimas quaſque actiones ſuâ contagione corrumpit Intentio mala, quantò magis nondum bonas? Lues contagioſiſſima eſt praua Intentio, quicquid afflat, iugulat. Hinc dicere aliquid aut facere vt æſtimeris aut lauderis, nil boni habet, quia & fons malus, Intentio inanem gloriam olens. Ita emere, vendere, artes exercere ſolùm vt diteſcas; ita cibum & potum capere, ſomno indulgere, confabulationi, luſui, venationi vacare, tantùm quia hoc ſuaue & iucundum, nullius ponderis, & vitioſa ſunt.

3. Mala Intentio, malæ actioni coniuncta, res longè peſſima, & diaboli opimum ſpolium eſt. Iſidorus: Bonis, inquit, malè vti, malum, ſic malis malè vti peſſimum eſt. b Huius generis ſunt, furari vt habeas quod in luſum, in gulam, in impuros amores effundas; nitere veſtium luxu, vt alios ad laſciuiam pellicias; carpere alterius famam, vt graue nocumentum inferas; obruere rationem vino, vt ad flagitium animoſior ſis; ſtudere auaritiæ, ne quid deſit ſuperbiæ, &c. Hoc verè eſt vtroque pede ad Orcum currere.

a 1. Cor. c. 13. v. 3. b Iſid. l. 3. ſent. c. 63. fine.

Quarta Concluſio.

Indifferens Intentio, indifferenti operi iuncta, nil promeretur apud Deum, Theologorum notiſſimum effatum eſt: Nullum opus merè naturale, meritorium eſt vitæ æternæ. qualia ſunt, artem mechanicam exercere, ſolius lucri gratiâ; cibo abſtinere tantùm ſanitatis cauſsâ; deambulationes inſtituere, tempori ſolùm fallendo &c. Hæ actiones nunquam inter virtutum officia cenſeri poterunt. Et hoc è Theologiæ ſcholis ſic pronunciatur: Omne opus æternæ vitæ meritorium, neceſſe eſt vt habeat ſupernaturale aliquid, quod acquirit per rectam ad Deum Intentionem.

Salomonis ſacrum ædificium diuina pagina ſic laudat: Nihil que erat in templo, quod non auro tegeretur, ſed & totum altare oraculi texit auro. a Cogitationes, ſermones, actus noſtri ſic auro bonæ Intentionis veſtiendi, vt nihil in animo, nihil in ore ſit aut opere, quod non huius auri nobilitatem participet. Ecquid oro, dicite, quid corpus eſt ſine animo? nec ſenſum, nec formam, nec motum

a 3. Reg. c. 6. v. 22.

[..]otum habet, miſerrimus truncus eſt. quid arbor eſt ſine radi[..]: quid domus ſine fulturâ & ſubſtructione? Hoc eſt actio ſine [IN]TENTIONE RECTA.

Quinta Concluſio.

Vir in omnibus ſinceræ Intentionis, vnus idémque, immutabi[li]s inconcuſſus permanet, &, quod mireris, nunquam errat ſuo vel [a]lieno damno. Salomon hoc aſſerit: Non contriſtabit iuſtum, quicquid ei acciderit, impij autem replebuntur malo. *a* Illas vitæ vices euitare non licet, quin iam læti, iam dolentes, iam alacres, iam [ſt]udioſi ſimus, modò has modò illas mutationes ſentiamus, ſed (vt loquitur Thomas à Kempis) ſtat ſuper hæc mutabilia ſapiens, & bene doctus in ſpiritu, non attendens quid in ſe ſentiat, vel quâ [pa]rte flet ventus inſtabilitatis: ſed vt tota Intentio mentis eius, ad [de]bitū & optimum proficiat finem. Nam ſic poterit vnus & idem, inconcuſſúſque permanere, ſimplici Intentionis oculo, per tot va[r]ios euentus, ad me imprætermiſſè directo. *b* Dementiæ & plebeij per omnia ingenij eſt, fortuitis potiùs caſibus, quàm ratione res metiri. Fit ſubinde vt inter ſe diuerſi luctentur venti, ſed ſi ſupremus [f]la[t] Subſolanus aut Fauonius, apertum cælum & ſereni dies perdu[cu]nt.

Sic in homine ſinceræ Intentionis, nonnunquam diuerſæ affectiones inter ſe certant, at ille *ſimplici Intentionis oculo ad Deum imprætermiſſè directo*, per euentus maximè diſpares, ſaluus & incolu[mis] tranſit. & quò purior ipſius Intentio, hoc ipſe conſtantior inter omnes procellas, nec ſe ſibi patitur extorqueri, diuinis decretis vndecunque immiſſis nunquam non optimè contentus. Sic omnia præterquam animum mutationibus permittit, perinde ſi quis hodie [g]aleâ, cras petaſo caput tegat, perendie ligonem, paullò poſt calamum manu verſet; & nunc ſtramini nunc plumis indormiat, itáque veſtem mutet aut cubile, non frontis ſerenitatem, non animum. Talis eſt ſinceræ Intentionis homo, hac vnâ ratione ſibi ſemper ſimillimus, omnia ad maiorem Dei gloriam componit: aduerſa non dico, non ſentit, ſed vincit; illud marmoris, hoc hominis eſt. Si nihil aliud (inquit Thomas ille) quàm Dei beneplacitum & proximi vtilitatem intendis & quæris, internâ libertate perfrueris. Si rectum cor tuum eſſet, tunc omnis creatura ſpeculum vitæ & liber ſanctæ doctrinæ eſſet. *c*

Addidi: nunquam eum errare qui quidem rectæ Intentionis ſit. Quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. *d* Et

 quomodo

a Prou. c. 12. v. 21.
b Imit. Chriſti l. 3. c. 33. n. 1.
c Imit. Chriſti. l. 2. c. 4. n. 1.
d Rom. c. 8. v. 28.

quomodo is à Vero aut Bono aberret vnquam, qui in omnibus quæ agit, & Verum & Bonum, Deum ipſum, Intentione ſemper amantiſsimè complectitur. Scio ſapientiſsimos quoſque viros multa delinquere; ſcio, neminem tam circumſpectum, cuius diligentia non aliquando ſibi ipſi excidat; neminem tam maturum, cuius prudentiam non in aliquod feruidius factum caſus impingat; neminem tam timidum offenſarum, qui non in illas, dum vitat, incidat. a At hi errores (ſi vocemus) politici, ipſi erranti, ſæpe aliis quoque bono ſunt, cautioni & documento ſunt. Tres illi ex Oriente dynaſtæ in errore fuerunt, cùm apud Herodem noui Regis capitaliſsimum hoſtem diuerterunt, quia tamen rectiſsima eorum erat Intentio, error hic tam illis ipſis quàm Chriſtianis omnibus bono fuit. præſtabat ſic errare, vt multi ſuos errores dediſcerent. Non aliter bonæ Intentionis homo, politicè, ſic loquar, errabit ſæpius, ſed ſuo aliorúmuqe bono. Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.

a Sen. l. 3. de Irâ. c. 14.

Sexta Concluſio.

Rectæ Intentionis hoſtis eſt maximus, humanæ laudis appetitus, & huius pater, Amor ſuiipſius, nunquam ſine improbitate ſimiliter ingenioſus. Nos in rem noſtram callidi homines, felibus ſimillimi ſumus. Felis quomodocunque ex alto ruat, in pedes decidit, & cadere deſinit ſtando. Quacunque demum ratione nobiſcum agat Deus, quicquid minetur, quicquid promittat, nos identidem ad nos ipſos relabimur, & ſtamus vitioſis pedibus, malignis affectibus. Blandimenta carnis, hæc noſtra ſunt fulcimenta, his baſibus nitimur. Quod carni ſuaue, quod gratum, quod delectabile, hoc à nobis auidiſsimè ambitur. Veriſsimè dictum ab illo: a In multis caligat oculus puræ Intentionis, reſpicitur enim citò in aliquod delectabile quod occurrit. Nam & raròtotus liber quis inuenitur à næuo propriæ exquiſitionis. Sic Iudæi olim venerant in Bethaniam ad Martham & Mariam, non propter Ieſum tantùm, ſed vt Lazarum viderent. Mundandus eſt ergo Intentionis oculus, vt ſit ſimplex & rectus, atque vltra omnia media ad me dirigendus. Quanti ſunt, è quibus ſi quæras, cur hoc facis? reſponſum aliud non referas, quàm iſtud: quia ita mihi placet, quia hoc iuuat, & mel mihi eſt, quia hoc ad meum ſtomachum facit; hac re paſcor, in hanc meus calor inhiat, hoc mihi volupe. Sic nos nobis ipſis ſemper

a Imit. Chriſti. l. 3. c. 33. n. 2.

ſemper fauentiſsimi cenas apparamus, ſic veſtes dictamus, ſic ædi-amus, ſic titulos affectamus, ſic omnia facimus ſuaui ſemper in ſmet indulgentiâ & miti affectu. Sed & illud felium feliciter itamur; illæ vix vnquam à domo tam procul aſportantur, quin rint redire domum: Sic nos tametſi à nobis ipſis diſceſsionem ſubinde faciamus per rectam Intentionem, breui tamen redimus nos, & eâdem quâ priùs induſtriâ commoda, delitias, lucra, & quid noſtrum putamus, quærimus. Cùm omnia fallunt, illud, *mihi placet*, mordicus retinemus. & ſic quandoque animi cauſsâ li ſumus. Virum autem fidelem quis inueniet? a qui nunquam ipſum, Deum quærat in omnibus.

a Prou. c. 20. v. 6.

Septima Concluſio.

Rectâ Intentione ad Deum ſe ſemper attollere, omnia facili animo tolerare, Dei voluntatem & honorem in omnibus ſpectare, cælum eſt extra cælum, & æternæ beatitudinis nobiliſsimum guſtatorium, quo nobis propinatur ſummum bonum. Auguſtinus: Quicquid tibi Deus, inquit, aliud dederit, minus eſt quàm ipſe; colis non gratis, vt aliquid ab eo accipias: gratis cole, & ipſum accipies. quod enim dulcius à Deo præmium quàm Deus ipſe? a An non amantiſsimè nobiſcum agit munificentiſsimus Deus qui ad ſuum nos ſeruitium ſic inuitat: Quò plus præmij petis, hòc mihi charior es ſeruus; plus autem petere nequis, quàm meipſum, *ſummum bonum*; hoc ipſum non negabo, ſi tamen actiones tuas ad hoc diſpoſueris.

Quàm illud cupiditatem noſtram ſuauiter demulceret, ſi eſſet qui promitteret in horas ſingulas quinque aureos, modò ſingulis horis bis terue feriò quis fateretur, ſe id quod facit, in gratiam aureorum facere. O Chriſtiani, quin hoc tandem capimus? quauis horâ non quinque aureos, ſed ſummum, ſed omne, ſed infinitum bonum promereri poſſumus, modò quot horis ad ſummi boni honorem, id quod agimus, referamus, vel vnicâ tali cogitatiunculâ: Mi Deus, hoc tuo honori facio: Domine propter te omnia. Dum hanc vitæ militiam ſectamur, aſsiduè clamandum: DOMINO & GEDEONI; b DEO & DIVINAE GLORIAE; DEO & DIVINAE VOLVNTATI.

a Aug. l. 50. hom. b Iudic. c. 7. v. 18.

Cap. XI.

Adhortatio
AD RELIGIOSOS, AD AVLICOS,
Ad omnis Ordinis homines, Rectæ Intentioni *exercenda*.

Ad RELIGIOSOS.

Cùm Recta Intentio Amuſsis ſit omnium prorſus humanarum actionum, nihil æquè magis curandum, quàm ne illa in obliquum detorqueatur. Fit enim plerumque vt quò nitidius quid eſt, eò citiùs inficiatur; quò tenerius, eò faciliùs lædatur; quò præſtantius, eò grauiùs impugnetur. Intentio recta cùm ſui vigoris eſt nitidiſsima prorſus, tenerrima, ac præſtantiſsima eſt, hinc tam citò inficitur, tam facilè læditur, tam grauiter impugnatur.

Ipſa quidem Religio commiſſos ſibi clientes docet omnia Recta Intentione obire, ſed heu quàm facilè ac pronum eſt errare, nec temerè quidquam minus habet negotij quàm ſeipſum decipere. Nemo hîc veſti ſuæ credat, ſed ſeipſum altiùs rimetur, & ſuæ Intentioni vigilantiſsimis curis attendat. Nil vſitatius ſtygio leoni quàm horrificas iubas ſanctâ veſte tegere. Tria ſunt occulta, inquit Bernardus, illicita actio, doloſa Intentio, impudica affectio.[a] Actionem illicitam & affectionem impudicam licet effugeris, doloſam tamen Intentionem non tam facilè cauebis, quæ mille oſtiolis nouit in intimos animi receſſus ſe penetrare.

Et videte obſecro, quàm lubricis illapſibus doloſa Intentio omnia pererret: Quid laudabilius in homine religioſo, quàm ſemper eſſe in actione, & iam rudibus docendis, iam confeſſionibus excipiendis, iam concionibus habendis, iam ægris inſtruendis occupari. Sed in has ipſas religioſiſsimas actiones quàm arcanâ malignitate obliqua ſeſe inſinuat Intentio! Nam, ſubinde nihil malumus quàm agere, ſed non tam vt agamus, quàm vt tædium noſtrum minuamus: prodire cupimus, non vt multis proſimus, ſed quia latere non didicimus: labores varios ambimus, non vt otium fugiamus, ſed vt in plurium notitiam veniamus. Non operoſum tantùm, ſed & religioſum eſt concionari; at omnem concionis fructum non à conatu ſed ab euentu æſtimare, auditores paucos, aut pauperes, ſimplices aut paganos ſpernere, celebriores cathedras nō aperto quidem

ambitu

a Bern. in ſerm. breu. ſerm. 2.

ambitu inuadere, ſed occultis meatibus aditũ in illas ſibi aperire, & ſi pro ſuggeſtu diſſerere, quæ admirationi ſint potiùs quàm inſtructioni, quæ doctiores faciant auditores non ſanctiores, corruptam prorſus arguit Intentionem. Eiuſdem generis eſt, à viliorum hominum confeſsionibus audiendis abhorrere, aut ſaltem tam promptum non eſſe, quàm cùm primates viri feminæque confluunt.

Eodem ſpectat, in ſcholis non ſine pompâ & ampullis docere, in ſcientijs præcellentem ſe oſtendere, alios tanquam ex ſolio deſpicere, & omnem curam in hoc intendere, vt palmam laudémque nemo, vel paucisſimi præripiant: ceterùm temerè, inconſtanter, & inconſultè pleraque aggredi, nullam iniuriæ ferre imaginem, & pæne omnia ad plauſum facere, nec ſuauiorem muſicam vllam putare, quàm audire: hic ille Rhetorum facundisſimus, hic magnus ille Concionator eſt, ille acutus Philoſophus, hic ille profundæ ſcientiæ Theologus eſt. O Religioſi, ô ſerui Dei, hoc eſt nobilisſimas merces pretio vilisſimo vendere, imò in ignẽ abijcere. Videte quorum mores Chryſoſtomus deploret his ipſis verbis: Ita etiam nunc vſu venit in Eccleſiâ: Ignis omnia deprehendit. Honores quærimus ab hominibus, & amore gloriæ accendimur. Honoris ſerui facti ſumus, Deo dimiſſo. Non amplius poſſumus increpare eos qui à nobis reguntur, cùm ipſi quoque eâdem febre teneamur; & ipſi egemus medicinâ, quos Deus poſuit, vt alijs mederemur. Quænam autem iam reſtat ſpes ſalutis, cùm ij ipſi qui medentur, aliorum manu indigent? a

Moſes bis rupem in fontem diluit, & largisſimas aquas è petrâ ſcaturire iuſsit, ſui ſcipionis illiſu, ſed non vtroque facto Numini placuit. Et quæ cauſſa diſcriminis? vtrobique enim ingens miraculum, vtrobique ad iuſſus diuinos, ſaxum virgâ percuſsit, vtrobique de ſolidi ſaxi vulnere patefecit flumina. Ratio diuerſitatis hæc fuit. Primo illo prodigio, dum Moſes virgâ ſcopulum tetigit, intentisſimos oculos in Deum fixit. Deus enim pollicitus. *En ego, inquit, ſtabo ibi coram te, ſupra petram Horeb: percutieſque petram, & exibit ex eâ aqua, vt bibat populus.* b Altero autem prodigio hic idem Moſes, non in ſolo Deo defixos tenuit oculos, ſed in Iſraëlis populo. Nam: *Audite, inquit, rebelles & increduli, num de petrâ vobis aquam poterimus eijcere?* Non placuit hîc Moſes, vt antè. Deus ipſe in illum & Aaronem commotior: Quia non credidiſtis mihi, inquit, vt ſanctificaretis me coram filijs Iſraël, non introducetis hos populos in

a Chryſ. hom. 10. in ep. ad Epheſ. b Exod. c. 17. v. 5.

terram quam dabo eis. *a* Tanti refert, cùm quid facimus, oculos in Deum, an aliò conuertamus. O Religioſi, vos quidem petram virgâ percutitis, cùm carnem ieiunijs, flagris, vigilijs atteritis, ſed niſi vigilantes rectiſsimæ Intentionis oculos in Deum aſsiduè figatis, non placetis. Ingrata ſunt, vana ſunt omnia obſequia, quæ non commendat Intentio recta. Ergo dum manus inhæret operi, oculus affigatur Deo.

Moris erat in Eccleſiâ Græcanicâ olim, vt cùm præſente populo panis ad aram offerretur ſacrandus, aræ miniſter conſcenſo ſuggeſtu plebem his verbis commoneret: SANCTA SANCTE. Hoc voluit, vt rem ſanctam, ſanctitatis affectu proſequerentur. Sic & Deus olim præcipit: Iuſtè quod iuſtum eſt, perſequêris, vt viuas. *b* Idem in ceteris actionibus omnibus ſeruandum, vt quod bonum, bona quoque Intentione, quod optimum Intentione quoque optimâ exequamur. Huc ſanè vnuſquiſque religioſorum in cunctis omnino actibus omni ſtudio contendat, vt ſancta ſanctè fiant, vt & ipſe ſanctiſsimi Regis imitator dicere poſsit: Prouidebam Dominum in conſpectu meo ſemper. *c*

a Num.c.20.v.10.& 12. b Deut.c.16.v.20. c Pſal.15.v.8.

Ad AVLICOS.

Si pœna martyrem faceret non cauſſa, multos Aulicorum, velut ſanctiſsimos martyres affari vix dubitarem. Religioſis multa ſunt perferenda; ſæpe tamen non minùs Aulicis, quibus Religioſorum vnus aliquis optimè dixerit: Videtis cruces noſtras, ſed non videtis vnctiones noſtras. Cùm verò de Aulicorum miſerijs ſermo eſt, liceat hoc vertere & cantare: Videmus vnctiones illorum, cruces illorum non ita videmus. Varium illi habent à voluptate vnguentum, ſed non minùs varium habent hinc illinc cruciamentum, & crebrò tale quod vnguentis illis & vnctionibus parum iuuetur. Quantum eſt vel vnicum illud tormentum, ex inuidiâ aut ſuâ aut alienâ laborare! crux eſt & ingens, tam hîc agere quàm pati. Suis Inuidiam titulis afficit Chryſoſtomus, cùm eam diaboli telum, homicidij radicem, omni veniâ & excuſatione indignam, ſolam ſibi nocentem & inuidi pœnam, malorúmque omnium matrem appellat. Inuidiam aiunt in aulis adoleſcere & educari, neſcio an non etiam ſeneſcere illic dicamus. Grande hoc malum nec vllum

um facilè remedium inuenit, quia vix vllum non ſpernit. Neque ſolum Inuidiæ malum propè inſanabile multos in aulis exercet: tia quoque non deſunt, quæ meliùs tamen vinci nequeunt, quàm tolerando. Notiſsima vox eſt eius, qui in cultu regum conſenerat. Cùm illum quidam interrogaret: Quomodo rariſsimam tem in aulâ conſecutus eſſet, ſenectutem? Iniurias, inquit, accipiendo, & gratias agendo. a Nam potentiorum iniuriæ hilari vultu, non patienter tantùm ferendæ ſunt. Sæpe adeò iniuriam vindicare non expedit, vt ne fateri quidem expediat. Ergo licet in aulas Fortuna bona, Fortuna aurea, cum maximis copijs immigraſſe videatur, niſi tamen ſæpius in ſubſidium vocetur & Patientia, nulla felicitas in aulis diu ſalua erit. Etiam in ampliſsimis palatijs & regum turribus, patientiâ opus eſt & quidem crebrâ, & ſæpe non vulgari aut plebeiâ. Si ars patiendi deſit, innumeris omnia querelis miſcebuntur: vix quiſquam erit qui ſibi ex integro ſatisfactum fateatur; nullus ſuo ſe pretio ſatis æſtimatum credet; omnes aut maiora ſe ſperaſſe, aut minora meritis impetraſſe dicent. Nobiliſsimum in hæc omnia mala eſt antidotum Recta Intentio. Sine hac vanitas vanitatum, & omnia vanitas, quæcunque regibus delata obſequia. Certè Deus conuenientiſsimo præmio eos remunerat, qui omnem ſuam induſtriam prauâ Intentione corrumpunt. Sunt qui ſolis principum oculis & auribus ſeruiant, modò illos impleant, has occupent, hoc ſummam votorum ducunt: de rectâ in Deum Intentione aſsiduè dirigendâ parum laborant; Dei gratiam vti non ſpernunt ita ſanè nec ambiunt, ſed nec aliter viuunt, quàm ſi apertè dicant: *Quis nobis pecuniam de cælo?* Regum aureæ manus noſtra marſupia ſaginant; aureos è cælo imbres expectet qui volet, nos ab aulis excipimus opulentas has pluuias. His regum fauor ſumma felicitas eſt, ac tum demum beatos ſe credunt, cùm principum oculos ſibi maximè propitios & annuentes habent. Hos, inquam, Deus, prout de illo meriti ſunt, tractare exſequitur. quandoque illis omnia alia quàm ſperarant, eueniunt: illis ipſis oculis, quibus deuotiſsimi erant, diſplicere incipiunt, nec iam ampliùs, vt olim, tam patentes ac beneuolas aures obtinent. Hîc illi cælum & terram querelis inceſſere, nil ſuis obſequijs dignè rependi, meliora ſe meritos; ſi humanum deſit auxilium, Deum iniuriæ ſuæ fore vindicem. Et quid vos, ô boni, Deum in veſtram nunc partem trahitis? Principis oculos obſeruaſtis, non Numinis, omnium laborum veſtrorum Intentio in aulam ibat, non in cælum. Vos iam ſine fronte, ſubſidium

a Seneca l.2. de Irâ. c.33.

dium è cælo, quod nunquam quæſiſtis; opem à Deo, cui nunquam ſeruijſtis, ſperatis? Vbi ſunt Dij in quibus habebatis fiduciam? de quorum victimis comedebatis adipes, & bibebatis vinum libaminum: ſurgant, & opitulentur vobis, & in neceſsitate vos protegant. a Hæc digniſsima illis merces eſt, qui rectam Intentionem quam vni Deo debebant, in homines obliquam detorſerunt. Demum ab hominibus & Deo iuſtiſsimè deſerti, ſibi ipſis redimquuntur in exitium. Tanti eſt rectam Intentionem quam Deo vniuerſi debemus, improbo furto in ſeruitutem humanam traducere: tanti eſt diuinis oculis neglectis ad humanos omnem ſuæ induſtriæ Intentionem auertere.

Vos ergo, quicunque Aulas ſectamini, per veſtram ſalutem obſecro, hoc ſaltem velitis, ſcilicet labores veſtros non perdere. nec enim vtilius quidquam eſt, quàm ſibi ſic vtilem fieri. Placeat vobis virtus, & ante omnia Intentio recta, non quia delectat, ſed ideò delectet, quia placet; minima maximáque è conſilio rectæ Intentionis vobis gerenda ſunt. Sæpe Deo gratior eſt modus agendi, quàm actio ipſa, quamuis præſtantiſsima. Sicut cibus exquiſitè conditus, ſuauior interdum eſt, quàm alius longè pretioſior, ſi malè condiatur. Quid humilius Dauidis ante Arcam ſaltatione? In eâ tamen affectus & præclara Intentio mirè placuit. Deo diſplicere nequit quod à rectâ Intentione prouenit.

Intentio recta multis Aularum malis ſuauiter mederi poterit, ſi admittatur. Reperiuntur in Aulis, præter illos quos diximus, nec pauci, qui quamuis vultu rideant, animo tamen triſtes & omnia deplorantes, quibus nulla non cauſſa in querelas placet, perturbati & omnia gementes, quibus nec aureus imber ſatis ſit, vt queri deſinant. Infelix genus hominum, quibus nihil placet, niſi quod ipſi faciunt; quibus quicquid datur, ſemper minus eſt quàm cupiuerant, vel ſperarant. O ærumnoſi! ſed veſtrâ culpâ. quod de Aulâ conquerimini, hoc nuſpiam non inuenitur. Cogitate ergò ſæpius, nullam eſſe tam bonam felicitatem, de quâ nihil queri poſsimus. Quiſquis autem rectæ in omnibus Intentionis eſt, contentus eſt ſe teſte & ſuâ conſcientiâ, teſte Deo & cælo: omnium quæ meritis ſuis non reſpondent, Deum debitorem appellat. Sunt in Aulis alij, primis illis non multùm abſimiles, quos non benefacere delectat, ſed videri benefeciſſe, qui gloriæ dediti rebus ſuis omnibus pompam induunt, qui principum oculis aut auribus oſtentatricem & inanem operam vendunt, omnium minimè ſolliciti de rectâ

a Deut. c. 32. v. 30.

rectâ Intentione. Vt quidam fructus ad videndi voluptatem ſunt, non ad guſtum; & vt quædam obſcuriores gemmæ interdum ab artificio & circumpoſito auro lucem accipiunt optimis parem, ſic illorum functiones ſplendeſcunt adſcititijs radijs fucatæ ſolertiæ. Verè de his Gregorius: Cùm ſe oſtendere alienis oculis appetunt, damnant, quod agunt. a Horum inaniſsimi ſunt labores & planè nulli, quia rectâ Intentione deſtituti. Quòd ſi fruſtra fatigari nolint, diſcant Intentionem rectam actionibus omnibus miſcere, & omnem muneri ſuo pompam detrahere; diſcant plurimum facere, & minimum de ſe loqui.

Sed ſunt etiam in Aulis, qui, cùm eorum maxima ſit cura, gratiam & fauorem ambire, vices periclitantis dignitatis, & voluptatum fugitiuos ac mutabiles vultus aſsiduè formidant. Hi vitam leporis agunt, inquieti ſemper & trepidi, atque ad omnem auræ ſibilum pericula ſomniantes, alia illos ex aliâ fatigat cura, qui ſi rectâ Intentione animum firmarent, extra metum & tremores iſtos viuerent, Deo nixi non humanis fauoribus.

Quid porrò de ijs ſentiendum qui omnium minimè ferre poſſunt, quod ipſimet faciunt, hoc eſt, inuidere alijs & æmulari. Aliorum inuidiâ cùm petuntur, res ipſis intolerabilis videtur, verùm ſe alijs inuidere ſuauiſsimâ ſui indulgentiâ diſsimulant. In hos iam ſuprâ pronuntiauimus; Rectæ Intentionis hoſtis eſt, quiſquis inuidiæ tam familiaris eſt. Ecquid alteri alteris noxam inferre tam laborioſè contenditis? Imperitorum hoc eſt, qui dum hoſtem ferire ſtatuunt, ſeipſos aduerſo telo tranſuerberant. Nemo alteri vel leuiter inuidet, quin ſibi ipſe plurimùm noceat.

Aude animo inuidiam contemnere: non nocet illi
Quem petit; auctori ſed nocet illa ſuo.

Coneris itaque, quiſquis es, æmulos tuos tuâ patientiâ, & rectè factis macerare; ſic vincis. Scis, quàm bene aut Phaëthon curru, aut Icarus pennis ſit vſus; Si te altiùs ſupra alios efferre volueris, cades.

Neque verò deſunt in aulis quos delitiarum conſuetudo corpori blandiens, & pietatis quaſi ſuperfluæ obliuio eò deducunt, vt ſibi ipſi tantùm in pretio ſint, alios quaſi è ſublimi deſpiciant, & nihili præ ſe faciant; impotentiores premant, & omnem iniuriæ vel vmbram horreant. Tam autem gratioſa virtus eſt, vt inſitum ſit etiam malis, probare meliora. Quis illorum eſt qui non beneficus videri velit? qui non inter ſcelera & iniurias opinionem bonitatis affectet?

a Greg. l. 8. mor. c. 30.

affectet? qui non ijs quæ impotentiſsimè facit, ſpeciem aliquam induat recti? velit etiam & ijs videri beneficium dediſſe, quos læſit? Gratias itaque agi ſibi ab his quos afflixere, patiuntur; bonóſque & ac liberales fingunt, qui præſtare nolunt. Sed & hos recta Intentio (ſi tamen diſciplinam admittant) docebit, vitæ tractum proſpicere, & alternantis fortunæ viciſsitudinem contemplari: diſcent humanæ fragilitatis non obliuiſci, nec nimiâ ſui fiduciâ extolli, aduerſus minores humanitatem, aduerſus maiores reuerentiam ſeruare, lentos eiuſcemodi odioſoſque mores exuere, omnia ſine contumaciâ ſic agere, vt nulla ſit in audiendo difficultas, nulla in reſpondendo mora, & ipſi, cùm opus, ad omnia quæ agenda ſunt, quietà cum induſtriâ adſint. Sed & illud docet recta Intentio: Si imbecillior eſt qui te læſit, parce illi; ſi potentior, tace, & fortunam tuam, quæcunque illa ſit, reuerenter habe: Noris ſapienter dictum: Dum excelſus ſteti, nunquam pauere deſtiti. *a* Nam

Fortuna magna non caret formidine,
Nec ſplendor eminens vacat periculo:
Et quicquid altum eſt, haud tutum diu manet.
Vt quod ruat vel inuidiâ, vel tempore. b

Ne nimium tibi fide, imò nihil, quiſquis es, propoſitique memor contrahe vela tui. *c* Frequenter eminentis vitæ exitus fuit, *cadere*. Qui caſum metuit, omnium actionum ſequatur ducem Rectam Intentionem: hac qui caret, nec ſibi commodat, nec alijs. Non dat beneficium qui malo animo prodeſt. In precipitium tendit, qui ſuas actiones non optimo fine inſignit: incaſſum laborat, qui Deum laboris terminum non cogitat; omnium ſeruorum miſerrimus eſt, cui recta Intentio deeſt. Nolite igitur, ô Palatini domini, ô quicunque Aulici, nolite ſerere in ſpinas. *d* Nolite meritis veſtris tantam inſerere contumeliam, vt ea velitis cæleſti præmio fraudari. Obſecro non ambitioni, non famæ, non oculis laborate, quicquid laboris veſtra vobis munia exhibeant; & quicquid demum tolerandum veniat, non fauori & gratiæ, non numis & opibus, non oſtentationi & gloriæ tolerate, ſed Deo, cui ſe nemo vnquam aliter probauerit, quàm rectâ Intentione.

Ad

a Sen. Thyeſt. act. 3. b Apollod. c Ouid. l. 3. Triſt.
d Hierem. c. 4. v. 4.

Ad
OMNIS ORDINIS HOMINES.

Optimè dixiſſe mihi viſus eſt Diogenes, qui aiebat: Homines ea, quæ faciunt ad viuendum, ſummâ curâ perquirere, ſed quæ ad bene viuendum conducant, nihili pendere & negligere. a Ita prorſus eſt, omnes hoc agimus, vt res noſtras agamus, quàm bene, & quâ Intentione agamus, paucisſimi ſunt qui ſerium ad id animum applicent. O Christiani, non ſolùm quid faciamus, ſed quo id animo faciamus, maximi momenti eſt. Hinc contra Sardenſem Antiſtitem Apocalypticus ille Angelus Ioannes grauiſsimè conqueri viſus: *Scio*, inquit, *opera tua, quia nomen habes quòd viuas, & mortuus es. Non enim inuenio opera tua plena coram Deo meo.* b Epiſcopi huius opera hominibus quidem plena & præclara videbantur, ſed non talia erant coram Deo, qui intimam hominis Intentionem inſpicit, ideo illa vt vacua prorſus & inania accuſantur, carebant enim recta finis Intentione. Ideò etiam hic ipſe Sardenſis Eccleſiæ præſul, mortuus pronunciatur, tametſi ab alijs inter viuos cenſeretur.

O quantus talium mortuorum numerus in orbe viuere credendus eſt! qui nomen habent quòd viuant, & mortui ſunt, quorum opera plena quidem videri poſſunt, ſed quia Intentione rectâ deſtituuntur, inania ſunt, & caſſæ nuci ſimilia. Fœda nox & meræ tenebræ omnia inuoluunt, vbicunque rectæ Intentionis ſplendor non effulget. Nullum corpus pulchrum ſine hoc oculo, nullum cum hoc fœdum: *Lucerna corporis tui eſt oculus tuus. Si oculus tuus fuerit ſimplex, totum corpus tuum lucidum erit. Si autem oculus tuus fuerit nequam, totum corpus tuum tenebroſum erit.* c Diximus iam ſuprà: rectè agere, vt inferos euadas, illiberalis ſerui eſt: vt cælum obtineas, quæſtuoſi mercenarij: vt Deo placeas, hoc demum chariſsimi eſt filij. Bonus homo de bono theſauro profert bona, & malus homo de malo theſauro profert mala. *d* Verè theſaurus cordis, Intentio eſt cogitationis. Intentio eſt, inquit Auguſtinus, quâ facimus, quicquid facimus, quæ ſi munda fuerit & recta, & illud aſpiciens quod aſpiciendum eſt, omnia opera noſtra, quæ ſecundùm eam operamur, neceſſe eſt bona ſint. *e*

Itaque non tam quid demus, quid faciamus, vel quid toleremus refert, quàm quâ mẽte, quâ Intentione. Nam virtus non in eo quod datur, quod fit, aut quod toleratur, conſiſtit, ſed in ipſo dantis, aut

a Stob. ſerm. 2. b Apoc. c. 3. v. 2. c Matth. c. 6. v. 22. & 23.
d Matth. c. 12. v. 35. e Aug. l. 2. de ſerm. dom. c. 13.

aut facientis, aut tolerantis animo & Intentione. Quâ in re penſandum eſt, inquit Gregorius, vt omne bonum quod agitur, per Intentionem ſemper ad cæleſtia leuetur. a Intentio eſt quæ parua extollit, ſordida illuſtrat, magna verò & in pretio habita dehoneſtat, prout ipſa vel recta vel praua eſt. Illa quæ appetuntur, neutram naturam habent, nec boni nec mali: id refert quò ea Intentio impellat, hæc enim formam dat rebus. Omnes virtutes ruunt, ſine rectâ Intentione, quæ vita virtutum eſt, & omnium meritorum ſcaturigo. Bernardus in illa Domini verba (Tu autem cùm ieiunas, laua faciem tuam) Per hoc, inquit, quod iubet faciem lauare, præcipit nobis Intentionem puram ſeruare: quia ſicut decor corporis in facie, ita decor totius operationis animæ conſiſtit in Intentione. b

Cæleſtis rex ſponſam ſuam à proceritate commendans: Statura tua, inquit, aſsimilata eſt palmæ. c Hoc encomio bonæ Intentionis rectitudinem ac firmitatem appoſitiſsimè deſignat, quæ conſtans & recta perpetuò ſe ad Deum erigit, quod palmæ proprium, in altum ſcilicet ramos emittere, & inter arbores eminere. Sponſa ſic laudata, ne ingrati animi ſit: Omnia, inquit, poma noua & vetera, dilecte mi, ſeruaui tibi. d Me meáque omnia ſanctiſsimæ Voluntati tuæ trado, honori tuo me totam conſecro, oculos meos rebus omnibus clauſos, tibi vni aperio, illos in te ſolum intendo, ſed & omnibus membris alijs in tuum duntaxat famulatum vtor. Quâ verò ratione membra omnia diuinis ſeruitijs impendenda ſint, inſigniter Chryſoſtomus: Oculum, inquit, tibi fecit; oculum illi vtendum exhibe, non diabolo. quomodo verò illi exhibebis? ſi creaturis eius viſis, ipſum glorificaueris, viſúmque à mulierum conſpectu abduxeris. Fecit tibi manus; illas ipſi poſsideto, non diabolo: non ad rapinam & auaritiam, ſed ad ipſius mandata & beneficia, & ad continuas preces, & ad ſuccurrendum deficientibus eas porrigens & extendens. Fecit tibi aures; illas ipſi exhibeto, non laſciuis concentibus, obſcœnis fabulis, ſed omnis meditatio tua ſit in lege excelſi. Os tibi fecit; illud nihil agat eorum quæ illi non probantur, ſed pſalmodias, hymnos, & ſpirituales odas concinito. Fecit tibi pedes; non vt ad malitiam curras, ſed ad ea quæ bona ſunt. Fecit tibi ventrem, non vt eum cibis rumpas, ſed vt philoſopheris. Dedit indumenta vt tegamur, non ad oſtentationem, non vt illa quidem multum habeant auri, Chriſtus verò nudus

a Greg. l. 1. in Ezech. hom. 4. b Bernard. in ſent. c Cant. c. 7. v. 7. d Ibid.

dus pereat. Caſam, pecunias, & fruges dedit, non vt ſolus habe-as, ſed vt & alijs, præſertim egenis impertias. *a* Hæc omnia docet recta Intentio quæ omnes humanas actiones ad Deum eleuat, nec quidquam in ſe venale habet, ſibi ſemper bene conſcia, infatigabilis, omnibus expoſita, nudo homine contenta, nunquam enim vſque eò intercluſa ſunt omnia, vt optimæ Intentioni locus non ſit. Nunquam recta Intentio vritur, nec ſibi odio eſt, nec quidquam mutat, quia ſemper ſequitur optimum, vnum Deum, ſummum bonum. Illuc ergo aſcendit, vnde nullâ vi detrahitur: quò nec dolori, nec ſpei, nec timori ſit aditus, nec vlli rei quæ ſummi boni complexum eripiat. Intentio recta quicquid aduerſi euenit, perfert, non patiens tantùm, ſed etiam volens & hilaris, omnémque temporum difficultatem ſcit legem eſſe naturæ. Intentio recta optimum eſt, etiam peſsimæ fortunæ condimentum. Et vt bonus miles vulnera non horret, cicatrices enumerat, & tranſuerberatus telis, moriens amat eum, pro quo cadit, Imperatorem: Sic recta Intentio vetus illud præceptum, DEVM SEQVERE, pro regulâ habet, Deúmque ſemper totis ſequitur viribus, nihil vnquam quod Dei cauſsâ faciendum, recuſat; aſperrima quæuis pro Deo promptiſsimè amplectitur; Deo in omnibus parere maximam libertatem iudicat; pro Deo mori, felicitatis ſuæ iucundiſsimam clauſulam arbitratur. Hac ratione recta Intentio nunquam ſine lucro eſt, quacunque ſe vel leuiter moueat, maximos quæſtus facit, nihil fruſtra tentat, è rerum euentu non pendet, omnia ei ex ſententiâ cedunt, neque impediri vllâ ratione poteſt. Et quamuis nondum ſit in regno, ad regnum tamen & quidem æternum ſe natam nouit. Oculatiſsima eſt recta Intentio, imò tota eſt oculus, ſed qui continuè fixus hæreat in Deo. Quicunque igitur rectæ Intentionis eſtis, putate Deum vobis dicere: Quid eſt quod de me queri poſsitis vos, quibus recta placuerunt? Alij bona falſa rapiunt, & animos gerunt inanes, velut longo fallacíque ſomnio luſos. Auro illi, argento, & veſte pretioſâ ornantur, intus boni nihil eſt. Iſti quos pro felicibus aſpicitis, ſi non quà occurrunt, ſed quâ latent, videritis, miſeri ſunt, ſordidi, turpes, ad ſimilitudinem parietum ſuorum extrinſecus culti. Non eſt iſta ſolida & ſincera felicitas: cruſta eſt, & quidem tenuis. Itaque dum illis licet ſtare, & ad arbitrium ſuum oſtendi, nitent & imponunt: cùm aliquid incidit, quod diſturbet ac detegat, tunc apparet quantum altæ ac veræ fœditatis alienus ſplendor abſconderit. Vobis dedi bona certa, manſura: quantò magis

a Chryſ. in moral. hom. 10. & 11

ea

ea verſaueritis & inſpexeritis, meliora erunt maioráque. Permitto vobis metuenda contemnere, cupienda faſtidire, non fulgetis extrinſecus: bona veſtra introſus obuerſa ſunt. non egere felicitate felicitas veſtra eſt. At multa incidunt triſtia, horrenda, dura toleratu: quia vos bono veſtro his ſubducere nolui, animos veſtros aduerſus hæc omnia armaui. Ferte fortiter, *a* & aſsidue in vobis Rectam Intentionem, velut ignem iugis ſacrificij reſtaurate.

Igitur, ô Chriſtiani, in vobis ac veſtrâ voluntate ſitum eſt, nunquam aut ſemper errare; rariùs an continuè mereri velitis. Rectæ Intentionis inopiam nemo patitur niſi qui vult, prima ſiquidem & maxima pars illius eſt VELLE. Quiſquis ſincerè omnia propter Deum vult, hic virtutibus omnibus per compendium ſtudet. Nam vt omnium aliarum virtutum, ita huius ad animum tota redit æſtimatio.

a Sen. l. de prouid. c. 6.

CAP. XII.

De RECTA' INTENTIONE dictorum Epilogus.

ATTENDE TIBI, *a* Tobiæ & Timotheo ſaluberrimè dictum, in virtutis tutelam. Oſtium pandit vitijs omnibus *ſibi non attendere*, rarò domi ſuæ, ſibi ipſi præſentem non eſſe; animo, quaquà lubet, euagari, rebus plurimis ſe miſcere, cupiditates longè mittere, nihil præcogitare, in ſuperuacuis aut alienis laborare, multa & nihil agere, omnia turbato animo, & in incertum emiſsis oculis aſpicere. Simplex oculus laudatiſsimus.

a Tob. c. 4. v. 13. & 1. Tim. c. 4. v. 16.

§. I.

Cyrus Perſarum rex potentiſsimus, vti Xenophon memorat, etſi Tigranem Armeniorum regem bello exarmatum, vnà cum coniuge captiuum in vinculis haberet, humanitatis tamen obliuiſci noluit, & ſe quoque hominem eſſe prudenter meminit. Cùm itaque variam regum fortunam altiore cogitatione ſecum ipſe perpenderet, duos illos regios coniuges, non ad colloquium tantùm, ſed & ad menſam ſuam adhibuit, ipſe velut conuiuator & cenæ Dominus, inter epulas variè facetus, nec ſine riſu hilaris. Demum conuiuarum animum exploraturus: Dic Tigranes obſecro, inquit, pro

pro tuâ coniuge quod mihi redemptionis pretium das? Cui Tigranes liberè: Equidem regnum darem in lytrum, ſi tua fortuna id mihi non inuidiſſet: nunc cùm regno caream, caput meum in illius ſalutem promptè dependam. Mirificè delectatus Cyrus tam ſincero amore, in commiſerationis affectum libenter tranſijt, & vtrique libertatem vnà cum regno reſtituit. Tigranes iam ſibi & regno redditus coniugem interrogare inſtitit, quid ei de Cyri prudentiâ & magnanimitate, quid de formâ videretur? Ad quæ prudens regina: O mi optime coniux, inquit, non ego in Cyrum oculos, ſed in illum conieci, qui ſe capite ſuo libertatem meam redempturum pollicebatur; hunc ego vnum aſpexi, dum inter Perſas egimus. Prudentiſsimum dictum: Ei oculos iure deberi, cui nec vitam negare poſsis.

§. II.

Quin ergo, mi Chriſtiane, *Attende tibi*, & oculos ei tuos non negas, cui & vitam tuam debes. Scis, te tuum non eſſe: noſti, quis pro te moriendo vitam tibi dederit: & quomodo non in vnum hunc aſſertorem tuum tuus ibit oculus, tua Intentio? Fruſta viuis, niſi in huius vnius obtutu aſsiduo hæres. Hac enim vnâ ratione tibi præſens es, cùm in tuum conditorem & reparatorem ſic tranſis. Ah, quoties domi noſtræ non ſumus, & extra nos abimus? quoto cuique habere ſe contingit? Hominem iratum mihi obſerua, & audies quàm ipſe vltro fateatur, ſe non eſſe apud ſe præ iracundiâ, nihil enim minùs in poteſtate habet quàm ſeipſum, & iram ſuam. Aſpice libidinoſum; hic & oculos & animum perdidit in alieno vultu: non eſt apud ſe, nihil illi cum oculo ſimplici. Auarum cerne; ſuæ mentis nunquam eſt, pecunia eam ipſi rapuit. Et quis inuidum ſui compotem eſſe dixerit? ſibi nunquam attendit, ſed alijs quos it perditum. Hominem gulonem intuere, exſensâ mente eſt, totus in patinis, aut poculis ſepultus eſt. Omnia omnino vitia, errores omnes hoc ſui principium habent, *non attendere*, vix vnquam ſibi præſentem eſſe.

Hoc ſe quiſque modo fugit ——— a

Sic & impatiens à ſe exit, totus extra ſe agit, & hinc in ſtultiſsimas querelas effunditur. Qui aliquid ſui & ſanæ mentis retinet, ita ſecum ratiocinatur: Quid ago? rem meam ex malâ meliuſculam non fecero furendo: ſi quod damnum paſſus ſum, augebit illud ab hac rabie; ſi quod illaturus ſum, incautum habeo miniſtrum

a Lucret. l. 3.

furorem;

furorem; quicquid attentauero per hanc veſaniam, prius id de-ſtruam, quàm efficere incipiam; nec lucrum inde aliud ſperandum præterquam celer & inutilis pœnitentia. Reuerà quod vnguis ex-in vlcere, hoc impatientia in omni actione: qui malum ſuum ex-perari vult, impatienter illud ferat. Quin ergo ſæuire deſino, & com-peſco querelas? in ventum latratus mitto, rè nullâ profuturos, nisi vt quotquot me audierint, lapidibus me petant vt canem. Idcirco attendam mihi ipſe, & quam inſaniendo perderem, patiendo reſti-tuam rem: tranquillitas dabit, quod auferret furor. Verè dixit Thu-cydides, duo aduerſiſsima eſſe rectæ menti, Celeritatem & iram. Eâ de cauſâ vide vt Iram in poteſtate habeas, & ne te quælibet in-dignatio ad temeraria verba efferat. Hoc ratiocinium eſt hominis à ſe non exeuntis. hic ſimplex oculus longè plus cernit quàm oculi illi ſeptemplices.

Verùm ſicut priores illi, ſic & præceps ac temerarius in dandis conſilijs, aut ferendis iudicijs, nihil pro ſano aget, niſi hoc ipſum ſibi aſsiduè ingerat: *Attende tibi*, tam præpropera & calida conſilia non infrequenter ſecum pœnitenda trahunt. Sunt qui in rerum executionem adeò calidè proſiliunt, vt antè feciſſe quàm cogitaſſe videantur; qui ad res non eunt ſed decurrunt, tanquam ſi quis ino-pinato incendio latè omnia populante, domo propellatur. Omne horum conſilium tanquam in medijs ignibus eſt. deliberationem ignorant, ac ne domeſticum quidem pectoris ſui ſenatum in conſi-lium vocant. feciſſe his deliberaſſe eſt; rémque peregiſſe, eſt per-pendiſſe. non eunt illi in res, ſed proſiliunt, aut veriùs inuolant; tan-quam ſi quis ex ingenti præcipitio, vno ſe ſaltu deturbet, pertæſus moræ quam in prudenti lentóque lapſu ponendam videt. Prima non dicam his conſilia, ſed primus illapſus quacunque fortunâ in-iectus pro ſententiâ eſt; damna daturus an ſecus, ne cogitant qui-dem, vt fortuitò hi veriùs quàm conſilio viuant; fòrs bene, fòrs malè res cadent, excepturi hunc aleæ iactum ſunt. a Hîc altiſsimâ voce inclamandum: *Attende tibi*, quiſquis es, & frenos iudicijs tuis, ſed & linguæ tuæ inijce. Millies perire vult, qui linguam coërcere non vult.

a Scribanij Superior relig. l. 1. c. 14.

§. III.

Ante omnia vide vt ante bellum circumſpicias arma: hîc maxi-mè *Attende tibi*, ne nudum latus obijcias hoſti. Hoc aſſueſce, vt rebus omnibus medicinam pares præmeditando. Præmeditatio eorum

omnium

omnium malorum, quæ venientia longè antè videris, aduentum leuat. eſtque ſapientis, quicquid homini accidere poſſit, id modicè ferendum eſſe ſi aduenerit, præmeditari. Chriſtus ſuos in omne genus iniuriarum & cruciatuum armaturus: Hæc, inquit, locutus ſum vobis, vt cùm venerit hora, eorum reminiſcamini. *a* Tanquam ſi dixerit ſuis: faciliùs omnia feretis, ſi præuideatis ferenda. Prouiſio hæc animi ad vitam rectè inſtituendam ſummè neceſſaria eſt. Ideò vrget Siracides, &: Fili, inquit, accedens ad ſeruitutem Dei, ſta in iuſtitia, & in timore, & præpara animam tuam ad tentationẽ *b* Præpara te, ſiquidem hominis eſt præparare cor. *c* In aduerſa omnia clypeus adamantinus eſt, ſeria eorum præmeditatio. Leuius lædit, quicquid antè præuidimus, Nam præuiſa minùs tela ferire ſolent. Repentina omnia videntur grauiora, & facillimè nos ſubruunt, quæ ſubito impetu in nos feruntur.

Romanus Sapiens, præclariſsimè hac de re philoſophatus: tutiſsimum, inquit, fortunam raro experiri, ceterùm ſemper de illâ cogitare, & ſibi nihil de fide eius promittere. Nauigabo, niſi ſi quid inciderit: & prætor fiam, niſi ſi quid obſtiterit: & negotiatio mihi reſpondebit, niſi ſi quid interuenerit. Hoc eſt quare ſapienti nihil contra opinionem dicamus accidere. non illum caſibus hominum excepimus, ſed erroribus: nec illi omnia vt voluit, cedunt, ſed vt cogitauit. in primis autem cogitauit, aliquid poſſe propoſitis ſuis reſiſtere. Neceſſe eſt autem leuiùs ad animum peruenire, deſtitutæ cupiditatis dolorem, cui ſucceſſum non vtique promiſeris. *d*

Qui hîc ſibi non attendit, ſi quid contra quàm deſtinauit, accidat, fremit & inſanit, moderatè id toleraturus, ſi præuidiſſet. Ita Zeno Citienſis cùm inaudijſſet omnia ſibi ſua mari ſubmerſa: Laudo, inquit, tuum factum fortuna, quæ nos in palliolum & porticum redigis, iam expeditiùs philoſophari me iubes. Præuidit vtique hanc plagam, ideò placatè tulit. Inexpectata plus aggrauant: nouitas adijcit calamitatibus pondus. Ideò nihil nobis improuiſum eſſe debet. In omnia præmittendus eſt animus, cogitandúmque, non quicquid ſolet, ſed quicquid fieri poteſt. Nullum tempus exceptum est ab acerbo euentu: in ipſis voluptatibus cauſſæ doloris oriuntur: bellum in mediâ pace conſurgit, & auxilia ſecuritatis in metum tranſeunt: ex amico inimicus, hoſtis ex ſocio fit. Sæpe ſine hoſte patimur hoſtilia; & cladis cauſſas, ſi alia deficiunt, nimia ſibi felicitas inuenit. Inuadit temperatiſsimos morbus, validiſsimos phthiſis;

a Ioan. c. 16. v. 4. b Eccleſ. c. 2. v. 1. c Prou. c. 16. v. 1. d Sen. de Tranquil.

innocentiſsimos pœna, ſecretiſsimos tumultus. a Ea verò plerumque plurimùm dolent, quæ vt inopinata & inſolita miramur, & quærimus: Vnde hoc? Quomodo? Quis putaſſet?

Ergo *Attende tibi*, nihil eorum quæ pateris, inſolitum, nihil inexpectatum tibi ſit. Offendi rebus iſtis tam ridiculum eſt, quàm queri quòd ſpargaris in publico, aut inquineris in luto. Eadem vitæ conditio eſt quæ balnei, turbæ, itineris: quædam immittentur, quædam incident. Non eſt delicata res, viuere. Longam viam ingreſſus es; & labaris oportet, & laſſeris, & cadas. Alio loco comitem relinques, alio efferes, alio timebis, *Attende tibi* Per eiuſmodi offenſas emetiendum eſt confragoſum hoc iter. præparetur ergo animus contra omnia. Sciat ſe veniſſe vbi patiatur fulmen, ſciat ſe veniſſe, vbi

Luctus, & Vltrices poſuere cubilia curæ,
Pallentéſque habitant morbi, triſtiſque ſenectus b

In hoc contubernio vita degenda eſt. Effugere iſta non potes, prævidere potes, contemnere potes; contemnes autem, ſi ſæpe cogitaueris, & futura præſumpſeris. Nemo non fortiùs ad id cui ſe diu compoſuerat, acceſsit, & duris quoque, ſi præmeditata erant, obſtitit. At contra imparatus, etiam leuiſsima expauit. Id agendum eſt, ne quid nobis inopinatum ſit: & quia omnia nouitate grauiora ſunt, hæc cogitatio aſsidua præſtabit, vt nulli malo tirones ſimus. Nihil miremur eorum ad quæ nati ſumus, quæ ideò nulli ferenda indignè, quia paria ſunt omnibus; Quicquid dixeris, multis accidit, & accidet deinceps. Ita dico, paria ſunt. nam etiam quod effugit aliquis, pati potuit. Æquum autem ius eſt, non quo omnes vſi ſunt, ſed quo omnibus latum eſt. Imperetur æquitas animo, & ſine querelâ mortalitatis tributa pendamus. Hiems frigora adducit; algendum eſt. Æſtas calores refert; æſtuandum eſt. Intemperies cæli valetudinem tentat; ægrotandum eſt. Et fera nobis loco occurret, & homo pernicioſior omnibus feris, *Attende tibi*. Aliud aqua, aliud ignis eripiet. Hanc rerum conditionem mutare non poſſumus: id poſſumus, magnum ſumere animum, & homine Chriſtiano dignum, quo fortiter fortuita patiamur. Optimum eſt pati quod emendare non poſsis: & Deum, quo auctore cuncta proueniunt, ſine murmuratione comitari. malus miles eſt qui imperatorem ſuum gemens ſequitur. Hic eſt magnus animus qui ſe Deo tradidit: at contra ille puſillus ac degener, qui obluctatur, & de ordine Mundi

a Sen. epiſt. 91. poſt init. & ep. 107. paucis mutatis. b Virgil. l. 6. Æneid.

di malè exiſtimat, & emendare mauult omnia quàm ſe. Deo nos tradamus & ſimplicem Intentionis oculum in Deo vno figamus. Sic viuamus, ſic loquamur. paratos nos ſemper inueniat atque impigros ſanctiſsima Dei voluntas.

§. IV.

Hoc ipſum inſigniſsimè confirmans Epictetus: Cuiuſque rei, inquit, antecedentibus & conſequentibus conſideratis ſic eam aggreditor. Alioqui cupidè quidem eam aggredieris: quippe qui nil eorum quæ ſequuntur conſideraris. Poſteà verò cùm aliquæ moleſtiæ ac difficultates interceſſerint, turpiter deſiſtes. Cupis vincere Olympia? Conſiderato antecedentia & conſequentia: & ſic, ſi è re tuâ fuerit, rem aggreditor. Eſt tibi accurato ordine opus, bellarijs abſtinendum, exercendum corpus vel inuito, ídque horâ præfinitâ, in æſtu, in frigore: non bibenda frigida: aliquando ne vinum quidem; denique laniſtæ tanquam medico te tradas oportebit. Deinde in certamine laniari corpus contingit, manum lædi, diſtorqueri lumbos, multum pulueris deglutiri, flagris cædi, & cum his omnibus interdum vinci. His rebus conſideratis, ſi placet, certamen inito. Sin minus, vide vt puerorum more acturus ſis, qui nunc pugiles ludunt, nunc gladiatores, nunc tubâ canunt, nunc tragœdias agunt, cùm iſta viderint admiratíque fuerint. Sic & tu nunc pugil eris, nunc gladiator, mox philoſophus, poſteà orator, toto autem animo nihil: ſed vt ſimius, quicquid videris, imitaberis. Subinde aliud ex alio tibi placebit, vſitata verò diſplicebunt. Neque enim conſideratè quidquam aggreſſus es, neque rem totam exploraſti, aut examinaſti, ſed temerè & frigidâ cupiditate impulſus. a Ergo in poſterum *Attende tibi.*

Diogenes interrogatus quid in philoſophiâ didiciſſet? Reſpondit: Præuidere aduerſa, & cùm aduenerint illa, patienter ferre. Nihil ſcit, quiſquis iſta non didicit. Quæ alijs diu patiendo leuia fiunt, vir ſapiens leuia facit, diu cogitando. b In tantâ rerum, ſurſum ac deorſum euntium, verſatione, ſi non quicquid fieri poteſt, pro futuro habes, das in te vires rebus aduerſis, quas infregit, quiſquis prior vidit. c Baſiliſcus, vt aiunt, prius videndo necat hominem; ſin ipſe priùs ab homine videatur, in fugam vertitur. Idem nobis euenit, ſi calamitas celerior ſit noſtris cogitationibus, & in ſecuros irruat, facili negotio totos deijcit; ſin animum in eam obfirme-

a Epictet. l. 3. diſſert. c. 15. b Sen. l. de tranquill. c. 11. c & l. 6. qq. nat. q. 3

firmemus, & venientem oculo illo ſimplici aſpiciamus, ſine viribus eſt, & iam paratos leuiter ſtringet, idque cum profectu & emolumento noſtro. Ergo, *Attende tibi*, & ad aſperrimam quamque ſortem excipiendam te param.

Cùm Anaxagoras apud Athenienſes in vinculis eſſet, duo ad eum nuncij vno die allati ſunt in carcerem. Prior mortem ei decretam eſſe ſignificabat. Ad quem Anaxagoras conſtanti vultu: Iam pridem, inquit, ſententiam tulit natura, tam in me, quàm illos qui me damnant. Porrò alter, duos ipſius filios interijſſe nunciabat. Et huic, ſaluo colore reſpondit: Sciebam me mortales genuiſſe. En, tela tamdiu præuiſa, quàm non læſerint! Seuerus Imperator vti alia pleraque, ſic & mortem præmeditari ſolitus, loculum ad lectum habuit, quem frequenter allocutus: Tu virum, aiebat, capies quem Orbis non poteſt. Vlyſſes viginti annis militiæ vagatus, iam redux Penelopen coniugem flentem ſiccis ſalutauit oculis; ſed catello ad Domini præſentiá inſanè geſtienti, & repentè mortuo illacrimauit. a Nam vxoris lacrimas præcepit, atque animo ſecum antè peregit; in illum autem fletum ſubita res & inexpectata eum coniecerat. Sic aduerſa omnia præcipienda ſunt animo, & longè tranquilliùs perferentur. Quemadmodum enim is qui ſe turbæ immiſcet, aliud non expectet quàm impelli, trudi, comprimi: ita is qui peregrè iturus non ſperet niſi cælum caliginoſum, immite, ventoſum, pluuium, ſpurciſsimam tempeſtatem, hoſpitia incommodiſsima, non tamen modicos ſumptus exactura: iam errores viæ, lapſus equorum, euerſionem currûs, varios caſus, tanquam ſolitas itinerum appendices conſideret, vt cùm hæc euenerint, dicere poſsit: *iſta præuidi.* Turpiſsimæ ſunt voces illæ: Sperabam meliora: Non putaram ſic mecum agendum: Tam grauia non expectabam: Neſciebam fortunā mihi nouercam eſſe: Quis hoc futurum crediſſet? Quis tam hoſtilem animum in hoc homine ſuſpicatus fuiſſet? Quis hæc omnia præuiderit? Ita magna pars hominum eſt, quæ nauigatura de tempeſtate non cogitat. At hoc ſapientis non eſt. Si tibi ſapere vis, *Attende tibi*, & prouidum animum in omnia præmitte, vt cum Anaxagorâ dicere liceat: Præuidebam hæc, ſciebam iſta, iam antè illa cogitabam. Pecuniam amiſi? ſciebam poſſe adimi. Gratiam perdidi? noueram quàm inſtabile bonum poſsiderem. In paupertatem decidi? Pridem credidi hanc expeditam, hilarem, tutam eſſe, ſi pauper non ſit vitioſus. Malè de me loquuntur homines? Faciunt, non quod mereor, ſed quod ſolent.

a Plutarc. de Tranquil. animi, ante finem.

lent. quibuſdam canibus innatum eſt vt non pro feritate ſed pro conſuetudine latrent. Morbus me affligit? & morbis & morti obnoxium me ſcio. ſed exhibetur etiam in lectulo virtus. Graues inimicos habeo? Iam olim in Chryſoſtomo legi: Neminem lædi niſi à ſeipſo. Inuidia, tœdium, mœror me cruciant? neque hoc contra expectationem euenit. Luctus, dolor, metus, non tam ſupplicia quàm viuendi tributa ſunt. Mors, liberos, parentes, cognatos, amicos abſtulit? Quid iſtud aut nouum aut mirum? periere perituri: ego illis proximus. mortalium mortem non acerbè deflendam iam didici.

Hoc ſi quis in medullas admiſerit, & omnia aliena mala, quorum ingens quotidie copia eſt, ſic aſpexerit, tanquam illis liberum & ad ſe iter ſit, multò ante ſe armabit quàm petatur. Ergo, *Attende tibi*, & iſtud quoque eodem animi robore præſtabis, ne quid ex his quæ eueniunt, tibi ſubitum ſit. Quicquid enim fieri poteſt, tanquam futurum proſpiciendo, malorum omnium impetus mollies. Serò animus ad periculorum patientiam inſtituitur, *Attende tibi*.

§. V.

Sed & in ceteris rebus omnibus idem tibi aſsiduè ingero: *Attende tibi*. Pedetentim ad præcipitia ducimur. à minimis ſcilicet initijs, ad latiſsima damna deſcenditur. Nihil rationis eſt, vbi ſemel affectus inductus eſt, iúſque illi aliquod voluntate noſtrâ datum eſt. faciet de cetero quantum volet, non quantum permiſeris. In primis, inquam, finibus hoſtis arcendus eſt, nam cùm intrauit, & portis ſe intulit, modum à captiuis non accipit. [a] Affectus contumaciter parent. Nullum vitium eſt ſine patrocinio: nulli non initium eſt verecundum & exorabile, ſed ob hoc latiùs funditur. Non obtinebis vt deſinat, ſi incipere permiſeris. Ergo, *Attende tibi*, & principijs obſta. Incipientibus vitijs obſtruendæ ſunt viæ, per Rectam Intentionem; ſi malitia radices ſemel egerit & inueterauerit, ſicut coalita ægritudo difficilis erit extinctu. Facilius eſt excludere pernitioſa quàm regere; & non admittere, quàm admiſſa moderari. nam cùm ſe in poſſeſsione poſuerunt, potentiora rectore ſunt, nec recidi ſe minuíue patiuntur. Deinde ratio ipſa, cui freni traduntur, tamdiu potens eſt, quamdiu diducta eſt ab affectibus: Si miſcuit ſe illis, & inquinauit, non poteſt continere, quos ſubmouere potuiſſet. Commota enim ſemel & concuſſa mens, ei ſeruit à quo impellitur.

[a] Sen. l. 1. de Irâ c. 7. & 8. & epiſt. 116.

Quarundam rerum initia in noſtrâ poteſtate ſunt: Vlteriora nos ſuâ vi rapiunt, & ægrè relinquunt regreſſum. Vt in præceps datis corporibus nullum ſui arbitrium eſt, nec reſiſtere morariúe deiecta poſſunt, ſed conſilium omne & pœnitentiam irreuocabilis præcipitatio abſcindit, & non licet non eò peruenire, quò non ire licuiſſet: ita animus ſi in iram, libidinem, aliósque ſe proiecit affectus, impetum difficulter reprimet. rapiet illum, & ad imum aget vitiorum natura procliuis. Ergo intrantibus vitijs reſiſtamus: quia faciliùs, vt dixi, non recipiuntur, quàm recepta exeunt. Curam nobis noſtri natura mandauit: ſed huic vbi nimium indulſeris, vitium eſt. Sic ab initio non male ad carnem tranſimus, & corporis commoda, & quicquid illis vicinum. Optimè Iſidorus: Diabolus, inquit, ſerpens eſt lubricus, cuius ſi capiti, hoc eſt, primæ ſuggeſtioni non reſiſtitur, totus in intima cordis, dum non ſentitur, illabitur.[a] Ergo Attende tibi, & obſta principijs rectâ Intentione aſsiduò reſtauratâ, alioqui ſæpius in præcipitia rues vix emendanda.

a Iſid. l. 3. de ſum. bon. c. 5.

§. VI.

Proximum ab his erit attendere, ne in ſuperuacuis laboremus, aut alienis, id eſt, ne aut quæ non poſſumus conſequi, concupiſcamus: aut adepti, cupiditatum noſtrarum vanitatem ſerò, & poſt multum pudorem intelligamus. ne etiam labor aut irritus ſine effectu ſit, aut effectus labore indignus. Ferè enim ex his triſtitia ſequitur, ſi aut non ſucceſsit, aut ſucceſsûs pudet. Circumcidenda eſt concurſatio, inquit Seneca, qualis eſt magnæ parti hominum, domos, & theatra, & fora pererrantium. Alienis ſe negotijs offerunt, ſemper aliquid agentibus ſimiles. Horum ſi aliquem exeuntem domo interrogaueris: quò tu? quid cogitas? reſpondebit tibi: *Non mehercule ſcio: ſed aliquos videbo, aliquid agam.* Domum cum ſuperuacuâ redeuntes laſsitudine, iurant neſciſſe ſeipſos, quare exierint, vbi fuerint, poſtero die erraturi per eadem illa veſtigia. ſic ſine propoſito vagantur, quærentes negotia: nec quæ deſtinauerunt, agunt, ſed in quæ incurrerunt. Inconſultus illis vanúſque curſus eſt, qualis formicis per arbuſta repentibus: quæ in ſummum cacumen, deinde in imum inanes aguntur. His plerique ſimilem vitam agunt, quorum non immeritò quis inquietam inertiam dixerit, qui negotia magis amant quàm agunt. Omnis itaque labor aliquò referatur, aliquò reſpiciat, nec vnquam ſuâ careat Intentione. Ex illo

malo

malo dependet teterrimum hoc vitium, auſcultatio, & publicorum ſecretorúmque inquiſitio, & multarum rerum ſcientia, quæ nec tutò narrantur, nec tutò audiuntur. a

Quoties aut alienis negotijs nos miſcemus, neglectis noſtris, aut non neceſſaria curamus, omiſsis vtilibus & neceſſarijs, nec quidquam ferè ſanctiore curâ componimus, quàm quod ad nos non pertinet. Quid vana, quid inutilia aut noxia diſcimus? Diſcamus continentiam augere, luxuriam coërcere, gulam temperare, iracundiam lenire, paupertatẽ æquis oculis aſpicere, frugalitatem colere. Queſtus olim Iſaias: Quare, inquit, appenditis argentum non in panibus? laborem veſtrum non in ſaturitate? b Quid de homine illo ſentias, qui iam extremâ fame laborat, pecuniolam tamen quam reliquam habet omnem, ad mercatorem defert, & plumas emit in pilei ornamentum? Non diſparem ab hoc, inſaniam plurimi committunt, quos ſtrenua exercet inertia, qui omnia agunt præterquam ea quæ animi ſunt & ſalutis. curis & laboribus variè ſe conficiunt, ſed curas & labores aut nullâ, aut non rectâ Intentione inſigniunt: pecuniam ambiunt aut gratiam, aut vtrumque; obtinendo cælo nunquam fatigantur: in omnibus alijs ad laſsitudinem exerceri in lucrum trahunt. Apud hos diuinus Paulus merito vociferatur: Tanta paſsi eſtis ſine cauſsâ? c

Sunt qui maria emetiantur, omnes regiones luſtrent, circulentur orbem: ſunt qui omnes pænè libros ſcrutentur, & quicquid vſpiam rerum nouarum eſt, in ſuas aures deriuent, de his verè dixeris: Hi tales neminem ex omnibus difficiliùs domi, quàm ſe, conueniunt; ſemper extra ſe ſunt, ac per aliena vagantur, & quod hinc ſequitur, nemini minùs noti quàm ſibi ipſis. Miſerum genus hominum, qui ſub vitæ finem ipſi de ſe fatebuntur: Per totam noctem laborantes nihil cepimus. d Ergo, attende tibi, & res tuas age: ſibi ipſe animus hæreat, ſe colat, nihil alieni agat. Omnium virtutum tenera ſunt principia, tempore ipſis duramentum & robur accedit. Itaque initio vis moderata erit animo facienda, vt vigil in hac attentione perſtet, & ijs quæ agit, intendat, ne volaticâ inſtabilitate huc illuc per diuerſa rapiatur; ſed vbi vel paullulum reſpirare licuerit, in ſinum adamatæ orationis (etſi minimè prolixæ) refugiat. Animus ita ſibi præſens non tantùm ad aliena non diffluit, ſed & in proprijs cauet, ne quid vltra limites.

a Senec. l. de tranq. c. 12. b Iſ. c. 55. v. 2. c ad Gal. c. 3. v. 4. d Luc. c. 5. v. 5.

§. VII.

Denique obſeruatio ſui aſsidua, negotijs omnibus rectè præſideat. hîc maximè *Attende tibi*, & nunquam ſic accede ad negotia, vnde tibi ad Deum liber regreſſus non ſit. Vtique animus ab omnibus externis ad ſeipſum ſæpius reuocandus eſt. Subinde ſaltem, vt in periculosâ nauigatione portum pete, nec expectes donec res te dimittant, ſed ab illis te ipſe diſiungas, & in te, quantum poteris, recedas. Aſſueſce in medijs etiam occupationibus cælum inambulare, & frequentibus ab imo pectore ductis ſuſpirijs communem omnium parentem adire, vnáque rectam Intentionem reſtaurare. Memento properantis Æternitatis, & ad Deum, quoties per interualla licuerit, ardenter euola. Deum tibi ſemper terminum fige, in quo oculi tui nunquam non deſinant. Sic omnia tam diligenter facies támque circumſpectè quàm homo fidelis; ſanctúſque ſolet tueri fidei commiſſa: Sic non expalleſces ad ardua, nec retrahes timidus pedem, ſed incurrentibus celſior, nihil temerè, fortiter multa aggredieris: ſic profutura iuxta obfuturáque proſpicies. Noſti, prudentiſsimum haberi, qui à ſe non ab alio conſilia mutuatur. Iſtud hîc non laudabile tantùm, ſed neceſſarium. Omnium actionum tuarum animam & vitam, non ab alienis oculis aut auribus pete, ſed à te tuáque Intentione. Hæc vera prudentia eſt, hæc tutiſsima ſunt conſilia, omnibus actionibus, minimis maximis, rectam ſemper Intentionem præmittere, & oculos à Deo nunquam deflectere.

Liceat hîc indignari, & æquiſsimè in ignauiam humanam excandeſcere. Plerique omnes ſumus in minimis cauti, in maximis negligentes: Intentionem rectam non ſolùm per plurimas vitæ partes negligimus, ſed & prauam nimium frequenter actionibus noſtris miſcemus. Iacob olim filios obiurgans: Quare negligitis, inquit, deſcendite, & emite nobis neceſſaria. a Idem ego hîc proclamem: Quare negligitis, ô mortales, quid vaniſsima ſtudia ſectamini, quid labores ſumitis non profuturos, omiſsis neceſſarijs? De plurimorum vanis & otioſis conatibus non malè ego dixerim, quod ille de ſuis ſuorúmque ſociorum ſtudijs ingenuè faſſus: Omnia, inquit, diſcimus præterquam neceſſaria. Eodem prorſus modo reperias non paucos, qui omnia diſcant, omnia ſciant, præterquam ea quæ faciunt lucrando cælo. Qui ſolùm ſcit *agere*, is ſanè nihil ſcit, niſi ſciat & *bene agere*, actionibúſque ſuis omnibus Intentionem rectam adiungere. Heu quanta facimus, & facta

a Gen. c. 42. v. 2.

facta noſtra Intentione prauâ corrumpimus, atque ſic agros noſtros ipſi vrimus, & propria cædimus vineta. Oramus, ſed vt orationis amantes habeamur: Stipem erogamus, ſed vt auari nomen effugiamus, & benefici dicamur: Ieiunamus, ſed quandoque ideò tantùm vt plus poſteà voremus: Laboramus, ſed lucro tantùm, ſed oculis, ſed laudi, ſed neceſsitati, ſed crumenæ ſolùm: Templa frequentamus, ſed vt videamur, aut certè videamus tunc non videnda: Rei diuinæ interſumus, ſed ex merâ ſæpe conſuetudine, aut tempori fallendo: Conciones audimus; ſed curioſitate tracti, vt doctiores fiamus, non vt meliores: Confeſsionis myſterium obimus, ſed ne minùs alijs præſtare cenſeamur: Epulum cæleſte accedimus, ſed neque hîc nos ipſos deſerimus, & ſæpe non niſi dulcedinem hîc quærimus: Peregrinationes inſtituimus, ſed tantùm vt animum relaxemus, & domeſticum tædium vitemus: Inuitamus ad conuiuium, non pauperes, ſed eos à quibus & nos inuitemur: Donamus, vt & nobis donetur: Obſequium impendimus, vt impendatur & nobis: Laudamus alios, vt & ipſi laudemur: Subinde mel & roſas loquimur, ſed vt affabiles audiamus, vt humani æſtimemur, vel vt eò ſuauiùs fallamus: Edimus, bibimus, non tantùm quia eſurimus & ſitimus (hoc enim & bos facit in prato) ſed quia eſſe, bibere, nobis admodum ſapit, gulámque mirè demulcet: Opes congerimus, non vt egenos iuuemus, ſed vt nos diuites ſimus: Garrimus, deambulamus, nugamur, dormimus, non vt feſſum animum aut corpus reficiamus, ſed vt genio noſtro ſacrificemus, & faciamus quod magis lubet, delectátque: Quoties in humilitatem etiam nos ſubmittimus, ſed vt emergamus, & aſcendamus altiùs: Quoties minutula quædam grandi religione obſeruamus, negligimus peccata grandia: Quoties acerbum frigus, arctas veſtes, ſtrictos calceos, & neſcio quæ patimur, ſed quia id nobis ſuperbia perſuaſit: Reprehenſiones etiam ſilenter ferimus, non à modeſtiâ, ſed ab obſtinatione ſic inſtructi. Heu mille talia facimus! ita vitam noſtram implemus innumeris erroribus, & quod miſerrimum eſt, errare nos neſcimus, aut ſanè non animaduertimus. Ita theſauros colligimus, ſed palearum, aut damnatæ monetæ.

Anno, à Virgineo partu, Milleſimo decimo ſexto, vti Ditmarus commemorat, a Italiæ littora Saraceni barbaro furore infeſtarunt. Benedictus VIII. Summus Pontifex hoſti in finibus occurrendum ratus, inſtructiſsimâ claſſe comparatâ tam feliciter rem

a Ditmar. l. 7.

geſsit, vt hoſtiles exercitus ad internecionem delêrit, & regem Saracenum in fugam compulerit. Regina minùs aſſueta fugæ capta eſt, & capite truncata. Rex ſupplicio & morte coniugis ſuorúmque clade mirum in modum efferatus, ingentes minas cœpit ſpargere, & vltionem parare. Atque vt prius Italiæ metum injiceret, quàm pugnæ aleam tentaret, Summo Pontifici ſaccum miſit ingentem caſtaneis plenum, ſimúlque nunciari iuſsit: Sciret, tot milites æſtate proximâ Italiam vaſtaturos, quot in ſacco illo caſtaneas numeraret. Benedictus Pontifex, vt huic tam barbaræ denunciationi reſponſum attemperaret, regi marſupium amplum milio plenum remiſit, eidémque renunciari præcepit: Veniret modò, tot illum in Italiâ loricatos inuenturum, quot milij grana marſupio illo continerentur. *a* Hic ſaccus, & hoc marſupium non croco, non pipere vel auro, ſed vili merce turgidum humanæ vitæ ludibria præclarè repræſentat. Docuit nos Christus, quâ ratione theſauros cælo recluderemus, *b* at nos turguriolis noſtris contenti, caſtaneas & milium pro theſauro accumulamus: actiones aceruamus innumeras, ſed parum pretioſas, vtpote Intentione ſanctâ deſtitutas. ita milio & caſtaneis diuites ſumus. Tandem, vt Gregorius loquitur, *c* finis operis probabit, quòd operationis Intentio proba non fuerit. Cùm ergo mors fores pulſauerit, cùm ſpiculum fatale torſerit, cùm ex hoc in alium Orbem migrare iuſſerit, quos inde theſauros aſportabimus? Marſupia milij, ſaccos caſtanearum refertiſsimos (actiones purâ Intentione caſſas) heu merces in cælo minimè venales. Ideóque, vt rectiſsimè monet Bernardus, maximè opus eſt puritate Intentionis, quâ ſoli mens noſtra Deo & placere appetat, & valeat inhærere. *d* Quicquid agamus, actio recta non erit, niſi recta fuerit voluntas, ſeu Intentio, ab hac enim eſt actio. Optimè ad rem Seneca: Nulli non virtus, inquit, & viuo & mortuo retulit gratiam, ſi modò illam *bonâ ſecutus eſt fide*, ſi ſe non exornauit & pinxit, ſed idem fuit. *e* Videte, obſecro, nec Seneca quidem ſatis eſſe cenſet virtutem ſequi, niſi quis eam ſequatur *bonâ fide*, quod quid aliud eſt, quàm bonâ Intentione? Hæc certè neminem ſinit à ſeipſo ſic exornari & pingi, vt actus illius non tam ſint, quàm eſſe videantur boni: has omnes offucias & pigmenta extremè odit Intentio bona: Virtutem vt ſequamur imperat, ſed vt *bonâ fide* ſequamur, non ſpe vanâ illecti, non metu adacti, ſed ipſius amore virtutis. Inſigniſsimè hoc explicans

a Baronius, idem narrat tom. 11. Anno 1016. initio. b Matth. c. 6. v. 19. c Greg. l. 1. dial. c. 9. d Bern. ſerm. 7. in Cant. propius fin. e Sen. epiſt. 79. ſin.

plicans Auguſtinus: Implebis, inquit, amore, quod timore non poteras. Qui enim timendo non facit malè, mallet facere, ſi liceret. Itaque etſi facultas non datur, voluntas tenetur. Non facio, inquis. Quare, Quia timeo. Nondum amas iuſtitiam (*nondum ſobrietatem, nondum caſtitatem amas*) adhuc ſeruus es: Eſto filius. Sed ex bono ſeruo fit bonus filius. Interim timendo noli facere, diſces & amando non facere. *a* Idem ſanctiſsimus Antiſtes, obliquam nimis Intentionem auari ſic perſtringit: Auare quid inhias cælo & terræ? Melior eſt qui fecit cælum & terram. ipſum viſurus, ipſum habiturus es. Quæris vt tua ſit illa villa, & tranſiens per illam dicis: Beatus cuius eſt poſſeſsio iſta. Hoc dicunt quàm multi qui tranſeunt per illam: & tamen cùm dixerint & tranſierint per illam, poſſunt caput agitare, & ſuſpirare; nunquid & poſsidere? Sonat cupiditas, ſonat iniquitas: ſed non concupiſcas rem proximi tui. Beatus, cuius eſt villa illa, cuius eſt domus iſta, cuius eſt ager iſte. Compeſce iniquitatem, audi veritatem. Beata gens cuius eſt. quid? Iam noſtis quid dicturus ſim. Ergo deſiderate vt habeatis, tunc demum beati eritis. Hac ſolâ beati eritis, re meliore, quàm vos eſtis, meliores eritis. Deus eſt, inquam, melior te, qui fecit te. *b* Erige te ad illum, & quicquid oculorum habes, in hunc vnum conuerte.

Quod ergo Tigranis coniux fecit in Perſiâ, hoc tibi faciendum in omni loco, aſsiduè in omni vitâ: ſuos illa oculos in vnum illum defixit, qui caput pro illâ ſuum offerebat: idem à te iure meritiſsimo poſtulatur, vt tuos in illo vno defigas oculos, qui & oculos, & caput, & totum ſe téque vnà tibi donauit, qui vitam & ſanguinem ſuam pro te redimendo, non ſolùm offerre paratus fuit, ſed obtulit. At parum eſt regiam Tigranis coniugem imitari: exemplis ſanctioribus vrgemur. Quiſquis bonam Intentionem cordi habes, regium Numinis pſaltem æmulare, & prouide Dominum in conſpectu tuo ſemper. *c* In hunc vnum tuus eat oculus, ſed vide vt ſimplex ſtat & rectus. in hunc vnum tua feratur Intentio, ſed vide vt pura feratur & ſincera; nec aliorum quidquam aſpiciendum eſt, niſi per hunc vnum, aut in hoc. Ergo, quod vltimum moneo, ATTENDE TIBI.

a Auguſt. tom. 8. in Pſal. 32. conc. 1. med.
b Idem in conc. 2. eiuſdem Pſal. 32. poſt med. c Pſalm. 15. v. 8.

FINIS.

HELIOTROPIVM

SEV

CONFORMATIO HVMANÆ VOLVNTATIS CVM DIVINA.

Ser^mis Principibus

MAXIMILIANO

S. R. I.

Archidapifero, Electori;

Et Ser^mæ Coniugi

ELISABETHÆ

Comitibus Palatinis Rheni,

Boiorum Ducibus,

Dominis meis Clementiſſimis.

MIRE variant, Ser. Principes, humani affectus in virtutum ſtudio. Sunt qui vni ſe dedant *Patientiæ*, virtuti ad omnia neceſſariæ. Bene, & ſapienter. Alij *Obedientiam* in ſolium euehunt; eíque plurimum iuris eſſe dicunt, in omnem Virtutis comitatum. Non malè & illi. Sunt qui ſanctioris vitæ fundamentum vocent *Demiſſionem animi*. Et hi quoque bene. Multi principem Virtutum ſalutant *Iuſtitiam*. Eruditè. Alij Reginam in omnes virtutes faciunt *Charitatem*. Quippe ni optimè? Iam verò quâ viâ virtutum illarum ſingulæ ſint adeundæ, ſunt ſus iterum diuerſi, & pænè innumeræ præceptiones. Mihi Demetrius philoſophus, vir illo æuo magnus, etiamſi maximis comparetur, præclariſſimè dixiſſe videtur: [a] *Plus prodeſſe, ſi pauca præcepta teneas, ſed illa in promptu tibi, & in vſu ſint, quàm ſi multa quidem didiceris, ſed illa non habeas ad manum.* Verum prorſus eſt: ecquid opus multis præceptionibus, vbi vna ſufficit? ſi ſubſilire in cælum liceat ex angulo, quid opus tot gradibus?

Hæc mihi cauſſa fuit, Ser. Duces, quare iam aliquot annis, Serenitatum Veſtrarum attentiſſimis ad ſacra hæc auribus, nihil æquè quàm vnum illud commendarim, VELLE QVOD VVLT DEVS. Sciebam equidem à nemine hoc melius capi, quàm ab ijs qui iam pridem id fuiſſent experti.

Sed quia non eadem omnium auditorum mens eſt, nec æquè capax; videbatur è re fore, ſi dicta ſcriptis firmarentur. Hoc agit libellus iſte, qui vel ideò cum ad Serenitates Veſtras properat, vt quod auditores ceteri non potuerunt niſi ſolùm noſſe & intelligere e meis verbis, inſuper diſcerent & facere, è tantorum Principum exemplis, atque ita quæ verba erant, fierent facta.

Hoc ſpectat humanæ voluntatis ad diuinam *Conformatio*, quæ ſuauiter docet præſtare ſe ſemper in vtrumque facilem; omnia & velle cum volente Deo, & cum nolente nolle. In hoc vno præcepto, diuini atque humani iuris peritia omnis conſiſtit. Hac regulá, vitæ opera diſtribuenda ſunt: ad hanc legem & agat cuncta & exigat, qui non perfunctoriam pietatem amat. Vbi hæc ſanctiſſima humanæ diuinæque Voluntatis mixtura eſt, illic indiuiduus ille comitatus eſt omnium virtutum. Plato non vno loco felicitatem definit, *Dei aſſimilationem.* Verba ipſa Platonis

a *Seneca l. 7. de benefic. c. 1.*

-onis : auro digna, viliore hoc liquore ſcribantur : *Mortalem hanc naturam,* *hunc miſerum locum, Malum circumſtat neceſſariò & adhæret : Ideò co-* *nandum quàm celerrimè hinc illuc fugere : fuga autem* DEI ASSIMI-ATIO, *quatenus poteſt.* a Quis autem Deo magis aſſimilatur, quam qui ſuam voluntatem in omnibus ſubijcit diuinæ, iamque nihil minus vult quam quod diuinæ ſe velle ſentit, in id vnum intentiſſimus, ad diuinæ Voluntatis perpendiculum omnia facere. Quiſquis hoc vnum didicit, ſcientiam vtilem ac neceſſariam ... consummauit. Hæc ſcientia inſtruit, quemadmodum ſe quiſque, & in dubiis, & in aduerſis, & in lætis ſapienter gerat, vt dubia prudenter, aduerſa fortiter, læta moderate tractet. Cui cum Voluntate Dei bene conuenit, is fortuita ... contemnit, ſupra omnem metum ſe attollit, animum virtuti conſecrat : & quocunque vocat illa, planum putat ; in ſolido ac ſereno ſtat ſemper ; quoties vult, cælo intereſt ; nec vnquam eſſe poteſt tam miſer, quin ſuauiſſimè in ſinu ... reſpiret. Et quemadmodum artifices, ſi ex alicuius rei ſubtilioris intentione oculos defatigent, in publicum prodeunt, & feſſam aciem liberâ luce & aurâ delectant : ſic animus in hoc triſti domicilio corporis clauſus, quoties vult, apertum petit, & in diuinæ Voluntatis contemplatione requieſcit, cum religioſiſſimâ voluptate. Hæc voluptas æqualis eſt, intrepida, nunquam ſenſura ſui tædium. Hic ſolida ſecuritas, inconcuſſa fiducia. Ad humani boni ſummam peruenit, qui totus in diuinam Voluntatem tranſijt.

Atque hoc vnicum ſapientiæ præceptum traditur, his quinque libris, quos ad veſtra, Ser. Principes, genua velut ad Clementiæ aram depono. b Commiſi antehac ſereniſſimis manibus, de ÆTERNITATE Conſiderationes. His addenda omnino fuit, Humanarum actionum Amuſſis, RECTA INTENTIO. Hanc quoque ſequi debuit, Humanæ voluntatis cum diuinâ CONFORMATIO. Humanæ vitæ terminus, eſt *Æternitas.* Ad hunc terminum *Recta Intentio ducit.* At verò *Rectæ Intentionis* exactiſſimum exemplar eſt, *Velle quod vult* DEVS, idque in rebus omnibus. Ita ſuo velut generi, ſuæ nectendæ erant ſpecies. Et has ſcriptiunculas a verbis, fateor, rudes & impolitas, ſed à re, quam velut digito monſtrant, æſtimandas, Veſtris Serenitatibus omni iure & nomine, libens meritiſſimò conſecro. Nam penè hoc vnum mihi ſupereſt, *Velle non ingratum mori.* Hoc volo, & totâ mente volo, beneficijs quotidianis prouocatus. Ceterum tantæ in omnem noſtrum Ordinem beneficentiæ hic panegyrin ordiri, ſinis epiſtolæ recuſat. Res in aperto eſt, Noſtrum tot locis vincere, beneficijs veſtris deberi, ô Magni Principes, quibus nunquam eſt dandorum beneficiorum inopia, datorum pœnitentia ; qui hanc vnam videmini potentiam ſortiti, PRODESSE.

Inter cetera beneficia rectè numerauero, ſi Serenitates Veſtræ dignentur & huic libello, ſereniſſimi ſui nominis radios non ſubtrahere. Serenitatibus Veſtris Societatem noſtram vniuerſam, méque vnà ſubmiſſiſſimè commendo. Monachij. Die Virginis Matris ab Angelo ſalutatæ. Anno à Virginis partu MDCXXVII.

Serenitatum VV.

Infimus cliens

Hieremias Drexelius è Societate IESV.

a *Plato in Theæteto, & alibi.* b *Plin. l. 11. hiſt. c. 45. med.*

EN tibi, mi optime Lector, virtutum (audacter dico) omnium fundam-
tum ſolidiſſimum. Heliotropium placuit appellare, nomine bene
arbitror, conuenientiſſimo, & maximè proprio. Heliotropium pharma-
liis notiſſima herba, ad omnem ſolis motum tam ſtrictâ religione caput
circumfert, vt ſolem etiam nubibus obtectum nunquam non aſpiciat;
ſponſam Solis nominarunt. Voluntas humana ſi errare nolit, ad omn
momentum, & ad vniuerſos nutus diuinæ Voluntatis ita ſe libret, vt ſ
ſuum ſolem Heliotropium. Et hæc illa inexpugnabilis eſt ſapientia; H
mum, & in omnia aduerſa impenetrabile ſcutum. VELLE QVOD V
DEVS. Hanc doctrinam de hominis voluntate ad diuinam Conform
dâ, epitomen omnium ſacrorum voluminum eſſe reor, & omnis ſancti
niæ compendium, Quiſquis didicit diuinæ Voluntati ſuam ſubiungere,
tota callet Biblia.

Sed hoc maturè monuerim: in re tam ſeriâ, vocculis non inhærend
Conformitas humanæ voluntatis cum diuinâ: Reſignatio ſui met in
uinum beneplacitum: Vnio voluntatum humanæ ac diuinæ &c.
prorſus eadem, ſolo differunt nomine. Veniam da, Lector, & aude non
gnari vocibus parum latinis: Animus eſt, cum multis hic loqui, &
uinæ Voluntatis arcanum eruere in lucem, non tegere verborum inuol
cris: hæc in remedium animi, non in exercitationem ingenij ſcripta ſu
Plura quidem è meis in tuas manus perueniſſe credam. Præceſſerunt.

ÆTERNITATIS Conſiderationes.

ZODIACVS Chriſtianus, ſeu, ſigna XII. Prædeſtinationis.

HOROLOGIVM Tutelaris Angeli.

NICETAS, ſeu, Triumphata Incontinentia.

TRISMEGISTVS, de Conſcientiæ, Cælitum, Corporis cultu.

RECTA INTENTIO, omnium actionum Amuſſis. ſequitur iam

HELIOTROPIVM; ſeu, CONFORMATIO humanæ voluntatis ad di-
uinam.

Hoc vltimum, priorum omnium, ſed & virtutum vniuerſarum Summ
& Compendium putem. Hoc autem is optimè capiet, qui & priora iam
derit. RECTA INTENTIO ducit ad Deum; humanæ voluntatis ad diu
nam CONFORMATIO (liceat dicere) introducit in cor Dei. Et vide, m
Lector, quàm breuis ad beatam Æternitatem, & quàm expedita te du
via! His vnis verbulis tota deſcribitur: Velle quod vult Deus. Hoc totu
iter eſt, è terrâ in cælum. Lubet hinc eò aſcendere? hac viâ peruenitur. Al
viis ire poteris, nunquam peruenire. Et quæſo te, ne tibi hæc videantur æq
prolixiùs dicta. Hic fundamentū iacitur ad omnem virtutem: hîc aditu
ſtruitur omnibus vitiis. Examina quæ legis: & caput ſapiētiæ in iſtis habeb

Hoc iam vnum amicè te monuerim, mi Lector, cùm tibi ægrè eſt, nec mul
lubet legere, id ſaltem à te impetres velim; Libri primi caput primum, & lib
quinti ſeu vltimi caput vltimum inſpice, dictorúmque capitum vel vnam ſo
lummodo partem die vno perlege, & morbo tuo (penè polliceri auſim) melius
erit. Omnia quæ ceteris videntur mala, & manſueſcent tibi, & in bonum
abibunt, ſi didiceris ſuper illa eminere, diuinæ Voluntatis amplexu. Ita, m
Lector, Deum audi, audiendus.

LIBER PRIMVS.

De Diuinæ Voluntatis COGNITIONE.

CAPVT I.

Hypotypoſis omnium quinque librorum: duplex etiam fundamentum ponitur, & omnes omnino pœnas à Dei Voluntate prouenire oſtenditur.

REx Macedo Alexander, cùm Darium bello peteret, æſtu & itineris feruore percalefactus, Cydno amni corpus ſuum immerſit, ſed hebetatis ſubito torpore artubus, expiranti ſimilis in tabernaculum delatus eſt. Huc amicis pariter & medicis admiſsis, melius ſibi fore Rex aiebat, moriſtrenuè, quàm tardè conualeſcere: proinde ſi quid opis aut artis eſſet, ſcirent ſe non tam mortis quàm belli remedium quærere. Itaque medici attentiſsimo conſilio ſalutis remedia circumſpiciebant, qui cùm ad vnam potionem ſententiam direxiſſent, Philippus medicus, Regi puero fidus admodum comes & cuſtos ſalutis datus, non præceps ſed ſtrenuum remedium afferre, potionémque illam ſuis manibus temperaturum, & eâ vim morbi leuaturum eſſe promiſit. Inter hæc à Parmenione fidiſsimo purpuratorum, literæ ſuperuenerunt, quibus rex monebatur, ne ſalutem ſuam Philippo committeret, mille talentis à Dario eſſe corruptum. Ingentem animi ſollicitudinem litteræ incuſſerant regi, & quicquid in vtramque partem, aut metus aut ſpes ſubiecerat, ſecretâ æſtimatione penſabat. Bibere perſeueraret? vitæ periculum terrebat. Damnaret fidem medici? anteactæ vitæ fidelitas diſſuadebat. Diu animo in diuerſa verſato, nulli quid ſcriptum eſſet, enunciauit, epiſtolámque ſigillo annuli ſui impreſſam, puluino, cui incumbebat, ſubiecit. Inter has cogitationes biduo abſumpto, illuxit à medico deſtinatus dies. Et ille cum poculo, in quo medicamentum diluerat intrauit. Quo viſo, Alexander, leuato corpore in cubitum, epiſtolam à Parmenione miſſam ſiniſtrâ manu tenens, accepit dextrâ poculum, & hauſit interritus: tum epiſtolam Philippum legere iubet, nec à vultu legentis mouit oculos, ratus aliquas conſcientiæ notas in ipſo ore poſſe deprehendere. Ille epiſtolâ perlectâ, plus indignationis

quàm pauoris oſtendit, proiectíſque amiculo & litteris ante lectum
Rex, inquit, ſemper quidem meus ex te ſpiritus pependit, ſed nunc
verò (arbitror) ſacro & venerabili ore trahitur. Crimen quod m-
hi obiectum eſt, tua ſalus diluet. Laxa pauliſper animum, quem
ſollicitudine intempeſtiuâ amici ſanè fideles, ſed moleſtè ſedulitat
bant. Non ſecurum modò hæc vox, ſed etiam lætum Regem
plenum bonæ ſpei fecit. Itaque ſi tibi permiſſum eſſet Philippe
inquit, quo maximè modo animum velles experiri meum, alio pro
fectò voluiſſes: ſed certiorem quàm expertus es, ne optaſſes qu
dem. Hac epiſtolâ acceptâ, tamen quod dilueras bibi. Hæc locu
tus, dextram obtulit Philippo. Vt vero medicamentum ſe diffud
in venas, & ſenſim toto corpore ſalubritas percipi potuit, prim
animus vigorem ſuum, deinde corpus quoque expectatione ma
rius recuperauit: quippe Rex poſt tertium diem, iam ſoſpes in con
ſpectum militum ſe dedit. a

Hîc mihi, Lector, quinque obſeruabis ſedulò.

Primum: Rex Alexander ante omnia noſſe voluit quo pharma
ci genere iuuari poſſet. Deinde Philippi medici in ſe fidem non m
diligenter expendit, & quem is animũ erga ſe gereret, e vultu didic

Alterum: Vbi Alexander perſpexit Philippum medicum ta
intemeratâ fide pro ſalute ſuâ ſollicitum eſſe, omni ſuſpicione po
tâ, medicamentum Philippi manibus temperatum, ſine vllâ cun
ctatione intrepidus hauſit.

Tertium: Pro tam conſtanti erga Philippum medicum iudicio
digniſsimam mercedem, integram valetudinem intra triduum re
cepit. Ideò Philippum ſeruatorem ſuum vnà ſecum perduxit a
ſtatiua militum, vbi pro ſe quiſque dextram medici amplexus, gra
tes habebat velut præſenti Deo.

Quartum: Quo minus Rex reualeſceret, ingens ſeſe impedi
mentum obiecit, nec vnum duntaxat: Literæ fidiſsimi Parmenio
nis b ſuſpicionem veneni pluribus indicijs ingerebant, & amicorum
ſedula quidem ſed vitioſa ſollicitudo plurimùm turbabat.

Quintum: Hoc vnicè Regem Alexandrum iuuit, quòd ſui med
ci cùm ſolertem ac eruditam prouidentiam, tum ſanctam & incor
ruptam in ſe fidem agnoſcere non recuſarit, & inde maximam
conceperit fiduciam valetudinis recuperandæ, quam etiam recu
perauit feliciſsimè.

En,

a Curtius lib. 3. c. 10. Arianus l. 2. Iuſtinus l. 11. Valerius l. 3. c. 8.
Seneca l. 2. de Irâ c. 23. b Matris, ait Seneca.

En, mi Lector, totius ſcriptionis & quinque librorum qui ſe-quuntur, Hypotypoſin ac ſummam. Nimirum hoc ordine progre-dietur, quo Macedonum regem conſanatum diximus. Itaque humanam voluntatem in diuinâ conſtituendam eſſe, hac viâ & connexione trademus.

Primum erit, oſtendere, quâ ratione Voluntas diuina ſit cog-noſcenda. Omnium vox & ſenſus eſt: Te mihi prius velim notum, quàm me tibi credam amicum. Alexander antè audit, quid Philip-pus medicus velit ac iubeat, quàm ipſe medicamentum ſumat. Pri-mum ergo eſt, diuinam voluntatem noſſe.

Proximum ab hoc, cum diuinâ Voluntate ſuam conformare. Cur enim illam ſcrutari aut noſſe volo, ſi amplecti, ſi ſequi non volo? Non cunctatus eſt Alexander, quin idem, quod medicus, vellet, traherétque in ſe ore ſuo (quod Philippus dicebat) ſpiritum ſui medici.

Tertium eſt, proponere, quantæ felicitatis ſit, diuinam Volun-tatem non ſolùm habere notam, ſed ſuam illi agglutinatam. Non biberat Alexander pharmacum, quia vitam & valetudinem ama-bat. Certè omnis amaror pharmaci, ſpe valetudinis dulceſcit. Amaritudinis ſubinde aliquid habere videtur Voluntas diuina, ſed illud ſpe ſummi boni ſuperandum eſt.

Quartum erit, impedimenta omnia quæ hanc humanæ volun-tatis cum diuinâ conſenſionem turbant, amouere: voluntatem propriam iugulare, vt amplecti liceat diuinam. Rex Alexander amiciſsimis etiam non credidit, ne fidem negare cogeretur ei qui accuſabatur vt inimicus.

Quinto denique loco, adiumenta illa explicabimus, quæ ad di-uinæ humanæque voluntatis concordiam potiſsimùm valent: Ea ſunt, diuinæ Prouidentiæ cognitio, & inde concepta in Deum Fi-ducia. Perijſſet Alexander, niſi medici doctam ſinceràmque pro-videntiam agnoſcere, eíque fidere voluiſſet.

Hæc ſunt, & in hunc ordinem digeſta, quæ his quinque libris ſumpſimus exponenda, vt humanæ voluntatis cum diuinâ nexus & certior ſit, & firmior. Nunc ad rem.

§. I.

Omnis doctrinæ, quam Chriſtus tot diuiniſsimis concionibus tradidit, caput hoc fuit, diuinæ Voluntati ſeipſum integrè perfectè-que in rebus omnibus ac ſingulis conformare. Hoc Seruator quà verbis quà factis ampliſsimè docuit, & nobis ſemetipſum formam

 dedit

dedit ad imitandum. *a* Ad hanc Domini doctrinam explicati
proponendam, duplex cum Theologis ponimus fundamentum.
Primum: Omnem omnino profectûs noſtri rationem, in ha
humanæ diuinæque Voluntatis Conformatione & concordiâ co
ſiſtere, ita vt quò iſta fuerit ſincerior, hòc ille futurus ſit vberio
Omnem Chriſtiani hominis perfectionem in *Charitate* ſitam eſſe
iam liquet. Volumina diuina teſtimonijs in hanc rem plena ſunt
Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, &c. *Hoc*
maximum & primum mandatum. *b* Nunc autem manent fides
ſpes, charitas, maior autem bonum eſt charitas. *c* Super omnia
autem hæc, charitatem habete, quod eſt vinculum perfectionis. F
nis autem præcepti eſt charitas. *d* Charitatis autem actus longè n
biliſsimus, & aſsiduè inſtaurandus, eſt hæc ipſa cum Dei Volunta
conformitas in omnibus. Eadem velle, & eadem nolle, firma e
amicitia; vox eſt beati Hieronymi, & omnium ſapientum.

Alterum fundamentum: Nihil prorſus in Orbe fieri (peccat
ſolùm ſecluſo) ſine Dei Voluntate. Fortunæ ſeu ridentis ſeu ſæu
entis imperium nullum eſt. Hæc idololatrarum ſomnia ſunt, q
humanæ vitæ viciſsitudines à neſcio quâ deâ diſpenſari fingebant
Auguſtinus irridens: Quomodo ergo, inquit, dea Fortuna al
quando bona eſt, aliquando mala? an fortè quando mala eſt, dea
non eſt, ſed in malignum dæmonem conuertitur, *e* Chriſtiana
ſapientia fortunam omnem exſibilat. *Bona & mala, vita & mo
paupertas & honeſtas à Deo ſunt.* Sed hoc ipſum in diuinis pagin
teſtatiſsimum, paullò apertiùs declarandum.

a 2.Theſſ.c.3.v.9. b Matth.c.22.v.37. c 1.Cor.c.13.v.13.&.14.
d 1.Tim.c.1.v.5. e Aug.l.4.de Ciuit. c.18.

§. II.

Omnia Mundi mala (peccatum excipimus) à Deo eſſe, hac
ratione docent Theologi. In omni peccato duo ſunt: *Culpa & Pœ
na.* Deus eſt auctor pœnæ quæ in peccato eſt, ſed neutiquam cul
pæ. Ideo ſi demamus culpam, nullum eſt malum pœnæ, quod
non fiat à Deo, aut ipſi non placeat. Sicut autem mala peccati
ſeu, pœnæ, ſic & mala naturæ oriuntur à diuinâ Voluntate. Natu
ræ mala vocamus, famem, ſitim, morbos, dolores, &c. quæ ſe
piſsime nihil habent cum peccato commercij. Itaque Deus reipſa
(&, vt in ſcholis loquuntur, effectiuè poſitiuè) omnia pœnæ na
turæque mala vult, *a* ob iuſtiſsimas cauſſas, ſolum peccatum, ſeu
culpam permittit. Ideò hæc Dei voluntas Permittens, illa Ordi
nans

a Intentione ſaltem ſecundariâ.

ans vocatur. Id igitur omne quod nos malum vocamus, à Deî voluntate eſt. Ita Theologi. a Hoc fundamentum altiſsimè in animo iaciendum, maximi enim refert, probè iſtud capere, ídque ſemper perſuaſiſsimum habere, pœnarum & malorum omnium cauſſam primam eſſe Voluntatem diuinam, culpâ tamen, vt monuimus, ſemper ſecluſâ. Iacto hoc fundamento ſic concludimus.

Quandoquidem Dei nutu imperióque fit, quicquid fit in Orbe, par eſt vt omnia de manu Dei acceptemus, ſanctiſsimæ illius Voluntati noſtram per omnia, & in omnibus ita conformantes, vt nihil incertis euentibus, nihil caſui, nihil fortunæ adſcribamus: hæc veterum monſtra ſunt, inter Chriſtianos minimè toleranda. Neque fortunæ tantùm aut caſui nil aſsignandum, ſed nec negligentiæ aut induſtriæ humanæ, velut primariæ cauſſæ. Vanæ ſunt, & ſteriles hæ querelæ: Hoc illúdue ideò mihi euenit, quia hic vel ille me odit, rem malè direxit, ſocordiùs egit; aliter certè euenturum fuiſſet, ſi mihi beneuolus extitiſſet, negotium hoc cordi habuiſſet, operæ non pepercisſet. Vana & ſtulta eſt hæc Philoſophia. Vera, ſapiens, & ſancta eſt illa: Dominus fecit hæc omnia. Nam, quod iam monuimus: Bona & mala à Deo ſunt.

a Præcipuè Alexander Peſantius Rom. in part. 1. D. Thom. q. 19. art. 9. diſput. 1. concluſ. 3. Gabriel Vaſquez tom. 1. in 1. 2. diſput. 129. cap. 9. num. 32. mihi pag. 690. colum. 2. P. Adamus Tanner, quem honoris cauſsâ nomino Præceptorem obſeruandum, hîc aliquid rectè limitans: Malum ſolius pœnæ, inquit, ſeu naturæ, vult Deus non per ſe, ſed per accidens, quatenus ei bonum aliquod coniungitur. tom. 2. Theolog. Scholaſt. diſput. 2. quæſt. 10. dub. 1. aſſert. 10.

§. III.

Hîc plurimi ſeipſos fallunt ignorantiâ miſerabili. Hoc enim ſibi perſuadent, ea tantùm mala quæ à cauſsis naturalibus proueniunt, cuiuſmodi ſunt, Inundationes, terræ motus, agrorum ſterilitas, terræ labes, annonæ caritas, iniuriæ cæli, morborum incommoda, mortes immitti à Deo, cùm plerumque hîc nullum interueniat peccatum, at verò mala illa, quæ à vitijs & malitiâ humana trahunt originem, cuiuſmodi ſunt calumniæ, fraudes, furta, vexationes, inſidiæ, iniuriæ, rapinæ, oppreſsiones, bella, cædes non eſſe à Deo, nec ab ipſius prouidentiâ proficiſci, ſed ab hominum nequitiâ, & perverſâ voluntate illorum, qui hæc talia in alios moliuntur. Hinc illæ voces ſuperioribus annis paſsim iactatæ; Hæc annonæ caritas non eſt à Deo; ab auariſsimis hominibus eſt, à Deo non eſt. Inſanæ ac impiæ voces, homine Chriſtiano prorſus indignæ, & ſub Orcum relegandæ.

Sed vt res ſit dilucidiſsima exemplo demonſtratur id quod di-
mus. Eſt qui alterum bonis omnibus euolutum cupiat: vt hoc ne-
farium conſilium in opus proferat, in ædes inimici clam ſubrep-
ignem ſubijcit, ad eum ex ædibus ſe proripit: domo iam inſl-
matâ cum ceteris accurrit, velut incendium cum alijs extincturus;
ſed longè alius eſt illi animus. Nam ſi occaſio faueat, non flam-
mam compeſcit, ſed prædam ſibi facit, & in rem ſuam ſpolia ſub-
hit incendio. Omnes hæ cogitationes in ſe ſpectatæ, abſque vo-
luntatis peruerſitate, omnes hæ actiones, in genere entis (vt ſcho-
læ loquuntur) conſideratæ, auctorem habent Deum; Deus hæc
facit, vti quæuis alia facit in rebus creatis rationis expertibus. Si-
enim iſtæ nec mouere ſe poſſunt, nec operari ſine Deo, ita nec in-
cendiarius ille aut domum ingredi, aut eâdem egredi, aut ig-
ſpargere ſine Deo poteſt. Neque verò mali ſunt ex ſe hi actus,
& cum virtute fieri poſſunt, at mala eſt voluntas, peſsimum eſt con-
ſilium quod improbus ille ſecutus eſt. Huius auctor & cauſſa De-
non eſt, quamuis conſilium hoc iniri permiſerit. Potuiſſet enim
hoc impedire ſi voluiſſet. quandoquidem ergo Deus iuſto ſuo iu-
cio impium illud conſilium non impedijt, permiſit. Permiſsionis
cauſſas infrà dabimus.

§. IV.

Eadem prorſus ratio eſt in alijs quoque peccatis, quod etiam
ſub hac imagine magis eluceſcat. Eſt qui claudicet ex accepto vul-
nere: greſſum hic quidem molitur, ſed ægriùs, nec tam decorè
que ſanus incedit. Cauſa motûs in pede eſt vis impellens natura-
claudicationis autem cauſſa eſt vulnus, non motrix animæ virtus.
Simili planæ modo, actionis illius, quam quis peccando exercet,
cauſſa eſt Deus; erroris autem & peccati in hoc actu cauſſa eſt li-
berum arbitrium. Actioni adiumentum ſubminiſtrat Deus non
aberrationi, non illi à lege & rectâ ratione ſeceſsioni.

Quamuis igitur Deus peccati auctor non ſit, nec eſſe poſsit;
Mundi ſunt oculi illius, ne videat malum, & reſpicere ad iniqui-
tatem non poterit.[a] Diligit enim iuſtitiam & odit iniquitatem.[b]
Nihilominus exploratiſsimæ veritatis eſt, omne malum pœnæ,
cauſsis ſecundis ſeu rationalibus ſeu rationis expertibus profe-
ctum, quocunque id modo ac ratione accidat, totum prodire à
manu Dei, eiúſque ſuauiſsimâ diſpoſitione ac prouidentiâ: Deus
eſt, mi bone homo, Deus eſt qui dexteram te percutientis rexit,
Deus

a Abac.c.1.v.13. b Pſal.44.v.8.

Deus eſt qui linguam tibi detrahentis mouit; Deus eſt qui vires te impiè conculcanti dedit. Ipſe Deus de ſe per Iſaiam hoc faſſus: Ego Dominus, inquit, & non eſt alter: formans lucē & creans tenebras, faciens pacem & creans malū: ego Dominus faciens hæc omnia. a Quàm luculenter hoc ipſum confirmans vates Hæbræus Amos: ſi erit, inquit, malum in ciuitate, quod Dominus non fecerit? b Perinde ſi dixiſſet, nullum malum eſt quod non faciat Dominus, malum culpæ permittendo, pœnæ malum efficiendo & ordinando.

Ita Deus adulterium & cædem Dauidis regis, per inceſti Abſalonis filij peccatum puniturus: Ecce ego, inquit, ſuſcitabo ſuper te malum de domo tuâ, & tollam vxores tuas in oculis tuis, & dabo proximo tuo &c. Tu enim feciſti abſconditè: Ego autem faciam verbum iſtud in conſpectu omnis Iſraël, & conſpectu ſolis. c Præclariſsimè dixit Auguſtinus: Sic Deus per malos erudit bonos. d Sic Iuſtitia diuina Regibus impijs, & malis Principibus velut inſtrumentis vtitur, tam ad exercendam proborum patientiam, quàm ad flagellandam improborum petulantiam. Exempla hæc ab omni æuo obuia, vbi Deus per improbas aliorum cupidines bonam ſuam voluntatem exercet; per aliorum iniuſtitiam exſerit iudicia ſua iuſta. Et velut pater virgas arripit & filium cædit, ſed paullò poſt filio ſe conciliatum exhibet, virgis in ignem coniectis: ita Deus per Iſaiam minatur, &c.: Væ Aſſur, inquit, virga furoris mei & baculus ipſe eſt, in manu eorum indignatio mea. Ad gentem fallacem mittam eum, & contra populum furoris mei mandabo illi vt auferat ſpolia, & diripiat prædam, & ponat illum in conculcationem, quaſi lutum platearum. Ipſe autem non ſic arbitrabitur, & cor eius non ita exiſtimabit: ſed ad conterendum erit cor eius, & ad internecionem gentium non paucarum. e Quàm clarè Deus tantorum malorum auctorem ſe faſſus, In manu eorum, inquit, indignatio mea: Virga furoris mei eſt rex Aſſyrius, ad punienda Iudæorum flagitia: Ego illum miſi, vt auferret ſpolia, deijcerétque nimium inſolentes & inflatos illorum animos, qui proiectâ fide, idola gentium veſano ritu venerati ſunt. Ipſe autem rex Aſſyrius omnia alia cogitans, non ſic arbitrabitur, nec ad caſtigandos veniet, ſed ad mactandos & omni modo perdendos: Nihilominus Voluntati meæ deſeruiet. At vbi ego gentem meam per Aſſyrios caſtigâro, væ huic Virgæ, væ Aſſyrijs, quos velut inſtrumentum furoris mei excutiam in ignes. Idem prorſus in alijs vltionibus diuinis eſt obſeruare.

a Iſ.c.45.v.7 b Amos.c.3.v.6.

c 2.Reg.c.12.v.11. d Aug.in Pſal.73.v.4. e Iſ.c.10.v.5.vſque ad 8.

Titus Imperator Romanus cùm Hieroſolymorum vrbem a-
ctiſsimâ obſidione cinxiſſet, muros circuire, & ipſe omnia luſtra-
re oculis inſtitit. Hîc cùm plenas cadaueribus valles vidiſſet, altâ-
que ſaniem tabefactis corporibus defluentem, altùm ingemuit, &
elatis in cælum oculis ac manibus Deum teſtabatur, factum illud
ſuum non eſſe. a

a Ioſeph. l. 6. de bello Iud. c. 14. poſt. med.

§. V.

Obijcias: Si res ita ſe habent, ſi malorum omnium origo eſt
Voluntas Dei, quid ergo reluctamur, quid morbis pharmaca op-
ponimus, quid hoſti armatos cuneos obijcimus, cur portas non il-
licò pandimus, & intra mœnia recipimus noſtrum exitium, cur
non ſanctiſsimum præſulem Lupum imitamur, & illius vocibus
mala noſtra omnia ſicut ille Attilam, ſalutamus? *Salue flagellum D*
Decorum eſt, mi homo, non plus ſapere quàm oportet, ſed ſape-
re ad ſobrietatem. a Bellum & omnes clades à Deo ſunt, res iam
liquida. At hinc mala eſt iſta conſecutio: ergo hoſti non reſiſten-
dum, ergo morbis non occurrendum. Nam aliud eſt voluntas Si-
gni (cum Theologis loquor) aliud voluntas Beneplaciti. Atque
de illâ voluntate Signi per leges nobis explicatâ, vt plurimum ſati
conſtat. At verò de hac Beneplaciti non item. Neque continuò
ſcire licet, quouſque ſe iſta extendat. De quâ infra vberiùs. Nu
exemplo ſit *Morbus*. Hic à quacunque cauſſa ortus, diuinæ volun-
tatis eſt, neque hac in re quidquam ambigendum. Cùm autem
ægrotus neſciat, quamdiu ſe velit Deus in morbo cubare, licitè
prorſus reſiſtere poteſt, & recuperandæ ſanitati, quicquid eſt legi-
timorum remediorum adhibere. Vbi verò tentarit omnia, & nihil
profecerit, nec conualuerit, perſuaſsimum ſibi habeat, diuinæ Vo-
luntatis eſſe, ſe grauiùs ac diuturniore inualetudine vrgeri. Sic ergo
ratiocinandum: Vult te Deus, mi æger, ægrotare; at quia neſcis
an etiam velit te nunquam ſanari, eâ de cauſsâ licitè vteris remedijs.
Si autem velit morbum perpetuari, ſubtrahet pharmacis efficaci-
am ne ſaneris. Idem de hoſtibus dicendum. Sæpe voluit Deus
Iſraëlis gentē impugnari, ne torpeſceret; quamdiu autem non con-
ſtabat velle Deum illam etiam expugnari, tamdiu erat reſiſtendum
hoſti: ſecus, ſi monuiſſet Deus, vti per Hieremiam vatem mo-
nuit, dederent ſeſe in ſeruos regi Nabuchodonoſori. Pari ratione ſi
ortum incendium quantiſcúnque laboribus reſtingui non poſsit,
argumento id eſt, Deum voluiſſe non ſolùm incendi domum, ſed
&

a Rom. c. 12. v. 3.

comburi, ſuis amicis vel experiendis, vel puniendis inimicis. Idem in alijs omnibus obſeruandum. a

Deinde, quemadmodum fit nonnunquam vt vnus aliquis pater det filio ligneum gladium, dicátque: Age puer, defende te contra me; videamus quid apud laniſtam profeceris, in athleticâ. Hîc non filius patri, ſed pugnator aduerſario reſiſtit: ita prorſus cùm quis incendium, cùm hoſtem, cùm morbum cupit extinctum, non diuinæ voluntati pœnam approbanti, ſed culpæ obſiſtit, quam odit Deus. Nam domus incenſa eſt vel iniuriâ, vel inuidiâ, huic culpæ reniti, nemini non permiſſum: Sic qui morbum conatur depellere, non Voluntati diuinæ, ſed humanæ noxæ ſe gerit aduerſarium, vix enim vllus eſt morbus, cui non occaſionem præbuerit aliqua victus intemperantia; quiſquis iam in morbum pugnat, non Deo ſed intemperantiæ, aut certè illius effectui repugnat: Sic qui armis reſiſtit hoſti, non diuinæ Voluntati aduerſatur, ſed illi qui bellum intulit iniuſtum. In his talibus ſe ſuáque defendere, minimè vetitum, niſi aliunde conſtet diſplicituram Deo defenſionem.

a De his infra explicatiùs agendum.

§. VI.

Sed quid miri eſt diuinam Prouidentiam Iuſtitiámque hominibus improbis velut inſtrumentis vti, quando & ipſi dæmones hoc munus obeunt? Fitque mirâ diſpenſatione pietatis, inquit Gregorius, vt vnde malignus hoſtis cor tentat vt interimat, inde miſericors conditor hoc erudiat vt viuat. a In faſtis Regum hæc memorantur de Saule: Poſt diem autem alteram inuaſit ſpiritus Dei malus Saul. Et quomodo malus is fuit ſpiritus, ſi Dei? quomodo verò Dei eſſe potuit, ſi malus fuit? Hoc ipſum eadem Regum hiſtoria ſic explicans: Exagitabat eum, inquit, ſpiritus nequam à domino. Malus erat ſpiritus per deſiderium peruerſæ ſuæ voluntatis, at domini ſpiritus erat, quia miſſus à domino ad torquendum Saulem. Hipponenſis præſul Auguſtinus, hîc lucis plurimum allucet, nec pigebit illius verba ex integro admetiri, hæc ſunt: Quid eſt recti corde? non reſiſtentes Deo. Intendat charitas veſtra, & intelligite rectum cor. breuiter dico, ſed tamen maximè commendandum. Inter rectum cor & prauum cor hoc intereſt. Quiſquis homo quicquid patitur præter voluntatem, afflictiones, mœrores, labores, humiliationes, non tribuit niſi voluntati Dei iuſtæ (*bene hæc notetur*) non illi dans inſipientiam, quod quaſi neſciat quid agat,

a Greg. l. 2. mor. c. 24. initio.

quia talem flagellat, & talibus parcit : ipſe eſt rectus corde. Peruer-ſi autem corde ſunt, & praui, & diſtorti qui omnia quæ patiuntu mala ; iniquè ſe pati dicunt, dantes illi iniquitatem, per cuius vo-luntatem patiuntur : aut quia non ei audent dare iniquitatem, aufe-runt ei gubernationem : Quia ipſe (inquit talis) non poteſt facer iniquum ; iniquum autem eſt vt ego patiar, & ille non patiatur, ſ concedo enim vt ſim peccator, certè ſunt peiores qui lætantur, ſ ego tribulor : quia ergo hic iniquum eſt, vt etiam peiores me læ-tentur, & ego tribuler, qui aut iuſtus, aut minus peccator quàm il ſum : & certum eſt apud me, hoc eſſe iniuſtum, & certum eſt apu-me, quia Deus non faciet iniuſtum. Deus non gubernat res huma-nas, nec cura eſt illi de nobis. Ergo praui corde (inquit Auguſtinu id eſt, diſtorti corde tres habent ſententias : Aut non eſt Deus, dix enim ſtultus in corde ſuo, non eſt Deus : Aut iniuſtus Deus eſt c hæc placent, & qui hæc facit : Aut non gubernat Deus res huma-nas: nec cura eſt illi de omnibus. In iſtis tribus ſententijs magna im-pietas. *Et paucuis interiectis :* Sic eſt ergo rectum cor, fratres. Cu cunque aliquid accidit, dicat : Dominus dedit, dominus abſtul Ecce rectum cor : Sicut domino placuit, ita factum eſt, ſit nome domini benedictum. Et non dixit, Dominus dedit, diabolus abſt lit. Intendat ergo charitas veſtra, ne fortè dicatis : hæc mihi diabo fecit *(hoc mihi damnum nebulo ille intulit)* Prorſus ad Deum tuum, r fer flagellum tuum, quia nec diabolus tibi aliquid facit, niſi ille pe mittat, qui deſuper habet poteſtatem, aut ad pœnam, aut ad diſcip nam : ad pœnam impijs, ad diſciplinam filijs. Flagellat autem om nem filium quem recipit. Ne te ſine flagello ſperes futurum, ni fortè cogites exhæredari. Flagellat omnem filium quem recip Itáne omnem? Vbi te volebas abſcondere? Omnem : & null exceptus, nullus ſine flagello erit. Quid? an omnem? Vis audi quem omnem? Etiam vnicus (Dei filius) ſine peccato, non tame ſine flagello.[a] Inſtitutio nobiliſsima & Auguſtino ſanè digna. Qu verò Auguſtini ſenſu, nec diabolorum nec hominum vllus in alte rum quidquam poteſt, niſi permittente Deo, ideò nunc breuite dicendum quænam permittat Deus, quâ ratione, quâ de cauſ permittat.

CAP.

a Auguſt. in Pſal. 31. propiùs finem; ſed de hoc plura inferius.

CAP. II.

Quid, quomodo, quare hoc illúdue permittat Dei Voluntas.

MIſerrimè hìc vulgus hominum hallucinari ſolet, cui Permiſſio diuina, vix aliud eſt quàm humana, quæ nihil agendo deſidet otioſa, & agere volentes non impedit, etſi poſsit. Ex hoc vno errore mala gignuntur innumera. Hinc alteri in alteros ruimus, & velut omnis infortunij fabros, omnis mali auctores mutuò noſmet & verbis, & manibus, & dentibus laceramus, tanquam ſi Deus interim altercationes noſtras otioſus ſpectet, & grauiſsimas iniurias cùm poſsit impedire, permittat. Seminarium hoc eſt omnium perturbationum. Huic euertendo tria capita ſtatuimus in omni Permiſsione diuinâ conſideranda.

Primum eſt, Voluntas Permittendi: Alterum, cauſſa Permiſſionis: Tertium Voluntas cooperatrix in re permiſſâ. Ad hæc meliùs perſpicienda, repetendum animo, duo eſſe malorum genera: Primum eorum quæ moleſtiam, dolorem, iacturam, infamiam inferunt, vti ſunt paupertas, vincula, morbi, exilium, mors, quæ non tam dicenda ſunt mala, quàm medicamenta amariora, diuinâ manu admota. Alterum genus malorum eſt, quæ vero nomine vocantur mala, vt ſunt peccata. Priora illa verè vult Deus, aut ad pœnam impijs, vt loquitur Auguſtinus, aut ad diſciplinam filijs: poſteriora hæc non velle dicendus eſt Deus, ſed permittere. Cùm enim omnia quæ verè exiſtunt, verè velit Deus, cuius voluntae ſunt omnia, & ſine cuius Voluntate nihil eſt, peccatum (quod impropriè dicitur exiſtere) velle non poteſt, ſed permittere. Vti autem futura omnia perfectiſsimè præuidet Deus, ita facillimè quæcunque voluerit, impedire poteſt; cùm autem innumera non impediat, dicendum eſt, Deum iuſtiſsimâ ſuâ Voluntate ab æterno voluiſſe adeóque decreuiſſe illa permittere. Deus vtique non nolens ſed volens ſinit vt aliquid fiat. Homines quidem plurima permittunt quæ aut impedire nequeunt, aut certè mallent non fieri. Non ita ſupremus rerum arbiter. Eſt igitur in Deo, *Voluntas permittendi*, quam in Permiſsione primum caput ſtatueramus. Hîc iam quæritur cur voluerit Deus permittere peccata, ſiue, quæ in Deo ſit cauſſa huius permiſſionis.

§. I.

§. I.

Nunquam certè Bonitas illa infinita tantam in Orbe malitiam permitteret, niſi maiora inde bona eliceret, & reperta ad perniciem, verteret ad ſalutem. Permiſit Deus fraternam inuidiam in Ioſephum innocentem ſæuire, ſed quanto id bono permiſit, non ſolùm parentum & fratrum, ſed totius Ægypti? Permiſit Deus inſontem Dauid ab impio Saule grauiſsimis iniurijs exagitari, ſed Dauidis totiúſque regni Hebræi bono maximo. Permiſit Deus Danielem iniquiſsimè accuſatum in leonum voraginem præcipitari, ſed grandi Danielis ipſius, & plurimorum bono. Sed quid hæc narro? Permiſit Deus Filium à parricidis crucifigi, ſed permiſit hoc bono totius humanæ gentis inexplicabili. Ita prorſus ex omni permiſsione diuinâ, maxima diuinæ gloriæ incrementa, generi humano emolumenta proueniunt copioſiſsima. Hinc Bonitas Dei ac Miſericordia, hinc Liberalitas atque Potentia, hinc Prouidentia, hinc Sapientia & Iuſtitia modo prorſus admirabili eluceſcunt: hinc virtus plurimorum creſcit, certamina frequentantur, multiplicantur præmia, coronæ augentur.

Et quàm admirandam ſe præbet diuina Prouidentia in quotidianis his permiſsionibus! Quid enim magni eſt ſi è bono bonum; at maximum ſi è malo bonum feceris. Mari tranquillo, vt aiunt, quilibet gubernator eſt. a Neque verò magnæ artis eſt vento ſecundo, naui firmâ, mari pacato, aſtris fauentibus, remigibus peritiſsimis portum in conſpectu poſitum tenere: At luctantibus inter ſe ventis nauigio lacero, fremente cælo, inſidiantibus piratis, remigibus imperitis, ſideribus ereptis, optatum nihilominus portum occupare, hoc demum facinus eſt in gubernatore admirandum. Talis in ſuis permiſsionibus eſt Deus. Per ea quæ contraria videntur ad felicem deducit exitum, per tot hominum flagitia gloriam ſuam propagat, in tantis ſcelerum aceruis amicos ſuos reddit illuſtriores: Deo dirigente fraudes in decepti commodum vertunt; vexationes & iniuriæ vexato vires addunt; impietas tot perditorum, pietatem multorum ſtabilit, & ne pereant, conſeruat; & vnde plurimi creduntur deprimendi, emergunt. Ioſepho carcer & vincula ad tam ſublime dignitatis ſolium viam aperuerunt; plus ei profuit fratrum inuidia, quàm Orbis totius beneuolentia. Saulis perfidia Dauidi diadema contulit. Danielem fouea leonum altiùs euexit quàm vlli regum fauores potuiſſent. E cruce Chriſtus in Paradiſum migrauit, ex olìueto ad Patris conſeſſum peruenit. Quòd ſi Deus peccata

a Seneca epiſt. 85. propiùs finem.

peccata non permitteret, & permiſſa non ordinaret, & ordinando in bonum deriuaret, vindicem Dei iuſtitiam vix agnoſceremus: At ſic altiùs ſapere docemur, & admirabiliſsimam cauſſarum ſeriem ac connexionem fateri cogimur, per quam tandem è tantis malis tot emergant bona. Quâ de re Seuerinus Boëthius eruditè: Ordo quidam, inquit, cuncta complectitur, vt quod ab aſsignatâ ordinis ratione diſceſſerit, hoc idem licet in alium, tamen in ordinem relabatur, ne quid in regno Prouidentiæ liceat temeritati. Neque enim fas eſt homini cunctas diuini operis machinas vel ingenio comprehendere, vel explicare ſermone. Hoc tantùm proſpexiſſe ſufficiat, quod naturarum omnium proditor Deus, idem ad bonum dirigens cuncta diſponat. Quo fit, vt quæ in terris abundare creduntur, ſi diſponentem prouidentiam ſpectes, nihil vſquam mali eſſe perpendas.[a] Eſt ergo (quod alterum erat caput) diuinæ permiſsionis cauſſa multiplex.

a Boëth. l. 4. conſ. phil. proſâ 6. fine.

§. II.

Tertium eſt, Voluntas Dei cooperatrix in omni re quam permittit. Non tantùm decreuit Deus ab æterno, quæ temporis ſucceſſu erat permiſſurus, neque tantùm iuſtiſsimas ſuæ permiſsionis cauſſas, ſed voluntatem etiam habuit habétque in omnibus permiſsionibus cooperatricem. In Theologorum ſcholis res liquidiſſima eſt, omnium eorum quæ verè fiunt & exiſtunt, Deum eſſe adiutorem. Nihil vſpiam rerum ſine primæ & ſummæ cauſſæ adiumento exiſtit.

Cùm ergo Deus omnia quæ permittit, ab æterno decreuerit permittere, idque iuſtiſsimis de cauſsis, ſeipſum inſuper in ſuis permiſsionibus adiutorem præbeat, quid eſt quòd Deum hominéſque tot vaniſsimis querelis inceſsimus, quid prouidentiam & iuſtiſsimas Dei permiſsiones toties allatramus? quin omnes rerum euentus diuinis iudicijs adſcribimus, certi iuſtiſsimas diuinæ permiſsionis grauiſsimáſque cauſſas ſubeſſe, & propoſitum maximi momenti finem, cui nos minimè conueniat refragrari: Bonæ malæque voluntates Deo militant, & inter varios fines, veniunt tamen ad hunc, vt ſic dicam, finium finem.

Certè ſanctiſsimi quique viri, res omnes tanquam Deo agente ſibi euenire exploratiſsimum ſemper habuerunt. ſiquidem mentis oculos ab alieni peccati cogitatione ſeuocantes, Dei permiſsiones

quaſi

quaſi actuoſas & effectrices aſsiduè contemplabantur. Tam enim bonus eſt Deus, vt nullâ ratione permitteret mala, niſi noſſet ex his elicere maiora bona. Ad rem aptiſsimè Auguſtinus: Melius, inquit, eſſe iudicauit Deus de malis benefacere, quàm mala nulla permittere. Neque enim Deus, cùm ſummè bonus ſit, vllo modo ſineret mali eſſe aliquid in operibus ſuis, niſi vſque adeò eſſet omnipotens & bonus, vt benefaceret etiam de malo. *a* Optimè Theophilus Bernardinus, quem hîc ſequimur: Subtiliſsimè, inquit, noſtris erroribus & peccatis inſinuat ſe Deus, non vt approbator & particeps, ſed vt auerſator & corrector, qui ex malis bona plura, quaſi ignem ex aquâ educit. *b* Hîc cogitandum, vt idem monet, omnes eos qui nos lædunt (quacunque demum id ratione fiat) duplicem perſonam ſuſtinere. Vnam quâ nobis peſsimè cupiunt, & non ſimplex in nos malum cudunt: Alteram quâ illud omne quod cogitarunt, poſſunt, & diuinæ iuſtitiæ nos affligentis ſunt inſtrumentum. Si primam tantummodò perſonam maleuolorum agerent, nihil nobis nocerent, ſed quia etiam alteram illam, quamuis ignari agunt, Deo nos iuſtè punienti ſubſeruiunt. Sic Dei ſeruus Nabuchodonoſor, ſic Attila, ſic Totila, ſic Tamerlanes, flagella Dei. Sic Veſpaſiani duo gloriæ quidem & propagandi imperij cauſsâ Iudæos perdere conati ſunt: ſed errarunt. Reuerâ lictores & ſatellites fuerunt vltionis diuinæ in impiam gentem. Concoquere ſuam felicitatem Iudæi non potuerunt, niſi adiuti Neronianis his thermis. *c* Sed vt preſsiùs hanc ipſam ratiocinationem proſequamur, libet pauca quærere.

a Aug.tom.3.Enchir.c.27.& c.11. b Theoph.Bern.l.11.de Perſec.c.4.§.7.
c Lipſ.l.2.Conſtant.c.7.

§. III.

Ex te, mi Chriſtiane, quæro, ex te potiſsimùm, qui cælum terrámque non rarò miſces querelis. Dic, obſecro, in homine illo, qui te læſit, quid accuſas? an voluntatem tantùm lædendi, an tantùm poteſtatem, an vtrumque? Vtrumque, dices. Sed ego te docebo neutrum accuſare. Non voluntatem nocendi, hæc enim ſine poteſtate vana eſt, nec tibi quidquam nocuit: non nocendi poteſtatem, quæ à Deo eſt, quæ iuſta & æqua eſt. Noſti; omnis poteſtas à Deo eſt. *a* Quid ergo conquereris, illum in te poſſe, quod Deus illi permiſit? Grandis mihi fit iniuria, dices. Quænam illa tandem iniuria? Peccata tua punit Deus, patientiam tuam exercet, præmia tua multiplicat, & tibi fit iniuria? Huic, ais, nequam homini, & voluntati eius

a Rom.c.13.v.1.

eius nequiſsimæ indignor. Ad hominem tu ſemper reſpicis, ego vero ad Deum te ſuſpicere volo. Voluntas humana, quantumuis improba, quid potuit, quid fecit? Tu non adeò doles, quòd voluerit tibi nocere, ſed quod nocuerit, aut nocere potuerit. At quæſo te, quid & quomodo potuit, vnde potuit, cur potuit? nónne poteſtate & conceſsione diuinâ? ſi diuinâ, nunquid iuſtâ, laudabili, ſanctâ? Ergo vel tace, vel querelas tuas ad diuinam hanc permiſsionem erige, & hoc animo tuo inſculpe: Nunquam permiſſurum Deum, vt alterius mala voluntas, quidquam in te mali moliatur niſi in tuum bonum, ſi tu tamen ipſe tibi non obſis. Et quis eſt qui nobis noceat, ſi boni æmulatores fuerimus? *a* Præclariſsimè Auguſtinus: Noli timere inimicum, inquit, tantùm facit quantum acceperit poteſtatem. Eum time, qui habet ſummam poteſtatem. Eum time, qui quantum vult, tantum facit. & qui iniuſtè nihil facit, & quicquid fecerit iuſtum eſt. Putamus iniuſtum eſſe neſcio quid, & ex hoc quia fecit Deus, crede iuſtum eſſe. Ergo, inquis, ſi quis hominem occidat innocentem, iuſtè facit an iniquè? Iniquè ſanè. Quare hoc permittit Deus? Diſputare vis, antequam facias vnde dignus ſis diſputare, quare hoc permiſit Deus? Conſilium Dei tibi dicere, ô homo, non poſſum. Illud tamen dico, quia & inique fecit homo qui occidit innocentem, & non fieret niſi permitteret Deus. Et quamuis ille iniquè fecerit, non tamen hoc iniquè permiſit Deus. *b*

Idem, de Chriſti Domini nece: Itaque fratres mei, inquit, Iudas malignus traditor Chriſti, & perſecutores Chriſti, maligni omnes, impij omnes, iniqui omnes, damnandi omnes: & tamen Pater proprio filio ſuo non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum. Diſpone, ſi potes, diſtingue ſi potes: redde Deo vota tua quæ diſtinxerunt labia tua. Vide quid tibi fecerit iniquus, quid iuſtus. Ille voluit, iſte permiſit. Ille iniuſtè voluit, iſte iuſtè permiſit. Voluntas iniuſta damnetur, permiſsio iuſta glorificetur. Noli ergo mirari, permittit Deus, & iudicio permittit: permittit & menſurâ; numero, pondere permittit. Apud illum non eſt iniquitas, tu tantùm ad eum pertine. *c*

Hæc conſequendæ tranquillitati via proxima eſt, non hominem iniuriam inferentem, ſed Deum iniuriam permittentem intueri. Hic Sanctorum mos erat, non quis quâue ratione læderet, ſed quis lædentem non impediret, attendere. Hinc ipſas etiam iniurias beneficia interpretabantur: nam iſti ſunt, aiebant, qui nos beatos faciunt;

a 1. Pet. c. 1. v. 13. b Aug in Pſal. 61. propiùs finem. c Aug. ibid.

ciunt; at qui beatos prædicant, illi nos decipiunt. Ita oculis in Deum ſemper intentis, à diuinis nutibus in omni re pendebant, à Deo omnia expectabant.

Ex hoc verò capite nullius hominis peccatum plus veniæ meretur, quod maius inde bonum eliciat Deus, nam boni occaſionem ſolùm præbet homo non cauſſam, & occaſionem quidem non ex ſe, ſed ex diuinæ bonitatis abundantiâ. Si pauperculi hominis tugurium improbus quis incenderit, non ideò minus deliquit, quòd id pauperculus ille patienter tulit, aut Princeps aliquis decuplò meliorem domum ſubſtituit. Aliena virtus, & felix euentus, incendiarij culpam non diluunt: ita nec peccatum bonitatem vllam acquirit, quòd boni occaſionem præbuit. Sed vt hæc omnia melius capiamus, quàm occulta ſint Dei iudicia, nunc expendendum.

Cap. III.

Quomodo per arcaniſſima iudicia Dei, cognoſcenda ſit Voluntas diuina.

ILud Hebræi vatis hîc aſsiduè ingeminandum: Iudicia tua, Domine, abyſſus multa: *a* multa, multa nimis. Iam olim hanc abyſſum velut digito monſtrarunt duo regij miniſtri, Pincerna & Piſtor Pharaonis Ægyptij Monarchæ. Vterque eiuſdem regis famulus. gratiâ excidit vterque, in carcerem & vincula vterque raptus eſt. nec leui de cauſsâ, nam vtrique Rex Pharao iratus, vtriuſque etiam inter epulas recordatus eſt, vtrique vitæ gratiam potuiſſet facere, iuſtitiâ non obloquente, aut vtrumque capite damnare. Et tamen hunc infami ſupplicio addixit, illum officio priſtino reſtituit. Piſtorem in crucem egit & coruis eſcam obiecit, Pincernam in gratiam recepit, ac denuò ad regiæ menſæ miniſterium admiſit. Talia ſunt iudicia Dei, hos ex iuſtitiâ à conſpectu reijcientis, illos autem in conſpectum admittentis ex gratiâ. Iudicia Dei abyſſus multa. Quis ſufficit enarrare opera eius, quis enim inueſtigabit magnalia eius? *b*

a Pſ.35.v.7. b Eccli.c.18.v.2.& 3.

§. I.

Quàm occulta Dei iudicia circa Nabuchodonoſorem, & Pharaonem illum alterum qui ignorabat Ioſeph? *a* De quibus eximiè Auguſtinus: Nabuchodonoſor, inquit, poſt innumeras impietates flagellatus, pœnitentiam meruit fructuoſam: contra verò flagellis ipſis durior eſt factus Pharao, & perijt. Ambo homines, reges,

a Exod.c.1.v.8.

impij: ambo flagellis moniti. quid obſecro eorum èxitus fecit diſpares? Vnus Dei manum ſentiens ingemuit & reſipuit, alter Dei Voluntatem auerſatus in peccatis permanſit, & interijt. *a* Ita unum medicamentum, ab eâdem manu confectum, ægrotos duos ſimillimo morbo oppreſſos diſsimillimè afficit, & hunc quidem ad ſanitatem, illum ad tumbam deducit. Ita duo latrones cum Chriſto in crucem ſublati, & in pari culpâ, æquali ſupplicio, ſimillimâ morte, diſsimillimam poſt mortem ſortiuntur habitationem. Iudicia Dei abyſſus multa.

Optimus ille rex Aſa, qui, *Fecit quod bonum & placitum erat in conſpectu Dei ſui, & ſubuertit altaria peregrini cultûs*, qui omnem aboleuit idololatriam, omnium priorum regum maculam, *Excelſa*, demoliri iuſſus. Et tamen iſte regum optimus, priorem laudem in fine corrupit: diu præclariſsimè ſe geſsit, annis triginta optimorum regum exemplar haberi potuit, tandem regi Syriæ plus quàm Deo conſiſus, Prophetam Hanani eius facti reprehenſorem in neruum coniecit, è plebe plurimos interfecit, pedum dolore correptus, plus medicorum arti quam diuinæ opi fidit. *b* Ah, quàm non reſponderunt extrema principijs! ſanctiſsimus Rex quantum à ſeipſo mutauit! Contra Manaſſes impijſsimus, qui omnem vitam ſuam ſcelenbus infamauit, tandem in ſe reſcendens, principia peſsima nobili fine coronauit. Abyſſus multa, mi Deus, iudicia tua, abyſſus nimis profunda!

a Aug. l. de prædeſt. & grad. c. 15. b 2. Par. c. 15. & 16.

§. II.

Saul & Dauid quàm admirandi! Vterque initio laude dignus, vterque in grauia delicta lapſus cum offenſâ totius regni, ob hoc vterque punitus, ſed euentu diuerſiſsimo. Saul obſtinatæ impietatis homo, miſerrimè finijt: Dauid pœnam in medicinam vertit, factus Deo familiariſsimus. Hîc nefas quærere, QVARE aut CVR Hoc? E ſcholâ dæmonis prodijt CVR iſtud. Multos perdidit importuniſsimum illud Cur, & Quare. *Cur præcepit vobis Deus*, quærit olim fallaciſsimus coluber. Cui reſpondendum fuiſſet: Præcepiſſe ſcimus, cur præceperit, noſtrum non eſt quærere: hæc Domini Voluntas eſt; cauſſæ voluntatis huius nobis minimæ ſcrutandæ. Quis enim cognouit ſenſum Domini, aut quis conſiliarius eius fuit? aut quis prior dedit illi & retribuetur ei? quoniam ex ipſo & per ipſum, & in ipſo ſunt omnia. *a* At dixerint forſan aliqui: Tamen

a Rom. c. 11. v. 34. & ſeq.

tamen rationem aliquam exigere licebit huius vel illius præcepti,
quo? num à Deo? cui vni licet quod libet; & nihil libet niſi quod
licet. Si ſeruus à patrefamilias, ſubditus à Principe rationes exige
ille contumeliam putet, hic rebellionem: tibi plus animi aduerſ
Deum eſt? Non aliter hæc ratio conſtat, quàm ſi nulla reddatur
Quàm admirandum & illud! Samaritani Dominicis verbis c
lerrime credunt, rogántque Dominum ſecum maneat; Geraſen
increduli eundem rogant, à ſe abeat; Iudæi perfidi nec verbis, n
factis, ſed nec vllis prodigijs aut miraculis induci poſſunt vt credan
Veritati. Iudicia tua, ô Domine, abyſſus multa!

Iulianus Alexandrinus, ſanctiſsimus martyr pedum vſu captu
ad tribunal in ſellâ geſtatus eſt à duobus famulis. Horum alt
Fidem & Dominum abnegans, turpiſsimè defecit. alter Eunus n
mine, Deo & hero fidelis, perſeuerauit. Sic ambo camelis impo
ti, per vrbem Alexandriam flagellati; tandem in rogum coniect
ſanctiſsimè finierunt. [b] Hos cùm Beſamiles ſpectaret, & hominu
innocentum miſertus, inſolentiam petulantis plebeculæ cohibe
niteretur, delatus ad iudicem, capite plexus eſt. Nimirum transf
gæ illius præmium occupauit. Iudicia tua, ô Deus, abyſſus mu

Narrat Athanaſius Alexandrinus præſul, in rebus geſtis Anto
Magni, duos fartres ad Antonium ſuſcepiſſe iter, ſed in viâ,
aquæ penuriâ, alterum ſiti mortuum, alterum morti proximum
cuiſſe defectis viribus. Antonius aliquot inde milliaribus diſtan
& tum fortè in rupe conſidens, duos è ſuis ad ſe ſubitò euocans:
inquit, feſtinato greſſu, & aquæ lagenam deferte: vnus è duob
fratribus huc commeantibus in itinere iam obijt, alter adhuc du
ſpirat ſed ægrè, & niſi maturâ ope ſubueniatis, nec illum viuum
reperietis. Hoc mihi oranti iam primùm ſignificauit Deus. Sic
& illi vt iuſsi, mox iter celerarunt; repertum extincti cadauer te
ræ mandarunt, alterum fonte refectum ſibi comitem iunxerun
Erat autem iter vnius diei. Hîc opportuniſsimè Athanaſius: Fo
taſſe, inquit, aliquis quærat: Cur non antequam alter moreretu
Antonius monuerit? Indigna prorſus Chriſtianis quæſtio, quia
non Antonij ſed Dei iudicium fuit, qui & in morientem, quam
voluit ſententiam tulit, & de ſitiente reuelare dignatus eſt. [c]

Hæc arcaniſsima Dei arcana cùm ſecum miraretur Antoniu
iámque pænè inciperet deſcendere in hanc diuinorum iudiciorum
profundi-

a Quod in ſummo imperio acutè dictũ, & Tiberio ingeſtũ à Salluſt. Tac. l. 1. Ann.
b Euſ. hiſt. l. 6. c. 34. Niceph. l. 5. c. 30. c Roſvveid. in Vit. PP. l. 1. in vit. S. Ant. c.

profunditatem, apud Deum ſic familiariter queſtus eſt: Mi Domine, illos flagitijs opertos tamdiu ſinis viuere, iſtos ad plurimorum vtilitatem natos abripis? Hi non adeò improbi, tam ſeuerè à te puniuntur; alij viuunt impunè, & à viuendi proſperitate, peccandi ſumunt audaciam. Prodit quaſi ex adipe iniquitas eorum. a Hîc vocem audijt: Antoni, ad teipſum intende: hæc iudicia Dei ſunt, tibi non ſcrutanda.

O quàm magnificata ſunt opera tua, Domine, nimis profundæ factæ ſunt cogitationes tuæ: vir inſipiens non cognoſcet, & ſtultus non intelliget hæc. b Verè tu es Deus abſconditus! c Anno milleſimo centeſimo ſupra decimum ſeptimum, cùm Italia tota terræ motibus quateretur, ait Rogerius, aliquot Mediolanenſes Patricij ſub turri conſederunt, erat enim eis de Republicâ negotium. Cùm vox foris audita, quæ vnum nominatim euocabat. Ille cunctari, & dubitare quis vocaret, & quem: itaque hærere, & repetitam vocem expectare: cùm ecce ignotus aliquis ad fores adeſt, & hunc ipſum rogat vt exeat. Vix dum aliquot ſpatijs à loco abijt, cùm turris corruit, & vnà omnes oppreſsit. Cur hîc vnus tantùm, & ceterorum nemo ab interitu ſeruatus? Iudicia Dei, abyſſus multa. Quis non videat priſca hîc prodigia reuocari? Sic Angelus Lothum cum familiâ eductum, Sodomæis incendijs ſubduxit: ſic mille alij inter pereuntium turbam ab exitio defenſi ſunt.

Anno milleſimo quingenteſimo ſupra nonageſimum ſeptimum, in Siciliâ, in monte Regali, d obſtinatæ libidinis homo à religioſo viro aliquoties monitus, impuram vitam tandem deſineret, & meretricium conſortium eiuraret. Perſtitit tamen miſer, ſed poſt extremam monitionem in ſinu pellicis confoſſus eſt. Alius non diſparis vitæ vir, & qui plurimis annis cum infami feminâ habitarat, vbi lamentabilem hunc exitum inaudijt, alieno malo ſapere voluit, & omnem vitam ab annis ſexaginta per confeſsionem relegit. Quid hic aliud iterum vociferer, quàm hoc ipſum: Iudicia tua, Domine, abyſſus multa nimis!

a Pſal.72.v.7. b Pſ.91.v.6.&7. c Iſ.c.45.v.3. d Künigsberg.

§. IV.

Et hoc eſt quod diuinum Paulum in tantam admirationem rapuit. Gemellis illis Iacob & Eſau, cùm nondum nati eſſent, aut aliquid boni egiſſent aut mali, &c. dictum eſt, Iacob dilexi, Eſau autem odio habui. Quid ergo dicemus? nunquid iniquitas apud Deum? abſit, &c. O homo tu quis es qui reſpon-

deas Deo? Nunquid dicit figmentum ei qui ſe finxit: quid me fe-
ciſti ſic? An non habet poteſtatem figulus luti? a Aurifex argen-
tum & aurum ſuum, figulus ſuum lutum pro libitu verſat, quam
inter figulum & lutum non remotiſsima ſit cognatio, qualis in-
ter Deum & hominem, viliſsimum terræ vermiculum. Quis igitur
Deo dicere poteſt? cur ita facis? b

Narrat Dorotheus, c nauigium appuliſſe ad vrbem venalibus
mancipijs plenum. Erat in illâ ciuitate virgo ſanctiſsimis mori-
ſuæque ſalutis ſtudioſiſsima. Hæc mirè lætata occaſionem of-
adſciſcendæ inde ancillulæ, quam ſuo nutu ad omnem vitæ ſan-
tatem etiamnum docilem formaret. Et commodè nauarchus p-
las duas habuit, è quibus alteram Virgo liberali pretio emit.
hæc abijt cùm adeſt femina profligati pudoris, hiſtrioniam fa-
ſaltatricula, hæc alteram virgunculam licitata, cùm pretio non g-
di parabilem audiret, emptam abduxit. Heu miſella, tam ſceleſt-
nacta dominam, quàm ſanctam altera! Quis hic iudicij diuini a-
ſum ſcrutetur? Vtraque ab annis innocens, vtraque venalis, v-
que ſuæ ſortis ignara, vtraque velut teſta recens, odorem ſerua-
quem primitus imbibiſſet. Et tamen illa virgineos mores edoc-
non difficulter virtuti à teneris aſſueuit, Angelorum digna con-
tio: Hæc autem ab illâ furiâ ad omnem petulantiam & laſciuiam
inſtituta, improbos dominæ mores feliciter imitata, nobile
ſpolium diabolo; alia certè futura, ſi aliam habuiſſet magiſtram.
Sed iudicia tua, ô Domine, abyſſus multa.

Non multum abſimile quid in cognato ſanguine Gregorius M-
gnus expertus eſt. Tres habuit amitas vir iſte ſanctiſsimus, Æmi-
nam, Tarſillam, Gordianam: omnes ſe Chriſto & virginum ſa-
rum collegio deuouerunt: duæ illæ vti virginitatis ſponſionem
tegerrimè ſeruarunt, ſic vitam fine optimo clauſerunt. Tertia il-
Gordiana nullis obtemperans monitis, illecebrarum appetens,
dem frenum rupit, cœnobio exceſsit, villicum ſuum vagâ libid-
ſecuta. d Iudicia tua, Domine, abyſſus multa; hàc nemo ſe im-
tat: Ecce Deus magnus vincens ſcientiam noſtram, quis pote-
ſcrutari vias eius: e Cautiſsimus hîc Ieſſæus rex: Vt iumentum
inquit, factus ſum apud te. f Tuis, ô mi Deus, iudicijs, me non
miſceo; tuum me iumentum gero; iumenti eſt, hero iubenti p-
re, non iuſſa diſcutere. Et quid miri hominem in ſcholis non e-
catum,

a Rom.c.9. v. .. & ſeqq. b Iob.c.9.v.12. c Doroth.ſer.de occult.Dei.
d Greg.hom.38.in Euang. e Iob.c.36. v.23.& 26. f Pſal.72.v.22.

...um, & qui iuuentutis ſuæ rudimenta in pecorum cuſtodiâ po... ...ita de ſe ſentire: ipſi Seraphini, ſpiritus nobiliſsimi hoc faciunt. ...m cùm in cælo de abdicandis Iudæis ageretur, *a* Seraphim ...minis alis faciem pedéſque velabant, profeſsi eò altitudinis ſe ...tingere non poſſe intelligentiâ, quò ſeſe admiranda Dei opera ...ollerent: diuina iudicia omnem intelligendi vim excedere: ſe ...que contentos, ſcire ter ſanctum eſſe Numen, ſanctum in ſeipſo, ...ctum in iudicijs, ſanctum in operibus. Si ſic ſupremi Angeli ar... Dei iudicia venerantur, quantò magis viliſsimos homuncio...s clamare conuenit; Iuſtus Dominus in omnibus vijs ſuis, & ſan...us in omnibus operibus ſuis. *b* Hîc neminem non plurimùm ...letur, quod excellentiſsimè dixit Auguſtinus: Poteſt Deus ali...os ſine bonis meritis liberare, quia bonus eſt; non poteſt quem...am ſine malis meritis damnare, quia iuſtus eſt. *c*

a Iſa.6.v.2. b Pſal.144.v.17. c Aug.l.3.contra Iul.c.18.

§. V.

Cernimus quidem mirabiles Mundi reuolutiones, continuas viciſsitudines, euentus prorſus inopinatos, & eſt cur dicamus: Videamus obſecro, quem res exitum ſortitura ſit. Videmus tandem & miramur, frigidiſsimum illud nobiſcum muſsitantes: *Non putaſſem.* At neſcimus miſeri, quæ ſecutura ſint, ſed nec eorum, vt ve... eueniant ratio poſcenda. Non enim cogitationes meæ, cogitationes veſtræ: neque viæ veſtræ, viæ meæ, dicit Dominus. Quia ſicut exaltantur cæli à terrâ, ſic exaltatæ ſunt viæ meæ à vijs veſtris, & cogitationes meæ à cogitationibus veſtris. *a* Rationem de occulto Dei conſilio quærere, inquit Gregorius, nil aliud eſt quàm contra conſilium eius ſuperbire. Noſtrum eſt in omnibus cum beato Paulo dicere: O altitudo ſapientiæ & ſcientiæ Dei, quàm incomprehenſibilia ſunt iudicia eius, & inueſtigabiles viæ eius! In hac vitâ plurima nunquam ſatis indagabimus. Sufficiat nobis ſcire, Deum iniquum non eſſe, nec extremo iudicij die futurum vllum qui non cogatur dicere: Iuſtus es Domine, & rectum iudicium tuum. Conatus quidem rex Dauid, hæc Dei arcana iudicia penitus rimari: Exiſtimabā, inquit, vt cognoſcerem hoc. Tandem tamen non reperiens vllum exitum: Labor eſt, ait, ante me, donec intrem in ſanctuarium Dei: differenda eſt hæc occultorum ſcientia in Orbem meliorem. Submittamus ergo & nos curioſi ingenij alas. Reciprocus Oceani fluxus & refluxus omnem philoſophorum ſolertiam fatigauit

a Iſa.c.55.v.8.& 9. [illegible]

& quî nos capiamus profundiſsimos diuinorum iudiciorum receſ-ſus? Quis indaget, cur hîc in Turciâ natus, ille inter Chriſtianos: cur in plurimas regiones Chriſti Euangelium tam ſerò emanarit, & intereà temporis tot hominum millia perierint; idem tamen Euan-gelium in alias prouincias tam maturè propagatum ſit. Quid, quòd vna regio, tota quanta eſt, hæreſi ſit infecta, alia ab omni hæreſeos labe immunis floreat: Cur diuina vltio hos prætereat, illos tan-: Cur immeriti aliquot populi euertantur, & culpæ maiorum in po-ſteros ac nepotes tranſeant: Cur tot Principum, Regum & Im-peratorum expeditiones ad recuperandam Palæſtinam ſuſceptæ, fuerint irritæ. Fugiamus quærere, cur Adamo Deus, non etiam Lucifero pœnitentiæ locum conceſſerit: Cur Chriſtus Petri miſer-tus, non Iſcariotæ: Cur hic in cunis, ille ſenex moriatur: Cur hic in flagitijs pereat, non diu flagitioſus, ille à flagitijs reſipiſcat, ijs diu-tiſsimè immerſus: Cur hic diuitijs abundet, ille nec panem habeat nec pecuniam. Vaga mens quid per hanc curioſam curam tibi vis? Tangere cæleſtem illum diuini iudicij ignem? liqueſces. Scandere in Prouidentiæ arcem? Cades. Vt papiliones & minuta quædam animalcula veſpere lucernæ lumen identidem circumuolant, de- nec amburantur: ſic humana mens laſciuit circa arcanam illâ flam-mam. Veſpertilionum oculi nobis ſunt ad hunc ſolem. Homines ſumus, ſecreta Dei non intelligimus. Mirabilia opera Altiſsimi ſo-lius, & abſconſa, & inuiſa opera illius. [a] Nemo vnquam mortalium fuit qui librum intus & foris ſcriptum aperiret, nemo qui legeret. Liber iſte diuinorum iudiciorum eſt, intus prædeſtinationis, foris prouidentiæ plenus. Æternus, ſapientiſsimus Deus, omnia in menſurâ, & numero, & pondere diſpoſuit. Et virtuti brachij eius quis reſiſtet? [b] Quid nos audaculi, pondus ignis ponderare, aut fla-tum venti menſurare, aut diem præteritum reuocare fruſtra niti-mur [c]? Modò iam iſtud ſciamus, cauſſam ante omnes cauſſas eſſe, *Voluntatem Dei*, à quâ qui quærit aliam, vim & potentiam ignorat naturæ diuinæ. Nam cauſſam omnem neceſſe eſt, genere quodam priorem & maiorem eſſe ſuo effectu: At Deo, & eius Voluntate nihil prius aut maius, non ergo vlla eius cauſſa. Quid vltrà hìc vis? Deus permiſit, Deus voluit, Deus fecit. Summa iuſtitia eſt, vt re-ctè & piè Saluianus ait, Voluntas Dei: Summa prudentia eſt diui-næ Voluntatis ac prouidentiæ decretis placido animo acquieſcere.

CAP.

a Eccli. c. 11. v. 4. b Sap. c. 11. v. 21. c 4. Eſdr. c. 4. v. 5.

CAP. IV.

Quomodo Dei Voluntas, in rebus omnibus agnoſci poſsit.

DIVERSI quidem regiminis eſt, hypocauſtum plenum infantibus, gymnaſium plenum diſcipulis, plenam domum famulis, cœnobium plenum religioſis, campum plenum militibus curare, eadem tamen in omnibus gubernandi ratio eſt per Obedientiam, quæ diuerſas voluntates in vnam iubet coaleſcere. Malè dux imperabit niſi omnes ſuos milites aut ore geſtare poſsit, aut manu, hoc eſt, aut voce aut nutu ad omne imperium impellere. Illic bene res geritur, & diſciplina ſibi conſtat, cùm in domo paterfamilias, in ſcholâ magiſter, in cœnobio antiſtes, in caſtris dux ſuos omnes aut linguâ circumagit, aut dextra; verbo regit aut nutu, & quoquò vult perpellit.

Quemadmodum verò militem ſui ducis linguam aut dextram inſidere conuenit, ad huius vel illius imperata promptum: ita prorſus hominem Chriſtianum decet, velut in linguâ Dei manúue ſic hærere, vt quicquid Deus voluerit, dixerit, iuſſerit, quoquò nutum intenderit, mox ille idem velit, eò protinus eat, currat, volet. Omnium noſtrûm vox ſit: In capite libri ſcriptum eſt de me, vt facerem voluntatem tuam: Deus meus volui, & legem tuam in medio cordis mei: *a* in medio memoriæ, intellectûs, voluntatis meæ: Voluntas tua, mi Deus, inſtar legum omnium mihi eſt.

Sauli à Chriſto in terram deiecti, prima omnium quæſtio fuit: Domine quid me vis facere *b*? Hæc omnium proborum aſsidua ſit percontatio: Domine quid me vis facere? quæ tua Voluntas, mi bone IESV? verbo, nutu ſignifica: eo, pareo, facio, quicquid me facere volueris. Huic igitur quæſtioni ante omnia nunc reſpondendum, quâ ratione nimirum Dei Voluntas in rebus omnibus ſit agnoſcenda. Aliquot hîc regulas dabimus, per quas diuina Voluntas facilè poterit explorari.

a Pſ. 39. v. 9. b Act. c. 9. v. 6.

I. Regula.

Diuinæ Voluntatis cognoſcendæ.

Quicquid abducit à Deo, contra Dei Voluntatem eſt: quicquid ad Deum inuitat, ad diuinam Voluntatem eſt. Hæc eſt enim Voluntas Dei, ſanctificatio veſtra, vt abſtineatis vos à fornicatione, &c. *a*

a Theſſ. c. 4. v. 3.

Itaque ſi quis tale quid in ſe deprehendat, vt fateri cogatur: hoc officium, hæc ſocietas, hoc mercimonium, hoc viuendi genus me non reddit ſanctiorem; abducor à Deo, ſed ſenſim, & lentis greſſibus. ergo nec officium iſtud, nec illa ſocietas, nec mercimonium iſtud, nec iſta viuendi forma diuinæ Voluntatis eſt.

II. Regula.

Voluntas Dei per legem Dei & Eccleſiæ luculentiſsimè nobis declaratur. Ideò in omni ambiguitate non tantùm quærendum, quid Dei aut Eccleſiæ leges velint, ſed quid iiſdem magis aut minus conforme ſit. Chriſtus olim opulento iuueni ſciſcitanti, quâ proximâ viâ iretur ad cælum? hunc optimum diuinæ Voluntatis interpretem deſignans: Mandata, inquit, noſti. *a* Sanè, Nihil dulcius quàm reſpicere in mandatis Domini. *b* Hunc ipſum diuinæ voluntatis internuncium Abrahamus Epuloni commonſtrans: Habent, ait, Moyſen & Prophetas: audiant illos. *c* Diuinus Paulus: Nolite, inquit, conformari huic ſæculo, &c. vt probetis quæ ſit Voluntas Dei bona, & beneplacens, & perfecta. *Bona* Dei voluntas decalogo comprehenditur: *Beneplacens* conſilijs Euangelicis: *Perfecta*, deſiderat à ſe imperata perfici in terrâ, ſicut in cælo.

a Luc.c.18.v.20. b Eccli.c.23.v37. c Luc.c.16.v.29.

III. Regula.

Hæc à beato Paulo præſcribitur: In omnibus gratias agite, hæc eſt enim Voluntas Dei, in Chriſto IESV in omnibus vobis. *a* Primum hîc notatu digniſsimum, In rebus omnibus gratias agendas etiam turbatiſsimis & maximè improſperis. Pulchrè Chryſoſtomus dixit: Paſſus es aliquid mali? ſi velis, malum non eſt: Age Deo gratias, & iam malum mutaſti in bonum. Hoc animi eſt Philoſophici. *b* Priſci Germani optimè liberos inſtruebant, vt ſi quando digitum igne læſiſſent, mox dicerent: Deo gratias. Breue, ſed nobile præceptum. Quicquid demum, mi Chriſtiane, te premat vrátue, quicquid affligat, dic centies, dic millies: Deo gratias. Addit Paulus: *Spiritum nolite extinguere.* Suus ſit diuinis inſtinctibus locus. Non rarò Deus voluntatem ſuam explicat occultis alloquijs, quibus vt verè diuinis tunc tutò creditur, cùm ſolus Dei gloria ſectanda proponitur. Sed & illud Paulus addidit: *Prophetias nolite ſpernere:* Diuini voluminis explanationes, ſacras in templis conciones, præſagas fidorum hominum admonitiones negligi ab eo

a 1.Theſſ.c.5.v.17.18.& ſeqq. b Chryſ in illum locum.

minimè conuenit, qui diuinæ Voluntati approbare ſe cupit. Qui audire non vult, non vult Dei Voluntatem intelligere. Deum præcipit Paulus: *Ab omni ſpecie mala abſtinete vos.* Quemadmodum boni numularij monetam adulterinam aut à tinnitu, aut à ſigno & inſcriptione norunt, & reijciunt: ita nos, quicquid vel tenuem vmbram vitij præ ſe fert, abominemur, tanquam diuinæ Voluntati contrarium.

IV. Regula.

Præter Dei & Eccleſiæ leges, alij quoque diuinæ Voluntatis interpretes ſunt, maximè in rebus dubijs. Inter hos cenſendi magiſtratus tam politicus quàm ſacer, ijque omnes qui alijs legitimè præſunt: his annumerandi Curiones, Confeſſarij, Maiores & præſides in ſacris familijs. Cùm Saulus iam paratus diuinæ Voluntati parere, quæſijſſet: Domine, quid me vis facere? Non illum Dominus præceptis onerauit, neque illi ſubitò ſcientiam omnem infudit, ſed vt diſcipulum ad Ananiam mittens: Surge, inquit, & ingredere ciuitatem, & dicetur tibi quid te oporteat facere. a Ananias Paulo diuinæ Voluntatis parapharaſtes fideliſsimus fuit, ſicut Cornelio Petrus. Ita vult Deus Voluntatem ſuam homini explicari ab homine. Hinc illæ tam crebræ admonitiones: Conſilium ſemper à ſapiente perquire: b Sine conſilio nihil facias, & poſt factum non pœnitebis. c Anima viri ſancti enuntiat aliquando vera (magis) quàm ſeptem circumſpectores ſedentes in excelſo. Et ſic in his omnibus deprecare dominum vt dirigat in veritate viam tuam. Ergo cum viro ſancto aſsiduus eſto, quemcunque cognoueris obſeruantem timorem Dei &c. Et cor boni conſilij ſtatue tecum, non eſt enim tibi aliud pluris illo. d In omnibus igitur dubijs circa Voluntatem diuinam, à nemine potius petendum conſilium, quàm à Confeſſarijs & Maioribus noſtris, quibus aut conſcientiam aut omnem vitam commiſimus. Quâ in re vniuersè dici poteſt: Omnis Dominorum aut Maiorum, aut Præſidum voluntas (peccatum excipio) Dei Voluntas eſt. Quod ergo cuiuſque Dominus, quod maiores aut præſides iuſſerint, non aliter quàm certum diuinæ Voluntatis interpretamentum eſt accipiendum. Beatiſsimus Paulus exemplo hîc præit, & Galatis ſcribens: Deinde, inquit, poſt annos quatuordecim iterum aſcendi Hieroſolymam cum Barnabâ. Quæ cauſſa itineris tam longi? *Contuli cum illis Euangelium.* En, Orbis concionator per tot annos, tanquam

a Act.c.9.v.7.
b Tob.c.4.v.19. c Eccli.c.32.v.2. d Eccli.c.37.v.15.18.&19.

quam diſcipulorum infimus, doctrinam ſuam in medium propoſnit, & primarios Apoſtolos illius quaſi iudices conſtituit, vt quod illi de eâ decernerent ac communi conſilio probarent, improbarent, adderent, demerentque, id ipſe ſic credendum, ſic docendum ſuſciperet. Magis mirandum quod addit: *Aſcendi autem ſecundum reuelationem.* a Num qui Paulo reuelauit iter hoc ſuſcipiendum, non æquè reuelare potuit quæ Paulus itinere hoc effecturus? Nimirum vult Deus hominem ab homine doceri. Accedit, quod Paulus Hieroſolyma ierit, ſuper doctrinâ ſuâ interrogaturus, non tam quòd ipſe de eâ dubitarit quàm alij. His firmandis conſultiſſimum videbatur, Maiores interrogare. Ergo, Videte & interrogate de ſemitis antiquis, quæ ſit via bona, & ambulate in eâ. *b*

a Gal.c.2.v.1.& 2. b Hierem.c.6.v.16.

V. *Regula.*

Quòd ſi cõſilium petere, nec tempus permittat nec locus, diſpiciat homo ſecum ipſe, & omnem dubitationem circa notitiam diuinæ Voluntatis facili negotio ſic poterit explicare. Attendat ſolerter, vtrum è duobus, in quibus hæſitat, voluntati propriæ ſit acceptius, quid gratius carnis appetitui, quid exiſtimationi propriæ optabilius: Vbi hoc, quod facilè, indagauerit, & feriò ſecum ſtatuerit actiones ſuas Voluntati diuinæ penitiſsimè conformare, tunc profectò ſecurus eliget illud quod voluntati ſuæ minus acceptum, quod minus gratum carnis appetentiæ, quod denique ſplendoris ac pompæ minus habuerit. Nam illa electio ad propriæ voluntatis, ad carnis, ad exiſtimationis propenſionem, cuiuis meritò nimis quàm ſuſpecta & errori proxima videri debet; at hoc alterum procliuitati ſuæ reluctari, plerunque tutiſsimum: Dum non facis vias tuas, inquit Iſaias, & non inuenitur voluntas tua. *a* Sit hoc exemplo. Ei qui maligno aut frigido eſt ſtomacho, exploratè ſuaderi poteſt hoc modo: Id quod tu maximè appetis, hoc tibi minimè conducit; pepones, cucumeres, fungi, limaces, potus intemperanter frigidus, recentes ab horto fructus, & id genus edulij, gulæ irritamenta, plurimum nocent, quæ tamen non rarò cupidiſsimè ingeruntur. Idem in re propoſitâ: plerunque quod corporis ſenſibus tam gratum & ſuaue, noxium eſt ſpiritui; quod humanæ voluntati ſic placet, Deo diſplicet. Mortificate ergo membra veſtra, quæ ſunt ſuper terram, fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiſcentiam malam &c. propter quæ venit ira Dei. *b* Ergo

poſt

a Iſ.c.58.v.13. b. Coloſ.c.3.v.5.

ſt concupiſcentias tuas non eas, & à voluntate tuâ auertere (a monet Siracides) vt ad Dei voluntatem conuertaris.

Quòd ſi quid planè indifferens & adiaphorum ſit, vt ſi duo mendici occurrant æquè fortunæ inopes, eleemoſyna tamen non ſuppetat in vtrumque partienda, da cui volueris, animo diuinam Voluntatem exequendi; non errabis. Quod ſi res adiaphora maioris momenti, conſilijs opus & precibus. Si verò de vnâ aliquâ pluribuſue actionibus ſuſcipiendis penitus non liqueat, quid diuinæ Voluntatis ſit, non facilè vlla earum ſuſcipiatur, dum vtcunque conſtet illas diuinæ Voluntati non fore contrarias. In omni tali deliberatione plurimum poteſt Ratio & Conſcientia, non mali in incerto conſiliarij, qui ſi paullò velint circumſpectiùs agere, facilè pronuntiabunt, quid melius ſit factu. Fieri autem poteſt, vt verecundæ conſcientiæ homo in talem deueniat labyrinthum in quo ſpiritus & caro ſic inter ſe luctentur, vt miſer trepidare incipiat, ne forſan diuinæ Voluntati ſe oppoſuerit. Hîc ſolatio ſit, quod nonnunquam eſt eccleſiaſtæ. Rem ſic explicamus. Concionator pomeridianus videt pleroſque omnes ſuorum dormientes. turbatur nonnihil tot ſibi annuentibus, id tamen tolerabilius videtur quàm ſi totidem impudenter garriant. Itaque ſi duo tréſue non dormitent, ait ipſe ſecum, ſatis id mihi, & eſt cur pergam: vnus pro millibus eſt. Non aliter ratiocinetur quomodocunque turbatus: modò duo vigilent oculi *Ratio* & *Voluntas*, modò hi vigiles Voluntatem Dei obſeruent, ſúſque déque vertantur alia, ego verò ſtabo inconcuſſus, & quamuis diuinos nutus non proximè aſſequar, aſſequi tamen conabor.

a Eccli. c. 18. v. 30.

VI. *Regula*.

Ad explorandam diuinam Voluntatem plurimum valet, cum Paulo rogare: Domine, quid me vis facere? Hic mos Sanctorum, in rebus dubijs & perplexis confugere ad orationis præſidium, vti olim Moſes & Aaron ad fœderis tabernaculum. Et ſicuti cùm nubes adeò ſtipatæ coëunt, vt cælum tonare ac mugire incipiat, campanæ in turribus quatiuntur diſſipandis nubibus: ita quotieſcunque ſol diuinæ Voluntatis oculis noſtris ſubducitur, vt pænè quid faciendum ſit, ignoremus, proximum eſt, cælum pulſare precibus. Ita Saulus à ſubitâ tempeſtate medijs campis deprehenſus exclamat: Domine, quid me vis facere? a Hanc precatiunculam

b Act. c. 9. v. 6.

ſæpius

ſæpius iterandi opportuniſsimum tempus eſt, cùm epulum cæleſte aditur, & Dominicum corpus iam linguâ ſuſtinetur, tunc ardenter ingeminandum: Domine, quid me vis facere? Imò ſub rediuinâ quotidie, cùm Euchariſtiam ſacerdos ſupra verticem attollit, hoc omnium ardentiſsimum votum ſit: Domine quid me vis facere: A viris religioſis votorum formulam ſub ſacro quotidie recitari conſultiſsimum. Iacobus Laines alter à ſancto Ignatio Societatis IESV Præpoſitus generalis, quot diebus ſub ſacri finem poſt Centurionis verba (Domine non ſum dignus) Chriſtum manu tenens aiebat: Placet Domine quod promiſi. *a* Ita quibuſcunque alijs, dum cæleſtis panis in alto monſtratur, precandum: Domine ſicut vis, ita ego volo; quod rectè ſtatui non reuoco. Hæc quotidiana ſui in diuinam Voluntatem oblatio præclariſsima eſt ad vltimum in morte luctamen diſpoſitio.

Si quis autem multo tempore rogarit Deum quippiam, nec id tamen impetrarit, perſuaſum ſibi habeat, nolle optimum patrem, id à ſe impetrari quod tamdiu petiuit filius, aut certè velle benigniſſimum parentem, petentis filij perſeuerantiam, ad maius præmium exerceri. Nihil hoc dubitationis habet, quin clementiſsimus Deus frequenter differat poſtulatam opem, vt conſtantiores preces, & diuturniorem patientiam copioſiùs remuneretur. Certè à plurimi: hæc talia, velut ab auaris numi, non rarò extorquenda ſunt. Raras preces & rariorem patientiam à nobis impetraret DEVS, niſi hoc tali modo deſides vrgeret. Adeóque nobis ſæpe vtiliſsimum eſt, diuturnis precibus nihil impetraſſe. Nam precum tam prolixarum plerumque maius eſt emolumentum quàm fuiſſet impetrationis. Et hoc eſt quod nemini non magnam tranquillitatem adferat, precationes quidem multas, non tamen ratas inijſſe. Rex Hebræus Dauid vt ieiunauit, vt fleuit, vt orauit in terrâ proſtratus, antequam noſſet Dei Voluntatem de moribundo filiolo: at vbi mortuum audijt, agnouit hanc fuiſſe Dei decretoriam Voluntatem vt moreretur. Itaque iam lætior de terrâ ſurrexit, lotus & vnctus, ingreſſus eſt domum Domini, & adorauit. *b* Chriſtus, poſt trinam deprecationem in horto ad cliuum oliuarium, de paternâ Voluntate iam certus: Dormite iam, inquit, & requieſcite. *c* Ita obſecrationem etiam repudiatam quies & animi tranquillitas excipit, vel ob hanc etiam cauſſam, quòd iam longè certius conſtet quid fieri velit optimus Deus. Heli ſacerdos narranti

a Res geſtæ P. Laines. b 2. Reg. c. 12. v. 16. & ſeq. c Matth. c. 20. v. 45.

ranti Samueli quam Deus vindictam tam ab ipſo patre quàm à filijs eſſet expetiturus, aliud non reſpondit quàm hoc, Dominus eſt: quod bonum eſt in oculis ſuis faciat. a Perinde ſi dixiſſet: Ingrata narraſti, Samuel, ſed quia mihi iam liquet de diuinà Voluntate, narrationem tuam quamuis ingratam beneuolus tamen excipio, & agnoſco diuinos nutus: Ego, meíque filij pœnas commeruimus: ſubibimus pœnas, quando ita viſum eſt diuinæ Voluntati, cui nefas refragari. Faciat bonus Deus quicquid ipſius ſanctiſsimæ Voluntati placuerit: nos ſeruuli, ipſe Dominus eſt: nos variè delinquimus, dominici iuris eſt, punire delicta. Cùm Paulum Hieroſolyma abiturum Cæſarienſes lacrimis morari conarentur, Paulus illis animoſiſsimè: Quid facitis, inquit, flentes & affligentes cor meum? Ego enim non ſolùm alligari, ſed & mori in Hieruſalem paratus ſum propter nomen Domini Ieſu. Et cùm ei ſuadere non poſſent, quieuerunt, dicentes, Domini voluntas fiat. b Hæc vera quies animi, poſt preces irritas, illud vnicum precari, Domini voluntas fiat. Et hinc ſequitur ad diuinam Voluntatem explorandam regula vltima.

a 1. Reg. c. 3. v. 18. b Act. c. 21. v. 13. & 14.

VII. *Regula.*

Nemo mortalium diuinam Voluntatem certiùs explorat, quàm qui ſinceriùs ad illam in omnibus ſe conformare deſiderat. Hoc deſiderium profectò filum eſt ad omnium labyrinthorum errores extricandos, omnis hinc ambiguitas circa diuinam Voluntatem tollitur, ſi quis ignoret quidem, quid velit Deus, aut vtrum malit e duobus licitis, ita tamen animo comparatus ſit, vt mente ſinceriſsimâ poſsit dicere: Domine, ſi ſcirem, quid tu hac in re fieri à me velles, ego vtique id facerem. Hac ſponſione factâ, liberè, quòd volet, faciat; & perturbare ſe deſinat: diuinam Voluntatem non facilè offendet. Hunc talem filium non deſerit amantiſsimus pater, nec à ſuâ voluntate grauiùs aberrare permittit. Si deſit homo, per quem erudiat, Angelum mittit, vti miſit Ioſepho, in re graui, quid factu foret optimum, deliberanti: ita tribus ex Oriente dynaſtis poſt diuinum infantulum in gramineis cunis adoratum, ſubmiſſus Angelus, qui Herodianas fallacias cauere, & aliâ in patriam viâ redire doceret. Sic Abrahami ancillæ Agari; ſic innumeris alijs contra errores præſidio miſſus eſt aut Angelus, aut vice Angeli fidus homo.

Anno trecenteſimo viceſimo quarto, Conſtantinus Magnus, relictâ Româ apud Ilium cœpit vrbem condere, ſed quia diuinæ Voluntatis

luntatis fuit, vt cœptum opus omitteret, & Byzantium in Thraci... ædificaret, diuersè Deus monuit, nam, vt Beda & Glicas mem... rant, omne inſtrumentum fabrile ſecundùm noctem in altero litt... re repertum eſt, occultâ vi tranſportatum. Ibidem Aquila, quo... Zonaras refert, cæmentariorum amuſsim ſuſtulit, & apud Byza... tium ex vnguibus dimiſit. a Ita Deus Voluntatis ſuæ notitiam no... negat ſincerè petentibus. *Benignus eſt ſpiritus ſapientiæ* b huius al... ſimæ, & omnibus ſeſe quàm liberaliſsimè impertitur. Adeſt De... *omnibus exquirentibus ſe in veritate*, c & Voluntatem ſuam tam mir... bili quàm ſuaui magiſterio explicat ijs omnibus, qui verâ ſubm... ſione ſe hîc diſcipulos gerunt. Voluntatem Dei optimè no... diſcimus faciendo.

a Vide Cæſ.Baron.tom.3. Anno 324. b Sap.c.1.v.6. c Eccli.c.22.v.1...

Cap. V.

Quotuplex Dei Voluntas, & quibus potiſſimùm in rebus, illa ſibi conformari velit noſtram.

Cyprianus, vir & eloquentiſsimus & ſanctiſsimus, Carthag... nienſis præſul, conſtantiſsimus martyr, per ſynopſin co... plexus eſt, quid præcipuè à ſui cultoribus exigat Voluntas di... na. Verba Cypriano digna, & auro prorſus exaranda ſunt. Et... nam hæc omnium Chriſtianorum templis & ædibus; vtinam... pectoribus inſcribantur, velut compendium vitæ ac perfectio... Chriſtianæ. Placet ea in numeros digerere; hæc ſunt.

Voluntas Dei quam Chriſtus docuit & fecit, eſt

1. Humilitas in conuerſatione.
2. Stabilitas in fide.
3. Verecundia in verbis.
4. in factis iuſtitia.
5. In operibus miſericordia.
6. In moribus diſciplina.
7. Iniuriam facere non poſſe.
8. Factum tolerare poſſe.
9. Cum fratribus pacem tenere.
10. Deum toto corde diligere.
11. Amare in illo quod pater eſt.
12. Timere quod Deus eſt.
13. Chriſto nihil præponere, quia nec nobis ille quidquã præpoſuit.
14. Charitati eius inſeparabi... ter adhærere.
15. Cruci eius fortiter ac fidenter aſsiſtere.
16. Quando de eius nomine & honore certamen eſt, exhibe...

re in ſermone conſtantiam, quâ confitemur; in quæſtione fid... ciam quâ congredimur; in morte perſeuerantiam, quâ coron... mur.

tur. Hoc eſt cohæredem Chriſti velle eſſe, hoc eſt præceptum Dei facere, hoc eſt voluntatem patris adimplere. a

a Cypr. tract. de oratione domin. habetur inter indubitata ipſius ſcripta.

§. I.

Ex his ſingulariter ſeptimum, octauum, nonum atque decimum documentum altiore mente reponendum: Iniuriam facere non poſſe: Factam tolerare poſſe: Cum fratribus pacem tenere: Deum toto corde diligere. Hîc nos miſeri ſæpe grauiter hallucinamur: Voluntatem Dei munerantem & beneficijs cumulantem affectu proniſsimo recipimus; At caſtigantem velut non Dei voluntatem auerſamur, tanquam ſi homines in noſtram ſalutem & nomen peſsimè animati, neſciente Deo aut certè non iubente, conſilium ceperint, quo nos penitus delerent, aut grauiter vexarent. Cæcitas & inſania manifeſta. Grata tantùm & nobis commoda ſubmitti cælitus putamus? imò triſtia etiam & incommoda: nec quidquam omnino in hac grandi machinâ geritur, turbatur, miſcetur (dempto peccato) cuius non cauſſa & origo à primâ illâ cauſâ. Hieremias lacrimans: Quis eſt iſte, inquit, qui dixit vt fieret Domino non iubente? Ex ore Altiſsimi non egredientur nec bona nec mala? Quid murmurauit homo viuens, vir pro peccatis ſuis? a Quàm hoc ſtupidi atque impudentis hominis eſt, credere quidquam eſſe quod Deus aut non immittat, aut certè non permittat. Clariſsimè Caſsianus: Credere inconcuſsâ fide nos conuenit: nihil ſine Deo prorſus in hoc mundo geri. Aut enim voluntate eius aut permiſſu agi vniuerſa fatendum eſt. b

Vetuſtas gigantes fabulata eſt, qui diuos deturbare aggreſsi de ſuâ arce. Mittamus fabulas: Vos queruli, vos ij eſtis. Si enim mala omnia, quæ hîc premunt, non permiſſa ſolùm à Deo, ſed immiſſa, Vos qui fremitis, qui repugnatis, quid aliud quàm ſceptrum illi (quantum in vobis eſt) eripitis, & arbitrium regnandi? Creata omnia parent non inuita, & obaudiunt ſupremæ illi legi; Nobiliſsimum rerum homo, ſolus in conditorem ſuum calces iacit, & reſiſtit. Quid fruſtra indignamur? omnes clades à Deo ſunt, omnes, omnes. Quòd ibi labes terræ, oppida aliquot abſorpſit, à Dei prouidentiâ eſt: quòd alibi peſtis, multa millia hominum demeſſuit:

ab

a Hoc eſt, pro peccatorum ſupplicio, Thren. c. 3. v. 37. & ſeqq.
b Caſſian. coll. 3. c. 20.

ab iſtâ eſt: quòd cædes, bellum, tyrannis, & hîc & iſtîc, ab e
dem iſtâ eſt. Sed omiſsis publicis: Quod iſtic tuus aduerſarius,
homo, partem tibi bonorum rapiat, illic famam inficiat, hic
dis alijs te lædat, à Deo eſt hoc omne, non permittente ſolum,
etiam immittente in te. Diuinitus, vt id probè noris, diuinitus
hæc omnia immittuntur.

Ergo Voluntas diuina, non hoc tantùm à nobis poſtulat, vt
inferendâ alijs iniuriâ tam alieni ſimus, tanquam ſi non inferre
lam poſsimus, ſed vult etiam illatas ab alijs iniurias ita toleremus
vt pacem cum omnibus ſeruemus, etſi non itidem illi nobiſcum.
Sed vt exactiùs capiamus diuinæ Voluntatis arcana, illud cuius
prà meminimus, breuiter explicandum.

§. II.

Voluntas Dei, Theologis duplex eſt, vna *Signi*, quâ Deus præ
cipit, prohibet, permittit, ſuadet, operatur aliquid, & hanc
legibus ac præceptis declarat; altera *Beneplaciti*, quâ deſtinatum
quid vſquequaque vult fieri, vel cum conditione, vel ſine illâ. An
gelis & hominibus æternam felicitatem voluit impertiri, eâ tamen
conditione & lege, ſi ipſi non obſiſterent ſuo arbitrio. Alia vult
Deus ſine vllâ adiunctione, vti voluit cælum terrámque condere
ita vult eſſe perpetuum ordinem Orbis totius & gubernationem
quâ cuncta diſponit ſapientiſsimè. Huic Dei voluntati nemo po
eſt obſiſtere; nullas illa leges patitur, nihil quicquam alieno
Imperio, nulli paret. Ipſe Deus per Iſaiam id affirmans: Conſili
um, inquit, meum ſtabit, & omnis voluntas mea fiet. Sic e
verbum meum, quod egredietur de ore meo: non reuertetur
me vacuum, ſed faciet quæcunque volui. [a] Nos autem viles
uuli, velimus, nolimus, quicquid ex alto in nos Deus decreuerit
non poſſumus non ferre. Omnes cum ærumnis plurimis co
lati ſumus: aliorum aurea catena eſt & laxa, aliorũ arcta & for
Sed quid refert? eadem cuſtodia vniuerſos circumdedit: alliga
que ſunt etiam qui alligauerunt. Omnis vita ſeruitium eſt, & ſu
plicium eſt omnis vita. Aſſueſcendum itaque huic conditioni,
quàm minimè de illâ querendum. Hîc illud ingenti ſolatio eſt,
re, ſic Deum velle, ita Deo placere, & neminem eſſe qui diuinæ
poſsit reſiſtere Voluntati. Regina Eſther hoc ipſum proclamat:
Domine, inquit, Domine rex omnipotens, in ditione tuâ cuncta
ſunt poſita, & non eſt qui tuæ poſsit reſiſtere voluntati. Hoc Au
guſtinus

a Iſ.c.46.v.10. & c.55.v.11.

[Augu]ſtinus excellenter declarans: Hæc, inquit, ſunt magna opera Domini, exquiſita in omnes voluntates eius, & tam ſapienter exquiſita, vt cùm angelica & humana creatura peccaſſet, id eſt, non quod ille, ſed quod voluit ipſa feciſſet, etiam per eandem creaturæ voluntatem, quia factum eſt quod creator noluit, impleret ipſe quod voluit, bene vtens & malis, tanquam ſummè bonus. a Quamuis igitur impij diuinæ obnitantur Voluntati, ſuam tamen Deus ex [ip]ſimet perficit Voluntatem, & illorum voluntate peſsimâ optimè vtitur.

E dictis liquet, quomodo Deus omnibus velit ſalutem, eam tamen non omnes aſſequantur, quia conditioni latæ non obtemperant, præceptis diuinis rebelles. Quibus ſeuerè vaticinatus Seruator: Non omnis, inquit, qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum, ſed qui facit voluntatem Patris mei qui in cælis eſt, ipſe intrabit in regnum cælorum. b Qui ſapit, in diuinam Voluntatem totus maturè tranſit.

a Aug.tom.3.Enchir.c.100.ad Laurent. b Matth.c.19.v.17.

§. III.

Quæ cùm ita ſint, nihil rectius aut præſtabilius facere poſſumus, quàm ſi noſtram diuinæ voluntati penitiſsimè ſubmittamus & accommodemus, dicamúſque cum Heli ſacerdote: Dominus eſt, quod bonum eſt in oculis ſuis faciat. a cum Ioabo duce: Dominus faciat, quod bonum eſt in conſpectu ſuo. b cum Dauide rege: Si dixerit mihi Dominus, Non places; præſtò ſum, faciat quod bonum eſt coram ſe c cum Iudâ Machabæo: Sicut voluntas fuerit in cælo, ſic fiat. d cum Chriſto Seruatore: Pater mi, ſi non poteſt hic calix tranſire, niſi bibam illum, fiat voluntas tua. e Quòd ſi filius fuit tam obſequens, vt patris exequeretur voluntatem pleniſsimè, Nam: Deſcendi de cælo, inquit, non vt faciam voluntatē meam ſed voluntatem eius qui miſit me: f Si hoc à filio exigebatur, quantò minùs ſeruos abnuere imperium fas eſt. Æquiſsimum prorſus cenſeamus, vt homini placeat, quicquid ab omni æuo placuit Deo. Miles in caſtris, audito viæ ſigno, vaſa colligit; audito pugnæ, deponit, & arma ſumit; animo, manu, oculis, paratus ad omnem nutum, & intentus. idem nobis ſit, & in hac militiâ ſequamur alacres & pleno gradu, quocunque vocantem Imperatorem noſtrum.

a 1.Reg.c.3.v.18. b 2.Reg.c.10.v.12. c 2.Reg.c.15.v.26.
d 1.Machab.c.3.v.60. e Matth.c.26.v.42. f Ioan.c.6.v.38.

Quicquid euenerit, feramus, non patientes tantùm, ſed etiam volentes, omnémque temporum difficultatem ſciamus legem eſſe naturæ. Et vt bonus miles fert vulnera, enumerat cicatrices, & tranſuerberatus telis amat eum, pro quo cadit, Imperatorem: ſic in animo habeamus illud vetus præceptum: DEVM SEQVERE. Quiſquis autem queritur, & plorat, & gemit, imperata facere vi cogitur, & inuitus rapitur ad iuſſa nihilominus. Quæ autem dementia eſt, potiùs trahi quàm ſequi? quæ ſtultitia & ignorantia conditionis ſuæ, dolere, quod aliquid tibi incidit durius; aut mirari aut indignè ferre ea, quæ tam bonis accidunt quàm malis. morbos, dico, funera, debilitates, & cetera ex tranſuerſo in vitam humanam incurrentia. Quicquid ex vniuerſi conſtitutione patiendum eſt, magno excipiatur animo. Ad hoc ſacramentum adacti ſumus, ferre mortalia; nec perturbari his, quæ vitare noſtræ poteſtatis non eſt. In regno, certè ad regnũ nati ſumus: Deo parere libertas eſt.ª

Diximus, quâ ratione in diuinæ Voluntatis notitiam veniendum. At illam noſſe non ſatis eſt: ſuam illi arctiſsimè coniungere oportet. Quibus autem hæc coniunctio conſtet, libro ſequenti exponemus.

a Seneca l. de vitâ beatâ c. 15.

LIBER SECVNDVS.

De

Humanæ Voluntatis ad Diuinam

CONFORMATIONE.

CAPVT I.

Ingreſſus ad Conformationem humanæ voluntatis cum diuinâ.

FVit olim magni nominis Theologus qui octennium ipſum aſſiduis precibus Deum obſecrauit, hominem ſibi monſtraret, à quo viam doceretur ad cælum compendioſiſsimam. Eo igitur die quo huius hominis alloquendi deſiderio maximo tenebatur, nec aliud mallet quàm videre magiſtrum tam arcanæ veritatis, vocem cælitus allatam audire ſibi viſus, quæ ſic moneret: Exi forâs ad templi veſtibulum, & qualem quæris, reperies hominem. Prodijt ergo in publicum, & ad ædis ſacræ limina mendicum inuenit

uenit tibijs vlceroſis, & multo pure fluentibus; veſtis mendici vix trium obolorum erat. Huic Theologus candidum precatus eſt & proſperum manè. Cui mendicus: Non memini, ait, me vnquam habuiſſe aduerſum. Hîc litteratus ille, primam ſalutationem velut correcturus: Eia, inquit, fortunatum te reddat Deus: At ego, inquit, mendicabulum, infortunatus nunquam fui. Obſtupuit ad hanc vocem Theologus, ſed ne forſan erraſſet audiendo, votum ſuum repetens, ſed paullò alijs verbis: Ecquid ais, inquit, felicem eſſe te iubeo. Mox iterum mendicus: Nunquam, ait, infelix fui. Theologus argutari credens dicacem mendiculum, & vt hominis ingenium experiretur: Eueniant, inquit, volo tibi quæ optas, atque id fiat. Non eſt, ait iſte, quod hîc querar: Omnia fiunt vt volo; quamuis fortunæ mea conſilia non applicem. At doctor ille denuò ſalutans an valedicens: Seruet te Deus, inquit, vir bone, ſi quidem fortunam oderis. Sed dic obſecro, túne ſolus inter calamitoſos mortales beatus? Iob ergo falſus qui aſſerit: Homo natus de muliere, breui viuens tempore, repletur multis miſerijs. & quomodo tu ſolus euaſiſti omnes malos dies? non ſatis aſſequor animi tui ſenſa. Ad quæ mendicus: Sic eſt, mi Domine, vt dixi. Optanti manè proſperum, negaui me vnquam habuiſſe improſperum. Sorte meâ, quam mihi Deus hic aſsignauit, contentiſsimus ſum: Non egere felicitate, felicitas mea eſt. Monſtra illa, Fortuna & infortunium neminem lædunt niſi volentem, aut certè timentem lædi: Nec ego vnquam fortunæ ſupplico; ſed Patri cæleſti, qui rerum omnium euentus gubernat. Ita me nunquam infelicem fuiſſe aio, vt cui omnia ex voto cadunt. Quòd ſi fame vrgear, Deum prouidiſsimum patrem ob id laudo. Si frigus me vrat, ſi nimbus in me ruat, ſi alijs cælum iniurijs me impetat, Deum æquè laudo; cùm alijs ludibrio ſum, Deum non minus laudo. Nam certus ſum, horum omnium auctorem eſſe Deum nec poſſe non eſſe optimum quod Deus facit. Idcircò quicquid Deus vel tribuit, vel euenire permittit, gratum ſit an ingratum, dulce an amarum, iuxtà habeo, nam hæc omnia velut de manu parentis optimi lætus accepto, & hoc vnum volo quod vult Deus; ita omnia fiunt vt volo. Miſer eſt qui fortunam aliquid in ſe poſſe credit, & is demum verè infelix eſt, qui neſcio quam felicitatem in hoc Orbe ſomniat. Hæc vera eſt felicitas in hac vitâ, ſoli Voluntati diuinæ quàm tenaciſsimè inhærere. Dei Voluntas, optima, rectiſsima voluntas, quæ non rectior fieri, nec mala eſſe poteſt. hæc de omni-

bus iudicat, de hac nulla. Vt hanc ſequar, meum ego ſtudium omne confero, in hanc vnam curam totâ mente incumbo, vt quicquid vult Deus, hoc & ego nunquam non velim. Eâ de cauſâ, nequaquam infelicem me cenſeo, quando meam omnem voluntatem ſic integrè in diuinam transfudi, vt apud me non aliud *Velle* ſit aut *Nolle*, quàm quod Deus vult aut non vult. Itáne verò, inquit Theologus, tu iſta ex animi tui ſententiâ profers? Sed dic, obſecro, eadémne tibi mens eſſet, ſi te Deus ad inferos ſtatuiſſet præcipitare? Cui promptè mendicus: Me, inquit, ille ad inferos præcipitare; ad inferos ille? At ſcias duo mihi eſſe brachia miri roboris, his ego illum arctiſsimè ſtringerem complexu inſolubili. Vnum brachium eſt, ſubiectiſsima Humilitas per ſui oblationem, alterum Charitas ſinceriſsima per Dei dilectionem. His ego me brachijs Deo ſic innecterem, vt quocunque ablegarer, illuc eum vnà mecum traherem. Et ſanè multò foret optatius, extra cælum eſſe cum Deo, quàm in cælo ſine illo. Theologus ad has voces attonitus, cum animo ſuo agitare cœpit, hanc illam eſſe compendioſiſsimam ſemitam ad Deum. Sed libuit vlterius ſciſcitari, & ſapientiam in domo tam incommodâ habitantem elicere in apertum: Et vnde tu, inquit, huc aduenisti? A Deo veni, reſpondit mendicus. Cui Theologus iterum: Et vbinam locorum, inquit, reperiſti Deum? Vbi res creatas omnes, ait iſte, deſerui. Theologus denuò: Vbi verò, ait, Deum reliquiſti? Subiecit pauper: In mentibus puris, ac bonæ voluntatis. Ecquid tandem hominis es? ait Theologus. Mox alter: Quiſquis ſim, inquit, ſorte meâ tam contentus ſum, vt eam cum omnium Regum opulentijs non commutauerim. Rex eſt quiſquis ſibimet nouit imperare. Ergóne te regem credam? inquit alter, vbi regnum tuum? Illic, ait mendicus, & ſimul digito cælum monſtrauit: Rex eſt, cui regnum illud in alto certis chirographis tranſſcriptum eſt. Denique Theologus finem facturus quæſtionibus: Quis iſta, inquit, te docuit, quis hunc tibi animum iniecit? Reſpondit alter, Dicam Domine: totos ego dies ſileo, & iam vel precibus vel pijs cogitationibus vaco, & hoc vnicè curo vt Deo ſemper ſim coniunctiſsimus. Coniunctio & familiaritas cum Deo diuinâque Voluntate docet hæc omnia. Plura quærere volebat Theologus, ſed in aliud tempus id differendum ratus, in præſenti valedixit. Dum abit, multa ſecum cogitans; En, aiebat ipſe ſibi, doctorem reperiſti rectiſsimæ ad Deum viæ, Quàm verè Auguſtinus:

ſtinus: Surgunt indocti, & cælum rapiunt, & nos cum doctrinis noſtris ſine corde, ecce vbi volutamur in carne & ſanguine? [a] Hoc eſt quod Chriſtus gratias agens: Confiteor, inquit, tibi Pater, Domine cæli & terræ, quia abſcondiſti hæc à ſapientibus & prudentibus, & reuelaſti ea paruulis. [b] Verè ſub ſordido palliolo ſæpe magna latet ſapientia. Et quis tantum diuinæ eruditionis quærat in homine tam abiecto, quis credat tantum ſpiritûs recondi, in tam illiteratâ ſimplicitate? En, illa duo brachia roboris inuicti, *Oblatio ſui, & Dilectio Dei,* [c] Hæc Deum quocunque lubuerit trahunt. His brachijs Deus quàm arctiſsimè ſe ſtringi permittit, alios refugit attactus.

a Aug.l.8.Confeſſ.c.8.initio. b Matth.c.11.v.25.
c Rei narratæ fides ſit penes auctorem; is eſt Ioan.Taulerus, è S.Dominici familiâ, in ſuis inſtitut.mihi.pag. 109. Fuit hic concionator inſignis & piiſſimus, vt de eo Bellarmin.in ſcriptor.Eccleſ. Vixit Anno 1350.

CAP. II.

Quæ voluntas hominis ad hanc cum Dei Voluntate conformationem ſit maximè idonea.

VT Aſſuero regi pararentur virgines, ex omnibus regni prouincijs lectiſsimæ adducebantur in Suſan metropolim. His annus erat in vno corporis cultu tranſigendus. Et quæ non lotiones, frictiones, polituræ, vnctiones adhibebantur? Quantum ceruſſæ, purpuriſsi, ſtibij, aliorúmque pigmentorum exhauriebatur concinnandæ formæ? Tanti erat regijs oculis placere. Et humana voluntas ab omni ornatu imparata, velut ruſticana mulier ex agro, in ſummi regis amplexus ruere non vereatur? Vt ergo norit hominis voluntas, diuinis oculis tum demum ſe placituram, ſi non tantùm minimos næuulos conetur abſtergere, ſed ea ſibi ornamenta comparare, quæ diuinam voluntatem inuitent ad hoc cum eâ connubium.

Igitur ordini ſeruando, & vitandæ obſcuritati, ita rem diſtinguimus, vt ſua Voluntati nomina tanquam titulos aſsignemus, è quibus diſcat quâ præparatione ſit opus ad hanc cum diuinâ Voluntate conformationem. Et quemadmodum herus nouum famulum in ſuas ædes admiſſurus multa paciſcitur, &: Volo, inquit, vt non ſit fabulator, non nugigerulus, non luſor, non rixoſus, non ebrioſus; cumprimis verò ſit diligens, ſit fidelis, ſit obſequens. Hoc ius heri eſt, eiuſcemodi leges ſancire famulis. Et cur Deo humanam volun-

tatem in amicitiam admiſſoris, non idem iuris ſit? Quocirca ſciat voluntas hominis, iam alijs ſibi legibus viuendum, præcipuè iſtis.

§. I.

I. *Voluntas Inſons* ſit. Hoc cumprimis exigitur. delicatus è cælo ſponſus eſt, ſordes & odit, & arcet. Voluntas illi copulanda odenti etiam neceſſè eſt omne genus ſordium: & ita quidem vt non tantùm auaritiæ non ſtudeat, luxuriæ non indulgeat, iracundiæ non obediat, ſed etiam ſi quid propenſionis & affectûs ſentiat ad hæc inquinamenta, id omne in ſe viriliter expugnet, nec tantùm nolit obſcœna cogitare, ſed etiam velit caſtiſsima quæque meditari. Sed ſermo nobis non eſt de ijs quæ nemini non clara ſunt. Aliud eſt miræ ſubtilitatis, ſed & maximæ celeritatis vitium, Inuidia. Hic Voluntas inſons ſit, & ab hac lue immunem ſe præſtet. Voluntas ad diuinam conformanda ſine omni liuore ſit; non inuidiâ alienæ felicitatis tangatur, nec prematur ſuæ. Nam qui Deo verè coniunctus eſt, videt quidem alios gratiâ, & opibus florere, non tamen inuidet, ſed ad Deum verſus: O Domine, inquit, vis illum aut iſtum ad opulentiam, ad honores euehi, me contemptim neglecto: non repugno, mi Deus, nec eius rei cauſſam à te poſtulo. Mihi ſatis cauſſarum, mihi rationum abundè ſatis eſt, tua vna atque vnica Voluntas. Certiſsimus enim ſum, niſi tu id permitteres, & quidem meo bono, non fieret, nec id vllus hominum impetraret, quod te annuente, nullo negotio, & fortè pauculis verbis confectum eſt. Sed & in ceteris, ſcio, tuo fit permiſſu, mi Domine, vt iſte me ſic allatret, ille me ſic tractet, hic ita exagitet me, nunquam illos, quod ſciam, læſi; verùm in tuâ Voluntate ſatis ad hoc reſponſi reperio: Tu hæc permiſiſti, tu iuſsiſti: ſint ergo illi Semei, ſim ego Dauid, ſi tibi ſic viſum eſt, mi Deus.

Sanctiſsimus ille Antiochenus antiſtes & martyr Ignatius: Frumentum Chriſti ſum, inquit, dentibus beſtiarum molar, vt panis mundus inueniar. Ita nimirum nos Deus menſæ ſuæ præparat dominicum panem. Quid ergo habemus contra homines queri? molares lapides ſunt qui nos velut offuſum triticum commolunt. Vt hoc altiùs in animum demittamus, conſultiſsimum eſt, ſingulis horis aliquoties animum erigere ad Deum, repetitis precatiunculis: *Benedictus Deus in æternum: Domine quid me vis facere? Fiat Voluntas tua.* a Hæc prima voluntatis humanæ præparatio eſt, puram eſſe à næuis,

a Vide Horologium Angeli Tutelaris Horâ II. diei.

à næuis, præſertim ab omni ſimultate ac inuidentiâ. Sed præterea requiritur.

§. II.

II. *Voluntas Tolerans.* Cùm quis rebus aduerſis agitatur, omne præſidium, à patientiâ petat, dicátque ſereno animo: Hoc omne à Deo eſt, quicquid patior; ſed eſt à Deo per hanc occaſionem, per iſtum hominem, per illam cauſſam in me immiſſum. Et huius quidem rei tam certus ſum, atque viuere me ſcio. Hîc plurimis aqua hæret, qui non eâ fide in Deum pollent, vt ſibi certò perſuadeant, tam aduerſa & omnes malignos euentus à Deo eſſe, quàm proſpera & optatiſsimos ſucceſſus. Si hoc certum haberemus, quod in ſe certiſsimum, non facilè quidquam impatienti aut deiecto animo ferremus, nec toties illis vocibus vrgendi eſſemus: *Vos modicæ fidei.* At verò aduerſa omnia à Deo, per quemcunque tandem, ad nos deriuari, Christus ſic demonſtrans: Nonne duo paſſeres, inquit, aſſe væneunt & vnus ex illis non cadet ſuper terram ſine patre veſtro. Idem repetens: Nonne quinque paſſeres væneunt dipondio, inquit, & vnus ex illis non eſt in obliuione coram Deo? Sed & capilli capitis veſtri omnes numerati ſunt. Nolite ergo timere, multis paſſeribus meliores eſtis vos. *a* Itáne Deus cum paſſerculo in terram cadit? certè Voluntas Dei, quippeni Deus ipſe? qui ſicut in rebus creatis omnibus aſsiduè operatur, ita cum piſce natat, ita cum aue volat, cum angue ſerpit, cum quadrupede incedit; non deſerit Deus ea quæ condidit. Licet ergo toties tot alaudarum millia caſſibus ſimul irretiantur, harum tamen nulla & nec minima quidem alaudula ſine Voluntate Dei capitur: *Vna ex illis non cadit ſuper terram ſine patre cæleſti.* Quod autem prouidentiſsimam Dei Voluntatem attinet, eadem & Aquilæ, & paſſerculi, & hominis eſt ratio. Si ergo auicularum nulla in aucupatoriam aream delabitur ſine Dei Voluntate, & tu Homo ad Conditoris imaginem factus, Regni futurus hæres, te vllis aduerſis exerceri, te iniuriâ, te damnis, te triſtitiâ credis affici, Deo non ſingulariter volente? Vt autem exactiùs hoc ipſum caperemus, nec temerè vnquam diceremus, rerum animatarum duntaxat Deo hanc curam eſſe, addidit Seruator: Omnes capilli capitis veſtri numerati ſunt. Quis hominum vnquam capillorum ſuorum numerum inire potuit? Deus in numerato habet tam omnium quàm vnius hominis, & nolente Deo nullus ſubtrahetur. Quotieſcunque igitur in rebus aduerſis patientiam

a Matth. c. 10. v. 29. & Luc. c. 12. v. 6.

am abijcimus, malè alijs imprecamur, modò huic, modò illi culpam impingimus, & velut è plauſtro conuitia ferimus, maximum Fidei defectum in nobis aperimus; nimirum illorum, quæ nos mala vocamus, Deum auctorem facere veremur fallaci pietate.

Fuit cùm in mari ſolus Ioannes, ceteris diſcipulis id ignorantibus, agnoſceret dominum diceretque: Dominus eſt. Plurimi ſunt qui inter rerum turbatarum fluctus non agnoſcant turbati maris auctorem Deum, ſed in eos, quos hoſtes putant, acerrimè ſtomachantes: Ille ſemiſsis homo, aiunt, ille nebulo, hic furcifer, iſte tenebrio, illud flagitium hominis, hoc mihi malum fabricauit; ab illo bipedum nequiſsimo hæc in me cuſa eſt faba. At longè aliter loqui aſſueuit *Voluntas Tolerans.* Hoc omne malum, inquit, à Deo eſt: Deus me caſtigat meritiſsimò: Dominus eſt, quod bonum eſt in oculis ſuis faciat. Sed progrediamur.

§. III.

III. *Voluntas Hilaris.* Hæc hominem ſic inſtruit vt tam victu quàm ceteris omnibus, quæ quotidie velut è manu Dei accipit, ſit contentiſsimus. Hic talis homo: Mi Domine, inquit, ſatis eſt quicquid mihi das, etſi auaritiæ meæ id ſubinde parum videatur; nec illud quidem vllo modo ſum meritus: tu nimis in me liberalis es: ego equidem vel aëre quem haurio, indignum me ſentio.

Nunquam queri ſolet diuinæ Voluntatis ſtudioſus; nemo audierit ex illo talia: Vix ego victum mihi comparo; alij lautiſsimè viuunt, & nec dimidium mei laboris ſuſcipiunt; parum ſerunt & amplissimas colligunt ſegetes. Optimè olim Venuſinus vates quæſijt:

Qui fit Mecœnas, vt nemo quam ſibi ſortem
Seu ratio dederit, ſeu ſors obiecerit, illâ
Contentus viuat? laudet diuerſa ſequentes. a

Hinc eſt, mi Poëta, hinc eſt, quòd diuinæ Voluntati tam ægrè acquieſcamus. Cupiditas noſtra in alia atque alia, & ſæpe in longinqua fertur, nec eſt finis concupiſcendi. Cùm verò concupita non obtinemus, in querelas & murmura ſoluimur. Anguſtus animus eſt quem tantopere delectant terrena.

Heliotropium nobis aſsiduè ante oculos verſetur, de quo eleganter Plinius: Heliotropij miraculum, inquit, ſæpius diximus, cum ſole ſe circumagentis, etiam nubilo die: tantus ſideris amor eſt. Noctu verò velut eius deſiderio contrahit cæruleum florem. *b* Nota, mi homo, heliotropium etiam nubilo die circum agere ſe cum ſole, amore

a Horat. l. 1. ſat. 1. b Plin. l. 22. hiſt. Nat. c. 21.

pore ſolis. Sol noſter, Voluntas Dei eſt: hæc nobis non ſemper extra nubem illucet, ſerenis turbidi dies miſcentur, quos pluuiæ, venti, grandines infeſtant. Nemo Chriſtianorum eſt, qui non ſæpius ſentiat hanc cæli grauitatem & turbulentas tempeſtates. At nos inſtar heliotropij cum ſole noſtro, cum diuinâ Voluntate noſipſos circumagamus diebus etiam nubilis; tantus ſit noſtri ſideris illius amor. Et ſanè nulla nobis vnquam tranquillitas obtinget, innumera hìc illic diſplicebunt, à nullâ re ſatisfiet, nunquam ſorte noſtrâ contenti erimus, omnia deeſſe videbuntur, etſi adſint omnia: nunquam extra metum, frequenter oppreſsi tædio, perturbati, puſillanimes, pleni querelarum & liuoris, nunquam non miſeri erimus, quamdiu non ad hunc ſolem, diuinam Voluntatem nos circumegerimus, vt heliotropium. Fixiſsimis & inconniuis oculis ſol ille nobis aſsiduè aſpiciendus eſt quocunque ſe vertat, hoc vnicum in animo ſemper volutandum: Ita Deo placet, ita & mihi: vitæ mortiſque regula mihi eſt vnica Dei Voluntas: Sicut domino placuit, ita factum eſt, ita fiet, ſit nomen domini benedictum. Nunc quidem ſol noſter nube abditur, ſed breuî lætum os exeret extra hanc nubem mœroris. Vide omnium ſæculorum decurſus, varióſque rerum euentus non raró nubilos poſt ſerena principia, ſæpe ſerenos poſt initia nubila. Sic igitur nos comparemus, vt ante omnem euentum nihil magis velimus quàm ſequi diuinam Voluntatem. Ex Hebræis olim litteratus quiſpiam, verbis certè promptiſsimus, Chriſto ſe traditurus: Magiſter, inquit, ſequar te, quocunque ieris. a Ita nos quà verbis quà factis promptiſsimi ad omnem diuinæ Voluntatis nutum, ſequamur quocunque ierit.

a Matth.c.8.v.19.

§. IV.

IV. *Voluntas Longanimis.* Pleraque omnia noſtra corrumpimus longanimitatis defectu. Iſraëlis populus Moſis in monte moras perpeſſus ad idola ſe vertit, & vitulum aureum pro Deo ſibi ſtatuit, manſionem nimis diuturnam cauſſatus. Ita duo illi viatores Emmauntem tendentes: Et nunc, aiunt, ſuper hæc omnia tertia dies eſt hodie quòd hæc facta ſunt. a Eſt, ô viri boni, dies tertia, ſed nunquid hæc tertia dies iam abijt, an nihil temporis ſupereſt reuiuiſcendi; ſiccine omnis veſtra longanimitas conſumpta eſt? O non longanimes! ſi dies hæc tertia tranſijſſet, ſi quarta vel quinta iam aduenisset, videremini cum ratione deſpondere animum. At cum tertiam hanc diem needum ad veſperem deduxeritis, quid

a Luc.c.24.v.21.

eſt quòd de rediuiuo domino tam præproperè diffiditis? Ad vo
noſtra nimis quàm præproperi ſumus, & niſi mox fiat quod cup
mus, omnem ſpem noſtram in impatientiam aut etiam deſperati
nem præcipitamus. Longè aliter Deus: Miſerator & miſerico
dominus, longanimis, & multum miſericors. a Nec vult per
animam, ſed *retractat*, cogitans ne penitus pereat qui abiectus eſt
Auarus, ſeſtertium bis térue manu verſat dum expendat,
Deus ad pœnas tardus quaſi *retractat* antequam decretoriâ ſente
tiâ feriat, & in gehennam mittat ac ſupplicia.

Nos, & modicæ fidei, & curtæ ſpei, ſi quid à Deo bis térue p
tierimus, nec impetremus, ſpem omnem abijcimus, & more me
dicorum, qui ſi ante domum clamore aut pulſu ſtipem aliquo
rogarint, nec auditi fuerint, dicunt: Nemo eſt domi. Pulſate,
naui, pulſate; pulſantibus panditur hoc oſtium. Quàm in reb
alijs obſtinatæ ſæpe longanimitatis ſumus! ſunt qui officium
quot annis ambiant, & non rarò fruſtra. Pinguior hæreditas qu
ſuaui patientiâ expectatur? & ne moras nimium ſentiat hære
temporis velocitate ſe ſolatur. Nos tamen ordinationi diuinæ m
tas ſigimus & tempus præſcribimus; nimium nobis cunctatur
morbis opitulatrix Dei manus; vociferamur: Et quando tande
domine, cur moraris? quid differs opem? quamdiu ſupplica
dum? tot iam annis clamo, nec exaudis. Niſi domine ſuccurr
hoc anno, precari deſinam, & actum putabo. In hoc certè non
ſimiles ſumus Bethuliæ ciuibus, qui: Conteſtamur, aiunt, ho
cælum & terram, &c: vt iam tradatis ciuitatem in manu mili
Holofernis, vt ſit finis noſter breuis in ore gladij, qui longior
citur in ariditate ſitis. O minimè longanimes! itáne rebus om
bus deſperatis ciuitas tradenda hoſti? an nullum è cælo auxili
ſperandum? Hanc ciuium extinctam longanimitatem non modi
fouit Ozias ſacerdos, qui lacrimis infuſus: Æquo animo eſtote
fratres, inquit, & hos quinque dies expectemus miſericordiam
Forſitan enim indignationem ſuam abſcindet, & dabit gloriam n
mini ſuo. Si autem tranſactis quinque diebus, non venerit adi
torium, faciemus hæc verba quæ locuti eſtis. c O mi Ozia, ô
cerdos, quàm hîc non altum ſapis ſupra vulgus! Siccine vos tem
pus Deo admetiri, & ferendæ opis conſtituere diem? adeóne om
nis apud vos non extincta tantùm ſed & ſepulta eſt longanimitas
Non tulit hoc generoſiſsima Iudith, & accerſitis presbyteris
Quod

a Pſ.102.v.8 b 2.Reg.c.14.v.14. c Iudith c.7.v.17.23. & ſeqq.

od eſt hoc verbum, inquit, in quo conſentit Ozias, vt tradat
atem Aſſyrijs, ſi intra quinque dies non venerit vobis adiuto-
m? Et qui eſtis vos qui tentatis dominum? non eſt iſte ſermo
miſericordiam prouocet, ſed potiùs qui iram excitet, & furo-
n accendat. Poſuiſtis vos tempus miſerationis domini, & in ar-
rium veſtrum diem conſtituiſtis ei. Quid ergo faciendum ſua-
o Iudith? Dicamus flentes domino, vt ſecundùm voluntatem
um ſic faciat nobiſcum citò miſericordiam ſuam. expectemus
miles conſolationem eius. a Hac ſanè ratione Longanimis vo-
ntas ſic Deo coniungit hominem, vt quantumcunque afflictus,
cat tamen: Secundùm voluntatem tuam, ô Deus, ſic facias me-
um miſericordiam tuam: ô Domine, etſi decem annis, etſi viginti
ut triginta, etſi annis quinquaginta ad te clamauero, clamare ta-
men non ceſſabo, nullos tibi terminos figo: & quamuis ſcirem me
penitus à te non audiendum, id me tamen fides docet infallibilis,
me tuum à te non dimittendum; ſi neges petita, dabis meliora.
Itaque ſi moram feceris, expectabo te, quia veniens venies, & non
tardabis. b

a Iudith.c.8.à v.10.ad 20. b Abac.c.2.v.3.vide.plura de hoc infra l.4.c.5.

§. V.

V. *Voluntas Ardens.* Hæc in eo conſiſtit vt non tantùm velit aut nolit, quod vult Deus aut non vult, ſed propter hoc ipſum Dei *Nolle* aut *Velle*, illud reſpuat, iſtud admittat, ardenti ſtudio, nec vllam aliam habeat cauſſam hoc agendi, hoc omittendi quàm diuinum beneplacitum. Hominem hac voluntate præditum ſi quis interroget, cur iſtud nolit, hoc velit, non aliud ſe cauſſæ habere reſpondebit, quàm quòd Deum id nolle, & velle iſtud comperiat. Amo, inquit Bernardus, quia amo, amo vt amem, amor enim eſt qui amatur. a Auguſtini monitum eſt: Oportet nos in eundem affectum tranſire, vt ſicut Deus omnia voluit eſſe propter ſeipſum, ita nos quoque nec noſipſos nec aliud eſſe velimus, niſi propter Deum & ipſius voluntatem. Neque aliter Epictetus: Quid verò eſt, inquit, dedere ſe Deo? Vt quod ille voluerit, & ipſe velit, & quod ille noluerit, nec ipſe velit. Qui ergo iſtud fiet? Quomodo fieret aliter, quàm ſi conſideret quiſpiam voluntatem Dei & gubernationem.

Vigente lege priſcâ voluit Deus, vt omnis ſupellex Altari & Tabernaculo dicata hyacinthino velo inuolueretur, & ſic inuoluta portaretur à Leuitis. Iubentis verba hæc erant: Omnia vaſa quibus

mini-

a Bern.in ſoliloq.mihi pag. 667.

miniſtratur in ſanctuario, inuoluent hyacinthino pallio, & extendent deſuper operimentum ianthinarum pellium, & inducent vectes. Hoc eâ de cauſsâ factum quæ ſubiungitur: Alij nullâ curioſitate videant, quæ ſunt in ſanctuario priuſquam inuoluantur, alioquin morientur. a Ita baiuli ſacræ ſupellectilis nihil eorum videbant quæ ferebant, ſed ſolum onus ſentiebant, omnia enim cæruleum tegmen oculis ſubducebat. In hunc planè modum, quiſquis ſe Deo plenè tradidit, ſuauiſsimè neſcit, ſed nec ſcire cupit cur hoc aut illud à Deo permittatur, aut iubeatur; onus ille quodlibet ſubit promptiſsimis humeris, ſed onus cyaneo velo coopertum, hoc eſt, diuinâ voluntate veſtitum, hanc illi videre ſatis eſt.

a Num.c.4.v.12.& 20.

§. VI.

VI. *Voluntas Omniparens.* Omniparentem dicimus voluntatem, quæ inſtar fœcundiſsimæ telluris, omne genus optimorum deſideriorum effundit, eáque velut primogenios partus conſecrat diuinæ Voluntati. Hîc animus altus, cælíque appetens exſurgit, hîc gemitus amoris pleni, hîc ſuſpiria in altum efferueſcentia: O mi Deus quàm ego, cupio, non ſolùm pati plurima, ſed & mori pro te, vel acerbâ morte. Per cæleſtes hos impetus animi, Deus & homo ſ conſpirant in rebus prorſus omnibus, vt ex hac tam ſuaui conſpiratione ac conſenſu, iucundiſsima inter Deum & hominem naſcatur conſiliorum communicatio, & intima familiaritas, ita vt demum homo, ad omnes rerum euentus dicat, Ita Pater, Ita Pater, quia ſic fuit placitum ante te, Ita Pater. a Si bona ſuſcepimus de manu Dei, mala quare non ſuſcipiamus? b Sic omnia tam moleſta quàm grata velut è manu Dei placidiſsimè accipit. Quâ in re mirum eſt quantum lucis alluxerit priſcis Philoſophis. Ex his diuinè monens Epictetus: Nunquam, ait, te quidquam perdidiſſe dicito, ſed reddidiſſe. Filiolus obijt? redditus eſt. Prædium eſt ereptum? An non id quoque eſt redditum? At improbus eſt qui eripuit. Quid tua id refert, per quem, is qui dederat, repetierit? Sed quamdiu conceſſerit, tanquam alienum id curato, vt cauponam viator. c

Ita prorſus qui Deo ſe quàm coniunctiſsimum cupit, non aliter philoſophatur quicquid rerum auferatur, non attendit auferentem, ſed Deum ſua repetentem. Idcircò illud Chriſti aſsiduè ingeminat: Ita Pater, quoniam ſic fuit placitum ante te, ita, mi Pater, ita. Huc obſecro, obſecro te, Lector, ſuccinctam diuini huius ſermonis expli-

a Matth.c.11.v.26. b Iob.c.2.v.10. c Epictet.Enchir.c.15.

explicationem. Cæleſtis Pater iam olim per Iſaiam vatem allocutus filium: Et dedi te, inquit, in fædus populi, in lucem gentium. Perinde ſi dicat: parum mihi eſt vt reliquias Iſraëlis ad me adducas, barbaras etiam gentes à te doceri volo. Hic Patris ſermo octingentis annis virgineum partum præceſsit. *a* Hoc igitur Patris decretum tot antè annis promulgatum, proniſsimâ voluntate amplexus filius, reſpondit idem ſe velle quod Pater. Idcircò Matthæus: In illo tempore, inquit, reſpondens Ieſus dixit. Et cui reſpondit, nemine interrogante? Æterno Patri reſpondit, ante tot ſæcula filium alloquenti. Et en quàm lætè filius, voluntatem Patris deoſculatus dicat: Ita Pater, quoniam ſic fuit placitum ante te: factum à me habeto, Pater, quicquid imperaueris. Sicut autem cæleſtis Pater cum filio per Iſaiam ante tot annos locutus, & filius Patri reſpondit: Sic cum quouis noſtrûm ab æterno ſermocinatus eſt Deus; diſtinctiſsimè ac ordinatiſsimè diſpoſuit quo tempore quilibet hominum naſciturus, quo moriturus; auxilium omne conſequendæ beatitudini parauit; Præuidit quid quiſque per omnem vitam cogitaturus, dicturus, acturus, & quâ ratione auxilia oblata ſit accepturus. Cùm igitur hac ratione nos Deus ab æterno benigniſsime ſit affatus, an non æquiſsimum, vt & nos ſuo quiſque tempore cum Chriſto reſpondeamus, Ita Pater, Ita mi Pater, quoniam ſic & ſic, atque ſic fuit placitum ante te, Ita Pater: idque horis ſingulis, inſtaurato aliquoties deſiderio ingeminemus, Ita Pater, & hoc ad vltimum vſque halitum, conſtantiâ inuiolabili perpetuemus. Sed plura de hoc infrà.

a Nam Iſaias occiſus eſt anno Mundi 3340.

CAP. III.

Quomodo voluntas hominis ad Dei Voluntatem ſit conformanda.

DIximus quid præparationis ſit præmittendum, huic voluntatum coniunctioni, & quæ hominis voluntas ad conformationem cum diuinâ cenſeri poſsit maximè idonea: nunc porrò dicendum, quomodo reipsâ voluntas hominis ad Dei voluntatem ſit conformanda.

§. I.

Optimè Thomas Aquinas dixit, Omnes actiones cum virtute coniunctas, eâ ratione Deo probari, ſi eo fiant animo, vt diuinæ Voluntati obtemperetur. Nullius meriti eſt, vitam etiam & ſan-

guinem

guinem prodigere, niſi ad diuinæ Voluntatis placitum. Hoc Pæmen vir ſanctus aſsiduè monens: Nunquam, inquit, tuam contra diuinam Voluntatem ſtatuas; voluntas tua diuinæ ſemper ſit coniunctiſsima. Hæc autem coniunctio ſi vera ſit, eſt ſinceriſsima in omnibus cum diuinâ Voluntate concordia, quæ hominem ſic inſtruit, vt illius aſsiduæ ſint hæ voces: Sicut Deus vult, ſic & ego; quando Deo complacitum eſt, tunc & mihi.

Laudatiſsima Ruth ſocrum ſuam Noëmi affata: Quocunque, inquit, perrexeris pergam, & vbi morata fueris, & ego pariter morabor. populus tuus, populus meus, & Deus tuus, Deus meus. quæ te terra morientem ſuſceperit, in eâ moriar. Hæc mihi faciat Deus, & hæc addat, ſi non ſola mors me & te ſeparauerit. a Non aliter homo cum Deo concordans ſentit, nec aliter loquitur. Elias olim Eliſæo: Sede hîc, inquit, quia Dominus miſit me vſque in Bethel. Cui Eliſæus: Viuit Dominus, & viuit anima tua, quia non derelinquam te. b Idque tertium repetijt, hero ſuo inſeparabilis comes adhæſurus. Regi Ioramo ſuppetias poſcenti, Rex Ioſaphatus reſpondit: Aſcendam; qui meus eſt, tuus eſt: populus meus, populus tuus: & equi mei, equi tui. Ita nos Deo intimis animis coniuncti ſimus, vti Ruth cum Noëmi, Eliſæus cum Eliâ, Ioramus cum Ioſaphato: dicamus ingenti cum fiduciâ: Voluntas tua, mi Deus, voluntas mea; cor tuum, cor meum: totus ſum ſub tuo, mi Deus, arbitrio.

Et hanc ſuæ quiſque cum diuinâ Voluntate coniunctionem ſedulò curet in rebus omnibus, in negotijs, in officijs, in laboribus omnibus, in morbo, in morte, diuinis placitis ſemper contentiſsimus, nec aliud frequentius ore aut corde verſans, quàm hoc ipſum: *Fiat Voluntas tua.* Quemadmodum verò virtutes omnes in Chriſti tormentis effulſere clariores, ſic & orandi ardor. Chriſtus in extremis anguſtijs: Pater, inquit, ſi vis, transfer calicem iſtum à me: Veruntamen non mea Voluntas fiat, ſed tua. c Non eſt melior, nec ferè breuior; non eſt perfectior, non gratior Deo, nec homini vtilior oratio præ hac vnâ: Non mea, ſed tua voluntas fiat; Non ſicut ego volo, ſed ſicut tu. Dei Voluntas fiat, etſi Orbis ruat. Beata Gertrudis ſolita eſt trecenties ſexagies ter dicere: O mi amantiſsime Ieſu, fiat voluntas tua. Sed hoc infrà explicatiùs monebimus. Caſsianus: Quid eſt, inquit, hoc aliud dicere, Fiat voluntas tua ſicut in cælo & in terrâ, quàm vt ſint homines ſimiles Angelis: & ſicut

a Ruth,c.1.v.16. b 4.Reg.c.2.v.2. c Luc.c.22.v.42.

ſicut Voluntas Dei ab illis impletur in cælo, ita etiam hi qui in terrâ ſunt, non ſuam ſed eius vniuerſi faciant voluntatem. Hoc quoque nemo ex affectu dicere præualebit, niſi is ſolus qui Deum credit omnia quæ videntur, vel aduerſa vel proſpera, pro noſtris vtilitatibus diſpenſare, magíſque eum pro ſuorum ſalute & commodis prouidum atque ſollicitum eſſe, quàm nos ipſos pro nobis. *a* Ita Caſsiani ſenſu, in cæli veſtibulo iam habitat, qui ſuam diuinæ Voluntati ſic accommodat. In cælo certè innumera millena millia beatorum, vnius ſunt voluntatis. Hinc Arſenius Marco Abbati quærenti: eccur, Pater, ad nos non reuiſis? aptè reſpondit: Cùm ijs qui ſupra nos degunt, melius mihi conuenit, cùm omnes idem velint; inter homines tanta ferè voluntatis, quanta vultûs diſsimilitudo eſt. Qui autem tam in aduerſis quàm in proſperis ad diuinum arbitrium ſe fingit, is probè capit, quid Hebræus Pſaltes hoc ſibi carmine voluerit: Ecce quàm bonum & quàm iucundum habitare fratres in vnum. *b* Et quinam hi fratres? Chriſtus & Vir iuſtus; neque enim ſupremus Rex erubeſcit in hunc fraternitatis affectum conſpirare. a Caſſ.coll.9.c.20. b Pſal.132.v.1.

§. II.

Eccleſiaſtes olim, velut rem magnam dicturus: Sapientis, oculi ait, in capite eius. *a* Nunquid ergo homines ſtulti oculos habent in pedibus aut alibi extra caput? Beati Gregorij interpretatio hæc eſt: Qui omnem obtutum in Deo Deíque Voluntate figit, hic verè ſapiens eſt, hic quotquot habet oculos, capiti gerit infixos.

Epictetus illud Philoſophorum ſidus æuo Neronis, Domitiani, & M.Antonini, omni fortunâ ſuperior vixit. Vnica anus in miniſterio ei fuit, vnica lucerna fictilis (hoc domeſticum omne inſtrumentum) ad diuinas illas lucubrationes: quæ lucerna à morte eius mille drachmis, hoc eſt, centum philippeis vænijt, in memoriam & honorem tanti viri. Lucianus ceterorum quidem philoſophorum irriſor, hunc vnum tamen æſtimauit. Hic, inquam, Epictetus præter diſſertationes, etiam Enchiridion ſcripſit cedro & auro exarandum. Hic libellus tantum religioſi ſpiritûs habet, & arcanæ ſapientiæ, vt eum à viro religioſiſsimo putes conſcriptum: Hic libellus ſupremi iudicij die in ruborem dabit Chriſtianorum plurimos, qui & ſpurciſsima ſcripſerunt, nec vixerunt ſanctiùs. Sed ad lineam. Hic Epictetus ille qui omnem philoſophiam in duas traduxit voculas *Suſtine* & *Abſtine*, hic, inquam, de diuinâ voluntate omni

a Eccleſ.c.2.v.14.

niſu

niſu ſectandâ prorſus diuinè philoſophatur. Libet illius verba huc fidelisſimè transferre. Appetitum meum, inquit, obedientem præbui Deo: vult ille me febricitare? volo & ipſe. Vult me aliquâ re potiri? volo & ipſe. Non vult? nolo. Mori me vult? Mori igitur volo. Quis adhuc me prohibere poteſt contra meam ſententiam, aut cogere? Non frontem ducis, ô Chriſtiane, non erubeſcis, refractarie, ad has voces? Sed pergit Epictetus: Vir prudens ita rem conſiderat, hanc rationem ſecum init; ſi Deo ſe dediderit, ſe iter tutò conſecturum. Quid eſt iſtud, Dedere ſe Deo? Vt quod ille voluerit, & ipſe velit; & quod ille noluerit, & ipſe nolit. Quî ergo iſtud fiet? Quomodo fieret aliter, niſi conſiderandâ Dei Voluntate & adminiſtratione. Quid mihi dedit meum & mei iuris: quid ſibi ipſe reſeruauit? Liberam voluntatem mihi dedit: & quæ in meâ poteſtate ſunt, ea nec impediri nec prohiberi poſſe voluit. Corpus autem luteum quomodo potuit tale efficere, vt à nemine prohiberetur? Subiecit igitur ſub vniuerſitatis circuitum poſſeſsiones, vaſa, ædes, liberos, vxorem. Quid ergo Deo repugno? Quid volo ea quæ velle non debeo, vt ea quæ mihi data non ſunt, quouis modo conſequar? Vt data ſunt, & quatenus fieri poſſunt. At is qui dedit, aufert iterum. Quid ergo repugno? *a* Ita prorſus, mi optime Epictete, ita ſe res habet: eoquid miſeri repugnamus diuinæ Voluntati? vndique concluſi ſumus: ſi duci nolumus, trahemur aut raptabimur. Seneca de abſolutâ libertate diſſerens: Quæris, inquit, quæ ſit iſta? Non homines timere, non Deos: nec turpia velle, nec nimia: in ſeipſum habere maximam poteſtatem. Inæſtimabile bonum eſt, ſuum fieri. *b* At verò ſuus fieri nemo poteſt, qui non prius ſic Dei fiat, vt omnia cum Deo aut nolit, aut velit. Animus qui ſuus fieri cupit, vtique ab omnibus externis in ſe reuocandus eſt: recedat, quantum poteſt, ab alienis, & ſe ſibi applicet, damna non ſentiat, etiam aduerſa benignè interpretetur. *c* Hic animus ſuus eſſe incipit; hæc animi libertas eſt. Nec aliter Auguſtinus: Bonus, inquit, etiamſi ſeruiat, liber eſt; malus, etiamſi regnet, ſeruus eſt, tot dominorum quot vitiorum. *d*

a Epictet.l.3.diſſert.c.26.paullò ante finem. b Senec.epiſt.75.fine.
c Senec.de tranquil.c.14. d Aug.l.4.de Ciu.c.3.

§. III.

Fortisſimus heros Iudas Machabæus, militibus in hoſtem inflammandis: Accingimini, inquit, & eſtote filij potentes, vt pugnetis aduerſus nationes. Sicut autem fuerit voluntas in cælo ſic fiat. *a*

a 1.Machab.c.3.v.58. & 60.

Hoc

Hoc agamus, viri, & ad nutus diuinos ſtemus paratiſsimi, ſeu nos vinci, cadere, mori, ſeu vincere nos velit Deus, & triumphare: ſicut fuerit voluntas in cælo, ſic fiat. Sic Ioab pugnam initurus perículoſiorem, ad Abiſai fratrem: Eſto vir fortis, inquit, & pugnemus pro populo noſtro, & ciuitate Dei noſtri: Dominus autem faciet quod bonum eſt in conſpectu ſuo. *a* Summi momenti eſt, in omnibus ſic animum inſtruere, vt omnem rei euentum diuinæ adſcribat prouidentiæ. Fit enim non rarò, vt viri docti, prudentes, bellicoſi, ſancti, & fortiter agant & peritè, exitu tamen minimè ſecundo, qui tamen non minus in Dei prouidentiam referendus, quàm feliciſsimus quiſque ſucceſſus. Eâ de cauſsâ Eccleſiaſtes: Vidi ſub ſole, inquit, nec velocium eſſe curſum, nec fortium bellum, nec ſapientium panem, nec doctorum diuitias, nec artificum gratiam: ſed tempus caſúmque in omnibus. *b* Caſum vocat, quod nobis videtur tale, non Deo. Nil profectò rari eſt intelligentem & induſtrium ſpe ſuâ fraudari; hoc nos malum caſum cenſemus. At Thomas Aquinas è verbis Eccleſiaſtæ rectè colligi affirmat, Nihil eſſe à caſu, aut præter voluntatem ac præſcientiam cauſſæ primæ. Caſus enim inueniuntur in rebus tempori obnoxijs, & humanæ ſcientiæ ſubiectis: diuina vis & prouidentia omnia ab omni æternitate præſciuit, omnia labente æuo moderatur, & in deſtinatos certóſque fines dirigit, dum ſua cuique tempora, ſuas humanis conatibus varietates præſtituit, vt vel ſic diuinæ prouidentiæ immemores, ab inopinatis caſibus aduerſisque euentibus diſcant, ſuis viribus non nimium tribuere, ſibíque perſuadeant à diuino nutu pendere omnia. Fortuna priſcis tantoperè culta nunc quid eſt? verſatilis ſed inanis ex Orco larua. Numen illud quod cuncta pro arbitrio ſeu aduerſa ſeu proſpera mortalibus partitur, ipſiſsima Dei prouidentia eſt. Verſat Deus ſanctiſsimâ Voluntate ſuâ & Prouidentiâ res humanas inſtar volubilis rotæ; ſortes cæcas & incertas ipſe temperat, *Formans lucem & creans tenebras, faciens pacem & creans malum. Ipſe Dominus faciens hæc omnia.* c Priſcis Fortuna fuit Bicolor, quàm duplici fingebant vultu, albo anteriore & ſplendido, poſteriore atro, vt penes quam boni ac mali ſit arbitrium. Hæc puerorum deliria ſunt. Bona & mala, vita & mors, paupertas & honeſtas à Deo ſunt. *d* Ad rem Seneca ſibimet obijciens, & diluens obiecta: Sequitur pars, inquit, quæ ſolet non immeritò contriſtare, & in ſolitudinem deducere, vbi bonorum

a 2.Reg.c.10.v.12. b Eccleſ.c.9.v.11. c Iſ.c.45.v.7. d Eccli.c.11.v.14.

exitus mali ſunt. Vt, Socrates cogitur in carcere mori, Rutilius in exilio viuere, Pompeius & Cicero clientibus ſuis præbere ceruicem &c: & quid ſibi quiſque nunc ſperet, cùm videat peſsima optimos pati? *Reſponſum audi.* Quid ergo eſt? Vide, quomodo quiſque illorum tulerit: & ſi fortes fuerunt, ipſorum animos deſidera: ſi muliebriter & ignauè periêre, nihil perijt. Aut digni ſunt, quorum virtus tibi placeat: aut indigni quorum deſideretur ignauia. a Hæc illa ipſiſsima ſunt, quæ de improborum felicitate, proborum ærumnis, quæ de Sanctorum immaturâ & acerbâ morte Iob, Dauid, Hieremias, Abacuc, & paſsim alij Prophetæ queruntur. At hic Caſus & Fortuna nil ſui habent. Vniuerſa hæc à prouidentiſsimo Deo in certos quoſque fines ſapientiſsimè diſponuntur. Plura de his inferiùs.

a Sen. de Tranquil. c. 15.

§. IV.

Iſraëlitæ olim Beniamitas ob turpe facinus oppugnaturi, verum oraculum conſuluerunt, quis futurus eſſet dux belli? Reſpondit Deus: Iudas ſit dux veſter. a Læti hoc reſponſo, & iam pænè certi de victoriâ, magno exercitu, ingenti animo in Beniamitas mouerunt. Et tamen turpiſsimè victi, viginti duo millia ſuorum deſiderarunt, qui omnes vno prælio ſunt cæſi. Sed rurſus hanc certaminis aleam ſubituri, oraculum denuò conſuluerunt, non ſine prolixis & precibus & ieiunijs, *ita vt prius aſcenderent & flerent coram Domino, vſque ad noctem.* b Quibus oraculum iterum præcepit: Aſcendite ad nos, & inite certamen. Fecerunt vt iuſsi: & quia iam ſecundùm iubente Deo in aciem exibant, optima quæque ſibi polliciti, erectis in victoriam animis commiſerunt pugnam, & tamen iterum à Beniamitis fugati & cæſi, vt prius, octodecim millibus Iſraëlitarum in acie proſtratis. Et quid hoc tandem rei? Suos Deus bis iuſsit confligere, neutro tamen prælio victoriam reportarunt, amiſſis quadraginta millibus ſelectorum militum. Quis hos Dei iuſſus capiat? Tertiùm denique omnes Iſraëlitæ in ædem ſacram coëuntes, largis lacrimis, inuſitatis ieiunijs, & copioſis victimis Deo ſupplices facti, ſuper ſtatu ſuo interrrogarunt, & an iterum in aciem exeundum, & ſigna cum Beniamitis conferenda. Quibus Deus reſpondit tertiùm in hæc verba: Aſcendite, cras enim tradam eos in manus veſtras. c Pronum hîc fuit puſillanimitati cogitare: Bis iam pugnam ſuaſit oraculum, euentu ſemper infelicissimo, quis vltra

a Iudic. c. 20. v. 18. b Ibid. v. 23. c Ibid. v. 28.

vltra in exitium ruat? pugnet qui velit; ſedere domi tutiſsimum. Sed euicit Fiducia in Deum, quæ denuò iuſsit armis decernere, felici demum ſucceſſu, cæſis Beniamitarum viginti quinque millibus. Hîc duo notatu digniſsima: Primum, Occultiſsima Dei iudicia nulli mortalium ſcrutanda: Alterum, Perſeuerans in Deum Fiducia, de quâ nos ſuo loco plura monebimus. In his omnibus ad ſolam Dei Voluntatem inconniuentibus & irretortis oculis reſpiciendum: Nemo turbetur, ſi bonam cauſſam effectus ſequatur malus, ſi optima principia finem ſortiantur infauſtum. Inuadit temperantiſsimos morbus; validiſsimos phthiſis; innocentiſsimos pœna; ſecretiſsimos tumultus. a Hîc in ſolâ Dei Voluntate acquieſcendum. In alijs liceat dicere, PLVS VLTRA; in his talibus, NON VLTRA. Deus eſt enim qui operatur in nobis, & velle & perficere, pro bonâ voluntate. b

a Senec. epiſt. 91. b Philip. c. 2. v. 13.

§. V.

Pelagius priſcus ſcriptor commemorans: Paſtorem abbatem, inquit, interrogauit Ioſeph hoc modo: Dic Pater: quomodo fiam Monachus? Cui Paſtor: Si vis, inquit, requiem inuenire in hoc & in altero ſæculo, dic in omni cauſsâ: Quis ſum ego vt meam voluntatem aut iudicium diuino præferam? dein caue, quemquam iudices, nam Deus hîc habet ſanctos ſuos in omni ſtatu. Conſilium ſaluberrimum. Certè Deus à nemine leges accipit, nec vlli rationem reddit de ſuis actionibus. hic omnis mortalium ſapientia altùm ſileat, & diuinæ Voluntatis veſtigia vbique longè adoret. Quia omne quod voluerit faciet, & ſermo illius poteſtate plenus eſt: nec dicere ei quiſquam poteſt: Quare ita facis? a

Sicut autem in vrbibus plerumque ad horologium primarium vnum diriguntur cetera omnia: Ita prorſus æquiſsimum eſt, vt noſtra nos horologiola, voluntatem quiſque ſuam, ad illud ſupremum, cæleſte, magnitudinis infinitæ horologium, hoc eſt, ad diuinam Voluntatem attemperemus. Nota vox eſt fideliſsimi ſerui ad Chriſtum dominum: Nihil amatorem tuum & cognitorem beneficiorum ita lætificare debet, ſicut voluntas tua in eo, & beneplacitum æternæ diſpoſitionis tuæ &c: Nam voluntas tua, & amor honoris tui, omnia excedere debet. b Sed vt oculis pænè cernamus, quâ ratione quóue modo humana Voluntas cum diuinâ ſit vnienda, en nobiliſsimum huiúſce rei ſpecimen.

a Eccleſ. 8. v. 4. b Imit. Chriſti l. 3. c. 22. n. 5.

Franciſcus Borgia, Dux Gandiæ, cum coniuge Leonorâ ipſos duodeuiginti annos mirâ concordiâ exegit. Ægrotante illâ, quod alterâ ſui parte ſpoliari ſe videret, orare frequentiùs, piorum etiam hominum precibus adhibitis, eleemoſynis atque ieiunijs. Solus aliquando conclaue, remotis arbitris ingreſſus, obnixè & fuſis lacrimis obteſtabatur Deum, ſaluam coniugem ſuperſtitémque vellet: cùm ecce tibi vocem quandam interiorem clarè audire viſus eſt, vt poſt ipſe retulit, quæ diceret: *Vxorem ſi diutius ſupereſſe vis, arbitratu tuo fiat: ſed tibi non expedit.* Quâ re turbatus, minimè dubitauit Dei vocem eſſe: tacitè enim redargui ſe quòd ignoraret quid peteret. Ita rurſus in lacrimas ſolutus, has ex imo pectore prorupit voces: *Domine Deus, vnde hoc mihi, vt arbitratui committas meo, quod in tuâ ſolius eſt poteſtate? Meâ permagni refert, tuam ſequi in omnibus Voluntatem. Quis enim rectiùs nouit quid è re meâ ſit, quam tu mi Deus? Tua itaque Voluntas fiat: nec de vxore ſolùm, ſed de liberis etiam, déque me ſtatuas, rogo, quicquid tibi placuerit: fiat Voluntas tua.* Obſeruatum eſt eo tempore coniugis morbum, ſtatum quemdam tunc tenuiſſe, vt dubitarent medici, deteriúſne an meliuſcule haberet; poſt has verò preces ad deſperationem laborare cœpiſſe. a

a Franc. Schottus in vitâ Borg. l. 1. c. 12.

§. VI.

Sic in difficillimis quibuſque rebus voluntas noſtra conformanda eſt ad diuinam. Et en alterum huius conformationis ſpecimen multò præclariſsimum. Ieſſæus Rex Dauid, adeò arcto conſenſionis nexu voluntatem ſuam cum diuinâ copulauit, vt Deus ſibi de hoc viro quaſi gratulatus dixerit: Inueni Dauid filium Ieſſæ, virum ſecundùm cor meum, qui faciet omnes voluntates meas. a Inueni, inquit, tanquam ſi ſollicitè quæſijſſet, & diu, dum inueniret, expectaſſet. Hoc à Deo elogium Hebronis regi conceſſum, omnes honorum titulos excedit.

Chriſtus in nullo non obſequentiſsimus Patri, ſuo ad id exemplo nos cohortatus: Quia deſcendi, inquit, de cælo, non vt faciam voluntatem meam, ſed voluntatem eius qui miſit me. b Et: Meus cibus eſt vt faciam voluntatem eius qui miſit me, vt perficiam opus eius. Ideò enim de cælo deſcendi. Et ne quis forſan queratur, *Parcit filio, non ſeruis:* En, adeſt filius, attendite quid ei Pater imperaturus ſit; nec poſtremiſsimus quidem ſeruorum eiuſcemodi

a Act. c. 13. v. 22. b Ioan. c. 6. v. 38. & c. 4. v. 34.

modi iuſſa faceret. Cui veſtrûm, ô peruicaces, tantum laboris iniunxit, vt filio? quem vnquam tantis & irriſionibus, & calumnijs, & cruciatibus obiecit atque filium, qui Patri obediens fuit vſque in Pilati prætorium, vſque ad columnam funeſtam, vſque in rupem Golgothanam, vſque ad crucem ignominioſiſsimam, & acerbiſsimam mortem, vſque in ſepulchrum non ſuum, vſque in manium ergaſtulum: Ideò deſcendi, ait de cælo, vt huic Patris voluntati me perfectiſsimè ſubijcerem. Quid ergo faciant ſerui, ſi hæc filius? Idcircò Chriſtus præcepta ſua omnia in compendium conferens: Non omnis, inquit, qui dicit mihi Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum: Sed qui facit voluntatem Patris mei qui in cælis eſt, ipſe intrabit in regnum cælorum. a Quiſquis in eum ſeſe ordinem redigit vt quantus quantus eſt, diuinæ ſe Voluntati penitiſsimè committat, is iam in tutiſsimi montis faſtigio degere incipit, habétque infra ſe ſub pedibus nimbos, grandines, fulgura, fulmina & omnem cæli iniquitatem, omnes mortalitatis viciſsitudines, extra metum poſitus, niſi quod vnicum hoc timeat, ne non ſatis cum diuinâ Voluntate conſentiat, eâ de cauſsâ aſsiduè clamat: Fiat voluntas tua, ſicut in cælo & in terrâ. Sed de hoc pluſcula capite ſequenti. a Matth.c.7.v.22.

Cap. IV.

Quo animo precandum: Fiat voluntas tua ſicut in cælo & in terrâ.

CÆleſtem magiſtrum diſcipuli rogantes: Domine, inquiunt, doce nos orare, ſicut docuit & Ioannes diſcipulos ſuos. a Annuit magiſter, &: Sic ergo, inquit, vos orabitis: Pater noſter qui es in cælis, ſanctificetur nomen tuum. Adueniat regnum tuum. Fiat voluntas tua ſicut in cælo, & in terrâ &c. Sed, ô Deus, quàm difficilis eſt hæc oratio! nimium diſpares ſumus, illi in cælo beatiſsimi ſpiritus, & nos exules in hac valle meri abſynthij feraciſsimâ: Superis illis omnia ad votum fluunt, nec eſt quidquam quod ijs poſsit non placere; è contrario nobis etiamnum cælo extorribus vix quidquam eſt quod ex integro placeat: vbique faſtidium & nauſea; vix paucula idque rariſsimè, ex voto cadunt; innumera ſunt quæ quotidie diſpliceant, & ſtomachum moueant. Iucundiſſimum illic, ſimul & facillimum diuinæ Voluntati ſe attemperare, vbi nil aduerſi vellicat. Hîc mille nos moleſtiæ vexant; opprimimur

a Luc.c.11.v.1. & Matth. c.6.v.9.

vellicat. Hîc mille nos moleſtiæ vexant; opprimimur ærumnis; vix eſt tenue reſpirandi ſpatium: bellum ex bello ſeritur; catenata ſunt mala noſtra, & continua miſeriarum ſeries, liberè precari vix ſinit. Sicut ergo non æqualiter cantant ſaturi, & fame confecti, nec æqualiter ſaltant illi poſt lautas epulas, hic poſt longa ieiunia: ita nec nos æquali cum beatis promptitudine precari poſſumus: Fiat voluntas tua ſicut in cælo & in terrâ. Nos & illi nimium diſpares ſumus. Nos illuc transfer, ô Domine, & paria cum illis vota & facta iungemus. Venia dicto ſit, ô Chriſtiani, mendici ſumus ignauiſsimi, & nec ore quidem ſat prompti. Heu quàm facilè ſuccumbimus, rebus ſanè non difficillimis: lenis ventulus nos concutit; horremus quicquid non iucundum expeditu eſt. Nil docuit Chriſtus facere, ô timidi, quod fieri non poſsit. Hoc agamus ſaltem, & toto niſu conemur ſic in terrâ diuinam Voluntatem exequi, vti eam Angeli in cælo: ſi minus re poſsimus, vel certè votis liberales ſimus. Optimè Cyprianus: Chriſtus, inquit, orare nos docuit, Fiat voluntas tua ſicut in cælo & in terrâ, ídque non vt Deus faciat quod vult, ſed vt nos facere poſsimus quod Deus vult. a Quicunque igitur Chriſtum in preces voce præeuntem vult ſequi, ne verba ſub linguâ immurmuret, ſed pronunciet impauidè, Fiat voluntas tua ſicut in cælo & in terrâ: Attendat autem ad hæc potiſsimùm, quæ ſubiungemus, orétque diuinam voluntatem poſſe exequi.

a Cypr. de hab. virg. c. 23.

§. I.

1. Intentione pvrissima: Fiat voluntas tua, hanc enim ſequi ſtatui, non lucri cauſsâ, non quia vallaſti me bonis, a vti Iobum calumniabatur Satan; ſed nec pœnæ formidine, ne in gehennam ableger, ſed oculo ſimplici tuam ſolius Voluntatem intueor: Volo, quia vis, mi Deus.

2. Amanter: Fiat Voluntas tua, id ego hîc ſolùm ſpecto, vt id tibi quod ago placeat, útque vel hoc modo, nominis tui maieſtas per me ſeruulum inutiliſsimum propagetur. Tua, ô Deus, placita tanti æſtimo, vt arbitrer ſatis hoc eſſe præmij, *Tibi placuiſſe.* nec aliter Chryſoſtomum exaudio obijcientem: Verè neſcis quid ſit placere Deo, ſi aliam mercedem quæris.

3. Promptè: Fiat Voluntas tua. Tardè velle, nolentis eſt. Gratiſsima ſunt obſequia, parata, facilè occurrentia, vbi nulla mora eſt. Proprium eſt libenter facientis, citò facere. Bonæ voluntati

a Iob. c. 1. v. 10.

tantum

tantum gratiæ demitur, quantum moræ adijcitur. Ergo paratum cor meum, Deus paratum cor meum. *a* ad faciendam omnem voluntatem tuam.

4. Hilariter: Quædam ſatis celeriter facimus, ſed non ſatis libenter. Non ex triſtitiâ, aut ex neceſsitate: hilarem enim datorem diligit Deus. *b* Qui Dei Voluntatem in finem ſibi præſtituit, ſi quid tædij aut mœroris intercurrit, non grauatè id deuorat, eas enim delicias inhiat vt dicat: Cibus meus eſt vt faciam voluntatem eius qui miſit me, Fiat ergo voluntas tua ſicut in cælo & in terrâ.

5. Integre: Fiat voluntas tua, nec apice quidem, illius indice, omiſſo. Homo diuinæ Voluntatis verè ſtudioſus nullas quærit exceptiunculas, nec illlus ſunt hæ voces: Volo, domine, ſed nondum: Obtempero, domine, ſed modò iſtud non imperes: Omnium pedes lauabo & oſculabor etiam, modò non cogar hoc officij præſtare hoſti meo: Contemni me feram, modò publicè non pudefiam: Paratus ſum ad omnia, modò illud non exigas à me. Non ita Voluntatis diuinæ amans; nihil excipit, nullis ſe ictibus ſubducit. Contra potiùs: O mi domine, inquit, vis plura, vis acerbiora patiar? ecce me, promptus paratus ſum: grauiora impera, ſeueriùs caſtiga, modò fiat voluntas tua.

6. Perseveranter: Fiat Voluntas tua, poſt primam, nec non poſt alteram, poſt tertiam etiam, poſt denique decimam annorum decadem fiat voluntas tua, & fiat in omne æuum: Inclinaui cor meum ad faciendas iuſtificationes tuas in æternum. *c* Vis, domine, vt hoc centum, hoc mille annis perferam? Si vis, volo. Et hoc eſt Dominicam orationem deuotâ voluntate recitare. Hæ illæ ſunt Seraphinorum alæ, quibus ad diuinæ Voluntatis notitiam euehimur altiſsimè.

a. Pſal. 107. v. 1. b. 2. Cor. c. 9. v. 7. c. Pſal. 118. v. 112.

§. II.

Illud hîc ſingulariter obſeruandum, beatos in cælo copioſiùs lætari, de executione Voluntatis diuinæ, quàm de magnitudine ſuæ gloriæ. Hinc omnes, & ſuo ſinguli præmio contentiſsimi ſunt, nec vlli diſplicet ſe minus altero habere. Sic enim qui Deum vident, ad diuinam Voluntatem non tantùm conformati, ſed ab illâ etiam abſorpti, transformatique ſunt in illam, vt iam ſolius Dei velle velint, & magis gaudeant hanc eſſe Dei Voluntatem vt ſint beati, quàm ſe beatitudine hac frui. Hanc humanæ voluntatis cum diuinâ con-

formitatem ſequitur excellentiſsimus amoris effectus, qui non tam conformitas, quàm humanæ voluntatis cum diuinâ vnitas vocari poteſt. & hæc beatos ſic afficit, vt totis viribus, & quàm ardentiſsimè velint Deum eſſe, qui eſt, tam ſapientem ac potentem, tam miſericordem ac iuſtum, quàm eſt, tam dignum omni honoris & gloriæ amplitudine ac maieſtate. Quemadmodum filius ad optimos mores formatus tam non inuidet ſuo parenti felicitatem, quàm ſibi, támque cupit parentem ſuum honoribus affici quàm ſe, aut etiam plus quàm ſe: ita beati tam gaudent de beatitudine quâ Deus fruitur, quàm quâ ipſi. Hinc illi concentus in cælo feſtiuiſsimi: Alleluia, Laus & gloria, & virtus Deo noſtro eſt, quia vera & iuſta iudicia ſunt eius &c: Alleluia, quoniam regnauit Dominus Deus noſter omnipotens: Gaudeamus, & exultemus, & demus gloriam ei. *a*

Hanc beatorum non tam conformitatem, vt dixi, quàm vnitatem cum Voluntate diuinâ, & nos quoque in noſtris precibus imitari poſſumus hac ratione: Intellectus quidem Dei Potentiam, Æternitatem, Sapientiam, Pulchritudinem & Beatitudinem infinitam, immenſam, velut attentiſsimus ſpectator contempletur: Voluntas verò gaudeat, Deum eſſe bonum infinitum, omnium opulentiarum fontem, nullius indignum, omnia poſſe, in omnes liberalem, rebus omnibus præſentem. Hunc maximum ac perfectiſsimum diuini amoris eſſe actum cenſent theologi, ſicut enim nullus amor poteſt eſſe maior quàm quo Deus ſeipſum amat, ſic & noſter amor non poteſt eſſe melior, quàm ſi amori diuino illi quotidie fiat conformior. Philoſophorum ſcitum eſt, non eſſe aliud, *amare*, quàm alicui bonum velle. quo conſtituto ſequitur, vt quantò maius bonum cuipiam volumus, illum tantò magis amemus. Atqui Deo bonum immenſius velle non poſſumus, quàm quod ipſe eſt, bonorum omnium bonum immenſiſsimum, ergo nec etiam poſſumus Deum ardentiùs amare, quàm ſua illi bona omnia velle. Quocircà hoc etiam maximè modo Voluntas Dei, ſicut in cælo & in terrâ fiet.

a Apoc.c.19.v.1.6.7.

§. III.

Et hi tam coniunctæ cum Deo voluntatis homines, Fulgura illa ſunt, de quibus Iobus: Nunquid mittes, inquit, fulgura, & ibunt: & reuertentia dicent tibi: Adſumus. *a* Fulgur & Fulmen ignes ſubtiliſsimi, naturâ petunt ſublime, at quia Deus deorſum illa mittit,

a Iob.c.38.v.35.

ſuæ

ſuæ naturæ oblita, incredibili celeritate ad ima ruunt, ferrum, rupes, & quicquid reſiſtit, perruptura. Chriſti fulgura dixeris eos qui ſuam voluntatem peſſundant, vt pareant diuinæ: alta quidem aſpirareat, ſi ſuos impetus ſequerentur, ſed quia Deus vult aliud, ad infima ſeſe non inuiti demittunt, idque alacritate ſummâ; difficultates omniáque impedimenta perrumpunt, nec itione tam crebrâ fatigantur, iuſsis peractis, inſtar fulgurum illorum reuertuntur, dominóque ſuo ſe ſiſtunt; Ecce Adſumus, quid iam? parati ſumus, etiam occumbere; iube quod vis. Sicut autem fulgura (quod hîc obſerues) non ex aquâ vel terrâ, ſed è nube densâ benéque clausâ proſiliunt: ita prompta hæc & ad omnem obedientiam ductilis voluntas, prouenit ab Oratione & Meditatione, quæ nubium inſtar ſublimes volant, ſenſibus corporis vndequaque clauſis. Si quis enim attentè conſideret, quibus obſequijs in cælo tot millones Angelorum ſubſeruiant Numini; quâ ratione ipſe Dei filius Patris voluntatem in præſepi, in pannis ac paleis, in itineribus, in cruciatibus, in cruce ſit amplexus, non ſe continebit, quin vel ut fulgur, promptiſsimam obedientiam polliceatur, ſuámque voluntatem cum diuinâ integerrimè coniungat. Et hic demum orationem Dominicam, & illud præcipuè (Fiat voluntas tua, ſicut in cælo, & in terrâ) animo ſincero pronuntiabit.

Aiunt Principem aliquem vni ſuorum nobilium dixiſſe: Oportet te cras mecum ad venationes proficiſci, Aulicus feſtiuum ſe forte ratus: Non oportet, inquit, nam lubens faciam. Qui diuinæ Voluntati ſe intimè deuouit, nihil inuitus aut coactus, ſed omnia lubens facit & volens. Tam paruo emitur tanta libertas. Quàm hîc Epictetus præclarè: Melius, inquit, illud iudico quod Deus vult, quàm quod ego. Adhæreo illi vt miniſter & pediſſequus: cum illo deſidero, cum illo expeto: denique quod ille vult, idem & ipſe volo. a Quid Chriſtiani dicant ſanctius?

a Epictet. l. 4. diſſert. c. 7. circa med.

§. IV.

Beatus Iacoponus è ſancti Franciſci familiâ vir integerrimus, vt ſuam voluntatem diuinæ quàm arctiſsimè adſtringeret, ex animi ſui ſententiâ cupiebat omnes labores, ærumnas, angores, moleſtias & dolores qui verbis exprimi aut animo cogitari poſſent, tolerare pro Chriſto, nec inferorum pœnas perferre recuſaturus, modò ſuam cum diuinâ Voluntate haberet coniunctam: Deum autem a ſe amari hoc indicij loco habebat, ſi Deus negaſſet, quòd ille

ilic ardentiùs petijſſet. Hic idem dicere ſolebat, Rationem à Conſcientiâ quæſijſſe, Cur ſe non ampliùs, vt olim affligeret, nec ſibi iam vllum faceſſeret negotium, huic verò Conſcientiam reſpondiſſe: Hoc ego eâ de cauſsâ facio, quia te diuinæ Voluntati penitus ſubmiſiſti, & in eo quod illa de te ſtatuit, abſque omni expoſtulatione acquieſcis. Huc inſignisſimè facit illud Auguſtini, qui præceptum Protoplaſtis datum de non tangendâ malo examinans, Adami perſonam indutus: Si bona eſt arbor, inquit, cur non tango? ſi mala eſt, quid facit in paradiſo? Huic Deus: ideò eſt in paradiſo, quia bona, ſed nolo eam tangas, quia obedientem te volo, non contradicentem ſeruum. Eccur hoc? quia tu ſeruus, & ego Dominus ſum. En tibi mille rationes ſub hac vnâ, quia Deus, noſter eſt Dominus, & Voluntatem ſuam nobis ſequendam propoſuit non iudicandam, nos autem ſerui ſumus, æquiſsimum ergo eſt, hàc nos ire quà nos ducit Voluntas Domini.

Angelus Apoſtata callidiſsimè ac nequiſsimè quæſijt in paradiſo: Cur præcepit vobis Deus? a Quærendum fuiſſet: Cur huius arboris fructus non editis? Ad hanc enim quæſtionem aptiſsimè reſponſum fuiſſet: Quia Deus id præcepit. Ad vaferrimus ſerpens reſponſionem præripuit, ex eâque fecit interrogationem, Cur præcepit Deus? Quotieſcunque igitur ſcitur Deum quid velle, non vlterius licet quærere: Cur hoc? Vrgentiſsima omnium cauſſarum cauſſa eſt: *Deus ita vult.* Abraham filium mactare iuſſus, quas non rationes potuiſſet excogitare & opponere? Tacuit tamen & paruit: ſatis illi fuit hoc vnicum, *Deus ita vult.*

a Gen. c. 3. v. 1.

§. V.

Parentes explorando liberorum genio ſubinde quærunt: An non luberet die tam commodâ in hortum concedere, aut rus ire? quid ſi hodie libris miſsionem demus, & chartulas pictas ſubſtituamus illorum vicem? Si reſpondeant liberi: Sicut Domino parenti placuerit; prout vult Dominus parens &c: argumentum edunt educationis optimæ, & maturæ prudentiæ. Quòd ſi ambulatiuncularum & luſûs tam auidos ſe non diſsimulent, & parentibus nondum annuentibus, iam euolent in apricum, indolis non bonæ ſpecimen præ ſe ferunt, & tunc optime Pater: heus puer, inquit, reconde ſupellectilem luſoriam, ad ſcholas hodie itandum. Hîc deiectus vultus, mæror in oculis, murmura, librorum non lectio, ſed otioſa volutatio, hîc ſæpe fletus & querelæ contra parentum

tyran-

tyrannidem. En ſtultos infantes, & ad parentum nutum parum tractabiles: Tales ſumus ſæpiſsimè; in omnes oblectatiunculas effuſiſsimi & facilè obmurmurantes, cùm Deus, optimus pater, aut ludicrum noſtrum turbat, aut ad opus amandat: Si ſapimus, liberos æmulabimur optimè inſtitutos, nec aliud vnquam dicemus, quàm illud: Prout Domino Patri placuerit: prompti parati ſumus ire, non ire; facere, non facere; laborare, pati, quicquid voluerit pater.

Hoc ipſum Epictetus ſapienter inculcans: Ignauiſsime homo, inquit, aliúdne expetis quàm id quod melius eſt? num verò aliud quippiam melius, quàm quod viſum Deo fuerit? a

Huc appoſitè Ioannes Taulerus (quem ſuprà nominaui) ſi cui Deus, inquit, optionem faciat dicátque: Vis vt te immunem præſtem ab omnibus & corporis & animi miſerijs, téque Paradiſo reſtituam? Non aliud reſpondendum quàm hoc ipſum: Domine prout vis: & adimere miſerias potes, & relinquere; hoc autem mihi erit gratiſsimum, quod Voluntati tuæ congruentiſsimum. Reuerâ ſic ampliorem gratiam obtinemus, quàm ſi ad arbitrium noſtrum ampliſsima quæque munera capiamus. Deus certè virtutum non lenis exactor, ſicut ſeueri Patres, duriùs ſolet educare ſuos. Itaque cùm videris homines probos Deóque acceptos laborare, ſudare, per arduum aſcendere, malos autem laſciuire & voluptatibus fluere, cogita illos filiorum modeſtiâ delectari, iſtos licentiâ vernularum; illos diſciplinâ triſtiore contineri, iſtorum ali audaciam. Deus hominem ſibi charum in delicijs non habet; experitur, indurat, ſibi illum præparat. Melius in malis ſapimus; ſecunda rectum auferunt. b

Quare nos Deo, velut vacuas ſportas offeramus, arbitratu diuino aut implendas, aut inanes deſtituendas. Hieronymus Iulianum ſubmonens: Tu te putas, inquit, in virtutum culmine conſtitutum, ſi partem offeras ex toto. Teipſum vult Dominus, hoſtiam viuentem: te da Deo, non tua.

a Epict. l. 2. diſſert. c. 7. b Sen. epiſt. 74. med.

CAP. V.

Quæ ſint indicia & ſigna humanæ voluntatis ad diuinam conformatæ.

NIhili fecerunt militem Romani, qui non habuiſſet firma latera, & toroſos lacertos ad quæuis geſtanda onera; inſuper arma

ma terſa & nitentia, & maximam in ſuum Imperatorem fiduciam. Nemo ſe iactet Chriſti militem, nemo ſe diuinæ Voluntatis ſtudioſum credat, niſi certa in ſe ſigna deprehendat, ſuam voluntatem in omnibus pendere à diuinâ. Quâ in re vt quis ſui ipſius poſsit experimentum capere, hæc ſigna ſiue indicia obſeruabit.

§. I.

I. Signum. Omnia cupere ad diuinæ Voluntatis nutum facere: & ideò nihil ordiri rerum, ope diuinâ non prius imploratâ. Qui Dei Voluntatem ſequitur, nullum negotium aggreditur quin Deum ſibi antè poſtularit adiutorem. Quòd ſi quid maioris momenti videatur, aut factu difficilius, ſubſidium à Deo frequentiùs flagitat. Hoc legis inſtar ſit ijs qui ſeria tractant negotia, & ad clauum ſedent, nil vnquam temerè aggredi, Domino non conſulto. Nemo mortalium facilè æſtimet quantum hinc damni ferat Orbis vniuerſus, quot familiæ malè regantur, quod regna & prouinciæ malè adminiſtrentur, quot iniuſta bella ſuſcipiantur, quot alijs ab alijs iniuriæ inferantur, hac lege neglectâ. Hæc creberrimorum malorum eſt origo, quòd patresfamilias, gubernatores, præſides, reges, ſæpe homines ſui ſensûs & arbitrij ſunt, nec ratione agunt ſed impetu; neque os Domini interrogant, ſed ducem ſequuntur Temeritatem: ingenio ſuo fidunt, humeris ſuis credunt, ſibi ipſis magni Atlantes. hinc ſæpe negotiorum chaos & fœda confuſio, plurimorum damno.

Grauiter impegerunt Iſraëlis Principes, quòd in fidem receperunt Gabaonitas, *& os Domini non interrogauerunt.* a Nos ab errore illorum nihilo cautiores, ſæpe grandia molimur, *& os Domini non interrogamus*; ſacerdotium ambimus, matrimonium contrahimus, terras & populos regimus, & tamen *os Domini non interrogamus.* Aliter longè generoſiſsimi duces Machabæi, qui nullum vnquam prælium inierunt quin os Domini interrogarint plus ſimplici vice. Etenim non ſolùm ante pugnam, ad preces militem ſuum cohortati, & vnà cum milite precati ſunt, ſed & comprecationem hanc, dum pugnarent, continuarunt. Sic Iudas Machabæus hoſtilem apparatum conſiderans, extendit manus in cælum, & Dominum prodigia facientem inuocauit, qui non ſecundùm armorum potentiam ſed prout ipſi placet, dat dignis victoriam. b Nec ipſe ſolùm dux Machabæus ante congreſſum, *os Domini interrogauit* ardentiſſimis precibus, ſed & copias ſuas ad idem faciendum exemplo ſuo accendit.

a Ioſ. c. 9. v. 14. b 2. Mach. c. vlt. v. 21.

accendit. Ita, *qui cum eo erant, inuocato Deo, per orationes congreſſi ſunt.* Neque tantùm ad pugnæ initium, verùm etiam in ipſo pugnæ furore, Deum aſsiduè appellabant: manu quidem pugnantes, ſed Dominum cordibus orantes, proſtrauerunt non minus triginta quinque millia, præſentiâ Dei magnificè delectati. *a* Hoc eſt, os Domini ſeriò interrogare.

Caſsiani conſilium eſt, ante omnes actiones, illud Eccleſiæ vſurpandum: *Deus in adiutorium meum intende, Domine ad adiuuandum me feſtina.* Aut illud: *Actiones noſtras quæſumus Domine aſpirando præueni, & adiuuando proſequere, vt cuncta noſtra oratio, & operatio, à te ſemper incipiat, & per te cœpta finiatur.* Pamboni certè hoc conſuetudinis fuit, vt quoties conſilium rogaretur, ſpatium ipſe peteret tantiſper rem Deo commendandi, nec enim reſponſi quidquam dare ſuſtinuit, quin prius os Domini interrogaſſet. Et quidem mos iſte huic viro tantum profuit, vt morti iam vicinus, non meminiſſe dixerit quippiam à ſe vnquam dictum cuius pœnituiſſet. Nimirum Deus interrogantibus ſe continuò reſpondet: Præparationem cordis eorum audiuit auris tua. *b* Deo non nititur, nec ſtudiosè diuinam Voluntatem exquirit, qui non rerum omnium initium à Deo ducit. Os Domini in rebus planè omnibus interrogandum eſt.

a 2.Mach.c.vlt.v.27. b Pſal.9.v.38.

§. II.

II. Signum veræ deuotionis erga diuinam Voluntatem, eſt, ærumnas & calamitates non tantùm non expaueſcere præſentes, ſed eas vltrò appetere cùm abſunt. & hoc eâdem cauſâ, quòd Deus variè afflictis longè ſit vicinior per gratiam, quàm quibus omnia fluunt ad votum. Non ſine delectatione cantans Ieſſæus vates: Vniuerſum, inquit, ſtratum eius verſaſti in infirmitate eius. *a* Ambroſij & Chryſoſtomi ſenſu, Deus ægrotum aut aliter afflictum ijs conſolationibus permulcet, ac ſi ei lectulum ſterneret molliſsimum: Sicut quandoque principes feminæ, ancillantur ægrotis non ſine ſuaui miſerationis affectu; Sic Mater Domini, ſic Chriſtus Dominus ſingulare patrocinium gerunt hominis aut morbo, aut aliâ quauis calamitate preſsi: modò ſint qui ſe dignos præſtent cæleſti hoc patrocinio. Romanus Sapiens multò religioſiſsimè, pænè dixerim diuinè hac de re philoſophatus: Nolite, obſecro vos, inquit, expaueſcere iſta, quæ Deus immortalis velut ſtimulos admouet animis. Calamitas virtutis occaſio eſt. Illos meritò quis dixerit miſeros,

a Pſal.40.v.4.

qui

qui nimiâ felicitate torpeſcunt, quos velut in mari lento tranquillitas iners detinet. Hos itaque Deus, quos probat, quos amat, indurat, recognoſcit, exercet: eos autem quibus indulgere videtur, quibus parcere, molles venturis malis ſeruat. Erratis enim ſi quem iudicatis exceptum; veniet ad illum diu felicem ſua portio. Quiſquis videtur dimiſſus eſſe, dilatus eſt. Quare Deus optimum quemque aut malâ valetudine, aut alijs incommodis afficit? Quare in caſtris quoque periculoſa fortiſsimis imperantur? Dux lectiſsimos mittit, qui nocturnis hoſtes aggrediantur inſidijs, aut explorent iter, aut præſidium loco deijciant. Nemo eorum qui exeunt, dicit, malè de me Imperator meruit: Sed, Bene iudicauit. Idem dicant quicunque iubentur pati timidis ignauiſque flebilia: Digni viſi ſumus Deo, in quibus experiretur, quantum humana natura pati poſſet.

Et quàm hoc congruè Sapientiæ proclamanti! Quoniam Deus tentauit eos, & inuenit illos dignos ſe. *a* Ergo fugite Delicias; fugite eneruatam felicitatem quâ animi permadeſcunt, niſi aliquid interuenit, quod humanæ ſortis admoneat, velut perpetuâ ebrietate ſopiti. Hanc itaque rationem Deus ſequitur in bonis viris, quam in diſcipulis ſuis præceptor, qui plus laboris ab his exigit, in quibus certior ſpes eſt.

Nunquid tu inuiſos eſſe Lacedæmonijs liberos ſuos credis, quorum experiuntur indolem publicè verberibus admotis? illos ipſi patres adhortantur, vt ictus flagellorum fortiter perferant, & laceros & ſemianimes rogant, perſeuerent vulnera præbere vulneribus. Quid mirum, ſi durè generoſos ſpiritus Deus tentat? nunquam virtutis molle documentum eſt. Verberat nos & lacerat fortuna: patiamur. non eſt ſæuitia: certamen eſt. quò ſæpius hoc adierimus, fortiores erimus. Ad contemnendam malorum potentiam animus patientiâ peruenit. Ignis aurum probat, miſeria fortes viros. Quid miraris bonos viros, vt confirmentur, concuti? non eſt arbor ſolida nec fortis, niſi in quam frequens ventus incurſat: ipſâ enim vexatione conſtringitur, & radices certiùs figit. fragiles ſunt quæ in apricâ valle creuerunt. *b*

En tibi, certiſsimum ſignum humanæ voluntatis in diuinam velut transfuſæ, ſi illa hanc per ardua quoque & aſpera non recuſet ſequi. Quiſquis igitur totis amplexibus diuinam Voluntatem in ſe admiſerit, animoſiùs ſanè quàm Demetrius ille inter ærumnas proclamabit: Hoc vnum, mi Deus, de te queri poſſum, quòd non antè

a Sap. c. 3. v. 5. b Senec. de Prouid. c. 4. & 5. pauculis mutatis.

antè voluntatem tuam mihi notam feceris. Prior enim ad iſta veniſſem ad quæ nunc vocatus adſum. Vis opes à me aut famam auferre? hæc pridem offerre paratus eram. Vis liberos meos ſumere? illos tibi ſuſtuli. Vis aliquam partem corporis? Sume. non magnam rem promitto. breuî totum relinquam. Vis ſpiritum? Quid ni? nullam moram facio, quò minus recipias quod dediſti. à volente feres, quicquid petieris. Nihil cogor, nihil patior inuitus, nec tibi, ô mi Deus, ſeruio, ſed aſſentior. Hæc eſt vera geminæ voluntatis vnio.

§. III.

III. Signum, Sui ipſius diffidentia quàm maxima. Hæc verè Chriſtiana virtus eſt, vix nota priſcis idololatris. Qui ſibi diffidit, feliciſsimos etiam ſucceſſus, non ſuis viribus, nec induſtriæ ſuæ tribuit, ſed eos ex toto diuinæ prouidentiæ ac bonitati adſcribit; errores & quicquid ab his eſt, ſibi imputat, obſeruátque fideliſsimè Auguſtini monitum: Tota præſumptio tua Deus ſit, ita vt agnoſcas te abſque Deo nil penitus poſſe, & in Deo omnia. Nihilominus hic talis qui rebus ſuis omnibus diffidit, ac deſperat, facere quod in ſe eſt, non negligit, tantò certiore fiduciâ in Deo nixus, quantò magis nullâ in ſeipſo: Scit ſe nihil poſſe, & poſſe omnia, ſed cum Deo. Pro viribus quidem laborat, ſed euentum laboris omnem à Volutate diuinâ expectat, æquo animo ferens omnia ea quæ non ſunt mala, niſi malè ſuſtinenti.

Quàm longè aliter, qui ſibi, qui ſuis viribus, ſuæque arti, qui ſuæ prudentiæ ac conſilijs fidunt, quàm ij ſunt in rerum ſuarum encomijs facundi, quàm ſeipſos liberali ore dilaudant, quàm interim in multis remiſsè agunt, ſui fiduciâ nimij?

At verò qui totus ex Voluntate diuinâ pendet, inſtar libræ, tantò magis alterâ lance in imum deuergit, quantò illa aſcendit altiùs.

Dux militiæ qui caſtrum defendendum ſuſcepit, dum abeſt hoſtis, infirmiora loci & immunita conſiderat, de commeatu prouidet, tormenta bellica diſponit, contra omnem irruptionem ſe parat, ſcit enim hoſti fidendum non eſſe. Ita Chriſtianus: morbis, inquit, & morti non fidam, ſacramentis me præmuniam, precibus & ieiunijs, velut armis me inſtruam; non fido, nec mihi, nec morti.

At temerarius & ſuæ virtuti confiſus, ſatis ſe credit paratum in omnes hoſtium occurſus, aut certè facillimâ ſibi ſperat fore præparationē, cùm res poſtularit: fidit ſibi, & Morti. Rectè de hoc vtroq; homine

homine Salomon: Sapiens, inquit, timet & declinat à malo; ſtultus autem tranſilit & confidit. *a* Sed infrà fuſiùs, de hac peſſimâ ſui fiduciâ.

a Prou.c.14.v.16.

§. IV.

IV. Signum, Fiducia in Deum maxima, è quâ naſcitur, vt qui læſus aut offenſus eſt, non continuò vindictam meditetur, ſed ſibi ipſe dicat; Deus hoc vidit, audijt: Deus vlciſcetur, ídque ſuo tempore. Atque hoc vno hoſtibus omnibus euadit ſuperior, quòd certum habeat, licet illi Acheronta moueant, ſibi tamen non plus nocituros, quàm Deus permittat. Sed dicas: Sunt qui nullam alijs nocendi occaſionem negligant; ſi damna nequeant inferre, emolumenta ſaltem aliorum impedire conantur. Sic eſt: verùm qui Deo fidit, hoc agit, ne quid in ſe deſideretur induſtriæ, cetera omnia diuinæ prouidentiæ committit. Huic obſtare fruſtra nituntur improbi: Non eſt ſapientia, non eſt prudentia, non eſt conſilium contra dominũ. *a* Quàm fraudulenter egit Laban cum ſuo genero Iacob! ſponſam mercedem decies mutauit, vt res generi decurtaret. fruſtra fuit; in generi commodum ceſſerunt omnia, *Non dimiſit eum Deus, vt noceret illi.* b Hieroſolymis minatus eſt extrema Sennacherib, ſed nec ipſe nec exercitus ipſius vindices Dei manus effugit. Exercitum Angelus, ipſum interfecerunt filij. *Saluauitque Dominus Ezechiam & habitatores Hieruſalem de manu Sennacherib regis Aſſyriorum, & de manu omnium.* c Itaque mi Chriſtiane, fide Deo, & omnem illi vindictam permitte, ille *Dominus Vltionum* eſt. Et hoc vel idololatræ te doceant. Tiſſaphernes dux Perſa, cum Ageſilao fœdus icit, ſed linguâ, non animo. mox enim cum ingentibus copijs adfuit, & iuſſit Græcos cedere Aſiâ. Ageſilaus ad hanc legatorum denuntiationem intrepidè: Duci veſtro, inquit, referte, me ipſi amplas agere gratias, quòd fœdus ruperit, eâque re Diuos hominéſque inimicos in ſe concitarit: ita copiæ meæ plurimùm augeſcent ab hoſtis perfidiâ. Dictum prorſus Chriſtianum: Sicut locutus eſt, ſalutem ex inimicis noſtris, & de manu omnium qui oderunt nos. *d* Qui Deo fidit, omnes inimicos ſuos ſibi vectigales habet, quia Deum habet fauentem. Quicquid autem homo Deo nixus, deſiderat, id omnium primò à Deo petit. Quâ in re hanc ſibi regulam ſtatuit: Hoc quod peto, aut mihi expedit concedi, aut non expedit, quod quidem Deus omnium optimè nouit. Si

expediat,

a Prou.c.21.v.30. b Gen.c.31.v.7. c 2.Paral.c.32.v.22. d Luc.c.1.v.71.

expediat, aut id confeſtim largietur Deus, aut tempore opportuniore, vt interim mea quoque patientia exerceatur: Si neget Deus poſtulata, certiſsimus ſum, id mihi non expedire quod petij. Hac omnino ratione, neque aliter vnquam ſupplices libellos Deo porrigit, qui diuinæ Voluntati ſe ſolum permiſit. Qui hoc diuinæ Voluntatis arcanum ignorant, opem diuinam aut non implorant, aut ſegniter & remiſsè, & quàm hoc faciant, prius omnium aures fatigant, plurimorum gratiam ambiunt, atque ſi aliter nequeant, eam etiam muneribus in ſe deriuant, fauorem & dignitates velut in nundinis mercantur.

Vidit Ioannes, ille domini ocellus Chriſtum ſeptenas ſtellas dextrâ geſtantem. *a* Et quæ ſunt hæ ſtellæ in hac manu? Ioannes ipſe myſterium hoc euoluens: Septem ſtellæ, inquit, Angeli ſunt ſeptem Eccleſiarum, ſeu, ſeptem Aſiæ epiſcopi. En, epiſcopi & eorum mitræ inſulæque in manu Chriſti ſunt. At verè ſi vſpiam mitrâ dominum deſideret, plurimi ſunt qui ſuum ei caput offerunt, ſed non primo rectóque curſu ad manum Chriſti peruolant: Equidem curritur, ſed ſæpe prius ad Principum Regúmque, ad Præſulum & Antiſtitum manus peruenitur, quàm ad Chriſti curratur. Idem fit in aliorum officiorum & dignitatum ambitu: humanus fauor quæritur, diuinus à paucis ambitur, aut certè poſt humanum. Luculentus error; contrarium oportet agere: diuinus ante omnia fauor & Voluntas expetenda: ſceptra & tiaræ in manu Dei ſunt: officia, dignitates, munia, magiſtratus Deus diuidit: ab illo primitus hæc petenda. Sicut diuiſiones aquarum, ita cor regis in manu domini; quocunque voluerit inclinabit illud. *b* Sicut olitor, horti ſui riuulum ſub poteſtate habet, nec ad proximam aut ad primariam ſemper arborem, ſed ſæpe ad debiliorem, aut quà vult, aquam educit: ita cor regis, veluti riuus, omnis generis præfecturas & munera continet, Deus inſtar hortulani (ſaluo hominis arbitrio) aquas ex hoc riuo in eos deducit, quos ipſe delegit. Ideò ſtultiſsimè agunt, qui tot preces ac dona in aliorum aures manúſque iactant, Deo interim vix eminus & obiter ſalutato. O deliria hominum! Puriùs ex ipſo fonte petuntur aquæ.

a Apoc.c.1.v.16. b Prou.21.v.1.

§. V.

V. Signum, Omnia generoſo ſilentio poſſe concoquere. Contemplare mihi patientiſsimum IESVM, inter innumera & conuitia

& tormenta generoſiſsimè tacentem. Stabant Hebræi ſacerdotes & conſtanter eum accuſabant, Ieſus autem tacebat: crimina illi diuerſa obiectabant, Ieſus autem tacebat: inſtabant illi validis clamoribus, & ad crucem hominem hunc poſtulabant, Ieſus autem tacebat: iam in cruce pendentem irriſionibus acerbiſsimis flagellare non ceſſabant, Ieſus autem tacebat. Nec aliter Mater Domini in ſummis anguſtijs maximè taciturna. Obſeruabat eam Ioſeph ferre vterum, & ideò diſceſsionem ab eâ moliebatur. Non hic aliud mater quàm filius fecit, vt verè dicatur: Maria autem tacebat, & hoc omne diuinæ Voluntati ac prouidentiæ committebat. Audiebat illa hominem ſibi chariſsimum, ſuum ſanguinem mille calumnijs appeti, Maria autem tacebat: videbat illa filium innocentiſsimum ſub crucis mole fatiſcentem, in cruce gementem audiebat, cernebat in grauiſsimis tormentis morientem, Maria autem tacebat. Hunc filium & hanc matrem complures æmulati feliciſsimè, cùm grauiſsimorum etiam ſcelerum accuſarentur, ipſi autem tacebant. Norat manſuetiſsimus rex Dauid miram vim huius ſilentij, ea propter vim ſibi faciens: Obmutui, inquit, & humiliatus ſum, & ſilui à bonis. Idem mox repetit: Obmutui & non aperui os meum, quoniam tu feciſti. *a* Silentij cauſſam non adfert aliam quàm hanc ipſam, *quoniam tu feciſti*. Ideò ſileo quia voluntatis tuæ hoc eſſe video: Tua, mi Deus, Voluntas hoc mihi ſilentiũ indixit.

Seuerinus Boëthius, ille ſcriptis & vitâ illuſtriſsimus vir, inſigniter prorſus: Quis autem alius, inquit, vel ſeruator bonorum vel malorum depulſor, quàm rector ac moderator mentium Deus? qui cùm ex altâ prouidentiæ ſpeculâ reſpicit, quid vnicuique conueniat, agnoſcit, & quod conuenire nouit, accommodat. Hic igitur quicquid citra ſpem videas geri, rebus quidem rectus ordo eſt, opinioni verò tuæ peruerſa confuſio. *b* Qui verò ſe totum diuinæ Voluntati mancipat, non ſuæ opinioni, ſed rerum ordini credit, quem omnem tanquam optimum probat ſilendo.

Fit quandoque vt excitatioris ingenij herus, ſerui ædes ingreſſus, diſijciat, turbet, miſceat omnia, & mox abeat, ne auctor deprehendatur in facto. Seruus domum rediens, & omnem ſupellectilem diſturbatam cernens, grauiter quidem excandeſcit, at cùm à ſuo Domino id factum audit, ſilet & miteſcit. Ita Dauid de ſeipſo: Obmutui & non aperui os meum. Cur ita? *quoniam tu feciſti*. Ita prorſus qui diuinæ Voluntati ſe totum obtulit, aduerſa ſentit quidem, ſed

a Pſal. 38. v. 3. & 10. b Boëth. l. 4. de conſol. phil. proſâ 6.

ſed diuinâ ſe Prouidentiâ ſolatur; vanis queſtibus nihil ſe profectu- rum non ignorans: Leuaui, inquit, oculos meos in montes, vnde veniet auxilium mihi: auxilium meum à Domino. *a*

Rege Aſſuero & Aman conuiuium celebrantibus, cuncti Iudæi flebant. *b* Sed quàm citò cruenta hæc tragœdia mutauit, & in au- ctorem recidit, quidquid in alios mali pararat. Poſtquam afflixit ac probauit te Dominus, ad extremum miſertus eſt tui. *c* Si Lunam acceſsionibus damniſque mutabilem menſtrua paupertas non in- ceſſeret, neſciſſent philoſophi eam lumen à ſole mutuari: Sic & nos è quotidiano rerum defectu diſcimus, omne nobis bonum à Deo tribui. Ægrotat quis? iam primum æſtimare nouit valetudinem, quam nunquam tanti feciſſet, ſi nunquam perdidiſſet. Hæc quidem natura mortalium eſt, vt nihil magis placeat, quàm quod amiſſum eſt. Calumnias aliquis patitur? iam capit quàm graue ſit crimen, alterius famam lædere, quod quamuis ſæpius ipſe fecerit, tamen le- ue quid iudicauit. In egeſtatem quiſpiam deductus eſt? iam incipit meminiſſe, qualis olim in egenos fuerit. Itaque ſilet, & hoc ipſum contemplatione expendens, diuinæ ſe Voluntati committit.

Sed ægrè fortaſsis ſiles? Ergo loquere; ſed corde, ſed Deo. Lin- gua taceat, mens precetur. Meditare ſilentium Chriſti coram Præ- ſide; Mariæ coram improbis ciuibus, Dauidis coram aduerſarijs. Dignior & maior tibi conuitiatur? tace: conuitiatur æqualis? tace: Vilior & minor conuitiatur? Etiam tunc tace. difficilius hoc, ſed generoſius: illum ſine, Deum adi: precari pro aduerſario, ſicut Dauid, cuius eſt illud: Pro eo vt me diligerent, detrahebant mihi; ego autem orabam. *d* Aduerſarium ſilentio, Deum precibus, ſibi conciliabat. Ergo ſile, & diuinæ Voluntati te penitiſsimè permit- te, illud aſsiduè voluens animo; *quoniam tu feciſti*:

a Pſal. 120. v. 1. & 2. b Eſth. c. 3. v. 15. c Deut. c. 8. v. 17. d Pſal. 108. v. 4.

§. VI.

VI. Signum, Ardua & quæ vix fieri poſſe credantur, pro Dei honore aggredi. Quàm magnanimus hac in re Paulus! Scio, in- quit, humiliari, ſcio & abundare: vbique & in omnibus inſtitutus ſum, & ſatiari, & eſurire, & abundare, & penuriam pati: Omnia poſ- ſum in eo qui me confortat. *a* Æquè magno & excelſo animo Da- uid: In Deo meo, inquit, tranſgrediar murum. *b* Redeat Pericles, & Pyræos muros ſtruat quadraginta cubitis altos, tam verò latos, vt duo currus inter ſe iuncti amplius ſpatium non deſiderent; ego ta-

a Philip. c. 4. v. 12. b Pſal. 17. v. 30.

men, ait Dauid hos muros tranſgrediar. Redeant Carthaginienſes, & triplicem educant murum omni æuo celebrem, ego tamen hunc ipſum tranſgrediar. Reuiuiſcat Anaſtaſius Imperator, & mœnia condat octo pedes lata, ego tamen hæc tranſgrediar. Redeant Babelis architecti, & turrim ædificent, *cuius culmen pertingat ad cælum;* a ego tamen & hanc tranſgrediar in Deo meo, quoniam in illo eripiar à tentatione. Sed & maiora magiſque ardua promittens Dauid: In te, inquit, curram accinctus; in Deo meo tranſiliam murum. b Parum ei erat currere & ſudare, ſed armis etiam indutus, & cataphractus vult currere: parum ei erat, murum quantumcunque craſſum aut altum tranſgredi, iam etiam tranſilire vult vel cælo certantem molem. Celſior aut denſior murus vix vlli objicitur, quàm ſua cuique Voluntas, hunc murum & tranſgredi neceſſe eſt, & tranſilire. Quiuis cogitet: Deus me patientem eſſe cupit, cupit eſſe caſtum, facilem dare veniam inimicis, bene de alijs ſentire, bene loqui: ita vult Deus. Eccur ego non idem velim? Profectò voluntas mea hactenus vt murus obſtitit: at iſte me murus non terrebit; tranſgrediar, tranſiliam; Omnia poſſum in eo qui me confortat.

Qui res geſtas Diuorum euoluerit, illud regij pſaltis ſæpius pronunciabit: Mirabilis Deus in ſanctis ſuis: Deus Iſraël ipſe dabit virtutem & fortitudinem plebi ſuæ; ipſe dedit virtutem & fortitudinem Sanctis ſuis. Et vt vetera taceamus, Franciſcus Xauerius, è Societate IESV, Iaponum Apoſtolus, quanta vir iſte pro Deo auſus, quanta potuit, quos muros non tranſgreſſus, quæ mœnia non tranſilijt, volaſſe illum dixeris, ſi quò aliter adire non poſſet. Deo ille fretus diuinâque Voluntate velut accinctus cucurrit, terras tranſilijt & maria. Queri ſolet nonnunquam ſiticuloſus, videri pagum in ſe combuſtum, adeò ſitim vrgere: videri potuiſſet Orbis in Xaueri pectore combuſtus, adeò ille omnium ſalutem ſitiebat. Et quod incendium Xauerius animo circumtulit, dum quibuſdam quaſi ſaltibus ex Italiâ in Luſitaniam, ex Luſitaniâ in Indias, ex Indijs in Iaponem, inde ad extremos Sinas ſeſe penetrauit, terram ex terrâ, mare ex mari mutans. Opponis huic terræ mariſque pericula? hæc, inquit, non timet qui Deo fidit: Siluarum tenebras? Satis lucet flamma in pectore: Inſanientem Oceanum? Aquæ multæ non poterunt extinguere charitatem: Latronum & piratarum inſidias? Nec domi ſuæ tutus eſt, quem diuina Voluntas non protegit. c Ita Deo nixus, murum omnem tranſilijt, ita trecenta millia barbarorum,

a Gen. c. 11. v. 4.
b 2. Reg. c. 22. v. 30. c Vide de hoc infra. l. 5. c. 11. §bi de diu. prouid.

rorum, vti Bozius affirmat, Chriſto adiunxit. *a* Hoc nemo ignorat, arbitror, mille plerunque remoris retineri cogitantem meliora. Sed perrumpendum eſt vi, & eluctandum ad ardua, etiamſi Satan cum omnibus ſuis furijs, totóque apparatu aduerſetur. Chriſtus nos in hanc rem animans: Si habueritis fidem, inquit, ſicut granum ſinapis, dicetis monti huic, tranſi hinc illuc: & tranſibit, & nihil impoſsibile erit vobis. *b* Quiſquis ſe totum diuinæ Voluntati tradidit, omnia ſe poſſe confidit.

a Thom.Bozius de ſignis Eccleſiæ l.6.c.3. b Matth.c.17.v.20.

§. VII.

Vt autem ea quæ diximus tam de cognitione diuinæ Voluntatis quàm de humanæ ad illam Conformatione, quantumcunque rudi, perſpectiſsima fiant, in hanc epitomen dicta componimus.

Quicquid in Orbe fit (peccatum excipimus) à quocunque aut quomodocunque fiat, diuinâ id fieri Voluntate dicendum eſt. Omnia quæ fiunt, vult Deus fieri; quicquid autem Deus non vult, certiſsimo non fit. Hinc ſapienter Epictetus: Semper, inquit, illud potius volo, quod fit. Atque vt hoc idem omnibus perſuadeat: Ne poſtules, ait, ea quæ fiunt, arbitratu tuo fieri. ſed ſi ſapis, ita fieri quæque velis, vt fiunt. *a* Nam omnia quæ fiunt, ſunt aliquo modo effectus diuinæ Voluntatis. Quomodo poſſet aliquid permanere, niſi tu voluiſſes? clamat Sapientia. *b* Solum peccatum non vult, ſed permittit Deus fieri, volens autem permittit, nam & peccatum impedire poſſet, id tamen ob cauſſas ſibi notas non impedit. Hoc è Theologiæ arcanis confirmamus: Theologi rem hanc definiunt his verbis: Deus vult omne bonum creatum actu exiſtens, ſed quicquid fit extra peccatum, eſt bonum creatum actu exiſtens, ergo quicquid in Orbe fit, hoc Deus vult fieri, modò abſit peccatum. Hinc ille ingenij acutiſsimi Theologus: Omnia, inquit, quæ fiunt aut ſunt, quæ fuerunt aut facta ſunt, quæ fient aut erunt, cognoſcuntur à Deo in decreto ſuæ voluntatis. *c* Et nota, mi lector, liberas hominis actiones non eo impediri, quòd eas Deus ab æterno præuiderit & voluerit; ſed Deus illas ideò voluit, quia futuras præuidit. *d*

Sed vlterius progrediamur Deus non tantùm vult fieri, quicquid in Orbe fit (dempto peccato) ſed id omne reipsâ ſemper exe-

a Epictet.l.4.diſſert.c.7. & Enchir.c.13. b Sap.c.11.v.26.
c Tametſi fortè non ſolo. Scotus in 1.diſt.39. quæſt.vnica. §. Viſo de contingentiâ, ita Richard. Caiet. Vaſq.
d Hoc fuſè & eruditè probat Theophilus Raynaudus in Theolog. Nat. diſtinct. 3. quæſt. 3. art. 4. mihi pag. 947.

quitur quod melius eſt, imò quod optimum eſt, & hoc eſt, vt ſic loquamur, ingeniũ Dei & innata eius propenſio. *a* Iſtud dilucidè Baſilius Magnus adſtruens: Vnum quidem hoc, inquit, habere in mentibus noſtris præſumptum oportet, quòd nihil eorum quæ nobis accidunt, malum ſit, aut tale, vt melius illo excogitare queamus. *b* In eandem omnino ſententiam Damaſcenus concedens: Omnia, inquit, quæ Dei prouidentiâ fiunt, pulcherrimè ac diuiniſsimè fieri neceſſe eſt, atque ita denique vt meliori modo exiſtere prorſus nequeant. *c* Præ omnibus audiendus hic Auguſtinus: Iuſtitiâ, inquit ille, veri & ſummi Dei factum eſt, vt non modò ſint omnia, ſed etiam ſic ſint, vt omnino melius eſſe non poſsint. *d*

Quid clariùs? rationem audi: Quicquid enim, inquit, verâ ratione tibi melius occurrerit, hoc ſcias feciſſe Deum tanquam bonorum omnium conditorem. Neque enim tu potes aliquid melius in creaturâ cogitare, quod creaturæ artificem fugerit. *e*

a Iacob. Granadus in 1. partem D. Thomæ tom. 2. diſp. 3. per 6. ſectiones, mihi pag. 420. Et ſermo eſt de rebus in quibus non abitur in infinitum.
b Baſil. hom. 8. ex var quòd Deus non eſt auctor malorum.
c Damaſc. l. 2. de fide c. 29. d Aug. tom. 1. l. de quantit. animæ. c. 33. med. ferè.
e Idem. tom. 1. l. 3. de libero arbitrio. c. 5. poſt init.

§. VIII.

Quâ ratione autem Deus omnia quæ fiunt, fieri velit, peccata verò fieri permittat, exemplum ponimus huiuſcemodi. Iuſsit olim Summus Pontifex, Iulius II. vt Michaël Angelus inter pictores celeberrimus extremum Orbis iudicium pingeret. Pictor operi manus admouit, ſed pro affectu quem in ſacros proceres non benignum geſsit, præſules etiam & purpuratos Patres in inferorũ flammis collocauit. Pictorem ſuum ſæpius acceſsit Pontifex, neque neſcijt artificioſam hominis temeritatem, & quamuis eam minimè probarit, certâ tamen ex cauſsâ diſsimulauit videre, illud ſecum cogitans: Modò finiat opus, mox in carcere penicilli ſui errores ſentiet, pane ſolo & fonte cenaturus. Hîc certè Pontifex ſupremi iudicis tribunal pingi voluit, ídque in emolumentum ſpectantium, non in contemptum cuiuſquam aut iniuriam, eam tamen ob certos fines ſciens volénſque non impedijt: ita Deus æternitati nos vult pingere, & opera edere immortalia; at nos affectu & manu exerrantibus, iam hos iam illos in Orco ſtatuimus, hoc eſt, variè iniurij ſumus in eos quos nobis hoſtes arbitramur. Sed & alia plurima in opere faciendo delinquimus. Nihilominus pictura rerum in

Orbe

Orbe diuerſiſsimarum elaboratur. Eſt enim mirabilis rerum omnium connexio, ſeries atque concinnitas, vt ſingula, quæ ſeorſim deformia, aut certè minus pulchra viderentur, ceteris adiuncta ſint longè pulchriora. Deus autem moræ patientiſsimus expectat, dum omnis pictura hæc finiatur, errores noſtros plurimos, tanquam ſi non videat, diſsimulat iuſtiſsimis de cauſsis. Tandem ſupremo Mundi die patebit, quid quiſque dignum æternitate pinxerit, quid in picturâ errarit. Sicut ergo Pontifex, aut Regum quiſpiam certum quid ac deſtinatum vult pingi, pictoris autem arbitrium non turbat, errores etiam permittit ob cauſſas ſibi notas: ita Deus omnia quæ fiunt, vult fieri, peccatum verò permittit, ſed permittit ſciens & volens, cùm illud impedire poſsit. Ita rex Dauid Ioabo belli duce eſt vſus; cuius flagitia minimè probauit, tametſi diu diſsimulauit. Neque vllus hìc obiecerit; quare homo cogitur impedire peccatum quando poteſt, & Deus non cogitur, qui ſemper id poteſt. Nam præterquam quòd Deus ſit Dominus & moderator omnium intentus bono communi,*a* nos, mancipia & ſerui; illud etiam accedit, quòd Deus è peccato re omnium peſsimâ boni quid eliciat, quod homo non poteſt. Auguſtinus hoc ſummi opificis artificium admiratus: Ex omnibus, ait, conſiſtit vniuerſitatis admirabilis pulchritudo, in quâ etiam illud quod malum dicitur, bene ordinatum, & loco ſuo poſitum, eminentius commendat bona, vt magis placeant & laudabiliora ſint, dum comparantur malis. *b*

a Propter quod non eſt impedienda cauſſa particularis quin ſuo modo agat.
b Auguſt. Enchir. c. 10. & 11.

§. IX.

Sed obijcias primò: Bona ſint omnia, ſint omnia optima quæ Deus vult, ſed certè non mihi ſunt. Audaciſsime mortalium, quid hìc ais? *Æqualiter cura eſt Deo de omnibus.* a Ita te, ita me, ita ſingulos curat prouidentiſsimus Deus, ſicut vniuerſos, neque tantùm quod melius, ſed quod optimum eſt ſemper, & tibi, & mihi, & ſingulis, & omnibus vult, & quod vult exequitur efficaciſsimè. Gregorius pulcherrimè: Sic, inquit, intendit omnibus, vt adſit ſingulis; ſic adeſt ſingulis, vt ſimul omnibus nunquam deſit: ſic ſumma regit, vt ima non deſerat; ſic imis præſens eſt, vt à ſuperioribus non recedat. *b* *Cura eſt Deo de omnibus.* De filijs ſeu chariſsimis Dei amicis res certa & euidens: ſed nec circa damnandos alium ſe gerit: pa-

a Sap. c. 6. v. 8. b Greg. l. 16. moral. c. 5. med.

ter eſt, nutritor eſt, defenſor eſt vſque ad vltimum vitæ momentum. hîc demum iudex, punitor, hîc vindex eſt tam obſtinatæ in ſe perfidiæ.

Obijcias ſecundò: Et quomodo tantam Dei prouidentiam ac curam tot ſequuntur inconuenientia, & vt miti vocabulo vtar, fiunt hîc illic abſurdorum abſurdiſsima quæque. Vti Deum dicere dormientem nolim, ſic ad minuta quæuis vigilantem affirmare, num bene auſim? O te ouiculam, ſed profectò malam! quamuis crediderim hîc te alienam gerere perſonam. Vtique Deus vigilat ad quælibet vel minutiſsima. Ioannes Damaſcenus tuo ſtupori aptiſſimè reſpondens: Deus, ait, nonnunquam aliquid abſurdi & præposteri fieri permittit, vt per eam actionem quæ abſurditatis ſpeciem habet, magnum aliquid & admirabile conficiatur, quemadmodum per crucem hominibus ſalutem comparauit. [a] Num hæc negabis vera? Ergo Deus non quidem peccata vult, ſed efficaciter permittit, ſeu, permittere vult & inde prouentus elicit vtiliſsimos ſibíque maximè glorioſos. Auguſtinus perſpicuè id aſſerens: Propterea, inquit, diuinæ Prouidentiæ etiam iſta diſpoſitio tribuenda eſt, non quia ipſa peccatores facit, ſed quia ipſa ordinat cùm peccauerint. [b] Quare licet homini ſecundùm ſe ſpectato melius eſſet non peccaſſe; ſi tamen tota ſeries naturæ & gratiæ attendatur, multò fuit melius à Deo peccatum permitti. Notum Eccleſiæ teſtimonium: [c] Felix culpa quæ talem ac tantum meruit habere Redemptorem. Hæc de diuinâ Voluntate tam cognoſcendâ quàm amplectendâ. Vtinam humana gens, vel hac vnâ in re cæcutire deſinat, & diuinam voluntatem, quam facilè poteſt agnoſcere, velit etiam promptè amplecti.

a Damaſcen. l. 2. de Fide c. 29. b Aug. in Pſal. 7. poſt med.

c Eccleſiæ auctoritas. Et hinc Theologorum conſtans aſſertio eſt hæc: Deus omnes effectus veros & reales quarumlibet cauſſarum ſecundarum, adeóque omnes actiones noſtras liberas, etiam malas quà entia ſunt, ſicut & ipſam peccati cujuslibet permiſſionem; atque etiam mala ſolius pœnæ, ab æterno, adeóque prius tempore quàm fiant, etiam in particulari aliquo modo prædefiniuit ac præordinauit. P. Adamus Tanner tom. 1. Theol. diſp. 2. dub. 7. n. 7.

LIBER

LIBER TERTIVS

De

Humanæ Voluntatis ad Diuinam conformatæ

EMOLVMENTIS.

CAPVT I.

Quantam animo tranquillitatem conciliet humanæ voluntatis ad diuinam conformatio.

DIximus, quâ ratione diuinam Voluntatem noſſe, quâ noſtram illi iungere poſsimus. Nunc porrò dicendum, quid emolumenti proueniat, ſi humana diuinæ ſemper ſit coniunctiſsima.

§. I.

Tam liberalis eſt Deus diuitiarum & donorum, vt non tantùm æternis nos delitijs beare ſtatuerit, ſed diem Æternitatis velut præoccupans, quo nos ad omnia paratiores promptioréſque reddat, è menſâ ſuâ mittit cæleſtis conuiuij promulſidem, iubétque libare ſaltem æternæ felicitatis guſtulum. Ita nec in fætenti huius mortalitatis noſocomio deeſt Magnæ illius æternæque cenæ velut antecena. Etiam in hoc Orbe inferiore quies eſt aliqua, ſunt etiam hîc ſolatia è cælo miſſa. Neque hîc impendijs magnis res agitur, ſolâ opus voluntate ad diuinam conformatâ.

In rupe Taboreiâ vix guttulam guſtarat Petrus cæleſtis beatitudinis, & mox: Bonum eſt, exclamat, nos hîc eſſe. imò iam ebrius videri poterat ab hoc nectare, *non enim ſciebat quid diceret.* a O Petre, præproperum eſt, hîc nectar & ambroſiam expectare: loco meliore dabuntur iſta, ſed nondum.

Angelus ille Apocalypticus Ioannes: Factum eſt, inquit, ſilentium in cælo, quaſi mediâ horâ. *b* Quies aliqua deſignatur, beato Gregorio interprete, quam hîc aſſequuntur, qui diuinam Voluntatem exequi perinde, vt in cælo deſiderant, eâque ratione velut in cæli veſtibulo degunt. Eò anhelans Dauid: Et volabo, inquit, & requieſcam. *c* Quò volatus iſte? Vtique ad diuinæ Voluntatis ſuauiſsimam contemplationem, eò quiſquis pertigerit, iam demum reſpirare incipit & iucundiſsimè quieſcere. Nihil enim ardentioribus votis expedit, quàm hoc vnum: Fiat Voluntas tua, ſicut in

 cælo,

a Marc. c. 9. v. 5. & 6. b Apoc. c. 8. v. 1. c Pſal. 54. v. 7.

cælo, & in terrâ. Inter ea certè quæ maximam animo pacem & tranquillitatem conciliant, primarium hoc numeratur: Omnibus votis contendere atque adſpirare ad conſtans diuinæ Voluntatis obſequium. Ita optimus ille ſcriptor præcipiens: Opta, inquit, ſemper & ora, vt Voluntas Dei integrè in te fiat. Ecce talis homo ingreditur fines pacis & quietis. *a* Quiſquis igitur cum ſanctiſsimo rege illo volare cupit & quieſcere, his profectò alis euehi in altum poteſt & patrare admiranda.

a Thom. a Kemp. l. 3. Imit. Chriſt. c. 23. plura l. 3. c. 18. n. 2.

§. II.

Optimæ fidei ſcriptor *a* commemorat de viro religioſo, cuius veſtes, vel ſolummodò tactæ valetudinem multis reſtituebant, hinc ille apud ægros venerationi, apud ſuos admirationi eſſe cœpit, cùm tamen nulla in eo virtus ſingulariter ſplendeſceret, vitam enim agebat pro more ceterorum in cœnobio, nec vllis inſolitis rigoribus ſeſe macerabat: hoc vnum ſtudioſiſsimè cauere ſolitus, ne quid aliud vnquam vellet quàm Deus. Cùm itaque ſine pharmacis mederetur ſæpius, rogatus à cœnobiarchâ eius rei cauſſam: Mirari ſe ipſum, aiebat, & pudore ob id affici, cùm ceteros ieiunijs & precibus vix æquet, nedum ſuperet. Ita eſt, inquit cœnobiarcha, te hominem lætum eſſe, non neſcimus, cetera non ſuſpiciendum præ alijs. Simul in omnia preſsiùs inquirere, & multa ſciſcitari cœpit antiſtes, ac animi arcanum reſerari cupere. Hîc vir ille religioſus: Eam, inquit, mihi gratiam à Deo factam iure commemini, quòd ad diuinam Voluntatem ita me conformarim, vt aduerſo Deo nil vnquam mouere velim, Neque verò etiam metuo res vnquam fore tam turbidas, vt animo cadere, aut conqueri lubeat: ſed nec vili, puto, tam proſperi ſucceſſus mihi ſic blandientur, vt ob eos ſingulari me putar gaudio compleri. Nam omnia ſine diſcrimine de manu Dei accipio, neque poſtulo vt ea quæ fiunt, arbitratu meo fiant, ſed ita fieri quæque volo vt fiunt. Ita nihil me voluptate, nihil mœrore afficit, nihil me turbat, ſed nec beat quidquam, niſi ſola, niſi vna atque vnica Dei Voluntas. Ideò in omnibus omnino precibus, hoc vnicè flagito, vt diuina Voluntas in me ſemper, rebúſque creatis omnibus quàm integerrimè perficiatur. Miratus hæc vehementer antiſtes: Et amabo te, inquit, expone ſodes, quis tibi nuper ſenſus, an non vnà nobiſcum acerbè ferebas, cùm nefarius homo ignem ſubiecit noſtris ædibus, cùm ſtabulum & horreum, tam multum fru-

a Cæſarius Heiſterbacenſ. l. 10. mirac. c. 6. vixit ante CCCC. Annos.

frumenti & pecoris combuſtum, damno pænè irreparabili? Ad quæ cœnobita: Hoc, inquit, ſcias velim, Pater reuerende, nihil inde mœroris me contraxiſſe. Nam in more poſitum habeo, pro his talibus Deo gratias agere, cùm certiſsimus ſim, quicquid rerum fit, diuinâ permittente Prouidentiâ fieri, ídque omne in noſtrum emolumentum. Ideò curæ mihi non eſt, modicum an multum habeamus ſuſtentandæ vitæ: Deo fido, qui quemuis noſtrum æquè fruſtulo panis poterit nutrire, ac pane integro. Ita lætus dego & alacer. Hic Cœnobiarcha multa contradicere, & varijs quæſtionibus hominem vrgere, vt ſic ſuauiter exprimeret latentes animi ſenſus. Poſt varia: Quin imò, ait iſte, per quotidianam mei oblationem diuinæ Voluntati, eò deueni, vt ſi præſcirem ego, ad inferos me deijciendum decreto immutabili, Deo tamen refractarius eſſe nollem, modò ſimul liceret ſcire, ſic Deo viſum eſſe, ita Deum velle: imò etiam ſi oratione Dominicâ vel ſemel pronunciatâ diuinum illud decretum reſcindere poteſtas eſſet, ſanè id audere non vellem, ſed potius geminas has Deo preces admouerem, Vt æquiſsimam ſanctiſsimámque Voluntatem ſuam in me pergeret exſequi, &, Vt hanc vnam mihi gratiam faceret, quâ vetarer totâ Æternitate, diuinæ Voluntati quidquam contrarium cogitare. Cohorruit ad has voces Cœnobiarcha, & pænè in lapidem ſtetit, oborto vtrinque ſilentio. Demum: Ito, inquit, ito, mi Pater, & propoſiti huius tenaciſsimus maneto. Cælum extra cælum reperiſti, & hoc interpreteris gratiam pauciſsimis factam. Raræ immunitatis eſt à nemine turbari, à nemine lædi poſſe. Arcem quietiſsimam habitat, quiſquis ſe totum ad diuinam Voluntatem conformat.

§. III.

Ita cœnobitam ſuum à ſe dimiſit antiſtes, ipſe alto ſtupore defixus, hæc ſecum cœpit ratiocinari, &: Iam mihi liquet, ait, vnde huic viro, quem hominem ridiculum cenſebant, illa medendi gratia ſit. Hæc tanta cum diuinâ Voluntate coniunctio, ad hoc faſtigij ſuos euehit. Et quî poſsit Deus hunc talem hominem æternis flammis addicere? repugnat id infinitæ bonitati. Et ſanè fateri cogor, nec longum eſſe, nec difficile iter, ad hoc culmen ſolidiſsimæ Tranquillitatis: neque enim hîc opus inuſitatâ vitæ ſeueritate, non crebris ieiunijs, non prolixis vigilijs certandum, omne hoc negotium peragit vnicum generoſum VELLE, ſed hoc VELLE quotidie

instauran-

inſtaurandum, firméque ſtatuendum, contra diuinam Voluntatem prudenter nil vnquam admittere. Ita enim, inquit Chryſoſtomus, *Velle* efficit poſſe, vti *nolle* efficit non poſſe. Magna vis eſt voluntatis, quæ efficit nos poſſe quod volumus; & non poſſe illa quæ nolumus. *a*

Quòd ſi quis manè ita ſe Deo committat: O Dominus meus & Deus meus, ego me tibi offero in omne beneplacitum tuum: hodie ſciens prudénſque contra tuam Voluntatem nil agam: is tamen eodem hoc die aut vetitam ganeam, aut infame proſtibulum ſubeat, aut alijs ad vitia occaſionibus temerè ſeſe indulgeat, hic quidem homo cum Deo ludere, & alterâ panem, hac verò manu ſcorpionem porrigere cenſendus eſt. Ita prorſus diuinæ Voluntati ſubiectiſsimum ſe quidem polliceri, nihilominus aliorum opibus, aut famæ nominíque inſidias ſtruere, inuidiam in ſe ſponte admittere, ab irâ non præueniri, ſed illam vltro accerſere, hoc iocari eſt cum Deo, & vitiorum moram impellere, atque oſtium aperire vix dum rogantibus admitti. Et quodnam hoc amoris ſymbolum? amo te, ſed hunc à me colaphum accipe. Aut: non patiar me ſeparari à te, at cùm occaſio inuitat in rupis anguſto calle, quem verbis antè adeò demulſeram, iam manu deijcio in voraginem. At ſolemus pigerrimis nos vocibus defendere: *Non potui aliter.* His Chryſoſtomus reſpondens: Nec enim quiſquam, ait, poterit excuſari, quaſi voluerit, & non potuerit: cùm conſtet eum idcirco non potuiſſe, quia noluit, vt nolens volentis exemplo damnetur: & volens, quia impleuit quæ voluit, muneretur. *b*

a Chryſ. ſerm. de Zachæo, fine tomi ſecundi. b Chryſ. ſerm. de Zach.

§. IV.

Illud ergo colloquium inter duos religioſos viros, captu difficile non eſt: & fateri cogimur, viam nemini obſtructam, ad illum Tranquillitatis apicem; ad hunc paradiſum nemini occluſum oſtium; quiſquis hoc vnum poteſt, *Velle quod Vult Deus*, iam ingreſſus eſt; nullius aut ordinis, aut ſexûs, aut ætatis homines hinc arcentur. Verùm duo præcipuè in narrato colloquio capita ſunt inſtitutionis tam eximiæ, vt ea probè cepiſſe, ſit hîc palmam obtinuiſſe.

Primum: Altiſsimè animo imbibere, quicquid fit, diuinâ fieri prouidentiâ, quæ ad ſuum finem atque ad beatitudinem diſponit vniuerſa, prout ſecretiſsimo Dei iudicio placuit ab omni æuo. Omnia certâ, & in æternum dictâ lege decurrunt. Pulchrè de hoc Seneca:

Seneca: Cauſſa pendet ex cauſâ, inquit, priuata ac publica longus ordo rerum trahit. Ideò fortiter omne ferendum eſt: quia non, vt putamus, incidunt cuncta, ſed veniunt. Olim conſtitutum eſt, quid gaudeas, quid fleas: & quamuis magnâ videatur varietate ſingulorum vita diſtingui, ſumma in vnum venit. Accepimus peritura, perituri. Quid ita indignamur, quid querimur? ad hoc parati ſimus. Vtatur, vt vult, ſuis natura corporibus: nos læti ad omnia & fortes cogitemus, nihil perire de noſtro. [a]

Alterum: Facere quod in ſe eſt, cetera omnia diuinæ Prouidentiæ liberaliſsimâ confidentiâ transſcribere: ſorte ſuâ contentum viuere, de alienâ non inquirere, nec vlli beatiorem inuidere. Hæc ſunt quæ perducunt in propugnaculum Tranquillitatis inexpugnabile: hæc illa virtutum omnium panoplia eſt. Hanc verò nunquam induunt illi, qui caduca hæc amant, velut ſua & perpetua bona, & qui ſe propter illa ſuſpici volunt, qui diuinæ Prouidentiæ non ſatis fidunt: hi ad leuiſsimarum iniuriarum motus collabuntur; iacent & mœrent, cùm vanos & pueriles animos, omnis ſolidæ voluptatis ignaros, falſa & mobilia oblectamenta deſtituunt. At ille qui ſe lætis rebus non inflat, nec mutatis contrahit, diuinæ de ſe Prouidentiæ pleniſsimè fidit; aduerſus vtrumque ſtatum inuictum animum tenet, exploratæ firmitatis: omnium virtutum panopliâ munitus eſt. verbo: Vult quod vult Deus.

a Sen. de prouid. c. 5.

CAP. II.

Fierine poſſit, vt quis nunquam triſtetur, & an id arte illâ impetrandum, quâ noſtram diuinæ Voluntati conformamus.

SAlomon humanæ ſapientiæ pelagus, & magnum portentum, liberrimè pronuntiauit: Non contriſtabit iuſtum quicquid ei acciderit. [a] Loquitur ſapientiſsimus Rex de rebus fortuitis quæ bonæ menti contra quàm vult, obueniunt, perinde ſi dicat: Mala voluntaria, vti ſunt peccata & noxæ, virum bonum vtique ſollicitum habent & dolore afficiunt: at illa fortunæ ludibria, facultatum amiſſio, honoris iactura, valetudinis diſpendium, charorum funera virum iuſtum tam non affligant & angunt, vt hæc ſæpiſsime beneficij loco numeret, nec mala putet, ſed exercitium patientiæ credat, & pro ijs, vt par eſt, Deo gratias agat. Nam bonæ menti calamitas omnis, occaſio eſt virtutis. Quapropter Hugo, illud (quicquid ei

a Prou c. 12. v. 21.

accidérit)

acciderit) acutè expendens: Sicut accidens eſt, inquit, auctore philoſopho, quod adeſt & abeſt præter ſubiecti corruptionem: ita præſens tribulatio, & ærumna adeſt, & abeſt præter iuſti contriſtationem, & conturbationem.

Ceterùm, quòd erecto ac hilari animo vir iuſtus exteriora quæuis mala excipiat, Paulus locupletiſsimus teſtis: Repletus ſum, inquit, conſolatione, ſuperabundo gaudio in omni tribulatione noſtrâ. [a] Non in fame tantùm aut ſiti, non in vinculis ſolùm aut plagis, ſed in omnibus ærumnis & angoſtijs, *in omni tribulatione noſtrâ:* Neque leui tantùm lætitiâ afficior, ſed, *repletus ſum conſolatione, ſuperabundo gaudio*, etiam cùm virgis cædor, cùm lapidibus inſternor, etiam cùm naufragijs iactor. Turonenſis præſul Martinus à Seuero Sulpitio tot annis nunquam iratus, nunquam mœſtus eſt viſus, ſed pacatus ſemper ſibíque ſimilis. Ita ſanè non contriſtabit iuſtum, quicquid ei acciderit. Chryſoſtomus omni calculo ſententiam hanc confirmans: Nihil enim aliud, inquit, graue atque acerbum eſt, quam in Dei offenſionem incurrere. hoc ſublato, non afflictio; non inſidiæ, non aliud quidquam prudentem animam moleſtiâ afficere queat. Quin potiùs quemadmodum ſi exiguam ſcintillam in magnum pelagus injcias, eam protinus extinxeris: eodem modo moleſtia omnis quamlibet ingens, ſi in animum ſibi bene conſcium inciderit, confeſtim perit & euaneſcit. [b] Hic idem oris aurei doctor, vt rem quaſi oculis explicatiùs ſubijceret, mentem cælo conferens: Cælum, inquit, altius eſt imbribus ac pluuijs. Cælum quidem cùm nubibus obducitur, pati putatur, ſed nihil patitur. Sic & nos etiamſi putamur pati, nihil patimur, id eſt, triſtitiâ quaſi nubilis obduci putamur, ſed non triſtamur. Sed demus humanæ imbecillitati doloris aliquid & mœſtitiæ, ſed quale hoc aut quantum? Ambroſius: Eſto, inquit, in illis, hoc eſt, in laboribus, aliquid acerbitatis. Quem virtus animi non abſcondit dolorem? Neque enim profundum mare negauerim, quia vadoſa ſunt littora; neque cælum lucidum, quia interdum obtegitur nubibus; neque terram fœcundam, quia aliquibus locis ieiuna glarea eſt; aut lætas ſegetes, quia intermixtam ſolent habere ſterilem auenam. Similiter puta beatæ meſſem conſcientiæ interpellari aliquo acerbo dolore, tamen manipulis vitæ beatæ, ſi quid fortè accidit aduerſi atque amaritudinis, tanquam ſterilis auena abſconditur, aut tanquam lolij amaritudo frumenti ſuauitate obducitur. [c] Ergo, non contriſtabit

a 2. Cor. c. 7. v. 4. b Chryſ. hom. 1. in ep. 2. ad Cor. c Ambroſ. l. 3. de offic. c. 5.

ſtabit iuſtum quicquid ei acciderit. Sentiet triſtitiam, non conſentiet, tegetur nubibus cælum, non ſubuertetur; lolium miſcebit ſe tritico, ſed non nocebit. Non ſentire mala ſua non eſt hominis; at non ferre, non eſt viri.

§. I.

Neque ſolùm Chriſtiana ſapientia hoc capit: priſcis etiam hoc animi robur non ignotum. Verè cecinit Venuſinus vates:

Iuſtum & tenacem propoſiti virum,
Non ciuium ardor praua iubentium,
Non vultus inſtantis tyranni
Mente quatit ſolidâ:
Si fractus illabatur Orbis,
Impauidum ferient ruinæ. a

Suſque deque ferantur omnia, cælum ruat, ſub ruente hac mole cor Deo ſiſum non trepidabit. Ampliſsimæ promiſsiones ſunt quæ cor iſtud præmuniant. Deus proclamans: Nolite, inquit, tangere Chriſtos meos, b quos ego gratiæ meæ oleo inunxi: Et verè: Iuſtorum animæ in manu Dei ſunt, & non tanget illos tormentum malitiæ. c Zacharias: Qui tetigerit vos, tangit pupillam oculi mei. d Ioannes: Scimus, inquit, quia omnis qui natus eſt ex Deo, non peccat (violando charitatem letali noxâ e) ſed generatio Dei conſeruat eum, & malignus non tangit eum, f eâ ſcilicet vi quâ poſsit vincere.

Aſſyrius Rex Sennacherib omnes Iudææ ciuitates expugnauit, Hieroſolymam non potuit, imò nec obſedit, imò nec quidem vidit. Dilertè affirmat Iſaias: Hæc dicit Dominus de Rege Aſſyriorũ, non intrabit ciuitatem hanc, & non iaciet ibi ſagittam: & non occupabit eam clypeus, & non mittet in circuitu eius aggerem: g Ita prorſus vir iuſtus, cuius lex Voluntas Dei, vndique inexpugnabilis eſt, *non contriſtat eum quicquid ei accidat*, licet omnia membra torqueat dolor, licet paupertas vrat, licet mille premant ærumnæ, ille tamen erecto celſoque animo Deum arctiſsimè ſtringit, & etiam tunc ad diuinam Voluntatem ſeſe conformat ex toto. Et quippeni hoc poſsit? libera habet charitatis brachia, nullis vnquam, ſi nolit, catenis vincienda, æternis amplexibus, modò velit, inhæſura diuinæ Voluntati.

Memorant virum eruditione ac virtute magnum, vbi res in maximâ eſſet difficultate, ſolitum dicere: *Salue amaritudo amariſsima, omnis*

a Horat. l. 3. carm. Ode 3. b Pſal. 104. v. 15. c Sap. c. 3. v. 1. d Zach c. 2. v. 8. e Vide Nicolaum Serarium in hunc locum. f 1. Ioan c. 5. v. 18. g Iſa. 37. v. 33.

omnis gratiæ benedictioniſque plena. Quid hoc aliud quàm cum Socrate philoſopho cicutam haurire ridendo? Meliùs dixero: quid hoc aliud quàm cum Apoſtolo Andreâ crucem amplecti vel eminus ſalutando? Hac certè ratione propter hortum, vt aiunt, ſalutamus & ſepem; & propter fructus, amamus & arborem.

§. II.

Obijcias: Hæc in ſcholis diſſerimus, aliter domi viuimus. Fames, infamia, bonorum iactura, morborum ſæuitia neminem exhilarant, neque enim leniter iſta feriunt: ferreus ſit cuius hilaritatem non ſubruant hi arietes.

Da veniam, mi homo, videris ex familiâ eſſe amicorum Iobi, quibus ille in os: Conſolatores, inquit, onerosi omnes vos eſtis. Verboſi amici mei, ad Deum ſtillat oculus meus. Stillat, non nego, & hoc non voluptatis eſt; ſed ſtillat ad Deum, hoc ſolidi eſt gaudij. Deus non proijciet ſimplicem, nec porriget manum malignis. Donec impleatur riſu os tuum, & labia tua iubilo. Ecquid vultis? Manus Domini tetigit me. a Ab hac manu feriri, beatius eſt, quàm à quauis aliâ mulceri. hæc Domini manus perſanat vel ſolo tactu; feriendo non morbum ſed ſalutem, non mortem adfert, ſed vitam. Hæc amicis ſuis Iobus, hæc & ego tibi. Simul etiam quæro: Si quis ferreâ chirothecâ te cædat, & ſanguinem eliciat, nunquid in ius ambulare coges chirothecam? manus fecit. nunquid manum ad tribunal rapies? homo te læſit: ita Deus manum quâ ferit, chirothecâ tegit iam ſcorteâ, iam ligneâ, iam & ferreâ; modò fame punit, modò infamiâ, nunc illum in te hominem immittit, nunc alium; quandoque per cognatos, per domeſticos, per fratres te caſtigat. Quid iam tibi vis? eadem Dei manus eſt, idem Deus qui ferit, ſed aliter atque aliter, per alios atque alios te cædit. Quid tu iam blateras, homo? ille nebulo mihi hanc inuidiam conflauit; trifurcifer iſte in has anguſtias me coniecit; hic tenebrio & gratiam mihi & pecuniam ſubduxit. Quid quæſo hîc ais, inſane? quid contra chirothecam litigas? manum attende, Deum aſpice percutientem, Deus hæc omnia fecit. Non recordaris, cuius te ſuprà monuerim? ſiluiſſe, imò & obmutuiſſe ſanctiſsimum regem, hoc vnum cogitando: *quoniam tu feciſti.* Eccleſiaſtes de bonâ malâque die diſſerens: Sicut enim hanc, inquit, ſic & illam fecit Deus, vt non inueniat homo contra eum iuſtas querimonias. b Cur igitur non Deo id ſaltem laudis tribuimus quod chirurgo, qui vtitur ſcalpello

a Iob. c. 16. v. 2. & c. 8. v. 20. b Eccleſ. c. 7. v. 15.

ſcalpello dextrè vomicam rupit: Optimè (dicimus) mi magiſter, ab hoc vulnere quod feciſti, ſanitatem ego ſpero. Medicum quoque laudamus, qui Theriacæ ſuæ viperam miſcet ſaluberrimo effectu: in Deo cur improbemus, ſi ſuis pharmacis humanas noxas & iniurias admiſceat? Hoc ſciamus, conſtare illi facti ſui rationem, etiam cùm de eâ nihil nobis conſtat. At interim in Deum occultè queruli muſsitamus: O Domine quàm acerbè percutit manus tua, nimis valida tibi brachia ſunt ad verberandum. O Chriſtiane, ne Deum accuſa, nimis eum eſſe validum ad verberandum; tu nimis delicatus es ad tolerandum: ſi te libet tantùm aura triſtior, ſi quis tibi ſaniem extracturus adſit, occidendum te putas. Iuſtus quaſi fundamentum ſempiternum: Iuſtus in æternum non commouebitur. *a* Tandem ibi conſiſtit, vbi nil eum pellat, vbi nil terreat. Non contriſtabit iuſtum quicquid ei acciderit.

a Prou. c. 10. v. 25. & 30.

§. III.

Seneca ſuo Lucilio: Nolo, inquit, tibi vnquam deeſſe lætitiam. Volo illam tibi domi naſci: naſcetur, ſi modò intra teipſum ſit. Ceteræ hilaritates non implent pectus, ſed frontem remittunt: leues ſunt. niſi tu fortè iudicas illum gaudere, qui ridet. Animus debet eſſe alacer & fidens, & ſuper omnia erectus. *a* Ita prorſus eſt: Animus ſit ſuper omnia erectus ad Deum, à nutu & Voluntate diuinâ ſic pendens, vt illum nec extollant fortuita, nec frangant; & cui vera voluptas ſit, voluptatum contemptio. Hunc animum ita liberum, ita interritum ac ſtabilem, extra turpem metum, extra cæcam libidinem, & fœdas cupiditates poſitum, cui vnum bonum ſit Deus & Voluntas diuina, vnum malum auerſio à Deo & diuinâ Voluntate: hunc, inquam, animum non contriſtabit quicquid ei acciderit; hunc ita fundatum, neceſſe eſt, velit nolit, ſequatur hilaritas continua, & lætitia alta, atque ex alto veniens. *b* Reliqua gaudia aut turpia ſunt aut infirma & extra hominem. Atque hæc quibus delectatur vulgus, tenuem habent ac perfuſoriam voluptatem: & quodcunque inuecticium gaudium eſt, fundamento caret. Aliter planè in viri iuſti gaudio eſt. Nam, Senecâ teſte, illud ex ſe ortum, fidele firmúmque eſt, & creſcit, & ad extremum vſque perſequitur. Obſerua (ad extremum vſque perſequitur) quod vel ipſi Rationi clarum, ſola enim virtus præſtat gaudium PERPETVVM, ſecurum: etiamſi quid obſtat, nubium modo interuenit,

quæ infra feruntur, nec vnquam diem vincunt. *a* Nam revera talis eſt animus diuinæ Voluntati affixus, qualis Mundi ſtatus ſuper Lunam:

Et purum nullâ temeratus nube ſerenum b

Siquidem illa pars Mundi ſuperior & ordinatior, nec in nubem cogitur, nec in tempeſtatem impellitur, nec verſatur in turbinem; omni tumultu caret. Eodem modo animus diuinæ Voluntati conſtanter inhærens, quietus, & in ſtatione tranquillâ collocatus, modeſtus & compoſitus eſt: non contriſtabit illum, quicquid acciderit. Neque verò Hilaria & Saturnalia ſemper agitabit, aut Bacchanalia viuet vir ille iuſtus: placidum & occultum illud gaudium eſt, & cum grauitate, imò ſeueritate coniunctum. Neque enim aliud eſt, quàm interior quies, & pax & concordia animi, & magnitudo cum manſuetudine. Quæ malis aut ſtultis abſunt: vbi cupiditates ipſæ ſibi obſtrepunt aut pugnant, & ſemper in eorum animis velut legiones & caſtra fœdarum, aut acerbarum cogitationum. Mens bona & diuinæ Voluntati in omnibus obſecundans, nunquam malis ſuis ingemiſcit, fortuita hæc deſpicit, quicquid accidat, boni conſulit, in bonum vertit; nunquam de Deo queritur. Hæc illa eſt quies mentis in tuto collocatæ & ſublimitas; hoc illud ex notitiâ diuinæ Voluntatis & obſequentiâ gaudium tam grande & immotum, vt non contriſtet iuſtum, quicquid ei acciderit. Nam quod Sapientia in Sacris loquitur, idem Voluntas diuina pollicetur: Qui me audierit, habitabit cum fiduciâ, & requieſcet abſque timore, ab omni malo. *c* Chriſtianus doctor hæc conſignet Ambroſius: Non frangitur ſapiens doloribus corporis, nec vexatur incommodis; ſed etiam in ÆRVMNIS BEATVS manet. Quia non in delectatione corporis, vitæ beatitudo, ſed in conſcientiâ purâ ab omni labe. *d*

a Sen. epiſt. 28. & 98. b Lucan. c Prou. c. 1. v. vlt. Interpret. ſeptuag.
d Ambr. l. 1. de Iacob. c. 8.

§. IV.

Itaque ſentit ærumnas vir iuſtus, ſenſum enim hominis nulla exuit virtus: ſed non timet, & inuictus dolores ſuos ex alto ſpectat. Clariſsimè Romanus Sapiens: Nihil, inquit, accidere bono viro, mali poteſt. *a* Quaſi reſpondeat, Aduerſi aliquid, fateor: nihil mali. & in eo tu erras. Quemadmodum tot flumina non mutant ſaporem maris, nec remittunt quidem: ita aduerſarum impetus rerum, viri fortis non vertit animum. Manet in ſtatu, & quicquid

a Senec. l. de prouid. c. 2.

euenit,

uenit, in ſuum colorem trahit. Eſt enim omnibus externis potentior: nec hoc dico, non ſentit illa: ſed vincit, & alioquin quietus placidúſque contra incurrentia attollitur. Omnia aduerſa exercitationes putat. Talis profectò Iobus, talis rex Dauid. Nam etſi ambulauero, inquit, in medio vmbræ mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es. *a* Si Deus pro nobis, quis contra nos? *b* Si Deus pro me, aiebat Paulinus, tunc etiam aranearum telæ inſtar triplicis muri mihi erunt: ſi contra me Deus, tunc ipſum hoc ſubtiliſsimum textum plus impedire poterit quàm vllus murus. Ita Felix Nolanus presbyter, cùm idololatris impia ſacra obiectaſſet, facto in ſe impetu, in duorum parietum anguſtias ſe abdidit. qui aditus cùm prę expanſis repentè aranearum telis obductus videretur, nemini recentis latebræ ſuſpicionem reliquit.

Verè, Clamauerunt iuſti & Dominus exaudiuit eos. & ex omnibus tribulationibus eorum liberauit eos. *c* Orbi hoc faſſus Dauid: Exquiſiui dominum, inquit, & exaudiuit me, & ex omnibus tribulationibus meis eripuit me. Ergo, Benedictus Deus qui conſolatur nos in omni tribulatione noſtrâ, vt poſsimus & ipſi conſolari eos qui in omni preſſurâ ſunt. *d* Non contriſtabit iuſtum, quicquid demum accidat. Nam vti pupillam Chriſti tangere nemo poterat, niſi is à quo Chriſtus eam voluiſſet tangi, ita homini probo certiſsimum, nec pilum ſibi poſſe ſubtrahi, ni Deus id velit. Quòd ſi Deo placere quid ſcierit, mox adeſt & exclamat: Fiat voluntas tua, ſicut in cælo & in terra: non contriſtabit me, quicquid à diuinâ voluntate obtigerit. Ideò Iſaias vates velut nuntios emittit ad omnes probæ mentis homines, & dici eis imperans: Dicite iuſto, inquit, QVONIAM BENE. *e*

Verùm, ô mi Iſaia, viro huic chariſsima vxor mortua eſt. Nihilominus, inquit, dicite illi, *quoniam bene.* At domus illi combuſta eſt: Idem hoc illi dicite, *quoniam bene.* At officio & omni gratiâ priuatus eſt: *quoniam bene.* Sed magnam fecit iacturam honoris. *Necdum malè.* At iam omnium liberorum funera ſpectauit: Dicite illi non minus, *quoniam bene.* At maximam pecuniæ ſummam perdidit: *quoniam bene.* nam ipſe periſſet, ni prius ipſius pecunia.

Iacob ſub dio dormiit, terra ei in cubile, ſaxum in ceruical fuit: rigidus ſomnus, fateor, ſed vidit huc illuc euntes & redeuntes Angelos, & Deum ſcalarum capiti accliné. *f* Multis omnia videntur ſa-

a Pſal.22.v.4. b Rom.c.8.v.31. c Pſal.33.v.18. d 2.Cor.c.1.v.4.
e Iſ.c.3.v.10. f Gen.c.28.v.12. & 13.

xea, ſciunt tamen circa ſe vigilare inſomnes Angelos, & Deum ærumnarum ſuarum aſsiduum ſpectatorem reſpiciunt, ideò non contriſtat illos quicquid eis accidit. Iuſtus quaſi leo confidens, abſque terrore erit. *a*

Alphonſus, ille Neapolis & Aragoniæ Magnus Rex, qui iam ſenex Liuium & Cæſarem quotidie legit, epiſtolas Senecæ in Hiſpanicum idioma tranſtulit. & ne putes, Lector, in profanis ſolùm ſcriptoribus eum ſtudioſè volutatum, hic vir hic eſt, qui tota biblia, vetus & nouum Teſtamentum vnà cum commentarijs decies quater, non obiter ſed preſſo veſtigio euoluit: hic, inquam, Rex virtute & eruditione tantus, inter tot alia, diuinum hoc documentum poſteris reliquit. Siquidem interrogatus quemnam in hoc Orbe iudicaret beatum, reſpondit: Hunc ego prorſus beatum iudico in hac vitâ, qui ſe ipſum Domino Deo ſummâ pietate & affectu committit, & omnia quæ illi eueniunt, non aliter quàm rem à Deo factam laudat, & acceptat. *b* Non hoc oraculum dicamus, & vocem cælo lapſam? non veriùs, non ſanctiùs dixerit è cælo Angelus.

a Prou.c.28.v.1. b Panormitan.in vitâ Alph.

§. V.

Heraclides Alexandrinus memorat veniſſe ſe ad Dorotheum ſexaginta annis in cauatâ rupe ſanctiſsimè agentem. Ab hoc ad fontem miſſus hauriendæ aquæ, ſerpentem vidit innatantem pu[illegible], & mox pedem retulit cum vacuâ hydriâ. Subridens Doro[illegible], & hominem diutule intuitus, capite leniter concuſſo: Si [illegible]eus, inquit, diabolo permittat in omnes puteos deijcere viperas, tunc omni potu abſtineas? Mox è ſpecu progreſſus ad fontem, hauſit aquam, cruce ſignauit, & propinans Heraclidi: Vbi crux, inquit, ibi artes Satanæ iacent. Iuſtus quaſi leo confidens, abſque terrore erit: Nec contriſtabit iuſtum quicquid ei acciderit. *a*

Sed vt quæ hic verba ſunt, fiant opera, duplex hoc loco conſilium ſuppeditat Chryſoſtomus. *b* Primum: Cùm in corpore dolor diuerſus vrget, plerunque ſit vt alter præ altero non ſentiatur, vt qui læſum & ſuppurantem habet digitum, ſimul tamen è ſtomacho aut capite grauiter laborat, de digito tacet, ſtomachi aut capitis dolorem queritur: Ita, inquit Chryſoſtomus, ſi te iactura pecuniæ, aut honoris & famæ, aut alia quæuis calamitas dolere iubeat, tu dolorem de peccatis excita & ingemiſce; cogita Chriſti ad columnam cæſi, per vias tracti, in crucem appenſi contumelias & cruciatus

a Heraclidis paradiſus c.1. b Chryſ.hom.5.ad pop.

ciatus infandos, ſimul etiam noxis tuis ſupplicium deberi agnoſce. Hic dolor alterum ſentiri prohibebit, mitigabit certè ſi ſentiatur. Ideò Chriſtus: Nolite, inquit, timere eos qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere: ſed potiùs timete eum qui poteſt & animam & corpus perdere in gehennam, [a] Vult Dominus timorem vinci timore, & illum ab iſto conſumi, vt non contriſtet iuſtum quicquid ei acciderit.

Alterum: Emplaſtrum parti læſæ applicandum non ſanæ, nec ei cui non congruit: Collyrium oculis medetur non brachijs, catapotium ſtomacho recipiendum, non eo pes obligandus, malagma vlceri, non vicinæ parti imponendum: ita prorſus Triſtitia nec damno pecuniario, nec honoris diſpendio, nec morbo aut horum malorum vlli medetur. Mœrore te conſice, omnia lacrimis imple, & nec hilum proficies; non pecuniam, non honorem, nec valetudinem luctu reuocabis, ſed damnum augebis & dolorem. Huius rei cauſſa hæc: Triſtitia proprium remedium eſt peccati, hæc lues hoc antidoto curatur; hoc malagma huic vlceri applica; peccaſſe triſtare, non numos perdidiſſe. Chryſoſtomus ſolertiſsimè nos huius commonefaciens: Mulctatus, inquit, eſt quiſpiam pecuniâ; triſtatus eſt, mulctam non emendauit. Filium quis amiſit; doluit, mortuum non reſuſcitauit. Flagellatus eſt quis; doluit, contumeliam non reuocauit. In morbum quis incidit grauiſsimum; doluit, morbum non ſuſtulit, ſed difficiliorem reddidit. Vides horum nulli prodeſſe triſtitiam? Peccauit quis; triſtatus eſt, peccatum deleuit, diſſoluit debitum. [b] Clariſsimè Paulus: Contriſtati eſtis, inquit, ſecundùm Deum, vt in nullo detrimentum patiamini ex nobis. Quæ enim ſecundùm Deum triſtitia eſt, pœnitentiam in ſalutem ſtabilem operatur: ſæculi autem triſtitia mortem operatur. [c] Ergo Triſtitia, & pharmacum, & venenum eſt; refert, quâ ratione vtaris illâ. Ergo repeto millies: Non contriſtabit iuſtum quicquid ei acciderit.

a Matth.c.10.v.28. b Chryſ.hom.5.ad pop. c 2.Cor.c.7.v.10.

Cap. III.

Humanæ voluntatis cum diuinâ Conformitatem, Deo gratiſsimum eſſe ſacrificium.

POſt Agnum cæleſtem quotidie offerri ſolitum, voluntatis propriæ oblationem gratiſsimum Deo ſacrificium eſſe aſſerimus. [a] Hieronymus ad Lucinium, optimè diſtinguens: Aurum depo-

nere, inquit, incipientium eſt non perfectorum: fecit hoc Crates Thebanus, fecit Anthiſtenes: ſeipſum offerre Deo, propriè Chriſtianorum eſt. *a* Totum Deo dedit qui ſeipſum obtulit. Et hoc vnum vnicè Deus ambiens: Præbe, inquit, fili mi cor tuum mihi. *b* Omnia dediſſe cenſeberis, vbi hoc dederis.

a Hier. epiſt. 28. ad Lucin. & epiſt. 103. ad Paulin. b Prou. c. 23. v. 26.

§. I.

Vt autem hæc cordis ſeu voluntatis oblatio Deo grata ſit, in gratiâ neceſſe eſt ſit ille qui hæc offert. Baſilius in illud ſacri carminis: Afferte Domini filij Dei, afferte filios arietum: Prius, inquit, ſis filius Dei, quam ea offeras quæ grata ſint Deo. *a* Saltem dolere debes excidiſſe te gratiâ, & conari redire: Cor contritum & humiliatum Deus non deſpiciet. Præclariſsimè Auguſtinus: Vellem, inquit, vt nihil aliud agerem quàm reddere me, cui me maximè debeo, atque ita Deo fieri, quod ait Poëta, *b* amicum mancipium Domino. *c* Ad hoc omnes alios exhortatus: Conſtanter, inquit, Deo crede, eique te totum committe, quantum potes. Noli eſſe velle quaſi proprius, & in tuâ poteſtate, ſed eius clementiſsimi & vtiliſsimi Domini te ſeruum eſſe profitere. Ita enim te ad ſe ſubleuare non deſinet, nihilque tibi euenire permittet, niſi quod tibi proſit, etiamſi neſcias. *d* Idem alibi luculentè hoc confirmans: Nihil, inquit, gratius ei poſſumus offerre, quàm vt dicamus, quod dicitur in Iſaiâ, POSSIDE NOS. *e* Sunt qui ceram voueant aut oleum ad concinnandas in templis lampades. Aliquot ſeſtertiorum ſunt hæc vota, ideò non optima nec perfecta. Alius abſtinentiam vouet à vino, aut liberaliùs largiri ſtipem conſtituit: pretioſum votum, non tamen omnium optimum. quid enim hîc pauperes faciant? ergo melius reſtat. Non eligit Deus oleum tuum aut ceram tuam, ſed hoc quod redemit, animam tuam, hanc illi offer. Et ſi me interroges, quomodo animam meam, quam ipſe habet in ſuâ poteſtate, illi offeram? Reſpondebo: moribus ſanctis, cogitationibus caſtis, operibus fructuoſis. Sic Anna ſuum Samuelem obtulit, ſic Ieſum beatiſsima Virgo: ſic Ioannes Baptiſta infans oblatus eſt: Ita Gregorius Nazianzenus, ita Dominicus, Bonauentura, Bernardinus, Bernardus, à parentibus oblati Deo, in viros ſanctiſsimos euaſerunt. Quòd ſi tantopere proſit offerri ab alijs, quantum proderit offerri à ſeipſo; quod integer.

a Baſil. in Pſal. 28. b Horat. l. 2. ſat. 7.
c Aug. tom. 1. l. de quantitate animæ c. 20. d Idem tom. 1. l. 2. ſoliloq. c. 15.
e Idem in Pſal. 13[?] initio & ſerm. 3. de Natiu. Dom.

integerrimè rex Dauid executus: Voluntariè, inquit, ſacrificabo tibi. *a*

Hoc ipſum mirificè placet cuique noſtrûm, ſi quis ſe nobis oblatione tam liberali deuoueat. Socrati olim cùm multa multi pro ſuis quiſque facultatibus offerrent: Æſchines pauper auditor, Nihil, inquit, dignum te quod dare tibi poſſim inuenio: & hoc vno modo pauperem me eſſe ſentio. Itaque dono tibi quod vnum habeo, Me ipſum. Hoc munus rogo, qualecunque eſt, boni conſulas, cogitéſque alios cùm multum tibi darent, plus ſibi retinuiſſe. Cui Socrates: Quid ni tu, inquit, mihi magnum munus dederis, niſi fortè paruo te æſtimas? Habebo itaque curæ vt te meliorem tibi reddam quàm accepi. Vicit Æſchines hoc munere Alcibiadis parem diuitijs animum, & omnem iuuenum opulentorum munificentiam *b* Vides quomodo animus inueniat liberalitatis materiam, etiam inter anguſtias? Non quanti quæque ſint, ſed quali dentur animo, quàm pronâ voluntate perſpiciendum. Multum dat Deo, imò dat omnia qui quotidie ſe ſuámque voluntatem diuinæ penitiſſimè transſcribit Et hoc diebus ſingulis non ſemel duntaxat iterúmque faciendum, ſed ſæpius, ſed centies, & millies, tunc præſertim cùm quis mutari ſe ſentit aut impugnari, cùm quippiam ſucceſſu carere, aut feliciter ſuccedere animaduertit, tunc clamandum: O Dominus meus, & Deus meus, ego me tibi offero in omne beneplacitum tuum: fiat Voluntas tua. Hoc aduerſis rebus patientiam, proſperis ſobrietatem & moderationem conciliat. Hoc, etſi omnia teterrimè cadant, hominem afflictum retinet, ne in voces impias & impatientiam prolabatur, hoc meritum auget, hoc homini Deum mirificè propitiat, hoc ſcutum eſt aduerſus omnem calamitatem.

a Pſal. 53. v. 8. b Seneca l. 1. de beneſ. c. 8.

§. II.

Bernardus hoc omnibus perſuaſurus: Non habeo, inquit, niſi minuta duo, imò minutiſsima, corpus & animam, vel potiùs vnum minutum, voluntatem meam: & non dabo illam ad voluntatem illius, qui tantus tantillum tantis beneficijs præuenit, qui toto ſe totum me comparauit? Alioquin ſi illá retinuero, quâ fronte, quibus oculis, quâ mente, quâ conſcientiâ vado ad viſcera miſericordiæ Dei noſtri. *a* Chryſoſtomus de beato Paulo quotidie ſeipſum offerente: Abel, inquit, obtulit ſacrificium, & inde laudatur: ſed ſi

 Pauli

a Bern. ſerm. de quadruplici debito, poſt med.

Pauli hoſtiam adducamus in medium, quàm cælum à terrâ ſuperior erit. Non enim oues offerebat aut boues, ſed ſemetipſum per ſingulos dies dupliciter immolabat &c. Neque verò his tantùm ſacrificijs contentus fuit, ſed quia ſeipſum conſecrauerat Deo, etiam Orbem vniuerſum ſtuduit offerre.ª Hinc igneus iſte vir, à ſui ipſius oblatione tam alacer nullum fugiebat laborem, nulla horrebat pericula, ad omnia pro Deo ſuſtinendâ paratiſsimus.

Æuo Diocletiani, Epictetus presbyter & Aſtion, religioſiſsimam vitam agentes in Oriente, à Latroniano Almiridenſium duce comprehenſi, in carcerem ducti ſunt. Hîc Epictetus: Si craſtino, inquit, nos iudex in quæſtionem rapuerit, mi optime Aſtion, & de nomine, parentibus, patriâ interrogarit, hoc vnum ei reſpondeamus: Chriſtiani ſumus, hoc nomen nobis, hoc genus, hoc patria. Quòd ſi tormentis lacerari nos Deus voluerit, nil aliud in tormentis, niſi hoc vnum dicamus: domine Ieſu, tua Voluntas ſemper in nobis fiat. Poſtero die ad tribunal medio foro apparatum euocantur è carcere. Latronianus pro tribunali ſedens, vniuerſo populo inſpectante, quærere inſtituit, vnde domo, gente, patriâ eſſent. Ad quæ Epictetus: Chriſtiani ſumus, inquit, & parentibus editi Chriſtianis. Non hoc quæro, ait Latronianus, nomina veſtra edite; ſectæ veſtræ perfidiam iam antè noui. Hîc iterum ſancti martyres: Chriſtiani ſumus, Chriſtum Ieſum adoramus; deteſtamur idola. His auditis, excandeſcens iudex imperat deueſtitos immaniter cædi. Illi elatis in cælum oculis inter cruentas plagas exclamant: domine Ieſu, tua Voluntas fiat in nobis. Hîc Latronianus acerbè inſultans: Vbi eſt, inquit, defenſor ille veſter, cuius auxilium imploratis? veniat, & vos meis manibus ſubducat. Poſt quæ denuò ſancti martyres exclamant: Chriſtiani ſumus; fiat Voluntas Dei noſtri in nobis. His vocibus in rabiem efferatus iudex, in equuleum iubet attolli martyres, & vngulis ferreis atrociter laniari. Sed neque hîc aliæ voces extorqueri poterant, quàm hæ ipſæ: Chriſtiani ſumus, ô tyranne Latroniane, fiat Voluntas Dei noſtri in nobis. Iudex, ſic vinci, turpe ſibi ratus, ardentes faces ſuſpenſis admoueri præcipit. Neque tamen iam aliæ voces auditæ quàm antè: Chriſtiani ſumus; fiat Voluntas Dei in nobis. His perfuncti cruciatibus reducti ſunt in vincula. Spectatâ hac tragœdiâ Vigilantius, aſſeſſor iudicis, poſtquam toties ingeminari audijſſet illud: Chriſtiani ſumus, fiat voluntas Dei in nobis; in eam ſemet perſuaſionem

a Chryſoſt. tom. 3. ad finem hom. 1. de laud. S. Pauli poſt init.

ſionem adduxit, miræ virtutis incantamentum hoc eſſe, quod omnem doloris vim eneruaret, & in ipſis ſupplicijs ſupplicia ſentiri prohiberet. Hæc ipſa igitur verba, tanquam potentiſsimum carmen in omnem noxam, aſsiduè repetere, nec aliud ſtans, ſedens, ambulans, domi, foris, cubitum ſecedens, aut toro ſurgens pronuntiare quàm hoc ipſum: Chriſtiani ſumus, fiat voluntas Dei in nobis. Triduum ſic exegit, Deo ipſius velut infantis non mali miſereſcente. Quartâ demum die, arcanâ vi motus in publicum proſilijt, & palàm vociferari cœpit: Chriſtianus ego ſum, ô tyranne Latroniane, fiat voluntas Dei noſtri in nobis. Admiſſus in carcerem ad martyres, Chriſtianis ſacris imbutus eſt cum omni familiâ; qui vt ſuis doctoribus gratus eſſet, eos poſtmodum capite plexos ſepelijt. Proximâ ab hac die Latronianus Epictetum presbyterum & Aſtionem in conſpectum iubet produci, & iam vulpem induens: Num Dijs, inquit, facitis? an etiamnum inſaniam veſtram perſeueratis: Cui Epictetus: Fruſtra es, Latroniane, Erebi monſtra non colimus: vitam nobis potiùs extorſeris quàm mentem hanc. Diximus, & vſque millies ac millies dicemus: Chriſtiani ſumus; fiat voluntas Dei in nobis. Hîc demum Latronianus velut leo irrugire, & ad ferales miniſtros: mox, inquit, huc acetum & ſalem; faxo, ſentiant improbi ſe vulneratos eſſe. Et vos ne parcite; laceros artus aceto & ſale confricate. Verùm nec voculam à prioribus mutarunt martyres: eadem vtriuſque conſtantiſsima profeſsio: Chriſtiani ſumus; fiat voluntas Dei in nobis. Sed ab his cruciatibus illæſi, denuò in carcerem contruſi ſunt, è quo poſt triginta demum dies educti, & ora ſaxis contuſi, atque fraxineis virgis crudeliſsimè cæſi ſunt. Verùm idem etiamnum clamabant ambo: Domine Deus noſter, tua voluntas fiat in nobis. Tandem in eos ſuprema ſententia dicta, vt extra vrbem capite pœnas expenderent. Dum ducerentur, his ſeſe mutuis vocibus animarunt: Laudate nomen domini quia facta eſt voluntas Dei noſtri in nobis per omnia. Cùm ad ſupplicij locum perueniſſent, ſuum illud ingenti voce proclamarunt: Benedictus es domine Deus patrum noſtrorum, & laudabilis, & ſuperexaltatus, eò quòd non humana, ſed tua Voluntas per omnia facta eſt in nobis. Iam iámque ſecuri erant feriendi, cùm inter generoſiſsimos athletas nobile certamen ortum, vter gladium prior exciperet, altero alteri primas deferente honoris cauſsâ. Hîc Epictetus vir ſexaginta annorum, & iam canis inſperſus, ætatis auctoritate vſus, cupere ſe dixit præmitti Aſtionem.

nem. neque diu refragatus Aſtion: O mi Pater, inquit, & ô ſacerdos Dei venerande, fiat voluntas Dei, & tua. Dixit, & animâ Conditori commendatâ, caput amputandum præbuit. Epictetus pronum ſe abijciens in Aſtionis cadauer, illúdque arctè complexus, caput & ipſe dedit auferendum. Ita vterque ſanctiſsimè finijt.

a Vide Roſvveid. de vitis Patrum l. 1. c. 12. & ſeqq. vſque ad 20.

§. III.

En ſpecula duo terſiſsima, in quibus mirificè relucet deuotiſſima voluntas ergo diuinam Voluntatem. Ita prorſus ſe quiſque comparet, vt quantumcunque dura experiatur, aſsiduè tamen hoc ipſum ingeminet: Chriſtianus ſum, fiat in me Voluntas Dei: Equidem iſta mihi difficillima, & toleratu grauiſsima videntur, ſed fiat Voluntas Dei: Equidem tam triſtia non expectabam, ſed fiat voluntas Dei: Equidem hic homo mecum iniquiſsime agit, ſed fiat in me voluntas Dei.

Dux militiæ fortiſsimus Iehu ſcripſit litteras, & miſit in Samariam ad optimates ciuitatis. At illi non diu morati, ſed quàm primùm ad Iehu legatos deſtinarunt qui ſuo loco dicerent: Serui tui ſumus, quæcunque iuſſeris faciemus, quæcunque tibi placent fac. a Et quoties ad nos optimus Deus mittit litteras, monétque variè, ſuámque nobis Voluntatem proponit ſectandam? Quid iam ſinguli noſtrûm aliud renuntiari iubeant quàm hoc ipſum: Serui tui ſumus, quæcunque iuſſeris faciemus, quæcunque tibi placent, fac. Ideò beatus Antonius ſuis identidem ingerens: Si ſemper, aiebat, Dei manibus omnia commiſerimus, nullus dæmonum ad expugnandum valebit accedere.

Elias Thesbites cum Baalis ſacerdotibus contendebat, vtra pars verum Deum coleret: Ad eam demum pactionem res venit, vt pars illa vinceret, cuius hoſtiæ igne cælitus libarentur. Cúmque ſacrificuli diu multúmque clamaſſent, neque tamen vllum vel indicium igniculi à Baale ſubmiſsi ſe proderet. Elias, omnes ſuæ victimæ partes perfundi præcepit aquâ, & mox ignis cælo delapſus, omnem victimam conſumpſit. Quantum, obſecro, vbique laboris & fatigationis, quantũ clamoris & perturbationis eſt apud plurimos Chriſtianorum? ſudatur & algetur, curritur & certatur, nulli parcitur induſtriæ, at enim plerunque deeſt ignis, vera in diuinam Voluntatem deuotio. Rarò & frigidè precamur, Fiat voluntas tua domine, fiat. Ita ſæpius & clamamus, & ſacrificamus, ſed fruſtra, quia ſacrificium nobiliſsimum, propriæ voluntatis oblationẽ non curamus.

Maca-

a 4. Reg c. 10. v. 4. & 5.

Macarium olim duo quidam rogarunt, doceret ſe orare. Quibus ille: Non hîc opus, inquit, multâ verborum copiâ. manus ad Deum crebriùs pandendæ, clamandúmque: Domine Deus, quomodo vis, & ſicut tibi placet, ita fiat. Siquidem ipſe nouit quæ nobis expediant. *a* Optimus orandi modus. Nam & Pachomius aſsiduè precabatur, vt domini Voluntas in omnibus impleretur.

Narrat Alphonſus Salmero, fuiſſe hominem qui orationis loco, totum ordine alphabetum recitarit (vtique perplexâ neceſsitate preſſus) & hanc appoſuerit clauſulam: Domine, iunge Tu litteras, & quod tibi magis placet, mihique magis expedit, largire. *b*

Eſt ergo hæc humanæ voluntatis cum diuinâ concordia, ex ijs omnibus quæ quis Deo poteſt offerre, maximum, Deóque acceptiſsimum ſacrificium ac holocauſtum. in alijs enim omnibus ſua duntaxat, in hoc offert homo ſeipſum: in alijs ex parte ſolùm ſeu temperantiâ, ſeu liberalitate, ſeu patientiâ ſe domat, in hoc autem plane totum ſe dat, vt de ſe rebúſque ſuis diuinum arbitrium diſponat, quo modo, & quando voluerit, nullâ re ſibi nec minimâ reſeruata vel exceptâ. Ac proinde quantum pars differt à toto, tantùm differt & hoc ſacrificium à ceteris omnibus.

Hîc duo monuerim: Si te, mi homo, ſic totum diuinæ Voluntati deuoueas, & velut teipſum tuámque voluntatem iugules, non te facti, pœniteat, obſecro, ſeu bene ſit tibi, ſeu malè; ne reuoca quod ſtatuiſti. Infantum indolem noſti; cùm læduntur, iam nolunt ampliùs illius eſſe qui læſit, ſed ſui. Anteà ſi quæſiſſes. *Cuius es?* Tuus, dixiſſent. At paululum offenſi, renuntiant huic amori & fœderi. Ne, quæſo te, cum Deo ſic agas, mi Chriſtiane: Etiamſi Deus te virgis cædat, etiamſi fuſte percutiat, etſi te vinciat & vrat, etſi varijs rerum anguſtijs te premat, tu tamen nihilominus aſsiduè clama: Tuus ſum, ô mi Deus, tuus, ſum; fiat Voluntas tua.

Deinde, ſi in flagranti quopiam delicto ſeu Temulentiæ ſeu Detractionis, ſiue Luxuriæ, interrogeris, cuiusnam ſunt hæc membra quibus vteris? an non hæc Deo centies, an non millies oblata? & iam in contumeliam, deſpicatum, & grauiſsimam iniuriam Dei à te vſurpantur, Ebrietatis, Maledicentiæ, Libidinis inſtrumenta? Vide quid agas, ô homo. Hoc non eſt ſeruare fidem. En linguam, oculos, manus, corpus totum toties oblatum Deo, iam vendis cacodæmoni? Vide quid agas; Deus non irridetur. *c* Si deſeri nolis à Deo, denuò te ſanctiſsimæ illius Voluntati ſubmitte,

a Paulinus Aquil.n.262. Pelagius libel.12.n.15.
b Salm.tom.10.tract.11.mihi pag.103. c Gal.c.6.v.7.

mitte, exequendo quicquid aut leges aut inſtinctus diuini mandant. Tota Iſraelis felicitas in eo erat, Deum ſequi ductorem in terras illas fertiles, Nube & Igne præeuntibus: Ita ſalus noſtra in eo vertitur, vt & præeuntem igneam legem Amoris, & opacam diuini regiminis nubem ſequamur conſtanti greſſu, dum penetremus in terras illas mellis & lactis verè vberrimas. Ita ſequamur, quocunque duxerit Voluntas diuina.

Cap. IV.

Omnem hominis perfectionem conſiſtere, in Conformatione humanæ Voluntatis ad diuinam.

OMnes humanæ actiones pretium ſui habent à fine quem ſpectant: hinc illæ tam bonæ vel malæ, quàm illarum finis eſt. At verò finem actionum noſtrarum nec meliorem, nec ſublimiorem reperiemus vllum Voluntate diuinâ, hoc eſt, ipſo Deo: Ergo nec meliores nec ſublimiores actiones vllæ ſunt, quàm quæ proximæ huic fini. Hinc illud Baſilij Magni effatum, totam ſanctitatis ſummam in homine Chriſtiano eſſe, vt is rerum omnium quà grandium quà exilium cauſſas ad vnum ſolúmque Deum referat, & ſeſe in omnibus diuinæ Voluntati promptiſsimè ſubijciat. Hæc illa eſt ſanctis Patribus, & ſanctioris vitæ magiſtris toties ac tantopere commendata *Reſignatio*, quam vocant, principium omnis tranquillitatis, vt quæ hominem in Dei longè tutiſsimâ manu collocat, ita quidem vt homo iam nolit eſſe ſuus, ſed Dei, nec ſibi viuere, ſed Deo, & nihil non facere propter Deum, tam aduerſis contentus quàm proſperis. Hoc Deus adeò in amoribus & delitijs habet, vt Hebræum regem Dauid, auguſtiſsimo titulo donans appellarit Virum ſecundùm cor ſuum, qui faciat omnes voluntates ſuas. a Adeò enim rex ille affixum habebat cor, diuino cordi, vt ad omnes Dei nutus ſe promptum paratum ſiſteret. Hac omnino ratione plurimum quotidie promereri quis poteſt, ſi actiones illas omnes ex ſe nec vituperio, nec laude dignas, vti ſunt eſſe, bibere, deambulare, dormire &c. ad diuinam referat voluntatem, neque ideò edat aut bibat quòd eſuriat aut ſitiat, ſed quòd Deo ita fieri placeat. Bos aut vacca dixerint: Edo quia eſurio, bibo quia ſitio, iaceo quia dormiturio: longè aliter loquendum homini, qui edere, bibere, ſtare, ſedere, dormire velle poteſt, non quia hoc ſibi ſuaue ſit, ſed quia Deo probetur.

§. I.

a Act. c. 13. v. 22.

§. I.

Heliotropium,vt diximus,*a* ſoli deuotiſsimus flos abeuntem ſolem intueri ſemper,omnibúſque horis cum eo verti ſolet & circumagi etiam nubilo die. Huius floris genium humana voluntas æmuletur, & diuinam voluntatem velut ſuum ſolem intueatur aſsiduè, diebus etiam nubilis, rebus etiã turbulentis. In hoc ſanè omnis vitæ ſanctitas conſiſtit, vt optimè dixerit ille Theologus: *b* Summa vitæ Chriſtianæ & virtutum omniũ compendium eſt: Dei Voluntati ſe in omnibus conformare, idem velle & idem nolle. Ita prorſus, vt quotieſcunque Deus quid iubet, promptiſsimè pro ſe quiſque dicat: Ita Domine, hoc faciam. Quotieſcunque vetat aliquid: Ita Domine, hoc omittam. Bernardus: ſumma humilitatis, inquit, in eo videtur conſiſtere, ſi voluntas noſtra diuinæ, vt dignũ, ſubiecta ſit Voluntati, ſicut ait Propheta: Nónne Deo ſubiecta erit anima mea? *c* Omnia quidem Deo vt creatori ſubiecta, quoniam omnia ſeruiũt illi, ſed ab homine rationis compote voluntariã exigit ſubiectionem.

Rem mirißimam narrant publica monumenta de Ioſepho Anchietâ. Fuit hoc æuo vir iſte nouus in Braſiliâ Thaumaturgus. Anno Milleſimo quingenteſimo octogeſimo quarto Ioſephus ad ſinum ...arienſem redijt. In reditu Canoam (nauis genus eſt) conſcen...a cum comite. Erat tunc æſtus ingens & moleſtus, malacia ...ma, nec auræ quidquam afflabat. Ægrè hanc cæli grauitatem ...bat comes. Fortè fortunâ tunc arborem inſederant tres quatuórue grandiores aues, quas incolæ Quaracies nominant, ſunt eæ galli... magnitudine, colore purpureo in flauum vergente, aſpectu pulcherrimæ. Has Ioſephus idiomate Braſilico allocutus: Ite, inquit, & cognatas veſtras huc accerſite, noſtrúmque iter volatu veſtro inumbrate. Illæ collo extenſo vocem, velut accepti imperij ſignum miſêre, indéque auolantes paullò poſt magno agmine redierunt, denſatæque in nubem tamdiu Canoam ſuperuolantes vmbrã fecêre, donec vnius milliaris decurſo ſpatio, lenis afflare cœpit aura Fauonij. Hîc Ioſephus miſsionem dedit tam fido comitatui, iuſsitque aliò ſecedere. Illæ quaſi imperio perfunctæ, officioſâ crocitatione, & multis lætitiæ ſignis auolarunt. Hoc comes, poſt obitum Ioſephi, multis grauibus viris præſentibus iureiurando interpoſito publicè affirmauit. Neque mirum ad hominis voluntatem cum Dei Voluntate coniunctiſsimi naturas omnes ſe attemperare. *d*

Huic

a Supra l.2.c.2. b Arias part.1.de orat.ment.c.5. c Pſal.118.v.91.
d Sebaſt.Beretarius in vitâ Ioſephi Anchietæ l.4.pag.358.

Huic prodigio firmando, adnectam & alterum. Piſcatio fiebat ad Maricanam inſulam, aderátque vnà Ioſephus. In reditu illis piſcium copia omnes in admirationem rapuit. Sed cùm ad ſolem legeretur, ingens marinorũ coruorum aliarúmque aquatilium auium numerus ad expoſitam eſcam aduolauit, magnum operi impedimentum. Cumque non ſatis ab vllo poſſent abigi, Ioſephus ſermone Braſilico eas iubens faceſſere: Vos, inquit, hinc ſecedite, dum hi ſunt in opere, vbi nos abierimus, tum redibitis ad capeſſendum veſtrum diarium. Quaſi verba vim habuerint humanos ſenſus auibus imprimendi, ſeorſim quietæ finem operis expectarunt. Profectis inde cum Ioſepho piſcatoribus, gregatim ad deuorandas reliquias irruerunt. Inde vſu quotidianum erat, piſcatoribus indicare quà copioſam piſcationem facerent.

Fuit vt duæ Pantheræ eminus ſe conſpiciendas darent. Hîc comes Ioſephi, optare ſe aiebat illas è propinquo ſpectare. Reſpondit Ioſephus, opere abſoluto eius rei poteſtatem fore. Dein belluis his magnâ voce inclamat, paullò poſt vt redeant, eſſe qui illas cominus velint adſpicere. Finito labore, nauim conſcendit Ioſephus, & traiecto ſinu littus appellit: hîc iterum Pantheræ placidè ſe ſpectandas præbebant vt eas per otiũ adſpicere omnes ad ſatietatem potuerint.

§. II.

Atquè obſtupeſcendum & illud fuit. Aduertit quadam die Ioſephus inter vicanos ſuos mœſtitiam, & ex eâ ſilentium inſolitum. Percunctanti cauſſam reſponderunt, cibaria ſibi deeſſe. Ille omnes ſecum ire iubet ad mare, cibatum haud dubiè reperturos. Negant illi ad piſcandum idoneam eſſe tempeſtatem, quod tum cælum, tum mare ipſum aduerſetur. Inſtat nihiloſecius Ioſephus, & omnes gratiam addere hortatur, neminem fruſtratum voto rediturum. Iuêre omnes; at mare ſæuum altiùs atque altiùs intumeſcebat. Hîc vicani ab oculorum fide argumentum petentes: Vidéſne, aiunt, ipſe præſens tuis oculis, mare eſſe intractabile? Ioſephus nihilominus ex ijs quærens, quos optarent piſces: Reſponderunt contemptim, ferè Xareos minutos. Eſt hoc genus piſciculorum palmi vnius magnitudine, quorum illo anni tempore nulli ſolent apparere. Tum Ioſephus locum ijs circa littus, minus mille inde paſsibus indicat, & ibi eorum piſcium copiam fore quantam velint. Eò igitur ſe conferunt, & paruis reticulis iniectis, atque adeò manibus, quantum quiſque voluit, ad ſatietatem exceperunt.

No

Ne mirare, Lector, ſexcenta talia in rebus geſtis Diuorum reperiri. Nota ſunt priſca illa, Moſis baculus, Eliæ pallium, ſcipio Eliſæi, ſemicinctia Pauli, vmbra Petri. Certe hi tales viri ſceptrum à Deo obtinent in res creatas, pro quo illi quod optimum habent, voluntatem dant. Hac mutationis lege homo ſic agit cum Deo tanquam ſi diceret: Domine, omnem ego voluntatem meam tibi trado: Deus; & ego tibi ſceptrum meũ, vt imperes beſtijs, vt domineris in mare, vt ſis denique Deus aliquis in terrâ. Neque enim liberalitate ſuperari vult benigniſsimus creator: quiſquis ipſi dat quod habet chariſsimũ, nec ipſe huic negat quod habet excellentiſſimum, hoc eſt, in omnia dominari. Et vti olim Alexander rex, de ſibi chariſsimo Epheſtione dixit; Non erraſti, nam & hic Alexander eſt: [a] ita de homine qui diuinæ Voluntati deuotiſsimus eſt, dici poteſt; Nam & hic Deus eſt, certè per intimam voluntatis vnionem.

Priſcorum Patrum res geſtæ, agricolam fuiſſe memorant, cuius ager fertiliores plerunque ſegetes tulerit quàm vicinorum. Quî id fieret, rogatus à vicinis. Non eſſe quod mirentur, reſpondit ſibi optimè conuenire cum cælo, nec aliam vnquam tempeſtatem eſſe quàm qualem optaret. Irrident illi, & negant id poſſe fieri. Imò verò, ait ille, ad votum meum reſpondet cæli gratia. Num ego nunquam alias tempeſtatis commutationes volo, quàm quas vult Deus. Cùm igitur diuinum velle, ſit & meum, vberiores mihi fruges prouenire voluit Deus quàm vobis, quibus plerunque cum cælo & Dei Voluntate male conuenit. Nimirum Deus, vt olim, vniuſcuiuſque voluntati ſuorum deſeruit. [b]

a Curtius l. 3. c. 24. b Sap. c. 16. v. 21.

§. III.

Pharaoni regi populus Iſraëlis ſupplicem libellum per Moſen porrexit olim his verbis: Deus Hebræorum vocauit nos, vt eamus viam trium dierum in ſolitudinem, & ſacrificemus domino Deo noſtro. [a] Viam ad cælum plerique aiunt eſſe viam trium milliarium. Primo quidem milliari via dicitur PVRGANS, altero ILLVMINANS, tertio VNIENS, hac quidem viâ proximè Deum venitur, cum diuinæ Voluntati arctiſsimè adſtringitur humana. Chriſtus per Lucam: Nemo bonus, inquit, niſi ſolus Deus. [b] Ex hoc fonte ſanctorum Patrum & Theologorum effatum eſt iſtud: Sicut intellectus diuinus regula eſt totius VERI, nec falli poteſt: ita Voluntas diuina regula eſt totius BONI, nec diſtorqueri poteſt. Atque

a Exod. c. 5. v. 3. b Luc. c. 18. v. 19.

vti fieri non poteſt, vt ſit aliquid conforme Intellectui diuino, & non VERVM: ita nihil eſſe poteſt^a diuinæ Voluntati conforme, quod non ſit BONVM. Optimè Chryſoſtomus: Quod fit iuxta Dei Voluntatem, inquit, quamuis videatur improbum eſſe, tamen omnino Deo gratum eſt & acceptum. Contra quod fit præter Dei Voluntatem, ac ſecus quàm ille vult fieri, quamquam exiſtimatur acceptum Deo, tamen eſt omnium peſsimum & iniquiſsimum.

Huius rei ſpecimen ſuggerunt Regum faſti. Propheta regem Achabum diuino iuſſu reprehenſurus, quòd Syriæ regi, quem bello ceperat, contra Dei voluntatem pepercisſet, ne tamen prima fronte agnoſceretur reprehenſor, accedens ſocium: *In ſermone Domini*; inquit, *percute me*. Noluit ille; religioni enim ſibi duxerat Prophetam vulnerare. Sed mox decretum audijt formidabile: *Recedes à me*, inquit vates, *& percutiet te leo*. Factum, vt prædixit. Ergo alium adiens Propheta: *Percute me*, inquit. b Percuſsit ille Prophetam, & vulnerauit. quod non tantùm impunè fecit, ſed ob id laudem meruit. Quid hoc abſurdius, inquit Chryſoſtomus, fieri poteſt? Qui percuſsit Prophetam, euaſit incolumis; qui pepercit, dedit pœnas. Tanti eſt diuinæ Voluntatis regulam ſectari, vel aſpernari. Cuicunque Voluntas diuina innoteſcit, nefas ei iam vlterius quærere, Cur hoc ita? Omnium cauſſarum loco eſt, Deũ ita velle.

Ergo tutiſsimum Chriſtianæ perfectionis faſtigium eſt, diuinæ Voluntati ſe quàm integerrimè addicere, & deſinere ſuum eſſe, vt poſsit fieri Dei.

a Chryſ.tom.5.orat.1.contra Iud. poſt inii. b 3.Reg.c.20.v.36.

CAP. V.

Conformationem humanæ voluntatis cum diuinâ, ſummum vitæ bonum eſſe.

PRodigi adoleſcentis frater, acerbè admodum tulit decoctorem patrimonij, epulo tam lauto excipi. Idcirco iniuriam ſui hoc interpretatus, paternas ædes ingredi recuſauit. Pater pleniſsimus humanitatis, homini pacando egreſſus cœpit rogare, ne diei hilaritatem diſſenſione temeraret. At ille in os patri obijciens: En, inquit, contra voluntatem tuam nil vnquam egi; ſeruo me vteris, dum viuo, & tamen nec ſemel quidem vel olidum hircum mihi dediſſes, vt cum amicis hilariùs cenarem, adeò tibi ſordent mea obſequia. Sed poſtquam obediens tuus filius, ille lurco, ille gurges patrimonij & vorago, qui omnia cum mulierculis abligurijt, domum redijt,

redijt, mox omnia pretioſa domûs eruuntur, velut in gratulationem rei tam bene geſtæ. Quis non indignetur? At verò pater optimus, vt tranquillaret ſtomachantem: Fili, ait, tu ſemper mecum es, & omnia mea tua ſunt. *a* An neſcis quòd æquè iis Dominus in domo, atque ego? vno marſupio vtimur: meæ facultates tuæ ſunt. His demum mitigatus ingredi domum ſuſtinuit.

Benigniſsimus Deus hominem ſuæ Voluntati deuotum ſic conſeruat, his excitat: Tu ſemper mecum es, tu es in Intellectu meo, in Memoriâ, tu es in Voluntate meâ: te ſemper aſpicio, ſingulari te gratiâ complector: Omnia mea tua ſunt; mecum cælum, Angeli mei, imò vnigena meus filius tuus eſt, quin imò ego ipſe tuus ſum, vtróque tuus, Ego ero merces tua magna nimis, *b* per omnem æternitatem.

Neque hoc ſatis amantiſsimo Patri, ſed vt norit diuinæ Voluntati deuotus homo, quantâ gratiâ polleat apud Deum, dat inſuper eam poteſtatem multis, vt ea faciant quæ diuinis ſolum viribus fieri poſſunt. Opera quæ ego facio, inquit Chriſtus, & ipſe faciet, & maiora horum faciet. *c* Certè tales eam obtinent gratiam, quâ norint regere ſeipſos, & in appetitiones ſuas maximam habere poteſtatem. Hoc illud Dei ſceptrum eſt, vti diximus, *d* hæc amantiſsima promiſsio, hic continuus cum fauore aſpectus. Cum homine Deus diuiſum velut imperium habet, cùm omnia quæ Dei ſunt, & hominis ſint, etiam Deus ipſe. Paulus aſſirmatiſsimè: Omnia, inquit, veſtra ſunt, &c: ſiue Mundus, ſiue vita, ſiue mors, ſiue præſentia, ſiue futura, omnia enim veſtra ſunt: vos autem Chriſti, Chriſtus autem Dei. *e* VESTRA ſunt, nondum quidem poſſeſsione, ſed vſu & fine, omnia enim eò condita, vt ſaluti veſtræ ſubſeruiant. Mundus eſt veſter cum rebus creatis omnibus, hæc enim omnia corpori animóque ancillantur: Veſtra eſt vita, vt eam vnicæ Dei Voluntati impendatis: Veſtra eſt mors, vt per eam velut ianuam tranſeatis in paradiſum: Veſtra ſunt præſentia, tam proſpera quàm aduerſa, quia his vtimini ad virtutem: Futura quoque veſtra ſunt, quia his fruemini ad voluptatem: Vobis omnia cooperantur in bonum. *f* Deſiderium cordis veſtri tribuit vobis Dominus. *g*

a Luc. c. 15. v. 31. b Gen. c. 15. v. 1. c Ioan. c. 14. v. 12. d Cap. præcedente. e 1. Cor. c. 3. v. 22. & 23. f Rom. c. 8. v. 28. g Pſal. 20. v. 3.

§. I.

Gloriabatur olim Themiſtoclis filius, omnem Athenienſium Rempublicam à ſe gubernari, hoc enim omnes ciues velle quod

ipſe velit. Mirantibus audaciſsimum iuuenis dictum, ſubiecit:
Quod ego volo, illud & mater mea vult (filium enim illa tenerri-
mè amabat) quod autem mater mea vult, hoc idem vult & pater
meus Themiſtocles, quicquid verò placuerit patri meo, id conti-
nuò placere Athenis iam compertum eſt. Hinc, inquit, Athenien-
ſis Reſpublica ad meum imperium componitur: Ita prorſus & me-
liori iure rectiſsimæ voluntatis homo dixerit: Quod ego volo, ho-
vult omnis cæleſtis exercitus. Nam quod ego volo, id vult Deus
(ego enim nihil vnquam volo, niſi quod Deus) quod autem Deus
vult, hoc omnes Beatorum, hoc vniuerſi Angelorum ordines vo-
lunt. Huic pater ſuauiſsimum illud ingerit: Omnia mea tua
ſunt. Solùm improbi etiamnum rebelles ſunt. Sed erit cùm & ipſi
ſubdentur iuſtis: Et dominabuntur eorum iuſti in matutino. Dum
huius vitæ nox eſt, ingentia patrantur ſcelera, & latent; diuinæ Vo-
luntati certatim contradicitur, & tacet Deus. At *in matutino* Orbis
ſupremo die, quo cuncti reuiuiſcent, Tunc *dominabuntur eorum iu-
ſti; & auxilium veteraſcet in inferno à gloriâ eorum:* a omnis improbo-
rum potentia velut defloccata veſtis conſumetur. Tunc ex integro
dicetur: omnia mea tua ſunt. Veriſsimè Paulus: Qui autem adhæ-
ret Domino, inquit, vnus ſpiritus eſt, *b* per hanc voluntatis conſe-
ſionem, è quâ homo tranquillitatem conſcientiæ & omnem vi-
ſanctitatem haurit, vt ſemper vigeat vireátque.

Rem miram narrat Brocardus *c* de locis Paleſtinæ, grauiter aſſe-
rens, nihil à ſe commemorari, quod non ipſe oculis viderit. *Ergo*
ante portam Hieroſolymorum, inquit, locus eſt ad teli iactum ab
vrbe diſtans, vbi Chriſtus perorauit ad plebem: eodem hoc loco
lapis monſtratur, in quo, velut in cathedrâ ſtetit illa mulier quæ ſub
mediâ Domini concione exclamauit: Beatus venter qui te porta-
uit, & vbera quæ ſuxiſti. *d* Cliuus hic arenis nunquam integitur, li-
cet illic arenæ velut niues vento agitatæ omnia inuoluant. *Accedit*
& hoc: Æſtate & hyeme præſignem virorem retinet campeſtris
hic locus, prærogatiua ſingulari. Huic colli ſemper virenti ſimilli-
mum eum dixerim, qui diuinam Voluntatem in cordis penetralis
ſic recipit, perinde ſi dicat: Tu mihi, mi Domine, hîc concioneris
velim; te audiam. Tam bona mens arenarijs ærumnarum fluct-
bus nunquam ſepelitur, nec poteſt tam bonæ mentis homini vn-
quam eſſe tam malè, quin dicat: Domine delicatè me tractas, S
nimium mihi parcis; grauiora meritus ſum. Sentio quidem hæ-

quantum-

a Pſal.48.v.15.
b 1.Cor.c.6.v.17. c Brocard.in ſuâ Palæſtinâ mihi pag.301. d Luc.c.11.v.27.

quantumcunque leuia, non tamen quid ego ſentiam, ſed quid tu velis attendo: & quia hæc ita fieri permittis, ego nec quidem hiſcere contra habeo: placet mihi, quicquid tibi placere video: decretis tuis omnibus contentiſsimus, ad omnes nutus tuos paratiſſimus ſum: Iube, impera, decerne, muta, prout vis. Nimis ego inſcitus ſim & impius, ſi tibi moderari poſtulem, aut rerum gerendarum modum conſtituere. Hunc talem hominem omnis infortunij comitatus nunquam expugnauerit; nullius rei iactura illum à Deo auulſerit; hac parte inſuperabilis eſt; æſtate & hieme, tam rebus aduerſis quàm proſperis viret.

§. II.

Dux belli Iehu occurrentem ſibi Ionadabum familiariter affatus: Numquid eſt cor tuum rectum, inquit, ſicut cor meum cum corde tuo? Et ait Ionadab: Eſt. Si eſt, inquit, da manum tuam. Qui dedit ei manum ſuam. At ille leuauit eum ad ſe in currum, dixitque ad eum: Veni mecum. [a] Quod Iehu, hoc & Chriſtus Rex Orbis vniuerſi fecit: venit is Samariam, quæ vel ipſo nomine Mundum ſpinis horrentem deſignat: huc autem ideò venit, vt omnem impij Achabi ſtirpem & Baalis ſacriſiculos deleret, hoc eſt, Superbiam, Luxuriam, Idololatriam & omne genus peccati eliminaret. Hîc Ionadabum Chriſtus reperit, bonæ voluntatis hominem, quem interrogans: Numquid eſt cor tuum rectum, ait, ſicut cor meum cum corde tuo? Si eſt, da manum tuam & aſcende in currũ meum, & veni mecũ. Huic Deus dextram gratiæ ſuæ porrigit hunc, in altum Voluntatis ſuæ currum attollit, cum hoc vehitur. Nam: Veni mecum, inquit, ducam te per viam Crucis: hæc eſt ipſiſsima via ad vitam eámque æternam. Ne formida; iuxta me ſedes, prolabi te non ſinam, ſed hoc calle perducam ad cælum, veni mecum, vt ſemper ſis mecum, & iuxta me. Hic ille tutiſsimus in Orbe locus, quem ſupra modum ambiens Iobus: Pone me, inquit, iuxta te, & cuiuſuis manus pugnet contra me. [b] Durabo & mille ictus exibo, à tuâ manu ſecuriſsimus. Vbi in hunc diuinæ Voluntatis currum peruenerit homo, facilè illi eſt in intimam cum Chriſto familiaritatem ſeſe inſinuare, imò & Chriſti cognatum fieri, & propinquitate primâ coniunctum, Chriſto aſſeuerante: Quicunque fecerit Voluntatem Patris mei qui in cælis eſt, ipſe meus frater, & ſoror, & mater eſt. [c] Exclamat hîc non immeritò Euthymius: O admirandam vir-

a 4. Reg. c. 10. v. 15. b Iob. c. 17. v. 3. c Matth. c. 12. v. 50.

tutem, quæ ad ſe accedentes ad tantum extollit honorem, vt ipſos Chriſti faciat eſſe cognatos? *a* Reuerâ ſummum vitæ bonum eſt, humanæ voluntatis cum diuinâ coniunctio.

Vir ſanctus dicere ſolebat: QVICQVID VIS, HOC ES. Quippe tantarum virium eſt voluntas noſtra diuinæ coniuncta, vt quicquid feriò totâque intentione volumus eſſe, hoc ſumus. Nemo ardenter vult eſſe ſubmiſſus, patiens, verecundus, aut etiam liberalis, qui non is ipſe ſit quem ſe eſſe cupit. *Quicquid vis, hoc es.* Addit idem ille: Si magna facere, aut largiri non poſsis, magnam ſaltem habeto voluntatem, eámque extende ad immenſa. Pauper es? eius tamen animi eſſe potes, vt ſi opes ſuppeterent, eas liberaliſsimè in egenos eſſes partiturus. Exiguarum virium es? ita tamen offerre te potes, vt ſi tibi mille ſint animæ, capita mille, mille tamen animas, capita & vitas mille pro Chriſto prodigere detrectaturus non ſis. Afflictus es, & miſer tibi videris? iunge voluntatem tuam diuinæ, & feliciſsimus eris. Ille verè miſer eſt, qui ſeipſum nequit regere, de quo vitia, vel ut de Homero ciuitates litigant, cuiúſnam ſit; qui turpiſsimâ viciſsitudine modò Ambitioni, modò Auaritiæ; iam Iræ aut Inuidiæ, iam Ebrietati aut Luxuriæ ſeruit; vix vnquam ſuus eſt, multò minus Dei, quia nunquam Rex in ſeipſum. De Hercule canit Poëta:

Omnia cùm domuit; Veneri ſeruiuit & iræ.

Idem pænè de tali affirmes: Omnia licet habeat, ſeipſo caret: Non ſuus eſt, ſed pecuniæ, ſed Libidinis, ſed plurimorum vitiorum ſeruus eſt. O quantò melior eſt patiens viro forti, & qui dominatur animo ſuo, expugnatore vrbiũ! *b* Si vis omnia tibi ſubijcere, ſubijce te diuinæ Voluntati: multos reges, ſi te regat Voluntas diuina.

a Euthym. in hunc locum. b Prou. c. 16. v. 32.

§. III.

Deus omni æuo habuit inter homines, quos ſibi delegit in amicos & familiares, quibus intimè vteretur, quibus plurima ſuorum arcanorum panderet, in quorum ſe conſuetudinem quotidianis fauoribus immergeret. Inter quos aliqui velut primæ admiſsionis ſunt, alij ſecundæ, tertiæ iſti, hoc eſt, alij alijs Deo coniunctiores: nos eiuſmodi homines, *Sanctos* vocamus. Seneca: Inter bonos viros ac Deum, inquit, amicitia eſt, conciliante virtute. Amicitiam dico? imò etiam neceſsitudo & ſimilitudo: quoniam quidem bonus ipſe tempore tantùm à Deo differt, diſcipulus eius æmulatórque & vera progenies. *a* Aut ſumus certè, aut eſſe poſſumus.

a Sen. l. de prou. c. 1.

ſumus. Noſtram hac in parte ignauiam meritò caſtigans Epicte-tus: Si Cæſar, inquit, te adoptaſſet, quis ſupercilium tuum ferret? Nunc cùm Dei filius ſis, non te æſtimas & attollis? Certè, mi ſenex, ſumus, ſed adoptione, quam ſi perdere nolumus, ſanctimoniâ vitæ ſeruamus. Porrò ad hanc vitæ ſanctimoniam proximus gradus eſt, ſe totum in omnibus diuinæ Voluntati addicere; is autem maiorem vitæ ſanctitatem acquirit, qui altiùs in diuinam Voluntatem deſcendit. Ea propter beatiſsimus Paulus hoc vnicè in ſuis deſiderans: Non ceſſamus, inquit, pro vobis orantes, & poſtulantes, vt impleamini agnitione Voluntatis eius. a Non ſatis ei eſt, Voluntatem diuinam à ſuis agnoſci, ſed impleri eos cupit hac agnitione: vult illos in diuinam Voluntatem quàm profundiſsimè deſcendere. Norat vtique Paulus, vbi hoc ipſe ab eis impetraſſet, in omnigenarum virtutum ſtudio eos quàm plurimum, ídque ſine difficultate profecturos.

Quàm autem æquum eſt, vt homini placeat, quod Deo placuit ab æterno? Harpalus cùm filium ſuum epulatus fuiſſet, & Aſtyages Rex, qui illas epulas inſtruxerat, reliqua filij membra, caput, brachia, pedéſque proferri iuſsiſſet, interrogaſſétque: *Et quomodo tibi hæc placent?* Reſpondit: *Quicquid facit rex, illud mihi placet.* Ah miſer! tanti eſt hominem exuere, vt pecudi placeas?

Quin potiùs nos Chriſtiani ad omnia, hoc vnum pronunciamus? *Quicquid facit Deus, illud mihi placet.*

Romana olim adulatio libellis ſupplicibus, qui Cæſari tradebantur, ſubſcribere ſolebat: *Numini Maieſtatique tuæ deuotiſsimus.* Libellos ſupplices tradunt Chriſtiani cùm orant. Quin ergo ſuis quiſque cum orationibus, tum etiam operibus, hanc clauſulam adiungit ſemper: Tuo, mi Deus, Numini Voluntatíque deuotiſſimus. Voluntatem ſuam omnem diuinæ deuouere, & obligare quàm arctiſsimè, ſummum vitæ bonum, & verè cælum extra cælum eſt, vt iam demonſtrabimus.

a Coloſ. c. 1. v. 9.

Cap. VI.

Conformationem humanæ voluntatis cum diuinâ cælum eſſe extra cælum, & veram vitæ beatitudinem.

Beatus es, & bene tibi erit, a quiſquis hanc propriæ voluntatis cum diuinâ conformationem perfectè attigeris, omniáque velut de manu Dei cupidè amplexatus fueris: hæc tua in hoc Orbe

a Pſal. 127. v. 2.

inferiore beatitudo erit; fruêris perenni quodam gaudio, & lætitiâ non multis notâ, hac enim felicitate fruuntur homines intimâ familiaritate Deo coniuncti: Beatus es, & bene tibi erit. Certum ſiquidem Paulinum illud: Non eſt regnum Dei eſca & potus, ſed iuſtitia, & pax, & gaudium in Spiritu ſancto. qui enim in hoc ſeruit Chriſto, placet Deo, & probatus eſt hominibus. *a*.

Vti autem in cælo nulla eſt viciſsitudo, nullum (ſic loquar) Heri aut Hodie, ſed continuus quidam ſibíque ſemper ſimillimus æternæ voluptatis affluxus, íſque inuariabilis, & nunquam non ſimul totus: Quoniam mille anni ante oculos tuos tanquam dies heſterna quæ præterijt: *b* Ita & ij qui hanc ſuæ & diuinæ Voluntatis vnionem adepti ſunt, iam pænè immutabiles, quicquid ærumnoſæ viciſsitudinis intercurrit, rationis imperio premunt: Omnis eorum guſtus & oblectatio eſt Dei beneplacitum; exulat hinc inquietudo atque turbatio, quarum alioquin aliæ atque aliæ ſine numero quotidie naſcuntur. Voluntas illorum à Dei Voluntate ſic ſuauiter ſopita eſt, vt, cùm videant à Deo proficiſci vniuerſa, ſanctiſsimámque eius Voluntatem in omnibus impleri, moleſtiæ ipſæ ærumnæque, particulam gaudij ſecum afferant, quia in his ipſis moleſtijs ærumníſque diuinam Voluntatem reperiunt, & certiùs quàm in rebus ſecundiſsimis. Ita quietem illorum altiſsimam ſi fortè quid incurrat, nihil eſt certè quod euertat. Qui confidunt in Domino ſicut mons Sion non commouebitur in æternum.

a Rom.c.14.v.17.& 18. b Pſal.89.v.4.

§. I.

Hæc illa eſt cauſſa ſereniſsimæ pacis quâ priſci Patres paſcebantur, ac veluti beabantur. Non deerant illis variarum ærumnarum acerui: morbi ſæpiſsimè diuexabant corpus, animum ægritudines incurſabant. Nam quò quis ſanctior, hoc plerunque afflictior: Vnde illis ergo tam æquabilis ſerenitas animi, tanta etiam in fronte oculíſque conſtantia & hilaritas? tam perenne Paſcha & quaſi ſabbatum ex ſabbato? Non ab alio ſanè quàm à perfectiſsimâ ſui ipſius in diuinam voluntatem oblatione. Vano & retuſo ruit impetu in eum omnis calamitas, quem ſic præmunijt diuina Voluntas. Non contriſtabit iuſtum, quicquid ei acciderit. *a* Iam tunc igitur ſanctiſsimi illi viri felices erant ac beati, nam in rebus omnibus Dei Voluntatem & agnoſcebant, & venerabantur, ideóque in hac vnâ conquieſcebant, lætabantur, epulabantur.

Nec

a Prou.c.12.v.21.

Nec priſci Philoſophi hoc ignorarunt, à quibus ſic definitum: Eſſe hoc ipſum Beati hominis Virtutem, cùm omnia fiunt conformiter conſentientérque Dæmoni ſiue Genio, qui ſingulis adeſt, atque id ex arbitrio & voluntate ſupremi Gubernatoris. *a* Epictetus inſignißimè: Oſtendite mihi aliquem, inquit, qui & ægrotet & beatus ſit: qui & in periculo ſit, & beatus: qui & moriatur, & ſit beatus: qui in ignominiâ ſit beatus? Animum oſtendat aliquis veſtrûm hominis, qui idem cum Deo ſentire velit, poſt hac nec Deum nec homines culpaturus, qui nullâ re fruſtretur, qui nullo caſu lædatur, qui non iraſcatur, qui inuideat nemini, qui non æmuletur: qui (quid enim ambagibus eſt opus?) ex homine Deus fieri deſideret. *b*

Quid nos in hac re verius altiúſque dicemus? Et vnde quæſo hæc ad profanos illos delata aut illapſa?

Fuit vt duo quidam hac ipsâ de re colloquerentur, quorum alter: Si res ita ſe habent, inquit, vt omnia quæ fiunt à diuinâ Voluntate proficiſcantur, ita vt nec vnicus quidem paſſerculus, Chriſto teſte, *c* in caſſes decidat, quin id Deus præuiderit ab æterno, & voluerit, felices nos erimus, nec infelices eſſe vnquam poterimus, ſi hæc capiamus. Felicißimi, ait iſte, & iam pænè in cælo degemus: Sed pauci hoc explicatè capiunt, non quia id vlli captu difficile, ſed quia animum non applicant. Quamuis & illud in cauſsâ ſit, quòd hoc rariùs aut minus luculentè inculcetur in concionibus; erudita ſæpe aut iucunda auditu narrantur, ſed parum vtilia, & quæ ſciuiſſe vix quidquam faciat ad cælum. Hoc docendum & vrgendum, hoc aſsiduè inculcandum, quâ quiſque ratione ſe ſuáque omnia diuinæ deleget Voluntati, & cælo potiatur extra cælum.

Catharina, illa à Senis, virgo ſanctißima dicere ſolebat: Bonæ mentis homines eſſe quàm ſimillimos Seruatori noſtro, qui vti beatitudinem animæ in ipſis etiam tormentis nunquam amiſit, ita nec illos eam perdere, cùm hæc conſiſtat in conformatione propriæ voluntatis cum diuinâ. Neque hanc beatitudinem impedit, Multa pati, cùm eam ſæpe augeat. Non minus enim Deo coniunctus erat Iob cùm acerbißima quæque pateretur, quàm cùm delitijs afflueret: imò verò auſim dicere, Iobum Deo longè coniunctiorem fuiſſe egenum & vlceroſum in fimo, quàm magnificum & glorioſum in ſolio. Serenitas mentis cum Voluntate diuinâ copulatæ nullis ærumnarum nubilis auferri poteſt.

a Laërt. in Xenone. b Epict. l. 2. diſſert. c. 19. poſt med. c Matth. c. 10. v. 29.

Heliotropio, inquit Plinius, *a* ſunt æterna folia : idem de hoc tali homine dixeris, Folium eius non defluet; *b* æternùm virebit.

a Plin. l. 21. c. 17. b Pſal. 1. v. 3.

§. II.

Perſarum quiſpiam olim de ſuorum multitudine gloriatus contra Græcos: Cras, inquit, ſolum obſcurabimus ſagittis. Cui feſtiuè Græcus: Gaudeo, inquit, ſic enim in vmbrâ melius præliabimur. *a* Ita qui diuinæ Voluntati verè deuotus eſt: Ruat, inquit, in me omnis Acherontica vis: adſint hoſtes, & ſolem ipſum obumbrent iaculis, non timebit cor meum, *b* ſub hac vmbrâ commodiùs pugnauerò: Sicut fuerit Voluntas Dei in cælo, ſic ſiat. *c*

Narrat Caſsianus, hominem Alexandrinum iam grandæuum ab idololatris velut agnum à lupis cinctum. Omnium vna mens erat, virum hunc vellicare, protrudere, exagitare, mille maledictis, mille iniurijs laceſſere, & velut pilam habere quâ datatim luditur, demum vnus per ludibrium quærere, ecquænam miracula ipſius Chriſtus quem tantopere iactaret, deſignaſſet? Cui ſedatè ſenex: Hoc inquit, miraculi patrauit, quòd ego iniurias, quibus me oneratis, tolerem, nec animi quietem perdam, grauiores etiam ipſius amore toleraturus, ſi vos inferre pergatis. *d* Magnum ſanè miraculum, & etiam nunc quotidie patrari ſolitum ab ijs qui ſe totos diuinæ Voluntati emancipant. Norunt hi quâ ratione medijs in turbinibus ac tempeſtatibus impauidi, inter ruinas erecti ac ſtantes perſiſtant, & humana omnia infra ſe ducant. Nimirum priſca redeunt miracula: Rubus, quem Moſes vidit, ardebat, nec tamen deflagrabat: tres Hebræi iuuenes in flammis Babylonicis iacebant, illæſi tamen intactique permanebant. Ita prorſus, multa viris bonis triſtia eueniunt: nec hoc dico, ſenſu carent, ſed impatientiâ. Omnia aduerſa, ſui experimentum interpretantur, & ad diuinam Voluntatem omnia reducunt. Ideò dura ac difficilia non reformidant, nec de Deo aut diuinis permiſsionibus quidquam queruntur. Quicquid accidit boni conſulunt, in bonum vertunt, & nihil non attribuunt diuinæ Voluntati ac Prouidentiæ.

Aiunt Macedoniæ montem Olympum altitudinis eſſe tam admirandæ, vt ad eius cacumen nec venti, nec pluuiæ, nec niues vnquam pertingant.

——— *Nubes excedit Olympus.* e

a Valer. Max. l. 3. c. 7. fine. Plin. l. 16. c. 36. b Pſal. 26. v. 3. c 1. Mach. c. 3. v. 60.
d Caſſian. coll. 12. c. 13. fine. e Lucan. l. 2. Pharſal.

Purum illic ſincerúmque cælum eſt extra omnes tempeſtatum furias. Sed nec aues aut alias animantes admittit hic locus, nimiâ ſubtilitate aeris reſpirationi obſtante. In huius rei notitiam ventum eſt hoc modo. Fuerunt qui quotannis eò eluctati, ſecum deferrent humentes ſpongias naribus applicatas, quæ aërem ſtiparent, ſicque promouerent reſpirationem. Hi iugo montis conſcenſo, certos characteres inſcripſerunt pulueri, quos anno elapſo tam non turbatos repererunt, ac ſi eos recèns impreſsiſſent, quod certo argumento erat, illuc nec pluuijs, nec ventis acceſſum dari. Atque hic ſtatus eſt hominis qui ad eminentiſsimam hanc cum diuinâ Voluntate concordiam peruenit. Mons eſt, Olympus eſt, altior nubibus, ſuperior tempeſtatibus, feris inacceſſus, imperuius ventis; hîc mœroris nubes infra feruntur, hîc alta & in ſolâ Dei Voluntate iucundiſsima tranquillitas. Auguſtinus: In pace, inquit, perfectio eſt, vbi nihil repugnat: & ideò filij Dei pacifici, quoniam nihil in iſtis reſiſtit Deo, & vtique filij ſimilitudinem patris habere debent &c. Et hæc eſt pax quæ datur in terrâ hominibus bonæ voluntatis, hæc vita conſummati perfectíque ſapientis. *a* Optimè dixit Dorotheus: Eum qui diuinam Voluntatem in omnibus ſequi conatur, in curru vehi cum omnibus crucibus ipſi alioqui ferendis; alios qui hanc itineris agendi rationem & compendium ignorant, ponè ſequi pedites, & oneroſas cruces aut moroſè trahere, aut laborioſè ferre. *b*

a Aug.tom.4.l.1.de ſerm.Dom.in monte.c.2.poſt.init.
b Doroth.ſerm.de Obed.

§. III.

Hanc ipſam cum diuinâ Voluntate perfectam conſpirationem, ſupremam eſſe extra cælum felicitatem aſſerens Philo: Dum, inquit, de offerendis Deo muneribus agitur, offerentium vtilitati proſpicitur. Dum enim aſſueſcunt aliquam alimenti partem Deo decidere, nunquam in eius obliuionem veniunt. Quâ re nihil in vitâ poteſt contingere felicius homini. *a* Huic ſententiæ accedens noſtri æui Theologus & concionator: Conſideraui ego aliquando, inquit, poſsítne aliqua excogitari ars, quâ extra cæleſtem beatorum ſtatum, plenè felix poſsit eſſe homo: vnámque hanc eſſe mihi perſuadeo, ſi totum ſe, nullâ ſui parte reſeruatâ, ſuo dedat Creatori, eiúſque ſanctiſsimæ Voluntati. *b*

a Philo.l.d ſacerdot.muneribus.
b Barthol.de Scobar.ſerm.de Samuele poſt.init.

Huic declarando mirificè facit genius Cynocephali, quæ quidem beſtia, manibus pedibúſque, ſed & cetero corpore non abſimilis eſt homini. Illud proprijſsimum huic animanti, occultis viribus à Lunâ gubernari, per huius ſideris miranda defluuia. Nam cùm ſeneſcit Luna, lumina Cynocephali ita deficiunt, vt cùm ſidus ad extremam peruenit egeſtatem, oculi belluæ hient lumine vacui, & pari modo deficiat omne illius corpus. Cùm verò adoleſcit Luna & ſuum reconcinnat aureum orbem, animantis pariter lumina coaleſcunt, totúmque corpus reſumit vires. ita recreatum hoc animal ſibíque reſtitutum, in poſteriores ſeſe pedes attollit, & mirabili corporis flexu, ac venerabundis manibus ad lunarem circulum elatis, ſupplici geſtu adorat lunam: quâ quidem veneratione velut proteſtatur & proclamat, omnem felicitatem Lunæ in acceptis referre, cùm ſua omnia tam pulchri ſideris liberalitati debeat. Inde fit etiam, vt cùm Luna omnem rotunditatem ſuam obtinuit, in capite Cynocephali, circulus velut diadema effulgeat. a Admirabilis prorſus conſenſio inter aſtrum & brutum animal, quod altrici ſuæ tantis obſequijs, tam ſubmiſſo culto nouit agere gratias, & ſemet in mancipium offerre. Quid agimus, ò Chriſtiani, ſi minus aut ſapimus, aut facimus quàm pecus rationis expers? Deus lux eſt pleniſsima, nobis tamen aut creſcit aut decreſcit lux iſta, prout nos illi attemperamus. Languente in nobis hac luce, languent oculi noſtri, nos tabeſcimus, iacemus, deficimus, perimus; creſcente illâ illuminamur, creſcimus, valemus & vigemus. Quin ergo huic domino eiúſque ſanctiſsimæ Voluntati nos perfectiſsimè auctoramus, paratos ad omnem nutum. Hoc nobis coronam conciliat, non illam ſolùm æternæ gloriæ, ſed & illuſtrem caducæ vitæ; mutamur in Deum, noſtrâ voluntate in diuinam mutatâ.

Hoc igitur vitæ ſanctioris princeps fundamentum eſt, omnia è manu Dei æquo animo acceptare, diuinóque arbitrio ſe totum permittere. Quiſquis es, beatus es, & bene tibi erit. Quicunque diuinæ Voluntati ſeriò deuotus eſt, in paradiſo eſt, factúſque eſt in pace locus eius & habitatio eius in Sion b

Heliotropium, teſte Plinio, formicas necat: Humanæ voluntatis cum diuinâ conſenſus, veriſsimum Heliotropium, tota curarum & ſollicitudinum agmina præfocat.

Hoc omne ſcriptor à ſancti Franciſci familiâ conſignauit in hæc verba: Quiſquis, inquit, verum animi gaudium ac tranquillam in Deo

a Pierius in hieroglyph.l.6.pag.46. b Pſal.75.v.3.

Deo vitam deſiderat, oportet illud immobili huic fundamento velut lapidi angulari *Voluntatis Dei* perpetuò inniti: ei ſemper incumbendo, idque per modum *Reſignationis.* Poteſt autem (quod notatu digniſsimum, præſertim mœſti ac deiecti animi hominibus) poteſt autem, inquit, reſignatus quis eſſe etiam dum adeſt contradictio, ariditas animi, aut ſubtractio deuotionis, & licet obmurmuret ſenſus: quin imò ſi deſit animus ſic omnia pro Voluntate Dei acceptandi, ſeſeque reſignandi, altiùs eſt exurgendum, & ipſa irreſignatio pro Voluntate Dei acceptanda. Quod ſi adhuc tenebræ adeò denſæ ſint, vt nec illud agere queat, oportet eas ipſas tenebras reſignare. Si denique ratione tepiditatis, nihil horum omnium perficere lubeat, hanc etiam tepiditatem ac defectum voluntatis debet Deo offerre, atque è manibus illius tanquam eius Voluntatem ſumere. Hoc modo quæcunque obuiare poſſunt impedimenta Reſignationis reducenda ſunt, vt Voluntas Dei poſſit ſemper & abſque intermiſsione res omnes velut ignis ſorbere & conſumere. Atque hoc genus irreſignationem ipſam reſignandi, illud quod ſecundùm ſenſum eſt, fructu & merito ſuperat, directiúſque ad veram vnionem, ſui ipſius mortificationem, & rerum omnium tranſcendentiam deducit. *a* Hæc ille.

Vtinam, ô Chriſtiani, vtinam dies noctéſque nihil aliud magis agatis, nihil æquè curetis, quàm vt voluntas veſtra, fiat Dei in omnibus, & diuina in veſtram tranſeat: digniſsima res eſt, vbi neruos omnes intendatis, vt vobis non aliud velle, nec nolle ſit aliud, quàm quod vult aut non vult Deus. Mihi credite, bonum eſt nobis ſic adhærere Deo, ad diuinam Voluntatem ſic agglutinari bonum eſt, & ponere in domino Deo ſpem noſtram. *b* Hæc vera beatitudo, hoc cælum eſt extra cælum.

a Benedictus Anglus in Reg. perfect. fine libri; mihi pag. 278.
b Pſal. 72. v. 28.

LIBER

LIBER QVARTVS

De

Humanæ Voluntatis ad Diuinam conformandæ IMPEDIMENTIS.

CAPVT I.

Conformationem humanæ voluntatis cum diuinâ, quæ maximè impediant.

SI cui domûs aut vrbis claues committantur, poteſtas etiam vnà committitur domûs aut vrbis ingrediendæ ad lubitum. Claues ad cordis penetralia quandoque diu ambit Chriſtus Dominus, dum eas impetret, liberúmque ad cor acceſſum obtineat. Adeò parum aulicæ humanitatis exhibemus hoſpiti omnium liberaliſsimo. Rem ſcitu digniſsimam narrat Ludouicus Bloſius, *a* de beatâ Gertrude virgine. Huic aſpectabilem ſe præbens Chriſtus: Hac quidem manu, aiebat, ſanitatem fero, hac morbum: elige, filia, vtrum placet? Quid hîc faciat Gertrudis? Sanitatem eligat? impudentiæ videbitur: Morbum ſanitati præferat? nimiæ modeſtiæ adſcribetur. Certè humani moris eſt, cùm amicus huiuſcemodi optionem facit amico, vt iſte vilius eligat, ad teſtandam modeſtiam; ita morbum debuiſſet elegiſſe Gertrudis, ad effugiendos alterius Orbis cruciatus. Non elegiſſet inſcitè, imitata Catharinam Senenſem, quæ longè prætulit ſpineum ſertum aureæ coronæ. Prudentiùs tamen Gertrudis & meliùs elegit neutrum, ſed plicatis in crucem manibus ad præcordia, & in genua procumbens: O mi Domine, inquit, id ego votis omnibus à te contendo, vt non meam, ſed tuam attendas voluntatem: ideò ego ad vtrumque parata, neutrum eligo: tuum eſt, mi Domine, dignoſcere, vtrum hoc an illud mihi relinquas. Cui Chriſtus: Quicunque cupit à me ſæpius adiri, inquit, ſuæ voluntatis clauem mihi offerat, nec eam à me vnquam repetat. His Gertrudis edocta, precatiunculam fecit conceptiſsimis his verbis: *Non mea ſed tua Voluntas fiat, mi amantiſsime Ieſu.* Et hoc ipſum trecenties ſexagies quinquies inſtitit ex more repetere: Non mea ſed tua Voluntas fiat, mi amantiſsime Ieſu. *b* Quæ quidem oratiuncula mille orationibus alijs videtur anteferenda. Optimè fecerit qui hanc diu noctúque aſsiduè ingeminarit, & tunc quidem ardentiùs,

a Bloſ.monil.ſpirit.c.11. b Bloſ.l.4.diuinar.inſinuat.c.23.

tiùs, cùm res aduerſæ vehementiùs infeſtarint. Nemo ſit tam occupatus negotijs, aut oneratus ærumnis quin decies, quin vicies aut tricies, quin centies conceptiſsima hæc verba vel ſingulis horis pronuntiet: *Non mea, ſed tua voluntas fiat, mi amantiſsime Ieſu.*

Verùm, non leue cuiuis negotium videtur hoc Velle à ſeipſo ſemper impetrare: Obluctatur quandoque arbitrium, & abnuit impelli ad tam vilia támque aſpera perpeſſu. Ideò neceſſe eſt, vt qui ſuam diuinæ Voluntati quàm coniunctiſsimam cupit, ad illa præcipuè paratum ſe promptúmque offerat, à quibus natura deprauatior magis abhorret. Idcircò contumax voluntas ad id potiſſimùm adigenda, quod plurimum auerſatur.

§. I.

Et primò quidem, *Ad omnem penuriam* ſeſe offerat, diuinæ voluntati deuotus homo, dicátque: Mi domine, tam ad egeſtatem quàm ad diuitias expeditum me tibi offero (durum hoc, ſed ſalubre) neque illam etiam animi paupertatem detrecto ferre, quæ me ſolatijs priuet, & deſtituat omni ſuauiore ſenſu. Si ita tibi placet, mi Deus, fiat cor meum inſtar aridiſsimæ terræ. Tu mihi, domine, propinaſti vinum non Apianum, non Falernum, non Aromatiten, ſed aſperum, Abſynthiten, & Myrrhatum; in tuam igitur gratiam ex hoc ipſo amariore calice reſpondebo. Scio, domine, cellam tuam abundare Cretico & condito generoſiſsimo, ſed tu ad experiendos ſeruos tuos, vappam illis & aceſcens vinum propinare ſoles: perhauriam ergo, ô bone Ieſu, quicquid tu mihi calicis amarioris ingeſſeris.

Exhibuerat ſe Deus vni ſuorum amicorum familiariùs, & varijs animum illius conſolationibus permulſerat. Viſus eſt ſibi homo in rupe Taboreiâ ad Chriſti radiantem vultum ſemper conſiſtere. Et quid hoc, aiebat ipſe ſecum, an non in loco mœroris & luctûs degimus, nunquid hoc tempus has ſibi ſuauitates poſcit? Itaque deprecatus eſt tantam animi dulcedinem. Annuit Deus, & quinquennium plurimis cum ærumnis & anguſtijs exercuit: ſubmiſit demum Angelum, qui hominis luctum ſolatio leuaret: At ille ſibi ſimilis & cœpti perſeuerans: Non aliud vllum ſolatium, inquit, expeto niſi vnicum iſtud, vt ſciam placere Deo, me eſſe in ægritudine; maximum mihi eſt omnium dolorum fomentum, Voluntas diuina: modò placeam Deo, non refert quàm ſanus aut æger ſim, modò Deo placeam. a

a Bloſ. Monil. ſpirit. c. 10.

Ioſephi, Beatiſsimæ Virginis ſponſi ſublimiſsimam hac in re virtutem meritò ſic extollit Chryſoſtomus: Quæ cùm audiſſet Ioſeph (ſolum patrium exilio mutandum) nequaquam paſſus eſt ſcandalum, neque dixit; Incerta iſta res eſt ac prorſus ambigua: tu paullò antè dicebas, quia ſaluabit populum ſuum, & nunc ſeipſum quidem non poteſt de periculis liberare. Sed fuga nobis neceſſaria, & peregrinatio ac tranſmigratio longinqua: contraria omnino ſunt factis promiſsis. Sed horum nihil prorſus opponit. Vir enim erat fidelis, neque curioſè reuerſionis tempus inquirit, quod vtique ab Angelo non ſignatè fuerat expreſſum. Verùm ille nec per iſta quidem factus eſt ſegnior, ſed obediuit libenter, & credidit, omnes prorſus tribulationes cum gaudio ſuſtinendo. *a* Paratiſsimus erat Ioſephus ad fugam adornandam, ad patriam deſerendam, ad omnem iniuriam tolerandam. Miſeriarum omnium leuamentum eſt Voluntas diuina. Factâ ſui oblatione ad paupertatem, vlteriùs eundum

a Chryſ. hom. 8. in c. 2. Matth. ante med.

§. II.

Primæ igitur ſuccedat altera ſui oblatio, *Ad Contemptum & ignominiam.* Ita Paulus præcipiens: In omnibus, inquit, exhibeamus noſmetipſos ſicut Dei miniſtros &c. per gloriam & ignobilitatem per infamiam & bonam famam, vt ſeductores & veraces. *a* Dicat diuinæ Voluntati deditus: Domine, ego me tibi offero, ad ignominiam & contemptum quemcunque, cum maximè cuius cauſſa non ſim: Propter te negligi, contemni, abijci, etiam calcari neutiquam recuſo. Durus, & craſſus hic bolus eſt, ſad tamen glutiendus eſt, ſiquidem è pharmacopolio Chriſti eſt. Chriſtus ipſe non ſolùm ad omne genus iniuriarum ſeſe obtulit, ſed illas etiam pertulit, tanquam hominum abiectiſsimus, factus pro nobis maledictum, quia ſcriptum eſt: Maledictus omnis qui pendet in ligno.

Quanti è Sanctorum numero, bipedum nequiſsimi olim cenſebantur, neque illi hoc ignorarunt, ſed tolerarunt, etſi ſenſerint. Aliud eſt improbum haberi, aliud eſſe. & hoc quidem omnes in cunis didicimus ſine magiſtro, illud autem pauci norunt, & ij ſolùm exactiùs, qui omnem contemptum perinde vt magnos honores è manu Dei, à diuinâ Voluntate acceptant.

Videte mihi matrem domini, Beatiſsimam Virginem Mariam diuinæ Voluntati toto pectore affixam, cùm Ioſephus ſponſus ob vicinum partum trepidans circumſpiceret abitum: an non Virgo ſiluit,

a 2. Cor. c. 6. v. 4. & 8. *b* Gal. c. 3. v. 13.

ſiluit, nónne diuinis nutibus quamcunque de ſe opinionem commiſit? Hoc tam grandi exemplo permoti plurimi ſanctorum, qui tametſi grauiſsimorum ſcelerum inſimularentur, tacuerunt tamen, ignominiam tulerunt, ſéque totos cum omni infamiâ permiſerunt Deo.

Sanctus Emmerammus Ratiſponenſis Præſul, non tantùm de turpiſsimo facinore falsò delatus, ſed & immaniſsimè excruciatus eſt. Nam iuſſu Lantberti, qui Theodonis principis filius, ad ſcalas geſtatorias alligatus eſt Emmerammus. Ad tormenta ſic parato digiti manuum pedúmque articulatim præciſi, aures, nares, brachia pedéſque truncati, lingua demum euulſa quàm non multò poſt ſecuta eſt anima. [a] Ah, potuit hic Antiſtes integerrimus, tótque alij innocentiſsimi hominum extremam ſubire ignominiam æquo animo, quid eſt quod nos mille delictorum rei, leuem deſpicatum & iniuriolam minimam tam intoleranter & indignè feramus? Si Dei Voluntas, à quâ hæc omnia emanant, cordi nobis ſit, non turbabimur facilè quantumcunque graui contemptu; imò ſui ipſius quiſque maximus contemptor erit.

Chriſtus rediuiuus Magdalenæ reuerentiſsimos pedum amplexus paranti: Noli me tangere, inquit, nondum enim aſcendi ad Patrem meum. [b] Perinde ſi diceret: ſæpius me videbis, Magdalena, nec copia negabitur & tangendi & oſculandi, quod certè permiſſum plurimis ab Hieroſolymâ matronis ſimul id auſis. [c] Equidem potuiſſet Chriſtus iam tormentis omnibus tam morte perfunctus, ſui tactum iure meritò vetare, quia tamen nondum conſcenderat cælum, immortalitatis domum, non ſolùm à chariſsimis diſcipulis, ſed etiam à feminis ſe tangi permiſit. At nos, homunciones viliſsimi, qui non tantùm in beatorum domicilia nunquam aſcendimus, ſed necdum in ſepulchra vnquam deſcendimus, mortales etiamnum & miſerijs omnibus obnoxij, nihilominus toties vociferamur: Noli me tangere, Noli me tangere &c. Quid? tu mihi inſultes improbe? ego à te tam contemptim appeller? tu meam auctoritatem ſic violare, ſic conuellere? &c. Mille talia cum ſtomacho frequenter effutimus. O Chriſtiani, quanta nos tenet diuinæ Voluntatis ignorantia, quæ nos vſque adeò reddit delicatos, vt nec verbulo

a Anno 750. Vide Bauariam ſanctam, P. Matth. Raderi par. 1. Et par. 1. Annal. Boicorum P. Andreæ Brunner pag. 602.
b Ioan. c. 20. v. 17. c Matth. c. 28. v. 9.

verbulo quidem minus honorifico tangi ſuſtineamus. Qui diuinæ voluntatis myſterium nouit, ipſe ſe ad quoſuis contemptus offert & : Mi Domine, inquit, dignisſimus ſum ab omnibus contemni, & abijci : vbi ergo id me fieri videro, quod pridem meritus ſum, non indignabor : ſcio, Domine, nemo me vnquam deſpicatui habebit, quin prius id faciendi à te poteſtatem acceperit. Nihil ergo conquerar, & vilior fiã quàm factus ſum, & ero humilis in oculis meis.a

a 2. Reg. c. 6. v. 22.

§. III.

Animo ad Inopiam & Contemptum iam parato, ſequitur tertia ſui oblatio *Ad morbum quemcunque.* Lampades fiunt ex argento aut alijs metallis iam artificiosè pendulæ, eâ compage articulorum & vertebrarum inſtructæ, vt quocunque & quomodocunque ferantur, nunquam tamen inuertantur; ſeruant illæ ſuum lumen ſempérque cælum reſpiciunt. Huic tali lampadi non abſimilis est quiſquis diuinæ voluntati verè deuotus eſt, quantumcunque enim acerbè tractetur & improbè, Deum tamen reſpicit diuinámque Voluntatem, nunquam non erectus ad ſuum conditorem, cui ſe frequentiùs ſic offert: Domine, ſi me vis effæto & debili eſſe corpore, aut ſi vis me viuum eſſe cadauer viribus exhauſtum, morbis intabeſcens, doloribus oppreſſum, annis pluribus lectulo affixum, ecce me promptum paratum, ſi tibi ſic placeat, iniquisſima etiam valetudo gratior mihi erit, quàm quantumcunque diuturna ſanitas: mihi perinde erit ad tuum nutum, & valere, & in morbo eſſe, & pro eo gratias agere. Obſeruatu dignisſimum eſt quod magnus ille virtutis magiſter Ioannes Auila docuit his omnino verbis: plus valet, aiebat, tempore tribulationis vnum Deo gratias, quàm ſex millia in proſperitate.a Nam Deo gratias agere, cùm bene eſt, plerique omnes norunt inter aduerſa paucisſimi.

Refert Ludouicus Bloſius eximiæ ſanctitatis virginem interrogatam, quibus exercitationibus perueniſſet ad eam vitæ perfectionem, reſpondiſſe : Nunquam ita doloribus oppreſſa fui, quin Dei amore grauiores perferre expeterem, indignam me donis tam ſingularibus arbitrata. Hac non inferior alia, integerrima itidem virgo, ipſos inferorum cruciatus ſentire ſibi videbatur; ſed neque ſperari poterat tam citò deſituros. Quare ad Deum toto ſeſe animo conuertens : *Mi amantisſime Deus*, aiebat, *memor eſto te Dominum & creatorem eſſe meum. En ego me in æquisſimum iudicium offero, & gratisſimæ Voluntati tuæ integrè reſigno, parata hunc infernalem cruciatum ſuſtinere*

a Auila tom.2.epiſt.pag.20.

ſuſtinere, quamdiu tibi placuerit: Vtere me ſicut vis in tempore atque æternitate. a Ita ſe Voluntati ſupremæ impendens, mirabiles fecit in amicitiâ diuinâ progreſſus.

Ergo etiam huc voluntas impellenda, vt circa valetudinem commodam & incommodam diſcat eſſe indifferens, & ad vtrumque parata. Sed progrediendum vlterius.

a Bloſ. Monil. ſpirit. c. 10. propiùs finem.

§. IV.

Quartò, *Ad mortem* etiam quamcunque illam vltro ſe offerat voluntas hominis, & nec celerem obitum, nec diuturnam vitam aliter expetat, quàm quemadmodum Deo placuerit. Dicat ergo Voluntatis diuinæ amator: Nec diu viuere, nec citò mori cupio, ſed tibi, ô bone Ieſu, aut illud aut iſtud obſequi. Sed neque præſcribo, quo mortis genere cupiam obire; quocunque me volueris ad te vocare, eo ſequi paratus ſum. Solùm, mi Deus, mortem repentinam deprecari cuperem. ſed neque hic refractarius eſſe volo tuæ Voluntati, ſi ſubitâ morte defungi me velis, ſic fiat, vt vis, per tuam gratiam in tuâ ſemper gratiâ viuere conabor. Scio, iuſtus ſi morte præoccupatus fuerit, in refrigerio erit. *a* Itaque nec immaturam mortem auerſor, nec maturam poſtulo; ſed nec miſeram aut quam oculi reformident, adeò perhorreſco. Credibile eſt multos placidiſsimè in mortem ſopiri, & ad inferos rapi, plurimos horribili acerbâque morte decedere, & cælo recipi. Arcanius eſt hoc iudicium quàm vt oculis patere poſsit. Ideò & mite moriendi genus, & immite promptus excipiam, prout Domino viſum fuerit. Nam, ſiue viuimus, ſiue morimur, Domini ſumus. Nemo enim noſtrûm ſibi viuit, & nemo ſibi moritur. *b*

Turonenſis præſul Martinus iam animam acturus: Domine, inquit, ſi adhuc populo tuo ſum neceſſarius, non recuſo laborem, fiat Voluntas tua. Hinc Eccleſia viri virtutem ſuſpiciens: O virum ineffabilem, inquit, nec labore victum, nec morte vincendum, qui nec mori timuit, nec viuere recuſauit! Sic decet: in vtrumque monendi ſumus ac firmandi; & ne nimis amemus vitam, & ne nimis oderimus.

Q. Curtius: Fortium virorum eſt, inquit, magis mortem contemnere, quàm odiſſe vitam. Sæpe tædio laboris, ad vilitatem ſui compelluntur ignaui. Ad virtus nihil inexpertum omittit. Vltimum omnium mors eſt, ad quam non pigrè ire, ſatis eſt. *c*

a Sap. c. 4. v. 7. b Rom. c. 14. v. 7. & 8. c Curt. l. 5. hiſt.

Vtrumque hoc, & Vivere & Mori, ex præſcripto diuinæ Voluntatis amplectendum. Viuere nos vult Deus? viuamus, ſeu beatè, ſeu miſerè, modò ad beatitudinem tendamus. Vult nos mori? moriamur animo promptiſsimo, &, vt priſcus ſcriptor monet, ſaltem non pigrè eamus ad mortem, vt quæ nos euocet ad immortalem vitam.

Sed heu quàm multi moriuntur non ſine querela? quis non recuſans, quis non gemens exit? Atqui hoc non eſt diuinæ Voluntati ex toto ſe permittere, non eſſe contentum conceſſo tempore. Nos oportet in promptu habere quæ in incertum diem data ſunt; & appellatos ſine querelâ reddere. Peſsimi eſt debitoris creditori facere conuitium. Semper pauci dies erunt, ſi illos numeraueris. Cogita non eſſe ſummum bonum in tempore: quantumcunque eſt, boni conſule. Vt prorogetur tibi dies mortis, nihil proficit ad felicitatem: quoniam morâ non fit beatior vita, ſed longior. Quantò ſatius eſt, non aliorum annos computare, ſed ſuos benignè æſtimare, & in lucro ponere. Oportet te non de eo quod detractum eſt queri, ſed de eo gratias agere quod donatum eſt. a Quia ergo diuinæ Voluntati placet iam me mori, iam moriar, iam & lubens moriar.

a Seneca l. 5. de beneſ. c. 17.

§. V.

Quintò demum, *Ad omnia omnino*, quæcunque vel in tempore, vel in æternitate poſſunt euenire, ídque ſine omni exceptiuncula paratiſsimum ſe Deo contribuat diuinæ Voluntati deuotus homo. Aquilæ pullus ſi probæ ſit indolis, fixiſsimis oculis obtuetur ſolem: voluntas humana, ſi bona ſit, diuinam ſic ardet, vt vltro ſe offerat ad omnia, nec excipiat quidquam. Quis hac in re generoſior Paulo, qui diuinam Voluntatem ſectabatur per ſtrictos gladios, per minitantes haſtas, per volantia ſaxa, per Oceani fluctus, per varios turbines, per ſæuiſsimas tempeſtates, per inuia deuiáque; ad exequendam diuinam Voluntatem nihil huic viro viam obſtruere poterat, non carcerum horror, non virgarum ter iteratum ſupplicium, non lapidum nimbus, non naufragiorum metus, non periculorum multitudo, non quotidiana moriendi neceſsitas: Paulus diuino ſpiritu ardens, in ignes iuſſeris, ibit. Siquidem: Optabam ego ipſe, inquit, anathema eſſe à Chriſto pro fratribus meis. Quid ais, Paule, inquit Chryſoſtomus, nónne iam dixiſti: Quis nos ſeparabit à charitate Chriſti? Imò Chryſoſtome, quia Paulus vnicè amabat Chriſtum, auelli cupiebat à Chriſto, & à ſuauiſsimo Chriſti conſortio, eâ tamen

men lege, vt plures amarent Chriſtum. Itaque optabat Paulus velut ex imperio cæci amoris, ſeparari non quidem à charitate Chriſti, ſed à beatitate & gloriâ cum Chriſto. En quàm immotos oculos hæc Aquila in diuinæ Voluntatis ſole fixerit. Tanti eſt autem hæc tam fortis ad diuinam Voluntatem Conformatio, vt præ illâ parum ſit vel mille Mundos ridere. Pleriſque ſanctorum martyrum non adeò difficile fuit ſuum ſanguinem vt rem viliſsimam tyrannis propinare; inter tormenta ſolatijs diuinis affluebant, hinc ſupplicia ipſámque mortem de facili ſpernebant. Craticulæ candenti, velut feſſus viator ſcamno, incumbit Laurentius; funeſtam crucem velut thalamum regium ſalutat Andreas; lapidum imbrem, velut roris guttulas admittit Stephanus. At verò qui ſub onere tot ærumnarum quotidie ſatiſcit, & lentiſsimè mori ſe ſentit, nihilominus tamen in ius diuinæ Voluntatis concedit, & ad omnia ſe paratiſſimum offert, hic ſanè rem magnam præſtat: Si tamen, vt dixi, AD OMNIA æquè ſecundùm Dei arbitrium promptus ſit. Et ita fieri oportet. nam omnia & corporis, & animi, & quæ vocamus fortunæ bona à Deo accipimus, quid in his reddendis excipere poſſumus? In ſcholis quidem tritiſsimum illud (Nulla regula ſine exceptione) hîc penitus explodendum: Diuinæ Voluntatis regula ſine omni exceptione eſt. Quiſquis ſecundùm hanc cupit viuere, diſcat & ſe, & ſua omnino omnia diuinæ Voluntati ſubijcere. Huius rei illuſtriſsimum nobis exemplum proponens Bernardus: Audi denique hominem, inquit, quem ſecundùm cor ſuum inuenerat Deus. Paratum, inquit, cor meum, Deus, paratum cor meum. Paratum ad aduerſa, paratum ad proſpera, paratum ad humilia, paratum ad ſublimia; paratum ad vniuerſa quæ præceperis. Vis paſtorem ouium facere? Vis conſtituere regem populorum? Paratum cor meum, Deus, paratum cor meum. *Si autem dixerit mihi, non places; præſtò ſum, faciat quod bonum eſt coram ſe.* a Digna religioſiſsimo Principe demiſsio animi, & propriæ voluntatis abdicatio. Quid eſt enim? *Non places.* Si dixerit Deus: Nolo te regem eſſe, nolo te viuere: *Præſtò ſum,* inquit Dauid. Si iuſſerit Deus: Volo te iterum exulem, iterum eſſe fugitiuum, & loco mali ſoceri, peſſimum habere filium, qui patris diadema & iugulum petat. Et tamen, *Præſtò ſum*, ait Dauid. Quòd ſi Deus imperet: Volo te rurſum ſubire ſpeluncas, & ferarum latibula; iterum viuere mendicato, & quotidie mortis adire diſcrimina. Nihilominus, *Præſtò ſum*, ait Dauid. At ſi dicat Deus: Volo te ſolatij loco, in calamitate tuâ, pro-

a 2. Reg. c. 15. v. 26.

ſcindi conuitijs, etiam à tuis ſubditis; lapidibus inſuper appeti, & diris omnibus deuoueri. Nec iſtud quidem reſpuo, ait Dauid, *Dominus faciat quod bonum eſt coram ſe.* O ſanctiſsimi Principis heroicam virtutem quâ vel ſolâ fieri potuit acceptiſsimus Deo, præſertim cùm hæc lacrimans diceret, & veſte lugubri indutus. Tanti faciebat, *placere Deo*, vir ſecundùm cor Dei, vt eam gratiam libertate & liberis, & omnibus diuitijs, vel ipſo regno, vitâ etiam ipſâ libentiſsimè redempturus eſſet. Modò Dauid diuinæ Voluntati poſsit obſecundare, ad illa omnia paratiſsimus dicebat: Paratum cor meum, Deus, paratum cor meum. a

a Pſal. 107. v. 2.

Cap. II.

In quod exitium pertrahat voluntas propria, ſi non patiatur ſe frangi.

MEllifluus doctor Bernardus: Propria [b] voluntas, inquit, quantum in ipsâ eſt, Deum perimit, omnino enim vellet Deum peccata ſua aut vindicare non poſſe, aut nolle, aut ea neſcire. Vult enim eum non eſſe Deum, quæ vult eum aut impotentem aut iniuſtum. a Deinde ad quæſtionem quæ infantiam ſapiat, aut ſtultitiam, reſpondet. Cui rei explicandæ ſubſeruiat hic apologus.

a Bern.ſerm. 3. de Reſurr. Dom.

§. I.

Quondam fæx hominum, & furum, lauernionum, effractorum ampla ſocietas libellos ſupplices porrexerunt iudicibus, rogâruntque patibula & furcas auferrent, rem fœdá ante vrbes, parcendum oculis & naribus viatorum tranſeuntium. His à iudicibus reſponſum eſt, ſi quidem antiquatum cupiant morem patibulandi, prius ipſi conſuetudinem abrogent furandi, iudices in morâ non futuros, quin protinus cruces tollant & patibula, modò ipſi prius ceſſare iubeant furta. Hîc è furum albo audacior vnus: Venerabiles Domini, ait, nos furtorum auctores non ſumus: quod ergo nos non inuenimus, nec etiam abrogabimus. Quibus iudices reſponderunt: Neque nos, ô viri, patibula excogitauimus, ergo nec etiam abolebimus.

Humanæ gentis primi parentes in furto deprehenſi ſunt: hæc ſcelerum origo, hæc inhærentis peccati contagio, & hinc inferorum ſupplicia. Nos iam ſeri nepotes ex hác furum familiâ querimur

mur gehennam conſtitutam, & ideò ſæpe libellos ſupplices Deo porrigimus, & rogamus: O Domine, tantùm non deturbes nos ad Erebum, ô Domine ſi rogos Auernales tolleres, continuo nos metu liberares. Iure optimo reſpondet Deus: Auferte vos culpam, & ego extinguam gehennam; ceſſent noxæ, & ſopientur flammæ. Sed nos iterum obducimus: O Domine, nos primi ſ[c]elerum inuentores non ſumus, cur alienam & natiuam labem luimus: hæc noxa eſt primigenia. At nobis Deus iterum: Nec ego, inquit, cauſſa ſum inferorũ, ſed Superbia, ſed Inobedientia: Neque iſtud Orci principium fuit, torquere homines, ſed diabolos: inferorum ignis *paratus eſt diabolo & angelis eius*. a Ne ergo conqueri poſsitis, vos alienis malis inuolui, mitiſsimum ego decretum per ſeruos meos pronuntiari curabo, cui nemo poterit obtrectare. Quod hoc obſecro decretum, quis pronuntiauit? Bernardus è fidiſsimis Dei ſeruis non infimus, tam paucis quàm claris verbis iam pridem proclamat, quâ ratione gehenna facillimè poſsit extingui. hæc proclamantis verba ſunt: *Ceſſet voluntas propria, & infernus non erit.* b Et huius rei luculentam rationem ſic reddit: Quid enim odit aut punit Deus præter propriam voluntatem? In quem ignis ille deſæuiet, niſi in propriam voluntatem? Etiam nunc cùm frigus aut famem, aut aliquid tale patimur, quid læditur niſi propria voluntas? Quòd ſi voluntariè ſuſtinemus, ipſa iam voluntas communis eſt (tam ſcilicet Dei hæc immittentis, quàm hominis hæc ſuſtinentis) Porrò voluntas propria quo furore Dominum maieſtatis impugnet, audiant & timeant ſerui propriæ voluntatis. Primò namque ſeipſam ſubtrahit, & ſubducit eius dominatui, cui tamquam auctori ſeruire iure debuerat, dum efficitur ſua. Sed nunquid contenta erit hac iniuriâ? Addit adhuc, & quod in ſe eſt, omnia quoque quæ Dei ſunt, tollit & diripit. Quem enim modum ſibi ponit humana cupiditas? Nonne qui per vſuram acquirit pecuniam modicam, ſimiliter mundum lucrari conaretur vniuerſum, ſi non deeſſet poſsibilitas, ſi ſuppeteret voluntati facultas? Dico fiducialiter, nemini qui ſit in propriâ voluntate, poſſet vniuerſus mundus ſufficere. Sed vtinam vel rebus iſtis eſſet contenta, nec in ipſum (horribile dictu) deſæuiret auctorem. Hæc eſt crudelis beſtia, fera peſsima, rapaciſsima lupa, & leæna ſæuiſsima. Hæc eſt immundiſsima lepra animi, propter quam in Iordane mergi oporteat, & imitari eum qui non venit facere voluntatem ſuam. Vnde & in paſsione: Non mea, inquit, voluntas

a Matth. c. 25. v. 41. b Bern. ſerm. 3. de Reſurr. Dom.

luntas ſed tua fiat. *Ceſſet voluntas propria, & infernus non erit.* Non ergo puerilis, nec vana eſt quæſtio; An, & quomodo extingui poſſit gehenna? poteſt omnino. Non abſurdæ ſunt preces, rogare Deum, vt deſtruat Orcum. Paratus eſt Deus id facere; vnicum iſtud in ſui operis mercedem poſtulat: *Ceſſet voluntas propria, & infernus non erit.* Sed quis omnes omnino homines eò adigat, vt ſuam quiſque voluntatem abdicet, eámque impendat diuinæ? Tu, mi homo, ſi rem ſeriò agas, tu tuam in te voluntatem expugna, & iam ſuſtuliſti ſedem illam cui alligandus, & in quâ cruciandus fuiſſes apud inferos, perinde ac ſi Erebus deſtructus, & Erebi flammæ forent extinctæ, *Ceſſet voluntas propria, ceſſet; & infernus non erit.* Hoc idem & alij cum Bernardo clamant: Oculus, ait ille, ianua cordis eſt & nuncius, claude oculum & voluntas habendi non erit, ceſſet voluntas, & ecce infernus clauditur. a

a Auguſtin vel quiſquis eſt auctor, hom. 31. ad frat. in eremo.

§. II.

Ah, quanti patiuntur multa grauiáque, ſed inuiti, ſed repugnantes, neque enim ſuam diuinæ Voluntati addicunt. Deus vult illos pati, hánceque Voluntatem ſuam apertiſsimè exponit, cùm ea, quæ patiuntur, immittit, non aliter certè quàm ſi vox cælo laberetur: Volo vos pati. At nollent illi, & modò poſſent, onus quod ferunt excuſsiſſent iam pridem. En voluntatem propriam cum diuinâ minimè conſentientem.

Norunt parentes, quanti laboris ſit educare liberos illos, quorum contumacia prima non eſt fracta. quoties in die clamandum: ſile, quieſce; hoc age, relinque hoc, omitte iſtud. Quandoque tam irrequieti eas domi turbas excitant, vt etiam mitiſsima mater grauiter excandeſcens, virgas, aut baculum, aut quicquid miniſtrat ira, corripiat, & in hunc, illum, ac proximum quemque filium fuſte ſæuiat, quandoque ſolis vocibus tonans exclamet: Non eſtis mei liberi, non agnoſco vos, nihil mei cerno in vobis, nec patris nec matris ingenium refertis; abite ad carnificem degeneres: Ita Deus agit nobiſcũ, veluti parentes cum inquietis ac contumacibus liberis. Quoties ebrioſo aut luxurioſo minatur? quoties illi ſuam crapulam, huic luxuriam ſuam arcanis obiurgationibus ob oculos ponit? quoties dehortatur & monet: En, corpori noces & animo, arcam & valetudinem exhauris, gratiam meam & cælum amittis: ſcis equidem iſthæc à me vetita; noſti Voluntatem meam ab hac omni turpitudine quàm plurimum abhorrere; nec ignoras quàm

extremè abominer & deteſter voluntatem, meæ tam refractariam. Tandem mitiſsimus pater virgas rapit aut baculum, & improbitatem filij ſic punit, vt puniri ſe ſentiat. Vbi hoc ſæpius factum, nec ad frugem ſe corrigit filius, aut è vitijs emergit, demum iratus pater: Super quo, inquit, percutiam vos vltrà? Fruſtra percuſsi filios, diſciplinam non receperunt. *a* Spuria vitulamina non dabunt radices altas. *b* Abite improbi, dimittam vos ſecundùm deſideria cordis veſtri, ibitis in adinuentionibus veſtris. *c* Grauiſsima hæc patris ira eſt formidabilior omni ſupplicio.

Ita etiam cum homine ſuperbo & arrogante agit Deus, eúmque increpat: Nec mihi places, nec hominibus, quibus me ſpreto, plurimum placere cupis: ab ijs quos arrogantiæ tuæ applauſuros ſperaueras, rideris: de meâ tibi Voluntate pridem conſtabat: ſcis quod ſuperborum neminem tolerare poſsim, nec Angelum quidem, ne dum hominem; ſuperbis me ſingulariter reſiſtere quis neſcit? ſuperbiam tu tuam nihilominus perſeueras. Sic Auarum Deus, ſic & Iracundum; ſic Inuidum & Obtrectatorem ſecretis impulſibus trahit ad meliora, ſuámque ijs voluntatem variè ingerit ſectandam. Vnumquemque ducit Deus per viam ipſi conuenientiorem. Regi Hebræo Sauli in os obiectum: Nónne cum paruulus eſſes in oculis tuis, caput in tribubus Iſraël factus es? Quare ergo non audiſti vocem domini, ſed verſus ad prædam es, & feciſti malum in oculis domini? &c: Pro eo ergo quòd abieciſti ſermonem domini, abiecit te dominus ne ſis Rex, quoniam quaſi peccatum ariolandi eſt, repugnare, & quaſi ſcelus idololatriæ, nolle acquieſcere. *d* Quiſquis igitur diuinæ Voluntati etiamnum repugnas, veni, obſecro, veni, non ad Aquilarum, ſed ad coruorum gymnaſium te ducam, hîc diſce.

a Iſ.c.1.v.5. & Hier.c.2.v.30. b Sap.c.4.v.3. c Pſ. 80.v.13.
d 1.Reg.c.15.v.17.19. & 23.

§. III.

Cur quæſo, Deus Eliam Thesbiten à coruis velut à dapiferis cibos voluit accipere? Quid hoc rei? auium furaciſsimę prandium & cenam perferunt ad eremicolam obſequijs fideliſsimis. Hoc ideò voluit Deus, vt te, mi homo, doceret, quàm etiam brutæ animantes, vel inuitâ naturâ, Voluntati ſuæ obſequerentur. Quid mirius, quàm à coruo carnium appetentiſsimo, ſimul & rapaciſsimo deferri carnes, quas in viâ centies ipſe deuoraſſet, ni Dei Voluntas aliud fieri mandaſſet. Sed eſt qui hîc objiciat: Facillimum eſt

Deo, quaſcunque feras ad imperium faciendum cogere: non ideò parent, quia volunt, ſed quia debent. Ita eſt, vt dicis, & vel ideò etiam par eſſet te Voluntati diuinæ obſequentiſsimum eſſe, quia te Deus imperijs non coactis ſed voluntarijs vrget, liberam te ſeruitutem vult ſeruire, & ſic quàm plurimum promereri. Sed quæſo te, à ſcholâ coruorum, in antrum Æoli digrediamur, vbi etiam ventorum furor dicto audiens eſt: Imperauit ventis & mari, & facta eſt tranquillitas magna. Hinc populi admiratio: Qualis eſt hic, quia venti & mare obediunt ei? *a* An non & rupes ad luctuoſiſsimum expirantis domini ſpectaculum ingemuerunt, inuſitatis fiſſuris teſtatæ luctum? Solus homo in rupem obrigeſcit, & eam ſæpe quam cœpit contumaciam pertendit. Prauum eſt cor hominis & inſcrutabile, *b* verè INSCRVTABILE. Incipe, amabo, ſcrutari hanc voraginem, & abditiſsimas illic inuenies cogitationes: quæ Deo reluctentur tacitis his ſuſurris: Vis domine, vt inimicos diligam? vt omnibus me ſubmittam? vt voluptates meas eiurem? durum imperium, & in omnia alia voluntas mea fertur. Quid igitur faciam? diſsimulabo rem, & voluntati non nimium renitar, tuæ non nimium obſequar. O inſcrutabile, & ô prauum cor hominis!

Narrat Trebellius Pollio, Marium Romæ tyrannum ſeptimum fuiſſe. hic vno die factus eſt Imperator: altero imperauit: tertio interfectus eſt à gregario milite, qui dum ſicam in pectus Marij adigeret, acerbiſsimum hoc addidit: Hic eſt gladius, quem ipſe feciſti. Nam è cultrarij officinâ peruenit ad diadema. Ei, qui diuinæ Voluntati refractarium ſe gerit, iure ſic inſultatur: Hic eſt gladius quem ipſe feciſti; tuo te gladio ipſe iugulas, hoc eſt, PROPRIA VOLVNTATE. Quòd verò voluntas tam prona eſt ad peccandum, inquit Cæſarius, cauſſa ſubeſt: habet enim diabolus duos ſatellites ſeipſo nequiores, quibus illa impellitur, Carnem & Mundum: Caro concupiſcit, diabolus concupita incendit, Mundus incenſa ne extinguantur, ſe obijcit. A Carne multa oriuntur vitia, Mundus plurima offert oblectamenta, diabolus innumerabilia adhibet vaframenta. Ita res in expedito eſt, vti olim Hieremiæ vati monſtratum: Nonne vides quid iſti faciunt in ciuitatibus Iudæ, & in plateis Hieruſalem? Filij colligunt ligna, & patres ſuccendunt ignem, & mulieres conſpergunt adipem, vt faciant placentas reginæ cæli, & libent dijs alienis & me ad iracundiam prouocent.

a Matth.c.8.v.26. & 27. b Hierem.c.17.v.9.

cent. Hîc nauiter ſanè res agitur, cùm vterque parens & liberi mutuam ſibi operam locant. Et cui hæ placentæ piuſontur? reginæ cæli, ſiue, Lunæ; ſol enim rex cæli. Voluntas humana Lunæ ſimillima, continuis gaudet mutationibus: huic reginæ lagana ſinguntur & collyræ. Caro tanquam chara filia, ſchidia ſubminiſtrat, concupiſcentias: Superbiæ pater diabolus, focum excitat: Vanitas, velut mater, maſſam porrigit variè ſubactam; illecebras, ſermones, inuitatiunculas, voluptates ſuggerit. hinc dulce fit popanum, hinc ſacrificium nobile inſtruitur, non Deo, ſed propriæ voluntati.

§. IV.

Hanc humanæ voluntatis contumaciam Auguſtinus Pſalmum centeſimum exponens, elegantiſsimè proponit hunc in modum: Rectum dicitur cor hominis illius, qui omnia quæ vult Deus, & ipſe vult. Intendite. Orat aliquis vt neſcio quid non eueniat; orat, & non prohibetur. Petit quantum poteſt, ſed contra voluntatem ipſius euenit aliquid. Subiungat ſe Voluntati Dei, non reſiſtat voluntati Magnæ, quia & ipſe dominus ſic illud exponit. Oſtendens infirmitatem noſtram in ſe, quando paſſurus erat, ait: Triſtis eſt anima mea vſque ad mortem, &c. Quid erat illa vox niſi ſonus infirmitatis noſtræ? Multi adhuc infirmi contriſtantur futurâ morte. Sed habeant rectum cor, vitent mortem quantum poſſunt: ſed ſi non poſſunt, dicant quod ipſe Dominus, non propter ſe, ſed propter nos dixit. Quid enim dixit? Pater, ſi fieri poteſt, tranſeat à me calix iſte. Ecce habes voluntatem humanam expreſſam: vide iam rectum cor: Verùm non quod ego volo, ſed quod tu vis Pater. Si ergo cor rectum ſequitur Deum, prauum cor reſiſtit Deo. Aliquid illi contingat aduerſum, clamat: Deus, quid tibi feci? quid commiſi? quid peccaui? Se iuſtum vult videri, Deum iniuſtum. Quid tam prauum? Prauum eſt, quia tortum eſt, & tortam regulam putat. Corrige te, & inuenies rectum, à quo te deprauaſti. Ille iuſtè, tu iniuſtè: & ideò peruerſus es, quia hominem iuſtum dicis, & Deum iniuſtum. Quem hominem iuſtum dicis? Teipſum. Quando enim dicis, quid tibi feci? iuſtum te putas. Sed reſpondeat tibi Deus: Verum dicis, mihi nihil feciſti, omnia enim tibi feciſti. Si enim mihi aliquid feciſſes, bonum feciſſes. Quidquid enim bene fit, mihi fit, quia ex præcepto meo fit. Quicquid autem mali fit, tibi fit, non mihi fit, quia non facit malus ali-

quid niſi ſibi, quia hoc non ego iubeo. *a* Idem ſanctiſsimus præſul de eâdem voluntatis contumaciâ eruditiſsimè diſſerit in hęc verba: Ergo bonus Deus Iſraël. Sed quibus? Rectis corde. Qui ſunt recti corde? Qui voluntatem ſuam ad voluntatem Dei dirigunt, non Voluntatem Dei ad voluntatem ſuam curuare conantur. Breue præceptum eſt, vt homo dirigat cor ſuum. Vis habere rectum cor? Tu fac quod vult Deus: noli Deum velle facere quod vis tu, &c. Hoc cogitant qui recto ſunt corde, qui voluntatem Dei ſequuntur, non voluntatem ſuam: ſed qui ſequi Deum volunt, faciunt illum præcedentem & ſe ſequentes: non autem ſe præcedentes, & illum ſequentem. Et in omnibus eum bonum inueniunt, ſiue emendantem, ſiue conſolantem, ſiue exercentem; ſiue coronantem, ſiue purgantem, ſiue illuminantem, ſicut Apoſtolus ait: Scimus, quoniam diligentibus Deum, omnia cooperantur in bonum. *b*

En hi germaniſsimi Aquilæ pulli ſunt, qui fixis oculis intuentur ſolem, qui animum ad diuinam voluntatem ſeriò applicant. Secus illi qui tacitè nunquam non altercantur cum Deo: Nunc eis cæli rigor, nunc pluuia tempeſtas diſplicet, nunc nimium frigus, nunc nimios calores queruntur; modò Deus non ſatis tribuit neceſsitati, modò iſtum aut illum improbum ſinit emergere, modò inimicos non punit, prout illis videbantur puniendi: ſemper cauſſantur, aſsiduè obloquuntur; nihil facit Deus quod illi ex toto approbent. Hoc illud cor prauum, hæc propria Voluntas, de qua etiam audiendus poſt Auguſtinum Bernardus.

a Aug. in Pſal. 100. in v. 4. med. ferè. b Aug. in Pſal. 124. propiùs finem.

§. V.

Grande malum, inquit Bernardus, propria Voluntas, quâ fit vt bona tua tibi bona non ſint. quia nihil omnino quod propriâ inquinatum ſit voluntate, guſtabit is qui paſcitur inter lilia. *a* Hæc autem omnia, ſimiliáque ac diſsimilia mala, ex vnâ radice pullulant propriæ voluntatis: huius enim ſanguiſugæ duæ ſunt, inſatiabiles filiæ, clamantes, affer, affer. Siquidem nec animus vanitate, nec voluptate corpus aliquando ſatiatur, vt ſcriptum eſt, non ſatiatur oculus viſu, nec auris impletur auditu. Fuge ſanguiſugam hanc, & omnia reliquiſti. hæc enim omnia trahit ad ſe. Pone hanc, & iugum quàm multiplex abiecisti. Voluntas propria, ſubuertens corda hominum & rationis oculos claudens, inquietum malum, quod ſpiritui ſemper incubans, inexcogitabilia meditatur. *b* Et, Vnde ſunt ſcandala? vnde

a Bern. ſerm. 71. in Cant. fine.
b Serm. in verba: Ecce nos reliquimus omnia &c. & ſerm. 2. de Reſurr. Dom.

vnde turbatio, niſi quòd propriam ſequimur voluntatem, & temerè quod volumus in corde noſtro definientes, ſi quo modo id prohiberi contingat aut impediri, continuò etiam in impatientiam, in murmurationem, in ſcandalum proni ſumus, non attendentes quoniam omnia cooperantur in bonum his qui ſecundùm propoſitum vocati ſunt ſancti, & qui nobis caſus videtur, ſermo quidam Dei eſt, ſuam nobis indicans Voluntatem. *a* Caueamus igitur à propriâ voluntate, tanquam à viperâ peſsimâ & nequiſsimâ, & quæ ſola deinceps damnare poſsit animas noſtras. *b*

Ioannes abbas iam iam moriturus, teſte Caſsiano, rogatus eſt ab ijs qui morientis lectulum circumſteterant, breue monitum daret in hæreditatis vicem. Ille ingemiſcens: Nunquam feci meam voluntatem meam, inquit, neque quemquam docui, quod prius non ipſe fecerim. *c* Pauci iam tales, & è centenis millibus vix vnus. Innumeri ſunt qui veriùs dicerent morituri: Quicquid potui, ad meũ ſenſum feci, meæ me voluntati totum tradidi; multa docui, plurima præcepi, quæ ipſe non feci. Optimus ille ſenex Pimenius quærenti, quâ ratione nos dæmones impugnarent, reſpondit: Dæmones nobiſcum non multum pugnant, quia voluntates eorum facimus: ſed noſtræ nobis voluntates, dæmones facti ſunt, & tribulant nos. Quod Achilleus vir religioſiſsimus hoc apologo declarans: Arbores, inquit, in monte Libano collocutæ dixerunt: Quàm grandes ſumus & proceræ, & tamen ferro non magno incidimur; & quod peius eſt, à nobis ſumuntur arma quibus impugnemur: ferrum vt vulneret nos, manubrium à nobis accipit. Talis arbor eſt homo, inſtinctus diaboli ferrum, voluntas hominis manubrium. *d*

O quanto melior Iobus concionator in fimo, quàm Adamus in paradiſo? Ille: Sicut Domino placuit, ita factum eſt. Iſte; Vocem tuam audiui, & abſcondi me. Eleganter de Iobo Tertullianus: Immundam, inquit, vlceris ſui redundantiam magnâ æquanimitate diſtringebat & erumpentes inde beſtiolas, in eoſdem ſpecus & paſtus foraminoſæ carnis ludendo reuocabat. *e* Agnouit vir ſanctiſſimus, hanc Dei eſſe voluntatem, ſe taliter exerceri, ideò ſi quis fortè vermiculus fugam meditaretur, eum in corroſam carnem denuò cogebat, perinde ſi diceret: quid fugis? ad lacerandum me deſtinatus es: fac officium, & corpore meo pro macello vtere. Nam ille idem omnino Dominus, qui mihi tot millia ouium, boum, camelorum

a Serm. quomodo voluntas noſtra diuinæ &c.
b Serm. de dupl. bapt. c Caſſ. l. 5. inſtit. c. 28.
d Pelagius libell. 10. n. 62. & Paſchaſ. n. 3. de impugn. dæm. & n. 4.
e Tertull. l. de patientiâ. c. 14.

lorum liberaliſsimè dedit, hic etiam morſicantes hos vermiculos benignisſimè in me immiſit: Vtrumque ex eâdem omninò manu eſt, idcò tam hoc quàm illud æquo animo acceptandum.

Non aliter Simeon Stylites ebullientibus è corpore ſuo vermibus dixit: Manducate quod vobis Dominus dedit. Longè aliter vermiculoſus aliquis & impatiens Herodes dixerit: Ite in malam maximam crucem execrandæ beſtiolæ; pendulam patibuli turbam inuadite; veſtri iuris ſunt cadauera, quid viuos vellicatis, quid me etiamnum ſpirantem obſidetis? Hi propriæ voluntatis improbi latratus ſunt, contra diuinam voluntatem. Veriſsimè Chryſoſtomus: Vnde, inquit, in confeſſo fuerit, quòd voluntas noſtra malorum omnium cauſſa eſt. Nullus igitur accuſet pulchritudinem, nullus inutilia verba hæc dicat: Hanc perdidit forma, huic pulchritudo cauſſa fuit interitûs: peruerſa voluntas malorum omnium cauſſa eſt. a Iam olim minatur Deus: Numerabo vos in gladio, & omnes in cæde corruetis: pro eo quòd vocaui, & non reſpondiſtis; & faciebatis malum in oculis meis; *& quæ nolui elegiſtis* b Hæc illa malorum Lerna eſt, voluntas propria, *quæ nolui, elegiſtis.*

a Chryſ. in c. 7. Gen. hom. 24. poſt med. & hom. 32. circa med. b Iſ. c. 65. v. 12.

Cap. III.

Voluntas propria quâ ratione ſubiungenda ſit diuinæ, in rebus aduerſis omnibus.

NEc vllius Angeli, nec hominis voluntas eſſe poteſt bona, niſi conſentiat cum diuinâ: quantò autem magis illa cum hac conſenſerit, tantò melior & perfectior erit; quò minus, hòc miſerior & peior. Vnica Dei Voluntas Amuſsis eſt, & regula, omnium omnino voluntatum cælo terrâque, nec vlla vnquam voluntas dici poterit recta, niſi ad hanc regulam directa ſit.

§. I.

Cùm Ieſſæus pſaltes frequentiſsimè commendet Rectos Corde, a Auguſtinus diſertiſsimè & ad rem noſtram appoſitiſsimè hanc Cordis Rectitudinem exponens: Videtis, inquit, quanti diſputent contra Deum, quàm multis diſpliceant opera eius. Cùm enim facere voluerit contra voluntatem hominum, quia Dominus eſt, & nouit quid faciat, nec tam attendit noſtram voluntatem quàm vtilitatem: illi qui malunt ſuam potiùs voluntatem impleri quàm Dei, volunt ad ſuam voluntatem flectere Deum, non

a In Pſal. 32. & 35. & 100. de quo priori capite.

non ſuam corrigere ad Deum. *Rectos decet laudatio.* Qui ſunt recti? Qui dirigunt cor ſecundùm voluntatem Dei: & ſi eos perturbat humana fragilitas, diuina conſolatur æquitas. Quamuis autem corde mortali priuatim aliquid velint, quòd ſuæ interim cauſſæ vel negotio, vel præſenti neceſsitati conueniat, vbi intellexerint & cognouerint, aliud Deum velle, præponunt voluntatem melioris voluntati ſuæ, & voluntatem omnipotentis voluntati infimi, & voluntatem Dei voluntati hominis. Quantum enim Deus diſtat ab homine, tantum Dei Voluntas à voluntate hominis. Aliquid proprium velle, difficile eſt vt non tibi contingat: ſed ſtatim cogita, qui ſit ſupra te: illum ſuprà, te infra illum: illum creatorem, te creaturam: illum Dominum, te ſeruum: illum omnipotentem, te infirmum & corrigens te ſubiungénſque voluntati eius ac dicens: Verùm non quod ego volo, ſed quod tu vis Pater. Quomodo diſiunctus es à Deo, qui iam hoc vis quod Deus? Eris ergo rectus, & te decet laudatio, quoniam rectos decet laudatio. Si autem curuus fueris, laudas Deum quando tibi bene eſt, blaſphemas quando tibi malè eſt &c. Et eris inſulſus puer in domo patris, amans patrem ſi tibi blanditur, & odio habens quando te flagellat: quaſi non & blandiens & flagellans hæreditatem paret. Vide autem quemadmodum deceat rectos laudatio. Audi vocem recti laudantis ex alio pſalmo: Benedicam Dominum in omni tempore, ſemper laus eius in ore meo. Omni tempore & ſemper, ſiue in proſperis ſiue in aduerſis. Nam ſi in proſperis & non in aduerſis, quomodo omni tempore? Quomodo ſemper? Et audiuimus multas multorum tales voces, quando illis prouenit aliqua felicitas, exultant, gaudent, cantant Deo, laudant Deum: non ſunt improbandi. Sed iſti qui iam Deum laudare ex proſperitatis parte cœperunt, docendi ſunt patrem agnoſcere & flagellantem, nec murmurare aduerſus corrigentis manum, ne ſemper praui remanentes exhæredari mereantur. *Rectos decet laudatio.* Quid eſt, recti? vt nihil illis diſpliceat quod fecerit Deus, poſsint & in aduerſis Deum laudare & dicere: Dominus dedit, Dominus abſtulit; ſicut Domino placuit, ita factum eſt: ſit nomen Domini benedictum. Tales rectos decet laudatio, non primò laudaturos, poſteà vituperaturos. Diſcite gratias agere Deo, & in proſperitatibus & in tribulationibus: Diſcite habere in corde, quod habet omnis homo in linguâ, *Quod vult Deus.* Ipſa lingua popularis, plerunque eſt doctrina ſalutaris. Quis non quotidie dicit? *Quod vult Deus hoc agat.* a

a Aug. in Pſal. 32. poſt med.

§. II.

Hæc Auguſtini luculenta diſſertatio, mirificè cùm dilucidat, tum confirmat hanc omnem de diuinâ Voluntate doctrinam, quæ vel ideò commendatiſsima ſit omnibus, quòd eam ſanctiſsimi ac eruditiſsimi viri cupiuerint à nemine non quàm optimè capi, præſertim cùm in hoc omnis Chriſtianæ vitæ verſetur cardo. Sed hîc nondum abire placet ab Auguſtino, illuminatiſsimo ſcriptore, cuius verba prorſus digniſsima ſunt quæ ad teſtimonium citentur fideli calamo. Hic idem Hipponenſis ſanctiſsimus præſul, quâ ratione in aduerſis etiam à diuinâ voluntate nec latum quidem vnguem ſit recedendum, in hæc omnino verba conſignat: Quod ſæpe diximus, illi ſunt Recticordes, qui ſequuntur in hac vitâ Voluntatem Dei. Voluntas Dei eſt aliquando vt ſanus ſis: aliquando vt ægrotes. Si, quando ſanus es, dulcis eſt Voluntas Dei; & quando ægrotas, amara eſt Voluntas Dei: non recto corde es. Quare? Quia non vis voluntatem tuam dirigere ad Voluntatem Dei, ſed Dei vis curuare ad tuam. Illa recta eſt, ſed tu es curuus. Voluntas tua corrigenda eſt ad illam, non illa curuanda eſt ad tuam: & rectum habebis cor. Bene eſt in hoc ſæculo? benedicatur Deus qui conſolatur: laboratur in hoc ſæculo? benedicatur Deus qui emendat & probat: & eris recto corde dicens, Benedicam Dominum in omni tempore, ſemper laus eius in ore meo. a Et hoc nòn tantùm Auguſtinus Hipponis Epiſcopus, ſed etiam Dauid Iſraëlis Rex quà verbis quà exemplis inſigniſsimè docuit: Cùm enim Abſalonem filium rebellem fugeret, & ſacerdotes Arcam fœderis eidem fugæ velut præſidium aſſumpſiſſent, Rex Arcam referri præcipiens: Si inuenero, inquit, gratiam in oculis Domini, reducet me, & oſtendet mihi eam, & tabernaculum ſuum. Si autem dixerit mihi, Non places: præſtò ſum, faciat mihi quod bonum eſt coram ſe. b En quàm rex iſte potentiſsimus, in miſerabili fugâ, in extremis anguſtijs, ſibi tamen præſens fuerit, & compos ſui; quàm ad Dei Voluntatem attentis oculis reſpexerit: Redibimus, inquit, ſi Deo placuerit: ſin aliter illi viſum fuerit, *Quod vult Deus hoc agat.*

O Chriſtiani, ſi hoc intelligentiâ & ratione, prout par eſt, comprehendere tam vellemus, quàm facilè poſſemus, vix ampliùs vlla difficultas foret in tolerandis aduerſis, nec nos vllum tam grande malum premeret, quin illud tranquillè & perlibenter ſuſtineremus. Chriſtus ante mortem in Oliuario horto ea de Patris & ſuâ voluntate locutus eſt, quæ argumento ſint, ad calamitates quaſcunque perferen-

a Aug. in Pſal. 35. prop. fin. b 2. Reg. c. 15. v. 25. & 26.

perferendas, nihil eſſe quod magis animet, quàm vnionem humanæ voluntatis cum diuinâ. Et quàm hoc in Chriſto ipſo luculentùm? ante preces pauidus, triſtis, pallidus, tremit ac horret futuræ mortis imaginem: poſt preces, poſt tantam paternæ voluntati delatam reuerentiam, velut reſumptis viribus: Surgite, inquit, eamus, occurſu voluntario ſalutaturi hoſtes, & initium facturi cruentæ tragœdiæ. De hoc etiam præclarè Auguſtinus: Vnde, inquit, gerens hominem Chriſtus, & regulam nobis proponens, docens nos viuere, & præſtans nobis viuere, oſtendit hominis quandam priuatam voluntatem, in quâ ſuam figurauit & noſtram, quia caput noſtrum eſt, & ad eum ſicut noſtis, tanquam membra vtique pertinemus: *Pater*, inquit, *ſi fieri poteſt, tranſeat à me calix iſte.* Hæc humana voluntas erat, proprium aliquid & tanquam priuatum volens. Sed quia recto corde voluit eſſe hominem, vt quicquid in illo aliquantum curuum eſſet, ad illum dirigeret qui ſemper eſt rectus: *Verùm non quod ego volo*, ait, *ſed quod tu Pater &c.* Hîc oſtendit quandam hominis propriam voluntatem, oſtendit & correxit te. Ecce vide, inquit, te in me, quia potes aliquid proprium velle, vt aliud Deus velit. a

a Aug. in Pſal. 32. conc. 1. de 1. parte eius Pſalmi.

§. III.

Catharina Senenſis de ſeipsâ: Docuit me Chriſtus, inquit, vt mihi intra meipſam ſecretum conclaue ſtruerem. Et quodnam conclaue iſtud? Humanæ voluntatis cum diuinâ Vnio. Domicilium iſtud primo ingreſſu videtur anguſtum, ſed qui voluerit illi aſſueſcere, demum comperiet id cælo eſſe amplius, & caſtris omnibus vel munitiſsimis ſecurius huc rebus turbidis irruere vetitum: foris ſtabulantur; hoc enim tutiſsimum aſylum ab omni calamitate: nec ſuperi, nec inferi nocere illi queunt, qui voluntatem ſuam in omnibus cum diuinâ congruentem retinet: huic vnica lex eſt, *Quod vult Deus hoc agat.* Eleganter Auguſtinus: Venit dolor meus, inquit, veniet & requies mea. Venit tribulatio mea, veniet & purgatio mea. Nunquid lucet aurum in fornace aurificis? In monili lucebit, in ornamento lucebit: patiatur tamen fornacem, vt purgatum à ſordibus veniat ad lucem. Fornax iſta, ibi palea, ibi aurum, ibi ignis, ad hanc flat aurifex. In fornace ardet palea, & purgatur aurum. Illa in cineres vertitur, à ſordibus illud exuitur. Fornax Mundus, palea iniqui, aurum iuſti, ignis tribulatio, aurifex Deus. Quod vult ergo aurifex, facio; vbi me ponit aurifex, tolero.

Iubeor ego tolerare, nouit ille purgare. Ardeat licet palea ad incendendum me, & quaſi conſumendum me; illa in cinerem vertitur, ego ſordibus careo. Quare? Quia Deo ſubijcietur anima mea. a

En, vera ſubiectio humanæ voluntatis erga diuinam, omnis boni origo eſt. Rectiſsimè dixit pius ille ſcriptor: Non eſt ſacrificium maius aut Deo gratius, quàm in omni tribulatione ſeſe conformem facere diuinæ Voluntatis beneplacito. b

Magnus ille Abrahamus hac in re ſummè laudandus. Nam vt Orbi teſtatum fieret, Abrahamum omnia ex præſcripto diuinæ Voluntatis facere, Deus Voluntatem ſuam aliquoties quaſi mutans, alijs atque alijs & in ſpeciem contrarijs ac planè rigidis imperijs hominem fatigauit. At verò Abrahamus ad omnem diuini arbitrij nutum obſequentiſsimus ſemper, hoc omni conatu ac ſtudio, hoc omnibus viribus egit, vt ſe totum ſuáque omnia vni atque vnicæ Dei Voluntati quàm liberaliſsimè impenderet. Notant Hebræi Abrahamum decies rigidè tentatum, an id perpetuò vellet quod voluit Deus. Numeremus experimenta.

I. Iubetur ſolum vertere, & patriam ac cognatos, exilio mutare. II. Ab annonæ difficultate iterum expellitur peregrinator in Ægyptum. III. In Ægypto apud Pharaonem regem, periculum vitæ, vxor pudicitiæ ſubit, & à marito abſtrahitur. IV. Ob continuas famulorum rixas à chariſsimo Lotho, quem vt filium habuit, diuellitur. V. Vt Lothum bello captum in libertatem aſſerat, contra quatuor reges domeſticum vernarum exercitum educit. VI. Agarem fidam famulam, & iam vxorem, impulſu Saræ domo cogitur exigere. VII. Iam ſeni & grandæuo Circumciſio imperatur. VIII. Abimelechus rex Geraræ rurſum ei vxorem adimit. IX. Agarem cum filio Iſmaële rurſum ædibus pellere iubetur. X. Filium vnigenam, amantiſsimum Iſaacum, miraculo natum, in ſummam poſteritatis ſpem educatum, ſuâ manu trucidare imperatur. En aceruum calamitatis! præter tot alia non minus acerba, ſed minus nota. Abraham tamen permanſit Abraham, hoc eſt, ſibi ſimilis & conſtantiſsimus diuinæ voluntatis cultor. Hic vir, hic eſt qui optimè intellexit diuinam Voluntatem omnium miſeriarum ſuarum maximum eſſe leuamentum.

Hîc obſeruandum, montem Moria in quo Iſaacus victima Dei cadere debuiſſet, in prouerbium abijſſe: *Vnde vſque hodie dicitur, in monte*

a Auguſt. in pſ. 61. medio ferè, b Ludou. Gran. l. 1. part. 2. c. 22. Ducis peccato.

monte Dominus videbit. a Hic mons, *Dominus videbit*, afflictis omnibus conſcendendus: Statuant ſecum omnes ærumnoſi, & quibuſcunque malè eſt, Deum hæc omnia quæ ipſis eueniunt, præuidiſſe ab æterno, & vnà decreuiſſe, vt ſic fierent in tempore quæ ſiunt: atque hanc eandem Numinis prouidentiam ſibi ſuiſque rebus omnibus adfuturam.

a Gen.c.22.v.14.

§. IV.

Clades autem & calamitates vniuerſas à Deo immitti, hoc nobis exemplum monſtret. Quemadmodum Deus illi prouinciæ bellum, huic peſtem; ita illi homini podagram, huic nephritidem, iſti febrim immittit: hoc verò bellum, & illa peſtis, & hæc podagra aut nephritis, aut febris iſta, ſunt à Deo diuinâque Voluntate immiſſa. Certiſsima eſt iſta, & infallibilis notitia. At quomodo ſeſe prouincia illa, & iſta, aduerſus bellum & peſtilitatem, & quî homines iſti aduerſus morbos ſe gerant? An poſſunt nolle, quod vult Deus? non poſſunt. An ergo nullus defenſioni locus? eſt, ſi tamen illam admittat Deus. Ecquâ ratione ſe geſsit Abraham in monte Moria ſacrificaturus Iſaacum? Circumſpexit, & vidit hærentem in vepribus hircum, hic ſuccedanea ſubditus eſt hoſtia Iſaaco: Ita prorſus regnum bello afflictum, prouincia peſtilentiâ infecta, homo podagrâ vexatus circumſpiciat quid liciti remedij ſit, eóque vtatur auertendo bello, tollendæ peſti, mitigandæ podagræ. Si hoc idem velit Deus, & illud auerti, & iſtam tolli, & hanc mitigari, ſubmittet hircum, ſuppeditabit remedium ad illa omnia aut lenienda, aut in integrum reſtituenda: ſi nihil ſit remedij, aut ſucceſſum non habeat, clariſsimum eſt velle Deum, vt ſacrificetur Iſaacus, vt regnum illud bellis atteratur, prouincia illa exhauriatur peſte, hic homo podagrâ torqueatur. Eadem prorſus eſt ratio & paupertatis, & ignominiæ, omniúmque aliarum calamitatum & miſeriarum. Ergo, vbi Deus ſubſidium monſtrat, liberatur Iſaac; ſin, mactandus eſt. Ergo in his omnibus æqualiſsimè ſemper voluntas humana ſe ſubdat diuinæ. Hoc eſt armis aureis pugnare in omnem Caſum & Fortunam, Deum cogitare, Deo ſubijci, & in omni euentu, mentem hanc flectere ad Magnam illam Mundi mentem.

Sanctus Remigius Rhemenſis præſul, præuidit maximam annonæ caritatem in proximum annum; eam ob rem, magnam frumenti copiam collegit alendæ plebi. At ex his ipſis, quorum bono

id facere inſtituit vir ſanctus, homines potulenti & proiectæ audaciæ fuerunt, qui inter pocula dicerent: Quid ſenex noſter Iubilæus (erat iam vltra quinquaginta annos ſacerdos) ecquid in animo habet, an nouam vrbem condere: quid ſibi volunt tot acerui tritici? Annonam videtur velle comprimere. Venite, fingamus fabricam aliquam ad hunc ſenem, ſtruamus ſycophantiam. Facile erat maleuolis & iam ante currentibus calcar addere. Itaque ædibus cum impetu prouolant inſani, & mox ad frumenti metas. hîc ardentem tædam ſubijciens vnus: Videamus, inquit, quàm auidè famelicus Vulcanus Cererem ſit deuoraturus. Audaciſsimum hoc facinus mox celeri nuntio ad Remigium Antiſtitem defertur: ille continuò equum aſcendit, & omni feſtinatione properat ad incenſos tritici manipulos. At vbi aduenit, iam flammæ per omne frumentum præcipitarant, nullâ vi ampliùs ſopiendæ. Quid hîc faceret afflictiſſimus Præſul? num ſe mœrore conficeret, & aut inſanè lamentaretur, aut diras omnes deprecaretur in auctores? Hoc fecit: equo deſcendit, & quia hiems erat, incendium quà proximè licuit, tanquam ſe calefacturus acceſsit, dixitque: Semper bonus eſt focus, præſertim ſeni. En integerrimi viri animum diuinæ Voluntati deditiſsimum, eâque de cauſsâ in omni ſorte tranquilliſsimum: voluiſſet quidem, quantum in ipſo, ortum incendium reprimere, ſed quia nec ratio nec modus erat coërcendæ iam graſſantis flammæ, totũ hoc diuinæ Voluntati permiſit, & illud Iobi ſerenâ fronte repetijt: Dominus dedit, dominus abſtulit; ſit nomẽ Domini benedictũ.

Ita prorſus, ita in alijs omnibus agendum: cùm malum imminens quodcunque vel etiam præſens legitimis remedijs inhibere non poſſumus, dicamus toto animo: FIAT VOLVNTAS DEI: ſacrificetur Iſaac, ſi non ſubmittatur hircus: immoletur filius, ſi ſic imperet Deus. Pereat domus, pereant bona, omnia pereant, modò fiat Voluntas Dei.

§. V.

Citharædus tamdiu trahit, intendit, aut remittit fides citharæ, dum aſſonent: ita qui totum ſe dedere cupit in arbitratum Dei, tamdiu neceſſe eſt voluntatem ſuã exerceat, ſubigat, aſtringat, dum obſequatur; doceat etiam quàm ipſi expediat ad omnem beatitudinem, ſi ad diuinam Voluntatem in omnibus ſeſe conformet, vti beatiſsimus Dauid: Nonne Deo, inquit, ſubiecta erit anima mea? ab ipſo enim ſalutare meũ. [a] Dicti huius litteratura Hebræa hæc eſt: Attamen ad Deũ ſilebit anima mea, quia ab ipſo ſalus mea. Aptiſſime

a Pſ. 61. v. 2.

ſimè noſtro inſtituto, hac enim mente fuit rex Dauid: Quicquid mihi demum eueniat, feliciter an ſecus, diuinæ tamen Voluntatī non contradico: Dei ſancita non turbo: & etſi omnia teterrimè cadant, ego non obmurmuro; ad omnem Dei permiſsionem ſileo, diuinâ diſpoſitione ſemper contentiſsimus: aſpera omnia leniri poſſunt placidè ferendo.

Quiſquis ſapientiſsimum hunc regem imitatus fuerit (quod cuiuis facillimum, modò velit) hic ſanè aduerſa omnia, & qualcunque calamitates tranquillo & imperturbato animo ſuſtinebit; nunquam ei vel vocula excidet, quâ crebras nimium, aut nimium graues ærumnas queratur: Voluntas diuina omnium illi ærumnarum alleuamentum erit: nec vnquam eſſe poterit tam coopertus miſerijs, quin cum religioſiſsimo illo viro exclamet: Pater ſancte, tu ſic ordinaſti, & ſic voluiſti: & hoc factum eſt, quod ipſe præcepiſti. Sine conſilio & prouidentiâ tuâ, & ſine cauſsâ nihil fit in terrâ. Ecce Pater dilecte, in manibus tuis ſum ego, ſub virgâ correctionis tuæ me inclino: percute dorſum meum, & collum meum, vt incuruem AD VOLVNTATEM TVAM tortuoſitatem meam, vt ambulem ad omnem nutum tuum, atque ſuper omnia Voluntatem beneplaciti tui ſemper inquiram. a

Qui hanc inſtitutionem non capiunt, perpetuò erunt miſeri, ſemper diſcentes, & nunquam ad ſcientiam veritatis peruenientes. b Qui verò ſtudium omne in Dei Voluntate cognoſcendâ, & ſequendâ poſuerint, non patienter tantùm, ſed hilariter, & cum gratiarum actione aduerſa omnia tolerabunt. Optimè dixit inſignis ille concionator: c Omnem diem amiſſum credite, quo Dei amore propriam non fregiſtis voluntatem.

a Thomas de Kemp. l. 3. c. 50. b 2. Tim. c. 3. v. 7.
c Ioan. Taulerus epiſt. 8. mihi pag. 85. vixit anno 1350.

CAP. IV.

Exemplum illuſtriſſimum, hominis recuſantis diuinæ Voluntati ſuam ſubiungere.

VAtes Hebræus Ionas, nobile fuit paradigma hominis, qui multâ tergiuerſatione cunctatur in ditionem diuinæ Voluntatis concedere, eâque de cauſsâ tamdiu tamque variè affligitur dum ſuam voluntatem omnem ſubijciat diuinæ.

§. I.

Audiamus quid Voluntas diuina præceperit Ionæ: *Surge, & vade in Niniuen.* a Hæc prima pars præcepti. Altera: *Et prædica in eâ.* Surrexit quidem Ionas, & loco ſe mouit, ſed Niniuen non iuit. *Surrexit Ionas vt fugeret in Tharſis à facie Domini* b Duplex hîc inobedientia: in ciuitate, quâ iubebatur, non tantùm non concionari, ſed nec in eam ingredi. Sed mox adfuit vltor à tergo Deus: & ventis, & mari, & omnibus cæli iniurijs pugnauit in obſtinatam Ionæ voluntatem. *Dominus autem miſit ventum magnum in mare: & facta eſt tempeſtas magna in mari, & nauis periclitabatur conteri.* Nec tum tamen animaduertit fugitiuus iſte, in ſe has procellas ruere: *& Ionas deſcendit ad interiora nauis, & dormiebat ſopore graui.* Nihil peius, nihil periculoſius malâ ſecuritate. Iámque magis ac magis inhorruit iratum mare, & nubes vndique adductæ obruerunt tenebris diem. Diſcurrebant nautæ ad officia trepidantes, vela tempeſtati ſubducebant, & quicquid nauigio videbatur oneroſum, iactabant in mare. Sed tempeſtate mandata fatorum peragente, conſilium initium eſt explorandæ ſortis, *Et cecidit ſors ſuper Ionam.* Hîc varia interrogatus Ionas, reſpondit: *Hebræus ego ſum, & Dominum Deum cæli ego timeo.* Itáne verò, mi Iona, Deum times? at cur Dei Voluntati non pares? Plures ita loquuntur: Deum, aiunt, timemus: at interim Dei Voluntatem negligunt. Hoc, ô boni, Deum timere non eſt, Voluntati eius obſtrepere. Nec mare his Ionæ vocibus tranquillari ſe ſinebat, iámque magis exæſtuans ferueбat, & ingentes aquarum montes voluebat. Ita demum è naui Ionas in pelagus excutitur. Prius autem ipſemet culpam faſſus: *ſcio enim ego,* inquit, *quoniam propter me tempeſtas hæc grandis venit ſuper nos.* Ita te veritas amet, mi Iona, quàm hoc candidè & verè dixiſti! Omnem hanc cæli intemperiem, hunc ventorum conflictum, has pelagi furentis inſolentias propria voluntas tua concitauit, vnica omnium illorum cauſſa: Niniuen ire iuſſus es, non Tharſis. Sed expectat te præceptor marinus, qui doceat idem *Velle* aut *Nolle* cum Deo. *Et tulerunt Ionam, & miſerunt in mare. Et præparauit Dominus piſcem grandem, vt deglutiret Ionam.* c Hæc præmia ſunt propriæ voluntatis; ſic docendi ſumus, molle iugum diuinæ Voluntatis accipere. Audi quàm ſapere didicerit ictus piſcator, & quàm facilem ſe præbuerit diuinis nutibus! Iam viuo ceti carcere concluſus Ionas, iam penè ad inferos demerſus, iam inter mortuos & viuos ambiguus hærens:

a Ion. c. 1. v. 2. & ſeqq. b Ibid. c Ion. c. 2. v. 1.

rens: *Cùm anguſtiaretur*, inquit, *in me anima mea, Domini recordatus ſum.* Tandem tandem reſipiſcimus, & incipimus VELLE, quod diu malè noluimus. Iam ergo, Iona, vis ire Niniuen? Volo ire. Niniuitis concionari? concionabor. Num etiam quæ in hoc belluæ cauo vouiſti, vis reddere: Reddam. *Et dixit Dominus piſci, & euomuit Ionam in aridam.* Priora igitur iuſſa diuinæ Voluntatis redeunt: *Surge, & vade in Niniuen ciuitatem magnam, & prædica in eâ prædicationem, quam ego loquor ad te. Et ſurrexit Ionas, & abijt in Niniuen, iuxta verbum Domini.* a Iam Ionas propriam voluntatem excuſsit, iam idem omnino vult quod Deus, iam manibus pedibúſque feſtinat, quò pridem iuſſus eſt proficiſci, iam clamat & hortatur ad pœnitentiam, iam obtemperat, & morigeratur diuinis iuſsibus. Vtinam conſtanter id faciat, & ad propriam non recurrat voluntatem.

a Ion. c. 3. v. 2. & 3.

§. II.

Sed heu mobilitatem & inconſtantiam voluntatis humanæ! quæ modò Dei fuit, iterum incipit eſſe ſua. *Et afflictus eſt Ionas afflictione magnâ, & iratus eſt.* a Indicia hæc ſunt peſsima propriæ voluntatis, iam iterum luctantis cum diuinâ. Qui ſuam voluntatem ad diuinam accommodat, nunquam tantoperè turbatur, nec vnquam ærumnis ſic deformatur, vt in iram prorumpat, & indignetur Deo. Quid, obſecro, mi Iona, quid eſt quod voluntatem tuam diuinæ iam coniunctiſsimam, denuò in hanc diſcordiam agit? Noui diſsidij cauſſam audite: *Nunquid non hoc eſt,* inquit, *verbum meum, cùm adhuc eſſem in terrâ meâ? &c. ſcio enim quia tu Deus clemens, & miſericors es, patiens & multæ miſerationis, & ignoſcens ſuper malitiâ.* Hæc illa in Deo & Ionâ voluntatum diſſenſio eſt: Voluit Deus parcere Niniuitis; Voluiſſet Ionas puniri Niniuitas, & hoc ait præſagijſſe ſibi ſuum animum, ſe fruſtra minas ſparſurum, non ſucceſſura minis ſupplicia, Deum citò nimis placandum. Nihil ergo ampliùs videtur ſupereſſe, quàm Deum rogare: *Domine, tolle, quæſo animam meam à me, quia melior eſt mihi mors quàm vita.* Melior tibi eſt, Iona, ſed forſan Deo, non gratior. id autem propria voluntas non curat; hoc ſolum attendit quid ſibi gratum & volupe ſit: Deo id placeat, an non, iuxta habet. *Et egreſſus eſt Ionas de ciuitate, & ſedit contra Orientem ciuitatis: & fecit ſibimet vmbraculum ibi, & ſedebat ſubter illud in vmbrâ, vt videret quid accideret ciuitati.* Necdum quieſcit propria voluntas; vrbem deſerit, vt commodiùs ſpectet excidium vrbis. Cur autem egreditur Ionas, cur ciuium animos non

a Ionæ c. 4. v. 1.

hortari pergit, ad conſtantem pœnitentiam? quid opus eſt è texti-li hederâ nouum ſibi domicilium ſtruere? mille domus vrbicæ re-cepiſſent non ingratum Pœnitentiæ præconem. Sed aliter placuit propriæ voluntati, cui quandoque non tantùm ampliſsimæ vrbes, ſed terrarum Orbis nimis anguſtus eſt. Putauit Ionas ad ſuum ex vrbe egreſſum mox igneas cælo ruituras pluuias, mox vrbem fun-ditus euertendam. Ita enim Deus prophetam iuſſerat minari: *Ad-huc quadraginta dies, & Niniue ſubuertetur.* Hanc ob cauſſam in tuto Ionas ſe collocat, hîc conſidet vt videat, an Deus nullam ſuis ſit additurus vim minis: an omnem iniuriam tam facilè oblittera-turus, & parſurus ſceleratiſsimæ ciuitati. Spectaculũ è cælo diu ex-pectabat: ſed cùm cælum omne ferias agere, cùm nulli volare ig-nes, nec vlla erumpere ſaxa, cùm Vindicta omnis dormire videre-tur; cùm hederacea etiam voluptas exareſcere, cùm ſol deſuper ca-put ferire, cùm æſtus ingens grauiter vexare inciperet, hîc demum Ionas tantam Dei patientiam impatientiſsimè ferens, & seriò ex-candeſcens, *petiuit animæ ſuæ vt moreretur, & dixit, Melius eſt mihi mo-ri, quam viuere.* Cúmque ſuper hac ſuâ excandeſcentiâ interrogare-tur, num eam cenſeret æquam? reſpondit audacter: *Bene iraſcor ego vſque ad mortem.* Videte, obſecro, tam impotentis iræ cauſſam. Ideò Ionas tam multum fellis effundit, ideò pænè in languorem in-cidit præ triſtitiâ, *Quia non factum eſt ei ſicut cogitabat.* a O Ionam, quàm credula eſt propria voluntas, maximè ſibi ſuíſque perſuaſio-nibus! Eccur tam indignè fers miſerationẽ & patientiam diuinam? an neſcis, Dei proprium eſſe, miſereri & parcere? nunquid Deo in-duere vis impatientiam humanam? vt quàm primùm læſus, mox feriat, iniurijs affectus mox ſua fulmina mittat? Hoc humanam ſa-pit indolem, non diuinam; nos tales ſumus: vix tacti, pugnis & cal-cibus tangentem petimus; vix læſi, feruidiſsimis ictibus ferimus, ad rem nullam profectò promptiores quàm ad vindictam: hîc cur-rimus, hîc volamus cùm vlciſcendum eſt. Non talis eſt Deus, Mi-ſerator & miſericors Dominus: patiens & multum miſericors: Suauis dominus vniuerſis, & miſerationes eius ſuper omnia opera eius. b Nec vult Deus perire animam, ſed retractat, cogitans ne penitus pereat qui abiectus eſt. c Quid autem, mi Iona, tantopere luges hederaceum palatium tuum à verme deſtructum? neque tu vermem rodere, nec hederam creſcere docuiſti. Hanc tibi domi-nus dedit, hanc & abſtulit dominus, cur domino indignaris?

Quòd

a 1. Mach. c. 6. v. 8. b Pſ. 144. v. 8. & 9. c 2. Reg. c. 14. v. 14.

Quòd ſi tanti doloris cauſſa eſt, vmbraculi hederacei demolitio, & vrbis quæ regnum æquet, euerſio non ſit dolori? Iam ergo, mi optime Iona, voluntatem tuam ad diuinam omni ex parte conforma. Hedera perijt? velis perijſſe: Niniue ſeruata eſt? ſeruatam & tu velis. Nec eſt quod quidquam vltrà doleas, niſi ob propriam voluntatem non protinus diuinæ ſubiectam.

§. III.

Videte, Chriſtiani, quid ſit ſui iudicij ſuæque voluntatis eſſe, & in quantos errores hæc vna res ſanctiſsimos etiam viros pertrahat. Nihil agimus, quamdiu voluntatem propriam non penitus expugnamus. Hac ſtante, & aduerſante diuinæ, nec dona Deo vlla, nec vota, nec preces, nec ſacrificia grata ſunt. Gratum Deo ieiunium eſt, grata eleemoſyna, gratum orandi ſtudium, ſed illud ſolum quod diuinæ Voluntati accommodatum. Nouit quidem & propria voluntas ſtipem ſpargere, ieiunia inſtituere, precationes inire, ſed hæc omnia nimis quàm exoſa ſunt Deo, ſi diuinæ Voluntati conformia non ſint. Ideò Deus (mirifsimum dictu) & ieiunia, & ſacrificia ceteroqui gratiſsima prohibens: Nolite, inquit, ieiunare ſicut vſque ad hanc diem. *a* Quid ergo vitij habuit ieiunium iſtud Hebrææ plebis? Propriam voluntatem nimium olebat: Ecce in die ieiunij veſtri inuenitur voluntas veſtra: Ieiunium amo, ſed propriam voluntatem odi, quæ corrumpit ieiunium. Si quis homini cæpas auerſanti, ferculum cetera pretioſiſsimum proponat, cæpis tamen infectum, nihil inibit gratiæ, nec laſſum ſtomachum peruellet; nauſeam mouebit, non appetentiam ciborum: Ita ieiunium velut generoſi ſaporis edulium eſt, ab Angelo etiam laudatum (Bona eſt oratio cum ieiunio *b*) at ſi huic edulio cæpe & allium propriæ voluntatis miſceantur, apage hoc faſtidium à cæleſti menſâ. Chryſoſtomus: Qui peccat & ieiunat, inquit, non ad gloriam Dei ieiunat, nec ſe humiliat, ſed ſuæ ſubſtantiæ parcit. *c* Omnia fœdat & perdit Voluntas propria.

Et hæc illa deiectorum ad inferos extrema miſeria eſt, tantâ eos ſurere contumaciâ voluntatis, vt hæc in omnem æternitatem, diuinæ Voluntati nunquam ſit conſenſura: Nunquam volent damnati quod Deus, nec velle poterunt. Clarè Auguſtinus: Voluntas enim eorum, inquit, talis erit, vt habeant in ſe ſemper malignitatis ſuæ

a Iſ.c.58.v.3. & v.4. b Tob.c.12.v.8. c Chryſ. in Matth.

ſupplicium, nunquam tamen percipere poſsint bonitatis affectum. [illegible]a ſicut illi, qui cum Chriſto regnabunt, nullas in ſe. malæ vo[illegible]ris reliquias habebunt: ita illi qui erunt in ſupplicio ignis æter[illegible]n diabolo & angelis eius deputati, ſicut nullam habebunt [illegible] requiem, ſic & nullatenus bonam poterunt habere volun[illegible]. *a* Ah, quid vſpiam eſſe poteſt formidabilius gehennâ, ſi in [illegible]el vnicum hoc ſupplicium ſit, à ſanctiſsimâ Dei Voluntate in [illegible]em æternitatem eſſe auerſiſsimum, nec cum eâ vnquam con[illegible]ri poſſe? Ergo, mi Deus, vt deſeram ego voluntatem meam, doce me facere voluntatem tuam. *b*

a Aug. l. de fide ad Petr. b Pſ. 142. v. 10.

CAP. V.

Quæ voluntatis propriæ contumaciam maximè confirment.

INter grauiſsima quæ Dominus Hieroſolymorum vrbi exprobrat, illud eſt: Hieruſalem, Hieruſalem quæ occidis prophetas, & lapidas eos qui ad te miſsi ſunt, quoties volui congregare filios tuos quemadmodum gallina congregat pullos ſuos ſub alas ET NOLVISTI. *a* Propriæ voluntatis obſtinatio, ſcelerum omnium origo: Ego VOLVI, inquit Deus, tu NOLVISTI.

Abbas Paſtor dicere ſolebat: Ferreus murus eſt propria voluntas, à Deo nos ſeiungens & ſeparans: ET NOLVISTI; hinc illæ lacrimæ. *b* Nec aliter Auguſtinus: Suſpirabam, inquit, ligatus non ferro alieno, ſed meâ ferreâ voluntate. VELLE meum tenebat inimicus, & inde mihi catenam fecerat, & conſtrinxerat me. *c* Voluntatem autem propriam mirè roborant hæc tria,

a Matth.c.23.v.37. b Doroth.ſerm.5. c Auguſt.l.8.confeſſ.c.5.

§. I.

Primum, *Conſuetudo praua* Auguſtinus hoc explicans: Quippe, ait, ex voluntate peruerſâ, facta eſt libido: & dum ſeruitur libidini, facta eſt conſuetudo: & dum conſuetudini non reſiſtitur, facta eſt neceſsitas. Quibus quaſi anſulis quibuſdam ſibimet innexis (*vnde catenam appellaui*) tenebat me obſtrictum dura ſeruitus. Voluntas autem noua quæ mihi eſſe cœperat, vt te gratis colerem, fruique te vellem, Deus nondum erat idonea ad ſuperandam priorem vetuſtate roboratam. Ita duæ voluntates meæ, vna vetus, alia noua, illa carnalis, illa ſpiritualis confligebant inter ſe, atque diſcordando diſsipabant animam meam; pluſque in me valebat deterius inolitum, quam melius inſolitum. *a*

a Aug.l.eod.c.5. & 11.

Ita cùm vitia abeunt in mores, non relinquitur ampliùs remedijs locus. Nam hic omnium vitiorum genius eſt, vt niſi quantocyùs domo eijciantur, difficulter & rarò, cùm irroborarint, expelli poſsint. Verè Gregorius: Cùm culpa, inquit, in viſum venerit, ei iam animus, etiamſi cupiat, debilius reſiſtit: quia quot vicibus prauæ frequentationis adſtringitur, quaſi tot vinculis ad mentem ligatur. *a* Facile eſt teneros adhuc annos componere; inueteratos difficile. Væ ollæ cuius rubigo in eâ eſt, & rubigo eius non exiuit ab eâ. *b* Nimirum aſperam & inſuauem virtutum viam facit vitiorum conſuetudo. *c* Veriſsimè Chryſoſtomus: Nihlil, inquit, tam firmum eſt in rebus humanis quàm veteris conſuetudinis tyrannis. *d* Ideò Auguſtinus admonens: Peccator, inquit, de proximo reuiuiſcat; non eat in profundum ſepulturæ; non accipiat deſuper conſuetudinis molem. *e*

Plato iuuenem aleâ ludentem acerbiùs reprehenderat. Iuuenis huic monitori aſper: Quàm parua, inquit, redarguis? Mox Plato: At non eſt paruum quid, ait, conſuetudo. Certè Cretenſes cùm acerbiſsimâ execratione aduerſus eos, quos vehementer oderunt, vti volunt, vt malâ conſuetudine delectentur, optant. modeſtóque voti genere, efficaciſsimum vltionis euentum reperiunt. Inutiliter enim aliquid concupiſcere, & in eo perſeueranter morari, exitio ea dulcedo vicina eſt. *f*

a Greg.l.4.mor.c.25.poſt med. b Ezech.c.24.v.6.
c Hieron.ep.14.ad Celant. d Chryſ.hom.7.in 1.ad Cor.
e Aug.ſerm.14.de verb.Dom. f Valer.Max.l.7.c.2.fine.

§. II.

Alterum, quòd propriam voluntatem adeò corroborat, eſt, *Longanimitatis defectus.* Hæc noſtra eſt in rebus plurimis præcipitantia, cùm id quod valdè volumus, ad deſtinatum tempus non impetramus, mox in impatientiam agimur, & quandoque in rabiem. Tales ſumus, moræ impatientiſsimi. Quoties audias hominem longanimitatis expertem dicere: Iam volo, ſtatim volo; non expecto, nolo differri; ni breuî hoc fiat, deſpondi animum. Ita rex Hebræus Saul non potuit vnam quæ reſtabat alterámue horulam expectare Samuelem: ideò illi in os apertè obiectum, quòd ſtultè egiſſet. *a* Ita plerunque & nos cum Deo agimus, ſi non mox obtineamus quod impetratum volumus, cadimus animo, & in triſtitiam ac querelas ſoluimur. Noſtræ preces plerumque ſunt qua-

a 1.Reg.c.13.v.13.

les erant ſaltatricis puellæ: *Volo vt protinus des mihi.* a Ita ſæpe ſpem omnem & patientiam conſumimus, vt impatientiam & deſperationem proruamus. Animæquiores eſtote filij, & proclamate ad Dominum. *b* Rex Ioachim triginta ſeptem annis attinebatur carcere: poſt tantam temporis intercapedinem, ſibi & regno reſtitutus, docuit quàm longanimi patientiâ diuinum auxilium ſit expectandum. Magnæ virtutis eſt, id quod velis, non velle ſtatim fieri: Maximarum virium eſt longanimis patientia, quæ aridiſsimum etiam baculum triennio rigatum, in frondes & flores poteſt educere. *c* Hinc illa Siracidæ monita: Suſtine ſuſtentationes Dei; coniungere Deo, & ſuſtine. Omne quod tibi applicitum fuerit, accipe: & in dolore ſuſtine, & in humilitate tuâ patientiam habe. Reſpicite filij, nationes hominum, & ſcitote quia nullus ſperauit in Domino, & confuſus eſt. Væ his qui perdiderunt ſuſtinentiam. Qui timent Dominum, cuſtodiunt mandata illius, & patientiam habebunt vſque ad inſpectionem illius. *d* At propria voluntas in contrarium ſemper nititur, & quod appetit, imperioſiſsimè ſic exigit: Protinus da, continuò fiat, mox annue, confeſtim exhibe, ne mora ſit, cunctatione omni abiectâ. Ideò monendi ſumus aſsiduè: Expecta fili, donec videamus, quem res exitum habeat. *e* Si moram fecerit, expecta illum, quia veniens veniet, & non tardabit. *f*

Chriſtum in cruce variè vrgebant hoſtes, ne vellet videre finem ſuorum cruciatuum: ſi filius Dei es, aiunt, deſcende de cruce. *g* Pulchrè his reſpondet Chryſoſtomus: Ideò de cruce non deſcenderat, quia filius Dei erat. Expectabat Chriſti longanimitas, dum dicere liceret, CONSVMMATVM EST. Quod autem in capite certiſſimus factum, hoc & membris imitandum: Voluntas patris ad ſupremum vſque halitum exſequenda. Quâ de re præclariſsimè Ludouicus Bloſius, quem ſic placet recitare, vt verbum è verbo exprimamus: Felix igitur ille eſt, inquit, qui anguſtijs & pœnis afflictus non aliquid inquirit quo illas euadat, ſed ad finem & vltimum vſque punctum eas ſuſtinet: nolens de cruce deſcendere, niſi Deus illum ſoluat ac deponat. Felix planè qui ſe in abyſſum diuini beneplaciti ita demergit, & terribilibus occultíſque Dei iudicijs ita ſe reſignat, vt in huiuſmodi doloribus ac preſſuris, non tantùm vnâ hebdomadâ, aut vno menſe, ſed vſque ad extremi iudicij diem, vel etiam perenniter conſiſtere paratus ſit, non recuſans ipſius quoque inferni tormenta

a Marc.c.6.v.25. b. Baruch.c.4.v.21.& 27.
c Vide in vitis PP. Roſvveid.l.4.mihi pag.542. d Eccli.c.2.v.3.& ſeqq.
e Ruth.c.3,v.18. f Abac.c.2.v.3. g Matth.c.27.v.40.

tormenta (ſi Deus ita vellet) ſubire. Quæ quidem reſignatio omnem aliam reſignationem longè vincit. Vel mille mundos relinquere, in huius reſignationis comparatione nihil eſt. *a*

Quàm verò hic propria voluntas obluctetur, ſic explicat: Irreſignatus quiſque, dum in hunc modum duris ſcopis à Domino atteritur, omnia ſe perdidiſſe arbitratur: vnde & in grauem triſtitiam, horribilémque deſperationem prolapſus dicit: Iam de me actum eſt, perij. Ceterùm qui ſolidâ tranquillitate intra ſe frui cupit, ad hoc eniti debet, vt reſignato liberóque animo, & Deo, & ſeipſo, & creaturis omnibus carere poſsit, veram pacem intus interim retinens. Vndecunque accidant preſſuræ, de manu Domini ſuſcipiendæ ſunt, cuius permiſſu eueniunt. *b* Ergo, vt propriam domes voluntatem, eſto longanimis, & expecta Dominum, etiamſi moram fecerit, quia veniens veniet & non tardabit.

a Bloſ. in Appendice c. 1. medio. b Bloſ. ibid.

§. III.

Tertium denique quo propria voluntas ſupra modum inualeſcit, eſt, *Mutabilitas perpetua.* Parum eſt cum Lunâ circumagi, & aliam atque aliam formam induere: in dies, in horas mutamur, manè aliud, & aliud placet veſperi, hodie volumus, cras nolumus: nunquam ijdem, nec ſimiles quidem nobis, adeò in diuerſum aberramus; quotidie conſilium permutamus & votum: vt nubes à quouis vento huc illuc impellimur. Et hoc voluntati propriæ ſolenniſſimum eſt, vt cùm firmiſsimè illi columnæ Voluntati diuinæ nolit alligari, ſeipſam rebus caducis ac vanis indulgeat, quibuſcum non poſsit non creberrimè mutari. Hac tantâ propriæ voluntatis inſtabilitate, cupimus quidem quotidianis tædijs occurrere, verùm hac ipsâ ratione ſæpe nobis tædium è tædio creamus, dum illud tam ſollicitè ſtudemus vitare. ita Siſyphi ſaxum voluimus, & doliũ Danaidum implemus, dum idem & volumus & nolumus, eâdem ſæpe horâ. Voluntas noſtra, & quod inde pendet, omnis ſanctitas noſtra, non eſt turris inexpugnabilis in montis iugo, aut editâ rupe collocata, ſed domus lutea, quæ ad omnem incurſum cedit & collabitur. Probus es; ſit ita. hoc illúdue præclarè incipis, hîc aut illic rem optimè agis; neque hoc negem, ſed hoc quamdiu & quàm conſtanter? Ah, quàm facilè ad omnẽ auræ ſibilum mutamur, & ſæpe turpiter deijcimur! vt folium arboris, à vento non magno rapimur, & ventilamus nos in omnem ventum, & imus in omnem viam. *a*

a Eccli. c. 5. v. 14.

Multiformes planè ſumus, & nobis ipſi diſpares, nec vnum agimus hominem, ſed plures. Quod in Sacris de Iobo ſcribitur, *Fuit vir vnus*: id ita Hieronymus interpretatur: Non per diuerſa mobilis, & inſtabilis ferebatur, ſed firmus atque inconcuſſus perſiſtens, erat vir vnus. Nos plerunque non vnum virum agimus, & ſæpe nec quidem viri ſumus, tam debiles in virtutis actibus, quàm inconſtantes. Hæc propriæ voluntatis illuſtria ſunt facinora. Sed de hoc humanæ voluntatis Euripo explicatiùs alibi. *a*

Itaque libera voluntas nos facit noſtros, mala diaboli, bona Dei. Qui enim, inquit Bernardus, voluerunt eſſe ſui, vtique ſicut Dij ſcientes bonum & malum, facti ſunt non tantùm iam ſui, ſed & diaboli. Sanè diabolo nos noſtra mancipat voluntas, non ipſius poteſtas. Noſtra autem voluntas perfecta non erit, quouſque ſuo creatori perfectè ſubiecta ſit. Profectò expedit nobis magis omnino non eſſe, inquit, quàm noſtros permanere. *b* Auguſtinus de Aquilis: Dicuntur pulli Aquilarum, inquit, ſic probari, patris ſcilicet vngue ſuſpendi, & radijs ſolis opponi. qui firmè ſolem contemplatus fuerit, filius agnoſcitur, ſi acie palpitauerit, ab vngue dimittitur. Nos viles homunculi magis ſub arbitrio Dei ſumus, quàm ſub patris vngue Aquilæ pullus; à Deo magis pendemus quàm radius à ſole, calor ab igne; plus Deo in nos poteſtatis eſt, quàm in lutum figulo, & tamen hunc ſolem noſtrum, diuinam Voluntatem liberrimè auerſamur. Iubemur inimico ignoſcere? Nolumus. Effrenem libidinem coërcere? æquè nolumus. Impotentem iram domare? Nec hoc volumus. Illo aut iſto familiari vitio abſtinere? pigerrimè volumus, hoc eſt, modeſtè nolumus. O pullos non Aquilarum, ſed noctuarum, qui non ſolem diuinæ Voluntatis, ſed tenebras propriæ ſectantur. Hinc autem omne malum, & omnis pœna. Narrante Ludouico Bloſio, Chriſtus ſanctæ cuidam virgini familiarem ſe præbens: Volo te noſſe, inquit, quòd omnes pœnæ, quibus homines in mundo affliguntur, in voluntate conſiſtunt, quia ſi voluntas eſſet ordinata, & concors cum voluntate meâ, careret quodammodo pœnâ. Quamuis enim is qui hac ſanctâ ordinatâque voluntate præditus eſt, ſentiat laborem ac dolorem, quicquid tamen amore mei ſponte patitur, quaſi ſine pœnâ portat. Lubentiſsimè enim illud ſuſtinet, conſiderans & ſciens meam eſſe voluntatem, atque permiſsionem, vt patiatur. Mens eius in quouis dolore corporali libera eſt, cùm voluntas ipſius in omnibus ſit conformis,

a In Triſmeg.l.1.c.8.de humanæ volunt.inconſtantiâ. b Bern.de grat.& lib.ar.

formis, & vnita Voluntati meæ. Igitur ablatâ voluntate propriâ, ſpiritus hominis tranquillus eſt, & pace gaudet. [a]

[a] Bloſ. Monil. ſpirit. c. 10. fine.

Cap. VI.

Nihil voluntatis propriæ retinendum eſſe, tam in omnibus rebus arduis ac difficilibus, quàm in ipſâ morte.

HIc Rhodus, hic ſaltus. In rebus ſubinde minutulis non ita difficulter voluntatem noſtram diuinæ attemperamus, at in ijs quæ momenti ſunt grauioris, in iacturâ opum, honoris vitæ hîc tergiuerſationes, & excuſationes, hîc moræ & tricæ, hîc multa refractariæ voluntatis contumacia, hîc noſtrum nobis & Velle & Nolle ſtat contra Dei & Velle & Nolle. Sed quid miſeri luctamur fruſtra, ſtat Voluntas diuina, ſtabítque æternum velut immobilis rupes; non illam ad nos trahemus, ſed ad ſe nos illa. Rideamus, ſi is qui cimbam ad rupem alligauit, funem identidem trahat, & rupem ad ſe accedere cenſeat, cùm ipſe ad illam propiùs ac propiùs accedat: Et non maior noſtra ſtultitia eſt, qui ad rupem illam diuinæ Voluntatis nexi, trahendo & reluctando volumus eam nobis obſequi, non nos ipſi?

§. I.

Sunt qui & ſe & alios diuinam legem doceant & hi quidem intelligentiam ſuam Deo conſecrant; at vbi eſt voluntas rerum omniū pretioſiſsima? Hanc ſibi ſeruant, partione factâ cum Deo haud æquâ. Optimè olim alteri alteris ſic precabantur: Benefaciat vobis Deus, &, det vobis cor omnibus, vt colatis eum, & faciatis eius voluntatem corde magno, & animo volenti. [a] Hi corde prorſus exiguo, & animo minimè volente Deum colunt, qui in re quapiam facili voluntate ſuâ cedunt; at vbi vel bonorum alea iacitur, vel honoris punctum, aut vitæ cardo vertitur, hîc ius propriæ voluntatis tenaciſsimè retinent, hic ſui ſunt. O non Volones, quales olim ſponte ſuâ militiæ nomen dederunt, pro Dominis pugnaturos ſe polliciti: Eâ de cauſsâ in ciuitatem recepti, & liberi eſſe iuſsi ſunt. [b] Quòd ſi contumaces illi & diuinæ Voluntati tam refractarij vltro ſe dederent, ſuámque voluntatem ſponte ſubmitterent ſupremæ illi, certè ius cæli obtinerent, futuri liberi in omnem æternitatem. Inter Volones iſtos præſignis planè, Hebræus rex Dauid: In me, inquit, ſunt Deus vota tua, quæ reddam, laudationes tibi. [c]

Sub

[a] 2. Machab. c. 1. v. 3. [b] Liu. l. 3. bell. Pun. [c] Pſal. 55. v. 13.

Sub cælo nihil tam liberum atque hominis voluntas: omnia alia
admirabili ſubiectione conditori obtemperant. In ſolo homine
ea eſt libertas, quâ vult quodcunque lubet, etiamſi hoc cælo, inte-
ris, Deo repugnet. Nihil tam in noſtrâ eſt poteſtate quàm voluntas.
Integrum eſt homini, quotieſcunque libuerit, dicere Nōn, & ab-
nuere, vel ipſo etiam Deo annuente. Et hæc ſcelerum omnium
Lerna eſt, Deo dicente: Volo hoc fieri, hominem tamen obloqui
audere: Nolo hoc facere. aut dicente Deo: Hoc fieri nolo. homi-
nem tamen dicere: hoc volo facere. Et quoties Deus: Hæc eſt
inquit, mea Voluntas. nihilominus homo; At hæc, inquit, mea non
eſt. Ob hoc Deus grauiſsimè queſtus: A ſæculo, inquit, confregi-
ſti iugum meum; rupiſti vincula mea, & dixiſti: Non ſeruiam. a
Hæc ipſiſsima eſt radix omnium delictorum: non ſit hoc impium
Volo, non erit vtique delictum. Enimuerò medicina ea optima
eſt, quæ ſic morbum curat, vt & morbi radicem euellat. Proprium
peccati pharmacum. Pœnitentia, quæ tunc demum vera eſt, ſi re-
bellionem hanc comprimat, & humanam voluntatem diuinæ pen-
tus ſubijciat. Primus autem Voluntatis actus eſt Amare, vti eſt au-
rium audire, cernere oculorum: qui verò quippiam amat ſeriò, &
cor ſuum voluntatémque cum voluptate impendit; non eum labor,
non dolor, non terrifici quidquam inde auocat. Ita voluntas quæ ſe
Deo verè transſcribit, omnia præ Deo nihili facit, tam aſpera quàm
iucunda, & ſuauia promptè amplectitur, prout ſcierit ſupremæ
voluntati probari. Huius ſibi mentis conſcius rex Dauid: In me,
inquit, ſunt Deus vota tua. Non reperio quas tibi gratias agam, ô
Domine, quòd hanc in me felicitatem ac promptitudinem, erga
tuam Voluntatem experiar; promiſsiones tibi à me factæ, in inti-
mis apud me præcordijs aſſeruantur, ne excidant. Tale ſit volun-
tas Chriſtiani hominis promptuarium, vnde facilè depromi poſſit
quicquid eſt ad Domini guſtum. Penarium verè opulentum, omni
genere quà eſculentorum quà poculentorum inſtruitur: Si Domi-
nus velit oleum, aut mel, aut aromata, vel vinum ſiue Chium, ſe-
Thaſium, ſiue Creticum: adferuntur & oleum, & mel, & aromata,
& vinum non cibarium & ignobile, ſed quale iuſsit adferri: Si Do-
minus cupiat perticem, aut altilem gallinam, illicò perdix aut galli-
na promitur: ſi panem niueum petat & primarium, mox adeſt hi-
panis: ſi aliud quid poſtulet, confeſtim aduolat poſtulatum. Talis
ſit voluntas noſtra, & olearia, & mellaria, & vinaria, & omnigeni
penoris cella, vt quicquid dominico palato placuerit, inde promi-
tur.

a Hier.c.2.v.20.

tur: ita quidem, vt ſi Deus animum cupiat ad paupertatem, ad morbum, ad ignominiam, ad mortem paratum, hunc ipſum inueniat paratiſsimum, de quo Deus ipſe dixerit: In te, ô homo, ſunt vota mea. Talis certè rex Dauid, vir ſecundùm cor Dei: [a] Non in rebus ſolùm minutioribus, ſed in maximis æquè ac minimis, cùm iactaretur, cùm per ardua ſurſum & deorſum iret, à diuino ſemper nutu pendebat. [a] Act.c.13 v.22.

§. II.

Anno quingenteſimo viceſimo tertio, in Conſilio Vzecenſi epiſcopus fuit, cuius nomen, Quod vult-Deus. [a] Fuit & alius eiuſdem nominis Carthaginienſis Pontifex, vir ſanctiſsimus, qui vnà cum Clero à Genſerico rege Ariano, fractis nauibus abſque remigijs & velis, præter omnem ſpem Neapolim appulit, ibique exul ſanctè finijt. Omnium hoc Chriſtianorum & nomen ſit, & ſtudium vnicum, Quod vult-Deus. At maligni hominis eſt, tunc ſolùm dicere: Quod vult Deus, cùm nec operoſa, nec ardua iubentur: Ille fert omne punctum, qui, cùm paupertas vrget, cùm morbus exercet, cùm ignominia premit, cùm mors vocat, nihilominus mente liberrimâ pronuntiat: Quod vult Deus; ſi opes, ſi valetudinem, ſi famam, ſi & vitam velit eripi, Quod vult Deus, hoc fiat. Nec diſputat, cur iam, cur hoc loco, cur hoc morbi genere ſibi moriendum ſit, ſed paratiſsimus ad omnia, hoc vnum aſsiduè ingeminat, Quod vult Deus. Præclariſsimè dixit Seneca: Quid tibi opus eſt vt ſis bonus? Velle. [b] Quid autem melius potes velle, quàm quod vult Deus? Hîc ego te, qui aliter ſentis, & diuinæ Voluntati obniteris, compello Annæi verbis: Tamen tu indignaris aliquid, aut quereris: & non intelligis, nihil eſſe in iſtis mali, niſi hoc vnum quod indignaris, & quereris: Non feram me, quo die aliquid ferre non potero. Malè valeo? familia decubuit? fenus offendit? domus crepuit? damna, vulnera, labores, metus incurrerunt? Solet fieri, hoc parum eſt: debuit fieri. Decernuntur iſta, non accidunt. Si quid credis mihi, intimos affectus tibi cùm maximè detego: in omnibus quæ aduerſa videntur & dura, ſic formatus ſum. Non pareo Deo ſed aſſentior: ex animo illum, non quia neceſſe eſt, ſequor (*erubeſce, Chriſtiane, ab erubeſce*) Nihil vnquam mihi incidet, quod triſtis excipiam, quod malo vultu: nullum tributum inuitus conferam. Omnia autem ad quæ gemimus, quæ expaueſcimus, tributa vitæ ſunt.

[a] De quo Baron.tom.7. An.523. n.15.Martyrol.Baronij die 26.Octobris.
[c] Sen.epiſt.80.init.

ſunt. Horum nec ſperaueris immunitatem, nec petieris. a Ad han legem animus noſter aptandus eſt, hanc ſequatur, huic pareat: & quæcunque fiunt, debuiſſe fieri putet: nec velit obiurgare natu ram. Optimum eſt pati, quod emendare non poſsis: & Deum quo auctore cuncta proueniunt, ſine murmuratione comitari. Ma lus miles eſt, qui Imperatorem gemens ſequitur. Quare impig atque alacres excipiamus imperia, nec deſeramus hunc ope pulcherrimi curſum, cui quicquid patimur, intextum eſt. Sic vi uamus, ſic loquamur. paratos nos inueniat atque impigros Fatu ſeu, Voluntas Dei. Hic eſt magnus animus qui ſe Deo tradidit: contra ille puſillus ac degener, qui obluctatur, & de ordine Mun male exiſtimat, & emendare mauult Deum quàm ſe. Carpit diui na & prouidentiam; alia illa eſſe vellet magis quàm ſe alium. In grati ſæpe diuinorum interpretes ſumus. Inde eſt quòd nec viue volumus, nec mori: vitæ nos odium tenet, timor mortis. Nu omne conſilium noſtrum, nec implere nos vlla felicitas poteſt.

a Sen. epiſt. 96.

§. III.

Quanti verò momenti ſit in morbo lethali, noſtræ voluntatis ad diuinam conformatio, inſignißimè docet Ludouicus Bloſius hunc in modum: Moriturus quiſque meritis Saluatoris noſtri IESV Chriſti, magis quàm ſuis innitetur. In illius bonitate & in pre cibus beatæ Mariæ Virginis ac Sanctorum electorúmque Dei la confidet. Chriſti amarißimam paſsionem mortémque ſibi propo net, & ineffabilem illam charitatem, quæ eum tam indigna ſuſtin re coëgit, memoriâ repetet, atque in patentia vulnera, & in profun dißimum pelagus immenſæ miſericordiæ eius, ſeſe cum vniuerſ peccatis atque negligentijs ſuis demittet, immergetque. Ad ſum mam Dei gloriam ſeipſum, velut hoſtiam viuam offeret ipſi Do mino, ad perferendum pro acceptißimâ eius voluntate patienter ex vero amore omnem languoris acerbitatem, ipſam etiam mor tem, & quicquid ſibi Dominus in tempore, & in æternitate im mittere voluerit. Hoc ſi reuerâ facere potuerit: Si, inquam, ſeſe ex purâ dilectione cum perfectâ ſui reſignatione, ad omnem pœ nam pro honore diuinæ iuſtitiæ tolerandam animo ſpontaneo ob tulerit, ipſe neque infernum, neque purgatorium ſubibit, etiamſi ſolus omnia totius Mundi peccata commiſiſſet. a Nullum igitur exercitium in extremis vtilius eſſe poteſt, quàm vt quis ſeipſum ex integro

a Optimum in morte exercitium Reſignatio ſui.

integro diuinæ Voluntati reſignet: humiliter, amoroſè, plenéque confidens in immenſâ Dei miſericordiâ ac bonitate. Fieri enim nequit, quin is qui in huiuſmodi verâ perfectâque reſignatione cum ſanctâ erga Deum fiduciâ ex hac luce exit, confeſtim ad regna cæleſtia euolet. Nam ſicut nihil omnino pœnæ, nihil ignis purgatorij in Deum cadere poteſt, ita nec in hominem, qui eo modo per voluntatis conformitatem, amorémque Deo vnitus eſt. Hoc animo iuſtus ille Latro moriebatur in cruce, qui non ſalutem corporis à Domino poſtulauit, nec orauit vt à pœnis purgatorijs ſeruaretur, ſed libenter pro peccatis ſuis, próque Dei gloriâ moriens, ſe totum in diuinam reſignauit voluntatem, ſe totum Chriſto obtulit, vt ille ſecum ageret quicquid vellet. Nihil niſi miſericordiam & gratiam petijt dicens: Memento mei Domine, cùm veneris in regnum tuũ. Quòd ſi morte imminente infirmitas naturæ mœret, aut trepidat; huiuſmodi mœſtitia & formido in Deum per reſignationem projicienda, ac certa ſpes erga eum concipienda eſt. Mors Chriſti mortem tuã ſoletur. Ille præceſsit, præceſſerunt & innumeri electi eius: non igitur pigeat te ſequi. Corpus quod modò deponis, vile quoddam veſtimentum eſt. Quid ad te ſi computreſcat, & ad tempus in terrâ occultetur? Poſteà ipſum idem corpus tuum reſurget, iámque immortale, incorruptibile, glorioſum ac fulgidum erit. Penſandum quoque eſt, quàm reſignati ac voluntarij fuerint ad moriendum antiqui iuſti Abraham, Iſaac, Iacob, Moſes, Dauid, & ceteri conſimiles, cùm nondum ianua regni cæleſtis eſſet aperta. Vnde in fine Deuteronomij legimus, Dominum dixiſſe ad Moſen: Aſcende in montẽ iſtum &c: & vide terrã Chanaan quam ego tradam filijs Iſraeël obtinendã, & morere in monte. Ecce quàm reſignato animo iuxta Dei beneplacitum, mortẽ excepit Moſes amicus Altiſsimi. Nõ tranſiuit quidem ad terram illam viſibilẽ, ſed in inuiſibilem & meliorem receptus eſt, videlicet in ſecretum ſinũ pacis, & limbum in quo iuſtorum animæ tunc magnâ tranquillitate requieſcebant. Iam verò iuſtis aditus patriæ cæleſtis, per Chriſtum Dominum reſeratus eſt. a

Ergo, mi optime Chriſtiane, cùm vicinam ſentis mortem, imò etiam antequam ſentias, voluntatem tuam quàm perfectiſsimè iunge cum diuinâ, illíque te totum committe: nec aliud cogites vel loquaris, quàm hoc ipſum, *Quando Domino viſum.*

a Bloſ. Conſol. puſillan. mihi pag. 328. & ſeqq.

§. IV.

Sed iſtud QVANDO pleroſque omnes homines ægrè habet.

Moriendum ſibi ſciunt, & mori volunt, ſed nondum: cupiunt naturæ ſoluere quod debent, ſed nondum: deſiderant cælo recipi, ſed nondum: Adeò miſelli inſanimus, vt cupiamus deſinere eſſe miſeri, ſed nondum; vt felices & beati eſſe velimus, ſed nondum. Quid, homuncule, tam altum tibi patibulum ædificas, vt multos gradus habeas, per quos ad mortem te ire diutius ſcias? quid vitæ tuæ tot optas annos, quibus funus tuum proſpicias, cogitationum lento tormento? Eundum eſt, ſeu hodiernâ, ſeu craſtinâ. At ſcio, quid multos decipiat: cùm mors pulſat, ante tempus adeſſe putant importunum exactorem. Stulti; tunc tempus eſt, QVANDO Domino Mortis viſum eſt, Quid tergiuerſaris, quid immaturam ætatem objicis, quid moram poſcis? ad mortem maturus pridem fuiſti. Sed nec conceſſa mora paratiorem te faciet, aut promptiorem. Nam & poſt hanc morari voles, minùs forſan paratus, quò plus moratus. Induciæ non paucos deteriores fecerunt. Mala ad mortem præparatio eſt, mori nolle. Facti dimidium habet, qui tunc vult, quando vult ille, qui nihil mali poteſt velle. Ergo tergiuerſationem tolle, & dic animo: QVANDO & QVOMODO Domino viſum, ſic fiat. a

Ad hoc ipſum luculentiſsimam facem prælucet Romanus Sapiens, &: Siue alios, inquit, obſeruare volueris, ſiue teipſum, fauore ſepoſito; & ſenties hoc, & confiteberis, nil ex his optabilibus & charis vtile eſſe, niſi te contra leuitatem casûs, rerúmque caſum ſequentium inſtruxeris: niſi illud frequenter, & ſine querelâ, inter ſingula damna dixeris: *Deo aliter viſum eſt.* b Ita dices: Antehac quidem diutius me victurum arbitrabar, At, *Deo aliter viſum eſt,* & bene ſic viſum eſt. Ita propriâ voluntate in diuinam tranſmutatâ, omnia tibi reddentur facilia. Nam vti malus omnia in malum vertit, etiam quæ ſpecie optimi veniunt: ita rectus atque integer corrigit praua vitæ, & dura atque aſpera, ferendi ſcientiâ mollit: idémque & ſecunda gratè excipit modeſtéque, & aduerſa conſtanter atque fortiter. Hic idem Voluntati diuinæ tam addictus, nunquam malis euentibus maledicit, nunquam accidentia triſtis excipit, ciuem eſſe ſe vniuerſi & militem credens, labores velut imperatos ſubit. Quicquid incidit, non tanquam malum aſpernatur, & in ſe caſu delatum, ſed quaſi delegatum ſibi. Hoc qualecunque eſt, inquit, meũ eſt. aſperum eſt, durum eſt: in ipſo nauemus operam, nec de Dei prouidentiâ queramur. Si Dijs, inquit Epictetus, ita viſum fuerit, ita fiat. c

§. V.

a Vide Horolog. Angeli Tutelaris, horâ Die IX.
b Sen. epiſt. 98. c Epict. enchir. c. 79. ſeu vlt.

§. V.

Et hæc ſciuerint idololatræ. Chriſtiani aut neſciant, aut quæ ſciunt non faciant; videant meliora probéntque, ſequantur deteriora. Nihil tam acerbum eſt, in quo æquus animus ſolatium non inueniat. At verò ſolatium nec vberius nec certius erit quàm Dei voluntas; ad hanc in omnibus aduerſis aſsiduè ſuſpiciendum.

Iobus in perferendis ærumnis dexterrimus, plus Deo placuit, Chryſoſtomo teſte, plúſque ſibi promeruit pauculis ſolùm verbis, quàm omnibus ſuis etiam largiſsimis eleemoſynis. Cùm enim Iobus vndique afflictus diceret: Sicut domino placuit, ita factum eſt: Sit nomen domini benedictum: diuinæ Voluntati magis ſe probauit, quàm cùm ſtipem liberaliſsimam erogauit. Nam, quod à ſancto Bonauenturâ diſcimus, Perfectius eſt aduerſa tolerare patienter, quàm bonis operibus inſudare. a Quoniam Deus bonorum noſtrorum non eget. b

Quiſquis igitur diuinam Voluntatem ſincerè quærit, ſanúſne ſit an æger, perinde habet, quandoquidem Dei Voluntas, omne noſtrum bonum eſt. In morbo autem ſic Medico & medicinis fidendum, vt interim fiducia omnis in Dei prouidentiâ & Voluntate collocetur. Quod cùm rex Aſa non fecerit, meritò reprehenſus eſt: Nec enim in infirmitate ſuâ quæſiuit dominum, ſed magis in medicorum arte confiſus eſt. Melius Ezechias qui morbi ſui curationem non ficubus, nec eas imponenti, ſed Deo adſcripſit. Quòd ſi pharmaca nil proficiant, aut Medicus vim morbi non perſpiciat, aut aliunde committatur error, nec emendetur valetudo, non continuò huic illíue culpa impingenda, ſed omnia diuinæ prouidentiæ ac voluntati attribuenda, nec aliud cogitandum, quàm, Deus non vult vt ſaner, aut vult vt ſaner tardiùs.

Lydwina, Virgo ſanctiſsima, omnigenis doloribus exercitata, miſerabile ſpectaculum, & velut conducta domus omnium ferè morborum, adeò tamen defixit in Domino voluntatem ſuam, vt nihil neque cogitare, neque dicere, neque facere præmeditatè liberet, quod putaret diſplicere Deo. Fertur cum patientiſsimo Iobo ſæpius dixiſſe: Hoc mihi domine acceptiſsimum erit, vt affligens me dolore non parcas, c cùm tuæ Voluntatis executio, ſit mihi ſumma conſolatio. d Difficultatibus & calamitatibus omnibus efficaciſsimum remediũ fecit, qui ſemper diuinæ ſe Voluntati ſubmiſit.

a Bonau. de grad. virt. c. 24. b Pſal. 15. v. 2.
c Iob. c. 6. v. 10. d Sur. t. 7. p. alt. vit. c. 1. mihi. pag 28 ;.

LIBER QVINTVS

De

Humanæ Voluntatis ad Diuinam conformandæ

ADIVMENTIS.

CAPVT I.

Conformationem humanæ voluntatis ad diuinam conſiſtere non poſſe ſine magnâ in Deum Fiduciâ.

OBlatio ſui in diuinum arbitrium nunquam erit integra, niſi Deo in omnibus plurimùm fidamus. Quomodo enim alteri de rebus omnibus aſſentiar, cui non fido? & quomodo fidam illi, quem non credo res meas fideliter aut ſollicitè curaturum? Ideò de fiduciâ in Deo collocandâ nunc agendum.

§. I.

Porrò cupienti ſcire quid diuinæ paginæ de hac virtute ſentiant, noſtri æui ſcriptor reſpondet: In ſcripturis ſanctis vix vllum inuenitur caput, in quo Deus opem, gratiam & prouidentiam omnibus illis non promittat, qui in illo confidunt. *a* Beatiſsimus rex Dauid, huius Fiduciæ magiſter excellentiſsimus, hanc vnam pleno ore ingerit, in pſalmis pænè omnibus. Et quàm illa confidentis animi ſunt? Quoniam tu Domine ſingulariter in ſpe conſtituiſti me. *b* Dominus firmamentum meum, & refugium meum, & liberator meus: Deus meus, adiutor meus; & ſperabo in eum: Protector meus, & cornu ſalutis meæ, & ſuſceptor meus. Dominus illuminatio mea, & ſalus mea, quem timebo? Dominus protector vitæ meæ, à quo trepidabo? Si conſiſtant aduerſum me caſtra, non timebit cor meum, ſi exurgat aduerſum me prælium, in hoc ego ſperabo. *c* Qui habitat in adiutorio Dei altiſsimi, in protectione Dei cæli commorabitur. *d* Qui confidunt in Domino &c. non commouebitur in æternum; *e* In te, Domine, ſperaui, non confundar in æternum. *f* Erat huic regi cor ampliſsimum, & pleniſsimum ingenti Dei Fiduciâ. Nimirum hos ructarat, quos biberat diuinos fontes.

Eandem in Deum Fiduciam ſapientiſsimi ac ſanctiſsimi viri plurimùm ſemper commendarunt. Illud ſapientiæ miraculum Salomon:

a Ludou. Granat. l. 7. Memorial. c. 9.
b Pſal. 4. v. 10. c Pſal. 17. v. 3. Pſal. 26. v. 1. 2. 3. d Pſal. 90. v. 1.
e Pſal. 124. v. 1. f Pſal. 30. v. 1.

mon: Habe, inquit, fiduciam in Domino, ex toto corde tuo. *a* Non qualemcunque fiduciam exigit, ſed quæ prodeat *ex toto corde.* Nam & Apoſtolorum Princeps: Omnem, inquit, ſollicitudinem veſtram proijcientes in eum, quoniam ipſi eſt cura de vobis. *b* Et pſaltes: Iacta, inquit, ſuper Dominum curam tuam, & ipſe te enutriet. *c* Sed & Salomon iterum monens: In omnibus vijs tuis, inquit, cogita illum, & ipſe diriget greſſus tuos. *d* Bonum eſt confidere in Domino, quàm confidere in homine. *e* Benedictus vir, qui confidit in Domino, & erit Dominus fiducia eius. Et erit quaſi lignum quod tranſplantatur ſuper aquas, quod ad humorem mittit radices ſuas, & non timebit cùm venerit æſtus. & erit folium eius viride, & in tempore ſiccitatis non erit ſollicitum, nec aliquando deſinet facere fructum. *f* Cogitate per generationem & generationem, quia omnes qui ſperant in eo, non infirmantur. *g* Beati omnes qui confidunt in eo. *h* Hæc enim fiducia Deum obligat, vt tibi in ſe confidenti benefaciat. Ergo, Confide in Deo, & mane in loco tuo; *i* ſorte tuâ contentus, ſtatùs tui mediocritatem amplectere, neque vltra menſuram regulæ, quâ menſus eſt tibi Deus, teipſum extende: Memento, non in ſolo pane viuere hominem, poſſe Deum etiam è lapidibus ſuſcitare filios Abrahæ, nec eſſe difficile Domino ſaluare vel in multis, vel in paucis. *k*

a Prou.c.3.v.5. b 1.Petri c.5.v.7. c Pſal.54.v.23. d Prouerb.c.3.v.6. e Pſal.117.v.8. f Hier.c.17.v.7.& 8. g 1.Mach.c.2.v.61. h Pſal.2.v.13. i Eccli.c.11.v.22. k 2.Cor.c.10.v 13. 1.Reg.c.14.v.6.

§. II.

Hebræus Rex Amaſias militem ſcripſerat centum talentis argenti, *a* quibus centum millia hominum ad ſigna euocauit. Quo facto, venit homo Dei ad illum (ita Regum faſti narrant *b*) dixitque: O Rex, ne egrediatur tecum exercitus Iſraël, non eſt Dominus cum Iſraël, & cunctis filijs Ephraim. Quòd ſi putas in robore exercitûs bella conſiſtere, ſuperari te faciet Deus ab hoſtibus: Dei quippe eſt & adiuuare, & in fugam conuertere. Dixitq; Amaſias ad hominem Dei: Quid ergo fiet de centum talentis, quæ dedi militibus Iſraël? Et reſpondit ei homo Dei: Habet Dominus vnde tibi dare poſsit multò his plura. Paruit Amaſias Deo nixus, & viginti millia hoſtium occidit. Tanti eſt, Deo fidere, & non humanis viribus.

Thomas Morus notæ ſanctitatis ac eruditionis vir, ad filiæ Margaretæ obiectiones hiſce omnino verbis in carcere reſpondens: Nihil, inquit, contingere poteſt, quod Deus non velit. Quicquid

a Sunt 60000. philippei b 2.Par.c.25.v.7.

autem ille vult, vtcunque nobis malum videatur, eſt tamen re verâ optimam. De Dei bonitate diffidere, mea Margareta, nolo, vtcunque me debilem ac fragilem præſentiam. Imò ſi in eo me terrore & conſternatione cernerem, vt iam iam lapſurus viderer, meminero tamen diuum Petrum valido venti flatu ex modicâ fide ſubmergi cœpiſſe, faciámque quod ille fecit, Chriſtum compellabo: Domine ſaluum me fac. Spero enim quòd extendens manum ſuam apprehendet me, nec ſubmergi patietur. Quòd ſi verò Petri partes adhuc vlterius me agere, planéque præcipitem cadere, iurare & abiurare permitteret, ſpero nihilominus fore, vt oculo miſericordiæ pleno me reſpiciat, & erigat, vt de nouo veritatem confitear, conſcientiam exonerem, pœnam & pudorem prioris abnegationis fortiter perferam. Denique illud compertiſsimum habeo: quòd abſque meâ culpâ Deus me non deſeret. *a* Chriſtianè & ſapienter. Intereſt enim rebus omnibus diuina Prouidentia, & ſcimus ab eâ innumeros ne laberentur detentos, nullos vt laberentur impulſos. Imò, ſi hic talis ceciderit, non collidetur, quia dominus ſupponit manum ſuam. *b* Quomodo autem is lædatur, qui in puluinar cadit tam molle? Ante omnia fidendum Deo.

a Thom. Staplet de tribus Thomis, mihi pag. 297. & ſeq. b Pſ. 36. v. 24.

§. LII.

Ecquid denique Chriſtus tam variè inculcat & vrget, atque hanc vnam in Deum Fiduciam? Quàm variè diuinus hic Magiſter argumentatur ab auiculis, à floſculis, à capillis, ab ipſis etiam idololatris, perſuadendæ huic fiduciæ? ita coruos, lilia, paſſerculos oculis ſubijciens: Conſiderate, inquit, coruos, quia non ſeminant, neque metunt, quibus non eſt cellarium neque horreum, & Deus paſcit illos. Quantò magis vos pluris eſtis illis? Quis autem veſtrûm cogitando poteſt adijcere ad ſtaturam ſuam cubitum vnum? Si ergo neque quod minimum eſt poteſtis, quid de ceteris ſolliciti eſtis? Conſiderate lilia, quomodo creſcunt: non laborant, neque nent, dico autem vobis, nec Salomon in omni gloriâ ſuâ veſtiebatur ſicut vnum ex iſtis. Si autem fœnum quod hodie eſt in agro, & cras in clibanum mittitur, Deus ſic veſtit: quantò magis vos puſillæ fidei! Pater veſter ſcit, quia his indigetis. *a* Et quot experimentis diſcipulos ſuos inſpexit, vt eos doceret Deo ex toto fidere? Ita quinque millia hominum epulo excepturus in vaſtâ ſolitudine, Philippum interrogat, vnde panes emendi ſint, *Hoc autem dicebat*

a Luc. c. 12. v. 24. & ſeqq.

tentans

tentans eum, a Sic & quatuor millia hominum cibo refecturus, diſcipulos in eam rem conſultores adhibens: Quot, inquit, panes habetis? At illi non magnæ fiduciæ: Vnde iſtos quis poterit, aiunt, hîc ſaturare Panibus in ſolitudine? *b* O viri, Deus poterit, qui nos ſibi in rebus omnibus vult fidere quàm integerrimè. Prouidentia diuina falli non poteſt; fallere non vult: ſtabit Deus promiſsionibus ſuis. Docemur hoc omnium ætatum exemplis. Erigat proinde ſe homo in ſpem magnam, & audeat ſe ſuáque omnia in DEI ſinum profundere fiduciâ quàm erectiſsimâ.

a. Ioan.c.6.v.6. b Marci c.8.v.4.

§. IV.

Toſtatus, præſul Abulenſis, illud eruditionis miraculum, ſuper Regum faſtis diſſerens: Ita eſt, inquit, lex Adam, quam debet homo tenere cum Deo, ſcilicet quòd homo humiliet ſe coram Deo, & colat Deum quantum potuerit, & Deus erit ſollicitus pro eo. *a* Etenim ad quem clamamus? Pater noſter qui es in cælo. Vtique opulentus hic Pater omnibus abunde prouidebit. Quòd ſi parua animalia, inquit Hieronymus, abſque Deo auctore non decedunt, & in omnibus eſt prouidentia, & quæ in his peritura ſunt, ſine voluntate Dei non pereunt; vos qui æterni eſtis, non debetis timere, quòd abſque Dei viuatis prouidentiâ. *b* Cur ergo illi non quàm integerrimè fidamus, & animos induamus tanto patre dignos? Nec in medijs quidem flammis deſperandũ. Res anguſtæ domi ſunt? Dominum habemus diujtem, qui nunquam paſſus eſt ſuos extingui fame. Inimica inſurgunt agmina, ſiue terris nata, ſiue inferis excitata? Ducem habemus potentiorem, qui vno flatu, regnorum diſperdet exercitus. Maledicæ premunt linguæ, & falſis onerant criminationibus? Deum intueamur iudicem vindicémque, & humana non metuemus. Neque enim ſe vinci ab homine patietur Deus, aut munificentiam ſuam ab humanâ fiduciâ ſuperari. Audet quis fidere? maiora donare audebit Deus. Audet ſperare magna? vincet humanam ſpem Deus, & è locuplete cælorum theſauro longè maioribus beabit, ita vt ad pellendam egeſtatem humanam, ſatis ſit ſpem ſuam poſuiſſe in Deo, ac de illius liberalitate magna ſperaſſe. Quò enim ſpes maior eſt, maiora ſunt dona cæleſtia, vt non tantùm æquari, ſed innumeris modis vinci à diuinâ benignitate, humanam ſpem fiduciámque videamus. Nobiliſsima eſt hæc concertatio, ingens hominis in Deum fiducia,

a Toſtat.in l.2.Reg.c.7.v.19.quæſt.11.
b Hieron. apud S. Thom.in catenâ in c.10.Matth.

cum immenſâ Dei liberalitate compoſita; quaſi æmulâ vtrinque fiduciæ & munificentiæ largitione, tanquam ſi vinci nollet homo, cùm tamen vinci non poſsit Deus. a

a Scribanij Superior l. 1. c. 27.

§. V.

Hîc Hipponenſem Antiſtitem Auguſtinum luculentiſsimè ratiocinantem audite: Fecit Deus, inquit, cælum & terram, & mare, & omnia quæ in eis ſunt. Si ergo omnia quæ in eis ſunt, & te? parum dico, te: paſſerem, locuſtam, vermiculum, nihil horum non ille fecit, & cura eſt illi de omnibus. Nolite ergo dicere: Non pertineo ad Deum. Pertinet ad Deum anima tua, pertinet ad Deum corpus tuum; quia Deus fecit & animam tuam, & corpus tuum. Dicis fortè: non numerat me Deus in magnâ multitudine. a Te non numeret, qui etiam capillos tui capitis omnes habet numeratos? Sed, ais, ſubinde ijs miſerijs inuoluimur, adeò ſolatijs omnibus & auxilijs deſtituimur, vt mirum non ſit, quandoque fiduciam non nihil vacillare. Hîc etiam Auguſtinus pro me reſpondebit. Et obſecro vos omnes qui hæc legitis, aut legi auditis, ſanctiſsimi viri reſponſum altiſsimo pectore reponite: Quicquid ergo, inquit Auguſtinus, hîc accidit contra voluntatem noſtram, noueris non accidere niſi de voluntate Dei, de prouidentiâ ipſius, de ordine ipſius, de nutu ipſius, de legibus ipſius: & ſi nos non intelligimus quid quare fiat, demus hoc ipſius prouidentiæ, quia non ſit ſine cauſâ. b Hoc ipſum, idem beatiſsimus Pater, diuinus ſcriptor confirmans; Nos, inquit, diuina prouidentia admonet, non res inſipienter vituperare, ſed vtilitatem rerum diligenter inquirere, & vbi noſtrum ingenium vel infirmitas deficit, ita credere occultam, ſicut erant quædam quæ vix potuimus inuenire, quia & ipſa vtilitatis occultatio, aut humilitatis exercitatio eſt, aut elationis attritio. c Et vt res pateat ab exemplis: Quis, inquit, diſpoſuit membra pulicis & culicis, vt habeant ordinem ſuum, habeant vitam ſuam, habeant motum ſuum? Vnam beſtiolam breuem, minutiſsimam conſidera quam volueris. Si conſideres ordinem membrorum ipſius, & animationem vitæ quâ mouetur, pro ſe fugit mortem, amat vitam, appetit voluptates, deuitat moleſtias, exerit ſenſus diuerſos, viget in motu congruo ſibi. Quis dedit aculeum culici quo ſanguinem ſugat? quàm tenuis fiſtula eſt quâ ſorbet?

a Aug tom. 8. in Pſ 145. medio ferè. b Aug. in Pſ. 148. poſt med.
c Aug l. 11. de ciu. Dei c. 22. poſt init.

bet? quis diſpoſuit iſta, quis fecit iſta? Expaueſcis in minimis, lauda Magnum. a Ita iudicem Deum time, muneratorem ſpera, nec alium; ita humanis omnibus celſior in ſolo Deo fiduciam pone, certus nec fallere ipſum poſſe, nec velle. Nullus ſperauit in Domino, & confuſus eſt. b Beati omnes qui confidunt in eo. c

a. Aug. in Pſ. 148. poſt med. b Eccli. c. 2. v. 11. c Pſ. 2. v. 13.

CAP. II.

In quo Fiducia in Deum conſiſtat.

MIſeri nos, quàm tenuem de Deo notitiam habemus! vix per rimulam aliquid diuini luminis haurimus. Hoc ſcimus, Deum eſſe Summum Bonum, & quidem tam immensè ſummum, vt nil penitus vel petere liceat, vel optare, quod ab hoc tanto Bono non poſsimus impetrare, certè ſuo tempore conſecuturi omnia, modò tantiſper non cadamus animo, ſed maximâ in Deum fiduciâ erecti, ſciamus præſtolari cum ſilentio ſalutare Dei. a Gemma gratiſsima, expectatio præſtolantis, quocunque ſe vertit, prudenter intelligit. b Bonus eſt dominus ſperantibus in eum, animæ quærenti illum. In quo autem hæc fiducia in Deum præcipuè conſiſtat, nunc porrò videbimus.

a Thren. c. 3. v. 25. & 26. b Prou. c. 17. v. 8.

§. I.

Spem quidem hoc ſuperat Fiducia, quòd Fiducia non qualiſcunque ſpes ſit, ſed robuſtiſsima & perfecta. Clarè id diſcriminis notans Seneca: De te, inquit, ſpem habeo, nondum fiduciam. a Hæc in Deum fiducia omnes hominis actiones complectatur neceſſe eſt, nam in omnibus omnino rebus, maximis minimis, & omnibus vitæ momentis, Deo quàm ſinceriſsimè fidendum eſt, cum ſuis nunquam defuturum.

Rex Dauid gymnaſium inſtituit palæſtricum, & præcepit vt docerent filios Iuda arcum, ſicut ſcriptum eſt in libro iuſtorum. b Hanc inſtitutionem Ionathas regius iuuenis præuertit docilitate, tam enim certus erat dirigendo arcu, vt hoc laudis ferret ab amantiſsimo ſui Dauide: *Sagitta Ionathæ nunquam redijt retrorſum*, neque enim leniter ferire, aut ſuperficiem radere, ſed ipſa penetrare arma hoſtium ſolebant tela Ionathæ. Fiducia in Deum talis eſt arcus, cor Dei & tangit, & penetrat iaculis ſuis nunquam aberrantibus. Ex omnibus autem Iſraëlis & Iudæ regibus (erant triginta

a Sen. epiſt. 16. b 2. Reg. c. 1. v. 8. & 22.

nouem vniuerſè) quótnam illorum hoc arcu poterant vti? Tres aut quatuor è toto numero; Dauid, Ezechias, & Ioſias, quibus & Ioſaphat accenſeri poſſet, modò impia ſacrificia in montibus aboleuiſſet. Horum certè regum cor cum Deo perfectum erat, & maximâ in Deum Fiduciâ ſemper pleniſsimum.

Cùm ingens Moabitarum & Ammonitarum exercitus regi Ioſaphato immineret, & ille viribus nequaquam par eſſet hoſti, ingenti fiduciâ *totum ſe contulit ad rogandum Dominum.* a Iàmque prolixius precatus, præclariſsimam hanc clauſulam adiecit: Cùm ignoremus quid agere debeamus, hoc ſolùm habemus reſidui, vt oculos noſtros dirigamus ad te. Hîc Iahaziel diuino afflatu æſtuans, proclamat è turbâ: Attendite omnis Iuda, & qui habitatis Hieruſalem, & tu rex Ioſaphat: Hæc dicit Dominus vobis, Nolite timere, nec paueatis hanc multitudinem, non enim eſt veſtra pugna, ſed Dei. Non eritis vos qui dimicabitis, ſed tantúmmodò *confidenter* ſtate, & videbitis auxiliũ Domini ſuper vos. His vocibus mirè animatus rex Ioſaphat, exercitum duxit in hoſtem, ne verò ſuus miles ad tantæ multitudinis occurſum trepidaret, instar ſtrenuiſsimi ducis omniũ animos oratione præmuniens: Audite me viri Iuda, inquit; credite Domino Deo veſtro, & ſecuri eritis. Et mox, contra quàm fieri ſolet in prælio, ſtatuit cantores Domini, vt laudarent eum in turmis ſuis, & antecederent, ac voce conſonâ dicerent, Confitemini Domino quoniam in æternum miſericordia eius. En regem cum milite in aciem, velut Epiſcopum cum ſuis ſacerdotibus ad templum prodeuntem. Res planè inſolens, & ridicula in bellis, imbellem cantantium turmam in fronte agminis collocare. Sed adfuit Deus Ioſaphato, tantâ Dei fiduciâ pugnaturo. Cumque cœpiſſent non milites tela iacere, ſed cantores ſacra carmina canere, hoſtes in ſeipſos verſi, mutuis ſeſe vulneribus conciderunt. Porrò Ioſaphati exercitus cùm progrederetur, omnem campum cadaueribus ſtratum reperit, nec ſupererat cui necem liceret effugere. In tantâ verò cadauerum ſtrage, ſpolia inuenta ſunt tam opima & copioſa, vt aſportandis ijs nec triduum quidem ſuffecerit. En, quid poſsit ſincera in Deum Fiducia, rerum omnium potens, inexpugnabilis.

a 2. Par. c. 20. v. 3. 12. & 20.

§. II.

Et quamuis in actionibus planè omnibus, vt dixi, Fiducia in Deum ſit neceſſaria, maximè tamen cùm aut preces fundendæ, aut res aduerſæ ſunt perferendæ. Iſtud ſequenti capite, illud nunc examinabimus.

Et

Et de precibus quidem diſſerens Bernardus, ait multorum orationem aut eſſe timidam, aut tepidam, aut temerariam. Timida quidem oratio, inquit, cælum non penetrat, quia reſtringit animum timor immoderatus, vt oratio, non dicam, non aſcendere, ſed nec procedere queat. Tepida verò in aſcenſu langueſcit & deficit, eò quòd non habeat vigorem. Nam temeraria aſcendit, ſed reſilit: reſiſtitur enim ei; nec tantùm non obtinet gratiam, ſed & meretur offenſam. Quæ verò fidelis & humilis, & feruens oratio fuerit, cælum ſine dubio penetrabit: vnde certum eſt quòd vacua redire non poterit.[a] Ante omnia oratio neceſſe eſt, fidelis ſit. Quàm multi antequam incipiant orare, incipiunt deſperare: *non me audiet Deus, non impetrabo quod petam, fruſtra clamabo.* O Legatum miſerum! vix domo prodit, & corruit, fiduciæ defectu. Quomodo autem fiducia in precibus erga Deum ſit erigenda, Chriſtus nos inſtruens: Iudex erat in ciuitate, inquit, qui Deum non timebat & hominem non reuerebatur.[b] Sed & vidua erat in eâdem ciuitate, quæ aſsiduis precibus vindicari cupiebat ab aduerſario. At iudex longiſsimam moram interponebat, improbus cunctator. Demum importunitate viduæ tam conſtante victus, controuerſiam dijudicauit. En robuſtam prorſus & contumacē ſpem, quæ viduæ illi aſsiduè hoc inſtillabat: *hodie tibi ius dicetur*; vbi ſpes hodierna decollaſſet, craſtina monebat: *cras hoc fiet, aut perendie: hac hebdomade, hoc menſe, hoc certè anno ſententia dicetur.* Vicit demum perſeuerans fiducia, quam Chriſtus in argumentum trahit hoc modo: Si tantarum eſt virium oratio apud improbiſsimum quemquo, quantarum erit apud ipſam Miſericordiam? Mens noſtra velut vidua, aduerſarios numerat quàm plurimos. Quid ergo moratur, quin æquiſsimum iudicem appellet, & omnem illi cauſſam ſuam integerrimâ fiduciâ deleget? Deus non faciet vindictam electorum ſuorum clamantium ad ſe die ac nocte, & patientiam habebit in illis?[c] Sanctiſsimus Rex Dauid hoc vnicè commendans: Reuela, inquit, Domino viam tuam, & ſpera in eo, & ipſe faciet.[d] Quid trepidas? quid diffidis, pauidiſsimè mortalium? Aliquis te maledictis figit, aut iniurijs afficit? Deo id querere, *& ipſe faciet.* Tua tibi caro iniqua eſt? Deo ſupplica, *& ipſe faciet.* Varios tibi arietes cacodæmon admouet? Deum in auxilium inuoca, *& ipſe faciet.* Quicquid agas, *ſpera in Deo, & ipſe faciet.*

a Bern. in quadrag. ſerm. 4. de orat. & ieiunio, ſine.
b Luc. c. 18. v. 2. c Ibid. v. 7. d Pſal. 36. v. 5.

§. III.

Et ô exiguæ fidei homo, nunquid oblitus es, quid in hanc rem Chriſtus commemoret: Si quis amicorum ad amicum venerit intempeſtæ noctis medio, & hoſpiti ſuo tres panes petierit: At ille iam ſomno ſepultus variè cœperit tergiuerſari, & demum aperte negare poſtulata, non poſſum ſurgere, & dare tibi. Si verò alter & fores pulſando, & panes poſtulando perſeuerarit, iſte demum non familiaritate, ſed importunitate compulſus, dabit illi quotquot petiuerit panes. Et ego dico vobis, inquit Chriſtus, Petite & dabitur vobis: quærite & inuenietis: pulſate & aperietur vobis. Omnis enim qui petit, accipit: & qui quærit, inuenit: & pulſanti aperietur. *a* Nil gratius Deo, quàm vt ſe tantâ fiduciâ, quantâ amicus amicum, appellemus. Neque verò vllus hominum intempeſtiuè vnquam Deum appellabit. Videte mendicum pro numulo ſimplo, aut panis fruſtillo, patientiſsimè vel ante ædes expectantem, aut poſt tranſuolantes quadrigas currentem.

Blandáque deuexæ iactantem baſia rhedæ. b

Quid par eſt nos facere, cùm liberalitatem ditiſsimi regis obſecramus, an non patientiſsimâ fiduciâ hîc opus? Ille Apoſtolorum chariſsimus, Ioannes: Et hæc eſt, inquit, fiducia quam habemus ad Deum; quia quodcunque petierimus ſecundùm voluntatem eius, audit nos. Et ſcimus quia audit nos, quicquid petierimus. *c* Quis parens filiolo pro pane ſilicem, pro piſce ſerpentem, pro ouo porrigit ſcorpionem? Si ergo vos, inquit Chriſtus, cùm ſitis mali, noſtis bona data dare filijs veſtris: quantò magis Pater veſter de cælo, dabit ſpiritum bonum petentibus ſe. *d* Hoc tamen ſæpiſsime fit, vt nos ipſi nobis non panem ſed lapidem, non piſcem ſed anguem imperitiſsimè rogemus. Nam quid oremus ſicut oportet, neſcimus: *e* & cùm Deus noſtram nobis negat perniciem, indignamur optimo parenti, & noſtras preces non admitti murmuramus frementes. O fatui! An non parentes ſæpius pomum aut pirum negant filiolo, cui aliquot millium florenorum hæreditas minimè negabitur? Tarſenſis Paulus carnis ſtimulum deprecatus, rem ſe petere putabat æquiſsimam; at precibus Deus non annuit. Hoc quotieſcunque fit, liquere nobis debet, aut è re noſtrâ non eſſe, petita concedi, aut ea rectè differri, tempore longè opportuniore concedenda, & vt interim Deum fiduciâ conſtantiore propitiemus. Creberrimè

non

a Luc.c.11.v.5. & ſeqq. b Iuuenal.ſat.4.v.118. c 1.Ioan.c.5.v.14.
d Luc.c.11.v.13. e Rom.c.8.v.26.

non exaudit Deus ad voluntatem, ſed exaudit ad ſalutem, inquit Iſidorus.[a] Neſcire non poteſt æterna Prouidentia, quid nobis potiſſimùm conducat; nec poteſt æterna benignitas non velle concedere, quod nobis cognouerit expedire. Ipſa autem optimè nouit tempus quo cuique debeat ſuccurrere. Ideò nil vnquam à Deo petendum, ſine maximâ voluntatis ſubiectione, ſeu, reſignatione. *Quia quodcunque petierimus ſecundùm voluntatem eius, audit nos.* Idcircò in omnibus omnino precibus, illud Domini pro clauſulâ vſurpandũ: Veruntamen non mea, ô Deus, ſed tua voluntas fiat. Quòd ſi obſtinatè quippiam à Deo extorquere contendamus, verendũ, ne quod vt optimus pater negauit, vt rigidus iudex permittat in noſtrum malum, & oratio fiat in peccatum.[b] Hoc nobis longè ſit certiſsimum, nullas preces cum debitâ voluntatis reſignatione oblatas, eſſe irritas, nullas omnino, nullas: aut enim quod petitur, aut melius quid impetrabitur. Et hoc eſt quod precantis fiduciam mirificè accendat, *Quia quodcunq; petierimus, ſecundùm voluntatem eius, audit nos.*

a Ibid. in ſentent. b Pſal. 108. v. 7.

CAP. III.

Quâ ratione in aduerſis firmanda, & erigenda ſit ad Deum Fiducia.

GVbernatorem in tempeſtate, in acie militem, in arenâ pugilem intelligas. Nemo ſciet quid poſsis, ne tu quidem ipſe, ni varijs ærumnis exercearis. Opus eſt ad notitiam ſui experimento. Quid quiſque poſſet, niſi tentando non didicit. Itaque quidam vltro ſe ceſſantibus malis obtulerunt, & virtuti in obſcurum ituræ occaſionem, per quam eniteſcerent, quæſierunt. Gaudent, inquam, magni viri aliquando rebus aduerſis, non aliter quàm fortes milites bellis. Auida eſt periculi virtus, & quò tendat, non quid paſſura ſit cogitat: quoniam & quod paſſura eſt, gloriæ pars eſt. His Deus conſulit, quos eſſe quàm honeſtiſsimos cupit, quoties illis materiam præbet aliquid animosè fortitérque faciendi: ad quam rem opus eſt aliquâ rerum difficultate.[a] Vnde poſſum ſcire quantum in Fiduciâ erga Deum profeceris, ſi cuncta ſuccedant ad votum? Vnde poſſum ſcire, quantum aduerſus paupertatem tibi animi ſit, ſi diuitijs diffluis? Vnde poſſum ſcire, quantum aduerſus ignominiam & infamiam odiúmque populare conſtantiæ habeas, ſi inter plauſus ſeneſcis, ſi vitam ſine aduerſario tranſis? Sanè ad notitiam ſui opus eſt experimento. Non eſt ar-

a Sen. l. de prouid. c. 4.

tis inter proſpera dicere: Dominus firmamentum meum, &c. Si tunc primum dicat mendiculus: *Iam bene ſpero, hac hebdomade non moriar fame*, cùm turgentem habet panibus ſaccum, nullius ſpei hominem ſe prodit. Spes quæ videtur, non eſt ſpes, nam quod videt quis, quid ſperat? Si autem quod non videmus, ſperamus: per patientiam expectamus. a Ergo tunc maximè Fiducia noſtra eminteſcit, cùm fluens ſanguis vulnera oſtendit, cùm fluctus nauiculam inſiliunt, cùm aduerſis cingimur, hîc locus, hîc tempus Fiduciæ. Quâ verò ratione inter aduerſa potiſſimùm ſit exercenda Fiducia, iam dicemus. a Rom.c.8.v.26.

§. I.

Duo hîc in fundamentum ponenda. Primum: Hoc probè ſciamus, miſeriarum & calamitatum vbique & in omni vitæ genere plurimum eſſe, neque verò aliter hanc vitam conſtare. Chriſtus prædixit: In mundo preſſuram habebitis, ſed confidite, ego vici Mundum. a Omnes qui piè volunt viuere in Chriſto, perſecutionem patientur. b

Alterum: Sciamus & hoc, quod Paulus aſſeuerat: Fidelis Deus eſt, qui non patietur vos tentari ſupra id quod poteſtis, ſed faciet etiam cum tentatione prouentum, vt poſsitis ſuſtinere.

Iacto duplici hoc fundamento, primus venit Cyprianus, c qui fiduciam doceat in aduerſis hoc modo: Deliquit in te famulus tuus colaphos aut fuſtes meritus. Tu hominem leni brachio vix tangis, cùm ille mox furere, ſeruitium renuntiare, ab ædibus excurrere, aduerſario tuo neſcio quantas iniurias queri: Si ego huic tali homini patrocinari velim, an molles apud te aditus reperiam? Sanè famulus non vnâ re grauiſsimè offendit: caſtigari meruit, & quidem ſeueriùs, at ille correctori contumax profugit domo, quæ capitalis noxa; quòd ſi amicos quæſiſſet deprecatores, videri potuiſſet furere cum ratione; at verò profugere ad hoſtes, & apud illos innumeras in Dominum querelas euomere, hoc demum facinus eſt nimis capitale.

Agnoſce, mi Chriſtiane, ſub hoc ſerui ſchemate teipſum. Si à Deo puniaris, & quidem longè remiſsiùs (quod Dei proprium eſt) quàm ſis meritus, cur detrectas pœnam perſoluere, cur probas has voces ſpargis? Ergo audebo aliquid Gyaris & carcere dignum; ergo me vino obruam, vt ærumnas obliuione ſepeliam, cur

a Ioan.c.16.v.33. b 2.Tim.c.3.v.12. c Cypr.orat.3.contra Iudæos.

cur meus ipſe ſim carnifex? cur non ſubinde genio indulgeam, tot malis à Deo preſſus? Hoc eſt, mi homo, ad hoſtes profugere. quin tu potiùs Dei amicos adis, & ab illorum patrocinio veniam ſperas? Fide Deo, & de integro incipe bonum te famulum præbere. Vbi fiducia in Deum, ibi voluntas coniuncta Deo. Turpiſsimum eſt, cùm Dominus tam bonus punire vult ſeruum tam malum, hic tamen dicere audet: Nolo puniri; pœnam non merui, aut certè non merui tam grauem. Apage has voces, Confide in Deo, & mane in loco tuo. Hieronymus ad hanc fiduciam extimulans: Multæ ſunt, inquit, præſtigiæ & innumerabiles laquei: at nos dicamus, Si ambulauero in medio vmbræ mortis, non timebo, quia tu mecum es: ſi conſiſtant aduerſum me caſtra (omnium ex Orco diabolorum) non timebit cor meum, ſi exurgat aduerſum me prælium (omnium in Orbe impiorum hominum) in hoc ego ſperabo. Quòd ſi dæmonum multitudo te turbauerit, & ad ſingula vitiorum cœperis æſtuare, & dixerit tibi cogitatio tua; quid faciemus? reſpondebit tibi Eliſæus: Noli timere, quia plures nobiſcum ſunt. a Præclarè Ambroſius: Ibi plus eſt, inquit, auxilij, vbi plus eſt periculi, quia Deus adiutor eſt in opportunitatibus, in tribulatione. b Deus eſt, qui petram mutauit in cellam, & mellariam, & oleariam, vt Iſraëlis populus ſugeret mel de petrâ, oleúmque de ſaxo duriſsimo; c tot centena millia hominum fonte limpidiſsimo illic refecit, vbi nec paſſerculus reperiſſet, quod ipſius ſiti fuiſſet ſatis. Deus alatos habet famulos támque celeres, vt etiam ventos præuertant, has ſuis mittit ſuppetias. Quin ergo fiduciam habemus in Domino, ex toto corde noſtro, Dominus nobiſcum eſt. At nobis nihilominus ſæpe animus eſſet quærere, quod ex Angelo quæſiuit Gedeon: Obſecro, mi Domine, ſi Dominus nobiſcum eſt, cur apprehenderunt nos hæc omnia? vbi ſunt mirabilia eius? De Dei in nos Prouidentiâ mira narrantur; iubemur Deo rebus in omnibus fidere; interim varijs calamitatum fluctibus huc illuc miſerè raptamur: ſi Dominus nobiſcũ eſt, quomodo tot conflictamur incommodis, tot oneramur malis? Ad quæſtionem hanc aptè reſponderit Bernardus.

a Hieron. ad Fabiolam de 42. manſ. b Ambr. l. de Ioſeph. c. 5.
c Deut. 32. v. 13.

§. II.

Bernardus, inquam, abbatem ſancti Nicaſii ob Drogonis è cœnobio diſceſſum ſolaturus: Non ergo, ait, hæc te tam horrenda demergat tempeſtas aquæ, &c: ſollicitè ſtudeat humilis prudentia

tua

tua non vinci à malo, ſed vincere in bono malum. Vinces autem ſpem tuam in Deo ſortiter ſigendo, & rei finem longanimiter ex-pectando. Bonum eſt tibi humiliari ſub potenti manu Dei, & ne-quaquam velle reſiſtere ſupernæ diſpoſitioni. a Diabolus ſanè fre-mat licet & ſæuiat, nemini nocet iniuſſu diuino, nam nec porcos quidem audet tangere, niſi annuente Chriſto. b Quomodo igitur inuadet te, tanget te, exagitabit te, ſi Chriſtus non annuat? Quid ergo timemus Cerberum catenâ vinctum, nec vlli periculoſum, niſi propiùs accedenti? Latrare poteſt, ait Auguſtinus, ſollicitare poteſt, mordere non poteſt, niſi volentem. c

Sed audio non neminem dicentem: Nonnunquam mihi ad in-feros deiectus videor, ita variè crucior. Sed num ideò, mi Chriſtia-ne, fiduciâ excidas? Ne crede te ſolum talia ſentire: Ad hos infe-ros deueniunt plures, ſed inde ſalui remeant. Vir integerrimæ vi-tæ Tobias, his etiam inferis merſus: Quoniam, inquit, tu flagel-las, & ſaluas: deducis ad inferos, & reducis: & non eſt qui effugi-at manum tuam. d

Vt Apoſtoli de ſeipſis ſuâque fiduciâ experimentum caperent, in nauim eos ſecum deduxit Chriſtus, deditque licentiam ven-concitandi mare turbidum. Inter has procellas diſcipuli, iam p... medio mari natare ſe rati, & quod deterrimum videbatur: *ipſe v... dormiebat* e exclamant igitur: Domine, ſalua nos, perimus. Illi Chriſtus: Quid timidi eſtis modicæ fidei? Quid tanto percelli-ni timore? Vbi veſtra in me fiducia? Quid refert, ſi dormiat hom-modò pro vobis vigilet Deus, qui nunquam dormitat.

Hinc certè liquet, Fiduciam in Deum nuſquam eniteſcere ma-gis, quàm in medijs periculis, aut cùm omnia ſunt turbatiſſima. Inter quos turbines Iobus, & inter quas ruinas, ipſe tamen erecti-ſſimus ſtabat? Hoſtes omne pecus abegerunt, quicquid ſupererat hoſti, abſumpſit ignis cælo delapſus; omnes liberos vnica ruina ſe-peliuit: ipſe Iobus non vlceroſus, ſed iam vnum pænè vlcus, cog-natorum & coniugis etiam linguâ miſerè laceratus, omnia perdidit præterquam generoſiſsimam in Deum Fiduciam. Siquidem iam ad fimetum ablegatus, inter ebullientes vndique vermiculos, & fluentem ſaniem non linteolo, ſed teſtulâ excipiens, nihilominus velut triumphans athleta vociferatur: Etiamſi occiderit me, in ipſo ſperabo: Et ipſe erit ſaluator meus. f Luctuoſiſsimam hanc temp-ſtatem grande ſerenũ, & tranquillitas excepit lætiſsima. O quoties

Flebi...

a Bern.ep.32. b Luc.c.8.v.33. c Aug.ſerm.197.de Temp.
d Tob.c.13.v.2. e Matth.c.8.v.24. f Iob.c.13.v.15.

Flebile principium melior fortuna ſecuta eſt! a

Si quem igitur calamitas feriat, fiduciam ille in Deum augeat. Quid enim, obſecro, mi homo, agis cùm te ſubitus imber opprimit? in vrbe tectum, credo, ſubis; deprehenſus in campo, patulam circumſpicis arborem, quâ nimbum defendas. En tibi tectum, en arborem, en aſylum ſecuriſsimum, Fiduciam in Deum: nec vnquam tam opportunum eſſe poteſt in ſolitudine hoſpitium, in imbre tectum, in frigore ignis aut balneum, atque tibi erit in omnibus aduerſis, Fiducia in vniuerſi Dominum, quæcunque demum in te ruant procellæ, tutiſsimus ſtabis ſub hoc imbricato tecto. Fide Deo, & vti nautæ omnia ad nauigandum comparant, ventum à Deo præſtolantur, ita tu officio tuo non deſis, cetera curabit Deus: tu propoſitiones pone, concluſionem Deo relinque; fac antecedens, conſequentiam faciet Deus. Si videris quod corrigi non poteſt, tolera, & cum patrefamilias meſſem expecta; Fide Deo.

a Ouid. l. 7. metamorph.

§. III.

At dicas: Grandius hoc malum eſt quàm putetur; non à malis ſolùm, ſed & ab ijs qui probi cenſentur, exagitari; hoc vrit & vexat. Nil noui hoc eſt, mi homo, iam Apoſtolorum æuo commune hoc & peruagatum vitium erat, fictum pictúmque ius producere, Fraudi mantelum Iuſtitiæ aptare; nec inuſitatum quid, ab amicis, à cognatis, ab ijs iniurias accipere quibus plurimum beneſeceris;

——— non hoſpes ab hoſpite tutus,
Non ſocer à genero. fratrum quoque gratia rara eſt:
Imminet exitio vir coniugis, illa mariti a

Hoc iam amplius eſt: beneficia in ſcelus vertuntur; & ſanguini eorum non parcitur, pro quibus ſanguis fundendus eſt. Dauidem regem non tantùm Achitophel, qui ei à conſilijs fuit, neque tantùm Saul ſocer, ſed & Abſalon filius extremè perſecutus eſt Et Chriſtus à quibus occiſus eſt? non tantùm ab impijs idololatris, ſed & à chariſsimo populo. His plagatus ſum in domo eorum qui diligebant me. *b* Imò verò quid à ſuiſmet diſcipulis iniuriarum non accepit Chriſtus? Iſcariotes, cui paucis antè horis, & pedes lauit, & corpus ſuum in edulium dedit, hunc ſuum Dominum ingratiſsimus quæſtor vendidit, amantiſsimus Petrus hunc ipſum negauit, deſeruerunt ceteri. quid miramur? Inimici hominis domeſtici eius. *c* Sed qui

a Ouid. l. 1. metamorph. initio.
b Zach. c. 13. v. 6. c Mich. c. 7. v. 6. & Matth. c. 10. v. 36.

Deo fidit, hæc omnia facili negotio vincit. Sed quæras, quomodo hæc Fiducia ad Deum in aduerſis erigenda? En tibi ſex documenta compendio.

Primum. Cùm tibi malè eſt, quàm primum & eo ſtatim momento ad Deum te verte, & illi querere quicquid dolet. Hîc plerique omnes grauiter erramus, cùm nos vrgent aduerſa, compluri um aures querelis innumeris opplemus, omnium poſtremus Deus, cuius opem imploramus, ordine prorſus præpoſtero. Longè aliter rex Dauid: Leuaui, inquit, oculos meos in montes, vnde veniet auxilium mihi: auxilium meum à domino. a Qui hoc non facit principio cuiuſque mali, ab irâ, dolore, iniuriâ ſic occupatur, vt ſui fiat impos. Quamprimum ergo commotum te ſentis, dic: Domine, quid me vis facere? & reſpondebit tibi diuinæ Voluntatis interpres: Expecta dominum, viriliter age, & confortetur cor tuum, & ſuſtine dominum. b Malignas cogitationes, quantum potes, coërce, & hoc aſsiduè cogita: Domine quid me vis facere?

Alterum. Tace, & ſaltem os ac linguam contine, ſi minus potes animum. A rege ſapientiſsimo hoc conſilium accipe: Dixi, ait, cuſtodiam vias meas vt non delinquam in linguâ meâ. Poſui ori meo cuſtodiam, cùm conſiſteret peccator aduerſum me: Obmutui & humiliatus ſum, & ſilui à bonis. c Ergo tace, nam ſi inter ærumnas aut iniurias frenum permiſeris linguæ, certo ſcias in præceps te trahendum; vix incipies loqui, & offendes. Ergo tace præſertim de tuis aduerſarijs. Non potes de ijs loqui bene? ſaltem ne loquaris malè. Tua te conſcientia ſoletur & æquiſsimus iudex Deus, cuius oculos nec aduerſarij tui, nec eorum machinationes exire poſſunt. Deo fide & ſile.

Tertium. Vbi ad Deum te verteris, & tacere cœperis, tunc totus in diuinæ Voluntatis ius concede; diuinæ Voluntati te totum quàm arctiſsimè adſtringe & deuoue. Sed & gratias Deo age, quòd dignum te iudicet, qui patiaris innocens, aut ſi nocens, patientiâ tamen repares innocentiam. In hoc diuinæ Voluntatis amplexu, homo Deum velut brachijs ſtringat, dicátque quod Iacob cùm Angelo luctatus: Non dimittam te, niſi benedixeris mihi. d

Si naui periclitante in aquis, duo aliqui terrore vicini periculi ita ſeſe complectantur, vt alter alterum brachijs implicet, neceſſarium prorſus eſt vt vnà pereant, ſi pereat nauis. quò enim periculum eſt maius, eò arctior inter hos duos fit nexus: Sic omnino Voluntas

diuina

a Pſal.120.v.1.& 2. b Pſ.26.v.14. c Pſ.38.v.1.2.3. d Gen.c.32.v.26.

diuina & vnà Deus amplexandus eſt, vt inſolubili nexu Deo inhæreat homo, dicátque: Non dimittam te, ô mi Deus, ſub ipſas mecum aquas te traham, vnà mergendi ſumus, in ipſis te fluctibus circumplectar, tantò plus confiſus tibi, quantò minus mihi.

§. IV.

Quartum. Vbi tempeſtas nonnihil mitigarit, ad preces te compone. Matrem domini, ſanctóſque Angelos ad cauſſæ tuæ patrocinium inuita, iiſque omne negotium tuum commenda. nec id ſemel iterúmque feciſſe ſatis eſt: compluribus diebus, annis & luſtris, ſi res illud exigat, idem factita, nec ceſſa dum pugnum, quem tibi Deus, velut vir robuſtiſsimus compreſsis digitis clauſum oſtendit, fiduciâ grandi & obſecratione conſtanti explices. Rex Ezechias, cùm impias Sennacheribi litteras accepiſſet, *Aſcendit in domum Domini, & expandit eas coram Domino, & orauit.* a Illud autem pectore & ore aſsiduè verſabat Ezechias: *In Domino Deo noſtro habemus fiduciam.* b Expande & tu, quiſquis affligeris, tuas etiam litteras coram Deo, & quicquid querelarum habes, apud hunc æquiſsimum iudicem, & benigniſsimum patrem depone. Si verò quod petis, non impetres, arcaniſsima Dei iudicia & certiſsimam ab æterno prouidentiam ſuſpice, eíque te totum permitte. Feciſti quod in te erat, cètera curabit bonus Deus.

Quintum. Vtere conſilio prudentis ac probi viri. Siracides monens: Fili, ait, ſine conſilio nihil facias, & poſt factum non pœnitebis. c Summoperè etiam caue ne tuos affectus tuúmque impetum ſequaris. Perdidiſti manſuetudinem, perdidiſti patientiam omnem, ſi conſiliarios admittis affectum & Impetum, conſiliarios ſanè peſsimos. Deus hanc telam, quam miraris, orſus eſt, & ipſe omnium optimè nouit, quâ ratione illa ſit pertexenda. Quod ſi tu importunè interuenias, illúdque ingemines:

Hoc volo, ſic iubeo, ſit pro ratione voluntas. d

Suauiſsimam Dei diſpoſitionem, quantum in te, turbabis, & ideò euentus malos nemini, præterquam tibi adſcribes. Omne nobis malum ex eo eſt, quod Baruch ingemiſcens: Non credidimus, inquit, diffidentes in eum & non fuimus ſubiectibiles illi, & non audiuimus vocem domini Dei noſtri, vt ambularemus in mandatis eius. e Idcircò habe fiduciam in Deo, tantò enim eris ab omni hoſte ſecurior, quantò fiducia tua in Deum fuerit robuſtior.

a 4.Reg.c.19.v.14. b 4.Reg.c.18.v.22. c Eccli.c.32.v.2.
d Iuuenal.Sat.6.v.222. e Bar.c.1.v.17.& 18.

Sextum. Quòd ſi adhibitâ omni diligentiâ, nihil ſuccedat è voto, ne indignationem in Deum, nec in vllam rem creatam conuertas; hoc potiùs cogitato, ſcire Deum ad vnguem omnia, quæ paſſus aut paſſurus es, cúmque velle, hæc eſſe conſtantiæ tuæ experimenta. Eâ de cauſâ, quicquid Deo, hoc omne & tibi quoque placeat. Nam verè, Beati ſumus Iſraël, quia quæ Deo placent, manifeſta ſunt nobis.ᵃ

Nemo dicat: Vt video, fruſtra laboro; Petiui quippiam à Deo, magnâ in Deum fiduciâ, magnâ in diuinam voluntatem reſignatione, ſed nihil impetro. Quid enim nouit Deus, & quaſi per caliginem iudicat, nubes latibulum eius, nec noſtra conſiderat, & circa cardines cæli perambulat.ᵇ Impiorum hæc cantilena eſt: Nullo modo fruſtra fit, quicquid bene fit. Num Deus vnam ſolummodo arcam ærariam habet, ita vt qui ex eâ nil doni accipit, nil ſperet ex aliâ? Fatui ingenij ſeruus eſt, qui cùm Dominum ſuum habet debitorem, monetam aliam quàm ſeſtertios recuſat admittere. Quid ſi Dominus monetâ aureâ, quid ſi frumento ſelectiſsimo nomen velit expedire, num ſeruus obſtinatè clamet, ſeſtertios volo, ſeſtertios? Ita qui non impetrat à Deo quod rogat, certiſsimus ſciat, non fruſtra ſe rogaſſe, impetraturum certò alia, & meliora.

Quòd ſi Deus ferire non ceſſet filios, eóſque alijs atque alijs calamitatibus exerceat, facit is quod optimus quiſque pater matérue faciunt. Parentes cùm liberos virgis caſtigant, ſubinde poſt vnam alterámue plagulam quærere ſolent: Vis culpam non repetere? ſi cæſus taceat, pergit pater cædere: ſi contumax puer nec dum reſpondeat, verberare pater perſeuerat, identidem quærens: Eho, vis culpam non repetere? ídque vrget tam diu, dum dicat filius: Volo culpam non repetere. Tum demum parens: Abi iam, inquit, & caue culpam hanc repetas. Ita & Deus punire nos ſolet & quærere: Vis meæ voluntati te plenè ſubijcere, in omnibus mihi fidere? Quia verò aut peruicaciter tacemus, aut non ſeriò reſpondemus diuinæ voluntati obſecuturos, ideò Deus ſæpe verbera continuat, nec aliud expectat, quàm vt animo dicamus: Volo, mi pater, volo voluntati tuæ parere per omnia, quid me vis facere?

Eleganter Bernardus in hæc verba: *Domine quid me vis facere?* O verbum breue, ſed plenum, ſed viuum, ſed efficax, ſed dignum omni acceptione. Quàm pauci inueniuntur in hac perfectæ obedientiæ formâ, qui ſuam ita abiecerint voluntatem, vt ne ipſum quidem cor proprium habeant, vt non quid ipſi, ſed quid Dominus

a Bar.c.4.v.4. b Iob.c.22.v.13.14.15.

minus velit, omni horâ requirant, dicentes ſine intermiſsione, *Domine quid me vis facere?* Heu plures habemus Euangelici illius cæci, quàm noui Apoſtoli imitatores. Quid vis (ait Dominus ad cæcum illum) vt faciam tibi? Quanta miſeratio tua, Domine, quanta dignatio tua? Siccine Dominus quærit, vt ſerui faciat voluntatem? Verè cæcus ille quia non conſiderauit, non expauit, non exclamauit: Abſit hoc Domine, tu magis dic, quid me facere velis. Sic enim decet, ſic omninò dignum eſt, non meam à te, ſed à me tuam quæri & fieri voluntatem. Sic profectò, ſic multorum vſque hodie puſillanimitas & peruerſitas exigit, vt ab eis quæri oporteat: Quid vis vt faciam tibi? non ipſi quærunt: Domine quid me vis facere? *a*

Hæc porrò, de quâ loquimur, Fiducia in Deum, diu non ſtabit, niſi eam Patientia firmet ac Perſeuerantia. In templo Salomonis duæ erant columnæ, quarum illa Iachim, hæc Booz dicta. His columnis duabus Patientia & Perſeuerantia optimè conferuntur; his pilis fulcienda eſt Fiducia. Nimiam triſtitiam reprimit Patientia: Perſeuerantiæ non nimis longum eſt, quicquid tempore clauditur. His baſibus attollens ſeſe in Deum Fiducia, ſicut mons Sion non commouebitur in æternum. *b*

a Bern.ſerm.1.de conuerſ.S.Pauli poſt med. b Pſal.124.v.1.

Cap. IV.

Quantâ in Deum Fiduciâ omnes Sancti fuerint.

CHriſtiani ſanguinis vera nobilitas eſt, Deo in rebus arduis fidere, & illo ſolo niti. Hic animus nobilis & generoſus, hic magnus & excelſus eſt, qui Deo tunc maximè fidit, cùm maximam capit calamitatem. E ſtirpe hac nobiliſsimâ complures ſanctiſsimi viri prodierunt.

§. I.

Tacebo Abrahamum, qui Deo fretus, *contra ſpem in ſpem credidit, qui in repromiſsione Dei non hæſitauit diffidentiâ, ſed confortatus eſt fide, dans gloriam Deo; pleniſsimè ſciens, quia quæcunque promiſit, potens eſt & facere*: a qui filium vnigenam diuinæ Voluntati mactare non recuſauit, qui cum trecentis octodecim vernis quatuor reges aggreſſus vicit, ſummâ in Deum Fiduciâ. Tacebo & Ioſephum Ægypti proregem, qui toties ad extremas deuolutus anguſtias, animo tamen non cecidit, erat enim cor eius fiduciam habens in Domino. Moſes Deo nixus quæ prodigia non patrauit? vniuerſos Ægypti

a Rom.c.4.v.18.

exercitus vno maris ſepulchro clauſit. In Amalecitano bello pro omni curili tormento virgam habuit, ſic enim Imperatorem affatus: Elige viros, inquit, & pugna contra Amalec: cras ego ſtabo in vertice collis, habens virgam Dei in manu meâ. *a* Obſtupeſcendum! Moſes ſtans velut ſpectator otioſus, totos proſternit exercitus. Moſis Panoplia fuit Dei virga, & in Deum Fiducia. At verò Ioſue dux belli incredibili prorſus fiduciâ pollens auſus eſt imperare ſoli, ac dicere: Sol contra Gabaon ne mouearis. Stetit itaque ſol in medio cæli, & non feſtinauit occumbere ſpatio vnius diei. Non fuit anteà & poſteà tam longa dies, obediente Domino voci hominis, & pugnante pro Iſraël. *b* Ita breuî totius Paleſtinæ reges expugnati. Quid hoc aliud, quàm eos omnes, qui in alios habent imperium, monere, vt fiduciam locent in ſolo Deo, qui animos hominum verſat, iubétque ſumma, ima, medio curſu ſiſtere. Quid de Calebo memorem, qui tantæ fuit in Deum fiduciæ, vt tot centenis hominum millibus variè tumultuantibus, vnus ille animoſè obſiſtens proclamarit: Nolite rebelles eſſe contra Dominum; neque timeatis populum terræ huius, quia ſicut panem, ita eos poſſumus deuorare, receſsit ab eis omne præſidium: Dominus nobiſcum eſt, nolite metuere. *c* Et quantæ in Deum fiduciæ fuit Gedeon, ad trituram potiùs quàm ad militiam educatus, qui cum trecentis viris tot hoſtium millia & inuadere eſt auſus, & vincere. *d*

Porrò rex Ezechias ingenti plenus fiduciâ non tantùm quindecim annos vitæ ſuæ auctarium impetrauit, ſed & in huius rei teſtimonium, Solis vmbram per decem lineas reuocauit. Sicut autem Ioſue Solem ſtitit, ſic Ezechias ſolem retroēgit itinere prorſus immenſo. Nimirum animus Deo fidens, Deum impellit, vt Orbem turbet, & naturas mutet. Sed num hoc tam grande prodigium eſt decem lineis reduci ſolem? rem paucis aperiam. Si Ptolomæo credimus, ſol in æquinoctio vnâ horâ percurrit 365223. hoc eſt, trecenta ſexaginta quinque millia, ducenta viginti tria milliaria Belgica, ſiue leucas, quarum ſingulæ horam vnam exigunt. Sol ergo cum decem lineis, ſeu, quod idem decem horis receſsit, tres milliones, ſiue, tricies ſexies centena millia, quinguaginta duo millia, ducenta triginta milliaria confecit currendo. Miraculum inauditum! idem tamen tam facile fuit, ac ſi ſol retraheretur funiculo. Et hoc Ezechiæ potuit fiducia, quæ Sennacheribo Hieroſolymis imminente, priùs cilicium quàm loricam ſuaſit induendum, quo armatus

a Exod. c. 17. v. 9.
b Ioſ. c. 10. v. 12. 13. 14. c Num. c. 14. v. 9. d Iudic. c. 7. v. 20.

matus Ezechias primus ipſe templum adijt, & populum ad preces & fiduciam concipiendam hortatus: Viriliter agite, inquit, & confortamini: nolite timere, ne paueatis regem Aſſyriorum, & vniuerſam multitudinem &c. Cum illò enim eſt brachium carneum: nobiſcum Dominus Deus noſter, qui auxiliator eſt noſter, pugnátque pro nobis. *a* En pleniſsimam fiduciæ adhortationem! Quî verò factum quod miſer Sedecias nil ſimile patrarit, cùm tamen ei copioſior quàm Ezechiæ miles fuerit? Hoc ipſum hunc regem perdidit; ſuis viribus plus æquo tribuit & perijt, confidens ſuper baculum arundineum confractum, cui ſi innixus fuerit homo, intrabit in manum eius, & perforabit eam. *b*

a 2.Par.c.32.v.7.& 8. b Iſ.c.36.v.6.

§. II.

En hoc etiam eſt quod optimum illum regem Aſam perdidit. Triginta ſex annis præclariſsimè ſe geſsit Rex Aſa, ob id Deo chariſſimus, demum collectam gratiam effudit omnem, ob vnam hanc noxam, quòd humanis viribus fuiſſet confiſus. Quamuis hoc Aſæ factum, ſi ad humanæ rationis amuſsim examinetur, videri poſsit minimè damnandum. quid enim hoc mali? Regi Syriæ Benadado ſubmiſit aurum, & eius rei rationem addens: Fœdus inter me & te eſt, aiebat, pater quoque meus & pater tuus habuere concordiam: quamobrem miſi tibi argentum & aurum, vt rupto fœdere quod habes cum Baaſa rege Iſraël, facias eam à me recedere. *a* Quid hîc obſecro iniqui? Nihilominus Hanani propheta liberè obiurgans Aſam: Quia habuiſti, ait, fiduciam in rege Syriæ, & non in Domino Deo tuo, idcircò euaſit Syriæ regis exercitus de manu tuâ. Oculi enim Domini contemplantur vniuerſam terram, & præbent fortitudinem his qui corde perfecto credunt in eum. Stultè igitur egiſti, & propter hoc ex præſenti tempore, aduerſum te bella conſurgent. *b*

Idcircò Iobus: ſi vidi Solem, inquit, cùm fulgeret, & Lunam incedentem clarè, & lætatum eſt cor meum in abſcondito, & oſculatus ſum manum meam ore meo. *c* Bona, inquit Gregorius, quæ fecit ſic narrat, vt ea Deo adſcribat. Non ſolebat Iobus induſtriæ ſuæ gratulari, nec manus ſuas diſſuauiari, neque enim in ſe ſuâque dominatione, ſed in Deo fiduciam omnem collocabat. Ita Carolus V. Imperator Auguſtus verè Pius, verè Felix dicere ſolebat: Veni, vidi, ſed Vicit Deus.

a 2.Par.c.15.v.3. b Ibid.v.9. c Iob.c.31.v.26 & 27.

Regem Hebronis Dauid ad tantum ſanctitatis faſtigium euexit ſumma in Deum Fiducia. hac ille virtutue pollebat, ſi vllus mortalium. Inſpice pſalmos, & mecum ſenties. *a* Quàm ille aſsiduè, & ore & pectore verſabat hæc talia: Dominus illuminatio mea & ſalus mea, quem timebo? Quoniam in te eripiar à tentatione.

Ionas in ceti cauo deliteſcens, iámque vltimæ lineæ admotus, nihilominus tamen velut in tutiſsimâ naui preces concipere, nec vnquam aut vſquã meliùs fiduciæ virtutem exercere potuit: *Et orauit Ionas ad Dominum Deum ſuum.* Precibus & votis vbique locus eſt. Quid ergo precatus? *Circumdederunt me aquæ vſque ad animam,* inquit, *abyſſus vallauit me, pelagus operuit caput meum: Veruntamen rurſus videbo templum ſanctum tuum.* b En fiduciam ingentem! Ita Daniel inter impaſtos leones, ita tres Hebræi iuuenes in Babylonijs flammis plenas fiduciæ preces Deo allegarunt.

Tobias in hoc genere admirandus. facultates, & patriam, & oculorum vſum perdidit, egenus, & exul, & cæcus, fiduciam tamen retinuit tenaciſsimè. Et licet tam cognati, quàm vxor, & parentes ipſum irriderent, dicerentque: Vbi eſt ſpes tua pro quâ eleemoſynas & ſepulturas faciebas? manifeſtè vana facta eſt ſpes tua. Ipſe tamen eos increpans: Nolite ita loqui, aiebat, quoniam filij Sanctorum ſumus, & vitam illam expectamus, quam Deus daturus eſt his, qui fidem ſuam nunquam mutant ab eo. *c* Hæc ei fiducia, & facultates, & patriam, & oculorum vſum reſtituit, & præmium inſuper contulit æternum.

Et quantus hac virtute Tarſenſis Paulus, qui ſæpius ſeipſum quaſi funerans, nihilominus: Scio, inquit, cui credidi, & certus ſum quia potens eſt depoſitum meum ſeruare in illum diem. *d* Hac armatus fiduciâ nullum aut laborem, aut periculum horrebat: per ſaxa, per gladios, per tela, per ignes ruebat, ope diuinâ nixus: & in Deo ſuo ſæpius ferreos etiam muros tranſgrediebatur.

a Præſertim pſal. 17. & 26. b. Ionæ.c.2.v.2. & v.6. c. Tob.c.2.v.18.
d 2.Tim.c.1.v.12.

§. III.

Inter feminas hac virtute admirabiliter excelluit Iuditha, facinus auſa inauditum. Cùm enim conſilium cepiſſet trucidandi Holofernis, precibus ardentiſsimis ſuam in Deum fiduciam accendens: Subueni, aiebat, quæſo te Domine Deus meus mihi viduæ. Tu enim feciſti priora, & illa poſt illa cogitaſti, *a* & hoc factum eſt quod

a Non quòd in Dei cogitatione quam vnicum Æternitatis NVNC metitur, ſit prius & poſterius, ſed quod res alijs aliæ ſint poſteriores.

quod ipſe voluiſti. Omnes enim viæ tuæ paratæ ſunt, & tua iudiciâ in tuâ prouidentiâ poſuiſti. Non in multitudine eſt virtus tua, Domine, neque in equorum viribus voluntas tua eſt, nec ſuperbi ab initio placuerunt tibi, ſed humilium & manſuetorum ſemper tibi placuit deprecatio. Deus cælorum &c. exaudi me miſeram deprecantem, & de tuâ miſericordiâ præſumentem. Ex eádam obſtupeſcendâ fiduciâ illud Holoferni reſpondit: Viuit anima tua, domine meus, quoniam non expendet omnia hæc ancilla tua, donec faciat Deus in manu meâ, hæc quæ cogitaui. Cúmque iam ante lectum temulenti Holofernis ſtaret, lacrimas precéſque ſilentio fundens: Confirma me, inquit, Domine Deus, vt hoc quod credens per te poſſe fieri cogitaui, perficiam. Perfecit feliciſsimè. Iámque Bethuliæ portis recepta, in primas has voces erumpens: Laudate Dominum Deum noſtrum, qui non deſeruit ſperantes in ſe. a

Huic iure accenſetur Suſanna, nobiliſsimum & Pudicitiæ, & Fiduciæ ſpecimen. Hæc cùm ad capitis ſupplicium, & ſaxatiles nimbos iam duceretur, flens ſuſpexit ad cælum, *erat enim cor eius fiduciam habens in Domino.* b Nec fruſtra: omnium calculo, Daniele iudice, omni crimine liberata eſt.

Hac non inferior Eſther, rem magnam aggreſſa, per hanc itidem in Deum Fiduciam. Lex erat in Aſſueri aulâ, vt ſi quis ad regem ingrederetur non vocatus, morte id lueret, niſi rex virgam auream protendiſſet, in ſignum clementiæ. Cùm verò Eſtherem hinc Mardochæus aſsiduis precibus vrgeret, vt regem adiret, illinc obſtaret lex & terreret, hoc demum iniјt conſilij: Iudæi omnes iuſſi ſunt triduum totum inter preces & ieiunia exigere: quod idem & Eſther fecit cum ſuis virginibus. Triduo ſic exacto, Regina fiduciam in Deum ampliſsimam concipiens, ingreſſa eſt ad regem pro ſuâ gente deprecatura. Ex voto ceſſerunt omnia.

Si nouæ legis ſanctiſsimos quoſque viros feminâſque conſiderem, mirâ in Deum fiduciâ claruiſſe omnes reperio. Ex tot millibus vnicum produxiſſe teſtem ſatis fuerit. Anno Chriſtiano milleſimo ſexageſimo tertio, teſtibus Bertholdo abbate Vrſpergenſi, & Deſiderio abbate Caſsinienſi, litteris item ciuium Florentinorum ad Alexandrum Pontificem datis, Florentiæ graue ortum eſt diſſidium inter populum, & vrbis Antiſtitem Simoniæ accuſatum. Plebs omnia ſui Præſulis ſacra execrabatur. hinc ſine ſacramentis obibant

a Iudith.c.9.diuerſis verſ.c.12.v.4. & c.13.v.7.& 17. b Dan.c.13.v.35.

obibant plurimi. Petrus Damianus diſsidentes partes componere nitebatur, ſed fruſtra. Demum pro illius æui more iudicium commiſſum eſt igni, hoc modo. Petrus monachus Ioannis Gualberti diſcipulus vir modeſtiſsimus, & miræ in Deum fiduciæ, ipſis Cineralibus peractá re diuinâ, lineam ſacerdotis veſtem indutus, manu crucem præferens, nudis pedibus luculentum ignem per certa ſpatia extenſum ingreſſurus, ſic cœpit precari: Domine Ieſu, miſericordiam tuam imploro, vt ſi Petrus Florentinus epiſcopus pecuniâ ſedem occupauit: Tu mea ſalus in hoc tremendo iudicio, ad me adiuuandum feſtines, méque illæſum veſtigijs non aduſtis conſerues, ſicut olim tres iuuenes in fornace Babylonicâ ſeruaſti. Dixit, & ignem illæſus tranſijt; iámque egreſſurus, ſtrophiolum tranſeunti ſibi excidiſſe aduertens, animosè redijt, & illud ſuſtulit. Hinc Petrvs Igneus eſt dictus. a Hic vir quamuis è nobiliſsimâ ſtirpe Aldobrandinorum oriundus, tam ſubmiſsi tamen & Deo fidentis animi fuit, vt præſidis ſui Gualberti iuſſu pecoris cuſtodem agere non recuſarit. Sed quia virtus ab infimis ſolet eminere, à pecore Petrus, & à pedo ad tiaram euocatus, Præpoſitum egit, pòſt Abbatem; inde Epiſcopus, ab hoc Cardinalis lectus eſt.

a Baronius tom. 11. An. 1063.

§. IV.

Vniuersè de viris feminiſque omnibus vitæ ſanctimoniâ præcellentibus affirmari poteſt: *Cor eorum erat fiduciam habens in Domino.* Singulare id fuit Catharinæ Senenſi. Hæc licet verborũ ceteroqui parciſsima, cùm autem de fiduciâ in Deum ſermonem miſcere cœpit, nullum pænè dicendi finem reperire, aut ſi alios de hac virtute diſſerentes audijſſet, nunquam ſatiari potuit audiendo, perdius & pernox ſtetiſſet ad hos tales de fiduciâ ſermones attentiſsima. Iure meritò; nullus ſperauit in domino & confuſus eſt. a

Bernardus cùm graui morbo afflictus, extremum iam pænè ſpiritum traheret, viſus eſt ſibi ad Dei tribunal ſtare. Adfuit autem Satan ex aduerſo, & virum improbis accuſationibus incurſauit. Vbi ſua omnia executus fuit accuſator, & iam Bernardo pro ſe dicendum eſſet, ſic cœpit perorare fiduciâ ingenti: Fateor, nec me, nec meis actionibus deberi cælum; tanto præmio indigniſsimus ſum. At verò duplici iure Dominus meus id obtinuit, & Patris hæreditate, & Crucis perpeſsione; altero ipſe contentus, alterum mihi donat. Ab hoc dono me quoque illius regni hæredem fore confido.

a Eccli. c. 2. v. 11.

confido. Pudefacto ad hanc vocem aduerſario, & conuentu ſoluto, Bernardus ad ſe rediјt. *a*

Hugo, Lincolnienſis Præſul, vir integerrimus, nocte quadam grauibus curis infeſtatus, cùm eas excutere non poſſet, turbari animo cœpit. At primo manè ad ſe rediens, & altùm ingemiſcens: *Heu*, inquiebat, *grauiter doleo, quod non ſit hominem Chriſtianum decet, omnem curam ſuper Dominum, iuxta prophetæ monita, iactauerim.* b

Nec illud ſilentio inuoluendum. Dux Saxoniæ Fridericus II. cognomento Placidus, Anno Chriſtiano milleſimo quadringenteſimo ſexageſimo quarto obijt: Hic princeps aliquot ante obitum annis, Friderico è Comitum ſtirpe Antiſtiti Magdeburgico litem, & ab eâ bellum cœpit mouere. Quod vt prudentiùs gereret, & cuncta cederent feliciùs, exploratorem miſit, qui de apparatu bellico & conſilijs aduerſæ partis cognoſceret. Factum: exploratis omnibus renuntiatum eſt, nil opportunum bello parari, ſed nec militem ſcribi: Antiſtitem præterea dixiſſe, cauſam ſe commiſſurum Deo, qui pro ſeruo ſuo arma ſumeret. Hoc vt Elector audiuit: Alius, inquit, inſaniat, & bellum inferat ei, qui confidit cauſſâ ſuperiorem ſe futurum Deo defenſore. Laudandus Præſul, qui Dei patrocinio fiſus eſt: laudandus Princeps qui poſitis armis Deum veritus eſt aduerſarium. *c*

a Auctor vitæ Bern. l.1.c.13. b Sur. in vitâ S. Hugonis.
c G. Fabr. hiſt. de Electoribus Saxoniæ.

§. V.

Elcearius Comes, notæ ſanctitatis vir, eâ in Deum fiduciâ pollebat, vt periculis omnibus iret excelſior, quod vel inde poteſt liquere. Mari ſe commiſerat Elcearius, Neapoli cũ familiâ totâ Prouinciam repetiturus. Dum vela facit, infremit mare, ventis commotum. Franguntur arbores, rumpuntur funes, excutiuntur gubernacula, deſeruntur remi, clamoribus incompoſitis atque vlulatibus omnia complentur; oculis mors præſentiſsima obuerſabatur: qui in naui erant, ſpirare tantùm, ſperare nihil ampliùs: certè vultu omnes iam vmbræ ac manes erant, nec iam aliud deeſſe videbatur, quàm nauim ſepeliri aquis. Solus Elcearius poſitâ formidine conſtabat ſibi; eadem illi ſerenitas, idem oris color, eadem mentis malacia. Nam dum alij cum iratis fluctibus luctabantur, ille ſuauiter cum Deo agebat, & cælum fatigabat precibus. Interim venti poſuere, maris ira detumuit, paullatim vox & ſenſus metu exanimatis redijt. Tandem ſubductâ in portum naui, nonnullos è

ſuis

ſuis grauiter incuſauit. Elcearius, quòd clamoribus & lacrimis ſatis oſtendiſſent, perexiguâ ſeſe fiduciâ in Deo niti, nimiúmque à morte abhorrere. Seorſum autem Dalphina coniux interrogabat Elcearium, an ipſe ſolus in tam præſenti periculo deſijſſet eſſe homo, & mortem tam vicinam non timuiſſet? Cui ille: Totum me, inquit, diuinæ Voluntati tradidi, paratus, ſi ſaluis omnibus, ſolus haurirer fluctibus. Hoc eſt, quod Hebræus Sapiens monuit: Habe fiduciam in domino, ex toto corde tuo *a* Porrò qui hac fiduciâ ſunt vacui, humana tantùm circumſpiciunt, omniáque humanis viribus metiuntur. Et ferè contingit vt hos in manu conſilij ſui deſtituat Deus, hinc illi fruſtra irritóque conatu Magna expectant, & in miſerâ ſpe languentem trahunt animam, & plerunque infelici euentu humanas has cogitationes claudunt. Contra verò noſtra in Deum fiducia, diuinæ beneficentiæ potentiſsima eſt conciliatrix. Gaudet Deus beneficijs dandis, & munificentiæ ſuæ dona ſpargit in eos præcipuè qui in magnam exurgunt fiduciam. Quòd ſi Deus munificam ſuam manum contrahat contineátque, nec liberalitatis ſuæ nubem explicet, aut non niſi per lentiſsima ſtillicidia depluat, tacitus ſecum cogitet homo, quis cæleſtem illam nubem, pendulam ſemper pronámque paratámque in imbres, ſiccauerit ſtiterítque; ſe; inquam, cogitet, delicta ſua, teporem, languorémque ſuum, maximè verò ſuam in Deum diffidentiam accuſet, in nouam exurgat fiduciam, & pro ſtillicidijs nimbos ſperet. Impedimentis enim ſublatis nunquam non pluent illæ nubes, nec iam ſperatos imbres, ſed toto cælo flumina mariáque iaculabuntur, vt anhelum validúmque fiduciâ pectus munificentiæ ſuæ ſepeliant aquis. Non enim ſponſionibus quàm factis locupletior eſt Deus. Etiam montes promiſit transferendos, mortuos ad vitam reuocandos. Audeat proinde ſperare homo, maiora qui poteſt largietur Deus. *b*

Benedictus vir qui confidit in Domino, & erit Dominus fiducia eius: *c* Nullus ſperauit in Domino, & confuſus eſt.

a Prou.c.3.v.5. b Scribanius in Super.Relig.l.1.c.27. c Hierem.c.17.v.7.

CAP. V.

Quantis premijs Deus humanam in ſe fiduciam remuneretur.

MVltis equidem opitulatur galea in capite, lorica in pectore, anchora in æquore; multi nihilominus galeâ operti perimuntur,

tur, loricâ tecti traijciuntur, anchorâ inſtructi merguntur: At verò qui confidunt in Domino, ſicut mons Sion non commouebitur in æternum. *a* Nam vti Sionis rupem nulli turbinum incurſus, nulli fluctuum aſſultus loco mouerint, non tantùm quia mons eſt, ſed quia mons Deo ſacer eſt, ita hominem illum nullus ærumnarum impetus ſubuerterit, qui verè confidit in domino, cupitque diuinæ Voluntati in omnibus parere.

Hæc in Deum fiducia, eſt galea nullis rumpenda vulneribus, eſt lorica nulli penetrabilis telo, eſt anchora nulli ôbnoxia naufragio. Hanc, Sicut anchoram habemus animæ tutam ac firmam. *b*

a Pſ.124.v.1. b Heb.c.6.v.19

§. I.

Obſeruauit Orbis Eccleſiaſtes Paulus, quorundam è ſuis fiduciam vacillare, tanquam ſi ſpe vanâ lactarentur; hos nimium puſillanimes inſtruendos ratus: Teneamus, inquit, ſpei noſtræ indeclinabilem confeſsionem. Nolite itaque amittere confidentiá, quæ magnam habet remunerationem. Patientia enim vobis neceſſaria eſt, vt Voluntatem Dei facientes, reportetis promiſsionem. Adhuc enim modicum aliquantulúmque, qui venturus eſt, veniet & non tardabit. Ergo, nolite amittere confidentiam, quæ magnam habet remunerationem. *a*

Et prima quidem huius remuneratio iſta eſt: Fiducia hæc neminem fallit aut pudore afficit. Spes non confundit. *b* Fallax illa rerum humanarum fiducia millies decipit, nec tamen cautiores efficit deceptos. Pulchrè Plato: Spes mortalium, inquit, ſomnia vigilantium, aut potiùs deſiderantium. Anno Chriſtiano milleſimo octogeſimo quarto, Odo antiſtes, Guilielmi Angliæ regis frater, ſortilegorum vaticinijs inductus, proximum à Gregorio VII. Pontificem ſe futurum credidit, & vt viam ſibi muniret ad hoc ſolium per argenteos gradus, pecuniam per nefas vndecunque contraxit, iámque Romanis arcibus ſpe imminens, à fratre Guilielmo in carcerem coniectus eſt, vbi totum exegit triennium; hoc ſcilicet ſolium huic ſpei debebatur. Nec vnquam Odo Romanam tiaram ſuo capite recepit. Ita multis alijs ſpes ſua dedecori eſt & damno. Spes impij tanquam lanugo eſt, quæ à vento tollitur: & tanquam ſpuma gracilis, quæ à procellâ diſpergitur: & tanquam fumus, qui à vento diffuſus eſt: & tanquam memoria hoſpitis vnius diei prætereuntis. *c* Spes ac fiducia in Deum, nulli mortalium probro eſt:

Spes

a Ib.c.10.v.35.&c. b Rom.c.5.v.5. c Sap.c.5.v.15.

Spes non confundit. Scitote, quia nullus ſperauit in Domino, &
confuſus eſt. quis enim permanſit in mandatis eius, & derelictus
eſt? aut quis inuocauit eum, & deſpexit illum? *a* In hanc fiducia
regius Pſaltes ſeſe attollens: In te, Domine ſperaui, ait, non confun
dar in æternum. *b* Scitè Auguſtinus: Quis eſt, inquit, qui confun
ditur? qui dicit, ego quod ſperabam non inueni. non immeritò
Sperabas enim de te, aut ſperabas de homine amico, maledictus
autem qui ſpem ſuam ponit in hominem. Confunderis quia fefel-
lit te ſpes poſita in mendacio, omnis enim homo mendax. Si autem
ponas ſpem tuam in Deo tuo, non confunderis, quia ille in quo
ſpem poſuiſti, falli non poteſt. *c* Spes non confundit.

Hic tu mihi obſecro, fiduciam Moſis, quàm ea pudefacta non
ſit expende. Cùm Hebræi ex Ægypto digreſsi, in arctum omn
concluſi eſſent, iam enim à tergo hærebat hoſtis Pharao, in ocul
montes & mare fugam omnem negabant, Moſes in has preces e
fuſus dicitur: Domine, tuum eſt hoc mare, tuus & mons qui n
claudit: & hic poteſt te iubente aperiri, aut in planitiem ſolui, pot
& mare in terram verti; poſſumus & nos per aërem ſublimes eff
gere, ſi nos ita ſeruari, tibi placeat. *d* Hæc precatus, mare vir
percuſsit, quo ictu repentè ſciſſum tranſituris expeditiſsimum it
monſtrauit. Spes non confundit. Primum igitur fiduciæ mun
eſt, *Non fallere.*

a Eccli.c.2.v.11.& 12. b Pſ.30.v.1. c Aug.tom.8.in Pſ.36.conc.2.ante
d Ioſephus l.2.Antiq.Iud.c.7.

§. II.

Altera eiuſdem Fiduciæ remuneratio eſt, Maxima vitæ tranqui
litas. Qui Deo feriò fidit, officia ſua quamuis latiſsimè pateant, ſi
tumultu obit, etiam inter aduerſa lætus. Lætentur omnes qui ſp
rant in te, Domine. *a* Spe enim ſalui facti ſumus. *b* Beati omn
qui confidunt in eo. *c* Auguſtinus pro more ſuo pulcherrimè
verba Pſalmi: Labores manuum tuarum quia manducabis, bea
es, & bene tibi erit. Quaſi peruersè, inquit, videtur dicere non i
telligentibus, debuit enim dicere fructum laborum tuorum ma
ducabis. Multi enim manducant fructum laborum ſuorum: lab
rant in vineâ, ipſum laborem non manducant, ſed quod de lab
ipſorum naſcitur, &c. Quid ſibi vult labores fructuum tuorum
manducabis? Modò labores habemus, fructus poſteà erit. S
quia & ipſi labores non ſunt ſine gaudio propter ſpem, de quâ p
lò antè diximus: Spe gaudentes, in tribulatione patientes: mo
no

a Pſal.5.v.12. b Rom.c.8.v.24. c Pſal.127.v.2.

nos ipſi labores noſtri iucundant, & lætos nos faciunt de ſpe. Si ergo labor noſter potuit manducari: & potuit iucundare, manducatus fructus laboris ipſius qualis erit? *a*

Germanorum vetus verbum eſt, parietibus etiam inſcribi ſolitum: Quiſquis omnia Deo commiſerit, & hîc tranquillus, & illic beatus erit. *b* Verè ſic eſt; Deo ſemper omnia committere, in hac vitâ tranquillitatem, in alterâ beatitudinem obtinet. Sed Deo ſic committenda ſunt omnia; è manu Dei æquè omnia ſic accipienda ſunt, vt hæc regula exceptionem non admittat. Clariſsimè pius ille ſcriptor: Et nota, inquit, hanc regulam, Omnia è manu Dei acceptandi, tam eſſe vniuerſalem, vt ab eâ nulla prorſus admittenda ſit exceptio: adeò vt non tantùm cruces, afflictionéſque extrinſecæ Mundi & Proximi, à Deo acceptari debeant, verùm etiam intrinſecæ quæ ex imperfectionibus noſtris enaſcuntur, nam omnia cooperantur in bonum dilgentibus Deum. *c*

a Aug. tom. 8. in Pſal. 127. circa med.
b Gott alle ding ergeben / Gibt hie die zeitlich Ruhe /
Vnd dort das ewig Leben.
c Benedictus Anglus, in Reg. perfect. fine libri, mihi pag. 278.

§. III.

Tertia Remuneratio, Robur in aduerſis, & animus calamitate inſuperabilis. Iuſtus quaſi fundamentum ſempiternum, iuſtus in æternum non commouebitur. *a* Animoſiſsimus rex Dauid: In Domino ſperans, inquit, non infirmabor. *b* Optimè Theodoretus: Gubernatorem, inquit, habeas Deum & aurigam, & res tuæ ab illâ prouidentiâ pendeant, nam hoc modo inconcuſſus manebis & immutabilis. Tales ſe geſſerunt tot centena millia ſanctiſſimorum Martyrum. Res noua & rara, pendere in equuleo, & aduri latera, ridere tamen & iocari. Multitudinis concurſum fieri, cùm miſsilia ſparguntur, cùm donatiua aut congiaria, cùm viſcerationes dantur, nil noui eſt; at verò cùm capita decutiuntur, cùm ſartagines, cùm rotæ & cruces proferuntur, cùm omnis generis ſupplicia inferuntur, eſſe tamen qui accurrant & certent quis prior moriatur, hoc nouum, hoc inauditum, hoc tamen, inquit Euſebius, meis oculis vidi: innumeros in Ægypto non ligatos duci extra mœnia in campum: hîc alter alterum præuenire contendens porrigebat ceruices. Carnifices defecerunt & gladij: feſsi ſedebant, alij ſuccedebant; mutabantur gladij, dies non ſufficiebat: nullus

a Prou. c. 10. v. 25. & 30. b Pſal. 25. v. 1.

ex eis nec paruulus morte terrebatur. En heroas ac heroidas inuincibiles: non commouebantur, ſicut mons Sion. Huc appoſitè Chryſoſtomus: Montem dixit, ſpem in Deum immutabilem, inquit, firmam & conſtantem, inuincibilem & inexpugnabilẽ. Quemadmodum enim ſi quis innumerabiles adhibeat machinas, montem nec conuellere nec labefactare poterit; ita etiam qui eum aggreditur, qui ſpem in Deum collocauit, reuertetur domum vacuis manibus; Sed cur non dixit abſolutè, *Sicut mons*, ſed montis Sion meminit? Docens, nos non debere animum deijcere in calamitatibus, nec ab eis peſſundari, ſed à ſpe in Deum pendentes, omnia ferre fortiter, & bella, & pugnas, & tumultus. Quemadmodum enim hic mons, qui fuerat quandoque deſertus & nudatus habitatoribus, ad priorem redierat proſperitatem, veteri ſtatu recepto, cùm incolæ redijſſent, & miracula rurſus oſtenderentur, ita etiam vir fortis & generoſus, licet ab innumerabilibus inuadatur calamitatibus, minimè euertitur. *a*

Qui ſperant in Domino, mutabunt fortitudinem (humanam in diuinam) aſſument pennas ſicut Aquilæ, current & non laborabunt, ambulabunt & non deficient. *b* Beati omnes qui confidunt in eo. Ergo viriliter agite, & confortetur cor veſtrum, omnes qui ſperatis in Domino. *c*

a Chryſ. in Pſal. 124. initio, & paullò poſt init. b Iſ. c. 40. v. 31.
c Pſal. 30. v. 25.

§. IV.

Quarta remuneratio, Immunitas à plurimis vitijs. Et non delinquent omnes qui ſperant in eo. *a* Bernardo teſte, Perfecta conuerſio eſt ad bonum, vt nil libeat niſi quod deceat vel liceat. Et tunc demum perfecta erit voluntas, cùm plenè fuerit bona, & bene plena. *b* Hanc autem bene plenam, & plenè bonam voluntatem habere cenſendus eſt is, qui non ſuam ampliùs, ſed iam pro ſuâ diuinam amplectitur Voluntatem, eíque ſe totum deuotiſsimâ ſubiectione tranſcribit. Et hic eſt qui Deo in omnibus fidit. Quiſquis autem feliciſsimam hanc artem callet, ac reipsâ tam Prouidentiæ diuinæ, quàm Voluntati perfectè ſe tradit, graues vitiorum inſultus non metuit. Vera in Deum Fiducia, non tantùm inquieti pectoris agitationem, ſed & huic contrarium torporem mentis ac ſenſuum tollit. Diſertè hoc ipſum confirmans Bernardus: Ita, inquit, animus ſi non præſumat de ſe, ſed ſi confortetur à Deo, poterit vtique dominari ſui, vt non dominetur ei omnis iniuſtitia. Ita, inquam, Deo

a Pſal. 33. v. 23. b Bern. tract. de grat. & lib. arb. ante med.

Deo innixum nulla vis, nulla fraus, nulla iam illecebra poterit vel ſtantem deijcere, vel ſubijcere dominantem. Alioquin fruſtra nititur, ſi non innititur. Diſce ergo Deo fidere, etiamſi omnia tibi aduerſa ſint; diſce contra ſpem in ſpem credere, & voluntas domini in manu tuâ dirigetur. *a* a Iſ.c.53.v.10.

§. V.

Quinta remuneratio, per veram in Deum Fiduciam velut Omnipotentes efficimur. Liberè proclamat Paulus: Omnia poſſum in eo qui me confortat. *a* Et quamuis cuique noſtrûm hîc obijci poſſit: Tu longè ſequere, & Pauli veſtigia adora. Nihilominus tamen quis illorum qui Deo fidunt, non animosè dicat? Pone me iuxta te, & cuiuſuis manus pugnet contra me. Si Deus pro nobis, quis contra nos? *b* Sed quid opus teſtimonijs? Chriſtus diſertiſsimè: Si potes credere, inquit, omnia poſsibilia ſunt credenti. *c* In quæ Domini verba egregiè Bernardus: Quidni, inquit, omnia poſsibilia ſint innitenti ſuper eum, qui omnià poteſt? Nil omnipotentiam Dei clariorem reddit, quàm quòd omnipotentes facit omnes, qui in ſe ſperant. An non omnipotens cui omnia poſsibilia ſunt. *d*

Quâ in re neſcio an vnquam præclarius quid dictum ſcriptúmue ſit, quàm quòd idem Bernardus præclariſsimè dixit ſcripsítque in hæc verba: Dulciſsima liberalitas, inquit, in ſe ſperantibus non deeſt. Hoc enim totum hominis meritum, ſi totam ſpem ſuam ponat in eo, qui totum hominem ſaluum fecit. In te ſperauerunt Patres noſtri, ſperauerunt & liberaſti eos: ad te clamauerunt, & ſalui facti ſunt: in te ſperauerunt, & non ſunt confuſi. Sperate in eo omnis congregatio populi: quemcunque enim locum calcauerit pes veſter, veſter erit. Pes veſter, vtique ſpes veſtra eſt, & quantumcunque illa proceſſerit, obtinebit, ſi tamen in Deum tota figatur, vt firma ſit, & non titubet. *e*

Cùm Apoſtoli ſecretò Dominum interrogaſſent, cur non & ipſi lunaticum adoleſcentem illum malo genio inſeſſum potuerint liberare? Chriſtus cauſſam omnem diffidentiæ adſcribens: Propter incredulitatem, inquit, veſtram: Amen quippe dico vobis ſi habueritis fidem ſicut granum ſinapis, dicetis monti huic, tranſi hinc illuc: & tranſibit, & nihil impoſsibile erit vobis. *f* Hîc non Chriſtiana ſolummodò fides commendatur, ſed & illa fiducia quæ diuinâ ſe Omnipotentiâ ſic induit, vt ardua quæuis aggrediatur, & ad-

a Phil.c.4.v.13. ZZ miranda
b Iob.c.17.v.3. Rom.c.8.v.31 c Marc.9.v.23. d Bern.ſerm.85.in Cant.
e Bern.in Pſ.Qui habitat.ſerm.15. poſt med. f Matth.c.17.v.20.

miranda patret. Quamuis Chriſtus non dixerit: *Edite miracula*, ſed, *Habete ſidem Dei*: querelas contra Dei diſpoſitionem omittite, puſillanimitatem ad ardua trepidantem vincite, omnem à vobis diffidentiam expellite: ſi non poſsitis calcare baſiliſcos & dracones, ſuperbiam calcate; ſi non voce incendia domare, libidinum veſtrarum flammas extinguite; ſi non leones frenare, pardos & tigrides cicurare, iras reprimite; ſi non mortuos ad vitam reuocare, Inuidiam veſtro malo viuacisſimam iugulate; ſi non aridas arbores ad virorem reducere, vacuam liberalitate manum, fœcundiore ſtipe inſtruite. Hoc eſt quod exigit Chriſtus: Habete ſidem Dei. Qui hanc habet, ex omnibus malis aliquid boni elicit, ex omni plumbo argenti quippiam & auri colligit, quod artificij diuini eſt, Nam vti Boëthius, ſola eſt diuina vis cui mala quoque bona ſunt, cùm eis competenter vtendo, alicuius boni elicit effectum. *a* Sed de hoc alibi vberiùs.

a Boeth.l.4.de conſol. phil.proſ. 6. fine.

Cap. VI.

Fiduciam in Deum ſine cognitione diuinæ Prouidentiæ vacillare.

IN mœſtiſsimâ illâ profectione Abrahami in montem Moriam, vbi iugulandus erat filius, cùm tertiâ iam die diluceſceret, & mons in oculis eſſet, Iſaacus qui ligna humeris ſubuehebat, patrem gladio armatum interrogans: Pater mi, inquit, ecce ignis & ligna, vbi eſt victima holocauſti? Dixit autem Abraham: Deus prouidebit ſibi victimam holocauſti, fili mi. Pergebant ergo pariter. *a* Vtinam & nos, tunc maximè, cùm aqua nobis hæret, cùm exitum nullum reperimus, hoc vnum aſsiduè volueremus animo: *Deus prouidebit, fili mi, Deus prouidebit.* Exemplo demonſtratur id quod dicimus: Multorum liberorum parens animam agit, hoc vnum anxiè ſollicitus, quid ſuis liberis ſit futurum: fruſtra vir bonus ſe cruciat: Deus prouidebit. Alius corpore quidem ſanus, ſed æger animo ſecum diſquirit ipſe: *Vt ſeſe res meæ habebunt, cùm hoc auxilium, aut auxiliator iſte deerit?* vana plerunque ſollicitudo: Deus prouidebit. Alius auri diues & auorum, non item virtutum: *Quid ſi*, ait ipſe ſibi, *præter ſententiam & ſpem hoc mihi eueniat?* Homo puſilli animi! Deus prouidebit. Qui confidunt in illo, intelligent veritatem. *b* Ita quondam Romanorum Imperator Maximilianus II. Sicubi res aduerſæ animum eius ſollicitarent, conceptum à ſe ſymbolum proferebat: *Dominus prouidebit.* c Ita prorſus, ita ad Deum mentis acies con-

a Gen.c.22.v.7.& 8. b Sap.c.3.v.9.
c German. Alles gut / in Gottes hut.

conuertenda, qui non patietur in fraudem impelli fidentem in ſe.

Abrahamus, quem dixi, illud Dei mandatum diuinis promiſsis, vt videbatur, rectà contrarium, quàm inexplicabili fiduciâ exequi eſt aggreſſus? Dici non poteſt, quot fiduciæ actus exercuerit illo triduo, quo in montem à Deo nominatum profectus eſt, illud ſecum aſsiduè repetendo: Deus prouidebit. Verè prouidit, modo prorſus admirando. Nam pater, inquit Chryſoſtomus, ſacrificauit, filius ſeipſum obtulit, Deus vtrumque acceptauit, & vita tamen manſit victimæ. Sic Abraham confiſus Deo, peruenit vſque ad montem, vſque ad aram, ad ipſum vſque gladium, ad ipſum vſque filij iugulum, quod iam iam erat ſecandum. Nimirum altiſsimè combibit animo vir ſanctus, illud vſquequaque certiſsimum: Deus Prouidebit. Diuinum hoc pronuntiatum quiſquis vult capere, quotidiano id vſu diſcet optimè, támque in ſe quàm in alijs mira deprehendet diuinæ prouidentiæ veſtigia. Et quæſo, vitam noſtram priorem compendio relegamus: per quot ambages & anfractus diuina nos duxit prouidentia, quot quantíſque periculis nos ſuauiter ſubtraxit? Quiuis noſtrûm iure dixerit: Miſit de cælo & aſſumpſit me, & extraxit me de aquis multis. Præuenit me in die afflictionis meæ, & factus eſt Dominus firmamentum meum: liberauit me, quia complacuit ei. *a* Et quanta vitæ, quanta corporis animíque diſcrimina non adij? ſed euaſi: Deus prouidit, Deus prouidebit, Fidamus Deo. Hanc autem confidentiam in Deum non aſſequetur, niſi qui & Prouidentiam Dei probè cognouerit. An ſit Prouidentia, fugimus quærere, nam rectè Clemens Alexandrinus: Sunt, inquit, quæſtiones quædam dignæ quæ puniantur: cuiuſmodi eſt quærere probationes, An ſit Prouidentia, cùm ſit manifeſta diuina Prouidentia ex aſpectu omnium quæ videntur effectorum, quæ arte & ſapientiâ conſtant. *b* Eſt ergo Prouidentia. *c*

a 2.Reg.c.22.v.17. & 19. b Clem.Alex.l.5.Strom.ſub.init.
c Hanc illuſtriſſimis argumentis & teſtimonijs demonſtrat in Theol. Natur. Theophilus Raynaudus diſtinct.8.quæſt.3.mihi pag.893.

§. I.

Sed quid eſt prouidentia? Eſt ipſa, inquit Boëthius, diuina ratio in ſummo Principe conſtituta, quæ cuncta diſponit. *a* Optimè de hac re Damaſcenus: Prouidentia, inquit, eſt Voluntas Dei, per quam res omnes aptè congruéq; gubernantur. *b* Rem ſic capiemus: Vidit

a Boëth.l.4.de conſol.phil.proſâ.6.paullò à princ.
b Damaſc.l.2.de Fide Orthodoxâ cap.29. Quamuis autem Prouidentia Dei conſiſtat in actu intellectus diuini, illum tamen comitatur actus voluntatis.

Vidit Deus ab æterno quâ ratione quæuis res creata ſuum finem poſſet aſſequi; ſimul etiam omnia impedimenta vidit, quæ in aſſequendo fine occurſura eſſent. Deinde hic idem optimus Deus, ſanctiſsimâ ſuâ Voluntate, ea delegit ſubminiſtranda auxilia, per quæ omnes homines ad ſuum finem quàm optimè ducerentur. Hæc verò ſtatim ab Orbis ortu propoſuit, & in opus deduxit per immenſam ſuam potentiam. Ita diuina Prouidentia, vt Dorotheus loquitur, fons eſt bonorum omnium. Hanc omnes Philoſophorum turbæ agnouerunt. hinc illa: Deum ſequere; Cum dijs pugnare noli; Id ſuperis curæ; Viderit Iupiter; Hoc in genibus Iouis ſitum, aliáque talia priſcis vſitata. Et hanc ſuam prouidentiam Deus mox ab initio, ipſis etiam oculis ingeſsit per Orbis diluuium, per Sodomæum incendium, per Calamitates Ægyptias, per Alimoniam è nubibus ſubmiſſam tot centenis millibus Hebræorum: quibus inſuper inſpectantibus leges condidit, præſentiam ſuam monſtrauit, viæ ducem ſtatuit columnam lucidam & igneam, emiſit effuſiſsimos volucrum nimbos, victorias dedit admirandas. Habet Deus prouidentiam omnium omnino rerum creatarum. Res certiſsima eſt. Clamat Sapientia: Puſillum & magnum ipſe fecit, & æqualiter cura eſt illi de omnibus. [a]

Vt autem nos Prouidentiæ diuinæ notitiam altiſsimâ mente defigamus, hoc in fundamentum ponimus: Nihil vſpiam Orbe toto fieri fortuitò, & caſu. Si res ad noſtram duntaxat ſeu prouidentiam, ſeu ſcientiam examinemus, plurima caſu quodam & fortè fortunâ fieri putabimus, ſi ad diuinam intelligentiam, nihil ſit caſu. Diuina namque intelligentia infinita eſt, extenditque ſe ſine vllo labore ad omne quod intelligi poteſt. Deus puncto temporis, vno eodémque, ſic dicam, ictu oculi ſinus omnes & abyſſos cæli, terræ, maris, inferorum penetrat ac peruidet. Rectiſsimè Iobus: Nihil, inquit, in terrâ ſine cauſsâ fit. [b] Omnia in menſurâ, & numero, & pondere diſpoſuit Deus [c] ab æterno. Ita in rebus omnibus diuinæ gubernationis admirabiliſsima elucet prouidentia, quæ non præeſt ſolùm rebus omnibus, ſed intereſt, imò ineſt. Nos cæculi plurima putamus caſu fieri, quæ tamen omnia ab æterno Dei conſilio & prouidentiâ proueniunt.

§. II.

a Sap. c. 6. v. 8 b Iob. c. 5. v. 6. c Sap. c. 11. v. 21.

§. II.

Sapientiſsimè Auguſtinus: Et ſic omnia, inquit, ad diuinæ prouidentiæ regimen referantur, quæ ſtulti quaſi caſu, & temerè, & nullâ diuinâ adminiſtratione fieri putant. a Exemplo res pateſiet: Herus è domeſticis duos, herilis conſilij ignaros, diuerſis vijs mittit ad eundem omnino locum. Hîc alterum alteri occurrere caſus eſt non Domino, ſed ſeruis: Ita theſaurum reperiri à paupere foſſore, caſus eſt quidem illi pauperculo, ſed non Deo, qui opes illic ideò recondi voluit, vt eas hic ipſe mercenarius eò loci foſſurus reperiret & diteſceret, non caſu ſed paternâ Dei prouidentiâ. Deo nil penitus fortuitum eſt. Idcircò;

——— Nemo temeraria credat
Fortuitóue geri mundana negotia caſu.
Omnia lege meant, quam rerum conditor illis
Sanxit ab æterno ———

Canem pinxerat Apelles, cúmque in reliquâ omni parte ſibi ipſe ſatisfeciſſet, exprimere in eo ſpumam anhelantis ſe poſſe non iudicabat. diſplicebat autem ars ipſa, nec alia inueniri poterat, & videbatur ſpuma illa pingi, non ex ore naſci, ſicque longius à veritate diſcedere: Abſterſerat ſæpius, mutauerátque penicillum anxio animi cruciatu, & nullo modo ſibi approbans, cùm in picturâ verum eſſe non veriſimile vellet. Poſtremò iratus arti, ſpongiam eam impegit inuiſo loco tabulæ, & illa repoſuit ablatos colores qualiter cura optauerat. Hoc exemplo ſimilis & Nealcem ſucceſſus in ſpumâ equi ſimiliter impactâ ſpongiâ ſecutus dicitur. b Nos hæc talia meriſsimos caſus interpretamur, & totum fortunæ tribuimus, quæ in picturâ fecerit naturam. Erramus ſplendidè; nam quod fortunam dicimus, altiſsima Dei ſapientia & prouidentia eſt. Qui fortunæ aliquid tribuunt, Dei prouidentiam ſepeliunt. Non caſu fiebat, quòd maximè caſu factum videbatur, vt cadauer, metu latronum abijceretur in ſepulchrum Eliſæi, cuius oſſa cùm attigiſſet homo ille ſepeliendus reuixit. c Non caſu Moſes in vimineâ fiſcellâ expoſitus, à filia Pharaonis inuentus, & adoptatus eſt. d Nec caſu rex Achab inter ceruicem & ſcapulas læſus eſt: Accidit autem vt vnus è populo ſagittam in incertum iaceret. e Certiſsima Dei manu ferebatur hoc telum, ſicut & illud in Iulianum Apoſtatam: ſolùm iacienti res erat incerta. Non caſu aut fortutitò hirundines

a Aug. in Pſal. 9. poſt med. b Plin. l. 35. c. 10. poſt med. c 4. Reg. c. 13. v. 21. d Exod. c. 2. v. 3. & 9. e 2. Par. c. 18. v. 33.

dines Tobiæ domum inuolabant, & virum optimum viſu priuabant. Hanc tentationem ideò permiſit Dominus euenire illi, vt poſteris daretur exemplum patientiæ. Disertè Angelus: Quia acceptus eras Deo, inquit, neceſſe fuit vt tentatio probaret te. a Nihil fit caſu. Ita minimè caſu factum, quòd Chriſto naſcituro vniuerſus Orbis ab Auguſto deſcriberetur. b Ad fontem Sichar non caſu conſedit Chriſtus cum Samaritide collocuturus. c Hæc omnia in tabulis diuinæ Prouidentiæ annotata ſunt, ab omni æuo.

a Tob.c.2.v.12. & c.12.v.13. b Luc.c.2.v.1. c Ioan.c.4.v.5.

§. III.

Cùm Cyprianus & Iuſtina velut capitis rei ducerentur, Theoctiſtus equo vehens, hoc ſolum dixit: Cum his hominibus iniquè agitur. mox à Felicio aſſeſſore iuſſus eſt equo deijci, & cum ijſdem duci ad ſupplicium. Iudicia tua, Domine, abyſſus multa! ſubitus hic caſus videri potuit; Dei prouidentia fuit.

Cùm ſanctus Ignatius Loiola è pedis vulnere iaceret æger, fallendo tempori librum petijt, qui equeſtria, & hoc genus profana ludicra commentis fucaret. At caſu factum (ita nos loquimur) vt ea fabularum mendacia domi nuſquam eſſent, ſed eorum vice duo longè melioris argumenti codices ægro ferrentur. Altero Vita réſque à Chriſto Domino geſtæ, Altero ab Cælitibus reliquis facta facinora perſcribebantur. Hi libri ſalutis principium fuere Ignatio, aliíſque poſt Ignatium innumeris. At hos libros non Caſus aut Fortuna, ſed æterna Dei Prouidentia benigniſsimè, huic loco, huic & lectori deſtinauit.

Paphnutius interrogatus, quid cauſſæ foret, quòd illi proficerent, deficerent iſti, ſub eodem magiſterio, hi caderent, illi ſtarent? Reſpondit: Quæcunque fiunt, aut ad Dei beneplacitum, aut ex permiſsione Dei fieri: & omnia quidem quæ cum virtute coniuncta eſſent, ſecundùm Dei beneplacitum; cetera verò quæ cum vitijs haberent affinitatem, damna & iniurias in Orbem inueherent, Dei permiſſu fieri. Cur autem Deus tanta támque frequentia mala permittit? Hîc iubet Plato quieſcere: Iudicia Dei abyſſus multa. Hoc optimè cepit, qui dixit: Sine conſilio & prouidentiâ tuâ, & ſine cauſâ nihil fit in terrâ. Didici etiam ex hoc inſcrutabile iudicium tuum expaueſcere, qui affligis iuſtum cum impio, ſed non ſine æquitate & iuſtitiâ. a Præclariſsimè Auguſtinus: Surgunt procellæ ſtagni huius, inquit, vides malos florere, bonos laborare; tentatio eſt,

a Thom.de Kemp.l.3.c.50.n.4.

eſt, fluctus eſt, & dicit anima tua: O Deus, Deus, hæccine eſt iuſtitia tua, vt mali floreant, & boni laborent? & Deus tibi reſpondet: Hæccine eſt fides tua? Hæccine tibi promiſi, aut ad hoc Chriſtianus factus es, vt in ſæculo floreres? a

Componamus ergo animos, & in Prouidentiâ Dei acquieſcamus, quamuis impios dominari, pios opprimi, religionem euerti, iuſtitiam extingui videamus: nihil enim horum fieret, niſi Deus id ſingulariter permitteret, non permitteret autem, niſi iuſtiſsimæ rationes ei ſuppeterent, atque adeò niſi melius eſſet, ſic permittere quàm impedire. At inde grauia incommoda, & ingens animorum iactura ſequitur? Dolendum hoc quidem, ſed moderatè, quia iuſtiſsimis de cauſsis ſic placuit Deo, qui è magnis malis bona maiora, velut gladium è vaginâ nouit educere. Nec refert hoc arcanum Dei regimen non ita iam apparere: ſupremo dierum tanquam in ſpeculo cernetur totus humani generis decurſus, & omnis prouidentiæ diuinæ ratio, quâ Deus & in ſingulis regnis, oppidis, familijs, & cum ſingulis hominibus eſt vſus, vt pateat quàm benignus fuerit Deus in delinquentes, & quàm quiſque illorum plus minúſue ſit inexcuſabilis, quàm denique hæc gubernandi forma, quâ vſus eſt Deus, fuerit & naturis rerum, & patefaciendæ ipſius gloriæ accommodata. Hoc iam ſciamus, è malis omnibus Deum boni aliquid elicere. Quid triſtius gentis humanæ lapſu? eam tamen Deus ſic iterum erexit, vt præſtare videatur ſic lapſam eſſe, quàm ſemper ſtetiſſe. Mors Chriſti, ſummum in Orbe flagitium, eadem tamen fuit, & Orbis ſalus.

a Aug. in Pſ. 25.

§. IV.

Pachomium quondam adijt Theodorus vehementi capitis dolore vexatus, petiítque hanc à ſuo capite intemperiem precibus auerteret. Cui Pachomius: Putáſne, inquit, hunc capitis cruciatum, aut ſimile quid, ſine Dei permiſsione & voluntate contingere? Suſtine, & cùm voluerit Deus, medebitur: bona eſt à cibis abſtinentia, bona in egenos beneficentia, plus tamen lucratur æger, cùm patiens & longanimis nutum diuinum attendit. Hinc intelligere licet quàm is minimè tranquillo futurus ſit animo, qui in diuinâ Prouidentiâ non quàm optimè fuerit fundatus. Sed nec ille diu miſer eſſe poterit, qui hoc diuinæ Prouidentiæ arcanum fide viuâ penetrarit. Multæ quidem tribulationes iuſtorum, at

de omnibus his liberabit eos Dominus. *a* Cuſtodit Dominus omnia oſſa eorum, vnum ex his non conteretur. Tot in humano corpore oſsicula ſunt & oſſa, vt hominem dixeris Oſſuariam. Oſſium quædam clauorum vice ſunt, vt dentes; alia ſunt vt pyxides, vbi medulla, præſertim in coxis & tibijs; aliqua quaſi conſuta ſunt vt craneum, alia alijs infixa ſunt ſicut ianuæ vncus cardini. Galenus medicorum Princeps in humano corpore oſſa ducenta numerat. *b* Viringus inter medicos celebris, ducenta viginti quatuor aſſignat. Horum quodlibet, vti Galenus docet, quadraginta fines ſeu ſcopos, in vſum corporis habet, adeò artificiosè inter ſe omnia collocata ſunt. Ergo vt oſſa ſolùm humani corporis in ordinem reponantur, pluſquam octies mille ſcoporum ſeu finium obſeruandi. Vnicum ex his non conteretur, Deo non annuente; Cuſtodit Dominus omnia oſſa eorum. Neque verò Deus vt architectus eſt, qui cùm ſtruxit domum, deſerit: Deus operi ſuo momentis omnibus non adeſt tantùm, ſed aſsiduè in eo habitat.

Seraphinus Firmanus vir eruditus & ſanctus, ſecretum notatu dignisſimum exponens: Sanctorum vita, inquit, per ſingula rerum ac temporum momenta à Deo ſic temperatur ac regitur, vt omnia in eorum cedant bonum. Quid in omnia? Nam, Scimus quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. *c* Ita Deus ſuos ſingularisſimâ tuetur prouidentiâ; adiecit illis oculum qui non ſopietur. Hinc amabilisſimum illud inter Deum ſanctóſque homines certamen: Illis nil ſuauius, quàm id ſemper velle facere, quod Deo placeat: Nec cedit his Deus, facítque ſemper quod ſuos ſcit velle. Ludouicus Carbo vir æuo noſtro inter Venetos magnus, rationibus docet, virum iuſtum tam eſſe gratioſum apud cæli Regem, vt quicquid rogat, impetret. Ioannes Apoſtolus hoc ipſum planisſimè affirmans: Fiduciam, inquit, habemus ad Deum, & quicquid petierimus, accipiemus ab eo: quoniam mandata eius cuſtodimus, & ea quæ ſunt placita coram eo, facimus. *d* Et eadem iſta tertiùm repetit ne vllus ſit locus diffidentiæ.

Dictauerat Deus Ezechieli vati panem immundum ex hordeo, fabâ, lente, milio pinſendum, & humano fimeto contegendum. Horrorem oſtendit Vates, mox ſententiam mutauit Deus. *e* Iacob luctator: Non dimittam te, inquit, niſi benedixeris mihi. *f* Factum. Thomas Aquinas in morbo peregrinos piſces eſurijt, mox eos

a Pſal.33.v.20.& 21. b Galen.l.de format.fœtus. c Rom.c.8.v.28. d 1.Ioan.c.3.v.22. e Ezech.c.4. f Gen.c.32.v.26.

eos miraculo accepit. Res liquet; Deus voluntatem timentium ſe faciet, & deprecationem eorum exaudiet, & ſaluos faciet eos. *a* Sed & arcaniſsima quæque ſuis detegens Deus: Num, inquit, celare potero Abraham quod geſturus ſum? *b* Nec aliter Chriſtus: Vos autem dixi amicos, inquit, quia omnia quæcunque audiui à patre meo, nota feci vobis. *c*

a Pſal.144.v.19. b Gen.c.18.v.17. c Ioan.c.15.v.15.

§. V.

Ludimagiſter qui puerulos litteras formare docet, quandoque manum vnius ducit, alterius nullam habet curam. Quid cauſſæ eſt? Ille puerulus bonæ indolis eſt, ingenuus, docilis, morigerus; iſte importunus, inobſequens, intractabilis, aſinus ad lyram. Ita Deus voluntatem timentium ſe facit, ſicque illos cuſtodit ac regit, per ſingula rerum ac temporum momenta, vt omnia in eorum bonum cedant: immorigeris iſtis & rebellibus dicitur: Cùm multiplicaueritis orationem, non exaudiam. *a* Quid ita, aiunt, cur nos non æquè cuſtodit ac regit Dominus, ſicut illos, & illos, & iſtos? Vos ipſi in culpâ eſtis: Oculi Domini ſuper iuſtos, & aures eius in preces eorum. Vultus autem Domini (vultus indignatione plenus) ſuper malos, vt perdat de terrâ memoriam eorum. *b* Morigeris illis à Deo promiſſum: Cùm tranſieris per aquas, tecum ero, & flumina non operient te, cùm ambulaueris in igne, non comburêris; clamabis, & dices: Ecce adſum. *c* Et ego ero ei, ait Dominus, murus ignis in circuitu, & in gloriâ ero in medio eius. *d* Hominis ad Dei voluntatem ſe formantis animum, Deus velut ſolium ſuum occupat, in eóque tanquam rex reſidet. Adſint iam qui hunc hominem velint lædere, Deo licentiam non concedente. Inſigniſsimè dixit Ambroſius: Dominus dormit tepidis, vigilat perfectis. Non quòd illorum obliuiſcatur quos monet, reprehendit, excitat, caſtigat; ſed quòd ſuam in ſuos prouidentiam ſingularibus modis & argumentis plurimis demonſtret. Iacob interrogatus à fratre de comitatu: Paruuli ſunt, reſpondit, quos donauit mihi Deus ſeruo tuo. *e* Ita placidè illum docuit (ait Chryſoſtomus) quanta erga ſe Dei fuerit prouidentia. A Deo probi curantur, vt amici, vt filij, improbi vt mancipia & ſerui. Et quamuis Deus pænè inuitus naturæ turbet ordinem, eum tamen millies iterúmque millies in amicorum ſuorum gratiam inuertit.

 Hinc

a Iſ.c.1.v.15. b Pſal.33.v.16.& 17. c Iſ.c.43.v.2. & c.58.v.9.
d Zach c.2.v.5. e Gen.c.23.v.5.

Hinc res geſtæ Diuorum tot prodigijs & miraculis admirandæ.

Hæc admirabilis Dei Prouidentia inſtar ſcalæ eſt, quam Iacob ſub dio pernoctans vidit à terrâ in cælum vſque pertingentem. Omnia cæli terræque negotia prouidentiſsimus Deus iam ab æterno habuit in expedito. Attingit enim à fine vſque ad finem fortiter, & diſponit omnia ſuauiter. Nam, Tua, Pater, Prouidentia ab initio cuncta gubernat. a Non enim eſt alius Deus quàm tu cui cura eſt de omnibus, vt oſtendas quoniam non iniuſtè iudicas iudicium. Ea huius prouidentiæ vis eſt, vt re nullâ impediri, falli, tardari aut flecti poſsit: ea verò ſuauitas, vt nil agat contra cuiuſcunque naturam, fortiſsimè ac ſuauiſsimè omnia & præuidendo & diſponendo.

Simile quid ſomniarunt veteres, catenam auream fabulati quæ cælo demitteretur in terram, & vbi omnia comprehendiſſet, in cælum denuò attraheretur. b

Eſt igitur in Deo, fuit, eritque peruigil illa & perpes cura, quâ res omnes inſpicit, adit, cognoſcit: & cognitas immotâ quadam & ignotâ nobis ſerie dirigit ac gubernat. c Id autem eſt quod Prouidentiam hîc vocamus, de quâ ſæpe non dubitamus, ſed querimur, vt pueri ſeueriorem patris diſciplinam exoſi. Mittamus aliquando has querelas, &, ſi ſapimus, ſequamur ab alto attrahentem illam vim, & æquum cenſeamus, vt homini placeat, quicquid placuit Deo.

Quare ad infinitam Dei prouidentiam quotidie confugiamus. Cùm enim Orbem tot ac tantis ſceleribus oppletum aſpexerimus, illud vnà veniet cogitandum: Quoniam proſpicit quod veniet dies eius. d Si ex Orbe reducamus oculos domum, & nos ipſos intueamur, Prouidentiam circa nos tam peruigilem, tam plenam amoris obſeruabimus, vt nec vnicus quidem capillus capite defluat, id ignorante aut vetante diuinâ Prouidentiâ. Hinc Auguſtinus excelſo animo: Quid mihi deerit, inquit, ſi membra mea dilaceret inimicus, quando capillos meos dinumerat Deus? e

a Sap. c. 8. v. 1. & c. 14. v. 3. b Homer. Iliade ϑ c I. Lipſ. l. 1. Conſtant. c. 13. d. Pſal. 36. v. 13. e Aug. ſerm. 4. de mart.

Cap. VII.

Quanta Dei Prouidentia ſit circa vitæ neceſſaria.

OMnia quidem in manu Dei ſunt, non malè tamen quiſpiam dixit, tres claues Deum penes ſe habere, quas nemini committat:

mittat: vnam quidem clauem ad promendas pluuias, ventos, niues, & alios eiuſmodi partus aëris; clauem alteram ad reſeranda ſepulchra, & reuocandos in vitam mortuos, tertiam ad penu & omne genus alimoniæ. Quòd ſi Deus has promptuarias cellas occludat, quis aperiet? Ergo Deus rerum omnium promus condus: ab ipſo impetrandum, quicquid ducendæ vitæ neceſſarium eſt.

§. I.

Marcus anachoreta dicere ſolebat: Qui Deo non fidit in his caducis, quantò minus fidet in alijs æternitatem ſpectantibus. Et primum argumentum quo Chriſtus in noſtram diffidentiam vſus, hoc eſt: Nónne anima plus eſt, quàm eſca, & corpus plus quàm veſtimentum? a Hîc validiſsimis argumentis eximit animo ſollicitudinem illam peſsimam circa veſtitum & victum, docétque in almâ Dei Prouidentiâ vnicè confidendum. Si enim Deus tam prouidens & liberalis eſt in ijs, quæ videntur operoſiora, cur Deum obliuionis arguimus aut incuriæ in ceteris minus operoſis? Si corpus dedit, cur veſtem neget? qui donat equum, cur ſubtrahat frenum? Nónne vita pretioſior eſt quàm id quo alitur vita, & corpus præſtantius quàm id quo tegitur corpus? vtique. Qui ergo nihil ſollicitis, imò nec quidem exiſtentibus nobis in rerum naturâ, vitam corpúſque dedit, dabit procul dubio & ea quibus vita & corpus ſunt ſuſtentanda, præſertim cùm ipſe voluerit vitam corpúſque his indigere. Si ergo maiora dedit vltro, declarauit ſe minora etiam & poſſe, & velle dare. Dabit autem non quidem otioſis nobis, quos non ad otium creauit, ſed vacuis ſollicitudine, hanc enim Deus in ſe vult reijci. Pulchrè Iobus de coruorum coco interrogans: Quis, inquit, præparat coruo eſcam ſuam, quando pulli eius clamant vagantes, eò quòd non habeant cibos. b Hoc ipſum ab auibus ſumptum argumentum ingerens & Chriſtus: Reſpicite, inquit, volatilia cæli, quoniam non ſerunt, neque metunt, neque congregant in horrea, & pater veſter cæleſtis paſcit illa: Nónne vos magis pluris eſtis illis? Hoc ipſum ſæpius inculcans hic è cælo magiſter: Nónne, inquit, duo paſſeres aſſe væneunt, & vnus ex illis non cadet ſuper terram ſine patre veſtro. Veſtri autem & capilli capitis omnes numerati ſunt. Nolite ergo timere; multis paſſeribus meliores eſtis vos. c

Alterum argumentum ſumit à brutis animantibus, quæ citra omnem ſollicitudinem paſcuntur, vt vel in illis diſcamus amplitu-

dinem

a Matth.c.6.v.25. b Iob.c.39.v.3. c Matth.c.10.v.29. & Luc.c.12.v.7.

dinem diuinæ prouidentiæ, in quam recumbamus. Hanc enim vt apertiſsimam faciat, non adducit paſtum in deſerto Iſraëlem annis quadraginta: non laudat Eliam à coruis nutritum, ſed brutas animantes obijcit, ídque non leones, vrſos, elephantes, aut alia id genus grandia animalia, quæ & ipſa diuinitus paſcuntur, ſed animalium minima, auiculas, quæ cùm cantui ferè vacent, & veluti obiter ſumant cibum, maximè à ſollicitudine liberæ videntur. Et homo qui pluris eſt innumeris auiculis, Deúmque non Dominum tantùm, ſed & Patrem agnoſcit, ſic angatur animo?

Poſt demonſtratam Dei Prouidentiam in auiculas & capillos, quam circa floſculos gerat oſtendens: Conſiderate, inquit, lilia agri, quomodo creſcunt: non laborant, neque nent, Dico autem vobis, quoniam nec Salomon in omni gloriâ ſuâ coopertus eſt, ſicut vnum ex iſtis. Si autem fœnum agri quod hodie eſt, & cras in clibanum mittitur, Deus ſic veſtit, quanto magis vos minimæ fidei? a Videte igitur quàm non ſolliciti ſint agreſtes floſculi, de ſuo quo triumphant veſtitu, nam omnem decorum ſuum vni Deo referunt acceptum, apertè profeſsi ſe nihil debere humanæ curæ. Rerum naturam, quæ à Dei Prouidentiâ eſt, hominum induſtria & cura imitari poteſt, aſſequi non poteſt. Adeò vt magnificentiſsimi Regis Salomonis exquiſitus, atque ad miraculum vſque ornatus ac pretioſus cultus, floris contemptiſsimi elegantiam nunquam exæquet. Vos iam ipſi iudicate, ſi Deus viliſsimas herbas breuî demetendas & in furnum rapiendas tam pulchrè amicit, quantò magis vos, immortalitati à ſe conditos veſtiet, curabítque neceſſaria, non tegendo tantùm corpori, ſed ſi opus ſit, etiam ornando. His & tertium quoque argumentum adnectit Chriſtus, &: Quis autem veſtrûm cogitans, inquit, poteſt adijcere ad ſtaturam ſuam cubitum vnum? Imò minuet potiùs ſollicitudine: nihil hic vllius induſtria profecerit. Si ergo, inquit Lucas, b neque quod minimum eſt poteſtis, quid de ceteris ſolliciti eſtis? ſi rem tantillam vel maxima ſollicitudo non promouet, vt ſcilicet coporis ſtatura nonnihil augeat, quomodo corpus in vitâ ſeruare poterit quantauis annonæ opúmque congeſta copia, niſi adſpiret Dei Prouidentia? Inanis & irritus eſt omnis labor veſter, niſi Deus illum proſperet. Huic ergo alendi coporis curam permittite, cui & augendi, quia hoc quàm decentiſsimè ac ſuauiſsimè, veſtris curis nil opitulantibus faciet. Aperit ille manum ſuam & implet omne animal benedictione. c

§. II.

a Matth.c.6.v.28. b. Luc.cap.cit. c Pſa..144.v.16.

§. II.

Cùm ergo Deus, quæ ad vitam neceſſeria, prouideat omnibus, Nam, æqualiter cura eſt illi de omnibus, *a* quî ſit tantam vbique multitudinem eſſe hominum egentiſsimorum; videtur Deus res humanas ſuo fluxui permittere. Mira, mi homo, circa paupertatem hominum, Dei Prouidentia eſt. Verè Chryſoſtomus: Non tantùm pauperes diuitibus, inquit, ſed hi illis indigent, & magis. *b* Et ſingamus duas vrbes, quarum illam ſoli diuites, hanc pauperes *c* ſoli habitent, nullum poterit inter has eſſe commercium; in illâ nulli erunt opifices, non operæ mercenariæ, nullus illic ſartor, piſtor, ſutor, nullus faber, inſtitor, agricola; has artes opulenti non factitant, nulli hîc ſerui, ancillæ nullæ. qualis igitur hæc vrbs, ſi alienâ ope deſtituatur? In alterâ ſat erunt eorum qui calceos ſuant, qui veſtes conficiant, qui agros colant, qui ſibi denique re modicâ ſufficiant. Si omnibus itaque abundè ſuppeterent ea quæ vitæ ſuſtentandæ ſunt, quid demum ſequeretur? Inter[illegible] omnium opificiorum, operarum fabrilium, artificiorum. Sub[illegible]iones, nauigationes, aucupia, piſcationes, mercaturæ pe[illegible] irent: & qui Domini forent, ſi nulli eſſent qui ſeruos ſe pr[illegible]entur? Ita Paupertas conſeruat humanam gentem & ornat: Paupertas induſtrios facit & laborioſos: Paupertas ſuſcitat artes. Exulet Paupertas penitus ab Orbe, ſimul boni mores, & Virtutes pænè omnes exulabunt. Edere, bibere, ludere, helluari, græcari & pergræcari, primarium erit negotium: Luxum comitabitur luxuria, Diuitias vitia. Vbi rerum omnium abundantia eſt, ibi plerunque etiam vitiorum. Teſtantur hoc vberes anni, quibus plenæ potatorum cauponæ, in omne genus turpitudinis & inſaniæ deſpumant. Teſtatur hoc Diluuium cuius principia fuerunt luxus & otium, hinc præmortui pudoris & plena libidinibus vita omnium. En, quanta Dei prouidentia, quæ à laſciuiâ ad laborem trahit homines paupertate; labor optimos citat. Quicquid vſpiam pulchri cernimus, ab ijs elaboratum eſt, qui pecuniâ non abundarunt, ideò labores ſuos vendere coacti ſunt.

In ipsâ porrò paupertate quantâ Deus prouidentiâ ſuccurrit! Non affliget Dominus animam iuſti. *d* Beatus Franciſcus coram Aſsiſinate Præſule vili duntaxat linteo tectus: Nunc, inquit, liberrimè

a Sap. c. 6. v. 8. b Chryſtom. 5. orat. de diuit. & paup.
c Pauperes vocamus, qui victum manu aut laborioſâ induſtriâ parant.
d Prou. c. 10. v. 3.

rimè dixero: Pater noſter qui es in cœlis: Idem ſuis in viaticum dare ſolitus eſt illud pſaltæ: Iacta ſuper Dominum curam tuam, & ipſe te enutriet. *a* Romano autem Pontifici de alimentis ſciſcitanti reſpondit: Matrem quidem habemus pauperem, Religionem, ſed patrem ditiſsimum. Ita prorſus eſt: hic pater tantâ ſuos curâ & prouidentiâ complectitur, vt cùm humana deſunt auxilia, ſubminiſtret diuina. Vt annonam præſtaret Eliæ, ſuam nobis prouidentiam ingeſsit. Primò quidem, prophetæ dapiferos iuſsit eſſe coruos. *Corui quoque deferebant ei panem & carnes manè, ſimiliter panem & carnes veſperi.* b En aues rapaciſsimæ quæ alioqui commiſſum ſibi commeatum conſumpſiſſent in viâ, niſi obſtitiſſet diuina Prouidentia, iam etiam à dapibus ſunt, & ad cyathos ſtant. Deinde hunc ipſum Eliam Deus per pauperculam viduam pauit, cuius omnes facultates erant pugillus farinæ, & parum olei quo vngeretur, non quo veſceretur, & tamen quot farinæ modij, quot libræ olei in paupertino hoc penore latebant? Tertiò cùm Elias egeſtatem ſuam ſecuro ſomno ſolaretur, adfuit alius è cælo dapifer, Angelus, panem & fontem adferens, vti Habacuc Danieli meſſorum tulit delitias. Eandem hanc ſingularem beneuolentiam Deus ſexcentis alijs ſuorum amicorum exhibuit, farinam, panes, oleum, vinum, occultâ vi augendo, aut cùm hæc penitus deeſſent, inſperatâ gratiâ ſubmittendo. Et quamuis hæc talia nos ipſi nonnunquam experiamur, nihilominus ingens vbique diffidentia eſt trepidantium, ne deſint vitæ neceſſaria: cùm Iudæis etiamnum vociferamur: Numquid poterit Deus parare menſam in deſerto? Numquid & panem poterit dare? Adhuc Philippi vox auditur: Sed quid hæc ſunt inter tantos? *c* tot hominum fami non ſufficient iſta. O verè minimæ fidei homines! Scit pater veſter quia his omnibus indigetis. *d* Numquid Dei liberalitas nunc quàm olim contractior?

a Pſal. 54. v. 23. b 3. Reg. c. 17. v. 6. c Pſal. 77. v. 19. & 20. Io. c. 6. v. 9. d Matth. c. 6. v. 32.

§. III.

Paulo inter anachoretas primo, annis ſexaginta dimidium panem detulit coruus, integrum præſente Antonio. Ioannes eremicola quatuordecim annis à nullo mortalium viſus, ceruæ lacte paſtus eſt. Beatus Rochus aliquanto tempore, panem quotidie accepit à cane, quemadmodum Elias à coruo. Non vnus eremi-

colarum

colarum illorum è palmis & cibum & veſtem impetrauit; vna illis arbor & ſartor fuit & piſtor. Anno Chriſtiano ſexcenteſimo quinquageſimo tertio Iudocus Britonum Regis Rethaëli filius, ſpreto ſolio in ſacerdotium venit, ſolitarium vitæ genus amplexus, in Brahic loco riuulis cincto cœnobium & templum condidit. Hic in egenos tam piè effuſus fuit, vt quodam die non niſi panis vnicus familiæ ſupereſſet, hunc ipſum tam in quatuor partes ſecari, & quadram dari mendico iuſsit. At ille idem mendiculus mutatâ veſte quartùm rediit, & omne penu mendicando abſtulit. Hîc Vlmarus ſocius muſſare & obloqui, atque liberalitati nimiæ indignari. Iudocus hominem ſolatus, è cæleſti penore ſubſidium petere docuit. Paullò poſt quatuor nauiculæ commeatu onuſtæ illic appulerunt & omnem religioſæ familiæ indigentiam ſubleuarunt. a Optimè dixit Auguſtinus: An putas qui Chriſtum paſcit, à Chriſto non paſcitur? b

Beatus Dominicus ſub initium ſui Ordinis duos è ſuis miſit qui alibi locorum concionarentur. Illi ſub veſperem & feſsi & famelici, ſed & triſtes gemebant ſe ignotos ad pauperrimas caſas deueniſſe, vbi auxilij nihil ſperandum. Hîc vnus aliquis occurrens & mœroris cauſſas eliciens: Omnia, inquit, Dei cauſsâ deſeruiſtis, magnâ vtique in Deum fiduciâ, & nunc trepidatis velut omni ſpe deſtituti: pecudes Deus paſcit, & filios ſinet perire fame? Cum dicto ſe ſubduxit. Illi oppidum ingreſsi, poſt preces in templo fuſas, à Curione inuitati ſunt ad cenam. Sed & alius quiſpiam interuenit, qui hos ipſos hoſpitio recipere contendit; hîc amica lis inter duos, à tertio demum dirempta eſt, primæ illic auctoritatis viro, qui & parochum, & alterum hoſpitij ius offerentem in ſuas ipſe ædes pertraxit & omnes lautè habuit. Ita Chriſtus ſuis poſt toleratos nocte totâ labores: Venite, inquit, prandete. c Et tamen hæc omnia quandoque noſtram nobis diffidentiam non eripiunt. quicquid rerum ſuppeditet Deus, egeſtatē metuimus, intèr aquas aquarum penuriam formidamus, & niſi magna nos rerum abundantia circumfluat, multa nobis deſieri credimus. Improba nos identidem cogitatio vellicat: Vbi eſt quod ſperas? Cui optimè reſpondens Auguſtinus: Spes, inquit, nondum peruenit ad rem; & ouum eſt aliquid, ſed nondum eſt pullus.

§. IV.

a Zachar Lippelo. 13. Decembris.
b Aug. l. de eleem. c Io. c. 21. v. 12.

§. IV.

Mendicum aiunt fuiſſe, qui vbi manticam iam oppletam, & vndequaque fartam panibus vidiſſet, dicere ſolebat: *Iam ſpero*. Huic nos mendico ſimillimi ſumus, tum ſcilicet ſperamus cùm in annos plurimos lautè proſpectum nobis credimus. Nimirum tantum ſpei concipimus, quantum rei præſentis cernimus. Longè aliter Ioannes Alexandrinus Patriarcha, qui per veram fiduciam totus à diuinâ prouidentiâ pendebat, quâ vnâ re maximis calamitatibus facilem medelam adhibuit. Fuit vt tredecim frumentariæ naues, quarum ſingulæ decem millia modiorum capiebant, mergerentur mari. Media ferè pars ciuium Alexandrinorum ingenti hoc damno affecta eſt: ideò nautæ aliíque in Aſylum Alexandriæ confugerunt. Ad quos mox ſchedulam miſit Ioannes, in quâ hoc ſolum perſcripſit: Dominus dedit, Dominus, vt voluit, abſtulit. Sicut Domino placuit, ita factum eſt: Sit nomen Domini benedictum. Exite filij, nihil ob hoc veriti: Dominus ſollicitus erit de craſtino. Poſtero ab hoc die adfuerunt qui optimum Præſulem ob acceptam cladem ſolarentur, at ille modeſtè præoccupans, & culpam omnem in ſe deriuans: Ego, inquit, liberalem me credebam in dandâ ſtipe, & forſan ob id elatioris animi fui, iuſtè igitur amantiſſimus pater, filium vanè intumeſcentem corripuit hac clade. Admonet Deus & reuocat clementer, plagas aliquot infligens, vt ijs admoniti ad nos redeamus, imò ad ipſum. Sed eſt prorſus idem ipſe ille Deus qui Iobi æuo fuit, æquè potens, æquè miſericors, qui non deſeret nos. Ita ipſos conſolatores ſuos integerrimus Antiſtes ſolatus eſt. Nec diu fuit, ait Leontius, cùm grande illud damnum duplicato lucro penſatum eſt, & Ioannes priſtinam in egentes liberalitatem repetijt. [a] Diffidentiam certè ac puſillanimitatem in his talibus exhibere, idem penè eſt, ac dicere; Aut auarus eſt Deus, aut obliuioſus. Sed apage impias has voces.

Sanctus Amatus nobile fuit ſpeculum omnibus ijs ſedulò inſpiciendum, qui diuinam prouidentiam aut ægrè capiunt, aut tacitè accuſant. Hic poſt annos triginta in monaſterio Agaunenſi exactos, in rupe ſolitariâ vitam egit continentiſsimam. Nam è cœnobio aſsignatus ei ſocius Berinus, ſolùm tertio quouis die, panem attulit hordeaceum & hydriam. Hæc tota erat & commeatûs, & obſequij ratio. Ægrè tulit hanc abſtinentiam cacodæmon. Itaque captatâ occaſione, cùm vir ſanctus in preces effuſus genibus niteretur,

a Leontius in vitâ S. Ioan. c. 27.

retur, aduolans coruus hydriam euertit pedibus, & panem roſtro aſportauit. ita omnis in triduum commeatus perijt. Quid ad hæc Amatus? fortaſsis indignari coruo, & rapaciſsimam auem diris omnibus deuouere, atroces voces in Dei prouidentiam iactare, hæc diaboli machinamenta execrari? Nil horum Amatus: noſtræ ſunt hæ cantilenæ. Ille manus mentémque cælo attollens: Gratias tibi ago, inquit, Domine Ieſu, quòd ſanctiſsimæ Voluntati tuæ placeat, exerceri me longiore ieiunio. Scio hoc mihi vtile futurum, quandoquidem nihil in hoc Mundo geritur abſque tuâ prouidentiâ. a

Audite queruli & increduli: Nihil in hoc Mundo geritur abſque prouidentiâ diuinâ, ſine quâ nec foliolum quidem arbore labitur: Et vos, domos incendi, naues mergi, fortunas eripi, famam violari, ſopitâ & dormitante hac prouidentiâ putatis? rectiùs ſenſerunt vel ipſi idololatræ: nam quibuſcunque illorum ſapientiæ aliquid aut ſanitatis fuit, res humanas nequaquam temerario aut cæco impetu ferri miſceríque cenſuerunt. Ideò, inquit Seneca, fortiter omne ferendum, quia non, vt putamus, incidunt cuncta, ſed veniunt. b Et quidem à Deo veniunt: quid ergo indignamur, & querimur?

a Zach. Lippeloo. 13. Sept. b Sen. l. de prouid. c. 5.

§. V.

Ad eandem hanc Prouidentiam aſsiduâ mente cogitandam, quotidianis pænè documentis ducimur. Non ita pridem vir religioſus Valentiæ nouem milliarium iter ingreſſus, ſed viâ nondum omni decurſâ, a ſtu, fame, ſitique ad omnem laſsitudinem confectus, abiecit ſe ſub pirum, & precari cœpit. dum preces iterat, in ſummâ arbore pirum grandiuſculum videt: eodem tempore tranſiens illic viator hominem ſub arbore ſatiſcentem allocutus, vbi audijt quæ cauſſa progreſſum moraretur, panem album & bene magnum protrahens partem præſecuit, & dedit inſtaurandis viribus. Hæc vtique credimus, ſexcenta talia contingere non neſcimus, ſimilia & ipſi experti ſumus, nihilominus tam exigua eſt ſæpe noſtra in diuinam prouidentiam fiducia, vt niſi marſupia, ciſtæ, penora, cellæ, horrea, rerum omnium referta ſint, animus quoque ſpe vacuus iaceat, cùm verò crumenam cernimus numis diſfertam, hîc demum ſperamus. O malè oculati! *Spes quæ videtur, non eſt ſpes: Nam quod videt quis, quid ſperat? Si autem quod non vide-*

mus, ſperamus; per patientiam expectamus. a Ea demùm vera eſt in Deum Fiducia, quando ſpes in anguſto eſt, & cum rebus arctiſsimis colluctatur. Videmus mala noſtra quæ patimur, nondum videmus gloriam, propter quam patimur: quantò plus tormenti, tantò plus erit gloriæ.

Narrat Theodoretus beato Maſimæ duo fuiſſe dolia, alterum tritici, alterum olei: ex his liberaliſsimè pauperibus erogabat, neque tamen dolia vacuabat. Et Deus quoque duo habet dolia, illud frumento & omnibus ad vitam neceſſarijs, iſtud miſericordiâ, liberalitate, prouidentiâ pleniſsimum & exundans; neutrum exhauriri poteſt. Ad hæc duo gazophylacia recurrendum eſt, cùm reculæ noſtræ in fundo ſuſpirant. Modò vnicum hoc probè diſcamus, DEO FIDERE, & ſanctiſsimæ ipſius Voluntati ex integro nos committere.

Vetus Germanorum verbum eſt: Si faceremus quæ deberemus: Deus faceret quæ vellemus. *b* Hieronymus id confirmans: Sit homo, inquit, qui eſſe debet, & mox addentur ei ab eo omnia, per quem facta ſunt omnia. *c*

a Rom. c. 8. v. 24. & 25.

b Wann wir thäten/ was wir ſolten/ So thät Gott was wir wolten.

c Hier. in c. 6. Matth.

CAP. VIII.

Quanta Dei prouidentia ſit in Amicos.

MAgnificum Dei promiſſum: Qui tetigerit vos, tangit pupillam oculi mei. *a* Et quantâ Deus curâ iuuenem illum citharædum (cum Laurentio Iuſtiniano loquor) eſt proſecutus, quantis in periculis, quàm multiplici prouidentiâ ſeruauit, perinde ſi vnicum hunc hominem ſuſcepiſſet curandum. Ipſe rex Dauid teſtatus: Domine, inquit, tu cognouiſti omnia, nouiſsima & antiqua: tu formaſti me & poſuiſti ſuper me manum tuam: tu cognouiſti ſeſsionem meam & reſurrectionem meam: intellexiſti cogitationes meas de longè: ſemitam meam & funiculum meum inueſtigaſti, & omnes vias meas præuidiſti. *b* Mea omnia, Domine, à te iam ab æterno ad minutiſsimum punctulum expenſa ſunt.

a Zachar. c. 2. v. 8. b Pſal. 138. v. 2. & ſeqq.

§. I.

Sanguinem & vitam Dauidis rex Saul perpetuis inſidijs petijt. Fruſtra: Deus protexit. Cùm verò Dauid in Maonis ſolitudine lateret,

lateret, mox adfuit Saul, & copioſo milite Dauidem *in modum coronæ* a ſic vallauit, vt nullus eſſet nec effugij, ſed nec ſpei locus. Putabatur fera indagine & canibus cincta. Hic res Dauidis deſperatiſsimæ videbantur; Saul pænè iam victor, illius capiti proximè imminebat; leo iam faucibus tenere prædam ſibi videbatur. Sed fruſtra & hoc: Deus protexit. Nam ſubitò allatus eſt Sauli triſtis nuncius, irruptionem feciſſe alicunde Philiſtæos; quare properaret, & hoſtem arceret finibus. Ita Dauid poſt omnem deſperationem, iam vnguibus hærens ferociſsimæ tigridis, repentè dimiſſus eſt liber: Deus protexit. Ita omnes impij regis inſidias diuina Prouidentia eluſit ſuauiſsimè. Non autem mirum, Dauidem, velut oculi pupillam, à Deo ſic protectum; norat exactiſsimè Dauid diuinæ ſe Prouidentiæ attemperare. Et en ſpecimen nobiliſsimum: Cùm Ieſſæus Rex Dauid rebellem filium Abſalonem fugeret, occurrens in viâ Semei, & atrociſsimis maledictis regem lacerans: Egredere, egredere, aiebat, vir ſanguinum & vir Belial. Reddidit tibi Dominus vniuerſum ſanguinem domûs Saul, quoniam inuaſiſti regnum pro eo, & ecce premunt te mala tua, quoniam vir ſanguinum es. *b* En prodigioſam hominis improbitatem! Nec diuinam legem, nec Principem populi, nec ſuum regem quidquam reueritus, eum contumelioſiſsimè & in os appellat homicidam, ſicarium, tyrannum, inuaſorem regni. Indigniſsimum facinus! Neque hoc ſatis, Principi omnium hominum mitiſsimo, ac ſuorum ſubditorum amantiſsimo, extremâ inſuper calamitate afflicto, ac pænè proſtrato, tot probris inſultare. Maiora facinoroſus Semei eſt auſus. Rex Dauid iam è beato miſer, quâ vnâ re nihil eſt miſerabilius, nudis pedibus, vultu lacrimis confuſo incedebat, eum tamen Semei lapidibus velut furioſum canem appetijt, & pro floribus cænum in eum coniecit. *c* verè vnguis in vlcere fodicando. Hîc iam ſingularem & omnibus ſæculis admirandam Dauidis tolerantiam vide, quâ ille diuinæ Prouidentiæ ſubiectiſsimum ſe geſsit, & grauiſsimam iniuriam quaſi diuinitus imperatam agnouit. Dixerat Abiſai, Principis Ioabi frater: *Quare maledicit canis hic mortuus Domino meo regi? Vadam & amputabo caput eius.* Hîc Princeps religioſiſsimus, iam tertium in regem electus, ab impuriſsimo capite, à ſuomet ſubdito, quem nec verbo nec facto violarat, tam grauiter offenſus, non tantùm non iraſci & fremere, non vlciſci & ſaxa reuoluere, ſed ſui calumniatoris patronum agere,

 militum

a 1. Reg. c. 23. v. 26. b 2. Reg. c. 16. v. 7. & 8. c Vi' vult Theodoret. q. 32.

militum ſuorum vim ab eo defenderé, culpam in ſe admiſſam extenuare, violatæ maieſtatis reum, diuinæ Prouidentiæ inſtrumentum agnoſcere, Deum denique horum omnium auctorem fateri, ſic deinum præcipere: *Dimittite eum vt maledicat: Dominus enim præcepit ei, vt malediceret David: & quis eſt qui audeat dicere quare ſic fecerit.* a Diuinum quid in hac petulantiſsimi hominis nequitiâ obſeruans Dauid: Dominus, inquit, præcepit ei vt malediceret. Quamuis autem grauiſsimè Semei deliquerit maledicendo, tamen ideò præceptum id ei dicitur, vt malediceret, quandoquidem Deus peſſimâ Semei voluntate, quam non fecerat, optimè vſus eſt ad corripiendum Dauidem. *b*

Eadem prorſus eſt ratio, in omnibus aliorum hominum vexationibus & iniurijs, in quibus optimus Deus, peſsimorum hominum arbitrio vel ad inſontes exercendos, vel ad puniendos ſontes vtitur. Hæc flagelli loco ſunt cùm peccauimus; freni loco, ne peccemus. Ideò quiſquis iniquè vexatur ab alijs, cum Dauide rectè dixerit: *Propitius ſit mihi Dominus, ne extendam manum meam* in hunc hominem; ego me non vlciſcar. Viuit Dominus, quia niſi Dominus percuſſerit eum, aut dies eius venerit vt moriatur. *c* Ita in diuinam Prouidentiam animo ſemper excelſiſsimo feramur. Et quamuis noſtri contra nos inimici prudentiſsimis ſeſe conſilijs muniant, non eſt tamen quòd eos formidemus: Domini nutu diſſipatum eſt conſilium Achitophel vtile, vt induceret Dominus ſuper Abſalon malum. *d* Eo loco apud Deum ſunt probi homines, vt de illis iam olim Deus pronuntiarit: Qui tetigerit vos, tangit pupillam oculi mei.

a 2.Reg.c.16.v.10. b De quâ re Auguſt. de grat. & lib.arb.c.20. & ſeq.
c 1.Reg.c.26.v.10. d 2.Reg.c.17.v.14.

§. II.

Conſiderate mihi obſecro Ioſephum Ægypti proregem, per quos anfractus, per quas ductus eſt ambages, dum ad illud honoris culmen peruenerit: Tantæ gloriæ principium, fraternum fuit odium. Neque hîc ſtitit malorum impetus: Domeſticam inuidiam ingens excepit malum: Iſmahelitis velut mancipium venditus eſt, & in Ægyptum ductus. Nec blandior illum ſors in Ægypto ſalutauit. Hîc fauor dominæ tam exitioſus fuit optimo iuueni, quàm anteà fratrum odium. Cùm enim iuuenis caſtiſsimus, quotidianas heræ pellecebras ſurdis auribus tranſmitteret, apud herum falsò delatus, ad carcerem raptatus, triennio illic innocens detentus

tus eſt. Sanè non ſtatim atque in Ægyptum peruenit, currui triumphali eſt impoſitus:

Per varios caſus, per tot diſcrimina rerum

Ad hoc ſolij demum euectus eſt. Et hæc omnia diuinæ Prouidentiæ iuſſu ſunt facta. Locupletiſsimus teſtis ipſemet Ioſephus, cùm apud fratres de diuinâ hac Prouidentiâ diſſereret: Non veſtro conſilio, inquit, ſed Dei Voluntate huc miſſus ſum. a Nolite timere, num Dei poſſumus reſiſtere Voluntati? Vos cogitaſtis de me malum, ſed Deus vertit illud in bonum. Hæc non ſolùm audiamus nos, inquit Chryſoſtomus, ſed & imitemur, & ita ſolemur eos qui nos afflixere, non imputantes eis, quæ in nos admiſerunt, ſed omnia magnâ ferentes beneuolentiâ. b Siquidem ita ſolet prouidentiſsimus Deus deterrimos etiam amicorum ſuorum euentus lætiſſimis ſucceſsibus commutare. Sæpe beneficijs locum fecit iniuria; multi ceciderunt, vt altiùs ſurgerent & in maius. Diuina Prouidentia non modò rectè factis, ſed etiam peccatis, ad ea quæ deſtinauit, vti ſolet. Vidiſti Ioſeph? tolle malitiam fratrum eius, tolle inuidiam, tolle parricidij commentum, quo in fratrem ſæuierunt, ſimul abſtuleris omnia illa quibus Ægypti ſtetit incolumitas. Nulla fuiſſet regij ſomnij interpretatio, nulla in ſeptennium frumentatio, fame perijſſet Ægyptus, perijſſent & finitimæ regiones. Vis clariora? tolle Iſcariotæ auaritiam, & Iudæorum inuidiam ſimul abſtuleris gentis humanæ litrum, Chriſti ſanguinem & mortem. Tolle diabolos; certamina, victoriæ, præmia, magnâ ex parte ceſſabunt. Tolle tyrannos; vbi martyres erunt? Hic diuinæ Prouidentiæ mos eſt, non ſolùm bonis, ſed etiam malis ad bonum vti. Ioſephi certè venditio, ſi actionis huius naturam ſpectes, efficienter fuit à Deo, at verò ea quæ hac actione tegebatur nequitia, à peſsimâ fratrum voluntate. Prouidit autem Deus plurima, quibus hanc omnem iniuriam emendaret. Pulchrè hîc Gregorius. c Ecce, inquit, quomodo ſapientes, in ipſâ ſuâ ſapientiâ vis diuina comprehendat! Ideò venditus fuit Ioſeph, ne adoraretur, & ideò eſt adoratus quia venditus. Idem Moſi contigit. Quem enim Pharao rex morti deſtinarat, hunc Pharaonis filia, Deo inſtigante, ſibi educandum commendabat. In aulâ tuâ, Pharao, nutrire cogeris eum, qui vindicaturus eſt illos, quos tu extremè perſequeris. Nouum miraculum, inquit Auguſtinus, filia

a Gen. c. 45. v. 8. & c. 50. v. 19. & 20. b Chryſ. tom. 1. in c. 45. Gen.
c Greg. l. 6. mor. c. 14.

lia parricidæ, fecit opus maximum miſericordiæ. Non eſt ſapientia, non eſt prudentia, non eſt conſilium contra Dominum. *a*

a Prou. c. 21. v. 30.

§. III.

Chariton, cùm Hieroſolyma tenderet, latronum inſidijs interceptus, in ſpelæum illorum tractus, & catenis alligatus eſt. Latronibus aliò ad prædam dilapſis, Chariton hoc vnum agere, Deum diuinámque Prouidentiam maximis laudibus extollere, inopinatam illam permiſsionem ſecum expendere, ob eámque patri amantiſsimo gratias agere, eidémque ſe impenſiſsimè commendare, nec aliud velle quàm diuinam in ſe Voluntatem perfici. Dum hæc animo voluit, ſerpens è latebrâ prorepit ad camellam lactis plenam; bibit hinc largiùs non vocatus hoſpes, ſed pro ſymbolâ, quod ingrati ſolent, venenum refundit. Vbi latrones in notum cubile redierunt, primum erat contractam ſitim lacteâ promulſide propitiare: biberunt liberaliùs quàm ſerpens, ſed ita vt nil biberent ampliùs, nam paullò poſt concepto intra venas veneno, extincti ſunt omnes. Ergo iam Chariton latronum ex aſſe hæres, & ſolus infamis latibuli dominus, diuinæ ſe Prouidentiæ ardentiùs quàm vnquam commendauit: nec fruſtra: vinculis ope diuinâ laxatis, pro miſerabili ergaſtulo habitaculum reperit opulentum. & pecuniam quidem illic inuentam, partim ſubleuandis egenis, partim monaſteriolo condendo adhibuit. Ipſa latrocinantium ſpecus in templum mutauit, vbi tam Iudæi quàm idololatræ Chriſtianis ſacris imbuti ſunt. *a* O admiranda diuinæ Prouidentiæ ſtrategemata! Optimè Tobias: Si meipſum, inquit, tradam tibi ſeruum, non ero condignus prouidentiæ tuæ. *b*

Sancta Monegundis ad illam vitæ ſanctimoniam nunquam perueniſſet, niſi eam diuinam Prouidentia, per varias ambages illuc duxiſſet. Duas habuit filias Monegundis excellentis formæ virgines, quibus omnem curam & amorem impendit mater, tunc temporis parum pia. Hanc peccandi illecebram amoliri placuit diuinæ Prouidentiæ. Ita ambæ filiæ prætmaturâ morte ſublatæ ſunt. Mater ſuo ipſa funeri velut ſuperſtes, omnem odiſſe vitam, capillos vellere, lacerare genas, omne doloris ſolatium ſpernere, nec aliud velle quàm filias celerrimè ſequi moriendo. Poſtquam lacrimis nonnihil egeſtus dolor, luctu iam remittente, compos ſui facta Monegundis: An non, inquit, inſigniter fatua ſum quæ diuinæ

Pro-

a Metaph. die 28. Sep. Floruit Chariton An. 276. b Tob. c. 9. v. 2.

Prouidentiæ tam contumaciter reclamo? quid ago? an neſciebam me genuiſſe filias mortales? an ad hoc natæ ſunt, vt mori non poſſent? Dei mater, Dei filius, homines Deo chariſsimi moriuntur, & ego indigner filias meas deſijſſe viuere? quæ forſan ideò morte occubuerunt, ne ſuccũberent vitijs. Quid igitur meis querelis Deum inceſſo, qui nihil poteſt mali velle; quin ſtultam hanc lamentationem finio, & in diuinæ Voluntatis ac Prouidentiæ ſinu me totam compono? Ita dixit, ita & fecit; Mundum res ſuas habere iuſsit, ipſa in domunculam cum ancillulâ ſe concluſit, Deo deinceps omni conatu ſeruitura. Hanc vitæ mutationem ſuperis placuiſſe, miracula manifeſtum fecerunt. Monegundis namque plurimos ægrotorum, ſine pharmacis conſanauit, Gregorio Turonenſi teſte. a Tanti eſt ex integro diuinæ Prouidentiæ ſe permittere. Veriſsimè dixit Auguſtinus: Qui habuit curam tui antequam eſſes, quomodo non habebit curam tui, cùm iam hoc es, quod voluit vt eſſes? b

a Greg. Tur. de Glor. Confeſſ. c. 24. b Aug. tom. 8. in Pſ. 39.

§. IV.

Robertus, primus Moliſmenſis abbas, diuinæ Prouidentiæ ſtudioſiſsimus cultor, quicquid potuit in pauperes erogauit. Fuit vt duobus mendicis ante fores expectantibus duos panes iuberet dari: at œconomus ſe opponere, & nec in prandium quidem ſuffecturam annonam dicere. Quid ergo, inquit Robertus, prandebimus? Neſcio, ait œconomus. Suboluit hìc viro ſancto, aliquid tenacitate malè prouidâ recondi. Igitur re diuinâ peractâ cùm ſignum daretur ad menſam, ſciſcitatus eſt abbas, vnde panes allati eſſent? paucos, inquit obſonator, pro nobis reſeruaui. Robertus religioſè excandeſcens, panes omnes in caniſtrũ iuſsit colligi, & mox ad mendicos foràs efferri, & ad ſuos verſus: Ne, inquit, parendi contumacia, & diffidentia domi noſtræ latiùs graſſentur, ieiunium & fames docebunt nos Deo fidere. Volebat Robertus, vt ſui omnes à liberaliſsimâ Dei Prouidentiâ toti penderent, velut infans à matris vberibus. Optimum pharmacum malæ parſimoniæ inedia.

Narrat Dorotheus, ſenem religioſiſsimum è ſtomachi languore cibos nauſeaſſe diebus aliquot. Iuuenis qui ſeni ſeruiebat, appetentiam cibi reuocaturus, edulia mellita cenſuit coquenda. Itaque è duabus ampullis illam arripit inconſideratus, quâ fœtidiſsimum oleum è lino ſeruabatur. errorem texit vaſorum ſimilitudo. Ergo vt ſeni faceret bene, largiùs affudit non mel, ſed ipſam

pænè mortem, coxitque pulticulam, nec cani quidem apponendam. Senex ægrotus vix guſtauit fatuum cibum, & ſui coci manum erraſſe deprehendit, ſiluit tamen, & vltra vires comêdit. tandem reluctante ſtomacho poſuit cochlear, nec verbulo quidem ob corruptiſsimum ferculum conqueſtus. Hîc ſocius hortari, & vrgere, liberaliùs ederet dulciculum opſonium, ſe omnem in eo artem conſumpſiſſe, valetudini hoc mirè facturum, & verò etiam ſe præire velle, nobilem hanc dapem ſumendo. At optimus ſenex adeò bilem in ſtatione continuit, vt non tantùm non aſperiore voce vllâ, ſed nec cogitatione quidem acerbâ in ſocium commotus, hoc vnum excuſarit, ſuccumbere ſe his ciborum cupedijs. Socius ergo mellitas has pultes vix primoribus labris guſtauit, & mox ad genua ſenis aduolutus: Occidi te pater, ait, & cur obſecro, temerariam meam incogitantiam ſilentio tuo confirmaſti? Cui ſenex: Ne, inquit, angaris animo, fili: Si enim voluiſſet Deus vt mel ederem, mel vtique cibo affudiſſes. Optimè, inquit Dorotheus, locutus eſt ſenex, certò enim ſciebat, quòd ſi voluiſſet Deus mel à ſe comedi, ſocium ſuum errare non permiſiſſet, aut, quod æquè facilè Deo, fœtidiſsimum illud oleum in liquorem melleum vertiſſet. a

Ita ſe gerit, qui diuinam in omnibus Prouidentiam agnoſcit: non vertit omnia in peius nec quærit cui caſum ſuum imputet, ſed peccata hominum, ad Dei Prouidentiam potiùs refert. Quicquid accidit, benignè interpretando leuat.

a Doroth.ſerm. de omnibus contingentibus ad Deum referendis.

§. V.

Hîc velim, Lector, vnum aliquid enucleatiſsimè à te capi. Hieronymi dictum eſt: Omnia prouidentiâ Dei gubernantur, & ſæpe quæ putatur pœna, medicina eſt. Vbi mirabile illud obſeruandum: Diuinam Prouidentiam ſinere ſuis quæque motibus ferri, vſque in certum tempus. Hic enim diuinæ Prouidentiæ mos eſt, vt paullatim & per incrementa temporum, ad deſtinatos quæque fines perducat, nam minima æquè ac maxima ordinat: Eam ob cauſſam philoſophorum ſol Epictetus excellentiſsimè dixit: Ne poſtules ea quæ fiunt, arbitratu tuo fieri, ſed ſi ſapis, ita fieri quæque velis, vt fiunt. a Chriſtianum, diuinum documentum: *Ita ſic vtquæque & lis, vt fiunt.* Simillimè locutus Baſilius: Quoniam, inquit, res non ita eueniunt vt volumus; quemadmodum eueniunt

a Epict. Ench. c. 13. & c. 78. 78.

ſic velimus. a Eodem prorſus modo Nilus abbas: Non ora, inquit, vt fiant quæ fieri velis, ſed potiùs ora, ſicut orare didiciſti, vt fiat Voluntas Dei in te. b Non aliter pijſsimus ille ſcriptor Thomas à Kempis: Homo internus, inquit, citò ſeſe colligit, & ſicut res eueniunt, ſic ſe illis accommodat. c *Ita fieri quæque velis, vt fiunt.* Huius rei veluti cauſſam reddens Epictetus: Neceſsitati, ait, qui probè ſe accommodat, ſapit, éſtque rerum diuinarum conſcius. Sed & tertium illud addit: O Crito, ſi Dijs ita viſum, ita fiat. Me autem Anytus & Melitus occidere ſanè poſſunt, lædere verò non poſſunt. Quid magis Chriſtianè dici potuiſſet? & quàm perſpicaces oculos in diuinam Prouidentiam fixiſſe cenſendus eſt Epictetus, cujus illud vel vno die millies repetendum: *Ita fieri quæque velis, vt fiunt; ſi Deo ita viſum, ita fiat.* Ergo nullos euentus certos expectemus, nil certi vnquam deſignemus, niſi hoc vnum vnicum, vt Dei fiat Voluntas. Ecquid aliud beatus Chryſoſtomus, quid aliud ſanctorum Patrum ſenatus vniuerſus clamat, quàm hoc ipſum: *Neminem lædi niſi à ſeipſo.* Morbus eſt corporis impedimentum, inquit Epictetus, inſtituti non item, niſi ipſe velis. Claudicatio pedis eſt impedimentum, inſtituti non item. Quòd ſi ſingulis in rebus quæ incidunt, conſideraris, inuenies eas alterius cuiuſpiam rei, non tui eſſe impedimentum. d

Hinc tam animosè Iacobus anachoreta, dæmoni plagas minitanti reſpondens: Si tibi, inquit, permiſſum eſt à Deo, percute, quid moraris, percute, & plagas libenter accipiam, vt qui ab illo feriar qui feriri me permiſit. Si autem id tibi permiſſum non ſit, non percuties me, etſi millies inſanias. e Hinc etiam Irene Imperatrix à ſuo ſeruo deiecta imperio: Ego, aiebat, Deo acceptum refero, quòd me orphanam & indignam euexerit ad imperium. Quòd verò iam me deijci permittat, meis id peccatis adſcribo. In omnibus autem bonis & malis ſit nomen Domini benedictum. f Certiſsimum: Nemo læditur niſi à ſeipſo. Ideò Auguſtinus: Conſtanter Deo crede, inquit, eíque te totum committe quantum potes; ita enim ipſe te ad ſe ſubleuare non deſinet, nihilque tibi euenire permittet, niſi quod tibi proſit, etiamſi neſcias. g

Vt autem hoc quiſque ſibi perſuaſiſsimum habeat, expedit vt fundamentum illud aſsiduè menti obuerſetur: Nihil vlli vſpiam aduerſi ſine nutu Voluntatéque Dei poſſe accidere. Nec enim

a Baſil. ad Euſtach.
b Nil.c.29.de orat. c Thom. à Kemp.l.2.c.1. d Epict. Enchir.c.12.
e Theodoret.in vitis SS.Patr.c.21. f Paulus Diac.l.23. g Aug.in ſoliloq.c.15.

diabolus nec mortalium vllus obeſſe nobis poterit, ſi Deus id non permiſerit. Quiſque noſtrûm cum Iacobo eremitâ in omnes inimicos ſuos liberrimè proclamet: Tu non percuties me, nec tu, nec iſte, nec ille, nec vos omnes me, vnquam percutietis, etſi millies inſaniatis & ringamini, ſi à Deo id vobis non ſit permiſſum. Neque tantùm à Deo omnia, grauiſsimas etiam ærumnas, tanquam à ſupremo Rege prouenire credendum, ſed eadem ſic etiam prouenire tanquam ab amantiſsimo patre in noſtrum commodum & vtilitatem immiſſa, atque adeò neminem omnino lædi niſi à ſe ipſo prout caſtiſsima Iuditha nos inſtruens: Nos ergo, inquit, non vlciſcamur nos, pro his quæ patimur: ſed reputantes peccatis noſtris hæc ipſa ſupplicia, minora eſſe flagella Domini, quibus quaſi ſerui corripimur, *ad emendationem; & non ad perditionem noſtram eueniſſe credamus.* a Tam rectæ Deus voluntatis eſt, vt non velit, nec velle poſsit, niſi quod nobis bono ſit, & quidem maiori bono. Quid ni hoc velit Deus? Optimus eſt. quid ni poſsit? Maximus eſt. adeóque vires nullæ ſunt ſupra ipſum, vti nullæ niſi ab ipſo. Vndequaque & ex omni parte, bonâ Dei Voluntate ita circummuniti ſumus, vt ad nos nihil niſi per Prouidentiam diuinam, per ipſum Deum poſsit pertingere. Verè Domine, vt ſcuto bonæ voluntatis tuæ coronaſti nos. *b* Nemo igitur indignetur ſibi hoc illúdue triſte accidere; ſciat illa ipſa quibus lædi videtur, ad conſeruationem vniuerſi pertinere, & ex his eſſe quæ curſum Mundi officiúmque conſummant.

Antonium Magnum ſubinde ingens diuerſarum belluarum exercitus ab Orco circumdedit, qui extrema omnia minabatur. Irridens hunc omnem beſtiarum cuneum Antonius: O miſeri, ait, vt me terreretis, belluas induiſtis, vel multitudine victuri: ſi quid vobis eſſet virium, me vnà è vobis vinceret, ſed quia retuſis viribus inualidi in nos pugnatis, exercitum obijcitis. Si quam vobis in me licentiam permiſit Deus, inuadite, lacerate, ſorbete me; ſi iuris nil dedit, laborem fruſtra ſumitis.

Fidamus ergo Prouidentiæ diuinæ: Dominus regit nos, & nihil nobis deerit.

a. Iudith.c.8,v.26.& 27. b. Pſal.5.v.13.

CAP.

Cap. IX.

Quanta Dei Prouidentia ſit tam in amicos quàm inimicos.

VEtus eſt apologus qui Prouidentiam diuinam hunc in modum proponit. Ad riuulum luſitabat inter flores puerulus. Tandem puerili diſcurſatione fatigatus, iuxta aquas loco perículoſo conſedit, & obdormijt. Mox adfuit Fortuna, & dormirantem puellum increpitans: En, inquit, miſelle, quàm pronum eſt hinc in aquam delabi: Surge, & vicino periculo te ſubtrahe, ne ſi quid tibi mali eueniat, omnes in me culpam deriuent. dicántque non te, ſed me dormijſſe, quæ te dormientem neglexerim. Pulchrè hoc Prouidentiæ Dei aſſerendæ excogitatum. Inter omnes Chriſtianos conſtat, de quo illud pronuntiarit pſaltes: Ecce non dormitabit, neque dormiet qui cuſtodit Iſraël. *a*

Platoni Deus tam acres habet oculos, vt eos nihil effugiat; aures habet tam acutas, vt eas nil prætereat, nil fallat, vt qui ipſas etiam audiat cogitationes; porrò brachia manúſque habet tam longas, vt ijs nemo elabatur. *b* Hoc philoſophos ratio docuit, quod nos non ſolùm è ratione, ſed etiam è ſacris paginis diſcimus.

a Pſal. 120. v. 4. b Plato de Rep.

§. I.

Siracides de diuinâ Prouidentiâ dilucidè: A ſæculo, inquit, vſque in ſæculum reſpicit: & nihil eſt mirabile in conſpectu eius. Opera omnis carnis coram illo, & non eſt quidquam abſconditum ab oculis eius. Non eſt dicere, quid eſt hoc, aut quid eſt iſtud? omnia enim in tempore ſuo quærentur. *a* Præterita, præſentia, futura diſtinctiſſimè vnóque intuitu peruidet Deus: Omnes ipſius oculis præſentes ſumus, Adam & Antichriſtus, omne humanum genus, creata omnia. Tam autem diuina Prouidentia falli non poteſt, vt rectè dixerit idem Siracides: Omnia opera Domini bona, & omne opus horâ ſuâ ſubminiſtrabit. Non eſt dicere, Hoc illo nequius eſt: Omnia enim in tempore ſuo comprobabuntur. *b* Hinc meritò dixit Auguſtinus: Confiteri, Deum eſſe, & negare præſcium eſſe futurorum, apertiſſima inſania eſt. *c* Verè Prouidentia Dei attingit à fine vſque ad finem fortiter, & diſponit omnia ſuauiter. *d* A ſupremis Angelorum Seraphinis, ad minimos in terrâ vermiculos,

a Eccli. c. 39. v. 24. 25. & 26. b Eccli. c. 39. v. 39. & 40. c Aug. l. 5. de Ciu. c. 9. d. Sap. c. 8. v. 1.

miculos, inſomnes Dei curæ deſcendunt, imò nunquam abſunt. Moſes olim & Aaron proclamant: Veſpere ſcietis quòd Dominus eduxerit vos de terrâ Ægypti, & manè videbitis gloriam Domini. *a* Sanè in mortis veſperâ cognoſcemus nos omnes, obſtupeſcendam Dei in nos Prouidentiam. Nam à Domino diriguntur greſſus viri, quis autem hominum intelligere poteſt viam ſuam? *b* Longè prouidentiſsimè ducit nos Deus, ſed ſæpe per flexos aditus, & labyrinthos pænè inextricabiles, ſed ille nouit quâ nos viâ educat in cæli viridaria. Quid ergo querimur contra circumſpectiſſimum hunc ductorem? Si quis cum tabellario viarum peritiſsimo iter ingrediatur, & vbi ſalebroſæ, difficiles, ac flexuoſæ ſe viæ obtulerint, incipiat queri, dicátque: per quæ me auia ducis, vir bone? niſi me valdè fallo, iam dudum itinere deceſsimus. Huic viæ auctor promptè reſpondebit: Ne ſollicitus ſis, mi Domine, & hanc mihi curam relinque: per aliquas, fateor, ambages te duxi; quòd ſi limite recto iuiſſemus, in paludes illas ineluctabiles incidiſſemus fide mihi; ſic ducam, vt te huius comitis non pœniteat. Semita trita & tuta, nemini nimium longa ſit aut aſpera. Ita nos diuina ducit Prouidentia: per crebros quidem anfractus, pérque varios viæ flexus incedendum eſt: ſed quid indignamur optimo duci? modò via ſit ſecura, quid refert, ſi ſit ſalebroſa?

a Exod. c. 16. v. 6. b Prou. c. 20. v. 24.

§. II.

Videte mihi regem Saul, regum optimum, ſi tam bene finijſſet, quàm cœpit. Non erat vir de filijs Iſraël melior illo. *a* Hic ipſe dum patris ſui aſinas quæſiuit, regnum inuenit. Sed diuinam in hunc virum Prouidentiam paullò altiùs conſideremus. Dixerat Deus Samueli: Hac ipſâ horâ, quæ nunc eſt, cras mittam virum ad te de terrâ Beniamin, & vnges eum ducem ſuper populum meum Iſraël. *b* Mittendi modus hic fuit. Pater Saulis aſinas amiſit, has quæſitum amandauit filium. Saul patris dicto audiens, adſcito in viam comite, omni conatu iumenta quæſijt: Ephrimum montem tranſcendit, terram Saliſa percurrit, aſinas non reperit: tractum Iemini, & oram Salim luſtrauit, ſed nullum vſpiam aſinarum veſtigium. Demum Saul ad comitem: Domum, inquit, redeamus, ne patri meo grauiorem nos ſollicitudinem inijciamus quàm aſinæ, cogatúrque quærere quærentes. Hîc comes conſilium ſuggerere & dicere, non procul inde virum Dei habitare, videri pro-

ſus

a 1. Reg. c. 9. v. 2. b Ibid. v. 16.

ſus optimum factu, ſi hunc adeant, & ſuper amiſsis iumentis interrogent. Saul occaſionem nō ſpernendam ratus, inſtituit & iſtud viæ deuorare: Sic ſanè poſt longa diuerticula delatus eſt ad Samuelem, futurorum planè ignarus. Vix autem in mutuum aſpectum & colloquium ventum eſt, cùm Deus Samueli dixit, hunc ipſum eſſe, quem Hebræo imperio deſtinaſſet, hunc in regem vngendum. Omnia ordine facta. Ita Saul & aſinas inuenit quas quæſiuit, & regnum reperit quod nunquam ſomniauit. O quanta diuinæ Prouidentiæ abyſſus, arcanum quantum! & quàm diuina ab humanis iudicijs diuertunt! Nihil minus Saul cogitabat quàm ſceptrum & diadema, cùm in ſolium diuino calculo attollitur. Ita non caſu perditæ ſunt aſinæ: Non caſu miſſus eſt Saul qui eas indagaret: nec caſu factum vt illas non ſtatim inueniret, ſed nec caſu conſilium adeundi Samuelis à famulo ſuggeſtum: ſingulari Dei prouidentiâ, eóque fine facta ſunt hæc omnia, vt Sauli deferretur ſceptrum in Iſraëlem. Sed quæras forſan, cur Deus Saulem in regem vngi voluerit, quem præſciuit multa impiè facturum, & peſsimè finiturum? Idem quæram & ego: Cur Deus Angelos creauit in gratiâ, quos ſciuit æternùm torquendos in gehennâ? Cur Adamum in amœniſsimo horto collocauit, è quo eum breui ſciuerat exturbandum? Cur Chriſtus Iudam Iſcarioten in Apſtolum elegit, quem præſciuit fore proditorem? Cur Apoſtolos ſuos in ciuitatem Samaritanorum miſit, quos præuidit non recipiendos? Quid hoc luſûs eſt? Et tamen eius generis infinita ſunt. Hieronymus ad rem reſpondens: Vis, inquit, ſcire rationem? Deus præſentia iudicat non futura, nec condemnat ex præſcientiâ, quem nouerit talem fore, qui ſibi poſteà diſpliceat: ſed tantæ bonitatis eſt, & ineffabilis clementiæ, vt eligat eum, quem interim bonum cernit, & ſcit malum futurum, dans ei poteſtatem conuerſionis & pœnitentiæ. *a* Neque ideò peccauit Adam quia Deus peccaturum præſciuerat, ſed ideò præſciuit Deus, quia ille propriâ voluntate erat peccaturus: Nec in eo, inquit Ambroſius, læſus eſt vel Adam, quia mandatum accepit, vel Iudas quia electus eſt; non enim neceſsitatem Deus vel illi præuaricationis, vel huic proditionis impoſuit, quia vterque ſi quod acceperat, cuſtodiſſet, à peccato abſtinere potuiſſet. Quos ſcit Deus in bono manſuros, frequenter antè ſunt mali; & quos ſcit malos permanſuros, aliquoties prius ſunt boni. *b* Stas modò? vide ne cadas. Apoſtolus, Eccleſiæ prin-

ceps

a Hieron. l. 3. contra Pelagian. c. 2. b Ambr. in c. 9. epiſt. ad Rom.

ceps lapſus eſt: Tu vigila. Iudas cecidit, vt tu ſtares. Hinc magnum diſcimus documentum, inquit Euthymius, quod neque humana promptitudo quidquam efficiat abſque diuino auxilio, neque diuinum auxilium proſit abſque promptitudine humanâ. Vtriuſque rei exempla ſunt Petrus & Iudas. Oportet ergo neque obdormire, omni negotio in Deum reiecto, neque rurſus putare ſe ipſos omne opus efficere. Siquidem nec totum operatur Deus, ne otioſi permaneamus; nec totum nobis permittit, ne gloriemur: ſed ab vnoquoque quod nociuum eſt auferens, quod vtile eſt nobis relinquens. [a] a Euthym. c. 64. in Matth.

§. III.

Sed Saul etiamnum mihi in animo eſt. Admirabilis fuit in omnibus circa hunc regem Prouidentia Dei. Nam qui toties Philiſtæorum mucrone Dauidem perdere malitioſè ſtuduit, ipſe ingenti Philiſtæorum exercitu vallatus à Deo deſertus, Pythone per ſummum ſcelus conſulto Samuelem habuit nuncium imminentis ruinæ, quàm nec ferre miſer potuit, nec vitare. Heu, quàm vigilans eſt Vindicta diuina! Qui ſeipſum neci dederat, vt hoſtiles illuſiones effugeret, ille idem præ omnibus Iſraëlitarum regibus, illuſus & contumelijs affectus eſt. Nam caput eius totâ Palæſtinâ ludibrio circumlatum, cadauer volucribus in eſcam abiectum eſt. Et ô Devs, quàm nihil Prouidentiam tuam præterit! Hic idem Saul qui Amalecitas, Deo iubente, penitus delere noluit, eò miſeriarum redactus eſt, vt beneficij loco duceret ab Amalecitâ interfici. Pondus & ſtatera iudicia Domini ſunt. [a]

Solet autem diuina Prouidentia, nec ſtatim omnia ſcelera punire, nec omnia relinquere impunita. Si nulla puniret, nullam eſſe Prouidentiam multi dicerent, ſi verò in omnia mox animaduerteret, nihil poſt hanc vitam vel præmij, vel ſupplicij ſupereſſe crederent. Ita Deus dum quædam punit, prouidentiam ſuam oſtendit, dum quædam relinquit impunita, ad futuræ vitæ reſeruat ſupplicia. Eodem conſilio quoſdam ſuorum periculis ſubducit, alios impiorum furori vexandos obijcit: prouidentiſsimè omnia. Sic tres Hebræos iuuenes Babylonis flammis eripuit, ſeptem Machabæos fratres ab Antiocho excarnificari ſuſtinuit: tam illud quàm iſtud & iuſtè & prouidè.

Illuſtriſsimum & hoc diuinæ Prouidentiæ argumentum fuit, quod

a Prou. c. 16. v. 11.

quod plures commemorant. a Cyrus Panopolites, poëta nobiliſſimus, princeps architectorum, pace & bello inſignis, quàm enim ſapiens, tam etiam fuit induſtrius, ſed, quod vnum illi deerat, nondum Chriſtianus. Hic in Eudociæ Imperatricis Auguſtæ familiaritatem ſeſe inſinuans, tantam ſibi gratiam ſuâ poëſi conciliauit, vt ab Imperatore Theodoſio iuniore proximus, Vrbi & Prætorio præfectus, Patricius, Conſularis, ſummis denique dignitatibus fulgeret. Simul tamen varijs & acerbis caſibus vir iſte iactatus eſt, & demum perijſſet, niſi naufragium feciſſet, quo alij ſolent perire. Nam magnâ Dei Prouidentiâ, è ſummis, aleâ vertente, ad ima deiectus eſt. Siquidem eâ re, quâ apud ciues magnam gratiam collegit, apud Imperatorem non mediocriter offendit. Verùm ſaluti fuit, quod eſſe credebatur exitio. Cùm enim Cyrus, Conſtantinopolis veteres muros demolitus, duobus interuallis additis, alios intra ſexageſimum diem extruxiſſet, populus inauditi operis feſtinatam pulchritudinem obſtupeſcens, in Circo, præſente Imperatore exclamauit: *Conſtantinus condidit, Cyrus inſtaurauit.* Vulneratus his vocibus Imperator, Cyrum ſub eo prætextu, quòd Græcæ ſuperſtitionis cultor eſſet, Præfecti dignitate priuari, & bona illius publicari iuſsit. Acceſſerunt & aliæ quoque calamitates. Vxorem Cyri filiámque cacodæmon, inuiſus hoſpes inſedit. Hæc quidem Cyro, inuidiâ Principis (vt videbatur) benigniſsimâ tamen Prouidentiâ Dei ſic euenerunt, vt vim medicamenti obtinuerit tam multiplex calamitas. Qui enim inter tot ſigna atque prodigia, etiamnum Deorum cultor perſeuerabat, violento remedio curandus erat, & reddendus ſanæ menti. Itaque Cyrus tot ærumnis preſſus, ad Chriſtianorum Deum confugere inſtituit, ſacris Chriſtianis imbutus, & in Clericum attonſus, quoad vixit Smyrnæ Pontificem egit. Gratias agat Cyrus diuinæ Prouidentiæ maximas: Sanè perierat, niſi ſic perijſſet.

a Cedrenus, Euagrius, Nicephorus, ſub annum Chriſtianum 440.

§. IV.

In hunc modum res aduerſas omnes quæ in hac vitâ eueniunt, diuina Prouidentia ſuâ gubernatione tam amanter complectitur, vt vniuerſas vitæ miſerias diſponat, & ordinet in noſtrum bonum, & ipſa etiam peccata permittat, ob altos & ſecretos ſui regiminis fines. Eiuſdem enim diuinæ Prouidentiæ eſt, & facere

bona,

bona, & permittere mala. Certè Deus nil vnquam mali permitteret, niſi adeò potens & bonus eſſet, vt è quouis etiam malo bonum eliceret. Dic, obſecro, quæ vnquam maiora in Orbe mala fuerunt quàm facinus Adami, & occiſio Chriſti? Et tamen noxa primigenia, Deum in humana membra è cælo detraxit: Mors Chriſti cælum nobis, & bona omnia reſtituit. Is artifex eſt Deus, vt è malis omnibus, velut è nummis plumbeis eliquare poſsit probatiſsimum aurum: Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. a Magdalenæ vitioſitas multos correxit, Lapſus Petri quàm plurimos erexit, dubitatio Thomæ innumeros confirmauit. Deo iſtud laudi eſt: *Metis, vbi non ſeminaſti.* Cùm enim peccata non ſeminet, ex eis tamen colligit meſſem complurium bonorum. Verè Deus mel de petrâ, oleúmque de ſaxo duriſsimo b ſugit, cùm è grandibus malis, bona non minora elicit.

Ita verò diuina Prouidentia circa nos noſtráque omnia vigilat, vt omnes & corporis moleſtias minutiſsimè iam decretas habeat. Ea propter quiuis hominum, ad cuiuſuis morbi principium, ſecum ipſe ratiocinetur in hunc modum: Hic morbus è quacunque cauſsâ, ſiue meâ intemperantiâ, ſiue alterius maleuolentiâ, vel aliunde contractus, à diuinâ prorſus Prouidentiâ eſt, quæ illum viribus meis ſic accommodauit, vt illius initium, grauitas, incrementum, inclinatio, remiſsio ab eâdem omnino pendeant, ita vt humor (verbi gratia) qui iam caput afficit, non poſsit in aliam partem defluere, nec creſcere, aut plures horas durare quàm decreuerit Deus. Eadem pariter Prouidentia diuina remediorum, & curationis euentus ſic diſponit, vt medicus quid faciendum aut intelligat, aut morbi vim non aſſequatur, & erret; & vt pharmaca vel apta malo, vel inepta, opportunè vel importunè præbeantur, atque vt cetera medicamenta vel lenient morbum, & ad ſanitatem proficiant, vel malè reſpondeant, & à morbo vincantur, ita vt nil penitus horum caſu accidat. Omnia morbi momenta, & minimè quæuis motiunculæ, Deo moderante, eò diriguntur, vt quod diuina Voluntas conſtituit, aſſequatur. *Certè* ſanitas & ægritudo, vita & mors à Deo ſunt, à Deo eſt omnis medela. c

Eodem prorſus modo in omnibus aduerſis, quæ vel corpus, vel animum afficiunt, de diuinâ Prouidentia ratiocinandum eſt: Inimicus tibi maledicit? Vide, mi homo, omnes illius calumnias,

omnia

a Rom.c.8.v.28. b Deut.c.32.v.13. c Eccli.c.11.v.14. & c.38.v.2.

omnia verba, ſyllabas omnes, quas in te ore tragico euomit, à diuinæ Prouidentiæ ſtaterâ iam ab æterno appenſa ſunt; quantum illi permiſſum eſt, hoc in te dicet, & nec vnicâ quidem ſyllabulâ amplius. Quid igitur pugnas, & incaſſum ringeris? Eandem ratiocinationem hanc adhibe miſerijs tuis omnibus, quarum ordo, numerus, intenſio, tempus, conditio, ad vnguem conſtituta ſunt à diuinâ Prouidentiâ. Huic te ſubmitte & dic: Obmutui & non aperui os meum, quoniam tu feciſti. *a* Tu mi Deus, tu hæc feciſti, tua Prouidentia, Voluntas, Permiſsio hæc in me immiſit: quia ergo tu hæc omnia feciſti, impius ego ſim, qui contra te querar. Ergo Voluntati tuæ pareo, & quicquid ab eâ eſt, tolero.

Quæ hactenus dicta, Clemes Alexandrinus conſignans: Hic ergo, inquit, tali cognitione præditus, quique eſt fidelis & cui eſt perſuaſum, quæ ſunt in Mundo optimè adminiſtrari æquo certè fert animo omnia quæ eueniunt. Nota: *Cui perſuaſum eſt, quæ in Mundo ſunt, optimè adminiſtrari.* Sed profectò non ratione hominum, qui toties grauiſsimè errant, ſed Dei ratione, optimè omnia adminiſtrantur, Deus enim per inſtrumenta etiam peſsima, ſuam tamen Voluntatem perficit. Conſilium eius ſtabit, & omnis Voluntas eius fiet. *b*

a Pſ.38.v.10. b Iſ.c.46.v.10.

§. V.

Hæc diuinæ Prouidentiæ quotidiana conſideratio altiſsimam animo pacem conciliat, & omnem hominis voluntatem ſubijcit diuinæ, ídque ſuaui negotio. Quiſquis igitur diuinæ Prouidentiæ totum ſe regendum committit, is iam liber ab innumeris moleſtijs, ſedet *in pulchritudine pacis, in tabernaculis fiduciæ, & in requie opulentâ.* a Hinc Allois abbas dicere ſolebat: Non habebit homo requiem, niſi dixerit in corde ſuo: Ego & Deus ſoli ſumus in hoc Mundo. *b* Hoc ipſum Auguſtinus confirmans: Sic curas, ô Devs, vnumquemque noſtrûm, inquit, tanquam ſi ſolum cures, & ſic omnes tanquam ſingulos. *c* Ipſiſsimum hoc & Gregorius aſſerens: Sic Deus intendit ſingulis, inquit, ac ſi vacet à cunctis, & ſic omnibus ſimul intendit, ac ſi vacet à ſingulis. *d* Ita, mi homo, te curat, ita tibi prouidet Deus, ac ſi aliud, quod curet, prorſus non habeat. Hominum multitudo diuinam Prouidentiam non turbat, idem illi vnus, & mille homines: quemadmodum Noëmum cum alijs ſeptem hominibus arcâ concluſum, aut vnicum in Elyſijs campis Adamum curæ habuit, ſic omnes nunc habet. Huic prouidentiſ-

a Iſ.c.32.v.18.
b Doroth.Doct.7. c Aug.l.3.confeſſ.c.11. d Greg.l.25.mor.c.10.

ſimo curatori ſuo, probórum quiuis dixerit: Dilectus meus mihi & ego illi: Ego Deum & diuinos nutus ſic obſeruo, perinde ſi aliud in Orbe non ſit quod obſeruem aut æſtimem: mea viciſsim ſalus ſic Deo curæ eſt, tanquam ſi aliud in Orbe non ſit quod curet aut cogitet; ille mihi, & ego illi; ille Dominus gubernans me. a ego ſeruulus ad dominicos iuſſus paratus. nam ita ille pactus eſt mecum: Cogita tu de me, & ego continenter cogitabo de te: obliuiſcere tu tui, & memineris mei, ſic ego memor promiſsi mei, viciſsim iugem tui curam habebo.

Hîc illud ſolatij plenum eſt: Deus non ſic gubernat nos, vt Princeps prouinciam, Rex regnum, ſummus Pontifex Chriſtianum Orbem, quibus opus eſt tot aliorum operâ. Pontificis curas tot Archiepiſcopi, tot Epiſcopi, tot alij magiſtratus ſacri ſubleuant: Regibus proreges, principes, dynaſtæ, conſiliarij, ſenatores ſunt, in quos illi ſuæ gubernationis curas partiuntur: Non ita Deus: eâ prouidentiâ gubernat vniuerſos quâ ſingulos, ita vnumquemque hominum peculiari, ſicut omnes generali curâ complectitur. In omni loco oculi Domini contemplantur bonos & malos: Reſpicit Dominus vias hominis, & omnes greſſus eius conſiderat. b

Vtinam in ſingulariſsimæ huius planéque paternæ Prouidentiæ abyſſum liberrimo nos iactu præcipitemus. Quiſque ſibi ſecuriſsimè polliceatur: Dominus ſollicitus eſt mei, Dominus regit me & nihil mihi deerit. Si quidem animi tranquillitatem amamus; ſi Deo fidere, ſi diuinæ Voluntati in omnibus parere deſideramus diuinam hanc Prouidentiam aſsiduè in oculis habeamus, tantò futuri deuotiores diuinæ Voluntati, quantò fuerimus Prouidentiæ diuinæ fidentiores.

a Iſ.c.48.v.17. b Prou.c.15.v.3. & c.5.v.21.

CAP. X.

Quanta nihilominus plurimorum hominum de Deo ſit diffidentia.

NIL crebriùs Chriſtus, nil & acerbiùs in ſuis diſcipulis caſtigauit quàm diffidentiam. Hinc illos modicæ fidei, tardos corde, generationem incredulam, peruerſam appellauit ſæpius: varia tentauit optimus magiſter, vt ſui dediſcerent diffidentiam. Quò enim ille Domini ſopor in nauigio, illa panum penuria, quò examen ſuper commeatu in ſolitudinem peruehendo, quò illa Petri in aquis fluctuatio ſpectabat: diffidentia proponebatur dediſcenda; & hoc ſibi

ſibi volunt voces illæ: Modicæ fidei, quare dubitaſti? perinde ſi dixiſſet ſapientiſsimus doctor: Ergóne vos tam indociles, vt primam hanc ſummè neceſſariam inſtitutionem non poſsitis capere?

In varias ſeſe formas diffundit diffidentia. Sunt qui ideò diffidunt Deo, quòd putent illum ſuis hoſtibus nimium indulgere, & laxare omnes habenas: Alij diffidunt ſe impetraturos à Deo quod rogant, præſertim ſi ob admiſſa olim peccata, conſcientiæ angoribus vrgeantur, metuántque ne Deus veniam negarit etiam petentibus: Alij Deo diffidunt, ne fortè ſubtrahat victui neceſſaria. Triplex hoc diffidentiæ genus plurimos hominum tectiſsimâ fraude à Deo abducit, & præcipitat. Hoc autem diffidentiæ vitium tantò magis noxium, quantò minus notum eſt. Quod ſi originem huius vitij libeat indagare, reperiemus, ex eo etiam naſci diffidentiam, quòd quis ipſe ſibi nimium fidat. Quàm hoc & frequens & periculoſum ſit, ſibi ipſi fidere, antequam ad alia progrediamur, hîc exponendum.

§. I.

Salomon hanc ſui fiduciam grauiter perſtringens: Qui confidit in corde ſuo, inquit, ſtultus eſt. Ideò toties monet: Ne innitaris prudentiæ tuæ: Ne ſis ſapiens apud temetipſum.[a] Nimirum prima ſtultitiæ rudimenta ſunt, ſe ſapientem credere. Quis autem ille Phænix eſt, qui res ſuas non æſtimet, qui parui pendat; qui non aut vires, aut formam, aut opes, aut eruditionem, aut prudentiam ſuam ſubinde blandis oculis circumſpiciat? ſed ſuo damno, Nam, qui confidit in cogitationibus ſuis, impiè agit.[b] Deus, vt hanc nobis impietatem extorqueat, ſæpe nos grauiter caſtigat, aut indociles diſciplinâ ſuâ penitus excludit.

Videte mihi Goliathum tantoperè ſibi præſidentem, quaſi vno ſpiritu difflaturus ſit totos exercitus, Cúmque vidiſſet contra ſe progredientem paſtoritium iuuenem Dauid, acerbo ſcommate tantillum aduerſarium contemnens: Veni, aiebat, vt diſcerpam te, in pabulum beſtijs obijciendum. Sed quàm hæc ſui fidentia compreſſa eſt! quis enim ita lapidem rexit, vt rectiſsimâ Goliathi frontem peteret, niſi Dei certiſsima manus? quæ faſtuoſam illam turrim, non balliſtis aut catapultis immanibus, ſed lapillo vnico deiecit.

Holofernes æquè præfidens ſibi, tanti non erat Deo, vt virili dex-

a Prou. c. 3. v. 5. & 7. b Prou. c. 12. v. 2.

trâ caderet; omnem illius arrogantiam femina triumphauit. Chaldæus monarcha Nabuchodonoſor in palatio ſuo obambulans: Nónne hæc eſt, aiebat, Babylon magna, quam ædificaui in domum regni, in robore fortitudinis meæ, & in gloriâ decoris mei? a An non vrbs inclyta eſt? ego illius conditor ſum. O mi Nabuchonoſor, antehac centena tibi fercula in regium prandium cenámque apponi ſolebant, deinceps apponetur vnicum & valdè inſuetum, dum diſcas rectiùs & cogitare & loqui. Vt verò tibi ſapiet ientaculum boum? fœnum tamdiu comedes, dum ſapere diſcas, & ſtylum vertas. Balneum tuum gelidus ros erit, Attalica veſtis capilli tui, pro anulis vngues auium habebis. Cúmque ſermo adhuc eſſet in ore regis, vox de cælo ruit: Tibi dicitur Nabuchodonoſor rex, regnum tranſibit à te, & ab hominibus eijcient te, & cum beſtijs feris erit habitatio tua: fœnum quaſi bos comedes, & ſeptem tempora mutabuntuntur ſuper te, donec ſcias quòd dominetur Excelſus in regno hominum, & cuicunque voluerit det illud. b Ita nimia ſui fidentia hominem in feram mutauit: Sed audi vt è ferâ in hominem remigrarit, & Deo non ſibi fidere didicerit. Igitur poſt finem dierum, ego Nabuchodonoſor oculos meos ad cælum leuaui, & ſenſus meus redditus eſt mihi, & Altiſsimo benedixi, & viuentem in ſempiternum laudaui, & glorificaui: quia poteſtas eius, poteſtas ſempiterna, & regnum eius in generatione & generationem. Et omnes habitatores terræ apud eum in nihilum reputati ſunt: iuxta Voluntatem enim ſuam facit tam in virtutibus cæli, quàm in habitatoribus terræ: & non eſt qui reſiſtat manui eius, & dicat ei, Quare feciſti? c

Grande malum ſui confidentia, quæ & Apoſtolorum principem in præceps egit. O Petre cur fles canente gallo? anteà flere decuiſſet, cùm Dominus ſingulis valediceret, cùm mœſtiſsimam mortis mentionem ſuper cenâ inijceret, hîc ſanè decoræ fuiſſent lacrimæ. At ſui confidentia tunc omnes extinxit lacrimas, pro lacrimis ingens audita pollicitatio: Etiamſi omnes ſcandalizati fuerint in te, ego nunquam ſcandalizabor. d Itáne, Nunquam? paucula horæ ibunt, & omne hoc promiſſum à ſolâ ſui confidentiâ exortum corruet. Cenſet omninò Baſilius neminem ſuperari ab vllâ tentatione, niſi ſibi plus æquo fidentem. Qui autem ſibi ſeriò diffidit, nihil vnquam agere inſtituit, quin prius diuinum ſubſidium imploret.

Ambroſius

a Dan.c.4.v.27. b Dan.c.4.v.28.& 29. c Ibid.v.31.& 32. d Matth.c.26.v.33.

Ambroſius olim Auguſtini matri Monicæ contra filium Auguſtinum hoc potiſsimùm queritur, fidere illum ingenio ſuo. Nec prius Auguſtinus ſapuit quàm hanc ſui confidentiam correxit. Hoc & ipſe de ſe faſſus: Credebam, inquit, me ſufficere per me, nec perſpiciebam quoniam tu regebas me. donec aliquantulum elongaſti à me, & cecidi ſtatim in me. & vidi & cognoui. a

Sicut autem ingenio aut prudentiæ, vel arti ſuæ, ſic & viribus ſuis fidere vitioſum eſt. Maximinus Imp. tantæ molis & roboris fuit (Capitolinus refert) vt vxoris armillâ pro anulo ſit vſus. huic vnus aliquis in theatro græcos hos verſiculos occinuit:

Elephas grandis eſt, & occiditur,
Leo fortis eſt; & occiditur,
Tigris horribilis eſt, & occiditur;
Caue multos, ſi ſingulos non times.

Nemo robori ſuo, nemo arti, nemo ſtemmati & diuitijs, nemo eruditioni & ſapientiæ ſuæ fidat, eſt cùm hæc omnia leui flatu corruunt. Non glorietur ſapiens in ſapientiâ ſuâ, & non glorietur fortis in fortitudine ſuâ: & non glorietur diues in diuitijs ſuis. b

a Aug. ſoliloq. c. 15. b Hierem. c. 9. v. 23.

§. II.

Sed non tantùm non in ſeipſo vllus, ſed nec in vllo altero ſpem & fiduciam figat. Hieremias vates vociferatur: Maledictus homo qui confidit in homine, & ponit carnem brachium ſuum, & à Domino recedit cor eius. a Hîc acutè Origenes, explicans illud: *Maledictus homo qui pendet in ligno.* Exiſtimo, inquit, hanc eandem eſſe ſententiam cum illâ: *Maledictus homo qui confidit in homine.* E ligno namque pendere, idem eſt quod ſpem ſuam ex homine, velut fragili trunco, ſuſpenſam habere.

Conſuerunt venatores, vt elephantem capiant, tales inſtruere inſidias. Arborem cui elephas inniti ſolet capiendo ſomno, diſſecant in imo, ſed erectam nihilominus, velut ſanam & integram relinquunt. Elephas cùm ex more venit accubitum, ſuccisæ innititur. ſic vnà & arbor & beſtia magno impetu corruunt. Sunt innumeri qui arbores ſibi ſeligant, quibus innitantur: hic Principi laborioſiſſimè ſtudet placere, iſte opulenti Præſulis gratiam exambit, ille in magnatis amicitiam ſe inſinuat; ſunt qui aliorum beneuolentiam largitione conſectentur, alij alijs modis captant fauorem. O miſeri! vos ipſos fallitis, & in veſtrum hæc exitium paratis. Arbores, quibus innixuros cogitatis, iam pridem occulto vulnere ſuccisæ ſunt,

a Hier. c. 17. v. 5.

cùm minimè putaueritis, ſubitò ruituræ, & cum ijs omnes confidentiæ veſtræ. Auguſtinus fallaciam hanc monſtrans: Multi, ait, de amicis potentioribus præſumpſerant: ceciderunt illi de quibus præſumpſerunt, & inuoluerunt eos, qui de ſe præſumpſerant. a

Ionas Propheta fecit ſibimet vmbraculum, & ſedebat ſubter illud in vmbrâ: Et lætatus eſt Ionas ſuper hederâ, lætitiâ magnâ. b O lætitiam, & breuem, & inanem! Nam hederacea hæc diæta duplicem hoſtem habuit, & Solem, & vermem. ita vno die omnis hæc vmbratilis voluptas euanuit. Orbem mihi conſidera, & plenum reperies his talibus vmbraculis; florent hæc aliquanto tempore, ſed proximum ſemper exitium huic hederæ imminet à diuerſis vermibus. Humanis fauoribus niti, heu quàm commune & peruagatum eſt vitium! Vtinam non etiam viri religioſi ſuæ hîc dignitatis obliuiſci vellent, & aliorum ſibi gratiam & fauorem tectis ſtudijs colligere. Vmbratica hæc tuguriola ſunt, quæ varij vermes inuidiæ, obtrectationis, calumniæ, mortis denique arrodunt, diſſipant, exedunt. Eſt famulus cui in ſuo domino plurimum fiduciæ; breuî mors dominum rapit, & iam totum famuli vmbraculum vbi eſt? Alius patrono nititur opulento ac potente; patronus moritur, aut ipſius opes ac potentia imminuuntur, ita iam huius etiam hedera exaruit. Filij ſubinde parentum auctoritate, officijs, dignitate præclarè ſe defenſos credunt; ſubitò Deus aufert hoc vmbraculum, iámque miſeri contra quàm ſperarant, vruntur à ſole, quia perijt domus hederacea. Sic ille Aſſueri oculus Aman, cognatis & vxori mirâ gratulatione narrauit, non videri ſibi quidquam ad omnem felicitatem deeſſe, apud regem præter ſe neminem æquè gratioſum eſſe, maſculâ inſuper prole decem filiorum, & opum abundantiâ ſe mirificè beari. O pulchrum vmbraculum, ſed breuî à ſole & vermibus fœdè conſumendum! Et Aman & omnes Amanis filij in altam crucem ſunt acti. Hoc Mauſolæum habuit iam præfidens ſibi felicitas.

a. Aug. in Pſ. 131. circa med. b Ion. c. 4. v. 5, & 6.

§. III.

O homines, Dei opulentiâ, fauore, ac potentiâ innitendum eſt, non hominum. Contentè vociferatur Dauid: *Nolite confidere in principibus.* a Cur obſecro, mi optime Dauid, ijs non confidamus, qui plurimùm inter nos valent potentiâ? Cauſſam mox addit Pſaltes: *in filijs hominum, in quibus non eſt ſalus.* Hoc ipſo in nullo nec potentiſſimorum regum, nec inuictiſſimorum Cæſarum fiducia

a Pſ. 145. v. 3. 4. 5. 6. repo-

reponenda, quia & ipſi homines ſunt. Quid enim, ô homo, confidis homini in quo non eſt ſalus? Exibit ſpiritus eius & reuertetur in terram ſuam: in illâ die peribunt omnes cogitationes eorum. Beatus cuius Deus Iacob adiutor eius, ſpes eius in Domino Deo ipſius. Spem in homine, vmbram eſſe ait ſacra pagina: Habentes fiduciam in vmbrâ Ægypti. *a* Quid fugacius, quid inconſtantius & fallacius vmbrâ? talis eſt fiducia in homine collocata. Multi requirunt faciem principis, & iudicium à Domino egreditur ſingulorum. *b*

Iacob è Meſopotamiâ redux in Chanaan, cùm obuium haberet fratrem germanum Eſau, quadringentis viris ſtipatum, timuit ſibi velut ab hoſtili exercitu, & diuinam opem ſedulò implorauit. Adfuit vocanti Deus, & ampliſsimum auxilium eſt pollicitus, eum tamen claudicantem à ſe dimiſit. Et quod iſtud, inquis, ſubſidij aut prouidentiæ genus? Auxilium implorat Iacob, & coxâ debilis dimittitur. Hoccine eſt manum commodare, claudum efficere? Ita prorſus, hoc erat iuuare. Nam eſt cùm & vulnera ſanant, & iactura in tempore lucrum eſt, & pleraque ſunt in quibus bono noſtro vincimur. Et ideò Deus Iacobum à ſe ſic fractum remiſit, vt & ille & per illum nos omnes diſceremus, non nobis aut noſtris, nec etiam alienis viribus fidere, ſed Dei ſolius potentiâ & bonitate niti. Sed quia ſanus valetudini, firmus robori, litteratus eruditioni, potens auro, ſapiens ingenio fidit, quia tenuis diuite, imbecillis multipotente fulciri ſperat, ideò frequenter Deus hæc talia ſapientiſsimè aufert, vt cùm fulcra, quibus nitebamur, deſunt, niti diſcamus vno ſolóque Deo.

Gedeon, dux belli, viginti duobus millibus virorum miſsionem dedit, trecentis ſolùm retentis, ſic enim Deus iuſſerat: Ne glorietur contra me Iſraël, & dicat, Meis viribus liberatus ſum. *c* Benadad Rex Syrus Achabo regi Iſraëlis imbecillitatem opprobrans, minabatur interitum; ſed hæ minæ fuerunt ex peiui. Nam etſi Benadad triginta duos reges belli ſocios ſecum traxerit, equitum etiam & falcatorum curuum incredibilem numerum, primo tamen prælio fuſus fugatúſque eſt: conflictu altero centum millia Syrorum die vnicâ ceciderunt: aliorum è prælio diffugientium ſeptem millia ruente muro in Aphec obtriti ſunt. *d* *Hoc habet* Benadad; eat nunc & ſibi ſuíſque fidat viribus. Iniuriam non leuem irrogat Deo, qui ad humanam potius opem quàm ad diuinam oculos circumfert, plúſque ab exili riuulo quàm ab immenſo ſperat oceano.

a Iſ. c. 30. v. 2. b Prou. c. 29. v. 26. c Iudic. c. 7. v. 2. d 3. Reg. c. 20. v. 30.

Optimus rex Aſa (cuius nunquam ſine miſeratione meminimus) fiduciâ in Deum magnâ fuit, ſi modò etiam fuiſſet conſtans. Illam certè Deus ſic remuneratus eſt, vt decies centena millia militum, quos Æthiopiæ rex ſub ſignis habuerat, illuſtriſsimâ victoriâ profligarit. Sed heu poſt tot annos præclarè actos, optimum hunc regem hæc vna in humanas vires fiducia perdidit. Sic apertè propheta: Quia habuiſti, ait, fiduciam in rege Syriæ, & non in Domino Deo tuo, idcircò euaſit Syriæ regis exercitus de manu tuâ. Longa inde malorum ſeries ſecuta eſt.

Eximiè Auguſtinus: Odiſti, ait, obſeruantes vanitates ſuperuacuè. Ego qui non obſeruo vanitatem, in Domino ſperaui. Speras in pecuniâ, obſeruas vanitatem: ſperas in honore & ſublimitate aliquâ poteſtatis humanæ, obſeruas vanitatem; in his omnibus cùm ſperas, aut tu exſpiras, & ea hîc dimittis; aut cùm viuis, omnia pereunt, & in ſpe tua deficis. *a* Ingens omnino languor diffidentiam comitatur, ac omnium pænè rerum nauſea & neglectus: vbi diffidentia, ibi æternus naufragij metus, æternæ tempeſtates ac iactationes. Nimirum qui ſibi aut hominum alteri confidit, in arenâ ædificium ſtruit: in rupe fabricatur, qui Deo fundatur.

a Aug. in Pſal. 30.

§. IV.

Sed dixeris, vſu nos quotidiano doceri, ſic ſua cuique negotia ſuccedere, prout is diues, induſtrius, potens, exercitatus, ac vafer fuerit. Argumento ſit, res ante annos non multos geſta. Vir magni nominis, & Catholicæ inſtitutionis captiuus tenebatur à principe nouitiæ religionis, apud quem illo de diuinâ prouidentiâ cœpit diſſerere. Non diu hoc tulit moroſus auditor; mox enim amarùm ſubridens, & manum capulo admouens: Hac, inquit, prouidentiâ nitendum eſt. Hîc ſuum illud rex Alphonſus meritò exclamarit: Vox bouis & non hominis. Nam eundem in modum locutos meminimus quoſdam è Deorum cultoribus. Antoninus imperator (vti Dion Nicæus memorat) cùm pecuniam multam partim à plebe, partim etiam à ſenatoribus vi atque minis extortam profudiſſet, obiurgatus à matre, quæ aliquam pecuniæ partem aliò conferri voluiſſet: Deſine, inquit, de numis eſſe ſollicita, mater; & ſimul ſtrictum gladium oſtendens: Quamdiu, ait, habebimus hoc ferrum, tamdiu nobis non deerit argentum. Verè, vox bouis, non hominis, aut profectò non bene ſani. Aliter nos docuit Chriſtus: Deo fidendum, non ferro, non viribus, ſed nec formæ aut doctri-

næ, aut vlli bono tam fragili. Nec eſt ferè quòd tantoperè diſpliceat Deo, quàm tanta mortalium diffidentia, quam Deus etiam in amiciſsimis ſibi, grauiter puniuit.

Moſes, vir Deo longè chariſsimus, quia tamen diffidentiâ bis deliquit, morte hanc noxam luit, nec fertiliſsimas illas terras niſi eminus videre permiſſus eſt. Prima Moſis diffidentia fuit, cùm ille velut ſollicitus paterfamilias macelli rationes poneret, dicerétque: Sexcenta millia peditum huius populi ſunt, & tu dicis, Dabo eis eſum carnium menſe integro. Nunquid ouium & boum multitudo cædetur, vt poſsit ſufficere ad cibum? vel omnes piſces maris in vnum congregabuntur, vt eos ſatient? O Moſes, hoc eſt cum ſuâ diffidentiâ rationes ponere, non cum Prouidentiâ diuinâ: Nunquid manus Domini inualida eſt? [a] Cautiorem hoc reddere debuiſſet Moſen, ſed redijt non multum abſimilis priori diffidentia. Nam populo ad rupem congregato exclamauit Moſes: Num de petrâ hac vobis aquam poterimus eijcere? Quamprimum vox cælo ruit, diffidentiæ pœnam denuntians: Quia non crediditis mihi, vt ſanctificaretis me coram filijs Iſraël, non introducetis hos populos in terram quam dabo eis. [b] Quocirca Deus Moſi iam iam morituro fertiliſsimam regionem illam eminus è montis vertice oſtendit; ſed mox quaſi inſultans: Vidiſti eam, inquit, oculis tuis, & non tranſibis ad illam. [c] Tanti refert hanc diffidentiæ peſtem ex animo penitus eliminaſſe, in quam Deus (vt pote honori ſuo maximè aduerſariam) tam ſeuerè ſolet animaduertere.

At verò ipſe Iſraëlis populus longè grauiſsimè peccauit, & quidem ſæpius repetitâ diffidentiâ. Nec eam vlla prodigia aut miracula ſatis corrigere potuerunt: ſi quid non ſtatim oculis cernere, aut manibus palpare licuit, mox Iudæi in priſtinam relapſi diffidentiam id fieri poſſe negarunt: eò etiam diffidentia illorum progreſſa eſt, vt Deum continuis querelis, aut obliuionis arguerent aut incuriæ. Et quàm improbi erant clamores illi? Vtinam mortui eſſemus in Ægypto, & non in hac vaſtâ ſolitudine! Vtinam pereamus, & non inducat nos Dominus in terram iſtam, ne cadamus gladio, & vxores ac liberi noſtri ducantur captiui. Nonne melius eſt reuerti in Ægyptum? Dixerúntque alter ad alterum, Conſtituamus nobis ducem, & reuertamur in Ægyptum. Ita, ô improbi, quaſi non vbique pereundi ſit locus.

Sint forſan qui mirentur, eccur Deus populo ſuo non tantùm

a Num. c. 11. v. 22. & 23. b Num. c. 20. v. 11. & 12. c Deut. c. 34. v. 4.

non vinum dederit, ſed & aquam inſuper permiſerit deeſſe? Sic expianda erat diffidentia. Eccur in eundem hunc populum venenatos igneos ſerpentes immiſit, qui non tantùm tot vulnerarunt, ſed & necarunt? Ob diffidentiam id factum. Cur vnico nonnunquam prælio viginti aut triginta millia hominum interfici non vetuit? ob hanc ipſam diffidentiam. Cur hoſtes potentiſsimos, qui nunquam ſatis debellarentur, obiecit? ob eandem hanc diffidentiam, quam in querulo hoc populo nullis ſupplicijs ſatis potuit extinguere, quin identidem renaſceretur. Apertè tandem Deus ipſe prorupit in has querelas: Vſquequò detrahet mihi populus iſte? quouſque non credent mihi in omnibus ſignis quæ feci coram eis? Vſquequò multitudo hæc peſsima murmurat contra me? Feriam igitur eos peſtilentiâ, atque conſumam.ᵃ Interpoſuit hic quidem Moſes ſuas partes, & deprecatorem ſe præbuit, nihilominus decretum diuinum hoc fuit: Sicut locuti eſtis audiente me, ſic faciam vobis. Paruulos veſtros de quibus dixiſtis quòd prædæ hoſtibus forent, introducam, vt videant terram quæ vobis diſplicuit: veſtra cadauera iacebunt in ſolitudine. Non fefellerunt cæleſtes minæ: E tot centenis milibus hominum, quos Deus ex Ægypto aſſeruerat, nemo vnus felices terras vel oculis attigit, omnibus ad vnum in ipsâ ſolitudine extinctis. Soli, Calebus & Ioſue qui ſpem potiundæ terræ non abiecerant, terrâ illâ potiti ſunt. Ita nimirum punienda fuit diffidentia. Poſt hæc omnia tamen, non dum omnem deſierunt diffidentiam, quam etiam in tranſmittendo Iordane repetierunt.

a Num. c. 14. v. 11. & 31.

§. V.

Regum faſti memorant, Siceleg vrbe ab hoſtibus ſuccensâ, omnium vxoribus ac liberis captiuis abductis, tantam rerum omnium deſperationem fuiſſe, vt populus Dauidem regem lapidibus iam iam moliretur obruere: nec res, nec ſpes ſupereſſe vlli videbatur. At quantò maior omnium diffidentia, tantò erectior Dauidis fuit fiducia: Confortatus eſt Dauid in Domino Deo ſuo.ᵃ Ita in ſpem maximam vocatus Dauid, cum quadringentis viris inſecutus hoſtem, quem ſecuriſsimè epulantem inueniens, tantâ cæde aggreſſus eſt, vt ab vnius diei veſpere, ad vſque alterum . . . vnum cum ſuis ageret, mactare hoſtes. Ita non tantùm prædam omnem, quam Amalecitæ abduxerant, recuperauit, nec vnico quidem

a 1. Reg. c. 30. v. 6. & ſeqq.

quidem è ſuis deſiderato, ſed alia inſuper opimiſsima ſpolia, velut fœnus, recuperatæ prædæ adiunxit. En, quâ ratione ſpes ſuperanda, & in rebus etiam deſperatiſsimis, Deo tamen minimè diffidendum.

Prædixerat olim Eliſæus, in ſummâ annonæ caritate, breuî maximam fore frumenti vilitatem. Excepit vocem dux quiſpiam regis Samariæ, & per diffidentiam irridens: *Etiamſi*, ait, *Dominus fecerit Cataractas in cælo* (& pluerit frumento) *Nunquid poterit fieri quod loqueris?* Cui Eliſæus: *Videbis*, inquit, *oculis tuis, & inde non comedes.* a Euenit omnino quod vates prædixerat. Nam ille dux regis, ad vrbis portam à turbâ compreſſus, & conculcatus eſt. Nimirum hoc præmium debebatur diffidentiæ. Verè, cogitationes mortalium timidæ & incertæ prouidentiæ noſtræ. b Deus autem æquè certò ſcit omnia, tam futura, quàm præſentia, & præterita. Nota eſt enim illi operis ſui ſeries: omnium ei rerum per manus ſuas iturarum ſcientia in aperto ſemper eſt: nobis ex abdito ſubit. & quæ repentina putamus, illi ab æterno adſunt prouiſa. Hinc Eccleſiæ preces illæ: Deus, cuius prouidentia in ſui diſpoſitione non fallitur. c Quia verò hæc prouidentiæ abyſſus longè abditiſſima, multi cùm vident tot flagitia impunè abire, & à Deo diſſimulari, optimum quemque tot ærumnis acriter flagellari, in diffidentiæ voraginem ſe præcipitant, perinde ac ſi Deus humanis ſe rebus non miſceat, cùm inter probos improbóſque ſæpe nullum pateat diſcrimen. Eccleſiaſtes: Vniuerſa, inquit, æquè eueniunt iuſto & impio, bono & malo; mundo & immundo; immolanti victimas & ſacrificia deſpicienti. d Hæc nobis temerè & caſu fieri videntur. In quo idem nobis euenit quod ei qui horologium in turri conſiderat: hic gnomonem quidem, ſeu, indicem horologij videt, ipſum horologium, & artiſiciosam rotularum conſtructionem non videt. Paganus infans ſit, aut fatuus, qui credat gnomonem ſeipſo moueri, idque non conſultò ſed caſu. Homines ciuici probè norunt, indicem illum à ſeipſo non circumduci, ſed ponè parietem latere horologium. Ita prorſus gubernatio Dei occulta, ſed ordinatiſsima; indicem illius in rebus omnibus videmus, ſed admirabile diuinæ prouidentiæ artificium nequaquam cernimus. Hinc fatuæ plurimorum cogitationes, quibus pleraque omnia caſu videntur euenire. Aliter ſentiunt qui altiùs ſapiunt; nullam in rebus fortunam agnoſcunt,

a 4.Reg.c.7.v.19. b Sap.c.9.v.14. c Domin.7.poſt.Pent. d Eccl.c.9.v.2.

agnoſcunt, cùm ſciant omnia Dei manu prouidentiſsimè guberna-ri. Ita Gregorius Nazianzenus: Ego quidem, inquit, exploratum habeo, apud ſummam rationem, nihil rerum noſtrarum expers rationis eſſe. a

Hoc diuinæ Prouidentiæ horologium, cuiuis hominum ſuas omnes horas ad minima quæuis punctula deſcriptas in ſe continet. Rex Babylonis Balſaſar, b in opulentiſsimâ cenâ iam temulentus, manum vidit in aduerſo pariete ignotos characteres formantem. Expalluit ad hanc ſcripturam, & contremuit. Quid vides, ô Rex? quid turbaris? cuius eſt hæc manus? Si nota eſt, quomodo ignotus ſcriba? Si nondum aut illam aut iſtum noris, cur adeò formidas? Conſulit infelix omnes vrbis ſapientes, ſuper hoc litterarum myſterio, ſed id nullus intelligit; indicem omnes vident, horologium nullus. Sed quis dubitet eſſe gnomonem ab horologio diuinæ Prouidentiæ rotatum. Venit ergo Daniel, & quæ hora regi deſignaretur, ſic pronunciauit: Numerauit Deus regnum tuum, & compleuit illud. c Hora vitæ tuæ, ô Rex, iam inſtat vltima, eáque iam laborat in fine: quare propera viuere, propera, iam vltimum clepſydræ defluit; propera, horæ finis imminet. Et quomodo Daniel hæc ſciuit? In diuinæ Prouidentiæ horologio vidit.

a Greg.Naz.epiſt.63. b Alij, Balthaſſar. c Daniel c.5.v.26.

§. VI.

Hinc liquet, omnes hominum euentus tam aduerſos quàm proſperos, in diuinæ Prouidentiæ horologio ad amuſsim, & ad numerum exactiſsimè deſcriptos eſſe, & nec vno quidem apice aut punctulo falli poſſe hoc horologium, quin omnia habeat directa ad id, quod magis expedit. Iota vnum aut vnus apex non præteribit; Nec dimittam niſi compleuero vniuerſa quæ dixi. a Quòd ſi horologio cui peritiſsimus eſt curator, non inuiti credimus, quid hoc ſtultitiæ aut inſaniæ eſt, erroris quandoque arguere magnum illud Orbis totius horologium, quod non poteſt errare, in quo omnes omnium euentus longè optimè diſpoſiti ſunt: Tua autem, Pater, prouidentia ab initio cuncta gubernat: quoniam dediſti & in mari viam, & inter fluctus ſemitam firmiſsimam, oſtendens, quoniam potens es ex omnibus ſeruare, etiamſi ſine rate aliquis adeat mare. b Vti reuerâ, non vni tantùm ſanctorum pro nauigio fuit pallium, pro nauigij malo baculus, adeò nuſquam diuinæ Prouidentiæ diffidendum. Nihilominus cùm optimi quique homi-

num

a Matt.c.5.v.18. Gen.c.28.v.15. b Sap.c.14.v.3. & 4.

rum cernuntur premi, affligi, opprimi; improbi autem florere, & omnia molimina ſua ad lætos exitus deducere, diuina Prouidentia aut dormire, aut conniuere nimium videtur. Et hæc cogitatio ſanctiſsimos etiam viros nonnihil turbauit: at illorum turbatio, noſtra fuit inſtructio, & confirmatio: Rex Dauid de ſeipſo: Mei autem pænè moti ſunt pedes, inquit, pænè effuſi ſunt greſſus mei, quia zelaui ſuper iniquos pacem peccatorum videns. Ecce ipſi peccatores & abundantes in ſæculo obtinuerunt diuitias. Et dixi, ergo ſine cauſâ iuſtificaui cor meum, & laui inter innocentes manus meas. *a* Putabat planè Rex Dauid ſe huius rei cauſſas indagaturum, Nam, exiſtimabam, inquit, vt cognoſcerem hoc: labor eſt ante me, donec intrem in ſanctuarium Dei. Hæc olim in cælo videbimus, nunc minimè penetranda. Sic etiam Hieremias vates, ob hoc ipſum nonnihil turbatior: Iuſtus quidem tu es Domine, inquit, ſi diſputem tecum; veruntamen iuſta loquar ad te: Quare via impiorum proſperatur? bene eſt omnibus qui præuaricantur, & iniquè agunt. Plantaſti eos & radicem miſerunt: proficiunt, & faciunt fructum: propè es tu ori eorum, & longè à renibus eorum. *b* Idem queſtus & Habacuc: Quare, inquit, non reſpicis ſuper iniqua agentes, & taces deuorante impio iuſtiorem ſe? Et facies homines quaſi piſces maris, & quaſi reptile non habens principem. *c* Hæ tales querelæ inde ſunt, quia vnam tantùm diuinæ Prouidentiæ partem videmus, altera noſtris oculis neutiquam patet, & cùm expectandus foret rei exitus in ſupremo iudicio manifeſtandus, nos ante iudicium illud temerè iudicamus: Ideò Paulus: Nolite, inquit, ante tempus iudicare: quoadusque veniat Dominus qui & illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium. *d* Auguſtinus ſimilitudine diuersâ hoc explicat: ſi quis in opere muſiuo, aut emblemate vermiculato lineam obliquam videat, velatis partibus ceteris; aut ſi quis in picturâ monſtrum, vel imperfectum quid aſpiciat, reliquis non oſtenſis, vix ſe continebit, quin dicat: num hic pictor, num arcularius hic faber non plus artis habent? quòd ſi opus monſtretur totum ac perfectum, mirantur atque dilaudant, & ordinem partium, & artem. Eodem modo ſi quis audiat pronuntiari verſum non integrum, & minimè fluentem, mox dicet: non eſt bonum hoc carmen. Expecta ſis, finiam prius, & tunc cenſe, num ſuis conſtet pedibus. Ita nos prorſus diuinæ Prouidentiæ particulam videmus, totum illius ordinem,

a Pſ.72.v.2.3.12.13.16. & 17.
b Hier.c.12.v.1. & 2. c Habac.c.1.v.13. & 14. d 1.Cor.c.4. v.5.

nem, nexum ac progreſſum non videmus: quid annis prioribus euenerit, fortaſſe ſcimus, nec tamen integrè; quid euenturum ſit poſterioribus, planè ignoramus, hinc Dei Prouidentiam temerè ac falsò accuſamus. Hoc, inquit Auguſtinus, perturbat te hominem Chriſtianum, quia vides malè viuentes felices, rerum iſtarum copiâ circumfluere, ſanos eſſe, ſuperbis dignitatibus eminere, incolumem habere domum, gaudia ſuorum, obſequia clientium, excellentiſsimas potentias, nihil triſte interpellare vitam ipſorum. Mores nequiſsimos vides, facultates copioſiſsimas reſpicis, & dicit cor tuum, nullum eſſe diuinum iudicium, omnia caſibus fieri, & fortuitis motibus ventilari. Nam ſi Deus, inquis, res humanas reſpiceret, non floreret illius iniquitas, & mea innocentia laboraret. Quid ergo tu? Spera in Dominum, illi enim ſperant non in Dominum: ſpes illorum mortalis, ſpes illorum caduca, fragilis, volatica, tranſitoria, inanis erit. *a* Ergo Nolite ante tempus iudicare. Nemini hæc ſcire licet, donec intret in ſanctuarium Dei. Olim cum non indicem tantùm magni illius horologij, ſed & ipſum diuinæ Prouidentiæ horologium, ídque totum inſpicere licebit, tunc omnium ſæculorum decurſus, tunc ſuæ quiſque vitæ periodos omnes clariſsimè intuebitur; tunc luculentiſsime apparebit, quantâ prouidentiâ omnes & ſingulos homines gubernarit Deus, quam paternâ prorſus curâ ſingula vitæ momenta cuiuſuis hominis diſpoſuerit, in ipſius bonum & ſalutem, nec vlli quidquam vnquam euenire permiſerit, quod non ita expediret. Tunc patebit cur permiſerit Deus Angelos ruere, Protoplaſtos labi: Cur Iudæos ferreæ ceruicis homines in ſuum populum elegerit, abiecerit ceteros: Cur hos voluerit naſci Chriſtianos, illos progigni permiſerit inter idololatras: Cur hunc ærumnis omnibus maturè liberarit, illum inter calamitates ſeneſcere, & expirare ſiuerit. Tunc pretio erit quicquid iam Chriſti cauſsâ patienter toleratum fuerit. Quiſquis hæc ſerio cogitat, ſceptrum Aſſueri, hoc eſt, omnem caſtigationem Dei reuerenti oſculo ſalutat.

a Aug. in pſ. 136. primâ parte pſalmi.

§. VII.

Hîc forſan afflictus quiſpiam & æger animo dixerit: Ah, idem pænè mihi contingit quod Sauli, *Qui conſuluit Dominum, & non reſpondit ei, neque per ſomnia, neque per ſacerdotes, neque per prophetas.* Ego hoc, & hoc perdidi, in morbum hunc incidi; quò ibo niſi ad magos? Id verò te Deus prohibuerit. Suſtine ſuſtentationes Dei,

a 1. Reg. c. 28. v. 6.

coniungere

coniungere Deo, & ſuſtine, vt creſcat in nouiſsimo vita tua: Omne quod tibi applicitum fuerit, accipe, & in dolore ſuſtine, & in humilitate tuâ patientiam habe: quoniam in igne probatur aurum & argentum, homines verò acceptabiles in camino humiliationis. Crede Deo, & recuperabit te; & dirige viam tuam, & ſpera in illum. [a]

Grata ſuperueniet quæ non ſperabitur hora.

Cogita non eſſe magnum quid, ſe rebus proſperis fortem gerere, vbi ſecundo curſu vita procedit: nec gubernatoris quidem artem, tranquillum mare & obſequens ventus oſtendit: aduerſi aliquid incurrat oportet quod animum probet. Plena & infeſta varijs caſibus vita eſt, à quibus nulli longa pax, vix induciæ ſunt. Si malè fers, magna onera; ſi bene, magna ſolatia. Nullam tam miſeram nominabis domum, quæ non inueniat in miſeriore ſolatium. Tu, ſi voles, & quantum voles, plora. bibes nihilominus illud poculum mœroris, quod non temerè tam plenum tibi cæleſtis medicus propinat. Si bonus es, ærumnis exerceri te ſentias; ſi lapſus, alleuari; ſi improbus, puniri. Ne dixeris quod Saul ad Samuelé: Coarctor nimis, ſiquidem Philiſtijm pugnant aduerſum me, & Deus receſsit à me. Nō receſsiſſet à te, ô rex, niſi tu prius ab illo. Hoc & tu mi Chriſtiane, cogites: neminem deſerit Deus niſi deſertus. Si ſapuiſſet Saul, id quod Mauritius Imperator, dixiſſet: Domine hîc potiùs me punias quàm ibi. Sic, ô Chriſtiane, ne in anguſtijs, ad magos, Dei inimicos curre, ne animum deſponde, ne Deo diffide: tu potiùs ad Dei amicos, ad cælites Angelos, ad matrem Dei, ad crucifixi pedes confuge, hîc tuum eſt aſylum, hîc ſalus tua, hîc illud Dauidis & Iobi vociferare: Ego autem ſemper ſperabo, & adijciam ſuper omnem laudem tuam: Etiamſi occiderit me, in ipſo ſperabo [b]

Ille plurimorum intolerabilis & error & abuſus eſt, vt priùs ad humana ſeſe auxilia conuertant, quàm ad diuina, neque hæc, niſi illis omnibus fruſtra tentatis, rebúſque iam planè depoſitis cenſeant aduocanda. Quo ſanè fit, vt humana remedia ordine plerunque præpoſtero adhibita, vindicante Deo, incaſſum nobis eant.

Sed quæras fortè, qui Deus permittat tot homines maleficis artibus deuinciri, & necari? Ne mirare: ſumma in Deum diffidentia, etiam hoc ſupplicij genus meretur. multis vix alius medicus, quàm magus, nec alius pharmacopæus quàm diabolus quæritur. Iure Deus per hos punit, per quos tam variè offenditur. Paulinus memorat, Ambroſio epiſcopo nullum vnquam magum nocere potuiſſe,

[a] Eccli. c. 2. v. 3. 4. 5. 6. [b] Pſ. 70. v. 14. Iob. c. 13. v. 15.

tuiſſe, ob illius firmiſsimam in Deum fiduciam. Mortuâ namque Iuſtinâ Imperatrice Arianâ, cùm Innocentius magus in quæſtionem raperetur, inter tormenta faſſus eſt, Angelum Ambroſij cuſtodem, ſuum eſſe tortorem. Nam viuâ Imperatrice ſe noctè intempeſtâ ſub templi tectum aſcendiſſe, & ſacrificaſſe, eo fine vt Ambroſium infamem inuiſumque faceret plebi, nihilominus amorem in hunc virum & fidem Catholicam magis ac magis efloruiſſe: miſſos etiam à ſe Dæmones qui Ambroſium necarent; ſed ijs vltra ædium fores progredi non licuiſſe. En, quibus excubijs Deus illos defendat, qui omnem in ſe ſolo collocant fiduciam. Et plerunque qualis eſt hominis in Deum confidentia, talis eſt Dei in hominem liberalitas. Sed heu quàm in Orbe rari ſunt, qui Deo fidant toto animo! mores hominum conſidera, & plurimum vbique reperies diffidentiæ, quæ quotannis pænè eadem redit ac reuiuiſcit, & inde tam vani timores. Iam fruges metuunt niuibus ſuffocandas, aut in herbâ necandas à ſiccitate, iam pluuijs mergendas, aut grandine ſternendas, vel fulmine exurendas: Iam aliunde vexandam annonam timent: Iam verò ne valetudini, aut incertis caſibus deſint neceſſaria, formidant: Iam ad rumores bellicos conſternantur, & ſpem omnem abijciunt: Iam ad funerum, aut aliarum cladium nuntios penitus exanimantur; in quocunque demum laboris aliquid ac difficultatis ſentiunt, de eo mox diffidunt, & cùm animum gerant cæcum, manus ſemper oculatas habent, id credunt quod vident. Et hoc inde, quia de Dei bonitate ac potentiâ parum rectè parùmue liberaliter ſentiunt, hinc illa animi de rerum temporariarum proſpectu nunquam ſecura, ſemper diffidens cura. Vera in Deum confidentia clauis eſt ad ærarium, è quo Deus cæleſtes diuitias ſolet egentibus ad votum impertiri. Deo diffidere, aut principium eſt plurimorum ſcelerum, aut finis.

Cap. XI.

E cognitione diuinæ Prouidentiæ, magnam in Deum fiduciam, fiduciâ, veram cum Deo diuinâque Voluntate concordiam naſci.

SIcut in aureâ torque anulus ex anulo pendet, ſic è notitiâ diuinæ Prouidentiæ naſcitur fidentia, ex hac facillimè ſequitur humanæ voluntatis cum diuinâ conformatio. Da mihi hominem qui Dei Prouidentiam in omnibus agnoſcat, eique fidat, mox dabo qui ſe diuinæ Voluntati exactiſsimè ſubijciat. Ita nos inſtituit De-

Vt notum faceret nobis ſacramentum Voluntatis ſuæ, ſecundùm beneplacitum eius, quod propoſuit in eo. Et, Vt impleamur cognitione Voluntatis eius, in omni ſapientiâ & intellectu ſpirituali. In Noëmo id totum liquidiſsimè videre eſt.

§. I.

Principio Noëmus de infinitâ Dei Prouidentiâ inſtruendus erat. Ideò Deus fideliſsimâ narratione huic viro aperuit, in quem vſum Arca, quàm etiam longa & lata, quámque alta eſſet fabricanda; quâ ratione omnis generis animantes in eam cogendæ, quomodo ſuum ſingulis pabulum comportandum, quo denique modo, in perfectam à ſe arcam cum ſeptem coniunctiſsimis ſibi hominibus ingrediendum foret, decretum enim eſſe vniuerſum hominum genus in aquis extinguere. Ex his Noëmus miriſsimam Dei Prouidentiam addidicit; in hac porrò tam exactè cognitâ ſummam repoſuit fiduciam, quâ certiſsimo ſibi perſuaſit, ſe cum ſuis inter Orbis funera ſeruandum. Hac conceptâ fiduciâ, facillimum ei fuit, ſuam in diuinâ Voluntate conſtituere, omniáque ad perpendiculum diuinæ Voluntatis facere. Hinc illud ampliſsimum Noëmi encomium, *Fecit Noë omnia quæ præceperat ei Deus* a Hîc obſeruatu digniſsimum, quòd Noëmo cum ſuis Arcam ingreſſo, Deus Arcæ oſtium foris clauſerit, quâ ratione clauem ad Arcam reſerandam ſecum abſtuliſſe dicendus eſt. Sed percontari libet, an non conſultius fuiſſet, clauem illam Noëmo tradere, vt eluuione ſubſidente Arcam ipſemet Noëmus reſeraret egreſſui. Verùm ideò Deus hanc clauem nulli committere, ſed ſibi voluit reſeruare, vt Arcâ incluſi eâdem manu educerentur, quâ fuerant introducti, útque non in alio vllo quàm in ſuæ libertatis ac ſalutis auctore fiduciam collocarent.

Hac ipsâ ratione Ioſeph Ægypti Prorex, vt diuinam Prouidentiam noſceret, tam admirandis caſibus docendus erat: vbi Prouidentiam Dei in ſuos ſemper vigilantiſsimam noſſe didicit, etiam fiduciâ fuit imbuendus, ideò enim permiſit Deus, vt Pharaonis pincerna tam officioſè rogatus, interpretis ſui meminiſſe vellet, biennio tamen toto obliuiſceretur, vt ſic Ioſeph diſceret non hominum fauore niti, ſed Dei ſolius, cui libertatem ſuam omnem acceptum referre deberet. Chryſoſtomus egregiè ſuper hac re philoſophatus: Conſidera, inquit, quomodo poſt reſtitutionem pincernæ duo anni præterierint. Oportebat enim expectari tempus

a Gen. c. 6. v. 22.

opportunum, vt maiori cum gloriâ inde educeretur. Si enim præfectus pincernarum ante ſomnia Pharaonis recordatus, auctoritatê ſuâ eum liberaſſet, fortaſsis non tam perſpicua fuiſſet alijs eius virtus. Nunc autem omnipotens & ſapiens Deus, ſciens ſicut optimus artifex, quanto tempore debeat in igne aurum teneri, & iterum inde reduci: permittit ad tempus biennij prçfectum pincernarum illius obliuiſci, vt & tempus ſomniorum Pharaonis veniat, & compellente neceſsitate ipsâ, iuſtus ille in toto regno Pharaonis notus fiat. *a* Hinc illa Ioſephi in diuinam Voluntatem tanta deuotio, vt omnia quæ ſibi contigerunt mala, in hanc vnam referret: hinc illa nobiliſsima ad fratres oratio, quâ diuinæ Voluntatis arcanum explicans: Non veſtro conſilio, inquit, ſed Dei Voluntate huc miſſus ſum: hinc illa tam benigna parricidis fratribus data venia: Nolite timere: num Dei poſſumus reſiſtere Voluntati? vos cogitaſtis de me malum, ſed Deus vertit illud in bonum. *b* Niſi Ioſeph diuinæ Voluntatis ſecretum tam probè cognitum habuiſſet, in crucem fratres rapi iuſsiſſet, non tot beneficijs præueniſſet. Quod in Noemo & Ioſepho fuit diuinæ Voluntatis ſtudium, hoc in ſanctiſsimis quibuſque viris eſt videre; de quouis illorum affimari poteſt: Semetipſos dederunt primùm Domino, deinde nobis per voluntatem Dei. *c*

a Chryſ. hom. 63. in Gen. circa med.
b Gen. c. 50. v. 20. c 2. Cor. c. 8. v. 5.

§. II.

Polycarpus Smyrnenſis Pontifex non ſemel quæſitus ad necem diuinam circa ſe Prouidentiam expertus eſt variè, nam locum è loco feliciter mutauit ſæpius. tandem, cùm effugio etiamnum pateret locus, velut æſtu quodam in diuinam Voluntatem abreptus, paratæ neci ſe offerens dixit: Fiat Voluntas Domini. *a* Vicit hic quidem; vicerunt & alij, ſed ſæuientem Mundum. At vincere blandientem difficile videtur. Sed facillimum erit Auguſtini conſilio ſic ſuadentis: Non nos teneat Voluntas propria, non nos terreat crudelitas aliena, & victus eſt Mundus, *b* ſeu ſæuiens ſeu blandiens. Quiſquis diuinam circa omnia Prouidentiam, & oculum illum nunquam dormitantem conſiderat, contumelias, verba probroſa, ignominias, & cetera dehoneſtamenta, velut clamorem hoſtium fert, & longinqua tela, ſaxáque ſine vulnere circa galeas crepitantia. *c*

Anno Chriſtiano milleſimo nonageſimo quinto, cùm Vrbanus I I. Pontifex Maximus, in Gallijs, in Concilio Claromontano publi-

a Euſeb. l. 4. Eccleſ. hiſt. c. 15.
b Aug. ſerm. 1. de S. Vincent. c Sen. de Conſtit. c. 16.

publicè de Palæſtinâ recuperandâ peroraſſet, omnium animis ad ſacrum hoc bellum inflammatis, acclamatum eſt ab omnibus, DEVS VVLT, DEVS VVLT. *a* Hæ voces deinde ab vniuerſo excercitu illo, pluſquam trecentis millibus hominum, pro militari teſſerâ ſunt vſurpatæ. Maximè verò cùm res conflictum iam ſpectaret & acies vtrinque concurrerent, Chriſtianus miles generosè ſucclamauit, *Deus vult, Deus vult.* *b*

In terram verè ſanctam, in terram viuorum tendimus nos omnes, quotquot Chriſtiano nomine cenſemur: quin ergo animos erigimus, & tum præcipuè cùm pericula premunt, cùm occulti hoſtes laceſſunt, læti vociferamur, *Deus vult; viriliter agamus, laboremus, pugnemus, vincamus, ita Deus vult.*

Aldegundis ſanctiſsima Virgo cùm miros in virtute progreſſus feciſſet, cæleſtibus oſtentis ſæpius recreabatur. Inter hæc puella ignota velut peregrè ad illam reuiſens, iubebat à Dei matre quod vellet poſtulare, facilè impetraturam quod petijſſet. Huic Aldegundis alacriter reſpondens: Hoc vnum, inquit, poſtulo, vt fiat, quod vult Deus: mea vnica voluptas, Domini Voluntas. *c*

Eudoxia Augusta Theophili Imperatoris coniux, cetera non laudabilis, hoc vno tamen plurimùm commendanda, quòd cùm eius filius graui morbo decumberet, Epiphanius Salaminis in Cypro Epiſcopus fuerit accerſitus, vt ſuis precibus valetudinem filio reſtitueret. In eam rem Antiſtes operam ſuam ſpopondit, ſi tamen Dioſcorus hæreticus exigeretur vrbe. Ad quæ Eudoxia: Si Deo, inquit, viſum fuerit, viuet filius meus: ſin eum ille qui dedit, auferre conſtituerit, fiat Voluntas eius. Aptè hìc Bernardus: Vita enim, inquit, in Voluntate eius, vt hoc nobis in omnibus vtilius atque omnino commodius non dubitemus, quod eius congruit Voluntati. Et propterea quàm ſollicitè conſeruare volumus vitam animæ noſtræ, tam ſolliciti ſimus quod poſſumus ab eâ non deuiare. *d* Nam, vt idem optimè, Totius humilitatis ſumma in eo videtur conſiſtere, ſi voluntas noſtra diuinæ (vt dignum eſt) ſubiecta ſit Voluntati. *e* Hæc autem ſubiectio vix erit diuturna & firma, niſi diuinæ Prouidentiæ notitiâ fuerit fulta.

 §. III.

a Gott wills es/ Gott willes. b Gulielmus Tyrius de bello ſacro, & Rupertus Abbas Bergenſis, ad Annum 1095.
c Sur. tom vlt. die 11. Nouemb. d Bern. ſerm. de verbis Abac. proph.
e Serm. Quomodo voluntas noſtra diuinæ, &c.

§. III.

Sanctus Franciſcus Xauerius, qui primus è Societate IESV in Indiam & Iaponiam Chriſti Euangelium inuexit, ita altè imbiberat animo diuinam Prouidentiam, vt plurima incredibilis in eam fiduciæ ſpecimina ediderit; ex hac porrò fiduciâ tantum diuinæ ſe Voluntati conformandi ſtudium naſcebatur, vt Xauerius ad Ignatium ex Indiâ litteras ſcripſerit in hæc omnino verba. Gratia & Charitas Chriſti Domini noſtri.

Mi Pater in Chriſti viſceribus vnice. Te ego pater animæ meæ, ſumméque mihi venerande, poſitis humi genibus ſuppliciter oro, vt mihi à Deo impetres, vt dum viuam, ſanctiſsimæ Voluntatis ſuæ mihi det, & planè cognoſcendæ, & omnino exequendæ facultatem. Vale.

Hanc illi tantam cum diuinâ Voluntate conſenſionem perſuaſit ſumma in diuinam Prouidentiam fiducia. hac armatus alta ſpectabat, ingentiáque conabatur. Vbicunque enim diuinus honor ageretur, nulli cedebat difficultati, periculóue. ita nihil moliebatur quod non efficeret, nihil inchoabat quod non abſolueret, Deo nixus. In vltimam Orientis regionem Iaponiam, lembo vectus piratico ire ſuſtinuit, ſecurus periculorum, quæ ab amiciſsimis peritiſſimíſque hominibus & plurima denuntiabantur, & maxima. Hos ille miratus quòd tam exiguam haberent fiduciam Dei, in cuius illa omnia eſſent poteſtate: Equidem, aiebat, cùm Dei nutu atque imperio omnia gubernari certò ſciam, nihil omnino metuo præter ipſum Deum, cùm res ceteræ quamuis noxiæ, non niſi quatenus ille ſinit, nocere hominibus queant. Itaque Dei vnius præſidio per tot maris terræque diſcrimina, per tot gentes ſermone moribúſque diſſonas, Indiæ vaſtitate non contentus, Malacam, Molucas inſulas, Mauricam, Iaponiam, Sinas, omnem denique Orientem animo atque induſtriâ complexus, ad vltima Orientis penetrauit, oceanóque toties remenſo Chriſtianis myſterijs feras barbaráſque gentes inſtituit, ac mitigauit. Nec verò vnquam illum Dei fiducia fefellit. Illæſus venena bibit, ſagittas tranſijt, ter naufragium fecit: ac ſemel tabulæ incubans, biduum triduúmue fluctibus impunè iactatus euaſit, aliáque innumera pericula effugit: Illud autem aſsiduè animo verſauit: Si Deus pro nobis quis contra nos? turpiſſimum ratus, & omnium periculorum maximum, diuinæ Prouidentiæ atque poteſtatis ſpem fiduciámque abijcere. Ita vnicum in Orbe hoſtem timuit diffidentiam. Præſertim (ſic ipſe loquebatur)

cùm

cùm neque dæmones ipſi, neque eorum ſatellites ac miniſtri, quicquam nos lædere queant, niſi Dei permiſſu ac Voluntate.

Quid multis? Hoc omnium Sanctorum potiſsimum fuit ſtudium, diuinam Prouidentiam cognoſcere, è cognitâ in fiduciam aſſurgere, è fiduciâ in ſuauiſsimam cum diuinâ Voluntate vnionem tranſire, in hac quotidie creſcere, hoc demum agere vt propria voluntas ſuaue ſibi ducat in diuinam colliqueſcere. Et certè qui Dei Voluntatem ſemper fieri optat, is in omnibus gratificatur ſuæ. quid enim ei reſultat, qui pro ſuâ voluntate agnoſcit diuinam? Et hinc etiam priſcorum Patrum laudatiſsima conſuetudo, quâ omnia, quocunque modo & ratione eueniſſent, in vnius Dei Prouidentiam Voluntatémque reiecerunt. Res prorſus memorabilis. Ioſephi fratres cetera rudes & etiam improbi, eo tamen plurimùm laudandi, quòd cùm pecuniam emendo tritico allatam, in ſingulis ſaccis repoſitam reperiſſent, obſtupefacti, *mutuò dixerunt: Quidnam eſt hoc quod fecit nobis Deus?* a Verba digniſsima obſeruatu, *quod fecit nobis Deus.* Quis noſtrûm non dixiſſet: Hæc quidem manifeſta fraus eſt; occaſionem quærunt Ægyptij ad perdendos nos: hoc factum eſt ſtruendæ in nos calumniæ. Niſi forſan œconomus ex incuriâ numorum oblitus, eos neſcio quo caſu in ſaccos frumentarios raptim abdiderit: Quid ſi fortaſsis eleemoſynæ loco, reddere nobis voluerit monetam noſtram? Quid ſi plures hac ratione emptores allicere cogitarit? Illi nihil horum, ſed ſapienter omnino: *Quidnam eſt hoc,* aiunt, *quod fecit nobis Deus?* Quicquid erroris interuenerit aut fraudis, hoc Deus fecit, & nobis id fecit, horum omnium cauſſa eſt Voluntas Dei, ſine cuius nutu nec arenula quidem è monte, nec capillus è capite, nec foliolum ex arbore, nec paſſerculus ex aëre decidit.

Nos frequentiſsimè, more canum, percuſsi fuſtem aut lapidem mordemus, aut ob ſcripturam malam calamo indignamur, aut in picturâ errorem penicillo aſsignamus, & manum iacientis, ſcribentis, pingentis non conſideramus; Dei manus facit hæc omnia. Ita ſanè loquendum, ita & ſapiendum in omnibus: Deus diſponit, Deus regit, Deus facit hæc omnia. Et vt optimè capiamus hunc & loquendi & ſapiendi modum, paradigmata dabimus complufcula, è Chriſti & Diuorum ore petita,

 §. IV.

a Gen. c. 42. v. 28.

§. IV.

Chriſtus Dominus in æternam Patris Prouidentiam velut ſuauiſsimo æſtu abreptus: *Ita Pater*, inquit, *quoniam ſic fuit placitũ ante te.* a Ita mi Pater, rectè omnia feciſti; nec mortalium vllus in tuâ diſpoſitione, aut in iudicijs tuis quidquam damnet, quoniam ſic placuit TIBI. En, quàm ſuauiter doceamur diuinæ poteſtati modum definire, Dei iudicia non ſcrutari, decreta non examinare, ſed hoc vno acquieſcere, quia Deo ſic placet. Patri ſic placuiſſe Seruator aſſerit, quare ſic placuerit, non exponit. Siquidem diuinæ Voluntatis cauſſa nec aſsignanda eſt, nec quærenda. Mille cauſſarum loco eſt, Deum ſic voluiſſe. Diuinæ Prouidentiæ Voluntas eſt ſumma iuſtitiæ norma; nec aliter eius rationes conſtant, quàm ſi nulli hominum reddantur. Idcircò in omnibus omnino rebus faciendis aut omittendis, fugiendis aut perferendis, exemplo Chriſti, ô Chriſtiane, dic ſemper: *Ita Pater, Ita Pater, Ita mi Pater.* etſi hoc vno die millies, etſi ter millies ingeminandum: *Ita Pater.* Et tunc magis id dicendum, & aſsiduè repetendum, cùm magis premunt aduerſa, in omnibus tuam ſanctiſsimæ ipſius Voluntati ſubijciendo: *Ita Pater.* Hæc vigilans & dormiens, hæc ſanus, & æger, & moriens identidem pronuntia, velut ſi dicas: Domine, nil poſſum tibi negare, tu ſcis. Sicut ergo vis, ſicut diſponis, ordinas, permittis omnia fieri, ita fiant, ita Pater, ita & in me fiant, & nihil fiat in me, quod Voluntati tuæ rectiſsimæ, Optimæ vel minimùm aduerſetur. *Ita Pater*, ita fiat & nunc, & ſemper, & in omnem æternitatem.

Hoc pacto è priſcis Patribus quidam precari ſolitus eſt: Fili Dei, Fili Dei, ſicut ſcis & ſicut vis, miſerere mei, Fili Dei. In hunc ferè modum ille diuinæ Voluntati deuotiſsimus ſcriptor: Domine, inquit, dummodo voluntas mea recta & firma ad te permaneat, fac de me quicquid tibi placuerit. Non enim poteſt eſſe niſi bonum, quicquid de me feceris. Si me vis eſſe in tenebris, ſis benedictus: & ſi me vis eſſe in luce, ſis iterum benedictus: Si me dignaris conſolari, ſis benedictus: & ſi me vis tribulari, ſis æquè ſemper benedictus. Domine libenter patiar pro te, quicquid volueris venire ſuper me. Indifferenter volo de manu tuâ, bonum & malum, dulce & amarum, lætum & triſte ſuſcipere; & pro omnibus mihi contingentibus gratias agere. b Hoc eſt, ô Chriſtiani, verò nomine DEVOTE precari, deuotè agere.

À prioribus nec iſta differt oratio: O bone Ieſu, ſic me amaſti, vt

a Matth. c. 11. v. 26. b Thom. de Kempis l. 3. de imit. Chriſti. c. 17.

vt totum te dares carnificum furori figendum in cruce: quid iam magni ſit, ſi totum me tradam tibi in tuas manus, non crudeles illas, ſed verè paternas. Certus ego ſum, omnia tendere ad meum profectum. Fac ergo Domine mecum quod bonum eſt in oculis tuis, tua enim ſunt omnia, nec eſt qui tuæ poſsit reſiſtere Voluntati. Quia tu Domine ſicut voluiſti, feciſti. Nec eſt in hominis poteſtate conſilium tuum. *a* Tales omnino in veteri lege Sanctorum preces fuerunt: Sic precatus Tobias: Nunc, inquit, Domine, ſecundùm Voluntatem tuam fac mecum, & præcipe in pace recipi ſpiritum meũ. *b* Sic Iudith precata: Dicamus, inquit, flentes Domino, vt ſecundùm Voluntatem ſuam ſic faciat nobiſcum miſericordiam ſuã. *c*

a Ionæ.c.1.v.14. b Tob.c.3.v.6. c Iudith.c.8.v.17.& c.9.v.4.& 5.

§. V.

Mirum dictu eſt, quoties liber de imitando Chriſto Domino inculcet hanc ipſam de quâ agimus, diuinæ Prouidentiæ agnitionem, & ſanctiſsimum quod inde naſcitur, diuinæ humanæque voluntatis connubium. Nam poſt varia præcepta, velut præſtantiſsimum, imò compendium omnium traditurus: Nihil ergo, inquit, amatorem tuum, & cognitorem beneficiorum tuorum, ita lætificare debet, ſicut Voluntas tua in eo, & beneplacitum æternæ diſpoſitionis tuæ: de quâ tantùm contentari debet & conſolari, vt ita libenter velit eſſe minimus, ſicut aliquis optaret eſſe maximus: & ita pacificus & contentus in nouiſsimo, ſicut in loco primo: atque ita libenter deſpicabilis & abiectus, nullius quoque nominis & famæ, ſicut ceteris honorabilior, & maior in Mundo. Nam Voluntas tua & amor honoris tui omnia excedere debet. *a* Hoc ipſum inculcat alibi hac occaſione: Quæſtio eſt ſæpius agitata, in quo demum verus in virtute profectus conſiſtat. Quæſtioni ſic reſpondetur: In offerendo te ex toto corde tuo, Voluntati diuinæ, non quærendo quæ tua ſunt, nec in paruo nec in magno, nec in tempore nec in Æternitate, ita vt vna æquali facie, in gratiarum actione permaneas, inter proſpera & contraria, omnia æquâ lance penſando. *b* Qui adhæret Deo, vnus ſpritus eſt, *c* cum Deo, non naturæ puritate, ſed voluntatis conformitate.

Obijcias hîc forſan: Si velit Deus parentes meos mori, quâ ratione poſsim ego parentum meorum obitum velle? Quòd ſi Deus me aut illos damnari velit, an hoc ipſum velim & ego? Mi bone homo, patrem tuum matrémque vult Deus mori, non eo ſolùm quo illis

a Thom.à Kemp.l.3.c.22.fine. b Idem.auctor l.3.c.25. c 1. Cor. c.6.v.17.

illis eripiatur vſura vitæ, ſed vt ſatisfiat debito iuſtitiæ, vel vt ſeruetur ordo naturæ, quod & te velle conuenientiſsimum eſt. Ita prorſus ſi damnari te velit Deus, non hoc ideò vult, vt tibi malum inferat, ſed vt malum puniat, & iuſtitiam defendat, quâ ratione par eſt & te velle, puniri noxas, etiam in teipſo. Sed opportunè hoc loco illud tibi ingero, quod diſertiſsimus eccleſiaſtes ante centenos & plures annos memoriæ conſignauit in hunc modum: Si te, inquit, quotidie ex integro diuinæ Voluntati ad omnes illius nutus promptum paratúmque offeras, veniam noxis obtines, tantúmque gratiæ mereris, vt poſsis non tantùm inferorum rogos, ſed & piaculares flammas non timere. Sincera hæc tui oblatio ad omnem Dei Voluntatem exequendam, pœnitentiarum, & indulgentiarum, & eleemoſynarum loco eſt. [a]

Quid ergo tergiuerſamur? creatæ res omnes diuinæ parent Voluntati, & hoc (indignum prorſus) detrectet ſolus homo? Deus propoſitum ſibi finem in rebus omnibus ſpectat, & conſequitur: conſequemur & nos noſtrum, ſi cognitâ eius prouidentiâ, noſtram ipſius Voluntati ſemper ſubiunxerimus. Sed heu, nimis ſubinde molles ſumus, & ad omnes moleſtias grauiter ingemiſcimus. Veriſsimè Seneca: Quomodo hic poteſt Deo parere, inquit, & quicquid euenit bono animo excipere, nec de fato queri, caſuum ſuorum benignus interpres, ſi ad voluptatum dolorúmque punctiunculas concutitur? [b] Si quid Deus immiſerit, quod grauiorem ingerat moleſtiam, quódque inferiores animæ vires horreant, tunc maximam imitandi Chriſti occaſionem cogitemus, dicamúſque cum Chriſto. Non mea ſed tua Voluntas fiat. Hoc eſt diuinæ Prouidentiæ ac Voluntati ſe integrè committere, vt ipſe de nobis ſtatuat, quod, quantum, & quomodo voluerit, nos verò nihil excipiamus, nunquam contradicamus.

Ludouicus Bloſius hæc omnia ſuis verbis conſignet: Propriam, inquit ille, voluntatem vbique deſerat: eam Deo reſignet, eam integrè in Deum transfundat, eiúſque Voluntati perfectè vniat. Nunquam ore, nunquam corde dicat (ſpectando ſeipſum & proprium commodum) verba iſta: *Volo hoc, Nolo illud; Eligo hoc, Reſpuo illud.* Neque in tempore, neque in æternitate aliquid ſuum quærat: ſed omni proprietate reiectâ, ſe prorſus ſeipſo ſpoliet priuétque, & ſibi rebúſque omnibus ſic moriatur, ac ſi nunquam creatus eſſet. Quærat

a Ioan. Gailer à Kaiſerſperg. de ſpirit. peregrino, proprietate 7. mihi pag. 87.
b Sen. de vitâ beatâ c. 15.

tat autem vbique Deum, eiúſque honorem ac Voluntatem, ita vt ipſis quoque orationibus piíſque deſiderijs ſuis, humilem ſui abnegationem, reſignationémque coniungat, petens, non ſuam ſed Dei Voluntatem fieri. Omnia quæ ſibi eueniunt, referat ad ipſam Voluntatem diuinam, & ea nudè de manu Domini ſuſcipiat, ſine cuius Prouidentiâ nec vnum quidem folium arboris decidit in terram. Permiſsionem ordinationémque illius ſicut in proſperis, ita & in aduerſis; in damnis rerum, in iniurijs, calumnijs, opprobrijs, ludibrijs atque ſui contemptu; in doloribus corporis, in anguſtijs preſſuríſque cordis; in mœroribus, in derelictione calamitatéque internâ, & in quibuslibet afflictionibus patienti ac tranquillo animo ferat, eúmque laudet: credens illum & velle, & poſſe ſalutem ſuam in omnibus promouere. a

a Bloſ. Inſtit. ſpirit. c. 2. initio, mihi pag. 355.

CAP. XII.

Epilogus

ſeu

Omnium in his quinque libris dictorum Compendium.

Compendiariam hîc docere, beneuole Lector, cogitamus, & huius inſtitutionis de conformandâ voluntate noſtrâ cum diuinâ, ſummam & epitomen dare, vt ſemper ſit in oculis, quod cupimus ſemper eſſe in animo.

Hactenus dicta digeſsimus in hunc ordinem.

Et primo quidem libro egimus de *Diuinæ Voluntatis Cognitione*. Altero, de *Humanæ Voluntatis ad diuinam Conformatione*. Tertio de huius *Conformationis Emolumentis*. Quarto autem, de *Conformationis iſtius impedimentis*. Quinto denique, de *eiuſdem Conformationis Adiumentis*. Hæc iam ſummatim & compendio, ſic trademus, vt ea quidem quæ dicta ſunt non temerè repetamus, ſed dictis confirmationem addamus.

§. I.

Diuinæ Voluntatis

COGNITIO.

De hac eruditè Bernardus: Formidoloſa eſt, inquit, ſcrutatio Maieſtatis, at Voluntatis tam tuta quàm pia. Quid ni totâ diligentiâ ſcrutando inſtem ſacramento Voluntatis Dei, cui mihi paren-

dum per omnia ſcio? *a* Quis autem ille tam infelix, qui id nolle audeat, quod certus eſt Deum velle, aut quod certus eſt eum nolle, id velle præſumat? Quis ille tam proteruæ frontis, tam exhauſti ruboris homo, qui dicere non vereatur: Volo potiùs meam, ô Deus, quàm tuam fieri Voluntatem, quia meam vtiliorem tuâ iudico. Ego ipſe mihi prouidebo, æternæ prouidentiæ tuæ me totum committere, nec ſecurum nec tutum eſt. Hæc forſan dicere pudori ducimus, non item facere. O multos, nimis modicè verecundos, qui voces has quidem deteſtantur, ſed voce ſolùm, non re & factis. Hîc profectò grande periculum eſt, dum infeliciter nobis blandimur, & palpando noſmetipſos ſeducimus. Nam diſsimulamus Dei voluntatem noſſe, dum noſtram facere, & aliquam de ignorantiâ habere volumus excuſationem. Præclariſsimè hîc inſtruens Bernardus: Propterea rogo vos, inquit, diligenter attendite, quia nihil mihi occurrit quod vtilius poſsitis audire. Vbi certa eſt Dei Voluntas, omnino noſtra ſequatur, in his videlicet in quibus certum aliquid in ſcripturis inuenimus, aut ipſe ſpiritus manifeſte clamat in cordibus noſtris, quid ſentiendum ſit, vt eſt Charitas, Humilitas, Caſtitas, Obedientia: hæc approbemus indubitanter & appetamus, quæ placere Deo ſcimus indubitanter. Sed & ea omnimodis odiſſe debemus, de quibus certum eſt quòd oderit ea Deus, vt eſt fornicatio, impatientia. In his verò rebus, in quibus nil certi poſſumus inuenire, nihil certum voluntas noſtra definiat: pendeat inter vtrumque, aut ſaltem neutri parti, nimis inhæreat, cogitans ſemper ne fortè altera pars Deo magis placeat: & parati ſimus Voluntatem eius ſequi in quamcunque partem, eam cognouerimus inclinari. Nemo ſuper his quæ certa ſunt hæſitet, nemo dubia pro certis admittat, nemo ſibi in dubijs iudicium vendicet, præſtoletur ſententiam, & experiemur quod ſcriptum eſt: Pax multa diligentibus legam tuam Domine, & non eſt illis ſcandalum. Ergo quod certum eſt Deum velle, id nos velimus omnino: & quod certum eſt eum nolle, ſimiliter execremur & nos: quod autem incertum eſt vtrum velit aut nolit, neque velimus ex toto, neque penitus non velimus. *b*

Hæc longè vtiliſsima Bernardi inſtructio, dubijs omnibus occurrit, defectibus actionum noſtrarum omnibus medetur. Exemplo demonſtratur id quod dicimus. Egenis ſtipem largior: Hîc fa[...]

neſcio,

a Bern. ſerm. 62. in Cant. b Bern. ſerm. Quomodo voluntas noſtra diuinæ ſubijci debeat. mihi pag. 402.

neſcio, velítne Deus à me fortaſſe plus erogari. Ergo ad diuinam Voluntatem confugio: Mi Deus, ſi ſcirem te velle in eleemoſynis dandis me largiorem eſſe; vtique mox eſſem largior. Pari modo: Per horæ partem precationes ineo; Mi Deus, ſi noſſem te velle prolixiùs me precari, abiectâ omni cunctatione id facerem. Eodem modo: Ieiunia ineo; Mi Deus ſi exploratum mihi eſſet te velle, ſtrictiorem aut crebriorem inediam me tolerare, promptiſsimus id exequerer. Idem in omnibus alijs actionibus factitandum, cum Deo ſic ſemper paciſcendo: Mi Deus, ita hoc, ita omnia alia facere vellem, prout tu à me id fieri velles: quòd ſi ego minus aſſequar Voluntatem tuam, tu meam inſtrue, impelle, coge prout vis; poſſide me. mea voluntas non ſit mea ampliùs ſed tua, proinde tu illâ vt tuâ vtere. Hîc iuuerit illam Eccleſiæ precatiunculam crebriùs iterare: *Oblationibus noſtris quæſumus, Domine, placare ſuſceptis, & ad te noſtras etiam rebelles compelle propitius voluntates* a Sed & breuiſsimum illud vel vno die centies repetijſſe proderit: *Mi Deus, doce me facere Voluntatem tuam* b Aut: *Domine quid me vis facere?*

Hinc etiam ad callidiſsimas illas diaboli quæſtiunculas in promptu reſponſio eſt. Solet interdum dæmon interrogatiunculis vrgere hominem: Si quis tibi hoc illúdue obijceret, quid reſponderes? in hoc illoue rerum euentu quid conſilij caperes? Si ſpes tua te falleret, ſi quod ambis negaretur, quid oro faceres? Mille talia verſutiſsimus argutator ingerit, & vt cautiùs irretiat, vera falſáque miſcet. Frequenter rem eo modo proponit, vt vtram in partem aliquis ſe flectat, muſcipulam inueniat, perplexus fiat, & noxiâ non careat. Tutiſsimum hîc non reſpondere: victus es ſi cum vaferrimo Sophiſtâ hoc cœperis diſputare. Ergo diſputationem cum aduerſario tam ſubtili ne ingredere, ſed velut compreſsis oculis hoc vnum oppone: Si velit hoc Deus, & ego volo: ſi nolit, & ego nolo: diuinæ Prouidentiæ ac Voluntati me totum do, dico, addico; in Dei arbitratum quantus quantus ſum, tranſij; ſicut Deo placuerit, ſic fiat. Hoc vno diuinæ Voluntatis clypeo, diaboli tela omnia eluduntur: ſic vincitur diſputator ex Orco, ſic ſua homini tranquillitas conſeruatur. Ad vberiorem autem diuinæ Voluntatis notitiam, plurimum conducet arbitror, ſequens præceptio.

Memorant virum tam eruditum quàm pium, morti iam vicinum

a Oratio in ſacris, pridie Dominicæ Paſſionis, & Dom. 4. poſt Pentecoſt. b Pſal. 142. v. 10.

num ab amicis & cognatis rogatum hoc modo: Quandoquidem ad Æternitatis oſtium iam ſtaret, & ad illas oras, vbi placidiſsima quies, pararet abitum, hoc vnum ſe rogare, ſui aliquod monimentum relinqueret. Non abnuo, inquit æger, hanc rem vobis gratificari paratus ſum. Multa de Deo déque virtutibus me diſſeruiſſe memini, nunc diſſertationum mearum omnium epilogum, imò virtutum omnium Summam, omnis doctrinæ breuiarium dabo. At ſcitote, ſæpe nobis exiguum videri, quod ad diuinam æſtimationem maximum eſt. Virtutum ergo ſummarium hoc eſt: Omnia quæ nobis Deus euenire permittit, æqualiter ab illius manu accipere, nec aliud vnquam velle, quàm omnia ad diuinæ voluntatis perpendiculum facere. En, cognati optimi, hæc omnium virtutum epitome, hoc ſummarium eſt omnis probitatis. Sed quæretis forſan, quis modus ſit diuinæ Voluntatis in rebus omnibus cognoſcendæ? Modum ergo hunc habetote: Si quis in omnibus ita ſe affectum ſentiat, vt ſi Dei Voluntatem perſpectam haberet, eam ſine morâ ſequeretur promptiſsimè, hic à Dei Voluntate non facilè aberrabit; implebitur agnitione Voluntatis Dei, *a* & Voluntas Dei in manu eius dirigetur. *b* Et quò talis à ratione & conſcientia ſæpe ſe impelli ac trahi perſenſerit, eò vocantem Deum ſecurè ſequetur. modò impulſus iſti nil à ſacris paginis, aut Eccleſiæ legibus alieni ſuadeant. *c*

Sed hîc illud obieceris, quod plurimos peſsimè angit: Et vnde aiunt, ſcio Deum & hoc, & iſtud, & illud velle? Tunc ſanè ſcis, mi Chriſtiane, & hoc, & iſtud, & illud, Deum velle, cùm cernis permittere: ſi nollet, non permitteret: An Deus nolit, quod ab æterno permittere decreuit? Locupletiſsimum produco teſtem Auguſtinum, qui dilucidiſsimè: Deus, inquit, quaſdam voluntates ſuas vtique bonas, ita implet per malorum hominum voluntates malas, ſicut per Iudęos maleuolos bonâ voluntate Patris Chriſtus pro nobis occiſus eſt. Propterea magna opera Domini, exquiſita in omnes voluntates eius, vt miro & ineffabili modo non fiat præter eius voluntatem, quod etiam contra eius fit Voluntatem, quia non fieret ſi non ſineret; nec vtique nolens ſinit, ſed volens. Nec ſineret bono fieri malè, niſi omnipotens etiam de malo facere poſſet bene *d* Obſerua hoc, mi Chriſtiane: *Non fieret, ſi non ſineret, nec vtique nolens ſinit, ſed volens.* Quod ergo vides vel audis Deum permittere,

a Coloſſ.c.3.v.9.

b Iſ.c.53.v.10. c Ioan. Taulerus ſine ſermonum de Sanctis, mihi pag. 441

d Aug.tom.3.in Enchirid.c.100. ad Laurent.Romæ Primicerium.

ere, ſcias velle. At dices: Etiam peccatum permittit Deus. Ita eſt; ſed non ignoras in omni peccato & culpam & pœnam, velut duos vermiculos in putrido dente, aut carioſâ trabe deliteſcere; culpam non vult Deus, ſed certè pœnam, & ita quidem, vt omnem omnino pœnam, non tantùm in nos ſtatuat, ſed eâ nos ipſe afficiat. hinc ſæpiſsime peccatũ punitur peccato, ita per facinus Abſolonis inceſti punitum eſt crimen Dauidis adulteri. Eadem eſt ratio ceterorum.

Hanc eandem diuinæ Voluntatis cognitionem promouet illud Siracidæ præceptum: Omne quod tibi applicitum fuerit, accipe. [a] Quid enim tibi poterit manus tui amans, & ſapiens imponere, quod tibi non conueniat? Rex cæli pater tuus eſt, ſapiens eſt, bonus eſt, omnia poteſt. Cur in te permittat, niſi quod è re tuâ ſit? Hoc ergo quod tibi fuerit applicitum, qualecunque demum & à quibuſcunque applicetur, id diuinæ Voluntatis eſſe ſcito, & ideò quam agnoſcis, hanc & ſequere Voluntatem. Memento, ne ea quæ fiunt, velis arbitratu tuo, ſed ita fieri, prout fiunt. Peccatum deme rebus contingentibus, & in omnibus, Prouidentiam ac Voluntatem diuinam facilè agnoſces. Optimè Auguſtinus: Acquiris, inquit, pecuniam, perdis innocentiam: Perde potius pecuniam, cuſtodi innocentiam, & vide directionem quâ diriget te Deus, vt omnia quæcunque vult, velis & tu: ipſa enim eſt directio. [b] Quocirca prudentiæ aut prouidentię ſuæ nemo fidat: Medicus quidem, ait Tullius, ingraueſcentem morbum ratione prouidet, inſidias Imperator, tempeſtates gubernator, & tamen ipſi ſæpe falluntur, qui nihil ſine certâ ratione opinantur. Incertæ ſunt Prouidentiæ noſtræ, [c] incertiſsimæ: Neminem fallit, nunquam fallitur diuina Prouidentia.

[a] Eccli. c. 2. v. 4. [b] Aug. in pſal. 36. fine primæ concionis. [c] Sap. c. 9. v. 14.

§. II.

Humanæ voluntatis ad Diuinam CONFORMATIO.

Voluntatem diuinam noſſe non ſatis eſt, oportet & facere. Seruus qui cognouit voluntatem domini ſui, & non præparauit, & non fecit ſecundùm voluntatem eius, vapulabit multis. [a] Rectâ ſequitur diuinæ Voluntatis notitiam, humanæ cum illâ Conformatio. Sanctiſsimam Dei Voluntatem agnoſcis? ergo & amplectere, & tuam illi ſubiunge. An forſan hoc expectas, vt illa ſe tuæ ſubijciat

[a] Luc. c. 12. v. 47.

&

& conformet? Fruſtra es. Deus operatur omnia ſecundùm conſilium Voluntatis ſuæ, *a* Et fac velle hoc Deum, quod tu vis, tuo id damno vellet. Non poteſt eſſe bona voluntas, quæ non conuenit cum omnium bonarum voluntatum normâ & regulâ. Fundamentum eſt immobile: Pax hominibus bonæ voluntatis: at non poteſt eſſe non bona, quæ conuenit cum optimâ Voluntate.

Fit quandoque vt materfamilias hypocauſtum reperiat plus æquo calefactum, putétque balneum ſe ingreſſam, non cœnaculum. Hinc bona mulier tota in fermento eſſe, & in ancillam bilem omnem effundere; ſtomachoſis etiam vocibus ſic illam obiurgare: Eccur, improba, hypocauſtum ſic calefeciſti? ad cenandum huc conuenimus an ad lauandum? quid opus fruſtra conſumere lignorum tam grande pretium? vtrimque noces, & nobis, & lignis. At ancilla: Ne indigneris, inquit, ô domina, ita imperauit herus. Illa, mox, vbi herum ita fieri voluiſſe audit, reſtringit bilem, & mitius loquitur, calorémque ingratum aliâs, diſcit non ſentire. Atque hic finis eſt pugnæ in verboſiſſimam litem alioqui protrahendæ. Tanti eſt illud vnicum reſpondiſſe: *Herus ita voluit.* Idem nobis, in aduerſis omnibus manſuetum ſilentium perſuadeat, hoc vnicum cogitaſſe: *Deus ita voluit.*

Eleganter & vere diuus Proſper: Nec aliud in nobis, inquit, libera voluntas melius agere poteſt, quàm vt illi ſe commendet, qui malè agere non poteſt. *b* Quæ cùm ita ſint, nihil rectius aut melius facere poſſumus, quàm inuictæ Dei Voluntati noſtram penitus ſubmittere, nec aliud vnquam in animum admittere quàm quod Heli ſacerdos dixit: Dominus eſt, quod bonum eſt, in oculis ſuis faciat. *c* Pleniſſima philoſophiæ verba vocat hoc effatum Chryſoſtomus, *d* quo ſeipſum Heli ad omnem æquanimitatem, etiam in aduerſis animauit. Bene hoc quidem Heli, ſed optimè Chriſtus: Pater, ſi vis, transfer calicem iſtum à me, veruntamen non mea, ſed tua voluntas fiat. *e* Prima petitio infirmitatis fuit, altera virtutis: illud, inquit Leo, optauit ex noſtro, iſtud elegit ex ſuo; vt ſuperiori voluntati cedat inferior, Fiat Voluntas tua. Hæc vox Chriſtianos inſtruit, hæc martyres accendit, virgines confirmat, certantes animat, puſillanimes roborat, iacentes erigit, mœſtos recreat, afflictos ſanat. Tandem à Chriſti voce illorum omnium vox vna eſt: Pater mi, ſi non poteſt hic calix tranſire, niſi bibam illum, fiat Voluntas tua.

a Epheſ.c.1.v.12.
b Proſp. in ſent.ex Auguſtino, num.318. c 1.Reg.c.3.v.18.
d Chryſ. l.3. contra vitup. vitæ monaſt. e Luc. c.22. v.42.

tua. *a* Hic præſtantiſsimus Dei cultus eſt, cùm diuinæ Voluntati noſtram penitus accommodamus, & in eâ conquieſcimus immobili & imperturbatâ tranquillitate, ſiue proſperis nos Deus excitet, ſeu aduerſis emendet. Hoc enim eſt quod aſsiduè petimus: Fiat Voluntas tua, ſicut in cælo & in terrâ. Neque enim ſolùm precamur, vt Dei voluntas fiat à nobis, exequendo quod iuſſerit, ſed etiam de nobis, & in nobis, ſuſtinendo quicquid immiſerit. Et hoc priſci Patres exercitium Magnum vocabant, à Dei manu omnia accipere, quod Iobus & Dauid exactiſsimè præſtiterunt. Ille: Dominus, inquit, dedit, Dominus abſtulit; Sicut Domino placuit, ita factum eſt; Sit nomen Domini benedictum. *b* Perinde ſi dicat: Dominus iſta commodauit nec à ſe abdicauit dominium; quod ergo ſuum eſt repetere poteſt, ſit ille benedictus, illi agantur gratiæ. Nec aliter rex Dauid: Benedicam, inquit, Dominum in omni tempore, *c* & aduerſo, & proſpero, vtcunque ille mecum egerit. Hæc ſuæ voluntatis in diuinam reſignatio, ſupremæ perfectionis, & ſinceri amoris opus eſt, ſummus enim amicitiæ gradus eſt, idem VELLE & NOLLE. Sic homo ſub iugum mittit affectus omnes, & ad diuinam Voluntatem ſe totum componit, lætuſque canit cum beato Bernardo: Vita mea in voluntate tuâ, Domine. *d* Egregiè Hieronymus de hoc diſſerens: Bonus eſt Deus, inquit, & omnia quæ bonus facit, bona ſint, neceſſe eſt. Mariti orbitas irrogatur? plango quod accidit: ſed quia ſic placet Domino, æquo animo ſuſtinebo. Vnicus raptus eſt filius? durum quidem, ſed tolerabile; quia ſuſtulit ille qui dederat. Si cæcus fuero, amici lectio me conſolabitur. Si auditum quoque ſurdæ aures negauerint, vacabo à vitijs: nihil aliud niſi Dominum cogitabo. Imminebit ſuper hæc & dura pauperies, frigus, languor, & nuditas? extremam expectabo horam, & breue putabo malum, quod finis melior ſubſequatur. Sanus ſum? gratias refero creatori. Langueo? & in hoc laudo Domini Voluntatem. virtus ſpiritûs in carnis infirmitate perficitur. *e* Cedendum eſt, ait Iuſtinus Martyr, Voluntati Dei, ſicut lutum obſequitur ſuo ſigulo. *f*

Hæc omnia Ludouicus Bloſius in compendium conſerens auro ſcribendum: Qui veræ perfectionis amans eſt, inquit, non à Deo ſolatium internum, non hoc aut illud præcipuè poſtulare, ſed eius gratiſsimam Voluntatem votis omnibus expetere debet. Licet

enim

a Matth.c.26.v.42.
b Iob.c.1.v 21. c Pſal.33.v.1. d S.Bern.ſerm.1 [illegible] Can. ferè med.
e Hieron.ad Paulam de obitu Bleſillæ. f Iuſt.1.de rectâ confeſſ.

enim illa alia peti poſsint in gratiâ, immoderatiùs tamen ea appete-re, imperfectio eſt. Planè ſuper omnia Deus à nobis exigit, vt no-ſtram voluntatem illi penitus offerentes, permittamus ipſum facere quicquid volet. Et per hoc verâ pace in omnibus gaudemus. Multò acceptius Deo eſt, vt cum Apoſtolo ex animo dicamus: Domine quid me vis facere? quàm ſi mira quædam ex voluntate propriâ, pro illius amore nos libenter facere velle dicamus. Super omnia namque quæ vel dicere vel facere poſſemus, hoc à nobis maximè expoſcit Deus, vt intus in corde dicamus: Domine fiat gratiſsima Voluntas tua. Inter omnes preces quas Chriſtus in hoc Mundo fudit, illa ſumma & excellentiſsima fuit; Pater, non mea ſed tua Voluntas fiat. Iucundum quidem eſt, dum pro gratiâ & virtuti-bus oramus, obtinere à Deo quod petimus: multò tamen delecta-bilius atque vtilius eſt, potiſsimo Dei beneplacito ſe reſignare. Vbi quis ad hoc peruenerit, vt ſeipſum ex toto reſignans, & offerens Deo, omnia propter ipſum intus ac foris pati aut ſubire paratus ſit, tunc reuera cum ipſo bene agitur & non antè. Bona voluntas virtu-tum omnium fundus ſiue fundamentum eſt. Vnius autem eſſe cum Deo voluntatis, id virtutes omnes excellit, & in hoc perfectio eſt. Quiſquis enim ita bonâ præditus eſt voluntate, vt ſeſe abneget ac propriæ renuntiet voluntati, ſéque liberrimè reſignet ac dedat voluntati Dei, eius bona voluntas eſt perfecta, idémque abſque for-midine & anxiâ ſui curâ vitam tranſigit, & de vitâ æternâ obtinen-dâ quandam ſe ſentit habere certitudinem. Eiuſdem enim in omni-bus cum Deo voluntatis eſt, & pacem habet cum Deo, & in Deo imperturbabilem. Moderatè, ſuauiter, ac tranquillè ferre nouit verba aſpera, & truces geſtus, ſæua opera, & quicquid demum in-iuriæ, ſiue in ipſum, ſiue in amicos eius conferri poſsit. Sedatè, in-quam, & æquanimiter tolerat omnia, quæ ipſi vndecunque, ſiue à Deo, ſiue à creaturis quibuſcunque accidere queant. Eum pertur-bare nihil poteſt, neque iactura terrenarum rerum, vel amicorum & cognatorum, neque corporis aduerſa valetudo, neque ignomi-nia, neque mors, neque vita, neque purgatorium, neque dæmones, neque infernus. Quia enim ex vero amore diuinæ ſe permiſit atque reſignauit Voluntati, & nullius mortiferi peccati conſcientiâ tene-tur, facile illi toleratu eſt, quicquid de eo fieri mandat Deus in tem-pore atque æternitate. Itaque cum aliquid patitur, & in omni re-rum euentu, ita cogitat ac dicit: Domine, ſicut ipſe ab æternitate antequam ego eſſem, voluiſti, ita fiat, & non vt ego volo. Non

meum

meum commodum, non meam delectationem quærere debeo, ſed tuum honorem & tuam laudem. Gratior mihi eſt tua ſancta Voluntas, quàm optandi libertas. En igitur meipſum dedo, reſigno, & permitto tibi Deus meus, non in tempore modò, ſed etiam in æuum ſempiternum.

Plurimi ſunt qui hunc aut illum viuendi modum, hæc aut illa bona appetant; ſed plerunque totum quod agunt ex propriâ voluntate procedit. Itaque nihil equidem dicere dubitem, vel vnicam ſalutationem angelicam cum ſui ipſius abnegatione ad gloriam Dei prolatam, meliorem vtiliorémque eſſe multis Pſalterijs ex propriâ voluntate perlectis. a Ita Bloſius.

Millies ergo ingeminandum, quod pijſsimus hic ſcriptor toties inculcans: Veriſsima deuotio, inquit, in humillimâ ſui reſignatione ſita eſt: quando videlicet homo non ſolùm in abundantiâ, ſed etiam in penuriâ & mœrore, & alijs quibuſcunque caſibus ac euentibus in ſanctiſsimâ Dei Voluntate pleniſsimè acquieſcit. b Nam, vt optimè Chryſoſtomus & Bernardus: Humilitatis ſumma in eo conſiſtit, ſi voluntas noſtra per omnia diuinæ Voluntati ſubiecta fuerit. c

Epictetus haud aliter: audi digniſsima quæ gemmis ſcribantur: Mihi quidem, inquit, optabile eſt à morte me inuadi, nullâ aliâ re, niſi voluntate meâ curandâ occupatum, vt perturbatione vacuus & liber, dicere poſsim Deo; Nunquid præcepta tua violaui? nunquid ad alia ſum abuſus facultatibus quas mihi dediſti: num ſenſibus? num te vnquam incuſaui? num gubernationem tuam reprehendi? Ægrotaui, quia voluiſti. Ægrotarunt & cæteri, ſed & ego volens. Pauper fui te volente, ſed lætus. Non imperaui, quia tu voluiſti. Nunquam appetiui imperium. Nunquid me vnquam hac de cauſsâ triſtiorem vidiſti? Nunquid vnquam vultu minus hilari te acceſsi? Paratus ſi quid mandes, ſi quid imperes: Vis me nunc ludorum celebritate abire? Abeo. Gratiam quàm poſſum maximam habeo, quòd me dignatus es ad ludos tuos admittere, & ad ſpectanda opera tua, & adminiſtrationem tuam intelligendam. Hæc me cogitantem, hæc ſcribentem, hæc legentem occupet mors. d Quàm hæc omnia Chriſtianè ac ſapienter!

Quæſtio inter duos naſcebatur ſuper dicto Gerſonis, cùm alter interrogauit: Rectène Gerſon aſſereret, Iobum plus meruiſſe

ddd quòd

a Bloſ. Farrag. Inſtitut. mihi pag. 542. & ſeq.
b Idem in dictis Patrum c. 11. mihi pag. 611.
c Chryſ. hom 3. in Matth, Bern, l. ſupra cit. d Epict. l. 3. diſſert. c. 5.

quòd illatam à Satanâ ceteríſque ſuis hoſtibus iniuriam patienter tulerit, quàm ſi ſuo libitu opes ſuas omnes pauperibus erogaſſet? Rectiſsimè, inquit iſte, nam præmio digni ſumus maiori, ſi ærumnas vndecunque ortas, ſine querelâ & expoſtulatione, ſine diuinorum iudiciorum reprehenſione, ſine inimicorum accuſatione & odio ſufferamus, quàm ſi crebris ieiunijs, flagris, cilicijs carnem maceremus. Tanti eſt propriæ Voluntatis reſignatio. Contra verò impium eſt, tolerare nolle, quæ Deus per quoſcunque demum, immittit toleranda.

Humana igitur voluntas nunquam bona eſt, niſi quà diuinæ conformis eſt; tantò autem ſeipsâ melior eſt, quantò diuinæ conformior; illa demum voluntas cenſenda eſt perfectiſsima, quæ ſubiectiſſima diuinæ. Hinc tantum quiſque proficit in virtute, quantum in ſuæ voluntatis ad diuinam conformatione. Et hoc libro ſecundo pertractatum.

§. III.

Humanæ voluntatis ad diuinam conformatæ

EMOLVMENTA.

Verbo dixero: Humana voluntas cum diuinâ in omnibus conſentiens, Panoplia eſt virtutum omnium. Nimirum ex hoc armamentario arma ſuppeditantur in omne genus calamitatum. Is certè qui ſuam voluntatem agglutinauit ad diuinam, quicquid in rerum naturâ triſte aut formidabile occurrerit, ſerenâ mente deſpiciens, hoc vnum ingeminabit: Fiat Voluntas Domini. Eripiantur opes, conflagrent ædes, dicet: Fiat Voluntas Domini. Infeſtetur morbis, exagitetur doloribus, laceretur tormentis, etiamnum clamabit: Fiat Voluntas Domini. Spolietur honore omni, contumelijs innumeris exagitetur, necdum ſuum illud deſinet: Fiat Voluntas Domini. Omnes illum homines diuexent, omnes illi dæmones inſultent; ruat cælum, pereat Orbis, pandantur inferi, vociferabitur adhuc: Fiat Voluntas Domini. In ſummis calamitatibus, ſummum illius ſolatium, poſſe dicere: Sic Domino placuit; hoc vult Deus.

Bion interrogatus, quis in vitâ maximè videretur anxius? Illum arbitror, reſpondit, qui in maximis rebus cupit eſſe fortunatus. mille curis angitur vt aſſequatur quod optat, aſſecutus torquetur ne amittat. Nimirum habere ſatagimus, non adepti dolemus, adepti

timemus;

timemus; mouent erepta, ſollicitant eripienda. Quiſquis autem integrè diuinæ ſe Voluntati permittit, hinc & hinc liber eſt, non enim angitur quid acquirat aut perdat, ſed quid Deus perdere ſe velit vel acquirere. At quomodo ſcit Deum hoc vel illud velle? Iam dixi: quia cognoſcit permittere. In hanc Dei permittentis Voluntatem ſic pridem transfudit ſuam, vt ſi omnia Orbis mala in ſe vnum coniurent, hanc tamen illi erepturà non ſint liberrimam vocem: Fiat Voluntas Domini. Admirandum hoc animi robur, & quæ inde ſequitur, tranquillitas inæſtimabilis. Sed ordine videamus huius in diuinam Voluntatem deuotionis commoda.

Primum. *Pax & gaudium ingens.* Quis reſtitit ei & pacem habuit? a Rectè Auguſtinus: Feciſti nos Domine ad te, inquit, & inquietum eſt cor noſtrum donec requieſcat in te. b Proinde ſaluberrimum Iobi conſilium eſt: Acquieſce ei (conformando tuam ad illius voluntatem) & habeto pacem, & per hæc habebis fructus optimos. c Cui conuenit pium illud monitum: Dixi tibi ſæpiſsimè, & nunc iterum dico: Relinque te, reſigna te, & fruêris magnâ internâ pace. d Nihil profectò tam acerbum eſt, in quo æquus animus ſolatium non inueniat. Quod autem in hoc Orbe maius vſpiam poſsit eſſe ſolatium, quàm ſanctiſsimam Dei voluntatem in rebus omnibus amantiſsimè complecti? Adhibeamus modò rationem difficultatibus, & noſtram diuinæ Voluntati per omnia ſubdamus, hac vnâ ratione facillimè poſſunt & dura moliri, & anguſta laxari, & grauia ſcitè ferentes minus premere. Omnia nobis & facilia erunt & iucunda, modò nos in omnem Dei arbitratũ dedamus.

Secundum. *Singularis Dei ductus in rebus omnibus.* Nam qui adeò liberaliter diuinæ Voluntati ſe totum permittit, vt nil ardentiùs cupiat, quàm illam in rebus omnibus & noſſe & ſequi, huius certè vita momentis ſingulis ſic à Deo temperatur & regitur, vt pænè in omnibus videat quid velit Deus, & vt omnia in ſuum cedant bonum. De Ioſepho Ægypti prorege hoc aſſeritur: Fuitque Dominus cum eo, & erat vir in cunctis proſperè agens: habitauitque in domo Domini ſui, qui optimè nouerat Dominum eſſe cum eo, & omnia quæ gererentur ab eo, dirigi in manu illius. e Ita fit prorſus: homo diuinæ Voluntati deditus, ac deuotus, in cunctis actionibus ſingulariter manu diuinâ ducitur, & dirigitur, ad intelligendam & exequendam Dei Voluntatem.

a Iob.c.9.v.4. b Aug.l.1.confeſſ.c.1. c Iob.c.22.v.21.
d Thom.de Kemp.l.3.c.37. e Gen.c.39.v.2.& 3.

Tertium. *Singularis animi demiſsio & conſtantia.* Cùm enim hic talis, non mutabilibus rebus ſuam voluntatem applicet, ſed immutabili Deo affigat, ac cum eo ſic vnus efficiatur ſpiritus, vt velit quod Deus vult, nolit quod ille non vult, quamuis caduca hæc & mortalia labantur, & fluant, & mutentur, & pereant, ipſe tamen ſtat ſemper idem, ſicut idem eſt cui perpetuò inhæret. Mundus tranſit & concupiſcentia eius (inquit Ioannes) qui autem facit Voluntatem Deí, manet in æternum. *a* Venuſtè Bernardus: Eris, inquit, inter aduerſa & proſpera mutabilum temporum, tenens quandam Æternitatis imaginem, vtique hanc inuiolabilem, & inconcuſſam conſtantis animi æqualitatem, benedicens Dominum in omni tempore, proindéque vendicans tibi, etiam in húius mutabundi ſæculi dubijs euentibus, ceteríſque defectibus, perennis quodam modo incommutabilitatis ſtatum, dum te cœperis renouare & reformare, in inſigne illud antiquum ſimilitudinis æterni Dei, apud quem non eſt tranſmutatio, nec viciſsitudinis obumbratio, quippe ſicut ipſe eſt, ita & tu eris in hoc Mundo, nec in aduerſis timidus, nec in proſperis diſſolutus. *b* Conſtantiam repræſentaturi, rupem pingunt marinis fluctibus cinctam, cum inſcriptione: EADEM SVM SEMPER. Homo diuinæ voluntati deuotus, hoc idem dixerit in omni ſorte. Deprimunt aduerſa? *Idem ſum.* Extollunt proſpera? *Idem ſum.* Flagellat Deus? *Idem ſum.* Solatur? *Idem ſum ſemper.* Qui facit Voluntatem Dei, manet in æternum.

Quartum. *Felix & ſuæ, & alienæ ſalutis procuratio.* Qui ſui ſenſûs ac propoſiti tenax eſt, cùm ſe non facilè aliò ſinat inflecti, multas neceſſe eſt ſibi vias obſtruat, & opportunitates rectè agendi intercipiat. Neque tantùm ſeipſum, ſed & alios impediet, quò minus ad optatum finem pertingant. Nihil deterius quàm ſic eſſe ſuum. Væ filij deſertores, clamat Iſaias, vt faceretis conſilium & non ex me, & ordiremini telam, & non per ſpiritum meum. *c* Vultis eſſe veſtri: ſinam eſſe, ſed in ſupplicium. nam breuî nec veſtri eritis nec mei. Homo cerebroſus, & ſui arbitrij, non rarò alijs, ſibi ſæpiſsime & moleſtus, & noxius eſt. At verò qui non ſuo ſemper iudicio ſtare, nec ſuo viuere ingenio cupit, ſed ſe ad omne vnius diuinæ Voluntatis momentum librare nouit, hic & ſibimet ipſi ſemper, & alijs prodeſt ſæpiſsime. Nam in omni euentu, etiam peſsimo ac turbatiſsimo, exempla is ſuppeditat optima omnigenæ virtutis, neque enim aliud ferè audietur dicere quàm hoc vnum: Sicut Domino

a 1. Ioan. c. 2. v. 17. b Bern. ſerm. 21. in. Cant. circa med. c Iſ. c. 30. v. 1

mino placuit, ita factum eſt, fiat Voluntas Domini. Ita quò eum Deus vocat, aduolat, & quò auocat, reuolat, nec aliter quàm rex Dauid loquitur: Si autem dixerit mihi: non places, præſtò ſum, faciat quod bonum eſt coram ſe. a

Quintum. *Faſtigium & culmen eſt Chriſtianæ perfectionis*, hæc humanæ voluntatis cum diuinâ Conformatio. Fructus enim lucis eſt in omni bonitate, & iuſtitiâ, & veritate: probantes quid ſit beneplacitum Deo. b Nimirum, hoc primarium hominis Chriſtiani ſtudium eſt, exquirere quid velit Deus, quâue ratione ſanctiſſima Dei Voluntas colenda ſit, & exequenda, vt in re qualibet, & quouis momento, cum Paulo dicat: Domine quid me vis facere? & cum Chriſto, Fiat Voluntas tua de me, in me, circa me, per me, tam in vitâ quàm in morte, tam in tempore quàm in æternitate. De hoc tali homine Chryſoſtomus: Melior eſt, inquit, vnus faciens Voluntatem Domini, quàm innumeri peccatores. c De hac tali mente Iſaias: Vocaberis, inquit, *Voluntas mea* in eâ, quia complacuit Domino in te. d Qui virtutibus omnibus ſtudere vult compendio, hoc agat; ſuam voluntatem affigat diuinæ, & iam virtutes omnes perdidicit. Multum facit qui rem bene facit, optimè facit qui promptiùs diuinæ quàm ſuæ ſe voluntati ſubijcit. Hoc eſt quod Orbis Eccleſiaſtes Paulus tantâ ſollicitudine vrget, quod tantâ diligentiâ commendat, quod ſuorum auribus toties inculcat, &; Ideò, inquit, & nos ex quâ die audiuimus, non ceſſamus pro vobis orantes & poſtulantes, *vt impleamini agnitione Voluntatis eius*, in omni ſapientiâ, & intellectu ſpirituali, vt ambuletis dignè, Deo per omnia placentes, facientes Voluntatem Dei ex animo. Vt ſtetis perfecti, & pleni in omni Voluntate Dei. e Idem hortatur Auguſtinus: Stantem te, inquit, inueniat omnis caſus. f Verè ſtat, & omnem calamitatis impetum impauidus excipit, qui ſuam diuinæ Voluntati iam tranſcripſit: Stantem hunc inueniunt omnes caſus. Mentem diuinæ Voluntati adſtrictam nullæ hoſtium vires auellunt. Fare age Suſanna, quid pateris, quibus in periculis luctaris? Anguſtiæ mihi ſunt vndique: g omnibus rebus vrgeor; me plurima depreſſum eunt, timor, ſollicitudo, horror; anguſtiæ vndequaque affluunt. Sed quid dicis, aut quid agis ſic anxia animi, atque incerta? *Melius eſt mihi abſque opere incidere in manus veſtras, quàm peccare in conſpectu Domini.* h O vocem pluſquam virilem, ô conſtantiam inuinci-

a 2.Reg.c.15.v.26.
b Epheſ.c.5.v.9.& 10. c Chryſ.tom.3.hom.8.in Act Apoſt. d Iſ.c.62.v.4.
e Coloſſ.c.1.v.9.& c.4.v.12. f Aug.in Pſ.86. g Dan.c.13.v.22 h Ibid.

inuincibilem! Suſanna iudicat ſuauius eſſe mori, quàm diuinæ Voluntati non obſequi: In quaſcunque, ait, anguſtias adducar, quibuſcunque calumnijs infamer, quocunque mortis genere afficiar, nihil quidem ego, præter tuam, mi Deus, Voluntatem ante oculos ſtatuo; ſatius eſt millies perire, quàm Voluntatem tuam vel ſemel deſerere. En, ô Chriſtiane, Virtutum Panopliam in feminâ. Stantem inuenerunt Suſannam mœſtiſsimi caſus. Animus diuinæ Voluntati deuotus, ſupra omne omnium malorum imperium eſt: faſtigium & culmen attigit, vbi ſemet in diuinæ Voluntatis ſinum ſuauiſsimè infudit.

Præclarè Abbas Lætienſis Bloſius: Quando nobis Deus, inquit, præſentiæ ſuæ conſolationem ſubtrahit, adeóque ſe à nobis elongat, ac ſi inter ipſum & nos denſiſsimus murus interpoſitus ſit; quando item nos in anguſtijs, afflictionibus ac miſerijs noſtris veluti relinquit (ſicut Chriſtus à Patre ſuo relictus fuit) & perinde nos quaſi confugientes ad ſe, neque videre neque audire vellet, ſolos certare ſinit: tum in ipsâ noſtrâ deſolatione immobiles permanere, & in nullâ mortali creaturâ vel negotio ſolatium quærere debemus, niſi in illo duntaxat verbo, quod & Chriſtus ipſe dixit: *Fiat Voluntas tua.* Hoc verbum & iucundiſsimum, & Deo gratiſsimum eſt. Beatus qui illud ex animo tunc dicere poteſt. a Et hæc humanam voluntatem cum diuinâ conformatam emolumenta comitantur. Sed quia non deſunt quæ impediant, ideò tertio, quartus liber adnectendus fuit.

a. Bloſ. Farrag. Inſtitut. mihi pag. 542.

§. IV.

Humanæ voluntatis ad diuinam conformandæ.

IMPEDIMENTA.

Voluntas humana tetriorem in Orbe peſtem nullam inuenit ſe ipsâ. Hæc illa remora eſt, & omnium grauiſsimum impedimentum, quò minus diuinæ Voluntati ſe ſubdat mens humana. Summum hominis malum, voluntas propria, non conſentiens cum diuinâ. Cùm Intellectum & Voluntatem arctiſsimum amicitiæ vinculum copularit, in procliui eſt, ſi Voluntas cuiuſpiam rei cupiditate flagret, Intellectum non ſolùm ad conſentiendum, ſed etiam ad comprobandum, quod cupit, induci. Eſt enim intellectus tanquam Iureconſultus, qui blanditijs & numis corruptus, leges ex-

plicat

plicat non ad mentem legislatoris, ſed ad votum largientis: ita Voluntati difficile non eſt, Intellectum in ſuos errores quadam familiaritatis ſuauitate deducere. De propriâ & malâ voluntate ſcitè Anſelmus: Solus Deus, ait, quicquid vult, debet velle propriâ voluntate; ita vt aliam quam ſequatur, non habeat ſupra ſe. Cùm igitur homo vult aliquid per propriam voluntatem, Deo aufert quaſi ſuam coronam: ſicut enim corona ſoli regi competit, ſic propria voluntas ſoli Deo: & quemadmodum regem grauiſsimè læderet, qui coronam ei auferret, ſic homo Deum plurimùm offendit, qui ſibi rapit quod Deo conuenit. Sed ſicut propria voluntas Dei, fons eſt & origo totius boni, ita propria voluntas hominis, totius eſt exordium mali. *a* Ita eſt prorſus; nihil impedimentorum deeſt, vbi propria voluntas adeſt; mille ſunt obſtacula, cùm vnica voluntas claudicat.

Ah, quid reſiſtimus miſeri, quò minus nos vltro dedamus Deo, & conſtituamus noſtram in diuinâ Voluntate? Omni iure diuinæ Voluntati obligatiſsimi ſumus. Quidquid enim ſumus, non vno ſed plurimis nominibus Dei ſumus, velimus nolimus. Ille nos condidit, ille reparauit, ille adhuc conſeruauit. Illi debemur nos omnes vt conditori, vt Liberatori, vt Conſeruatori. Serui ſumus & naturâ, & emptione. Et nos ſcilicet præſcribemus Deo, quid de nobis ſtatuere debeat: ſuâ re non vtetur Deus arbitratu ſuo, ſed libidine noſtrâ? Quid præpoſterum magis? Quapropter ſi eſſe volumus, qui eſſe debemus, miniſtri Dei, nutu & arbitrio illius omnem vitam, & ſingulas vitæ actiones inſtituere nos decet, ita quidem, vt Dei Voluntate non probante nec pedem, neque digitum moueamus, ſed hoc vnum ſummo ſtudio agamus, vt ad amuſsim & perpendiculum diuinæ Voluntatis, omnia perficiamus, ídque quantâ poſſumus animi alacritate. Ecce, ſicut oculi ſeruorum in manibus dominorum ſuorum, *b* ita oculi noſtri vigilent, vt vniuerſos nutus & indicia diuinæ Voluntatis obſeruent. Ite degeneres, ite ſpuria vitulamina, ſi veſtris vos placitis & arbitrio delectet viuere; nimis grande hoc ſerui ſupercilium eſt, & intolerabilis arrogantia, ſi ea tantùm mandata velit perſequi, quæ ſibi probantur, & allubeſcunt. Et quid indignius, quàm vt homo Chriſtiani ſanguinis, qui quotidie rogat, vt Dei voluntas à ſe & in ſe perficiatur, ſuam tamen audeat diuinæ Voluntati anteponere, velítque certo iudicio, quæ patienda ſunt, ſibi deligere, illis

a Anſelm. ſimil. c. 8. b Pſal. 122. v. 2.

aut illis miſerijs inuolui ſe ſinat, non alijs; illac tenus calamitoſus fieri ſuſtineat, non vltra. O nimis emunctæ naris, & perfrictæ frontis homines! Si moleſtiæ ac cruces eſſent, quales nos eſſe vellemus, cruces non eſſent. Si Deo velis ſeriò placere, hoc tibi ab ipſo petendum, vt te ducat quò ipſe iudicat & vult, non quò tu putas & vis. Periculoſum impatientiæ genus eſt, cùm nobis ipſi eligimus, quæ toleranda cenſemus, perinde ſi dicamus, vti quandoque etiam dicimus: *Hoc patiar, hoc non; iſtud tolerabo, illud minimè.* Non hoc ſeruorum eſt, ſed Domini. Rectè Auguſtinus: Optimus, inquit, miniſter tuus eſt qui non magis nititur hoc à te audire, quod ipſe voluerit, ſed potiùs hoc velle, quod à te audierit. a

Damnat nõn immeritò Plato illam vulgi precationem: Deus det tibi quicquid velis: Imò nunquam det, inquit, ſed faciat vt velis quod ipſe vult. Hæc enim eſt pura religio; ſic te religes Deo. b

Hoc ergo ſummâ voluntate conemur, vt ad Dei arbitrium nos totos fingamus; inſtar mille legum ſit, vnicum Dei VELLE. Suauia ſint an acerba, cùm à Deo ſint, ſine recuſatione omnia, & ſine exceptione perferenda ſunt. Quidam diuinæ Voluntati ſe dedunt ſed cum exceptione, pænè vt priores illi. De his optimè religioſiſsimus ſcriptor: Quidam ſe reſignant, inquit, ſed cùm aliquâ exceptione: non enim plenè Deo confidunt, ideò ſibi prouidere ſatagunt. Quidam etiam primò totum offerunt, ſed poſteà tentatione pulſati, ad propria redeunt, ideò minimè in virtute proficiunt. Domine, quoties me reſignabo, & in quibus me relinquam? Semper & omni horâ: ſicut in paruo, ſic & in magno; nihil excipio. Alioquin quomodo poteris eſſe meus, & ego tuus, niſi fueris ab omni propriâ voluntate, intus & foris ſpoliatus? Quantò celerius hoc agis, tantò meliùs habebis: & quantò pleniùs & ſinceriùs, tantò mihi plus placebis, & ampliùs lucraberis. c Si enim voluntas prompta eſt, ſecundùm id quod habet accepta eſt, non ſecundùm id quod non habet; d dixit beatus Paulus hoc ſenſu: Vis & meritum virtutis in prompto voluntatis ſtudio conſiſtit, non in magnitudine factorum aut numero. Hinc eleganter beatus Leo: ſubinde, inquit, æquatur merito, qui diſtat impendio; quia poteſt par eſſe animus, vbi diſpar eſt cenſus. e & Anſelmus: Hîc omnes, ait, tam pauperes quàm diuites æqualiter dant, ſi quiſque ex tanto det quantum habet. Vt ergo ſeria ſit & efficax voluntas, in actum ſeſe ita exerat,

ſe

a Aug. l. 10. confeſſ. c. 26. b Plato in Critone. c Thom. de Kemp. l. 3. c. 37. d 2. Cor. c. 8. v. 12. e Leo ſerm. 4. de ieiunio 10. menſis.

ſecundùm id quod habet, vt pro viribus aut opibus det, aut faciat quod poteſt, alioqui tantùm velle, non robuſta cenſebitur voluntas. Volumus ſubinde ſed languidiſsimè, & ſine omni neruo. Sic olim Deus per Iſaiam queritur: Scire vias meas volunt, quaſi gens quæ iuſtitiam fecerit, & iudicium Dei ſui non dereliquerit: rogant me iudicia iuſtitiæ: appropinquare Deo volunt. *a* En egregiam propriæ & flaccidæ voluntatis adumbrationem. *Scire vias meas volunt?* In conſilia & decreta diuina, eorúmque rationes inquirunt, quare permittat Deus populum in Babylone detineri, & indigna pati; mirantur ieiunijs ſe atteri, & à Deo non audiri: quin etiam *appropinquare Deo volunt*, non vitæ ſanctimoniâ, ſed vt cum eo diſputent, eiúſque iudicia examinent, & in ius vocent. Horum hominum hodiéque affatim eſt, qui ſemper queruntur malè ſecum agi, cùm enim caduca bona inhient, iniquè ferunt, ea ſibi non largiſsimè à Deo ſuppeditari; inter diuinæ Voluntatis cultores cenſeri volunt, ſed volunt frigidiſsimè; neque enim ad Dei Voluntatem quam iactant, ſuam applicant. Proximus eſt nolenti, qui vult tam frigidè.

Ioannes à Kempis, Thomæ frater, natu maior, vir religioſiſsimus dicere ſolebat: Volumus eſſe humiles, ſed ſine deſpectione; patientes, ſed ſine tribulatione; obedientes, ſed ſine coarctatione; pauperes, ſed ſine defectu; virtuoſi, ſed ſine labore; pœnitentes, ſed ſine dolore; volumus laudari, ſed ſine virtute; amari, ſed ſine bonitate; honorari, ſed ſine ſanctitate. *b* Sic velle non multò dignius eſt quàm nolle. Sic quandoque viuere nolumus, nec tamen volumus mori, vt iure nobis obijciat Angelus, quod illi mortem deprecanti: Pati timetis, exire non vultis, quid faciam vobis? Quid hîc reſpondere par ſit, Bernardus docet, & voce præit: Viuere erubeſco, quia parum proficio, & mori timeo, quia non ſum paratus. Paratiſsimus eris, ô mi homo, ſi tuam diuinæ Voluntati delegaueris. Proinde ſibi quiſque perſuadeat: Hæc mihi iuſto Dei iudicio, aut in delictorum pœnam, aut in virtutis exercitationem, aut præmij augmentum eueniunt. Sanè qui certò in animum ſuum induxerit, à Deo optimo parente ſiue immittente, ſiue permittente, hæc omnia prouenire, gaudebit aduerſis, nec homini aut hoſti ea imputabit, ſed diuino fauori.

Ecquid obſecro luctamur, quin nos voluntati Dei quàm integerrimè impendamus? Væ qui contradicit fictori ſuo, teſta de Sa-

a Iſ.c.58.v.2. b. Ioan. Buſchius de Vir. illuſt. VVindes. c.35. c Iſ.c.45.v.9.

mijs terræ. nunquid dicet lutum figulo ſuo quid facis? *a* Ecce ſicu[t] lutum in manu figuli, ita & vos in manu meâ. *b* Nunquid dicit fig[-] mentum ei qui ſe finxit: Quid me feciſti ſic? An non habet poteſta[-] tem figulus luti, ex eâdem maſsâ facere aliud quidem vas in hono[-] rem, aliud verò in contumeliam? *c* Quid igitur, ô lutum, ô teſta Samia, figulo tuo reſiſtis, cur non diuinæ Voluntati te formandu[m] pleniſsimè committis? Cedamus ſeu volenti, ſeu nolenti Deo moniti ſequamur meliora. Tam præclarè quàm verè dixit ille apu[d] Moguntinos in æde ſummâ eccleſiaſtes: niſi cor noſtrum ſe im[-] mergat in diuinam voluntatem ac beneplacitum, nunquam pote[ſt] amaritudinem ſuam expellere. Animum noſtrum modò hæc modò alia torquet amaritudo. Huic malo, fruſtra medemur, fru[-] ſtra prorſus, niſi penitus, prout inſtruimur, in diuinam volunta[-] tem immergamur. *d* Qui benignam & amantem Dei voluntatem ſpreuerit, iuſtam ſentiet.

a Iſ.c.45.v.9. b Hierem.c.18.v.6. c Rom.c.9.v.20.21.
d Ioan.Ferus in Eccleſiaſtæ c.9.v.7.

§. V.

Humanæ Voluntatis cum diuinâ conformandæ.

ADIVMENTA.

Principem hîc locum tenent, *diuinæ prouidentiæ Cognitio*, & q[uæ] ex hac oritur, *conſtans in Deum Fiducia.* Seria cogitatio de Dei Pr[o-] uidentiâ, vnicum eſt remedium aduerſus innumeras eáſque ſtul[ti-] ſsimas hominum ſollicitudines. Quid enim verò ſtultius q[uàm] à Deo optimo Maximo minima non ſperare, qui maxima v[l-] largiatur? Millies & repetendum, & inculcandum illud Iobi: Ni[hil] in terrâ ſine cauſsâ fit, *a* nihil, nihil; nec etiam quidquam rer[um] minutiſsimarum. Æternæ Prouidentiæ manus hæc omnia ve[r-] ſapientiſsimè. Non caſu nobis mala eueniunt, neque è terrâ ger[mi-] nant vt herbæ. Ab alto ſunt omnia. Eam quam aliqui fortun[am] fingunt, nos altiſsimam Dei Prouidentiam agnoſcimus. Diu[inæ] Prouidentiæ conſilia ſunt abſcondita quidem, ſed iuſtiſsima; ſ[unt] à diuinâ Prouidentiâ rerum progreſſus occulti, ſed certiſsimi. S[or-] tes mittuntur in ſinum, ſed à Domino temperantur. *b* Dum viuimus, ſortes noſtræ velut in ſinu, vel vrnâ videntur eſſe certæ, dum eas mors extrahat: ſed tamen quod alij præ alijs opes, ad honores capeſſendos euocentur, non fortunæ eſt, Prouidentiæ Dei, qui cuncta & vel minima quæque ſic temper[at]

a Iob.c.5.v.6. b Prou.c.16.v.33.

vt illis ſors felicitatis obtingat, hi eâ excidant, non caſu, ſed Dei certiſsimâ ordinatione. Auguſtinus hoc aſtruens: Non fit aliquid, ait, niſi omnipotens fieri velit, vel ſinendo vt fiat, vel ipſe faciendo. a Ideò rex Dauid tantâ fiduciâ: Ego autem, inquit, in te ſperaui Domine, dixi, Deus meus es tu, in manibus tuis ſortes meæ: b Omnes vitæ mortíſque vices à tuâ pendent Prouidentiâ & Voluntate; non viuam niſi quamdiu tu volueris, non moriar niſi quando tu quoque volueris; viuendi ac moriendi ſors omnis in tuâ manu verſatur.

Sigiſmundo Imperatori annis compluribus famulus fuit, qui ſæpiuſcule ſorti ſuæ grauiter indignabatur, & verò rem indignam eſſe, ſeruos optimè meritos, tam parum liberaliter haberi; in eos tantùm ſpargi munera, qui iam anteà opibus affluerent, ceteros tot annorum ſeruitio exhauſtos, vix vllis vnquam munuſculis hilarari; præpoſteram hanc eſſe liberalitatem quæ in vaſa iam plena effunderet. Inaudijt Cæſar ſe ab aliquo ſuorum perſtringi: Vt ergo dicacitatem hominis mitiſsimâ obiurgatione corrigeret, & os ſatis importunum obſtrueret, hoc ingenioſè commentus: Pyxides duas parari iuſsit, æqualis omnino formæ ac magnitudinis, & illam quidem auro, hanc plumbo impleri, pari tamen pondere præcepit. Iámque accerſitum hominem humaniùs affatus: Vt ſcias, inquit, non mihi benefaciendi animum, ſed tibi gratiam accipiendi beneficia defuiſſe: En tibi duas has pyxides, vtramque plenam, vnam auro, plumbo alteram, tu iam liberrimè quam velis, elige; alterutra tua eſt. ea enim quam abdicaueris, proximo cuique dabitur. Ergo age, res tui arbitrij eſt. Hîc miſer æſtuare, modò hanc modò illam pyxidem curioſiſsimè contemplari, iámque iſtius, iam & alterius pondus manu explorare, ſed æqualiſsimum deprehendere, nec vllum auri aut plumbi veſtigium reperire, ſic incertus & anxius diu deliberare, & nihil magis quàm plumbeam paupertatem perhorreſcere. Arrecto demum animo, velut ſi auream fortunam iam manu teneret: Auguſtiſsime Imperator, inquit, hanc retinebo. Retinebis, ait Cæſar, hanc ipſam & tibi gratias ages, ſi potuiſti non errare. Protinus aperta eſt pyxis illa poſt longum examen delecta, quæ cùm plumbum exhiberet, Imperator occaſionem nactus: Vides, inquit, tuæ paupertatis cauſſam, mi homo, non mihi, ſed diuinæ Prouidentiæ adſcribendam? hîc tibi non Cæſaris, ſed Dei Voluntas defuit: Si Deus annuiſſet, hunc errorem tua manus non commiſiſſet. c

Optimè

a Aug. Enchir. c. 26. b Pſal. 30. v. 15. c Caſp. Peucer. in Chronicis.

Optimè igitur Rex Dauid: Dixi, ait, Deus meus es tu, in manibus tuis ſortes meæ; omnes vitæ meæ periodi, quin imò ſingula momenta ſic à Deo reguntur, & ordinantur, vt omnia, ſi quidem ego ipſe velim, in meum ceſſura ſint bonum. Eadem in hoc omnium hominum eſt ratio. Auguſtinus veriſsimè: Nihil fit, aiebat, in iſtâ totius creaturæ ampliſsimâ quadam immensâque Republicâ, quod non de ſummi Imperatoris aulâ aut iubeatur, aut permittatur, ſecundùm ineffabilem iuſtitiam præmiorum atque pœnarum. *a* At nos incautiſsimi oris, & nullius ferè prouidentiæ homines, modò culpam diabolo impingimus, modò hominis illius negligentiam, modò imprudentiam iſtius, modò quorundam maleuolentiam accuſamus: iam æmulorum inuidia (vt putamus) nobis obſtruit, iam cognatorum fraus impedit, iam ceſſant amicorum ſubſidia, iam miſeriæ noſtræ cauſſa eſt domeſticorum nequitia: Nunquam deſunt in quos cauſſam & culpam transferamus: & cæci, diuinam Prouidentiam, rebus omnibus maximis minimis moderantem, non ſuſpicimus. Quid homines accuſamus, ô homines? Homo, inquit Auguſtinus, nil poteſt in hominem, niſi Deus illi det poteſtatem. *b* Æquè parum in nos poſſunt diaboli, ceteroqui ad hæc inferiora miſcenda, turbanda, euertenda potentiſsimi. Sed illos Deus velut rabidos canes ſic conſtrictos tenet, vt ſine permiſſu diuino, ipſi nihil ſint, nihil poſsint, nec porcos quidem inſidere, niſi annuente Domino. Hanc Dei Prouidentiam Iobus accuratiſsimè agnorat, ideò tantis gratiarum actionibus ærumnas ſuas ſalutarat. Iobo certè diaboli, & omnes hoſtium cunei, non tantùm non ouium greges, ſed nec vnius ouiculæ flocculum rapere potuiſſent, niſi Deus ſingularem eius rei licentiam dediſſet.

Quid quod eâdem hac Dei Prouidentiâ decernente, omnia etiam rationis expertia tantâ ratione in ſuos quæque fines tendant, vt ab omnibus diuinæ Voluntati obtemperetur exactiſsimè. Sine diuinæ Prouidentiæ legibus nihil omnino naſcitur, nihil denaſcitur aut perit; nihil mouetur, nihil quieſcit. Illa ſuis omnia finibus deſtinat, & ſingulis præſidens intiméque inſidens, propriam cuique indolem format, per quam vniuerſa, in congruas ſibi functiones ſe dirigi ſinunt. Et ſolus homo rationis compos, gubernationi & legibus Prouidentiæ diuinæ ſe ſubtrahere aut illam ad ſuos calculos reuocare conetur? Rem mihi dixiſſe viſus eſt, qui temeritati hu-

a Aug. in ſent. apud Proſp. b Aug. in pſal. 32.

humanæ ingemiſcens : Non eſt, aiebat, vllius artis aut ſcientiæ diſcipulus tam rudis & miſer, qui tot magiſtros, doctores, criticos, cenſores patiatur, quot æterna Dei Prouidentia ac ſapientia, quæ iuſtificatur à filijs ſuis. *a* Verùm, vti Gregorius loquitur, ſapientes in ſuâ ſapientiâ, & aſtutiâ Dominus comprehendit, quando eius conſilijs humana facta etiam tunc congruè ſeruiunt, cùm reſiſtunt. *b* Multæ cogitationes in corde *viri*, Voluntas autem Domini permanebit. *c* Sic diuinum conſilium, dum deuitatur, impletur; ſic humana ſapientia, dum reluctatur, comprehenditur. *d* Et quamuis homo dum peccat, diuinæ Prouidentiæ legibus non pareat, hoc ipſum tamen non perpetrat ſine lege Prouidentiæ, à quâ vires accipit, quibus in ſuam perniciem abutitur, & ea ſinitur agere, quæ abſque permiſſu agere non poſſet: ita certis circumſcribitur limitibus, ne aliter aut amplius malè agat, quàm Deo viſum fuerit permittere. Pulcherrimè Auguſtinus: Non ſic, ait, conſtituta ſunt opera Domini, vt creatura in arbritrio libero conſtituta, creatoris ſuperet Voluntatem, etiamſi contra eius faciat Voluntatem. Non vult Deus, vt pecces, nam prohibet: tamen ſi peccaueris, non putes hominem feciſſe quod voluit, & Deo accidiſſe quod noluit. Sicut enim vult vt homo non peccet, ita vult peccanti parcere, vt reuertatur & viuat, ita vult poſtremo in peccato perſeuerantem punire, vt iuſtitiæ potentiam contumax non euadat. Ita quicquid elegeris. Omnipotenti non deerit, vnde ſuam de te compleat Voluntatem. *e* Sic omnia prorſus intra Prouidentiæ diuinæ ambitum concluſa ſunt, vt eam nihil vſpiam, nec latentiſsima quidem, ac ſubtiliſsima cogitatiuncula poſsit effugere.

Hanc Dei Prouidentiam agnouiſſe, eſt maximum gradum ad Fiduciam in Deum feciſſe. Cùm enim diuina Prouidentia ſic paſcat auiculas, vt ſua illis alimenta, cubilia, tegumenta diſpertiat; ſic veſtiat floſculos, vt ſuos illis odores, elegantias, colores diſtribuat, quomodo filiorum obliuiſci poſsit, quibus ius regni dedit? Cùm ergo Deus maximam ſuorum, & peruigilem curam gerat, & nihil ſine ipſius nutu & Prouidentiæ conſilio fiat, nõ eſt quòd quidquam timeamus vel hominum potentiam, vel dæmonum terriculamenta, vel beſtiarum ſæuitiam, vel quicquid vterque orbis terribilium minatur. Si Deus pro nobis quis contra nos? Nec vnicus è noſtris pilus lædetur, Deo non volente. Neque ille nobis quidquam ab

vllo

a Matth.c.11.v.19. b Greg.l.6.mor.c.12.fusè & eleganter.
c Prou.c.19.v.11. d Greg.ibid. e Aug.in pſal.110.

vllo irrogari ſinet, quod non cedat in grande bonum, modò ipſi
nobis non deſimus, & quaſcunque demum illatas iniurias quo par
eſt animo excipiamus. Hac in Deum Fiduciâ imbutus Dauid: In
te, inquit, curram accinctus, & in Deo meo tranſiliam murum. a
Eſt aliquid tam potentem & ætate iam fractum regem currere, lon-
gè plus eſt, indutum armis currere; vix credi poteſt eundem re-
gem tanti eſſe animi, vt armis indutus velit etiam murũ tranſilire.
Nimirum has vires ſuggerit Fiducia. Ita ſanctus Ignatius veriſsimè:
Neſcitis, inquit, quantas vires habeat magna in Deum Fiducia.
Adeóque in hoc præcipuè noſtra elaborare debet meditatio vt hu-
ius in Deum fiduciæ quàm altiſsimas radices agamus. Eſtque no-
bis eò vſque enitendum, vt pro re quacunque natâ, mox ad iſtud
diuinæ prouidentiæ aſylum, ceu munitiſsimam arcem, confugia-
mus ingenti cum fiduciâ. Eâ de cauſsâ Bernardus omnibus viri-
bus ad hanc fiduciam vnumquemque noſtrûm excitans: Crede er-
go te Deo, inquit, committe te ei, iacta in eum cogitatum tuum,
& ipſe te enutriet, vt fiducialiter & fideliter dicas: Dominus ſol-
citus eſt mei. Neque enim hoc ſapiunt homines amantes ſeipſos,
curam carnis perficientes deſiderijs, ſurdi ad vocem dicentis:
Omnem ſollicitudinem veſtram proijcientes in eum, ipſi enim
cura eſt de vobis. Nam ſibi quidem ipſi fidere, non fidei ſed per-
fidiæ eſt. c Deo in omnibus fidere hoc virtutis eſt, & ita quidem
fidere, vt nec ſcire quidem cupiamus, quid de nobis ſtatuerit
Deus. Quemadmodum opulentus Dominus ita domum ſuam
fideli œconomo committit, vt ipſe quid ſupellectilis domi habe-
at iucundè ignoret, illud ſecum reputans, pauperis eſſe numerare pe-
cus. Hoc in Ægypto Ioſephus de hero ſuo: Ecce Dominus meus,
inquit, omnibus mihi traditis, ignorat quid habeat in domo ſua.
Hoc ſingularis in Ioſephum fidentiæ argumentum erat. Ita pror-
ſus, magnam is in Deum gerit fiduciam, qui piè ſimul & eruditè
neſcire cupit, quid circa vitæ mortíſque ſuæ periodos decreuerit
Deus, illud aſsiduè verſans animo, Deum & ſapientiſsimum gu-
bernatorem, & potentiſsimum regem, & optimum patrem eſ-
ſe, qui & prouidentiſsimè norit, & efficaciſsimè poſsit, & aman-
tiſsimè velit, cùm vera bona ſuppeditare, tum vera mala auerte-
re. Proinde huic vni & ſapientiſsimo gubernatori, & potentiſ-
ſimo regi, & optimo patri in omnibus ſine omni trepidatione
pleniſsimè

a 2.Reg.c.22 v.30. b Vide ſupra l.2.c.5. §.vlt.
c Bern.ſerm.3.in vig.Natiu.Dom. d Gen.c.39.v.8.

plenißimè fidendum eſſe. Ruat iam Orbis, & ridebit homo ſic fidens Deo.

Hæc illa ſunt adiumenta, quibus in ipſa diuinæ Voluntatis penetralia ſuauiter deducimur. Quiſquis diuinam Prouidentiam noſſe didicerit, eidem ſe committere nil dubitabit; qui autem hoc modo ſe Deo permiſerit, huic facillimum erit in diuinæ Voluntatis ius atque ditionem penitißimè concedere, animo ſic compoſito, vt ad vnam atque vnicam Dei Voluntatem in rebus omnibus collineet, nec tantùm non aliud iam velit, nolítue, quàm quod Deus vult, aut non vult, ſed etiamſi liceret ſibi à Dei voluntate diſſentire, nihilominus non aliud velle vnquam aut nolle cuperet, quàm quod Voluntati diuinæ placere ſciret.

Hoc eſt quod Catharina Senenſis rectißimè monet, vt qui ſeriò ſtudent virtuti, ſecretum DIVINAE VOLVNTATIS conclaue in ſuomet ſibi pectore ſtruant, hîc ſeſe concludant, in eo perpetuò habitent, nec inde vnquam vel curioſiorem oculum, vel liberiorem manum, vel pedem petulantiorem proferant, ſed ſicut apis in alueari ſuo, aut in ſuo monili adhæreſcit gemma, ſic illi in diuinâ Voluntate perſiſtant conſtantißimè. Virtutum omnium complexum breuî obtinet, qui ex animo totum ſe Voluntati diuinæ deuouet.

Ad Antiochum regem miſſus eſt à ſenatu Romano Caius Popilius legatus cum his mandatis, [a] vt rex Antiochus ſe bello, quo Ptolemæum laceſſebat, abſtineret. Rex mirâ humanitate virum complexus, amicißimo vultu dextram ei porexit; at ſuam inuicem porrigere noluit Popilius, & fronte ad maieſtatem compoſitâ: Seponamus, inquit, priuatam amicitiam; publica iam curanda ſunt, & vnà ſenatusconſultum protulit, quo iubebatur rex aut Ægyptum non inceſſere, aut bellum habere cum populo Romano. Tabellas ab ſenatu miſſas vt legit Antiochus, dixit ſe cum amicis collocuturum. Cui Popilius: Moram, inquit, negotium non fert; tollenda eſt omnis cunctatio. Atque ſimul virgâ, quam manu gerebat, pauimentum denotauit, & in eo circulum deſcribens: Prius, inquit, quàm hoc circulo excedas, da reſponſum quod ſenatui referam. Non legatum locutum, ſed ipſam curiam ante oculos poſitam crederes. Continuò enim rex affirmauit fore, ne amplius de ſe Ptolemæus quereretur. Ac tum demum Popilius manum tanquam ſocij apprehendit: ſic eodem momento Syriæ regem terruit,

[a] Liu.l.45.poſt init. Valer. Max.l.6.c.4.

ruit, Ægypti protexit. Idem pænè nobis quod Antiocho contingit; cum Deo amici eſſe volumus, ſed in Dei Voluntatem tranſire non lubet. Ergo filius in Orbem legatus à Patre miſſus, diuinæ Voluntatis circulum circa nos deſignans: Non omnis, inquit, qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum, ſed qui facit Voluntatem Patris. a En, mi homo, in hoc circulo concluſus es, nec prius egredieris quàm dixeris, num in arbitratum Dei dedere te velis, an tuis placitis viuere. Si tibi pax cordi ſit, ſi nolis eſſe hoſtis Numinis, ſi impium cum Deo bellum oderis, illicò reſponſum dabis. Ah, mi bone Chriſtiane, quid tergiuerſaris, quid deliberas, quid cunctaris? moram odit hoc negotium. Si ſapis, regem illum imitaris, & paratiſsimè reſpondes: Mi Deus, ſanctiſsimæ Voluntati tuæ me totum perfectiſsimè trado, & adſtringo, paratus omnia & agere, & pati, viuere, mori, prout tu volueris. In quibuſcunque vel grauiſsimis etiam ærumnis ſummo mihi ſolatio erit rectiſsima Voluntas tua. Hanc ego mihi nunc vnam vnicam & viuendi & moriendi regulam ſtatuo; Fiat Voluntas Domini, fiat, fiat. Varijs omnia procellis diſturbenter, furant arma mutuis concurſibus, claſſes claſsibus frangantur, fora litibus diu perpetuos ſtrepant, omnia negotioſis conatibus tumultuentur, hoc ego mihi negotij ſumo, vt ad vnam atque vnicam Dei Voluntatem me totum componam. Iámque illud intimo pectore amplector ſanctiſsimum oraculum: Mundus tranſit & concupiſcentia eius: qui autem facit Voluntatem Dei, manet in ÆTERNVM. b

a Matth. c. 7. v. 21. b 1. Ioan. c. 2. v. 17.

F I N I S.

Laus Deo, B.ma virgini Mariæ, & omnibus SS. Angelis.

INDEX RERVM NOTATV Digniorum

E

Septem libris confectus, quorum hæc ſunt nomina, & hic inter illos ordo.

ÆTERNITAS
ZODIACVS
HOROLOGIVM
NICETAS
TRISMEGISTVS
AMVSSIS
HELIOTROPIVM

In

HOC RERVM INDICE NVMERVS paginam deſignat.

A

Aaronis ſummi ſacerdotis veſtis, quàm & cur tam pulchra. 683.
Abſalonis Humanitas mala ob Intentionem deprauatam. 710.
Abſtinentiæ exempla. 394. 539. & ſeq.
Actiones bonæ ex animo faciendæ ſunt, vt diuinæ voluntati obtemperetur. 933. Actiones omnes quomodo incipiendæ. 831.
Admonitiones & Inſpirationes diuinæ. 1005. Admonitio ad Aulicos. 861. Admonitiones pro Religioſis ad bonam Intentionem. 860. Admonitio ad omnis ordinis homines. 867.
Adulteris oculi eruendi. 308.
Aduerſa noſtra ad tempus. 27. Quâ fronte excipienda. 1018. 1063. Non ſolùm ab Inimicis, ſed etiam Amicis expectanda. 1049.
Ærumnas non fugere, ſed petere, ſignum eſt magnæ in diuinam voluntatem deuotionis. 949.
Æternitas quid. 6. Eſt timenda. 77. Eam deſcribit Boëthius, 1. D. Auguſtinus aliter. 1. Æternitatis ſymbolum Ægyptijs annulus. 1. Priſcis ſphæra, ſolla. 2. Sol & Luna. 2. Baſiliſcus. 3. Asbeſtos lapis, & linum Asbeſtinum. 8. Salamandra. 9. Æternitas in Monetâ Fauſtinæ Imperatricis. 2. Æternitas declaratur dicto Tiberij. 13. Eius per imaginem deſcriptio. 4. Quanti eam fecerit Thomas Morus. 61. Eius cauſſa quid perferendum. 95. 171. Eius cura inter homines exigua. 73. 76. 471. Eam cogitare quid conferat. 35. 79. 171. Illius perpetuò memor Io. Godefridus Epiſcopus. 428. Æterna vita qualis. 89. Quomodo emendanda. 90. Æternitas Inferni, quæ & verſu deſcribitur.

deſcribitur.

deſcribitur. 423. Illa nec mors nec vita dicenda, quia vtrâque peior. 428.

Ætas hominũ quid & quanta. 53.

Affectus malos tollendos demonſtratur ſimilitudine. 166. 168. Iidẽ ſimilitudine alia declarantur. 165. 169. Affectus inordinatus in rem paruam damnatus. 763.

Afræ aues ſumus. 598.

Alexander Macedo, quomodo medicum cum paratâ potione venientem exceperit. 111.

AMA: omnis lex. 281. Amici primæ admiſſionis; ſecundæ ac tertiæ apud priſcos: ita etiam apud Deum. 481. Amoris in Deum actus XIII. 106. 107. Amor filialis & ſeruilis mulieris ignem & aquã ferentis reſponſo explicatur. 733. Amor ſui quomodo ſe curet. 796. Quomodo in operibus noſtris cognoſcatur. 792. Amor ſui rectæ Intentionis inimicus 626. Quomodo Intentionem vitiet. 795. 858.

Amphitheatri Romani capacitas. 17.

Angeli cur præ ceteris beatorum ordinibus ſummè venerandi, nouem cauſſæ. 221. Angelorum chori, quales & quomodo ad illos perueniendum. 225. Eorum amor & iuſta ira in nos, è ſacris paginis. 226. 227. 228. 229 230. 231. Amoris exempla. 268. Eorum numerus nouum mundũ conſtitueret. 232. Indiuiduorũ omnium numerũ excedit. 233. Exercitus conſtituunt Angeli. 233. Legiones XII. Angelorum quis numerus. ibid. Angeli nos vt fratres habent. 251. Eorum cura quando maximè neceſſaria. 254. Eorum officia probantur ex libro & hiſtoria Tobiæ. 249. & ſeq. Eorum veſtes, habitus, forma, aſſumptum ſchema. 235. Cur excalceati. 241. Illis non licere niſi candidâ veſte vti putauit Seuerus Antiochenus. 240. Eorum Laudes & Auxilia. 532. Inſeruiunt Philippo Nerio. 570. Angelis ſimiles facit noſtræ voluntatis cum diuinâ conformatio. 935. Angeli magis gaudent diuinam voluntatẽ adimpleri, quàm de ſuâ gloriâ. 943. Angeli quos ad Lateranũ Conſtantinus magnus ſtatuit. 241. Angelus cur dici poſſit perfectus homo, & homo perfectus Angelus. 231. Angelus cuſtos Iuliani Apoſtatæ diſcedere viſus eſt. 270. Angelica radix, Caſtitatis ſymbolum. 243.

Animus horizon eſt Æternitatis & temporis. 1. Animi commendatio. 205. Animus quid antiquis philoſophis. 574. Animus benè cultus ſolum hominis bonum proprium. 575. Animus noſter ad dinina vt ſtatuæ argillaceæ Promethei. 576. Inter animum, Corpus, & peluim Amaſis comparatio. 573. Animi iniqua ſeruitus erga corpus docetur Apologo duorum fratrum. 586. Animus remiſſus ſeu tepidus. 809. 867.

Annus Platonicus. 79.

Apologus de lupo & Opilione docet vitia eſſe omnino necanda. 499. Apologus de Lunâ & eius Matre declarat hominum mutabilitatem. 662. Vide Fabula.

Appetitus gloriæ cur homini à Deo ſit inditus. 778.

Aqua

Aqua offertur in munus Artaxerxi. 667.
Aquilæ pullos exploranti Intentio comparatur. 670.
Aram collapſam Angelis quis extruat. 277. Ara diaboli qualis. 306.
Ardua pro Dei honore aggredi; eſt ſignum conformatæ cum Deo voluntatis. 955.
Ars virtutem dat, non natura. 456. qualis illa ars. 453.
Aſbeſtos lapis mirandæ virtutis. 8.
Aſinarum lac ad candorem & teneritudinem faciei. 613.
Aſtra ſumus, ſed errantia. 505.
Athenienſes ſumus, optimè decernimus; peſſimè exequimur. 156. 660.
Attendere ſibi. 872.
Auaritiæ & lucri cauſſa vani mortalium labores. 527.
Audacia curſoris veredarij. 413.
Auditor concionum Herodes qualis. 131.
AVE MARIA &c. vnicum quid profecerit. 566.
Auerti à Deo per peccatum quid ſit. 606.
Aues concolores ſimul volãt. 525.
Aulam fugit canis, & ictus ſemel pænè plùs ſuo domino ſapit. 660. Aulicorum in comparandâ Principum gratiâ vanum ſtudium. 629. Eorundem vitia & miſeriæ. 862.
Aurium ſenſus cum alijs cuſtodiendus. 391.
Auſpicium dici à rectâ Intentione ſumendum. 828.
Auſteritas vitæ ſanctorum. 360. vide Rigor & Ieiunium.

B.

Balneum Hetruſci pretioſiſſimum. 17. Balneum Poppææ è lacte 500. aſinarum. 613.
Baſiliſcus qualis beſtia. 3.
Beatitudines octo per obſequia Angelorum in Chriſtum oſtenduntur 255. & ſeqq. Beatos putabat Plinius ſecundus, eos qui aut facerent ſcribenda, aut ſcriberent legenda, beatiſſimos qui vtrumque. 15. Beatitudo in terris eſt Conformitas humanæ voluntatis cum diuinâ 989. Beatis quantum ſit gaudium, ſi videant à nobis diuinam voluntatem impleri. 943.
Bellandum olim Athenienſibus cùm fuiſſet ſtrenuè, illi turres & mœnia dealbarunt. 612. Bellum non terret Archimedem. 62.
S. Benedicti Victoria contra Cupidinem in ſpinis. 338. & ſeqq.
Bona Voluntas nato Chriſto ab Angelis dilaudata. 748. 749. Eſt gaudium Angelorum. ibid. Eſt vera quies & vera pax. 752. Quomodo illam Deus ad ſe trahat. 999. Omnem dolorem mitigat. 1028. Bonę voluntatis homines Chriſto ſimiles dicti 991.
Bonis hominum propoſitis quàm inſidietur diabolus. 760.

C.

Cadauera Regum Indorum ſiccabantur igne & ornabantur. 611.
Cæca & fatua Senecæ famula Harpaſte ſymbolum eorum qui næuos ſuos ignorant; in alijs vident. 479. Item oculi Lamiarum. 494. Foris argus domi talpa.

Cælibatus longæuos facit. 327. *& ſeqq.*
Calicem aureum quis offerat Angelis. 277.
Calceorum varietas & luxus ſtupendus. 593. *& ſeqq.* Exemplũ Heliogabali, 662. Vide Prodigalitas.
Caligarum variæ formæ. 598.
Cantus cæleſtis. 244.
Capillum fucanti nihil credendum probat Philippus Macedo. 634. Vide, Crinis.
Capite tecto Mugii, Lampreta, Perdix ſe non videri putant. 403.
Carcer Meſſeniorum *Theſaurus.* 83. Carcer Actiolini Patauinorum Tyranni. *ibid.* Carcer Perſarum *Lethe* ſeu *Obliuio.* 84. *Cari* Imp. factum nobile. 616.
Caro per Iahelis ſæuitiem ſignificatur. 354. Quomodo ea mulctanda ſit, Agaſo Athenienſis docet. 355. Idem docent Remiges. 356. Idem & exemplum Dominici Loricati. 357. Carnis pœnæ apud inferos delictis reſpondentes per partium enumerationem. 422. Carnis blanditijs captum hominem ſignificat Europa cum ſuo tauro. 581. Vide Corpus.
Caſtitas quanta Virtus. 439. Caſtitatem vouendi modus. 833. Comparatur vitro Veneto. 373. Eius iactura quanta. 200. Caſtitas Xenocratis, Scipionis, Alexandri Macedonis, Spurinæ, Democlis. 294. 310. Periclis ib. Caſtitas inter Leones tuta. 227. 383. Etiam in Lupanari. 275. Amica Angelis. 231. Quanto ſtet labore, patet ex hiſtoriâ Io Godefridi Epiſcopi. 361. Caſtitas Angelorum. 267. Caſtitatis in adoleſcente Ingolſtadiano mi[rabile] exemplum. 306.
Cenodoxia ingenioſè triumphat[ur.] 778. Eius ſtudioſi contemnũtu[r.] 771. Quàm vana, periculoſa &[c.] 769. Quomodo ſe inſinuet. 77[.]
Ceram qui offerant Angelis. 276.
Ceruus in alieno ſtabulo ſe prod[it.] 411. Ceruus ſagittâ confix[us] quomodo ſe ſanet. 65.
Ceruical Equitis Rom. qui duce[n]ties HS. debebat, emit Imp. A[u]guſtus, quòd illi tantus debi[tor] ſecurè indormire potuerit. 49[.]
Charitatis lex. 207. Charitatis [a]ctus nobiliſsimus noſtræ V[o]luntatis cum diuinâ conform[a]tio. 892.
Choreæ quid ſint; quid efficia[nt.] 382.
Chori Angelorum quales; & qu[o]modo ad illos perueniendu[m.] 224.
Chriſtiani nomen quantæ ef[fi]caciæ. 976. Chriſtiani quida[m] manè pſalterium, meridie co[n]uiuium, veſpere conuiciũ. 50[.]
Cibus Angelorum, cibus hom[i]num, 262.
Cilicij origo & antiquitas. 359. [E]ius vſus in priſcâ & nouâ le[ge] ab exemplis probatur. 358. [In] cilicio munditiem quærere, [ſu]peruacaneum B. Hilarioni [vi]ſum. 630.
Cingulum Caſtitatis, quanti B. Hi[e]ronymo. 243. 283.
Cogitatio Moroſa inferos meret[ur.] 331.
Collari lauando & plicando exp[en]ſi quinquaginta Philippei. 59[.]
Colorem ſibi ſuiſque veſtibus fi[n]gentes Deum negligentiæ ar[]guunt. 598. 604.

Columba

Columba mutuæ fidelitatis ſymbolum fuit. 685.

Communioni ſacræ opportuniſſimum conſilium. 547.

Comparatio inter pœnam noſtram quàm adeò horremus, & æternam quam non timemus. 25. 75. 78. Comparatio nulla inter guttas maris, & æternas lacrimas. 35. 77. 78.

Conciones cur ſine fructu plerunque audiãtur. 625. Concionator aulicus Ioannes Baptiſta. 132. Eius auditor rex Herodes. ibid.

Concordia humanæ Voluntatis cũ diuinâ vnde oriatur. 1112.

Conditiones requiſitæ ad vniendam ſuam voluntatem cum diuinâ. 925. Conditiones vt Deo illa vnio & conſpiratio grata ſit. 974. Conditiones ad opus meritorium requiſitæ. 852.

Confeſſio peccatorũ ſine emendatione quid. 187. Confeſſio rara vix erit integra. 371. Eius vſus rariſſimus & frigidiſſimus ſuperiori ſæculo. 375. Confeſſionis frequentis cauſſæ nouẽ. 372, *& ſeq.* Suadetur ſimilitudine. 376. Confidentiũ exempla inſignia. 374. Confeſſio indicitur à Io. Chryſoſtomo ob ſęuitiem Leonis. 376.

Conformitas cum diuinâ Voluntate demonſtratur exemplo. 162. Illius æſtimatio apud Deum. 161. Miraculis approbata. 962. Conformitas noſtræ Voluntatis cum diuinâ quæ ſit, & quæ eius felicitas. 924. 961. Triſtes ſolatur. 997. Quæ illam impediant, & quę ad illam maximè faciant. ibid.

Conſcientia bona quid ſit: quid ſit mala. 513. 516. Conſciẽtia comparatur Teſtudini. 481. Domuĩ & ſentinæ. 465. Arbori ac viti. 465. Conſcientiam ſuam non decipit, qui fallit alienam. 492. Conſcientia damnatorum quæ dictet. 419.

Conſilia bona tunc bona ſunt, cum fiunt. 549. Conſilio prudentum vtendum. 1051. Conſiliarii boni qui ſint declarat rex Alphonſus. 354.

Conſtantiæ figura boues trahentes arcã Dei. 507. Eius merces notatur per poma in orâ veſtimẽti Aaronis. 510. Conſtantiæ exempla. 502. Conſtantia Platonis & Ariſtippi. ibid. Conſtantia virilis in Matre Symphoriani. 98. de Conſtantiâ. 508. Conſtantia hominis Iuſti. 96.

Conſuetudo mala. 1024. 1025.

Contemptus & Ignominia generoſè perferenda. 998. Contemptus potius quærendus, quàm Laus. 777.

Continentia quantum proſit corpori. 326. Vitam plurimis longiſſimam producit. 328. Vide, Cælibatus. Caſtitas.

Contritio vera quid. 186. Quales actus contineat. ſeq.

Contumacia. 1024.

Conuerſio Dauidis ad Deum. 30. Guerrici. 41. Conuerſi è ſacris ſententijs. 550. & ſeqq. Exempla memoranda. 551. 553. 554.

Conuiuiorum circulus inter filios Iob. 45.

Cor rectum quale ſit. 898. 1007. 1009. 1012. 1013. pag. ſeq. Cor hominis prauum & inſcrutabile. 1008.

Corpus humanum quid. 341. Corpus

pus ornatum ſimile feretro. 647. Domui ruinam minitanti, 651. Inter Corpus, Animam, ac peluim Amaſis comparatio, 573. Corpus humanum eſt ſepulchrum. 577. Eſt Tartarum, ibid. Eſt crocodilus. 579. Corpus colit, qui affligit. 582. Corporis in animum iniuſtum dominium docet apologus de duobus fratribus. 538. Corporis membra quomodo tractanda, docet Pachomius. 588. Corporis humani imago pomum Gomorrhæum. 611. Idolum Capitolij. 612.

Crania, Caluæ, mortuorum oſſa Godefridum Epiſcopum æternitatis admonent. 428. Vide, Serpens.

Cras dilatio vaniſſima. 61. 75. 194.

Creata omnia Deo obediunt præter hominem. 1007. Creatis rebus non fidendum, ſed Deo. 1012.

Crines Criniti vitiosè. 600. 654.

Cruces fruſtra tolerantur defectu bonæ Intentionis. 745. Crux quare in ſerto Angelorum. 241.

Cultum corporis, neglectum animi pulchrè explicat Apologus Heri & famuli. 584. Cultus corporis Auguſto Cæſari ſuperbiæ vexillum, Luxuriæ nidus. 590. Eius effectus. 634. & ſeqq. Non cultu corporis, ſed virtute conſtat maieſtas imperatoria. 616. Vide, Corpus. Veſtis. Prodigalitas.

Cupidinem fugere, eſt vincere. 342. Cupidinem apicula pupugit, 341.

Cura Angelorum quando maximè neceſſaria. 254. Cura corporis quanta vbique. 585. & ſeqq.

Cuſtodes corporis ſint oculi, non proditores. 509. Cuſtodia corporis Regum Lacedæmonum, & Regum Macedonum. 232.

Cygnus in vitâ gemens, in morte cantans nobis documento eſt. 107.

D.

Dæmonibus quomodo Deus vtatur ad puniendos ſeu vexandos homines. 897. Illorum tentationes in articulo mortis ſuperatæ. 817. Dæmones non ſunt timendi. 1040. Dæmonis in perdendis hominibus ſtudium. 761. Quàm curet Dæmon vt bona faciamus malâ Intentione. 714.

Damnati in Inferno vt haleces in dolio, vt lateres in fornace calcariâ, vt mactatæ oues in macello. 114. Eorũ ſermones qui. 104. 429. Eorum æſtimatio de mundo. 178. Damnantur quot horis plurimi. 202. Damnantur centum, è quibus nonaginta nouem damnat libido. 331.

Damnum fluxæ rei quanti fiat præ damno vitæ æternæ. 471. Damnũ temporis cum damno æternitatis collatum, lucrum eſt. 51.

Darius acinacem habuit, cuius vagina ex gemmâ fuit. 669.

Defectus noſtri gradus. 169.

Delitiæ noſtræ, heu quàm breues & fluxæ. 27.

Deliberatio Ioſaphati de coniugio. 364.

Deprehenſum te memento, horum verborum vis explicatur. 400.

Deſperatio apud inferos. 421.

Deus quid ſit, neſcit reſpondere Simonides Hieroni Regi Siculo. 1. Deus quid ſit neſcit Plato; ſcit quid non ſit. 1. Deus quid fuerit Mercurio Triſmegiſto, quid Perſis, quid Turcis. 1. Deo gratias Cypriani martyris. 108. Deus meus & omnia dictum S. Franciſci. 119. 201. Dei præſentia. 228. 278. Deum qui doceant quærere, qui adorare, quis inuenire. 247. Deo tribuenda quæ nobis aduerſa accidunt, non alijs. 968. Ille etiam damnatorum curam habet. 959.

Diana cur Virgo pingatur. 387.

Diem hunc perdidi Amici; dictum Titi Imp. 490. Diem auſpicabantur ad ſolis occaſum Ægyptij. 571.

Differendo nihil Alexander Magnus victor fuit. 282.

Diffidentia ſui. 951. Diffidentiæ circa diuinam prouidentiã reprehenſio. 1080. 1098. Diffidentia Moyſis quomodo punita. 1106.

Dignitatem operum noſtrorum Deus ſibi vult reſeruari, vtilitatem verò, nobis. 768.

Dilectio inimicorum in Stephano, Paulo, Dauide quid mereatur ab exemplo Chriſti. 144. pluribus argumentis ſuadetur. 145. vſque ad 155.

Diogenis Cynici ſtudium ad placendum hominibus. 717.

Diſciplina Regum Pipinus. 373.

Diſcipulus Alcibiades Ludimagiſtro Homerum non habenti colaphum rependit. 354.

Diues non diues. 121. Diuitias decies centenorum millium philippeorum ornatu mediocri geſtabat Lollia. 613.

Doctrina Chriſtiana (vt vocant) concio, quanti ſit. 131.

Dolor noſter ad Deum Pædagogus eſt. 185. Ille dolet verè qui ſine teſte dolet. 486. 228. Noſter dolor cum Inferorum doloribus comparatus ludus & iocus eſt. 418.

Dormire potuiſſe equitem Rom. qui ducenties HS. æris alieni conſumpſit, mirabatur Auguſtus, ſed multò magis mirandũ eum, qui peccato lethali obſtrictus eſt, dormire poſſe. 492.

Duo mala robuſtiora ſunt vno bono. 685.

Duplicem perſonam ſuſtinent qui nos lædunt: vnam quâ nobis malè volunt; alteram quâ diuinæ Iuſtitiæ nos punientis Inſtrumentum ſunt. 902.

E.

Effigies ſepulti per aliquot dies cadaueris. 656.

Electio diuina circa varios homines, cur iam mirabilis. 1093.

Eleemoſyna Magdalenæ non grandis, æternam memoriam meretur. 22. Eleemoſynæ largitio qualis ars. 134. Quid conferat extremo die. 136. Quid timere ſoleant eleemoſynam parciùs dantes. 135. ad dandam eleemoſynam admonitio. 138.

Emendatio vitæ. 228.

Epilogus de rectâ Intentione. 871. Epilogus Heliotropij. 1121.

Epulonem Euangelicum damnant veſtes. 605. Eius Epitaphiũ. 84.

Eremicolarum veterum quorundam vitæ. 1079. Eremitarum duorum illuſtre exemplum de amando Deo amore filiali. 707.

Error cum rectâ Intenione non poteſt conſiſtere. 869.
Eucharistiæ SS. Effectus. 115. Crebra Iteratio. 116. Eius neglectus variè ſuadetur à diabolo. 113. Excuſatio plurium frigida. ibid.
Euentus in pio conatu admirabilis. 486.
Europa cū ſuo tauro notat hominē carnis blanditijs captū. 581.
Examen Conſcientiæ. 120. ſuadetur ab exemplo. 466. Indorum Gymnoſophiſtarum mos circa illud. 454. S. Bernardi modus. 472. Eius auctor primus Phocylides. 455. Examen Pythagoræ: & aliorum. 455. ſeqq. Senecæ. 456. Eius commoda & vtilitates ſex. 458. Illud frequentant Monachi apud Climacum, qui etiam cogitationes libellis à cingulo pendulis notârunt. 462. Singulis horis ſe examinauit S. Ignatius Loiola: Franciſcus Borgias: de die ſæpius S. Franciſcus Xauerius. 463. Examen Conſcientiæ niſi moueat, fruſtra erunt Eccleſiaſtes, Confeſſarius, Præceptor. 464. Quem illa ligat, etſi iudex ſoluat, ligatus eſt. 465. Quid Dauid de illo ſenſerit. 467. Fuit etiam in Cenâ Domini examen conſcientiæ. 468. Eiuſdem faciendi aliquot modi. 470. Integrè hoc faciendum. 470. Accuratè. ibid. Dolenter. 471 Conſtanter. 473. Accommodatâ Medelâ. 474. Quo emendationis propoſito faciendum, exemplis etiam docetur. 485. Eius modum docet Nathan. 477. Quomodo tepidè fiat. 512. Cur crebrò faciendum 517. Monſtratur exemplo Ruth. & Ephrateorum. 517. & 518.
Excuſationes ob examen conſcientię: Defectus temporis. 487. Somnus. 489. Vellem modò poſſem: diluuntur ordine. 491.
Exempla eorum qui gratiâ Dei exciderunt; & qui eam aſſecuti ſunt, & de modo aſſequendi. 152. Exempla conformatæ voluntatis cū diuinâ. 1116. 1118.
Exiſtimatio de Æternitate Myrogenis, Tullij, S. Franciſci Aſſiſiatis. 28.

F.

Fabula Cereris & Triptolemi, applicatur curæ animi non corporis. 572. 575. Fabula, Pietas & Thetis conferuntur. ibid. Vide Apologus.
Facere quod in ſe eſt, reliqua diuinæ Prouidentiæ committere, ſumma eſt ſecuritas. 965.
Faciem quædam feminæ vnxerunt excrementis Crocodili. 612.
Fames Inferorum. 415.
Familiaritas cum Deo. 219.
Feſtinandum eſt, ſed lentè. 840.
Ficus arefacta Auditoris verbi Dei ſymbolum. 128.
Fidere ſibi quantum malum. 1099. & ſeqq. Fidelis ſeruus. 720.
Fidens Deo, à Deo non deſeritur, niſi Deum prior ipſe deſerat. 1037. Fiducia in Deum quanti momenti ſit. 198. 951. 1036. 1037. Nititur cognitione diuinæ prouidentiæ. 1066. & 1082. Eſt fortior omni milite. 1037. 1054. 1057. 1059. Fiduciæ in Deum erigendæ cauſſæ aliquot. 1039. Illa maximè in oratione neceſſaria. 1043. Fiducia perſeuerans. Ibid. In quo conſiſtat. 1077. Fiducia vera annexam ſibi habet reſignationem

Volunta-

Voluntatis. 1044. In aduerſis elucet. 1046. 1056. 1059. Eius exemplum in Abrahamo. 1053. In Ezechiâ Fiducia prodigioſa. 1055. Non fallit. 1061. Vitæ tranquillitatem affert. 1062. Immunitatem à vitijs. 1064. Eſt in aduerſis robur. 1063. Fiducia in Deum cum perſeuerantiâ. 939. 957. Fiducia in homine poſita, quomodo punita ſit. 1055.

Fieri in omnibus Dei voluntatem, quàm aſſiduè petendum. 996.

Filius cæli Angelus; filius iræ homo. 257. Filios ſuos quomodo Deus flagellet, & flagellum in ignem conijciat. 895. Filios degeneres quomodo puniat. 1007.

Finis bonus requirit bonum medium. 701.

Flammæ fornacis Babyloniæ quid ſignificent. 5. Quid ſint Innocentibus. 226.

Fletus & Stridor dentium quis ſit apud inferos, explicatur. 414.

Floſculum quantumuis exiguum non decerpere ex bonâ Intentione, quanti ſit apud Deum. 767.

Fœtor inferni. 416.

Fons Idumææ ter in anno colorem mutat. 660.

Forma Angeli; forma hominis. 260. Forma virginea gladiolus aureus eſt, effodiendis oculis. 308. Forma etiam muta eloquentiſſima eſt oratio, patet id ex hiſtoriâ Ioſaphati. 366. & ſeqq.

Fortitudo Angeli; fortitudo hominis. 261. Fortitudo S. Benedicti comparata cum fortitudine Romanorum. 340.

Fortunati Tudertini Pontificis manibus pulſus dæmon peregrini ſpeciem aſſumit. 714.

Fortuna nihil, omnia Dei nutu & voluntate, excluſo peccato, contingunt. 892. 937. 1069. & ſeqq. 1091.

Fratres ſuos nos habent Angeli. 251.

Frugalitas Victûs & Veſtitûs Cari Imp. 616.

Fugere Cupidinẽ, eſt vincere. 342.

Fures veſtium ſplendidarum non puniuntur etiam ſæuiſſimo Tyranno. 619.

G.

Gabriel & Aſmodæus non bene conueniunt in vno cubiculo, nedum in vno pectore. 264.

Gaudium viatoris exulis vanum. 70. Gaudium verum vbi ſit. 969. & toto cap.

Gazophylacium Dei. 1082.

Gedeonis eiúſque militum exemplo ſolius Dei gloria in Intentionibus quærenda. 719.

Generoſum Stilponis dictum. 119.

S. Gertrudis ſingulare ſtudium, Maior Dei gloria. 695.

Gloriam ab homine captare abſurdum. 786. Qui illam maximè fugiunt, maximè aſſequuntur. 771. Gloriari in re malâ quantum ſit malum. 773. Gloriari alieno eſt, de proprijs gloriari. 772. Gloriari ſolo Deo oportet. 774. Gloria vana, & omnia huc ſpectantia. 767. vſque ad 792.

Gradus noſtri defectûs Antiochi Epiphanis exemplo. 159.

Gratias Deo agere de re etiã paruâ, quàm magnũ ſit. 779. Hoc agere, eſt regula cognoſcendæ diuinæ voluntatis. 912. Gratiæ Deo

etiam pro calamitatibus & malo agendæ. 1050.

Gratitudo in Angelos. 274. & ſeqq. Gratiæ Deo agendæ. 477 & ſeq.

Gula quantum vitium, eiúſque effectus. 297. & ſeqq. Gula quid Ambroſio. 380.

Guſtatus ſenſus. 394.

H.

Hæreſis Origenis, & Anitorum circa Æternitatem. 65.

Heliotropij natura. 929. 992. 995.

Hieronymus tanquam Ciceronianus vapulat: quid Amadiſianis fiet? 303.

Hirundo quomodo medeatur cæcis pullis. 65.

Homo qualis. 264. Homo ſtatuæ ſimillimus ſententiâ Stilponis. 576. Homo cur dici poſſit imperfectus Angelus; Angelus imperfectus homo. 231.

Homo ſeu humanum corpus quot oſſa, & oſſicula habeat. 1072. Hominum laudes & contemptus negligendi. 718. Hominibus ſolùm placere velle quàm malum ſit. 686.

Honeſtum ei vile eſt, cui Corpus nimis carum eſt. 381. Honor quotidianis obſequijs exhibendus Angelis. 280.

Horas has poteras non perdere, dicebat Plinius Maior Nepoti. 390. Horarum omnium Leno, obſcænus ſcriptor. 301. Horis ſingulis benedicendus Deus, & renouanda Intentio. 828.

Horologij gnomoni comparata Dei prouidentia. 1108. Horologium ſicut furem prodidit, ita nos Conſcientia. 412.

Hortum colens & mores negligens diſcipulus Socratis à Magiſtro ſuo audit: Ne hortum habeas cultiorem quàm animum. 574.

Hoſpitium qui Deo negat, hoſpitem ſe exhibet diabolo. 226.

Humani reſpectus hoſtes rectæ Intentionis maximi. 627. Humanos oculos non curare ſignum bonæ Intentionis. 849. Humana auxilia non ante diuina quærenda. 1111.

Humilitas quantum vbique proſit, & quàm tuta ſit. 778. Humilitas cuius genij & quid hominem doceat. 205. Quanti meritò facienda. 224.

I.

Ieiunium ſuis coloribus & effectibus probè deſcribitur. 378. 383. & ſequentib. Gignit ſapientiam Ieiunium. ibid. Ieiuni hominis ſputum fugat ſerpentes. 379. Ieiunij memorabile exemplum Eliſabethæ Luſitaniæ Reginæ. 531. Vide, Abſtinentia. Prohibet Libidinem Ieiunium: exemplo demonſtratur. 385.

Ignis inextinguibilis. 417. Quinam eò mittendi. ibid.

Ignominia ingentes pro Amore Chriſti & alienæ ſalutis deſiderio toleratæ. 999.

Imago Chriſti crucifixi in Curiâ Venetâ, & B. Virg. in aulâ ſcholarum

larum

rum Monachij. 304. Imago Pauli vbertim lacrimata eſt ob impendens exitium Andronico Imperatori. 44.

Immortales Darij milites. 22.

Immunitas à vitijs quomodo acquirenda. 1064.

Impatientia quid mereatur. 185.

Imperium noſtrorum affectuum & vitiorum oſtenditur dicto Matris Neronis: Occidat, dum imperet. 356.

Inconſtantia humanæ voluntatis. 44. Oſtenditur exemplo ſtudioſorum. 495. Aliorum. 504. 508. 565. 567.

Incontinentiæ deſcriptio. 754. Eius inuitamenta explicantur. 294. & ſeqq.

Incuria Archimedis. 62. Incuria humana monſtratur exemplo milui. 159.

Indifferentia Diuinæ voluntati conformis cur aſſumenda. 997. 1002. 1003. Indifferentia ad Paupertatem. 997. Ad contemptum & ignominiam. 998. Ad morbum. 1000. Ad mortem. 1001.

Indoctus homo quale ſit Animal, exemplo traditur. 639.

Indorum Gymnoſophiſtarum mos circa Examen conſcientiæ. 454.

Infernalis loci ac Societatis conditio. 420. Infernum euitat, qui ſæpe cogitat. 416.

Ingratitudo in omiſsione S. Communionis. 113.

Inimicis ignoſcere quanta virtus; 145. & 146. Illos tolerare, & amare debemus, 146. & ſequent.

Iniuriam Chriſto fieri in inuocatione ſanctorum refutatur. 526. Iniuriarum obliuio Illuſtribus exemplis declaratur. 148. Iniuriæ quomodo ferendæ. 920. 992. 1000. 1083.

Innocentia docetur ſententiâ è ſacris litteris. 502.

Inſania varia circa veſtitum. 596. 597. & ſeqq.

Intellectus Angeli qualis, qualis hominum. 258.

Intentio bona quid ſit. 670. Cur oculum Chriſtus vocet. ibid. Laborem reddit facilem. 672. Solum Deum attendit, reliqua negligit. 675. 840. Intentio rectiſſima quæ ſit. 673. Eius neceſſitas. 678. Si abſit, actiones humanæ communes cum brutis fiunt. 688. Opus Intentione carens, eſt beſtia ſine corde. 689. Intentio recta in quo potiſſimùm conſiſtat. 690. Alia actualis, alia virtualis. 691. Palladio Helenopoleos Epiſcopo cogitationes prauas adimit. 696. Eius praxis. 705. An rem malam poſſit bonam facere? 696. Eius gradus qui ſint. 702. Intentio bona eſt Midæ virgula. 705. Eius indicia. 719. Iudicat actus. 712. Facit opera indifferentia æternæ gloriæ meritoria. 853. Quanta eius vis. 735. 766. Intentio ſincera D. Ioſephi, Mariti D. Virg. in Chriſti obſequio. 749. Intentionis bonæ ſignum eſt vera indifferentia. 850. Eſt gemma pretioſiſſima. 753. Quàm inimica dæmonibus. 759.

Res

Res facilis eſt Intentionem bonam in omnibus habere. 793. Intentionem optimam quis in omnibus & quàm multiplicem habuerit.765. Illa non ſolùm opera, ſed etiam omiſſiones operum bonas reddit.767. Eâ multiplicatâ, multiplicantur etiam opera. 794. Rem paruam facit maximam. 796. 800.757. Facit vt dormire ſimul & precari poſſimus. 797. Quomodo & quoties in die multiplicanda 799. Eius ſeptem præcipuè emolumenta. 800. In illâ qui errat, errat in omnibus. 804. Intentio hòc purior eſt, quò minus aliquis ſeipſum quærit.807. Intentio indifferens quæ ſit & quæ nulla. 739. Intentio mala etiam excellentiſſima opera ita vitiat, vt nullius ſint meriti. 853. Intentio mala quàm multiplex. 624. Illam prodit operis publicatio. 715. Quid ſit Intentio mala.708. Intentionis prauæ in actionibus partim bonis, partim adiaphoris exempla illuſtria. 710. & ſeq.

Inuectiua in mortalium circa Intentiones ignauiam.880.

Inuidia quale venenum. 263. Eſt ſignum prauę Intentionis.845.

Iouis Simulacrum trinoculũ quid ſignificet. 408.

Ira & amor impotentiſsimi affectus. 166.262. & ſeq. Iracundia grande malum. 166.

Iudicabant olim Areopagitæ in tenebris. 491.

Iudicia temeraria quare non ferenda. 811. Quàm ſint frequentia. 812. Facile eſt decipi tali iudicio; & quale quámque grande ſit hoc vitium. 810. Iudicat quilibet prout affectus eſt. 813. Iudicia temeraria vitare quàm Deo placeat. 814. 817. Quot talia Iudicia contra Chriſtum, & Sanctos prolata ſint. 815. Tali iudicio omnes ſubiecti ſunt. 816. Vnde oriantur. 817. Eorum remedia. 818. ſeq fuſiùs de temerario Iudicio, eiúſque nequitiâ. Iudicia hæc non curare ſignum eſt rectæ Intentionis. 842. 847. Iudicia Dei quàm mirabilia. 904. 905. 906.907. & ſeqq. Iudicia Dei non indaganda. 910. 939.

Iuſtitiæ lex. 201. Iuſtum deduxit Dominus &c. quomodo intelligendum. 677. Iuſti hominis Conſtantia. 96.

L.

Labore pellitur ſolitudinis moleſtia. 387. Laborans ab vno diabolo exercetur, deſes ab innumeris. 388. Labor arcet Libidinem. 390. Labores multiplices defectu rectæ Intentionis ſine fructu ſunt. 630. Iumentorum laboribus ij labores ſimiles ſunt qui ſine rectâ Intentione. 747. Laborum noſtrorum præmium.758. Labores ſine Intentione bonâ aranearum textili architecturæ ſimiles. 786. Quâ Intentione tolerandi ſint. 835. Laborum humanorum vanitas, de quâ verè poſſit dici: per totam noctem laborantes nihil cepimus.878.881. Labores pro ſalute aliorum non fugiendi. 1001.

Lacrimæ æternitati ſacræ. 423.

Lacus apud Troglodytas miræ varietatis. 660.

Lampadem

Lampadem argenteam balſamo ardentem quis ſuſpendat Angelis. 277.

Lampreta merſo capite putat ſe non videri. 403.

Lapides D. Stephani nulli niſi Chriſto venales. 753. Lapillum ore verſauit triennio Agathon. 483.

Latrones miro & ſubito leti genere moriuntur. 1086.

Laudes B. Virg. celeberrimæ. 530. & ſeqq. Vide, cultus B. Virginis. Laudandus Deus tam ægritudinis quàm ſanitatis tempore. 1000. 1013. Laus & contemptus in hoc Mundo perinde haberi debent. 775.

Leæna Arceſilai marmorea, hominis tentati ſymbolum. 339.

Legere piè quid ſit 348. Lectio ſpiritualis, ibidem. Lectio S. Bernardi aſſidua. 348. Lectionis ſacræ effectus, multorum ad Deū conuerſio. ibid. & ſeqq. Lectio properata non conducit. 352. Eiuſdem varietas obeſt. 352. Lectio ad actum deducenda. 393.

Lex tota eſt AMA. 281. Leges ad æternā felicitatem conſequendam. 18. Leges in libris Moſis quot. 281. Lex Zaleuci in adulteros lata. 308. Leges in familiâ Elceariј Comitis. 319. Quæ lex iubeat ſanctos inuocari. 528. Lex Oppia prohibet luxum veſtium feminis. 614. Item Syracuſana. 636. Lex Laconum circa veſtes. ibid. Francorum veterum 637.

Liber fit ex vnico verſu in laudem Matris Domini; vbi numerus ſtellarum indicatur, 420.

Libertas Laconis pueri admiranda. 294.

Libido conuincitur. 198. Angelis inimica. 264. 303. Peſtis corporis. 326. Latro. 331. Pantomimus. 438. Turpitudo. 437. Comparatur rectè Phalangio tactu peſtilentiſſimo. 435. Mantichoræ omnis feritatis compēdio. 437. Libidinem inter & canem comparatio aptiſſima. 430. Et Libidinis cum catenâ comparatio. 430. Cum vino dulci. 434. Libido damnat nonaginta nouem è centenis. 331. Ad omnia alia vitia inducit libido. 332. & ſeq. Libido eſt vitium inſatiabile. 430. Immedicabile. 431. Communiſſimum. 432. Inuiſiſſimū Angelis. 433. Fugaciſſimum. 434. Damnoſiſſimum. ibid. Fallaciſſimum. 435. Compendium omnium vitiorum. 438. Turpiſſimum. 436.

Libri ſpiritnales qui legendi. 351. 532. Libri vetiti quantum malum; & quid de ijs ſancti Patres ſenſerint. 300. & ſeqq. Similes ranis Ægyptijs. 301. 302. Illorum Lectores electores Barrabæ. ibid.

Lingua maledica. 584. Lingua fortuna, lingua dæmon, clamabant Ægyptij in Harpocratis ſacris. 315. Linguæ laſciuæ vſus vetitus. ibid. Linguam inter & Turdum cōmparatio congrua. 317.

Litteræ S. Xauerij ad S. Ignatium. 1116.

Longanimitas. 929. 1025.

Loquenti ſecum iuueni Diogenes dixit: vide ne cum malo homine loquaris. 491.

Locus Angeli & locus hominis valdè diſpares. 259.

Lucerna Epicteti poſt eius mortem væniјt mille drachmis. 534.
Ludi Auguſti maximi ſumptûs. 16.
Lumen ante venerabile ſacramentum quid ſibi velit. 31.
Lumen cùm accenditur quis mos Germanis. 31.
Lumen rationis fideíque quid oſtendat. 102.
Lupi & Opilionis Apologus docet vitium non tam puniendum eſſe, quàm necandum. 499.
Luxuriæ currus inſtructus. 387.

M.

Magorum ad Chriſtum aduentus. 719.
Magi cur conſulantur, cur magicæ artes Ambroſio nocere non potuerint. 1111.
Magiſtratus quadraginta quinque geſſit Phocion viliſſimi veſtitûs. 618.
Magnanimitas neceſſaria. 1110.
Malum omne excepto peccato à Deo prouenit. 892. 894. fusè.
Malum pœnæ & Malum culpæ neceſſariò ſemper diſtinguendum. 917.
Mali alia diſtinctio. 899.
Mala omnia licet à DEO ſint, reſiſtere tamen ijs poſſumus. 898.
Malorum ſeminarium eſt, non credere, mala omnia à Deo prouenire. 899.
Malum Deus permittit, vt eliciat inde bonum. 900 959. 1095.
Malum volens inferre voluntate, an poteſtate noceat, an neutro modo. 902.
Malum ſuſtinentis patientia, Inferentem non excuſat. 904.
Malum quomodo Deus permittat, exemplis oſtenditur. 958.
Malitiam multam docet otioſitas. 297.
Malorum vita cur quandoque felix & proſpera. 1109.
Manſuetudo commendatur ex ſcripturâ. 204. Quinam Manſueti dicantur. ibid.
Mare mortuum & ſalſum quid ſignificet. 5.
Maris profunditatem quomodo nautæ explorent. 98.
Memoranda ſæpius ſex documenta ad ſeruandam veram in Deo fiduciam. 1050.
Medicamen contra venenum. 328.
Medulla bonorum operum quæ ſit. 681.
Medullatum Deo holocauſtum offerre, eſt, Deum interiùs, non in ſuperficie colere & diligere. ibid.
Membra hominis ad quem finem ſint creata, oſtenditur per partium enumerationem. 888. Eorum vſum docet recta Intentio. ibid.
Memnonis vocalis ſtatua. 509. Eius manus ambæ, ſedi ſic innitebantur, vt hominis ſurgere volentis ſimilitudinem exprimerent. ibid. Huic Memnonis ſimulacro quidã homines prorſus ſimillimi ſunt. 510.
Mendacium & veritas. 206.
Menſa quomodo accedenda. 394. Ad menſam non voluptas quærenda, ſed neceſſitati ſuccurrendum eſt. ibid.
Menſarum delicatum apparatum quinam contempſerint & oderint. 394. 395.
Menſtrua ſanctorum ſortitio quã

habeat

habeat originem; & de hac re plura. 544. & ſeqq.
Menſtruis ſanctis adſcripta virtus cuius rei moneat. 558.
Mercedis ſignum ob conſtantiam, poma in orâ veſtis Aaronis. 510.
Mereri æternitatem facile eſt. 21. 82.
Merita Pauli Eremitę cum eius tunicâ præferuntur regnis regúmque purpuræ. 22. 626.
Miles qualis probetur Catoni: qualis non probetur. 504.
Militi magnanimo comparatur recta Intentio. 869.
Minimum de ſe ſenſiſſe tam magnum eſt, quàm res maximas feciſſe. 241.
Miſericordiam Dei non conſequitur qui vltionem appetit. 152. & 153.
Miſericordiæ excellentia. 203.
Modeſtia ſeu ſubmiſſio Philopæmenis mira. 617. & 618. Cari Imperatoris. 616. Rudolphi I. Auſtrij Imperatoris. 610.
Modi examinandæ conſcientiæ. 470. & ſeqq. 481.
Mœror eſt noſter ad Deum pædagogus. 185.
Monaſterium Acœmetarum, ſeu vigilantium. 23.
Monaſterij S. Altonis quis mos cùm virgo ſacrum velamen in templo accipit. 32. Similis ratio in Monaſterio Iſidori apud Thebaidem. 32.
Mons maximus meris arenulis conſtans Æternitatis typus. 33.
Morbi quomodo tolerandi. 1000. 1035. Morbo afflicti conforment ſe lampadi artificiosè pendulæ. 1001. Virgo eximiæ ſanctitatis nunquam vllius morbi doloribus ita oppreſſa fuit, quin Dei amore grauiores perferre expeteret. ibid. Circa morbum & ſanitatem humana voluntas ſit indifferens. 1001.
Mors quid, & quomodo nobiſcum agat, miluus docet. 159. Quomodo ſubeunda. 1004. 1034.
Mors liberorum quomodo à parentibus toleranda. 1087.
Mors incertiſſima quo loco expectanda. 189. Et quomodo. 204. 219. Inexpectata. 63. Eius viæ atque aditus mille. 65. 107. 283. Semper timenda. 185. Præparatio ad mortem. 283.
Mortis memoria in Philippo Macedone. 30.
Mors Iuſti Liqſij. 37.
Mortis temporariæ timor maximus; æternæ pænè nullus. 83.
Mori cum Religioſis non nemo vult, cum ceteris viuere. 92. Velut Balaam. 485. Et ille qui in vitâ Cræſus, in morte Socrates eſſe volebat. ibid.
Mori cur appetamus. 108.
Morimur iam, non morituri ſumus. 201. 265.
Moriuntur quot horis plurimi, damnantur plurimi. 202.
Mortem felicem impetrant aſpirationes ad Chriſtum. 206.
Moribundus quinque ſenſibus gratias egit. 398. In morte non ſufficiet fuiſſe, ſed eſſe bonum. 507.
Moriebanur ſedentes, & hoc ſitu etiam ſepeliebantur Naſamones. 2.

Mortifica-

Mortificationes Deo offerendi modus. 834.

Mos Indorum circa examen. 454.

Mugil merſo capite ſe non videri putat. 403.

Mulier compta domus omnium infernalium dæmonum S. Ambroſio. 631. Mulier & nauis nunquam ſatis ornantur, ait Cato 601.

Muſæ ſunt Virgines. 331.

Mutationis impatiens Ageſilaus eleganti ſententiâ declaratur. 502. Mutabilitas ſeu Inconſtantia. 1026.

N.

Natiuitas Chriſti deſcribitur. 745. & ſeqq.

Natura non dat virtutem, ſed ars. 446. qualis. 453.

Neglectus Verbi Dei. 128. quantum malum. 130.

Negotiatur qui propter Chriſtum ſua deſerit. 118.

Nidus eſt præſens vita. 108.

Nomen ſycophantę apud Plautum tam longum, vt indigeat face & viatico. 590.

Non lubet bonum eſſe. 514. Non vacat pietati vacare. ibid. Nō petit Deus à nobis noſtra, ſed nos 974. Non facilè turbari ſignum eſt rectæ Intentionis. 840. 841. 842. 849. Non putâram; turpe eſt dicere. 93.

Nulla regula ſine exceptione: Vbi locum habeat hoc dictum, vbi non. 1003.

Numerus noſter reſpectu æternitatis euaneſcit omnis. 33. 35. 56.

O.

Obedientia in arduis. 226. Quàm vtilis orationi & ſacro certamini. 188. 189. Obedientia Angelorum. 268. Obedientia Chriſti erga Patrem æternum. 765. Obedientiam cum fructu exercendi modus. 832.

Obliuio iniuriarum; non ſolùm condonatio requiritur. 151. Exempla eius rei egregia. 148. Obliuio rerum caducarum primus ad veram Intentionem gradus. 704. Obliuio ſui ipſius ſecundus ad illam gradus. ibid.

Occaſio bene faciendi non tam acceptanda quàm rapienda. 230.

Oculus Dei vbique omnia videt. 366. 399. Oculi adulteris cruendi. 308. Oculi ſint cuſtodes corporis, non proditores. 309. Eorum officia & ſitus. ibid. Vltimò vitam accipiunt, amittunt primi. 310. Eorum ſimilitudo cum patulâ domo. 311. Eorum continentiæ exempla rara. 310. Oculus Dei quæ olim occulta ſit oſtenſurus. 414. Oculum Dei & hominū priſci apologo declararunt. 411. Oculus Tyti Imperatoris magnanimos fecit milites. 408. Oculi lenones, raptores &c. ſunt. 391. Oculo comparatur Intentio. 669. 852. Quantum ille oculus ſibi amorē conciliet. 683. Oculis columbarum piæ mentis oculi comparati 685. Oculos in ſolum Deum dirigendos oſtendit exemplo ſuo coniux Tigranis Armeniæ Regis. 881.

Odoratus. 393. Odoris factitij impatiens Flauius Veſpaſianus 393. 601. Odore proditur. Muleaſſes Tunetorum Rex. 394.

Offerre ſe totum Deo quanti rei momenti

momenti ſit. 974. Quàm hoc gratum ſit Deo. 975.

Officia Angelorum. 245. & ſeqq. Probantur hæc è libro & hiſtoriâ Tobiæ. 249. & ſeqq. Probantur exemplis. 252. Officium paruum Angeli Cuſtodis. 193.

Olea ſterileſcit ſi tondeatur linguâ Capræ. 317.

Olentes optimè viui, fætent grauiſſimè mortui. 394.

Oleum qui offerant Angelis. 276.

Omnia ad maiorem Dei gloriam facienda & omittenda. 691. 842. 659. 868. 670. 691.

Omnipotentem quaſi reddit hominem vera in Deũ Fiducia. 1102.

Opera & Officia inertium & otioſorũ. 386. Opera nihil ſunt ſine Intẽtione bonâ. 670. 683. Opus hominis iuſti æternam gloriam promeretur, ſi à charitate imperetur. 695. Opus bonum ſine Intentione bonâ varijs ſimilitudinibus improbatur. 732. Opera noſtra non ſunt ponderanda ad vulgi opinionem. 682. Quo pacto poſſint fieri coram hominibus. 721. Humilitate tegenda eſſe. 775. Deo tantò ſunt gratiora quantò melior eſt Intentio. 798. Ita à nobis illa facienda ſunt quaſi in theatro corã Deo ſolo conſtitutis. 798. Opus bonũ bonâ Intentione omitti poteſt, malum fieri non poteſt. 804. Opera noſtra quomodo meritis Chriſti vnienda ſint. 839.

Oratio vera quid ſit. 223. In aduerſis vtilis. 1131. Orationes tres ad SS. Angelos. 201. 202. Ad eoſdem in neceſſitate mortis. 108. Oratio (Anima Chriſti) quid in ſe contineat. 222. & ſeqq. Oratio quę continet omnia ſpectantia ad Contritionem. 186. Orandus Deus ante periculum, non ſolùm in periculo, præſertim animi. 366. Orandi modus. 481. Orandum ſingulis horis. 538.

Ornatus corporis quomodo eludatur. 654. 657. Ornatorũ plus æquo infamia. 648. Ornatus animi comparatur arcæ teſtamenti. ibid. Ornatum Græci Imperatoris quomodo ſpreuerint Germani. 621. Ornatu ſuo mediocri geſtabat Lollia pretium quadringenties HS. ſeu decies centena millia philippeorũ. 613. Ornatur nunquam ſatis nauis & fœmina. 597.

Otium nugarum mater, virtutum nouerca. 297. Luxuriæ fomentum: & quantum malum. 295. & ſeqq. Otij fuga docetur à S. Paulo. 389. Otium fugientes. 388. & ſeqq.

P.

Pacta dæmonis cum hominibus qualia. 690.

Pallium ſciſſum Antiſthenis Socrati argutè vanitatem eius oſtendit per foramina. 630. Pallij varia forma. 597.

Parthorum Reges ad euitandum otium telà acuunt. 390.

Parturientes nunquam parientes qui ſint. 497. Exemplum eſt Pharao. 498.

Paſſionis ſuæ Chriſtus hominem admonet. 117. Pati propter Deum, eſt eſſe DEI amicum. 124. & ſeqq.

Patientia. 185. 559. Eius exemplũ. 90. 1080. Vide, Ieiunium. Patientia vera eſt, vbi Voluntas Dei conſideratur. 1012.

Patrimonia integra dependent ex auribus. 613.
Patroni certi certorum hominum. 529.
PAVCI: Vox breuis, ſed alti ſenſûs, & quis effectus huius voculę. 161. & ſeq. Paucorum ſeruandorum figuræ & exempla. 172. & ſeq. 175. & ſeq. Pauci cur ſint, qui intrent per anguſtam viam. 174. Paucitas illa oſtẽditur. 179. Paucos eſſe ſaluandos prædicũt Prophetæ. 175. Chriſtus. 494.
Paulus Apoſtolus quali, & quantâ Intentione perpeſſus ſit omnia. 677.
Pauper ſuperbus quale monſtrum. 264. Pauperculam matrẽ quomodo exceperit ſummus Pont. Benedictus XI. 619. Paupertas quomodo ferenda. 997. Eius vtilitas. 1077. Pauperes cur tot reperiantur, cùm tamen diuina prouidentia omnibus prouiderit. 1077.
Pax & bellum in ſinu Q. Fabij Carthaginienſibus defertur. 240. Pax ſumma conformitas humanæ voluntatis cum diuinâ. 990. & ſeqq. 1098. 1131.
Peccatores Deus alloquitur. 1007. Peccatum letale cogitatione vnicâ patratum meretur infernum. 12. 187. Huius peccati pœna ab exemplo. 13. Eius grauitas. 498. Peccare bis non licet in bello; quid inde concludatur. 93. Quid deleat peccatum. 198. Peccata ſeu defectus quomodo quidam in ſeipſis punijuerint. 482. Duo ſtudioſi adoleſcentes. 486. Miles iuramentis aſſuetus. ibid. Modus quo in ſe quiſque peccata puniat. 487. Peccatum in conſcientiâ, ignis in ſinu. 459. In peccato qui dormit, ad inferorum fauces dormit. 461. Satius eſſet applicare viperam ad latus. 492. Vitioſus, ſeu peccator ſuis coloribus pulchrè depingitur. 188. 469. 473. 519. Peccatorum magna pars tollitur, ſi peccaturis teſtis aſſiſtat. 278. Peccatum Angelorum quantum. 224.
Perdix tecto capite non putat ſe videri. 403.
Perfectio hominis Chriſtiani quæ. 1133. Perfectionis ſumma eſt, Vnio voluntatis humanæ cum diuinâ 892. 980.
Perpetuitas rei etiam viliſſimæ, maximi momenti. 66.
Perſeuerantia, 1026. 1027. & ſeq.
Pes ligneus in aureâ crepidâ. 659. Pedum ornatus planè prodigus. 591.
Phengites lapis quo vſus eſt Domitianus Imp. oſtendit quæ fiant à tergo. 807. Hoc lapide quomodo ſit vſus Maximilianus I. Imp. hiſtoria mirabilis & elegans. ibid.
Pietas obſtinata quæ ſit. 805.
Philautia ſeu amor ſui rectæ Intentioni contrarius. 848.
Pictores obſcœni quid mereantur. 305. Eorum ſupplicium. 306. Pictores antiqui turpes. 307. picturæ fœdæ quale venenum. 305. Ariſtotelis de illis ſententia. ibid. Earum imaginum coëmptio miranda. 306. Pictori cùm imagini Helenæ plus iuſto auri adderet, audijt ab Apelle: cùm non poſſes pingere pulchram, pinxiſti diuitem. 639. Pictus Germanus cũ vario panni genere ſine veſtibus. 595.

Pigmenta faciei. 602. & ſeqq.
Piger vult & non vult, fuſius explicatur. 494.
Pilei varia forma. 597. Pileus Canonici Moguntini à Carolo I V. Imp. feſtiue reprehenſus. 629.
Pœnitentia non differenda. 156. Quamdiu hæc vt proba moneta valeat. 429. Non verbis agenda, ſed factis. 28. 155. 157. & ſeqq.
Pons Caligulæ miraculum. 16.
Præcepta diuina in quinque libris Moſis, quæ præcipiunt, tot, quot partes humani corporis aſſignantur à medicis, ſcilicet ducenta quadraginta octo. Quę prohibent tot, quot in anno dies, trecenti ſexaginta quinque. vniuerſæ ſexcentæ tredecim leges. 281. Præceptorum obſeruatio, Amoris diuini certum indicium. 198.
Preces noſtræ quales eſſe debeant. 535. Preces in periculis eſſe fundendas docetur ſimilitudine obſidionis. 365. Preces languidæ non mouent hominem, ne dicam Deum. 364. Preces armatæ quid ſint, carúmque vis. 484. Precibus deditі. 536. 532. Precatiunculæ crebriùs vſurpandæ. 190. Quid in ſe contineant. ibid. & ſeqq.
Præda Ariſtidis. 302.
Præſentiâ Dei aſſiduè obuerſante, quæ vitia præcaueantur, quæ illius neglectu incurrantur. 412. Præſentia Dei & Angelorum. 228. 278. 279. 399. & ſeqq.
Pretium olim inter expenſas Cæſareas repertum ſex cruciferorum pro reficiendo Cæſaris thorace, 622. Pretium rerũ æquale apud homines; apud Deum inæqualiſſimum. 74.
Prodigalitas Neronis in theatra, miſſitiis, Tyridatem Regem. 16. Prodigalitas Domitiani. ibid. Claudij Imperatoris in aquæ ductus 17. Prodigalitas feminę in collare lauandum. 596. Prodigalitas turpiſſima. 328. Vide, Veſtes.
Propoſita hominum, vana, inſtabilia, volatica. 158. Exempla ſunt Pharao. 501. Leuites iter facturus. 508. Propoſiti boni exempla & ſimilitudines. 157. 498. Propoſiti in effectum nunquã producti ſimilitudo pulchra. 509.
Prouidentia Dei in animalia. 116. Hac prouidentiâ omnia euenire certò ſtatuendũ. 965. Prouidentiam Dei dari oſtenditur. 1068. 1069. 1070. 1075. Quid illa ſit. 1068. 1138. Quantũ illi tribuerit Abraham. 1066. Quomodo eã Iacob agnouerit. 1074. Quãta Dei prouidẽtia ſit circa hominis neceſſaria. 1075. Circa omnia animalia 1076. Circa omnes res creatas. 1078. Eadem varijs hiſtorijs comprobatur. 1079. Quanta rurſus ea ſit circa futura, præſentia, præterita. 1091. Prouidentia diuina in amicos. 1082. 1086. In inimicos. ibid. & ſeq. Eadem in aduerſis. 1114. A malis agnita. 1117. Quomodo ſuos eligat. 1038.
Prudentia in omni actione neceſſaria. 701. Prudentiæ actus eſt præuidere futura. 873.
Puſillanimitatis deſcriptio. 754.

Q.

Quâ mente quæque faciamus, & non quantum faciamus, Deus perpendit. 766.

Quæſtiones vtiliſſimę, ſed rariſſimæ de æternitate ſoluũtur 47. Aliæ de Angelis. 224. & ſeqq. Quæſtiones conglobatæ ſoluuntur. 412.

Quem me dicunt eſſe homines? morali explicatione ad examen conſcientiæ deriuatur. 319.

Quid ago? Quanti momenti conſideratio ſit contra peccatũ. 440. *Quid feci, Quid dixi, Quid cogitaui*, imò *Quid non feci*: quid in ſe hæc contineant. 480. Quid faciendum propter æternitatem. 36. 95. paſſim. Quid potiſſimum Deus in ſuis cultoribus exigat. 918.

Quies Sanctorum noſtrâ inuocatione non turbatur. 525.

R.

Radix arboris imago ſpei. 68.

Rapa offertur in munus *Ludouico XI.* Galliarum Regi. 667.

Ratio reddenda in iudicio. 206.

Re quapiam peractâ omnem ſuperbiam reijcere, ſignum rectæ Intentionis eſt. 844.

Receperunt mercedem ſuam: quot hominum generibus tribuatur hæc ſententia. 789.

Reges Parthorum tela acuunt, vt otium fugiant. 390. Regibus Artaxerxi aqua; Ludouico XI. rapa offertur. 667. Regum diſciplina Pipinus. 373. Regina vnius diei Semiramis plurimum nocuit. 580. Regnorum mutatio 19.

Regulæ aliquot ad diuinam voluntatem cognoſcendam. 911.

Religioſus ſtatus quâ Intentione aſſumendus ſit. 836. Religioſorum vita deſiderabilior quàm Aulicorum. 732.

Remuneratio bonorum operum quanta olim futura ſit. 757.

Reſignatio ſui quàm prompta eſſe debeat. 1143. Reſignatio humanæ Voluntatis in diuinam, exemplis docetur. 916. 917. 934. 935. 1129.

Reuerentia Chriſti in patrem. 765.

Rigor & auſtera vita ſanctorum virorum. 360.

Riſum plagis in ſe puniuit S. Ignatius Loiola. 483.

Roſarium B. Virgini ſexaginta & amplius annis recitauit Martinus Nauarrus. 537.

S.

Salamandræ vana gloria ſimilis. 624.

Salue flagellum Dei, dicebat Attilæ S. Lupus. 896.

Salutationes 12. ad B. Virginem Domini matrem. 204.

Sancti menſtrui quomodo accipiendi. 546. quomodo honorandi, quid ab eis petendum. 547. Eius rei exemplum. 558. Mos & origo ſortiendi menſtruos ſanctos vnde. 544. & ſeq.

Sanguis Chriſti effuſus non iuuat damnatos. 11.

Sanis ita viuendum eſt, vt perpetuò curentur. 476. Sanitas an ægritudo eligenda, ſi liberum ſit eligere. 996.

Sapientia quomodo pingatur Hebræo ſapienti. 21.

Scriptor obſcœnus plurimorum latro. 302. Scriptores qui ſe & ſua

emendarũt. 303. Scriptura num velit à nobis inuocari Sanctos. 528. Scripturam ſacram curioſè tractantes puniti. 302.
Sculptores ſpurci antiqui. 307. Quid mereantur. 305. Scriptorum talium ſupplicium. 307.
Securitas noxia. 176. Securitas hominis iuſti. 972.
Semiramis vnius diei Regina nocentiſſima. 580.
Senſibus quinque actæ ſunt gratiæ à moribundo. 398. Illorum fallacia deſcribitur à Iacopono per elegantem parabolam. 275. Eorum claues aut neceſſitati aut vtilitati committendæ. 392.
Sententiæ ſacræ quot homines ad frugem correxerint. 550. & ſeq. Exemplum eius rei memorabile. 551. 553. 555.
Serpens naſcitur è ſpinâ dorſi humani. 655. Serpens circa caput Cleomenis. 656. Serpentibus quinam terrori fuerint. 336. Serpentem fugat ſputum ieiuni hominis. 379.
Seruire Deo ſpe præmij melius eſt quàm pœnæ timore. 705. Seruire Deo ideò, quòd placeat Deus ſeruienti, tertius ad rectam intentionem gradus eſt. 704. Seruiendum Deo propter Deum. 674. 690. Non ob conſolationis dulcedinem. 718. Seruituris Iacob cũ noſtrâ comparatio. 54.
Signa prædeſtinationis breui compendio traduntur. 177. Signa voluntatis humanę cum diuinâ conformatæ. 947. Signum crucis cur olim ad operis initium factum ſit. 690.
Silentium non ſeruatum vindicat in ſe Agatho verſando lapillum ore per triennium. 483. Quomodo priſci Monachi illud ſeruarint, aut non ſeruatum puniuerint. ibid.
Similitudo inter furem ducendũ, & homines quotidie morientes. 265. Alia ad eos qui rebus caducis & inanibus inhærent. 242. Alia affectuum in homine. 109. Alia milui docet hominum incuriam. 159. Alia inter Eleemoſynam & Oliuam. 136.
Simonidis dictum de Deo. 1.
Situs Inferni. 417.
Societas cum Deo quomdo ſeruanda. 768. Societatis malę vitandæ præcepta & monita. 321. Eius vulnus vix notabile. 322. 500. Eius fuga ſuadetur. 322. Eius effectus docetur. 323 Eam deſcribit Auguſtinus. 325. Talis quiſque eſt, quales ſunt illius ſocij. 324. Socios bonos eſſe, malos vitare petijt à Dijs Apollonius Thyanæus. 326. Societas malorum nocentiſſimũ venenũ. 227.
Sol quot milliaria conficiat horâ vnicâ. 261. Sol non occidat ſuper iracundiam veſtram, quâ ratione explicandum. 64.
Somnus auſterè habitus. 59. Somni, cùm Chriſtus in cruce dormiret, qualis apparatus. ibid.
Spargere, nouus colligendi modus. 135.
Speculum quando & quomodo inſpiciendum. 600.
Spes vera. 1064. Spes etiam in re deſperatâ habenda. 1106. Spes vana. 1061.
Sputum in viri nobilis barbam eiecit Ariſtippus. 646. Sputũ ieiuni hominis fugat ſerpentes. 379.
Statuam quis ſtatuat Angelis. 277.

Statuarum multitudo & magnificentia Romæ. 17. ſtatuæ ſimillimus homo, 576.
S. Stephani laudes. 753.
Submiſſio Angelorum exemplo ſui Domini. 269.
Superbia qualis ſit, & quàm Deus eam oderit. 159. Quouſque ſerpat, ibid. Quantum eius cauſsâ toleretur. 628. Eius effectus. 264. Quomodo ſuperbi ſoleant ſuperbire. 140. ſuperbiæ ruina. 264. Superbiæ argutè reſpondetur à Solone, & Socrate. 640. Superbientē feminā quomodo compellet Theophilactus. 643.
Suſpicio praua vitanda. 820.
Syrma togæ muliebris conſtabat bis mille quingentis aureis: opificis manupretium fuerunt aurei centum quinquaginta. 642.

T.

Tacere cū patientiâ ad obiecta crimina ſignū eſt conformatæ voluntatis noſtrę cum diuinâ. 951.
Tactûs ſenſus deſcribitur. 396.
Tapetia quis offerat Angelis. 277.
Taxis Rex Vngarorum Italiam inuadit. 700.
Temperantia docet viuere. 193. Temperantia inſignis Iſæi Aſſyrij. 299.
Templa cur veteres rotunda extruxerint. 1. Templa Veneris & Libitinæ coniuncta Romæ fuerunt: cauſſa moralis. 435. Templa Ægyptiæ qualia. 639.
Tempus quid, & quale, 54. Quomodo impendendum. 86. Eius iactura ſumma, irreparabilis. 203. 637. Quanti hoc æſtimârit Thomas Morus. 997. Temporaria quomodo euaneſcant. 96.
Tenebræ Inferni interiores quid ſint. 416.
Tentationes diaboli abigendæ confeſſione & Communione. 377. Quo alio modo. 405. Tentatio non ſemper infelix. 230. Illi nō credendū. 997. Tentatio Abrahami quàm multiplex. 1016.
Terror mortis breuis. 159.
Teſſera militaris S. Ludouici Regis. 1115.
Thermæ reperiuntur quæ æternitatis admonent. 14. Thermæ Antonini ſumptuoſiſſimæ. ibid.
Theſaurus carcer Meſſeniorum. 83.
Thomæ Mori de mulieris ſuperbiâ iudicium. 628.
Thorax & varia eius forma. 597.
Thracius ruſticus videns alium vineas putantem, ſuas à ſtirpe incidit. 701.
Tiara quibus & quomodo olim ferenda. 666.
Timor mortis quomodo pellendus. 1001. 1009.
Toga Chriſti vaticinijs illuſtris. 624. Tunica interior Saladini, tota pompa funebris. 611. Toga ex pelliculis capitellorum Acanthidum ſuffulta. 625.
Tolerantia Angelorum. 270.
Tranquillitas animi vtitur amico ad gratiam, inimico ad patientiam, cunctis ad beneuolentiā, & quibus poteſt ad beneficentiam. 488. Tranquillitas mentis ex rectâ Intentione oritur. 857. Tranquillitas ex verâ in Deum fiduciâ. 1061.
Tribulatio quid homini iuſto. 125. Exemplis id oſtenditur. 126. Eius patienter toleratæ merces. 1015. Viæ ad cælum ſunt aduerſa. 1085.

Triſtandum

Triſtandum iuſto non eſt, tametſi plurimis conflictetur incommodis. 972. & ſeq.
Triſtitia vana quæ. ibid.
Tuba clangores præſentis & æternæ vitæ admonent. 37.
Turpitudo dicitur Libido. 437.
Tyrannis caligulæ in ſeruum, & Galbæ in numulariũ. 305. 483.

V.

Vana gloria depingitur, quàm & auerſetur eam Deus. 788. Eius damna. 686. 717. Eius merces. 720. Eius remedia. 622.. 781. Struthioni comparatur. 785. Vana gloria ſupra omnia vitia noxium & periculoſum. 784. Vana gloria reliquas virtutes ſeruitute miſerè premit. 788. Similis filiæ Iepthæ laudes parentis decantaturæ. 790. Viperæ ſimilis. ibid. Illa, cauſſa fuit quòd Herodes à vermibus conſumptus ſit. 768. Quàm grauiter olim punita ſit. 770. Illâ nihil truculentius. 772. Suos pueriliter delectat. 773. Quantum illa paſſim ametur. ibid. Quàm ea fideliter ſua quærat. ibid. & 782.
Ventres pauperum horrea Chriſti. 135.
Verbi Dei neglectus. 129. 610.
Verba turpia, ſputa diaboli. 316. Eorum effectus. ibid. Eorum ſupplicium. 319. Verba turpia ſignum talis animi. 319. Qui ea loquitur peſſimis hæreticis peior, qui ſacra vaſa temerant. 317.
Veritas & eius lex. 206.
Vermis conſcientiæ, cuius ſignum Tytius Virgilianus. 10. Vermes & tineæ ſepulchri homini impio ſalutis ſunt initium. 551.
Veſtes quo loco habendæ. 648. Veſtes à Dionyſio Siculo oblatæ filiabus Archidami dicto acri reijciuntur. 664. Veſtis cuiuſdam principis prodigium, cui 6000. vlnæ Viennenſes funiculorum aureorum aſſutæ. 644. Veſtem bis nunquam induit Nero. 642. Veſti eleganti agũtur gratiæ ob honorem & prandium exhibitum. 640. Veſtis vilis ob aliorũ contemptum pedibus calcatur. 641. Veſtis vix vno anno confecta, & pretioſiſſima offertur templo. 635. Veſtẽ natura non dedit, ſed docuit veſtitum adhibere. 624. Veſtis ſtructuram diſturbanti ob viæ anguſtias Demoſtheni Hortenſius collega diem dixit. 614. Veſtium ſplendidarum moderatio & contemptus. 617. & ſeqq. In Alexandro Magno & alijs id elucet. ibid. In Antuerpienſibus. 637. Veſtium ſuperbiam pulchrè eludit Demonax. 611. Veſtes byſſinæ & purpureæ Epulonem diuitẽ ad damnationem promouẽt. 605. Veſtium incredibilis varietas. 590. 657. & ſeqq. Veſtis purpurea ad choreas adhibenda mandatur à Dionyſio Siculo. 502. Veſtimur, ſed non vſque ad vetuſtatem; citò laceratur veſtis Innocentiæ. ibid. Veſtem auream quis donet Angelis. 277. Veſtium mollities non commendatur ſuperis. 396.
Via Appia grande mirum. 17. Via ad cælum certiſſima. 67. 142. Quænam ſit illa. 170. 336. Via ad inferos qualis. 77. Via purgans, Illuminans, Vniens. 983.

Victimæ duæ excordes repertæ. 689. Victimæ ſanguinem cur Deus edi vetuerit. 683.

Victoria contra diabolum obtenta quid ſingularis præmij mereatur. 225. Victoria Pragenſis. 236. Victoria Durlacenſis quibus adſcribatur. 238. Victor fuit Alexander Macedo nihil differēdo. 282. Victoria S. Benedicti illuſtris. 338. Victoria ſui quāta. 341. Victoria ſui omnium nobiliſſima, præſertim cùm & vana gloria vincitur. 341. Vincere Cupidinem eſt fugere. 342. Victoria S. Thomæ Aquinatis. 294. Vincentem coronat quod pugnantem fatigat. 165.

Vigilare quàm neceſſariū ſit. 378.

Vindictæ quale ceruical. 152.

Vinum quis offerat Angelis. 278.

Virgæ Moſis Intentiones noſtræ comparantur. 669.

Virgo cur pingatur Diana. 386. Virgines ſunt Muſæ. 331. Venus præfecta amentiæ. 451. B. Virginis Mariæ Laudes celeberrimæ. 530. & ſeqq.

Virtus aduerſis exercetur & creſcit. 1045. Virtutem non dat Natura ſed ars. 446. Qualis. 453. Virtutes omnes ad vnam commigrāt Accuſationem ſui. 452. Virtute Conſtat Maieſtas Imperatoria, non cultu corporis. 616. Virtus in ſancto menſtruo ſubſcripta ſæpe negligitur. 559. & ſeqq.

Vis vnius hominis quanta ſæpe fuerit. 556. & ſeqq.

Vita inter damnatos qualis. 84. Vitæ præſentis cū futurâ comparatio. 82. Vitæ rigor ſanctorum. 360. Vitam longiſſimam vixerunt ob continentiā multi. 328. Vita humana calamitatibus plena. 1046.

Vitium quomodo tollendum, docetur apologo. 499. In aliorum vitijs cernendis lynces ſumus, in noſtris talpæ. 478.

Voluntas diuina, armatura eſt impenetrabilis, ſi ei ſe humana conformet. 1090. Voluntati diuinæ ſe reſignare in morbo & morte quanti interſit. 1011. Eius cognitio. 1121. Voluntas propria facit vt bona opera non ſint bona. 1023. Voluntas propria Diuinæ ſe conformare docta. 1020. 1071. Voluntatis humanæ cum diuinâ vnio, diuinū domicilium eſt. 1015. Voluntas in homine duplex ibid. Voluntatem propriam cū diuinâ conformandi modus. 1013. 1018. Voluntate propriâ ceſſante Infernus ceſſat. 1065. Quantum illa malum. 1004. 1007. & ſeqq. vſque ad 1012. 1029. 1030. Voluntati diuinæ quomodo nos conformare deberemus ſi damnari nos vellet Deus. 1120. Voluntati diuinæ conformis ad omnia promptus eſt. 1002. 1003. Voluntatis noſtræ cū diuinâ vinculum firmum. 1003. Voluntas Dei cælo præferenda. 1001. Voluntati diuinæ conformis in omnibus Deum conſiderat. 1000. Voluntas Dei in dubijs quærenda. 996. Voluntas diuinæ conformis Beata, pacifica, monti Olympo ſimilis. 990. & ſeqq. Voluntas diuinæ conformis nullis ærumnis mergitur. 986. Omnis regit. ibid. Homo diuinæ voluntati deuotus Dei amicus eſt. 988. Etiam diuinam ſibi confor-

mem

mem experitur. 982. 1073. Voluntatem diuinam aſſequenti omnia Deus tribuit. 985. Voluntatem diuinam facere quanti interſit. 984. 1130. Voluntati diuinæ deuotus maximo debet auerſari peccatum. 979. Voluntatem diuinam in omnibus fieri quomodo precandũ. 1087. Voluntatis ad diuinã conformatæ ſignum eſt, vbique cupere diuinam voluntatem impleri, & ad omnis actionis initiũ opem cæleſtẽ implorare. Voluntatis humanæ cum diuinâ conformitas gratiſſimum Deo ſacrificiũ. 973. Voluntatis noſtræ cum diuinâ conformitas hoc efficit, vt homo nunquã ſit ſeriò turbatus & triſtis 965. Voluntatis humanæ vis. 963. Voluntatis diuinæ, Intentione purâ, promptè, hilariter, integrè, perſeueranter patendum. 942. & ſeq. Voluntatis humanæ cum diuinâ ſingularis conformitas 917. 935. 937. & ſeq. 945. 1031. 1024. 1126. Voluntas hominis Inſons, Hilaris, Tolerans, Longanimis, Ardens, Omniparens eſſe debet, vt diuinæ ſit conformis. 926. & ſeqq. Voluntatẽ Dei in omnibus ſequi, gratiſſimum Deo obſequiũ. 910. Voluntatis conformandæ adiumenta. 1137. Impedimenta. 1134. Voluntatem diuinam exploraturus debet eſſe indifferẽs & paratus illam ſequi. 1017. Voluntatem diuinam exploraturus ſedulò ingeminet: Domine quid me vis facere? 915. Explorare autem diuinam poſſunt Voluntas hominis & recta ratio. 915. Voluntatis diuinæ qui ſint interpretes. 913. Voluntas Dei per legem Dei, & Eccleſiæ nobis explicatur. 912. Voluntas Dei in omni re attendenda. 911. 934. 947. 989. 1031. 1017. Voluntas Dei cooperatrix in omni re quam permittit. 901. Quæ ſit permittẽs Dei Voluntas & quomodo permittat. 899. 957. 958. Voluntas Dei alia ordinans, alia permittens. 892. Alia ſigni, alia beneplaciti. 896. 920. 1010. Voluntas pro facto quomodo, & quando accipiatur. 806. 988. Voluntatem diuinam ſequi Intentionis bonę ſcopus. 671. Voluntas comparatur ſitulæ. 506. Voluntas Angeli, & voluntas hominis quam diuerſæ. 259. Voluntatis noſtræ humanæ ad diuinam conformatæ ſpecimina. 162. 202. 254. Quantum hæc vna res conferat. 203. Voluntas propria lata porta eſt ad Inferos. 178. Voluntas humana quàm mutabilis. 498. 501. Voluntatis diuinæ executio, ſignũ prædeſtinationis. 162.

Voluptas maxima eſt viciſſe voluptates. 433. Voluptas loquitur apud D. Ambroſium & Auguſtinum. 330.

Vpupa ob pennas verſicolores in nuptijs Aquilæ præfertur alijs. 641.

Vulnus ægrè notabile ſed tamen letale mala ſocietas. 322.

Vult & non vult piger: pulchra ratiocinatio. 494.

Z.

Zalenci lex de eruendis adulterorum oculis. 308.

Zeuxidis dictum probat nos æternitati laborare. 91.

I N D E X

T H E M A T V M
M O R A L I V M

Q V Æ

EXPLICANDIS EVANGELIIS
in omnes totius anni Dominicos & feſtos dies, vſui eſſe potuerunt concionatoribus.

A D

OMNES TAMEN CONCIONATO-res, imo ad omnes Religioſos, & ſacri, ſed & politici ſtatûs homines, præfatiunculam ſeu monitum præmittimus:

PERITI ſpiritûs magiſtri norunt, quædam nunquam ſatis dici, nunquam in
culcari ſatis poſſe; qualia ſunt: *Intentio Recta*, quæ omnium actionum ne
ſtrarum vita eſt; *Humana Voluntatis ad diuinam Conformatio*, quæ omniu
virtutum & totius ſanctimoniæ fundamentum eſt; *Continentia* & pudicitia cu
uis ſtatui neceſſaria, quam in Orbe paſſim negligi docet NICETAS; Arcta
anguſta via ad cælum, quam *ſigna Prædeſtinationis* monſtrant; Vltimus fin
noſter, ad quem beata ducit ÆTERNITAS &c: Hæc, inquam, talia nunqua
nec dici, nec inculcari ſatis poſſunt, ideo ea ſimul vel per ſacros Aduentûs, v
per maioris ieiunij dies, aut certè crebriùs per annum inculcanda erunt. In hu
vſum Æternitatis, Zodiaci, Nicetæ, Amuliis, Heliotropij &c: ſcriptio ſuſcep
eſt: Ex eâ hic Index cum curâ factus, eóque modo, vt omnibus ſtatis concion
bus, non tantùm thema, ſed & vberior illuſtrandi thematis materia ſubijceretu
Atque hoc in rem Concionatorum maximè facturum putauimus.

Sed & Religioſis alijs, & cuiuſcunque ordinis hominibus, quibus paullò fam
liarius eſt meditandi exercitium, occaſionem damus, atque materiam ſubmin
ſtramus meditationis ſuper Dominicis & Feſtis Euangelijs inſtituendæ. Quâ qu
dem ratione & hi concionatores ſunt. nam is ſibi ipſe concionatur, quiſquis re
meditatur.

Methodus Indicis iſtius hic eſt. Primò, Euangelij verba ponuntur pro them
te. Additur materia quæ themati illuſtrando faciat. Tertio pars huius volumin
aliqua nominatur, verbi gratia, Æternitas, Zodiacus, Horologium, Heliot
pium &c: ſignato libro, capite, & cùm opus, etiam paragrapho.

Si hæc, mi optime Lector, tuo inſtituto proſint, fruere: & ſcito prodeſſe n
voluiſſe.

INDEX

INDEX
IN
OMNES DOMINICOS
DIES.

DOMINICA I. ADVENTVS.

Scitote, quia propè eſt regnum Dei. Luc. 21. Quæſtio hîc proponi poteſt. Quid ſit Æternitas? Ad hanc quæſtionem reſpondetur per varia ſymbola. ÆTERNITAS, Conſideratione. 1. initio, & §. 1. & Conſid. 2. initio.

Notandum: poſſe toto Aduentu agi vtiliſſimè de cultu & examine Conſcientiæ; explicatis ſimul Confeſſionis legibus. De conſcientiâ TRISMEGISTVS lib. 1. toto. Si cui aliud placeat, materiam in diuerſos dies diſtributam inueniet ſuis locis.

Cælum & terra tranſibunt. Luc ibid. Poſſet his quatuor Dominicis diebus cum fructu proponi, Humanæ voluntatis inconſtantia, de quâ TRISMEGISTVS fusè lib. 1. cap. 8. Addi poſſent quæ proponuntur in HELIOTROPIO lib. 5. cap. 12. ſeu. vlt.

DOM. II. ADVENTVS.

Quid exiſtis in deſertum videre arundinem vento agitatam? Matth. 11. De Inconſtantiâ humanâ nobiliſſimum exemplum habet TRISMEGISTVS lib. 2. cap. 10.

Quid exiſtis videre hominem mollibus veſtitum? Matth ibid. De nimio corporis cultu & veſtium pompâ fuſiſſimè TRISMEGISTVS lib. 3. cap. 5. ſufficiet pluribus concionibus. Huc etiam faciunt ſequentia huius libri capita, maximè 11. ſeu vltimum.

DOM. III. ADVENTVS.

Dirigite viam Domini. Ioan. 1. Hic opportunè dici poteſt de voluntariâ corporis afflictatione, quæ viam Domino ad nos venturo parat, de quo NICETAS lib. 2 cap. 4.

Dirigite viam Domini. Ioan. ibid. Recta Intentio in omnibus actionibus, hanc viam quàm optimè dirigit. AMVSSIS lib. 2. cap. 10. concluſiones ſeptem habet. Atque hoc etiam in ſequentem Dominicam ſuffecerit.

DOM.

DOM. IV. ADVENTVS.

Prædicans baptiſmum pœnitentiæ in remiſſionẽ peccatorum. Luc. 3. Apud inferos pœnitentia eſt, ſed furioſa & nimis ſera, ideò falſa & irrita; ideóque nulla illic remiſſio peccatorum, Iubilæum nullum, nec ſpes vlla veniæ. Hîc reperi poteſt quæſtio de Æternitate, ÆTERNITAS Conſid. 1. §. 2. vbi de mari mortuo, & Iubilæo deſperato plura.

Parate viam Domini. Luc. ibid. De rectâ Intentione aliquid, vt in priore Dominicâ notatum eſt. Item dicendi hîc locus de humanæ voluntatis ad diuinam conformandæ impedimentis, de quibus HELIOTROPIVM lib. 5. cap. 12. §. 4.

NATIVITAS DOMINI IESV.

Et in interrâ pax hominibus bonæ voluntatis Luc. 2. Quæ autem hæc bona voluntas ſit tantoperè ab Angelis laudata; quomodo eam Ioſephus caſtiſſimus Virginis ſponſus; quomodo illam B. Virgo Maria, Domini mater; & ipſe diuiniſſimus infans in præſepio exercuerit, docet AMVSSIS lib. 2. cap. 1. quod huc propriè ſpectat, nam hæc doctrina coram Ser. Electore Maximiliano Boiariæ Duce, hoc ipſo die publicè tradita eſt, poſt ſacri Aduentûs dies in tradendâ Intentione rectâ exactos.

Videamus hoc verbum quod factum eſt, quod Dominus oſtendit nobis Luc. ibid. Cognitio diuini huius Verbi conſiſtit in cognitione diuinæ Voluntatis. Tranſeamus ergo cum pijs paſtoribus, & properemus hanc vnam quàm exactiſſimè cognoſcere. HELIOTROPIVM lib. 5. c. 12. §.

S. STEPHANVS.

Et noluiſti. Matth. 23. Humanæ Voluntatis inconſtantia pluribus concionibus tractanda, de quâ fusè TRISMEGISTVS lib. 1. cap. 8.

Et noluiſti. Matth ibid. Humanæ voluntatis contumacia quàm exitioſa ſit homini, docet HELIOTROPIVM lib. 4. c. 4.

Lapidabant Stephanum. Actor. 7. Quibus Stephanus ſuos lapides vendere noluerit, & cui demum eos vendiderit, appoſitè huc docet AMVSSIS lib. 2. cap. 2.

S. IOANNES.

Hic eſt diſcipulus ille, qui teſtimonium perhibet de his. Ioan. 21. Quomodo Ioannes parturientem feminam, & inſidiantem illi draconem viderit, & quantum recta Intentio à diabolo impugnetur, AMVSSIS lib. 1. cap. 3. quod huc propriè ſpectat.

Quid ad te, tu me ſequere. Ioan. ibid. Ille Deum verè ſequitur, qui in rebus omnibus ſuâ ſemper voluntate diuinam comitatur, nec vnquam aliud vult aut non vult, quàm quod Deum velle aut nolle cognoſcit. HELIOTROPIVM lib. 5. cap. 12. §. 2.

SS. INNOCENTES MART.

Occidit omnes pueros qui erant in Betlehem. Matth. 2. Ah, cur Deus inauditam hanc tyrannidem non vetuit? tot innocentes Angelos iugulari cur permiſit? Vide quid dicat HELIOTROPIVM de diuinis permiſſionibus lib. 1. cap. 2. niſi hoc Dominicâ 4. poſt Epiphaniam potiùs dicendum videatur.

DOM. INTRA OCTAVAM.

Ieiunijs & obſecrationibus ſeruiens nocte ac die Luc. 11. Sancti Dei oratione & mortificatione optimè coluntur, quod docet TRISMEGISTVS lib. 2. cap. 4.

CIRCVMCISIO DOMINI IESV.

Sit nomen Domini benedictum, ex hoc nunc, & vſque in ſæculum. Pſal. 112. Benedicendus Deus tam inter læta & proſpera, quàm inter aduerſa & triſtia, planè prout ille mendicorum optimus fecit, cuius duo robuſtiſſima brachia, ipſum Deum ligantia in xenium auditoribus dari poterunt. HELIOTROPIVM lib. 2. cap. 1.

Hæc loquere & exhortare in Chriſto IESV *Domino noſtro, ad Tit. 2.* Nihil ad annum optimè inchoandum auſpicatius eſſe poteſt, quàm ſuam omnem in diuinam voluntatem penitus transfundere. Hæc concionatores loquantur & exhortentur in Chriſto IESV; eiúſque rei quinque illuſtriſſima emolumenta proponant, de quibus HELIOTROPIVM lib. 5. cap. 2. §. 3.

EPIPHANIA DOMINI IESV.

Audiens autem Herodes Rex turbatus eſt. Matth. 2. Malæ Intentionis nobiliſſimum exemplar eſt Herodes Magnus, Aſcalonita, qui quatuordecim millia infantum occidit, de quo fuſius AMVSSIS lib. 1. cap. 11.

Reſponſo accepto in ſomnis, ne redirent ad Herodem. Matth. ibid. Mirabilis eſt Dei prouidentia præſertim in amicos, quos per ſingula vitæ momenta ita ducit regitque, vt illis omnia in bonum cedant, etiamſi hoc illi ignorent. Non permiſit Deus hos optimæ Intentionis dynaſtas ab Herode rege grauiùs decipi. Explicatu ergo digniſſimum eſt, quanta Dei prouidentia ſit in amicos, de quo HELIOTROPIVM lib. 5. cap. 8. niſi hoc dicendum ſeruetur in diem Natiuitatis B. Virginis.

DOMIN. I. POST EPIPHANIAM.

Et erat ſubditus illis. Luc. 2. Inobedientis & libidinoſi iuuenis tragiciſſimum exemplum habet NICETAS l. 2. cap. 12. propiùs finem. Monitum obedientiæ habet HOROLOGIVM Horâ 2. Diei.

Neſcie-

Neſciebatis quia in his quæ Patris mei ſunt, oportet me eſſe? Luc. ibid. Ibi nos eſſe oportet, & illud agere quod Deus vult. De duplici autem voluntate Dei, HELIOTROPIVM lib. 1. cap. 5.

DOM. II. POST EPIPHAN.

Et cùm inebriati fuerint. Ioan. 2. De Temperantiâ aliquid HOROLOGIVM Horâ 3. Diei.

Nuptiæ factæ ſunt in Canâ Galilææ. Ioan. ibid. Vbi nuptiæ, ibi plerunque pompæ, & cultus corporis nimius: quæ autem mala ex hoc corporis cultu oriantur, docet TRISMEGISTVS lib. 3. cap. 10.

Nuptiæ factæ ſunt. Ioan ibid. Nullus ſtatus ſuſcipiendus ſine rectâ Intentione, AMVSSIS lib. 1. cap. 8. §. 6. Coniugalis amoris nobiliſſimum exemplum habet AMVSSIS lib. 2. cap. 12. §. 1. de Tigrane & eius coniuge.

DOM. III. POST EPIPHAN.

Si vis, potes me mundare. Matth. 8. En quanta ſuimet reſignatio, in petendâ ſanitate! Ita in rebus aduerſis omnibus reſignatiſſimum ſemper eſſe oportet erga diuinam Voluntatem, vt nunquam non dicamus: Domine, ſi vis potes me liberare hac miſeriâ, ſi tamen vis, ô mi Deus ſi vis. De hoc HELIOTROPIVM plenè lib. 4. cap. 3.

Et ego homo ſum ſub poteſtate conſtitutus, habens ſub me milites. Matth. ibid. Nouem capita omnibus qui alios gubernant, ſingulariter obſeruanda proponit ÆTERNITAS Conſid. 3. ante §. 1.

DOM. IV. POST EPIPHAN.

Ecce motus magnus factus eſt in mari. Matth. 8. Cur hunc motum Chriſtus, rex cæli, terræ, maris, permiſit, quem vtique impedire potuiſſet? Eadem & maior quæſtio eſt, cur tot quotidie flagitia, tot iniurias permittat? Vide HELIOTROPIVM lib. 1. cap. 2. fusè de hoc.

Domine, ſalua nos, perimus. Matth ibid. Videbantur ſibi Apoſtoli iam pænè in mari natare. Incredibilis eſt plurimorum hominum de Deo diffidentia, ideò hæc ſæpius exagitanda, de quâ HELIOTROPIVM lib. 5. cap. 10. §. 1. 2. 3. & 4.

Quid timidi eſtis modicæ fidei? Matth. ibid. Quâ ratione in aduerſis potiſſimùm firmanda & erigenda ſit ad Deum fiducia, docet HELIOTROPIVM lib. 5. cap. 3.

DOM. V. POST EPIPHAN.

Dum dormirent homines venit inimicus homo, & ſuperſeminauit Zizania. Matth. 13 Dicendum hoc loco, quàm periculoſum ſit ire cubitu

& non prius cum Deo redire in gratiam per examen conſcientiæ: quid autem contra hoc obijci ſoleat, docet TRISMEGISTVS lib. 1. cap. 7.

Vis imus, & colligimus ea? Matth. ibid. Quomodo Voluntas Dei in rebus omnibus agnoſci poſſit, ſeptem regulæ traduntur in HELIOTROPIO lib. 1. cap. 4.

DOM. VI. POST EPIPHAN.

Simile eſt regnum cælorum fermento. Matth. 13. Vnica ſubinde ſententiola bona, totum hominem, velut fermentum farinaceam maſſam, immutat & meliorem reddit. Regnum cælorum hîc Eccleſia, ſeu, cætus fidelium eſt. Vide TRISMEGISTVM lib. 2. cap. 7.

Abſcondit in farinæ ſatis tribus, donec fermentatū̃ eſt totum. Matth. ibid. Tribus his ſatis conferri poſſunt Contempus ſui, charitatis donum, operum Chriſti guſtus, de quibus ÆTERNITAS Conſid. 6. §. 1.

SEPTVAGESIMA.

Multi ſunt vocati, pauci verò electi. Matth. 20. De Prædeſtinatorum exili numero ſi cum reproborum multitudine conferatur, agit ZODIACVS, qui poſt 12. ſymbola Prædeſtinationis, habet Coronidem de hac ipsâ ſaluandorum paucitate: quod in plures conciones ſufficiet.

Quid hîc ſtatis totâ die otioſi? Matth ibid. Contra otium, malorum omnium largiſſimum fontem hîc diſſerendum. NICETAS lib. 1. cap. 3. & lib. 2. cap. 8.

SEXAGESIMA.

Semen eſt Verbum Dei. Luc. 8. Hodie proprijſſimè dicitur de auditione Verbi diuini, de quâ ZODIACVS ſymb. 6 §. 1. 2. & 3.

Aliud cecidit ſecus viam, & conculcatum eſt. Ibid. Luc. Plurimorum concionem audientium Malam, aut certè non Bonam vel Nullam eſſe Intentionem oſtendit AMVSSIS lib. 1. cap. 10. §. 2.

QVINQVAGESIMA.

Ecce aſcendimus Ieroſolymam. Luc. 18. Chriſtus Dominus ſuæ ipſe morti obuiam iuit. Chriſtianum, imitatione Chriſti Domini, decet promptitudo ad mortem. ZODIACVS ſymb. 2. §. 1. 2. & 3.

Et conſpuetur. Luc. ibid. Etiamnum conſpuitur Chriſtus à multis, qui Animum, Dei imaginem, modis indignis tractant, corpus nimio luxu exornant, de horum ſtultitiâ vide quid dicat TRISMEGISTVS lib. 3. cap. 11. ſeu ult. vbi fusè humana fatuitas demonſtratur.

DOMI-

DOMINICA I. QVADRAGESIMÆ.

Oſtendit ei omnia regna Mundi, & gloriam eorum, & dixit ei: Hæc omnia tibi dabo. Matth 4. Mentiris Orciniane veterator, non tua ſunt regna Mundi; cur rem alienam ſuperbiſſimè ſpondes in præmium? Sed ſint tua, quàm ſunt caduca & fluxa! Tranſit momento Mundi gloria. Igitur annos æternos in mente habeamus, & omnes ex Orco laruas facilè ſpernemus ÆTERNITAS Conſid. 4. ante §. 1.

Et cùm ieiunaſſet 40. diebus & noctibus, poſteà eſuriit. Matth. ibid. De abſtinentiæ & Ieiunij vtilitate, NICETAS lib. 2. cap. 7.

DOM. II. QVADRAGESIMÆ.

Domine, bonum eſt nos hîc eſſe. Matth. 7. Transfiguratio Domini IESV guſtulus ſolùm fuit æterni conuiuij, quid ipſum erit conuiuium æternum? Hic de æternæ vitæ præmio agi poteſt. ÆTERNITAS Conſid. 9. §. 2.

Bonum eſt, nos hîc eſſe. Matth. ibid. In nullo ſtatu bonum eſt eſſe, niſi bona ſimul ſit Intentio, AMVSSIS lib. 2. cap.. 8. §. 6.

DOM. III. QVADRAGESIMÆ.

Reuertar in domum meam, vnde exiui. Luc 11. Hic explicanda deteſtatitio præteritorum peccatorum, de quâ ZODIACVS ſymb. 1. §. 1. 2, & 3.

Et ſiunt nouiſſima hominis illius peiora prioribus. Luc. ibid. Ergo, ATTENDE TIBI IN OMNIBVS, & præuide futura, ne in eaſdem ſordes relapſus grauiùs mergaris. Præuide, quæſo, quid ſecuturum, præuide & attende tibi, de hoc AMVSSIS lib. 2. cap. 12. §. 4. 5. & 6.

DOM. IV. QVADRAGESIMÆ,
ſeu, LAETARE.

Eſt puer vnus hîc qui habet quinque panes hordeaceos. Ioan. 4. Chriſtus opulentiſſimus conuiuator, ſuis conuiuis vnicum apponit ferculum, piſces cum pane; de vino nulla penitus mentio. Contra gulam hîc dicendum, & menſæ lautitia iure caſtiganda, NICETAS lib. 1. cap. 4.

Sed hæc quid ſunt inter tantos? Ioan. ibid. Hic ſermo exiguæ in Deum fiduciæ fuit. Quid fiducia in Deum ſit, & in quo ea conſiſtat, docet HELIOTROPIVM lib. 5. cap. 1. & 2.

DOM. V. QVADRAGESIMÆ.
ſeu, PASSIONIS.

Ego non quæro gloriam meam. Ioan. 8. De vanâ gloriâ multa tradit AMVSSIS lib. 1. cap. 4. & lib. 2. cap. 4. 5. & cap. 9. ſigno. 6.

Abraham

Abraham Pater veſter exultauit vt videret diem meum; vidit & gauiſus eſt. Ioan. ibid. Omnes noſtræ, Chriſti actionibus iungendæ ſunt; ſic Abraham filij, ſic Chriſti fratres erimus. AMVSSIS lib. 2. cap. 7. §. 7.

DOM. VI. QVADRAGESIMÆ, ſeu, PALMARVM.

Soluite & adducite mihi. Matth. 21. Si videre, audire, loqui &c. ſi ſenſibus exterioribus vti volumus, eos quidem ligatos ſoluere poſſumus, ſed ad Chriſtum adducere debemus. ideò ſenſuum exteriorum ſollicita ſit cuſtodia, de quâ NICETAS lib. 2. cap. 9. fusè: thema ſæpius tractandũ.

Plurima turba strauerunt veſtimenta ſua in via Matth. ibid Veſtium pompã maximi quiq; viri calcarunt, nam eorũ ſumma ſemper fuerat in cultu corporis modeſtia, quod proſequitur TRISMEGISTVS lib. 5. c. 8.

RESVRRECTIO DOMINI IESV.

IESVM *quæritis Nazarenum,* CRVCIFIXVM. *Marci 16.* Mirabile, lætiſſimo Paſchatis die, etiamnum crucis & crucifixi mentionem fieri Imò verè rectè hoc nam vbi Nazarenus, hoc eſt, floridus, ibi eſt & crucifixus. Dicendum qui Chriſtus per crucem, & maximas ærumnas peruenerit ad triumphum gloriæ. ZODIACVS ſymb. 5. §. 1. & 2. Quæ tum Chriſto, tum nobis applicanda.

Ibi eum videbitis. Marc. ibid. Chriſto IESV crucifixo & rediuiuo noſtros oculos, noſtráque omnia debemus, cuius rei nobiliſſimum exemplum eſt in AMVSSI lib. 2. cap. 10. §. 1. & 2.

FERIA II. PASCHATIS.

Nonne hæc oportuit pati Chriſtum, & ita intrare in gloriam ſuam: Luc. 24. Certiſſima via eſt ad cælum, regia via Crucis. ZODIACVS ſmyb. 5. §. 3. & 4.

Qui ſunt hi ſermones, quos confertis ad inuicem? Luc. ibid. Contra turpia & impura colloquia acriter, prout digna ſunt, diſſerendum. NICETAS lib. 1. cap. 8.

FERIA III. PASCHATIS.

Obtulerunt ei partem piſcis aſſi, & fauum mellis. Ioan. 21. Quid melius aut ſuauius? piſcẽ, in quo fel compreſſum eſt, comedere, an triduo maximos dolores ſuſtinere? Stulta videtur quæſtio: ad eam reſpondet ÆTERNITAS Conſid. 6. §. 1. Vbi quinque priſcorum Patrum dicta huc applicari poſſunt.

Ego ſum; nolite timere. Ioan. ibid. Illi profectò timent & trepidant ſæpiſſime,

piſſime, qui Deum Deiq; prouidentiam non agnoſcunt. Hic igitur diſſerendum, quanta Dei prouidentia ſit, tam in amicos, quàm etiam inimicos. de hoc HELIOTROPIVM lib. 5. cap. 9.

DOMINICA I. POST PASCHA.

Pax Vobis. Ioan. 20. Vbi moderatio affectuū, ſeu victoria tentationū, ibi pax iſta. De moderandis affectibus ZODIACVS ſymb. 12. §. 1, 2, & 3.

Pax Vobis Ioan. ibid. Pacem maximam homini conciliant, Inuidiâ non vti, Hominum iudicia ſpernere, ſeipſum in omnibus non quærere, ad omnia promptum & volentem eſſe &c. quæ omnia optimæ Intentionis ſigna ſunt, de quibus AMVSSIS lib. 2. cap. 10. ſigno 6 7. 8, 9. 10. 11. & 12.

Pax Vobis. Ioan. ibid. In huius Euangelij lectione ter Dominus ſuis pacem precatur. Hanc autem nihil æque confirmat, quam perfecta humanæ voluntatis ad diuinam conformatio, vbi hæc eſt, ibi ſumma, ibi tranquilliſſima pax eſt. HELIOTROPIVM lib. 3. cap. 1.

DOM. II. POST PASCHA.

Ego ſum paſtor bonus. Ioan. 10. Hoc verè de ſe quoque dixerit cuiuſuis Angelus cuſtos, qui ipſos etiā paſſus ouiculæ ſuæ numerat, vt luculenta docet hiſtoria in HOROLOGIO Horâ 11. Noctis, vbi etiam traditur quâ ratione optimi paſtoris huius virtutes imitemur.

Mercenarius autem fugit; quia mercenarius eſt Ioan. ibid. Qui bonā habet Intentionem & Deo ſeruit, non vt mercenarius, is maximâ induſtriâ cuſtodit oues ſuas, vnde plurima emolumenta naſcūtur. Vide AMVSSIS lib. 2. cap. 7. Vbi ſeptem Conſecutiones Intentionis bonæ recenſentur.

DOM. III. POST PASCHA.

Modicum, & non videbitis me. Ioan. 16. Omnia prorſus *Modicum* ſunt, præter Æternitatem. ÆTERNITAS Conſid. 6. §. 3.

Vos autem contriſtabimini, ſed triſtitia veſtra vertetur in gaudium Ioan. ibid. Quæſtio eſt, Num fieri poſſit, vt quis nunquam triſtetur & an id arte illâ impetrandum, quâ noſtram diuinæ voluntati conformamus? Ad hanc reſpondet HELIOTROPIVM lib. 3. cap. 2.

DOM. IV. POST PASCHA.

Quò vadis? Ioan. 16. Quô vidis, ô homo, ad inferos, an ad ſuperos? circumſpice, oro, & delibera: exemplum habes illuſtriſſimum in Theodoro hac de re deliberante. ÆTERNITAS Conſid. 8. §. 3.

Quò vadis? Intentio recta omnium actionum noſtrarum anima eſt & vita, de hac AMVSSIS lib. 1. cap. 1. & 2.

DOM. V. POST PASCHA.

Petite & accipietis. Ioan. 16. De precibus & orandi ſtudio NICETAS lib. 2. cap. 5.

Petite & accipietis. Vnius hominis preces quàm validæ ſæpe fuerint, docet TRISMEGISTVS lib. 2 cap. 8.

In nomine meo. Ioan. ibid. Nec dies auſpicandus, nec vllæ preces incipiendæ ſine Deo, Deique nomine, hoc eſt, ſine praxi bonæ Intentionis. AMVSSIS lib. 2 cap. 8. §. 1. 2. & 3.

ASCENSIO DOMINI IESV.

Ecce duo viri adſtiterunt iuxta illos in veſtibus albis. Actor. 1. De SS. Angelorum in Chriſtum obſequijs HOROLOGIVM Horâ 8. Noctis.

Exprobrauit incredulitatem eorum & duritiam cordis. Marci 16. Non eſt damnoſior cordis durities, quam ſuam voluntatem cum diuinâ nolle coniungere. Quod plerunque inde naſcitur, quòd Deo non fidamus: Deo autem hinc non fidemus, quia prouidentiam eius non agnoſcimus. Qui ergo eleuari vult cum Chriſto in cælum, & aſſumi, ante omnia diuinam prouidentiā agnoſcat; ex hac cognitione fiducia naſcetur; fiduciam humanæ & diuinæ voluntatis coniunctio ſequetur, de quo HELIOTROPIVM lib. 5. cap. 14.

DOM. VI. POST PASCHA.

Venit hora, vt omnis qui interficit vos, arbitretur obſequium ſe præſtare Deo. Ioan. 16. Hîc proprio & ſuo loco tractanda quæſtio eſt, Vtrum bona Intentio poſſit opus malum, facere bonum. De hoc AMVSSIS diſtinctè lib. 1. cap. 6. Ergo innocentes occidere bonâ intentione, bonum non eſt.

Hæc locutus ſum vobis, vt cùm venerit hora, eorum reminiſcamini. Ioan. ibid. Vult Chriſtus vt ſui aduerſos caſus omnes præuideant & præmeditentur, quò ijs ſuſtinendis fortiores ſint. Sibi ipſi non attendere, omnium vitiorum origo eſt. AMVSSIS lib. 2. cap. 12 §. 1. & 2.

PENTECOSTE.

Ad eum veniemus & manſionem apud eum faciemus. Ioan. 14. Deus vbique eſt, non per gratiam vbique, ſed per præſentiam, de quâ hoc triduo Pentecoſtes vtiliter ageretur. Dei præſentiam in omni loco explicat NICETAS lib. 2. cap. 10. quod caput velut eliquatus ſuccus eſt materiæ ſacro Aduentu toto tractatæ de Dei præſentia.

Sicut mandatum dedit mihi Pater, ſic facio. Ioan. ibid. Ille verè timet, verè honorat, verè diligit Deum, qui Dei voluntatem facit. Quam autem voluntatem Deus in homine requirat, docet HELIOTROPIVM lib. 2. cap 2. Quòd pluribus concionibus ſuffecerit.

FERIA II. PENTECOSTES.

Omnis qui malè agit, odit lucem. Ioan. 3. Qui peccant, Deúmque gra-

uiùs offendunt, cuperent ſe à Deo non videri, ne punirentur. Igitur iterum de Dei præſentiâ in omni loco dicendum, de quâ NICETAS dicto lib. 2. cap. 10.

Dilexerunt homines magis tenebras quàm lucem. Ioan. ibid. Vbi nulla hominis Intentio in agendo, ibi nox & tenebræ, & innumeri errores, de quâ re copioſè AMVSSIS lib. 1. cap. 12.

FERIA III. PENTECOSTES.

Per me ſi quis introierit, ſaluabitur. Ioan. 10. Tertiùm (ſi ſic videatur) de Dei præſentiâ in omni loco, dici poterit. res enim omnibus probè inculcanda eſt. Non facilè grauius peccat, qui ſe ſemper in Dei oculis ſtare cogitat. de quo NICETAS dicto loco.

Fur non venit niſi vt furetur, mactet, & perdat. Ioan. ibid. Mala Intentio peſſundat & corrumpit omnia quæ tangit, de hac AMVSSIS lib. 1. cap. 8.

DOMINICA SS. TRINITATIS, SEV PRIMA POST PENTECOSTEN.

Docentes eos ſeruare omnia, quæcunq; mandaui vobis. Matth. 28. Vt non iudicemur, & vt non damnemur à Deo, Chriſtus vnicè requirit, *Nolite iudicare, & non iudicabimini; Nolite condemnare, & non condemnabimini*, vt in huius Dominicæ Euangelio docetur. Eſt ergo Temerarium iudicium omnibus modis, & ante omnia cauendum, de quo AMVSSIS lib. 2. cap. 7. Vbi copioſè traditur, quod pluribus cõcionibus urgendũ eſt.

Quæcunque mandaui vobis. Quænam illa omnia ſunt? Vnicum eſt: facere Voluntatem Dei, ſeu quod idem, ſuam diuinæ Voluntati coniungere. de quo HELIOTROPIVM lib. 5. cap. 12. § 5.

DIES CORPORIS CHRISTI.

Hic eſt panis de cælo deſcendens, vt ſi quis ex ipſo manducauerit non moriatur. Ioan. 6. De frequenti ſacramentorum Confeſſionis & Communionis vſu ZODIACVS ſymb. 3. §. 1. 2. & 3.

DOM. II. POST PENTECOST.

Nemo virorum illorum, qui vocati ſunt, guſtabit cenam meam. Luc. 14. In omnibus negotiationibus certi eſſe volumus, atque etiam ius trium obolorum perſequimur, Cenam illam magnam & delitias æternas ignauiſſimè negligimus. ÆTERNITAS Conſid. 8. ante §. 1.

Miſit ſeruum ſuum horâ cenæ dicere inuitatis, vt venirent. Luc. ibid. Crebriùs communicandum eſſe è menſâ Domini, præſertim feſtis Sanctorum diebus, docet TRISMEGISTVS lib. 2. cap. 6.

DOM. III. POST PENT.

Ita dico vobis, gaudium erit coram Angelis Dei, ſuper vno peccatore pœnitentiam

ſentiam agente. Luc. 15. Quàm multæ drachmæ perditæ in tenebris vitiorum latent: at vbi lux Æternitatis accenditur, drachma perdita inuenitur. ÆTERNITAS Conſid. 5. ante §. 1.

Hac Dominicâ pluribus locis feſtus dies S. Angeli Cuſtodis agitur, de quo infrà Dominicâ penultimâ.

DOM. IV. POST PENT.

Per totam noctem laborantes, nihil cepimus. Luc. 5. Fruſtra laboramus, & in altâ nocte degimus, ſi noſtri notitiam non habemus, de quâ TRISMEGISTVS lib. 1. cap. 4.

In nomine tuo laxabo rete. Luc. ibid. Incaſſum prorſus laboratur, & nihil capitur, vbi Intentione mala laboratur de hoc AMVSSIS lib. 1. cap. 4. Niſi feriâ 3. Pentecoſtes hoc tractatum ſit.

DOM. V. POST PENT.

Vade priùs reconciliari fratri tuo. Matth. 5. De reconciliatione & amore inimicorum hîc agendum, cùm huc propriè ſpectet de hoc ZODIACVS ſymb. 9. per ſeptem paragraphos. Copioſiſſima dicendi materia, etiam alibi tractanda, & ſeuerè inculcanda: res magni momenti eſt, cor purum habere ab omni odio. De miſericordiâ præſertim in inimicos, aliquid etiam HOROLOGIVM, Horâ 6. Dici.

Omnis qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit iudicio. Matth. ibid. Iuſta ſunt Dei iudicia, ſed arcana. De his copioſam diſſertationem vide in HELIOTROPIO lib. 1. cap. 3.

DOM. VI. POST PENT.

Ecce iam triduo ſuſtinent me, nec habent quod manducent. Marci 6. Propter Chriſtum relinquenda ſunt omnia, & amplectenda etiam paupertas, hoc eſt enim diſcumbere ſuper terram, quod hîc etiam Dominus *præcepit turbæ, diſcumbere ſuper terrã.* Vide ZODIACVM ſymb. 4. §. 1. & 2.

Vnde iſtos quis poterit hîc ſaturare panibus in ſolitudine? Marc. ibid. Sic plerunque argumentamur miſeri, omnia ad modulum humanæ rationis metientes. Cur non potiùs fidimus Deo, illúdque Abrahami vſurpamus, DEVS PROVIDEBIT. Quantum autem vacillantem fiduciam diuinæ Prouidentiæ cognitio erigat, exponit HELIOTROPIVM lib. 5. c. 6.

DOM. VII. POST PENT.

Omnis arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur. Matth. 7. Ignis ſemper duraturi, & mortis æternæ ſupplicium apud inferos eſt. ÆTERNITAS Conſid. 9. §. 1. poſt præcedentes 7. concluſ.

Non poteſt arbor bona malos fructus facere, neque arbor mala bonos fru-

Fructus facere. Matth. ibid. Arboris laus aut vituperium à radice eſt, actionum noſtrarum bonitas vel malitia, ab Intentione bonâ vel malâ prouenit. Quæ omnium optima ſit Intentio, docet AMVSSIS lib. 1. cap. 5.

Qui facit voluntatem patris mei qui in cœlis eſt, ipſe intrabit in regnum cœlorum. Matth. ibid. Hîc humanæ voluntatis ad diuinam Conformatio expreſſiſſime docetur. Atque hoc vitium pænè aſſiduè, & omnibus concionibus inculcandum. Vide HELIOTROPIVM lib. 2. cap. 3.

DOM. VIII. POST PENT.

Filij huius ſæculi prudentiores filijs lucis in generatione ſuâ ſunt Luc. 16. Quàm vanis ſtudijs Æternitatem quæſierunt Romani, & ideò eam inuenire non potuerunt! O verè vanitas vanitatum, & omnia vanitas! ÆTERNITAS Conſid. 3. ante §. 1.

Redde rationem villicationis tuæ. Luc. ibid. De examine conſcientiæ, & ratione quotidie reddendâ, TRISMEGISTVS lib. 1. cap. 1. 2. & 3.

Facite vobis amicos de Mammona iniquitatis. Luc ibid. De dandâ eleemoſynâ fuſiùs agit ZODIACVS ſymb. 7. §. 1. 2. & 3.

DOM. IX. POST PENT.

Quia ſi cognouiſſes & tu. Luc. 19. Stupenda & incredibilis hominum cæcitas eſt in agnoſcẽdis rebus cæleſtibus & diuinis. ÆTERNITAS Conſid. 9. ante §. 1. vbi per ſex concluſiones intelligentia humana eruditur.

Si cognouiſſes & tu. Notitia ſui cuiuis ſummè neceſſaria, de quâ TRISMEGISTVS lib. 1. cap. 5. Vbi de modo examinandæ conſcientiæ agitur. Vide HOROLOGIVM Horâ 12. Diei, vbi practicus examinandæ conſcientiæ modus docetur.

DOM. X. POST PENT.

Omnis qui ſe exaltat humiliabitur, & qui ſe humiliat, exaltabitur. Luc. 18. Hic vilis ſui æſtimatio explicanda, de quâ ZODIACVS ſymb. 8. §. 1. & 2. De Iuſtitiâ quam ſibi arrogabat Phariſæus, HOROLOGIVM pauca Horâ 5. Diei. Idem de Humilitate Horâ 10. Diei.

Non ſum ſicut ceteri hominum. Luc. ibid. De Vanâgloriâ quâ hic Phariſæus maxima laborabat, AMVSSIS lib. 1. cap. 4. ſtrictim, ſed copioſiſſimè lib. 2. cap. 4. 5. & cap. 9. ſigno 6. Plures inde conciones poterunt parari. Res neceſſariò ſæpius inſtillanda. Hoc enim morbo, non tantùm ægroti, ſed & ſani, mirabile, aut qui eſſe videntur ſani, laborant.

DOM. XI. POST PENT.

Et ſtatim apertæ ſunt aures eius. Marci. 7. Inſanabili pænè ſurditate laborat, qui formidabiliſſimum illud tonitru, *Æternum Æternum Æternum*

num non audit. Quo effectu & quinam ſuo bono id audierint, Æternitas Conſid. 4. §. 3.

Bene omnia fecit. Marc. ibid. Quomodo Dei Voluntas in rebus omnibus, excepto peccato, inueniatur, oſtendit Heliotropivm lib. 2, cap. 5. §. 7. ſeu vlt.

DOM. XII. POST PENT.

Diliges Dominum Deum tuum, ex toto corde tuo. Luc. 10. De diuini amoris actibus Horologivm Hora 8. Diei. Idem, de Charitate Horâ 11. Diei.

Hoc fac & viues. Luc. ibid. Facere non Dicere ad cælum euehit. Voluntas efficax, & in omnibus cum diuinâ conſentiens, quæ etiam pro facto reputatur, ea eſt quæ vitam homini confert. Quæ autem ſigna ſint efficacis huius voluntatis, tradit Heliotropivm lib. 2. cap. 5. per ſex paragraphos.

DOM. XIII. POST PENT.

Occurrerunt ei decem viri leproſi. Luc. 17. Mali ſocij quicunque, verè leproſi ſunt, qui lepram ſuam alijs tacitè affricant, de his Nicetas lib. 1. cap. 9.

Ite, oſtendite vos ſacerdotibus. Luc. ibid. De crebrâ peccatorum confeſſione, Nicetas, lib. 2. cap. 6.

DOM. XIV. POST PENT.

Quærite primùm regnum Dei, & hæc omnia adijcientur vobis. Matth. 6. Figamus oculum in Æternitate beatorum, & omnia ſalua erunt nobis. Æternitas Conſid. 6. §. 2.

Nónne anima plus eſt quàm eſca? Matth. ibid. Omnes pænè ſollicitudines noſtræ ad corpus eunt, & corporis cultum: At verò animus magis colendus eſt. Trismegistvs lib. 3. cap. 1.

De veſtimento quid ſolliciti eſtis? Matth. ibid. De ſuperfluo corporis cultu quid ſancti Patres & Scriptura ſenſerint, docet Trismegistvs lib. 3. cap. 6.

Scit enim pater veſter, quia his omnibus indigetis. Matth. ibid. Quanta Dei prouidentia ſit circa vitæ neceſſaria, copiosè tradit Heliotropivm lib. 5. cap. 7.

DOM. XV. POST PENT.

Ecce defunctus efferebatur. Luc. 7. Vide Horologivm Angeli Tutelaris. vbi initio tam diurnarum quàm Nocturnarum horarum ſemper de Morte monitum reperies, *Diſce mori.* Hæc 24. monita, ſint veluti 24 faces, quæ in defuncti funere, iuxta feretrum feruntur. Atque ex his vtiis concio poterit concinnari.

Et reſedit qui erat mortuus. Luc. ibid. Optimè ſe parat ad mortem, qui ſibi comparat Cingulum, Facem, & Tintinnabulum, de quo Horologium in Epilogo poſt Horas Noctis. De Morte, mi Lector, vide Prodromum meum qui tamen hoc volumine non continetur.

DOM. XVI. POST PENT.

Et ecce homo quidam hydropicus erat ante illum. Luc. 14. Deus hîc punit, hîc morbos immittit, & omnis generis afflictiones, vt parcat in æternum. ÆTERNITAS Conſid. 5. §. 2.

Vade, recumbe in nouiſſimo loco. Luc. ibid. Phariſæorum proprium erat rebus omnibus pompam inducere, in omnibus videri velle, quod certum ſignum eſt Intentionis non bonæ, de quâ AMVSSIS lib. 1. cap. 9.

Et ipſi obſeruabant eum. Luc. ibid. Aſſidua ſui ipſius obſeruatio neceſſaria eſt ad vitam rectè inſtituendam. AMVSSIS lib. 2. cap. 12. §. 7.

DOM. XVII. POST PENT.

Nec auſus fuit quiſquam ex illâ die eum ampliùs interrogare. Matth. 22. Hîc quæri poteſt, Quæ in Mundo ſit omnium optima quæſtio? de hac ÆTERNITAS Conſid. 5. §. 2.

Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, Matth. ibid. Nullus vnquam labor ſuſcipiendus, nullus dolor perferendus, nulla virtus aggredienda, ſine rectâ Intentione, quæ primarius charitatis actus eſt, cùm ſcilicet omnia ad maiorē Dei gloriā referuntur. AMVSSIS l. 2. c. 8. §. 4. & 5.

DOM. XVIII. POST PENT.

Ecce offerebant ei paralyticum iacentem in lecto. Matth. 9. Verè paralyticus eſt, & in morbo cubat, quem Ira & Inuidia, quem Superbia & Luxuria deiecerunt, de his vitijs, & quantum Angeli ea oderint in homine, docet HOROLOGIVM Horâ 10. Noctis.

Vt quid cogitatis mala in cordibus veſtris? Matth. ibid. Nil peius in homine quàm Mala voluntas, quæ certè tunc mala eſt, cùm eſt propria, & diuinæ non conſentiens. quæ quidem omnium noxarum fons & ſcaturigo, malorum omnium Lerna eſt. Voluntas quæ ſe frangi non patitur, ſemper exitioſiſſima, de hac HELIOTROPIVM lib. 4. cap. 2. fusè.

DOM. XIX. POST PENT.

Mittite eū in tenebras exteriores, ibi erit fletus & ſtridor dentium. Matth. 22. Explicari poteſt hoc loco, Cur gehenna ſit æterna. ÆTERNITAS Conſid. 2. §. 2. & §. 3. Quomodo Natura ipſa moneat Æternitatis.

In tenebras exteriores. De nouēplici Æternitatis tormento apud inferos NICETAS lib. 2. c. 11. Copioſa materia, & quæ alibi etiā tractari poterit.

Et nolebant venire. Matth. ibid. Hominis ſuam voluntatem cum diuinâ conformare recuſantis nobiliſſimum paradigma proponit HELIOTROPIVM lib. 4. cap. 4.

DOM.

DOM. XX. POST PENT.

Incipiebat enim mori. Ioan. 4. Quàm primum incipimus viuere, & mori ſimul incipimus Verùm mors illa formidanda non eſt, poſt quam vita ſequitur: Mors illa nimium horrenda eſt, quæ eſt æterna; hæc incipit, & nunquam finit ÆTERNITAS Conſid 4. §. 1.

Niſi ſigna & prodigia videritis, non creditis. Ioan ibid. Hîc differendum qui ſint gradus rectæ Intentionis, & quomodo Deo ſeruiendum propter Deum, non metu ſupplicij, non ſpe præmij, ſed ob amorem Dei. AMVSSIS lib. 1. cap. 7.

DOM. XXI. POST PENT.

Simile eſt regnum cælorum homini regi qui voluit rationem ponere cum ſeruis ſuis. Matth. 18. Examen & ratio conſcientiæ quotidie reddenda commendatur omnibus ſtatibus, in TRISMEGISTO lib. 1. cap. 9.

Oblatus eſt ei vnus qui debebat ei decem millia talenta. Matth ibid. Omnia poſſun numerari; at verò nec dies, nec anni Æternitatis numerabiles ſunt: Æternitas omnes omnino numeros tranſilit. ÆTERNITAS Conſid. 4. §. 2.

DOM. XXII. POST PENT.

Viam Dei in veritate doces. Matth. 22. De amore Veritatis aliquid HOROLOGIVM Horâ 8. Diei.

Cuius eſt imago hæc & ſuperſcriptio? Matth. ibid. Contra impuros libros & impudicas imagines ac picturas acerbè differendum. NICETAS lib. 1. cap. 5. & 6.

Reddite ergo quæ ſunt Cæſaris, Cæſari; & quæ ſunt Dei, Deo. Matth. ibid. Quid magis Deo debemus quàm amorem & fiduciam? Tanta nihilominus plurimorum de Deo diffidentia eſt, vt ijs Deus meritò dixerit: *Quid me tentatis hypocritæ?* Diffidentiam iſtam explicat HELIOTROPIVM lib. 5. cap. 10. §. 5. 6. & 7.

DOM. XXIII. POST PENT.

Filia mea modò defuncta eſt. Matth. 9. Omnis afflictio, omnis calamitas & pœna, omnia Mundi mala, morbi & mors, à Deo & diuinâ Voluntate ſunt HELIOTROPIVM lib. 1. cap. 1.

Et ecce mulier quæ ſanguinis fluxũ patiebatur annis duodecim. Matth. ibid Luxuria, ſeu, Incontinentia ingens Orbis malum, & verè ſanguinis fluxus, tam corporis, quàm fortunæ, atque animi bona omnia corrumpit & perdit, de quo NICETAS lib. 1. cap. 10.

DOM. XXIV. POST PENT.

Qui legit, intelligat. Matth. 24. Lectio ſacra piorum librorum hoc loco valde commendanda eſt, de qua NICETAS lib. 2. c. 3.

Abominatio deſolationis. Matth. ibid. Vere deſolatio, verè abominatio coram Deo Luxuria & libido, cuius nouem ingentia damna recenſet NICETAS lib. 2. c. 12. de quibus etiam dici poteſt, die B. Magdalenæ, aut alijs diebus.

DOMINICA S. ANGELI CVSTODIS.

Angeli eorum vident faciem Patris mei qui in cælis eſt. Matth. 18. Cur ſancti Angeli præ ceteris cælitibus ſummè venerandi ſint, nouem cauſas aſſignat HOROLOGIVM, initio ad Horas Noctis. In eodem, Horâ 2. Noctis Tres curioſæ quæſtiones de Sanctis Angelis ponuntur. Et Horâ 3. Noctis Viginti ſeptem meditatiunculæ de SS. Angelis proponuntur, in quibus pleraque eorum in nos beneficia comprehenduntur.

Nonne omnes ſunt adminiſtratorij ſpiritus? Hebræor. 1. De SS. Angelorum fidiſſimis in nos obſequijs & officijs HOROLOGIVM Horâ 7. Noctis. SS Angelis totum Horologium conſecratum eſt.

DOMINICA DEDICATIONIS TEMPLI.

Quærebat videre IESVM *quis eſſet. Luc. 19.* Intentio recta in omnibus hoc vnum aſſiduè quærit, Ieſum videre. Hic proponi poſſunt nouem quæſtiunculæ illæ ſuper bonâ Intentione poſitæ, de quibus AMVSSIS lib. 2. cap. 6.

Ecce dimidium bonorum meorum do pauperibus. Luc. ibid. Non metuebat Zachæus, ne ſi tam largam ſtipem erogaret, ipſe demum egere inciperet: fidebat Deo. Quanta autem in Deum fiducia omnes Sancti fuerint, explicat HELIOTROPIVM lib. 5. c. 4.

INDEX IN FESTOS DIES SANCTORVM.

S. ANDREAS.

Faciam vos fieri piſcatores hominum. Matth. 4. Ingens fuit Apoſtolorum in Chriſtum fiducia, cùm omnibus, & quæ habebant, & quæ habituros ſe ſperabant, relictis, ſtatim ſequerentur Dominum. Mox vnum præmium aliquod ſecutum, nam qui anteà piſces tantùm, poſteà homines ipſos piſcabantur. Ita ſolet Deus maximis præmijs humanam in ſe fiduciam remunerari, de quâ re HELIOTROPIVM l. 5. c. 5.

Illi

Illi autem ſtatim relictis retibus & patre, ſecuti ſunt eum. Matth. ibid. Quid omnis vita noſtra agit, niſi quod texat retia? ſed planè retia aranearum. Relinquamus & nos tandem cum Apoſtolis hæc retia & nugaciſſimam hanc texturam. ÆTERNITAS Conſid. 5. §. 1.

S. NICOLAVS.

Ecce alia quinque ſuper lucratus ſum. Matth. 25. Sæpe vaniſſima quæque diſcimus & docemus: ecquis tam auide diſcit lucrari cælum, quàm nummum? ÆTERNITAS Conſid. 8. §. 1.

Te autem faciente eleemoſynam, neſciat ſiniſtra tua, quid faciat dextra tua: Vt ſit eleemoſyna tua in abſcondito. Matth. 6. S. Nicolaus non tantùm eleemoſynam dedit, ſed & vanam gloriam fugit, quæ humanæ genti in omnibus actionibus inſidiatur. de quo AMVSSIS lib. 2. cap. 4. & 5. & etiam lib. 1. cap. 9. Vbi illud explicatur: Attendite ne iuſtitiam veſtram faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis. Additúrque explicatio de dextrâ dante, & ſiniſtrâ ignorante quid dextra det.

S. THOMAS.

Dominus meus, & Deus meus. Ioan. 20. Hîc explicanda eſt propenſio voluntatis in bonum, ſeu, Conformitas humanæ voluntatis cum diuinâ, ZODIACVS ſymb. 11. §. 1. 2. & 3.

Dominus meus, & Deus meus. Hîc etiam explicari poſſunt preces iaculatoriæ. *Benedictus Deus in æternum &c:* HOROLOGIVM Horâ 2. Diei. Et Horâ 9. Diei illud: *Deus meus & omnia*; dictum B. Franciſci.

PVRIFICATIO BEATISSIMÆ VIRGINIS MARIAE.

Lumen ad reuelationem gentium. Luc. 2. De lumine hominis interno ZODIACVS ſymb. 1. §. 1. 2. & 3.

Vt darent hoſtiam, ſecundùm quod ſcriptum eſt in lege Domini. Luc. ibid. Non eſt melior oblatio, non eſt dignius Deo ſacrificium, quàm humanæ voluntatis cum diuinâ conſenſus & conformitas. HELIOTROP. l. 3. c. 3.

S. MATTHIAS.

Venite ad me omnes. Matth. 11. De Chriſto inuitante, & Adamo lamentante. ÆTERNITAS Conſid. 7. §. 1. & 2.

Et reuelaſti ea paruulis. Matth. ibid. Huc fecerit Exhortatio ad Religioſos & ad Aulicos ſuper recta Intentione, AMVSSIS lib. 2. cap. 11.

ANNVNTIATIO BEATISSIMÆ VIRGINIS MARIAE.

Et regni eius non erit finis. Luc. 1. Explicantur hæc in Æternitate Conſid. 3. § 1.

Miſſus

Miſſus eſt Angelus ad Virginem deſponſatam Viro. Luc. ibid. B. Virginem, Domini Matrem, & ſanctos Angelos præ ceteris ſanctis venerandos eſſe docet TRISMEGISTVS lib. 2. cap. 3. ſingulis horis vnum *Aue Maria* dicendum eſſe, vt exercitium pietatis vtiliſſimum, ſuadet idem TRISMEGISTVS lib. 2. cap. 4. §. 2.

S. GEORGIVS.

Si quis in me non manſerit, mittetur forás ſicut palmes, & areſcet, & colligent eum, & in ignem mittent, ET ARDET. *Ioan. 15.* Illud, ET ARDET, ſingulariter notandum. Quæ autem apud inferos ſint æterna, tradit ÆTERNITAS Conſid. 2. §. 1. & Conſid. 9. concluſione 1.

Si quis in me non manſerit. Conſtantiæ & Inconſtantiæ exempla habet TRISMEGISTVS lib. 2. cap. 10.

SS. PHILIPPVS & IACOBVS.

In domo Patris mei manſiones multæ ſunt. Ioan. 14. De manſione Troili, auari præſulis malè venditâ, illuſtre documentum habet ÆTERNITAS Conſid. 1. §. 3.

Non turbetur cor veſtrum. Ioan. ibid. Quàm nos ſtabiles faciat, & contra turbationes muniat Recta Intentio, docet AMVSSIS lib. 2. cap. ſigno 1. 2. 3. 4. & 5.

S. IOANNES BAPTISTA.

Ecce ego mitto Angelum meum, & præparabit viam ante faciem meam. Malach. 3. Ioannes Baptiſta verè Angelus fuit, neque manducans, neque bibens (vt Chriſtus loquitur) & pænè neque veſtiens ſe. De diſcrimine inter hominem & Angelum, HOROLOGIVM Horâ 9. Noctis.

Ioannes habebat veſtimentum de pilis camelorum. Matth. 3. Cultum corporis ſanctiſſimi homines quàm & oderint, & fugerint, TRISMEGISTVS lib. 3. cap. 9.

SS. PETRVS & PAVLVS.

Vos autem quem me eſſe dicitis? Matth. 8. Quiſque ſuam interroget conſcientiam, & illa dicet, quis ſit. Examen conſcientiæ quot partes habeat, docet TRISMEGISTVS lib. 1. cap. 6.

Caro & ſanguis non reuelauit tibi. Matth. ibid. Caro noſtra, ſummus hoſtis noſter eſt. TRISMEGISTVS fusè lib. 3. cap. 2. & 3.

S. MARIA MAGDALENA.

Ecce mulier quæ erat in ciuitate peccatrix. Luc. 7. Peccatum luxuriæ quan-

quantum noceat, & quòd etiam famam inquinet. NICETAS lib. 1. cap. 11. & 12.

Lacrimis cœpit rigare pedes eius, & capillis capitis ſui tergebat. Luc. ibid. Ad beatam Æternitatem alia via non eſt, niſi via veræ Pœnitentiæ & Patientiæ. de vtraque hac ÆTERNITAS Conſid. 3. §. 3. De Patientiâ HOROLOGIVM Horâ 1. Diei. Vbi etiam de actu Contritionis & Accuſatione ſui ipſius explicatè plura.

Fides tua te ſaluam fecit: vade in pace. Luc. ibid. Is ſanè in pace vadit, qui peractâ pœnitentiâ, nihil voluntatis propriæ, tam in omnibus rebus arduis ac difficilibus, quàm in ipsâ morte retinet: hic homo fines pacis ingreditur. HELIOTROPIVM lib. 4. cap. 6.

S. IACOBVS.

Quid vis? Matth. 20. Quàm multa, quàm & diuerſa atque inter ſe pugnantia, vel vno ſolum die, vel vnâ ſolùm horâ volumus? Interim omnis perfectio hominis conſiſtit in Conformatione humanæ voluntatis ad diuinam. HELIOTROPIVM lib. 3. cap. 4.

Poteſtis bibere calicem, quem ego bibiturus ſum? Dicunt ei, Poſſumus, Matth. ibid. Oportet hominem paratum & reſignatum eſſe, ad omnem penuriam, ad contemptum & ignominiam, ad quemcunque morbum, ad quamcunque mortem, ad omnia omnino vel in tempore, vel in Æternitate perpetienda; hoc eſt enim calicem Domini bibere, de quo HELIOTROPIVM lib. 4. cap. 1.

S. LAVRENTIVS.

Qui amat animam ſuam, perdet eam. Ioan. 12. Vbique Chriſtus animæ odium, viam arctam, & portam anguſtam ad cælum in diuiniſſimis ſuis concionibus ingerit. ÆTERNITAS Conſid. 9. Concluſ. 7. Conferatur S. Laurentius in prunis cum S. Benedicto in ſpinis, de cuius illuſtriſſimo facinore NICETAS l. 2. cap. 1. & 3. Cum his etiam conferri poteſt ipſe Nicetas in lecto pugnans cruentâ linguâ, de quo lib. 1. cap. 1.

Si quis mihi miniſtrauerit, honorificabit eum pater meus. Ioan. ibid. Nemo fideliùs miniſtrat Chriſto Deo quàm qui in rebus omnibus Dei voluntatem quàm perfectiſſimè cupit facere. Et hæc humanæ voluntatis ad diuinam conformatio, ſummum vitæ bonum eſt. HELIOTR. l. 3. c. 5.

ASSVMPTIO BEATISSIMÆ VIRGINIS MARIAE.

Porrò vnum eſt neceſſarium: Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab eâ. Luc. 10. Hoc vnum vnicè neceſſarium eſt, in omnibus beatam Æternitatem quærere, omnia Æternitati facere; hæc illa pars optima. ÆTERNITAS Conſid. 9. §. 3. omnium vlt.

Optimam

Optimam partem elegit. Peſſimam partem eligunt qui magis corpus quàm animum colunt, TRISMGISTVS lib. 3. cap. 4.

S. BARTHOLOMÆVS.

Pellem pro pelle, & cuncta quæ habet homo dabit pro animâ ſuâ. Iob, 2. Hodie explicandum illuſtriſſimum inauditum facinus Nicetæ, de quo NICETAS lib. 1. cap. 1. & c. 2. Oſtendendum hic quomodo culter S. Bartholomæi contra luxuriam adhibendus.

Et erat pernoctans in oratione Dei Luc. 6. Non eſt melior oratio quàm illa quam nos Dominus IESVS verbo exemplo docuit, Fiat voluntas tua, HELIOTROPIVM lib. 2. cap. 4.

NATIVITAS BEATISSIMÆ VIRGINIS MARIAE.

Ex quâ natus eſt IESVS *qui vocatur Chriſtus. Matth. 1.* Duodecim ſalutationes ad B. Virginem, Domini Matrem habet HOROLOGIVM Horâ 7. Diei. Sed hæ ſalutationes erunt paullò fuſiùs explicandæ.

Iacob autem genuit Ioſeph, virum Mariæ. Matth. ibid. Conſidera mihi hanc regiæ ſtirpis admirandam ſeriem, quantâ Deus prouidentiâ ab vſque Dauid, ab vſque Abraham, per tot velut canales, per homines ſanctiſſimos vnà & ſceleſtiſſimos regium ſanguinem ad Ioſeph & Mariam, Virginíſque filium deduxerit. Amplus hîc dicendi campus, quantâ Deus prouidentiâ vtatur in ſuos amicos, de quo HELIOTROPIVM l. 5. cap. 8.

S. MATTHÆVS.

Sequere me & ſurgens ſecutus eſt eum. Luc. 5. Nihil æquè periculoſum & noxium eſt atque pœnitentiam differre. De Coruo crocitante malæ dilationis ſymbolo. ÆTERNITAS Conſid. 7. §. 3.

Relictis omnibus. Luc. ibid. Dilatio humanæ vitæ damnoſiſſima, HOROLOGIVM in Epilogo poſt Horas Noctis.

Quare cum publicanis & peccatoribus manducat magiſter veſter? Matth. 11. Iudicium hoc plane temerarium erat, quod Chriſtus repreſſit. De Iudicio temerario fusè AMVSSIS lib. 2. cap. 7.

S. MICHAEL.

Millia millium miniſtrabant ei, & decies, centena millia aſſiſtebat ei. Dan. 7. De SS. Angelorum naturâ & numero HOROLOGIVM Horâ 4. Noctis. Quâ vero ratione pingantur SS. Angeli, Horâ 5. Noctis fuſiùs explicatur.

Factum eſt ſilentium in cælo. Apoc. 8. De cantu & officijs SS. Angelorum, HOROLOGIVM Horâ 6. Noctis.

An-

Angeli eorum ſemper vident faciem Patris mei qui in cælis eſt. Matth. 18. De cultu & veneratione SS. Angelorum, idem HOROLOGIVM Horâ 12. Noctis.

SS. SIMON & IVDAS.

Nunc autem excuſationem non habet de peccato ſuo Ioan. 15. Mala Intentio nequitiarum omnium mater, omnibus ſeſe actionibus nouit inſinuare, & hæc hominis conſcientiam facit inexcuſabilem. Vide AMVSSIM lib. 11. cap. 11. vbi fuse malæ Intentionis varietas oſtenditur. Et lib. 2. cap. 11. exhortationis pars illa, ad omnis ordinis homines huc faciet ſtabiliendæ Intentioni rectæ, quæ nunquam ſatis poterit inculcari.

Nunc autem & viderunt & oderunt. & me, & Patrem meum. Ioan. ibid Tria ſunt quæ illam humanæ voluntatis contumaciam alunt, Nimirum praua Conſuetudo. Longanimitatis defectus, & Mutabilitas perpetua, de his HELIOTROPIVM lib. 4. cap. 5.

OMNES SANCTI & SANCTÆ DEI.

Beati pauperes, beati mites, beati qui lugent. Matth. 5. Paupertate, Manſuetudine, Fletu obtinetur beatorum Æternitas. ÆTERNITAS Conſid. 3. §. 2.

Merces veſtra copioſa eſt in cælis. Matth. ibid. Cultus & veneratio Sanctorum aſſeritur in TRISMEGISTO lib. 2. cap. 1. & 2.

S. MARTINVS.

Si oculus tuus fuerit ſimplex, totum corpus tuum lucidum erit. Luc. 11. Dicendum contra oculos vagos, curioſos, emiſſitios, impudicos. NICETAS lib. 1. cap. 7.

Si oculus tuus fuerit ſimplex. Recta Intentio hic ſimplex oculus eſſe dicitur à Sanctis Patribus, qui diuinas literas interpretantur. Atque hic oculus ad omnes actiones noſtras illuſtrandas ſummè neceſſarius eſt. AMVSSIS lib. 1. cap. 3. & 4.

S. CATHARINA.

Exierunt obuiam ſponſo & ſponſæ. Matth. 25. De conformatione humanæ voluntatis ad diuinam breuiter quid tradit HOROLOGIVM Horâ 9. Diei, vbi etiam aliquid de Caſtitate. Vberior laus Caſtitatis in Nicetâ lib. 2 cap. 12. §. ſeu C. 9. & vltimo.

Et quæ paratæ erant, intrauerunt cum eo ad nuptias. Nihil in Orbe melius, quàm ad omnem nutum diuini arbitrij ſemper paratum eſſe. Hæc enim Conformatio humanæ voluntatis ad diuinam, cælum eſt extra cælum, & vera vitæ beatitudo. HELIOTROPIVM lib. 5. cap. 6.

INDEX

INDEX
HISTORIARVM APOLOGORVM ET ILLVSTRIVM
exemplorum.

A.

Accipiter auceps mirabilis; apologus. AMVSSIS l.2.c.4.§.6.

Adam lamentans. ÆTERNIT. Conſid.7.§.2.

Agricola tempeſtatem ſemper prout voluit, habuit. HELIOTROP. l.3.c.4.§.2.

Albatus eques Durlacenſem conflictum reſtituit. ibidem.

Aldegundis virgo hoc vnum vult, quod vult Deus. HELIOTROP. l.5.c.11.§.2.

Alexander Magnus ſuſpectum pharmacum intrepidus haurit ZODIACVS ſymbolo 2.§.3.

Alexander Magnus ope medici conualeſcit. HELIOTROP. l.1. c.1.ante §.1.

Alexander Magnus oculos imitando exemplo coërcet. NICETAS l.1.c.7.§.3.

Alexandrinus quidam vir ſanctus patienter fert iniurias. HELIOTROP.l.2.c.6.§.2.

Alexij Angeli luxus in veſtitu, & in alijs. TRISMEG.l.3.c.8.§.6.

Alipius curioſitate victus aperit oculos in theatro. NICETAS l.1. c.7.§.4.

Alphonſus Aragonum Rex quémnam beatum dixerit. HELIOTROP.l.3.c.2.§.4.

Amaſis Regis pelluuium in Deum formatur. TRISMEGISTVS lib.3.cap.1.§.1.

Amor proprius eremitæ erga va[ſ] fictile. AMVSSIS l.2.c.3.§3.

Amor regiorum coniugum ſin[-]gularis. AMVSSIS l.2.c.12.§.1

Andronici Imperatoris inauditum ſupplicium, & pœnitentia. ÆTERNITAS Conſid 5.§2.

Angelorum in prælio Pragenſi ſub[ſ]ſidium multiplex. HOROLOGI[-]VM Horâ 5. Noctis. cap. 2.

Angelus ruenti præſto eſt HORO[-]LOG. Horâ 7. Noctis c.7.

Angelus cum anachoretâ iter fac[i]ens, nares obturat. HOROLOG Horâ.10. Noctis.c.3.

Angelus anachoretæ ad fonte[m] euntis paſſus numerat. HORO[-]LOG. Horâ 11. Noctis, Virtute [...]

Angelus Cuſtos deſerit Iulianu[m] Apoſtatam. HOROLOG. Ho[râ] 11. Noctis, Virtute 5.

Antiochus Rex à legato Roman[o]rum, circulo includitur, ad v[...] gendum reſponſum. HELIOTROP.l.5.c.12 §.5.

Antonino Cæſari, & Chriſtian[o] principi in ferro fiducia eſt. HE[-]LIOTROP.l.5.c.10.§.4.

Archimedes dum Syracuſæ cap[i]untur, in ſuo puluere occupa[-]tur ÆTERNITAS Conſid.7.§.[...]

Arialdus in tormentis fortiſſimu[s] ÆTERNIT. Cõſid.9. Concluſ.

Aſtion martyr cum Epicteto ſoci[o] quid aſſiduè proclamarit in to[r]mentis. HELIOTROPIVM l.[...] c.3.§.2.

S.

S. Athanaſius exul ſuas miſerias nebulæ confert. ZODIACVS ſymb.5.§ 2

Auiculæ cantus Æternitatis monet. ÆTERNITAS, Conſideratione 5. initio.

Aulicus hominem obuium fuſtuario prius exceptum, dein auro donat. AMVSSIS.l.2.c.4.§.7.

B.

S. Benedicti pro Caſtitate pugna in ſpinis. NICET. l. 2. c. 1. §. 1. 2. 3. 4 & 5.

Benedicti VIII. Pontificis legatio, & marſupium milio plenum, ad Saracenum Regem miſſum. AMVSSIS l. 2. c. 12. § 7.

Benedictus XI. Pontifex, matrem ſuam ſupra conditionem ab alijs ornatam noſſe negat. TRISMEGISTVS l. 3. c. 8. §. 4.

S. Bernardi ſoror, veſtium luxum ſpernit, & deponit. TRISMEGIST. l. 3 c. 11. §. 7.

S. Bernardus ægrotans quid viderit. HELIOTROP. l. 5. c. 4. §. 4.

S. Bernardus curioſorum oculorum in ſeipſo acerrimus vindex. NICETAS l. 1. c. 7. §. 7.

Bertholdo concionante, de alterius vitæ ſtatu horrenda patefiūt, ÆTERNIT. Conſid. 9. cōcluſ. 7.

C.

Caligula Imp. ſeruo abſciſſas manus ante pectus appendi iubet: ſimile quid fecit Galba. NICET. l. 1. c. 6. §. 1.

Canis aulicus Wirtenbergicus plus ſapit ſuo domino. TRISMEGI l. 3 c. 11. §. 7.

Cari Imperatoris veſtitus, victus, reſponſio virilis. TRISMEGI. l. 3. c. 8. §. 1.

S. Carolus Borromæus oculos habet continentiſſimos NICETAS l. 1. c. 7. §. 6.

Caſtitas S. Benedicti ſeuera. NICETAS l. 2. c. 1. §. 1. 2. 3. 4. & 5.

Caſtitas Ioan. Godefridi Bambergenſis epiſcopi mira. NICETAS l. 2. c. 4. §. 4.

Caſtitas Ioſaphati regis difficulter, ſed tandem inuicta. NICETAS l. 2. c. 5. §. 4. 5. & 6.

Caſtitas S. Thomæ Aquinatis ardua. NICET. l. 2. c. 5 §. 3.

S. Catharinæ Senenſis conclaue ſacrum. HELIOTROP. l. 4. c. 3. § 3.

Ceruus in ſtabulo alieno ſuis ſe cornibus prodit; apologus. NICETAS l. 2. c. 10. §. 7.

S. Chariton à ſerpente liberatus, fit ex aſſe latronum hæres. HELIOTROPIVM l. 5 c. 8. §. 3.

Crocodilus nutrici ſuæ infidelis. TRISMEG. l. 3. c. 3. initio.

S. Cypriani prompta mors. ZOD. ſymb. 2. §. 1.

Cyri liberalitas in regijs captiuis dimittendis. AMVS. l. 2. c. 12. §. 1.

Cyrus Panopolites perierat niſi periiſſet. HELIOTROP. l. 5. c. 9. §. 3.

D.

Diabolus hoſpitio detractoris receptus lacerat hoſpitis ſui filium AMVSS. l. 1. c. 8. §. 5.

Dionyſius Siculus Apollini auream chlamydem aufert. ÆTERNIT. Conſid. 7. §. 3.

Dolor & Voluptas quare perpetuo nexu coniuncti. NICETAS l. 1. c. 10. § 2.

Doſitheus Vanus iuuenis præſentiam Dei in omni loco docetur. NICETAS l. 2. c. 10. §. 4.

E

Edildrida regina in collo punita ob geſtata monilia. TRISMEG.l.3. c.11.§.2

Edithæ reginæ corpus à tabe pænè totũ illæſum. NIC.l.2. c.9. §.4.

Elcearius Comes in aquarum periculis intrepidus. HELIOTROP. l.5.c.4 §.5.

Elephas in gratiam regis Luſitani nauim in mare deducit. AMVSSIS l.2.c.8. §.vlt.

Eliſabetha regina Chriſtum in cruce ſpinis coronatum videt maximo animi ſenſu. TRISMEG. l.3.c.9.§.5.

S. Emmerami præſulis & martyris horribiles cruciatus. HELIOTROP.l.4.c.1.§.2.

Ephrem à procaci mulierculâ oculorum continentiam diſcit. NICET. l.1.c.7.§.2.

Epictetus martyr in tormentis cũ ſocio identidem voluntatis diuinæ obſequium ingeminat. HELIOTROP.l.3.c.3.§.2.

Equitis Romani equus macilentus, domini oculo non curatus. AMVSS.l.2.c.6.§.3.

Eremita Deo gratis ſeruit, & ob id Deo chariſſimus: pulchra narratio. AMVSS.l.1.c.7.§.6

Europa Agenoris filia à tauro auecta: apologus. TRISMEGIST. l.3.c.3. §.2.

Examen conſcientiæ quomodo duo iuuenes inſtituerint. TRISMEG.l.1.c.6.§.5.

F.

Fiducia in Deum Abrahami, Ioſephi, Moſis, Ioſue, Calebi, Ezechiæ, Dauidis, Tobiæ, Pauli, Iudithæ, Suſannæ, aliorum. HELIOTR.l.5. c.4. §.1.2.3.4. &.5.

Fiducia in Deum beati Ambroſij. HELIOTROP.l.5.c.10.§.7.

Fiducia in Deum Friderici Antiſtitis Magdeburgenſis. HELIOTROP.l. 5.c.4.§.4.

Fiducia in Deum Ioannis Alexandrini Patriarchæ. HELIOTROP. l.5.c.7.§.4.

Franciſcus Borgias ſuam voluntatem diuinæ integrè conformat. HELIOTROP.l.2.c.3.§.3.

Franciſcus Retzanus vir octogenarius B. Virginis eximius cultor. TRISMEG.l.2.c.10.§.3.

Fratres duo, fatuus & ſapiens vnà iter faciunt infelici exitu. TRISMEG.l.3.c.4.§.2.

Fratres duo religioſi iter faciunt ad S. Antonium, quorum alter in viâ moritur. HELIOTROP. l.1.c.3.§.2.

Fulco per leuem inſomniam quomodo ad Religionem vocatus. ÆTERNIT. Conſid.5. ante §.1.

Furum & latronum ſupplices libelli ad magiſtratum de abolendis patibulis: apologus. HELIOTROP. l.4.c.2.§.1.

G.

Gedeonis & regis Aſæ qualis fiducia in Deum. HELIOTROP. l. 5. c.10. §.3.

S. Gertrudis cordis ſui clauem Chriſto tradit, HELIOTROP. l.4.c.1.ante §.1.

S. Gregorius Magnus tres habuit amitas quarum vna duabus diſſimillima. HELIOTROP. l. 1. c.3. §.4.

Guerricus ſanctiorem vitam orditur, ob memoriam mortis, ÆTERNIT. Conſid.5.§.1.

Gula inſigniter illuſa & victa à VVol-

Wolſtano epiſcopo. NICETAS. l.2. c.9.§.3.

Gulam vincendam eſſe docet apologus Accipitris & Trochili, AMVSS. l.2.c.4.§.6.

H.

Henricus ab Heinden, cultor B. Virginis. TRISMEG. l.2.c.6.§.3.

S. Hilarion in morte trepidat. ZODIACVS in Coronide poſt medium.

S. Hilarionem diabolus terrere conatur. ÆTERNIT. Conſid. 9. §. 3. fine.

Hippoclides ſaltando futurã coniugẽ amittit. AMVSS. l.2.c.4.§.6.

Horologium artificioſũ Ferdinando I. Imperatori ſubtrahitur, ſed furtum aſtu deprehenditur. NICET. l.2.c.10.§.8.

Hoſpitalitas diabolo exhibita. AMVSS. l.1.c.8.§ 5.

Hugo Lincolnienſis epiſcopus reprehendit ſeipſum ob diffidentiam in Deum. HELIOTROP. l.5.c.4 §.4.

I.

Iacob Patriacha cur claudus? HELIOTROP. l.5.c.10.§.3.

Iacob pro Rachele ſeruiens, ad amorem cæli extimulet. ÆTERNIT. Conſid.6.§.3.

Inconſtantiæ mirandum exemplum in iuuene monacho & anachoretâ. TRISMEG. l.2.c.10.

Iniurias patienter ferre, magnum eſt miraculum Chriſtiani hominis. HELIOTROP. l.3.c.6.§.2.

Ioannes Thebæus tolerantiâ fit Angelus. HOROLOG. Horâ 11. Noctis Virtute 5.

Ioannis Careræ cum Angelo familiaritas. HOROLOG. Horâ 12. Noctis c. 4.

Ionas propheta diuinæ voluntati refractarius, eandem mirabili modo docetur. HELIOTROP. l. 4. c. 4. §. 1. & 2.

Ioſaphatus rex poſt anxiam deliberationem illuſtri documento vincit. NICET. l.2.c.5.§.4.5 & 6.

Ioſephi Anchietæ in animantes imperium. HELIOTROPIVM l.3.c.4. §.1.

Ioſephi Ægyptij proregis varij caſus. HELIOTROP. l.5.c.8.§.2.

Ira Nicetæ patricij quâ ratione ſopita. ÆTERNIT. Conſid.7.§.3.

Iudicare neminem ſecuriſſimam præſtat mortem; exemplum nobile. AMVSS. l.2.c.7.§.3.

Iudicia Dei arcaniſſima in Iacob & Eſau; in duobus Pharaonis famulis; in Saule, Dauide, Nabuchodonoſore, Aſâ regibus; in Iuliano Alexandrino martyre, & Beſâ milite; in aliquot Mediolanenſibus patricijs; in duobus luxurioſis viris; in duabus puellis venditis &c: mira bis mira. HELIOTROPIVM l. 1. c. 3. §.1.2.3.4 & 5.

Iudicij extremi præcones honorantur à rege Indorum. TRISMEG. l.3.c.8 §.7.

Iudicium temerarium punitur à S. Franciſco. AMVSS. l.2.c.7.§.7.

Iulius II. Pontifex ſacros proceres in inferorũ flammis pingi diſſimulat. HELIOTROP. l.2.c.5.§.8.

Iuoni mulier in itinere occurrit cum prunis & hydriâ, Paradiſũ combuſtura, & Tartarum extinctura. AMVSS. l.1.c.11. initio.

Iuuenis comptus & bene olens præfecturâ orbatur à Veſpaſiano. TRISMEG. l.3.c.5.§.6.

L.

Latro *Aue Maria* quotidie recitat magno ſuo emolumēto. TRISMEG. l. 2. c. 10. §. 2.

Legatorum à Pontifice Romano & Rege Saraceno inuſitata munera. AMVSS. l. 2. c. 12. §. 7.

Libani ligna colloquuntur: apologus. HELIOTROP. l. 4. c. 2. §. 5.

Liberalitas atque effuſio Auguſti & Neronis Impp. ÆTERNIT. Conſid. 3. ante §. 1.

Liberalitas religioſa & fiduciæ plena in beato Roberto. HELIOTROP. l. 5. c. 8. §. 4.

Liberalitas æquè Deo fidens beati Iudoci, mirè compenſatur. HELIOTROP. l. 5. c. 7. §. 3.

Libido ab anachoretâ inſigniter triumphatur. TRISMEGISTVS l. 3. c. 3. §. 1.

I. Lipſij mors imitanda. ÆTERNIT. Conſid. 4. §. 3.

S. Lucia oculos ſibi ipſa eruit. NICET. l. 1. c. 7. §. 5.

Lupus deprehenſus ſpe emendationis dimittitur, ſed breui ad ingeniū redit: apologus. TRISMEG. l. 1. c. 8. §. 5.

Luxurioſi adoleſcentis Lubecenſis miſerabilis ac tragicus interitus. NICET. l. 2. c. 12. propiùs finem.

Luxurioſi adoleſcentes duo, vnico dicto corriguntur, mirabili mutatione. TRISMEGISTVS l. 2. c. 7. §. 2. & 3.

M.

Mæſimę duo dolia. HELIOTROPIVM l. 5. c. 7. §. 5.

Marci Arethuſij tormenta. NICET. l. 2. c. 11. ſupplicio inferorum. 7.

Maria Ludouici Pij filia veſtibus poſt mortem miſerè ſpoliatur. TRISMEG. l. 3. c. 11. §. 8.

Mariæ Magdalenæ veſtem donat nobiliſſima matrona. TRISMEG l. 3. c. 10. §. 1.

Mariæ Magdalenæ factum prædicatur per Orbem. ÆTERNIT. Conſid. 3. §. 1.

Matrimonium, rigidiſſimus ordo non ſine argumentis adſtruitur. AMVSS. l. 2. c. 8. § 6.

Maximiliani I. Imp. miræ virtutis lapis phengites cum hiſtoriâ illuſtri. NICET. l. 2. c. 10. §. 5.

Maximinus Imperator, robuſtiſſimus, monetur in theatro ne viribus fidat. HELIOTROP. l. 5. c. 10. §. 1.

Mendicus docet Theologum humanæ voluntatis cum diuinâ conformationem. HELIOTROPIVM l. 2. c. 1.

Meſſodami craſtinus dies. ÆTERNIT. Conſid. 7. §. 3.

Miles iurandi conſuetudinem à ſe ipſo dedidicit præclaro inuento. TRISMEG. l. 1. c. 6. § 5.

S. Monegundis poſt mortem filiarum quomodò viſæ ſtatum mutarit. HELIOTROP. l. 5. c. 8. § 4.

Mortis effigies iuuenis formoſiſſimus poſt aliquot ſepulturæ dies depictus. TRISMEGISTVS l. 3. c. 11. § 6.

Myrogenes à gehennâ petit liberari precibus Euſtachij præſulis. ÆTERNITAS Conſid. 3. §. 3.

N.

Noëmus quâ fiduciâ Arcam ingreſſus ſit. HELIOTR. l. 5. c. 11 §. 1.

Nonnus lacrimis Pelagiam proſequitur, & ad frugem corrigit. TRISMEG. l. 3. c. 10. §. 2.

Nutu

Nutu ſuo Athenas regi gloriatur Themiſtoclis filius. HELIOTROP. l.3.c.5.§.1.

O.

Oculos quomodo cuſtodierint diuerſi; illuſtria exempla. NICET. l.1.c.7.§.3.4.5.6.& 7.

Oculos 60. annis Sara antiſtita imperio incredibili coërcet. NICETAS l.1.c.7.§.6.

Odo antiſtes inani ſpe ſuâ fallitur. HELIOTROP. l.5.c.5.§.1.

Olympij ſenis patientia ſingularis. ÆTERNIT. Conſid.9.§.2.

P.

Pachomij nouus dormiendi, ſeu potiùs vigilandi modus. ÆTERNIT. Conſid.6.§.2.

Pambus mulierem ſumptuoſiùs cultam duplici de cauſſâ deflet. TRISMEG. l.3.c.10.§.3.

Parens filii imaginem è pariete detractam pro filio caſtigat. AMVSS. l.2.c.5.§.3.

Parietes cuſtodire propter Chriſtũ, magni quid eſt. AMVSS. l.2.c.10 concluſ.2.

Pa.. à feris complures eremitæ. HELIOTROP. l.5.c.7.§.2.

Patientia illuſtris religioſi ſenis in pulte peſſimâ comedendâ & Dei prouidentiâ commẽdandâ. HELIOTROP. l.5.c.8.§.4.

Patientiam petit à Deo in morbo S. Fulgentius. ÆTERNIT. Conſid.5.§.3.

Paucitatem ſaluandorum teſtatur Lugdunenſis Archidiaconus iam mortuus. ZODIAC. in Coronide ad finem.

S. Pauli imago ſudans interitum Andronico Imperatori portendit. ÆTERNIT. Conſid.6.§.3.

Paulus Hoffæus B. Virginis cultor inſignis. TRISMEG. l.2.c.10. §.3. & 4.

Pericles oculorum continentiam docet. NICET. l.1.c.7.§.3.

Perſæ veſtem viri illuſtris flagellant pro reo ipſo. ibidem.

S. Petrus ancillæ voce miſerabiliter quaſſatur. NIC. l.1.c.9.§.2.

Petrus Igneus, quis & quam ob cauſſam ſic dictus. HELIOTROPIVM l.5 c.4.§.3.

Philopæmen ligna findens in ſeipſum iocatur. TRISMEGISTVS l.3.c.8 §.2.

Pileus Cunonis Canonici nimis pretioſus à Carolo IV. Imp. facetè ridetur. TRISMEG. l.3. c.9.§.3.

Prætextata Euſtochium virginem ornans grauiter punitur. TRISMEG. l.3.c.10. ante §.1.

Preces impuri adoleſcentis reprehenduntur. TRISMEG. l.2. c.4.§.1.

Prouidentiam diuinam docentur duo Patres è S. Dominici cætu. HELIOTROP. l.5.c.7.§.3.

Prouidentiam Dei beatus Amatus cum gratiarum actione agnoſcit. HELIOTROP. l.5.c.7.§.4.

Prouidentiam Dei prædicat captiuus. HELIOTROP. l.5.c.10.§.4.

Puluinar Equitis Romani pænè animam debentis emit Auguſtus Imp. TRISMEG. l.1.c.7.§.4.

R.

S. Remigius incenſo horreo, ait, ſemper gratus eſt focus ſeni. HELIOTROP. l.4.c.3.§.4.

Rudolphi I. Imperatoris veſtitus plebeius cum hiſtoriâ. TRISMEG. l.3.c.8.§.5.

S.

Saladini induſium mortis admonet. TRISMEG. l. 3. c. 7. ante §. 1.

Saul Agago malè parcit. ZODIAC. Symb. 12. §. 3.

Semiramidis ancillæ malignum imperiũ. TRISMEG. l. 3. c. 3. §. 1.

Sigiſmundi Imperatoris famulus infeliciter eligit pyxidẽ non quę auro, ſed quæ plumbo plena fuerat. HELIOTR. l. 5. c. 12. §. 5.

Siſoius iuuenem docet, vindictam nõ appetere. ZOD. Symb. 9. §. 4.

Spuma in ore canis & equi fortuitò bene picta. HELIOTROP. l. 5. c. 6. §. 2.

Statua Memnonis ad primos ſolis radios ſonum edit. TRISMEG. l. 1. c. 8. §. 12.

Stilpo, omnia ſua ſecum fert. ZODIAC. Symb. 4. §. 1.

Symphorianus adoleſcens in tormentis ad æternam vitam iubetur à matre reſpicere. ÆTERNIT. Conſid. 9. §. 3.

T.

Thais ad virtutem ſe recipit à vitijs. NICET. l. 2. c. 10. §. 6.

Theodorus adoleſcens deliberat apud ſe de meliori vitæ genere. ÆTERNI. Conſid. 8 § 3.

Theodorus dolore capitis cupit liberari à Pachomio, & quid ei reſponſum. HELIOT. l. 5. c. 6. §. 4.

Theophila virgo ab Angelo in lupanari defenditur. HOROLOG. Horâ 12. Noctis. c. 3.

Thomas Morus 20000. annos, modicum æſtimat ad Æternitatem. ÆTERNIT. Conſid. 7. §. 2.

Tiberij Imperatoris dictum: Nondum tecum in gratiam redij. ÆTERNIT. Conſid. 2. §. 2.

Tigranis regis coniux neminem niſi ſuum coniugem aſpicit. AMVSS. l. 2. c. 12. §. 1.

Triptolemus ad immortalitatem educatur: apologus. TRISMEG. l. 3. c. 1. ante §. 1.

Troili manſio æterna vili pecuniâ vẽdita. ÆTERNIT. Cõſid. 1. §. 3.

Tuba ſupremi ſupplicij ſignum. TRISMEG. l. 3. c 8. § 7.

V.

Vana gloria ob duas ſtoreas grauiter punitur. AMVSS. l. 2. c. 4. §. 2.

Vanam gloriã inſigniter vincit Sara antiſtita. AMVSS. l. 2. c. 4. §. 5.

Veſti ſuæ gratias agit ciuis Londinenſis. TRISMEG. l. 3. c. 10. §. 4.

Veſti ſumptuoſiſſimæ faciendæ ſenatus ſartorũ conuenit. TRISMEG. l. 3. c. 10. §. 6.

Veſtitu inſolenti femina pertinaciter vſa, ſine ſacramentis moritur. TRISMEG. l. 3. c. 11. §. 9.

Viator feſſus mirã Dei prouidentiam experitur. HELIOTROP. l. 5. c. 7. §. 5.

Viſũ feminæ de Paucitate ſaluandorum. ÆTERNIT. Conſid. 9. concluſ. 7.

Plura eiuſmodi viſa habet ZODIACVS in Coronide ad finem.

Vnicus homo quantum ſubinde poſſit efficere, diuerſæ hiſtoriolæ. TRISMEG. l. 2. c. 8. § 1.

W.

S. Wallericus per turpiloquiũ hoſpitio expellitur. NIC. l. 1. c. 8. §. 3.

X.

Xerxes deflet ſuum exercitum. ÆTERNIT. Conſid. 3. §. 2.

Z.

Zeuxis accuratiſſimè pingit Æternitati. ÆTER. Conſid. 9. §. 3.

FINIS.

E R R A T A.

Pagina 46. Verſu penult. Abberratum, *lege*, Aberratum. *Pag. 47. V. 5. à fine*, letúmque, *l.* lætúmque. *P. 59. V. 5.* extra omnem luctum, *lege lectum. P. 82. medio*, gaudere in ſæcula, *lege*, ſæculo. *P. 108. V. 2. à fine.* ex eo, *lege*, ex eâ. *P. 111. V. 18.* inquietem, *lege*, in quietem. *P. 117. V. 5.* boni, *lege*, boui. *P. 134. V. 9. à fine*, degit, *lege*, dedit. *P. 138. V. 2.* vt mercatis, *lege*, mercaris. *P. 141. V. 10.* miſeri mos, *lege* miſeri nos. *P. 157. medio*, ire, *lege*, iræ. *P. 160. V. 4.* prædeſtinati, *adde*, peccata. *P. 175. V. 7.* mundauerunt, *lege*, inundauerunt. *P. 176. V. 6. à fine*, quà imminens, *lege*, quàm. *P. 179. V. 23.* quos dæmon, *lege*, quas. *P. 179. V. 12. à fine*, ſi quid, *lege*, ſic qui. *Pag 188. V. 12.* Hic ego, *lege*, Hic ergo. *P. 203. V. 2.* opulentia conuiuia, *lege*, opulenta. *P. 206. circa finem*, diuinæ, *lege*, diuini. *P. 207. circa med.* ſoſent, *lege*, ſolent. *Pag. ead. paullo poſt*, iniuria, *lege*, iniurias. *Pag. 221. in citatione*, Iacob, *lege*, Iob. *P. 227. circa med.* veſt[illegible]entum tuam, *lege*, tuum. *P. 232. fine*, b Pſalm. 67. *lege*, Daniel, c. 9. v 10. *P. 236. fine*, 2. Mach. l. 2. c. 19. *lege*, c. 10. v. 29. *P. 251. V. 4.* in Ægypti, *redundat* in. *P. 260. med.* ad ſpectaculum, *lege*, ſpeculum. *P. 266. V. 7* habete, *lege*, habeto. *P. 314. V. 11.* Contioentia, *lege*, Continentia. *P. 323. V. 13.* ipſe, *lege*, ipſæ. *P. 343. V. 28.* trophea, *lege*, trophæa. *Pag. eadem. V. eod.* ſolamme, *lege*, ſol[illegible] *P. 353. V.* [illegible] [illegible]aienda, *lege*, facienda. *Pag.* [illegible]57. [illegible] 11. *à fine*, ad hos verberatio[illegible] *lege*, ad hoc. *Pag. 358. V. 2.* funu[illegible]s, *lege*, funiculos.

P. 363. V. penult. preces, *lege*, ad preces. *P. 375. V. 25.* ab hæreticis Catholicos, *lege*, Catholicis. *P. 382. V. 18.* exultare luſibus, *lege*, exultare. *P. 400. V. 17. à fine*, qui Deus, *lege*, qui Deum. *P. 431. V. 4. à fine*, morbem, *lege*, morbum. *P. 456. V. 5.* lumna, *lege*, lumina. *P. 458. V. 12.* in tetris, *lege*, terris. *P. 470. V. 6. à fine*, ſuffoſis, *lege*, ſuffoſſis. *P. 471. medio*, Terium, *lege*, Tertiū. *P. 474. V. 5. à fine*, quô læuo, *lege*, quòd læuo. *P. 477. V. 14.* ſi dicam, *lege*, ſic dicam. *P. 483. V. 27.* ante ſomniū. *lege*, Ante ſomnum. *P. 490. V. 23.* Et non, *lege*, Et non niſi. *P. 491. V. 18.* Nomo, *lege*, Nemo. *P. 495. medio*, rectius dixiſſes, Volo, *lege*, dixiſſes, Nolo. *P. 499. V. 6.* valetudinem, *lege*, ad valetudinem. *P. 506. V. 22.* miſi conſidera, *lege*, mihi conſidera. *P. 522. V. 9.* Æternitaet, *lege*, Æternitate. *P. 537. V. 8.* in vitâ, *lege*, ni viâ. *P. 562. V. 7.* ſecedenti, *lege*, ſecedendi. *P. 571. medio*, hoc noſtræ, *lege*, hoc poſteræ. *P. 600. V. 10. à fine*, ſpectaculo, *lege*, ſpeculo. *P. 609. V. 2.* niſi inexting. *lege*, niſi ignem extinguibilem. *P. 611. V. 8.* ſunt ceteræ, *lege*, ſunt certæ *P. 651. V. 8.* brue, *lege*, breui. *P. 706. V. 19.* deculpo, *lege*, decuplo. *P. 757. in medio*, predet, *lege*, perdet. *P. 783. circa finem*, exploratricem, *lege*, expoliatricem. *P. 784. circa fine* runcat, *lege*, truncat. *P. 805. V.* viliſſimum, *lege*, vtiliſſimū. *P. 83*[illegible] *V. Vlt.* vibeatorum, *lege*, vi beatorum. *P. 848. in medio*, habeas, *lege*, habeat. *P. 869. V. Vlt.* magi, *lege*, magis. *P. 923. V. 5.* re, *lege*, te. *P. 917. V. 18.* rerram, *lege*, terram. *P. 933. V. 11.* deoſcuſatus, *lege*, deoſcu-

oſculatus. *P.* 946. *med.* ad vaſerrimus, *lege*, at vaſerrimus. *P.* 973. §. 24. amiſijt, *lege*, amiſit. *P.* 983. *med.* Num. *lege*, Nam. *P.* 987. *med.* prolabire, *lege*, prolabi te.. *P.* 1001. § *penult.* ad virtus, *lege*, at virtus. *P.* 1011. §. 12. *omitte*, ſemel mèam, *nam ſuperfluum eſt.* *P.* 1020. §. 77. Initium, *lege*, initum. *P.* 1022. §. 23. Verſuaſionibus, *lege*, Perſuaſionibus. *P.* 1032. §. 3. fueri, *lege*, fieri. *P.* 1055. §. 2. fidudiam, *lege*, fiduciam. *P.* 1072. *med.* quid in, *lege*, quidni. *P.* 1079. §. 7. tam, *lege*, tum. *P.* 1086. § 10. *à fine*, diuinam, *lege*, diuina. *P.* 1096. §. 6. *à fine*. minimè, *lege*, minimæ. *P.* 1102. §. 9. plenu, *lege*, plenum. *P.* 1103. §. 7. *à fine*, curuum, *lege*, curruum.

Errata in Indice.

A

Athenienſes. optimè decermus, *lege*, decernimus.

O

Officia Angelorum probantis, *lege*, probantur.

F I N I S.

Konserwację przeprowadził(a)

Oprawę wykonał(a)